

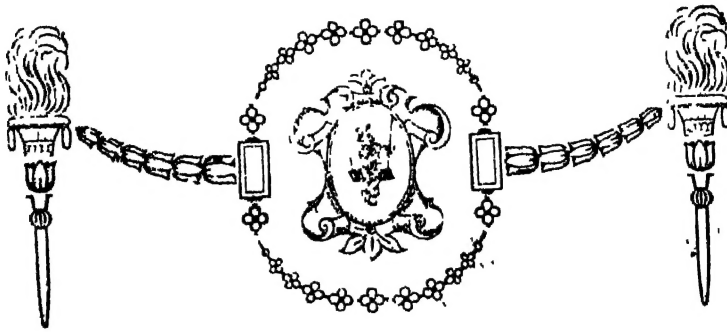

(శ్రీ)

ఆంధ్రవాచస్పత్యము.

నాలుగవ సంపుటము.

‘య’, మొదలు ‘హ’, గద్య
వలకు

ఇది

కొత్త శ్యామల కామశాస్త్రిచే

ప్రచురించబడి

ప్రకటింపబడినది.

కరణ, కాకినాడ.

శ్రీ లక్ష్మీముద్రాక్షరశాల

కాకినాడ.

1940

నాలుగవ సంపుటము

వలదు 10 0-0

{ All Rights Reserved.

మొదటనుండి 25-0-0 లు

ఆ శీ స్సు.

శ్రీ సత్యనోలు రాధామాధవరాయకవి-సంగీత సాహిత్య విద్వాన్.
కొత్తపల్లి-పితాపురము.

గీ॥ శ్రీమహిత, కొట్ర కామల-కామకాస్త్రీ
యాంధ్ర గీర్వాణభాషా ను-ధాల్కి దనచి
కూర్చె నాంధ్రవాచస్పత్య-గురు నిఘంటు
వమృతఘటముగ విబుధుల-ప్లాద మొంద
నదియు నాచంద్ర తారార్క-కులరుగాత॥

శ్రీ నోముల అప్పారావుగారు, పండిత-సాహిత్య శిరోమణి
పార్వతీపురము.

క. అత్యధిక సదచయముతో
సత్యత్తమమగును విద్య దమర-దురుమై
యత్యంత "మాంధ్ర వాచ
స్పత్యము" నిలసిల్లు నమాన! కాస్త్రీవరణ్యా.

శ్రీ రస్తు—కు భాగ్యస్తు.

శ్రీ ఆంధ్ర వాచస్పత్యము.

కృతి సమర్పణము.

- సీ. శ్రీ ఘోషాగోపాదః * శీమండలంబున కరపపుగంబు దాఁ * బరఁగు నందు
 నేదవేదాంగాది * విద్యావిహారమై సుగుణపుంజంబుచే * తోర్చ గాంచు
 శాంతిగోత్రాన * ఘన కాట్రవంశాట్ట చంద్రుడై వెంకటేశు * శ్వరబుధుండు
 గనియించె; సతవికి * శ్రీమంచె వెంకటేశ్వరుండు వేగాభ్యాస * సాధుశిలఁ
- గీ. దామహస్త్రిండు తెలికిన * ద్వావ్యయాట్ట చంద్రుడై బుధవెంకటా * చలనశేషు
 బిడ్డనూ నర్సమాంబను * బెండ్లియాడి విమలయజ్ఞాదు లెన్నేని * వెలయఁజేసె.
- గీ. కాంచి రావుగృహంబతుల్ * ఘనగుణాధ్యులై ననుతులను శ్రీవెంకటాచల, జగ
 న్నాథ, వెంకటేశ్వరా * మాధులను; వారిలో శ్రీజగన్నాథ * వయ్యఁ డెలమి,
- సీ. శ్రీ వేదవేదాంగ * శిష్యావసాధ్య శ్రీ వత్సవగోత్ర రాం * చల్లివంశ
 విద్వంసుడై యజ్ఞ * పరతంత్రీర్థి బ్రహ్మభూత సుధగవా * నిశ్చయనకు
 నునుఁ డగు కామేశు * నూనుఁ డచ్చన్న దీక్షితునకు నాటన * సుతయునైన,
 మగుజాలవాలనూ సుబ్బరూంబను బెండ్లియాడి సత్కీర్తి దా * నందగల్గె
- గీ. అట్టిధర్మకు ననుకూల * యై చరించి నీత, సావిత్రి, యననూయ * శిలమూను
 నేర్పి యారీతి వర్తించ * నేర్పినట్టి మాతృదేవత యగు సుబ్బ * మాంబ కె.మి.
- క. తల్లికి, సద్గుణగరినూ, తల్లజ జనవంద్యమాన * తైర్దిక నేనా
 నల్లరిత మానిసిగణ, బొల్లనవిలాసహాస * రేఖామణికిన్.
- క. అమృత సాధ్వీలీలా, సమృద్ధవదాన్యమాన్య * సంపత్తీలా
 సమృద్ధునుగుణాశ్రిత సు, బృహత్పద బలిపాదనవఁ * బరఁగెడుసతికిన్.
- గీ. ఆంకితము నేయుచున్నాఁడఁ * వాంఛనాచస్పత్యకోశంబు"మాతృదేవతకు నేఁడు
 విబుధకవిరంగులతో * వెలయుచున్న హౌందవస్త్రీచమాజ న * న్మందిరమున.

కరవ, కాకినాడ,
 విక్రమ నాగులవెలి,
 3-11-40.

ఇట్లు,
 ఆంధ్రసారస్వతోపాసకుడు,
 ఆంధ్రవిద్యావాచస్పతి,
 కొట్ర శ్యామలకామశాస్త్రి,
 ఆంధ్రవాచస్పత్య కర్త.

N. B :- శ్రీ మజనరంజనీ మద్రాళాలాధి కాయలగు మ. పోతాపిగడ కవిరాజుగారి
 నులుగారికిని, శ్రీ లక్ష్మీమద్రాళాలకు మొదట అధికారిగనున్న తోగా అప్పలస్వామిగారికిని,
 వీరివ నాపెన్ను అధికారిగమును స్వీకరించిన మ. దొల్తాబాదా గోపాలకృష్ణారావు పంతులుగారి
 కిని శ్రీ ఆంధ్రవాచస్పత్యమును అచ్చురూర్తిచేయు భాగ్యము లభించినది. కావున వీరియొడల
 నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను వీరిని నరమేశ్వరుండు సదా క్షించుఁగాక !!!

శ్రీ ఆంధ్ర వాచస్పత్యము.

అకారాది హకారాంతము వలకు పదముల పటిక.

అక్షరములు		అక్షరములు		అంధ్రవాచస్పత్యము 62, 980										అక్షరములు		అక్షరములు			
సం		తె		సం		తె		సం		తె		సం		తె		సం		తె	
10705		14859		10737		28191		2729		2170		300		295		512		102	
203		4		249		—		45		2		1		—		10		1	
293		826		488		197		180		11		1		10		108		6	
—		174		—		98		—		—		1		—		11		—	
198		278		158		195		15		2		2		—		46		1	
1339		2312		2078		1303		450		6		15		10		185		15	
843		1		1041		—		288		9		4		—		4		4	
28		—		38		—		45		—		—		—		25		—	
1328		778		1708		1178		572		10		10		10		338		10	
214		83		838		157		102		—		3		—		55		1	
మొత్తము		14857		26834		27525		4835		2210		337		325		1274		140	
మొత్తము		15115		25714		25714		25714		25714		25714		25714		25714		25714	

శ్రీ
ఆంధ్ర వాచస్పత్యము

శ్రీ పితృభ్యోనమః

లక్ష్మీనారాయణీయమునకు కర్తృత్వము
అంభోవాచస్పత్య కర్తృత్వము ననుసరించి
గాయనము ఆగు

సీ. శే. కొండ్రు లక్ష్మీనారాయణ
శాస్త్రిగారు.

లక్ష్మీనారాయణీయమునకు రేఖరియము,
ఆంధ్రవాచస్పత్యకర్తృత్వమునకు

బి. కొండ్రు శ్యామలకామశాస్త్రి
గారు.

ఈ లక్ష్మీనారాయణీయము అచ్చు ఆగుచున్నతఱిని 1906 సం॥రములో రీయ
బడిన భార్యునటము.

శ్రీ
ఆంధ్ర వాచస్పత్యము

భాషాభారతులు

ఆంధ్రవాచస్పత్యకర్త,
ఆంధ్రవిద్యా వాచస్పతి,
శ్రీ కొట్టి శ్యామలకామశాస్త్రి
గారు.

ఆంధ్రవాచస్పత్యకర్తకు ధక్మవత్సియ
ను, ఆంధ్రమాత కనుంగుబిడ్డయును,
మహాభక్తురాలును అగు
శ్రీమతి కొట్టి వేంకరమణమ్మ
గారు.

ప్రొ. నిఘంటువు వారు మొదటిసారి 1910 సం॥రమున తీయఁబడిన ఛాయాపటము.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

మహాభారతము

3వ దశ: మూతా బ్రహ్మ - శివోక్త:

॥စတုရ ပရိဘောဂ ဝိပဿနာ(၆)

ಪ್ರವಾಸಿಗಳಿಗೆ

పిత౨పి విజయేశ్వరః ।

మౌనము

గురుమహాదేవతా! ॥

శ్రుత్వక్త్యా పితర మాన్తరే జగత్స

పండితభూషణ, శతావధాని బ్ర|| వేమూరి శ్రీరామశాస్త్రిగారు, గురుకులాలాశ్రమము, బెజవాడ.

శ్రీ ఆంధ్ర వాచస్పత్యము.

పండితాభి ప్రాయము.

ఉధయభాషా ప్రసీద,
బి. కొట్ర రామచంద్రమూర్తిగారు, }
కరవ, కాకినాడ.

కరవ బోర్డు హయ్యర్ ఎలిమెంటరీ
పాఠశాలోపాధ్యాయుడు,
(తెలుగు పండితుడు)
వికృమ శ్రీరామనవమి.

ఇంతకుమున్ను శబ్దకర్తాకగాది నిఘంటువు లనేకములున్నను నయ్యది యపమగ్రం
థముగటచే ననుగ్రహింపఁగల నుపేక్షించుచున్న యీ మాధ్యమికాంబునకుఁ బూర్వము గీర్వాణ
భాషకు 'తర్కవాచస్పతి' యను మహాపండితుఁడు 'వాచస్పత్యము' అను మహాశాస్త్రమును
రచించి చరితార్థుఁడై యనుభవ్యతీర్తి నందునట్లుగా నాంధ్ర వాచస్పతీత్వాది విరుదాకికు
లును, మాబాల్యముగారును నగు కీర్తికొట్ర హనులకామశాస్త్రిగారు 'ఆంధ్రవాచస్పత్యము'
అను నీయనమాన బృహత్కాశమును రచించియున్నారు.

నీరు బాల్యమున తండ్రిగారకు లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారితోఁ గూడి వారికిఁ
జేరిండు వాఁలందుగానుండి గదించిన 'మద్భాషా త్రాతీకదార్థ' పర్యాయపదనిఘంటు వ'నవ్య
సాహస్యతీర్తిని గడించుచున్నను, నయ్యది లేనలమన్నే తెలుంగగుటచే నీయాంధ్రభాషాంతర్గత
మగు నొక భాగమును మాత్రమే తెలియజేయుచున్నదనియు, సంతమాత్రమున నాంధ్రభాషాను
తల్లి ఋణంబు నీఁగనివారంబుఁ గాదనియు నుభయభాషలలోఁగూడి యుండునట్లుగా నచిం
చుట యావశ్యకమనియు మొదలగు విషయములను 'లక్ష్మీనారాయణీయ' రచనాకాలమునం
డియు నూహించుచు నీవాగ్మయమునల్ల విస్తృతముగా నట్లు రచించు విధంబెట్లులా? యని
తదేక దృష్టితో రాత్రింబవల్లెల్ల దీప్తియాగోచనా నిరుగ్మచూనన వృత్తులై యయ్యది యమా
నుషముగాఁ దలంచి యుండులకు భాషానుతల్లి నే పరదాత్రినిగా నిశ్చయించుకొని 'ఉధయ
భాషానుతల్లి' యను పట్టాక్షరింజసించిజపించి "యథాప్రకారేన చకేరేన రధవ్యగతిర్భవేత్".
తథా పురుషకారేణ వివాదవం నసిన్యతి" "ఉద్యోగివం పురుష సంహయైవైతి లక్ష్మీ" అను
నీ మొదలగు నాగ్రోహులచొప్పున యత్నించియత్నించి తత్ఫలంబుగా నాయంత్రాప్త కార్యం
బునకుండగుఁ జీకఁని పంథునెఱింగి తిక్కన-సోమయాజియై భారతరచనకుం గడంగినవిధంబున
గుఱ్ఱుండుగా 'నాంధ్రవిద్యా వాచస్పతీ' త్యాది విరుదాకిచేఁ దగు నర్హత సంపాదించి
నిఘంటు ముద్రాణాదులకై యార్థిక పరిస్థితిం గూర్చి యాలోచించి వెనుకంజినిడక "నాట్రాసి
నవాఁడు నీగోయకుండఁడను" గోశాక్షిందలంచి తమకీమాగ్గముంజూపిన పరపరిపానియగు భా
షానుతల్లియే తోడ్పాటు నొసంగింపఁ గలదనియు, "గాభివానుపంటి కని యున్నచో భోజ
రాజాపంటి విస్మయకరముగ్గుండుండక పోఁడ" న్మరీతినింబట్టి భాషాభియానులు లేమండరనియు
వాగల చేయూత త్వరలో నందఁగలమనియు దృఢమగు దైర్ఘ్యముతో నీమహానిఘంటు రచ
నకుంబూనుకొని, తత్ఫలంబు సద్యోఫలంబుగా నెల్లరకాప్రాదయోగ్యుండుజేయ నీనిఘంటువు
నెప్పటికప్పుటికి మానవత్రికవలె నచ్చొత్తించుచుదు వెంటనే భాషాభియానుల కందఁజేసి
వారల పోత్వాహంబులచే ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో 'లక్ష్మీనారాయణీయ' రచనాకాలము

మన నాంధ్రలోకమునఁబాదుకొల్పిన స్వేయకీర్తికను నేతద్వంద్వ రచనచే వనననో స్వేయకీర్తి
పంతుంగమును బ్రహ్మాగుచ్ఛంబులను నావహించఁజేయుమఁ బునోభివృద్ధి మూలకంబును
బ్రహ్మలిఖితమునలె శ్రీ బ్రహ్మయ్యకా స్త్రీ వీరికాదులఁ జేకఁగా లిఖించఁజేయుమఁ బునోభి
భాషాభిమానులు యాకీర్తనాభిసందాహుత పృష్టిచే నక్షానామరత్నంబుల నందఁజేయుమఁ
అతి రివ్యతేనుజన్మాకృష్ణలోకే స్వతేజసా జనకాత్తన్న మా క్తి నన్వగ్ధంబుఁ గావించుచు
జనకునికంటె నెన్నియేని మణుంగుల మిచ్చయై యొప్పుచున్న యిట్టి భాషానీతంకన్న యూ
ధృదేకము ధన్యముగదా ! ఇట్టి ముఖ్యులందఱు జనరీజనములు ధన్యత గలుగఁగా !! స్వా
రహితముగా భాషానీతకై పాటుపడు మహనీయుని జీవితము మహాధన్యత గలుగఁగా !!!

ఇక నీనిఘంటువన్ననో, ఆమరనోకాదులవలెఁ దత్త్వగ్రంథముల లిఖింపఁగల వాని
ల్పిని మాత్రమే గాక, నానార్థ రత్న మాలాదులవలె నానార్థబోధిని నాత్రమే గాక, అనాంధ్ర
విజ్ఞాన సర్వస్వంబువలె నతి దీర్ఘతమంబుయం గాక, యాంధ్రభాషామంతు వ్యాసాదియున్న వా
జాలంబునకెల్ల భాషాభాగ విభజనము, తత్త్వమూలగుఁబ్రసక్తి విరూపాము, అద్భుత భాషా
ప్రస వివరణము, గూఢపద పరిరూపకవిద్యవము, పరిభాషపదముల నానార్థములు, ప్రత్యేక
మునకు మధ్యభాషలలోని పర్యాయపదములు, సందర్భానుసారముగా గాఢకావించు మనవి
కృతము, చిత్రపట పరిదర్శనము మొదలగు విషయము లన్నియేరిగల్గి వాఙ్మయమునందు గాఢ
విచియియన్న పదపేదాంగ వైదానిక మిశ్రంపా వైద్యవాక్య ధర్మకాస్త్రపాఠాన్ని పాఠ్య
కార్తిక రాజకీయాది పదజాలంబునెల్ల దత్త్వగ్రంథ విషయాది విషయములను గా
లించి నిర్దుష్టముగను, నిష్కళంకముగను రచింపఁబడుచున్నదయ్యు దుగ్ధవాభాగ గ్రంథంబు
గాఁగాక నూత్నపద్ధతి విశేషపరిదర్శియగు మా క్తి స్వంబున కరానాది నిఘంటుయగల్గి
యక్షరాన్వయడగు ప్రతియాధ్రువకును మలభయగా బోధపడువట్టుండి తత్వగ్రంథ నానిఘ
వనననోస్మేదంబున నొప్పుచు మఱల నీవాఙ్మయమునకు నిఘంటు నిఘానావళియు నీ
జేయుమఁ బండితులకుం బరమావందయై, దివ్యాంశులకు వియ్యభియై పాఠశాలకుం బా
తంబై, కళాశాలలకుం గల్పతరుబై, పుస్తక భాండాగారములకు నిష్కలనిగావందై, పరిశీలన
లకుం ఘనచింతామణియై, నిఘంటువులకెల్ల విశరమాన కళామణియై, యాంధ్ర నా
కమాల్యాధిభంగంబై, భాషాయోగకు పండితాచార్యుమావందై యున్న మంతువన్న పరిశీల
కీ గాకుండునని నాయభిప్రాయము.

ఏవం విధోత్కృష్ట కోశమతి నిర్దుష్టముగా రచింపఁబడుచున్నదెవకు నన్నియోమా
దులంతఁగా నుండమింజేసి యేవేని యద్భుత భారపాటులుగాని, “పరిమాదో భీతుకామపి” అని
పరిమాదపతితములుగాని యుండిననుండవచ్చును. “ఏగతిని బియ్యంబిలేని ననుకూల ప్రాణము
జేరగదా !” అని చేమకూర వేంకటకవి చెప్పినట్లు కాలిదామరంటి వారికింకూడ నీ
చార్యులవారివంటి పరితివతులుండక పోలేదు. అట్టివారు రంధ్రాన్వేషకులై నోగంజుం గొం
డంతలుగా నెంచి వెల్లడింపకను మానరు. అంతమాత్రమున గ్రంథోత్కృష్టతయఁ గొంతపాటి
ల్ల నేరదుగదా ! మఱియు నట్టి పారశాటుల గ్రంథావసానంబునఁ దివ్యాంశులపట్టిక నుండి
యును. కావున కాలపరీవాహనేకమును బాటించి యదిర కాలమున నీ పర్యాయ గ్రంథములచే
వాంఛుల బాస్తంబుల నలంకరింపఁజేసి సంపూర్ణ మకోరధులై యాంధ్రమాత గర్భంబు ఘ
వంతంబుఁ గావించుచును గాత ! యని శ్రీ యాంధ్రవిద్యా వాఙ్మయగారి ప్రార్థనయును,
స్వేయవిదవాళిచే నీనిఘంటు రాజమునకును నీనిఘంటు రాజముచే స్వేయవిదవాళికిని పోషక
కోశ నాపాదించుచున్న శ్రీ శ్రీ శ్రీ కొల్లికామలకామకాస్త్రీ గారికి జరాయురాహ
గ్రాన్థకృష్ణాదు లానంగి కాపాడుదు నితోధికోత్కృష్ట గ్రంథకర్తలుగాఁ జేయుఁగాత !
యని యాచరమోక్షయన మిక్కిలి ప్రార్థించుచున్నవాడను. ఓంకర్మ. 69 69 69.

య

య. ఒకయక్షరము. అం. 1: చూ, తా ల
వ్యములు; 2: చూ, అంతస్థములు, యజ్ఞములు;
3. య కా గ ము కడవటం గల ధాతువుల
కృడింక రూపంబులందులి తవర్గ రంబునకు
ముందర నున్నయుండును. (చూ, అగనున్న)
ఉ నా. — అః యం — అలః త, కూయం — కూః త,
కోయం — కోః త, గీయం — గీః త మొ.
యంశ. సం. వి. ఋ. పుం. 1: చూ, సారథి;
2: చూ, హస్తాగోపాలకు.
యంత్రము. సం. వి. అ. న. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ,
బలధనము. 1; 2. గత్తము: చూ, సంరక్ష
ణము; 3. నియమనము: చూ, సత్యము. 1.
యంత్రపాతితము. సం. వి. అ. న. జీవంతిక. యంత్ర
క: చూ, హోళిక (గృహ్యము. 1—2౬.)
యంత్రము. సం. వి. అ. న. 1. జీవంతికము.
కీలాపనిముట్టు. సులభముగ చేయఁదగినసాధ
నము (మిషన్), (తె). — బిస, జీవంతికము —
జీవంత్రము; 2. బీజాక్షరచక్రము; 3. శింతి
కలాచేయు గొట్టము; 4. ఘరట్టము, చక్రకా
యంత్రము. (తె). — తిగగలి-తిరుగలి-తిలుగల్లు,
జిక్కి; 5. ఎవతము — ఏతాము: (చూ,
తలము (2)); ఖం. ౪. ఎండిరి,
పీత: చూ, హరిలాంధనము; వా. 7. మంత్ర
తంత్ర, యంత్రములు చూడింటిలోనొకటి.
(యంత్రము = యంత్ర, తంత్రము = నని, మం
త్రము = మంత్రము, మంత్ర); 8. కంటికి
చూపకయే చేయుదగా; 9. కంటికిచూపునోచే
యుదగా; 10. జీవంతికము-జీవంత్రము. తిరుగుడుచీ
లలోనగుచనిముట్లుగుతపు; చూ, హిందనము. 2.
యంత్రించే. సం. న. కి. యంత్రముచేయు.
యంత్రిక, సం. వి. ఆ. స్త్రీ. జీవంతిక: చూ,
యంత్రపాతితము.

యంత్రకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. = జేడ్డిగము. పిడ
తకు మూడుగొట్టములు పెట్టిదున్నునది: (తె).
జేడ్డిగము, జేడ్డిగ. [నితము. 4.
యంత్రితము. సం. విణ. కట్టబడినది: చూ,
యకృత్తు. సం. వి. త్. న: కాలఖంజనము, కాల
ఖండము, కాలేయము. (తె). — కారిజము —
కార్జము, మక్క.
యక్షకర్తము. సం. వి. అ. పుం. కర్పూరము
అగరు చందనము కమ్మరి తక్కోలము కుళి
కుమపువ్వు పీనితో చేయఁబడినకలపము.
యక్షధూపము. సం. వి. అ. పుం: చూ,
సజ్జరసము.
యక్షరాట్టు. సం. వి. క్. పుం. = జేక్కుల
తేడు: చూ, శ్రీధుడు.
యక్షసత్వ. అం: చూ, ద్వాదశసత్వము.
యక్షాక్షి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గచ్చే*: చూ,
సోమరాజి.
యక్షిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. = జేక్కిని. 1. చూయ
ము, గతించిన వృత్తాంతములను పలిపెడి
యొకవిద్య: చూ, వేడబయ. 5; 2. కుబేరు
నిభార్య: చూ, సహధర్మిణి (భాగ్య. 1-౧౦);
3. యక్షునిభార్య: చూ, సహధర్మిణి (భా
గ్య. 1.); వా. 4. తమానా; 5. యక్షి.
యక్షుడు. సం. వి. అ. పుం. (బ. యక్షులు.)
1. పుణ్యజనుడు: చూ, దేవతాభేదము;
2. కుబేరుడు: చూ, శ్రీధుడు.
యత్నము. సం. వి. అ. క్. పుం. త్నయము,
కోనము, త్నయకోగము: చూ, కోగము. 1.
(దగ్గ).
యగణము. అం. ఒకలఘువు + రెండుగురువులు.
“మురానీ”: చూ, అర్జునలక్షణము.
యజనము. సం. వి. అ. న. 1. రూ-యజము.
యజించేట; అం. 2: చూ, కర్మములు.
యజమానుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. గృహ
పతి, గృహమేధి, గృహయాత్రుడు, గృహ

ఘ, గృహఘడు, గృహధిపుడు, గృహ
యనికుడు, గృహి, గృహి, ఋజుఁడు.
(తే). — ఇం టి కాఁపు, ఇం టి
వాడు, ఇలుదొర, ఇలుఁతుఁడు, కాఁపు,
గేన్తు-గేన్తుఁడు-గ్రీన్తు, మనికొఁతుఁడు.
(మిగతవానికి“చూ, స్వామి.1.”); 2: చూ,
యజ్ఞకర్త; వా. విణ. 3: మేష్టరు, మేష్ట్రీ;
4. అధికారి: చూ, స్వామి. 3.

యజుంఁచే. సం. అ. కి. రూ-యజుయింఁచే.

1. యజ్ఞముచేయు; స. కి. 2. అర్చించే,
పూజించే: చూ, సమర్పించే.

యజుయింఁచే. సం. అ. కి. — పై. — (అర్చించే
టకు. కాశీ. 3, అ. 81.)

యజుర్వేదము. అం. (చూ, వేదము, బ్రాహ్మణములు,
ఉపనిషదులు, తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణము, తైత్తి
రీయసంహిత.) యజుర్వేదమునకు మొట్ట మొ
దట 27 కాఖలు ఏర్పడినవి. అందు 12 కృష్ణ
యజుక్యాఖలు, 15 శుక్లయజుక్యాఖలు. కృష్ణ
యజుక్యాఖలుపకాఖలతోఁగలిసి క్రమము
గా 66 అయినవి. అందుచే యజుక్యాఖల
మొత్తము 100 అగుచున్నది. కృష్ణయజు
క్యాఖ్యానివర్తకులు చరకులు, వారివలన
నేర్పడిన కాఖ్యాభేదములు 12. — చరక,
అహ్వరక, కత, పాగ్రచ్యుత, కపిష్ఠలకత,
చారాయణీయ, వారాయణీయ, వారాన
వీయ, శ్వేతాశ్వతర, జౌవనుస్వన, పాతాం
డనీయ, మైత్రాయణీయ అనునవి. శుక్ల
యజుక్యాఖ్యానివర్తకులు వాజసనీయులు.
పాగ్రచ్యుతవ్యవైర్వక్కులయిన వారివల్ల
నేర్పడిన కాఖ్యాభేదములు 15. — వాజస
నీయ, జాతాల, జాద్ధాయన, కాణ్వ, మా
న్వదిన, కాపేయ, తాపనీయ, కపాల,
కౌశ్ఠదినవర్త, అపరీత, సరభాపరీక, పారా
వనీయ, అన్య, జాధేయ అనునవి.
యజుర్వేదమునకు సంబం

ధించినవర్ణానకాఖలు. ఇత్యాది: య...స్స-
యాజ్ఞ. [వేదము.

యజుస్సు. అం. రూ-యజ్ఞ: చూ, యజు
యజ్ఞకర్త. అం: ఆచేష్ట-ఆచేష్ట్యుఁడు, ఋజుఁడు.
డు, ఋత్విజుఁడు, యజమానుఁడు, యజ్ఞ.
యాజకుఁడు, వగ్రతి. (తే). — చిన్నఁపు
టూజ్జే. (“చూ, వగ్రతి. 2.”)

యజ్ఞపురుషుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, పుష్కపు. 1
యజ్ఞము. సం. వి. అ. పుం. చిన్నము: అం.
రము, అక్షరము, అధ్యక్షము, అభిషేచము,
అహననము, అహవము, ఇగ్న, ఇష్టము, ఇష్ట
ఉదుంబరావతి, కుండపామ్యము, రి
తువు, గోవు, బ్రోహి, బ్రోహు, బ్రో
ము, గృతి, పరియాగము, మామి- మామి,
మమ్యవు, మేధము, గంగాము, విశ్వము,
సప్తతంత్రువు, సవము, స్వస్తి, హవము,
హోమము. (తే). — జిన్నము, జిన్నము.
వేల్చి-వేల్చి. తద్విశేషములు. — అం.
ప్రొమము, ఉక్తిము, సోమ: హవము:
1. అతిరాత్రీము; 2. ఆశ్వమేధము, అగ్నిహో
ము; 3. ఏకరాత్రీము; 4. క్రోశురాత్రీము.
కృతూత్రము; 5. దైవసమి- సమి: త్రీము;
6: గోమేధము, గోసదము; 7: పాణిగ్రా
స్యము; 8: (చూ, తర్పణము); 9: విగ్రము; 10:
పానము, బ్రహ్మయజ్ఞము. (తే): చేదువు; 11:
పుత్రకామేష్టి; 12: పగివర్ణము; 13: ప్రా
జాపత్యము; 14: చూ, రాజమాయము.
15: (చూ, మహాయజ్ఞములు.); 16: (చూ,
క్రతువతుష్టయము. (“చూ, హోమము. 3.”)

యజ్ఞములు. అం: (చూ, మహాయజ్ఞములు.) వాడు
కయిండు. — వేదపఠనము, వైశ్యవేదము, అతి
ధిపూజ, వీతృతర్పణము, భూతపతి (3.)

యజ్ఞసూత్రీయ. సం. వి. అ. పు: ఉత్తరీయము,
ఉపవీతము, పరిత్రీయ, బ్రహ్మసూత్రీయ,
యజ్ఞోపవీతము. (తే). — వేదియము-వేది
యము-వేదియము, పా: చే: తద్వి. — 1. మేడ

సంధియనునకు. - క ౧౪
 బంధితము, నిబీతము, సంపీతము; ౨. మడిబుడ్డిము
 మీఁగుగా యెడనుపొప్పుమున వేరైదు
 బిందమునకు. - ప్రాచీనాపీతము; ౩. ఎడమ
 గుడిము మీఁదుగా మడిపొప్పుమున వేరైదు
 బిందమునకు. - ఉపవీతము; ౪. పెండ్లిజంబ
 మునకు. - సంధిబిందము. (ఈ త్రుణజిందము
 అని వాడుక.) ("చూ, సూత్రము. 1.")

యజ్ఞసంధి. సం. వి. ఇ. పుం. ఉచ్ఛిన్నము,
 చూ గాగ్ని: చూ, వహ్ని. 1.

యజ్ఞాగ్ని. సం. వి. ఇ. పుం. - మై. -

యజ్ఞాంగము. సం. వి. అ. పుం: చూ, మేడికి.

యజ్ఞీయము. సం. వి. అ. పుం. 1. జీన్నియ-
 జీన్నే. ముంబదర్శక: చూ, హరిశ (శ్రుణ
 ము. 1.); 2. ద్వాపరయుగము: చూ, యుగ
 ములు; 3: చూ, గంగి. 3; 4. జీన్నియ-
 జీన్నే. యజ్ఞమునకు హితమైనది, దేవతార్ప
 ణము.

యజ్ఞోపవీతము. సం. వి. అ. న. జీందియము-
 జీందిము-జీన్నిదము. 1: చూ, యజ్ఞసూత్ర
 ము; అం. 2: చూ, ఉపచారములు. 1.

యజ్ఞ. సం. వి. క్. పుం. విధ్యుక్తముగా
 యజ్ఞము చేసినవాడు. ("అంధృవాచ స్వత్య
 కర్తరేముక్కు పితామహుని కగ్రిజాడు
 కొండు యజ్ఞ-కొండుసోమయాజులు."):
 చూ, సోమయాజి.

యజ్ఞాదేశము. పా. సవర్ణముగాని యచ్చేపర
 మగుచోండ నిష్కలకు యజ్ఞాదేశంబగు.

ఉదా. - పృతి + అర్థి = పృత్యర్థి ఇత్యాది.
 యజ్ఞులు. అం: య ర ల న (అంతర్థములు)

యత. సం. అప్య. (యత) 1: చూ, ఇంక. 2;
 2. పాలనము: చూ, రక్షణము; 3. ఏర్పాటు:
 చూ, సత్యము; 4. పిమ్మట: చూ, యదుక. 1;
 5: చూ, యత్ర. (యత = హేతువునం
 దున వర్తించును.)

యతనము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-యత్నము.

యతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. పద్మవికృతస్థాన
 ము. (యతి పృతిపద్మమందలి పృతిపాదము
 లోని మొదటియక్షరము. 'పరిరాద్య' మని
 నన్నయసూత్రము యతికి విరతి, విశ్రాంతి,
 విరామము, విరమణము, వళి, వడి యని నా
 మాంతరములు. దీనికి విరిగినచోట సరియైన
 పగ్గము మైత్రిగొందును. విరుగుట పద్మమును
 బట్టి 5 మొదలు 16 అక్షరములవలకుండును.
 యతికి స్వరము పృథానము, సమాన పగ్గ
 మయ్యను మిత్రములైన యచ్చేలతోఁగూ
 డనియడల యతి వేయరాదు. కారు గీ యతి
 వేయవచ్చేనాయన్న కకార గకారములు
 నిత్రములైనను వానిపైనున్న ఆ ఈ లుమి
 త్రిములుకావు. గావున వేయరాదు. ఇత్యాది
 (చూ, యతిమైత్రి); పుం. 2. నియతి: చూ,
 సత్యము. 1; 3. తాళపాణికళావిశే
 షము: చూ, యతిపాణిములు; ఇ. క్. పుం.
 4: చూ, సన్యాసి. (వైష్ణవయతికి బ్రహ్మ
 సూత్రము, త్రిదండము, చగ్రవస్త్రము,
 శిష్యము, బుగ్గిసి, కాపీనము, కటివేష్టనమును
 ఉండును.); అం. 5: చూ, జన్యతాళములు.
 యతిపాణిములు. అం. (యతి): సమము, పో
 తోవహము, గోవుద్ధము, యనమధ్యము,
 వేదిమధ్యము, విషము (8), మతియు పీసీలి
 కాయతి తో (7): చూ, తాళపాణిములు.
 (దీని వివరములకు 'సభారంజని' యను
 చాత్రముఁబోడవగు.)

యతిమైత్రి. అం: "ఆ ఆ వి యో, హ, య;
 ఇ ఈ ఋ ఋ ఎ ఏ; ఉ ఊ ఓ ఓ; క
 ఖ గ ఘ; చ ఛ ష జ ణ ట ఠ డ ఢ; త థ ద ధ; ప ఫ బ భ వ; ల శ;
 ఋ ఋ రి రి రి రి రి. ఏ హల్లుయనను
 వాని పక్షులతో మైత్రిగొందును. వర్ణాంత్య
 మందలి యనునాక్షరములకుఁ బూర్వపునాన్య

క్షరములును ముందు బిందువుగలవయ్యెనేని మైత్రిగలవి. అనఁగా ంట, ంత, ండ, ంధ అను (ణ) ంత, ంధ, ంద, ంధ లకు (స) ంత, ంఫ, ంబ, ంభ లకు (మ) మిత్రములనుట. ట త, వర్ణములు ముందు నున్నగల్గి మిత్రములు. ఉ ఊ ఒ ఓ లంగూడిన ప ఫ బ ధ మిత్రములు. సంయుక్తక్షరము లున్నచో నిచ్చేవచ్చినట్టి వర్ణమునకు యతివేయవచ్చును. ష్టా దీనిలో క, ష, మ గలవు గావున 'శా' ను బట్టి క ఖ గ ఘ లు 'షా'ను బట్టి క ష స చ చే ఛ జ ణ ట లు 'మాముడి'నిబట్టి మ యను జెల్లును. యతి ప్రతివద్యమునసంగావలయు. భీమన ౧౦, అనంతుఁడు ౨౦, మతోక్కరు 27 నసిరి. తుడకప్పకవియతులు 4 విధములు. స్వర, వ్యంజన, ఉభయ, ప్లాస యతులునని. స్వర 7, వ్యంజన 21, ఉభయ 12, ప్లాస 1. మొత్తము 41 యనియె. వీనికి వేర్వేరఁజేరులున్నవి." (చూ, యతి. 1.)

యతులు. ఆం. 1. (చూ, యతి 1, యతిమైత్రి); 2: చూ, యతిప్లాసములు.

యత్నము. సం. వి. అ. పుం. 1.—జేతనము, రూ. యతనము, ప్రియత్నము: చూ, సన్నాహము. 2; ఆం. 2. (నాటకలక్షణమున) ఫలార్థము పనిచేయుట.

యత్నించు. సం. అ. క్రి: చూ, సమకట్టు. 2.

యత్రి. సం. అవ్య: యత, కుత్రి, కృ, క్వ. (తె).—ఎందు, ఎక్కడ, ఎగ్గడ—ఎగ్గడ, ఎచేట—ఎచేటు - ఎచోట—ఎచోటు—ఎచోటు—ఎచ్చేట—ఎచ్చేటు—ఎచ్చోట—ఎచ్చోటు—ఎచ్చోట—ఎచ్చోటు—ఎట—ఎటు, ఎటులు, ఎయ్యెడ—ఏకడ, ఏడ, ఏచోట; తక్కు.—ఎచ్చోటికి అనుటకు.—(తె). ఎందులకు, ఎచ్చోటికి, ఏల—ఏలా.

యథా. సం. అవ్య: యోలికయందు వర్తింతును. "తస్మాద్ద్యయథావధం" (వత్, వా,

యథా, తథా, ఇవ, ఏసం ఈ ౬ ను యోలికయందు వర్తింతును) (చూ, సమానము. 2); యథాకామి. సం. వి. ఇ. పుం. రూ.—యాథాకామి—యథాకామ్యము—యాథాకామ్యము: న్యేచ్ఛాచ్ఛి.

యథాకామ్యము. సం. వి. అ. స. —ప్ర.— యథాకృతుము. సం. అవ్య. క్రి. విణ. కృతుము సతికృమింపక. (ఇట్లు యథాశబ్దపూర్వకముగా మఱియుఁ గొన్ని గలవు.)

యథాజాతుఁడు. సం. విణ. 1. ఎటుక జేనివాఁడు; వా. 2. మూర్ఖుఁడు: చూ, స్తబ్ధుఁడు. యథాతథమ్. సం. అవ్య. సత్యమందు వర్తింతును: యథార్థమ్.

యథాయథమ్. సం. అవ్య. తమవస్తువు లను సర్థమందును, తాముతామను సర్థమందును వర్తింతును. "యథాయథంపలాయంతః": యథాస్యమ్. [దయ. జె. 7, ౧. 103.

యథాయథలు. సం. అవ్య. బ: చెల్లా చెడిన—చెల్లిన యథారాజా తథాప్రజా: లో. రాక్షసుండునో ప్రిజలట్టుండురు. "ఉదా:—భూనాథుండు సాధుచరితుఁడయ్యెనే యిక్యతి వర్ణంబట్లుగు. యథారాజాతథాప్రజా: యనినీతి కోవిదులు వక్కాణింతురు." (నీతిచంద్రిక.)

యథారాజన్యాయము. ఆం. ఒకానొకన్యాయము. యథార్థమ్. సం. అవ్య: చూ, యథాతథమ్.

యథార్థము. సం. విణ. ఉన్నరూపు: చూ, సత్యము. 1. [చూ, వేగువాఁడు.

యథార్థవర్ణుఁడు. సం. వి. అ. పుం. చారుఁడు: యథార్థవర్ణుఁడు. సం. వి. అ. పుం.—ప్ర.—

యథాసంఖ్యన్యాయము. ఆం. ఏకసంఖ్యగల రెండువస్తువుల సముదాయమున్న స్వరూప మొదటిదానికి మొదటిదానితోను, రెండవదానికి రెండవదానితోను ఇట్లు సంబంధము కలిగి యుండుననురీతి.

యథాసంభ్రము. అం: (చూ, యథాసంభవము):
చూ, అలంకారము. 3. ("చేప్పిన వరుసఁ
దప్పక యన్వయించుట. ఉదా.—శత్రు మి
గుల భంజించి గంజించితివి.")

యథాసంభవము. అం.—వై.—

యథాస్వప్న. సం. అవ్య: చూ, యథాయథమ్.
యథేచ్ఛ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇచ్ఛేచ్ఛాప్న:
చూ, స్వైరిత. (చూ, స్వేచ్ఛ.)

యథేచ్ఛము. సం. కి. వి. ఆ. న. ఇచ్ఛేచ్ఛచ్చి
నట్లు. యథేష్టము: చూ, స్వేచ్ఛ.

యథేష్టము. సం. కి. వి. —వై.— [స్వేచ్ఛ.

యథేష్టితము. సం. వి. యథేష్టమైనది: చూ,

యదార్థకము. సం. అవ్య: ఎపుడు-ఎప్పుడు-
ఎప్పుడు, ఎన్నడు.

యది. సం. అవ్య: చేత్, ఇటువలెనైన ఆను
సర్వమందు వర్తించును. "కుచిమనోయద్యప్తి
తీర్థసకిమ్" (చేత్సను.—"సత్యంచేత్తపసా
కిమ్."): చూ, చేత్.

యదివ. సం. అవ్య: చూ, యద్య.

యద్యచ్ఛ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. విచ్ఛేలవిడి
వర్తించుట: చూ, యథేచ్ఛ.

యద్యచ్ఛాభిజ్ఞాడు. సం. వి. ఆ. పుం. డబ్బా
టుసాకిరి: చూ, సాక్షి.

యద్యవిద్యుడు. సం. వి. స్వప్రయత్నము
లేక అనునది యత్రనని యుండువాడు.

యద్య. సం. అవ్య. యదివ: చూ, అహో. 2.

యద్యర్థకము. అం: ఏని, ఒండె, అయినను
అనునవి.

యమకము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, యమ

కము; పుం. 2: చూ, సంయమము. 1; అం.

3: చూ, శబ్దాలంకారములు. (అర్థభేదము

గల శబ్దపునరావృత్తి. ఇందు పదయమకము,

పాదయమకము, ముక్తపదగ్రస్తము, సింహ

వలోకనము లోనగు భేదములున్నవి.

౧. పదయమకము.—"మాధవుండు ధీరోధ్యాన

మాధవుడు."; ౨. పాదయమకము.—

"జౌరామాధవయజ్ఞకు । మారామను మద

న సమర మాధుర్యుడవై । ధీరావితూర్య

యేలితి । మారామను మదన సమర మాధు

ర్యుడవై"; 3. ముక్తపదగ్రస్తము.—విడిచిన

పదమును గ్రహించుట. అనగా విడిచిన

పదమే మరల యవ్యవధానముగా మరల

మరలవచ్చుట. "మేరుధరాధరధీరా । ధీరా

శ్యానందకర." "నానికీర్తి లోకమాకరి

మించే, మించేసు మించేలేజంబు, జంబు

నదీజంబాలంబుంబోలుడనుకాంతిచే నాతఁ

డురంజిల్లు, జిల్లుడఁజేయు మదనుని

గర్వంబుమాపు, మాపుమాపు శత్రుయశం

బుల నాతనికీర్తి."; ౪. సింహవలోకనము.—

(పద్యము మొదలిమాట తుదనుగూడ వచ్చు

ట) "మనవేల గైకొనవుర । మృతవే పొ

ర్థింతు లేదో మఱిసేరనును । మృతవే యెం

తయొజెప్పిన । వినవేటికి నాదు మొఱ్ఱవిని

పొమ్మనవే."; చూ, అలంకారము. 3.)

యమకింకరుడు. సం. వి. చూ, చేతాకుడు.

యమకీటము. సం. వి. ఆ. పుం. కుమ్మరపురుగు.

చూ, పురుగు.

యమధాటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. జేముదాడి—

జేంశోలి. కటారి: చూ, రిప్టి. 2.

యమధారము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇరుద్రగ్రక్కల

వాదరగలకత్తి: చూ, రిప్టి. 2.

యమపత్ని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. విరావతి.యము

నిభార్య: చూ, సహధర్మిణి (భార్య. 1.)

యమము. అం. హయామము: చూ, యోగాంగ

ములు (అంగము. 9).

యమరాట్టు. సం. వి. జ్. పుం: చూ,

యముడు.

యమస్వస. సం. వి. ఋ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి.
యమశ్చద్రము. సం. వి. అ. న. ఏఱుజోజి*:
చూ, నుభిత్తు.

యమశము. సం. వి. అ. న. 1.=జేమిలి, జేంటు:
రూ-యామశము: చూ, యుగళము; పుం.
2.=యామము. చోలించేట. హింసాదుల
వలన నుడుగుట; అం. 3: చూ, యోగాంగ
ములు. (శరీరమునే సాధనముగా గలిగినది.)
యమశములు. అం. 1: చూ, శుభావర్తములు;
2: చూ, ఆగంతుకములు.

యమశశికువులు. వా. నం. వి. అ. పుం. బ:
చూ, యుగళశికువులు. [శంత్రములు.

యమశాప్తక శైరవంతశ్రము. అం: చూ,
యమశిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: జేమలిక-జేమలిక.
చర్మవాద్యవిశేషము: చూ, వీణె.

యమి. సం. వి. క్. పుం. 1. ముని: చూ,
నన్యాసి; 2. అంచే: చూ, హంస. 1.

యమించే. సం. న. క్రి. 1. ఆణచే: చూ,
నమ్మర్చించే. (వినుకు. 3); 2. పీడించే:
చూ, నమ్మర్చించే.

యముండు. సం. వి. అ. పుం. 1.=జేముండు.
రూ-యాముండు-యమరాట్టు: (యమునికిని
తద్విశేషాదులకునుగల చర్యాయపదములకు
“చూ, హరి. 5.”); 2. శని: చూ, రాహు
పు. 2 (చూ, గృహములు.)

యమున. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1.=జేమున. యము
నానది. (యమునితోగూడఁ బుట్టినది):
చూ, నది; 2: చూ, పార్వతి.

యమునాభ్యాత్. సం. వి. ఋ. పుం. జేయననై
దోడు: చూ, హరి. 5.

యముపు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. అశ్వమేధయా
గ దీప్తితునిచే విధువంబడిన గుట్టుము: చూ,
సూము; 2. గుట్టుము: చూ, హయము.
యవకము. సం. వి. అ. పుం. రూ-యావకము.

1. బ.అలసంబెలు: చూ, భావ్యము; 2. కాళూ
మినుము: చూ, మినుము.

యవక్యము. సం. వి. యవలుపండునది (పాల
ము) యవ్యము, పప్తిక్యము: చూ, హరి
ప్రియ. 2 (భూమి. 1) [తానములు.)

యవక్యాంతము. అం: చూ, తానములు (నహీన
యవత్కారము. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ-యవా
త్కారము, యవాగ్రిజము, పాక్యము, యవల
వలన: గలిగినఉత్పన్న: చూ, లవణము. 1;
అం. 2: చూ, త్కారములు (శుద్ధి — కీర్తి
మర్చించి యెండించినశుద్ధి.)

యవనము. సం. వి. అ. పుం. పతానులదేశము:
చూ, నీమ. (1) (దేశములు.)

యవనిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. జడ్డపాము:
చూ, స్థగనము (ఇదివిచార్యము); 2. జీవనిక,
నీమ, తెరచీర: చూ, వస్త్రము; 3. తెర,
మఱుగుచీర: చూ, వస్త్రము.

యవనుండు. సం. వి. అ. పుం. 1. యవనదేశ
యుండు; 2. యవనుండు, మేయ్యుండు;
మహమ్మదీయుండు. (తె).— యురక,
మలక, మంచే.

యవఫలము. సం. వి. అ. పుం. 1. కొడిసెక;
చూ, వత్సకము; 2: చూ, చెడురుక.

యవమధ్యము. అం: చూ, యతిపాగ్రిజము.

యవలు. సం. వి. అ. పుం. బ. దేశము: చూ,
భావ్యము. 31.

యవపరాపావ్యాము. అం. అధవిసం: నీమ
మేయఁగానూరఁబందిదేవులఁగో వినివినిగితి.

యవసము. సం. వి. అ. పుం. రూ-యావసము.
ఘాసము, బాలత్యము: చూ, త్యము. 1.
(గడ్డివామి అనికొందము.)

యవాగుపు. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. అశ్వమేధ, నూకల
గంజి (అని కొందము): చూ, సాదము. (1)
యవాగూగర్త వ్లననన్యాయము. అం. గంజిగంజ
ట దాఁటెననివరీతి.

యవాగ్రము. సం. వి. అ. పుం: చూ, యవ
శూరము. [ద్వివిధము.

యవాద్యము. అం. నల్లవాలు, తెల్లవాలు అని
యవాని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. రూ-యవానిక,
అవాహు, ఉగ్రగంధ, గంధదళ, బ్రహ్మ
ద్య. (తే).—చరాసావి మోమము. తద్వి
శేషము.—సమమునను—కారణ, భారాశ్య.
భాగ్యము, గంధదళ, గంధపత్రి-
గంధపత్రిక, శీర్షగంధ, శీర్షగంధ, ఏవ
కము—ద్యుతము—స్వయ, భూతము—భూ
శీకము, ముసూగము, యవాని—యవానిక.
(అ) సమము. వాము. (“చూ, నాము. 2.”)
(విగ్రహసాత్వత్వని వృద్ధిచేసి పో) న్నామాదదా
ర్థముగాను, ఆంకగి పుట్టించేనదిగాను, కి
నిని చేంపునదిగాను ఉపయోగిండును);
విణ. 2. వడిగలది: చూ, వేగము. 3.

యవానిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూ-యవాని. 1.
(మలయు లెద్య-ముననున్న: చూ, రూ-
యవాని. 1.)

యవాపము. సం. వి. అ. పుం. 1. తీటకసింద:;
చూ, సమాహిత; 2. సిన్న రంగులముల:;
చూ, స్వల్పదురాలభ.

యవీర్యము. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. చెల్లెలు: చూ,
సహోదర; 2. కొమ్మపొట్టు, కన్యాపట్టుము*;
చూ, పిగ్గరి! (పొట్టు.)

యవీర్యము. సం. వి. స. పుం. 1. రమ్మడు:
చూ, సహోదరుడు; విణ. 2. చిన్నవాడు:
చూ, శిశువు (చిన్నవయసువాడనికొంచెము);
3. పొరయపువాడు: చూ, యావముడు.

యవ్యము. సం. విణ: చూ, యవక్యము.

యవ:పటము. సం. వి. అ. పుం. యవ: చూ,
వీర. [సము, కీర్తి: చూ, సమాఖ్య. 1.

యవశము. సం. వి. స. న. రూ-యవశము. అ

యవశము. సం. విణ. కీర్తిని కలుగఁజేయునది.

యవస్థ. సం. విణ. (స. ఈ. న) కీర్తిగల

వాడు: చూ, గురువు 14. [యశము.

యశస్సు. సం. వి. స. న = అసము. చూ, రూ-

యస్సు. సం. వి. ఋ. పుం: చూ, యజ్ఞకర్త.

యస్తి. సం. వి. ఇ. పుం, స్త్రీ. 1. హారముపేట,

పేట: చూ, భూషణము. 2-20; 2: చూ,

యస్తిమగుకము; పుం. 3. చేతికట్టు: చూ,

వేలము. 1; 4. టెక్క పు కా మ; అం.

5: చూ, ముప్పగి రెండాయుధములు.

యప్తక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నూలుపేటల హార

ము: చూ, హారణిక. 2 (భూషణము. 2.).

యప్తికము. అం: చూ, అసంయుతహస్తములు.

యప్తిగరుడు. సం. వి. అ. పుం: విష్టిగరుడు.

యప్తిమగుకము. సం. వి. అ. న. రూ-యప్తి,

యప్తిమగువు, మధుకము-మధుయప్తిక, అతి

మధురము, కంతతోభని-కంతతోభిని, క్లత

కము-క్షీరకము.

యా

యాగము. సం. వి. అ. పుం: చూ, యజ్ఞము;

అం. 2: చూ, దినాంగములు. [ప్రహ్ని-

యాగాగ్ని. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, యజ్ఞ

యాచకుడు సం. వి. అ. పుం: అంచకుడు,

ఆర్థి, దుశీలవుడు, పార్థివుడు, భిక్షకు

డు, మస్కరి, మాగ్గులుడు, యాచనకుడు,

వసిపరుడు. (తే).—వేడువాడు. (“చూ,

వేడువాడు”). తద్వి. — గ. డొగజోగి.

కర్పటధారి, కర్పటికుడు. (తే). డొగజోగి,

జోగి, తలకిందుజోగి, తిరివగాడు, తిరి

పెగాడు, తిరివరి-తిరిపె, పిచ్చేగుంటి

వాడు, విచ్చేగాడు, విచ్చే పు జోగి;

2 కష్టవారి: యాచకునకు. (తే). పిచ్చే

గుంటివాడు; 3. విడువనివిచ్చేగానికి.

(తే). తిరివగొట్టు-తిరివగొట్టు, తిరిగొట్టు-

తిరిగొట్టు, తిరి-తిరి, వికారి, వికారి,

వికిరాలమారి, లాల్లె గాడు. తద్వి. — యో
గాభ్యాసము చేయు పురుషునకు. — (సం). —
యొత్తఁడు, యోగి. (“చూ, వేడువాడు”).
యాచన. సం. వి. ఆ. శ్రీ: రూ-యాచన.
అభిశస్తి. అర్థన-అర్థన, నిష్ఠ, పార్థన-
పార్థనము, భిక్ష-భిక్షము, మార్గ
ణ-మార్గణము-మృగణ, యాయావరము,
లాలన. (అవ్య). — అయి, ఊమ్. (తె). —
అడుగుకోలు, అడుగుట, అటువారము, అయ
వారము-అయివారము, జొగ్గు-జోగు, తిరి
వము-తిరివెము-తితివము-తితివెము, వికి
రము, విచ్చే-విచ్చేము, ముప్పి, వేడికోలు-
వేడుకోలు; తద్వి. — ౧. పార్థనకు. —
పార్థన. పార్థనము. (అవ్య). — ఆ,
(తె). — అడుగుకోలు (“చూ, స్తోత్ర
ము”); ౨. దైన్యముతో యాచించుట. —
(తె). — మండాటము; ౩. వేడెడిగినది
అనుటకు. — విణ. అర్థనీయము, అర్థము,
పార్థనీయము. (మిగతవానికి “చూ, స్తో
త్రము”)

యాచనకుడు. సం. విణ: చూ, యాచకుడు.
యాచించే. సం. సం కి. అడుగు: చూ, వేడు. 2.
యాచితకము. సం. వి. ఆ. న. 1. అడిగి
తెచ్చేకొనిన వస్తువు (లేక) ఎగవు వస్తు
వును, ఎరవు, బాకి: చూ, కేషము. 1;
2: చూ, మొక్కుబడి. 2.
యాచితము. సం. వి. ఆ. న. మరణమునకు సమ
మైన దుఃఖముగలది గనుక యాచిచ్చుతి
మ్మతము: చూ, మృతము. 2.
యాచన్. సం. వి. ఆ. శ్రీ: చూ, రూ-యాచన.
యాజకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, యాజ్ఞి
కుడు; 2. ఋత్విక్కు (వసంతాది ఋతు
పులయందు యాగము చేయించెడు అగ్ని
ధుర్రుడు మొదలగు పదియాఋతు ఋత్వి

జాలు యాజకులనంబడును.): చూ, ఋత్వి
జాడు. 1. [ట; అం. 2: చూ, కర్కములు.
యాజనము. సం. వి. ఆ. న. 1. యజింపఁగల
యాజానము. సం. విణ. యజార్వేదసంబంధమైనది.
యాజ్ఞ వల్క్యస్మృతి. అం: చూ, స్మృతులు
(మూలస్మృతులు.)
యాజ్ఞ వల్క్యఁడు. అం: చూ, కాస్మృత్యుడు.
యాజ్ఞిక వాలరను బ్రాహ్మణులు. అం: చూ,
ఘూర్జర బ్రాహ్మణులు. 2118 పా. ౬౨. (అయి
గ్వేదులును యజార్వేదులును కలగు. యాగ
తులలో నీతెగలవారధికముగ గలవారు.):
చూ, బ్రాహ్మణులు.
యాజ్ఞికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఋత్విము
నడపువాడు: చూ, పుణ్యుడు; 2. పుణ్యో
హితుడు: చూ, నేయుడు.
యాజ్య. అం: చూ, ఋత్వి.
యాజ్యము. సం. విణ. యజింపఁగలది.
యాత. సం. వి. ఋ. శ్రీ. నోడిగోడులు. చూ,
నవతి; విణ. 2. గంభి, బోవు. (చూ: చూ,
వాటచారి.
యాతన. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కాణి, (అవ్య) మున,
కాటియ, తినును, తీపు: చూ, వేషము. 1.
యాతము. సం. విణ. 1. పోయినది: చూ, హి
తిము. ౩; అం. ౨: చూ, స్వప్తిగ్రహణు.
యాతయామము. సం. విణ. 1. నిర్బంధినియి:
జగగము-బర్హగము; 2. విభవ-బలదేవత: చూ,
హీనము. ౩; ౩. అనుభవించి కడుపబడినది:
చూ, హీనము. 3.
యాతుధానుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నిర్బంధి:
చూ, సోకుల పోడు; 2. నిష్క్రముడు:
చూ, రాక్షసుడు. 1.
యాతువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1: చూ, గంగా
ధానుడు. 2; 2. బాటసారి: చూ,
సమీరణుడు. 2; ౩: చూ, యముడు.

యాదృచ్ఛికము. సం. వి. యదృచ్ఛముగాఁ
గలిగినది. [ఎటువంటిది.

యాదృశ. సం. వి. యా-యాదృశము.
యాదృశము. సం. వి. —పై—

యాదోనాథుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ,
యాదోనాథి. 1—2. [సల్లకి.

యాదోమాతృ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చిల్ల*: చూ,
యానపంచకము. అం: చూ, యానము. 2.

యానపాత్రము. సం. వి. అ. న. జనులెక్కిపో
యోడి యోడి, తోగు: చూ, హోడము.

యానము. సం. వి. అ. న. 1. పోవుట: చూ, సం
చారము; అం: 2. చూ, పద్మణములు (తనకు

పృథ్వి గలిగినప్పుడైనను, పరునికి త్తయము
కలిగినప్పుడైనను దండెత్తిపోవుట.) [(పద్మ

ణములలో నొకటి. ఇది పంచవిధము. ఇంద
యానపంచకము. —౧. సంధాయయానము

(పరుని దనకు పశిపముకొని దుర్గాదులను
గ్రహించవలయునని కదిలిపోవుట); ౨. పృ

సంగయానము (2. క దిక్కునకుఁగదలిపోయి
పొనఁగుడు పడినచో మఱియొక దిక్కునకుఁ

గదలిపోవుట; 3. విగృహయానము (శత్రు
వును సంహరించవలయుననిఁచేకదలిపోవుట);

౪. సంభూయయానము (శత్రువును గెలువ
శక్యముగానిచో సరిరాగాలను గూర్చుకొని

కదలిపోవుట); ౫. ఉపేక్షయానము (నే
నే శత్రువులను సంహరింపఁగలనను తలంపు

తో దేశకాలాదులను పరికించక కదలిపో
వుట) అని: చూ, యానములు. (చూ, అన

నము. 4.); 8. గజాది వాహనము: చూ,
వాహనము.

యానములు. అం: సంధాయకము, పృసంగయా
నము, విగృహయానము, సంభూయయాన

ము, ఉపేక్షయానము (5): చూ, యానము. 2.
యానవిధి. అం: చూ, పృకరణములు.

యాపనము. సం. వి. అ. న. 1. కాలక్షేపము,
కాలయాపనము: చూ, విలంబము; 2. తిర

స్కారము: చూ, పహేలనము; 3. చూ,
వర్జనము. 1.

యాపిలోపండు. వా. వి. అన్యుతాహ్వాము: చూ,
సీమరేఁగుపండు. (రక్తమును పూరించును)

యాప్యము. సం. వి. 1. గూపనము చేయఁదగి
నది; 2. నికృష్టమైనది: చూ, హీనము. 1.

యాప్యయానము. సం. వి. అ. న. పల్లకి: చూ,
సవారి. [చూ, హీనుడు.

యాప్యండు. సం. వి. అ. పుం. అధముడు:
గూమము. సం. వి. అ. పుం. 1. = హోము. 3 గం

టలకాలము, చోలు. (సం). —సృహనము:
చూ, సంహోము; 2. శరీరమునే సాధనము

గాఁగలిగిన యొక యోగాం?ము: చూ,
యా-యము; 3. చూ, సంయమము. 1.

యామనతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. యామిని: చూ,
రాత్రి. [శము.

యామళము. సం. వి. అ. న: చూ, యా-యము
యామి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కులస్త్రీ: చూ,

స్త్రీ; 2. తోడఁబుట్టినది: చూ, సహోదరి.
యామికుడు. సం. వి. అ. పుం. తలారి: చూ,

సంరక్షకుడు.
యామిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, యామ

వతి; 2. పసుపు: చూ, వర్ణము. 8.
యామునము. సం. వి. అ. న. (యమునయందుఁ

బుట్టినది) నీలాంజనము: చూ, సోపీరము. 2.
యాప్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. వక్షిణపుదిక్కు:

చూ, పారిస్తు. 1; 2. భగవీనత్వత్రము: చూ,
రిక్కు; 3. చూ, యామవతి; పుం. 4. చంద

నవృక్షము: చూ, సుగంధము; వి. 5. యా
మసంబంధమయినది. [చూ, సన్యాసి.

యామ్యండు. సం. వి. అ. పుం. అగస్త్యండు:
యామకాకుడు. సం. వి. అ. పుం. కలుమాలు

యజ్ఞము చేయు స్వభావము గలవాఁడు:
ఇచ్ఛాకీలాడు.

యా యావరము. సం. వి. అ. పుం. 1. అయ

వారము-అయివారము: చూ, వేడికోలు;

2. అశ్వమేధపు గుట్టము: చూ, హయము;

వా. 3. అయవారము-అయివారము: చూ,

యావన. [డు: చూ, వాటచారి.

యా. సం. విణ. (న్. ఈ. న్) పోవువా

యావ. వా. అవ్య. 1. ధ్యానము. "సీమీదయావ

పాతినది."; 2. దృష్టి (ఏవఅనుకబ్బమునుఇట్లు

వాడుచేస్తారు.) (ఇది ప్రియోగావర్తము.)

యావకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-యావ

కము. 1—2.

యావత్. సం. అవ్య. 1. తావత్, అంతయు;

'యావత్కాంతావత్కురు'; 2. మేగ.

'యావత్సవ్యంక్షేత్రింతావత్కం ట కి పృ

క్షైఃపరివృతమ్'; 3. పరిమాణము. 'యావద్దత్తం

తావద్దుక్మమ్'; 4. పరిమాణనిశ్చయము. 'యా

వదమత్రింతావద్బాహ్నిహృణానానుంతయస్వ'

'భవివదర్థం సాంతత్యం యాదవప్రతియుగ్య

చే.' దితిశేషః 'తావచ్ఛబ్దానసూచరితః శేవ

లోయావచ్ఛబ్ద భవివదర్థం సాంతత్యం

చాభిదధాతి.'

యావనము. సం. వి. అ. పుం. 1. చిల్లమడ్డికి;

చూ, నల్లకి; విణ. 2. యవనసంబంధమైనది.

యావనాళము. సం. వి. అ. పుం. జొన్న*:

చూ, సన్యము. 1.

యావను. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, లక్తుక;

2: చూ, లక్కు. [యవనము.

యావనము. సం. వి. అ. పుం. గడ్డివామి: చూ, రూ-

యాశోదేయుడు. సం. వి. అ. పుం. యశోద

కాడుకు, కృష్ణుడు: చూ, విష్ణువు. 1.

యాష్టీకుడు. సం. వి. అ. పుం. దుడ్డుగట్ట

అయుధముగాగలవాడు; తద్వి. —గండ్డి

గొడ్డలి యాయుధముగాగలవాడు. —పార

శ్వభికుడు —పారిశ్వకుడు. [యవానము.

యానము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-

యానాళ. సం. వి. అ. స్త్రీ. —పై. —

య

యియక్షువు. సం. విణ. (ఁ). యజింప నిచ్చ
గలవాడు.

యియానువు. సం. విణ. (ఁ). పోవనిచ్చగలవాడు.

యు

యు. దే. అప. ఉకా నేతగ శబ్దములమీద నను
చ్ఛయాద్యర్థములయందు పచ్చడు సుగ్ధము
నకు ముందువచ్చేనది. ('చూ, ను. '); 2. నా
వర్ణచరకమై భావార్థముమీద వచ్చేనపుడు
అనంతర్వ్యమును దలపునది. "వ. అనుటయు
మహేందురైడిట్టరియె".

యుక్తమగు. మి. అ. క్రి. కూడు: చూ, సోపడు. 2.

యుక్తము. సం. వి. అ. న. 1. బార: చూ,

వ్యామము. 1; విణ 2. చముశము. కూడు.

కొన్నది, పొగ: చూ, సహిణము. 1; 3. న్యా

య్యముతో: కూడుకొన్నది. (యుక్తము,

జౌవయికము, లభ్యము, భజనము, శాఖ

నీతము, న్యాయము. యీ ౬ను త్రిగింగ

ములు): చూ, యోగ్యము. 2; 4. విగ్ని-

కలియకూడినది, యంతము: చూ, సంచలనము:

5. —ఓగితము, తగినది: చూ, సమీచీనము. 4.

యుక్తరస. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, సన్న

రాన్నము. *.

యుక్తాయుక్తతలు. సం. వి. అ. న. బ: న్యా

యాన్యాయములు. (శి). —అవుగాములు.

జొగాములు.

యుక్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కూడిక: చూ,

సంయోగము; 2. న్యాయము: చూ, సత్య

ము. 1; 3. —ఉత్తి —ఎత్తు-శక్తు, ఉపాయము:

చూ, పెరపు; అం. 4: చూ, అలకారము. 3.

(క్రియచే మగ్ధుగోపనమునర్హుట. "ఉదా.

చెలియనీరూపు వ్రాయుచేసెవ్వనో రాగ

వాస్తవమున విల్లువారిసె.")

యుక్తఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, యోగి;
విణ. 2.—ఉక్తుఁడు. తగినవాఁడు: చూ,
సమర్థుఁడు.

యుగంధరము. సం. వి. అ. పుం: కుబరము-
కుబరము. (తె).—నొగ, పోలకట్ట-పోలు
గట్ట. తద్వి. — రథకూబరమునకు. — పరము.
యుగశీలకము. సం. వి. అ. పుం, న. కాఁడియం
దలిపీల: చూ, శమ్య.

యుగచతుష్టయము. అం: చూ, యుగము. 1.
యుగపతీ. సం. అష్ట. — ఉష్టేత్తు: యుగపద
ర్థకము, ఏకకాలమున. (తె). — ఉష్మడి, ఉఱ
క, ఉష్టేత్తు, ఒకపెట్టు-ఒకపెట్టున-ఒక్క-
పెట్టు, ఒకమొగి-ఒక్కమొగి, ఒక్కంత
గా, ఒకయూక-ఒక్కయూక, ఒక్కమ్మ
డి, ఒక్కక, ఒక్కేత్తు, ఒక్కట, ఒక్క
లనము, ఒక్కలు, ధురీన-ధురీణన (ఇవి
అన్నియు దుగ్రతాంతవ్యయములు.)

యుగపత్రకము. సం. వి. అ. పుం: చమరిక-చమ
రికము, దేవకాంచనము. (తె). — ఎఱ్ఱకాం
జేనము; తద్విశేషములు. — కాంచనమునకు. —
అస్సోతము, కనకము, కనకారకము, కర్పు
దారము, కాంచనకము, కాంచనము, కాంచ
నారము, కాంచనాలము, కాంతపుష్పము,
కుండలి, కుద్దాలము — కూద్దాలము, కులి,
కోవిదారము, గండాది. (తె). — కాంచే
నము, కుండియుష్టేత్తు-పెండియుష్టేత్తు.
("చూ, వృక్షము")

యుగపదము. అం: చూ, స్థితకరణబంధములు.

యుగపరిమాణము. అం. కృత 17,28,000 +
తేత 12,88,000 + ద్వాపర 8,84,000 + కలి
4,32,000 = మొత్తము 48,20,000; 48,20,000
సం=1 మహాయుగము లేక దేవయుగము, 71
మహాయుగము=1 మన్వంతరము, 14 మన్వం
తరములు=1 బ్రహ్మ పగలు లేక 1 మనుష్య
కల్పము. మఱిన్ని 1 మనుష్యమాసము=పితృ

దేవతలకు ఒక అహోరాత్రము, (అందు
శుక్లపక్షము పగలు, కృష్ణపక్షము రాత్రి),
1 మనుష్యవత్సరము=దేవతలకు ఒక అహో
రాత్రము (అందు ఉత్తరాయణము పగలు,
దక్షిణాయనము రాత్రి), 320 అహోరాత్ర
ములు=ఒక దేవవత్సరము, 12,000 దేవ
వత్సరములు=ఒక దేవయుగము లేక మనుష్య
మహాయుగము, 2,000 దేవయుగములు=బ్ర
హ్మకు ఒక అహోరాత్రము, 1 బ్రహ్మ
అహోరాత్రము=2 మనుష్య కల్పములు.
(అందు పగలు ఉదయకల్పము, రాత్రి క్షయ
కల్పము). (చూ, యుగము. 1)

యుగపార్శ్వకము. సం. వి. అ. పుం. మరపుటకు
కాఁడిమోసెడి యెద్దు: చూ, వృషభము. 1.
యుగము. సం. వి. అ. న. 1.—ఉగము. ఒక
పరిమాణకాలము, కృతాది. — కృతము (స
త్యము), తేత, ద్వాపరము (యజ్ఞ యము),
కలి (కర్మజము, కర్మయుగము, ఝర్షరకము,
ఝర్షగము, కలియుగము, తిష్యము, పుష్యము,
: చూ, యుగపరిమాణము; 2. జీత: చూ,
యుగము; 3. బార: చూ, యుక్తము. 1;
4. బుద్ధియను గ్రంథద్రివ్యము: చూ, రాజా
ర్షము; పుం. 5. బండిలోనగువానికాఁడి:
(తె). కాఁడి. తద్వి. — కాఁడికి మందటికాఁ
డికి. — పూసంగము. (తె). తలకాఁడి.

యుగములు. అం: చూ, యుగము. 1; చూ,
యుగపరిమాణము.

యుగళము. సం. వి. అ. న. జేంట: చూ, సంగడి. 5.

యుగళశిశువులు. సం. వి. అ. పుం. బ: యశుళ
శిశువులు, జకుటము, నారంగము,
(తె). — అనుడలు, కవలవాడు, కవలు, జిరి
టలు; తద్వి. — గ. శ్రీరాముని కొమార్తె.
(తె) కవలు; 2. పశులసహదేవులు. — (తె).
కవలు; 3. అంటిపెట్టుకొని పుట్టినబిడ్డలు.
(తె). అనుడబిడ్డలు, జేంటలు.

యంగళి. సం.వి.శా.స్త్రీ: చూ,రూ-యంగళము.
 యుగాంతము. సం. వి. అ. పుం. 1. మహాపృ
 థయము: చూ, సంవర్తము. 1; 2. పృథయ
 ము: చూ, సంవర్తము. 1. [త్సరము.
 యుగాంతము. సం. వి. అ. పుం: చూ, సంవ
 యుగ్మఫలి.సంవి.శా.స్త్రీ.జోట్టుపు*చూ,వినిణి
 యుగ్మము. సం. వి. అ. ప: చూ, యంగళము.
 యుగ్మము. సం.వి.అ. న. 1. గజాదివాహనము:
 చూ, వాహనము; 2:చూ,యంగపార్వకము.
 యుతకము. సం. వి. అ. న. 1. రూ-యౌతక
 ము. అరణపుసామ్యు: చూ, హగణము. 2;
 2. జేత: చూ, సంగడి. 5; 3. కూడిక:చూ,
 సయోగము; 4. ఆండుదానికొక చెఱఁగు:
 చూ, మైకోటు; 5. చేల్లడపుచివర; 6:చూ,
 సంశయము.
 యుతము. సం. వి. అ. న. 1. బార: చూ,
 వ్యామము. 1; విగ. 2. కూడుకొన్నది:చూ,
 సహితము. 1; 3:చూ, యుక్తము. 4.
 యుధిష్ఠిరశకము. అం: చూ, శకములు.
 యుధిష్ఠిరుడు. సం. వి. అ. పుం: అజమిథుం
 డు, అజాతశత్రువు, కర్ణాసుజాండు, ధర్మ
 పుత్రుడు, ధర్మరాజు. తద్వి. —అజ్ఞాత
 వాసమందలిపేరు.కంకుభట్టు-కంకుభట్టుండు.
 యుద్ధట్టతాళము. అం. (ఈశానముఖమునఁబుట్టి
 నది): చూ, ముఖ్యకళాపాగ్నిములు.
 యుద్ధకాల మెదురుమోచేట. అం: చూ,
 గుణములు.
 యుద్ధము. సం. వి. అ. న. (పోరుట).(యుద్ధము
 త్రివిధము. —పృథికాయుద్ధము, కూటయుద్ధ
 ము, పార్శ్వయుద్ధము): అ, అన్, అంకము,
 అంబరీషము, అనీకము, అభిమరము. —అభి
 మరము, అభిమర్దము,అభిసంపాతము, అభ్యా
 గమును, అభ్యాసుర్దము, అరివీర్యము, అవ
 గీతము,అనావము-అనావము-అవశము,అకృం

దనము, అకృందము, అజి, అనర్తము. అ
 యోధనము, అస్కంపనము, ఉశానము,
 ఉదరము, ఋతి, కందశము, కదనము, కల
 హము, కలి, కారుజము, శాలీనము, గర్జా
 ఫలము, ఛాపము, జా, డ, జన్యము, గుళ
 టము, తీగ్మము, న, పూము, పృథివార
 ణము, పృథనము, పృథివారణము, సృహ
 రము, థిండునము, మృగము-మృ
 ధము, రణము, విగ్రహము, విహగణము,
 వివాదము, వ్యవహారము, సంఖ్యము, సంగ
 రము, సంగ్రామము, సంపరాయికము-సా
 పరాయికము-సంపరాయము-సాంసరము
 ము, సంపృహారము, సంఘము, సామ్యము,
 సంయోగము, సంస్కృటము, సమగము,
 సమాఘాతము, సమితి-సమిత్తు, సహారము,
 సముదయము-సముదాయము, సమృద్ధము,
 స్కంధము, స్పృశము, హగము. (తే.ప).—
 అని, అరివేగము-అరివేగము-అగ్యము,
 ఆలము, అనము, ఏడ్చెఱ, కింగు,
 కచ్చియ-కచ్చె, కట్టె-గట్టె, కయ్యము,
 కలఁకు, కలన-కలను, గొట్టులాట-గొట్టు
 ట, కృందుకయ్యము, గొడవ, గొడవావ
 ము, చిదగొడ, చివ్వ, జేగడము, జిగ్గు, తం
 ట-తంటా, తంపి-తంపి, తగవు-తగువు,
 తవాయి, దండడి, దురము, దోపియ, పడవ,
 పెనఁకువ-పెనుఁకువ, పోటు, పోట్లాట,
 పోరాట, పోరితము, పోరు, బరేడా, బలు
 విడి-బల్లిడి,బనరము,చుండి.చుండీ, మల్లలు-
 మల్లాట,మారాటము-మాటాట-మాకొటము,
 మేడము,రచ్చెలచాయి; తద్విశేషములు. —
 ౧: అంకము, శరీరము, దోర్లధ్యము,
 ముస్తాముష్టి. (తే)గుడ్డు-గుడ్డు, గుడ్డులాట-
 గుడ్డులాట, గమ్ము, పెనఁకువ-పెనుఁకువ,
 పెనఁగులాట-పెనుగులాట- పెనఁగులా
 టము-పెనుగులాటము, మల్లడి; ౨: అత్త

యూతికము; 2: అతము. (తె). గొడవ;
 3: అధ్యాభ్యాసము, అభ్యాభ్యాసము,
 మిథ్యాభియోగము. (తె). కల్ల జే గ డ ము;
 ౫: అధ్యము, అభియోగము, అభిహారము, దండ
 యూత్య, ధాటి. (తె). దాఁటు;
 ౬: పగకెదురు, బలువిడి; ౭: జయమునకు
 ఎదురుకొనిపోవుటకు. — అభిగమనము—అభి
 గమము, అభిగమనము, అభి
 యోగము, అభ్యమిత్యోగము, అధ్యమిత్యో
 యము, కర్మము, పృథివీధము. (తె).
 అనుముట, ఎదిరి, ఎదిరించుట, ఎదిరికొను
 ట—ఎదుర్కొనుట, ఎదిరికొలు—ఎదురుకొలు—
 ఎదుర్కొలు. ఎదురేగుట, ఎదురుపాలు—
 ఎదుర్పాలు, ఎదురుబడి, ఎదురుమోల,
 దీక్షలు—దీక్షలు, తలపాలు, లూటి—లూటి;
 ౭. ఎదురుకొనిపోయియూకర్మమిండుటకు. —
 అభియోగము, అధ్యవస్థ—పదము, అభ్యా
 సపదము—అభ్యాసాపదము, అభ్యాసాపదము,
 త్తోభిము. (తె). కొల్ల, కొలు, చోట, చో
 టకొలు, చెనకు, దొడ్ల, దోపిడి—దోపు—
 దోపుడు, పగకెదురు, ముట్టడము—ముట్ట
 టము—ముట్టడి, ముట్టుకొలు, పీటి; ౮: ఆప
 స్థ—పదము; ౯: (తె). అణిపోటు, కుగ్రము—
 కుగ్రముడు, పొడుపు, పోటు; ౧౦: (తె).
 ఎక్కటిబవరము, ఒంటిపోట్లాట; ౧౧: కం
 తారము; ౧౨: (తె). కన్నెకయ్యము;
 ౧౩: కేశకేశి; ౧౪: కాలినము; ౧౫: కేల;
 ౧౬: (తె). కొలతల—కొల్లల; ౧౭: (తె).
 కొలతల—కొల్లల; ౧౮: గ్రామముద్వరిక;
 ౧౯: తుములము, సంకులరణము. (తె). ఆరు
 పోరు, ఎసలు, కర్మిందుకయ్యము; ౨౦: (తె).
 తాఁకుదల; ౨౧: (తె). దండ;
 ౨౨: ద్వంద్వము. (తె). ఎక్కటికయ్యము,
 దంటపోరు—బండపోరు; ౨౩: నియుద్ధము,
 ౨౪: (తె). పితూరి; ౨౫: (తె). మల్లు;

౨౬: (తె). ముచ్చిలిపోటు. (మిగతవానికి
 “చూ, హారము. 2.”) (చూ, మల్లబంధములు).
 యుద్ధమునకుబోవుట. అం: చూ, గుణములు.
 యుద్ధసన్నాహవిధి. అం: చూ, ప్రకరణములు.
 యుద్ధతుక్కుక్కుటన్యాయము. అం. ఒకానొక
 న్యాయము.
 యువ. సం. వి. క్. పుం. 1: చూ, సంవత్సరములు;
 వి. 2: చూ, వయసువాఁడు; ౩. సహజ
 మైన బలముగలవాఁడు: చూ, కత్తుడు;
 4: చూ, శ్రేష్ఠుడు. 2.
 యువగండము. సం. వి. అ. పుం. మొటిమ: చూ,
 నూలోచ్చయము. 2.
 యువతి. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. 1. = జేవరాలు.
 రూ—యువని. పోయముగల ఆడుది, వయ
 స్థ: చూ, స్త్రీ; 2. = ఉవిద. రూ—యువని.
 ఆడుది: చూ, స్త్రీ; ౩. మనగ*: చూ,
 శిశువు.
 యువని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, యువతి. 1. 2.
 యువరాజు. సం. వి. అ. పుం. 1. చిన్నరాజు:
 చూ, రాజు. 1; 2. భర్తృదారకుడు: చూ,
 రాజు. 1; 3. కర్ణుడు: చూ, నూతపుత్రకుడు.

యూ

యూకము. సం. వి. అ. పుం, అ. స్త్రీ: అండ
 మని, ఇంద్రులవ్రతము, ఓకణము, ఓకణి,
 కిటిభము, కేశకీటము, పాలి. (తె). — పేను;
 తద్విశేషములు. — ౧: అంగవస్త్రాదము, కల
 బము, ధేనుకము, శ్వేతయూకము. (తె)
 చీరపిట్ట, చీరపేను, చీరపొతు; ౨: లిక్ష.
 (తె). అంటుపేను, అంటులు—అంటు, ఈపి,
 ఈరు, పేనుగుడ్డు, పేనుపిల్ల. (“చూ,
 శ్వేతయూకము.”)
 యూకలిప్తుఅయిలు. వా. వి. గర్భగోళమున
 బాగుచేయు నుండు.

యూధనాధము. సం. వి. అ. పుం. ఏనుఁగు
మాఁకలో ముఖ్యమైనయేనుఁగు. యూధన
ము, సరికాఁడు: చూ, హస్తీ.

యూధవము. సం. వి. అ. పుం. — తె. —

యూధము. సం. వి. అ. న. 1. సజాతీయవశు
సమాహము: చూ, సమాహము; 2. పశు
సజాతీ సమాహము: చూ, సమాహము.

యూధిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. ఆడవి మొల్లక:
చూ, హరిణి. 5; 2. పెద్దగోరంటక: చూ,
సహ. 2.

యూధవశుస్థాయము. అం. యూధస్తంభము
నకుఁ గట్టిన పశువునకుఁ జొర్రునిధమునసరితి.

యూధము. సం. వి. అ. పుం. 1. యజ్ఞమునందు
పశుబంధనార్థము నాటిన పైపట్టతెనికొయ్య, పాలకొయ్య, పాలగుంజి: చూ, స్తంభము.
1; 2. గంగరావి: చూ, క్యాచులము. 2.

యూషము. సం. వి. అ. పుం: (తె). — కట్టు,
కట్టుచోరు, చోరు, చేరు, పడిదెము, పప్పు
కట్టు. (“చూ, నూషము.”)

యొ

యొక్క. దే. అప. శేషపక్షియందు వచ్చెడు
పగ్గిర్యయము. “రాజయొక్క, వనయయొక్క” మొ. (సంబంధంబున పక్షిని యొక్క
కు లగు. “ఈ. మాయొక్క యిష్టదైవము
రాములు. మాకు నిష్టదైవము రాములు; బా
లారయొక్క చేదుపు; ఇట్టివొట్ట ‘కు’ వర్ణ
కంబురాదు. ఈ యొక్క” కు లోపంబు వై
కల్పికంబు. మాయలువేల్పు వెంకటేశ్వరు
లు.”): చూ, విభక్తులు.

యో

యోక్త. సం. వి. (బు. ఈ. బు)యోగకర్త.

యోక్త్రము. సం. వి. అ. న. పశువుల మెడ
పలుపు, యోత్రము: చూ, సూత్రము. 1.
యోగచతుష్టయము. అం: మంత్ర, యోగ, హా,
రాజయోగములు. (4.)

యోగచరుఁడు. సం. వి. అ. పుం. చంబునెఁదుఁ
డు: చూ, వానగము.

యోగపట్టము. సం. వి. అ. పుం. యోగపట్టి.
జోగపట్టియ: చూ, సూత్రము. 1.

యోగపట్టె. వై. వి. — యోగపట్టము. హస్త. 1,
అ. 80: ఒడ్డాణము, జోగపట్టెను. — “గవ
త్వై-జోగిపట్టియ - శోగిపట్టె. (సం). —
పరికరము, పర్యంకము, పర్యస్తక, పర్యం
కము, యోగపట్టము. (“చూ, సూత్రము. 1.”)

యోగము. సం. వి. అ. పుం. 1. యోగము.
పాఠిజాయామాదికము; 2. మంత్రపాఠి: “ఏ
యోగమిట్లున్నది”; 3. ఉపాయము: చూ,
వెరపు; 4. కూడిక: చూ, సంయోగము;
5. కూర్పు: చూ, సంఘానము. 1; 6. కవచము:
చూ, వారవారణము; 7. పరియత్నిము: చూ,
సన్నాహము. 2; 8. దర్శియము: చూ, హిగ
ణ్యము. 3; 9. వ్యాకరణాదిసూత్రము;
10. జ్ఞాపగము: చూ, మందు; 11. చూలి
కలచేత చేసెడి యుచ్చాటనాదికము; అం.
12: చూ, అగమములు; 13: చూ, యోగచతుష్ట
యము; 14: చూ, చంచాంగము. 1; 15: చూ,
యోగములు; 16. ధ్యానము: చూ, యోగాంగ
ములు; 17. యోగవిశేషము: చూ, సాంఖ్యము.

యోగములు. అం: విష్ణుంభాది. — విష్ణుంభము,
సీరితి, ఆయుష్మత్తు, (ఆయుష్మత్, ఆయుష్మ, ఆ
తము), సౌభాగ్యము, శోభనము, అతిగండము,
మకర్మము, ధృతి, కూలము, గండము, నృద్ధి, నుగ్రి
వనా, వ్యాఘాతము, వార్షణము, వజ్రము, సిద్ధి,
వ్యతిపాతము, పరియత్ను, పరిభు, శిరము, సిద్ధము,
సౌధ్యము, కుభము, కుభ్రము, బుగ్గము,
బింద్రము, బైదుగ్రితి (27).

యోగమునాంగములు. అం: సత్యము, దయ, క్షమ, ధృతి, మితాహారము, ఆర్జవము, బ్రహ్మచర్యము, అస్త్రేయము, అహింస, శౌచము (10) (అంగము. 9.)

యోగవాగములు. పై. వి. బ. రూ.యోగవాగములు. అంతరిక్షమార్గమున పోయెడు యోగసిద్ధులు మెట్టెడు పాపకోట్లు: చూ, సమ్మతిగలు.

యోగవాగము. పై. వి. బ. — పై. —

యోగశాస్త్రము. అం. ఇందు నాలుగు యోగములు కలవు. ౧. సచ్చిదానందంబులు మూడు ఇవిమంతియోగసాధనములు; ౨.యమ నియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధ్యానగ్రాహణసమానులెనిమిది హత యోగసాధనంబులు; 3. సాంఖ్యతారకామనస్కంబులు మూడును రాజయోగసాధనంబులు; 4. నాదబిందుకళలు మూడును లయయోగసాధనములు.

యోగాంగములు. అం: (అంగయోగములు) యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధ్యానము (యోగము), గ్రాహణ, సమాధి (8) (చూ, అంగము. 9.)

యోగాభ్యాసము. పా. జీవాత్మ పరమాత్మ సంయోగమును పొందుటకు చేయునభ్యాసము.

యోగి. సం. వి. స. పుం. — జిగి, యోగాభ్యాసముచేయు పురుషుడు, యుక్తుడు: చూ, యాచకుడు.

యోగితము. సం. వి. అ. పుం. ఆలంకారము, పిచ్చి కుక్క, నెట్టికుక్క: చూ, కునకము.

యోగిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. — జిగి. 1. బ్రహ్మ: చూ, సోదకత్తె; 2. యోగాభ్యాసముచేయు అడుది: చూ, స్త్రీ.

యోగినినాలకంబనము. అం: చూ, తంత్రములు.

యోగినినైరవతంత్రము. అం: చూ, తంత్రములు.

యోగిష్టము. సం. వి. అ. న. సీనము: చూ, లోహము. 1.

యోగ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఎఱ్ఱగలికేరు: చూ, వర్షకేతువు. [మధ్యము. 2.

యోగ్యత. సం. వి. అ. న. అర్హత: చూ, సా

యోగ్యము. సం. వి. అ. న. 1. ఋద్ధియనెడు

గంధద్రవ్యము: చూ, రాజార్హము; విణ.

2. తెగినది: అనుగుణము-అనుగుణ్యము, అనురూ

పము, అభినీతము, ఆర్హము, ఉచితము, ఉ

త్తమము, జౌచిత, జౌచిత్యము, జౌపవత్తిక

ము, జౌపయికము, క్షమము, న్యాయ్యము,

భజమానము, భాజనము, భూతము, యుక్త

ము, లభ్యము, సద్భవము, సమీచీనము.

(అవ్య). — సాంపర్థము. (తె. ప). —

అనువు, ఇమ్ము, ఉరవు-ఉజవు, ఒడికము,

ఒజవు, ఓగితము, చేందు, జోక, తగవు, తిన్న,

దొనరు, నెరవు-నెజవు, మంచి, మేనడి,

లెన్న, వలను, వెరవు-వెరువు, సరి. ("చూ,

సమీచీనము. 4."); ("చూ, శ్రేష్ఠ్యము.");

3. ఉపాయముగలది (నూట). కల్పము, హిత

వచనము: చూ, కల్పము. 2; 4. నేర్పుగలది:

ఉష్ణము, చోక్షము: చూ, సమర్థము. 3; 5. కక్షి

గలది: చూ, క్షాల్పము. తద్వి. — మిక్కిలి బల

ముకలది అనుటకు. — ("చూ, స్థూల్యము.")

యోగ్యుడు. సం. విణ. మంచివాడు, పాత్రు

డు: చూ, సజ్జనుడు.

యోచన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: అపోహము,

అలోచన, ఉహ - ఉహము, ఋ,

గాఢ, ధృవనము, భావన, విచారము, శంక,

సంకల్పము. (అవ్య). — ఆ, అజ్, అహో,

ఓ, కిమ్, కింస్యెత్తు, ను. (తె. ప). — అజ,

అజము - అజముతీక, ఉః, ఏకతము,

తలఁపు, తలపోత, మంతనము, వగ, నలవ.

తద్వి. — ౧. పెద్దఅలోచనకు. — (తె). గడి

త్తు; ౨. పెద్దఅలోచనకు. — (మి). దుస్సల

హ; 3. చేక్కగాలలోచించుటకు. — పర్య

యూధనాధము. సం. వి. ఆ. పుం. ఏనుఁగు
మాఁకలో ముఖ్యమైనయేనుఁగు. యూధన
ము, సరికాఁడు: చూ, హస్తీ.

యూధనము. సం. వి. ఆ. పుం. — పై. —

యూధము. సం. వి. ఆ. న. 1. సజాతీయపశు
సమాహము: చూ, సమాహము; 2. పశు
సమాహము: చూ, సమాహము.

యూధిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఆడవి మొల్ల*:
చూ, హరిణి. 5; 2. పెద్దగోరంట*: చూ,
సహ. 2.

యూధపశుస్థాయము. అం. యూధస్తంభము
నకుఁ గట్టిన పశువునకుఁ జొర్రునిధముననరీతి.

యూధము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. యజ్ఞమునందు
పశుబంధనార్థము నాటిన పైపట్టలేనికొయ్య,
పాలకొయ్య, పాలగుంజ: చూ, స్తంభము.
1; 2. గంగరావి*: చూ, క్యామలము. 2.

యూషము. సం. వి. ఆ. పుం: (తె). — కట్టు,
కట్టుచోరు, చోరు, చేరు, వడిదెము, పప్పు
కట్టు. ("చూ, నూపము.")

యొ

యొక్క. దే. ఆవ. కేవలపక్షియందు వచ్చెడు
ప్రత్యయము. "రాజయొక్క, పనయొక్క
క్క" యొ. (సంబంధంబున వచ్చేని యొక్క
కు లగు. "ఉ. మాయొక్క యిట్టదైవము
రాములు. మాకు నిష్టదైవము రాములు; బా
లురయొక్క చేదుపు; ఇట్టిచోట్ల 'కు' వర్ణ
శంబురాదు. ఈ యొక్క కు లోపంబు వై
కల్పికంబు. మాయలావేల్పు వెంకటేశ్వరు
లు."): చూ, విభక్తులు.

యో

యోక్త. సం. విణ. (బు. ఈ. బు)యోగకర్త.

యోక్త్రము. సం. వి. అ. న. చక్రపు ముడ
పలుపు, యోత్రిము: చూ, సూత్రిము. 1.

యోగచతుష్టయము. అం: మంత్ర, విద్య, హా,
రాజయోగములు. (4.)

యోగచరుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. అం: సాయుఁ
డు: చూ, వానరము.

యోగపట్టము. సం. వి. ఆ. పుం. — సూగపట్టి.
జోగపట్టియ: చూ, సూత్రిము. 1.

యోగపట్టె. వై. వి. — యోగపట్టము. స్వా. 1,
ఆ. 80: ఒడ్డాణము, జోగపట్టిము. — జోగపట్టి
పట్టె-జోగపట్టియ - జోగపట్టి. (సం). —
పరికరము, ప్యంకము, పగ్వర్ణము, ప్యం
కము, యోగపట్టము ("చూ, సూత్రిము 1.")

యోగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. — సూగము.

పాఠాజాయామాదికము; 2. సూగము: చూ,
యోగమిట్లున్నది; 3. సూపాము: చూ,
వెరపు; 4. కూడిక: చూ, సంయోగము;
5. కూర్పు: చూ, సంధానము. 1; 6. సూపము:
చూ, వారవారము; 7. ప్యంకము: చూ,
సన్నాహము. 2; 8. ప్యంకము: చూ, హిగ
ణ్యము. 3; 9. వ్యాకరణాదిసూత్రిము;
10. జోషగము: చూ, మండు; 11. మూలి
కలచేత చేసెడి యచ్చాటనాదిగ్రహ; అం.
12: చూ, అగమములు; 13: చూ, యోగచతుష్ట
యము; 14: చూ, పంచాంగము. 1; 15: చూ,
యోగములు; 16. ధ్యానము: చూ, యోగాంగ
ములు; 17. యోగవిశేషము: చూ, శాంఖ్యము.

యోగములు. అం: విష్ణుంభాది. — విష్ణుంభము,
సీరితి, ఆయుష్మక్తు, (ఆయుష్మక్, ఆయుష్మ, ఆ
తము), సౌభాగ్యము, శోభనము, అతిగండము,
మకర్తము, దృతి, హలము, గండము, సృష్టి, సు
రము, వ్యాఘాతము, మార్గము, వజ్రము, సిద్ధి,
వ్యతిపాతము, వరీయస్సు, పరిభు, శతము, సిద్ధము,
సాధ్యము, శుభము, శుభము, బ్రహ్మము,
బంద్రిము, వైదురితి (27).

యోగయమాంగములు. అం: సత్యము, దయ, శ్రమ, ధృతి, మితాహారము, ఆర్జవము, బ్రహ్మచర్యము, అస్త్రేయము, అహింస, శౌచము (10) (అంగము. 9.)

యోగవాగములు. పై. వి. బ. రూ-యోగవాగములు. అంతరిక్షమార్గమున పోయెడు యోగసిద్ధులు మెట్టెడు పాపహోళు: చూ, సమ్మతిగలు.

యోగవాగము. పై. వి. బ. — పై. —

యోగశాస్త్రము. అం. ఇందు నాలుగు యోగములు కలవు. ౧. సచ్చిదానందంబులు మూడు ఇవిమంతియోగసాధనములు; ౨. యమ నియమానన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధ్యాన ధారణసమానులెనిమిది హత యోగసాధనంబులు; 3. సాంఖ్యతారకామనస్కంబులు మూడును రాజయోగసాధనంబులు; 4. నాదబిందుకళలు మూడును లయయోగసాధనములు.

యోగాంగములు. అం: (అంగయోగములు) యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధ్యానము (యోగము), ధారణ, సమాధి (8) (యూ, అంగము. 9.)

యోగాభ్యాసము. పా. జీవాత్మ పరమాత్మ సంయోగమును పొందుటకుఁజేయునభ్యాసము.

యోగి. సం. వి. స. పుం. — జోగి, యోగాభ్యాసముచేయు పురుషుఁడు, యుద్ధుఁడు: చూ, చూచుకొను.

యోగితము. సం. వి. అ. పుం. అలగ్నము, పిచ్చిగుక్క, వెఱ్ఱిగుక్క: చూ, కునకము.

యోగిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. — జోగిణి. 1. పైవజ్ఞ: చూ, సోదకత్తె; 2. యోగాభ్యాసముచేయు ఆఁడుది: చూ, స్త్రీ.

యోగినిజాలకంబుము. అం: చూ, తంత్రములు.

యోగినిజైగతంత్రము. అం: చూ, తంత్రములు.

యోగప్రము. సం. వి. అ. న. సీసము: చూ, లోహము. 1.

యోగ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఎఱ్ఱగలిజేరు: చూ, వర్షకేతువు. [మధ్యము. 2.

యోగ్యత. సం. వి. అ. న. అర్హత: చూ, సా

యోగ్యము. సం. వి. అ. న. 1. ఋద్ధియనెఁడు

గంధద్రవ్యము: చూ, రాజార్హము; విణ.

2. తెగినది: అనుగుణము-అనుగుణ్యము, అనుదూ

వము, అభినీతము, అర్హము, ఉచితము, ఉ

త్తమము, జౌచిత, జౌచిత్యము, జౌపవత్తిక

ము, జౌపయికము, శ్రమము, న్యాయ్యము,

భజమానము, భాజనము, భూతము, యుక్త

ము, లభ్యము, సద్భవము, సమీచీనము.

(అవ్య). — సాంప్రదము. (తె. ప). —

అనువు, ఇమ్ము, ఉరవు-ఉఱవు, ఒడికము,

ఒఱవు, ఓగితము, చేందు, జోక, తగవు, తిన్న,

దొనరు, నెరవు-నెఱవు, మంచి, మేవడి,

లెన్న, వలను, వెగవు-వెరువు, సరి. (“చూ,

సమీచీనము. 4.”); (“చూ, శ్రేష్ఠ్యము.”);

3. ఉపాయముగలది (నూట). కల్పము, హిత

వచనము: చూ, కల్పము. 2; 4. నేర్పుగలది:

ఉష్ణము, చోడుము: చూ, సమర్థము. 3; 5. కత్తి

గలది: చూ, స్థాల్పము. తద్వ. — మిక్కిలి బల

ముకలది అనుటకు. — (“చూ, స్థాల్పము.”)

యోగ్యుఁడు. సం. విణ. మంచివాఁడు, పాత్రుఁ

డు: చూ, సజ్జనుఁడు.

యోచన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: అపోహము,

అలోచన, ఉహ - ఉహము, ఋ,

గాఢ, ధృఢము, భావన, విచారము, శంక,

సంకల్పము. (అవ్య). — అ, అజ్, అహో,

ఓ, కిమ్, కింస్వీత్తు, ను. (తె. ప). — అఱ,

అఱనుఱ - అఱనుఱిక, ఉఱి, ఏకతము,

తలఁపు, తలపోత, మంతనము, వగ, సలహా.

తద్వ. — ౧. పెద్దఅలోచనకు. — (తె). గడ

త్తు; ౨. చెడుఅలోచనకు. — (వి). దుస్సల

హ; 3. వేక్కాగఅలోచించుటకు. — పర్య

లోచనము; ౪. ఊహించునర్థించుటకు. -
హుం; ౫. రహస్యాలోచనకు. - రహస్యము,
గుంత్రాణ - మంత్రాగము. (తె). - మంత
నము; ౬. చోలుననెడి తలంపునకు. - పరి
త్రాణము. ("చూ, హుం. 1.")

యోచించు. సం. న. కి. ఆలోచించు, ఊహిం
చు, ఎంచు, తలచు: చూ, సంకల్పించు.

యోజన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-యోజనము.
కూర్పు: చూ, సంధానము. 1.

యోజనగంధిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. శంతనుని
భార్య: చూ, భార్య. 1-౫౦.

యోజనము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, రూ-
యోజన; 2: చూ, ఆమడ; పుం. 3. నూది
గొంటువక్క: చూ, వక్క.

యోజనవల్లి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. మంజన్మః
చూ, సమంగ. 1.

యోజించు. సం. న. కి. యోజనముచేయు,
కూర్పు: చూ, సంధించు. 2.

యోజితము. సం. వి. ఆ. న. లెక్కకలియఁగూ
డుట, అన్వితము: చూ, సంకలనము.

యోక్త్రము. సం. వి. ఆ. న: చూ, యోక్త్రము.

యోధ. సం. వి. ఆ. పుం. = జోధు. రూ-యోధ.
యోధముచేయువాఁడు: చూ, హంపీరుఁడు. 2.

యోధవరుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. - పై. -

యోధుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. - పై. -

యోధ. సం. వి. ఋ. పుం. - పై. -

యోని. సం. వి. ఇ. పుం, స్త్రీ. 1. ఆఁడుగుఱి:
చూ, భగము. 12; 2. కారణము: చూ,
హేతువు. 1; 3. గని: చూ, హరిపీయ
(భూమి. 1-౧౨.); అం. 4: చూ, తాడి
తాంగములు.

యోనిమూలము. పా: ఊపభృత్తు, ఉపస్థమూలము.

యోన్యర్థము. సం. వి. న. న. కందనంజ్ఞము
(చూ, రోగము. 1.)

యోప. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. - పోటి. ఆఁడుని: చూ, స్త్రీ.
యోషిత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. - పోటిక. - పై. -
యోషిత్తు. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. - పై. -

యా

యాకము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, యోగినికము.
యాగంధరము. అం: చూ, యోగములు.

యాగపద్యము. సం. వి. ఆ. న. యుగపద్యము.

యాగికము. సం. వి. ఆ. న. యుగముచున్నవాఁడనినది.

యాతకము. సం. వి. ఆ. న. ఆరాణము: గూ,
పారణము. 2.

యాతనము. సం. వి. ఆ. వి. త్రాసే మూగ
తూములోనగునూనము: చూ, నూనము. 1.

యాతవము. సం. వి. ఆ. న. - పై. -

యాధికము. అం: చూ, పుష్కరా మూలము.

యావతము. సం. వి. ఆ. న. (యూ. పుష్కరావతము)
హము: చూ, సమూహము.

యావనభేదములు. అం: గ. 7౪ సం. మొదలు

8౪ సం. వఱకు మొలకగివ్వనము (1 వ్యక్తి);

౨. 9౪ సం. శేరిగివ్వనము (గొర్ర); 3. 12౪

సం. నెఱజివ్వనము (బొల); ౪. 20౪ సం.

నిండుజేవ్వనము (ముగ్గ); ౫. 30౪ సం. విం

చేజేవ్వనము (విదగ్గ); ౬. 40౪ సం. బిగివ్వ

నము (చిగిలబ్బ); 7. 50౪ సం. పీచుగివ్వ

నము. (ఇచ్చామి); మొత్తంకొగములు.

౧. 18౪ సం. వఱకు (బొల); ౨. 30౪ సం.

వఱకు (యావని); 3. 50౪ సం. నెఱకు

(పొగ్గ); ౪. 100౪ సం. వఱకు (బొల).

యావనకుదము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, మువ

ములు. 1-౫-౦.

యావనము. సం. వి. ఆ. న. 1. జేవ్వనము.

పాయము (18౪ సం. మొదలు 50౪ సం.

వఱకు): చూ, వయస్సు; అం. 2: చూ,
అవస్థలు.

యశోవని. అం: చూ, యశోవనభేదములు.

యశోవనుడు. సం. వి: చూ, యశ. 2.

యశోవరాజ్యము. సం. వి. అ. న. యశోవరాజు
యశోవరాజ్యము.

౪

౧. ౨. క యశోవరాజు. దే. ఆప. (యా-రా.)

1. నీచమిత్రోద్దేశములయందు ఉద్దేశ్యవాచక
మునకు ఏకత్వంబున ఆంతాగమంబగును;
అన్య. 2. ప్రశంసార్థక శబ్దములకు ఆనుప్ర
యక్తముగును. “బౌద్ధ, బౌద్ధ” ము; అం.

3: చూ, మూర్ధాస్థములు; 4: చూ, ఆంతస్థములు.

గంతు. పై. వి: చూ, యా-అంతు.

గంతుటాలు. ద్వ. వి. (రంతు + అలు): చూ,

యా-అంతుటాలు. [రాట్నము.

గంతులరాట్నము. వా. పై. వి: చూ, యా-అంతుల

గంతులరాట్నము. ద్వ. వి: చూ, యా-అంతులరాట్నము.

గంతువు. సం. సి. ఉ. పుం. తెల్లనివండుగిరిలును,

మొత్త నిత్యోలునుగలయిట్టి: చూ, హరిణము. 1.

రంతు. దే. వి: చూ, యా-అంతు.

రంతు. ద్వ. వి: చూ, యా-అంతు.

రంగ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. ఉపరికా: చూ,

స్త్రీ. 1. [స్త్రీరంగండు.

రంగండు. పై. వి. రంగ. సంబంధము: చూ,

రంగతాళము. అం: చూ, జన్యతాళములు.

రంగదము. సం. వి. అ. న. కవిరియుండ: చూ, హో:క.

రంగద్యోతము. అం: చూ, జన్యతాళములు.

రంగప్రదీపకము. అం:—పై.—

రంగప్రదీపకము. అం:—పై.—

రంగప్రదీపకము. అం:—పై.—

రంగప్రదీపకము. అం:—పై.—

రంగము. సం. వి. అ. పుం. న. 1. యా-వంగము.

తగరము: చూ, లోహము. 1; పుం.

2. యాద్యభూమి: చూ, హరిపీఠము (భూమి. 1.);

208

3. నాట్నస్థానము: “నీచమిత్రోద్దేశ్యము”-నై పథ్యము.

(అంకములలోనికథ రంగములుగా భాగించడ

బడును. రంగస్థలము శూన్యములు యుండ

రాదు. రంగము మాటునపుడు మధ్యకాల

వ్యవధిలో విదూషకుడుగాని విప్రసంభ

కుడుగాని వచ్చి వినోదములచేతనో ప్ర

స్తాపనములచేతనో సభ్యుల చిత్తము రం

జించజేయవలయును. విప్రసంభకుడంక

ములో నాది మధ్యాంతముల నెప్పుడేని

రావచ్చును. ప్రవేశపడు మాత్రము ప్రభ

మాంకి మునందు రాగూడదు అంకాంత

మందుబాత్రలన్నియు తెగలోనికే బోవును.

అంకి మునక గదానాయకునితోగూడ విదూ

షకనటాది పాత్రలు ముగ్గులో స్లలో ఉం

డకతప్పదు: చూ, నాటకము. 1); 4. రం

గు: చూ, వర్ణము. 6; 5: చూ, శ్రీరంగము; వా.

వి. 6. గంగూనానెడియొకానొక పట్టణము;

దే. వి. (1) ఎలుక: చూ, సో:.

రంగరంగవైభవములు. వా. శ్రీరంగములోనిరం

గనాయకస్వామి వైభవములు. (చూ, అంగ

రంగవైభవము)

రంగరి. ద్వ. వి. (రంగు + అరి) యా-రంగరి. రం

గునేయువాడు: రంగిగో. (సం). రంజకుడు.

రంగరించే. దే. స. కి. ఔషధమార్గములో పేనె

లోనగునది చేర్చుకలుపు: యా-రంగరించే.

రంగలక్ష్మీవిలాసము. అం: చూ, భరతకాన్త్ర

గంగములు.

రంగరించే. వా. స. కి: చూ, యా-రంగరించే.

రంగరించి సం. వి. ఈ స్త్రీ. 1. రచించినయొగ్గు:

యా-రంగవల్లిక, కృత్య, వర్ణకారిక. (తె).—

ఉరుగులు, పరిక, ముగ్గు-యొగ్గు. తద్వి. —

ఇల్లుఅలికి పట్టిన ముగ్గునకు — (తె). పరికి

వా 2. నాగవల్లి పట్టు: యా-రంగవల్లిక.

రంగవల్లిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. — పై. —

రంగవల్లిక. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ,

రంగవల్లిక. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ,

ముచ్చి. 1; ("చూ, శిల్పిలు".); 2. నట్లు
పుడు: చూ, శైలుషాడు.

రంగాభరణము. అం: చూ, జన్యతాశిములు.

రంగాయింఁ. దే. స. క్రి. రంగువేయు.

రంగారి. ద్వ. వి: చూ, రూ-రంగరి.

రంగిరీజే. వా. వి: చూ, రంగరి.

రంగు. వై.వి.-రంగ. 1. చోయ:చూ,నర్ణము.6;

2. కాంతి: చూ, వెలుగురు. 1; 3 రంజిం

మేట: (సం). రహి,రాణ. తద్వి. -రంజనము.

రంగులు. వై. వి. బ: చూ, వర్ణము. 6. (ఇం

దుకుసంబంధించిన కాస్త్ర పరిభాషాపద

ములు. -ముదురుచోయరంగులు, ద్రావకపు

రంగులు, సోపాధికమగురంగులు, వాయు

వర్ణ చిత్రపు అద్దకములు, ఔరపురంగులు,

దోహదపురంగులు, పక్కా-రంగులు, కచ్చో

రంగులు, ఖనిజపురంగులు, కనటురంగులు,

విరుపాధికమగు రంగులు, ఉద్భిజ్జపు రంగు

లు ఇత్యాది.) [గోటుగా.

రంగుగా. వై. క్రి. విణ. సాంపుగా; నీటుగా,

రంగునంటులు. వా. వి. బ. నీలి-జోబరా-చిలు

వేరు ము. [ఉనుచే.

రంగువేయు. దే. స. క్రి: అద్దించే, లద్దు,

రంజకము. సం. వి. అ. న. ఇంగిలీకము: చూ,

హింగుళము.

రంజకుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. రంజింఁ

వాడు; 2: చూ, రంగరి.

రంజనము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, రంజకము;

2. ఎట్టచేందనము: చూ, వాసన. 1; పుం.

3: చూ, రంగు. 8; అం. 4: చూ,కురులు.

రంజని. సం. వి. ఈ శ్రీ. 1. నీలి, రజని:

చూ, శ్రీఫలి. 2; తద్వి. -చందాలిక.

(తే). పిన్ననీలి;అం.2:చూ, భాషాంగములు.

రంజి. వా. వి. రంజింపఁజేసెడి శ్రీ:చూ, వేళ్ళ.

(అం, పదా. సర. 88.)

రంజింఁ. సం. వే. రంజిల్లఁజేయు.

రంజితము. అం: చూ, సంచారవర్ణ గతాలంకా

గములు (అలంకారము. 3.)

రంజిల్లు. సం. అ. క్రి: రాసింఁ, రాసిల్లు.

(తే): ఇగిరింఁ-ఇదిరించు, ఎల్లవాలు,

కావిగోను, చిగురుచే-చిగుర్పు, పోజో

వాలు, జేగుటింఁ-జేవుటించే, జొత్తిలు.

జొత్తిలు, తోగరుకాను, చోరగిలు-చోరగిలు,

నెత్తురువాలు, పల్లటిలు-పల్లటిలు.

రంజికము. దే. వి. తుపాకీ చవినికాల్పుటకు

పెట్టెడుమందు.

రంజేణి. దే. వి. రూ-రంజేణి. గావనంటికా

గు: చూ, హరివాణము (సాత్రిము.6-ం.)

రంజేణి. దే. వి.-వై.-

రండ. సం. వి. అ. శ్రీ. 1: చూ, విధన;

2. ఎలుకజేడి: చూ, ముళ్ళోకి.

రండావివాహవాద్యము. అం. ఒకానొకవాద్య

యము. [వాడు.

రంథ. సం. విణ. (ఋ. ఈ. ఋ) క్రింఁ

రంతిదేవుడు. సం. వి. అ. పుం:చూ,విష్ణువు. 1.

రంథు. వై. వి. 1: చూ, రవ. 6; 2. ద్వని:

చూ, స్వరము. 2; 3. క్రిడ: చూ, విలాస

ము. 1; 4.-రతి: చూ, సంయోగము.

రంథుకాడు. ద్వ. విణ. క్రిడాపరుడు,ద్యూత

క్రిడాపరుడు (అని కొందఱు.)

రంధి. వా. సం. వి. వేచి. "రంధిపెరిగినది."

రంధ్రవిమృశ్చ. సం. వి. ఈ. పుం. ఎలుక:చూ,

మామకము.

రంధ్రము. సం. వి. అ. న. 1. క్రింఁ. (హాగము

పుచేత మ్మాయనది.) అంతరము, అపగ,

ఇరివిలి, ఋ, కంధరము, కర్ణము, మహాదము,

కూసము, ఖమ్, గుప్తి, ధి ద్రిము,

నిమ్మము, నిర్వృధనము, ప్రింతరము, కిల

ము, భూకము, రోకము, పరు, వివరము,

స్వభ్రము, సంధ, ముసి, ముసరము, సాగి
రము. (అన్య).--అంతరము. (తే).--ఒడ
పి, ఓడు, కనుము, కన్నము, కలుగు,
కంఠ-గంఠ-గంఠ, గండి-గండిక, గని,
మందా, చుట్టి, చీడులు, గొంతు, పూలు,
పూపగము, పూసు, తొండి, తొలి-తొలి
కన్నా, గుంకము, గువాణు, గొండి,
బడిలి, చీలు, చెలము, బొండు, బొక్క,
గొట్టి, బొది, గొర్రె-గొట్టి-బొట్టి-బొట్టి-
గొట్టి, గుంకము. లాగ, బొట్టగము,
బొట్ట, విలము, సంగు, సరియ-సరి, మంగ
గ-మంగగము, సారంగ-సారంగము. తన్వ
శీషములు.-- ౧: ఆగాధము, అవభుట్టము,
అపటము, అపటపు, కంచలము, కన్నారి,
పహారము, కూలము, క్షితివ్యనాసము, ఖల్లి,
గర్జము, గవి, గవ్వారిము, గుహ, దరిము.
(తే). బొక్కము, కలుగు, గుంట, కుక్క,
గుంట, గుండము, గుంఠ, గొయ్యి-గొంతు,
నవురు, పశ్చిమ, పల్లము, పల్లు-పల్లు
డు, పొక్కిలి, బొది, బొండు, బొక్క,
బొట్టి-బొట్టి-బొట్టి-బొట్టి-బొట్టి, లా
గ, బొట్ట, బొట్టి, వగల-వగల-సంఠ, సందు;
అ: ఆహారము, ఈ, కందగ-కందరము,
మహారము, గహనము, గవ్వగము,
గుహ, డ, పరి, పిలము. (తే).--కలుగు,
గొబ్బ, కడప-కడప. బొట్టి-బొట్టి, బొట్టి-బొట్టి,
బొట్టి-బొట్టి; ౩: ఆవిర్భవ, పలాలము,
మహారము, పొలిరము, గుహాసము, నిష్క
లము-నిష్కలము, నిష్కలము, నిష్క
లము-నిష్కలము. (తే). గొంతు-దొం
గు, తొట్ట-తొట్టి-తొట్టి, తొట్ట-తొట్ట
ట-తొట్ట-నొట్ట-నొట్ట, తొలి; ౪: ఈవ
ళియము. (తే). అనుపు, మాటు; ౫: (తే)
కన్ను; ౬: దురుందరిము, గర్జము; (తే). గుంతి;
౭: కన్ను-కన్ను-కన్ను; ౮: (తే) కొలి;

క: కోట్టారము; ౧౦: (తే) కోడు; ౧౧: (తే).
గండి-గండిక; ౧౨: గుల్లము, గంభీరము-
గంభీరము, గుప్తి, నిమ్మము. (తే) అప, గొల్లము.
(మా, భూమి. 1-౫౦); ౧౩: గజపుటము; ౧౪:
గమకము; ౧౫: (తే). గండి; ౧౬: (శీష
త్వము; ౧౭: గోష్ఠదము, ౧౮. (తే) జీవులు
గండ్లు; ౧౯: తండసము. (తే) కొలిమి;
౨౦: (తే). పంపి, తంపి, దాలిగుంట; ౨౧: రుం
టిక, సిండిక. (తే). తూము, పొలి; ౨౨:
మూడిచికి. (తే). తూము; ౨౩: నగల
మోపునంపి రంధ్రమునకు. (తే) తూము;
౨౪. గొట్టి; (తే). గొన-గొని; ౨౫: (తే).
సొమ్మ-సొమ్మడు; ౨౬: (తే). పరంజో
నూడు; ౨౭: (తే). బండు; ౨౮: పగి
ము, ప్లవము; ౨౯: (తే) ముద్దకొలిమి. (మగ
తవానికి "మా, సారంగము.") ౩: అత్తల్లమా
గ్గము: మా, సందు. ౪: ౩. మాటు: మా,
పెట్టె.

రంధ్రములు. అం: మా, ఇందిరిములు.

రంధ్రాన్వేషణము. బా. తప్పలు చెట్టులు.

రంధ్రకాండ. దే. వి: మా, రూ-అంపకాండ.

రంధ్రము. దే. వి: మా, రూ-అంపము.

రంపి. దే. వి. రూ-రంపు. అతి గారుణ్యము
చేప్పడు: మా, స్వరము. ౨.

రంపియ. దే. వి. (రూ-రంప-అంపియ-అం
పె.) 1. మాదిగవాడు తోలుకోసెడు సాధ
నము; ౨. తాటలు మట్టగించి కోసెడు
సాధనము.

రంపు. దే. వి: మా, రూ-రంపి.

రంప. దే. వి: మా, రూ-రంపియ.

రంపెండి. దే. విణ. రాక్షసకృత్యముగల ఆం
డుది. పంచ. వేం. ౩, ఆ. 1౬౩: మా, (ప్రీ)
రంభారాపుష్ప. వా. వి. బ: మారాముట్లు, చి
క్కులు, పూట్లు.

ముచ్చి. 1; ("చూ, శిల్పము."); 2. నట్లు

పుడు: చూ, కైలుపుడు.

రంగాభరణము. అం: చూ, జన్యతాశిములు.

రంగాయింఁచే. దే. స. కి. రంగువేయు.

రంగారి. ద్వ. వి: చూ, రంగరి.

రంగిరేణ. వా. వి: చూ, రంగరి.

రంగు. వై. వి. - రంగ. 1. చోయ: చూ, నర్లము. 8;

2. కాంతి: చూ, వెలుగురు. 1; 3 రంజిం

మబ: (సం). రహి, రాణ. తద్వి. - రంజనము.

రంగులు. వై. వి. బ: చూ, పర్లము. 8. (ఇం

దుమనంబంధించిన కాస్త్ర పరిభాషాపద

ములు - ముదురుచోయరంగులు, దాగినకపు

రంగులు, సోపాధికమగురంగులు, వాయు

పర్ల చిత్రిపు అద్దకములు, క్షారపురంగులు,

వోహదపురంగులు, పక్కారంగులు, కచ్చో

రంగులు, ఖనిజపురంగులు, కసటురంగులు,

విరుపాధికమగు రంగులు, ఉద్భిజ్జపు రంగు

లు ఇత్యాది.) [గోటుగా.

రంగుగా. వై. కి. విణ. సాంపుగా. నీటుగా,

రంగునంటలు. వా. వి. బ. నీలి-జోబరా-చిటు

వేరు మొ. [ఉనుచే.

రంగువేయు. దే. స. కి: అద్దించే, అద్దు,

రంజకము. సం. వి. అ. న. ఇంగిలీకము: చూ,

హింగుశము.

రంజకుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. రంజించే

వాడు; 2: చూ, రంగరి.

రంజనము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, రంజకము;

2. ఎఱ్ఱచేందనము: చూ, వాసన. 1; పుం.

3: చూ, రంగు. 3; అం. 4: చూ, కుగ్రతులు.

రంజని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. నీలి, రణనిశ:

చూ, శ్రీఫలి. 2; తద్వి. - చందాలిక.

(తే). విన్ననీశి; అం. 2: చూ, భాషాంగములు.

రంజి. వా. వి. రంజింపఁజేసెడి స్త్రీ: చూ, వేక్య.

(అం. పదా. సర. 83.)

రంజించే. సం. పే. రంజిల్లఁజేయు.

రంజితము. అం: చూ, సంచారివర్ణ గతాలంకా

గములు (అలంకా: ము 3.)

రంజిల్లు. సం. అ. కి. రాగించే, రాగిల్లు.

(తే): ఇగిరించే-ఇవిరించు, ఎఱ్ఱవాలు,

కావిగోను, చిగురుచే-చిగుర్పు, జోజో

వాలు, జీగుటించే-జేవుటించే, జొత్తిలు-

జొత్తిల్లు, తోగరుచూ, దోగిలు-దోరగిలు,

నెత్తురువాలు, పల్లటిలు-పల్లటిల్లు.

రంజీకము. దే. వి. తుపాకి చెవినికాల్పుటప

పెట్టెడుమందు.

రంజీణ. దే. వి. రూ-రంజీణి. గా-దనంటికా

గు: చూ, హరివాణము (పాత్రము. 8-9.)

రంజీణి. దే. వి. - పై.

రండ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, విధన;

2. ఎలుక జీడి: చూ, ముత్యశ్రీణి.

రండావివాహస్థాయము. అం. 2. కానొకస్థా

యము. [వాడు.

రంత. సం. విణ. (ఋ. ఈ. ఋ) నీడించే

రంతిచేపుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష్ణుపు. 1.

రంతు. వై. వి. 1: చూ, రవ. 8; 2. ధ్వని:

చూ, స్వరము. 2; 3. కీర్తి: చూ, విలాస

ము. 1; 4. - రతి: చూ, సంయోగము.

రంతుకాడు. ద్వ. విణ. కీర్తిదాపరుడు, ద్యూతి

కీర్తిదాపరుడు (అని కొందఱు.)

రంధి. వా. సం. వి. పేచీ. "రంధి పెరిగినది."

రంధ్రబభ్రువు. సం. వి. ఉ. పుం. ఎలుక: చూ,

మామకము.

రంధ్రము. సం. వి. అ. న. 1. - క్రింత. (వాయు

పుచేత మోయునది.): అంతరము, అపధి,

ఇరివిరి, ఋ, కందరము, కర్ణము, కుసారము,

కుపము, ఖమ్, గుప్తి, ధిద్రము,

నిమ్మము, నిర్వృధనము, పొంతరము, పిల

ము, భూకము, రోకము, పద, వివరము.

శ్వభ్రము, సంధి, సుషి, సుషిరము, స్వాం
తము. (అవ్య).--అంతరము. (తె).--ఒడ
పి, ఓడు, కనుమ, కన్నము, కలుగు,
కంత-గంత-గంత, గండి-గండిక, గని,
చిందఱ, చిల్లి, చీదఱ, డొంగు, తూటు,
తూపరము, తూము, తొండి, తొలి-తొలి
క-తొల్లి, దుంకము, దువాణము, దొండి,
బడిలి, బెణ్ణిము, బెలము, బొంద, బొక్క,
బొత్త, బొని, బొరియ-బొటియ-బొట్టియ-
బొట్టె, దుంకము, లాంగ, లొటారము,
లొత్త, విలము, సందు, సరియ-సర, సురం
గ-సురంగము, సారంగ-సారంగము. తద్వి
శేషములు.-- ౧: అగాధము, అవపుట్టుము,
అవటము, అవటువు, కంబిలము, కన్నారి,
కుహరము, కూలము, క్షీతివృద్ధాసము, ఖల్లి,
గర్తము, గవి, గహ్వరము, గుహ, దరము.
(తె). ఒకకము, కలుగు, కుంట, కుక్కి,
కుంట, గుండము, గుంత, గొయ్యి-గోయి,
నవుకు, పత్తి-పత్తి, పల్లము, పల్లు-పల్లు
డు, సాక్కిలి, బావి, బొంద, బొక్క,
బొరియ-బొటియ-బొట్టియ-బొట్టె, లా
గ, లొట్ట, లొత్త, వరత-వంత, సందు;
౨: అనూపము, ఈ, కందర-కందరము,
కుహరము, గహనము, గహ్వరము,
గుహ, డ, దరి, బిలము. (తె).--కలుగు,
గొబ, పడకు-పడకు. బొరియ-బొటియ,
బొట్టియ-బొట్టె; ౩: ఆవిర్భవ, కులాలము,
కుహరము, కోటరము, ఖగభాసము, నిష్క
టము-నిష్కాటము, నిష్కామము, నిష్కా
హము-నిష్కాహము. (తె). డొంగు-దొం
గు, తొట్ట-తొట్టి-తొట్టు, తొట-తొట
ట-తొట్ట-దొట-దొట్టట, తొలి; ౪: ఉప
శయము. (తె). అనువు, మాటు; ౫: (తె)
కన్ను; ౬: కుకుందరము, గర్తము; (తె). గుంత;
౭: కిక్కింధి-కిక్కింధ్య; ౮: (తె) కొలి;

కొట్టారము; ౧౦: (తె) కొడు; ౧౧: (తె).
గండి-గండిక; ౧౨: ఖల్లు, గంభీరము-
గంభీరము, గుప్తి, నిమ్మము. (తె) అవ, గొల్లము.
(చూ, భూమి. 1-౫౦); ౧౩: గజపుటము; ౧౪:
గమకము; ౧౫: (తె). గాడి; ౧౬: కీవ
త్సము; ౧౭: గోప్పదము, గొ. (తె) కేపులు
గండ్లు; ౧౮: తండనము. (తె) కొలిమి;
౨౦: (తె). తింపి, తింపి, దానిగుంట; ౨౧: రుం
దిక, పిండిక. (తె). తూము, తొలి; ౨౨:
సూచిచెవికి. (తె). తూము; ౨౩: నగల
మోపునందలి రంధ్రమునకు. (తె). తూము;
౨౪. వొణి; (తె). దొన-వొని; ౨౫: (తె).
నొక్కు-నొక్కుడు; ౨౬: (తె). పరంజో
గూడు; ౨౭: (తె). బంద; ౨౮: పగవ
ము, ప్లవము; ౨౯: (తె) ముద్దకొలిమి. (మిగ
తవానికి "చూ, సారంగము.") ౩. అత్యల్పమా
న్యము: చూ, సందు. ౪; ౫. మాటు: చూ,
సెగ్గింపు.

రంధ్రములు. అం: చూ, ఇందియములు.

రంధ్రాన్వేషణము. జా. తప్పలుచెవకులు.

రంపకాడు. డే. వి: చూ, రూ-అంపకాడు.

రంపము. డే. వి: చూ, రూ-అంపము.

రంపి. డే. వి. రూ-రంపు. అతి నాదనముగు
చేప్పడు: చూ, స్వరము. ౨.

రంపియ. డే. వి. (రూ-రంపె-అంపియ-అం
పె.) 1. మాదిగవాడు తోలుకొనెడు సాధ
నము; 2 తాటాపలు మట్టగించి కొనెడు
సాధనము.

రంపు. డే. వి: చూ, రూ-రంపి.

రంపె. డే. వి: చూ, రూ-రంపియ.

రంపెడి. డే. విణ. రాక్షసకృత్యముగల ఆ
డుది. పంచ. వేం. ౩, ఆ. 183: చూ, స్త్రీ.

రంబారాపుర్య. వా. వి. బ: మారాముట్లు, చి
క్కులు, పుట్టుకులు.

సం. దే. వి. సం. దే. చూ, వీ. శే.

రం. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఒకానొక అప్పు
రస్త్రీ: చూ, స్త్రీ; 2. అరటి* (దీనియం
దు రమింతుడు): అంశుమత్సల, అవిషాణి,
సూర్యస్తంభ, కంఠహా, కంఠలి, కడళకము-
కడళము-కడలి, కర్ణి, కానలి-కాదలి, కా
ర్ణీల, గుచ్చదంతిక, గుచ్చఫల, చర్మణ్యతి,
జయ, తృణసాక, దీర్ఘవర్ణిక, నిస్సార,
పిచ్చి, వర్ణి, మృత్యుఫల, మోచ, మో
చకము, మోచ, వారణసు-వారణమృష,
మృత్యువు, మనుమర. (తే) — అంటి —
అనంటి-అనంటి-అరటి-అరటి. ("చూ,
సువర్ణకదలి."); తద్విశేషములు. - ౧: అమృ
తపాణి (చూ, అమృతములలో); ౨: కనక
రంభ, కాంచనకదలి, చందకరంభ, చంప
కము, చుహారంభ, సువర్ణకదలి. (తే) వచ్చే
యరటి, బంగారురటి; ౩: కావ్యకదలి,
కోల నాసిక, రసదాలిక. (తే).
కొమ్మనటి-కొమ్మరటి; ౪: రసదాలిక.
(తే). రసదాడి-రసదాలి; ౫: కీక. (తే).
కీసబత్రిస, చేక్కరకేగి; ౬: కుస్తీమృము,
౭: గజవల్లభ. గిరికదలి, ౮: గుచ్చకునుము,
చిత్రవర్ణము, సప్తవర్ణము. (తే). ఏడాదుల
నటి-ఏడాదులరటి; ౯: ఘనసారతరువు.
(తే) కపురపుటనటి-కప్పురపుటనటి;
౧౦: చోవము; ౧౧: (తే). తేనెయరటి;
౧౨: (తే). నల్లయరటి; ౧౩: (తే). బత్రిస;
౧౪: ముహంది. (తే). బొంతరటి-
("చూ, సువర్ణకదలి.")

బంధము. సం. వి. ఆ. పుం. బ్రహ్మచారిధరించె
మచదురుకోల: (తే). — చెదురుకోల.

బంధము. సం. వి. వ. న. (రూ-రంభము)
1. నడి: చూ, వేగము. ౩; విణ. 2. నడి
గది: చూ, వేగము. ౩.

గకము. దే. వి. 1: చూ, రంగు. ౩; 2. పస్త్రపు
: చూ, నరకు. 2; వా. ౩. రీతి: చూ, వి
ము. 1; 4. జాతి; విణ. 5: చూ, శైవ్య
ము; 6: చూ, సాంధ్యము.

రక్కసి. వై. వి. 1. = రాక్షసి. రూ-రక్కస-
రాకాసి: చూ, రాక్షసి. 1; 2. = రాక్షస.
రూ-రాకాసి: చూ, రాక్షసుడు. 1;
3. నిర్భతి. చూ, సోమలతేడు.

రక్కసీడు ద్వ.వి. (రక్కసి + ఈడు): చూ.
రాక్షసుడు. 1. (వై-అనికొంబము).

రక్కసుడు. వై. వి. = రాక్షస. 1. దనుడు:
చూ, రాక్షసుడు. 1; 2. నిర్భతి. నీలా,
2, ఆ. 119: చూ, సోమలతేడు.

రక్కసులగొంగ. ద్వ. వి. దై త్యా 8: చూ,
విష్ణువు. 1.

రక్కసు. వై. వి. 1 = రాక్షసి: చూ, రూ-
క్కసి. 1; విణ. 2. అయుక్తము; దే. వి.
3. రక్కసచెట్టు. (దీనిపాలు కండ్లజెబులు
తగ్గింపవు.): చూ, స్వర్ణక్షీ. 2.

రక్కసు. దే. అ. కి. రూ-రక్కసు. 1: చూ,
వర్ణి; 2. స్వస్థమగు. విజ. ౩, ఆ. 54: చూ,
నేనడేరు. 3. కలుగు: చూ, సంభవించు.

రక్తకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పెద్దగోరంటి:
చూ, సహ. 2; 2. తోచుచీర: చూ, వస్త్రము;
3: అర్యము, జప, నీచము, బంధకము,
బంధుజీవకము, బంధురము, బంధువు, బంధూ
కము. (తే). - మంకెన. ("చూ, స్వత్సము");
4. అశోకము: చూ, హేమపుష్పము.

రక్తకాంచనము. సం. వి. ఆ. పుం: కామాశువు:
చూ, యుగపత్రకము.

రక్తకాంతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: అరుజాభము. (తే). —
ఎజ్జనికాంతి, ఎజ్జనిజగి: చూ, వెలుతురు. 1.

రక్తకార్పాసము. సం. వి. ఆ. పుం, న. ఎజ్జ
వర్ణి: చూ, సముద్రాంత. ౩.

రక్తకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. అనురాగముగల
వాడు.

రక్తగాంధారి. ఆం: చూ, అంకిములు.

రక్తఘోర్ణము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉద్దాలకము,
జొన్నలలో భేదము: చూ, ధాన్యము.

రక్తచంపనము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఎఱ్ఱచేంద
నము: చూ, వాసన. 1; 2. పత్తింగము,
భూర్జము (అనికొండలు): చూ, లేఖనము. 3.
(ఆకులు అవయవములగుగలది.)

రక్తనాళము. సం. వి. ఆ. పుం. తోటకూర*:
చూ, మారిషము.

రక్తప. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. జేలగ: చూ, వేణి
వేధిని (బుడ్డపేడుదు.); 2. డాకిని: చూ,
పోతుడు. 1.

రక్తపాటలము. ఆం: చూ, అనువర్ణములు.

రక్తపీఠిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఎఱ్ఱచీరు:చూ,
పిఠీలిక. చూ, వరగోగు.

రక్తపిలుపు. సం. వి. ఉ. పుం. ఎఱ్ఱగోగు*:

రక్తపుండు. సం. వి. ఆ. పుం. నిర్మతి: చూ,
సోంకులకేడు. చూ, సర్పము.

రక్తపుచ్చిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నలికండ్లపాము:

రక్తపుష్పము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, మో
దుగు*, 2. ఒకానొకమామిడి*: చూ,
మామిడి. చూ, సుభిక్ష.

రక్తపుష్పిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఏఱ్ఱపోజి*:

రక్తపూరికము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రక్త
బీజకము*.

రక్తఫల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. దొండ*: ఆర్తగ
ళము, కదళి, కర్మకరి, తుండకేరి, పీలువర్ణి,
బింబిక. (తె).—దొండ. తద్విశేషములు. —
౧. అడవిదొండకు.—కాండము, కాక,
కాకజంఘ, కాకతుండఫల, కాకనాన, కాక
నాసిక, కాంకాగ-కాకాంగి, కాకాంచి,
కాలింది-కాలింది, కులవర్ణ, కృషీవలము,

ఘనడిండిముము, చపేటార్జము, జడళి,
తెన్నరము, తామ్రపుష్పిక, దాసి, నటి.

(తె).—అడవిదొండ, ఎఱ్ఱతెగడ, కాకి
దొండ; ౨. ఆరుదొండకు.—ఆర్తగళము,

కర్మకము, జాలదుగ్గిము, జాలవృక్షము,
తుజాలకము, స్వాదుపుష్పము, స్వాదుఫలము,

హంకారము. (తె).—ఆరుదొండ;
3: డింబిక; ౪: (తె) —చేతిదొండ;

౫: తుర్కతుండి. (తె) —పిండిదొండ; ౬: ఆకా
ళగరుడ. (తె).—పాముదొండ* (నాగదొండ

అనివాడుక.); ౭. దొండపండునకు. —
ఓప్పి, బింబము. (“చూ, స్వాదుపుష్పము.”)

రక్తబాష్పము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, దొగ్గలి*:
తద్వి. (తె).—తురకదొగ్గలి.

రక్తబీజకము. సం. వి. ఆ. పుం: కరకము, కల్క-
ఫలము, కుచఫలము, దాడిముము, నీరసము,

ఫలమడబము, మధురాష్ట్రఫలము, రక్తపూర
కము, రక్తబీజము, సుపుష్పము. (తె).—

దాడింబ, దాడినిమ్మ-దాడిమ్మ-దానిమ్మ-
దాళింబ-దాళిమ్మ*; తద్విశేషములు. —

౧. చెండుదానిమ్మ; ౨: తియ్యదానిమ్మ, తేనె
దానిమ్మ; 3: పుల్లదానిమ్మ. (చూ, సుపుష్పము.)

రక్తబీజము సం. వి. ఆ. పుం. —తె. —
రక్తబిది. సం. వి. ఇ. పుం. ఎఱ్ఱకత్తరేణి*:

చూ, శైఖరికము.

రక్తము. సం. వి. ఆ. న. 1: (ఎఱ్ఱని
వన్నెగలది): అంకురము, అంగ

జము, అస్మక్కు, అస్మియు-అస్మియు, అస్మి
పు, కింకర, కీలాలుము, కుతజము,

చమ్, రుధిరము, రోహితము-రోహితము,
శోణితము. (తె).—ఎఱ్ఱ, నల్ల, నెత్తురు

నెత్తురి; తద్వి. —౧: (తె) బొత్తు; ౨: (తె).
దొబ్బ-దొబ్బ; 3: (తె). చచ్చినెత్తురు;

ర: పూయము, రసము. (తె). చీము, రసి-
రసిక; ౫. నెత్తురు విడిగినరసిక:-పూయము,
రసము. (తె) చీము, రసి-గరిక: ("చూ,
శోణితము. 1"); 2. కంకుము: చూ, సింహ
రము. 1; 3. కంకుమపువ్వు: చూ, వహ్నిశిఖ
ము. 1; 4. రాగి. తామ్రము: చూ, లోహ
ము. 1; పుం. 5. ఎఱుపు: చూ, వర్ణము. 6;
విణ. 6. ఎఱువిడి: చూ, వర్ణము. 6;
7. ఆనురాగముగలది: చూ, వల్లభము;
8. రంగువేయబడినది; అం. 9: చూ, శోణి
తము. 2; 10: చూ, శోణితము. 3.

రక్తవచ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇంద్రాణి, ఎఱు
వస: చూ, వివ.

రక్తసంధ్యకము. సం. వి. అ. న. పాల్లకము, చెం
గలువస: చూ, సహస్రపత్రము.

రక్తసోమహము. సం. వి. అ. న. 1. ఎఱుతా
మరక: చూ, సహస్రపత్రము; 2. కంకుమ
పువ్వు: చూ, వహ్నిశిఖము. 1. [చూ, సేమంతి.

రక్తసేమంతిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఎఱుచేమంతి:

రక్తా. అం: చూ, శుక్రము. (రక్త అనికొందఱు.)

రక్తాంగము. సం. వి. అ. న. 1. కంకుము: చూ,
సింహరము. 1; 2. వగడము: చూ, రత్న
ము. 1; పుం. 3. కంపిల్లము: చూ, రోచ
ని. 2; 4. ఉకుణము, ఉర్దంతము, మిర్దంత
ము, మత్కుణము. (తె). గోడపురుగు, నల్లి,
మొగిటి, మొగిటిపురుపు. [చూ, రాహువు 2

రక్తాంగుడు. సం. వి. అ. న. అంగారకుడు:

రక్తాంబుజము. సం. వి. అ. న. ఎఱుతామరక:
చూ, సహస్రపత్రము.

రక్తాక్షి. అం: చూ, సంవత్సరములు.

రక్తాగ్రికర్ణి. అం: చూ, చిత్రివర్ణములు.

రక్తాశ్రమము. సం. వి. న. పుం. కావిజాయి:
చూ, రాయి. [చూ, స్నేహము. 1.

రక్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. అనురాగము, రాగము:

రక్తిక. అం: చూ, శుక్రములు.

రక్తిము. సం. వి. న. పుం. దూ-రక్తిముము.
ఎఱుపు: చూ, వర్ణము. 6.

రక్తిముము. సం. వి. అ. పుం. —పై. —

రక్తైరండము. సం. వి. అ. పుం. పేరాముదము:
చూ, వ్యడంబకము.

రక్తొత్పలము. సం. వి. అ. న. 1. ఎఱుతామరక:
చూ, సహస్రపత్రము; 2. ఎఱుగలువస:
చూ, సహస్రపత్రము.

రక్ష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, గక్షము; 2. గక్ష
ణమునకైబిడ్డలు మొదలైనవారికికట్టెడు తావే
జో, కంపిల్లక, మువ్వతేమలోనగునది: అంగ
రక్ష. (తె) అంగరేకు-అంగతేకు, తాయిత్-
తాయిత్తు-తాయెత్-తాయెగు- తాయెత్తు-
తాయెదు-తావేజో, 3. రక్షణ
మునకై నొసటబెట్టుకొను హోమభస్మము:
చూ, సిగరి. 1; 4. రూ-రాక్ష: చూ, లక్క.

రక్షుకుడు. సం. విణ: చూ, సంరక్షుకుడు.

రక్షణము. సం. వి. అ. న. 1. రక్షించేట: చూ,
సంరక్షణము; అం. 2: చూ, హస్తక్రియలు.

రక్షము. సం. వి. అ. న: చూ, రక్షణము. 1.

రక్షస్సు. సం. వి. న. న. 1: చూ, రాక్షసుఁ
డు. 1; 2. నిర్వృతి: చూ, సోకులకొండు.

రక్షి. సం. విణ. (న. ఈ. న): చూ, రక్షుకుడు.

రక్షించే. సం. స. క్రి. కాపాడు: చూ, సంరక్షించే.

రక్షితము. సం. విణ. రక్షించబడినది: ఆవిత్,
గుప్తము, గోపాయితము, తాగిణము, త్రాత
ము, పరిపాలితము, పాతము, పానీయము,
పాలితము, పుషితము, పుష్టము. తద్వి. —
ం: తాగియంతి; ౨: పానీని.

రక్షితవ్యము. సం. విణ. రక్షించదగినది: గోప్య
ము, పోష్యము, రక్ష్యము.

రక్షివర్ణము. సం. వి. అ. పుం. అంగరక్షకసమూ
హము: చూ, సమూహము.

రక్షోగజాంకము. అం: చూ, వ్యవస్థాంకములు.

రక్షోఘ్నము. సం. వి. అ. న. జీడి*: చూ, స్ఫోటకోఘ.

రక్ష్యము. సం. విణ: చూ, రక్షితవ్యము.

రగంతి. అం: చూ, కకుజభావలు.

రగడ. అం: చూ, వృత్తము. 1. (చూ, మహాకావ్యము) (ఇది 8 విధములు. — హయవృచారము, తురగవల్లనము, విణయమంగళము, ద్విరదగతి, విజయభద్రము, మధురగతి, హరిగతి, హరిణగతి, వృషభగతి.)

రగణము. అం. ఒకగురువు + ఒకలఘువు + ఒకగురువు. “శ్రీధరా.”: చూ, అష్టగణలక్షణము

రగము. అం. ర + గ. “పద్మనాభా”: చూ, ఉపగణములు.

రగులు. దే. అ. కి. రూ-రవులు. మంటయెత్తుచూ, రూ-రాలు. [రవులుచే

రగులుచే. దే. పే. రగులజేయు: చూ, రూ-రగ్గ. వా. వి: చూ, రజోయి. [ముఁడు. 1.

రఘురాముఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, రా రఘువంశము. అం. (ఈగొంధమును కాలిదాసు వ్రాసెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

రచన. సం. వి. అ. స్త్రీ. రూ-రచనము. మా ల్యాది నిర్మాణము: చూ, విన్యాసము. 2.

రచనము. సం. వి. అ. న. 1. — పై. —; 2. గ్రంథముయొక్క పడికట్టు: చూ, విషయసూచిక. (చూ, సంగ్రహము.); వా. 3. నిర్మితి, నిర్మాణము. [స్వజించే.

రచించే. సం. స. కి. రూ-రచియించే: చూ, రచియించే. సం. స. కి. — పై. —

రచితము. సం. విణ. కల్పితము: చూ, విరచితము.

రచ్చే. వై. వి. 1. కలకలధ్వని: చూ, స్వరము. 2;

2. గోష్ఠి, కొలువు: చూ, సభ. 2; 3. = రథ్య.

ఘంటాచధము. పంచ. వా. 1, అ. 558:

చూ, మార్గము. ౧-౧౫; 4. చేవికె, మండపము: చూ, సదనము. 1; 5. కలహము: చూ, యుద్ధము;

ధ్వను; 6. సమితి: చూ, సభ. 2 (చూ, రచ్చే. 2.);

7. రచ్చేనేయున్నట్ల నీడకై పెట్టిన మౌను:

రచ్చేమౌను. *. (సం). ఆయతనము, ఉద్దేశ

పాదపము, కరిగము, మంజరము, వైత్యము,

దేవతరువు, దే వా వాసము

రచ్చేకొట్టుము. వై. వి. = రాజకూటము: చూ,

రచ్చే. 4. [పుగూడు: చూ, సంతనకట్టు. 1.

రచ్చేగొను. ద్వ. అ. కి. (రచ్చే + కొను) గుం

రచ్చేపట్టు. ద్వ. వి: చూ, రచ్చేకొట్టుము.

రచ్చేబండ. ద్వ. వి. రచ్చేచేయుకాలమందు పది

మందికూర్పుండెడుబల్ల: చూ, సింహాసనము.

రచ్చేబల్ల. ద్వ. వి. — పై. —

రచ్చేమౌను. ద్వ. వి: చూ, రచ్చే. 7 *

రజఃపుష్పము. సం. వి. అ. పుం: చూ, మొగలి*.

రజకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: (తె) — చోకలత, చోక

లది, చోకలి, చోకి-చోకిత-చోక-చోకత,

మడియాల-మడేలు, మెడవాలు.

రజకుఁడు. సం. వి. అ. పుం: నిర్ణేజకుఁడు. (తె). —

చోకలవాఁడు, చోకలి, చోకి, చోపడి, మడివాలు.

మడేలు, మెడవాలు, రేవఁడు, రేవువాఁడు.

రజతపృష్ఠము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రజతాద్రి.

రజతము. సం. వి. అ. న. 1. వెండి: చూ, లోహము. 1;

2. హారము: చూ, హావణిక. 2 (భూషణము.

2-32.); 3. ఏనుఁగుకొమ్ము: చూ, వాస్త్ర

(కృంగము. 1); విణ. 4. తెల్లనిది: చూ,

వర్ణము. 6.

రజతాద్రి. సం. వి. ఇ. పుం. రూ-రజితాద్రి.

వెండికొండ, కైలాసము: చూ, పర్వతము.

రజని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, రాత్రి;

2. పనుపు: చూ, వర్ణము. 6; 3: చూ, శోరింద*;

4. నీలి*: చూ, రంజన. 1.*; అం. 5: చూ,

పడ్డగ్రామ గతమూర్ఖునలు. [హిమము.

రజనీజలము. సం. వి. అ. పుం. మంచు: చూ,

రజనీముఖము. సం. వి. అ. న. మునిమాపు: చూ,

సంకెవోము,

తజము. అం: చూ, రజస్సు. 1.

రజవాలురను బాహ్యులు. అం: చూ, ఘోరరబాహ్యులు, (యజుర్వేదములు. ఖేడా జిల్లాలో గానంబడియెదరు) (చూ, బాహ్యులు.)

[స్త్రీ. రజస్వల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ముట్టుది: చూ, రజస్వలము. సం. వి. ఆ. పుం.దున్నపోతు:చూ, మహిషము.

రజస్వలయగు. వా. మి. ఆ.కి:చూ, సమర్థాడు.

రజస్సు. సం. వి. స. న. రూ-రజము. 1. రజో గుణము: చూ, గుణములు; 2. మమ్ము, హుళి: చూ, సురుము; 3. స్త్రీరజస్సు: అర్థము, ఋతువు, కల-కళ, తమస్సు, తీగ్ధము, పుష్పము. రేతస్సు. (తె). అంటు, కునుము-కుము, కళ గు, ముట్టు, ముట్టు నెత్తురు: ("చూ, రేతస్సు"). తద్వి. — ౧. వశుము కువునకు. — (తె). ఎద; ౨. ముట్టునెత్తురు: చూ, రేతస్సు. 1; 3. పుష్పాడి: చూ, సుమనోరజము.

రజతభస్మము. అం: చూ, భస్మములు.

రజితాదిగి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, రూ-రజ తాదిగి.

రజ్జాపు. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. 1. తాగిడు: చూ, మాత్రము. 1; 2. ఆడుదానిజేద: చూ, వేనలి. [దే. అవి క. ర.]

రజేన. వై. వి. ఆర్జన. గదన: చూ, సంపాదనము.

రజో. వా. వి. ఆజ్ఞ: చూ, నెలవు.

రజోయి. దే. వి. వేలికి కప్పకొనెడు మేలురు వృది: చూ, పస్త్రము. [త్రము.

రజ్జీన. దే. వి. రూ-రజ్జే. ఆత్మస్తుతి: చూ, స్తో

రజ్జే. దే. వి. 1. — పై. —; 2. వదరు: చూ, కట్టము. 3; ఆ. కి. 3. పేలి. స్వా. 3. ఆ. 3; చూ, వదరు. 5.

రజ్జీలాడి. దే. వి. (రజ్జీలు + ఆడి) 1. వ్యర్థ భాషణురాలు: చూ, స్త్రీ. 2. ఆత్మస్తుతి

వరురాలు: చూ, స్త్రీ.

రజ్జీలాడు. సం. వి. 1. వ్యర్థ భాషణుడు: చూ, వక్త. 1; 2. ఆత్మస్తుతిపరుడు: చూ, వక్త. 1; 3. ఆసక్తుడు: చూ, ముఖరుడు.

రటనము. సం. వి. ఆ. న. మోత: చూ, స్వరము. 2.

రటితము. సం. వి. ఆ. న. రెపరెప: చూ, స్వరము. 2.

రట్టడి. దే. వి. రూ-రట్టు- అట్టడి- అట్టు. 1. నింద్యము: చూ, హీనము. 3. 2. ఆహూషణము: చూ, రప. 6; వై. వి. 3. రాష్ట్రము. ఉపద్రవము: చూ, విశస్త.

రట్టు. దే. వి. వై. వి. — పై. — రడి. దే. వి. 1. కాపులిరుదు. రూ-రడ్డి-రెడి-రెడి; వా. వి. 2. సిద్ధము, తయారు.

రడ్డి. దే. వి: చూ, రడి. 1. [భూమి. 1. రణఖలము. సం. వి. ఆ. న. యుద్ధభూమి: చూ, రణగృహము. సం. వి. ఆ. న. అట్టడి: చూ, సదనము. 1.

రణనము. సం. వి. ఆ. న. ధ్వని: చూ, స్వరము. 2.

రణపాలాకు. వా. వి. పత్రబీజము: చూ, హే మసాగర. [పెంకి."

రణపెంకి. వా. వి: చూ, దిట్టడు. "పిడురణ

రణపెండ్లికొడుకులు. ద్వ. వి. బ: చూ, ధాన్యము.

రణబేరు. దే. వి. 1. పంచపుకోడిపుంతో: చూ,

పుంతో. 2. శునకవిశేషము: చూ, శునకము.

రణము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1: చూ, యుద్ధము;

పుం. 2. మోత: చూ, స్వరము. 2; వా.

3. పెద్దకుటుపు: చూ, వ్రణము. [గుండు.

రణరణకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, మన్మ

రణరణము. సం. వి. ఆ. న: చూ, వివాహము.

రణితము. సం. వి. ఆ. న. 1. మోత: చూ,

రణనము; వి. 2. మోసినది: చూ, స్వర

ము. 2.

రణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కొడుకు: చూ,

నూనుడు. 1. [కంధ.

రతతాళి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కట్టని: చూ

రతనభగని. వై. వి.=రత్న భుని: చూ, సముద్రము. రతనపువ్వులు. ద్వ. వి. ఇంగ్లీషునున్న: చూ, బాణము. 1. రతనము. వై. వి.=రత్న. మణి: చూ, రత్నము. 1. రతనాలవంట. ద్వ. వి: చూ, రతనపుగని. రతనిలిట్టు. సం. వి. హ్. పుం: చూ, రతవర్ణము. రతము. సం. వి. అ. న. 1. సురతము: చూ, సంయోగము; 2. ఆడుగుటి: చూ, భగము. 12; విణ. 3. కూడియున్నది: చూ, సహితము. 1. [శునకము. రతవర్ణము. సం. వి. అ. పుం. కుక్క: చూ, రతామోదము. అం: చూ, సంయోగసాస్త్రములు. రతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1.=రంతు. సురతము: చూ, రూ-రతము. 1; 2. మన్మథునిభార్య: చూ, భార్య. 1-ర2; 3. అసురాగము: చూ, స్నేహము; 4. ఆడుగుటి: చూ, భగము. 12(రతి అనగా సమరతులు=లోరతి, వెలిరతిఅనియు మఱియుఉచరతి=పురుషాయితము); అం. 5: చూ, రసస్థాయీభావములు; 6: చూ, జన్యతాశములు; 7: చూ, పరునెనిమిదివర్ణనములు; డి.వి. (1). పచ్చేల తూనికయందొకయొత్తు. విజ. 1, ఆ. 82; (2). మణుగునందు 25 వ భాగము. రతిహాతము. సం. వి. అ. న: చూ, మణితము. 1. రతిధ్వనులు. అం: హుంకృతి, నీతృతి, ఉత్కృతి, పూ(పూ)త్కృతి, కృతితము, రోదనము, సునితము, మణితము, భూత్కృతి. (9)(చూ, స్వరము. 2) రతివతి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, మన్మథుడు రతివర్ణవేళముగలది. అం: చూ, దూతీచతుష్టయము. రతివీరియము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (13 వ దగు అతిజగతిఛందస్సునందలి పృహ్లాణీ వృత్తచ్ఛాయను బేసిపాడుములున్న. దుచిర వృత్తచ్ఛాయను సరిపాడుములున్ననడచేసు.)

రతిబంధము. అం: చూ, రతిబంధములు. రతిబంధములు. అం: ౧ ఉత్తానకరణబంధములు ౧౧, ౨ తిర్యక్కరణ బంధములు ౮, 3 స్థితకరణబంధములు ౮, ౪ ఉద్ధితకరణబంధములు, ౬, ౫ వ్యానకరణబంధములు ౨౧ (అమా పితములు ౧౦ + భావదూషితములు 11.)= అన్నియుఁగూడి 84 బంధములు; మఱియు నాటవదియగు వివేకకరణబంధములు ౪; మఱియు. — చిత్రబంధములు ౨, సఖత్తములు ౬, చుంబనములు ౧౫, చుంబనస్థానములు ౯, దంతత్తములు 2, దశావస్థలు ౧౦, రతిఅనగా సమరతులు బంధములకు సంబంధించియున్నవి. ఈబంధములలోని అంతర్భాగపు బంధములాయా శబ్దములకడఁ జోయే కొనవలయును; మఱియు. — రతిధ్వనులు ౯, చిహ్నములు ౮, పలుకులు (కూడితములు) ౫, తాడనములు ౨, తాడితాంగములు ౫, పేర్లుపంచకము (౫), అలింగనములు ౨ (అజాతస్మరాలింగనము ౨-జాతస్మరాలింగనము ౮), కళలు ౬౪, కళలుండు స్థలములు ౧౬ మొదలగునవి బంధములలోని యంతర్భాగములకుఁ జెందినవి. వీని వివరము లాయా శబ్దములకడఁ జోయేకొనవలయును; మఱి కొన్ని బంధములు — అంగార్థపీడితము-అంగార్థనిపీడితము; అశ్శంతయుక్తి; ఆర్థాంబుజాసనము; అవలంబితము; అశ్వికము; ఇంద్రాణి, ఉత్తానము; ఉత్కృష్టము-ఉత్కృష్టము; ఉద్భవితము; ఉద్బుద్ధితము; ఉపహృతము; ఉరస్థుటనము, ఉరస్థుట్టనము; ఉరస్థిపీడితము; ఉరస్థివేష్టితము; ఏకపదము; వింద్రాణికము; విశేయము; కందర్పశృంగులము; కటినాభినిహితము; కరణము; కరికరక్రిక — కరికరక్రిడనము; కర్కటము; కాకము; కాకపదము; కామపరిదము; కార్కటము; కుచమద్దనము; కులిశనాయకము; కేయూరము; గ్రా

మ్యము; గావ్యము; ఘటచక్రము; ఘల్లరీ
ముఖము; చారితము; చేష్టకము; జ్యంభితము;
పాంచాని; వేణువిదారితము ఇత్యాది; (తె).—
కలియకలాగులు; మఱియుం. బాహ్యరతికి.—
కరికరక్రిడ—కరికరక్రిడనము; ౨. బాహ్య
రతిపరిహారమునకు. —అవహస్తము; ౩. సం
భోగభేదములకు. —ఉద్భగ్నము; కరిపదిము;
కృత్రిమము; కార్యము; నాగపాశము; నాగ
ము; ౪. బాహ్యసంభోగాలింగనమునకు. —
తిలలంఘనము; ౫. మహానుభువునిచ్చే సం
భోగమునకు. —క్రిడారత్నము, రతి ఇత్యా
ది. (చూ, సంయోగము.) (చూ, కామము. ౩.)
(చూ, ఉపవిద్యలు.) [ఘటచక్రము.]

రతిరమణుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, మన్మ
రతిరహస్యము. ఆం: చూ, కామము 818 పేరట.
రతిరీలము. ఆం: చూ, జన్యతాశములు.

రతులు. ఆం: స్థితము, తిర్యక్, అనుక్రాన్వితము,
నాభిపితము. (4).

రత్నగర్భ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, భూమి. 1.
రత్నగర్భుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, రత
నపుగని; 2. కుబేరుడు: చూ, స్త్రీదుడు.

రత్నతాటంకము. సం. వి. ఆ. పుం. పంజోల
కన్య: చూ, భూషణము. 2.

రత్నచరీత్రాసమయము. ఆం. (ధనపాప్రీ): చూ,
గృహసమయములు.

రత్నపురుష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఒకచెట్టు:
చూ, వృక్షము. (రత్నపురుషలేఖ్యము రక్త
మును పూరించును.)

రత్నము. సం. వి. ఆ. న. = రతనము. మణి. (దీని
యందునున్న రమించును) (మరకతాద్యకృ
జాతియు మాక్రికాద్యనకృజాతియు); చూ,
రత్నములు ౧౦; 2. స్వజాతియందు శ్రేష్ఠ
మైది.

రత్నములు. ఆం: ౧. మాక్రికము, ౨. పద్మరా

గము, ౩. వజ్రము, ౪. పరీవారము, ౫. మగ
కతము, ౬. నీలము, ౭. గోమేధికము, ౮. పు
వ్యరాగము, ౯. వైడూర్యము; ౧౦. మా
క్రికమునకు. —కటకర్కర, కువలము, క్షీరా
భిజము, గాంగేష్ఠి, భౌతికము, ముక్త, మా
క్రికము. (తె). —ఆణి—ఆణి, ఆణిపూస,
ఆణిముత్తయము, చినుకుబూస, ముత్తయము—
ముత్తెము—ముత్తయము, హరుముంజి. తద్విశే
షములు. —(౧): (తె). —అంటుపూస, చిన్న
ముత్తెము; (౨): ఇటుజము; (౩): (తె). —
కట్టాణి; (౪): (తె). —కయ్యర; (౫): కరి
కుంభజము; (౬): కాకపాణి; (౭): (తె). —
కూటిముత్తయము; (౮): (తె). —కొలికి
పూస, మొగపుముత్తెము; (౯): తుదగిమా
క్రికము. (తె). —ఉమ్మాయముత్తయము;
(౧౦): (తె) —గొగ్గి, నెరడు; (౧౧): (తె) —
తారము; (౧౨): నీరజము; (౧౩). రంధ్రము
గల ముత్తయమునకు: (తె). —పూస; (౧౪): మం
జరి; (౧౫). ముత్తయములోనగుజాతికి. —మణి;
(౧౬). ముత్తె పు కాంతికి. —(తె). వే
పులు—చాలు; (౧౭). మాక్రికాదిభారమునకు. —
(తె) వేది; (౧౮): మాక్రికేయము. (తె). —
మంచిముత్తెము; (౧౯): (తె). నుప్పాణి;
(౨౦). మాక్రికదోషమునకు. —అతిరక్తము,
కాకపాణి, తాగినము. (తె). పుర్రీపి;
౨. పద్మరాగమునకు. —క్షీలము, కురుచిల్వము,
కురుచిందము, కురుచిల్లము, కుల్లాషము—కుల్లా
షము, నీలగంధి, పద్మరాగము, మాణిక్యము,
రోహితకము, సాగంధికము. (తె). —కెంపు,
తమ్మికెంపు, తమ్మికాయ, తామరకెంపు,
తామరకాయ, మానికము. తద్వి. —(౧). పర్ణ
హీనమైన పద్మరాగమునకు. —౧. (తె): కర
పక్క; (౨): (తె). చనికుచ్చె; (౩): గల
రాగము; ౩. వజ్రమునకు. —కుంకము, కులి
కము, గిరికంఠ(త) కము, గిరిజ్వరము, ఇదకము,

సేర్పాతము, పులకము, పజ్జిము, పీరము.
(తె).-గురుజో, మగమానికము, మగతాయి,
మూలతా-మూలతాయి, రవ-రవ్య-ఆవ,
పజ్జిరము, తద్వి.-(౧). పజ్జిసవ్యశమణికి.-
కువజ్రము, కువద్రమలిశము, గోనసము-గోనా
సము, వైకాంతము; (౨). పజ్జిపృతినిధికి.-
(తె) తలుపు; (౩). కాకపదము, ర్భుర
ము, పులకము; ౪. పృవాళమునకు.-అంగ
రకమణి, అభిపల్లవము (అభిపల్లవము అని
కొందఱు.), కుజపియము, పృవా
ళము, రక్తాంగము, విదురిము. (తె).-
గసిరా, పగడము-పనడము, మెఱుంగురికి,
సిరాజి. తద్వి. (౧): మట్టిపగడము; (౨). వి
దురిమదోషమునకు:—కర్కశము, శోమ
లము; ౩. మరకతమునకు:—అశ్రుగర్భము,
గరలారి, గరుడాంకితము, గరుడాశ్రమము,
గరుడోత్తరము, గారుడము, గారుత్మతము,
తృణగ్రాహి, మరకతము, హరిన్మణి. (తె).-
గరుడపచ్చే, పచ్చే, పచ్చేతాయి, పులుగుతా
యి. తద్వి.-(౧): పేరోజము. (తె) పేరోజము,
పేరోదనము, పేరోదము. (౨): (తె).
మాందాళి, రవా-రవాయి; (౩). మరకతదోష
మునకు. —కర్కశము; ౪. నీలమునకు. —అశ్రు
సారము, ఇంద్రనీలము, ఇంద్రము, ఔద
కము, గల్వర్కము, జర్జరము, తృణమణి,
నీలమణి, మసారము-మాసారము,
సుసారము. తద్వి.-(౧): మహానీలము;
(౨). నీలమణి దోషమునకు. —కిరంజి, కుక్షి,
భిన్నము; (౩) నీలమణివిశేషమునకు. (తె).-
గొతుపు; ౨. గోమేధికమునకు. —గోమేదక
ము-గోమేదము-గోమేధిము-గోమేధికము.
(తె)-గోమేధికము; ౩. పుష్కరాగమునకు.-
గురుపియము, గురురత్నము, పు
ష్కము, పుష్కరాగము; ౪. వైదూర్యమునకు.-
ఏకనూత్రము, కేతుపియము, కేతురత్నము,

కైతవము, ఖరాబ్జాంకురకము, వైదూర్యము-
వైదూర్యము. (తె).-పిల్లకనృతనము. తద్వి.-
తిగ్నూత్రము; ౧౦. రత్నమునకు. —అర్భ
కము, ఇ, ఉ ప ల ము, ఖ, పృష్ఠ
రము, మణి, రత్నము. (అవ్య).-ఇ. (తె).-
పూస, మానికము-మానిక, మిన్న, రతనము
తద్వి.-(౧) ఉద్దాలకము; (౨). (తె). కుళుపు
(౩). రత్నముల యిరుపదింటి సంజ్ఞకు. —
(తె). శోడీ: (౪): చూడామణి
(తె). తలమానికము; (౫): (తె). చొక్కము;
(౬): రత్నదోషమునకు. —ఖండము, పట
లము. (తె). గార, జేజ్జే, పులు, సున్న;
(౭). సూర్యకాంతమణికి. — అగ్నిమణి,
అర్కాహ్యము, ఖస్పాటికము, తపనమణి.
(తె). పౌర్ణమిగల్లు, పౌర్ణమాతాయి; (౮).
హార మధ్యరత్నమునకు. — తరలము-తర
ళము (చూ, భూషణము. ౨.); (౯): శమం
తకము; (౧౦): జీవరత్నము; (౧౧), రంధ్రము
గలరత్నమునకు (తె).-పూస; (౧౨). పచ్చే:
(౧౩) తాయిలోనగుజాతికి. —మణి; (౧౪)
ముకుందము; ౧౧. చింతామణికి:—చింతా
మణి, త్యాగరత్నము. (తె). —ఈపులరత
నము, చోగరతనము, శేజెలమానికము, తల
పు మిన్న, పుడుకుగల్లు, విను
వారలమానికము, వేలుపుమాని
కము; ౧౨. శిలలు, వానివిశేషములకు:—
(౧): (తె). అగ్గిటిక, చెకుముకి-చెకుముకి,
చెకుముకితాయి; (౨): (తె). అచ్చేనగండ్లు;
(౩): అచ్చము, అర్కము, భౌ
సురము, స్పటికము. (తె). పటికపుతాయి,
పటికము, పలుగు; (౪): (తె). అడిగండ్లు;
(౫): అదిగి, అశ్రుము, అపవారుకము, ఉప
లము, కాంతము, కాతము, గాగ్రము,
దృశ్యత్తు-దృశ్యత్తు, పాషాణము,
పృష్ఠరము, మృత్పర్రుత్ర, శిల. (తె).-కలము,

కల్లు, చేట్టు, చేలుప, పడుకు, రాయి-తా-
జాయి, అప్పు; (౬): అయఃకాంతము-
అయస్కాంతము, ఆకర్షకము, ఆకర్షణము,
కాంతము, కాంతలోహము, కాంతాయన
ము. (తె). అంటుజాయి, నూనంటుజాయి -
నూదిజాయి; (౭): ఇప్తకము, ఇప్టిక,
ర్ఘామకము. (తె). ఇటక-ఇటిక-ఇటి
క-ఇలుక-ఇట్టిక-ఇట్టికె-ఇట్టుక; (౮):
(తె). ఉజ్జినకల్లు; (౯): (తె). ఔటుగుం
డు, పడిగల్లు, పిఠంగిగుండు; (౧౦): ఉపల-
ఉపలము, గండము, ఘర్షణాలము, దృష్
త్వత్తి, శిలాపుత్రము. (తె). గుండు, గుం
డాయి, పొత్తరిము-పొత్రిము, పొటియ.
(ఇదెకల్వపుగుండు అనికొందలు); (౧౧):
కటంభర, కణచీర, కల్యాణిక, కుంభకారి,
కునటి, కులటి, గోల, నైపాలి, మన
శ్చిల, మనోగుప్త. (తె). మణిసిల; (౧౨):
కకినిక, గిరిమృత్తు, గైరికము, ధాతురక్తా
శ్మము, ధాతుపలము, రక్తకాంతిశ్మము,
రక్తశ్మము. (తె). కావిజాయి,
కేగురుజాయి; (౧౩): కరవీర;
(౧౪): (తె). కరసాన, సాన (చూ, సాన);
(౧౫): కర్మశము, చూర్ణఖండము. (తె).
కంకర, కంకరజాయి; (౧౬): (తె). కలు
షము-కల్పము; (౧౭): కుండము. (తె).—
కట్టియ-కట్టె, గుండు, పడికట్టు; (౧౮):
కుభ్రము, ఖస్మాటికము, చంద్రకాం
తము. (తె). వేందురా - వేందురాలు,
వేలుపజాయి, వోదిలిజాయి, నెలజా-
నెలజాయి; (౧౯): కునటి, నైపాలి; (౨౦):
(తె). కులుపుజాయి; (౨౧): (తె). కూడలి
జాయి (ఇదె ఎల్లజాయి); (౨౨): కాన్తు
భము, దేవమణి. (తె). నీటియిక్క, నీటి
పుట్టుగు. (ఇదె విష్ణుపక్షస్థలము నందలి
మణి); (౨౩): క్షీరక్షరము,

(తె). పాలజాయి; (౨౪): గండకము, గం
డజైలము; (౨౫): గంధకము, గంధపాపా
ణము, గంధమాదనము. గంధమోదనము, గం
ధాశ్మము, గంధికము (చూ, సావీరము. 2.);
(౨౬) కపిలెగుండునకు. — (తె): గుండు;
(౨౭): (తె). గులక, గొడిగ; (౨౮): గృ
హకచ్ఛపము, గృహశక్తి, దృష్ణత్తు-దృశ్శత్తు,
పట్టుము, పేషణి, పేషకము. (తె). నూలు
జాయి, ననె-నన్నె, స నె క లు-స న్ని క
లు — స న్నె క లు; (౨౯): గోమేధన
న్నిభము, ఘటిక; (౩౦): చపలము; (౩౧): (తె).
చేట్టు, చేటాయి, చేలుప, చాచజాయి; ౩౨:
(తె). చేట్టు; (౩౩): (తె). వేదలకెంపుజాయి;
(౩౪): (తె). మేంమేజాయి; (౩౫): (తె). జేలి;
(౩౬): తర్కు కానము, సామకము;
(౩౭): (తె). తురకజాయి, బొంతజాయి;
(౩౮): దంతము; (౩౯): ద్రావకము;
(౪౦): (తె). నాపజాయి; (౪౧):
నికషము, కషము, కషిక, కషోప
పలము, కాణము. (తె). ఒరగల్లు-ఒఱగల్లు,
టీకము, సాన. (చూ, సాన); (౪౨): నిక
షము, కుందము. (చూ, సాన);
(౪౩): (తె). నిటాయి; (౪౪): (తె).
నూలుజాయి; (౪౫): (తె). పటిక;
(౪౬): (తె). పలుకుజాయి-పలుగుజాయి;
(౪౭): (తె). బొట్టుడి; (౪౮): (తె). బొడ్డుజా
యి; (౪౯): (తె). బొమ్మజాయి; (౫౦): భా
మరము; (౫౧): (తె). మద్దు; (౫౨): (తె).
మలిగండ్లు; (౫౩): (తె). మిడుగు, మిడుగుజా
యి; (౫౪): (తె). మెఱుగుజాయి, జాయి;
(౫౫): (తె). మొరప, మొరను, మొర్రు;
(౫౬): నికషము, కుందము (చూ, సాన);
(౫౭). రత్నాలదండకు: — (చూ, సేవడము);

(౧౮): సాలగారిమము; (౧౯): స్థూలో
చ్చయము. (తె). బండ, బలవము. (మిగత
వానికి “చూ, స్థూలోచ్చయము. 1”)

రత్ననరులు. అం: చూ, ధాన్యము.

రత్న సానువు. సం. వి. ఉ. పుం. మేరువర్యతము: చూ, హిమాలయము(చూ, పర్యతము. ౨౨.)

రత్నాకరము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రతనపుగని.

రత్నావలి. అం. 1: చూ, అలంకారము. 3.

(ప్ర)కృతార్థపదంబుల వ రు స గ యె ప్ప ట.

“ఉదా.—చతురాననుండుశ్రీవతి సర్వజ్ఞఁ
డితండు.”); 2. ఇదియొక నాటకము. (శ్రీహ
ర్షుఁడువాసెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

రత్ని. సం. వి. ఇ. పుం, శ్రీ. పిడిచెలితిమూర.
(చిటికెనచోచిన పిడిమూరలరత్ని.): చూ,
పిడిమూర (హస్తము).

రథకట్య. సం. వి. అ. శ్రీ. రూ-రథకడ్య.
తేరులగుంపు, రథ్య: చూ, శకటము. 1.

రథకడ్య. సం. వి. అ. శ్రీ. —వై.—

రథకారుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. తేరుచేయు
వాడు. (వైశ్యశ్రీకిని క్షత్రియునికీబు
ట్టినవాడు మాహిమ్యుడు. శూద్రశ్రీకిని
వైశ్యునికీబుట్టినవాడు కరణుడు. ఇట్టి
కరణశ్రీకిని మాహిమ్యునికీ బుట్టినవాడు
రథకారుడు.); 2. వడ్లవాడు: చూ, స్వ
ర్ణకారుడు.

రథగమనమనోహరము. అం: చూ, వృత్తము. 1.
(1—3—4 పాదంబుల న—న—ర—జ—గగ
ములు. 2వ పాదమున న—జ—జ—ర—యగగ
ములున్నా గలిగినది. 2వ పాదమున 10యతి,
1—3—4 పాదంబుల 9 యతి.)

రథగుప్తి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. చక్రరంధ్ర
ములజొప్పించెడు సెమ్మలు; 2. పులి
తోలులోనగువానిచే నేర్పఱచిన రథము
మీడికవ్వ.

రథదుగ్రిమము. సం. వి. అ. పుం. ఇనుమడ్డి*
చూ, సాలము. 3.

రథదుగ్రివు. సం. వి. ఉ. పుం. తినాసము*: చూ,
స్యందనము. [పరిజ్ఞానము.

రథబోధనామృతము. పా: చూ, అశ్వహృదయ
రథబంధము. అం: చూ, శబ్దాలంకారములు.

రథము. సం. వి. అ. పుం. 1.—అరదము (బృహ
స్పతి రథమునీతిహూషము, అర్జునునిరథము
నందిహూషము, విష్ణురథము శతానందము.):
చూ, శకటము. 1; 2: చూ, శరీరము;
3. తినికము*: చూ, స్యందనము; 4: చూ, వేత
నము*; అం. 5: చూ, సేనాంగములు (అం
గము. 9.); 8: చూ, చతురంగములు.

రథాంగము. సం. వి. అ. న. 1. రథచక్రము:
చూ, బండికన్ను; పుం. 2. చక్రవాకము
(చూ, బటువుగువ్వ): చూ, శకుంతి.

రథాంగాహ్వాయము. సం. వి. అ. పుం: చూ,
రథాంగము. 2. [చూ, ట్రిమేయములు.
రథారోహణశరాభ్యాసవిశేషభాషణము. అం:
రథాస్యము. అం: చూ, దండప్ర్యాపములు.

రథి. సం. వి. న్. పుం. 1. రూ-రథికుడు—
రథిరుడు, రథమునెక్కువాడు: చూ, వ్యం
దనారోహుడు; 2. రథమునెక్కియుద్ధము
చేయువాడు. పృతి, రూ-రథికుడు-రథి
రుడు (తె). జైగిలెకాడు: చూ, స్యందనా
రోహుడు; 3. తేలికగాబోవురథము: చూ,
శకటము. 1.

రథిచతుష్టయము. అం: అతిరథ, మహారథ,
సమరథ, అర్ధరథులు (4). (చూ, హంపి
రుడు.) [రాజు: చూ, రథి, 1—2.

రథికుడు. సం. వి. అ. పుం. రథముమీడనుండు

రథిరుడు. సం. వి. అ. పుం. —వై.—

రథితర. అం: చూ, గోత్రము. 13.

రథోద్ధతము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (ర—న—
ర—వ. 7, యతి. “మాధవుంగొలుకు—మాన్య—

వైభవమ్. 2. (భ—భ—భ—గగములు.

7. యతి. 11 వ ఛందస్సు.) (అనికొందలు)

రథ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. రథసమూహము. 1;

రథకట్య-రథకడ్య: చూ, శకటము. 1;

2. = రచ్చే. రాజమార్గము: చూ, మార్గము. 1;

3. = రచ్చే. దారి: చూ, మార్గము. 1.

రథ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. రథమనీ డ్చెడుగుట్ట
ములోనగునది.

రథ్యములు. అం: కృష్ణనిరథ్యములు. — సైన్య
ము, సుగ్రీవము, మేఘపుష్పము, వలాహక
ము. (4)

రథ్యావృణానాన్యాయము. అం. వీధులలోనుండి
వచ్చు పిల్లకాల్వలు ఏఱులై పాటుననురీతి.

రదక్షతములు. అం. దంతక్షతములు అనుపదము కడ

నున్న ఏడుకబ్బములును ఈక్రిందివిధముగా

వాడుచున్నాడు. (చూ, దంతక్షతములు.) —

అ వే వ న. — క్షతరథోచ్ఛ్వాసము, అధి

శము, ఖండము, పృణాళము, మణికము, మూ

ఢకము, రుచిబిందువు, గుణకబిందువు, మాలి

కాగోళము, చర్చితము (10). (ఇవియే రదక్షతము

అని కొందలు.) (దంతము = రదము = పల్లు.)

రదనచ్చదము. సం. వి. ఆ. పుం. పెనవి: చూ,

చాలెఱు.

రదనచ్చదస్సు. సం. వి. న్. పుం. — వై. —

రదనము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-రదము, దంత

ము, దశనము: చూ, పల్లు. 2. [రము. ౨.

రదని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అభి: చూ, ముద్గ

రదము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-రదనము

రద్ది. దే. వి. 1. అల్లరి. భాగ. 2. స్కం. 179:

చూ, రూ-రద్దు. 3; 2. గొప్పధ్వని: చూ, స్వర

ము. 2; 3. ఆఘోషణము: చూ, రవ్య. 1.

రద్దు. దే. వి. 1. తీసివేత: చూ, వ్యవకలనము;

2. దోషముయొక్క పృకటనము: రూ-రద్ది,

అల్లరి, ఆరుమాటు, గందరగోళము-గందర

గోళము, గగ్గోలు, గత్తర, బెడవ, రవ్య.

రవ్య. తద్వి. — విణ. దోషమువలన పృక

టితమైనది: రూ-రద్ది. అల్లరి, ఆరుమాటు,

గత్తర, రవ్య; 3: చూ, రవ్య. 1.

రపణము. దే. వి. గొప్ప: చూ, నుర. (3)

రపము. దే. వి. 1: చెల్లుబడి, నెగుట, నెఱవే

టుట, చేసవు, పారుపత్తెము-పార్పత్తెము,

పిట్టపిడుగు, పెత్తనము, మణిగము-మణివము,

హోదా. (సం). — అధికారము, అధిక్రియ,

పరిపాలనము, ప్రక్రియ, ప్రాజాపత్యము.

(అవ్య)-అధ, అధో; (“చూ, సమాప్తి. 1.”);

విణ. 2. సిద్ధి: బొందినది, రూ-రపము: చూ,

సమాప్తి. 1. [రావించే.

రప్పించే. దే. పే. రాజేయు (వచ్చే) ధాతువు;

రవ్య. వా. వి. 1. పోగుచేయుట. “దర్శివాడు

రవ్యతీసెను.”; 2. అల్లరి: చూ, రద్దు. 2;

వా. 3. ఆపగిత్వ: రవ్య.

రభనము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వడి: చూ, వేగ

ము. 3; 2: చూ, సంతోషము; అం. 3: చూ,

శస్త్రములు. [చూ, లక్ష్మి. 1.

రమ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-చూ. లక్ష్మి-మి:

రమణ. సం. విణ. 1. = రాణ. రూ-రపణ. మనో

జ్ఞము: చూ, హృద్యము; వై. వి. (1) పే

మము: చూ, స్నేహము; (2) రీతి: చూ,

విధము. 1; (3) = రమ్య. ఒప్పించు: చూ,

సౌందర్యము.

రమణకము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (“9 నగ

ణములు ఒక పగణము. 9-17 యశులు”)

రమణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఆడుది: చూ,

స్త్రీ; 2. నాయకుని రమింపజేయునట్టి ఆ

డుది: చూ, స్త్రీ.

రమణించే. వై. అ. కి: చూ, రూ-రపణించే.

రమణీయము. సం. విణ. ఒప్పించమైనది: చూ,

హృద్యము.

రమణుఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. మగఁడు: చూ, సామి. 2, 2: చూ, మన్మథుఁడు; 3. అనూరుఁడు: చూ, మారనూతుఁడు; విణ. 4. మనోజ్ఞుఁడు: చూ, సౌందర్యవంతుఁడు. [హేమపుష్పము.

రమము. సం. వి. అ. పుం. రక్తశోకము*: చూ, రమరమి. దే. అవ్య. కి. విణ. రూ-రమరమి. ఇంచేమించే: చూ, సుమారు.

రమరమి. దే. అవ్య. కి. విణ. —పై.— రమించే. సం. అ. కి. రూ-రమియించే.

1. కీడించే. (చూ, చేరలాడు.); 2: చూ, సంభోగించే.

రమియించే. సం. అ. కి. —పై.—

రమ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, రాత్రి.

రమ్యమగు. మి. అ. కి: (తే).—అందగించే, అందపడు, అందపఱచే, ఇంచే, శోభనాఱు, పట్టు, బెడఁకు, బెడఁగారు-బెడఁగు, సాంపిలు-సాంపిల్లు. (“చూ, సాంపిలు.”)

రమ్యము. సం. వి. అ. న. 1. పొట్టచేరు; పుం.

2: చూ, సంపంగి *, విణ. 3.=రమణ-రవణము. ఒప్పిదమైనది: చూ, హృద్విము.

రమ్యకము. అం: చూ, వర్షములు.

రమ్య. అం: చూ, కురుతులు.

రయము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఆతివేగము: చూ, వేగము. 2; 2. పరివాహము: చూ, వెల్లువ. 2. రయితు. వా. వి. రూ-రైతు. పంటకాఁపు: చూ, వ్యవసాయి. [ఉపగణములు.

రలము. అం. ర+ల. “విష్ణుమూర్తి.”: చూ, రల్లకము. సం. వి. అ. పుం: ఊర్ణాయువు,

కంబళము-కంబళి, కుటారము-కుట్టారము, కుటీరము, గోలకము-గోళకము, ఘోర పటము, పొరవారము, సాశూకము. (తే). కంబడి-కంబళి, గొంగడి-గొంగళి, గోరుపడము. తద్విశేషములు.—ం: ఆస్తరణము,

ఆస్తరము. (తే). ఎఱ్ఱకంబళి; ౨. వీనుఁగు మీఁదఁబఱచెడి రత్నకంబళికి:—ఆస్తరణము, ఆస్తరము, కంబళము, కమస్ప, కుఢము, వరిస్తోమము, పృథురము, పృవేణి, వర్ణము. (తే).—జోటు, జోలు, పక్కెర, పడము, మొగవడము; 3. వంజేటితుగ్గిష్పడు కంబళికి:— శశోర్ణము; ౪. జోదమాడుకంబళికి:— పర్వరీణము; ౫. పెద్దగొంగళికి:— రూపి; ౬. మెత్తనికంబళికి.—(తే): బూరి నీను. బూర్నిను; 2. మేకతుగ్గిష్పడు కంబళికి.—మతపము; ౮. మేలైన చిత్రాసనము నకు.— చిత్రాసనము. (తే). తివాసి-తివాసి. (“చూ, సాశూకము.”)

రవ. వై. వి. రూ-రవ్య. 1. తునుక: చూ, శకలము. 4; 2. రవగాలు-రవాలు. అశ్వగతి: చూ, ధారలు (చూ, హయము.); 3. =లవ. అణువు. “పుష్పాడిరవ” (ఇదెలోహశకలము): చూ, శకలము. 4; 4. వజ్రిము: చూ, రత్నములు. 3; 5. నూక: చూ, శంబుకము. 2; 6. ఓర్వ లేనితనమున ఆడిపోసికొనట, అఘోషణము, పెద్దమోత: చూ, స్వరము. 2; విణ. 7. =లవ. లేశము, అల్పము. “రవగాడ్పు-రవదువ్య.”: చూ, స్వల్పము.

రవంత. వా. అవ్య. రూ-రవ్వంత: చూ, స్వల్పము. [చూ, సమాలంభము.

రవకారము. దే. వి. పలుచేనైన గచ్చేపూత: రవగాలు. ద్య. వి. రూ-రవాలు: చూ, రవ. 2. గవడి. దే. వి. 1. =రవ. రూ-రవలి-రవళి-రవళి-అవలి-అవళి, చేప్పుడు: చూ, స్వరము. 2; 2. అశ్వు: చూ, వారకము (1).

రవణ. వై. వి. 1: చూ, రూ-రమణ; 2. =రమ్య: చూ, రూ-రవణము. (1).

రవణము. సం. విణ. 1. మోగెనునది: భ్వనితము, ముఖరము; వై. వి. (1) =రమ్య. నగ: చూ, భూషణము. 2; (2): రూ-రవము, రాణ,

సాగను; చూ, సౌందర్యము.

రవణిం చే వై. అ. క్రి: రూ-రమణిం చే. అగు, అగుడెంచే, అవు-బే, ఒప్పు, కలుగు-కల్లు-కలుపు, కా-బడు, గులకరించే, నిగ్గు, నెగ్గు, పానరారు-పానరు, పోపు. (సం).-నిర్వర్తిలు.

రవణుడు. సం. విణ. 1. మోయియువాడు: చూ, శబ్దముడు; 2. మోయియస్వభావము గలవాడు: చూ, శబ్దముడు.

రవణులుకు. ర్య. వి. మణితము: చూ, స్వరము. 2. రవపాళము. ద్వ. విణ. మిక్కిలిసన్నబట్టు: చూ, పుస్త్రము. [చూ, శయ్య. 1.

రవమంచము. సం. వి. అ. పుం. సకలమంచము: చూ, శయ్య. 1.

రవము. సం. వి. అ. పుం. రూ-రావము. 1. = రవడి: చూ, రవడి. 1; 2. కంఠధ్వని: చూ, స్వరము. 2; దే. వి. (1). మంజులము: చూ, హృదయము; విణ. (2): చూ, రూ-రవము. 2.

రవరవ. దే. వి. 1. వడి: చూ, వేగము. 3; 2. శాంతినిరోధము: చూ, రోషము; 3. పంథము. విజ. 1, ఆ 151: చూ, స్పర్థ. 4; 4. కాంతివిశేషము. స్వా. 3, ఆ. 4: చూ, వెలుతురు. 1; 5. మొరయుట యందగు ద్వస్యనుకరణము. స్వా. 4, ఆ. 118: చూ, హూహూ. [చూ, స్వరము. 2.

రవలి. వై. వి. = రవ. రూ-రవలి-రవాళి. ధ్వని: రవలి. వై. వి. = వై. =

రవళించే. వై. అ. క్రి. రూ-రవాళించే. ధ్వనించే. (ధ్వనించే = సకిలించే): చూ, శబ్దించే.

రవనెల్లా. ద్వ. విణ: చూ, రవపాళము.

రవా, వై. వి. రూ-రవాయి. మాందాళి: చూ, రత్నము. 1.

రవణము. దే. వి. హయాహారము. ఆం. భా. ద్వ. 189. (దాణ, కాణము, భాణము, (సం).-భాదనము): చూ, సాదము (1).

రవాణా. వా. వి. రూ-రవానా. జోబుపోడగిన గామము.

రవానా. వా. వి. = వై. =

రవాయి. దే. వి: చూ, రూ-రవా.

రవాళి. ద్వ. వి: చూ, రూ-రవగాలు.

రవాళి. వై. వి. = రవ: చూ, రూ-రవళి.

రవాళించే. వై. అ. క్రి: చూ, రూ-రవళించే.

రవి. సం. వి. ఇ. పుం. 1: చూ, సూర్యుడు. (చూ, రాహువు. 2) (చూ, 1130-1137 పౌరటలు); న్. పుం. 2. జీవుడు: చూ, హంసుడు; అం. 3: చూ, పదునెనిమిదివర్షములు.

రవిక. దే. వి: చూ, రూ-అవిక.

రవించిరిక. అం: చూ, టక్కజభాషలు.

రవిభక్త. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ): చూ, సూర్యానువర్తిని*.

రవీపురుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, మన్మథుడు.

రవీను. వా. వి: చూ, రూ-రవేను.

రవుతు. దే. అ. క్రి. = రాహుత్త. (రూ-రావుతు-రావు-రావుత-రావుతు-రాహుతు-రాత-రాతు) గుఱ్ఱమునెక్కువాడు: చూ, సాది. 1. [చూ, రూ-రాలు.

రవులు. దే. అ. క్రి. రూ-రగులు. మంటయెత్తు:

రవులుకొలు. దే. వి. రాలుకొనుట: చూ, రూ-రాలుకొలు. [బిట్టు, ముట్టించే.

రవులుచే. దే. పే: రూ-రగులుచే-గాలుచే,

రవేను. వా. వి. రూ-రవీను. 1: లంచేము, రునుము; 2. ఫీజా: రునుము; 3. కమిషను: రునుము; 4. బోకరేజీ: రునుము. (చూ, తలుగు. 1.) [తములపాకు.)

రవేసాకులు. వా. వి. బ. లేతతములపాకులు. (చూ,

రవ్య. వై. వి: చూ, రూ-రవ. 1-2-3-4-5-6-7; వా. 8. ఆల్లరి: చూ, రద్దు. 2; 9. అచక్రి: చూ, వడి. 3.

రవ్వంత. వా. అవ్య: చూ, రూ-రవంత.

రశన. సం.వి.అ. స్త్రీ. రూ-రసన. పదియాలు
పేటలుగల ఆడుదాని మొలమూలు: చూ,
హావణిక. 2 (భూషణము 2—2.)

రశ్మి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. కిరణము: చూ, హా
యనము. 2; 2. వెలుగు, కాంతి: చూ, వెలు
తురు. 1; 3. పుగ్గము: చూ, సూత్రము. 1;
4: చూ, తెప్ప; 5. ఒక గుఱ్ఱము: చూ, హాయము.

రస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. పుడమి: చూ,
భూమి. 1; 2: చూ, రసాతలము; 3. నాలుక:
చూ, రసన. 1; 4. అందుగు*: చూ, సల్లకి;
5. చిటుబొద్ది*: చూ, విధ్వికర్ణి; 6. కొఱ్ఱలు:
చూ, ధాన్యము. 7; 7. చూ, భస్మములు.

రసంగులు. దే. వి. బ: చూ, ధాన్యము.

రసకర్పూరము. సం. వి. ఆ. పుం. న. కర్పూర
రసము: చూ, సిరము (2).

రసకలిక. అం: చూ, రూపకములు.

రసగర్భము. సం. వి. అ. న. 1. అంజనవిశేషము:
చూ, రసాంజనము; 2. ఇంగిరీకము: చూ,
హింగుళము. [రపు వస్తువు.

రసగుండు. మి. వా. వి. రసముపూసినగోళాకా

రసజ్జ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చూ, రస. 3.

రసజ్జాడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పండితుడు:
చూ, విద్వాంసుడు; 2. రసికుడు:
చూ, సరస్వతుడు. 2.

రసతరంగిణి. అం. (ఈగింధము భానుకర మి
కుండు వాసెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

రసవాడి. వై. వి.=రసధారి. 1. ఒకగకము
చెటుకు*: చూ, రసాలము. 3; 2. ఒకరక
ము అరటి*: చూ, రంభ. 1—3.

రసదాళి. వై. వి.=వై.—

రసదాళిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.=రసదాడి.—వై.—

రసదృష్టులు. అం: కాంత, కరుణ, హాస్య, రాద్ర,
పీడ, భయానక, భీభత్స, అద్భుతదృష్టులు. (8).

రసన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: ఈ, కకుత్స్థ,
జిహ్వ, రసజ్జ, రసన, రసాల, లాల, మధా
ద్రవము. (తె).—జిహ్వ, నాలిక—నాలుక—
నాల్క—నాలువు. తద్వి.—కొండనాలుక
ను.—(సం). నూన. (తె).—కొండనాలు
క. (“చూ, మధాద్రవము. 1”); 2: చూ,
రూ-రశన.

రసనామలము. సం. వి. అ. న. నాలుకపై
పాచి: కులకము—కులుకము, మధాద్రవము.
 (“చూ, మధాద్రవము. 2.”)

రసపదముటిక. అం: చూ, రూపకములు.

రసభావపరిజ్ఞానము. అం: చూ, సుగుణములు.

రసమంజరి. అం. (ఈ గింధమును భానుకర
మిత్రుడు వ్రాసెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

రసమాలిక. అం: చూ, రూపకములు.

రసము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పాదరసము:
చూ, సూతము; 2. బోళము: చూ, సార
భము. 3; 3. నీరు: చూ, సలిలము; 4: చేవి—
చేవురు—చారు; 5: పర్వతము. (తె).—
అసరు, ఆపవనరు, వనరు; 6. అనురాగము:
చూ, స్నేహము. 1; 7. వీర్యము: చూ,
లేతము. 1; 8. దేహధాతువిశేషము; 9. ద్ర
వము, తడి: చూ, స్తేమము, 10. విషము:
చూ, సంగరము. 6; 11.=రసి. పుంటిచీము:
చూ, రసి; 12.=రసి. నెత్తురువిట్టిగరసి:
చూ, రసి; 13. (పండ్ల) రసము: పానకము;
అం. 14. ఇంద్రియార్థము: చూ, విషయము. 3.
(చూ, ఇంద్రియవిషయములు) (చూ,
ఇంద్రియార్థము); 15: చూ, రసములు;
16: చూ, రసపదలంకారములు; 17: చూ, కావ్య
స్వరూపము; 18: చూ, కషాయము. 1.
(కషాయములు.—కషాయము, మధురము,
లవణము, కటువు, తిక్తము, అమృతము:
వీనినే ఒకరు, తీపు, ఉప్పు, కారము,
చేమ, పులుపు అందురు.)

రసములు. అం: ౧ శృంగారము దీనికిరతి: ౨ ఓ
తము దీనికి యత్నము లేక ఉత్సాహము;
౩ కరుణాము దీనికి శోకము; ౪ ఆద్యుత్తము
దీనికి విస్మయము; ౫ హాస్యము దీనికి హాస
ము; ౬ భయనకము దీనికి భయము; ౭ భీభ
త్సము దీనికి జుగుప్స; ౮. కాద్యము దీనికి
రోగము; ౯ కాంతము దీనికి శమమును స్థా
యీభావములు ఆనందా ఉనికిపట్టు. (మతాం
తగములఁబట్టియాసంఖ్య సామ్యుత్తర్గ కలది
యగును. శృంగారతిలకము, రసకలిక, రస
మాలిక, రసపద ఘటిక మొదలగు గ్రంథము
లలో రసభావాదుల భేదములు లక్షణములు
వివరింపఁబడియున్నవి. భోజరాజు మొదలగు
కొందఱు శృంగారమొకటి పరాప్లాదకర
మగుటచే రసమనిపించుకొనునుగాని తక్కి
నవి రసమలే కావనుచున్నారు. శృంగారరస
పృథానములుకాని యితర రసములుకానిగలి
గినగ్రంథములుహావకములు, కావ్యములుఅని
ద్వివిధము.)

రసవతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పంటయిల్లు: చూ,
నదనము. 1.

రసపదలంకారములు. అం: రసము, పేయిస్తున్న,
ఉర్జస్వి, సమాహితము, భావోదయము, భా
వసంధి, భావకాంతి, భావశబలత, పృత్యత్
ము, అనుమానము, ఉపమానము, శబ్దము
(స్మృతి, ఆచారము, ఆత్మతుష్టి, కుశ్రితి, లిం
గము), ఆర్థాపత్తి, అనుభవబ్ధి, సంభవము,
ఇతిహాసము, సంస్మృతి, సంకరము (18).

రసవాదము. సం. వి. ఆ. పుం. పాదరసమునుకట్టి
బంగారుచేసెడివిద్య: (చూ, విద్యలు.)

రసవాది. సం. వి. స్. పుం: కారంధమి, ధాతు
వాది. [దృష్టలు.

రసపాఠ్యాభావమునఁబట్టిన దృష్టలు. అం: చూ,
రసపాఠ్యాభావములు. అం: రతి, ఇతిహాసము
(హాసము), శోకము, శోధము, ఉత్సా

హము, భయము, జుగుప్స, విస్మయము,
(ఆశ్చర్యము), కాంతము (శమము) (9):
(చూ, రసములు.)

రసాంజనము. సం. వి. ఆ. న. అంజనము, కృ
త్రిమము, చతుస్యము, దార్శిక్, కైలము.
తద్వి.-౧. ఆక్షము, ఖర్పరి, ఖగ్గము, ఖర్ప
రీతుత్థము, కాసీనము, తుష్కము, తుష్కాంజనము,
మయూరకము, మయూరతుత్థము, విశున్నము,
శిఖిగోపము. (తె.ప.)- తుతినాగము-తుత్త
నాగము, తుత్తము, (చూ, లోహము. 1.), పాల
తుత్తము, మయిలుతుత్తము-మైలరుత్తము-
మైలుతుత్తము; ౨: కాంస్యనీలము; ౩: కుంభ
కారి, కులత్తిక-కులత్తిక-కుళుత్తిక, కుళుత్తికాంజన
ము, కులాలి, చతుస్యము. (తె.)-కసుపాలవి
త్తులు; ౪: కుసుమాంజనము, పుష్పకము, పుష్పకే
తువు, పాష్పకము, రీతిక-రీతికము, రీతి
పుష్పము; ౫: క్యాఢోద్భవము; ౬: తార్క్ష్య
కైలము; ౭: రసగర్భము. ("చూ, కైలము.")

రసాంతరము. అం: చూ, ఉపాయములు. (నా
యకుండు నాయకయొక్క రోపము పోగొ
ట్టునపుడు ఉపయోగించెడు ఉపాయములూ
జొంటిలో నొకటి.) [(చూ, లోకములు).

రసాతలము. అం: చూ, అభోలోకములు.

రసాభాసు. వా. వి. చెడుట, విఘ్నము.

రసాయనము. సం. వి. ఆ. న. 1. జరావ్యాధి
ని పోగొట్టెడిమందు: చూ, సంగరము. 8.
(మందు); 2. మజ్జిక: చూ, స్తన్యము.
(మజ్జిక); 3. విషము: చూ, సంగరము. 8;
పుం. 4: చూ, విడంగము. 1. *

రసాయనములు. అం. నారీకేశరసాయనము,
గుడనాగాది, శిగురిపుష్పాది, చూతఫల, సు
కుమార, భల్లాతకీ, సుదర్శన, వారాహీ,
విశంగాది, అమృత, లోహరసాయనాదులు.
రసాయనశాస్త్రము. సా. (Chemistry) ఇం
దుకు సంబంధించిన శాస్త్రపరిభాషాపద

ములు. — రసాయన, రాసాయనిక; రసాయనానురాగము; రసాయనాకర్షణము; రసాయనిక వికారము; రాసాయనిక సంయోగము, రాసాయనికసమ్మేళనము; రసాయనవియోగము; రసాయనికతుల్యశక్తి. ఇత్యాది.

రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు. వా. వి. (Chemist) రసాయనశాస్త్ర మెఱిగినవాడు.

రసాయనుడు. సం. వి. అ. పుం. గరుత్మంతుడు: చూ, పారివాహనుడు.

రసాల. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: చూ, సిగరి. 1; 2. చేక్కెర: చూ, శర్కర. 1; 3 నాలుక: చూ, రసన. 1; 4 గజిక*: చూ, తృణము 1; 5. తెల్లనేలగుమ్మడు, విదారి*: చూ, సర్వతోభద్ర.

రసాలపాకము. అం: చూ, పాకములు.

రసాలము. సం. వి. అ. న. 1. చిల్లముడ్డి*: చూ, సల్లకి; 2. బోళము: చూ, సౌరభము. 3; పుం. 3. చెఱకు *. (చెఱకునకును చెఱకులలోని భేదములకును: చూ, సుకుమారము. 1); 4: చూ, మామిడి. *.

రసాలి. అం: చూ, పృథ్వుము. 1. ("ర-న-ర-గురువులు. 7 యతి. 10వ ఛందస్సు.")

రసి. వై. వి. = రస. (దే. అని శ. ర) పుంటి చీము: రూ-రసిక, చీము: చూ, రక్తము, 1—ర.

రసిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. చెఱకుపాలు; 2: చూ, సిగర; విణ. 3. రసికురాలు: చూ, స్త్రీ; వై. వి. (1). = రస: చూ, రూ-రసి.

రసికుడు. సం. విణ: చూ, రసజ్ఞుడు. 2.

రసికము. సం. వి. అ. న. 1. ఉఱుము: చూ, స్తనితము; 2. భ్వని: చూ, స్వరము. 2; విణ. 3. మెలముచేయబడినది; 4. భ్వనించినది.

రసీదు. వా. వి. రసీదు (రు 0-1-0) చిల్ల అంటించి సాములోనగునవి ముట్టినట్లు వాగిసి యిచ్చెడుపత్రము.

రసీదుచిళ్ళ. వా. వి. పొమ్మిస్సోరీట్లపైనను రసీదులపైనను అంటించెడు అశాచిల్ల. (ఇది పౌతెపాలాపీనునందును ఆమృదయ.)

రసోపకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వెల్లులి*.

రస్తా. వా. వి. దారి: చూ, మార్గము. 1.

రస్తు. దే. వి. 1. పస్తుసంభారము; వా. వి. 2. రమ్మ-రారమ్మ, పిలుపు.

రస్తి. వా. వి: చూ, వచ్చేబడి.

రహటము. సం. వి. అ. పుం. = రాట్నము. నూలుపడకుయంత్రము: చూ, రాట్నము.

రహటు. వై. వి. రట్టు: చూ, రట్టడి. 3.

రహదారి. వా. వి. 1. తెట్టతెన్ను: చూ, మార్గము. 1; 2. నిరాటంకముగా పోవుట కిచ్చెడుచీటి. [చూ, హోడము.

రహదారీపడవ. వా. వి. పర్యాయాచీకులపడవ:

రహము. సం. అవ్య: చూ, రహస్యము.

రహస్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. ఒకయేలు: చూ, హోదిన (నది.)

రహస్యము. సం. వి. అ. న. (ఇద్దటికంఠెనెక్కువమంది లేనిది): అనురహసము, అపరసిద్ధి, ఉపనిషత్తు, ఏకాంతము, కాండము, కైవల్యము, గాయకము, గుహ్యము, గూఢము, ఛన్నము, ద్వంద్వము, నిశ్శలాకము, మంత్రము, మర్మము, మిథము, రహము-రహస్సు, విజనము, వివిక్తము, సంశేతము. (తె. ప). — ఎగ్గతము, ఒంటరిపాటు-ఒంటిపాటు, కందువ, గుట్టు, బాస, మంతనము, సయగ-నైగ; ("చూ, నైగ. 2."); 2. చేయిలోనగువానిసంజ్ఞ: చూ, నైగ. 1; 3: చూ, యోచన; విణ. 4. దాచేదగినది: ఉపగూఢము, గుప్తము, గుహ్యము, గూఢము.

రహస్సు. సం. వి. న. 1: చూ, రహస్యము; 2: చూ, సురతము.

రహి. దే. వి. 1: చూ, సంతోషము; 2. జ్ఞానము: చూ, హ్యల్లేఖము. 2; 3. రక్తి: చూ,

స్నేహము; 4. ఆనందము; చూ, వాంఛ; 5. చూ, రంగు. 3. 8: చూ, విధము. 1; 7: చూ, సాందర్యము.

రహించే. గే. ఆ. కి. రూ-రహించే.

1. ఒప్పు: చూ, సమ్మతించే; 2: చూ, వర్ణింపు; రహించే. దే. ఆ. కి. — వై. —

రహితము. సం. విణ. 1. ఒక్కొక్కలో మఱి యొక్కొక్క తీసివేయబడినది: ఊనము, ఋణము; 2. విడువబడినది: చూ, సముష్ణితము: వా. 3. నిశ్చయింపబడినది. “పెండ్లి రహితమైనది” “పంచకరహితము.” (రహితము=సహితముఅనికొందఱు) (ఉత్తరసర్కారులలో కొన్నిచోట్ల వాడుక.)

రహితు. వా. వి: చూ, సూ-రయితు.

రహీనతానములు. అం: చూ, తానములు. 3.

రా

రా. దే. ఆప: చూ, రూ-ర. 1-2; వి. 3. రాయశబ్దమునకు మీఁదివర్ణము లోపింపగా మిగిలినరూపము; 4: చూ, అష్టాక్షరి: చూ, మంత్రము. 1 (651 పొరట చూడుము); వై. విణ. 5.=రాటో. రాచేశబ్దమునకు మీఁదివర్ణము లోపింపగా మిగిలినరూపము; 6.=రాటో. రాయఁడు, ఎకిమిఁడు: చూ, రాజో. 1.

రాంకనము. సం. విణ: చూ, మృగరోమజము. రాంకిలము. సం. వి. ఆ. పుం. మల్లు: చూ, సీతాగృము. [వ్యతిరేకము].

రాంకు. వా. విణ. తప్ప, అక్కమును (రైటునకు రాంభము. సం. వి. ఆ. పుం. వ్రతముందలి చెడు చుకోల.

రాంభాళము. సం. వి. ఆ. స: రామాఫలము*. రాంజీ. దే. ఆ. కి. విష్ణుఅంటుకొను: చూ, రంగులు. రాంబట్టు. దే. స. కి. (రాన్ + పట్టు) 1. ఇ

చ్చినదానిమరలఁదీయు; 2: చూ, నేకరించే. 2. రాక. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. (సుఖమునిచ్చేనది; సంపూర్ణ కళలుగల చంద్రునితోఁగూడిన పున్నమ: చూ, హరివాసరము (పున్నమ); 2. ఒకయేటు: చూ, హిందీని (నది); 3. తీట: చూ, విదర్బిక; 5. సమర్థాడినది (ఆఁడుది): చూ, (స్త్రీ); దే. వి. (1): రూ-రాకడ. (సం).—అగమము, అగమము.

రాకట్టు. వా. వి. రాజబంధనము.

రాకడ. అం. 1: చూ, ఉపవీతములు; దే. వి.

2: చూ, రాక. (1).

రాకాసి. వై. వి.=: చూ, రూ-రక్కసి. 1-2.

రాకించే. దే. స. కి. మోఁడు: చూ, వేర్చు. 1.

రాకిడి. దే. వి. రూ-రాకిడి. జడబిల్లు: చూ, భూషణము. 2.

రాకొట్టు. దే. ఆ. కి. 1. రారాపోరాయని యేకపచనాంతముగా నుచ్చరించే; స. కి.

2: చూ, హేళనముచేయు. విజ. 1, ఆ. 131.

రాక్ష. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). రూ-రక్ష-లాక్ష: చూ, లక్క.

రాక్షశాంశము. అం: చూ, పవ్యంశములు.

రాక్షస. అం: చూ, సంపత్సరములు.

రాక్షసము. అం: చూ, వివాహములు (బలాత్కారమున కన్యనపహరించుకొని పచ్చి చేసికొనినపెండ్లి).

రాక్షససత్వ. అం: చూ, ద్వాదశసత్వము.

రాక్షసి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). 1.=రక్కసి-రక్క

స-రాకాసి. గరాసు, రేదిగ్రమ్మరి. (సం).—

దానవి, నిశాదరి; తద్వి. —: యేషనాక,

చేటగోళ్ళబోటి. (సం).— కూర్పణఖ;

1: పాటుటసుర, బమ్మరక్కసి-బొమ్మర

క్కసి-బొమ్మరాకాసి, బాఁచనదయ్యము; 3;

కావ్య; 4: పూతన; (“చూ, సోఁకుడు. 4.”);

2. బలరక్కస*: చూ, స్వర్ణక్షిరి;

3. నల్లకచోరము*: చూ, రాజార్జును.

రాక్షసుడు. సం. వి. అ. పుం.=రక్కసుడు.

1: ఆ సు ర - ఆ సు రు డు, ఆ శ
రు డు-ఆ సు రు డు, ఇం ద్రా రి, ఊర్ధ్వ రు డు,
కట పు ర్పు, కలు ఘ డు, కాలా పు డు, కీ నా
కు డు, కీలాల పు డు, కర్ణి వ్య దు డు, కర్ణి వ్యా
త్తు, కర్ణి వ్యా దు డు, కర్ణి వ్యా శి, క్షపా
చ రు డు, క్షపాటు డు, ఖచ రు డు, ఖసా
త్ల జు డు, చు కు డు, చంద శూ కు డు, చను
జు డు, చాన పు డు, చితి సు కు డు, దుర్ము
ఖు డు, దూషణు డు, దై తే యు డు, దై
త్యు డు, గోపాచ రు డు, నక్తంచ రు డు,
నర కు డు, నిశాచ రు డు, నిశాటు డు, పల
లు డు, పలా శి, పలా కు డు, పుణ్య జను
డు, పూర్వ దేవు డు, ఫేర పు డు, బకు డు,
బలి, బలు డు, మను జాన ను డు, మాయా
డు, యాతు ధాను డు, యాతు పు, రక్ష న్సు,
రాత్రించ రు డు, రాత్రిచ రు డు, శుక్ర
శిష్యు డు, నుర ద్విషు డు, సు రా రి.
(అవ్య).—ఊ. (తె. ప).—అసర, ఎఱచి
దిండు, తొలివేలుపు-తొలువేలుపు, నంజోడు
దిండి, నల్లదావుడు, నెత్తురుదావుడు,
పాలనుడు, పాలదిండి. పాలను
దిండి, పాల్వేలుపు-పాల్వేల్పు, మానిసిదిం
డి, రక్కసి-రక్కెన-రాకాసి, రక్కనుడు,
రేడిగిమ్మరి, రేడిగిమ్మరీడు, వేగంటిగొంగ,
వేలుపుదాయ, నుకురుసినుపు-నుక్కురాసా
రిసినుపు, సోకు-సోకుడు. తద్విశేషము
లు.—౧. రాక్షసికి: చూ, రాక్షసి. 1; ౨.
బ్రహ్మరాక్షసునకు.—(తె) పాటుటనుర;
3. రావణునకు.—కృత్తికరుడు, కూర
కృత్తి, దశకంఠుడు, పంక్తికంఠుడు, పం
క్తికందరుడు, పాలన్యుడు, రావణుడు.
(తె). చోల్పుకుత్తుకవాడు; ౪. రాక్షస
భేదములు.—అంధపుడు; అక్షుడు; అ
ఘుడు; అతికాయుడు; ఇల్లలుడు; బం

దుర్గఁడు; కంచనుఁడు; కబంధుఁడు; కరవీరుఁడు; కాకానురుఁడు; కాలేయుఁడు; కిమ్మిరుఁడు- కిర్మిరుఁడు; కీచకుఁడు; కుముదుఁడు; కేశి; కైటభుఁడు; ఖరుఁడు; గయుఁడు; చండుఁడు; చర్మి; చార్వాకుఁడు; జంభానురుఁడు-జంభుఁడు; జానకి; జీవాంతకుఁడు; తారకుఁడు; త్రికిఞ్ముఁడు; మంచుభి; ధేనుకుఁడు; నారాయణుఁడు; మహాదైత్యుఁడు. (తె).- నైర్ద్రతొలువేలుపు; పింగళాక్షుఁడు. (తె).- పచ్చేకన్నులవేల్పు నూఁడు; పిచుపు; ప్రిలంబుఁడు; బకానురుఁడు. (తె). కొక్కెరతొలివేల్పు; బలి; బాణానురుఁడు-బాణుఁడు; ముండుఁడు; మురుఁడు; మూకుఁడు; మేఘవాహనుఁడు, రురుపు, శంబరుఁడు-శంబుఁడు- శంబూకుఁడు, సారణుఁడు. (మిగతవానికి “చూ, ను రా 8”); 2. నెర్మతి: చూ, సోకులతొలఁడు.

రాఁగలతఱి. వా. వి. భవిష్యత్కాలము: చూ,
సాంపరాయము. 8.

రాంగలది. వా. విణ. భవిష్యత్తు.

రాగలపంట, డే. వి. రాగలపండు, రాగల
పని. (సం):—ఉదర్కము, భవిష్యత్పలము.

రాగలపండు. వా. వి. పే.

రాగలపని. వా. వి. — పే. —

రాగద్రవ్యము. సం. వి. ఆ. న: గవ్యము:
చూ, శకలము. కి.

రాగద్వీప రాహిత్యము. ఆం: చూ, సుగుణములు.
రాగమంజూష. ఆం: చూ, భరతశాస్త్రగర్భింక
ములు. [అజనది.]

రాగమాలికలు. ఆం: చూ, స్వరము. 2. (ఇది రాగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వాటలోవగు నది: చూ, స్వరము. 2; 2. అనురాగము, రక్తి: చూ, స్నేహము. 1; 3. రంగు: చూ, వర్ణము. 8; 4. మాత్సర్యము: చూ, హంస.

5. క్షేణములోనగునది; 6. గీతము: చూ, స్వరము. 2: వా. 7. ఏమితు: చూ, శోకము; అం. 8: చూ, అష్టాదశపదార్థములు; బ. 9: చూ, రాగములు.

రాగములు. అం: చూ, స్వరము. 2. ("శిశు శ్వేత్తి పశుశ్వేత్తి వేత్తి గానరసం ఘణి." "పదపదంబును విభజించి కుదయు మొదలు. నేరుపడ కబ్బభావంబు తెలిసిరాగ. సమితి నైనను శ్రీరాగ సరణి నైన. సభనుతంపఁ బురాణముల్ చేదుపవలయు." "ఏవం వా చ్యం పురాణాని కబ్బభావనమన్వితం. పదం పదం సంవిధజ్య పూర్వాపర విమిశ్రితం || సువ్యక్తం మధురంరాజన్ గంభీరం కాన్త్ర గర్భితం. ఆఘఘ్నం రాగసంయుక్తం శ్రీ రాగమధవావృత || మంద్రమధ్యమతారైశ్చ ధ్వనిభిస్సమితం వదేత్. ఏవంపదన్ ద్విజో వక్షశ్శోభాణామఘనాశనం || అధవాసర్వ రాగైశ్చపదన్ స్వరేషామీయతే || "ఇత్యాది): సప్తస్వరయుక్తరాగములు (సంపూర్ణములు), షట్స్వరయుక్తరాగములు (షాడవములు), పంచస్వరయుక్తరాగములు (పాండవములు), చతుస్స్వరయుక్తరాగములు (స్వరాంతము లు), త్రిస్వరయుక్తరాగములు (పామికము లు), ద్విస్వరయుక్తరాగములు (గాధికము లు); ఏకస్వరయుక్తరాగములు (ఆర్మికము లు); శుభ్రములు ఇత్యాది. (చూ, సంగీతిము, నాటకము, తానములు, గణకరాగములు, ఉచ్చతమము, గమకములు): చూ, ఉపవి డ్యలు 417-418-419-420 పారబ్రహ్మ వివరములు, వానియందుగల కబ్బముల కిరి శాస్త్రానములను మోముకొన వలయును. ఇవేది సుదాహరింపఁదలచిన విశేషంబులపా రంబుగ. మన్నుండున గ్రంథవిస్తరభీతిచే వదలివేయఁబడియె.)

రాగరజ్జువు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, మన్మథుఁడు. రాగలత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రతి, మన్మథుని భార్య: చూ, భార్య. 1—ర. 2. రాగవర్ణనము. అం: చూ, జన్యతాశములు. రాగవుఁడు. వై. వి = రాఘవ: చూ, శ్రీరాముఁడు. రాగమాత్రము. సం. వి. అ. న. 1. తామ్ర తామ్రము. చూ, మాత్రము 1; 2. పట్టపుఁ దామ్రము: చూ, మాత్రము. 1. రాగాంగములు. అం. 1: చూ, అష్టాదశ పదార్థములు; 2: (చూ, అంగము. 9.) ఇవింగ. — మధ్యమాది, మాళవశ్రీ, తోడి, బంగాళము, ఛైరవము, వరాటి, ఘూర్జరి, గౌడము, శో లాహలము, వసంతము, ధన్యాసి, దేశి, చేళము. రాగాధ్యాయము. అం: చూ, రాగాంగములు. రాగాలపేర్లు. వా. వి. 1. హస్తాంగము: చూ, వీణ; 2. గామభాస: చూ, వీణ. రాగాలాపము. అం. (ఇదిరెండవది): చూ, స్వరము. 2. రాగాశని. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, బుద్ధుఁడు. రాగి. సం. వి. ఇ. (న. ఈ. న.) 1. అనురాగముఁ గలది: చూ, వల్లభము; 2. ఎలుపుగలది: చూ, వల్లభము. 6; 2. వి. (1) తమిడనైది: చూ, తమిడ. 1; బ. (2). తమిడలు, చో ళ్లు: చూ, ధాన్యము. 30; (3): చూ, రా వి*; వై. వి. (4). =రక్త. తామ్రము: చూ, లోహము. 1. రాగించే. సం. ఆ. కి: చూ, రంజిల్లు. రాగిడి. వా. వి: చూ, రూ-రాకిడి. రాగిల్లు. సం. ఆ. కి: చూ, రూ-రాగించే. రాగుత్తి. వా. వి: చూ, స్తంభకము(తూగుత్తి.) రాగోపాంగములు. అం. (చూ, అంగము. 9.) ఇవి. 4. —దాగిదిడి, ఘూర్జరి, వరాటి, మలహరి. [చూ, శ్రీరాముఁడు. రాఘవుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం: =రాగవుఁడు:

రాచిలుక. వా. వి. రాజకీరము: చూ, సుకము. 2.
 రాచిల్ల నెక్కురాతు. ద్వ. వి: చూ, మన్మథుడు.
 రాచే. వై. విణ. = రాజ. 1 రాజసంబంధి; 2: చూ,
 రాజే. 1; "రాచేవాడు, రాచేది, రాచేకార్య
 ము."; అం. 3: చూ, నిర్ణములు. 2. [వృణము. 1.
 రాచేమలుపు. ద్వ. వి. రాచేపుండు: చూ,
 రాచేబిడ్డ. ద్వ. వి. రాజార్కము*: చూ,
 వికీరణము. 2. [క్ష, రాజపుత్రుడు.
 రాచేకొమరుడు. వై. వి: రాచేబిడ్డ. (సం).
 రాచేకొలము. వై. వి = రాజకుల. రెండవకొం
 ము, క్షత్రియవంశము: చూ, సంతతి. 1.
 రాచేపుండు. ద్వ. వి. పౌత్రమును తీయుట కైవీపు
 సలేచెడు మహావృణము: చూ, వృణము. 1.
 రాచేపుట్టువు. ద్వ. వి. క్షత్రియుడు: చూ, రాజ. 1.
 రాచేబిడ్డ. ద్వ. వి: చూ, రాచేకొమరుడు.
 రాచేమామిడి. ద్వ. వి. రాజామృతము*: చూ,
 మామిడి. [శ్రీఫలి. 1.
 రాచేయుసిరిక. ద్వ. వి. పెద్దయుసిరిక*: చూ,
 రాచేటికము. ద్వ. వి. రాజభావము: రాయటికము.
 రాచేవాడు. ద్వ. వి: చూ, రాచేపుట్టువు.
 రాచేపిడు. ద్వ. వి: చూ, రాజధాని.
 రాచే. దే. అ. కి. 1. ఒరసికొను: చూ, రుద్దు;
 స. కి. 2. ఒరయు: చూ, రుద్దు; 3: చూ,
 చెఱుచే; 4. తోము: చూ, రుద్దు.
 రాజ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గుంటగలగర*: చూ,
 భృంగరాజము. 1.
 రాజకము. సం. వి. అ. స. 1. రాజన్యకము,
 పృజలనేడెడి రాజుల సమాహము: చూ,
 రాజ; 2. రాజన్యకము, క్షత్రియజాతివారి
 సమాహము: చూ, రాజ.
 రాజకర్కటి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. పెద్దదోస*:
 చూ, హరివాలుకము.
 రాజకశేరుక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. నిడుముపై*:
 చూ, ముస్తకము. 2.
 రాజకోకాతకి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. పెద్దబీజ*:
 చూ, హస్తగవేధక.

రాజగృహము. సం. వి. ఆ. పుం. నగరు: చూ,
 సదనము. 1.
 రాజచూడామణి. అం: చూ, జన్మతాళములు.
 రాజజంబువు. సం. వి. ఉ. పుం: సురభిపత్ర*.
 రాజతాళము. అం: చూ, జన్మతాళములు.
 రాజదంతము. సం. వి. ఆ. పుం. ముందటిపల్లు:
 చూ, హనువు (పల్లు. 1.)
 రాజధాని. అం. రాజ నివసించునట్టి పృథాన
 నగరము, రాచేపిడు: చూ, దేశము. 1518
 పొరట. ౬.
 రాజనారాయణము. అం: చూ, జన్మతాళములు.
 రాజన్యకము. సం. వి. అ. స. చూ, రాజకము. 1-2.
 రాజన్యకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రాచేవాడు.
 రాజన్యతము. సం. వి. ఈ. (తే. ఈ. తే) మం
 చిరాజుగలది (దేశము): చూ, దేశములు.
 రాజన్యకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. క్షత్రియుడు:
 చూ, రాజే. 1.
 రాజపటోలిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ: చూ, పొట్ల*.
 రాజపుత్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ,
 రాచేకొమరుడు; 2: చూ, బుధుడు.
 రాజబలగాళము. అం: చూ, జన్మతాళములు.
 రాజబల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గొంతెనుగోరు*:
 చూ, లంకెసవరము.
 రాజబీజి. సం. వి. న్. పుం. రాచేమలమునఁ
 బుట్టినవాడు: రాజవంశ్యుడు (చూ, రాజ.)
 రాజభూయము. సం. వి. ఆ. స. రాజత్వము.
 రాజమండలము. అం: చూ, అనంతవస్త్రములు.
 రాజమందిరము. వా. వి. 1. మహలు: చూ,
 సదనము. 1; 2. గోదావరీమండలములోనియొక
 గొప్ప పట్టణము: రాజమహేంద్రవరము-
 (దీనిగుండాపాణు గోదావరీనదిజిల్లాయందం
 తటమప్రవహించుచుదాగిన రాజధానియందలి
 జిల్లాలలోనినదులన్నిటికంటెను అగ్రస్థానము
 లంకరించి రక్షించుచున్నది.) (చూ, ఏల (2).)

రాజమల్లుడు. సం. వి. పాగరుబోతు: చూ, పేరంబుడు. 2. [నుందిరము. 2.

రాజమహేంద్రవరము. వా. వి: చూ, రాజ రాజమార్గము. సం. వి. అ. పుం. రథములు మొదలగునవి పోదగిన పెద్దతోవ, మహాపథము: చూ, సృతి. 1 (మార్గము. 1-౨౪.)

రాజమావము. అం: అలసాంద్రము, కల్మాషము-కుల్మాషము-కుల్మాషము, యవకము-యావకము. (తె).—అలచేందలు-అలసందియలు-అలసందలు, బొబ్బరలు (చూ, ధాన్యము.)

రాజమకుటము. అం: చూ, కావ్యనాటకములు. రాజమఖ్యగుణములు. అం. (స్వభార్యయందే) కాసుము, (శత్రువులయందే) క్షాత్రము, (విద్వాంసులయందే) దానము. (3)

రాజమావకము. సం. వి. అ. పుం. ఎల్లెలక: చూ, మూవకము. 2.

రాజమేఘము. సం. వి. అ. పుం. మబ్బుమీడి మబ్బు: చూ, మేఘము. 1.

రాజయత్తము. సం. వి. న్. పుం. త్తయరోగము: చూ, రోగము 1 (దగ్గు).

రాజయోగము. అం: చూ, యోగచతుష్టయము.

రాజరాజా. సం. వి. అ. పుం. 1=రా రాజో. పృథుపృథువు, చక్కవర్తి: చూ, సార్వభౌముడు; 2.=రాజో రాజో. కుచేరుడు: చూ, శ్రీదుడు; 3. దుర్వోధనుడు, గాంధారీయుడు: చూ, సుయోధనుడు; 4. చంద్రుడు: చూ, హిమాంశువు.

రాజలక్షణములు. అం: మంచి తెలివి, పెద్దలతోడి పాంగశక్యము, హరిభక్తి, హరినామకీర్తనము, అహింస, నిజముకుట, దొంగిలించ కుండుట. (7)

రాజవంశము. సం. వి. (తె. ఈ. తే) రాజా గుడి (దేశము): చూ, సీమ(1) (దేశములు). రాజవంశ్యుడు. సం. వి. చూ, రాజబీజ.

రాజవిద్యలు. అం: అస్వీక్షకి, త్రయీ, వార్త, దండనీతి (4) (చూ, విద్యలు.)

రాజవిద్యాధరము. అం: చూ, జన్యతాళములు. రాజవిలాసస్థితసమయము. అం. (జయము గలుగును): చూ, గృహసమయములు.

రాజవృక్షము. సం. వి. అ. పుం: చూ, కేటల*. రాజవ్యసనభేదము. అం: చూ, పృకగణములు (ఇవి అర్థవేదములోనివి.) [పుండు.

రాజవృణము. సం. వి. అ. న: చూ, రాచే రాజశఫరము. సం. వి. అ. పుం. ఇల్లీశమునుచే: ప: చూ, మత్స్యము. [నదనము. 1.

రాజసదనము. సం. వి. అ. న. మేడ: చూ, రాజసభాజిహ్వాత్వము. అం: చూ, సుగుణములు. రాజసము. సం. వి. రజోగుణమువలన గలిగినది: రాయసము.

రాజసర్పము. సం. వి. అ. పుం. పెద్దఅనాలుక: చూ, సర్పము.

రాజనూయము. సం. వి. అ. న. ఒకరాజాతక్కిన రాజులను జయించి చేసెడి యజ్ఞము: చూ, యజ్ఞము.

రాజనేవాన్యాయము. అం. ఒకానొకన్యాయము. రాజస్కంధము. సం. వి. అ. న. గుఱ్ఱము: చూ, హయము.

రాజహంస. సం. వి. అ. పుం. రాయంచే. మేటిహంస. 1. ఎఱ్ఱని ముక్కుకాళ్లుగల హంస: చూ, హంస; 2. ధూమ్రవర్ణములగు ముక్కుకాళ్లు తెక్కులుగలహంస: చూ, హంస; 3. మధురముగాఁబలికడుహంస: చూ, హంస; 4. కమనీయ కలహంస నాటి కయందునాయకుడైచెప్పబడ్డరాజు: చూ, రాజు. 1.

రాజాదనము. సం. వి. అ. న. 1. పాలక: చూ, సుమంగళ; 2. మోదుగు: చూ, సమిత. (మోదుగు); 3. మోరటిక: చూ, సన్నక.

దుర్మిత్రుః 4. కొండగొనుగుః చూ, వరగోఁగు.

రాజాన్నము. సం. వి. ఆ. న. 1. రాజేనాలు,

రాజేనము: చూ, స్తంబకరి (ధాన్యము);

2. రాజేలు భుజింపఁదగినయన్నము: చూ, సాదము. (1). [నూమిడి*.

రాజామృము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రాచే

రాజార్హము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వెట్టి జిల్లేడు*.

రాజార్హము. సం. వి. ఆ. న. 1. (రాజులకు

యోగ్యమైనది): ఆగరు-ఆగరువు-ఆగరు-ఆ

గురువు, కటుమోదము, కాకతుండము, కాన్తాక

ము, కృమిజగ్గము, కృమిజము, కృష్ణశిగ్గ

కము, శేశ్యము, కృమిజము-కృమిజము,

క్షీతహరము, జోంగకము, పృకరము, లోహ

ము, వంశకము-వంశికము, వరచందనము,

శితకమనము, నుగంధద్రవ్యము. (తె).—

అంబరు, అగలు-అగరు, అగలుసత్తు. తద్వి

శేషములు. —౧. అంబరుబంకతోఁ జేసిన

ధూపద్రవ్యము:—కపినామము, క్షున్నధూప

ము, సావనము, సిల్పము, సిన్హకము, సెన్హము:

(చూ, సల్లకి.); ౨. ఉత్తరదేశమునఁబుట్టిన

నుగంధ ద్రవ్యమునకు. —కృష్ణ, పర్పటి;

౩. ఋద్ధియను గంధద్రవ్యమునకు. —ఋద్ధి,

కల్యాణము, ప్రియము, యుగము, యోగ్య

ము, లక్ష్మీ, పృథ్వి, సిద్ధి, హృద్వ్య. (తె).—

మందు; ౪. కాకతుండము, కాలకుండము; ౫:

కర్పూరము, కుండకము, కుండము, కుందువు,

పాలంక్య-పాలుక్య, ముకుందము; ౬: క్షీర

జము; ౭: కాంపీలకము-కాంపీలము-కాం

పీల్యము-కాంపీలక-కాంపీలము; ౮. గువ్వ

గుత్తికి. —అంజనశేరి, కపోతచరణ, కపోత

బాణ, కపోతాంఘ్రి, కాన్యజ, కింభర,

కోలదళము, చారటిక, ధను

వి, గజి, నర్తకి, నలి, విదుర్ములత, కుషిర-

నుషిర. (తె). —గుత్తిగువ్వ, గువ్వగుత్తి-గువ్వ

గుత్తుక; ౯. ఘృణితర్పణమును గంధద్రవ్యము

నకు. —(చూ, వాసన. 1); మంచివాసనగలది:—

క్షీపణ్యవు, నురభి. —(చూ, వాసన. 1); ౧౦.

చండయను గంధద్రవ్యమునకు. —కితవము, కున

హము, క్షేమము, గణహాసకము, చండ,

చపలము. (చోరకమనికొండలు); ౧౧. చవ్య

మనుగంధ్యమునకు. —కశేరుగుర, కృక

రము, కోల, కోలనల్లి-కోలపల్లిక, గంధనా

మలి, చవి-చవిక-చవికము-చవ్య - చవ్య

కము-చవ్యము; ౧౨. చీడా య చ

గంధద్రవ్యమునకు. —కపటివి, గంధమాదని,

గంధపథువు, చీడ, ౧౩. చారమును గంధ

్యమునకు. —కోపనకము, కోరికము, కోరి

మూర్ఛితము, క్షేమకము, క్షేమము, క్షేమ

కము, ఖడ్గము, గణహాసకము, గణహాసము,

గుచ్చకము, గుచ్చము, చం

డ, చపలము, చోరము, చారము, దుష్క

త్రము, ధవళాశి, రాక్షసి. (తె). —నల్లక

చోరము. (చూ, షడ్గింధి); ౧౪. జేవా

జికి. —కృత్తిమము, గంధరాజము, గంధా

ధ్యము; ౧౫. జాపకమునకు. —కనకము,

కాలాగురువు, కాలికము, కాలీయకము, కా

లీయము, కాలేయకము, కాలేయము, కాలాను

సార్వకము, కాలానుసార్వము, కృష్ణము, కృష్ణ

కాష్ఠము, కృష్ణాగురువు, కేశ్యము, జంతుదుగ్ధ

ము, జాపకము, లఘువు, లోహనామము,

వనద్రుమము, మవ్వము. (తె). —నల్లఅగలు;

౧౬: కిరీటిక, కుందుము, కుందురుకము, కుందు

రువు, కూర్పశిగ్గము, జీవకము, దీర్ఘాయువు,

మధుకరము, శృంగము, హృన్వాంగము;

౧౭: ఖింఖిరము, వారివాలకము, హ్రిభే

రము; ౧౮: ఖదిరోద్వృము, తిల్వకము;

౧౯: కపి, కపిజము, కపితైలము, కరేబర

ము, కృత్తిమము, తురుష్కము; ౨౦: కాలా

సుసారి, క్షీరజము, క్షేడము, గంధరసాంగకము, గోరసము, దధి, పాయసము, వాయసము, పృక్షధూపము, శ్రీవాసము, శ్రీవేద్యము, సరళద్రోణము; ౨౦: ధాతక; ౨౧: గంధము, కబరము, ౨౩: కూటస్థము, కోలదళము, ఖరము, గంధరాజి, చక్రికారము, ధమని, నఖము, శుక్తి, శంఖము, వట్టవిలాసిని, హనువు. (తె).—రేగాకు; ౨౪: కరంజము, కరజము, కరజాఖ్యము, ఘృతపూర్ణకము, చక్రికారము, వ్యాఘ్రనిఖము, వ్యాధాయుధము, వ్యాకృతనిఖము, వ్యాధాయుధము. (చూ, వ్యాఘ్రనిఖము); ౨౫: పుండరీకము, పుండర్యము, పౌండర్యము, పృపౌండరీకము; ౨౬. పురానామగంధద్రవ్యము. — గంధమాదిని; ౨౭. పూతపూసికొనెడు చందనాది. — విలేపము; ౨౮: మల్లెపూవాసన ఆగలు:—మంగళ్యము; ౨౯: గంధవిడాలిక, జాలిక, పూతికోకి, బిడాలకము. (తె).—పురుగు, పూతిగడ్డ; ౩౦: కుటి, ఖలిని, ఖళ, గంధకుటి, గంధవతి, గంధాధ్య, గంధిని, గంధమానిని, తాలవర్ణి, ముర: (చూ, నల్లకి); ౩౧: ముసాంబ్రము, ౩౨: కపిల, కాంతి, కుంతి, కృతాంత, కాంతి, ఖరనాదిని, ద్వీజ, భస్మగంధిని, రేణుక, హరేణువు, హారేణువు, ౩౩. కోవన అను గంధద్రవ్యమునకు. — (చూ, తోవన. — కోవనము); ౩౪: సాంబ్రాణి. తద్వీ. — (మి) గవ్యసాంబ్రాణి; ౩౫: జీవకము, మధుకరము, సర్జకము; ౩౬: కృధినకము; పితాగురువు; ౩౭: కోటివర్ష, జేవి, పికున, మరుత్తు, మరున్మాల, మాల, లత, అఘ్రువు, లంకాసిక, లంకోయిక, అంకోపిక, లంకోపిక; వధువు, సముద్రాంత, స్పృక్క. (తె).—చిక్కి, చిక్కి; కిర: క్షీరజము; ౩౮:

క్షీరవర్ణకము, కుకురము-కుక్కురము-కుక్కురము, కుశపుష్పము, గ్రింధి, గ్రింధికము, గ్రింధిపగ్గము, గ్రింధిపగ్గము, గుచ్చకము, గుత్తకము, చారటి-చాగటిక, పుష్పము, బర్హపుష్పము, బర్హము, బర్హపుష్పము, వహ్నిచూడము, శిర్ష్ణరోమము, శుకము, సోణేయము. (తె).—గండివనము; ౪౦: గంధధూమజము, స్పాదువు; ౪౧: మురామాంసిక. — అనురాహ్యము; ౪౨: మనువకము, నురభి. (తె).—మరువము (చూ, వాసనములక); ౪౩: నుగంధద్రవ్యములు. — (౧). జవాది, సంకుమదము. (తె).—జేవాది, జేవాది, జేవాది, జేవాది, జేవాది, జేబువాయి; (౨). కళ (మాంసశోహిణి అనికొందలు); (౩). గంధకోకిల, గందమాలి; (౪). చాల్పిని; (౫). దివ్యచక్షువు; (౬). కుంకుమపువ్వునకు. — (చూ, వహ్నికము. 1.); (౭). గంధమునకు. — (చూ, వాసన. 1.); (మిగతవానికి “చూ, సాగంధ్యము.”); విగ. 2. రాజననతగినది. [రాజాదనము. 4. రాజాహ్వయము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రాజి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. నడుమసందులుగల పంక్తి: చూ, శ్రీ. 1; 2. కిక్కిరిసిన పంక్తి: చూ, శ్రీ. 1; వా. ౩. నమ్మతిం చివారినవారిత, ఉభయవాదులనమ్మతి: రూ-రాజి, రాజినామ, ఒడబడిక, ఒప్పాచారము, పలుకుబడి-పల్కుబడి, పిడివాటు, (మచ్చిలకా-మచ్చిలికా.) రాజిక. సం. వి. అ. శ్రీ. 1. నల్లాపలు: చూ, సర్వపము; 2. వరిమడి: చూ, పారిపియ. 2. (భూమి. 1-౪౨.); ౩. పరుస: చూ, శ్రీ. 1. [వలంతురు. 1. రాజికము. సం. విగ. పృథాకతము: చూ, రాజిరాజి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. పానీయపత్తిక: చూ, నువవికా ఫల,

రాజిలము. సం. వి. అ. పుం. ఇరుదలపాము:

చూ, సర్పము. [జిల్లు.

రాజిల్లు. సం. అ. కిరి:పిరికాకించే: చూ, జావ

రాజీ. వా. వి: చూ, రూ-రాజి. 3.

రాజీనామా. వా. వి. 1.—పై.—; 2. చూ, దాను ఇష్టముమీదవిడుచుట; 3. చూ, సమ్మతి. 1.

రాజీవము. సం. వి. అ. న. 1. తామర: చూ, సహస్రిపత్యము; పుం. 2. ఒకానొకచేప: చూ, మత్స్యము. 1; 3. ఒకానొకమృగము: చూ, సింహము. 1 (మృగము. 1.); విణ. 4. రాజును అనుసరించి జీవించునది.

రాజు. సం. వి. న్. పుం. 1.=రాజో, రాయ: డు, రావు, తోట: చూ, రాజో. 1; 2.=రాజో, రాయ: డు, రావు, పుడసు: తోట: చూ, రాజో. 1; 3.=రాజో, రాజోవా: డు, రాజో, త్రితియు: డు: చూ, రాజో. 1; తద్వి.— ౧ పరిజలనేరెడు రాజుల సమూహమునకు.—(సం). రాజకము, రాజస్యకము; ౨. త్రితియుజాతి సమూహమునకు.—(సం).— రాజకము, రాజస్యకము; 4.=రాజో. యత్ను: డు: చూ, రాజో. 4; 5.=రాజో. ఇందు: డు: చూ, రాజో. 5; 6.=రాజో. చందు: డు: " చూ, రాజు. 6. [చూ, స్వామిని.

రాజభార్య. అం. 1: చూ, మాతలు; 2. రాజ్ఞి:

రాజ్ఞి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.=రాజి. 1. పట్టపు దేవి: చూ, స్వామిని; 2: చూ, భార్య; 3. మూర్ఖునిభార్య: చూ, భార్య.

రాజ్యము. సం. వి. అ. న. 1. దొరతనము: చూ, స్వారాజ్యము; 2. దొరతనమునకు లోబడినదేశము: చూ, సీమ (1) (దేశములు); అం. 3: చూ, విశంతివిగ్రహములు.

రాజ్యసప్తాంగములు. అం: చూ, రాజ్యాంగములు.

రాజ్యాంగములు. అం: (అంగము. 2.) స్వామి

(రాజు), ఆమాత్యు: డు (మంత్రి), సుహృదులు (చెలికాండు), కోశము (భండాము), రాష్ట్రము (తిరస్తు=దేశములతో: గూడిన పట్టణము), దుగ్గము (వర్సతోదక స్పృశము: చేత: బోవకకృత్యముగాని పట్టణము=కోట), బలము (సైన్యము) (ఈసప్తాంగములే సరికృతులనబడును: చూ, పరికృతులు. 2; సౌర శ్రేణులు: గూడ పరికృతులనబడును.)

రాజ్యాంశేనరకం భువిసమ్. లో. రాజ్యాంతమున నరకమునమృతనిజము. "ఉదా.—పుడమి పైనిట్టి రాజోత్తము లుండ: బట్టియే కదా? "రాజ్యాంతే నరకంభువిస" మ్మను పండితోక్తి యెల్లెడలను వెల్లుగవిలెల్లె." (నీతిచంద్రిక-విగ్రహము.)

రాజ్యాభిషేకము. అం: చూ, అభిషేకము. 1. రాజీనములు. వై. వి. బ.=రాజాన్న. 1. రూ-రాజీనాలు: చూ, భాస్యము; 2. రాజాన్నమునసవ్యము: చూ, సవ్యము. 1.

రాజీరాజో వై. వి.=రాజరాజ. 1. కుజేరు: డు. అం, పదా. సుర. 38: చూ, శ్రీదు: డు; 2. చక్రవర్తి, సార్వభౌము: డు: చూ, రాజో. 1.

రాజో. వై. వి.=రాజ: చూ, రాజు. 1-2-3.

అర్థములకును వానివిశేషములకును.— ౧. త్రితియునకు— ఉ, కంఠి, కోకిలు: డు, త్త, త్రితియు: డు-త్తతు: డు, త్రితివశి, నాభి, బాహుజా: డు, మంతువు, మూర్ధాభిషిక్తు: డు, రాజస్య: డు, రాజు, విరాట్టు, హంపీరు: డు. (శ్లో.ప).— అరుసు, ఏలిక, పాదుసా-పాదుసా-పాదుసాహి, బుజ్జెలుపుట్టువు, రాచేట్టుట్టువు, రాచే, రాచేవా: డు, రాజో, రెండవవంగడంపు పబువు: ౨. (త్రితియు: డైనను కాకపోయినను) జనులనుభూమిని రక్షించేవానికి.—త్రిత్య

శ్రు, గురువు, ధరణీధరుడు, ధరణీశ్వరుడు, పార్థివుడు, పార్థుడు, భూజాని, భూపతి, భూపుడు, భూభృత్తు, మనుజేంద్రుడు, మహీక్షీతుడు, రాజు, రాట్టు. (తె. పు.)— నేలతాలుపు, నేలతేడు, పుడమితాలుపు, పుడమితేడు, పుడమిగుడు, మానిసి తేడు, రాజ్, తేడు; 3. తనమేట్టుపట్ల రాజులనువశము చేసికొనిన రాజునకు—సామంతుడు; ౪. కొంత భూభండము నేలువానికి.—నరపాలుడు, నరేంద్రుడు, నృపతి, నృపాలుడు, నృపుడు; ౫. రాజసూయయాగము చేసినవాడును, ద్వాదశరాజమండలమునకు నీశ్వరుడైనవాడును, హిమవల్మేకుమగ్నమందలి రాజులను దనయాజ్ఞచేత వశపఱచుకొనువాడును.—సమాట్టి; ౬. అధీశ్వర సార్వభౌములకంటెనన్యుడైనరాజునకు.—ఏకజస్మ్యుడు, భయావహుడు, మండలి, మండలేశుడు—మండలేశ్వరుడు; ౭. సార్వభౌమునకు.—కలహంస—కలహంసము, చక్రధరుడు, చక్రవర్తి, చక్రి, నాభి, మహారాజు, రాజహంస, సార్వభౌముడు. (తె) చేక్కరపతి, రారాజ్, రారేడు; ౮. సార్వభౌమురాలు.—చక్రవర్తిని: (చూ, భార్య. 1—౫౦.); ౯. సామంత రాజుచేరుప మన్నరాజు.—ఉత్తరుడు; ౧౦. కనునీయకలహంసనాయకుడైనచెప్పబడ్డరాజు.—కలహంస—కలహంసము; ౧౧. లోభగుణములేని రాజు.—హంసుడు; ౧౨. అంగరాజు, కుమారయువు, కుమారుడు, కర్తృదారకుడు, యువరాజు. (తె).—పెగడ—పెగడ—పెగ్గడ—పెగ్గడ; ౧౩. అంగారుడు; ౧౪. అంబికేయుడు, భృతరాష్ట్రుడు; ౧౫. అంకుమంతుడు; ౧౬. అక్షవిశారదుడు; ౧౭. అగ్నిమిత్రుడు, శూద్రుడు; ౧౮. అజాడు; ౧౯. అనూ

పుడు; ౨౦. అలర్కుడు; ౨౧. ఆశితనుతుడు—అశితసంతుడు, నగరుడు; ౨౨. ఆదిరాజు, పృథువు, వైన్యుడు; ౨౩. ఇక్ష్వాకువు, కల్మాషపాదుడు, సాదానుడు; ౨౪. (తె).—ఇజోరాదారు—ఇజోరాదారుడు, గుత్తకాడు, పాలెగాడు, మొఖాసాదారు; ౨౫. ఇనుడు; ౨౬. ఇలాపతి, ఇలేశుడు; ౨౭. ఈశుడు; ౨౮. ఉదయనుడు; ౨౯. ఉశ్వశివల్లభుడు, విలబిలుడు, విలేయుడు, విలుడు, విరుడు—పురూరపుడు—పురూరపనువు, పురువు; ౩౦. (తె).—బుడ్డిడు; ౩౧. బౌత్తరేయుడు, పరీక్షిత్తు; ౩౨. బౌశినరుడు—బౌశినరుడు, శిబి; ౩౩. కరూగుడు; ౩౪. కనేరుడు; ౩౫. కాలింగుడు; ౩౬. కాశీరాజు, గణపతినుతుడు; ౩౭. కుకరుడు—కుకురుడు; ౩౮. కుంశీభోజుడు; ౩౯. కుంభువు; ౪౦. కాలివాహనరాజు; ౪౧. కురురాజు, కురువు, గాంధారేయుడు, దుర్భిధనుడు, పృథీపుడు, సుయోధనుడు; ౪౨. కుహరుడు; ౪౩. కేకయుడు; ౪౪. కాసల్యుడు; ౪౫. కోర్గుడు; ౪౬. క్షత్రబంధువు; ౪౭. క్షిత్తిపుక్కుడు; ౪౮. క్షిప్రాంగుడు; ౪౯. గంగాపిత, ౫౦. గోపతి, గోపాలుడు; ౫౧. గోవిందుడు; ౫౨. చేదిరాజు—చేదిరాట్టు, వైన్యుడు, శిశుపాలకుడు, శిశుపాలుడు; ౫౩. చైత్రరథుడు; ౫౪. జనకుడు; ౫౫. జనమేజయసంజ్ఞికుడు, జనమేజయుడు, రాజు; ౫౬. జరత్కారుడు, యాయావరుడు; ౫౭. త్రిశంఖజాడు, త్రిశంకువు; ౫౮. దండధరుడు; ౫౯. దండధరుడు (చూ, యముడు); ౬౦. వత్తుడు; ౬౧. దశరథుడు; ౬౨. దేవుడు.

భట్టారకుడు; ౬౩: ద్విజాడు, ద్విజమ్మడు; ౬౪: ధవుడు; ౬౫: నలుడు; ౬౬: పాండువు. (తె).—పాండీడు; ౬౭: పార్థివుడు, పార్థుడు; ౬౮: పుష్కరుడు; ౬౯: పాచీనబర్హి; ౭౦: బాహ్నికుడు; ౭౧: భీముడు; ౭౨: భోగి; ౭౩: (చూ, మహారాజులు. 16); ౭౪: మితుడు; ౭౫: వత్సరాజు; ౭౬: వసువు; ౭౭: శకుడు; ౭౮: కల్యుడు; ౭౯: శ్రీమంతుడు; ౮౦: హంసుడు ఇత్యాది. (మిగతవానికి “చూ, హంసుడు. 5. ”); 4: యక్షుడు, పుణ్యజనుడు, రాజు. (తె).—రాజే (చూ, దేవతా భేదము.); 5: ఇందుడు: చూ, సహస్రాక్షుడు; 6: చించుడు: చూ, హిమాంశువు.

రాజంగోట్టంగ మొగసాలకు మొఱలువెట్టుట. లో. “ఉదా.—మగువ వినురాజంగోట్టంగ, మొగసాలకు మొఱలువెట్టుమాధులుంగలరే.” (కుచేలోపాఖ్యానము.)

రాజోను జూచిన కండ్లతో చుగనిజూచిన మొట్టబుద్ధియగును. లో. “ఉదా.—“యతివ రొ రాజమోముగనినట్టి యొయార మెనంగగన్నులన్ మెతక మొగంబుగల్గు నుగనింగనినంతనె మొట్టబుద్ధియూ.” (శ్రీనివాసవిలాసము.)

రాట. వా. వి. రాడు: చూ, స్తంభము. 1.

రాటణము. వై. వి.=గూటణ: 1. నూలునడికెడియంత్రము లోనగునది: రూ-రాటణము-రాటము-రాట్టము-రాట్నము; వా. వి. 2: రూ-రాటణము-రాటము-రాట్టము-రాట్నము, కప్పి, గిరక, గిలక. (పం).—రహటము. తద్వి.—కపిలరాట్నము, బిల్ల-బిళ్ల.

రాటనము. వై. వి: చూ, రాటణము. 1—2.

రాటము. వై. వి.= చూ, రూ-రాటణము. 1—2; 3. రాటు, జనసమ్మర్దము: చూ, నందడి. 1; అం. 4: చూ, విన్నాణములు. రాటు. వై. వి.=రాట్టమ్. రూ-రహటు-రట్టు-రట్టడి-రాయిడి-రావడి. 1. ఉపద్రవము: చూ, విపత్తు; 2: చూ, రాటము. 3. “రాటుపోటులకు అగితిని.” [ద్రవపడు.

రాటుపడు. వై. అ. క్రి. రూ-రాట్టడు. ఉపరాట్టము. వై. వి.=చూ, రూ-రాటణము. 1-2. రాట్టు. సం. వి. జ్. పుం.=రా-తేడు: చూ, రాజు. 1—2—3.

రాట్నపాకు. ద్వ. వి. రాట్నమునకమచ్చెడు పలక. [ము. 1—2.

రాట్నము. వై. వి.=రహట: చూ, రూ-రాటరాట్నడు. వై. అ. క్రి: చూ, రూ-రాటుపడు. రాడు. దే. వి. గుంజే: చూ, స్తంభము. 1; క్రి. 2. వచ్చే ధాతువుయొక్కవ్యతిరేకరూపము. రాణ. వై. వి: చూ, రూ-రమణ. (1), (2), (3); 4. పృకాశము: చూ, వెలుతురు. 1; 5. రంజనము: చూ, రంగు. 3; 6. రమణ. సుందరము: చూ, హృద్యము.

రాణి. వై. వి.=రాణి: చూ, రాణి. 1-2-3. రాణించు. వై. అ. క్రి. 1. ఒప్పు: చూ, సమ్మతించు; 2. పృకాశించు: చూ, హావణిలు.

రాణివాసము. వై. వి. 1=రాణీవాస: అంతిపురము: చూ, నదనము. 1; 2. అంతఃపుర ప్రీ: చూ, ప్రీ; 3. పెండ్లాము: చూ, భార్య. రాణువ. దే. వి. 1. దండు: చూ, నేన. 1; 2. పరివారము: చూ, సంగడము. 5.

రాతిగొరక. ద్వ. వి. (రాయి + గొరక) ఒకానొకచే: చూ, మత్స్యము. 1.

రాతిత్థలుపరిగారాపుమాను. ద్వ. వి: చూ, సముద్రము. వేం, అం. 16.

రాతియువ్య. దే. వి. (రాయి + ఉవ్య) సమ
ద్రపుశవ్య: చూ, అవణము. 1.

రాతిరి. వై. వి.=రాతిరి. రూ-రాతిరి: చూ,
రాతిరి. [మహాకాండ.]

రాతిరితిరుగుమేటి. ద్వ. వి. నిర్వృతి: చూ, సో-
రాతిరి. వై. వి.=రాతిరి: చూ, రూ-రాతిరి.

రాత్రము. సం. వి. అ. పుం.=రాతిరి-రాతిరి:
చూ, రూ-రాతిరి.

రాతిరి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ.=రాతిరి-రాతిరి
(మఖమునిచ్చేనది.): అధివిన్న, అనుర,

ఉప, ఏ, కలాపిని, తుణద, తుణిని, తుణ,

తుణు, తీప, తీపు, గౌరి, ఘోగ, చక్కభేదిని,

ణ, తమ, తమమ్మ, తమస్విని, తమి, తుంగి, త్రి

యామ, వోష, నక్తము, నిశ, నిశి, నిశీధము, నిశి

ధిని, నిషద్యర, పక్షిణి, యామపతి, యామిని,

యామ్య, రజని, రిమ్య, విభాపరి, శిర్వరి-

శార్వరి. (తె).—నిసి, మాత్ర, రాతిరి-రా

తిరి, రెయి-రే-రేయి, రేతిరి. తద్విశేష

ములు.—గ: అపరరాత్రము, అర్ధరాత్రము,

ఉచ్చంద్రము, నిశీధము, నిస్సంపాతము,

మహారాత్రము, వసతి, సర్వావసరము. (తె).

అర్ధమరేయి, అపరాతిరి, కాందారి-కాందారి

మాందారి-కాందారి మాందారిపొద్దు-కా-

దారి-కాందారిమాందారి, కాందారిమాందారి

రాతిచరుడు. సం. వి. అ. పుం. చూ, రూ-
రాతిచరుడు.

రాతిరిమణి. సం. వి. ఇ. పుం. చంద్రిండు:
చూ, హిమాంశువు. [హీనతానములు.]

రాతిరిసత్రము. అం: చూ, తానములు. (స-మ-

రాధ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. ఒకగొల్ల(స్త్రీ):

చూ, వేగిత; 2. కర్ణుని పెంపుడుతల్లి: చూ,

మహాలక్ష్మి. 2; 3. విశాఖానతుత్రము: చూ,

రిక్క; 4. మెలుపు: చూ, విద్యుత్తు; 5: చూ,

విష్ణుకాంతి; 6. ఉసిరిక: చూ, స్త్రీ. 1.

రాధము. సం. వి. అ. పుం. వైశాఖమాసము,

మాధవము: చూ, మాసములు. [పుత్రపుండు.

రాధేయుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, సూత

రాధాంతము. సం. వి. అ. పుం. (దీనియందు

నిశ్చయముండును.): చూ, సిద్ధాంతము. 1.

రాపడు. ద్వ. అ. క్రి. 1. (రాడు + పడు):

చూ, స్తంభించు; 2. (రాయి + పడు)

రాయియగు; 3. ధృఢపడు: గట్టిపడు,

గడితపడు.

రాపాడు. దే. స. క్రి. (రాపు + ఆడు)

రాయు. భాగ. 3, స్కం. 415: చూ,

సమ్మర్దించు.

రాపిడి. దే. వి. ఒరయిక: చూ, సమ్మర్దము.

రాపిడిచేయు. ద్వ. స. క్రి. కరిసిండు: చూ,

రాపాడు.

రాపు. దే. వి: చూ, రాపిడి. హరి. పూ. 8, ఆ. 44.

రాపుడు. దే. వి. రామేట: చూ, రాపిడి.

రాపుడుతాయి. దే. వి. గోడలు లోనగునవి

నునుచగుటకై రాపెడుతాయి: చూ, మూలా

చ్చయము (రత్నములు).

రాపులుగు. ద్వ. వి. (రాచే + పులుగు) రాబం

దు, కంకము: చూ, లోహపృష్ఠము.

రాపువ్య. ద్వ. వి. (రాయి + పువ్య) రూ-తా

పువ్య-తాతిపువ్య: చూ, కైరేయము.

రాపాడి. దే. వి. (రాపు + పాడి) అకుతాయి

తోరాచినపాడి: చూ, సురుము.

రాబందు. నై. వి.=రామబంధు. (ద్వ. ఆ ని శ. ర.). చూ, రాఫులుగు. (చూ, పక్షి.) రాబడి. దే. వి: చూ, వచ్చేబడి.

రాబోడి. దే. వి. రాజుశ్రీ: చూ, శ్రీ.

రామ. సం. వి. ఆ. శ్రీ: లేదు. 1. ఆడుది: చూ, శ్రీ; 2. గీతకళాదులునేర్పి రమించే నట్టి ఆడుది: చూ, శ్రీ; దే. వి. (1) రామ అనుచే: చూ, మత్స్యము. 1.

రామందాడి. వా. వి: చూ, రూ-రామనిదాడి.

రామకర్పూరము. సం. వి. ఆ. న: మా, నరము. 1.

రామతకరండన్యాయము. అం. ఇంగువపెట్టె లోని యింగువను తీసివైచినను వాసన పోదనుకీతి. [హింగువు.

రామతము. సం. వి. ఆ. న. ఇంగువ: చూ, రామతమ్మ. దే. వి. చిలుక: చూ, కుకము.

రామతాడు. దే. వి. పెద్దతాడి*: చూ, శ్రీతా శము. [దూతి*.

రామతులసి. సం. వి. ఈ. శ్రీ: చూ, రామ రామదాసు. దే. వి. 1. ఒకపిట్ట: చూ, శకుంతి (పక్షి); వా. వి. 2. రామనిబంటు; 3: చూ, హరిభక్తుడు. [చూ, వానరము.

రామమాత. సం. వి. ఆ. పుం. హనుమంతుడు:

రామదూతి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. రామతులసి*: చూ, హరిప్రియ. 3.

రామన్నాట. వా. వి: చూ, బాలకీర్తిడ.

రామపూగము. సం. వి. ఆ. పుం. నిడుపుతోడి మ గల పోక*: చూ, సంగిసి. 1. (పోక.)

రామబంధువు. సం. వి. ఈ. పుం.=రామబందు- రాబందు: చూ, రాఫులుగు.

రామబాణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. తాటాకులో

నగుపుస్తకములనుతోలిచెడు క్రిమివిశేషము:

చూ, పురుగు; 2. పుష్పవిశేషము: చూ,

సుమును; 3. కానొక ఘటికావధము;

4. శ్రీరామని ఆహుయనుబాణము: చూ,

బాణము. 1; 5. అచ్చేము ఉనుపబాణము:

చూ, బాణము. 1; 6. రామబాణాలను

వడ్లు: చూ, ధాన్యము; అం. 7: చూ, కాయ

మాసములు. [బుడమ. 1—2.

రామబుడమ. వా. వి. పెద్దబుడమ*: చూ,

రామము. సం. వి. ఆ. న. 1. కుష్మము: చూ,

సితము. 1; 2: చూ, వాస్తకము; పుం.

3. చమూరువు: చూ, హరిణము; వి. 4.

ఒప్పిడమైనది: చూ, హృద్ద్యము; 5. తెల్ల

నిది: చూ, వర్ణము. 8; 6. నల్లనిది: చూ,

వర్ణము. 8. [చూ, లోహము. 1.

రామమాడ. మి. వి. వరహాల బంగారు నాణెము:

రామరాజ్యము. జా. సుఖమైనరాజ్యము. “జను

లకు మిరాజ్యమురామరాజ్యముగనున్నది.”

(ధర్మజరాజనూయము.); “ఈతిరహితమగు

నటుల భూమిరామరాజ్యముగ నేలుచుండె.”

(సారంగధరచరిత్ర.) [చూ, ధాన్యము.

రామసాగరములు. దే. వి. బ. కాలిధాన్యము:

రామానుజకూటము. మి. వి. చైతన్యపుల రాక

పోకలకేర్పడిన యిల్లు: చూ, సదనము. 1.

రామాఫలము. సం. వి. ఆ. న. 1: రాంభాళము*;

2. రాంభాళపువండు.

రామాయణవంపు. అం. (భోజాడువొసెను):

చూ, కావ్యనాటకములు.

రామాయణము. అం. (నాల్గికివొసెను): చూ,

కావ్యనాటకములు.

రాముడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రఘురా

ముడు: చూ, సీతాపతి; 2: చూ, బలరా

ముడు; 3: చూ, పరశురాముడు.

రామనిదాడి. వా. మి. వి. రూ-రామందాడి:

చూ, సమృద్ధము.

రాములు. అం: ౧ శ్రీరాముడు, 2 పరశురా

ముడు, 3 బలరాముడు. (3)

రాములుక. దే. వి. నేలములక*: చూ, స్పృశి.

రామేశ్వరము. అం. దక్షిణ దిశనున్న యొకా

నొక గొప్ప పుణ్యక్షేత్రము. : చూ, సీమ.

(1) (దేశములు.)

రాయంచే. వై. వి. (రాచే + అంచే) = రాజహంస, మేటిహంస: చూ, రాజహంస. 1-2-3

రాయడు. వై. వి. = రాజ (బ. రాయలు): చూ, రాజో. 1—2—3.

రాయబారము. వై. వి. = రాజభార, సంధికగ్మము: (సం).—దౌత్యము—మాత్యము.

రాయబారి. ద్వ. వి. (రాయబారము + ఇ.) (పంచ. నా. 2, ఆ. 35): కాలరి. (సం). మాత—మాతుడు.

రాయబాహులు. అం. మైథిలులలో నొకతెగవారు (వీరు సామవేదులు, ద్రాహ్యయనులునై యున్నారు): చూ, మైథిలులు.

రాయతీకము. ద్వ. వి: చూ, రూ—రాచేతీకము.

రాయనకాడు. వా. వి. జోబులువాయునువోగి: చూ, వాతకాడు.

రాయనము. దే. వి. 1. కార్యదర్శిపని; 2. రాజలేఖ: చూ, లేఖ. 3; 3. = రాజస. రజోసుము: రాజసము.

రాయి. దే. వి. రూ. తాయి. కిల: చూ, రత్నములు. ౧౦ (రాయికి సంబంధించిన విశేషములన్నియు రత్నములు అనుపదముకడఁ జూచుకొనవలయును.)

రాయిగుర్రుట. జా. దృఢముగాఁజెప్పట. “నీవు బుద్ధిమానినవాడవు గావునరాయిగుర్రబూటకములపాటించితి.” (ధర్మజరాజసూయము.)

రాయిగుర్రనేల? చేయినోవ్వనేల? జా. అనవసరపుకార్యములకుఁబోవుట. (అడుసుదొగక్కనేల? కాలకడుగనేల?పంటిది.)

రాయిడి. దే. వి. 1. రూ—రాపిడి—రావుడు—రావు—తావు—తావుడు, ఒరయిక: చూ, సమృద్ధము; 2. రూ—రాపడి—హాపడి, ఉపద్రవము: చూ, విపత్తు.

రాయిడించే. దే. ఆ. కిరి. అల్లరిచేయు.

రాయిడికత్తె. ద్వ. వి. ఉపద్రవముచేయునది (అడువి): చూ, క్రొత్త. [దు:చూ, హానికరుడు.

రాయిడికాడు. దే. వి. ఉపద్రవముచేయువా

రాయిడిగిడిగిడి. దే. వి. డమామి: చూ, పీజె, రాయిడిచేయు. దే. స. కిరి: చూ, రాపిడిచేయు.

రాయిటీబాహులు. అం. సారస్వతులలో రెండవ తెగవారు: చూ, అచార్యే అనుబాహులు (బాహులు).

రాయితి. వా. వి. చాక: చూ, వెల. 1.

రాయు. దే. ఆ. కిరి. 1. (గొంతు) కమ్ము; 2. ఒరయు: చూ, గుడ్డు; 3. ఎదిరించు: చూ, వక్కళించు; 4. కాటులాడు: చూ, వాటులాడు; వా. 5. (అక్షరాదులు) వాయు: చూ, లిఖించు.

రారాజో. వై. వి. = రాజరాజ. 1. చుచేరుడు: చూ, శ్రీదుడు; 2. చక్కపర్తి: చూ, రాజ. 1-2-3; 3. దుశ్శోధనుడు: చూ, సుయోధనుడు. [రాపిడి.

రారాపిడి. దే. వి. మిక్కిలిరాపిడి: చూ,

రారావు. దే. వి. —వై. —

రారేక. ద్వ. వి. రూ—రావిరేక—రావేరేక. 1. బిడ్డలకు కొండెయందుఁగట్టెడు రావాపసంతిపతకము: చూ, హావణిక. 2 (భూషణము. 2.); 2. చిన్నవాండ్రు నుడుటనుంచునగ: చూ, హావణిక. 2 (భూషణము. 2.); 3. చేవినగ: చూ, భూషణము. 2.

రాతేడు. వై. వి. = రాజరాజ: చూ, రారాజో. 3. (ద్వ. అని శ. ర.)

రాలఁగొట్టు. దే. కేరి. (రాలన్ + కొట్టు.) రాలజేయు: చూ, విధళించు.

రాలచేలకు గుంటుకతోలుట. జా. కష్టసాధ్యమైనపనినిజేయుట.

రాలరువ్విసవారినిఁబూలరువ్వరు. లో. “ఉజా—ఎవ్వరును రాలరువ్విసవారినిఁబూలరువ్వరు.” (నీతిచందిరిక—విగ్రహము.) [రము

రాలిపాటు. ద్వ. వి. గర్వము: చూ, హంక

రాలు. దే. ఆ. కిరి. గళితపుగు: చూ, పడలు. 4

రాలుగాయ. దే విణ. 1. తుంటరి: చూ, వ్యాధుడు. 2; వా. 2. చెట్టునుండి రాలిన కాయ; 3. ఎండబెట్టకు చెట్టునుండి రాలిన పచ్చికాయ. [లింఘే.

రాలుచే. దే. పేర్: రూ-రాలు: చూ, విడురాలుపడు. ద్వ. ఆ. క్రి. రూ-రాలప. (ఎలుగు) కంపించే: చూ, పడచు. 2.

రాలుపాటు. ద్వ. వి. కంపనము: చూ, లోలము. రాలుపు. దే. వి. రాలుట: పడుట, పాటు. (సం).—ఆపభ్రంశము, ఆపాతము, నిపాతనము, పతనము.

రాలు. దే. పేర్: చూ, రూ-రాలుచే. రాలపడు. ద్వ. ఆ. క్రి: చూ, రూ-రాలుపడు. రావడి. దే. వి. హావడి: చూ, విపత్తు.

రావడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (రాయి + పడు) రాయియగు, జడుడగు.

రావణహస్తము. అం: చూ, జన్మతాళములు.

రావణుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. దళకంఠుడు: చూ, రాక్షసుడు. 1; అం. 2: చూ, హస్త్రప్రవర్తకులు.

రావము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూ-రవము.

రావి. దే. వి. రూ-రాగి*: చూ, శ్యామలము. 2.

రావించే. దే. పేర్: చూ, రూ-రప్పించే.

రావిరేక. ద్వ. వి: చూ, రూ-రాచేక. 1-2-3.

రావివండు. దే. వి. ఆశ్వత్థము: చూ, ఫలములు.

రావు. నై. వి. 1.=రాజ. అధిపతి: చూ, స్వామి. 1; 2.=రాహుత్తుడు. గుఱ్ఱము నెక్కువాడు: చూ, సాది. 1. (గుఱ్ఱపు సవారు అనికొందఱు:)

రావుత. నై. వి.=రాహుత్త. —పై.—

రావుతు. నై. వి.=—పై.—

రావుత్తు. నై. వి.=—పై.—

రావేర్క. ద్వ. వి: చూ, రూ-రాచేక-రావిరేక. 1—2—3.

రాశి. సం. వి. ఇ. పుం. 1.=రాసి. పోగు ఉత్కరము, కూటము, నికాయము, పుంజము, సంచయము. (తె).— ఉడ్డ- ఉడ్డా, కుప్ప, కుఱుకు, కువ-కువ్వ, కూటువ-కూటువు, కొణిగె, గుట్ట, తిట్ట, తిప్ప, తేట్ట, తెప్ప, దిబ్బ, దిమ్మ, నోర, కడ్డ, పుంజి, పుట్ట, పోగు-ప్రాగు-ప్రాపు, పోక, రాసి, లప్ప, లిబ్బి, లార్ద, వాని. తన్వి.— ౧. తూర్పున (ఎగరబోసిన) కడ్డరాసి. (తె).—మేలురాసి. (మిగతవానికి “చూ, సంచయము. 1.”); అం. 2.=రాసి. మేపాది: చూ, రాసులు.

రాశిములు. అం: త్రైరాశికము, పాంచరాశికము, వ్యస్తత్రైరాశికము.

రాశిచక్రము. అం. (దీనినే కోటి, జాతకము, జాతకచక్రము అనివాడెదరు): చూ, చక్రములు. 2.

రాశ్యదయము. సం. వి. అ.న: చూ, లగ్నము. 1.

రాష్ట్రము. సం. వి. అ. న. 1. దేశముతో: గూడిన పట్టణము: చూ, దేశము; పుం. న. 2.=రాటు, ఉపద్రవము: చూ, విపత్తు; అం. 3: చూ, రాజ్యాంగములు. [స్పృశి.

రాష్ట్రిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. వాచుడు*: చూ, రాష్ట్రీయుడు. సం. .వి అ. పుం. (నాట్యవరి భాషియందు) రాజుపెండ్లాముతో డబుట్టిన వాడు.

రాసకము. అం: చూ, నాటికలు (ఒకంకము, హాస్యరసము, నాయికయోగ్యురాలు, నాయకుడు మోహితుడు.)

రాసకీర్డ. అం: చూ, ఉద్భవము(వ్యంజకము. 1.)

రాసభము. సం. వి. అ. పుం. (చెట్టుగా మొలక పెట్టునది): కరిభిము, కుటీచకము, కోలెంతము, ఖరము, గర్భము-గార్భము, ఘనసారము, చక్రీవంతము, చక్రి.

చిరమేహి, ధూసరము, బాలేయము. (తె).—
గాడిద-గాడిద, గాలిగాడు, చేలువగుట్ట
ము, లేపుజేక్కి. తద్విశేషములు—కంచేర
గాడిదకు.—అశ్వఖరజము, అశ్వతరము—
అశ్వేతరము, ఖరము, గోకర్ణము,
పశుఖరము, మయము. (తె).—కంకర
గాడిద-కంచేరగాడిద, చిలకమట్ట, వేస
డము-వేసరము (“చూ, వాయము. 1.”)

రాసము, సం. వి. అ. పుం. 1. గోపకులక్రిడ
(ఇదే రాసక్రిడ): చూ, విలాసము. 1;
2. రసము: చూ, చూతము; 3. పరిహాసము:
చూ, హా. 5; 4. గుసగుస: చూ, సల్లాపము;
5. కలకలధ్వని: చూ, స్వరము. 2; 6. మోత:
చూ, స్వరము. 2.

రాసి, వై. వి. 1.=రాశి. కుప్ప. 1: చూ, రాశి. 1;
అం. 2.=రాశి. మేషాది: చూ, రాసులు.

రాసిపడు. ద్వ. వి: కుప్పతిలు, కుప్పపడు,
పోగుపడు.

రాసులు అం. ౧ మేషము (అజా, క్రియా,
చాగబస్తా, ఆచార్య); ౨ వృషభము (ఊరు,
గో, వృష, ఉక్ష); ౩ మిథునము. (యను
శము, యుగ్మము, యుగం, ద్వంద్వము) (తె).
జేంటతాసి; ౪ కర్కటకము—కర్కటము, (కు
కరీరక, కర్కీ, కటక, కర్కీ, నిచరీ); ౫ సిం
హము (మృగారి, మృగరాట్, మృగేంద్ర,
హరి, కంఠీరవ, పంచానన); ౬ కన్య
(అంగనా, పదూ, పార్వత్యము, అబలా,
కన్యకా); ౭ తుల (తొలి, పడిక, జాకగ,
తులాభృత్, ధట); ౮ వృశ్చికము, అకము,
కార్త్యాయ (పరీవృష, కార్కీ, కీటకం)
(తె).—లేటరాసి; ౯ ధనువు—ధనుస్సు (శరా
సనం, శాన్తము, తాక్షికము, వాపము, తూటి
రము, బాణము, కోదండము, కార్త్యకము);
౧౦ మకరము (మృగ, పక, ఆకోశక);

౧౧ కుంభము (ఘట, జలధర, హృదోగ, కలశ)
(తె).—కడవరాసి - కడువరాసి,
కుండరాసి; ౧౨ మీనము, అండజము, అం
త్యము, వారిజము, శబరము: (చూ, మత్స్య
ము. 1.). తద్విశేషములు. — విమూలరాశి
కి. — కరణి.

రాస్తా. వా. వి: చూ, రూ-రస్తా.

రాస్త. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. రూ-రస్య. పిరం
గిచెక్క (అని కొందఱు): చూ, సన్నరాస్త
ము; 2. కారేలకి: చూ, సన్నరాస్తము;
3: చూ, స్పరాక్షి. చూ, సూన్యము. 1.
రాహిత్యము. సం. వి. అ. న. రహితభావము:
రాహుతు. వై. వి.=రాహుత్త. రూ-రపుతు.
గుట్టపుగాతు: చూ, సాది. 1.

రాహుతుడు. వై. వి.=రాహుత్త. — వై.—
రాహుత్తి. వై. వి. 1. పంచపురోడిపుంజో:
చూ, పుంజో; 2. వేటకుక్క: చూ, సివగి. 2.
రాహుతుడు. సం. వి. అ. పుం.=రాపుత.
రాతు: చూ, రాహుతు.

రాహుమూర్ధభిదుడు. సం. వి. ద్. పుం: చూ,
విష్ణువు. 1.

రాహువు. అం. (చూ, గృహములు.) 1. రాహు
గృహమునకు: అభిజాడు, అశిరస్కము, ఉప
వ్లవము, కలాదుడు, కృష్ణవర్త, ఖండప
రకువు, గృహకల్లోలము, గృహము, తప
ము, పాతము, భయానకము, ముండుడు,
రాహువు, విధుంతుడు, హైం హిశేయు
డు, స్వర్ణానువు. (తె).—చీకటిగాము,
బోదిలిమేచరి, తలగాము, నెలమేచరి, ముం
డెపుగాము: (“చూ, స్వర్ణానువు.”); 2;
అరుడు, గృహము, నాగము. (తె).—
గాము; తద్వి. — గృహనిఘంటువు: —
౧. రవికి: —చూ, మూర్ఖుడు; ౨. చంద్రు
నకు. —చూ, హిమంకువు; 3. కుజానకు —

అంగారకుడు - అంగారుడు, కుజుడు, క్రూరదృష్టి, ఖోల్మకుడు, గగనోత్సకుడు, గగనోల్మకుడు, చరుడు, నవార్పి, భూమిజుడు, భౌముడు, మంగళుడు, రక్తాంగుడు, రుధిరుడు, మహీసుతుడు, లోహితాంగుడు, లోహితుడు, పశురకుడు. (తె).—కెంపుగాతు, కెంపుగాము, నేలపట్టి, పుడమిపట్టి; ౪. రామపునకు:—చూ, రామపు. 1; ౫. గురునకు:—చూ, సురావార్యుడు. (మంత్రీ); ఆర్యమొ; ౬. శనికే:—ఆచ్యతుడు, ఆర్కజుడు, అర్కనందనుడు, అసితుడు, కాలానుజుడు, కారుడు, కోణుడు, క్రూరదృష్టు, క్రూరలోచనుడు, కోర్డుడు, ఛాయాత్మజుడు, ఛాయాపుతుడు, నీలాంబరుడు, పంగువు, పదిలుడు, బ్రాహ్మణ్యుడు, మందుడు, యముడు, వైవస్వతుడు, శని, శనైశ్చరుడు, సారి, స్థిరుడు (పాతాంగి, కృష్ణదేహి మొ.); (తె).—కవ్యమేనిగాము, కుంటిగాము, చోయకొడుకు, చోయపట్టి, పార్ద్దుగొడుకు, పార్ద్దుబట్టి, పార్ద్దుకూన, పార్ద్దుచోలి, సని; 2. బుధునకు:—ఇలాపతి, ఏకదేహుడు, ఏకాంగి-ఏకాంగుడు, ఔషధీకుడు, ఊ, పంచార్పి, పృహర్షణుడు, బుధుడు, రాజపుతుడు, రోధనుడు, శ్రీవిష్ణుజుడు, శ్యామాంగుడు, సోముడు, సామ్యుడు, హేముడు. (తారానుతా, ఇందుజా, బోధనా, విల్ మొ). (తె).—నెలచోలి, నెలపట్టి, బురుడు; ౮. కేతువునకు.—ఆక్షేపాభవము, ఆహికము, ఉపద్ధవను, కబంధుడు, కలాదుడు, కేతువు, శిఖి, శిఖిధ్వజము, నుకేతనము. (తె).—తెక్కెపుగాము, మిత్తి

చూలు; ౯. శుక్రనకు.—అసేహస్సు, అస్మజితుడు, ఉశనుడు, ఏకద్భక్కు, ఏకాక్షుడు, కవి, కావ్యుడు, దైత్యగురువు, భార్యపుడు, మహాభువు, శితుడు-సితుడు, శుక్రుడు, శ్వేతుడు, హాడకార్పి. (తె).—ఒంటికంటిగాము, ఒంటిగాము, మేక్క, తెలిగాము, వాలుమేక్క, జేగుజోక్క, వేగురిక్క, వేగురుజోక్క, సుక్కురుడు, సోకుటాజ్జే. (మితవానికి “చూ, స్వర్ణానువు.”) [సజ్జరసము

రాళము. సం. వి. అ. పుం. అశాశము: చూ, రాళ్లరాసిగాదు. ద్వ. వి. 1. రాజమూషకము: వేం, ఆం. ౪౪: చూ, మూషకము; 2. ఎలుక: చూ, మూషకము.

రి

రి. అం. (ఋ (రి) పశుము. దీనికి వరాడుకు) తులు): చూ, సప్తస్వరములు.

రింఖ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. గుట్టపుడెక్క: చూ, వింఖము; 2. అశ్వగతివిశేషము: చూ, హయము; 3. నృత్యము: చూ, వ్యంజకము. 1; 4. దురదగొండి: చూ, కూకంబి.

రింఖణము. సం. వి. ఆ. న. రూ-రింగణము. స్వధగ్ధమును పదలుట, జోటుట: చూ, ఫలనము. 2.

రింగణము. సం. వి. ఆ. న. —పై —

రింగు. గే. వి. 1. రూ-టింగు. తెక్కలగాలి చేప్పడు: చూ, స్వరము. 2; 2. వేగము: చూ, స్వదము; బ. 3. వస్త్రపుగుచ్చెసా. 2, ఆ. 218: చూ, వలి. 2; చా. 4. రూ-టింగు ఉంగరము: చూ, హాపణిక. 2. (భూషణము. 2.)

రింఛోలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చూ, సమాహము.

రింజీ. డే. వి. 1. కాలవట్టుకొనుటకుఁజొచ్చి
ననో కాలవట్టించి సందిట మెడఁబొదివి
పట్టెడుపట్టు: సందిలిదండ; అం. 2. మల్ల
బంధవిశేషము: చూ, విన్నాణములు.

రింబ. డే. వి. రూ-రిబ్బ-రిమ్మ, పిచ్చి: చూ,
నీసము. (2).

రికము. డే. అప. రూ-టికము. భావమునందు
వచ్చెడు పృథ్వీయము. పృథ్వా. 3, ఆ. రిరి.
రికామిగా వా. అప్య. పనిపాటులు లేకుండఁ
గ, కాళీగా, వృధాగా.

రికారు. వా. వి:చూ, కోమటియొక్క యేకాం
తపులెక్క.

రిక్క. వై. వి=బుత్తు: (చూ, నక్షత్రము.)
చేక్క. (సం. ప).—ఉడుపు, బుత్తును-
రిత్తును, ఖమ్, గగనేచరము, జాని,
జ్యోతి, తారకము, తారము, ధివ్యము,
భం, భంబు, సత్తు, తద్విశేషములు.—దత్తు
పృజాపతి కొమార్తెలగు ౨౨ నక్షత్రముల
కును, తద్విశేషములకును.—౧. అశ్వినీకి.-
గు ఱ్ఱ పుంజో కక్క. (సం).— అశ్వ
యొక్క, అశ్వినీ, ఛాయాపుతిక, నాయ,
హరి. (అశ్వ, అద్య, తురగ, తురంగము,
దస్య: మొ.); ౨. భరణికి.—బరణిచేక్క-
బరిణిచేక్క. (సం).—అంతకుండు, భరణి,
యామ్య; ౩. కృత్తికకు.—కార్తై, మంగల
కత్తిరూపు. (సం).—ఆ గ్నై యి, కృ
త్తిక, బహుళ. వహ్నిసంజ్ఞక, పట్టారక:
హుతభుక్తు. (జ్వలన, పావక, అనల మొ),
౪. రోహిణికి.—బండిరిక్క, రోయిని.
(సం).—రాహుయణి, విధాత, విధి. (అత్త
భూ, చతుర్ముఖ, చంకజానక, పృజా
పత్య, అగ్రహానామ: మొ); ౫. మృగశిర
కు.—జోబిరిక్క, జంకతలచేక్క. (సం).—
అగ్రహయణి, ఇందుభము, గోకర్ణము, చాం
ద్రామనము, మృగము, మృగశిర, మృగశిర
ము, మృగశిర్షము, హిమదీధితి, (విందవః,
చంద్రుఁ, వికాకర, కిశుభం, సౌమ్య: మొ);

౬. ఆర్ద్రకు.—పగడఁపురిక్క-పగడంపు.
రిక్క. (సం).—ఆర్ద్ర, కాలిని. (పురజిత,
భవః, స్థాణుః, హరి: మొ.); ౭. పునర్వసు
కు.—పొదరిండ్లచేక్క. (సం).—అదితి, అది
తిభము, పునర్వసు. (అదితి, అదిత్యం, డేవ
మాత); ౮. పుష్యమికి.—తొండరూపురి
క్క, పొట్టరూపురిక్క. (సం).—అంగీరస,
గురుదైవతము, తిష్యము, పుష్యమి, పుష్య
ము, సిద్ధము, సిద్ధ్యము. (పురోహితః, వాగీ
శః, జీవః, అమరేజ్య, ఆద్య, గురునామక, య
పూజిత: మొ.); ౯. ఆశ్లేషకు.—అసిలేరు,
సప్తపుంజోక్క. (సం).—ఆశ్లేష-ఆశ్లేష
ము, ఔరగము. (ఉగరః, సార్ప, అహి,
భుజంగః, వ్యాళసంజ్ఞక: మొ); ౧౦. మధుకు.-
జెన్నపుంజోక్క, పాలకీబాంగుచేక్క, పితరుల
చేక్క-పెతరులచేక్క. (సం).—మహా(పితా,
వైత్య, మేఖలా, పితృభమ్ మొ); ౧౧. పుబ్బ
కు.—పుబ్బ, సాముకలటిచేక్క. (సం).—
పూర్వఫల్గునీ. (భగాఖ్యం, భాగ్యం. మొ);
౧౨. ఉత్తరకు.—పూర్ణిమరిక్క. (సం).—
అర్జుమి, ఉత్తర, ఉత్తరఫల్గునీ. (అర్జుం,
అర్జుమణం, అర్జున్లుం మొ); ౧౩. హస్తకు.-
కయిసాటిచేక్క-కైసాటిచేక్క. (సం).—
హస్త, సవిత్. (అగ్ర, సూర్య: మొ); ౧౪.
చిత్తకు.—చిత్త, ముత్తైపునవతు. (సం).—కా
గవి, చిత్ర, చిత్రణి (త్యాప్తి, ఉద్య, సుర
వర్ధకం); ౧౫. స్వాతికి.—కెంపునవతు,
కరువలిరిక్క. (సం). మారుతి, స్వాతి.
(అనిలః, వాయు, సమీరణ: మొ);
౧౬. విశాఖకు.—మమ్మరసారా చేక్క,
చేటరిక్క, చేటనవతురిక్క, జోడువే
ల్పురిక్క. (సం).—రాధ, విశాఖ. (ఇం
ద్రాగ్ని, ద్విదైవత్యం, కూర్పుం మొ);
౧౭. అనూరాధకు.—చెలిమిచేక్క, దోరణ
పుసాటిరిక్క. (సం).—అనూరాధ, మైత్రి.

(మిత్రిం మొ.); ౧౮. జ్యేష్ఠకు. — తాటి రిక్క, తాటినవతురిక్క, వేల్పురాచేక్క. (సం). — జ్యేష్ఠ. (ఇంద్రుః, జ్యేష్ఠేంద్రుః, పురుషూతః, శతమఖః మొ.); ౧౯. మూలకు. — అంకుసంబుమాది. (సం). — ఆనురి, మూల. (కోణపము, నికాచరిము, పిశి తాళనము, రాక్షసము మొ.); ౨౦. పూర్వాషాఢకు. — తోలునీటిరిక్క, నీటిరిక్క-నీరురిక్క. (సం). — పూర్వాషాఢ, ఆషాఢము, జలాత్మ. (జలం, తోయం, ఉడకం, ఆపః మొ.); ౨౧. ఉత్తరాషాఢకు. — ఏచేకంకటిచేక్క. (సం). — ఆషాఢము, ఉత్తరాషాఢ (అపగ్రీకాళం, అభిజిత్, విశ్వం); ౨౨. శ్రవణమునకు. — తూపురిక్క, కటివేల్పురిక్క, తూపురూపురిక్క. (సం). — శ్రవణము. (వైష్ణవం, శ్రీశం, శ్రీకాంతం, మురజిత్, వారిం మొ.); ౨౩. ధనిష్ఠకు. — మధ్యైలరూపురిక్క. (సం). — ధనిష్ఠ, మధ్యధూషడ్, శ్రవణ, (వసుః, వాసవః మొ.); ౨౪. శతభిషమునకు. — నీటితీనిరిక్క-నీళ్లతీనిరిక్క, నూలుచేక్కలపోవు. (సం). — శతభిషము. (పోచేతః, జలనిధిః, వారుణః మొ.); ౨౫. అభిజిత్తునకు. — కానరానిచేక్క, బొమ్మచేక్క, బొమ్మరిక్క. (సం). — అపగ్రీకాళము, అభిజిత్తు; ౨౬. పూర్వాభాద్రకు. — ఎనిమిదికాళ్లచేక్క. (సం). — అజైకపాత్తు, అష్టాపదము, పూర్వభద్రపదము, పూర్వాభాద్ర, పోష్ఠపద, పోష్ఠపద; ౨౭. ఉత్తరాభాద్రకు. — ముక్కంటిచేక్క. (సం). — ఉత్తరభద్రపద-ఉత్తరాభాద్ర, భాద్రపద. (నికాముఖం, అహిర్బుధ్ని మొ.); ౨౮. రేవతికి. — కడచేక్క, మినురూపుచేక్క.

(సం). — అంత్యము, నీవగ్రము, పూప, పౌష్ణము, మినురూపడ్, రేవ-రేవంతి-రేవతి. (పూప, పౌష్ణః); మతియూ తద్విశేసములు. (చూ, నక్షత్రము.) ౧ అశ్వినాదిపక్షితము. — (సం). దాక్షాయణి; ౨ తోడచేక్కకు. — తోడచేక్క, దుమగతికేతు. (సం). అంజన్యము - అంజన్యము, అగ్న్యతృతము, అద్భుతము, అవశకునము, ఉత్పాతము, ఉపప్లవము, ఉపసర్గము, ఉపాహితము, ఉల్క, ఉల్కాగ్ని, కులుక్కగుంజ, ధూమకేతువు; ౩ మృగశిర్షపైనుండు చిన్నచేక్కలకు. — (సం). ఇన్యక, ఇల్వక, ఇల్వల; ౪ అరుంధతికి. — ఆరంజోతి. (సం). ఆక్షమాల, అరుంధతి; ౫ దుగ్ధపునకు. — ఉత్తానపాదజాడు, ఔత్తానపాది, గగ్ధాధాదు, ధృవుడు-ధృవుడు; ౬ కృత్తికకారైకు. — కారై. (సం). కార్తితి; ౭ చిత్తకారైకు. — చిత్త; ౮. కాంతిగరికికు. — మెఱుంగురిక్క. ఇద్యాది; ౯. (1). అకాశమునందలి రాశిచక్రమున మత్తరమున నున్ననక్షత్రసమూహము 25 నాలుగుగా విభజింపబడినది: — (వీనిని శీర్షికాపదములతో చేర్చలేదు.) 1 అశ్వముఖము; 2 ఉచ్చైశ్రవము; 3 ఉత్తరముకుటము; 4 కరభము; 5 కాలీయము; 6 గరుడుడు; 7 జంబుకము; 8 తిగ్రభుజము; 9 దేవయాని; 10 బృహదక్షుము; 11 భుజగధారి; 12 భూతపము; 13 యయాతి; 14 రాజహంస; 15 లఘుబుక్షుము; 16 విశ్వకేదువు; 17 వృషభర్షుడు; 18 శరము; 19 శర్మిష్ఠ; 20 శార్దూపాణి; 21 శారి, 22 సర్పము; 23 సారథి, 24 స్వరముండలము; 25 హృదయము; (2) దక్షిణముననున్న నక్షత్రసమూహము 18 నాలుగుగా విభజింపబడినది: — 1 తిమింగిళము, 2 మృగశిర్షము, 3 యమున, 4 బృహల్లుభి

కము, 5 లఘులుబ్ధకము, 6 నాక, 7 వాసుకి,
8 చషకము, 9 ధ్వాంతము, 10 వరాశ్వము,
11 వృకము, 12 పీతము, 13 శశము, 14 ద
క్షిణముకుటము, 15 దక్షిణమత్స్యము, 16 శృం
గాశ్వము, 17 పారావతము, 18 స్వస్తికము;
౧౦. అహియసరిక్కము. (సం).—అహి.

ఇత్యాది. (మిగిలినవానికి “చూ, సత్తు.1.”)
రిక్కదారి. దే. వి. ఆకాశము: చూ, సురప ర్త్తును
రిక్కరక్కనులమిత్తి. వై. వి. కుమారస్వామి:
చూ, స్కందుడు. [హిమాంశువు.

రిక్కలనంటు. ద్వ. వి. చంద్రుడు: చూ,
రిక్కలు. వై. వి. బ: చూ, వేత్తహిస్తుడు.
రిక్క. దే. వి. తోకతిప్పటయందగు ద్వన్యస
కరణము. హరిశ్చ 2, ఆ. 49: చూ, హూహూ.

రిక్త. ఆం. ఒకానొకతిధి: చూ, తిధి. 1.
రిక్తకము. సం. విణ: చూ, రిక్తము. 2.
రిక్తము. సం. వి. అ. న. 1. అడవి: చూ, వివి
నను; విణ. 2. = తిచ్చే. రుత్త: చూ, హన్యము. 1.

రిక్తిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. = రిత్తిక. మఱుదలు,
తమ్మునిభార్య: చూ, రిత్తిక.

రిక్తము. సం. వి. అ. న. రూ-ముక్తము. ధనము:
చూ, హిరణ్యము. 3. [చూ, రిక్త.

రిక్షము. సం. వి. అ. పుం. రూ-ముక్షము:
రిక్ష. వా. వి. మనుష్యుడులాగేడు బండి: చూ,
బండి. [రిత్త. 1.

రిచ్చే. వై. వి. = రిక్త. (దే. అని శ. ర): చూ,
రిచ్చేపాలు. వై. వి. = వై.

రిచోలబాగ్నాణులు. అం: చూ, నేపాళ దేశపు
బాగ్నాణులు. [2. చనిలేమి.

రిచోలా. వా. వి. 1: చూ, వ్యతిచారము;
రిత్త. వై. విణ. 1. = రిక్త: చూ, రిక్తము. 2;

2. కల్ల; చూ, విశేధము; 3. ఊదక, కార
ణములేనిది.

రిత్తకల్ల. వై. వి. = రిక్త. రేకత్తియ: చూ, స్త్రీ.

రిత్తకాడు. ద్వ. విణ. అన్యడు. నిర్వ. 3, ఆ.
92: చూ, వేఱయినవాడు.

రిత్తవోవు. ద్వ. అ. క్రి. 1: చూ, వ్యర్థమగు;
2: చూ, కూన్యమగు.

రిత్తిక వై. వి. = రిక్తిక. తమ్మునిభార్య: మఱు
దలు. (సం).—రిక్తిక.

రి-ధ-హీనతానములు. అం: చూ, తానములు.
రిపువు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, శశువు.

రిప్పు. దే. వి. వీసర-వీసరము, తొట్టి. య. 3,
ఆ. రి4: చూ, చలితి. 2.

రిబ్బ. దే. వి: చూ, రూ-రింబ.

రిమిషను. వా. వి. చమ్మత్స్యంచేట.

రిమ్మ. దే. వి: చూ, రూ-రిబ్బ. భాగ. 5,
స్కం. 2, ఆ. 155. [వాంఛ.

రిరంస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రమింపనిచ్చ: చూ,
రిరంసువు. సం. విణ. (ఉ) రమింపనిచ్చగలవాడు.

రిరత్త. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రక్షింపనిచ్చ: చూ, వాంఛ.
రిరత్తువు. సం. విణ. (ఉ). రక్షింపనిచ్చగలవాడు.

రిరిపువు. అం: చూ, గమకములు.

రిల్లు. వా. వి. ఇలకోడి-ఈలకోడి, ఈలపురుగు,
చిమట-చిమ్మట-చిమ్మిట-చిమ్మిట. (సం).
కచ్చ, కరీర-కరీర-కరీరిక, చీర, చీరుక,
ఝిల్లి-ఝిల్లిక, ఝిరుక, భృంగారి.

రివట. దే. వి రూ-రివ్య. రెమ్మ. భో. 4, ఆ.
23: చూ, కాళి. 1.

రివాజో. వా. విణ. హూమూలు.

రివిన్య. వా. వి. దొరతనమునకిచ్చేడుపన్ను.

రివ్య. దే. వి: చూ, రూ-రివట.

రివ్వ. దే. వి. 1. శీఘ్రము: చూ, స్వదము;
2: చూ, రూ-తివ్వ. 1; 3: చూ, రూ-తివ్వ. 2.

రివ్వన. దే. దృ. ఝడిత్సర్థకము: చూ, స్వదము.

రివ్వము. సం. వి. అ. న. 1. క్షేమము: చూ,
కుభము. 1; 2. అకుభము: చూ, హని. 2;

3. అభావము: చూ, కూన్యము. 1; పుం. 4.

కత్తి: చూ, రూ-రివ్వ. 2; 5. కుంకుడు;
చూ, నేనిలము. 2; 6. నాశము: చూ, రుత్త. 2.

రిష్టి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. అశుభము: చూ, హా. 2; భం. 2. (దీనిచేత హింసించబడును.) (చూ, బాణము. 1.) పెద్దకత్తి: అఘాయువు, అసి, అసితాంగము, అసిధేనుక, అసిపుత్రి, అస్త్రము. షష్టి, ఈవి-ఈవిల, ఈలి-ఈలిక, ఋష్టి, ఏకవాలి, కత్త్య, క రా ర ము, కడితులము, కరండము, క ర చ్చు రి క, క ర పా ల ము-కరవాలము-కరాపాలము, కరవాలి, కరవాలి, కరపీరము, కర్కశము, కర్రి, కాశేతువు, కుబ్జము, కృపాణకము-కృపాణము, కృపాణి, కాశ్మీయకము, ఖ, ఖడ్గము, చంద్రిహాసము, చిత్వరము, చిదిరము, ఛరి-ఛరిక, ఛారి, టంకము-టంగము, తరవరి-తరవారి-తరువారి, తమాలము, తలిమము, ధారాధరము, నిశ్చింతము, న్యుబ్బ ఖడ్గము, పట్టిసము, పత్రలత, భద్రసురము, మండలాగ్రము, రిప్తము, విశసనము, శస్త్రము, శస్త్రీ, సాయకము. (తె. ప).—అడిదము, అలుగు-అల్లు, కగ్గ-కగ్గము, కటారి-కటారు-కతారి, కత్తి, కరవాల, కరామరకత్తి, కరామరి-కరామారి, కైదుప-కైదువు, ఖండా, చిప్పకత్తి, మోక-మోరి-మోరియ-మోర, మోరకత్తి-మోరకత్తి, మోరి-మోరి, తరవరి-తరవలి-తరవలి, తేగాకత్తి, నరాజి-నరాజి-నారాజి-నారాజీ, పట్టియము-పట్టెము, పట్టెస, పిడియము-పిడియ, పిరంగి-పిరంగి-పిరంగు, (చూ, బాణము. 1.) బాతు, వాలు, నురియ-నురె, నూరకత్తి; తద్విశేషములు.-౧. బ్రహ్మఖడ్గమునకు.-ఖచితము; ౨. విష్ణుఖడ్గమునకు.-ఖడ్గము, సందకము; ౩. రావణఖడ్గమునకు.-చంద్రిహాసము; ౪. కుబేరఖడ్గమునకు.-కంఠి, కమతము, చంద్రిహాసము; ౫. మంగలివానికత్తికి.-క్షురము,

క్షురిక. (తె).—కత్తి-కత్తియ-కత్తె, మంగలకత్తి; ౬. కన్నగానికత్తికి.-కుష్మచ్ఛేద్యము, ఖానికము. (తె). కన్నకత్తి-కన్నపుకత్తి; ౭. మాదిగవానికత్తికి.-భిండిసాలము-భిండిపాలము-భిండివాలము, శస్త్రీ. (తె).—కొంగవాలు, చిల్లగోలు, మాదిగకత్తి, విడిచివాలుగుదియ, విడిబాటుగుదియ, సాగు; ౮. నిడుపుపూజకత్తికి.-యమధాటి. (తె).—జింజోడి-జింజారి-జిమదరము, జేముదాడి; ౯. సాదనకత్తికి.-తె. తగుకత్తి; ౧౦. చిన్నకత్తికి.-ధేనుక. (తె).—చోప, బాతుదారు-బాగుదారు; ౧౧. (తె). బొంబకొల. సానకత్తి; ౧౨. (తె). చిలుమువాల; ౧౩. (తె). బుజ్జకత్తి, మున్నేకత్తి, మోలకత్తి; ౧౪. (తె). తులుపకత్తి; ౧౫. కర్కశ, క్షుద్రకము. (తె).—కుప్పెకొల; ౧౬. (తె). ములకత్తి; ౧౭. ఈవి, కరవాలిక. (తె).—చేకత్తి, నిమిచేకత్తి; ౧౮. కీర్తి; ౧౯. (తె).—కీలుకత్తి, మరకత్తి; ౨౦. (తె). పోటకత్తి; ౨౧. ఇరుప్రక్కల వాదరంగలిగివాటమైనకత్తికి.-పాటకము, యమధారము. (తె). కిరుసు, దోదమ్మి-దోదుసు-దోదుమ్మి, పట్టా, పట్టాకత్తి, సైబు; ౨౨. కత్తిపిడికి.-తలము, త్వరువు, పరంజము, ముష్టి, నుగ్గానము. (తె).—జీర, పరుణ్ణో, పిడి, గాజోపరుణ్ణో, నెమ్మలిపరుణ్ణో-నెమ్మలిపరుణ్ణో; ౨౩. (తె). గడ్డగోరు-గడ్డగోరు, తలముల్లు, ములుబంతి, బలపము; ౨౪. ఈలిక, కరవాలిక. (తె).—కత్తిపీట; ౨౫. దాళిము, లవిత్రిము. (తె).—కొడవలి, గిడ్డ, లిక్కి; ౨౬. లవిత్రిమూలమునకు.-తె. కూలు; ౨౭. మోరకత్తి యలుగునకు.-పరంజము (మిగతవానికి "చూ, హేతి. 4.")

విషయబాహ్యములు. అం: చూ, నేపాళ దేశపు బాహ్యములు.
విహీనతానములు. అం: చూ, తానములు. 3.

రీ

రీజను. వా. వి. సబబు: చూ, హేతువు. 1.

రీడాకరణము. సం. వి. అ. పుం. *: రూ-రీడాకరణము, అమృతపత్రము, కలింగము-కలింగము, కలికారకము-కలికారము, కలిమారకము, కలిమాలకము-కలిమాల్యము, కుండలి, కేకిశిఖ, కైడర్మము, ఖరాళ్య, తుంద్రాశిర్షము, గర్భపాతనము, గౌరము, ఘృతిపత్రము, చక్షూరము, పూతికము-పూతికము, పూతికరణము, పృశీర్యము, బర్హిచూడము, బర్హిచర్మి, మయూరశిఖ (తె. ప) — నెమలి- నెమలి- నెమ్మలి- నెమలి, నెమలియడుగు- తద్వి. — గుత్తి నెమలి యడుగు మ్రాసునకు. — కుంభశీజకము, గర్భపాతనము, గుచ్ఛపుష్పకము, రీడాకరణము-రీడాకరణము. (తె). — గుత్తి నెమలి యడుగు మ్రాసు. (“చూ, వృక్షము.”)

రీఫ. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, హేళనము.

రీడాకరణము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-రీడాకరణము; తద్వి: — చూ, రూ-రీడాకరణము.

రీణము. సం. విణ. కాతీనది: చూ, సురతము.

రీతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. తెలుగు: చూ, విధము. 1; 2. మేర: చూ, నీమ. 1; 3. ఇత్తడి: చూ, లోహము. 1; 4. ఇనుపచిట్టెము: చూ, కింఘణము; 5. కాటుట: చూ, స్రవము; అం. 8. వైదర్యాది: చూ, రీతులు.

రీతిపుష్పము. సం. వి. అ. ప: చూ, రసాంజనము.

రీతులు. అం. 1. (రీతిర్యము) ౧ వైదర్మి (మృదువదములు హృస్వసమాసములుగలది.); ౨ గౌడి (కఠినపదములు దీర్ఘసమాసములుగలది); 3 పాంచాలి (వైకేండు రీతులును

గలది.); 4. లాటి (అనిమతీయకటి.); 2: చూ, కావ్యస్వరూపము; 3: చూ, గుణములు. 2. రీము. వా. వి. ఇరువదిదస్త్రాలకట్ట: చూ, పటపత్రము.

రు

రు. దే. అ. ప. వాడు, నీవు మొదలగు వారిబహువచనమునందును వక్రచూనాద్యగ్ధక పృథమపురుషాది బహువచనములందును విచ్చేడు పృథ్వయము. (ఉదా. — వారు, మీరు, కొట్టుచున్నారు, కొట్టగలగు, కొట్టుదురు, కొట్టును మొ); 2. అచ్చికపదంబు లందుత్తమంబులగు రు-లు-డు ముండటి యేత్వంబునకు హృస్వంబునకు విభాషనగు “గన్నెరు-గన్నెరు” మొ.

రుంకము. తె. వి. = గోక: చూ, రంధ్రము. 1.

రుంజీ. దే. వి. 1. = రౌంధ. చర్మవాద్యవిశేషము. రంబు, డంగురము: చూ, వీరే; 2: ముంజీ-ముంజీయ-ముంజె. [వాడు.

రుంజీవాడు. దే. విణ. ఆనధ్యము వాయించే రుండము. సం. వి. అ. పుం. 1. తెగినతల: చూ, మొండెము; దే. వి. (1). శుంద్రజలచరము: చూ, సుత్యము. 1.

రుంద్రము. సం. విణ. ఎడముగలది: చూ, నుం(3).

రుకాయిబాహ్యములు. అం: చూ, నేపాళ దేశపు బాహ్యములు. [తపులెక్క.

రుకారు. వా. వి: చూ, కోమటియొక్క యేకాంరుక్కా. వా. వి. 1. రహస్యపుచీటి; 2. సంగతులండియు విలాసములేని రహస్యపుతోలు.

రుక్మ. సం. వి. చ్. స్త్రీ. రూ-రుచ-రుచి-రోచి. 1. సూర్యకిరణము: చూ, హేయనము. 2; 2. కాంతి: చూ, వెలుతురు. 1; 3. ఇచ్చ; చూ, వాంఛ; 4. రూ-రుజ-వ్యాధి: చూ, హనువు. 4.

రుక్మకారముడు. సం. వి. అ. పుం. అగసాత
వాడు: చూ, స్వర్ణకారుడు.
రుక్మపట్నము. వా. వి. బంగారపుపట్నా.
రుక్మము. సం. వి. అ. న. 1. బంగారు: చూ,
లోహము. 1; 2. రూక. ధనము: చూ,
హిరణ్యము. 3. (బంగారులోనగునది ఇదె
లోహము): చూ, లోహము. 1.
రుక్మిదారి. సం. వి. న్. పుం. బలరాముడు: చూ,
హలాయధుడు. 1. [చూ, వృక్షము.
రుక్మము. సం. విణ. రూ-రుక్మము. విజీగనది:
రుక్మము. సం. విణ. —పై.—
రుక్మత. వా. సం. వి. రోగము: చూ, హనువు. 4.
రుక్మవతి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (భ-చ-న-
గ. 8. యతి. 10వ ఛందస్సు. “సారస,
నేత్రా-చా, లనుతిం, తున్”).
రుచక. సం. వి. అ. స్త్రీ. ఇల్లింద*: చూ, సుపూరము.
రుచకము. సం. వి. అ. న. 1. సౌవర్చలవణము:
చూ, లవణము. 1; 2. సర్జికాక్షరము: చూ,
లవణము. 1; 3. గుట్టపువగ: చూ, హవ
ణిక. 2 (భూవణము. 2—౧.); 4. మూల్య
ము: చూ, వెల. 1; 5. మంగళద్రవ్యము:
చూ, సరకు. 2; 6. దంతము: చూ, హనువు
(పల్ల. 1.); 7. లవంగపురబట్ట: చూ, వరాం
గకము. 1; పుం. 8. రాజగృహవిశేషము:
చూ, సదనము. 1; 9. రూ-రుబుకము.
అమదపురబట్ట: చూ, వ్యవసాయము.
10. మాతులుంగము *: చూ, సుపూరము.
రుచి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. ఆస్వదనము-అస్వా
దనము. (తె).—చేవి; 2. ఇచ్చ: చూ,
వాంఛ; 3. సూర్యకిరణము: చూ. హాయ
నము. 2; 4. కాంతి: చూ, వెలుతురు. 1;
5. వాసనగల మూలిక*: దినునము. (తె).—
దననము. తద్వి:—నువోదనునము; వా. 8.
మాధుర్యము: చూ, సురసము. 2.

రుచించే. సం. అ. క్రి. ఇష్టమగు, ప్రియపడు:
చూ, సంధించే. 2.
రుచిగాయ. మి. వి. లవణ భావిత కలాలుపు:
అవకాయ; ఉప్పుగాయ; ఊరుగాయ.
(సం).—అవదంశము, ఉపదంశము.
తద్వి:—౧. మాగాయ; ౨. నంజే-నంజే,
వచ్చేడి. (౧. ఊరుగాయలు.—కారపుర
గాయ; మెంతికాయ మొ; ౨. ఇతరజాతి
ఊరుగాయలు.—విమ్మ, పుల్లదబ్బ, నార
దబ్బ, ఉసిరిక, చింత మొదలగునవి.)
రుచిరము. సం. విణ. 1. బహిదమైనది: చూ,
హృదయము; అం. 2: చూ, కస్తూరులు;
3: చూ, వృత్తము. 1. (“జ-ధ-న-జ గురు
పులు. 9 యతి. 13వ ఛందస్సు.”)
రుచిరానుతుడు. సం. వి. అ. పుం. కరేణు
ముని: చూ, సన్యాసి.
రుచీషము. సం. వి. అ. న. రూ-ముచీషము—
ముచీషము. బూరెలమూలము: చూ,
పాత్రము. 8—౩౯.
రుచ్యము. సం. విణ: చూ, రుచిరము. 1.
రుజ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. రోగము: చూ,
హనువు. 4; 2. చేటు: చూ, రుత్త.
రుజేవు. వా. వి. తారకాణ: చూ, సాక్ష్యము.
రుజేవుపలుచే. వా. పే. తారకాణించే—
తార్కాణించే. (సం).—ఉదాహరించే,
దృష్టాంతీకరించే.
రుటము. కై. విణ. 1. రూథ. నిజమయినది.
శకాం. 2, అ. 88: చూ, సత్యము. 5; 2. =
రృథ. గట్టిది: చూ, స్థైర్యము. 1.
రుట్టు. సం. వి. వ. స్త్రీ. కోషము: చూ,
రోషము.
రుతము. సం. వి. అ. న. = రూద. రుతి, మృగ
పక్ష్యులబద్ధని: చూ, స్వరము. 2.
రుతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. = రూద. —పై.—

రుత్త. వై. వి.=రిక్త (చే. అని శ.ర) నాశము.

“వానిరూపురత్తయెనుపో” చూ, సంస్థ. 3.

రుత్తు. చే. స. కిరి. కొట్టు: చూ, వేరియ. 1.

రుదంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఆనంశ్రియః:

చూ, సర్వంతి. 2.

రునితము. సం. వి. అ. న: చూ, రోదనము. 1.

రుదురక్క. వై. వి.=రుద్రాక్ష. (రూ-రుదు

రాక-రుదురాచే-రుదురాచే.) శివభక్తుల

తావళిపుటూస. అచ్చ. యు, కాం.

410: చూ, రుద్రాక్షము. 1.

రుదురాక. వై. వి.=—వై.—

రుదురాచే. వై. వి.=—వై.—

రుదురాచే. వై. వి.=—వై.—

రుద్దు. చే. స. కిరి: అంటు, అటుగడదీయు,

ఒరగొను, ఒరపెట్టు, ఒరయు, కలుకు,

కనుగు, చేమరు, చేరుము, చోడు, తన్ను,

తోము, నెరుము, పాము-పొము, పులుము,

బెళికు-బెళుకు, నెలమే. తద్విశేషములు.—

ఉతుకుటకు.—ఉతుకు-ఉదుకు, ఉనుము, గుం

జో, పులుము; ౨: చేలనఁజేయు; 2. అ.కిరి:

రాయు, రామే-తామే; (స.కిరి):—రామే.

రుద్దుడు. చే. వి: తుడుపు-తుడుపు, తోసుకము,

తోముడు-తోముడు, పులుముడు, పొ

ముడు. (సం).—పరిమార్చనము, మార్చనము,

మృజ, మార్చి-మార్చి, శుద్ధి, సమార్చనము.

(“చూ, సమార్చనము.”)

రుద్రజట. సం. వి. అ. స్త్రీ:—రుద్రజడ, భున,

జటావల్లి*. (విగ్రహస్తంభనచేయును.)

రుద్రజడ. వై. వి.=రుద్రజట.—వై.—

రుద్రభూమి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, శ్రీకానము.

రుద్రావీణ. అం: చూ, తతవాద్యములు (ఒకా

నొకవిధ): చూ, విగ. [మాల.

రుద్రాక్షమాల. సం. వి. అ. స్త్రీ: అక్షమాల,

రుద్రాక్షము. సం. వి. అ. న. 1.—రుదురక్క-

రుదురాక-రుదురాచే-రుదురాచే. (సం).

అక్షము; పుం. 2. రుద్రాక్ష*: అక్షము,
పావకము; 3. పారేపతము*: చూ, శర్క
రాంకము. [మల్లియ.*.

రుద్రాక్షి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, సంఘ

రుద్రాణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, పాస్వతి.

రుద్రుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, శివుఁ

డు; అం. బ. 2: చూ, రుద్రులు.

రుద్రులు. అం: అజాఁడు, ఏకపాదుఁడు, అహి

ర్ముద్ముఁడు, త్వష్ట, రుద్రుఁడు, హరుఁడు, శం

భుఁడు, త్రివింబకుఁడు, అపరాజితుఁడు, ఈశా

నుఁడు, త్రిభువనుఁడు. (ంగ) (చూ, శివుఁడు)

రుధిరము. సం. వి. అ. న. 1. నెత్తురు: చూ,

రక్తము. 1; 2. చెందిరము: చూ, సిందూ

రము. 1.

రుధిరాంధము. అం: చూ, నగకములు.

రుధిరుఁడు. సం. వి. అ. పుం. అంగారకుఁడు:

చూ, రాచువు. 2.

రుధిరోద్ధారి. అం: చూ, సంవత్సరములు.

రుద్ధము. సం. విగ. 1. అడ్డగింపఁబడినది: ఆక

రుద్ధము, అవస్థితము, అవారితము, అసిద్ధము,

అసేధ్యము, ఉపరుద్ధము, నిరుద్ధము, ప్రతిష్ఠ

ము, పార్థివము. (తె).—అడ్డు; 2. చెట్టఁ

బడినది: చూ, సంవృతము.

రుబుకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రుచకము. శి

రుబ్బు. చే. స. కిరి. పప్పు లోనగునానిని తో

టిలోఁబోసి రుబ్బునుండుతో మెదుపు.

రుబ్బుగుంట. వా. వి: రుబ్బుతోలు: చూ, ఘా

లోచ్చయము. 1. (రత్నములు.)

రుబ్బుగుండు. ద్వ. వి. రుబ్బుపాత్రము: చూ,

ఘాలోచ్చయము. 1 (రత్నములు.)

రుబ్బుపాత్రము. ద్వ. వి. —వై.—

రుబ్బుతోలు. చే. వి: చూ, రుబ్బుగుంట.

రుమ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. ఉప్పుపండఁదగిన

నేల: చూ, భూమి. 1; 2. ఉప్పురాసు

లుండుచోటు: చూ, భూమి. 1; 3. సుగీ

పునిపెండ్లాము: చూ, భార్య; 4: చూ, చూదుగు*.

రుమాలు. దే. వి. రూ-రుమాలువు: చూ, నస్త్రము.

రుమాలువు. దే. వి. — పై. —

రురువు. సం. వి. ఉ. పుం. నల్లచోటబదుప్పి: చూ, హరిణము; 2. ఒకరక్కమడు: చూ, రాక్షసుడు. 1.

రువాణము. దే. వి. 1. కాంతి: చూ, వెలుతురు. 1; వా. 2. అకారము. “ఇంతపటకు దాని రువాణము చెడలేదు.”: చూ, స్వరూపము;

3. అందము: చూ, సౌందర్యము [సము. 1. రువారము. దే. వి. విలాసవిశేషము: చూ, విలాసవ్య. దే. వి. 1. అయిదుకానులనాణెము: దమ్మిడి, పయినపైస; వా. 2. రెండుకానుల నాణెము: దమ్మిడి; 3. చేతిబెత్తము, జోవ్వ, జోక, బరికు. చూ, వేత్రము. 1.

రువ్యపులుగు. దే. వి. రూ-రువ్యపులుగు. మం దపిచ్చుక: చూ, పిచ్చుక.

రువ్యము పై. వి. = రూప. రువ్య, తడవ, ఆవృత్తి, చెప్పినదే మరలఁజెప్పుట: చూ, వెండియు.

రువ్య. వై. వి. 1. = రూప. రూ-రువ్యము. — పై. — కళా. 4, ఆ. 41; వా. 2. వల్లిం చేట. “పాతము రువ్యవేయుచున్నాడు.”: చూ, వల్లన; దే. వి. 3. విసరినచేట. పాండు. 8, ఆ. 86; స. కి. 4. విసరినచే. రుకతి. సం. విణ. (కొ. ఈ. కొ) ఆకుభమైనది (వాక్కు). ఉపతి-ఉకతి, ఉర్లు: చూ, శబ్దము. 2.

రువ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కోపము: చూ, కోపము. రుషితము. సం. విణ. చెక్కఁబడినది: కరంబితము, కవరము, ఖచితము, గురుగుండితము, త్వష్ట.

రుసి. వై. వి. = ఋషి: చూ, సన్యాసి.

రుసము. వా. వి: చూ, రసేను.

రుమా. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-ఆరుచూ. 1. గజీక*: చూ, తృణము. 1; 2. మహామంశవ్య*: చూ, సమంగ. 1.

రూ

రూక. వై. వి. 1. = రుక్మము. భసము: చూ, హిరణ్యము. 3; 2. చిన్న మెత్తు వెండిబంగారముల నాణెము: చూ, లోహము. 1.

రూక్షము. సం. విణ. 1. కఙ్కై నది: (తె). — బరక, బరును, బిరుసు, మొఱుక. రద్ది. — మిక్కిలి కఙ్కై నది. — పృథ్వి: చూ, 2. పేర్లు లేనిది.

రూడి. వై. వి. = రూఢి, నిక్కము. అచ్చ. సం, కాం. 57: చూ, సత్యము. 1.

రూఢము. సం. విణ. 1. మొలకయెత్తినది: చూ, సంభూతము; 2. పృథ్వికెక్కినది: చూ, సంభావన. 3; 3. = రుటము. నిశ్చయింపఁబడినది: చూ, స్థాపితము. 2.

రూఢి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. = రూడి. మొలకయెత్తుట: చూ, సంభూతము; 2. ప్రసిద్ధి: చూ, సంభావన. 3; 3. నిశ్చయము: చూ, సత్యము. 1. [బంధించే.

రూఢించే. దే. స. కి. మల్లులు ఒకవిధముగా రూఢింపు. అం: చూ, విన్నాణములు.

రూపకము. సం. వి. ఆ. స. 1. నాటకము, (ఎట్లుజేరినదని నిరూపించేనది) అంకము: చూ, నాటకము. 1; 2. రూపము: చూ, స్వరూపము; 3. తాళభేదము (అఙ్గరముల కాలముగలది); 4: చూ, రూపకాలంకారము; 5: చూ, నూడకము (నూళాదిసత్తాళములు); 6: చూ, రూపకములు.

రూపకములు. అం: చూ, దశరూపకముల లక్షణములు. (చూ, ఉపవిద్యలు 418 పొరట: చూ, గుణములు. 2.)

రూపకాలంకారము. అం: చూ, అలంకారము. 3.
(చస్త్రపునం న వస్త్రంశరాశోపణ మొనర్చుట. ఇది మొత్తముమీదనాటువిధములయ్యె.
అభేదతామూర్తివ్యములు న్యూన అధిక ఉభయభేదములతో గలసియునుచున్నది. “ఉదా.-
పురాణాబ్ధి మధింపమోక్షలక్ష్మిగన్గె.”)

రూపగంధ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: (తె).-మూచకొండ-మూచొక్కండ*.

రూపగు. ద్వ. ఆ. కి: చూ, పరిల్లు.

రూపచింతామణి. అం. ఒకానొక కావ్యము: చూ, కావ్యనాటకములు.

రూపడంగ. ద్వ. ఆ. కి: 1. వేచే: చూ, సమయము. 1; 2. నశించే: చూ, సమయము. 3; పే: 3. రూపడంచే. ఉ. హరి. 2, అ. 84.

రూపభేదము. అం: చూ, తంత్రములు.

రూపమదము. అం: చూ, మదములు. 2.-1.

రూపము. సం. వి. ఆ. న. 1.-రూపు. అకారము: చూ, స్వరూపము; 2. చూ, రూపకము. 1, 3. కుక్కపిత్తాదిసర్పము: చూ, పర్వము. 8; 4. చూ, సౌందర్యము; 5. అగ్నిగుణము; 6. చక్షురిందియింగోచరము: చూ. రసము. 14; 7.-రువ్వము. చెప్పినదే మరలకెప్పుట: చూ, వెండియు; 8: చూ, స్వభావము; అం. 9: చూ, ఆదానము. 3.

రూపరి. ద్వ. విణ. 1: చూ, సౌందర్యవంతుడు; 2. అందకత్రియ: చూ, స్త్రీ.

రూపణు. ద్వ. ఆ. కి: 1. అంగహీనముగు; 2. వేచే: చూ, సమయము. 1; 3. నశించే: చూ, సమయము. 3.

రూపవంతుడు. సం. విణ: చూ, రూపరి. 1.

రూపాశీవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వేశ్య.

రూపాధ్యక్షుడు. సం. విణ. టంకసాలయధికారి: చూ, నైస్కికుడు.

రూపాయ. వై. వి.-రూప్య. రూ-రూపాయి.

రుకారు, మదునాటు అజాలనాణెము:

రూప్యము-రూప్యము. తద్వి.-చివుక, దుగిలము, దుగులము, పాపలా-పావులా-ఇత్యాదిరకము నారీ నాణెములకలవు.

రూపాయి. వై. వి.-రూప్య: చూ, రూ-రూపాయి. రూపాన్త్రుడు. సం. వి. ఆ. పు: చూ, మన్మథుడు. రూపించే. వై. స. కి: రూపణ. నిరూపించే (సం. అనికొండలు): చూ, వీక్షించే.

రూపు. వై. వి. 1. రీతి: చూ, విధము. 1; 2.-రూప: చూ, సౌందర్యము; 3.-రూప: ఆకృతి: చూ, స్వరూపము.

రూపుమాపు. ద్వ. పే: రూపుమాయజేయు. రూపుమాయు. ద్వ. ఆ. కి: 1. వేచే: చూ, సమయము. 1; 2. నశించే: చూ, సమయము. 3. రూపురూపున. వై. ద్వి. సమ్ముఖమున. “అసంగతిరూపురూపున (ముఖముభీని) మాట్లాడిన తెలియును.” సమయము. 3.

రూపునెడు. ద్వ. ఆ. కి: నశించే: చూ, రూప్యము. సం. వి. ఆ. న. రూ-రూప్యము.

1. బంగారు వెండిలోనగువాని నాణెము: చూ, హరువు. 4; 2. చూ, వెండి. 1, 3.-రూపాయి-రూపాయి: చూ, రూపాయి; వా. విణ. 4. నుందగము: చూ, హృదయము. 2. రూమరు. వా. వి. గాలిమాట, పుకారు, గుమూసు, పదంతి: చూ, శబ్దము. 2. [గీత.

రూలు. వా. వి. 1. పద్ధతి, చేట్టుము; 2. సమముగుమూలకట్టు. వా. వి. రూళ్లుగీయకట్టు.

రూపితము. సం. విణ. ధూళిమొదలగువానిచే గప్పబడినది, గుంతితము: చూ, సంవృతము.

రె

రె. దే. అవ్య. పరిశంసనార్థకశబ్దములకనుపరియుక్తమగునది. “బలిరె-బాపురె” మొ:

రూ-రే: చూ, నేబాసు. [ద్రు. 2.

రెంచే. దే. స. వి. (జోదమునందురెంచు): చూ, ౩, ౧౦

రెంటు. దే. వి. 1. రెండగుట. ద్వైధము: చూ, రెండు. 2; అం. 2. ద్వైధము (భేదము): చూ, గుణములు. 3.

రెంటత్రాగుడు. దే. వి. ఏనుగు: చూ, హస్తీ. రెంటత్రాగుడుశిండి. దే. వి: చూ, సింహము. రెంటత్రాగుడుమెకము. ద్వ. వి: చూ, రెంట త్రాగుడు. రామా. 5, ఆ. 51.

రెంటనాల్కలుగలవాడు. ద్వ. వి: చూ, సర్పము. రెంటపడజేలు. దే. వి: లాయిడి.

రెంటము. దే. వి. రూ-రెంటెము-రేంటెము, గింటెము-గెంటెము. జేంటనేతబట్ట: చూ, పస్త్రము.

రెంటికి. వా. వి. మలవిసర్జనమునకు పంపుచు నెడుగులుతు. (వ. వి). “బడిబాలుడు రెంటికి పంపుడనెనెండువేళ్లుచోనెను.”

రెంటెము. దే. వి: చూ, రూ-రెంటము.

రెండయిదులు. వా. స: చూ, పది.

రెండవకొలము. ద్వ. వి: చూ, రాచేకొలము.

రెండవపంట. దే. వి: ఎడకారు, దాళవా-దాళువా-దాళ్యా, పిక్కారు.

రెండవపంగడంపుపబువు. ద్వ. వి. త్తతియ్యియుడు: చూ, ర-జే. 1.

రెండవవారము. వా. వి. సోమవారము: చూ, వారము. 2. $[2 \times 6=12.]$

రెండాలులు. వా. స: చూ, ముచ్చాకము.

రెండు. దే. వి. 1. భేదము: చూ, వేలుపాటు. 1; స. 2: ఇరు-ఈరు, రెంచే, రెంట. (సం).—అంఘ్రి, ద్వికము. తద్వి. —గ. ద్వంద్వము, ద్వయము, ద్వితయము, అ. మిథునము; 3. (ఛోదము నందు) రెండునకు. —రెంచే; ౪. రెండగుటకు. —రెంట. (ఇదెద్వైధము.) (వీనికిసంధిని వర్ణవికారము రెణ్ణాళ్లు, రెన్నెల్లు.)

రెండుజన్మములుగలవారు. అం: చూ, ద్విజాలు.

రెండుతడవలు. వా. వి. బ: చూ, ఇనుమాలు.

రెండుతలలపాము. దే. వి: చూ, రాజలము.

రెండునాలుకలుగలది. అం. పాము: చూ, సర్పము.

రెండునాలుకలవాడు. వా. వి. అడినమాటతప్పిపోయిమడయొకరీతిగామాట్లాడువాడు.

రెండునూలులు. వా. స. బ: చూ, ఇన్నూలు.

రెండునొకటి. వా. స. బ: చూ, రూ-రెండొకటి.

రెండుమాలులు. వా. వి. బ: చూ, ఇనుమాలు.

రెండుముఖములుగలవాడు. అం. అగ్ని: చూ, వహ్ని. 1.

రెండుపందలు. వా. స. బ: చూ, రెండునూలులు.

రెండువీసెలు. వా. వి. బ: చూ, ఎత్తు. ౮. (శ్రీమణుగు.)

రెండుపార్లు. వా. వి. బ: చూ, రెండుతడవలు.

రెండైదులు. వా. స. బ: చూ, రూ-రెండయిదులు.

రెండొకటి. వా. దే. స: తిగ-తివ-తీ, ముచ్చే-ముచ్చే, మూడు-మూడు. (సం).—తిక్రము.

రెంబ. దే. వి. రూ-రెబ్బ-రెమ్మ. ఉపకాఖ: చూ, కాఖ. 1.

రెక్క. దే. వి. రూ-రెక్క. పక్షియొక. పగభా. 4, ఆ. 88: చూ, రెక్క. 1.

రెక్కను. దే. ఆ. కిర్. (రెకు+కొను) 1. రూ-రెక్కను, రేకెత్తు: చూ, వర్ణిల్లు; 2. తేజకొను: చూ, స్వస్థముగు; పేర్. ౮. రెక్కలుపు.

రెక్కలు. దే. వి. రెక్కనుట.

రెచ్చెల. దే. వి: చూ, లడాలుగాడు.

రెచ్చే. దే. ఆ. కిర్: చూ, విజృంభించే. నీలా. 2, ఆ. 104.

రెట్ట. దే. వి. 1. పక్షిమలము: చూ, శమలము; 2. పక్షము: చూ, పగిక్క. 2; 2. భుజము: చూ, స్కంధము. 1.

రెట్టి. దే. వి. 1: చూ, రెట్టింతు; 2. గొనము, మడుగు — మడుపు-మడ్డు-మణుగు-మణువు. (సం). గుణము.

రెట్టింపు. దే. స. కి: ఇనుమడించు-ఇన్నుడించు, ఇబ్బడించు-ఇమ్మడించు, జేమలించు.

రెట్టింపు. వా. వి. అంత, ఇనుమడి-ఇన్నుడి, ఇబ్బడి-ఇమ్మడి, జేంట, జేత, జేమిడి-జేమిలి, చంట, దుగ-చుచ, దుగుచుచు, దొంతు, రెట్టి, (సం).—చండము, ద్విగుణము.

రెట్టు. దే. వి: చూ, రెంటు.

రెడి. దే. వి. 1: చూ, గూ-రెడ్డి; వా. 2. నిర్దు.

రెడ్డి. దే. వి. 1. గౌరవ కుటుంబమునకుఁ జేరిన కూద్రాహతి. రూ-రెడి-రెడి-రెడ్డి (తెద్యి.— కమ్మరెడ్డు, చంటరెడ్డు పాక వాటిరెడ్డు, పెడకంటరెడ్డు-పెడగటిరెడ్డు, భూచంచరెడ్డు, మోటపాటిరెడ్డు-మోటా పెరెడ్డు మొదలగు జాతులు 14 గలవు.); 2: చూ, కూదుగుడు.

రెడ్డికము. వా. వి: రూ-రెడ్డిగము, ముడుమ కోన్న యొక కాలితోడమీఁద మోకాలు మీఁదుగా మడుచుకోన్న మఱియొక కాలి పొదము మోపి ఆకాలిని పీచును అంగవస్త్రముతో నీడ్చి కట్టుకొని కూర్చుండుట.

రెడ్డిగము. దే. వి.—పై.—

రెడ్డిపాలపంకెలు. ద్య. వి. బ: చూ, ధాన్యము.

రెడ్డివారి నానఁబ్రాలు. దే. వి. పటువర్తి*: చూ, స్వర్ణక్షీరి.

రెడరెప. దే. వి. 1: చూ, రెటితము; 2. గాలి పీచుబయిందగు ధ్వన్యనుకరణము: చూ, హూహూ. [2. గర్వింపు.

రెపరెపము. దే. అ. కి. 1. ఆకరెత్తు; వా.

రెప్ప. దే. వి: చూ, రూ-రెప్ప. కళా. 7, ఆ. 144. [185: చూ, సంపూర్ణము.

రెప్పము. దే. విణ. పూర్ణము. ఉ, వారి. 4, ఆ.

రెబ్బ. దే. వి: చూ, రెంబ.

రెమ్మ. దే. వి.—పై.—

రెమ్మ. దే. స. కి. 1. ఒడిపితిగుచ్చే. విజ. 1,

ఆ. 72; 2. ఒడియు. సా. 1, ఆ. 71: (చూ, స్ఫోటింపు) ఈడుచు-ఈడ్చు, ఈరుచు-ఈర్చు, ఒడియు, ఁడు, తిగియు-తివియు, తిగుచు-తివుచు, తొడుకు, నిమురు, నునుము, పీచు, లాగు. (సం).—ఆకర్షించు, ఆక్షేపించు, ఆహరించు. తద్వి.-పాలుపితుకుటను.—ఈడు, పిండు, పిడుచు, పితుకు-పిదుకు.

రెయి. నై. వి.=రాత్రి: చూ, రూ-రెయి.

రెయ్య. దే. వి. చిఱుచేఁప: చూ, మత్స్యము. 1.

రెలుచు. వా. స. కి. ఆరులుపువ్వులు లోనగు వానిఁగోయు. రూ-రెల్లు. కోయు, నిల్లు, చిదుచు. (సం).—అపచయించు.

రెల్లు. వా. స. కి.—పై.—

రెల్ల. దే. వి. 1. కణితైక దేశము: నిల్లు; 2: చూ, మెతుకు. 2. [చగ్గరము.

రెల్లకానుపుతాత. దే. వి. హేనుది: చూ,

రే

రే. నై. వి. 1.=రాత్రి: చూ, రాత్రి; 2.=రే.

రే. రూ-రే. (దేశ్యమనిశ.ర): చూ, రూ-రే.

రేగాకు. దే. వి. 1. నఖమును గంధద్రావ్యము:

చూ, రాజావ్యము; వా. 2: గేగుఁజెట్టుటను.

రేగు. దే. వి. 1: రూ-రేను-రేవు-రేగు, గొట్టి

య-గొట్టె. *. (సం. ప).—కందుకము,

కర్కంధు-కర్కంధువు, కువలము, కువలి,

కుకోలము, కోల-కోలి, కోకాతకి-కోమా

తకి, గూఢఫలము, గోపి, ఘంట, ఘోంట,

ఘోంటాఘుటి, ఘోటజటి, బహరి, స్వాదు

ఫల. తద్విశేషములు.—౧: అడవిరేగు.

అడవిరేగు. (సం).—కర్కశిక, వనకోలి,

వనజబదరి; ౨: కమ్మరేగు-కమ్మరేను,

నక్కరేగు-నక్కరేను-నక్కేలు. (సం).—

విరావతము, కశేయకము, భగవక్త్రయ, లవణ

ము-లిమచము; 3. నేలరేగు. (సం).—క్షితి

ము గాఁబోయెడి గుట్టుపునడఁ చూ, ధారలు;
అం. 2: చూ, భుక్తికియలు, 3: చూ,
స్వ త్రమా సములు; 4: చూ, కటికియలు.

రేచీకటి. ద్వ. వి. వాతావికాసములు తెలియమి,
నిశాంధ్యము.

రేచీక. ద్వ. వి. అవిటి-అవిడి, కన్నవిటి,
కాననివాడు, కానరానివాడు, గుడ్డి-గుర్
డ్డి, చీన-చీను. (సం. పు).—అంధకుడు,
అంధుడు, అధ్యక్షుడు, అనేకమూకుడు,
దివ్య చతువు. తద్వి. — ౧. పుట్టు
గుడ్డి, పుట్టుచీను. (సం).—జనుసాంధ్యం
డు; ౨. మిల్లకంటివాడు. (సం).—కేక
రుడు, గోవులిరుడు, ఒగరుడు, పలిరు
డు-పలిరుడు-పలిరుడు. (“చూ, పలి
రుడు.”)

రేచెల్వ. ద్వ. వి. బోగముది: చూ, వేళ్ళ.

రేజేవరాలిమగడు. ద్వ. వి. చేందమామ: చూ,
హిమంతువు.

రేజోతి. వై. వి. — వై. —

రేడియో. వా. వి. (Wireless and Radio)

తంతువిరహిత తారాప్రేషణము. (ఇందుకు

సంబంధించిన పరిభాషా పదములు —

౧ Wireless Telegraphy=తీగె లేని

టపా; తంతు విరహిత తారాప్రేషణము;

౨. Wireless Amplifier=ధ్వనిస్ఫుటి

కరణసాధనము; పరివర్తన యంత్రము;

౩. Broad Sasting= పరిప్రేషణము;

భూమార్గ టెలిఫోను తంతులద్వారా (శబ్ద)

ధ్వనివ్యాపనము; సంగీతము ఉపన్యాసము

నల్లెనలకంపుట; ౪. Wireless Loud

Speaker= శబ్దప్రస్ఫుటన యంత్రము;

తారస్వరయంత్రము; ధ్వనియభాతధముగా

విసంబంధపట్టు చేయునది; ౫. Wireless

Microphone=శబ్దోత్పాదన యంత్రము;

శూన్యశబ్దగాగ్ని యంత్రము; వాయుతరం

గమలందలి ధ్వనినే విద్యుత్ప్రవాహ తరం

గమలందునుకలిగించునది; ౬. Wireless

Radio Set=విద్యుత్తరంగముల ద్వారా

వ్యాపింపజేయుటకు ధ్వనులను మరల

రూపములో వినుటకుపయోగించు ప

యంత్రము; ౭. Wireless Receiv

గాగ్రహక యంత్రము; ౮. Wirel

Short Wave=చిన్న అల, హ్రస్వతర

ము; ౯. Wireless Trans Forme

పరిణామకయంత్రము. విద్యుత్ పరివ

యంత్రము; ఒకవోల్టసట్టుబడి విద్యుత్తు

కొకవోల్టసట్టుబడికి మార్చునది;

Wireless Transmitting= విద్యు

ప్రాపణ; ప్రేషణ; ౧౦. Wirel

Trans Mitier=విద్యుత్ ప్రేషణ (క

పణ)యంత్రము; ౧౧. Wireless Tra

mitter Areal=అంతరిక్ష మార్గవిద్యు

ప్రాపణశంతులు; ఎత్తుశిఖరములపై వే

బడు సమాంతరతంతులు; ౧౩. Wirel

Beam Areal=హ్రస్వతరంగ ప్రా

తంతువులు ఇత్యాది. [మఝము (పిడ

రేణుము. జే. వి. దూడపేడ: చూ, శుక్కు

రేణికినయ్యే. వా. అ. కి: నేటునేయు.

రేణుక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. రేణుకం

గంధద్రవ్యము: చూ, రాజాద్వము; ౩.

దగ్నిభార్య: చూ, సహధర్మిణి (భార

బ ౩. (రేణుకలు=నూగుదోస అనికొందు

రేణునాసము. సం. వి. అ. పుం తు మొదల:

పట్నము.

రేణువు. సం. వి. ఉ. పుం, స్త్రీ.

కణిక, కలుషము, క్షీణికణము. గుండక

చూ ర్ణము, త మ స్సు, ధూ

ప రాగము, పాంతువు - పాంతు

వాతకేతువు. (తె. ప).—తుము

తువ్వర, తగ్గిమ్మ - తగ్గి

దవ, దుమారము, దుమ-దు

దువ్వ, దూలి - దూలి, నలక,

నలుసంత, నలును, నెరను, చ ద టి (చ
దడు)-వదడు, బుద్ధి. తద్వి. గ. -క్షణము, పరమా
ణువు, పీలువు; ౨. గవుండ్లవాండు కత్తులు
నూతుడుపాడికి: (తె). - నెరను. (చూ, ను
రుము) (చూ, స్వల్పము.); 2. లవము: చూ,
స్వల్పము. [చూ, సిరము.

రేణుసారము. సం. వి. అ. న. కర్పూరము.
రేతము. సం. వి. న. న: చూ, రూ-రేతస్సు.
రేతలి. దే. వి: చూ, రేణునాసము.

రేతస్సు. సం. వి. న. న. 1. పురుషుని రేతస్సునకు: -
అక్షము, ఇందియము. కల-కళ, కలము,
కా మి ము, కి ట్ట వ ర్జిత ము, ఛర్మి, తే
జము-తేజస్సు, బిందువు, బీజము, భగము,
మదము, వీర్యము, సుకృము, శుక్లము, శుచి,
హిరణ్యము. (తె). - సాండు. తద్వి. -
గ. ఆండుదానిరజస్సు. - ముట్టునెత్తురు-రజస్సు
నకు: - (చూ, రజస్సు. 3); ౨. ఆండు
దానిరక్తమును మ గ వా ని రే త స్సు ను
కలిసినముద్దకు: - కలిలము, కులపలము; 3. ఏ
నుండురేతస్సునకు: - మదము; ౪. (స్త్రీ) పౌ
దమా ర్జనమునకు: - (తె). - త్రముట్టు, ముట్టు,
ససుగతి-సమర్థ. ("చూ, హిరణ్యము. 5.");
2. పాదరసము: చూ, నూతము.

రేతిరి. వై. వి. = రాతిరి: చూ, రాతిరి.

రేత్తిరి. వై. వి. = - వై. -

రేత్తిరి. వై. వి. = - వై. -

రేదొర. ద్వ. వి. చంద్రుగిడు: చూ, హిమాంశువు.

రేద్దిమ్మతి. ద్వ. వి. (రే + తిమ్మరి) రాత్రిం
చరుడు. ఉ. రా. 3, ఆ. 43: చూ, రాక్ష
సుడు. 1; 2. దొంగ: చూ, హారకుడు.

రేద్దిమ్మరీడు. ద్వ. వి. 1. దొంగ: చూ, హార
కుడు; 2. నిర్వతి: చూ, సోఁకులతేడు.

రేనాడు. దే. వి. దేశవిశేషము, రేవు: చూ, నీరు (1).

రేను. దే. వి: చూ, రూ-రేను.*.

రేవకడ. ద్వ. వి. (రేవు + కడ) రూ-రేపాడి
ఎల్లి, రేవు-తేవు.

రేపాడి. దే. వి. - వై. - కాశీ. 7, ఆ. 259.
(రేపాడియనుచో ఆడియనునది అది పండి
దని యెఱుంగునది) (చూ, ఏడాది.)

రేవు. నే. వి. - వై. -

రేవుడు. వా. విణ రేవుడు. మాఱబడినవాఁ
డు: చూ, వ్యాధుడు. 2. [హిమాంశువు.
రేహాలతిమగడు. ద్వ. వి. చేందమాను: చూ,
రేఫము. సం. వి. అ. పుం. 1. రవగ్గము: చూ,
వగ్గము 1. విణ. 2. ఆధమము: చూ, హీనము. 2.

రేఫముడు. సం. విణ: చూ, రేవుడు.

రేవుడు సం. వి. - వై. -

రేబ. దే. వి. శయ్యవైపఱపు, రేవు: చూ,
శయ్య. 1. [రాత్రి].

రేయి. వై. వి. = రాత్రి. రూ-రే-రేయి: చూ,
రేయింతిమాను. ద్వ. వి: చూ, సముద్రము.

రేయినెల్లు. ద్వ. వి: చూ, రేహాలతిమగడు.

రేయు. దే. అ. కి. 1: చూ, విజృంభించు;
స. కి. 2. ఖండించు రాఘ. 4, ఆ. 148:
చూ, నెలగు.

రేయెండ. ద్వ. వి: చూ, వెన్నెల. 1.

రేతేడు. ద్వ. వి: చూ, రేహాలతిమగడు.

రేల. వా. వి: చూ, రూ-తేల*.

రేవ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. నర్మదానది: చూ,
నది; 2. నీలి*: చూ, సంజరి. [విశేషము.
రేవంతముల్లు. వా. వి. వస్త్రము ధరించుటలోని
రేవంతుడు. సం. వి. అ. పుం: అశ్వశిక్షకుడు,
కళాంకరుడు.

రేవడు. దే. వి. (రేవు + అడు) చోకలవాఁ
డు. స్వా. 3, ఆ. 104: చూ, రజకుడు.

రేవగలు. ద్వ. వి. (రే + వగలు) అహారాత్ర
ము: చూ, హార. 1.

రేవడ. దే. వి: చూ, రూ-రేగడ. వర. 2, ఆ. 12.

రేవడి. దే. వి: చూ, రూ-రేగడి.

రేవతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. సూ-రేవంతి-

రేవ: చూ, రిక్క; 2. బలరామునిభార్య:

చూ, సహధర్మిణి (భార్య:)

రేవతీంనుబండు. సం. వి. అ. పుం. బలరా
ముడు: చూ, హలాయుధుడు. 1.

రేవతీచిన్ని. దే. వి. రూ-రేవల్పిన్ని* (మల
మాతృములు జోరీచేయును.)

రేవల్పిన్ని. దే. వి. —వై.—

రేవు. దే. వి. 1. నద్యాదులయందు మనుష్యులు

దిగుట కనువుగా నేర్పఱచినదారి: నీరాట

రేవు-నీలాటిరేవు-నీ శ్యాటరేవు, రేవు.

(సం).—అవతారము, ఘటము, తీర్థము:

చూ, సరస్సు. 1. తద్వి. —నడచిపోదగిన

రేవునకు. —పాటిరేవు; 2. సముద్రమునందు

సరకులు ఎగుమతిదిగుమతిచేయుచోటునకు: —

(సం).—అవతారము, ఘటము, తీర్థము:

చూ, సరస్సు. 1; 3. రేవాడు, కరవా

కనట్టణము: చూ, దేశములు. ౧2.; 4. చూ,

రేగు*. య. 2, ఆ. 47; 5. చోకలవారి

చోకిరేవులరెక్క. “ఎన్ని రేవులు ఉత్తికను”

రేవుజేక్కి. దే. వి. గాడిద: చూ, రాసభము.

రేవుబోయ. దే. వి: చూ, సరంగు.

రేవువాడు. దే. వి: చూ, రేవడు.

రేవెలుగు. ద్వ. వి: చూ, రేపాలెమిగుడు.

రేవెల్లు. ద్వ. వి. —వై.—

రేవెల్లుజోడు. ద్వ. వి: చూ, నూర్యుడు.

రేగు. దే. వి. 1. మేలుకన: చూ, లాఘవము.

1; వా. 2. ఒకానొకమక్క: చూ, రూ-

తేమే. (రేమే అవి కొందరు); విణ. 3. మే

లుకనిది: చూ, లాఘవము. 1.

రేనుగుడ్డ. దే. వి. చేతిగుడ్డ: చూ, వస్త్రము.

రేసాది. వై. వి. కంకరి: చూ, లేవము.

రై

రై. సం. వి. వి. పుం. —రో. ధనము: చూ, హి

రణ్యము. 3. [కంచెల: చూ, వస్త్రము.

రైక. దే. వి. రూ-రవిక-రైక-అయిక-అవిక,

రైటరు. వా. వి. గుమాస్తా (క్లర్కు.)

రైటు. వా. వి. ఒప్పు, కృమము. (రాంగునకు
వ్యతిరేకము.)

రైతు. దే. వి. రూ-రయితు: చూ, నేద్యకా

డు. తద్వి. —౧. భూస్వాతంత్య్రము లేని

రైతునకు. —పాయకారి; ౨. పొలము కా

పునకు. —పొలమరి. (మిగతవానికి “చూ,

నేద్యకాడు.”)

రైలు. వా. వి. 1. ఇనుపపట్ట; 2. పొగబండి:

(ట్రైన్): చూ, శకటము. 1. (చూ, బండి.)

రైవతకము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శీలక;

2. ఎట్టికీత్తలిక: చూ, శర్కరాంకము.

రైవతుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శివుడు.

రొ

రొ. దే. అవ్య. 1. సంబుద్ధియందు స్త్రీవాచకం

బులకనుపయిక్తమగునది. (ఉదా. —

అక్కరొ, ఇంతిరొ, రమణిరొ మొ.) రూ-

రో; 2. పృశంసార్థకమునందు తద్వాచక

శబ్దంబులకను పయిక్తంబగునది. “అమ్మ

రొ.”: రూ-రో. [శబ్దము. 1.

రొంజోడు. దే. వి. పృలాపము, పదరు: చూ,

రొండి. దే. వి. 1: తుంటి, మలుగు; 2. నడుము

యొక్క పార్శ్వభాగము: చూ, పీగు. 1.

రొండివేర్చెలు. అం: చూ, విన్నాణములు.

రొండు. దే. వి. రూ-రొడ్డు, రొప్ప, రోజో,

శ్వాసరోగము: చూ, వగరువు.

రొండుడు. దే. వి: చూ, రూ-రొంజోడు.

రొంప. దే. వి: పడిసెము. (సం).—పీనశము-

పీనసము. తద్వి. —(సం).—పృతిశ్వాసము-

పృతిశ్వాసము- పృతిశ్వాసము-పీనశము-

పీనసము. (వైద్యకాస్త్రమునందు పృతిశ్వాస

పీనశశబ్దములు పృత్యేకములు.)

రొంపి. దే. వి: చూ, సుబ్బలి.

రొంపిదుక్కి. దే. వి. నీళ్లుగట్టి అడుసు గాదున్ను
ట (మఱియొకటి వెలిదుక్కి): (చూ, కుదవ.

1.): చూ, నేద్యము.

రొంపిమాను. దే. వి. రొంపిదున్ని నపిమ్ముట మిట్ట
వల్లములు సరిపఱచేటకు మీఁద పాతం చెడు
మాను: పోకమాను. [శ్రీయఁడు.

రొక్కపువొర. ద్వ. వి. కుబేరుఁడు: చూ,
రొక్కపువూట. ద్వ. వి: అరువుబూట.

రొక్కము. నై. వి. 1 = రోక. చేతి వెల, నగదు
(చూ, విత్తము. 1.): 2. = ఋక్. ధనము
చూ, హిరణ్యము. 3; 3: చూ, సమాహము.

రొక్కములతొండు. ద్వ. వి: చూ, రొక్కపువొర.
రొక్కారొక్కములు. నై. వి. బ. బహు
విధములుగలవి: (సం).— ఉచ్చావచము,
నైకభేదము.

రొక్కించు. నై. స. కి. 1. రొక్కపఱచే,
వా. 2. నొక్కినొక్కియడుగు.

రొచ్చే. దే. వి. 1. అపవాదము: చూ, నెగ్గింపు;
2. అడుసు. రూ-తొచ్చే: చూ, నుబ్బలి;
3: చూ, నుచ్చే. 1; 4. మాణిగ్యము: చూ,
మలినము. 1; వా. 5. రూ-తొచ్చే, తూ
ముకాల్వలనెంక బాతెడు మఱికిబంది:
చూ, నుబ్బలి.

రొట్ట. దే. వి. 1. ఉపకాళి: చూ, కాళి. 1;
వా. 2. ఆకులపోవు.

రొట్టియ. దే. వి. రూ-రొట్టె: చూ, భక్ష్యము.

రొట్టె. దే. వి.—నై.—

రొడ్డు. దే. వి. 1: చూ, రూ-రొండు; వా.
2. పులుపు, పుల్లన. “చేల్లరొడ్డుగానున్నది”

రొడ్డుడు. దే. వి: చూ, రూ-రొండుడు.

రొద. నై. వి.=రుత. రూ-రొదాళము. 1. ధ్వ
ని: చూ, స్వరము. 2; 2. కలకలధ్వని: చూ,
స్వరము. 2.

రొదాళము. నై. వి.=రుత.—నై.—

రొదాళించే. నై. ఆ. కి. ధ్వనించు: చూ,
శబ్దించు.

రొప్ప. దే. ఆ. కి. 1. కూయు: చూ, శబ్దం
చే, 2. (పులి) కూయు: చూ, శబ్దించు;
౩. కి. 3. కోపించు: చూ, రోపించు;
4. తఱుము: చూ, వెంబడించి పరిగెత్తిం
చు; 5. ఉచ్చాటనముచేయు.

రొమ్ము. నై. వి.=కర. రూ-తొమ్ము. 1: చూ,
వక్షము. 1; అం. 2: చూ, తాడితాంగము
లు; 3: చూ, నఖక్షితస్థానములు.

రొయి. దే. వి. 1. నింద: చూ, నెగ్గింపు;
2. రూ-రొయ్యి, రోతిబూడిద, కట్టెనిచ్చ
మీఁదినిగుఱు: చూ, సిగర. 1 (ధృష్టము.)

రొయ్య. దే. వి. చిటుచేవ: చూ, మత్స్యము. 1.

రొయ్యి. దే. వి: చూ, రూ-రోయి. 2.

రొల్లు. దే. వి. 1 పరిలాసము: చూ, శబ్దము. 2;
ఆ. కి. 2: కలవరించు, వనపు, పలవించు,
పలపు, పలుము, పలవరించు-పల్లరించు.
(సం).—పరిలాపించు. (“చూ, శబ్దించు”.)

రొట్టు(ట్టు). వా. వి. 1. నిష్ఠరము; 2. అపరిశిష్ట.

రొ

రో. సం. వి. వి. పుం. 1. ధనము: చూ, హిర
ణ్యము. 3; నై. వి. (1). రూ-రోయి. లం
కెనిల: చూ, కుల్కము. 3; (2) పంచెము:
చూ, వ్యవహారము. 4; (3) కుదుప, తాకట్టు:
చూ, వారకము (1); (4) ఎరపు, చేబడుఱు:
చూ, వారకము (1); (5): చూ, ఒక్కయ
ము; (6)=రై. ధనము: చూ, రో. 1; అవ్య.
(7): చూ, రూ-రో. 1; (8): చూ, రూ-
రో. 2.

రోంత. నా. వి. (రవ్య + అంత) రూ-రవ్యంత.
కొంతెనిము, పుల్లమువిద్యాలయ

రోకటిబండ. దే. వి. 1. శతపది: చూ, సర్పము; 2. పొన్ను లేనిపొట్టిరోకలి, బండ: చూ, రోకలి; 3. కోర్పుపుచ్చిక*: చూ, సింహపుచ్చి.

రోకటిలోడలదూర్చి రోకలిపోటులకు చెరు పవచ్చేనా? లో. కార్యకూరత్వమందు వెనుకంజేతయే చూడదు. “ఉదా.—కాకున్నవి కాకమానవు. రోకటిలోడలదూర్చి రోకటిపోటులకు చెరుపడినా?” (నీతి చంద్రిక—మిత్రలాభము)

రోకలి. వై. వి.=గోకిల: (సం).—గోకిలము, పేళలము, ముషలము—ముసలము. తద్వి. ౧ పొట్టిరోకలికి.—బండ, రోకటిబండ; ౨. బరరాముని రోకలికి:—(సం) సౌనందము. (“చూ, సౌనందము.”)

రోకలితాల్పు. ద్వ. వి. బలరాముడు: చూ, హాలాయుధుడు. 1.

రోకలిపోటు. వా. వి: దంపు-దంపుడు, కొట్టుము. (సం).—అపహాసము.

రోజి. దే. వి. 1: చూ, వగరుపు; వా. 2. రేలబగలు: చూ, రూ—రోజి; ఆ. క్రి. 3: చూ, పండు.

రోజోడు. దే. వి. (రూ—రొంజోడు—రొండుడు—రొడ్డుడు—రొల్లుడు) పగ్గలాపము: చూ, శబ్దము. 2.

రోత. దే. వి. 1. నింద: చూ, పెగ్గింపు; 2. (విణ). ఉల్లము, ఏవ-ఏవము, ఎంబెటికము—ఎంబెటికి—ఎప్పెరికము—ఎప్పెటికము, ఎప్పెట్టు—ఎప్పెట్టు, ఎఱబటికము, ఏవ-ఏవము, ఓకర, ఓకరింత, ఓకిలి—ఓకిలింత, కింకిరి పాటు, కింకిరి, చీడలు, నవ్వు, రోత, విసపు—విసుగు—విసుపు—విసుపు. (సం. ప).—ఆ నిష్టము, ఆ పీఠి, ఆ సహ్యము, అసహ్యము, అసర్తము, బుద్ధియ, ఏహ్యము,

ఘృణ, జుగుప్స, హిణీయ—హుణీయ. తద్వి.—మిక్కిలిరోతకు.—ఎప్పెట్టు, ఏక్కు(వా)(యామ్ము)(“చూ, హుణీయ.”) రోతకాడు. దే. వి: ఏవకాడు, రోతగొట్టు, రోనుబడి. (సం).—అసహ్యుడు.

రోతగొట్టు. వా. వి.—వై.—రోతగించే. దే. ఆ. క్రి: చూ, రోతపడు. రోతపడు. దే. ఆ. క్రి: ఈసరించే, ఏవగించే, ఏవపడు, ఓకరించే—ఓకరించే, గోరపడు, రోతగించే, రోయు. (సం).—అసహ్య పడు, అసహ్యించే. [చెలివాడు.

రోతలమరి. దే. విణ. నిందితుడు: చూ, రోతిబూడిద. దే. వి: చూ, రొయి. 2.

రోక. దే. వి. మూల: చూ, హరిత్తు. 1.

రోకము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఓడ: చూ, హాడము; 2.—రుంకము. బెజ్జిము: చూ, రంధ్రము. 1; 3. కదలిక: చూ, లోలము; పుం. 4. వెలుగు: చూ, వెలుగురు. 1; 5. రొక్కపమ్మకము: చూ, విక్రయము; 6.—రొక్కము. ధనము: చూ, హిరణ్యము. 3

రోకు. దే. వి. లలి: చూ, వికాసము.

రోగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. (దీనిచేత తపింపజేయబడుదురు): అంహతి, ఆతంకము, ఆపము, ఆమయము, ఆయోగము, ఉపతాపము, కాసుపు, కిల్బిషము, క్షీద్రము, గడము, గుడము, భంగము, రుక్కు—రుజ, రుక్తత, వికారము, వ్యాధి, స్పర్శము, హనుపు. (అవ్య).—అతి, కచ్చిత్. (తె).—జీబ్బు, తెగులు—తెపులు, నలక—నలకున—నలి—నలుకున, నొవ్వి—నొవ్వ—నోవి—నోవు, నుస్తి, (“చూ, హనుపు. 4.”). తద్విశేషములు.—౧. రోగవిశేషములు.—అక్కి; అతిమూర్ఖము; అమిషి; ఊరు స్తంభము, ఊదుంబరము; ఊపనర్దికము; కడరము; కురము; గడము.

గరము; గర్భభగదము; గుల్మము, ఛద్గుపు; ధ; దుర్నామము; పక్షవాతము; పాకలము; పుష్కరము; పృథ్వరము; మళకము; మహాదరము; లూత; విదారి; శర్కర; సికత; (తె).—ఎండుతెవులు; (తె).—ఎరుకుత్తుక; (తె).—చీడ; (తె).—చేండు; (తె).—చొండము; (తె).—నత్తి; (తె).—మరిమిడి ఇత్యాది; ౨: అంతర్వమి, అజీర్ణము, అజీర్తి, అమబంధము, చపలతాశయము, వాయుగండము. (తె).—అజగము, అజగమి, అజమవ-అజుమన, అజ్జియము-అజ్జియము, ఉబ్బరము, ఉబ్బు, కడుపుబ్బు, పొంగరము, పొంగరింపు, పొంగు, ముష్టి-మట్టయ; ౩: ఆక్షేపకము, ఆధాతము, ఆర్ధివము, ఖల్లి; ౪: ఉత్పాదిక, ఉద్దేహిక, ఉపజిహ్వక, కంఠకాలుకము, గలకుండిక-గళకుండిక, గళాంకురము, ఓవి, రోహిణి, పట. (తె).—అంగిటిముల్లు, అరిమి, కొండనాలుక, కొవ, చిటునాలుక. (చూ, రసన. 1.); ౫: ఉపతప్త, ఉపతాపము, ఖిద్యనానము, స్పర్శము, స్పృష్ట; ౬: ఉపదంశము. (తె).—కొటుకు, కొటుకుపుండు, సనాయి; (తె).—అడ్డకట్ట; పచ్చేసెగ; సెక-సెగ; ౭: ఉచ్చాస్యసనిరోధనము, ఉచ్చాస్యసానరోధము, యావకము. (తె).—ఉపిరికుట్టు, గురుకు; ౮: కండసంజ్ఞము, యోస్యర్యము; ౯: కాంతిదము, పిత్తము, పైత్తము, పైత్త్యము, మాయువు; ౧౦: కాశము-కాసము, త్తయధువు, త్తనధువు, త్తనకము, త్తయము, గదాగ్రణి, యత్తము. (తె).—అజుగుచెవులు-అజువుచెవులు, ఉక్కిస, ఉబ్బరము, ఉబ్బసము, కక్కువాయి, కుముటు, గస, దగ్గు-

దగ్గు, నవత. తద్వి. (౧) (తె).—పాడిదగ్గు; (౨) రాజయత్తము; ౧౧: డ్రీమేహము, పృమేహము, మేహము. (తె).—చెలది, తెలుపు; ౧౨: గృధ్రసి. (తె).—కిరుదెన; ౧౩: గృహణికి:—అతిభేదము, అతిసారము, అన్నగంఢ, ఆమము, ఉత్థానము, ఉదరామము, గృహణి, పాచనము, పృవాహిక, రత్న, సారము. (తె).—దోము, పాచేము, పారుడు, పాపనము, బంక, బేది. తద్వి. (౧): నెత్తురుబంక; (౨): సీతభేది; ౧౪: సప్తి. (తె).—చేప్పి-రూ-సప్తి; ౧౫: (తె).—చెవ్వ, చెవ్వకాయలు; ౧౬: (తె):—చెలది-చెలిది-చెల్లి; ౧౭: జ్వరభేదములు—(౧): అభిఘాతము; (౨): ఆహికము. (తె).—సాలి, పాలి; (౩): అనురాపము, ఓజోశనము. (తె):—గాలివేత; (౪): కూటపాకలము, పిత్తజ్వరము; (౫): కూటపూర్వము, తిరోషజము, పాకలము; (౬) జ్వరము, జూర్తి. (తె).—కాక-కాక, పులకరము, పులపరము, వెక్క, చెచ్చే, వేకి; (౭) (తె).—తాకుడు. ఇత్యాది; ౧౮: (తె).—తెగులుగొంటు-తెవులుగొంటు-తెవుగొంటు; ౧౯: సజ్జోనకు. (చూ, శైత్యము. 1.); ౨౦: తెనుడకు—(చూ, శ్లేష్మము.); ౨౧: మరిడీవ్యాధి, విఘాచిక. (తె):—కలరా; ౨౨: మూర్ఛకు. (చూ, సామ్మ.); ౨౩: జేన్నికి. (చూ, సన్నిపాతము); ౨౪: కంటి తెవులునకు. (చూ, చార్వము); ౨౫: కంటికి. (చూ, దిదురువు); ౨౬: పాండురోగమునకు.—పాండువు. (తె).—పాలుడు; ౨౭: వ్యాధినిర్ణయమునకు:—సముత్థానము; ౨౮: కుష్టువునకు. (చూ, సితము. 1.); ౨౯: తలనొప్పికి. (చూ, శిరోభారము);

30. వాంతికి.-(చూ,వాంతి); 30. శుశూచక
మునకు.-(చూ, స్ఫోటకము.); 31. వెక్కిళ్ళ
కు.-(చూ, హిక్క. 1) 32: లక్కతెవులు;
33: అంకుతెవులు. ఇత్యాది. (“చూ, హను
వు. 4.) 2. కుష్ఠేషధము: చూ,మందు. 1-3.

రోగహారి. సం. వి. న్. పుం. 1. జోమ*: చిత్ర
కము, చిత్రకేతువు, జామ, జామి. (తె).
జేమి, జోమ-జోమి; 2. బూడిదగుమ్మడి:
చూ, సర్వతోధధి; విణ. 3: చూ, వైద్యుడు.
రోగి. సం. విణ. (న్. ఈ. న్.): చూ, వ్యాధి
తుడు. తద్వి. — అతిసారకి. ఇత్యాది.

రోచన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. గోరోజనము, మంగళ్య,
క్షీతి: చూ, రాజాగ్నము; 2. ఉత్తమస్త్రీ: చూ,
స్త్రీ; 3. ఎఱ్ఱగలుష*: చూ, సహస్రవత్రము.

రోచనము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కొండబూరు
గు*: చూ, వారిజేము. 2; విణ. 2. పృకా
కించేనది: చూ, శుభ్రము. 5.

రోచని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. రూ-రేచని.
తెల్ల తెగడ*: చూ, సర్వానుభూతి; 2: కం
పిలము- కంపిల్లకము-కంపిల్లము, కరం
బము, కర్కశము, చంద్రము, జాతి, రిక్తాం
గము. (తె). — కంపిల్లము.* ((సం) రంజ
కము అని కొందఱు.)

రోచమానము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గుఱ్ఱపు
మెడనుడి: చూ, హయము; అం. 2: చూ,
అగంతుకములు. 653. పొరట.

రోచిష్టావు. సం. విణ. (ఉ): చూ, విభ్యాష్ట్రు.

రోచిన్సు. సం. వి. న్. న. 1. మార్కకరణము:
చూ, హయనము. 2; 2. కాంతి: చూ,
వెలుతురు. 1.

రోచో. వా. వి. 24 గంటల (80 గడియల)
కాలము: ఓర, తారీఖు, లేది, దివి, నాడు,
నిచ్చే, పూట, పొద్దు-సొద్దు, రేలుగలు-
లేవగలు, రోచో (అని కొందఱు). (సం). -

అహోరాత్రము, కల-కళ, కేరలి, దినము,
దినసము, వాసరము, హార. తద్వి. —
౧. ముప్పదికాస్తలకాలము, 580 తెప్పపా
టులకాలమునకు: (సం). — కల-కళ; ౨. పృథి
దినమునకు. — నాడునాడు, నానాడు.
(సం). — అనుదినము, దినదినము, పృథిదిన
ము, పృథ్వీహము; (చూ, వాసరము); 3. పుణ్య
దినమునకు. — (సం) పుణ్యాహము; (వగలుము
న్నగువిశేషములకు “చూ, వాసరము.” “చూ,
హార. 1.”)

రోటు. దే. వి: చూ, వక్రము. 1.

రోటువోవు. దే. అ. కిరి: చూ, వంకగవోవు.
రోడ్డు. వా. ప. కంకరపోసినబాట “ట్రం
కురోడ్డు”: చూ, స్పృతి. 1. (మార్గము. 1.)

రోదనము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, శోకము;
2: ఆశ్రయము-అస్రయ-అస్త్రయ, అశ్రువు-
అస్రవు, ఆరామకాకము, ఊచ్చము, సేత్రాం
బువు. (తె). — కన్నీరు-కమ్మనీరు, నీరు.
 (“చూ, సలిలము.”) అం. 3: చూ, రతిధ్వనులు.

రోదము. సం. వి. అ. న. భూష్యాకాశమధ్యము:
రూ-రోదసి-రోదస్సు, ద్యావాపృథులు.
ద్యావాభూములు. (తె) — మన్నమిన్ను.
తద్వి. — రెండు దరులనడుమునకు: — పా
త్రము, వంకము.

రోదసి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. మన్ను: చూ,
హరిపీయ. 2 (భూమి. 1.); 2. మిన్ను: చూ,
సురవర్తము; 3: చూ, రూ-రోదము.

రోదస్సు. సం. వి. న్. న: చూ, రూ-రోదము.
రోదించే. సం. అ. కిరి: చూ, శోకించే. 2.

రోధనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బుధుడు: చూ,
రామావు. 2.

రోధస్సు. సం. వి. న్. న: కచ్చము, మాలకము,
మాలము, ఘట్టము, జతటము, తటి, తీరము,
పృతీరము, తిర్పటము, నిశంబము, పాట

కము, పాత్రము, మర్యాద, వారణ, వేల, శంఖము. (తె.ప).-ఎడగడ్డ, బిడ్డ, పీఠ, కర, గట్టు, చెలియకట్ట-చెలియలికట్ట-చెల్లెలికట్ట, తట్టు, దరి, పాంత. తద్వి. - ౧. సముద్రతీరమునకు. - కూలదిక్కు. (తె) - ఏ నానము;

౨. ఈవలనలిదరులకు. - పారావారము.

రోధించే. సం. స. కి. అడ్డగించే: చూ, సం రోధించే.

రోన్ని. వా. వి. (రవ్య + అన్ని) కాసిన్ని, రోసిన్ని. రోధవక్ర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, నది.

రోపట్టు. దే. వి. రోయి: చూ, శుల్కము. 3. రోపణము. సం. వి. ఆ. న. 1. మోపుట: అధిష్టానము, ఆరోపణము, ఆరోపము, రోపము, (ఆవ్య). - అతి; 2. పైరుచేయుట: రోపము.

రోపము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, బాణము. 1;

2: చూ, రోపణము. 1; 3: చూ, రోపణము. 2.

రోబంటరి. వా. వి. అసవిపంది: చూ, నూకరము.

రోమంధము. సం. వి. ఆ. పుం. పశువులచర్మితచర్మణము: (తె). - నెమరు.

రోమగుత్సము. సం. వి. ఆ. న. చామరము: చూ, సురటి.

రోమము. సం. వి. న్. న. రూ-లోమము.

తనూపహము. ముఖము శిరముతక్క-దక్కినదేహమునందుగల వెండుగ్గిక, బొమ్మ: చూ, వెండుగ్గిక; 2. కుప్పడు: చూ, ఉన్ని; అం. 3: చూ, దేహరోమము. 1-2.

రోమరాజి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, శిఖరిణి. 4.

రోమవిక్రియ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రోమాంచము.

రోమశ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తోటకూర*: చూ, మారిషము.

రోమశము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పంది: చూ,

నూకరము; 2. గొటె: చూ, మేషము. 1;

3: అమలకీదళము, గోమేధికము. (తె) -

అకుపత్రీ, లవంగపత్రీ; విణ. 4. వెండుగ్గికలు గలది. [చూ, హరివాలాకిము.

రోమశి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ములాదోస*: రోమశుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శరీరమునందు

ఎలుగునకువలె నిడు వెండుగ్గికలుగలవాడు. రోమహగ్నణము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, రోమాంచము; పుం. 2. తాండ్ర*: చూ, సంవర్తము. 3.

రోమహర్షణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒక నూతుడు.

రోమాంచము. సం. వి. ఆ. పుం. (రోమముల గగ్గరుపాడుచేట): అవశుభాశిక, అకసనము, ఉద్ధర్మితము, ఉన్నిచ్చిగు, కంటకము, కూపాంగము, ణ, త్వక్ష్మప్పము, త్వగంకురము, పులకము, పులకాంకురము, పులము, రోమవిక్రియ, రోమాద్భేదము. (తె. ప). - గగురు-గగ్గరు, గగురుపు-గగుర్పు, గగురుపాటు-గగుర్పాటు, గగురుపాడుపు-గగుర్పాడుపు, గరు, గరుచాల్పు, గరుపాటు, గరుపాటు, నిడువెండుగ్గిక, పులకరము-పుల్కరము, పులకము-పుల్కము, పులకలు-పుల్కలు, పులు, మైమోజే. (చూ, సంధిమము.)

రోమావలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ 1: చూ, రోమరాజి; అం. 2. (నూగారు): చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు. (గొడ్డులోనుండి తొమ్మునడుములకు నడుచుచీమల చోలవలెనున్న నుఖపతియు భాగ్యవతియు నగును.)

రోయి. వై. వి. 1. నింద: చూ, సెగ్గింపు;

2: చూ, రూ-రో. (4); 3: చూ, రూ-రో. (5); 4: చూ, రూ-రో. (1); 5: చూ, రూ-రో. (2); 8: చూ, రూ-రో. (3).

రోయిని. వై. వి. - రోహిణి. బండిరిక్క: చూ, రిక్క.

రోయి. దే. వి. ధనదానము: చూ, స్పర్శము. 3.

రోయు. దే. ఆ. కి. చూ, రోతపడు, స. కి. 2: చూ, వెదకు; 3. నిందించే: చూ, సెగ్గింపు; 4. విడుచే: చూ, విసర్జించే.

రోయట. దే. వి: చూ, వెదకుడు.

రోరవము. వై. వి. = రోరవము. నరకము: చూ,
సంవోరము. 2. (చూ, నరకములు).
రోలంబము. సం. వి. అ. పుం. రూ-లోలంబ
ము. తుమ్మెద: చూ, నట్పదము.
రోలు. దే. వి. 1: చూ, రూ-లోలు; వా. స.
కి. 2. కొట్టు; 3. విలపించు.
రోలుమౌళు. దే. వి: చూ, లోలుమౌళు.
రోవి. దే. వి. ఒకచెట్టు: చూ, వృక్షము.
రోవెల. ద్వ. వి. లంజీను ఇచ్చెదనని ఒప్పుకొ
నినెల: చూ, రోయి. 4.
రోవెలది. ద్వ. వి: చూ, వేర్వే.
రోపణుడు. సం. విణ: అతిధి, అభిసేతుడు,
అమర్షణుడు, అయస్థుడు, ఉచ్చింగతుం
డు, కుపితుడు, కృత్యుడు, కోపి, కోపి
తుడు, కుర్మిడు, మాంయడు, కోర్ధనుం
డు, కోర్ధియుడు, కోర్ధి, గాతువు,
తామసి. (తే. ప).—అక్కసి, అక్కను
కాడు, కిసుకకాడు, కోపకాడు, చుచ్చిరి.
తద్వి.-అత్యంతకోపనుడు, కోర్ధిమూర్ఖ
తుడు, చండుడు. (తే).—చిట్లకట్టియ. చిట్లు
కట్టియ-చిట్లకట్టె-చెట్లకట్టియ-చెట్లకట్టె.
రోపము. సం. వి. అ. పుం. (దీనిచేత హింసిం
పబడును) = రోసము: రూ-రుస, అనురము,
అనూయ, ఆగ్రహము, ఆవేగము, ఉత్కో
ళము, ఉత్సవము, కలుషము,
కల్మాషము, కోపము, కుర్ధ, కోర్
ధము, క్షేళము, శిశువుము, గర్జనము,
టంకము, తి, తమిసము, ప్రతిఘము, భా
నుము, మత్సరము, మయ్యపు, యట్టు, విప్ర
తీహరము. (అవ్య) —అయె, ఆ, ఈ, ఉ,
ఏ, కచ్చిత్, హం. (తే. ప).—
అంకపాంకములు-అంకపాంకాలు-అంకా
పాంకములు-అంకాపాంకాలు, అంగద, అం
జేలము-అచ్చెలము, అక్కను, అలక-అలక-
అలకువ-అల్క, అకరము, ఈరస-ఈరస

ము, ఈను, కనరు, కనలు, కరక, కలుచే,
కనరు-కనురు, కసి, కాంతాళము-కాతాళము,
కాక-కాక, కింక-కింకిరి, కింకిరిపాటు,
కిసుక-కిన్న-కిసుకము, కిసుపు, గంటు,
గుట్టు, గొడ్డ, గొడ, చిందలు, చిందు, చిట
చిట, చిటపాట, చిడిముడి, చిరావు, చిట్ట-
చిట్టు, చెరచెర, జిద్దు, తుకతుక, నేన,
పిసాళము, పున్ను, పెలుచేన-పెల్చ-
పెల్చన, పల్లదనము, పల్లదము, పైడా
లము, బయిడాలము - పైడాలము,
మంట, రోసము, విడి, సిడియిడి, సీసము,
పొక్కన్న. తద్విశేషములు.—1: (తే) —
ముంగోపము-ముక్కోపము; 2: ఉత్కో
ళము, పర్ణియకోపము. (తే).—ఉత్కూరోస
ము, ఉజనిరోసము, నెయ్యపుటలుక, చాలయ
లుక-సాలయలుగ, రవరివ; 3: (తే).—చితిచితి;
ర. కోపభేదమునకు. — (అవ్య).
ఇ; 2. కోపభాషమునకు:—కుంతము; 3. బ్రహ్మ
కోపమునకు. —కకోపము; 2. స్త్రీలకు పు
రుషులయొడంగల కోపమునకు. —చూసము;
౮. విణ. కోసము నొందినది అనుటకు. —
అయస్తము, ఉచ్చండము, మత్సరము; అం.
2: చూ, సంచారీభాషములు. (“అగుమాగు
మొక్కడిబోయెదవు. మేము రామభటుల
మని యెఱుంగవో! ఈవరుగు చునుపురం
బున కేజోమి.”)

రోపిండ్ సం. అ. కి: అగ్రహిండ్, రోపిండ్,
కోర్ధిండ్, గర్జిండ్. (తే).—అచ్చెలిండ్,
అలుగు-అల్లు-అలుపు, ఈరిసిండ్, ఈసడిండ్,
ఎజగొను, ఎజ్జవాలు, కటకటంబు, కనలు,
కనారిలు, కనరు-కనురు, కాంగు-కాంగు,
కింకిరిచు, కినియు, కిసువము-కిన్నడు, కరలు,
కోజగొజలాడు, కోపగిండ్, కోపగిల్లు,
గాసిలు-గాసిల్లు, చిలులు-చిల్లు, తివుడు,

పదరు, పనుకు, పిసాళించే, రోష్టు, రోసిం
చే. (స. కిరి).—కొరకు, రోపగిల్లు.
రోసము. వై. వి.=రో: చూ, రోసము.
రోసించే. వై. ఆ. కిరి: చూ, రోసించే.
రోసిన్ని. వా అప నుంత. (కాసిన్నివంటివి.)
రోనుబడి. దే. విణ. రోతగొట్టు: చూ, రో
తకాడు.
రోహణము సం. వి. ఆ. న. 1. ఎస్కుట: చూ,
పాకకుడు. 1; పుం. 2. ఒకకొండ: చూ,
హిమాలయము (పర్వతము.)
రోహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, రోహ
ణము. 1; 2. మొక్క: చూ, మొక్క. 1.
రోహి. సం. వి. ఇ. న్. పుం. 1 మట్టి*: చూ,
వటము. 3; 2: దాడిమపుష్పము, స్థిపాశతురి
పు, రోహితకము-రోహితము. (తె).—
ములుమోదుగు *: 3: చూ, రావి. *.
రోహిణము. సం. వి. ఆ. పుం. బాడిదము*:
చూ, వారిదము. (1).
రోహిణి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). 1.=రోయిని.
బండిరిక్క: చూ, రిక్క; 2. అంగిటిముల్లు:
చూ, రోగము. 1—ర; 3. ఆవు: చూ,
ధేనువు; 4. తొమ్మిదొండకన్యక, గౌరి
(చూ, యావనభేదములు); 5. బలరాముని
తల్లి: చూ, నవతిరి. 1; 6. రూ-కటుకలో
హిణి*: చూ, శకులాదని. 1; 7 తెల్లచేండరి*:
చూ, వెలిచేండరి: అం. 8: చూ, పుత్తులు.
రోహిణీద్వయము. అం: కటుకరోహిణి, పీత
రోహిణి *. (2) [చూ, హిమాంశువు.
రోహిణీకుండు. సం. వి. ఆ. పుం. చంద్రుండు:
రోహితకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ,
రోహి. 2.*; 2. కెంపు: చూ, రత్నములు.
రోహితము. సం. వి. ఆ. న. 1. చేక్కనియిం
ద్రానినున్న: చూ, బాణము. 1; 2, పంకుమ
పువ్వు: చూ, సహిషిణి; 3. సెత్తురు:

చూ, రక్తము. 1; పుం. 4. ఎఱుపు: చూ,
వర్ణము. 6; 5. ఎఱుచేచ: చూ, మత్స్యము. 1;
6. సరిమృగము: చూ, సింహము;
7 ములుమోదుగు*: చూ, రోహి. 2; విణ.
6. ఎఱుపుగలది. చూ, వర్ణము. 8.
రోహితాశ్వుండు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-
రోహితాశ్వుండు 2. (వాడుక).
రోహితాశ్వుండు. సా. వి. ఆ. పుం. 1. అన్ని: చూ,
వహ్ని. 1; వా. 2 హరిద్రంపురినికొమారుండు:
రూ-రోహితాశ్వుండు-రోహితాశ్వుండు.
రోహిషము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-కాహిష
ము. కొండగొట్టె (రోహిషముని చకారాది
గాకొండలు): చూ, హుడువు (మేము. 1)

రా

రాంధము. సం. వి. ఆ. న. పంజేయనువాద్య
ము, రుంజే: చూ, పిశా.
రాచికుండు. అం. మృచుమఘరముగలగవికెనిచిం
చేవాడు: చూ, కృతికర్త.
రాత. వై. వి.= రాహుత: చూ, రూ-రపుత్తు.
(గ్రువు అను ఒదిముకడ (ఆ. కిరి) కొట్టినే
సి *పి* అనివార్చుము.)
రాతు. వై. వి.=—వై.—
రాద్రిము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఎండ: చూ,
వెలుగు. 3; 2. చినముయొక్క మొదటి
భాగము: చూ, వాసరము. (చూ, చినభాగ
ములు); విణ. 3. భయంకరము: చూ, కార
వము. 2; 4. తీర్థము: చూ, వేడిమి. 2;
అం. 5: చూ, రసములు-రసవృష్టులు;
6: చూ, తానములు. 3 (పి-క-హి-తాన
ములు.) [పుత్తులు.
రాద్రి. అం. 1: చూ, సంవత్సరములు; 2: చూ,
రాసు. వా. వి. 1. గుండ్రం; 2. పరియాణము-

కావ్యకము. సం. వి. అ. పుం. తగరము: చూ, లోవాము. 1. [ము. 1-2-3.

కావ్యము. సం. వి. అ. న: చూ. రూ-రూప్య కామకము. సం. వి. అ. న. సంభరిదేశమునరుమ యనెడు గనియందుం బుట్టినయుష్మ: చూ, లవణము. 1.

కారవము. సం. వి. అ. పుం. 1.=రోరవము, బిడ్డ: చూ, నరకములు; విణ 2: ఆభీలము, ఉగ్గిరూ, ఉదగ్గిరూ, హోగ్రము, భయం కరిము, భీకరము, రాదగ్గిరూ, భేరుండము. (తె).--అంకపాంకములు-అంకపాంకాలు-అంకపాంకములు-అంకపాంకాలు, ఒక్కె ణ, చెడగరము, చెడుగు, పొగ్గిమిడి. తద్వి. --. రాదగ్గిరసమునకు. --ఉగ్గిరూ, రాదగ్గిరూ; ౨. భయానకరసమునకు. --ఘో రము, దారుణము, ప్రతిభయము, భయంక రము, భయానకము, భీషణము, భీష్మము, భైరవము: చూ, రసములు; 3. భయంక గత్యమునకు. --(తె). --గోరగింత; ౪. భ యమునొందినది అనుటకు. --(చూ, సాధ్వ సము.); ౫. భయమునకు. --(చూ, సాధ్వ సము.); అం. 3: చూ, ఆగమములు (చూ, ఉపవిద్యలు 418 పొంట్.)

కాలు. దే. అ. కి: రూ-గగులు-రవులు, రా జే, ఆంబుకొను, తగులుకొను-తవులుకొను- తెలుకొను. (చూ, వెలుగు. 5.)

కాలుకొలు. దే. వి: చూ, రూ-రవులుకొలు. కాలుచే. దే. పే: చూ, రూ-రవులుచే.

కాహిణ్యము. సం. వి. అ. పుం. 1. దినము యొక్క తొమ్మిదవభాగము: చూ, వాసర ము (చూ, దినభాగములు); విణ. 2. ఆవు నకుంబుట్టినది (దూడ): చూ, సోగభేయ (భేనువు).

కాహిణ్యము. సం. వి. అ. పుం. 1.

బలరాముడు: చూ, హలాయుధుడు. 1: 2. బుధుడు: చూ, రాహువు. 2.

కాహిషము. సం. వి. అ. న. కామంచి* (గొడు గుగడ్డి అనికొందిలు): చూ, తృణము. 1; పుం. 2. కొండగొట్టె: చూ, రూ-రోహి షము.

అ

అ. 2. కయత్తరము. (శకటరేఫము, బండిరే ఫము) (౧. ద్విత్వముతో: గూడుకొనిన వన్నియును వాని రూపాంతరములున్నశక టరేఫములే. ఉదా.-మిట్టు-మిటుత, కొట్టు- కొటుత, వట్టు-వటుత, మొట్టు-మొటు, అట్టు-అటుత, చిట్టు-చిటుచిటు, తొట్టు-తొ టట, బొట్టి-బొటియ, పట్టె- పటియ, మొట్టి-మొటుట, చొట్టు-చొటుచొటు, కట్టు, కటుకోల, ముట్టు-ముటుగు, కుట్టు- కుటువెండుకలు, పట్ట-పటుట, ఎట్టు-ఎ టుపు, గుట్టు-గుటుక, చొట్ట-చొటుచొ, చిట్టకూర- చిటుతలబొడ్డుతీగ, అట్టు- అటుగు, జేట్టు-జేటుజేటు, పట్టు-పటుపటు, బిట్టు-బిటుబిటు, జోట్టు-జోటుజోటు, గొట్టు- గొటుగొటు, గుట్టు-గుటుగుటు, జిట్టు-జిటుజిటు, పుట్టె-పుటియ, గొట్టె-గొటియ, కట్టి- కటియ, వట్టె-వటియ, గిట్టు-గిటుగిటు, కట్టు- కటుకలు, గట్టు-గటుగటు, ఎట్టు-ఎటుఎటు, తట్టు- తటుతలు, తుట్టు-తుటుతుటు, బట్టు-బటుబ టు, బుట్టు-బుటుబుటు, కిట్టు-కిటుకిటు, మట్టి, ఇట్టి, జెట్టి, బట్టె, జోట్ట, వెట్టి, పట్టు, గుట్టులు, తొట్టుప ట్టు, విట్టనీగి, జేట్టునబోరి, పట్టునబారి, చి ట్టునబారి, నిట్టనీలిగి, ఉట్టింక, పుట్టి, కుట్టు, కట్ట, బుట్టి, బుట్టు, తిట్టి, తొట్టి, ఉట్టుటలు మొ; ౨. ఏవిఅన్యవర్ణములతో సంయుక్తములై యుండువో యవి రేఫములుగాని శకటరేఫ ములుకావు. ఉదా.-తనర్పు, పానర్పు

ఒకరైన మొ; 2. శకటములు సంయుక్తములు కావు. ఉదా.—అజచె, అజిమి, అన్నమటిగ, క్రిక్కిరిసె, ఉజికి, ఉజిమె, ఎజిగ, ఎజిగె, ఒజిగె, ఒజిలె, ఒజిసె, కజచె, కిటిపె, కొజలె, కొజికి, గొజిగె, చేజచె, చిటిగె, చెజచె, జేజిగె మొ; ౩. ఆమ, ఉము, ఉపు అంతమందుగల శబ్దములు శకటరేఫములు. ఉదా.—కొజడు, కజడు, పెజడు, బెజడు, ఒజడు, మొజడు, నజము, నుజుము, ఉజుము, మెజుము, కజుపు, చేజుపు, వజుపు, మజుపు, ఒజుపు, చెజుపు, పజుపు, మజుపు, విజుపు, వెజుపు, అజుపు, నలుపు, నుజు, పోజిడు, పోజి మొ.) (ఉపన్యాసపర్వము)

అంకాట. ద్వ. వి. 1: చూ, వ్యభిచారము. 2: వా. 2. ఒకరికము చీటాట.

అంకాడు. ద్వ. అ. కి: చూ, వ్యభిచరించు. 2. అంకియ. దే. వి. రూ-అంకె-రంకె. అజపు, ఎద్దుఅజపు: చూ, స్వరము. 2.

అంకు. వై. వి. రంకు. 1: చూ, అంకాట. 1: వా. 2. తంటా “అంకుతెచ్చి పెట్టితివి.” అంకుబోతు. ద్వ. వి. 1: చూ, విటుడు; 2: చూ, అంకులాడి.

అంకుటాలు. ద్వ. వి. (రూ-రంకుటాలి-రంకులాడి-అంకులాడి-అంకుబోతు-అంకెత)

చూ, అంకులాడి. [రోగము. 1.

అంకుతెవులు. ద్వ. వి. సేహరోగము: చూ, అంకుమగడు. ద్వ. వి: చూ, విటుడు. అంకులరాట్నము. వై. వి. బాలురెక్కడు వలయాకారపుయంత్రము: చక్కడోల. [రిణి.

అంకులాడి. ద్వ. వి. రూ-రంకులాడి: చూ, నైస్ అంకులాడికొడుకు. ద్వ. వి: (సం).—అసతీ నుతుడు, కాలటి నేయుడు. కాలటేయుడు. కాలటేరుడు, బాంధకి నేయుడు: చూ, నూనుడు. 1.

అంకువోవు. ద్వ. అ. కి: చూ, అంకాడు.

అంకె. దే. వి. రూ-రంకె. 1. వృషభధ్వని: చూ, రూ-అంకియ; 2. ధ్వని: చూ, స్వరము. 2; 3. కేక: చూ, స్వరము. 2.

అంకెత. ద్వ. వి. రూ-రంకెత: చూ, అంకులాడి. [వృషభము. 1.

అంకెలిడు మెకము. ద్వ. వి. ఆయ్యే డెడ్డు: చూ, అండ. వా. వి. ముగడ, లండె: చూ, అంకెత. అంతిలు. దే. అ. కి: రూ-అంతిల్లు. కలకల ధ్వని చేయు: చూ, శబ్దించు.

అంతిల్లు. దే. అ. కి:—పై —

అంతు. దే. వి. 1. కలకలధ్వని. వసు. 2, ఆ. 14: చూ, స్వరము. 2; 2. రూ-అంతు-అంపె. అతిదారుణధ్వని. ఆం, భా. ప్ర. 121: చూ, స్వరము. 2, 3: చూ, సంబరము; 4. = రతి. కేళి: చూ, రూ-రంతు. 4.

అంతె. దే. వి: చూ, అంతు. 2.

అంపకాడు. దే. వి. (అంపము + కాడు) అంపముతో వలకలులో నగునవి కోయవాడు: రూ-రంపకాడు-అంపకారి.

అంపకారి. వా. వి.—పై.—

అంపము. దే. వి: రూ-రంపము. కరగనము. (సం).—కడరము, క్రికచము. తద్వి. — తరగంపియ-తరగంపె.

అంపియ. దే. వి: చూ, రూ-అంపె.

అంపిలు. దే. అ. కి: రూ-అంపిల్లు. 1: చూ, వ్యాకించు; 2: చూ, వర్ణిల్లు; 3: చూ, విజృంభించు; 4: చూ, సందడించు; వా. 5. కూయు. ఆం, భా. ద్వి. 111: చూ, శబ్దించు.

అంపిల్లు. దే. అ. కి:—పై.—(వ్యాపించుటకు. —అచ్చ. సం, కాం. 3.)

అంపు. దే. వి. 1: చూ, అంతు. 2. ఆం, భా. ప్ర. 121; 2. అదుముడు. ఆం, భా. ద్వి. 22: చూ, సమృద్ధము; 3. ధూడలులో నగువానికిని, బాలారిష్టవోషము కలిగిన చేటిగిడ్డలకును

సూచుబంగాల్ని వేయు) అచ్చే: అచ్చే (చేతి క.). (సం).—రత్న; 4. కలకలము: చూ, స్వరము. 2.

అంపె. దే. వి. (రూ-అంపియ-రంపియ-రంపె), 1. నూదిగవాడు తోలాకోసెడు సాగ నము; 2. తాలాకులు మట్టగించి కోసెడు సాగనము; వా. 3: చూ, అంపు. 1.

అప్పు. దే. వి. 1. గీత, గీటు. గాజ. 2, అ. 118: చూ, రేఖ. 3; స. కి. 2: గివులు-గీటు, గోతు, చీటు, జీరు, బరకు-బరుకు-బజుకు-బజుకు, బజుటు, మక్కు.

అచ్చే. వై. వి.=రత్న: చూ, అంపు. 3.

అట్టడి. దే. వి. 1. దూటు: చూ, నెగ్గింపు: వి. 2: చూ, రూ-రట్టడి. 1; 3: చూ, రూ-రట్టడి. 2; వై. వి. 4: చూ, రూ-రట్టడి. 3. [హరి ప, అ. 117.]

అట్టు. దే. వి. —పై.—(చూటునకు.—ఉ, అప్ప. దే. వి. చిన్నతాయి: చూ, రత్నములు.

అంపె—(2)

అయిక. దే. వి. కంచెల. (రూ-రయిక-రైక-రైక-రవిక-అవిక: చూ, వస్త్రము.

అన. దే. వి. 1. వజ్రము: చూ, రత్నములు; 2. దూగర, తవుడుకలసినచిట్టు: చూ, కంబూకము. 3. [53: చూ, రోషము.

అవఅవ. దే. వి. చిఅచిఅ. అచ్చ. నుం, కాం.

అవలి. దే. వి: చూ, రూ-రవడి.

అవలి. దే. వి.—పై.—

అవిక. దే. వి: చూ, రూ-అయిక.

అప్ప. దే. వి. నిండ: చూ, నెగ్గింపు.

అవ్వాడు. దే. స. కి. నిండించే: చూ, నెగ్గించే.

తా

తా. దే. వి. 1. తాయికట్లమునకు వృత్తియందు మీడివర్ణము లోకింపగామిగిలినరూపము.

“తాపువు” నెం; 2. రూ-తాయి-అప్ప-రా: చూ, రూ-అప్ప.

తాగ. వై. వి. 1. పూర్వస్త్రీ: చూ, స్త్రీ; 2. పూర్వఁడు: చూ, వ్యాధుఁడు. 2; 3. ఉద్ధతుఁడు: చూ, హేరంబుఁడు. 2; 4. =లంకా. కారిణి. సా. 2, అ. 84: చూ, పైగిరిణి. [తృణము. 1.

తాగతుంగ. ద్వ. వి. భద్రయుక్తము*: చూ, తాకట్టు ద్వ. వి. 1. రత్నస్థాపనము; 2. తాతికట్టు.

తాచే. దే. స. కి. 1. రాపుడుచేయు: చెలుము; అ. కి. 2. రూ-రాచే: చూ, దుస్తు. తాతియుప్ప. దే. వి: చూ, రూ-రాతియుప్ప. తాతికట్టు. నా. వి: చూ, తాకట్టు. 2.

తాతిగానుగ. దే. వి: కలుగానుగ. (చూ, పరంజము. 1.)

తాతిగుండె. దే. వి. (తాయి + గుండె) కనిన హృదయము: చూ, హృదయము. 2.

తాతినార. దే. వి. (తాయి + నార) తాతిపాచి: చూ, వృక్షము.

తాతిపనివాడు. దే. వి: కాసియ-కాసె-కాసీడు, కాసె వాడు, గానకారుడు. (సం. ప).—కుటుండు-కుటుండు, పాపానదారకుడు, శిలాకుట్టకుడు. (“చూ, శిలాకుట్టకుడు.”)

తాతిపాచి. ద్వ. వి. (తాయి + పాచి) తాతినార: చూ, వృక్షము. [తైలేయము.

తాతిపూవు. ద్వ. వి. రూ-రాపువు*: చూ, తాతిబదనిక. దే. వి. శిలయందు బుట్టినబదనిక*.

చూ, వృక్షాదని. [లి: చూ, వృక్షాదనము. 1. తాతియలి. ద్వ. వి. (తాయి + ఉలి) కాసెయ

తాతివారు. ద్వ. వి. (తాయి + వారు) వజ్రాయుధము. అచ్చ. యు, కాం. 457: చూ, బాణము. 1-2-3.

తాపిడి. వా. వి. (రూ-రాపిడి-రాయిడి-రారా

పిడి-రా-రాపు-తాపు-తాయిడి.) అగుచుడు:

చూ, సమ్మగ్దము.

తాపు. వా. వి.—నై.—

తాపువ్వు. ద్వ. వి: చూ, రూ-తాశిపూవు.

తాయి. దే. వి. రూ-రాయి. శిల: చూ, రత్నములు. ౧౨—(౫)

తాళ్లవన్ను. వా. వి: చూ, కౌపలము. ౩.

ఁటి

ఁటింగు. దే. వి. 1: చూ, గూ-రింగు. 1; వా.

2: చూ, రూ-రింగు. 4.

ఁటికము. దే. అప. రూ-రికము.తనము.భావము నందువచ్చెదనత్తయము. “పేదఁటికము”.

ఁటిక్క. దే. వి. పశువులందొలనప్పుడునాలుకను అంగిల నొక్కఁగావచ్చెడువ్వని: చూ, స్వరము. 2.

ఁటిక్కించు. దే. స. కిరి: నిక్కించు, విక్కిరించు. (నై. 2, ఆ. 5.)

ఁటిచ్చే. నై. వి.=రిక్తి. (దే. అనిశ. ౯) నిశ్చేష్టత: చూ, వెఱవెఱపాటు.

ఁటిచ్చేవడు. ద్వ. అ. కిరి: చూ, వెఱఁగుపడు. ఁర. ౩, ఆ. 115.

ఁటిచ్చేనాటు. ద్వ. వి. ఁటిచ్చేవడుట. [కాం. 5.

ఁటిప్పు. దే. వి: చూ, రూ-ఁటివ్వు. అచ్చు, ఆర,

ఁటిమ్ము. దే. స. కిరి. 1. చిమ్మునఁగోవిలో జలాదికముఁజిమ్ము; 2. నేయు:చూ,విసరు.8.

ఁటివ్వు. దే. వి. (రూ-రివ్వు-ఁటిప్పు) 1. ఎగయుటయందగు భవ్యవ్యసుకరణము. పను. 4, ఆ. 58: చూ, హూహూ; 2. పక్షిఁ

క్కలచేప్పడు: చూ, స్వరము. 2.

ఁటివ్వున. దే. ద్వి. ఝశిత్వర్థకము: చూ, స్వరము.

ఁటు

ఁటు. దే. అప. ఒకానొక బహువచన పరిత్యయము. “ఁటా. —విలుకాటు, వేటకాటు.

ఁటుప్ప. దే. స. కిరి: చూ, ఁటుప్ప. ౩.

ఁటుప్పలుఁగు. దే. వి:చూ, రూ-రుప్పలుఁగు.

ఁటువ్వు. దే. వి. 1. ఁక్కలగాఁచేప్పడు:

చూ, స్వరము. 2; 2. పిచేటయందగు భవ్యవ్యసుకరణము: చూ, హూహూ; స. కిరి.

౩.రూ-ఁటువు గిరాటువేయు:చూ,నైచే. 1.

ఁటు

ఁటువు. దే. స. కిరి: చూ, రూ-ఁటువ్వు ౩.

ఁటె

ఁటెక్క. దే. వి. 1. రూ-ఁటెక్క-రేకు-ఁటెకు, ఁటెక్క-ఁటెక్క, ఎఱక్క గజే, గోలావన, చేట్టున-చేట్టువ, ఁక, నెటి, లాఁక. (సం. ప.)—గరుత్తు, తూలి, తూలిక, పక్షము, పతత్రము, పత్రము. తద్విశేషములు.—౧. కొంగతల యిఁకకు.—కలికి: ౨. పక్షిఁటెక్కకు.—(సం) రేచురుహము-తనూరుహము; ౩. బాణముఁటెక్కకు.—గఱి: 2: ఁటెక్క మొదలు, లఱిటి, లావు. (సం. ప.)—పక్షితి; ౩. రూ-ఁటెట్ట. పక్క:చూ, మాఁలు (పార్శ్వము. 2.)

ఁటెక్కచోపు. దే. వి. కొన్ని మూఁడులుగలఁటెకు: చూ, బారచోపు.

ఁటెక్కిపాయలు. దే. వి. బ: చూ, ధాన్యము.

ఁటెక్క మొదలు. వా. వి: చూ, ఁటెక్క. 2.

ఁటెట్ట. వా. వి: చూ, ఁటెక్క. ౩.

ఁటెచ్చ. దే. వి. రూ-రెచ్చ, కంఠెఱకనుపాట్ట,

కను ఁటెచ్చ. (సం).—రత్తి. తద్వి.—

తొంగలిఁటెచ్చ. (సం).—ఘనపత్తము.

ఁటెచ్చపాటు. ద్వ. వి. 1: చూ, నిముసము;

వా. 2: చూ, నెకను. (నిమిషము=80 నెకనులు)

ఁటెప్పవేయనిమెప్పు కేళాకూలి. ద్వ. వి. దేవ

గంగ. వేం, ఆం, 17: చూ, ౯౩.

తెమ్మ. వా. వి. రూ-రెంబ. ఉపకాఖ: చూ, కాఖ. 1.

తెల్లు. దే. వి. రూ-రెల్లు. 1. శరము*: చూ, తృణము. 1; 2. కనపపులు*: చూ, తృణము. 1.

తెల్లుమాలి. దే. వి. శరజమ్మడు, మమరస్వామి: చూ, స్కండుడు.

తెల్లుచీవి. ద్వ. వి. కుశదీపము: చూ, లంక. (1).

త్రే

త్రే. వా. వి. రూ-త్రేడు: చూ, రాజే 1.

త్రేగు. దే. వి: చూ, రూ-రేగు *.

త్రేగుపండు. దే. వి: చూ, రూ-రేగుపండు.

త్రేచే. దే. వి. రూ-రేచే. రేను. ఒకమక్క. "త్రేచే మేసలె మొలుగుచేన్నాడు": చూ, శునకము.

త్రేడు. నై. వి.=రాట్. (దే. అని శ. ర)

1. భర్త: చూ, సామి 2; 2. దొర, అధిపతి: చూ, స్వామి. 1.

త్రేకు. దే. వి: చూ, రూ-రేకు. (పుష్పపత్రము నకు. —నై. 8, ఆ. 22.)

త్రేకుమడచేట. బా. కొట్టుట, అణగఁదొర్చి క్కుట. "వానితండ్రిదురము దెదిర్చినను త్రేకుమడంతును మాటలేటికిన్." (విజయ విలాసము.)

త్రేపు. దే. వి: చూ, రూ-రేపు. 1—2.

త్రేయి. దే. ఆ. క్రి. 1: చూ, సందడించే; 2: చూ, విజృంభించే.

త్రేలి. దే. వి: చూ, సువర్ణకము*. (త్రేలిజగురు సుఖిలేచనము చేయును.)

త్రే

త్రేక. దే. వి: చూ, రూ-రేక.

ట్రొ

ట్రొచ్చే. దే. వి. 1. సందడి: చూ, స్వరము. 2;

2: చూ, హేళనము; 3: చూ, రూ-రొచ్చే. 2; 4: చూ, సెగింపు; వా 5:

చూ, రొచ్చే. 5. [సవ్యము. 1.

ట్రొడ్డ. దే. విణ. ఎడమ. "ట్రొడ్డచేయి": చూ,

ట్రొడ్డు. దే. విణ. అధికము: చూ, హేరాళము.

ట్రొమ్ము. నై. వి.=శరన్. రూ-రొమ్ము. అచ్చ.

కిస్కెం, కాం. 46: చూ, వక్షము.

ట్రొమ్మునొప్పి. ద్వ. వి: చూ, ఉగోబాధ.

ట్రో

ట్రోత. వా. వి. నింద: చూ, రూ-రోత.

ట్రోయి. వా. వి. —నై. —

ట్రోలగుంట. వా. వి: చూ, రూ-ట్రోలుగుంట.

ట్రోలు. దే. వి. రూ-రోలు 1. ఉలూఖలము:

చూ, నూలోచ్చయము. 1; ఆ. క్రి. 2: చూ, విలపించు; వా. 3. కొట్టు.

ట్రోలుగుంట. దే. వి: రూ-ట్రోలగుంట, కుండెన.

ట్రోలుమాను. దే. వి: రూ-రోలుమాను,

ఉతక-ఉతుక-ఉడక.

ల

ల. ఒకయక్షరము. దే. అవి. 1. ద్వితీయాబ

హవచనమునందు వచ్చేడు పృత్యయము.

"ఉదా. — రాములన్, వనితలన్,

వనములన్; 2. తృతీయాదిబహవచనము పత

మగుచుండఁగా వచ్చేడు అగమము. "ఉదా. —

రాములచేకన్. వనితలకొలకన్, వనముల

కున్ మొ; అం. 3: చూ, అంతస్థములు

(చూ, లఘువులు); 4: చూ, దంత్యములు.

లంక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. —లంక. నీటి నడిమి

దిబ్బ: అంతరీపము, ద్వీపము, శల్మలి-

కాల్మలి. (తె).—గడ్డ, దీవి, నడిమిదిన్నె-నడు
దీనె, నెట్టెము, లంక. తద్వితీయములు (చూ, ద్వీప
ములు).—౧: జంబువు, కుమారి; ౨: ప్లక్షిము. (తె)
జోవ్విదీవి; ౩: కుశము. (తె) తెల్లదీవి;
౪: కాంచము. (తె) కొంచేదీవి; ౫: కాకము.
(తె) పేరుదీవి; ౬: కల్మలి-కాల్మలి; ౭: పు
ష్కరము. (తె) తమ్మిదీవి; ౮: మధుము;
౯: కటానము; ౧౦: శ్వేతద్వీపము, శ్వేత
ము. (తె) తెల్ల దీవి. (“చూ, శ్వేతద్వీప
ము. 2.”); 2. రావణుని పట్టణము: చూ,
నీమ (1) (దేశములు); 3. ఒకానొక రాక్షసి:
చూ, సోమదు (రాక్షసి. 1.); 4. అంకె: చూ,
అంకులంకె; 5. అంకలు. కలాయము:
చూ, సెనగలు; 6. అంకె. అంగ. రెండు పనుల
గలిపికట్టుట: చూ, అంగ. 2; 7. దీ. వి. (1). అంకె.
దీవి: చూ, అంక. 1; (2). కంచియ: చూ, వివీ
తము; (3). తలవాకిటి చక్కగది, అంకు:
చూ, సదనము. 1; వా. (4). పొగాకు పచ్చి
లోనగునవివం దెడు భూమి: చూ, హరిప్రియ. 2
(భూమి. 1.); (5). ఉనుకతో గూడిన కరవా
క: చూ, హరిప్రియ. 2 (చూ, భూమి. 1.);
బ. (6). అంక: చూ, అంక. 5. అంక
లంకాము. వై. వి. అంకునమ్. రోగమున నుప
వాసము: చూ-అంకనము, ఇల్లి, నంకు,
పత్తు-పత్తు, పత్తిల్లి. (సం) అంకునము.
తద్వితీయములు.—౧. పచ్చితో పవాసమునకు. —
ఉపాసము. (సం).—అనకవము, అభోజనము,
ఉపవస్త్రము, ఉపవాసము, ఉపావణము, ఔప
వస్త్రము, ఔపవాస్త్రము; ౨. కుమ్మరవా
సమునకు. —నిట్టు-నిట్టు-నిట్టు నిట్టము —
నిట్టు, నిట్టుపాసము-నిట్టుపాసము, నిప్ప
స్త్ర; ౩: (సం).—పొరయము. అంక
లంకనము. వై. వి. అంకె. అంకె. అంకె.
అంకనముండు. వా. అ. కిరి. ఉపవసించు.
(తె).—ఎడవడు, పద్మండు.

లంక నవర్ణ. వా. వి. బ. ఏఱువిడిచిన పాలము,
కండిక: చూ, భూమి. 1-రగా.
లంకపాలము. దే. వి. అంకె. [కోవిక*.
లంకానిక. సం. వి. అ. క్రి. చూ, రూ-లం
లంకాకు. వా. వి. అంకలలో పండిన పొగాకు.
(పొటాకు అని మఱియొకటికలదు): చూ,
బాగాకు.
లంకించు. వై. అ. కిరి. 1: కీలుకొను, తవుల
బడు, తగులు-తవులు-తాలు, దొరయ్య,
పట్టు; స. కిరి. 2. పెనవేయు; 3. అపమాన
పట్టు: చూ, పేళనము చేయు.
లంకింపు. వై. వి. చూ, హరిణము. 1.
లంకిణి. వా. వి. ఒకరక్కసి: చూ, సోమదు. 4
(రాక్షసి. 1.)
లంకియ. వై. వి. అంకె. రూ-అంకె. 1. సంగ
మము: చూ, సంయోగము; 2. బంధము:
చూ, అంకపాటు; 3. చూ-అంకె. చిక్కు,
జిలుగు, తాలిక, తిరిక, తిడి, పిరి, పురి,
పుస్తెముడుపు, పెన, మెలి, మెలిక, మెలు
ను; 4. అంకవేసెడు పలుపు: చూ, నూత్రి
ము. 1; 5. రెండు పశువులను కేర్చి కట్టెడు
బంధము; వా. 6. (అలుమగల) కాగిలింత
చూ, సంశ్లేషము.
అంకె. వై. వి. అంకె. అంకె. అంకె.
అంకపలుపు. వా. వి: చూ, అంకియ. 4.
అంకపాటు. వై. వి: తగులుకోలు, తగులుడు,
తగులుదల, తగులుపాటు, అంకియ-అంకె.
(చూ, బంధము. 1.)
అంకపీట. వై. వి. పెనవేసెడి మౌనివలక.
అంకమానిసి. వై. వి. దాసుండు: చూ, నేపకుండు.
అంకచెట్టు. ద్వ. స. కిరి. 1. తగులుపఱచు;
2. పెనవేయు: చూ, పడివేయు.
అంకోవిక. సం. వి. అ. క్రి. రూ-అంకానిక-
అంకోయిక-అంకోనిక, స్పృక్క*. చూ,
రాజార్జుము. 1—32.

లంగ. వై. వి.=లంఘన. 1: చూ, లంఘ; 2: లంక; చూ, లంక. 8.

లంగగొను. ద్వ. స. క్రి: చూ, లంఘించే.

లంగము. సం. వి. ఆ. పుం. సంగము: చూ, సంయోగము.

లంగరు. వై. వి.=లాంగలమ్. జీను, ఓడనిలుపు ఇరువసాధనము: చూ, లాంగలము. 8.

లంగరుకా(ఖా)నా. వా.వి. పనిచేయజేసి పీఠ ఆవృతత్రయము: చూ, సవనము. 1.

లంగా. వా. వి. అంగదట్టము: చూ, సత్త్రము.

లంగుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, విటుడు

లంగోటి. వా. వి: బలమునిచ్చెడియొకానొక కాపీనము. తద్వి.—గ: ఆల్లకము, కచ్చే, కచ్చేడము, గోచి, గోణము—గోణము—గోవణము, తడుపు, పొట్టము—పొట్టము.(సం. ప.)—కడి—కచ్చటిక—కచ్చటిక, కచ్చ—కచ్చము, కోణము, కాపీనము, ఖండకము, చీరము, ధటి; 2: పట్టగోచి, పెద్ద గోచి, పోటముంజి; 3: ఓరిగచ్చే, (పక్క గోచి, వారగోచి. (“చూ, వారగోచి”)

లంఘ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.=లంగ: అవతరణము, ఉత్తరణము, చంకృమణము, తెరణము, తరణి, తరము, నిస్తరణము, నిస్తాగము, ప్లవము, లంఘనము. (అవ్య).—అతి. (తె).—ఉంకింపు, కుప్పింపు, గంతు, చేవుక ంంతచాకలింత, చెంగనలు—చెంగనాలు, జింగ, దాటు, దుముకు, పరిసనము, పింపిళ్లు, లంగ, లగువు, లాంగు. తద్వి.—(తె).—ఇట్టలు: దాటులు; పేరెములు. తద్వి.—గ (తె) — చేవుపుటము—చాపుటము; 2: విణ. దాటు: బడినది.—ఆవతీర్ణము, ఉత్తీర్ణము, తీర్ణము; 3: విణ. దాటు: బడినది.—ఉత్కార్యము.

లంఘనము. సం. వి. ఆ. న. 1.=దాటు: చూ, లంఘ; 2: ఎగుడుదిగుడు, దూకుడు, లా

గు. (చూ, అపంగతము. 2.); 3: గుట్టపు దూకుడు: చూ, హయము; 4.=లంకణము. రోగమందునవాసము: చూ, లంకణము

లంఘించే. సం. ఆ. క్రి. 1: ఉత్పరనమగు, ఉద్గమించే, నిస్తరించే. (తె. ప) —ఉంకు, ఉంకు, ఎగయు—ఎయు—నెగయు—నెవయు, ఎగసిపకు, ఎగసిల్లు, ఎగురు, ఎగురులాడు, కుప్పిగంతుకొను, కేర్లుదాటు, కేర్లుకును, కేర్లువాను, గంతుకొను, గోరించే, జింగగొను, జీగు—జీగును, తుర్లగించే, తుర్లుపూడు, తుర్లుదాటు, దాటుకొను, దుముకు, దుముకులాడు, దూకు, దూటుకొను, పల్లటెల్లొను, పల్లటెల్లొటు, పల్లటెల్లెచ్చే, పుటపెగయు, మిట్టించే, మిట్టిపడు, మిట్టు, మిడియు, మిడిసిపడు, మిడుకు, మిడుకుమారు, లంగగొను, లాగించే. పద్వి.—(తె). చేవుకలించే—చాకలించే. (“చూ, విలంఘించే”); స. క్రి. 2. దాటు (చూ, లంఘించే. 1.); తరించే, ఉత్తరించే. (తె. ప) —ఈడు, ఒడ్డు, కడచేను, కడచే, కడనెళ్లు, జింగగొను, తటియు, దాటు. (ఇట్లు పరిలంఘించే, పరివిలంఘించే, విలంఘించే) (“చూ, విలంఘించే.”)

లంచము. సం. వి. ఆ. పుం.=లంచేము: కార్యార్థమిచ్చేసామ్యు: చూ, లంచేము.

లంచేగొండి. ద్వ. వి. (లంచేము + గొండి) లంచేముతీయువాడు: చూ, నుంకరి.

లంచేము. వై. వి.=లంచు: చూ, సూడిద.

లంజ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.=లంజియ—లంజి—లంజిత. 1: చూ, వేళ్ళ; 2: చూ, అంబులాడి.

లంజి. వై. వి.=లంజికా.—వై.—

లంజి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ=లంజి.—వై.—

లంజియ. వై. వి.=లంజికా.—వై.—(వేళ్ళ

మ. — ఉ. హరి. 1, ఆ. 72.)

లంజె. వై. వి. = లంజికా. — వై. — (రూ-లంజియ.)

లంజికాడు. ద్వ. వి: చూ, విటుడు.

లంజికొడుకు. వా. వి. చలువెత్తు: చూ, నూనుడు. 1.

లంజెత. ద్వ. వి: చూ, లంజ. (వై. అని కొందఱు) (స్వార్థమున తపశ్శయము.)

లంజె బేడిస. ద్వ. వి. ఒక చేప: చూ, మత్స్యము. 1.

లంజెజికము. ద్వ. వి. వేశ్యాసంఘోగము: చూ. సంయోగము.

లంజెనవరము. వై. వి. గొంతెమగోరు*: చూ, సారణ.

లంటుడు. వా. వి. గుండువలెనుండువాడు.

లండి. దే. విణ. (రూ-లండి-లండు-లండుబోతు) 1. కుత్సితుడు: చూ, వ్యాఘ్రుడు. 2: 2. కుత్సితురాలు, చెడుగు: చూ, స్త్రీ.

లండి. దే. విణ. — వై. —

లండు. దే. విణ. — వై. —

లండుబోతు. దే. విణ. — వై. — (స్వార్థమున పోతు)

లంద. దే. విణ: తొంద-తొందు, దొడ్డు, పెద్ద కడుపువాడు, పొట్టవాడు, పొసంగ, బొంద, బొజ్జవాడు, బొట్టవాడు, బొనుక, వ్రేకటివాడు. (సం. ప). — ఉరూదరుడు, తుంది, తుందిభుడు, తుండిలుడు, తుందికుడు, పిచండిలుడు, బృహత్కుక్షి. ("చూ, వ్రేకటివాడు.")

లంపట. దే. వి. రూ-లంపటము. 1. అలసట: చూ, శ్రమము. 1; 2. ఆవద: చూ, విపత్తు; వా. 3. కలియబడుట, కొట్టుకొనుటకు సిద్ధపడుట.

లంపటము. దే. వి. — వై. —

లంపటపడు. ద్వ. ఆ. కి: చూ, వేనరు. 2.

లంపటుడు. సం. విణ. ఆత్మసత్తుడు: చూ, లుబ్ధుడు. 2.

లంపతా. వై. వి. = లంపట. (దేశ్యమని క. ర.) దాసీపుత్రుడు: చూ, నూనుడు. 1.

లంపతావాడు. ద్వ. వి. — వై. —

లంపాకము. సం. వి. ఆ. పుం. చూ, దేశములు. 2, 3.

లంపు. దే. వి. 1: చూ, సమూహము; 2. వొంగమేత: చూ, సాదము. (1).

లంపులమారి. దే. విణ. వొంగమేత మేయునది.

లంబ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చూ, పాస్వతి.

లంబకర్ణము. సం. వి. ఆ. న. మేకపోతు: చూ, మేషము. 1.

లంబనము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, వ్రేలుడు; 2. = లంజెన, లలంతిక, రూ-లంబనము, మెడను వ్రేలెడు హారము: చూ, భూషణము. 2.

లంబహనము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, లంబనము; 2; విణ. 2. వ్రేలాడునది: అవలగ్నము, లంబము.

లంబము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, లంబనము. 1. విణ. 2. వ్రేలాడునది: లంబహనము. 2.

లంబాడి. వా. వి. ఒకానొకజాతి.

లంబాడితండా. దే. వి: చేనున, బిడారు.

లంబి. దే. వి. రూ-లంబి-లెంబి, కుటుంబము: చూ, సంసారము. 1.

లంబిడి. వా. వి. రూ-లంబి: చూ, రూ-లమిడి. లంబిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కొండనాలక: చూ, రసన. 1.

లంబితము. సం. విణ: చూ, వ్రేలుడు.

లంబీ. దే. వి: చూ, రూ-లంబి.

లంబు. వై. వి. 1. = లంబ. క్షౌల్యము: చూ, వృక్షము; 2; 2. గొప్పతనము: చూ, సమ్మానము.

లంబుషము. సం. వి. ఆ. పుం. ఏడుపేటల ముత్యాలహారము: చూ, హామణిక. 2. (భూషణము. 2.)

లంబెన. దే. వి. గొంతుకయందు వేలుచేన్న
హారము. రూ-లూబైస: చూ, భూషణము
2-౫౬. [యపఁడు. 1.
లంబోదయఁడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వివా
లంబి. వా. విణ. : చూ, రూ-లంబిడి.
లంభనము. సం. వి. ఆ. న. 1. తిట్టుట: చూ,
కావము. 1; 2. చూషించుట: చూ, సెగ్గించు.
లంభించు. సం. స. కి. 1. తిట్టు: చూ, శపిం
చు; 2. చూషించు: చూ, సెగ్గించు.
లంసాలబాగ్గొమ్మలు. అం: చూ, సేపాళదేశపు
బాగ్గొమ్మలు. [పుష్టాకులు.
లకలుకలు. వా. వి: చిక్కులు, మారానుళ్లు,
లకుచము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-లికుచము.
లకుముకి. దే. వి. 1: (సం).—అండుకము,
ఉత్క్రేళము, ఉత్పాదకయనము, కటు
క్వణము-కటుక్వాణము, కురరము-కురలము,
ఖరళబ్దము, టిట్టిభము. తద్వి. —ఆండులకు
ముకికి.—(సం) కురరి. (“చూ, శకుంతి.”);
అం. 2: చూ, కూజితములు (లేక) చలుకులు.
లకోటా. వా.వి.1. ఉత్తరమునుఉంచే కాకిదపు
సంచి; 2. ఉత్తరమును అతికించుట.
లకోరి. దే. వి. 1. ప్రారబాణము: చూ, హేతి.
4 (బాణము. 1.); 2. కరము: చూ, బాణ
ము. 1. [పాపురము: చూ, నురఁటి.
లకోరీ. దే. వి. 1: చూ, రూ-లకోరి. 1; 2.
లక్క. వై. వి.= లాక్ష: (సం. ప):— అనంగ
మాత, అలక్తకము- అలక్తము, కర్బురను
గూత్తు, కలమము, కార్పటము, కీటజ,
కుసుంభము, కృమి, కృమిజ, క్రమిజ, క్రిమి,
కిమిజ, క్షతఘ్నము, క్షతఘ్ని, ఖదిరిక,
గంధమాదని, గరాధిక, గవాషిక, గుడదగ్గిన
ము, జకుకము-జతుకము, జతువు, దగ్గిప
ము, దుగ్గిమామయము, నిర్భర్జనము, యావ
ము, రక్ష - రాక్ష - లాక్ష, రజని, ప ర
ష ర్ణ ని. త ద్వి. -లాక్ష ర స ము న కు:-

లక్తుక. (సం).- క్షతఘ్నము. (తేనెతోకలిష్ట
యిచ్చిన రక్తవాంతి తగ్గును.) (లక్కపూసిన
కొయ్యసామానులు (లక్కబొమ్మలు) లెక్క
లేనన్నికలవు.) [గోగము. 1.
లక్క తెపులు. ద్వ. వి. ఒకానొక చీడ: చూ,
లక్కనము. వై. వి.=లక్షణ. 1. చిన్నము:
చూ, లక్షణము. 1; 2.=లక్షణమ్, వ్యాకర
ణాదికాస్త్రము: చూ, కాస్త్రములు.
లక్కపిడత. వా.వి. లక్కపూసిన కొయ్యపిడత,
లక్కపెట్టియ. వై. వి.=లాక్షాపేటి. రూ-
లక్కపెట్టె: చూ, సందుకా.
లక్కపెట్టె. వై. వి.=—పై.— [బాగ్గొమ్మలు.
లక్కచాడి. ద్వ. వి. లక్కబియ్యము: చూ, సేన
లక్కబియ్యము. ద్వ. వి. —పై.—
లక్కబొమ్మ. వా. వి. బ: చూ, లక్కసామాను.
లక్కమనుఁడు. వై. వి.=లక్ష్యణ. (రూ-లక్కు
మనుఁడు- లక్కుముఁడు, లచ్చేనుఁడు- లచ్చే
ముఁడు) లక్ష్యణుఁడు, రామానుజుఁడు: చూ,
సామితి.
లక్కసామాను. వా. వి: లక్కబొమ్మ.
లక్కాకు. ద్వ. వి. లక్కపూసిన చెవినగ: చూ,
భూషణము. 2-౭౦.
లక్కి. వా. వి. పేచి: లిక్కి. “లక్కియనినలిక్కి
లిక్కియనిన లక్కియని పెట్టుచేన్న పేచీల
కంతులేదు.” (అవునని కాదనియు కాదని
అవుననియు.)
లక్కిమి. వై. వి.=లక్ష్మి: చూ, లక్ష్మి. 1.
లక్కుమనుఁడు. వై. వి.= లక్ష్యణ: చూ, రూ-
లక్కుమనుఁడు.
లక్కుముఁడు. వై. వి.=—పై.—
లక్ష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ, అ. పుం. నూలుజేలా,
నియతము: చూ, సంఖ్య. 1. [పెడి యర్థము.
లక్షకము. సం. వి. ఆ. పుం. లక్ష్యార్థమును తెలి
లక్షణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఒక శబ్ద వృత్తి:

చూ, అభిద. (చూ, వృత్తి); 2. చూ-
లక్షణ, ఆడుబెగ్గురు: చూ, సారసము. 2.
లక్షణజ్ఞాడు. సం. విణ: లాక్షణికుడు.

లక్షణము, సం. వి. అ. న. లక్షణము-లచ్చేన
ము. 1. (పదార్థము దీనిచేతఁజూడఁ బడు
ను.): అంకము, అనీకస్థము, అభిజ్ఞానము,
ఆకారము, ఊహ, కలంకము-కళంకము, కల
నము, కాయము, కేతనము, కేతువు, గండ
కము, గండము, చిహ్నము, ధృజము, నిమి
త్తము, పదము, పాళి, పృజ్ఞానము, లక్ష్య
ణము, లక్ష్యము, లలామము, లాంఛనము,
లింగము. వ్యంజనము, శృంగము (అన్య.) -
అను, అభి. (తె. ప.): అంకనము, అంగ
మచ్చేము, అడియాలము-అడియాళము, అప
దేశము, ఆది, ఆనవాలు-అనాలు, ఇంకువ,
ఎలుక, ఐమచ్చే, కతము, కలంక-కలంకు-
కళంకు, గురుతు-గుర్తు-గుఱుతు-గుఱి, చేలి
వాలు, చిన్న, చిన్నియ-చిన్నె, దాగు,
నెరను, పులుగు, పొక్కి, మచ్చే-మచ్చేము-
మచ్చేము, మేపచ్చేన, లక్కనము-లచ్చేనము.
తద్విశేషములు. - (ప్రతి విశేషము తుదను
లక్షణము అను అక్షరములు చేర్చి చేదవవల
యును): ౧. అత్తమామలఁజెంపుదానికి. -
ఉదరావర్తము, ఉదానము; ౨. ఆదృష్ట
స్త్రీకి. - ఆశ్వత్థ వత్రాభధగము; 3. అదృ
ష్టకాలికి. - ఉన్నత బాహుమూలము; ౪. ఆపు
త్రా విధవా. - ఖరపుంస్వరము; ౫. ఆవమాన. -
(తె). బొమ్మ; ౬. అప్తపుత్రవతీ. - కల
కంతీ నీజా హంసస్వరము; 7. ఉత్తమనారీ. -
అల్పభోజనము; కపోలావర్తము; కుటిలకేశ
ము; కుబుకావర్తము; ౮. ఉత్తమ స్త్రీపు
రుష. - అల్పనిద్ర; ౯. గండసంజ్ఞ. -
అంగుష్ఠ తర్జనీ శేఖ; ౧౦. గర్భిణీస్త్రీ. -
కందూరేఖలు. (తె). - చిట్టములు; ౧౧. గా

దార్శి. - ఉష్ణగ్రహిణ్య, చురుకమచ్చము;
౧౨. చంపకేశంక. - (తె) మచ్చే-మచ్చే
ము; ౧౩. చోవు. - అశభము, అరిష్టము.
(తె) - కీడు, కీడుసాటు-కీడ్పాటు, చోవు
గుఱుతు; ౧౪. జాణి. - కటివామావర్తము;
౧౫. దారిద్ర్యవతీ. - కృష్ణతాలుచి; చక్క
వర్తము; జంఘావర్తము; ౧౬. దాసీ. -
ఉద్ధ్వనఖము, ఉద్ధ్వనాసక; ౧౭. దాస్య. -
కృష్ణరేఖ; ౧౮. దిష్టు శరీరముబలముగలవాని. -
అశాశుశాపలవు. ౧౯. దీర్ఘాయువుగలవాని -
అవిచ్చిన్న శేఖ; ఆయురేఖ; ఆయుర్లక్షణము;
౨౦. ధార్మిక. - కర్ణమచ్చము; ౨౧. నపుం
సక. - కంఠమచ్చము; ౨౨. నాళ - అతి
కృష్ణమచ్చము; అవలక్షణము; పృథుమచ్చము;
ఘటోదరము; జంఘామచ్చము; (తె). -
కొఱగామి; ౨౩. పరిహంత్రీ - ధూమ
ధ్వరోమాణి; ౨౪. పశుసంఖ్యా. - అంఘ్ర
పార్శ్వరేఖ; ౨౫. పాతికాత్మ్య. - కటిపరి
దక్షిణావర్తము; ౨౬. పాదచిహ్నము. -
పదము. (తె). - తోడ; ౨౭. పుట్టుమచ్చే. -
కాలకము, తిలకము, తిలకాలకము, జటుల
ము-జడులము, పిపువు. (తె). - పుట్టుమచ్చే,
మచ్చే- ముఱువు. తద్వి. - విష్ణుపుష్పాంకు
తొమ్మునంపలి మచ్చేకు. - శ్రీవత్సము, లాం
ఛనము; ౨౮. పుత్రనాళ. - ఉరోమచ్చము;
భూగించుము; ౨౯. విడ్డలుగలుగనివడఁతి. -
చిత్రపాదము; ౩౦. విరుదు. - (తె) బొమ్మ;
౩౧. భయ. - ధ; ౩౨. భర్తృహంత్రీ (ఎని
మిది మనువులుపోవు మనుషు). - ఘూక
మార్గాలలోచనము; ౩౩. భాగ్యవతీ. -
కొమలపాణితలే (ద్వి.); ౩౪. భాగ్యసూచక
దేహ. - సాముద్రకము; ౩౫. భ్రాతృసంఖ్యా. -
అంగుష్ఠాదరేఖ; ౩౬. మహాపురుష. - ఉత్త;
౩౭. యశిసంప్రదాయజ్ఞానార్థ. - ఆనందము;
౩౮; ౩౯. యశిసంప్రదాయ భేదజ్ఞానార్థ. -

అరణ్యము; ఆశ్రమము: 3౯. రాజచిహ్నము.-
 కనుత్తు. కనుదము; ౪౦. రాజపత్నీ.-అప్తమీ
 చంద్రానిటలము; గజహంసగతి; చక్రరేఖ;
 రక్తపాదతలము; ౪౧. రాజమాతృ.-అంకుశ
 చేతులు; ౪౨. రాజభాగ్యయ్యోగముగును.-
 త్రిచక్రాద్విత్సగీర్ణ; ౪౩. రాజ్య - ఆకర్మ
 కరికకనము; ౪౪. విద్యా.-అనామికాచిరేఖ;
 ౪౫. విధావా.-అతిదీర్ఘాతిహాస్యాంగము;
 అతి స్థూలమహాకృతాంగము; అర్ధవృత్తము;
 ఓష్ఠానాళి; జంభుపరికృతరూపాళి; ౪౬.
 వృద్ధిపర్వ.- కటిమచ్చము; ౪౭. శుభ.-
 కక్షమచ్చము; ౪౮. సంతానవృద్ధి
 స్త్రీ.- అంసదక్షిణావర్తము; ౪౯.
 సంపత్తు దీర్ఘాయుస్సు గలవాని.-అజాను
 బాహువు; ౫౦. సామాన్య.- (తే) కొండ
 గుటుకు; ౫౧. స్త్రీపూజ్య.-గంభీరనాభి;
 ౫౨. స్త్రీ సాభాగ్యలక్షణము.-ఉన్నత
 బాహుమూలము; కంఠావర్తము; కపిలమచ్చ
 ము; కర్ణమూలావర్తము; ౫౩. ముండ
 మాయుగుటుకు.-వరోక్షమాణి. ఇత్యాది
 వివరంబు లపారంబుగ గలవు. ("చూ,సాము
 ద్వికము. 1."); 2. గుతీ:చూ, లక్ష్యము. 1;
 3. చూపు: చూ, సూచన. 4; 4. వ్యాకర
 ణాది కాస్త్రము: చూ, కాస్త్రములు; 5.
 పేరు: చూ, సంకేతము. 1; పుల. 6. బెద్దరు:
 చూ, సారసము. 2; అం. 7. పురాణమున
 కుండల పంచలక్షణములు:చూ, పురాణము. 6.
 లక్షణములకుండ గలిగెడు త్రివోషములు. అం:
 అతివ్యాప్తి, అవ్యాప్తి, అసంభవము (3):
 చూ, త్రివోషములు.
 లక్షణమూలాధ్యని. అం: అవిదక్షితవాచ్యము,
 అర్థాంతరసం క్రిమితవాచ్యము. (2).
 లక్షణాంగములు. అం. (ఇవి పురుషలక్షణాంగ
 ములు ౫౮:—౧ పాదకలరేఖలు, ౨ పాద

తలములు, 3 పాదసఖములు, ౪ పాదాంగు
 ములు, ౫ ప్రపదములు, ౬ పాదములు, ౭ గుల్ఫ
 ములు, ౮ గతి, ౯ జంఘలు, ౧౦ దేహ
 రోమము (రోమము), ౧౧ జానువులు, ౧౨
 ఊరులు, ౧౩ అండములు, ౧౪ లింగము,
 ౧౫ మూత్రము, ౧౬ శుక్లము, ౧౭ శోణిక
 ము, ౧౮ కటి, ౧౯ నాభి, ౨౦ పక్షి, ౨౧
 మధ్యము, ౨౨ వశులు, ౨౩ స్తనములు, ౨౪
 చూచుకములు, ౨౫ వశుము, ౨౬ జుట్టులు,
 ౨౭ స్కంధములు, ౨౮ భుజములు, ౨౯
 కక్షములు, ౩౦ మణిబంధములు, ౩౧ హస్త
 వృద్ధములు, ౩౨ హస్తతలములు, ౩౩ హస్తాం
 గుళములు, ౩౪ హస్తవధుములు, ౩౫ హస్త
 రేఖలు, ౩౬ వృద్ధము, ౩౭ కింకము, ౩౮
 ముఖము, ౩౯ చిబుకము, ౪౦ అభినోష్టము,
 ౪౧ దంతములు, ౪౨ తాలువులు, ౪౩ బిహ్వ;
 ౪౪ స్వరము, ౪౫ హాసితము, ౪౬ ఉత్త
 రోష్టము, ౪౭ శ్రుతిపులు, ౪౮ నాసికము,
 ౪౯ శ్వాస, ౫౦ కపోలములు, ౫౧ సెతి
 ములు, ౫౨ తారలు, ౫౩ భ్రువులు, ౫౪
 కర్ణములు, ౫౫ లలాటము, ౫౬ శిరము,
 ౫౭ శిరోరుహములు, ౫౮ దేహము (శరీర
 ము): చూ, లక్షణము. 1; సాముద్వికము. 1.
 (పూర్వము నారద, పృష్ఠాంశ, సముద్వి,
 కాత్యాయన, వరాహమిహిర, పరిటచి,
 మున్నగువారిచే జేయబడిన గ్రంథములను,
 బ్రహ్మాండపురాణ, బ్రహ్మపురాణ, స్కాంధ
 పురాణాదులయందు గొన్నిచోట్ల నీవిషయ
 ములును జెప్పబడియున్నవి. ఈకాస్త్ర
 మందు స్త్రీపురుషులకుండ గలుగు సుఖదుఃఖా
 ద్యనుభవములందెలియఁదగు చిహ్నములు
 డెలుపఁబడియె. పురుషునకు దక్షిణభాగ,
 స్త్రీకి వామభాగ లక్షణములు పృథక్స్తము
 లు.): చూ, స్త్రీ. లక్షణాంగములు.

లక్షణావళితంబులు. పా. నానువిరుదంబులు లక్ష
ణా తీతంబులు. [చూ, రూ-లక్షణుండు.
లక్షణుండు. సం. వి. అ. పుం. =లచ్చేనుండు:
లక్షము. సం. వి. అ. న. 1. గుటి: చూ, రూ-
లక్ష్యము. 1; 2. నెవము: చూ, వ్యాజము. 1.
లక్షవర్తిచరితము. సం. వి. అ. పుం. ప్రతముల
యందుత్తమప్రతము:చూ, ప్రతము. 1.
లక్షాక్షనివము, అం: చూ, కస్త్రములు.
లక్షింఁచే. సం. న. కి. 1. గుటిచేయు: చూ,
తెక్కనేయు; 2. చూచే: చూ, పీక్షింఁచే.
(అలక్షింఁచే అనియు.)
లక్ష్యణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, చూ-లక్షణ. 2.
లక్ష్యణము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, రూ-లక్షణ
ము. 1; 2: చూ, రూ-లక్షణము. 5.
లక్ష్యణుండు. సం. వి. అ. పుం 1.=లక్ష్మను
నుండు-లచ్చేనుండు, రామునితమ్ముండు: చూ,
సౌమిత్రి; వి. 2. శ్రీమంతుండు: చూ, లక్ష్య
సంపన్నుండు.
లక్ష్యము. సం. వి. న. న. 1. చిహ్నము: చూ,
లక్షణము. 1; 2. ముఖ్యము: చూ, శ్రేష్ఠ్యము.
లక్ష్య. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1.=లక్ష్మిమి-లచ్చి.
(ఈమెచేత సర్వముచూడఁబడును.): అబ్జ,
అబ్ధిజ, అరవిందాలయ, ఇంది, ఇందిర, ఈ,
కభార్య, కమ, కమల, కలశాబ్ధిజ, క్షీరాబ్ధి
జ, క్షీరాబ్ధితనయ, క్షీరసాగరకన్యక, క్షీర
సాగరనుత, చంచల, చవల, చల, జలజ,
జలధిజ, నారాయణి, పద్మ, పద్మాలయ,
పద్మిని, భార్గవి, మంగళదేవత, మహాలక్ష్మి,
మా, మాత, మాధవి, రమ, లోకజనని,
లోకమాత, లోల, విష్వక్సేన ప్రియ, నృ
పాకపాయి, శ్రీ, శ్రీదేవి, హరిప్రియ, హీర.
(తె. పు).-కడలి కూతురు, కటివేల్పునిల్లా
లు, కలిమిచెలి-కలములచెలి, కలువలక్షిని
తోడు, జేగముతల్లి, జిడ్డుకడలిబిడ్డ, తమ్మి
బిడారంపు గరితమిన్న, తమ్మియింటిగరిత,

తల్లితల్లి, తాతతల్లి, నెలచెలియలు, పంట
వలంతి తోడికోడలు, పయిడినెలత-పైఁ
డి నెలత, పల్లెలచెలియత్త, పాలమున్న
టి కూతురు, మగలి పేరెవనున్న గలాండి,
మున్నటిమోలి, లక్ష్మిమి-లచ్చి, కిచ్చిపడఁ
తి, పలరాజోపల్లి, వెన్నునెడకోవట్ట, సత్తి
నెచ్చెలి, కిరి. తమ్మి కేషములు.-విష్ణుభార్య
లలో నొకతె:—నీశ. ("చూ, హీర. 2.")
?. సంపద: చూ, సంపత్తి. 1; 3. కస్త్ర
భూషణామల శోభ, భాగ్యము: చూ, సంప
త్తి. 1; 4. మెట్టచామ: *. చూ, సహస్ర;
పత్రము; 5. యుద్ధియనెడు గంధసృష్టము,
పృథ్వి, సద్వి: చూ, గజావ్వము; 6. గొల్ల
జిడ్డు *: చూ, కూలిని; 7. పేంకసము *:
చూ, సన్నకదుర్పు. [చూ, సహస్రపత్రము.
లక్ష్యగృహము. సం. వి. అ. న. ఎక్కువలున *:
లక్ష్యనారాయణ. సం. వి. అ. పుం. 1. విస
మంగలము *: చూ, ముఖసర్వము; అం. 2.
చూ, లైలములు; బ. 3. లక్ష్యవిష్ణువులు;
వి. అ. పుం. 4: చూ, విష్ణువు. 1.
లక్ష్యనారాయణీయము. పం. ఇదియొక చుట్టాం
ధరి పృథివరాధ పర్యాయపద నిఘంటువు.
(ఇది ఆంధ్రవాచస్పత్య కర్తకు జనకతండ్రి,
కీ.కే.బ్ర.కొట్రలక్ష్యనారాయణశాస్త్రీగారి
విరచితము. దీనికి ఆంధ్రవాచస్పత్య కర్త
లేఖకుండును, ముద్రాలయమున నక్షరసంధా
నోద్యోగియునై పూర్తిగావించెను.) [పతి.1.
లక్ష్యనారాయణుండు. సం. వి. అ. పుం: చూ, లక్ష్య
లక్ష్యపతి. సం. వి. అ. పుం. 1. లచ్చిమగఁడు:
చూ, విష్ణువు. 1; 2. ప్రభువు: చూ, ప్వామి. 1.
లక్ష్యపంతుండు. సం. వి. అ. (తె. ఈ. త్) 1.
శ్రీమంతుండు: చూ, సంపన్నుండు; 2. బిష్ణి
దము గలవాఁడు: చూ, సౌందర్యవంతుండు.
లక్ష్యశము. అం: చూ, జన్యతాశములు.
లక్ష్యశాంశము. అం: చూ, పవ్యంశములు.
లక్ష్యపెట్టు. మి. న. కి. 1: చూ, తెక్కనేయు

అక్షయము. సం. వి. ఆ. న. 1.=లెక్క. (బాణముచేత గవ్వబడునది.) రూ-లక్షము-లక్షము-లక్షణము-లక్షణము, గోవు, నికాయము, నిమిత్తము, శరవ్యము. (తె).—గణతి, గుటి, తిన్న, చెప్పము, నిగా (నిగహ), లెక్క, లెప్ప-లెప్పము, నూటి. (“చూ, నూటి. 1.”); పుం. 2. రూ-లక్షము. లక్షణచేఁ జెలియఁదగినయర్థము: చూ, వ్యాజము. 1. అగడ. దే. వి. రూ-లగుడు. 1. చిమిడిక: చూ, సాదము (1); 2. దేగ: చూ, శ్యేనము. 1. అగడపిండము. మి. వి: చూ, పిండిపోక. అగడు. దే. వి: చూ, రూ-అగడ. 1-2. అగనము. వై. వి.=లగ్న. రూ-అగ్గము, శుభముచూర్తము: చూ, అగ్నము. 1. అగము. అం. లఘువు గురువు. “సారీ” (ఇదే వగణము): చూ, ఉపగణములు. అగాము. వా. వి. కల్లెము: చూ, వాగె. అగాయతు. వా. వి. మొదలు: చూ, లోను. 2. అగాలగా. వా. వి. దోలులోనగునవి వడిగావాయిం చేటయందగు ధ్వన్యను కరణము: చూ, హూహూ. [వేయి. 1. అగాయించే. వా. సం. కి. కొట్టు: చూ, అగుడము. సం. వి. ఆ. పుం.=లాటి-లాడీ-లవుడి-లాడి, దుడ్డుకట్ట: చూ, వేత్రిము. 1. అగుడు. దే. వి: చూ, రూ-అగడ. 1-2. అగువు. వై. వి. 1.=లఘు. గంతు: చూ, లంఘు; 2.=లాఘవ: మేలుకప: లాఘవము. 1; 3. తేలిక: చూ, నులభము; విణ. 4. మేలుక: చూ, నులభము. [కుట: సురతాణిలగ్న. అగ్గ. వై. వి.=లంఘు. (ముట్టించి) కోటను బాగ్ అగ్గడింపు. ధ్వ. వి. కోటమీఁదనుండిశత్రులపయి దొర్లించెడు జాతిబండలోనగునది.

అగ్గపట్టు. ధ్వ. సం. కి. (ముట్టడివేసి) కోటనెక్కు. అగ్గము. వై. వి.=లగ్న, రూ-అగనము: చూ, అగ్నము. 1. అగ్గ. దే. వి. 1. మేలు: చూ, శుభము. 1; 2. అపరక్రియ, ఉత్తరక్రియ, అంత్యకర్మము. అగ్నకారకత్వములు. అం: జన్మ(తను), ద్వితీయ(ధనము), తృతీయ (భౌతిక), చతుర్థ (వాహనము), పంచమ (సంతాన), షష్ఠ (శత్రు), సప్తమ (కళత్ర), అష్టమ (ఆయువు), నవమ (భాగ్య), దశమ (రాజ్య), ఏకాదశ (లాభ), ద్వాదశ (వ్యయ) స్థానములు. (12) అగ్నకుండు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకఁడు చేయవలసినపనిని నేను చేసెదనని పూనుకొనిన వాఁడు: ఋణమత్కుణుండఁడఁ, గోరంకువు, పృతిభువు. (తె. సం.).-అడ్డము, జోమిదారుండు, పూట, పూటకాపు, పూటిదారు, హోమిదారు. (“చూ, హోమిదారు”); 2. జోదములో జేమానతు ఇచ్చేవాని పేరు: తృణమత్కుణుండు. అగ్ననిఘంటు. వా. వి: చూ, రాశి. 2. అగ్నపత్రిక. వా. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: శుభలేఖ. అగ్నము. సం. వి. ఆ. న. 1.=అగనము-అగ్గము. రూ-వలగ్నము. అవలగ్నము, కేంద్రము, హోర, మేషాదిరాసులయొక్క యుదయము. (గృహములకు సంబంధించినది-దీనికే రాశి, హోరయనిఁగూడఁ బిలువారు): చూ, రాశ్యుదయము; పుం. 2. మదపుటేనుఁగు: చూ, హస్తీ; విణ. 3. తగులుకొన్నది: చూ, సహితము; 4. సిగ్గుఁ బొందినది: చూ, హీణము; అం. 5: చూ, వర్ణములు. అగ్నసంధి. అం. పృతిలగ్నమందును, అగ్నాదియందరగడియయును, అగ్నాంతమందరగడియయును గలిసినకాలమునకులగ్నసంధియని పేరు.

లగ్న సంబంధ విషయ వివరణముల పట్టిక.

లగ్నములు	అధిపతులు	స్వభావములు	భాతులు	లింగములు	వర్ణములు	దిక్కులు	కిగ్గోదయ పృష్ఠోదయ రాసులు	రూపములు	ప్రమాణములు	జలభేదిములు	బలాబలములు
మే	కు	చర	క్ష	పు	ఎఱు	తూ	పు	మేఁక	4-0=4-20	పాదజల	రాశి
పు	కు	క్షిర	కూ	ప్రీ	తెలు	తూ	పు	ఎగు	4-30=4-56	అర్ధజల	రా
మ	బు	ద్విస్వభావ	వై	పు	నలు	తూ	శి	ప్రీ-పు	5-15=5-28	నిర్జల	రా
కర్కా	చం	చర	భా	ప్రీ	తెలు	ద	పు	ఎండ	5-30=5-81	పూర్ణ	రా
సిం	ర	క్షిర	క్ష	పు	ఎఱు	ద	శి	సింహ	5-20=5-20	నిర్జల	చగలు
కన్య	బు	ద్విస్వ	కూ	ప్రీ	నలు	ద	శి	కన్యక	5-15=5-15	నిర్జల	చ
తు	కు	చర	వై	పు	తెలు	చ	శి	తామ	5-15=5-24	పాద	చ
మృగ్శి	కు	క్షిర	భా	ప్రీ	చను	చ	శి	తేజ	5-30=5-88	పాద	చ
ధ	గు	ద్విస్వ	క్ష	పు	ఎఱు	చ	పు	విలు	5-30=5-19	అర్ధ	రా
మ	శ	చర	కూ	ప్రీ	నలు	ఉ	పు	మొసలి	5-15=4-43	పూర్ణ	రా
కుం	శ	క్షిర	వై	పు	చను	ఉ	శి	కడవ	4-30=4-11	అర్ధ	చ
మీ	గు	ద్విస్వ	భా	ప్రీ	చను	ఉ	ఉభయో	మత్స్యద్వ	4-0=4-2	పూర్ణ	చ

లగ్నారూఢము. అం.(పీనికేపదమనిపేరు): చూ,
అరూఢము.

లఘిమ. సం. వి. న్. పుం. రూ-లఘిమము.

1.లఘుత్వము: చూ, లాఘవము. 1; 2. ఒక
విభూతి: చూ, సిద్ధులు.

లఘిమము. సం. వి. న్. పుం. —పై.—

లఘివ్యమం. సం. విణ. 1. మిక్కిలి చేలుకనైనది:
చూ, లాఘవము. 1; 2. మిక్కిలితక్కువైనది:
పరీక్షిణము.

లఘుకము. సం. వి. ఆ. పుం. తోటపోక*:
చూ, స్రంసి. 1 (పోక. 3.) [మేపము. 1.

లఘుకాయము. సం. వి. అ. న. మేకపోతు: చూ,
లఘుకోణము. వా. వి. క్లుప్తకోణము: చూ, కోణ
ము. 1 (చూ, ఏంగిలు). [చూ, వేతలిము. 1.

లఘుడము. సం. వి. అ. న. = లగుడము. ఇనుపదుడ్డు:
లఘుపంచమాలము. అం: చిన్నములక, పెద్దము
లక, కోలపొన్న, నేలపొన్న, పల్లెరు వేళ్లు (5).
లఘుబర్హిష్మి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: జలొద్భవ*.

లఘుమేరునవ్వుము. అం: చూ, ప్రస్తారప్రత్యయ
ప్రాణములు.

లఘుమేరువు. అం. —పై.—

లఘుమేరుద్విత్తము. అం. —పై.—

లఘులయము. సం. వి. అ. న. 1. వట్టివేరు*: చూ, నేవ్య
ము. 1; 2. నీరు వట్టివేరు*: చూ, నేవ్యము. 2.

లఘువల్లభ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అతివివశ*: చూ, వివ.

లఘువు, సం. వి. ఉ. స్త్రీ. 1. పిక్క, స్పృక్క*:
చూ, రాజార్జును. 1-32; న. 2. నల్ల అగలు:

చూ, రాజార్జును. 1-౧౫; కి. విణ. 3.
శిఖ్రిము: చూ, స్వదము; విణ. 4. వడిగలది:

చూ, స్వదము; 5. = లగువు. చేలుకనిది: చూ,
అఘ్వి. 2; 8. చేపలేనిది; 7. బిచ్చిదమైనది:

చూ, హృద్యము; అం. 8. చూ, తాళాంగము
లు; 8: చూ, మాతృ. 1. (బాణాకృతిగలది

మరువు-లఘువేమాతృ. మాతృయనకొక చిట్టి

కాలము పలుకఁబడునది.); 10: చూ, కాల్
ప్రాణములు; 11: చూ, అంగప్రాణము; బ.

12. పొట్టి ఆమ్మేలు పూర్వాక్షరమును గురు
పుగాఁజేసిన ద్విత్వ సంయుక్తములును, పదాది
సంయుక్తములును లఘువులు. “ఉదా:—అ,

అన్న. శక్తి, ధ్యని.” (చూ, గణము.); 13.
అంతిస్థ (యారలవ)లు లఘువులు అలఘువులు
అని ద్వివిధము. అందు:—(య) ౧. మాటల

లోని యకారము అలఘువు, “ఉ. పాయము,
సాయము.”; ౨ సాధ్య (అగమ) యకార
ములఘువు. “ఉ. మాయూరు.”; (ర) 3. సాధు
రేఫములఘువు. “ఉ. వరి, చీరె, నీరు, కోరు.”

మొ; ౪. శకటరేఫము (బండిబా) అలఘువు.
“ఉ. కటి, కాటు.” మొ; (ల) ౫. ల కారము
లఘువు. “ఉ. కాలు, ఆలము, లచ్చి.” మొ;

౬. సాధ్య (ఆదేశ) లకారములఘువు. “ఉ.
వీళ్లు, కోళ్లు, పాళ్లు.” మొ; (వ) ౭. సాధ్య
వకారము లఘువు. “ఉ. అత్తఁడువల్కు, నీరు
వోనె.” మొ; ౮. మాటలలోని మకారము

లఘువు. “ఉ. వన్నె, కవ.” మొ. (చూ, అల
ఘువు, అంతిస్థములు.)
లఘుశంక. వా. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. మూతృ
ము; 2. కొద్దిఅనుమానము.

లఘుశేఖరము. అం: చూ, జవ్యతాళములు.
లఘ్వి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తేలికగాఁబోవు
రథము, బండి: చూ, శకటము. 1; విణ.
2. చేలుకనైనది: లఘివ్యము, లఘువు. (తె).—

పలుచే, రేను: చూ, లాఘవము. 1; 3. కుఱు
చే యైనది: చూ, హృస్వము. 1.
లఘ్వి. అం: చూ, ధారలలో ఖేదములు.
లచ్చి. వై. వి=లక్షి. 1: చూ, లక్షి. 1;
2: చూ, సంపత్తి. 1; వా. 3. నిందార్థమందు
లచ్చేమృ-లక్ష్యమృయను పేర్లఁబరగువారిని
లచ్చియనిఁ బిలుతురు. [(యూషము)
లచ్చించారు. వా. వి: చూ, కడుగుచారు.

లచ్చికమ్మి. వా. వి: అడ్డకమ్మి, దోరణపుర
గమ్మి, లచ్చివట్టె, సిరికమ్మి. (సం).—
ఉత్తరంగము, నక్కము, నాన.(చూ,వాకిలి)

లచ్చికొడలు. ద్వ. వి: చూ, సరస్వతి.
లచ్చితండ్రి. ద్వ.వి: చూ, సముద్రము. [సంకు. 1.
లచ్చిదొర బూరంగమ్ము. ద్వ. విశంఖము: చూ,
లచ్చినెచ్చెలి. ద్వ. వి: చూ, పార్వతి.
లచ్చివట్టె. వా. వి: చూ, లచ్చికమ్మి.
లచ్చిమగడు. ద్వ. వి: చూ, విష్ణువు. 1.
లచ్చియన్న. ద్వ. వి. చేదుగిడు. సాంబ. దే.
10: చూ, హిమాంశువు.

లచ్చితేనడమకన్ను. ద్వ. వి.--వై.—అం,
భా. పృ. 177. [వారము. 2

లచ్చివారము. మి. వి. గురువారము: చూ,
లచ్చిసవతి నై. వి: చూ, భూమి 1. అం, వ. 8-8.
లచ్చేనము. నై. వి.=లక్షణమ్. రూ—లక్కనము.
: చూ, లక్షణము. 1; అం. 2. వ్యాకరణశాస్త్ర
ము: చూ, శాస్త్రములు. [మనుడు.

లచ్చేనుడు. నై. వి.=లక్షణ: చూ, రూ—లక్క
లచ్చేనుడు. నై. వి.=—నై.—

లజ్జ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.=లజ్జ. 1: చూ, సిగ్గు;
అం. 2: చూ, సంచారిభావమునఁ బుట్టిన
దృష్టులు.

లజ్జాత్యాగము. అం: చూ, ద్వాదశాపస్థలు.

లజ్జాభాసము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, చెళ్ళగువ్వ.

లజ్జామోహము. అం: చూ, మోహచతుష్టయము.

లజ్జాశీలుడు. సం. విణ: చూ, సిగ్గరి.

లజ్జాలువు. సం. వి. ఉ. పుం. స్త్రీ. తుప.
పొట్టికొమ్మి లూడలుగలచెట్టు, శిశు: చూ,
సాగ్రన్యకాభాశిశుము.

లజ్జించే. సం. ఆ. కిరి: చూ, సిగ్గుపడు.

లజ్జితము. సం. విణ. సిగ్గుపడినది: చూ, ప్రీతము.

లజ్జి. నై. వి.=లజ్జా: చూ, సిగ్గు.

లటక్కు. దే. వి. రూ—లటుక్కు. (మింగుటలో
నగు వానియందగు ధ్వన్యనుకరణము: చూ,
హాహా.

లటపటము. వా. వి. (కొట్టుకొనుటకు) కలియఁ
బడడము: చూ, తొడపటము.

లటుక్కు. దే. వి: చూ, రూ—లటుక్కు.

లట్టము. సం. వి. ఆ. పుం.=లడ్డిగ. కప్పెర, చిన్న
మాతిగల పాత్ర: చూ, హరివాణము (పా
త్రము. 6-౧౫.)

లట్టాభట్టియము. జా. (లొట్టాభట్టియమనియ)
ఆనంబుద్ధి పులాపము “నీలట్టాభట్టియములే
యేకరుపైపెడవు.” (పర్వజరాజమాయము.)

లట్టు. దే. వి. 1. తొట్టి, నీళ్లగాడి, నీళ్లతొట్టి,
గాడి. (సం).—ఆహవము. ఆహవము, గోప
ధము, గోపధము, ఘరి, జలహోడి, తీగము,
నిపానము; 2. వడియ: చూ, సకమ్మ. 1;

అం. 3. వక్రచాపాకము. శబ్ది — లట్టు
(సూతకాల). లట్టు (భిక్షవ్య); లాట్టు (తద్ధ
రాధ్యర్థ); లాట్టు (ఆశీరాధ్యర్థము).

లట్టువ. నై. వి.=లట్టు. చిట్టితాళము: చూ. లట్టు.
లట్టు సం. వి. ఆ. స్త్రీ.=చూ, వీణ. 1.

లట్టము. సం. వి. ఆ. పుం.=లడ్డు—లడ్డువు:
చూ, భక్ష్యము.

లఠాయి. వా. వి: కచ్చెపోతు, కజ్జోర, కల
పనగలచ, కయ్యోకరిచ్చే, చిల్లగొండి, జేగ
డ గొండి, జేగడాలమారి, తంటలమారి, తం
లాలమారి, పెనమరి, కేచీకోరు, కెచ్చెల.
(సం) — కలహాశీలుడు; 2. చెబ్బలటలో
కలియఁబడుట, దూఁకుట.

లడి. దే. వి. నిడుపుగానెట్టిన సరిగలోనగువాని
చేట్ట: చూ, సరిగ. 2. [లట్టము.

లడ్డిగ. నై. వి.=లట్ట. రూ—లడ్డిగము: చూ,
లడ్డిగము. నై. వి.=—నై —

లడ్డు. నై. వి.=లట్టు: చూ, లట్టుము.

లడ్డుకము. సం. వి. ఆ. పుం, న.=లడ్డు—లడ్డు
వము—లడ్డవము.—నై.—

లడ్డువము. నై. వి.=లడ్డుక. —నై.—

లడ్డవము. నై. వి.= —నై.—

లత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. రూ-లతిక. తీగె: చూ, వృక్షము; 2. రూ-లతిక. ఎక్కుడు: దీగె: చూ, వృక్షము; 3. రూ-లతిక. చొట్ట చొట్టకొని ఎదిగెడు తీగె: చూ, వృక్షము; 4. గతీక*: చూ, స్వేదము. 1; 5. పూలగురి పెండ్లి*: చూ, క్వేతపాకి; 6. ముత్యాలహారపు పేట: చూ, హవనీక. 2 (భూవణము 2); 7. కొమ్మ: చూ, కాఖ. 1; 8. పిక్క*: చూ, రాజగ్ధము; 9. ప్రింకణము*: చూ, సన్నకడుపు; 10. చీమ: చూ, హీర. 1 (పిపీలిక.); 11: చూ, సాలెపురుగు; 12. కస్తూరి: చూ, క్వేతమృగాండజము (మృగ మదము); 13. మానేరు*: చూ, స్వర్ణవల్లి; ఆం. 14: చూ, నృత్యహస్తములు.

లతకూన. మి. వి. లేతతీగనంటి ఆడుది: చూ, స్త్రీ.

లతాంతము. సం. వి. ఆ. న. పూవు: చూ, నుమము.

లతాకరంజము. సం. వి. ఆ. పుం. తీగెకాను: గు*: చూ, కాదప్పుము. [చూ, నుబ్బలి.

లతాడు. వా. వి. (వానపల్లకలిగిడు) బుగడ:

లతాప్రతాపని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఒకటితోనొకటి పెనగొన్న తీగె: చూ, వృక్షము.

లతార్కము. సం. వి. ఆ. పుం. దుర్బలము, పచ్చేనీరుల్లి*: చూ, నుకందకము. 1.

లతావృక్షకము. ఆం: దూ, కరణములు.

లతావేష్టితము. ఆం: చూ, జాతస్మరాలింగనములు (ఆలింగనములు)

లతిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, రూ-లత.

1-2-3; 4. నూలుపేటలహారము: చూ, హవనీక. 2 (భూవణము. 2.) [చూ, వివత్తు.

లత్త. దే. వి. 1. చెట్టు: చూ, హతి; 2. ఆపద:

లత్తిక. దే. వి. బలుపును చేపట్టుదునుగల యొకా నొక గచ్చేకాయ: చూ, సోమరాజి.

లత్తిచేద. దే. వి. ఒకచేద: చూ, మల్లము. 1.

లత్తిక. వై. వి. అలత్తక. లాత్తారనము: చూ, లక్క.

లత్తుక బొత్తులు. ద్వ. వి. బ: చూ, ధాన్యము. లద్ది. దే. వి. గుట్టుములోనగువాని మలము: చూ, శమలము. 1. [సంహరి.

లద్దిబిప్పి. దే. వి. ఒక చీడపురుగు: చూ, సస్య; లద్దిపురుగు. ద్వ. వి. తెల్లని క్రిమి విశేషము: చూ, సస్యసంహరి.

లద్దియ. దే. వి. (నేయువాడు వస్త్రముచివర విడిచెడి) కచ్చే: రూ-లద్దె.

లద్దె. దే. వి. —వై.—

లఱక. దే. వి. ధనము: చూ, హిరణ్యము. 3.

లవనము. సం. వి. ఆ. న. 1. ముఖము: చూ, వదనము. 2; 2. నోరు: చూ, వసనము. 1;

3. మాట: చూ, శబ్దము. 2.

లవితము. సం. వి. ఆ. న. 1. మాట: చూ, శబ్దము. 2; విణ. 2. మాటలాడఁబడినది: చూ, శబ్దము. 2.

లప్ప. దే. విణ. 1: చూ, రాకి. 1; 2. ఎడముగా వంపఁబడినవేళ్లుగల చేర. ఆం, భా. ద్వి. 141:

కమి, కమికిలి, పుప్ప, పట్టిలి: (చూ, హస్తము. 1.)

లప్పము. వై. వి. = లేప్య. రూ-లేప్పము. (మాని

పెట్టెలోనగువాని సందుగొందులకు మెత్తెడు సున్నపుముద్దలోనగునది: సమాలంభము.

లప్పీలు. వా. వి. బ. ఒకానొక తురక జాతివారు.

లబ్ధము. సం. వి. ఆ. న. 1. భాగహారముచేయఁగా నేర్పడు సంఖ్య: చూ, సంఖ్యాభేదములు;

విణ. 2. పొందఁబడినది: చూ, వ్యాప్తము. 3.

లబ్ధపర్ణుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, విద్వాంసుఁడు.

లబ్ధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, లాభము.

లభించే. సం. ఆ. క్రి. కలుగు: చూ, సంభవించే.

లభ్యము. సం. విణ. 1. లభింపఁదగినది; అభిగమ్యము, గంతవ్యము, పొందఁబడీయము, పొందవ్యము: చూ, సమాసాద్యము; 2. యత్నము: చూ, యోగ్యము. 2.

లమ. దే. వి. ఒకానొక తీగె: చూ, వృక్షము.

లమిడి. వా. వి. రూ-లమ్మి-లంబిడి-లంబ్బి. 1: చూ, స్వేరిణి; 2. తిట్టు: చూ, కాశము.

అమి. వా. వి: చూ, రూ-లమిడి.

లయ. సం. వి. అ. పుం. 1 తౌర్యత్రికసామ్యము, నృత్తగీత వాద్యములు సమముగానుండుట: చూ, స్వరము. 2; అం. 2: చూ, యోగచతుష్టయము; 3: చూ, లయప్రాణలక్షణము; దే. వి. (1): చూ, వంచన.

లయకాండు వా. విణ: చూ, సీకారి.

లయకారి. దే. విణ: చూ, వంచకుండు.

లయగ్రాహి. అం: చూ, నృత్తము. 1. (మాలికా నృత్తములలో నొకటి. "ధ-జ-స-న-ధ-య. 2. 10. 18. 26 అక్షరములు పాస్వయతులు నలుచులు. "నన్నె మదినమ్మకొరి నన్ను దయఁజూడుమని, విన్న పము సేయుదు విపన్న జనపాలా.")

లయతాళకళాజ్ఞానములు. అం: చూ, సుగుణములు.

లయపాఠము. అం: చూ, లయపాఠలక్షణము.

లయపాఠలక్షణము. అం: ౧ ద్రుతలయ (పాశుటకు నెంత త్వరగా తాళము వేసికొని పాడఁదగునో అట్లు తాళము వేసికొని పాడుట); ౨ మధ్యలయ (అంతకు చెట్టివిలంబము చేయుట); ౩ విలంబితము (ఆమధ్యలయకంటె చెట్టింపు విలంబము చేయుట) (మఱియు "గీతతాళాదీన మేకత్రవిరామాలయః" అనియు "సృతిర్నా తాపితాలయః" అనియు కెప్పియుండుట చేత లయముఖ్యము. తాళాక్షర కాలములలో వ్యత్యస్తమైనను, గ్రహపాఠము వ్యత్యస్తమైనను అనుద్రుతలయ మాత్రము తప్పకుండ పలయును. అవియుండియు లయచెడితే (పాణము చెడును గావున అవలయయనంబును.)

లయము. సం. వి. అ. న. 1. నీరు వట్టివేరు: చూ, నేవ్యము. 2; 2. వట్టివేరు: చూ, నేవ్యము. 1; పుం. 3. నాళము: చూ, చుత్త; 4 ఆలింగనము: చూ, సంక్షేపము; అం. 5. సృష్టిస్థితిలయకారములలో నిదియుకటి.

లయవిభాతి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (మాలికా వృత్తములైదింటిలో నొకటి. "న-న-న-న-స-న-స-గ; 4. 7. 10 గణముల రెండవ యక్షరములు పాస్వయతులు " "కరుణా, గనుమా, యసుచే, - రణు, వినుమా, యసుచే, నిరత, మునునే, డెదను-బరమ, కరుణా. శూ.")

లయవిహారి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (మాలికా వృత్తములైదింటిలో నొకటి. పదునొకండు నగణములు, స, గ; 2-12-22-32 అక్షరములు పాస్వయతులు. "జలద తనువలరంబయి, బొలుపలరు మెలుపువలె, నెలనెడి పసిండి నలువ, గలుగు దొంగొల్లన్.")

లయహారి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (మాలికా వృత్తములలో నొకటి. ఒక్కొక్కపాదము నందు పదునొకండు నగణములును, సగణ, గురువులును గలిగి 11-21-31 పాస్వయతులు గలవృత్తము.)

లయించు. సం. అ. కి. 1. నశించు: చూ, ననుయు. 3; 2: చూ, సక్తుగు. [మృగ్యము]

లయ్య. వై. వి. లంజా: చూ, వేళ్ళ. (పయోగము లలంతిక. సం. వి. అ. స్త్రీ మెడహారము: చూ, భూషణము. 2-౫2.

లలన. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. విరసనశిలయైన యాడుది: చూ, స్త్రీ; 2. ఆడుది: చూ, స్త్రీ; 3. నాలుక: చూ, మధాద్రవము (రసవి. 1) లలము. అం. రెండులుపులు. "తల"; చూ, ఉపగణములు.

లలాటతిలకము. అం: చూ, కరణములు.

లలాటము. సం. వి. అ. న. 1: చూ-లలాటి. అలకము-అలికము-అలికము-అలికము-అలికము, కశేరువు, గండ శైలము, గోధి, నిటలము-నిటాలము-నిటిలము-నిటిలము-నీటిలము, వట్టి-వట్టిక, ఫలకము, ఫాలము, మహాశిఖము. (తె. ప).— నుదురు, నెన్నుదురు, నొసలు, నెన్నొసలు, కెన్నొసలు, వట్టియ-

పట్టె, పలక, (వా).—కొట్ట-నొప్ప. తద్వి.-
 స్త్రీ లలాటము. కస్తూరి; అం. 2: చూ,
 చుంబన స్థానములు; 3. (నుదురు): చూ,
 లక్షణాంగములు. (ఆర్థవందరి) సమమైన
 రాజీసు, విప్రులమై ననంతమైన ధనికుడగు,
 అల్పమైన నల్పాయువగు, అయిదు రేఖలున్న
 వైభవముగలిగి నూతనండ్లుమనును, శుభావ
 హుడగును. నాలుగు రేఖలున్న కీర్తిభాగ్య
 ములుగలిగి యెనుబదేండ్లు బ్రదుకును. మూ
 డురేఖలున్న నలువదేండ్లు బ్రదుకును. రెండు
 రేఖలున్న నలుబదేండ్లుగు. ఒకరేఖయున్నను
 లేకున్నను నిరుపదేండ్లు మనును. ముళ్లుగలిగిన
 దరిద్రుడగు. త్రిశూలరేఖ శులిశరేఖలున్న
 నీశ్వరుండగు. మండలేశ్వరుండునుగున, ముప్పే
 గలిగిన స్థానభ్యిష్టుండగు; 4. (నుదురు):
 చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు. (ఆప్తమచంద్రు
 నిఁబోలిన రాజపత్నియగు, తిలకసమమగు
 మచ్చేయున్న మొదటఁ గుమారునిఁగనును.
 నడుమనుడియున్న విధవయగు, పెడలుపైన
 మగనిని మామను మఱఁచినిఁజేంపును. చినగ
 నుడియున్న విధయు, అంకులాడియునగు,
 వెండుకలుఁగనిపించుచు నడుమ నుడియున్న
 జారిటియగు.); 5: చూ, హస్తక్షేత్రములు.
 లలాటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-లలాటము. 1.
 లలాటిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నొసటఁగట్టెడు
 ముత్యపు బాసికము: చూ, బొట్టు. 1.
 లలామకము. సం. వి. ఆ. న. బాసికము: చూ,
 నాపణిక. 2 (భూషణము 2-౧౦-(౧౮).)
 తద్వి.—రాజ్యాభిషేకమున నొసటఁగట్టెడు
 కట్టము. (సం).—పట్టము, పట్టి: చూ, నాప
 ణిక. 2 (భూషణము. 2-౧౦-(౧౮).)
 లలామము. సం. వి. న. న. 1. గుఱుతు: చూ,
 లక్షణము. 1; 2. టెక్కెము: చూ, నిడము.
 1; 3. తోడవు: చూ, భూషణము. 2;
 4. నొసటనుంచుకొనెడు బొట్టు: చూ, విశేష

కము. 1 (బొట్టు. 1.); 5. గుఱుము నొసటి
 మేక్క: చూ, విశేషకము. 1; 6. తోక:
 చూ, వాలము. 1; 7. కొమ్ము: చూ, శృం
 గము. 1; 8. పృభావము, బలిమి: చూ, శక్తి.
 1; 9. గుఱుము: చూ, హయము; 10. (ఉత్త
 రపదమైనచో) శ్రీవ్యము: చూ, శ్రీవ్యము.
 లలి. దే. వి. 1. ప్రియము: చూ, స్నేహము.
 1; 2. ఉత్సాహము: చూ, సన్నాహము.
 2; 3. ఓయారము: చూ, విలాసము. 2;
 4. కృమము: చూ, విధము. 1; 5. ఉవ్వాయి:
 చూ, వికాసము.
 లలిత. అం. 1: చూ, పంచమసాడవజాంతర భావ
 లు; 2. సుకుమారత్వము చేతనగు అంగవిన్యా
 స రూపమైన స్త్రీలయొక్క శృంగారచేష్ట
 విశేషము: చూ, సంచారీ భావమునఁబుట్టిన
 దృష్టులు; 3: చూ, జన్యతాళములు; 6: చూ,
 ఆగమములు (ఉపవిద్యలు 418 పొరట);
 7: చూ, శృంగారచేష్టలు; 8: చూ, అలంకార
 ము. 3. (ప్రస్తుతార్థవ్యోతకముగు ప్రతిబింబ
 వర్ణనము. “ఉదా. గతజలసేతుబంధనము.”)
 లలితప్రియము. అం: చూ, జన్యతాళములు
 లలితము. అం. 1: చూ, లలిత; సం. వి. 2. ఈప్తి
 తము: చూ, వాంఛితము; 3. మనోజ్ఞము:
 చూ, హృద్యము. 2. [కారములు.
 లలితస్వరము. అం: చూ, సంచారివర్ణగతాలం
 లవంగపత్రి. వా. వి. లవంగచెట్టుయొక్క ఆకు:
 చూ, రోమశము (ఆకుపత్రి అని కొందఱు)
 లవంగపపుట్ట. వా. మి. వి: చూ, పరాంగకము.
 లవంగము. సం. వి. ఆ. న: ఉత్కటము, కపిశృం
 గము, గీర్వాణకుసుమము, దివ్యము, దేవ
 కుసుమము, శ్రీసంజ్ఞము. (తె).—కరాపుపు.
 (కిడుపులోని క్రిమినిఁజేంపును. అశీర్తినిపో
 గొట్టును. లవంగపు నూనెలో ‘యుజ్జెనిక్
 ఆసిడ్’ అను ద్రావకముండును. ఇది క్రిమిసం
 హారక క్రిలో ‘కార్బాలిక్ ఆసిడ్’ కంటె
 కొన్నిరెట్లు గొప్పది.) (“చూ, శ్రీసంజ్ఞము”)

లవణము, సం. వి. అ. స. 1. (వాయువును గాని జాడ్యమును గాని పోగొట్టునది.): అబ్జము, అభిజము, ఊరము, జలరసము. (తె).— ఉప్పు, ఉప్పున, నీళ్లవరుగుతెచ్చి కేవములు.- ౧. సముద్రపు ఉప్పునకు. — అక్షి బము-అక్షి బము, కలకము, ఊరాచ్చము, క్షీరాక్షిజము; (తె).-రాతియుప్పు-తాతియుప్పు, ౨. ఆసు రము, ఉపాక్షారము, ఉపక్షారము, ఉపరగు, ఔషరము. (తె) — చేవులుప్పు-చాటు ప్పు; ౩. ఉపంజరము, తైత్తర్యము. (తె).-వట్టుఉప్పు; ౪. అక్షము-అక్ష్యము, విరిగి ము, ఔద్విజ్యము, ఔర్వము, ఔషరము, కాద్రోలికము, కృష్ణలవణము, జరణము, జీ గము, తిలకము, రుచకము, పాంశవలవణము, సౌవర్చలము - సౌవర్చలవణము; ౫: కనికక్షారము, ఊరము, టంకణ ఊరము, టంకణము, టంకము, టంగరము, సౌభాగ్యము. (తె).— గవ్వచౌకము, పటిక, పటికారము, వెలిగారము; ౬: కావజము, కాచము, కాచమల ము, కాచలవణము, కాచసంభవము, కురువిం దము, కృష్ణలవణము, ఊరము, తీక్ష్ణము. (తె).— గాజీ-గాజీన్పు; ౭: రుచకము, సజ్జక, సుఖవర్చకము, సువర్చలము, సోత ఘ్ని. (తె).—సజ్జకారము; ౮: కృతకము, కృష్ణ నామకము, క్షీతిసంభూతము, ఖం డలవణము, పాక్ష్యము, బస్తకము-బాస్తకము, విడము, విడలవణము, సుగంధము, సుపాక్ష్యము. (తె).— అంటుప్పు - అట్టుప్పు; ౯: ఊరత్రయము, ౧౦. ఊరదళకము; ౧౧: ఊరము, పాక్ష్యము, యవక్షారము, యవకూకము, యవాగ్రజము; ౧౨: ఊరమెలకము, సర్వక్షారము; ౧౩: ఊరకేర్ణము, పబ్బక్షారము; ౧౪: ఊరవట్టుము; ౧౫. ఊరావృకము;

౧౬: (చూ, ఊరములు.); ౧౭: గడదేశజము, గడలవణము, గడోత్తము, కామకము, సాంబాము. (తె).—దోషయుప్పు; ౧౮: ఉప్పుకుప్పుకు. — (తె). గల్లి; ౧౯: తీపు తోగలిసిన యింఛేక ఉప్పునకు. — (తె). చేవురు-చారు; ౨౦: త్రికూటము, తీక్ష్ణము, పటువు, మాణిఁగము-మాణిమంధము-వళిగము-వసిరము, క్యామము, సైంధవము, సైంధవలవణము. (తె).—ఇందుప్పు, చెం దుప్పు; ౨౧: నవక్షారము. (తె).—వవా సాగరిము-నవాసారము; ౨౨ కటువు, లవణము, లావణ్యము. (తె).— ఉప్పుదవము, ఉప్పున; ౨౩: సురక్షారము. (తె).— పెట్టుప్పు, సురుప్పు; ౨౪: సురే కారము-నూగేకారము; ౨౫. లవణభేద ములు:-అన్నభేది; కడకము; కృత్రిమము; ధూర్తిము; (తె).—అకుప్పు; (మిగతవా నికి “చూ, సౌవర్చలము.”); పుం. 2. ఉప్పున: చూ, లవణము. 1-౨౨: ౩: చూ, లవణాకరము. 1; విణ. 4 ఉప్పునిది; 5. లావణ్యముగలది; అం. బ. 8: చూ, లవణ ములు. [సముద్ర, కాచలవణములు. (5) లవణములు. అం: సైంధవ, సౌవర్చ, విడా, లవణాకరము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఉప్పు సముద్రము: చూ, లవణోదము; 2. ఉప్పు శము: చూ, భూమి. 1. లవణామళకీన్యాయము. అం. సముద్రపు ఉప్పు అడవి ఉసిరికె కామ కలసెనసురీతి. ద్రము. లవణార్ణము. సం. వి. అ. పుం: చూ, లవణో లవణి. దే. వి. 1: కచ్చింపు, గుత్తము, లింకము, విగి, విగువు, విట్టి, మోడి, సున్నితము. (విణ.) కచ్చితము (“చూ, సున్నితము”); 2: ఉప్పి. (సం. ప.).-చూ-లావణి, కంటకిని, కుండలి, గృధ్రానఖ, గృధ్రాఖ, గృధ్రానక్త, గృధ్రా నఖ, గృధ్రాహల, చతుష్కంఠకిని, తీక్ష్ణ పత్ర, క్షీతపితృతవార. తద్వి-

తెల్లయుప్పి. (సం).—మాక్షికఫల, నల్ల
యుప్పికి.—జోలారి, నల్లయుప్పి. (సం).—
కాకాదని, కాచహరిణి, కుండలి, కుంద్ర, గుల్మి,
విరళ, హింస, హిరలి*. ("చూ, హిరలి.")

లవణుడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకరక్కనుఁ
డు: చూ, రాక్షసుడు. 1.

లవణోదము. సం. వి. అ. పుం. ఉప్పునముద్ర
ము: చూ, నముద్రము.

లవనము. సం. వి. అ. న. పైరులోనగువానికోత:
రూ-లావనము-లవము, అభిలావము, లుక్కు.
(తె).—కోత.

లవనను. వా. వి. జీవనార్థము ఇచ్చేసాము.
లవబాహ్యులు. అం: చూ, కృపార్యులబాహ్య
లులు. (బాహ్యులు.)

లవము. సం. వి. అ. పుం. 1.= రవ-రవ్య. లేశ
ము: చూ, స్వల్పము; 2. చేటు: చూ, రుత్త;
3: చూ, రూ-లవనము; అం 4: చూ, కాల
(పాణము; విణ. 5. భిన్నాంకములోని పైఅం
క: చూ, హరము. 3.

లవలవ. గే. విణ. భేదిల్లినవి: చూ, విచ్చిన్నము. 3.

లవలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఒకానొకతీగః;
చూ, వృక్షము. ప్రొద్దివన్ను: చూ, సిస్తు. 1.

లవాజోహ. దే. వి. గ్రామసేవకుల జీతములపై
లవించే. సం. స. కి: (తె).—కోయ.

లవిటి. దే. వి. చక్షు, అక్కమొదలు: చూ,
అక్క. 2; 2. చెవిటి: చూ, బధిరుడు;
3. తోక: చూ, వాలము. 1; 4: గుడ్డుపురోక.

(సం).—అశ్వవాలము: చూ, వాయము.
(చూ, వాలము. 1.)

లవిత్తము. సం. వి. అ. న: దాతము. (తె).—
కొడవలి, గడ్డ, లిక్కి: చూ, రిష్టి. 2—ంగ.

లవుడు. సం. వి. అ. పుం: రామునిచెండకొడు
కు: చూ, నూనుడు. (కుకునిసోదరుడు.)

లవుడి. దే. వి. లావు, వక్రితోక: చూ, వాలము. 1.

లవుడి. వై. వి.=లగుడ. (నేత్యమని శ. ర. ౧.
(చూ, ముద్గరము. 1-ర.); రూ. లవుడి-రాడి-
రాణి-లాటి, బడిత-బడితి, బరిస. (సం).—
పరిపూతనము. ("చూ, స్వధితి")

లవుణి. వై. వి.=—పై. (దే అని శ. ర)
లకునభక్షన్యాయము. అం. ఒకానొకన్యాయము.

లకునము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, వెల్లుల్లి *;
2. కంపునందలి దోషము. (అనగా పాలుపైఁ
బూసినట్లుండెడు తెల్లని డాలు): చూ, స్థూ
లోచ్ఛయము. 1 (రక్షములు)

లమిరు. వా. వి. దండు: చూ, సేన. 1.

లసితము. అం: చూ, జన్యతాళములు. ప్రబట్టు. 1.

లనుకు. దే. స. కి. నాశనము చేయు: చూ, సరి
లనుక్కు. వా. వి: చూ, త్రునుక్కు.

లస్తకము. సం. వి. అ. పుం: (తె):—పిడికట్టు-
పిడికిటి కట్టు, వింటినడుము. (చూ, బాణ
ము. 1.)

లహరి. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. పెద్దఅల: చూ, వీచి. 1.
లహోని బాహ్యులు. అం: చూ, సేపాళ
దేశపు బాహ్యులు.

లా

లా. వా. వి. అక్షు, చేట్టు, కాననము: చూ,
కాస్త్రము. 1. [చూ, లాంగలము.

లాంగలదండము. వా. సం. వి. అ. న. ఏణికోల:

లాంగలపద్ధతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. నాంగేటిచోర,
సీత: చూ, లాంగలము. 1-ంగ.

లాంగలము. సం. వి. అ. న. 1=నాంగలి: కృంత
త్రము, గోకిలము—గో కీలము, గోదార

ణము, సీరము, వాలము, వాలి. (తె. పు).—

అరక, ఏరు, కొండ్రొక్కెడువు, దుక్కివాల,
నాంగలి—నాంగేరు—నాంగేలు, మడక. తద్వ

శేషములు. —ంగ. అడునుదున్న నాంగలికి.—

(తె). దంపకట్టి, దంపనాంగలి; 3. అతిగి

నాంగలికి. — (తె). గొనప, గొనమ; ౩. ఏడి
కోలకు. — ఈళ - ఈష, లాంగల దండము
(తె). - ఏడికోల, మేడికోల; ౪. ఏడికోల
లేని నాంగలిదుంపకు. - అధోపామ, అఫలము,
కూటకము, నిరీశము - నిరీషము, శిరాంగము
(తె). ఊరు, కలప, గొడగ - గొణగ, దుంప;
౫. జిడ్డిగమునకు - యంత్రీకి. (తె). - జిడ్డిగ
ము, జేత్తిగ; ౬. దుంపమీదుగా కాడికి
తగిలించిన నాంగలికి. — (తె). కోమేరు; ౭.
నాంగటిదుంప మొనకు - పో త్రము; ౮.
నాంగటిదుంప వెనుక నిలిపినకొయ్యకు. - (తె).
మేడి, మేడికట్ట, మేడికొయ్య; ౯. నా
గల్ల సమూహమునకు. - (సం). పాల్వ; ౧౦.
(తె). - మేడిచీల; ౧౧: (తె) - మేడితో
క, మేడిసోగ; ౧౨. మేడిపాలికిదున్నెడు
మడకకు - (తె). పాలేరు; ౧౩. మొదటికొం
డ్రకు. - (తె). తల్లికొండ్ర; ౧౪: లాంగల
పద్ధతి. (తె). నాణ్ణాటిచోలు, సీత; ౧౫.
లాంగలపృష్ఠమునకు. - (తె). - నాంగటిచిప్ప,
నాంగటిదుంప, నాంగటిపడత, నాంగటి
యారు, పడత - పణత; ౧౬. సీతానివృత్తికి. -
కొండ్ర, గుంట, గొంట్ర; ౧౭. కొన్నిరక
ముల నాంగళ్లు. — అవిరినాంగలి, ఇరుప
నాంగలి, కోయంబుత్తూరునాంగలి, కైమాస్స
నాంగలి, దంపనాంగలి, దక్షిణకన్నడపు
నాంగలి, మెట్టనాంగలి మొదలగునవి (మిగత
వానికి "చూ, హలము."); ౨. తాడు*:
చూ, శ్రీతాళము; ౩. ఒక పువ్వు; చూ,
సునుము; ౪. గృహదారు విశేషము; ౫. మగ
గుఱి: చూ, శిశ్నము; ౬. = లంగరు: చూ,
లంగరు, జీను.

లాంగలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తటిగొట్ట,
రూ-లాంగలికి*: చూ, హలిని; 2. నీరు
పిప్పలి*: చూ, శిశులాదని. 2; ౩. పుం. ౩.
నాంగటిజోడు: చూ, హఃయధుడు;
౪. నారికడము*: చూ, స్కంధ ఫలము;

5. పాము: చూ, సర్పము. [గలి. 1.*.
లాంగలికి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-లాం
లాంగులతరణస్థాయము. అం. కుక్కతోళ
పట్టుకొని గోదావరి యీడెనసరితి.
లాంగులము. సం. వి. అ. న. 1. తోళక; చూ,
వాలము. 1; 2. చూ, లాంగలము. 5; పుం.
3. అభినయహస్తవిశేషము (ఉంగరపువేలిచి
వంచి చిటికెనవేలినవైకత్తి కడను మూ
డు వేర్వేలు నూర్ధ్వకారముగా తేలితాగ్నుల
వలె పట్టినది). చూ, వ్యంజకము. 1; అం.
4: చూ, అసంయుతహస్తములు.

లాంఛనము. సం. వి. అ. న. గుఱురు: చూ, లక్ష
ణము. 1; 2. నామము: చూ, పేరు. 1;
3. శ్రీవత్సము: చూ, లక్షణము. 1—౨౭.
లాంతరు. వా. వి. అద్దములపడుమనెలుగుదీపపు
గూడు. (లాంటర్న్.) (ఇందు జేరుపవి. -
లాంపు, బెడ్లైటు, లైటు, హాకేన్ లాం
తరు; మఱియు దూంలైటు, గ్యాస్ లైటు,
ఎలక్ట్రిక్ లైటు మొదలగునవి.)
లాంపట్టము. సం. వి. అ. న. లంపటభావము.
లాంపు. వా. వి. లోపల నెలుగుదీపపు గూడు.
(చూ, లాంతరు)

లాక. దే. వి. పక్షియాళ: చూ, అక్క. 1.
లాకకట్టు. దే. వి. విఠిచిగట్టినపెడచేతులకట్టు.
లాంగ. దే. వి. 1. గర్తము: చూ, రంధ్రము.
1-౧; 2. బొటియ: చూ, రంధ్రము. 1.
లాంగడాంగుడు. దే. వి. పాము: చూ, సర్పము.
లాంగరి. దే. వి. (లాంగ+అరి) చెవి: చూ,
శోత్రము. [విచార్యము.]

లాంగింపే, వై. అ. కిరి: చూ, లంఘింపే (ఇది
లాంగు. వై. వి. 1. చేల్లడము: చూ, పస్త్రము;
2. = లంఘన: చూ, లంఘనము. 2; అం.
3. చూ, విన్నాణములు; బ. 4: చూ, మల్లి
ఖంధములు.

లాఁచే. దే. అ. కి. 1: చూ, వ్యాపించే:
2: ఇటుముకొను, ఓలమానగొను, చోటుపడు,
జోడుగు-జోనుగు, దాఁకొను-దాఁకొను-
దాఁగుకొను, దాఁగు-దాఁగు, దుమ్ము, డొంగు-
దొంగు, తాఱు, దండసిలు - దండసిల్లు,
పొంచే, పొంచేవేయు, పొగయు, బుంగు,
బుంగుపడువడు, ముఱుగు, ముఱుగుపడు,
ముఱుపడు, మాటుపడు, మునుగు - మున్గు,
ముఱుగు, వమ్మువోవు. ("చూ, నురుగు. 1.")

లాఁత. దే. వి. లాయుట.

లాఁతసేయు. ద్ద. అ. కి. (లాఁత + చేయు).

చూ, విజృంభించే.

లాఁతి. దే. స. ఇతరము: చూ, వేఱు. 2.

లాఁతు. దే. వి. అధికము: చూ, హేరాళము.

లాఁవరా. దే. వి. (లాఁపు + రాయి) జలదారి

మొగినుండుగండ్లతాయ: రూ-లాఁవతాయి.

లాఁవతాయి. దే. వి. —పై.—

లాఁపు. దే. వి. లాఁచుట. [మగ్గము. ౧౦.

లాక. వా. వి. లాకచేయి, లాకబద్ద: చూ,

లాక కట్ట. దే. వి. లాకలతోడ మోట్టియుంచిన

వసి ముగియని పడుగు (చూ, మగ్గము).

లాకచేయి. వా. వి: చూ, లాక.

లాకబద్ద. వా. వి. —పై.—

లాకలూకాయ. వా. వి. అనానుకుడు, నీతినియ

నుములు లేనివాడు: చూ, వ్యాధుడు. 2.

లాకు. వా. వి. కాలవ యందెట్లు అటు వచ్చెడి

పనివాచును ఆపుచే వెలువరించుచే నుం

డెడి అడ్డురలుపుల కట్ట. "ధవిశేవ్యరపు

లాకు": చూ, నేరుపు. 1.

లాక్ష. సం. వి. అ. స్త్రీ=లక్క, రూ-రాక్ష:

చూ, లక్క.

లాక్షదీప్తతము. అం: చూ, వృత్తము. 1.

("ధ, న, న, వ, వ, వ, థ, న, న, సగణ
ములు. 18 యిది.")

లాక్షణికుడు. సం. వి. లక్షణాఁడు.

లాక్షాపేటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ=లక్కపెట్టె:
చూ, సందుకా.

లాక్షాది. అం: చూ, శైలములు.

లాక్షాపగ్గినావనము. సం. వి. అ. పుం. ఎఱ్ఱ

లాద్దుగూః: చూ, లాద్దుగు.

లాగము. వై. వి.=లాగున. 1: చూ, లాగునము.

1; 2: చూ, లాగునము. 2.

లాగి ద్దగ వి. (లాగము + ఇ) —పై.—

లాగించే దే. స. కి. కొంపోపు- గొనిపోపు,

తీసికొనిపోపు.

లాగు. దే. వి. 1: ఈడుపు-ఈడ్చు, రెగ.

(సం. ప) - అనుకర్షణము, అనుకర్షము, అవ

కృష్టి, అకర్షకము, అకర్షము, అకృష్టి, అక్షే

పము, అపర్షనము, ("చూ, స్వీకారము. 2.");

2: చూ, విధము. 1; 3: చూ, సమ్మతి. 1;

స. కి. 4. ఆకర్షించే: చూ, రెమ్మ. 2.

లాగుకొను దే. అ. కి. అపహరించుకొను:

చూ, సడపు.

లాగులాడు. దే. అ. కి. చూ, పెంటిగొను.

లాగువను. సం. వి. అ. న. 1.=లగుపు-లాగము.

లఘుత్వము: అపాతము-అపాతము, అవలీల,

లఘిమ-నిఘిమము, లఘుపు. (తె. ప).—

అలఁతి, ఈసడింపు, ఉలక, ఉలకన, మేలక

న-మేల్కన, మేలుకపాటు-మేల్కపాటు,

మోచోయ, తేలిక, నునులు, నలుచేన, మై

పోక, కేను, లగుపు, లాగము, లాగి, లివ,

లేత, లేను. తద్విశేషములు. -౧ మేలుకనైనది:

(చూ, లఘి. 2.); ౨ (వి. విక్రిలి మేలు

కనైనది:—లఘివ్యము; 3. లాగునము గా:—

(తె.) వేపుక-చాక-మేలుక; 2. ఆరోగ్య

ము: చూ, సహ్యము. 1; 3.=లాగము: చూ,

నులభము.

లాచోరీమాట. వా. వి. నిజముతప్పినమాట: చూ,

శబ్దము. 2.

లాచేరు. వా. వి. నిరాధారముగాఁజేసినది;

2. సిగ్గును పొందఁజేసినది. “లాచేరుమాట”

లాచి. దే. వి. రూ-లాచీ. 1. సుష్టముమీఁదను
గాడిదమీఁదను వేసెడు గోసె; 2. తట్టుపై
వేసెడు గోసె; 3. చిన్నబండిమీఁదతెచ్చు
భారము (బరువు.)

లాచీ. దే. వి. —పై.—

లాజ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ, ఆ. పుం. బఃఉత్తుపము,
భాజికము. (తె). పేలలు-పేలలు-పే
చాళి-పేలలు, బొరుగులు-బొరువులు.
(చూ, సాదము. (1).)

లాజము. సం. వి. ఆ. న. 1. వట్టివేరు: చూ,
నేవ్యము. 1; పుం. 2. నానబియ్యము: చూ,
బియ్యము. [జేయఁ చూచును.

లాజహోమము. పా. వివాహమందు పేలాలతోఁ
లాటదేశస్త్రీ. అం. 2. కానొకస్త్రీ: చూ, స్త్రీ.
లాటము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చిలుక: చూ,
శుకము; 2: చూ, సామర్థ్యము; అం.
3: చూ, దేశములు.

లాటరీ. వా. వి. చీట్లుకలిపి వస్తువులనమ్ముట.

లాటానుష్ఠాసము అం: చూ, శబ్దాలంకా
రములు. (తాత్పర్యభేదముగల శబ్దపునరా
వృత్తి. “ఉదా.—విష్ణు కథల్విను వీరులు
వీనులు” “సత్కథలచే నడచిన దినము ది
నము.” “భగవంతుని గుణముఁజెందిన కథ
కథ.” దయ దాక్షిణ్యాది గుణములు గుణ
ములు.” “దీనులపైఁజూపిన దయ దయ.”
(చూ, అనుష్ఠాసము.)

లాటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఇంద్రునిశం
ఖము: చూ, సంఖ. 1; అం. 2: చూ,
రీతులు; దే. వి. (1). 2. కవక్షి: చూ, వక్షి. 1.

లాటీ. వా. వై. వి. =లగుడ. రూ-లాడి. దుడ్డు
కట్ట. “లాటీదెబ్బలు.”: చూ, లవుడి.

లాటీలిటము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (“స-
స-స-స-స-త-యగణములు. 13 యతి.
21 ఛందస్సు.”)

లాటు. వా. వి. 1. పంపకముననొక భాగము;

2. ఏములోని యొకభాగము; 3. గుట్టు,
గుంపు: చూ, సమాహము.

లాట్టు. అం. తద్దర్మాద్యర్థకము: (చూ, లట్టు. 3)
లాడము. దే. వి. రూ-లాళము-నాళము. గుట్టి
పుగొటిజేలకు కొట్టెడు ఇరువ తగటిబిల్ల:
నాలము-నాళము, కోని. (లాడమని మద్రా
సుప్రాంతమున వాడెదరు.)

లాడి. దే. వి. 1. పెద్దపుండు: చూ, వృణము. 2;
2: ఎర, గావు, పారి, పాలి. (సం).—
బలి. (పొండు. 5, ఆ. 240.)

లాడిము. దే. వి. బరువుమోసెడి యెద్దువీఁపున
బరునెక్కించేట: రూ-లాడె.

లాడీపేడి. వా. వి: మూట ముల్లె.

లాడువాడు. దే. వి: చూ, సౌందర్యవంతుఁడు.

లాడె. దే. వి: చూ, రూ-లాడిము.

లాడ్డుకికము. సం. వి. ఆ. స. లడ్డుముద్దలపోవు.

లాతము. దే. వి. రూ-లాతము. 1. చేతి
తెత్తము: చూ, వేత్రము. 1; 2. సన్యాసుల
చేతిదండము. విక్ర. 2, ఆ. 7: చూ, వేత్రము. 1.

లాచు. వా. వి. కట్టడములలో వంపులు కట్టు
నపుడు వానికాధారముగా కట్టుకట్టడము.

లాపము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, శోకము;
2: చూ, సల్లాపము.

లాబము. వై. వి =లాభ: చూ, లాభము.

లాబించే. వై. ఆ. క్రి. =లాభ: చూ, లాభించే.

లాభము. సం. వి. ఆ. పుం. =లాబము.

1. అధికముగా పొందఁ బడునది, క్రియ
విక్రియముల వలన వచ్చిన విశేషభవము:
అ ధి క ము, అ ధి గ మ ము;

అ వా ప్తి, ఆదాయము, ఆమిషము,
ఆరాధనము, ఆసత్తి, ఆసాదనము, ఉపగతి,

కలాంతగము, ప్రతిపత్తి, ప్రాప్తగము,
ప్రాప్తి, ఫలము, లబ్ధి. (తె. పు). —

ఒ డు పు, క స రు — క సు రు

కూడుదల, గాపురిము—వాపరము—దా
పురము, వయము, పొందు, పొలి, పొనకుడు,
నాయము, పలము, మి గ త... మి గి తి—మి
గు లు— మి పు లు, మే లు, లా బ ము,
వాసి; 2. (తె).—కిట్టుబడి, కిట్టింపు—
గిట్టింపు; 3. సాంద్యప్తికము; 4. పరపాళి
ప్తికి.—పరిపత్తి. (“చూ, సాంద్యప్తి
కము.”); 2. ఆదాయము: చూ, పయ్యబడి;
3. అదనము: చూ, హెచ్చు. 3; 4. వడ్డీ:
చూ, పృద్ధి. 4.

లాభించే. వా. సం. అ. కి. 1. కలుగు: చూ,
సంభవించే; 2. లాభించే, క్రియవిక్రియా
దులవలన హెచ్చుగావొరకు: చూ, సిద్ధించే.
లాభుజ్జకము. సం. వి. అ. ప. 1. నీరువట్టివేరు:
చూ, సేవ్యము. 1; 2. వట్టివేరు: చూ,
సేవ్యము. 1.

లాయకు. వా. విణ. తగినది: రూ—లాయఖు.

లాయఖు. వా. విణ.—పై.—

లాయము. పై. వి. అ. లాయ: చూ, వాజికాల.
లాయరు. వా. వి. ప్రిడరు, పక్షిలు, వ్యాయవాది,
అడ్వోకేటు.

లాయడి. వా. వి: చూ, రెంటవంజేలు.

లాయలాసా. వా. వి: చూ, కృమము. 1.

లాయు. దే. అ. కి: చూ, విజృంభించే. హరి.

ఉ. 7, ఆ. 262.

లాల. సం. వి. ఆ. ప్రి. చొంగ: చూ, స్వందిని.

లాలనము. సం. వి. అ. న. బుజ్జగము: చూ,

సమరనము. 2 (చూ, కబ్బము. 2)

లాలని. సం. వి. ఈ. ప్రి. ఎజ్జగిసె: చూ,

శుకనాసము. 1. [జేంపు] 1.

లాలము. దే. వి. ఉల్లారుకిందిజోలరు (చూ,

లాలన. సం. వి. ఆ. ప్రి. అ. పుం. రూ—

లాలనము. 1. అధికేచ్ఛ (మనస్సుయొక్క

కూడుటయైనను క్రిడయైనను లాలనము):

చూ, వాంఛ; 2. ఉత్సుకత్వము, ఔత్సు

కృము, వాణిని. (తె. ప).—అ; 3. చూ, యా

చన; విణ. 4. విషయాసక్తురాలు: చూ, ప్రి.

లాలనము. సం. వి. అ. పుం.—పై.—

లాలనరి. ద్వ. వి. (లాలము + నరి) గుజ్జపుపల్ల

ము, మీడి యుల్లారు కిందవేరెడు జేల్లుల

దండ. స్వా. 3, ఆ. 115. [శుకనాసము. 1.

లాలసి. సం. వి. ఈ. ప్రి. ఎజ్జగిసె: చూ,

లాలాటకము. అం: చూ, జాతస్మరాలింగన

ములు (ఆలింగనములు.)

లాలాటికుడు. సం. విణ. 1. పృథుహృదయమును

కనిపెట్టువాడు; 2. కార్యమందు నేర్పు

చోలనివాడు.

లాలాభత్వము. అం: చూ, నరకములు.

లాలి. దే. వి. 1. ఉయ్యెల. సా. 1, ఆ. 48.

చూ, సవారి; 2. లాలిపాట: చూ, స్వరము. 2.

లాలించే సం. స. కి: చూ, బుజ్జగించే.

లాలికము. సం. వి. అ. పుం. దున్నపోతు:

చూ, పై రిభము (మహిషము.)

లాలిత్యము. సం. వి. అ. న. లలితభావము.

లాలిపాట. వా. వి: చూ, లాలి. 2.

లాలు. దే. విణ. ఎజ్జపు: చూ, వర్ణము. 8.

లాలకుంచెలు. దే. వి. 1. ఎజ్జనికుచ్చెలు;

2. గంగిరెడ్లవాండ్రుకట్టుకొనునవరపుకుచ్చెలు.

లాలూచి. వా. వి. 1. అత్యాశ: చూ, వాంఛ;

2. నైశ్యము: చూ, హీనము. 1; 8: చూ,

లాలూచీ.

లాలూచీ. వా. వి. లోపాయకారి, నామకహ:

చూ, రూ—లాలూచి. 3. [లావుక.

లావకము. సం. వి. అ. పుం.—లావుక: చూ,

లావణము. దే. వి. నేవకుడు కొలువునందు

చేరినకాలమును వాగిసికొనుట. (నేవకునివని

నుండి తోయియుట పీలితము, నలితము.)

లావణి. దే. వి. 1: చూ, పుల్లరి; 2: చూ, రూ—లావణి:

లావణ్యము. సం. వి. అ. న. 1. ముఖకాంతి

విశేషము: చూ, పగటు. 2; 2. ఉప్పన: చూ, లవణము. 1.
 లావనము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-లవనము.
 లావరి. దే. వి. (లావు+అరి) 1. బలవంతుడు: చూ, శక్తుడు; 2. లావుగనున్నవాడు, బలహీనుడు.
 లావాదేవీలు. వా. వి. బ. 1. వ్యాపారపు చిహ్నములు; 2. ఇచ్చిపుచ్చుకొనుసంబంధము; 3. మారానుళ్లు, పుట్టాకులు, చిహ్నములు.
 లావిల. దే. వి. ఒకనక్షి: చూ, పక్షి.
 లావు. దే. వి. 1. బలము: చూ, శక్తి. 1; 2. చూ, సామర్థ్యము. 1; 3. ఆధిక్యము. ఉ, వారి. 3, అ. 131: చూ, హెచ్చు. 2; 4. పక్షి: చూ, అక్క. 2; 5. పక్షిలోక, లవుటి: చూ, వాలము. 1; వి. 8: చూ, స్థూలము. 2; 7. శక్యముకానిది: అక్కజేము, అరిది, కడది, దెప్పరము-దెప్పర-దెప్పరము, లొక్కు. (సం).—అశక్యము; 8. ముదుగు: చూ, స్థూలము. 4.
 లావుక. వై. వి.=లావక. (ఇదిచతుర్విధము.—గౌరవము, పాంసులము, పొండ్రము, కర్పరము.): క్షేద్రము, చిత్రియోని, లావకము: చూ, పక్షి. [శిఖి. 2.
 లావకము. సం. వి. అ. పుం. నెమలి: చూ, లావకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అటకత్తె: చూ, లావకి. లావకుడు. సం. వి. అ. పుం. అటకాడు: చూ, కైలూషుడు.
 లావము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-లావ్యము. లావకి. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, కైలూషి (చూ, స్త్రీ.) [టని: చూ, వైధనిక. లాస్ఫోటని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-అస్ఫో లావ్యము. సం. వి. అ. న. 1. సృత్యము: చూ, వ్యంజకము. 1; 2: చూ, తౌర్యతిగము (చూ, వ్యంజకము. 1.) [హామిక.
 లాహిరి. దే. వి. రూ-లాహిరి. మత్తు: చూ,

లాహిరి. దే. వి: చూ, రూ-లాహిరి.
 లాహిరిమోదము. దే. వి. గంజోయిల్లుపాత్రము: చూ, హరివాణము (పాత్రము. 8.) (ఇదివిచార్యము.) [దేశమున వాడుక.)
 లాశము. దే. వి: చూ, రూ-లాశము. (దక్షిణ

లి

లింగండు. వై. వి.=లింగం. జేంగమయ్య, శివభక్తుడు: చూ, జంగమండు.
 లింగకాయ. మి. వి. (లింగము + కాయ) లింగము గల లింగధారలసంజ్ఞికాయ: చూ, సజ్జికాయ. లింగదొండ. మి. వి. (లింగము + దొండ) లింగాకారపు దొండ*: అయిస్తంభిని, ఈశ్వరవల్లరి, కలుపుల, క్షేమ, చండ, లింగిని, శివవల్లి, శ్రీవల్లి: (చూ, దొండ, రక్తఫల.)
 లింగనాడి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఉపస్థలోనిలింగనాడి: చూ, స్మరణగారము (భిగము. 12.)
 లింగపీకము. సం. వి. అ. పుం: పానపట్టము.
 లింగపొట్ట. మి. వి. (లింగము + పొట్ట) సిద్ధికి, లింగబీజ: చూ, పొట్ట. 1-౯.
 లింగబలికెలు. మి. వి. (లింగము + బలికెలు) లింగధారలయిన బలికెలు.
 లింగబీజ. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, లింగపొట్ట.*.
 లింగమణులు. అం: చూ, శుభావర్తములు. (చూ, అగంతుకములు. 853 పొరట.)
 లింగము. సం. వి. అ. న. 1. పానపట్టముమీది శివమూర్తి: చూ, శివుడు; 2. గుణుతు: చూ, లక్షణము. 1; 3. మగగుఱి: చూ, శిశ్నము; 4. అనుమానము: చూ, సందేహము; 5. పంచవింశతి తత్త్వములయందు ఆదియగు పృథ్వీ (శివస్వరూపము); అం. 6. (మగగుఱి): చూ, లక్షణంగములు. (వలసలవాదిన లక్ష్యవంతుడును పుత్రవంతుడును నగు, దావలవారిని పుత్రీవంతుడును నిర్ధ.

నుడునగు, నీలవర్ణముగలిగి మూలమైన
మఃఖి, దీర్ఘమైన దరిదుగ్రేడు, కృతమైన
భాగ్యవంతుడు, నూత్నమైనను రక్తవర్ణమై
నను రాజగు.); 7: చూ, రసవదలంకారములు;
బి. 8: చూ, లింగములు.

లింగములు. అం. 1: పుంలింగ, స్త్రీలింగ, వపుం
సక లింగములు; (3) 2: శ్రీశైల, భీమకా
శేళ, మహేంద్రగిరులు; 3: చూ, జ్యోతిర్లింగ
ములు మఱియు పౌరాష్ట్రే- సోమనాథంబ,
శ్రీశైలే- మల్లికార్జునమ్, ఉజ్జయిన్యాం-
మహాకాళం, ఓంకారమమలేశ్వరమ్, పృజ్య
ల్యాం-వైద్యనాథంబ, ధాకిన్యాం-భీమకం
కరమ్, నేతుబంధేశు-రామేశమ్, త్వరింబ
కం-గౌతమీతిలే, హిమాలయేతు-శేదాగమ్,
నాగేశం-దారుకావనే, వారణస్యాంతు-వి
శ్వేశమ్, ఘృష్ణేశంతు-శివాలయే. ఇత్యాది.
లింగరాజు. మి. వి. (లింగము + రాజు) మాకంటి
మూగ: చూ, భృంగరాజము.

లింగవృత్తి. సం. వి. ఇ. పుం. ధర్మధ్వజి, లింగి,
(తె).—తాటదమ్మడు: చూ, సన్యాసి.
లింగస్కంధము. అం: చూ, బౌద్ధస్కంధము
(స్కంధములు.)

లింగి. సం. వి. న్. పుం: చూ, లింగవృత్తి.
లింగిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, లింగ
దొండక: అం. 2. లింగిని సన్యాసిది: చూ,
దూతీచతుష్టయము (నాయికలు.)

లింపాకము. సం. వి. అ. పుం. పండు: చూ,
ఫలము. 1. [చూ, స్తబ్ధుడు.

లింపాకుడు. సం. వి. అ. పుం. మూర్ఖుడు:
లికుచము. సం. వి. అ. పుం. రూ-లకుచము.

1. కమ్మరేచుక: చూ, రేచు; 2: కర్కంధపు,
కోలి, డచుపు. (తె).—గంగరేచు-గంగ
రేచు, గజేనిమ్మ, పెద్దరేచు, బదరి. ("చూ,
స్వాదుఫల"); 3: కాకి నేరేచుక: చూ,
సురభిపత్ర. [చూ, లక్ష్మి.

లిక్కి. దే. వి. 1: చూ, లవికము; వా. వి. 2:

లిక్ష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-లిక్ష. ఈయ
చూ, యూకము. [వ్రాయు.

లిఖించే. సం. స. కి. రూ-లిఖించు: చూ,
లిఖితపత్ర సంపుటము. సం. వి. ఆ. పుం. వ్రా
తపత్రి: చూ, సంపుటము. 3.

లిఖితము. సం. వి. అ. న. 1. లిపి: చూ, వ్రాత:

2. అక్కరము: చూ, వర్ణము. 1; విణ.

3. వ్రాయబడినది: లేఖితము.

లిఖితవ్యము. సం. విణ. వ్రాయదగినది: లేఖనీ
యము, లేఖ్యము, లౌఖ్యము.

లిఖితుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. పత్రము
వ్రాసికొనువానిచే రప్పింపబడి పత్రము
నందు సంతకము చేసిన సాక్షి, వ్రాతసాకిరి:
చూ, సాక్షి; 2. ఒకముని: చూ, సన్యాసి.

లిఖించు. సం. స. కి. రూ-లిఖించు:

లిగాడు. వా. వి. 1. తక్కువ: చూ, స్వల్పము;

2. బీద: చూ, సీదరము. 1; 3. అగౌరవము:
చూ, సడి. 3.

లిగువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. జంక: చూ, హరి
ణము. 1; 2. నేల: చూ, హరిస్రియ. 2
(భూమి. 1.): 3. వి. (1) మృగి, లేటి,
లేడి: చూ, హరిణము. 1.

లిట్టు. అం. భూతార్థకము (చూ, లట్టు. 3)

లిద్ది. దే. వి. 1. సడినెముచేత ఊపిరిరాక ముక్కు
డచుకొనుట; 2. లోతుపడిన తోటిలో
గొట్టెడు గూటము. [లేనము. 1.

లిపము. సం. వి. అ. పుం. ఇల్లులుకుట: చూ,

లిపి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-లిపి-లిఖి:
చూ, వ్రాత. [సకాడు.

లిపికరుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, వ్రాయు.

లిపికరుడు. సం. వి. అ. పుం. —పై.—

లిపికారుడు. సం. వి. అ. పుం. —పై.—

లిపికరుడు. సం. వి. అ. పుం. —పై.—

లిప్తకము. సం. వి. అ. పుం. 1. విషము పూసిన
బాణము: చూ, బాణము. 1; విణ.

2. పూయబడినది. దిగ్గము, లిప్తము: చూ, బాగాము. 2.

లిప్తగాతుడు. వా.సం.వి.అ.పుం:చూ, ౧. 7.

లిప్తము. సం. విణ. 1: చూ, లిప్తకము. 2: 2. భుజింపబడినది: చూ, లీడము.

లిప్త. సం.వి.అ. స్త్రీ. ఇచ్చ: చూ, వాంఛ లిప్తి. దే. వి. 1: పాతలు, పాతు, పూడుపు.

(సం.).—ఆతంచనము, ఆశయము, మండము; కునాభి, గుప్తి, నికరము, నిక్షేపము, నిధా నము, నిధి, పింగళము, శేషధి—నేషధి. (చూ, నిధులు). తద్వి. —౧ కుబేరునినిధికి. —(సం).

ఖర్చము. (“చూ, నేషధి.”); 2. (ధాన్యదుల) పాతలు: చూ, పంటపాల; (చూ, లిప్తి. 1);

3. పోగు: చూ, రాశి. 1; 4. ధనము: చూ, హిరణ్యము. 3.

లిప్తిదొర. దే.వి. కుబేరుడు: చూ, క్రైదుడు.

లిప్తిదొరచెలి. దే. వి: చూ, శివుడు.

లిప్తిపడెతి. దే. వి: చూ, లక్ష్మి. 1.

లిప్తిలమేటి. దే. వి: చూ, లిప్తిదొర. వేం. ఆం. 15.

లిభి. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ—లిపి.

లిమ్మ. దే. వి. ఈగలను దోరెడు రెమ్మ.

లియ్యము. వై. వి.—లీప. ఒద్దిక: చూ, స్నేహ ము; విణ. 2. లయించినది: (సం). లీపము.

లిప. దే.వి:చూ, లాఘవము. 1. కళా. 3, ఆ. 79.

లిపలిప. దే. వి. దంతములు కదలుటయందగు

ధ్వన్యనుకరణము: చూ, మాహూ.

లిప్తు. వా. వి: చూ, రూ—లీప్తు.

లి

లీక్ష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూ—లిక్ష.

లీడము. సం. విణ. తినబడినది: అన్నము,

అభ్యసవృత్తము, అశితము—అశితము,

ఖాదితము, గలితము—గ్రస్తము, గ్లస్తము,

చర్మితము, జక్షితము, జగ్ధము,

పృథ్వీసితము, పాశితము, ఘ్నతము,

భక్షితము, భుక్తము, లిప్తము. తద్వి. —౧. అనుభ

వింపబడినది:— అనుభుక్తము, అనుభూ

తము, ఆస్వాదితము, ఉపభుక్తము; ౨.

మింగబడినది.—గలితము—గలికము, గగ్

స్తము; 3. నమలబడినది: చర్మితము;

ర. తినదగినది: ఖాద్యము, ఘ్నతము.

భక్షణీయము, భక్ష్యము.

౫. త్రాగబడినది: ఆపీతము, పీతము, ప్రాశిత

ము, స్వాదితము. (“చూ, స్వాదితము.”)

(చూ, సాపాటు.)

లీనము. సం. విణ. 1. లయించినది: (తే).—

లియ్యము; 2. కరగినది: దుగ్ధితము. తద్వి. —

౧. కరగబడినది: విదుగ్ధితము; ౨. కరగిం

పబడినది: అపదీర్ణము; ఆం. 3: చూ, కర

ణములు; 4: చూ, గమకములు.

లీపువత్సరము. ఆం. పిబిగవరినెలకు 29 తేదుల

వచ్చెడి వత్సరము. అనగా నాలుగుచే

శేషములేకుండగ భాగింపబడు వత్సర

ము: చూ, సంవత్సరములు.

లీయె. దే. వి. పూగఖండము, వక్క. ఆం. పదా.

6-88: చూ, పీయె.

లీల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. కీర్తి: చూ, హాళి.

5; 2. శృంగారచేష్ట: చూ, విలాసము. 2;

3. క్రియ: చూ, వ్యాపారము. 1; 4. చూ,

సయాట; ఆం. 5. ప్రేమాధిక్యమున నేష

భాషణాదులచేత ప్రియుని అనుకరించునట్టి

స్త్రీ శృంగార చేష్టవిశేషము (సంక్షేపము

లీల అనబడును): చూ, శృంగారచేష్టలు;

దే. వి. (1). రీతి: చూ, విధము. 1.

లీలావిలాకితము. ఆం: చూ, జన్యతాశములు.

లీప్తు. వా.వి.రూ—లిప్తు. జాబితా, పట్టిక—పట్టీ.

లు

లు. ఆప. 1. పృథమా బహువచనపృథక్యము;

2: చూ, రు. 2. “అడేలు—అడేలు, కుండేలు—

కుండేలు, తోడేలు—తోడేలు.” మొ.

లుంగ. వా.వి. 1. బట్టల మేట్ట, 2. వస్త్రభారము. లుంగము. సం. వి. అ. పుం. పుల్లమాదిఫలము*.

రామ. 5, ఆ. 239: చూ, సుపూరము.

లుంగి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. మాదిఫలము చూ, సుపూరము; దే. వి. (1) కుల్లాయ కుప్పసములు చేర్చి కుట్టిన పావడ, రూ-లుంగి: చూ, వస్త్రము.

లుంగీ. దే. వి: చూ, రూ-లుంగి. (1).

లుంటాకుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. దొంగ: చూ, హారకుడు. 1; విణ. 2. దోచుకొను వాడు: చూ, హారకుడు. 1.

లుంతనమగు. మి. అ. క్రి: రూ-లుంతనమగు. (తె.ప): ఉరలబడు-ఉర్లబడు, ఉరలు-ఉర్లు, దుల్లు-దొల్లు, దొరలు-దొర్లు, పొరలబడు-పొరలబడు-పొరలియాడు-పొర్లాడు-పొరలు-పొర్లు-పొరలువెట్టు.

లుంతనము. సం. వి. అ. న. 1. భూమిమీది పొర్లి క: రూ-లుంతనము, అవలుంతనము. (అవ్య).-తు. (తె).-హారట, పొరలాట, పొరలిక-పొర్లిక; 2. గుట్టపుసొర్లిక: రూ-లుంతనము.

లుక. దే. వి. అశ్వసీచగతి: చూ, హయము.

లుకలుక. దే.వి.చరుగెత్తుట, పురుగులు తొలుచుట బోనగు వాని యందగు ధ్వన్యనుకరణము: చూ, హూహూ. [చూ, సంభ్రమించు.

లుకలుకలాడు. దే.అ.క్రి. (లుకలుకలు+అడు):

లుక్కు. సం. వి. చ్. పుం. 1. వెలితి: చూ, లోపము. 2; 2. కోత: చూ, లవనము.

లుక్కుమాసము. అం. (చూ, అలుక్కుమాసము.) విభక్తిలోపముగలది లుక్కుమాసము. అది ద్వి తీ యా ది విభక్తులతో సమనించును. (ఉదా.ం. ద్వి-త.-గజారాధుఁడు, దుఃఖా తీతుఁడు; ౨. త్వ-త.- మాసపూర్వఁడు, శిశ్వుసదృశుఁడు; 3. వ-త.- జనసుఖము, గోహితము; ౪. పం-త.- చోరభీతి, రాజ

భయము; ౫. ప-త.-తరుకాళి, జనపదవ ౬. స-త.-చైవాధీనము.) చూ, సమాసము లుగచెడు. దే. అ. క్రి. బాగుతప్ప, బీషయ: లుగసాను. వా. వి. రూ-లుగ్గాను, నష్టచ చూ, నేగి. 4.

లుగ్గాను. వా. వి. — పై.—

లుచ్చా.వా.వి. తుచ్చుఁడు: చూ, వ్యాధుఁడు లుతనమగు. మి. అ. క్రి: చూ, య-లుంతనము, లుతనము. సం. వి. అ. న: మా, రూ-లుంతనవ లుతితము సం. విణ. భూమిమీది పొర్లాడి: (గుట్టము): అవలుంతము, ఉపాపృత్తవ (చూ, హయము).

లుతితుఁడు. సం. వి. అ. పుం. కణి: చూ, వస్త్రా: లుడుగు. దే. వి. ఎద్దుమెడనుగట్టు నొక గక గంట: చూ, వీణ. 1.

లుచ్చము. సం. వి. అ. న. 1. దొంగసొమ్ము చూ, హిరణ్యము. 2; విణ. 2. లోపించిన చూ, హీనము. 1; 3. కోయబడినది: చ పృక్లము. 2.

లుప్తోపమాలంకారము. అం: చూ, అలంకార: 3. ("ఉదా:—నీ మోము సోమునింబోలు. (చూ, పూర్ణోపమాలంకారము.)

లుబ్ధకము. సం. వి. అ. పుం. ఆర్ద్రానక్షత్రం చూ, సత్తు. 1 (రిక్క. ౬.)

లుబ్ధుఁడు. సం.వి. అ. పుం. 1. బోయవాడ: చూ, వ్యాధుఁడు. 1; 2: చూ, లోభి.

లుబ్ధుఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. బోయవాడ: చూ, వ్యాధుఁడు. 1; విణ. 2. (ఏవిష. మందైనను తెంపులేని) అసగలవాడు: ముక్తుఁడు, అభియుక్తుఁడు, అభిలాషకుఁడ అభిలాషి, అభ్యాగారికుఁడు, అసక్తుఁడు, ఉధి, గర్భనుఁడు (గర్భనము), గృహపు-గృహు చిక్కిర్చు, తత్పరఁడు, తృప్తికుఁడు, తృప్తము పరాయణుఁడు, ప్రసణుఁడు, ప్రియకుఁడు

లంపటుడు. (తె. పు).—ఆనగలాడు;

2. పిసినిగొట్టు: చూ, లోభి.

లుబ్బ. వా. వి. 1. కండ(చూ, కండరిమలు); 2. ముద్ద.

లుబ్బలుబ్బలు. వా. వి. బ. 1. కండకండలు;

2. ముద్దముద్దలు. [మహిషము. 1.

లులాయము. సం. వి. ఆ. పుం. మన్న: చూ,

లులి. దే. వి. తక్కువ: చూ, సాడు. 1.

లులితము. సం. విణ. చలించినది: చూ, వలితము. 3.

లులివడు ద్వ. ఆ. కిరి: (మి).—హీనమగు (తె).—

అటుగుడువడు. సా. 4, ఆ 16.

లుల్లిగాడు. దే. విణ: చూ, హీనుడు.

లూ

లూటి. దే. వి. రూ-లూటీ. 1. ఉపద్రవము.

రామా. 7, ఆ. 9: చూ, విపత్తు; 2. దొడ

యందలి వ్రణము: చూ, వ్రణము. 2; 3: వ్రణ

రంధ్రము: చూ, వ్రణము. 2; వా. 4. కొల్లగొ

నుట: చూ, యుద్ధము. ౬.

లూటీ. దే. వి. —నై.—

లూట్టు. ఆం. ఆశీరాద్యర్థకము. (చూ, లట్టు. 3.)

లూడుపులు. దే. వి. బ. పాదరక్షలు: చూ,

సమ్మళిగలు.

లూశ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, సాలెపు

రుగు; 2. చీమ: చూ, హీర (విపీలిక);

3. ఒకానొకరిగము: చూ, మానువు. 4.

లూనము. సం. విణ. కోయబడినది: చూ,

వృక్షము. 2.

లూము. సం. వి. ఆ. న్. స. (గుట్టములోనగు

వాని) తోక: చూ, వాలము. 1.

లూలూమాలము. దే. వి: చూ, వంచన.

లూలి. వా. వి. కుట్టని: చూ, శంభలి.

లూషిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సాలెపురుగు.

ల్య

ల్యట్టు. ఆం. భవిష్యదర్థకము. (చూ, లట్టు. 3.)

లె

లెంక. దే. వి. రూ-లేక: చూ, నేవకుడు.

రామా. 2, ఆ. 9.

లెంట. దే. వి. పటికము. (అపరి): చూ;

నూలోచ్చయము. 1. (రత్నములు 12-(3).)

లెంప. దే. వి. 1. ప్రిక్క: చూ, పాస్వము.

2; 2. రూ-చెంప, గరువు, గనడ-గవుడ-

గొడ, చెంక-చెక్కి-చెక్కిరి-చెక్కు, చెరప,

చెలిపి, పుక్క-బుగ్గ. (సం).—కపోలము.

తవ్వ. —పాలబుగ్గలు.

లెంపకాయ. దే. వి: చూ, రూ-చెంపకాయ.

లెంబి. దే. వి: చూ, రూ-లంబి.

లెక్క. నై. వి. 1.=లక్ష్యము: చూ, లక్ష్యము. 1;

2.=లక్ష్య: చూ, సంఖ్య.

లెక్కగొను. ద్వ. స. కిరి. లెక్కించు: చూ,

లెక్కనేయు.

లెక్కపెట్టు. ద్వ. స. కిరి. 1.—నై.—;

2. ఎన్నికచేయు: చూ, లెక్కించు. 2

లెక్కలగుఱుతులు. వా. వి. బ: గ. + ధ్వన్=

కూడిక; ౨. — మైనన=తీసివేత; 3.

× ఇంటు=గుణకారము; ౪. ÷ డివై డె

డ్లు=భాగహారము; ౫. ∴ డేర్ఫార్=

కాబట్టి; ౬. ∴ లికాన్=ఎందుచేతననగా;

౭. % పెరసెంటు=మాటికియంతఅని; ౮.=

ఈజోఈక్వోల్టు=సమానము; ౯. ( ) స్కా

ల్ బ్రాకెట్టు=చిన్న బ్రాకెట్టు; ౧౦. { }

లాగ్ బ్రాకెట్టు=మధ్య బ్రాకెట్టు; ౧౧. [ ]

స్కెవర్ బ్రాకెట్టు=చేదరపు బ్రాకెట్టు.

మొదలగునవి.

లెక్కవాడు. వా. వి. కరణము: చూ, సంప్రతి.

లెక్కనేయు. నై. స. కిరి. 1. (కాశీ. 8, ఆ.

293): ఉఱు, కయికోను-కైకోను, కోను,

గణుతించు, గుర్తించు, గుటించు, గుటికొను, లెక్కొను, లెక్కొట్టు, లెక్కించు, సడ్డ చేయు, సరకుగొను, సరకునేయు. (సం.ప.)-
లక్ష్యపెట్టు, లక్షించు ("చూ, సగకునేయు");
2: ఎంచు, ఎన్నికచేయు, ఎన్నికపెట్టు, ఎన్నికయిడు, ఎన్ను, గణుతించు, గణుతి చేయు, లెక్కపెట్టు, లెక్కించు. (సం.ప.)-
గణించు, చరిగణించు. ("చూ, సరకునేయు.")

లెక్కించు వై. స. 39.—వై.—

లెటరు. నా. వి. జోబు: చూ, లేఖ. 3.

లెప్ప. దే. వి. రూ-లెప్పము-దెప్పము. గుణి.

(భో. 3, ఆ. 240): చూ, లక్ష్యము. 1.

లెప్పము. దే.వి.1.—వై.—; వై.వి. 2.—లేవ్య. నున్నపుగయ్యేలానగునది, లేవము: చూ, సోద.

లెమ్ము. వా. ఆవ్య: చూ, రూ-లే. 4.

లెస్స. దే. వి. 1. క్షేమము: చూ, కుభము. 1;

విణ. 2 క్షేమయొక్కము. స్వా. 5, ఆ.

4: ఆరణ్యగురుట; 3: చూ, యోగ్యము. 1;

4. శ్రేష్ఠము. నిర్వ. 8, ఆ. 81: చూ,

శ్రేష్ఠ్యము; 5. మంజులము: చూ, హృద్య

ము; ఆవ్య. 6. సాధూక్తి. [సజ్జనుడు.

లెస్సవాడు. దే. వి. యోగ్యుడు; చూ,

లే

లే. దే. విణ. రూ-లేత. 1. అల్పము: చూ, స్వల్పము; 2. వృత్తియందు లేతకబ్బమునకు మించినవర్ణము లోపించగా మిగిలిన రూపము. (దీనికి పరుషములు పరమగుచో నుగా గమించుగు. ఉదా.—లేగవ్వు, లేగరువని, లేగొడుకు, లేగొన, లేగొమ్మ, లేగొను, లేజిందురుడు, లేజివ్వుడు, లేజోను, లేజినిరు, లేజీకటి, లేజోపు, లేజోలు, లేజెక్కు, లేజెముట, లేజిగిరిన, లేదడి, లేదరంగ, లేదాకు, లేదూడు,

లేదర, లేదేటి, లేబట్టి, లేబాపడు, లేబాయము, లేబావ, లేబాన్న, లేబార, లేగాడ్పు, లేజిరాలు, లేజోటి, లేనగవు, లేనడుము, లేనెల, లేనిత్తరి, లేబుడుత, లేమాని, లేమోక, లేయనటి మొదలగునవి; ఆవ్య. 3. నిశ్చయార్థకము. "జోలే, దాని కంటె ఇదివిశేషములే."; వా. 4 లెమ్ము. "శిష్యులుగాలే. రైలుకుబామ్ము." "నిద్ర నుండిలే. బడికిపామ్ము." (అని.)

లేక. దే. వి: చూ, రూ-లెంక. అచ్చ. యు, కాం. 227.

లేగ. దే. వి. (లేత+కానుపు) 1. కొత్తగా పుట్టినదూడ, తర్లకము: చూ, సారభేయ (భేనుపు. 3౬), 2. దూడ, ఎత్నము: చూ, భేనుపు. [చూ, భేనుపు.

లేగటియాపు. దే. వి. లేతదూడగలపు:

లేగనపు. ద్వ. వి. బాలకృణము, ఘాసము:

చూ, హరిత. 1 (తృణము. 1.)

లేగొను. దే. వి. కవును. సాంబ. మాన. ౧౫:

చూ, వీగు. 1.

లేత. దే. విణ. 1. బాలకుడు. ఆం, భా. ద్వ.

118: చూ, శిశువు; 2. అల్పము: చూ,

స్వల్పము; 3. లేతది: (తఱపి అనుపదము

కడ "లేత. 1" అనుదానిని "లేత. 3."

అని దిద్దుకొనవలయును): తఱపి, లేమ. (సం.

ప.)—అచక్వము. (చూ, అచక్వము. 1-2);

4. చేలుకన. స్వా. 3, ఆ. 83: చూ, లాఘ

నము. 1; 5. గోము: చూ, నుకుమారము. 2;

(మతీయు దీనికి వృత్తియందు కొంచెము,

చిన్న, తిన్న, లేలిక, పలుచే, మెత్త, సన్న

మొదలగు అనేకార్థములగలవు. చూ, లే.)

లేతకాయ. దే. వి. పచ్చికాయ: చూ, కలా

టువు. 2.

లేతమొగ్గ. వా. వి. పసరుమొగ్గ: చూ, మొగ్గ. 1.

లేతయెలుపు. దే. వి. పయ్య: చూ, పర్ణము. 6.

లేతసారకాయనటనుట. జా. (సారకాయనోఁ
తలు) దంధములువలునుట, కార్యనిర్వహణ
కక్తిలేనిమాటలుచెప్పట. “మీరులేతసారకా
యలునటకువారు” (ధర్మజరాజనూయము.)
లే.బగలు. దే.వి. (లేత+పగలు) 1. పొగ్గము.
పొండు. 5. ఆ. 283: చూ, వాసరము; వా.
2. అపరాధము: చూ, వాసరము. (చూ,
మధ్యాహ్నము.)
లే.బరువు. వా. విణ. లేతపరువుగలది(కాయ)
లే.బోక. దే. వి. (లేత+పోక) మందగమ
నము: చూ, సంచారము.
లే.బొద్దు. ద్వ. వి. (లేత+బొద్దు) అప
రాధము: చూ, వాసరము. (సంచారము.)
లేక. వై. వి. 1 =లేఖ.బోబు. చిత్త. 4. ఆ.
48: చూ, లేఖ. 2; 2. =లేఖ. ఎడము లేక
మిక్కిలి చేరికయగు వృక్షాదుల వరుస: చూ,
శ్రేణి. 1; 3: చూ, సమూహము.
లేకరి. ద్వ. వి. (లేక+అరి: చూ, లేఖకుడు.
(చిత్తకృతిలేఖ అని పురుషోత్తమకవీయము.)
లేకి. దే. వి. 1. రాలిన ధాన్యపుగింజలు; విణ.
2. లేకివాడు: చూ, వాగ్వి.
లేకిబొద్దును. దే. వి. లేకిగింజలేకికొని బ్రతి
కడు బొద్దును: చరిగబొద్దును-చటిగబ్రదును.
(సం.ప.)-ఉంఛము, ఋతము.(చూ,స్థితి.4)
లేకివాడు. దే. విణ. 1. లేకిగింజ లేకికొని
బ్రదికడువాడు; 2: చూ, లేకి. 2.
లేఖ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. =లేక. లేఖ, రాజ:
చూ, శ్రేణి. 1; 2. లిపి: చూ, వాగ్వి;
ఆ. స్త్రీ, ఆ. పుం. 3. =లేక. కర్మ, లేఖ,
వర్తి, స్వస్తిముఖము. (తె. ప.)- ఆకు,
కమ్మ, చీటి, జోబు, లేక, లేబరు, లేక.
వాయిదాసము (రాయసము). తద్వి. - ౧.
చిన్న యుత్తరమునకు. - ఖండపత్రిక.
(తె.)-ఆకు, పురోజి; ౨ ఉల్లాసము. -

(తె.)-ఉల్లాసు-ఉల్లాసు, కిల్లాసు-కిల్లా
సుచీటి-కిల్లాసుచీటి; 3 రాజలేఖను. -
(తె.)- రాయసము (“చూ, స్వస్తిముఖ
ము”); ఆ. పుం. 4. ఇచ్చిపుచ్చు కోలు
వత్రిము. (తె.)-ఉత్తరము. తద్వి. -
అధికారపత్రికమునకు. -చీరకము.
లేఖకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. =లేకరి. 1: చూ,
వాగ్వికాడు; 2: చూ, సంపత్తి.
లేఖగము. సం. వి. ఆ. న. ఆకసము: చూ, సుర
వర్తము.
లేఖనము. సం.వి.ఆ. న. 1. లిపి: చూ, లేఖ. 2;
(లేఖనభేదములు - లేఖ-లేఖనము, లేఖా
చిత్రము; చిత్రాఫలకము: యంత్రగత లేఖా
లేఖనము; పత్రికా-లేఖన-నమూనా చిత్ర
లేఖనము; పత్రికా-లేఖలేఖనము మొ.)
2: చూ, వాంతి; 3: కవచపత్రికము, కవచంప
ము, కృత్తి, చర్మి, పత్రికాగము, భుజప
త్రికము, భూర్జపత్రికము, భూర్జము, మృదుత్వ
కు, రక్తచందనము. (తె. ప.)-బుజేపత్రిక-
బుజేపత్రిక; అం. 4: చూ, ఉపవిద్యలు. 2.
లేఖని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చూ, రూ-లేఖని.
లేఖనికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. జోబుకొని
పోవువాడు; 2. తనగుఱుతిడ యొకరిచే
వాయియేవాడు. [తవ్యము, లేఖ్యము.
లేఖనీయము. సం. విణ. వాయిదాగినది: లిఖి
లేఖర్న భుండు. సం. వి. ఆ. పుం. ఇందుగ్విడు:
చూ, సహస్రార్థకుడు.
లేఖకాటము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, విరిగి. 2. *:
లేఖహారకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. జోబుకొని
పోయియిచ్చువాడు. (చూ, లేఖనికుడు. 1.)
లేఖితము. సం. విణ: చూ, లిఖితము. 3.
లేఖిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. చిత్రపత్రికా
డు తూలిక: రూ-లేఖని, ఆలేఖని, ఇషీ
క-ఈషిక, కంఖటి, కతిని, వర్ణలేఖ.
(తె.)-కుంచీయ-కుంచీ; 2. చలకమీడ

వాయు సాధనము: రూ-లేఖని, ఖటికి-
ఖటిని, ఘటిక, (తె).—కడ్డి-
కడ్డి, కోపు, చలకపుల్ల, బలపము: 3. నా-
యు సీసపుపోతపుల్ల: రూ-లేఖని, ఇషిక-
ఈషిక, కలమము, కూచిక-కూర్చిక, తూలి-
క. (తె) —ఇముకలము, కలపకట్టియ-కలప-
కట్టె, కలము, పెనసల-పెన్నలు-పెనిసిలు-
పెన్నిలు, కలము, పేనా; 4. అయోలేఖని,
తాటామహిఁదవాయు సాధనము: రూ-లే-
ఖని, ఇషిక-ఈషిక, గంటము; 5. నా-సెడి-
యినుపకలముయొక్క మొస: రూ-లేఖని.
(తె):—పాలి-పాలీ; 6. గొట్టములో సిరా-
పోసి పాలీమిఁద బోయినట్లు వాయుపుల్ల.
(ఉటకలమని కొందఱు. ఇదె పాంటెన్
పెన్.) ఇత్యాది.

లేఖుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, వేలుపు.

లేఖ్యపత్రకము. సం. వి. అ. పుం. తాటిచెట్టు:
చూ, క్రితాశము.

లేఖ్యము. సం. వి. అ. న. 1. వ్యవహారవిషయ
మైన వాఁత: చూ, వాఁత; విణ. 2: లిఖి-
తవ్యము, లేఖనియము.

లేచినవాఁడు. దే. విణ: (సం.)—ఉద్వృజ్ఞుఁడు.

లేచే. దే. అ. క్రి. 1. ఉత్తితమగు: చూ, లేచు
1; 2. నిద్రలేలియు: లేలియు, మేలుకొంచే,
మేలుకొను, మేలుకొను—మేల్కొను—
మేల్కొను; 3: ఉబ్బు, పొటమరించే, పా-
టమరిలు—పొటమరిల్లు.

లేచేట, వా. వి: లింకము—లింకము, లేపడము.

(సం.వ.)—అక్షత్రంతుకము. తద్వి:—ఉత్థానము.

లేట. దే. వి. కొమ్మ. అచ్చ. బాల, కాం. 138:

చూ, కాఖ. 1. [1. నిర్వ. 4, అ. 48.

లేటమొగమువడు. ద్వ. అ. క్రి: చూ, మడపు.

లేటి. దే. వి. రూ. లేడి. 1. జంక. య. 1, అ

110: చూ, హరిణము. 1; 2. అడుజంక,

మ్మి. య. 2, అ. 17: చూ హరిణము. 1;

3. మగజంక: చూ, హరిణము. 1.

లేటిమొగల మేటి. దే. వి. చేందమాను. వేం,
అం. 11: చూ, హిమాంసువు. [గతించిన.
లేటు. వా. విణ. 1. అలస్యము.; 2. వెనుకటి,
లేడి. దే. వి: చూ, రూ—లేటి.

లేడికంటి. దే. వి. లేడి కన్నులవంటి కన్నులు-
గలఁడుది, మృగాక్షి: చూ, (స్త్రీ).

లేదు. దే. వి. 1: చూ, వెలుగుబంటి. భో. 4,

అ. 242. (ఇది అపూర్వపదము); అవ్య.

2. నభార్థకము: చూ, హాస్యము. 1.

లేదుబంతి. ద్వ. వి: రూ—లేదుబంతి. బొంకు.

పా. 3, అ. 219: చూ, వితథము.

లేదుబంతి. ద్వ. వి.—2—

లేనగవు. దే. వి. స్మితము: చూ, హాస్యము. 1.

లేనిమాట. దే. వి. 1. కల్ల జేగడము: చూ, హా

రము. 2 (యుద్ధము. ర.); 2. వట్టిమాట:

చూ, నింద. 1. [చూ, నూనరి. 3.

లేపకుఁడు. సం. వి. అ. పుం. ఉప్పగవాఁడు:

లేపనము. సం. వి. అ. న. 1. అలుకుట, మెత్తు.

(సం.)—ఉపలేపనము, గోముఖము, లిపము.

(చూ, సమాలంభము. 1); 2.—లేపు. పూత:

చూ, సమాలంభము. 1; 3: చూ, సాపాటు;

అం. 4: చూ, తారాక్రియలు.

లేపనముచేయు. మి. స. క్రి: (తె).—అలఁడు,

అలుకు—అల్కు, వలుకు, గునియు, గుని

సాడు, చేయురు, పంకించే, పట్టించే, పఱపు,

పూయు, పొము, మెత్తు, మేఁగు—మేఁగు—

మేఁపు. తద్వి. —గ. అ. క్రి: ఓరుతీయు;

అ. స. క్రి: అప్పించే, పూయు.

లేపము. సం. వి. అ. పుం. 1. పూత: చూ,

సమాలంభము. 1; 2. రూ-లేపము: చూ,

సాపాటు; 3. నున్నములోనగునది: చూ,

సోద.

లేపు. దే. వి. 1: చూ, లేబ; 2. పోలు: చూ,

వెండుక. 1; పే. 3 లేవఁజేయు; ద్వి. వి.

4.—లేపన. పూత: చూ, సమాలంభము. 1.

లేవ్యము. సం. వి. అ. న. 1 పూత: చూ, స
చూలంభము. 1. విణ. 2. =లప్పము-లేవ్యము.
పూయఁదగినది.

లేబరము. దే. విణ. 1: చూ, కూన్యము. 1.

కాశీ. 1. అ. 137; 2. వమ్ము: చూ, వ్యర్థము.

లేబరు. వా వి. 1. శరీరకష్టము. 2. వ్యర్థము.

లేదు. వై. కి. 1. అడుకి: చూ, (ప్రీ);
విణ. 2: చూ, లేత. 3.

లేదురి. దే. వి. ఉన్నాడు. ఆం, భా. తృ. 7:
చూ, నెట్టివాడు.

లేమావి లాయపుగేజికాకు. ద్వ. వి: చూ, మ
స్కండు. వేం, ఆం. 8.

లేమి. దే. వి. రూ-లేమిడి-లేవడి. 1. కలు
గమి. రాహిత్యము: చూ, కూన్యము. 1;
2. ఉండమి; 3. వారిద్యము. వికృ. 2, ఆ.
188: చూ, నీదరము. 1.

లేమిడి. దే వి (లేమి + ఇడి): చూ, రూ-లేమి. 3
లేలిహనము సం. వి. అ. పుం. 1. రూ- లేరీ
హనము: చూ, సర్పము; విణ. 2. మాటిహ
టికి లేహనము చేయునది.

లేలిహనము. సం. వి. అ. పుం. —వై.—

లేలేదు. దే. అవ్య. నష్టార్థము, కాకాదు: చూ,
కూన్యము. 1.

లేవ. దే. వి. 1. గుట్టపుతలాటము: చూ, భూష
ణము. 2. 2. వీనుఁగు మీఁదఁబఱచెడి యెట్ట
నికంబరి: చూ, సాకూకము (రెల్లకము. 3.);
వా. 3. బలిమి, చేప. “నీ లేవ నే నెఱుఁగుదును.”;
చూ, శక్తి. 1. [వికలాంగుడు.

లేవజోలని వాడు. దే. వి. ఖంజోడు: చూ,
లేవడము. దే. వి. 1: చూ, లేచేట; వా. వి.
2. నిద్రింపండి లేచేట:

లేవడి. దే. వి: చూ, రూ-లేమి. 1—2—3; విణ.
4. దరిద్రము. వై. 2, ఆ. 11; పాండు.

4, ఆ. 77: చూ, నీదరము. 1. [లియు. 2.

లేవలేకపడు. వా. అ. కిర్. ఎత్తుపడు: చూ, ప

లేవిడి. వా. వి. రూ-లేవుడి. 1. అపమానపఱ
చేట. “వాడు నన్ను మోచి లేవిడిలు కొట్టు
చేన్నాడు”; చూ, హెళనము; 2. సంక
భ్రుచ్చెచి దొంగను వీధివీధికి తిప్పివేట.

లేవుడి. వా. వి. —వై.—

లేశము. సం. వి. అ. పుం. =లేను. 1. కొంచె
పుడనము: చూ, స్వల్పము; విణ. 2. కొం
చెము: చూ, స్వల్పము; ఆం. 3: చూ,
అలంకారము. 3. (దోషగుణములు గుణ
దోషములు గాఁ జెప్పట. “ఉదా.—చిలక
నీకుఁబంజరబంధము నీమధురవాక్కుల ఫల
మెకిదా!”)

లేష్ (ష్ట) పు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, లోష్టము.
లేసు. వై. విణ. =లేశ. 1. చేబకన: చూ,
లాఘవము. 1; 2: చూ, సులభము; వా. 3. ఒక
రకము అల్లెకపని.

లేహనము. సం. వి. అ. న. అపలేహనము.
(లే).—నాకుట.

లేహము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సాపాటు;
వా. 2: చూ, లేహ్యము. 1.

లేహ్యము. సం. వి. అ. న. 1. నాకిభుజింపఁ
దగినమందు: రూ-లేహము; 2. నాకిభుజిం
పఁదగిన వ్యంజనవిశేషము: చూ, వ్యంజన
ము. 1; 3. అమృతము: చూ, సుధ. 1; విణ.
4. నాశఁబడినది; ఆం. 5: చూ, భక్ష్య
ములు; బ. 6: చూ, లేహ్యములు.

లేహ్యములు. అం: కుండల్యాది, కుసుమార్ద్రాది,
క్షుద్రాభియాది, ఖండాద్భితి, చతుష్పాదీ
మరిచ్ఛాది, పిరంగాయాది, పిప్పల్యాది, చిం
బార్ద్రాక, చిల్వాది, భల్లాతకి, ముషనకామే
శ్వర లేహ్య పృథ్వులు.

లై

లైంగము. ఆం. (ఇది ౧౦౦౦౦ శ్లోకములు)
నందిశేక్వరపృథ్విరము: చూ, పురాణములు.

లైటు. వా. వి. చిమ్మనిచెట్టి వెలిగించెడి
దీపపుగూడు (చూ, లాంతరు.)

లైను. వా. వి. వరుస, క్రమము, మార్గము.

లైసెన్. వా. వి. సెలవుచీటి. (లై సెన్సు.)

లా

లాంక. దే. వి. కోన, అడవి: చూ, వివేనము.

లాంగు. దే. ఆ. కి. రూ-లాంగు-లావు.

1. లోఁకువగు: చూ, లోఁబడు; 2. వెనుదీయు: చూ, సుగ్రుక్క. 7.

లాండు. దే. వి. లోట, నీరుపెంకి: చూ, సరస్సు. 1. [చూ, సదనము. 1.

లాంప. దే. వి. చిన్నఇల్లు, టాంప, కొంప:

లాంపు. దే. వి. ఒకతెగ: చూ, సమాచారు.

లాక్కు. వా. వి. లోఁకువ. “భర్తకు భార్య లాక్కు.” : చూ, వకము. 1.

లాగ్గడి. దే. వి. 1. ఊభము: చూ, సంతాపము; వా. 2. కలగలపువని. [ఊభించే

లాగ్గడిల్లు. దే. ఆ. కి. ఊభించే: చూ, సం

లాచ్చే. దే. వి. రూ-లాజ్జే. 1. తక్కువ: చూ, సాడ్డు. 1; విగ. 2. సేవము: చూ, సీసము. 1.

లాజ్జే. దే. వి. విగ. —లై. — (తక్కువకు. — ఆవృ. బాల, కాం. 177.)

లాట. దే. విగ: చూ, రూ-లాట్ట. 5.

లాటకజిట్ట. దే. వి: చూ, లాట్టకన్నుజిట్ట.

లాటలాట. దే. వి. కాటుట, పోపుట, అంగిట: జేర్చిపుట్టించెడు ధ్వనిలోనగు వానియందగు

ధ్వన్యనుకరణము: చూ, హూహూ.

లాటలాటము. దే. ఆ. కి. లాటలాటయని ధ్వనించే: చూ, శబ్దించే.

లాటారము. దే. వి. 1. బొక్క: చూ, రంధ్రము. 1; 2. బెణ్ణెము: చూ, రంధ్రము. 1;

3. లాట్ట, లాత్త, నువ్విరము: చూ, రంధ్రము. 1; 4. రిక్తత: చూ, కూన్యము. 1.

లాటిపిట. ద్వ. వి: చూ, రూ-లాటిపిట్ట.

లాటిపిట కూలరోఁకండ్లఁగానిపోదు. లో. — “ఉదా. — కఠినతరవాక్యములచేతఁగాని చక్క, గాదు లాటిపిటకూలరోఁకండ్లఁగాని.” (నిరంకుశో పాఖ్యానము.)

లాటిపిట్ట. ద్వ. వి: చూ, రూ-లాటిపిట్ట.

లాట్ట. దే. వి. మగగుఱి: చూ, శిశ్నము; 2. రుచిగల పదార్థములఁ దినునపుడు నాలుకను అంగిటఁజేర్చి పుట్టించెడు చేష్ట. “లాట్టలు వేయుచే తినుచేన్నాడు.”; 3. రూ-

లాత్త - లాటారము, పల్లము: చూ, రంధ్రము. 1. (అనుదపులాట్ట=ఎండిన యాముదపుకొయ్య); 4: చూ, లాటారము. 3; విగ.

5. అణఁగినది. “లాట్టకన్ను.”: రూ-లాట. లాట్టకంటివాడు. దే. వి. క్లిన్నాడు; దించుకొనిపోయిన కన్నులు గలవాడు.

లాట్టకన్ను. దే. వి. దించుకొనిపోయినకన్ను: చూ, లోచనము. [పక్షి: చూ, పక్షి.

లాట్టకన్నుజిట్ట. దే. వి. లాటకజిట్ట, ఒకానొక లాట్టకాయ. దే. వి: చూ, లాట్ట. 1.

లాట్టపోవు. దే. ఆ. కి. అణఁగు: చూ, లోపించే.

లాట్టవేయు. దే. ఆ. కి. నాలుకను అంగిటఁజేర్చి ధ్వనిపుట్టించే: చూ, శబ్దించే.

లాట్టాభట్టియము. జా: చూ, రూ-లట్టాభట్టియము. [ము. 3-1-1.

లాట్టి. దే. వి. కల్లుదీసెడిముంత: చూ, భాండ.

లాట్టిపిట. ద్వ. వి: చూ, రూ-లాట్టిపిట్ట.

లాట్టిపిట్ట. ద్వ. వి. (లాట్టియ+పిట్ట): రూ-లాటిపిట-లాటిపిట్ట-లాట్టిపిట, లాట్టియ-

లాట్టే, లాట్టేనుఁగు, ఒంటియ - ఒంటె. (సం. ప). — అధ్వగ, ఉరఃకిణము, ఉత్తరము, కంటకేచ్ఛువు, కంఠకాకనము, కులవాళము, కువాహులము, కేలికీర్ణము, క్రమే

లకము. క్రమేలము, గ్రంథిపాత్తు, ధూమ్ర

కూకము, బహుకరము, భోలి, మయము, మరుద్విషము, మహంగము, లంబాప్తము, వక్రగ్రీవము, వగణము, వాసంతము, శృంఖలకము. తద్విశేషములు. — ౧. ఒంటెపిల్లకు — ఒంటెపిల్ల, కడంతి-కడంతి-కడంతి, కటకరము. (సం). — కరభము; ౨. కాళ్లకు బొండకొయ్యవేసిన ఒంటెపిల్లకు. — (సం). — శృంఖలకము; ౩. ఆడుఒంటె. (సం). — ఉప్పి, ఉప్పిక, కరభి; ౪. మహాప్రమునకు. — (తె). — లోట్టే నుఁగు. (“చూ, శృంఖలకము.”)

లోటిముచ్చే. దే. విణ. తాగినుబోతు: చూ, శౌండుఁడు.

లోటియ. వై. వి.=ఉప్పి గూ-లోట్టే (దే. అని శ. ర.): చూ, లోటిపిట్ట.

లోట్టే. వై. వి.=—పై.—

లోట్టేనుఁగు. దే. వి. 1.—పై.—; 2. మహాప్రము: చూ, లోటిపిట్ట. (అం, భా. ద్వి. 285).

లోడపెట్టు. దే. స. కి. ద్రవద్రవ్యమును చేత కలపెట్టు.

లోడలోడ. దే. వి. 1. కాటుటయందగు ధ్వవ్యనుకరణము: చూ, హూహూ; విణ.

3. చిగుతుకానిది: వదులు. [దు. 2.

లోడారివాఁడు. వా. విణ. అంచేద: చూ, వ్యాధుఁ లొడిత. దే. వి: చూ, రూ-లోడితిలి.

లోడితిలి. దే. వి. రూ-లోడిత. పృథేకము, పౌరీదేశము: చూ, హస్తము. 1.

లోడుగు. దే. వి. ఆవుమెడగంట: చూ, పీణ.

లోడ్డు. దే. విణ: చూ, రూ-టోడ్డు.

లోడ్డు. దే. విణ: చూ, రూ-టోడ్డు.

లోడ్డులొనుగు. జా. యావదాస్తి. మూటములై.

లోత్త. దే. వి: చూ, లోట్ట. 3—4.

లోద్ద. దే. వి: చూ, రాశి. 1.

లోద్ది. దే. వి: చూ, లోయ. 1—2.

లోద్దిగ. వై. వి.=లోధి*: చూ, రూ-లోద్దుగు.

లోద్దుగ. వై. వి.=చూ, రూ-లోద్దుగు.

లోద్దుగు. వై. వి.=లోధి*: రూ-లోద్దిగ-లోద్దుగ-లోద్దువు. (సం. ప) — అక్షవి, అమర మంజరి, ఉచ్చాదనము, ఉత్తాలకము, ఉత్సాదనము, కౌండకీలకము, కౌండనీలము, కాలహీగము, కేందుకము, కౌరదళ, ఘనత్యక్త, ఘనము, చిల్లి, చోకాపథము, తిరీటకము, తిరీటము, పట్టికాహ్వయము, మార్జనము, లోగ్రకము-లోగ్రము, వల్కలము, శశము, హేమపుష్పకము. తద్విశేషములు — ౧. ఎట్టలొద్దుగు. (సం). — కషాయకృత్తు, క్రముకము, తిల్పకము-తిల్పము-తిల్వము, పట్టి, పట్టికాఖ్యము, పట్టికాలోగ్రము, రక్తలోధిము, లోక్షాపృసాదనము; ౨. తెల్లలొద్దుగు. (సం). — అక్షిభేషజము, గాలవము, జీర్ణవృంతము, కాబరము-సాబరము, శ్వేతము: (“చూ, హేమపుష్పకము. 2”.)

లోబ్బెస. దే. వి. లంఘెస. లలంతికా విశేషము: చూ, భూషణము. 2—౫౬.

లోల్ల. దే. వి. దున్నినచేల సరుదునట్టిబల్ల.

లోల్లాపాత్తు. వా. వి. మిక్కిలి మైత్రి: చూ, నేహము. 1.

లోల్లి. దే. విణ. తటహే: చూ, హేరాళము.

లోల్లగాఁడు. వా. విణ: చూ, లీదవాఁడు. (సం). — ముష్టింపచుఁడు.

లోనుకు. వా. వి. వెలితి: చూ, సొడ్డు. 1.

లో

లో. దే. అప. 1. నిర్ధారణ పష్టియందు వచ్చెడు లోసలవర్ణమునకు మాటుగా వచ్చేనది. “దేవతలలో నిందుగ్రేడుముఖ్యుఁడు”; వి. 2. లోసుకబ్బముయొక్క సప్తమివిధక్రియందు నాక్షరములోపింపఁగా మిగిలిన రూపము. “నాలో నేమియుఁ గపటములేదు.” (ఇది చోటుకబ్బమువంటిది.); 3. వృత్తి

యందు లోను లోపలకలకులకు మించినవర్ణములు లోపింపఁగా మిగిలిన రూపము.

“లోబడు-లోమోపు” మొ; 4. దే. ద్రో:

లో-లోను-లోపల.

లోకువ. దే. విణ. 1. లోక్కు, అధీనము:

చూ, విశము. 1; 2 తక్కువ: చూ, సాడ్డు. 1.

లోగడ. దే. వి. (లోను+కడ) 1. అంత

రాళ్ళము: చూ, వడదగుడి; 2. గతకాలము, ఇదివఱకు.

లోగిలి. ద్వ. 2. రూ-లోగిలి. (లోను +

కలను) 1. గృహంతర్భాగము; 2. ఇల్లు.

చూ, సదనము. 1. (సంధిని వర్ణలోప వర్ణ వికారములు.)

లోగా. పా. అవ్య. ఈలోపల, క్రిందట.

లోగిలి. ద్వ. వి: చూ, రూ-లోగిలి. 1-2;

3. వాస్తువు, ఇల్లు మొదలైనవి యేర్పఱుపఁ దగినభూమి: చూ, హరిపీఠము. 2 (భూమి. 1.)

లోగు. దే. అ. క్రి. 1: చూ, రూ-లోగు. 1;

2: చూ, రూ-లోగు. 2; 3. అడఁగారు.

రూ-లోపు: చూ, నృక్కు. 4; 4. చొచ్చే.

పంచ. నా. 1, ఆ. 331: చూ, సోకు. 4.

లోగొను. దే. స. క్రి. (లోను + కొను) లోపల

నడఁచుకొను.

లోమే. దే. పేర్. లోగఁగఁజేయు. క్రొత్తగింపే.

లోడు. దే. స. క్రి. వేర్లులోనగువానితో

లోఁతిడి. దే. విణ. లోఁతులేనిది: (సం).—

ఉత్తనము.

లోకు. దే. వి. 1. మిక్కిలివల్లము: చూ, రం

ధము. 1; విణ. 2. మిక్కిలివల్లము మైనది:

కుక్కి. (సం).—గంభీరము-గంభీరము.

లోఁదవ్వు. పా. వి: చూ, వ్యభిచారము.

లోబడు. ద్వ. అ. క్రి. అధీనముగు: అగపడు-

అబ్బు, అలనడు, చిక్కు, చేపడు, డొకా

రమున-చొప్పు, తగులు-తవులు-తొలు, తగులఁ

బడు-తగులవడు-తవులువడు-తొలువడు,

వట్టువడు, పాలువడు-పొల్పుడు, లొంగు-

లోఁగు-లోపు, లో న గు. (వి).—అధీన

ముగు, స్వవశముగు. (“చూ, స్వవశముగు.”)

(చూ, సంయుక్తముగు.)

లోకజనని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. జేగముతల్లి: చూ,

లక్ష్మి. 1; 2. గంగ: చూ, నది. [బుద్ధుఁడు. 1.

లోకజిత్తు. సం. వి. త్. పుం. జనుఁడు: చూ,

లోకనము. సం. వి. అ. న. అనలోకనము: చూ,

వీక్షణము. [చూ, బుద్ధుఁడు.

లోకనాథుఁడు సం. వి. అ. పుం. ఒకబుద్ధుఁడు:

లోకపాపనము. సం. వి. అ. న. సుదృఢవచక్ర

ము, విష్ణుచక్రము: చూ, హేతి. 4

(బాణము. 1.) [మేట్టుము: చూ, సూర్యుఁడు.

లోకబాంధవుఁడు. సం. వి. అ. పుం. జేగము

లోకమాత. సం. వి. బవి. స్త్రీ. 1. జేగము

తల్లి: చూ, లక్ష్మి. 1; 2. గంగ: చూ, నది;

బు. పుం. 2: చూ, వరుణుఁడు.

లోకము. సం. వి. అ. పుం. 1: చరాచరము,

జగత్తు-జగతి-జగము, భువనము, విష్ణుచక్రము-

(తె. వ.)—జేగము, జాగా; 2. జనము,

వృజి: చూ, సంతతి. 1; 3. కుటుంబము:

చూ, సంసారము. 1; అం. బ. 4: చూ,

లోకములు.

లోకములు. అం: స్వర్గ, మర్త్య, పాతాళములు;

తద్వి —౧. ఊర్ధ్వలోకములు.— భూలోక,

భువలోక, సువలోక, మహాలోక, జనలోక

(జన-జనలోక), తపోలోక (తపస్సు-తప

ము), సత్యలోకములు; ౨. అఘోలోకము

లు.— అతల, వితల, సుతల, రసాతల (రస-కుం

డిక), మహాతల, తలాతల, పాతాళములు;

3: ఇహలోక పరలోకములు అని రెండు;

౪: (చూ, నరకములు); ౫. అగ్నిలోకము

నకు.— జ్వాలామాలము; ౬. అనురీయము

లోకమునకు — అనురీయము; 2. పాతాళ

లోకమునకు.— శిలము, పాతాళము. (తె.

శు).— నేలయడుగు. తద్వి. (౧) అంధకా
రము, అంధకము, (౨) అధోభువనము,
(౩) ఉత్పలము, (౪) చైత్యాలయము,
(౫) జలలోకము, (౬) నాగలోకము, నాగ
వాసము, (౭) పృథ్వీలము, (౮) బలిపద్మము,
(౯) భోగవతి, (౧౦) రసాతలము; ౮. భూ
లోకమునకు. — పృథ్వీలము, భూలోకము
మధ్యలోకము; ౯. వాయులోకమునకు. —
కుండరీతము, కుముదాధారము; ౧౦. సూర్య
లోకమునకు — ఛాయాపతి, ౧౧. పితృ
దేవతల లోకమునకు. — వహుధిరి, ౧౨.
(చూ, దేశములు). మొ. (“చూ, స్వర్గము.”)
లోకనస్మృతము. సం. వి. ఆ. న. చంద్రిని
గొడుగు: చూ, వారిత్ర. [విశేషాంశములు,
లోకాభిరామాయణము. వా. వి. లోకములోని
లోకాయతనము. సం. వి. ఆ. న. స్వభావము
నకు: గర్భత్యము చెప్పవట్టి మతిము (చా
ర్యాకమత కాస్త్రము.)
లోకాయతనము. సం. వి. ఆ. పుం. లోకా
యతనమిప్పుడు (చార్యాక కాస్త్రమును
జేదివినవాడు.)
లోకాలోకము. సం. వి. ఆ. పుం. చక్కవా
ళము, భూమిని చొట్టుకొనియుండు కొండ:
చూ, పర్వతము. [మెడ. 1—౧.
లోకుత్తుక. వా. వి. అంతర్గళము, అంగిలి: చూ,
లోకేశుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నలువ: చూ.
బృహత్. 1; 2. ఒకబుద్ధుడు: చూ, బుద్ధుడు:
లోకేశ్వరాత్మజ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. జాన్మదేవి:
చూ, భార్య. 1—౪౦. [లోకేశుడు. 2.
లోకేశ్వరుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ,
లోకొక్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. వాడుకమాట,
పుకారు: చూ, శబ్దము. 2; అం. 2: చూ,
లోకొక్త్యలంకారము.
లోకొక్త్యలంకారము. అం: చూ, అలంకారము. 3.
(వాడుకమాట లెట్లోయట్లె చెప్పుట.

“ఉదా. — చెలియకొన్నాట్ల: కన్నులు
మూసికొనియుండు.”) [పదనము. 1.
లోగది. వా. వి. కాంపుగనుండుగది: చూ,
లోచకము. సం. వి. అ. న. 1. దీపపుంసంపద;
2: చూ, లోచనము; 3 మాంసపేండ్లము;
4. చొట్టు: చూ, విశేషకము. 1; (చొట్టు. 1.);
5 అరటి: చూ, ముచ్చక్కడలి (రంభ 2.);
6. ఎఱ్ఱగుడ్డ: చూ, వస్త్రము; 7. వింటియ
ల్లతామి: చూ, స్థాపనము. 1; 8. చెరివగ:
చూ, హాసణిక. 2 (భూపణము. 2.)
లోచకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. క్షీరాహార
వృతుడు: చూ, వృత్తి. 2, అం. 2: చూ,
వృత్తిభేదములు. [రాత్మజ.
లోచన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, లోకేశ్వ
లోచనము. సం. వి. ఆ. న. (దీనిచేత చూడఁ
బడును): అంజము, అంజికము, అంబకము,
అక్షి, ఈక్షణము, ఉ, గ్రా, కోశకారము,
గోవు, చక్షువు, జ్యోతి, జ, తాకము, దగ్ధ
నము, దృక్కు, దృష్టి, నియనము, నేత్రము,
నేత్రక్షణము, లోచకము, వర్షము. (తె. ప). —
కను. కన్ను—కల్లు గ్రుడ్డు. తద్విశేషములు. —
౧. కడకన్నునకు. — అపాంగము, కటాక్ష
ము, కర్కరాటువు, కాక్షము, కేకరము.
(తె. ప):—కంటితద, కడకన్ను, కడగన్ను;
కేరంగన్ను, గిల్లకన్ను, మెల్లకన్ను; (ఇదె
మెల్లకన్ను అని కొందఱు); ౨. (తె). — కాయ
కన్ను; 3. (తె). — అరంగన్ను; ౪. శివుని
ఫాలనేత్రమునకు. — మి క్కిలి కను —
మిక్కిలికన్ను. (సం). — కిక్కి; ౫. అగ్నిపు
ట్టిన శివుని ఫాలనేత్రమునకు. — (తె). —
బొగకన్ను; ౬: (తె). మ్రాంగన్ను;
౭: (తె). లొట్టకన్ను; ౮. తడికన్నునకు. —
చిల్లము, చుల్లము, సిల్లము; ౯. ముక్కు
వైపు కంటిమూలకు — గోనర్దము; ౧౦. కం
టిగుడ్డుచొట్టునుండెడితెల్లని భాగమునకు. —

కుముదము; ౧౧. కంటినల్లగుడ్డునకు.—
కనీనిక, కామనిక, గోలము—గోళము, తార
కము, తారము, బిడాలము. (తె. ప).—
అబ్బ, కంటిపాప, కనుపాప, నల్లగుడ్డు,
పాప, పూప, సింగవాదము; ౧౨. నేత్రభేద
మునకు.— కోర్కెదము. (“చూ, సింగవాదము.”)

లోచమస్తకము. సం. వి. అ. పుం. ఓనుము:
చూ, నాము. 2 (యవాని.)

లోచెయి. ద్వ. వి. రూ.—లోచెయ్యి. (లోపల+
చెయి.) 1. అఱచేయి: చూ, హస్తము;
2: చూ, మర్మము; విణ. 3. మర్మము తెలి
పినవాడు. (“వాడువీనికి లోచెయిగా
నుండి యీ కార్యమును చేసెను.”)

లోచెయ్యి. ద్వ. వి.—వై.—

లోచోపు. ద్వ. వి. (లోపల+చోపు) జ్ఞాన
దృష్టి: చూ, వీక్షణము.

లోట. జే. వి. 1. లొండు, నీరుటెంకి: చూ,
సరస్సు. 1; 2. చిన్న పాత్రము: చూ, హరి.

వాణము (పాత్రము. 8.) [చూ, సొడ్డు. 1.

లోటు. జే. వి. 1. నష్టి: చూ, నేగి; 2. లోపము:

లోటుపోవు. జే. అ. కిర్. 1. లోపమగు;
2. నష్టమగు: చూ, నురుగు. 1.

లోడి. వై. వి.=లగుడ. రూ.—లోడి—లోడు,
మల్లులు సాదనకు త్రిప్పెడు పాదనము: చూ,
మల్లబంధములు.

లోడింగు. వా. వి. కిర్కిత్తియట.

లోడీ. వై. వి.=చూ, రూ.—లోడి.

లోడు. జే. వి. 1. —వై.—; 2; ఆనుడుబిల్లు,
ఒగగు—ఒఱగు—ఒఱుగు — ఒగగుబిల్లు—ఒఱగు
బిల్లు, కలగడ, కలయంపి, కలాటి—కలాడ—
కలాడు—తల్లడ, కలాడి—కలాపు—తల్లడి,
దురాడము, బాలీను, బిల్లు, బిల్లుకలగడ.
(సం).—అపాకాయము, ఉపధి, ఉపధాన
ము, ఉపబర్హము, కల్యాణబీజము, ఖురాలి

కము, గండుపు, గభోలి, పగ్గివము, బాలి
శము, మత్తవారణము, మనూరము. తద్వి
శేషములు.—౧. అర్థచంద్రాకారపు తల
గడకు.—(సం). అపతలకము, గండకము,
గర్భాణి—గర్భాని, గల్లచాతురి; ౨. కీచో
తలగడ, కీచుబిల్లు, కీచో
బుట్టి; 3. విడుపాటి గుండ్రపుతలగడకు.—
దిండు—దిండి, బటుపు, బటుపుబిల్లు, సుర
మాలి; ౪. రాజోలచేతికింది తలగడకు:
(సం).—మూతము. (“చూ, సురమాలి.”)

లోతక్కువ. జే. విణ. (లోపల+తక్కువ)
మిగులు: చూ, శేషము. 1.

లోతబిసీలు. వా. విణ. మిక్కిలి లోపలివిషయ
ము: చూ, లోపయినము. 1-2.

లోధ్రపుష్పము. సం. వి. అ. పుం. ఇప్ప: చూ,
వానపర్వము. 2. [చూ, లొద్దుగు.

లోధ్రకము. సం. వి. అ. పుం.=లొద్దుగు*
లోన. జే. ద్ర: చూ, లో. 4.

లోనగు. జే. అ. కిర్: చూ, లోబడు.

లోనవ్వు. జే. వి. అంతర్దానము, ఉద్వర్ణ
నము: చూ, హాస్యము. 1.

లోను. జే. వి. 1: లో—లోన—లోపల; 2: ఆను
గు, ఆను, ఆరంబము—ఆరబము, ఎత్తన
గోలు, ఎలగోలు, తల, తొంటి—తొంటె,
తొలి—తొలు—తొలుక—తొలుతొలుత—తొల్ల—
తొల్లి, బుడము, ముంగడ—ముంగల, ముం
గోలు, ముందర—ముందఱ, ముందు, మును—
మున్ను, మునుపు—మున్ను, మొదటిది, మొద
లు, మొన, లగాయతు, లోవిడి, వెనుక—
వెన్న. (సం. ప).—అగ్గము, ఆది, ఆనిమా
ము, ఆద్యము, ఆరంభము, పూర్వము, పార
వ్యము, పగ్గమము. (అవ్య).—ఇతి; ౧.
మొదటపుట్టినది. (సం).—పూర్వజ; ౨. ముం
దటి కాలముది. (సం).—పూర్వము; 3.

మొరటిచోటుది. (సం).-పూర్వము; వా.
2. అపవ, ఋణము: చూ, వాచకము(1); విణ.

లోతువ: చూ, వకము. 1.

లోపడు. దే. అ. క్రి: చూ, లోపించే.

లోపము. సం. వి. అ. పుం. 1. మఱుంగుపాటు:

చూ; స్థగనము; 2. తక్కువ: చూ, సాడ్డు. 1.

లోపల. దే. అప. 1. నిర్ధారణ వస్త్రీయందు

వచ్చెడు పృథ్వీయము; వి. 2. లో-లోన-

లోను. ఉ, హరి. 4, అ. 147.

లోపాయికారి. దే. విణ. రహస్యముగా నొకరి

పక్షముననున్నవాడు. [చూ, భార్య.

లోపాముద్రి. సం. వి. అ. స్త్రీ. అగస్త్యమునిభార్య:

లోపించే. సం. అ. క్రి 1. (తె. ప) —అ

డంగు—అణంగు, తక్కువపడు, మఱుంగు

పడు, లాట్ట పోవు, లోపడు. (చూ,

సుగ్రు. 9); 2. తగ్గు: చూ, సుగ్రు. 8.

లోప్తము. సం. వి. అ. న. దొంగిలించినసాత్తు,

రూ-లోప్తము: చూ, హిరణ్యము. 3.

లోప్తము. సం. వి. అ. న. —వె.—

లోబంటరి. ద్వ. వి: చూ, రూ-లోబంటరి.

సాంబ. తిర్య. 5.

లోబిత్తరి. అం: చూ, కాయమానములు.

లోభము. సం. వి. అ. పుం. 1: (తె. ప).—

కక్కురితి-కక్కుర్తి-కక్కుటితి-కక్కుట్టి-

కక్కురితి-కక్కుర్తి-కక్కుటితి-క

క్కుట్టి, పిచ్చేపట్టు, పితలాటకము-పితలా

టము, పిసిగితనము. తద్వి. —మిక్కిలి లోభ

మునకు. —పృలోభము; అం. 2: చూ, అరి

వర్ణములు.

లోభి. సం. విణ. (న్. ఈ. న్): అకించనుడు,

కదర్మిండు, కార్యకూటుడు, కింపచుండు-

కింపచానుండు-కింపచాన్నుండు, కుముత్తు,

కృపణుండు, గర్భనము(గర్భనుండు), గాఢముష్టి,

గృధ్రపు-గృధ్రువు, గృధ్రము, మితం

పచుండు, లుబ్ధకుండు-లుబ్ధుండు. (తె. ప).—

అడియరి, ఈలగర్జిస్త, ఎంగిలవాడు, కక్కు-

టితికాండు, కొటిక, పినుగు, పిసిడి, పిసి

నారి, పిసిని, పిసినిగొట్టు, బంకముచ్చే, వలి

పిరిగొట్టు, వాపిరిగొట్టు. తద్వి. —మిగుల

లుబ్ధునకు. —అతిలుబ్ధుండు, అల్పంపచుండు,

అలుబ్ధుండు, కేరళుండు, కింపచుండు-కింపచా

నుండు-కింపచాన్నుండు, కీకలుము, కీనాకుం

డు, కృపణుండు, కుదుండు,

లోమము. సం. వి. న్. న. తమారుహము: చూ,

రూ-లోమము.

లోమశ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1 జటామాంసి:

చూ, మాంసి. 1; 2. దూలగొండి: చూ,

శూక 2 0 2; 3. జల: చూ, విష;

4. కాకజంఘ: చూ, వెలమచండి.

లోమకము. సం. వి. అ. పుం. 1. గొడ్డె: చూ,

మేషము. 1; 2. పూతిమార్జాలము: చూ,

నూచకము. 5. (మార్జాలము.) (లోమకమును

మృగమదము=పుట్టుపునుగు) [లోమకుండు.

లోమకుండు. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-

లోమెడ. వా వి: చూ, పరుటము. 1.

లోమొన. అం: చూ, మొనలు.

లోయ. దే. వి. 1. (స్వా. 2, అ. 21): కొండ

పగులు, లొద్ది, లోప. (సం).-అపూతము;

2. పర్వతశిలల మధ్య భాగము: లొద్ది,

లోప. (సం).—చాండాదికము.

లోరతి. అం: చూ, సమరతులు (రతి. 4.)

లోల. సం. వి. అ. స్త్రీ. నాలిక-నాలుక,

జిమ్మ, రసజ్జ, రసన: చూ, సుధాద్రవము

(రసన. 1.); 2. చూ, లక్ష్మి. 1; విణ.

3. మిక్కిలియిచ్చగలది, ముప్పదియూతెండ్లది:

నిరతము (చూ, యావనభేషములు.); 4. కద

లునది, చరమా, కంపము: చూ, వలితము. 3;

అం. 5: చూ, వృత్తము. 1. (ఒక్కొక్క

పాదమునకు తెండుయగణములు ఒక

గురువునుగలది. 7వ భందము.)

లోలంబము. సం. వి. అ. పుం. తుమ్మెద: చూ, పట్టదము.

లోలము. సం. వి. అ. న. 1. కడలుట: రూ-అ లోలము, ఉత్సాహము, ఉన్మంఛము, ఉల్లలము, కంపనము, కాపీనము, చలనము, చలము, తరళము, ధట, భృంశము, భృంషము, రోకము, స్పారము. (అవ్య).—అప. (తె.ప):—అదరు-అదురు, ఇసితింతలు, ఉలివు, కడలిక, కడలు, గెంటు, తడచాటు, తలకు-తోలకు, తల్లడపాటు, తల్లడము, తల్లడింపు, తుంపెనలు, నుక్కట, పటికిరింత, పదిరు, పల్లట, బెడకు-బెణకు-బెళకు-బెళుకు, వెగడు, నలనము. శబ్ద్య.-ం. కంపమునకు.-భీతి. (తె.ప):—కులుకు, జేలదరము, దడ, నడుకు, నణకు, వలి, ఎలిపిరి, రాలపాటు-రాలాటు, నడకు-వణకు: చూ, వేవధువు; ౨. మిక్కిలి చలనమునకు.-నిస్పందము; (తె.ప). వడనడకు; ౩. విణ. చలించునది అనుటకు.—(చూ, వలితిము ౩.) (“చూ, స్పారము. 1.”); అం. 2: చూ, చిబుకక్రియలు.

లోలాయపడు. నే. అ. క్రి: చూ, శ్రిమపడు. లోలితము. సం. విణ. 1. ఊచలబడినది; అం.

2: చూ, శిగ్రక్రియలు; ౩: చూ, కరణములు.

లోలుపుడు. సం. విణ. రూ-లోలుభుడు,

మిక్కిలి నాశగలవాడు: చూ, వాంఛితుడు.

లోలుభుడు. సం. విణ. —పై.—

లోలాంక. దే. వి: చూ, విన్నాణములు.

లోన. దే. వి. 1: చూ, లోయ. 1; 2: చూ, లోయ. 2; ౩. ఇంటిచోరు: చూ, సదనము. 1; 4. రథనీకముమీది చేట్టు అంచే. వసు. 1, అ. 144; 5. కొణిగయందలి గువ్వగూడు: వలిటాకు. (సం):—చిటంకము.

లోనయనము. ద్వ. విణ. 1. కడచినది: రూ-లోనై నము, లోకబిసీలు; 2: రూ-లోనై న

ము, తబిసీలు-తబ్సీలు, లోశబిసీలు, వివగము.

లోవరి. దే. వి. (లోవ+అరి) తొట్టికట్టు: చూ,

ముంగిలి. 2 (చూ, సదనము. 1.)

లోవాకిలి. ద్వ. వి. అంతర్ద్వారము: చూ, వాకిలి.

లోవాడికాడు. ద్వ. వి. చోరుడు: చూ, హగకుడు. 1.

లోవి. దే. వి. 1. నంటుండ, స్థాలి. భాగ. 1,

స్కం. 364: చూ, భాండము. ౩-3; 2. చువన

పాత్రము, వెసల: చూ, పాత్రము. 6-౨౦;

౩. నిర్లుతెచ్చెకొనెడుపాత్రము, లోహండి:

చూ, హరివాణము (పాత్రము. 6.)

లోవిడి. వా. వి. పూర్వము: చూ, లోను. 2.

లోవెలినలుకు. అం: చూ, నలుసులు.

లోవు. దే. అ. క్రి. లాంగు: చూ, రూ-లోగు.

లోవైనము. ద్వ. విణ: చూ, రూ-లోవయినము.

లోష్టము. సం. వి. అ. న. (రూ-లోష్టువు-

లోష్టువు-లేష్టువు-లోష్టము.) మంటిగడ్డ:

చూ, భూమి. 1.

లోష్టువు. సం. వి. ఉ. పుం. —పై.—

లోసబురు. వా. వి. ఒడ్డునకుదూరమున సముద్ర

యానము చేయుట (వెలిసబురు కానిది.)

లోహండి. దే. వి: చూ, లోవి. 1-2-౩.

లోహకటాహము సం. వి. అ. న. అండీ: చూ,

పాత్రము. 6.

[యము.

లోహకపాలన్యాయము. అం. ఒకానొక న్యాయము

లోహకారకుడు. సం. వి. అ. పుం. కమ్మరి:

చూ, స్వర్ణకారుడు. [జాతితెడ్డుఅను రీతి.

లోహఘటన్యాయము. అం. ఇనుప ఘండకు

లోహజిత్తు. సం. వి. త్. పుం. వజ్రము: చూ,

హ్లాలోచ్ఛయము (రత్నములు 1. ౩.)

లోహనాళము. సం. వి. అ. పుం. ఇనుపఊచల

బాణము: చూ, బాణము. 1.

లోహపాత్రము. సం. వి. అ. న. లోహిక:

చూ, పాత్రము. 6-౧౦.

లోహవృష్టము. సం. వి. ఆ. పుం. అర్హము. కంకము, కమనచ్చదము, కమలచ్చదము, కర్కటము, కాలవృష్టము, కింకారుపు, కూరము, కోలపుచ్చము, కుంటారము, ఘనరమము, జలాటనము. (తె. ప).—మల్లజేగులు, రావులుగు, రాబండు. (చూ.పక్షి).

లోహాధస్తము. అం. చూ. భస్మములు.

లోహమారకము. సం. వి. ఆ. పుం. పాన్న గంటి *. చూ. శీతసారము.

లోహము. సం. వి. ఆ. పుం. న. 1. బంగారు లోహగునది: గిరిజము, గిరిసారము, రుక్మము. తద్వితేషములు. - ౧. ఇనుమునకు. — ఆయస్సారము, ఆయస్సు, ఆక్రమము, ఆయసము, కాంతము, కాలకాహము, కాలాయసము, కృష్ణము, కృష్ణలోహము, కృష్ణాపిషము, కృష్ణాయుషము, గిరిజము, గిరిసారము, తీక్షణము, పిండము, బాహుము, మహిమనము, రుక్మము, లోహము, శస్త్రము, శస్త్రము, శిలోద్భవము. (తె. ప). — ఇనుము-ఇనుము, ఉక్కు, ఉలి. తద్వి. - మట్టమైన యినుమునకు. - (తె) బీడు; ౨. ఇత్తడికి: - ఆరకూటము, కపిలోహము, ద్రావ్యము, పిత్తలము, రీతి. (తె). - ఇత్తడి-ఇత్తలి-పిత్తడి-పిత్తలి. తద్వి. — కపిల, కాకతుండి. (తె). - హాస్తిత్తడి; 3. కంచేనకు. — ఆనురాహ్యము, కంసము, కంసాస్థి, కాంసీయము, కాంస్యము, తామ్రార్థము. (తె). - కంచే; ౪. వెండికి. - ఇందుకాంతము, కలధాతము, ఖనిజ, ఖర్జూరము, చంద్రబీజము, చంద్రహాసకము, తప్తరూపకము, తప్తరూపము, తారము, తృపులి, దుర్బరము, నిష్కము, మణిచకము, రజతము, రుధిరము, రుధిరాహ్వయము, రూప్యకము, రూప్యము. - రూప్యము, శుక్లము, శ్వేతము. (తె). — మడికాను, వెండి. తద్వి. -

(౧). చెండు భరణముల యెత్తు వెండినాణెమునకు. - గద్యానము. టంకము, నిష్కము; (౨). (తె). - ఊడువెండి, చోడివెండి; (3). రసనాదపు వెండికి. — కృత్తిము; (౪). మూడుయవల యెత్తువెండికి - కృష్ణలము, గుడవము. నేతిక; (౫). వెండిబంగారముల ముద్దకు: — కలధాతము, కోశము, హరుపు (తె) — నాడెము - నాణెము: (౬). గనియందుబుట్టిన వెండికి. - ఖనిజ; (౭). ఫలపరిమితమైన వెండికి. - శతమానము; (౮). వెండిబంగారముల కమ్ములప. — (తె). - మచ్చెలు; (౯). వెండినాణెములకు. - (తె) రూపాయ మొ; (౧౦). వెండిబంగారముల మచ్చెముక్క. — మచ్చె, మచ్చెముక్క; (౧౧) చిన్న మెత్తు వెండిబంగారముల నాణెమునకు. — (తె). రూక; (౧౨). నాణెమునకు. - ఆహతము, నాకము. (తె). — నాడెము-నాణెము-నాణెము; ౫. బంగారమునకు - ఆగ్నిబీజము, అభిము, అర్జునము, అవస్తంభము, అపైవదము, ఋక్ము, ఋ, ఔజనము, కంధళము, కకము, కనకము, కర్పూరము, కర్పూరము-కర్పూరము-కార్పూరము, కలధాతము, కశేరుపు, కాంచనము, కాచిఘము, కార్తవ్యరము, కుసుంభము, ఖ, ఖనిజము, గంధకాకము, గర్భుత్తు, గారుడము, గైరికము, చంద్రిము, చామికరము, చారుపుష్పము, జాంబవను, జాంబూనదము, జాతరూపము, తపనీయకము, తామగనము, ద్రివిణము, నిష్కము, పింజరము, పరిగోహము, భద్రము, భద్రకర్పూరము, భద్రము, భూరి, భృంగారము, మనోహరము, మనోధనము, మహారజతము, మహారజనము, రుక్మము, పర్ణము, పసుపు, శాతకుంభము, సర్పయంతము, సురభి, సువర్ణము, స్వర్ణము, హాటకము, హిరణ్యము.

హేమము. (తె. ప).—చిన్నిదము, చీనము, పయిడి-వైడి, పసిడి, పుత్తడి, పొన్ను, బంగరము - బంగారము-బంగారు-బంగరు-బంగరుపు, సంజేమ, సొన్న-సొన్నా-సొన్నము, పొన్ను-తద్వితేషములు. (౨). మేలిమి బంగారునకు. — అపొక్తకృతము, కుమాగము, తప్తకాంచనము. (తె). — అచ్చేబాగారు, అపరంజి, ఉదిరి, కడాని, కుండనము, చొక్కపు బంగారు, జోలువా-జోసువ-జోసువా-జోళ్యా, పుత్తడి-పుత్తలి-పుత్తలిక, మేలిమి; (౨). వైడినాణెమునకు:—గద్యాణము, దీనారము, వరాహము (తె). ఎరబెట్టు-ఎడరబెట్టు, ఎరును, గద్దెయ-గద్దె, దినారి, నాడెము-నాణెము-నాణెము, బారిముద్ర, వరహ — వరా; (౩). పలమెత్తు బంగారునకు. — కురుచిస్తము-కురుచిస్తము; (౪). బంగారునందలి దోషమునకు. — కాలిక-కాలిక; (౫). కోరాబంగారు, మట్టపు బంగారు; (౬). వరహాల బంగారునాణెమునకు. (తె). — రామహడ; (౭). ముప్పది రెండుగురిగింజలయెత్తు బంగారు నాణెమునకు: చక్రాటము; (౮). చిన్న నాణెమునకు: చక్రము; (౯). నాలుగు గురిగింజలయెత్తు బంగారు నాణెమునకు. (తె). — చిన్నము; (౧౦). కొంచెపాటి నాణెమునకు. (తె). — చిల్లర, చిలుకు; (౧౧). బంగారుమయమునకు. — పిరణ్ణయము; (౧౨). పదియాలు డబ్బులయెత్తు బంగారునాణెము. — టంకము, దీనారము; (౧౩). బంగారు పట్టుకు. — (తె) పూంబట్టు; (౧౪). చిన్న బంగారునాణెమునకు. — (తె). మినుకు; (౧౫). ఒకరకము బంగారు నాణెమునకు. — (తె). — టంకనాటు, టంకపాలనాటు; (౧౬). బంగారులోనగు ధాతు విశేషమునకు. — తైజనము; (౧౭). కర్న మెత్తు

బంగారునకు. — బిస్తము-బిస్తము, నువర్లము. (తె). — మాడ; (౧౮). పుట్ట బంగారు, మొలకబంగారు; (౧౯). లోహవికారమైనది అనుటకు. — లోహము; ౬. సీసమునకు. — కువంగము, కుర్కము, చీరము, చీరవట్టము, త్రిపులము, త్రిపుపు, నాగము, పిచ్చటము, పిప్టము, బీజము, మహాబలము, యోగేష్టము, పంగము, ప ప్రిము, క్షేతము, సీసకము, సీసపత్రికము, సీసము. (తె). — సత్తు; ౭. తగగమునకు. — ఉదధీగము, కాలానుకారిబ, కురూప్యము, గురుపత్రిము, చక్రిసంజ్ఞము, తగరపాదికము, తమరకము-తమరము. తీరము, త్రిపులము. త్రిపుపు, నాగము, పిచ్చటము, ప్రలంబము, గంగము, రాప్యకము, పంగము. (తె). — తగరము-తవరము. తద్వి. — ౧. తెల్లతగరమునకు. — ఖరకము; ౨. గ్రంథితగరమునకు. — కుంచితము; ౩. రాగికి. — అర్కము, ఉదుంబరము-బొడుంబరము-బొడుంబరము, కనీయసము, కసులము, తామరసము, తామ్రకము, తామ్రము, ద్వ్యష్టము, పవిత్రము, పింజరము, మేచ్చముఖము, మేచ్చాశ్వము, రక్తము, వరిష్టము, కుల్పము-శూభము. (తె). — రాగి. తద్వి. — కర్న మెత్తు రాగిటంకమునకు. — పణము; ౯. తుత్తమునకు. — తైజనము. (తె). — తుతినాగము-తుత్తనాగము, తుత్తము; ౧౦. వెండి బంగారుదక్క-తక్కిన లోహమునకు. (తె). — మప్పము; ౧౧. లేగడకు. — (తె). లేగడ; ౧౨. ఖడ్గలోహమునకు. — ఖడ్గము; ౧౩. లోహదళమునకు. — (తె) దడము; ౧౪. తప్తలోహమునకు. — (తె). — జేడి; ౧౫. లోహములమునకు. — కలంకము, కళంకము, కిట్టలము, కృష్ణమార్గకము, కృష్ణలోహము, యము, గిరిజము, నుండురము, శింఘాణము,

సింహము. (తె).-చిట్టము-చిట్టియము-చిట్టెము, చిలుము, తుప్పు-తుగ్గు, తిత్తి. తిద్వి. -ఇనుచ చిట్టెముతోడేసిన సిందూరమునకు. -మందూరము; ౧౬. వర్తకములోహమునకు. -వర్తకము, (మిగతగానికి "చూ, చూస్తు"); 2. అగలు: చూ, రాజాగ్నము.

లోహరసాయనము. అం: చూ, రసాయనములు. లోహాలు: సం. విణ: ఆస్థలవాచ్యుడు, ఆక్షేపకుడు. (తె).-నత్తివాడు. లోహశంకువు. అం: చూ, నరకములు. లోహశర్మిటి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, నమ్మెట. 1. లోహాభిసారము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-లోహాభిసారము. యుద్ధసన్నద్ధుడైన పృథునకిచ్చే హాగతి: చూ, హరతి.

లోహాభిసారము. సం. వి. ఆ. పుం. -వై. -లోహిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. లోహపాత్రము: చూ, పాత్రము. 6-౧౧. లోహితకము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-లోహితకము. కెంపు: చూ, స్థూ లో చ్చ య ము (రత్నములు.) [చూ, వహ్నిశిఖము. 1. లోహితచందనము. సం. వి. ఆ. న. కుంకుమపువ్వు: లోహితము. సం. వి. ఆ. న. 1. రక్తచందనము: చూ, వాసన. 1; 2. పరిమళచందనము. చూ, వాసన. 1; 3. చెందిరము: చూ, సిందూరము, 1; 4. నెత్తురు: చూ, రక్తము. 1; పుం. 5. కుంకుమపువ్వు: చూ, వహ్నిశిఖము. 1; పుం. 8. ఎఱుపు: చూ, వర్ణము. 6; 7. నదవిశేషము: చూ, లోహిత్యము 2; విణ. 8. ఎఱ్ఱనిది: చూ, వర్ణము. 8.

లోహితసగోత్రము. అం: చూ, గోత్రము. 13. లోహితాంగుడు. అం. అంగారకుడు: చూ, రాహువు. 2.

లోహితుడు. అం. -వై. -

లోహితాశ్వుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, శో

హితాశ్వుడు (లోహితాశ్వుడు-లోహితాశ్వుడు అనికొందఱు) లోహితోదయము. అం: చూ, నరకములు.

తా

తాకిము. సం. విణ. 1. లోకవ్యవహార నిర్దమైనది: తాకిము; వా. వి. 2. చూ, పంచన తాకిమడు. సం. విణ. 1. లోకవ్యవహారముల యందనుభవము గలవాడు; 2. లోకవ్యవహారముల యందనుభవము గలిగిన యువోగి. తాకిము. వా. సం. విణ. వి: చూ, తాకికము. తాడి. వై. వి.=లగుడ. రూ-లవుడి, దుడ్డుకట్ట. జై. 6, ఆ. 173: చూ, వేత్తము. 2.

తాణి. వై. వి.=వై.-(రూ-లవుణి.) తానను. వా. వి: రూ-లవనను (తానను.) తాల్వము. సం. వి. ఆ. న. లోలత్వము. తాహము. సం. విణ. లోహవికారమైనది: చూ, లోహము. 1-(౧౯.)

తాహితము. సం. వి. ఆ. పుం. శివుని ముమ్మొన వాలు: చూ, హేతి. 4 (బాణము. 1-3౪.) తాహిత్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఎఱ్ఱన: చూ, వర్ణము. 6; పుం. 2: చూ, లోహితము. 7.

వ

వ. ఒకయక్షరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, సాత్వికుడు; 2. గాలి: చూ, వాయువు; 3. చోలించుట: చూ, సహప్తి; 4: చూ, వరుణుడు. 1; 5: చూ, స్వాదుభస్వుడు (మన్మథుడు); 6 భయనిస్సారుడు; 7. పూజించదగినవాడు; 8. ఇచ్చు: చూ, వాంఛ; విణ. 9 దాటించువాడు; అవ్య. 10. చింతించుట; 11. వచ్చేని దిగ్విష్ణు మొదలగువాని నెఱుంగుట; 12: చూ, వివాదము; అం. 13: చూ, అంతస్థములు; 14. దంతో వ్యముల బుట్టినది.

వంక. వై. వి. 1.=వకృ. వంకర. నీలా. 8, ఆ. 21: చూ, వేల్లితము. 8; 2.=వకృ. సంపు: చూ, వేల్లితము. 8; 3. రూ-వాంక. వాంక: చూ, నది; 4: చూ, నే ర ము; దే. వి. 5.దిక్కు. హరి, పూ.8, ఆ. 44: చూ, హరిత్తు; 6. వక్షము: చూ, పృక్క. 2. వంకదారి. వై. వి.=వకృద్వార. కోటవాకిటి ముందటి వంకరదారి. రా, వి. 5, ఆ. 17; రావా. 8, ఆ. 89: చూ, మార్గము. 1. వంకము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఏటిరెండుదరల నడుము: చూ, పాత్రము. 1; 2. గుఱ్ఱమునకు పల్లము పెట్టుచోటు (గుఱ్ఱము ముందటివైపు అని కొండలు); 3. వంకర:చూ, వేల్లితము 8; వై. వి. (1).=వకృ, సంకృ. నులుచేసపుడు కనవును క్రిందుమీదుగా త్రిప్పి నేనెడు వంకరకొయ్య. రూ-వంకాను, బొబ్బము-బొబ్బము; (2)=వంకృ: చూ, వంకృము, వంకర. వై. వి. 1.=వకృ. వకృత్వము: చూ, వేల్లితము.8;విణ.2.వకృము:చూ,వేల్లితము.3. వంకరచేతులవాడు. వా.వి.ఈవచేతులవాడు, ఊచే చేతుల వాడు. (సం).-వంకరుడు, వుణి-కూణి-కోణి. [చూ, వేల్లితము. 3. వంకరటింకర. ద్వ. విణ. నానావిధవకృము: వంకరతొండంబువాడు. ద్వ. వి: చూ, విసా యకుడు. 1. [చూ, వల. 1. వంకరబోను. ద్వ. వి. చుగూడులఁబట్టు వల: వంకర వోవు. ద్వ. ఆ. క్రి: ఈవేపడు, ఈవఁ బోవు, కొంకరలు వోవు, కొంక వోవు, కోర వోవు, గోడిపడు, చొక్కిళ్లువోవు, మలఁగు, కోటువోవు. (మి).-వకృమగు. తద్వి.-వంకరచేయుటనుటకు. -కేరడించే. వంకనన్నములు. ఆం. కాలిఁనానము: చూ, ధాన్యము. వంకాము. వై. వి.=వార్తాక (వంగ + కాము): చూ, వంగకాయ.

వంక. వై. వి.=వక్ర. రూ-వంకిణి, రాంకు. ఉ. రా. 7, ఆ. 335; య. 5, ఆ. 74: చూ, బాణము. 1. [రామా. 6, ఆ. 149. వంకిణి. వై. వి.=వై. -కళాం. 2, ఆ 17; వంకియ. దే. వి: రూ-వంక: చూ, సస్యము. 1. వంకిలము. సం. వి. అ. పుం ముల్లు:చూ, సితా గ్రము. 1. [చూ, భూషణము 2. వంకి. వై. వి. స్త్రీలు సందిట ధరించువగ: వంక. దే. వి: చూ, రూ-వంకియ. వంకృము. సం. వి. అ. న.=వంకము' (తె) - ఒంకియ-ఒంకె, కొంకికట్ట, చిలుకకొయ్య, పడియ-వడె, వంకము. వంక్షణము. సం. వి. అ. పుం. పొత్తికదుపున కును లోడకును బుచ్చుసందు: (తె).-గజ్జి. వంగ. వై. వి. 1.=వంగమ్: చూ, వార్తాకము* (మండ పనస కబ్బములవలె స్త్రీ సమరూప మాతృము చేతనే వైకృతత్వసిద్ధి.); 2. రూ- వంగము, బంగళాదేశము: చూ, దేశములు. వంగదీయు. దే. స. క్రి: చూ, వంచు. 2. వంగకాయ. ద్వ. వి: చూ, రూ-వంకాయ. వంగడము. వై. వి.=వంక. 1. రూ-వంగనము. వై. 5, ఆ. 171: చూ, సంతతి, 1; 2. బ్రా హ్మణ వర్ణము: (సం).-కపిలము. వంగపండు. ద్వ.వి.1.ఒకరకముపక్షి.య.2,ఆ.24: చూ,పక్షి;వా.2.ముదిగపచ్చేబడినవంగకాయ. వంగభస్మము. అం: చూ, భస్మములు. వంగము. సం. వి. అ. న. 1. తగరము: చూ, లోహము. 1; 2=వంగ*: చూ, వార్తాకము; 3. సత్తు: చూ, లోహము. 1; 4. నూలుచీర: చూ, వస్త్రము; 5. కోయిల: చూ, సాంకుడి పులుగు; పుం. 8. వాకుడు: చూ, స్పృశి: అం. పుం. 7: చూ, రూ-వంగ. 2; అం. 8: చూ, వంగభస్మము. వంగవరుగు. వా. వి.ఎండినవంగపండుముక్కలు. వంగపము. వై. వి.=వంక; చూ, రూ-వంగడము.

వంగనేనకము. స. వి. అ. పుం. తెల్లయగసిః: చూ, శుకనాసము. 1.

వంగ(స్త్రీ). అం. వంగదేశ(స్త్రీ): చూ, (స్త్రీ).

వంగకుబుడనులు. అం. చూ, ధాన్యము.

వంగించు నై. స. కిరి: చూ, వంచు. 2.

వంగు. నై. అ. కిరి=వక్. ముంపటికి నాలు:

వారు. తద్వి- అడగు-అడగు, మడగు-మడుగు-మడుపు-మడ్డు-మణగు-మణుగు-మణువు, మెత్తబడు. (మి).-నమిమగు: చూ, సుగ్మ. (4) (8): 1. మొగ్గవారు; 2: చూ, మోకటించు.

వంగుట వా. వి. నమిమ చూ, మేవడి.

వంగుడు. దే. వి. వీట, వీటిక: చూ, స్ఫటిము.

వంగుర్లు. దే. వి. బ. (వంగుడు+లు): అట్టాట్టు-నట్టాట్టు, బొట్టలు.

వంచకము. సం. వి. అ. పుం. 1. నక్క: చూ, స్థూలము; 2. ఊరముంగిస: చూ, ముంగిస; విణ 3. మోసముచేయునది.

వంచకుడు. సం. విణ. 1: ఏడమాకుడు, కితవుడు, కూపాకుడు, కైరవుడు, మారుడు, చక్కాటుడు, జగలుడు, జాలికుడు, ద్రావకము, ద్రావకుడు, ధూర్తకుడు, ధూర్త-ధూర్తడు, నికృతుడు, ప్రతారకుడు, మాయావి, మాయి-మాయికుడు. (తె.ప): అటమటకాడు-అటమటిడు, కజటి, కల్లరి-కల్లరిడు, జేజ్జిరికాడు-జోజ్జిరికాడు, జిత్తులమారి, జిత్తులవాడు, జోటా, జోటాకోరు, టక్కరి, టక్కరికాడు, టాటోటుకాడు, తక్కుడు, తపలికాడు, తక్కురి, తక్కిడికాడు, తాటోటు, తెక్కలికాడు, డబ్బుట-దబ్బుట-దబ్బుటి, దబ్బుటకాడు, దగాకోరు, పుండాకోరు, బూటకీడు-బూటకుడు, బెల్లి, బేలరి, మాయకాడు, మాయదారి, మాయపోతు, మాయలమారి, మాయలాడు, మొణగు, మోసగాడు, లయకారి, పెద్దరి. ("చూ, పెద్దరి"); 2. చెడ్డవాడు: చూ, వ్యాధుడు. 2; 3. బొంకరి: చూ, ముఖరుడు.

వంచన. సం. వి. అ. (స్త్రీ). అ. న. = పంచన: చూ-వంచనము, అభిసంధానము, కుహకము, కూర్చుము, ఛక్రము, తస్కరము, దండకము, చికారము, నికృతి, ప్రతారణము, ప్రలంభము, మాయ, తాకికము-తాక్యము, వ్యభిచకము. (అ వ్య).-ఆతి, ఆత్. (తె. ప).-అటమట, అటమటింపు. అట, ఉక్కినము, ఉక్కినము, ఎకసకియము-ఎకసకెయ-ఎకసక్కియము-ఎకసక్కియము-ఎకసెక్కియము-ఎకసెక్కియము-ఎకసెక్కియము-ఎక్కిసకియము-ఎక్కిసకెయ-ఎక్కిసక్కియము-ఎక్కిసక్కియము-ఎక్కిసెక్కియము-ఎక్కిసెక్కియము-ఎక్కిసెక్కియము, కజమ, కల్ల, కల్లతనము, కవుడ-కాడు, కిమరింత-కిమరింపు, కిమరు-కిమరుడించు-కిమరు-కిమరుకు, కుట్ర, కుదుకనగోలు, కుదుచ, క్రిమ-క్రిమి, గారడము, గినుము, జేజ్జిరి-జోజ్జిరి, జోడుగు, జోడుగు-జోడుగుడు, జోజ్జెము, జోటా, జోటాదనము, టక్కు, టాటోటు, డబ్బుట-దబ్బుట, టోపి, తంట-తంటా, తక్కిడి, తక్కు, తటమట-తటవట, తనుక, తాట, తాటోటు, తెక్కలి, తిక్కు, దగా, దొంగ, నాలి, పిక్కు, బూటకము, బూమియ-బూమె, బెల్లి, బెల్లింపు, మాయము, మిల్లి, మిల్లింతలు, మొణగు-మొణగుడు, మోస-మోసము, లయ, లూలామాలము, పంచన, వాలకము, పెద్ద, వేడబము. ("చూ, వేడబము.")

వంచనాతంత్రము. అం: చూ, పంచతంత్రములు.

వంచి. దే. స: ఎక్కటి, ఎక్కము, ఒండు, ఒకటి-ఒక్కటి-ఒకొటి-ఒక్కటి, ఒకడు-ఒకొడు, ఒక్కము, పగడ-పగడము, పంచే-పంచేము. (సం).-ఎకము, కేవలము. ("చూ, సంఖ్య.")

వంచించే. సం. స. క్రి: పృథాగింఁచే. (తె.ప).-
అటనుటించే, అ డ కింఁచే, అలిగొను,
ఊటించే, కనుఁబ్రాము, క ను మూ యు,
కనుమొఱుగు-కన్ను మొఱుగు, కన్నొఱుగు,
కిసురించే, కిక్కురించే, కిక్కురువెట్టు-
కిక్కురు వెట్టు, కిక్కురువాడుచే-కిక్కురువా
డుచే, గినుమాడు, చేతుక నేయు-చాక నేయు,
చిక్కుఁజేయు, చొక్కిడు, చొక్కుపెట్టు,
జొటాడు, తక్కు, తటనుటించే, తటపటచేయు,
దాగురించే, పండించే, పిక్కు, పెల్లించే,
బేలుపెట్టు, బొంకించే, మొఱుగు, మోస
పుచ్చు, ముచ్చిలు, పెద్దుపెట్టు. తద్వి -
దొంగటక్కరివేయు అనుటకు.-(తె). పిసా
లింఁచే. ("చూ, పెద్దుపెట్టు.")

వంచించుట. మి. అ. కి. అలుగు-అల్లు-
అల్లుపు: చూ, మోసపోవు. 2.

వంచుతుడు. సం. విణ. వంచించుటడివనాడు:
చూ, విప్రబ్బుడు.

వంచు. దే. వై. వి: చూ, రూ-వంచె.

వంచె. దే. వి. 1. కనవులొనగునవి కోయువారు
వానినుంచేకొనుటకై వెనుక పిఱుఁదుల
మీఁద జొఱుగట్టుకొనెడి యొడి:చూ, సంచి;
2. తూ మెడుగింజలుపట్టెడుగోనె:చూ, సంచి;
వై. వి. కి=వర్ణన. రూ-వన్నియ-వన్నె. కాంతి:
చూ, వెలుతురు. 1.

వంచే. దే. విణ. రూ-వంచేము. 1. ముఖ్యము:
చూ, వ్రేవ్వము; స. 2. ఒకటి. రూ-వం
చేము: చూ, వంచి; వి. 3. చీట్లలోని అను.
రూ-వంచేము. [వంచన.

వంచేన. వై. వి.=వంచన. పా. 4, అ. 18:చూ,
వంచేము. దే. స, వి, విణ: చూ, రూ-వంచే.
వంచేదివియ. ద్వ. వి. ఒకగడ్డి: చూ, తృణము. 1.
వంచోడించే. దే. అ. కి. రూ- వంచోలింఁచే.

వెడరు. పా. 3, అ. 208: చూ, స్రుక్కురి.
వంచోలింఁచే. దే. అ. కి. -వై.-

వంచే. వై. స. కి. 1. నమ్రముగాఁజేయు:
గోడివెట్టు, వంగించే, వంగడియు; పే.
2. వంగఁజేయు: వంగడియు, వాంచే.

వంజులము. సం. వి. అ. పుం. 1. అశోకము*:
చూ, హేనుపుష్పము; 2. తినికము*: చూ,
స్యందనము; 3. పృబ్బ*: చూ, సహస్రవేధి. 2.
వంజెఱుగు. దే. వి. (వంక + చెఱుగు) స్త్రీపార్శ్వచే
లాంచలము: చూ, వస్త్రము.

వంజే. వై. వి. 1.=వంభ్యా. గొడ్డాలు: చూ,
స్త్రీ; 2.=వంభ్యా. గొడ్డుటావు: చూ, భేను
పు; దే. వి. 3. గొడుగులోపలి కలాకల
కాసర్గాగానేర్పబడినకమ్ములు: చూ, వారిత్ర.
వంజేరము. దే. వి. ఒకచేఁప: చూ, మత్స్యము. 1.
వంజే. దే. వి. -వై- -

వంట. దే. వి. 1. పాకము: చూ, సూపకారము;
వా. వి. బ. 2: చూ, పిడక. [వంటచెఱుకు.
వంటకట్టియ. ద్వ. వి. రూ-వంటకట్టె: చూ,
వంటకట్టె. ద్వ. వి. -వై.- [వంటకట్టె.)
వంటకత్తియ. ద్వ. వి: చూ, వంటలక్క. (రూ-
వంటకట్టె. ద్వ. వి. -వై.-

వంటకము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఏకాంశము,
ఒకయంశము: చూ, భాగము. 1; దే. వి.
(1) అన్నము: చూ, సాదము. (1).

వంటకొట్టము. ద్వ. వి: చూ, వంటయిల్లు.

వంటచెఱుకు. దే. వి. 1: కట్టియ-కట్టె, కట్టి,
కొయ్య, కోల, పుల్ల, మడకట్టి, ముటూలు,
వంటకట్టియ-వంటకట్టె, నరుగుడుకట్టి. (సం.
ప)-అట్టము, ఆలాశ్యము, ఇంధనము, ఇధ్మ
ము, ఏధమా-విధన్ను, కాష్ఠము, దారువు,
సమిధ. ("చూ, సమిధ. 2.") (తద్వి.-
చిదుగునకు: చూ, సమిధ. 2.); 2. ఇంధన
సమూహము: చూ, వంటసరకు; 3. గుడ
పాక యోగ్యమైన యిత్తువు: చూ, సుకు
మారము. 1.

వంటచేయును. దే. వి. పిండివంటలు తేల్చి మిగిలిన నూనె: చూ, స్నేహము- 2.

వంటపుట్టి. దే. వి. వంటచేసి పెట్టి జీవించేనది: చూ, వంటలక్క.

వంటపూటివాడు. దే. వి. 1: చూ, నూపకా రుడు. ఆం, భా. ద్వి. కాం. 285; వా. 2: చూ, పూటకూళ్లవాడు.

వంటపూటియిల్లు. వా. వి. పూటకూళ్ల యిల్లు: చూ, సదనము. 1. (పూటి అని కొండలు)

వంట యింటి పుండేలు. జా. స్వాధీనమైనది “వంటయింటి పం, దేలిది యెందుల బోగల దు” (విజయవిలాసము.)

వంటయిల్లు. దే. వి. రూ-వంటిల్లు: చూ, సదనము. 1. వంటయుప్పు. దే. వి. వండినయుప్పు, విడంగము: చూ, లవణము. 1.

వంటరాయి. దే. వి. మన్నువండిచేసిన మణివిశేషము: చూ, స్థూలోచ్చయము (రత్నములు)

వంటరి. దే. వి. (వంట+అరి) 1. వంటవాడు: చూ, నూపకారుడు; 2. పాచకురాలు: చూ, వంటలక్క; వా. బ. 3: చూ, వంటరులు.

వంటరులు. వా. వి: చూ, రూ-ఒంటరులు. 2.

వంటలక్క. ద్వ. వి. (వంటలు + అక్క)

1. అన్నము పండెడుఆడుది: అక-అక్క, అడబాల, బోనకత్తి య-బోనకత్తె-బోనము కత్తె, వంటకత్తియ-వంటకత్తె, వంటపుట్టి, వంటరి. (సం).—పాచకి; వా. 2. గృహస్థుల యిండ్లలో జీతముతీసికొని వేళవేళకు అన్నము పండిపెట్టెడు ఆడుది: చూ, (స్త్రీ); 3. పూటకూళ్లమ్మ: చూ, (స్త్రీ).

వంటలవాడు. దే. వి: చూ, వంటరి. 1.

వంటవాడు. దే. వి. —పై.—

వంటనరకు. దే. వి: ఇంధనసమూహము: చూ, సమిధ. 2. [5, ఆ. 48.

వంటసాల. ద్వ. వి: చూ, వంటయిల్లు. పర.

వంటి. దే. వి. 1: చూ, బోటి. 1. స్వా. 1, ఆ. 85; 2: బోటు, బోటి, సాటి: చూ, సమానము 2; అవ్య. 3: చూ, బోని. 2. ఆం, భా. తృ. 72.

వంటియుము. దే. వి. రూ-వంటియుము, తాలూకా, పరగణా. ఒకని కిందెరాజ్యము నందు కొంతభాగము: చూ, సీమ. (1) (దేశములు).

వంటిల్లు. దే. వి: చూ, రూ-వంటయిల్లు.

వంటివాడు. వా. వి: చూ, వంటి. 2.

వంటు. దే. వి. ఆచూకాల్యము: చూ, స్నేహము. పంటెత్తు. వా. వి. ఏకాకిలక్షణము.

వంటెద్దు. వా. వి. ఒక్కటేఎద్దు (ఒంటెద్దు పంటెద్దుబండి. వా. వి. ఒక్కయెద్దు లాగెడు బండి, ఒంటెద్దుబండి: చూ, బండి.

వంటెము. దే. వి: చూ, రూ-వంటియుము.

వంట్రము. దే. వి. పుండులసంచి: చూ, సంచి.

వంరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బ్రహ్మచారి: చూ, వలుపు; 2: చూ, సేవకుడు; వి. 3. పాటివాడు: చూ, వాసుడు.

వండ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. అంకురాలు: చూ, పైరిణి; వి. 2. మొండి: చూ, స్తబ్దుడు; దే. వి. (1) ఆపద: చూ, విపత్తు; (2) రూ-వండలి-వండు, చెఱువు లోనగు వానియడుగున నిలిచెడు ఎండుబురద, శుష్కవంకము: చూ, సుబ్బలి.

వండడు. దే. వి. వంకము: చూ, సుబ్బలి.

వండబాటు. దే. వి. పండుటకువీలు.

వండలి. దే. వి: చూ, రూ-వండ. (2)

వండు. దే. వి. 1. —పై.—; 2: చూ, వండ. (2). హరి. ఉ. 2, ఆ. 123; స. కి. 3. వంటచేయు: చూ, సంస్కరించు. 2.

వంత. దే. వి. 1: చూ, సంతాపము; 2. వ్యధ: చూ, శోకము; 3. ఏడుపు. హరిశ్చ. 5, ఆ. 114: చూ, శోకము; 4. ఏలు. అచ్చ. బాల్య.

కాం. 40: చూ, నది; 5. మనోవ్యధ: చూ, శోకము. [86: చూ, శంభరి.

వంశక త్రియ. దే. వి. కృష్ణుని ఆం, పదా. నర. వంతు, దే. వి. 1. వాటా: చూ, భాగము. 1; 2. వరుస, పంక్తి: చూ, శ్రేణి. 1; 3. సామ్యము. పా. 1, ఆ. 94: చూ, సమానము. 2; 4. పోటి. ఉ. రా. 3, ఆ. 201: చూ, స్పర్థ. 4; 5: పాలు, వరుస. (సం).—అంశము—అంసము, భాగము, విభాగము.

వంశెన. దే. వి. ఏటిపైకట్ట: అట్టెడ. (సం).—పిండిలము, పరణము, వారధి: చూ, నేతువు. 1. వంద. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. బదనిక*: చూ, పదనిక; 2. కొండలెండ*: చూ, పద్ధతి; 3. దే. వి. (1) తృణ తతి విశేషము: రూ—వందియ—వందె, వన్నియ—వన్నె, రేవంద: చూ, హరిత (తృణము. 1.); న. (2) నూలు, శతము: చూ, సంఖ్య. 1. [హంజిక.

వందకము. సం. వి. ఆ. పుం. చిటుతేక*: చూ, వందకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వందక మతస్థుడు. వందనము. సం. వి. ఆ. న. 1. నమస్కారము:

చూ, హాళిగలు; 2: చూ, స్తుతి; అం. 3: చూ, వింకతివిగ్రహములు; 4: చూ, భక్తిలక్షణములు. [కబ్బముతో చేరిన పరియోగ మేకలదు.) వందఱ. దే. వి: చూ, శకలము. 4. (చిందఱ వందఱలాడు. దే. న. కి). ఖండించు: చూ, నెలగు. కుందారువు. సం. వి. (ఉ). గోత్రనామములు చెప్పి పాదములు సోక చెయ్యకువాడు: అభివాదకుడు. (తె).—మొక్కువాడు.

వంది. సం. వి. న్. పుం. స్తుతి చేసి జీవించువాడు: కేకపాళి, నన్నుడు, పాతకుడు, భట్టుడు, నర్తకుడు, వైదేహకుడు, నూతుడు. (తె).—కిక్కి, బట్టు, బట్టువాడు, బట్రాణి. ("చూ, నూతుడు. 2.") తద్వి.—వంశవళి చేదివెడువానికి:—మగధుడు—మగధుడు, మధుకుడు.

వందించు. సం. న. కి: చూ, స్తుతించు. వందితుడు. సం. వి. 1. నమస్కరింపక బడినవాడు; 2. స్తుతించకబడినవాడు.

వందియ. దే. వి: చూ, రూ—వంద (1). వందిలీకము. వా. వి: చూ, వినయము. వందు. దే. ఆ. కి: చూ, సంతాపించు. వందురు. దే. వి. 1: చూ, శోకము; అ. కి: 2. క్షేపదు; 3: చూ, శోకించు.

వందె. దే. వి: చూ, రూ—వందియ. వందొందు. దే. వి ఒకచేప: చూ, మత్స్యము. 1. వంద్యుడు. సం. వి. 1. నమస్కరింపక దగినవాడు; 2. స్తుతించక దగినవాడు.

వంధ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1.—వంజే గొడ్డాయి: చూ, స్త్రీ; 2. గొడ్డుటావు, వశ: చూ, ధేనువు; వి. 3. ఫలింపనిది (చెట్టు లోనగు నది): అఫలము, అపరేళి. (తె).—గొడ్డుమృను.

వంధ్యులు. అం: కదళి, కాక, అంధ్య, స్త్రీ పృజా, సృష్టర్థ, రజోవింధ్యులు. (8)

వంధ్యాకర్కాటకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చేతి బీజ*: చూ, హృస్వగవేధక. [అనురీతి.

వంధ్యాపుత్రస్యాయము. అం. ఏమియులేనిది వంపు. వై. వి. 1. వంగుట, చూ, వేలితము. 3; 2. వక్రము: చూ, కేలితము. 3; వి. 3. వంగినది: చూ, వేలితము. 3; 4. వంకరై నది: చూ, వేలితము. 3.

వంశకము. సం. వి. ఆ. న. రూ—వంశిక. అగరగంధము: చూ, రాజార్హము (అగరుచెక్క అని కొండఱు)

వంశక్షయాంశము. అం: చూ, పవ్యంశములు. వంశజ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తపాక్షిరి*: చూ, వంశరోచన; 2. వెదురుపంటి చెఱుకు: చూ, మమూరము. 1.

వంశనర్తి. సం. వి. ఇ. పుం: అఖంభుక్కు, శోనూతుడు, శోనూతికుడు. (తె. ప).—

దొమ్మరవాండు, దొమ్మరి. తద్వి. — దొమ్మరిది. — (సం. ప.) — క్షుద్రా.

వంశవత్రిపతితము. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("భ-ర-న-భ-న-వ గణములు. 11 యతి 17 ఛందస్సు.")

వంశము. సం. వి. అ. న. 1. ఒక పురాణలక్షణము: చూ, పురాణము. 6; పుం. 2. = వంగడము, కులము: చూ, సంతతి. 1; 3. = వాసము. పెదురు: చూ, వేణువు. 1; 4. పిల్లంగోవి, మురలి (ఇదె అల్లోజా): చూ, వీణె; 5: చూ, చెన్నెముక; 6. వెన్నుగాడి; 7: చూ, నమూనాము; 8: చూ, గోత్రము. 13; అం. 9: చూ, వేత్రిము: 10: చూ, నుషిరవాద్యములు.

వంశరోచన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: త్వక్తిర-త్వక్తిరము-త్వక్తిరి-తుకాక్తిరి-తుగాక్తిరి-తివాక్తిరి-తపక్తిరి, వంశజ*

వంశస్థము. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("జ-త-జ-ర. 8 యతి. 12 ఛందస్సు.")

వంశకావు. సం. వి. ఉ. పుం. పులుగు: చూ, శకుంతి (వక్తి.)

వంశానుచరితము. అం: చూ, పురాణము. 6.

వంశశము. అం: చూ, అసంయుతహస్తములు.

వంశి. సం. వి. ఈ స్త్రీ: చూ, వంశము. 4.

వంశిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వంశకము.

వంశికము. సం. వి. ఆ. న. — వై. —

వశము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-బకము వశవకలు. దే. వి. బ. 1. రూ-బకావకలు: చూ, వికావకలు; 2 బర్దలు: చూ, శకలము. 4.

వశావకలు. దే. వి. బ. — వై. —

వశీలు. వా. వి: ప్రిడరు, న్యాయవాది, అడ్వోకేటు, బారిష్టరు, పరార్థవాది, పక్షవాది.

వశుశము. సం. వి. అ. పుం. = పాగడ*: రూ-వకులము, అమరము, కాలస్కంధము, కేశ

రము-కేశరము, గూఢపుష్పము, చిరపుష్పము, మమరము-ముమరము. (తే. — పాగడ-పావడ. (దీనికి దోహదకీయ ముఖ సీధువు)

వక్క. వై. వి. = వల్ల: చూ, వీయె. (తద్వి. — నూదిగొంటు వక్కకు: — యోజనము.): చూ, సర్పింసి. 1.

వక్కణ. వై. వి. = వ్యాఖ్యానము. (చూ-ఒక్కణ-వక్కణము-వక్కన-వక్కాణ-వక్కాణము.) 1. వివము, వై నము: చూ, వ్యాఖ్యానము; 2 వోబునందు మొదట వ్రాయు గౌరవలిరుదముల పద్ధతి.

వక్కణము. వై. వి. = — వై. —

వక్కణించే. వై. స. క్రి. పచించే. రూ-వక్కాణించే. పాండు. 4, ఆ. 82: చూ, శబ్దించే.

వక్కన. వై. వి. = చూ, రూ-వక్కణ.

వక్కరము. వై. వి. i = వక్రిమ. రూ-సంకర-వంక-వాంక: చూ, వేల్లితము. 2; విణా. 2. సంకరై నది: చూ, వేల్లితము. 3.

వక్కరాలు వై. విణ. (వక్కరము + ఆలు) కుటిలస్త్రీ. జై 2, ఆ. 115: చూ, స్త్రీ. వక్కరించే. వై. ఆ. క్రి. రూ-వక్కరించే. విక్రి. 8, ఆ 44: చూ, రూ-వక్కరించే. వక్కరించే. వై. ఆ క్రి. (ఉ. హరి. 6, ఆ. 80): వక్కరించే, ఈ డాడు, ఎదిరించే, ఎదురు, ఎదురుకొను, ఎదురుచే-ఎదుర్చు-ఎదుర్చే. ఎదురుపడు-ఎదుర్చుడు, ఒడ్డారిం చే చెనకు, చెనయు, దీక్షొను-దీక్షొను, కిలపడు, తాకు, తిరుగబడు, తొడరు, దాడియొడు, దొరలు, పదురుచే-పదుర్చు, పెనంగు, మార్కొను-మాటుకొను, మార్చెట్టు-మాటు పెట్టు, మాటొడ్డు, ముదలకించే-ముదలించే, మొండొడ్డు, మొనారించే-మొనారించే, రాయు. (సం. ప.) — ప్రతిభుటి

చే. తద్వి. — ౧. ఎదుర్కొనిపోవు అనుట
కు. — (సం. పు). — పృథ్విద్గమించే;
౨. వచించేటకు: (చూ, శబ్దించే.)

వక్కలాకులు. ద్వ. వి. బ. పోకచెక్కలు
లోనగువానితోఁగూడిన తాంబూలము: చూ,
విడము.

వక్కాకు. ద్వ. వి. (వక్క + ఆకు). — పై. —
వక్కాణ. వై. వి. = చూ, రూ-వక్కణ. 1-2.
వక్కాణము. వై. వి. = వృత్తాంతము. జై. 8,
ఆ. 83: చూ, సమాచారము. 2.

వక్కాణించే. వై. స. క్రి. 1. వ్యాఖ్యానము
చేయు; 2. వాక్యమే: చూ, శబ్దించే.

వక్కి. వై. వి. 1. = బక: రూ-వక్కు, వక్కు
పులఁగు, కొంగ: చూ, బకము; జే. విణ.
2. బక్క: చూ, సారపు.

వక్కికట్టియ. ద్వ. విణ. రూ-వక్కికట్టె. బక్క
వాడు: చూ, కాతుడు.

వక్కికట్టె. ద్వ. విణ. — పై —

వక్కు. వై. వి. 1. = బక: చూ, రూ-వక్కి. 1;
జే. ఆ. క్రి. 2. బక్కట్టిల్లు, కృశించే: చూ,
సాటసాటవోవు: 3. అడుగంటు: చూ,
శోషించే.

వక్కుపులఁగు. ద్వ. వి: చూ, వక్కు. 1.

వక్త. సం. విణ. (ఋ. ఈ. ఋ) 1. విశేష
ముగా మాటలాడువాడు: వాచాటుడు,
వాచాలుడు, వాచమానుడు. (తె. పు). —
గట్టిన, చెప్పవాడు, నుడువరి, నొడికా
డు-నొడికారి, బాతాఖాని, మాటకాడు-
మాటకారి, మాటలచూరి, పేలరి,
పేలువాడు, రజ్జేలాడు, వదర, వదరు
బోతు, వాతరట్టు. తద్వి. — ౧. అనన్యము
గా మాటలాడువానికి. — (సం). — గదయ
త్తువు, గాయనుడు, జల్పానుడు, బహుగర్వ
వాడు; ౨. ఇంటిలోనుండిచగల్గొన్నటువంటి

కడివానికి: — గేహేనర్ది, గేహేశూరుఁడు.

3. చేక్కఁగా మాటలాడువానికి: — పృవక్త.
వచత్తువు, శదావదుఁడు-నదుఁడు, వాగ్మి:
(చూ, నుధి.); ౪ ఆత్మ మృతిపరునకు. —
(తె). రజ్జేలాడు; ౫. మనోజ్ఞముగా మాట
లాడువానికి. — పదన్యఁడు-నదాన్యఁడు;
2. పండితుడు: చూ, నుధి.

వక్తవ్యము. సం. వి. అ. న. 1. మాట: చూ,
శబ్దము. 2; విణ. 2. మాటలాడఁదగినది,
భాష్యము: చూ, సంభాష్యము. తద్వి. —
చేక్కఁగా మాటలాడఁదగినది: పృవచనీయ
ము; 3. నిందింపఁదగినది: చూ, హీనము. 1.

వక్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పాతఁ: చూ, విధికర్ణి.
వక్రిగీర్షము. సం. వి. ఆ. న: చూ, లొట్టిపిట్ట.
వక్రితములు. అం: “ఏ జౌ” లు.

వక్రిద్వారము. సం. వి. ఆ. న. = వంకదారి-వం
కరదారి.

వక్రిపుచ్చము. సం. వి. అ. పుం. కుక్క: చూ,
కునకము.

వక్రిమగు. మి. అ. క్రి: చూ, వంకరవోవు.

వక్రిము. సం. వి. అ. న. 1. = వంక. ఏటివంకర:
చూ, వేల్లితము. 3; 2. = వంకి. కొంకితి
చూ, హేతి. 4 (రిప్టి. 2.); వా. 3. = వాచక.
చక్రిము; విణ. 4. = వక్రరము, వంకరైనది:
చూ, వేల్లితము. 3; 5. కూర్మమైనది: చూ,
సాధ్యసము; అం. 8: చూ, చిబుకక్రియలు.
వక్రిములు. అం: “ఏ ఏ ౭ ఓ” లు. (వంకరగా
నుండునవి.)

వక్రిశృంగి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. వంకర కొమ్ము
లుగల యావు: చూ, సారభేయి (భేనువు.)
వక్కాంగము. సం. వి. అ. పుం: చూ, శకుంతి
(బటువుగువ్వ.)

వక్కాంగి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కటుకరో
హిణి: చూ, శకులాదని; విణ. 2. వంకరైన
దేహముగలది.

వక్రించు. సం. అ క్రి. మగలు, మరలఁబడు: చూ, పటిల్లు. 1.

వక్రిము. సం. వి. వ. పుం. 1. రూ-వక్రిము: వంకర: చూ, వేల్లితము. 3; వి. 2. వంగి నది: చూ, రూ-వక్రిము.

వక్రిము. సం. వి. వ. పుం. 1: చూ, రూ-వక్రిము. 1; వి. 2. వంగినది: రూ-వక్రిము, అనంతము-అనంతము-నతము, ఉన్నతానతము, అవాగ్రిము, నమిళము, నమిము. పుష్పము. బంధురము-బంధూరము, భుగ్నుము, వినత. (తె).—ఓర, సిగుడు-దిగ్గుడు, దిగువాఁడు, వాటము. తద్వి.—మిక్కిలివంగినది: వినమితము, వినమిము. (వంగటము: చూ, వినయము. 1.)

వక్రించు. సం. వి. అ. పుం. 1. కుజఁడు: చూ, రాహువు. 2; 2. శని: చూ, రాహువు. 2.

వక్రిక్రి. అం: చూ, అలంకారము. 3. (శ్లేష కాకువులచే నన్యార్థ కల్పన మొనర్చుట. “ఉదా.— నాతివన్నవరింపు మానంది గాఁగ-నందిగానొనరనాతరమే.”)

వక్రిము. సం. వి. అ. స. 1. నోరు: చూ, వద నము. 1; 2. మొగము: చూ, వదనము. 2; 3. ఒకబట్ట: చూ, వస్త్రము.

వక్రిశోధనము. సం. వి. అ. పుం: చూ, నిమ్మ*. వక్ష: క్రియలు. అం: సమము, ఉద్వాహితము, నిభుగ్నుము, అభుగ్నుము, పృకింపితము. (5).

వక్షము. సం. వి. వ. స: రూ-వక్షస్సు. 1. అం కము, ఉరము, ఇ, కవచము, త్న, భుజాంతరము, పత్నము, హృదయము, హృది. (తె).—అక్కు, ఉరవ, ఎడఁద-ఎడ్డ-ఎడ్డ-ఎడ, చేనుము, బోర, రొమ్ము-టొమ్ము. తద్వి.—౧. టొమ్మునడిమిభాగమునకు. (తె) ఎదురుటొమ్ము; ౨. మాంసముగల టొమ్మునకు. (తె) నానుబోర; అం. 2: చూ, గురుమతమున పూజాంగములు; 3: చూ, శుక్రముతమున పూజాంగములు

గములు; 4. (పురుషునిటొమ్ము): చూ, లక్షణాంగములు. (దృఢమై వికాలమైన ధనధాన్య సంపన్నుఁడగు. సమమైన దాని పతియగు. నరములు గనిపించుచు గుంతలైన దుఃఖకరము.); 5. (స్త్రీటొమ్ము): చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు. (శోమమున్న విధవముగు. మిక్కిలమున్నయితి నాశనమగు. శోమంహితమైన యోగ్యురాలగు); 6: చూ, నాన్యోపయోగాంగములు (అంగము 3); 7: చూ, హస్తక్షేత్రములు. (రూ-వక్షస్సు.)

వక్షశ్చిత్రి అం: చూ, చిత్రపద్మములు. వక్షస్థలము. పా. దీనికి ఉపమానములు: -కవాటము, మచ్చగుని పుట్టినిల్లు మొ.

వక్షస్సు: చూ, రూ-వక్షము. వక్షస్సస్థికము. అం: చూ, కరణములు.

వక్షోదహము. సం. వి. అ. పుం. బ. పాలిండ్లు, గుబ్బలు: చూ, స్తనము.

వగ. దే. వి. 1: చూ, సంతాపము; 2. చింత: చూ, విచిత్రీకారము; 3. వ్యధ. అని. 2, ఆ. 78 చూ, శోకము; 4. పెక్కు: చూ, విలాసము. 2; 5. రీతి: చూ, విధము. 1; 6. ఏడుపు: చూ, శోకము; 7. ఉపా: రామా. 5, ఆ. 43: చూ, యోచన; 8. గతి, వర్తనము: చూ, సమయము. 2; 9. రూ-వగపు-వనట. తివాతప: చూ, సంభ్రమము. 1.

వగకత్తె. ద్వ. వి. విలాసవతి: చూ, స్త్రీ. వగకాడు. దే. వి. విలాసవంతుఁడు: చూ, సౌందర్యవంతుఁడు.

వగచే. దే. అ. క్రి. 1. అడలు: చూ, శోకించు; 2. నొచ్చుకొను; చూ, సుగ్గు. 11: 3. ఏడ్చు: చూ, శోకించు; 4. దుఃఖించు: చూ, శోకించు; స. క్రి. 5. విచారించు: చూ, విమర్శించు; 6. ఆలోచించు, యోచించు: చూ, సంకల్పించు; 7. తలచు, అనుమానించు: చూ, సంకల్పించు.

వగదెంచే. దే. పేర్. వగదెగజేయు. ఉ. రా.

6, ఆ. 211: చూ, సవరించే 2

వగదెగు. దే. ఆ. కిర్. పరిష్కృతమగు: చూ, సవరించే. 2. (వగదెగు అని కొందఱు)

వగపు. దే. వి. 1. ఏడుపు: చూ, శోకము; 2. చింత: చూ, సృతీసారము (సందర్భానుసారముగ వగచే ధాతువునకుఁ గల యితరార్థములు దీనికి జెప్పవచ్చును.)

వగయిరా. వా. వి: చూ, రూ-వగైరా.

వగరము. దే. వి: చూ, రూ-వగరుపు. వికర్. 2, ఆ. 155.

వగరు. దే. వి: చూ, రూ-వగరుపు.

వగరుచే. దే. ఆ. కిర్. రూ-వగర్చు, నిట్టూరుచే-నిట్టూర్చు, ఐనకొట్టు, రోజో. (సం).—నిశ్చయించే-నిశ్చయించు.

వగరుపు. దే. వి. రూ-వగరము-వగరు-వగర్చు, నిట్టూరుపు-నిట్టూర్చు, రొందు-రొడ్డు-రొప్ప, రోజో. (సం).—నిశ్చయనము-నిశ్చయనము (చూ, రోగము 1—రంగు.) (చూ, వాయుపు.)

వగర్చు. దే. ఆ. కిర్: చూ, రూ-వగరుచే.

వగర్చు. దే. వి: చూ, రూ-వగరుపు.

వగలాడి. దే. విణ. (వగలు + అడి): చూ, వగకత్తె. శకాం. 3, ఆ. 75.

వగలాడు. దే. విణ. (వగలు + అడు): చూ, వగకాడు.

వగైరా. వా. వి మొదలగునవి: రూ-వగయిరా.

(సం).—ఆదులు; తద్వి. (సం).—ఇత్యాది.

వగ్గుటము. దే. వి: చూ, వక్కి. 1.

వగ్గు. వై. వి. 1: చూ, రూ-వక్కి. 1; దే. ఆ.

కిర్. 2: చూ, వక్కు. 1. “ముసలివగ్గు, వగ్గు

తపసి” [వజ్రపు.

వగ్గిహము. సం. వి. ఆ. పుం. కజపు: చూ,

వజ్ర. సం. వి. ఆ. (వై. 1. = వస, ఉగ్ర, ఉగ్ర

గంధ, లోమక. (తె).—నల్లవస, వజీ, వస:

చూ, వివ; 2. గోరువంక: చూ, శారిక. 1;

3. చిలుక: చూ, శుక్రము.

వచత్తువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. నిగ్భయముగా

సభలో మాటలాడువాడు: చూ, వక్త;

2. (బ్రాహ్మణుడు: చూ, స్వప్తిముఖుడు. 1.

వచనప్రకారకర్తరి. సం. విణ: చూ, విధేయుడు

వచనము సం. వి. ఆ. న. రూ-వచస్సు-వాచ-

వాక్కు. మాట: చూ, శబ్దము. 2. (వాక్య

ము అని కొందఱు.)

వచనములు. అం. 1: ఏకవచనము, ద్వివచనము,

బహువచనము (3); 2: ఏకవచనము, బహు

వచనము (2). [కర్తరి.

వచనేష్ఠితుడు. సం. విణ: చూ, వచనప్రకార

వచము. సం. వి. ఆ. పుం. చిలుక: చూ,

శుకము. 2

వచసాంపతి. సం. వి. ఇ. పుం. బృహస్పతి

గృహము: చూ, రాచుపు. 2.

వచస్సు. సం. వి. న. న: చూ, రూ-పచనము.

వచించే సం. న. కిర్. రూ-వాచించే. మాటా

డు, భాషించే: చూ, శబ్దించే.

వచ్చే. వై. వి. 1 = వాంఛ: చూ, వాంఛ; దే. వి.

2. చెట్టుకుఁబట్టి నాశనముచేయు నొకచీడ:

చూ, సస్యసంహరి (పురుగు.)

వచ్చే. దే. ఆ. కిర్. 1. దూరమునుండి దగ్గఱకు

నడచే 2: ఆరుగుడెంచే-ఆరుడెంచే, ఏగు

డెంచే-ఏతెంచే, చేనుడెంచే, విచ్చేయు,

విజయించేయు-విజయముచేయు, వేంచేయు.

(మి).—అగతముగు; 3. కూడు: చూ, సరి

పడు. 2

వచ్చేబడి. దే. వి: రూ-ఒచ్చేబడి, రస్మి

రాబడి, లాబము, పరుమానము. (సం).—

అదాయము, ఆయతి, ఆయము, లాభము.

వచ్చేరాములు. దే. వి. బ. (వచ్చేట + రాము.)

రాకయు రామియు. పాండు, 4, ఆ. 86.

వజ్ర. సం. వి. న్. పుం. 1. ఇందుడు: చూ, సహసాక్షితుడు; 2. జనడు: చూ, బుద్ధుడు; 3. ఆకుజెముగు: చూ, నువీరేచని.

వజ్రక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: అలంబుషము, తిక్కంటకము. (తె).—ములు జె ము డు: (చూ, న్నుహి); ఆం 2: చూ, కుగ్రతులు.

వజ్రకంఠము. సం. వి. ఆ. న. కర్మోటకీ: చూ, సహసగ్రత్యము.

వజ్రీడు. దే. వి: చూ, రూ-వజీరు.

వజ్ర. వై. వి.=వచ. రూ-వన: చూ, వచ. 1.

వజ్ర. దే. వి. ఉపాయము: చూ, వెరవు. 1.

వట. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కొండనాలుక, లంబిక, నూన: చూ, సుధాద్రవము: (చూ, రసన.1; చూ, రోగము. 1-ర.)

వటకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1.=వడియము-వడుకము-వడెము: చూ, వడియము; 2. ఆం కుకము: చూ, స్పటి; 3. నల్లమట్టి: చూ, వటుము. 3.

వటగ. వై. విణ.=వటు. రూ-వటారి-వతర-వతారి. సేర్పరి: చూ, సమర్థుడు.

వటవత్రిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కుక్కపాల: చూ, విశల్క. [వెద్దచెట్టిమడియున్న రీతి. వటబీజన్యాయము. అం. చిన్న మట్టిగింజయందు విటము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1.=వడము.

తొగ్గుడు: చూ, నూత్రము. 1; 2. దండ: చూ, హావణిక. 2(భూషణము. 2.); పుం. 3. మట్టి: చూ, స్కంధజము; 4: వరాటకము, వరాటిక. (తె).—గవ్య: చూ, సంకు. 1.

వటమూలగుడు. సం. వి. ఆ. పుం. దక్షిణా మూర్తి రూపుండగు శివుడు: చూ, శివుడు.

వటపట. వా. వి. వాగుట యందగు ధ్వన్యను శిర్షణము: చూ, హూహూ. [సదనము. 1.

వటారము. దే. వి. వగరు. రూ-వటారు: చూ, వటారి. వై. వి. రూ-వతారి. 1. బిరుదము, బిరుదు.

ఉ, హరి. 3. అ. 129: చూ, సమర్థము. 3; 2: చూ, సమర్థుడు; 3. కారుడు: చూ,

హంపీరుడు (దే. అని శ. ర.) [అ. 112. వటారు. దే. వి: చూ, రూ-వటారుము. హరిశ్చ. 5.

వటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, వటుము. 1. (నల్లమట్టి అని కొందఱు); 2. వర్తి: చూ, వత్తి. 2.

వటించే. దే. ఆ. కిరి: ఎడపడు, పస్తుండు, లం కనముండు. (సం) ఉపవసించే (ఇదిద్వివిధము. గోగమందుపవాసము, వ్రతముం దుపవా సము అని.) [వట్టివేరు.

వటివేరు. దే. వి. అవ్రురుగంటవేరు: చూ, రూ-

వటుకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1 =వడుగుడు.

బ్రహ్మచారి: చూ, వటువు; 2. భైగవుడు: చూ, శివుడు; 3. బాలకుడు: చూ, శిశువు.

వటులలను బ్రాహ్మణులు. ఆం: చూ, ఘూర్జర బ్రాహ్మణులు. 2118 పుట. (వీరు ఋగ్వేద లు. కత్తియవాడ అంప్రేరియందుగానవగు.)

వటువు. సం. వి. ఈ. పుం. 1=వడుగు (ఎనిమి దేండ్ల బాలుడు): ఉపవీతుడు, బ్రహ్మ చారి, భిక్షువు, వంతుడు, వర్తి, వేదాంతి. (తె. ప).— ఒంటికిందెపు వాడు, గోచి కట్టు, గోచికాడు, గోచి బాచుడు, తడవుదాల్పు, తడుపుదాల్పు, బమ్మచోరి-బమ్మచోరి-బమ్మసారి-బొమ్మచోరి-బొమ్మ సారి-బొమ్మసారి-బొమ్మసారె (అని కొం దఱు), మంజికాడు, మెణకరి, వడుగుడు, వడు గు-వడుపు తెద్వి. గ. పుట్టుక మొదలు బహుచా రికి. (తె) - పుట్టువడుగు; 2: (చూ, బ్రహ్మచా రులు. గాయత్రీబ్రహ్మచారి=ఉపకుర్వారులు డు.); 2.=వటువు. వడుగుంగరము: చూ, హావణిక. 2 (భూషణము. 2.); 3: చూ, విష్ణువు. 1.

వట్ట. దే. వి. 1. చెఱుకుగానుగకు వేసెడి అడ్డ మ్మీను; బ. 2: చూ, వృషణము.

వట్టకాయ. వా. వి. బ: చూ, వృషణము.

వట్టము. వై. వి.=వృద్ధ. (దే. అని శ. ర.) చూ,

మారకము. 1 (తఱుగు 1.); వా. వి. 2.దం
డుగ. “చేతిపట్టము.”
పట్టవాఁపు. వా. వి: ఒటిబీజము - ఒటుబీజము,
బుడ్డ, వరిబీజము. (సం).- అండవాయువు,
కురండము, బృహత్తు, బృహద్బీజము.
పట్టి. దే. విణ. 1. రిక్తము: చూ, శూన్యము. 1;
2. ఉపయోగములేనిది; 3. అసత్యము: చూ,
వితథము. [హడ్డె.
పట్టికాలు. దే. వి. పిక్కచెలుపటికాలు: చూ,
పట్టిగడ్డి. వా.వి: ఎండుకసపు, నల.
పట్టిగొడ్డుతాఁకట్టు. నా. వృద్ధమైనచోకిరి. ‘పట్టి
గొడ్డుతాఁకట్టితఁడెంచున్నా. కళా. 4, 5, 74.
పట్టిచేఁబ. దే. వి. శుష్కమత్స్యము:
చూ, మత్స్యము. 1. [నెగ్గింపు.
పట్టిమాట. దే. వి. లేనిమాట, నిరాశనింద: చూ,
పట్టియావు. దే.వి.పాలులేనియావు: చూ, ధేనువు.
పట్టిసిడియము. ద్వ. వి. మినుములోనగు పిండి
పడియము: చూ, పడియము.
పట్టిసరి. దే. వి. ఒక సస్యము: చూ, సస్యము.
పట్టివేరు. దే. వి. రూ-పట్టివేరు. *, రామా. 1,
ఆ. 148 (ఇది తెల్ల పట్టివేరు, నీగు పట్టివేరు
అని ద్వివిధము): చూ, సేవ్యము. 1-2-3.
పట్టిసరులు. దే. వి. బ: చూ, ధాన్యము.
పట్టు. దే. వి. 1. ఎండవేసిన కాయదినను;
వత్త, వరుగు; 2. ఎండినసత్తు; 3. దూలము
లోనగువానికి బలముకయి నేనెడుకట్టు;
వా. 4. ఒట్టు: చూ, శపథము; ఆ. కిరి
5. ఇంకు: చూ, శోషించు. 1; 6. ఎండు:
చూ, శోషించు. 2; 7. కృశించు. మార్కు.
8, ఆ. 189: చూ, సాటసాటవోవు.
పట్టుము. దే. వి. బస్తా, బెడక: చూ, సంధి.
(దీనిని మోసికొనిపోయెడుకట్టపట్టులకట్ట.)
పట్రి. వై. విణ. = వృత్త. రూ-పట్రిన-వట్రిన.
గుండ్రము: చూ, వృత్తము. 5.

పట్రిన. వై. వి. = వర్తల: చూ, పట్రి.
పట్రిపడు. వై. ఆ. కిరి. తగ్గు. హరి. ఉ. 10,
ఆ. 182: చూ, సుగ్రహ్మ. 9.
పట్రిపెట్టు. ద్వ. స. కిరి. 1. తక్కువపఱచు;
తగ్గించు, అతకరించు, తీసివేయు; 2. లక్ష్య
పెట్టు.
పట్రిము. వై. విణ. 1. = వర్తన. కుఱుచే: చూ,
హాస్యము; కే. వి. 2. వక్రావృత్తి: చూ,
హడవము; వా. 3: జనితము.
పట్రించు. వై. ఆ. కిరి. 1. పెడమోముపడు,
మాఱుమొగముపడు, పట్రిలు-పట్రిలు: చూ,
వెనుదీయు. 1; 2. గుండ్రముగా చేయు;
3. సంపుగాచేయు.
పట్రిలు. వై. ఆ. కిరి. = వృత్. రూ-పట్రిలు:
చూ, పట్రించు. 1-2; 3. పర్వర్తిల్లు.
విజ. 2, ఆ. 45: చూ, పర్తించు. 4. కలు
గు: చూ, సంధించు. [8, ఆ. 55.)
పట్రిల్లు. వై. ఆ. కిరి. = వై. (హరి. ఉ.
పట్రిన. వై. వి. = వర్తలము. 1. గుండ్రము,
వర్తలము: చూ, వృత్తము. 5; 2. బుకార
ము, పట్రిపడుడి: చూ, నుడి.
పట్రివసునై. వై. వి. చక్రిల*: చూ, ముస్త
కము. [నుడియని వాడుక.]
పట్రివనుడి. ద్వ. వి: చూ, పట్రిన. 2. (పట్రి
వతర. దే. విణ. = పటారి: చూ, సమర్థుడు.
(శూరుఁడు అని కొందఱు.)
పటారి. దే. విణ: చూ, రూ-వటారి. 1-2-3.
(ఉ, హరి. 2, ఆ. 194.)
పడ. దే. వి. 1. తాపము. హరి. పూ. 8, ఆ.
38: చూ, సంతాపము; 2. వెచ్చెన. రామా.
1, ఆ. 151: చూ, వేడిమి. 2; 3. గారె.
అని. 1, ఆ. 41: చూ, భక్ష్యము. 1. (కార
పుపడ, పెరుగులోపడ లోనగునవికలవు.);
4. ఆలసట: చూ, శ్రమము. 1.
పడఁకాడు. దే. ఆ. కిరి. (పడఁకి + ఆడు)
పడఁకు: చూ, పణికు. 2.

వడఁకు. దే. వి. 1. రూ-వణఁకు. కంపము. పా. 5, అ. 48: చూ, లోలము; అ. కి. 2. (నై. 6, అ. 102): రూ-వడుఁకు-వణఁకు, గడగడలాడు, గిటగిటమును, జేలదరించు-జేలపరించు, దడియఁబడు, దడియు, వడఁకాడు, వడుకొను, పలికొను, రాలపడు-రాలబడు. (సం).—ఆకంపించు, ఉత్కంపించు, కంపించు. తద్వి. — ఆకస్మికముగా కంపించు.—ఆదిరిపడు, ఉదిరిపడు, ఉలికిపడు; (“చూ, సలించు.”); 3. చలించు: చూ, సలించు. [పర్యతము. వడఁకుగుబ్బలి. ద్వ. వి. హిమాలయము: చూ, వడఁకుఁగొండ. ద్వ. వి. —నై.—(రామా. 1, అ. 28.) [అయనము. 2. వడఁకుతోన. ద్వ. వి. ఉత్తరాయణము: చూ, వడఁగొట్టు. వా. అ. కి. చూ, వడగొను. వడఁబోత. వా. వి. వడఁబోయుట. తద్వి. — విణ. వడకట్టఁబడినది. (సం):—పూతము. వడఁబోయు. దే. స. కి. పాత్రయునోటికి గుడ్డకట్టి నీళ్లు లోనగువాని వడియఁగట్టు. రసి. 1, అ. 18: వడగట్టు, వడిఁబెట్టు, వడియఁబెట్టు, వడియఁబోయు. తద్వి. — జలాదులంబై కేదలించు.—వలచు, వానించు. వడగట్టు. వా. వి. —నై.— వడగరులు. వా. వి. బ: చూ, బడగులు. వడగల్లు. దే. వి. (వడఁకు + కల్లు): వానతాయి. (సం).—ఇరాచరము, కరణ-కరకము-కరము, గోఘృతము, ఘనకుకము, ఘనోపలము, ట, తోయిడింధము, పరామృతము, వీజోదకము, మేఘాస్థి, వర్షణము, వర్షోపలము. వడగవ్వ. దే. వి. ఒకచేఁప: చూ, మత్స్యము. 1. వడగారి. దే. వి. వేనఁగిలోని నివృత్తగారి. చార వాయువు: చూ, వాయువు. (ఇట్లు వడగా ముక్త-వడగాడ్డు.)

వడగొను. దే. అ. కి. ఎండచే తపించు: చూ, సంతాపించు. (వడఁగొనుఅనికొందలు); వడచు. దే. స. కి. రూ-వడుచు. 1: కారుచు-కార్చు-కాటుచు, ఒలుకు; 2. విడుచు: చూ, విసర్జించు; 3. నూనె లోనగువాని దించు. వడజిక్కిలిక. ద్వ. వి. కుచేరుడు: చూ, శ్రీదుఁడు. [హరిత్తు. 1. పడచెన. దే. వి. ఉత్తరపుదిక్కు, రాకడ: చూ, పడదోలు. దే. వి. (వడము + తోలు) 1. వేట: కాడు కప్పకొనెడు నిడుపుతోలు: చూ, శకలము. 1 (బెరడు. 1.); 2. గవుండ్లవాని మొల నిడుపుతోలు: చూ, శకలము. 1. (బెరడు. 1.) వడపప్పు. దే. వి. వానఁబెట్టిన పెసరపప్పు: చూ, నూపము. [కాశి. 4, అ. 114. వడపించె. దే. వి. బ. ఊరవేసిన నూమిడిపించె. వడమగ్రాహ్యులు. అం: చూ, ద్రావిడులు. (బ్రాహ్మణులు.) (కృష్ణయజుర్వేదీయులును కొండిన్యనూత్రముగలవారు. కాషీతక నూత్రజ్జాలను ఋగ్వేద సామవేదములు గలవారును గూడఁ గలరు.) వడము. నై. వి. 1. దండ: చూ, భూషణము. 2—(32); 2. వటు మోకు: చూ, నూత్రము. 1. వడముడి. దే. వి: చూ, వృకోదరుడు. వడలు. దే. అ. కి. వాడు: చూ, స్రుక్కు. 14. వడప. సం. వి. అ. స్త్రీ. —బడవా. కుంఠెనకత్తె: చూ, శంభలి. వడవడ. దే. వి. వడఁకుటయందగు గ్వన్యను కరణము: చూ, హూహూ. వడవడఁకు. దే. వి. అధిక కంపము: చూ, లోలము. 1. [చూ, బొత్తిగా. వడారము. దే. ద్ర. కి. విణ. మొదలంట: వడి. నై. వి. 1. —వలి. వద్దయతి: చూ, యతి. 1. దే. వి. 2. వేగము: చూ, స్వదము; 3: చూ, కార్వము. 1; 4. కాలము: చూ, సమయము. 2.

వా. 5. మెలి. “వెంటి వడిత్రివ్వు.” చూ, లంకియ. 3; 6. దారముపిరి: చూ, లంకియ. 8; 7. పురిలిగువు; 8. పురిలిగువునఁ బడు చిక్కు.

పడిగట్టు. దే. వి. 1: చూ, శోధనము. 1; స. క్రి. 2: చూ, వడఁబోయు. (సంధినివర్ణ లోపము.)

పడిగట్టు. దే. స. క్రి. 1: చూ, వడఁబోయు భో. 3, ఆ. 185; 2: చూ, శోధించే. 1. ఆము. 2, ఆ; వా. 3. పిరిత్రివ్వు; 4. వడకయందు వేగముకలిగించే.

పడికాడు. దే. విణ. 1: చూ, వేగరకాడు; 2. కూరుడు: చూ, హంపీరుడు.

పడిగలతనము. ద్వ. వి. పడితనము. కవిక. 1, ఆ: చూ, కౌర్యము. 1.

పడిగలవాడు. దే. విణ: చూ, పడికాడు. 1-2.

పడిగొను. దే. అ. క్రి. 1. మెలిపడు. “పడిగొన్న సరులతో” క్షేత్రయ: చూ, వెంటిగొను;

2. వేగముగలుగు. భార. ఆది. 8, ఆ; ప్రే.

3. పడిగొల్పు. శకాం. 2, ఆ. 85.

పడిచేట్టు. వా. వి. 1. అతాత్తుగవచ్చెడి ఆపద: చూ, విపత్తు; అ. క్రి. 2. గొప్పచిక్కు. “పడిచేట్టులోఁబడితి.”; 3. వేగముగాచేట్టు కొను. “అగ్నిజ్వాల నుడి గాలివలన వడిచేట్టెను.”; 4. మెలిచేట్టు. “అన్నమలుగక పేగులవడిచేట్టెను.”; 5. పిరియెక్కు. “దారము పేసినకొలఁది వడియొక్కెను.”; 6. పిరియెక్కునట్లు పేను.

పడితనము. వా. వి: చూ, పడిగలతనము.

పడిపెట్టు. దే. స. క్రి 1. మెలిపెట్టు. వికృ.

8, ఆ: చూ, వడివేయు; 2. నులుము. హంస.

3. ఆ: చూ, సంహరించే.

పడియ: చూ, వంక్యము. [గట్టు. 2.

పడియఁగట్టు. దే. స. క్రి: చూ, రూ-పడిఁ

పడియఁబోత. దే. వి. పడియఁబోయుట.

పడియఁబోయు. దే. స. క్రి. చియ్యము కడిగి నీళ్లు పడియనుంచే: చూ, వడఁబోయు.

పడియము. వై. వి.=వటక. రూ-పడుకము-

పడెము. (సం).—పటకము. తద్వి.—ఉట్ర వడియము; 2. పట్టెవడియము. (గుమ్మడి, బూడిదగుమ్మడి, నల్లెరు, పిండ్, పేలాలు లోనగువానితో వడియములు కట్టెదరు. నల్లెరువడియము ఆరోగ్యము. విశేషవకారి.)

పడియు. దే. ఆ. క్రి. 1. కాలు: చూ, సగివిం చే; 2. ఇంకు: చూ, శోషించే; 3. బక్కటిలు: చూ, సాటసాటవోవు. [2-31.

పడివాడు. దే. విణ: చూ, పడికాడు. సాం.

పడివేయు. దే. స. క్రి. 1: నులుము, పిరిగొను,

పెనపెట్టు- పెనవేయు, మెలిపెట్టు- మెలి

పెట్టు, మెలివేయు, లంకించే, లంకపెట్టు,

పడిపెట్టు. “మీసములు వడివేయుచున్నాఁ

డు.”; 2: నులుము: చూ, సంహరించే.

పడిసేనము. ఆం: చూ, వృత్తము. 1. (సీసపద్య ధేదము. అంతటను యతియే గాని ప్రాసము లేనిది.) [4-87.

పడుకము. వై. వి: చూ, పడియము. ఆం, పచా.

పడుకు. దే. స. క్రి. 1. కదురులోనగువానిత్రిప్పి

దూదిని నూలుగానీడ్చు. “యజ్ఞోపవీతముల

వడుకుచున్నాఁడు.”; వా. 2. మోసముచేసి

సొమ్ము సంగగిపించే.

పడుకుడు. దే. వి. పడుకుట.

పడుగఁడు. వై. వి.=వటుక. రూ-పడుగు:

చూ, పలువు.

పడుగు. వై. వి. 1.—పై.—విజ్ఞా, ఆచా.

కాం; 2: రూ-పడువు. (సం).—ఉపన

యనము. ఉపనయము. ఉపనాయము; దే. వి.

3. రూ-పడువు. చందా. 1, ఆ: చూ,

విభము. 1. [దానార్థము.

పడుగుచేయించినవాడు, అం: చూ, గయాపిండ

పడుగుచేసినవాడు, అం: చూ, పితలు.

వడుచు. దే. ప్రే: చూ, రూ-వడుచు. 1-2-3. వడుపు. దే. వి. 1. వడియుట. పాండు. 3, ఆ; వా. 2. నిగిడించిచూచుట. “పిల్లి వడుపు”. వడుపు. వై. వి.=వటుక: చూ, రూ-వడుగు. (బ్రహ్మచారికి.-పాండు. 4, ఆ. 174; విధ మువకు.-భార. స్త్రీ. 1, ఆ.) వడుగు. దే. వి. బట్టచేలువచేయుటలో వడుగు చేకలు నందిచ్చి వంకరగా తొలఁగుట. వడుగుడి. దే. వి. (వడుచు+నుడి.) 1. రాజు ధనవంతుని బలాత్కారముచేసి పుచ్చుకొనె డు ధనము: దండుగ-దండుగు-చండువ-దం డువు; 2. అధికారి యవరాధిపలన పుచ్చు కొనెడు ధనునము:జేరిమానా-జేలుమానా- జేల్మానా, దండుగ-దండుగు-చండువ-చం డువు; 3. నష్టము: చూ, నేగి. 4. కలదియగు. వడుచుపోవు. దే. ఆ. కిరి. వస్త్రము వడుచు వడె. దే. వి. రూ-వడియ: చూ, వంక్యము. వడెము. వై. వి.=: చూ, రూ-వడియము. వడ్డన. దే. వి. వడ్డించుట: రూ-వడ్డెన. వడ్డి. వై. వి.=వృద్ధి: చూ, వృద్ధి. 4. వడ్డించు. దే.స. కిరి: చూ, చూర్పు. 1. [స్వామి. వడ్డికాసులవాడు. వా. వి.తిరువతి వెంకటేశ్వర వడ్డికేవడ్డి. వా. వై. వి.=వృద్ధివృద్ధి. వడ్డికిగలిగిన వడ్డి, చక్కవృద్ధి: చూ, వృద్ధి. 4. వడ్డిబ్రతుకు. ద్వ. వి: చూ, వృద్ధజీవిక. వడ్డిచేవరి. ద్వ. వి. వడ్డిచే జీంచువాడు. వడ్డి. వై. వి.=వృద్ధి: చూ, రూ-వడ్డి. వడ్డెన. దే. వి: చూ, రూ-వడ్డెన. [ము. వడ్డంగిగము. వై. వి. వడ్డంగికర్మ: చూ, వడ్డ వడ్డంగి. వై. వి.=వర్ధకి. రూ-వడ్డ-వడ్డంగి, వడ్డవాడు-వడ్డవాడు, రధకారుడు: చూ, స్వర్ణకారుడు. [కరవత్రిము. 1. వడ్డంగిపిట్ట. వై. వి. రూ-వడ్డంగిపిట్ట: చూ, వడ్డము. వై. వి: చూ, రూ-వడ్డంగము. వడ్డంగివాడు. వై. వి: చూ, రూ-వడ్డంగి.

వడ్డ. వై. వి: చూ, వడ్డంగి. (వడ్డవాడు, వడ్డవి.) వడ్డంగి. వై. వి.=వర్ధకి. 1: చూ, రూ-వడ్డంగి; ఆం. 2: చూ, శిల్పులు. వడ్డంగిపిట్ట. వై. వి: చూ, రూ - వడ్డంగిపిట్ట. వడ్డకంకణము. వై. వి. ఒకకొంగ: చూ, శకుంత (బకము) వడ్డచిలుక. వై. వి. చిలుకపిట్ట: చూ, పురుగు వడ్డత. ద్వ. వి: చూ, వడ్డది. వడ్డది. ద్వ. వి.—వై.— వడ్డబత్తుడు. వా. వి: చూ, వడ్డంగి. వడ్డు. వై. వి. బ. (వ. వరి): చూ, ధాన్యము. వణఁకు. దే. వి, ఆ. కిరి: చూ, రూ-వడఁకు. (కంఠమువకు.- వీర. 4, ఆ.) వణజి. ఆం. వణజియను కరిణము; చూ, రూ- వణిక్కు. 2. వణము. సం. వి. ఆ. న. 1. గవ్య: చూ. వరా టకము. 1; 2. తోట: చూ, వనము. 2; 3. అడవి: చూ, వివినము; 4. బయలు వెడ లుట, నిర్గమనము: చూ, వెడలఁబాటు. వణిక్కు. సం. వి. జ్. స్త్రీ. 1: చూ, వర్త కము. 1; పుం. 2: చూ, కరణము. 14; 3. వర్తకుడు. రూ-వణిజుడు-వాణిజు డు: చూ, సార్థవాహుడు; 4.=వానె. కోమటి: చూ, వైశ్యుడు. [వణిక్కు. 3. వణిజుడు. సం. వి. జ్. పుం: చూ, రూ- వణిజ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వణిక్కు. 1. వణితము. దే. వి: చూ, వంటియము. వతంసము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, సిగదండ; 2. పూగవృత్తి: చూ, వావణిక. 2 (భూవ ణము. 2.) [వరిపాటి, వారి. వతను. వా. వి: వాడుక, మామూలు, రివాజు, వత్త. దే. వి: చూ, వట్టు. 1. స్వా. 2, ఆ. 57; రసి. 4, ఆ. 115; విష్ణు. ఉ. 5, ఆ. వత్తి. వై. వి. 1: చూ, వత్తె. ఆం, భా. ద్వి. 158; 2.=వర్తి. దీపమువర్తి: దళ, దీపవల్లి.

(తె) - పేడెమూతి; 3. కోపముగల మొగము నకు. - (తె). - మునురుమూతి; ౪. నింద యందు మనుష్య ముఖమునకు. - (తె). - మొర - మొరను - మొర; ౫. పశ్చాదులదీర్చ ముఖమునకు. - (తె). - మొర - మొరను - మొర; ౬. పెడ మొగమునకు. - పరాజుక్తు ము - పరాజుక్తుత్వము, పరాచీనము, పరి వర్తనము - పరివర్తము - పరివర్తము, విముఖ త్వము, వైముఖ్యము. (తె. పు). - అరగలి, అలకువ, కొదుకు - కొదుగు, జోడుగు - జోలుగు, పెడము - పెడ మొగము - పెడమోము, మొరతోపు, మాటు మొగము; ౭. ముక్కు నకు. - (చూ, ముక్కు. 1.)

వదనిక. వై. వి. = వృత్తాదని. రూ - బదనిక. - బవ నిక*: చూ, వృత్తాదని.

వదన్యఁడు. సం. విణ: చూ, రూ - వదన్యఁడు. వదర. వై. విణ: వద. పేలిరి. లక్ష్మీ. 4, ఆ. 37; ఉ, వారి. 2, ఆ: చూ, వక్త. 1.

వదరు. దే. వి. 1. చేతిసారక: చూ, సార; 2. ఇంద్రావ్యయము; 3. ఆనవకాయ: చూ, సారకాయ; 4: చూ, వదర; వై. ఆ. 37. 5. ఊరకమాటాడు: పేలు - పేలిలు, రజ్జీ, వాగు; దే. ఆ. 37. 6: చూ, వదరు. 5. ఉ, వారి. 5, ఆ. 276. [వారి. 12.

వదరుగప్ప. ద్వ. వి. ఒకానొక కప్ప: చూ, వదరుబోతు. ద్వ. విణ: చూ, వదర.

వదలు. దే. వి. 1. రూ - వదలు. విసర్జనము: చూ, విహావనము; ఆ. 37. 2. రూ - వదు లు. వీడు: చూ, సడలు; స. 37. 3. విడు చే: చూ, విసర్జించే.

వదలుట. దే. వి: చూ, వదలు. 1.

వదన్యఁడు. సం. విణ: రూ - వదన్యఁడు.

1. మిక్కిలియి మ్మో వాఁ డు: ఘనాఘనం డు, దానకొండుండు, బహుప్రదుండు, మూల లక్షుండు, తద్వి. - దాతకు. - ఉదాత్తుండు,

ఉదాదుండు, త్యాగి, దాత, దాయి, ధన దుండు. (తె. పు). - ఇచ్చేవాండు, ఇడు వాండు, ఈగికాండు - ఈవికాండు, ఈవరి, చోగకాండు, చోగి, చేగలవాండు, తెగుదారి, విడువరి. ("చూ, స్థూలలక్షుండు."); 2. ను నోజ్జముగా మాటలాడువాండు: చూ, వక్త. 1-౫.

[సుడి. ౪. వదాలము. సం. వి. ఆ. పుం. నీటిసుడి: చూ, వదావదుండు. సం. వి. రూ - వదుండు. మాట నేర్పరి: చూ, వక్త. 1.

వదావలి. ద్వ. వి. (వదర + అవలి) 1. ప్రిలాప ము: చూ, శోకము; 2. వదరుబోతుతనము. వది. దే. వి. వీనుగు లోనగువానిబట్టుటకై త్రవ్వబడిముండ్లులోనగువానిచే కప్పబడిన పల్లము. రా, వి. 3, ఆ. 48.

వదిన. వై. వి. = వధూనీ. రూ - వదినియ - వదినె - వన్నె. (సం). - వధూని - వధూనిక. 1. అన్న భార్య: చూ, భార్య; 2. భార్యకు అక్క; 3. తనకంటె పెద్దదియగు మేనత్త మేన చూచుల కూతురు; వా. 4. మగని తోలు ట్టువు: చూ, ఆడుబిడ్డ. 2.

వదినియ. వై. వి. = వై.

వదినె. వై. వి. = వై.

వదియ. దే. వి: రూ - వదె. బదనిక*: చూ, వృత్తాదని. (తృణతలివిశేషముఅనికొందఱు.) వదుండు. సం. విణ: చూ, రూ - వదావదుండు. వదులు. దే. విణ. 1. నిగుతుకానిది: లాడలాడ; వి. 2: చూ, రూ - వదలు. 1; ఆ. క్రి. 3. నిగుత్త తప్ప: చూ, సడలు. భార. ఆది. 8, ఆ. వదులుడి. దే. వి. (వదలు + లూటి) బీటిక: చూ, సోటము. 1. (సంధినివర్ణ వికారము.)

వదె. దే. వి: చూ, రూ - వదియ. *

వద్ద. దే. వి: చూ, రూ - వద్ద. [బహుప్రదు, వర్తిక.*. వద్ది. వా: వి. రూ - వద్ది. (సం). - అజశృంగి, వద్దు. వా. అవ్య: చూ, రూ - వదు.

వధదండము. అం: చూ, వధము. 2.
 వధము. సం. వి. అ. పుం. 1. చేంపుట: చూ,
 హింస. 1; అం. 2: చూ, దండత్రయము.
 (దండార్థుని కొట్టుట:చూ,త్రయము.=అర్థ
 వారణము, పరిక్షేపము, వధదండముఅనునవి.)
 వధస్థానము. సం. వి. అ. పుం. చేంపుడుగట్టు,
 ఆఘాతము, ఆఘాతము: చూ, స్థానము.1.
 వధించే. సం. స. క్రి. చేంపు:చూ, సంహరించే.
 వధుక. సం. వి. అ. స్త్రీ. ఆడువి: చూ,స్త్రీ.
 వధువు. సం. వి. ఊ. స్త్రీ. 1.—ప్రె.—;
 2. పెండ్లాము:చూ,భార్య;3.(తె). పెండ్లికూ:
 తురు—పెళ్ళికూ:తురు; 4. కోడలు: చూ,
 న్నుప; 5. గంట్లకచోరము*: చూ, పడ్డం
 ధ; 6. పిక్క*: చూ, స్పృక్; 7. ప్రేం
 కణము*: చూ, సన్నకద్రువు; 8.చూమెన*:
 చూ, కారిబ.
 వధూటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, వధుక;
 2: చూ, వధువు. 4; 3. కన్యక, పెండ్లికాని
 వడుచు: చూ, స్త్రీ. ప్రవిస. 1.
 వధూని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.=వదిసె: చూ,
 వధూనిక. సం. వి. అ.స్త్రీ.—ప్రె.—ప్రతులు.)
 వధూవరులు. అం. పెండ్లిదంపతులు. (చూ, దం
 వధ్యుడు. సం. విణ. చేంపదగినవాడు.
 వధ్రి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ; చూ, రూ-వధ్రి.
 వనకాగవేల్లుము. సం. వి. అ. పుం. అడవికా
 కర*: చూ, సువవి. 1.
 వనకుక్కుటము. సం. వి. అ. పుం. అడవికోడి:
 చూ, పుంజో. ౧. చూ, రేగు. 1-౧.
 వనకోలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అడవిరేగు*:
 వనకుద్రకించి. సం. వి. ఇ. పుం: అడవించిక్కు
 డు*. తద్వి.—(చూ, చిక్కుడు; మొక్క
 చిక్కుడు. ఇందు తీగ-మొక్క లోనగు
 జాతులుకలవు.(చూ,చిక్కుడుకుటుంబము.)
 వనగు పుము. సం. వి. అ. పుం. చోట*: చూ,
 సగివ. [వెన్నెల యనరితి.
 వనచంద్రికా న్యాయము. అం. అడవిగాచిన

వనచరము. సం. వి. అ. పుం. రూ-వనచరము.
 అడవితిరుగుడు, కోతి: చూ, వానరము.
 వనచూలిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. దాసన*: చూ,
 వాయజీవనమారకము. చూ, మేషము.1-2.
 వనచ్చాగము. సం. వి. అ. పుం. అడవిమేళ:
 వనజ. సం. వి. అ. స్త్రీ. పిల్లవనర*: చూ,
 వ్రంబకరి (వెనర.) చూ, నిమ్మ.
 వనజంబీరము. సం. వి. అ. పుం. అడవినిమ్మ*:
 వనజబడరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ,వనకోలి*.
 వనజము. సం. వి. అ. న. 1. 'తామర: చూ,
 సహస్రపత్రము; పుం. 2. మృగమనెడి
 యేనుగు: చూ, వాల్మీ; 3. తుంగమునై*:
 చూ, హరిత. (ముస్తకము. 1-2.)
 వనట. దే. వి. 1: చూ, శోకము. భార. కాం.
 3, అ; 2. పరిదేవనము. సం. భా. 1, అ.
 18: చూ, వాచేగడము.
 వనతిక్తక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, విషకర్ణి*.
 వనతిక్తకము. సం.వి.అ. పుం: చూ,పత్నకము*.
 వనతువరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అడవికండ, సర్ప
 నాకము*: చూ, సూరణము.
 వనదీపము. సం. వి. అ. పుం: చూ, సంపదగి*.
 వనదేశస్త్రీ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. దేశస్త్రీలలో
 నొకతె: చూ, స్త్రీ.
 వనధి. సం. వి. ఇ. పుం. కడలి:చూ,సముద్రము.
 వనపాలుడు. సం. విణ: కక్షవేత్తుడు.
 (తె. ప).—తోటకా:పు, తోటవాడు,
 తోటదేడు, మాలి. [పిప్పలి. 1.
 వనపిప్పలి. సం. ఈ. స్త్రీ. అడవిపిప్పలి*:చూ,
 వనపు. దే. వి: చూ, వనట. 2.
 వనపియము. సం. వి. అ. పుం. 1. కోయిల:
 చూ, సాకుడుపులుగు; 2. చోట*: చూ,
 సగివ. [సరస్సు. 1-
 వనబంధము. సం. వి. అ. పుం. కోనేరు: చూ,
 వనమంజరి. అం: చూ, పృత్తము. 1. ("న-జ-

జ-జ-జ-భ-గగణములు. 14 యతి. 21 ఛం
దన్యు.) [మత్తీక. గ.

వనమత్తీక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అడవియీగఃచూ,
వనమయూరము. ఆం: చూ, వృత్తము. 1. ("భ-
జ-స-న-గగణములు. 9 యతి. 14 ఛందన్యు.)
వనమహిషము. సం. వి. ఆ. పుం. అడవిదున్న:
చూ, నైరిధము (మహిషము.)

వనమాల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆకులు పువ్వులు
చేర్చి కట్టిన తోమారె: (తె):-తోటమాలి
య-తోటమారె- తోమాలియ-తోమారె:
చూ, హవణిక. 2 (భూషణము. 2.)

వనమాలి. సం. వి. న్. పుం.1: చూ, విష్ణుపు.1;
ఆం. 2: చూ, జన్యతాళములు.

వనమాలిని.ఆం. (వారాహి): చూ, మాతృకలు.

వనము. సం. వి. ఆ. న. రూ-వణము. 1. అడవి:
చూ, విషివము; 2. తోటపు: ఆపవనము,
ఆక్రీడము, ఆరామము, ఉద్యానము, ఉప
వనము, కచ్చము, కాననము, కుటకము,
గృహారామము, గోత్రము, తేవనము, నందన
వనము, నందనము, నిష్కృటము, పృథుదవన
ము-పృథుదావనము, మలయము, వణము,
వనిక, వాటము. (తె).-ఆటతోట, ఆరా
ము-ఆరియము-ఆరెము, ఎలదోట, తోట,
తోటపు, వచాసుతోట. తద్వి.-గ. అంతః
పుర స్త్రీలతోటకు-ఉద్యానము, పృథుద
వనము-పృథుదావనము. (తె).-ఆటతోట,
వచాసుతోట; ౨. కుబేరుని వనమునకు.-
నైత్యరధము; 3. తమలపాకుల తోటకు -
(తె) ఆకుతోట; ౪. దేవోద్యానమున
కు.- మిశ్రికము, నైభాజము,
విధికారణము; ౫. చక్రిమనముద్రవరుణో
ద్యానమునకు.-అరవిందము; ౬. పూదోట
కు.-కళ్ళము. (తె).-పూదోట-పూల
తోట; ౭. కుంతులతోటకు.-ఉపవాటిక,

వృక్షవాటిక; ౮. మనోజ్ఞ వనమునకు.- కామూ
రణ్యము; ౯. వేశ్యాగృహారామమునకు.- ఉప
వాటిక, వృక్షవాటిక; ౧౦. ఇంద్రోద్యాన
వనమునకు.-కందసారము, నందనవనము, నంద
నము; ౧౧. కూరలోనగువాని తోటకు.-
(తె).- వాటము-వాటి.౧౨ అడవికి: (చూ,
విషివము); ("చూ, వచాసుతోట."); ౩ నీరు:
చూ, సలిలము; 4. చూ, సెలయూట; 5. పర దేశ
మునందలియొనికి: చూ, స్థానము 1; 6. ఇల్లు:
చూ, నదనము. 1; 7. చూ, సమూహము. భార.
ఆది. 1, ఆ; 8. పువ్వు చూ, సుముము;
9. ఎఱుపు: చూ, వర్ణము. 6; 10. ప్రవా
హము: చూ, చెల్లు; ౧. 11 ఏడు: చూ,
నప్తకము; ఆం. 12: చూ, సంకానములు;
13: చూ, తంత్రములు; 14: చూ, చేతన
రత్నములు. [చూ, పెసర.

వనముద్గము. సం. వి. ఆ. పుం. అడవిపెసరకి:
వనములు. ఆం: చూ, దివ్యవనములు.

వనమూతము. సం. వి. ఆ. పుం. ముట్టు: చూ,
స్తనయిత్తువు (మేఘము. 1.)

వనయగస్తి. సం. వి. ఇ. పుం. అడవియగి నెకి:
చూ, కుకనానము. 1.

వనయూధిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అడవియొల్లకి:
చూ, హరిణి. 5.

వనరౌరండము. సం. వి. ఆ. పుం. అడవియూము
దపుఁజెట్టు: చూ, వృషదంబకము.

వనరు. దే. వి. 1: చూ, రూ-వనట. 2;
2. జలాధారము; ౩. కి. 3: చూ, శోకించే.
భార. స్త్రీ. 1, ఆ; 4. దీ నా లా న ము.
భార. సభా. 2, ఆ; పాండు. 4, ఆ. 159;
5: చూ, విలపించే వసు. 8, ఆ. 76.

వనవాసము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అడవికాపు
రము; ఆం. 2: చూ, దేశములు. [శిగువు.
వనశిగువు. పం. వి. ఆ. న. అడవిమునగకి: చూ,
వనశృంగాటము. సం. వి. ఆ. పుం. వల్లెదళి
చూ, స్వాదుకంటకము.

వనసూకరము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆడవివంది:

చూ, నూకరము.

వనస్థ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. కరక*: చూ, హారీ

తికి; 2. పుల్లబచ్చేలి*: చూ, హీలమోచి

(బచ్చేలి ౨); 3. రావి*: చూ. క్యామలము. 2.

వనస్పతి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. పూయక కాచె

డుచెట్టు. (పూచి కాచెడుచెట్టు వాచప్ప

త్యము.); 2. చెట్టు: చూ, వృక్షము; 3. మట్టి*: చూ,

స్కంధజము; 4. పూయక కాచెడు

వనస*: చూ, వేరువనస (అని కొందఱు.)

వనస్పత్యాదిసర్గము అం: చూ, పృష్ఠీసర్గములు.

వనాగ్నిమంథము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆడవివన్ధి*:

చూ, శ్రీవర్ణము. 1.

వనాటము. సం. వి. ఆ. పుం. వనమునందుతిరుగు

బంతువు. భాగ. 8, స్కం.

వనాదానము. అం: చూ, అద్వైతసర్గము.

వనాయు: చూ. సం. వి. ఆ. పుం. రూ. నానాయు

జము. వనాయునేక పురుష్టము: చూ, హయము.

వనార్చకుడు సం. వి. ఆ. పుం. పూలపండ

లమ్మెడు వాడు: చూ, మాలకరి. [కుండి

వనాలిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. వల్లెయ*: చూ, హస్త

వని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, వనము. 1,

న్. పుం. 2: చూ, వానసస్థానండు.

వనిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వనము. 1—2.

వనిశ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. =చెలది - చెలదుక.

1. ఆడుది: చూ, స్త్రీ; 2. మిక్కిలియనరా

గముగల యాడుది: చూ, స్త్రీ; 3. నల్లదిం

టెన*: చూ, విష్ణుకాంత; విణ. 4. యాదిం

వలబడినది; 5. నేవించలబడినది: చూ, నేవితము.

వనిష్టువు. సం. వి. ఈ. పుం. యజ్ఞవకువు

యొక్క పెద్ద పేగు.

వనీవకుడు. సం. విణ. రూ. వనీయకుడు. తనకు

లేక యడిగెడువాడు: చూ, యాచకుడు.

వనీయకుడు. సం. విణ. —వై.—

వనిరము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వన పిప్పలి*.

వనుకము. సం. వి. ఆ. పుం. జిల్లేడు*: చూ. నికీరణము.

వనేచరము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వనచరము.

వనోత్సవము. సం. వి. ఆ. పుం. ఖడ్గమృగము:

చూ, శరధము. 1. [చూ, బచ్చేలి. ౧.

వనోపాదక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అడవి బచ్చేలి*:

వనాకరము. సం. వి. న్. పుం. ఆడవివన్ధు: చూ,

వానరము. [చూ, వేరసారము.

వనాపధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. ముంహకపద్ధి*:

వన్నియ. వై. వి. రూ. వన్నె =వర్ణక 1. కాంతి.

భాను. 2, ౩: చూ, వెలుగురు. 1; 2 సంగు:

చూ, వర్ణము 8; 3. =వర్ణన వంచె కవిక. 1,

౩: చూ, వన్నియ. 1; 4 తెలుపులోవగు

రంప, య. 1, ఆ: చూ, వన్నియ. 1; 5 బా

గాయ యొక్క మేలిమి. గీటురానివూడి

గీటు; 6. వర్ణపుపూత: చూ, సమాలంధ

ము. 1; 7. వర్ణయము 8. కై నేత: చూ,

సూర్యము. 2; 9: చూ, సౌంధర్యము.

వికి. 2, ౩: 10. చంగుచీర: చూ, చుస్త్రము;

11. వర్ణిధి: చూ, సంభారక. 3; 12 శీతి:

చూ, విధము. 1; 13: చూ, అంకవన్నియ;

1: వర్ణపుష్పము*: చూ, మొగలి*.

వన్నియలపట్ట. ద్వ. వి: చూ, వెన్నెలపులుగు.

వన్నె వై వి. =వర్ణక: చూ, రూ. వన్నియ.

(కై నేతము. -వై. 3, ఆ. 34: బంగారు

యొక్క మేలిమికి. -ఈ, హరి. 5, ఆ. 11;

రంగుచీరము -విజ. 3, ఆ. 13; వర్ణిధికి. -

చాండు. 4, ఆ; శీతిక. -నీలా. 1, ఆ. 106;

అంకవన్నియము. -సా. 1, ఆ. 82.)

వన్నెకత్తియ. వై. విణ. రూ. వన్నెకత్తె.

1. సౌందర్యపతి: చూ, స్త్రీ; 2. విలాసపతి:

చూ, స్త్రీ.

వన్నెకత్తె. వై. విణ. —వై.—

వన్నెకాడు. ద్వ. విణ. 1: చూ, సౌందర్యపతి

తుండు; 2. విలాసవంతుండు. ఉ. రా. 4, ఆ: చూ, విలాసి. 6.

వన్నెచీర. వై. వి: చూ, వన్నియ. 10.

వన్నెపులుగు. ద్వ. వి. జీవంతీవము: చూ, వన్నెలపులుగు. [ధాన్యము.

వన్నెపూలు. వై. వి. బ. కాలిధాన్యము: చూ,

వన్నెలాడి. ద్వ. విణ: చూ, వన్నెకత్తియ. 1-2.

వన్నెలాడు. ద్వ. విణ: చూ, వన్నెకాడు.

1-2. (విలాసవంతునకు - చక్రి. 5, ఆ. 35)

వన్నెవెదురు. వై. వి: చూ, వృత్తపత్రము *.

వన్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. వనసమూహము.

(వనము=ఆడవి, నీళ్లు); విణ. 2. ఆడవియం

దుః బుట్టినది. [దాప*: చూ, సదాప.

వన్యకతభగ్నినూన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పిన్నన

వన్యకించి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. బ. ఆమలమల్లికాయను

ఎడ్డు: చూ, ధాన్యము.

వప. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. కడుపులోబాడ్డు

కిందనుండెడి యల్లిపొరవంటి కొప్పున;

మెదడు (అని కొందఱు.), వస; 2. చెజ్జెము:

చూ, రంధ్రము. 1.

వపనము. సం. వి. ఆ. న. 1: ఆయుష్కర్మము,

ఆనాపము, తువరము-తురము, తురకర్మ,

పరివాపనము, భద్రాకరణము, ముండనము,

వాపము. (తె).-కొంగట-కొంగట-గోంగ

ట, గొలుగుట, మంగలివని; 2. విత్తుట:

చూ, పెద. 2.

వపువు. సం. వి. న. వ. 1: చూ, శరీరము;

2. చేక్కనిరూపము. వర్షము: చూ, సౌ

దర్శము; 3. వంపు. మారణకర్మము: చూ,

హింస. 1.

వప్త. సం. వి. ఋ. పుం. 1. తండ్రి: చూ,

పవిత. 2; 2. మగడు: చూ, సామి. 2; విణ.

2. విత్తెడువాడు: చూ, సేద్యకాడు.

వవ్రిక్కిడ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఏనుగులోనగు

నవి దంతములు లోనగువానితో భూమిని, కోరాడెడియాట: చూ, విలాసము. 1.

వవ్రిము. సం. వి. ఆ. న. 1 సీసము: చూ, లోహ

ము. 1-2; పుం, న. 2: చయము. (తె).-

అలంగము-అలంగము, అలవరి, ఆడు

వరి-అళువరి, రోటకొగడు-కొటకొడు;

3. కోట: చూ, పొక్కారము; 4. పరిమడి:

చూ, భూమి. 1; 5. తీరము: చూ, రోధ

న్ను; 6. కొండనెత్తము: చూ, హిమాలయము

(వర్వతము. ౧౩)

వమధువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. ఏనుగు తొం

డపు తుంపురు: చూ, హస్తీ (శీకరిము. 1.);

2. వమనము: చూ, వాంతి. 1.

వమనము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, వాంతి. 1;

2. వీడనము: చూ, సమృద్ధము. 1.

వమని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ప్రతిక: చూ, సముద్రాంత. 3.

వమి. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, వాంతి. 1;

ఇ. పుం. 2. నివ్వ: చూ, వహ్ని. 1.

వమ్ము. వై. వి. 1. నాశము. భార. ఉచ్ఛ్వా.

2, ఆ; భార. విరా. 3, ఆ: చూ, సంస్థ. 3;

విణ. 2. వ్యర్థము: చూ, వ్యర్థము.

వమ్మువోవు. ద్వ. ఆ. కి. 1: చూ, వ్యర్థముగు;

2. కనకబడకపోవు: చూ, నురుగు. 1; 3. నష్ట

నుగు. ఉ. వారి. 5, ఆ. 92: చూ, నురుగు. 1;

4. దాగుకొను: చూ, లాచే. 2.

వమిము. సం. వి. ఆ. పుం. వమి-వమికి.

తెల్లపెట్టెడు నల్లచీమ: చూ, విపీలిక.

వమి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. -వై. -

వమికి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. -పై. -

వయనము. సం. వి. ఆ. న. నేత: చూ, పూర్వతి.

వయసు. సం. వి. న. న: చూ, రూ-వయస్సు. 1. 2.

వయసువాడు. మి. వి. పదియాశేండ్లు మొదలు

ముగ్గురి యేండ్లవఱకుగల వయసువాడు.

(అం. భా. ద్వి. 118.) తరువాడు-తలుసుడు,

యపీయసుఁడు, యువ, యౌవనుఁడు, వయస్కుఁ
డు, వసీయుఁడు. (తె).-చడుచేవాఁడు.
-వయస్థంభనము. అం. చూ, కళలు.
వయస్థ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. ఉసిరిక*: చూ,
శ్రీధరి. 1; 2. కరక*: చూ, హరితకి; 8: చూ,
వాయసోలి*; 4. చిట్టెలకి*: చూ, నూత్నేత్రుల
(వత్సరి); 5. తిప్పటిగ*: చూ, సోమవల్లి;
6. బూరుగు*: చూ, కాల్యుతి; 7 మత్స్య
క్షి. (తె).-సోమేదకూర*; 8. పాన్మగంటి*:
చూ, శీతసారము; విణ. 9 జేవరాలు: చూ, (స్త్రీ).
వయస్థుఁడు. సం. విణ: చూ, వయసువాఁడు.
వయస్య. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. చెలికత్తె: చూ,
(స్త్రీ); 2. కోలపాల*: చూ, శృంగబేరి.
వయస్యఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చెలికాఁడు:
చూ, స్నేహితుఁడు; 2. కొత్తచెలికాఁడు:
చూ, స్నేహితుఁడు.
వయస్సు. సం. వి. స. చ: రూ-వయసు. ఆయు
వు-ఆయుస్సు, ఆయుష్యము, జీవితకాలము.
(తె).-ఉగము, ఉనుటు, మనన. రన్వి. —
౧. బాల్యదశకు. -గతి; ౨. చిల్లమొలవడము
మొదలు మూడేండ్లవఱకు. -కై శోరము;
3. మూడుమొదలు ఎనిమిది యేండ్లవఱకు -
కొమారము, టకము; ౪. యౌవనమునకు. -
తరుణిను, తారుణ్యము, ప్రాయము, యౌవ
నము. (తె).-ఈడు, ఈడుపాయము, కొమ
రుడనము, కొమరుఁబాయము, గోప, జీవ్య
నము, తఱపి, నీరుపాయము, పడుచేతనము,
పరువము, పర్వు, పాయము; ౫. పూర్ణయౌ
వనమునకు. — (తె).నిండుజీవ్యనము, నెలజే
వ్యనము (స్త్రీ)కు* చూ, యౌవనభేదములు.)
వయ్యాళి. వై. వి.=వాహ్యళి. రూ-వయ్యాళి:
చూ, విహారము. 1. వసు. 3, ఆ. 112.
వయ్యే. దే. స. కి. రూ-వయ్యే. 1. గిరాటు
వేయు: చూ, రూ-వయ్యే. 1; 2. విక్షేపించే:

చూ, రూ-వయ్యే. 2; 3. విషదవేయు: చూ,
వయ్యే. 3. [కోమటిజాతి: చూ, వైశ్యుడు.
వయ్యోతి. వై. వి. రూ-వయ్యోతి. ఒకాళాక
వయ్యోతితోండ. ద్వ. వి రూ-వయ్యోతితోండ.
ఉపరవల్లి. పంచ. వేం. 1, ఆ: చూ, సరటము.
వయినము. వై. వి. 1. -వ్యాఖ్యాన. రూ-వైన
ము. వివరణము: చూ, వ్యాఖ్యానము; 2. ఉపా
యము: చూ, వెరవు. 1; 3. కారణము: చూ,
హేతువు. 1; 4. క్రమము: చూ, విధము. 1.
వయిపు. వై. వి. రూ-వయిపు. 1. పక్కి: చూ,
పార్శ్వము. 2; 2. ఒడుపు: చూ, లక్ష్యము. 1;
3: చూ, వయినము. 2.
వయిపుకాఁడు. దే. విణ. రూ-వయిపుకాఁడు.
నేర్పరి: చూ, సురుద్ధుఁడు.
వయిమాలము. దే. విణ. రూ-వయిమాలము. అధి
కము: చూ, హేరాళము.
వయిరవులు. దే. వి. రూ-వయిరవులు-వయిరాలు-
వయిరాలు. కట్టెవిజ్ఞ: చూ, వహ్ని. 1.
వయిరాలు. దే. వి. 1. -పై. —; వా. బ. 2: చూ,
వయిరము, “వయిరాలు పెరుగు
చున్నవి.” [శ్లోనము. 1.
వయిల. దే. వి. రూ-వయిల. ఒకజాతిదేగ: చూ,
వయినిక. వై. వి. రూ-వయినిక. కపటము:
చూ, వ్యాజము. 1.
వయినము. దే. కి. విణ. రూ-వయినము-వయడ
ము, వేరగగ: చూ, వ్యధము.
వయోవస్థ. అం. 1: చూ, అవస్థలు; అం. 2: చూ,
వృద్ధులు, వయోవృద్ధులు.
వయ్యొంది. దే. వి. కుంపటి: చూ, హసంతి.
వయ్యము. వై. విణ. నిష్ఫలము. భో. 4, ఆ.
272. (దే. అని శ. ర.: చూ, వ్యర్థము.
వయ్యళి. వై. వి.=: చూ, రూ-వయ్యళి. ఉ.
రా. 7, ఆ. 332. [3, ఆ: చూ, సస్యము
వర. దే. వి. 1. ఒకరకమునవ్యము. విష్ణు. పూ

వరండకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వరండము. 1. వరండము. సం. వి. అ. పుం. 1. నోరుడికడు

తెవులు, (ముఖమువందలి) బొటము: చూ, నూలోవృత్తము. 2; 2. లోపలితిన్నె: చూ, వేదిక; 3. గడ్డికుప్ప: చూ, వామి (1); 4: చూ, సమూహము; 5. చే: పలనుబట్టు గాలపుత్రాడు: చూ, నూత్రము. 1; 6. బట్ట: చూ, వస్త్రము; 7. యజ్ఞమున వేదికమధ్యము: చూ, వేదిక; 8. కట్టకవస్తువు.

పరింధకము. సం. వి. అ. పుం. 1. గాలి: చూ, వాయువు; 2. నుంచే: చూ, హము.

వరంధకుడు. సం. వి. అ. పుం. యముడు: చూ, హరి. 5. [స్మృక్కు. 3

పరింధకు. దే. వి. చిక్కు. రా. బాల, కాం: చూ, పరంధకులమే. దే. అ. కి. వర్ణకాశించే: చూ, హరిజిల్లు. [2. పల్లము: చూ, రంధ్రము. 1.

పరంత. దే. వి. రూ-వ్రంత. 1. ఏలు: చూ, నరి; 2. పల్లము: చూ, రంధ్రము. 1.

పరిగము. సం. వి. అ. పుం. 1. = వరగ-పరిగ.

వరగలను సస్యము: చూ, వరగలు; 2. వరకయను పక్షి: చూ, శకుంతి (పక్షి); 3. తా: చేటిచిప్ప, చిప్ప, బొరును: చూ, సంకు. 1; 4. కంకణపుచీల, తిలుగాణి: వా. వి (1) కంకణము: చూ, శిక్ష. 2; 2. నీటియందచ్చేటచ్చేట పడెడు గోతులభాగము: చూ, నుడి; 3. బాటలనడుమ ఆరాత్తు గాగలిగెడి గోతుల భాగము: చూ, నుడి.

వరకు. దే. వి. 1. రూ-వరను. బంగారులోనగు వాని తీకు: చూ, సరిగ. 2; అస్య. 2. పర్యంతము: చూ, రూ-పఱకు.

వరగ. వై. వి. = వరక. పెద్దారుగపైరు, విష్ణు. పూ. 3. ఆ: చూ, రూ-వరకము.

వరగలు. వై. వి. బ. పెద్దారుగధాన్యము, రూ-పరిగలు: చూ, ధాన్యము.

వరగోగు. వా. వి. పెద్దవరగోగు. (సం).—

బృహత్పీలువు; తద్విశేషములు. -- ౧. పిన్నవరగోగునకు. -- గొనుగు-గొరుగు-గొలుగు.

పిన్నవరగోగు, పుండిహార, వరగోగు.

(సం).—ఉష్ట్రము, కమలవల్లిగ, కలగవల్లి

భము, కలము, గుడపులము, గుల్మనినాళనము,

దాసి, పీలువు; ౨. కొండగోగునకు. —

కొండగొనుగు-కొండగోగు-

కొండగోగు. (సం).—అయ్యటము,

ఉమామృతము, కంఠరాలము. కంఠము,

కణేరువు, కనకపుష్పము, కరేణువు,

కరేన్ద్రము, కర్ణికారము, కర్పరాల

ము, కాకము, కింకిరాతము, కింబ్బువు, కుకే

ళయము, కోకము, కొంపఫల, క్షీరి,

క్షీరేక్షువు, గజేరువు, గురూగ్రయము,

గుహశయము, పరివ్యాధము,

పార్వతీయము, ఫలాశ్రయము,

రాజాదనము. (ఉద్దాలకము=కొండగోగు

పువ్వు); 3. గోగునకు. — ఉరిగోగు,

గోగు-గోను. (సం).—కంఠరాలము, కరే

న్ద్రము, కర్ణికారము, కర్పరాలము, కింకిరాత

ము, కోకము, తీర్థము, పీతఘోష,

పీతపుష్పము, పీతభద్రము, మృదు

దుర్మము, స్వాదుమజ్జాఫలము;

౪: ఎఱ్ఱగోగు. (సం).—రిక్తపీలువు.

(“చూ, స్వాదుమజ్జాఫలము.”)

వరచందనము. సం. వి. అ. పుం. 1. అగరు: చూ,

రాజార్ణము; 2. మృగిననువు: చూ, హరి

దుర్వు; 3. దేవదారి: చూ, నూత్నదారువు.

వరజో. వా. వి. చోలు: చూ, సీత. 2.

వరట. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. రూ-వరట.

అడుహంస: చూ, హంస. 1; పుం, స్త్రీ.

2. రూ-వరటము. కడుదురిగ: చూ, ను

క్షిక. ౨; దే. వి. (1) పేడయొడినచెక్క; చూ, పిడక.

వరటము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, రూ-వరట. 2; 2. పంసము. (క. ర.)

వరణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కాశీక ను త్తరపుల్లెయైన యొకయేలు: చూ, నది.

వరణము సం. వి. ఆ. న. 1. పరిచయే: చూ. వృత్తి. 1; 3. చొట్టుకొనుట. చూ, వేర్వరము 1; 8. బంకె: చూ, చొట్టి పిట్ట; పం 4. పరిహరి: చూ, పొకారము; 5 పంతెన: చూ, కేనువు. 1; 8. రూ-విరణము. పరిమిరి*. చూ, కేవలపుచ్చుము; న. 7. కనుగురిడ్డు తిరిప్పట: చూ, రూ-వలరము 1; 8. సంకర్మము, చేలకట్ట: చూ, సేతువు. 1; 9. గిండి: చూ, వారివాణము (పాత్ర)ము. 8-గిడి; ఆం. 10: చూ, కస్త్రములు.

వరణసాలకారోహృణలు. అం: చూ, ఆంధ్రులు. కిరె కుం పిరు ముగ్గులు, అక్కలాయన నూత్రయవారు).

వరిత్ర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1=వాలు తోలు చీలిక: కత్త్య, వర్ధి. పర్ధి-వర్ధి. (తె).-టంగు-తంగు, టంగువాలు-తంగువాలు, తట్టము, పొట్టపట్టెడ, వారు-వాలు. తద్వి.-చెక్కుటకు.—(తె) — చివ్వు, చెక్కు: 2. ఏనుగు నడిమితోలుమోస: చూ, నూత్రము. 1. (హస్తీ.)

వరద. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. పెండ్లికానిపడుచే: చూ, (స్త్రీ); దే. వి. (1) రూ-వజ్రత-వజ్రత-వజ్ర-వజ్ర-వజ్ర: చూ, వెల్లువ.

వరదాభయము. అం: చూ, స్పృతహస్తములు.

వరదారువు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, కాకోటము*.

వరదుడు. సం. విణ. 1. కొడుకులకు నిండుభాగము నిచ్చెడువాడు: చూ, సమర్థుడు. 2; 2. మిగుల దయాళువు: చూ, సురతుడు; 3: చూ, సహానుడు.

వరసు. దే. వి: చూ, రూ-వరసు. 1.

వరపట. దే. దర్శి: చూ, వెలపట.

వరపు. దే. వి. వానలేమి: చూ, రూ-వరపు.

వరబడి. దే. వి. కజవు: చూ, కజవు.

వరము. సం. వి. ఆ. న. 1. కుంకుమపూవు: చూ, పొన్నలిటము 1; 2. ఇంచుకపియమైనది: (అన్న. అనికొందలు: పుం. 3 కోరిక: చూ, వాంఛ: 4. పరిచయే: చూ, వరణము. 1: 5: చూ, విరులు; 8. చల్లగడ్డ: చూ. కలములి; 9. 7. రూ-వర్యము-పర్యము. కేవలమైనది: చూ, కైవల్యము.

వరియితా. సం. వి. బు పుం. 1. పంపి: చూ, నది. 2; 2. చుగడము: చూ, సామి. 2.

వరలు. వా. వి. 1: చూ, వాన్యము; ఆ. కిర్తి. 2. ఒప్పు, ఒప్పించుకు, రెడచేయే.

వరద. దే. వి. నీటికాలువ. పా. 2, ఆ: చూ, వాహనము. 2 (చూ, వి.) [వర్ణి. 1

వరవర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చూ, రూ-వరవివర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కిచ్చుచున్న గర్భి

ధ్యము: చూ, సాగంధ్యము (రాజావ్తము. 1; వరవర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఈలువుటాలు: చూ, (స్త్రీ); 2. పనువు: చూ, వర్ణము. 8; 3. గోరొజనము: చూ, సాగంధ్యము (రాజావ్తము, గోరొజన. 1-33); 4: చూ, లక్క; 5. పెంకడము*: చూ, సన్నకద్రవు; 6. ఫలవృక్షము: చూ, వృక్షము.

వరవు. వై. వి. రూ- వరవుడు.= భరట 1. దానుడు: చూ, నేవకుడు; 2. దాని. ద్వివారిశ్చ. 2, భా: చూ, బానిసె.

వరవుడు. వై. వి.=భరట: చూ, వరపు. 1.

వరవుడము. వై. వి.=: చూ, వరపు. 1-2.

వరవృద్ధుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, శివుడు వరహ. వై. వి.=వరాహము. రూ-వరా. వరహ ముద్రగల బంగారు నాణెము. య. 1, ఆ. 2

28: చూ, లోహము. 1- (అ). తద్వి.-
పూలపరహామ. పూలపరహా. పూలపరా,
పూలి. (కఱకుపరహా=4 రూ; పూలపరహా=
8½ రూ.)

వరహావతాగము. అం: చూ, అవతారములు.

(పూర్వము హిరణ్యాక్షుడనురాజు గోవు
లను స్త్రీలను బ్రాహ్మణులను మునులను
హింసించుచుండగా దేవతలందఱు నాక్రూ
రుని బాధకోర్కవేక దేవదేవునిఁ బ్రార్థింప
శ్రీనిష్ఠుమూర్తి పెద్దపరిరూపమును చాల్చి
సమయముకనిపెట్టి హిరణ్యాక్షుని చేపెను.
ఇదియే వరహావతాగము.)

వరా. వై. వి.వరాహా: చూ, రూ-వరహా.

వరాంగము. సం. వి. అ. న. 1: ఉత్కటము
గంధపల్కలము, గుడత్వము, గుడత్వము,
చోచము-చోచము, త్వక్త్రము, త్వక్త్రము,
త్వక్త్రము, పత్త్రము, భృంగము, రుచకము,
వరాంగము, పల్కము. (తే).-లవంగపువట్ట గా:
(చూ, బెరడు); విణ. 2. శ్రేష్ఠమైన అంగ
ములు గలది.

వరాంగన. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: చూ, శ్రితా
శయు*; 2. ఉత్తమస్త్రీ: చూ, స్త్రీ.

వరాంగము. సం.వి. అ.న. 1.తల: చూ శిరము;

2. ఆలుమగలగుతీ: చూ, భగము. 12;

3. గుడ్డ: చూ, ముడ్డి; 4. మగగుతీ: చూ,

శిశ్నము; 5: చూ, వరాంగకము. 1.*;

8: చూ, హస్తీ.

వరాంగి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చనుపు: చూ,
వర్ణము. 8.

వరాకము. సం. వి. అ. న. పెద్దకత్తి: చూ,
హేతి. 4 (రిష్టి. 2.)

వరాకుడు. సం. విణ. పేరులేనివాడు.

వరాటకము. సం. వి. అ. పుం. 1: రూ-వరా
టిక-వరాటము, వణము, శ్వేత, కపర్దము.

(తే) గవ్య:(చూ, సంఖ. 1.); 2. రూ-
వరాటిక. తామరదుద్దు: చూ, సహస్రపత్రి
ము; 3. మోకు: చూ, నూత్రిము. 1.

వరాటము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వరాటక
ము. 1; అం. 2: చూ, దేశములు.

వరాటి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. ముతకబట్ట:చూ,
వస్త్రము; అం. 2: చూ, రాగాంగములు.
(ఉపాంగము), (అలగము. 8.); (చూ, స్వ
రము. 2.) [1-2-3.

వరాటిక. సం. వి. అ. పుం: చూ, వరాటకము,
వరాట్యుపాంగములు. అం: చూ, అంగము. 8.
వరాడి. అం: చూ, భిన్నపంచుజభాషలు.

వరాడె బ్రాహ్మణులు. అం: చూ, కపూరియ
బ్రాహ్మణులు.

వరాననుడు. సం విణ. శ్రేష్ఠమైన ముఖము
గలవాడు: చూ, ఉత్తమాంగుడు.

వరాపర. సం. వి. అ. స్త్రీ. తీరగెచిట్టికూర *:
చూ, వృక్షము (భండీరము. 2.)

వరాహా. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. ఉత్తమస్త్రీ.
చూ, స్త్రీ; 2. పెద్దపిఱుండులుగల ఆడుది:
చూ, స్త్రీ; 3. ఉపరతియందానక్కిగల యా
డుది: చూ, స్త్రీ; 4. ఆడుది: చూ, స్త్రీ,
వరాహా. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కొబ్బరి*: చూ,
స్కంధఫలము.

వరాహాముడు. సం. వి. అ. పుం. 1. మావటి
వాడు: చూ, హస్త్యాహాముడు; 2. గుఱ్ఱ
పురాకు: చూ, సాది. 1.

వరాశి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. రూ-వరాశి: చూ,
వరాటి. 1; 2. శ్రేష్ఠమైనకత్తి: చూ, హేతి.
4. (రిష్టి. 2.) [ద*: చూ, శ్వేతపాక.

వరాశ్రియము. సం. వి. అ. పుం. పూలగురివెం
వరానవ. సం. వి. అ. స్త్రీ. గురివెంద*: చూ,
శ్వేతపాక.

వరాశి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, వరాశి. 1-2.
వరాహాకర్ణి. అం: చూ, రూ-వరాహాకర్ణి.

వరాహాఘాతకము. అం: చూ, వ్యాసకరణబంధములు. [త్రో:క: చూ, వాలము. 1.

వరాహపుచ్చము. సం. వి. ఆ. పుం, న. పంది వరాహపుటము. అం. ఆరగజము వెడల్పు లోఁతు పొడవుగల గుంటనుదీసి యోషపమునుమాఁ (కుడులోఁడెట్టి విధివఁ)కారముపుటమువేయు ల: చూ, పుట(ఁ)ములు.

వరాహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పంది: చూ, సుంకరము; 2 =వరహా-వరా: చూ, వరహా; 3. ముత్తై: చూ, పారిత (ముస్తకము 1); 4. కొండ: చూ, పర్వతము; 5. కోఁతి: చూ, వానరము; అం. 6: చూ, వృత్తము. 1. ("మ,న, న, న, న, న, న, న,గములు.10-16 యతులు. 28 ఛందస్సు."); 7: చూ, పర హవతారము; 8: చూ, ఆసనములు.

వరాహవర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పెన్నేరు*: చూ, వారాహకర్ణి.

వరాహి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఆడు ఊరిఁ బిచ్చేక: చూ, శకుంతి (పిచ్చేక. 1.); 2. ఆడుపంది:చూ, నూకరము.

వరాహుండు. సం. వి.ఆ. పుం: చూ,విష్ణువు. 1.

వరాళకము. సం.వి. అ. పుం. 1. కలివి*:చూ, సాష్ట పుష్పఫల; న. 2. లవంగపు చెట్టు*: చూ, శీ సంజ్ఞము (లవంగము.)

వరాలి(ళి). సం. వి. ఇ.పుం.1 చేందమామ:చూ, హిమాంకువు; అం. 2: చూ, వరాటి;3:చూ, స్త్రీ రాగములు.

వరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. పిల్ల పీఠచేర*:చూ, శతావరి; వై. వి. (1).=బలి. పన్ను: చూ, సిస్తు. 1; బ. (2) కాలిధాన్యము: చూ, ధాన్యము; (8) కాలియను సస్యము. రసి.1. అ. 48 (నిలువునగల వరి): చూ, సస్యము; వా. (4) పన, పనమీఁదనున్న భాగము; (5) రాసి. వడ్లగింజలసమాహము;(6)మండె,

ఎగురఁబోయని భాగము; (7) కేలురాసి, ఎగురఁబోసిన వడ్లగింజల సమాహము:చూ, ధాన్యము. [చూ, వాంఛించే.

వరించే. సం. స. కిరి. కోరు. రూ-వరియించే: వరిక. దే. వి. ఒకపిట్ట: చూ, పక్షి.

వరిగ. వై. వి.=పరిక: చూ, రూ-వరిగ.

వరిగలు. వై. వి. బింపరక:చూ, రూ-పరిగలు.

వరిగుండము వై. వి. నీటిమీతము. (నీటిపిల్లి అని కొందఱు).

వరిహట్ట. వా. వి: చూ, సాటకఱ.

వరిబీడము. దే. వి: చూ. పట్టివారపు.

వరిమడి. వా. వి: చూ, భూసు. 1-ర. 1.

వరిముల్లు వా. వి. శూకము: చూ, సితాగ్రము.

వరియ. వా. వి. ముల్లుకోల. అం, పవా. 5-5: చూ, సిల్గు.

వరియిందే. వా. స. కిరి: చూ, రూ-వరించే.

వరిపసిఁగుడు. సం. విణ. రూ-వరిపసిగుడు-

వరిపసిగుడు: చూ, వేలిగుడు.

వరిపస్య. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, నేవ. 1.

వరిపస్యితుండు. సం. విణ:చూ,రూ-వరిసితుండు.

వరిపస్యితుండు. సం. విణ. —వై.—

వరివృము. సం. వి. అ. న. 1. మిరియము: చూ,

శ్యామము. 2; 2. రాగి: చూ, లోహము. 1;

3. కురువేరు*:చూ, ప్రీబేరము;పుం.4:చూ,

తీతువు; విణ. 5. మిక్కిలి యురువై నది.

అర్జ్యము: చూ, క్రైవ్యము; 6. మిక్కిలి

వరమైనది; 7. ఎగయునది.

వరిఘండు. సం. విణ. 1. మిక్కిలి గొప్పయైన

వాడు: చూ, హేమాహేమాలు; 2.మిక్కిలి

శ్రేష్ఠుండు: చూ, శ్రేష్ఠుండు. [రము. 1-

వరిష్టువు. సం. విణ. (ఉ). కదలనిది: చూ,స్థావ

వరీయస్సు. అం: చూ,యోగములు.(వరీయాన్.)

వరీయుండు. సం. విణ. (న. ఈ. వ). 1: చూ,

శ్రేష్ఠుండు; 2. మిక్కిలిశ్రేష్ఠుండు: చూ,

శ్రేష్ఠుడు; 2. మిక్కిలి పొయ్యపువాడు: వరుణుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: అంబు భూషణుడు, అప్పలి, అభీలుడు, ఉడుపుడు, ఉద్దాముడు, కాగ్గమి కాగ్గముడు, కాలీ శుడు, కుండలి, కేశి, కేశుడు, జంబు కుడు, జలేందుడు, జలేసుడు, దుందుభి, పాశి, పాశ్వాత్తుడు, పృచేత సుడు- పృచేతసుడు- పృచేతుడు, పృథునా ధుడు, యాదాపతి, యాదసాంపతి, యాదో నాధుడు, లోకమాత, వ. (తె) - ఏటి బోటి చుగల యొకిమీడు, కడలితేడు, జేడిసామి, త్రాడుదాలుపు, నీటిపేడు- సిల్లతేడు, పడమటి గొర, పడమటి వంకతేడు. మేటిసీరుచోలి మొదులుపు లసామి, మేనుతాలుపులసామి, మొయిలు తేడు, మొసలిగుట్టపుకాగు, వల్లెతాలుపు- వల్లెతాల్పు, వల్లెత్రాడు గలాడు, వాన నెచ్చెలి; అం. 2: చూ, దిగధిపతులు; 3: చూ, ఆదిత్యులు; 4: చూ, నమ్రలు. వరుణానము. వా. వి: చూ, శుద్ధిబడి. వరుసడి. దే. వి: చూ, విధము. 1. అం, భా. ద్వి. 174. [వ్రతువాత. వరువాత. వై. ద్వి. = చూ, రూ-పతివాత- వరుస దే. వి. 1. పక్షి: చూ, శ్రేణి 1; 2. పంపర: చూ, వెల్లి. 4; 3: చూ, పిథు. 1. జై. 7, అ. 142; 4. పాలు. పంచ. నా. 1, ఆ: చూ, వంతు. 5; 5. బంధుత, కృ ము. ఉ, రా. 4, అ. 216; 6. సామ్యము. రాఘ. 1, ఆ: చూ, సమానము. 2; 7. కృ ము. భార. అశ్వ. 1, ఆ: చూ, వరుస. 3. వరుస మొగ్గరము. అం. దండవ్రూహము: చూ, వ్రూహము. వరూధము. సం. వి. అ. న. 1. కవచము: చూ, చారవారణము; 2. ఇల్లు: చూ, నదనము. 1; పుం. 3. చక్కరంధ్రముల చొప్పించెడు

శ్రేష్ఠుడు; 2. మిక్కిలి పొయ్యపువాడు: చూ, వరుణుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: (తె).- పెండ్లి కొడుకు- పెండ్లికొడుకు; 2. మగడు: చూ, సామి. 2; 3. తేడు: చూ, స్వామి. 1; వి. 4: చూ, శ్రేష్ఠుడు. వరుగు. దే. వి. 1. ఎండవేసిన ఉసిరిక వంగ దోస కానర బుడుమ ఉపైలోనగునవి: వట్టు, వత్త, తద్వి - త్రియలెట్టివనుగునకు - పులివచగు; 2. ఒకానొక గొద్ద. ఆము. రి, ఆ: చూ, హరిహరనుడు. వరుగుజేచ. దే. వి. కరవాడు: చూ, మస్త్రి యు. 1. 2. (ఉష్ణజేచ అని కొందఱు.) వరుణ. దే. వి. మడిగనిము: చూ, నేతువు. 1. వరులుము. సం. వి. అ. పుం. 1. లోమెడ: చూ, శిరము. 1; 2. తలుపుగడియ: చూ, విష్కంధము. 2. వరుణపాశము. సం. వి. అ. పుం. తంతునాగము: చూ, సోదరి (మత్స్యము. 1-2.) వరుణపాశము. అం: చూ, అస్త్రములు. వరుణము. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ-వరుణము. ఉలిమిరి: చూ, శ్రేతపుష్పము; 2: చూ, విరజాజి: 3. నీరు: చూ, సలిలము; 4. దిన మయొక్క పరునాలన భాగము: చూ, వాన రము (దినభాగములు); 5. వర్షపర్వతము: చూ, హిమాలయము (వర్షతము.); అం. 6: చూ, మేఘములు వరుణశిఖ. అం: చూ, శిఖలు. వరుణనుత. సం. వి. అ. స్త్రీ. యమునిభార్య: చూ, స్వాతి. 1 (భార్య. 1.) వరుణనూరణ. సం. వి. అ. స్త్రీ. పుల్లబచ్చెలి: చూ, హిమవతి (బచ్చెలి). (వరుణనూరణము అని కొందఱు.) వరుణాత్మజ. సం. వి. అ. స్త్రీ. కల్లు: చూ, సుర. 2. వరుణాస్త్రిజాడు. సం. వి. అ. ఇందుగినిసారథి: చూ, సారథి.

నెమ్ములు; 4. రథముమీఁది పులితోలులో నగువాని కప్ప.

వరూధిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. దండు: చూ, నేన. 1; 2. మనుచరిత్రమునందు దహరించిన వరూధిని యను దేవతాస్త్రీ: చూ, స్త్రీ; 3. పితృదేవతలగోకము: చూ, లోకములు. ౧౧. వరేణ్యము. సం. విణ. ముఖ్యము: చూ, శ్రేష్ఠ్యము. వరేణ్యుడు. సం. విణ. ముఖ్యుడు: చూ, శ్రేష్ఠుడు. వరోక్షమాణి. సం. వి. న. వ. ముండమోయుటకు గుఱుతు: చూ, లక్షణము. 1.

వరోలము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వరట 2. వర్ణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అధ్యాయము: చూ, వర్ణము. 1. (సంపుటము. 3.); 2. తెగ, వర్ణపు, సజాతీయ సమూహము: చూ, సమూహము; (తద్వి. — అరివద్వర్ణములకు. — చూ, చూ, అరివర్ణములు.)

వర్ణములు. అం. 1: చూ, యోడళవర్ణ; 2: క్షయము, స్థానము, వృద్ధి (తగ్గ, నిగ్గడ, పెరుగుట)

వర్ణయొక్కలు. అం: “ఖ, ఘ, ఙ, య, త, థ, ధ, ణ, ఫ, బ, డ.” లు [మార్పు.

వర్ణావర్తి. వా. సం. వి. “రెండు వస్తువులయొక్క వర్ణించే. సం. స. కి. వర్ణచేయు.

వర్ణ. సం. వి. ఈ. పుం. 1. పేరువరుసగా వాగ్నిసలెక్క: రూ-వర్ణపు; 2. క్షేత్రములపరిమితిలోనగువానికిఁగట్టెడులెక్క: రూ-వర్ణపు, వర్ణములము; 3. కొన్నిరకముల జంత్రీలు: రూ-వర్ణపు.

వర్ణపు. సం. వి. ఈ. పుం. — వై. —; 4: చూ, వర్ణము. 2. అం, భా. ద్వి. 100.

వర్ణోత్తమాంశము. అం. రాశిచక్రసవాంశచక్రములయందు నొక్క గృహంబున నేగ్రహంబుండునో నాగ్రహము వర్ణోత్తమాంశమునఁబడును.

వర్చటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. క్రిహిధాన్యము: చూ, స్తంబిరి (ధాన్యము); 2. వణ్యస్త్రీ: చూ, స్త్రీ. [చూ, విష్ణి.

వర్చస్కము. సం. వి. ఆ. పుం, వ. మలము: వర్చస్సు. సం. వి. న. వ. 1. కాంతి: చూ, వెలుతురు. 1; 2. మంట: చూ, వహ్ని. 1; 3. రూపము: చూ, సౌందర్యము; 4: చూ, వర్చస్కము; పుం. 5. చంద్రునికొడుకు: చూ, నూనఁడు.

వర్జనము. సం. వి. ఆ. న. 1. విడుపు: చూ, విమోచనము; 2. ఈవి: చూ, స్వస్యము. 3; 3. చేంపుట: చూ, హింస. 1.

వర్జనీయము. సం. విణ. వర్జింపఁదగినది: చూ, హీనము. 3. [వర్జించే.

వర్జించే. సం. స. కి. (వర్జింపఁదగినది): చూ, చివరవర్జితు. సం. విణ. వర్జింపఁబడినది: చూ, హీనము. 3. వర్జితములు. అం: పరాన్నము, పరకయ్య, పరవస్త్రము, పరదార. (4).

వర్జు. వా. వి: పాయ్యము, యాతనము, యాతనము: చూ, మానము. 1.

వర్జ్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. విశుదగిన నోషయొక్కకాలము; విణ. 2. విశుదఁదగినది: చూ, హీనము. 3.

వర్ణకము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1. చందనము: చూ, వాసన. 1; 2. చందనము లోనగువాని పూత: చూ, సమాలంభము. 1: పుం. 3. తెలుపులోనగువన్నె: చూ, వర్ణము. 3; 4. (అంధ)వ్యాకరణమునందు) పృత్యయము: చూ, వర్ణకములు; పుం. 5. తిలక: చూ, శ్రీమాన్ (మత్స్యలు.)

వర్ణకములు. అం. విశేష్యములకు విభక్తులునుఁ గిరియకుఁ బురుషులనుఁ బెల్పనవి పృత్యయములు. వర్ణకములనిఁచేను. ఉదా. — “దు, ము, పు, రు, ది, రు” మొ.

వర్ణకానిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, రంగవల్లి.
వర్ణకుండు. సం. వి. అ. పుం. బట్టువాడు:
చూ, వంది.

వర్ణ చతుష్కము. అం: స్థాయీవర్ణము, ఆరో
హీవర్ణము, అవరోహివర్ణము, సంచారివర్ణము(4)
వర్ణ చతుష్టయము. అం: (చూ, మనుష్యవర్ణ
ములు) బ్రాహ్మ, క్షత్రియ (రాజే), వైశ్య,
శూద్రులు (4). (కూడరి=కృష్ణము.)

వర్ణచిత్రాగి. సం. వి. ఇ. పుం. వీనుఁగుమీఁది
చిత్రాకంబరి: చూ, సాహకము (రల్లకము. ౨.)

వర్ణతాళము. అం: చూ, జన్యతాళములు.

వర్ణదము. సం. వి. అ. న. మలయ వర్ణతమనం
దు:బుట్టిన పీఠ చందనము: చూ, వాసన. 1.

వర్ణనము. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్తోత్రము.

వర్ణ పుష్పము. సం. వి. అ. పుం. వన్నె*: చూ,
మొగరి.

వర్ణభిన్నము. అం: చూ, జన్యతాళములు.

వర్ణపుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూవర్ణపుష్పము*.

వర్ణమృత్తిక. అం: చూ, జన్యతాళములు.

వర్ణమాల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అచ్చెలు హల్లులు
వీసి కర్మము: చూ, మాతృక. 4.

వర్ణమాల సభ్యాసము చేసినవారు. అం: చూ,
ఉపదేశకులు.

వర్ణము. సం. వి. అ. పుం, వ. 1: అ, ఆక్షరము.

(తె).- అ క్కరము, వ్రాయి. తద్వి.

౧. రవర్ణమునకు. రేఖము. (తె).- పల

పలగిలుక; ౨. (చూ, తలకట్టు. 5.);

3. ముక్కుతోనలుకబడు ఆక్షరమునకు.-

అనునాసికము, జిహ్వచ్ఛి; ౪. ప్రకృతి ప్రత్య

యాదులతోఁజెడఁడి యక్షరము. అనుబం

ధము; ౫. అకారము, అత్తు; ౬. లఘుక్షరము.-

అగురువు; ౭. పాఞ్జాక్షరము. (తె).- అచ్చెలు.

(ఇత్యాది); ౮. బంగారు: చూ,

లోహము. 1; 9. రూపము: చూ, సౌంద

ర్యము; 10. చందనాదులపూత: చూ, సహ

లంఘము. 1. తద్వి.-వస్త్రమునకువేయు రంగు

నకు.-(తె) అద్దకము; 5. భేదము: చూ, వేఱు.

పాటు; పుం. 6. వన్నియ-వన్నె. (సం).

ఛాయ, రంగము, రాగము, రూపము. (తె).-

చోయ, జిగి, డాల్-డాలు, బచ్చెన, రంగు.

వన్నియ-వన్నె. తద్వి. తేషములు.-

౧. వర్ణములు. హితము (ఆకుపచ్చెన).

రక్తము (ఎఱుపు), శుక్లము (తెలుపు),

కృష్ణము (నలుపు), పీఠము (పసుపు);

౨. అయిగురంగులకు.-(తె) పంచేపన్నియ-

పంచనన్నె; 3. ఆకుపచ్చెనకు.- సలాశము-

పాలాశము, హరితిము-హరిత్త. (తె).-ఆకు

పచ్చె-ఆకుపచ్చెన, పసిమి, సుదురు; (విణ.)

(౧). పలాశము-పాలాశము, హరిణి, హరి

తము-హరిత్త. (తె).-ఆకుపచ్చె-ఆకుపచ్చెన;

౪. ఎఱుపునకు-అరుణము, అరుణిమి, కోక

నదచ్చవి, కాపీనము, గొరిము, తానుగిము,

ధారువు, రక్తము, రక్తిచు-రక్తిము, రోహి

తము-లోహితము, రోహిణ్యము, ననము,

శోణము, శోణిమ-శోణిము. (తె).-

ఎఱుపు-ఎఱు-ఎఱున, కా, కెంబోయ.

కెంపు, గవరన, బోజి, జోరు, జీగుణు-

జేవుణు, జోత్తు, తోగరు-తోవరు, తోపు,

బొమ్మంచే; (౧). ఎఱునిది.-(విణ.)కమాయము,

కోకనదచ్చవి, గొరము, తామ్రము, రక్తము,

రాగి, రోహితము-లోహితము, శోణము.

(తె).-ఎఱు-ఎఱు-ఎఱున, కెంపు, జీగుణు-

జేవుణు, తోగరు-తోవరు, బొమ్మంచే,

లాల, వడి; (౨). (తె).-ఊదా, ఊదారంగు;

(3). తెలుపుమించిన యెఱుపునకు.- అరు

ణము, అవ్యక్తరాగము, ఉపసర్గము, పాట

లము. (తె).-ఇంచేకయెఱుపు, పయ్య-

పయ్య, పల్ల, పన్నె, పాల, పాలవన్నె, లేత

యెఱుపు. (విణ.) పాటలము. (తె).-పయ్య-

పయ్యె; (౪) నలుపు మించేగలసిన ఎఱుపు. -
 కృష్ణలోహితము, ఘామము, ఘామము;
 (విణ.) - కృష్ణలోహితము, ఘామము, ఘామము;
 (౫) పనుపుమీఱిన యెఱుపునకు. -
 అరుణము, కదారము, కదుపు, కపిలము,
 కపిళము, కపిలము, కపిల, కాంచనము.
 గౌరము, పింగము. పింగము, పింగము,
 (తె.) - గోరజేము - గోరజేము - గోరజేము -
 గోరజేము. పల్ల, పల్లకవృత్తి, పరిమి, పూ.
 మాదవళము - మాదవళము - మాదావళము - మాదా
 వళి; (విణ.) అరుణము, కదారము, కదుపు,
 కపిలము, కపిళము, పింగము - పింగము,
 పింగము; (౬) మిక్కిలి యెఱుపు. - మం
 జిష్ట. (తె.) - వెంకి; (౭) (విణ.) - కామయము -
 కామయి; (౮) (విణ.) - కానుంభము - కానుంభి.
 (తె.) - చెందిరిక - చెందిరిక; (౯)
 (తె.) - చెంగళ; (౧౦) లఘుకచే ఎఱువైనది -
 పల్లవితము. (౧) పల్లము; (౧౧) - (తె.) నీరు
 కావి - నీరాపి; (౧౨) - (తె.) - జోభరా -
 జోభరా; (౧౩) - (తె.) - లోపు; (౧౪) - (తె.) -
 చేదురకావి - చేదురకావి - చేదురికావి;
 ౧౫. తెలుపునకు. - అమలినము, అమలినము, అమ
 దాతము, ఉజ్జ్వలము, క, గౌరము, ధవళము -
 ధవళిమ - ధవళిమము, పాండురము - పాండురము,
 పాండిరు - పాండిమము - పాండుపు, రూపము,
 వర్ణము, వర్ణిక, వలత్తుము - వలత్తుము, విరచము,
 శుక్లము, శుచి, శుద్ధము, శుభ్రము, శ్వేతము,
 శ్వేతము, సితము, స్వచ్ఛము, హరిణము.
 (తె.ప.) - తెల్లన, తెల్లి - తెలివి, తెలుపు,
 తెల్లదనము, పలుక - పలుకన - పల్కన,
 వెలరు - వెలి, వెలిక, వెలువెల్లి, వెల్లన, వెల్లి,
 సఫేదు. (౧) తెల్లనిది. (విణ.) - అర్జునము,
 అచ్చము, అపదాతము, కర్కము, ఖరువు,
 ధవళము, పాండురము, పాండుపు, రజితము,
 పలత్తుము - వళత్తుము, గౌరము, శుక్లము, శుచి,

పద్మము, శుభ్రము, హరిణము. (తె.) - అచ్చము -
 తెల - తెల్ల - తెల్లన - తెలి - తెలుపు,
 బొట్టి, నలిపము - వల్పుము - వెలిపము, వెలి - వెల్లి;
 (౨) నలుపుయెక్కునగాంగల తెలుపు. -
 వి. కల్యాణము; (విణ.) - కల్యాణము; (౩) ఎఱు
 పుయెక్కువగాంగల తెలుపు. - కల్యాణము;
 (౪) పనుపుమించిన తెలుపు - (తె.) (వి.)
 పల్ల - పల్లి. (తె.) (విణ.) పల్ల; (౫) తెలుపు
 లోమనపల్లె. - పల్లకము, పల్లిక; (౬) నను
 పుల్లోహితము తెలుపు. - హరిణము; (౭) (వి.)
 మామలైనది. ఘామము. (తె.) - మామిడి
 పండు, మరల. (విణ.) - ఘామము (తె.) -
 మరల; (౮) నలుపునకు. - చెందిరిక, కల్యాణము -
 కల్యాణము, కాన్యము, కాలము, కాలిక,
 కృష్ణము, ధ్యామము, నిలము, నిలమ - నీలి
 మము, నైల్యము, మేచకము, శ్యామము,
 శ్యామలము, శ్యామక. (తె.) - కంఠము, కంఠము,
 కంఠ - కంఠము - కంఠ, కంఠము. కంఠము,
 కనుగందు కారు - కామము - కారు. కా
 విరి, మమల, పాప, పాపము, పాపము,
 నమ, నల - నల్ల - నల్లన, నల్లదనము, నలుపు,
 మకిల, మయిల - మైల, మసి, మామము,
 మాయి. (౧) నల్లనిది. - అనితము, కల్పము -
 కల్యాణము, కాలము, కృష్ణము, ధ, నిలి,
 మలినము, మేచకము, రాగు, కతి, శ్యామము.
 శ్యామలము. (తె.) - కంఠ - కంఠము, కంఠ
 సము, నలుపు, నల్ల; (౨) ఎఱుపుయెక్కువ
 గాంగలనలుపు. - జోనళము - జోనాళము.
 (విణ.) - జోనళము - జోనాళము; (౩) మిక్కిలి
 నల్లనిది. - (తె.) మరలము; (౪) వెంకిక
 నలుపునకు. - (తె.) మరల - మరల -
 ౭. పనుపునకు. - అపదాతము, ఉమ, క,
 కంబరము, కంబక - కేరి, కల్లము, కాంచనము,
 కాంచని, కాదిరి, కావేరి, కృమిము, క్షణము,
 తుప, ఖజ, గౌరము, గౌరి, ఘర్షణ, తమ

వర్ణకాశిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రంగవల్లి.
వర్ణకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బట్టువాడు:
చూ, వంది.

వర్ణ చతుష్కము. అం: స్థాయివర్ణము, ఆరో
హీవర్ణము, అవరోహీవర్ణము, సంచారివర్ణము(4)
వర్ణ చతుష్టయము. అం: (చూ, మనుష్యవర్ణ
ములు) బ్రాహ్మ, క్షత్రియ (రాజే), వైశ్య,
శూద్రులు (4). (కూద్ర)=కృష్ణము.)

వర్ణచిత్రాంశ. సం. వి. ఇ. పుం. వీనుఁగవూడి
చిత్రకంబలి: చూ, సాకూకము (రల్లకము. ౨.)

వర్ణతాళము. అం: చూ, జన్యతాళములు.

వర్ణదము. సం. వి. అ. న. మలయ వర్ణతమనం
దుఁబట్టిన పీఠ చందనము: చూ, వాసన. 1.

వర్ణనము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, స్తోత్రము.

వర్ణ పుష్పము. సం. వి. ఆ. పుం. వన్నె*: చూ,
మొగలి.

వర్ణభిన్నము. అం: చూ, జన్యతాళములు.

వర్ణపుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూవర్ణపుష్పము*.

వర్ణపూతిక. అం: చూ, జన్యతాళములు.

వర్ణమాల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అచ్చెలు ముల్లులు
వీసి క్రమము: చూ, మాతృక. 4.

వర్ణమాల వర్ణాసము చేసిగవారు. అం: చూ,
ఉపదేశకులు.

వర్ణము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1: ఆ, ఆక్షరము.

(తే).- ఆ క్కరము, వ్రాయి. తద్వి.-

౧. రవర్ణమునకు. రేఖము. (తే).- వల

వలగిలుక; ౨. (చూ, తలకట్టు. 5.);

౩. ముక్కుతోవలకబడు అక్షరమునకు.-

అనునాసికము, జిహ్వస్థి; ౪. ప్రకృతి ప్రత్య

యదులతోఁజేడిడి యక్షరము. అనుబం

ధము; ౫. అకారము, అత్తు; ౬. అఘృక్షరము.-

అగురువు; ౭. పాఠాక్షరము. (తే).-

అచ్చెలు. (ఇత్యాది.); ౩. బంగారు: చూ,

లోహము. 1; ౩. రూపము: చూ, సౌంద

ర్యము; 4. చందనాదులపూత: చూ, సమా

లంఘము. 1. తద్వి.-వస్త్రమునకువేయు రంగు

నకు.-(తే) అద్దకము; 5. భేదము: చూ, వేటు

పాటు; పుం. రి.= వన్నియ-వన్నె. (సం).

ఛాయ, రంగము, రాగము, రూపము. (తే).-

చోయ, జిగి, డాల్-డాలు, బచ్చెన, రంగు;

వన్నియ- వన్నె. తద్వి కే వ ము లు.-

౧. వర్ణములు. హంతము (ఆకుపచ్చెన);

రక్తము (ఎఱుపు), శుక్లము (తెలుపు),

కృష్ణము (నలుపు), పీఠము (పసుపు);

౨. ఆయుగురంగులకు.-(తే) పంచేపన్నియ-

పంచవన్నె; ౩. ఆకుపచ్చెనకు.- పలాశము-

పాలాశము, హరితము-హరిత్తు. (తే).-ఆకు

పచ్చె-ఆకుపచ్చెన, పసిమి, మదుపు; (విణ.)

(౧). పలాశము- పాలాశము, హరిణి, హరి

తము-హరిత్తు. (తే).-ఆకుపచ్చె-ఆకుపచ్చెన;

౪. ఎఱుపునకు.- అరుణము, అరుణిని, కోక

నదచ్చవి, కొపినము, గొరము, తానుగిను,

ధాతువు, రక్తము, రక్తిమ-రక్తియను, రోహి

తము- లోహితము, లోహిత్యము, వనము,

శోణము, శోణిమ- శోణిమము. (తే).-

ఎఱుపు-ఎఱు- ఎఱున, కాని, కంబోయ,

కెంపు, గవరన, జోజి, జోదు, జేగులు-

జేవులు, జోత్తు, లోగరు-లోవరు, లోపు,

బొమ్మంచే; (౧). ఎఱునిది.-(విణ.)కమయము,

కోకనదచ్చవి, గొరము, తామ్రము, రక్తము,

రాగి, రోహితము- లోహితము, శోణము.

(తే).-ఎఱ-ఎఱు-ఎఱున, కెంపు, జేగులు-

జేవులు, లోగరు- లోవరు, బొమ్మంచే,

లాలు, విడి; (౨). (తే).-ఊదా, ఊదారంగు;

(౩). తెలుపుమించిన యెఱుపునకు.- అరు

ణము, అవ్యక్తరాగము, ఉపనర్ణము, పాట

లము. (తే).-ఇంచేకయెఱుపు, పయ్య-

పయ్య, పల్ల, పన్నె, పాల, పాలవన్నె, లేత

యెఱుపు. (విణ.) పాటలము. (తే).-పయ్య-

వర్ణము; (౪) నలుపు మించేగలసిన ఎఱుపు. -
 కృష్ణలోహితము, ధూమలము, ధూమము;
 (విణ.) - కృష్ణలోహితము, ధూమలము, ధూమ
 ము; (౫). పసుపుమీసిన యెఱుపునకు. -
 ఆరుణము, కడారము, కదుపు, కపిలము,
 కపిశము, కబిలము, కవిల, కాంచనియ.
 గౌరము, పింగము, పింగళము, పిశంగము,
 (తె). - గోరజేనము - గోరజేనము - గోరజేను -
 గోరజేము, పల్ల, పల్లకమృ, పసిమి, పన్నె,
 మాడవళము - మాడళము - మాడారము - మాడా
 వళి; (విణ.) ఆరుణము, కడారము, కదుపు,
 కపిలము, కపిశము, పింగము - పింగళము,
 పిశంగము; (౬). మిక్కిలి యెఱుపు. - మం
 జిష్ఠ. (తె). - వెంకి; (౭) (విణ.) - కాషాయము -
 కాషాయి; (౮) (విణ.) - కానుంభము - కానుంభి.
 (తె). - చెందిరిక - చెందిరిక; ౯.
 (తె). - చెంగావి; (౧౦) లఱుకచే ఎఱునైనది -
 పల్లవితము. (వి) పల్లవము; (౧౧). - (తె) నీరు
 కావినీరావి; (౧౨). (తె). - జోఫరా -
 జోబరా; (౧౩). (తె). - తోపు; (౧౪). (తె). -
 చేదురుకావి - చేదురుకావి - చేంద్రకావి;
 ౧౫. తెలుపునకు. - అమలినము, అద్భుతము, అన
 దాతము, ఉజ్జ్వలము, క, గౌరము, ధవళము -
 ధవళిమ - ధవళిమము, పాండురము - పాండురము,
 పాండిమ - పాండిమము - పాండుపు, రూపము,
 వర్ణము, వర్ణిక, వలత్తము - వళత్తము, విశదము,
 శుక్లము, శుచి, శుద్ధము, శుభ్రము, శ్వేతము,
 శ్వేతము, సితము, స్వచ్ఛము, హరిణము.
 (తె.ప). - తెల్లన, తెల్లి - తెలివి, తెలుపు,
 తెల్లదనము, పలుక - పలుకన - పల్కన,
 వెలరు - వెలి, వెలిక, వెలువెల్ల, వెల్లన, వెల్లి,
 సఫేదు. (౧) తెల్లనిది. (విణ.) - అద్భుతము,
 అచ్చము, అవదాతము, కర్కము, ఖరువు,
 ధవళము, పాండురము, పాండుపు, రజితము,
 వలత్తము - వళత్తము, గౌరము, శుక్లము, శుచి,

శుద్ధము, శుభ్రము, హరిణము. (తె). - అచ్చేము -
 తెల - తెల్ల - తెల్లన - తెలి - తెలుపు,
 బొల్లి, నలివము - వల్పు - వెలివము, వెలి - వెల్లి;
 (౨). నలుపుయొక్కవగాంగల తెలుపు: -
 వి. కల్మాషము; (విణ.) కల్మాషము; (౩) ఎఱు
 పుయొక్కవగాంగల తెలుపు. - కాషాయము;
 (౪) పసుపుమించిన తెలుపు. - (తె) (వి.)
 పుల - పుల్ల; (తె) (విణ) పుల్ల; (౫) తెలుపు
 లోనగునన్నె. - పల్లకము, పల్లిక; (౬) పసు
 పుతోగూడిన తెలుపు. - హరిణము; (౭) (వి.)
 హరిత్యాండుపు, ధూంరము, (తె). - హరిద
 రంగు, మనర. (విణ). ధూంరము (తె) -
 మనర; ౬. నలుపునకు. - అసితము, కల్మాషము -
 కల్మాషము, కార్జ్యము, కాలము, కాలిక,
 కృష్ణము, ధ్యామము, నీలము, నీలము - నీలి
 మము, నైల్యము, మేచకము, క్యామము,
 క్యామలము, క్యామిక. (తె). - కంఠకచ్చ,
 కఠ - కఠియ - కఠ్ఠ. కఠి - కఠ్ఠి, కిసీరము,
 కనుగందు, కారియ - కాఠియ - కాఠి, కా
 విరి, మవ్వు. చామ, చామనచామ, చామ
 నము, నల - నల్ల - నల్లన, నల్లదనము, నలుపు,
 మకిల, మయిల - మైల, మనీ, మాంగుడు,
 మాయి. (౧) నల్లనిది. - అసితము, కల్మాషము -
 కల్మాషము, కాలము, కృష్ణము, ధ, నీలి,
 మలినము, మేచకము, రామ, కితి, క్యామము.
 క్యామలము. (తె). - కఠి - కఠియ, కనీ
 సము, నలుపు, నల్ల; (౨) ఎఱుపుయొక్కవ
 గాంగలనలుపు. - జోనళము - జోనాళము.
 (విణ.) - జోనళము - జోనాళము; (౩) మిక్కిలి
 నల్లనిది. - (తె). మరమాము; (౪) ఇంచేక
 నలుపునకు. - (తె). మనక - మనక - మనక -
 ౭. పసుపునకు. - అవదాతము, ఉమ, క,
 కంబరము, కంబంక - కేరి, కల్లము, కాంచనము,
 కాంచని, కాదిరి, కావేరి, కృమిఘ్న, క్షణాద,
 క్షుప, ఖజ, గౌరము, గౌరి, ఘర్షణి, తమ

స్వేని, త్రియామ, నిక, వికాఖ్య (హ్వ),
పింజ, పీత-పీతము, వరాంగి, బాల, రజని,
వ ర వ ర్ణి ని, హ రిద్ర, హరిద్రాభము,
హరిద్రము, హేమరాగిణి. (తె).—అడఁది-
అంఁది-అశఁది-హశఁది-అలిది-అలిది-హలిది,
చిక్కనము, పచ్చే, పచ్చేదనము, పచ్చేన,
పన, పనపు-పనుపు, పనపుంజోయ, పసరు,
పసరుచోయ, పసిమి-పసిమిడి, పసిరిక.
(౧) పనుపువర్ణముఁ గలది.—అపదాతము,
గౌగము, పీతము, బభ్రువు, హరి, హరిద్రా
భము, హరిద్రము. (తె).—తోకకము, పనపు-
పనుపు, పసిరిక. (ఇందుఁగొన్ని పనుపునకును
పనుపురంగునకును కూడఁజెల్లును.); (౨)
కామకపిరియము, గంధహరిద్రాభము. (తె).
కన్దురిపనుపు; (౩) ఎఱుపుమించిన పనుపు
వన్నెకు.—పింజరము, మాంజివము. (తె).—
పనబు, పసిమి. (ర) ఎఱుపుమించినపనుపు
వన్నెకలది.—పింజరము, మాంజివము.
(తె).—పనబు; (౫) జాచిపూచికొను పను
పునకు.—(తె).—ఓలగండము, చిఱుబంతి
పనుపు, పనపు-పనుపు, పూతపనుపు, బం
దారు; (౬) (తె).—కూరపనుపు; (౭) తె
లుపుమించిన పచ్చేనిది.—పాండరము-పాం
దురము-పాండుపు; (౮) బంగారువర్ణము
గలది.—వి. వర్ణక. (విణ). హరి; (౯) ఇంచుక
పనుపురంగునకు—కులావాము; (౧౦) పీతవర్ణ
మైనది.—ఆపీతము; (౧౧) పులిరంగునకు.—
(తె). చో అ—చో టి క—చో టి క;
(౧౨) గోరోచేనపువన్నెకు.—పసిమి; (౧౩)
మిక్కిలి పచ్చేనకు.—(తె) పచ్చేచేన-
పచ్చేచేన; ౮. చిత్రవర్ణమునకు.—వీతము,
కంబరము, కర్పూరము, కల్మాషము, కిమీ
దము-కిర్మీరము, చిత్రము, పరుషము, విచి
త్రము, శబలము. (తె).—కంబరము, కత్

రి, కప్పగము, బవంతి; (౧) చిత్రవర్ణము
కలది.—వీతము, కర్పూరము, కలుషము.
కల్మాషము, కిమీరము-కిర్మీరము, చిత్రముగా
వి చిత్రము, శ బ ల ము. (౨) వస్త్రము.
సం ద లి చిత్ర వర్ణ ము.
(తె).—పప్పలి; ౯. చెడ్డవర్ణముకలది.—
దుర్వర్ణము, ౧౦. వర్ణలేశమునకు.—(తె).—
నిగ్గు; ౧౧. కోఁతివన్నెకు.—శ్యావము;
(౧) కోఁతివన్నెకలది.—శ్యావము; ౧౨.
వర్ణాధిక్యమునకు.—(తె).—కవురు-కారు;
౧౩: (చూ, రంగులు) (మిగతవానికి “చూ,
వారితము. 1.”); బ. 7: చూ, వర్ణచతుష్ట
యము; 8: చూ, స్తుతి; 9. యశము: చూ,
సమాఖ్య. 1; 10. గుణము: చూ, స్వభా
వము; 11. వీనుఁగమిఁడఁబఱచెడు కంబ
ళము: చూ, రల్లకము; 12. మూఁల: చూ,
స్థగనము; 13. కాంతి: చూ, వెలుతురు. 1;
14. సంగీతమందలి రాగము (గీత): చూ,
స్వరము. 2; 15. కులము: చూ, సంతతి. 1;
అం. 16: చూ, వర్ణములు. 8; 17: చూ,
అష్టాదశపదార్థములు; స. 18. నాలుగు:
చూ, మూడునొకటి.
వర్ణములు. అం. 1: చూ, వర్ణము, ౧-౧; 2: చూ,
వర్ణచతుష్టయము; 3: వర్ణము, అనువర్ణము,
చిత్రవర్ణము (8.); 4: చూ, వర్ణము. 14.
వర్ణయతి. అం: చూ, జన్యతాళములు.
వర్ణలేఖ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: లేఖిని.
వర్ణలోపము. వా. వి. (ఉదా.- భోజనమ్=బోజ
నము. ఇబ్రహీకారమునకులోపము. తామరనమ్=
తామర. సకారమునకులోపము. కాళహస్తీ=
కాళాస్తీ. ఉజ్జయిని=ఉజ్జీని. జయ=జో=జే.
ఇత్యాది.) [వర్ణము. ౧-౭.
వర్ణపతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పనుపు: చూ,
వర్ణవాస్తుకము. సం. వి. ఆ. పుం. కొయ్యలోఁబ

కూర*: చూ, కాకిని. 2 (చూరిషము. 3.)
 వర్ణవిభాగము. అం: చూ, కవర్ణము.
 వర్ణపుండు. సం. విణ. పంటవాడు: చూ, నూప
 కారుడు. [కక్ష:చేంక ఇత్యాది.)
 వర్ణవ్యత్యయము. వా. వి.(ఉదా.-శుచి:చిచ్చో,
 వర్ణాగము. వా. వి. (ఉదా.-రధ: అరదము,
 ఇచేట 'అ' యాగమును. దేవ:దేవర. ఇట
 'ర' యాగమును ఇత్యాది)
 వర్ణాటము. సం. వి. అ. పుం. 1. సంగీతము:
 చూ, స్వరము. 2; 2. ఆడుదాని బ్రతుకు:
 చూ, స్థితి. 5.
 వర్ణాటుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. గాయకుడు:
 చూ, నీకారి; 2. చిత్రీకరుడు: చూ, శిల్ప
 లు (మచ్చి, రంగాజీవుడు.); 3 ఆడుదా
 నివలన బ్రదుకువాడు.
 వర్ణి. సం. వి. న్. పుం. 1. బ్రహ్మచారి: చూ,
 పటువు; 2: చూ, వర్ణాటుడు. 2; 3: చూ,
 వ్యాతకాడు; 4. దండకామయ కనుండల
 జీడలు ధరించి బ్రది క డు వాడు: చూ,
 సన్యాసి; 5. మూర్ఖుడు: చూ, స్తబ్ధుడు;
 6. రమ్యము: చూ, సౌందర్యము; ఈ. (స్త్రీ).
 7. కందులు: చూ, సురాష్ట్రజము, స్తంబకరి
 (ధాన్యము. 22. 30.)
 వర్ణించే. సం. స. క్రి. పొగడు: చూ, స్తుతించే.
 వర్ణిక. సం. వి. అ. (స్త్రీ).= వన్నియ- వన్నె.
 1. తెలుపులోనగువన్నె. రూ-వర్ణకము: చూ,
 వర్ణము-8-౫-(౫); 2. బంగారువన్నె:చూ,
 వర్ణము. 8-2-(౮). [సాలము. 3.
 వర్ణికర్ణిక. సం. వి. అ. (స్త్రీ). మద్ది*: చూ,
 వర్ణితము. సం. విణ. స్తుతించబడినది: చూ, స్తుతము.
 వర్ణిలింగి. సం. వి. న్. పుం. తాటదమ్మ:చూ,
 చూ, సన్యాసి. [నూనుడు. 1.
 వర్ణుడు. సం. వి. అ. పుం. కొమారుడు: చూ,
 వర్తకము. సం. వి. అ. పుం. 1. (వి. పు. 7, అ.).
 కలాయనము, వణిక్కు-వణిజ్య, వాణిజ్యము;

వ్యవహారము, వ్యాపారము, సార్థవాహము.
 (తె).--జెహరము-దేహరము-జేహరము-
 జేరము-జేవరము. తన్వీ.-౧. చిల్లర జేరము
 నకు.-(తె)-మాటుజేరము; ౨. (తె).-అడి
 సాటూ, తలుగు జేరము. ("చూ, సార్థవా
 హము."); 2. మీసవల్లంకి:చూ, వర్తిక. 1;
 3. గుట్టుపుగొరిసె: చూ, వింఖము; 4. ఒకా
 నొకలోహము: చూ, లోహము. 1-౧౬.
 వర్తకుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సార్థ
 వాహుడు. 1; 2. పశ్చిమవర్తకుడు. (తె).--
 నడపువాడు.
 వర్తనము. సం. వి. అ. న. 1. ప్రవర్తనము, నడ
 పడి: చూ, సమయము. 2; 2. జీవనము:
 చూ, వృత్తి. 2; 3.=వట్రిము. పుటుచే:
 చూ, హ్రస్వము. 1.
 వర్తని. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). 1. రూ-వర్తని-
 వర్త్రము. తోళిప: చూ, మర్తము. 1;
 2. కాలిజోడ: చూ, నూచన. 1; 3. కదురుల్లి:
 (చూ, తరువు); 4. కను తెప్ప: చూ, తెప్ప.
 వర్తనుడు. సం. విణ. 1. పొట్టివాడు: చూ,
 వామనుడు. 2; 2. వర్తించేవాడు: వర్తి.
 వర్తమానకాలము. అం. 1. (నడచేతటి): చూ,
 కాలత్రయము; 2. కతార్థంబుపై నుండు
 ధాతువు వర్తమానకాల రూపంబుచేరి వర్త
 మానకాలంబగు. ఉదా.-నండుచున్నానుమొ-
 వర్తమానము. సం. వి. అ. పుం. 1. వృత్తాం
 తము: చూ, సమాచారము. 2; విణ. 2. జేరు
 గుచేన్నది వర్తమానకాలము. (దీనికి ధాతువు
 చివర(చేన్న)యందును.); వా. 3: చూ, విద్య
 మానము; అం. 4: చూ, క్రియాకాలములు.
 వర్తమానార్థకము. అం. (లట్టు) జేరుగుచేన్న
 కాలమును తెలుపునది.
 వర్తమాకము. సం. వి. అ. పుం. 1. వర్తనీ నది:
 చూ, హోదిని (నది); 2. కాకినూడు:చూ,
 నదనము. 1; 3. నీటియూట పాటురంధ్రము:

చూ, వాహనము. 2.

వర్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. = వర్తి. దీపపు వర్తి: ఆన్వాసనము, దళ, వర్తిక. (తే). - చేయురు వర్తి, తిజీ, వర్తి. శబ్ద్య. - ౧. వర్తిహూవము, (తే). - ఊడువర్తి, సాంబాణివర్తి; ౨. పెద్ద యూడువర్తికి. (తే). - వాసన కొడుపు. ౩. ముయినపువర్తి - మైనపువర్తి, 2. దీపమునకు: చూ, స్నేహళము; 8. చూ, గాత్రానులేపని; 4. ఆత్మపక్షి: చూ, వాసన. 1; (పూసెడు వాగర అని కొందఱు.); 5. కంటికాటుక: చూ, చోడు. 3; 6. ముందుచేయుట; 7. పరు స: చూ, కేరి. 1; 8. బట్ట మొదటిబడ్డ: చూ, వత్తె. 2; 9. రణములకువేయు కారపు వర్తి; 10. జోబు: చూ, లేఖ. 3; విణ. (న్. ఈ. 5) 11: చూ, వర్తనుడు. 2.

వర్తించే. సం. అ. కి. రూ - వర్తిల్లు, నటించే, పరివర్తించే - పరివర్తిల్లు, పరివర్ధిల్లు, పరియో గించే. (తే). - ఆడు, ఉండు, కలుగు - కల్గు - కలుపు, కార్లు, చోగు, జేరుగు - జేరుగు, తప జిల్లు, నడచే - నడుచే, పచేరించే - పచేరించే - పసరించే, పరగు, పరివర్ధిల్లు, పొరలు, పబ్బు, మను, మాడు, పటిల్లు - పటిల్లు, పజులు, సాగు. తద్వి. - ౧. స. కి. - ఆమస్థించే, ఆచరించే (తే). - నడపు - నడుపు; ౨. క పటముగా పరివర్తించేటక. నటించే. (తే). - అనిపించే, టప్పు - చేయు; 3. జాగరూకతతో వర్తించే టకు. - మెలగు, మెలయు.

వర్తిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: గాంజికాయము, మిసనల్లిక, రూ - వర్తకము - వర్తికము, వలస క్రియము. (తే). - మిసనల్లంకి, మిసల్లంకి, మిలదొంగ, మిలముచ్చే, మిలవల్లంకి, వెలి చియ - వెలిచె - వెల్చె; 2: చూ, వర్తిక; పుం. 8: చూ, వర్తి. 1. [వర్తిక. 1. వర్తికము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, రూ -

వర్తికము. అం: చూ, కరణములు.

వర్తిహూవము. సం. వి. అ. పుం. ఊడువ - చూ, వర్తి. 1-౧.

వర్తిల్లు. సం. అ. కి. చూ, వర్తించే.

వర్తిష్టుపు. సం. విణ. (ఉ) కాలమెఱిగి వర్తి మే వాడు: రూ - వర్తనుడు. (తే). - ఉండువాడు.

వర్తులము. సం. విణ. = నట్క - నట్క - వట్టు గుండ్రిన: చూ, వృత్తము. 5.

వర్తులాభరణము. సం. వి. అ. న: చూ, బ; వను. 5, ఆ: చూ, భూపణము. 2-౮ - (౨. వర్తుము. సం. వి. న్. న. 1. దారి: చ మార్గము. 1; 2. కనుకెప్ప: చూ, కె. వర్తులుడు. సం. వి. న్. న. 1. తెరవరి: చ వాటచారి. [హంజ

వర్ధకము. సం. వి. అ. పుం. చిలుతేకు: చ వర్ధకి. సం. వి. ఇ. పుం. = నడ్ల - కడ్లంగి: చూ, నడ్ల వర్ధతే. అం: చూ, భావవికారములు.

వర్ధనము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, వృద్ధి. 2. నఱుకుడు: విదరము. (తే). - వ్రక్కలి ప్రిచ్చేట: చూ, హతి; విణ. 3. పెరుగు చూ, వర్ధి; అం. 4: చూ, జన్యతాళమ వర్ధని. సం. వి. ఇ. న. 1. రూ - వార్ధని.

విడత: వారిధాన్య; ఈ. స్త్రీ. 2. చీ: కట్ట: చూ, సమూర్ధవి. [పాత్రము. 6 - వర్ధమానకము. సం. వి. అ. పుం. మూడు:

వర్ధమానము. సం. వి. అ. పుం. 1. - పై.

2. ఆచుదపుండ్రెట్టు: చూ, వృదంబక 3. దక్షిణపువై పుతప్ప మిగతమూడువై నడవవాకిట్లుగలయులు: చూ, సదనము.

4. నగ: చూ, హావణిక. 2 (భూపణము.

5. అభినయపర్యంత హస్తవిశేషము:

వ్యంజకము, 1; అం. 6: చూ, సంఘాస్తములు; 7: చూ, ఏకవింశతిస్థానకన

వర్ణమానుడు. సం. వి. ఆ. పుం:చూ, విష్ణుపు. 1. వర్ణి. సం. విణ. వృద్ధిబొందునది: రూ-వర్ణి-వార్ధి, వర్ణనము.

వర్ణించే. సం. పే. పెంచే-పెనుచే: చూ, సంవర్ధించే. భార. ఆర. 1, ఆ: నివర్ధయ, పాలితము.

వర్ణితము. సం. విణ. 1. పెంచేబడినది. (గుణకారము ఆనికొందఱు): చూ, హెచ్చేవేత; 2 నజికబడినది: చూ, విచ్చిన్నము. 3: కి.కప్పబడినది: చూ, వర్ణితము; 4.నింపినది: చూ, సంపూర్ణము.

వర్ణిల్లు. సం. ఆ. క్రి: పూరించే, పరివర్ణిల్లు. (తె).—అడరు, అడరుదెంచే, ఈడుమాలు, ఈడేలు, ఎచ్చేరిలు—ఎచ్చిర్లు—ఎచ్చిలు, ఎదుగు, ఏచే, ఏరుగుడు—ఏర్పుడు, ఒసలు—పొడలు, కెరలువొడుచే, కొనలిడు, కొనలిడు, కొనలాత్తు, కొనసాగు, కొలుకొను—కొల్కొను, తెలయెత్తు, తీగసాగు, తొంగలించే, నిక్కు, నెగడు—నెవడు, పిక్కుటిలు—పిక్కుటిల్లు, పుగడించే—పుగజించే—పురాయించే, పెంపగు, పెనుపడు, పెరుగు—పెద్ద, పెరువు—పెద్ద, పొంపిరివోవు, పొటకరించే, పొడుగు, పొడలాడు, పొడలుకొను, ప్రిబలు, ప్రిబ్బు, మించే, మీలు, చుదురు, మూరిచోవు, రిక్కును—రెక్కును, రహించే, రూపగు, రేకెత్తు, అంపిలు—అంపిల్లు, వీడు, సరగు, హెచ్చేరించే—హెచ్చిరిలు—హెచ్చిరిల్లు—హెచ్చిలు—హెచ్చిల్లు. తద్వి. —మిక్కిలి వర్ణిల్లుటకు. —(తె).— పెచ్చేపెరుగు. (“చూ, హెచ్చిరిలు.”)

వర్ణిష్టుత. అం: చూ, నఖత్రములు. వర్ణిష్టుపు. సం. విణ. (ఉ). వృద్ధిబొందువాడు. వర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. రూ-వర్ణి: చూ, వరత; విణ. 2: చూ, వర్ణి.

వర్ణము. సం. వి. వ. న. రూ-వర్ణుపు. కవచము: చూ, వారవారణము.

వర్ణితుడు. సం. విణ. కవచముతోడిగివవాడు: (తె).—కత్తగీడు—హిందీడు—నాదలీడు. వర్ణుపు. సం. వి. ఉ. న. చూ, రూ-వర్ణుము. వర్ణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. పతింపర, స్వయంవర: చూ. స్త్రీ: విణ. 2. ముయ్యరాలు: చూ, స్త్రీ.

వర్ణము. సం. విణ. ముఖ్యము: చూ, శైలిష్టము. వర్ణుడు. సం. విణ: చూ, వర్ణ్యుడు.

వర్ణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. బ: చూ, వాచపి. వర్ణకేళుపు. సం. వి. కా. పుం. ఎజ్జగలితేష, యోగ్య. విబాలిక.*: చూ, శోగమ్మ.

వర్ణణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చూ, వర్ణణు: 2: రూ-వర్ణము. 2.

వర్ణగరుడు. సం. విణ. (రూ-వర్ణభర్త: చూ—వర్ణవరుడు—వర్ణరుడు—వర్ణుడు) పెంతుడు. చూ, హెగ్గడి. 2.

వర్ణవర్ణుడు. సం. విణ. —స్త్రీ. —వర్ణవర్ణములు. అం. 1: చూ, వర్ణితము. 2: హినాచలము, హేమహాటము, నిరూపము, గంపమాచనము, నీలము, శ్వేతము, శృంగి, మాల్యవంతము. (రి).

వర్ణపాకి. సం. వి. వ. పుం. 1. నల్లమామిడి*: చూ, సహకారము (మామిడి. ౨): 2 మాకేడు*: చూ, స్త్రీ. ఫలము.

వర్ణబిందున్యాయము. అం. ఒకానొక న్యాయము. వర్ణము. సం. వి. ఆ. న. 1. పేడితపము: చూ, పండత్వము; పుం. న. 2: చూ, వాన. 1: 3: చూ, సంవత్సరము; 4. జంబూద్వీపము (మంచేమలమొదలు నేతు పర్యంత దేశము): చూ, ద్వీపములు. (శ్వేత ద్వీపము. 2: లంక. 1.); 5. మబ్బు: చూ, మేఘము. 1: స. 6: ఖండము, నవకము. (తె).—తొమ్మిది, ముమ్మాడు—ముమ్మాడు,

ము త్రి గ; అం. 7: చూ, కాలములు;
8: చూ, ఋతువులు.

వర్ణములు. అం. భారతాది. - (చూ, ఇలావృతము)
(భారతము, రమ్యకము, కింపురుషము, హరి,
భద్రాశ్యము, కురువు, హిరణ్మయము, ఇలా
వృతము, కేతుమూలము. వీనినే "చూ,
నవఖండములు. - భరత, హేమకూట,
నైషధ, ఇలావృత, నీల, శ్వేత, కురు,
భద్రాశ్య, కేతుమూల అని చెప్పవచ్చును.)

వర్ణరూపిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, సరస్వతి. 1.
వర్ణర్తువు. అం: చూ, వర్ణము. 2.
వర్ణవరుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-వర్ణ
ధరుడు.

వర్ణాంగము. సం. వి. అ. పుం: చూ, మాసము. 1.
వర్ణాంశకము. సం. వి. అ. పుం. —వై.—
వర్ణాభివృ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఆడుకవ్వ:
చూ, హరి. 12; 2. గరిజేరు*: చూ, కోధఘ్ని;
పుం. స్త్రీ. 3. కవ్వ: చూ, హరి. 12; పుం.
4. ఎఱ్ఱ: చూ, సర్పము. (చూ, మత్స్యము. 1.);
5. చట్టు పురుగు: చూ, సస్యసంహారి (పురు
గు. ౫.); 6. తెప్ప: చూ, హోడము; విగ.
7. వర్ణకాలమునందుఁబుట్టినది.

వర్ణాభి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, వర్ణాభివృ. 1.
వర్ణారంభ: పౌరరజావృత్తిము. సం. వి. అ. పుం:
చూ, వానకోయిల. 2.

వర్ణాశనము. సం. వి. అ. న. రాజోలులోనగు
వారు విద్వాంసులులోనగువారికి సంవత్సర
మువకొకతూరి యిచ్చెడు సంవత్సరగాగ్రస
దృష్ట్యము: వార్షికము. (తె). - చడితరము.

వర్ణించు. సం. అ. కి. (ప్రవర్ణించు): (తె) -
కురియు, గుప్పించు, తొలుకు- తొలక
రించు. తదియ. (తె). - తొలకరించు.

వర్ణిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. దర్శకట్ట, బద్ధ బర్హ
జాలము.

[అగరు చెక్క-

వర్ణికము, సం. వి. అ. న: అనామయము. (తె). -

వర్ణియుండు. సం. విగ. (న్. ఈ. న్) మిక్కిలి
యేండ్లు చెల్లినవాడు: చూ, స్థవిరుడు.

వర్ణోపలము. సం. వి. ఈ. పుం: చూ, వడగల్లు.

వర్ణుము. సం. వి. న్. న. 1: చూ, శరీరము;
2. మిక్కిలి చేక్కనిరూపము: చూ, సొండ
ర్యము; 3. కొలత: చూ, పరిమితి.

వఱ. దే. వి. మేర. (దనుక-దాఁక శబ్దములతోఁ
జేరినపుడు "నీ, కీవఱదనుక." శకాం. 5, ఆ.
81.) : చూ, నీమ. 1.

వఱకు. దే. అస్య. రూ-వరకు, దనుక-దాఁక,
వఱదాఁక. మట్టు. (సం). (వి.) పర్యంతము.

వఱగొడ్డము. ద్వ. వి (వఱ + గొడ్డగము.) వంకర
చూట. భల్లా. 4, ఆ: చూ, శబ్దము. 2.

వఱడు. దే. వి. 1. పెద్దబాతివక్క: చూ, స్పగా
లము; 2. ముదినక్క: చూ, స్పగాలము;
3. నక్క-భార. సభా. 2, ఆ: చూ, స్పగాలము.

వఱత. దే. వి. రూ-వఱతి-వఱద-వఱ-వఱ్ఱు,
పువాహము: చూ, వెల్లువ; 2. వఱు: చూ, వడి.

వఱతి. దే. వి. —వై.—

వఱద. దే. వి. —వై.— (పువాహమునకు -

వై. 5, ఆ. 28; భార. ఆర. 7, ఆ);
3. వర్ణాధిక్యముచే నియమమును దాటిపోతె
డు పువాహము, ముంపు, ములుగుడు:
చూ, వెల్లువ. 1.

వఱదగుడి. దే. వి. నూర్యాది పరివేషము: గాలి
గుడి, గుడి, గుడి యేట్టు, గుడును, పరిది-

(సం). - ఉపనూర్యకము, చక్రము, పరిధి,
పరివేషము-పరివేశము- పరివేష్టము, మండ
లము. తద్వి. - ౧. ఎల్లదిక్కులకు నడిమిచోటు

నకు. - అఱ, కుందకము, జొకారము, నడి,
నడిమి, నడు, లోంగడ, లోను. (సం). -

అంతరాళము, అభ్యంతరము, చక్రవాళము,
మండలము; ౨. నడిమిచోటునకు. - (చూ,
మండలము. 1.)

[10, స్కం. పూ-

వఱదవాఱు. దే. అ. కి. చూ, వెల్లిగొను. భాగ-

వలదాక. వా. అవ్య: చూ, వలదా.

వలదా. దే. వి. రూ-వలదా. వలదా. వా. 2, ఆ.

144: అదిత్యాగడు, క అ వు, కాటకము, నిట్టు, నెవ్వ, నాబి. (సం).- అనావృష్టి, అనగ్రహము. అనగ్రహము, వగ్రహము, ఖానుము, దుర్బిక్షము.

వలదా. దే. వి. వృద్ధ తపస్వి (అవ్య: చూ, నన్యాసి.

వలదా. దే. ఆ. కి. 1. పృథాకంఠే. భార.

దో. 4, ఆ: చూ, హవణిల్లు; 2. ఒవ్వ: చూ, సమృద్ధింఠే; 3: చూ, వ్యాపింఠే. పాండు. 3, ఆ. 138.

వలదా. వై. వి. చూ, రూ-వలదా-వలదా-వలదా

వలదా. దే. వి. బ. (వట్టులు + వట్టులు)

మిక్కిలి వట్టులు.

వలదా. దే. ఆ. కి. మిక్కిలి యెండు.

కళా. 8, ఆ. 252: చూ, కుష్మింఠే.

వలదా. వై. ద్. రూ- వలదా-వలదా-వలదా

పా. త: కాలమున. హరి, పూ 5, ఆ.

వలదా. వై. వి: చూ, వేగుజోము. స్ఫోటము.

వట్టియ. దే. వి. రూ- వట్టి. బీటిక: చూ,

నట్టు. దే. వి. 1. అతిశయము: చూ, హెచ్చే. 2;

2: చూ, వెల్లువ. రాహు. 8, ఆ. 168.

వట్టి. దే. వి: చూ, రూ-వట్టియ. [విరా 2, ఆ.

వట్టియ. దే. ఆ. కి: చూ, వెల్లిగొను. 1. భార.

వల. వై. వి. 1. చేపలబట్టు జాలము: ఊత.

ఊతు-ఊడు, కోల. (సం).-అనుగుణ్యము,

అనాయము, వరుంబము, వలపాలకము,

కోమాసిక, జాలకము, జాలము, జాలిక.

తద్భేదములు. చేపలబట్టువలలు: - అను

కువల; ఎడవల; ఎత్తెల; వుండేవల; కొండ

వల, గట్టె, గూడ; చోచ; డొంక వల;

తోపుడువల; దాటుడువల; దొడ్డివల; మక

రివల; చూపు; మింటముక్కిడివల; ములు

తారు; మెడవల; చెడల; సంగీతమనుకువల;

పన్నువల-సన్నవల. (సం).- అనునూ

తము, తేవణి; మఱిన్ని తిట్టియనువలకు.-

అడ్డకొడను, కొడను, గట్టె, తిట్టి, మఱిన్ని

చేపలబట్టివేయు బుట్టుకు.- చేపలబుట్టు,

కొడిమె-కొడివె, బుట్టు. (సం).-కుజేణి,

మౌరకము, మత్స్యధాని; మఱియు.-ఉంట

గాలము; గాలము-గాలాను, గోరుగాలము.

(సం).-బడికము, మత్స్య బంధనము;

1. మృగములు కుటులు మున్నగువాని: బట్టె

దువగురలు.- (ఎలికవల, ఏడువల, వుండే

టివల, దొడ్డివల, వందివల, లేటివల, వంకర

బోను, సవడిండువల మొ: చూ, వాగుర.);

2. కానుము. వై. 7, ఆ. 120: చూ, వలపు 2.

(చూ, కానుము 8-7-8-9); విరా 3. వృత్తియందు

వలను కల్పమునకు మీదివల్లములోపించగా

మిగిలిన రూపము. "వలకన్ను, వలకేలు." మొ.

వలకు. దే. వి. రూ-వలను, దిక్కు. హరి. ఉ.

3, ఆ. 149: చూ, హరిత్తు.

వలకుపు. దే. వి.-వై.- (కొలకుపువంటిది.)

వలతి. దే. వి. 1. ఆడుది: చూ, స్త్రీ; విరా.

2: చూ, సమర్థుడు. భార. ఉద్యో. 3, ఆ;

3. అధీవసు. భీమ. 3, ఆ: చూ, వళము. 1;

4. అనుకూలము. పా. 5, ఆ. 12: చూ,

స్నేహము. 1.

వలదోట. వా. వి: చూ, వనము. 2.

వలకట్టు. దే. ప. కి. (వలను + కట్టు) అనుకూల

పఱచే. కళా. 8, ఆ. 158: చూ సరివఱచే.

వలకడ. ద్వ. వి. (వలను + కడ) దక్షిణదిక్కు:

చూ, హరిత్తు. [తాపము. 2

వలకాక. ద్వ. వి. మస్మత్తాపము: చూ, సం

వలకాడు. ద్వ. వి: చూ, వలపుకాడు. పను. 4, ఆ.

వలకారి. ద్వ. విరా, వలపించేవాడు, వలపించే

నది. పాండు. 8, ఆ. 48.

వలక్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పాలకీకూర: చూ

సుమంగళ. [చూ, హిమాంశుపు.

వలకుగుడు: సం. వి. ఆ. పుం. చంద్రుడు

వలక్షము. సం. వి. అ. న. వి. రూ. -వలక్షము-
:చూ, వర్ణము. 8-౫; 8-౫-(౧).
వలగొను. దే. స. కి. (వలను + కొను): దావ
లింఁ-దావలింఁ, తిరిగివచ్చే, తిప్పురు,
వలచుట్టు, వలవలింఁ. (సం). -వర్ణదక్షిణింఁ.
(చూ, వేష్టింఁ) ప్రథమ: చూ, వీ. గు. 1.
వలగ్నము. సం. వి. అ. పుం. న: ఆవలగ్నము,
వలమే. దే. అ. కి. 1. వాసనగొట్టు. స్వా.
2, అ. 55: గుదాలింఁ, గుబులుకొను, బుగు
లుకొను; వై. స. క్రి. 2. కోరు. భార. అది.
3, అ: చూ, వాంఛింఁ, 3. =పల్. ఆభిలష్.
కామింఁ: చూ, సంభోగింఁ; 4. జలాదులం
బై కి. దేలింఁ, దానింఁ: చూ, వడఁబోయం.
వలచుట్టు. దే. వి. (వలను + చుట్టు) 1. వలగొ
నుట. వను. 5, అ. 28: చూ, వేష్టనము. 1;
2: చూ, వలగొను. వను. 5, అ. 28.
వలజ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. చేక్కనిచూపుగల
ఆడుది: చూ, స్త్రీ; 2. పుడమి: చూ, హరి
వి. (భూమి. 1.)
వలజము. సం. వి. అ. న. 1. వరిమడి: చూ, హరి
(వీయ. 2 (భూమి. 1-౪౨)); 2. వైరు: చూ,
సస్యము. 1; 3. ధాన్యపురాళి, మేలురాళి:
చూ, సంచయము. 1 (రా. 2); 4. పుర
ద్వారము: చూ, వాకిలి; 5. పొట్టాట: చూ,
హారము. 2 (యుద్ధము); 6. గానుగ: చూ,
వరరాజము; 7. సన్ననిచూపు: చూ, వీక్ష
ణము (చిన్నచూపు=దయలేనిచూపు.)
వలతి. దే. వి. చోటు. య. 2, అ. 98: చూ,
స్థానము. 1; 2. ఇల్లు: చూ, సదనము. 1.
వలదు. దే. వి. 1. ఆధిక్యము: చూ, వాచ్యే. 2;
వి. 2. ఆధిక్యము. సా. 1, అ. 11: చూ,
హేరాళము; వా. అవ్య. 3: య- వద్దు.
(సం).— (అవ్య): వి. “నీవురావలదు.”
వలదొర. ద్య. వి: చూ, మన్యకుడు. అని. 2, అ.
(ఇట్లువలరావలదు మొ.)

వలన. దే. అప. పంచమి విభక్తియందు వచ్చెడి
యొకానొక పరిత్యయము. [చూ, వర్ణక. 1.
వలనగ్రము. సం. వి. అ. పుం. వెలిచెప్పిట్టు:
వలనము. సం. వి. అ. న. 1. కంటిపాప తిరుగుడు:
చూ, వరజము. 7; 2. తిరుగుడు: చూ, సం.
చారము; పుం. 3. ఇట్టి: చూ, హరిణము. 1.
వలను. దే. వి. 1: చూ, రూ- వలకు. భార.
అర. 2, అ; 2: చూ, శకునము. 1. య. 2,
అ. 3; 3: చూ, పార్వ్యము. 2. భార. అది.
2, అ; 4: చూ, వెరవు. 1. ద్వి. రా. య,
కాం. 5: చూ, సామర్థ్యము. భార. అర.
2, అ; 6. పర్ణదక్షిణము. రా. బాల, కాం:
చూ, సంవృతము; 7: చూ, విధము. 1. భాగ-
4, స్కం; 8. ఒప్పదము. భార. దో. 4,
అ: చూ, సాందర్యము; 9. కుచిత్యము.
మార్క. 3, అ. 228; 10. ఆనుకూల్యము:
చూ, స్నేహము. 1; వి. 11. కుడి, దక్షి
ణము. భద్రా. 1, అ: చూ, హరిత్తు. 1;
12. యుక్తము. రా. కిష్కిం. కాం: చూ,
యోగ్యము. 2.
వలపక్షము. వా. మి. వి. న్యాయము ఎఱిగియు
వ్యతిరేకమగుట: పక్షపాతము.
వలవల. దే. వి. (వలను + వల) దక్షిణభాగము.
విజ్ఞా. అచా, కాల: చూ, వలను. 1.
వలవలగిలుక. దే. వి. రేఫము: చూ, వర్ణము. 1.
వలవలింఁ. దే. స. కి: చూ, వలగొను.
వలపు. వై. వి. 1. మదము: చూ, హామిక;
2. యువ యువతి సంభృతప్రేమ: చొక్క.
తగులము, తమకము, తమి, మచ్చిక-మచ్చి
కె- మచ్చిగ, మరులు, మేలు, విరాళ
ము-నిరాళి. (సం).— ఆకల్పకము, మోహ
ము, విమోహము; 3. కోరిక. భార. విరా. 2, అ:
చూ, వాంఛ; దే. వి. 4. వసి. రామా. 3, అ: చూ,
వాసన. 1; 5. గంధము. ఆం. భా. పర్ణ. 108:

చూ, వాసన. 1; వా. 8. దేవురింపు: వలభి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. (రూ- ప ల భి)
చూ, వాచేగడము.

చలపుగొను. వా. అ. కి. 1. మోహమునొందు:

చూ, మేలుపడు. మేల్పడు; తద్వి - విమో
హించు; 2. దేవురించు: చూ, వాచోరు.

చలపుకల్తెయ. వై. విణ. రూ-చలపుకల్తె. కాము
కి: చూ, స్త్రీ.

చలపుకల్తె. వై. విణ. —వై.—

చలపుకాడు. ద్వ. విణ: రూ-చలకాడు. ఇచ్చే

గలవాడు, తనుకి, మత్తి కాడు, మేలువా
డు. (సం).— అనుకుడు, అభికుడు-అభి
కుడు, అభిపుడు, అలొలుడు, కటారుడు,
కమనుడు, కమరుడు, కమిత-కమిత్యుడు-
కమ్యుడు, కరుడు, కాంతారుడు, కామ
చారి, కామనుడు, కామయిత, కామలుడు,
కామి, కామకుడు, గర్జనము (గర్జనుడు),
గృహ్యువు, చంచలుడు, చవలుడు, చుంబ
కుడు, మోహితుడు. తద్వి. — ౧. కామ
పీడితునకు (సం).— కామపీడితుడు, కామ
తురుడు-కామర్తుడు, కోమలుడు, కాలే
యకుడు, గదయిత్తువు; ౨. దాసినికామిం
చేవానికి (సం).— కుండకీటుడు; 3. పర
స్త్రీ రతునకు. (సం).— క్షేత్రియుడు; ౪.
విమోహితుడు.

చలపుకీలు. వై. వి (వై. 7, ఆ. 175): గనయ
ము, పోకముడి. (సం).— ఉచ్చయము.

కూర్చిక, నీవి, నీవీబంధము, వస్త్రగ్రంథి.
చలపుమోచరి. దే. వి. గంధవహుడు. అచ్చ.

బాల, కాం. 8: చూ, వాయుభి.

చలపురాయడు. వై. వి: చూ, మన్మథుడు.

చలపురుగు. దే. వి. తేలు: చూ, పృథ్వికము. 1.

చలపులాడు. వా. అ. కి. (బాగునడుటకై)

దేవురించు: చూ, వాచోరు.

చలవిటాకు. దే. వి: చూ, లోప. 5.

1. కొణిగ, ముంజోరు: చూ, సదనము. 1;

2. చంద్రకాల: చూ, సదనము. 1.

చలభిత్తు. అం: చూ, తానములు (గహీనతానములు)
చలమానము. సం. విణ. 1. తిరుగుచేన్నది. తద్వి.

తిరుగునది అనుటకు. — ఇం గ ము, చరము,
చరాచరము, చరిష్టువు, జంగమము, జగత్తు;
త్రోచము; 2. చ రిం చే చే న్న ది: చూ
వలితము. 1—౬.

చలము. దే. వి. 1. విస్తారము: చూ, హేరా
ళము; 2: చూ, స్థూలము; విణ. 3: చూ,
స్థూలము. 4. శివ. ఉ. 2, ఆ.

చలమరి. దే. వి. (చలన + మర్) 1. దక్షిణా
వర్తకంఖము, విష్ణుకంఖము: చూ, సంకు. 1;
2. కంఖము: చూ, సంకు. 1.

చలమరితాలపు. దే. వి. కంఖపాణి. పొందుచు,
ఆ. 135: చూ, విష్ణువు. 1.

చలయము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1. కడియము:

చూ, భూషణము. 2-3, ౪; పుం. 2. కుండ
లాకాగము: చూ, పృత్తము. 5: 3. కంక
మాల, మెడపడ: చూ, కూపణిక. 2 (భూష
ణము. 2); వా. 4. గండమాల: చూ, వర్ణ
ము; 5. ఒకానొక యెముక: చూ, కల్యము. 1;
విణ. 6. గుండగిని: చూ, పృత్తము. 5;
అం. 7: చూ, దండపూహములు. [వృత్తము

చలయితము. సం. విణ. చేట్టబడినది: చూ, సరి
చలయు. వై. ఆ. కి. 1. చలయితమును. చంచ.

వా. 2, ఆ. 235; దే. ఆ. క్రి. 2. ఇష్టమును
భార. అశ్వ 4, ఆ.: "ఇదిచలయునాశివలవడు."

చూ, పన్నుతించు; 3. కోరు: చూ, వార
భించు; 4. అవశ్యకమును. స్వా. 4, ఆ. 20;

5. యుక్తమును: చూ, గరిపడు. 2; 6. విహీ
తమును. (ఈయర్థమందిది విద్యాద్యర్థకముయొ
విధి ని పే ధ ము ల ను చెలుపును.); వా

7. పార్థివము స్వా. 3, ఆ. 140: చూ

స్తుతింఁచే. వా. 8. కాసింఁచే. చూ, వెలఁచే.
("కావలయు, రావలయు, పోవలయు,
మానవలయు, మనవలయు, వేడుకొనవ
లయు, తినవలయు, పెట్టవలయు, కొట్ట
వలయు, తిట్టవలయు" ఇత్యాది.)

వలరాచేపని. ద్వ. వి. గ్రామ్యధర్మము. నీలా. 1,

ఆ: చూ, సంయోగము. [రా. 4, ఆ. 220,

వలరాజే. చై. వి: చూ, వలపురాయఁడు. ఉ,

వలరాజేతల్లి. ద్వ. వి: చూ, లక్ష్మి. 1.

వలరాజేనూఁడు ద్వ. వి: చూ, శివుఁడు.

వలఁతేఁడు. చై. వి. 1: గాలికాఁడు, జోల

కాఁడు, జోలరి, తీవరుఁడు, తూలి, తూలి

కాఁడు, పట్టపువాఁడు, పెనుమీనువేటరి,

బోయ, నూలికాఁడు. (సం).- కుప్పిని, కైవ

ర్తుఁడు, ఛోటి, జాలికుఁడు, తీవరుఁడు,

దానుఁడు, ధీవరుఁడు; 2: చూ, వలరాజే.

వలవంత. ద్వ. వి. మన్మథవృధ. ఉ, హరి. 7,

ఆ. 193: చూ, సంతాపము.

వలవమి. వా. వి: ఒల్లఁబాటు, ఒల్లమి. (సం).-

నిరఁజేక్షము, నిరాకము, నిస్పృహము,

నైరాశ్యము, నైస్పృహ్యము.

వలవల. దే. వి. 1. ఏడ్చుటయందగు ధ్వన్యను

కరణము. అని. 2, ఆ. 88: చూ,

హూహూ; 2. వ్రాలుటయందగు ధ్వన్యను

కరణము: చూ, హూహూ.

వలవలన. దే. విణ. వదలివది: (సం).- విశిర్ణము.

వలవాఁడు. దే. వి. 1: చూ, వాగురికుఁడు;

2: చూ, వేటకాఁడు.

వలస. చై. వి. పరదేశ. 1. రాజోపద్రవాదులచే

దేశము విడిచి పరదేశమునకుఁబోవుట; వా.

2. చిన్న ఊరు: చూ, నీను. (1) (దేశములు.)

వలసతియు. ద్వ. ఆ. కి: వలసపోవు.

వలసపోవు. ద్వ. ఆ. కి. —చై.—

వలసినది. దే. విణ. కోరఁబడినది, పీయము:

అం, భా. త్ప. 94: చూ, వాంఛ.

వలాక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూబలాక.

వలాసకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కోయిల: చూ,

సాఁకుడుపులుఁగు; 2. కప్ప: చూ, హరి. 12;

3. ఇప్ప: చూ, సుమంగళ; 4. కింజల్క

ము. తామరపూల దారము: చూ, సహస్ర

పత్రము.

వలాహకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, రూ

బలాహకము. 1; 2: చూ, రూబలాహకము. 2;

3. కొండ: చూ, పర్వతము; అం. 4: చూ,

రథ్యములు. [చూ, సురారి (రాక్షసుఁడు 1.)

వలాహకుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. రక్కసుఁడు:

వలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, రూ-వలి. 1;

2: చూ, రూ-వలి. 2; దే. వి. (1) జేలులు,

అప్ప. నుం, కాం. 28: చూ, కైత్యము. 1;

(2). రూ-వలిమిరి. కంపము: చూ, లోలము.

1-ం; (3). గాలి: చూ, వాయువు; విణ.

(4). శీతము. వసు. 3, ఆ: చూ, కైత్యము. 2.

వలికి. దే. వి. 1. బెగ్గురు: చూ, సారసము; 2. రూ

ఒలికి: చూ, శ్రీకానము.

వలికిరి. దే. వి. చూట: చూ, శబ్దము. 2.

వలిగొను. దే. ఆ. కి. 1. వేలిగొను: చూ, కై

త్వింఁచే; 2: చూ; వడఁకు. 2.

వలితండి. దే. వి. ఆకసము: చూ, నురవర్తము.

వలితము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, రూ-వల్లి

తము; విణ. 2. చొట్టఁబడినది: చూ, సంవృత

ము; 3. చలనము నొందినది. (చూ, వి. లోల

ము. 1.); లాలితము—(తె. పు).—చిత్తరము.

తద్వి. —౩. కదలునది అనుటకు. —కంపనము—

శంప్రము, కలుషము, చంచలము, చటులము,

చపలము, చరము, చలనము, చలాచలము,

చికురము, తగళము, నిస్తలము, పరిష్టవము—

పారిష్టవము, లోల; (చూ, వేపధువు, లోల

ము. 1.); ౨. కదలినది. —ఉత్తప్తము. (తె).—

చిందిలి; 3. కదలింపఁబడినది. —(చూ, వేల్లి

తము. 1.); ౪. కడలిపోయినది. — పరిగణి
తము; ౫. వణకునది. — (చూ, వేపపువ్వు);
౬. చలించేచేన్నది. (చూ, వలమానము, 2);
అం. 4: చూ, ఊరూక్రియలు; 5: చూ, కరణ
ములు; 6: చూ, ఆకాశమండలములు.

వలితసంచరము. అం: చూ, ఆకాశమండలములు
వలినాడు. సం. విణ. రూ—వలిఘడు. ముదిమిచే
ముడుతలుగల శరీరమువాడు.

వలిపని. దే. వి. కైత్యోనచారము. నీలా. 3, ఆ.
వలిపము. దే. వి. రూ—వల్పము. వెలిపము. 1. సన్న
ని తెలుపుబట్ట పా. 2, ఆ. 51: చూ, పస్త్ర
ము; 2. మడుగుబట్ట. వికృ 1, ఆ 138:
చూ, పస్త్రము; విణ. 3. పరిశుద్ధమైనది.
లక్ష్మీ. 3, ఆ. 88. రూ—వల్పము—వెలిపము.
చూ, సమీచీనము. 3; 4. తెల్లనైనది. పా.
2, ఆ. 47. రూ—వల్పము—వెలిపము: చూ,
వర్ణము. 8-౫. (౧). (వృత్తియందు అంత్య
వర్ణము వికల్పముగలోపము. “వలిప వెన్నెల
లోన” పా. 2, ఆ. 48; “వలిప చెంగావి
పావడ.” శకాం. 3, ఆ.)

వలిపిరి. దే. వి: చూ, వలి. (1)-(2).

వలిపిరిగొట్టు. దే. విణ. 1. వడంకువాడు (చూ,
కంపనుడు—కంపుడు); వా. 2: చూ,
వాపిరిగొట్టు.

వలిసె. దే. వి: చూ, వలిపము. 1.

వలిథము. సం. వి. అ. పుం. అడుదాని కోక
కుచ్చెళ్లు: చూ, వలి. 2.

వలిఘడు. సం. విణ. వలుగులవాడు.

వలిమల. ద్వ. వి. నుంచేకొండ. య. 4, ఆ.
48: చూ, పర్వతము.

వలిమలకూతురు. ద్వ. వి: చూ, పార్వతి.
అంధృ, పదా. ను. 11.

వలిమల్లుడు. ద్వ. వి: చూ, శివుడు.

వలిమిడి. దే. వి. పశువులకాలిమడమలకోగము:
చూ, పశుకోగములు.

వలిమిరి. వా. వి: చూ, రూ—వలి. 2.

వలిమొలక. దే. వి. భీముడు: చూ, వృకోదరుడు.

వలియు. దే. ఆ. కి౧ 1: చూ, సన్నగిలు. వారి.

పూ. 7, ఆ. 2. బలహీనముగు. వారి. పూ.
రి, ఆ. 128; ఎత్తుపడు—ఎత్తుపడు, కుంటి
వాలు, చీకాకుపడు, జీష్ణోకొను, దయ్యం—
దయ్యం, నులియు, ఓటువోవు, పెండుపడు,
ముట్టబడు, లేపలేకపడు: (“చూ, సన్నగిలు.”)

వలిరుడు. సం. విణ. రూ—వలిరుడు—వలిరుడు,
మెల్లకంటివాడు: చూ, రేచీకు.

వలివెలుగు. దే. వి. రూ—వలివెల్లు. చంద్రుడూ
వను. 4 ఆ: చూ, సీమాంకువు.

వలివెల్లు. దే. వి. —పై. — స్రవనము. 1.
వలీకము. సం. వి. అ. ౪. ఇంటిచూరు: చూ,
వలీనకము సం. వి. అ. పుం. శేతకి: చూ,
నూచీ పుష్పము (మొగలి.)

వలీనము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వలపురుగు.

వలీముఖనారికేళన్యాయము. అం. కోతి కొబ్బరి
కాయపైనుండి పడఁవోయుటయేగాని తిన
లేదనునీతి.

వలీముఖము. సం. వి. అ. పుం. తఱుల మోర
మెకము: చూ, వానరము.

వలీసంగము. సం. వి. అ. పుం. 1. కకాగ్రము,
కొరడాచివర; 2. కోతి సంగము: చూ,
సంయోగము; 3. పుట్ట మూల: చూ,
వల్మీకము. 1. (వలీసంగము అనియు.)

వలుద. దే. విణ. లావు: చూ, స్థూలము. 4.

వలుకు. దే. వి. రూ—వళుకు. శుభకార్యాదుల
యందిచ్చెడు ఫలాదుల బహుమానము: తగవు.

వలువ. దే. వి. (రూ—వలువము—వలువు—వలిపము—
వలిపె—వల్పము—వల్ప—వల్పము) 1. సన్న
పస్త్రము: చూ, పస్త్రము; 2. బట్ట: చూ,
పస్త్రము.

వలువము. దే. వి. —పై. —

వలుపు. దే. వి: చూ, వలువ. 1. కళా. 8, ఆ. 228.
వలె. దే. దృ. 1. పలయున్ అనుదానికాదేశము;

2. ఉపమానాచకము: పోలె. రుక్మి. 2, ఆ. 83.
వలెవాటు. దే. వి. (రూ-వల్లెవాటు-ఒలెవాటు-
ఒల్లెవాటు) 1. వల్లెయొక్క వాటువంటి
వాటు; 2. వల్లెవాటు గామెలి బెట్టి వైచేకొనిన
యొత్తనీయము. పొందు. 1, ఆ. 198: చూ,
వస్త్రము.

వల్కము. సం. వి. ఆ. న. రూ- వల్కలము,
1. చెట్టు మీది నట్ట: చూ, శకలము. 1
(బెరడు. 1.); 2. చట్ట నార: చూ, వల్క-
లము. 1; 3. లవంగపుఁబట్ట: చూ, వరాంగ
కము; 4. తునియ: చూ, శకలము. 4;
5. వక్క: చూ, వీయె.

వల్కలము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1. చెట్టు
మీదిపట్టనార: రూ-వల్కము, శకలము.
(తె)-వీన, నారలు, పొత్తి: (చూ, శక
లము. 1; బెరడు. 1); పుం. 2: చూ,
లాడ్డుగు*; 3. నారవీర: చూ, వస్త్రము.

వల్ల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ-వాగె: చూ, వాగియ.
వల్లనము. సం. వి. ఆ. న: చూ, వలితము.

వల్లితము. సం. వి. ఆ. న. రూ-వలితము.
1: చూ, ధారలు (చూ, వాయము); ఆం. 2:
చూ, పరీచారములు; 3: చూ, అశ్వధారలు.

వల్లపు. సం. వి. ఆ. న. 1. తెప్పమీది వెం
డుక: చూ, వెండుక. 1; పుం. 2. మేక
పోతు: చూ, మేషము. 1; 3. మార్దవము,
మృదువు, మెత్తన: చూ, సుమహరము. 2;
విణ. 4. చేక్కనిది: చూ, పృద్ధము.

వల్పు. వై. స. కి: చూ, రూ-వంపు. 1-2;
దే. ఆ. కి. 3: చూ, రూ-వలపు. 1.

వల్ల. దే. విణ: చూ, రూ-వలుద.
వల్పుము. దే. వి, విణ: చూ, రూ-వలువము.

వల్పు. వై. వి: చూ, రూ-వలపు. 1-2; దే. వి.

3: చూ, రూ-వలపు. 3. [కము. 1.

వల్మికము. సం. వి. ఆ. పుం, న: చూ, రూ-వల్మిక
వల్మికపాదుడు. సం. విణ: (తె).—పుట్టకాతి
వాడు, బోదకాలివాడు. [మక్షిక.

వల్మికమక్షిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఈగ: చూ,
వల్మికపునస్సంభవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. సుర
లోకముననుండు వాచ్యాయనముని: చూ,
సన్యాసి.

వల్మికము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1: రూ-వల్మిక
కము, ఇంద్రమూర్ధము, కారుజము, మలకము,
కూటము, కృమితైలకము, కోలకము-భోలి
కము, కిమితైలము, భేలకము, నామత్త,
నామలూరము, నామలూరువు. (తె).-చిలవ
టెంకి, నేలబువి, పాముబిడారు, పుట్ట,
పుడమిచెలి, మడుగు-మడుపు. తద్వి. —
పుట్టమాలకు. వలీనంగము; 2. యోని
పుట్ట-లింగపుట్ట మొదలగు వ్యాధి: చూ,
హనువు. 4 (రోగము. 1).

వల్మికకించి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పుట్టచెయ్యి,
పుట్టకమ్మ*: చూ, కించి.

వల్మికనంభవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వాల్మిక
ముసి: చూ, సన్యాసి. [త్రి]

వల్ల. దే. అప. 1: చూ, రూ-వలన. స్వా. 2, ఆ.
10; విణ. 2. అనుకూలము. పా. 1, ఆ. 78:
చూ, న్నహము. 1.

వల్లకము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-వల్లక,
వల్లకాడు. ద్వ. వి. (వల్లడి + కాడు) 1: చూ,
శ్మకాసము. కాశీ. 7, ఆ. 189; వా. విణ.
2. నానావిధముల పాడుచేయఁ బడినది.

వల్లకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-వల్లకము-
1. వివంచి: చూ, వీణె; 2. అందుగు*: చూ,
సల్లకి.

వల్లడి. దే. వి. 1. అకారణమైన ఆపద: చూ, విశ
త్తు; 2. కొల్ల: చూ, పొరణము. 1.

వల్లడికాడు. దే. వి. 1. అకారణమైన అపద
చేయువాడు: చూ, హింసకుడు; 2. కొల్ల
పెట్టువాడు: చూ, హాసకుడు. 1.

వల్లన. వా. వి. (వేదములో నగువాని) వల్లించుట:
చూ, రువ్వు. 2. ప్రసరి: చూ, సాహిణి.

వల్లభపాలకుడు. సం. వి. అ. పుం. గుట్టుపుం. 1.

వల్లభము. సం. వి. అ. పుం. 1. మేలుజాతిగుట్ట
ము: చూ, బాయము; వి. 2. అనురాగము
గలది: అనురక్తము, ఇప్తము, తరళము, పిరి
యము, ప్రేప్తము, మనసు, మనస్సు, రక్త
ము. (తె).—బాతి-బాతి; 3. కోరబడి
నది, అభిప్సితము: చూ, వాంఛ.

వల్లభాయితము. అం: చూ, సంయుతవాస్తవములు.

వల్లభుడు. సం. వి. 1. ప్రియుడు: చూ,
పామి. 2; 2. అధిపతి: చూ, స్వామి. 2.

వల్లము. దే. వి. పరహితకాలే. రూ-వల్లవము.
హంస. 1, ఆ: చూ, సంచి (బాలియ).

వల్లరము. సం. వి. అ. న. 1. ఈరము: చూ, వీరు
ధము. 1; 3: చూ, కాద్యలము. 1.

వల్లరసి. దే. వి. ఒకచెట్టు: చూ, వృక్షము.

వల్లరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. చిగిరించిన లేత
కొమ్మ: చూ, కాఖ. 1; 2. మంజరి: చూ,
స్తబకము (పూగత్తి); 3. తీగ: చూ, వృక్ష
ము; 4. చెంచువాండ్ర డ్డత్రము; 5. వేపు
డు పిండి: చూ, సాదము. (1)

వల్లవిభావ. అం: చూ, వంచముపాదవజ్రవిభావ.

వల్లవుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. గొల్లవాడు:
చూ, వేగిడు; 2. రూ-వల్లవుడు: చూ,
నూనకారుడు; 3: చూ, వృకోదరుడు.

వల్లి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తీగ: చూ, వల్లరి. 3;
2. పుల్లబచ్చేలి: చూ, హిలహాచి (బచ్చే
లి); 3. కైవర్తి: చూ, హరిత (మస్తక
ము. 1); 4. ఓమము: చూ, వాము. 2 (య
వాని. 1); 5. వల్లియను పువ్వు; 6. వల్లె.
వల్లి దేవసేనయను పేర్లుగల నుబ్బివృక్ష

శ్వరునిభార్యగర్భిణిలో నొకతె: చూ, సహ
భర్తృణి (భార్య); అం. 7: చూ, గమకములు.

వల్లించే. దే. స. కి. 1. వల్లవేయు; అం. ప్రే.
2. వల్లవేయుచే: చేసివించే.

వల్లిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, శ్రీవల్లి.*

వల్లికము. సం. వి. అ. న. పగడము. : చూ,
నూలోచ్చయము (రత్నములు. ౪)

వల్లికరజము. సం. వి. అ. పుం. కోతివత్స
కాగ్రసుగు: చూ, కాదస్సుము.

వల్లిగము. దే. వి. బొక్కెనమీడియినవలయము.

వల్లియ. దే. వి. రూ-వల్లె. వింటినారి: చూ,
స్థావరము. 1. [చూ, బచ్చేలి.

వల్లిసూరణము. సం. వి. అ. పుం పుల్లబచ్చేలి:

వల్లిబము. సం. వి. అ. న. మి ర్యా ల చెట్టు:
చూ, క్యామము. 2.

వల్లువము. దే. వి: చూ, వల్లము. ఆము, 8. ఆ.

వల్లురము సం. వి. ఆ. స్త్రీ, ఆ. పుం, న.

1. ఎండిన మాంసము: చూ, శుక్తము. 1; న.

2. పండి మాంసము: చూ, శుక్తము. 2;

3. కివుని వాస్తవము: చూ, వాస్తవము. 1; పుం.

4. అడవి నేల: చూ, హరి (ప్రియ. 2 (భూమి. 1.);

5. అగ్ని: చూ, వహ్ని. 1; 6. మందు: చూ,
విషము. 6 (మందు.)

వల్లె. దే. వి. 1. తగులు. హరి. 4, ఆ. 308: చూ,
నూత్రము. 1; 2. పరుణుని పాళము; 3. చెప్పి

నది మరలకలెప్పట: చూ, పెండియు; అన్య.

4. అంగీకారార్థకము: చూ, సమ్మతి. 1; వై.

వి. 5. వల్లి: చూ, వల్లి. 6.

వల్లెకోక. వా. వి. నాగులకోక: చూ, వస్త్రము.

వల్లెతాలుపు. దే. వి. రూ-వల్లెతాల్పు: చూ,
వరుణుడు.

వల్లెతాల్పు. దే. వి. —వై.—

వల్లెవాటు. దే. వి: చూ, రూ—వల్లెవాటు—

ఒల్లెవాటు—ఒల్లెవాటు. కళా. 8, ఆ. 158-

వల్స. దే. వి: చూ, రూ-వలస. (సన్న బట్టకు-
య. 2, ఆ. 98.)

వల్సము. దే. వి. — వై.—

వళ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఆడేనుగు: చూ,
హస్త; 2. గొడ్డుటావు: చూ, ధేనువు;
3. ఆవు: చూ, ధేనువు; 4. కూతురు: చూ,
నూన. 1; 5. పెండ్లాము: చూ, భార్య;
6. ఆడుది: చూ, స్త్రీ; విణ. 7 లోతువై
నది: చూ, వళము. 5. [రాడువాడు.

వళంబడు. సం. విణ. లోతువై నట్లు మాట
వళక్రియ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. వళముచేసికొనెడు
మంత్రతంత్రాదికర్తము, వళికరణముంత్రము.
వళత్వము. అం: చూ, సిద్ధులు.

వళపటచే. మి. స. కి: (మి) అధీనముచేయు,
స్వాధీనముచేయు. (తె.).— అప్పగించే,
అప్పననేయు, అవరించే-అల్పరించే, ఒప్ప
గించే, ఒప్పననేయు, ఒప్పించే. (“చూ,
స్వాధీనము చేయు.”)

వళము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వసము. లోతువ:
చూ, స్వాధీనము. తద్వి.-మారీభక్తు - మారీ
బక్తు; 5. కోరిక: చూ, వాంఛ; 3. వ్రీభు
త్వము: చూ, స్వారాజ్యము; 4. శక్యము:
చూ, సాధ్యము. 2; విణ. 5. లోతువై నది,
వళ: చూ, స్వాధీనము.

వళవర్తి. సం. విణ: చూ, విధేయుడు.

వళాలోనము. సం. వి. ఆ. న: చూ, తుట్టగొడుగు.
వళి. సం. విణ (వ. ఈ. వ) 1. లోతువై నవా:
డు: చూ, స్వాధీనుడు; 2. ఇందియ నిగ్ర
హము గలవాడు.

వళికము. సం. విణ: చూ, కూనము. 1.

వళిత్వము. అం: చూ, సిద్ధులు.

వళిరము. సం. వి. ఆ. న. రూ-వసరము. 1. ఇం
దువ్వ: చూ, లవణము. 1; 2. గినియ, కిటి
య: చూ, శరీరవక్త్ర; 3. నీటిబొట్టు: చూ,

బొట్టు. 6; పుం. 4. ఉత్తరేను*: చూ, తై
రికము; 5. గజపిప్పలి*: చూ, పిప్పలి. 1-2.
వళిరుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, నూర్చుడు.

వళివృసంహిత. అం: చూ, సంహితలు.

వళివృసగోత్రము. అం: చూ, గోత్రము. 13.

వళివృస్మృతి. అం: చూ, మూలస్మృతులు

వళివృడు. అం: చూ, మహర్షులు.

వళికము. సం. విణ. ఏనుగు: దిన్న వెలగవండు
వలె కూనవస్తువు: చూ, వస్తువు. 1.

వళికరణము. సం. వి. ఆ. న. 1. మందుమాకుల

చేత లోతువగాఁజేసికొనుట; అం. 2: చూ,

తానములు (స-రి-హీనతానములు); 3. ఒకా
నొక మంత్రప్రయోగము: చూ, ఉపవిద్యలు.

వళికరించే. సం. న. కి: మందుమాకుల చేత
లోతువగాఁజేయు. [వై నది; పరీక్షియు.

వళ్యము. సం. విణ. మందుమాకులచేత లోతు

వశ్యుడు. సం. విణ: ఆశ్రయించు, ప్రణేయించు,

వశనెస్థితుడు, విధేయుడు, వినయుడు

వశ్యోపధము. సం. వి. ఆ. న: (తె.).-పెట్టుమందు

వపట్కర. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకానొక

చూత: చూ, చూత; 2: చూ, సంపాదకుడు;

3. ఒకానొక వాద్యము: చూ, స్వరము. 2

వపట్కారము. అం: చూ, తానములు (ని-గ-

హీనతానములు.)

వపట్కృతము. సం. విణ. అగ్నియందు వేల్చుట

దిన హవిస్సు: చూ, సాదము. (1)

వస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. కడుపులో బొడ్డు

కిందనుండెడి యల్లిపారవంటి కొప్పు:

చూ, వప. 1; వై. వి. (1).-వచా. రూ-

వజీ. (సం).-మార్పి, లోతుళ: చూ, విష.*

వసంతముతువు. అం: చూ, వసంతము. 5.

వసంతకడిమి. ద్వ. వి. ధూళికదంబము*: చూ,

హలిప్రియుము. [(అంగము. 3.)

వసంతకము. అం: చూ, రాగాంగములు

వసంతకుసుమము. సం. వి. ఆ. పుం. విరిగి*:
చూ, శ్లేష్మతకము.

వసంతకుసుమాకరము. అం: ఒకానొక దివ్యోష
ధము. [సా:కుడుపులుగు.

వసంతభూషి. సం. వి. న్. పుం. కోయిల: చూ,

వసంత తిలక. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("త-భ-
జ-జ గగములు. కిముతి. గరభందస్సు") (దీనినే
సింహాన్నతము, ఔద్ధర్వణము, శోభావతి,
మధుమాధవి యనికూడనందురు.) ("శ్రీరామ,
సూర్యకు, ల-సింధు, సుభాంశు-సామ్య.")

వసంత తిలక భాణము. అం: (ఈ భాణము పర
దాచార్యుడు వ్రాసెను): చూ, కావ్య
నాటకములు.

వసంతమాతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. సురతము:
చూ, సంయోగము; 2. వంచమస్వర ధ్వని:
చూ, స్వరము. 2; 3. కోయిల: చూ, సా:
కుడు పులుగు; పుం. 4. మాతము*: చూ,
సహకారము (చూమిడి.)

వసంతదూతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పాదిరి*: చూ,
స్థాలి. 2; 2. గచ్చే*. చూ, సోమరాజి;
3: చూ, వసంతమల్లిక*: 4. పాటల*: చూ,
సగ్ర; 5. పూలగురివెండ: చూ, శ్వేతపాకి.

వసంతదుగ్ధము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వసంత
దూతము. 4.

వసంతమల్లిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. వసంతదూతి,
ఒక రకముమల్లె*: చూ, వసంతి. 3.

వసంతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, ఋతువు
లు. (చైత్ర, వైశాఖమాసములు): చూ, మాస
ద్వయము; 2. ఒకానొక రాగము: చూ, స్వ
రము. 2. (చూ, అంగము కివసంతకము);
3. కల్ల పెసరి*. చూ, పెసర; అం. 4: చూ,
జన్యతాళములు; దే. వి. (1) కనుపు నున్న
ము కలిపిన యెఱ్ఱని నీళ్లు. చూ, సలిలము.

వసంతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. ఇల్లు: చూ, సదన
ము. 1; 2. ఉనికి: చూ, స్థానము. 1;

3. రేయి: చూ, రాత్రి; 4. ఋద్ధాలయము:
చూ, సదనము. 1; 5. పుట్టువు: చూ, సంభ
వము; దే. వి. (1) సౌఖ్యము: చూ, సంతో
షము; విణ. (2) సౌఖ్యకరము.

వసనము. సం. వి. ఆ. స. 1: చూ, వసతి. 2;
2: చూ, వస్త్రము.

వసనాభి. వా. వై. వి. =వత్సనాభ: చూ, నాభి.
వసవడు. వై. అ. కి. (వసము + వడు.): చూ,
వసపోవు.

వసపోవు. ద్వ. అ. కి. (వసము + పోవు) (పాం.
చా. 2, ఆ.) కక్యమగు: చెల్లు, తీరు, పోలు,
వసవడు.

వసము. వై. వి. =వశ. 1. స్వాధీనత. భార.
విరా. 3, ఆ; వారి. ఉ. 3, ఆ. 127: చూ,
స్వాధీనము; విణ. 2. ఆధీనము. వారి. పూ.
5, ఆ: చూ, వసము. 1; 3. కక్యము. వారి.
పూ 3, ఆ: చూ, సాధ్యము. [వేసెడు కొయ్య.
వసల. దే. వి. రూ-వసలా. కొయ్యకు అనుకు
వసలా. దే. వి. —వై. — [చూ, సదనము. 1.
వసార. దే. వి. రూ-వసారా. వంచోడి, వంచే:
వసారా. దే. వి. —వై. —

వసి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. ఉనికి: చూ, స్థానము. 1;
వై. వి. (1) కొన చెక్కిన కొయ్య;
(2) మీఁదు మొనగా నాటిన మేకు: చూ,
కులము. 4; (3) ముల్లు (ఇదే కొట్టు).
అం, భా. ద్వ. 218: చూ, నితాగ్రము; దే.
ఉప. (4) మిక్కిలి. (క్రియకుముందు వసి
మాల వసివాడు వసిచాటు. విశేష్యమునకు
ముందు విశిత్తుకు మొ)

వసించు. సం. అ. కి. వాసము చేయు: రూ-
వాసించు, అధివసించు, నివసించు. (తె) —
ఇమ్మకొను, ఉండు, కాపురించు, కొఱులు,
నడగొట్టు, నిలువొల్పు, వేంచేయు.

వసిగొను. దే. అ. కి. పూచు: చూ, సమకట్టు. 2.
వసిరము. సం. వి. ఆ. స: చూ, రూ-వశిరము.

వసివాళ్లు. దే. వి. బ. (వసివాడు+లు) మిక్కిలి
వాడుటలు: కనుగందులు.

వసిష్టసంహిత. అం: చూ, తంత్రములు.

వసిష్టసగోత్రము. అం: చూ, గోత్రము. 3.

వసిష్టాడు. అం. 1: చూ, గోత్రము. 18;
2: చూ, సన్యాసి; 3: చూ, కాస్త్రప్రవర్త
కులు; 4: చూ, బ్రహ్మలు.

వసుంధర. సం. వి. అ. స్త్రీ. నేల: చూ, భూమి. 1.

వసుకము. సం. వి. అ. న. 1. చేవులువ్వ: చూ,
లవణము. 1; పుం. 2. జిల్లేడు. *: చూ, విక్తి
రణము. 2; 3. తెల్ల జిల్లేడు*: చూ, విక్తిరణము. 2;
4. బకపుష్పము*: చూ, శ్రీనల్లి; 5. ఒకా
నొకతీరగ*: చూ, పృథ్వి.

వసుఖేటము. సం. వి. అ. న. ఒకరకము డాలు:
చూ, హరిగ. [చూ, కావనబర్పర.

వసుగంధిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. కుక్కనాయంట*:
వసుగర్భ. సం. వి. అ. స్త్రీ. వైడిమోలాలు: చూ,
భూమి. 1. [మహాదేవ, అనుధారిణి.*.

వసుచ్చిద్ర. సం. వి. అ. స్త్రీ. మహామిద,
వసుద. సం. వి. అ. స్త్రీ. చూ, రూ-వసుధ. 1.
వసుచేవుడు. సం. వి. అ. పుం. కృష్ణుని తండ్రి:
అనక దుందుభి.

వసుధ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. రూ-వసుద. నేల:
చూ, భూమి. 1; అం. 2: చూ, వృత్తము. 1.
(ఒక్కొక్కపాదమునకు రెండు సగములు.
6వ ఛందస్సు.)

వసుధర్మిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. లెంట, పృథ్వికము:
చూ, స్థూలూచ్చయము. 1 (రత్నములు. 12-3.)

వసుధానగరము. అం. చక్రిను సముద్రమున
నుండు పరుణునిపోలు. [చూ, భార్య. ౪౦.

వసుధార. సం. వి. అ. స్త్రీ. బుద్ధుని పెండ్లాము:

వసువాసుకము. సం. వి. అ. పుం. రాచేజిల్లేడు *:
చూ, విక్తిరణము. 2. [చూ, శ్రీనల్లి.

వసువట్టము. సం. వి. అ. పుం. బకపుష్పము*:

వసుబంధులు. అం: చూ, విశ్వేదేవులు.

వసుధ. సం. వి. అ. స్త్రీ. పునర్యసునక్షత్రము: చూ,
సత్తు. 1 (రిక్క. 2.)

వసుమతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, వసుధార: అం. 2: చూ, వృత్తము. 1. (ఒక్కొక్క
పాదమున ఒకతగణము, ఒకసగణము. 6వ
ఛందస్సు.)

వసుల. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, వేశ్య.

వసులపాతల. దే. వి. ఒకానొక పందెపు కోడి
పుంజో. సా. 2, అ. 128: చూ, పుంజో.

వసులు. దే. అ. కి. తొలఁగు: చూ, విరియు. 5.

వసువు. సం. వి. ఉ. న. 1. బంగరు: చూ, లో
హము. 1; 2. రత్నము: చూ, స్థూలూచ్చ
యము. 1 (రత్నములు.); 3. ధనము: చూ, హిర
ణ్యము. 3; 4. ఋద్ధి*: చూ, సౌగంధ్యము
(రాజార్థము 1-3.); 5. నీరు: చూ, సలిల
ము; 6. జీవుడు: చూ, హంసుడు. 2;
7: చూ, వసువట్టము. *: 8. పలుపు: చూ,
సూత్రము. 1; 9. కిరణము: చూ, హాసన
ము. 2; 10 అగ్ని: చూ, వహ్ని. 1; 11. వసు
వసు రాజో: చూ, రాజో. 1; 12. విశ్వేదేవు
లలోనొకడు: చూ, విశ్వేదేవుడు; 13. కుచే
రుడు: చూ, శ్రీదుడు; 14. ఉచ్చింత*:
చూ, శుండ. 5; 15. మధురరసము; స్త్రీ.
18. ఆవు: చూ, సౌరభేయి (ధేనువు.)

వసువులు. అం. గణాధిదేవతలు, అష్టవసువులు: ఆవుడు (అవ్వము), ద్రువుడు, సోముడు,
అధ్వరుడు, అనిలడు, పృత్యూషుడు,
అనలుడు, పృథ్వానుడు. (ఇతే మఱియొక
విధము: పరుణుడు, గృథుడు, సహంషుడు,
జయుడు, అనిలడు, విష్ణువు, ప్రథ్వానుడు,
పృత్యూషుడు. (8). [సూత్రపుత్రకుడు.

వసువీణుడు. సం. వి. అ. పుం. కర్ణుడు: చూ,
వసూలు. వా. వి. ఆదాయము, జను, రాబడిన
ద్రవ్యము.

వస్త్ర సం. వి. ఋ. పుం. తండ్రి: చూ, సవిత.2.

వస్త్రము. సం. వి. అ. న: చూ, వస్త్రము.

వస్త్రాదు. వా. వి. 1. ఉపాధ్యాయుడు: చూ, నురాచార్యుడు (పంతులు); 2. కనరతు నేర్పవాడు: పయిరుమాను - వైరుమాను, పయిలుమాను - వైలుమాను. (సం).-కణి, లురితుడు (చూ, సాదనకాడు.); 3. బాజా కట్టి తిప్పటలోనగు పనులయందు నేర్పరి. చూ, సమర్థుడు.

వస్త్రీ. సం. వి. ఇ. పుం. వస్త్రీ. 1.=బద్దె. (గుడ్డ పీలిక అని కొందఱు): చూ, వస్త్రము; 2. కీర్తిగడుపు, పాత్రికడుపు:చూ, వేర్కటి.

వస్త్రపు. సం. వి. ఉ. న. 1. పదార్థము: చూ, సరకు. 2. తద్వి.-కూ న్య వస్త్ర పు నకు.- చశికము; అం. 2. నాటకలక్షణమందు.- వస్త్రవనఃగా కథ. దీనికే ఇతివృత్తమనిపేరు. ఇది ఆధారక, ప్రాసంగిక భేదముచే ద్వివిధ మైనది. అధికారముచేగాని అధికారిచేగాని నివృత్తమగునది. అధికారికము ఇది ఆ ప్రధానము. అధికారిఫలమందువాడు. ప్రసంగశకమునఁజేసినది (ప్రాసంగికము.చతా కప్రకరీ భేదముచే బ్రాసంగికము ద్వి విధము, దూరవ్యాపి కథ చతాక. స్వల్ప కాల నివృత్తముపు కథ ప్రకరి, మొత్తము ముమీద వస్త్రపు ప్రఖ్యాత, ఉత్పాద్య, మిశ్రమునను ముతైఱంగుల నొప్పచేన్నది. పురాణ ప్రసిద్ధము ప్రఖ్యాతము. కవికల్పిత ముత్పాద్యము, ప్రసిద్ధ కథకు గొంత కల్పితము చేర్చుట మిశ్రముము ఇత్యాది.

వస్త్రము. సం. వి. అ.న. ఇల్లు:చూ, సదనము.1. వస్త్రగింధి. సం. వి. అ. న, ఈ. వస్త్రీ: చూ, పలతుకీలు.

వస్త్రచ్చేదకుడు. అం: చూ, జాతులు.

వస్త్రధారణ సమయము. అం. (ప్రభుత్వముగలు

గును): చూ, గ్రహసమయములు.

వస్త్రనామాని. సం. వి. ఇ. పుం. వస్త్రీ. చూ, సముద్రాంత. 3.

వస్త్రభేదకుడు. సం. వి. అ. పుం. బట్టలుకుట్టే డువాడు: చూ, సాచికుడు.

వస్త్రము. సం. వి. అ. న. 1.=పాత: అంకుకము, కశిపుపు - కశిపుపు, కోకము, గుహివము, మాష్యము, నకకము, పోతము- పోత్రము-పోత్రము, వరండము, వసనము- వస్త్రము-వాసనము-వాసము.వాసస్సు, సీచయము. (తె.)- కోక, గుండ-గుడ్డ, పాత, బట్ట, ఎలువ.తద్వి.-ఖర్చరము,ఖల్లము,ఖల్లి,చీరము; తద్వి.-ం. కోకకు:-అంబరము, అంకుకము, ఆచ్ఛాదనము, కర్పటము, కార్పాసము, కోకము, చీర, చేల-చేలము, చేలిక, సాలము, బావరము,వంగము, వసనము-వస్త్రము-వాసము- వాసస్సు, సంవ్యాసము. (తె. ప).-ఒరె-ఒల్లయ-ఒల్లె, కట్టనము, కప్పడము, కోక, గుడ్డ, గుత్త, చీర-చీర, చేల, జీలు, జేలు, తోపు, వచ్చేడము, పడము, పాత-పాత్ర, పాపడ, పుట్టము, ఒట్ట, వాసన, నేల; 2. కట్టుంగోకకు:- అంతరియము, అభోంశకము, అపినత్తము. ఆముక్తము, ఉచనంవ్యాసము, పరిధానము. (అవ్య).-అంతరము. (తె).-కట్టుంగోక, కట్టుబట్ట, మొలకట్టు, సమ్మకరలచీర; 3. కొత్తచీరకు:-అనాహతము, అహతము-అహతము, తంత్రకము, నవాంబరము, నిప్పివాణి. (తె).-కారికము, కోరా; ౪. మీఁగాలిదనుకనుండు కోకకు.- ఆప్రవదీనము, ప్రావారము. తద్వి.-అంగట్టము, అరచేట్ట, గాగరా, తాబందు,దట్టము,పరికినీ,పాపడ,లంగ.లంగా, లుంగి-లుంగీ; ౫. పాడవు బట్టకు.-

అ యా ను ము. (తె).— ఉ డు గ ర, కంగోరు, కం గో రు పా వ డ, చోఁపు, నిడుపు, ని డు పు కా నె, సోగ. (ఇది పాడవునను ను వర్తింతును.); ౬. ఎనుబడికిఁ గొన్నబట్టకు.— అసీతికము— అసీత్యము; ౭. పాడనులదాకనుండు అంగీకి.— అంగిక, ఉన్నుక్తకము, శిరస్సుతము. (తె).— అంగి- అంగీ; ౮. అవికకు.— అంగిక— అంగిక, కంచు కము, కంచులిక— కంచులిక, కింకుకము, కుర్చాసకము— కుర్చాసము— కూర్చాసకము— కూర్చాసము, చోలము. (తె) — కంచెల, కుపనము— కుప్పనము, చేనుగప్ప— చేనుగ గప్ప, చేనుకట్టు— చేనుకట్టు, చేనుమలుపు, చుంజీ, రవిక— రైక— అయిక— అైక— అవిక; ౯. చొక్కాకు.— అంగరక్ష, అంగిక— అంగిక, ఆర్థిచోలకము, కుర్చాసకము— కుర్చా సము— కూర్చాసకము— కూర్చాసము, చోడము, చోలము, జామ, నిర్మోకము. (తె).— అంగ రక— అంగరకా, అంగరేకు— అంగరేకు, అంగి- అంగీ, అరచేట్ట, కబాయి— కబాయి, కమి జో, కుపనము— కుప్పనము, కుబునము, చేట్ట, చొకా— చొకాయ— చొకాయ— చొక్కా— చొక్కాయ— చొక్కాయ— చొగా, చొలా— చొలా, జోబ్బ, దుత్తాయి, నగ, పేరణి— పేరణము— పేరిణి. తద్వి.— (౧): కోట; (౨) దూదిబొంతచొక్కాకు:— కూర్చాసము, చోలకము; (౩): (తె).— బనియము; (౪): ఖేలకము— ఖోలకము; (౫): (తె).— చిందియ— చిందె; (౬): (తె) పెక్కి; (౭): కోలకము, మూర్ఛతానిము; (౮): (తె).— పర్వ; ౯. బాలు ర ద ట్టి కి:— అర్థోరుకము, చం దాతకము, చలనము, ధటి, పుముత్తరీయ ము. (తె).— ఇజోకు— పిజారు, ఉడుపు, కచ్చే, కాన— కానియ— కాని— కులుచే, గుడిగి, చెడ్డి-

చెడ్డి— చెడ్డి, చేల్లడము— చేల్లాడము, జీనపట- ము, దట్టి— దట్టి, దిండు— దింగిండు, పేటి— పేటి, మొలదట్టి, లాగు, పరాయి. (ఇజోరులోనగు నవి చీలముండలపటము, లాగు (పట్లము) లోనగునవి మోకాలుపటము ఉండును); ౧౦. నడికట్టుకు.— అధికాంగము, పరికర ము, సారసము. (తె).— కాసెజోక, దట్టి- దట్టి, నడికట్టు, పేటి— పేటి; ౧౧. అంగ వస్తువునకు.— అంగవస్తువు, అంకుకము, ఉత్తరవాసము, ఉత్తరాంగము, ఉత్తరీ యము, ఉపవీతము, కంబళము, కత్తుకర్ప టము, చోడము, దీ పము, పరిఘానము, పగ్గిచ్చాదనము, పొగరణము, ప్రాచారము, బృహతి— బృహతిక, వక్త్రము, సంవ్యానము. (తె).— ఉత్తరిగము, ఒలె— ఒల్లియ— ఒల్లె, ఓణి— ఓణి, కండున— కండువా— గుండువా, పంచియ— పంచె, బట్ట, బయరవాసము— బైరవాసము; తద్వి.— (తె). కొల్లాయ పంచె, గావంచే; ౧౨. మగవానిబట్టకు.— ఉపసంవ్యానము. (తె).— గోపతి, పంచియ— పంచె, పచ్చేడము, వేస్తున; ౧౩. మడిబట్ట కు.— (తె).— నారమడి, మడిపంచే, మడి బట్ట, మడుగు— మడుపు— మడ్లు— మణుగు— మణువు, ము కు ట ము— ముక్కుటము; ౧౪. బాలురకట్టుబట్టకు.— ఉరస్సుటము, పంచాపటము, వాలోపరీతము; ౧౫. ఉన్ని బట్టకు.— ఉన్నిబట్ట. తద్వి.— ప్లానలా, బనాకు; ౧౬. కంబళికి.— అవి: (చూ, రల్ల కము); ౧౭. ఉడికినబట్టకు— (తె).— చేలుప, చేలుపబట్ట, పావడ, మడత, మడి, మడుగు— మ డువు— మడ్లు— మడుపు— మణుగు— మణువు, పలి కము— పల్పము— వెలిపము; ౧౮. పెండిసరిగబట్ట కు— (తె).— జీరబాజో, తగటి— తగటి, శేరాజో, మారాణి, సరిగ— సరిగ, సిరాజి; ౧౯. కొత్తబ ట్టకు.— (తె).— జీవళి; ౨౦. ఎల్లగుడ్డకు.— బోవకము;

౨౧. కాలువకు.- మృగరోమజము, రాంకవ
ము, కాలువ. (తె).- జోమారు, పోరున,
సాలు-సాలువ, నెల్లా-నేలు; ౨౨. సన్న
బారచోపునకు.- (తె).- నేత; ౨౩. వెడ
ల్లుబట్టుకు.- పరిణాహము. (ఇదిపాడవునకును
వర్తించునని కొంఁదియు); ౨౪. వితంతువు
బట్టుకు.- జోమారు, సయినపంచే; ౨౫. కం
డువా పంచేకలిసినబట్టుకు.- (తె).- జోమారు;
౨౬. మడతగుడ్డుకు.- (తె.) జేమటపాత;
౨౭. తడిసినబట్టుకు.- అర్ధవస్త్రము, జలా
ర్థము. (తె).- తడిబట్టు, తడుపంచే-తడు
పంచె, తడుపు, పిడవ, పాత్తియ-
పాత్తు-పాత్తె, పాడుగు-పాడువు; ౨౮. తడితు
డుమేకొనుబట్టుకు.- కర్పటము, గాత్రోహ్లాది,
ఝిల్లి-ఝిల్లిక, నక్తము. (తె).- తడియొత్తు;
౨౯. చిన్నగుడ్డుకు.- (చూ, తడిసినబట్టు;
వస్త్రము. 1-౨౭.); ౩౦. చేతిగుడ్డుకు.- (తె).-
తువాలు-తువ్యాలు, రుమాలు-రుమాలుపు;
౩౧. తెరచాచకు.- కాండపటము, జవనిక-
యవనిక, తిరస్కరణి, పృతిసీర, వీరకము.
(తె) - చోచ, డమాను, తెరచోచ;
౩౨. పొవరిణవస్త్రమునకు.- (తె) పరవా;
౩౩. మనుపర్కమునకు.- ఆనందపటము, నవో
ధావస్త్రము, మధుపర్కము; ౩౪. ముతక
బట్టుకు.- వరాటి, వరాళి-వరాసి; ౩౫. బార
చోపునకు.- (తె) - బారచోపు- బారుచో
పు, వివారకోక, తెక్కచోపు; ౩౬. అంచే
కమ్మలులేనిబట్టుకు.- మల్లు, మల్లుతాను, ముడి
బట్టు, లేకు-లేకు, సయిన-పైను;
౩౭. గొప్పచెలగలబట్టు. (సం).- మహాధనము;
౩౮. సన్నపుబట్టుకు.- అంకుకము, దుకూలము,
కుటము, వననము, వస్త్రము, సుచేలకము,
నూత్నవస్త్రము. (తె) - నేత, రవపాళ
ము, రవనెల్లా, వలవ-వలవము-వలపు-
వల్వ-వల్వము, సన్నపుబట్టు; ౩౯. గొప్ప

బట్టుకు.- కులసము. (తె) - వెడబట్టు;
రం. మైనపుబట్టుకు.- స్థిరవస్త్రము.
(తె) - అత్తు-పాత్తు, అత్తెము, మైనపు
గుడ్డు, మైనపుబట్టు; రం. మైటపాడకు.-
(తె) నెటిక; ర౨. సరిగతోనేనిన
పట్టుకు.- (తె) - పేలు; ర౩. జేంబనేత
బట్టుకు.- (తె) - గింటెము-గింటెము, గెం
టము-గెంటెము-గేంటెము, గెట్టు;
ర౪. గుడారమునకు.- మాప్యము (చూ, ర౪
నము. 1.); ర౫. టోపిలలోలిధేదమునకు.-
(చూ, సీరకము. 1.); ర౬. కిరీటునకు -
(చూ, సీరకము. 1.); ర౭. ఉచికిన పోవతి
కొడుకు.- ఉద్దమనియును; ర౮. ఉచికిన
పట్టుచీరకు.- పతోర్నిగ్గము. తప్పు.- పట్టు
చీర, పట్టుపంచె, బతిసి (చూ, వస్త్రము.
1-౨౭.); ర౯. వస్త్రపుటికి.- (తె) బడి;
౧౦. వస్త్రపుకట్టుకు.- ఒరగట్టు;
౧౧. కుచ్చెయిడివబట్టుకు.- (తె) - కుంచయ-
కుంచె, నెటి-నెటిక; ౧౨. (తె) - ఆటకు
జోట్టు, పిడచేపాత-పిడుచేపాత;
౧౩. వోమతెరకు.- చతుష్కి, జాతిక,
మళహరి. (తె) - దోమతెర; ౧౪. చేదరపు
గుడ్డుకు.- (తె) చేవుకము-చాకము; ౧౫. మో
టుగుడ్డుకు.- (తె) జిట్టి; ౧౬. తెల్లనినాజోకు
గుడ్డుకు.- (తె) పరకాళాగుడ్డు; ౧౭. (తె) -
బరకము; ౧౮. (తె) - కేనుగుడ్డు;
౧౯. వరుసడ్డలపైనుంచెడి యొంటి గుడ్డుకు.
(తె) - కట్టంక; ౨౦. పటకాలగుడ్డుకు.- (తె).
గోనెపణము; ౨౧. బొంతకు.- కంధ, కండా
డిక-కదాడిక, పోతము. (తె) - అంటెలు,
గంత, జెడక, కప్పళినచ్చేడము, బొంత;
౨౨. చింపిగుడ్డుకు.- కంధ, కర్పటము, కుచే
లము, చైత్రగంధ, నక్తము, కుటచ్చరము,
పోధము, సిచయము. (తె) -
అంపియ-అంపె, అట, కప్పడము, కుచ్చేలి

గంత, కుచ్చేలిబొంత, గుండ-గుడ్డ, చింపి, చింపిగుడ్డ, చీరిక, పాఠ-పాఠ, పీలిక-పేలిక-పేలిక-పేలిక, మెదుగుడు; ౬౩. మాసినబట్టకు.- ఆహారము, కర్పటము, నక్షత్రము. (తె).- కప్పడము; ౬౪. కవచమునకు.- (చూ, వారవారము); ౬౫: (తె).- జేబుకువ్యాలు-జేబురుమాలు; ౬౬: (తె).- జేబుకానా-జేబుకాణము; ౬౭. నల్లబట్టకు - చగలము. (తె) - నీలి, మంజిడి; ౬౮. తలకుఁజేట్టుకొను బట్టకు.- పరివేష్టనము. (తె).- పరివట్టము. (చూ, సీసము. 1.); ౬౯. (చూ, వస్త్రము. 1-౩౧): తెరకు.- అవటి, కాండపటము, జననిక-యననిక, తిరస్కర (౩)ణి, పృథివీర. (తె) - గండవడము, జేసనిక, తెగ, పరదా-సీను; ౭౦. వాఁత పని బట్టకు.- (తె).- కలంకారి; ౭౧. నీలకలధారవస్త్రమునకు: (తె).- కనీసము; ౭౨. కాషాయ వస్త్రమునకు.- కాషాయము. (తె).- కాని, కాచిచీర, చేందుగు, తోపు; ౭౩:—కాశేయము-కాషేయము, చీరము. (తె).- తాపిత - తాపితా. (చూ, వస్త్రము. 1-౪౦); ౭౪. నారబట్టకు.- తైమము, వల్కలము.- వాల్కము; ౭౫. నారచీరకు.- చత్వరము, చీరము, పుత్రిక, వల్కలము - వాల్కము. (తె).- నారమడి, నారచీర, పొత్తిచీర, ముంగాముచీర, ముకుటము-ముక్కుటము; ౭౬. నూనెయగిసె నారచీరకు.- తైమము; ౭౭. మంజీటిప్రస్ఫుటి చీరకు:—తైమము; ౭౮. బిచ్చేగాని బట్టకు.- చీరము; ౭౯. చైత్రకునిబొంతకు.- చైత్రగంధ; ౮౦. సన్యాసులబొంతకు.- కుచ్చేలిము, (తె) - కుచ్చేలిగంత, కుచ్చేలిబొంత; ౮౧. చుటరచితముకుటమునకు.- (తె).- కుళాయి-కుళాయి-కుళ్లా-కుళ్లాయ-కుళ్లాయి,

తాజో, తపాగము-తపారు; ౮౨. నెలిపట్టు చీరకు.- తైమము-తైమము, ఖర్మము, దుకూలము-నేత్రము. (1). తద్వి.- (౧.) కేలై నపట్టుచీరకు.- (తె).- తాపిత-తాపితా. (౨.) పచ్చేపట్టుచీరకు.- (తె).- మాందాళి. (చూ, వస్త్రము. 1-౪౦); ౮౩. నెలికలునకు.- కంచుకము. (తె).- తెల్లని బట్ట, తెల్లనిచీర; ౮౪:—ఉల్లొచనము, వితానము. (తె).- చేందున, మేలుకట్టు; ౮౫. వస్త్రముకొనకు:—(చూ, వస్త్ర. 1-2); ౮౬. సాంద్యవస్త్రమునకు.- (తె).- గడితము, నుగ్గడితము; ౮౭. సన్యాసులకాటికి.- కర్పటము, చివరము, చీరము, చీరము, చీరము, చీరము, చీరము, ఖండకము, కాటి. (తె).- కప్పడము, కాపులు. (చూ, వస్త్రము. 1-౮౦); ౮౮. ముఱుగుచీరకు - యననిక. (తె) - తెర; ౮౯. శృంగారోత్తరీయమునకు.- (చూ, వస్త్రము. 1-౧౧). (తె).- ఒకే వాటు-ఒకలైవాటు-వలెవాటు-వల్లెవాటు, పయట-పయట-పయ్యట-పయ్యట-పైట, పయ్యడ-పయ్యెడ; ౯౦. పుత్రోత్పత్తికోకకు - (తె).- ఒకే-ఒలియ-ఒల్లె, ఒల్లెచీర, వల్లెకోక. (నాగులుచీర, గళ్లచీర అనియు వాడుక.); ౯౧. చిత్రోవర్ణపు కోకకు.- (తె).- ఓరవలి, కఱకంచోచీర, కస్తూరిమళ్లచీర, వన్నెచీర; ౯౨. ఎఱుపుమించిన పనుపువన్నెచీరకు.- మాంజివము; ౯౩. రక్షకము. (తె)-తోపు; ౯౪. పొడవన్నెకోకకు.- (తె).- హారవలి-హారావలి, హారవలి-హారవలి; ౯౫. చిత్రోవర్ణవస్త్రములు.- (తె).- ఉడుతచోర, ఏనుగడుగు, పట్టెమాటుపు, పప్పుళి, బవంతి, బొమ్మంచో, మంజిడి, వన్నియ - వన్నె - వన్నెచీర;

౯౬: (తె).- పాత్తి- పాత్తిక- పాత్తియ, పాత్తు, బొమ్మచీర; ౯౭. కపిలవర్ణముగల చీరకు.- (తె).- మాదవళము- మాదళము- చూదావళము- చూదావళి; ౯౮: (తె).- మయిల-మైల, మయిలకోక- మైలకోక; ౯౯: (తె).- మేలుకమ్మిచీర; ౧౦౦. మునుగుకోకకు.- పరాశి, స్థూలకాటకము; ౧౦౧. పటుపుచీరకు.- నిచోళము, పగిచ్చదపటము; ౧౦౨. కప్పకొనుకోకకు.- నిపీతము; ౧౦౩. పటచెడుబట్టకు.- పగిచ్చదపటము. (తె).- పచ్చేడము. (చూ, వస్త్రము. 1-౧౦౧); ౧౦౪. మంచికోకకు.- పటము, సుచేలకము. (చూ, వస్త్రము. 1-౩౮.); ౧౦౫. నూలుబట్టకు.- కార్పాసము, ఫాలము, వంగము. తద్వి.- కాశేయము; ౧౦౬. దుప్పటికి.-కుంబ, చరకము, చోటి-జోటి, ద్విపటము-ద్విపటి, నిచోళము, నికారము- నీకారము, పరిచ్చదనము, కాటి, స్థూలకాటకము. (తె).- తోడుగు- తోడువు- తొడ్డు, దుప్పటము- దుప్పటి- దుప్పటి- దుప్పటము, చూపలువ- చూపల్వ, పచ్చేడము, వీణము- వీణాము, హసావళి. (చూ, వస్త్రము. 1-౧౦౦). తద్వి.- (౧.) (తె).- రగ్గ, రజోయి; (౨.) దుప్పటిలోనగమునకు.- (తె).- రేకు- శ్రీకు; ౧౦౭. వీణెలోనగువానియొకకు.- నిచోళము, కంజరము, పగిచ్చదపటము. (తె).- గవిసెన (చూ, నిచోళము. 1.). తద్వి.- ఖడ్గాదులయొకకు.- పగిత్తాకారము; ౧౦౮. (తె).- జిలిచిచీర; ౧౦౯. చిత్తరువువాయు పస్త్రాదికమునకు.- పటము; ౧౧౦. స్త్రీపార్శ్వచేలాంపలమునకు.- (తె).- పంజెలుగు; ("చూ, స్థూలకాటకము."); 2. కోక: చూ, వస్త్రము. 1-౧; ఆం. 8: చూ, ఉపచారములు; 4: చూ,

విశ్వర్యములు; 5: చూ, అష్టభోగములు, భోగములు; 6: చూ, అలంకారములు. వస్త్రప. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. సన్నపునకము: చూ, స్నాయువు. వస్త్రము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, వస్త్రము. 1; 2. గనము: చూ, హిరణ్యము. 3; 3. కూలి. (జీతము ఆనియు): చూ, సంబళిక. 2; 4. నెల: చూ, విలవ; 5. కన్న: చూ, లోచనము; 6. బరిజె: చూ, హరివాణము: (చూ, పాత్రము. 8-3.) [వ్యవధానము. 3. వస్త్రాచార్యదనము. సం. వి. ఆ. న. మునుగు: చూ, వస్త్రాదికృతచ్ఛత్రము. సం. వి. ఆ. న. గుడ్డబోనగువాని గొడుగు: చూ, వారిత్త. వస్త్రాకసార. ఆం. 1. కుజేరునిపట్టాము; చూ, నీమ. (1) (దేశములు); 2. అమరావతి పట్టణము: చూ, నీమ. (1) (దేశములు) వహతి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. ఎద్దు: చూ, వృషభము. 1; ఈ. స్త్రీ. 2. నది: చూ, చూడిని. 2 (నది.) వహతువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. ఎద్దు: చూ, వృషభము. 1; 2. పథికుడు: చూ, వాటచారి. వహతేబ్రాహ్మణులు. ఆం: చూ, వహతేబ్రాహ్మణులు. వహనము. సం. వి. ఆ. న. 1. వహించేట: చూ, సంభృతి. 2; 2. ఓడ: చూ, హోడము. వహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఎద్దుమూత్రరము: చూ, స్కంధము. 1; 2. రూ-వాహము. గుఱ్ఱము: చూ, హాయము, 3. పదియొలుకూములు; 4. ఆవులయూపిరి: చూ, వాయువు; 5. గాలి: చూ, వాయువు. వహారపు. సం. వి. ఉ. పుం. నరము: చూ, స్నాయువు. వహి. సం. విణ. (న్. ఈ. న్) 1. వహించేవాడు: చూ, స్వీకర్త; 2. పీత: చూ, హరిలాంఛనము; 3. వి. (1) లెక్కలపుస్తకము: చూ, సంపుటము. 3; (2) పుస్తకము: చూ,

సంపుటము. 3; (3): చూ, విధము. 1. పాం
డు. 4, ఆ. 184.

వహించే. సం. స. క్రి. తాల్పు: చూ, స్వీకరించే. 3.
వహిత్రము. సం. వి. ఆ. న. దోస: చూ,
హోడము.

వహేలనము. సం. వి. ఆ. న. తిరస్కారము:
చూ, హేళనము. తద్విశేషములకు: - చూ,
హేళనము.

వహేలనుడు. సం. విణ. 1. తిరస్కరింపబడిన
వాడు: అపగణితుడు, అపజ్ఞుడు, అపమ
తుడు, అపమానితుడు, అపరీణుడు, ఏక
తరుడు, పరాజితుడు, పరాభూతుడు,
పరిభూతుడు. (తె).— తెగడికమానిసి;
2. ఓడినవాడు: - పరాభూతుడు.

వహి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. (హవ్యమును దేవ
తనుబొందించేవాడు) తద్వి. అగ్నులు: -
గార్హపత్యము, అహవనీయము, దక్షిణము,
నిర్వంధ్యము, వైద్యుతము, శూరము, సంప
ర్తము, లౌకికము, జాతరము, విషకము,
కృత్వాత్తు, త్రేయవంతము, వైష్ణవము, దిన్య
మంతము, బలదము, కాంతము, పుష్పము,
విభావసువు, జ్యోతిష్మంతము, భరతము,
భద్రము, సిద్ధకత్తు, వసుమంతము, కృతువు,
సోమము, పితృమంతము, అంగిరస్సు (27);
2. ఆయుర్వైద్యోపధములు వండుటకు వలసిన
అగ్నులు. - దీపాగ్ని, కమలాగ్ని, సుందాగ్ని,
గాఢాగ్ని; 3. అగ్నివంచకము. - బుద్ధి,
ఉదానము, చక్షువు, రూపము, పాతము (3);
4. అగ్నిహోత్రుని జిహ్వలు. - కాలి,
కరాలి, మనోజవ, ధూమవర్ణ, స్ఫులింగిని,
విశ్వినద. (3); (1-2-3-4) ఇందుల పద
ములను శిర్షి కాపదములగ చేర్చలేదు; అగ్ని
3: 1. అంకతి, అంగారకము, అంగారము -
అంగారము, అంచతి, అగ్ని, అగ్నిహోత్ర
ము, అగ్నిహోతుడు, అనలము, అనలుడు,

అస్పిత్రము, అభియము, అయఃపది, అశ్వ
తుడు, అనితార్చి, ఆరము, ఆశము, ఆశ
రుడు, ఆశీరము, ఆశుశుక్షణి, ఆశ్రియా
శి (సి), ఆశ్రియాశుడు, ఈషిరుడు,
ఉదర్చి, ఉద్ధము, ఉల్క, ఉషర్చుడు,
ఉష్ణము, ఉష్ణశీలము, ఏధతుడు, క, కత
మాలము, కపిలుడు, కర్కము, కషాకుడు,
కాయేంధనపీయము, కీలకము, కీలి,
కుతపము, కుధాశువు, కుశాకరము,
కుషాశువు, కృత్తిక, కృపీటయోని, కృశాశువు,
కృషాణువు, కృష్ణవర్త, కృష్ణార్చి, కృష్ణుడు,
కేతువు, కోసలము, ఘాసి, ఘృతదీధితి,
ఘృతదీధిచి, గర్భము, గుల్మి, గోవతి, చతు
శృంగము, చిత్యము, చిత్రభాసువు, ఛాగరభ
ము, ఛాగవాహనుడు, ఛిదిగము, జగత్తు
(న్ను) వు, జన్మవు, జసురి, జాతవేదుడు,
జుహూవాణుడు, జ్వలనము, జ్వాలా
జిహ్వలు, జ్యోతి, త, తనూనపాత్తు, తత్తు
వు, తమోఘ్నుడు, తమోపహుడు, తరము,
తుత్తము, తుషాగ్నిహుడు, త్రిధాముడు,
దముననుడు, దహనుడు, ధనంజయుడు,
ధమనుడు, ధూమకేతువు, ధూమధ్వజుడు,
నాచికేతుడు, నారాయణుడు, పచి, పర్వ
రీకుడు, పవనతనయుడు, పాంచజన్యుడు,
పాచకుడు, పావకుడు, పింగళుడు, పీఠ
వు, పృథువు, ప్రజ్వలనము, ప్రభాకరుడు,
బభ్రువు, బర్హి, బర్హిస్సుపత, బర్హిస్సు,
బహుకుడు, బృహద్భానువు, భాస్క
రుడు, భుజి, మ, మంత్రదీధితి,
మలిష్టుచుడు, రోహితాశ్వుడు,
వమి, వల్లారము, వసువు, వాయువ
ఖుడు, విభాకరుడు, విభావనుడు (వు),
విరోచనుడు, విశ్వపుడు, వీతిహోత్రుడు,
వైశ్వానరుడు, శమీగర్భము, శిఖావంతుడు,
శిఖి, శుక్రుడు, శుచి, శుక్ల, శుక్లము,

శోచిష్కేతుండు, శోణము, సధి, సప్తజి
హ్వండు, సప్తదీధి, సప్తహస్తండు, సప్తా
ర్చి, సమంతభుక్కు, సమిధుండు, సర్వభక్ష
కుండు, సృదాకుపు, స్వర్ణదీధి, హరి, హవ్య
ఃస హుండు, హవ్య వాహనుండు,
హసనీమణి, హిరణ్యరేతనుండు, హిర
ణ్యరేతుండు, హుతభుక్కు, హుతసహుండు,
హుతాశనుండు. (తె. వ).— అంటనిజేజె
(అంటరానివేల్పు), అగిని, అగ్ని, అన్నితండి
కాండు, అన్నిదినువాండు, ఇంగలము— ఇంగి
లము, ఎఱుపులు, ఎఱ్ఱుచివేలుపు, ఏడికపజీరు,
ఐదార, అయిదుపు-ఐదుపు, కణకు, కవ్వం
దెరువుతోడ, కవ్వందెరువుదారి, కవ్వతో
చరి, కవ్వందెరువరి, కరువలివిందు, కిత్తు,
గాడుపుసంగడిండు, గాలిచూలి, గాలినె
చ్చెలి, చేవుగంటి-చాగంటి, చిచ్చే, శంట
మోములవేలుపు, డిగ్గి, తగరుబాబాసామి,
తగరురువుకు-తగరుకాకు, తిగకాళ్లదేవర,
తెమ్మెరచెలి, తెఱ-తెఱ్ఱ, దంటమోముల
దేవర, దుగమోములవేల్పు, దుగమోము
లయ్య, దుగమోరపాదుసా, నాల్కన్నుల
వేల్పు, నివ్వ, నివ్వక, నీటికానుపు, నీటి
చూలి, నీటిబిడ్డండు, నీరుపాప, నీరుపుట్టుపు,
మబ్బుపూనినుపు, వయిరవులు— వయి
రాలు—చైరవులు—చైరాలు, వినుమనుమండు,
వేడివేలుపు, వేల్పుల మొగము, సతనాలు
కల దునీండు, సతనాల్కలజేజే, సతనాల్క
లపాదుసా, నెగజేండు. (“చూ, హుతా
శనుండు.”); తద్వితేనములు.— ౧: (చూ,
తేర్తాన్నులు). (తె).— ముచ్చిచ్చే,
ముయ్యగ్గి; ౨. యజ్ఞాగ్నికి.— ఉష్ణవము,
కృతుపాపకము, యజ్ఞపన్నీ, యజ్ఞాగ్ని,
యాగాగ్ని; ఉపచాయ్యము, పరిచాయ్య
ము, సమాహ్యము; ౩. గార్హ పత్యాగ్నిలో
నుండియె తిదక్షిణాగ్నియందుంచిన అగ్నికి—

అనాయ్యము; ౪. చయనాగ్నికి.—
చయనము, చేయము. (తె. వ).— కరువడ
ము; ౫. వేదపరిణిధానాగ్నికి.— జామదగ్ని;
౬. జంతువుయొక్క యాకారముగల తిన్నె
లోని అగ్నికి:—చయనము; ౭. యజ్ఞమునందు
వేదికకుంబడనుట గుండ్రని గుండ్రముననుండు
అగ్నికి— గార్హ పత్యము; ౮. శవముతోన్ము
పై నుంచెడు అగ్నికి.— (తె). తలకొఱవి;
౯. విచ్చిన్నాగ్నిని మరలఁగూర్చుటకు—పున
స్సంధానము; ౧౦. అగ్ని సంకామనము:—
సంకృతి; ౧౧. హోమరహితాగ్నికి:— సభ్య
ము; ౧౨. మంత్రాగ్నికి:— పృణీతము;
౧౩. అగ్నిమయమునకు.— అంగారము. (తె).
చిగుర్పు, చిచ్చేఱ-చిచ్చేఱ, నివ్వలగుంపు;
౧౪: అగ్నికణము, కుక్కుటము, విస్ఫులింగ
ము, వణ్ణుభి, స్ఫులింగము. (తె).— అవరు
లు, నివ్వ, నివ్వకలు, నివ్వలు, మిడుగు-
మిడుగులు— మిడుగులు—మిడుగులు—
మిడుగులు—మిడుగులు; తద్వి. (తె) —
కుట్ట; ౧౫. మేఘాగ్నికి.— ఇరమ్మదము, నిర్ఘా
తాగ్ని, మేఘతోతి, వజ్రాగ్ని; ౧౬: అవల
ము, జఠరాగ్ని; ౧౭. కాలాగ్ని; ౧౮. వర్షాగ్ని
కరణాది కుకు సంస్కారమునకు:— వ్యంజన
ము; ౧౯. నీరుపోసిననివ్వనకు:— (తె). కమ్మ;
౨౦. శ్వాలలేని నివ్వనకు:— (తె). కమ్మ.
(సం).— ఉల్క, కంకశీలకము; ౨౧. తృణా
గ్నికి:— వత్సలము; ౨౨. ఉల్కాగ్నికి:— (చూ,
రిక్క. ౨. 2171 పాదము); ౨౩. కార్పిచ్చేకు.—
భి, దవము— దావము. (తె).— ఎరగలి— ఎరవలి,
కారగ్ని, కారుచిచ్చే— కార్పిచ్చే— కాలుచిచ్చే—
కాట్టిచ్చే; ౨౪. కొఱవికి.— అలాతము, ఉల్కా
కము, జ్వలదంగారము. (తె).— కడకొఱవి,
కొఱవి; ౨౫: ఇంగలము, క్రమ
ము, కరీషాగ్ని, ఛగలము, ఛాగణము. (తె).—
పిడకనివ్వ; ౨౬. మంటకు.— అగ్ని బారము,

అగ్నిజ్వాల, అగ్నినకృజరాయువు, అగ్ని
నిర్యాసము, అగ్నిశిఖ, అర్చి, ఇ, కాఘృణీ,
కీలము, కేల, జ్వలనము, జ్వాల, జ్వాలము,
జ్యోతి, తిల్లట్టు, పృజ్వలనము, మయూఖ
ము, వర్చస్సు, వహ్నిజాతము, హేతి.
(తె).— ఏర్పు, కనలు, తమట, నెగడి,
మంట, నెక-నెగ-నెస; ౨౭: అంగార్య.
(తె).— బొగ్గలకుప్ప; ౨౮. బడబాగ్నికే.-
దౌర్వము, కాకధ్వజము, కావ్యధృష్టు,
కోకాతకి, ఘోరధ్వని, తృణధృష్టు,
పాతాళము, బడబాగ్ని, బడబానల
ము, బాడిబము, వడవాముఖము, వాణిజము,
సూపేంద్రము, స్కంధాగ్ని. (తె).— నీరు
చిచ్చే-నీర్చిచ్చే, మున్నీటియగ్ని, వార్చపు
టగ్ని; ౨౯. బొగ్గకు. (చూ, బొగ్గు);
౩౦. అగ్నిభేదములు.-అనలము, కుకూలము,
ఛగలము, వత్సలము; ౩౧. భస్మమునకు. (చూ, భస్మము, చూ, సిగరి. 1.); ౩౨. ఉము
కనిచ్చునకు. కుకూలము, కులాలము, కుకూ
లము, తుషానలము, ముర్దురము. (తె).—
ఉముకనిచ్చు, కుమ్మ, కుమ్మ; ౩౩. హోమ
కుండమునకు. కుండము. (తె).—కొండము-
గుండము; (తే)తాగ్నులు= ఆహవనీయము,
వక్షిణాగ్ని, గార్హపత్యము ఇవి క్రమముగా
వేదికఃబూర్వ దక్షిణ పశ్చిమ దిక్కులయం
దుండును. పంచాగ్నులు= ప్రైమాడును
సభ్యము, అవసభ్యము. సభ్యావసభ్యములు
ఈకావ్యదిక్కునందుండును. సామాన్యాగ్నుల
భేదములు.-అనలము, కుకూలము, ఛగలము,
వత్సలము. అనలము మొదలగువాని కర్థము
లను ఆయాపదములకడఁజూచి తెలిసికొనవ
లెను. (చూ, అగ్నులు). అగ్నిచటాత్కారము
సంకారము. (చూ, హుతాకమఁడు.);
2. చిత్రములము: చూ, వహ్నిసంజ్ఞికము;
3. గుణము: చూ, వాయుము.

వహ్నిగర్భ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. జేష్ఠి*: చూ, కమి.
వహ్నిగర్భకము. సం. వి. ఆ. పుం. రావి*: చూ,
క్యామలము. 2. [వహ్ని. 1-౨౬.
వహ్నిజాతము. సం. వి. ఆ. పుం. మంట: చూ,
వహ్నిజ్వాలము. ఆం: చూ, నరకములు.
వహ్నిదేవత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పృథివత్త.
(తె). పాడ్యమి: చూ, హరివాసరము.
వహ్నిశిఖము. సం. వి. ఆ. న. 1: అగ్నిశిఖము,
కాంతరజము, కాలేయకము, కాలేయము,
కావేరము, కాశ్మీరజన్మ- కాశ్మీరజన్మము-
కాశ్మీరజము, కాశ్మీరము, కుంకుమము,
కుచందనము, కుబేరము, కుసుంభము, కుసు
మాత్మకము, కేసరవరము, గణేశభూషణము,
గాంధారము, గుడము, గోనసము, ఘుస్రము,
ఘుస్రము, ఘుస్పణము, చందనము, చంద్రిక,
చారువు, జాగుడము. ధీరము, నాగజము,
నాగసంభవము, పిశునము, పీతనము, ప్రియం
గువు, రక్తము, రక్తాంగము, రక్తసంహారక
ము, రుధిరము, రోహితము, లోహితచం
దనము, లోహితము, వరము, వీరము, సం
కోచపిశునము, సంకోచము, సిందూరము,
సీమంతమండనము, సూర్యరక్తసంజ్ఞము,
సైమంతికము, సౌరభము. (తె. పు).-కుంకు
మ పువ్వు-కుంకుమపూవు, కుంకుము, చేదు
రము, చేంద్రము, చెందిరము-చెంద్రము,
చెందిము-చెంద్రము, దీరము, సిందూరము-
సిందూరము. (చూ, రాజార్జును. 1-౪౩-
(౬.); 2: అగ్నిశిఖము, కమలోత్తరము, కరట
ము, కుసుంభము, పిశ్యాకము, బాహ్లికము-
బాహ్లికము, మహారజనము. (తె. పు).-కుసుం
బపువ్వు-కుసుంబా- కుసుము-కుసుమపూవు,
చేందూరపూవు, చెందిరిక-చెందిరిక. తద్వి-
అడవికుసుంబపువ్వునకు.-కాసుంభము. [రక్త.
వహ్నిసంజ్ఞిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కృత్తిక: చూ,

చహ్నిసంజ్ఞకము. సం. వి. అ. పుం: అగ్ని, అగ్నిజారము, అగ్నిమాత, కృమికంటకము, కృమికంటకము, చిత్రచరణము, చిత్రము, చిత్రమూలము, చిత్రాంగము, జ్యోతిష్వము, దహనము, ద్వీపీనామాపదనము, పాచి, పాద కము, వహ్ని. *తద్వి: - అగ్ని, కాలము, కాల మూలము, చిత్రాంగము, కృమికంటకము. (మి. పు.) - ఎఱ్ఱచిత్రమూలము. * పశ్యత్తు. సం. వి. అ. పుం, విణ: చూ, రూ-వలత్తుము. (రూ-బలత్తుము అనికొందలు.) పశ్య. దే. వి. 1: చూ, విధము. 1; 2: చూ, వెరపు. 1. పశాంధ్రబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, మూర్జర బ్రాహ్మణులు. 2118 పారట. పశాగ్రము. దే. వి. కృముకభేదము: చూ, సృంపి. 1 (పోక). పశాపలి. దే. వి. 1. కుతూహలము. పృథా. 2, అ. 70: చూ, వ్యసనము. 8; 2: చూ, విజృంభణ ము. భాను. 3, అ; వసు. 3, అ. 182; పశాపలికాడు. దే. వి: చూ, వ్యర్థభాషణుడు: అం, భా. తృ. 12. [నుండు వాడు. పశాపలికాయ. దే. వి. కుతూహలము తో పలి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. రూ-పలి. 1. కడుపు మీది ముడుత: (తే). ఉగ్ధలు, తరులు-తెలులు, నెత్తలులు, నొక్కులు, నుక్కులు. ("చూ, నుక్కులు."). తద్వి. - కడుపు మీది తివ్రులు: (తే) - ముత్తరంగలు; 2. బట్ట నెఱి: ఊర్మి-ఊర్మిక, కక్ష-కక్షము, కచ్చము, గుచ్చి. (తే). - ఉగ్ధ, కచ్చే, కచ్చే-కుచ్చెల-కుచ్చెళ్లు-కుచ్చెళ్లు, చింగు-చెంగు, నెఱి-నెఱిక, నొక్కు, పింజె, ముడుత, రింగులు. (తద్వి. -ం. వెనుకపక్క-దేలిలాడు కొంగునకు. -కక్షము; ౨. అంగ వస్త్రపు కొంగునకు. -కక్షము;

3. కొత్త బట్ట మడతలో నున్న తక్కువచెంగునకు. (తే). పిక్కు; ౪. కోక యొక్క కట్టుకొనుచెంగునకు. - (తే). - కట్టుకొంగు ("చూ, మైజాణు."); ౫. అడుదానికోక కుచ్చెళ్లు. -వలిధము; ("చూ, పింజె. 1-2-3-4.")

వలితకోకము. సం. వి. అ. పుం. మొద్దవ్రాలిన యువస్థ: చూ, స్మరాంగారము (భగము. 12.) వలిరుడు. సం. విణ: చూ, రూ-వలిరుడు - వలిరుడు.

వలీరుడు. సం. విణ. - పై. -

వరుకు. దే. వి. 1. తగవు: చూ, రూ-వలుకు రా, వి. 4, అ. 90; 2. అపదేశము. అం, పదా. నర. 85: చూ, వ్యాజము. 1.

వళులు. పా. 1. దీనికిపమానములు. - తరంగములు, నిచ్చెనమెట్టు, మేడమెట్టు, ఇసుక తరంగములు; అం. 2. (పురుషుని కడుపుపై ముడుతలు): చూ, లక్షణాంగములు. (ఒకటి గలిగిన శస్త్రహతుడగు. చెండు గలిగిన స్త్రీల గలుచును. మూడుగలవాడు యోని మఖమునొందును. నాలుగుగలిగిన సుపుత్రుల వంతుడై పరాకృమకాలి యగును. పార్శ్వముల వంకలైయున్న సంతనము గలుగును.); 3. (అడుదాని కడుపుపై ముడుతలు.): చూ. స్త్రీ లక్షణాంగములు. (జలతరంగములవలె మూడు కనుపించియున్న సుత్తమురాలగు.)

వా

వా. సం. అవ్య. 1. ఇవార్థము, వలెను; 2. ఇతర వ్యవచ్చేదార్థకము: అయ్యవే, 3. అటైన నిద్ర నను: చూ, వికల్పార్థకములు; 4. మాతనకల్పము; 5. నిశ్చయార్థకము: చూ, సత్వము. 1; 6. మఱియొకటియు: చూ, సముచ్చయము. 1;

7. తిరుగులాడుట, విహారము: చూ, సంచారము; 8. మంచికల్పము: చూ, సుకల్పము; వై. వి. = వాక్. రూ. - వాయి. (1) నోయ: చూ, పదనము. 1; (2): చూ, వాదర. జై 2, ఆ. 79; (3) మొగము: చూ, పదనము. 2. వాంకము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సముద్రము. వాంచే. వై. పే. వంగజేయు: చూ, రూ. పంచే. 2.

వాంఛ. సం. వి. ఆ. (ప్రీతి) = చిచ్చే: అనుతర్జము, అనువంగము, అనుస్మరణము, అపేక్ష, అభిరతి, అభిలాష, అభిప్సితము, అభివృద్ధి, అర్థి, ఆకలనము, ఆకాంక్ష, ఆగ్రహము, ఆదిత్య, ఆమిషము, ఆశ, ఆశంసనము, ఆశాస్తి, ఆశిత, ఆశీస్సు, ఆసక్తి, ఇచ్చు, ఇమణము, ఇష్టి, ఈచ్ఛ, ఈహ, ఉత్థానము, ఉదానము, ఏషణము, కాంక్ష, కాంతి, కామన, కామము, కామి, కాతుకము, గమనము, గాధము, గార్హ్యము, జ, చికిర్ష, ఛందస్సు, జృంభితము, తర్కము, తర్జము, త్వష్టు, తృప్త, తృప్త్య, దయితము, దోహదము, పరాయణము, ప్రతియత్నము, ప్రియము, భగము, మతి, మనోరథము, దుచి, లిప్స, వ, వరము, వల్లభము, వశము, వ్యసనము, శంస, శంసనము, శోభ, సమ్మతి, స్పృహ, హృద్యము. (అవ్య). - ఆజ్. (తె. ప). - అక్కట, అరువము, అర్మిలి, ఆష, ఆసక్తి, ఆసపాటు, ఇంపు-ఇంబు, ఇచ్చే, ఇయ్య-ఈయ, ఏకట, కచ్చే, కసి, కాయపు-కాయ్య, కలసము, కొనరు, కోరిక-కోరిక-కోరిక-కోరిక, క్రచ్చే-క్రచ్చే, జేవపు, జేంపోటు, జేడ్డు, జేడ్డుతనము, తగులము, తగులు-తొలు, తమి, తరితీపు, తలపు, తివుట, తీపి, తోపిక, తోపు, నర్మిలి, పట్టింపు, పట్టు, బాళి, మచ్చిక-మచ్చిక-మచ్చిగ, చూటు, ముచ్చేట, మోజో, రహి, వచ్చే, వలపు, వాచిరి, వేడుక-వేడ్క,

నడ్డ, సోము, హాళి. ("చూ, హాళి.") తద్వితేషములు. - ౧. ఆ త్యా క కు. - అపేక్ష, అభిరుచి, అభివృద్ధి, ఆశ, ఉత్కృష్ట. (తె). - ఆన, ఉబలాటము, ఏకట, పేరాన, వాపు; ౨. దురాశకు. - అర్థాశ, అధి, దురాశ, పృత్యాశ, వాసన. (తె). - అడియాన; 3. పరద్రవ్యాపేక్షకు. - అభివృద్ధి; 4. కు తిన్స క మై న యా క కు. - కదీహ; ౫. ఎ యు గ నిచ్చే యి యు ట కు. (అవ్య) - ఖలు; ౬. అధికేచ్ఛకు. - లాలస, లాలసము - లాలూట; 7. కొలువనిచ్చేకు. - దిధతు; ౮. గెలువనిచ్చకు. - జగీష, జేవకము, జేవనము. తద్వితేషము. - విజగీష; ౯. గ్రహించనిచ్చకు. - జిహ్వుతు; ౧౦. చేంపనిచ్చకు. - జిహ్వాన, దోహము; ౧౧. చోషనిచ్చకు. - ముమూర్ష; ౧౨. చూడనిచ్చకు. - దిదృక్ష; ౧౩. తెలియనిచ్చకు. - జిజ్ఞాస; ౧౪. నిర్మించనిచ్చేకు. - నిర్మిమాష; ౧౫. పోషనిచ్చకు. - జిగమిష, సిస్పృష్ట; ౧౬. బోధగోషనిచ్చేకు. - బుభుత్స; ౧౭. మిక్కిలియిచ్చేకు. - నిరతి; ౧౮. రక్షించనిచ్చకు. - రిరతు; ౧౯. రమించనిచ్చకు. - రిరంస; ౨౦. విడువనిచ్చేకు. - జిహాస; ౨౧. విననిచ్చేకు. - శుక్రావ; ౨౨. సంధించనిచ్చేకు. - సంధిత్స; ౨౩. సంభోగేచ్ఛకు. - (తె). దూల, మనకము; ౨౪. స్పృశించనిచ్చేకు. - సిస్పృక్ష; ౨౫. వారించనిచ్చేకు. - జిహ్వాన; ౨౬. అనుభవించనివస్తువునందుగలయిచ్చేకు. - కుతుకము, కుతూహలము, కాతుకము, కాతుహలము, తమి; ౨౭. అంతటరమింపవలయువనునిచ్చేకు. - ఆరిరంస; ౨౮. అన్నముమీడియిచ్చేకు. - (తె). - చొరవ; ౨౯. చెప్పనిచ్చేకు. - వివక్ష; ౩౦. ఒకటిచెనుక నొకటి వ్యాపించనిచ్చేకు. - వీచ్యు

(విణ). 3౧. ఇచ్చేగలబడినుటకు. -కమనము, క్రమము, కామనము, కామకము; 3౨ కోరఁ దగినది అనుటకు. — ఆపేక్షణీయము, ఆపేక్ష్యము, కామ్యము, చిక్షేర్షితము, వాంఛనీయము; 33. కోరఁబడినది అనుటకు. — ఆపేక్షితము, ఆ భీ ప్సి త ము, ఆభీష్టము, అర్థితము - అర్థితము, ఆ కాంక్షీత ము, ఆశంసితము, ఆ సే చ న ము, ఇష్టము, ఈప్సితము, ఈహితము, కాంక్షితము, దయితము, పృష్టము, పార్థితము, ప్రియము, లలితము, వల్లభము, వాంఛితము, సమీహితము, హృద్వము. (తె). -కోరిక, బాఁతి-బాఁతి, వలసినది. (“చూ, హాళి.”)

వాంఛనీయము. సం. విణ. ఆపేక్షణీయము; చూ, వాంఛ. 3౨.

వాంఛించు. సం.స.క్రి:ఆపేక్షించు, అభిలషించు, అభ్యర్థించు, అర్థించు, ఆకాంక్షించు, ఆశించు, ఇచ్చించు, కాంక్షించు, పార్థించు, వరించు-వరియించు; అ.క్రి:- (మి). ఆపేక్షపడు, ఆశపడు. (తె). — అక్కఱగొను, అక్కఱపడు, ఆసపడు, ఎలయు, వనిపడు, మరగు, తమిగొను, పురపురలాడు; స. క్రి:- ఆసచేయు, ఆసించు, ఇంచు, ఇచ్చేగించు, కచ్చేకొను, కోరు, గుక్కలుమింగు-గుక్కెల్లమింగు, గుక్కమిక్కుమను, తివురు, నోరూరు, మరగు, వలచు, వేడు, వేడుకపడు, వేడుకనేయు. తద్వి.-విపక్షించు.

వాంఛితము. సం. విణ. కోరఁబడినది: చూ, వాంఛ. 33.

వాంఛితుఁడు. సం. విణ. వ్రీయపస్తువును కోరువాఁడు: ఆశంపిత-ఆశంసిత-ఆశంసువు. (తె). — కోరువాఁడు. తద్వి.-౧. మిక్కిలి అశగలవానికి. -లోలుపుఁడు - లోలుభుఁడు; ౨. చెప్ప నిచ్చించువానికి. — వివక్షువు.

వాంఛిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, వ్యభిచారిణి. వాంతము. సం. విణ. = వాఁతి. 1. వాంతియొక్క బడిగది; 2. వెడలఁగొక్క బడినది: ఉడ్డిర్లము, ఉద్వారము, నిరస్తము, నిర్గతము, నిర్గతము. తద్వి. — వెడలఁబడినది అనుటకు. -నిర్వాతము. [కుసకిము.

వాంతాదము. సం. వి. ఆ. పుం. కుక్క: చూ, వాంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: = వాంతి. 1: అలంబుషము, ఉర్దరణము, ఛర్దనము - ఛర్దము - ఛర్ది, పృచ్ఛర్దిక, శేఖనము, వసుధువు, వ మి న ము, వమి - వమి. (తె. ప.) — ఓకర, ఓకరింత-ఓకరింత-ఓకరింత-ఓకరి, కక్కు - కక్కుడు - కృక్కు - కృక్కుడు, కక్కుడెవులు, కుముటు, గిక్కర, వేలది, డోకు, వాంతి-వాఁతి. తద్వి.-పిల్లవానికి. కాకి; వై. వి. (1). = వాంతి: చూ, వాంతి. 1. [యూదువాఁడు.

వాంశికుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. పిల్లంగోవి వాఁక. వై. వి. 1. ఏఱు: చూ, నది; 2: చూ, రూ-వాగు. 1; విణ. 3. = పక్క. పంకర. పర. 4, ఆ. 205: చూ, వేల్లితము. 3; దే. వి. 4. కరవాఁక: చూ, భూమి. 1. వాఁకతాలుపు. ద్య.వి. గంగాధరుఁడు. పాండు. 1, ఆ: చూ, శివుఁడు.

వాఁకుడు. వై. వి. = వ్యాఖ్య. *: చూ, స్పృశి (దగ్గు, ఉబ్బనము తగ్గించును.)

వాఁగడుపు. దే. వి. (వాఁపు + కడుపు) వాఁపు గల కడుపు. కుక. 3, ఆ: చూ, వేగకటి (భూగము. 1.)

వాఁగరత. వై. వి. (వాఁగులు + అరత) రూ-వాగర్త. సముద్రతీరము. (వృత్తియందేక వచనాంతము.) ఏనాదము. (సం). కులదిక్కు: చూ, రోధన్యు.

వాఁగర్త. వై. వి. — వై. —

వాగు. వై. వి. 1. నెలయేలు: చూ, నది. ౯;

2. దండు. భార. విరా. 3. ఆ: చూ, నేన. 1;

ఆ. కి. 3. పేలు: చూ, వదరు 5; 4. =

వాక్. మ్రాగు. విజ. 1, ఆ: చూ. శబ్దించే.

వాగుడు. వై. వి. మ్రాగుడు. మ్రాత: చూ, స్వరము. 2.

వాగులు. వై. వి. బ. ఆలలు: చూ, వీచి. 1.

వాచే. వై. ఆ. క్రి. 1. = వాచ్. ఏకరు-ఏకా
రు. వి, పు. 8, ఆ; 2: ఊచు.

వాడి. దే. వి. 1. నైశిత్యము. భార. సా. 1, ఆ; విజ. 3, ఆ. 8: రూ-వాడిమి, కూచి, పదను, వాని, వాలు, వాలరమ్ము. (సం).— ఖరిము-ఖరుపు; 2. రూ-వాడిమి. భార. ఉద్యో. 4, ఆ: చూ, కౌర్యము; 3. పృతా పము. అం, భా. ద్వి. 180: చూ, రూ-వాడిమి. 1; విణ. 4. పదనై నది: (సం). త్వుతము, లేజతము, నిజతము, నికాతము: చూ, కాతము. 2; 5. తీక్షణము: చూ, సంజ్వరము. 2; 8. కూరము. నిర్వ. 10, ఆ. 129: చూ, రారవము. 2; అం. 7: చూ, జేతవము. 4 (త్రయము.)

వాడిగలాడు. దే. విణ: చూ, కూరుడు.

వాడిచేయు. దే. స. క్రి. నూలు, వదను పెట్టు.

వాడిచేయుట. వా. వి: (సం).— త్తేజనకము.

వాడిమగడు. దే. విణ: చూ, వాడిగలాడు.

వాడిమి. దే. వి. 1: తీండ్ర, వాడి, వాలు,

విడి, వేడి, వేడిమి. (సం).— తేజము,

పృతాపము; 2: చూ, కౌర్యము; 3. పదను:

చూ, వాడి. 1.

వాడిముక్కు-వాడు. వా. వి: గడ్డముక్కు-వా

డు-గొడ్డముక్కు-వాడు, డొడ్డముక్కు-వా

డు, బుడ్డముక్కు-వాడు. (సం):— ఖరణ

ముడు-ఖరణముడు.

వాడు, దే. స. ఆత్మకుడు. (ఆ శబ్దమునకు

మహాదర్శక పృథమైక వచనరూపము. మహా

త్తు.) (ఇట్లు ఈశబ్దమువీడు.)

వాత. వై. వి. తెవులుగొంటులైన వక్యాదుల

కు వేసెడుమోడు: డాగు, రచ్చే-అచ్చే;

అంపు. (సం).—రక్ష. [(రూ-వాంతి.)

వాతి. వై. వి.=వాంతి: చూ, వాంతి. 1.

వాపి. వై. విణ.(వాపు+ఇ.) : చూ, శోఫశోగి.

వాపిరి. ద్వ. వి.(వాపు+ఇరి.) ఏకట: చూ,

వాంఛ. [అపేక్ష: చూ, వాపిరి.

వాపు వై. వి. 1: చూ, శోఫ; 2. మిక్కిలి

వాకట్టు. ద్వ. వి. 1. (మూలికా మంత్రములచేత

చేసెడు) వాగ్బంధనక్రియ. విష్ణు. పూ. 2, ఆ;

విణ. 2. వాగ్బంధనముచేయునది. కళా. 2,

అ. 171; కళా. 3, అ. 79; వా. 3. నియ

మితకాలము దాటినది, నిరుపయోగమైనది,

అడుగుటకు హక్కులేనిది. “తాకట్టు వాక

ట్టు అయినది.”

వాకబు. వా. దరియాపు-దర్యాపు, విచారణ:

చూ, సంఖ్య. 3.

వాకము. దే. విణ: చూ, వాటము. (1).

వాకాటు. ద్వ. వి. వాగ్వాదము: రూ-వాగా

యిత్తము.

వాకిటిలెంకలు. వా. వి. బ. ద్వారపాలకులు.

వాకిలి. ద్వ. వి. (వా+ఇల్లు.) దుర్గపపుర

ద్వారము. (వాసు, ఇల్లు అనువాసి

మూలపదములను గానుంచి మిశ్రితముగా

కేసినయెడల నచ్చేతెనుగు పృయోగములకు

విరోధముగుంచునది): గ వ క గవకు-

గవుతు, పెద్దవాకిలి. (సం).— కూటము,

గోపురము, పరిఘము, వలజము, వారము.

(చూ, సదనము. 1.). తద్విశేషములు.—

౧. గడపకు.— కడప — గడప. (సం).—

ఉదుంబరము, కుతుపము, గృహగృహణి,

గేహళి, దేహళి; ౨. తలుపుతగిలించినతేట్ర

మునకు.—గుంబము-గుమ్మము, దారబంచము.

వోరము—దువారము—దర్వాజా, మొకము,

మొగ, మోసు, మొగము, సరబడి. (సం).-
గోపురము, ఘర్షణము, ద్వారబంధము,
ద్వారము, నిర్యాపము, వారము; 3. దొడ్డి
గుమ్మమునకు.- దొడ్డివాకిలి, పెరటిగుమ్మ
ము; 4. లోపలివాకిలికి - లో వాకిలి.
(సం) - అంతర్ద్వారము, పరిచ్ఛన్నము;
౫. పెద్దతలుపునకు.- బోరతలుపు-బోర్తలు
పు; ౬. పసులదొడ్డి తలుపునకు.- పసులగాడి,
పెండియము-పండిము; 7. తలుపునకు -
తలుపు-తల్పు. (సం).- అరరము,
అరళము, కపాటము-కపాటము, కవటి-
కవాటి, ఘనాఘనము, ద్వారకంబకము,
నిమ్మటము, పరిశీలనము, సంభావన;
౮. తడకు-అంతిక-అంతిక, తడక-తడిక-
తడిక-తడుక, దడిక; 9. (చూ, లచ్చికమిల్లి).
(మిగతవానికి "చూ, సదనము 1."); వా.
2. ఇంటినిగాని దొడ్డినిగాని చేయున్న నాలు
గుగోడలనడిమిభాగము. "పిల్లలు వాకిట ఆడు
కొనుచున్నారు;" "పనికి తెవాకిలిఁబడినది";
3. ఇంటియందు మొదటి ద్వారము దాటఁగా
నేకాన్నియేనాలుగుగోడల నడిమి భాగము,
సదన, "పెద్దలు వాకిటఁగూర్చుండి మాట్లా
డుచున్నారు." చూ, హాళిరము.

వాకు. సం. వి. చ. శ్రీ. 1. = పలుకు. రూ-
వాక్కు: చూ, శబ్దము. 2; 2. రూ-వాక్కు.
పలుకుఁజెలి: చూ, సరస్వతి; వై. వి. (1).
పంతము: చూ, స్వర్ణ. 4; (2). = వాక్కు.
మాట, పలుకు: చూ, శబ్దము. 2.

వాకూచి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రూ-వాగుజి-వా
కొచి. కారుగచ్చే*: చూ, సోమరాజి.

వాకొను. ద్వ. ఆ. కి. 1. = వాగు. ద్వ. రా.
కిష్కిం, కాం: చూ, శబ్దించే; 2. ఆజయే.
అచ్చ. యు, కాం. 228; పే. 3. వాకొ
లుపు-వాకొల్పు. వై. 7, ఆ. 61.

వాకొనుట. ద్వ. వి. నచనము. ఆం, భా. పి.
11: చూ, వచనము.

వాక్కు. సం. వి. చ. శ్రీ. 1: చూ, రూ-వా
కు. 1; 2: చూ, రూ-వాకు. 2; ఆం. 8: చూ,
హృషీకము; 4: చూ, కరణములు; 5: చూ,
కచ్చేంద్రియములు (ఇంద్రియములు); 8: చూ,
మానసిక పూజానుమములు.

వాక్పతి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. నలస: చూ.
బ్రహ్మ. 1; 2. బ్రహ్మపతి: చూ, సురా
చార్యుఁడు; 3. కవీశ్వరుఁడు: చూ, మాట
లలువాఁడు; వి. 4. మిక్కిలి చతురముగ
మాటలాడువాఁడు.

వాక్పరిషము. ఆం: చూ, క్రొద్ధజములు.

వాక్పరుష్యము. ఆం. 1: చూ, క్రొద్ధజములు;
2: చూ, వ్యవహారపదములు; 3. (కవినముగఁ
బలుకుట): చూ, సప్తవ్యసనములు.

వాక్యగతవోషములు. ఆం. (కావ్యవోషములు
పద అర్థగతములై వోషములుండును. పదగ
తములు వాక్యగతములు అని పదవోషములు
ద్వివిధము. అందు పదవోషములు ౧2:-
(చూ, కావ్యవోషములు); వాక్యవోష
ములు: ౧. అక్రమము (క్రమములేవ్వుట),
౨. విసంధి (సంధితప్ప), 3. పరికరముభం
గము (మొదటి నియమము తుదకుఁజేసుట),
4. పునరుక్తి (చెప్పినదే చెప్పట),
౫. అపూర్ణము (క్రియాన్వయములేనిది),
౬. వాక్యసంకీర్ణము (వాక్యముల కూడిక),
7. వ్యాకీర్ణము (భౌతికరూప్యము).
౮. అధికపదము (లేనిపోని మాటలుచె
ప్పట), 9. వాచ్య విపర్జితము (చెప్పఁదలఁ
చినది మానుట), ౧౦. అవీతి (రసమున
కుచితముకాని పదరచన), ౧౧. న్యూనోపమ
(తక్కువనుబోల్పుట), ౧౨. అధికోపమ
(ఎక్కువను బోల్పుట), ౧౩. సమాప్తపున
రాత్తము (వాక్యార్థముఁ బూర్తిచేసియు

మరలఁజెప్పట), ౧౪. ఆస్థాన సమాసము (అవదనమాసము), ౧౫. ఛందోభంగము (ఛందస్సు తప్పుట), ౧౬. యతిభంగము (యతి తప్పుట), ౧౭. పరిపత్రికర్షము (అతిశయమితప్పి చెప్పట), ౧౮. భిన్న లింగము (లింగభేదము), ౧౯. భిన్నవచనము (వచనభేదము), ౨౦. అక్రియలేక అశరీరము (క్రియలేకుండుట), ౨౧ సంబంధ వర్జితము (సంబంధము లేకుండఁజెప్పట), ౨౨ వాక్య గర్భితము (చెప్పఁబోవు దాని నడుమ మఱి యొక వాక్యమిడుపుట.); మఱికొందఱు: శబ్దసీసము, కృమభిప్రయము, విసంధి, పునరుక్తియుతిము, వ్యాకీర్ణము, వాక్యసంకీర్ణము, అపూర్ణము, వాక్యగర్భితము, భిన్న లింగము, భిన్నవచనము, న్యూనోపమము, అధికోపమము, భగ్నచ్ఛందము, యతిభిప్రయము, అశరీరము, అరీరతకము, విసర్గలుప్తము, అస్థానసమాసము, వాచ్యవర్జితము, సమాస్త పునరాత్తము, సంబంధవర్జితము, పతత్ర కర్షము, అధికపదము, ప్రక్రమభంగము అని ౨౪ గాను; మఱికొందఱు:— అక్రమము, పునరుక్తి, అరీతి, భిన్నలింగము (భిన్నవచనము), పరుషము, విరుద్ధము, విరసము, అతిమాత్రము, హేతుకూన్యము, నిరలంకృతి అని పదియును; మఱికొందఱు:—అక్రమము, పునరుక్తి, అపూర్ణము, కర్తృపదము క్రియాపదము భిన్నవచనముల నుండుట, ఏకదేశాన్యాయము, వ్యాకీర్ణము, వాచ్య వివర్జితము, అరీతి, న్యూనోపమము, అధికోపమము, సమాస్తపునరాత్తము, న్యూనపదము, అశరీరము, అధికపదము, ప్రక్రమభంగము, పతత్ర కర్షము, భిన్నలింగము అని ౧౭ గాను భిన్నాభిప్రాయములంబాధియున్నారు; (అర్థదో

షములకు=చూ, అర్థదోషములు. అర్థదోషములు అను క్షిరకాపదముకడఁజూపిన రీతిని ౧౮ కలవు. కాని మఱికొందఱు:— హీనోపమము, అధికోపమము, అసమోపమము, అపరినిష్ఠోపమము, పరుషము, వ్యర్థము, ఏకార్థము, నసంకయము, విరుద్ధము, విరసము, అపరియోజనము, అతిమాత్రము (లోకాతీతము), హేతురహితము, నిరలంకృతి (జాతికూన్యము), అశ్లీలము (లజ్జాకరము), సహచరచ్యుతము (సరిగానిదిఁగూర్చుట), భిన్నము (సంబంధము లేనిది) ౧౭ అనియు; మఱికొందఱు:—వ్యర్థము, హీనోపమము, అధికోపమము, అసమోపమము, అభ్యాతోపమము, పరుషము, విరుద్ధము, విరసము, హేతుకూన్యము, సహచరచ్యుతము ౧౦ అనియు; (చూ, కావ్యదోషములు, కావ్యగుణములు.)

వాక్యగతము. అం. 1: చూ, అత్యంత తిరస్కృతవాచ్యము (రెండవది పదగతము); 2: చూ, అర్థాంతర సంకర్మితు వాచ్యము (రెండవది పదగతము.)

వాక్యగర్భితము అం: చూ, వాక్యగతదోషములు. వాక్యదోషములు. అం: చూ, వాక్యగతదోషములు. వాక్యము. సం. వి. అ. స. 1. పదపదార్థము యొక్క పరస్పరసంబంధముచెడక యేకార్థత్వముగలిగి క్రియతోడఁగాని తదితరముతోడఁగాని ముగిసెడి పదసముదాయము; (౧. కర్తృ కర్మ క్రియగలది వాక్యము; ౨. వాక్యము సంపూర్ణవాక్యము, అసంపూర్ణవాక్యము అని ద్వివిధము; క్రియాసహితము రహితము అని సంపూర్ణ వాక్యము ద్వివిధము. సమాపక క్రియతోఁగూడినది క్రియాసహితము. అసమాపక క్రియతో సంత్యయగునది యసంపూర్ణవాక్యము, క్రియలేనిదిక్రియారహితవాక్యము; 3. వాక్యములు..

సామాన్య వాక్యము, సంబంధ వాక్యము, ఉపవాక్యము, సముదాయవాక్యము, మహా వాక్యము అని వాక్యమైదువిధములు. (సమా పకర్తియతోఁగూడినది సామాన్యవాక్యము, సంబంధ సర్వనామములతోఁగూడినది సం బంధవాక్యము, కర్తగాఁగాని కర్మగాఁగాని వాడెఁబడు వాక్యముపవాక్యము, అసంపూర్ణ వాక్యముతోఁగాని యుప వాక్యముతోఁ గాని కూడిన సముదాయ వాక్యము, రెండు సామాన్యవాక్యముల సంబంధముగలది మహా వాక్యము ఇత్యాది); 2. వాక్యములకుపమా నములు — శేషుఁడు, బృహస్పతి, బ్రహ్మ మొ; 3. మాట: చూ, శబ్దము. 2.

వాక్యసంకీర్ణము. అం: చూ, వాక్యదోషములు.

వాక్యమ్యే. ద్వ. స. క్రి. (వా + కూర్పు.)

1. పేరుచెప్ప. కళా 1, ఆ. 7: చూ, శబ్దించే;

2. చెప్పు. విక్ర. 5, ఆ. 120: చూ, శబ్దించే (సంధిని వికారము.)

వాక్యమ్యేట. ద్వ. వి: చూ, వాక్యముట.

వాక్యధి. అం: చూ, శుద్ధులు.

వాగ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. = వాగ: చూ, వాగియ.

వాగఱ. దే. వి. (వ్రాయు + కట్ట) ముచ్చెవాఁ డు చిత్తరువు వ్రాసెడుతూలిక. (సంధిని వర్ణలొపము): జాలిని, తూలిక, దూషిక.

వాగలము. వై. వి రూ-వాగళము-వాగల్లము.

కళ్లపుమొగి, ఖలముఖము.

వాగళము. వై. వి. — వై. —

వాగల్లము. వై. వి — వై. — [వాకాటు.

వాగాయిత్రము. వై. వి. వాగ్వివాదము:

వాగియ. వై. వి.=వల్ల. రూ-వాగె, లగాము, కల్లెము. (సం).—అవక్షోణిక, విల్ల. వాగ, (చూ, ముఖరజ్జువులు.)

వాగీకాంశము. అం: చూ, పద్వ్యంశములు.

వాగీశుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నలువ: చూ, బ్రహ్మ. 1; 2. బృహస్పతి: చూ, సుతా

చార్యుఁడు; 3. కపిర్వరుఁడు: చూ, వాక్పతి. 3. వాగీశ్వరుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వారిరాట్టు, వాగుజి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. = దానంజీ: చూ, వాకూచి.

వాగుర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. (చ్యుగములకు పక్షు లకు పట్టెడి) ఉరి: (తె).— ఉచ్చే, ఉరి, గుచ్చి క, జిగురుగండె— జిగురుగండె, జేవ్వ, వల. తద్విశేషములు.— ఉరి: ఉరి గోల; ఒడిత్యాదు; కరకణి: కాలుచ్చెలు; చిక్రము; జిగురుగండె— జిగురుగండె; తలముట్టు; తీపుఁద్రాడు, చోరు. (చూ, వల. 1.) వాగురికుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. జూలివఁడు, వలవాఁడు: చూ, వేటకాఁడు.

వాగె. వై. వి.= వాగా: చూ, రూ-వాగియ. వాగులికుఁడు సం. వి. ఆ. పుం: (తె):— అడ పకాఁడు.

వాగ్గండము. అం: చూ, తిగిదండము. 1-2.

వాగ్దానము. అం: చూ, కన్యాదానాంగములు.

వాగ్మి. సం. వి. న్. పుం. 1. చిలుక: చూ, శుకము; 2. బృహస్పతి: చూ, సురాచార్యుఁడు; విగ. 3. యుక్తి యుక్తముగా మాటలాడువాఁడు: చూ, పక్త. 1.

వాగ్మీబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, పమాతేబ్రా హ్మణులు.

వాఙ్మయము. సం. వి. ఆ. న. (చూ, వేదము, ఉపవిద్యలు.) వాఙ్మయము:— ౧ వైదిక విజ్ఞానము, ౨ భాష, 3 వాఙ్మయ విభాగ ము, ౪ ఋక్సంహిత, ౫ సామసంహిత, ౬ బ్రాహ్మణములు, ౭ వేదాంగములు, ౮ గృహ్యసూత్రములు, ౯ స్మృతులు, ౧౦ భాష్యములు; (౧. వైదిక విజ్ఞానము:— (౧) వేదవిత్వత్వా పౌరుషేయత్వి విచారము, (౨) బుద్ధి వాక్య విచారిణ, (౩) అపౌరుషేయత్వవిచారపర్యవసానము, (౪) వేదకాలము, (౫) అదితియుగాది నిర్ణ

యము; ౨. భాష:— (౧) సంస్కృత, (౨) లాటిన్, (౩) గ్రీకు, (౪) జర్మన్, (౫) ఇంగ్లీషు, (౬) ఆర్యలిపి, (౭) జ్యోతిర్లిపి, జ్ఞానము లిసి, (౮) ఆర్యభాష, వ్యావహారిక భాష, స్థితి, (౯) సంస్కృత ప్రాకృతములు, (౧౦) ప్రాకృతములు దేశభాషలు, (౧౧) సంస్కృతభాష మొ; ౩. వాఙ్మయ విభాగము:—(౧) వేదములు, (౨) సంహితల పౌర్వాపర్యము, (౩) త్రియ-అధర్వణము, (౪) వేదప్రశంసాదులు; ౪. ఋక్సంహిత:— (౧) మండలకృమమున ననువాక విభాగము, (౨) మండలకృమమున నూక్త విభాగము, (౩) ఋక్సంఖ్యానిర్ణయము, (౪) నూత్న దృష్టలు— నూక్తములు, (౫) మండలదృష్టలు— మండలములు, (౬) మండలములు— ఏర్పాట్లు, (౭) ఋషుల ఇతిహాసములు, (౮) ఋగ్వేద దేవతలు, (౯) ఋగ్వేద కాఖిలు, (౧౦) ఋక్సంహితలోని వర్ణనలు; ౫. సామసంహిత:— (౧) సామసంహిత విభాగము, (౨) సామ వేదసంప్రదాయము, (౩) సామగాచార్య చరంపర, (౪) సామగానప్రవచన కర్తృవరంపర, (౫) యజుర్వేదము, (౬) యజుశ్శాఖలు, (౭) యజుశ్శాఖలపౌర్వాపర్యాది విచారణ, (౮) తైత్తిరీయసంహితవిభాగము, (౯) తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణ విభాగము, (౧౦) కాండములు— ఋషులు, (౧౧) సంహితా విషయము, (౧౨) చతుష్వేదము— సరమేధము, (౧౩) దేవతాఛందస్సులు, (౧౪) సంహితలోని వర్ణనలు, (౧౫) దుద్రచక్రశ్రుతకాండ, (౧౬) వాజసనేయసంహిత, (౧౭) ఆధర్వణసంహిత, (౧౮) ఆధర్వణకాఖిలు, (౧౯) శానకీయాధ్వర సంహిత, (౨౦) సంహితావిషయవిచారము, (౨౧) పై

పులార సంహితా చరిత్ర, (౨౨) అధర్వణ సంహిత— మంత్ర దృష్టలు, (౨౩) ఆర్షచారణ— ఛంగో దేవతాదులు, (౨౪) ఆధర్వణమంత్ర విశేషములు, (౨౫) అభిచారిక పికాచోచ్చాటనాది మంత్ర తంత్రములు, (౨౬) సాంఘిక లక్షణములు, (౨౭) కలివయకాండ విశేషములు; ౬. బ్రాహ్మణములు:— చూ, బ్రాహ్మణములు 1930 పాట; ౭. వేదాంగములు:— చూ, ఉపనిషదులు; ౮. గృహ్యసూత్రములు:— చూ, కల్పము; ౯. స్మృతులు:— చూ, స్మృతులు; ౧౦. భాష్యములు:— (౧) ఋగ్భాష్యము, (౨) సాయనభాష్యము (మాధవభాష్యము), (౩) సామవేద ఋగ్భాష్యము, (౪) కృష్ణయజుర్వేద భాష్యము, (౫) ఉపనిషద్భాష్యము, (౬) బృహదారణ్యక భాష్యము, (౭) శంకరభాష్యము, (౮) తైత్తిరీయోపనిషద్భాష్యము ఇత్యాది (ఈ విషయమపారము. సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్రచూడుము) వాఙ్మఖము. సం. వి. ఆ. న: 1. ఉపన్యాసము, ఉపోద్ఘాతము, ఉ. (తె).— వావాడు; 2. ఉదాహరణము: చూ, వృత్తాంతము. 7; 3. వాక్యారంభము: ఉపోద్ఘాతము. వాచ. సం. వి. చ. శ్రీ: చూ, రూ-వాకు. వాచయముడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, మాని. వాచకము. సం. వి. ఆ. పుం. వాచ్యార్థమును తెలిపెడి శబ్దము: చూ, శబ్దము. 2. వాచకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. అనుప్రసంగ నియమాదుల నెఱింగి చెప్పవారు: చూ, కృతికర్త. వాచస్పతి. సం. వి. ఇ. పుం. వేలుపుటాళ్ల. లక్ష్మి. 2, ఆ. 43: చూ, సురాచార్యుడు. వాచస్పత్యము. సం. వి. ఆ. పుం. తారావాధ తర్క వాచస్పతిచే వ్రాయబడిన బృహన్నిఘంటువు.

వాచాంటుడు. సం. విణ. రూ-వాచాంటుడు: చూ, వక్త. 1.

వాచాంటుడు. సం. విణ. —పై.—

వాచించే. సం. స. క్రి. 1. చెప్ప. చంద్రా.

1, ఆ: చూ, రూ-వచించే; 2. చేసువు.

చంద్రా. 3, ఆ: చూ, పఠించే.

వాచికము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, వక్తాము; 2. మాటలచేతబుట్టిన శృంగారభావము; అం. 3. వాక్కుచేత కలిగినది. (కావ్య నాటకములను సోచితముగ నుచ్చరించుట చూ, వ్యంజకము. 1; 4: చూ, కర్మములు; 5: చూ, స్వాధ్యాయము; 6: చూ, అభినయములు. [చూ, సుధి.

వాచోయ్యక్తిపటుడు. సం. విణ. పండితుడు వాచ్యము. సం. వి. అ. పుం. 1. అభిదచేడెలియడగిన యర్థము; విణ. 2. చెప్పడగినది: ఆఖ్యేయము. తద్వి. — చెప్పనిచ్చించినది:— వివక్షితము (చూ, శబ్దము. 2.); 3. నిందింపడగినది: చూ, హీనము. 2.

వాచ్యవర్జితము. అం: చూ, వాక్యగతదోషములు.

వాచేగడము. ద్వ. వి. రూ-వాచేరడము-వాచేరము-వాచేరడము-వాచేరపము, దేవరింపు-దేవురింపు, దేవురు, ఆతిమాలడము-బ్రతిమాలడము, బతిమాలిక-బ్రతిమాలిక, వనట, వనపు, వలపు. (సం).— చైన్యము, పరిదేవనము, మనువు, విలవనము- విలాపము. (మి).—చైన్యపాటు.

వాచేరడము. ద్వ. వి. —పై.—

వాచేరము. ద్వ. వి. —పై.—

వాచేరడము. ద్వ. వి. —పై.—

వాచేరపము. ద్వ. వి. —పై.—

వాచేచ్చే. వా. అ. క్రి. (వెచ్చేజేసిన అచ్చడములులోనగునవి) మొత్త-బడు.

వాచేడి. వా. వి. నోటిద్వని.

వాచేటచే. దే. అ. క్రి. మొటపెట్టు: చూ,

నోకించే (గట్టిగా అణచుకొనియు.)

వాచేవి. వి. రుచిచూచేట.

వాచోరు. ద్వ. అ. క్రి. పరిదేవనముచేయు: 2. నులాడుచే, దేవురించే, వలపుగొను, వలపులాడు. (మి).—చైన్యపడు.

వాచోరు. దే.వి: ముంజారు: చూ, సదనము.1.

వాజపేయము. సం. వి. అ. పుం. న. 1. 2. కానొక యాగము: చూ, హోమము. 3. (యజ్ఞము); అం 2: చూ, తానములు (సహితానములు).

వాజము. సం. వి. అ. న. 1. నెయ్యి: చూ, హవిస్సు. 2; 2. నీరు: చూ, సలిమము; 3 సాన్నాయ్యము: చూ, హవిస్సు. 1; పుంశ్చి 4. బాణము తెక్క: చూ, తెక్క. 1; 5 తెక్క: చూ, తెక్క. 1; 6. వెన. వేగము: చూ, స్వదము.

వాజసనేయ బాహ్యులు. అం: చూ, ఆంధ్రులు. 858 పుట. (వీరుశుక్లయజుర్వేదులు. ప్రథమశాఖియులను నామాంతరముగలవారు. కాత్యాయన నూత్రిము. వీరిలో వైవిక లౌకికవృత్తులవారు కలరు. మిసములంచి విష్ణు చిహ్నముల ధరింతురు.)

వాజి. సం. వి. న్. పుం. 1. గుఱ్ఱము: చూ, హయము; 2. పిట్ట: చూ, పక్షి; 3. అయ్య: చూ, బాణము. 1. [కర్ణి. 1.

వాజికరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, వారాహి వాసిగంధక. సం. వి. అ. స్త్రీ. అడ్డసరము: చూ, సింహాస్యము.

వాజిదంతకము. సం. వి. అ. పుం. —పై.—

వాజిపేయము. అం: చూ, సోమయాజ్ఞములు.

వాజిలీ. వా. విణ. వ్యాయమైనది, సరియైనది.

వాజీకాల. సం. వి. అ. స్త్రీ. గుఱ్ఱపుపాల: చూ, సదనము. 1.

వాజీ. దే. వి. 1. రోత: హరిశ్చ. 4, అ. 103:

చూ, పెగ్గింపు; 2. ఉపకాల. అం, భా.ద్వి.

12: చూ, నవనము 1; విణ. 3. గోతగలది, గోరము: చూ, విక్రమము. 3.

వాణిము. దే. వి. ఒకానొక పక్షి: చూ, పక్షి. వాణిము. వా. వి. దద్దము, అంచే: చూ, వ్యాపారము. 2. [చూ, స్వరము. 2.

వాణిము. వై. వి.=వాన్య. మృదంగదివాన్యము: వాటనాసి. సం. వి. ఇ. పుం.=బాటనాసి: చూ, సమీరణుడు. 2.

వాటపడు. ద్వ.అ. క్రి. అనుకూలపడు. కవిక.2, ఆ: చూ, సరిపడు. 1.

వాటపడ్డము. వా. వి. ఆట విడుపుపడ్డము.

వాటము. సం. వి. అ. పుం, న. 1. రూ-వాటి. కూరలోనగు వానితోట: చూ, వనము.

2—00; అ. పుం. 2.=వాడ. రూ-వాటి.

తోస: చూ, మార్గము. 1; 3. రూ-వాటి.

మేట్టు వెలుగు వేసినచోట; 4. రూ-వాటి.

కంచె: చూ, వెలుగు; 5. ఇండ్లవరుస, వాటి

క: చూ, శ్రేణి 1; 8. భాగము: చూ,

విభాగము. 2; దే. వి. (1) జోటుపు గానం

డునది: వాకము; (2) అనుకూలమైనది.

ము. 1, ఆ. 121: చూ, సంగతము. 3;

(3) సక్తమైనది. మార్గము. 8, ఆ: చూ,

సహితము; (4) పొందికయినది. కై. 2, ఆ

88: చూ, సంసక్తము; (5): చూ, వక్రిమ

ము. 2, వి, పు. 7, ఆ.

వాటా. వై. వి.=వాటము: చూ, వాటము. 8.

వాటాలజోపిత. వా. వి: చూ, విభాగపత్రము.

వాటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ—

వాటము. 1*—2—8—4.

వాటికి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తోట: చూ,

వనము. 2; 2. పెండ్లియందు వనధాన్యములు

వేసి మొలపించేట కారాదనుగు పాత్రము.

అనగా పాలిక; 3. (హరినడుమనుండు)

రచ్చేకెట్టు: చూ, రచ్చే. 7; 4. ఇండ్లవరుస:

చూ, వాటము. 5; 5. దిరిసెన*: చూ, శిరిపము.

వాటిసధూని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.=వాడపదిస
చూ, వేశ్య.

వాటు. దే. వి. 1. కైచేట; 2. చెబ్బ. వంచ
నా, 1, ఆ. 205—208: చూ, హతి.

వాటుగాలు. దే. వి. నడచునపుడు పగ్గి

వాటుగా పోయెడుకాలు. ద్వి. హరిశ్చ

2, భా: చూ, హట్టి. [హరివాలుకము.

వాటికి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. నక్కదోస*: చూ,

వాటుపడు. వా. ఆ. కి: ఒడ్డగెడపడు, దోర

గలుపడు-దోరగలుపడు. [దోరగలు.

వాటుపడుట. వా. వి: ఒడ్డగెడపు, దోరగలు

వాటురాయి. దే. వి. దొంగలు వైచేటకు అను

పుగా ఏటితీసికొనిపోయెడు తాయి. ద్వి.

భాగ. 5, స్కం: చూ, స్థలోచ్చయము. 1

(రత్నములు.)

వాటులాడు. దే. ఆ. కి. (నై. 3, ఆ. 95.1:

ఏటులాడు, కాటులాడు, కీచేట్లాడు,

కొట్టులాడు, జీగడమాడు, జీగడించే, తార్పు

లాడు, పెనగు, పాడుచే, పోటులాడు—

పోట్లాడు, పోరాడు, పోరు, మేడము,

మొత్తులాడు, రాయు. (సగ).—కలహించే,

విగరిహించే. తద్వి.—మాటుమసలు.

వాట్యాలకము. సం. వి. అ. పుం. ముత్తవపుల

గము*: చూ, సహదేవ.

వాట్టిడు. దే. విణ. (వాట్టు+ఈడు) కొట్టా

డువాడు. ఈ, హరి. 3, ఆ. 112: వాడులాడు.

వాడ. వై. వి. 1.=వాటి. వాట. విధి. నై. 3, ఆ.

82: చూ, మార్గము. 1; 2. ఇండ్లవరుస: చూ,

శ్రేణి. 1; దే. వి. 3. వాడగాలి. పనుపుతావి

(అని కొండలు): చూ, వానన. 1 (చూ,

వాయువు.); వా. 4. ఓడ: చూ, వనోడము.

వాడకబాటు. దే. ఆ. కి. వాడు: చూ, నడలు.

వాడకట్టు. ద్వ. వి: చూ, వాడ. 1.

వాడకము. వా. వి. 1: చూ, వచ్చేము. 2:

2: చూ, వ్యయము. “ఇంటివాడకము.”
వాడగన్నేరు. దే. వి. ఒకరకము గన్నేరు.

పచ్చగన్నేరు (అని కొందఱు)*: చూ,
హయమారకము. [వాయువు.

వాడగారి. దే. వి. మలయమారుతము: చూ,
వాడనిపువ్వులమృగము. ద్వ. వి. కల్పవృక్షము.

అం, పదా. నుర. 41: చూ, వేలుపుండెట్టు.
వాడపల్లి. వా. వి: చూ, రూ-పిండెట్టు.

వాడపదిసె. వై. వి. 1. కులట: చూ, స్వైరిచి;
2 = వాటి పధూటి: చూ, వేళ్ళు.

వాడిక. దే. వి. చెప్పక మోచకయించిన
యిల్లడ: ఇల్లడ-ఇల్లడము, కుదవ-కుదువ.
(సం).—ఉపనిధి, నిత్యేపము, నివేళము,
గ్యానము.

వాడివత్తలగుట. జా. మిక్కిలి కృశించేట “అల
జేడి వాడి వత్తలయి.” (కవికర్ణరసాయన
ము); “ఇట్లుకరాససాయకవృధా, భిన్నత
వాడివత్తలయి.” (మనుచరిత్ర); “కమల
నాళములు వాడివత్తలై.” (రసికజనమనో
రంజనము); “ద్వి. వాడివత్తలయి యేమి
వాంఛచేసితివి.” (విష్ణు మాయా విలాసము.)

వాడివాయి. దే. అ. కి. చూ, సోలు.

వాడు. దే. వి. 1. వాడుట. సా. 2, అ. 197:

చూ, సొగటు; అ. కి. 2: చూ, విన్న
వోవు. అం. నా. శే. 28; 3. వడలు: చూ, ను
క్కు. 14; స. కి. 4. ఉపయోగపఱచు:
(సం).—వినియోగించు.

వాడుక. దే. వి. 1. ఉపయోగము; 2. అభ్యా
సము: చూ, స్వభావము; 3. పాడి: చూ,
వ్యవహారము. 3; వా. 4. రివాజో, మామూ
లు; 5. లోక వ్యవహారసిద్ధము. “వాడుక
మాటలు.”

వాడుక పడు. ద్వ. వి. పనుపడు: చూ, సరిపడు. 2.

వాడుకొను. దే. స. కి. 1. జనులు పొందాడు
గా చెప్పకొను; 2. ఉపయోగపఱచుకొను.

వాడుచు. దే. శే. వాడుచేయు, వాడుచు.

వాడుదల. దే. వి: చూ, వాడుక. 2.

వాడుచెంచు. దే. అ. కి. (అని. 3, అ. 122):

వాడుపడు, వాడుపాలు

వాడుపడు ద్వ. అ. క్రి.—పై.— (వే. వాడు
పఱచు.— ఉ, రా. 4 అ. 227.)

వాడుపాలు. దే. అ. కి. —పై.— ఉ,
రా. 4, అ. 227. [ఉపకరిణములు.

వాడుముట్టు. వా. వి. బ. వాడుకొనెడు

వాడెవస. దే. వి. చెఱుపచివర: చూ, నుకు
మారము, 1.

వాణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. పలుకు: చూ, కల్ప
ము. 2: 2: చూ, సరస్వతి; ఇ, ఈ. స్త్రీ.
3. నేత; చూ, పూతి; అం. 4: చూ,
ఆదిశక్తులు. [హుండు. 1.

వాణిజాండు. సం. వి. అ. పుం. చూ, సార్థవా
వాణిజ్యము. సం. వి. అ. స. 1: చూ, పర్వక
ము; అం. 2: చూ, వైశ్యవృత్తి; 3: చూ,
అష్టవర్ణము; 4: చూ, ఉపవిద్యలు; 5: చూ,
వృత్తులు (మనుజవృత్తులు.) (వ్యవహారము
జేయునప్పుడు ధాన్యాదులఁ గొనుకాలము,
విక్రయకాలము, లాభవిధి, విక్రయనిషేధ
వస్తు వివరణములఁ జెలుపునది.)

వాణిద్వారము. అం: చూ, ద్వారములు.

వాణిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. అటకత్తె: చూ,
లాసిక; 2. కుంభకత్తె: చూ, కంభళి;
3. ముగ్ధ: చూ, స్వీయ (చూ, యావనభేద
ములు.); 4: చూ, విదగ్ధ.

వాతంగిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: కాంభోజి, వాత
ఘ్ని. (తె) పులిసరి, పులుగుడు: తద్వి.—
౧. తెల్లపులుగుడు, ౨. నల్లపులుగుడు*.

వాతకము. సం. వి. అ. పుం. రూ-వాతకి*:
చూ, సోమిదము.

వాతకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1.—పై.—విణ.
2. (న. ఈ. న) వాతరోగముగలవాడు.

వాతకుంభము. సం. వి. అ. పుం: చూ, పిన్న
సుదురు.

వాతగానివాడు. దే. వి. బట్టలకు రంగువేయు
వాడు: రంగ-రంగారి-రంగిరీజే. (సం)
రంజకుడు. [చూ, వ్యవసాయము.

వాతఘ్నము. సం. వి. అ. పుం. ఆముదము*:
వాతఘ్నము. సం.వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, వాతంగిని.*
వాతనాడి. వా. వి. క్షేమకృత్యవాతనాడులను
పరిధాననాడులలో నొకటి: చూ, నాడు
లు. 3. (చూ, వాతపరికృతి.)

వాతపోషము. సం.వి. అ. పుం: చూ, మోదుగు.*
వాతప్య. వా. వి. (వాయి+తప్య) నోటనెలు
వడిన తప్యమాట: చూ, వితథము.

వాతపరికృతి. అం: చూ, పరికృతికర్యము.
వాతప్రమి. సం.వి. ఇ.పుం: చూ, వాతమృగము.
వాతమండలి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ సుడిగాలి:
చూ, వాయువు.

వాతము. సం. వి. అ. పుం. 1. గాలి: చూ,
వాయువు; వా. 2. వాతము అధికమై వాత
నాడి నీరసించిన రోగము.

వాతమృగము. సం. వి. అ. పుం. గాలికెదురు
నడిచెడి యిట్టిపంటి మృగము, జవి, వాత
పరికృతి, వాతాయువు: చూ, హరిణము. 1.

వాతరట్టు. ద్వ. విణ: చూ, పక్ష. 1.
వాతరథము. సం.వి. అ. పుం: చూ, మేఘము.1.
వాతవాడి. ద్వ. విణ. అప్రియంపదుడు.
వాతాంతకైలము. అం: చూ, కైలములు.

వాతాటము. సం. వి. అ. న. నూర్చుని గుఱ్ఱము:
చూ, వాయువు. [చూ, సన్యాసి.

వాతాపిసూచకుడు. సం. విణ. అశస్త్రముడు:
వాతాయనము. సం. వి. అ. న. 1: గవాక్షము,
గృహక్షము, జాలకము, వహుటకాయనము,
(తే).—కిటికి —కిటికి, జోల, జోలకట్ట.
తద్వి. —ప్రగ్రీవము; 2: చూ, వాతాశ్వము.

వాతాయువు. సం. వి. అ. పుం. 1. జంక:
చూ, హరిణము. 1; 2: చూ, వాతమృగము.
వాతారి. సం.వి. ఇ. పుం: (తే).—నాలుడు*.
వాతాలి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, వాతమండలి.
వాతాశ్వము. సం.వి. అ. పుం. ఉత్తమాశ్వము:
చూ, వాయువు. [చూ, నితము. 1.

వాతికము. సం. వి. అ. న. ఒకానొక పులుము:
వాతికాను. వై. వి. (వాయి + కాను) లంచే
ము: చూ, నూడిద. (పామరులవాడుకమాట)
వాతిబియ్యము. ద్వ. వి. (వాయి + బియ్యము.)
దహనముచేయునపుడు బంధువులు పీనుగు
నోటనేనెడు బియ్యము: చూ, సేనబాళిలు
(బియ్యము)

వాతూలము. సం. వి. అ. పుం. 1. గాలి: చూ,
వాయువు; 2. సుడిగాలి: చూ, వాయువు;
వి. 3. గాలినయించేది; 4. వక్షాత్తిసది;
అం. 5: చూ, అగమములు (ఉపవిద్యలు);
6: చూ, తంత్రములు.

వాతూలోత్తరము. అం: చూ, తంత్రములు.
వాతేర. ద్వ. వి: చూ, రూ—వాతేఱ.

వాతేఱ. ద్వ. వి. (వా+తేఱపి):రూ—వాతేర.
అధరము, కెమ్మొవి, పలుక వ్వ-పల్కవ్వ,
పలుదెర- పలుదెఱ, పలువలున- పల్వల్వ,
పెదవి, మోవి. (సం).—అధరము, ఓవ్వము,
దళనవాసన్ను, రదనచ్చదము—రదనచ్చద
న్ను. తద్వి. — ౧. దవడ—దవుడ—దొడ,
దాగున. (సం) — కాకుదము, తాలువు;
2. అంకిలి—అంకు. (సం).— తాలుములము;
3. పెదవి మూలకు. — నెలవి. (సం).—
సృక్వము, సృక్వి. (“చూ, నెలవి.”)

వాతేఱకెంపు. ద్వ.వి: (చూ, దంతక్షతములు.2)
కవ్వ, కెమ్మొవిగుఱి, పలుకెంపు-పల్కెంపు,
పలుగంటి—పలుగంటు- పల్లంటి— పల్లంటు,
పలునొక్కు—పల్నొక్కు, పల్నొక్కు, పెదవి
కెంపు, పెదవిగంటు. తద్వి. -౧. దంతక్షత

సౌనవిశేషము. (సం).-కంఠము; ౨. అధర
మందలి చంతక్షతమునకు.-(తె) - కెంపు.

చూ, కామము 8.)

వాతొర్మి. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("మ. భ,
త, వగణములు. 7 యతి. 11 ఛందస్సు.)
వాత్స్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. సుడిగాలి: చూ,
వాయువు (వాయువులు.)

వాత్స్యకము. సం.వి.అ. న. దూడలగుంపు. (వత్స
ము=దూడ): చూ, సౌరభేయి (భేనువు.)

వాత్స్యల్యము. సం. వి. అ. న: (తె).-అరులు-
అర్లు-అయర్లు, అర్మిలి, మాలిమి. (అవ్య).
(సం).-అహో, ఆత్. (చూ, స్నేహము. 1.)

వాత్స్యయనవ్యాకరణము. అం: చూ, వ్యా
కరణములు.

వాత్స్యయనుడు. సం. విణ: చాణక్యడు.

వాధూలసంగోత్రము. అం. (వాధ్వస-వార్ధేయస):
చూ, గోత్రము. 13.

వాదడుచే. ద్వ. అ. కి. రూ-వాదాడు. కా
శి. 5, అ. 89: చూ, వాదించే. 1.

వాదనము. సం. వి. అ. న.=వాదు. వీణాది చ
తుర్విధ వాద్యధ్వని: చూ, స్వరము. 2.

వాదము. సం. వి. అ. పుం. 1.=వాదు. వాగ్వి
వాదము: చూ, సంవాదము; 2. రసవాదము:
చూ, విద్యలు; 3. తిగవు: చూ, యుద్ధము.

వాదర. వై. వి. (వాడి+దార) (ఖడ్గాది)
తీక్షణధార. వా-వాయి, దార-దారి. (సం).-
ధార: చూ, బాణము, 1-౧౪.

వాదాడు. ద్వ. అ. కి: చూ, వాదడుచే
వాది. సం. వి. న్. పుం. 1. తగవునకుపోయిన
వాడు (ప్లయింటిఫ్); విణ. 2. వాదించే
వాడు. [డు; 2. తగవాడు.

వాదించే. సం. అ. కి. 1: వాదడుచే, వాదా
కాదికుడు. సం. వి. అ. పుం. వై నకాస్త్రజ్ఞా
డు: చూ, కాస్త్రవిడుడు.

వాదిత్రయము. సం. వి. అ. న. 1. తతము, అన
ద్దము, సుషిరము, ఘనముఅనెడి వాద్యచతు
ష్టయము: చూ, అతోద్భవము; 2. వాద్యధ్వని:
చూ, స్వరము. 2.

వాదు. వై. వి.=వాద. 1. వాదము: చూ, సంహ
దము. 2; 2. ధ్వని: చూ, స్వరము. 2;
3 దావా: చూ, వ్యాజ్యము; 4. నిండ:చూ,
నెగ్గింపు.

వాదులాట. వా. వి. మల్లగుల్లము:చూ, వాదు 1.
వాదులాడు. ద్వ. విణ: చూ, వాట్లడు.

వాదోడు. ద్వ. విణ. (వా+తోడు) 1. మాట
కు సహాయము. విజ. 2, అ. 115; 2. పను
లకు నాటికచేయులలోను గాగల తెచ్చున
పరిశీలించ నోటజొప్పించి నోరు తెఱచించే
టాకై యేర్పఱచిన దావ్యాయన రూపముం
త) విశేషము (చూ, ముకుటంతి).

వాదైము. వై. వి.=వాద్య. రూ-వాయిదము:
చూ, వాద్యము. 1-2-3.

వాద్యము. సం. వి. అ. న.=వాయిదము-వాదై
ము-వాడ్డేము. 1. వీణలొనగునది: చూ, వీణ;
2. చేపడు: చూ, స్వరము 2; అం. 8:చూ,
తతవాద్యములు; 4: చూ, కోధనములు.

వాద్యభేదములు. అం. 1. (వాద్యములు). డమ
రుగము (డమరు), గుమ్మట (మద్దుపు),
రాయిడిగిడిగిళ్లు (డిండిమము), కైమళ్లు
(ఝర్మూగము), మద్దల (మద్దలము), ఉడుక
(చణవము) (6); 2: చూ, వాద్యములు.

వాద్యములు. అం. 1. (వాద్యవళుప్తయము)
౧ వీణాదులు తతములు; ౨ మద్దలాదులనధ
ములు; 3 మురళ్యాదులు సుషిరములు;
౪ కాంస్యతాళాదులు ఘనములు (4):
(చూ, స్వరము. 2.); 2.చూ, వాద్యభేదములు.

వాద్యోణవాయిదము. సం. వి. అ. పుం. కొండ
కాశి:చూ, నకృత్ప్రజము. కల్పనూత్రములు.
వాధూలము (చూ) వాధూలము. అం: చూ,

వాధాగ్రణము. సం. వి. అ. పుం. రూ-వాధ్రీణ
సము, ఖడ్గమృగము: చూ, కరభము.

వాధ్రీణసము. సం. వి. అ. పుం. — పై —

వాన. దే. వి. 1: చిత్తజి—చిత్తజి, జిడి, జిల్లి,
జిల్లి, తొలకరి, దల్లు, మునురు, సోన.(సం).—

అంబరము, అననము, మారి, మేఘపుష్ప

ము, కర్ణము. తద్వి. — ౧. అల్పవర్షమునకు. —

చిమకు—చిమకు, సోన: ౨ తొలకరి వాన

కు. — తొలకరి — తొలకరి — తొలకరి,

తొలకారు—తొలకారు; 3. తుపానుకు. —

గాలివాన, తుపాను, కనరు. (సం). — అతి

బలంబు, ఝంఝంబు, మహావాతము, సప్తవృక్షము.

తద్వి. — ఉప్పెన, ఉబుకు, పొంకు, పోటు.

(సం) ఉల్పణము (చూ, సము ద్వి)ము;

౪. ధారా వర్షమునకు: — జిడి, జిల్లి,

దల్లు, తుంపిళ్లు, తూరజిల్లు, వానతూర.(సం). —

అసారము, ధారాసంపాతము, పిండాభము;

౫. వాసుడు వానకు. — వాసుడువాన, వసు

వన, ముపాబు, మునురు; ౬. వటవటముని

వచ్చేవానకు. — ఎలగోలు, ఎలగోలుజిల్లు;

౭. మంచోపందివానకు — తుట్ట, తుట్ట; ౮. మట్టి

వానకు. — (సం). — పినాకము; ౯. వర్షబిందు

పునకు. — చిమకు—చిమకు; ౧౦. వర్షధారలకు —

వానకాళ్లు, దార.(సం) — ధార; ౧౧. పొచ్చే

వానకు. — దెబ్బాటు. (సం). — అతివృష్టి,

మహావాతము; (“చూ, సోన. 1—2.”);

2. వర్షవృష్ట. కాగ్రణభాద్రపద మాసములు:

చూ, మాసద్వయము (బుతుపులు).

వానకాళ్లు. దే. వి. బ. దార. (సం). ధారలు.

వర్షధారలు. భో. 4, అ. 267—చూ, వాన. 1—౧౦.

వానకోయిల. ద్వ. వి. 1. ఒకానొక పాము:

చూ, నర్పము; 2. వాననెచ్చెలి: చూ,

స్తోకము. 3.

వానకోలిపులుగు. దే. వి: చూ, హంస.

వానతజి. దే. వి: చూ, వాన. 2.

వానతూర. వా. వి. పిండాభము: చూ,
వాన. 1—౪.

వాననెచ్చెలి. దే. వి: చూ, వానకోయిల. 2.

వానపాము. దే. వి. ఎట్ట, మహాలత: చూ,
నర్పము.

వానపేము. దే. వి. — పై. —

వానపగ్గిసము సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సమి

త* (మోదుగు); 2. ఇచ్చ* అలిమకము—అశి

మకము, అనన్తబ్రము, గుడపుష్పము, డోలా

ఫలము, తీక్షణపారము, మధుకము—మధుక

ము—మధులకము, మధుదుగ్గిము, మధు

పుష్పము, మధుష్టీలము, మధుష్టీరము, మృదు

దుగ్గిము, లోధిగ్గిపుష్పము. (తె). — ఇచ్చ.

తద్వి. — ౧. నీరిప్పకు. — కీరేష్టము, గిరికాఖ్య,

గిరిజము, గిరికాక్షము, గౌరకాకము, జల

మధుకము. (తె). — నీరిప్ప; ౨. కిన్న

యిచ్చకు: — గౌరీవాసము, మధు (కేణి,

మధుష్టీల, మధుళిక, హృస్వపుష్పము. (తె). —

కిన్నయిచ్చ* (“చూ, హృస్వపుష్పము.”);

అం. 3: చూ, అశ్రిము. 2. తద్వి. — విహూ

నసము. [వర్షములు.

వానపగ్గిస్త సన్యాసములు. అం: చూ, కలియుగ

వానపగ్గిస్తాడు. సం. విణ. వని: చూ, సన్యాసి.

వానము. సం. వి. అ. న. 1. కట్టువని: చూ,

గూర్తి. 1; 2. చోచ: చూ, చాచ 1;

3. గతి: చూ, సమయము. 2; 4: చూ,

వానన. 1; 5: చూ, సారంగము (గంధ్ర)

ము. 1.); విణ. 6. ఎండిన కామలోనగు

ది: విశిష్టము, విశిష్టము. (తె). — చొప్ప,

పొడి; 7. అడవిది.

వానరము. సం. వి. అ. పుం. (నరుని

వలె నుండునది): అగచరము, అధిపికము,

ఉత్తలము, కపి, కరి, కరేరువు,

కలిసియుండు, కిఖి—ఖిఖి, కీళము, కుళా

తువు, కుళాతువు, కురంగము, కుళాక్షము,

కుసామపు, కృష్ణవక్త్రుడు, కేశరి, కేశరిజాడు, గోవుచ్చము, గోమి, గోలాంగులము—గోలాంగులము, చపలము, పింగళము, ప్లవంగము—ప్లవంగము—ప్లవంగము—ప్లవము, భల్లుకము, మర్కటకము—మర్కటము, వనచరము—వనేచరము, వనాకనము, వరాహము, వలీముఖము, శాఖామృగము, సాలావృకము, హరి (తే. ప).—అడవి తిరుగుడు, అడవిపట్టు, అడవి నెలవరి, అడవి నెలవు, అడవిమనికి, అనుమడు—హనుమ—హనుమడు, ఎక్కిరింతమెకము, కొండతిమ్మరి, కొమ్మలెంకిమెకము, కొమ్మతిమ్మరి, కొమ్మదాటుమెకము, కొమ్మమెకము, కోతి—కోతి, కోనతిమ్మరి, కోనమనికి, గట్టుదిమ్మరి, గాడుపుకొడుకు (గాడుపుచోలి, గాడుపుపట్టి), గాలిచోలి, చెట్టుదిమ్మరి, చెట్టుపట్టు, తలులమెకము, తలులమొరమెకము, తిప్పతిమ్మరి, తిప్పడు, నేలపట్టిమగనిబంటు, మలమనికి—మలమన్ని, నుల్లు, మృనుదిమ్మరి—మృన్నిమ్మరి, మృనుమనికి—మృన్ననికి, గిరికింత. తద్విశేషములు.— ౧: అంగదుడు, తారేయడు; ౨: అనిలజాడు, అర్జునధ్వజాడు, అంజనేయడు, అనిలి, కపింద్రుడు, కవనతనయుడు, పావని, యోగచరుడు, రామదూత, సామిరి, హనుమంతుడు—హనుమంతుడు—హిడింబారమణుడు. (తే. ప).—అనుమడు—హనుమ—హనుమడు, కరువలిపట్టి (గాడుపుచోలి), నేలపట్టిమగనిబంటు, వినుమనుమడు; ౩: ఎఱ్ఱని మూతిగల కోతికి—అనిలజాడు, క్షీపము, క్షీంకము. (తే. ప).—చింకలిక్క; ౪: ఎఱ్ఱని మూతిగల అడుకోతికి—క్షీంక; ౫: కొండముచోనకు—అసితాననము, గోలాంగులము, సిలకము. (తే).—కుండంగి—కొండంగి

గి—కొండంగి, కొండముచో—కొండముచో, కొండమునువ, మసికోతి; ౬: కింకమారము—కిమారము—మారకము. (తే).—నీరు కోతి; ౭: ను గీర్తి పుడు, కింకంభాధిపుడు; ౮: ఋషభము; ౯: కపిత్థాన్యుడు; ౧౦: కుముదుడు; ౧౧: గంధమాదనము (గంధమాదనుడు); ౧౨: గయ్యుడు; ౧౩: గవాక్షుడు; ౧౪: చందనుడు; ౧౫: పలుడు; ౧౬: సీలుడు; ౧౭: శరభుడు; ౧౮: సోముడు; ౧౯: (తే).—వాలణుడు, వాలిడి. (“చూ, హనుమంతుడు”) వానరసత్వ. అం: చూ, వ్యాదకసత్వలు. వానతాయి. దే. వి: చూ, వడల్లు. వానపుడు. సం. వి. న. పుం: చూ, వివాయుగుం. వానస్వత్వము. సం. వి. అ. పుం. వాచికాచెడు చెట్టు (పూవకాచెడుచెట్టు వనస్పతి.) వానాయజము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ—వనాయజము. వాని. దే. వి, విణ: చూ, రూ—వాడి. (తే. కి త్యమునకు. — కై. 4, ఆ. 52.) వానిచే. దే. స. కి: చూ, పలమే. 4. ఆం, భా. తృ. 134. (చూ, వడబోయ.) వానీడు ద్వ. వి. (వాన + ఈడు) 1. వానకులమువాడు; 2. మబేరుడు: చూ, క్రీడుడు. వానీరము. సం. వి. అ. పుం. పృబ్బ: చూ, సహస్రవేధి. 2. వాను. దే. స. కి: (కుండలు) చేయు. వానె. వై. వి. మణికో. వైశ్యకుల విశేషము. కాశి. 5, ఆ. 88: చూ, వైశ్యుడు. వానెత. వై. వి. వానెకులమువాడు: చూ, క్షీంక. వానెయము. సం. వి. అ. న. కై నడిముస్తా: చూ, ముస్తకము. వావము. సం. వి. అ. పుం. 1. గొలుగుట: చూ, వచనము. 1; 2. విత్తుట: చూ, వెద. 2; 3. నేయుట: చూ, పూతి. వావసు. వా. వి. 1. మరల నిచ్చివేయుట:

2. అంగీకారములేమి; 3. అక్కటలేదు;

4. తిరస్కారము: చూ, హేళనము.

వాసి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. = బావి. నడబావి,
దీర్ఘిక: చూ, సరస్సు. 1.

వాసితము. సం. విణ. 1. గొలుగఁబడినది: పరి
వాసితము, ముండితము. (తె). — బోడి;

2. విత్తఁబడినది: ఉత్తము. [లోభి.

వాసిరిగొట్టు. వా. వి కమ్మటితికాడు: చూ,
వాపు. వై. వి: చూ, రూ—వాయింపు.

వాపుచ్చే. ద్వ. స. క్రి. 1. నోరుతెరిమే;

2: చూ, పచించే. కవిక. 6, ఆ.

వాపోక. ద్వ. వి. 1. అజచేట: చూ, శబ్దము. 2;

2. ఏడ్చుట: చూ, శోకము.

వాపోవు. ద్వ. ఆ. క్రి. 1. ఏడ్చు. కళా. 6,

ఆ. 178: చూ, శోకించే; 2. అజచే. భాగ.

1, స్కం. 337: చూ, శబ్దించే.

వాప్యము. సం. వి. ఆ. న. రూ—వాప్యశ్యము,
చెంగల్యశోమ్య: చూ, వాలుకము.

వామ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఉత్తమమైన ఆడుది:
చూ, శ్రీ.

వామకర్ణగర్భిత్రి. అం: చూ, చిత్రవర్ణములు.

వామజుష్టతత్రిము. అం: చూ, తంత్రములు.

వామదేవ ముఖమునఁబుట్టిన చర్మపుటతాళము.

అం: చూ, ముఖ్యకళా పాణిము.

వామదేవన గోత్రము. అం: చూ, గోత్రము. 13.

వామదేవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ,

శివుడు; అం. 2: చూ, బ్రహ్మలు; 3: చూ,

శివాననములు.

వామన. దే. వి. 1. వామనపాతుగాడు: చూ,

పక్షి; వా. విణ. 2. లేతది. [లేతకాయ.

వామనగాయ. దే. వి. లేత చింతకాయ; 2.

వామనగొమ్ము. దే. వి. (వామనము+గొమ్ము)

ఊరవేసిన వామనగాయముక్కు.

వామనపాతుగాడు. దే. వి: చూ, వామన. 1.

వామనము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. దక్షిణమైదిక్కు

నందలి యాఁడే నుఁగు: చూ, హస్తా:

2. మానమునకు రెండు రత్నలకంటె మీఁది.

గొఱవడిన యేనుఁగు (ఇది నింద్యము): చూ,

హస్తి; 3. ఊడుగు*: అంకోడము, అంకో

లము, ఆ తా మ్ర ఫలము, కోకరము,

కోలక—కోలకము, గంధపుష్పము, గిరికోల,

గుత్తన్నేహము, గూఢపల్లిక, నికోచకము,

పీతసారము, మహాయమళపత్రిక.

(తె). — ఊడుగు*: వా. విణ. 4. పొట్టి:

చూ, హస్తము; అం. 5: చూ, వామనాన

తారము; 6. (గరంగం శ్లో. బ్రహ్మదేవుఁడు

కర్త): చూ, పురాణములు; 7: చూ, దిగ్గజ

ములు.

వామనములు. దే. వి. బ. వామనగాయలు.

వామనాయనము. అం. (వామనః=వామైర్మంగళ

రూపైర్వేదాది భిర్నియతే గీయతఇతి.):

చూ, ఓమ్. (వామనుడు.)

వామనానతారము. అం (వామనము): చూ, అనతా

రములు. (బలిచక్ర)వర్తిమహాదాత. వానివలన

రాక్షసులు చెలరేగి మానులను, మంచువార

లను బాధించుచుండిరి. అదివినివిష్ణువు పొట్టి

బ్రాహ్మణుడై మూఁడడుగులస్థలమునుబలిని

యాచించెను. బలిచక్రవర్తియిచ్చెను. పొట్టి

వాఁడు పెరిగి యొకపాదమున నాకాశము

ను, రెండవ పాదమున సమస్త భూమిని

గప్పెను. మూడవ యడుగునకు రాజు తన

తలనే యియ్యగా వానిని బాతాళమునకు

నడఁగఁ దొక్కెను. ఇదియే వామనాన

తారము.)

వామనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, విష్ణు

వు. 1; విణ. 2: ఆ పోగం డఁడు.

ఖట్వేరకుఁడు, ఖర్వుఁడు, నీచుఁడు, పంతుఁ

డు, వర్తనుఁడు, హస్త్యుఁడు. (తె). —

అజపాఁడు, కరుణ, కుటుచే, కనులి,

కొటిక, కొటక, గిట్ట, గిట్టి, గిట్టక, గున్న, గుట్ట, గునిన, గొనను, గొనవ-గొనబ, గొనినె, టింగ-టింగకా, రంగ-రంగక, పాట్టి, పాదలు, పాదము, పాదిటి, పానుగు, బుడుత, బురక-బురికి-బురుక-బురుకడు, మట్ట, మట్టసి, మట్టు, మొట్టి, తద్వి.-గ. పాట్టిది.-కంగన; అ:ప బుందు, గడురుడు-గడులుడు, గడువు. (తె).-గూనివాడు, మఱుగుజ్జ-మఱుగుజ్జే ("చూ, హిస్సుడు.")

వామనేత్రము. అం: చూ, నేత్రములు.

వామపాదము. అం: చూ, పాదములు.

వామము. సం. వి. అ. న. 1. ధనము: చూ, హిరణ్యము. 3; 2. ఆవుపాదుగు: చూ, స్తనము: వి. 3. ఎడమ: చూ, సవ్యము. 1; 4. సుందరము: చూ, హృదయము; 5. పక్రిము: చూ, వేలితము. 3; 6. పాట్టి: చూ, హిస్సుము; 7. పృతికూలము: చూ, సవ్యము. 3.

వామలూరము. సం. వి. అ. పుం. రూ-వామలూరువు. పుట్ట: చూ, వర్మకము.

వామలూరువు. సం. వి. ఉ. పుం.-వై.-

వామలోచన. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. చేక్కని కన్నులుగల యాడుది: చూ, స్త్రీ; 2. ఆడుది: చూ, స్త్రీ.

వామావర్త. సం. వి. అ. స్త్రీ: అగ్నిమేడి, తిండుకిని, పీతకి. (తె).-అగ్నిమేడి*.

వామహనురేఖ. అం: చూ, చిత్రివర్ణములు.

వామహస్తము. అం: చూ, హస్తములు.

వామావర్ణము. అం: చూ, ఆకాశమండలములు.

వామి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఆడుగుట్టుము: చూ, హయము; 2. ఆడుగాడిద: చూ, హయము (రాసభము. 1.); 3. ఆడులాటియ: చూ, శృంగులకము (లాటి పిట్ట.); 4. ఆడువక్క: చూ, స్మగలము; 5. దే. వి. (1) గడ్డి

మేటి, కుప్ప: చూ, వెంటి; (2) హిత్తు. య. 1, అ. 118: చూ, రా. 1.

వాము. దే. వి. 1. బంధుత్వము: చూ, నావి; వా. 2. ఓమము: (సం) లోచనము, వల్లి (చూ, యవాని. 1.); దే.స. కిం. 3. చేతులగుప్పజేసి యెత్తు: జేవురు-కౌరు.

వాముడు. సం. వి. అ. పుం. (హి-వామను: డు-వామదేవుడు) 1: చూ, విభుడు: 2: చూ, మన్మథుడు.

వాయ. వై. వి. 1.-భాగ. తోటిలోనొకతడవ వంతు. తోటిలో నొక్కకత్తూరి హిసి దంచెడు ధాన్యదులవంతు: చూ, భాగము. 4; 2: చూ, ధాన్యము; 3. కొండసందిచ్చిన నేల: చూ, భూమి. 1.

వాయగొట్టు. వా. అ. కి. నలగగొట్టు.

వాయసిండు. సం. వి. అ. పుం. సాలెవాడు నేతసరితైడు చలక: చూ, సరి 2 (మగ్గము.)

వాయనము. సం. వి. అ. న. 1. పృతోద్భావన కాలమందు ఉపాయనముగా నిచ్చెడు మోషకము; వై. వి. (1)-ఉపాయన. పృతామలి యందు స్త్రీలు మత్తయిదువులకిచ్చే కానుక, నోములందిచ్చే కానుక.

వాయము. వై. వి. 1.-వ్యర్థము. (దేశ్యమని శర) చూర్క. 4; ఆ; భార. ఆర. 8; ఆ; చూ, వ్యర్థము.

వాయవ్యము. సం. వి. 1. వాయుసంబంధమైనది; 2. వాయవ్యము: చూ, హిత్తు. 1; అం. 3: చూ, దిక్కులు. సంధిభేదము.

వాయవతుండకము. సం. వి. అ. పుం. ఎమ్మల

వాయనము. సం. వి. అ. పుం. 1. కాకి: చూ, సకృత్ప్రజము; 2. అగలుహిను*: చూ, నుగంధము; 3. నరళమతు ఘావద్యము: చూ, రాజార్జము.

వాయపారాతి. సం. వి. ఇ. పుం. గడ్డగూడు: చూ, సకిసంపులులుగు.

వాయసి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. (కాకులసంబంధమైనది): కరట, కాకమాచి - కాకమాచిక, కాకమాత, కాకి, గుచ్చుఫల, గుడఫల, ఘకము, సర్పమాచికాకళ. (తె).-ఉడుసర, కాచి, కామంచి. నల్లబుడుసర*: (చూ, "సర్పమాచికాకళ.") (చూ, తృణము, 1. రెండవకాలములో: చూ, కామంచి.); 2. బమ్మమేడి*: చూ, వెట్టిమేడి; 3. పొట్టికాకర*: చూ, నువవి. 1.

వాయసోలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. (కాకివలె చేలించునది.) కారుకొల్లి*: చూ, స్వాదురస. వాయి. వై. వి.=వాక్. 1. నోరు. భార. సభా. 1, ఆ: చూ, వదనము. 1; 2. వాయురోగము: వాయుగండము; 3. ఖడ్గాదిభార: చూ, వా. (2); 4. ముఖము: చూ, వదనము. 2. వాయుమే. వై. స. కి. 1. వీణాది వాద్యములను వాదనము చేయు; వా. 2. (చెంచమీద) కొట్టు: చూ, వేరియు. 1.

వాయంట. దే. వి: రూ—వావింట*. (సం):—అజగంధిక, అజగంధిని, అమరసర్పవ, కబర, కబరి, కవర, ఖరపుచ్చు, చుక్కొండ, టుంగి, బర్బర. తద్వి.—కుక్కవాయంట—కుక్కవావింట. (సం).—వసుగంధిక, క్వాసబర్బర. (చూ, "క్వాసబర్బర.")

వాయువు. వై. వి.=వాద్య. వీణాదివాదనము, వాయుమంట. (ఇంప్యంతము పొచ్చినవకవి సమ్యక్తముగాదు): చూ, స్వరము. 2.

వాయుదము. వై. వి.=వాద్య. రూ—వాద్యము. —వై.—య. 4, ఆ. 84.

వాయుదా. వా. వి. 1. గడువు: చూ, మితి; 2. గడువునకు చెల్లించే వైకము; 3. న్యాయాధిపతి విమర్శనకై నియమించిన దినము: హీరింగు. [ద్వి: చూ, రిప్టి. 2.

వాయుదార. వై. వి. వంకలుగలకత్తి. ఆంధ్ర.

వాయువిశంగము. వై. వి. రూ—వాయువిశంగము: చూ, విడంగము. 1.*

వాయుగండము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వాయి. 2. (ములడవాయి, కోరవాయి ఇందుజేరును.) (అజీర్తి అని కొందఱు)

వాయుగుల్మము. సం. వి. అ. పుం: చూ, నుడి. 1.

వాయుదారువు. సం. వి. ఈ. పుం: చూ, మేఘము. 1.

వాయుధాటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. వాయువేగము, అపరాజము: చూ, స్పృహము.

వాయుపంచకము. అం: మనస్సు, ధ్యానము, త్వక్కు, స్పర్శము, పాణి. (5)

వాయులింగము. సం. వి. అ. పుం. శ్రీకాళహస్తీకుడు: కలింగుడు. [విశంగము.*

వాయువిశంగము. వై. వి: చూ, రూ—వాయి

వాయువు. సం. వి. ఈ. పుం. (వా తీతి వాయుః. ఈ. పుం. వాగతిగంధనయోః. విసి

రెడువాడు): 1. అ, అంతి, అగ్నిమిత్రము,

అజరము, అర్భకము, అవి, అత్తి, అధ్యాత్

ము, ఆశుగము, క, కంచలక్షు, కంపాకము,

కంబు, కలుషము, కుముదము, కృపీటపాల

ము, కేతుధరము, క్షీత్యంతుడు, క్షీత్యా,

క్షీపణువు, క్షేపణ్యువు, ఖగము, ఖచ

రము, ఖరువు, ఖక్వాసము, గంధవహుడు—

గంధవాహుడు, గమిష్టువు, చంచలము—

చంచలుడు, చణకము, చరణ్యువు, చర

యువు, ఛువము, జగద్బలుడు (జగద్బలము),

జగత్తు, జగత్పాణి, జాహురాణము—

జాహురాణము, ఝ, ఝంఝానిలము,

తరగము, తతము, ధారావని, ధూళిధ్వజా

డు—ధూళిధ్వజాడు, నభపాణి, నభపా

ణము), నభస్వంతుడు, నాగము, వ, వసనము,

వసమానుడు, వృషదశ్యుడు, వ్రకంపనుడు,

వ్రభంజనుడు, ప్రాణము, ప్రాణవాయువు, బల

దేవుడు, భోగి కాంతుడు, మరుతము—మరుత్తు—

మరుత్వంతము, మహాబలుడు, మాతరిశ్వడు

మారుతము, మృగవాహనుడు, ఐ, వరంధ
కము, వాతము, వాతూలము, వాహము,
వి, శరణ్యుడు, కారము, శ్వసనము, శ్వాస
ము, స, సంఘర్షము, సదాగతి, సమీరణు
డు, సమీరము, సగయుడు, సోముడు,
స్పర్శనము, హరి. (తె. ప).—ఈడు, ఎద
మోలి, ఒంటిపూకుల పెనుముప్పు, కరువలి-
కర్వలి, గండపుగొండపెంకి, గాడుపు-
గాడ్డు, గాలి, చేలిసట్టు, చేలియక్క, చి
లువమేత, జింకగుట్టమువలంతి, జింకరవు
తు, తావిమోపరి, తెమ్మెర, దుష్కగామియే
జోణ, నింగిమోలి, నీటితాత, నెత్తమ్మికోల
ని కాపు, పయర-పయర-పయ్యర-పయ్య
ర-పైర, పాముమేత, బీదల పెనుబాడ,
మబ్బుపగ, మబ్బుమేవరి, మబ్బుచివ్వు, మరు
తేరు, మింటిమోలి-మినుచోలు, వలపుమో
పరి, వలి, వినుమోలి-విన్నుమోలి, వీవలి,
నుడిగొట్టు, నుడిగొట్టుజో, నుర, నురటి
వీవనులబుట్టు, సోకు, సోకుదయ్యము.
తద్విశేషములు.—౧. పంచవాయువులు.—
(౧) పాణిము (ఇది వృద్ధమున నుండి
నాసికనుండి వెడలు వాయువు); ఆనువు-
అనువు, ఆమ్లజని, ఉచ్చాసము, గిత్తము,
పాణిము. (తె).—ఉనులు, గుండెగాలి,
పానము, మందల; (౨): అపానము
(తె).—ముడిగాలి-ముడిగాలి (ఇదిపొత్తి
కడుపునకు దిగువనుండి మలమూత్రాదులను
బయలుపెడలించుజేయవాయువు); (౩): వ్యా
నము, ఉద్ధిము. (తె).—ఒడలుగాలి. (శరీ
రమునం దంతటను వ్యాపించిన వాయువు);
(౪): ఉదానము. (ఇది గొంతుగాలి.
కంఠముననుండి మాటలాడ విలుకలుగఁ
జేయును); (౫): సమానము. (తె).—బొడ్డు
గాలి. (నాభియందుండు వాయువు, అన్నా

శయిమున జకర్పాకృతినమీచముననుండును);
౨. పంచోపవాయువులు. (౧): కూర్మము
(దర్శన పృథ్వీమాన వాయువు); (౨): కృక్
రము (క్షుత పృథ్వీమాన వాయువు);
(౩): జేవదత్తము. (జృంభపృథ్వీమాన
వాయువు); (౪): ధనంజయుము (శవశరీర
పృథ్వీమాన వాయువు); (౫): నాగము
(ఉద్గారపృథ్వీమాన వాయువు); ౩. సప్త
వాయువులు.—పృథహము, ఆవివాము,
ఉద్వహము, సంవహము, వివహము, విగ్రతిన
హము, వరావహము (7); ౪. ఎరిమిఁ (అష్ట)
వాయువులు.—(౧): గోగంధనము, పురో
వాయువు. (తె).—ఎదురుగాలి; (౨): వాసం
తము. (తె).—చిలుగాలి, తెమ్మెర, నాగ
గాలి, పయ్యెర, సన్నగాలి; (౩): చరవా
యువు-చారవాయువు-చారము. (తె).—
చడమటిగాలి, చడగాలి, జేసఁగిగాలి;
(౪): కించులికము-కించులుకము. (తె).—
మిండిగాలి; (౫): ఇరింగణము, చండవా
యువు. (తె).—వడిగాలి; (౬): ఝంఝు,
ఝంఝూనిలము, ఝంఝూవాత
ము. (తె).—కనరు-కనురు, గాలివాన,
వానగాలి (ఇది గొప్పగాలి); (౭): చూష
కము. (తె).—సరిగాలి; (౮): వాత్స్య-
వాతూలము, వాతమండలి, ఆసంగి
ని, కథాపృథ్వీమానము, తరుతూలిక, సానువు.
(తె).—ముడియుగాలి, మమ్ము, నుడి,
నుడిగాలి, నుర, నురగాలి; ౫: అనిలము-అని
లుడు (48 వాయువులలో నిదియొకటి.
మిగతవి లభింపనయ్యె); ౬: ఉచ్చాసము-
ఉచ్ఛ్వాసనము-ఉచ్ఛ్వాసికము, ఉర్జము, ఆవ
ము. (తె).—ఎగఱిపిరి; ౭: నిశ్వాసనము-విశ్వాస
ము, అపాననము, అవానము. (తె).—ఎగరో
ప్పు, ఎగరోజో, నిట్టూరుపు—నిట్టూర్పు

బుస; ౮: ఆవశిష్ట వాయువు; ౯: హంస; ౧౦: పృథ్వీహమా, ఆవహము; ౧౧: మలయ నూరుతము. (తె).—కమ్మ గా డు పు-
కమ్మ గాడ్డు; ౧౨: (తె).—మండవాయి; ౧౩: పృథ్వీకంపనుడు. (తె).—ఓరుగాలి; ౧౪: శీతము, శీతలము, శీతవాయువు. (తె).—
అల్లిగాలి, అల్లితెమ్మెర, ఈడ, ఈడెరు-
ఈడెరుగాలి, చేలిగాలి, చేల్లగాలి, తుపా-
నుగాలి; ౧౫: ఉదజని; ౧౬: చత్రిజని; ౧౭: ముక్కుగాలి; ౧౮: ఈశాన్య వర్ష వా-
యువు; ౧౯: (తె) — కోర వాయు; ౨౦: తూర్పుగాలికి:—(తె).—తూర్పుపా-
అ-తూర్పాజ, తూర్పిడి; ౨౧: దక్షిణపు-
గాలికి:—(తె).—పయర-పయర-పయ్య-
ర-పయ్యర-పయ్యర; ౨౨: (తె)అమ్మనియా; ౨౩: చలింపనిగాలికి:—నిర్వాతము; ౨౪: పశ్చాదులమిడిగాలికి:—(తె).—
పసి; ౨౫: పువ్వులమిడిగాలికి:—(తె).—
పసి; ౨౬: వాయు భేదము:—ఇ; ౨౭: వాయులక్షిప్తి:—గాధ; ౨౮: వాయు
భార్యకు:—అంజన:చూ,పహధర్మిణి (భార్య.
1-౫౫.); ౨౯: వాయుసముహమునకు:—
కర్కుట,కునాభి; ౩౦: చామరపుగాలికి:—కచే-
యపు,మంధరపు.(తె).—విసకజ్జగాలి; ౩౧: చేటగాలికి:—నిష్పావము.(మఱియుబొగ్గుపులు-
నువాయువు, గంధకజలవాయువు,నవాచార
వాయువు మొదలగునవికలవు.) (“చూ, హరి.
10.”); అం. 2: చూ, దిగధిపతులు; ౩: చూ,
మేఘములు; 4: చూ, భూతములు; 5: చూ,
కర్మేంద్రియములు; 6: చూ, మూర్తులు;
7: చూ, ద్రవ్యములు.

వాయువులు. అం: చూ, వాయువు. 1.

వాయువేగి.సం. వి.న.పుం.వాయువుయొక్కవేగ
ముఖండివేగముగలిగినదగుటచేతకుక్కకీయ్య
బడినవేరు,స్వా. ౩, అ. 82:చూ,సిసంగి. 2.

వాయువ్యాస్త్రము. అం: చూ, అస్త్రములు.

వాయుసఖుడు. సం. వి. అ. పుం. వాననెచ్చె-
లి: చూ, కహ్ని. 1.

వాయుస్కంధన్యాయము. అం. ఒకన్యాయము.
వాయోడు. ప్య. అ. కి౧. (వా + ఓడు) మాట
పిఱికియగు. భార. ఉద్యో. 1, అ.

వార. దే. వి. 1. ఎనిమిది పుంజేములనూలు;
2. (తెక్కలయందలి)ఎక్కువతక్కువలు,వై.
వి. 8.=వారణ. నివారణ.

వారంకము. సం. వి. అ. న. పిట్ట: చూ, పక్షి.
వారంటు. వా. వి. 1. (ఒకనిని పట్టుకొనుటకు)
అధికారపత్రిక(హాజరువారంటు); 2.(ఒకని
ఆస్తిని జప్తుచేయుటకు) అధికార పత్రిక;
3. ఆజ్ఞ: చూ, సెలవు; 4. తొందరపని.

వారండు. వై. వి.=వారణ. గోలింపడు.

వారంబట్టు. ప్య.స. కి౧. (వా + రాన్ + పట్టు.)
అపోశించు. వై. 1, అ. 100; వై. 5, అ.3.

వారంబోత. వా.వి:పారంబోత-పారంబోత.

వారంబోయు. వా. స. కి౧. 1. పారంబోయు;
2. ఉపయోగముగ పారంబోయు. [తృ.68.

వారక. దే. అప్య. నిరంతరాధ్ధకము. అం, భా.

వారకము. సం. వి అ. పుం. 1. గుఱ్ఱపునడ:
చూ, హయము; 2. కిష్కిస్థానము: చూ,స్థాన
ము. 1; 3. తగదనుట; విణ. 4. వారించే
నది; దే. వి. (1) తాకట్టు: ఆధి, ఆహాకము,
బంధకము, బంధనము, బంధము, వినిమయ
ము. (తె. పు).—ఆగావు, అడ్డము, ఆయక
ము, ఈడు, ఉద్దనవు, ఉద్దర-ఉద్దరవు,ఎగు
దల, ఏవు, కుదుప, కోరు, గిరవు, గీవు, తన
కా—తనఖా, తాకట్టు, తేగడ,
బండకము, మారికము, మార్పు-మా
జువు, రో-రోయి. తద్వి.—౧. అప్యన
కు.—ఉద్ధారము, బుణము, ధారముల,
పర్యవసనము, ప్రామిత్వము. (తె).—

అ చ్చేదల, అ ప్ప, అగవడి, తంట- వారధి. సం. వి. ఇ. పుం. 1: చూ, సంకెన;
తంట, బదులు, బాకి-బాకీ, రనడి, లోను; 2. అడ్డకట్ట: చూ, నేతువు.
1: చేబదులు, పారచి, బదులు; 2: ఎరవు-ఎరు వారము. సం. వి. ఆ. న. 1. మవ్యచాత్రము:
వు, లో-లోయి; 3: (చూ, బుణత్రయము); చూ, పాత్రము. 6: పుం. 2. నూర్యాదివా
2. వస్తువులమాటుపునకు. (చూ, వినిమ సరసు (ఉడియూద్యదయము. ఉడయమున
యము); 1. ధాన్యాదుల బుణమునకు: (చూ, వరములకట్టి నామములుకలుగున.) చూ, వార
(తె) ఎరవు-ఎరువు; 2. లేనికాలమందు ములు; 3. తడవ: చూ, వెండియు; 4: చూ,
వృద్ధ్యాదులులేక యుపయోగార్థ మొకరి సమాహము; 5: చూ, వాకిలి; 6: చూ, క్షణము.
కిచ్చి కలిగిన కాలమునందు మరల బుచ్చే 1; 7. కుబ్జ, పొట్ల*: చూ, కిచ్చికి, 8: =
కొనెడి ధనాదికము. భార. అది. 3, ఆ; విక్ర. చారు. వరుస: చూ, కేరి. 1; ఆం (బ) 2:
7, ఆ. 82. (ఎరవు-ఎరువు అని కొందఱు.) చూ, దినాంగములు; 3. వి. (1) గుట్టము.
వారకాంతి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వేశ్య. అచ్చ. యు, కాం. 382: చూ, వాయు.

వారట. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆడుహంస. రూ- వారములు. అం. 6: అది, అదిత్య, చూర్య.
నరట: చూ, హంస. 1. (తె).-లోలివారము; 2: ఇందు, సోమ. (తె):

వారడ. దే. వి. తాటాకువారివ చివ్య. నెలవారము, నులివారము, పెండవవారము;
వారడి. దే. వి. తేడా, నష్టి. “అవారడి యిందుఁ కలసివచ్చెను” “బడేవారడి”: చూ, నేగి. 3: అంగారక. కుజ, జయ, భూమి, మంగళ;
వారడు. వై. స. కిరి: చూ, చోలింఁచే. 1-2. 4: బుధ, సోమ్య. (తె).-పెద్దవానము, ముదవా
(అవ.) [రోధస్సు. రము; 5: గురు, బృహస్పతి, లక్ష్మీ. (తె).-
వారణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చెలియలికట్ట: చూ, రేస్తవారము, లచ్చివారము; 1. శుక్ర,
వారణబుస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-వారణ భృగు; 2: శని, మంగ. (తె).-సనివార
వృష. అరటి*: చూ, రంభ. 2. ము. తద్వి.-మూడు తిథులుగూడిన వార
వారణమాల. అం: చూ, మహాకావ్యము. మునకు: అవమము, తిద్యస్సుక్తు.

వారణము. సం. వి. ఆ. న. 1. నిరోధము: చూ, వారముఖ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. యోగ్యతంబట్టిజరుల
సంరోధము; 2. ఏనుగు: చూ, హస్తీ; 3: చేతనత్కరింపబడినబోగముది: చూ, వేశ్య.
వార. వారింఁపట, నివారణము (ఇందుఁగల వారయాత్రికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. పెండ్లి
1వ అర్థమునకిది వర్తింఁచేనని కొందఱు.); చ్చేట్టము. వై. 6, ఆ. 126: చూ, సంబంధి. 1.
దే. వి. (1) ఒకరకముదేగ: చూ, శ్వేనము. వారవాణము. సం. వి. ఆ. పుం, న: చూ, రూ-

వారణవృష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూ- వారవారణము. సం. వి. ఆ. పుం, న: రూ-వా
వారణబుస*. రివారణము- వారవాణము, ఆయోగము,
వారణాసి. సం. వి. ఇ. పుం. (రూ-వారణసి- ఆముక్తము, ఉరచ్చదము-ఉరక్కదము, కంక
వారాణసి- వారాణాసి- వరణసి- వరణా టము, కంయకము, కకటిక, కదళి, కవచ
సి-వరాణసి- వరాణాసి): చూ, కాశి. 1- ము-కవనము, కాయబలనము-కాయవలనము,
2-8 (దేశములు.) కాలబలనము - కాలవలనము, కింశుకము,
కుమాలము, కూర్పాసము, జగరము-జాగర్ణ

వారవాణము. సం. వి. ఆ. పుం, న: రూ-వా
రివారణము- వారవాణము, ఆయోగము,
ఆముక్తము, ఉరచ్చదము-ఉరక్కదము, కంక
టము, కంయకము, కకటిక, కదళి, కవచ
ము-కవనము, కాయబలనము-కాయవలనము,
కాలబలనము - కాలవలనము, కింశుకము,
కుమాలము, కూర్పాసము, జగరము-జాగర్ణ

ము, తనుత్రేయ, తనుత్రాణము, దంశనము-
దంసనము-దశనము, భండనము, యోగము,
వరూధము, వర్మము-వర్మపు, సజ్జ,
వస్మహనము, సన్నాహము. (తె).--కత్తళ
ము, చేట్ట, జిరా-జిరాయి-జీరా, జోడు,
తోడుగు-తోడ్గు, తోడుపు-తోడుపు, దగ
ళా, దుప్పటము, పక్కెర, పేరణము-పేర
ణి-పేరిణి, బొందడము-బొందళము, ముటు
పు, మయిమటుపు - మెయిమటుగు-మెయి
మరుపు-మెయిమరుపు-మెయిమటుపు-మేను
గు-మేమరుపు - మేమరుపు-మేమటుపు-
మైమటుపు, సమకట్టు, తద్వి.---౧. (శిర
స్థాణము-శిరస్కము-శిరస్తము, ముఖత్రా
ణము దలవము, ఉదరత్రాణమునాగోదము,
జంఘాత్రాణము మంఖుణము, బహుత్రాణ
ము బాహులము, అంగులిత్రము-అంగులిత్రా
ణము-అంగులిత్రాణము గోధ, ఉరస్థాణ
ము, తనుత్రాణము, తలము-హస్తకవచము-
హస్తత్రాణము. (తె) అత్రేయ ఇత్యాది);
౨. ఇమచకవచమునకు.---జాలిక; ౩. ఏనుగు
పక్కెరకు.---గుడము, పగ్గిరము (చూ,
రల్లకము. ౨; చూ, హస్త); ౪. గుడ్డములో
నగువాని కవచమునకు.---కంబళము, జయ
పము, పగ్గిరము. (తె):కురాళము, పక్కెర:
(చూ, పుస్త్రము; చూ, హయము); ౫. వాహ
నాదులగుపునెనకు.---(తె).--కుహళము, గపు
సెన, బురకా(చూ, పుస్త్రము, నిచోళము.1.);
౬. తోడుగు-బడినకవచమునకు.అపినధము, పిన
ధము, పగ్గిరము క్రము; ౭. ఏనుగు చెవివం
టి పాదకంఠమునకు.---రేచకము;
౮. వజ్రముయ కవచమునకు.---వజ్రాంగి;
౯. కవచముల గుంపునకు.---వార్మణము;
("చూ, హస్తత్రాణము")(చూ, పుస్త్రము)
వారసత్వము. వా. వి. సకగ్రముగ సరికగ్రముం
చెడియార్ది.

వారను. వా. వి. వంశవరంపరబాళి
మిగిలిన అస్త్రకి కర్త
వారస్త్రీ. సం. వి. ఈ.స్త్రీ: చూ, వారకాంత.
వారాంగన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ---వై.---
వారాంగి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (ఇంద్ర)
వజ్రచ్చాయను మొదటిచరణమున్ను,
ఉపేంద్ర వజ్రచ్చాయను రెండవచరణము
న్ను, కలితాంత వృత్తచ్చాయను మూడవ
చరణమున్ను, వాత్సర్మి నృత్తచ్చాయను
నాల్గవ చరణమున్ను నడచును.)
వారాలిక. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, సమద్ర)
ము. వి, పు. 7, ఆ.
వారాలిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి.
వారాళి. సం. వి. ఇ. పుం. రూ---వారిరాళి.
సీటికుప్ప. స్వా. ౩, ఆ. ౭: చూ, సముద్రము
వారాహకర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ---వరా
హకర్ణి - వరాహవర్ణి, అశ్వ, అశ్వగంధ,
అశ్వారోహ, కంజిక, కంబుక - కాంబుక,
కామరూపిణి, కుష్మగంధ, గంధవత్రి, తురగి,
బల్బ, వాజికరి. (తె).---దొమ్మడోలు,
పెన్నెరు-పెన్నెరు, పెన్నెరుగడ్డ-పెన్నె
రుగడ్డ. తద్వి.---మహాశ్వగంధ. (తె).---
పెద్దపెన్నెరు*.
వారాహము. అం.(౨౪౦౦౦ స్లో. భూదేవికివరా
హమూర్త్యుపదేశము): చూ, పురాణములు.
వారాహి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, నూత్న
కలు; 2. రూ---వరాహి. అడవియూడు
పంది: చూ, నూకరము; ౩. పాచితీగ*:
చూ, తైలము; 4. నేలతాడు*: చూ,
శిలీంధ్రకము; 5: బ్రహ్మదండి, అవాక్కు
ప్పి, కంటకపత్రిఫల, గుచ్చకంటకము.
(తె).---బ్రహ్మదండి*; 6. పొట్టిగుమ్మడి*: చూ,
సర్వతోత్కృష్ట; అం. 7: చూ, రసాయనములు.
వారాహీశ్వరవరంత్రము. అం: చూ, తంత్రములు.
వారి. సం. వి. ఇ. స. నీరు: చూ, నలిలము; 2. కురూ
నేరు*: చూ, ప్రీతేరము; ఇ. స్త్రీ. ౩: చూ,
సరస్వతి. 1; ఈ. స్త్రీ. 4. కుండ: చూ.

వారివాణము (భాండము. 8.); ఇ. ఈ. (స్త్రీ).
5. ఏనుగుఁబట్టెడు చోటు: చూ, హస్తీ;
8. ఏనుగుఁబట్టెడు పల్లము: ఆవపాతము,
శ్వభ్రము. (తె. పు).— ఒగ్గము, ఓడము,
చంగిడి— చంగిడి— చంగిడి— చంగెన.
(చూ, హస్తీ.) [రోధింఁచే.

వారింఁచే. సం. స. కిరి. నివారింఁచే: చూ, సం
వారికర్పూరము. సం. వి. అ. పుం. ఇల్లిశమును
చేసె: చూ, మత్స్యము. 1.

వారిజము. సం. వి. అ. న. 1. తామర: చూ,
సహస్రపత్రము; 2. ఉప్ప: చూ, సావర్ప
లము (లవణము. 1.); 3. శంఖము: చూ,
సంకు. 1; 4. శంబూకము: చూ, సంకు. 1;
5. బాడిద*: చూ, నూత్నదారువు.

వారిజము. వై. వి. 1. = పారిజాత. రూ-వారిద
ము*. అం, భా. ద్వి. వనా. 48: చూ, నూత్న
దారువు; 2: కొండబూరుగు* (సం).—
కూటకాల్మలి, రోచన: చూ, కాల్మలి. [వల. 1.

వారిణ. దే. వి. చిన్న చేపలఁబట్టు వల: చూ,
వారిత్రి. సం. వి. అ. (స్త్రీ): ఆతపత్రము, ఆత
పవారణము, ఉత్కూటము, ఉష్ణవారణము,
ఖర్పరహ, గోత్రము, చక్రాంగము, ఛత్ర
ము, ఛాయామిత్రము, పత్రపికాచిక, పుటో
టజము, ప్రోతోత్సాదనము, మూర్ధఖోలము,
లోకసమ్మతము. (తె. పు).— ఎండచోటు
పుట్టువు, ఎండములువు, ఎల్లి, గొడుగు-
గొడువు, షేట్టువు. తద్వి. — ౧. ఆకుల
(మొగలియాకులులో నగునవి) గొడుగునకు. —
కావారి, జంగమకుటి, జలత్రి, భ్రమకుటి,
మూర్ధకర్పరి; ౨: పస్త్రకుటిము. (తె).—
అలపట్టుము, గుడ్డగొడుగు; 3. చిన్న గొడుగు
చకు. — ఛత్రి; ౪: జలతాలము. (తె).—
గూడ, గూడచోచ, షేంబుగూడ— షేమ్ము
గూడ; ౫. తెల్లగొడుగునకు. — పుండరీకము;

౬. రాజోనకుఁబట్టెడు తెల్ల గొడుగునకు. — కన
కదండము, నృపలక్ష్మము, రాజకృంగము.
(ఇదే బంగారుకట్టలుగల గొడుగు); ౭. క్షేత్ర
చ్చత్రాది రాజాన్వవస్తువునకు. — పరిబర్తము,
పరివాహము— పరివాహము; ౮. వరుణునిఛత్ర
మునకు. — ఆభోగము; ౯. కామలేని గొడుగు
నకు. — (తె). — గొడుగు, జేస్తుగొడుగు; ౧౦: (చూ,
పంజే. 3)

వారిదము. సం. వి. అ. పుం. 1. మబ్బు: చూ,
స్తవయిత్తువు (మేఘము. 1.); 2. మస్తక*:
చూ, హరిత (తృణము. 1, మస్తకము);
వై. వి. (1). = చూ, రూ-వాఙ్మము. 5.
ఆచ్చ. యు, కాం. 505.

వారిధాన్య. సం. వి. అ. (స్త్రీ): చూ, వరి. 1.
వారిధావయంత. అం: చూ, గోత్రము. 13.

వారిధి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, వారాశి.
వారిపర్తి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ): చూ, కైవలము*.
వారిభస్యము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-పాతి
భావ్యము*.

వారిమసి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, మేఘము. 1.
వారిరాట్టు. సం. వి. క్షో. పుం: చూ, బుద్ధుఁడు.
వారిరాశి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, రూ-వారాశి.
వారివారణము. సం. వి. అ. పుం, న: చూ, రూ-
వారవారణము.

వారివాహము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వారిమసి.
వారు. వై. వి. 1. = వరతా. రూ-వాటు.

వోలచీలిక: చూ, వరత్ర. తద్వి. — చివ్రు
చెక్కు; వై. అ. కిరి. 2. ఉడుగు, అడఁగు.
భార. అది. 8, అ; భార. కాం. 8, ఆ (దీని
కివ్యతిరేకక్ష్మార్థకమందును వ్యతిరేకార్థకవిశే
షణమునందును మాత్రము ప్రయోగముకానఁ
బడెడి.); చూ, సుగ్రుక్కు. 4; 3: చూ, స్రో
వింఁచే. “గంజివారము”; దే. స. కిరి. 4. రెండు
చేతులతో తాటాకు ఓరచివ్రు; ప. 5. తత్స
మ డుమంతంబులకుఁ గొన్నింటికి ద్విరీయా

బహువచనంబు మీదఁ బూజ్యతయందు
వారగు. “శ్రీరాముల వారు” మొ. అర్థవిశే
షంబున నేక వచనములమీదను గొన్నియొడ
లఁ గాననగు. “అయ్యవారు, అమ్మవారు,
దేవరవారు, (చూ, గారు.)”

వారుడు. సం. వి. అ. పుం. చూ, శివుఁడు.
వారుచే. వై. పే. 1. రూ-వారు. వారఁజేయు;
దే. అ. కి. 2. ఆదమింఁచే. చూ-వారు;
స. కి. 3. రూ-వారు; చూ, పరితీక్షింఁచే.
వారుకము. సం. వి. అ. న. ఖట్టి: చూ, శవ
యానము.

వారుణము. అం: చూ, ఉపపురాణములు.
వారుకాస్త్రము. అం: చూ, అస్త్రములు.
వారుజి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. వడనుటిదిక్కు:
చూ, పొరిక్కు. 1; 2. సారాయి: చూ, నుర. 2;
3. శతభిషము: చూ, రిక్క; 4. ఒకగటిక*:
చూ, తృణము. 1; ఇ. పుం. 5. అగన్యుఁడు:
చూ, నన్యాసి.

వారుపు. వై. వి. రూ-వారుపుడు-వారు; చూ,
పాదము (1). (మెతుకులుగల గంజికిన్ని.)
వారుపుడు. వై. వి. —వై—
వారువపుజేన్నము. ద్వ. వి. అశ్వమేధయాగము.
అచ్చ. బాల, కాం. 58: చూ, హామము. 3
(యజ్ఞము. 3).

వారువము. దే. వి. (రూ-వారువము-వాపురము)
గుట్టము: చూ, హాయము. ఖి. 4, అ.

వారు. వై. పే. 1: చూ, రూ-వారు; దే. అ.
కి. 2: చూ, రూ-వారుచే. 2. ప్యా. 2, అ.
78; స. కి. 3: చూ, రూ-వారుచే. 3.

వారుద. వా. వి. చెఱసాలఁగావరి.
వారు. వా. వి. కొన్నియిండ్లయొక్కయుకొన్ని
పిఠులయొక్కయు కలిసిన భాగము.

వారు. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. పృతంతము:
చూ, సమాచారము. 2; 2. నడనడి: చూ,
సమయము. 3; 3. జీవనోపాయము: చూ,

స్థితి. 5; 4. అర్థానర్థములతెలుపు కాస్త్రము
(ఇదియొకవిద్య): చూ, విద్యలు; 5. వంగ*:
చూ, వార్తాకము; అం. 8: చూ, రాజవిద్యలు.
వారు. సం. వి. అ. పుం. 1. పొల్లు: చూ,
స్తంబకరి (ధాన్యము ౧3); 2: అనామయము,
ఆరోగ్యము, కల్యత్వము: చూ, సంతోషము; వి.
ణ. 8. రోగముతీతినది; 4. జీవనోపాయముగలది

వార్తాకము. సం. వి. అ. పుం. 1. =వంగ: కర్షువు,
వంగము, వార్త, వార్తాకుపు, కాకవిల్వకము,
(తె).— వంగ*. తిద్వి.— ౧. (సం). పృంతా
కము, నల్లవంగ, నీరువంగ, నీరెత్తువంగ,
౨: అష్టగంధకృత్తు, ఉపదంశము, కాకా
మృము, కోకాగృము, గండిరము, సమ.
స్థిల- స మ స్థి ల. (తె).— ఏఱువంగ;
3: (సం). కర్తారి. (తె).— కత్తెరవంగ,
పెద్దవంగ, మెట్టవంగ; ౪: కంటకఫలము.
(తె).— ముళ్లవంగ; ౫: కూటవార్తాకి.
(తె).— కప్పరపువంగ, కప్పములక;
౬: (తె).— నీమవంగ: (టూమెటో) (“చూ, నీమ
వంగ.”); 2: చూ, వార్తకము. 2.

వార్తాకి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. ములక*: చూ,
సింహి. 2. [వర్తిని*.

వార్తార. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, సూర్యాను
వార్తావహుఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. కానడి
మోసెడివాఁడు: చూ, భారవాహుఁడు;
2. పృతంతములను తెలిసికొనిపోయి చెప్పు
వాఁడు: చూ, సందేశవారుఁడు.

వార్తకము. సం. వి. అ. న. 1. ఉక్తాపక్త
దురుక్తార్థములను వ్యక్తముచేసెడు గ్రంథము.
(వ్యాకరణమునందు పరరచిచేసిన వార్తక
సూత్రములు.): చూ, సంపుటము. 3;
పుం. 2. వార్తాక పక్షి: వా
ర్తాకము, వార్తాకము; అం. 8: చూ, తాళ
మార్గములు (మార్గప్రాణములు.) [వహుఁడు. 2.
వార్తికుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, వార్తా

వార్తలు. సం. వి. 1. రోగము తీవ్రవాడు: అరోగి, ఉల్లాసుడు, కల్యాణుడు, నిరామ యుడు; 2. రోగములేనివాడు: అరోగి, కల్యాణుడు. [చూ, మధ్యే]కుడు.

వార్తగ్రామము. సం. వి. అ. శ్రం. అర్జునుడు: వార్తాకము. సం. వి. అ. శ్రం: చూ, వార్తకము. 2. వార్తకము. సం. వి. అ. న. 1. ముదిమి (50 ఏండ్లకు పైబడిన యీడు): చూ, స్థావిరము; 2. ముదుసలలగుంపు: చూ, సమాచూము.

వార్తకము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, వార్తకము. 1; అం. 2: చూ, అనస్థలు.

వార్తని. సం. వి. ఇ. న: చూ, రూ—వర్తని. 1. వార్త. సం. వి. ఇ. శ్రం. 1: చూ, రూ—వార్త; 2: చూ, నమద్రము.

వార్తపి. సం. వి. ఇ: చూ, రూ—వార్తపికుడు.

వార్తపికుడు. సం. వి. ఇ. వడ్డికిచ్చి జీవనము చేయువాడు: కుసీదుడు, వృద్ధ్యాజీవి-వృద్ధ్యాజీవుడు.

వార్త్రీ. సం. వి. ఇ: చూ, రూ—వర్తి-వర్త్రీ.

వార్త్రీపు. వా. వి: చూ, మెలుగునూనె.

వార్త్రు. వై. వి: చూ, రూ—వార్త్రు.

వార్త్రుణము. సం. వి. అ. న. వర్త్రులుల: మూచూము. (వర్త్రులు=కవచము): చూ, వారవారణము.

వార్త్రువుట్టి. ద్వ. వి. (వార్త్రులు + అగ్ని) బడలాగ్ని. య. 1, అ. 95: చూ, వస్త్రి. 1-20.

వార్త్రుము. దే. వి: చూ, రూ—వార్త్రుము. కళా. 3, అ. 82. [చూ, వానంతి. 2.

వార్త్రీక. సం. వి. అ. శ్రీ. వానాకాలపుముల్ల: వార్త్రీకము. సం. వి. అ. న. 1: కారుజము, శృతత్రాణ, గిరిజానుజ, త్రాణము, త్రాయంతి, త్రాయమాణ, దేవబల, బలభద్రీక, భయనాకని, మంగళ్యము, వార్త్రీక. (తె):—కలుగగానుగు-కలుగ్రానుగు, కలుగ్రాంత. తద్వి. శ్రీతిము. (తె):—కారుమాపు-కాటునుపు-కాటునూపు. (చూ, ను

పులు.)*: 2. పండితులు లోనగువారికి మేల పేట దాత లొనంగడి సన్మానము: వర్త్రీకము. (తె).—పడితరము; వి. 3. వానకాలము నలుబ్బినది; 4. సంవత్సరకాలపరిమితి గలది: చూ, వార్త్రీకము. 2.

వార్త్రీక. సం. వి. ఈ. శ్రీ: చూ, వార్త్రీకము. 1. వాటుంటువిల్లు. దే. వి. (వాటు + అంటువిల్లు): జాళ్ల పనివారి వాటుగట్టిన పింటికొల.

వాటు. వై. వి. వరత్రా. రూ. వారు. సన్నగా గోసినతోలు: చూ, వరత్రా. (దే. అని శ. ర.) వాటెన. దే. వి. (వాటు + ఎన.) 1. నోతో కాడినికేర్చి కట్టెడు వాటులోనగునది. ఉ. హరి. 3, అ. 99: చూ, నూశ్రీము. 1. 2. ఏడికొలతో కాడినిచేర్చి కట్టెడు వాటులోనగునది. శేష. 4, ఆ: చూ, నూత్రము. 1. 3. ముగినమ్రానుతో గడనుచేర్చి కట్టెడి మ్రానులోనగునది: చూ, నూత్రము. 1.

వాటెనపీట. ద్వ. వి. ఏడికొలకును కాడికిని నడుమ చేరికగానుండేడు కొయ్య.

వాలకము. సం. వి. అ. శ్రం, వ. 1. ఉంగరము: చూ, వాపణిక. 2 (భూషణము. 2-౧౨-౨); 2. నూడిగము: చూ, వాపణిక. 2 (భూషణము. 2-౧౨—(3) (ర).); దే. వి. (1): చూ, వంచన. రామా. 7, ఆ; (2): చూ, వేషము. చృణా. 1, ఆ. 51. (నిందయందు వాడుకయని కొందఱు); వా. (3). రూపు. “వాని వాలకము మోడుము.”

వాలకర్మటక న్యాయము. అం. నక్క. తన తోడ పీతకన్నములోఁదెట్టి అదివట్టుకొనఁగా నీవలకులొకి తినునను నీతి.

వాలగి. సం. వి. ఇ. శ్రం. ఏనుగు సుట్టుములో నగువాని తోడ: చూ, వాలము. 1.

వాలపాళ్ళు. సం. వి. అ. శ్రీ. జేడలిళ్ళ, పొడి తగ్గ: చూ, వాపణిక. 2 (భూషణము. 2-౧౧—(౧).)

జాలము. సం. వి. ఆ. పుం.1.=వాల: పిచ్చము-
పుచ్చము, లలనుము, లాంఘనము, లూను
ము. (తె).—తోంక-తోక, మట్టు, లవిటి,
వాలు. తద్వి. — ౧ ఏనుఁగు గుట్టులులోనగు
వాని తోకకు.-(సం): వాలధి; ౨. శేక
యుక్తమైన తోక కు. — (సం):
వాలహస్తము; ౩. గుట్టుపుతోకకు.-(తె):
లవిటి; ౪. పందితోకకు.-(సం): ఋషభము,
వరాహపుచ్చము. (తె): పందితోక;
౫. అడవిపంది తోకకు. — ఋషము;
౬. పక్షి తోకకు.-(తె): లభుటి, లాపు;
౭. తేలుతోకకు.-(తె) కొండియ-కొండె;
౮. యజ్ఞ పశువుతోకకు. — జాఘని;
౯. తలవెండుకకు: చూ, వెండుక; ౧౦.=వా
లు. కత్తి: చూ, డిప్టి. 2; వై. వి. (1).=వ్యా
ళ. రూ-వాలము. బెబ్బులి. సా. 1, ఆ.
102: చూ, వ్యాఘ్రము.
జాలమృగము. సం. వి. ఆ. న.=వాలమెకము.
అడవిపంది: చూ, నూకరము.
జాలయింఁచే. దే. ఆం. ప్రే. రూ-వాలయింఁచే,
నిర్బంధింఁచే. భో. 5, ఆ: చూ, సంధింఁచే.
వాలలుగుడు. ద్వ. వి. (వాల + అలుగుడు)
చూ, వాలిడి.
వాలవామభాగరేఖ. ఆం: చూ, చిత్రవర్ణములు.
జాలహస్తము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వెండుకలు
గల తోక: చూ, వాలము. 1-౨; 2. వెం
డుకలగుంపు: చూ, వెండుక. 1.
జాలము. వై. వి.= వ్యాళ: చూ, రూ-
వాలము. (1)
జాలాయము. దే. వి. రూ-వాలము. 1. నిర్బం
ధము. స్వా. 3, ఆ. 94: చూ, హశము. 2;
విగ. రూ-వాలము. 2. తప్పనిసరి భాగ.
10, స్కం. తూ: భాగ. 2, ఆ: రూ-వాలము,
పిట్టపిడుగు. (సం).-అనివార్యము; 3. నిరం

తరము: పొండు. 5, ఆ. 67: చూ, సతక
ము. 2; కి. విగ. 4. అవశ్యము. రామా. 3,
ఆ. 67: నెట్టన-నెట్టనము. (సం): అగత్య
ము, అవశ్యము, భృశము.
వాలయింఁచే. దే. ఆ. కి. 1. నిర్బంధపడ్డు
చెఱపావు: చూ, సంధింఁచే; ఆం. పే. 3;
2: చూ, రూ-వాలయింఁచే. భో. 7, ఆ. 252
వాలారు. ద్వ. విగ. (వాల + అరు) వాలిక,
వాడియైనది. పా. 5, ఆ. 46; రామా. 4,
ఆ: చూ, శిరము. 1.
వాలార్పు. ద్వ. స. కి. వేయ: చూ, వైచే. 3.
వాలిడి. ద్వ. వి. (వాల + ఇడి) 1. వాలలు
గుడు, తోక లేని కొంతి: చూ, వానరము;
విగ. 2. తోక లేనిది.
వాలిక. సం. వి. ఆ. ప్రే. 1. అంగిటిగుంట:
చూ, వాలిక; దే. విగ. (1). దీర్ఘము. రామా.
1, ఆ: చూ, సోగ. 3; (2): చూ, వాలారు.
వాలికతూపు. దే. వి. వాడిబాణము: చూ,
పేతి. 4 (బాణము. 1.)
వాలికుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, విష్ణువు. 1.
వాల. వై. వి. 1.=వాల. కత్తి: చూ, రిప్టి. 2;
2: చూ, వాలిక. (1); 3: చూ, వాడిమి. 1;
4: చూ, వాలము. 1; విగ. 5: చూ, వాలిక
(1). రామా. 1, ఆ. 122; 6: చూ, వాడి. 1.
భార. భీష్మ. 2, ఆ; 7. క్రూరము: చూ,
సాధ్యసము (రారసము. 2.); ఆ. కి. 1.
8. అతిశయింఁచే: చూ, సందడింఁచే; 9. క్రింది
కిదిగు; 10. ఒలుగు: చూ, రూ-వాలలు. 8;
11: చూ, వంగు; స. కి. 12. అతిక్రమిం
చే. భార. కాం. 3, ఆ: మట్టుమిగులు, మట్టు
మీలు, మింఁచే, మిగులు- మివులు (దాటు
8-9.)
వాలంగంటి. దే. వి. రూ-వాలంగంటి. వాల్గం
టి. 1. విశాలాక్షి, దీర్ఘములయిన కన్నులు
గల యాడుది: చూ, ప్రే. 2. అడుది-
పొరిచ్చ. 3, ఆ. 184: చూ, ప్రే.

వాలుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-బాలుడు.

(సం).— బంధునము.

వాలుక. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఇనుక: చూ,

వాలురమ్మ. వై. వి: చూ, రూ-వా. 1.

సికెత. 4: వా. 2. వాలుకాయంత్రము

వాలువ. దే. వి: చూ, రూ-వాలుగ. పంచ.

(కుండయందినుకఁబోసినదుమ
మందుంచి పండుట.)

వేం. 4, ఆ. 133.

[రించే. 3.

వాలుకము. సం. వి. ఆ. న. 1. వాలుకమును

వాలూరు. దే. ఆ. కి. ఆలస్యమును: చూ, విస

విషము: చూ, సంగరము. 8, 2. కూతురు

వాలెము. దే. వి, విణ: చూ, రూ-వాలాయము.

బుడమ: చూ, హరివాలుకము; 3: చెంగలి

(నిరంతరమునకు. - ఆచ్చయ్య, కాం. 259;

కోట్టు-చెంగల్వకోట్టు, పారిభాష్యము,

అవశ్యమునకు. - ఆచ్చ. కిష్కిం, కాం. 83.)

వాష్యము-వాష్యము, వారిభష్యము, వ్యాధి.*

వాలోవరీతము. సం. వి. ఆ. పుం. పంచాపట

వాలుకాన్యాయము. ఆం. ఓకానొకన్యాయము.

ము: చూ, ఉరస్కటము (చూ, వస్త్రము.)

వాలుకొంగ. ద్వ. వి: చూ, బకము.

వాలిము. సం. విణ. వారచీర: చూ, వస్త్రము.

వాలుగ. దే. వి. రూ-వాలువ-వాలుగు. ఒక

వాలింటి. ద్వ. వి: చూ, రూ-వాలుగంటి.

చేప: చూ, మత్స్యము. 1; (బ. వాలుగలు.)

వాలిడుపు. ద్వ. వి: చూ, రూ-వాలుగడుపు.

వాలుగకంటి. దే. వి: చూ, రూ-వాలుగంటి.

వాల్పు. దే. పే: చూ, రూ-వాలుచే.

వాలుగటెంకి. దే. వి: చూ, వాలుగ.

వాల్పు. దే. పే: చూ, రూ-వాలుపు.

వాలుగడాలు. దే. వి. మినకేతనుడు: చూ,

వాల్మికము. సం. వి. ఆ. న. ఇంద్రధనుస్సు: చూ,

మన్మథుడు.

హేతి. 4 (బాణము. 1.)

[బ్రాజ్ఞ.

వాలుగడుపు. ద్వ. వి. రూ-వాల్మికు: చూ,

వాల్మికి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, రూ-వాల్మికి.

వాలుగసాము. దే. వి: చూ, వాలుగ.

వాల్మికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. — వై. —

వాలుగు. దే. వి: చూ, రూ-వాలుగ.

వాల్మికి. సం. వి. ఇ. పుం. సంస్కృత రామా

వాలుచే. దే. పే. రూ-వాల్పు. వాలజేయు.

యమును రచించిన మహర్షి: పోచేతసి,

వాలుచేక్క. ద్వ. వి: చూ, రాహువు. 2.

వాల్మికి-వాల్మికి-వాల్మికుడు.

వాలుచేపు. ద్వ. వి. ఓరమోపు: చూ, పక్షిణము.

వాల్మికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. — వై. —

వాలుడు. దే. వి: చూ, వాతారి.* పంచ. వేం.

వాల్మికిబ్రాహ్మణులు. ఆం: చూ, ఘోర్జర బ్రా

1, ఆ. 888.

హ్మణులు 2118 పుట. (ఋగ్వేదులును యజు

వాలుపు. దే. వి. రూ-వాల్పు- వాల్పుట.

వేదములును కలదు): చూ, బ్రాహ్మణులు.

వాలుగొద్దు. ద్వ. వి: చూ, లేబొద్దు.

వాల్మిభ్యము. సం. వి. ఆ. న. దొరతనము: చూ,

వాలుమగడు. ద్వ. విణ: చూ, కూరుడు.

స్వారాజ్యము.

పంచ. వేం. 3, ఆ. 88.

వాపదూకుడు. సం. విణ. పరికితనము లేకయు

వాలుమొకము. వై. వి: వాలమృగ. ఆడవిపంది.

క్తియుక్తముగా మాటలాడువాడు: చూ,

ఆం, భా. ద్వ. కాం. 82: చూ, నూకరము.

వక్త. 1.

వాలుమొగ్గ. వా. వి: పిల్లమిరియము, పిల్లమొ

వానాదు. వై. వి: (సం).— ఉపన్యాసము,

ము, పిల్లేరుగంతు, మొఱము, మొగ్గ, లాగు.

ఉపోద్ఘాతము, ఉ, వాఙ్మూలము.

వావి. దే. వి. బంధుత్వము. భాగ. 10, స్కం-

పూ: చూ, సంబంధము.

వావింట. దే. వి. చూ, రూ-వాయింట*.

కావిక. దే. వి. కుత్తుక మొదలుగలగుంట: అంగి
టి గుంట- అంగిలిగుంట, అంగిటిముల్లు,
కామగుంట. (సం).—గళగర్తము, వాలిక.
(చూ, పెడ.)

కావిరి. దే. వి. 1. కృమము: చూ, విధము. 1;
2. అనుగతి. భో. 5, ఆ. 240: చూ, వెంబ
డి; 3. ఉత్కర్షము: చూ, హేచ్చే. 2; విణ.
4. అధికము: చూ, హేరాళము; 5. అను
గతము: చూ, వెంబడి; 6. ఉత్కర్షము.
నిర్వ. 4, ఆ. 10: చూ, శైవ్యము.

కావిలి. దే. వి. (వాతముచూచును): (సం).—
ఇంద్రాసురసము, ఇంద్రాణి-ఇంద్రాణిక,
నిర్దండి, సిందుకము, సిందువారము. తద్వి.-
రి: నల్లవావిలి. (సం).—కపిక, నిర్దండి,
సీలిక, శేఫాలిక, నువనా; 2. తెల్లవావిలి,
పుల్లవావిలి. (సం).—భూతవేళి, శ్వేతసురస.
("చూ, నువనా. 4.")

కావరము. దే. వి. (రూ-వారువము- వార్యము-
వారము.) గుట్టుము. రా. వి. 1, ఆ. 71: చూ,
కాయము. (దీనికి సరియైన పరియోగము
చిక్కనది గాదు.)

కావ్యత్తము. సం. విణ. వరింపబడినది.

కాళకము. సం. వి. ఆ. పుం. (రూ-వాసకము-వాస
ము-వాళము) అడ్డసరము*: చూ, చైద్యమాత.
వాళము. సం. వి. ఆ. పుం. —పై.—

కాళి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-వాసి. బాదా
నుపు, తడిచి. (తె).—బాడిత-బాడిద-
బాడిన-బాడినె. తద్వి. — (తె).—పెద్ద
బాడినె.

కాళిత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-వాసిత. 1. అడే
జుగు: చూ, హస్తీ; 2. అడుది: చూ, స్త్రీ.
కాళితము. సం. వి. ఆ. న. రూ-వాసితము.
1. మృగచక్రిధ్వని: చూ, స్వరము. 2; విణ.
రూ-వాసితము. 2. వాసన కట్టుబడినది;

3. వాసనకట్టినది.

[వెదురు

వాస. దే. వి. రూ-వాసము. అని. 1, ఆ. 48: చూ
వాసంతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, లాక్ష్మ
పిట్ట; 2. కోయిల: చూ, సాకుడుపులుగు
3. తెమ్మెర: చూ, వాయువు. 1-ర-(అ)
విణ. 4. ఉంటేబడినది: చూ, పూర్వము. 2
5. దసంత సంబంధమైనది.

వాసంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. అడవిమొల్ల*
చూ, వాసంతి. 2; 2. పువ్వులగురివెంద*
చూ, స్వందనము; 3. బట్టకడిమి*: చూ
కూలిపియము.

వాసంతికుడు. సం. విణ: చూ, హాస్యగాఢు
వాసకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఇల్లు: చూ
సదనము. 1; 2: చూ, రూ-వాళకము*
3: కనవోత్పాటనము*.

వాసకసజ్జిక. అం. (రూ-వాసదసజ్జిక.) ("వ్లా
పియాగమన వేళాయాం మండయంతీన
మర్యుచుః! శేభీ గృహంతథాత్మాన
సాస్యాద్వాసక సజ్జికా") పఠినచ్చేవేళ
శయనాదులంకరించునది: చూ, వాయికల

వాసగృహము. సం. వి. ఆ. న. 1. చడకిల్ల
భోగగృహము: చూ, సదనము. 1; వ
2. కాలపురముండెడి యిల్లు: చూ, సదనము.

వాసన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: ఆహారము, 2
ధము, చందనము, వరిమళము- వరిమళమ
బలము, మలయజము, శ్రీఖండము, శ్రీగం
ము, నువాసన, సౌగంధ్యము, సౌరభస
(తె).—కడికమ్మన, గుమగుమ, తావి, చ
పొలవము, మలక, వలపు, పిరిగందము. తద్వి
షములు. — (తె):—కమరు; 2: కాలసారస
తైలపర్ణి, పీతచందనము, వర్ణకము; 3: కుచం
ము, కుశీదము, తుంద్రచందనము, తిలపర్ణి, పత్ర
గము, రంజనము, రక్తచందనము, లోహిత
(తె).—నిట్టగందము (చూ, కాశార్ణము

౪: కుణపము- కుణపి, దుర్గంధము, పూతిగంధము. (తె).— కంపు, కలము, గదురు, గబ్బు, గవులు-గౌలు, చెడుకంపు, పుస్త, బూజో, విస్త, వేడు; ౫: కుష్మము, లోహితము; ౬: కృష్ణతామ్రము, గోశీర్షము, హరిచందనము; ౭: కృత్రిమధూపకము, వృక్షధూపము; ౮: కైరాతము, గంధకాష్ఠము, కంబరచందనము; ౯: (తె):-గత్తు-గొత్తు; ౧౦: (తె):- గాలి; ౧౧: పూణితర్పణమును గంధ ద్రవ్యమునకు.-(చూ, రాజార్జును.); ౧౨: పరిమళము; ౧౩: (తె):-చాల; ౧౪: ముఖవాసన; ౧౫: వికటగంధము. (తె):- కనరు, చేడు, వెగటు, వేడు; ౧౬: (చూ, పర్తి. 4); ౧౭: (చూ, సుగంధము. 4); (విణ.) ౧౮: ఆపూతము, పూణిము, పూతము; ౧౯: ఇష్టగంధము, క్షీణణ్యువు, పూణితర్పణము, సుగంధి, సురభి; ౨౦: కటువు, కమాయము, గంధిలము ("చూ, సుగంధము. 5.); 2. రూ-వాసనము. ముందనుభవించువానిఁడలఁచుట; 3. పృత్యాళ: చూ, వాంఛ. [పర్తి. 1-౨. వాసనకొడుపు. మి.వి. పెద్దయూదుసత్తి: చూ, వాసనము. సం. వి. ఆ. న. 1. వాసనకట్టుట; 2: చూ, వస్త్రము; 3: చూ, వీరాసనము. 1; విణ. 4. వసన సంబంధమైనది. వాసనమొలక. వా. వి. మరుసము. (సం). ఇంద్రమరుసకము: చూ, రాజార్జును. 2-3౦. వాసనరాజవాలు. అం: చూ, ధాన్యము. వాసనలు. అం: దేహము, కాస్త్రము, తీర్థగలు(3) వాసపుష్ప. వా. అ. కి. వాసాబలము: వాసపోయు. [3, ఆ. 40. వాసపోయు. దే. అ. కి. —పై.— రా, వి. వాసము. సం. వి. న. న. రూ-వసనము-వాస

స్సు. 1: చూ, వస్త్రము; 2. శోక: చూ, వస్త్రము; ఆ. పుం. 3.-౭౨. ఇల్లు: చూ, సదనము. 1; 4. అష్టరసము: చూ, చైతన్యమత; 5. కాఁపురము: చూ, స్థానము. 1; 6. చోటు: చూ, స్థానము. 1; ఆం. 7: చూ, సుషిరవాద్యములు; దే. వి. (1): చూ, రూ-వాస. రా, వి. 8, ఆ. 40. వాసయోగము. సం. వి. ఆ. పుం. గందపాడి: చూ, సురుము (బుక్కా.) వాసయోగ్యము. సం. వి. కాఁపురమునకుఁదగినది. వాసరము. సం. వి. ఆ. పుం, న: అహమ-అహస్సు, ఆయుర్తి, ఘనము, దినము-దినము-దినము. (తె):- పగలు, పొద్దు. (చూ, శోజో). తద్విశేషములు.- ౧. పగలునకు.- దినము. (తె):- నిచ్చే-నిచ్చేలు, పగలు-పవలు; ౨. నడిచే పగలుకు.- అద్య; 3. పట్టపగలుకు.- ఉద్దినము, కుతపము, మధ్యాహ్నము. (తె):- పగలు-పవలు, పట్టపగలు, మిడసరలగ్నము, (మి) మట్టమధ్యాహ్నము, మిట్టమధ్యాహ్నము; ౪: అధికే ద్యువు. (తె):-నిన్న; ౫: (తె):- మొన్న; ౬: దినదినము, పృథిదినము, పృథ్వీహము; 2. పగలు రాత్రి కలిసినకాలము:- దినము; ౮. ఇంగ్లీషుతారీఖునకు.- దినము (దేలు); ౯. సౌరమాసపు దినమునకు.- తిథి, దినము; ౧౦: తద్దినము, దినము, పృత్యాజ్ఞికము. ("చూ, శోజో."); ౧౧: (చూ, కేవలదే); ౧౨: (చూ, ఎల్లండి.); ౧౩: (చూ, అవలి నాడు); ౧౪: (చూ, అటు మొన్న); ౧౫: (చూ, కాలములు); ౧౬: (చూ, సం దేశము); (౧) దినముయొక్క భాగములు:- ౧: రాద్రము; ౨: శ్వేతము; ౩: మైత్రము; ౪: కారభటము; ౫: సావిత్రిము; ౬: విజయ-విజయము; ౭: గాంధర్వము; ౮: కుతపము; ౯: రాహిణీయము; ౧౦: విరించము;

౧౧: సోమము; ౧౨: నిర్వృతి; ౧౩: మహేంద్రము; ౧౪: పరుణము; ౧౫: భటము; ౧౬: ఉత్తమాహు, సుదినము; ౧౭: పూర్వాహు. (తే) రేబగలు; ౧౮: త్రికాలములు: - పూర్వాహు, అపరాహు, పూర్వాహు; ౧౯: దినము మూడుభాగములైనపుడు కడపటిభాగము: - అపరాహు; ౨౦: ఉదయాదిపది గంటలవఱకు: - పూర్వాహు. (తే) రేబగలు; ("చూ, హరివాసదము.")

వాసపదిత. అం. (ఈ గ్రంథము సుబంధుఁడు వాసనెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

వాసపదసజ్జిక. అం: చూ, రూ-వాసకసజ్జిక.

వాసపుడు. సం. వి. అ. పుం. ఇందుగ్రిడు: చూ, సవాసాక్షుడు.

వాసస్థానము. సం. వి. అ. న: చూ, వీడుపట్టు. 8.

వాసి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, రూ-వాసి; దే. వి. (1) తారతమ్యము: చూ, వేటుపాటు. 1; (2) భేదము. కళా. 5, అ. 54: చూ, వేటుపాటు. 1; (3) అధిక్యము: చూ, హెచ్చే. 2; (4): చూ, లాభము. 1; (5) పృసిద్ధి. భాగ. 2, స్కం. 123: చూ, సంభావన. 8; (6) మితి: మాత్ర-మాత్రము: చూ, పరిమితి; విణ. (7): చూ, పొడగరి; (8) దీర్ఘము: చూ, పొడవు. 2;

(9) ఉత్కృష్టము: చూ, హేరాళము; (10): చూ, స్వస్థము; (11) క్షేమము: చూ, శుభము. 1;

(12) ఆరోగ్యము: చూ, సహ్యము. 1;

(18) బాగు: చూ, సౌందర్యము.

వాసింఁచే. సం. అ. క్రి. 1: చూ, రూ-వాసింఁచే; న. క్రి. 2. వాసనకట్టు. కళా. 7, అ.

00: పసిగొను, పసిబట్టు.

వాసిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, వాశకము *.

వాసికక్కినవాడు. వా. విణ: చూ, వాసిన

వాసుడు.

వాసిగోలు. వై. వి.=వంశి. రూ-వాసిగోలు. (ద్వ అవి క.ర) మురళి: చూ, పిణ. 1.

వాసిత. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, రూ-వాశిత.

వాశితము. సం. వి. అ. న, విణ: చూ, రూ-వాశితము.

[(రూ-వాసి.)

వాసియ. వై. వి.=వంశ: చూ, హిసిగోలు.

వాసుకము. సం. వి. అ. న: చూ, వైకుంఠము.

వాసుకి. సం. వి. ఇ. పుం. ఒకసర్పరాజు: చూ, సర్పము.

వాసుదేవానమః. అం: చూ, ఓమ్. (వాను

దేవ: సర్వత్రాసౌ పసత్యాత్మ రూపేణ,

విశ్వంభరత్వాదితి.)

వాసుదేవుడు. సం. వి. అ. పుం. వసుదేవుని కొడుకు, కృష్ణుడు: చూ, విష్ణువు. 1.

వాసువు. సం. వి. ఊ. స్త్రీ. 1. నాట్యపరిభాష

యందు బాలిక; ఉ. పుం. 2: చూ, వాసుదేవుడు.

వాసె. వై. వి. 1.=వంశి: చూ, రూ-వాసియ.

య. 4, అ. 12; 2.=వైశ్య. కోమటి: చూ,

వైశ్యుడు. [వాసిగోలు.

వాసిగోలు. వై. వి.=వంశి: చూ, రూ-

వాసిత. వై. వి.=వైశ్య. కోమటిది: చూ,

వైశ్య. 1 (భార్య.)

వాసెన. వై. వి.=వాసన్. వాసిన. ఆవిరిపోక

యెసటి కుండమూతి మూసికట్టినగుడ్డ: చూ,

పస్త్రము. [వా. 1, అ. 09.

వాసెనకట్టు. ద్వ. వి. వాసెనగుడ్డకట్టునంటికట్టు.

వాసెనకుడుము. ద్వ. వి. 1: చూ, భక్త్యము;

వా. 2. పిట్టు: చూ, సాదము. (1)

వాసెనపోలి. వా. వి.--వై -- [వాడు.

వాసెనవాడు. వా. వి: చూ, వాసికక్కిన

నాస్తగయిబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, నేపాళ

దేశపుబ్రాహ్మణులు.

వాస్తవము. సం. వి. అ. న: చూ, సత్యము. 1.

వాస్తవికము. సం. విణ: చూ, సమంజసము. 2. వాహనపదము. అం: చూ, ఆహారము.

వాస్తవ్యము. సం. విణ: 1. వసించునది; వా. వాహనము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఎక్కడగిరి
2: చూ, వాస్తవికము.

వాస్తవ్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గృహ
స్థుడు. స్వా. 1, ఆ. 68: చూ, స్వామి. 1.
(యజమానుడు. 1.); వా. 2. కాలపుర
మున్నవాడు. "కరపవాస్తవ్యుడు"

వాస్తుకము. సం. వి. ఆ. న. 1: రూ-వాస్తా
కము, చక్రవర్త-చక్రవర్తము-చక్రవర్తిని,
రామము; పుం. 2. బేల్లుట: చూ, సంప్రా
క్షణము. 1; 3. పొర్లాడుట: చూ, విలుం
తనము (చూ, లంకనము. 1)

వాస్తుకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వాస్తుపురుషుడు.

వాస్తుపతి. సం. వి. ఇ. పుం. రూ-వాస్తోష్పతి.
ఇందుగిడు: చూ, సహస్రాక్షుడు.

వాస్తుపు. సం. వి. ఉ. పుం, న. 1. ఇండ్లు
మొదలైనవి యేర్పఱచునదిగినేల: చూ,
హరివీర్య. 1 (భూమి. 1.); 2. ఇల్లు:
చూ, నదనము. 1; 3: చూ, వాస్తుకాస్త్రము.

వాస్తుకాస్త్రము. అం. 1: చూ, కాస్త్రములు.
(గృహములు, సాధములు, దేవాలయములు
నిర్మించుటకు యుక్తాయుక్తములఁ దెలియు
జేయునది. అనంతరము కల్పవాస్తు ఇంటి
లో నేదిక్కున నేకల్యములుగలిగినది తెలియు
జేయునది); 2: చూ, ఏకాదశ వర్ణగణితము;
3: చూ, కళలు.

వాస్తై నవాడు. మి. వి: చూ, విశ్వగుడు.

వాస్తోష్పతి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, రూ—
వాస్తుపతి.

వాస్త్రము. సం. విణ: 1. వస్త్రముచేతఁ గవ్వ
బడినది (రథము); 2. వస్త్రసంబంధమైనది.

వాహకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సాది. 1.

వాహాద్విషము. సం. వి. ఓ. పుం. ఎనుపోతు:
చూ, మహిషము.

యేనుగులోనగునది: ఘోరణము, వత్సము,
యానము, యుగ్యము, వాహ్యము. (తె).—
ఎకిరింత-ఎక్కిరింత-ఎక్కుడు; అం. 2.
చూ, భావములు: (బ) 3. చూ, విశ్వర్యము
లు, (ఆ) వైశ్వర్యములు)

వాహనములు. అం: చూ, విశ్వర్యములు.

వాహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1 గుఱ్ఱము: చూ,
హయము; 2. ఎద్దు: చూ, వ్యుచధము. 1:
3. పుజము: చూ, స్కంధము. 1; 4: చూ,
చాయపు; 5: (తె) ఇరవ-ఇరువ; ఇరువది
పుట్టు (అని కొందఱు) (చూ, పరిస్థము.)

వాహనము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వెనుకదాము:
చూ, నర్పము; 2. తూముకాలువ: ఉచ్చా
నము, ఉపనాహము, కుల్ల, జలనిర్గమము,
జలాంశుము, జలోచ్చానము, పరీవాహ
యము, పరిణాళి- పరిణాళిక - పరిణాళము,
భృమము, వర్తరూకము. (తె).— అలుగ—
అలుగు-అల్లు-అలుపు, ఒప్పరము, ఓడిక,
కలుఁజో, జేలదారి, జోలారి, తూపరాణ—
తూపరాణి-తూపురాణి, తూము, తూర,
దొన, దొరుగండి, దోని, నీ గు గం డి,
మరిగొమ్ము, వరప. (చూ, నది. (గం)
(గం); చూ, హోదిరి); 3. నీరుచెందేతికి:
చూ, సునివణ్ణకము. [సంసక్తము.

వాహితము. సం. విణ: వహించుబడినది: చూ,

వాహితము. సం. వి. ఆ. న. ఏనుగుయొక్క
వాతకుంభము కిందిచోటు: చూ, హస్త.

వాహిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఒకానొకనది:
చూ, హోదిరి. 2 (నది); 2: చూ, నేన. 1;
3. నేనావిశేషము (ఎనుబదియొక్క రథము
అన్ని యేనుగులు ఇన్నూటనబడియూడము
గుఱ్ఱములు నన్నూట యేవురుకాల్వారును

గలది); చూ, నేన. 1; వై. వి. (1)=వాక్.
వాగ్ధోరణి: చూ, కబ్బము. 2.
వాహినీపతి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. నేనానాయ
కుడు; చూ, నై నికుడు; 2: చూ, సముద్రుడు.
వాహ్యము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, వాహనము.
1; వి. 2. వహింపఁదగినది. [స్వార్థ.
వాహ్యలి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ.=వయాలి: చూ,
వా. 1. వ. 1. పనులుపోవుదారి: చూ,
మార్గము. 1-2; 2. వాడుక. రూ-వా. 1.
“ఈ దారినిపోవుట వాలియైనది.”: చూ,
వతను; వా. 3. కృమము: చూ, విధము. 1.
వా. 1. వా. వి: చూ, రూ-వా. 2.

వి

వి. ఉప. 1. (గ. వికచము.=ఇచేట ‘వి’ అను
నది ధాత్యర్థమును వికసించే అను నర్థము
నకు మార్చినది; 2. వికాలము, వికంకటము.=
ఈరెండుచోటల ‘వి’ అనునది కాల, కంకట
అను తద్ధిత పృథ్వీయములతోఁగూడినది;
3. వికత్తనము.=ఇచేటవిరక్తము; 4. వికా
రము. ఇచేటధాత్యర్థమును వికృతి అను నర్థ
మునకు మార్చినది; 5. వికిరము.=ఇచేట
ధాత్యర్థమును గజశంఖాద్యర్థము కలదిగా
మార్చినది. ఇత్యాది.); సం. వి. ఇ. పుం.
2. ఒకపక్షి: చూ, విహంగము; 3. కన్ను:
చూ, సింగనాదము (లోచనము.); 4: చూ,
నురవర్తము; 5: చూ, వాయువు; 6: చూ,
హంసుడు; అన్య. 7. అతిశయము: చూ,
హెచ్చు. 2; 8: వలదు; 9. వేలుగానెంచే
ట; 10: కదలుట: చూ, పలనము; దే. అప. (1).
‘ది’ అనుదానికి బహువచనము: చూ, ది.

వింఖము. సం. వి. అ. ప: ఖరము, పుటము,
రింఖ, వర్తకము, శఫము. (తె).— గిట్ట,
గొరిజె, గొరిజెయ-గొరిజె-గొరిసె, డెక్క.
తెట్టి. 1. అపుడెక్కను. - గోకంటకము;
2. సుబ్బపుడెక్కను. - (తె) గట్టె.

వింగడము. వై. వి. 1: చూ, విస్తీరము. 1;
2. సుందరము: చూ, సౌందర్యము; 3.=వ్యం.
గ్య: చూ, వ్యవస్థయము. విజ. 2, ఆ. 7.
4: చూ, వేలుపాటు.

వింగడించే. వై. స. కి: చూ, విభజించే.
వింజోమర. వై. వి.=వింధ్య. రూ-వింజోమరము,
(వెల్ల + చోమర) తెల్లనిచోమరము, వీచోపు.
పృక్తిర్లము: చూ, సురటి (మిశ్రిమనిశ.ర.)
వింజోమరము. వై. వి.=వై. (మిశ్రిమనిశ.ర.)
వింజలి. దే. వి: చూ, మత్స్యము. 1.

వింజేము. వై. వి.=వింధ్య. వింధ్యపర్వతము: చూ,
హిమాలయము (పర్వతము.)

వింట. దే. వి. వినుట: చూ, శ్రవణము. 2.

వింటాలము. అం: (రూ-వింటిళము): చూ,
విన్నానములు.

వింటికోల. దే. వి. (విల్లు + కోల) తాళ్ల పని
వానియొక్క ధనుకారమైన పనిముట్టు.

వింటినడుము. వా. వి: చూ, లస్తకము.

వింటిపట్టు. దే. వి. (విల్లు + పట్టు): అమ్మ వేటు
నేల. (సం).—ధన్వంతరము.

వింటిబద్ద. వా. వి. 1. గిలకలబద్ద; 2. పిట్టల
గొట్టు బద్ద; 3. విల్లు.

వింటిపసి. దే. వి. కాదుధేనువు: చూ, ధేనువు.

వింటిరాసి. ద్వ. వి. (విల్లు + రాసి) ధనూరాసి:
చూ, రాసులు. ౮.

వింటివాడు. దే. వి. చూ, విలుకాడు.

వింటిళము. అం: చూ, రూ-వింటాలము.

వింత. దే. వి. 1: అక్కజీము, అచ్చెరియము.
అచ్చెరువు-అచ్చెరుపాటు-అచ్చెరువుపాటు,
అబ్బురపాటు-అబ్బుపాటు-అబ్బరము-అబ్బు
రము-అబ్బిము, అరిది-అరుదు, చిట్టి, చిత్త
రువు, చోడ్యము, టంకారము, తటకాపాటు-
తటుకుపాటు, నివ్వెర-నివ్వె-నివ్వెఱగు-
నివ్వెఱపాటు, వినుమానము, వెగడు, వెరఁ

స-చెఱ-చెఱగు, సోదము - సోదైదు.
(సం. ప.)-అద్భుతము, ఆశ్చర్యము, ఇం
గము, క, కుతూహలము, చిత్రము, టంకా
రము, విచిత్రము. విస్తయము, వీక్ష్యము,
వ్యభీకము, స్మయము. (అవ్య.) - అహో,
కినము, ఆ, ఇ, హీ. (విణ.) ఆశ్చర్యకరమై
నది.-అద్భుతము, చిత్రము, విచిత్రము,
వీక్ష్యము, శోధ్యము, చోద్యము. (తె) -
వినుమానము, సోదము-సోదైదు. (అవ్య.)-
ఆశ్చర్యార్థకమునందు.-(తె. ప):-ఆక్క,
అగుగదె-అగుగదే-అవుగదె-అవుగదే,
జొంగదె-జొంగదే, అగుర-అగురా - అవు
ర-అవురా-జొర-జొరా, అటె-అటే-
అటా - అటో - అటై - అటే, అదిర - అదిరా - అదిర - అదిరా-
అన్నన్న-అన్నా, అప్ప-అప్పా, అమ్మ-
అమ్మకచెల్ల-అమ్మచెల్ల, అమ్మక్క, అమ్మ
రొ-అమ్మరో, అయారె-అయారే-అయ్య
రె-అయ్యరే-అయ్యరె-అయ్యరే, అహ
హ-అహహో-అహో-అహారె-అహారే-
అహహ-అహహో-అహహో-అహహో-అహో,
ఆ, ఓహో-ఓహోహో-హో. (విగతవానికి
“చూ,హో. 2.); విణ. 2: చూ,క్రొత్త 2;
3. అవ్యయము: చూ, వేలు. 2.
వింతరాలు. దే. విణ. (వింత+అలు) అన్య
రాలు. భాగ. 8, స్కం. 255: చూ, స్త్రీ.
వింతవాడు. దే. విణ: చూ, వేలయినవాడు.
కాశీ. 2, ఆ. 80.
వింతోక్తి. అం: చూ, అలంకారము. 3.
విందు. దే. వి. 1. మనుష్య యజ్ఞము; 2: ఆమె
త, వబ్బము. (సం).-అతిథికియ, అతిథి
పూజ, అతిథి సత్కారము, అతిథేయము,
అతిథ్యము. తద్వి. - అల్లియము- అల్లెము,
మనుగడుపు; 3. చుట్టయలు లోనిగువారికి
పెట్టెడు భోజనము. కై. 8, ఆ. 187: చూ,

సాపాటు; 4 విందునకు పిలువబడినవాడు:
(సం) -అతిథి, అతిథ్యము, అతిథికుడు,
కుతూహలము, గృహగతుడు, గోఘ్నుడు. తద్వి.
పరిచేకమునుండి వచ్చినవానికి. అరణ్య-అర
దేసి, పరిదేసి. (సం).-అగంతుకుడు- అగం
తువు, అభ్యాగతి-అభ్యాగతుడు, పరదేశి;
వా. 8: మేకోవాణి-మేకోవాని.
విందుపురుగు. ద్వ. వి. 2. కానిక సాలెపురుగు
చూ, సాలెపురుగు.
విందువు. సం. విణ. (ఉ. ఊ. ఉ.) తెలియు
వాడు: చూ, విద్వాంసుడు.
వింధ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. అవలి*: చూ.
వృక్షము; 2=వింజేము. దూ- వింధ్యము:
చూ, వింజేము. [దు: చూ, సన్యాసి.
వింధ్యకూటుడు. సం. వి. ఆ. పుం. అగస్త్యు
వింధ్యము. సం. వి. ఆ. పుం.=వింజేము. 1: చూ,
వింజేము; అం. 2: చూ, కూపర్వతములు.
(పర్వతము.)
వింధ్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బోయ. చూ,
వ్యాధుడు. 1. [ఇరువది సంఖ్యగలది.
వింశతి. సం. స. 1: చూ, ఇరువది; విణ. 2.
వింశతి విగ్రహములు. అం. (విగ్రహములు):
రాజ్యము, స్త్రీ, స్థానము, దేశము, జ్ఞాన
ము, ధనావహారము, వందనము, మానము,
విషయపీడ, జ్ఞానార్థము, పరిభ్రమకత్తి, మం
త్రకత్తి, ఉత్సాహకత్తి, దైవము, మిత్రుడు,
అవమానము, బంధువినాశము, భూతాను
గ్రహ విచ్ఛేదము, మండల దూషణము,
ఏకార్థాభినివేశము (20) (ఈ చెప్పిన పదా
ర్థములన్నియు మొదట నొక్క సమాహము
నకు సాధారణలక్షణమును, తరువాత విశే
షలక్షణమును, అవాంతరి భేదములును, పిమ్మ
ట దేనివలన నేదిపుట్టినదో అట్టి కార్యకార
ణభావములను, వాని వినియోగక్రమములను
సాంగముగ బోధించుచున్నది.)

వింశము. సం. వి. ఇరువదవది.

వింశాంశ. అం: చూ, యడకపర్ణ. (లగ్నమును ఇరువది సమభాగములు చేయుటకే వింశాంశ యని పేరు. వింశాంశ కనుగొనవలసిన గ్రహ మే రాశి యం దెన్నవభాగమందున్నదో కనుగొనవలెను. అట్టి గ్రహమున్న రాశి చర రాశియైనయెడల మేషదిగను, స్థిర రాశియైన యెడల ధనురాదిగను, ద్విస్వభావరాశియైన యెడల సింహాదిగను బయినఁజెప్పినవిధమున నాగ్రహమెన్నవభాగమందున్నదని గనుఁ గొనఁబడెనో యన్నవరాసి వింశాంశ యనఁ బడును. ఆరాశ్యధిపతి వింశాంశాధిపతి యగును.)

వికంకతము. సం. వి. అ. పుం. 1: ఆగ్నివృక్ష ము, కంటపత్రము, కంటపాదము, కాకనా సము, కాకపాదము, కింకిరి, కింకిరి, గోప కంటకము, వికంటకము. (తె) కానరేగు, ములువెలమ*. (చూ, లేగు. 1.) (చూ, స్వాదుఫల. 3.); 2. పుల్లవెలగ*: చూ, ములువెలగ.

వికంటకము. సం. వి. అ. పుం. 1-2. పై.-; 3. తీటకసింద*: చూ, సముద్రాంత.

వికచము. సం. వి. అ. పుం. 1. కేతువు: చూ, స్వరాధిపతి (రాహువు 2); వి. 2. విక సించినది: చూ, వ్యాకోచము; 3. వెండుగ కలు లేనిది.

వికట. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. పబ్బివారాహి యను దేవత; వి. 2. మిక్కిలి పంక్తిరైనది: చూ, వేర్లితత్తు. 3; 3 విరివియైనది: చూ, విరివి. 3; 4: చూ, సౌందర్యము; 5. చేక్క నైనది: వికటము.

వికటకవి. సం. వి. ఇ. పుం: హస్త్యకరుడు.

వికటము. సం. వి. 1: చూ, వికట. 2; 2: చూ,

వికట. 3; 3: చూ, వ్యత్యయము; 4: చూ.

వికట. 5. [వికటించెను.]

వికటించు. సం. అ. క్రి. ఎదురుతిరుగు. "మండు వికత్థనము. సం. వి. అ. న: చూ, స్తోత్రము.

వికము. సం. వి. అ. పుం. 1. కాకి: చూ, సక్య తృజము; 2. వికసించుట.

వికర్తనుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, సూర్యుడు.

వికర్మికుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, హట్టా ధ్యక్షుడు.

వికర్షణము. అం: చూ, హస్తక్రియలు.

వికర్షము సం. వి. అ. న: చూ, బాణము. 1.

వికలముగు. మి. అ. క్రి: చూ, వైకల్యముగు.

వికలము. సం. వి. అ. చూ, వైకల్యము.

వికలాంగుడు. సం. వి. అ. అంగహీనుడు, అం

గవికలుడు, అపోగండడు-అపోగండడు,

పోగండడు. (తె).- అవిటి, అవిడి, లేవఁ

జాలనివాడు: (చూ, నూరనూతుడు)

వికలావస్థ. అం: చూ, అవస్థలు. 5 (అస్తంగ టుడైన గ్రహము వికలావస్థనుబొందును = రోగము, శత్రువృద్ధి కలుగును.)

వికల్పము. సం. వి. అ. పుం. 1. భ్రాంతి: చూ, విభ్రమము. 1; 2. మాటుదల: చూ, వ్యత్య యము; 3 అవాంతరకల్పము: చూ, కల్ప ము. 3; అం. 4: చూ, అలంకారము. 3. (సమానబలములకు విరోధము గలిగించుట.)

వికల్పార్థకములు. అం: "ఉన్నె, బలె" అను నవి. తద్వి. - వికల్పార్థమునకు. - నా.

వికవిక. దే. వి. రూ-వికావిక. నవ్వుట, కేరుట లోపగునానియందగు ధ్వన్యనుకరణము: చూ, హూహూ.

వికవికలు. దే. వి. బ: చూ, రూ-వికావికలు.

వికన. సం. వి. అ. స్త్రీ. మంజిష్ట*: చూ, సమంగ. 1

వికననము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, వికానము. 1;

నా. 2: (తె) పూచి, పూత. [కోదఘ్ని.

వికనము. సం. వి. అ. న. ఎఱ్ఱగలిజేరు*: చూ,

వికసించే. సం. అ. కి. ఉల్లసిల్లు, పుష్పించే, విజృంభించే. (తె) — అలరు, ఎలరుచే-ఎలరు, చెలగు, తొంగరించే, ననయు, నవ్వు, పూచే, పూయు, పొదురు, పిగిదులు, ముదురు, విడుగు, విరియఁబాటు, విరియు. (చూ, చల్లవించే) [ల్లము.

వికసితము. సం. విణ. వికసించినది: చూ, సంపు వికనుడు. సం. వి. అ. పుం. చంద్రుఁడు: చూ, హిమాంశువు.

వికస్యరము. సం. విణ. 1. వికసించేనది: చూ, సంపుల్లము; అం. 2: చూ, అలంకారము 3. (విశేషసామాన్యముల విశేషము చెప్పట. “ఉదా.—ఆతఁడేజేయుఁడు. అట్లైకా ధీరులబ్ధి గంభీరులు.”)

వికారము. సం. వి. అ. పుం. 1: ఆభివ్యక్తి, ఆభాసము, ఛాయ, పరిణామము, పరితిఫలనము, పరితిబింబము. (తె): అచ్చే, చోయి, నీడ, మాటురూపు, వెడఁగు; తద్వి. — విణ: పరితిబింబించినది. — పరితిఫలతము, బింబితము, విష్కృతి; 2. తెవులు: చూ, రోగము 1; 3. పరిణామము, పరితిబింబము, మాటురూపు, వెడఁగు: చూ, విష్కృతి; అం. బ. 4: చూ, వికారములు.

వికారములు. అం: ఏకాదశేంద్రియములు, పంచభూతములు, (జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు, పాణిణవాయువులు, చిత్తము (18).)

వికారి. సం. వి. న్. పుం. 1: చూ, సంవత్సరములు; విణ. 2. వికారముగలది: వికృతము. (తె) — ఓఱవ, వెక్కురు, వెడ.

వికావిక. దే. వి: చూ, రూ-వికవిక.

వికావికలు. దే. విణ. బ: రూ-వికవికలు, కకవికలు- కకావికలు, చెల్లచెడరు- చెల్లాచెడరు, చటావంచేలు, పికపికలు, వకవకలు.

వకావకలు. విచ్చే విచ్చేలు. (వి). విచ్చే మొగ్గ. (సం). — యథాయథలు.

వికాసము. సం. వి. అ. పుం. 1. తెలివ: చూ, హృల్లేఖము. 2: చూ, విజృంభణము; 3 పుష్పాదివికాసము: ఉత్కోచము- ఉత్కోచము, ఉద్బోధము, ఉన్మీలనము, ఉన్మేషము. (తె). — ఉచ్ఛ్వాసము, ఎలమి, ఎలరు, గెలిచి, తెలిచి, నవ్వు, పిసాళము. పూత, రోకు, లలి, విష్ణు, విరియులు; అం.

4: చూ, సంచారీభావమునఁబడిన ద్విష్టలు. వికాసవంతుఁడు. సం. విణ: ఉద్బోధకుఁడు. (తె). — ఎలమికాదు.

వికాసి. సం. విణ. (న. ఈ. న్.) వికాసముగలది. వికిరము. సం. వి. అ. న. 1. గజ వంశస్థులను

ధర్మము: చూ, హస్తీ; పుం. 2. రూ-విష్కరము: చూ, వక్షి; 3. ఖండము: చూ, శకలము. 4; 4. క్రాంతకాలముందు విమంత్రితులు భుజించినపిమ్మట విస్తరకు ముండఱుచేసెను అన్నాదికము: చూ, సాదము. (1); 5. నూయి: చూ, సరస్సు. 1.

వికిరణము. సం. వి. అ. న. 1. వెడచేల్లుట: చూ, వెడ. 2; పుం. 2: అర్కవర్ణము, అర్కము- అర్కావ్యాసు, ఆసారము, ఆస్ఫోటము, ఆస్ఫోతము, కంఠాఘ్నము, కల్యాణగోత్రము, కృమిచ్ఛదము, క్షువకము, క్షీరకాండకము, క్షీరదిశము, క్షీరవర్ణి, క్షీతి, క్షీరిణి, గజాఖ్యము, గణరూపకము- గణరూపము, చక్రిమర్దిము, మందారము, వసుకము- వసుకము, శిఖరికము, సదాభుష్టి. (తె). — జిల్లేడు-జిల్లేడు. తద్వి. —: క్షేదము, రక్తార్కము. (తె). — ఎఱ్ఱజిల్లేడు; 2: అర్కరాజము, అలకము, అలర్కిము, ఏకాక్షరి, గణరూపి, పృతావనము, వసుకము, శివమల్లిక. (తె). — తెల్లజిల్లేడు; 3: అత్యర్కము, కాష్ఠీ

లమ్మ, గణరూపకము, రాజార్కము, పను
నామకము. (తె).- రావేజిల్లేడు, వెట్టి జిల్లే
డు; ర. ఎట్టి జిల్లేడుకాయకు. - త్వేడము;
౫: చూ, ఏకవిదారణ పుటక ఫలము.
("చూ, సదాపుష్పి."); 8: ఉచితక: చూ,
కుండ. 5. [దరినది.

వికీర్ణము. సం. విణ. 1. పెడచేల్లబడినది; 2. చె
వికుంఠీశ్వరము. అం: చూ, తంత్రములు.

విమర్శానుడు. సం. విణ. సంతోషమునొందిన
మనస్సు గలవాడు: చూ, హృష్టుడు.

వికృతము. సం. విణ. 1. వికారమునొందినది;
చూ, వికారి. 2; 2. తెవులునొందినది;
3 తోతయైనది: (తె).- గోరము, వాజీ;
అం. 4: చూ, పగిచారములు.

వికృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, విస్తృతి;
అం. 2: చూ, ఛందస్సులు; 3: చూ, సంప
త్సరములు; విణ. 4. అద్యద్వితీయపృథక్తుల
వికారరూపమగుటచే నాంధ్రము వికృతి
యనబడును: చూ, వైకృతము.

వికృతుడు. సం. విణ: చూ, వ్యాధితుడు.

వికృష్టము. అం: చూ, నాసికాక్రియలు.

విక్రము. సం. వి. అ. పుం. ఇరువదేండ్ల వయ
స్సుగల యేమడు: చూ, వాస్తీ.

విక్రవిరియు. చే. అ. కి. (విరియు + విరియు)
మిక్కిలివిరియు.

విక్రు. చే. అ. కి. 1: చూ, విశృంభించే.
అచ్చ. కిక్కిం, కాం. 90; 2. గర్విం చే.
(చంద్ర)రేఖావిలాసము. 2, ఆ. 3): చూ,
నాంకరించే.

విక్రము. అం: చూ, సంపత్సరములు.

విక్రమము. సం. వి. అ. పుం. 1. వికాంతి,
అధికబలము: చూ, శక్తి. 1; 2. ఆక్రమణ
ము: చూ, పురి. (4); 3: చూ, కౌర్యము;
4: చరణము.

విక్రమార్కకము. అం: చూ, శకములు.

విక్రమించే. సం. అ. కి. 1. వీర్యముచూపు
2. కౌర్యముచూపు.

విక్రముడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, విష్ణు
పు. 1; 2. విక్రమార్కరాజు, విక్రమా
ర్కుడు.

విక్రమార్వసీతోటకము. అం. (కాలిదాసు
వ్యాసెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

విక్రమము. సం. వి. అ. పుం. 1. విపణము:
చూ, వెల. 1. తద్వి.-(తె) రోకము; అం.
2: చూ, సౌమ్యములు. [పదములు.

విక్రయాసంపగిదానము అం: చూ, వ్యవహార
విక్రియి. సం. వి. న్. పుం: చూ, విక్రయికుడు.
విక్రియించే. సం. స. కి: (తె).- అమ్మ,
జిట్టియిచ్చే, గిట్టియిడు, పోకడపట్టు, విలు
చే-విల్పు. వ్రాడు: విక్రియి, వికేత.

విక్రియికుడు. సం. వి. అ. పుం. అమ్మడు
వికాంతి సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, విక్రమ
ము. 1; 2. అశ్వగతి: చూ, హయము; అం.
3: చూ, అశ్వోత్పత్తులు.

వికాంతితుడు. సం. విణ. 1. విక్రమించినవా
డు; 2: చూ, కూరుడు. [విస్తృతి.

విక్రియ. సం. వి. అ. స్త్రీ. వికారము: చూ,
విక్రీడితము. సం. విణ. మిక్కిలి అడబడినది.
విక్రీతము. సం. విణ. విక్రియించబడ్డది.

వికేత. సం. వి. ఋ. పుం: చూ, విక్రయికుడు.
వికేయము. సం. విణ. విక్రియించదగినది.

విక్లబుడు. సం. విణ. భయశోకాదులచేత చేతు
లు కాళ్లు విలవిలపోవువాడు: చూ, వెలపరి.
విక్షాపము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, దగ్గు 1;
2: చూ, తుమ్ము. 1.

విశ్లేషము. సం. విణ. 1. ఎగురవేయుట. తద్వి.-
అసవము, త్వేషము-విశ్లేషణము-విశ్లేషము.
(తె). చిమ్మనము, చిమ్ముడు; 2. విసరివేయు
ట: విశ్లేషణము-విశ్లేషము; 3. విశ్లేషము

విశ్వేరుణము, అంగవిశ్వేరుణము: చూ, సలనము
(గోలము); 4. చిత్తుట: చూ, విశ్వేరుణము. 1;
అం. 5: చూ, కరణములు; 6: చూ, వేళియ
క్రియలు. [రక్షాపులు.
విశ్వేరుణకరము. అం. వాఁగ, వల్ల: చూ, ముఖ
విశ్వేరుణము. సం. విణ: చూ, విశ్వేరుణము. 1-4.
విశ్వేరుణము. సం. విణ: చూ, విశ్వేరుణము. 1-2-
3-4; అం. 5: చూ, వాస్తవిక్రియలు; 6: చూ,
నిశ్చయక్రియలు.
విశ్వేరుణము. సం. స. క్రి. 1. ఎగురవేయు: చూ,
వైచే. 1; 2: విసరివేయు: చూ, వైచే. 2.
3. పడవేయు. చూ, వైచే. 3.
విఖుండు. సం. విణ: చూ, రూ-విఖుండు.
విఖ్యాతము. సం. విణ. విఖ్యాత: జెందినది.
విఖ్యాత. సం. వి. ఇ. శ్రీ. మిక్కిలిపరిశీలింపి:
చూ, సంభావన. 3.
విఖ్యాత. సం. విణ. ముక్కుపోయినవాడు:
రూ- విఖుండు - విబుండు - విగుండు.
(తె):—ముక్కిడి. తద్వి. —. ముక్కులేని
వానికి. — అనాసికుడు; 2: చిపిటము.
(తె).— చేప్పట ముక్కువాడు, చిదక
ముక్కువాడు, నడ్డిముక్కుగలాడు - నడ్డి
ముక్కువాడు. (చూ, నాసిక. 1. 4)
విఖుండు. సం. విణ. —వై.—
విగడియ. వై. వి-విభుటికా. క్రిం గడియ,
24 సెకనులు, మూడుకళల కాలము.
తద్వి. —భుటిక, నాడి, నాడిక. (తె).—
గడియ-గడి. (చూ, గడియ. 1.)
విగణనము. సం. వి. అ. స: ఋణమోక్షము,
ఋణవిముక్తి. (తె) అవ్వనిదుదల.
విగతము. సం. విణ. 1. బొత్తి గాపోయినది,
విగతము: చూ, హితము. 3; 2. వెలుగు
లేనిది: అశోకము, నిష్పృథము, విరతము.
విగతాశోకము. సం. విణ. కాంతిలేని దివాళం
దాగిదులు. [సంస్థ. 3; 2: చూ, విభజనము
విగమము. సం. వి. అ. పుం. 1. నాశము: చూ,

విగళనము. సం. వి. అ. స. మిక్కిలిజోటులు,
విష్ఫలనము: చూ, ప్ఫలనము. [తము. 1.
విగళితము. సం. విణ. మిక్కిలిజోడినది: ప్ఫ
విగాఢము. సం. విణ: చూ, విగాహితము.
విగాహనము. సం. వి. అ. పుం. రూ- విగాహ
ము, మునుగుట: చూ, స్నానము. 1.
విగాహము. సం. వి. అ. పుం. —వై.—
విగాహించే. సం. అ. క్రి: చూ, స్నానమాడు.
విగాహితము. సం. విణ. మునెగినది, గాహిత
ము, విగాఢము, మగ్నము. (తె). — మ్రిం
గుడు: చూ, స్నానము. 1.
విగరి. దే. వి. స్ఫోటభూమి: విరిగి-విరిగి, విరివి:
చూ, భూమి. 1.
విగుణము. సం. విణ. విభిన్నగుణముగలది.
విగుర్చించే. దే. స. క్రి. (విలుచే + విలుచే)
చేక్క-గా విలుచే. భార. ఆది. 8, ఆ:
చూ, విలుచే. [యానము. 2.
విగృహ్యము. అం. (విగృహ్యయానము): చూ,
విగృహ్యసనము. అం: చూ, ఆసనము. 4.
విగ్రహము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, శరీరము;
2: చూ, విభాగము. 2; 3: చూ, విస్తారము. 1;
పుం, స. 4: చూ, యుద్ధము; 5. రూ-
విగ్రహము: చూ, సజ్జా; 6. బొమ్మ: చూ,
హరిణి. 8; 7. మూర్తి: చూ, హరిణి. 3;
8. బింబము: చూ, హరిణి. 3; అం. 9: చూ,
సద్గుణములు (గుణములు.)
విగ్రహములు. అం: చూ, వింశతి విగ్రహములు.
విగ్రహ వికల్పము. అం: చూ, ప్రకరణములు.
విగ్రహించే. సం. అ. క్రి. పోరు: చూ, వాటు
లాడు.
విగుండు. సం. విణ: చూ, రూ-విఖుండు.
విభుటిక. సం. వి. అ. శ్రీ-విగడియ: చూ,
విగడియ.
విభుటికము. అం: చూ, చుంబనములు.
విభునము. సం. వి. అ. పుం. దేవతాతిథులు

భుక్తశేషము, యజ్ఞశేషము (అనికొందలు):
అమృతము.

విభూతము. సం. వి. అ. పుం, న. 1. అడ్డంకి:
చూ, సంరోధము; 2. పెద్దదెబ్బ: చూ,
హతి; 3. చెఱుపు: చూ, సవ్యము.

విభూరించు. సం. న. క్రి. 1: చూ, చెఱుచు;
2. చేంపు: చూ, సంహరించు.

విఘ్నచ్ఛేదము. అం: చూ, తంత్రములు.

విఘ్ననాశకుడు సం. వి. అ. పుం: చూ,
వినాయకుడు. 1. [వినాయకుడు. 1.

విఘ్ననాశకుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ,
విఘ్ననడు. మి. అ. క్రి. (విఘ్నము + నడు)
అడ్డినడు: చూ, నట్టనడు.

విఘ్నము. సం. వి. అ. పుం: అంతరాయము,
గండకము, గడము, పర్యత్యాహము, వ్యాఘ్రా
తము. (తె).-పనిచెఱుపు, దొనగు-దొసపు
("చూ, సంరోధము.")

విఘ్నరాజు. సం. వి. అ. పుం: చూ, వినాయ
కుడు. 1.

విఘ్నవినాయకుడు. సం. వి. అ. పుం. -వై.-
విఘ్నశాకము. సం. వి. అ. న. కొయ్యతోట
శూర*: చూ, కాకిని. 2 (చూరిషము.)

విఘ్నహారి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, విఘ్నరాజు.
విఘ్నేశుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, వినా
యకుడు. 1.

విచకము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఖర్జూర*: చూ,
హింతాలము; 2. పొగడ*: చూ, పకుళము;
3. పుట్టకొననున్న పాము: చూ, సర్పము.

విచకుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, లోభి.

విచక్షణుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ,
విద్వాంసుడు; విణ. 2. నేర్పరి: చూ,
సమరుడు. [సమీక్షణము. 2.

విచయనము. సం. వి. అ. న. పెదకుడు: చూ,

విచర్చక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: చూ, విదర్చక;

2. లక్ష్మీదేవి: చూ, హీర. 2 (లక్ష్మి. 1.)
విచారణ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. పర్యవేక్షణము
చేత విషయమును పరిశీలించుట, చర్చ, విమ
ర్శనము: చూ, సంఖ్య. 3; 2: చూ, సంతాపము.
విచారణీయము. సం. విణ. విచారణ చేయఁదగినది.
విచారపడు. సం. అ. క్రి: చూ, సంతాపించు.
విచారము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, యోచన;
2: చూ, సంతాపము; అవ్య. 3: ఉతాహనో,
పుం. 4. వగ: చూ, శోకము; 5. వంత: చూ,
శోకము.

విచారించు. సం. అ. క్రి. 1. ఆరయు: చూ,
విమర్శించు; 2. చర్చించు: చూ, విమర్శించు;
3. మనస్సునందు ఆలోచించు: చూ, విమ
ర్శించు; 4: చూ, సంతాపించు. కళా. 5,
అ. 83; 5: చూ, పెదకు; 6: చూ, శోకించు.
విచారితము. సం. విణ. విచారించఁబడినది: విత్త
ము, విస్తము.

విచార్యము. సం. విణ. విచారించఁదగినది.

విచిత్ర. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, సంకయము.
విచిత్రము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఒకానొకమ
లై*: చూ, హసంతి. 2; 2. మలై*: చూ,
హసంతి. 2; 3. చననము*: చూ, రుచి. 5.
విచిత్రిత. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("ఏడునగ
ణములు, ఒకగురువు. 18 యతి. 22 ఛంద
స్సు" ఇదె నులక్షణసారమందు తరళ
వృత్తమని కలదు.)

విచిత్రకము. సం. వి. అ. న. 1. ఆశ్చర్యరసము
(చూ, రసములు); విణ. 2. అద్భుతరసము
గలది.

విచిత్రము. సం. వి. అ. న. 1. ఆశ్చర్యము: చూ,
వింత. 1; పుం. 2. చిత్రవర్ణము: చూ,
వర్ణము. 3; విణ. 3. ఆశ్చర్యకరము: చూ,
వింత. 1; 4. చిత్రవర్ణముకలది: చూ, వర్ణ
ము. 3; అం. 5: చూ, అలంకారము. 3;
6: చూ, ఆకాశమండలములు.

విచిత్రపీఠము. సం. వి. ఊ. స్త్రీ. శంతపని. భార్య: చూ, భార్య.

విచిత్రత్నము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వరామర్మము: చూ, విమర్మనము; 2. చేపతలగుంపు: చూ, వేలుపు.

విచిత్రత్నము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, హురుడు.

విచిత్రక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పాపతి.

విచిత్రీంచే. సం. ఆ. కి. మిక్కిలిచేస్తేంచే.

విచిత్రము. మి. ఆ. కి. 1. వచ్చు. పా. ఊ. 5, ఆ. 158; 2. చెల్లు. భాగ. 1, స్కం. 253; చూ, పాగు. 2; 3. కూర్చుండు.

భాగ. 1, స్కం. 372: చూ, విజయంచేయు.

విచిత్ర. దే. వి. నాలుగు వేళ్లకు చేటితీసిన నూలు చేట్ట: చూ, నూత్రిము. 1.

విచిత్రవిడి. దే. వి. 1: చూ, స్వాతంత్ర్యము; వి. 2: చూ, స్వతంత్రము. 1; కి. వి. 3. యధేచ్ఛము. అచ్చ. బాల, కాం. 189: చూ, నేచ్ఛ.

విచిత్రవిచ్చలు. దే. అవ్య: చూ, వికావికలు.

విచిత్రము. కై. వి. విచిత్రము. రత్నవోష విశేషము: చూ, నూలోచ్చయము. 1 (రత్నములు. ౧౦-(౬).)

విచ్చు. దే. ఆ. కి. 1: చూ, విరియు; 2. చీలు, విదారించు: చూ, స్ఫటించు; ఆం. పే. 3. విరియజేయు; పే. 4: విడజేయు, విచూచనము చేయు, విడుచు- విడుపు- విడుచు, వివృ.

విచ్చుకత్తి. ద్వ. వి. ఒకదూసినకత్తి: చూ, విచ్చుటాకు. దే. వి. (విచ్చు+అకు): చూ, చెవియకు. 1-2.

విచ్చుముగము. వా. వి. కంచేమించు, పటాపంజే- పటాపంచేము, చూయు. (సం):- అగోచరము, అతీంద్రియము, అత్యధ్యక్షము, అదృశ్యము, అదృష్టము, అస్తము, దురాలోకము.

విచ్చుముగ్గ. ద్వ. వి. 1. విరియుముగ్గ: చూ, ముగ్గ. ౨; 2. చెల్లాచెడగనట: చూ, వికావికలు; వి. 3. చెల్లాచెడరైనది; 4 చెల్లాచెడిరు చేయునది.

విచ్చాయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. విచ్చాయము. రత్నవోషవిశేషము: చూ, నూలోచ్చయము. 1 (రత్నములు ౧౦-(౬).); వి. 2. చూపుచున్నది. విచ్చిత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. ఎడబాటు: చూ, విరహము; 2. పూత: చూ, సమలంభము. 1; 3. నలుకుడు: చూ, హతి; వా. 4. బద్దలనట; ఆం. 5. వస్త్రధూషణాద్యలంకారము కొలదిగానుండినమిక్కిలియొప్పిదమును తోచుచేసడు స్త్రీలయొక్క శృంగార చేష్టావిశేషము: చూ, శృంగారచేష్టలు.

విచ్చిన్నము. సం. వి. 1. ఎడబడినది; 2. పూయబడినది: లిప్తము, లిప్తము, వశితము. ("చూ, సమలంభము. 1"); 3. నలుకుబడినది: ఖండితము, నికృత్తము, ముషితము, వర్జితము. తన్వి. - ౧. చీల్చబడినది: అస్ఫటితము, దాఠితము, విదారితము, దీర్ఘము, పాటితము, విదీర్ఘము; ౨. భేదింపబడినది: ఉద్ధాటితము, కృత్తము, దళితము, చేదితము, భేదితము; 3. చీలినది: అపదీర్ఘము, దుగ్రతము, భిన్నము. (తె). - సారపు; ౪. చేక్కగా భేదింపబడినది: నిర్జితము, నిర్దారితము, నిర్భిన్నము; ౫. భేదిల్లినది. (తె): - లవలన; ౬. కోయబడినది: (చూ, వృక్షము. 2); 7. చినిగినది: బీర్ణము. (తె): - చింపి. ("చూ, సారపు"); ౮. వంకరైనది: చూ, నేర్లితము. ౪.

విచ్చేదనము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఎడబాటు: చూ, విరహము; 2. నలుకుడు: చూ, హతి- విజనము. సం. వి. జనులచేసినది: చూ, రహస్యము. విజయ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. జయతి: చూ, హరివాసరము; 2. గౌరి: చూ, హైమవతి

(కార్యశి); అం. ౩: చూ, సంవత్సరములు; 4. దినముయొక్క అశవభాగము: చూ, వాసరము (విజయము).

విజయంచేయు. మి. అ. క్రి. (రూ-విజయము చేయు- విచ్చేయు- వేంచేయు.) 1: చూ, వచ్చే. 2: చూ, వెళ్లు. 3. నిర్వ. 7, అ. 134. విజయక్రియ. అం: చూ, క్రియాంగములు.

విజయచ్ఛందము. సం. వి. అ. పుం. ఏనూలు పేటలుగల హారము: చూ, హారము. (భూషణము. 2.)

విజయదళమి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఆయుధములు లోనగువానిఁ బూజించెను ఆశ్చర్యముజ కుద్ధమునందలి పదవ తిథి: చూ, హరివాసరము (తిథి.)

విజయభద్రము. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("నవవిధరగడలలో నొకటి. ద్వీర రగతి రెండు పాదములుకలసి యొక పాదమగును: చూ, రగడ.")

విజయమంగళము. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("నవవిధరగడలలో నొకటి. తురగవల్లన రగడయొక్క రెండు పాదములుకలిసి యొక పాదమగును: చూ, రగడ.")

విజయము. సం. వి. అ. పుం. 1. = వెచ్చేము. రూ- జయము- జయనము, దండయాత్ర; 2: చూ, విజయ. 4; అం. 3: చూ, దండ పూహములు; 4: చూ, ఆగమములు.

విజయముచేయు. మి. అ. క్రి: చూ, రూ-విజయంచేయు. 1-2. (పూజ్యులయొక్క రాక పోకలయందే పర్యయోగింపఁ బడెడి.); 3: చూ, జన్మతాళములు.

విజయావలదము. అం: చూ, జన్మతాళములు.

విజయాభినందనశకము. అం: చూ, శకములు.

విజయి. సం. విణ. (క. ఈ. క్.) మేలుచేయు: చూ, సమర్థుడు.

విజయఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. అర్జునుఁడు: చూ, సుభద్రేకుఁడు; 2. విష్ణువార్హణ కులలో నొకఁడు. (చూ, పృథివీరుఁడు.) (చూ, జయఁడు. 3.)

విజాతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. విభిన్నభాతి; 2. విశేషభాతి. (చూ, నై జాత్యము)

విజాతీయము. సం. విణ. విజాతీసంబంధమైనది. విజిగీష, సం. వి. అ. స్త్రీ. మిక్కిలి జయింప నిచ్చ: చూ, వాంఛ. ౮.

విజిగీషువు. సం. విణ. (ఉ). 1. మిక్కిలిజయింప నిచ్చగలవాఁడు; అం. 2: చూ, ద్వాదశ రాజమండలము.

విజితుఁడు. సం. విణ. జయింపఁబడినవాఁడు.

విజనము. సం. వి. అ. న: చూ, రహస్యము. 1.

విజలము. సం. విణ. మూగడగట్టినది: పిచ్చిల.

విజృంభణము. సం. వి. అ. న. మిక్కిలిజృంభణము: ఉద్యోగము, జృంభ, జృంభణము, జృంభము, డంబము, వికాసము. (తె).— ఉంకింపు, ఉప్పెన, ఎగసిపాటు, ఎసకము, ఏడైత, ఏపు, ఏస, ఒడి, ఒడికారము, ఒత్తరము, కడంక, కయిపు- కైపు, కేరపు, కొప్పరము, గుంపెన, గోటాపన, చిందఱ-చీదఱ, డంబము, డాక, త్రుళ్లగింత, తుర్తి(త్తు)ల్లింత, తుర్తిమింత-తుర్తిమింత, తుర్తిల్లు, మీటు, ముమ్మరము, మెఱవడి, వళావలి, వీక.

విజృంభించే. సం. అ. క్రి. 1. మిక్కిలిచెలరేఁగు: ఉద్యోగించే, జృంభించే, పూరించే. (తె).— అడరు, అడరుచెంచే, ఉప్పొంగు, ఉరజించే- ఉరడించే- ఉరపడించే- ఉరపజించే, ఎసఁగు, ఎసరేఁగు-ఏసరేఁగు, ఏవే, ఏపారు, ఒదరు, కదురు, కనిమసఁగు, కెరలియాడు, కెరలు, కెరలునొడుచే, కెలయు, కేరించే, కేరు, కొవ్వరించే, కొనరు, గుబ్బుతిలు- గుబ్బుతిల్లు, గొడకొను, చిందఱగొను.

చిమ్మిరేగు, విజుము, చెంగళింబే, చెల
య, చెలరేగు, జోవ్వలించే, తనరు-తనరు
యే-తనరు, నిగుడు-నిపుడు, నిట్టగ్రమ్ము,
నిట్టకొడుమే, పురడించే- పురడించే-పురా
డించే, పురాయించే, పెలుగు, పేరుచే-
పేరు, పొంగారు, పొంపిరివోపు, బుగులు
కొను, మలయు, మిటారింబే, మూరిబోవు,
మెండుకొను, రెచ్చే, రేగు, రేయ-
రేయు, అంపిలు- అంపిలు, లాతరేయు,
లాయు, విక్కు, విరియు, వెలయు, సోమిం
చే, హవణిల్లు. ("చూ, హవణిల్లు. 2");
2: చూ, వికసించే.

విజృంభితము. సం. వి. 1. వికసించినది: చూ,
సంపుల్లము; 2. ఆపులించినది; ఆం. 3: చూ,
ఉత్తాన కరణబంధములు [సంజ్ఞ పదము. 2
విజ్ఞప్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. విజ్ఞాపనము: చూ,
విజ్ఞాతము. సం. వి. పృసిద్ధికెక్కినది: అభి
పన్నము: చూ, సంభావన. 3.

విజ్ఞాతుడు. సం. వి. 1. పృసిద్ధతులడైన
తండ్రివలన బుట్టినవాడు: చూ, సజ్జతుడు;
2: చూ, వికృతుడు.

విజ్ఞానమయము. ఆం: చూ, కోశములు.

విజ్ఞానము. సం. వి. ఆ. న. విన్ననుపు. 1. కాస్తా
దులయందలి జ్ఞానము: చూ, హృద్యేఖము. 2;
2. విశేషజ్ఞానము: చూ, హృద్యేఖము. 2;
3. చాతుర్యము: చూ, సామర్యము. 1;
4. కార్యము: చూ, వ్యాపారము. 1; ఆం.
5: చూ, భౌద్ధకాస్త్రసంధములు.

విజ్ఞాపనము. సం. వి. ఆ. న. విన్నపము: చూ,
విజ్ఞప్తి. [విన్నవించు.

విజ్ఞాపించు సం. స. క్రి. మండలించు: చూ,
చిజ్ఞాడు. సం. వి. చూ, సమర్థుడు.

విజ్ఞా. దే. వి. 1. తన్నుకొనుటయందగుద్యవ్యయ
కరణము, జ్ఞ. 5, ఆ. 192: చూ, హాహూ;

ఆ. క్రి. 2: చూ, హ్యాపించు. ఉ. హరి. 5,
ఆ. 50. (ఆమెరికెమించు పిట్టవిజ్ఞ. హ్యా.
4, ఆ. 58.)

విజ్ఞోడు. ద్వ. వి. (వీడు+జోడు) జోడుకా
నిది, సరికానిది. వై. 1, ఆ. 108: చూ-వీడు
జోడు. [ఆ. 79: చూ, వేజువడు.

విజ్ఞోడువడు. ద్వ. ఆ. క్రి. భేదము. క. 5,
విటంకము. సం. వి. ఆ. పుం, న: చూ, కపోత

పాలి. 1—2: (చూ, లోప, వలదొక.)

విటకత్తె. మి. వి. విటుకులాడి: చూ, వి. 1.

(వైక్యతి అని పురుషత్వము కలియును)

విటకాడు. మి. వి: చూ, విటుడు (వైక్యతి
అని పురుషత్వము కలియును.)

విటతటము. దే. వి. (చూ-విటతాటము-విటతా

నము- విటతటము- విటతాటము- విటతాటము-

విటతాటము), తాటుమాటు: చూ,

వ్యత్యయము.

విటతాటము దే. వి.-వై-భాగ. 3, స్కం. 603.

విటతాటనము దే. వి. —వై.— [చూతుడు.

విటదూర. సం. వి. బడన-బడనా: చూ,

విటపము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1. చిరించిన

కొమ్మ: చూ, కాఖ. 1; 2. కొమ్మ: చూ,

కాఖ. 1; 3. చిరురు: చూ, చిరురుము;

4. బొడలేనిచెట్టు: చూ, వృక్షము.

విటపి. సం. వి. న్. పుం 1. చెట్టు: చూ, వృక్ష

ము; 2. నుట్టి*: చూ, స్కంధజము.

విటపుడు. సం. వి. ఆ. పుం. విటకేళుడు:

చూ, విటూడు.

విటరాయుడు. వై. వి. —వై.—

విటాలిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చిటిగిరిశేరు, దీక్ష

పత్రము*: చూ, వర్షకేళుపు. [వై. 191.

నిటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. విటుకులాడి: చూ,

విటూడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. విటకా

డు, అలిపకుడు, అభీకుడు, ఉపపత్తి,

ఉపితుడు, ఉపాడు, కంచుకీ, కక్షావేత్తు, మడు, కామకేళి, కామలుడు, కామి, కుహలుడు, కుర్చుడు, చంచలుడు, చుంబుడు, చిత్రరుడు, చిదురుడు, జారుడు, టారుడు, గతరలుడు, నారంగుడు, పల్లవుడు, పీతకేళి, పీతమర్దుడు, భవిలుడు, భృంగుడు, మింతుడు, ముదిరుడు, లంగుడు, విదూషకుడు, వ్యభిచారుడు, శృంగారి, పట్టాభిషేక, పిద్దుడు-పిద్దుడు. (తె. ప.)-అంటుగాడు. ఎంగిలివాడు, కోడె, కోడెకాడు, గోవాళ్లు, చెలువుడు, జోమ్మకాడు-జోమ్మికాడు-జోమ్మిడు, తిరుగుబోతు, నమ్రుకాడు-నన్నుకాడు, పెంతుమగడు, బొజోగు, మిండగాడు-మిండగిడు-మిండడు, మేలువాడు, అంకుబోతు, అంకుమగడు, లంజెకాడు, నెచ్చికాడు, వేడుకకాడు-వేడ్కకాడు, సాగనుకాడు, సాబగుడు, పావునుకాడు-పానుకాడు, తద్వి:-చూ, వైశికుడు. 1; అం. 2: చూ, నాయకసఖులు; 3: చూ, నాయకులు. [(ద్వ.అనికర) విటమకులాడి. వై. వి-విటి: చూ, వైవిరిణి. విట్టిదిరము. సం. వి. అ. పుం. 1. తుమ్మ*: అజభక్షము, అపామారకము, అరిమేదము, అశ్వదువు, అహిమారకము, కసాంతికము, కింకిరాలము, కుష్ఠారి, కేదరము, క్షేమము, గోశృంగము, చతురశ్ర, బద్ధురము-బద్ధురము, పజాగ్గి. (తె.)-తుమ్మ, నల్లతుమ్మ, బొబ్బలి: (చూ, తుమ్మకుటుంబము) ("చూ, సోమపల్లము"; 2: చూ, వెలివేండ్ర; తద్వి:- (తె)వెట్టితుమ్మ.

విట్టిరము. సం. వి. అ. పుం. ఉర్రుంబంది: చూ, మూకరము. [చూ, కారిక. 1. విట్టారిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. పీతిగోరుపంక: పోట్టు. దే. వి. ఏరుపాలు: చూ, సత్యము. 1.

విట్టాలయము. అం: చూ, విన్నానములు. విట్టి. వా. వి. 1. తమాషా; 2. యుక్తి. విట్టు. సం. వి. శ్. పుం. 1. కోమటి: చూ, వైశ్యుడు; 2. స్త్రీ. 2: చూ, విష్ణు. [వైశ్య. 1. విడంగ. సం. వి. అ. స్త్రీ. కోమటి: చూ, విడంగము. సం. వి. అ. పుం, స. 1: అమోఘ, కుష్మణ్ణి, కృమికంటకము-కృమికంటకము-క్రిమికంటకము, కృమిఘ్ని, క్రిమిఘ్నుము-క్రిమిఘ్నుము, కృమిరివు, కృమిశత్రువు, క్రిమిజిత్తు, కేరలము, కైరాతతము, కైరాతతండులము, కైరాలము, కైవలము, గర్దభము, చిత్రతండుల-చిత్రతండులము, జంతువృద్ధిగణించులము, తండులము, రసాయనము, వెల్లుము. (తె) వాయివిశంగము-వాయువిశంగము*; 2. వంటయున్న: చూ, సావర్చలము (లనము. 1.); విణ. 3. నేర్పరి: చూ, సమర్థుడు. విడంబన. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. అనుకరించేట; 2.=వేడబయ: చూ, వేడబయ (వంచన). విడంబనము. సం. వి. అ. వ.---వై.---విడంబించే. సం. స. క్రి. 1: అనుకరించే. 2. మోసపుచ్చే: చూ, వంచించే. విడదొక్క. దే. స. క్రి. విడుచే: చూ, విసర్జించే. [వడు. 4. విడదబడు. వా. అ. క్రి. బరిదెగు: చూ, విడివిడనాడు. దే. స. క్రి: చూ, విడదొక్క. విడవలి. దే. వి. ఇండ్లకుకప్పెడుగడ్డి: పంజో. (విడవలిలోనగువానికట్టు; విడవలిలోనగువానిగంట.) [వ్యాసికొనిన పత్రము. విడాకు. వా. వి: భార్యార్థరలపడబాటునకై విడి. దే. వి. 1: చూ, విసర్జనము; 2. కృత్రిమ పద్మరాగకాంతి: చూ, వెలుతురు. 1; 3. అరుణకాంతి: చూ, వెలుతురు. 1; 4. పృతాపము: చూ, వాడిమి; 5. శోభనము: భాగ.

1, స్కం. 471: చూ, రోషము; 8. చూ, కృమము: చూ, కౌర్యము; 7. ప్రతికాయ లోనిజేడ. కళా. 8, ఆ. 12; విణ. 8. ఆరు ణము. స్వా. 3, ఆ. 110: చూ, పర్ణము. 6; 9. చృత్యేకమైనది. “విడాకు, విడివీస, ఒకయొద్దు విడిగామేయుచున్నది.”; 10. విడు వడగినది. “విడికథ:” చూ, విసర్జనము. 2; 11. పనినుండి విడిచినది. “విడి కోడె.”; కి. విణ. 12. ఒంటరి. “విడిమట్టు.” విడిగోలు. దే. వి. 1. మాటుపు: చూ, వినిమ యము; విణ. 2. పనిలేనిది.

విడిచినాటుగుడియ. ద్వ. వి. సాంగు, భిండిసాల ము: చూ, ముప్పదిరెండాయుధములు (బాణ ము. 1.)

విడిదల. ద్వ. వి. (విడిది+తల) (రూ-విడిది-విడి వట్టు-విడిమట్టు-వీడు-వీడువట్టు) విడియు చోటు (చండువిడియుచోటు స్కంధావగ ము, దండునందొక్కొక్కడు విడిసినచోటు శిలినము): చూ, స్కంధావగము. 1.

విడిది. దే. వి. 1. —పై —1; 2. పెండ్లికి తర లినచ్చిన పెండ్లివారు విడిసినచోటు: వీడువ ట్టు; 3. విడియుట. [ల. రుక్మి. 3, ఆ. 145.

విడివట్టు. దే. వి (విడిది+వట్టు): చూ, విడిద విడిమట్టు. దే. వి. 1: చూ, వీడువట్టు. 3. య.

2, ఆ. 88; 2. కాయతరము: చూ, సంసార ము. 1; 3: చూ, విడిదల; వా. 4. చృత్యేకము: చూ, వేటు. 50: చూ, హిరణ్యము. 3.

విడిముడి. దే. వి. ధనము. అచ్చ, బాల, కాం. విడిముడిగలవాడు. దే. వి. అభ్యుదయ: చూ, సంపన్నుడు.

విడియ. వై. వి. = వీటికా. (రూ-విడియము-విడి ము-విడ్యము-వీడియము-వీడెము-విడ్య ము) కామరూపపు వీడి: చూ, విడెము.

విడియము. వై. వి. = —పై. —

విడియు. దే. ఆ. కి. 1. బాటసారులు దారిలో నొకచోటవిగు. తవ్వి. — పాఠేంబువిగు; 2. వీడు: చూ, నడలు. 8; 3. జోటు: చూ, సర్లు. 2.

విడివడు. ద్వ. ఆ. కి. రూ- విడువడు. 1. జోటు. పంచ. వా. 3, ఆ. 250: చూ, సుర్లు. 2; 2. వీడు. కళాం. 4, ఆ. 74: చూ, నడలు. 8; 3. తెగనుండి వేటు వడు; 4. నిర్బంధమునుండి తొలగెను: రూ- విడువ డు-విడబడు, బరిగెను.

విడివాటుబడియ. దే. వి: చూ, విడిచి వాటుగుడియ. కవిక. 4, ఆ.

విడివేటు. దే. వి. దేగవేటు. య. 2, ఆ. 28: చూ, వేటు. 3. (చూ, విడి, వేటు)

విడివోపు. దే. ఆ. కి. వడలు: చూ, నడలు. 6.

విడు. దే. ఆ. కి. 1. —పై. —; ఆం. ప్రే. 2: విడుచే, విప్ప. పాండు. 2, ఆ. 6.

విడుగడ. దే. వి: చూ, విసర్జనము. నిర్వ. 7, ఆ. 12. విడుగర. దే. వి. —పై. —

విడుగు. దే. ఆ. కి: చూ, వికసించే.

విడుచే. దే. కే. 1: రూ- విక్ర, విడు- వీడుచే; స. కి. 2. విచ్చు: చూ, విసర్జించే; 3: చూ, పెట్టు. 9.

విడుట. దే. వి. అటుట: చూ, విసర్జనము.

విడుత. దే. వి. తడవ: చూ, పెండియు.

విడుదల. దే. విణ. రూ-విడువర-విడుగడ: చూ, విడుట.

విడువరి. దే. విణ. (విడుపు+అరి) 1. పరిత్యాగ శిలుడు: చూ, వదాన్యడు; 2. దాత: చూ, వదాన్యడు.

విడుపు. దే. వి. రూ-విచ్చు. 1. దానము. య. 1, ఆ. 95: చూ, వికరణము; 2: చూ, విస ర్జనము.

విడువర. దే. వి: చూ, విడుట.

విడువడు. ద్వ. అ. కి. (విడుపు + వడు): చూ,

రూ-విడివడు. 1-2-3-4. భాగ. 7, స్కం. 253.

విడుపు. అం: చూ, చిన్నములు.

విధూరము. అం. రూ-విధూరము. వైధూర్య
మణిపుట్టెడు దేశము: చూ, నీడు (1) వేళ
ములు.

విడెము. వై. వి.=పీటికా. రూ-విడియ-విడియ
ము-విడెము-విడ్యము-విడియము-విడెము-
విడ్యము, తములము-తమ్ములము, తమ్ము,
వక్కానాకులు, వక్కాను. (సం) — తాం
బూలము, పీటి. (చూ, కారపుకిల్లి - కారా
కిల్లి, కిల్లి - కిల్లి. మొ.)

విడ్పు. దే. పే. చూ, రూ-విడుచే. 1-2-3
విడ్పూరము. వై. వి. 1: చూ, మాధ్యము; 2: విడ్య
ర. ఉపద్రవము: చూ, వివర్త; విణ. 8: చూ,
మాధ్యము.

విడ్పు. దే. వి: చూ, రూ-విడుపు. 1-2.

విడ్యము. వై. వి.=పీటికా: చూ, రూ-విడెము.

పాండు. 8, అ. 74.

[వివర్త.

విడ్యవము. సం. వి. అ. స.=విడ్పూరము: చూ,

విత్. వై. విణ.=వృథా. రూ-వితా-వెడ.

కళాం. 8, అ. 73: చూ, వ్యర్థము.

వితండ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. (వితండవాదము)

అవు ననునది కాదని వాదించెడు వాదము;

విణ. 2. వేఱయినది.

వితండము. సం. వి. అ. పుం. తలుపువకువేసెడు

తాళము (చూ, బీగము.)

వితంతువు. సం. వి. ఉ. స్త్రీ: చూ, విధవ.

వితంసము. సం. వి. అ. పుం. రూ-వితంసము.

మృగములను వక్షులనుబట్టెడు ఉరితాళము:

చూ, సూత్రము. 1.

విత్తము. సం. విణ. 1. విరివిచేయఁబడినది,

అం. 2: చూ, తతవాచ్యములు.

విత్తపాపితము. అం: చూ, క్షణకాలములు.

విత్తతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, విరివి. 2;

2: చూ, సమూహము.

విత్తము. సం. విణ. అసత్యమైనది: అసర్థకము

అన్యతము, అబద్ధము, అవాస్తవము, అచక్క

ము, అలీకము, అమాతము, కల్లము, కూ

ము, టట్టరి, మిధ్య, వ్యలీకము. (అవ్య). -

ఆశాత్, కిల, మృష. (తె). - అటముట-అట

మటము, కల్ల, కాటులు, కొడిమె-కొడినె

జిల్లి, జోద, జోకు, టక్క, టవటవ, టవలి

టవలి, తవరవ, వబ్బ, డబ్బుట-దబ్బుట

డబ్బు-దబ్బు, తక్కు, తటపట, తవలి, తన

కు, తాటోటు, దుద్దు, ననుకు, నీటివ్రాలు

వలువ, చలువతిట్టు, పిక్కిలి(ని), పొల్ల-పొల్ల

బద్దు-బద్దుర, బిత్తిరి, మురడా-మరుడు, బూక

బూటకము, బూమియ-బూమె, బొంక

బొల్లు, ముసి, రిత్త, లేదుబంతి-లేదుబం

విట్టి, వెడబము-వేడబము, సట, సబ్బండ

చుళక్కి-చుళికి-చుళిక్కి. ("చూ

చుళక్కి. 2.")

[చూర్త.

విత్తమరి. ద్వ. విణ. (విత్తము + అరి): చూ, వ్య

విత్తము. వై. వి.=విధ: చూ, విధము. 1.

విత్తరణము. సం. వి. అ. న. ఈవి: చూ, స్పర్శము.

విత్తరణి. సం. వి. ఇ. పుం. చాత. వికృ. 2,

187: చూ, నూల లక్షణము.

విత్తర్కము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఊహ: చూ

హం. 1 (యోచన.); 2: చూ, సంకయక

8. తర్కించుట; అం. 4: చూ, సంచ

భావములు. ("నాకిహ్మార్థినుస్మృతికంః

గ్రమ్ముకొనఁ బ్రాణసఖులకుఁ దెలుపుదము:

మనము వెనుదియును. తెలువకున్న మఁ

డు కమ్ముచుగంబట్టి సాగఁగియును. ఏ

చేయంగలదాన.")

విత్కరించు. సం. అ. కి. ఊహించు: చూ

సంకల్పించు; 2: చూ, సంకయించు.

విత్కరితము. అం: చూ, సంచారిభావము

బుట్టిన దృష్టులు.

చితర్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. అరుగు: చూ, వేదిక.

చితర్తిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. —వై.—

చితర్తితము. అం: చూ, స్థితికరణబంధములు.

చితర్తితకము. అం: చూ, సంభోగబంధవశేదము.

చితలము. అం: చూ, లోకములు (అధోలోకములు.)

చితస్తి. సం. వి. ఇ. పుం, స్త్రీ: చూ, జెన. (చూ, వాస్తవము) [అవ్య. 2. పృథార్థకము.

చితా. వై. విణ: = వృథా. 1: చూ, రూ-చిత;

చితాకు. దే. వి. 1: చూ, వెలవెలపాటు; 2. పార

వశ్యము. శకాం. 2, ఆ. 78: చూ, విస్తృతి;

3. చరాకు. య. 5, ఆ. 22: చూ, ఫల

త్యము; విణ. 4: రూ-చితాకుడు (చం).-

నిశ్చేష్టితుడు; 5. నిశ్చేష్టితురాలు: చూ,

స్త్రీ; 6: పరవశుడు. విజ. 1, ఆ. 188

చితాకుడు. దే. విణ: చూ, రూ-చితాకు. 4.

రామా. 8, ఆ. 121; చంచ. వేం. 3, ఆ. 108.

చితాకువడు. ద్య. ఆ. కి. నిశ్చేష్టితుడగు.

చితానము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1: ఉల్లాభ

ము, ఉల్లావము, కక్షకము, కదకము, చం

ద్రాకము, చంద్రావము. (తె).- ఉల్లాడ-

ఉల్లాడ, ఉల్లాబము, ఎల్లాడ, కలవడము,

చేందుక- చేందువా, తలిమము, మేలుకట్టు;

2: చూ, యజ్ఞము; 3. విస్తృతి: చూ, విరి

వి. 2; పుం. 4: చూ, సమానము; 5. అవ

సరము, అదను (అనికొందఱు): చూ, సమ

యము. 1; విణ. 8: చొరవలేనిది: చూ,

మంధరము. 2; 7. మెల్ల గాఁబోవునది:

చూ, మంధరము. 3;

8: చూ, మాన్యము. 1; అం. 9. (చితాన) చూ, వృ

త్తము. 1: (జ, మ, గగ, 8 వచందస్సు.)

చితాచిత. వై. విణ: = వృథావృథా. మిక్కిలి

వ్యర్థము. శకాం. 2, ఆ. 20: చూ, వ్యర్థము.

చితాళవకుష్పద. అం: చూ, వృత్తము. 1. "భాను

యగమువై-వయసవలనం, పూనసునివెరితి-

నొందిధరలో, జావలయజను-వృషవితాళా,
భ్యావమున విసా-యక తులంగా.")

చితాశితము. అం: చూ, పుటకియలు.

చితీర్ణము. సం. విణ. 1. దాటబడినది: అవ

తీర్ణము, ఉత్తీర్ణము, తీర్ణము: చూ, లంఘ. 2;

2. ఇయ్యబడినది: ఉచితము, ఉత్సృప్తము,

దత్తము.

చితీర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, చితరణము.

చితున్నకము. సం. వి. ఆ. న. 1: కస్తుంబి-

కుస్తుంబువపు, ధన్యాకము- ధాన్యాకము.

(తె) - కొతిమిరి - కొతిమెర - కొతిమెరి -

కొత్తమిరి - కొత్తిమిరి, దరియము.*;

2: చూ, మయిలుతు క్తము: చూ, రిసాంజనము;

పుం. 3. నేలయనిరిక*:

చూ, 3న. 4.

చితున్నము. సం. వి. ఆ. న. 1. నీరుచెంచేలి*:

చూ, మురివణ్ణకము; 2. పాచి*:

చూ, కైవలము; 3: చూ, చితున్నకము. 2.

చిత్ర. దే. వి. మిక్కిలి సన్నగోనె: చూ, సంచి.

చిత్రనము. దే. వి: రూ-చిత్ర, గింజే, (బ) నెలం

ములు, పిక్క, పిలక-పిల్క. (సం).-పిల్లాక

ము, లీజము. తద్వి.-ం: తెంక; 2: డొక్క

బుట్ట, బుట్ట; 3: పిచ్చే-పిచ్చే.

చిత్రనాలకట్ట. వా. వి. గడ్డివెంటియందిమిచ్చిన

చిత్రనములకట్ట: ముడికట్ట.

చిత్రము. సం. వి. ఆ. న. 1. ధనము: చూ,

హిరణ్యము. 3. తద్వి.-పీఠిదత్తము: (చూ,

లిచ్చి. 1-2.); విణ. 2. తెలియబడినది: చూ,

వ్యక్తము. 2; 3. పొందబడినది: చూ, సం

సక్తము; 4. పొసిద్దికొందినది: సంభావన. 3;

5. విచారింపబడినది: చూ, విచారికము.

చిత్తు. దే. వి. 1: చూ, చిత్రనము; న. కి.

2. (చిత్రనములు) బేలు: చూ, సంపాక్షింజే.

చిత్తుడు. సం. విణ: చూ, చిత్తుకుడు.

చిత్రేడువాడు. వా. విణ: చూ, వత్తు. 2.

చిత్రేషణము. అం. (ధనేషణము): చూ, ఈషణ

విదగ్ధ. అం. (వాణిశి) ముచ్చడి సం॥ల మించే

జీవ్యనముగలఅడుది:చూ, యావనభేదములు.

విదగ్ధుడు. సం. విణ. 1. నేర్పరి: చూ, సమర్థుఁ
డు; 2. చొరవకాఁడు: చూ, సాహసికుఁడు

విదరము. సం. వి. అ. వ. చీల్చుట: చూ,
స్ఫోటము.

విదర్శక. సం. వి. అ. శ్రీ. రూ-విచర్చక,
కండుపు, కంఢూతి, కంఢూయ, కంఢూయ
నము, కచ్చుపు, ఖర్జుపు, ఖసము, పామ,
పామము, వర్జము. (తె).—కండు, కసి,
కసిమిరి, గజ్జ, గురగుర-గుఱగుఱ, గుల, గుల
గుల, చిడుము, జిల, తీట, లీంట్రిము, తీవి
రము, దురద, దూల, నవ, నన, నున, బులుపు,
రాక. (చూ, వర్జము.)

విదర్శ. అం: చూ, దేశములు. (విదర్శము)

విదలించే. వా. సం. స. కి. చూ, రూ-విదలించే.

విదళలకు నూత్నదళలకట్టు వద్దతి. అం. ఎవని
దళలో నెవనినూత్నదళను కనుగొనవలెనో
యట్టివాని విదళాపరిమాణమును నూత్నదళా
వాఘుని మహాదళాసంవత్సరసంఖ్యచే గుణించ
వలెను. అట్లుగుణించిన మొత్తమును 120 చే
భాగించినయెడల నూత్నదళా పరిమాణము
తెలియును.

విదళనము. సం. వి. అ. వ. కండులలోనగువాని
వచ్చు: చూ, సూపము.

విదలించే. సం. స. కి. 1. మిక్కిలిఖండించే:
చూ, నెలగు; 2. మిక్కిలిభేదించే: చూ,
స్ఫోటించే; 3: (తె).—దులుపు, రాలగొ
ట్టు, రాలుచే, విదలించే, వినద, తద్వి. —
జోడించే-జోపించే.

విదలింపు నిలకడ. అం: చూ, ఉపనితములు.

వివాకరము. సం. వి. అ. పుం. 1. చెలఁచు:చూ,
సరస్సు. 1; 2. పిల్లనూయి: చూ, సరస్సు.
1; విణ. 3. చీల్చుచది.

విదారకుఁడు. సం. విణ: దారకుఁడు.

విదారణము. సం. వి. అ. వ. 1. చీల్చుట:చూ,
స్ఫోటము; 2. తేంపుట: చూ, హింస. 1;
3: చూ, యుద్ధము. (వర్జవిదారణముఅనియు.)

విదారి. సం.వి. ఈ. శ్రీ. 1. తెల్లనేలగుమ్మడికి:
చూ, సర్వతోభద్ర; 2. ముయ్యాకుఁబొన్నకి:
చూ, సాలవర్ణి; 3: చూ, రోగము. 1.

విదారింపు సం. స. కి. చీల్చు, వర్జ్య: చూ,
స్ఫోటించే.

విదారిగంధ. సం. వి. అ. శ్రీ: చూ, విదారి.2కి.
విదారితమగు.మి. స. కి. చీలు: చూ, స్ఫోటించే.

విదారితము. సం. విణ: చూ, విచ్చిన్నము. 3.
విదాహము. వా. సం. వి. అ. పుం: మిక్కిలి
దప్పిక: చూ, వెక్కిరి.

విదిక్కు. సం. వి. శ్. శ్రీ. రెండుదిక్కుల
వడుము: (సం)అవదిశము, అస్సము, ఉపాం
తము, కోణము, సంబాధము. (తె).—ఇటుకు,
కోన, గొంది, గొతీ, గొబ, అయిమూల-
విమూల, మూల, మూలవాటు, రోక. తద్వి.-
ం. వర్వతముయొక్క అత్యల్పకోణమునకు.-
(తె).—గొంది, మూల; ౨. స్థానిగు మూల
లకు. (తె).—చే వు వ ద ము —చా. ప ద ము.
("చూ, హరిత్తు. 1.")

విదితమగు. మి. స. కి. విశదపఱచే, అధిగ
మించే, గ్రహించే-గ్రహియించే. (తె).—
ఎఱుకఁబడు, తెలియు, వట్టువడు.

విదితము. సం. విణ. 1. తెలియఁబడినది: చూ,
వ్యక్తము. 2; 2. అంగీకరింపఁబడినది: చూ,
స్వీకృతము.

విదియ. వై. వి.=ద్విత్విక్. పక్షమందు రెండవ
తిథి:చూ, తిథి-తిథుట. (చూ, హరివాసరము.)

విదీర్ణము. సం. విణ. చీల్చఁబడినది: చూ, విచ్చి
న్నము. 3. [చూ, నడలు. 4.

విదురు. దే. అ. కి. రూ-విదులు. గళితమగు
విదురుఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. ధృతరాష్ట్రుని

కమ్ముడు; విణ. 2. తెలియుటటివాడు; విద్యు. వై. వి.= చూ, రూ-విద్దియును.

3. తెలిసినవాడు: చూ, సుధి.

విదురుమే. దే. పేర్: రూ-విదురు-విదులుమే-

విదులు-విదురుమే, విదిలింమే, విదురజేయు.

విదురుపు. దే. వి. విదురుమేట: రూ-విదురు,

విదులుపు-విదులు.

విదుగ్గు. దే. పేర్: చూ, రూ-విదురుమే.

విదుర్పు. దే. వి: చూ, రూ-విదురుపు.

విదులము. సం. వి. ఆ. పుం. (రూ-విదులము-

విదులము) 1. పర్బు: చూ, సహస్రశేధి

2; 2. నీరుపర్బు: చూ, సహస్రశేధి. 2.

విదులు. దే. ఆ. క్రి: చూ, రూ-విదురు.

విదులుమే. దే. పేర్: చూ, రూ-విదురుమే.

విదులుపు. దే. వి: చూ, రూ-విదురుపు.

విదుల్పు. దే. పేర్: చూ, రూ-విదులుమే.

విదుల్పు. దే. వి: చూ, రూ-విదులుపు.

విదువు. సం. వి. ఉ. పుం. విదుగు కుంభిస్థల

మధ్యము: చూ, హస్తీ.

విదుషి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. విద్యాంసురాలు:

చూ, స్త్రీ. [విమారము.

విమారము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-

విమారకుడు. సం. విణ. 1. పరులను చూడు

వాడు; 2: చూ, విటుడు; ఆం. 3. (ఆత్మ

వీరుడు): చూ, నాయకసఖులు; 4: చూ,

నాయకులు. [చూ, సువి. 1.

విమూషక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: పాటికాకర*.

విదేశము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇతరదేశము.

విదేశియుడు. సం. విణ. ఇతరదేశస్థుడు.

విదేహము. సం. విణ. 1. దేహములేనిది; ఆం.

2: చూ, సీమ (1) (దేశములు); 3: చూ,

తంత్రములు.

విద్దియ. వై. వి.=విద్యా. రూ-విద్దె:చూ, విద్య.

విద్దె. వై. వి.= —వై.— [క్రి:చ

విద్దియము. వై. వి.=వేద్య, విద్యా: చూ, బాల

విద్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.=విద్దె.విద్దియ. 1: అధి

గము, అన్నయము, నివసము-నివాసు,

పతనము-పాతము. (తే) —చేదుపు, విద్దియ-

విద్దె. తద్వి. —౧. పాతము; ౨: ఆచుసంధా

నము; 3: అపంగవచనము, తురాయణము;

౪. (తే): —నెఱవిద్దె, ౫: పతనము, విద్య.

(తే). —సంత, 2. జ్ఞానము: చూ, హస్తీ

ఖము 2; పా 3 ఉపమానము: — పా

భావ సరస్వతి; ఆం. 4: చూ, మదములు;

5: చూ, దానములు; బ ౮: చూ, విద్యలు.

విద్యచెప్పినవాడు. ఆం. చూ, పితలు.

విద్యమానము. సం. విణ: పరమానము.

విద్యలు. ఆం. 1. చతుర్విద్యలు. — అగ్ని, వా

(ఇందు విజ్ఞానము తెలుపఁబడును). త్రియి

(ఇందు ధర్మా ధర్మములు తెలుపఁబడును).

వాత్త (ఇందు ఆధ్యాత్మములు తెలుపఁబడును).

దండనీతి (ఇందు నయానాయకులు

తెలుపఁబడును); 2. పశ్చిద్విద్యలు — ఆక్షర

ము, స్తంభనము, మారణము, విద్యేషణము,

ఉచ్చాటనము, మోహనము: (చూ, శాస్త్ర

ములు); 3. చతుర్దశవిద్యలు. — చతుర్వేదము

లు (ఋగ్యజుస్సామాధర్వణ వేదములు),

పండగములు (శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛంద

స్సు, నిరుక్తము, త్యోతిషము, కల్పము),

మీమాంస, న్యాయశాస్త్రము, పురాణము

లు, ధర్మశాస్త్రము; 4. అష్టాదశ విద్యలు. —

చతుర్దశ విద్యలు, ఆయుర్వేదము, ధనుర్వేద

ము, నీతిశాస్త్రము, అర్థశాస్త్రము, 5. అయి

పదినాలుగు విద్యలు: — చూ, తంత్రములు,

తద్విశేషములు. —౧: బల; ౨. నివాసము,

వాచము. ("చూ, శాస్త్రములు"); పా

౮. ఉపమానము. — బహు.

విద్యాధరాస్త్రము. ఆం: చూ, అస్త్రములు.

విద్యాధరుడు. ఆం: చూ, దేవతాభేదము.

విద్యాపరిభావనూచకము. అం: చూ, పరిమేయములు.

విద్యాపరిసంగసమయము. అం. (పండితుడగును): చూ, గ్రహసమయములు.

విద్యామదము. అం: చూ, మదములు.

విద్యార్థి. సం. వి. న్. పుం. చేసువుకొనువాడు, చేసువువాడు. చూ, సుధి.

విద్యావంతుడు. సం. వి. (తే. ఈ. తే): విద్యావర్తి అం: చూ, అశుభావర్తములు.

విద్యాపముద్దేశము. అం: చూ, పరికరములు.

విద్యుత్. అం: చూ, విద్యుత్తులు.

విద్యుత్తు. సం. వి. తే. ప్రీ. 1: చూ, విద్యుత్తులు; 2: చూ, సంధ్య; 3: విరావతి. (తే) కోలమెఱుపు; వి. 4. మెఱుంగులేనిది.

విద్యుత్తులు. అం. 1: తటిత్తు, సాదామిని, విద్యుత్తు, పీఠ, చంచలము, చపలము, నిశ్చలము, అచలము (7); విద్యుత్తునకు. - అక్షణపరిధి, అచిరద్యుతి, అచిరాధ, అణుభావము, అశని-సాదామిని, ఆకాలికి, విరావతి, కంతి, కంకిక, త్త, త్తణి, వర్ష, త్తణి, క్షుద్ధపు, ఘనరసము, ఘనవర్షి, చంచల, చపల, చిలనీలిక, చిలిమాలిక, చటాధ, చటాంబి, తటిత్తు, రాధ, విద్యుత్-విద్యుత్తు, శంఖ-సంఖ, శతహృద, సంధ్య, సాదామిని-సాదామిని, హానిని. (తే).-మింఘే, మిఠిమిఠి, మెఱుంగు-మెఱుంగు, మెఱుపు-మెఱుపు-మెఱుము, మొగుల్పుట్టువు తద్వి. - ౧: (తే).-తీగమెఱుంగు; 2: (తే).-తోలకరిమెఱుపు-తోలకరిమెఱుపు; 3: పీఠ. (తే).-మలక మెఱుపు; (ఇందుకు సంబంధించిన కాస్త్రపరిభాషా పదములు.- విద్యుచ్ఛక్తి-విద్యుచ్ఛక్తికాస్త్రము, విద్యుత్ప్రవాహము, విద్యుత్ప్రేరణ, విద్యుద్వంత్రము, విద్యుద్భావ కంఠము, విద్యుత్ చణుకు, విద్యుత్కరణము, విద్యుత్స్వరమాణువు-విద్యు

త్కరణము, విద్యుజ్జనకము, విద్యుత్ సూచకము; మఱియు.- విద్యుద్ధటమాల-విద్యున్మాల, విద్యుద్రజ్జు, విద్యుత్ గడియారము, విద్యుత్ప్రవాహము, విద్యుద్విరము, విద్యుత్ పరిశిమ, విద్యుద్దీపము- విద్యుత్ప్రకాశము, విద్యుద్వంత్రము, విద్యుచ్ఛాలక-విద్యుత్ ప్రవాహజనకోపకరణము, విద్యుల్లేఖిని, విద్యుత్చైలు, విద్యుత్కరణము, విద్యుత్ తారాప్రేరణయంత్రము, వోల్ట-విద్యుచ్ఛలన శక్తిమాత్ర, విద్యుద్వేత్త, విద్యుచ్ఛాస్త్రము; మఱియు. వాతావరణజన్యవిద్యుత్తు- ఆకాశస్థవిద్యుత్తు: చలవిద్యుత్తు-గతివిశిష్టవిద్యుత్తు, ఘర్షణజన్యవిద్యుత్తు-ఘర్షణ విద్యుత్తు, చుంబకీయ విద్యుత్తు-చుంబన జన్య విద్యుత్తు, ఋణవిద్యుత్తు, ధనవిద్యుత్తు, లాక్షవిద్యుత్తు, స్థిరవిద్యుత్తు, వాల్టేయికు విద్యుత్తు, కాచవిద్యుత్తు; మఱియు.- విద్యుత్కరణము- విద్యుద్ధటమము, విద్యుద్గతికాస్త్రము, విద్యుత్ చుంబకము, విద్యుజ్జీవన కాస్త్రము, విద్యుత్ శాశికత-విద్యుత్ కోశాక్షిణకత, విద్యుత్ నూత్నకాలదర్శకము, విద్యున్మాదము, విద్యుత్ప్రవాహమావణయంత్రము, విద్యుత్ మలామా-విద్యుద్ధాత్వారోహణము, విద్యుద్గతిస్థితికాస్త్రము, విద్యుద్విచ్ఛేదనము, విద్యుద్వికారము, విద్యుచ్ఛుంబనీయ, విద్యుద్ధాత్వారోహణిద్య, విద్యున్మాపకము, విద్యున్మితి, విద్యుచ్ఛనము, విద్యుచ్ఛలక, విద్యుచ్ఛలకశక్తి. విద్యుచ్ఛలక, విద్యుత్స్వరమాణువు- (ఋణ) విద్యుత్కరణము-అణియము, ఋణాత్మక విద్యుత్తు, విద్యుత్స్వరయంత్రము, విద్యుత్ స్ఫురక, విద్యుద్విందియ విజ్ఞానకాస్త్రము, విద్యుత్ మలామా, విద్యుత్ ధృవీయ, ధనాత్మకవిద్యుత్తు, విద్యుద్దర్శకము- విద్యు

ద్రవ్యం, విద్యుత్ స్థితికాస్త్రము, విద్యుత్ విద్యుత్తులత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. సువ్యసాధికాః
 దైవ్యము-చికిత్స, విద్యుత్తుతో రంగునేయు మా, రాజాన్యము.
 వద్దతి, విద్యుత్తు ముద్రాము, విద్యుద్దీపములు, విద్యాంనుడు. సం. వి. స్త్రీ. పుం. 1. చేయఁజే
 ఇత్యాది. (శృంగార చైతన్యము. 7, ఆ. 182) మా, మధి; విద్య. 2. ఎఱుకగలవాడు: మా,
 విద్యుద్భాగంతము. ఆం. 1: మా, ఆకాశచారులు; మధి. [[ఆంగము 4
 2: మా, కరణములు. విద్యాంనులు. ఆం: మా, సంభాగములు
 విద్యుత్తుతోరంగిణి. ఆం. (గట్టాచార్యకృత విద్యాంనులుచేసిన. ఆం: మా, ఆకాశములు.
 ము): మా, కావ్యనాటకములు. విద్యాన్ సద్విశ్రమాంతే. బో. విద్యాంనుగం
 విద్యుత్తుల. ఆం: మా, వృత్తము. 1. ("మ, తటంబూకంపబలును. "విద్యాన్, సద్విశ్ర
 మ, గగ. 5 యతి. 83 నందము. "విద్యుత్ పూజ్యతేయన, సద్విద్యుద్భాగమును గొ
 న్నా, లావ్యత్తం. బయ్యెన్.") గ్యుడు సభలక్." (పవేలోపాఖ్యాను)
 విద్యోతించే. సం. ఆ. కి. వెలుగు: మా, విద్యుత్తుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మా, శాస్త్రం,
 హాసణిల్లు. [మా, హుపు. 4. విద్యుత్తులు. సం. వి. ఆ. స 1: మా, విద్యు
 విద్యిధి సం. వి. ఇ. స్త్రీ. కడుపులోనిబల్ల ము; ఆం 2: మా, విద్యుత్తు; 3: మా, కరణ.
 విద్యివము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రూ-విద్యా విద్యేషము. సం. వి. ఆ. పుం: మా, విద్యు
 వము-ద్రవ్యము. యుద్ధమువలనఁ బాటిపోవు విద్యేషి. సం. విద్య (క. త. క): మా,
 ట: మా, సందర్శనము; 2. బుద్ధి: మా, శత్రువు. [నూనూను.
 హృల్లేఖము. 2; 3. నింద: మా, సన్నింపు; విద్యేషించే. సం. ఆ. కి. ద్వేషించే మా,
 4. కాలుట: మా, సగ్రవము. [వము. 1. విధ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. రూ-విధ: మా,
 విద్యావము. సం. వి. ఆ. పుం: మా, రూ-విద్ర సమృద్ధి; 2. కన్య. మా, న్యాపాము. 1.
 విద్యావితుడు. సం. విద్య. యుద్ధమువలనఁ బాటి విధత. సం. వి. 2. పుం: మా, రూ-విద్యు
 పోయినవాడు పలాయించుడు. (తె) — విధము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆ. పుం. 1. విధము:
 గగ్గిల్లుకాడు. [మ. 4, ఆ 220 అర్థము. గ. శ్రీ: మా, రూ-విద్యుతయే. పాం
 విద్యుతము. సం. విద్య. ద్రుతము. కరణంబడివది చిద్రుతము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆ. పుం. 1. విధము:
 మా, దీపము. 2. విద్యుత్తుము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బగడము:
 మా, రత్నములు; 2. వగడపుఁజెట్టు మా, పుష్పము, 3: ఉపనర్తము, కిసము, కిశలము-
 కిసలము, కిశలయము-కిసలయము, కిసాల
 ము-కిసాలయము, తరురాగము, పల్లవము,
 పగిబలము, పగివాళము, లతాయావకము,
 విటవము, శృంగము. (తె).— ఇగురు-
 ఇవురు, ఈరిక, చిగురాకు, చిగురు-చివురు,
 చిదుము, తలిరు, నన.

అర్థము, ఆకుపూర్వము-ఆకుపూర్వ, ఆకు
 పూర్వకము, అవృత్తు, కిరుము, గతి, స్థాన
 ని, పద్ధతి, పరిపాటి, పర్యాయము, పరికా
 రము, పరికరము, పరికృతి, పరికిరము,
 ఫక్కి, ఫంగి, భాతి, మాగ్గయ, విధి, వికా
 యము, శయ్య. (ఆంధ్ర).-ఆది ఆకు, ఉప,
 ఏవమ్. (తె. వి).-ఆంగము, అంగు,
 అంచే, అచ్చే, ఆనువు, ఆనుతిక. ఉద్దండి-
 ఉద్దండి, ఎచకము, ఒప్పిదిము, ఓలి, కట్టడ,
 కయిపు-కైపు, కయివడి-కైవడి, కరణి,
 కుదిరిక-కుదురు, కోపు, కిరీయ, గమనిక,
 చేందము, చేడుపు-చేడ్డు, చేడ్డు,
 చొవ్వ, చోడ, చోకి, చోలి, చేప, చంబు

జ పు లు-డౌ లు, త మ కు, తీ రు-
తీలు, తెగ, తెన్నిడి, తెఱగు- తెఱపు.
తొగ, తోయము, దార, దినుసు-దినుస్సు,
నెవ్వ, నెటి, వంశము, వక్కి, వగిది, వవిది,
వదకము, వమరు, వరువడి, వసరు, వటి,
పాట, పాటి, పాటు, పాళము, పాలము.
సాలపు-సాల్పు, పోడిమి-పోణిమి, పోపి
డి, పోస, బడి, బలువిడి-బల్విడి, బాగు,
మందల, మయి-మెయి, మయివడి-మెయి
వడి-మైవడి, మరియూచి, మాడికి-మాడ్కి,
మాదిరి-మాదిర్చి, మే-మై, మేర, మొగి,
మొయిను, రకము, రమణ-రవణ, రహి,
రాణ, రీతి, రూపు, లలి, లాగు, లీల,వగ,వడు
గు-వడుపు, వన్నియ-వన్నె, వయినము-
వైనము, వగువడి, వరుస, వలసు, వళపు,
వహి, వావిరి, వాళి, వితము, విన్నసుపు,
వీక, వెంట, వెరపు-వెరుపు,సంగడి, సంచే,
సరవి, సపురు-సారు, నూటి, సారిది,
సావి, హంగు. (“చూ, హంగు.”);
2. చేయుట: చూ,విధి.2; 3. వేతనము: చూ,
సంబళిక. 2; 4: చూ, విధానము. 4.

విధవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పెనిమిటిలేనిది: చూ,
స్త్రీ. తద్వి. —దిక్కులేనిది. — అనాధ,
విధవ. (తె) అనధ, అలకి.

విధాత. సం. వి. ఋ. పుం. (రూ-విధాత్వం
డు-ధత-ధాత-విధత.) 1: చూ, బ్రహ్మ. 1;
2. రూ-విధాత్వండు: చూ, మన్మథుండు;
ఆ. స్త్రీ. 3. రోహిణీనక్షత్రము: చూ,
రిక్క. ఆం. 4: చూ, దూతీవతుష్టయము.

విధాత్వండు. సం. వి. ఋ. పుం: చూ, రూ-
విధాత. 1-2. [చూ, సవ్యాస్.

విధాత్వపు. సం. వి. ఉ. పుం. వారదుండు:

విధానము. సం. వి. ఆ. న. 1. చేయుట, విధము,
విధి: చూ, వ్యాపారము. 1; 2. ఆజ్ఞ: చూ,

నెలపు. 3. పూజ: చూ, సవ్య. 4. ఏను-
గున కిచ్చే ఆహారపుముద్ద, కరికవలము, పుష్ప-
కము, విధము: చూ, సాదాసు. (1); 5. ఉ-
పాయము: చూ, వెరపు; 6. ధనము: చూ,
హిరణ్యము. 3.

విధాయకము. సం. వి. ఆ. న. ఆజ్ఞ:చూ,నెలపు.
విధాయకుండు సం. వి. విధించేవాడు:
విధాయి.

విధాయి. సం. వి. (న్. ఈ. న్) —పై.—

విధి. సం. వి. ఇ. పుం. 1: చూ, విధాత. 1;

2. చేయుట: చూ, వ్యాపారము. 1;

3. కాలము: చూ, సమయము. 1; 4. భాగ్య-
ము: చూ, సంపత్తి. 1; 5. ఏర్పాటు (ఇది
తీర్చివిధము. — అపూర్వవిధి, నియమవిధి,
పరిసంఖ్యావిధి); స్త్రీ. 6. రోహిణి: చూ,

రిక్క; 7: చూ, విధము. 1; ఆం. 8: చూ,
అలంకారము. 3. (“సిద్ధవిషయమునె చెప్పె-
ట. ఉదా. —పంచమం బెత్తుగడ నేయు-
నపుడె రోయిలయని తెలియఁబడు.”);

9: చూ, విధులు. (ఇది వేదాంగమైనవిధి).
విధించే. సం. న. క్రి. 1. కట్టడచేయు; వా.

2: చూ, సృజించే.
విధంతుండు. సం. వి. ఆ. పుం. రాహు-
గ్రహము: చూ, రాహుపు. 1.

విధుతము. సం. వి. రూ-ధుతము. 1. విడువఁ
బడినది: చూ, సముజ్జితము; 2. కదలింపఁ
బడినది: చూ, వేల్చితము. 2; ఆం. 3: చూ,
శిరఃక్రియలు; 4: చూ, ముఖక్రియలు.

విధురము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఎడఁబాటు:చూ,
విరహము; 2:చూ,వైకల్యము; వి. 3. ఎడఁ
బాటునొందినది; 4. వైకల్యమునొందినది.
విధురుండు. సం. వి. ఆ. పుం. భార్యవియోగ
మైనవాడు: అయోగుండు.

విధులు. ఆం: అపూర్వవిధి, నియమవిధి, వది-
సంఖ్యావిధి (3.) (చూ, విధి. 5-8.)

విధువనము. సం. వి. ఆ. న. (రూ-విధువనము. విధ్యుగ్ధము. అం. భాతువు చివర (ఆది) చేరిన విధువనము-విధువనము-విధువనము-విధువనము విధ్యుగ్ధముగును. “చేయనది.” ము-విధ్యుగ్ధము- విధ్యుగ్ధము) కనిపించుట విధ్యుగ్ధము. సం. వి. ఆ. పుం. మిక్కిలి గ్వంస చూ, స్ఫారము. 1 (లోలము. 1)

విధువనము. సం. వి. ఆ. పుం —పై.—

విధువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. చంద్రుడుచూ, హిమంతువు; 2. చెన్నుడు: చూ, విష్ణువు 1; వివర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. గరుత్మంతునికల్లి: 3. కర్పూరము: చూ, సిరము. (2)

విధువతము. సం. వి. 1: చూ, విధువతము. 2; వివరము. సం. వి. 1. కంకనైవది: చూ, వేల్వత 2. విడువబడినది: చూ, హీనము. 3; అం. 3: చూ, కస్తూరులు.

విధువతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. చూ, విధువనము.

విధువనము. సం. వి. ఆ. న. —పై.—

విధేయుడు. సం. వి. వి. వినయముగలవాడు: అనూచానుడు, ఆశ్రితుడు, వచనవికార కర్త, వచనస్థితుడు, వశపత్రి, వినయగ్రాహి, వినయశీలుడు, వినీతుడు, శిష్టుడు. (తె).—చూటదాటునివాడు, మేవడికాడు. (చూ, నేవటుడు.)

విధ్యము. అం: చూ, అజాతశత్రురాలింగనములు.

విధ్యకర్త. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ-విధ్యకర్త-విధ్యవర్తి, అంబుష్ట, ఏకావ్వీల, కుచేల-కుచేలి, పాత, పాతచేలి, పొగిలిన, రస, వక్తి, వనతిక్తక, వృక్తి, శివ, శేరియసి, స్థావని. (తె).—అగలుసాంటి, చిటుబొద్ది, పాటతద్వి. (తె) వినబొంది-వినబొద్ది*.

విధ్యకర్త. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. —పై.—

విధ్యవర్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కానుగు*. చూ, కాదప్పుము.

విధ్యవర్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, చూ-విధ్యకర్త*.

విధ్యము. సం. వి. 1. తోలువబడినది: భిదితము; 2. తోయబడినది: అస్తము, ఈరితము, క్షిప్తము, నికృతము, నిరస్తము, పర్యదస్తము, పరిజీతము. (తె).—పొల్లి; 3. బాధించబడినది: చూ, వేధితము. 2; 4. సమానమైనది: చూ, సుషమ. 2.

విధ్యగ్ధము. అం. భాతువు చివర (ఆది) చేరిన విధ్యగ్ధముగును. “చేయనది.”

విధ్యుగ్ధము. సం. వి. ఆ. పుం. మిక్కిలి గ్వంసము: చూ, సంస్థ. 3

వినబతు చా. ఆ. కిరి: వినిపించు.

వినకపోవు. వ్య. స. కిరి: చూ, పెడచెవిదెట్టు.

వినత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. గరుత్మంతునికల్లి: చూ, సవితరి; 1; 2 వంపు పెట్టె: చూ, సందుకా.

వినతిము. సం. వి. 1. కంకనైవది: చూ, వేల్వతము. 3; 2. వంగినది: చూ, వక్తియుము; 3 గురుశిక్షితమైనది.

వినతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, వినయము 1;

2. నమస్కారము: చూ, హాజిగలు.

వినతుడు. సం. వి. చూ, పగిలుతుడు. 2.

వినతేయుడు. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-నైవతేయుడు. గరుత్మంతుడు: చూ, హరివాహనుడు.

విననివాడు. దే. వి. చూ, బధిరుడు.

వినమితము. సం. వి. మిక్కిలివంగినది: చూ, వక్తియుము. [యము. 1.

వినమృత. వా. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, విన

వినమృము. సం. వి. ఆ. న. 1. తగరము: చూ, హొన్ను (లోహము. 1-2.); వి. 2. మిక్కిలి వంగినది: చూ, వక్తియుము.

వినమృడు. సం. వి. మిక్కిలివంగినవాడు: నమృడు, పగిలుతుడు, పగివలుడు. (తె).—వంగినవాడు.

వినయ అం: చూ, వృత్తము. 1. (“ఒక్కొక్క పాదమునకు ఒక సగము. 3వ ఛందస్సు.”)

వినయగ్రాహి. సం. వి. చూ, విధేయుడు.

వినయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: పగిలుము,

ప్రణతి, ప్రసంగము, మానస, వినతి, వివ్రుత.

(అవ్య).— ఆ. (తె).— అడఁకున-అణఁకున-అణుకున, డింగు, మందల, ముడుచు

గు-మడుపు-మడ్డు-మణుగు-మణుపు, మే
వడి, వందికము; 2. గురుశిక్ష.

వినియోగము. సం. వి. అ. చూ, విధేయుడు.

వినియోగి. అం: చూ, భావికారములు.

వినియోగి. అం: చూ, భిన్న వచనములు.

వినియోగము. సం. వి. అ. పుం. బాధ్యాయము:
చూ, సదనము. 1.

వినియోగము. సం. వి. అ. పుం.=వినకయ్య.

(వ్యక్తంతుర్జిడోబలవలఁ దనకురికిరి (వభువు
లేనివాడు, గుప్తులనువిప్పుచులను శిక్షించు
వాడు.); అనేకవముఖస్వామి, ఆఖువాహ
నుడు, ఇభుడు, ఉమాసుతుడు, ఉమా
ద్యవుడు, ఏకదంతుడు, విసుడు, కరిముఖు
డు, గ, గజానుడు, గణపతి, గణాధిపతి.
గణాధిపుడు, గణాగ్రణి, ధుండి, త్రిధా
ముడు, స్వదేహుడు, దైవమాతురుడు,
న, శృంగిళుగుడు, చూషికాంచనుడు,
లంబోదగుడు, వజ్రదంతుడు, వానపుడు,
విఘ్ననాయకుడు, విఘ్ననాథుడు, విఘ్న
నాథుడు, విఘ్నరాజు, విఘ్నవినియోగ
ము, విఘ్నహరి, విఘ్నము, విఘ్నముడు,
వృషాంకుడు, సుముఖుడు, హేరింబుడు.
(తె.)—ఇద్దఱుశిల్లుల ముద్దుబిడ్డడు, ఏను
గు మోముసామి, ఒంటికోమ్ము వేలుపు, కుడు
ముల తిండికాడు, కొక్కురపుతు- కొక్కు
రాతు, కొడెటెక్కెమువానన్న, గతి(రి)క
శిల మెచ్చెగల్గి వేల్పు, గుంటిల్లు పెట్టించు
కొమవేల్పు, గుడ్డవేలుపు, గొప్పబొడ్డెగలా
డు, గొప్ప మెయిపోడ, చేటచెవుల వేలు
పు, చేటవీనులుణి, జీమిలితల్లులబిడ్డ, టింగ
జాసామి, పగడపంటిదొర, పనిచెలుచు
వాడు, పనిచెలుపువేల్పు, పాచవేరిదె
ములమేటి, పాచుజిన్నగట్టు, పిల్లారి, పెద్ద
కడుపువేల్పు, విచ్చికడుపువేల్పు, బొడ్డిదేవ
త, ముక్కంటి తొలిపట్టి, ముక్కంటిపండు

ల మెక్కెడు దింజీడు, మొదటివేల్పు
మొట్టికాయలమెప్పు, మొక్కువారల పను
ల జేక్కజేసెడుసామి, వంకర తొండంబు
వాడు, వెనకయ్య. (“చూ, హేరింబు
డు.”); 2. చూ, బుద్ధుడు; 3. చూ, హరి
వాహనుడు; 4. గురువు: చూ, సురాచా
ర్యుడు (వంతులు. 1); అం. 5: చూ,
శాస్త్రప్రసర్తకులు.

వినియోగపిరి. మి. వి: చూ, బాల్యోద.

వినియోగములు. అం: కాళ, తిప్ప, తక్క. (3)
వినియోగకాలే వివరీతబుద్ధి. లో. నకించిపోవు
కాలమున వ్యతిరేకపు బుద్ధులు కలుగును.
 (“వినియోగకాలే వివరీతబుద్ధి” అను వచనం
చేల తప్ప.) (నీతిచంద్రిక).

వినియోగము. సం. వి. అ. పుం. 1. చేటు: చూ,
సంస్థ. 3; 2. చూడమి: అదిగనము.

వినిక. చే. వి. (రూ-వినికడి, వినుకలి-విన్కలి.

విన్కి. చూ, శ్రీరంగాము. 2. [ర్థమున ఇడి.)
వినికడి. చే. వి. (వినిక + ఇడి).—పై.—(స్వా
వినిగూహితము. అం: చూ, అధరము. 8.

వినినిందించు. మి. న కి. మిక్కిలినిందించు.
వినిపాతప్రతికారము. అం: చూ, అంగవంచకము.
వినిపించు. చా. అ. కి. విసంబడు, వినుచు.

వినియోగము. సం. వి. అ. పుం. 1. వస్తువుల
మాణువు: ఆపమిత్వము, నిమయము—నిమే
యము- నైవేయము, పరిదానము, పరివర్త
నము-పరివర్తము-పరివర్తము, ప్రతిదానము,
బంధకము. (తె).—కుండమార్పు, సిరాయిం
పు (సిరాయింపు), బదలాయింపు, మారుగడ,
మారకము-మాజకము-మార్కము, మాణు
పు-మార్పు, విడిగోలు, వినిగోలు, వీడు;
2. కుదురు: చూ, వారకము {1}; అం.
3: చూ, స్వామ్యములు.

వినియోగము. సం. వి. వి. వినియోగింపబడినది.

(వినియోగింపబడినది=ప్రతిసరము)

వినియోగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఉపయోగము:

ము: చూ, సమృద్ధి; 2. ఉపయోగింపబడు:

3. నియమము: చూ, సత్యము 1.

వినియోగించు సం. స. క్రి. ఉపయోగపడుచు:

(తె). వాడు, వీలు. [వినియోగించు.

వినియోగము. సం. వి. వి. బహుళపదనిధి:

వినియోగము. అం: చూ, పాఠ్యక్రియలు.

వినియోగము. అం. 1: చూ, ముఖ్యక్రియలు;

2: చూ కరణములు

వినియోగము. అం. చూ, ప్రవాహములు.

వినియోగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. దేశము:

మోసెడి గుఱుము: చూ, హయము; 2: చూ.

నిధ్యము.

వినియోగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వర్తకుడు:

చూ, సార్థవాహుడు. 1; వి. 2. జలము:

దియుడు: చూ, వాంసుడు. 3; 3. గురు

వుచేత శిక్షింపబడినవాడు; 4. గురువు

చేత శిక్షింపబడనివాడు; 5. వినియోగముగల

వాడు: చూ, విధేయుడు; 6: చూ,

చక్రియము.

వినియోగము. దే. వి. 1. రూ-విన్ను, మిను-మిన్ను.

అకనము: చూ, సురవిర్తము; స. క్రి. 2:

అలకించు-అలింపు, ఉపయోగము, ఉపయోగము,

చెవిదోరబెట్టు, చెవియొగ్గు, చెవివాలబెట్టు,

వీనియొ. (సం).—అకర్ణించు, శుభ్రముగ;

వా. 3. పనివిను.

[వినియోగము]

వినియోగము. దే. వి. రూ-విన్ను: చూ, రూ-

వినియోగము. దే. వి. (వినియోగము+కన్ను)

పాము, చక్షుశ్రవణము: చూ, సర్పము.

వినియోగము. దే. వి. ద్యుమణి. ఉ. రా. 1, ఆ.

48: చూ, సూర్యుడు. (ఇట్లు వినియోగము

కము, వినియోగము).

వినియోగము. దే. ఆ. క్రి. 1. వినియోగము. భో. 5, ఆ.

73: 2. వినియోగము. అం, భా. త్. 115;

శే. 3. వినియోగము: చూ, వినియోగము. భార.

అ. 4, ఆ.

వినియోగము. దే. వి. రూ-విన్ను: చూ, సర్పము

కుడు: చూ, వాయువు. [సం. దే. 3.

సమృద్ధిచేయు. దే. వి: చూ, శివుడు.

వినియోగము. దే. వి. వినియోగము. అచ్చ. ఆ.

కాం. 18: చూ, వేలుపు

వినియోగము. ద్య. వి. రూ-విన్ను: చూ, వినియోగము.

ల: చూ, స్వర్గము. [సం. దే. 3.

వినియోగము. ద్య. వి. ఇందు: చూ, సహ

వినియోగము. దే. వి. 1. భీముడు. అం.

పదా. 2-6: చూ, కృష్ణార్జునుడు; 2. హను

మంతుడు. అచ్చ. యు. కాం. 407: చూ,

వానరుడు.

[సం. దే. 18.

వినియోగము. దే. వి. బ: చూ, వేలుపు.

వినియోగము. వా. వి: (సం)-అవధానము-అవధాన

ము-అవధాన, మాత్రము.

వినియోగము. దే. వి. కల్పవృక్షము. అచ్చ. సం.

కాం. 84: చూ, వేలుపుచెట్టు.

వినియోగము. ద్య. వి: చూ, వినియోగము. [అం 20.

వినియోగము. ద్య. వి. బ: చూ, వినియోగము. వేం.

వినియోగము. దే. వి. రూ-విన్ను: చూ, వినియోగము.

వినియోగము. ద్య. వి. స్వర్గము. గం. రామా. 1.

ఆ, 122: చూ, పని.

వినియోగము. ద్య. వి: చూ, శివుడు.

వినియోగము. వా. వి: (సం) శివుడు.

వినియోగము. ద్య. వి. చింతా

మణి. అం. పదా, సుర. 27: చూ, రత్నములు.

వినియోగము. ద్య. వి. వీక్షణము. రామా.

1, ఆ. 7: చూ, శివుడు.

వినియోగము. అం: చూ, అలంకారము. 3.

("కొంచెమును బాసినిచము, కొంచెమును

బాసి రమ్యమునయ్యేనేని యిట్లు ద్వివిధము.

ఉదా.---౧. వినియోగమును బాసి విద్యయనిది

యయ్యో. ౨ ఖలులతోఁబాసి నీసభ ఘనత కక్కె.”)

వివోదము. సం. వి. అ. పుం. 1. క్రిడాదులచేత పోర్చుపుచ్చేట: (తె)వేడుక-వేడ్క; 2. క్రిడ: చూ, బలాసము. 1.

వివోదించే. సం. అ. క్రి. 1. క్రిడాదులచేత పోర్చుపుచ్చే; 2. క్రిడించే:చూ,చేరలాడు.

విన్న. వి. దే. వి: చూ, రూ-వినుకలి.

విన్ని. దే. వి. —పై.— (రూ-వినికి)

విన్న. వై. విణ=భిన్న. వివర్ణమైనది.

విన్నబడు వై. అ. క్రి (విన్న + పడు) వివర్ణమగు.పా. 4, ఆ.81: చూ,వెలవెలఁబాటు.

విన్నఁబాటు. వై. వి. విన్నఁబడుట. వారి. ఉ. 8, ఆ. 144: చూ, చైవర్ణ్యము. 1.

విన్నఁబోవు. ద్వ. అ. క్రి: చూ, విన్నఁబడు. సా. 2, ఆ. 99.

విన్నన. వై. వి. 1.=భిన్న:చూ, విన్నఁబాటు; 2. న్యూనత: చూ, సాడ్డు. 1.

విన్ననపు. వై. వి.=విజ్ఞానమ్. 1. నేర్పు:చూ, సామర్థ్యము. 1; 2: చూ, విధము. 1.

విన్నపతిక్. వా. మి. వి. (విన్నపము + పతిక్) విజ్ఞానన పతిక్. భట్టా. 4, ఆ.

విన్నము. సం. విణ. 1. పొందఁబడినది: చూ, సంసక్తము; 2. తెలియఁబడినది: చూ, న్యక్తము. 2; 3: చూ, విచారితము.

విన్నవించే. వై. స. క్రి=విజ్ఞాపన: మందలించే. (సం).—విజ్ఞాపించే.

విన్నవోవు. ద్వ. అ. క్రి. (ఆం. శే. 28): ఒల్లఁబోవు, చిన్నఁబోవు-చిన్నవోవు, తూలపోవు, పుయిలోడు, బుచ్చివాటు, వాసు. (సం).—భిన్నుడగు.

విన్నానము. వై. వి.1.= విజ్ఞానమ్:చూ, సామర్థ్యము. 1; 2:చూ,విన్ననపు; విణ. 3. 2వీ దమైనది. వసు. 2, ఆ. 137; కళాం. 4, ఆ.

1: చూ, హృద్యము, అం. (బ.) 4: చూ, విన్నానములు.

విన్నానములు. అం: కక్కి, కొక్కిన, డొక్కస (డొక్కర-డొక్కరము-డొక్కరము), ముత్తైర, కుమ్మరింపు, జోడింపు, సందుసీసకము, గొంతుమారు (ఱు), సమసీసము, సురాటము, చేప, కరదనము (కందణము), కల్లము, నొట్టి, కిర్లి,బరిపోటూ, రొండివేటు, పణము, కర్ణాతు, సుభారము, చొంగణము, పట్టాగు, రూణింపు, సరిచిత్తరిము, వింటోళము (వింటాలము), లాగు, సింగిణి, పాదవాగణము, పదగళాస్తి, గళకత్తైర, కృసింహము, కాసెనిల్కడ. (3౨); తద్వి.— (తె) లోలొంక; విసరాకడ; విసరుమొన; (చూ, మొనలు-మల్లబంధములు)

విన్నాని. వై. వి=విజ్ఞాని-వైజ్ఞానిక. (విన్నానము + ఇ) 1: చూ, సన్యాసి; విణ. 2. నేర్పరి. భాగ. 2, స్కం.8:చూ,సమర్థుడు.

విన్ను. దే. వి: చూ, రూ-విను. 1.

విన్నుచోలి. దే. వి: చూ, రూ-వినుచోలి.

విన్నుపోలు. దే. వి: చూ, రూ-వినుపోలు.

విన్నోలు. దే. వి. —పై.—

విన్యసించే. సం. స. క్రి. ఉంచే. కాశీ 3, ఆ. 240: చూ, హసించే. 4.

విన్యస్తము. సం. విణ. రూ-న్యస్తము. ఉంచేఁబడినది: చూ, పూర్ణము. 2.

విన్యార్థకము. అం. “ఏఁ.” అనునది.

విన్యాసము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఉనుచుట, పెట్టుకోలు: చూ, సంభృతి. 2; 2. మాల్యాదినిర్మాణము: ఆకల్పము, కల్పన-కల్పనము, న్యాసము, పరిస్పందము, పృపంచము. రచన-రచనము. (తె).-పన్నకణు-పన్నిక-పన్నికము-పన్నుగడ. తద్వి.—పూర్ణహమా. విన్యసను. దే. వి: చూ, రూ-నినువలను.

నము. 2; 7. దుర్గతి (ఒకానొక సరకము వంటిది); 8. చెమట: చూ, స్వేదము. 1; 9. దుష్ఫలము, మద్దఫలము; విణ. 10. పాకము చెడినది.

వివాహము. సం. వి. అ. న: చూ, బాణము. 1. వివాహిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, రూ-వివాహిక. వివాహ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. జంబూద్వీపము లోని నది: చూ, నది; విణ. 2. విడిచిపోయిన పాశములుగలది.

విడిచినము. సం. వి. అ. న. (భయముచేత దీని యందు వడఁకుదురు): అటవి, అరణ్యము, అశ్వాతరము, ఆశ్రమము, క, కచ్చము, కద్దము, కాంతారము, కాటిక, కాననము, కుబ్జము, కృపీటము, గహనము, గహ్వరము, గుహీనము, గోత్రము, ఝషము, తలము, దవము-దావము, దైత్రము, నీపము, పాంతురము, రిక్తము, విణము-వనము, వని-వనిక, వార్షము, సత్రము, సమజము, సాంద్రము. (తె).—అడవి, ఎడారి-ఎడారు, కాడు, కాన, కారు, కోన, చేను, జీమి, జొంక, పొలము, లొంక, సానువు. తద్వి. —౧. అరణ్యమధ్యమునకు. —(తె) వట్టిడవి; ౨. ఇందుగ్రివనమునకు-ఖండవము; 3. ఎండినయడవికి. —కత్తుము. కత్త్యము; ౪: ఝూటము. (తె). —కారడవి (కాడవి), చిట్టడవి; ౫: దండకము; ౬. పాడడవికి. —భృష్టి; 2. పేరడవికి. —అరణ్యము, కాంతారము, మహారణ్యము. (తె). దొడ్డయడవి, పేరడవి; ౮. మాయచేత చేయఁబడిన యడవి: అశ్రుతము; ౯: లీలోద్భావము, దేవనము; ౧౦. వృక్షములతో నిండినయడవి: కుటుంగకము-కుటుంగకము. (“చూ, సాంద్రము. 1.”) (చూ, వనము. 2.)

వైపుల. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. నేల: చూ, భూమి. 1; అం. 2: చూ, వృత్తము. 1. (కందవద్వ్యభేద

ములాటింటిలో నొకటి. “క్షమజేసికాటా, సమపా, దములోఁజొరకబ్బ మొకటి-తనరింజన్, సమధిక వధ్యాకందము, గమనిక విఫల యన నలరు-కందముగున్.”: చూ, కందము.)

విఫలము. సం. విణ. విరివియైనది: చూ. నుర. 2. విష్ణు. దే. వి. 1: చూ, వైకాల్యము; 2: (సం). బాహుళ్యము, ప్రియము; 3: చూ, వికాసము. 3; 4. విరిసిపాటుట; పే. 5: రూ-విడుచు, విడి.

విష్ణుతొప్పలతీరము. దే. వి. ఇందుగ్రిఁడు సాం. దే. 11: చూ, సహస్రాక్షుఁడు.

వివ్రీకారము. సం. వి. అ. పుం. 1. తిరస్కారము: చూ, హేళనము; 2. అవకారము, కీడు: చూ, హాని. 2; 3: చూ, వికారము. 5.

వివ్రీక్తిర్ణము అం: చూ, సృత్తహస్తములు.

వివ్రీకులము. సం. వి. అ. న. బాగ్రహృణకులము: చూ, సంతతి. 1. (చూ, వర్ణములు.) (చూ, బాగ్రహృణులు.)

వివ్రీకుతుఁడు. సం. విణ. 1. తిరస్కరింపఁబడిన వాఁడు; 2. అవకారము చేయఁబడినవాఁడు.

వివ్రీకృష్టము. సం. విణ: దూరము, పరము. (తె).—ఎడ, ఎడవు, కడ, కెళ్ళవు, దవు-దవు-దొ-దొవు. తద్వి. —౧: దవిష్టము, దవీయము, నుదూరము. (తె).—ఎడదవు. ౨: చూ, పరువు. (1)

వివ్రీతిపత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కలత: చూ, సంతాపము; 2: చూ, చైరము.

వివ్రీతిక్షేధన్యాయము. అం. రెండుకార్యముల మఁ దుల్యబలవిరోధము వచ్చినపుడు మొదటి దానిని విడిచి రెండవదానినిఁ జేయుట యనురీతి. [చూ, సవ్యము.

వివ్రీతీకము. సం. విణ. మిక్కిలి ప్రితికాలము. వివ్రీతీసారము. సం. వి. అ. పుం. 1: అంబరీషము, అనుతాపము, అనుకయము, కాక, త్యము-కాకృత్యము, చింత, చర్చ, పక్వా

తాపము. (తె).—అడలా, అదవడ, అలక, విబంధము. సం. వి. ఆ. పుం. విబంధము: చూ
అలమట, అలక-అల్క, కలపరము, తలపు, మాతృకృచ్చము.
తలపోత, వగ-వగపు, నొడ్చుకోలు; 2. కో విముడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, విద్యార
పము: చూ, కోపము; 3. ఆకృత్యము. ముడు. 1: 2: చూ, నేలపు; 3: చూ,
వివృతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: ఆగ్రహారము హిమాంశువు.
(తె) న ల్లిం డ్దు. (చూ, దే శ ము లు. 3. వియూ. దై. వి.=విభూతి: చూ, భక్తము.
1518 పొరట). [చూ, సంహృవము. వియూదివండు. వా. పి: బూడిదవండు.
వివృతము. సం. వి. ఆ. న. పలాయనము: విభక్త. ఆం: చూ, ముఖ్యములు.
వివృతాగము సం. వి. ఆ. పుం. 1. స్త్రీపురుష విభక్తము. సం. వి. విభాగించు. భక్తి గా.
పులయెడఁబాటు, వివృలంఠము: చూ, విభక్తి. సం. వి. ఇ. (స్త్రీ. 1: చూ, విభాగము. 2:
హృద్యము. 1; 2: చూ, విసంవాదము; 3. శబ్దముల పరస్పర సంబంధముల తెలియ
3. మిక్కిలిపంచనము: వివృలంఠము. జేయునది: చూ. విభక్తులు (విభిన్నము).
వివృలంఠము. సం. వి. ఆ. పుం. —దై.—; విభక్తులు ఆం. పరిపూర్ణము, పులు; విష్ణు=
ఆం. 4: ఆభిలాష, ఈర్ష్య, విరహము, ప్రివా ని, ను, ల, కూర్చి, నుజించి; త్మ=చేత, చే
సము (4.) తోడ, తో; చ=కొఱము, కై: పం=పలన
వివృలబ్ధ సం. వి. 1. వంచించబడినది; ఆం. కంటె; న=కీ, పు, యొక్క, లో, గోపల
2. సంకేతస్థలమునందుఁ ద్రియునింగానక స=ఆందు, ఇందు న. సం=ప, ద్రియు, ద్రికి ద్రిపి.
మోసపోయి వ్యాకులతఁబొందునట్టివాయిక: విభజనము. సం. వి. ఆ. న. విభాగించుట: విగ
చూ, నాయికలు. మము, విభాగము, భజన-భజనము.
వివృలబ్ధుడు. సం. వి. చూ, పంచితరుడు. విభజించు. సం. న. క్రి: చూ, విభాగించు.
వివృలాపము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పరస్పర విభవ. ఆం: చూ, సంవత్సరములు.
విరుద్ధమైనమాట: చూ, శబ్దము. 2; 2. అసా విధనప్రీతి. ఆం: చూ, చతుర్విధప్రీతులు.
ర్థమైనమాట: చూ, శబ్దము. 2. విభవము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. సంపద: చూ,
వివృశ్చిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సోదకతై. సంపత్తి. 1; 2. భవము: చూ, హిరణ్యము. 3.
వివృడు. సం. వి. ఆ. పుం. =సాముడు: చూ, విభవమోహము. ఆం: చూ, మోహావసృప్తయము.
స్వస్తిముఖుడు. 1. విభాకరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, నూ
వివృషము. సం. వి. క్ష. స్త్రీ. పృథుతము ద్యుడు; 2. అగ్ని: చూ, అహ్ని. 1.
పృథుత్తు, చిందువు, వశిరము-వశిరము. విభాగపత్రియ. పా. వాబాలబానితా.
(తె) నీటిబొట్టు: చూ, బొట్టు. 3. విభాగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పాలు: చూ,
వివృతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కొల్ల మొదలగు పంతు. 5; 2: విభక్తి, భాగము, అంకిము,
దేశోపదేశము: చూ, వివర్త; 2. ముష్టి వాటము, విగ్రహము. (తె).—వాబా, పం
పరహారాది. [ద్విష్టులు. చకము; 3: చూ, విభజనము. [విభాగించు
వివృతము. ఆం: చూ, సంహారీభావమునఁ బుట్టిన విభాగించు. సం. న. క్రి. భాగించు: చూ, స
విఫలము. సం. వి. చూ, అఫలము. విభాజకము. సం. వి. విభజించు: విభజనము.

విభాజితము. సం. విణ. విభజింపఁబడినది: న, పరిచ్ఛిన్నము, భిన్నము, విభిన్నము. తద్వి.-
వ్యతిరిక్తము. [వ్యము, భాగ్యము.

విభాజ్యము. సం. విణ. విభజింపఁదగినది: భజి
విభాతము. సం. వి. అ. న: చూ, వేమన.

విభావన. అం: చూ, అలంకారము. 3. (కార
నిము లేక కాగ్యముచెప్పట. "ఉదా.-అత్తు
కపూయకయ తన్వి నీ చరణములరుణము
లయ్యె; రాజా! నీ కీర్తులు చంద్రుఁడులేని
వెన్నెలలై వెలుంగుచున్నవి." ఇదే విభావనా
లంకారము.)

విభావనీ. అం: చూ, మాళవ వంచమిజభాషలు.

విభావము. సం. వి. అ. పుం. 1. రసోత్పాదన
కారణము. (ఇది ద్వివిధము.-అలంబన విభా
వము, ఉద్దీపన విభావము అందు స్త్రీ పురు
షుడు లాలంబన విభావము. అనఁగా రసా
ధారమనుట. నయను అలంకారము మొదలగు
నది యుద్దీపనవిభావము. అనఁగారసమును ద్వే
గింపఁజేయునది. ఉదా -రతిమన్మథులం
బోలె నా నీతారాములుకలసివరస్పరశోభా
హేతువులైరి. ఇది యాలంబన విభావము.
ఉదా.-అహ! ఆ మేను, ఆ వయసు, ఆ పై
క్కు, ఆ టక్కు, ఎవ్వనిమనసుం గరంచేదు!
ఇది యుద్దీపన విభావము ఉద్దీపనమునందు
మన్మథుఁడొక్క మలయా
నిలాదులు తటస్థులని మఱియొక సంజ్ఞను
బొందియుండును. ఉదా.-ఓమరుఁడా
యగ్ని కి గాలి తోడై నట్లు నీకు నీచంద్ర
వనంత కుకపికాదులెట్లు తోడయ్యెను!)
చూ, భావములు; 2. పరిచయము: చూ,
సంప్రదము.

విభావరీ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, రాత్రి;
2. పనుపు: చూ, కర్ణము. 3: చూ, కంభి.

విభావనుఁడు. సం. వి. ఈ. పుం. 1: చూ,
విభావనుఁడు. 1-2.

విభాషలు. అం. (ఇవిఇరునది):-కకుజభాషలు.
3, టక్కుజవిభాషలు ౪, వంచమిజవిభా
షలు ౫, భిన్న వంచమిజభాష. ౧, ఉత్కృ
తశిజవిభాష ౧, మాళవతశిజవిభాషలు
౨, భిన్నవడ్డజవిభాషలు ౪, వేసరపాడవజ
విభాషలు ౫, వంచమపాడవజవిభాష. ౧.
(చూ, ఉపవిద్యలు)

విభిన్నము. సం. విణ: వివిక్తము.

విభీషణము. సం. వి. అ. పుం. 1. కిక్కినకనపు
సూన్యమధ్యము: చూ, హరిత. 1 (త్యగము.
1.); విణ. 2. మిక్కిలిభయంకరమైనది.
(చూ, కారవము. 2)

విభీషణుఁడు. సం. వి. అ. పుం. రావణనితమ్మఁ
డు: చిరజీవి (చూ, రాక్షసుఁడు. 1)
(విభీషణునిసోదరులు.- రావణకుంభకర్ణులు.)

విభుఁడు. సం. వి. ఈ. పుం. 1. పృథువు: చూ,
స్వామి. 1; 2: చూ, శివుఁడు; 3: చూ,
బ్రహ్మ. 1; 4. సర్వవ్యాపకుఁడు. (నారా
యణుఁడు.)

విభూతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ.-విబూది. 1. తిర్య
క్పృండ్రధారులు ధరించెడు భస్మము: చూ,
భస్మము; అం. 2. ఒకవిశ్వర్యము: చూ,
సిద్ధులు. (చూ, విభూతులు); 3: చూ,
వృత్తము. 1 ("ర-జ-గురువులు. 7 భందస్సు".)
విభూతివండు. మి. వి: విబూదివండు, బూడి
దవండు.

విభూతులు. అం. అణిమాదిసిద్ధులు: చూ, సిద్ధులు.
విభూవణము. సం. వి. అ. న. తోడవు: చూ,
భూషణము. 2.

విభూషణుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుఁడు.

విభ్రముము. సం. వి. అ. పుం. 1: భ్రమ-భ్రమ
ము, భ్రాంతి, మిథ్యామతి, వికల్పము, విహా
రము. (తె).-దిమ్మ-దిమ్మ, నివ్వెర-నివ్వెర,
నివ్వెరగు, నివ్వెరవాటు, బమ, బస్మర:

బమ్మెరపోక, బవిరి, చాతి-చాతి, చా
మ్మర, చామిక; 2: భృగుణము, భృమి
(తె) తిరుగుడు, చామ్మర. (చూ, వెలవెల
పాలు); 3: వస్త్రపునాకాది పర్యయము
మైన కాంతివిశేషము; అం. 4: వచన భాష
ణవివర్యాన రూపమైన స్త్రీయొక్క శృం
గార చేష్టావిశేషము:చూ, శృంగారచేష్టలు.
విభాగితము. అం: చూ, సంకారిభాషమునఁ
బుట్టిన దృష్టలు.

విభాగిట్టు. సం. విణ. (జ్) (సూపణాదులచేత)
పర్యాయమువాడు: బాగిజ్ఞప్తు, బాగిజ్ఞప్తు.
విమతుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, శత్రువు;
విణ. 2: విరుద్ధమైన వుత్తముగలవాడు.
విమనుడు. సం. విణ. (న్): అంతర్మనస్కుడు,
అంతర్మనుడు, అఘుడు, అన్యతుడు,
అర్తుడు, క్లిష్టుడు, క్షేతితుడు, భిన్నుడు,
దుఃఖాన్యతుడు, దుఃఖితుడు. (తె).—ఒం
జిలి-ఒందిలి, కన్నజి, ముచ్చిరి.

విమర్దనము. సం. వి. అ. న. 1. చందనముతో
వగువాని పూయుట, పరిమళము: చూ, సమా
లంభము. 1; 2 కస్తూరిలోనగువానినూయుట.

విమర్శనము. సం. వి. అ. న: అపలోదనము,
పరామర్శము, విచిన్యత్కము. (తె).—
తడవుడు, పరామరిక-పరామరిన, (చూ,
సంఖ్య. 3.); 2: చూ, విచారణ. 1; వా.
3. యోచన.

విమర్శము. అం. (సావమర్శము): చూ, నాటక
సంఘటన (చూ, ఉపసంహృతి): (నియతా
ప్తి పర్యాయముచే విమర్శసంధి)

విమర్శసంధి. అం: చూ, విమర్శము (సావమర్శము).
విమర్శించు. సం. అ. కి. 1. ఆలోచించు,
చర్చించు, పరామర్శించు, పరిశీలించు, పరి
శోధించు, పర్యాలోచించు, విచారించు, విశే
షించు, విశేషించు, శీలించు, శోధించు (తె).—
అరయు-అరయు, ఒరయు, గాలించు, తడవు,

పరామర్శించు. పరిశీలించు, పరిశీలించు. పా
టించు, పగచు, వివరించు; 2. పరామర్శచేయు.
విమల. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: చూ, సంబరము;
విణ. 2. నిర్మలమైనది: చూ, సమీచనము.
2; 3. ఒప్పించుమైనది: చూ, హృదయము. 2;
అం. 4: చూ, శుభములు.
విమలము. సం. వి. అ. న. 1. శేష: చూ,
శుభము. 1; అం. 2: చూ, శస్త్రములు;
3: చూ, ఆగమములు; 4: చూ, తంత్రములు.

విమలీకము. అం: చూ, తంత్రములు.
విమాక. సం. వి. య. స్త్రీ. సవతిత్వ: చూ, సవతిత్వ. 1
విమాగము. సం. వి. అ. న. 1. (చూ, కె. 4).
నై. 6, అ. 23: చూ, శకటము. 1. తద్వి.
ం: శోభితుము; 2. కుచేపరి విమాన
మునకు.—పుచ్చకము; 2. చక్రవర్తియొక్క
మేడ: చూ, సదనము. 1; 3: చూ, వాయుము:
4. శిల్పవీర జనులెక్కిపోయెడు కలము:
చూ, హోదము, అం. 5: చూ, వృత్తము. 1.
("జ-ర-గ-గ- 8 శంకర్ము")

విమర్దగమనము. అం: చూ, శిష్యాకాలములు.
విముక్తుడు. సం. విణ: విముఖుడు, పరామర్శుడు
విముఖత్వము. సం. వి. అ. న: చూ, నైముఖ్యము.
విముఖుడు. సం. విణ: చూ, విముక్తుడు.

విమోచనము. సం. వి. అ. న. మిక్కిలి విడుపు:
అంకాతి, అపద్ధనము, అపనయము, అప
నోదము, అపసర్జనము, అపసరణము, అప
సరము, అపసారము, అపద్ధనము, ఉజ్జన
ము, ఉత్సర్గము, ఉద్వాసనము, కంపనము,
క్షీప, క్షీపక, క్షీపము, క్షేపము, క్షేపము,
నిర్మోకము, పరిపక్షనము, పరిహాసము, పరిహృ
తి, పరిక్షేపణము, ముక్తి, వర్జనము, విసర్గము,
విసర్జనము, శోధనము. (తె).—అటుట, ఉజ్జ
గము, ఉజ్జగింపు, ఉజ్జన-ఉజ్జనము, ఏమడు,
ఒడుగునాటు, ఒరలుట, తలగుడు-తొల
గుడు, తొలగుట, దసిలీ, బగళము, బెడ

కు-బేణు, మాను, వదలు-వదులు, వదలుట, విడి, విడుగడ-విడుగర, విడుట, విడుదల, విడుపు-విడ్పు, విడుమర, విరి, వీడుకోలు-వీడ్కోలు (ఇందుఁ గొన్ని విడుపునకును మిక్కిలి విడుపునకునుగూడఁ జెల్లును) తద్వి.-
౧. తొలఁగినది - అపేతము; ౨. మిక్కిలి తొలఁగినది: వ్యపేతము; ౩:(విణ)- (చూ, హీనము. 2.)

విమోహము. సం. వి. అ. పుం. 1. మిక్కిలిమోహము: చూ, వలపు. 2; ఆం. 2: చూ, నగకములు. [చూ, వలపుగొను.

విమోహించు. సం. అ. కిృ. మిక్కిలిమోహించు: విమోహితుఁడు. సం. విణ. మిక్కిలిమోహితుఁడు: చూ, వలపుకొడు. [చూ, వేలుపు.

వియచ్చరుఁడు. సం. వి. అ. పుం. విచరుఁడు: వియత్తు. సం. వి. త్. న: చూ, విను. 1. వియద్గం. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. విశ్నేలు: చూ, నది. వియద్గమనాగమన పూహాది లక్షణ మైన బుద్ధి. ఆం: చూ, అభిజ్ఞలు.

వియన్మజి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, నూర్మఁడు వియమము. సం. వి. అ. పుం. రూ-వియానుము. 1. హింసాదులవలన నుడుగుట; 2. బాధ, దుఃఖము: చూ, కోకము.

వియాతుఁడు. సం. విణ. విట్టతనముగలవాఁడు: చూ, హంపీరుడు. 2 (దిట్టరి) [వియమము. వియామము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-వియాక్తము. సం. విణ. వియోగముగలది.

వియోగము. సం. వి. అ. పుం: చూ, విరహము (దీనికి విరుద్ధార్థక పదము సంయోగము.)

వియోగిని. ఆం: చూ, వృత్తము. 1. ("బేసిపాదంబుల న-న-జ-గురువులును, సరిపాదంబుల న-భ-ర-నగణములున్న, బేసిపాదంబుల ఆటంబ, సరిపాదంబుల యేడింబ యతి.")

వియోగోత్కర్షణము. ఆం: చూ, హస్తకియలు.

వియ్యంకుఁడు. దే. వి. (వియ్యము+అంకుఁడు) వియ్యమందినవాఁడు, బావగారు. (పెండ్లి కూతురు తండ్రియు, పెండ్లి కొడుకు తండ్రియు పరస్పరము వియ్యంకులు): వియ్యము-వీయము, వీరకాఁడు.

వియ్యంకురాలు. దే. వి. (వియ్యంకులు+ఆలు) వియ్యమందిన యాఁడుది, పదినగారు. పెండ్లి కూతురు తల్లియు, పెండ్లికొడుకు తల్లియు పరస్పరము వియ్యంకురాండు: వియ్యంపురాలు-వియ్యపురాలు. వియ్యపుసాని, వీరకత్తియ-వీరకత్తె: చూ, స్త్రీ. [ద్వి. 114.

వియ్యంపురాలు. దే. వి. —పై— ఆం, భా. వియ్యపురాలు. దే వి.-పై-(వియ్యము + ఆలు.) వియ్యపుసాని. ద్వ. వి. —పై—

వియ్యమందు. దే. అ. కిృ. సంబంధముచేయు. వియ్యము. దే. వి. రూ-వీయము. 1. వైవాహిక సంబంధము; 2: చూ, వియ్యంకుఁడు.

విరక్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. రాగము లేమి: ద, విరాగము.

విరక్తుఁడు. సం. విణ. 1. విరక్తిగలవాఁడు; 2. అనురాగములేనివాఁడు.

విరగఁబాటు. ద్వ. వి. గర్వము: చూ, హంకారము. విరచనుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, యుద్ధమున గర్వింతువాఁడు: రూ-విరోచనుఁడు.

విరచించు. సం. న. కిృ: విశేషముగా రచించు: చూ, సృజించు.

విరచితము. సం. విణ. విశేషముగా రచింపఁబడినది: కల్పితము, రచితము.

విరజ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. వైకుంఠమందలి యొకానొక నది: చూ, హృదిని (నది.)

విరజస్తమనుఁడు. సం. వి. న్. పుం: చూ, ౪.1 విరజోజి. ద్వ. వి: ఆస్ఫోతము, కంటకాఖ్య కరుగువల్లి, కుబ్జపుష్పి, కుబ్జక, కుమారి, గాధవిలయ, గీర్వాభవ, గీర్విష్ట, గ్రీష్మాద్భవ

నైస్త్రి, నవమర్దక, నవమాక, మాక, నరుణము, వృత్తకంటకము, సత్తల. (తె) - విరజాది-విరజాది-విరవాది-విరవాది-విరవాది.* (నీ ని పు ప్న ము త ర న ము.) ("చూ, సత్తల.")

విరజాది, ద్వ. వి. —పై.—

విరటుండు. వై. వి.=విరాట. విరాటరాజు: చూ, విరాట్ట. 1-2.

విరతము. సం. విగ. 1. మిక్కిలి విరతించి నది; 2. వెలుగులేనిది: చూ, విగతము. 2.

విరతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, విరామము; అం. 2: చూ, యతి.

విరతికిలండు. సం. విగ: చూ, చూడుకాండు. 2. విరమణము. అం: చూ, యతి.

విరమించే సం. అ. కి. వికాశించిపోయి.

విరవాది. ద్వ. వి. —పై.— స్వా. 3, ఆ. 94.

విరవిర. వై. వి. 1. విరియటయించు భవ్యవృక్ష కరణము. పా. 3, ఆ. 197: చూ, హూహూ; 2. గ్రీష్ణటయందగు భవ్యవృక్షకరణము. నిర్వ. 4, ఆ. 98: చూ, హూహూ; వై. వి. 3. తన్నుకొనుటయందగు భవ్యవృక్ష కరణము: చూ, హూహూ; 4: చూ, రూ-విలవిల. 2.

విగవిరవాటు. ద్వ. అ. కి: చూ, విహ్వలించే.

విరవిరవోపు. ద్వ. ఆ. కి. రూ-విలవిలవోపు. భార. భీష్మ. 1, ఆ. 181: చూ, విహ్వలించే.

విరసము. 1. అం: చూ, వాక్యగతవోషములు. (అనుచితరసముగలది. ఉదా.—ఓరాజా, నీ కతుస్త్రీలు గుహలయందు దుఃఖించే యెడ కలరులు సరసమాడుచుండిరి. (చూ, అర్థవోషములు.); విగ. 2. రసములేనిది: పెటుకు, పెళుచే, మొగచోటు, వెగటు; 3. విరుద్ధరసముగలది.

విరసించే. సం. అ. కి. 1. విరసత్వము

సొంపు; 2. జ్యేష్ఠుడే. వై. 3, ఆ. 131: చూ, విహ్వలించే. [చూ, కష్టము. 2.

విరసోక్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. పరిగ్రహి: విరహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1.=విరాళి: చూ, హృద్యేభము. 1; అం. 2: చూ, విహ్వలించు. విరహి. సం. వి. క్. పుం. విరహముగలవాడు. విరహిణి. సం. వి. పు. స్త్రీ. విరహముగలది. విరహితము. సం. విగ. 1. కడుపలబడినది: చూ, హీనము. 3; 2. లేనిది.

విరహోత్సాహిత. అం. వేళచూచునామగడురాక

తడయంగా విహ్వలించేర సహితహాసము నాయిక: చూ, నాయికలు. [లవచ. 2.

విరళ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నల్లయొప్ప: చూ,

విరళము. సం. వి. ఆ. ప. 1. పెరుగు: చూ, సోగ. 2; 2: చూ, వెలితి. 1; విగ. 3. ఎడమయినది; 4. పలుచేరిది: చూ, పిదపిద. 2; అం. 5: చూ, ఆంధ్రయంతహస్తములు; 6: చి. రూ-విరాళము. (1). ఒకరకముపన్ను: చూ, సిస్తు. 1; వా. (2). పారిలోపికము, ఒక ఘనకార్యమునకు సంతోషపూర్వకముగ నిచ్చెడు ద్రావ్యాదికము; (3). ఈవి: చూ, స్పర్శము. 3. [చూ, వస్త్రము.

విరళవస్త్రము. సం. వి. ఆ. ప. వికాలమైనబట్ట.

విరళి. వై. విగ. వికాలమైనది: చూ, మర. (3).

విరాగము. సం. వి. ఆ. ప. 1: చూ, విరక్తి; అం. 2: చూ, సాధనచతుష్టయము.

విరాగి. సం. విగ.=వైరాగి. చూ, సన్యాసి.

విరాగుండు. సం. విగ.—పై.—

విరాజమానము. సం. విగ. 1. మిక్కిలిపరికాశితము, ఉదయి: చూ, శోభితము; వా. 2. ఒకానొకవిరుదము.

విరాటపర్వము. అం: చూ, పర్వతములు.

విరాట్ట. సం. వి. క్. పుం.=విరటుండు.

1. ఆదిదేవుడు; 2. విరటుండు, క్షత్రియుండు:

చూ, రాజ్. 1; 3: చూ, హరివాహనుడు. విరామము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. విశాంతి; విరతి, విరామము-విశాంతము. (తె).— అరతి, ఉడుకుడ, నిలకడ-నిలకడ-నిల్కడ, పాటు, విలుగడ; అం. 2: చూ, తాళాంగములు (ఇదెఱుగుదురు); 3: చూ, అంగ పాఠ్యాములు; 4: చూ, యతి.

విరాలము. సం. వి. అ. పుం. వలపుల బుట్టించునది. విరావము. సం. వి. ఆ. పుం. మోత: చూ, స్వరము. 2.

విరాళము. దే. వి. 1: చూ, చూ-విరళము (1)(2)(3); వై. 4: చూ, వలపు. నీలా. 2, ఆ. 38.

విరాళి. వై. వి. 3: విరహ. 1: చూ, వలపు. పర 3, ఆ. 134; 2: భక్తి. (తె).— బత్తి; వా. 2. దయ: చూ, హర్షము. 2.

విరి. దే. వి. 1. పువ్రు: చూ, సుమము; 2. విక సింఛినది, వ్యాకృతము: చూ, నుర (3); 3. వీడినది: చూ, సముజ్జ్వలము; 4. తొలగినది: చూ, విమోచనము.

విరింగిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. తెలు: చూ, స్థగనము. [బ్ర]హ్మ. 1.

విరించునుడు. సం. వి. ఆ. పుం. నలువ: చూ, విరించము. సం. వి. ఆ. పుం. దినముయొక్క చదవభాగము: చూ, వాసరము (దినభాగములు) విరించి. సం. వి. ఇ. పుం. (రూ-విరించునుడు-విరించునుడు-విరించునుడు-విరించునుడు) 1: చూ, బ్రహ్మ. 1; 2: చూ, విష్ణువు 1; 3: చూ, శివుడు.

విరించునుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వై. వి. (రూ-విరిగె-విరివి-విగిరి-విటిగి-విటివి) 1. స్ఫోటభూమి, బహువారకము: చూ, రూ-విగిరి; 2. విరిగె: చూ, క్షేప్తతకము. విరిగె. దే. వి. వై. వి. విరిగె. దే. వి. 1. పువ్రుమువలె మనోజ్ఞా రాల్చిన ఆడుది: చూ, స్త్రీ; 2. ఆడుది:

చూ, స్త్రీ.

విరితేనెతాళపుడు. దే. వి: చూ, పట్టదము. విరిదట్టు. దే. వి. ఎడ-బాటునొందినది: వియుక్తము.

విరిపోటు. దే. వి. భేదము: చూ, వేలుపాటు. విరిపోటునేయు. ద్వ. స. కి: చూ, వేలుపడు. విరియించు. ద్వ. ఆ. కి. చ్యుతమగు: చూ, సడలు. 6.

విరియించాటు. దే. ఆ. కి. 1.—వై.— కళా. 3, ఆ. 156; 2: చూ, వికసింఛే. ఆము. 5, ఆ. 121; 3: చూ, వ్యాపింఛే; 4. పగులు: చూ, స్ఫోటింఛే.

విరియించోయు. దే. స. కి తలవెండుకల దుయు ముడిచీసి కేళిలాడవిడుచు.

విరియు. దే. ఆ. కి 1: చూ, వికసింఛే;

2. రూ-చితయు, పగులు. హరి. పూ. 5, ఆ. 199: చూ, స్ఫోటింఛే; 3. వీడు. హరి. పూ. 5, ఆ. 199: చూ, సడలు. 6; 4. చెదరు: చూ, చెల్లివిరియు; 5: ఉజ్జేగిలు-ఉజ్జేగిల్లు, ఉడివోవు, ఉడనిచాడు, ఎడగిలు-ఎడగిల్లు, ఎడయు, ఒత్తుకొను, ఒడుంగలబాటు, ఒడుగు, ఒడుగుపడు, ఒరగిలు-ఒరగిల్లు, ఒరగిల్లు, ఒరపరిలు-ఒరపరిల్లు-ఒరరు, కేడించే-కేడించే, గెంటు, చెంగు, జీడియు, జీరువాటు, తలంగు-తల్లు-తలవు, తీయు, తూలబాటు, తూలు, తీరు-తీలు, తెగలబాటు, తెరలు, తేలిపోవు, తొలగలబాటు, తొలగు, పాయగిలు-పాయగిల్లు, పాయపడు, పాయవాటు, పాయు, పేడెత్తు, పిరుదులు, బెడకు-బెడకు, మిడివోవు, వనులు. తద్వి.- (మి)-కృతపడు. (సం).-అపసరిల్లు; 2. ఉప్పొంగు. పాండు. 5, ఆ. 185: చూ, విజృంభించే.

విరియుట. దే. వి. విప్రు: చూ, వికాసము. 3. విరివాది. దే. వి: చూ, విరళోజ*.

చరివాయు. దే. ఆ. కి. వీలు. వసు. 2, ఆ.

78: చూ, స్థానికము.

విరివి. దే. వి. 1: చూ, విరివి; 2. చూ-విరివిడి:

చూ, పేరాశము; వి. 3. విస్తృతము: చూ, సుర (3); 4: చూ, వెడలుపు.

చరివిడి. దే. వి. (విరివి+విడి) 1: చూ, చూ-

విరివి. 2; వి. 2: చూ, చూ-విరివి. 3.

విరివిలుకాడు. దే. వి. పుష్ప: చూడు: చూ,

మన్మథుడు.

విరివిలుచుడు. దే. వి. —పై—

విరివిలుకాడు. దే. వి. —పై—

విరుచి. అం: చూ, కస్తూరులు.

విరుద్ధము. సం. వి. 1. కంటకము. (తె).—

వీడాకోడము-వీడాగోడము; అం. 2: చూ,

వాక్యగత దోషములు (“దేశకాల పాత్రాను

సూచనగాని యర్థము. ఉదా.— సమదవి

లోలభిమకము చంపకవనము, సమదించిత

కైతకంబు కైతకం బనగన్”) (చూ, అర్థ

కోషములు); 3: చూ, సంధిదోషములు.

(“కులయ వికాసము చెలగమితుగ్గుడుద

యించెను. కువలయము=(1) కలువ, (2) భూ

చక్రము. మితుగ్గుడు= (1) సూర్యుడు,

(2) క్షేపితుడు. సూర్యుడుదయింపగా

గలువలు వికసించుటయి స్వభావము. ఇచ్చే

ట మైత్రికి గారుణము చెప్పలేదు. కావున

విరుద్ధము.”)

విరుహ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). అతివస: చూ, విమ.

విరుహము. సం. వి. 1. విరుద్ధరూపము: చూ,

చైరము; 2. వంకరైనది: చూ, వేల్గితము. 3;

3. బేసి: చూ, విమము. 2.

విరుహాక్షరంగము. అం: చూ, వ్యోతిర్లింగములు.

విరుహాక్షుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బేసికంటి:

చూ, శత్రుడు.

విరుచనము. సం. వి. ఆ. న. 1. పాసనము: చూ,

హుపు. 4 (9^వగము 1-౧౩.); వి. 2. నా

లగున: చూ, వరనోగు.

విరోచనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, చూ

ర్వడు; 2: చూ, హిమాంశువు; 3: చూ,

చిహ్న. 1; 4. పరిష్కారవికాడుకు: చూ,

చూచుడు. 1; 5: చూ, చూ-వరచనుడు.

విరోచము. సం. వి. ఆ. న. పర్వతస్థ, పరగోన

ట: చూ, విరోధము. 1.

విరోచము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పగ: చూ, పై

రము. 1; 2: చూచు: చూ, చెందియు; 3. ఆర్థ

కి: చూ, సంబంధము; 4. ఎడలము: చూ,

హృద్యైభము. 1; అం. 5: చూ, విరోధాహసము.

విరోధాభావము. అం: చూ, అలంకారము. 3

(“పరస్పరై రైరుద్ధమును ఆర్థాంతరము

చేరి పరిపారించుట, విరోధముగా నున్నట్లు

గార్పించి విరోధములేకుంట విరోధాభా

వ. ఉదా.—ఈ వెన్నెల పాంపకృకా

హరింబయ్య హరింబకృకాంబయ్య; మిత్రి

లేనోహరియయ్య వారాజ మిత్రలేనోహరి

యయ్య. ఇట్లే మిత్రలేనోహరియైనవా

డమిత్రలేనో హరియగుట విరోధము

స్థు 30 చి న వి. మిత్రి లే

హరి యనగా=చూర్యునియొక్కవలె చేస

స్థుచే మనోహరుడైన వాడనియు, ఆ

మిత్ర లేనోహరి యనగా=మిత్రుల లే

స్థును పొందించువాడనియునీయర్థముఁజెప్ప

ట వలన విరోధముపోయినది గావున విరో

ధా భావము.”)

విరోధి. సం. వి. న. పుం. 1: చూ, శత్రువు;

అం. 2: చూ, సంవత్సరములు.

విరోధించే. సం. ఆ. కి: చూ, చూచుకొన్న

విరోధికృత్తు. అం: చూ, సంవత్సరములు.

విరు. దే. వి: చూ, చూ-విరుగు.

విజిగి. దే. వి: చూ, చూ-విజిగి.

విజీచికట్టు. దే. స. కి. (చేతులను) వెనుకకు
విజీచికట్టు: పెట్రోకొలికట్టు. [స్ఫోటించే.
విజీయు. దే. అ. కి. రూ-నిరియు: చూ,
విజీవి. దే. వి. (రూ-నిరివి-విరివిడి) 1. వితాన
ము, విస్తృతి. మార్గ. 2, ఆ. 165: చూ,
హేరాళము; విణ. 2: విస్తృతము: చూ,
మర. (3).

విజీవోలు. దే. వి. విజ్యేషము: చూ, నైరము
విజుగంబము. ద్వి. ఆ. కి. 1. గర్వింఁచే: చూ,
హంకరించే: 2. ఓడు: చూ, వెనుదీయు.

విజుగంబాటు. ద్వి. వి. 1. గర్వింఁచేట: చూ,
హంకారము; 2. ఓడుట: చూ, వీక. 7.

విజుగండ్. దే. వి: చూ, విరామము. 1.

విజుగంవియ్యము. దే. వి. దీవనంబాళిలు: చూ,
వియ్యము. ౧. (విజుగంవి వియ్యపుగింజలను
తనవైపునకు పోలితో తోసికొనుచు
శ్రీరామశిల్పమునాచర్యునిచేచే శ్రీరామకోటి
నిరెక్కించుడు.)

విజుగు. దే. వి. 1. (రూ-వి-గుడు-విజుగంబా
టు-విజుపు-విర్గ) అవజయము: చూ, వీక
క. 7, 2. తునియుట. పర్వ. 5, ఆ. 171:
చూ, స్ఫోటము. 1; అ. కి. 8. తునియు:
చూ, నెలగు; 4. ఓడు: చూ, వెనుదీయు;
5. పాకముచెడు: మురియు.

విజుగుడు. దే. వి. 1. అవజయము: చూ, వీక. 7;
2. విజేగినదస్తువు, "పాలవిజుగుడు": విజు
పు; విణ. 3. విజువైనది. "నల్లమందుకువిజు
గుడు కొంతరినము."

విజుచే. దే. కి. విజుగంజేయు: నుసలు.

(సం).-భంజించే. తద్వి.-(తే)-విగుర్వింఁచే.

విజుపు. దే. వి. 1. విజుచేట: విజుగుడు.(సం)

[ప్రచరము,భంజనము;విణ.2:చూ,విజుగుడు.2

విజ్ఞప్తం. దే. అ. కి. విజ్ఞప్తినివక్త.

విలంఘించే. సం. స. కి: చూ,రూ-లంఘించే.

విలంబనము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-వి
బము. 1-2.

విలంబము. సం. వి. అ. పుం. ఆశీక్రమము, ఆ
సత, ఆలసము-ఆలస్యము, కార్యప్రజ్ఞే
ము, కానీద్యము, త్నేచము, జడత, జా
ము, జాలము, జిహ్వాగము-జిహ్వాము, బద్ధ
ము, మంధరము, మందరము, మందము,వి
నము, విలంబనము, స్తానము. (తే).- అ
ఒల్ల, ఆలసము, ఈడుపు, ఓపవి, కమ్మ
తి-కుక్కర్తి-కమ్మజీతి-కమ్మజీతి-కమ్మ
రితి-కమ్మార్తి-కమ్మజీతి-కమ్మ
చేందితనము, జీనుంగు, జిలుంగు, జీడ.
జేబు, జీరుపుడు, జోగు, జోపిరము, జో
ము, జోలము, తదపు-తనుపు, తరితీపు,
మనము, తొండుతనము-తొండొరుతన
దుండుబలితనము, దండన, ఓశనరి, నట్టు,
నేత, నాలి, పాలుమాలిక, పాల్పాలి
పొలుమాలిక-పొల్పాలిక, నుంకుతన
మమ్మనతనము, మసలిక, మదలతనము,ద
గుడు-మాలుగు-మాల్లు, మాలుగుడు, మెలి
(నా. మెతక)-మెదుక-మెదుపు, మెత్త
టు, వేలిటు, సోమరితనము; తద్వి.-క
త్నేచము, కాలయాచనము, కాలవిలంబ
యాచనము. (విణ) ఆలసమైనది అనుటక
శితము. ("చూ, స్తానము."); 2. వేలి
విలంబనము; అం. 2: చూ, రూ-వికంబ
విలంబితము. సం. వి. అ. న. 1. లయపాగిణ
సృష్టగీత వాద్యములయందు చాకపు
ము: చూ, స్వరము. 2; విణ. 2. జోగుగ
3. వ్రేలునది. [స్పృగ్గము.

విలంభము. సం. వి. అ. పుం. ఈవి: 1

విలక్షణము. సం. వి. అ. న. 1. కారణము

యునికి: చూ, స్థానము. 1; విణ. 2. వ

నది: భిన్నము. (తే).- పొరపు, బిద్ద

3.విశేషమైన లక్షణముగలది.

అక్షయము. సరి. విద్య. 1: చూ, విజయ,

2. చూ, సంగతి.

చిలగ్నమా. సం. వి. అ. పుం. న. 1. నడుము.

చూ, ఓం ౧. 1; వి. 2. చక్కగా తెలిసివి
విలపణము సం. వి అ. ౨: చూ, వాచేగడము
విలపించు. సం. అ. కి: యా-వి లా పిం చె,
ఆహూసించు. (తె) -ఆడలు, అంగలారుచు-
అంగలారు, ఆడచు, ఉన్నచు, కిందు,
నోలు, వనరు, వాచురు

విల్లిము. ప్ల. వి. = పిల్ల: చూ, సంధ్యము. 1.

విలియము. సం. వి. ఆ. పుం. పక్షము: చూ,
సంవ ర్తము.

చివరిది. దే. వి. రూ. చివరిది. 1. తన్నుకొనుట
యందగు స్వస్థమకరిణము: చూ. హూహూ;
చై. వి. 2.—విహ్వల. (తే)—కెగ్గలము, రూ.
చివరిది. (సం).—విహ్వలత.

విలవిలపోవు. ద్వ. అ. పోవు చూ, విహ్వలించు.

విలసనము. సం. వి. అ. ప. 1. శ్లోకము: చూ,
చూ-విలసనము. 1; 2 పద్యము: చూ,
చెలుతురు. 1.

విలసితము. సం. విణ. 1. క్రిందితము; 2 ప్రికా
శితము. చూ, వెలుతురు. 1.

విలసిల్లు. సం. ఆ. క్రి 1. పృథ్వీవంశము: చూ,
హవజిలు; 2. బిష్ణు: చూ, రవజిలము.

విలాతి, దే. వి. రూ-విలాయతి. య. 4, ఆ
123: చూ, దేశము.

విలాపనము. అం: చూ, ఆస్త్రములు.

విలాపము. సం. వి. అ. పుంఃచూ, వాచేగడము.

విలాసింశే. సం. ౬. క్రి: చూ, రూ-విలసింశే.

విల్యాపతి. దే. వి: చూ, హా-విల్యాపతి,

విలాసము, సం. వి. ఆ. పూం. 1: శోభి, శ్రీధర,

క్రొత్తము, ఛోర - ఛోల, తేదనము - దేదనము,

లేల, విషంచి-విషంచిక, విశోదము, విలస

నము. (తే).—అలవోక, అట, అట్టాట,

నాగి, తూరిము-కొడిము, గండ్ల-గొల్లె,
 నంది, నాగి, చిలుకడు-చిట్టకడు-చీపు
 కడు, ములాది-మృగాది - మృ-గాదియ-
 గ్గుబ-వేర్తబదు, పుష్పాద, నాచకడు,
 అందు. తద్ద- ౧ కమ్మ

కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు
కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు
కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు
కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు, కవి పుత్రుడు

ప: స్వగతు-కృగతు-మగతు, విశ్వా-
 స్వగతు, మ- - - - - తె- - - -
 - - - - - (- - - - -) - - - - -

రాముడు ; 1. (మానవాము) ; (3).
మా, పద్యము : 2 = కేసు మానవా
మలవలగలగల గర్వములు (తె) —
అర్థము, అలవల, అలవల-చేయ-చేయ.

సకామ, ఏ మైత్రి, బియ్యారము-బియ్యారము-
 బియ్యారము, కరుణకు, కేరళము, గురువు-
 గురువు- గురువు, చిట్టకము-చిట్టక
 కము-చిట్టకము, చిట్టకము-చిట్టకము, చిట్టకము-

పిన్న, బియ్యం, దిబ్బ, కుక్క-తెయ్యి, టిక్కె
రము, నిమ్మ, నీళ్లు, పొలుపు, బియ్యము,
నిమ్మకాయ, బియ్యపు, బియ్యపు-బియ్యం-బియ్యం-
బియ్యం, మన, మిట్టరము, మిట్టరపు,

శివుడు, సోగను, హేరి, కుమారులు... హరితం
గుహారం. ("మా, హరితం."); అం.

3. ప్రియసంగ్గమునందు సేతన చూచిన
లోకనాథి క్రియవిలేచునాటమైనట్లంగా
సేసెనటేమయి: చూ, శృంగారసేవలు:

4: చూ, ఉద్ధత; నే. వి. (1) నోయిమిమ
నాగిసెడు చిరునామ: చూ, కిలోనామము.

(ಇದರ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವು.)

విలాసి. సం. వి. నో. పుం. 1: చూ, మనస్సు.

గూఁడు; 2: మా, హిమాంశువు; 3: చూ

చితిచికట్టు. దే. స. కి. (చేతులను) వెనుకకు

చితిచికట్టు: పెట్రొకొలికెకట్టు. ప్రోటియే.

చితియ. దే. అ. కి. రూ-చితియ: చూ,

చితి. దే. వి. (రూ-చితి-చితిచితి) 1. చిరాన

ము, చిస్త్రతి. మార్క. 2, ఆ 165: చూ,

చిరాళము; చిరా. 2: చిస్త్రతము: చూ,

సుర. (3).

చితివోటు. దే. వి. చిత్వోషము: చూ, సైరము.

చితిగలబడు. ద్వ. అ. కి. 1. గర్వియే: చూ,

హంకరియే: 2. ఓడు: చూ, చెనుదీయ.

చితిగలబాటు. ద్వ. వి. 1. గర్వియే: చూ,

హంకారము: 2. ఓడు: చూ, పిక. 7.

చితిగడ. దే. వి: చూ, విరామము. 1.

చితిగనిచియ్యము. దే. వి. చిరెనె: చితియ: చూ,

చియ్యము. ౧. (చితిగని చియ్యపుగింజలను

తనవైపునకు వేళ్లతో త్రొక్కినప్పుడు

శ్రీరామబిల్లునుచూచుచుచేత శ్రీరామకోటి

నిలకొనును.)

చితిగు. దే. వి. 1. (రూ-చితిగు-చితిగు-చితిగు

చితిగు-చితిగు-చితిగు) అవదయము: చూ, పిక

క. 7; 2. చితియలు. పర్వ. 5, ఆ. 171:

చూ, స్ఫోటము. 1; ఆ. కి. 3. చితియ:

చూ, సెలగు; 4. ఓడు: చూ, చెనుదీయ;

5. పాకముచేడు: మురియ.

చితిగుడు. దే. వి. 1. అవదయము: చూ, పిక. 7;

2. చితిగినపప్పు, "పాలచితిగుడు": చితి

పు; చిరా. 3. చితిచెనది. "నల్లమందుకుచితి

గుడు కొంతిరసము."

చితియే. దే. పే. చితిగలబాటు: సుసల.

(సం)-భంజించే. తద్వి.- (తె)-చిగిరించే.

చితిపు. దే. వి. 1. చితియే: చితిగుడు. (సం)

ప్రసరము, భంజనము; చిరా. 2: చూ, చితిగుడు. 2

చితిపిక. దే. ఆ. కి. చితిపికెనెను.

చితిపింజ. సం. స. కి: చూ, రూ-లంజించే.

చిలంబనము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-చిలం

బము. 1-2.

చిలంబము. సం. వి. అ. పుం. అతిక్రమము, అల

సత, అలసము-అలస్యము, కార్యప్రజ్ఞేష

ము, కానీద్యము, క్షేపము, జడత, బాష్ప

ము, జాలము, జిహ్వగము-జిహ్వము, బద్ధక

ము, మంధరము, మందరము, మందము, చితా

నము, చిలంబనము, స్త్రానము. (తె).- అల్ల

బల్ల, అలసము, చాడుపు, ఓసమి, కమ్మరి

తి-కుక్కరి-కమ్మరి-కమ్మరి-కమ్మరి-కమ్మరి

రితి-కమ్మరి-కమ్మరి-కమ్మరి-కమ్మరి-కమ్మరి

చేడితనము, జినుగు, జిలుగు, జిడను,

జిల్లు, జీవుడు, జోగు, జోపిరము, జోష్య

ము, జోలము, తడవు-తడుగు, తరితీపు, తా

మనము, తొండుతనము- తొండొరుతనము,

దుండుబలితనము, దండన, చిగిరి, నట్టు, నా

నేత, నాళి, పాలుమాలిక, పాల్యాలిక-

పొలిమాలిక-పొలిమాలిక, నుంతుతనము,

మమ్మలతనము, మసలిక, మదలతనము, మాల

గుడు-మాలగు-మాల, మాలగుడు, మెతుక

(వా. మెతుక)-మెదుక-మెదుపు, మెత్తగా

టు, వేలులు, సోమరితనము; తద్వి.-కాల

క్షేపము, కాలయాపనము, కాలచిలంబము,

యాదనము. (విరా) అలసమైనది అనుటకు.-

శీతము. ("చూ, స్త్రానము."); 2. వేలులు:

చిలంబనము; అం. 3: చూ, రూ-చిలంబము.

చిలంబితము. సం. వి. అ. న. 1. లయపాణము,

స్వతంత్ర వాద్యములయందు చాకపుకాళి

ము: చూ, స్వరము. 2; చిరా. 2. చోగుగలది;

3. వేలునది. [స్వగ్గము. 3.

చిలంబము. సం. వి. అ. పుం. ఈవి: చూ,

చిలక్షణము. సం. వి. అ. న. 1. కారణములేని

యనికె: చూ, స్థానము. 1, చిరా. 2. వేక్ష

నది: భిన్నము. (తె).- చారిపు, చిద్దము;

3. చిక్షమైన లక్షణముగలది.

విలక్షణం. సం. వి. 1: చూ, వెలుపరి;

2. చూ, సిగ్గు.

విలగ్నము. సం. వి. అ. పుం. న. 1. ఎదుము

చూ, పీఠం. 1; వి. 2. చేక్కెఁగాతగిలినది.

విలపనము. సం. వి. అ. న: చూ, వాచేగడము

విలపించే. సం. అ. కి: రూ-విలాపించే,

అహోసిందే. (తె).-అడలు, అంగలారుచే-

అంగలారు, అఱచే, ఉప్పలించే, క్రిందు,

ఁగోలు, వనరు, వాచారు.

విలము. వై. వి.-విల: చూ, రంధ్రము. 1.

విలయము. సం. వి. అ. పుం. ప్రికాయము: చూ,

సంవర్తము.

విలవిల. దే. వి. రూ-విరివిరి. 1. తన్నుకొనుట

యందగున్యన్యముకరణము: చూ, చూచూచూ;

వై. వి. 2=విహ్వల. (తె)-చెల్లలము, రూ-

విరవిర. (సం).-విహ్వలత.

విలవిలపాపు. ద్వి. అ. కి: చూ, విహ్వలించే.

విలసనము. సం. వి. అ. న. 1. క్రిడ: చూ,

రూ-విలాసము. 1; 2 ప్రికాశము: చూ,

వెలుతురు. 1.

విలకితము. సం. వి. 1. క్రికితము; 2. ప్రికా

శితము: చూ, వెలుతురు 1.

విలసిల్లు. సం. అ. కి: 1. ప్రికాశించే: చూ,

హావజిల్లు; 2. ఒప్పు: చూ, రవణించే.

విలాతి. దే. వి. రూ-విలాయతి. య. 4. ఆ

128: చూ, దేశము.

విలాపనము. అం: చూ, ఆస్త్రములు.

విలాపము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వాచేగడము.

విలాపించే. సం. అ. కి: చూ, రూ-విలపించే.

విలాయతి. దే. వి: చూ, రూ-విలాతి.

విలాసము. సం. వి. అ. పుం. 1: కేళి, క్రిడ,

క్రిడనము, భేర-భేల, తేనవము-దేవనము,

లీల, విపంచి-విపంచిక, వినోదము, విలస

నము. (తె).-అలవోక, ఆట, ఆట్లాట,

కేళి, కోడిగము-కోడిగము, గొండ్లి-గొండ్లి,

గొండ్లి, గొల్లి, చిటకము-చిట్టకము-చీట

కము, చెఱలాట-చేరలాట-చేరలాటము-

చేర్లాట-చేర్లాటము, తుగ్గిళ్ళాట, నాటకము,

రంతు. తద్వి. - ౧. కకేళి,

కరపత్రిక, కరపాత్రిక, కహేల, జలకేళి

డ, వ్యాఖ్యక్షి. (తె).-చెల్లుపోరాట-చేల్లు

పోరు, నీటియాట, నీరాట-నీరాటము, ఆ:

కేళి, గానాపటి; 3. క్రియ. (తె) - కేళి;

ర: కుద్దనము-కుద్దనము-కుద్దనము, క్రిడ,

క్రిడనము, కేళి, భేర-భేల. (తె).-కేళి,

రంతు; తద్వి.-(౧)గోపకులక్రిడనము.-(చూ,

రాచము); (2).-(చూ, గువాము); (3):

చూ, వషక్రిడ; 2=చేరుకు యావనా

దులవలనగలుగు గర్వచేష్ట లీల (తె).-

అగ్గిక, అలవోక, అవును-ఁదు-చావును-

చూచును, ఎమ్మె, ఒయారము-ఒయారము-

ఒయారము, కులుకు, కేరడము, గునుపు-

గొనపు-గోటు, చిటకము-చిట్ట

కము-చీటకము, చిట్టంటు-చేతలు, చిన్నియ-

చిన్నె, టీకు, టీవి, పెక్కు-తెక్కు, తెక్కు-

ము, నిక్కు, నీటు, చాలుపు, చిటారము,

చిత్తరము, బులుపు, బెడకు-బెడగు-బెడె

కు-బెడెగు, మన, మిటారము, మిటారింపు,

మురిపెము, మురుపు, లలి, వగ, వెళకు-వె

రుకు, సోగను, హాళి, హూయలు-హూరం

గు-హూరగు. ("చూ, హూరగు."); అం.

3. ప్రియాసందర్శనాదులచేతలగు యావాప

లోకనాగి క్రియాళిశేషరూపమైనశృంగార

చేష్టవిశేషము: చూ, శృంగారచేష్టలు;

4: చూ, ఉద్ధత; దే. వి. (1) జోబుమీద

వ్యాసెడు చిరునామ: చూ, కిరొనామము.

(ఇది అన్య దేశ్యము.)

విలాసి. సం. వి. న. పుం. 1: చూ, మన్మ

గుఁడు; 2: చూ, హిమాంశువు; 3: చూ

యనుక: చూ, పానము. 1. విజా. 2. వేళై
నది: భిన్నము. (తె).-- పారపు, విన్నము.
3. విశేషమైన లక్షణముగలది.

విలక్షణము. సం. వి. 1: చూ, వెలుపరి;

2: చూ, సిగ్గురి.

విలగ్నము. సం. వి. అ. పుం. న. 1. ఎడుము:

చూ, పింగు. 1; వి. 2. చేక్కెగతగిలినది.

విలపనము. సం. వి. అ. న: చూ, వాచేగడము.

విలపించు. సం. అ. కి: రూ-విలాపించు,

అఘోషించు. (తె).-అడలు, అంగలారుచు-

అంగలారు, అఱచు, ఉప్పతించు, కరిందు,

తోలు, వనరు, వాచురు.

విలము. వై. వి.=విల: చూ, రంధ్రము. 1.

విలయము. సం. వి. అ. పుం. పృశ్ఠము: చూ,

సంపర్తము.

విలవిల. దే. వి. రూ-విరివిరి. 1. తన్నుకొనుట

యందగుధ్యవ్యనుకరణము: చూ, వూహూహూ;

వై. వి. 2 =విహ్వల. (తె)-దెగ్గలము, రూ-

విరవిర. (సం).-విహ్వలత.

విలవిలపోవు. ద్వ. అ. కి: చూ, విహ్వలించు.

విలసనము. సం. వి. అ. న. 1. క్రిడ: చూ,

రూ-విలాసము. 1; 2 పృశ్ఠము: చూ,

వెలుతురు. 1.

విలసితము. సం. వి. 1. క్రిడితము; 2. పృశ్ఠ

శివము: చూ, వెలుతురు. 1.

విలసిల్లు. సం. అ. కి. 1. పృశ్ఠశివము: చూ,

హవణిల్లు; 2. ఒప్పు: చూ, రవణించు.

విలాతి. దే. వి. రూ-విలాయతి. య. 4. ఆ.

128: చూ, దేవము.

విలాపనము. అం: చూ, అస్త్రములు.

విలాపము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వాచేగడము.

విలాపించు. సం. అ. కి: చూ, రూ-విలపించు.

విలాయతి. దే. వి: చూ, రూ-విలాతి.

విలాసము. సం. వి. అ. పుం. 1: కేళి, క్రిడ,

క్రిడనము, ఖేర-ఖేల, లేపనము-దేవనము,

లీల, విపంచి-విపంచిక, వినోదము, విలస

నము. (తె).-అలవోక, ఆట, ఆటాట,

కేళి, కోడిగము-కోడిగము, గొండ్లి-గొండ్లి,

గొండ్లి, గొల్లి, చిటకము-చిట్టకము-చిట

కము, చెఱలాట-చేరలాట-చేరలాటము-

చేర్లాట-చేర్లాటము, తుగ్గిళ్ళాట, నాటకము,

రంతు. తద్వి. - ౧. కకేళి,

కరపత్రిక, కరపాత్రము, కపాల, జలకీర్తి

డ, వ్యాత్యుక్తి. (తె).-చేల్లుపోరాట-చేల్లు

పోరు, నీటిమాట, నీరాట-నీరాటము; ౨:

కేళి, గానాపటి; 3. కి: (తె).-కేళి;

ర: కుద్దనము-కుర్దనము-కుద్దనము, కీర్తిడ,

క్రిడనము, కేళి, ఖేర-ఖేల. (తె)-కేళి,

రంతు; తద్వి.-(౧)గోపకులక్రిడకు.-(చూ,

రాసము); (౨.౧) (చూ, రుచారము); (3):

చూ, పచక్రిడ; 2 =నెరుపు. యావనా

దులపలనగలుగు గర్వచేష్ట. లీల. (తె).-

అగ్గలిక, అలవోక, అవును-బేను-వావును-

పహాను, ఎమ్మె, ఒయారము-ఒయారము-

ఒయారము, కుటుకు, కేరడము, గునుపు-

గొనపు-గోటు, చిటకము-చిట్ట

కము-చిటకము, చిట్టంటు-చేతలు, చిన్నియ-

చిన్నె, టీకు, టీవి, టెక్కు-టెక్కు, టెక్కు

గము, నిక్కు, నీటు, పొలుపు, విటారము,

దిత్తరము, బులుపు, బెడకు-బెడగ-బెడ

కు-బెడగ, మన, మిటారము, మిటారింపు,

మరిపెము, మురుపు, లలి, వగ, వెళకు-వె

రుకు, సొగసు, హాళి, హాయిలు-హారం

గు-హారంగు. ("చూ, హారంగు."); అం.

3. ప్రియానందర్కనాదులచేతనగు యావాప

లోకనాది క్రియావిశేషరూపమైనశృంగార

చేష్టవిశేషము: చూ, శృంగారచేష్టలు;

4: చూ, ఉద్ధత; దే. వి. (1) జోబుమీద

వార్తాను చిరునామ: చూ, శిరోనామము.

(ఇది అన్య దేశ్యము.)

విలాసి. సం. వి. న. పుం. 1: చూ, మన్మ

థుడు; 2: చూ, హిమాంశువు; 3: చూ

విష్ణువు; 4: చూ, కి వుండు; 5: చూ, వచ్చి. 1; విణ. 6: (తె).— వన్నెకాడు, వన్నెలాడు. [ము. హస్త్యరసమైకధ.]
 విలాసిక. అం: చూ, నాటికలు (ఒకటేయంక విలాసిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. విలాసశతీయైన అడుది: చూ, స్త్రీ; 2. అడుది: చూ, స్త్రీ; 3: చూ, కేశ్య; అం. 4: చూ, నాటి కలు. (ఒకటేయంకము. హస్త్యరసమైకధ.)
 విలయా. వా. వి. రుజోవు: చూ, పరబాల్లా. విలయావేయు. దే.స.కి. సరియేమే, ఏర్పయే. విలీనము. సం. విణ. వెన్న. కరగిన నేయియగు నది, కరగినది: చూ, లీనము. 2. ప్ర. 1, అ. 163. విలు. దే. వి. ధనువు: చూ, రూ-విల్లు. హరి. విలుంజనము. సం. వి. అ. న. వాస్తుకము: చూ, లుంజనము. 1
 విలుకాడు. దే. విణ. ధన్వి, వింటివాడు, రానూ 5, అ. 315: చూ, మన్మథుండు. విల్కాడు. దే. విణ. —పై.—
 విలుకానిసానములు. అం: సమము, వైకాళము, మండలము, అలీధము, పృథ్వీలింగము. (చూ, స్థానము. 4.)
 విలుచే. దే. స. కి. రూ-విల్లు. 1. వెలయిచ్చి కొను: కొను. (సం).— క్రియించే; 2. అమ్ము: చూ, విక్రియించే.
 విలుదాలుపు. దే. విణ: చూ, రూ-విల్లుదాలుపు. విలుదాల్పు. దే. విణ. —పై.—
 విలువ. దే. వి: చూ, వెల. 1. స్వా. 1, అ. 72. విలువకాడు. దే. వి. కొనువాడు: రూ-విల్లు కాడు. శీట్టికాడు. (సం) క్రియింతుండు— క్రియింతుండు.
 విలువరమ్ముడు. వా. వి: చూ, బానిస. 1. తెలివనము. సం. వి. అ. న. 1. పూతెపూసికొ నెడు చందనాది; 2. చందనాదులపూత: చూ, సమాలుంభము. 1.

విలేపి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. = వెలప. కాపుడు గంజి, పేయము: చూ, సాదము. (1)
 విలోకించే. సం. స. కి. ఆలోకించే: చూ, విక్షించే విలోకితము. అం: చూ, దృష్టికియలు. విలోచనము. సం. వి. అ. పుం. సృజి: చూ, బాణము. 1-20.
 విలోమము. సం. వి. అ. పుం. 1. పుక్క: చూ, పుకము; 2. పాము: చూ, సర్పము; విణ 3. అవగోహణక్రియముగలది: చూ, తల డవు. 2; అం. 4: చూ, శబ్దాలంకారములు 5: చూ, వృత్తము. 1. ("సారాకరదాల: వద, యారవమాధామరపతి. చూడవమాకా ధారావిధర కడగక, సారసమా రాధవతను సారదమోదా.")
 విలోముడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, వరుణుడ విల్పు. దే. స. కి: చూ, రూ-విలుచే. 1- హరిశ్య. 4, అ. 77.
 విల్లము. సం. వి. అ. పుం: ఆవాచము—ఆవాచక ఆధారము, ఆలనాలము—ఆచారము, శేరము, తల్లము, ద్విజసృప, పరివాచన (తె).—కుదురు, పాది, పాగు
 విల్లు. దే. వి. రూ-విలు: చూ, బాణము. 1-2 (ఇందుల భేదములు. —తడవిల్లు, పెదురువి: వెలనువిల్లు ము)
 విల్లుదాలుపు. వా. వి. (రూ-విలుదాలుపు-క దాల్పు): చూ, మన్మథుండు.
 విల్వకాడు. దే. వి: చూ, రూ-విలువకా: విక. 1, అ. 83.
 వివక్ష. సం. వి. అ. స్త్రీ. చెప్పనిచ్చ: చూ, వా: వివక్షించే. సం. అ. కి. చెప్పనిచ్చిందే: చ వాంఛించే. [వాచ్య: వివక్షితము. సం. విణ. చెప్పనిచ్చించినది: వివక్షితాన్యపరవాచ్యము. అం: చూ, ధామూలధ్వని. [విస్తర వివక్షితార్థప్రతిపాదనము. అం: చూ, ఇతివ

వివక్షము. సం. వి. (ఉ). చెప్పనిచ్చింఁచే
వాడు: చూ, వాంఛితుడు.

వివక్షము. వై. వి.=భీకృత్. యా-వివక్షము:
చూ, భీకృత్.

వివక్షము. సం. వి. అ. పుం. 1. కావడి: చూ,
స్కంధాటిక; 2. తోవ: చూ, మార్గము.
1; 3: యా-వీరధము, కల-కళ, ధు-ధురి,
గురువు, భరము-భారము. (తె)-పూటము,
పూట, పొది-పొడుక, బరువు-బలుపు-
బళివు, బారకము, బెడద, మోపిక. మో
పు, మోపుదల, పేరెక-పేరెకన, పేరెకము,
పేరెగు ("చూ, పేరెగు") తద్వి.-ం:
(తె) మోత; ౨: (తె)-అడిగము.

వివక్షము. సం. వి. అ. న.=వివరము, వయి
నము: చూ, వ్యాఖ్యానము.

వివరము సం. వి. అ. న. 1: చూ, రంధ్రము. 1;
2. దూషణము: చూ, పెగ్గింపు; వై. వి.
(1)=వివరణ: చూ, వ్యాఖ్యానము; వా.
(2): లోనియినను-లోనైనను, తబిసీలు-
తబ్సీలు.

వివరించే వై. ప. కి. 1. వక్కాడించే: చూ,
శబ్దించే; 2: చూ, విమర్శించే. కాకి. 2, అ.
105; 3. ఆలస్యముచేయు. య. 4, అ. 88:
అండగొట్టు, అండగొను, అలయు, అసర
వేయు, ఆలసింఁచే, ఒప్పురికించే కన్నడించే,
కోగడు, జోగుచేయు, తడయు, తరితీపు
నేయు, తామసింఁచే, తెగడు, తోచే,
నట్టుకొట్టు, నుసలు, పంటించే, పాలు
మలు-పాలాల్లు- పొలిమలు-పొల్లాల్లు
లు, బద్దకించే, మసలు, వాలారు. (సం).-
ఉపేక్షించే. [వై వర్ణము.

వివర్ణత. సం. వి. అ. స్త్రీ. వెల్లెబాటు: చూ,
వివర్ణుడు. సం. వి. 1. వెల్లెబాటినవాడు;
2. అధముడు: చూ, హీనుడు; 3. మూ
ర్ఖుడు: చూ, స్తబ్ధుడు.

వివర్ణము. సం. వి. అ. న. 1. చేట్టిచేట్టుట:
చూ, వేప్పనము. 1; 2. నృత్యము: చూ,
నృంజకము. 1; 3: చూ, సమాహము.

వివర్తితము. అం. 1: చూ, పుటకిరీయలు;
2: చూ, కరణములు; 3: చూ, అధరము. 6.

వివర్ణనము. సం. వి. అ. న. విశేషవర్ణనము: చూ,
వృద్ధి 1; 2: చూ, సమృద్ధి; 3. అభ్యుదయ
ము: చూ, శుభోదయము.

వివశము. సం. వి. స్వనిశముగాని బుద్ధిగలది:
(తె).-విమృటి.

వివశుడు. సం. వి. 1: చూ, అరిష్టమృష్టధీమం
తుడు; 2. స్వవశముగాని బుద్ధిగలవాడు.

వివస్వంతుడు. సం. వి. త. పుం. 1: చూ,
నూర్పుడు; 2: చూ, వేలుపు; అం. 8: చూ,
ఆదిత్యులు. [(1) {దేశములు}]

వివస్వతి. అం. నూర్పుని పట్టణము: చూ, సీమ.
వివహము. అం: చూ, వాయువులు.

వివాదము. సం. వి. అ. పుం. 1. (సం).-చ. తగ
వు: చూ, వ్యాజ్యము; అం. బ. 2: చూ,
వివాదములు.

వివాదములు. అం: అప్యపుచ్చేకొనుట, సామ్ము
దాచేట, ఒకరి సామ్మును తాను ఆమ్ముట,
ఉమ్ముడి తేరము, ఇచ్చినదాని మరలించుట,
జీతమియ్యుని, ఒప్పుకొని మరలఁబడుట,
కొయ వికాయములుచేసి తిరుగఁబడుట,
స్వామిభృత్యవ్యాయము, సీమా నిర్ణయము,
దండవాక్పారవ్యములు, దొంగతనము, బం
దిపోటులోనగు సాహసము, స్త్రీసంగ్రహ
ణము, భార్యాభర్తృకృమము, దానిభాగ
ము, ద్యూతము, పొజిద్యూతము. (18.)

వివాహముగు. మి. స. కి. (విర్వ. 2, అ. 85):
(తె).-పెండిలియగు-పెండియగు; పెండిలి
యాడు-పెండ్లాడు-పెండియాడు; పెండిలి
నేయు-పెండినేయు.

వివాహము. సం. వి. అ. పుం. 1: ఉత్సాదనము, ఉద్వాహనము, ఉద్వాహము, ఉపయము-ఉపయామము, కరగ్రహణము, కల్యాణము, కాతుకము, దారకగ్రమ్మ, నివేళము, పరిణయము, పాణీపీడనము, పాహ్లాకృతి, రణరణము, వాధుకృయము, శుభము, వాస్తవగ్రహణము. (తె).-కాలుదొగ్గమ్మ-కాల్దొగ్గమ్మ, కేల్పట్టు, చెట్టనట్టు, చేపట్టు, చేపట్టి, కాలుదొగ్గమ్మ, పెండిలి-పెండి-పెల్లి. తద్వి.-: మాటుమనుపు; అం. 2: చూ, కర్మములు; అం. బ. 3: చూ, వివాహములు. వివాహములు. అం: బాగ్పాము, దైవము, అర్హము, పాగ్బాపత్త్యము, ఆసురము, గాంధర్వము, రాక్షసము, వైశాచము. (8). వివాహీతుడు. సం. విణ. పెండిచేసికొనిన వాడు: ఉదూధుడు, ఉసుడు. వివిక్తము. సం. విణ. 1. ఏకాంతము: చూ, రహస్యము. 1; 2: విభిన్నము: 3. పనిత్రయము: చూ, శుద్ధము. 3; 4. వివేకముగలది. వివిధము. సం. విణ. అనేకవిధములుగలది: నానారూపము, వృద్ధగిద్దము, బహువిధము. వివిధాలపిల్లలపనము. అం: చూ, సుగుణములు. వివీతము. సం. వి. అ. పుం. చనులుమేయకంచె. కంచు-కంచె: చూ, భూమి. 1-30. వివృతము. సం. విణ. 1. తెలుపబడినది; 2. వికసించినది: చూ, హాసితము. 1; అం. 3: చూ, ముఖక్రియలు; 4: చూ, కటిక్రియలు. వివృతోక్తి. అం: చూ, ఆలంకారము. 3. ("శ్లేషతో దాచినది వివరించేట. ఉదా.-వృషభమ పరశ్చేత్రము వదిలిపొమ్ము.") వివృత్తము. అం: చూ, కరణములు. వివేకము. సం. వి. అ. పుం. 1. దేహశాస్త్రవిభేదజ్ఞానము: చూ, వృద్ధజ్ఞము. 2; 2. విభేదము; 3. విచారము: చూ, హం. 1 (యోచన.)

వివేకి. సం. వి. పి. పుం. 1. విచారణచేయువాడు; విణ. 2. వివేకము గలవాడు: (తె).-పొగడ-పొగడడు; అం. 3: చూ, కృతికర్త; 4. గణయతి: పాపశుద్ధాధిజ్ఞాని: చూ, కృతికర్త. ప్రాండు. 4, అ. 158. వివేకించు సం. స. క్రి: చూ, విమర్శించు. 1. వివేచనము. సం. వి. అ. స. వివేకించుట. వివేచనీయము. సం. విణ. వివేకించదగినది. వివేచించు. సం. అ. క్రి: చూ, వివేకించు విషయము. వై. వి. శ్రీభక్తి. చూ, గూ-వివచ్చుము. వివృచ్చుడు. వై. వి. శ్రీభక్తి. అర్హుడు: చూ, సుభిద్యోగుడు. విశంకటము. సం. వి. విశంకటలది: చూ, సు. (3) విశంకడు. మి. అ. క్రి. వీక్షించు: చూ, విశదముగు. విశంకటము. మి. స. క్రి: చూ, విదితముగు. విశదముగు. మి. అ. క్రి: విశదము. (తె).-అచ్చేపడు-ఏగుపడు-ఏగ్గుడు, తెలియు, లేటపడు, తెలికొను, పోగు, పనెగు, పీడు. విశదము. సం. విణ. 1. తెల్లనిది: చూ, వర్ణము. 3; 2. స్పష్టమయినది: చూ, స్పష్టము. 3. విశదీకరించు. సం. స. క్రి. స్పష్టముచేయు. విశయము. సం. వి. అ. పుం. 1. వాస్తవము: చూ, పీడుపట్టు. 3; 2: చూ, సాక్షయము. విశరహితము. సం. వి. అ. పుం. వేంపుట: చూ, హింస. 1. విశరము. సం. వి. అ. స. —పై— విశల్ప. సం. వి. అ. (స్త్రీ). 1. తటిగొడ్డు: చూ, హలిని; 2. తిప్పతీగ: చూ, సోమపల్లి; 3. తెల్లతెగడ: చూ, సర్వానుభూతి; 4: అతవతిక, ఉనుంబరపర్తి, కుంభము, చిత్ర, చిత్రకవతిక, గుంబనతి, గుంబవి, దంతి, నికుంభము, పుత్యత్రిణి, మహాలకము-మహాలయ-ముఖాలకము, రేచని, వృక్క, పృక్కము, క్షిప్రి. (తె).—

దంతి-దంతె, వెన్న వెనురు; 5: వటపతిక. (తె).—కుక్కపాల*; 6: తేలుమణి*: చూ, వృశ్చికము. 2; 7: నీరుపిప్పలి*: చూ, శకు లాదని. 2; (చూ, కౌండి, పిప్పలి. 1-3.) 8: గోతుంచి (బ) (తె) పాపర. చిన్న పాపర, పిన్న పాపర*. (చూ, సుపూరము); విణ 9: శల్యములేనిది.

విశల్యకరణి. సం: వి. ఈ. శ్రీ. ఒకానొక ఓషధి*: చూ, వృక్షము. (చినితో చేరినవి - సంధానకరణి, సాంధ్యకరణి, సంఘికరణి)

విశసనము. సం: వి. ఆ. న. చేంపుట: చూ, హింస. 1; పుం. 2: కత్తి: చూ, రిప్టి. 2; అం. 3: చూ, నరకములు.

విశసింఘే. సం: స. కిరీ చేంపు: చూ, సంహరింఘే.

విశాఖ. సం: వి. ఆ. శ్రీ. 1. కాకర: చూ, సువవి. 1; అం. 2: రూ-రికీఖ విశాఖా నక్షత్రము: చూ, రిక్క.

విశాఖము. సం: వి. ఆ. న. 1. విలుకాడురెండు కాళ్లెడును జేనెకెడెడును గలుగనిలుచేట.

చూ, సమవదము; పుం. 2: (నూలువడికెడు) కదురు: చూ, తర్కువు; విణ. 3: శాఖలులేనిది.

విశాఖుడు. సం: వి. ఆ. పుం. 1. మణ్ణుఖుడు: చూ, న్కందుడు; 2. బిచ్చేగాడు: చూ, వేడువాడు. 1 (యాచకుడు.)

విశాయము. సం: వి. ఆ. పుం. 1. కావలివారు పర్యాయకృమమున పగుండుట: ఉపశాయ ను; 2. పర్యాయము: చూ, విధిము. 1.

విశారదుడు. సం: విణ. 1. విద్వాంసుడు: చూ, సుధి; 2. సేర్పరి: చూ, సమర్థుడు; 3. చదు వుకొన్న శిష్యుడు: చూ, వ్యక్తుడు. 1.

విశాల. సం: వి. ఆ. శ్రీ. 1. పెద్దపాపర*: చూ, సుపూరము; 2. ఉజ్జయిని: చూ, దేశ ములు; 3. విరివియైనది: చూ, సురి (3); అం. 4: చూ, గాంధారగామిగుగత మూర్ఖ వలు.

విశాలత్వము. సం: వి. చ. పుం. ఏడాదుల నడికి*: చూ, సువర్ణకదిలి. (రంభ. 2-౮.) విశాలము. సం: వి. ఆ. న. 1. అటకమామిడి*: చూ, మామిడి; విణ. 2: చూ, విశాల. 3; అం, 3: చూ, ఎండవ్యాహములు.

విశాలముఖసాయకము. సం: వి. ఆ. పుం: చూ, పాటమ్మ.

విశాలాక్షి. సం: వి. ఈ. శ్రీ. 1: చూ, హైమ వతి (పాగ్వతి); 2. విశాలములైన కన్నులు గల ఆడుది: చూ, శ్రీ.

విశిఖ. సం: వి. ఆ. శ్రీ. 1. రాజమార్గము: చూ, మార్గము. 1, 2. పాట: చూ, మద్ద రము; అం. 3: చూ, రూ-విశాఖ. 2.

విశిఖము. సం: వి. ఆ. పుం. 1: చూ, బాణము. 1;

2. చిల్లకోల: చూ, నర్వల; విణ. 3. శిఖలేనిది.

విశిష్టము. సం: విణ. 1. కూడుకొన్నది: చూ, సహితము; 2. మిక్కిలిశిష్టమైనది; 3: చూ, విశిష్టము. 2.

విశిష్టాద్వైతిము. అం: చూ, మతములు.

విశిర్ణము. సం: విణ. 1. పదలిసది. (తె).— వలవలన; 2. క్షుంించినది, కాతము, శిశుము: చూ, వానము. 6.

విశుడు. సం: వి. శ. పుం. 1. కోరుటి: చూ, వైశ్యుడు; 2: చూ, మనుష్యుడు.

విశృంఖలము. సం: విణ. అడ్డులేనిది: అనర్థ శము, అనివారణము, అనిరుద్ధము, అబాం ధము, అబాధకము, అబాధము, అయంతి తము, ఉద్దామము, నిగంతుకము, నిర్దర్శము, నిర్విఘ్నము (తె).—అజిముటి, నిరుకళము.

విశుద్ధము. అం. 1: చూ, వట్టకములు; 2: చూ, చక్కములు.

విశుద్ధాంగుడు. సం: విణ: చూ, ఔ. 3.

విశేషకము. సం: వి. ఆ. పుం, న. 1: సోపటిబా ట్టు. (సం): లలామము, లోచనము, విశేషము.

తద్వి. — ౧. గుఱ్ఱము నొసటి బొట్టువన. —
లలానుము; ౨. నీటిబొట్టువన. — ౩. శరము
వసరము, స్తోకము (“చూ, బొట్టు.”); వి. ౧.
2. విశేషింపఁజేయునది; అం. ౩: చూ.
అలంకారము. ౩. (కారణముచే విశేషభావ
మల రిందుట. “ఉదా. — నెలవొడను జల
జంబులు నెమ్మొంగంబులు దెలియంబడి
యెను.”)

విశేషణము. అం. 1. గుణవాచకశబ్దము, ఉపాధి.
(తద్వి. — సహజ, తత్సమ, దేశ్య, సంబంధ
విశేషణములును, మతీయు సర్వనామవిశే
షణములు నిర్దిష్టము, అనిర్దిష్టము, సంఖ్యా
ర్థకము, సంఖ్యేయార్థకము, పురణార్థకము
అని యైదువిధములు ఇత్యాది.); అ. స.
2: ఉపసర్జనము, అంగభూతము.

విశేషప్రాసలు. అం. (చూ, ప్రాస) (“ర-ఋ;
ల-శ-డ; డ-ధ; న-ణ. ఇవిసరియై పర్యాయ
గములంజూపట్టుటంబట్టి విశేషప్రాసలయ్యె”)
విశేషము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఆతిథియము:

చూ, హెచ్చు. 2; 2: చూ, భేదము;
3: అంగము, అపఖునము, అవయవము, గాత్ర
ము, పృథికము. తద్వి. — ౧: (త). దొమ్మి.
౨. (శర చరణాదులన్నియు దీనియందు
వర్తింపను. పర్యధానభాగములు. — తల,
మొండెము, కాళ్లు చేతులు); 4. వింతరూ
పము: (తె). — మేలు; 5. నొసటిబొట్టు:
చూ, విశేషకము. 1; అం. ౩: చూ, అలం
కారము. 3(విశేషోక్తి. — కారణముండియుం
గార్యముకలంగకుండుట. “ఉదా. — ౧ మద
నదీపము వెలుంగుచున్నను మదిని నేనెహక్ష
యంబు కాకున్నది; ౨ రాజా! నీబాణధర్మ
మెల్లడలఁ గురిసియు శత్రుభార్యల యానం
దనన్యములు వృద్ధిపొందుటలేదు.”)

విశేషించే. సం. అ. కి. ఆతిథియించే: చూ,
సందడించే. 2.

విశేషోక్తి. అం: చూ, విశేషము. ౬.

విశేష్యములు. అం. వస్తువాచక శబ్దముల
(తద్వి. — ౧ కేవల నామము, ౨ జాతివి
ష్యము, ౩ పంజ్జావిశేష్యము, ౪ గుణవి
ష్యము, ౫ తద్ధితములు, ౬ క్రియావిశేష్యములు
2 భావాధ్యకము, ౧ కృదంతములు, ౩ మః
త్తు. మహతి. అనునాస్త్యుం విధిత్తులు ఇత్యాది.
విశ్రియము. సం. వి. అ. పుం. రూ-విశ్రియము
1. పద్యవిరామము: చూ, యతి; 2. ఊహి
చూ, విశ్రింతి. [స్మృత్యు. (‘
విశ్రిమించే. సం. అ. కి. ‘శబ్దాద్విలు: చూ
విశ్రింతము. సం. వి. ఊహిద్విలనది.
విశ్రింతి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. కితానోకగుఱ్ఱము
చూ, హయము; 2: చూ, విరామము. 1
అం 3: చూ, యతి. [స్మృత్యు. 3
విశ్రిణనము. సం. వి. అ. న. ఈవి: చూ
విశ్రిమము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-విశ్రమము
విశ్రివము. సం. వి. అ. పుం. విక్రిలిపిసన్నిధి
చూ, సంభావన. 3.

విశ్రుతము. సం. వి. 1. మిక్కిలిపరిసిద్ధికెక్కి
నది: చూ, సంభావన. 3; 2. పరివహించినది
విశ్రుతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. పరిసిద్ధి: చూ
సంభావన. 3; 2. పరివాహము: చూ, వెల్లువ
విశ్రుతిండు. సం. వి. 1. భ్రాగ్గుండు, పరి
తుండు, పరిగ్గుండు, విభ్రాతుండు, విత్తుండు
(అన్య): వై. (తె). — దొర, పేరివికాండు
పెరైనవాడు, మంతుకెక్కినవాడు, వా
కెక్కినవాడు, వాసైనవాడు; 2. తెలియ
బడినవాడు.

విశ్లేషము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఎడఁబాటు
చూ, హృల్లేఖనము. 1; 2. సడఁగూడమి
విశ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: చూ, భూమి. 1
2. ఆతివసన: చూ, విష.
విశ్వంభర. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, విశ్య. 1

విశ్వంభర. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, విశ్య. 1

విశ్వంధరుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, విష్ణు
పు. 1; 2. ఇంద్రుడు: చూ, సహస్రాక్షుడు.
విశ్వకర్మపు. సం. వి. ఉ. పుం. 1 వేట
కుక్క: చూ, శునకము; 2: చూ, సింగి. 2;
3 ధ్వని: చూ, స్వరము. 2; విణ. 4. దుర్జ
నుడు: చూ, వ్యాధుడు. 2.
విశ్వకర్మ. సం. వి. న్. పుం. 1. రూ-విశ్వ
కర్ముడు. దేవశిల్పి: చూ, స్వర్ణకారుడు;
2: చూ, సూర్యుడు; 3 ఒకముని: చూ, సన్యాసి.
విశ్వకర్ముడు. సం. వి. న్. పుం: చూ, విశ్వ
కర్మ 1. హరి. ఉ. 4, ఆ. 45
విశ్వకేతువు. సం. వి. ఉ. పుం. (రూ-విశ్వకే
తుడు, ఋశ్యకేతుడు- ఋశ్యకేతువు.)
1. మన్మథునికొడుకు: అనిరుద్ధుడు, ఉమా
నతి, కామసుతుడు, కేదంతి. (తె).—
అంచేయేనులగు మావంతుబిడ్డ; 2: చూ,
మన్మథుడు.
విశ్వగుణాదర్శము. అం. (దీనిని వేంకటాద్వరి
వారిను): చూ, కావ్యనాటకములు.
విశ్వజనీయము. సం. విణ. సర్వజనులకుహితమైనది.
విశ్వజిత్తు. అం: చూ, తానములు (రిహీనతాన
ములు.)
విశ్వతోముఖము సం. వి. అ. న. 1. బ్రహ్మ
ము: చూ, హంసుడు. 2; విణ. 2 అంతట
వ్యాపించినది: చూ, వ్యాప్తము. 1.
విశ్వదేవి. అం: చూ, పృథ్వీ. 1. ("మ, మ,
య, య. 8 యతి. 12 ఛందిస్సు")
విశ్వధారిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, హరి
ప్రీయ. 2 (భూమి. 1.)
విశ్వనాథుడు. సం. వి. అ. పుం. కాశీక్షేత్ర
మునందు నివసించియుండు శివుడు: చూ,
శివుడు. (అష్టపూర్ణాదేవిభర్త.)
విశ్వత్సవు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, వహ్ని. 1.
విశ్వబలి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-విశ్వల. జని
లిక*: చూ, హాస్యగవేధక.

విశ్వబోధుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుడు-
విశ్వభేషజము. సం. వి. అ. న: చూ, శుంకి.
విశ్వము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, శుంకి;
2: చూ, లోకము. 1; విణ. 3. సమస్తము:
చూ, సర్వము.
విశ్వరూపుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష్ణువు. 1-
విశ్వరేతనుడు. సం. వి. న్. పుం: చూ, బ్రహ్మ. 1.
విశ్వల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూ-విశ్వబల*.
విశ్వసనీయము. సం. విణ. విశ్వసింపదగినది.
విశ్వసింఛే. స. స. కి: (తె).—అనుకొను,
నమ్మే, నమ్ము. [విష్ణువు. 1.
విశ్వసుందరుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ,
విశ్వసృజుడు. సం. వి. న్. పుం. (రూ-విశ్వ
సృక్కు:) చూ, బ్రహ్మ. 1. హ. 4, ఆ. 87.
విశ్వస్త. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, విధి; 2.
విశ్వసింపదగినది: విసృజ్జము.
విశ్వాత్మ. సం. వి. న్. పుం: చూ, బ్రహ్మ. 1.
విశ్వామిత్రము. అం 1: చూ, దర్భలు; 2. మోసము
విశ్వామిత్రుడు. అం. 1: చూ, సన్యాసి;
2: చూ, సత్తయులు; 3: చూ, మహర్షులు.
విశ్వాసతంత్రము. అం: చూ, పంచతంత్రములు.
విశ్వాసము. సం. వి. అ. పుం: వినువాసము:
అవవాదము-అనివాదము, ఉదాసము, నిష్పా
నము, ప్రణయము, ప్రేమయము, విస్మయ
భము. (అవ్య).—ఆత్. (తె).—నచ్చిక-
నచ్చిక, నమ్మకము-నమ్మిక-నమ్మిక, విను
వాసము.
విశ్వాసి. సం. విణ. (న్. ఈ. న్)=వినువాసి.
విశ్వాసముగలవాడు: (తె).—వినువాసి.
విశ్వండు. సం. వి. అ. పుం. గణదేవతా విశేష
ము (వీరు పదుగురు: చూ, విశ్వేదేవులు).
విశ్వేదేవులు. అం. పనుబంధులు, కర్తుడుక్షులు,
కాలకాములు, భరినిలోచనులు, పురూరవా
ద్రువులు (10) (చూ, కార్తికీ.) తద్వి. —
(చూ, పనువు. 12; వేదపు.)

విష. సం. వి. అ. శ్రీ: అతివిష. అపవిష, అరుణ, ఉప
విష, కాశ్మీరజ, గరము, గుణాపియ, ఘృణాసి
య, ఘృణావల్లభ, నిర్విష, పృతివిష, పృవిష,
భంగుర, భృంగి, భృంగుర, మహావిషము,
మాద్రీ, లఘువల్లభ, విరూప, విశ్వ, శృంగి-
శృంగిక, శ్వేతవచ. (తె).—అతివస*.
తద్వి. — ౧. ఒకరికము అతివసను. — కనీ
కారి, గర్భనుత్తు; ౨: ఇంద్రాణి, రక్తవచ.
(తె).—ఎత్తివస; ౩: మంగళ్య, శ్వేతవచ,
హైమవతి. (తె).—తెల్లవస; ౪: కచ్ఛో
రము, కర్పూరము, గంధ, గంధపత్రి, గంధ
పలాశి, గంధమూల, గంధమూలకము, గంధ
మూఁ, గంధమూలిక, గంధపథువు, గంధ
శటి, గంధోలి, గోలోమి, శటి. (తె).—
నల్లయతివస; ౫: గృంథిక. (తె).—పచ్చే
వస, ౬: గరిము, గరిశము, పత్తనాధిము,
విషము, విషసంజ్ఞికము, శృంగి, హాళాలము;
౭: ఉగ్ర, ఉగ్రగంధ, కాంగ, కుక్కుట
మస్తకము, తుద్రీపత్రి, గానిని, జీవ, లో
మళ, పచ, శతపర్విక. (తె).—వజ్ర-వస,
నల్లవస.* (“చూ, హైమవతి.”) [నిక. 1
విషశ్చి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. పిన్ననీలి*: చూ, విషా
విషణి. సం. వి. ఇ. పుం. ఒకపాము: చూ, సర్పము.
విషణ్ణము. అం. (స్తంభమువలెగడలనుండుట):
పంచారీభావనువలుట్టినదృష్టులు.
విషణ్ణుడు. సం. వి. ౧. విషాదమునొందినవాడు.
విషదివ్యము. సం. వి. అ. న: చూ, దివ్యములు.
విషదుడు. అం: చూ, ఆలతాయి. 2.
విషధరము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సర్పము;
2. మిబ్బు: చూ, స్తనయిత్తువు (శేభుము. 1.)
విషధరుడు సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, శివుఁ
డు; ౨: విషనుధరించినవాడు.
విషధారి. సం. వి. ఇ. పుం. = విసదారి: చూ, సర్పము.
విషధి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, సముద్రము.

విషనాశిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ: అంజలిక, అఖ
విషఘ్న, కర్కాట, ఖర-ఖరము, ఖరాగరి,
ఖుగ్గాకము, గరాగరి, గరి, గర్భము, జీహ
తము, దేవతాడి, దేవతాళము, వేణి. (తె).—
ఎత్తివగడ, వీగవకడ, డంగి, డావర, డావ
రడంగి-డావరడంగి, దేవతాడి*. [ము. 1.
విషచ్చము. సం. వి. అ. పుం. తేలు: చూ, వృత్తిక
విషపృష్ఠాంశము. అం: చూ, పిష్టింశములు.
విషమగీర్వాంసు: సర్పగీర్వా. అం: చూ, వృత్తము. 1.
 (“ఇంద్రగ్రాము, రండుసూర్యగణములు,
తిరిగి ఇంద్రగ్రాము, రండుసూర్యగణములు.
మాడవగ జూడ్యగీర్వాము యతి.”)
విషమచతుర్భుజము. అం: చూ, అరుల్యలంబము.
విషమచ్చదము. సం. వి. అ. పుం. ఏడాదులనఁ
టి: చూ, ఒకాలశ్చిత్తు.
విషమము. సం. వి. ౧. సమముకానిది: ఓజ
ము, ఝంప, విరూపము. (తె).—ఎగుడు
దిగుడు, ఎచ్చెశ్చెచ్చె-హెచ్చెశ్చెచ్చె, ఒడుదొడు
కు, ఒజకటము-ఒజకాటము, ఒజగడము-
ఒజగడ్డము, ఒగసాగము, దూగుడు, నెరడు,
తేసి; వి. ఇ. పుం. 2. బాణమునకు చిక్కని
మృగము: అజావయుక్కు; అం. ౩. తాళ
పాణిని కళాభేదము: చూ, స్వరము. ౩;
4: చూ, తాళగ్రాములు; 5. (విషమాలం
కారము): చూ, అలంకారము. ౩. (కార్య
పరుద్దముగు కార్యముగల్గినను ననర్థము గలిగి
నను విరూపములగువానికి సంఘటన గలిగి
నను విషమాలంకారము. ఇది ముత్తైజగులు
గలది. “ఉదా. — విషధారవలె నల్లనుగు నీ
కత్తివలన గంగావ్రవాహమువలె జల్లనగు
కీర్తిగలిగె. ఇదివిరుద్ధకార్య విషమాలంకార
ము; ఉదా. — ఎలుక యొకవెదురుపేళ్ల
పాముపైపైలో దాసుదినుటకుఁ దగినభక్త్య
మున్నదని యది కొఱకఁగా భక్త్యము లేక

హోపుటయేగాక దానిలోగల పామెలుకను
చెనెను. ఇది యన్యర్థ విషమాలంకారము;
ఉదా.— అకటకటా! రత్నముయరాజ
పీఠాధిపతిలగు నీ కత్తిరాజు లెక్కడ?
కంటకపాషాణ సంకలితంబులగు పర్వతనివా
నము లెక్కడ? ఇది విరూపకుటన విషమా
లంకారము.”)

విషమములు అం: చూ, అమృతవిషమాక్షరములు,
విషమశరఁడు సం. వి. అ. పుం. బేసికయిమన
జోదు: చూ, మన్మథుఁడు.

విషమనీసము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (ఇది
నీసపద్య భేదము.)

విషమనూచికము. అం: చూ, ఏకవింశతిస్థాన
కములు. [ములు.

విషమాంబుజీగ్ధ. అం: చూ, ఆశ్వసంచామార్ది
విషమాక్షుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శివుఁడు.

విషమాయుధుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష
మశరఁడు.

విషమింఁచే. సం. అ. క్రి. 1: చూ, విరోధింఁచే;
వా. 2. వ్యతిరేకింఁచే; 3. బాధింఁచే: చూ,
హింసింఁచే. 2

విషమ. సం. వి. అ. పుం, న. విసము. 1. గర
ళము: చూ, సంగరము. 6; న. 2: చూ, సలి
లము; అం. 3: చూ, విషమము. 5.

విషముష్టి. సం. వి. ఇ. పుం, స్త్రీ. 1: ఉరుకా
లిక, కాకమగ్ధకము—కాకమగ్ధము, కాకస్క
రము, కోకస్కరము, ముకోకాల, ముష్టి.
(తె).—ముసిడి—ముసిడి. తద్వి. — అను
ముష్టికము, కాంజీరము, కాకోదరము, కిం
పాకము, కేశముష్టి—కేశముష్టిక, తుపముష్టి,
విషవృక్షము; అం. 2: చూ, తైలములు.

విషయపీడ. అం: చూ, వింశతి విగ్రహములు.

విషయపీఠి. అం: చూ, చతుర్విధ పీఠములు.

విషయము. సం. వి. అ. పుం. 1. గ్రంథాదుల
యొక్క తెలియఁబడిన యంశము: ప్రస్తవ

ము; 2. లోకకార్థము; బ. 3. ఇందియార్థ
ము: చూ, హృషీకము; (హృషీకము, విని
యి, ఇందియము అనునవి ఇందియము;
పేర్లు) (“గోచరా ఇందియార్థాశ్చ” వి
యములపేర్లు); 4. గోచరము: చూ,
స్మృతి. 1; 5: చూ, కేకములు; 6: చూ,
పాయకట్టు; అం. 7: చూ, అనుబంధములు.

విషయములు. అం: చూ, విషయము. 3.

విషయనూచిక. సం. వి. అ. న: అనకృతుణిక.

తద్వి. — గ. అపతారిక (గ్రంథముఖము
వాయిదబడు తమత్పత్తి కృమము.); 2. అ
పోద్భూతము (ఉదాహరణము); 3. పీఠిక
(గ్రంథము మొదటి వా)సెను దానిపుట్టు
ప్రాశ్నోత్తరము); 4. భూమిక (రచనము)
మదియు తెలుసున తెలుసు అనిచూ
కొందలు వాడుచున్నాడు.)

విషయి. సం. వి. న. 1 ఇందియము: చూ,
విషయము. 3; పుం. 2. రాజు: చూ, హం
సుఁడు. 5 (రాజు. 1.); 3 మరుఁడు: చూ,
స్వాదుధన్యుఁడు (మన్మథుఁడు); 4. విష
యాసప్తఁడు; 5. ఆరోపంపఁబడినది.

విషయింఁచే. సం. న. క్రి. రమింఁచే: చూ, సంభోగింఁచే.
విషయాకిరింఁచే. సం. న. క్రి: అభిసరింఁచే, ఉద్దే
శింఁచే. (తె).—కడఁచు, గుఱింఁచే.

విషయేచ్ఛవంతుఁడు. సం. వి. చూ, విలపించు.
విషవాదము. అం: చూ, కళలు.

విషవృక్షన్యాయము. అం. విషవృక్షమునై ననుజేరి
చింతాను జేంపఁగూడదను రీతి. [ముష్టి.

విషవృక్షము. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష

విషవైద్యుఁడు. సం. వి. అ. పుం. పాములవా
డు: చూ, వ్యాధిగాగ్రహి.

విషసంజ్ఞకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష.

విషస్పృశ. సం. వి. అ. స్త్రీ. (విషస్పృశు—
అని కొందలు) కందురీగ: చూ, మక్షిక.

విషాణము. సం. వి. ఆ. పుం. న. 1. కొమ్ము: చూ, శృంగము. 1; 2. వీనుఁగు కొమ్ము: చూ, శృంగము. 1; 3. పండికోట: చూ, శృంగము. 1 (చూ, పల్ల. 1.)

విషాణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: అజశృంగి, ఇందీ దీవరము, ఉత్తమకన్య, ఉత్తరవారుణి, కరంభ, యుగ్మఫలి. (తె) — ఇట్టుపు-జేట్టుపు-దుట్టుపు.దుట్టుపు. *. (మేకకొమ్ముల పంటి ఫలములుగలది.); 2. మేకకొమ్ము: చూ, శృంగము. 1; 3. పిన్నపాల*: చూ, నుమంగళ; క్. పుం. 4. ఎద్దు: చూ, వృషభము. 1; 5. వీనుఁగు: చూ, వాస్తి.

విషాణిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. పిన్న నీలి*: చూ, శ్రీఫలి. 2; 2. నులితడ*: చూ, మహాబల.

విషాదము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. భేదము: చూ, శోకము; అం. 2. (విషాదము): చూ, అలంకారము. 3 (అభిలాషమునకు వైరుధ్యము గల్గుట. “ఉదా.—దీప మెగనన ద్రోయఁ బోవనంతలో నారిపోయె.”; 3: చూ, సంచారీభావములు. (“అప్పుఁబోడికి పువ్వులు మరుకరంబులు, చంద్రకిరణములు బాఁకులు నై యుండె నిఁక నేమి చేయవచ్చును. భూవరునకు దయ యుదయింపేదాయెఁగదా.”); పుం. 4. అపరాధ ధనహాన్యాదులచే ఉపాయముతోఁజేక మనసునఁ గలిగెడు భేదము: (చూ, విషాదము. 1.)

విషాదించు. సం. ఆ. కి. 1. భేదపడు (అపరాధ ధనహాన్యాదులచే ఉపాయముతోఁజేక మనసునభేదపడు.); చూ, శోకించు.

విషామృతము. సం. వి. ఆ. న: ఆసురము.

విష. అం. (వృష): చూ, సంవత్సరములు.

విషవక్త. సం. వి. త్. న. (రూ-విషవము;

రేయిచగల సమమైనకాలము: చూ, పర్యము.

విషవము. సం. వి. ఆ. న. — వై. —

విషూచి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-విషూచి: విషూచిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. వసువనిరేచనవా (తె) కలరా, (మి). మరిడివ్యాధి: (“సోఫోటకము.)

విష్కంభము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అడ్డ చూ, సంగోధము; 2: అగరవిష్కంభి, శము, ఘటిక, పరిఘము, వరుటము. (తె అడ్డుగట్టు- అడ్డుగుట్టు, గడియ-గడె-గడి మార్గము- గడెచూను, మొకగము-మొరము. తద్వి.- (తె).- కొండ్రి, గొండ్రిన గొండ్లము- గొట్టెము-గొట్టెము, చిలు 3. నాటకాంగభేదము: చూ, వ్యంజకము. (నాటకము. 1-౧); 4. యోగులబంధము; 5. విరివి: చూ, సేరాభము; అం. చూ, యోగములు; 7: చూ, కరణము 8: చూ, సూర్యము. (“జేరిగిం జేరుగుచే మధ్యమపాత్రలచే జెప్పఁబడునది. ఉత్తపాత్రలు రాజాదుత్సవులు. మధ్యమపాత్ర పురోహిత బ్రాహ్మణాదులు. విటవచనభృతులు సేవపాత్రులు. విష్కంభ శుద్ధము సంకీర్ణము నని ద్వివిధము. కే సంస్కృతపాఠ్యము శుద్ధము. సంస్కృత పాఠ్యమిక్కము సంకీర్ణము.”)

విష్కిరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పులు: చూ, పక్షి; 2: చూ, శకుంతి. (కాఁజో 3. కోడి: చూ, నెలుకాలుది (పుంజో 4. నెమలి: చూ, కిభి. 2.

విష్టవము. సం. వి. ఆ. న: చూ, లోకము.

విష్టరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఆపనము: చూ, సింహాసనము; 2. దర్శపిడికిలి: చూ, హము (పిడి. 1.); 3. మార్గము: చూ, వృక్షవ

విష్టరళివుఁడు. సం. వి. న. పుం: చూ, విష్టపు.

విష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. హాలి: చూ, సలలిక. 2; 2. నెట్టి. హాలిలేనిది: చూ, పి

8. పని: చూ, వ్యాపారము. 1; 4: చూ, వ్యాపారి. 2; 5: చూ, బట్టివాడు.
 విష్ణు. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, రూ-విష్ణి.
 విష్ణి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ మలము: చూ, శమలము. 1.
 విష్ణింఁచే. సం. అ. కి: కర్ణింఁచే. (తె).—వరుగు.
 బయలు వెడలు. తద్వి. —త. (తె).—కాటి
 యుపడు, తినుకు; 2. పారు-పాటు;
 విష్ణవేనము. అం: చూ, ఓమ్. (వేష్టి=వ్యాప్తి
 తి విశ్వం; వేపతి=సిద్ధితి, ఆప్యాయతే
 విశ్వమితి; విశతిసర్వభూతాని అతేరితి;
 విశధాతో పరివేశనాత్.) [స్వరము. 2
 విష్ణుకీర్తనము. సం. వి. అ. న. కకీర్తనము: చూ,
 విష్ణుకృతుము. అం: చూ, తానములు (రి-ధ-
 హీనతానములు.)
 విష్ణుకాంత. సం. వి. అ. స్త్రీ. రూ-విష్ణు
 కాంతము*. తద్వి. -ం. దింఁటెనకు. —అశ్వ
 ఖరము, ఆస్థోట-ఆస్థోతము, కాలింది-
 కాలింది, గవాక్షి, గవాదవి, గిరికర్ణి-గిరికర్ణిక.
 చాఁజి, రాధ, విష్ణుకాంత-విష్ణుకాంతము,
 శ్వేతచందన, నూర్విక, స్థాణుకర్ణిక. (తె).—
 గింఁటెన-దింఁటెన, తెల్లగింఁటెన; 2. ఎఱ్ఱ
 విష్ణుకాంతకు. —అతిమేచక, అపరాజిత,
 విష్ణుకాంత-విష్ణుకాంతము; 3. నల్లవిష్ణు
 కాంతకు. —అతిమేచక, అపరాజిత, కాం
 భోజక, గిరికర్ణి-గిరికర్ణిక, గిరికాలిని, వగ్న
 చ్చద (నర్మచ్ఛద), నీలపుష్పము, నీలపుష్పి,
 వనిత, విష్ణుకాంత-విష్ణుకాంతము, స్థూల
 పుష్పి. (తె). నల్లగింఁటెన-నల్లదింఁటెన.
 (వి). నల్ల విష్ణుకాంత.*
 విష్ణుకాంతము. సం. వి. అ. పుం. 1. —పై.—;
 అం. 2: చూ, కరణములు; 3: చూ, తాన
 ములు (నిహీనతానములు.)
 విష్ణుక్షేత్రము. అం: చూ, ఋషభము. 3.
 విష్ణునక్రము. అం. 1: చూ, కాయనూనములు;

2: చూ, అస్త్రములు (బాణము. 1-30)
 విష్ణుపంచాయుధములు. అం: శంఖము, చక్రము,
 గద, ఖడ్గము, కార్ణము (5) (చూ, బాణము.
 1-20.)
 విష్ణుపదము. సం. వి. అ. న. 1. ఆకాసము: చూ
 సుగవర్తము; 2. పాలకడలి: చూ, సము
 ద్రము; 3. ఆవులమంః: చూ, సారభేయ
 (భేనువు 34.)
 విష్ణుపది. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. గంగ: చూ,
 నది; 2: చూ, ద్వారక; 3. రవిసంక్రమణ
 విశేషము. [చూ, గృహసమయములు.
 విష్ణుపూజాసమయము. అం. (జయముగలుగునం):
 విష్ణురథము. సం. వి. అ. పుం: చూ, హరివాహనుడు.
 విష్ణుపు. సం. వి. ఊ. పుం. (విశ్వమును వ్యాపిం
 చియుండువాడు) = వెన్నుడు. (ఇతని సార
 ధిదారకుడు, తేరుకతానందము, గుఱ్ఱముల
 నైశ్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకములు).
 1: అ, అంకుమంతుడు, అక్షరుడు, అచ్యు
 తుడు, అజితుడు, అజుడు, అధోక్షజుడు,
 అనంతశయనుడు, అనంతుడు, అపరా
 జితుడు, అరరుడు, అరిష్టనేమి, అరిష్ట
 నూదనుడు, అశ్వత్తుడు, అవ్యయుడు,
 అశ్వత్థుడు, ఆ, ఆత్మభువు, ఆదిదేవుడు,
 ఆదిపరాహుడు, ఆనిర్వతుడు, ఇందీవరు
 డు, ఇంద్రావరజుడు, ఇంద్రావరుడు,
 ఈరుడు, ఊ, ఉచ్చదేవుడు, ఉపేందు
 డు, ఉర్ధ్వదేవుడు, ఋతధాముడు, ఏ,
 ఏకశృంగుడు, క, కంసజిత్తు, కంసారాతి,
 కంసచా, కపి, కపిలుడు, కమలాపుడు,
 కామతాత, కాలినేమియవవారి, కాలినేమి
 రిపువు, కాలింగుడు, కుంధుడు, కుమోద
 కుడు, కున్దుభుడు, కూర్మరాట్టు (అదకూర్మ
 మగువిష్ణువు), కృష్ణుడు, కేశకుడు, కేశవు
 డు, కేశి, కేశిసూదనుడు, కేశిహానుడు, కైట

భజత్తు, కైటభహీనుడు, కైటభారి, కోమ-
 డు, కోలకంఠుడు, కొంఠాసక్తుడు, కృమి-
 పురుషుడు, కుగావనుడు, కుగేంద్రధ్వజు-
 డు, గదాగ్రజుడు, గదాధరుడు, గదా-
 భృత్తు గది, గరుడధ్వజుడు, గిరిధరుడు,
 గోచరి, గోపాలకుడు, గోపాలుడు, గోపేం-
 ద్రుడు, గోపర్థవధరుడు, గోవిందుడు,
 చక్రధరుడు, చక్రపాణి, చక్రభృత్తు,
 చక్రి, చతుర్భుజుడు, చతుష్పాణి, చా-
 రనూదనుడు, చిరజీవి, జ, జగన్నాథుడు,
 జనార్దనుడు, జన్మకీలుడు, జలకాయ,
 జహ్నువు, జినుడు, జిష్ణువు, తమోము-
 డు, తిరికకుత్తు, తిరిధాముడు, తిరిపాస్తు,
 తిరివిక్రముడు, దశరూపభృత్తు, దశా-
 తారుడు, దావాదరుడు, దాశార్థుడు,
 దేవకీనందనుడు, దైత్యాధి, ధంజీధరుడు,
 ధేనుకనూదనుడు, ధుర్జివుడు, నిగధరుడు,
 నరకజిత్తు, నరకాంతకుడు, నరాయణుడు-
 నారాయణుడు, నరీనేతయనుడు, నిరా-
 కారుడు, నృసింహుడు, నృహరి, నచ్చిగర్భి,
 చంద్రనాభుడు, చక్రపురుషుడు, చరమే-
 శ్వరుడు, పాండవాభీలుడు, పీతాంబరు-
 డు, ప్రండవీకాక్షుడు, పునర్జయపు, పురా-
 ణపురుషుడు, పురుషోత్తముడు, పూతనా-
 నూదనుడు, పృథువు, బకవైరి (శ్రీకృ-
 ష్ణుడు), బభ్రువు, బలేశ్వరి, బహురూ-
 పుడు, బగిన్నా, భగవానుడు, భూబాని,
 భూషణుడు, మ, మధురి పువు,
 మధునూదనుడు, మనువు, మాధవుడు,
 మాయ, మారదుడు, మంజుశేకుడు, ముకుం-
 డుడు, ముగిమర్దనుడు, మూరారి, మూర్తి,
 యజ్ఞపురుషుడు, యాకోధేయుడు (శ్రీకృ-
 ష్ణుడు), రంతిచేవుడు, కామామూర్ధభిరు-
 డు, లక్ష్మీనారాయణ-లక్ష్మీనారాయణు-
 డు, లక్ష్మీవతి, కలుపు, వనమాలి, దరామా-

డు, సర్వమానుడు, వాసుకుడు, వారికుడు,
 వాసుడు, వాసుదేవుడు, వాసుపు, విక్రము-
 డు, విభువు, విరించి, విరించుడు, విశ్వంధరు-
 డు, విశ్వరూపుడు, విశ్వసుంబరుడు, విష్ణు-
 శ్రీపుడు, విష్ణుశేషుడు, వృశాక్షువు, వృ-
 మకపి, వృష్టి, వేద, వైకుంఠుడు, వ్యవసా-
 నుడు, కంభధారి, కంభపాణి, కంభపు,
 శతగామి, శతబంధువు, శతా-
 నందుడు, శతాపరి, శార్ఙ్గ, శివవిష్ణుడు,
 శివకీర్తనుడు, శేషాక్షుడు, శేష-
 యనుడు, శేషి, శోరి, శ్రీగుడు-శ్రీగ-
 ర్భుడు, శ్రీధరుడు, శ్రీనివాసుడు, శ్రీ-
 పతి, శ్రీమంతుడు, శ్రీవత్సలాంధనుడు,
 శ్రీవగామాడు, శ్రీవహు, శ్రీహరి,
 ఎడ్పిందువు, సదాశివుడు, సదాచార్యుడు,
 సనాతనుడు, సానినాథుడు, సహస్ర-
 పాదుడు, సాత్త్వకుడు, సింహుడు,
 సింధువృషుడు, సీతావతి (శ్రీ గాముడు),
 సుయాముడు, సోమగర్భుడు, సోమసిం-
 ధువు, స్వభువు, స్వయంభువు, స్వర్ణలింగు-
 వు, హింతుడు, హరి, హృదయకుడు, హే-
 మ శంఖువు. (తే. ప) — అడుగు చెమ్మట-
 లాడు, అడుగు వాకిగలాడు, ఆలంగా-
 పు(ఆలకాపు-ఆలంగావరి-ఆలకావరి),
 ఇట్టిదాల్చిబావ, ఉడ్డకేలుగలాడు, ఎడ-
 మచ్చేగలసామి, కడలియల్లుడు, కన్నుడు,
 కన్నయ్య, కణివేలుపు-కటవేలు, కణ్ణిచెప్ప-
 లి, కణ్ణిచేప్పి, కవ్యపుమలదాల్చి, కొన్న-
 నవిలుకానితొండ్రీ, గట్టుతాలుపు, గరుడీరపు-
 తు, మేట్టుగైదుబొడు, మేట్టువాలబొడు,
 మేట్టువాలదారి, తమ్మికంటి, తరిదాలుపు,
 తణిగట్టుదారి, తామర పొక్కిలివాడు, తెలి-
 దమ్మికంటి, తెలిదీవిమన్నుడు, నలమేనిదొర,
 నల్లవయ్య, నిడువడుపాన్పుతొడు, పక్కి-

దాత్యేలుపు, పచ్చేవలువదారి, పదివేసముల సామి, పసిడిపుట్టుమదాల్పు (పసిడివలువ దాల్పు), పాలకడ లల్లుడు, పాలమున్నీటి యల్లుడు, పుడమినంటు, పుట్టునడుగు, పుడమిరా, పులుగుతత్తడిరాతు, పెరుమాళ్లు, పొట్టిపడుగు, పొద్దునెలకనుగోయి, బటువుగైదుపుజోగు, బమ్మతండి, బమ్మ జేవరతండి, బూరగొమ్ముతపాసి, మాను మాను, మొసలివాయెంటుదాల్పు, రక్కసుల గొంగ, లచ్చిరుగడు, నలమరితాలుపు, వెన్నదొంగ, వెన్నయిచ్చే, వెన్నుడు, వేగంటి వైదోడు, వేగలమేలువాడు, సంకుదారి, సిరిరరుడు, సోకుమాకలగొంగ. ("చూ, హృషీకేసుడు."); అం. 2: చూ, ఆదిత్యులు; 3: చూ, మూర్తులు; 4: చూ, కాస్త్రప్రవర్తకులు; 5: చూ, వసువులు.

విష్ణుస్మృతి. అం: చూ, స్మృతులు (మూలస్మృతులు.) విష్ణుర్చికుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, పూజారి 2 విష్ణ్వాయుధములు. అం: చూ, విష్ణుపంచాయుధములు. [రము. 1.

విష్ణురము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-విస్సా విష్ణుడు. సం. వి. వి. విష్ణుచేత చేంపదగినవాడు విష్వక్సేన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. శ్రేంకణము*: చూ, సన్నకగురువు.

విష్వక్సేనప్రియ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. పాచి లీగ*: చూ, కైవలము; 2: చూ, లక్ష్మీ. 1. విష్వక్సేనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, విష్ణువు. 1; 2. విష్ణు నే నా ధి ప తి: చూ, నైనికుడు.

విసంధి. అం: చూ, వాక్యదోషములు.

విసంవాదము. సం. వి. ఆ. పుం. ముందు ఒప్పు కొని నెఱక లేదని వాదిం చేట: చూ, శబ్దము. 2.

విసదారి. వై. వి.=విషధారి: చూ, సర్పము.

విసన. వా. వి: చూ, విసనకట్ట. [అనికొందలు] విసనకట్ట. ద్వ. వి. పీవన: చూ, సుకటి. (వై. విసనకట్టగాలి. ద్వ. వి. పీవని గాలి: చూ, వాయువు. విసపాల. ద్వ. వి. ఒక మంగు చెట్టు: చూ, వృత్. ము. విసపాలవిత్తు. ద్వ. వి. నాశనుడు: చూ, వేరువిత్తు. విసపువేతరి. ద్వ. వి: చూ, శివుడు.

విసపుమేతరి బలుబెంకి ద్వ. వి. శివా: చూ, పర్యతము. ౯. [కర్ణి*. విసబొంది. ద్వ. వి. రూ- విసబొంది: చూ, విధ్విసబొంది. ద్వ. వి. — వై. — విసమంగలము. వా. వి. లక్ష్మీనారాయణ*: చూ, సుఖద్యూనము.

విసము వై. వి.=విష. 1. విషము. య. 1, ఆ. 28: చూ, సంగరము. 8; 2. నీరు: య. 1, ఆ. 28: చూ, నీలము.

విసముదాల్పు. ద్వ. వి: చూ, విసదారి.

విసరణము. సం. వి. ఆ. న ప్రిసరణము: చూ, శిరము. [2: చూ, సమూహము.

విసరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. — వై. —; విసరాకడ. ద్వ. వి. మల్ల యుద్ధములోని మెలక కువ: చూ, విష్వాణములు (మల్ల బంధములు) విసరి. వై. వి: చూ, వేసగి.

విసరియాడు. ద్వ. స. కి: చూ, విసరు. 8.

విసరివేయు. వా. స. కి. గిరాటువేయు, వయి చే-వైచే. (సం) — విక్షేపించే: చూ, కైచే.

విసరు. వై. వి.=విస్మ. 1. ఆడించేట. హరి. ఉ. 5, ఆ. 149; 2. వీచేట. స్వా. 8, ఆ. 9; 3. వేయుట. అని. 8, ఆ. 77; 4. శస్త్ర విద్యాభేదము. (చూ, కాణిమానములు.); ఆ. కి. 5. బయలుపడు. య. 5, ఆ. 88: చూ, సుబ్బు. 2; 6. గాలివీచే. రాజ. 1. ఆ. 92: ఆరుచే-ఆరుపు, వీచే, వీతెంచే, విసరి యాడు. తద్వి. — వీసాళించే. (సం). — పరిమళించే; 7: చూ, విక్షేపించే; 8. వేయు:

చూ, వైచే. 3; 9. అడించే: చూ, విద
 శించే; 10. మిక్కిలిచేదించే: చూ, నెలగు;
 11. ఖండించే: చూ, నెలగు; 12: చూ,
 స్ఫోటించే; 13: చూ, సలించే; వా. 14.
 (వచ్చు, వియ్యము లోనగువాని) విసరు.

విసరు మొన. అం: చూ, విన్నాణములు (మల్ల
 బంధములు.)

విసరులు. అం. (చూ, మల్ల బంధములు): ధారు,
 ధాణు, ధోణి, ఉద్ధడ, ఆంత్రోటిక, టీక.
 నాట్ట, ధారుధాణు, ఝాటు, ధాలుకపాలు,
 ధారకపాలు, ధాణుధారు, కరాక, ధాణు
 ధాక. (౧౯.) మఱియొకవిధమున. — ఎడమ
 దుగు పరువడి, కుడియదుగు పరువడి, కదలు
 పరువడి, దాంటుదుగుపరువడి, కోపుపరువడి,
 ఆంత్రోటిక, నాట్టము, ధారు, ధాణు ధోడ,
 ఉరువోడ, ఝాటు, ధాణుకపాలు, ధారుక
 ధారుక, ధాకుధాణి, ధాకఝాటు. (౧౫) అని
 కొందఱు: చూ, పరువట్లు. (పరువట్లు విస
 రులు ఒకటే అని కొందఱు.)

విసర్గము. సం. వి. అ. పుం. 1. త్యాగము: చూ,
 స్పర్శము. 3; 2. విడుపు: చూ, విమోచ
 నము; 3. మంవిసర్జనము; 4: చూ, దక్షిణా
 యనము. 1; 5: చూ, హస్తక్రియలు; 6: =
 విసర్గము; (౦ అనుస్వారము. = విసర్గము.
 ఈరెండును ఉభయములు.)

విసర్గలుప్తము. అం: చూ, వాక్యగతదోషములు.

విసర్గండు. వా. సం. ౩౯: చూ, గూనుండు.

విసర్జనము. సం. వి. అ. న. 1. ఈవి: చూ, స్పర్శ
 ము. 8; 2. విడుపు, చూ, విమోచనము.
 3: ఉత్తేజనము. (తె). — పుష్పేట.

విసర్జనీయము. సం. వి. అ. పుం. 1. రెండు
 నున్నలు: అభినిష్టానము; విణ. 2. విడువ
 దగినవి: విసర్గము. (తె). — విడి.

విసర్జనీయండు. సం. వి. అ. పుం. ఉదస్తండు.

విసర్జించే. సం. అ. క్రి: అవసరించే, ఉత్స
 ర్జించే, త్యజించే, నిరసించే, నివర్తించే,
 పరిత్యజించే, పరివర్తించే, పరిహరించే, వర్జిం
 చే. (మి): — అవసరిల్లజేయు. (తె). — ఈగు
 నీగు, ఉక్కబట్టు, ఉజ్జేగించే, ఉజ్జేవ
 చేయు, ఉడుగు-ఉడుపు, ఉరుపు, ఎడ
 బాపు, ఎడబాయు, ఎడపు, ఎడపెట్టు,
 ఎడయు, ఎడలు, ఏదు, ఏవగించే, ఓసరించే,
 కడపు, దిగదాపు- దిగదాపు-దిగదాపు
 పు, దిగదాపు, దిగనాడు-దిగనాడు- దిగ
 నాడు-దిగనాడు, తక్కు, తొలగు-తొల
 పు, తొలగించే, దిగవిడుచే,
 పోచే, పాయు, పోయ, బగళంబు పోయ—
 బగళమునేయు— బగళమునేయు, మాను.
 రోయు, వడచే-వడుచే, వడలు, విడదొర్
 కు, విడనాడు, విడుచే, విడు, వేయు.

విసర్జిత. అం: చూ, దేశీయక్రియలు.

విసర్పణము. సం. వి. అ. న. 1. ప్రిసరణము:

చూ, శివరము; 2. కంఠాత్మాదిప్రిసరణము.

విసవిస. దే. వి. 1. త్రిపుట నవ్వుట ముసరుట

విసరుటల యందగు ధ్వన్యనుకరణము. అని,

4, అ. 78; రామా. 1, అ. 153; రాజ. 1,

అ. 92: చూ, హూహూ; పై. విణ. 2. =

ప్రిసర. ప్రిసరించేనది. పై. 3, అ. 72.

విసపు. దే. వి. రూ-వినుగు- వినుపు- వినుపు,

రేచిక్క. అసహ్యము: చూ, రోత. 2

విసారము. సం. వి. అ. పుం. 1. చేత: చూ,

మత్స్యము. 1; న. 2. కొయ్య: చూ, వేత్రము. 1.

విసివలక. ద్వ. వి. పరుండెడు పెద్దవలక.

విసిమాల. దే. అ. క్రి. మిక్కిలివినుగు.

వినుగు. దే. వి. 1. రేచిక్క: చూ, రూ-

విసపు. అ. క్రి. 2: అలయు, ఇనడిలు.

కళాసింహ, వేసరు-వేసారు. (సం)-నిర్వేదించే.

వినుపు. దే. వి. రేచిక్క: చూ, రూ-విసపు.

వినుమానము. వై. వి.=విస్తృతము. ఆశ్చర్యము. విస్తారము. సం. వి. అ. పుం. 1. విరిగి: చూ; పర. 1, ఆ. 102: చూ, వింత. 1; విణ. 2. ఆశ్చర్యము మైనది. కాశ. 4, ఆ. 173: చూ, వింత. 1.

వినుమానము. వై. వి.=చూ, విశ్వాసము. వినువాసి. వై. వి.=చూ, విశ్వాసి. వినుపు. దే. వి, అ. కిరి: చూ, రూ-వినుగు. (రేచిక్కిలు.—స్వా. 3, ఆ. 88.)

విస్తరితము. సం. వి. అ. న: చూ, విగళనము. విస్తృతము. సం. విణ: చూ, రూ-విస్తృతము. విస్తృత్యుడు. సం. విణ. పరిసరించేనట్టి స్వభావముగలవాడు: విస్తృతుడు.

విస్తృతుడు. సం. విణ.—వై.— విస్తృతము. సం. విణ. 1. విసరివేయబడినది: విక్షిప్తము; 2. విడువబడినది: చూ, పీనము. 3; అం. 3: చూ, అధరము. 3; 4: చూ, గాయకదోషములు.

విస్తర. వై. వి.=విస్తార-రూ-విస్తరి. విస్తరంబు. ద్వ. వి. —వై.—

విస్తరము. సం. వి. అ. పుం. 1. శబ్దవిస్తృతి; 2. విరివి: చూ, హేరాళము; 3: చూ, న్నీచము. 1; 4. క్షీణము: చూ, సింహాసనము; అం. 5: చూ, గాయకదోషములు; 6: చూ, గుణములు.

విస్తరి. వై. వి.=విస్తార. రూ-విస్తర. విస్తరంబు, అంట, అను, కుట్టుడాను, చేదర, పులియ-పులియ-పులి, పుల్లకు: (సం).—అరవిను, ఛదనము-ఛదము, దళము, పక్షి పాత్రము, పక్షిము, పర్ణము, పలాళము. తద్వి.—ం. అంటాను, పులియ-పులియ-పులి, పుల్లకు. (సం).—ఉచ్చిష్టపత్రము; 2. తామరపాకు. ఇత్యాది.

విస్తరించు. సం.న. కిరి: పరిసరించుచే, ప్రస్తరించుచిస్తరిల్లు. సం. అ. కిరి. విరివియగు.

విస్తారము. సం. వి. అ. పుం. 1. విరిగి: చూ; హేరాళము; 2. బోజాబోజెట్టు: చూ, కృత్తుము; న. 3. అధికము: చూ, హేచ్యే. 2. విస్తీర్ణము. సం. విణ. 1. విరివియైనది: (తే) వింగడము: చూ, సురి. (2); అం. 2: చూ, ఆరోహిపర్ణగతాలంకారములు; 3: చూ, అవరోహిపర్ణగతాలంకారములు; వా. విణ. 4: చూ, వైశాల్యము. 2.

విస్త. దే. వి, పుస్త: చూ, వాసన. విస్తృతము. సం. విణ: రూ-విస్తృతము, వితతము, తతము: చూ, క్షీర్ణము. 1.

విస్తారము. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ-విస్తారము, వింటిమోగిరి: చూ, స్వరము. 2; విణ. 2. మిక్కిలి అధికమైనది: చూ, హేరాళము.

విస్తారితము. సం. విణ. 1. పరికాళమొందినది: చూ, శోభితము; 2. కదలింపబడినది: చూ, వేలితము. 2. [చూ, పన్నీ. 1. విస్తరింగము. సం. వి. అ. పుం. అగ్నికణము: విస్తరితము. సం. విణ. మిక్కిలి పరికాళమొందినది: చూ, శోభితము.

విస్తోటము. సం. వి. అ. పుం. పొప్పు, పొబ్బు: చూ, పగిణము.

విస్తృతము. సం. వి. అ. పుం. 1. వినుమానము: చూ, వింత. 1; 2. గర్వము: చూ, హంకారము; 3. విణ. 3. ఆశ్చర్యకరమైనది: చూ, వింత. 1; అం. 4. (ఆశ్చర్యము): చూ, రసస్థాయీభావములు. [ర్థము: చూ, విస్తృతి-

విస్తరణము. సం. వి. అ. న. ముత్యపు, అంత: విస్తృతి. సం. వి. ఇ. (స్త్రీ): చూ, విస్తృతము. 1. విస్తృతుడు. సం. విణ. 1. ఆశ్చర్యము పొందినవాడు; అం. 2: చూ, దృష్టులు.

విస్తృతము. సం. విణ. విస్తృతినొందినది: అంతర్గతము.

విష్ణుతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ: ఉద్ధానము, పర
వశము, పారవశ్యము, వికారము, వికృతి,
విక్రియ, విస్మరణము. (అన్య) — అన్యో.
(తే). — అన్ను — అన్నువు, బిల్లబోక, కాడు,
చొక్క, తెగుపుమజుళు, నివ్వెర — నివ్వెర —
నివ్వెరగు, నివ్వెరపాటు, బరవసము — బర
వసము, మరుపు — మజపు — మజుపు, మయి
మజపు — మెయిమజపు — మైమజపు, వితాకు,
సాగపు, సాగను, సాగయక, సాలపు, సోల
ము. (“చూ, సోలము.”) తద్వి: — మాలు
రూపుకను: చూ, వికారము. 1-3.

విష్ణుతినిందు. మి. అ. కి: పరవశనుగు. (తే). —
అన్నుకొను, ఎరగొను, తేలగిలబడు, తేల
గిలు — తేలగిల్లు, తేలు, నివ్వెరవడు, సాగయు.
(“చూ, సాగయు.”)

విస్మరణము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, విశ్వా
సము; 2. వధము: చూ, హింస. 1; 3: చూ,
న్నేహము. 1; 4. కేళికలహము, నర్మకల
హము: చూ, హారము. 2 (యద్ధము.);
5. ఆజ్ఞ: చూ, పెలవు. 1.

విస్మరణము. సం. విణ. 1. నమ్మబడినది: చూ,
విశ్వస్త. 2; 2. అంగినినది: చూ, స్తబ్ధము. 1;
3. కాంతినిందినది, కమితము: చూ,
కాంతము. 3; కి: విణ. అ. న. 4. అత్యం
తము: చూ, హెచ్చే. 3.

విస్మరణము. సం. విణ: చూ, అమగంధి.

విస్మరణ. సం. వి. అ. శ్రీ. జర: చూ, సావిరము.

విస్మరణము. అం: చూ, గాయకదోషములు.

విస్మరణము. సం. విణ. భేదపడిన కంతస్వరము
కలవాడు.

విస్మరణము. అం: చూ, కాయమానములు.

విహంగము. అం: చూ, కాయమానములు.

విహంగము. సం. వి. అ. శ్రీ: చూ, విహంగిక.

విహంగము. సం. వి. అ. పుం. రూ-విహం

గము — విహంగము. పులుంగు: చూ, పక్షి.
(ఇదే ‘వి’ అనుపక్షి.)

విహంగము. సం. వి. అ. పుం. 1. — పై. —

2: చూ, బాణము. 1; విణ. 3. ఎగురునది.
విహంగము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-విహం
గముము.

విహంగము. సం. వి. అ. న: చూ, విహారము.

విహరించు. సం. అ. కి. పరిభ్రమించు, పరి
వర్తించు, ఘూర్ణిల్లు, భ్రమించు, సంచరిం
చు. (తే): — గుబ్బటిలు — గుబ్బటిల్లు, డిండు
పడు, తిరుగు — తిరువు — తిర్లు, తిరుగుడుపడు,
దిమ్మనట్టు, దిమ్మనడు, పగలు, మలయు
(“చూ, సంచరించు.”)

విహర్త. సం. విణ. (బు. ఈ. బు) విహారము.
చేయువాడు: విహరి.

విహరితము. సం. వి. అ. న. మృదుధ్వనిగలనత్వ.
(ఇది మధ్యము.): చూ, హాస్యములు.
(చూ, హాసము. 1.)

విహర్తడు. సం. విణ. 1. నెమ్మదిలేని మనస్సు
గలవాడు; 2. చేదువుకొన్నవాడు: చూ, మధి.
విహరితము. సం. వి. అ. న. ఈవి: చూ, స్వగృము. 3.
విహాయము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఆకసము: చూ,
సురపర్వము.

విహాయనము. సం. వి. అ. పుం, న. రూ-విహా
యస్సు. 1. — పై. —; పుం. 2: చూ, పక్షి.
విహాయస్సు. సం. వి. న. పుం: చూ, రూ-విహా
యసము. 1-2.

విహాయితము. సం. వి. అ. న: చూ, విహారితము.

విహారము. సం. వి. అ. పుం. 1. వేడుక గాఢిరు
గుట: చూ, సంచారము; 2. తిల్పము: చూ,
విభ్రమము. 1; 3. తోట: చూ, హాసు
తోట (వనము. 2.); 4. జొడ్ధాలయము,
చైత్యము: చూ, నదనము. 1.

విహారి. సం. విణ. (నొ. ఈ. నొ): చూ, విహర్త-

నను, అదన్యము, అలోకనము, అలోకము, చక్షు, చక్షణము, గోవు, జానుదగ్గి, జ్యోతి, ద, దర్శనము, దర్శము, దృశ్యము, దృశ్య, దృష్టి, నిర్ధానము, నిబోధనము, నిరీక్షణము, నిరూపణము, నిర్వర్ణనము, పేర్కొన, పేర్కొనము, లక్షణము, లోకనము, వీక్ష, సూచన, స్వప్నము. (అన్య).-ఆత్. (తె):—కంట, కనుకలి, కనుట, కనుఁబాటు, కన్ను, కానుపు-కాన్పు, చూడ్కొ-చూడ్కొ-చూడ్కొ, చూపు, నిగా, పొడ, పొడగానుపు-పొడగాన్పు. (“చూ, స్వప్నము. కి.”) తద్వి-
౧. అరకంటిచూపునకు.-ఆకేశర; ౨. ఉగ్రదృష్టికి-(తె) పారిచూపు; ౩. ఎదురుచూచుటకు.-నిరీక్షణము, ప్రతీక్షణము; ౪. కడకంటి కొఱగిన చూపునకు.- (తె) గిల్లచూపు, మెల్ల, మెల్లచూపు; ౫. కుత్సితమైన చూపునకు.-కదీక్షణము; ౬. జ్ఞానదృష్టికి.- (తె) లోచూపు; ౭. (తె) తేరిచూపు; ౮. పరిభ్రమదృష్టికి.- (తె) ఎలగోలచూపు, ముదటిచూపు; ౯. భేదదృష్టికి.- (తె) పారిచూపు; ౧౦. పంకర చూపునకు.- (తె) ఓరచూపు, చాలుచూపు; ౧౧. వికదపటచి చూపుటకు-పరిదర్శనము; ౧౨. సన్ననిచూపునకు.- పలజము. (తె):—సన్నచూపు; ౧౩: సమదృష్టి; ౧౪: సమీక్షణము; ౧౫: సర్వదృష్టి, ఋ.

(తె).-పానుచూపు; (“చూ, స్వప్నము. కి.”)

వీక్షావిధియము. సం. వి. ఆ. పుం. చూపుయొక్క విలాసము.

వీక్షించు. సం. స. కి: అభిదర్శించు, అభివీక్షించు, ఆనలోకించు, ఆలక్షించు, ఆలోకించు, ఉద్వీక్షించు, దర్శించు, దృష్టించు, నిరీక్షించు, పరివీక్షించు, లక్షించు, సజ్జీక్షించు, సముద్వీక్షించు. (తె).-అదికొను, కను, కనుఁగొను-కన్దొను, కన్నువేయు, కనిచేయు, కనియు, కనియుఁదెంచు, కాంచు-

కాచు, చూచు, తిలకించు, సంసించు, నిగడు, పొడగను, పొడగాంచు, పొడచూచు, మొగవడు. (“చూ, సముద్వీక్షించు.”) తద్వి-౧: ప్రతీక్షించు, లక్షించు. (తె).-ఆజుము, ఎదురుచూచు, కలిపెట్టు-కనుపెట్టు, కాచు, చూపెట్టు, తలవడు, పాటించు, వేచు; ౨: కటాక్షించు. (తె).-తేకరించు, కడకంటఁజూచు, కడకంటిచూపుఁజూచు; ౩: ఆలోకించు, విలోకించు, ౪: (తె).-పులపాడుచు-పుల్పాడుచు; ౫: రూపించు; ౬: చేక్కఁగఁజూచు, పారువచూచు, పాఱఁజూచు. (“చూ, సముద్వీక్షించు.”)

వీక్షితము. సం. విణ. చూడఁబడినది: దృష్టము, గోచరము: చూ, స్వప్నము.

వీక్ష్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఆశ్చర్యము: చూ, వింత. 1; విణ. 2. చూడఁదగినది: దర్శనీయము, దృశ్యము, పేర్కొనీయము: చూ, స్వప్నము; ౩. ఆశ్చర్యకరమైనది: చూ, వింత. 1.

విఘానస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. యజ్ఞమునందు పిండివేఁచేగిన్న: చూ, హరివాణము (పాత్ర)య. కి.) [వానపరిష్ఠము. కి.

విఘానసము. అం. వానపరిష్ఠభేదము: చూ, విచయనము. సం. వి. ఆ. న. పెదకుట: చూ, సమీక్షణము. 2.

విచి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: ఉత్కలిక, ఊర్మి-ఊర్మిక, జలకరంకము, జలలత, తరంగము, భ, భంగము. (తె):—అక్కలి, అల, కడలు, కర, కరండము-కరడము, కరడు, తరఁగ, తిటి, తెర, తొలఁకు, వాఁగులు. తద్వి-౧. చిన్నఅలకు.—తవాయి, తల్లు, పెంటికరడు; ౨. పెద్దఅలకు.—అర్ధళము, ఉల్లోలము, ఊర్మి, కల్లోలము. (తె).—పెద్దయల, కడలు, దొరగడము, పెత్తఱంబు, పోతుకరడు; (విణ): ఉత్తరంగము. (“చూ,

సముద్రము); ఇ, పుం, స్త్రీ. 2. అపర
కాశము; 3: చూ, స్వల్పము; 4. సుఖము:
చూ, సంతోషము; 5. ముంగురులయంగ
రములు; 6. పంక్తి: చూ, శ్రేణి. 1; 7. నర
కము: చూ, సంహారము. 2 (నరకములు);
8. చలనము: చూ, స్ఫారము. 1 (లోలము. 1.)
వీచిమాలి. సం. వి. న్. పుం: చూ, సముద్రము.
వీచే. దే. న. కి. 1. ఉచ్చాటనముచేయు.
ఆం, భా. తృ. 118: చూ, వెళ్ళగొట్టు;
2. ఆ. కి, స. కి. =వీజ. గాలివిసురు:
చూ, విసరు. 6. స్వా. 5, ఆ. 71.
వీచోపులు. దే. వి. (వీచో+చోపులు) వింజా
మరలు. స్వా. 5, ఆ. 71: చూ, సురటి.
వీజనము. సం. వి. అ.న.విసనకట్ట: చూ, సురటి.
వీటకటము. దే. విణ. =వ్యత్యయము: చూ, రూ-
విటకటము.
వీటకటనము. దే. విణ. — పై. —
వీటకటము. దే. విణ. — పై. —
వీటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. =వీడ్యము-వీడెము-
విడియము-వీడియము: చూ, విడెము; దే.
వి. (1) కొల్ల: చూ, లూటీ. 4. (చూ,
యధము. 4.)
వీటిఁబుచ్చే. దే. పే. వీటిఁబోవఁజేయు.
వీటిఁబోవు. దే. ఆ. కి. 1. (హరి. ఉ. 7, ఆ.
105): ఆగడుపడు, ఆడికపడు, ఆడిపడు,
ఆడిపెట్టు, ఆడిపోవు-ఆడిపోవు,
తిట్టుపడు, దూఱుపడు. (వి).—నిందింపఁ
బడు; 2. నవ్వునుగు. భాగ. 1, స్కం. 428:
చూ, నురుగు. 1; 3: చూ, వర్ణమును.
వీటిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. =వీడ్యము-వీడెము-
విడియము-వీడియము-విడెము: చూ, వీటి. 1;
దే. వి. (1). కరీరమునువగుల్పురోగము.
చూ, వీరము. 1.
వీటికాపేటిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కాంబూలదా

ని: చూ, హాడపము. 1. (చక్కలాపముతిక్తి
అరియు) [వంశస్త్ర.
వీటివాడు. దే. వి. ఒకానొకదొమ్మరి: చూ,
వీడియము. వై. వి=చూ, వీటిక. 1. తద్వి — సోఁ
కపాడి.
వీడు. దే. వి. 1. పురము. వసు. 6, ఆ. 87: చూ,
దేశము; 2. కట్నము. వసు. 6, ఆ. 87: చూ,
నూడిద; 3. దండువిడిసినచోటు. పా. 2,
ఆ. 87: చూ, స్కంధావారము. 1; 4. దండు:
చూ, నేన. 1; 5. ఆపమిత్యకము: చూ, విని
మయము; 6. పశికజనసమూహము: చూ,
సమూహము; 7. దొమ్మరవాండ్రగుంపు:
చూ, సమూహము; ఆ. కి. 8. భేదముగు:
చూ, వేఱుపడు; 9. పదలు: చూ, నడలు. 6;
10: చూ, విశదముగు; 11: చూ, వర్ణిలు;
స. కి. 12: చూ, విసర్జించు; అం. పే. 9.
13. వీడఁజేయు.
వీడుకొను. దే. స. కి. రూ-వీడ్కొను. 1. పో
యివచ్చెదినని చెప్పుకొని వదలు. కై. 1, ఆ.
104: చూ, నడలు. 6; 2. వదలు: చూ, నడలు. 6.
వీడుకొలుపు. దే. పే. రూ-వీడ్కొలుపు.
వీడుకొలు. దే. వి. రూ-వీడ్కొలు. 1: చూ,
విమోచనము. ఉ. హరి. 3, ఆ. 147; 2. పోవ.
ననుజ్ఞ. (సం).—ఆమంత్రణము; 3: చూ,
సావు. భో. 4, ఆ. 54.
వీడుచే. దే. పే. వీడఁజేయు: చూ, రూ-విడుచే.
వీడుతోడాడు. ద్వ. ఆ. కి. మాటుపాటుపాం
దు. ఉ. హరి. 4, ఆ. 218.
వీడుతోడు. ద్వ. విణ: చూ, రూ-విడ్తోడు.
వీడుపట్టు. దే. వి. 1. శివరము: చూ, స్కంధా
వారము. 1; 2: చూ, విడిది. 2; 3: ఆటపట్టు,
నట్టు, నెలపు, పట్టు, విడారము-విడారు,
మనిశి-మనిక్కి, మనుకువ, విడినుట్టు- (సం)-
చాసస్థానము. ("చూ, సదనము-1."),

నను, ఆదర్శము, ఆలోచనము, ఆలోచము, ఈక్ష, ఈక్షణము, గోపు, బామదగ్గి, బోయ్, తి, ది, దర్శనము, దర్శము, దృక్కు, దృశ, దృష్టి, నిర్ధానము, నిబోధనము, నిరీక్షణము, నిరూపణము, నిర్దర్శనము, పేర్క, పేర్కణము, లక్షణము, లోకము, వీక్ష, సూచన, స్వప్నము. (అస్య). - ఆత్. (తె):—కంట, కనుకలి, కనుట, కనుఁబాటు, కన్ను, కానుపు-కాన్పు, చూడ్క-చూడ్క-చూడ్క, చూపు, నిగా, పొడ, పొడగానుపు-పొడగాన్పు. (“చూ, స్వప్నము. 3.”) తద్వి-
 ౧. అరకంటిచూపునకు. - ఆకేశర; ౨. ఉగ్రదృష్టికి - (తె) పారిచూపు; ౩. ఎదురుచూపుటకు. - నిరీక్షణము, ప్రతీక్షణము; ౪. కడకంటి కొఱగిన చూపునకు. - (తె) గిల్లచూపు, మెల్ల, మెల్లచూపు; ౫. కుత్సితమైన చూపునకు. - కదీక్షణము; ౬. జ్ఞానదృష్టికి. - (తె) లోచూపు; ౭. (తె) తేరిచూపు; ౮. పృథమదృష్టికి. - (తె) ఎలగోలచూపు, మొదిటిచూపు; ౯. భేదదృష్టికి. - (తె) పారిచూపు; ౧౦. వంకర చూపునకు. - (తె) ఓరచూపు, చాలుచూపు; ౧౧. వికదవజుచి చూపుటకు - పృథర్వానము; ౧౨. సన్ననిచూపునకు. - వలజము. (తె):—సన్నచూపు; ౧౩: సమదృష్టి; ౧౪: సమీక్షణము; ౧౫: సర్వదృష్టి, ఋ.

(తె):—పాచుచూపు; (“చూ, స్వప్నము. 3.”)

వీక్షానిధినిము. సం. వి. అ. పుం. చూపుయొక్క విలాసము.

వీక్షించే. సం. స. క్రి: అభిదర్శించే, అభివీక్షించే, అనలోకించే, అలక్షించే, అలోకించే, ఉద్వీక్షించే, దర్శించే, దృష్టించే, నిరీక్షించే, నిరీక్షించే, లక్షించే, సమీక్షించే, సముద్వీక్షించే. (తె). - అదికొను, కను, కనుఁగొను - కన్ఱును, కన్నువేయు, కవిచేయు, కవియు, కవియుఁడెంచే, కాంచు.

కాచే, చూచే, తలపించే, చూచించే, చూడు, పొడగను, పొడగాంచే, పొడచూచే, మొగవచు (“చూ, సముద్వీక్షించే.”) తద్వి-౧: ప్రతీక్షించే, లక్షించే. (తె). - అక్షము, ఎదురుచూచే, కనిపెట్టు-కనుపెట్టు, కాచే, చూపెట్టు, తలపచు, పాటించే, వేచే; ౨: కటాక్షించే. (తె). - కేకరించే, కడకంటఁజూచే, కడకంటిచూపుఁజూచే; ౩: అలోకించే, విలోకించే, ౪: (తె). - పులపాడుచే-పుల్పాడుచే; ౫: రూపించే; ౬: చేక్కఁగఁజూచే, పారునఁజూచే, పాఱఁజూచే. (“చూ, సముద్వీక్షించే.”)

వీక్షితము. సం. విణ. చూడఁబడినది: దృష్టము, గోచరము: చూ, స్పష్టము.

వీక్ష్యము. సం. వి. అ. న. 1. ఆశ్చర్యము: చూ, వింత. 1; విణ. 2. చూడఁదగినది: దర్శనీయము, దృశ్యము, పేర్కణీయము: చూ, స్పష్టము; 2. ఆశ్చర్యకరమైనది: చూ, వింత. 1.

వీక్షానస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. యజ్ఞమునందు పిండివేచేదోగిస్తూ: చూ, హరివాణము (పాత్ర)య. 6.) [వానపృష్ఠము. 3.

వీక్షానసము. అం. వానపృష్ఠభేదము: చూ, వీచయనము. సం. వి. అ. న. చెదకుట: చూ, సమీక్షణము. 2.

వీచి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: ఉత్తరాలిక, ఊర్మి-ఊర్మిక, జలకరంగము, జలలత, తరంగము, ధ, భంగము. (తె):—అక్కలి, అల, కడలు, కర, కరందము-కరడము, కరడు, తరఁగ, తిటి, తెర, తొలఁకు, వాఁగులు. తద్వి. - ౧. చిన్నఅలకు. - తవాయి, తల్లు, పెంటి కరడు; ౨. పెద్దఅలకు. - అర్ధశము, ఉల్లోలము, ఊర్మి, కల్లోలము. (తె). - పెద్దయల, కడలు, దోరగడము, పెత్తలులు, పోతుకరడు; (విణ): ఉత్తరంగము. (“చూ,

సముద్రము); ఇ, పుం, స్త్రీ. 2. అవ్యం, కాశము; 3: చూ, స్వల్పము; 4. సుఖము: చూ, సంతోషము; 5. ముంగురులయంగ, రములు; 6. పంక్తి: చూ, శ్రేణి. 1; 7. నర కము: చూ, సంహారము. 2 (నరకములు);

8. చలనము: చూ, స్ఫారము. 1 (లోలము. 1) వీచిమాని. సం. వి. న్. పుం: చూ, సముద్రము. పిచ్చే. దే. స. కి. 1. ఉచ్చాటనముచేయు. ఆం, భా. తృ. 118: చూ, వెళ్ళగొట్టు; 2. అ. కి, స. కి. = పిజ. గాలివిసురు: చూ, విసరు. 6. స్వా. 5, ఆ. 71. పిచ్చేపులు. దే. వి. (పిచ్చే+చోపులు) వింజా మరలు. స్వా. 5, ఆ. 71: చూ, సురటి. పిజనము. సం. వి. అ.న.విసనకట్ట: చూ, సురటి. పిటతటము. దే. విణ. = వ్యత్యయము: చూ, రూ. విటతటము.

పిటతాటనము. దే. విణ. — పై. —

పిటతాటము. దే. విణ. — పై. —

పిటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. = పిడ్యము - పిడెము - విడియము - పిడియము: చూ, విడెము; దే. వి. (1) కొల్ల: చూ, లూటీ. 4. (చూ, యుద్ధము. 4.)

పిటిఁబుచ్చే. దే. పే. పిటిఁబోవఁజేయు. పిటిఁబోవు. దే. అ. కి. 1. (హరి. ఉ. 7, ఆ. 105): ఆగడుచడు, ఆదికపడు, ఆదిపడు, ఆదిపెట్టు, ఆదిపోవు - ఆదిపోవు, తిట్టుపడు, దూఱునడు. (వి). — నిందింపఁ బడు; 2. నవ్వునుగు. భాగ. 1, స్కం. 428: చూ, సురుగు. 1; 3: చూ, వ్యర్థమును.

పిటిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. = పిడ్యము - పిడెము - విడియము - పిడియము - విడెము: చూ, పిటి. 1; దే. వి. (1). కరిరమునుచునుల్పరోగము. చూ, సిరము. 1.

పిటికాపిటిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తాంబూలదా

ని: చూ, హావము. 1. (చక్కలాహరితితి ఆరియు) [కంశంత్రి. పిటివాడు. దే. వి. ఒకానొకమొమ్మరి: చూ, పిడియము వై వి = చూ, పిటిక. 1. తద్వి — పోకచాడి.

పిడు. దే. వి. 1. పురము. వసు. 8, ఆ. 87: చూ, దేశము; 2. కట్నము. వసు. 8. ఆ. 87: చూ, నూడిద; 3. దండువిడిసినచోటు. పా. 2, ఆ. 87: చూ, స్కంధావారము. 1; 4. దండు: చూ, నేన. 1; 5. అపవిత్ర్యకము: చూ, విని మయము; 6. పథికజనసమూహము: చూ, సమూహము; 7. దొమ్మరవాండ్రగుంపు: చూ, సమూహము; అ. కి. 8. భేదమగు: చూ, వేటువడు; 9. నిదిలు: చూ, నడలు. 8; 10: చూ, విశదమగు; 11: చూ, వర్ణిల్లు. స. కి. 12: చూ, విసర్జించు; అం. పే. 13. పిడఁజేయు.

పిడుకొను. దే. స. కి. రూ - పిడ్కొను. 1. పోయివచ్చెదినని చెప్పుకొని వదలు. కై. 1, ఆ. 104: చూ, నడలు. 8; 2. వదలు: చూ, నడలు. 8. పిడుకొలుపు. దే. పే. రూ - పిడ్కొలుపు. పిడుకొలు. దే. వి. రూ - పిడ్కొలు. 1: చూ, విమోచనము. ఉ. హరి. 3, ఆ. 147; 2. పోవ. ననుజ్జ. (సం). — ఆమంత్రోణము; 3: చూ, సావు. భో. 4, ఆ. 54.

పిడుచే. దే. పే. పిడఁజేయు: చూ, రూ - విడుచే - పిడుబోడాడు. ద్వ. అ. కి. చూఱుపాటుపొందు. ఉ. హరి. 4, ఆ. 218.

పిడుబోడు. ద్వ. విణ: చూ, రూ - విజ్జోడు.

పిడువట్టు. దే. వి. 1. కిరీరము: చూ, స్కంధావారము. 1; 2: చూ, విడిది. 2; 3: అటవట్టు, కట్టు, నెలపు, పట్టు, విడారము - విడారు, మనికీ - మనిక్కి; మనుకువ, విడిమట్టు - (సం) - చాసస్థానము. ("చూ, నడనము - 1."),

విమలము. ద్వ. అ. క్రి. మా విమలము. విమలము.

1. భేదము: మా, వేయిము; 2. మాలు
చును-మాగ్గును: మా, వే-యిము; 3: మా,
సంభ్రమించు.

విమలము. ద్వ. అ. క్రి. —వై.—

విమలము. వై. వి = : మా, మా-విమలము.

విమలము. ద్వ. స. క్రి: మా, మా- విమలము.

ఉ. హరి. 4. ఆ. 171: రామా 5, ఆ. 230.

విమలము. ద్వ. క్రి: మా, మా-విమలము.
క. 2, ఆ. 20.

విమలము. ద్వ. వి: మా, మా-విమలము.

(విమలము-విమలము. 2, ఆ. 43)

విమలము. ద్వ. వి: మా, మా-విమలము.
క. 3, ఆ. 248.

విమలము. వై. వి = : మా, మా-విమలము.

విమలము. ద్వ. అ. క్రి: మా. మా-విమలము.
(మాలుచుడుటను.-భో. 5, ఆ. 249; భేదము
టను—విక. 4, ఆ. 198)

విమలము. స. వి. ఆ. క్రి. = విమలము-విమలము-
విమలము. (స్వరము దీనియందులును)

1: ఆలాపిని, కంఠకూడిక, కంఠగులిక, ఘోష
ముతి, చందాలిక, వల్లకి, విపంచి, ముసనా.

(తె).—దండియనుండె, విజయ-విజయ-
విమలము-విమలము. (మా, స్వరము. 2.); తద్వి

శేషములు.—గ. నారదునిపేణ (మాలుతం
తులనా):—మహతి; 2. సరిస్వతిపేణ:—కచ్చ

వి, కేళికలరి: దైవిపేణ(మహమ్మదాత్యయ);
3. విశ్వావసునిపేణ:—బృహతి; 4. ముఖ

పేణ. (తె) మొగవీణె; 5. చిన్నముఖపేణకు:
(తె) మొగవీణె-మొగ్గింగు; 2: పినా

కిని; 3. పేణకుతులపేణ:—పరివాదిని, సప్త;
4. అప్త; 5: పేణకుతి; 6: త్రియో

దశ; 7: చతుర్దశ; 8: మహతి (మా,
పేణ. 6); 9: కంఠోపపేణ; కంఠోలి, కటో

లపేణ, కిన్నర-కిన్నరి, చందాలవల్లకి, చాం

దాలిక, దండిక, సిద్ధకిన్నర. (తె).—కిన్నె
ర, మాలపీణె, సారంగి, సిద్ధకిన్నెర; 10:
కలావతి-కలావతి-సంభ్రమ. (తె). తంబుర-
తంబురా-తంబుర-తంబుర, దండియ-
దండె; 11: కవిలాసిక; 12: దోదుంబరము;
13: మృంచ; 14: ఆనకము, ఆహతము,
కనకము, గుంజ, తమటము-తమటము,
పటహము, పూర్ణానకము. (తె).—తప్పట-
తప్పెట. కనకతప్పెట, డప్ప, తమటము;
15: (తె) చేతమును: 16: తూర్వగంజ,
తూర్వము, దృగడము; 17: ఖంజరి;
18: ఘంట. (తె): గంట; 19: ఘర్షణము,
ఘర్షణి-ఘర్షణి, ఘర్షణిక; 20: కాదం
బరము; 21: రాంధము, పీఠము. (తె).—
పీఠము, రంబు, రుంజి, దంసురము;
22: ఆహికము, దుందుభి, నాంది, భేరి,
సుషిరము. (తె) బేరి, (మా, స్వరము. 2.);
23: ఆనీకస్థము, పీఠమర్థము-పీఠమర్థ
శము. (తె).—మర్థల-మర్థల; 24: అంక
ము; 25: ఆలింగము; 26: ఊర్ధ్వకము;
27: ఆతీర్థము; 28: మృదంగము; 29:
ఖళుము; 30: మర్థము; 31: కలాహ
కము, కాకగుండము, కలాల-కాహళ-కా
హళము-కాహళము, కాహళ, కాహళి-
కాహళిక, కుహళము, కుహళ, కాలిక,
కోహళము, గురముఖము, గట్టిరి 32.
(తె).—కాళిము-కాళి, కోము, కోము
బూర, గళు-గోరు, నళిరి, బాకా, బూ
ర, బూరగోము; 33: ఘోలము. (తె).—
దోలా-దోలు; 34: (తె) తిపిరికిన్నెర;
35: (తె) తిపిరికిన్నెము, సర్వ గాలె; 36: కుడు
పము; 37: కోణము; 38: గంధతూర్వము;
39: డిండిము. (తె).—రాయిడిగిడిగిడి,
డమామి, డమామి, డమామము-డమామము,
డవిణ; 40: కాంస్యము, ఝల్లరి, డ, నమా

రుకము, డమరువు, పణపము, హుడుక్క-
హుడుక్కము, నూత్రోక్తాకము (తె) —
ఉడుక-ఉడుక్క-హుడుక-హుడుకు, డమ-
రుగము, దుక్క, దుపుడక్క-దుబుడక్క,
బుడిబుడుక్క-బుడుబుడుక్క, పంట; ౪౫:
చర్రవాద్యములులోనగునవి:— గంధతూర్వ
ము; మాచికము; తద్వి.-(తె). ఉరుము;
కడవతీటు-కడువతీటు; కయినుడి-కైముడి;
కవడె-కవిడి; కరిది; గిడిగి, గిడివిడి, గిడి
య; గుమ్మట-గుమ్మత; వేక్కి; తుడుము;
నరగ-నరగజేము; లీకము; మోలు; ౪౬:
జేగంటలోనగునవి:—కరటము; ఘనము; జయ
ఘంట; ఝర్జరము; కాంస్యతాళము.తద్వి-
ఘా. (తె) గంట; లట్వి. (తె) చిటిక; చిటి
తాళము-చిరితాళము, లట్టువ; చెంగు;
జేగంట; పిడిగంట; లట్టువ; గిరిగిటలు-గిరి
టలు; కైతాళము, తాళము, మయ్యంకి;
౪౭: చుల్లి, ౪౮: రాగాలపెట్టె, హోమ్మ
నియము; ౪౯. రాగాలపెట్టె (గ్రామా
ఫోను); ౫౦: ఆశ్వాదము. (తె). తోలువాయి
దము. (చూ, స్వరము. 2); ౫౧: నాగస్వ
రము. (తె).—నాగసరము-నాగసారము,
మంగలికోళ్ళు, సన్నాయి; ౫౨: నపీరు.
(చూ, స్వరము. 2); ౫౩: పుటభేదము.
(చూ, స్వరము. 2); ౫౪: పీఠియవాదిక;
౫౫: గుంజ. (తె) సితారు; ౫౬: మురళి,
వంకము, వంకి, వేణువు. (తె).—తూత
కొమ్మ, పిల్లగోళిలు, పిల్లనగోళి
లు - పిల్లగోళివి - పిల్లనగోళివి,
మైలకోళివి, వాసిగోళిలు-వాసెగోళిలు, వా
సియ-వాసె; ౫౭: కమళము, కరటము, కుడు
వము, కావళి, గోముఖము, సర్వనము.
(చూ, స్వరము. 2); ౫౮: (తె) జీనుగోళివి,
నాగసరము-నాగసారము, బుట్ట, మగిడి,

మపురి-హూరి, సన్నాయి; ౫౯: (తె) జీను
డిక-జేనులిక-జేనులిక-జేనులిగ; ౬౦: కోరిక
తాలము, కోరికధ్వని, ఖపురము, ఘటి, ఘ,
ధక్క, యకకపటము, నిజయధక్కా, నిజ
య మర్దలము. (తె).—డంక-డంకా-డక్క-
డక్కి-డక్కి, నినిణ-డనిణ; ౬౧. నిస్సాణ
ము-నిస్సానము. (తె) నిస్సాణము; ౬౨ వా
ద్యముఖము:—పున్నరము; ౬౩ పిణాగం,
ము:-(తె) మేరువ; ౬౪. పిణాగంలాటు
వు. (తె).—గుబ్బకాయ; ౬౫. పిణసర్వాం
గము:—కోలంబకము; ౬౬ పిణలోగలుగు
వాద్యమునకు.-వాద్యము. ధ. (తె).—వాదె
ము, వాయిదము, వాపు, వాయింపు; ౬౭ ఆవు
మెడ గంటకు-(తె): లూడుగు; ౬౮: కోణ
ము, దంతము. (తె) —కోడుపు; ౬౯. నాగ
సారములోనగు వాద్యములజేత. (తె).—మేళ
ము; ౭౦: ఆహికము, సుషిరము. (తె).—
తార, బూరగ, సింగినాదము. (చూ, స్వర
ము. 2); ౭౧: (చూ, రేడియో); ౭౨: (చూ,
పిణాదండము); ౭౩: (చూ, పిణానుబంధ
ము.); ౭౪. రుద్రీపిణ. ("ఉడా.—రుద్రీపిణ
— ౧౨ యిండ్లుకలవు. ఈ యిండ్లలో శుద్ధ
స్వరములేదు. తారకపద్ధతు ౧ కూడాచేరి
౮ అయ్యెను. మిశ్రస్వరములు ౪ కూడాచేరి
౧౨ స్వరములయ్యెను. తక్కిన మిశ్రస్వర
ములు ౪ ఉన్నవి. అవి యీ ౧౨ యిండ్ల
లోనే పలుకుమొందుటచేత వాటికి ఇండ్లు
వేటుగ నుండవక్కరలేదు.

రుద్రీపిణ:—

శు.	చరి	మరి	అరి	శు.	పరి
రి.	శు.గా	సా.గా	గాం.	మి.	మి.

పం	శు.	చరి	మరి	కాని	తారక
	దె.	శు.ని	కై.ని		పద్ధతు

ఈ ప్రకారము రుద్రీపిణలో ౧౨ ఇండ్లు

వీడువడు. ద్వ. అ. కి. రూ-వీడువడు-వీడ్వడు.

1. భేదవడు: చూ, వేయవడు; 2. చూలు
చను-చూగ్గురు: చూ, వేయవడు; 3: చూ,
సంభ్రమించు.

వీడువడు. ద్వ. అ. కి. — వై. —

వీడెను. వై. వి = : చూ, రూ-విడెను.

వీడ్కొను. దే. స. కి. : చూ, రూ-వీడుకొను.

ఉ.సా. 4. ఆ. 171: రానూ. 5, 'ఆ. 220.

వీడ్కొలుపు. దే. పే. : చూ, రూ-వీడుకొలుపు.
కళా. 2, ఆ. 20.

వీడ్కొలు. దే. వి: చూ, రూ-వీడుకొలు.
(పోవ ననుజ్జకు - లక్ష్మీ. 2, ఆ. 43)

వీడ్పాటు. ద్వ. వి: చూ, రూ-వీడుపాటు.
కళా. 3, ఆ. 248.

వీడ్వను. వై. వి = : చూ, రూ-విడెను.

వీడ్వడు. ద్వ. అ. కి. : చూ, రూ-వీడువడు.
(చూలుచడుటకు.-భో. 5, ఆ. 249; భేదవడు
టకు—వి. 4, ఆ. 198)

వీణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. = వీణియ-వీణె-వీనియ-
వీనె. (స్వరము దీనియందుఁబుట్టును)

1: ఆలాపిని, కంఠకూడిక, కంఠగళిక, ఘోష
వతి, చండాళిక, వల్లకి, విషంబి, నునహ.

(తే).—దండియ-నండె, వీణియ-వీణె-
వీనియ-వీనె. (చూ, స్వరము. 2.); తద్వి

శేషములు.—౧. నారదునివీణ (నూలుతం
తులవీణ);—మహతి; ౨. సరస్వతివీణ:—కచ్చ

పి, కేళికల; 3: దైవీవీణ (మనుష్యుగాత్రము);
౪. విశ్వావనునివీణ:—బృహతి; ౫: ముఖ

వీణ. (తే) మొగవీణ; ౬ చిన్నముఖవీణకు:
(తే) మోగచెంగు-మోర్చింగు; 2: వీనా

తీవి: ౮. వీడుతంతులవీణ:—పరివాదిని, సప్త;
౯. వీణ:—వీణాదళి; ౧౧: త్రయో

వి. ౧౧: వీణ:—వీణాదళి; ౧౨: మహతి (చూ,
వీణ:—వీణాదళి; ౧౩: వీణ:—వీణాదళి; ౧౪: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౧౫: వీణ:—వీణాదళి; ౧౬: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౧౭: వీణ:—వీణాదళి; ౧౮: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౧౯: వీణ:—వీణాదళి; ౨౦: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౨౧: వీణ:—వీణాదళి; ౨౨: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౨౩: వీణ:—వీణాదళి; ౨౪: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౨౫: వీణ:—వీణాదళి; ౨౬: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౨౭: వీణ:—వీణాదళి; ౨౮: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౨౯: వీణ:—వీణాదళి; ౩౦: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౩౧: వీణ:—వీణాదళి; ౩౨: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౩౩: వీణ:—వీణాదళి; ౩౪: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౩౫: వీణ:—వీణాదళి; ౩౬: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౩౭: వీణ:—వీణాదళి; ౩౮: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౩౯: వీణ:—వీణాదళి; ౪౦: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౪౧: వీణ:—వీణాదళి; ౪౨: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౪౩: వీణ:—వీణాదళి; ౪౪: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౪౫: వీణ:—వీణాదళి; ౪౬: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౪౭: వీణ:—వీణాదళి; ౪౮: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౪౯: వీణ:—వీణాదళి; ౫౦: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౫౧: వీణ:—వీణాదళి; ౫౨: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౫౩: వీణ:—వీణాదళి; ౫౪: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౫౫: వీణ:—వీణాదళి; ౫౬: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౫౭: వీణ:—వీణాదళి; ౫౮: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౫౯: వీణ:—వీణాదళి; ౬౦: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౬౧: వీణ:—వీణాదళి; ౬౨: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౬౩: వీణ:—వీణాదళి; ౬౪: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౬౫: వీణ:—వీణాదళి; ౬౬: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౬౭: వీణ:—వీణాదళి; ౬౮: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౬౯: వీణ:—వీణాదళి; ౭౦: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౭౧: వీణ:—వీణాదళి; ౭౨: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౭౩: వీణ:—వీణాదళి; ౭౪: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౭౫: వీణ:—వీణాదళి; ౭౬: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౭౭: వీణ:—వీణాదళి; ౭౮: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౭౯: వీణ:—వీణాదళి; ౮౦: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౮౧: వీణ:—వీణాదళి; ౮౨: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౮౩: వీణ:—వీణాదళి; ౮౪: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౮౫: వీణ:—వీణాదళి; ౮౬: వీణ:—

వీణ:—వీణాదళి; ౮౭: వీణ:—వీణాదళి; ౮౮: వీణ:—
వీణ:—వీణాదళి; ౮౯: వీణ:—వీణాదళి; ౯౦: వీణ:—

రుకము, దనురువు, పణవము, హుడుక్క-
హుడుక్కము, నూత్తోణకము. (తె) —
ఉడుక-ఉడుక్క-హుడుక-హుడుకు, దను
రుగము, దుక్క, దుపుడక్క-దుబుడక్క,
బుడిబుడుక్క-బుడుబుడుక్క, పంబ; ౪౫.
చరమవాద్యములులోనగునవి:— గంధతూర్య
ము; చూచికము; తద్వి.-(తె). ఉరుము;
కడవతీటు-కడువతీటు; కయిగుడి-కైముడి;
కవడె-కవిడి; కరిది; గిడిగి, గిడివిడి, గిడి
య; గుమ్మెట-గుమ్మెత; చేక్కి; తుడుము;
నరగ-నరగజేము; చీకము; మోలు; ౪౬.
జేగంటలోనగునవి:—కరటము; ఘనము; జయ
ఘంట; ఝర్జరము; కాంస్యతాళము.తద్వి-
ఘ. (తె) గంట; లట్వ. (తె) చిటిక; చిటి
తాళము-చిరితాళము, లట్టువ; చెంగు;
జేగంట; పిడిగంట; లట్టువ; గిరిగిటలు-గిరి
టలు; కైతాళము, తాళము, మయ్యంకి;
౪౭: చుల్లి; ౪౮: రాగాలపెట్టె, హోత్రి
నియము; ౪౯. రాగాలపెట్టె (గ్రామా
ఫోను); ౫౦: ఆనద్దము. (తె). తోలువాయి
దము. (చూ, స్వరము. ౨.); ౫౧: నాగస్వ
రము. (తె).—నాగసరము-నాగసారము,
మంగలికోళ్ళు, సన్నాయి; ౫౨: సపీరు.
(చూ, స్వరము. ౨); ౫౩: పుటభేదము.
(చూ, స్వరము. ౨); ౫౪: వీణవాదిక;
౫౫: గుంజ. (తె) సితారు; ౫౬: మురళి,
పంకము, పంకి, వేణువు. (తె).—తూత
కొమ్మ, పిల్లగోళిలు, పిల్లనగోళి
లు — పిల్లగోళివి — పిల్లనగోళివి,
మైలగోళివి, వాసిగోళిలు-వాసెగోళిలు, వా
సియ-వాసె; ౫౭: కమతము, కరటము, కుడు
పము, కానుళి, గోముఖము, సర్వరసము.
(చూ, స్వరము. ౨); ౫౮: (తె) జీనుగోళివి,
నాగసరము-నాగసారము, బుట్టు, మగిడి,

మపురి-మూరి, సన్నాయి; ౫౯: (తె) జీమి
డిక-జీమలిక-జీమలిక-జీమలిగ; ౬౦: కోళ
తాలము, కోళిశ్చలని, ఖపురము, ఘటి, ధ,
ధక్క, యళిశుటము, విజయధక్కా, విజ
య మర్దలము. (తె).—డంక-డంకా-డక్క-
డక్కి-డక్కి, కవిణ-డవిణ; ౬౧. నిస్సాణ
ము-నిస్సానము. (తె) నిస్సహాయము; ౬౨ వా
ద్యముఖము:— పున్నరము; ౬౩ వీణాగో
ము:—(తె) మేరువ; ౬౪. వీణాగోళలాటు
వు. (తె).—గుబ్బకాయ; ౬౫. వీణసర్వాం
గము:—కోలంబకము; ౬౬. వీణలోగలుగు
వాద్యమునకు.—వాద్యము, ధ. (తె).—వాదై
ము, వాయిదము, వాపు, వాయింపు; ౬౭. ఆవు
మెడ గంటకు—(తె): లాడుగు; ౬౮: కోణ
ము, దంతము. (తె) —కొడుపు; ౬౯. నాగ
సారములోనగు వాద్యములజేత. (తె).—మేళ
ము; ౭౦: ఆహికము, సుషిరము. (తె).—
తార, బూరగ, సింగినాదము. (చూ, స్వర
ము. ౨.); ౭౧: (చూ, రేడియో); ౭౨: (చూ,
వీణాదండము); ౭౩: '(చూ, వీణానుబంధ
ము.); ౭౪. రుద్రవీణ. ("ఉదా.—రుద్రవీణ-
కు ౧౨ యిండ్లుకలవు. ఈ యిండ్లలో శుద్ధ
స్వరములేదు. తారకషడ్జము ౧ కూడాచేరి
౮ అయ్యెను. మిశ్రస్వరములు ౪ కూడాచేరి
౧౨ స్వరములయ్యెను. తక్కిన మిశ్రస్వర
ములు ౪ ఉన్నవి. అవి యీ ౧౨ యిండ్ల
లోనే పలుకుమొందుటచేత వాటికి ఇండ్లు
చేటుగ నుండవక్కరలేదు.

రుద్రవీణ:—

శు	చ	మ	అ	శు	చ
రి	శు	సా	గా	మ	మ

పం	శు	చ	మ	కా	తార
	ద	శు	కై	ని	క

ఈ వీణకారము రుద్రవీణలో ౧౨ ఇండ్లు

భానే ౧౬ స్వరములు పలుకుచున్నవి. ఆ ధారాశ్రుతిలోనే మందాచక్షువు పలుకుచున్నది. గమక వానికి యిట్లువనిలేదు” (2౫). ఆ య్యుతరాయపీణ. “ఉదా. — రుద్రానీలకం టైస్థాయీలు హేమ్యేగా పరికించేవలెనని అమృతరాయలునారు వీణలో అర యిండ్లు పెట్టించి విడ్డమతంత్రీలో అ స్థాయీలును కడమతంత్రులలో కడమమూడవదగు మందాస్థాయి పలుకునట్లు ఏర్పఱచియున్నారు. ఎట్లనగా ఆధారశ్రుతిలోనే మందరపద్ధతు పలుకుచున్నది గమక మెట్టుచనిలేదు.

అమృతరాయపీణ:—

సం.	చ. రి	సా గా	అం	శు	పరి
౧.	కు గా	వ. రి	గాం	మ	మ

పం	శు	చ. దై	ప. దై	కా ని	తారక
	దై	శు. ని	కై. ని	ని	పద్ధతు

పైస్థాయి:—

శు	చ. రి	శు. పం.	చ. రి	సా	అం	శు	పరి
రి	గాం	గాం	గాం	గాం	మ	మ	మ

పం	శు	చ. దై	ప. దై	కా ని	తారక
	దై	శు. ని	కై. ని	ని	పద్ధతు

సారణితంత్రీ రెండవస్థాయి యైన తారక పద్ధతు మెట్టునుంచి క్రింద వీణమేరువు వఱకు ౧౨ మెట్టులంతే కడమతారకస్థాయి పలుకుచున్నది. సందు తక్కువయగుటవల్లను అత్యుచ్చమగుబలుకు స్థాయి యాటచే గాత్రము చేరని హేతువువలనను, వాయిం చేటుకు వీలులేక మొదటి మందరస్థాయి యితరశంత్రుల మెట్టుమీఁదుగా బట్టి చూపుచున్నారు. ఈయమృతరాయపీణ మేళగించుకొనము, వీణక్రిందిమేరువునుండి వైచేటువు వఱకు తొలది కొలయైతి

యీ తొలిలోనిన్ని యిన్ని భాగములలో అర మెట్టులంతే బ: సావని తంత్రీలోనే అ స్థాయీలు పలుకుచున్నవి.” ఇత్యాది. (మిగతవానికి “చూ, స్వరము. 2.”); 2. మెటును: చూ, విశ్రుతు: అం. 3: చూ, ప్రిణవనాదములు.

వీణకరినె. వా. వి: చూ, వీణానందము. వీణము. దే. వి. రూ—వీణాము. సన్నబట్టు: చూ, వస్త్రము.

వీణాబ్యము. అం: చూ, లంత్రీములు. వీణానందము. సం. వి. అ. పుం: కమభము, కార, ప్రిసేవకము, ప్రిసేవము. (తె).— ఒళగు—ఒళవు, పోళవు, కరిది, కరివ, వీణ కరినె (చూ, వీణ. ౨౨.)

వీణాదులుతతములు. అం: చూ, వాద్యములు. వీణానుబంధము. సం. వి. అ. పుం: ఉపనానాము, నిబంధనము. (తె) చిరిడ. (చూ, వీణ. ౨౩.)

వీణాము. దే. వి. 1: చూ, రూ—వీణము. జై. 3, అ. 11, 2: చూ, నిచోళము. 1.

వీణారచనము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (“మొదటిచరణమున త, జ, వ, న గురువును, రెండవచరణమున త, జ, న, భ, గగమును, మూడవచరణమున త, జ, న, భ, సగణమును, నాలుగవచరణమున భ, జ, వ, బ, న గురువును గలిగి మొదటి మూడవచరణముల పదింటను, నాల్గవచరణమున పదునొకొండవ యింటను యతిగలది”)

వీణావాదనకాళములు. అం: చూ, మగుణములు. వీణావాదన. సం. వి. అ. పుం. వీణావాయిం చేవాడు: వైణికుడు.

వీణియ. దే. వి. 1. కన్తూరి మృగముయొక్క కన్తూరియందెడి బొడ్డుకాయ: రూ—వీణి వై. వి. 2.—వీణా. రూ—వీణ: చూ, వీణ కళా. 5, అ. 215.

పద్య. దే. వి. వై. వి. చూ, రూ-పిణియ,
పద్యకాడు. ద్వ. వి. చూ, పద్యకాదుడు.

పద్యసము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-పిణియ.
పద్యసము. సం. వి. అ. పుం: చూ, అకల్మసుడు.
పద్యము. సం. వి. అ. ప. 1. అంశముపాటు;

2. సత్తువలేనియేయగు: చూ, హస్తీ. 1; 3. సత్తువ
లేని గుఱ్ఱము: చూ, హయము; వి. 4. పోయి
నది: చూ, హితము. 3.

పద్యరాగి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, విరాగుడు.
పద్యరాగుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుడు.
పద్యసము. సం. వి. అ. పుం. పృథ్వీ: చూ,
సహస్రవేధి. 2.

పద్య. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. --వై. --

పద్య. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. చూలుచుడుట;
2. జగి: చూ, వెలుతురు. 1; 3. తిండి: చూ,
సాపాటు; 4. పరుగు: చూ, సంచారము
(ప్రధానము); 5. పోక: చూ, సంచారము;
6. కొవ్వ: చూ, హామిక; 7. గుఱ్ఱము:
చూ, హయము. (పుం. అనికొందలు.)

పద్యహోతుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. అగ్ని:
చూ, వహ్ని. 1; 2. చూ, నూర్పుడు.

పద్యుడు. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, నూర్పుడు.

పద్యం. దే. అ. కి: చూ, విసరు. 8. (స్వార్థ
మునతెండు.)

పద్య. వై. వి. --పద్య. ఇండ్లవరునల రెంటికి నడిమి
తోనన, నేనుప: చూ, మార్గము. 1;

పద్య. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. (పద్య) --పద్య. 1: చూ,
పద్య; 2. ఇండ్లవరున; 3. వరున: చూ,
శ్రేణి. 1; 4. రాజమార్గము: చూ, మార్గ
ము. 1; 5. అంగళ్ల వాడ: చూ, మార్గము. 1;
అం. 8: చూ, దళరూపకముల లక్షణములు.
(కథ కల్పితము. ధూర్త విటుడు నాయకుడు,
ధూర్తశృంగారము పృథానరసము. కై
శివస్త్రీ. ఏకాంకము. ముఖ్యవిషయములు

సంధులు. నయ, హాస్యము, సత్కృతి
యుండును.)

పద్యసారథి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, శివుడు.
పద్యలయందు పద్యము జేర్చింపట. అం: చూ,
శోభనములు. [తము.

పద్యము. సం. వి. ఇ. గగగగతై నది: చూ, శోభి
ననిచ్చే. దే. స. కి: చూ, విను. 2. [4, అ. 3.
పద్యము వై. వి. --పద్య (హా-పద్య): చూ, పద్యము.

పద్య. దే. వి. 1. చెవి: చూ, శోభితము. 1;
2. పృథివి: చూ, సంభావన. 3.

పద్యమిగులు. దే. అ. కి. (పద్యకర్త). పాం
డు. 3, అ. 132: చూ, వెలయు. 4.

పద్యలకంటి. దే. వి: చూ, సర్వము. నీలా. 2, అ. 37.

పద్యలపండువ. జా. చెవుల కింపుగానుండునది.
“పద్యలపండువనయ్య” (కవికర్త గానా
యనము.) [వోవుట.

పద్యలపిలులువోవుట. జా: చూ, చెవులు చిల్లులు
పద్య. వై. వి. --పద్య: చూ, పద్య. (హా-పద్య.)
పద్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. లిప్ప, ఒకటివెనుకనొకటి
వ్యాపింపనిచ్చ: చూ, వాంఛ.

పద్యము. దే. వి: చూ, రూ-వియ్యము. 1-2.

పద్య. దే. వి. రూ-లీయ. పోకచెక్క. అంధ్ర.
పద్య. 8-88: చూ, పోక. ౯.

పద్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. మగడు: గొడుగు
లునుగల అడుది: చూ, స్త్రీ; 2. కల్లు: చూ,
మర. 2: 3. కైలాసపర్వతము: చూ, హిమా
లయము (పర్వతము. ౯.)

పద్యంధరము. సం. వి. అ. పుం. 1. నెమలి:
చూ, శిఖి. 2; 2. పద్యంధరమునది: చూ,
హోదిని (నది); 3. పులలజేగడము: చూ,
హోరము. 2 (యుద్ధము); 4. లోలుతో
గప్పినది.

పద్యకత్తియ. వై. వి. (పద్యము + కత్తియ) రూ-
పద్యకత్తి. నీలా. 3, అ. 87: చూ, వియ్యంపరాళి.

పేరకత్తె. పై. వి. చూ, చూ-పేరకత్తెయ.

పేరకము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, వస్త్రము;

2: చూ, చోర. 1; 3. పేరకమునుదేశము:

చూ, సీమ. (1) (చీకములు); 4. గుడ్డ

గూబగుడ్డు: చూ, సరిసంపులులుగు;

5. తాచేలు: చూ, వస్త్రము. 4. [అ. 87.

పేరకాడు, వ్య.వి: చూ, వియ్యంతుడు. నీలా.3.

పేరజయంతిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. యుద్ధము

నందలి పీఠుల నృత్యము: చూ, పృంజకము.1.

పేరడి. చే. వి. తిక్క: చూ, పెట్టి. 1.

పేరణము. సం. వి. అ. ప.1. ఆవుదగడ్డి: చూ,

కృణము. 1; 2.=వీరాణము: చూ. పీఠ;

(పేరణము వైకృతమునికొందలు.)

పేరణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కంఠమునుబడిగంట.

(చూ, వాచిక.)

పేరతరము. సం. వి. అ. ప. 1: చూ, పేరణము.

1.*; పుం. 2: చూ, బాణము. 1.

పేరతరువు. సం. వి. ఈ. పుం. 1. పీఠునుద్దేశ:

చూ, సాలము; 2. కృకరము: చూ,

కొలుకుడు. [కట్టుకొనెడు తాయెత్తు.

పేరతాయెత్తు. వా. వి. వి. పీఠులుబిడ్డలుగా

పేరకృణము. సం. వి. అ.న:చూ, పేరతరము.1,2.

పేరకమర్మము. సం. వి. అ. పుం:చూ, మనమర్మము.

పేరమర్మ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పీఠనిర్దేశము.

చూ, సహదర్శిని (భార్య).

పేరమాణము. సం. వి. అ. ప. రూ-పేరమాణము.

య్యమనమునుబట్టిగాని కడపటగాని పీఠ

య్యమనము: చూ, సరకము. 2.

పేరమర్మ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. సేదమురక.

పేరమర్మము. వా. వి. వి. మిక్కిలికెద

మర్మము: చూ, పాదపాణము (పాదపాణము)

కొలుకుడు.

పేరమర్మము. సం. వి. అ. పుం. పదునెడు

పేరము. పేరకము. పేరము. పేరము.

పదునెడు; 3. పేరమర్మము. సం. వి. అ. పుం. 1. అశ్వమేధ

యాగపునర్జన్మము: చూ, పాయము; 2. అపుర

గడ్డి: చూ, వారిత (తృణము. 1.); 3: చూ,

శ్రౌవ్యము; 4. అతిశయము: చూ, హుచ్చె. 2.

పేరమర్మము. పై. వి. బ.=పేరముదిక-పేర

మర్మక-పేరమర్మ. (రూ-పేరమర్మము-పేర

మర్మముదియలు-పేరమర్మము.) 1. కత్తుపీఠులు

పేళ్లు నడుమకెక్కి కూరులు విరుదుగా

కాలివేలిని ధరించెడు ముదిరకలు: చూ,

భూషణము. 2-౧౦-(౧౦); 2. స్త్రీలుకాలి

పెద్దవేలిని ధరించెడు ముదిరకావిశేషము.

య.4,అ.90:చూ, భూషణము.2-౧౦-(౧౦).

పేరమర్మము. పై. వి.=పై.

పేరమర్మములు. సం. వి. అ. ప. బ.=పేరమర్మ

ములు. పై. (2వ అర్థమునకు. ఈ.

వారి. 5, అ. 19.)

పేరమర్మము. సం. వి. అ. ప. న.=పై.

పేరము. సం. వి. అ. ప. 1. పంపముపువ్వు: చూ,

సహితము. 1; 2. పులికడుగు: చూ,

సక్తము. 1; విగ. 3: చూ, శ్రౌవ్యము;

అం. 4: చూ, రసములు; 5: చూ, రస

వృక్షము; 6: చూ, అగమములు. (చూ,

అగమములు); 7: చూ, తానములు (5-ధ-

హితానములు); పై. వి. (1): చూ,

రూ-పేరము.

పేరమర్మము. పై. వి. బ.=పేరముదిక: చూ,

రూ-పేరమర్మములు. (2వ అర్థమునకు. పై.

పై. 5, అ. 44.)

పేరమర్మము. పై. వి. బ.=పై. [పై.

పేరముదిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. పేరముదియ

పేరము. సం. వి. అ. పుం. 1. కోమల్లము

పేరము. పేరము. పేరము. పేరము.

వా. 2. వీరభద్రోత్సవమునందు భక్తితో
తన నైపుణ్యమును జూపు ఒకతెగవాడు.
వీరరేణువు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, వృశోదరుడు.
వీరవిక్రమము. అం: చూ, జన్మతాళములు
(తాళపాణికలాభేదము.)

వీరవృక్షము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వీలుమద్దిక:
చూ, వీరతరువు. 1; 2. నల్లయిరుగుడుక:
చూ, శింశుప; 3. జీడిక: చూ, స్ఫటికోఫ;
4. మహాకలాపరిక: చూ, కలములి; 5: చూ,
స్వాదురస. 1. *; 6. క్షీరకాకోలిక: చూ,
సుముంగళ; 7: గృహకన్య. (తె) - కలబంద-
కలుబంద.* [నొకతెగవాడు.

వీరవైష్ణవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. విష్ణుభక్తులలో
వీరకైపుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శివభక్తులలో
నొకతెగవాడు.

వీరసువు. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. వీరునిగన్నతల్లి:
చూ, సవిత్ర. 1. (ఇదె వీరమాత)

వీరనైవ్యము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వెల్లుల్లి.
వీరమృంధము. సం. వి. ఆ. పుం. దున్నచింతు:
చూ, సైరిభము (మహిషము.)

వీరహంకారము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉణుము:
చూ, స్వరము. 2.

వీరహుడు. సం. వి. న. పుం. ఉత్సాహినిచేసి
గార్త వత్సాగ్నిని విడిచినవాడు.

వీరాఖ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. తీరగెకానుగుళ:
చూ, కాదప్పుము.

వీరాణము. వై. వి. వీరణము. డంసురము: చూ,
వీణ. 1-౨౬ [చూ, సంయోగము.

వీరాయితము. సం. వి. ఆ. న. పురుషాయితము:

వీరాశంసనము. సం. వి. ఆ. న. రూ-వీరాశన
నము. భయంకరమైన యుద్ధభూమి: చూ,
హరిప్రియ 2 (భూమి. 1.)

వీరాశనము. సం. వి. ఆ. న. —వై.—

మీరాసనము. సం. వి. ఆ. న. 1. దేనిమీదను

అనుకొనక మార్చుండుట: చూ, అనన
ములు; 2. రాత్రి భూ: కుళ: పై
చేతబట్టుకొని హెచ్చేంతదోరకాళ
యందుట.

వీరుడు. సం. వి. 1. పోతరి: చూ, కూగ-
డు; 2: చూ, శ్రేష్ఠుడు; 3: చూ, వీరభద్రుడు.
వీరుగము. సం. వి. ధ. స్త్రీ. 3. రూ-వీరుత్తు-
నల్లరము. తద్వి. - పొదకు. - అన్నంబము.
అస్తంబము, ఉప్పేక, కంబళి, కత్తెము,
గుల్మము, గుచ్చకము- గుచ్చము, స్తంబము
(తె). - ఈరము- ఈజము- ఈజు- ఈకా-
లు, గుండు, చిట్ట-జిట్ట, వెట్టు, కలు, తొం-
పము, దొంక, తుప్ప, పుట్ట, పొం, పొదకు
తద్వి. - కానమర్మము. (చూ, చ్చిట్టము.)
2. చిగురుంగొమ్మ: చూ, కాఖ. 1; 2. తీరగ-
చూ, పృక్షము. [(వి).-వంశరచనన

వీర్యజనక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: ఉంచరం

వీర్యము. సం. వి. ఆ. న. 1: పరాకర్షము.

రూ: చూ, కొర్రము; 3: చూ, లేతన్ను. 3:

3. లేజము: చూ, వెలుతురు. 1; 4. చక్ర

నము: చూ, కల్లి 1; అం. 5: చూ, గుణములు.

వీటిండి. దే. వి. 1: చూ, రూ- వీటిండి. 1:

2. అవివేది: చూ, ప్రభుడు; 3. వెట్టిడి: వెంగలి

వెంగలి- వెకలి- వెక్కలి- వెడలగు, వేటిండి

వీణ. దే. వి. 1. అనుకూల్యము: చూ, స్నేహ

ము. 1; వా. 2. (నూటలాడుటలోని వజ్ర

తృప్తిలోనగు వానియందుండు) ప్రణమము.

వి. 2. అనుకూలము; అ. కి. 2. ఉచితము

గింజే. వై. 6; అ. 197: చూ, నినినాగింజే

వీణుడు. ద్వి. అ. కి. 2: చూ, సరివడు.

వీప. అం: చూ, ఉపవీరములు.

వీరభము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కాపడి: చూ,

స్కంధాటిక. 2. తోగ: చూ, స్మృతి. 2
(మర్మము. 1); 3. బరువు: చూ, రూ-విడి
ధము. 3.

100-368617-100

వా. 2. వీరధదోర్వనముందు భక్తితో
తన నైపుణ్యమును జూపు ఒకతెగవాడు.
వీరరేయిపు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, వ్యూహదరుడు.
వీరవిక్రమము. అం: చూ, జన్యతాళములు
(తాళపాణికళాభేదము.)

వీరవృక్షము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఏలువృద్ధి:
చూ, వీరతరువు. 1; 2. నల్లయిరుగుడు*:
చూ, శింశుప; 3. జీడి*: చూ, స్ఫోటకోళ;
4. మహాకావరి*: చూ, శతమూలి; 5: చూ,
స్వాదురస. 1. *: 6. క్షీరకాణ్డలి*: చూ,
సుముంగళ; 7: గృహకన్య. (తె) - కలబంద-
కలబంద.* [నొకతెగవాడు.

వీరవైష్ణవుడు. సం. వి. అ. పుం. విష్ణుభక్తులలో
వీరతెవుడు. సం. వి. అ. పుం. శివభక్తులలో
నొకతెగవాడు.

వీరసుపు. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. వీరునిగన్నతల్లి:
చూ, సవిత్రి. 1. (ఇదె వీరమాత)

వీరసైన్యము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వెలులి*.
వీరస్కంధము. సం. వి. అ. పుం. దున్నపోతు:
చూ, సైరిభము (మహిమము.)

వీరహుంకారము. సం. వి. అ. పుం. ఉటుము:
చూ, స్వరము. 2.

వీరహుండు. సం. వి. న. పుం. ఉత్సరేష్ఠినిజేసి
గార్హ పత్యాన్ని విడిచినవాడు.

వీరాఖ్యము. సం. వి. అ. పుం. తీగెకానుసు*:
చూ, కాదప్పుము.

వీరాణము. వై. వి. = వీరణము. డంసురము: చూ,
వీణ. 1-2. [చూ, సంయోగము.

వీరాయితము. సం. వి. అ. న. పురుషాయితము:
వీరాశంసనము. సం. వి. అ. న. రూ-వీరాశన

నము. భయంకరమైన యుద్ధభూమి: చూ,
హరిప్రియ 2 (భూమి. 1.)

వీరాశననము. సం. వి. అ. న. - వై. -
వీరాశనము. సం. వి. అ. న. 1. దేవిమీదను

అనుకొనక కూర్చుండుట: చూ, అను
ములు; 2. రాత్రి పూ: 3. ఉల్లి
చేతబట్టుకొని పాత్రేరికతో గాకరి
యుండుట.

వీరుడు. సం. విణ. 1. పోతరి: చూ, కూర్చు
డు; 2: చూ, శ్రేష్ఠుడు; 3: చూ, వీరధద్యుడు.

వీరుగము. సం. వి. ధ. స్త్రీ. 1. రూ-వీరుత్తు:
వల్లరము. తద్వి. - పాదకు. - అస్కంధము.
అస్తంబము, ఉష్మిక, కంబళి, కత్తము.
గుల్మము, గుచ్చకము - గుచ్చము, స్తంబము.
(తె). - ఈరము - ఈజము - ఈజుమి - ఈకా
లు, గుండు, చిట్ట-జిట్ట, చెట్టు, జుటు, తొం
పము, దొంక, తుప్ప, పుట్ట, పొద్ద, పొదగు.
తద్వి. - కాసమర్దము. ("చూ, వృక్షము.")

2. చిగురుగొమ్మ: చూ, కాఖ. 1; 2. తీగె:
చూ, పృక్షము. [(వి). - చంకరదనన.*

వీర్యజనక. సం. వి. అ. స్త్రీ: పరివరం
వీర్యము. సం. వి. అ. న. 1: పరాకృమము.

రుం: చూ, కౌర్వము; 2: చూ, శేతస్సు. 1;
3. తేజము: చూ, వెలుతురు. 1; 4. ప్రభా

వము: చూ, కత్తి 1; అం. 5: చూ, నుగములు.
వీటిడి. వై. విణ. 1: చూ, రూ-వీటిడి. 1;

2. అనివేడి: చూ, స్త్రాడు. 3. వెట్టిడి-వెట్టిడి
వెంగళి- వెకలి- వెక్కలి- వెడలె-వేటిడి

విలు. వై. వి. 1. అనుమాన్యము: చూ, ప్రియా
ము. 1; వా. 2. (నూటలాడుటలోని నమ

త్ప్రతిలోనను నానియందుండు) ప్రభువు.
విణ. 2. అనుమాలము; అ. కి. 2. ఉచయ

గియే. వై. 8, అ. 197: చూ, దివియోగింపే
వీటవడు. ద్వి. అ. కి. చూ, సరివను.

వీవ. అం: చూ, ఉపవీరములు.
వీరధము. సం. వి. అ. పుం. 1. కాశడి: చూ,

స్కంధాటిక; 2. తోగవ: చూ, స్థితి. 3
(మార్గము. 1.); 3. బరువు: చూ, రూ-విశ

ధము. 3.

జున్న, ప, నాగబలుండు, మకజున్న, మకజురి,
లిక్కుజున్న, లిక్కు, వలపుండు, మిరక.

టాయి; పెంకి; చిక్కుడు కుటుంబము; (౧) ఎక్కుడు-దీ-గకు.-లత-లతిక; (౨) మేట్టు మేట్టుకొని యెదిగడు తీ-గకు.- లత-లతిక; (౩) పెనగొన్న తీ-గకు.- ప్రిసువు, లతా ప్రితానని; (౪) సా ను ల ము ౦ గి ట ము ల చి న తీ-గ కు.- కుత్తిలము; (౫). త్రస్పించిన తీ-గకు.- కణిచి-కణిచి. (చూ, లత.); (౬). పూలచెట్టునకు.- మగంగము; ౧౬: కాల. (తె): పేరుటు రము, పేరెచ; ౧౭. సంస్కృతములో వాడబడు గొన్ని రకముల చెట్లు.- అల సము; ఉన్నత్తము; ఋషభము; కంచోకి; కంటలము; కటుపతిక; కనీయసి; కపిత్థ పర్వి; కరాళికము; కరణి-కరుణి, కిర్కటము; 'రృరంగము; కవాటపక్రిము; కవిక; కారి- ర్య; కాలాకతము; కిలానఘ్నుము; కీచ ; కీరకము; కీలసంస్పర్శము; కుజము; ఋ; కులాహకము-కులాహలము; ఋకము; క్షీతిరహము; గజారి; గజేకక; గుర్మిని; చర్మటము; చికురము; జీవంతి వము; వృధివీపతి; పేచిక; మహిషి; మేఘనా వము, నరాచర (చూ, భండీరము, 2); రత్నపు రవ, వరపర్మిని; విద్రువము; వృషభిను-వృ షిను; నదామునై; సిందూరపుష్పిత్యాది; ౧౮. తెనుగున వ్యవహరింపబడు కొన్ని రకముల చెట్లు.- అంకెన; అగండ్రపాకు; అబ్బెంద; అయిలారము- విలారము; అల్లి; ఆదాలు; ఇబ్బెడ; ఉట్టబొద్ది; ఉల్లంగి; ఉవ్వ; ఉకనబొడ్డు; ఉటబుడ్డిచెక్క; ఉటి; ఉప; ఎంకున; ఎద్దుముట్టె; ఎనువమోకాలు; ఏడ; మడిదామర; బద్ది; బలిదామర; కట్టెపాచ ప్రికన్నకొమలి; కాళి; కందెన; కుఘము; తామ్రకగోర; కొల్లి; గంటకాము; గర్మిస;

గాత్రకోడి; గుంపెన; గున్న; గుర్మిరి; గా- గే; చీకెను; చెక్కచెట్టు; చేండుగు; మేక్కూర; మేక్కలి; చాకుచెట్టు; టిల్ల- టిల్ల; జిన్న-దిన్న; తమ్మి; తొండి; నాగ దాళి; నిరుకడము; నీరిజి; నీరుపాది; నూ- క; నెక్కర; పట్టెడ; పరిమికంప; పలుమే రు; పూరుదొన్నె; పూలి; పెక్కిలి; పెద్దా కుచెట్టు; పొత్తేను; పొడవలి; పోకరి; బందారు; బగిన; బరగడము; బాచనమూరి; బాదము-బాదాము; గొప్పాయి-బాబాయి, (మదనానబ); మండరి; మడికట్టి; మడ; మాడ్పు; మిరెపకాండరి; ముక్కిడి; ముక్కు దాడిమ; ముక్కుముంగర; ముగ్గు; మొనకట్టు; మోచి; నోచి; తాతినార-తాతిపాచి; వల్లరసి; విపపాల; సుంకేసలము మొదలగు నవి లెక్కకు విం చి యు న్నవి. ("చూ, స్థిరము. 2.")

వృక్షరహ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వృక్షాదని*. వృక్షవాటిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: 1: చూ, వన ము. 2-2; 2: చూ, వనము. 2-౨.

వృక్షాదనము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: ఖటము, టంక-టంకము, కాక్కిరము, కూటము, వృక్షాదనము, కంకుల. (తె).- ఉలి, ఉలిమి, కాపెయలి, తాతియలి. తద్వి.- ౧: (సం) పత్రపరకువు, వృక్షినము. (తె). చీరణము- చీర్లము; ౨. (తె): కేకచీరణము; 3. (తె): గోరుచీరణము; ౪. (తె): పొట్టింపుచీరణ ము; ౫: (తె): ఆకురాయి; ౬. టంక-టంక ము; ౭: (తె) పొడనుత్తె; ౮. అల్పకంభ రికి:.. తాడఘ. (తె). సుత్తియ-నుత్తె; ౯: (చూ, వృక్షినము) ("చూ, నుత్తె."); 2. రాధి*: చూ, క్యానులము. 2.

వృక్షాదని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ-వృక్షాదని. అంధగుసూచి, కాకరహ, కామిని, కానువృ

క్షము, కోమలవల్లిక, గంధమాదని, జీవంతి - జీవంతిక, పరాన్నభుక్కు, వంద (వందక - వందాకము - వందాకి, వందార్ము), వృక్షరువా. (తె):- బదనిక - బదనిక - వదనిక, వదియ - వద. తద్వి.- (తె) జాతిబదనిక*.

వృత్తాధిరూఢము. అం. 1: చూ, జాతస్మరాలింగనములు; 2: చూ, అలింగనములు. [కుక్షిక. వృత్తాష్టము సం. వి. అ. ని. చింతపండు: చూ, వృజినము. సం. వి. అ. ని. 1. (శిష్టలచేత వర్ణింపబడునది.): అంకము, అంహన్సు, అకము, అఘము, అతినర్జనము, అపుణ్యము, అగము, ఏ న ము - ఏనన్సు, కక్షము, కణ్డము, కదనము, కద్దురము - కార్దురము, కలనము, కల్కము, కలుషము - కల్మషము - కల్మాషము, కాలువ్యము - కుల్పము - కిల్పిషము, కప్తము, కిణ్డము, కిల్కము, కూటము, కృభిము, కృష్ణము, ఖలము, తూస్తము, దురితము, దుష్కృతము, దోషము, పంకము, పాతకము, పాపము - పాపృము, పృత్యవాయము, వ్యసనము, శల్యము, హింస. (అవ్య):—కు. (తె. ప):—కలంక - కలంకు - కళంకు, కలంక - కలగుండు - కలగుడు, కలతే - కలతే, కనటు, కావలము, కీడు, కొడిమె, కొఱగామి, కొల, గోను, దోసగు - దోసగు, దోసము, నెరను, నేరమి, పొగవ. తద్వి.- ౧: చూ, మహాపాతకములు. (మతీయ):—కన్నము, పాతకము, పృదోషము; ౨. పాపముగలది. (విణ):—కప్తము, కాహళము. (“చూ, హింస.4.”); పుం. 2. క్లకము: చూ, కోకము; విణ. 3. వక్రము: చూ, నేలితము. 2.

వృత్తి, సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. వరించేట: వరణము, వరము; 2. చొట్టువేసిన వెలుగు: చూ, వెలుగు; 3. చొట్టుట: చూ, చేప్తనము. 1.

వృత్తుడు. సం. విణ. వరించబడినవాడు. వృత్త. అం: చూ, వృత్తము. 1. (“న-న-త-గగ. 7 యతి. 11 ఛందస్సు.”) వృత్తకంటకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, విరజోజ్ఞ. వృత్తకర్కటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కరుబూజోదోస*: చూ, హరివారుకము. వృత్తచటకము. సం. వి. అ. పుం. ఒకడుఁగిచ్చెక: చూ, శకుంతి (పిచ్చెక.) వృత్తపత్రిము. సం. వి. అ. న: (తె).—వన్నె వెదురు*. వృత్తపర్ణము. సం. వి. అ. న: (తె).—అకుమడుపు, మడుగు, మడుపు. [కణము. వృత్తపర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. తెల్లజనము*: చూ, వృత్తపుష్ప. సం. వి. అ. స్త్రీ. కడలి*: చూ, రంభ. 2. వృత్తపొగసేసము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (నీసపద్యభేదము:- “పతిపాదముననురెండవ యక్కగము ఒకటిగానండి వృత్తమునకు పొగసమున్నట్లే యుండునది.”) వృత్తమల్లిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. బొడ్డుమల్లె*: చూ, హసంతి. 2.

వృత్తము. అం. (విశేషాంశములకు అప్పకవీయములోని ౪, అ. 218-217-218-219 మున్నగు సారలంఘనము.) 1. వర్ణియము - వర్ణె - వర్ణెము, వర్ణము: చూ, వ్లోకము. (చూ, ఛందస్సులు.) (వర్ణపాదమునకు. — చరణము, వదము). తద్వి. కేవలములు. — వృత్తాదులు:—అంబురుహము, అపరాజితము, అలసగతి, అశ్వగతి, అశ్వలలిత, అప్తమూర్తి, అప్తదళపద్మబంధము, అసంబాధ, అపాతలిక, ఆర్యాగీతి, ఇంద్రవంశము, ఇంద్రవజ్ర, ఇల, ఉపేంద్రవజ్ర, ఉపజాతి, ఉత్సుకము, ౧ ఉపస్థితము, ౨ ఉపస్థితము (శిఖండివిరుతము), ఉత్పలమాల, ఉత్సాహ, ఉపచిత్ర, ఉద్ధతము, ఉత్కలిక, ఉద్గీతి, ఉపగీతి, ఉదీచ్యవృత్తి, ఏకరూప, ఏకా

క్షరి, ఏకపాది, ఔషచ్ఛాందినము, కంకణ
బంధము, కండము, కనకలత, కన్య, కమలన
గీతి, కమలవిలసితము, కరిబృంహితము,
కర్ణాటచతుష్పద, కలితాంతము, కవి
శంతభూషణము, కవిరాజవిరాజితము, కాం
తి, మండలి నాగబంధము, కుమారలలిత(లలిత),
కుసుమవిచిత్రము, కుసుమితలతానేలీత,
కేతుమతి, కామది, కాంచనపదము, క్షుమ,
క్షౌరము, ఖచరప్లవము, ఖడ్గబంధము
గజవిలసితము, గుచ్ఛబంధము, గోమూర్తికా
బంధము, చంద్రకావళి. చంద్రకళ, చంద్ర
రేఖ, చంద్రవదన, చంద్రవర్త్య, చంద్రీతీ,
చంద్రిక, చందకేశనరి, చందకమాల, చంద
కమాలి, చక్రబంధము, చక్రవాళము, చతు
ర్విధకండము, చతుష్పద, చపల, చారుహ
సిక, చిత్రపదము, చిత్రబంధము, జఘన
చపల, జలదము, జలధరమాల, జలోద్ధతగతి.
తనుమశ్య, తన్వి, తరలి, తరళ, తరునోజ,
తురగము, తురగవల్లవము, తేటగీతి, తోట
కము, తోడకము, త్రిపద, త్రిభంగి, త్యక్త
క్షరి, దండకము, దక్షిణాంతిక, దోడకము,
ద్రుతవిలంబితము, ద్విపద, ద్విరదగతి, ద్యక్షరీ,
ధరణి, ధరణిధరగతి, ధవళము, ధృతమధ్య,
నంద, నందిని, నదీప్రహారము, నర్మటము,
నలిని, నవనందిని, నాగరము, నారాచము,
నారీ, నారీసుతము, నిశోవ్యము, నిశ, పంచ
చామరము, పంచదళ, పంక్తి, పణపము, పద
భ్రమకము, పద్మకము, పద్మనాభము, పద్మ
భ్రమకము, పథ్యాకండము, పరాంతిక, పరా
వతి, పవడగీతి, పాలాశదలము, పృథ్వి,
పృగుణ, పృభాకలిత, పృభాతము, పృభు
వృత్తము, పృమాణి, పృమితాక్షరము,
పృమాదితపజన, పృవర్తక, పృవరణకలిత,
పృహర్షణి, పృహాయము, పృహ్యవృత్తి,
ప్రియంవద, ప్రియకాంత, ప్రితి, ఫలపద

నము, బంధురము, భద్రకము, భాస్కరి
విలసితము, భుజంగపరియాతము, భుజంగ
శిశురతము, భుజంగవిజృంభిత, భూతిలకము
భూనుతము, భోగివిలసితము (విలసితము),
భృమరవిలసితము, మంగళ మహాశ్రీ, మంజరి
మంజుభాషిణి, మందాకాంతము, మణిగ
నికరము, మణిదీపిక, మణిభూషణము, మణ
మాల, మణిరంగము, మత్త, మత్తకోకిల, మత్త
యూరము, మత్తసంసిని, మత్తాక్రిడ, మత్త
భవిక్రిడితము, మదనదర్పణము, మదనవి
సితము, మదనవృత్తము, మద్యకము, మధ
మతి, మధుర, మధురగతి, మధురాక్కర
మధ్యాక్కర, మనోజ్ఞ, మనోరమ, మనోహ
వృత్తము, మయూరసారి, మయజను
మహాక్కర, మహాస్రగ్ధర, మానిని, మా
కాచతుర్విధకండము, మాలి కా బంధము
మాలికావృత్తము, మాలిని, ముఖచహ
మృగీ, మేఘవిలసితము, మేఘవిస్ఫూర్ణిణి
మేదిని, మాక్షికమాల, రగడ, రతిప్రియయ
రథగమనమనోహరము, రథోద్ధతము, రమ
కము, రసాలి, రుక్మపతి, రుచిరము, లం
గాహి, లయవిభాతి, లయహారి, లాక్ష
లోల, వంశవత్రపతితము, వంశస్థము, వ
సీసము, వనమంజరి, వనమయూరము, వ
హము, వసంతిలిలక, వసుధ, వసుమ
వాతోర్మి, వారాంగి, విచిత్రలిత, విచిత్రక
విజయభద్రము, విజయకుంగళము, వితా
వితాళచతుష్పద, విద్యున్మాల, విద
విభుల, విభూతి, విమూలము, వియోగిని, వి
మము, విశ్వజేవి, విషమగీతులందు సెక్తుగీ
విషమసీసము, విజారచనము, వృంత, వృ
వృషభగతి, వృత్తపాససీసము, వేగ
వైతాలీయము, వీరడ, శరభక్రిడ, శశి
కార్జునవిక్రిడిత, కాలిని, కఖరిణి, శుద్ధ
జీ, శ్యేని, శ్రీరమణము, శ్రీవృత్త

పట్టద, సతి, సమగీతి, సమసీసము, సమాని, సరసిజము ౧, సరసిజము ౨, సరసాంక వృత్తము, స్వతోధదబంధము, స్వతోధప్రాప సీసము, సర్వలఘుసీసము, సాక్ష్యవృత్తము, సావిత్రి, సింహారేఖ, సీచము, సుందరి, సుకాంతి, సుకేశనము, సుగంధి, సుచంగలి, సుముఖి, సుగత, సువాల, సుగర్, సుగ్నిణి, స్త్రీ, స్వాగతము, హంసమాల, హంస రుతము, హయప్రచారము, హరనర్తనము, హరిగతి, హరిణగతి, హరిణి, హలముఖి. ఇత్యాది ("చూ, కల్పాలంకారములు, హేతువు 2."); సం. వి. అ. న. 2. నడత: చూ, సమయము. 2; 3. జీవనము: చూ, స్థితి. 5; పుం 4: (చూ, తాఁబేలు), జలగుల్మము, జలవిల్వము, పంచగూఢము, పంచాంగము, పీఠరము, పీఠకము, శమ్; విణ. 5 = పట్ర-పట్ర-పట్రుక: కుండలము, నిస్తలము, పరికుండలము, పర్వలము, పలయము, వృత్తము. (తె).- ఉంట-ఉండ-ఉండ్రము, గుండ్రము, గుడుసు, బంపు, బరి-బరి, బిల్ల, బొండు, పట్ర-పట్ర-పట్రుక, పై: పద్వి.- ౧: (చూ, బింబము.); ౨: (చూ, మాత్ర) (1.); 3. వృత్తాంశము నకు.-మాత్ర; ౪: చూ, పడగుడి; 6. కొంచెము గట్టియైనది: చూ, వృత్తము. 10; తద్వి.-గట్టిదనమునకు.-ములుజేసనము (చూ, బెడిదము. 5.); 7. కడచినది: ఉల్లంఘితము, భూతము; 8. బేచ్చినది: చూ, సమాప్తము. 2; 8. (గుండె) పట్రుకయైనది: చూ, వృత్తము. 5; 10. మిగులగట్టిది:- వ్యాయతము: చూ, బెడిదము. 5; 11. మట్టబడినది: చూ, సంపృతము. 2; పా. 12: (చూ, వృత్తము. 5.) (ఇందరి కాస్త్రపరిభాషాపదములు:- విశేష వృత్తము, పరివృత్తము, సహవృత్తము, అం

తర్వృత్తము, నవబిందువృత్తము, అధవృత్తము.) ఇత్యాది. [జాతులు. 5-౧౪ పంక్తి. వృత్తములు. అం. 1: చూ, వృత్తము. 1; 2: చూ, వృత్తము స్తకము. సం. వి. అ. న. పలుకముపై*: చూ, హరిత (చూ, ముస్తకము, తృణము. 1.) వృత్తసంఖ్య. అం: చూ, పట్టవృత్తములు. ("ఈధందంబునందిన్ని వృత్తములు పుట్టిన నుట. ఎన్నవధందంబున కడుగుదునో అన్ని గురువులడ్డముగానిది వానికింద ౧-౨-౩-౪ ఇట్లు రెట్టియేవేవచ్చి తుది సంఖ్యను రెట్టిం చేగా వృత్తసంఖ్య వచ్చును") వృత్తాంశము. సం. వి. అ. పుం. 1. వర్తమానము: చూ, సమాచారము. 2; 2. కథ: చూ, సమాచారము. 2; 3. అంతయు: చూ, స్వయము; 4 ఏకాంతము: చూ, పై. 2 (రహస్యము); 5. పక్కియ: చూ, వ్యాపారము. 1; 6. పక్కినము: చూ, శంసనము. 1; 7: ఉదాహరణము, ఉదాహరణ-ఉదాహరణము, ఉపన్యాసము, ఉపపత్తి, ఉపాధ్యక్షము, దృష్టాంతము, నిదర్శనము, ప్రామాణ్యము, వాఙ్మూలము. (అవ్య).-అధ, అధో. (తె).-కరి, గుటి, పోటుప, తిలివిడి, లేబుగడ. వృత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. నడవడిక: చూ, సమయము. 2; 2 జీవనోపాయము: చూ, స్థితి. 5. (ఇతిచతుర్విధము:-కృషి, పాశుపాల్యము, వాణిజ్యము, నేప); 3. విపరణగ్నింధము: చూ, కావ్యస్వరూపము; అం. 4. అభిధాది:-అభిధ, లక్షణ, వ్యంజన (చూ, అభిధ.); చూ, వృత్తులు; 5. కైశిక్యాది: చూ, వృత్తులు.

వృత్తిమంతము. అం: చూ, కస్త్రములు. వృత్తులు. అం. 1: భారతి, సాత్వతి, కైశిక, ఆగభటి. (౪). వీరివివరము లాయాపదములకిడచోడవలయును.); 2. మునుష వృత్తులు:- (చూ, వృత్తి. 2.)

వృత్త్యవసాసము. అం: చూ, అలంకారము. 3.
 ("ఒకటి రెండు మూడు మొదలగు నక్షర
 ములు సంఖ్యానియములేకుండఁ దిరిగి తిరిగి
 వచ్చుట. అనఁగా కడదాఁకనొకే యక్షరము
 వచ్చుట. ఉదా.—నందనందన వందనమిందు
 వదన." "అఖండ భూమండల ప్రపంచ రిపు
 ప్రకాండ పరమండల" ధర్మజరాజ నూయ
 ము): చూ, కబాలంకారము (హేతువు. 2.)
 వృత్తిము. సం. వి. అ. పుం. 1. చీకటి: చూ,
 క్యామిక. 1; 2. కొండ: చూ, హిమాల
 యము(పర్వతము); చూ, సహస్రాక్షుడు.
 వృత్తిహుడు. సం. వి. న్. పుం. ఇంద్రియ: చూ,
 వృత్తిహుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ,
 కరువు; 2. అహి: చూ, సురారి (రాక్ష
 సుడు. 1.)
 వృథ. సం. అవ్యం=విత-వితా. వృథాశబ్దమునకు
 తెనుఁగున వాస్తవముగావచ్చిన రూపము:
 చూ, వృథము. [స్వా. 4, ఆ. 87.
 వృథా. సం. అవ్యం=విత-వితా.—పై.—
 వృథావృథా. సం. అవ్యం=విత-విత. మిక్కిలి
 వృథము: చూ, వృథము.
 వృద్ధ. సం. వి. అ. స్త్రీ: పలిక్కి. (తె).—
 పెరుఁగు-పెద్ద-పెరువు-పెద్ద, ముదియది-
 ముద్ది, ఎనుటయేండ్లకు పైఁబడిన ముసలిది:
 చూ, స్త్రీ. [చూ, వాయసము.
 వృద్ధకాకము. సం. వి. అ. పుం. మాలకాకి:
 వృద్ధకుమారపరస్వాయము. అం. ఒకస్వాయము,
 వృద్ధతరుణీస్వాయము. అం. ఒకస్వాయము.
 వృద్ధదారకము. సం. వి. అ. పుం. బొడ్డి*: చూ,
 క్యామము. 7.
 వృద్ధదారుకము. సం. వి. అ. పుం.—పై.—
 వృద్ధదారువు. సం. వి. ఉ. పుం.—పై.—
 వృద్ధము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, తాళిపువ్వు;
 2. వృద్ధి: నొందినది: ఏదికము, జ

రము, జరతము. పృష్ఠము, పౌష్ఠము,
 (తె).—పెరుఁగు-పెద్ద-పెరువు, పెద్ద,
 పుటపుటన, ముదురు, ముది. తద్వి.—ముది
 నినది.—(తె)జొమ్మ.—("చూ, స్థావరము. 1.")
 వృద్ధవారకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-
 వృద్ధదారకము *.
 వృద్ధవేశ్యాస్వాయము. అం. ఒకస్వాయము,
 వృద్ధకృపుడు. సం. వి. న్. పుం: చూ, వృత్తహుడు.
 వృద్ధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. అభివృద్ధి: చూ, హేమ్య; 2;
 2: చూ, సమృద్ధి; 3. అభ్యుదయము: చూ,
 శుభోదయము; 4.—వడ్డి. ఉపి, కల-
 కళ, కలాంతరము, లాభము. (తె). తేహ-
 నము, పాయిదా, బోది, వడ్డి-వడ్డి: (ఇది
 చతుర్విధము. ౧. రోజువారీ వడ్డికి.—కాయక,
 సాంకాలిక; ౨. నెలవడ్డికి.—కాలిక-కాలిక;
 3. అడిగినవృద్ధి-చ్చెడు వడ్డికి.—కారిత. (తె).
 ఒడఁబాటువడ్డి; ౪. వడ్డికి వడ్డి.—చక్రవృద్ధి);
 5. గుణకారము: చూ, హేచ్చేవేత; 6. కంతి:
 చూ, దయిపు; 7. శమ్, ఋద్ధి*: చూ,
 రాజార్జము. 1-3; అం. 8: చూ, యోగ
 ములు; 9: చూ, ఉదయత్రయము; 10: చూ,
 వర్ణములు. 2. [బరాయింఁచే
 వృద్ధిచేయు. మి. స. కి: వృద్ధియగు. (తె).—
 వృద్ధిజీవనము. సం. వి. అ. న: అగ్రప్రయోగము,
 కుత్సీరము, కుషీదము—కుషీదము, వృద్ధిజీవిక-
 (తె).—వడ్డిబ్రతుకు.
 వృద్ధిజీవిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. —పై.—
 వృద్ధియగు. మి. స. కి: చూ, వృద్ధిచేయు.
 వృద్ధి. సం. వి. రూ-వృద్ధుడు. 1. ఎనుటయేండ్లకు
 పైఁబడిన ముసలివాడు: చూ, వృద్ధి
 రుడు; 2. తెలిసినవాడు: చూ, సుధి.
 వృద్ధుడు. సం. వి. రూ.—పై.— [వృద్ధు (8)
 వృద్ధులు. అం: జ్ఞానవృద్ధు, తపోవృద్ధు, వయో
 వృద్ధావృద్ధి. సం. వి. రూ: చూ, వార్ధవీకుడు.

క కుద్మరతము, గంధమైధునము, గవళాజము

క కుద్మరతము, గంధమైధునము, గవళాజము

పుంగవము, బలీవర్తము, భద్రము, పహతి, పహతువు, వాహము, విహతి, వృషము, కాంకరము, కాక్కరము, శిఖి, సారభము, సారభేయము. (తె).—ఆలహితు, ఆలహితు, ఆలహితు, ఎద్దు, గడిహితు, గిత్త, గిబ్బ, గోడి, గోడ, హితు, బసవడు-బసవన-బసవన్న, ముడిగిబ్బ. తద్విశేషములు. ౧. అచ్చేపెద్దునకు: ఇందుగడు, ఇల్లరము, ఇడ్డరము, ఇత్తరము, గోపతి, ఘోణము, ధ, ధవళము, మహాత్మము, పండము. (తె).—అచ్చేపెద్దు, ఆలహితు, గడిహితు, గిబ్బ, బసవడు, బసవన-బసవన్న, మలవిలుకాని తేరు, ముక్కంటియావు, అంకెలిడుమెకము; ౨: (తె).—గంగి, గంగిరెద్దు-గంగెద్దు; ౩: అర్జభ్యము. (తె).—జేన్నియ-జేన్ని; ౪: దమ్మము, వత్సతరము. (తె).—కోడియ-కోడె, కోడెమాడ, గిత్త, గిబ్బ; ౫: జరర్తవము; ౬: (తె). గుడ్డ; ౭: దండము; ౮: తండవు, నంది. (తె). తెలిగిబ్బ; ౯: (తె).—తణగామెద్దు; ౧౦: గోకులికము; గోగుణికము; ౧౧: తుబరము—తుబరము: ౧౨: జాతోత్తము; ౧౩: (తె).—గోపెపెద్దు; ౧౪: గోవు, పొగిసంగ్యము, కాకటము; ౧౫: పృష్ఠవాహము, యుగపార్శ్వము, యుగ్యము; ౧౬: సర్వభురీణము. (తె).—మోటబరి; ౧౭: సస్తితము, సస్యోతము; ౧౮: తివత్సము; ౧౯: (తె).—నట్టి; ౨౦: బరువు మోయుపెద్దు. —ధురంధరము—ధురీణము—ధుర్యము—ధూర్యహము; ౨౧: బరువుమోయునది. —ధురంధరము—ధురీణము—ధుర్యము—ధూర్యహము; ౨౨: కూటము; ౨౩: (తె).—టిట్టి; ౨౪: (తె).—పప్ప; ౨౫: కడంగరీణము; ౨౬: అడవియావునకు:—గోపయము, గోపాయాకము; ౨౭: (తె).—

మువ్వకోడె, మువ్వపసరము, ౨౮: మహాత్మము (తె).—దొడ్డయెద్దు; ౨౯: హాళికము, (తె).—దుక్కిపెద్దు; ౩౦: ఎడ్డగుంపునకు:—జొత్తుకము. (తె).—ఎడ్డగుంపు, కదుపు. (“చూ, హాళికము”); ౩౧: రూ-ముషభము, పృషభరాశి: చూ, రాసులు; ౩౨: రూ-ముషభము పృథివీపతి, వృషము*: చూ, పృత్తుము; ౩౩: రూ-ముషభము, విష్ణుక్షేత్రము, వేంకటాచలము. (తె).—తిరునతి, తిరుమల: చూ, పర్వతము; విణ. ౩. ఉత్తరచదమైనచో శ్రేష్ఠము (“కవిష్ణుభుడు”); అం. ౬. (శుభావర్తములు): చూ, ఆగంటకములు ౭౩౩ పారట; ౭: చూ, దిక్పాలవాహనములు.

వృషభరాశి. అం: చూ, వృషభము. ౨. వృషభాసనము. అం: చూ, వికంతిస్థానకములు. వృషభి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-ముషభి.

1: చూ, విధన; 2: చూ, స్వైరిశి. వృషమధ్యము. అం: చూ, హింసోశజభాషలు. వృషము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, వృషభము. 1; 2. పుణ్యము: చూ, నుకృతము. 2; ౩. ఎలుక: చూ, మూషికము; 4. అడ్డపరము*: చూ, నైద్యమాత; 5. ఒకటేషధి*: చూ, వృషభము. ౩; ౬. వాస్త్రస్థానవిశేషము. వృషలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కూదిరి: చూ, స్త్రీ; 2. కన్యక: చూ, స్త్రీ; 3. గొడారి: చూ, స్త్రీ; 4. వేయ్యేడువిడ్డలు గలది: చూ, స్త్రీ.

వృషలుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, కూదుగిడు; 2. చంద్రిగుత్తుడు; ౩. పాపాలముద్ద: చూ, వ్యాధుడు. 2.

వృషలులు. అం: జొహిసనాగ్నికార్యములు చేయనివారు, సంధ్యోపాసనములు నలుపనివారు, వేదాధ్యయనము చేయనివారు. (౩)

వృషవాసు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వృషము. 4.*. వృషకతువు. సం. వి. ఈ. పుం: చూ, విష్ణువు. 1.

వృషస్యంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కాముకి: చూ, స్త్రీ
వృషాంకము. సం. వి. అ. పుం. 1. నల్లజీడి*:
చూ, సోపలకోఫ; విణ. 2: చూ, సాధ్యము 2
వృషాంకుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ,
శివుడు; 2: చూ, సజ్జనుడు; 3: చూ,
వినాయకుడు. 1.

వృషాంచరుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శివుడు.
వృషాకపాయి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ,
లక్ష్మి. 1; 2: చూ, పార్వతి; 3. ఇంద్రుని
భార్య, శచి: చూ, భార్య. 1-2; 4. అగ్ని
భార్య, స్వాహ: చూ, సహధర్మిణి (భార్య.
1-2); 5. తిప్పతీగె*: చూ, సోమనల్లి;
6. పిల్లపీచర*: చూ, శతావరి.

వృషాకపి. సం. వి. ఇ. పుం. 1: చూ, విష్ణువు 1;
2: చూ, శివుడు; 3: చూ, వహ్ని. 1.

వృషాభిసూతము. అం: చూ, వ్యాసకరణబంధ
ములు (చూ, అమాషితములు).

వృషాయణము. సం. వి. అ. పుం: చూ, పిచ్చేక.
వృషాహారము. సం. వి. అ. పుం: చూ, పృష
దంశకము.

వృషుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. వీర్యవృద్ధిగల
వాడు; 2. పుం. 2: చూ, సహసాత్ముడు;
విణ. 3. ఉత్తరపదమైనచో శ్రేష్ఠుడు:
చూ, శ్రేష్ఠుడు. [సోన. (వాన. 1.)

వృష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. వర్షము: చూ,
వృష్టి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. పొట్టేలు: చూ,
మేను. 1; 2. = వేళిడు. గొల్లవాడు:
చూ, వేళిడు; 3. కృష్ణుడు: చూ, విష్ణువు.
1; 4: చూ, వహ్ని. 1; 5: చూ, సహ
సాత్ముడు; 6. పాపండు: చూ, సర్వరింగి.
వృష్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. ఉసిరిక*: చూ, శ్రీఫలి.

వె

వెంకడు. వై. వి. = వెంకట. ఒకానొకపేరు.

వెంగలి. వై. విణ. = వ్యంగ్య-వికల. రూ-వెంగ
లి. 1. మూఁడు. ఉ. హరి. 5, ఆ. 281:
చూ, స్తబ్ధుడు; 2. జడుడు. శశాం. 1,
ఆ. 88: చూ, స్తబ్ధుడు; 3. ఉన్నానుడు:
చూ, వెట్టివాడు; 4. వెట్టిది చూ, వీజీడి 3-
వెంగలికత్తు. వ్య. విణ. వెంబరకత్తు. మూఁధా
గోనరుడు: చూ, స్తబ్ధుడు.

వెంగలి. వై. విణ. = వ్యంగ్య: చూ, రూ-వెంగ
లి. (వెంగళపు)

వెంగలితనము. వై. 1: చూ, వెట్టి. 1.

వెంగినాడు బ్రాహ్మణులు. అం: చూ, ఆంధ్రు
లు, బ్రాహ్మణులు. ("తూర్పుకనుమలకు
దిగువ కృష్ణా గోదావరీనదులకు మధ్య ప్రదేశ
శముననుండు వెంగి పురము లోని వారు.
వీరిలో కొందఱు ఋగ్వేదులు. కొందఱు
కృష్ణయజుర్వేదులును శుక్లయజుర్వేదులును
వైయున్నారు. ఆపస్తంబ ఆశ్వలాయన
కాత్యాయన నూత్రిములవారు.") [సరస్వ. 1.

వెంచే. చే. వి. మడుగు, హృదయ: చూ,
వెంచేము. చే. వి. — వై. —

వెంట. చే. వి. 1. దారి: చూ, మార్గము. 1;
2: చూ, సహాయము; 3: చూ, వేట. ఉ. హరి.
2, ఆ. 140; 4: చూ, విధము. 1; 5. తల
పు. ఉ. హరి. 4, ఆ. 257: చూ, స్మృతి. 1;
6. కార్యము: చూ, వ్యాపారము. 1; ద్వి.
7: చూ, వెంటడి. 1; 8: చూ, వెంటడి. 3.
వెంటము. చే. వి. కుతూహలము, తమి: చూ,
వ్యసనము. 3.

వెంటి. చే. వి. కసపుపిరి, పిరి, తొంట: చూ,
నూత్రిము. 1. తద్వి. - గడ్డిమేటికి. - కసత్త
గుప్ప, గడ్డిమేటి, గడ్డివామి, వామి. (సం). -
గరళము, కరండము.

వెంటిగొను. చే. అ. క్రి: అల్లిపిల్లి కొను, ఉగ్గులువా
లు, గుంజోలాడు, చిట్టుముట్టాడు, తిరితీపు

లాడు, దొమ్మలాడు, పిరిగొను, పిరివీలకులాడు, పిరువీలకునేయు— పిరువీలకునేయు, పీలకు లాడు, పెనకుపలుగొను, పెనగలబడు, పెనగలాడు, పెనగు, పెనగులాడు, పెనగొను, పోలాడు, పోరితమాడు, మలగొను, మలయు, మల్లడిగొను, మల్లడించే, మల్లాడు, ముడిపడు, ముప్పిరిగొను, మెలిగొను, మెలిపడు, లాగులాడు, వడిగొను. (చూ, వడివేయు.)

వెంటినలుగు. వా. వి: మండెవెంటినలుగు.

వెంటుగ్గ. వా. వి: చూ, రూ— వెండుగ్గ.

(అపగ్గ). సాంబ. మా. 15. “నీవువెంటుగ్గ

ముక్కకై నవనికిరావు.” [(చూ, ముంగిస.)

వెంటుగ్గ. దే. వి. ఒకరకము ముంగి: బభ్రువు

వెండి. దే. వి. 1. రజితము: చూ, లోహము. 1;

అవ్య. 2. మఱి: చూ, వెండియు; 3. పిచ్చ

ట: చూ, వెనుక. 1. (ఇవియు నువర్ణకాం

తము నగును: చూ, ను.)

వెండికొండ. ద్వ. వి.=కివాచి: చూ, పర్వతము.

వెండిగుండు. ద్వ. వి. 1. —పై.—; 2. వెం

డిగుండువలె నుండుటచే కుక్కకియ్యబడిన

చేరు. స్వా. 4, ఆ. 32: చూ, నివరి. 2.

వెండికొండదునీడు. ద్వ. వి: చూ, శివుడు.

సా. 1, ఆ. 3.

వెండిజేందెము. ద్వ. వి. వెండిజేందెము: చూ,

యజ్ఞనూత్రగు. (ఉత్తరజేందెము పై: డి

జేందెముఅని కొండలు. ఇందు బంగారువెండి

కలసి యుండును.)

వెండిమింఁదొండ. ద్వ. వి: చూ, వెండికొండ.

వెండియు. వా. అవ్య. (కళా. 8, ఆ. 18; ఉ,

సా. 1, ఆ. 84); అప్పటి, ఇంక—ఎప్పటి,

కొన్ని, కన్నుట, కన్నులు, పదంపడి—

పదపడి, పొరి, బరువడి, మగుడ, మరల—

మలలు, ముచ్చయ, మాటికి, వెండి, సారె.

(సం). అట్టి, పిచ్చ. (వి). తడవ, తరవాయి,

తూరి, తేవ, తొయ్యము, పొరి, మాలు,

రువ్వము—రువ్వ, వల్లె, విడుత, సారి. (సం).—

అవర్తనము, ఆపృతి, ఆపృత్తి, వారము, విశో

ధము, శశ్వత్తు. (చూ, శశ్వత్తు 1-3.)

(చూ, మరలఁబాటు.)

వెండుగ్గ. దే. వి: కురులు, నెఱ—నెఱక, (బ)

బొచ్చే, ఎంటుగ్గ, వెంటుగ్గ, వెఱక, వేన

లి. (సం).— అంకురము, అంగజము, అంగర

హము, అత్తము, అస్రిము—అస్రిము, అశ

ము, ఋ, కంజము, కచము, కుంతలము,

కేశము, కోపాతకము, గోవు, చరుగము,

చివరము, చిహురము, తనురుహము—తనూరు

హము, గోమము, వాలము, వేనలి, శిశోజ

ము, శిరోరుహము. తగ్గిశేషములు.—: (సం).

అక్షిపత్తము, పత్తము; ౨. పక్షిత్తుగ్గ

డుకు. (సం). పత్తిము; 3. ప్రుష్పడుకు.—

ఉన్ని, తుగ్గిష్పడు, బొచ్చే. (సం).— రోహ

ము; ౪. కేశసముహమునకు.—బేడ, నెఱి.

(సం). కకైశ్యము, కచపత్తము, కచపాళ

ము, కచహస్తము, కుంతులపత్తము, కేశకలా

పము, కేశపత్తము, కేశపాళము, కేశహస్త

ము, కైశికము—కైశ్యము, నాలహస్తము

(చూ, సముహము); ౫: (సం).—కడురోహ

ము; ౬: (సం)—కేశరము—కేశరము. (తె)

బోలు, లేపు; ౭: (సం) కేశరము. (తె) బేడ,

బోటు, బోలు; ౮: కురులు, నెఱికురులు, ముంగు

రులు. (సం)—అరాళవాలము, అలకము—అశ

కము, కర్కరాలము, కురలము—కురుళము,

ఖంకరము, చూర్ణకుంతలము, భ్రమరకము—

భ్రమరము; ౯. తెచ్చనడిమి వెండ్రుకకు.—

కొరి. (సం).—అర్మము, పల్లవు; ౧౦: (సం).—

అపచాలము; ౧౧. పిల్లజోట్టుకు. (చూ, సిక);

౧౨. శిఖకు.— (చూ, సిక); ౧౩: చింపిరి,

జోంజోరు, బరిక; ౧౪: పిలక; ౧౫: జోంజో

లు వెండుగ్గలు; ౧౬: (సం) ధ్యుల్లిరిక

గరి: తల; గూ: ఆకు. (సం) కప్పము; గూ: నర. (సం).—చలితము; ౨౦. ముడికి: (చూ, ముడి. 2-3.); ౨౧. స్నానాది సం స్కారముచేత గరగరియైనతలవెండ్రుకకు. (సం). కిరస్యము, శీర్షణ్యము; ౨౨. మూతి పై వెండుకలకు:—చూ, శ్రీకృష్ణపు. 1; (కేశమునకును రోమమునకును స్వల్పభేదము కొన్నిచోట్ల మోపబడి. రోమమునకు.—ఉ, హరి. 2, ఆ. 100.) (చూ, వేనలి.)

వెండుకగట్టబడుట. జా. నిరసించుట. “కామతూపులు వెండ్రుకగట్టబడును.” (విజయవిలాసము.)

వెంపర. దే. వి. 1: చూ, హింస. 1; 2. పీడనము; చూ, నమ్మర్థము; 3. భేదనము: చూ, స్ఫోటము. 1.

వెంపరలాడు. దే. స. కి. 1. పీడించు: చూ, హింసిండు. 2; 2. భేదించు: చూ, వేటుపడు; 3. బారిసమయ. కై. 3, ఆ. 101: చూ, హింసిండు. 3.

వెంపలి. దే. వి: (సం).—ఇత్తుపుంఖము, చారటి, బాణపుంఖ, మణికావము, కరపుంఖ. తద్వి. ౧: తెల్లవెంపలి. (సం).—కాండపుంఖ, కరపుంఖ, శ్వేతపుంఖ; ౨. (తే): ములువెంపలి. (సం).—కంటకపుంఖ, కంటపుంఖ, కంటాలుపు, ఖండపుంఖక.*.

వెంబ. దే. వి. వికాలము “విందెమూతి వెంబగానున్నది.”: చూ, మర. (8).

వెంబడి. దే. వి. 1: అంత, అనుగలము, ఊజులు, ఒంటింపు, తొడరిక, తోడు, తోడునీడ, తోడుపాటు—తోడ్పాటు, తోవాసము, పక్క—పక్కము, బాసట, హద్దత్తు, వెంట, వెన్నడి, వెన్నాస, పాయము—పావాసము. (సం).—అనుబంధము, అనుతాదము, అనునర్తనము, అనుకయము, అను

సరణము, అనుసారము, సహాయము—సహాయ్యము. (అవ్య): కశ్యత్తు. తద్వి. (సం). అనుగలి, అనుగమనము, అనుగమము; (విణ).—వావిరి. (“చూ, సహాయము”); ౨. పృష్ఠతోర్ధ్వకము: చూ, వెనుక. 1; 3. పశ్చాదర్ధకము: (వెంట. సం). అనంతరము: చూ, వెనుక 1. (“చూ, సహాయ్యము.”) వెంబడించి చదుగిల్తించు. వా. ఆ. కి: తలుచు, రావ్య.

వెంబడించు. దే. స. కి: చూ—వెంబరించు. ఎగచు—ఎగుడు—ఎవుచు—ఎయిదు—ఎయ్యు, తగులు—తవులు—తొలు, తలుచు, తొడరు, పాఱుదోలు, పిలుచుకొను, వెనుకొను—వెన్నొను, వెనుచేచు, వెనుతవులు—వెన్నవులు, వెనుదన్ను—వెన్నుదన్ను, వెన్నంటు, వెన్నడించు, వెన్నడికొను, వెన్నాడు. (సం).—అనుగమించు, అనుబంధించు, అనువర్తించు, అనుసరించు.

వెంబడించువాడు. దే. విణ: చూ, నైవోడు. వెంబర. దే. విణ. 1. దుష్టుడు. రసి. 5, ఆ. 111: చూ, వ్యాధుడు. 2; 2. దుష్టురాలు. రసి. 5. ఆ. 111: చూ, ప్రీతి; 3. మూఢుడు. పగి. 18, ఆ: చూ, స్తబ్ధుడు.

వెంబరవిత్తు. దే. విణ. 1. దుష్టగోనరుడు; 2: చూ, వెంగలివిత్తు.

వెంబరించు. దే. స. కి: చూ, రూ—వెంబడించు. వెకలి. వై. విణ.—వికల. రూ—వెక్కలి—వెంగలి—వెంగలి, వెడలు, వెడద. 1: చూ, వెట్టివాడు; 2. మూఢుడు. ఉ. రా. 7, ఆ. 328: చూ, స్తబ్ధుడు; 3. వెట్టిది: చూ, వేటిడి. 1; 4. అనర్థుడు. పాండు. 8, ఆ. 82: చూ, లబ్ధుడు.

వెకలితము. ద్వ. వి: చూ, వెట్టి. 1.

వెకవెకలు. వా. వి. బి. వెట్టివృత్తలోనగునాని యందగుద్వంద్వముకరణము: చూ, హలాహలా.

వెక్కిరిం. నై. వి. చూ. వానరము.

వెక్కి. దే. వి. 1. వేడిమి: చూ, సంజ్వరము;

నై. వి. 2. హికా. (దేశ్యమని క. ర)

ఎక్కిలి: చూ, హిక. 1; దే. వి.

3 జ్వరము: చూ, హోగము 1.

వెక్కిలి. నై. వి. వి. వి. 1: చూ, రూ-వెక్కిలి

1-2-3-4; 5. హికా. చూ, వెక్కి. 2.

వెక్కిసపడు. ద్వ. అ. కి. 1. దుస్సహాయము

నొందు హరి. పూ. 5, ఆ 14: వెక్కిసింఁచే;

2: చూ, వెక్కిరించే 2.

వెక్కిసపాటు. ద్వ. వి. వెక్కిసపడుట. భార.

విరా. 5, ఆ. 112.

వెక్కిసము. 1. నై. వి. వి. క. (దేశ్యమని

క. ర) వెగటు: చూ, నైరస్యము; దే. వి.

2. అధికము. రామ. 7, ఆ. 18: చూ,

హేరాళము; 3: అరిది, కడిది, గగనము,

గొట్టు, బంగారము-బంగారు, బాతి-బాతి

లి, మంపు. (సం) — అపావ్యము, గుర్ల

ధము, వీకాళము. (వి) అపావీ; 4: అరిది,

దెప్పరము-దెప్పరము, మిడిమేలము. (సం).

గురువు, దుష్టరము, దుష్టహము, దుష్టహము.

వెక్కిసములు. దే. వి. బ. దుష్టహమనములు

వెక్కిసి. నై. వి. వి. క. (వెక్కిసము + ఇ)

1: ఉక్కిరుడు (సం) అక్షేపకుడు,

దుష్టహుడు, వీకాళుడు; 2. దుష్టహు

రాలు: చూ, ప్రే. (దేశ్యమని క. ర)

వెక్కిసింఁచే. నై. అ. కి. వి. క. (దేశ్యమని

క. ర): చూ, వెక్కిసపడు. 1.

వెక్కిరించే. నై. అ. కి. 1: వెక్కిరింతలాడు.

భా. 5, ఆ. 253; 2. ఒకరియొక్క వె

క్కిరించుట ననుకరించి అసహాయము చేయు.

అని. 1, ఆ. 12: కొక్కరించే, గలికొట్టు,

వెక్కిసపడు (చూ, హేరాళము

చేయు); 3. పరియాచేకమునీయు;

చూ, హేరాళము.

వెక్కిరింత. నై. వి. వి. క. రూ-వెక్కిరు.

వెక్కిరించుట, అసహాయము: చూ,

హాస్యము. 1.

వెక్కిరింతలాడు. ద్వ. స. కి: వెక్కిరించే.

వెక్కిలి. నై. వి. హికా. (రూ-వెక్కి-

వెక్కిలి-వెక్కి-ఎక్కిలి): చూ, హిక. 1.

(దీనినే విదాహమని కొందఱు) [ఎక్కిళ్లు).

వెక్కిలి. నై. వి. వి. వి. (బ. వెక్కిళ్లు-

వెక్కి. నై. వి. 1 — నై. హరి. ఉ, 8, ఆ.

113; అ. కి. 2. వెక్కిలివిడుచు: వెగచే;

3. ఏడ్చినపుడు వెక్కిలికలెధ్వరించే. నిర్వ.

2, ఆ. 24: వెగచే.

వెక్కిరు. నై. వి. వి. క. రూ-వెక్కిరింత.

వెక్కిరు. దే. వి. కుండలకొరము, కుండల

దుర్మము: అంగుళీబీజము.

వెక్కిరు. నై. వి. 1. వి. క. రూ, వెక్కి-

రింత; వి. 2. వి. క. వి. క. రూ పట్టిన

వాడు, భాగ. 7, సం. 254; 2. విక్ర

తము: చూ, వికారి. 2.

వెగచే. దే. అ. కి. 1: చూ, వెక్కి. 2. విక్ర.

6, ఆ. 120; 2: చూ, వెక్కి. 3.

వెగటు. నై. వి. వి. క. 1. వేడు. పా. 2,

ఆ. 63: చూ, నైరస్యము; వి. 2. వైటుకు.

వర. 3, ఆ. 87: చూ, విరసము. 2; 3. కన

రు, వికటగంధము: చూ, సుగంధము.

వెగడు. దే. వి. 1. అశ్వర్యము: చూ, వింత. 1;

2. తల్లడము. లక్ష్మీ. 2, ఆ. 107: చూ,

లోలము. 1; 3: చూ, వ్యత్యయము. మార్క.

2, ఆ. 34; నిర్వ. 8, ఆ. 119.

వెగడువడు. ద్వ. అ. కి. తల్లడవడు: చూ, నలిం

చే. భార. ఆది. 2, ఆ. 181.

వెగలము. దే. వి. అధికము: చూ, హేరాళము.

వెగలిడు. దే. వి. (వెగలము + కండు) అధి

కుడు, కాశి. 5, ఆ. 118: చూ, హేరా

హములు.

వెచ్చించు. వై. స. క్రి. వెచ్చెము చేయు. కై. 7,
అ. 188: చూ, వెచ్చె పెట్టు.
వెచ్చె. దే. వి. 1. వేడిమి. భాగ. 4, స్కం.
77: చూ, సంజ్వరము. 2; 2. జ్వరము: చూ,
గోగము. 1; వి. 3. వేడి: చూ, సంజ్వరము. 2.
వెచ్చెదనము. దే. వి: చూ, వెచ్చె. 1.
వెచ్చెకాడు. ద్వ. వి. (వెచ్చెము + కాడు)
1: చూ, విటుడు; వి. 2. మిక్కిలి వెచ్చెము
చేయువాడు: చూ, నూలలడు. 2.
వెచ్చెన. దే. వి. రూ-వెచ్చె- పెట్టు. 1. వేడి
మి: చూ, సంజ్వరము. 2; వి. 2. వేడి:
చూ, సంజ్వరము. 2. (వి. అయినపుడు
కడపటి అకారమునకు ఇ కా ము వచ్చెడి.
“వెచ్చెని కన్నీరు, వెచ్చెనిగాలి.” ము)
వెచ్చెనడు. వై. అ. క్రి. 1: వెచ్చెపోవు; వై.
2. వెచ్చెనటమే.
వెచ్చె పెట్టు. ద్వ. స. క్రి. 1. వెచ్చించు. వి. క్రి.
2, అ. 188: చూ, వ్యయించు; చా. 2. ఏదో
యొకరిని కానియ్యు. 3. కామే.
వెచ్చెపోవు. ద్వ. అ. క్రి: వెచ్చెనడు. పర. 4,
అ. 148: చూ, వ్యయించు.
వెచ్చెము. వై. వి. 1. =వ్యయమ్. అర్థ: చూ,
వ్యయము. 1; 2. ఇంటికివాడు కొనుటకు
కావలసిన చిల్లగసరకులవ్యయ: దినవెచ్చెము,
వాడకము; 3. =విజయము. గెలుపు: చూ,
విజయము. 1.
వెచ్చె. దే. వి. 1. ఉష్ణము: చూ, సంజ్వరము 2;
అ. క్రి. 2: చూ, సంతాపించు.
వెచ్చె. వై. వి. =వై ద్య. మందరి: చూ, సంచికట్టు. 1.
వెచ్చెరాలు. వై. వి. =వై ద్య. వై ద్యరాలు: చూ,
సంచికట్టు. 4. [(రూ-ఎటకారము.)
వెటకారము. చా. వి: చూ, హేళనము. (అవగ)
వెట్టు. దే. వి. 1. ఉష్ణము: చూ, సంజ్వర
ము. 2; 2: చూ, వెట్టుకారు; వి. 3. వేడి.

ఉ, రా. 8, అ. 48: చూ, సంజ్వరము. 2.
వెట్టుకారు. ద్వ. వి. గీర్మ ముకుపు: చూ,
మానవ్యము.
వెట్టుచెవులతవసి. ద్వ. వి. ఉగ్గిళ్ళివుడు.
వెట్టుము. దే. వి: చూ, క్రతువు.
వెట్టి. వై. వి. =విట్టి. కూలిరేక చేసెడువని. ఉ,
పా. 5, అ. 89: (సం).-అమిజ-అమిజి, విట్టి.
వెట్టికారు. ద్వ. వి: చూ, రూ-వెట్టుకారు.
వెట్టిగొను. ద్వ. స. క్రి. వెట్టిచేయించు.
వెట్టివాడు. ద్వ. వి: రూ-వెట్టిడు, బారిక,
అమిజికాడు. (సం).-కర్మకారుడు.
వెట్టిడు. ద్వ. వి. (వెట్టి + ఈడు). -వై.-
వెడ. దే. వి. 1. తూడు: చూ, సహస్రపత్ర
ము; 2: చూ, స్వల్పము; 3: చూ, వ్యర్థము.
రా. 8, అ. 49; 4: చూ, వికారి. 2.
భాగ, 3, స్కం. 982; 5 తొచ్చెము.
భార. వి. 2, అ. 174: చూ, కబ్బము. 2;
క్రి. వి. 6. ఇంచేక: చూ, స్వల్పము.
వెడగు. దే. వి. 1. అవివేకము. అచ్చ. సుం.
కాం. 90: చూ, వెట్టి. 1; 2: చూ, వికార
ము. 1-3; వి. 3. అవివేక. భార. అ. 8,
అ. 279: చూ, ప్రబుడు; 4. ఉన్మాదు
డు: చూ, వెట్టివాడు; 5: చూ, వేటిడి. 2.
వెడగుతనము. దే. వి: చూ, వెట్టి. 1.
వెడగునడు. ద్వ. అ. క్రి. 1. అవివేకమునొం
దు; 2. జడత్వమునొందు. నిర్వ. 10, అ. 78:
వెడగురునడు; 3. వికారమునొందు.
వెడగుపాటు. ద్వ. వి. వెడగునడుట. (జడ
త్వమునొందుటకు - చృభా. 1, అ. 28.)
వెడగురునడు. ద్వ. అ. క్రి: చూ, వెడగునడు. 2.
వెడద. దే. వి. 1: చూ, వెడగు. 4;
2. విరివియైనది: చూ, వికారము. 3.
వెడదనోటిమొకము. ద్వ. వి: చూ, నీంహము.
వెడదమొముమొకము. ద్వ. వి. -వై.-

వెడదనాతియమ్ము. ద్వ. వి. (వెడదనాయి + అమ్ము) పాణనాతి యమ్ము: చూ, పే.తి.
 4 (బాణము. 1-3౬.) భార.విరా.5, ఆ.149.
 వెడజోణతనము. ద్వ. వి: చూ, సంశయము.
 వెడబము. వై. వి.=విడంబ. (దేశ్యమనికర)
 అన్యతము: చూ, వితథము.
 వెడలగొక్కుట. వా. వి. 1: చూ, వాంతి;
 2. అభిప్రాయమును వెల్లడించుట.
 వెడలబడు. ద్వ. అ. క్రి: చూ, వెడలు. ౨. 1, ఆ.108.
 వెడలబాటు. ద్వ. వి: వెడలుట, వెలునడుట -
 వెల్వడుట. (సం).-అవకర్షణము, ఉద్యాన
 ము, నిర్గతి, నిర్గమనము, నిర్గమము, నిష్క్రమ
 ము, నిష్క్రమింపి, నిష్క్రమణము, నిష్క్రమణ
 ము, నణము. (అన్య) అవ. (విణ):-అవకర్ష
 వ్యము, నిష్క్రమింపము.
 వెడలబాటు. దే. అ. క్రి: చూ, వెడలు. హరి.
 పూ. 7, ఆ. 18. [చూ, వెళ్లగొట్టు.
 వెడలించు. దే. స. క్రి. ఉచ్చాటనముచేయు:
 వెడలు. దే. అ. క్రి. బయలువెడలు: చూ, సాగు.
 వెడలుచే. దే. పే. (య. 3, ఆ. 48): రూ-
 వెడల్పు-వెలుచు-వెలుచు-వెల్పు.
 వెడలుట. దే. వి: చూ, వెడలబాటు.
 వెడలుపు. దే. వి. రూ-వెడల్పు. 1: చూ, వైకా
 ల్యము. 1; వా. 2. వెడలుపుబట్టి, పరిజ్ఞానా
 ము: చూ, వస్త్రము. 1-౨3.
 వెడల్పు. దే. పే. (చూ, రూ-వెడలుచే.
 వెడల్పు. దే. వి: చూ, రూ-వెడలుపు. [ఘటకు.
 వెడవింటి. దే. వి. (వెడ + విల్లి): చూ, మన్మ
 వెడవిలుకాడు. దే. వి.-వై.-రామా. 8, ఆ.147.
 వెడవిలుతుడు. దే. వి. —వై.—
 వెడవిల్కొనిబాబా. దే. వి: చూ, కుకము.
 వెడవెడ. దే. విణ. 1. అత్యల్పము: చూ, స్వల్ప
 ము; క్రి. విణ. 2. చూత్వముగ; 3. మంద
 ముగ; 4. మృదువుగ. భార. ఉద్యో. 2, ఆ. 111.

వెడలి. దే. విణ: చూ, వంచకుడు.
 వెడ్డు. దే. వి. 1. కపటము: చూ, నూత్నము. 2.
 2: చూ, వంచన. పృథా. 3, ఆ. 10.
 వెడ్డువెట్టు. దే. స. క్రి: (సం)- విడంబించు.
 భో. 5, ఆ. 180: చూ, వంచించు.
 వెణవ. దే. విణ: చూ, రూ-వెడద. 2.
 వెణుతురు. వై. వి.=వేల్లంతర.*: రూ- వెణు
 తురు.(సం).-కదరము, కరీరము, క్రకచము,
 క్రికరము, గ్రింథికము, గ్రింథిలము, గూఢ
 పత్రము, వీరతరువు, వేల్లంతర (వేల్లంతరము).
 వెత. వై. వి.=వృధా: చూ, శోకము. నీలా. 2, ఆ. 47.
 వెతకు. దే. స. క్రి. (ఉ. రా. 4, ఆ. 8):
 రూ-వెదకు-వెనకు- వెనుకు, అరయు-అర
 యు, ఒరయు, గాలించు, గుడ్డ
 లించు, దేవు, తడవు, పరికించు, పుడుకు
 రోయు. (సం).-అన్వేషించు, గవేషించు,
 చర్చించు, విచారించు, శోధించు. [చూ, వెత.
 వెతారము. వై. వి.=వృధా. (దేశ్యమని క. ర):
 వెద. దే. వి. 1. కొవ్వ. అచ్చ. నుం, కాం.
 34: చూ, వేసలి. 2; 2: విత్తడము, విత్తుట,
 నాటు, నాట్నము. (సం).-ఉప్పి, బీజము,
 బీజావాపము, వపనము, వాపము, వికీర
 ణము. (అన్య)-అడ్క; 3. గోమహిష్యాది
 పృథమగర్భము: చోడి, చోలు. (సం).-
 ఉపచరము-ఉపసరము, పృజనము; 4. పక్షి
 గర్భాధానము. నీలా. 3, ఆ. 10: చూ, సంయోగ
 ము. ౧3; 5. గోమహిష్యాదులు చోలొనట్టి
 కాలము: చూడి-చూడు-చూలు. (సం)-
 ఉపచరము-ఉపసరము, పృజనము;
 6. పశుబుతువు.
 వెదకిపట్టు. దే. స. క్రి: చూ, కనిపట్టు.
 వెదకు. దే. స. క్రి: చూ, రూ-వెతకు. భార.
 ఉద్యో. 1, ఆ. 338.
 వెదకుడు. దే. వి: చూ, సమాక్షణము. 2. [కొను
 వెదకులాడు. వా. స. క్రి. 1. దేవులాడు; 2. వెదకు

వెదకడువాడు. దే. వి. (సం) - అనువది, అన్వేష. వెదగొట్టు. దే. వి. విత్తులువెదవేనెడుగొట్టు. వెదచేల్లు. దే. స. కి. 1: కులుకు, చేల్లు: చూ, సంహృక్షించే; 2. వ్యాపించుచేయు. పృథ్వా. 4, ఆ. 54. [పా. 1, ఆ. 58. వెదచిందు. దే. ఆ. కి. చూ, వ్యాపించే. వెదపెట్టు. దే. స. కి. విత్తులుచేల్లు. మార్క. 4, ఆ. 41: చూ, వెదచేల్లు. [ధేనువు. 22. వెదమొదవు. దే. వి. వెదావు, సంధిని: చూ, వెదావు. దే. వి. -వై.-(రూ-ఎదావు) వెదికిలబడుదొడుకు. దే. వి. కామధేనువు. చూ, ధేనువు.౮.

వెదురు. వై. వి. 1.-వేణువు*: గడ-గడ: (సం).- కంటకము, కంచి, కిర్మారము, కార్యకము, కిలాటి, ఖలము, తృణకేతువు, తృణధ్వజము, త్వక్సారము- త్వచిసారము. తేజనము, మ స్కరము, మృత్యుబీజము, యనఫలము, వంశము. వేణువు, శతపర్వము, సతీలము. తిద్వి.- ౧: కణాదిబొంగు, దిండియ-దండె, పల్లకీ బొంగు, బొంగు, బొంగు వెదురు: ౨: చేపాటికణ్ణి, (సం): భల్లుంగము; 3: నల్లవెదురు. (సం): కృష్ణసారకము; ౪: (సం).- కీచకము, ధ్వని ద్వేణువు; ౫: (సం). శతమీ; 6: వాస-వాసము.

వెదురుకంపజోట్టు. ద్వ. వి. ఒకపిట్ట: చూ, పక్షి. వెదురుకోల. వా. వి: చూ, రంభము.

వెదురుపాలు. వై. వి. 1. త్వక్సీరము*: చూ, వంశరొవన; 2: వెదురువృ. వెదురుపిచ్చిక. ద్వ. వి. ఒకపిట్ట: చూ, పక్షి. వెదురువృ. ద్వ. వి: చూ, వెదురుపాలు. 1-2. వెదురువియ్యము. వా. వి: (సం).- వైణవము. వెదురుమిడుత. ద్వ. వి. ఒకానొకమిడుత: చూ, కలభము.

వెదురుమొలక. ద్వ. వి: చోళకి, కమతము, కరిరము: చూ, మొక్క. 1-౫.

వెదురువిల్లు. ద్వ. వి. వెదురు బద్దలతోజేసిన విల్లు: గిలకబద్ద, వింటిబద్ద. (బాణము. 1-32) (చూ, విల్లు)

వెగవ. వా. వి. 1: చూ, రూ-విధవ; 2: నిష్ప్రయోజకుడు: చూ, వాగ్జి. 3. దుష్టుడు: చూ, న్యాధుడు. 2.

వెనక. ద్వ. వి, విణ, ద్వి: చూ, రూ-వెనుక. 1. వెనకయ్య. వై. వి.- వి నా య క: చూ, వి నాయకుడు.

వెనకయ్యకల్లి. ద్వ. వి: చూ, పార్వతి. వెనకయ్య వెనకయ్య. ద్వ. వి: చూ, స్కందుడు. వెనకు. దే. స. కి. చూ, వెతకు. య. 2, ఆ. 78. వెనకుడు. దే. వి: చూ, వెనకుడు.

వెను. దే. వి, అవ్య: చూ, రూ-వెన్న. 1-2-3-4. వెనుబడు. ద్వ. ఆ. కి. రూ- వెన్నుడు. 1. విషాదించే భార. విరా. 2, ఆ. 80: చూ, శోకించే; 2. దుఃఖించే. నిర్వ. 7, ఆ. 157: చూ, శోకించే.

వెనుబాటు. ద్వ. వి. రూ-వెన్నాటు. 1. విషాదము. భార. విరా. 1, ఆ. 108: చూ, శోకము; 2. దుఃఖము. భార. ఉద్యో. 2, ఆ. 295. చూ, శోకము.

వెనుక. ద్వ. వి. రూ-వెనక-వెన్న. 1. పశ్చాద్భాగము: అండ, అవతల, అనల- అవ్వల- అనల, ఆదట, పక్షి, పిదప, పుత్ర, మయి- మయి-మే-మై, వీలపు, వెంట, వెను-వెన్ను-వెనక-వెన్న. వెనుకమేను, వెనుకల, సంగడి. (సం).—అ ప ర భా గ ము, పు ల్య ము, పశ్చాద్భాగము, పార్శ్వ, పృష్ఠము. తద్వి.— ౧. (విణ) పశ్చాద్భాగమున నున్నది: వెనక-వెన్న, వెనుకటిది, పింగలి, పిదప, వెడ. (సం). పశ్చిమము; ౨. పృష్ఠగోర్ధకమునకు: (అవ్య) రూ-వెనక-వెన్న. వెను

[కల, అంత, అంతట, అపతలి, అదట, బద, కలయ-
కలయంగ, కల్గిన్న, తరువాత-తరువాయి,
తర్వాత, పదంపడి-పదపడి, పిదప,
పిమ్మట, నుటి, వెంబడి, వెన్ను,
(సం). (అవ్య) అనంతరము, అపరము, అధ,
అధో, యతః; 3. (అవ్య). పశ్చా
దర్శకమునకు:—రూ-వెనక-వెన్ను, వెంట;
౪. దండువెనుకకు:—(సం). పార్శ్వా; ౫. వెను
కవర్గముకు.—(సం). పుష్పము; ౬: (చూ,
వీఁపు); 2: (చూ, వెంబడి).
("చూ, రెండు.") 2. పూర్వకాలము.
రామ. 8, ఆ. 128: చూ, లోను. 2;
3. వడనుటిదిక్కు. య. 5, ఆ. 30: చూ,
వారిత్తు. 1; 4. ఉపేక్ష: భో. 6, ఆ. 370:
చూ, నయాట; విణ. 5. ముందటిది. జై.
4, ఆ. 108: చూ, తొలి. 7.

వెనుకంజేవేయు. దే. అ. క్రి: చూ, వెనుదీయు. 1.
వెనుకబోవువాడు. దే. విణ: చూ, నవోయుడు. 1.
వెనుకచిక్కు. దే. అ. క్రి. వెనుకనుండు:
వెనుకనడు. [వెనుచోపుమెకము.
వెనుకచోపులమెకము. ద్వ. వి: చూ, రూ-
వెనుకటిది. దే. విణ. పశ్చిమము: చూ, వెనుక. 1.
వెనుకటిపని. దే. వి. అపరకర్మము.
వెనుకటివాడు. దే. వి. (వెనుక+వాడు)

1. తమ్ముడు: చూ, నవనోదరుడు; విణ.
2. వెనుకనున్నవాడు: పింగలి. (సం): పాశ్చా
త్యుడు. [2: చూ, సంకోచించు.
వెనుకదీయు. దే. అ. క్రి. 1: చూ, వెనుదీయు;
వెనుకద్రొక్కు. దే. అ. క్రి: చూ, వెనుదీయు.
వెనుకనడు. ద్వ. ఆ. క్రి. 1: వెనుకచిక్కు;
2. భనము వెచ్చేముకాక కూడబడు.
వెనుకపోటు. ద్వ. వి. వెనుకనడుట. ప్యా.
3, ఆ. 28.

వెనుకమేను. దే. వి: చూ, వీఁపు. 1.
వెనుకచూపు. దే. వి. ఏతత్తుబానకు నీతత్తు

వాడు కూర్చుండుటకై నిలువుకాళ్లమీఁద
అడ్డముగా నుంచినచూపు.

వెనుకల. ద్వ. వి: చూ, వెనుక. 1.
వెనుకజేయు. దే. స. క్రి. భనమువెచ్చేముచేయ.
కూడబెట్టు: చూ, సేకరించు. 2. [ము. 2.
వెనుకుట. దే. వి. రూ-వెనుకుడు: చూ, సమీక్షణ.
వెనుకుడు. దే. వి.—పై.—(రూ-వెనుకుడు)—
వెనుకొను. దే. స. క్రి. రూ-వెన్నును: చూ,
వెంటించు. మార్క. 2, ఆ. 312.

వెనుకజేయు. దే. స. క్రి.—పై.—ఉ, రా.
3, ఆ. 401. [వెన్నులు].
వెనుకపులు. దే. స. క్రి.—పై.—(రూ-
వెనుచోపుమెకము. దే. వి: చూ, వెలుగుబంటి.
వెనుదన్ను. దే. అ. క్రి. 1. వెనుకనిల్పు: రూ-
వెన్నుదన్ను; స. క్రి. 2: చూ, వెంటించు.
(రూ-వెన్నుదన్ను.)

వెనుదీయు. దే. అ. క్రి. వెనుకకుమరణ,
యుద్ధమువలనబాటు. ఉ, రా. 7, ఆ.
132: చూ, నుగ్గు. (7)

వెనుదీయువాడు. వా. వి: (సం).—భయభక్తి
తుండు, కాందిగూర్తుండు, కాందిశీకుండు.
వెనువెంట. దే. ద్వి. మిక్కిలివెంటడి.

వెన్ను. దే. వి, విణ, ద్వి: చూ, రూ-వెనుక-
(పశ్చాద్భాగమునకు.—విజ. 3, ఆ. 206.)
వెన్నుడు. దే. వి: చూ, రూ-వెనుకుడు.

వెన్నొను. దే. స. క్రి: చూ, రూ-వెనుకొను.

వెన్నపులు. దే. స. క్రి. రూ-వెనుకపులు.—పై.—
వెన్ను. వై. వి. వెలిస. (వెల్ల+నేయి) పెరు
గుచిలికియొత్తి నది: మిసిమి. (సం). కట్టవరము,
దధిత్తము, దధిఫలము, దధిసారము, నవనీతము,
నవోద్భుతము, సరజము. ("చూ, స్తవ్యము.")

వెన్నంటు. దే. స. క్రి: చూ, వెంటించు.
వెన్నువెలుగు. వా. వి: వెన్నుదేవికూర. *
వెన్నుదాయి. ద్వ. వి. ఒకపిట్ట: చూ, పక్షి.

వెన్నడి. దే. వి: చూ, వెంబడి. 1. వ-8. పూ. 8, ఆ. 210. [ఉ, హరి. 8, ఆ. 107. వెన్నడించే. దే. స. కి: చూ, వెంబడించే. వెన్నడికొను. దే. స. కి:—వై.— వెన్నతోడ. జా. చిన్నప్పటినుండియు. “సన విల్లు శాస్త్రంబు మినుకులావర్తించే పని వెన్నతోడఁబెట్టినదిమాకు.” (మనుచరిత్రము.) వెన్నదేవికూర. ద్వ. వి: వెన్నచెఱుకు*. వెన్నదొంగ. ద్వ. వి. నవనీతవోరుడు, వెన్న ముచ్చే, కృష్ణుడు: చూ, విష్ణువు. 1. వెన్నదొంగయన్న. ద్వ. వి. బలరాముడు: చూ, హలాయుధుడు. [నై. 6, ఆ. 120. వెన్నపదిదము. ద్వ. వి: చూ, భక్త్యము. వెన్నపాలకాయ. ద్వ. వి.—వై.— వెన్నపూస. ద్వ. వి: వెన్నముద్ద. 1. [7, ఆ. 81. వెన్నప్పము. వై. వి: చూ, భక్త్యము. కళా. వెన్నమడుగు. ద్వ. వి. ఒకరకముబట్ట: చూ, స్థూలశాటకము (వస్త్రము.) వెన్నముచ్చే. ద్వ. వి: చూ, వెన్నదొంగ. వెన్నముద్ద. ద్వ. వి. 1: వెన్నపూస; 2. చంద్రుడు: చూ, హిమాంశువు. వెన్నముద్దకోడి. వా. వి. ఒకపిట్ట: చూ, గడ్డి. వెన్నముద్దలు. ద్వ. వి. బ. 1. కాలిధాన్యవిశేషము: చూ, ధాన్యము; 2. (బ): చూ, వెన్నముద్ద. 1. వెన్నమెఱుగు. ద్వ. వి: చూ, భక్త్యము. వెన్నయండ. ద్వ. వి: చూ, భక్త్యము. వెన్నవెదురు. వై. వి. 1. తఱిగొట్టు*: చూ, వికల్ప. 1; 2. దంతి*: చూ, వికల్ప. 4. వెన్నాడు. దే. స. కి: చూ, వెంబడించే. వెన్నాన. దే. వి. 1: చూ, సహాయము; 2: చూ, వెంబడి. వెన్నిచ్చే. ద్వ. ఆ. కి: చూ, వెన్నదీయు.

వెన్ను. దే. వి. నూ—వెను. 1: కంకి, కండె. (సం).—కణిశము, సస్యమంజరి. తద్వి.— ౧: గగ్గలకాడు; ౨: గగ్గలు; ౩: జిట్ట; ౪: (చూ, పొటకఱ); ౫: చూ, వీఁత; ౬: ఇంటినడికొప్పు: చూ, సదనము. 1; వా. అవ్య. 4. పృష్ఠతోర్థకము: చూ, వెనుక. 1. వెన్నుడు. వై. వి.—విష్ణు: చూ, విష్ణువు. 1. వెన్నుకట్టె. ద్వ. వి. పృష్ఠబంధము. వెన్నుగంట. ద్వ. వి. శేకబంధవిశేషము: చూ, వేసలి. వెన్నుగాడి. దే. వి: చూ, వెన్నుబద్ద. వెన్నుమోపుట. జా. ఓడిపోవుట. “మున్నుగనె వానికిదన వెన్నుఁజోపమిక్తె.” (ధర్మజ రాజనూయము). [వెనుదన్ను. 1-2. వెన్నుదన్ను. దే. ఆ. కి, స. కి: చూ, రూ— వెన్నునంటు. ద్వ. వి. అర్జునుడు: చూ, సుభద్రేశుడు. వెన్నునడుగుపాచ. ద్వ. వి. గంగ: చూ, నది. వెన్నునరదము. వై. వి. గరుడుడు: చూ, హరివాహనుడు. వెన్నునికొడుకురాణి. వై. వి: చూ, సరస్వతి. వెన్నునిలెంకి. ద్వ. వి: చూ, సముద్రము. వెన్నునిమడుంగుపాన్పు. ద్వ. వి. శేషఫణి: చూ, సర్పము. వెన్నునివలకన్ను. ద్వ. వి: చూ, నూర్పుడు. వెన్నునెడమకన్ను. ద్వ. వి: చూ, హిమాంశువు. వెన్నునెడకొమ్మ. ద్వ. వి: చూ, లక్ష్మి. 1. వెన్నుపట్టె. ద్వ. వి. 1: చూ, వెన్నెముక; 2: చూ, వెన్నుబద్ద. వెన్నుపాన్పు. ద్వ. వి. శేషఫణి: చూ, సర్పము. వెన్నుపాము. దే. వి. మజ్జారజ్జువు, సుషుమ్న నాడి, కశేరుకనాడి. (చూ, నాడులు. 8.) . వెన్నుపూస. దే. వి: చూ, వెన్నెముక. వెన్నుబద్ద. దే. వి. ఇంటినడికొప్పుమూపు: వెన్నుగాడి, వెన్నుపట్టె, వెన్నుమూపు.

వెన్నుమాను. దే. వి: చూ, వెన్నుబద్ధ.

వెన్నుమచ్చేరుడిడు. ద్వ. వి. అర్జునుడు: చూ, మధదేవుడు.

వెన్నువలచూపు. ద్వ. వి: చూ, సూర్యుడు.

వెన్నెముక. దే. వి: కోలెముక-కోలెముక-కోలెముక-కోలెముక, పూసయెముక, వెన్నుచుట్టె, వెన్నులూస. (సం). ఆధారదండము, వికవింకస్త్రహమణి, కశేరుక-కశేరుక-కశేరుక, గాంగేయము, వంకము: (చూ, కల్యము. 1.) (ఇందుకు సంబంధించిన కాస్త్రపరిభాషాపదములు.- కశేరుక పిండము, కశేరుక చక్రము, కశేరుకా సంధి పునర్తనకము, గ్రహేయ కశేరుకము, పృథ్వకశేరుకములు.- పృథ్వమణి-హృదయకుహరమందలి వెన్నుపూసలు, కశేరుక చక్రము, కటిమణి-కటికశేరుక-నడ్డిపూసలు, కశేరుకా పృథ్వకంటకము, కశేరుకాబాహువు. ఇత్యాది.)

వెన్నెల. ద్వ. వి. (వెల్ల + నెల) 1: తేందిరిక, నెలవెలుగు, రేయెండ. (సం).-కక్ష్యము, కామవల్లభ, కార్తికోత్సవము, కైరవి, కామది, చంద్రకాల, చంద్రిక, చాంద్రి, చార్వి, జ్యోత్స్న-జ్యోత్స్ని, జ్యోత్స్నిక-జ్యోత్స్నికీ, హరిచందనము. తద్వి.- పండువెన్నెల, తటిపి వెన్నెల. (చూ, పున్ను) ("చూ, హరిచందనము. 2"); 2. నతి: చూ, హణిగలు; 3. నతి విశేషము: చూ, హణిగలు.

వెన్నెలకారు. ద్వ. వి. కరదృతువు: చూ, మాసద్యయము.

వెన్నెలకుప్పలు. ద్వ. వి. బ: చూ, బాలకీర్తి.

వెన్నెలకోలు. ద్వ. వి. నతి: చూ, హణిగలు.

వెన్నెలగుత్తి. ద్వ. వి: చూ, హిమాంశువు.

వెన్నెలవిన్నిపువ్వులు. ద్వ. వి. బ.నతివిశేషము: చూ, హణిగలు.

వెన్నెలనారి. ద్వ. వి. మన్మథుని అయిదవది యాగ వింటియొక్క-వారి. (దీనిబాహుములు.-

మొదలిజొన్న, చిరిసనము, మొగలిపూలు): చూ, స్థావరము. 1.

వెన్నెలపిట్ట. ద్వ. వి: చూ, వెన్నెలపులుగు.

వెన్నెలపులుగు. ద్వ. వి: తేందమామపులుగు, నివ్వడిండి, నివ్వలనుమింగుపులుగు, నెలత్రావడము, నెలపులుగు - నెలపుల్ల, మంచోత్రాగుడుపులుగు, వన్నియలపిట్ట, వన్నెపులుగు, వెన్నెలపిట్ట, వెన్నెలపులుగు. (సం).-ఊతిభము, గుండ్రాలము, చ, చకోరకము, చకోరము, జీవంజీవము-జీవజీవము, జ్యోత్స్నాపిరియము. తద్వి.-చకోరముల గుంపునకు. (సం).-చాకోరము. [మప్పలు.

వెన్నెలపొగ్గపులు. ద్వ. వి. బ: చూ, వెన్నెల వెన్నెలరాయుడు, ద్వ. వి: చూ, హిమాంశువు. వెన్నెలఊడు. ద్వ. వి. -పై.-

వెన్నడు. ద్వ. అ. కి: చూ, రూ-వెనుబడు. (విషాదించేటకు.-భార. ఆది. 2, ఆ. 8.)

వెన్నాటు. ద్వ. వి: చూ, రూ-వెనుబాటు. (విషాదమునకు.- భార. విరా. 2, ఆ. 105.)

వెన్నంట. దే. ద్ర.మిక్కిలిసంబడి: చూ, వెంబడి.

వెన్ను. దే. వి. ఉష్ణము. ప్వా. 4, ఆ. 80: చూ, సంజ్వరము. 2.

వెన్ను. దే. అ. కి. తపించే: చూ, సంతాపించే.

వెయి. దే. స. రూ-వెయ్యి-వే-వేయి: చూ, సహస్రము. (చూ, సంఖ్య)

వెయ్యి. దే. వి. -పై.-

వెరగు. దే. వి: చూ, రూ-వెలుగు. 1-2-3. (వింతకు.-పగ్గభా. 4, ఆ. 47.)

వెరజోడు. దే. స. కి. జారుకొను: వెరజో.

వెరజో. దే. స. కి. -పై.-

వెరవరి. దే. విణ. నేర్పరి: చూ, సమర్థుడు (ఇతరదే ఉపాయకాలి.)

వెరవిడి. దే. విణ. ఉపాయహీనుడు.

వెరవు. దే. వి. రూ-వెరువు. 1: అనువు, ఇమ్మొత్తి ఉత్తి, ఉపము, ఎత్తు, ఎత్తుగడ, ఒడికము,

ఓటపు, కీల, జేతనము, జిత్తు, తెటకువ, తంతు, దీమనము, నెవ్వు, పొక్కి, మందు, మేనడి, వట్టే, వయినము-వైనము, వయిపు-వైపు, వలన, వశపు. (సం):- అంగము, ఉపము, ఉపాయము, క్రియ, గండకము-గండము, గతి, తంత్రము, తీర్థము, ద్వారము, నిస్తరణము, నిస్సరణము, నుఖము, యుక్తి, యోగము, విధానము. తద్వి. — ౧ ఉపాయములు నాలుగు. — సాను, దాన, భేద, దండములు; ౨. ఉపాయములు ఏడు. — సాను, దాన, భేద, దండ, మాయ, ఉపేక్ష, ఇంద్రజాలములు; ౩. ఉపాయములు ఆఱు. — సాను, దాన, భేద, నతి, ఉపేక్ష, రసాంతములు; 2. జీవనోపాయము. హరి. పూ. 7, ఆ. 130: చూ, స్థితి. 5; 8: చూ, విధము. 1. య. 2, ఆ. 92; విణ. 4. రఘుక్రము. ఉ, హరి. 4, ఆ. 168: చూ, యోగ్యము. 2; 5. వశము. నిర్వ. 3, ఆ. 5: చూ, స్వాధీనము.

వెరవే. ద్వ. వి. విరహతాపము. హరి. ఉ. 7, ఆ. 180: చూ, సంతాపము.

వెరసి. దే. వి. 1. లెక్క మొత్తము: చూ, సలకలనము; విణ. 2. కడవటిది. కళా. 5, ఆ. 78: అంత, కడగొట్టు. (సం). — అంతము, అంతిమము, అంత్యము, ఉత్తమ, చరమము, జఘన్యము, శుశ్చిమము, పాశ్చాత్యము, సాంతము, సాకల్యము. (అవ్య). — కించ. (“చూ, సాకల్యము.”)

వెరను. దే. వి. రూ-వెరను. అంకెలులోనగువానిసంకలనపువంక్తులు. “పుట్లవెరను, టంకాలవెరను” మొ. [ఆ. 81.

వెరువు. దే. వి: చూ, రూ-వెరువు. వికృ. 7, వెరును. వా. వి: చూ, రూ-వెరను.

వెఱ. దే. వి. 1. రూ-వెఱగు-వెఱపు-వెఱగు, భయము: చూ, సాధ్యనము; 2: చూ, వింత. 1. వెఱగు. దే. వి. రూ-వెఱగు. 1. భయము: చూ, సాధ్యనము; 2: చూ, వింత. 1. కై.

1, ఆ. 114; 2: చూ, వెఱవెఱపాలు. ఉ, హరి. 5, ఆ. 88.

వెఱగువడు. ద్వ. ఆ. క్రి. 1: అక్కజేవడు: చూ, వెఱగొందు. 1. భార. ఆర. 7, ఆ. 158; 2: తటకావడు: చూ, వెఱగొందు. 2.

వెఱగువడువాడు. ద్వ. విణ. విస్తయన్వితుడు. వెఱగుపాలు. ద్వ. వి: చూ, వెఱగు. 1-2-3. (వింతకు. — భార. విరా. 5, ఆ. 128.)

వెఱగొందు. దే. ఆ. క్రి. 1: అక్కజేవడు, అచ్చెరువడు-అచ్చెరువువడు, అబ్బురవడు-అబ్బివడు, అరుదందు, వెఱగువడు. (వి). — అద్భుతవడు, అశ్చర్యవడు; 2: ఉబ్బురపోవు, తటకావడు, నివ్వెరువడు, ముడుగు, తీర్చేవడు, వెఱగువడు. (వి): — చేష్టలుడుగు. (“చూ, సుగ్రు (8)”)

వెఱక. దే. వి: చూ, వెండుక.

వెఱచేయ. దే. ఆ. క్రి. భయవడు: చూ, సుగ్రు. (8).

వెఱచే. దే. ఆ. క్రి. — పై. — ఉ, హరి. 8, ఆ. 184; రామా. 2, ఆ. 18.

వెఱపరి. దే. విణ. 1: అదురుగుండియ-అదురుగుండె, అళుకరి, కోశే, చంద, పీఠికి, బెడిదుడు. (సం). — అధీరుడు, అకూరుడు, అతంకితుడు, అపోగండడు, ఉగ్రంపశ్యుడు, ఉగుడు, కాకరూకుడు, కాకలూకుడు, కాతరుడు, ఘోరుడు, చకితుడు, తల్లిన్నువు, దీనుడు, భయంకరుడు, భయశీలుడు, భీకరుడు, భీరుకుడు, భీరువు, భీలుకుడు, భీముడు, భీష్ముడు, భేలుడు, విక్లబుడు, విలక్షుడు, వృకుడు, శంకితుడు. తద్వి. — ౧. భయమును పుట్టించేవానికి: — భయంకరుడు-భీకరుడు, భీముడు; ౨. భయపడినవాడు: — దరితుడు, దీనుడు; 2. భయశీలురాలు: చూ, ప్రే.

వెటపిం. వా. స. కి: అంకించే, అడలఁ గొట్టు, అడలించే, అడరించే-అడలించే, అడలు, అడలుచే-అడల్పు, అడించే, ఆరుచే-ఆర్పు-ఆలుచే, కంకు, గదుము, గదుము కొను, గద్దించే, జేంకించే, జేంకయినర్పు, జేలిపించే, బెడరించే, విసరు. (సం).— అధిక్షేపించే, తర్జించే, నిర్భర్తించే.

(మి) భయ పెట్టు. [3. భయములేనిది.

వెటపిండి. దే. విణ. 1. భయములేనివాడు; వెటపు. దే. వి. భయము: చూ, సాధ్యసము.

వెటపుఁదీర్చికాపాడినవాడు. అం: చూ, పితలు. వెటబొమ్మ. దే. వి. పశ్చాదులకు వెటపు పుట్టుటకై భీకరాకారముగఁ బ్రతిష్ఠించెడు ప్రతిమ. వికృ. 2, ఆ. 178. (గండాంపుబొమ్మ అని కొందఱు): చూ, హరిణి. 8.

వెటవెటపాటు. ద్వ. వి: తటకా, నివ్వెర-నివ్వెఱ-నివ్వెఱఁగు, నివ్వెఱపాటు, తిచ్చే, వితాకు, వెరఁగు-వెఱఁగు. (సం).— నిశ్చేష్టత. (చూ, విభి)నుము. 1.)

వెట్టి. 'దే.వి.1.(ఉ, హరి. 4, ఆ. 48): ఉమాదము-ఉమ్మాదము, కయిపు-కైపు, తిక్క-తిక్కి, పిచ్చే, పిచ్చి, పిచ్చితనము, రింబ-రిప్ప-రిమ్మ, పీరడి, వెంగలితనము-వెకలితనము, వెడఁగుతనము, వేడుఱు, వేలాకొలము, సీసము. (సం).— ఉన్మాదము-చిత్తవిభ్రమము, పిత్తము, ప్రైవము("చూ, సీసము. 2."); (పిచ్చికిని వెట్టికిని కొద్దిభేదము కలదనికొందఱు); 2. అవివేకము. రామా. 8, ఆ. 152: చూ, స్వాపము. 8; 3. తిక్క, పిచ్చివాడు, లేమరి, పీరడి-పిటిండి, వెంగలి-వెంగలి, వెకలి-వెక్కలి, వెడఁగు, వెడఁద, వెట్టివాడు, వేడుఱు, వేటిండి. (సం).— ఉన్మత్తుఁడు, ఉన్మదితుఁడు, ఉన్మదిష్టువు, ఉన్మాదకుఁడు, ఉన్మాదవంతుఁడు-ఉన్మాదవంతుఁడు

డు, ఉన్మాదుఁడు, కార్యకూటుఁడు. తద్వి. పుట్టు వెట్టి; 4. అవివేకి: చూ, స్తబ్ధుఁడు 5. వికారము గలవాఁడు: భీభత్సుఁడు 6. వివేకములేనిది: వెట్టిబాగులు.

వెట్టికుక్క. దే. వి. పిచ్చికుక్క: చూ, శునకము వెట్టివెటకు. దే. వి. వెటకువంటి యొకానొక యి: చూ, తృణము. 1.

వెట్టిజల్లేడు. దే.వి.అలర్కము*: చూ, విశీరణము వెట్టితుమ్ము. దే. వి. ఒకరకముతుమ్ము*: చూ విట్టదిరము.

వెట్టిదీరెక్కలితలఁజేట్టునున్నట్టు. బా. రో: లితలఁజేట్టునునుటచే వెట్టి తీరలేదనుట "వెట్టిదీరె రో:కలి: దలఁజేట్టునున్న కి:గా." (కళాభూషోదయము.)

వెట్టినమ్ము. దే. వి. ఒకానొకనిమ్ము*: చూ, నిష్ప వెట్టినీళ్లమేలువాఁడు. దే. వి. బలరాముఁడ చూ, హలాయుధుఁడు.

వెట్టినీళ్ళు. ద్వ. వి. బ. మధ్యము. అచ్చ. య కాం. 281: చూ, నుర. 2.

వెట్టిపుచ్చే. దే. వి. ఒకరకముపుచ్చే*: చూ హరివాలుకము. [హిలమో

వెట్టిబచ్చేలి. దే. వి. ఒకరకముబచ్చేలి*: చూ వెట్టిబాగులు. దే. వి. 1: చూ, వెట్టి. 2: చూ, వెట్టి. 8. [గవేధ

చెట్టిబీట. దే. వి. చేతిబీట*: చూ, హరి వెట్టిమేడి. దే. వి: కాకిమేడి, కుక్కమే బమ్మమేడి- బొమ్మమేడి- బ్రమ్మమే (సం).— అరాచి, ఆద్యుదుంబరి, కా కాకోడుంబరము- కాకోడుంబరిక- కా దుంబరిక, కుప్పమ్మి, కృష్ణాదుంబరిక, దోర్దుంబరిక, చిత్రావధము, జఘనే ఫల్గుఫ, మలపుపు, మలయుపు, వాయసి (చూ, మేడి. 1.) (కాకిమేడి=వాయ కుక్కమేడి=మలపుపు, మలయుపు.) ("హేమదుగ్ధము.")

వెట్టిమొగము. వా. వి. తెలివిలేనివాడు: చూ, స్తబ్ధుడు.

వెట్టియావలు. దే. వి. బ. తెల్లావలు: చూ, సగ్గవము. వెట్టివాడు. దే. వి. పి. చిచ్చివాడు: చూ, వెట్టి. 3. పెట్టెత్తు. వా. అ. కిరి: తిక్కగొను, పిచ్చెత్తు. వెల. దే. వి. 1. కొనువస్తువులు లోనగువాని కిచ్చెడు విలువ (అమ్మెడువస్తువులలోనగు వానికెచ్చెడువధుర): ఆగ్గవ, అమ్మకము, అమ్మడు, కిమ్మతు-కిమ్మత్తు, ఖరీదు, జీట్టి, తెగుబడి, దర, బోగము, మొల్లమి-మొల్లము, రో-గోయి. (సం.).—అ ప క్రియము, అపక్రియము, అర్థము, అర్థపు, క్రియము, పగము, భృతి, మూల్యము, రుచకము, రోకము, వస్త్రము, విక్రియము, విపణము, కూలము. (అవ్య):— 1; తద్వి.- ఎండిన మాంసముయొక్క వెలకు.- కొప్పలము; 2. పంచెము. ఉ. వా. రి. 3, అ. 112: చూ, వ్యవహారము. 4.

వెలందుక. వై. వి.=వనితా: చూ, రూ-వెలందుక.

వెలంగ. దే. వి. 1. (సం. ప).—అత్తస్వంధము, కపిప్రియము, కపిత్థము-కపిత్థము, కరంజఫలకము, కరభవల్లభము, కాకిశ్యఫలము, ఖరపాదాధ్యము, గంధఫలము, గంధిఫలము, గాగ్రహి, చిరపాకి, దంతకతము, దధితము, దధిఫలము, దధిసారము, పుష్పఫలము, మన్మథము. తద్వి.- ౧. నల్లవెలంగకు.- (సం).—టంకము; ౨. పుల్లవెలంగ. (సం): వ్యాఘ్రపాదము; 3. ములం వెలంగ. (సం).—కంటకపిత్థము, కశేగుకము, గంధిఫలము, చతురశ్రికము, వ్యాఘ్రపాదము. (౨. కెలకు భేదములేదని కొందఱు) (వైసెంకు కండకాయజాతిలోనిది.); అం. 2: చూ, దోపదకాస్త్రము. (తేనె నెయ్యి బెల్లము పాలు దీనికి పంచుచుదువులు.)

వెలంది. వై. వి. 1.=వనితా. (దేశ్యమని ౪-ర) అందుది. విజ. 1, అ. 148: చూ, స్త్రీ; 2.=వనితా. (దేశ్యమని ౪-ర.) కరగరికయైన అందుది: చూ, స్త్రీ; దే. వి. 3. ధాశదేశ్యము. విజ. 1, అ. 195; విజ. 4. నిర్మలము. భో. 2, అ. 98; స్వా. 3, అ. 31: చూ, శుద్ధము. 3; 5. పృసన్నము: చూ, శుద్ధము. 8

వెలందుక. వై. వి.=వనితా. రూ- వెలందుక. (దేశ్యమని ౪-ర): చూ, వెలంది. 1-2. అచ్చ. నుం, కాం. 81

వెలచే. వై. స. కిరి: చూ, దుడ్డు. పర. 4, అ. 186. వెలనాడు. దే. వి. రూ-వెల్నాడు. ఒకానొక దేశము: చూ, సీమ (1) (దేశములు.)

వెలపట. దే. ద్ర: చూ, రూ-వెలపట.

వెలపలుండు. వా. అ. క్రి. 1. ఋతుమతియగు: చూ, సమర్థుడు; 2. బయటనుండు.

వెలపల. వా. ద్రి. 1: చూ, వెలపట; 2. ఎడమ: చూ, సవ్యము. 2.

వెలపోవు. దే. అ. కిరి: అమ్మడుపోవు.

వెలమ. దే. వి. శూద్రజాతి విశేషము: దొర, (మి) పద్మవెలమ, (సం) పద్మనాయకుడు. (వీరు గౌరవముగ పిలిపించుకొనుటయందును తమ నామముతుదను గౌరవవిష్ణుముగా 'గారు' లోనగువానిని పెట్టుకొనుట యందును ఇష్టముగలవారు)

వెలమనంది. దే. వి: రూ-వెలమనంది, వెలమ, చివ్వికవెలమ, చెలికవెలంగు. (సం).—కాక, కాకకల, కాకజంఘ, జీవన-జీవని, లోమశశి.

వెలయాల. దే. వి. (వెల + అలు): చూ, వేశ్య. వెలయించే. దే. స. కిరి: వెల్లడించే, వెల్లడిచేయు. (సం).—అవివస్కరించే, పృకటించే.

వెలయు. వై. అ. కిరి. 1. ఒప్పు: చూ, సమ్మతించే; 2. నిలవ. పృకాకించే: చూ, నాపణిలు; 3. పృసన్నతనోందు. వా. రి. పూ. 6.

అ. 95: తిరికించు, తెలియు, లేలు;

4. పృథ్వికమ్మ. మార్క. 2, అ. 340:

పొంపిరివోవు, వీనుమిగులు; 5. పృథ్విక

మగు. భార. విరా. 4, అ. 75: చూచుబుద్ధి. 2.

వెలయెలనాగ. దే. వి: చూ, వెలయాల.

వెలరారు. ద్వ. అ. కి. 1 తెల్లనగు: చూ, వేపు,

2: చూ, వెలవెలబాటు.

వెలరు. వై. వి. ధృవ. తెల్లన: చూ, వర్ణము. 8.

వెలరువాటు. ద్వ. అ. కి. 1. తెల్లనగు. లక్ష్మి. 3,

అ. 131: చూ, వేపు; 2: చూ, వెలవెలబాటు.

వెలలబన్ను. ద్వ. స. కి: చూ, వెళ్లగొట్టు.

వెలలు. దే. అ. కి. రూ. వెడలు. భార. ఉద్యో.

1, అ. 128: చూ, సాగు.

వెలలుచే. దే. పే: చూ, రూ. వెడలుచే.

వెలన. వై. వి. విలేపి. కాపుడుగంటి, పేయము:

చూ, సాదము. (1).

వెలవెలది. దే. వి: చూ, వెలయాల.

వెలవెలబాటు. ద్వ. అ. కి. వివర్ణమును. సాస్.

5, అ. 82: రూ. వెలవెలనగు-వెలవెలనగు-

వెలవెలనోవు-వెలవెలనోవు, వెలరారు-

వెలరువాటు, వెలకబాటు, వెల్లబాటు,

వెల్లనగు, వెల్లెలబాటు, గాజోవాటు, తెల

తెలనోవు, తెలతెలవాటు, దిల్లపడు-డిలు

పడు-డిల్లనోవు, నీరువిడుచు, పుల్లనీలు-పుల్ల

నీలు, విన్నబడు, విన్ననోవు. తద్వ. —

వెలవెలకబాటు-వెల్లెలకబాటు.

వెలవెలనోవు. ద్వ. అ. కి. —వై.—

వెలవెలన. వై. వి: చూ, వెలవెలపాటు. (వి

యందు. —గుం. వేం. 1, అ. 221.)

వెలవెలనగు. ద్వ. అ. కి: చూ, వెలవెలబాటు.

గుం. వా. 5, అ. 18. [4, అ. 125.

వెలవెలనోవు. ద్వ. అ. కి. —వై.—కళాం.

వెలవెలపాటు. వై. వి: చూ, వైవర్ణము.

వెలవెల్లనగు. ద్వ. అ. కి: చూ, వెలవెలబాటు.

వెలారిండు. దే. స. కి. రూ. వెలారుచే-వెల

రు. 1: చూ, వెళ్లగొట్టు; 2: చూ, వెలిపుట్టు.

వెలారుచే. దే. స. కి. —వై.— (వియల

పటచే అనుటకు. —కళా. 2, అ. 117.)

వెలారు. దే. స. కి. —వై.—

వెలి. దే. వి. 1. బహి:పృథ్వికము: చూ, వెల

వల. 1; 2. వెలివేయుట. (సం). అంక్ష,

బహిష్కరణము, బహిష్కరము; 3. దేహ

ముయొక్క బహి: పృథ్వికము; 4. బయలు

పాటు. పాండు. 3, అ. 52; వి. 5. బాహి

రము, బాహ్యము. మార్క. 3, అ. 388: చూ,

స్పష్టము; వై. వి. 6. —వలక్ష. తెలుపు: చూ,

వర్ణము. 6; వి. 7. తెల్లనిది: చూ, వర్ణము. 8;

అన్య. 8: చూ, వెలవల. 1.

వెలికత్తె. వా. వి. తోపనంగొలుపి.

వెలికత్తెనీల. ద్వ. వి. కంకరమున్నకలిసిన

భూమి: చూ, హరిపీయ. 2 (భూమి. 1.)

వెలికి. దే. వి: చూ, వెలిచే.

వెలికిలు. దే. అ. కి. 1. వీపుకింగవగు, తిరుగ

బడు; 2. వీపుకింగుగా పరుండు. హరి

పూ. 8, అ. 135.

వెలిగడ. ద్వ. వి. పెట్టనీల: చూ, హరిపీయ. 2.

(భూమి. 1.) [1-2.

వెలిగారము. వై. వి. గవ్యచాకము: చూ, లవణము.

వెలిగిడ్డి. వై. వి. కామధేనువు: చూ, ధేనువు.

వెలిగుల్ల. వై. వి. కూతకైదువు, కంఠము:

చూ, సంకు. 1.

వెలిగొండ. ద్వ. వి. కైలాసము: చూ, పర్వతము.

వెలిగారు. ద్వ. వి. విరాసతము: చూ, హస్తీ-

వెలిగుక్క. దే. వి. రతికూజితము: చూ, స్వరము. 2.

వెలిచే. దే. వి. విండితకము*. చూ, క్వననము. 3.

వెలిచేంద్ర. ద్వ. వి: ఉండ్ర- ఉండ్రన- ఉం

డ్రెన-ఉండ్రన, ఉలిమాను, కంపుడుమ్మ,

చండ్ర, తెల్లకుమ్మ, వెలికుమ్మ. (సం). అనుసా

చను, అవతారము, అహిమాకరి, అరి
మేదము, అహిమేదము, కంటకి,
కంటకీదుర్గము, కదరము, కల్పకము, కాం
భోజము, కాంభోజి, కార్యకము, కుబ్జకంఠ
కము, కుష్మఘ్నము, కుష్మఘ్నాత్మ, కుష్మారి, కుహ
రము, క్రిమికాత్రసము, క్షితిక్షమము,
ఖదిరము, ఖదిరాసారము, గండకారి-
గండకాలి, గాయత్రి, గిరిమేద
ము, గువాకము-గువాకము, గోధాస్కంధ
ము, తిక్షకాకము, దంతధావనము, ధవము,
బాలతనయము, హిహిణి, విట్టదిరము,
శ్యామసారము, సారము, సోమవల్కము.*
("చూ, సోమవల్కము.")

వెలిచేవి. దే. వి. అంకాట: చూ, వ్యభిచారము. 2.

వెలిచేవులగన్నతొయ్యలి. ద్వ. వి. అంకులాడి.

వేం. అం. 44: చూ, వైరిజి.

వెలిచిత్తరి. అం: చూ, కాయమానములు. [క. 1.

వెలిచియ. దే. వి. రూ-వెలిచె-చెల్ప: చూ, వర్తి

చెలిచె. దే. వి. —వై.—

వెలిచి. దే. వి. రూ-వెలి. 1: జీబు, దట్టము,
వలవల-వలవలన-వలచేస-వల్పన. (సం).-
విరళము; 2. న్యూనము: చూ, సాడ్డు. 1.
తద్వి. —తొట్టి, రివ్వ, వీసర-వీసరము:
చూ, సాడ్డు. 1; 3. తలచేదనములేమి;
విణ. రూ-వెలి. 4. తప్పువైది; 5. తల
చేకానిది.

వెలిచివ్వు. వై. వి: చూ, వెలిగొండ.

వెలిచిమానిసి. ద్వ. వి. అల్పండు: చూ, హీనుడు.

వెలితుమ్మ. ద్వ. వి: చూ, వెలిచేంద్ర*.

వెలిదమ్మ. ద్వ. వి. తెలిదమ్మ. విజ. 2, ఆ.

194: చూ, సహస్రవక్త్రము.

వెలిదుక్కి. దే. వి. వానతడిదుక్కి. దుక్కి:

చూ, నేద్యము. (చూ, రొంపిదుక్కి.)

వెలినాడుబాగ్మణులు. అం: చూ, అంధులు:

చూ, బాగ్మణులు. ("కృష్ణయజుర్వేదము
అనస్తంబనూకృమున, ఋగ్వేదము ఆశ్వ
లాయన నూత్రిమున, శుక్లయజుర్వేదము
కాత్యాయన నూత్రిమున, అయి ఆశ్వలా
యనులకును అనస్తంబులకును సంబంధములు
గలిగియున్నవి. ఈ వెలినాడులు వైజామూ
రాజ్యములో: జేరిన యాంధ్రదేశమున
నుండువారు. వల్లభమతోద్ధారకుడైన వల్ల
భాచార్యుని వెలినాడులలోనివాడు, వీరిలో
మూడు తెగలుగలవు. (1) శుద్ధవెలినాడులు,
(2) క్షేరుంబేడివెలినాడులు, (3) వెలినా
డులు. మొదటిరెండును లౌకిక వైదికముల
యందు వర్తించువారు. మూడవతెగ గా
మపావకాది పునాహిత వృత్తిగలవారగుటచే
కొంతకాలము పఠకు నింద్యముగఁ జూడఁ
బడిరి.")

వెలిసోటిమెకము. ద్వ. వి: చూ, వెలుగుబంటి.

వెలివము. దే. వి, విణ: చూ, రూ-వలివము.

వెలిపుచ్చే. దే. స. కి: కక్కు, పెట్టు, బయలు
పఱచే, బుగులుపుచ్చే, వెలారించే, వెలా
రుచే-వెలార్చు, వెలిపుచ్చే. (వి) బహిరంగ
పఱచే. [సా. 2, ఆ. 73.

వెలిపెట్టు. దే. స. కి: చూ, వెలివేయు.

వెలిచిత్తరి. అం: చూ, కాయమానములు.

వెలిమాడు. దే. వి. విదేశముల కంఠఁబడు

ధాన్యాదులు. (చూ, లోమాడు.)

వెలిమాపు. ద్వ. వి. ఉచ్చైశ్రవము, ఇంద్రుని
గుఱ్ఱము: చూ, హయము.

వెలిమిడి. ద్వ. వి. (వెలి + మిడుగు) రూ-
వెల్మిడి. సం. వ. నా. 1, ఆ. 864: చూ, భస్మము.

వెలిమొట్ట. ద్వ. వి. ఒకచేతు: చూ, మత్స్యము. 1.

వెలిమొన. అం: చూ, మొనలు.

వెలిమాను. ద్వ. వి: చూ, వేలుపుండెట్టు.

వెలియాలపోతురాకు. ద్వ. వి: చూ, శివుడు.

వెలియాలు. దే. వి. చూ, రూ-వెలియాలు.

ఆం, భా. ద్వి. 111.

వెలియు. దే. అ. కి. 1. వానకురిసి నిలుచు;

2. చోయయెత్తిపోవు.

వెలియునికీ. దే. వి. (వెలి + ఉనికీ) పరదేశము

నందలి యునికీ: చూ, పగ్గవానము. 2.

వెలిరతి. అం: చూ, రతి (సమరతులు).

వెలివడు. వా. అ. కి: చూ, పాయవడు.

వెలివాడు. దే. వి. 1. హల: చూ, సురియా

కువు; 2. భగ్గిస్తుడు: చూ, సురియాకువు.

వెలివాడ. ద్వ. వి. హలవల్ల: చూ, సీమ

(1) (దేశములు.)

వెలివాడవాడు. ద్వ. వి: చూ, వెలివాడు. 1.

కాకి. 7, అ. 241. [మేట్టుపాటించెడుపోగు.

వెలివాటు. దే. వి. వేటాడెడుచోట బయట

వెలివిరియు. దే. అ. కి: చూ, రూ-వెల్లి

విరియు; 2: చూ, ముమ్మరించు; 3: చూ,

వ్యాపించు; 4. పగ్గటితమగు; 5: కొదరు,

చెదరు.

వెలిసరరు. దే. అ. కి. పగ్గకాకితమగు. వంశ.

వేం. 4, అ. 14: చూ, సుబ్బు. 2.

వెలివెల్ల. ద్వ. వి: చూ, హిమాంకువు.

వెలివేయబడు. వా. అ. కి: బహివడు.

వెలివేయు. దే. స. కి: బహివెట్టు, వెలివెట్టు.

వెలిసె. దే. వి. పటలపొంగితము: ఇంటిచూరు:

చూ, సడవము. 1.

వెలు. దే. వి. వృత్తియందు వెలికినచ్చెడు ఆదేశ

కము. "వెలువల."

వెలుగు. దే. వి. 1. కిరణము: చూ, హాయ

వము. 2; 2. పగ్గకాకము: చూ, వెలుతురు.

3; 3. (అచ్చ. అ, కాం. 42): ఎండ.

(సం).—అతవము, అభావము, అలోక

వము, ఉష్ణము, ఉష్మము, ఉజన్ము,

ఘర్మము, ద్యోతము, పగ్గకాకము, రాద్ర

ము; తద్వి. —౧: పాటము; 2: ఈరెండ-కీ

రెండ; 3: పొడ. యెండ; అ. కి. 4. (పకాకించు:

చూ, హవణిల్లు; 5. (చూర్క. 7, అ. 57):

అడిచివడు, ఎగసివడు, ఎరియు, కనలు,

కమరు-కమలు, కాలు, చిటచిటమును, చిట

చిటలాడు, చిటచిటలాడు, చోరచోరవోవు,

తనుకు, తీండ్రించు, దరికొను, మండివడు,

మండు, మటమటలాడు, మాడు, మునమున

మను-మునమునమును, మెలకు. (సం) జ్వ

లించు. (మి).—దగ్గమగు. (స. కి).—

దహించు. తద్వి. —౧: (వి) ఎఱుమంట; 2: బగ్గ

మను.

వెలుగుబంటి. దే. వి: రూ-వెలుగుమంటి. ఎలు

గుబంటి (ఎలుగుమంటి), ఎలుగు-ఎల్లు-

ఎలువ, ఎలుగుగొడ్డు, ఎల్లువెలిసోటిమెకము,

ఇబ్బందిగాడు, పుట్టకాపు, పుట్టకూటి

మెకము, పుట్టకూడు దిండి, పుట్టకూడు

మెక్కుమెకము, బొమ్మేమెకము, బొల్లి

మోరమెకము, మొగముతెలుపుమెకము,

లేదు, వెనుకచూపులమెకము, వెనుచూపు

మెకము, వెలిసోటిమెకము. (సం).—

అక్షము, అచ్చభల్లము, అచ్చము, ఋక్షము,

గుహాయము, భల్లము-భల్లకము-భల్లకము-

భాలూకము, మృగదంకకము-తద్వి. —వీడిడి.

(చూ, భల్లము. 2.)

వెలుగుమంటి. దే. వి. —తై. —

వెలుగుతేడు. దే. వి. త్విహంపతి: చూ-

నూర్యుడు.

వెలుగొందు. దే. అ. కి: చూ, వెలుగు. 4.

వెలుక. ద్వ. వి. (వెలి+ఉక) తెల్లన: చూ,

పల్లము. 8. [బాటు. పొందు. 4, అ. 35.

వెలుకబాటు. ద్వ. అ. కి: చూ, వెలువెలు

వెలుగు. దే. వి: రూ-వెల్లు, ఆలవ, కంచీయ-

కంచె, కంచెకోట, కంచెగోడ, కంచెకోట,

కంచగోడ, కట్టువ, కల్లు-కల్లి, కాటగోడ,

తడుకు, దడి, తెట్టు-తెట్టువు. (సం).—

అవహారిక, అవేష్టకము, ఓక, ఓద్యోలి, డకాలి, పొచ్చినము, పొచ్చిరము, వాటము, వేష్టము. తద్వి.—౧: కరగోడ, కోరడి, గోడకాలు; ౨: (సం).—కుంబ; ౩: చూ, మఱుగుగోడ. (“చూ, సరాతి.”)

వెలుచే. దే. వి. రూ—వెల్పు: చూ, సర్పము.

వెలుచే. దే. స. క్రి: రూ—వెలుచే—వెల్పు.

1: కడపు, తోలు—తోలు, నడపు, నూతు, చేతపు, పూరిగించే; పే. 2: చూ, వెడలుచే. ఉ, హరి. 5, ఆ. 112; 3: (నూలు) తోడు: మేట్టు, తోడు.

వెలుతురు. దే. వి. రూ—వెల్తురు. 1: ఒప్పు, కళుకు—కళుకు, గచ్చే, చెన్ను, చెలువము—చెలుపు—చెల్పు, చోయ, జిగి, జోతి, జోత—జోతము—జోతాము—జోతి, డంబు, డాల్—డాలు, తీండ్ర, తులగలి, తులకింపు, తెలివి, తేజో, తొంగలి, తొలగవు, దవురు—దారు, చగటు, పిసాళము, పొలవము, పోసనము, బాజో, చిత్తరము, మించే, మిన, మిన, మెలుగు—మెలుగు, మెలుపు—మెలుపు, మేని, మొక్కలి, రంగు, రాణి, రువాణము, వంచియ—వంచె, వన్నియ—వన్నె, వెలుగు, వేడి, సిరి, సెర, సొంపు, సోయగము. (సం. ప):—అంకువు, అభిఖ్య, అభిరుది, అర్చి, అర్చిన్ను, అభ, ఆభాసము, ఇద్దము, ఈశాసము, ఈనా, ఉద్దీపనము, ఉను, ఉల్లసము—ఉల్లాసము, ఉర్మి, ఓజస్సు, కకుప్పు, కచ, కను, కలహము, కాంతి, కాళకము, కాళము, కానువు, కేతువు, గోవు, చార్వి, ఫలి, ఛాయ, జ, జ్యోతి, త్విట్టు, దీప్తి, ద్యుతి, ద్యోతము, ధామము, నీకాళము, పృకాళము, పృథ, భా, భాతి, మయూఖము, మహన్ను, రక్తి, రుక్మ—రుచి, రోకము, రోచిన్ను, వర్చన్ను,

వర్ణము, విలసనము, వీకాళము, వీతి, వీర్యము, వ్యవాయము, శమ్, శోచిన్ను, శోభ, శ్రీ, సహము. (అవ్య):—అపి, ఇ, ఇదానీమ్, ఏ, చ. తద్వి.—౧. అధిక(క)కాళమునకు—జేర్లు, తలుకు—తళుకు, తళతళ, నిగనిగ, నిగ్గు, పస, బెళుకు—బెళుకు, మినమిన, మిలమిల, మెలుగు—మెలుగు, రవరవ. (సం):—క; ౨. నిప్పునందలి యధికపృకాళమునకు—కనకన; ౩: చోయ. (సం).—ఛాయ, శోభ; ౪. ఎంజ జిగికి.—(సం)—ఝిల్లి—ఝిల్లిక; ౫. వజ్రకాంతికి:—తనుపు—తన్ను; ౬: ఎఱ్ఱవిజి, విడి.—(సం).—అరుణాభము, రక్తకాంతి; ౭. కృత్రిమ పద్మరాగకాంతికి.—విడి; ౮. మిసిమి; ౯: (సం).—పరిస్ఫీటనము; ౧౦: చోయ, నీడ. (సం) ఛాయ; ౧౧: పొడనీడ; (విణ) ౧౨. వెలిగినది:—ఘృతము, దీప్తము; ౧౩. వెలిగించునది:—ఉద్దీపకము, దీపకము; ౧౪. వెలిగింపబడినది:—ఇద్దము, ఉద్దీపితము, ఉద్యోతితము, ఉద్భాసితము, ఉపశోభితము, ఉల్లసితము, పృకాళితము, రాజితము, విలసిల్లుము; ౧౫. కాంచబడినది:—తప్తము, కాణిశ్యతము; ౧౬. తపింపజేయబడినది:—ఇద్దము, ఉత్తప్తము, కాణి. (తె).—ఉదిరి (వి). కాంతినికేషమునకు—రవరవ; వై. వి 2.—వెల్లంతరా.*: చూ, రూ—వెలుతురు

వెలుపల. దే. వి. (వెలి+పల). 1. (ఉ, హరి. 6, ఆ. 28): రూ—వెల్పల, బయలు—బయలు—బైలు. మయిదానము—మైదానము, మెన, వెలి, వెల్లడి. (అవ్య) వెలపట—వెలవల వెలి, బయట, వరపట. (సం).—అంతరము తద్వి:—బంగనబయలు, బటాకబయలు—బటాయలు—బట్టబయలు; విణ. 2. వెలిదైనది. కళా. 8, ఆ. 152. [వెలుపించే—వెల్పబడె వెలుపలించే. దే. స. క్రి: రూ—వెల్పలించే

వెలుపలుండుట. దే. వి. బహిష్కరణము: చూ,

సమర్థ.

వెలుపించే. దే. స. క్రి: చూ, వెలుపలించే.

వెలుపు. దే. వి: చూ, రూ-వెడలుపు.

వెలుపుడు. దే. వి: తోడుడు.

వెలును. దే. వి: చూ, వెలునునంది.*

వెలునునంది. దే. వి.—పై.— [సస్యము. 1.

వెలునడము. దే. వి. రూ-వెల్లడము: చూ,

వెలునడములు. దే. వి. బ: చూ, ధాన్యము.

వెలునడు. ద్వ. అ. క్రి. 1. పృథాకృతము:

చూ, నుబ్బు. 2; 2. బయలుదేలు: చూ, సాగు.

వెలునడుట. ద్వ. వి. రూ-వెల్లడుట: చూ,

వెడలఁబాటు.

వెలునరించే. ద్వ. పే: రూ-వెల్లరించే,

వెలునలుచే. ప్యా. 4, అ. 48.

వెలుపలుచే. ద్వ. పే.—పై.—

వెలువెలుకఁబాటు. ద్వ. అ. క్రి: చూ, రూ—

వెల్లెలుకఁబాటు.

వెలువెల్ల. వా. వి. తెలుపు: చూ, వర్ణము. 8.

వెల్లఁబాటు. ద్వ. అ. క్రి: చూ, రూ-వెలుకఁబాటు.

వెల్లు. దే. వి: చూ, రూ-వెలుగు.

వెల్పు. దే. వి: చూ, రూ-వెలుచే.

వెల్పు. దే. స. క్రి. పే: చూ, రూ-వెలుచే.

వెల్పు. దే. వి: చూ, రూ-వెలిచే.

వెల్లి. దే. వి, విణ: చూ, రూ-వెలితి.

వెల్లురు. దే. వి, వై. వి: చూ, రూ-వెలురురు.

వెల్లుడు. దే. వి: చూ, రూ-వెలునాడు.

వెల్లుల. దే. వి: చూ, రూ-వెలుపల.

వెల్లులించే. దే. స. క్రి: చూ, రూ-వెలుపలించే.

వెల్లు. దే. వి: చూ, రూ-వెలును.

వెల్లిడి. ద్వ. వి: చూ, రూ-వెలిమిడి.

వెల్లి. వై. వి. 1. =వశక్ష. తెల్లివిడి: చూ,

వర్ణము. 8; 2. కర్షణము.

వెల్లికి. దే. వి: చూ, లోప్తము. నిర్వ. 10, అ.

123; “వెడలి తెరపోయి వేరు వెల్లంకి.”

(తేలిక)యనడములు).

వెల్లఁగొమ్మలమొకము. ద్వ. వి: చూ, హస్త.

వెల్లఁబాటు. వై. వి: చూ, వై వర్ణము.

వెల్లఁబాటు. ద్వ. అ. క్రి. 1: చూ, వేపు;

2. వై వర్ణమునొందు: చూ, వెలువెలఁబాటు.

వెల్లచేటపు. ద్వ. వి. నున్నపుపూత: చూ,

సమాంధము. 1.

వెల్లజేక్కి. సామిలెంకి. ద్వ. వి: చూ, స్వర్ణము.

వెల్లజోల్లలవీడు. ద్వ. వి.—పై.—[చూ, స్వప్తము.

వెల్లడి. వై. వి. 1: చూ, వెలుపల; 2. పృసిద్ధి:

వెల్లడించు. వా. స. క్రి: పచేరించు, పగలు,

వెల్లడిచేయు. (సం) పృకటించు.

వెల్లడిచేయు. వా. స. క్రి.—పై.—

వెల్లడమ్మి. ద్వ. వి: చూ, రూ-వెలిడమ్మి.

వెల్లన. వై. వి.=వశక్ష. తెల్లన: చూ, వర్ణము. 8.

వెల్లనగు. ద్వ. అ. క్రి: చూ, వెల్లఁబాటు.

1-2. భార. అర. 6, అ. 245.

వెల్లనిడాల్లలయింతి. ద్వ. వి: చూ, సరస్వతి.

వెల్లపోలిక. ద్వ. వి. తుదృజలచరము: చూ,

మత్స్యము. 1.

వెల్లముతైదువ. ద్వ. వి: చూ, సరస్వతి.

వెల్లయెలుక. ద్వ. వి. రూ-వెల్లెలుక: చూ,

మూషికము. [చూ, వైరిణి; 2: చూ, వేళకా

వెల్లాటకత్తియ. ద్వ. వి. రూ-వెల్లాటకత్తె:

వెల్లాటకత్తె. ద్వ. వి.—పై.—

వెల్లాటకము. ద్వ. వి. పృసిద్ధి: చూ, స్వప్తము.

వెల్లి. వై. వి. 1 =వశక్ష. తెలుపు: చూ, వర్ణ

ము. 8; దే. వి. 2: చూ, వెల్లువ. 1; 3. అధి

కపృవాహము: చూ, వెల్లువ. 1; 4. కాల

వ-కాల్య, తెర, తెరతెర-తెరలు, దొంతర,

పరంపర, వరుస. (సం).—ఊర్మి, ఓనుమా,

ధార, పరంపర, పృవాహము (కృమపద్ధతి

యని కొందఱు.)

వెల్లిక. దే. వి: చూ, వెల్లువ. వసు. 4, అ. 52.

వెల్లిగొను. దే. అ. కి. 1: ఓడిగిల్లు, జోలుకొను, జోలువాలు, తోట్టు, తోరంగు- తోరుగు, పరంగు, పారైంపు, పారు-పాటు, పాటు తెంచే, పరదవాలు, వట్టొడ్డు, వెలివిరియు- వెలివిరియు, వెల్లివొడుచు, వెల్లువగట్టు (సం).—పగివహించు; 2. పరంపరగావడలు. పా. 5, అ. 16; కే. 3. వెల్లిగొలుపు.

వెల్లివాక. ద్వ. వి. గంగ: చూ, నది.

వెల్లివిరి. దే. వి. పగిటితము.

వెల్లివిరియు. దే. అ. కి. రూ-వెలివిరియు, 1: చూ, వెల్లిగొను. తద్వి. — నీటిబొట్టులో నగునవి ఎగిరిపడు. — చెదరఁబడు, చెదరు, బెగ్గిలు-బెగ్గిలు; 2. ఉలుకు. భార. విరా. 2, అ. 148: చూ, నుగ్గు. 8; 3: చూ, వ్యాపించు; 4. పగిటితమున. అచ్చ. యు, కాం. 501; 5: కొదరు, చెదరు; 6: చూ, ముమ్మరించు.

వెల్లివొడుచు. దే. అ. కి: చూ, వెల్లిగొను.

వెల్లులి. ద్వ. వి. (వెల్లు + ఉల్లి) తెల్లఉల్లి*: చూ, నుకందము. 1.

వెల్లున. దే. వి: అంపాచారము, ఓడిక, జేక్కర, నిట్ట, నీళ్ల పాటుడు, పజిత- పజితి-పజిద- పజిన, పాటుడు, పరద-పజిద, వట్టు, వెల్లి, వెల్లిక, వేగము. (సం).— అంబుసరణము, అంభాశ్చారము, అట్టుము, ఊర్మి, ఓళుము, పూరము, పగివాహము, పగివృత్తి, వనము, విశ్రుతి. (అవ్య).—ఆరము. తద్వి. — అ ఆధిక ప్రవాహమునకు. — పెనువెల్లి, ముంపు, ములుగుడు, పరద, వెల్లి - వెల్లున. (సం). రయము, పగివాహము; 2. అల్పపగివాహమునకు. — జోలు-జోలుపు; 2. ఆధిక పగివాహము: చూ, వెల్లున. 1-ం; 3: చూ, వేన. 1. య. 3, అ. 38; 4. ఇటికగోడల యింటిమోరు: చూ, సదనము. 1. [2. మడుఁగుగట్టు.

వెల్లువగట్టు. దే. అ. కి. 1: చూ, వెల్లిగొను 1;

వెల్లులక. ద్వ. వి: చూ, రూ-వెల్లుయెలుక. వెల్లుడము. దే. వి: చూ, రూ-వెలువడము. రసి. 1, అ. 48. [భార. ఆది. 6, అ. 174. వెల్లుడు. ద్వ. అ. కి: చూ, రూ-వెలువడు. వెల్లురించు. ద్వ. కే: చూ, రూ-వెలువరించు. వెల్లులఁబాటు. ద్వ. అ. కి: చూ, రూ- వెల వెలఁబాటు.

వెల్లులకఁబాటు. ద్వ. అ. కి. మిక్కిలివెలుకఁ బాటు: రూ- వెలువెలుకఁబాటు: చూ, వెలవెలఁబాటు.

వెల్లుల్ల. వై. వి. (వెల్లు + వెల్లు) మిక్కిలి వై వర్ణము: చూ, వై వర్ణము.

వెన. వై. వి. 1.—వాజ. వేగము: చూ, వ్యదము; ద్వి. కి. వి. 2. శీఘ్రముగ: చూ, వ్యదము. [కోకము; 2: చూ, వివత్తు.

వెనవము. వై. వి.—వ్యసన. 1. జిజ్ఞాస: చూ, వెనల. దే. వి. వంటకుండ. విజ. 2, అ. 150: చూ, పరివాణము (భాండము. 2-3);

వెళుకు. వై. వి.—విలాస. రూ-వెళుకు: చూ, విలాసము. 2.

వెళుకు. వై. వి.—వై. —

వెళ్లగొట్టు. వా. స. కి. ఉచ్చాటనముచేయు. సాంబ. మా. 27: వీచే, వెడలించే, వెలలఁ బన్ను, వెలారింపు-వెలారుచు-వెలార్చు.

వెళ్లు. దే. అ. కి. రూ-వెడలు. 1. ధావన మొనర్చు: ఉలుకు, ఊడనిఁబాడు, ఊడు, ఓడిగిల్లు, ఓడు, కడలు, ధూయ్య-ధూయ్య- దూయ్య, పరుగిడు, పరుగుగొను, పరుగు వాటు, పరుగునట్టు, పరుగెత్తు, పరువిడు, పరువుగొను, పరువువాటు, పరువెట్టు, పరువెత్తు, పారు, పాటాడు, పేరమువాటు, సురంగు. (సం):—ఉపధావించు, పగిధావించు. (మి) ధావనమొనర్చు. తద్వి. — గునుకు.

(“చూ, నురుగు. 2.”); 2. నిర్గమించు: పోవు: చూ, సాగు. 2; 3. గమనించు: చూ, సాగు. 2.

వే

వే. దే. స. 1 రూ.-వేయి: చూ, సహస్రము; విణ. 2. అనేకము. “వేమాటులు.” :చూ, హేరాళము; వై. కి. విణ. 3: చూ, స్వదము. వేంకటాచలము. సం. వి. అ. పుం. 1. తిరుమల: చూ, ఋషభము. 3; అం. 2: చూ, క్షేత్రములు. (అనుబంధములో చూ, 1332 పొరట.) వేంకటేశ్వరస్వామి. సం. వి. వ్. పుం. తిమ్మప్పడు: చూ, వేలుపు. వేంచేయు. వా. అ. కి. 1: చూ, వచ్చే. 2: 2. గమనించు, పోవు. భాగ. 4, స్కం. 211: చూ, వెళ్లు. 3; 3: చూ, కూర్చుండు; 4. వివసించు: చూ, వసించు.

వేండ్రము. దే. వి. తాపము. భాగ. 7, స్కం. 315: చూ, సంతాపము.

వేంబరించు. వై. వి.=వ్యాపన: చూ, వ్యాపించు. వేడటి. దే. వి. రూ.-వేడటి: చూ, భూణము. వేడరము. దే. వి. ఉపసర్గము: చూ, వివత్తు. వేడరి. దే. వి. (వేడము + అరి) కిరాతభేదము: చూ, వ్యాధుడు. 1. [చూ, రోగము. 1.

వేడి. దే. వి. జ్వరము. ఉ. వారి. 8, అ. 77: వేడి. వై. వి. 1: చూ, వేగుజాము; దే. 2: చూ, సర్వకము. 2*; అం. 3: చూ, సీమ(1) (దేశములు.) వేడిన. దే. వి: చూ, సర్వకము. 2.*

వేగు. దే. అ. కి: చూ, సంతాపించు. విజ. 3, అ. 25. వేడు. దే. పి. వేగజేయు: వేగించు, గోలించు, వేగించు. (సం).—భర్జించు.

వేడుట. వా. వి. (సం).—భర్జనము, భృష్టి. వేడు. 1. వేడుకపోవు: వేడుము. 1;

షికారు. (సం).—ఆభేటము, ఆచోదనము—ఆచోదనము, భేటము, గోకర్ణము, మృగయ, మృగవ్యము. (ఇది ద్వివిధము.—మృగములవేట, పక్షులవేట. అందు మృగముల వేట:- ఏడువేట, గంటవేట, తేరవేట అని త్రివిధము. పక్షులవేట:- పాది-పాది వేట-పారివేట, విడివేట అని ద్వివిధము) (ఏడువేట ఆభేటనము. విడివేట డేగవేట); అం. 4: చూ, కామజంబులు; 5. (వేటాడుట) : చూ, వ్యసనములు.

వేటకాడు. దే. వి. 1: బోయ, వలకాడు; వేటగిరి, వేటరి, షికారి. (సం).—ఆభేటకుడు, ఖట్టికుడు, బాలికుడు, జీవాంతకుడు, మృగయుడు, వాగురికుడు, కాకునికుడు. తద్వి. —తేరవేటకాడు; విణ. 2: చూ, సంహారకుడు. అచ్చ. అ, కాం. 42. వేటకుక్క. ద్వ. వి. 1. విశ్వకద్రువు: చూ, శునకము; 2: చూ, సివగి. 2.

వేటగిరి. దే. వి: చూ, వేటకాడు.

వేటతేర. ద్వి. వి: తట్టి, తేర.

వేటపల్లియ. ద్వ. వి. బోయపల్లె. చూ, దేశములు వేటపల్లె. ద్వ. వి: —వై.—కాశీ. 4, అ. 60 వేటపిట్ట. ద్వ. వి. దీనుపుపిట్ట: జేరిగండె, దీనుము-దీను.

వేటరి. దే. వి: చూ, వేటగిరి.

వేటలాడు. దే. స. కి. 1. అడవియందు మృములను పక్షులనుపధించు: చూ, సంహరించు 2. పధించు. భార. ఉద్యో. 4, అ. 144: చూ సంహరించు.

వేటాడు. దే. స. కి. —వై.—

వేడబడినవాడు. వా. విణ: (సం).—ఆభ్యర్థకుడు, పార్థికుడు.

వేడి. దే. వి. 1. తాపము. లక్ష్మీ. 2, అ. 118: చూ, సంతాపము; 2. వేడిను. వై.

అ. 70: చూ, సంజ్వరము. 2; 3. చోటుకు.
భార. ఆర. 4, అ. 245: చూ, స్వదము;
4. పృథాపము. మార్క. 7, అ. 84: చూ,
వాడిమి; 5. పృథాపము: చూ, వెలుతురు. 1;
విణ. 8. ఉష్ణము. సా. 3, అ. 79: చూ,
సంజ్వరము. 2; 7. ఎక్కడనున్నాడు. భో. 1,
అ. 74: ఏడి-ఏడి-(బ) ఏరి-ఏరి. (దీనికి
నీరుకబ్బమువరమగునపుడు దివర్ణలోపము చూ
పట్టెడు. మార్క. 3, అ. 254.)

వేడికంటి. దే. వి. (వేడి + కన్ను) ఉగా
క్షుడు. య. 1, అ. 18: చూ, కివుడు.

వేడికొను. దే. స. క్రి: రూ-వేడుకొను,
వేడు, అడిగికొను-అడుగుకొను, అడుగు-
అడ్డు, కొనరు, బతిమాల-బృతిమాల-బతి
మాలకొను, సాగగదీయు. (సం).—అశ్వ
ర్థించే, అర్థించే, పార్థించే, యోచించే.
తద్వి.-(చూ, వేడు 4.) (“చూ, స్తుతించే.”).
వేడికొలు. దే. వి. రూ-వేడుకొలు: చూ,
యాచన.

వేడిమి. దే. వి. వేడి-వేండ్రము. 1. కాక,
తాపము. భార. ఉద్యో. 3, అ. 197: చూ,
సంతాపము; 2. చెప్పేన: చూ, సంజ్వరము. 2.
తద్వి.-(విణ). వేడిమిగలది యనుటకు.—
(చూ, సంజ్వరము. 2); 3. పృథాపము:
చూ, వాడిమి.

వేడిమి లేనివాడు. దే. విణ: (సం).—అనుష్టుడు.
వేడివెలుగు. దే. వి: చూ, నూర్చుడు.
భో. 4, అ. 851.

వేడివేలుపు. దే. వి. రూ-వేడివేల్పు. 1. -వై-
రామా. 7, అ. 180; 2: చూ, వహ్ని. 1.
వసు. 4, అ. 12.

వేడివేల్పు. దే. వి. —వై.—

వేడు. దే. స. 1. ఏవ్రాజ్యాడు: రూ-ఎత
డు-ఏతడు, ఎవడు-ఎవ్వడు- ఎవ్వడు

డు-ఏవాడు-ఏడు. (రామా. 7, అ. 182);
తద్వి. —ఏ పురుషుడు: రూ-ఎతడు-ఏత
డు-ఎవడు- ఎవ్వడు- ఎవ్వడు- ఏవా
డు-ఏడు; 2. ఎ వ్వడు ను: రూ- ఎ త
డు-ఏతడు-ఎవడు-ఎవ్వడు-ఎవ్వడు-
ఏవాడు-ఏడు, ఎల్లవాడు; స. క్రి.
2. పార్థించే: చూ, వేడికొను; 3: చూ,
వాంఛించే. భార. విరా. 4, అ. 200;
4: అడిగికొను, అడుగుకొను, అడుగు-అడ్డు,
తిరిపమెత్తికొను. (సం):—భిక్షించే, యా
చించే. (చూ, వేడికొను.)

వేడుకొను. దే. స. క్రి: చూ, రూ-వేడికొను.
వేడుకొలు. దే. వి: చూ, రూ-వేడికొలు.
వేడువాడు. దే. విణ. 1: చూ, యాచకుడు;
2: (సం).—పార్థకుడు.

వేత. దే. వి: చూ, రూ-వేత.
వేదులు. దే. వి. 1. ఉన్మాదము. లక్ష్మీ.
5, అ. 12: చూ, వెట్టి; విణ. 2. మూఢు
డు: చూ, స్తబ్ధుడు; 3: చూ, వెట్టివాడు.
వేపి. దే. వి. రూ-ఏపి. కుక్క. (దేపి అని
కొందలు): చూ, శునకము. (ఇది వేగుధాతు
కృదంతము.)

వేపు. దే. వి. రూ-వేపుడు-వేపుపు-వేపు
పుడు. (సం).—భర్జనము, భృష్టి.

వేపుడు. దే. వి. 1.—వై.—; 2. వేచెడు
వేట్టి: చూ, పాత్రము. రి.రం; విణ.
3. వేచినది.

వేపుడువేట్టి. దే. వి: చూ, వేపుడు. 2.
వేపుడుపిండి. దే. వి. జ్యోతిర్గంధ, వల్లరి:
చూ, సాదము (1).

వేబోక. దే. వి: చూ, రూ-వేగుబోక.
వేకువ. దే. వి: చూ, వేగుబోము.

వేకువతానము. ద్వ. వి. పార్థకన్నానము, అప
గాధము: చూ, స్నానము.

వేగ. దే. వి. 1. వడి: చూ, స్వదము; 2. త్వర.
భార. ఉద్యో. 3, ఆ. 25: చూ, సంభ్ర
మును; కి. విణ. 3. త్వరితము: చూ,
స్వదము; దృ. 4. యుడిత్యర్థము: చూ,
స్వదము.

వేగంటి. దే. దృ. (వే + కన్ను) ఇందుడు.
రామ. 8, ఆ. 104: చూ, సహసాగ్రాక్షుడు.

వేగంటికచ్చేరి. దే. వి: చూ, స్వర్ణము. పాంబ. దే. 18.
వేగంటికొమరుడు. ద్వ. వి. అర్జునుడు.
పాంబ. దే. 18: చూ, సుభద్రేకుడు. [దు. 1.

వేగంటిగంగ. దే. వి. రక్కనుడు: చూ, రాక్షసుఁ
వేగంటియొక్కడు. దే. వి. విరావతము: చూ, హస్తీ.

వేగంటిరాకు గావించినదశి. వా. వి: చూ,
సముద్రము.

వేగంటిపైదోడు. దే. వి: చూ, విష్ణువు. 1.
సాం బ. దే. 4.

వేగన్నులసామి. ద్వ. వి: చూ, వేగంటి.

వేగవడు. మి. ఆ. కి. త్వరవడు: చూ,
సంభ్రమించే.

వేగపాటు. మి. వి: చూ, సంభ్రమము.

వేగమధ్యము. ఆం: చూ, సావీరజభాషలు.
(చూ, ఉపవిద్యలు. 419 పుట.)

వేగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. సత్తవ: చూ,
కక్తి. 1; 2. పరీవాహము: చూ, వెల్లువ,
3. వేగ-వే-వేగము. వడి: చూ, స్వదము;
4. విషవృక్షఫలము; 5. మలమూత్రాది
పరీవృత్తి; విణ. 6. త్వరితము. హరి. ఉ.
1, ఆ. 75: చూ, స్వదము.

వేగరంజి. ఆం: చూ, టక్కజభాషలు.

వేగరి. దే. వి. రూ-వేగురి: చూ, వేగువాడు.

వేగవతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: అశ్వంతరి;
ఆం. 2: చూ, వృత్తము. 1. ("వేసిపాదము
అంటి మూడువంగములున్న ఒకగురువును,

సరి పాదంబుల భ-భ-భ-గగములున్న.
7 యతి.")

వేగి. సం. వి. న్. పుం. 1: చూ, హయము;
విణ. 2. వడిగలది: చూ, సత్వరము; వై.
వి. (1)=వ్యాఘ్ర. పులి: చూ, కాద్దులము.
వేగించే. దే. ఆ. కి. జోగరముచేయు. పర.
3, ఆ. 219.

వేగినాటిబాగ్మాణులు. ఆం: చూ, అంధులు.
(వీరు ఋగ్వేదులు. అశ్వలాయన నూత్ర
మువారు.)

వేగిరకత్తియ. వై. విణ. త్వరగలది (అడుది)
రూ-వేగిరకత్తె: చూ, స్త్రీ.

వేగిరకత్తె. వై. విణ. —వై. —విజ. 3, ఆ. 208.

వేగిరకాడు. ద్వ. విణ. (విజ. 3, ఆ. 208):
అత్రగాడు, తమకి, తుజోగు, పరవాది,
వడికాడు. (సం). —అరుడు, చవలుడు,
జవనుడు, జవుడు, తరస్వి, ప్రిజవి,
వ్యగుడు.

వేగిరవడు. వై. ఆ. కి: చూ, సంభ్రమించే.

వేగిరపాటు. వై. వి: చూ, సంభ్రమము. భార.

విరా. 2, ఆ. 48-81. [విరా. 5, ఆ. 287.

వేగిరపెట్టు. ద్వ. స. కి. త్వరపఱచే. భార.

వేగిరము. వై. వి. 1.=వేగ. వేగము. కిఘము.
ఉ. హరి. 6, ఆ. 22: చూ, స్వదము; 2. త్వ
ర. వై. 4, ఆ. 82: చూ, సంభ్రమము. క్తి.
విణ. 3. త్వరితము. పాండు. 4, ఆ. 158:
చూ, స్వదము. [కళా. 3, ఆ. 115.

వేగిరించే. వై. ఆ. కి: చూ, సంభ్రమించే.

వేగు. దే. వి. 1: చూ, వేగుజోము; 2. రాజ్య
సహచారము. రామ. 7, ఆ. 49: కొట్టి
కొటి; 3: చూ, వేగువాడు; ఆ. కి.
4. ఉదయముగు: చూ, వేపు. తద్వి. —తెల్లగా
తెల్లవాలుంటు. —తెలతెలవాలు —తెలతెల్ల

నాటు; 5. కుభోదయమగు: రూ- వేగు.

హరి. పూ. 9, ఆ. 87.

వేగుజ్జేక్క. ద్వ. వి. కుకుండు. రామ. 2,

ఆ. 102: చూ, రామపు. 2-౯.

వేగుజ్జేక్కవారము ద్వ. వి. కుకృవారము:

చూ, వారములు. [129: చూ, వేగుజ్జేము.

వేగుబోక. దే. వి. రూ-వేబోక. వై. 7, ఆ.

వేగుజ్జేము. ద్వ. వి. (కళా. 4, ఆ. 112):రూ-

వేవుజ్జేము, వీచకటి, తెల్లవాలుగ, తెల్లవాటి,

తెల్లవాలుగడ, పొద్దు- పొద్దు, పేర్పు,

వలువాయి, వేకువ, వేగి, వేగు- వేపు,

వేబోక-వేగుబోక, వేవిన. (సం).-అహ

ర్ముఖము, ఉపకాలము, ఉపన్ను, ఉపము,

జౌవసి, కల్యము-కాల్యము, క్షపాత్యయము,

గోపీకము, గోసంగము, గోసగ్గము, గోసము,

నికాంతము, ప్రత్యుపము-ప్రత్యూపము, ప్రభా

తము, పుష్పము, సాయోత్సవము. (అవ్య).-

ఉపాంసమ్. ("చూ, నూర్కొదయము.")

వేగురిక్క. ద్వ. వి: చూ, వేగుజ్జేక్క.

వేగురు. దే. స. బ. వేయిమంది. రూ-వేపురు.

(వేయికి మహాస్మహత్యర్థక బహువచనాదేశము.)

వేగురుజ్జేక్క. ద్వ. వి. (వేగు + మేక్క):

చూ, రూ-వేగుజ్జేక్క పా. 2, ఆ. 53.

వేగురులు. దే. వి. బ:చూ, వేగురి. (ఇట్లు వేగుల

వారు-వేగులు-వేగువారు.)

వేగునాడు. దే. వి. చూరుడు. రా. యు,

కాం. 172: చూ, సందేశపూరుడు.

వేమే. దే. ఆ. కి. 1. గర్వింమే: చూ, హంక

రింమే; స. కి. 2: చూ, భృతీక్షింమే.

వేమంగలపాగ. దే. వి. సహస్రభుజుడు: చూ,

సర్పము.

వేటు. దే. వి. రూ-వేగిటు- వేత- వేగిత.

1. వేయుట; 2. దెబ్బ: చూ, హరి.

వేట్కు. దే. వి: చూ, సంతోషము.

వేడబము. వై. వి. 1. బొంకు: చూ, వితథము;

2 కుతూహలము: చూ, వ్యసనము. 8;

3.=విడంబనమ్. దగా: చూ, వంచన; 4.=

విడంబనమ్: చూ, వేసము. కాశీ. 5, ఆ. 75;

5.=విడంబనమ్. మాయ. ఉ. రా. 5, ఆ.

228: విడంబన-విడంబనము: చూ, మాయ

ము. 1. తద్వి.-(సం) యక్షిణి.

వేడము. వై. వి.=వేలా. మండలాగ్రము: రూ-

వేలము. [కళా. 6, ఆ. 222.

వేడించే. వై. స. కి. =వేప్తన: చూ, వేప్తించే.

వేడు. దే. ఆ. కి: చూ, వాంఛించే.

వేడుక. దే. వి. రూ-వేడ్కు. 1: చూ, సంగో

షము; 2: చూ, వాంఛ. భో. 4, ఆ. 225;

3. కుతూహలము: చూ, వ్యసనము. 8;

4:రూ-వేడ్కు. (సం):-వినోదము; 5.వినోద

కార్యము:చూ, గొప్పి. 2-3; విణ. 6. వినోద

కరము. "అది విన విన వేడుక."

వేడుకకత్తియ. ద్వ. వి. రూ- వేడుకకత్తె-

వేడ్కుకత్తె. 1. జారిణి: చూ, వైరిణి;

2: చూ, వేళ్ళ. [3, ఆ. 31.)

వేడుకకత్తె. ద్వ. వి. -వై.-(వేళ్ళకు.- రాజ.

వేడుకకాడు. దే. వి. రూ-వేడ్కుకాడు.

1.జారుడు. కళాం. 4, ఆ. 44; ఉ. రా. 4,

ఆ. 204: చూ, విటుడు; వా. 2. ఆనందు

డు:చూ, హృష్టుడు;విణ. రూ-వేడ్కుకా

డు. 3. కుతూహలపరుడు; 4. అవేక్ష

కుడు; 5. కీర్తిదానప్రుడు. కాశీ. 8, ఆ.

50; 6. వినోదకురుడు.

వేడుకచెలి. దే.వి:చూ, వేళ్ళ. పాండు. 2,ఆ.13.

వేడుకహోదము. ద్వ. వి. కరిఖలము: చూ, వ్యవ

హారము. 4.

వేడుకబడు. ద్వ. ఆ. కి. రూ-వేడ్కుబడు.

1.కుతూహలపడు; స. క్రి.2:చూ,వాంఛించే.

వేడుక నేయు. ద్వ. అ. క్రి.-పై.- రూ-వేడ్కు-
నేయు.

నేడెవెట్టు. ద్వ. స. క్రి. (వేడెము + వెట్టు)
వేడెము. వై. వి.=వేప్తన. 1. శేచితము: చూ,
హాయము; 2. మండలగతి.

వేడ్కు. దే. వి, విణ: చూ, రూ-వేడుక.
వేడ్కుకత్తె. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేడుకకత్తియ.
వేడ్కుకాడు. దే. వి, విణ: చూ, రూ-
వేడుక కాడు.

వేడ్కుకోమ. దే. వి: చూ, వేళ్ళ.
వేడ్కుపడు. ద్వ. అ. క్రి, స. క్రి: చూ,
రూ-వేడుకపడు.

వేడ్కునేయు. —పై.—

వేణి. సం. ఓ. ఇ. స్త్రీ. 1. అనేక పృవాహ
మలయొక్క కూడిక: చూ, సంభేదము. 1;
ఇ, ఈ. స్త్రీ. 2.=వేనలి. సర్పాకారముగ
అల్లినవేడ: రూ-పృవేణి, వేణిక. తద్వి.-
(తె).—పింపిణి: చూ, వేనలి; ఈ. స్త్రీ.
3. కాలువ: చూ, హోదిని. 2 (నది);
4. దావరడంగి: చూ, విషనాళని.

వేణిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, వేణి. 2.
వేణివేధిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. జేలగ: రక్తప,
కుక్తి: చూ, బుడ్డపిడుగు.

వేణిసంహారము. అం. (ఈగ్రంథమును భట్టనా
రాయబుండువారిసెను): చూ, కావ్యనాట
కములు.

వేణుకము. సం. వి. అ. న. రూ-వైణుకము.

1. ఏనుగును బొడిచెడి బరికోల: చూ,
హేరి. 4 (బాణము. 1-20-రూ);
2. వసులను దోరిడుమునికోల: చూ, సిక్కు.
వేణుకాళ్యము. అం: చూ, తిర్వక్కురణబంధములు.
వేణుగోత్రము. అం: చూ, గోత్రము. 13.

వేణుధ్యుడు. సం. వి. అ. పుం. పిల్లంగోవి
యూడువాడు: చూ, వైణవికుడు.

వేణునాదానములు. అం: చూ, వ్యవహార పదములు.
వేణులాపకుడు. సం. వి. అ. పుం: కటకారుఁ
డు, కులకుడు-కులికుడు-కులుడు, కుల
శ్రేష్ఠుడు-కులశ్రేష్ఠి, బురుడుడు. (తె).-
ఏతుల, చోచలలువాడు, దబ్బువాడు,
మేదరవాడు-మేదరి. [ములు.

వేణువిదారితము. అం: చూ, ఉత్తానకరణబంధ
వేణువు. సం. వి. ఉ. పుం.=వేదురు. 1: చూ,
వెదురు; 2. పిల్లంగోవి: చూ, పిణ. 1-౫౬;
3. ఒకరాజే: చూ, హంనుడు. 5 (రాజే);
అం. 4: చూ, అవరోహివర్ణ గతాలంకార
ములు; 5: చూ, ఆరోహివర్ణ గతాలంకార
ములు; 6: చూ, సంచారివర్ణ గతాలంకారములు;
7: చూ, పృణవనానములు; 8: చూ, ముప్పది
రెండాయుగములు (బాణము. 1)

వేతనము. సం. వి. అ. న. చీతము: చూ, సంబిత. 2.
వేతనస్థాయము. అం. పృబ్బలిచెట్టు ఏటి
యొడ్డుననుండి నీరువచ్చేనపుడు వంగి నీరు
పోయినపుడు మరలనిలబడునను రీతి.

వేతనము. సం. వి. అ. పుం. పృబ్బలి*: చూ
సహస్రరేధి. 2.

వేతస్సంతము. సం. విణ. (త్. ఈ. త్) మిక్కు
టమైన పృబ్బలుగలది (దేశము.)

వేత్త. సం. విణ. (ఋ. ఈ. ఋ) తెలిసినవా
డు: చూ, సమర్థుడు. [హస్తాడు

వేత్తగ్రంథుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, వేత

వేత్తము. సం. వి. అ. న. 1: ఛడి, యప్తి, ప
కము, కబ్బపతి. (తె):—చివర-చివ్వ, చే
కట్టు, మోసక-మోవ్వ-జోవ్వ, జోక, పే
జోవ్వ, పేపబెత్తము, పేము-పేము, బరి
బెత్తము-బెత్తు, బగ్గడ, రువ్వ, లాతము-
తాము, సజ్జినకోల, తద్వి. ౧. యో
వేత్తమునకు. చొళిరము, దండము, వేత్తవ
(తె).—ఉండకోరి, లాతము, లాతావ

వేదనాస్పందము. అం: చూ, వేదన. 3.
వేదభాష్యములు. అం: ఋగ్వేదము (సాయణా
చార్యకృతము.), సామవేద ఋగ్వేదము
(భారతస్వామి కృతము.), కృష్ణయజుర్వేద
భాష్యములు (భట్టభాస్కర మిశ్రుడు
వ్రాసెను.), శుక్లయజుర్వేద భాష్యములు
(మహాధరాచార్య విరచితము), ఉపనిష
ద్భాష్యములు శంకరులు, ఆనందతీర్థులు,
జయతీర్థునితొలుపు, విశ్వేశ్వరతీర్థులు, నరసిం
హాయతి, కృష్ణాచార్యులును, కరాది
భాష్యములు కొన్నింటికి వ్యాసతీర్థ, వేదేశ
భిక్షుక, శ్రీనివాసాచార్యులు టీకావివ
రణాదులును, ఛాందోగ్య మాండూక్యములు
కొన్నింటికానందతీర్థుల భాష్యముగాకరాఘ
వేంద్రియతీర్థుల సంగ్రహములుగూడ
గలవు. విద్యాధిరాజాది ముసీంద్రులు ఛా
ందోగ్యములకుభాష్యములువ్రాసిరి. ఇత్యాది.)
వేదము. సం. వి. అ. పుం. (దీనిచేత ధర్మా
ధర్మముల నెఱుంగుదురు): ఆత్మాయము,
అపారము, ఋషి, ఛందస్సు, నిగమము,
ప్రవచనము, బ్రహ్మ-బ్రహ్మము, కాళి, శివ
ము, శుక్తి. (తె).- ఉడివోనిపల్కులు.
వేదపు, తొలవేదువులు- తొలుచేదువులు.
తొల్కుదువులు, తొలుచబలుకులు, తొలుచు

గములనమూచామునకు:—అహ్నికము; ౨౧.
 యజుర్వేదమునందలి ప రా యి త ము లో
 మూడవ అష్టకమునందు ఒక పన్నునునకు.—
 అష్టకము, ఋక్—ఋక్కు. (ఠే).—అష్ట
 ము, అట్టము—అట్టము; ౨౨. వేదభాగము
 నకు:—తంత్రము, కాఖ: ౨౩: అసౌత్యము; ౨౪.
 వేదవాక్యమునకు.—(తే). మిడియ;
 ౨౫. వేదపాఠమునకు.—బ్రహ్మయజ్ఞము;
 ౨౬. సామ వేదపర్యవర్తకమునకు.—ఉద్గీతము;
 ౨౭. సామవేదభాగమునకు.— ఉద్గీతము;
 ౨౮. బ్రహ్మయజ్ఞము మొదటిజ్ఞాత రూప
 మైనవేదమునకు.—కోపజ్ఞము; ౨౯. సామవేద
 వేదము - గిష్టాడు (పు); ౩౦ వేదాంత
 మునకు.—ఉపనిషత్తు, ధర్మము, సైగము,
 వేదాంతము; ౩౧: చూ, కల్పము. 15;
 ౩౨: చూ, కల్పసూత్రములు; ౩౩: చూ,
 ఓమ్; ౩౪: చూ, గాయత్రి; ౩౫: చూ,
 మంత్రము; ౩౬. వేదమునందు కొంతభా
 గమునకు సంహిత. ఇత్యాది; జా. ౨. పరి
 మాణము. “వారినచోగుంధము వేదమే కత్తు
 లవారంపందరంచే.” (శ్రీనివాసవిలాసము.)
 వేదముఖ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. జీవాజిపిల్లి:
 చూ, మార్జాలము. 1-3 (పునఃగుంబిల్లి అశ
 కొందఱు.) [చూ, పక్ష్యంధ.
 వేదముఖ్యము. సం. వి. అ. పుం. కవోరము*;
 వేదవతి. అం: చూ, మాళవ పంజమిజభాషణ.
 వేదకాఖలు. పా. ఋగ్వేదమునకు 21 కా, సామ
 1000 కా, యజు 101 కా (కొందఱిమతము
 109), అధర్వ 9 కా (కొందఱిమతమున 15
 కా. గలవు.) (వీసకన్నిటికి నొక్కొక్క
 యుపనిషత్తు కలదని చెప్పచు ముక్తికో పని
 పత్తు 108 ఉపనిషత్తులను మోసినది. ఇవి
 సజీవములు.); చూ, ఉపనిషత్తులు.
 వేదకాస్తాభాసము. అం: చూ, వియమములు.

వేదస్వరములు. అం: చూ, వేదము. 1-౧౪.

వేదాంగములు. అం: చూ, ఉపవిద్యలు. (1. కీర్తన-
వర్ణ స్వర స్థాన పరియత్నాదులను క్షింపచేసినది; 2. వ్యాకరణము. — పరికృతిపరికృత్యయ
పదస్వరూప తదర్థాదులు వివరింపబడినది;
3. ఛందస్సు. — మంత్రముల వృత్తలక్షణము
లను నిరూపించినది; 4. నిరుక్తము - శబ్ద
ముల యర్థములను నిరపేక్షముగా నిర్వర్తిం
చునది; 5. జ్యోతిషము. — యాగాదుల యా
చరణమునకును, తదర్థసిద్ధికిని దగిన గృహ
నక్షత్రాదుల యుదయాస్తమ యాదులను
దెలుపునది; 6. కల్పము. — యాగప్రయో
గమును సమర్థించునది.) [1-3౦.

వేదాంతము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వేదము.

వేదాంతి. సం. వి. న్. పుం. 1. వేదాంతము

తెలిసినవాడు: గిష్టాడు(పు), బ్రహ్మవాది.
తద్వి. — ౧: చూ, వేదము. 1-౨౯; ౨. వేద
ము తెలిసినవానికి. — త్రైవిద్యుడు; 2. బ్రహ్మ
చారి: చూ, వటువు. [ఉపదేశములు.

వేదాధ్యయనము చేయించినవాడు. అం: చూ,

వేది. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. 1. యజ్ఞాదులకై

వేదరూపగా నేర్పబడినది: చూ, వేదిక;

2. తిన్నె: చూ, వేదిక; 3. మద్దుటుంగరము:

చూ, నావణిక. 2 (భూషణము. 2-౧౨-౨);

ఇ. న్. పుం. 4. విద్వాంసుడు: చూ, సుధి;

న్. 5. నలువ: చూ, బ్రహ్మ. 1; విణ.

6. తెలిసినవాడు: చూ, సమర్థుడు:

వేదిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: అంకపాలి-అంకపాలి

క, జాంగలము, విత్తర్ది, వేది, వేదిక. (తె). —

అరంగు-అరుంగు-అఱుంగు, జేగలి, జేగిలె-

జేగిలె-జేవిలె, తిన్నియ-తిన్నె-తీనియ-

తీనె. తద్వి. — ౧: — చూ, వేది. 1; ౨. రత్న

భువితవేదికకు. — ఏ; 3: హస్తినఖము;

౪: (తె). — పుట్టకొట; ౫. లోపలితిన్నె

కు. — వరండుము; ౬. యజ్ఞమున వేదికమధ్య
మునకు. — వరండుము.

వేదిమధ్యము. అం: చూ, యతిపాఠము.

వేదికుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, వేది. 5.

వేదు. దే. వి. 1. గంధము: చూ, వాసన; 2. విక

టగంధము: చూ, వాసన; 3: చూ, వైరస్యము;

బ. 4. వెగటుమాటలు.

వేదోదయుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, నూర్చుడు.

వేద్యము. సం. విణ. తెలియదగినది: జ్ఞేయగు,

జ్ఞాతవ్యము.

వేధ. సం. వి. న్. పుం. 1. నలువ: చూ, బ్రహ్మ. 1;

2. వెన్నుడు: చూ, విష్ణువు. 1: 3. విద్వాం

సుడు: చూ, సుధి. [నిరము.

వేదకము. సం. వి. అ. పుం. కర్పూరము: చూ,

వేధము. సం. వి. అ. పుం. తొలిపుచ్చేట.

వేధముఖ్యకము. సం. వి. అ. పుం. రూ. వేద.

ముఖ్యకము: చూ, వడ్లంధి*.

వేధించే. సం. న. క్రి. 1: తూటాడు; 2. బా

ధించే: చూ, హింసించు. 2.

వేధితము. సం. విణ. 1. తొలిపుచ్చేబడినది;

2. బాధించబడినది: చూ, హింసితము.

వేధ్యము. సం. వి. అ. న. 1. గుఱి: చూ,

నూటి. 1 (లక్ష్యము. 1.); విణ. 2. తొలి

పుచ్చేదగినది.

వేసలి. వై. వి. కేశము: చూ, వెండుక. 1;

తద్వి. — ౧: వేణి: కొవ్వ, శ్రావ్యద,

తుఱుము, వెద. (సం). — కబరి-కవరి,

కరవి, కూటకము, కేశవేశము, కేశగర్భ

కము, ధమ్మల్లము-ధమ్మిల్లము, మూలి; ౨:

తుఱుము. (సం). — కుసుమగర్భకము, కేశ

బంధము, తురుంధము; 3: గంటు, దుయు

ముడి-దూముడి. చూ యు ముడి, ముడి

(సం). — కేశకలాపము, గింధి; ౪: కీలు

గంటు-కీల్లంటు (కీలుజేడ-కీల్లడ, కీలుముడి-

కీర్తిడి; ౫: అల్లికజేడ, జీడ, తిరి, వేనలి.

(సం). కకుత్స్థ, కుధము, కోటిరము, జట, పృవేణి, వేణి, వేణిక; 8: పింపిణి. (చూ, వేండుక.)

[సంఖ్య. 1.

వేనవేలు. వే, విణ. బ. పెక్కువేలు: చూ, వేను. దే. వి. చోటామాట: చూ, శబ్దము. 2.

వేపధువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. (చూ, లోలము. 1-౧): కంపము, (తె) వడుకు, వడకు; 2. స్వరకంపము. [ము. 1 (లోలము. 1.)

వేపనము. సం. వి. అ. న. కంపనము: చూ, స్ఫారవేపితము. సం. విణ. కంపితము: చూ, స్ఫారము. 1 (వలితము.) [సరి. 2 (మగ్గము.)

వేమము. సం. వి. న్. పుం. నేత్రపలక: చూ, వేమరు. దే. దృ. కి. విణ. మాటిమాటికి.

రూ-వేమారు-వేమలు- వేమాలు: చూ, శశ్వత్తు. 1.

వేమలు. దే. దృ. కి. విణ. —పై. —

వేమారు. దే. దృ. కి. విణ. —పై. —

వేమాలు. దే. దృ. కి. విణ. —పై. —

వేము. దే. వి: వేంకట*. (సం).—అరిష్టము, అర్కపాదము, అవటము, కసాయి, కాశే

ప్రము, కైటర్యము, ఛర్దనము, చీర్లపర్లము, నింబము, పారిభద్రము, పిచుకుందము-పిచు

మర్లము, హులికము, సర్వతోభద్రము, సాలము, హింగునిర్యాసము. తద్వి. —౧: పెద్ద

వేము. (సం).—కాకాండము, కాకాంధము, కార్మకము, కేశముష్టి, కైటర్యము, మహారెష్టము, హిమదుగ్ధము; ౨: తురక

వేము*. ("చూ, హింగునిర్యాసము.")

వేయించేలవాలు. ద్వ. వి. శతారము, విష్ణువక్రము: చూ, బాణము. 1-౨౨-౨౩. [చేద వజ్రాయుధము.)

వేయించేలవాడు. ద్వ. వి. కార్తవీర్య

ర్జునుడు: చూ, సహస్రబాహువు.

వేయించుగలపాగగలదిట్ట. ద్వ. వి: చూ, శివుడు. నేయిచేతులదిట్ట. ద్వ. వి. సహస్రకరుడు:

చూ, నూర్పుడు.

వేయు. దే. స. కి. రూ-వేయు: చూ, వైచే. 1-౨-౪; 4. దిగవిడదే: చూ, విసర్జించు; 5. పెట్టు: చూ, హానించు;

6. (దెబ్బ) కొట్టు: చూ, రూ-వేయు. 1; 7. నటకు: చూ, రూ-వేయు. 2; 8: పాడుచుకొను: చూ, రూ-వేయు. 3.

వేరమి. వై. వి. —వైరమ్. (రూ-వేరము): చూ, వైరము. భార. ఉద్యో. 3, ఆ. 74.

వేరము. వై. వి. 1. —పై. —; 2. వేగము: చూ, స్వగము.

వేరు. దే. వి. 1. చెట్టుయొక్క మూలము: గడ్డ-గడ్డ, దుంప, మోను. (సల).—అంఘ్రి,

చరణము, నేత్రము, పదము-పాదము, బుద్ధిము-బుద్ధిము, మూలము, శఫము.

తద్వి. —౧. ద్విలీజదశవృక్షములవేరు. —కురకటివేరు, కూకటివేరు (తల్లి వేరు); ౨. ఏక

లీజదశ వృక్షముల వేళ్లు. —(గుబురువేళ్లు, జల్లివేళ్లు, నారవేళ్లు; 3. పసుపుగడ్డకు. —కొమ్ము; ౪: అల్లమునకు. —(చూ, శృంగచేరము);

౫: శలాటువు; ౬: (చూ, సన్నరాష్ట్రము); ౭: (చూ, వృక్షము); ౮. ఏ. 2. ఆస్యము.

భార. ఉద్యో. 2, ఆ. 118: చూ, వేలు. 3: వేరునడు. దే. అ. కి: చూ, రూ-వేలునడు.

వేరుననన. ద్వ. వి. వేరునందు పండు పండు

పనస*. (సం).—అంఘ్రిపదన, బహిర్గంధి: శణము, తద్వి. —౧: పనస. (సం) —కంట

కఫలము-కంటకఫలము-కంటఫలము-కంటాఫలము-కంటకాలము, చంపకొల్వము, పదన, మురజఫలము; ౨: కొమ్మపనస. (సం).—

కావ్య. 3: (చూ, చంపరపనస); ౪:

(చూ, పుల్లచంపకవనస్స); ౫. పూయక
కాచెడు చనసచెట్టునకు. (సం).—వనస్పతి.
—వేరుపరువు. దే. వి. కడుగు: చూ, శోధనము.
—వేరునిత్తు. దే. విణ: 1. నాశకము: చూ, సంస్థ: 3;
2: చెఱుచేవాడు, తుట్టు, విసపాలనిత్తు.
(సం).—నాశకుడు.
—వేర్పడు. ద్వ. అ. కి: చూ, రూ—వేరుపడు.
—వేర్పాటు. ద్వ. వి. 1: చూ, రూ—వేఱుపాటు. 1;
2: చూ, వైరము.
—వేఱడము. దే. వి: చూ, వేఱుపాటు. 1.
—వేఱయినవాడు. దే. విణ: రూ—వేఱైనవాడు,
అంది పొందనివాడు, ఉన్నవాడు,
ఎడకడవాడు, ఎడవాడు,
ఎదురు, ఒండొకడు, ఒకరుడు—ఒకరువు
డు, ఒక్కొడు—ఒక్కొరుడు—ఒక్కొరువుడు,
ఒకడు—ఒక్కడు, ఒక్కరుడు—ఒక్కరు
వుడు, ఒక్కొడు—ఒక్కొరుడు—ఒక్కొ
రువుడు, ఒడ్డు, కడవాడు, లేగకాడు,
పరాయివాడు, మఱియొకడు, రిత్తకాడు,
వింతవాడు. (సం. ప).—అన్యతరుడు,
అన్యుడు, ఇతరుడు, పగుడు.
—వేటిడి. దే. విణ: 1. వెట్టివాడు: చూ, వెట్టి 3;
2: వెట్టిడి: చూ, వీటిడి. 3; 3. అవివేకి.
భార. ఉద్యో. 3, అ. 107: చూ, స్తబ్ధుడు.
—వేటిడించే. దే. స. కి: అవివేక మొందజేయు.
—వేటివి. దే. వి: చూ, వేఱుపాటు. 1.
—వేఱు. దే. వి 1: చూ, వేఱుపాటు. 1; 2. (భే
దము) చతురుపాయములలో నొకటి: చూ,
ఉపాయములు; స. వీ. 3. (భార. విరా. 1,
అ. 78.) : రూ—వేరు, అన్నెయి, ఎడకడ,
ఎరవు, ఒండు, ఒండునలను, ఒకటి, కడను,
తక్కు, పరాయి, పఱ, పెర—పెఱ, మఱి
యొకటి, మాఱు, లాఱి, వింత.
—వేఱుపడు. ద్వ. అ. కి: రూ—వేరుపడు—వేర్ప

డు—వీరుపడు—వీర్పడు, ఎడకడము—పెడక
డము, ఎడకుగు, కత్తిరిల్లు, పెడయు,
కేడించే, గాతికలగు, గివురు, చెంగు, తెగు
వడు, తొట్రిలు—తొట్రిల్లు, పాయ, పురి
విచ్చే, వేటాడు, మార్పడు—మాఱుపడు,
విజ్ఞోడుపడు, విరిపాటునేయు, వీడు, వీడు
పడు—వీడువడు.. వీడ్వడు, వెంపరలాడు,
వేఱుపోవు. (సం).—భేదిల్లు. తద్వి, అతల
కుతలపడు, ఉత్తలపడు, ఎదురెక్కు, తగ
బడు, తారుమారు—తాఱుమాఱునడు, పల్ల
టిలు—పల్లటిల్లు. (మి).—వ్యత్యస్తము.
("చూ, స్ఫోటించే.")
వేఱుపఱచే. వా. స. కి: చూ, విభజించే.
వేఱుపాటు. ద్వ. వి. రూ—వేర్పాటు. 1. భేద
ము: చూ, వ్యత్యయము. తద్వి.—పృథగ్భావ
మునకు. (సం).—పార్థక్యము; 2: చూ,
వైరము. [(శ్రీ. వేఱుపుచ్చే.)]
వేఱుపోవు. దే. అ. కి: చూ, వేఱుపడు.
వేఱుబందము. ద్వ. వి. వేఱుపాటు: చూ,
వ్యత్యయము.
వేఱువేఱుగు. వా. అ. కి: (సం).—పరిత్యేకించే.
వేఱువేఱు. వా. వి: విడిచుట్టు. (సం).—
పరిత్యేకము.
వేఱునేయు. దే. స. కి: విభాగముచేయు.
వేఱైనవాడు. దే. వి: చూ, రూ—వేఱయినవాడు.
వేల. సం. వి. అ. శ్రీ. 1. చెలియలికట్టు: చూ,
రోధము; 2. పాలిమేర: చూ, నీమ. 1;
3. ఉప్పెన: చూ, సముద్రము; 4. రాజా
భోజనము: చూ, సాపాటు; 5. అనాయాస
మరణము: చూ, సాపు; 6. వ్యాధి: చూ,
మానువు. 4 (రోగము. 1.); 7. బుధునిభార్య:
చూ, సహధర్మిణి (భార్య. 1—రం.).
వేలము. వై. వి. 1.—వేల: చూ, రూ—వేడము;
2: శివరము: చూ, స్కంధావారము. 1

3. వేగము: చూ, స్వదము; 4: రూ-వీలము-
వీలము, పాట, వేలు. "వేలము పాడు
వేన్నాడు." [2: చూ, రూ-వేళంకోళము.
వేలాకోలము. దే. వి. 1: చూ, వట్టి. 1; వా.
వేలిమి. దే. వి. రూ-వేళిల్లి. 1: చూ, హోమ
ము, 2: చూ, యజ్ఞము. [వేలిమికట్టె.)
వేలిమికట్టియ. ద్వ. వి: చూ, సమిధ. 1. (ఇట్లు
వేలిమికట్టు. ద్వ. వి. రక్ష: చూ, సిగరి. 1 (భవ్యము).
వేలు. దే. వి. రూ-వేళిలు. 1. అంగుళి: చూ,
హస్తము; 2. అంగుళము: చూ, హస్తము;
స. వి. 3. వేయికి బహువచనరూపము.
"పదివేలు, అయిదువేలు."; ఆ. కి. 9.
4: చూ, వేళిలాడు; 5. మునుకవేయ: చూ,
స్నానమాడు.

వేలుచే. దే. స. కి. 9. హోమగ్నియందు నేయి
మొదలగువాని సమర్పించే: రూ-వేల్పు.
వేలుపు. దే. వి: రూ-వేల్పు. అంకుడు, ఈస
రుడు, వేదలంకాపు, చోసనివారు,
జేన్నపుడింది, జియ్య, జేజె-జేజే, తక్కు
రుడు-తాకురు, తెలుగంటి, తొలివేల్పు పగ
తురు, దయ్యము, దేవర-దేవుడు,
వల్కుటల్లు మేటులు, బాసవాల, బాసవాల
దిట్టరులు, బుదుడు, మింటి తెరువరి, ముది
యనివారు, ముప్పొక్కలాడు, వినుద్రివ్వరి,
నుకులా. (ఇందుకొన్ని బహువచనపదములు
చోసబడియె.) (సం).-అగ్నిముఖుడు, అదితి
సందనుడు, అనిమిషుడు, అగిమేషుడు,
అభిమేయుడు, అమరుడు, అమర్త్యుడు,
అమృతాంధనుడు, అమృతుడు, అన్య
త్నుడు, అదితేయుడు, అదిత్యుడు,
ఊ, ఋ, ఋభువు, ఋషి, శ్రా, కృతు
భుజుడు, భుగుడు, భుచరుడు (భేవరు
డు), గీర్వాణుడు, తక్కురుడు, త్రిదశు
డు, త్రిదిశేకుడు, దాశవారి, దివిజోడు,

దివిషుడుడు, దివోకనుడు, దేవుడు, దై
త్యారి, దైవతము, దైవము, నిర్వరుడు, నిర్వ
ణుడు, విలింపుడు, పూజితుడు, బుధుడు,
బృందారకుడు, మరుత్తు, లేఖుడు, విబుధు
డు, వివస్వంతుడు, నువర్వుడు, నుమనస్సు,
(బ) నురలు. తద్వి. -ం (సం) -వియచ్చరుడు,
౨: (సం).-కృత్తి, కృత్వ, దేవత; 3:
తిమ్మప్ప, తిమ్మప్పడు. (సం).-వేంకటే
శ్వరస్వామి; ౪: దేవగణ విశేషము:-
కార్తికి, కువేరుడు (చూ, దేవతాభేదము);
౫: దేవతలగుంపునకు.-(సం) విచిన్వత్క
ము; ౬: చూ, దేవతలు. (చూ అనుబంధములో);
2. దేవతాస్త్రీ: చూ, స్త్రీ; 3: చూ,
సోస్యము.

వేలుపులజెట్టు. దే. వి: ఈగిమ్మారు (ఈవిమ్మార్
ను), ఈపులమ్మారు, కడలికానుపు, తొల్మా
లక, తెలుగంటిమ్మారు, తెల్లమ్మారు, పుడు
కుమ్మారు, పెట్టులజెట్టు, మింటిజెట్టు, మె
చ్చెలచెట్టు, వాడనిపువ్వులమ్మారు, విను
మ్మారు, పలిమ్మారు, వేలుపుమ్మారు-వేల్పు
మ్మారు. (సం. ప).-అబ్జము, అబ్జిజము,
కల్పకము, కల్పపాదపము, కల్పము, కల్ప
వృక్షము, దేవతరువు, పారిజాతకము-పారి
జాతము, మందారము, సంతానము, హరి
చందనము. (ఇవి ర-మందారము, పారి
జాతము, సంతానము, కల్పవృక్షము, హరి
చందనము.)

వేలుపులదెరువు. దే. వి. రూ-వేల్పులదెరువు:-
చూ, నురవర్తము. [విగ్రహ. 1.
వేలుపులదెద్ద. ద్వ. వి. నురజ్యేష్ఠుడు: చూ,
వేలుపుగమికాడు. దే. వి. 1.-దై-
2: చూ, స్కందుడు, (రూ-వేల్పుగమికాడు).
వేలుపుగాణ. ద్వ. వి. రూ-వేల్పుగాణ. గంధు
ర్వుడు. (చూ, దేవతాభేదము).

వేలుపుగిడ్డి. ద్వ. వి. కామధేనువు. కాశీ. 8, ఆ.

81: చూ, ధేనువు. [డు: చూ, సన్యాసి. వేలుపుజేడదారి. ద్వ. వి. సురమాని. వారదు: వేలుపుటావు. దే. వి. రూ-వేల్పుటావు: చూ, వేలుపుగిడ్డి.

వేలుపుటెంకి. దే. వి: చూ, రూ-వేల్పుటెంకి. వేలుపుటేలు. దే. వి. రూ-వేల్పుటేలు. సుర నిమ్మగ, గంగ: చూ, నది.

వేలుపుటేలిక. దే. వి: చూ, వేలుపుటేడు.

వేలుపుటాజ్జీ. ద్వ. వి. బృహస్పతి: చూ, సురా చార్యుడు. [ద్విఘండు: చూ, రాక్షసుడు. 1.

వేలుపుదాయ. ద్వ. వి. రూ-వేల్పుదాయ. సుర వేలుపుబానిస. ద్వ. వి. రూ-వేల్పుబానిస చూ, వేళ్ళ. [స్మృతము. 1.

వేలుపుబాన. ద్వ. వి. దేవభాష: చూ, సం వేలుపుబోనము. ద్వ. వి. రూ-వేలుపులబోనము.

వేల్పుబోనము-అమృతము: చూ, సుధ. 1. వేలుపుమల. ద్వ. వి. రూ-వేల్పుమల. సురాల యము, మేరుపర్వతము: చూ, పర్వతము.

వేలుపుమానికము. ద్వ. వి. చింతామణి, ఈవుల రతనము: చూ, రత్నములు. ౧౦.

వేలుపుమావు. దే. వి: చూ, రూ-వేల్పుమావు.

వేలుపుమాగ్ని. దే. వి: చూ, రూ-వేల్పుమాగ్ని. వేలుపురాయడు. దే. వి. ఇందుగ్గిడు, సురపతి:

చూ, సహస్రార్జునుడు.

వేలుపుటేడు. దే. వి.-వై.-[రూ-వేల్పుటేడు.)

వేలుపుసాని. ద్వ. వి. రూ-వేల్పుసాని: చూ, సోదికత్తియ. [ప్రాప్తి.

వేలుపులగౌరు. ద్వ. వి. విరాంతు: చూ, వేలుపులబోనము. ద్వ. వి. 1: చూ, హిమంతువు;

2: చూ, రూ-వేలుపుబోనము.

వేలుపులమూకపేరిటి వెలదినుగడు. ద్వ. వి.

:చూ, వేలుపుగమికాడు. 2. [పర్వతము.

వేలుపులయిల్లు. దే. వి. మేరుపర్వతము: చూ,

వేల్పు. దే. స. కి: చూ, రూ-వేలుచే.

వేల్పు. దే. వి: చూ, రూ-వేలుపు. (దేవతా స్త్రీకి.-భార. ఆది. 8, ఆ. 78; భార. ఆద. 2, ఆ. 102.)

వేల్పుదెరువు. దే. వి: చూ, రూ-వేలుపుదెరువు- వెల్పుదెద్ద. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేలుపుదెద్ద. వేల్పుగమికాడు. దే. వి: చూ, రూ- వేలుపు గమికాడు.

వేల్పుగాణ. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేలుపుగాణ.

వేల్పుగిడ్డి. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేలుపుగిడ్డి.

వేల్పుటావు. దే. వి: చూ, రూ-వేలుపుటావు.

వేల్పుచెలులు. ద్వ. వి. అచ్చేరలు.

వేల్పుటెంకి. దే. వి. 1: చూ, స్వర్గము; 2. గుడ్డి, దేవళము: చూ, నదనము. 1.

వేల్పుటేటిమగడు. ద్వ. వి: చూ, శివుడు.

వేల్పుటేటిసవతి. ద్వ. వి: చూ, పార్వతి.

వేల్పుటేటిసవతికొడుకు. ద్వ. వి. కుమారస్వామి: చూ, స్కందుడు.

వేల్పుటేలు. దే. వి: చూ, రూ-వేలుపుటేలు.

వేల్పుడు. దే. వి. పూజ: చూ, సపర్య. [మగడు.

వేల్పుదణిగన్నతడు. ద్వ. వి: చూ, వేల్పుటేటి

వేల్పుదాయ. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేలుపుదాయ-

వేల్పుదొరకేజి. ద్వ. వి. ఉచ్చైశ్లోనము: చూ, హయగ్రు.

వేల్పుబానిస. ద్వ. వి: చూ, వేళ్ళ. [బోనము. 1-2.

వేల్పుబోనము. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేలుపుల

వేల్పుమల. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేలుపుమల.

వేల్పుమావు. దే. వి: చూ, వేల్పుదొరకేజి.

వేల్పుమాగ్ని. దే. వి: చూ, వేలుపుకెట్టు.

వేల్పురాచొక్క. ద్వ. వి. క్షేష్ఠ, తాటిరిక్క-

చూ, రిక్క.

వేల్పుటేడు. దే. వి: చూ, రూ-వేలుపుటేడు.

వేల్పులకూడు. దే. వి. అమృతము: చూ, సుధ. 1

వేల్పులబోనము. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేలుపుల
బోనము. 1-2.

వేల్పులమిత్తి. దే. వి. ఆడవిపంది: చూ, నూకరము.

వేల్పులమొగము. ద్వ. వి: చూ, వహ్ని. 1.

వేల్పులసాని. ద్వ. వి: చూ, రూ-వేలుపుసాని.

వేల్పువెజ్జే. ద్వ. వి. 1. మందరి: చూ, వైద్యుడు;
చా. 2. దేవవైద్యుడు: చూ, వైద్యుడు.

వేల్పునువారంపునిడిది. ద్వ. వి: చూ, సముద్రము.

వేల్మి. దే. వి: చూ, రూ-వేలిమి. [వెలుతురు.

వేల్లంతర. సం. వి. ఆ. ప్రస్తావన: చూ, వేల్లజము. సం. వి. ఆ. న: ఆయోనామము,

ఉపదము-ఉపదము, కథవిరోధి, కృష్ణము,

కేవలద్రవ్యము, కోలకము, ధార్తవత్తనము,

మరీచము, మూపదము. (తే).—మిరియము-

మిరెము-మిర్యము* (మిరియాలచెట్టునకును,

మిరియమును గింజెకునుగూడఁజెల్లును)తద్వి.-

వేశ్యాకన్య. (తే).—పిల్లమిరియము.

వేల్లనము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, వేల్లనము;

2: చూ, నలనము (లోలము).

వేల్లము. సం. వి. ఆ. న: చూ, వాయువిడంగము*.

వేల్లితము. సం. వి. ఆ. న. 1. ప్లుతము: చూ,

హయము; విణ. 2. కదలింపఁబడినది: ఆకం

పితము, చలితము, ధుతము-ధూతము, పేరిం

ఖితము, విధుతము-విధూతము, విస్ఫూరితము.

(తద్వి.-వంకరైవది, వంకరలోనగునానికి.-

చూ, వేల్లితము. 3); 2. వంకరయైవది: (విణ)

ఆరాళము, అష్టవక్రము, ఆవిధము, ఊర్వి,

ఊర్విమత్తు (ఊర్విమంతము), కరాళము,

కుంచితము, కుటితము, కుటిల-కుటిలము,

క్షౌడము, గ్రంథి, జిహ్వాము, నతము, భంగ

ము, భంగము, మంధరము, వక్రము,

వికటము, విచ్ఛిన్నము, విసత, విరూపము,

వృజనము. (తే) ఈతాము, ఒరగు-ఒర

గు, ఒరవ, ఒట్టియ్య-ఒట్టి, ఒర, గోడి,

చొక్కిలి, చొట్ట-సొట్ట, నెఱి, మలక,

వంకర, వంపు, వక్రము, వాచ; తద్వి.-

౧. వంగినది అనుటకు. (తే).—వంపు:

చూ, వక్రియము. 2, ౩: ఆత్మరాళము.

(తే).—వంకరటింకర; 3. (విణ) మిక్కిలి

వంకరయైనది (మాట) (తే).—ఎకనకి

యము-ఎకనకము-ఎకనక్కియము-ఎకన

క్కియము-ఎకనక్కియము-ఎకనక్కియము,

ఎకనక్కియము-ఎకనక్కియము-ఎకనక్కియము,

ఎకనక్కియము-ఎకనక్కియము-ఎకనక్కియము,

ఎకనక్కియము-ఎకనక్కియము-ఎకనక్కియము.

(సం. ప).—వికట-వికటము; ౪. ఏటివంకరకు-

వక్రియ; ౫. (వి) వంకరకు.—వంకము,

వక్రియ-వక్రియము. (తే).—ఈచే, ఏచే-

ఏన, ఏటవాలు, ఒరగు-ఒరగు, కొంకర,

చొట్ట-సొట్ట, టొంప-టొంపు, డొంకు,

నెఱి-నెఱి, రోటు, వంక, వంకర, వంపు,

వక్రము. [చూ, వర్వతము.

వేనన్నెలవసిండిగట్టు. ద్వ. వి. మేరువర్వతము:

వేవివ. దే. వి: చూ, వేగుజోము.

వేవిలి. దే. వి. 1. పాలము. వర. 2, ఆ. 167:

చూ, భూమి. 1-౪౨, ౪౪; 2. దున్నె

పాలము: చూ, వారిపియ (భూమి. 1)

వేవిలిపాలము. దే. వి. నిరుడుదున్నిన పాలము

చూ, వారిపియ (భూమి. 1.)

వేవిట్టు. దే. వి. బ. భక్షణవస్తు వాంఛాతియ

రూపగర్భలక్షణ విశేషము. య. 4, ఆ. 9

వర. 2, ఆ. 169: గంట్లము, బయికలు

బయ్యంకలు-బైకలు. (సం).—దోహదము

దోహదము.

వేపు. దే. ఆ. కృ: రూ-వేగు, తెలవాలు-తెల్ల

వాలు, తెల తెలవాలు-తెల తెల్లవాలు,

పాలు-తెలుపువాలు, పల్లటిలు-పల్లటిలు,

లుకఁబాటు, పాలు, పొడలెంచు, పొడుచు, వె
లుకఁబాటు - వెల్క బాటు, వెలరారు - వెలరు
వాటు, వెల్లఁబాటు, వెల్లనగు. [ఆ. 349.
వేపురు. దే. స. బ. చూ, రూ - వేగురు. భార. ఆర. 2,
వేపుజోము. ద్వ. వి: చూ, రూ - వేగుజోము.
వేవిలఁగు. దే. వి. రూ - వేవిల్లు. సహస్రాం
శుప్త: చూ, నూర్పుఁడు.

వేవిల్లు. దే. వి. - వై. -

వేళంతము. సం. వి. ఆ. పుం. నీళ్లుగలనిన్న
పల్లము, పడియ: చూ, సరన్ను.

వేళము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వేళ్ళలవాడ:
వేళ్ళము. (విటులవాడకు పింత): చూ,
సదనము. 1; 2. ఇల్లు: చూ, సదనము. 1;
3: చూ, వేషము. 1-2.

వేళవారము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ - వేషవార
ము - వేసవారము, ఉపస్కరము, సంభా
రము. (తె. ప). - మసాలా, సంభారము -
సంభారు - సంభారువు.

వేళ్ళజాలము. సం. వి. ఆ. న. ఇండ్లపరుస: చూ,
సదనము. 1.

వేళ్ళము. సం. వి. న్. న. ఇల్లు: చూ, సదనము. 1.

వేళ్ళ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. (అలంకారము చేత
చిక్కాకించునది): అన్యబంధుర, అనుర,
ఋచ్చర, కణేర - కణేరువు - గణేరువు, కామ
రేఖ, కావేరి, కాకూల, కుంభ, కైరాలి,
కుంద్ర, గణిక, గామిణి, నటి, పక్ష్యాం
గన, బంధుర, భుజివ్య, భోగిని, మనుర - మ
నూర, రూపాదీప, పనుల, వాటిపథుని,
వారకాంత, వారవాణి, వారస్త్రీ, వారాం
గన, విలాసిని, శూల. (తె. ప): - ఆటవెల
ది, గడనకత్తె, గడనపడతి, గడించుపడతి,
తొత్తు, పడపుఁగొమ్మ (పడపుఁజేడియ -
పడపుచేడియ), పడుపుకత్తియ, వెల్లుట
కత్తె, పొత్తుటాలు, బోగపుచేడియ, బోగ

ముది, బోగములేమ, మానికదారి, ముండ,
మేల్పారి, రంజి - లంజియ - లంజె - లంజెత,
రేచెల్వ, రోవెలది, లయ్య, వాడపడినె,
వెలయాలు - వెలియాలు, వెలయెలనాగ, వెల
వెలది, వెల్లుటకత్తియ - వెల్లుటకత్తె, వేడుక
కత్తియ - వేడుకకత్తె, వేడుకచెలి, వేడ్క
కోమ, వేలుపుబానిస - వేల్పుబానిస, సాని.
తద్విశేషములు. - ౧. కన్నెటికమైన వేళ్ళ
కు. - కాదరి. (తె) సాని; 2. కన్నెటికము కాని
వేళ్ళకు. - వేళ్ళాకన్య. (తె). పడుమే; 3. స్వర్ణ
మందుండునొక వేళ్ళకు. - అనంగలతిక్కర. ఆట
మేళమునకు. - నాగవాసము. (తె). - మేజో
వాణి - మేజోవాని; ౪. వేళ్ళాసమూహమున
కు. - గాణిక్యము, నాగవాసము. (తె) ముండ
లు; ముండగుంపు; ౬: పింగళ.

వేళ్ళము. సం. వి. ఆ. న: చూ, వేళము. 1.

వేళ్ళాకన్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: పిల్లమిరియము: చూ,
క్యామము. 2; వా. 2. బోగముపిల్ల: చూ, వేళ్ళ.
వేళ్ళాకాంతవ్యాయము. ఆం. బోగముదానికి
మగుఁడు ఒకఁడు ఏర్పాటులేదను రీతి.

వేళ్ళాపుత్రజనకవ్యాయము. ఆం. బోగముదాని
కొడుకునకుఁడండ్రియొకఁడో తెలియదనురీతి.

వేషణము. సం. వి. ఆ. పుం: కర్కశము, కాళ
మర్దము - కాసమర్దకము - కాసమర్దము, కాస
స్నీ, కాసారి, గాంగేరుకము. (తె). -
కసింద - కసిచెంద, కారకసివింద, బలంసు.*
తద్వి. - (తె). కొండకసింద.*.

వేషము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ - వేళము. 1. వే
షము. వస్త్రభూషణాద్యలంకారము, కై నే
త. (మజ్జనాను లేపనమాల్య వస్త్రాభరణముల
చేత నిది పంచవిధము): చూ, భూషణము. 2;
2. వేషము. స్త్రీలులోనగు వారివలె వేయు
వేషము. : చూ, భూషణము. 2; తద్వి. -

మాటువేపమునకు. - భూమిక. (తె). - బూ
మియ-బూమె: చూ, వేసము.

వేప్వనము. సం. వి. అ. స. 1. చోట్టుకొనుట;
చూ, సంవృతము; 2. పాగ: చూ, నీనకము. 1;
3. చెవిచెలుపలిభాగము.

వేప్వము. సం. వి. అ. పుం. 1. చోట్టుచెలుగు:
చూ, చెలుగు; 2. చెట్టుబంక (చూ, బండన.)
వేప్వించే. సం. స. క్రి: ఆవరించే, పరివేష్టించే,
(మి.) ఆవరించుకొను. (తె.): ఆరికట్టు,
ఉమ్మలించే, ఒమ్ము, ఒలయు, కమ్ము,
కర్మమ్మ, కర్మమ్మకొను, గిటికొను, గుండు
కొను, గువ్వకొరికొను, గువ్వకొలుకొను-
గువ్వకొల్కొను, చోట్టివచ్చే, చోట్టు, చోట్టు
కొను, చోట్టువాటు, తట్టుముట్టాడు, తిరిగి
వచ్చే, తిరుగు-తిరువు-తిర్లు, తిరుగువాటు,
చాపలించే, పరపంజో, పరిగొను, పిరిగొను,
పొదిగొను, పోగువాటు, ప్రమ్ము, బలయు,
మేగు-మేగుగు-మేవు-మేవు, వేడించే.
తద్వి. - ౧(తె). అట్టాడు; ౨(తె) క్రాలు;
3.(పాము) చోట్టుకొనుటకు:-(తె): - పెట్టె
చెట్టు, పెనగు, బ్రమరిదిరుగు, బ్రమరి
వాటు, నుడియు, నుడిపడు, నుగ్గు.
("చూ, నుగ్గు. 15.") (చూ, వ్యాపించే)

వేప్వితము. సం. వి. అ. స. 1: చూ, వాల్లీనకము,
విణ; 2. చోట్టుకొనబడినది: చూ, సంవృత
ము; ఆం. 3: చూ, ఉత్తానకరణబంధములు.

వేప్వన. వా. వై. వి. = వేప్వన. దోపతి: చూ, వస్త్రము.
వేసగి. వై. వి. = వైకాఖ. రూ-వేసవి, విసరి.
గీస్మయ్యపు: చూ, మోసద్వయము.

వేసగిగాలి. వా. వి. చారవాయువు: చూ,
వాయువు.

వేసగాడు. ద్వి. విణ. (వేసము + కాడు)
స్త్రీలు మొదలయినవారి వేసములు వేయు
వాడు.

వేసట. దే. వి. అలసట: చూ, శ్రమము. 1.

వేసడ. దే. వి. ఒకానొకడేగ: చూ, శ్వేనము.
వేసడము. దే. వి. 1. - పై. - స్వా. 4, ఆ.
58. (రూ-వేప్వము.); వై. వి. 2=వేసర.
కంచరగాడిద; సంకటగార్థభము. జై. 2.
ఆ. 118: చూ, రాసభము.

వేసము. వై. వి. = వేష. 1: కోలము, బారిసము,
వేసము, బోరిసము, వాలకము, వేడబము.
(సం). - వేషము. తద్వి. - చూ, వేషము. 2;
2. అలంకారకోఫ: చూ, భూషణము. 2.

వేసరపుడండ. ఆం: చూ, దండలు.

వేసరము. సం. వి. అ. పుం. 1. = వేసడము:
చూ, రాసభము; దే. వి. (1): చూ, శ్రమ
ము. 1; వై. వి. (1). = వ్యాసటికా. కంచేర
గాడిద: చూ, వేసరము. 1. [వ్యాసాడన.
వేసరసాడనజభాషలు. ఆం: ౧ నాంది, ౨ బా
వేసరసాడనజవిభాషలు. ఆం: ౧ పార్వతి,
౨ శ్రీకంఠి.

వేసరి. దే. విణ. 1: నచ్చేకాడు, ముక్కుకొయ్య-
(సం). - బాధకుడు; ఆం. 2: చూ, టక్క-
జభాషలు; 3: చూ, హిందోళజ భాషలు.
వేసరించే. దే. పేర్. శ్రమపఱచే. భాగ. I,
స్కం. 488.

వేసరు. దే. అ. క్రి. రూ-వేసారు. 1. దుఃఖిర
యే: చూ, శోకించే; 2: చూ, శ్రమపడు;
3. నిర్వేదించే: చూ, విసుగు. 2; 4: కంట
గించే, కంటగిలు-కంటగిల్లు, నొగులు,
నొచ్చే, నోయు, మృందు.

వేసలు. దే. వి. చిన్నకుండ: చూ, భాండము. 3.
వేసవారము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-
వేసవారము.

వేసవి. వై. వి. = వైకాఖ: చూ, రూ-వేసగి.

వేసారు. దే. అ. క్రి: చూ, రూ-వేసరు 1-2. 3. త-
వేప్వము. దే. వి: చూ, రూ-వేసడము.

వేహత్తు. సం. వి. త్. స్త్రీ. చూలుపడినవెనుక
అబోతువైకొనుటచే ఈయేకపోయినఅవుః
చూ, సూరభేయి (ధేనువు.)

వేళ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తటి: చూ, సమయము.
వేళంకోళము. దే. వి. రూ—వేలాకోలము—
వేళాకోలము. పరిహాసము: చూ, హాళి.

వేళము. కి. విణ. త్వరితముగ, పొసపొస:
చూ, స్వదము.

వేళాకోళము. దే. వి. 1. చిక్కు, చిక్కుమక:
చూ, నుక్కు. (3); 2: చూ, రూ—వేళం
కోళము; విణ. 3. చిక్కియినది.

వేళాపలి. ఆం: చూ, పంచమపాడవజభాషలు.
(చూ, ఉపవిద్యలు. 418 పొరట)

వేళాపళ్ళుపొంగుములా, ఆం: చుంచి, ఛాయ,
కాంత, పృతాపము (4) (చూ, అంగము. 8)

వై

వై. సం. ఆవ్య. 1. పాదపూరణము; 2. ఓయి,
ఓసి: చూ, సుబోధనార్థకములు; 3. ఊరి
డించేట: చూ, సమాశ్వాసము; 4. వాక్యా
రంభము; 5. పృఖ్యాతుడు: చూ, విక్ర
తుడు; 6. సాంపగువ్యాపారము: చూ,
వ్యాపారము; 7. నిశ్చితమగుపని: చూ,
వ్యాపారము.

వైకత్తకము. సం. వి. ఆ. న. రూ—వైకత్త
కము. జేందెమువలె వేసికొనెడు పూదంఠ:
చూ, పావణిక. 2 (భూపణము. 2.)

వైకత్తకము. సం. వి. ఆ. న. —వై — [నది.

వైకల్పికము. సం. విణ. (ఆ). వికల్పముచేతకనిగి

వైకల్పమగు. మి. ఆ. కి. వికలమగు (తె).—
అరుమూడగు. అఱుమూడగు, ఎడలు, గమ్మే
విచ్చేగు, నొగులు, బెడియు, బెనుకు.

వైకల్పము. సం. వి. ఆ. న: ఉకము, వికలము,
విధురము. (తె).—అరుమూడు—అఱుమూ
డు, గమ్మేవిచ్చే.

వైకుంఠము. సం. వి. ఆ. పుం. వానుకము,
అక్షయలోకము, విష్ణుస్థానము:
చూ, స్వర్గము.

వైకుంఠుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ,
విష్ణువు. 1; 2: చూ, సహస్రాక్షుడు.

వైకృతము. సం. విణ. వికృతినొందినది (వికృతి=
వికారము) తద్భవరూపము. (ప్రాకృతసమ
మును సంస్కృతప్రాకృతభవమునైనవనము)

వైఖరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. వాక్యరూపమైనవాక్కు.

వైఖానసబ్రాహ్మణులు. ఆం: చూ, శ్రీవైఖా
నస బ్రాహ్మణులు.

వైఖానసము. ఆం: చూ, కల్పనూత్రిము.

వైఖానసుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వానపర్శి
ష్టుడు: చూ, సన్యాసి; 2. విష్ణ్వర్చకులలో
నొకడు.

వైగుణ్యము. సం. వి. ఆ. న. విగుణత్వము.

వైఘ్న. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మధురమండలముల
లోని యొకానొకనది: చూ, హాళిదివి (నది.)

వైచక్షణ్యము. సం. వి. ఆ. న. విచక్షణత.
విచక్షణత్వము.

వైచిత్రి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, వైచిత్రియము.

వైచిత్రియము. సం. వి. ఆ. న. విచిత్రత. విచి
త్రత్వము: వైచిత్రి.

వైచే. దే. స. కి. రూ—వయిచే. 1: గిరాటు
వేయు, ఱుచ్చి—ఱువు—ఱూవు, విసరియా
డు, విసరివేయు. తద్వి. —కులాకు, చిమ్ము,
తిమ్ము, వాలార్పు, పెదచేల్లు; 2. ఎగుర
వేయు: వేయు. (సం). విత్తేపించే; 3. పడ
వేయు. పంచ. నా. 4, ఆ. 18: వేయు.

వైజననము. సం. వి. ఆ. పుం. పృథవమగునెల.

ఉల్పము, పొద్దునెల-పొద్దులనెల: చూ, మానము. [నగర: చూ, సదనము. 1. వై జయుతము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇందుని వై జయంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. టెక్కము: చూ, సిడము. 1; 2. విష్ణుమాలిక: చూ, హవణిక. 2 (భూవిజయము. 2.); 3. విష్ణు పొక్కారము; 4: రూ-వై జయంతిక, అగ్ని సంధని, అపకాచిత, ఏలావత్రిము, కక్కోలకము, కటుకము, కటురోహిణి, కర్కొలకము-కర్కొలికము, కర్ణిక, కాండరుకా-కాండేరుకా, కృష్ణఫలము, కేతువు, కోరకము-కోలకము, కోషఫలము, గంధవ్యాకులము, జయ, జయంతి, తక్కోలకము, తర్కారి, నాడేయి. (తె. ప).—తక్కలి-తక్కిలి-తక్కిడి-తక్క-తక్కడ-తక్కేడ-తక్కల-తక్కేల.* తద్వి.—తక్కోలఫలమునకు—కక్కోలకము, మలము, కృతఫలము, కోశఫల-కోశఫలము, గంధవ్యాకులము. *

వై జయంతిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వై జయంతి. 4*.

[వాడు: పతాకి. వై జయంతికుడు. సం. విణ. టెక్కమువట్టు వై జాత్యము. సం. వి.ఆ.వి.విజాతిత్వము:విజాతి. వై జ్ఞానికుడు. సం. విణ.=విన్నాసి. నేర్పరి: చూ, సమర్థుడు.

వై జోతి వై. వి: చూ, రూ-వయిజోతి.

వై జోతితోండ. ద్వ. వి: చూ, రూ-వయిజోతి తోండ. పంచ. వేం. 1, ఆ. 783.

వై డము. దే. కి. విణ. రూ-వై శము-వయి శము. శ్రీఘ్రిముగ: చూ, న్యదము.

వై దూర్యము. సం. వి. అ.న.రూ-వై దూర్యము. పిల్లికనౌతనము: చూ, రత్నములు.

వై దనము. సం. వి. అ.న:(తె) వెదురువియ్యము.

వై దవికుడు. సం. వి. ఆ. పుం: వేణుధ్వుడు. వై దికుడు. సం. వి. ఆ. పుం: వీణకాడు, బయకాడు. (సం).—వీణావాడు.

వై ణుకము. సం. వి. ఆ. న: చూ, రూ-వేణుకము. 1—2. [చూ, సంహరకుడు. వై తంసికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కటికవాడు: వై తనికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కూలివాడు: చూ, సంబళకాడు.

వై తరణి. సం. వి. ఇ, ఈ. స్త్రీ. 1. నగకము నందుండెడి నిప్పులయేలు: చూ, చొదిని (నది); 2. రాక్షసులతల్లి: చూ, సవిత్రి. 1; అం. 8: చూ, నరకములు.

వై తాలీయవృత్తము. 1. ("వేసిపాదంబులనాటు లఘువులను ర-వ గణములును, సరిపాదంబుల యెనిమిదిలఘువులను ర-వ గణములును యండవలెను. ఒకప్పుడు రెండు లఘువులకు బదులు గురువును బెట్టవచ్చును. ఈ నియమము వై తాలీయ వృత్తములకన్నిటికిని జెల్లును. యతులు వేసిపాదంబుల యేడింటను, సరిపాదంబుల తొమ్మిదింటను నుండవలెను. ఈజాతివృత్తములు తొమ్మిది.—దక్షిణాంతిక, జైవచ్ఛాందసము, పృవర్తక (వర్తక), అపాతలిక, పరాంతిక, వై తాలీయము, చారుహాసిక, పౌచ్ఛవృత్తి, ఉదీచ్యవృత్తి (9).)

వై తాలికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వేకువను రాజేలకు వేలుకొలుపులు పాడువాడు: ఘంటాకీర్తడు, ఘంటికుడు, చాక్రికుడు, బోధకరుడు; విణ. 2: ఉద్యోధకుడు. (తె).—వేలుకొలుపువాడు.

వై దగ్గి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. వై దగ్యము. నేర్పు: చూ, సామర్థ్యము. 1; అం. 2: చూ, వృత్తులు.

వై దగ్యము.—వై.—(చూ, నాయకగుణములు.)

వైదర్భి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. నలునిభార్య, దమయంతి; చూ, సహధర్మిణి (భార్య. 1-౨౯); 2 శ్రీకృష్ణనిభార్య రుక్మిణి; చూ, సహధర్మిణి (భార్య. 1-౨౦); ఆం. 3: చూ, రీతులు; 4: చూ, కావ్యరీతులు.

వైదికబ్రాహ్మచారి. అం: చూ, వటువు: చూ, బ్రాహ్మచారులు.

వైదికము. సం. విణ. 1. వేదమునందుఁ జెప్పఁ బడినది; వా. వి. 2. తద్దీపము, ఆబ్ధికము. (తె).— ఏడుది: చూ, సాంవత్సరికము; 3. బ్రాహ్మణకృత్యము; 4. బ్రాహ్మణవృత్తి (వేదమునకు సంబంధించినది).

వైదికవాఙ్మయము. వా. వి: చూ, వాఙ్మయము వైదికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వేదముతెలిసిన బ్రాహ్మణుడు: చూ, స్వప్తిముఖుడు; వా. 2. వండితుడు: చూ, సుధి.

వైదుషి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: రూ. వైదుష్యము, పాండితి, పాండిత్యము, వైశారద్యము.

వైదుష్యము. సం. వి. ఆ. న. -వై.-[దూర్యము.

వైదుర్యము. సం. వి. ఆ. న: చూ, రూ-వై

వైదేహుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బట్టువాడు: చూ, వంది; 2: చూ, వర్తకుడు.

వైదేహి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, సీత; 2. వర్తకురాలు: చూ, స్త్రీ; 3. గోరోజీనము: చూ, సాంగధ్యము (రాజార్హము. 1.33); 4: చూ, పిప్పలి*.

వైద్యబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, ఆమగోత్ర బ్రాహ్మణులు. 656 గాఁట.

వైద్యవృత్తి. సం. వి. ఋ. స్త్రీ. అడ్డసరము*: చూ, సింహస్యము.

వైద్యము. సం. వి. ఆ. న. రోగచికిత్సా కాస్త్రము. (చూ, ఉపదిద్యలు 415 పొరట); ఆయుర్వేదము, క్రియ, చికిత్స, చికిత్సితము. (చూ, కాస్త్రములు.); తద్వి.— (చూ, మందు.)

వైద్యశాల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆనుపతి: అప్పతి: చూ, సదనము. 1.

వైద్యకాస్త్రము. అం: చూ, కాస్త్రములు.

వైద్యకాస్త్రస్సాంధములు. అం: ఆదానము, నిదానము, చికిత్స. (8)

వైద్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం.=వైజ్ఞే: అగదం కారుడు, అబ్జుడు, అబ్ధిజుడు, అమృత హస్త్రుడు, అమృతుడు, గుల్మజు, చికిత్సుకుడు, జీవదుడు, జైవాత్మకుడు, దోషజ్ఞుడు, ధన్వంతరి, భీషకు, రోగహరి. (తె).— మందిరి, మందులవాడు, వైజ్ఞే, వేల్పువైజ్ఞే, సంచికట్టు. తద్వి.— దేవవైద్యునకు—(తె).— వేల్పువైజ్ఞే.

వైద్యులతూనికలు. పా. (Apothecaries' weights)

ప. తు.

20 గ్రాయినులు=1 మూగ్రాపులు. 0— 0 $\frac{1}{2}$

3 మూగ్రా= 1 డ్రాము 0— 0 $\frac{3}{4}$

8 డ్రా= 1 జౌన్న 0— 2 $\frac{3}{4}$

12 జౌన్నలు= 1 పౌను (lb) 10— 2

పరా:—(ఈపౌను, జౌన్న, గ్రాయిను-ట్రాయితునికలె)

వైద్యులద్రవమానపుకొలతలు. పా. (Apothecaries Liquidmeasures.)

50 మినిములు (చౌక్కలు)=1 ద్రవడామ

8 ద్రవడామలు= 1 ద్రవజౌన్న

20 ద్రవజౌన్నలు= 1 పైంటు

1 టీన్నూను (చంచా)= 1 ద్రవడామ

1 డెప్టరున్నూను= 2 $\frac{1}{2}$ ద్రవడామలు

1 టేబిలు న్నూను= 4 ద్రవడామలు

పరా:—(ఒక ద్రవజౌన్న వర్షపునీరు ఒక జౌన్న అనార్థ పాయింట్ తూనిక.)

వైధనిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రత్నముదొలి పుచ్చెడినూది: అస్ఫోటని, లాస్ఫోటనిక, ఆవిధము-ఆవిధము, కూర్చి. (తె. పు).—

ఇరివిలి, ఒడిస-ఒడిసియ-ఒడిసె, తొర
చణము, పిడిసాన, పోగర, బరమా-బుర
మా-బురుమా. ("చూ, నూది.") [ఘంగము.
వైధవ్యము. సం. వి. అ. న. ముండమోపితనము: ఛత్ర
వైధాతుడు. సం. వి. అ. పుం. వైధ్యకాస్త్ర
కర్తయును సనత్కుమారుడను దేవర్షి, సన
త్కుమారుడు: చూ, సన్యాసి. [స్తబ్ధుడు.
వైధేయుడు. సం. విణ. మూర్ఖుడు: చూ,
వైధ్యుతి. అం: చూ, ద్రోగములు.
వైసలేయుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. గరుడు:
చూ, హరివాహనుడు; 2. అనూరుడు:
చూ, నూరనూతుడు; అం. కి: చూ, ప-రి-
హీనతానములు (తానములు.)
వైసము. వై. వి. =: చూ, రూ-వయినము.
వైసాయికుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుడు.
వైసీతకము. సం. వి. అ. పుం. 1. రథశిబికాది
పరంపరా వాహనము; 2. తేరుమోకు: చూ,
నూత్రిము. 1; కి. అనేకులు మోయునట్టి
యందలములోనగునది: చూ, సవారి.
వైస్యుడు. సం. వి. అ. పుం. పృథుచక్రివర్తి,
ఆదిరాజు: చూ, రాజ్. 1. [వ్యవస్థయము.
వైవరీత్యము. సం. వి. అ. న. వివరీతత్యము: చూ,
వైపు. దే. వి: చూ, రూ-వయిపు.
వైపుకాడు. దే. విణ: చూ, రూ-వయిపుకాడు.
వైపుల్యము. సం. వి. అ. న. విపులత్యము: చూ,
సుర (కి).
వైభవము. సం. వి. అ. పుం. విభవము: చూ,
సంపత్తి. 1; పా. 2. ఉపమానములు. - ఇం
చుడు. [చూ, వనము. 1.
వైభాగము. సం. వి. అ. న. దేవోద్భావము:
వైమనస్యము. సం. వి. అ. న. విమనోభావము,
దోషమునొందిన మనసుగలవానితనము.
వైమాత్యేయుడు. సం. వి. అ. పుం. సవతిత్వ
కొనుకు: చూ, నూనుడు.

వైమానికుడు. సం. విణ. విమానమెక్కి సంఘ
రించువాడు.
వైమాలము. దే. విణ: చూ, రూ-వయిమాలము.
వైముఖ్యము. సం. వి. అ. న. విముఖత్వము,
పరాజుభిత్వము: చూ, వదనము. 2-౬.
వైయర్థ్యము. సం. వి. అ. న. వ్యర్థత, వ్యర్థత్వము.
వైయాకరణుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. వ్యాకరణజ్ఞుడు;
విణ. 2. వ్యాకరణసంబంధము
గలవాడు.
వైయాభుము. సం. విణ. పులితోలు కప్పబడి
నది (రథము.) ద్రిట్టతనము: చూ, స్థిరము.
వైయాత్యము. సం. వి. అ. న. వియాతత్వము.
వైరంజి. అం: చూ, టక్కజభాసలు.
వైరనిర్వాతనము. సం. వి. అ. న: చూ, వైరశుద్ధి.
వైరము. సం. వి. అ. న. = వేరమి: అనుకయము,
అభ్యాగమము, అరివీర్యము, ఋతి, ఊ
ద్యేషము, పక్షము, ప్రతియోగము, విద్యేష
ణము, విద్యేషము, విరోధము. (అన్య). -
అజ్, ఔ, నజ్. (తె. ప). - అంకపాం-
కములు. అంకపాంకాలు, అంకపాంకములు -
అంకపాంకాలు, అరివేరము - అరివేరము -
ఆర్చేరము, ఈరస - ఈరసము, ఈను, ఒం
టమి, ఒంటరము, ఒడ్డారము, ఒమ్మమి,
ఒల్లమి, కంటు, కరకరి, కిట్టమి - గిట్టమి,
గొదగొద, చేతరికము, దేసము, పగ, మచ్చే-
రము, మచ్చేరికము, విరిపోటు, వేరమి -
వేరము, వేర్పాటు - వేణుపాటు, నూడు -
(వా): - కావేషము, హక్కన్ను (అక్క-
న్ను). తద్వి. - ౧. పర్యవస్థ, విరోధనము;
౨. (విణ). - అపకటము, విరుద్ధము, విరూ-
పము. (తె). - అపగడము; కి: చూ, వైరశుద్ధి.
వైరవ్రలు. దే. వి: చూ, రూ-వయిరవ్రలు.
వైరశుద్ధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. అపచితి, ప్రతి-
కారము, ప్రతియత్నము, వైరనిర్వాతనము -

(తె) — పగయ్యగట, నూడు.

వైరస్యము. సం. వి. అ. న. విరసత్వము.

(తె).— వెగటు, చేదు, వెక్కసము.

వైరాగి. సం. వి. న్. పుం. బైరాగి: చూ, సన్యాసి.

వైరాగ్యన్యాయము. అం. ఒకానొకన్యాయము.

వైరాగ్యము. సం. వి. అ. న. 1. విరాగత్వము,

విషయేచ్ఛారహితత్వము: కైవల్య, భగము.

(అవ్య).— అ; అం. 2: చూ, నిశ్చర్య

ములు; షా. 3. దీనికి ఉపమానము.—

మహర్షులు.

వైరాగోహము. సం. వి. అ. పుం. అంతకం

తకు చలమెచ్చెడి గొప్పయధము: చూ,

హారము. 2 (యధము. ౧౮.)

వైరాలు. దే. వి: చూ, రూ-వయరాలు.

వైరి. సం. వి. న్. పుం: చూ, శత్రువు. 1.

వైరించే. సం. అ. క్రి. పగగొను: చూ, నూడుకొను.

వైరూప్యము. సం. వి. అ. న. విరూపత,

విరూపత్వము.

వైల. దే. వి: చూ, రూ-వయలు. [విలక్షణత్వము.

వైలక్షణ్యము. సం. వి. అ. న. విలక్షణత,

వైలక్ష్యము. సం. వి. అ. న. విలక్షత్వము,

విస్మయన్వితత్వము.

వైవధికుడు. సం. వి. అ. పుం. కావడిమోసెడు

వాడు (చూ, భారవాహుడు.)

వైవర్ణ్యము. సం. వి. అ. న. 1: కాలిక, వివ

ర్ణత. (తె).— కాలిక, వెలలెలన, బెలెల

పాటు, వెల్లెబాటు, విన్నన, విన్నబాటు.

తద్వి. — వెల్వెల్ల; అం. 2: చూ, సాత్విక

భావములు.

వైవశ్యము. సం. వి. అ. న. వివశత, వివశత్వము.

వైవస్వతుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, యము

డు; 2. శని: చూ, రాహువు. 2; అం.

3: చూ, మనువులు.

వైవాహికములు. సం. వి. అ. పుం. బ.

అయిరేని: చూ, హరివాహము (భాండము. 3. ౨.)

వైవాహికము. సం. వి. వివాహసంబంధమైనది:

వైవాహికము, వైవాహికము.

వైశనము. సం. వి. అ. న. కీడు: చూ, హాని. 2.

వైశాఖము. సం. వి. అ. పుం. 1 = వేసంగి. ఎండ

కారు. వైశాఖమాసము: చూ, మాసములు;

2: కరఘ్నణము, కరధర్మణము, కరఘ్నీ,

ఘ్నబుము, ఖజ, ఖజకము, తక్రాటము, దండ

ము, దధిచారము, మంధరము, మంధము,

మంధనము, మంథానము. (తె).— కవ్యము,

తరిగోల. తద్వి. — కవ్యపు గుత్తికి. ౧. కట

రి. (తె). — గుత్తికవ్యము; ౨: (తె). — ముద్ద

కవ్యము; అం. 3: చూ, పుంస్థానకములు;

4: చూ, విలుకానిస్థానము. (వైశాఖము అని

కొందఱు.)

వైశాఖరేచితము. అం: చూ, కరణములు.

వైశాఖి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. విశాఖానక్షత్రము

తో: గూడినపున్నము: చూ, హరివాహము

(పున్నము.) [2 నేర్పు: చూ, సామర్థ్యము. 1.

వైశారద్యము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, వైదుషి;

వైశాల్యము. సం. వి. అ. న: ఉరరి-ఉరి-ఉర

రి-ఉరి-ఉరరి, పరిణాహము. (తె).—

చట్టు, పరపు-పరుపు, విప్పు, విరివి, విరివిడి,

విటివి, వెడలుపు-వెడల్పు-వెలుపు; 2. పొడు

గును వెడల్పు చేత గుణించేగా వచ్చినసంఖ్య

(ఏరియా): విస్తీర్ణము, చతురము, చతురస్ర

ము. (తె).— చేదరము, చేవుకము-చౌకము.

తద్వి. — నాలుగుమూలలగుభాగము: - విస్తీ

ర్ణము, చేతురము, చతురస్రము. (తె).—

చేదరము, చేవుకము-చౌకము.

వైశికము. సం. వి. అ. న. 1, కవటము: చూ,

వ్యాజము. 1; 2. బోగముతనము; విణ.

3. బోగముదానిది; 4. దూష్యము; అం. 5.

చూ, సప్తాధికరణములు (చూ, కామము

818 పుట.)

వై శికుఁడు, సం. వి. అ. పుం. 1. బహువేశ్యోప
భోగఁగఁగికుఁడు: కుంభుఁడు. (తె). — ముండ
రి. (చూ, విటుఁడు); అం. 2: చూ, నాయకులు.
వై శేషికము. సం. వి. అ. పుం. సప్తపదార్థము
లను చెప్పనట్టి తర్కశాస్త్రము.
వై శేషికాంశ. అం. ఏగ్రహంబునకైనను యోడ
శవర్గచేయగా పదుమూడువర్గములు స్వప
ర్గంబులు వచ్చెనేని వై శేషికాంశయగును.
వై శేషికుఁడు, సం. వి. అ. పుం. సప్తపదార్థము
లను చెప్పనట్టి తర్కశాస్త్రమునెఱిగినవాఁడు.
వై శ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. కోమటిది: అర్య,
అర్యి, వానెత, విడంగ: (చూ, భార్య. 1-రం);
2. కోమటికులము: చూ, సంతతి. 1; 3. బాధ
దేవి: చూ, స్వాసా. 2. [వతము. (8)]
వై శ్యవృత్తి. అం: కృషి, వాణిజ్యము, పాకు
వై శ్యుఁడు, సం. వి. అ. పుం. = వానె: అర్యుఁడు,
ఊరవ్యుఁడు, ఊరుజుఁడు, ఊరుఱుఁడు,
కాయుఁడు, కార్పటికుఁడు, కుచేరుఁడు,
ద్విజన్ముఁడు, ద్విజుఁడు, భూమిస్పృశుఁడు,
వణిక్కు, విట్టు, వికుఁడు. (తె). — కోమటి,
తోడపుట్టువు, తోడవిడ్డ, నల్లనయ్య, నానె
కాఁడు, బచ్చె, చేరి, చే హరి - చేహరి,
మూడవకొలము మనిసి, సంసారి. తద్వి.
ం. (తె) వానె; ౨. (తె) వయిజోతి - వై జో
తి; 3. కోమటిపేరున కనుబంధము. (సం)
శ్రేష్ఠి. (తె). నెట్టి. (చూ, 980 పొరట.);
౪: చూ, గుప్త: (చూ, శర్మ.)
వై శ్యులు. అం: చూ, మనుష్య వర్గములు.
వై శ్యోపణుఁడు, సం. వి. అ. పుం. కుచేరుఁడు:
చూ, శ్రీదుఁడు. [బ్రాహ్మణము.
వై శ్యదేవకాండములు. అం: చూ, తైత్తిరీయ
వై శ్యదేవము. సం. వి. అ. న. 1. విశ్వదేవతలను
గూర్చిచేసెడు హోమాది: చూ, కర్మములు;
విణ. 2. విశ్వదేవ సంబంధమైనది.

వై శ్యదేవసమయము. అం. (అశుభము): చూ.
గ్రహసమయములు.
వై శ్యావరుఁడు, సం. వి. అ. పుం: చూ, వహ్ని. 1.
వై షమ్యము. సం. వి. అ. న. విషమత్వము: (తె)
ఒడుదొడుకు, వేటిమి: చూ, వ్యత్యయము.
వై పయికము. సం. విణ. 1. విషయసంబంధమైన
ది; అం. 2: చూ, ప్రేమపంచకము. [నములు.
వైష్ణవము. సం. వి. అ. న. 1. విష్ణువే దేవుఁడు
అను ఒక మతము: చూ, మతములు; విణ.
2. విష్ణు సంబంధమైనది; అం. 3. విష్ణువ్రతి.
పాద్యము. (౬ అంశములు ౮౦౦౦ శ్లోక
ములు): చూ, పురాణములు; 4: చూ, పుంసా
నకములు.
వైష్ణవబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, ఆంధ్రులు.
653 పొరట. (వీరు కృష్ణయజుర్వేదములు. ఆశ
స్తంబనూత్రపృవర్తములు. శ్రీపాంచరాత్రో
క్త పంచసంస్కారపరులై వైష్ణవేష్ట్యునికము.
లానర్చి వైష్ణవత్వమునొంది విశిష్టాద్వైత మత
పృవర్తకులైనవారు) [వచ్చెనేని వైష్ణవాంశ.
వైష్ణవాంశ. అం. చదివర్గంబులు స్వవర్గంబులు
వైష్ణవి. అం: చూ, మాతృకలు.
వైష్ణవీశైరవతంత్రము. అం: చూ, తంత్రములు.
వైష్ణవుఁడు, సం. వి. అ. పుం. విష్ణుభక్తుఁడు,
తిరుముడి: చూ, స్వస్తిముఖుఁడు. 1.
వై సారిణము. సం. వి. అ. పుం. చేఁచ: చూ,
మత్స్యము. 1.
వై సిక. వై. వి: చూ, సూ-వయిసిక.
వై స్వర్యము. సం. వి. అ. న. 1. నిస్వరత్వము,
ఎలుఁగుయొక్క చాలుపాటు; అం. 2: చూ,
సాత్వికభావములు.
వై హాయనము. సం. విణ: చూ, వై హాపికము.
వై హాయసి. అం: చూ, ముఖరజ్జువులు.
వై హాళి. దే. వి. పెద్దసభ: చూ, సభ. 2.
వై శము. దే. కి. విణ: చూ, రూ-వయిశము.

వా

నా. వా. అప. పదాది నిషిద్ధాక్షరములలో నొకటి: నూ, ఖ. 5. (వాడుకయందువొంక, వొంగు, వొంద, వొడి, వొడ్డు, వొడ్డు, వొమ్మంగి యను గ్రామము, వొట్టి, వొల్లమ్మ ఇత్యాది పదములు కలవు. ఇవి నిషిద్ధములు.) రూ-వో.

వో

వో. వా. అప: చూ, రూ-వో.
 వోధ. ౫౦. వి. ఋ. పుం. 1: చూ, సారథి;
 2. మోపుమోయువాడు: (తె).—మోపరి.
 (చూ, భారవాహుడు)
 వోదము. సం. విణ. తడిసినది: చూ, స్తిమితము. 2.
 (తడియుటకు. చూ, స్త్రీమము)
 వోదూరు. వా. వి. (ఓదూరు, ఓంకారపురము)
 ద్రాక్షారామమునకు చెంతనున్న గ్రామము.
 ('వో' నిషిద్ధము)

వ్య

వ్యంగకము. సం. వి. అ. పుం. కొండ: చూ, పర్వతము.
 వ్యంగము. సం. వి. అ. పుం. 1. కప్ప: చూ, హరి. 12.
 వ్యంగుడు. సం. విణ. కొనటి: చూ, సూరసూతుడు
 వ్యంగ్యము. సం. వి. అ. పుం. 1=వెంగలి. వ్యం
 జనచేతః దెలియఁదగిన యర్థము; విణ. 2.=
 వింగడము: చూ, వ్యత్యయము.
 వ్యంజకము. సం. వి. అ. పుం: అభినయము,
 ఆకృతి, చేష్ట, చేష్టితము, భావబోధకము,
 సంజ్ఞ. (తె).—చేసన్న. (అర్థము సువ్యక్తము
 గాఁజేయునది అభినయము=దీనిచేత సభి
 ముఖముగా నర్థము పొందింపఁబడును.

హస్తవిన్యాసాదులచేత భావార్థమునుజెలుపు
 ట.) (చూ, నాటకము.) (చూ, ఉద్భవము. 2.)
 1. తద్విశేషములు:—(౧) నాట్యము అఱుచి
 ధములు. ౧ తొండవము, ౨ నటనము,
 3 నాట్యము, ౪ లాసము—లాస్యము,
 ౫ నృత్యము, ౬ నర్తనము; (౨) అభినయ
 ములు:—౧ అంగికము, ౨ వాచికము, 3 ఆసా
 ర్యము, ౪ సాత్వికము; (3) (చూ, అసంయుత
 హస్తములు); (౪):—(చూ, సంయుతహస్త
 ములు); (౫):—(చూ, నాట్యోపయోగములైన
 యంగములు); (౬) (చూ, అభివ్యయములు);
 (౭):—(చూ, నృత్యములు); (౮): (చూ,
 నృత్యహస్తములు); (౯): (చూ, అనుభావము);
 ౧౦. భాండ్వోపరి నృత్యమునకు. —శ్రీంఖ,
 శ్రీంఖణము. (తె) పెరవణి—పేరణి—
 పేరిణి—పేరణము—పెక్కణము, పెక్కి
 ణము—పెక్కణ; ౧౧: (చూ, భావములు);
 ౧౨: (చూ, ఉపవిద్యలు 417 పోర
 టలో 14 గాంధర్వజేదము);
 ౧౩. వాక్యార్థమునభినయించుటకు. —అంగవి
 త్తేవము, అక్షజము, అధిష్టానము, నర్తనము,
 నాటకము, నాట్యము, నృత్యము, నృత్యము,
 విష్కంభము. (తె. ప).—ఆట, ఎడాటము,
 కేలిక, కోపు, గొండిలి—గొండ్లి—గొంల్లి,
 చిందు, నట్టువ—నట్టువము—నట్టుపు, నాట
 కము, పాతరలు, మలఁపు; ౧౪ కుండలాకా
 రనృత్యమునకు. —కుండలి. (తె).—గొండిలి—
 గొండ్లి—గొంల్లి; ౧౫ కోలాటమున నృత్యము
 నకు. —వేష్టితము, వాల్లీనకము. (తె).
 కొట్టము, కోలాట—కోలాటము;
 ౧౬ మాంతగనాట్యమునకు. —(తె): చిందు,
 చిందువాలు; ౧౭. అభినయాది భేదములు. —
 సంస్కృతమున వాడఁబడునవి:—అంజలి;
 ఆరాళము; అర్థచంద్రము; అర్థపతా

కము; ఆలపద్మము; అవహితము; ఉత్తానసం
చితము; ఉత్సంగము; ఉత్సాహము; కటకా
ముఖము; కశీకము; కర్కటము; కర్తరీ
ముఖము; కర్తరీస్తంభము; కలశము; చతు
రము; గజదంతము; డోలము; తామ్రచూడ
ము; తిలకము; భావబోధకము; భ్రమరము;
మకరము; ముకుళము; ముష్టి; మృగశిర్షకము;
రింఖ; లాంగూలము; పద్మమానము; విపర్వ
ము; విష్కంభము; శిఖరము; శుకతుండము;
సంపంశము; సర్పశిరము. (తెనుగున
వాడఁ బడునవి.) క ర ణ ము;
కుంజుచేలు; గుజేరాతి; చోనరి, జిక్కిణి; పద
చోలి; బోగమాట; గా. చీరులవృత్తమునకు.-
వీరజయంతిక; య. మల్లరంగమునకు.-(తె):
పెక్కణము; ౨౦. వృత్తగీతవాద్యమునకు.-
తొర్రతికము, లాస్యము; ౨౧. కపటనాట
కమునకు.---నటనము (మిగతవానికి “చూ,
హల్లీనకము.”); 2. వ్యంగ్యార్థమును దెలి
పెడి శబ్దము: చూ, శబ్దము. 2.

వ్యంజన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఒకశబ్దవృత్తి:
చూ, వృత్తి. 4. (చూ, అభిద) (చూ,
వ్యంజనములు.

వ్యంజనము. సం. వి. ఆ. న. 1. కూర: చూ,
కాకము. 1; తద్వి.---౧. (తె) దప్పశము,
కొళింబు, తొండశము; ౨: (తె). పులుసుఁ
గూర-పుల్లగూర; 3: చూ, లేవ్యము;
౪: చూ, సంజారము; 2. అలుమగలగుటి:
చూ, భగము. 12; 3. గుటుకు: చూ,
లక్షణము. 1; 4. మీసము: చూ, శ్రీశు
వు; ౫. హల్లులు, పొల్లులు. హల్లుల నిజ
రూపములకు వ్యంజనములు (పొల్లులు) అని
పేర్లు. ఉదా.---కొ, ఖో, గో, చో, టో,
కో, మో, యో, రో మొ; 6. పర్యగ్నికరణాది
మకుసంపాదము: చూ, నహ్ని. 1.

వ్యంజనములు. అం: శబ్దశక్తిమూలము, అర్థశక్తి
మూలము, ఉభయశక్తిమూలము (3).

వ్యంజనయతులు. అం: చూ, యతులు.

వ్యంజితము. సం. విణ. బయలుపడునది:

అవిష్కృతము, ప్రకటితము, ప్రకాశము,
ఘోరంగము; తద్వి.---బయలుపడినది.---
ప్రకాశము, ఘోరంగము. (చూ, శోభితము.)

వ్యంసకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, పంచకుడు.

వ్యంసికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మాయాకారుఁ
డు, గారడివాడు: చూ, వ్యాధిగాగ్రహి.

వ్యంసితము. అం: చూ, కరణములు.

వ్యక్తము. సం. విణ. 1. తెల్లమైనది: చూ,
స్పష్టము; 2. తెలియఁబడినది: చూ, స్పష్ట
ము; అం. 3: చూ, లక్ష్యములు.

వ్యక్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. జాతికి నేతై జాతికి
ఆశ్రయమైన రూపము. [2: చూ, నమర్థుడు.
వ్యక్తుడు. సం. విణ. 1: చూ, వికారదుఁడు. 2;
వ్యగుడు. సం. విణ. 1. వేగిరపడువాడు:
చూ, వేగిరకాడు; 2. ఒకటతగిలిన మనసు
గలవాడు. [చూ, సురఁజి.

వ్యజనము. సం. వి. ఆ. న.---వీచన. వినకట్టు:
వ్యడంబకము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆముదము:

అయడము-ఆముడము, ఉచకము, ఉత్తాన
పత్యము, పరండము, కలభి, గంధర్వ
హస్తకము-గంధర్వహస్తము, చంచువు,
చిత్ర, చిత్రకము, త్రిపుణీఫలము, డింబము,
పంచాంగులము, మండము, రుచకము,
రుబుకము, పద్మానము, వాతస్తుము,
వ్యాఘ్రపుచ్చము. (తె).---ఆముదపుఁజెట్టు.
తద్వి.---౧: ఉత్తానపత్యము, రక్తరండము,
వ్యాఘ్రము, వ్యాఘ్రతలోపము, హస్త
బద్ధి. (తె).---పేరాముదపుఁజెట్టు; ౨: పత
యేరండము. (తె) అడవియాముదము; 3:
అతిబల, ఉరుబుకము. ఉరుబూకము.
యు వ్య ప్రోక్త:-యు శ్య ప్రోక్త, (తె)

చిట్టాముదపుఁజెట్టు. తద్వి. — ముత్తవపుల
గమునకు: — (చూ, సహచేప.)

వ్యతికరము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఊభము:
చూ, సంతాపము; 2. ఆపద, వ్యసనము:
చూ, విపత్తు; 3. పరస్పరమేళనము.

వ్యతికృమము. సం. వి. అ. పుం. కృమవిపర్య
యము, అకృమము.

వ్యతిరిక్తము. సం. విణ. 1. వేటుపడినది: చూ,
విభాజితము; 2. నూటుపడినది.

వ్యతిరేకము. సం. వి. అ. పుం. 1. వేటు: చూ,
వ్యత్యయము; అం. 2. వ్యతిరేకాలంకారము:
చూ, అలంకారము. 3. (“ఉపమానోప
మేయములందొకదానికి విశేషము విరుద్ధ
ముగఁజెప్పట. ఉదా. — నగములవలె ధీరు
లున్నతులెగాని పృథ్వితికోమలులు.”)

వ్యతిరేకుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, కత్తిపు. 1.

వ్యతీపాతము. సం. వి. అ. పుం. 1. యుద్ధమున
వెనుదీయుట: 2. అత్యుత్పాతము; అం.
3. (వ్యతీపాత్తు): చూ, యోగములు.

వ్యత్యయము. సం. వి. అ. పుం: అతికృమము,
అతిపాతము, అత్యయము, అత్యాదానము,
అవాచీనము, అలస్యము, ఉపాత్యయము,
ఉల్లంఘనము, చపలత, పర్యయము, పృచం
చము, వికటము, విపర్యయము, విపర్యాస
ము, వైపరీత్యము, వ్యంగ్యము, వ్యత్యాసము,
వ్యాఘాతము. (తె). — అకటవికటము —
అకటావికటము, అదనద, అల్లకల్లోలము —
మౌల్లకల్లోలము, ఈరతార, ఉత్తలము, ఎడ
మడుగు — ఎడమడుపు, ఒకనకక్కిరిచిక్కిరి,
గచ్చేవిచ్చే, చిదగోద, తడఁబాటు, తబ్బిబ్బు,
తాదమాటు — తాటునూటు, తిదిరి, తిరుగుడు,
తుటారము, తెఱపునుఱపు, పల్లట — పల్లట
ము, పెడ, మాటుదల, మాటుపాటు, మించు

దల, మీటుట, వింగడము, విటతటము — విట
తాటనము — విటతాటము — వీటతటము — వీట
తాటనము — వీటతాటము, వీడుపాటు, వీడా
టు, వెగడు. తద్వి. — గ. వైషమ్యము. (తె).
ఒడుదొడుకు, వేటిమి; ౨: అంతరము, అ
భేదము, అవచ్ఛేదము, అపీతము, ఉపజా
ము, గండకము, చిన్నము, పృకారము
భిద, భేదము, పర్వము, విశేషము, వ్యతిరే
ము, వ్యత్యయము, వ్యవచ్ఛేదము. (అవ్య).
అంతరము, ఎ; (తె) — అరమర — అమర
అరమరము, అరమరిక — అమరిక, అమ, ఎ
మడుగు — ఎడమడుపు, ఎరపు, కేవీను, చి
మర, పెనపు, పొరపు, చిద్దము, బెరుగ
మెరమెర, రెండు, వాసి, వింగడము, వి
పోటు, వేర్పాటు, నేటడము, వేటిమి, వేట
వేటుపాటు, వేటుబందిము; 3: — (చూ, ౩
స్తము. 1.). (“చూ, పాల్లకల్లోలము”
(చూ, యద్య: చూ, అహో. (తె) మారు
ల — మాటుదల; (సం). — అగ — అగో.)

వ్యధికరణతత్పురుషము. అం. భేదమయినయార
రముగలది: చూ, సహసము.

వ్యత్యస్తమగు. మి. అ. కిృ: చూ, వేటుపడ
వ్యత్యస్తము. సం. విణ. వ్యత్యాసపడినది, తడ
బడినది: విపరీతము, విపర్యయము.

వ్యత్యాసము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వ్యత్యయము
వ్యధ. సం. వి. అ. స్త్రీ. — వెత — వెతారము
బాధ: చూ, శోకము.

వ్యధము. సం. వి. అ. పుం. తొలిపుచ్చేట.

వ్యధికరణము. అం: చూ, పూర్వవాదములు.

వ్యధితము. సం. విణ. 1. బాధించఁబడినది: చూ
వేధితము, బాధితము; 2. తొలిపుచ్చేబడిన

వ్యగ్ధము. సం. వి. అ. పుం. చెడ్డతోన: చూ
స్మృతి. 1 (మార్గము 1-౯.)

వ్యపదేకము. సం. వి. అ. పుం. మిక్కిలి కశ

వ్యవధానము. సం. వి. అ. నఃప్రకాశము. (తె)

తెలుగు-తెలుగు: చూ, సందు. రి; 2. కప్ప: చూ, స్థగనము; 3. ముఱుగు: చూ, స్థగనము.

వ్యవధి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. మేర: చూ,
నీకు. 1; 2: చూ, వ్యవధానము. 1.

శ్లోకసాయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ప్రియత్న
ముః చూ, సన్నాహము. 2; 2. క్రిపిః
చూ, నేద్యము.

వ్యవసాయి, సం. విధి. (నా. ఈ. ౧): చూ,
 నేద్యకాడు. తద్వి.- (తె):—పాలికాపు,
 పాలివోట్టులు, పాలివాడు, పా లే రు,
 పాలేరువాడు.

వ్యవసితము. సం. వి. అ. న. 1. నిశ్చయము: చూ, సత్యము. 1; 2: చూ, వ్యవసాయము. 2; విణ. 3. అనుష్ఠించబడినది; 4. నిశ్చయించబడినది: చూ, స్థితము. 3; 5. మోస ప్రదేబడినది: నిశ్చరము.

వ్యవస్థ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కాస్త్రవిరూపిత.

వ్యవస్థానుఁడు. సం. వి. అ.పుం:చూ, విష్ణువు 1.

వ్యవస్థితము. సం. విణ. వ్యవస్థితములుబడినది.

వ్యవహరించు. సం. అ. కి. 1. వివాదము చేయు;
స. కి. 2. వాడుక చేయు.

వ్యవహార. సం. వి. ఋ. పుం. 1. న్యాయాధి
పతి: చూ, స్వామి. 2. వ్యవహారియేనాడు:
కార్యకర్త, కార్యదర్శి, కార్యి, భటుడు,
వ్యవహారికుడు. (తె) పనివాడు, వితమరి,
హరువుకాడు-హర్వుకాడు. తద్వి. - మహా
శూద్రుడు.

శ్లోకపహారపదములు. ఆం: ఇవి పదునెనిమిది:-

౧. ఋజుబాదావము, ౨ నిక్షేపము, ౩ సీదా
వివాదము, ౪ స్వామిపాల వివాదము, ౫ ఆ
స్వామి కర్మము, ౬ దత్తాత్రీదానికము, ౭
క్రితానుకయము, ౮ సమయసకర్మము,
౯ వేదవాదావము, ౧౦ ద్యుతిసమస్యము

ము, గగ వాక్పూరుష్యము, గౌ దండపాదః
 ప్యము, గౌ సాహసము, గౌ విక్రయాసంక్ర
 దానము, గౌ సంభూయ సమద్ధానము,
 గౌ స్తేయము, గౌ స్త్రీసంగగ్రహణము,
 గౌ స్త్రీ పుంసయోగము (అన్యాయవాదిని
 క్షీంచినన్యాయవాదిని క్షీంచేటట్లై నిర్ణ
 యములను తేగ్ని ఆ పగికారము జేపవగలం
 దులకునయోగించెడివియన్నవి. ఇనె వ్యా
 జ్యములనబడుచున్నవి. ఇందుకు బంగాళా
 పండితులు హూణభిక్షుపాక్షతులై సకల
 విధ సంబోధా పరిహారకములుగా జగన్నాథ
 తర్క పంచాసనీయులు, జేమాతవాహనీయ
 ము అను ప్రబలగ్రంథములజేసిరి. ఇత్యాదిః
 చూ, ధర్మములు; (జాతిగ్రంథములు.)

వ్యవహారము. సం. వి. అ. పుం. 1. తగవుః, చూ, యుద్ధము; 2. న్యాయముః, చూ, సత్యము. 1; 3. చాదుక, పోడి, మందలింపు; 4. జోడ నుః అక్షవతి. అవహారము, ఆకర్షణము, కైతవము, గ్లహము, చుంపురి, తింతిడి, దాయము, దురోదరము, దేవనము, ద్యూతము, నృత్తము, వణము, పూయము, సభ. (తె).— ఒడ్డవము, ఒడ్డు, జోడిము—జోడము—నెత్తకమ్మ, నెత్తము, పండియము—పందెము—పన్నిదము, పారి, ముడియ, రో—రోయి, వెలతద్వి. —గ: కరిఖిలము, కీ)దాద్యూతము. (తె). — వేడుకజోడము; ౨: పాటకము; 3: (తె) నెత్తము, సొగటము—సొగటాలు; ౪: (తె) పులిజోడము; ౫: దాయము; ౬: అక్షిము, ఆకర్షణము, ఆశి, దేవకము, దేవనము, చేలని, పాళకము, కారము, కారి. (తె). — అడ్డపాళ్లు—అడ్డపాళ్లు, కవలలు, కాయ, నట్ట, నానుకులు, పాచిక—పాసిక, పాచె, సొగటము—సొగటాలు; ౭: ప్రాణిద్యూతము, సమావ్యయము; ౮: (తె) పగడపాళ్లు.

౯. జోదమాదెడి పలకకు:—చూ, కారిఫలము; ౧౦. సారెలపోతకు:—(తె): పాలి; ౧౧. జోదమాదెడి కంబళికి:—పర్వరీణము; ౧౨. పాచికలు గవ్వలులోనగుచాని పొరికకు:—(తె)—పన్నిదము; ౧౩. పందెములోని ధనాదికమునకు:—పణము. (తె).—పందియము—పందెము—పన్నిదము; ౧౪. పాచికల మీది ఒంటియేక్కకు:—(తె): పగడ, వాయి; ౧౫. జోదములోని జేగడముకు:—పణము; ౧౬. జోదములభేదములు:—కిరికము; చరము; నయము; ౧౭. తెనుగునవాడఁ బడుపందెము:—సోళాందోప్పి—సోళాదోప్పి—సోళాదోప్పి; ౧౮. చుంచులికి; ౧౯. పగడ పాలకాయకు:—(తె): సారె; ౨౦. బేరము—బేరము—బేరము, వ్యాపారము: చూ, పర్రకము. 1.

వ్యవహారి. సం. వి. ఇ. పుం. బేరము—బేరి. పర్రకుడు: చూ, సార్థవాహుడు.

వ్యవహితము. సం. విణ. వ్యవధానముగలది.

వ్యవాయము. సం. వి. ఆ. న. 1. తేజము: చూ, వెలుతురు. 1; పుం. 2. మెలుగు, కప్పు: చూ, స్థగనము; 3. గామ్యధర్మము: చూ, సంయోగము.

వ్యవస్థ. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. సమిష్టిలేమి: ఒంటరి పాటు. “వ్యవస్థిసోదరులు.”

వ్యవసము. సం. వి. ఆ. న. 1. వెనసము. ఆపద: చూ, విపత్తు; 2. ఆసక్తి: చూ, వాంఛ; 3. పాపము: చూ, వృజినము; 4. వెనసము. దుఃఖము: చూ, శోకము; 5. అపాయము: చూ, హాని. 2; 6. నిష్ఫలమైన ప్రియత్నము: చూ, సన్నాహము. 2; 7. దైవము శలవియనిష్ఠఫలము; 8. కుతూహలము. (తె) తప్పి, వశాపలి, వెంటము, వేడబుము, వేడుక—వేడ్క (చూ, పరిత్ర. 2.)

వ్యవసములు. అం: (కామకోధముల పలనఁబుట్టిన దోషములు) [ఇవి యేడు.—౧. పానము (కల్లుద్రాగుట), ౨. స్త్రీలఁగోరుట, 3. మృగయ (వేటాడుట), 4. ద్యూతము (జోదమాట) (ఇవి కామమువలనఁబుట్టినవి). ౫. వాక్పారుష్యము (కఠినముగఁబలుకుట), ౬. దండపారుష్యము (కఠినదండనము), 7. అర్థదూషణము (ధన మూఱకఁబుచ్చుచేయుట) (ఇవి కోపమువలనఁ బుట్టినవి).]; సప్తవ్యవసములు.

వ్యవసాస్త్రము. సం. విణ: ఉపధూపితుఁడు, ఉపప్లుతుఁడు, ఉపరక్తుఁడు. [బృ ఆనునవి. వ్యవసాస్త్రము. వా. ౧. అబ్బ—అబ్బా—అబ్బ వ్యస్తము. సం. విణ. 1. వేటుపడినది: భిన్నము, తద్వి. —పృథిన్నము; 2. వ్యాకులతఁబొందినది; 3. వ్యాపించినది: చూ, హిండితము.

వ్యవీకము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఇప్తములేనిది (పని): ఆప్రియుము, అభీకము, వ్యవీకము; 2. అకార్యము, కటువు, కాకృత్యము, కాపీనము, దుర్గణము, దౌరాత్మ్యము, దౌర్జన్యము, దౌష్ట్యము, దోహము, సాహసకృత్యము. (తె).—అఱగొండెతనము—అఱగొండెము—అఱగొట్టెము, అఱగొడ్డియము—అఱగొడ్డెము, కానిపని, కొఱగామి, గొట్టు, చెడ్డపని, జోలిమి, దుండగము, గుండతీకము, దుడుకు, మొఱకడము; 3. అచ్చెరుపాటు: చూ, వింత. 1; 4. అసత్యము: చూ, వితథము; 5. బాధ: చూ, శోకము; 6. చూ, సిగ్గు; 7. మోసపుచ్చేట: చూ, పంచన; 8. మన్మథావేశముచేత జేయఁబడిన కామిని జనావారాధము, కామని యవిరాధము; 9. పండినపంట: చూ, సస్యము. 1; పుం. 10. చూ, సముద్రము. [చూ, విటుఁడు—

వ్యవీకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. లంకెకాఁడు—

వ్యా

-వ్యాకరణజ్ఞానము. అం: చూ, సుగుణములు.

వ్యాకరణజ్ఞానము. సం. వి. చూ, వైయకరణజ్ఞానము. వయ్యాకరణజ్ఞానము (అనికొందఱు.)

వ్యాకరణము. సం. వి. అ. న. 1: శబ్దకాస్త్రము: ఊ, తంత్రము, లక్షణము, వ్యాకృతి. (తె).-లక్కనము-లచ్చేనము: చూ, కాస్త్రములు; అం. 2: చూ, కాస్త్రములు; 3: చూ, ఉపవిద్యలు. 2; 4: (చూ, వేదాంగములు) ఇది ఋగ్వేద-సామవేద-కృష్ణ యజుర్వేద-శుక్ల యజుర్వేద అధర్వ పౌతిశాఖ్యములు అని 5 విధములు.

వ్యాకరణములు. అం: 1. శాక్త-శంభు-కుమార-ఇంద్ర-నూర్జ-చంద్ర-స్మర-వాత్సవ్య-యన-అగస్త్య వ్యాకరణములు (8). తద్వి. 1: చూ, చూర్ణి. 1; 2: సంస్కృతము, ప్రాకృతము, సౌరసేని, మాగధి, వైశాచి, చూలిక, అపభ్రంశము, ఆంధ్రము. (8).

వ్యాకీర్ణము. సం. వి. 1. చెదరినది: చూ, హిండితము; అం. 2: చూ, వాక్యగతదోషములు.

వ్యాకులము. సం. వి. 1. కలతలనొందినది: వ్యాకులితము, పింజము, పింజరము. (తె).-కలంక, తటమట, తల్లడపాటు, తల్లడింపు; అం. 2: చూ, గాయకదోషములు.

వ్యాకులితము. సం. వి. చూ, వ్యాకులము. 1. వ్యాకృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. నేటువటచేట; 2. విశదపటచేట; 3. భాసాంతరపటచేట; 4: చూ, వ్యాకరణము. 1.

వ్యాకోచము. సం. వి. విరి, వికసించినది: చూ, సుర. (3). (రూ-వ్యాకోశము-వ్యాకోషము.)

వ్యాకోచి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, సంపుటము.

వ్యాకోశము. సం. వి. చూ, రూ-వ్యాకోచము: వ్యాకోషము. సం. వి. చై. -

వ్యాజ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అగ్రవివరణము.

వ్యాఖ్యాత. సం. వి. (ఋ. ఈ. ఋ): చూ, ఆఖ్యాతముడు.

వ్యాఖ్యాతము. సం. వి. 1. వ్యాఖ్యానము చేయు: బడినది; 2. చెప్పబడినది: చూ, సంభాష్యము, తద్వి.-నంకరమాటకు. - (చూ, శబ్దము. 2.) వ్యాఖ్యానము. సం. వి. అ. న.-నక్కణ: వివరణము. (తె).-ఒక్కణ-నక్కణ-నక్కణము-నక్కన-నక్కణ-నక్కణము, ఏమపాటు-ఏర్పాటు, కడముట్టు, వయినము-వైనము, వివరము.

వ్యాగూఢము. అం: చూ, ముఖగజ్జపులు.

వ్యాఘాతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, విఘ్నము; 2. ఔబ్బ: చూ, పాతి; అం. 3: చూ, యోగములు; 4: చూ, అలంకారము. 3. ("మంచిచేతనే చెడ్డచేసినట్లు చెప్పట. ఉదా:-ఏవి లోకపియములో వానిచేతనే మదనుడు హింసించుచున్నాడు.")

వ్యాఘూర్ణనము. సం. వి. అ. న. తిరుగుడు: చూ, వ్యత్యయము.

వ్యాఘూర్ణితము. సం. వి. తిరుగుడుపడినది: ఆఘూర్ణితము. ఆవృత్తము, ఉద్రాఢంతము, పృఘూర్ణము. [వ్యాఘుము. 2. *.

వ్యాఘుత్రిలోచము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ,

వ్యాఘునఖము. సం. వి. అ. న: కరంజము-కరజము-కరిజాఖ్యము, ఘృతపూర్ణకము, చక్రకారకము. (తె).-ఫులిగోద* 2. ఫులిగోరుఅనునగ: చూ, భూషణము. 2; 3. ఒకానొక గ్రంథద్రవ్యము: చూ, రాజార్థము. 1.-అర; 4. ఒకానొకనఖత్వము: చూ, స్ఫుటత (నఖత్వతము.)

వ్యాఘ్రపాదము. సం. వి. ద్. పుం. 1. ముల

వెలగ*: చూ, వెలగ. 1; 2. పుల్ల వెలగ*: చూ, వెలగ. 1.

వ్యాఖ్యపువ్వు. సం. వి. అ. పుం. ఆముదము*: చూ, వ్యడంబకము.

వ్యాఖ్యము. సం. వి. అ. పుం. 1. వేగి. పులి, వాలము-వాలాము: చూ, కార్దూలము. తద్వి.- పులిపిల్లకు.- (సం) అర్థము; 2. పెద్దాముద పుంజెట్టు*: చూ, వ్యడంబకము; 3. వాఁకుడు*: చూ, స్పృశి; 4. ఉత్తరపదమైనచో శ్రేష్ఠము: చూ, శ్రేష్ఠ్యము; అం. 5: చూ, గతులు; 6: చూ, అసనములు. [న్యాయము.

వ్యాఖ్యముఖ న్యాయము. అం. ఒకానొక వ్యాఖ్యానించు. సం. వి. అ. పుం: కర్కరాక్షము, కలాటీనము, కాలకంఠము, క్షిప్రశ్యేనము, ఖంజనము, ఖంజలేఖము, భేగమనము, చాటకైరము, భరద్వాజము-భారద్వాజము. (తె).—ఏటిరింత-ఏటిరింత, మాకాటిగువ్వ, చోకలిపిట్ట, నల్లచ్చిగాఁడు, పనులపోలిగాఁడు, పులుఁగులగదుమరి, పోలఁడు, పోలిగాఁడు, మంగలపిట్ట: (చూ, కకుని; పక్షి.)

వ్యాఖ్యి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. వాఁకుడు*: చూ, స్పృశి. [న్యాయము.

వ్యాఖ్యోచితవాసన్యాయము. అం. ఒకానొక వ్యాజనింద. అం: చూ, అలంకారము. 3. ("నిందపలెనున్న స్థితి. ఉదా.- బ్రహ్మననఁబనితేడు. వానియొక కిరమె నలియఁజేసిన శివునవలయుఁగాని.")

వ్యాజము. సం. వి. అ. పుం. 1: అనదేశము, అయోగము-అయోగము, అటోచము, ఉపధి-ఉపాధి, కపటము-కాపట్యము, కల్పము, కాకరూకము-కాకలూకము, కుక్కుటము, కుచోద్యము, కుస్మతి, కూటము, కూర్మము, కూర్మము, కైతవము, కేటము, గజసిమోలము, గజ్జారము, గుహ్యము, చంద్ర

కాంతము, ఛద్యము, ఛలము, జంభము: జాలకము, జాలము, దంభము, నికృతి, నిభము, నిహ్నవము, నేమము, పదము, పారిహార్యము, భూమిక, మిష, లక్షము, వైశికము, కాశ్యము, సత్రిము, నూత్నము, హారీతము. (తె).—అడిగొంటుతనము, ఉక్కివము, ఓల, కన్ను, కవుడు-కొడు, కిటుకు, కీలు, కువాడము-కువాళము-కువాడము, కయిపు-కైపు, గజేను, గబ్బ-గబ్బి, గవురు-గారు, గుబును, గుట్టు, చిటకము-చిట్టకము-చీటకము, జిత్తు, టవళిక, టాటోటు, తవళి, డంబము, డంబు, డబ్బు, తప్పేన, దుత్తూరము, నయగారము, నెళును-నెనము, పిక్కు, పొచ్చెము, పొర, బనంతము, బూమియ-బూమె, మడత, మతకము, మెలత, వయిసిక-వైసిక, వెడ్డు, సట, సాకము, సాకు, సెగ్గింపు. తద్వి.—కుస్మతి, నికృతి. ("చూ, హారీతము. 2."); 2. చెడ్డతనము; అం. 3: చూ, అలంకారము. 3. ("తనగుట్టు బైటఁబడకుండఁదచ్చిన్నములకు పాత్యంతరకల్పనమొనర్చుట. ఉదా.-చెలిచోచిలివా: మార్గాయానముచేతనుమీ చెప్తుటపట్టినది.") వ్యాజస్తుతి. అం: చూ, అలంకారము. 3. ("నిందచేస్తుతి, స్తుతిచే నిందతోఁచు జెప్పట. ఉదా.-గంగ! నీకు వివేకమెక్కడిది? పావులనె స్వర్గమొందింతువు.")

వ్యాజోక్తి. అం: చూ, వ్యాజము. 3.

వ్యాజ్యేగాఁడు. దే. వి. వివాదపడినవాఁడు.

వ్యాజ్యము. దే. వి. (వ్యాజ్యము) తగవు-తగువు, దావా, పెనఁకున-పెనుఁకున, వాడు. (చూ, యుద్ధము).

వ్యాడము. సం. వి. అ. పుం.=వాలము: చూ, రూ-వ్యాళము. 1-2-3-4.

వ్యాడాయధము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, వ్యాధునిసఖము 1; 2: చూ, వ్యాధునిసఖము. 3.

వ్యాధ్యుడి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. జలక్రిడ: చూ, విలాసము. 1.

వ్యాధీర్ణము. అం: చూ, చిలుక క్రియలు.

వ్యాధి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. తెవులు: చూ, రోగము. 1; 2. చెంగల్యకోష్ఠ: చూ, వాలుకము.

వ్యాధిసూతము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, క్షేల*.

వ్యాధితుడు. సం. వి. 1: అపటువు, అధ్యమితుడు, అభ్యాంతుడు, అతుగుడు, అమయావి, ఉష్ణకుడు, గది, గ్లానుడు, గ్లాన్నువు, పా?; మందుడు, రోగి, వికృతుడు, వ్యాధిస్థుడు. (తె).-తెగులుగొంటు-తెవులుగొంటు-తెవులుగొంటు, నొప్పిగుంటి, నోవరి. తద్వి.- ౧: జ్వరితుడు; ౨: ఆతిసారకి; ౩: కోధరోగి, కోభరోగి. (తె) -ఉలువడు-ఉల్పడు-ఉలుపి, వాపి; ౪. మందుభాయి; ౫: కచ్చురుడు, పానునుడు.

వ్యాధిస్థుడు. సం. వి. -పై.-

వ్యాధుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కోయవాడు: అ ల్ప త ను వు, ఆ క్షే ప ను డు, కంకుడు, కిరాతుడు, గుచుడు, గైరికుడు, చంచుడు (చంచువు), నిలింపుడు, పులిందుడు, భిల్లుడు, మృగయుడు, మృగవధాజీవుడు, మృగాజీవుడు, మృగాదనుడు, లుబ్ధకుడు-లుబ్ధుడు, వింధ్యుడు, కబరుడు, కైలికుడు. (తె) -ఆకరి, ఆనాది, ఎనకరి, ఎరుకు, ఎలుకవాడు, ఏకరి, ఏనాది, కొరవంజి, కోయి, కోయవాడు, చెంచో, చెంచోవాడు, చోటిగాడు, చట్ర, వట్రవాడు, చరికి, బోయ-బోయడు-బోయి, బేకరి, సింగడు.

తద్వి.- ౧: కొండవాడు; ౨: నిషాదుడు; పుల్కుకుడు-పుల్కునుడు-పుక్కునుడు; ౩: (తె). మందువాడు; 2: ౧. జాత్యాచారాదులచేత నిందితుడు:-దుష్టుడు, దురాచారుడు. (తె) అడిబండ, ౨. కుశ్మితుడు (కుటిలహృదయులు గలవాడు. ఇందుల బర్యాయపదములు పర్యాయగానుచరణినిబట్టి గొన్నిచోట్ల ౧వ అర్థముయొక్క భావమును చూపట్టును.) అణకుడు-అణుకుడు, అధనుడు, అధిక్షిప్తుడు, అన్యజుడు, అనేడమాకుడు, అనేడుడు, అవరాధి, అభీకుడు, అర్యంతుడు, అన్యడు, అలక్ష్మణుడు, అవద్యుడు, అవనుడు, ఆతతాయి, ఉగురుడు, ఏడమాకుడు, కంకరుడు, కంకుడు, కంసుడు, కళినుడు, కళోరుడు, కళోలుడు, కపాలుడు, కపురుషుడు, కశోటకుడు, కలానుడు, కావలి, కిష్కపు, కీటకుడు, కీనాకుడు, కుజనుడు, కుటిలుడు, కుతామవు, కుత్తు, కుత్సితుడు, కుపూయుడు, కుకాలి, కుకుడు, కృతాంతుడు, కృపణుడు, కృష్ణకర్ముడు, కృష్ణవర్తు, కాటిలుకుడు, కూరుడు, క్షారితుడు, క్షేపుడు, ఖంఖటుడు, ఖర్చురుడు, ఖర్వుడు, ఖలుడు, క్షేటుడు, గంధవహుడు-గంధవాహుడు, ఘనాఘనుడు, చకులుడు, చలుడు, చుంబకుడు, రూణి, దుండుకుడు, తామనుడు, తుచ్చుడు, దహనుడు, దురాత్ముడు, దుర్జనుడు, దుర్మతి, దుర్మదుడు, దురాత్మి, దుర్విధుడు, దుర్మదుడు, దుర్మిలుడు, దుష్టుడు, దోషకారి, దోషి, దోషి, నారంగడు, నికృష్టుడు, నిష్కరుడు, పరాకుడు, పాండుపృష్టుడు, పాంసనుడు, పాపి, పాపిష్టుడు, పాపుడు, పికునుడు, పృతికృష్టుడు, పృతిక్షిప్తుడు, భీతుడు

దు, భండుడు, భిక్షుడు, మేచ్చుడు, చేపుడు-చేపుడు, విశ్వకదుర్గు, వృషలుడు, వెధవ, శరుడు, శిశ్విదానుడు, శుంక-శుంకుడు. (అవ్య).-అః. (తే. వ.)-అడిగొంటు-అడిగొట్టు, అరుజోతి-అజోతి, అజవ, అలతి, అవదగాకి, ఆకతాయ, అట్టుడు, ఆలరి, ఉక్కివుడు, ఉలిపి, ఉలిపికట్టె, ఉలిపిగొట్టు, ఎల్లిదుడు, ఏతరి, ఒజటు, ఒజడిడి, కటికి, కట్టడి, కట్టిడి, కజతలాడు, కజటి, కజకరి, కల్లరి-కల్లరీడు, కావరి, కావరుడు, కిగ్గాడి-కిగ్గాడి-కిగ్గాడి, కుచ్చితుడు, కూశ-కూశుడు, వట్టుతేలు, కేడ, కొంటె, కొద్దికాడు, కొయ్యద్రిష్ట, కొజతనులుకు, గట్టివ-గట్టివా, గడుసరి, గడుసు, గరాసు, గంపగొట్టు, గొంటరి, గొంటు, గొంటుకాడు, గొడ్డ, గోళు, చిలిపి, చిలుమువాలు, చెట్టు, చెడగరము-చెణగరము, చెడుగడు, చెడుగు, చెడుజాతి, చెనటి-చెన్నటి, చెరపంజోట-చెరపనచేట, చెరికి, చేట్లకొజవి, చేండి, టంకు, టక్కురి, టవలి, టవలికాడు, టాటోటు, టాటోటుకాడు, తవలికాడు, తక్కులాడు, తజ్జ-తజ్జు, తిచ్చకాయ, తుంట-తుంటరి, తులువ, తూట-తూటరి-తూడరి, దుండగీడు, దుండెకాడు, దుడుకడు, దుడ్డె, దోసకారి, దోసి, నరకడు, నాలిబూతము, నాలిముచ్చే, నీయే, పడినేటు, పరున, పలుగాకి-పల్లకి, పలుగు-పలువ, పాట్లరి, పాడెగట్టు, పాలనుడు, పావి, పింజోరి, పిసారి, పెంకి (పెంకియ)-పెంకె, పెజగాయ, పాడువ, పాడునడు, పోకిరి, పోకలాడు, పోచేవాడు, పోతవాడు, పల్లదకాడు-పల్లదీడు-పల్లదుడు, పొగిమిడి, బండ, బండగుడు, బం

డడు, బరికాయ, బాకిళ్లమారి, బిగాడి, బిలుపైనవాడు, బెట్టిదుడు, బెడిమడు, బేరణేము, బోటు, పల్లకుడు, ముడికాడు, ముప్పె, ములుచే, మొండికట్టె, మొక్కటీడు, మొక్కలి, మొక్కలికాడు, మొక్కటీడు, మోటవాడు, చాలుగాయ, చాగ, లండి-లండి-లండు, లండుబోతు, లాకలూకాయ, లాడారివాడు, వాణేము, వెంబర, నుడియ, నుద్దులమారి, సారదోకి. తద్వి.-ం: అఘాయువు, అఘుడు, అభివన్నుడు, కల్కుడు, కుకుడు, కూరడు, కూతకుడు, దోషి, పాపాత్ముడు, పాపి, పాపిఠుడు, పాపుడు, పృథ్వీడు. (తే).-దోసకారి, పాపాలయద్ద. ౨: పాపిఠుడు. ౩: (తే).-తిలకొట్లమారి, పల్లటీడు-పల్లదీడు-పల్లదుడు; ౪: ఉపదూషితుడు; ౫: కద్దరుడు, గర్హవాది; ౬: గర్హ్యుడు, నిందుడు.

వ్యాసకరణబంధములు. అం: ఇవి ౨౧:- (అందు అదూషితములు ౧౦, భావదూషితములు ౧౧. అదూషితములకు.- చూ, అదూషితములు; భావదూషితములకు.- చూ, భావదూషితములు.)

వ్యాసతము. అం.-తే.- (చూ, అదూషితములు.)

వ్యాసము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. (వ్యాసనాయువు) శరీరమంతటను వ్యాపించినవాయువు: చూ, నాయువు; అం. 2: చూ, పాణిములు. వ్యాసకము. సం. విణ. పృచారము, వెరవు: చూ, వ్యాసము.

వ్యాసకుడు. సం. విణ: అవఘటోడు.

వ్యాసనము. సం. వి. ఆ. వ. వ్యాపించేట: చూ, సవృతము.

వ్యాసనీయము. సం. విణ. వ్యాపించుదగినది. వ్యాసము: చూ, సంవృతము.

వ్యాపాదనము. సం. వి. అ. న. 1. చేంపుటఁచూ, హింస. 1; 2. దోహముతలఁచేట. :చూ, స్మృతి. 1 [పు: చూ, స్మృతి. 1. వ్యాపాదము. సం. వి. అ. పుం. దోహముతలఁ వ్యాపాదితము. సం. విణ. 1. చేంపఁబడినది చూ, నూదితము; 2. దోహముతలఁపఁబడినది. వ్యాపారము. సం. వి. అ. పుం. 1. పని: అర్థము, అయోగము, ఆస్పదము, ఉజ్జ్వంభితము, కర్మము-కర్మపు, కార్యము, క్రియ, చేష్ట, ప్రక్రియ, ప్రియోజనము, లీల, విజ్ఞానము, విధము, విష్టి, వృత్తాంతము, వ్యాపృతి (అన్య).-అధి. (తె).—అక్కఱ, ఆగవు, కర్ణము, కఱత, కారియము, కెలనము, చేత, చైదము-చైది, చేక్కటి, తీఱమి, పని, పోరామి, వెంట. తద్వి. —౧. ప్రియోజనమునకు. —అర్థము, ఉద్యానము, ఉపకృతము, కరణము, కార్యము, క్రియ, ప్రియోజనము, ఫలము, వ్యష్టి. (తె).—అక్కఱ, కొఱ, జోలి, పని, బెరుకు; ౨. చేయుటకు. —కారిక, కృత్య, కృతి; ౩: కర్మ, కృతి, కృత్య, క్రియ, విధానము, విధి; ౪: దుష్కార్యము. (తె).—కొర్విదము; ౫:కాలీనము; ౬:(వి)కారకము; ౭: ఆహితము, ఉధృతము, కృతము, ప్రిణీతము. (తె).—చెయిదము-చెయిది-చెయ్యదు-చెయ్ది-చెయ్యపు-చెయ్యి; ౮: కరణీయము; ౯: అపదానము, వై; ౧౦: సాంపగుపనికి. — వై; ౧౧: (తె).—కొఱ; ౧౨. మంచి పనికి: నుకర్మము; 2. ఉద్యోగము:చూ, సన్నాహము. 2; వా. 3: చూ, వర్తకము. 1.

వ్యాపారి. సం. వి. న్. పుం. 1. మాధ్వబ్రాహ్మణుఁడు (మాధ్వబ్రాహ్మణులు.); విణ. 2. (న్. ఈ. న్) వ్యాపారముగలవాఁడు:చూ, పార్థవాపూఁడు.

వ్యాపి. సం. విణ. (న్. ఈ. న్) వ్యాపింఁచేవాఁడు. వ్యాపింఁ. సం. అ. క్రి: (చూ, వేష్టింఁచే). అభివ్యాపింఁచే, ప్రవరింఁచే, ప్రసరిల్లు, (మి)ఘనముగు. (తె. ప): ఆడరు, ఆడరుడెంచే, అక్షమిల్లు. అఱుకొన్ను, అలయ, అలయకొను, అలయించే, ఆవస్థలించే, అముకవియ, అముకొన, ఉసికొను, ఎకకొను, ఒత్తు, ఒడువు-పాడువు, ఒలయ, కడలకొను-కడలొన్ను, కడలొత్తు, కష్ట, కష్టదెంచే, కమియ, కలకొను, కవించు-కవియించే, కవిచేయ, కవియ, కవియదెంచే, కమ్మ, గుడికొను, గుడిగొను, చిందు, చిట్టాడు, చిలుకు, చెరలాడు, బీరువాలు, డీకొను-దీకొను, తఱుము, తారసింఁచే, తారసిలు-తారసిల్లు, తిపురుకట్టు-తిపురులకట్టు, తీగలువాలు, తొట్టు, తొట్టుకొను, తొల్లీ, డట్టముగు, నిగిదారు, నిగుడు-నివుడు, నివ్వటిలు-నివ్వటిల్లు, నూలుకొను-నూల్కొను, నెరయ-నెఱయ, పంచోంఁచే, పచేరింఁచే-పచేరించే-పసరించే, పటవకించే, పయికొను-పైకొను, పయిపడు-పైపడు, పరగ-పరువు-పర్వ-పఱగ, పఱచే, పారు-పాఱాడు, పిక్కటిలు-పిక్కటిల్లు, పిసాలించే, పురికొను, పేరు, పాంపిరివోవు, పొక్కు, పొలయ, ప్రిబ్బు, బలకరించే, బుగులకొను, బెరయ-బెలయ, మట్టాడు, మలయ, మునుగు, మునురుకవియ, మునురుకొను, మూగఁబాటు, మూగ, మొగియ, అంపిలు-అంపిల్లు, లాచే, పఱలా, విజ్ఞో, విరియఁబాటు, వెదచిందు, వెలిపిరియ-వెల్లివిరియ, నందుకొను, సోమింఁచే. తద్వి. —౧ (తె): క్రిక్కిరింఁచే, క్రిక్కిరియ; ౨: (తె) చూ, మొగరించే; ౩: (తె) సోడునుట్టు.

వ్యాపృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, వ్యాపారము. 1. వ్యాపృతుడు. సం. వి. 1. వ్యాపారమునొందినవాడు.

వ్యాప్తము. సం. వి. 1. వ్యాపించినది: చూ, సంవృతము; 2. పరినిర్దిష్టమైనది: చూ, సంభావన. 3; 3. పొందబడినది: చూ, సంసక్తము; 4: చూ, సంపూర్ణము.

వ్యాప్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. అభివ్యాప్తి: చూ, సంవృతము; 2. పరినిర్దిష్టమైనది: చూ, సంభావన. 3; 3. పొందుట: చూ, సంసక్తము.

వ్యాప్యము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, వ్యాధి. 2. *; వి. 2: చూ, వ్యాపనీయము.

వ్యాభిగ్నము. అం: చూ, ముఖ్యియలు.

వ్యాఘము. సం. వి. అ. పుం. 1: దండము, న్యగోధము, యుక్తము, యుగము, యుతము, వ్యాయామము. (తె) బార; 2. పాగ: చూ, సీసకము. (1). [హము: (చూ, వలపు. 2.)

వ్యాహామము. సం. వి. అ. పుం. అత్యంతమో వ్యాయతము. సం. వి. 1. దృఢమైనది: చూ, వృత్తము. 10; 2. దీర్ఘమైనది, లంబము: చూ, సోగ. 3; 3. అధికమైనది: చూ, హేరాళము; 4. వ్యాపారముగలది.

వ్యాయామము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, శృమము. 1; 2: చూ, సాము. 3; 3. బారి: చూ, వ్యామము. 1; 4: నిలుచేట: (తె).-నిలక, నిలుగు, నిలుపు-నిల్పు, నిలుపు.

వ్యాయోగము. అం: చూ, రూపకములు. (కథ ఒకనాటిది పరిశీలము. ధీరోద్ధతుడు నాయకుడు. వీరమరసము. సాత్వతివృత్తి. గర్భావమర్మ సంధులాలేవు. సేనాసంబంధమైనది గమక స్త్రీలె యుండరాదు. ఉండిరాశ్యం గార హస్తములులేని ఒకరిద్దఱుమాత్రమే.) (చూ, దేశరూపకముల బహుములు). [హస్తీ.

వ్యాలోలము. సం. వి. అ. న. చుదపు లేనుడు: చూ,

వ్యాలోలము. సం. వి. పరిపూర్ణము, మిక్కిలి చలించేనది: చూ, స్ఫారము. 1 (లోలము. 1; వలతము. 3.)

వ్యావర్తకము. అం: చూ, హస్తస్థానిములు. వ్యావర్తనము. సం. వి. అ. న. 1. వెనుకకుమరలుట; 2. చేట్టుట: చూ, సంవృతము.

వ్యావర్తము. అం: చూ, దృష్టిక్రియలు.

వ్యావర్తితము. అం: చూ, హస్తకరణములు.

వ్యావహారికుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. మంత్రి: చూ, సచివుడు; వి. 2. వ్యవహారము తెలిసినవాడు: చూ, వ్యవహార; 3. చేచా. వర్తకుడు: చూ, సార్థవాహుడు; అం. 4: చూ, జాతులు.

వ్యావృతము. సం. వి. 1. రూ-వ్యావృత్తము. వెనుకకుమరలినది; 2. చేట్టబడినది: చూ, సంవృతము. (ఇందుకు సంబంధించిన వానికొకట "చూ, సంవృతము.") [సోకుడు. 1. వ్యావృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. కొఱవిదయ్యము: చూ, వ్యావృత్తము. సం. వి. 1. చూ, రూ-వ్యావృతము, 1-2; అం. 3: చూ, సంచారివర్ణగతాలంకారములు.

వ్యాసంగము. సం. వి. అ. పుం. మిక్కిలి ఆసంగము. వ్యాసక్తుడు. సం. వి. మిక్కిలి ఆసక్తిగొన్నవాడు.

వ్యాసవీతము. సం. వి. అ. పుం. రామాయణాదులనుంచి చేదుప్రశంసలు కనుపగు రెండు చెక్కలకూడికల వీతము.

వ్యాసము. సం. వి. అ. పుం. 1. చిరిచి: చూ, హేరాళము; 2. ఏదేని యొకచర్మితాంశము.

వ్యాసమాత. సం. వి. ఋ. స్త్రీ: శంతపనిభౌర్య: చూ, భార్య. 1-౫౦.

వ్యాససంహిత. అం: చూ, సంహితలు.

వ్యాసస్మృతి. అం: చూ, మూలస్మృతులు.

వ్యాసుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. పరాకర్షని
కొడుకు: ద్వైపాయనుడు, మాతరుడు: చూ,
నూనుడు. 1; 2. చిరజీవి: చూ, సన్యాసి.
వ్యాహతము. సం. విణ. 1. మిక్కిలికొట్టబడి
నది (చూ, పృహతము. 1); 2. తేక తేర:
చూ, వ్యర్థము. [కబ్బము. 2.
వ్యాహారము. సం. వి. అ. పుం. చలుకు: చూ,
వ్యాహృతము. సం. విణ. వచింపబడినది: చూ,
సంభాష్యము.
వ్యాహృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, వ్యాహార
ము; 2. ఒకానొకమంత్రము: చూ, హృద్యము 5
వ్యాక గాహి. సం. వి. న్. పుం. పాములవా:
డు: అపితుండికుడు, కాళికుడు, గారుడి
కుడు, చక్కాటుడు, జాంగలికుడు-జాం
గులికుడు, జీవకుడు, తొంత్రుకుడు, నరేం
దుకుడు, వర్తకుడు, వివచైద్యుడు,
వ్యాళ గాహి ముడు. (తే).—
కుడిమిగాడు—కుడిమివాడు, పాములవా:
డు, తద్వి. — గారడివానికి: — అన్యజుడు,
అన్యజుడు, ఇంద్రజాలికుడు— వింద్రజాలి
కుడు, కథాప్రసంగుడు, కాపటికుడు,
కునకజీవి, కుమారి, కాన్యలికుడు, జాంగలి
కుడు—జాంగులికుడు, దాంబికుడు, ప్రతి
హారకుడు— ప్రతిహారికుడు—పాత్రిహారకు:
డు, మంత్రకాడు, మాయాకారుడు,
మాయాని, మాయి, మాయికుడు, వ్యంసి
కుడు, సౌభికుడు. (తే).— కయిలాట
కాడు. కైలాటకాడు, గారడి-గారడివా:
డు—గారడిడు, జీగజేంత, టంకు, టకటంకు-
టకటంకు, టక్కురి, టక్కులాడు, టెక్కు
లాడు, తనలికాడు, దాంబికుడు, తక్కు
రి, తక్కులాడు, బూటకీడు— బూటకు:
డు, మటుమాయకాడు, మటుమాయలా:
డు, మతకరి, మాయకాడు, మాయదారి,

మాయపోతు, మాయలమారి, మాయలాడు.
వ్యాళ గాహి ముడు. సం. వి. అ. పుం. — వై.—
వ్యాళము. సం. వి. అ. పుం. రూ—వ్యాడము.
1. పాము: చూ, సర్పము; 2 = వాలాను.
పులి: చూ, కార్డులము; 3. తులువయేసుగు:
చూ, హస్తీ; విణ. 4. కూరమైనది: కరా
లి, వక్రము: చూ, సాధ్యసము. (చూ,
రారవము. 2.) [వ్యాదాయుధము
వ్యాదాయుధము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ—
వ్యాళీముఖము. అం: చూ, తతవాద్యములు.

వ్యు

వ్యుత్క్రమము. సం. వి. అ. పుం. క్రమవివర్ణ
యము, వ్యతిక్రమము.
వ్యుత్థానము. సం. వి. అ. న. 1 అడ్డపాటు:
చూ, సంకారము; 2. సమాధినుండిమరలుట;
3. పృతిహలపృవర్తనము; 4: చూ, స్వా
తంత్య్రము.
వ్యుత్పత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కాస్త్రాదిజన్య
పరిజ్ఞానము: చూ, హృల్లేఖము. 2; 2. కబ్బ
సంభవ పృకారము.
వ్యుత్పన్నుడు. సం. విణ. కాస్త్రాదిజన్యపరి
జ్ఞానముకలవాడు: పృహితుడు.
వ్యుత్పాదకము. సం. విణ. వ్యుత్పత్తిని కలి
గించునది.
వ్యుత్పితము. సం. వి. అ. న. వేరిది-వేర్ది-వేర్ది
చూ, పాదము. (1).
వ్యుష్టము. సం. వి. అ. న. 1. వేసున: చూ
వేగుజోము; విణ. 2. వేగినది.
వ్యుష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. పృయోజనము
చూ, వ్యాపారము. 1; 2: చూ, సమృద్ధి.

పూర్వము

పూర్వము. సం. వి. 1. పూర్వముగా ఉంచే బడినది (నేన); 2. ఉంచబడినది: అధిష్ఠి, ప్రము, ఆయస్తము, ఆవిధము, ఆహితము, ఉచితము, ఉపహితము, నిహితము, స్వస్తము, పర్యుపితము, పరిహితము, వాసంతము, విస్వస్తము; 3. దట్టమైనది: చూ, సాంద్రము. 2; 4. వికారిమైనది: చూ, నుర. (3).

పూర్వతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. = నేత. నేయుట: వాణి, వాచము. (తే).—అనికి, అల్లకము, అల్లి-అల్లిక, అల్లుడు, నేత. ప్రాధేయము. పూర్వహస్తా. అం. పృథ్యాపారము: చూ, పూర్వ

పూర్వహస్తాగము. అం: చూ, పృథ్వరణములు

పూర్వహస్తా. సం. వి. అ. పుం. 1. మిక్కిలితిహా: చూ, యోచన. 3; 2: (తే).— ఒడ్డణము—ఒడ్డన—ఒడ్డనము—ఒడ్డము—ఒడ్డు, మొగరము—మొగ్గరము, మొన, మోహరము. తద్వి. —౧. పరియాకారముగఁదీర్చిన పూర్వహస్తాను—మండలము: ౨: బండి మొగ్గరము; 3. దండపూర్వహస్తాను—(తే) వరుస మొగ్గరము. (చూ, పూర్వహస్తా); ౪: చూ, సమాహము; 5: చూ, విన్యాసము. 2.

పూర్వహస్తా. అం. ఇందు పృథానపూర్వహస్తాలు.—కేవలము, నూచి, వజ్రము, శకటము, ముకరము, ధ్వజము, పద్మపూర్వహస్తా, క్రాంత పూర్వహస్తా మొ॥

పూర్వహస్తాంగములు. అం: (చూ, గురుమతమునపూర్వహస్తాంగములు; చూ, శుక్రమతమున పూర్వహస్తాంగములు.) (వృత్తము 9-10.)

పూర్వహస్తాంగములు. అం. (పూర్వహస్తాంగములు): దండ, భోగ, మండల, అసంహిత పూర్వహస్తాంగములు

చక్రగోమాతృకాదులు వీనియవాంతరభేదములు. మఱియొక విధమున:—పృథ్వీ, అసంహిత, భోగ, మండలపృథానపూర్వహస్తాంగములు గురుమతమునపూర్వహస్తాంగములు శుక్రమతమున పూర్వహస్తాంగములు (అనికొందఱు). తద్వి. —౧. పద్మము; ౨: బలవిన్యాసము; 3: పూర్వహస్తాంగ పృథ్యాపారము ఇత్యాది. [స్త్రీయులు] పూర్వహస్తాంగము. అం. —పై.— (చూ, కా

వ్యో

వ్యోకారుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. ఇనుము చేయవారు: చూ, స్వర్ణకారుడు; 2. కమ్మరి: చూ, స్వర్ణకారుడు.

వ్యోమకేశుడు. సం. వి. అ. పుం. వినుసిగడే ర: చూ, శివుడు.

వ్యోమచారి. సం. వి. న. న: చూ, పక్షి.

వ్యోమహుము. సం. వి. అ. పుం: చూ, మేఘము. 1. [భారతి]

వ్యోమనాసిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: గరువ్యధి, వ్యోమపదము. అం: చూ, ఉత్తానకరణబంధములు. వ్యోమము. సం. వి. న. న. 1. ఆకాశము: చూ, సురవర్తము; 2. నీరు: చూ, సలిలము.

వ్యోమయానము. సం. వి. అ. న. ఆకాశమందు తిరిగి విమానము: చూ, విమానము 1.

వ్యోమాభుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుడు.

వ్యోమము. సం. వి. అ. న: చూ, తిరిగి టుకము.

వ

వృంత. జే. వి. రూ—వరత. 1. పల్లము: చూ, రంధ్రము. 1; 2. ఏఱు: చూ, నది; 3. కొండకాలువ, ఝరము: చూ, నది.

వృక్క. వై. వి. ముక్క. చూ, శకలము. 4.
వృక్కలింఁ. వై. స. కిరి. తునుమాడు: చూ,
సెలగు.

వృక్కలింత. వై. వి: చూ, పృథ్వీట.

వృక్కవాయు. ద్వ. అ. కిరి: చూ, నిక్క
వాలు.

వృక్కవాలు. ద్వ. అ. కిరి: కోతపడు, చీలు,
తునియు, తునుగు, తూటకట్టు, తుంగు,
తెగు, తెయ్యు, తెయ్యు, నలుకుడువడు,
సెరుగు, మురియు, మోడుపడు-మోడ్పడు,
విలుగు, వృక్కవాయు, వృక్కబడు,
వృక్కవాలు, వృక్క, ("చూ,
స్ఫటింఁ.") [చూ, సెలగు

వృక్క. వై. స. కిరి. వృక్క చీలు, భేదింఁ.
వృక్క. చా. వి. చీలుట, విదరము: చూ,
స్ఫటిము. 1.

వృక్షము. సం. వి. అ. పుం. 1. పనులమంద:
చూ, సారభేయి (ధేనువు); 2. పనులకొట్ట
ము: చూ, సదనము. 1; 3: చూ, సమాహ
ము; 4. తోవ: చూ, మార్గము. 1.

వృక్ష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. అటాట్య: చూ,
సంచారము; 2 ప్రయాణము: చూ, సంచ
రము; 3. ఒక తెగ: చూ, సమాహము.

వృణము. సం. వి. ఆ. పుం, ప: అరుస్సు, ఈను,
ఈర్మము, ఉచనాహము, కందము, గండ
ము, త్వక్కుండురము, పిటకము- (పీట
కము). (తె).— కురుపు-కులుపు, గడ్డ-
గడ్డ, పుండు. తద్వి.— గ: (తె) ఎఱ్ఱగడ్డ,
నెత్తురుగడ్డ; అ: గతి, నాడి, నాడీప్రణము.
(తె): నాడి, నారికులుపు, సెలపుండు;
3: కక్షరపు; ౪: చూ, విదర్శిక; ౫: (తె)
చెల్లఁజేండు; ౬: (తె). జేంతికపుండు, లూ
టి-లూటీ; ౭: భగంధరము; ౮: (తె) మం

డ లూ టి - మం డి లూ టి: గిరి:
(తె) మోడ; గం: గులి, వి స్ఫటి
ము. (తె).— గంజిగుల్లు, గుల్లు,
చెనుటకాయ, చెనురకాయ, పొక్కు,
బొబ్బ; గం: (తె) కప్పకులుపు; గం: (తె).
గోరుచేట్టు, పుప్పి-పుప్పి; గం: కంఠ
మాల, గండమాల, గలగండము-గళగండము.
(తె). పలయము; గం: మనూరి-మనూరిక;
గం: పూరము, పృథిసరము; గం: కేనుము,
పాటనము. (తె) పుంగుడు, పులిపిరి, పులి
పులి, పులిపిరికాయ-పులిపుకాయ; గం:
కచము; గం: (తె). నాడ; గం: పిచ్చ;
అం: కునుము; అం. (పుం): కిణము; అం. రణ
ము. (తె). లూటి; అం. (తె) అనాసపుండు;
అం: మక్కలము. (తె) మక్క, మక్కన
గాయ; అం: (తె) రాచేసుపు, రాచే
పుండు; అం. (పుం) దాడవృణము:— (తె). లూ
టి-లూటీ. అం: నలుకు, గాయము: చూ, వాటి.
(ఇందుకు సంబంధించిన కాస్త్రపరిభాషాపద
ములు:— అరవృణము; విలంబిప్రణము-జీర్ణవృ
ణము; పామావృణము; సమృద్ధవృణము;
అంకురితవృణము; వాతరక్తవృణము; విశా
వమాణవృణము-మానుడువృణము; రక్తాది
దోషవృణము-నిజవృణము; దాహివృణము;
శోధోత్పాదక (వాపు) వృణము; క్షుబ్ధ
వృణము-క్షోభితవృణము; సారూజవృణ
ము; వేధకవృణము; పృథివీవృణము; భృం
సకవృణము; రక్తపైత్తికవృణము; కుద్ధవృణ
ము-సామాన్యవృణము, శోధోత్పాదకవృణ
ము; ఫిరంగోపదంశజవృణము; క్షయజవృణ
ము; సిరాజవృణము-సిరావృద్ధిజవృణము;
పూతివృణము, నిశ్శక్తవృణము; వ్యాచక
వృణము ఇత్యాది)

వృత్తి. సం. వి. ఇ, ఈ. స్త్రీ. 1. రూ-పృథి

తీగ * : చూ, వృక్షము; 2. విరిః : చూ, షోరాళము.

వృతమాచరించే. సం. స. కి. నోచే, నోము. వృతము. సం. వి. అ. పుం. 1: నియమము,

పుణ్యకము, సంయమనము. (తె):-జేన్నియ-జేన్నె, నేమము, నోము, బతము, బాస. (వృతములు. — 385 వృతములుకలవు. ౧ లక్ష వర్తివృతము; ౨. పండెందు దినములలో ముగించదగినవృతము. — పాఠావత్యము ఇత్యాది); అం. 2: చూ, పాశములు.

వృతముచెడ్డ ముఖముదక్కదు. లో. “వృతము చెడ్డ ముఖముదక్కదటన్న వచోనిరూఢి.” (వైజయంతీవిలాసము).

వృతమాత్రము. సం. వి. అ. న: కంకణము, కాతుకము, పృథినరము. (తె).—తోరము. (“చూ, నూత్రము. 1.”).

వృతి. సం. వి. న్. పుం. 1: చూ, యజ్ఞకర్త; 2: చూ, అనువృతుడు.

వృతిభేదములు. అం: ఋషి, స్నాతకుడు, యతి, స్థాండిలుడు, ద్వయాతిగుడు, మూలికుడు, లోచకుడు, జౌర్వుడు, ఖపుటుడు (9). [లము. 4.

వృష్ట. వై. వి.=వృశ్చ. చీలిక: చూ, శక వృష్ట్య. వై. వి.—వై.—

వృయిలుడు. వై. అ. కి: చూ, ప్రక్కవాటు. వృయ్యుటము. వై. వి: చూ, వృయ్య.

వృయ్యవాటు. ద్వ. అ.కి:చూ, వృక్కవాటు. వృయ్య. వై. అ. కి:—వై.—

వృశ్చనము. సం. వి. అ. న. 1. భేదనము; చూ, స్ఫోటము; 2. వత్రీవరకువు, వృశ్చనము. (తె).—అకుటాయి (చూ, వృక్ష వనము. 1.)

వ్యా

వ్యాఁకుడు. వై. వి.=వ్యాఘ్రి.చూ-వాఁకుడుఁచూ, స్పృశి.

వ్యాఁత. జే. వి. 1: దస్తూరి, వ్యాయసము, వ్యాయి. (సం).—అక్షరసంస్థానము, ఆశ్శఖనము—ఆశ్శ్యము, ఉత్సాదనము, లిఖితము, లిపి—లిఖి, లేఖ, లేఖనము. (అస్య).—ఆశ్. తద్వి.—౧: చిత్తరువు. (సం).—ఆశ్శఖనము—ఆశ్శ్యము; ౨: జిలుగు, తీగ మోడి—మోడి; (సం) — చీరము; 3: చూ, సంతకము; ౪: చూ, వ్యాలు; ౫: (సం). లేఖ్యము; ౬: ముసాయిదా; ౭: సాపు; వా. 2: చూ, వ్యాలు. 2. వ్యాఁతికాడు. జే. వి: లేకరి, వ్యాయసకాడు, మునిసి—మునిషి, రాయసకాడు. (సం).—అక్షరచరణుడు, అక్షరమంచువు, కిరకుడు—కిరికుడు, లిపికరుడు—లిపికరుడు—లిపికారుడు, లిపికరుడు, లేఖకుడు, వర్ణి. తద్వి.—చూ, సంప్రతి.

వ్యాఁతచోవిడి. జే. వి. వ్యాసెడుచోటు: చూ గృంథకుటి. (చూ, నదనము. ౬౮).

వ్యాఁతపని. జే. వి. 1. రంగువేయువాడు వస్త్రములయంచేయించు రంగుతోవ్యాసెడు చిత్రము; 2. అక్షరములలోనగువానిని వ్యాసెడుచిత్రము.

వ్యాఁతబల్ల. జే. వి. వ్యాసికొనెడుపలక. వ్యాఁతసాకిరి. ద్వ. వి. లిఖతుడు:చూ, సాక్షి-వ్యాజె. వా. వి: అంచేద, ఈబరి, ఈబరిగొట్టు, ఎంగిలికాయ, ఎంబన్న, ఎవగొట్టు, ఏబరాసి, కలుముచ్చే, కానివాడు, కిగ్గాడి, కొంటగానివాడు, కొంచెలువు, గలకుడించు, గొడ్డుచోతు, వేసట, చూపుగుట్టుము.

డాక్టర్లుమరి, దూబ, నడపీనుగు, నేరఁ
బోతు, పీతమ్మ, పెంటగాడిద, పెడతొక్క
లగొడ్డు, పెయ్యమ్మ, బచ్చెప్ప, బికారి,
బికాసి, మూసనమురికి, మోటవాడు,
లేకి, లేకివాడు, వాజేమ్మ. (సం).—అంత
ర్లడుడు, అకాశలుడు, అక్షముడు, అధృ
ష్టుడు, అపర్యయోజకుడు, అమిత్యుడు,
కింజుడు, కింపాకుడు, క్షణుడు, క్షుద్రు
డు, త్వష్టుడు, దివాళీతుడు, నిష్ప
యోజకుడు, పరిబుద్ధుడు, మందుడు,
చెధవ, వ్యర్థుడు, కాలీనుడు.

వాక్యము. సం. వి. అ. పుం. గుమి: చూ,
సమాహము. [న్యాయము.

వాక్యసంస్కారన్యాయము. అం: ఒకానొక
వాక్యములు. సం. వి. అ. పుం. ఉపనయ
నాదిసంస్కారములేని బ్రాహ్మణులులూ
నగువాడు: చూ, స్వస్తిముఖుడు.

వాయసకాడు, దే. వి: చూ, వాక్తకాడు.

వాయసము. దే. వి. 1: చూ, వాక్త; 2.
కోలు: చూ, లేఖ.3.

వాయి. దే. వి. 1: చూ, వాక్త; 2. అక్క
రము: చూ, వర్ణము. 1; 3. పాచికమీడి
బొట్టు: చూ, వ్యవహారము; 4. గీటు: చూ,
లేఖ. 3.

వాయు. దే. స. కి: రూ. రాయు, గీచే,
గీయు. (సం).—లిఖించే- లిఖించే.
తద్వి. —నవరుచే, పూజెనేయు. (సం).—
చిత్రించే.

వాయుట. అం: చూ, ఆసధానములు.

వాయి. దే. వి. 1: చూ, సంతకము. తద్వి.—
గ: గొలునుమోడి; 2. ఇతరులవాయిలనకు.—
చువూరి; 3. చేవాయితకు.—చువూరి; 2. బిస్తా

నుదుటవానిన వాక్త: వాక్త; అ. కి.
3: రూ-వాలు, అత్తమిల్లు, ఇగ్గు-ఈగు,
ఒడ్డుగిలు-ఒడ్డుగిల్లు, ఒరగఁబడు, ఒరగు-ఒఱ
గు-ఒఱవు, ఒరగువోవు-ఒఱగువోవు, ఒఱ
గఁబడు-ఒఱవఁబడు, ఓరగిల్లు-ఓరవోవు,
కియిబోలు-కైబోలు, కయివాలు-కైవాలు,
కొంగోడునడు, కొంగోడువోవు, చేరు, చేగి
లు-చేగిల్లు, చేఁగు-సాఁగు, తట్టువిలుగఁబ
డు, తొంగు, తొప్పరిలఁబడు, తొప్పటిలు-
తొప్పటిల్లు- తొప్పలు, తొరఁగు- తొరు
గు, దోరగిలు-దోరగిల్లు, దోరు, సాల్వడు.
(మి):—అవనతముగు. తద్వి.—దండాకార
ముగావాయి:— చేఁగు- సాఁగు, 4 మీఱు:
చూ, సందడించే; 5. పట్టులుకింగిదిగు,
కొమ్మవైవాయిలు, నేలవైవాయిలు, పక్కిపై
పరుండు:చూ, వాయి. 3; 3. తగ్గు, ఒత్త
గిల్లు, ఓరగిల్లు: చూ, నుగ్గు. 3.

వాయిను. దే. పే. వాయిలజేయు. రూ-
వాయిల్లు.

వాయిల్లు. దే. పే.—వై.—

వీ

వీడ. సం. వి. అ. క్రి. 1.—విడియము: చూ,
సిగ్గు; అం. 2: చూ, వృత్తము. 1. (“ఒ
క్కొక్కపాదమునకు ఒకయగణము, ఒక
గురువునుగలదై వాల్లవధందన్ననందుబుట్టి
నవృత్తము”).

వీలు. కి. అ. కి. 1. చీలు: చూ, స్ఫటిం
చే; 2. చ్యుతముగు. సాం. మాన. 40: చూ,
వీడుకొను.

వీలుపడు. ద్వ. అ. కి. దౌర్బల్యముఁబొందు.
వీహి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. వడ్డు:చూ, ధాన్య

ము; 2. ఎట్టవడ్లు: చూ, ధాన్యము. రం; అం. 8: చూ, దర్శనము.
వేలాడుగారము. సం. వి. అ. న: చూ, వంటసాల.

వే

వే. దే. వి. గొల్లకులము. (వేలాడు-వేలాడు.)
వేలాడు. వా. వి. 1. అతిశయము: చూ, హెచ్చు.

2; 2. బరువు: చూ, భారము. 1.

వేలాడు. దే. వి. (వేలాడు + కట్టు) రూ-వేలాడు
టి: చూ, భూగణము. 1. తద్వి.-వాగడుపు.

వేలాడు. వా. వి. వృక్షము: చూ, లండ.

వేలాడు. దే. వి. బరువు: చూ, భారము 1.

వేలాడు. దే. వి. 1. — పై. —; 2. అతిశయ
ము: చూ, హెచ్చు. 2.

వేలాడు. 1. బరువు: చూ, భారము. 1; అ. (కి.

2: రూ-వేలాడు, తపించు: చూ, సంతాపించు;

3. శుభోదయము: చూ, రూ-వేలాడు. 5

వేలాడు. ద్వ. అ. కి. భారమునొందు,
భారపడు. [వేలాడు-వేలాడు.

వేలాడు. దే. వే. రూ-వేలాడు. వేలాడు: చూ:

వేలాడు. వై. వి.=వృష్టి. (దేశ్యముని క. ర.):

అలకావారి-అలకావారి-అలకావారి, కాటిపా

వారి, కిలారి-కిలారి, గొల్లకిలారి-గొల్లకిలా

రి, గొల్ల-గొల్ల, గొల్లవాడు, వసిగా

పు, పసిమనుపరి, పసులకావారి, పసులవా

డు. (సం)-అనుగమించు, అభిరుచు, ఔర

భిరుచు, కోమలుడు, గోతురు, గోధు

మారుడు, గోపారుడు, గోపురు, గోసం

ఖ్యుడు, ఘోషుడు, టంకుడు-టంకుడు,

దొడ్డు, వల్లపుడు, వృష్టి. తద్వి. — ౧: ఎట్ట

గొల్ల. (సం) మహాకూర్మి: చూ, ౨: పూనిగొల్ల;

3: (సం) కూరుడు.

వేలాడు. దే. వి. రూ-వేలాడు-వేలాడు-వేలాడు

1. వేలాడు: 2. దెబ్బ. నిర్వ. 4, అ. 58:

చూ, వారి.

వేలాడు. దే. వి: చూ, రూ-వేలాడు-వేలాడు

వేలాడు. దే. వి. — పై. —

వేలాడు. దే. వి: చూ, రూ-వేలాడు. [వేలాడు. 1.

వేలాడు. దే. స. కి. కొట్టు: చూ

వేలాడు. దే. వి. గొల్ల త-గొల్ల త-గొల్ల

ది, మందపోయారు. (సం).—అభిరి, గో

పి, గోపిక, గోపారి, పార్వతి, మహాకూ

ది, రాధ. తద్వి. — ౨. కానొకగోపిక. —

(సం). పార్వతి.

వేలాడు. దే. వి: చూ, విష్ణువు 1.

వేలాడు. ద్వ. వి గొల్లవల్ల: చూ, దేశము.

1518 పారట. ౨.

వేలాడు. ద్వ. వి. — పై —

వేలాడు. దే. స. కి: రూ-వేలాడు. 1: అ

చే, అడుచే, కొట్టు, కొను, చేదుపు, వే

చే, చాగలుగొను, జేవురు-జేరు, తాటి

చే, తాపించే, నులుపు, పులుము, పెట్టు

బాడు, బాడుకొను, మొత్తు, మోడు

రాకించే, రుత్తు, లగాయించే, వేలాడు.

(సం): తాడించే, పరచించే, వాయిం

2. నలుకు: చూ, నెలగు. భార. అది. 4, అ

18; 8: కొను, పాడుచే; 4: చూ, రూ-

వైచే. 1; 5: చూ, రూ-వైచే. 2; 6:

చూ, రూ-వైచే. 3; 7. దిగివడుచే: చూ,

విసర్జించే; 8. పెట్టు: చూ, హాసించే.

వేలాడు. ద్వ. అ. కి: చూ, రూ-వేలాడు.

వేలాడు. ద్వ. అ. కి: రూ-వేలాడు-

వేలాడు. ఈదులాడు, ఉరియాడు,

ఉరిగాడు-ఉరివాడు, ఉరిగు-

ఉవు, ఉరిగులాడు, ఉరిటాడు, తుంపె

లాడు, తూరిగాడు-తూరియాడు-తూరిగు

నాక్షాక్షోయనియనచ్చేలితలకుమండే.)
శంకరనారాయణము. అం: చూ, క్షేత్రములు
శంకరాభరణము. సం. వి. అ. న. ఒకరాగము:

చూ, స్వరము. 2.

శంకరుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, శివుఁ
డు; విణ. 2: చూ, శుభంకరుడు.

శంకానిర్మలత్తి. వా. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. అను
మానరాసిత్వము; 2. మలవిసర్జనముచేయుట.
శంకించే. సం. అ. కి. రూ-శంకిల్లు 1: చూ,
సందేహించే; 2: చూ, భయపడు.

శంకిల్లు. సం. అ. కి. — పై. — [2: చూ, చెఱవరి.
శంకితుడు. సం. వి. 1: చూ, సంకయాశువు,
శంకిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ; రూ-శంఖిని
శంకుల. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. అడకత్తు, అడ
కత్తెర, అడకొత్తు, పోకొత్తు. (సం): పూగ
దళని; 2. ఉలి: చూ, వృక్షాదనము. 1.

శంకువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. మోడు: చూ,
వృక్షము: 2. మేకు: చూ, కూలము. 8;
3. నీరుపంది: చూ, నూకరము; 4. ఒకా
నొకసంఖ్య: చూ, సంఖ్య. 1; అం. 5: చూ,
ముప్పదిరెం డాయుధములు (ఆయుధములు,
బాణము. 1.) [భూషణము. 2

శంఖచరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చేర్చుక్క: చూ,
శంఖచూడము. అం: చూ, రి-ధ-హీనతానము
లు (తానములు.)

శంఖద్రావకము. అం: చూ, ద్రావకములు.

శంఖధారి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, శంఖపాణి.
శంఖవఖము. సం. వి. అ. పుం. నత్తగుల్ల: చూ,
సంకు. 1. [చూ, విష్ణువు. 1.

శంఖపాణి. సం. వి. ఇ. పుం. వలయరికాలావు:
శంఖపుంఖాదితైలము. అం: చూ, తైలములు.

శంఖపుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. శంఖపుష్పిక*:
చూ, కుళ్లకండ.

శంఖపుష్పిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, శంఖపుష్పి.*

శంఖభస్మము. అం: చూ, భస్మములు.

శంఖమగ్గళము. అం: చూ, తంకెములు.

శంఖము. సం. వి. అ. పుం, న. సంకు. 1: చూ,
సంకు. 1; పుం. 2 నొసటియొముక: చూ,
శల్యము. 1; 3. గజదంత మధ్యభాగము,
కటము: చూ, హస్త; 4. ఒకానొక నిధి
(దుఃఖమును శమింపఁజేయునది): చూ,
లిద్ది. 2; 5. ఒకపాము: చూ, సర్పము;
6. పఖమనెడి గంధద్రవ్యము: (శంఖసామ్య
ముగలది): చూ, రాజాన్యము. తద్వి-
కంబువు, జలజము, దీర్ఘనిస్వనము, శంఖము,
వారిభవము.*; అం. 7: చూ, సంయుత
హస్తములు; 8: చూ, నుషిరవాద్యములు;
9: చూ, పంచమహావాద్యములు; 10: చూ,
విష్ణ్వాయుధములు; 11: చూ, విధులు;
12: చూ, చక్రణవవాదములు; 13: చూ,
సంఖ్యాభేదములు (శంకువు).

శంఖచ్చుత్తి. అం: చూ, మూలచ్చుత్తులు.

శంఖావర్తి. అం: చూ, అశుభానర్తములు.

శంఖిరి. అం: చూ, స్త్రీబాతులు.

శంఖిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: గూ-శంకిని,
కేళిని, చోరపుష్పి. (తె).-ఎఱచిపిడుక,
కట్ల-కట్టి-కట్టె, కడిల-కడిలము, పద్మపుఁ
డింగ; 2. గయ్యాళి: చూ, స్త్రీ. (ఇదెరా.
క్షనజాతి అఁడుది): 3. బాద్ధదేవి: చూ,
పావనా. 3. (చూ, భార్య. 1-రం); అం.
4: చూ, స్త్రీబాతులు ("దృఢమైన కుటిరి
కేశములును, దీర్ఘస్తనములును, దీర్ఘదంత
ములును, క్షీరగంధమును, రూక్షస్వరమును,
పాదసా భా గ్యము ను, కలహప్రియమును
గలిగియుండునది.")

శంఖినీవాడి. అం: చూ, నామలు.

శండము. సం. వి. అ. పుం, న: చూ, శండము. 1

-శండుడు. సం. వి. అ. పుం. = పన్నగండు: చూ, పండుడు.

-శంప. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. రూ-సంప: చూ, విద్యుత్తు; 2. శంఖగ్వని: చూ, స్వరము. 2. -శంపాకము. సం. వి. అ. పుం. శ్రీలక్ష్మి: చూ, సువర్ణకము. (రూ-సంపాకము-శమ్యకము.)

-శంబము. సం. వి. అ. పుం. 1. వజ్రాయుధము: చూ, బాణము. 1; 2. రోకలిపాన్ను: చూ, శంబరము. 4; విణ. 3. సుఖముకలది: చూ, సుఖము. [హృస్వ: చూ, కాళోటగు.

-శంబరదారువు. సం. వి. ఉ. పుం. పెద్దపేతు శంబరము. సం. వి. అ. న. రూ- సంవరము.

1. నీరు: చూ, సలిలము; పుం. 2. చేప: చూ, మత్స్యము. 1; 3. ఎఱ్ఱనిచిన్నజంక: చూ, హరిణము. 1; 4. రోకలిపాన్ను: శంబము. (తె). పాన్ను, బొందియ. తద్వి. — గవీసుఁ గుకొమ్మనకువేసెడు పాన్నునకు. — కటకము; 5. బండికల్లురానగువాని మొసను వేసెడు లోహవలయునునకు: (తె): తోడవ.

శంబరారి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, మన్మథుడు.

శంబరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఎలుకజీడి*: చూ, స్ఫోటశోభ. [చూ, రాక్షసుడు. 1.

శంబరుడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకరక్కనుడు:

శంబలము. సం. వి. అ. పుం, న. 1. = సంబడము: చూ, రూ-సంబళము; 2: చూ, మత్స్యరము; 3. తీరము: చూ, రోధస్సు.

శంబాకృతము. సం. విణ. శండుచోళ్లుదున్ని నది (నీల), నిడివియొకచోలును అడ్డమొక చోలును దున్నినది (అనికొందఱు.) రూ- సంబాకృతము: చూ, భూమి. 1.

శంబుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. రామునిచేత జేచ్చిన కూద్రోతపన్వి: చూ, నవ్యాసి; 2: చూ, శంబరుడు.

శంబుకము. సం. వి. అ. పుం, అ. స్త్రీ. రూ- శంబూకము-శాంబుకము-శంబువు. 1. కన్న చిప్ప: చూ, సంకు. 1; అ. పుం. 2: రూ- శంబూకము, కణిక. (తె). — నూక. తద్వి. — గ: (తె) వ్రానూక; 3: (తె) గండ్రినూక, ముదురునూక; 3: (తె) చీరు, నెచ్చేరు; 4: (తె) రవ-రవ్వ-జవ-జవ్వ; 5: (తె) చిట్టు; 6: (తె) దూగర-దూవర; 2: కంజా కము, కంబూకము. (తె). — తవుడు-తొడు; 7: (తె) ముక్కులు (ముక్కుల్లు); 3. వీసుఁగు కుంభస్థలముకడవోటు: చూ, వాస్తీ.

శంబూకము. — తె. — [డు. 1. — 2. శంబూకుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శంబుఁ శంభరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. = సంబరి. వేక్యావిట సంధానకర్తరి: అభ్యుండి, అద్భు- అద్భు, అర్థతి, అగ్వది, ఇబ్బి, కర్ణిక, కార, కిరా తి, కుంభదాసి, కుట్టరి, గజేరుక, ఘటవా సి, ఘటోడ్డిక, చుందరి, దూతి-దూతిక, బడ బ-నడవ, మాధవి, వాణిని, విభా వరి, సంచారిక. (తె). — ఎడకత్తియ- ఎడకత్తె, కుంటికత్తె-కుంటినకత్తియ- కుంటిన కత్తె-కుంటెనకత్తియ-కుంటెనకత్తె, కొమ్మ తారుపుగుల్ల, తాపికత్తియ- తాపికత్తె, తారుపుకత్తియ-తారుపుకత్తె, తారుకత్తి య-తారుకత్తె, తారుపుది, దొంతకత్తియ- దొంతకత్తె, బడవ, దొంతకత్తియ, బోటి, బోటికత్తియ, వంతకత్తియ, సంబరి. శంభువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1: చూ, శివుడు; 2: చూ, విష్ణువు. 1; 3: చూ, బ్రహ్మ. 1; 4: చూ, బుధుడు. 1.

శంభువ్యాకరణము. అం: చూ, వ్యాకరణములు. శంస. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. మాట: చూ, శబ్ద ము. 2; 2: చూ, స్తోత్రము; 3: చూ, వాంఛ.

శంసనము. సం. వి. అ. న. 1. చెప్పట: ఆఖ్యా
నము, అముఖము, అరంభము,
క్షీర్తనము, నిదేశము, నిర్దేశము, పర్వము,
పుసంగము, పుసక్తి, పుస్తాన
ము, వృత్తాంతము, కుకూష. (తే) —
అంట-అచట, చెప్పట, తద్వి. — ౧. స్పష్ట
ముగాఁ బలుకుటకు. — (తే) నిగదము-నిగా
దము; ౨. చెప్పినది మరలఁజెప్పటకు. —
(తే). — తొడుపు. (చూ, శబ్దము. 2.);
2. స్తుతించుట: చూ, స్తోత్రము; 3. ఇచ్చిం
చుట: చూ, వాంఛ.

శకటము. సం. వి. అ. పుం. న. = చెకడా. బండి:
అనన్య, కణిచి-కణిచి, కుటీరము, కుబ్రము,
కూబరి-కూవరి, చంకరము-చం
కురము, చక్రపాదము, చక్రి, నేత్రము,
రథము, స్వందనము. (తే): — అరదము,
తేరు, బండి. తద్వి. — ౧: (తే) కట్టుబండి;
౨. ఇంద్రరథమునకు. — అపరాజితము,
కాతుకము; 3: బ్రహ్మరథము; 4: విష్ణురథ
మునకు. — శతానందము; ౫. దేవతలరథము
నకు. — చూ, విమానము; ౬: పుష్పరథము,
పుష్పరథము: 7. యుద్ధరథమునకు. — శతాంగ
ము, స్వందనము; ౮. తేలికగాఁ బోవురథము
నకు: — త్యాగ్రి, రథి, లఘ్వి; ౯. కప్పబడిన
రథమునకు: — కాంబలము, కాంబళ
ము, కూవరి; ౧౦. దేవతాదుల కుదయుక్తము
గుబండికి: — (తే) బండి; ౧౧: ధూమశకట
ము. (తే): — కమ్మిబండి, కమ్మలపైబండి,
శేకలబండి, పొగబండి, రైలు;
(ట్రాము మొ.); ౧౨: (తే) పారట; ౧౩:
(తే) గిలకబండి; ౧౪: (తే) గూడుబండి;
౧౫: (తే) పైబండి; ౧౬: (తే) కత్పేడ
ము, చెకడా; ౧౭: అమళము, గంతీరథ
ము, (తే): పెంటబండి; ౧౮: కంఠీరథము,

కర్ణీరథము, దయనము, పుష్పహామము, గాఢ
కంబళవాహ్యకము- కంబళి వాహ్యకము,
కణి, గంతి-గాంతి, గంతీరథము.
(తే): కంచేరము, కొలారుబండి-కొల్లారు
బండి-కొల్లబండి, గాడి-గాడీ, గొల్లెనబం
డి, పాటబండి, హూయలుబండి; ౨౦: నే
మి, పగిధి. (తే): నెమ్మి-నెమ్మి, కమ్మి,
దాకల్లు; ౨౧. బండికన్నునకు: — (చూ, బం
డికన్ను); ౨౨: రథకట్ట-రథకట్ట, రథ్య;
౨౩. టానుబండికి: (తే) మసిరె; ౨౪: —
టాంగా: (చూ, బండి.);
వా. 2. శకటు. (తే) సగటు; పుం.
3. రెండువేలచలముల పరిమాణము: చూ,
పరిమితి; 4. తిసానము *: చూ, స్వందన
ము. 2; అం. 5: చూ, భోగవ్యూహములు.

శకటవ్యూహము. సం. వి. అ. పుం: చూ,
బండిమొగ్గరము.

శకటాస్త్వము. అం. 1: చూ, భూచారులు;
2: చూ, భూమమండలములు; 3: చూ, కర
ణములు.

శకటి. అం: చూ, కమజభూషలు.

శకటు. వా. వి. చేదరంగములోనిజంతువు: చూ,
శకటము. 2. (ఇది విమూలగానడమేను.)

శకము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఒకని పరిపాలన
తోఁజేరిన పత్నీరము: చూ, సంపత్నీరములు;
2. ఒక దేశము: చూ, దేశములు; 3. ఒకజాతి.

శకములు. అం: యుద్ధిష్ఠీర, విర్కూమార్క, కాలి
వాహన, విజయాభినందన, నాగార్జున, కలి
భుజశకములు (8).

శకలము. సం. వి. అ. న. 1. చెట్టుమీఁదిపట్ట:
చూ, వల్కము-వల్కలము. తద్వి. — ౧:
చూ, వడదోలు 1; ౨: చూ, వడదోలు. 2.
("చూ. బెరడు."); 2. నార, బెరడు:

చూ, వల్కలము. 2; 3. గవ్యము: చూ, రాగ ద్రవ్యము; పుం. న, 4: రూ-కాకలము, అర్థము, ఆస్సోటనము, ఖండము, తోడనము, త్వష్ట, భాగము, భిత్తము, వల్కము, వికిరము, కల్కము. (తే).— ఆరవరలు-అజవజలు, ఆరవుడు-ఆరువుడు, ఇందె, ఇడుపు, ఈరిక, కనియ-గనియ-గనె, గండరులు-గండరికలు, చిందలు, చిందలువందలు, చిదుర, చివ్వు, చీరిక-చీలిక, చెక్క, తుంట, తుండము-తుండు-తుండె-తుండెము, తునక-తునుక, తునియ-తునె, తుంపు-తుంపుడు, మగ్గు, నెటియ-నెటె-నెట్టియ-నెట్టి, నేమము, పచ్చేడి, పరియ-పటియ-పటె-పట్టియ-పట్టి, పలక, పలుకు-పల్కు, పాయ, పృష్ఠ-పృష్ఠ, బద్ధ-బద్ధర-బృద్ధ-బృద్ధర. చిల్ల, ముక్క, మురియ, ముఱు, మొటిక-మొట్టిక, మోసు, రవ-రవ్య, వందలు, వకచకలు-రకావకలు, వక్రక్క, వృద్ధ్య, వృద్ధ్యబము. తద్వి.— గ: (తే) బద్ధ; అ: (తే) చెక్క; 3: లవము: (తే).- రవ-రవ్య; ర: నూత్నఖండములు. (తే).-ఆరవరలు-అజవజలు, కడికండలు, తుందునుకలు-తుత్తునియలు, తుమరు; ౫: (తే) పాయ; ౬: పీలుపు; ౭: బంగారు లోనగువాని చీలికకు: స్ఫారము.

శకలి. సం. వి. న్. పుం: చూ, రూ-కకలి.

శకాద్వాపరి. అం: చూ, పంచమసాడవజాంతరభావలు.

శకలి. సం. వి. న్. పుం. చేచ: చూ, మత్స్యము. 1.

శకుంతము. సం. వి. అ. పుం. 1. పులుగు: చూ, పక్షి; 2. చేమరుకాకి: చూ, వాయవము. 1; 3. ఒకపురుగు: చూ, పురుగు.

శకుంతి. సం. వి. ఇ. పుం. పక్షి: శకుంతము, వంకాకుపు. తద్వి.— గ: బంగాళము; అ: (తే) వడ్లకంకణము; 3. వకాంగము; ర: వరకము; ౫: విక్కిరము; ౬: వృత్తచటకము; ౭: సూచీముఖము; ౮: బిలబిలాక్షులు; ౯: (తే) చేరుండము; ౧౦: (తే) మాకుపురెడు; ౧౧: బలిభుక్కు; ౧౨: రథాంగము, రథాంగావ్యయము; ౧౩: రామదాను; ౧౪: లావిల; ౧౫: మంజులము; ౧౬: భద్రము; ౧౭: (తే) పాదిగువ్య: ౧౮. పెద్ద పెంటికొక్కెరకు-బిసకంకిక; ౧౯. పెంటికొక్కెరకు-బిసకంకిక; ౨౦. పెద్దకొక్కెరకు-బలకము; ౨౧. కొక్కెరకు-బలకము; ౨౨. పక్షిలోనగువానిపిల్లకు-పిల్లకము, పోతము, పీలుకము, కాబకిము. (తే) కందు, పిలక-పిలుక-పిల్క, బోద- (బోదలా- బోదు-బోదులా- బోదె.) (చూ, శకుపు); ౨౩. (తే) పెంట; ౨౪. గుర్జునకు: చూ, పేకికోళము; ౨౫: (తే) నీర్పిచ్చేగాడు; ౨౬. నల్లపిచ్చేకకు. క్యామ; ౨౭. పిట్టకు-సువర్ణము. (చూ, పక్షి)

శకుండు. సం. వి. అ. పుం. 1. (నాయకామాత్ర విదితవిప్రీయకారి): చూ, నాయకులు. 2; 2. ఒకరాజు: చూ, రాజు. 3-౭౭.

శకుటము. సం. వి. అ. పుం. (తే) ఆడవిచేమక. తద్వి.— గ. చేమకు:—అలకము, అలుపు-అలూపు. (తే) చేమ; ౨: (తే) నల్లచేమ.

శకునము. సం. వి. అ. న. 1. శుభనూచకమునిఘత్తము. (తే) వలను, సకినము; పుం. 2. (రూ-శకుంతి-శకుంతము-శకుని) పిట్ట: చూ, పక్షి; 3. సకినంపులబక్కి: చూ, సకినాలబులుగు.

శకునరహితములు. అం: దేవునిదర్శనము, స్వప్రీతి,
సంగమము, నిత్యకర్మానుష్ఠానము, తీర్థయాత్ర,
పుణ్యక్షేత్రయాత్ర, భోజనము, శయనము,
గురుసేవ, భిక్షుకసేవ, అర్థకర్మము. (10)

శకునశాస్త్రము. అం: 1: చూ, మహావిద్యలు.
(చూ, ఉపవిద్యలు 4-8, చూ, వేదము,
శాస్త్రములు.)

శకుని. సం. వి. ఈ. ప్రీ. 1. నల్లపిచ్చేక: చూ,
పిచ్చేక. ఇ. పుం. 2. పులుగు: చూ, పక్షి:
3. దుర్యోధనుని మేనమామ, అం: 4: చూ,
కరణము. 14; 5: చూ, దుష్టలు.

శకునుడు. అం: చూ, దుష్టలు.

శకుల. సం. వి. ఆ. ప్రీ: అరణ్యవాసిని, అత
పతిక్, కపిత్థపత్ర, కువకాలుక, తుద్ర,
ఖరపతిక్, గారి, ఘోలి-ఘోలి, చిత్రి,
బాతి, ఝురసే, కుల్పపతిక్. (తె): గుచ్చే
లి, చేతరాసి - చేతలాసి*. తద్వి -
మహాఝురసి. (తె) పెద్దచేతరాసి. *

శకులము. సం. వి. ఆ. పుం. (రూ-శకలము-
శకులి-శక్తి) వేడిన చేప: చూ, మత్స్యము. 1.

శకులాక్షకము. సం. వి. ఆ. పుం. తీగగతిక*.

తెల్లగతిక (అనికొందలు): చూ, తృణము. 1.

శకులాదని. సం. వి. ఈ. ప్రీ. 1: అంజని, అ
తోక, అశోకరోహిణి, కటంభర-కటుం
భర, కటుక-కటుకము, కటుకరోహిణి-
కటురోహిణి, కటువు, కట్టి, కాష్ఠవల్లిక,
కృష్ణ, కృష్ణభేద-కృష్ణభేది, కేదారకటుక,
కైతవము, చక్రిగుచ్ఛము, చక్రాంగి, తప
స్విని, తిక్త, తీవ్ర, మత్స్యపితృ, తోహిణి,
వక్రాంగి. (తె): అసోగము *, 2: ఆవంత,
వేదపిప్పలి*: చూ, కొండి. 1 (పిప్పలి.
1-8.)

శకులార్థకము. సం. వి. ఆ. పుం. గడకము,

కుచ్చేమిను, పిల్లపంటిమిను, జెల్ల (అనికొం-
దలు): చూ, మత్స్యము. 1.

శకులి. సం. వి. న్. పుం. రూ-శకలి-శక్తి,
చేప: చూ, మత్స్యము. 1.

శక్యత్కరి. సం. వి. ఇ. పుం. ఏడాదిలోఁగా
దూడ, పత్నము: చూ, ధేనువు. శ్రమలము.

శక్యత్తు. సం. వి. త్. న. పురీషము: చూ,
శక్కిరి. సం. వి. ఇ. పుం. ఎద్దు: చూ, వృషభము. 1-

శక్తావస్థ. అం: చూ, అవస్థలు (వక్రించుచుండు
గృహము శక్తావస్థను బొందును. కుభగృహ

ములకు పక్కము గలిగినపుడు దైర్యము
నుఖము, కుభము గలుగును.)

శక్తి. సం. వి. ఇ. ప్రీ. 1. = నత్తి: అనుభావ

ము, అవధి, అ, ఉపకృమము, ఉర్కొ-

ఉర్లము, ఓజస్సు, కృమము, ఖర్మము,

గోత్రము, ఘనము, తరము-తరస్సు, లేజము-

లేజస్సు, చాన్ద్రము, దృష్టము,

ద్యుమ్నము, ద్రవిణము, ధిష్ణ్యము, నిర్యా

నాము, పక్షము, పరాకృమము, పరాక్రాం.

తి, పర్యాప్తము, పాటవము, పింజము, పిం

డము, పుష్టి, పౌరుషము, పృథవము-ప్రభా

వము, పాగిణము, బలము, బీజము, భగము-

భవము-భావము, లలామము, విక్రమము, పి-

ర్యము, వేగము, శమ్, శాకము, కుష్మము, కొర్య-

ము, సత్వము, సహము, సారము, సౌమము,

సేయము, స్థాల్యము. (తె): అలవు, అనఘ-

ళము, అవాల, అనిక, అనువు, ఉత్తిది.

ఉట, ఉనిక, ఓము, ఓషిక, ఓపు, కొమ్మ,

కొవులు, ఖద్ది, గండు, గడి, చిక్కన, చేగ-

చేప, జెప, జోరు-జొలు, డంక, త్రాణ-

దిట-దిట్ట - దిట్టము, దిటవు, దిమాక్కు-

నిగరము, పింతే-పీచము, పూపు-

బలిమి-బల్మి, బలుపు-బల్పు, బలువు, లా

పు, లేవ, సత్త - సత్తి-సత్తు- సత్తువ, హామ్యు. తద్వి.---: అతిశక్తిత, విక్రమము, వికాంతి; ౨: పాదము. (తె).- గండు, గండ, గండకము, పంతము, పాఠ్యము, మగటమి-మగటిమి, మగతనము. ౩. నుజనుపటిమకు.---సాధుశక్తి; ౪. బలము గలది :--- చూ, స్థా ల్యము; ౫= సత్తి. గౌరి: చూ, పార్వతి. 1; ౩. చిల్లకోల: చూ, సర్వల (బాణము. 1.); అం. 4. పృథుత్వాదిశక్తులు. ఇచ్చాది.---ఇచ్చాశక్తి, జ్ఞానశక్తి, క్రియాశక్తి. ఇచ్చాశక్తికి దృన్యశక్తియనియుపేరు: చూ, త్రయము; 5. ఉత్సాహాది.---ఉత్సాహము, పృథుత్వము, మంత్రము: చూ, త్రయము; 6. సత్వాది.---సత్వము, రజస్సు, తమస్సు: చూ, త్రయము; 7: చూ, ముప్పదిరెండాయుధములు (ఆయుధములు); 8: చూ, గుణములు; 9: చూ, దిక్పాలాయుధములు; పుం. 10. వశిష్టపుత్రుడు: చూ, నూనడు. 1; 11.=సత్తి. వికావము: చూ, పోతుడు. 1.

శక్తిత్రయము. అం: చూ, శక్తి. 4. శక్తిధరుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్కందుడు. శక్తిధైరవతంత్రము. అం: చూ, తంత్రములు. శక్తిహేతుడు. సం. వి. అ. పుం: శక్తిమడు- శక్తిమడు.

శక్తుడు. సం. విణ: అందీరుడు, అంసలుడు, అతిబలుడు, ఉదారుడు, ఉపాధుడు, ఉర్జస్వలుడు, ఉర్జస్వి, ఓజస్వుడు, ఔజసీకుడు, మండీరుడు, క్షయము, తరస్వి, బలవంతుడు, మహాబలుడు, బలము, మాంసలుడు, యువ. (తె).- కలవాడు, బంబోతు, బలితుడు, బలిమికాడు,

బలియుడు, బలిసేనవాడు, బలువుడు, బల్లిదుడు, బళాయ, బానుక, బోరంపాతు, మొక్కడు, మొద్దుడు, మొద్దు, మోటవాడు, లావరి. [చూ, మాతృకలు.

శక్తులు. అం: చూ, శక్తి. ౩-4-5-8; తద్వి:--శక్యము. సం. విణ: ఆ ఘటము, వశము, సాధ్యము. (తె). అయితి-వితి, ఆలవి, కోలది-కొల్ది, తరము-తలము, పల్ల, వసము. శక్తిధనువు. సం. వి. న. న. ఇంద్రాయుధము: (చూ, బాణము. 1.)

శక్తిపాదము. సం. వి. అ. పుం. దేవదారువు*: చూ, నూత్నదారువు.

శక్తిపుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. వెన్నవెదురు కూర*: చూ, చాలిని.

శక్తిధవనము. సం. వి. అ. వ: చూ, స్వర్ణము. శక్తివల్లిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. (తె) బుడ్డకాకర* ("చూ, సుషవి. 1.")

శక్తివృక్షము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వత్సకము*. [సహస్రాక్షుడు.

శక్తిరుడు. సం. వి. ఇ. పుం. ఇంద్రుడు: చూ, శక్తిరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. వీణు: చూ, నది; 2. వడ్డాణము: చూ, భూషణము. 2; అం. ౩: చూ, ఛందస్సులు.

శక్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఇంద్రుని భార్య; పృథుకపాయి: చూ, భార్య; 2. పిల్లపీచేర*: చూ, శతమూలి.

శక్తిదేవి. అం: చూ, దిక్పాలభార్యలు.

శక్తిపతి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, శక్తిరుడు. శక్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. శక్తి*: చూ, వడ్డంధ.

శక్తితము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రోషము. శక్తిత్యము. అం: చూ, అజ్ఞానదాయకములు.

శక్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-శక్తి*.

శకుండు. అం. 1: చూ, నాయకులు. 2; పుం. 2. మధ్యస్థపురుషుడు; విణ. 3. చిట్టకట్ట: చూ, స్తబ్ధుడు; 4. కుత్సితుడు: చూ, వ్యాధుడు. 2.

శణువర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. బ్రాహ్మి: చూ, సోమేదకూర. [చూ, శణుము. 1.

శణుపుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పచ్చేజీవము*: శణుపుష్పిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: కింకేజీ, ఘంటారవ. (తె): కారుజీవము, గిలక-గిలగిచ్చే, గిలగిచ్చే-గిలగిచ్చే-గిలగింత-గిలగిల-గిలగిట్ట. *

శణుము. సం. వి. ఆ. గ. 1. జీవము-జీవము. (సం)కటుతిక్షకము. తద్వి. —: చూ, వృత్త పర్ణి; ౨: చూ, శణుపుష్పిక; 2: చూ, బాణము. 1; 3. శైలు*: చూ, తృణము. 1; 4. వేరుపనస*: చూ, పనస. 2.

శణునూత్రిము. సం. వి. ఆ. న. రూ-సణునూత్రిము. జీవపనారతోనల్లిన వలత్రాడు, పవి త్రకము: చూ, నూత్రిము. 2.

శతకము. సం. వి. ఆ. న. 1. నూలుపద్యముల గ్రంథము: చూ, సంపుటము. 3; విణ. 2 నూలుసంఖ్యగలది: చూ, సంఖ్య. 1.

శతకోటి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. పజాయుధము: చూ, బాణము. 1; అం. 2: చూ, సంఖ్యా భేదములు.

శతశ్చి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. నాలుగుమూరల నిడివిగల యినుపముండకట్ట: చూ, చెదురు. 1. 2. కానుగు*: చూ, కాడుము. శతదుర్నిపు సం. వి. ఈ. స్త్రీ: ఒకనది. రూ-శతద్రువు.

(పుత్ర)కోకదుఃఖితుడై కంతంబున జాయుగట్టుకొని తనయందు దుమికెన వశిష్ఠునితో చి నూలుపాయలుగాఁ బ్రసహించినది): చూ, నది. [1; 2: చూ, శతశ్చి. శతస్థితి. సం. వి. ఇ. పుం. 1: చూ, బ్రహ్మ.

శతపత్రిము. సం. వి. ఆ. న. 1. తామర: చూ, సహస్రపత్రిము; పుం. 2. నెమలి: చూ, శిఖి. 2; 3. బెద్దరు: చూ, సారపము; 4: దార్వాఘాటము. (తె): బెబ్బులుంగు, మానిపుక్కిటి పులుంగు, మానుపోటువు, మానిపోటుపులుంగు-మానిపోటుపులుంగు, మానుగోయిల, మాను తొలుచేపిట్ట, పడ్రంగిపిట్ట-పడ్డంగిపిట్ట; 5. రావిలుక: చూ, శుకము.

శతపత్రిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సేమంతి*. శతపది. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. కట్టజెట్టి. నల్ల జెట్టి: చూ, సర్పము; 2. చెవిచూరుపాము. చూ, సర్పము; 3. రోకటిబండ: చూ, సర్పము; 4: చూ, ఆవర్తములు. 5: చూ, అగంతుకములు. [చూ, భార్య.

శతపర్వ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. శుక్రవిభార్య: శతపర్వము. సం. వి. న్. పుం. 1: చూ, చెదురు*; 2. ఒకరకముచేఱు*: చూ, రసాలము. 3. శతవర్షిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. గటిక*: చూ, తృణము. 1; 2. వన*: చూ, విష.

శతపచ్చేకుడు. అం. శుక్రగ్రహము: చూ, రాహువు. 2. [బ్రాహ్మణులు.

శతపస్తీ బ్రాహ్మణులు. అం: చూ, కాలీన శతపుష్ప. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. సదాప*: చూ, సదాప. [చూ, హయమారకము.

శతపానము. సం. వి. ఆ. పుం. గచ్చేరు*: శతబిందువు. సం. వి. ఈ. పుం: చూ, విష్ణువు. 1. శతభిషము. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. (రూ-శతభిష-శతభిషకు): చూ, రిక్క.

శతమన్యువు. సం. వి. ఈ. పుం: చూ, శక్రము. శతమానము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, పలము. 2; 2. కర్ణద్వయము; 3. నూటికొలది; 4. వా. పుం; న. 4. పుష్ప: చూ, మంగళ నూత్రిము (నూత్రిము. 1); పుం. న. 5. పులవడి

మితమైనవెండి. తూమెడుధాన్యము మొద
లైనవి (అనికొందఱు): చూ, లోహము. 1.
శతము. సం. వి. అ. న. నూలు: చూ, సంఖ్య. 1.
శతమూలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: అభీరు పత్రి,
అభీరువు, అహేతువు, అహేతు
వు, అహిజహ్నిక, ఇందీవరి, ఊర్ధ్వకంటక,
ఋష్యపొక్త, ఋష్యపొక్త, కాంచన
కారిణి, కార్తి, కేశిక, తుంగిని, ద్వీపశత్రు
వు, ద్వీపిన, నారాయణి, బహు
మతి, భిత్తిక, భీరువు, వరము, వరి, వృషా
కపాయి, కచి, శతావరి, సుశ్మపత్రి.
(తె): చేల్లగడ్డ, పిల్లపిచ్చేర- పిల్లపీచేర-
(పిల్లపీచేర). తద్వి.-మహాశతావరి, పీవరి.
వీరపృథ్వు. (తె): పెద్దపీచేర.
శతరూపులు. అం: మధుచ్చందుడు, మేధాతిథి,
కునశ్చేరుడు, హిరణ్యమూపుడు, కణ్వం
డు, పృస్థాంబుడు, సప్త్యండు, నోధసుం
డు, పరాశరుడు, గోతముడు, కుత్సుడు,
కళ్యండు, కక్షీవంతుడు, పరుచ్చేరుడు,
దీర్ఘతముడు, అగస్త్యుడు. (18): (చూ,
మాక్షద్రావ్యులు)
శతవక్త్రము. అం: చూ, శత్రువులు.
శతవీర్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. తెల్ల గజిక*:
చూ, తృణము. 1. [సహస్ర]వేధి.
శతవేధి. సం. వి. న్. పుం. పుల్లపృష్ఠలి*: చూ,
శతహృద. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. మెఱుపు:
చూ, విద్యుత్తు; 2. వజ్రాయుధము: చూ,
బాణము. 1. [చూ, శకటము. 1.
శతాంగము. సం. వి. అ. పుం. స్వందనము:
శతానందము. సం. వి. అ. పుం. విష్ణురథము:
చూ, శకటము. 1. (రథము. 1.)
శతానందుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ,
బ్రహ్మ. 1; 2: చూ, విష్ణువు. 1.

శతారము. సం. వి. అ. న: చూ, శతహృద. 2.
శతావధానము. సం. వి. అ. పుం. భిన్నాభి
పాయముల నూటింటి నొక్కసారి వెలి
బుచ్చేకత్తి: చూ, అవధానములు.
శతావధాని. సం. వి. ఇ. పుం: భిన్నాభిపాయ
ముల నూటింటి నొక్కసారి వెలిబుచ్చు
శక్తిగల మేధావి: చూ, అవధాని.
శతావరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. పిల్లపీచర*:
చూ, శతమూలి; 2: చూ, కచి. 1.
శతావర్తి. సం. వి. న్. పుం: చూ, విష్ణువు. 1.
శతావ్యయ. సం. వి. అ. స్త్రీ. పెద్దసదాప*:
చూ, సదాప.
శతేపంచాశన్యాయము. అం. ఒకన్యాయము.
శతోదరము. అం: చూ, శత్రువులు.
శత్రువు. సం. వి. ఈ. పుం. 1: (శత్రుడు).
అభిమాతి, అభిమాతి, అభియాతి, అమిత్రు
డు, అమృష్యుడు, అరాతి, అరి, అరుడు,
అననాసుడు, అసహ్యుడు, అనుహత్తు,
అహి, అహితుడు, ఋ, కల్లోలుడు, కై
రవుడు, ఛిత్రుడు, జిహ్వాంబువు, జీవ
దుడు, దన్యుడు, దుర్మందుడు, ద్వివత్తు-
ద్విషుడు, ద్వేషణుడు-ద్వేషి.-ద్వేష్యు
డు, పరివంధి, పరుడు, పృథివీతుడు,
పృథియోగి, పృథిరోధి, పృతీపుడు, పృ
త్యసీతుడు, పృత్యర్థి, రిపువు, విద్విషుడు,
విద్వేషి, వివత్తుడు, విమతుడు, విరోధి,
వృతుడు, వైరి, వ్యతిరేకుడు, కాత్యవు
డు, సపత్నుడు. (తె. ప).—ఎదిరి-ఎదు
రు, ఒంటనివాడు, కంటు, గొంగ, గొట్టు,
తొలగగుబావ, దాయ, పగ, పగతుడు-
పవతుడు, (బ) పగలు, పగవాడు, బరి,
మచ్చేరి, మాలు, మారుతుడు-మాలుతు
డు-మార్తుడు, వెట్టుము, నూడు, నూడు
కాడు. తద్వి.-గ: అల్పకణివు, కంట

కుడు, తుదగిశత్రువు; ౨: అహిండు; ౩: ద్వేష్ట; ౪: ద్వేష్టుడు. (తె): పగ దారి; ౫: అక్షిగతుడు, అభియోక్త, అభియోగి, అభ్యమిత్రీణుడు- అభ్యమిత్రీ యుడు-అభ్యమిత్ర్యుడు, పృతిపతుడు, పృతిరోధి, పృతివాది, పృత్యర్థి, పృత్యుద్ధతుడు. (తె): పగదారి; 2. దగడెత్తిపోవువాని దేశమునకుఅపరిదేశపురాజు. (శత్రాద్రిరాజ ముండలము.—శత్రుమిత్రులు, తన్మిత్రులు, తన్మిత్రమిత్రులు, పార్థిగ్రామము, ఆక్రం డనుడు, ఆసారలిరువురు, మధ్యముడు, ఉదాసీనుడు వీరుపన్నిద్దలు); అం. 8: చూ, భావములు.

శత్రువుతోడి సంధులు. అం: కోశప్రధానహేతుకము, దండప్రధానహేతుకము, భూమి ప్రధానహేతుకము అనునవి.

శని. అం.=సని-సని: చూ, రాహువు. 2.

శనివారము. అం: చూ, వారములు.

శనైశ్చరుడు అం: చూ, శని.

శవధము. సం. వి. అ. పుం: అభియోగము, కటము, పృత్యయము, పృమాణము, భావ, శవనము, శావము, సత్యము. (తె): బట్టు-వట్టు, పాటి, పూనిక-పూనిక-పూనిక, బాస. (చూ, శావము. 1.)

శవనము. సం. వి. అ. న. —వై.—

శపింఛే. సం. స. కి: రూ-శాపింఛే, ఆశ్వాశింఛే, కాపింఛే. (తె): కంకు, కంకులుపెట్టు, జోకు, తిట్టాడు, తిట్టు, పాపింఛే-పెసియించే.

శఫము. సం. వి. అ. పుం. 1. గుఱ్ఱములోనగు చావిగోరిన: వింఖము; 2. చెట్టుచేరు: చూ, చేరు. 1. [చూచేరు: చూ, మత్స్యము. 1.

శఘము. సం. వి. అ. పుం. పోష్ఠి: ఎగవీచడ

శఫరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.—వై.—(పృలింగ మనికొందలు). [చేరు: చూ, మత్స్యము. 1.

శఫరాధిపము. సం. వి. అ. పుం. ఇల్లీశముశబరము. అం: చూ, దేశములు.

శబరాలయము. సం. వి. అ. పుం. బోయవల్లె, పక్కణము: చూ, దేశములు.

శబరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. శబరస్త్రీ: చూ, స్త్రీ-శబరుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. ఆకులుకట్టుకొని యడవియందు తిరిగెడువాడు: చూ, వ్యాధుడు. 1, 2: చూ, శివుడు.

శబలము. సం. వి. అ. పుం. 1. చిత్రీవర్ణము: చూ, వర్ణము. 6; విణ. 2. చిత్రీవర్ణముగలది: చూ, వర్ణము. 6; అం. 3: చూ, నరకములు. [వన్నెయావు: చూ, ధేనువు.

శబలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-శబలి. మైల శబళి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ —వై.—

శబ్దగుణము. సం. వి. అ. పుం. ఆకాశము: చూ, సురవర్తము. [శ్రోత్రము.

శబ్దగ్రహము. సం. వి. అ. పుం. చెవి: చూ, శబ్దదోషములు. అం: చూ, పదదోషములు- (దోషములు.) [2: చూ, రవణుడు. 2.

శబ్దనుడు. సం. విణ. 1: చూ, రవణుడు. 1;

శబ్దము. సం. వి. అ. పుం. 1.=పద్దు. ధ్వని-చూ, స్వరము. 2; తద్వి.—౧. (తె: వాకొనుట-వాక్కుచేట్టు, ౨: ప్రసంగము, ("చూ, స్వరము. 2"); 2. వ్యాకరణశిక్షితమైనమాట (శబ్దముఅనగా ఆశ్రోకింపబడునది. అస్వాదింపబడునది. స్పృశింపబడునది. ఇందియములను బంధించునది. అర్థము నెఱింగించునది): ఇడ, ఉక్తి, కల్ప, కానువు, గిర, గోవు, జ, పదము, ఫణితము-ఫణితి, భావ, భావణము, భావితము, ముఖము, లవనము, లవితము, వచనము, వచస్సు, వాచ-వాక్కు, వాచకము, వాచము,

వాణి, వ్యాహరము, వ్యాహృతి, శంస, శుక్రి, సంభాషణము, సంవిత్తు. (అవ్య): ఆక్ష, ఇ, ఋ, ఋ, గీ. (తే): కరుడు-కఱడ, దబ్బు, నుడి-నుడు-నొడి, నుడికారిము-నొడికారము, నుడుగు-నుడువు-నొడుగు-నొడువు, పలుకు-పల్కు, బాస, మాట, ముక్క, వాకు, సాకు, నుద్ది. తద్విశేషములు:—౧: అత్యర్థమధురము, అమృతవాక్కు: చూ, సాంత్యము; ౨: అనక్షరము, పరిభాషము; ౩: అబద్ధము. (తే) బద్ధ-బద్ధర. (చూ, వితథము.); ౪: అపభ్రంశము, అపశబ్దము, అశ్లీలము, కలాపము, గ్రామ్యము, దురాలాపము. (తే): చెడ్డమాట, చెనుపరితొచ్చియును-తొచ్చెను, వెడ; ౫: అపలాపము, అపహ్నాపము, అవేలము, జనాంతికము, నిహ్నాపము. (తే): అటసుట, నానుడి-నానుడు, మఱుగుమాట, వేసు, సామెత; ౬: అరుంతుదము, మర్మస్పృకు; ౭: అవిస్మయము, విస్మయము; ౮: అనులాపము, ముహుర్భాష; ౯: అతివాదము, ఉక్తి, కంటకము, కఠినము, కఠినోక్తి, కగ్గళవాక్యము, కోపోక్తి, గజనిమిలిక, నిష్ఠురము, పరుషము, పరుషోక్తి, పారుష్యము, పరిలాపము, రుషోక్తి, విపరీలంభము, విపరీలాపము, విరసోక్తి, వినంవాదము. (విణ): శుక్తము. (అవ్య): ఊమ్. (తే): ఈఱతఱలు, కంకర, కంటకము, కంటసము, కచ్చె, కట్టెవిరుపుమాట, కరను-కరును, కఱకు-కఱకు, కల్లు, కాలులు, కాటొడ్డెము, కొగ్గివిదము, గండ్రొలు, గంటసము, గొడ్డి, చిడిపి, తుటారము, దురుసు, పగటు, పదరు, పరుసదసము, పరుససము, పరుసు, పలుసము, పిఱుము, పైటుకుమాట, పెడకట్టెమాట, పగ్గిలదము, బెట్టిదము, బెడి

దము, చేరజేము, మొఱకు-మొఱ్ఱ. (చూ, పరుషము); ౧౦: ఆదేశము, ఆహ్వాయము, ఉపదేశము, ఓఘము, చటుచాటుని, చటువు, పరిభాష, సంగతము, సంపగిదాయము, సామము, నుపగిలాపము, స్వాంతసము, హితవచనము, హృదయంగమము. (తే): బెల్లింపుమాట, మంచి, మంచిమాట; ౧౧: ఆభాషణము, ఆలాపనము, ఆలాపము, ప్రసవనము, పరిభాషణము, సంభాషణము, సంలాపము. (తే): నిండుమాట; ౧౨: ఉచ్చరణము, ఉచ్చారణము, ఉల్లేఖము. (తే): పలుకుబడి-పల్కుబడి; ౧౩: ఉచ్చైర్భువ్వము, ఘోషా (తే): బెట్టుసరి-బెట్టుసరి; ౧౪: ఉత్సాహము, ఉపాలంభము, ఉల్లంఠనము, పరిభాషణము. (తే): ఉల్లకుట్టు, ఉల్లసము, పాడుమాట; ౧౫: ఉత్సాహనము; ౧౬: కింపదంతి, కోవాళము, జనశుక్రి, పగివాదము, లోకోక్తి, పదంతి. (తే): ఉత్తమాట, గాలిమాట, నానుడి-నానుడు-నానొడి-నానోడు, పుకారు, పొక్కిపోవడి, పొక్కు, బజోలు, బాస, సామెత-సామెత, నుబ్బు; ౧౭: (తే) కేరడము; ౧౮: క్లిప్తము; ౧౯: (తే) కోఱడము; ౨౦: కాసువు; ౨౧: కుతస్త్వము; ౨౨: కురుకుంచిత; ౨౩: గ; ౨౪: గడ్గదము; ౨౫: (విణ) అశ్యేయము, గద్యము, వాచ్యము; ౨౬: గుప్తభాషితము; ౨౭: (తే) గుటగుట; ౨౮: (తే) గంటెసము; ౨౯: (తే) గయాళము-గయ్యాళము; ౩౦: (తే) గడ్దెసాంకము; ౩౧: గగ్గిస్తోక్తికి: (తే) కొచ్చెమాట, కొకుకు-కొదుకు, గమ్మ-గగ్గిమ్మ, తొందఱమాట, పదరు; ౩౨: (తే) చేదురు; ౩౩: (తే): చిచ్చి-చిచ్చి; ౩౪: (తే) చీవాట్లు; ౩౫: (తే) చెవ్వాకు; ౩౬: (తే) చివళ

మాట; ౩౩. వక్రోక్తికి:- జల్పము. (తె):
ఒడ్డారము, ఒరగొడ్డియము- ఒరగొడ్డెము-
ఒరిగొడ్డియము- ఒరిగొడ్డెము- పరిగొడ్డెము,
కేరడము, వంకరమాట, (బ) నడుగు; ౩౪: వోక్త
కృ; ౩౫: (తె) జడికిరింత; కం:ట; కం:తర;
కౌ: తరి; కృ: (తె) తియ్యము-తీయము;
కర: (తె) తొకతొక; కగ: (తె) తొ
క్కు; కః: (తె) తొడు (చూ, శపథ
ము. 1.); కర: తుంబకము. (తె): నంగి,
నంగిమాట; కర: దాయము; కర: నికృతి,
నిగ్గిహము; గం: నిదేశము. (తె): చెప్ప
డుమాట; గం: నిజము (తె): నిజేము;
గౌ: నిరూహము; గృ: (తె) పదరు; గర:
(తె) పల్లెమాట; గగ: (తె) పేలావన;
గః: పృష్ఠ. (తె): పగ్గియ-పగ్గ, దింకము;
గౌ: పృశంస; గర: పృలావము, స్వప్న
భావణము. (తె): పదరు, పయిజే, పలవర
ము-పలువరము, పలవరింత-పలువరింత-పల
వరింపు-పలువరింపు, పలుము, పలువ, పల్ల
అపులా, పల్లదము-పృల్లదము, పేలదము
(పేలుడు), రజ్జే, రొంజేడు-రొండుడు-రొ
జ్జుడు-రొల్లా, రొంజేడు, వదావరి; గర:
(తె) పలుకరింత-పల్కరింత-పలుకరింపు;
ఘం: భర్తనము; ఘం: మధ్యము; ఘౌ: మ
న్యనము; ఘృ: (తె) మురికి-ముత్తి; ఘర:
(తె) మొక్కలము; ఘగ: (తె) మాట (ప్ర
తిజ్ఞాపనము); ఘః: (తె) లాచోరీమాట;
ఘౌ: సంకులము; ఘర: (చూ, వ్యంజకము.
1.); ఘర: (తె) వాహిని; ఘం: (చూ, శంస
నము. 1.); ఘం: (విణ) చెప్పఁబడినది: అభిహిత
ము, అవగీతము, అభ్యాతము, ఇర, ఇల-
ఇళ, ఉక్తము, ఉచ్చరితము, ఉదితము, ఉ
ద్ఘాహితము- ఉద్ఘాహితము, ఉల్పణము,

ఉల్లాపము, ఉళితి- ఉపతి-ఉర్న- రుళితి,
క థి త ము, క ల్య ము, కా సు త్త,
జటాజ్వాలము, జల్పితము, నిరస్తము, నిరూ
క్తము, ఫణితము, పృస్తతము, భాషితము,
యోగ్యము, లపితము, వ్యాఖ్యాతము, వ్యా
హృతము, సంభాష్యము, తద్వి.- (౧). చెప్పఁ
దగినది: చూ, శబ్దము. 2-౨౭; (౨): జగ్గి
తము; (౩): విపక్షితము; (౪): శబ్దితము; (౫): ధ్వ
నితము: చూ, రవణము. 1; ౭౨: చూ, నూ
న్యతము. ("చూ, సంభాషణము.") (చూ,
స్వరము. 2.); అం. ౩: చూ, ఇంద్రి
యార్థము-ఇంద్రియవిషయములు; 4: చూ,
పృత్యక్షపృమాణములు; 5: చూ, రవణ
లంకారములు; 6: చూ, పృకృతులు.

శబ్దవతి. సం. వి. ఇ.న. చేతికట్టు: చూ, వేరేము. 1.
శబ్దకర్తములము. అం: చూ, వ్యంజనములు.

శబ్దకర్తములములనురణనరూపవ్యంగ్యము. క. అం:
చూ, సంలక్ష్యకృమవ్యంగ్యము. [ణము. 1.

శబ్దకాస్త్రము. సం. వి. అ. న. చూ, వ్యాకర
శబ్దహీనము. అం: చూ, వాక్యదోషములు.

శబ్దాతిదేశము. పా. ప్. (ఉదా.-వాక్యము. ఒక
చిత్రాలుక విచ్చేలదిగా సంపరించుచేసిం
గమునకు నదరిపాటున పెదురుపడెను.)

శబ్దాధిష్ఠానము. సం. వి. అ. న. చెవి: చూ,
శ్రోతము.

శబ్దాలంకారములు. అం: (చూ, అలంకారము
౩ లో 1-2; 1-2-3-4-5-6. వీరివివరము
లాయాపవములకడఁ జూచుకొనవలయును.
చూ, యమకము. ౩.): శ్లేశకానుష్ఠానము,
వృత్తానుష్ఠానము, లాటానుష్ఠానము, పున
రుక్తవదాభానము, యమకము (ఇందుచదయ
మకము, సాదయమకము, ముక్తపదగ్రస్తము,
సింహాపలోకనము), అంత్యనియమము, పునరూ

శబ్దావధానము ఇత్యాది.(మఱియు)-చక్క
బంధము, చాపబంధము, గోమూత్రీకాబం
ధము, నాగబంధము, అద్వైదశపద్మబంధము,
షోడశదశపద్మబంధము, మూరజబంధము, కం
కణబంధము, సర్వతోభద్రము-సర్వతోభద్ర
బంధము, ఖడ్గబంధము, తురికాబంధము, హలబం
ధము, ఛత్రబంధము, గుచ్చబంధము, త్ర్యక్షరి,
మత్స్యబంధము, పుష్పమాలికాబంధము, రథ
బంధము, గోపురబంధము, ఏకాచ్ఛము,
సర్వలఘువు, నిరోష్ఠ్యము. నిస్తాలస్యము,
నిష్కంత్యము, నిర్దంత్యము, నిర్మాతృధన్యము,
నిరంతస్థము, నిరూప్యకము, ఏకాక్షరము,
ద్యక్షరము, సర్వశ్లోకయనుకము, అంతర్లా
పిక, అచలజింహ్వా, అనులోమము, విలో
మము (మిగతవానికి “చూ, హేతువు. 2.”)

శబ్దావధానము. అం: చూ, కళలు.

శబ్దించే. సం. అ. క్రి: ఆఘోషించే, గర్జించే,
ఘోషించే, ధ్వనించే, నాదించే, హుంకరిం
చే. (తె. ప): అఱచే-అరుచే-అఱుచే-అ
రుచ్చు, ఉగ్గడించే, ఉలియు, ఎలుగించే, ఒ
ఱు, కరాళించే, కిచేకిచేకొట్టు, కిచేకొట్టు,
కిలకొట్టు, కిలారించే, కిలారుచే-కిలార్చు,
కుఱ్ఱు, కూపెట్టు, కూయు, కెరలు, కర్పిం
లు-కర్పిందిల్లు-కర్పిందు, కేరిటు, క్రోలుచే-
క్రోల్లు. గ అ గ అ లాడు, గీ పె
ట్టు, గుండ్రలుకొలుపు, గోడగిం చే,
చిటుకను-చిటుక్కను-చిటుకురను, చెల
గు, చేవ్వడించే, చేఱుకగు, జేడియు, తివు
రు, పెళ పెళ యను, చిట్చిరించే-చిట్చి
రిల్లు, బెక్కొట్టు, బొబ్బరించే, బోరుకలగు,
బోరుకొను, ములుగు-మూలుగు-మూల్లు,
మొగకట్టు, మొట్టులుగు-మొట్టు
వు, మ్రోగు-మ్రోయు-మ్రోవు, రవళించే-

రవళించే, రొదాళించే, రొప్పు, అంపిలు-
అంపిల్లు, లొటలొటమును, వాగు, వాకొను,
వాపోవు. తద్వి.- ౧ యోధులు బొబ్బరిం
చే: అఱచే- అఱుచే- అర్చు, శబ్దించే:
౨: (తె) కిలకిలలుకు, కిలకిలలాడు, కిలా
రించే, కిలారుచే- కిలార్చు, కెగకొట్టు;
౩: (తె) కేకరించే(1); క: (తె) కేకరించే(2);
౪: (తె) కేరిటు, కేరిటుకొను; ౬: (తె)
గుండ్రలుకొలుపు, గుండ్రించే; ౭. పులి
మాయ: (తె) గోండ్రించే, గోండ్రిలు-గోం
డ్రిల్లు; ౮. ఎలుగుమాయ: (తె) గోండ్రించే,
గోండ్రిలు- గోండ్రిల్లు, రొప్పు.
౯: (తె) గీపెట్టు; ౧౦: ఘుర్గురించే;
౧౧: ప్రతిధ్వనించే (తె): ఎదురుమోయు,
మాటుచెలగు, మాటుమోయు;
౧౨: (తె) బావురుమును; ౧౩: (తె) బెక
బెకలాడు; ౧౪: (తె) ముసముసమును-ముస
ముసయును; ౧౫: (చూ, రొల్లు. 2); ౧౬:
(తె) అంతిలు-అంతిల్లు; ౧౭: (తె) లొట్టు
వేయు; ౧౮: చెప్పు, పచించే: ఉచ్చరించే,
భాషించే, పచించే-వచించే, శబ్దించే,
సంభాషించే. (తె) అను, ఆడు, ఉగ్గడిం
చే, ఎత్తు, గోడగించే, చిటుకుసాటుకుమును,
చెలగు, చెప్పు, చాగురించే, తిడవు, తల
పెట్టు, దబ్బు, నడుగు-నడుపు-నొడుగు-
నొడుపు, పలకరించే-పల్కరించే, పలుకు-
పల్కు, పేరుకొను-పేర్కొను, పేరు
గుచ్చు, బాసాడు, మందరించే, మాటాడు,
మునుకు, పక్కజించే- పక్కజించే-వాకొ
ను, వాపుచ్చు, వాపుచ్చు. తద్వి.- (౧)
ఏదేని యొకవిషయమును విస్తరించిచెప్పు:
చీసంగించే; (౨) నిర్దురలేపిమాటాడు.-
శ్చ: (తె) పలకరించే-పల్కరించే; (౩) విలిచి

మాటాడు. — (తె) చలుకరించు—చల్లరించు; (క) పరిస్తావనకు తెచ్చే. — పరిసంగించు, పరిస్తావించు; (గ) మాటాడించు. — (తె) చలుకరించు—చల్లరించు, మాటాడించు; (ఁ) వ్యతిరేకముగా సంభాషించు:— (తె) ఎదురాడు, మాటాడు, మాటుచలుకు; (2) స్పష్టముగా చెప్ప. — నిగదించు. (“చూ, చూంకరించు.”)

శబ్దతము. సం. విణ. శబ్దముచేయబడినది: చూ, శబ్దము. 2. తద్వి. — మోయునది: చూ, రవణము. 1. (చూ, శబ్దము. 2.)

శమంతకము. సం. వి. ఆ. పుం. విష్ణుహస్తము నందలి మణి: చూ, రత్నములు.

శమధము. సం. వి. ఆ. పుం. శాంతి: చూ, శాంతము. 1.

శమధుండు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, మంత్రి 1.

శమనము. సం. వి. ఆ. ప. 1: చూ, శమధము; 2. రూ-శననము: చూ, పథము.

శమనస్వస. సం. వి. ఋ. స్త్రీ. యమునానది (యమునిచెల్లెలుఅనికొందఱు): చూ, నది.

శమనుండు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, యముండు.

శమము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ. శాంతి. 1: చూ, శమధము; ఆం. 2: చూ, రసస్థాయీభావములు; 3: చూ, మానసికపూజాకుసుమములు.

శమలము. సం. వి. ఆ. ప: ఆమేధ్యము, అవస్కరము, ఉచ్చారము, కల్గము, కిట్టము, గూఢవర్చస్సుము, గూఢము, ధిల్లిక, పురీషము, మలము, వర్చస్సుము, వర్చస్సు, విట్టు, విష్ట, విష్టి, శక్యత్తు, శమలము, శోదనము. (తె): వీరుగడము, వీరుగు, చెంబట్టిక- చెంబట్టికి, నింకిరి, నింపిరి, పియ్యి, పీయి, పిసరు, మనటు-మన్టు, సరిగము. తద్వి. — ౧ పురాతనమలమునకు. — చికిక; ౨: కర్ణగూఢము, కర్ణశమలము, కర్ణములము, కర్ణవిట్టు, కర్ణము,

కల్గము, తోక్తము, సింజూషము, (గులిలి-గులిలి-గులిమి—గుల్మి; 3: (పుట్టు; 4: కంకవ్యము, కాచనికము, ౬ మలము, పుష్పిక. (తె): చండ్లపాచి, పాచు పాచుడు, పాచి-పాచి, బంపు, లింగమలమునకు. — పుష్పిక; ౬: (చూ, నామలము); 2. దంతమలమునకు: — పిప్పి; ౮: దూషి-దూషిక, దూషము, అశు: (తె): పుసి-పుసె; ౯. మలసామాన్యత అశుష్కత, కల్గము, కిట్టము. (చూ, ములు.); ౧౦: (తె) ఒంటినున్న: (విణ) గూనము; ౧౨: (తె) గొట్టెనుచే నుచ్చే, పెంటిక- పెంటిక్- పెంటు' రొచ్చు; ౧౩: (తె) లద్ది; ౧౪: (తె) ౧౫. గోహణికి. — (చూ, గోగము. 1- (౧) (౨)); ౧౬. పందిలోనగువాని మునకు. — (తె) గొద్ది- గొద్దియ-గొద్ది; గోమయమునకు. — (చూ, పిడక. ౪,

శమాంతకుండు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, మన్మథు: శమాదిపట్కము. ఆం: చూ, సాధనాప్తయము.

శమాదులు. ఆం: శమము, దమము, ఉపరతి తిక్ష, సమాధానము, శృద్ధ (8) (చూ, 4: పట్కము.)

శమి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. = జేంబ-జేంబు-జేమి: కచరిపుఫల, కట్యామ్మిక, కర్కరాహ్వ, ననారి, కేకమధని, కేకహంత్రి, కేకహఫల, గోపఘోంట, చీన, జీవంతి, తపనతన న్యగోధము, మంగళ్య, వహ్నిగర్భ, శీతశివము, సక్తుఫల. (తె): జేంబ, జేజెమ్మి; *. తద్వి. — శమిరము. (తె): జేమ్మి*; 2. పెనలలోనగువానిపైపొచూ: కింబ; విణ. 3. (న. ఈ. న.) శశ

గలనాఁడు: చూ, సహనుఁడు. [క్రమ. 4. శమింఁమే. సం. అ. క్రి. = సమయము. అడఁగు: చూ, సమ శమితము. సం. విణ. శమించినది: చూ, కాంతము. 1. శమిరోహుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శివుఁడు. శమిధాన్యము. అం. మినుములు పెసలులోనగు కాయధాన్యములు: చూ, ధాన్యము.

శమిరము. సం. వి. అ. పుం. నేలజేమ్మి*: చూ, శమి. 1.

శమ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: యుగకీలకము. (తె): తమిరె, 2. యజ్ఞపాత్రవిశేషము: చూ, పాత్రము. 6; 7 = నెమ్మె. దీపస్తంభము: చూ, స్తంభము.

శమ్యము. అం: చూ, సకబ్ధక్రియలు.

శమ్యకము. సం. వి. అ. పుం. తేల*: చూ, నువర్ణకము. (రూ-శంపాకము-సంపాకము.) శయదీపము. సం. వి. అ. న. = చేదివియ. కరదీపము: చూ, దివిటి.

శయనము. సం. వి. అ. న. 1. పడక: చూ, శయ్య. 1; 2. నిద్ర: చూ, స్వప్నము. 2; 3. సురతము: చూ, సంయోగము; అం. 4: చూ, శకునరహితములు. [చూ, గ్రహసమయములు.

శయనసమయము. అం. (సాభాగ్యవిహీనము): శయనించే. సం. అ. క్రి: రూ-శయింఁమే (తె): అత్తమిల్లు, తెండు, తెనమణు, తెన్నుండు, తేఁడు, తొంగు, తొన్నుండు, పండు, పండుకొను, పడు, పన్నుండు, పరుండు, పవడించే-పవళించే. పవ్వడించు-పవ్వళించే.

శయనీయము. సం. వి. అ. న. 1. పడక: చూ, శయ్య. 1; విణ. 2. శయనింపఁదగినది: చూ, శయ్య. 1. [సండుకా.

శయపేటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చేసెట్టె: చూ, శయము. సం. వి. అ. పుం. 1. = చే-చెయ్యి-

చేయి. పంచకాళము, పాణి: చూ, హస్తము; 2. పడక: చూ, శయ్య. 1; 3: చూ, స్వప్నము. శయలుపు. సం. వి. అ. పుం. రూ-శయాళువు. 1. కుక్క: చూ, కునకము; 2. నక్క: చూ, స్పృగాలము; 3. కొండచిలువ: చూ, స్వప్నము, విణ. 4. నిదురపోతు: చూ, శయితుఁడు.

శయాళువు. సం. వి. అ. పుం. —పై.— శయింఁమే. సం. అ. క్రి: చూ, రూ-శయినించే. శయితుఁడు. సం. విణ: శయలుపు-శయాళువు-నిద్రాణుఁడు (నిద్రాళువు), సుప్తుఁడు, స్వప్నకుఁడు-స్వప్నము. (తె) నిదురపోతు-నిదురపోతు. తద్వి. -చూ, సుప్తస్మృతుఁడు. శయ్యువు. సం. వి. ఈ. పుం: చూ, శయలుపు. 2. శయ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. = నెట్టె: ఆస్తరము, ఆస్తరము, ఔకిరము, కళిపుపు-కనిపుపు, తల్పము, పిపండము, ముందుర, శయనము, శయనీయము, శయము, స్వాపము. (తె), ఒత్తు, తలిమము-తలివము, దడిబము-దడిమము-దడివము (దలివము), పడక-పడుక, పక్క, పరపు-పరుపు-పటపు-పటుపు, పరియంకము, పలంగు, పవళింత-పవళింపు-పవ్వళింపు, పానుపు-పాన్పు, మెత్త, నెట్టె. తద్వి. - ౧. శయ్యపైపటపునకు: (తె) రేబ, రేపు; ౨. చిగుళ్లులోనగునాని నెట్టెకు: పృస్తరము, సంస్తరము. (తె): నెట్టె; 3: హంసక్షూలికాతల్పము. (తె): అంచేగరలపాన్పు; ౪: (విణ) శయనింపఁదగినది: శయనీయము; ౫. మంచేమునకు. —అపసంక్తిక, అసంది-అసంధి, కర్ణపంశము, ఖట్టి, ఖట్టిక, ఖట్టి, విషద్య, పరికరము, మంచము. (తె): కంకటి-కంగటి, పానుపు-పాన్పు, మంచేము. తద్వి. —(౧): రసమంచేము. (తె): సకినలమంచేము-సకినెలమంచేము; (౨): పట్టికామంచేము. (తె): పటెమంచేము-పట్టెమంచేము-పట్టెడమం

చేము; (క): (తె) చేప్పరమంచేము; (ఎ). లఘు
ఖట్టికకు: పర్యంకము-పల్లంకము. (తె).-
పరియంకము, పలంగు, పలకము, కుక్కి,
(ఇదె చిన్న మంచేము); (ఓ): చతుష్పదము;
(ఁ) మంచేపుపట్టెకు: (తె) పట్టియ-పట్టె;
(అ) మంచేపువేట్రి మునకు: పట్టిక;
2: చూ, విధము. 1; 3: పదగుంభనము (పచ్చిన
యర్థమె రాకుండకబ్బములు మరల మరల బ్రయో
గించి చెప్పట.); 4: చూ, కావ్యవ్యరూపము.
శరండము. సం. వి. అ. న. 1. = నరడు. మెడ
నగ: చూ, హాసక. 2 (భూషణము. 2-ఓ-
(ఓఓ); 2. తొండ: చూ, సరటము.
శరండుడు. సం. వి. అ. పుం. జోదరి: చూ,
పంచకాడు. [యములు.
శరగమనగుణదోషవిభాగము. అం: చూ, పృమే
శరగృహణనాస్తప్రతిపాదనము. అం: చూ,
పృమేయములు. [చూ, స్కండుడు.
శరజన్ముడు. సం. వి. న్. పుం. తెల్లుయోలి:
శరణము. పం. వి. అ. న. 1. రూ-శరణు.
దిక్కు, చేరుగడ: చూ, సంగక్షణము; 2. రూ-
శరణు. రక్షణము: చూ, సంగక్షణము;
3. ఇల్లు: చూ, నడవము; 4. చేంపుడు, పధము:
చూ, హింస. 1; 5. నతి: చూ, హాసగలు.
శరణీయుడు. సం. విణ: అభిషన్నుడు, శర
ణ్యుడు. (తె) ఎరంగుడుకాడు.
శరణు. సం. వి. ఉ. న. 1: చూ, రూ-శర
ణము. 1; 2: చూ, రూ-శరణము. 2;
3. శరణాగతి; 4: చూ, శరణము. 5.
శరణ్యుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. గాలి: చూ,
వాయువు; విణ. 2: చూ, శరణీయుడు.
శరత్తు. సం. వి. ద్. స్త్రీ. రూ-శరద. 1: చూ,
బుకువులు. (అశ్వయుజకార్తీకమాసములు):
చూ, మాసద్వయము; 2. వీరదాది: చూ,
పంపత్సరము.

శరద. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, శరత్తు.
శరధారి. సం. వి. ఇ. పుం. = సరదారు-సర్దారు: కూర్మ
డు: చూ, హంపీరుడు.
శరధి. సం. వి. ఇ. పుం. 1: చూ, సముద్రము;
2. అమ్మలపాది: చూ, బాణము. 1.
శరనిధి. సం. వి. ఇ. పుం. — పై.—
శరపుంఖ. సం. వి. అ. స్త్రీ. గూ-శరపుంఖము.
1. వెంపలి*: చూ, వెంపలి; 2. తెల్ల వెంప
లి*: చూ, వెంపలి.
శరప్రయోగ సమయాసమయ నిరూపణము.
అం: చూ, పృమేయములు.
శరభక్తిడ. అం: చూ, వృత్తము. 1. (“చంద్ర
శ్రీఛాయను పృథమచరణమును, వికాశ
వృత్తఛాయను కడమమూడుచరణములున్న
నడచేసు.)
శరభము. సం. వి. అ. పుం. 1. = నెరబము. (ఎని
మిదికాళ్లుగలిగి సింహమును జేంపెడు మృగ
ము): చూ, నెరబము; 2. ఒంటెపిల్ల, కర
భము: చూ, శృంఖలకము (లాట్టిపిట్ట.)
శరభలీలము. అం: చూ, జన్యతాశములు.
శరభుడు. సం. వి. అ. పుం. శరభుడనుకోతి
చూ, వానరము.
శరము. సం. వి. అ. న. 1. = సరదు-సరము:
చూ, బాణము. 1; 2. తెల్లు*: చూ, తృణ
ము. 1; 3. నీయ: చూ, పలిలము; 4. మీడి
పెరుగు (అడుగు పెరుగు ద్రవ్యము, నడిమి
పెరుగు ఘనము, మీడి పెరుగు శరము):
చూ, స్తన్యము; 5. అతిభరము, ఇత్తుగంధ,
ఇత్తురంక, తురము, గంధోత్కట, పోటగళ
ము, భద్రముంజము, ఘంటేతుపు. (తె): కాకివ
దురు, కుందు తెల్లు*. (చూ, తృణము. 1).
శరమోచనప్రకారము. అం: చూ, ప్రమేయములు.
శరవ్యము. సం. వి. అ. న. గుజ్జ: చూ, లక్ష్మ్యము. 1.
శరవ్యాపారయోగ్యతిథివారాదివివరణము. అం:
చూ, పృమేయములు.

శరాఫల. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, శ్రీతాళము*.
 శరాభ్యాసము. సం. వి. అ. పుం. విలువిద్య
 నేర్పుట: ఉపాసనము. [వ్ర]మేయములు.
 శరాభ్యాసోచితమాసోపన్యాసము. అం: చూ,
 శరారి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: అటి-అడి-అతి, వి
 వ్వలము. (తె): అడెలు-అడెలు, ఇగుతు.
 బాతువు. తద్వి. — గ: (తె): అడవిబాతు,
 కాకిబాతు, అ: (తె): గూడబాతు.
 శరారువు. సం. వి. 1. చేంపునది: చూ, హిం
 సృ. 2; 2. చేంపుస్వభావముగలవాడు: చూ,
 హింసకుడు. [చూ, నది.
 శరావతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఒకానొకనది:
 శరావము. సం. వి. అ. పుం. న. సావ. చూ:
 కుడు: చూ, పాత్రము. 8.
 శరాశరాసనగ్రహణ పార్యావరణముచనము.
 అం: చూ, వ్రమేయములు.
 శరాసనము. సం. వి. అ. న. రూ-శరానాసము-
 శరాసము, విల్లు, ధనుస్సు: చూ, బాణము. 1.
 శరీరము. సం. వి. అ. న. (నశించునది) 1: అం
 గము, అజీరము, అపఘనము, అవతారము,
 అకారము, అకృతి, అక్రమ, ఉత్పేదము, గ్రా,
 కరణము, కర్మ, కలాపము, కశేబరము, కా
 యము, కుటి, కుడి, కులము, కులాయము,
 కోకము, క్షత్రము, క్షీ పణ్యపు,
 క్షేత్రము, ఖగము, గాత్రము, చుకము, త
 నువు, కేహము, కౌముదు, చంజకము, తుర
 ము, భూతాత్మము, మూర్తి, రథ
 ము, వపువు, వర్షము, విగ్రహము, సంహ
 ననము, స్కంధము. (తె): ఒడలు-ఒడ్లు, ఓ
 లము, నెమ్మయి-నెమ్మేను, పై, బొంది, మయి-
 మెయి-మే-మేను-మై. తద్వి. — గ: కోమ
 లశరీరమునకు. — అంగము; 2. దిగంబరదే
 వమునకు: (తె): బరిమేను; 3: చూ, 9. 11;
 4: వేతాళము; 5: (చూ, పిండము. 7.);

6: (చూ, అంగి. 2); 2: (చూ, కల్యము.
 1.); 7: (చూ, ఎముకలగుండు); 8: (చూ,
 కండరములు); 9: చూ, సంధి 7, 14; అం.
 2: చూ, దేహము. 8; 8: చూ, దేహము. 4.
 శరీరకాస్త్రము. అం: చూ, కాస్త్రములు.
 శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధనమ్. లో. దేహము
 ధర్మములను సాధించువానిలో మొదటిది.
 “ఉదా. “శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధన”
 మృని పాఞ్జులు వక్కాణింతురు” (నీతి
 చంద్రిక.)
 శరీరములు. అం: స్థూలము, సూక్ష్మము. (2).
 శరీరి. సం. వి. వ. పుం. 1. జంతువు: చూ,
 సత్వము. 10; వి. 2. శరీరముకలవాడు:
 దేహి, జంతువు, జగత్తు (న్ను) వు,
 జన్మి. (తె): మయితాలుపు-
 మెయితాలుపు-మేతాలుపు-మేతాలుపు-
 మైతాలుపు. తద్వి. — గ: అల్పకమవు, కిరా
 తుడు, వృక్షి. (తె): అలిపిరి-అల్పిరి; 2:
 పరివారము-పరీవారము; 3: (చూ, పా
 ణి. 1.), 4: చూ, హింసుడు. 2.
 శరీరశరీరసంబంధము. అం: చూ, సంబంధములు.
 శరలు. అం: “శ, ష, స.” లు.
 శర్కర. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. చేక్కెర.
 (రూ-శర్కరము-శర్కరిలము- శర్కరా
 పంకము-శార్కరము-శాక్కరిలము): ఖం
 డము, కేటము, గుడశర్కర, గుడోద్భవ, పంక
 సారము, మత్స్యండి - మత్స్యండి, మాధ
 వి, రసాల, సిరఖండము. (తె): ఇనుకపులకండ
 ము, కండ, కండచేక్కెర, కలకండ-కల్కం
 డ, చేక్కి-పంచదార, చేక్కెర, నవాతు
 పంచదార, పటికెల్లము, పులకండము-పు
 లకండము, పులోజో, బాతు,
 తద్వి. — గ: కఠిన, ఖండజము, గండోలము,
 గుడము, గులము, గూడము,

స్వాదువు. (తె) అచ్చే, చెఱకడము, బెల్లము; ౨: (తె) మంచిబెల్లము; ౩: పడిదము, పాకము. (తె) పాగు; ౪: (తె) తాటిబెల్లము; ౫: (తె) పెద్దాపురి; ౬: మహాశ్వేత, మధుజ; ౭: (తె) కరుగు-కరువు, పోతి అచ్చే; ౮: (తె) నీ నా; ౯: మొరప నేల: చూ, భూమి. 1-౨; ౩: (తె) పెంతు, పెంచి-పెంచిక-పెంచే, ఓడుబిల్లు. తద్వి. — బంగాళాపెంతు; 4. వ్రయ్య: చూ, శకలము. 4; 5. తెవులువగ: చూ, రోగము. 1.

శర్కరాంకము. సం. వి. అ. పుం: (తె) కమ్మనిమ్మ, తియ్యనిమ్మ. *. తద్వి. — ౧: విరావతము, పారేవతము, రుద్రాక్షము, రైవతకము. (తె): ఈడ, ఎఱ్ఱకీర్తిలి; ౨: చక్కవాకముఖిప్రియము, నారంగము, సుగంధము. (తె): కంచెయిడ; ౩: ఖారీధము, మహాపారేవతము, సువర్ణపారేవతము. (తె): పెద్దయిడ; ౪: (తె) చిట్టిడ; ౫: కమల, కమలాఫలము, నాదేయి. (తె): కమలాపండు, కిత్తిలి; ౬: కిమ్మిరము, నాదేయి. (తె): నారదబ్బ; ౭: (తె) కోలదబ్బ; ౮: (తె) దూదిదబ్బ; ౯: (చూ, దబ్బ ౪); ౧౦: (తె) బత్తాయి, బత్తాయి నారింజి; ౧౧: అధిపానము, విరావతము-విరావతము, కంటకీ, కడ్డి, కిమ్మిరము-కిమ్మిరము. కిమ్మిరత్వము, గంధవత్రిము, గంధాధ్యము, గోఘామము, గోరక్ష-చక్కాధివాసి, చోళకీ, తిలభావి, దంతకవము, నాదేయి, నాగగంగము-నారంగము, నారదము, భూమిజంబుక. (తె): నారింజి; ౧౨. నిమ్మకు:-చక్కాకోధనము. తద్వి.-చెట్టినిమ్మ. (చూ, నిమ్మ).

శర్కరాంపవము. అం: చూ, అపవములు.

శర్కరలము. సం. వి. మొరప నేల: చూ, శర్కర. 2. [డుమట: చూ, వాయువు. శర్కరము. సం. వి. అ. న. అపానవాయువు విశ్రించే సం. అ. కి. 1. అపానవాయువు విడుచే; వా. 2: చూ, విశ్రించే.

శర్క. సం. వి. వ. పుం. రూ-శర్కము. బాగ్మణుల పట్టపుఁబేరు “విష్ణుశర్క.” (వర్క=క్షత్రియుల పట్టపుఁబేరు; గుప్త=వైక్యల పట్టపుఁబేరు, దాస=కూదురిలపట్టపుఁబేరు.) శర్కము. సం. వి. వ. న: చూ, సంతోషము; పుం. 2: చూ, శర్క; వి. ౩. సంతోషము కలది: చూ, సంతోషము.

శిత్వరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. రూ-కార్వరి. క్వామ, సంధ్యారాత్రి: చూ, రాత్రి 1; 2. వనువు: చూ, వర్ణము. ౩, ౩. ఆఁడుది: చూ, స్త్రీ. శర్వాణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి. 1. శర్వఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శివుఁడు. శలకము. సం. వి. అ. పుం.=చెలగము: చూ, సాలెపురుగు.

శలభము. సం. వి. అ. పుం: చీరకము, పతంగము. (తె): మిడత-మిడుత. తద్వి.—౨. (తె) ఆకుపురుగు, ఆకుమిడుత; ౨: త్రిశంఖపు. (తె) దివ్యార్పపులుఁగు-దివ్యాలుపుఁబువు-దివ్యయార్ప (దీనినే మిడతఅని కొందఱు); ౩: (తె) వెదురుమిడుత.

శలము. సం. వి. అ. పుం, న.=నెల. 1. ఏడవందిముల్లు: చూ, సితాగ్రము; పుం. 2. ఏడవంది: చూ, సూకరము.

శలలము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శలము. 1; పుం. 2: చూ, శలము. 2.

శలవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, శలము. 1; వ. పుం. 2. చూ, శలము. 2.

శలాక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1=సలాక. 1. గోడు సెలొనగువాని కమ్మి: చూ, పంకాంశముక

2. వీణలోనగువారి వాయించెడు కొడుపు:-
 నఖము, పరివాదము- పరివాదము, కారిక,
 (తె): కొడుపు, గోరు, నుడిగోరు. (చూ,
 నఖము); 3.=సలాక. వీణజీ, శల్యము.(తె):
 కడ్డి-కడ్డి, కోపు, గసిక, పాళము- పాళా;
 వాగజ, సలాక. తద్వి.—౧ (తె): క్షేద్య;
 ౨: (తె) గజేము; 4: చూ, బాణము. 1;
 5. ఎముక: చూ, శల్యము. 1; 6.=సలుగు.
 ఏడుపంది: చూ, సూకరిము; 7. మంగ*:
 చూ, శ్యవనము.

శలాటువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. ఒకానొక
 వేరు: చూ, వేరు. 1; విణ. 2. పండనిది
 (కాయ) - (తె): అలము, కాయ, పచ్చికా
 య. తద్వి.—౧: (తె) దోరకాయ; ౨: (తె)
 పనరుకాయ; 3: (తె) పనుగాయ; ౪: మొర
 కము, జాలకము, బాలశలాటువు. (తె) అ
 లము, కనుగాయ, కనురు, పింద-పిందియ-
 పింద, పచ్చికాయ, పూచిందియ-పూచిం
 ద, పూవ, లేతకాయ; ౫: (తె) మక్క
 మూతిపింద; ౬: (చూ, ఫలము. 1); 2:
 (చూ, ఫలములు.)

శలుడు. సం. వి. ఆ. పుం: అస్థివిగ్రహుడు,
 తుండి, నంది, నందికర్మరుడు, నాడీదేహు
 డు, భృంగి, భృంగిరిటుడు, భృంగిశ్వరుడు.

శల్యము. సం. వి. ఆ. న. 1.=చేమక్క. తునుక:
 చూ, శకలము. 4; 2: చూ, నార. 1-2-
 3-4. (చూ, బెరడు; చూ, నల్కలము;
 చూ, శకలము. 1-2.); 3. చేపసాలను:
 చూ, శుక్తము. 2.

శల్యలి. సం. వి. ఇ. పుం, స్త్రీ. రూ-కాల్మలి.
 1: చూ, నరకములు; 2. బూరుగు*: చూ,
 రూ-కాల్మలి. 1; 3. రూ-కాల్మలి. ఒకద్వీ
 పము: చూ, లంక. 1.

శల్యకము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆశున: చు
 నూకరము.

శల్యకావ్యము. సం. వి. ఆ. న.=సెలకట్టె, బా
 ము: చూ, హేలి. 4 (చాణము. 1.) [
 శల్యపంజరము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, ఎముకలగు
 శల్యపర్యము. అం: చూ, పర్యములు. 2.

శల్యము. సం. వి. ఆ. న. 1: అస్థి, గ్రా, కీ
 ము, కుల్యము, భవ్యము, శలాక. (తె):
 మికె-ఎముక-ఎమ్మక-ఎమ్మ, ఎజక,
 మ్మ, నెమ్మ, బొమిక, బోకె, మక్క-
 కె, ముడును. తద్వి.—౧: అలి, శంఖము. (తె)
 నొసటియెముక; ౨: కందళము, కపాలం
 కంకము, కరోటము-కరోటి-(కరోటీ),
 ర్పరము- ఖర్పరము, కోలము, కుక్తి. (తె)
 కట్టెర, కప్పెర, చిప్ప, తలపాలు, పిం
 పుచ్చి-పుచ్చియ-పుచ్చే, పునుక-పున్న
 పుజీయ-పుట్టియ-పుట్టె, పెంకు, పెం
 పెంచిక-పెంచే, పెరక, బుజ్జ, బొ
 బొచ్చే, బోకె, బోరె; 3: కపికందుకం
 మస్తికాస్థి, శిరోస్థి; ౪: (తె) కొంకి, పె
 కొంకి; ౫: (తె) (చూ, కొంకి. 4);
 (చూ, ఎముకలగుడు); 2: కోరక:
 సంధి: (తె): అతుకు, ఇండె, ఎముకకీ
 కీలు, టంకపురాడి, పూస, మాటు; (వస్తు
 యొక్కరంగ్రములఅతుకునందునువర్తింపచేస
 ల: (తె) చిప్ప, మోకాలిచిప్ప; ౬:
 తుప్ప; ౭: (చూ, చెన్నెముక.); ౮:
 చూ, పర్మక; ౯: (చూ, మహాశంఖము
 ౧౩: (చూ, ముడును); ౧౪: తిక్తము. (తె)
 టికము-తికము, ముచ్చే, ముడును, ప
 పూస; ౧౫: (తె) ముకుదూలము-చూ
 దూలము, ముక్కంబము; ౧౬: చూ, ప
 ము. ఇత్యాది; 2: చూ, శల్యకావ్యము; 3: =

క, చూ, కలాక. 3; 4: చూ, వినము. 1; పుం, న. 5 = పెల్లెడు-చిల్ల-చీల-నీల-నెల, బాణ పుములికి (లేక) మేకు, పసి: చూ, కూలము; 6. చిల్లకొల: చూ, సర్వల (చూ, బాణము. 1.); పుం. 7. ఏదుపంది, ముండ్లపంది-ములుపంది: చూ, నూకరము; 8. మంగ*: చూ, శ్వసనము; 9. దోసము: చూ, వృజినము; అం. 10. చూ, తంత్రీములు.

శల్కములు. అం: చూ, ధాతువులు. [రాజా. 1. శల్కాడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకరాజా: చూ, శల్లకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఏదుపంది: చూ, నూకరము; 2. అందుగు*: చూ, రూ-సల్లకి. శవము. సం. వి. అ. న. 1. నీరు: చూ, సలిలము; పుం, న. 2. = సబము; కటము, మణపము, మణపి, మముదము, క్షితివర్ధనము, పూయము, స్థాగము. (తె): శినుంగు-పీన్లు, బడుగు, సవము-సబము-సబరము. తద్వి. — ౧: మృతశీవుడు; ౨: జీవస్మృతుడు; 3: జీవచ్ఛవము; ౪: ఆకారుడు, పరానువు, పరేతుడు, పరీమితుడు, పొప్తపంచత్తుడు, పేరీతుడు, మృతుడు, సంస్థితుడు. (తె): చేనిపోయినవాడు.

శవయానము. సం. వి. అ. పుం: అంకశయ్య, అసంది, ఖట్టి-ఖట్టిక, ఖటువు, కాష్టముల్లము, ఖాచి, ఖాటము, ఖాటి, వారుశము, శవవాహనము. (తె): కంపరము, కటుగు-కటువు, పాడె, బడియ-బడె. తద్వి. — మృతినొందిన పన్నామలప మతీసికొనిపోయెడి వాహనమునకు: — బ్రహ్మరథము. (చూ, మృతశయ్య.)

శవవాహనము. సం. వి. అ. పుం. — పై. — శశశనింశలస్వాయము. అం. ఒకస్వాయము. శశశము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-శశము. 1. శశజాతి. అం: చూ, అంతరజాతిశ్రమము.

శశధరుడు. సం. వి. అ. పుం. శశి: చూ, హిమాంశువు. శశము. సం. వి. అ. పుం. 1: రూ-శశశము. (తె): కుందెలు-కుందేలు, చెవులపిల్లి, చెవులపోతు; 2. బోళము: చూ, సారథము. 3; 3: చూ, లాడ్డుగు *.

[లేదనురీతి. శశవిషాణస్వాయము. అం. చెవులపిల్లికి కొమ్ము శశవిషాణము. జా. లేనిది. “దేశాంతరమందున్న నాటి నాకుళమో శశవిషాణము” (నీతి చంద్రిక-విగ్రహము) “శశవిషాణంబు దీర్ఘమై” (కవికర్ణరసాయనము) శశశృంగము. సం. వి. అ. న: (తె). కుందెనకొమ్ము, కుందేటికొమ్ము.

శశాంకుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శశధరుడు. శశాదనము. సం. వి. అ. పుం. (కుందేటినిభక్షించేనది) దేగ: చూ, శ్వేనము.

శశి. సం. వి. న. పుం: చూ, శశధరుడు. శశికళ. వా. సం. వి. అ. స్త్రీ: చంద్రకళ- (తె): నెలతునియ, నెలపాలు, నెలవీసము. (చూ, చంద్రకళలు, చూ, హిమాంశువు.) కశిబిందువు. అం: చూ, మహారాజులు.

శశిపదన. అం: చూ, పృత్తము. 1 (ఒకనగణము ఒకయగణము. రెవ ఛందస్సు).

శశోర్ధము. సం. వి. అ. న. కుందేటి తుగ్గున్నకంబళి: చూ, రల్లకము (కుందేటి పెండుగ్రాక అనికొందలు.)

శక్వత్తు. సం. అవ్య: అభీష్టము-అభీష్టము, అసకృత్తు, అజ్, పునఃపునః, ముహూ: (తె): — అరముడి, అణిముతే, నీటికిమాటికి, పలుమరు-పలుమలు-పలుమారు-చలచూలు-చల్లరు-చల్లలు-చల్లారు-చల్లాలు, మాటికి, మాటిమాటికి, మాలు, వేమరు-వేమలు-వేమారు-వేమూలు-సారె-సారెకు, సారెసారెకు. (ఇవి ముహూరధకమందును, అసకృతధక మం

దునుకూడఁ జెల్లును.) (చూ, చెండియు);

2. ఎల్ల వృదు, సదా: చూ, సతతము. 2;

3. మఱియు: చూ, చెండియు; 4. చూ, చెంబడి. 1.

శమ్మలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. = చేక్కిలము:

చూ, భక్త్యము; 2. బయటిచేవి: చూ, శ్రోత్రము.

శమ్మము. సం. వి. ఆ. న. 1. లేతకసపు*: చూ,

తృణము. 1; 2. కాంధవి, నల్లగఱిక*: చూ,

తృణము. 1; పుం. 3. అప్పటప్పటికి వికసిం

చెడు బుద్ధియొక్క హాని, పరితిభాహాని: చూ,

హాని. 2; నా. వి. ఆ. న. 4. స్త్రీ పురుషుల గుఱుల

చేట్టునంటియుండు చెండుకలు: చూ, చెం

డుక. 1.

శసనము. సం. వి. ఆ. న. యజ్ఞమునందలి పశు

పథము: రూ- శమనము, పరంపరాకము,

పోక్షణము.

శస్తము. సం. వి. ఆ. న. 1. మేలు: చూ, శుభ

ము. 1; విణ. 2. శుభకరమైనది: చూ, శుభ

ము. 1; 3. = సిన్ధు. స్తుతింపఁబడినది: చూ,

స్తోత్రము; 4. శ్రేష్ఠమైనది: చూ, శ్రేష్ఠ్యము

శస్త్రకారుడు. సం. విణ: చూ, కుతారువు. 2.

శస్త్రచూర్ణముడు. సం. వి. ఆ. పుం. (రూ- శస్త్ర

మార్జుడు): ఆయుధములు కడుగువాడు: చూ,

సానలవాడు.

శస్త్రమార్జుడు. సం. వి. ఆ. పుం. — మై. —

శస్త్రము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఆస్త్రము: చూ,

బాణము. 1; 2. ఇనుము: చూ, లోహము. 1.

శస్త్రములు. అం. ఇవి 47: - సశ్వసంతము, సత్వ

కీర్తి, ధృష్టి, రథనము, పరిహరతరము,

పరాజ్ఞాము, అవాగ్మ్యము, లక్ష్యావిన

మము, దృఢనాభము, సునాభము, దశాక్షము,

శతవక్త్రము, దశశీర్షము, శతోదరము, పద్మ

వాభము, మహానాభము, సునాభకము, దుం

చునాభము, జ్యోతిషము, కృకవము, నైరా

శ్యము, విమలము, యోగంధరము, పారిద్ర

ము, దైత్యము, పరిశమనము, శుచిర్బాహు

పు, కుహావాహువు, నిష్కులి, విరుచి, సార్వి

ర్వాసి, ధృతిర్వాసి, వృత్తిమంతము, పితృ

సామనము, విధూతము, మకగము, కరవీర

కనము, ధవధాన్యము, కామరూపము, కామ

రుచి, మోహనము, మారణము, జ్వంభకము,

స్వనాభము, సంతానము, పరణము, రుచిర

ము. (ఈ శస్త్రములును ఆస్త్రములును కామ

రూపములనియు భృశాకృతి పుత్రులనియు

శ్రీ మద్రామా యాగము బాలకాండములో

విశ్వామిత్రుని శ్రీ రామచంద్రునినకు ఉప

దేశించినట్లు చెప్పియున్నది.) (చూ, బాణము

1; చూ, ఆస్త్రములు; చూ, ముప్పదిరెం డా

యుధములు; చూ, ఉపవిద్యలు) [నములు]

శస్త్రజ్ఞోకము. అం: చూ. నహీనతానములు (తా

శస్త్రాజీవుడు. సం. విణ. ఆయుధములచేత బ

దుకువాడు: ఆయుధికుడు, ఆయుధీయః

డు, కాండవృక్షుడు, కాండస్పృష్టుడు,

స్పృష్టకాండుడు. తిద్వి — శస్త్రీ.

శస్త్రీ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. యేరకత్తి: చూ.

రిష్టి. 2 (బాణము. 1.); 2. మాదిగకత్తి: చూ

రిష్టి. 2; విణ. 3. శస్త్రమునుధరించేవాడు

చూ, శస్త్రాజీవుడు.

శా

శాంకరము. సం. వి. ఆ. పుం. ఎద్దు: చూ, వృషభము. 1

శాంభికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. = సంకులవా

డు. (సం): కాంబికుడు, జంగముడు ఆ.

కాండలు); 2. శంఖమునూడువాడు.

శాండిల్య. అం: చూ, గోత్రము. 13.

శాండిల్యము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మారేడు:

చూ, శ్రీఫలము, అం. 2: చూ, కల్పనూత్రమ

శాండిల్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కాండీ

ముని: చూ, సన్యాసి; అం. 2: చూ, కాత్త

పర్యవర్తకులు.

[దృష్టలు.

శాంత. అం: చూ, సంచారీభావమునఁ బుట్టిన శాంతనవుఁడు. సం. వి. అ. పుం: కాణసదంతుఁడు, గంగాజుఁడు, గంగాపుత్రుఁడు, గంగామతుఁడు, గాంగేయుఁడు, గాంగుఁడు, గాంగాయని, గాందినీమతుఁడు, దేవప్రతుఁడు, పురానమవు, భీష్ముఁడు, స్వేచ్ఛామృతువు.

శాంతము. సం. వి. అ. పుం. 1. శాంతరసము: చూ, రసములు; 2: ఉపశమము, ఉపశాంతి, త్న, త్నము, త్నా, త్నాంతి, పృశాంతి, మర్షము, విసృజ్యము, శమ, శమధము, శమనము, శమము, శాంతి, శామనము, నహనము, నహము. (తె): అడకర, ఓషిక, ఓపు, ఓరిమి, ఓరుపు-ఓర్పు, డిందుపాటు, తాలిమి-తాల్మి- (తాళిమి), తాళిక, తెఱవ, నిమ్మళము, నిమ్మళి, నెమ్మడి, పటిమ, మెత్తన, సయిపు-నైపు, సయిపుడు-నైపుడు, సయిరణ-నైరణ; విణ. 3. శమించినది: శమితము, శాంతము; తద్వి. — త్నము. (తె): తాళిక; అం. 4: చూ, రసదృష్టులు; 5: చూ, వేశావశ్యుపాంగములు. పా రి. దినిఉపమానము: ధర్మరాజు.

శాంతములేనచేదువు. అం: చూ, నిరర్థకములు. శాంతారము. సం. వి. అ. పుం. ఒకరకముచెఱుకు*: చూ, మకుమారము. 1.

శాంతానంద. అం: చూ, అశక్తులు. 5. (శుభవర్ణములయందున్న గృహములు శాంతానందముబొందును. శాంతము, విషయము, విద్య, సంపత్తి గలుగున.)

శాంతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కామకోపాదిరాహిత్యము: చూ, శాంతము- 2; అం. 2: చూ, పరి. పీనశాపములు (చూ, తానములు, సర్వతానములు. ప్రిశా. దినిఉపమానము: భూమి;

వా. బ. 4. శాంతులు:—గృహశాంతి, నక్షత్రశాంతి, గృధ్రశాంతి మొదలగునవి; విణ. 5. ముగిసినది: చూ, సమాప్తము. శాంతించే. సం. అ. కి: సహించే. (తె): అటు, తాళికయగు, తాళు, తాళుకొను, సంచు-సయించు-నైచు.

శాంతిపర్వము. అం: చూ, పర్వములు. 2. శాంతుఁడు. సం. విణ: చూ, సహనుఁడు. శాంబరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. మాయ. (ఇంద్రజాలాదులు): చూ, మాయము. 1; 2. రతీదేవి, మన్మథునిభార్య: చూ, సహధర్మిణి (భార్య. 1-క2.)

శాంభవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, పార్వతి. 1; 2. శవ్వము, నల్లగజిక*: చూ, తృణము. 1; అం. 3: చూ, ముద్రిలు.

శాంభవీయము. అం: చూ, కల్పనూత్తరము.

శాకకారుఁడు. సం. వి. అ. పుం. కూరలుపండువాఁడు: కటంచకుఁడు-కటంబకుఁడు.

శాకటము. సం. వి. అ. పుం. 1. బండియొద్దు: చూ, వృషభము. 1; విణ. 2. బండిని. (బండిచేయాయఁడగినది) బరువు: ఆచితము. (తె): బండిబరువు.

శాకటికన్యాయము. అం. ఒకన్యాయము.

శాకద్విషము. అం: చూ, ద్వీపములు. [వారాకము.

శాకచిల్వకము. సం. వి. అ. పుం. వంగ*: చూ,

శాకము. సం. వి. అ. న. 1. కూర. (చూ, వ్యంజనము. 1.); తద్వి. — (ని:కడంబము-కదంబము. కలంబము; 2: కట్వరము; 3: వ్యంజనము; 4: శిగువు; 5: కుకురము; 6: పితావరము; 7: హరితకము); (తె) కూర, కూరకాడ, కూరనార: తద్వి. — (తె) కలగూర; 2: (తె) కలగలపు-కలగల్పు, కలుసు-గూర; 3: (తె) తియ్యగూర; 4: అనుపానము;

౫: కుకుభ, రాగిణి (చూ, మారిసము); ౬: జా
మార; ౭: (తే) అలము, కూర; ౮: పృక్క;
౯: నాడి. (తే) కూరకాడ; ౧౦: ఈనెకు;
౧౧: సిర (చూ, పారక. 2.); పుం. 2: = పే
కు. పెద్ద పేకుమూస: చూ, కాకోటము;
౩: చిటుపేకు: చూ, హంజిక; 4: = పే
కు. పేకుదీవి: చూ, లంక. 1; చా. 5: (తే)
తాలింపు; 6: చూ, శక్తి. 1.

శాకిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఒకానొకపికావ
స్త్రీ: చూ, సోకుడు. 1; 2. పెరుగుతో
టకూర*. చూ, మారిషము. తద్వి. —౧. కొ
య్య తోటకూరకు. - విఘ్నకాళము, ౨. ఎఱ్ఱ
తోటకూరకు - గుంజరి - గుజ్జరి - గుర్జరి, గుడ
కరి, రాగిణి.*.

శాకునము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. శకునకాస్త్రము.
చూ, కాస్త్రములు; విణ 2. శకునసంబంధ
మైనది. [చూ, వేటకాడు.

శాకునికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. జీవాంతకుడు:

కాకోటము. సం. వి. ఆ. పుం: రూ-కాఖోటము,
అపంచనము, కుప్పము, కైశికము, క్షీర
నాళకము - క్షీరనాళము, ఖరచ్చదము, గంధ
మూలము, గవాక్షి, గృహద్రుమము, ఘా
కానాసము, పాలితము, వరదారువు. (తే):
పెద్ద పేకుమూస, సిందురము. ("చూ, హం
జిక"); తద్వి. —౧. పేకునకు: (చూ, సర్వ
తోభద్ర); ౨. పాలతేకునకు: (చూ, సర్వ
తోభద్ర); ౩. చిటులేకునకు: (చూ, హంజి
క); ౪: గుమ్మడుకు: (చూ, సర్వతోభద్ర)*.

శాక్తరము. సం. వి. ఆ. పుం. ఎద్దు: చూ, వృషభము. 1
శాక్తము. అం: చూ, మతములు.

శాక్తవ్యాకరణము. అం: చూ, వ్యాకరణములు.

శాక్తికుడు. సం. వి. ఆ. పుం: రూ-కత్తాయ
ధమును ధరించినవాడు: రూ-కాక్తికుడు.

శాక్తికుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-కాక్తికుడు.
శాక్తికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శక్తిమతపరమర్థకుడు.
శాక్తియబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, బ్రాహ్మణ
లు. (శైవబ్రాహ్మణులలోనొకతేగ. ఋగ్వ
జాస్సామకాఖా వగైరకులై ఆశ్వలాయన
కాత్యాయనావస్తంబాది నూత్రములకు
జెందినవారు. తంత్రోపాసకులు. "సర్వశక్తి
మయంజగత్." అను శక్తిమందు సుర్వసృ
ష్టత్వాది కర్తృత్వమును స్థాపించి ఆగ్రహారీ
శ్వరుడగు శివునియందలి శక్త్యంశమును విశే
షము విశ్వసించి వామాచారసంపర్యగాయము
నవలంబించియున్నవారు): చూ, శైవబ్రాహ్మ
ణులు.) [చూ, బుద్ధుడు. 1.

శాక్త్యముని. సం. వి. ఇ. పుం. శాక్త్యబుద్ధదేవుడు:

శాక్త్యసింహుడు. సం. వి. ఆ. పుం. —వై.—

శాఖ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: కీర్తి, భగవాండుడు,
భగిలంబము, లత, విటవము, శిఖ. (తే): కొమ-కొ
మ్మ-కొమ్మ, మండ, లేట. తద్వి. —౧. శాఖ;
స్కంధశాఖ. (తే): కవట, పెద్దకొమ్మ, పె
నుగొమ్మ; ౨: ఉపశాఖ. (తే): కళ, గోల
చివక, చివర, చివ్వ, చువక, చువ్వ, జీవర,
జీవర, జోంపము, బలగు, మండ, మల్లె,
మెణత, మెల్లె, రివట, రివ్వ, రెంబ-రెబ్బ,
రెమ్మ, రొట్ట, లేట, సురిగ-సురిగ, సెల,
సెలగ, సెలగొమ్మ, సోగ; ౩: చమరి, వీరు
ధము; ౪: పల్లవము, మంజు
పల్లరి, విటవము; ౫. వికతశాఖకు: (తే)
మండ; ౬. రెండుకొమ్మలమొదలువకు: (తే)
పలవకొమ్మ, వంగ, పలవ, పాయగొమ్మ,
పగిగ; ౭: (తే) మట్ట; ౮. మూసవకు: -
చూ, స్కంధము. 2; 2. వేగభాగమునకు: -
చూ, వేడము. ౨౨; ౩. చేయి: చూ, హస్తము;
వా. వి. 4: చూ, శాఖలు.

శాఖలు. అం: (చూ, నాడులు. 1; చూ, గోత్రములు 18; చూ, వాఙ్మయము: చూ, వేదము.)

శాఖాచంద్రగిరుణన్యాయము. అం. ఒకకొమ్మ మీదనుండియింకొకకొమ్మ యొక్కెననురీతి.

శాఖాచంద్రగిరుణన్యాయము. అం. ఆకాశమందున్న చంద్రుడు చెట్టుకొమ్మ దగ్గరగానుండినని చూపించినరీతి.

శాఖాదండుండు. సం. వి. ఆ. పుం. ఆన్యశాఖా పాశకుండు: చూ, సంతచెప్పువాడు.

శాఖానగరము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉచనగరము, పేట: చూ, పెంట. 4-5. [వానరిము

శాఖామృగము. సం. వి. ఆ. పుం. కోతి: చూ, కాభి. సం. వి. న్. పుం. 1. చెట్టు (కొమ్మలు

గలది): చూ, పృక్షము; 2. వేదము: చూ, వేదము. 1; 3. తురక: చూ, మ్లేచ్చుండు;

విణ. 4. అంతర్భాగములుగలది.

శాఖోట. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూ-కాఘోట*.

శాఖోపశాఖలు. జా. 1. ఒకకొమ్మకు బయలుదేరిన మఱికొన్ని చిన్నకొమ్మలు; 2. ఒక

నూటవెంబడి దానిలోగలదైన మఱియొక నూట. "శాఖోపశాఖవారి, వైఖరించెలు

పంగ." (శంతనూపాఖ్యానము.)

శాఖోట. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: (రూ-కాఘోట-కాఘోటము-శ్యాఘోటము-శ్యాఘోట-శ్యాఘోటము), అధోపుష్పి, అధోముఖి, కరచ్చ

ద-కరచ్చదము, కర్కటచ్చద, కాళికోజ్యము, త్పరిక, ఖరవత్రి, గోత్రవ్య, చరచ్చద.

జలవర్ణనము, ఝామకము, పిచులము, భూతవాసము, సిందూరపుష్పి. (తె): పక్కియ-చక్క-చక్కి-చక్కి-చక్కి, బరివెం

క.* (చూ, కాళిము)

శాఖోటము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. —పై.—; 2: చూ, రూ-కాళిము.

కాటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. —జేడక. రూ-కాటిక.

1. యతిలోనగువారిబట్ట: చూ, వస్త్రము. 1-౨2; 2. దుప్పటి: చూ, వస్త్రము. 1-౧౦౬.

కాటిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. —పై.—

కాత్యము. సం. వి. ఆ. న. శతీత్యము, కవటము: చూ, నూక్తము. 2.

కాత్వలము. సం. విణ: చూ, రూ-కాత్వలము.

కాణితనము. వా. మి. వి: చూ, సమర్థనము (శోణితనము అని కొందఱు).

కాణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రూ-కాణి, కానము. —సాన. ఒకగల్లు: చూ, సాన. 1. 2-3.

కాణి. సం. వి. ఇ. పుం. —సాన: చూ, రూ-కాణము. 1. (చూ, రత్నములు.)

కాణికుండు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సానలవాడు.

కాణితము. సం. విణ. సానపెట్టబడినది: చూ, కాశము. 2

కాశకుంభము. సం. వి. ఆ. న. 1. బంగారు: చూ, లోహము. 1; 2. ఉమ్మిత్త*: చూ, హలాపుష్పము. [(అంగము. 9)

కాశనీనరాటి. అం: చూ, వరాట్యుపాంగములు

కాశము. సం. వి. ఆ. న. 1. రూ-సాశము. నుఖము: చూ, సంతోషము; విణ. 2. వాడి

చేయబడినది: ఉత్తేజితము, త్పరితము, త్పరితము, తేజితము, నికితము, నికాశము, కాశితము. (తె): వాడి; 3. కృశించినది: చూ, విశిష్టము. 2. [వృక్షము.

కాశల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అంతిక అనుపదధి*: చూ, కాశలము. సం. వి. ఆ. పుం. —పై.—

కాశాతపస్త్వతి. అం: చూ, మూలస్త్వతులు.

కాశుండు. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-కాశుండు—

కాశుండు, అమాంసుండు, అర్భకుండు, కృకుండు, కైవాత్కుండు, రుర్భుండు. (తె):

అతగుడు, ఎముకలవజ్జు, చిక్కినవాడు, నల్లికనరము, పేద, బక్క, బక్కవాడు, బడుగు-బడువు, బెండుమానిసి, వక్రికట్టియ-వక్రికట్టె. (చూ, బీదవాడు)

శాస్త్రోదరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కృశించిన కడుపుగలఅడుది. (కడుపు కృశించియుండుట భాగ్యవతీలక్షణము): చూ, స్త్రీ; 2. అడుది: చూ, స్త్రీ.

శాస్త్రోదము. సం. వి. అ. న. 1. శత్రుత్వము; 2. శత్రుసమూహము. [చూ, శత్రువు.

శాస్త్రోదము. సం. వి. అ. పుం. పగవాడు:

శాస్త్రోదము. సం. వి. అ. పుం: అంగారవల్లి-అంగారవల్లిక, అవకీర్యకము, ఆమివము, ఉదకీర్యము, కరంజకము-కరంజము, కాకభాండి, ఉదగ్ధరస, ఖలము, గుచ్చకరంజము, గుచ్చి, చిరిబిల్యము, ఛాయాపీయము, చిత్తి, తమాలము, తిక్తగుంజ, ధృతమాలకము, నక్తమూర (ల) ము, మంజరీపుష్పము, మహాకరంజము, మాతృవందనకము-మాతృవందనకము, లాజపుష్పము, విద్ధవర్కటి, సరళు. (తె): కానుగు-కానుగు. తద్వి. — ౧: కంటఫల-కంటఫలము, మర్కటి, లతాకరంజము, వజ్రబీజకము, వీరాఖ్యము. (తె): తీగెకానుగు; ౨: పద్ధర్మింధము. (తె): గంట్లకానుగు; ౩: అంగారమంజరి-అంగారమంజి, అంగారవల్లరి, కరతాలిక, కాకఘ్ని, కాకస్త్రీ, కుబేరాక్షి. (తె): నిప్పువన్నెగుట్టలకానుగు. ౪: వల్లికరజము. (తె): కొడివన్నెకానుగు.

శాస్త్రోదము. సం. వి. అ. పుం. 1. లేతపచ్చిక, శప్పము*: చూ, వారిత (తృణము. 1.); 2: కట్టరము, కిర్దము-కర్దము, కీర్తి, చికిలీలము, జంబాలము, జలకల్పము, జలేంద్రము, దముము, నిషద్వరము, పంకగు, పద్ధతి, పల

లము, పలితము. (తె): అడుసు, అవులై బొంజో, అసలు, ఉబ్బలి-ఉమ్మలి, ఉండు, కేజో, చేదుకు-చేవుకు-చాకు, జేకు-జోకు, జోతుకు, దమ్ము, పంకి, బం. బందన, బాడి-బాడియ, బాడె, బుర: బెందడి, రొంపి, రొమ్మే-టొమ్మే, పండు-పండు, నుబ్బలి తద్వి. — ౧: గొప్పబదకు. — ఘనజంజాలము, చలకము; ౨: నీతోనుండుబురదకు. — నిలాధ్యము, పంకకటము; ౩: (తె) పుట్టు; ౪: వానబురదకు (తె) కర్షము, పంకము. (తె) రొంపి, తాడు; ౫: తూములనుండిపాటెడి ముడబందకు. — (తె) రొమ్మే-టొమ్మే, ౬: ఎండినబురదకు. (తె) — పండ-పండలి-పండ

శాస్త్రోదము. సం. వి. ౧. లేతపచ్చికలదేశమవల్లరము. (తె): కడిమిడి: చూ, దేశములకానము. సం. వి. అ. పుం. స్వర్ణచ్చేదనసాధవిశేషము: చూ, యా-కానము.

శాస్త్రోదము. సం. వి. అ. పుం. 1. శత్రుత్వము; 2. శత్రుసమూహము. [చూ, శత్రువు.

శాస్త్రోదము. సం. వి. అ. పుం. 1: అకరణి, అనరము, అభియోగము, అభిషంగము-అభిషంగము-అభిషంగము, అవాచ్యము, ఆక్షాంసము-ఆక్షాంశము, అక్షేపము, ఇంద్రాక్షము, షూరణము, గాలనము, గాలి, చోద్యపరగిగ్రహము, లంఘనము. (అన్య): ఆక్ష. (తె) సర-కనురు, జోకు, తిట్టాట, తిట్టు, బంట్ట-బండాటము, బండు, బడవ-బడవా, ౧స, బూతు, బూతుమాట, లందిడి-లండ్లి. మిడి-లమ్మి, విశంగీలు. తద్వి. — ౧: అక్షర:

౨: (తె) బండబూతు; 2. ఒట్టు: చూ, శవధము.

శాపింఛే. సం. స. క్రి. = సాపింఛే - సేపియింఛే, తిట్టు: చూ, రూ. శపింఛే.

శాబకము. సం. వి. అ. పుం. రూ. శాబము. పిల్ల, కూన: చూ, శిశువు.

శాబకుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శిశువు.

శాబము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ. శాబకము. శాబరము. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ. శాబరము.

లాద్దుగ*: చూ, హేమపుష్పకము (లాద్దుగు.); 2. శివకృత తంత్రవిశేషము: చూ, తంత్రయులు; విణ. 3. శివరసంబంధమైనది.

శాబాను. వా. వి: చూ, రూ. సేబాను.

శాబ్దము. సం. విణ. 1. శబ్దసంబంధమైనది; అం.

2: చూ, తార్కికప్రమాణములు; 3: చూ, ప్రతిష్ఠాది ప్రమాణములు. తెలిసినవాడు.

శాబ్దికుడు. సం. వి. అ. పుం. శబ్దకాస్త్రము శాబ్దిలక్ష్యకరాభ్యాసవిలాసము. అం: చూ, ప్రమేయములు.

శామనము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శాంతి. 2: వధము: చూ, హింస. 1. సప్తము. 1.

శామాశము. సం. వి. అ. పుం. = చోమలు: చూ, శామిత్రము. సం. వి. అ. న. 1. జేష్ఠము: చూ,

హోమము. 3 (యజ్ఞము); 2. పశుబంధనము; 3 యజ్ఞపాత్రము: చూ, హరివాణము (పాత్రము. 6-రక.) మిడిక: చూ, సప్త. 1.

శార. సం. వి. అ. స్త్రీ. = చోట. రేఖ, జీడినూ శారంగము. సం. వి. అ. పుం: చూ, వానకోయిల.

శారద. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: చూ, నరచ్యుతి; 2. గౌరి: చూ, హైమవతి (పార్వతి.)

శారదగాడు. వి. వి: చూ, హాస్యగాడు.

శారదము. సం. వి. అ. పుం. 1 వచ్చే పెనర*: చూ, స్తంబకరి (పెనర. ౫); పుం. 2. ఏ

డాది: చూ, సంవత్సరము; 3. ఏడాదులరటి: చూ, నవర్ణకదలి (రంభ. 1. ౮); విణ. 4. శరత్కాలముండుబుట్టినది; 5 కొత్తది: చూ, హాస; 6. ప్రతిభలేనిది: చూ, నిష్కృతి. 2.

శారది. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఏడాదులరటి*: చూ, శారదము. 3; 2. నీరుపివ్వలి*: చూ, శాండి.

శారభటము. సం. వి. అ. పుం. దివముయొక్క నాలుగవభాగము: చూ, దినభాగములు (చూ, వాసరము.)

శారము. సం. వి. అ. పుం. 1. చిత్రపర్ణము: చూ, హరితము. 1 (పర్ణము. 6-౮); 2. జోదపుసారె: చూ, వ్యవహారము. 4-౬; 3. గాలి: చూ, వాయువు; విణ. 4. చిత్రపర్ణము కలది: చూ, హరితము. 1. (పర్ణము. 6-౮.)

శారి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. = సారియ. గోరువంక పిట్ట: చూ, శారిక. 1; 2. యుద్ధార్థము వినుఁగుమీఁదఁబడిచిన పల్లము: చూ, హస్తీ; 3. వ్యవహారవిశేషము; పుం. 4. = సారె జోదపుసారె. సాగటాలకాయ: చూ, వ్యవహారము. 4.

శారిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. = సారియ-సారె: రూ. శారి, ఉత్కృష్టము, కలహాపియ, కాహలపియ, కురరము, గోకిరటి-గోకిరాటి, గోకిరాటిక, గోరంకుపు, గోరాండిక, గోరాటక-గోరాటి, శారిక-శారీక, చిత్రనేత్ర, చిత్రపాద, చిత్రలోచన, చిత్రాక్షి, వచ. (తె): గొంగంకి-గొరక-గొరవంక-గొరవక-గొరువంక-గోర-గోరంక-గోరంకి-గోరకి-గోరవంక-గోరింక-గోరువంక-గోర్యంక, బట్టికాడు, సారియ-సారె. తద్వి. = ౧: కాదంబరి. (తె): అడుగోరింక (చూ, పక్షి); ౨: కుణపి, విటూరిక. (తె): పీరిగో

దంపక; 2. నఖతరము: చూ, స్ఫుటత; 3. వీణ
లోనగువాని వాయిం చెడుకొడుపు, నఖము,
కొడుపు: చూ, కలాక.

శారీరము. సం. వి. ఆ. పుం. న. జోడమాడె
మీపీట: ఆప్తపదము. (తె) చదరంగపువల
క, నెత్తపువలక-నెత్తవలక, వలక, పాలి, పా
లియ-పాలి-పాలె. (చూ, వ్యవహారము. 4-౫).

శారీర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: ఆనంత, ఉత్పల,
ఉత్పలశారీర, కన్యాగోపి, కరాళతిపుట,
కాలానుపారి, కాష్ఠ, కాష్ఠకోష్ఠ, కృష్ణవల్లి-
కృష్ణవల్లిక, గోవపధువు, గోపి, చందన, ప
తానిక-ప్రతానిక, ఫణిజిహ్వాక, బస్తాంద్రి,
వధువు, కారద, క్యామ-క్యామము. (తె):
గూడపాల, దూడపాల, మామెన. తద్వి.—
౧: సుగంధ-సుగంధి, గోవపల్లి, మూలభద్ర.
(తె): సుగంధిపాల; ౨: ఉత్పలశారీర, కాష్ఠ
శారీర, గంధమూల, గోపి, సుగంధిమూల.
(తె): తెల్లసుగంధిపాల, మావలి; 3: కృష్ణ,
కృష్ణమూలి. (తె): నల్లసుగంధిపాల; ౪: (తె)
అడవిమామెన*.

శారీరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కంకశ్వరము:
చూ, స్వరము. 2; విణ. 2. శరీరసంబంధమైనది:
శారీరకము, కాయకము.

శారీర. అం: చూ, ప-రి-హీనతానములు (తాన
ములు) (చూ, సర్వతానములు)

శారీరకము. సం. విణ. శరీరసంబంధమైనది:
చూ, శారీరము. 2.

శార్కరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పాలనురుగు:
నురగ-నురుగు, ఖడ్గికము: చూ, స్తవ్యము,
విణ. 2. మొరముగలది (నేల): చూ, హరి
ప్రియ. 2 (భూమి. 1-౯౨.)

శార్కరేషోక్త సంగీతరత్నాకరము. అం: చూ,
భరతశాస్త్రగోంధములు.

శార్కరేపుడు. అం: చూ, శాస్త్రసంగీతములు.

శార్కరము. సం. వి. ఆ. న.-సింగిణి. 1. విష్ణుశ్రు
తముక్కు విల్లు: చూ, హేతి. 4; విష్ణువల
చాయుధములు (బాణము 1-2౮.); 2. వి
ల్లు: చూ, హేతి. 4 (బాణము. 1-3౭.);
విణ. 3. శృంగసంబంధమైనది.

శార్కర. సం. వి. న్. పుం. శార్కరమునునుకల
వాడు, చెన్నుడు: చూ, విష్ణుశ్రు. 1.

శార్కరము. సం. వి. ఆ. పుం. పులి: కర్పరము, కర్ప
రము, నువోళయము, ఘోరదర్శనము, చల
డకము, తరస్వి, ద్వీపి, పంచనఖము, పం
డరీకము, పృథాకువు, భయానకము, వ్యా
ఘ్రిము, వ్యాడము-వ్యాళము, క్వాపదము-
(తె): కోల్పిలి, చోళుమెకము, తెలుపు
గాఁచరి, దువ్వి-దువ్వు, పసితిండి, పులి,
పెద్దపులి, బల్ చోళుమెకము, తెల్పులి,
యవ్వగలపన్నె మెకము, యవ్వన్నె మెకము,
మెకములండి, వాలము-వాలాము, వేగి.
తద్వి.—౧. ఆడుపులికి:-కర్పరి; ౨. పులి
పిల్లకు:-అర్పము; 3: అల్పశార్కరము, చి
త్రకము, చిత్రకాయము, చులుకము, ద్వీ
పి, పృథాకువు. (తె): చిలుక, చిలుకగం
డు, చిలుకపులి-చిలుపులి, దువ్వి-దువ్వు;
౪: అపచిలుక; 2. ఏటికిం: చూ, వ్యా
ఘ్రిము; అం. 3. శార్కరవిక్రీడితము:
చూ, పృత్తము. 1. (“ను, స, జ, స, త,
త, గ. 1౩ యతి. 21 ఛందస్సు.”)

శార్కరవాహనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. పూర్వ
జైవవిశేషము: చూ, బుద్ధుడు.

శార్కరవిక్రీడితము. అం: చూ, పృత్తము. 1-
(చూ, శార్కరము. 3.)

శార్కరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకలను
రుడు: చూ, నుకారి (రాక్షసుడు. 1.);

2. (ఉత్తరపదమైనన్) శ్రీమః: చూ, శ్రీమః.

శార్వరము. సం. వి. అ. న. 1. కటికచీకటి: చూ, శ్యామిక. 1; విణ. 2. చేంపునది: చూ, హింసగి. [న్.పుం. 2: చూ, సంవత్సరములు శార్వరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, రాత్రి; కాల. సం. వి. అ. స్త్రీ. = సాల. 1. ఇల్లు: చూ, సదనము. 1; 2. చోవడి: చూ, సదనము. 1; తద్వి.-ం. ఇంటిలోనిభాగము: చూ, సదనము. 1; 3. వసువులసాల: చూ, సదనము. 1; 3. పెనుగొమ్మ: చూ, కాఖ. 1-ం; 4. ఒకచెట్టు: (తె) పేరుటురము, పేరెడ: చూ, వృక్షము.

కాలంకాయనుడు. సం. వి. అ. పుం. నందికే శ్వరుడు, తాండవతాలినుడు.

కాలపర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-సాలపర్ణి *. [చూ, రూ-సాలభంజిక.

కాలభంజిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. కొయ్యబొమ్మ: కాలము. సం. వి. అ. పుం. వేగముగాఁబోయి డుచేస: చూ, మత్స్యము. 1.

కాలవము. సం. వి. అ. పుం. లొడ్డుగ*: చూ, హేమపుష్పకము. (లొడ్డుగు.)

కాలామృగము. సం.వి.అ.పుం. 1. కుక్క: చూ, కునకము; 2. నక్క: చూ, స్వగాలము.

కాలావృకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-సాలావృకము.

కాలి. సం. అవ.న్, 1. ఒకవర్జిత్యము. "బుద్ధి కాలి, దీకాలి" మొ; వి. ఇ. పుం. 2. వరి. కాలియనునస్యము: చూ, సస్యము. 1; 3. గంధిమార్జాలము: చూ, నూచకము. 5 (మార్జాలము.); విణ. 4: చూ, హృద్ధ్యము కాలికుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. = సాలె - సాలీ: డు; చూ, సాలెవాడు; 2: చూ, నుంకరి.

కాలిని. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("మ, త, త, గగములు. 7 యతి. 11 ఛందస్సు")

కాలినాననరాజు. సం. వి. న్. పుం. కుమార్ పాలుడు: చూ, రాజ్. రం.

కాలివాహనశకము. అం: చూ, శకములు. [మ. కాలిహోత్రము. సం.వి.అ.పుం.గుట్టము: చూ, హయ కాలిహోతుడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకసిద్ధు: డు: చూ, సిద్ధుడు. [చూ, వాగై.

కాలీనుడు. సం. విణ. దిట్టతనములేనివాడు: కాలువు. వా. వి: చూ, రూ-సాలువు.

కాలూకము. సం. వి. అ. న. 1. తామరమొదలగువానిదుంప: చూ, సహస్రపశ్యము; 2: జాజీఫలము, జాతిఫలము, జాతికోశము. (తె) జోజికాయ.

కాలూరము. సం. వి. అ. పుం. రూ-సాలూరము, కప్ప: చూ, వారి. 11.

కాలేయము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సదావశ: 2. అడవిసదావశ: చూ, సదావశ; విణ. 3. (రాజేనములు పండునది) పాలము: చూ, వారిపియ. 2 (భూమి. 1.)

శాల్మలి. సం. వి. ఇ. పుం, స్త్రీ. రూ-శల్మలి. 1: కంటకాసి, కంటకి, కంటదుగ్గిముము, కదళి, కర్కశ, కుమాటి-కుమ్మటి, చిరజీవి, చిరాయువు, తూలఫల, దీర్ఘాయువు, దురా రోహ, పిచులము, పిచ్చిల, పుష్పరమ్యత్వమ్మ, పూరణి, మాతులదుగ్గిముము, మోవ, రక్త పుష్పిక, వయస్థ, కారడ. (తె): బూరుగ-బూరుగు-బూరువు *. తద్వి.-ం: కాశాల్మలి, కుశాల్మలి, హంసమోవ. (తె): పిన్న బూరుగు; 2: (తె) కుక్క-బూరుగు; 3: కూటశాల్మలి, రోచనము. (తె): కొండబూరుగు, వారిజేము. *: 2: చూ, ద్వీపములు. (ఇందులనదులకు: చూ, నది (2) 2); 3: చూ, వారివారుడుడు; 4: చూ, నరకములు. శాల్మలికలాటువు. సం. విణ. (ఉ): కర్కశము. (తె): బూరుగుకాయ.

శాల్మలీవేష్టము. సం. వి. ఆ. పుం: ఆజమోద, నిర్వాసము, పిచ్చు, మోచారసము. (తె): బూరుగుబంక. [(కాశీతుండు ఆనియు)

కాశీత. సం. వి. ఋ. పుం: చూ, శాస్త్ర. 3 కాశ్యతము. సం. విణ: అక్షయము, అక్షీణము, అవృత్తిహతము, ధృగవము, నిత్యము, సదా తనము, సనాతనము స్థానిపు, స్థిరము (తె) నిజేము, నిలుపు, నిలువరము-నిలువారము-నిలువరము-నిల్వరము, నెప్ప, పొలుపు, మొక్కలము-మొగ్గలము, సతము. తద్వి.---: పృథివీతము; ౨: అనశ్యవరము, అనశ్యము, అద్యంతరహితము, నిత్యము, కాశ్యతము; 3: క, క్షతము, జమ్, ఛ, దురత్యయము, నిజము, నియతము, నిరత్యయము, శుచి; ౪. నిలుకడైనది: చూ, స్థిరము. 4.

కాశ్యతుండు. సం. వి. ఆ. పుం: అక్షరుండు, సదాతనుండు, సనాతనుండు, స్థిరుండు. (తె): చెడనివాడు. (చూ, స్థిరుండు")

కాష్కలుండు. సం. విణ: చూ, రూ-కాష్కలుండు. కాష్కలికము. సం. వి. ఆ. న. వేక్కిలముల సమాహము: చూ, సమాహము (భక్త్యము).

కాష్కలికుండు. సం. విణ: అమిమిశి, మాంసాశనుండు, మాంసాహారి. (తె): కామేమేపరి, పాలనుదించి. తద్వి.--- కాష్కలుండు-కాష్కలుండు.

కాసకుండు. సం. విణ. కాసింఁచేవాడు: కాస్త. కాసనము. సం. వి. ఆ. న. 1. రాజు తానుదాని ముచేసిన భూమిపై వాగ్నిసియించిన కవులు, భూదానధర్మకాసనపువట్టా (అనికొందలు), రాజకాసనము, శిలాకాసనము (అనిమిటికొందలు); 2. ఆజ్ఞ: చూ, నెలపు; 3. శిక్షింఁచేట: చూ, శిక్ష. 2; 4. ఆత్మ, చేట్టము, లా: చూ, శాస్త్రములు; వా. 5: ఫర్వానా-ఫర్వానా; వా. 6. ఋణ, వియులు, వీలు. "మరణకాసనము"; 7. ఏర్పాటు: చూ, సత్యము. 1.

కాసింఁచే. సం. స క్రి. 1. ఆజ్ఞాపించు, విధించు: చూ, నెలవిచ్చు; 2: చూ, శిక్షింఁచే; 3. తిట్టు: చూ, శపించే.

కాస్త. సం. వి. ఋ. పుం. 1: చూ, బుద్ధుండు. 1; విణ. 2. కాసింఁచేవాడు: కాసకుండు; 3: శిష్కుండు, అశ్వసాయవంతుండు, దేశకుండు, కాసిత, కాసితుండు, సంసక్తుండు.

కాస్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కాసవము: చూ, శిక్ష. 2; 2: చూ, శాస్త్రము. 1. [సన్యాసి. శాస్త్రకృత్తు. సం. వి. త్. పుం. ఋషి: చూ, శాస్త్రపుస్తకములు. అం: శివుండు, పార్వతి, బ్రహ్మ, విష్ణువు, నందీశ్వరుండు, దత్తీలుండు, కోవాలుండు, యాజ్ఞవల్క్యుండు, నారదుండు, హనుమంతుండు, విద్యానుకుండు, కుమారుండు, బృహస్పతి, ఆర్జునుండు, రావణుండు, బాణాసురుండు, ఉపాకన్య, ఉత్తర, వశిష్ఠుండు, భారద్వాజుండు, వ్యవసుండు, శాండిల్యుండు, శుక్రుండు, గౌతముండు, శార్ఙ్గదేవుండు, సోకేశ్వరుండు, అభినవగుప్తుండు మొదలగువారు.

శాస్త్రము. సం. వి. ఆ. న=చేట్టము. (దీనిచేత శిక్షింపఁబడును.) 1. నియమన గ్రంథము: కల్పము, కార్మకము, కోశము, తీర్థము, ద్వైవము, వృష్టాంతము, పురుషము, పృష్ఠానము, మతము, శమ్, కాసనము, కాస్తి, శుక్రము, సంహిత. తద్వి.--- ౧: (చూ, కాసనము. 8.); ౨: (చూ, శాస్త్రములు.) 3: (చూ, కాసనము. 4); 2. ఆజ్ఞ: చూ, నెలపు; విణ. 3. శాస్త్రమువలనఁగలిగినది; అం. 4: చూ, వాసనలు.

శాస్త్రములు. అం. 1: (పతీ శాస్త్రములు: శిక్ష, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పము. (తర్కము, వ్యాకరణము, ధర్మము, మిమాంస, నైష్యము, జ్యోతిషము

అని మఱియొకకృమము); 2: చూ, విద్యలు. 3: చూ, ఉపవిద్యలు; 4: చూ, వాఙ్మయము; 5: చూ, వేదము; (౧. శిక్షాదండనము; ౨. వ్యాకరణము=తంత్రము, లక్షణము, వ్యాకరణము. (తె): లక్షనము-లచ్చేనము.) (తద్విశేషములు.-౧ కమస్సు; ౨ వృమాణము; 3 సామ్యుద్ధిక్యము; ౪ హోర; ౫ వాన్య; ౬ మల్ల; 7 నూత; ౮: వైద్య; 9 శకున; ౧౦ స్వర (కారీర); ౧౧ శకునకాస్త్రాదులు ఉపవిద్యలు అను శబ్దమునందుఁ జోడవలయును.); (చూ, కావ్యము. 1.)

కావ్యులక్షణములు. అం: స్వరము, వర్ణము, పదము, ధాతుకృత్తులు, తద్ధితములు, కృత్ప్రత్యయములు, తద్ధితము, కారకము, సమాసము. (10) కావ్యవిదుఁడు. సం. వి. (౧). కావ్యము తెలిసినవాఁడు: అంతర్వాణి, ప్రామాణికుఁడు. కావ్యి. తద్వి. జైవకావ్యజ్ఞానకు వారికుఁడు. (చూ, సమర్థుఁడు.) [ఉపదేశకులు. కాస్త్రాభ్యాసము చేయించినవారు. అం: చూ, కావ్యి. సం. వి. ౧. పుం: చూ, కావ్యవిదుఁడు. కావ్యియము. సం. వి. కావ్యసంబంధమైనది. కావ్యము. సం. వి. కాసింపదగినది.

శి

శింశుపము. సం. వి. అ. న. రూ-సింహము. 1. ఇనుపచిట్టెము: చూ, లోహము. 1-౧౫. తద్వి. ముండురము; 2. రూ-సింహము-సింహము. (తె): చీమిడి, చీడు; 3. కాపపాత్రము, అవిలి: చూ, హరివాణము (పాత్రము. 3-౫.) శింశ. సం. వి. అ. వ్రీ. 1. వింటినారి: చూ, త: చూ, స్వరము. 2; 2. అందెలమోత: చూ, స్వరము. 2.

శింజానము. సం. వి. శింజయనుధ్వనిగలది. శింజితము. సం. వి. అ. న. భూపణముల మోత: చూ, స్వరము. 2. శింజిని. సం. వి. ఈ. వ్రీ. 1. వింటినారి: చూ, స్థావరము. 1; 2. కాలియందె: చూ, భూపణము. 2. శింబ. సం. వి. అ. వ్రీ. పెసలులోనగువానిపై పొట్టు: రూ-శింబి-సింబి-సింబి, శమి, డాకిని, డుండువు. (తె) కాయ, పొట్టు, మిసి. బూగర. తద్వి. -౧: పెసరపొట్టు; ౨: కందిపొట్టు; 3: పెసగపొట్టు. మొ. (చూ, బరడు. 1.) (చూ, పెసర.) [సమ్మెట. శింబి. సం. వి. ఈ. వ్రీ. =సంబెత: చూ, శింబి. సం. వి. ఈ. వ్రీ. 1. =చెమ్మ. (తె) చెమ్మ, తంబ. తమ్మ*. తద్వి. -నర్మిక శింబి. (తె): పుట్టచెమ్మ. పుట్టకమ్మ.* 2: చూ, రూ-శింబ. [పెసర*. శింబికము. సం. వి. అ. పుం. నల్లపెసలు: చూ, శింశప. సం. వి. అ. వ్రీ: చూ, రూ-శింశప*. శింశుప. సం. వి. అ. వ్రీ: రూ-శింశప, అగరువు-(అగరువు), కాముకము, కాలానుసార్యము, కృష్ణకార-కృష్ణకారము-కృష్ణసారకము, కృష్ణసారము, గురునాథము, జోంగకము, శీర్షసారము, నటము, పిచ్చిల, పృసారణి, బింబచ్చద, భస్మగర్భ, మండలచ్చదము, మహాశ్యామము. (తె): ఇరుగుడు-ఇరువుడు, నల్లదిరిసెనము (అనికొందఱు) *. తద్వి. -౧: కృష్ణశింశుప, నీపము, వీరవృక్షము. (తె): నల్లయిరుగుడు; ౨: కుశింశప-కుశింశుప, కపిల, భస్మగర్భ. (తె): కంపిలుగుడు-కంపుటిరుగుడు; 3: కపిలశింశుప, కపిలాక్షి, కుశింశప-కుశింశుప, సారిణి- (తె) వచ్చేయిరుగుడు; ౪: శ్వేతపత్రము-

(తె) తెల్లయిరుగుడు.* (ఇరుగుడు-రూ-ఇలుగుడు)

శింశుమరము. సం. వి. అ. పుం. రూ-శింశుమరము. 1. మొనలి: చూ, మత్స్యము. 1-3; 2. నీరుకోతి: చూ, వానరము; 3. నీరు ద్రిమ్మరి: చూ, మత్స్యము. 1-౧౦.

శిక్కుడు. సం. వి. అ. పుం: ఆవ్యవసాయసంతుడు, కాస్త.

శిక్తము. సం. వి. అ. న.=చిక్కము. 1. కావడియుట్టి: (తె): ఉట్టి, చిక్కము; 2. కావడిమట్టు: కావము. (తె): ఉట్టి, కావడిమట్టు. తద్వి.—త్యగింగటము; 2.=చిక్కము. ఒకరకముకావడియుట్టి: (తె) ఉట్టి, చిక్కము; 3. ఏరుగుచేను మొనలబుట్టెడిమదము: చూ, గజమదములు. [కాచితము.

శిక్తితము. సం. విగ. ఉట్టియందుంచేబడినది:

శిక్ష. సం. వి. అ. స్త్రీ. (చూ, పండగములు, చూ, అంగము. 9: చూ, వేదాంగములు: చూ, ఉపనిషదులు, చూ, వాఙ్మయము). 1. దోషనివృత్తికిశిక్ష:—పాపనము, పాపియశ్చిత్తము. (తె): పాచితము-పాపితము; 2. శిక్షించుట: అపచితి, క్రియ, దండనము, దండను, దనుభము, నిష్కృతి, పాపనము, పాపియశ్చిత్తము. (తె) దిద్దుగడ, నిద్దుడు, దిద్దుపాటు, దిద్దుబడి, పాచితము-పాపితము. తద్వి.—౧: ఉపగ్రహము, కరమరి, బంది, (చూ, బంది); ౨: (తె) వగకము; 3. విద్యాభ్యాసము; అం. 4: చూ, మహావిద్యలు; బ. 5: చూ, శిక్షలు.

శిక్షలు. అం. “అంగోపాంగోపవేదములు పదునాలుగును వేదమునకువకరించెడిరీతి.— శిక్ష వేదముయొక్క అకారము మొదలకొని హకారముదనుకనున్న 50 అక్షరములయొక్క ప

లికెడిరీతిని స్వర, కాల, స్థాన, ప్రియత్న అను పరిధానముల నైదుపరికారములచేత నేర్పాటుగా నేర్పడినగ్రంథము. అని 9 పరిధానశిక్షలు, 9 ఉపశిక్షలు మహద్బలచేతేయబడియుండె. శంభు-పాణినీయ-వ్యాస-భారద్వాజ-సర్వసమ్మతశిక్ష అని. ఈలాగున నేపీనికి భావ్యములుకలవు. (చూ, వేదాంగములు.) (పాణినీయశిక్షయనుపేరబ్రసిద్ధమైన శిక్షాగ్రంథమే వేదాంతశిక్ష. ఇది సర్వవేదసంబంధమైనది) పాణిని-వ్యాస-భరద్వాజ-వ్యాళి-వ్యాళి-వాల్మీకి-కావల-కాలనిర్ణయ-బోధాయన-సర్వసమ్మతి-సిద్ధాంత-ఆరణ్య-హరితనామకములైన 13 శిక్షలు నెల్ల వేదములకు సంబంధించినవి; శమానశిక్ష ఋశ్యాఖాసంబంధము; నారద-గౌతమ-లోమశశిక్షలు 3 ను సామకాఖాసంబంధములు; అపిశని-శంభు-స్వర-అత్రేయశిక్షలు 4 ను కృష్ణయజుర్వ్యాఖకుసంబంధములు; యాజురల్క్య-వశిష్ఠ-కాత్యాయన-పరాశర-మాండవ్య-అమోఘవందినీ-లఘుమోఘసందినీ-అమరేశమాధ్యందినీ-లఘుమాధ్యందినీ-కేశవ-కేశవకారికా-మల్లశర్మ-స్వరభక్తి-స్వరాష్ట్రక-హోడకశ్లోకీ-అపసాననిర్ణయ-కృమసంధాన-గళద్యౌక-మనస్వాన-పాతికాఖ్య-పృథీవ-వేదసూత్రపరిభాషా-వేదపరిభాషాకారికా-యజుర్విధాన-కృమకారికాశిక్ష 25ను మఱియెందును శుక్లయజుర్వ్యాఖాసంబంధములు. శిక్షలమొత్తము 48 శిక్షలు. కపిల-కాలాది శిక్షలుకలవట.” (చూ, ఉపవిద్యలు.)

శిక్షాకాలములు. అం: ఉపవేదకాలము, నిద్ర, స్థలితము, దుష్టచేష్ట, బడబాలోకనాత్మక్యము, వితతపాపితిము, సంతాపము, దురుధానము, విమార్గగమనము, భయము, శిక్షాత్యాగము, చిత్తచాంచల్యకాలము (12).

శిక్షాత్కాగము. అం: చూ, శిక్షాకాలములు.

శిక్షించు. సం. న. క్రి: కాసిండు (తె) దండించు. దిద్దు, మందలించు.

శిక్షితాక్షరండు. సం. వి. ఆ. పుం: అక్షరము ఖండు, కాలాక్షరిండు, కాన్యకర్త.

శిక్షితుండు. సం. విణ. 1. శిక్షించబడినవాడు: అన్నాతుండు, కారితుండు, దండితుండు, ప్రిణతుండు. తద్వి. — ౧. దండించువానికి: — దండుండు; ౨. దండించదగినవానికి: — దండుండు; 2. నేర్పరి: చూ, సమర్థుండు.

శిఖ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1 = సిగ. ఖేట్టుముడి: చూ, సిగ. 8; తద్వి. — ఖేట్టునకు. — శిఖ (చూ, సిగ. 8); 2. నెమలిసిగ: చూ, సిగ. 1; 3. జ్వాల: చూ, హుతాశనుండు (పన్నీ 1-౨౬); 4. కొన: చూ, నుద; 5. డోడ: చూ, శిఖ. 1; 6. కొమ్మ: చూ, కాఖ. 1; 7. తటిగొట్ట: చూ, హాలిసి; 8. కిరణము: చూ, హాయనము. 2; 9. కాకపక్షము, పిల్ల ఖేట్టు: చూ, సిగ. 8; 10. సిగబంతి: చూ, భూషణము. 2.

శిఖండకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పిల్ల ఖేట్టు: చూ, సిగ. 8; 2. చూ, రూ-శిఖండము.

శిఖండము. సం. వి. ఆ. పుం: రూ-శిఖండకము, శిఖండి, కలాపము, పింధము, పిచ్చము, బర్హము. (తె): — పించియము-పించెము-పీచేము, పెంచేము, పురి.

శిఖండి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. అడవి మొల్ల*: చూ, హరిణి. 5; 2. ధృష్ట్యున్న నియన్న; 3. నెమలి: చూ, శిఖ. 2; 4. నెమలిపురి: చూ, శిఖండము; 5. కొడి: చూ, నెలకాబడి (పుంజో); 6. అమ్మ: చూ, హేరి. 4 (బాణము. 1.)

శిఖండిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. తెల్లగురిణి*: చూ, శ్వేతపాకి.

శిఖధరుండు. సం. వి. ఆ. పుం. పూర్వజైవశివము: చూ, బుద్ధుండు.

శిఖరము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1. = సిగరము. కొండకొన: వి, విక్రము, కంకణము, కూటము, కూలము, జిష్టువు, శృంగము, శేఖరము. (తె): కొండకొన, కొండకొమ్మ, కొండసిక, కొపురు, కొప్పరము-కొప్పము, కొమ్మ, పేటు, మోరు, సిగరము. తద్వి. — ౧: కపిశృంగము; ౨: పొగ్గార్భరము. (చూ, నుద); 2. = చివర. చెట్టుకొన: చూ, నుద; 3. = చివర. మంచేపుకొడుకొన: చూ, నుద; 4. = చివర. కొన: చూ, నుద; 5. కచ్చే (అని కొండలు) (చూ, వలి. ౧-౨-౩-౪); 6. పండిన దానిమ్మవిత్తువంటి కెంపుతునుక; 7. శిలావిశేషము: చూ, స్థూలాచ్ఛయము (రత్నములు); 8. అభిషయ హస్తవిశేషము: చూ, వ్యంజకము. 1; అం. 8: చూ, అసంయుత హస్తములు. [పార్వతి. 1.

శిఖరవాసిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గారి: చూ, శిఖరాస్త్రము. అం: చూ, అస్త్రములు.

శిఖరి. సం. వి. న్. పుం. 1. కొండ: చూ, పర్వతము; 2. చెట్టు: చూ, వృక్షము; 3. ఉత్తరేసు*: చూ, శైఖరికము; 4. చూ, మొక్కము. *. [వికీరణము. 2.

శిఖరికము. సం. వి. ఆ. పుం. జిల్లేడు*: చూ, శిఖరిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. = సిగరి. చేల్లతలుసు: చూ, సిగర; 2. చూ, వృత్తము. 1.

(“య, మ, వ, స, ధ, వగణములు. 18 యతి. 17 ఛందస్సు.”); 3. ఉత్తమస్త్రీ: చూ, స్త్రీ; 4. రోమరాణి, రోమావళి, కాలిక. (తె): ఆరు-ఆటు, మూ-గారు-మూ-గాటు; 5. మల్లె: చూ, హసంతి. 2;

శిఖలు. అం: బ్రహ్మశిఖ. ఇంద్రశిఖ, యమశిఖ, వరుణశిఖ, కపిలేశిఖ (5) [చూ, నెమ్మ-శిఖారధువు. సం. వి. ఈ. పుం. వీరస్తంభము:

శిఖాఫలము. సం. వి. అ. పుం: చూ, నీకాయ. శిఖావంతుడు. సం. వి. త్. పుం. అగ్ని: చూ, వహ్ని. 1

శిఖావళము. సం.వి.అ.పుం. నెమలి:చూ, శిఖి. 2. శిఖి. సం. వి. న్. పుం. 1. అగ్ని:చూ, వహ్ని.

1; 2. నెమలి: అవస్వస్యము, అద్వనము, అహిద్విషము, అహిభుక్తు, క, కంబు, కలధ్వని, కలాపి, కాంతపక్షి, కాలకంఠము, కాలాపుడు, కుండలి, కుమారవాహిని, కృకవాకువు, కేకాలము, కేకాపలము, కేకి, గంధసహము, గరవృతము-గలవృతము, చంద్రకి, చిత్రపక్షము, చిత్రపింగలము, చిత్రపింఛకము, చిత్రమేఖలము, నీలకంఠము, బర్హి, బర్హిణము, భుజంగభుక్తు, మధుకము, మయూరము, మేఘనాదానులాసి, లాసకము, విష్ణురము, వీరంధరము, శతపత్రము, శిఖావళము. (తే. ప):— కన్నులుగలవక్కి, కప్పగుత్తుకపుల్ల, చిలువతిండి, జోట్టులులుఁగు, నట్టుపులుఁగు-నట్టువపులుఁగు-నట్టుపపిట్ట, నమిలి-నమ్మి-నెమ్మి-నెమలి-నెమిలి-నెమ్మిలి-నెవిలి, పాఁపమేవరి, పాఁపమేపుడు, పురిడిపిట్ట, పురిపులుఁగు, పురివిదర్చు పిట్ట, పురివిప్పియాడెడుపులుఁగు. తద్వి.—౧. అఁడునెమిలికి.—కేకి; ౨. తిలమయూరమునకు:—గురుంటకము, తిలమయూరము; ౩. నెమిళ్లగుంపునకు.—మాయూరము; ౩. కోడి: చూ, నెలుకాలుది (పుంజో); 4. చెట్టు: చూ, వృక్షము; 5. కేతువు: చూ, రాహువు. 2; 6. అమృత:చూ, బాణము. 1; 7. ఎద్దు: చూ, వృషభము. 1; విణ. 8. సిగగలవాఁడు.

శిఖికర్పూరస్వాయముఅం:ఒకానొకస్వాయము. శిఖిగీర్వము. సం. వి. అ. న. మయిలుతుత్తము: చూ, రసాంజనము.

శిఖిధ్వజము. సం. వి. అ. న: చూ, పాగ.

శిఖిధ్వజాఁడు.సం.విణ. కేతువు:చూ, రాహువు. 2.

శిఖిముఖి. సం. వి. న్. పుం. చెకుముకితాయి: చూ, స్థూలోచ్చయము. 1 (రత్నములు. ౧౨-(౧).) [స్కండుఁడు.

శిఖివాహనుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శిగుజము. సం. వి. అ. న. మునగవిత్తు.

శిగుప్రస్మాదిరసాయనము. అం: చూ, గసాయనములు.

శిగుప్ర.సం.వి.ఉ.పుం.1 మునగ*:అక్షిబము-అక్షిబము-అక్షిబము, అసారము, అపదంకక్షమము, కటుకందము, కాక్షివకము, కాక్షివము, కామిరీకము, కృష్ణగంధ, కృష్ణశిగుప్ర, క్షమాదంకము, గంధకము, ఘటచ్చదము, ఘనవల్లనము, ఘనపుష్పము, చక్షువ్యము, తీక్షణగంధము, బహుళపల్లవము, మోచకము-మోచము, యువతి, శోభాంజనము. (తే): మునగ-మునుగ*. తద్వి.—౧ మునగకాయకు.—జాలకము; ౨. మునగవిత్తునకు.—గరాత్మకము, శ్వేతమరిచము; ౩: ఉదది, కమి, గృంజనము, మురంగి, మూలకదళ, వనశిగుప్ర, నునాభము, హరితము. (తే): అడవిమునగ, కారుమునగ-కార్మునగ*; ర: కృష్ణబీజము, శేనరి, గర్భపాతకము, గుగ్గులుపు, గుడశిగుప్ర, మధుశిగుప్ర, రక్తశిగుప్ర, రక్తశోభాంజనము. (తే): ఎఱ్ఱమునుగ, తీమనుగ-తీయమునగ-తియ్యమునగ.*; 2. కూర: చూ, కాకము. 1.

శితదుగ్రిప్ర.సం.వి.ఉ.స్త్రీ:చూ, రూ-శతదుగ్రిప్ర.

శితము. సం. విణ. 1. వాఁడియైనది: కటువు, తీక్షణము, పృచండము, రాద్రము. (తే) మేలుకు, వాలారు, వాలిక. తద్వి.—వాఁడిచేయఁబడినది అనుటకు (చూ, కాతము. 2.); 2. బక్కయైనది: చూ, విశిష్టము. 2.

శిరశూకము. సం. వి. ఆ. పుం. యవధాన్యము:

చూ, ధాన్యము. 3౫. [చూ, స్పూర్ణకము.

శిరసాకము. సం. వి. ఆ. పుం. తుమ్మిక*:

శిరాగ్రము. సం. వి. ఆ. వ. చెట్టుముల్లు: చూ,

రూ-సిరాగ్రము.

శిరి. సం. వి. ఇ. 1. తెల్లనిది: చూ, హరి

తము. 1. (వర్ణము. 8-౫-(౧)); 2. నల్లనిది:

చూ, వర్ణము. 8-౬-(౧).

శిరికంతుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కఱకంతుడు:

చూ, శివుడు.

శిరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కుక్కురుడు: చూ,

రాహువు. 2.

శిధిలము. సం. వి. ఇ. 1. సంధులువదలినది: శైధి

ల్యము, శ్లథము. (తె) అటునట్లు. అటువు

ట్లు; అం. 2: చూ, ముఖరజ్జువులు. [పిటిలిక.

శిధిలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. = చెద-చెదలు: చూ,

శిద్ధాంశ. అం (సిద్ధాం): శచూ, పోడశవర్ణ. ("లగ్న

మును ౨౪ సమభాగములు చేయుట శిద్ధాంశ

యనిపేరు. శిద్ధాంశకనుగొనవలసిన గ్రహ

మే రాశియందెన్నవభాగమునందున్నదో తె

లిసికొనవలెను. అట్లుగ్రహము ఓజరాశియం

దున్నయెడల సింహాదిగను. యుగ్యరాశియం

దున్నయెడల కర్కటకాదిగను బయిఁజెప్పి

వరితిని యాగ్రహమేరాశియందెన్నవ భాగ

మునందున్నదనిగనుగొనఁబడునో యన్నవ

రాశి శిద్ధాంశయనఁబడును. ఆరాశ్యధిపతి

యే శిద్ధాంశాధిపతి*]

శిశివుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, విష్ణు

పు. 1; 2: చూ, శివుడు; 3: చూ, బట్ట

తలవాడు; 4: చూ, కుష్మి.

శిశ్రి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. గంగ: చూ, హోదివి (నది.)

శిశు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: రూ-శిశుము, అన

శోహము, జట, బుద్ధుము, మూలము. (తె)

ఊడ, పడుగొమ్మ (చూ, వేడు); 2. పడు

గొమ్మ; 3. తామరదుంప: చూ, సహస్ర

పత్రము; 4: చూ, మాంసి. 1; 5. ఏలు:

చూ, హోదివి (నది.)

శిశుము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-శిశు. 1.

శిది. సం. వి. ఇ. పుం. 1. హింసిం చెడినకుత్తు;

2. శిలిచక్రవర్తి: చూ, రాజ్. 3౨.

శిలిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పల్లకి: చూ, సహరి.

శిలిరబాగ్రహములు. అం. సారస్వతులలోని

మూడవతెగవారు: చూ, అమగోత్ర బ్రా

హ్మణులు (బాగ్రహములు)

శిలిరము. సం. వి. ఆ. న. 1. దండువిడిసిన

చోటు: చూ, స్కంధావారము. 1;

2. డేరా: చూ, సదనము. 1. ~

శిర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. నరము: చూ, రూ-

సిర. 1; 2. ఈనె: చూ, కాకము. 1-౧౦.

(పారక.)

శిరఃకంపనము. అం: చూ, గాయకదోషములు.

శిరఃకియలు. అం: ధుతము, విధుతము, ఆధూ

తము, అంచితము, కంపితము, అకంపితము,

పరావృత్తము, ఆపధూతము, అధోముఖము,

నికుంచితము, ఉత్తిప్తము, లోలితము, పరి

వాహితము, సమము, ఆలోలితము, ఉద్దా

హితము, సౌందర్యము (17) (చూ, శిరో

భేదములు).

శిరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రూ-శిరసు-శిర

స్సు-శిర్షము. = సిరసు: ఉత్తమాంగము, క,

కంబు, కరంకము, కరణత్రాణము, ఇ, త్రి

రువు, మస్తకము-మస్తము, ముండము, మూ

ర్ధము, వరాంగము, శిరసు-శిరస్సు-

శిర్షము. (తె): అవుదల-చెదల, తల, తల

కాయ, తలాటము, నెత్తి, నెత్తికాయ, పో

లు, బుట్ట, బుట్టకాయ, సిరసు-సిరసు.

తద్య. - - - - - తలచెనుకటిభాగమునకు. - - - - -

టువు, కృకాటిక, పూట-పూటము-పూటి-

పూటిక, నీమ. (తె) పెడతల; ౨: (తె) బోడిగుండు, బోడితల; ౩: (చెండు)కలు గొలుగఁబడిన) తల: (తె) గుండు; ౪: బిచ్చారంధ్రమునకు: చూ, సోడు; ౫: లోమెడకు: -వరుటము. (తె) లోమెడ. ౬: శిరోధి (చూ, మెడ. 1.); ౭: (చూ, మెడడు): ౭. పిచ్చలివేరు: చూ, శౌండి, న్. న. ౩ రూ-శిరను-శిరస్సు. తల: చూ, శిరము. 1; 4. శిఖరము: చూ, సుద; 5. సేనాగ్రము: చూ, సేన. 1; 6. బుద్ధి: చూ, హృల్లేఖము. 2; 7: చూ, త్రైవ్యము; 8. చెట్టు శాస: చూ, సుద; అం. 8: చూ, తాడితాంగములు; 10: చూ, లక్షణాంగములు. (తల: -“బుడుపులుగలిగినరములుగనఁబడుచో మిక్కిలియెండినట్లున్న దరిద్రుడై కష్టము నుభవింపెను. వికాలమైనరాజ్యము నుజ్జ్వలమున్న రాజ్యలాభమును”); 11: చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు. (“శిరమునడుమ నుడియున్న విధవయగు. విరివియైన నల్పాయువగు.”); 12: చూ, నాట్యోపయోగములైన యంగములు. (చూ, శిరశ్శిలములు-శిరోభేదములు) 13: చూ, శరీరాంగములు.

శిరశ్చాలి. అం: చూ, గతివిశేషములు.

శిరసావహించే. సం. న. శిర్. 1. తలయందు ధరించే: చూ, స్వీకరించే. 3; వా. 2. అంగీకరించే: చూ, సమ్మతించే; 3. తీసికొను.

శిరస్కము. సం. వి. అ. న. 1. కిరీటము: చూ, సీసకము 1; 2. కవచము: చూ, వారవారము.

శిరస్త్రము. సం. వి. అ. న. —పై.—

శిరస్త్రాణము. సం. వి. అ. న. —పై.—

శిరస్యము. సం. వి. అ. పుం. స్నానాదిసంస్కారముచేత గరగరికయైన తలపెండుక: చూ, చెండుక. అం.

శిరస్సూత్రము. సం. వి. అ. న. ఉన్నతకము, పాదములదాఁకనుండెడిఅంగి: చూ, పస్త్రము. శిరాలుఁడు. సం. వి. లావునరములుగలవాఁడు. శిరీసువత్రి. సం. వి. అ. స్త్రీ. గినియక: చూ, శుకనానము. 1.

శిరీషము. సం. వి. అ. పుం. —గిరిపెనము*: ఈశవాచకము, కపీతనము, కర్ణపూరము, తర్లకము, భండి-భాండి-భండిగము-భండిరము, భండిలము, వాటిక, శుకము, శ్యామవర్ణ. (తె): —గిరిపెను, దిరిసన- దిరిసనము-దిరిసెనము-దిరిపెను. (తెల్ల దిరిసెనము-నల్లదిరిసెనము అని ద్వివిధము)

శిరోగృహము. సం. వి. అ. న. చంద్రకాల, సప్త: చూ, సదనము. 1.

శిరోగ్రీధము. సం. వి. అ. న. ముచ్చిలిగుంట మిఁది బుడిపి: రూ-శిరోగ్రీవము, కాలకలము, కృకము. (తె) బుడిపి-బుడ్డి.

శిరోగ్రీవము. సం. వి. అ. న. —పై.—

శిరోజము సం. వి. అ. పుం: చూ, శిరోహము.

శిరోధి సం. వి. ఇ. స్త్రీ. మెడ: చూ, శిరము. 1-౬ (మెడ. 1.)

శిరోనక్షత్రము. వా. సం. వి. అ. న. ఆకాశమధ్యమగుదున్న రిక్క. (ఆకాశమునం దుత్తరమునఁ గ్రిందుగ ధృవనక్షత్రముండును. ఇది యెప్పుడును గదలనిది. ధృవనక్షత్రమున కెదురుగనిలబడి ధృవసూత్రముగుండనాకాశమధ్యభాగమును జూడఁగ తనభూమిమధ్యమునకు సరిగ నేనక్షత్రముగనిపించునో యది యశిరోనక్షత్రము.): చూ, సత్తు. 1. (రిక్క.)

శిరోనామము. సం. వి. న్. న. —దిరునామ-చిలునామ, మతలలు. (సం): విలాసము.

శిరోభారము. సం. వి. అ. పుం: కంబాధ-కబాధ, కఘాతము. (తె): ఏరు, తరెర, తలనొప్పి, తలయేరు-తలేరు(అం.)

శిరోభేదములు. అం. 1: సమము, ఉద్వాహితము, అధోమఖము, ఆలోభితము, ధుతము, కంపితము, పరావృత్తము, ఉద్భిత్తము, వరివాహితము (9) (చూ, శిరః క్రియలు, శిరము. 10.)

శిరోరత్నము. సం. వి. అ. పుం. తలమానికము: చూ, పూలోచనము. 1. (రత్నములు. ౧౦-(౪).)

శిరోదహము. సం. వి. అ. పుం. 1. శిరోజము: చూ, పెండుక; అం. 2: చూ, లక్షణాంగములు. (పురుషుని తలపెండుకలు. - "దీర్ఘములైన దీర్ఘాయువును నైశ్వర్యమును గలుగును. విరళములై నునుపులై పింగళవర్ణములై తుమ్మెదలవలె నీలములై ఇవ్వు ఆకులవలెనున్న సుఖసంతుఁడగును."); 3: చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు. (స్త్రీకోట్టు: - "ఎంకలై నుదుట వాగ్నిమేన్న భోగియును సుఖియును నగు. వంకరలైనఁబూజ్యురాలగు, విస్తారములైనఁబ్రకృతము. కురుచేలైనఁ బతిని సంపన్నుని గాఁజేయును. నున్న నై నలుపుగలిగియున్న బలిప్రియయగు. ఇంద్రనీలసమములై దీర్ఘములై నునుపుగలిగిన సుఖసంతురాలును ధనధాన్యసమృద్ధురాలును నగు, ఊర్ధ్వములైనను రక్తవర్ణములైనను నత్యంత దరిదురాలగు, కపిలవర్ణములై కురుచేలై నుదుట నంటియున్న సప్రకస్తురాలగు. లంబములైన దరిద్రవతియు దుఃఖవతియునగు ")

శిరోస్థి. సం. వి. కపి కందుకము: చూ, శల్యము. 1.

శిల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తాయి: చూ, రత్నములు. ౧౦; 2. కడప క్రింది త్రొక్కుడుగమ్మి: (తె) మండిగము; 3. సెల. కొండకాలువ: చూ, సెలయేలు. (చూ, నది.)

శిలము. సం. వి. అ. న. శోతకోసిన ముక్తయం

దు జోతీవదిన వెన్నులోనగువాని యేజి కొని బ్రతుకుట: రూ-సెలము.

శిలాకుట్టుకుడు. సం. వి. వి. చూ, తాతిపనివాడు. శిలాక్షరము. జా. స్థిరమైన అక్షరము: చూ, శిలాశాసనము.

శిలాజతువు. సం. వి. ఉ. న. 1. సెలాజిత్తు: చూ, సెలాజిత్తు; అం. 2: చూ, భస్మములు. శిలాపాకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గురిగింజె*: చూ, శ్వేతపాకి. (గురిజేతూన అని కొందఱు.)

శిలాపుత్రము. సం. వి. అ. పుం. పాత్రము: చూ, రత్నములు. ౧౨-(౧౦)

శిలాఫల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, శ్రీతాళము*. శిలానినూత్రములు. అం: చూ, భరతకాస్త్ర గ్రంథములు.

శిలాశాసనము. జా: శిలల మీఁదఁ జెక్కఁబడిన యక్కరాదులెట్లు శిథిలముగాకయుండునో అట్లు ఎన్నటికిని మార్పుఁజెందక కావ్యతముగ నుండువది. స్థిరమైనది. "అన్నమాట యన్నమనమ్మున శిలాశాసనమ్ముగఁ దలంచుచేందెదరు." (ధర్మజ రాజనాయము); "అనతి యిచ్చెనా యది శిలాశాసనము." (విజయవిలాసము); "పలుకుశిలాక్షరంబు." (రామాభ్యుదయము.)

శిలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఆడుఎఱ్ఱ. గంధూపది: చూ, సోరంగి (మత్స్యము. 1-౪౧.)

శిలీంధము. సం. వి. అ. న. 1. ఆరఁటిపువ్వు: చూ, సుమము; పుం. 2. పుట్టగొడుగు, రూ-శిలీంధ్రము: చూ, సర్పాక్షి. 2.

శిలీంధ్రకము. సం. వి. అ. పుం: ఆరోగ్యస్థి. ఖలిని, ఫత్ర, తాళమాలిక, ముసలి, వారాహి. (తె: నేలతాడి-నేలతాడు*. [ధను. 2.

శిలీంధ్రము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-శిలీం

శిలీముఖము. సం. వి. అ. పుం. 1. అమ్మ: చూ,

హేతి. 4 (బాణము. 1.); 2. తుమ్మెద. చూ, పట్టదము.
 శిలేఘమానవాస్త్రము. అం: చూ, అస్త్రములు.
 శిలోచ్చయము. సం. వి. అ. పుం. కొండ:చూ, పర్వతము. [లోహము. 1. శిలోద్భవము. సం. వి. అ. న. ఇనుము: చూ, శిలొకనుడు. సం. వి. అ. పుం. గరుడుడు: చూ, వారివానానుడు.
 శిల్పకము. అం: చూ, నాటికలు (13-4 అంకములు. రంగము శక్తికావము, నాయకుడు ద్విజాడు, పృథివీయకుడు పండాలుడు, ఇంద్రజాలము, ఆశ్వర్యము రసము.)
 శిల్పకారి. సం. విణ. (ఇ):చూ, స్వర్ణకారుడు.
 శిల్పకారుడు. సం. విణ. —నై—
 శిల్పకుడు. అం. 1. యమకాదులంకెప్పవారు: కృతికర్త, శిల్పి; 2: చూ, జాతులు.
 శిల్పము. సం. వి. అ. న. 1. చిత్రరపు వ్రాయుటలోనగు శిల్పాలపని: కల-కళ, కారుజము, (తె) కొఱు, పంచోణము, పని; 2. స్వత్యగీతవాద్యాది చతుష్టయై బాహ్యకీయలు, 3. ఆలింగనాది చతుష్టయైభ్యంతర క్రియలు.
 శిల్పి. సం. వి. న్. పుం. 1. వడ్డంగిలోనగువారు (చూ, శిల్పిలు); 2: చూ, శిల్పకుడు; విణ. 3. శిల్పికారుడు: చూ, స్వర్ణకారుడు.
 శిల్పిని. అం. 1: చూ, దూతీ చతుష్టయము; 2: అభిసానిక.
 శిల్పికాల. సం. వి. అ. స్త్రీ. పట్టడ: చూ, సదనము. 1. [ఉపవిద్యలు.)
 శిల్పికాస్త్రము. అం. చూ, కళలు. (చూ, శిల్పిలు. అం: వడ్డంగి, సాలె, హంగలి, చోకలి, ముచ్చి (5). తద్వి:—చిత్రకారుడు—చిత్రకారుడు, రంగాజీవుడు, పర్ణాటుడు, వర్ణి. (తె) ముచ్చి; 2: (చూ, మాదిగ.)

శివ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: చూ, పార్వతి. 1. 2. నక్క: చూ, స్వగాలము; 3. ఉసిరిక: చూ, శ్రీఫలి. 1; 4: అజ్ఘట, అమల, ఉత్తమ, గూఢవత్రి, గూట, తమాలము, తామలకి, తాలి, తాలీశివ, తాలీసపత్రిము, భూధాత్రి, భూమ్యాలకి, విరున్నకము. (తె) నేలయుసిరిక*, 5. కరక*: చూ, వారీతకి; 6: చూ, కమి. 1*; 7. చిలునాద్ది*: చూ, విద్వకర్ణి; 8. పాదదేవి: చూ, స్వాహ. 2. (భార్య 1-రం.)
 శివంకరుడు. సం. విణ: చూ, శుభంకరుడు.
 శివకము. సం.వి.అ.పుం.1.పమలగట్టుగూటము: చూ, స్తంభము. 1, 2. మేకు: చూ, కూలము.
 శివకీర్తనుడు. సం. వి. అ. పుం:చూ,విష్ణువు.1. శివకీర్తయి. అం: చూ, కీర్తయంగముల (అంగము. 9.)
 శివతాతి. సం. విణ. (ఇ): చూ, శివంకరుడు.
 శివదూతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి.1. శివదూతీయము. అం: చూ, తంకెయిలు.
 శివధర్మము. అం: చూ, ఉపపురాణములు.
 శివపరిచారికలు. అం: చూ, పరిచారిక.
 శివపూజాసమయము. అం: చూ, గృహసమయములు (శత్రుజయము.)
 శివభద్రము. అం: చూ, కావ్యనాటకములు.
 శివనుల్లి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. బకపుష్పము*చి చూ, శ్రీపల్లి; 2. క్షపకము. (తె) మోదె-మోదెము*. [చూ, వికీరణము.
 శివనుల్లిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. తెల్లజల్లేడు* శివమాడు. మి. అ. కి. (దేవతావేదముచేత గాని గృహపీడచేతగాని) తలవిసరు.
 శివము. సం. వి. అ. న. 1. మంగళము: చూ, శుభము. 1; 2. సుఖము: చూ, సంతోషము; 3. నీరు: చూ, నిలిలము; పుం. 4: చూ, వేద

ము; 5: చూ, మోక్షము. 1; 8: చూ, యోగములు; 7. తియ్యమామిడి*: చూ, సహకారము (చూమిడి. ౫.); 8. నూగుదోస*: చూ, హరివాలకము; 9. గుడ్డిలము*: చూ, మహిసాక్షి; 10. మేకు: చూ, కులము. 11. 11. పసివము. దేవతావేశము: చూ, సివము; విణ. 12. శుభకరము: చూ, శుభము. 1.

శివరాత్రి. సం. వి. ఇ. పుం. చూపుబహుళ శ్రవణ దశి: (తే) బూది. (చూ, హరివాసరము.)

శివలింగము. ఆం: చూ, సంయతహస్తములు.

శివవల్లి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, లింగిదండ*. శివశక్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఒకమహాయోగు

రాలు; 2. సోమాలమ్మయను గాను దేవత: చూ, (మహాలక్ష్మి.)

శివాంశ. ఆం. (పదునొకండు వర్ణంబులు స్వవర్ణంబులు వచ్చేట.) [పరవ్రతము.

శివాది. సం. వి. ఇ. పుం. వెండికొండ: చూ,

శివాననములు: ఆం. (శివునిపంచముఖములు):

ఈశాన, తత్త్వర, వానుదేవ, సద్యోజాత,

అఘోరములు. (5) [చూ, సేవము. 1.

శివాప్రియము. సం. వి. ఆ. న. మేకపాతు:

శివార్చకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, పూజారి.

శివాలము. సం. వి. ఆ. న: చూ, కైవలము*.

శివాలయము. సం. వి. ఆ. పుం. శివునియిల్లు:

చూ, నదవము. 1; ఆం. 2: చూ, సంతానములు.

శివుడు. సం. వి. ఆ. పుం. (బ్రహ్మనందస్వ

రూపుడును నిర్వికారుడును గనుక శమిం

చియుండువాడు. ఇతనియందు సజ్జనమన

స్సులుండును. సాధువుల మనస్సులయందు

కయనించి యుండువాడు. శివమనగా

శుభము దానితోఁగూడినవాడు. శుభము

లనిచ్చువాడు.): ఆ, అంధకరిపుత్రు, అంబ

రాంబరుడు, అంబరీషుడు, అంబుధీషుధి,

అక్షరుడు, అగ్నిదృక్కు, అఘృతుడు, ఆ

జితుడు, అజుడు, అద్భుతకృతుడు, అద్రి
హనుడు, అధర్వణుడు, అధ్యాథుడు,
అనఘుడు, అనాదిజటిలుడు, అనంజ్ఞుడు,
అపగల్బ్యుడు, అపరాజితుడు, అబ్జవాహ
నుడు, అబ్జుడు, అభతుడు, అభవుడు, అభీ
కుడు, అరరుడు, అరుడు, అరుణాభుడు,
అగ్ధవారీసుడు, అగ్ధవారీశ్వరుడు, అర్హు
డు, అవ్యక్తుడు, అవ్యయుడు, అవ్యమూర్తి,
అసమశేతుడు, అస్థిహారుడు, అహిభూష
ణుడు, అహిర్భుక్షుడు, ఆ,
ఆత్మభువు, ఇ, ఈశానుడు, ఊసుడు, ఈ
శ్వరుడు, ఉ, ఉగాగ్రుడు, ఉగ్రుడు,
ఉమావతి, ఉమాప్రియుడు, ఉమేశుడు,
ఊ, ఊర్ధ్వరేతనుడు, (ఊర్ధ్వరేతుడు),
ఊర్ధ్వలింగుడు, ఋ, ఋ, ఏకపాత్తు, ఐ,
ఓంకారేశ్వరుడు, కంకటకుడు, కంఠేకా
లుడు, కటపుత్రుడు, కతమర్దుడు, కపర్ది,
కపాలధృత్తు, కపాలిక, కపిశాంజనుడు, క
లానిధి, కల్మాషకంఠుడు, కామధ(ధు)క్కు,
కామధ్వంసి, కామాంతకుడు, కామారి, కా
లంజరుడు, కాలకంఠుడు, కాలకాలండు,
కాలమాతాశనుడు, కాలాంతకుడు, కాలీ
పతి, కాలీకుడు, కాలుడు, కాశీనాథుడు,
కీలుడు, కురంగపాణి, కుసానుడు, కూట
కృత్తు, కృకరుడు, కృత్తివానుడు, కృకా
నురేతనుడు, కృష్ణురుడు, కేదారుడు,
కేశభువు, కైలాసనికేతినుడు, కైలాసమం
దిరుడు, కోకనదుడు, కోకిలుడు, కాశికీ
పతి, కృతుధ్వంసి, క్రిడాకిరాతుడు, కో
దాయుధము, కోడుడు, క్షోణీరథుడు,
ఖండవరకుపు-ఖండవర్యపు, ఖండేందుకుభి
కుడు, ఖమంతలుడు, ఖట్వాంగభృత్తు, ఖ
ట్వాంగపాణి, ఖట్వాంగి, ఖరువు, గంగాధ
రుడు, గజానురారి, గణాధిపతి, గణాధి

పుడు, గణేశుడు, గయ్యుడు, గరభకం
 తుడు, గిరిధన్వంతుడు, గిరికుడు-గిరికుడు,
 గుడాశేషుడు, గుహాశేతుడు, గుహ్యగురు
 వు, గోపతి, గోపాలకుడు, ఘ, ఘనవాహ
 నుడు, ఘోరుడు, జ, చ, చండీలుడు,
 చంద్రమూలి, చంద్రశేఖరుడు, చంద్రీనూ
 ర్యాగ్నిలోచనుడు, చంద్రాపీడుడు, ఛ
 వ్చవీరుడు, జ, జగద్యోని, జటాచీరుడు,
 జటాటంకుడు, జటాటీరుడు, జయంతు
 డు, జిష్ణువు, జీమూతుడు, జోటింగుడు,
 టంకటీకుడు, డ, డ, తమోఘ్నుడు, త్రి
 ధాముడు, త్రియంబకుడు, త్రినేత్రుడు,
 త్రిపురదహనుడు, త్రిపురాంతకుడు, త్రి
 లోచనుడు, త్యగింగటుడు, త్యగింబకు
 డు, త్యగ్తుడు, ద, దిగంబరుడు, ద్విగా
 యాధుడు, దేవమణి, ధన్వంతరి, ధరణీకృ
 రుడు, ధర్మవాహనుడు, ధూర్జటి, ధృ
 వుడు, నందిపర్థనుడు, నాగకంకణుడు,
 నారాయణుడు, నిరాకారుడు, నిశేయ
 నుడు, నీలకంఠుడు, నీలలోహితుడు,
 పంచమఖుడు, పంచాననుడు, పంచా
 న్యుడు, పగమేశ్వరుడు, పశుపతి, పశ్య
 త్సాలుడు, పాంశుచందనుడు, పింగళు
 డు, పింగాక్షుడు, పినాకి, పునర్వసువు,
 పురహరుడు, పురారి, పురుషోత్తముడు,
 పరమధాధిపతి, పరమోనుడు, ఫాలుడు,
 బభ్రువు, బహురూపుడు, బుధ్నుడు,
 బృధ్నుడు, భగవానుడు, భగాలి, భద్రు
 డు, భర్గుడు, భవుడు, భస్మాంగుడు,
 భీముడు, భీష్ముడు, భూతేశుడు, భృగు
 వు, భైరవుడు, భౌతికుడు, మ, మహాకా
 లుడు, మహాదేవుడు, మహానలుడు,
 మహేశ్వరుడు, మారదుడు, మిహిరాణు
 డు, మృదుడు, మృత్కుంజయణుడు, రుద్రు

డు, రై వతుఁడు, వటుమాలగుఁడు, వటుకుఁ
డు, వరవృద్ధుఁడు, వామదేవుఁడు, వాముఁ
డు, విభుఁడు, విరించి - విరించుఁడు, విరూపా
క్షుఁడు, విశ్వనాథుఁడు, విషధరుఁడు, విషమా
క్షుఁడు, వీధిసారథి, వృషధ్వజుఁడు, వృషం
కుఁడు, వృషాంచరుఁడు, వృషాకపి, వ్యోమకే
సుఁడు, శమ్, శంకరుఁడు, శంభు
వు, శబరుఁడు, శమిరోహుఁడు, శర్వుఁడు,
శతీకంఠుఁడు, శివీవిష్ణుఁడు, శూలపాణి,
శూలి, శైలిధన్యుఁడు, శ్రీకంఠుఁడు, సంధ్యా
నాటి, సదాశితి, సదాశినుఁడు, సదాశివుఁడు,
సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వతోముఖుఁడు, సర్వేశ్వరుఁ
డు, సాంబుఁడు, సావిత్రుఁడు, సుచ్రీసా
రుఁడు, సోముఁడు, సోమి, స్మరహరుఁడు,
స్వభువు, స్వయంభువు, హంతుఁడు,
హరుఁడు, హీరకుఁడు. (అవ్య):—
అధి. (తె. వ):— అంగమొలవే
ల్పు, అగ్నికంటి, అయిమమోములవేల్పు-
విదుమోములవేల్పు, అజపదిమోములవేల్పు,
అఞ్జోతురవుతు, ఈనరుఁడు, ఎత్తులకేకిమీఁ
డు, ఏనుఁగురాకాసిగొంగ, కడదెసంగా చె
డిరా, కడలిబత్తలికదునేదారి, కప్పటైదువ
పెనిమిటి, కఱకంటుఁడు - కఱకంఠుఁడు, కా
టితేఱుఁడు - కాట్రేఱుఁడు, కుత్తుగంగందువా
డు, కొండయల్లుఁడు, కొండమల్లయ్య, కొం
డవీటిజేంగయ, కోడెరవుతు, గట్టువిలుకాఁ
డు - గట్టువిల్కాఁడు - గట్టునిలుకుఁడు - గట్టు
విల్లుఁడు, గట్టువిల్లారి, గిత్తతత్తడితేఱుఁడు,
గిబ్బరాతు, గుజ్జకొమరులకుఁదందీ, గుజ్జే
నేల్పుతందీ, గుబ్బలివిలుకాఁడు, చిచ్చేఱ
కంటి, చిలువతాలుపు, చిలువదారి, జిక్కుల
తేని చెలికాఁడు, జేదదారి, జేడముడిజేంగ
మా, జేన్నపుఁగొంగ, జేన్నపువేటకాఁ
డు, జేముదంట, జోలిలితాలుపు - జోలిలితా

ల్పు, జంకతాలువరి-జంకతాలుపు, తడవుఁ
గనిన పట్టిఁగన్నయ్య, తిగపోలుదాయ,
తిగపోలువేటకాఁడు, తుదిదిక్కుటెంకి,
తెలివేల్పు, తెల్లనిదొర, తోడుకుసామి, తో
ల్లంగమయ్య, తోలుదాలుపు-తోలుదాల్పు,
దిసమొలవేల్పు-దిసమొలవేల్పు, నల్లనైదు
వగేస్తు, నింగిసిగ, నెలతాలుపు-నెలతాల్పు,
పాఁచతోడవులవేలుపు, పుడమితేరెక్కువాఁ
డు, పునుకవేట్టులనణి, పునుకతాలుపు, పు
నుకదారి, పునుకకంచేయవాఁడు, పాడకో
కఁగట్టుపోడ, పాడలగింటెముదాల్పు, బు
డుతనెలతాల్పు, బూచేలఁజేఁడు, బూఁత
నాదుఁడు, బేసికంటి, బేసికంటివేల్పు, మ
డికానుమలఁజేఁడు, మరునినూఁడు, మిక్కి
లికంటివేల్పు, మిత్తిగొంగ, మిత్తిమిత్తి, మి
త్తివేటకాఁడు, మిత్తినుఁడు, మినుసిగగఁ
డు, మినుసిగవేల్పు, మిన్నవాఁకతాలుపు,
మిన్నేటితాలుపు, ముక్కంటి, ముక్కోటి
కలకంట, ముమ్మనవాలదాలుపు, ముమ్మ
ననాల్లంట, మేలిమిమెట్టవిల్వేటి, లిబ్బిదొర
చెలి, వలిమలల్లుఁడు, వలరాజునూఁడు, వాఁ
కతాలుపు, వినుజోట్టుచేవర, వినువాఁకమో
వరి, వినుసిగచేవర, విన్నిగకుపాసి, విసపు
మేతరి, వెండికిండదునీఁడు, వెలయాలపో
రురాకు, వేడికంటి, వేయంచేలపాగగల
దిట్ట, వేల్పుటేటిమగఁడు, వేల్పుదణిగన్నతఁ
డు, సత్తిరా, సామేనుగరితదాలుపు, సెక
కంటి, సెగకంటిజోడు. తద్వి. ౧. నాగపట్ట
ణములోని శివుఁడు:- కాయావరోహణేశ్వ
రుఁడు; ౨. పాతాళమందలి సర్పవనమునందుం
డు శివుఁడు:- ఆజమిఖుఁడు; ౩. పానప
ట్టముమీది శివమూర్తి:- లింగము. ౪. (చూ,
యదుగిలు, చూ, ఆదిత్యులు.); అం. ౨: చూ,
కాశ్యపశివర్షకులు.

శివునియష్టమూర్తులు. అం: (అష్టమూర్తులు.)
పృథివ్యప్రేతో నాయ్యాకాశములు, సూర్య
చంద్రులు, సోమయాజి. (8)

శిశిర. అం: చూ, భాషాంగములు.

శిశిరము. సం. వి. ఆ. పుం. న. 1: చూ, మాన
ద్వయము, చూ, ఋతువులు (మాఘఫాల్గున
మాసములు); పుం. 2. చేల్లన: చూ, శైత్య
ము; విం. 3. చేల్లనిది. (పద్మముల కాంతిఁ
జెఱచేసది.); చూ, హిమము. 3.

శిశుకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నినుగు-నిను
వు: చూ, శిశువు; 2. ఉలువేమీను: చూ,
మత్స్యము. 1.

శిశుఘాతని సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, పడుచేలలిండి.

శిశుత్వము సం. వి. ఆ. న: చూ, శైశవము.

శిశుపాలనధ. అం. (చూఘుఁడురచించెను): చూ,
కావ్యనాటకములు. [మారము. 1-2-3.

శిశుమారము. సం. వి. ఆ. న: చూ, రూ-శింశు

శిశువు సం. వి. ఉ. పుం. నినువు, నినుఁగు-
నినువు (మిక్కిలి నిదిపోవునది): అనేడ
మూకుఁడు, అవత్యము, అపోగండఁడు-అపో
గండఁడు, అర్భకుఁడు, అవలగ్నుఁడు, ఉత్తా
నకయుఁడు, కనిష్ఠఁడు, కనీయుఁడు, కుష్మాం
డుఁడు, క్షీరకందుఁడు, క్షేలకము, గర్భము,
డింభము, డింభుఁడు, తోకము, పాకుఁడు,
పృథుకము, పృథుకుఁడు, పోతుఁడు, పృవ
వము, యదీయనుఁడు, కాపకుఁడు, శిశుకము,
సంతతి, సంతానము, స్తనంధయ-స్తనంధ
యుఁడు. (తె): అడ్డపట్టుపాప, అడ్డపాప,
ఎఱగందు, కందు-కందువు, కనుఁగందు,
కున్న, కుఱ్ఱ-కుఱ్ఱఁడు, కూన, చేటిపాప-
చేటిపాపఁడు, చేటిపిల్ల, చంటివాఁడు,
చిటికాఁడు, చూలి-చూలు, చేతివిడ్డ, దుడ్డ,
నినుఁగు-నినువు, నెత్తుకుకందు-నెత్తుకొ
డు, వట్టి, వరచేటివాఁడు, వసిపాప, వసి

విడ్డ, పాప, పాలపాపము, పిల్ల, పూప, విడ-విడ్డ-విడ్డె. బుడుత-బుడుతము, బురుక-బురుకము, బుట్టము, సన్నము, సన్నపాపము, సినువు. తద్విశేషములు. = ౧. కడుపులోని పిల్లకు. = గర్భము. (తె): చేరిలివాడు. చేరితవాడు; ౨: (తె) ఎత్తుబిడ్డ; ౩. పశుపక్ష్యదుల పిల్లకు. = కణకము. (తె): కందు, మాన, కొదమ, గున్న, నిను, గు-నినువు, పిల్ల, బోద, బోదలా, బోదు-బోదులా (చూ, పక్షి); ౪. పిన్నవయసు వానికి. = కొమరుడు = కొమారుడు, కొమిర: కొడెకాడు (కోడిడు); ౫. బాలునకు. = (పదునాతేండ్లకు లోబడినవాడు): అపటువు, అర్థకుడు, ఈతి, కిశోరుడు, కుతపుడు, కుమారుడు, క్షీరకంఠుడు, డింభుడు, దారకుడు, పొగండడు, బాలకుడు, బాలికుడు, బాణుడు, మాణవకుడు, మూఢుడు, పటుకుడు, వర్షుడు, వాలుడు, కాబకము, కాబకుడు, కాబము, శిశుకము. (తె): అబ్బాయి, అబ్బి, కందు, కున్నుడు, కుట్టు-కుట్టుడు, కొండిక-కొండొక, కొండికవాడు, చిన్న, చిన్నవాడు, చిఱుత-చోఱ-చోర-చోఱ, చోఱవాడు, తింగళా, దుడుకడు, దుడ్డె, నవ్వు, పడుచుడు, పడుచు, పయిద-పైద, పసివాడు, పాప, పాపము, పిన్న, పిన్నవాడు, పిల్లకాయ, పిల్లగాడు, పిడుచేడు, పోఱుడు, పోటిగాడు, విడ్డ-విడ్డెడు, బుడుత-బుడుతము, బొట్టియ-బొట్టియెడు, బొట్టె-బొట్టెడు, బోడిక, లేత; ౬. ఎనిమిదేండ్లలోపు బాలునకు. = కుమారుడు, కేశవుడు; ౭: గర్భావస్థవాడు; ౮. విశాఖపట్టణస్థానములలో బాలునకు. = (తె) గుంట-గుంటుడు, బొట్టియ-బొట్టె-బొట్టియెడు-బొట్టెడు;

౯. బాలరగమంపునకు. - మాణవ్యము. (ఆడు
దానికి: - చూ, యావన భేదములు; చూ, (స్త్రీ.)
కిన్నము. సం. వి. ఆ. పుం. (భగముతోఁగూడు
నది): ఉత్తఃసూంగము, ఉపస్థ, కందర్పముసల
ము, కామలత, కామాంకుశము, కోశము,
గిరిసారము, శువము, జఘన్యము, ధ్వజము,
మేఘము, మేహవము, లాంగలము, లాంగూ
లము, లింగము, వరాంగము, కేఫము, సాధ
నము. (తె): కామ, కోల, చోల్లి, పిల్లల
గలిగించేకామ, బద్ధు, బుల్లు, బెల్లము,
మగగుఱి, లొట్ట, లొట్టకాయ. తద్వి. -
మగవానికామచివరకు: - చుడి.

శిశ్విదానుఁడు. సం. వి. 1: చూ, సదాచారుఁడు; 2. దురాచారుఁడు: చూ, వ్యాధుఁడు. 3. శిష్టకరణబ్రాహ్మణులు. అం. సారస్వతులలోని రెండవ తెగవారు: చూ, ఆచార్యే అను బ్రాహ్మణులు.

శిష్టకారోణి బ్రాహ్మణులు. ఆం. ఉత్కళులలో నొకతెగవారు. సామవేదులు, సామవేదశిష్టులనియుఁ జెప్పఁబడుదురు. వీరిది కార్యాయన ముత్రము. గౌడబ్రాహ్మణులుసాధారణముగాలేని పృథేకములందు కొందఱు ద్వావిడపురోహితుల. ఉండా వైదికకర్మలను నడిపించుకొని యజ్ఞార్చేదమును ఆపస్తంబమును అనుసరించుచున్నారు. వీరు పట్టానాయకోయను పౌరుష నామము ముఖ్యముగగలవారు. (పట్టానాయకో అనఁగా విద్యాగురువు) మఱియు మహంఘోషాఘో, పాండిఘో, మొంతిరి అను పౌరుష నామములుగలవు. వీరి వృత్తి మంత్రోత్సము ఉపాధ్యాయత్వము, గంజాము వికాఖపట్టణము జిల్లాపాఠశాలలలో గ్రామకరిణీకపు పనులలోనున్నారు. కొందఱు మిసములుంచెదరు: చూ, ఉత్కళబ్రాహ్మణులు (చూ, బ్రాహ్మణులు)

శిషి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. అజ్ఞః చూ, సెలవు.
 శిష్టుడు. సం. వి. 1. సదాచారసంపన్నుడు:
 చూ, సంపన్నుడు; 2: చూ, విధేయుడు;
 3. అజ్ఞాపించబడినవాడు.
 శిష్టుకరణము. అం: చూ, శిష్టుకరణ బ్రాహ్మణుల.
 శిష్టుకృష్ణమూర్తికవి. పా. ఇతడు కీ. ౧. 1790
 సంవత్సరమున కాకినాడ కనతిదూరముననున్న
 గొల్లపాలెమున జన్మించెను. వీనిది ఆచార్యుల
 నూత్రిము. వశిష్టసగోత్రము. ఈతడ
 ధువాతన పండితకవులయందగగిగణ్యుడు.
 సంగీతసాహిత్యకళావికారమందు. అభినవ
 కాళిదాస విరుదాంకితుడు. బహు గ్రంథ
 రచయిత. గొప్పపురాణజేత్ర. బహురాజా
 స్థానములయందు సమ్మానితుడై యనేక క
 వితాచమత్కరములంజూపిన విద్యత్కవి.
 (ఈతనిచరిత్ర మియాంధ్రవాచస్పత్య కర్త
 చే ఆమూలాగ్రము సమగ్రముగా వ్రాయఁ
 బడినది. ఆచార్యకాలములోనే పుక్కిటింపఁ
 బడును.)

శిష్టసరణము. అం: చూ, పరిమేయములు.

శిష్ట్యుడు. సం. వి. అ. పుం. = సినువుడు. 1: అం
 తేవాని, ఉపనేదివంతుడు, కాపటికు
 డు, కార్పాటికుడు, ఛాతురుడు, శుక్రూ
 షకుడు. (తె): చేట్టు, బంటు, సినువుడు.
 తద్వి. — కొత్తశిష్ట్యునకు. — క్రియాకారు
 డు, పాధముకల్పికుడు, శమ్, శైత్యుడు;
 అం. 2: చూ, పుత్రులు.

శిష్టు. వా. వి: చూ, రూ-సిష్టు. 1.

శ్రీ

శీతరము. సం. వి. అ. పుం. 1: ఆంబుకణము,
 తుంతుర్పము. (తె): తుంపర-తుంపురు-తు
 పర-తున్నర- తూర- దూగర- దూపర.

తద్వి: — చూ, నమస్కృతు. 1; అం. 2. ఏను
 గు తొండము చివరయందు పుట్టెడుమడుము:
 చూ, గజమడుములు.

శిష్టుము. సం. వి. అ. న. 1. నీరుపట్టివేరు*:
 చూ, నేవ్యము; 2. బండికంటియాకు: ఆక
 ము. (తె): అంచే, అకు; క్రి. వి. 3. త్వ
 రితముగ: చూ, స్వదము; వి. 4. వడిగఱ
 ది: చూ, స్వదము. [నీత. 2.

శీత. సం. వి. అ. శ్రీ. నాగటిచాలు: చూ,
 శీతకము. సం. వి. అ. పుం. వేలికాలము, నీతి-
 నీతు-నీతువు: చూ, సంవత్సరము (మాసద్వ
 యము. ౬.)

శీతకరుడు. సం. వి. అ. పుం. వేదమాము:
 చూ, హిమాంకువు (ఇట్లు శీతభానుడు,
 శీతమయాఖుడు, శీతాంకుడు).

శీతకుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, సోమరి.

శీతనగము. సం. వి. అ. పుం. పలిమల: చూ,
 పర్యతము.

శీతపిత్తహర. సం. వి. అ. శ్రీ. ఉప్పి*: చూ, లవణి.

శీతభీరువు. సం. వి. ఉ. శ్రీ. మల్లె*: చూ,
 హసంతి. 2.

శీతము. సం. వి. అ. న. 1. = నీతి-నీతు-నీతువు.
 వేల్లన: చూ, శైత్యము; 2. = నీతువు. చలి
 కాలము: చూ, శీతకము; పుం. 3: ప్రబ్బు*:
 చూ, సహస్రవేధి. 2; 4. వేలిగాలి: చూ,
 వాయువు; 5. విరిగి*: చూ, శ్లేష్మితకము;
 వి. 6. వేల్లనిది: చూ, హినుము. 3; 7. ఆ
 లసమైనది: చూ, విలంబము. 1; అం. 8.
 చూ, కాలములు.

శీతల. సం. వి. అ. శ్రీ. 1. చొక్కణ*: చూ,
 సోమిదము; 2: (రూ-శీతక) చూ, మొగతి
 పనస*.

శీతలము. సం. వి. అ. న. 1. పర్వతధాతువిశే
షము; 2. చందనము: చూ, సౌరభ్యము
(వాసన. 1.); పుం. 3: చూ, శీతల.1.*.
(ఈయర్థమునందిది ఆ. (స్త్రీ): విణ. 4. చే
ల్లనిది: చూ, హిమము. 3. [శీతము.4.
శీతలవాయువు. సం. వి. ఉ. పుం. చేలిగాలి: చూ,
శీతలియే. సం. అ. కిరీ: చూ, శైత్యియే.

శీతశమనము. సం. వి. అ. న. ఆగ్రువు: చూ,
రాజార్జము.

శీతశనము. సం. వి. అ. న. 1. ఇందుష్ట: చూ,
సౌవర్చలము (లవణము. 1-౨౦.); 2: చూ,
జాతువు; పుం. 3. జేమ్మి*: చూ, శమి.
1; 4. అడవిసదాప* (ఈ యర్థమునందిది
ఆ. (స్త్రీ): చూ, సదాప.

శీతసగా. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ): చూ, సదాప*.

శీతసారము. సం. వి. అ. పుం: కాండపుష్ప,
కాండపుష్పి, క్రియము, పత్తూరపియము,
బ్రహ్మి-బ్రాహ్మి, మందూకపర్ణి, మత్స్య
క్షీ, లోహమారకము, వనాపథి, వయస్థ,
సోమవల్లరి. (తె): బాన్సుగంటి*.

శీతశ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ): చూ, రూ-శీతల. 1.

శీధువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. పక్వమైనచెఱుకు
రసమునజేసిన కల్లు: చూ, సుర. 2;
2. ఏనుగుకన్నులయందలిమదము. రూ- నీ
ధువు: చూ, గజమదములు. బ్రాంగలము.

శీరాంగము. సం. వి. అ. న. వాగటిదుంప: చూ,

శీర్ణము. సం. విణ. 1. నడలినది; 2. సన్నగిల్లిన
ది. తద్వి-సన్నమగునది: నలిగొట్టు.

శీర్ణరోమము. సం. వి. అ. న. సౌశేయము:
చూ, రాజార్జము. [నీసకము. 2.

శీర్ణకము. సం. వి. అ. న. సీసకము: చూ,

శీర్ణచేర్చుడు. సం. విణ. తలకొట్టెదగినవాడు.

శీర్ణణ్యము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శీర్ణకము;

పుం. 2: చూ, శిరస్యము.

శీర్ణము. సం. వి. అ. న. తల: చూ, శిరము. 1.
శీర్ణోదయపృష్ఠోదయరాసులు. అం. మిధున-సిం
హ-కన్య-తుల-వృశ్చిక-కుంభములు శీర్ణో
దయరాసులు. మేష-వృషభ-కర్కటక-ధను
గృహములు పృష్ఠోదయరాసులు. మిషమాధ
యోదయము.

శీలవము. సం. వి. అ. న. దివ్యప్రబంధముల
వరీక్ష, పరిశీలనము: చూ, శోధనము. 1.

శీలము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, స్వభావము;
2: అనూకము. (తె): ఆలుకె, మంచినడత.
శీలములేనియాడుది. అం: చూ, నిరర్థకములు.
శీలియే. సం. ఆ. కిరీ. 1. వాడుకపటమే; 2: చూ,
విమర్శియే; 3: చూ, శోధియే.

శీలితము. సం. విణ: చూ, చీర్ణము.

శు

శుంక. సం. విణ. = శుంక. రూ- శుంకుడు. 1: చూ,
వ్యాధుడు. 2; 2. విద్యలేనివాడు.

శుంకి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). 1. = సాంటి: చూ,
సాంటి; అం. 2: చూ, కటుకములు.

శుంతీద్యయము. అం: సాంటి, అగలుసాంటి. (2)-

శుంకుడు. సం. విణ. = శుంక: చూ, రూ- శుంక.

శుండ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. రూ- శుండము-
శుండాలము-తొండము: చూ, హస్తీ; 2. కల్లు

చూ, సుర. 2; 3. కల్లుతాగిడియిల్లు: చూ,
సదనము. 1; 4. నీరేమగు: చూ, హస్తీ;

5. అర్కమందారము, ఆశము, వికీరణము.
(తె): ఉచ్చిత-ఉచిత-ఉచ్చిత-ఉచ్చిత-

తద్వి. - - - - - అలర్కము, వసువు. (తె):
ముండ్లయచ్చిత-ముండ్లముపై, ములుచిత-

ముల్లుచిత, ముల్లుముపై*: 6: చూ, వేళ్ళ-

శుంఢాలము. సం. వి. అ. పుం. ఏనుఁగుఁచూ, హస్తీ.
శుంఢానూచీన్యాయము. అం: ఒకానొక
న్యాయము.

శుంభపురి. అం. ఏకచక్రపురము: చూ, దేశములు.
శుంభము. సం. వి. అ. న. తామ్రదు: చూ, నూ
త్రము. 1.

శుంభుఁడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకఅనురుఁడు,
శంబరుఁడు, శంబుఁడు, శంబూతుఁడు: చూ,
నురారి (రాక్షసుఁడు. ౪)

శుకతుండము. అం. 1. అభినయవృత్తవిశేషము.
(చూపుడు వేలిని కనుబొమ్మవలె పంచి
బొట్టనవేలఁగూర్చి యుంగరపువేలు పట్ల
పంచి నడిమివేలును జిటికనవేలు నున్న
తోన్నతములుగాఁ బట్టినది.) చూ, వ్యంజ
కము. 1-౧౭; 2: చూ, అసంయుతవృత్తములు.

శుకనాసము. సం. వి. అ. పుం. 1: అగస్తీ, అగ
స్త్యకము, అగస్త్యము, అతసి, ఉను, కుటజ
ము, కైమి, చోరతుండువు, ముని. (తె):
అగసి-అగినియ-అవిసి-అవిసియ-అవిసె*.
తద్వ. —౧: పనయగస్తీ. (తె) అడవియవిసె;
౨: లాలని. (తె) ఎఱ్ఱఅగిసె-ఎఱ్ఱగిసె;
౩: ముతుగి, పంగనేనకము. (తె) తెల్లగిసె;
౪: కటభి, కైడర్య, తును, మస్కణ. (తె)
నల్లగినియ, నూనెయగిసె; ౫: సీమఅగిసె;
౬: తుంద్రశ్వేత, వశిరము-పసిరము, శిరీష
పత్ర. (తె) గివియ; ౭: కిణిహి, శిరీషపత్ర,
నునాభము. (తె) తెల్లగినియ; ౮: కిణిహి,
తుంద్రశ్వము. (తె) నల్లగినియ (గినియనే అగి
నెఅని నల్లగిసెఅని కొందఱు.); 9. దుండిగ
గము*: చూ, శోణికము.

శుకము. సం. వి. అ. న. మాచి*: చూ, వాయు
సి. 1; పుం. 2: చిలుక: ఋతువు, కీరము,
కుమారము, కోకిలము, చిరి, చిరాయువు,

మేధావి, లాటము, వచ-వచము, వాక్కి-
వారి. (తె): చేక్కగతిండి, చేరువులపులుఁ
గు, చిలక-చిలుక-చిల్క, తొగరు ముక్కు
పులుఁగు, తొగరుమోముపుల్ల, పచ్చేతెక్కు
లపిట్ట, పచ్చేదిలుతునిలేజి, పండురతీబుడఁ
ట, పలుకుడత్తడి, పలుకులపులుఁగు, పులు
కాసిపులుఁగు, బట్టికాఁడు, మరులేజి, మోడు
గుమొగ్గపుల్ల, రామతమ్మ, పెడవిల్కాని
బాగా. తద్వ. —౧: (తె) పెంపుడుచిలుక;
౨: శతపత్రము. (తె). రాచిలుక; ౩: చిలు
కలగుంపునకు. —కౌకము; ౪: దిరిసెనము*:
చూ, శిరీషము; 5. సౌజేయము: చూ,
రాజార్జుము.

శుకవర్ణి. అం: చూ, అనువర్ణములు.

శుకవాహుఁడు. సం. వి. అ. పుం. పచ్చేవార్వ
పుటోడు: చూ, మన్మథుఁడు.

శుకళారికావృలాపము. అం: చూ, ఉపవిద్యలు. 1.

శుకసంహిత. అం: చూ, తంత్రములు.

శుక. అం: చూ, నుషిరవాద్యములు.

శుకుఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. వ్యాసునికొడు
కు: చూ, నూరుఁడు. 1; 2. రావణునిమం
త్రి: చూ, సచివుఁడు.

శుక్కు. సం. వి. చ. స్త్రీ. వగపు: చూ, శోకము.

శుక్తము. సం. వి. అ. న. 1: అభిషేకము, అపంతి
సోమము, ఆరవాళకము-ఆరనాళము, కలి,
కాంచికము-కాంజికము, కాంజి, కుంజలము-
కుజలము, కుల్మాభిషేకము, కుల్మాపము-
కుల్మాసము, గృహోస్తుము, గృహోరకము,
గృహిణి, తండులాంబువు, తండులోదకము,
తుషోదకము, ధాన్యామ్లము, వీరము, శుక్త
ము, శుక్లసారము, సిద్ధజలము, సోపీరము.
(తె): కూటినిళ్లు, పులగలి, పులికడుగు, పుల్ల
నీళ్లు. తద్వ. —౧: తండురీణము. (తె) కడు
గు-కడ్డు, కలి, కాఁడి, కుడిలి, పసగడుగు;

౩: (తె) ఒరగడుగు; ౩: (తె) పూరాడు, మాటిసిల్లు, తరవాణి (చూ, సాదము. (1).); ౪: శుక్రము; ౫: (విణ) (తె) పులి; ౬: (తె) పులిమెట్టు, మెట్టు, మెడుద, సిరకా. ("చూ, సావీరము. 1.") (చూ, సలిలము); ౭: అమిషము-అమిషము-అమిషము, ఉద్ధసము, కర్దము, కీరము, కుల్యము, కృష్ణము, గోసనము, జ, జరూధము, జాంగలము, తరిసము, పలము, పలలము, పిళితము, మాంసము, శల్కము. (తె): అరుచి, ఈరు-ఈరువు, ఎఱచి, కండ, కలిమము, కవుచే-కాచే-కాను, కొలివు, చిప్ప, చియ్యి, నంజేడు, పెరను, పొల-పొలను-పొలు (చూ, సాదము(1)). తద్వి. —౧. కౌతమునందు పృసిద్ధమైన మాంసమునకు: —బుక్కము; ౨: చూ, వవ. 1; ౩. మాంసపుముద్దకు: — అర్బుదము, పేళి. (తె) కండ, దొబ్బ-దొబ్బ, ముక్క; ౪. మాంస రజ్జుకు. — (చూ, కండరము); ౫: (చూ, సిర.1.); ౬. గోమాంసమునకు. — (తె) పెద్దపాల; ౭. కడుపులో నొకచక్కనుండెడి ఎఱ్ఱని మాంసమునకు. — కిమలము, త్లోమము, తిలకము; ౮: దుర్మాంసమునకు. — (తె) కుదువ, తన్న; ౯. ఉప్పుచేమిరి యొండెట్టివ మాంసమునకు. — (తె) ఉప్పుకండ-ఉప్పుగండ; ౧౦. ఎఱవేసిన మాంసమునకు. — తత్సము; ౧౧. దంతముల చొట్టునుండు మాంసమునకు. — (తె) చిగురు; ౧౨. విషము తిన్న పశువుయొక్క మాంసమునకు: — గృంజనము; ౧౩. పొగచిన మాంసపు ముక్కకు. — అభిషవము; ౧౪. ఎండిన మాంసమునకు. — ఉత్తప్తము, నల్లారము, శుష్కమాంసము; ౧౫. ఇనుప సలకను గురిచ్చి కాలిసమాంసమునకు: — ఉత్తప్తము, కూల్యము. (తె). ఉజ్జకుట్టు-కఱుకుట్టు-కట్టుకుట్టు-కట్టుకుట్టు;

౧౬. జండినంజేడుకు. — నల్లారము. ("చూ, సిర.1."); పుం. ౩: అంబుము-అమ్ము-అమ్ముము, చుక్రము, పాచనము. (తె): పులి-పులుసు-పుల్ల-పుల్లన; విణ. 4. పుల్లవిది: (తె) పులి-పుల్ల-పుల్లన; 5. పరుషమైనది: చూ, శబ్దము. 2; 6. పవిత్రమైనది: చూ, సమీచీనము. 2.

శుక్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. మత్తెపుఁజిప్ప, నీపి: చూ, సంకు. 1; 2. శంఖము: చూ, సంకు. 1; 3. నత్తగుల్ల: చూ, సంకు. 1; 4. పెంచిక: చూ, శల్యము. 1; 5. ఏనుఁగు జేలగ: చూ, వేణివేధిని; 6. గుఱ్ఱపుసుడి: చూ, నుడి; 7. నేత్రాగోగము: చూ, మానువు 4 (గోగము); 8. నలుమనుగంధదివ్యము: చూ, రాజాస్థాను; అం. 9: చూ, ఆపర్తరూపములు.

శుక్తిమంతము. సం. వి. త్. పుం. కులాచలము: చూ, కులవర్వతములు (వర్వతము.)

శుక్త్యంబులిందున్ద్రాయము. అం. ముత్యపుచిప్పలోఁ బడ్డ నీటిపిందువు ముత్యమగుననుకీతి.

శుక్రమతమున పూహంగములు. అం: పక్షము, మధ్యము, పృష్ఠము, పృతిగ్రహము, కోటి [చూ, గురుమతమున పూహంగములు. (అనుబంధములో చూడుము).]

శుక్రము. సం. వి. అ. న. 1. (స్త్రీ) సందర్శనాదులచేత జోటునది: చూ, రేతన్న. 1; 2. కంటిపువ్వు: చూ, హర్షణము. ౩; పుం. 3. క్షేష్ఠమాసము: చూ, మాసములు; అం. 4: చూ, లక్షణాంగములు (పురుషుని రేతన్ను-స్థితికమువలె తెల్లనైనగుంధమైనను, పద్మగుంధమైనను, మదిరాగుంధమైనను నృపతియగు. లేనివాసనయైనను, మత్స్యగుంధమైనను స్త్రీసంకతి గల్గును. ధనవంతుఁడగును. దుగ్ధగుంధమైన గోసమూషాముగలవాఁ

జగు. లాక్షగంధమైనభోగి. మాంసగంధమైన దొంగ. పసగంధమైన వ్యవసాయకుడు. కలుగంధమైన దుర్బలాడు. దుర్గంధమైనను త్వరగంధమైనను నిత్య దరిదుర్గిడు. శిశువుముగళుకముపతనమైన దీర్ఘాయువు. చిరకాలపతనమైన వల్మాయువగు.) (శుక్లము= శుక్రము అని కొందఱు.)

శుక్రాలుడు. సం. వి. వి. పర్యవృద్ధిగలవాడు. శుక్రవారము. అం. భృగువారము: చూ, వారములు. శుక్రశిష్యుడు. సం. వి. అ. పుం. అనురుడు: చూ, రాక్షసుడు. 1.

శుక్రసంహిత. అం: చూ, సంహితలు. (చూ, వాఙ్మయము; చూ, వేదము.)

శుక్రగిడు. సం. వి. అ. పుం. 1. = సుశ్కరుడు-చేక్క. భార్గవుడు: చూ, రామవు. 2; 2. నిష్ఠ: చూ, వహ్ని. 1; అం. 3: చూ, కాస్త్రవర్షివర్తకులు.

శుక్ల. అం: చూ, సంవత్సరములు.

శుక్లకంద. సం. వి. అ. స్త్రీ: కంబుమాలిని, కంబుపుష్పి, మిత్రి, కంభపుష్పి-కంభపుష్పిక*. శుక్లపక్షము. అం. శుద్ధపక్షము: చూ, శుక్లము. 3. శుక్లపాటల. సం. వి. అ. స్త్రీ. తెల్లకలిగొట్టు*: చూ, పాటి. 2.

శుక్లబ్రాహ్మణులు. అం. కన్యాశుల్కులలో నొక తెగవారు. మాధ్యందినకాళి. శుక్లయజుర్వేదము. గౌతమసూత్రము. ఈ కాళులుగలవారై భోజనాదులు కలిగికొందఱును, సంబంధములుగలవారికొకొందఱునై ఒకరికంటె మఱి యొకరు అధిపతులునుకొనుచున్నారు: చూ, కన్యాశుల్కులు (బ్రాహ్మణులు.)

శుక్లము. సం. వి. అ. ప. 1. వెండి: చూ, లోహము. 1; పుం. 2. తెలుపు: చూ, వర్ణము. 6; 3. శుక్ల (శుద్ధ) పక్షము, మాసము

నందు పూర్వపక్షము. (చూ, పక్షము. 1.)-తద్వి.-బహుళము. (చూ, పక్షము. 1.)-వి. 4. తెల్లనిది: చూ, వర్ణము. 6; అం. 5: చూ, ధాతువులు.

శుక్లవాల గౌడబ్రాహ్మణులు. అం. గౌడులలో నొక తెగవారు. శుక్ల యజుర్వేదము. కాణ్యమాధ్యందినకాళులవారు. వీరిలో 'జోషీలు' 'ఒర్లులు' అను రెండుకాళులుగూడ గలవు: చూ, గౌడులు. [చూ, శుక్లము. 1..

శుక్లసారము. సం. వి. అ. పుం. పులికడుగు: శుక్లయజుర్కాళి వర్షివర్తకులు. అం: వాజసనేయ, జాబాల, బౌద్ధాయన, కాణ్య, మాధ్యందిన, కాఫేయ, తాపనీయ, కపోల, పాండురవత్స, ఆపటిక, పరమాపటిక, పారాకర్, నైశేయ, అర్థ, బౌద్ధేయ అనునవి. (అనుబంధములో: చూ, కృష్ణయజుర్కాళి వర్షివర్తకుల కాళులు.)

శుక్లక. సం. వి. అ. స్త్రీ: అమ్మమ్మిక-అమ్మిక-అమ్మిక, అమ్మకము, అమ్మదళము, కృష్ణామ్మము, గురుపత్రి, ఘనచ్చాయ, పండము, చారిత్రి. చించ, చుక్క-చుక్కము, తిండిడ, తిండిడి-తిండిడిక-తిండిడికము-తిండిలి-తిండిలిక-తిండిలిక-దంతకము, బహుపత్ర, సంధ్య. (తె): చింత*. తద్వి.- ద: అమ్మము, చుక్క, చుక్కము, చుక్కామ్మము, చుక్కము, చూడామ్మము, తిండిలికము, వృక్షామ్మము. (తె)-చింతిపండు; 2. బరడుతోనుండుచింతపండునకు.-ఉట్టి, చింతఉట్టి, చింతగుల్ల.

శుచి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. = చిచ్చే. నిష్ఠ: చూ, వహ్ని. 1; 2. ఉపధానుద్ధుడైన మంత్రి: చూ, సచివుడు; 3. శృంగారరసము: చూ, రసములు; 4. గీర్వాణులుతువు: చూ, మాసద్వయము; 5. శ్రేష్ఠమాసము: చూ, మాసము

లు; 8. ఆషాఢమాసము: చూ, మాసములు;
7. తెలుపు: చూ, వర్ణము. 6; 8: చూ, శేత
స్సు. 1; విణ. 9. తెల్లనిది: చూ, వర్ణము.
8; 10. అనువహితమైనది. (నాశమునొంది
నది): చూ, నేగి; 11. పరిశుద్ధమైనది: చూ,
శుద్ధము. 3; 12: చూ, కాశ్యపము; వి. 12.
మడి: చూ, వర్తనము. 1.

శుచిత్వము. పా. (దీనికి ఉపమానము.-అగ్ని.)

శుచిర్భానువు. అం: చూ, శస్త్రములు.

శుద్ధజాతులు. అం: చూ, అంశములు.

శుద్ధతానములు. అం. ఇవి 28: -సహీనతానము
లు 7; రిహీనతానములు 7; నహీనతానము
లు 7; నిహీనతానములు 7: చూ, తాన
ములు. 1378 పొరట.

శుద్ధనాంది. అం. నాందిద్వివిధము: -శుద్ధనాంది,
కీయానాంది. (కేవల పద్యపూర్వక దేవ
తాస్తుతి శుద్ధనాంది. ఈస్తుతిపద్యమునం“దా
కి, ర్నమస్క్రియా, వస్తునిర్దేశ” ములలో
నొకటియందును): చూ, నాంది.

శుద్ధపద్ధతి. అం: చూ, ఉద్ధతము.

శుద్ధభిన్న. అం: చూ, భిన్నపంచమజభాషలు.

శుద్ధమధ్య. అం: చూ, మధ్యమగామిమగతమూ
ర్చనలు.

శుద్ధమౌళి. అం: చూ, మౌళవైశికిజభాషలు.

శుద్ధము. సం. వి. అ. పుం. =నుద్దము. 1. తెలు
పు: చూ, వర్ణము. 6; విణ. 2. తెల్లనిది:
చూ, వర్ణము. 6; 8. పరిశుద్ధమైనది: చూ,
సమీచీనము. 2; 4. దోషములేనిది: చూ,
సమీచీనము. 2; 5. కేవలము: చూ, సర్వ
ము; అం. 6. సూచ్యములైదింటిలోనిదగు వి
వృత్తంభము. శుద్ధము కీర్తనముననిద్వివిధము.
అందుశుద్ధమొకటి: చూ, సూచ్యము (చూ,
వివృత్తంభము. 8.); 7: చూ, అశ్వసంచా

రమార్గములు; 8: చూ, భిన్నపక్షకజభాషలు.
శుద్ధమూర్చన. అం: చూ, అనాంతరభేదములు.
శుద్ధమాళి. అం: చూ, పంచమషాడవజభాషలు.
శుద్ధపరాటి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (“మ-స-
జ-గురువులు. రియతి. 10 ఛందస్సు.”)

శుద్ధాంతము. సం. వి. అ. పుం. 1. అంతఃపుర
ము: చూ, సదనము. 1; 2. అంతఃపురస్త్రీ:
చూ, స్త్రీ; 3. రాజయొక్క యేకాంత
స్థలము: చూ, స్థానము. 1; 4. వెనుకటి తొ
టికట్టు: చూ, సదనము. 1.

శుద్ధాచమనము. సం. వి. అ. స: ఆచమనము,
ఆచాంతి, ఆపోశనము, ఉపస్పర్శనము-ఉప
స్పర్శము. (తె) ఆపోశనము-ఆపాసనము-
ఆపోసనము-ఆపోసము, వారుపు-వార్పు.

శుద్ధాశ్మ. అం: చూ, ఆశ్మలు.

శుద్ధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. =నుద్ధి. శుద్ధిచేయుట:
చూ, శోధనము. 1; 2. మార్జనము: చూ,
రుద్దుడు.

శుద్ధుడు. సం. విణ: అగ్ని, అమలుడు, అర్యుఁ
డు-అర్యుడు, ఆపుఁడు, ఆచార్యుడు, ప
రిశుద్ధుడు, పవిత్రుఁడు, పాపకుడు, పాప
నుడు, పూతాత్ముడు, పూజనీయుడు,
పూజ్యుడు, పూతుడు, పృతీత్ముడు, ప్ర
యతుడు, మహనీయుడు. (తె): ఆయ-
ఆయ్య, ఆయగారు- ఆయ్యగారు- ఆయనా
రు-ఆయ్యవారు, నాన్న, నాయన, బాబ
య్య, బాబు, నుద్దికాడు. (“చూ, సన్మా
నితుడు.”)

శుద్ధులు. అం: మనశ్శుద్ధి, వాక్శుద్ధి, భాండశుద్ధి (శి).
శునకము. సం. వి. అ. పుం: కుక్క. (ఇట్టటుందిరుగు
నది): అరతత్వము, అస్థిభక్షము, ఇంద్ర
మహాకాముకము, ఉద్రోధము, కపిలము, కు
కురము-కుర్కురము, కుక్కుటము,

కుక్కురము, కృతజ్ఞము, కాలేయకము, గాగ్గి
మమ్మగము, గృహమ్మగము, దీర్ఘసురతము,
ప్రఖిరము, భషకము, భైరవుడు, మండల
ము, మండలి, మృగదంశకము, రతనాలిట్టు,
రతప్రణము, పక్రపుచ్చము, వాంతాదము,
విలోమము, వృకము, శయాలపు..శయాశు
వు, కాలామృగము, శుని, కృపనము,
సారశేయము, సాలావృకము-కాలా
వృకము, సూపకము. (తె): ఏపి-వేపి,
కుక్కు, జోగిలము, మొజగుపాకు మెకము,
తద్వి:—౧. అడుకుక్కుకు..తుంబురి, శుని,
సరము; ౨: (తె) నీరుకుక్కు; ౩: ఆలర్క
ము, యోగిలము. (తె) పిచ్చికుక్కు, వెట్టి
కుక్కు; ౪: సరము; ౫: విశ్వకద్రువు. (తె):
జోగిలము, జోడంగి-జోణంగి..సోనంగి, వే
టకుక్కు; ౬. మొటిగడికుక్కుకు:—సూపక
ము. (తె) కేను-తేయే; ౭: (తె) ఉడుప
కుక్కు; ౮: (తె) కంచేడమారము; ౯: (తె)
కాట్టియ్య; ౧౦: (తె) గడివోతు; ౧౧: (తె)
దొంగలమండగిడు; ౧౨: (తె) బురుకడు; ౧౩: (తె)
మొజనడము; ౧౪: (తె) రణబే
రు; ౧౫: చూ, సివంగి. 2; ౧౬: శునీరము.
శునాసీరుడు. సం. వి. అ. పుం. ఇందురుడు:
చూ, సహస్రాక్షుడు.

శుని. సం. వి. ఇ. పుం. 1. కుక్కు: చూ, శునక
ము; ఈ. (స్త్రీ)-2. అడుకుక్కు: చూ, శునకము.
శునీరము. సం. వి. అ. పుం. అడుకుక్కులసమా
నము: చూ, శునకము. ౧౬.

శుభంకరుడు. సం. విణ: అరిష్టతాతి, ఉపకర్త,
ఉపకారి, బ్రా, క్షేమకర్త, క్షేమకారుడు,
క్షేమంకరుడు, గోవుడు, మద్రింకరుడు,
శంకరుడు, శివంకరుడు, శివతాతి. (తె)
అక్కటకాడు, మేలుకాడు, మేలుచేయు
వాడు. తద్వి:—కృతజ్ఞుడు.

శుభంయువు. సం. విణ. (ఉ). శుభముతోఁగూ
డుకొన్నవాడు: శుభాన్వితుడు. [శుభము 4.
శుభకరము. సం. విణ. మంగళ్యము: చూ,
శుభకృత్తు. అం: చూ, సంవత్సరములు.

శుభదంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. య-శుభదంతి-
సుదంతి. వాయువుదిక్కునందలి అడేనుఁగు:
చూ, మాస్తి; విణ. 2. చేక్కనిపండ్లుగలది.

శుభము. సం. వి. అ. న. 1. నేనుము: అరిష్టము, అవ్యయ
ము, ఋతి, కల్యాణము, కుశలము-కుషలము-
కుసలము, కారుకము, క్ష, క్షేమము, గోజా
కరికము, న, పరిజామము, భద్రము, భవ
ము-భవకము-భవుకము-భవితవ్యము, భవి
వ్యము, భవ్యము, భావుకము, మంగళ్యము,
రిష్టము, శస్త్రము, శివము, శుభము, శ్వశ్రీ
యనము, శ్రీయము. సుకృతము, సూప్యత
ము, స్వస్తి. (అవ్య): అధ-అస్తు, తథా, తు,
శమ్. శుభము. (తె):—చేల్లన, నెమ్మి, పం
తు, బాగు, బుని-బైసి, మేల్-మేలు, లగ్గు,
లెస్స, వాసి, నేమము, సోబనము. తద్వి:—
౧. వైవైసచ్చినమేలునకు. -కారుకము ("చూ,
స్వస్తి.") (శుభముకానిది=కృతాంతము); ౨:
చతాక, సాభాగ్యము; పుం. అం. 2: చూ,
యోగములు; ౩. ఏదరత్నులసాధుగును తో
మ్మిదియరత్నుల నిడుపును పదియరత్నుల
వెడల్పునుగల యేనుఁగు (ఇది క్షేమకరము):
చూ, మాస్తి; అం. 4: చూ, తారలు; విణ.
4. మంగళకరమైనది: ఉపకార్య, కల్యాణ
ము, ద్రివ్యము, భద్రము, మంగళ్యము, శస్త్ర
ము, శివము, శుభకరము, శుభము, శ్వశ్రీ
యనము. (తె): తిరు, మేలు; అవ్య. 5. మే
లు: చూ, శుభము. 1; వి. అ. న. ౩: చూ,
వివాహము. (వా.)

శుభలేఖ. వా. సం. వి. అ. స్త్రీ: లగ్గుపత్రిక.

శుభాంశము. అం: చూ, వస్త్రాంశములు.

శుభాంశుడు. సం. వి. ఆ. పుం. (రూ-
శుభాంశువు-శుభాంశువు-శుభాంశువు-
శుభాంశుడు-శుభాంశుడు): చంద్రుడు:
చూ, హిమాంశువు.

శుభాగతమగు. మి. అ. కిరి: (తె) అచ్చివచ్చే-
అయినచ్చే-వివచ్చే, ఒమ్మివచ్చే, మేలైవచ్చే.
శుభాగతము. సం. వి. ఆ. న: (తె) అచ్చేదల.
శుభాగమవంచకము. అం: చూ, తంత్రములు.

శుభావర్తములు. అం. అశ్వశాస్త్రములోనివి:-
అవర్తములు శుభములని-యశుభములని ద్వి-
విధము. శుభావర్తములలో దశధృతిలని పరి-
నిర్ధమలు: (చూ, ధృవస్థానములు: చూ,
అవర్తరూపములు. ఇవిగాక మిగిలిన శుభా-
వర్తములకు ఆగంతుకములని నామములు:
చూ, ఆగంతుకములు. 65 కిపారట; -

శుభోదయము. సం. వి. ఆ. పుం: అభ్యుదయము.
వివర్ధనము, వృద్ధి. (తె): తెలుపు, మేలుకను-
పు-మేల్కనుపు, మేలుకొలుపు-మేల్కొ-
లుపు. తద్వి.-(స. కిరి.) పరిబోధించు.

శుభిదంతి. అం: చూ, దిగ్దశభార్యలు.

శుభిము. సం. వి. ఆ. న. 1: అభిరము, అభి-
ము, అమలము, ఖమ్, గిరిజము, గిరిజా-
ములము, గైరికము, నిర్మలము, నీరకము,
పర్వతోద్భూతము, విమలము. (తె): కాకి-
బంగారము, లేగడ, ముచ్చెబంగారు; పుం.
2: తెలుపు: చూ, వర్ణము. 8; అం. 3: చూ, యో-
గములు; విణ. 4. తెల్లనిది: చూ, వర్ణము. 8;
5. పరికాశించేనది: చూ, శోభితము; వా.
6. ఒప్పిడి; 7 పరిశుభిము; 8. నిర్మలము.

శుభ్రాంశువు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, శుభాంశుడు.

శుల్కము. సం. వి. ఆ. పుం. న. 1: నుంకము:
గుణము. (తె) అనుపు, దాణము, నుంకము
(చూ, సింధు. 1.); 2: నుంక: కన్యాశుల్కము

ము. (తె): ఉంకుడు, ఉంకువ-ఉంకుత్ర,
ఓలి, పయిడి-పైడి, ప్రిండి, సంకు-సంకు-
డు, నుంకము; (శుల్కము కన్యాశుల్కము
వరశుల్కము అని ద్వివిధము.); 3: నుంకు.
వేళ్ళకిచ్చెడి రోయి: భోగము. (తె):
పయిడి-పైడి, భోగము, రో-రోయి-
రోయివి; అం. 4: చూ, తంత్రములు.

శుల్కహరి. సం. వి. ఇ. పుం: నుంకరి. పన్ను-
వనూలు చేయువాడు: చూ, నుంకరి.

శుల్కపత్రిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. జీవపత్రిక:
చూ, శకుల.

శుల్కము. సం. వి. ఆ. న. 1. రాణి: చూ, లో-
పాము. 1; 2. తాగిడు: చూ, నూత్రము.
1; 3: చెంబు. చేతిపాత్రము: చూ, హరి-
వాణము (పాత్రము 8-గ2.)

శుక్రావ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. వివచిచ్చ: చూ,
వాంఛ; 2: చూ, నేప. 1; 3. చెప్పట: చూ,
శంసవము. 1.

శుక్రావకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శుక్రావచే-
యువాడు: చూ, కిష్యుడు. [భావము (4)
శుక్రావలు. అం: అత్త, అంగము, స్థానము,
శుషిర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-నుషిర. గుప్త-
గుత్తిక: చూ, రాజార్హము.

శుష్కగోమయము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ,
పిడక. తద్వి.-(గ. ముద్దపిడకకు - (తె)
ముటము-ముటము; 2. అప్పుడ పుట్టినదూడ
పేడకు.-(తె): లేణము. (చూ, శములము.)

శుష్కతటాకమత్స్యన్యాయము. అం. ఒకన్యాయ-
యము. [సారగాతు.

శుష్కపత్రిము. సం. వి. అ. న. ఎండాకు: చూ,
శుష్కమాంసము. సం. వి. ఆ. న. వల్లారము:
చూ, శుక్తము. 2.

శుష్కము. సం. వి. ఆ. న. 1. వంటచెలుకు:
చూ, సమిధ. 2; విణ. 2. ఎండినది: అస్కం

దనము, కాశాశము, శున్యము. (తె): అర
వరలు, ఇంకుట-ఇంకుడు, నిట్టు-నిట్టు;
3: కేవలము: చూ, సర్వము; 4. వట్టిది: చూ,
శూన్యము. 1.

శుక్లాశని. అం: చూ, అస్త్రములు.

శుక్లింయే. సం. అ. కి. 1. ఇంకు: చూ, శో
షింయే. 1; 2. ఎండు: చూ, శోషింయే. 2.

తద్వి.-మిక్కిలిఎండు: - (తె)నలుగుట్లుగొను.
శుక్లిభంయే. సం. అ. కి. - పై. -

శున్యము. సం. వి. న్. న. 1. బలిమి: చూ,
శక్తి. 1; 2. లేజన్య: చూ, వెలుతురు. 1;
న్. పుం. 3. నిష్ఠ: చూ, వహ్ని. 1; విణ.
4. ఎండినది: చూ, శున్యము. 2; 5. కేవల
ము: చూ, సర్వము; 6. వట్టిది: చూ, శూ
న్యము. 1.

శూ

శూకకీటము. సం. వి. అ. పుం. 1: కండ్పోవు
ము, కంబళము, వృశ్చికము. (తె): కంబళి
పురుగు, గొంగలిపురుగు; 2. కడుగుదురీగ:
చూ, మక్షిక; 3. నల్లతేలు: చూ, వృశ్చికము.

శూకధాన్యము. అం. యవలులోనగునది:
చూ, స్తంబకరి (ధాన్యము. 3౫.)

శూకపుట్టము. సం. వి. అ. పుం. రూ-శూకా
పుట్టము. నీలము: చూ, రత్నములు.

శూకము. సం. వి. అ. పుం, న. 1. తేలుకొండి:
చూ, వృశ్చికము. 2; 2. వరిముల్లు: చూ,
నితాగ్రిము; 3. కనికరము: చూ, హర్షము. 2.
శూకరము. అం: చూ, వరకములు.

శూకలము. సం. వి. అ. పుం. శిక్షింపఁబడిన
దుష్టాత్మము: చూ, హయము.

శూకశింబ. సం. వి. అ. స్త్రీ. రూ-శూకశిం
బి-శూకశింబిక, అజహ, అవ్యంధ, అత్మగు

ప్ర, ఋశ్య, ఋశ్యపోక్త-ఋశ్యపోక్త,
ఋషభి, కండుర-కండుర, కండుకరి, కం
డువు, కమ్మపువ్వి, కపికమ్మర, కపికమ్మ
పు-కపికమ్మపు, కపిసృభ, కపిహామఫల,
కరీర, కులత్తయ, ఖంఖ, గర్భఘాతినీ, నా
తృభంగ, గుప్త, జహ, జాంగలి, దూలవిగ్ర
హ, పాప్రపాదయణి, మర్కటి, లోమక,
వింఖ, వృష. (తె): తీటకోవెల, దురద
గొండి, దురదగోవెల, దూలకొండి-దూ
గొండి, దూలగోవెల*. తద్వి:-ం:పిన్నదూ
గోవెల, ౨: మహాత్మగుప్త. (తె) పెద్దదూ
గోవెల*.

శూకశింబి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. - పై. -

శూకశింబిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. - పై. -

శూకాపుట్టము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-
శూకపుట్టము.

శూద్ర. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. శూద్రజాతిఆ
డుది: వృషభి; 2. శూద్రజాతి: చూ, సంతతి. 1.
శూద్రకుండు. సం. వి. అ. పుం. అగ్నిమిత్రు
డు: చూ, రాజో.

శూద్రబ్రాహ్మణులు. అం: “కృషి కేవాదహ
చారో ధాన్యసంగ్రహతత్వరః। గోపోషణ
విశేషజ్ఞస్సవిభక్తిశూద్రాశ్చవ్యతే。” (కృషి
సేవావరులై అధముముగు ఆచారవరులై ధా
న్యసంగ్రహముంధరిలోలై గోపోషణవరు
లై కుక్షింభరణ పారిలులగువారే శూద్ర
బ్రాహ్మణులు: చూ, దశవిధబ్రాహ్మణులు.

శూద్ర. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. శూద్రునిభా
ర్య: చూ, భార్య. 1-౫; 2. శూద్రస్త్రీ:
చూ, స్త్రీ.

శూద్రులు. అం: చూ, మనుష్య వర్ణములు.

శూద్రుండు. సం. వి. అ. పుం. 1: అవరదర్శు
డు, కర్మవజ్ఞుండు, కుపియుండు, జఘన్య
జాడు, దాసుండు, పద్మండు, వృషండు-

(తె): అడుగుపుట్టుపు-అడుగుబుట్టుపు, కల
పతాల్పు, కాపు, కాలిపుట్టుపు, చేపుదరి-
చాదరి, కుదకులమునేర్పరి, నాలవకొలము
నాడు, మినునాడతోబుట్టుపు. తద్వి.-
(ం: (తె) దాసరి; ౨: (తె) తలిరుదాసరి;
౩: (తె) తెలగా (బ.) తెలగలు-తెలగాలు;
౪: (తె) బలిజె-బలిజెనాడు-బల్లెనాడు;
౫: (తె) నాయాడు; ౬: (తె) రెడ్లు; ౭: (తె)
కమ్మలు; ౮: సమ్మమ్మి; ౯: గొల్లకు:-
చూ, వేగిడు; మొదలగువారు; అం. ౨: చూ,
జాతులు; ౩: చూ, మనుష్యవర్ణములు; 4: చూ,
చేతనరత్నములు.

శూనారము. సం. వి. అ. పుం. 1. కుక్కయొ
క్కపాలు: చూ, స్తవ్యము; ౨. పాముగుడ్డు:
శూన్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. మల్లె: చూ, హసంతి 2.
శూన్యనివేశనము. అం: చూ, అష్టవర్ణము.

శూన్యదగు. మి. అ. కి: (తె). ఈటువోపు,
ఉత్తదగు, రిత్తకోపు, వట్టిదగు.

శూన్యము. సం. వి. అ. న. 1. నున్న. ఏమి
యలేమి: అపదార్థము, అభావము, ఖ, ఖమ్,
ఖంబు, త, న, రిక్తకము, రిక్తము, రిప్తము,
పళికము, వితానము, శుష్కము-శుష్కము,
నూనము. (అవ్య): అ, అన-అనా, కిమ్,
నఖ్. (తె): ఈటు, ఉత్త, ఉళక్కి-ఉళ్ల
క్కి-హళక్కి, ఎద్దడి, కాకు, కీత, కుందేటి
కొమ్ము, గొడ్డు, చెనటి-చెన్నటి, దోయి
డి, నిప్పుతేరము, పచ్చేయపాడు, పాడు,
బయలు, బరిగి, బీడు, బెబ్బె, బొప్పటము,
బొళ్ల, రిచ్చే, రిచ్చేపాటు, రిత్త, లేదు, లేబ
రము, లూటారము, వట్టి, నున్న, సోడు.
తద్వి.-ం. రాహిత్యము. (తె): లేమి-
లేమిడి-లేవడి; ౨: కాకాడు, లేలేదు;
విణ. ౩: (మి) ఎత్తుభారము. (తె) పాడు;
అం. ౩: చూ, సంచారిభావమునఁబట్టిన దృ

ష్టలు; 4: చూ, పాగ్గాయము.

శూరణము. సం. వి. అ. పుం. కందా: చూ,
రూ-నూరణము.

శూరసేనము. అం: చూ, దేశములు.

శూరుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, నూ
ర్యుడు; 2. ఒకానొకగొల్లనాడు: చూ,
వేగిడు; వి. ౩. మేలకరి. యుద్ధమునకు
భయపడనినాడు: చూ, హంపీరుడు. 2:
4. పొగ్గుడు: చూ, సమర్థుడు; నా. 5:
విరుదాఘ్నము. (తె) విరుదాయత్తు, విరు
దారి-విరుదులాడు.

శూర్వకారాతి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, స్వా
దుధస్యుడు (మన్మథుడు.)

శూర్వకాఖ. సం. వి. అ. స్త్రీ. మేప్పనక-మే
ప్పనాక-మేప్పనాతి-సుప్పనక-సుప్పనా
క, నుప్పనాతి, చేటగోళ్లబోటి, రాకణుని
సోదరి: చూ, రాక్షసి.

శూర్వము. సం. వి. అ. పుం, న. 1. రూ-నూ
ర్వము, పగిసోటనము. (తె) చేట. తద్వి.-
బాలికలాడుకొనుచిన్న చేటకు. (తె) మొం
టె-మొరింటె-మొరింటి-మొంటి; 2. రెం
డుముంతలకొలది. [కెర్మి: చూ, హరిణి. ౩.
శూర్మి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. లోనాపువ్రతిము;

శూల. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. నూల. కొట్టు.
చూ, శూలము. 4; 2: చూ, వేళ్ళు; ౩. దొ
క్కయందలిపోటు: చూ, శూలము. 5; వా.
వి. 4. వారదోషము.

శూలదృక్కు. సం. వి. హ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి. 1.
శూలపాణి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, శివుడు.

శూలము. సం. వి. అ. న. 1. అమ్మకము: చూ,
వెల. 1; పుం, న. 2. ముమ్మననాలు: చూ,
బాణము. 1; ౩. శ్రీలమునబాణము: చూ,
బాణము. 1; 4. రూ-శూల, అచలము, క్షీ
లము, కేల, కంకువు, కల్యము, కివకము, త
వము, స్థానిపు. (తె): కొలు-కొట్టు, గమ్మ

గసిక, గూటము-గూటాము, చీల, జేంజేడ, మేకు, వసి, సీమ. తద్వి — (తె) తలచీల; (గుండునూది, తింగమేకు, వాసముమేకు, దబ్బవము, నూది మున్నగునవియ్యాజాతయందు చేరును.); 5. కూల, దొక్కలోనిపోటు: చూ, వానవు. 4 (రోగము. 1.); 6: చోవు: చూ, సావు; 7: చూ, సిడము; అం. 8: చూ, ముప్పదరెండాయుధములు; 9: చూ, యోగములు. శూలాకృతము. సం. వి. అ. పుం. కణ్డము: చూ, శుక్తము 2. కూలి. సం. వి. న్. పుం. 1: చూ, కూలపాణి; వి. 2. శూలాయుధముధరించినవాడు; 3. కూలరోగి. శూలించే. వా అ. కి. దొక్కలోనొప్పియెత్తు. శూలిన. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: నాగిన, మతాన్వీషీ, లక్ష్మీ. (తె) గొల్లజిడ్డు, నాగురు-నావురు*. శూలుచితము. అం: చూ, ఉత్తానకరణబంధములు. శూల్యము. సం. వి. చూ, శూలాకృతము.

శృ

శృంఖల. సం. వి. అ. స్త్రీ. చూ-శృంఖలము. = సంకల-సంకలియ. 1. మగవాని మొలనూలు: చూ, నూత్రము. 1; 2. ఏనుగుకాలిసంకల: అంకుకము, అంకువు, కలావకము, త్రయి, తిరిపది, నిగడము-నిగళము, పారి, (తె) ఒరిజే-ఒరిజె, గొలును, చేరు-చేలు, బారి-బారీ; 3. కాలియనుపగొలును: అందుకము, నిగడము-నిగళము, పారి, చూ-శృంఖలి-శృంఖలిక-శృంఖలిక. (తె) సంకలియ-సంకల, ఆరదండ-(బ) ఆరదండాలు, గొలును, చేరు-చేలు, బారి-బారీ, (బ) బేడిలు. తద్వి. — గ. చేతియనుపగొలును: (చూ, శృంఖల. 3.); 2. నడుమునకుగట్టెడి గొలును: కటిశృంఖల, చిత్రిక.

శృంఖలకము. సం. వి. అ. పుం. కాళ్లకు బొండ్లొయ్యివేసిన యెంట్లెపిల్ల: శృంఖలము (చూ, లాటిపిట్ట.). తద్వి. — గ. ఒంట్లెకు: అంబాప్తము; (చూ, లాటిపిట్ట.); 2. అడు ఒంట్లెకు: — (తె) వామి (చూ, లాటిపిట్ట.); 3. ఒంట్లెపిల్లకు: — శరభము: (చూ, లాటిపిట్ట.)

శృంఖలము. సం. వి. అ. పుం, న: చూ, శృంఖల 1-2-3; 4: చూ, శృంఖలకము.

శృంఖలిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, శృంఖల. 3. శృంఖలితము. సం. వి. అ. సంకలవేయుటడివది.

శృంఖలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, శృంఖల 3.

శృంఖలిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, చూ-శృంఖలిక.

శృంగకాద్యప్రయోగము. అం: చూ, తంత్రములు.

శృంగనాదము. సం. వి. అ. న. = సింగినాదము.

శృంగువాద్యము: చూ, సింగినాదము.

శృంగచేరము. సం. వి. అ. న: చూ-శృంగిచేరి

ము, ఆర్ద్రకము-ఆర్ద్రము, ఓలము-ఓల్లము,

కందరము, కటుకందము, కటుభంగము, క

టుభద్రము, కటూత్కటకము-కటూత్క

ము, గుల్మములము, భేషజము. (తె) ఆల్ల

ము. తద్వి. — గ: తృణపుష్పిక. (తె) కొం

డల్లము; 2: (తె) కస్తూరిపసుపు, మామిడి

ఆల్లము (చూ, వేరు. 1.) (చూ, సొంటి.)

(దేశవాళీఆల్లము, రంగూను (విదేశపు) ఆల్ల

ము మున్నగునవి కలవు.) [చూ, నుమంగళ.

శృంగచేరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కొలపాల*:

శృంగభస్మము. అం: చూ, భస్మములు.

శృంగము. సం. వి. అ. న. 1. కూణిక, లలాను

ము, విషాణము: చూ, హానువు. (చూ, ప

ల్ల. 1.) తద్వి. — ఏనుగుకొమ్మనకును, మే

కొమ్మనకును, పందికొమ్మనకును, ఎద్దులోన

గువానికొమ్మనకును: చూ, హానువు (పల్ల

1.); 2. కొండకొమ్మ: చూ, శిఖరము.

3: నాశము. (తె): అండియ-అండె, కొమ్ము, చిమ్మునగొట్టము, చిమ్మునగోవి, పింజేనగోవి, బుజుటకొమ్ము-బుజుటకొమ్ము- బుజుకొమ్ము; 4. గుణుతు: చూ, లక్షణము; 5. నొరతనము: చూ, స్వారాజ్యము; 6. పృథానత్వము: పృథానత్వము; పుం. 7. జీవకమను గంధద్రవ్యము: చూ, రాజాస్వామ్యము; అం. 8: చూ, సుషిరవాద్యములు.

శృంగాటకము. సం. వి. అ. న. 1. చేడుకము: చూ, మార్గము. 1-౧౭; పుం. 2. జలకంటకము, త్రిశృంగము. (తె) పందిగడ్డ, పరికి, పరికెగడ్డ; అం. 3: చూ, అసంయుతహస్తములు. శృంగారచేష్టలు. అం: భావము, హావము, హేల, విలాసము, మాధుర్యము, ధైర్యము, విభ్రమము, లీల, కిలకించితము-(కిలకించితము-కిలకించితము), మోట్టాయికము, లలితము, విచ్చిత్తి, విబోకము, విహృతము, చకితము, హాసితము, కుట్టమితము-కుట్టమితము, కుతూహలము (18). తద్వి. అం: పౌగల్భ్యము; ౨: (తె) బయకారము.

శృంగారతిలకము. అం: చూ, రూపకములు. శృంగారనాయకచతుష్టయము. అం. (శృంగారనాయకులు): అనుకూలుఁడు, దక్షిణుఁడు, ధృష్టుఁడు, శంకుఁడు (4) (చూ, నాయకులు.) శృంగారభూషణము. అం. (భూషణుడు(నానెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

శృంగారము. సం. వి. అ. న. 1. గంధపాడి: చూ, సురుము; 2. లవంగపువ్వు: చూ, శ్రీసంజ్ఞము (లవంగము); 3: చూ, సిందూరము; పుం. అం. 4: చూ, రసములు; న. 5. ఏనుగుఅలంకారము: చూ, హస్తీ; 6. చూకాటము, అందము: చూ, సౌందర్యము; 7. సింగారము, అలంకారము, కై నేత: చూ, హాస

చిక. 2(భూషణము. 2.); 7. సురతము: చూ, సంయోగము; అం. 8: చూ, జన్యతాశ్రమము; శృంగారయోని. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, మన్మథుఁడ శృంగారపవనము. సం. వి. అ. న. ఉద్యానవతోట: చూ, హామతోట (వనము. 1 శృంగారి. సం. వి. న్. పుం. 1: చూ, విటడు 1; 2. ఏనుగు: చూ, హస్తీ; 3. పోమాను*: చూ, సరింసి. 1 (హోక); వి. 4. శృంగారముగలవాఁడు: చూ, సౌందర్యవంతుఁడు. [హావనింశి

శృంగారిండు. సం. న. క్రి. సింగారిండు: చూ, శృంగి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. రూ-శృంగి అతివస*: చూ, విష; 2. పాపమీను, కొ: చేప: చూ, మత్స్యము 1; 3. శృంగికకము-శృంగికకము, కడియ: లోనగు భూషణరూపమైన బంగారు: చూ, హాస్సు (లోహము. 1-౫); న్. పు 4. ఏనుగు: చూ, హస్తీ; 5. కొండ: చూ, చర్మతము; 6. మాను: చూ, వృక్షవ 7. వృషభమనెడియోవధి*: ఇంద్రాక్షువ వృషభ; వా. 8. సింగి. చెంచుడి: (తె) ! గి; 9. సింగి. ఎటుమడి: (సం) శృంగి; వి 10. కొమ్ముగలది; అం. 11: చూ, వర్షము తములు. 1-2.

శృంగిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, శృంగి. 1. శృంగికనకము. సం. వి. అ. న: చూ, శృంగి. శృంగిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఆపు: చూ, ధేనువు; 2. సింగి-సింగిణి, శృంగధస్సు: చూ, హేతి. 4 (బాణము. 1-3: శృంగిచేరము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-శృంగిచేరము. * [శృంగికనక: శృంగికనకము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-శృంగాలము. సం. వి. అ. పుం. నక్క: చూ, రూ-స్పృగాలము. [లోనగున:

శృంగము. సం. వి. కావచబడినది (పాటసం

శై

శేఖరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. సిగడండ: చూ, భూషణము. 2; 2. బాసికడండ, బాసికము: చూ, హాసణిక. 2 (భూషణము. 2-౧౧-౧౦౮); 3. సిగరము: చూ, శిఖరము. 1. శేఖరించే. సం. ఆ. కి. గొప్పపడు. చంచ. నా. 1, ఆ. 308: చూ, నమ్మనించే. శేషము. సం. వి. ఆ. పుం, న. (రూ-శేషము-శేషస్య-శేధము-శేషము.) ముగగుటి: చూ, శిష్నము. [వావిలి. శేఫాలిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నల్లవాదిలి*: చూ, శేముషి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. బుద్ధి: చూ, పౌల్లెఖము. 2. [చూ, శ్వేతపుష్పము. శేలుద్రుమము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉలిమిడి*: శేలుపు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, శ్లేష్మతకము*. శేవధి. సం. వి. ఇ. పుం. రూ-నేవధి, నిధి: చూ, లిద్వి. 2. శేవలము. సం. వి. ఆ. న: చూ, రూ-శ్వేవలము*. శేవాలము. సం. వి. ఆ. న. —పై.— శేవి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. సేసలు. అనుగ్రహించి యిచ్చిన అక్షతలు లోనగునవి: చూ, నేనబ్రాలు; 2. అనుగ్రహించి అక్షతలు లోనగునానినిచ్చేట. శేషము. సం. వి. ఆ. పుం, న. 1: అవశేషము, అవసాయము, భక్తి. (తె) కడము, తక్కు, నిలవ-నిలువ-నిల్వ, బాకి-బాకీ, మిగత-మిగిలి, మిగులు-మివ్రలు, లోతక్కువ, సజ్జేము-సాచ్చెము. తద్వి. —౧. (విణ) మిగిలినది అనుటకు. —అవశిష్టము, భిలము, చోక్షము, చోచము, పరిశిష్టము, శేషము, సారాంశము. (తె) నికరము, నిగ్గు, మిగిలివది, సాచ్చెము; ౨: యాచితకము. (తె):

ఎరవు-ఎరువు, చేబదులు, పరచి, బాక్. రో-రోయి; 3. ధాన్యాదులబుణమునకు. బుణము. (తె): అరువు-ఎరవు-ఎరువు, బాకి; పుం. 2. వధము: చూ, హింస. 1; విణ. 3. మిగిలినది: చూ, శేషము. 1. శేషశయనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-శేషనయనుడు: చూ, విష్ణువు. 1. శేషనయనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. —పై.— శేషాచలము. సం. వి. ఆ. పుం. తిరుమల. (ఇట్లు శేషశైలము, శేషాద్రి మొ.); చూ, తిరుపతి. శేషి. సం. వి. న. పుం. అంకి. సర్వస్వతంతురైన శ్రీమన్నారాయణుడు: చూ, విష్ణువు. 1. శేషింఁచే. సం. ఆ. (కి: అవశేషింఁచే. (తె) ఉండు, చివ్కు, నిలుచే-నిల్పు, మిగులు. శేషి శేషసంబంధము. అం: చూ, సంబంధములు. శేషుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. సహస్రస్థలములుగల సర్పరాజు: చూ, సర్పము; 2. బలరాముడు: చూ, పాలాయుధుడు. 1.

శై

శైక్షుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శ్రోత్రగాశేరుష నారంభించిన శిష్యుడు: చూ, శిష్యుడు. 1. శైఖరికము. సం. వి. ఆ. పుం: అపామార్గము, అర్హతయ్య, కటుమంజరిక, కాండీరము-కాండీరి, కిణి, కిణిపి, కిళవల్లి-కిళవల్లి, కిళపర్లము-కిళపర్లి-శేళపర్లి, మబ్బము, శోకాతకి, ఖరమంజరి, క్షునకము, క్షారమధ్యము, దురభిగ్రహము, ధామార్గము, పృత్యక్షపర్లి, పృత్యక్షపర్లి, మయూరము, వళిరము-వళిరము, శిఖరి. (తె) ఉత్తరేణి-ఉత్తరేను-తద్వి. —అపామార్గము, అష్టార్కము, కపిప్పలి, క్షుద్రాపామార్గము-క్షుద్రాపానా

గ్రము, ర కృభిది. (తె) ఎట్టొక్కరేణి*. (ఓం) తపోగమలుహరించేను.)

తైత్తిర్యము. సం. వి. అ. న. 1. వేలువ: చూ, హిమము. 1; 2: శిశిరము, శీతము. (తె) ఇగము-ఇవము-ఈము, ఇవక, ఇవతాళింపు, వేలవ-వేలువ-వేల్వ, వేలి, వేలిమిరి-వేల్మిరి, వేలువడి, వేల్ల-వేల్లన, జేలుబు-జేలుపు, తనుపు-తన్ను, నజ్జే, వలి, వలిపిరి, నీలి-నీతు-నీతువు.

తైత్తిరించే. సం. అ. కి: శీతలించే. (తె) ఇవతలించే-ఇవతాళించే, వేల్లనగు, వేల్లవడు, తనుపారు, తనువడు, వలిగొను.

తైత్తిరిలము. సం. వి. అ. న: చూ, శిథిలము.

తైత్తిరియందు. సం. వి. అ. పుం: సాత్త్విక.

తైత్తిరివడు. సం. వి. అ. పుం. బోయ: చూ, వ్యాధుడు. 1. (తె) స్త్రీనికొందలు.)

తైత్తిరిగోళిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. నేలతంగేడు*: చూ, హేమపుష్పకము. 3.

తైత్తిరిగోళిణము. సం. వి. అ. న: అదవ, కోన.

తైత్తిరిధన్యుడు. సం. వి. న్. పుం: చూ, శివుడు. (తె) లిధన్యుడు అనికొందలు)

తైత్తిరిపూగము. సం. వి. అ. పుం. కారుపోక*: చూ, పోక. ౧.

తైత్తిరిలము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, రసాంజనము; 2: చూ, తాపువ్వు; పుం. 3: చూ, పర్వతము; అం. 4: చూ, ఆననములు. [ము.

తైత్తిరిశివరము. సం. వి. అ. పుం. కడలి: చూ, సముద్ర

తైత్తిరిలాలి. సం. వి. న్. పుం: చూ, తైత్తిరియందు.

తైత్తిరియందు. సం. వి. అ. పుం. మారేడు*: చూ, శ్రీఫలము.

తైత్తిరియి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. నట్టువురాలు: నర్తకి, లాసకి-లాసిక. (తె) అటకత్తియ-అటకత్తె: (చూ, స్త్రీ: చూ, అటవెలది.)

తైత్తిరియందు. సం. వి. అ. పుం: కక్షావేక్షకుడు, కలాయనుడు, కృకాశ్వి, గీష్ణపు-గేష్ణపు, నటుడు, నర్తకుడు, రంగాశీవుడు, లాసకుడు. (తె) అటకాడు, నట్టు-నట్టుగుడు-నట్టువుడు-నట్టువకాడు-నట్టువాడు-నట్టువ-నట్టువు. తదియి. ౧: కుశీలవుడు; ౨: (తె) కోణంగి-కోణాంగి, కోణంగివాడు; 3: (తె) బిద్దెమువాడు; ౪: (విణ) నర్తకుడు.

తైత్తిరియము. సం. వి. అ. న. 1. ఇందువ్వు: చూ, సావర్పలము (లవణము. 1-౨౦); 2. యరయను గంధద్రవ్యము: చూ, రాజార్పము; 3: అక్మపుష్పము, కాలానుసార్పము, వలితము, వృద్ధము, శీతశివము. (తె) రాపువ్వు, తాతిపూవు, తాపువ్వు*; పుం. 4. తేటి: చూ, పట్టదము; 5: కాలేయము*: చూ, నదాప; విణ. 6. తాతితో: సరియైనది.

తైత్తిరియి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి. 1. తైత్తిరివార్హణములు. అం. "వీరు శివపూజావృత్తిగలవారు. కృష్ణయజుర్వేదములు, అదితైత్తిరిపులు. తైత్తిరివార్హణైత్తిరితమత్థములు. శ్రీకంఠశివాచార్య సంకీర్తనాయులు. బోధాయనములము. కొందలు ఆపస్తంబనూత్రి వర్ణనర్తకులునుగలరు. వీరిలో అంతర్వేదితైగవారు కంచితైగవారు తిరువాలంగాడుతైగవారు వాలాశీపేటతైగవారని నాలుగుతైగలుగలవు. వీరాంధ్రదేశమున గోదావరి తీరమందుత్తిరియై సామాన్యముగా ఆంధ్రదేశమందును విరివిగా దక్షిణదేశమందును వ్యాపించియుండిరి. శివాచార్యులు గురుకులు దీక్షతులు భట్టర్లు అనువిరుదులుగలవారు. ఆత్మార్థ పరార్థ పూజలయందు శివుని వర్ణనముగా నర్పించేమ శివాలయ పూజారాభ్యంతరమందుగల గణపతికుమారసారకత్తి

దిమూర్తులను శివునియొక్క అవినాభావసంబంధముతో నర్పించెదరు. శివాలయమునకు వేరుగానున్న అన్యదేవతల నారాధింపరు. మఱికొందఱు ఆనైదికులు ఉత్కలశవంగదేశములనుండి వచ్చి నైజాంరాష్ట్రముందును అక్కడక్కడ ఆంధ్రదేశముందును శివార్చనచేయుచుండిరి. వీరికిని శైవబ్రాహ్మణులకును సహభోజనబాంధవ్యములులేవు.” (చూ, బ్రాహ్మణులు; చూ, కాశ్మీరబ్రాహ్మణులు; చూ, పట్టురబ్రాహ్మణులు; చూ, మత్తదుబ్రాహ్మణులు.)

శైవము. సం. వి. అ. న. 1. శివుఁడేదేవుఁడను ఒకమతము: చూ, మతములు; వి. 2. శివ సంబంధమైనది; ఆం. 8: చూ, పురాణములు (24000 స్లో. వాయుదేవుఁడుకర్త. శివప్రతిపాద్యము.); 4: చూ, ఏకవింశతిస్థానకములు.

శైవలము. సం. వి. అ. న. 1. శివాలము-శైవలము. శైవాలము-శైవలి, అత్యూహము, అరకము, ఆకాశమూలి, కాష్ఠి, కానారము, కుంభి-కుంభిక-కుంభికము, కుత్సణము, కుష్ఠహరి, ఖమూలిక-ఖమూలి, గాంగేయము, గృప్తి-ఘృప్తి, జంబాలము, జగ్గరము, జలశేకము, జలనీలి, జలవల్కలము, జలాంచలము, నీలిక, బదర, మంజులము, వారాహి, వారిచత్వరము, వారిపర్ణి, వారిమూలి, వితున్నకము, వివృశ్చేనపిరియ, వ్యవక. (తె): నీటిపాచి. తద్వి. — 1: (తె) ఆకుపాచి; 2: (తె) తీగపాచి, నాచే; 3: (తె) కుంటికుర, తూఁటి, తూఁటికుర-(తూఁడికుర, తూఁడుకుర); 4: ఘృప్తి, వివృశ్చేనపిరియ. (తె) నీరాకు, పాచి-పాచి, పాచితీగ, పిష్టపాచి, బదర; 5. నూతి పాచికుడు.-(తె) పాచికుడు-పాచికుడు.*

(“చూ, సహస్రశత్రుము.”); 2: చంద్రకాము, పతాంగము, చంద్రకము, పన్నగము; శైవలి. సం. వి. ఇ. న: చూ, రూ-శైవలము. 1. శైవలిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఏఱు: చూ, న: శైవవైష్ణవమతసాంప్రదాయములను బోధించేవారు. అం: చూ, ఉపదేశకులు.

శైవాలము. సం. వి. అ. న. నీటిపాచి*: చూ రూ-శైవలము. 1.*. [భక్తుః

శైవుఁడు. సం. వి. అ. పుం. శివభక్తుఁడు: చూ శైవశవము. సం. వి. అ. న. 1. చిన్నతనము

బాల్యము, శిశుత్వము. (తె):—అలరుపాచి, చిన్నకాటు, చిన్ననాడు-చిన్నటనాడు, చిన్నతనము, చిన్నరికము-చిన్నటికవపడుచుతనము, పిన్నటికము, పిన్నటనాడ పిన్ననాడు; 2. బాల్యదశ: గోద్దాలన (చూ, దశలు.) [పాధ్యాయులతనన

శైవ్యపాధ్యాయిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. శివ

శో

శోంఠి. వా. వి. రూ-కుంఠి-సాంఠి: చూ, సాం (చూ, శృంగచేరము.) (పిండి శోంఠికం దేశవాళిశోంఠి ప్రకస్తము).

శో

శోకము. సం. వి. అ. పుం. 1.—మోశురు. (శమరజాదిదుఃఖములచేత తపించుట): ఆకదనము, ఆకృందము, కందనము, కష్టము. మాంతకము, కృందనము, కృందితము, ము, భేదము, తమము, (మి) దుఃఖపాపరీలాపము, మన్యపు, రాగము, రుదితరోదనము, లాపము, విచారము, వియమవియమామము, విమోదము, వృణేనము, వృ

ము, వ్యూహము, కుక్కు, సంకటము, సాదము. (తె): అడలు, అలఁత, ఉమ్మ-ఉమ్మలము-ఉమ్మలిక-ఉమ్మలికము, ఏడుపు-ఏడ్పు, కనికరము, కస్తీ, కుందు, కుతి, కుతిలము, గోడు, మేమ్మ, మోకురు, జోలి, నెట్టు, నెవ్వగ-నెవ్వయ, వగ, వగపు, వదావలి, వనట, (మి) సంకటపాటు, నుక్కు. తద్విశేషములు.—౧. దుఃఖమునకు. (దీనియందు ఇందియములు దుష్టములైనవి. దుష్టముగా భేదపెట్టినది):—అంకము, ఆకము-అఘము. అతిథి, అత్యయము, అన్యాసము, అవమర్దము, అభివ్యంధము, అమానశ్యము-అమానస్యము, అర్తి-అర్తి, అహోబత, అన్రువు, అధి, అబాధ, అనాపము, ఆశ్రమము, ఉద్వేగము, ఉర్మి, కూటము, కృచ్ఛము, కృతి, క్షేమము, క్వాధము, గహనము, గహ్వరము, తాపము, దుఃఖము, పరంపర, పీడ, పృనూతిజము, ప్రైషము, బాధ, విచారము, వ్యధ, సంకటము, హింస. (అవ్య): ఆ, ఇ, ఈ. (తె.వ):—అంగడ, అంగలారుపు-అంగలార్పు, అటమట, అటమటింపు, అడజేడి, అడలు, అలందురు-అలందురు, అలఁత, అలమట, అలుగుల-అలుగులము, అల్లట, ఆటుపోటు, ఇడుము, ఉత్తలపడుట, ఉత్తలపాటు, ఉమ్మలము-ఉమ్మలింపు-ఉమ్మలిక-ఉమ్మలికము, ఎడరు, ఎర, ఏఁపు, ఒంజిలి-ఒందిలి, ఒత్తడి, కక్కసము, కన్నులు, కణకటి, కసటు-కస్తీ, కారియ-కాతీయ, కిసమన, కుందు, కుతికలపాటు-కుతిలపాటు-కుతిల, కుసి, కొందలము, కొండము, గంటి-గొడవ, గోడు, జేడి, తొందర-తొందల, తొక్కట-తొక్కటము-తొక్కట, తొక్కటము, తొక్కటపాటు-తొక్కటపాటు, తిక్కు, దానంతము, మనుకు, దురపిల్లు, దూఁకరి, దొనుకు, నమ్మ,

నలఁక-నలఁకున-నలుకున, నవఁత, నెగులు-నెవులు, నొగులు-నొవులు, నొలి, నొప్పి-నొవ్వ-నొవ్వ-నోచి-నోవు, పిరుఁక-పిర్వీకకు, పొక్కు, బాద, బాము, బారి, బెడఁద, వంత, వందురు, వగ, వాపోక, వెత, వెతారము, వెరుఁబాటు-వెన్నాటు, వెసనము, (మి) సంకటపాటు, నలుగు, నలుపు, నేగి, నుక్కు; ౨. మనోవ్యధకు.—అంబరము, అధి, అపద, ఉపరాగము, విపత్తు, వ్యధ, వ్యసనము, సంగరము. (తె):—అంగడ, అంగలారుపు-అంగలార్పు, అద, అరటము-అరాటము, కుక్కగింత, జోలి, తుందుకు, నింజిలి-నెంజిలి, పిమ్మట, పొక్కడ, చిమ్మటి, మనికీతపాటు, ముచ్చిరితనము, మెరమెర, వంత (చూ, విపత్తు); ౩. శరీరపీడకు:—అశ్మంతము, ఆభలము, కష్టము. గహనము, సంకటము, (మి) సంకటపాటు; ౪. సంకటమునకు:—అవిధి, సంకటము. (అవ్య): ఆయె, ఆజ్, ఈ, ఏ. (తె. వ):—అనరు, ఇంటరము-ఇంటరము, ఇక్కట్లు, ఇక్కము, ఇక్కుపాటు, ఇజోకు, ఇమ్మడవ్వ, అణకడము-ఇణకటము-ఇణకాటము-ఇణకటము-ఇణకాటము-ఇణకు, ఒడుదొడుగు, ఒణకటము-ఒణకాటము-ఒణగడము-ఒణగడ్డము, ఒణకము, కక్కసము, చిక్కు, జేడ్డు, తనకలి, తొక్కట-తొక్కటము-తొక్కట-తొక్కట-తొక్కటము, నిక్కచ్చి, పోరామి, ముట్టుపాటు, సంగడము, (మి) సంకటపాటు; ౫. విరహవ్యధకు.—సంకటము, (తె) బెంగ, (మి) సంకటపాటు; ౬. కష్టమునకు.—అంకము, అదీనము, అభలము, అభి, ఉపాసనము, కష్టము, కానశము, శ్రమము, సంకటము. (తె. వ):—అంబెబందెలు, అగబాటు, అల్లట, అవలి, ఇడుము, ఇడుముడి,

ఇట్లుంది, ఎవ్వ, కక్కసము, కడగండ్లు, కడిది, కాటియ, కొడిమి-కొడివె-గడివె, గండ్లు, చిక్కు, చోడును, చోడ, దెబ్బరము, తొగ, పల్లటము, పాటు, పాము, పీనుగుపెంట, బడప; 2. రాగద్వేషాదివ్రయుక్తమగుదుఃఖమునకు. — అదీనవను; ౮. బలాత్కారముగా సరకమునందు దొర్లుటవలని బాధకు: — అజాపు; ౯. అత్యధిక దుఃఖమునకు. — (తె) పంచేకరపాటులు; ౧౦. బాధించేటకు. — హింస, హింసనము. (తె) హేరామి; ౧౧. ఆపదకు: — (చూ, విపత్తు); ౧౨. (విణ) కష్టముగలది: — కష్టము; ౧౩. (విణ) శోకమునొందినది: అయస్తము, ఆర్తము, క్లిశితము, క్లిప్తము, క్లేశితము, భిన్నము, దుఃఖితము. (తె). ఒంజిలి-ఒందిలి, చీకాకు. తద్వి. — శోకింపఁదగినది అనుటకు: — చూ, శోచ్యము; ౧౪. దుఃఖార్థకము. — అనానా-అనానా-అనానా-అనానా, ఖలు, ఏ, హా. (తె): అటె-అటా-అటా-అటై-అటై; ౧౫. వ్యధార్థకము. — హా; ౧౬. పీడార్థకము — హా; ౧౭. విచారార్థకము — ఏ; ౧౮. తాపమునకు — (చూ, సంతాపము.); ౧౯. శోచనము. (చూ, సుక్కు. (1). (2).) (ఇవి అన్నియు కొద్దిభేదము కలవి); అం. 2. సాయాభావము: చూ, రససాయాభావములు; ౩: చూ, పదూర్ములు. (చూ, ఊర్ములు.)

శోకించే. సం. అ. కిరి-హోకించే. (పుత్రమరణాది దుఃఖముచేత తపించే): విచారించే, విషాదించే. (తె). — అడలు, అడలుకొను, అలగు, ఉమ్మరికించే-ఉమ్మరించే, కనికరించే, వుండు, చూతురవడు, దురపిల్లు, ప్రేముడించే, ముచ్చిరు, వగచే, వనరు, వేసరు-వేసారు. తద్వి. — ౧. శోదించేటకు: — అకరించించే, (మి)దుఃఖపడు, రోదించే, శోకించే.

(తె) అడలు, అడచే, ఆవురునును, ఏడు-ఏడుచే-ఏడ్చు, కనికరించే, కూపెట్టు, కూయు, గీపెట్టు, గుడగుదలాడు, చికిలు, హోకించే, మొలయిడు, వగచే, వాణేచే, వాపోవు; ౨: — (చూ, విలపించే); ౩. దుఃఖించేటకు. — దుఃఖించే, శోకించే, (తె): అంగలారుచే-అంగలారు, అలదురు, ఉమ్మరించే-ఉమ్మరించే-ఉమ్మరికించే, (మి)కష్టపడు, వుండు, వుట్లు-వుట్లు, వుగ్గిరించే, గోడాడు, జోలిగొను, జోలిబడు, (మి)దుఃఖపడు, దురపిల్లు, పల్లటిల్లు, పాక్కు, బావురునును, మనికితపడు, ముచ్చిరు, వండురు, వగచే, వెనుబడు-వెన్నడు, వేసరు-వేసారు, సలించే, సుగ్గిరి-బడు-సుగ్గిరి: చింతించేటకు: — చూ, (సుక్కు. 11; (ఇవి అన్నియు కొద్దిభేదము కలవి)

శోచనము. సం. వి. అ. వ. వగచేట: చూ, శోకము. 1. శోచనీయము. సం. విణ. శోకించఁదగినది: శోచ్యము, శోచితవ్యము: (చూ, శోకము. 1-౧౩.)

శోచితవ్యము. సం. విణ. — వై. — శోచిష్కేతుఁడు. సం. వి. అ. పుం. జల్లలమఁడు: చూ, వహ్ని. 1.

శోచిన్సు. సం. వి. వ. న. 1. వెలుగు: చూ, వెలుతురు. 1; 2. సూర్యకిరణము: చూ, హయనము. 2.

శోచ్యము. సం. విణ. శోకించఁదగినది: చూ, శోచనీయము. తద్వి. శోకించఁబడినది అనుటకు. — (చూ, శోకము. 1-౧౩.)

శోకము. సం. వి. అ. పుం: రూ-శోకము-శోకము-శోకనాకము-శోకనాకము, అరళువు-అరళువు, ఋక్షము, కట్కంగము, కుటంసటము-కుటన్నటము, కేకటము, జలబుకము, డింబిక, డుండుకము, దీర్ఘవృంతము, నటము, పతోర్గము, మందూకతర్గము, మహానింబము. పృకము, శుకనాకము.

(తె): దుండిగము-గుండిలము- దుండిలము-
దుండుకము- దుండుకము, పెద్దమూస,
పెనుమూస *.

శోణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఎఱుపు: చూ,
వర్ణము. 6; 2. ఎఱునిగుఱుము: చూ, హయ
ము; 3. నదవిశేషము: చూ, సముద్రము;
తద్య. — ఒకానొకనది: చూ, నది: 4. నిర్వ: చూ,
వహ్ని. 1; 5. దుండిగము*: చూ,
రూ-శోణము; 6. కేశటనునుబాణము.
శోషము-శోషణము (అనికొండలు): చూ,
మన్మథబాణములు; విణ. 7. ఎఱునిది: చూ,
వర్ణము. 6; అం. 8: చూ, వర్ణములు (అశ్వ
కాస్త్రయలోనివి.) చూ, భూమి. 1

శోణమృత్తిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఎఱుపున్ను:
శోణరత్నము సం. వి. ఆ. న. కెంపు: చూ,
స్థూలశృంగము (కత్తిములు 2)

శోణితము. సం. వి. ఆ. న. 1. నెత్తురు: చూ,
రక్తము. 1; అం. 2. చూ, లక్షణాంగములు.
("లక్షణకవలెనున్న ధనియును భోగియునగు.
పగడమువలె నునుపుగలిగిన రాజగు. పద్మ
వత్ర సమమైన బహుకన్యకలు గలిగినవత్ర
దుఃఖియగు. గోమయవర్ణము, క్వాన, ఉప్తి).
మహిషరక్తసమమైన నిర్ధనుడగు.); 3. బా
ణపురమునుదేశము: చూ, దేశములు;
4 చూ, ధాతువులు.

శోణిము. సం. వి. న. పుం. రూ-శోణిము.
ఎఱుపు: చూ, వర్ణము. 6.

శోణిముము. సం. వి. ఆ. పుం. — తె. —

శోధము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-శోధము.

శోధకుడు. సం. విణ: కారణికుడు, పరీక్షకు
డు, పరీక్షాకరుడు.

శోధింపు. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: కట్టిల్లకము-కట్
ల్లకము-కట్టిల్లు, జీవలోధి, పువర్ణవ,
పూరణము, పూరము, పూర్ణపు, శోధింపు.

(తె). — గలజేర-గలజేర-గలిజేర-గలిజేర-
గలిజేరు*. తద్య. — 1. దీర్ఘవక్రము, విటా
లిక, వృశ్చికము. (తె) తెల్లగలిజేరు; 2. కృష్ణ,
నీలపువర్ణ. (తె) నల్లగలిజేరు; 3. కరిల్ల,
యోగ్య, వర్ణ కేతువు. వికసము. (తె) ఎఱుగలి
జేరు; 4. పావనము (తె) పచ్చేగుంటగలిజేరు.*

శోధన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, శోధనము.

శోధనము. సం. వి. ఆ. న. 1. పావన. (రూ-
శోధన.) తుద్ధిచేయుట: దానము, ధావనము,
పరిశీలనము, పరిశుద్ధి, పరిశోధనము, పరీక్ష,
శీలనము, శుద్ధి, శోధన, సమాక్షానము (తె).
కడుగు-కడ్డు, గాలింపు. తెలుపు, మడుగు-
మడుపు-మడ్డు-మడుగు-మడుపు. పడిగట్టు,
వేరుపరుపు, నుద్ది, సోదన. తద్య — టాళవ
ము, పరీక్షాశీలము. (తె) కడుగులు; 2. పరిష్క
రించుట: పరిష్కారము, పరిష్కృతి; 3. చూ,
చెదకుడు; 4. మలము: చూ, శమలము. 1.

శోధని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చీపురుకట్ట: చూ,
సమాక్షానము.

శోధము సం. వి. ఆ. పుం. వాఁపు. చూ, శోధ.

శోధనోగి. సం. విణ: చూ, శోధనోగి.

శోధించు. సం. న. క్రి. 1. (కడుగులులోనగువా
నిచే) శుద్ధిచేయు. తద్య — పరీక్షించుట
కు: — (తె) కడుగు - కడ్డు - కడుపు.
తొడయు, నుద్దిచేయు. 2. పరిష్కరించు:
చూ, సవరించు. 2; 3: చూ, చెదకు; 4. సరి
శోధించు, పరిశీలించు: చూ, విమర్శించు. 1;
5: చూ, సోదించు.

శోధితము. సం. విణ. శోధించబడినది: అవస
స్కరము, నిర్దిష్టము, నిశ్శోభము, న్యుష్ట
ము, సంస్కృతము, సమృద్ధము (చూ, శోభి
తము. 2) తద్య — టాళితము, ప్రక్షాళితము.
తద్య. — 1. కానినది: ఉచితము, జ్యోతితము.

దీప్తము, నిర్దగ్ధము, పృజ్వలితము; ౨. పృ
కాశించినది:-పృజ్వలితము; ౩. కల్పబడి
నది: చూ, ప్లవము.

శోధ్యము. సం. వి. ౧. శోధించడగినది; చూ.
2. ఆశ్చర్యమైనది: చూ, వింత. 1. [కము*.
శోనకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-శోణ
శోఫ. సం. వి. అ. స్త్రీ. (పుం. అనికొందఱు)=
సోపు-సోబె: రూ-శోఫము, కిలాసము, శో
ఫము- శోధము, శోషము, శ్వయభువు,
సిద్ధ-సిద్ధము. (తే) ఉలునడ-ఉల్పడ,
ఉడ-ఉడు, కులున, జోబ, బొల్లి, వా
పు, సిద్ధియము-సిద్ధియము, సోపు-సోబ-సో
బు, సోబియ-సోబె. (రోగము. 1)

శోఫము. సం. వి. అ. పుం. —పై.—
శోఫమ్మి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, శోఫమ్మి*.
శోఫకోగి. సం. వి. (న. ఈ. న) సోబెరో
గము గలవాడు: చూ, వ్యాధితుడు.

శోధ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. వస్త్రభూషణాది
చర్యయైకమైనకాంతి: చూ, వెలుతురు. 1;
2. కాంతి: చూ, వెలుతురు 1; 3 ఇచ్చు:
చూ, వాంఛ; 4. మిక్కిలిశోధ: చూ, నువ
ను. 1.

శోభకృత్తు. అం: చూ, సంవత్సరములు.
శోభనము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, యోగ
ములు; వా. 2. సోబనము. గర్భాధానము,
చూ, సంయోగము; 3. సోబాన. పెండ్లిపా
ట; వి. 4. నుందరము: చూ, వృద్ధ్యము.
శోభనములు. అం: టెక్కిమురై త్తించేట, వీధు
లయందు నీళ్ళనుజేల్చించేట, పూవులనిండిం
చేట, గోడలయందు జిత్రములు వ్రాయిం
చేట, మకరతోరణములు గట్టించేట, ఆట,
పాట, వాద్యము. (8)

శోభాంజనము. సం. వి. అ. పుం: చూ, శిగువు*.
శోభించే. సం. అ. క్రి. రూ-శోభిల్లు. పృకా

శించే: చూ, వానజిల్లు.

శోభిల్లు. సం. అ. క్రి. —పై.—

శోభితము. సం. వి. పృకాశమొందినది: జ్వల
తము, పృజ్వలితము, భ్రాజితము, విస్ఫా
తము. తద్వి. — ౧. మండినది అనుటకు.—
జ్వలితము, పృజ్వలితము; ౨. పృకాశిం
నది అనుటకు.—ఉల్పాము, తరళము, భాసు
రము, రోచనము, విలసితము, శుభ్రము;
(చూ, వెలుతురు. 1); 3. పృకటింపఁబడి
నది అనుటకు.—ఆవిష్కృతము, సృకటితము:
(చూ, వ్యంజితము.); ౪. ప్రకాశించేదేన్న
ది అనుటకు.—ద్యోతమానము, భాసమానము;
౫. మిక్కిలిపృకాశమొందినది అనుటకు.—
ఉదర్శి, విరాజమానము, విస్ఫురితము,
నువము; ౬. గరగరికై నదిఅనుటకు.—పిద్రిము:
(చూ, శోధితము); 7. ప్రకాశముగలదిఅను
టకు.—(తే) పినాటి.

శోషణము. సం. వి. అ. న. 1. శోషిల్లుట:
అస్కందనము, శోషము. (తే) ఇంకుట,
ఇంకుడు; పుం. 2. కానోక మనృధభాణము:
చూ, శోణము. 8.

శోషము. సం. వి. అ. పుం. 1. శోఫరోగము:
చూ, శోఫ; 2. క్షయరోగము: చూ, హా
పు. 4 (రోగము. 1-౧౦); 3: చూ, శోష
ణము. 1; అం. 4: చూ, శోణము. 8; 5: చూ,
అస్త్రములు.

శోషించే. సం. అ. క్రి. రూ-శోషిల్లు. 1. చిక్కు:
చూ, సాటసాటవోవు; 2. ఎండు: చూ,
సాటసాటవోవు.

శోషిల్లు. సం. అ. క్రి. —పై.—

శౌ

శౌంశ్యము. సం. వి. అ. న. శుంకత్వము, మూఢు
త్వము: (తే) సాడ్డు.

కాండి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, పిప్పలి. 1.*.
తద్వి. — గ. గజపిప్పలికి. — భవ్య: ౨. నీరస
పులికి: — అనంత, విశల్క: చూ, పిప్పలి. 1-3;
3. పిప్పలివేరునకు. — శరణు, సిరము. (చూ, పి
ప్పలి. 1.)

కాండికుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. కచ్చిలివా
డు: చూ, సురాచీవి; 2: చూ, సమర్థుడు.

కాండుడు. సం. వి. న. మూళి, లాట్టిమచ్చే,
తాగుబోతు, పాయి, కల్లుతాగిగుటలోనగు
వానిచే మత్తిలివవాడు: చూ, సోమరి.

కాకము సం. వి. అ. న. చిలకలగుంపు: చూ, శుకము.

కాక్తికేయము. సం. వి. అ. న. మత్తయ: చూ,
చూలోచ్చయము (రత్నములు. ౧.)

కాక్తికేయము. సం. వి. అ. పుం. విషభేదము:
చూ, సంగరము. ౮. [2. శుక్లకర్మము.

కాక్లము. సం. వి. అ. న. 1. శుక్లభావము,

కాచము. సం. వి. అ. న. 1. నైర్మల్యము: చూ,
సమీచీనము. 2; అం. 2: చూ, సాత్వికగుణ
ములు; 3: చూ, యోగయమాంగములు.

కాచములు. అం: బాహ్యము, అంతరము (2).

కాడ్కోదని. సం. వి. ఇ. పుం. కాక్యబుద్ధదేవుడు:
చూ, బుద్ధుడు. 1.

కానకీయము. అం: చూ, కల్పనూత్రిములు.

కారనేని. అం: చూ, పాకృతభాషాభేదములు.
(చూ, భాషలు)

కారం. సం. వి. ఇ. పుం. కృష్ణుడు: చూ, విష్ణువు. 1.

కార్యము. సం. వి. అ. న. 1. సూరత్వము: చం
డిమ, ఝు, చరాకృతిము, విక్రమము, వీర్య
ము. (తె): అగ్గలిక-అగ్గలికము, అఱుము,
ఇలవడి-ఇల్వడి, ఉక్కు, ఏడైఱు, కడిడి,
కడిమి-కడ్డి, కడుడు, కఱుకు, గట్టి, గురు
ను, గోపారి, మోఱుకు, డాక, దండ, నెటి,
వూఁత్రు, పొంపు, పొనుపు, పోటు, బంటు

తనము, బింకము-బింకము, బిగువు, బీరము,
మగఁటిమి, మగతనము, మగపాటి-మగపా
డి, ముటి, మొక్కలము-మొగ్గలము, వడి,
వడిగలతనము, వడితనము, వాడి-వాడిమి,
వాని, విడి, వీక-వీక, సోమ-సోమము;

2: నేర్పు, పొగ్గిమము: చూ, సామర్థ్యము. 1.

కార్యవంతుడు. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, సమర్థుడు.

కొల్లికుడు. సం. వి. అ. పుం. శుల్కాగ్రహ
క్షుడు: చూ, నుంకరి. [చూ, స్వర్ణ కారుడు.

కొల్లికుడు. సం. వి. అ. పుం. రాగిపరివాడు:

కొమ్మలము. సం. వి. అ. పుం. ఎండినమాంస

ముయొక్కచిల: చూ, వెల. 1.

కొమ్మలుడు. సం. వి. రూ-కామ్మలుడు.

ఎండినమాంసము తినువాడు: చూ, కామ్మ

లికుడు.

కోచి

కోస్తకము. సం. వి. అ. పుం. జలధార, కాలు

ట (అనికొందలు): చూ, సౌగము.

శ్చ

శ్చశాన మనుమన్యాయము. అం. ఒకానొకన్యాయము.

శ్చశానము. సం. వి. అ. న. మనసము: అంకశయ్య,

అంకశయ్య (అంకశయ్య), కటము, చితి, దా

ల్లి, నైత్యము, పితృవసము, పేరితవసము, చంద్ర

భూమి. (తె) ఒలికి, ఒలికికాడు, ఒలుకుల

మిట్ట, కాడు, మననము, వలికి, పల్లకాడు.

తద్వి. — కాష్ఠమతి, చిత-చితి-చిత్య-చిత్య

ము, చైత్యము. (తె) సాద, సార.

శ్చశాననై రాగ్యము. అం ఒకానొక నై రాగ్యము:

చూ, నై రాగ్యములు.

శ్రీశ్రీ. సం. వి. ఉ. న. 1. = హిసము. హిస-
(సం) వ్యంజనము. (మాతృపై వెండు)కలు):
చూ, వెండుక; తద్వి. - ౧. పెరిగినహిసము
గడ్డములకు. - కూము; ౨. గడ్డమును హిస
మును. - గడ్డము; ౩. గడ్డమునకు. - (తె)గడ్డము,
గడ్డను: చూ, చంబుకము; ౪: (తె) బావురు
గడ్డము; ౫: (తె) పిల్లగడ్డము; ౬: (తె)
మేకగడ్డము; ౭. 2: చూ, లక్షణాంగము
లు. (హిసలు. - కొనలుగలిగి మృదువులై చూ
త్వములైనచూబి. కపిలవర్ణమైనకూరుండగు.
తుమ్మెదలవలె నీలములై దీర్ఘములైనరా
జేగు. ముందు హిసమునచ్చినపిమ్మట గడ్డము
వచ్చిన దీర్ఘాయువగు. వ్యత్యయమైన అల్ప
యువగు.)

శ్యా

శ్యామ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. = చోమ - చోమ.
యావనముధ్యుధురాలు: చూ, స్త్రీ. (చూ, యా
వనభేదములు); 2. యమున: చూ, హాదిని
(నది. (3)); 3. నల్లపిచ్చేక: చూ, కకుంతి
(పిచ్చేక); 4. రేయి: చూ, కర్వరి. 1
(రాత్రి. 1.); 5. నల్లతెగడ*: చూ, సర్వా
నుభూతి; 6. నీలి*: చూ, శ్రీఫలి. 2;
7. పేంకణము*: చూ, సన్నకదుర్తి; 8. బా
వంజి*: చూ, సోమరాజి; 9. మామెన*:
చూ, కారిబు. [యా-శ్యామాకము.

శ్యామకము. సం. వి. ఆ. పుం. = చోమలు: చూ,
శ్యామము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఇంద్రువృ: చూ,
లవణము. 1; 2. అయోనామము, ఉపణము-
ఉపణము, కఫవిరోధి, కృష్ణము, కేవలద్రా
వ్యము, కొలకము, ధార్మ్యవర్తనము, మరీ
చ్యము, మాషణము, నరివ్యము. (తె) మిరి
యును - మిరెము - మిర్యము: చూ,

వేల్లజము. తద్వి. ౧: వేశ్యాకన్య. (తె) పిల్ల
మిరియము; ౨: (తె) చేలునమిరియము,
తోకమిరియము; 3: శ్వేతమరిచము. (తె)
తెల్లమిరియము; ౪. మిర్యాలచెట్టునకు. -
ఉపణము-ఉపణము, వల్లజము: (చూ, వేల్లజ
ము); పుం ౩. ఆకువనుపు: చూ, హరి
తము. 1 (వర్ణము ౩-2); 4. నలుపు: చూ,
వర్ణము. ౬; 5. మబ్బు: చూ, మేఘము. 1;
6. కోయిల: చూ, సాకుడుపులుగు;
7. అజగ, ఆవేగి, ఋక్షింగంధ, కోకరపుష్పి,
క్షతవిధ్వంసి, గుంజకము, ఛగల, ఛగలాం
డి, చాగలాస్త్రీక, జాంగము, వృద్ధదారక
ము-వృద్ధదారుకము-వృద్ధదారుపు-వృద్ధవార
కము. (తె) బొద్ది, బొద్దికూర*; 8. ప్రయా
గయందలిమట్టి*: చూ, స్కంధజము;
9. మామెన*: చూ, కారిబు; విగ. 10. ఆకు
వచ్చేనిది: చూ, హరితము. 1(వర్ణము. ౩-2);
11. నల్లనిది: చూ, వర్ణము. 6.

శ్యామలత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నల్లతెగడ*: చూ,
సర్వానుభూతి.

శ్యామలము. సం. వి. ఆ. పుం. న. 1 = చోమన.
నలుపు: చూ, వర్ణము. 6; 2. అశ్వత్థము,
అనులము, కపితనము, కుంజరాశనము, కుం
భజము, కృష్ణావాసము, కేశవాలయము, కేశ
వావాసము, కీరదుర్తిము, గజభక్షకము, గ
జాశనము, గుమ్మపుష్పము, చలదశము, చల
పత్రము, చైత్యదుర్తి, చైత్యము, చైత్యవృక్షము,
చైత్యపాదము, దీర్ఘాయువు, నారాయణము,
పవిత్రకము, పిప్పలము, ప్లక్షము, బోధి,
బోధిదుర్తిము, మంగళ్యము, రోహి, వనస్థ,
వహ్నిగర్భకము, వృక్షాదనము, శ్రీవృక్షము,
(తె) కండ్లరావి, రాగి-రావి*. తద్వి. -
౧. కండ్లరావికి. - అశ్వత్థిక- (అశ్వత్థిక), అశ్వ
త్థసన్నిభ, కంబూప, నేత్రాశ్వత్థము. (తె)

కండ్లరావి; ౨. గంగరావికి.-కృయకము, తూదము, తూలము, పూగము, బ్రహ్మచారి, బృహ్మణ్యము, బృహ్మదారువు, యూవము. (తె) గంగరావి*; వి. ౩. నల్లనిది: చూ వర్ణము. ౪. [శిరీషము.

శ్యామవర్ణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. దిరిసెన*: చూ, శ్యామలాంబ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.=సోమాలమ్మ, శ్యామలాదేవి: చూ, మహాలక్ష్మి. ౩.

శ్యామలాదేవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. సోమాలమ్మ 1 —పై —; ఆం. 2: చూ, దిక్పాలభార్యలు శ్యామసారము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వెలి చండ్రు*.

[చూ, రామపు. 1. శ్యామాంగుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బుధుడు. శ్యామాకము. సం. వి. ఆ. పుం.=చోమలు. రూ- శ్యామకము: చూ, ధాన్యము. ౨ం.

శ్యామిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: అంధకారము, అంధము, అంధిక, అకల్పకము, కజ్జలము, కాలిక, ఖలుక్కు, తమము, తమి, తమిసృము-తామిసృము, తమరము, తామసి, తిమిరము, ధ్యాంతము, పాణింధమము, మేచకము, వృత్తియు. (తె): ఇరులు-ఇర్లు, కప్ప, గుర్యారము, చీకటి, చీకు-చీకు, చీకునాలు, మబ్బు, మయిల-మైల. తద్వి.—౧: అంధతమనము(అంధాతమనము), గాఢాంధకారము, తమసృ, కార్వరము, సంతమనము. (తె): కటికచీకటి, గబ్బుచీకటి, చిమ్మచీకటి, పెంజీకటి. పొడిచీకటి, మసక-మసకన, మునిచీకటి, ముడిచీకటి-ముడిముడిచీకటి; ౨: తగ్గినచీకటికి:— ఆసతమనము. (తె) కప్పిరి, పొడిచీకటి, మసమసన; ౩: (తె)కనుచీకటి; 2. కందు:చూ, వర్ణము. ౪.

శ్యామకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. భార్యతోడఁ బుట్టినవాడు: రూ-శ్యాలుడు- స్వామకు

డు-స్వాలుడు, మంభిలుడు; ఆం. 2: చూ, గయాపిండ దానార్హులు.

శ్యాలిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. భార్యతోడఁబుట్టినది: రూ-శ్యాలిక.

శ్యాలుడు. సం. వి. ఆ. పుం:చూ, శ్యామకుడు. శ్యావము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కోతివన్నె: చూ, వర్ణము. ౪;వి. 2. కోతివన్నెగలది: చూ, వర్ణము. ౪.

శ్వే

శ్వేతిము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. తెలుపు: చూ, వారితము. 1 (వర్ణము. ౪-౫.); వి. 2. తెల్లనిది: చూ, వారితము. 1 (వర్ణము. ౪-౫.)

శ్వేనము. సం. వి. ఆ. పుం: కపోతారి, కూరము, గాఢాకము, ఘాతి, పత్తి, మృగేంద్రచటకము, కకాదనము. (తె) డేగ. తద్వి.—౧: క్షీతిజము. (తె) వేసడ-వేసడము-వేస్తము; ౨: వారణము. (తె) వయిల-వైల; ౩: (తె) సారణము, సాలువము-సాళువ-సాళ్యము; ౪: (తె) అడుజో-అణుజో, కడుజో-కణుజో; ౫: (తె) ఈలగర్జి; ౬: (తె) ఓరణము; ౭: (తె) కంఠే మింఠే; ౮: (తె) కడనరము-కణనెరము-కనినెరము; ౯: (తె) కురుజో; ౧౦: (తె) గిడ్డు-గిడ్డు; ౧౧: (తె) చేంపేడము-చెంపేడము-చెంపేడము; ౧౨: (తె) చోచగడ్డు; ౧౩: (తె) జేలకట్టియ-జేలకట్టె, జేలాకంపె-జేలకట్టియ-జేలకట్టె; ౧౪: (తె) జోలి-జోలియ-జోలి; ౧౫: (తె) జోపడము; ౧౬: (తె) తళుకు; ౧౭: (తె) తోచిగాడు, తోనికాడు; ౧౮: (తె) నేలాపు; ౧౯: (తె) బయిరి-వైరి; ౨౦: (తె) భాజో; ౨౧: (తె) బెళ

కు-బెకుకు; ౨౨: (తె) లగడు-లగుడు.
(చూ, వక్షి); 2. తెలుపు: చూ, వర్ణము. 6;
అం. 3: చూ, పూజాములు; 4: చూ, సం
చారివర్ణ గతాలంకారములు.

శ్రీని. అం: చూ, వృక్షము. 1 ("ర-జ-ర-వ
గణములు. 7 యతి. 11 ఛందస్సు.")

శ్రీ

శ్రీనాకము, సం. వి. అ. పుం-దుండిగము*:
చూ, రూ-శ్రీగము.

శ్రీ

శ్రీంధుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష్ణువు. 1.
శ్రీధనము. సం. వి. అ. న. 1. కట్టు: చూ, బం
ధము. 1; 2. కూరుపు: చూ, సంధానము.
1; 3. విడుపు: చూ, విమోచనము.

శ్రీధ. సం. వి. అ. శ్రీ. 1. జీడ్డు: దీక్ష. (తె)
అక్కట; 2. ఆనక్షి: చూ, హాతి (వాంఛ);
3. నడ్డు: చూ, నూటి. 1 (లక్ష్యము. 1.);
అం. 4: చూ, శమాదులు.

శ్రీధానుడు: సం. విణ. శ్రీధగలవాడు: ఆస్తి
కుడు, శ్రీధదాకుడు-శ్రీధదాకుపు. శ్రీధా
కుడు-శ్రీధాకుపు, శ్రీధావంతుడు. (తె)
అక్కటగండడు, ఓపికగలవాడు, పాటు
చూచి-పాట్లూరి.

శ్రీధదాకుడు. సం. విణ. —పై.—

శ్రీధదాకుపు. సం. విణ. —పై.—

శ్రీధావంతుడు. సం. విణ. —పై.—

శ్రీధాకుడు. సం. విణ. —పై.—

శ్రీధాకుపు. సం. విణ. 1. —పై.—; ఉ. శ్రీ.

2. వేవిళ్లుగల ఆడుది: చూ, శ్రీ. (పూ-
ణ.); విణ. 3. శ్రీధగలది.

శ్రీధావతి. అం: చూ, దిక్పాలవట్టణము.

శ్రీమణుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. ఒకానొక
యతి: చూ, సన్యాసి; విణ. 2. నింద్యజీవన
ముగలవాడు. [శ్రీమపెట్టు.

శ్రీమవడు. మి. అ. కి. ఆయాపడు: చూ,
శ్రీమవడు. మి. స. కి: చూ, శ్రీమపెట్టు.

శ్రీమపెట్టు. మి. స. కి: ఆయాపెట్టు, ప్రియాపె
ట్టు, శ్రీమవడు. (తె): ఆలగజేయు, ఆలమే
ఆలసటపెట్టు, ఆలటపెట్టు. ఏడాటలాడించే,
తాకించే. తద్వి. —శ్రీమవడు ఆనుటకు. —
(చూ, బాధపడు): ఆలయు, ఆలసటపడు.
ఆలుగులవడు, ఓలాకువడు, గాసిలు-గాసిల్లు,
చీకాకువడు, నలగు, వడు, పాటువడు,
ప్రేముడించే, బడలు, బడలువడు, లంపట
వడు, లోలాయవడు, వేసరు-వేసారు, సర
మగొను, నేదగొను, (మి) ఆతురవడు, ఆయా
సవడు, ప్రియాసవడు, శ్రీమవడు.

శ్రీమము. సం. వి. అ. పుం. 1: ఆదీనవము,
ఆయాసము, ఆస్తిపము, కాశి, క్షుము,
తాంతి, ప్రియాసము, వ్యాయామము.
(తె): ఆలకుతలము-ఆలకాకుతలము, ఆలక,
ఆలకువ, ఆలజీడి-ఆల్జీ, ఆలపు-ఆలపు.
ఆలయిక, ఆలసట, (మి) ఆయాస
పాటు, ఇజోకు, ఇడుము, ఓలాకు, కాకు,
కుసిగుంపులు, గాసి, చిరాకు, చీకాకు,
చెక్కుచెనుర్పు, జేంజోటము, తవతవ, దప్పి-
దప్పి-దప్పిక, తంట-తంట, తహతహ,
నలక-నలకున-నలగుడు, నిక్కచ్చి, నెగు
లు-నెవులు, నొగులు-నొవులు, నొప్పి, నొవ్వి-
నొవ్వు-నోవి-నోవు, పాటు, బడలిక, బవ
వసము, బాదరబంది, లంపట, లాయిలాసా,

శ్రీవ్యూహము. సం. వి. 1. వివరించినది: చూ, శ్రీవ
 ణీయము; అం. 2. (ఇదే ప్రబంధాధికము):
 చూ, కావ్యము. 4.

(३)

కాగ్రద్ధకర్తము. అం: చూ, కపటరహితములు. కాగ్రద్ధదేవుడు. సం.వి. ఆ.పుం:చూ, యముడు. కాగ్రద్ధము. సం.వి. ఆ. న. 1. కాలపాతనియము ములచేతజేసెడు కాగ్రద్ధబోధిత పితృకర్తము. (అంత్యకర్తాదులు.) తద్విశేషములు. — ౧. మొదటిపత్నరమున చేచ్చినవారింగూర్చి (పతి మానముననుజేయు కాగ్రద్ధకర్తము: ఆన్వాహక ర్తము, మానికము; ౨. చేచ్చినవారింగూర్చి సంపత్నరాంగణున జేయు కాగ్రద్ధకర్తము: సంపత్నరీకము-సాంపత్నరీకము. (తె) ఏడు డి; 3. చేచ్చినవారింగూర్చి పృథివీపత్నరము ననుజేయు కాగ్రద్ధకర్తము: అద్వికము, ఆర్యక ము, తద్దినము, తిథి, దినము, పృథ్యాద్వికము, వైదికము, సాంపత్నరీకము - సంపత్నరీకము. (తె) ఏడుడి; ౪: చూ, సపిండీకరణము; ౫: చూ, సాన్మానికము; ౬: చూ, పోడక ము. 2. (ఇందుల విశేషములు. — అగ్నేయ ము, సాక్ష్యము, సంపేర్షణము, మానికము)

(చూ, కర్మములు.) (చూ, సాంపత్సరికము);
విణ. 2. శ్రాద్ధతోగూడినది.

శ్రాద్ధములయందు మాంసపరిగ్రహము, అం: చూ,
కలియుగవర్జ్యములు.

శ్రామము. సం. వి. అ. పుం: చూ, మాసము. 1.

శ్రామము. సం. వి. అ. పుం. 1. శ్రామము.

అశ్రామింపట: చూ, సన్నిధానము. 2;

విణ. 2. శ్రీసంబంధమైనది.

శ్రావణము. సం. వి. అ. పుం. గొడుగుపట్టె
డువాడు: ఛాయాకరుడు.

శ్రావణము. సం. వి. అ. న. 1. వినిపించుట:

చూ, శ్రావణము. 1; అం. పుం. 2. శ్రావణ

మాసము: చూ, మాసములు.

శ్రావణి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. బోడతరము*:

చూ, వాపుప; 2. శ్రావణావక్షత్రముతో

గూడిన శ్రావణపౌర్ణమి.

శ్రావణిక. అం. శ్రావణమాసము: చూ, సంవత్సర
ము (మాసములు.)

శ్రావ్యము. సం. విణ. 1. వినదగినది: చూ,
శ్రావణియు; అం. 2: అనూవ్యము దృశ్య
ముశ్రావ్యము అని ద్వివిధము. అందు శ్రావ్య
మొకటి. ("చూడదగినది దృశ్యము; శ్రావ్య
ము సర్వశ్రావ్యము వియతశ్రావ్యమునయ్యె
సర్వశ్రావ్యము (వీరకాళము) నియతశ్రావ్య
ము (స్వగతము) కొందఱు సరినున్నవారికి
వివరింపబడుట యనియు నందురు.")

శ్రా

శ్రాకుడు, సం. విణ. 1. అశ్రాకుడు; 2: చూ,
నేమితుడు.

శ్రీ

శ్రీ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. సిరి-సీ-తిరు.

శ్రీదేవి: చూ, లక్ష్మి. 1; 2. సిరి-సీ-తిరు.

సంపద: చూ, సంపత్తి. 1; 3. సిరి. విశ్వ

ర్యము: చూ, సంపత్తు. 1; 4: చూ, త్రిప

ర్గము. 1 (ధర్మార్థకామములు); 5. వృద్ధి:

చూ, హెచ్చు. 2; 6. శోభ: చూ, పలుకు

రు. 1; 7. అలంకరణము: చూ, భూషణము.

2; 8. కీర్తి: చూ, సమాఖ్య. 1; 9. బుద్ధి:

చూ, స్ఫూర్ణము. 2; 10: చూ, సరస్వతి;

11. విమము: చూ, సంగరము. 6; 12. ఉప

కరణము: చూ, సాధనము. 2; 13. మారే

డు*: చూ, శ్రీపద్మము; పుం. 14. శ్రీయను

రాగను: చూ, స్వరము. 2; శ్రీ. 15. పా

ద్ధదేవి: చూ, భార్య. 1—రం.

శ్రీకంఠి. అం: చూ, వేసరపాడపజరిభాషలు.

శ్రీకంఠిక. అం: చూ, భిన్నవిష్టకజభాషలు.

శ్రీకంఠుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శ్రీపుడు.

శ్రీకరుడు. సం. విణ. 1. సంవత్సరండు:

చూ, సంవత్సరండు; 2. శ్రీరాగము పాడు

వాడు; 3: చూ, విష్ణువు. 1.

శ్రీకారచేఖాపోగిధి. అం: చూ, చిత్రవర్ణములు.

శ్రీకార్యము. సం. వి. అ. న. గుడిపాఠపత్రము

(చూ, రచము. 1.) [డు. 2.

శ్రీకాళహస్తీకుడు. సం. విణ: చూ, కలింగు

శ్రీకీర్తి. అం: చూ, జన్మతాళములు.

శ్రీకృష్ణాయనము. అం. (కృష్ణః=కర్నతి=అత్త
సాత్కరోతి, అన్తత్యేన భక్తానాంసహ
వరిణయంతి) భక్తులయొక్క మనస్సును
అనందమయముగాఁ జేయు వస్తువ్రోహకు
ననుస్కారము: చూ, ఓం.

శ్రీఖండము. సం. వి. అ. పుం.=సిరిగదము.

శ్రీగంధము: చూ, వాసన. 1.

శ్రీగంధము. సం. వి. ఆ. పుం. = సిరిగంధము.

1: చూ, శ్రీఖండము; ఆం. 2: చూ, గంధములు.

శ్రీగర్భుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, విష్ణువు 1 శ్రీఘట్టము. సం. వి. ఆ. పుం. = సిరిగట్టు: చూ, శ్రీశైలము. [చూ, స్రవ్యము

శ్రీఘనము. సం. వి. ఆ. న. మీఁగడపెరుగు:

శ్రీఘనుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, బుద్ధుడు.

శ్రీచూర్ణము. సం. వి. ఆ. న: చూ, తిరుచూర్ణము.

శ్రీతాళము. సం. వి. ఆ. పుం ఒకరకముతాడి*

కుంతాళము-కుంతాళి, గుడపాకి, గూఢపా

కి, తృణపుష్పిక, బృహస్పంగము, మహా

తాళి, మృదుఘలము, శరాఫల, శిలాఫల,

హింతాళి. (తె) తోఁగాడు. తద్వి. —

౧. తాడికి:—అక్షము, కరపత్రపంథము,

కాలము, కుశికము, తరురాజము, తాళ-

తాళము-తాళి, పత్రాల, లాంగలము, లేఖ్య

పత్రకము, ప రాం గ న. (తె) తాటి,

తాడి-తాడు-తాళి; ౨. పెద్దతాడికి. —

(మి) రామతాడు; 3: (తె): మునుగులొం

డి*, ౪. తాటిపండునకు:—చో చ ము,

౫. ఈదాడికి: చూ, హింతాలము.

శ్రీదుడు. సం. వి. ఆ. పుం. (సంపదవిచ్చేవా

డు.) 1: అర్థపుడు, అర్థకుడు, అసిగరు

డు, ఇచ్చావనుడు, ఏకకుండ

లుడు, ఏకపింగుడు-ఏకపింగుడు, ఏల

లిలుడు-విలలిలుడు, ఓ. కిన్నరేశుడు-

కిన్నరేశ్వరుడు, కుండలి, కుతనవు, కులే

రుడు, కుమారు, కైలాసనాథు

డు, కైలాసాకనుడు, గుర్యకేశ్వరుడు,

చక్రేశ్వరుడు, జాతిదైత్యుడు, తిగిరుడు,

త్య్రంబకసఖాడు, ధనకేలుడు, ధనదుడు,

ధనాధిపుడు, సరవాహనుడు, నిధినాథు

డు, నృపతి, విశావకి, పుణ్యజనేశ్వరుడు,

పాలస్త్యుడు, మనురాట్టు, మనుష్యధర్ము

డు, యక్షరాట్టు, యక్షుడు,

రత్నగర్భుడు, రాజరాజు, ననువు, నైశి

వణుడు, ప్రేమంతుడు, శ్రీఘ్నుడు, శ్వే

తోదరుడు, సత్యసంగరుడు, సరస్వంతు

డు. సోముడు, హ్యక్షుడు. (తె): కాయ

కంటి (కాయకస్మేటి), గిబ్బరాతుపకుడు,

గుడ్డిగన్నాదుసా, గొల్ల, చోగకాడు, జెక్కి

నీడు, నేపల్లటేడు, తత్తడినెప్పడంట,

వయిడితేడు-పైడితేడు-పసిడితే

డు, బాబాకాతు, మానిసికాతు, ముక్కంటి

చెలి, రాజేరాజు-రాజాజు-రాతేడు,

రాక్కపుదొర, రాక్కములతేడు, లిప్పి

దొర, కిబ్బులకంటి, కడనేక్కేలిక, వాసి

డు; 2: చూ, సంపన్నుడు; ఆం. 3: చూ,

దిగధిపతులు. [సర్వము.

శ్రీధరము. సం. వి. ఆ. పుం. = సిదరము: చూ,

శ్రీధరాయనము: ఆం. (శ్రీధర: = శ్రీయంధరితీ

తి) కీర్తిపహించిన సన్తవుకొఱకు నమస్కా

రము: చూ, ఓమ్.

శ్రీధరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, విష్ణు

పు. 1: 2 బుద్ధదేవుడు: చూ, సన్యాసి

(బుద్ధుడు. 1)

శ్రీనందము. ఆం: చూ, జన్యతాళములు.

శ్రీనివాసుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ,

విష్ణువు 1; 2: చెంకకేశ్వరుడు. (తె) తిమ్మ

ప్ప, తిమ్మప్పడు.

శ్రీవతి. సం. వి. ఇ. పుం 1: చూ, విష్ణువు. 1;

2: చూ, రాజో. 1. [వాణ్ణి.

శ్రీపదము. సం. వి. ఆ. పుం. నోదకాలు: చూ,

శ్రీపర్ణము. సం. వి. ఆ. న. 1: అగ్నిమంధము,

అరణి, కటుశృంగాలము, కణిక-గణిక,

కాంచనపుష్పి, గంధకుసుమ, గంపపత్ర-గం

ధపత్రిక, గంధకీతి, గంధపుష్పి, గంధకాక

ము, గంధాధ్యక్ష, గణికారిక, గౌరవపర్ణము-
గౌరవపర్ణము, జయ, పావకము. (తె): శ్రీఫలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: అనంత, అమల,
కూరనెల్లి, నెల్లి, తక్కడ-తక్కడ. తద్వి-
ం: అగ్నికము, అరణి, తవనము. (తె): చిలు
నెల్లి, పిన్ననెల్లి; ౨: వనాగ్నిమంథము. (తె):
అడవి నెల్లి.*; 2. తామర*: చూ, సహస్రవక్ర
ము; పుం. 3. మారేడు*: చూ, శ్రీఫలము.
శ్రీపర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. గుమ్మడు*:
చూ, సర్వతోభద్ర; 2. పేరు*: చూ,
సర్వతోభద్ర; 3. పావరబుడమ*: చూ,
సర్వతోభద్ర.

శ్రీపర్ణి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.—వై.—

శ్రీపాంచరాత్రిబ్రాహ్మణులు. అం. వీరు దాగి
విడులగా నొకతెగవారు. ఏకాయన యజు
శ్వాఖాపర్వవర్తకులు. కాత్యాయన సూత్రా
స్థాపకులు. వైదికులు. భగవచ్ఛాస్త్రోక్తపంచ
సంస్కార దీక్షాచరులు. ఆత్మార్థపరార్థయ
జనముల నారాయణనిత్య యితరదైవముల
నారాధించని ఏకాంతవైష్ణవులు. వీరుదక్షిణ
దేశమందు విస్తారముగను క్వచిత్క్వచిదాం
ధ్ర దేశమునను క్వచిత్ కన్నడ దేశమునను
గనుపించుచున్నార: చూ, దాగివిడులు.

శ్రీపుత్రము. సం. వి. ఆ. న. గుఱ్ఱము: చూ,
హయము.

శ్రీపుత్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. సిరిహొలి:
చూ, మన్మథుడు.

శ్రీఫలము. సం. వి. ఆ. పుం: కందకము, కర్క-
టావ్యము, కర్కటకము, గంధవత్రిము,
గంధఫలము, గోపారితక, గోహితము, చిల్వ
ము, మంగళ్యము, మాలూరము, వర్షపాక,
కాండీల్యము, శ్రీపర్ణము, శ్రీవృక్షము, శ్రీ
లూషము, (తె): చిలువము, మారేడు-సా
రేడు*. తద్వి—ం. గంధగర్భము. (తె)
కొండమారేడు*: ౨. మారేడుపండునకు.—

చిల్వము. (తె) చిలువము.

శ్రీఫలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: అనంత, అమల,
కీకము, అమృత, అమృతఫల, అనన, అమల
కము-అమలక, కయస్థ-కాయస్థ, కర్షఫల,
కాష్ఠధాత్రీఫలము, కూపాండక, కోరంగ
ము, కుంద్రబాతిఫలము, కుంద్రామలకము,
గుల్మ-గుల్మి, జాతి, తివ్యఫల, దివ్య, ధన్య,
ధాత్రీ, మండ, రంగ, రాధ, వయస్థ, వృష్య,
శివ. (తె) ఉసిరిక, నెల్లి*. తద్వి-ం: పుల్ల
యుసిరిక; ౨: రాచేయుసిరిక*; 3. ఉసిరిక
కాయకు. — గంధమూలిక; 2: అన్నక,
కాల, కాలి, కుత్సల, కృష్ణ, కేళి, కీరకక, క్షితక
క, గంధపుష్ప, గ్రామీణ, చండాళి, దోల,
దుర్ల, దోగ్గిణి, నీలము, నీలి-నీలిని, బహుశ్శి-
మధువర్ణి, రంజని-రంజని, రేవ, శ్యామ-
(తె): ఆవిరి, నీలి*. తద్వి —ం: ఆజలోమ,
ఆలకము, కేశార్ణ. (తె) పెద్దనీలి, పెద్దవిరి;
౨: చండాళిక, వివఘ్న, విషాణిక, వృష.
(తె): పిన్ననీలి.* (చూ, రంజని.)

శ్రీభాసి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ—తివాసి. చిత్రా
సనయా: చూ, సాక్షాకము (రల్లకము.)

శ్రీమంతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బొట్టుగు*:
చూ, శ్రీమాన్; విణ. 2. సంపదగలది: శ్లీల
ము; 3. ఒప్పదముగలది, నలుపు: చూ, స్మా
ద్వియ. 2.

శ్రీమంతుడు. సం. వి. త్. పుం. 1: చూ,
విష్ణువు. 1; 2: చూ, శ్రీదుఁడు; 3: చూ,
సహస్రాక్షుఁడు; విణ. 4. సిరిమంతుఁడు,
లక్ష్మసుఁడు: చూ, సంపన్నుఁడు; 5. ఒప్ప
దముగలవాఁడు: చూ, సజ్జనుఁడు. 2.

శ్రీమతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.—నీమాటి, భాగ్య
కాలిని: చూ, సాభాగ్యవతి.

శ్రీమద్రాత్రిబ్రాహ్మణులు. అం: చూ. ఘోర్జరబ్రా
హ్మణులు. ("ఘోర్జర బ్రాహ్మణులలో

నొకతెగ. శుక్లయజుర్వేదములు. విష్ణుమతములు. వీరిలో ననేక తెగలు కలవు. మాఘుడను కవి యీ తెగలోని వాఁడు.)

శ్రీమాన్. సం. వి. న్. పుం. 1. తిలకము*, మంజరి, శ్రీమంతము: చూ, నువ్వు (నువ్వులు). తన్వీ.—౧. పెద్దనువ్వునకు.—మహా తిలము. (తె) పెద్దనువ్వు; ౨. పొట్టినువ్వునకు—(తె) పొట్టినువ్వు; 3. నూఁబాడికి.—పిద్దకము; ౪. నువ్వుపువ్వునకు.—వజ్రపువ్వు; 2. శ్రీమంతునివిరుదు; 3. విష్ణుభక్తుల యొక్క యుశ్రీవైష్ణవులయొక్క యునిరుదు.

శ్రీమముఖ. అం: చూ, సంవత్సరములు. శ్రీమముఖము. సం. వి. అ. న. (గురువు మొన్నగు పెద్దలువారిపేరంపెడు) శుభలేఖ.

శ్రీరంగఁడు. సం. వి. అ. పుం.=సిరంగఁడు. శ్రీరంగనాథుఁడు. (తె).—నందెరుమాళ్లు, రంగఁడు, సిరంగఁడు, సిరంగఁడు.

శ్రీరంగము. సం. వి. అ. పుం.=సిరంగము. ఉభయ కావేరిలమధ్యమననుండు ఒక దివ్యక్షేత్రము. దీనినే వైకుంఠమందురు: రంగము: చూ, క్షేత్రములు.

శ్రీరమణము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (ఇదిరుగ్మత పతిఛాయను తొలివరణమున్ను, దోడకవృత్త ఛాయను కడను వరణములున్ను నడచును.)

శ్రీరాగము. అం: చూ, పురుషరాగములు. (స్వరము. 2.)

శ్రీరామావతారము. అం. (శ్రీరాముడు): చూ, అవతారములు. (రావణుడను రాక్షసరాజు భూలోకమంతను జయించెను. వానికందఱును భయపడుచుండిరి. శ్రీరాముఁడు తన భార్యయగు సీతతోను, తమ్ముడగు లక్ష్మణునితోను, దండకాటవినిఁ దిరుగుచుండెను. అందే వర్ణకాలలో నొంటిగానున్న సీతను

రావణుడెత్తుకొని పోయెను. రామలక్ష్మణులు సీతకొఱకు వెదుకఁగ సీత రావణుని లంకలో నుండినట్లు తెలిసెను. రామలక్ష్మణులు వానరులసహాయమున నమద్రయును దాటి రావణుని, వానికొడుకులు మొదలగు వారినిఁజేంపిఁ సీతనుదీసికొని అయోధ్యకు వచ్చిరి. ఇదియే రామావతారము.

శ్రీరాముఁడు. అం. 1.=సీరాముఁడు. ఏకవీరుఁడు, విత్వానుఁడు, కపివ్రాహ్మణుఁడు, కపిరిఘ్నఁడు, కాకుత్స్థుఁడు, కాకలేయుఁడు, కాళిక ప్రియుఁడు, కాసల్యాజని, క్షీరకిర్నుఁడు, ఖర ధ్వంసి, దళకంతజిత్తు, దాళరథి, నాథుఁడు, పురందరుఁడు, రఘునాథుఁడు, రఘురాముఁడు, రామచంద్రుఁడు, రామభద్రుఁడు, రాముఁడు, సీతావతి. (తె) రాగవుఁడు, సీరాముఁడు; అం. 2: చూ, మహారాజులు.

శ్రీలము. సం. వి. అ. పుం: చూ, కూలము. 3. శ్రీలుఁడు. సం. వి. అ. 1: చూ, సంపన్నుఁడు; 2: చూ, సజ్జఁడు. 2.

శ్రీవత్సము. సం. వి. అ. పుం. 1. విష్ణువు తొమ్మిదవందలి మచ్చే, లాంఛనము: చూ, లక్షణము. 1-౨3; 2. సురంగభేదము: చూ, రంధ్రము. 1.

శ్రీవత్సలాంఛనఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష్ణువు. 1. [6-2.

శ్రీవత్సనగోత్రము. అం: చూ, గోత్రము. 13.

శ్రీవరాహుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష్ణువు. 3.

శ్రీవరుఁడు సం. వి. అ. పుం.=సిరివరుఁడు. -పై -

శ్రీవల్లి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: అటికము, ఊర్ల కము, ఏకాష్టలము, కంబవల్లి, కాక నామము, కాక కీర్తిము, కునలి, కర్మిపూరకము, పాకువతిము, బకి పుష్పము, బకిము-బాకము, వల్లిక, వసుకము, వసుపట్టుము, వసువు*; 2: చూ, లింగదొండ*.

శ్రీవాసము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, వృక్ష
భూవము; 2. తామర*: చూ, నహస్రపత్రము.

శ్రీవృక్షకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గుఱ్ఱము
టొమ్మనందుగల నుడి: చూ, నుడి; ఆం.

2: చూ, కుభావ గ్లములు.

శ్రీవృక్షకి సం. వి. న్. పుం. శ్రీవృక్షకమను
నుడిగల గుఱ్ఱము: చూ, నాయము.

శ్రీవృక్షము. సం. వి. ఆ. పుం. మారేడు*: చూ,
శ్రీఫలము; 2. రావి*: చూ, క్యామలము. 3;
ఆం. 3: చూ, ఆశ్వీత్సత్తులు.

శ్రీవృత్తము. ఆం: చూ, వృత్తము. 1. (పాదము
నకు ఒక్కొక్క యక్షరము గురువుగాగల
మొదటి ఛందస్సునందు పుట్టిసవృత్తము.
ఉదా.—“శ్రీ-గో-పా-లా”)

శ్రీవేష్టము. సం.వి. ఆ.పుం: చూ, శ్రీవాసము.1.

శ్రీవైఖానస బ్రాహ్మణులు ఆం. (వైఖానస
బ్రాహ్మణులు): చూ, దావిడులు (దావి
డులలో నొక తెగ. వీరు ఏకాయనయజుశ్శా
భీయులు, వైఖానసనూత్రాపస్తాతలు. వైది
కులు. భట్టాచార్యులు అను బిరుదముకలవారు.
గర్భచక్రాంగక పరులు. ఆత్మార్థయజ్ఞ
నమును శ్రీకాస్తోత్ర పరార్థయనముల చారా
యణునితప్ప యితరదైవముల నారాధించని
ఏకాంతవైష్ణవులు. వీరు ఓగ్రివిడ, ఆంధ్ర
కన్నడదేశములందున్నారు.)

శ్రీవైష్ణవబ్రాహ్మణులు. ఆం: చూ, దావిడులు
 (“యజుశ్చేదులు కొందఱును, ఋగ్వేదులు
కొందఱును, సామవేదులు కొందఱును, శుక్ల
యజుశ్చేదులొక కొందఱును కలరు. ఆశ్వ
లాయన ఆపస్తంబ బోధాయన ద్రావ్యీయన
కాత్యాయనసత్యాపాధాదిసూత్రప్రపక్షకులై
శ్రీపాంధరాతోక్త ఛందసంస్కారపరులై
వైష్ణవప్రాయులచే శ్రీవైష్ణవులని పునీధికైం

దినవారు. వీరిలో వడవాలా తెంగలయజు
సంపదాయభేదములచే దావిడ పృబంధ
పాగ్రిధాన్యముగల వానొకకొందఱును వేద
మును పృబంధములురెండును పగ్గినమును
వారుకొందఱునునై పురశ్చిఖాదిభేదములతో
వర్తింపుచే అందఱును విశిష్టాద్వైత పగ్గవర్త
కులైయున్నారు.”)

శ్రీవైలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకశ్రేష్ఠపర్వ
తము: శ్రీఘట్టము, సిరిగట్టు: చూ, హిమాల
యము (పర్వతము); ఆం. 2. చూ, లింగములు.

శ్రీసంజ్ఞము. సం. వి. ఆ. వ. దేవకుసుము*:
వరాళము: చూ, లవంగము. తద్వై.— లవం
గపు పువ్వునకు శృంగారము

శ్రీసర్వదండిని. ఆం: చూ, తంత్రీములు.

శ్రీహస్తిరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గురుగు, భూరుం
డి*: చూ, హస్తిని.

శ్రుతి

శ్రుతిమగు. సం. స. శ్రీ: చూ, విను. 2.

శ్రుతము. సం. వి. ఆ. న. 1. వినిక: చూ, శ్రీ
వణము. 2; 2. కాస్త్రము: చూ, కాస్త్రము.
1. విణ. 3. విజయదినది.

శ్రుతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, వేదము;

2. చెవి: చూ, శ్రోత్రము; 3. వినిక: చూ,

శ్రీవణము. 2; 4. = సుతి. సంగీతమందలి

మేళగింపు: చూ, సుతి. 2; 5. = సుతి. కంఠ

స్వరారులకు సహాయముగు తింతిరి లోనగు

వాని ధ్వని: చూ, సుతి. 3; 6. = సుతి. ఒలిచి

సుతిపోయుట వేర్పఱచిన తోలుతిత్తి: ఉ

పాంగము. (తె) తిత్తి, సుతి (చూ, సంచి);

చూ, సుతి. 4; 7. = సుతి. కొలికితిత్తి (అని

కొందఱు); చూ, ధస్తరి; 8. = సుద్ది. పుత్తం

తమ: చూ, నమాచారము. 2; 9: చూ, శబ్దము. 2; అం. 10: చూ, రసవదలంకారములు; 11: చూ, అష్టావళిపదార్థములు.

శుక్రికారి. సం. వి. ఇ. పుం.=మతివాడు, తిత్తినుడువాడు: చూ, సుతికాడు.

శుక్రికులు. అం. (శుక్రితిస్థానములు.) (చూ, ఉచ్చతనుము): తీవ్రము, కురుద్యతి, దయావతి, ధంధోపతి మండము, సంజనము, రక్తిక, రాది, కోగ్రధను, పజ్జిక, పగిసారిణి, పగితి, మాడ్చని, పీతి, గక్త, సంగీతము, అలాపి, మందతి, రోహిణి, రమ్య, ఉగ్ర, త్నోభిణి. (22)

శ్రే

శ్రేణి. సం. వి. ఇ. పుం, స్త్రీ. 1: ఆలి-ఆలి-ఆలి-ఆసలి-ఆసలి, చట, చాయ, ధోరణి, పంక్తి, పాలి, పిచ్చ, వారము, వీచి, వీని, సరణి. (తె): అంచె (బ). ఓలి, చోలు-చోలుపు-చోలుపు, తరబడి, తరము, తోరణ, దొంతి, దోర, వదుగు, పరి, పవుణ్ణి-పాణ్ణి, బంతి, బారు, మానుము-మున్ను, రాజి, రాజిక, రేక, వంతు, వరుస, సంతతి, సారిది, సాలపు, సోరి. తద్వి. — ౨. చొక్కలచోలుకు. — (తె) చొక్కలచేలు; ౩. ఉత్పంక్తికి. — ఉత్పంక్తి. (తె) అడుగు, దొంతర-దొంతి, దోర, పేరుపు-పేర్పు, వరుస; ౩. కిక్కిరిసిన పంక్తికి. — రాజి. (తె) లేక; ౪. ఇండ్ల రుసకు. — వాటము, వాటిక. (తె) వాడ (చూ, మార్గము. 1.); 2 న మానులైన శిల్పాలరుస: చూ, స్వర్ణకారుడు; 3. బొక్కెన: చూ, పారివాగుము. (పాత్రిము. 8-౨౫.); అం. 4. శ్రేణి, మాల, క్రిమము, కుంభర. ౧. ఆరోహ

శ్రేణి, ఉచ్చశ్రేణి; ౨. పరిచ్ఛిన్న శ్రేణి; 3. అవరోహణశ్రేణి; ౪. అపస్మృతశ్రేణి; ౫. అనంత శ్రేణి. మొ.

శ్రేణిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. గుడారము: చూ, సదనము. 1. [రాజవిశేషము.

శ్రేణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మగధదేశీయ శ్రేణుము. సం. వి. స. న. రూ-శ్రేణుస్సు. శమ్. 1: చూ, పుం. 1, 2 దర్శము: చూ, సుక్ష్మతము. 1, 3. చూ, మోక్షము. 1; 4. ముఖ్యము: చూ, శ్రేష్ఠ్యము; విణ. 5 శ్రేష్ఠమైవ: చూ, శ్రేష్ఠ్యము.

శ్రేణుని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కరక*: చూ, హాతకి, 2 గజపిచ్చలి*. చూ, పిచ్చలి 1-౨; 3. చిలుబొద్ది*. చూ, బిడ్డకర్ణి.

శ్రేయస్సు సం. వి. స. విణ: చూ రూ-శ్రేయము. శ్రేష్ఠమును. మి. ఆ. కిరి: (తె) ఉరు-ఉలు. శ్రేష్ఠము. సం. విణ ముఖ్యము: చూ, శ్రేష్ఠ్యము. శ్రేష్ఠవాచకములు. అం: మతల్లిక, మచర్చిక, పగికాండము, ఉద్ధము, తల్లజము. (5)

శ్రేష్ఠి. సం. గి. న్. పుం. 1. కులమునందు శ్రేష్ఠుడైనశిల్పి: చూ, స్వర్ణకారుడు; 2 కుల శ్రేష్ఠుడైనవాడు: చూ, సజ్జనుడు; 3. సెట్టి కోమటిపేరునకు అనుబంధము: చూ, చైక్కుడు.

శ్రేష్ఠుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కులపేరుడు: చూ, శిరియడు; విణ. 2. మేలిమిబొందిన వాడు: అగ్రగణ్యుడు, అగ్రజన్ముడు, అగ్రతస్సరుడు, అగ్రసరుడు-అగ్రోపరుడు, అగ్రియడు, అగ్రియ్యడు-అగ్రియ్యడు-అగ్రియ్యడు (అగ్నియ్యడు). అనవరాధ్యుడు-అనవరాధ్యుడు, అనత్తముడు, అనత్తరుడు, ఉత్తముడు, ఉద్ద్యుడు, ఋషుడు, బ్యాయుడు, నాయకుడు, పరార్థ్యుడు, పారమార్థికుడు, పుంగవుడు,

శ్రోత. సం. వి. (ఋ. ఈ. ఋ.): (తె) వినువాడు.
శ్రోతవ్యము. సం. వి. వివేకగీత: శ్రీవటీయ
ము, శ్రీవ్యము.

శ్రోతము. సం. వి. ఆ. న: కర్ణము, మనోరము,
ధ్వనిగ్రహము, శబ్దగ్రహము, శబ్దాధిపానము,
శ్రీవణము, శ్రీవణము, కుగ్రితి. (తె): ఉలివె
లాగ, చెవి, జోనుగ-జోనుగు, లాంగరి,
వీను. తద్వి. — ౧. బయటి చెవికి. — శబ్దము: 1;
౨. చెవి వినుకటిభాగమునకు — (తె): పెడ
అం. 2: చూ, ఇందియములు.

శ్రోతశ్రీకృంగన్యాయము. అం. 2: కన్యాయము.
శ్రోతశ్రీయశ్రాన్యాయము. అం: చూ, మైథిలులు
(మైథిలులులో నొక తెగ. కృష్ణయజుర్వేద
లు సామవేదము ఋగ్వేదములపై ఆపస్తంబ
గోవిల ఆశ్వలాయన శాఖావ్రీధర్తకులుపై
యున్నారు.)

శ్రోతశ్రీయము. సం. వి. 1. కొద్దివన్న (క్విటి
రెంటు) గల యీవామభూమి; అం 2:
చూ, ఇందియములు.

శ్రోతశ్రీయము. సం. వి. ఆ. పుం. వేదముజేది
వివ బాగ్రాహించు, ఛాందసుడు: చూ,
స్వప్తియము. 1.

శ్రా

శ్రాతము. సం. వి. ఆ. న. 1. గాన్త వత్సాహవ
నీయ దక్షిణాగ్నులు. (చూ, వహ్ని:): చూ,
అగ్నులు; వి. 2. వేదమునందు విధింప
బడినది. [గమగల పూర్ణోపమాభేదము.

శ్రాతి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఇవానికట్టవ్రాయా
శ్రాపట్. సం. అవ్య. (పాపా, శ్రాపట్, పాపట్,
పపట్, పపట్, స్వధా అను నీయెదును
దేవతలకు వానిన్నునిచ్చెటయందు వర్తిం

ను. “అగ్నేయే పాపా, అస్తుకృపట్,
శ్రాపట్ పాపట్, పపట్ కరోతి, స్వధా
పితృభ్య:”.)

శ్ర

శ్రక్షుండు. సం. వి. చూ, రూ. శ్రక్షుండు.
శ్రక్షుత్వము. సం. వి. చ. శ్రీ. నీలుజోజి: 1;
చూ, సుభిక్ష. [నూత్రము. 1.

శ్రక్షుము. సం. వి. సన్న పునూలుపోగు: చూ,
శ్రక్షుండు. సం. వి. రూ. శ్రక్షుండు-శ్రక్షుండు.
1. అల్పండు: చూ, హీనుడు; 2: వీరియం
వదుడు, ప్రియవాది. (తె). ఇచ్చేకాలమారి,
ఇచ్చేకుండు, ఇచ్చేగొండి.

శ్రక్షము. సం. వి. శిథిలమయినది: జగ్రతము-జర్జి
రితము-జర్జరికము, శిథిలము. (తె) వడుబాటు.

శ్రా

శ్రాఘ. సం. వి. ఆ. శ్రీ: 1. పశిశంస, మిక్కి
లిస్తుతి: చూ, స్తోత్రము; 2. పరిచర్య: చూ,
వేది; 3. ఇచ్చ: చూ, వోలి (వాంఛ.)

శ్రాఘన. సం. వి. ఆ. శ్రీ: చూ, శ్రాఘ. 1.
శ్రాఘనీయము. సం. వి. చూ, శ్రాఘము.
శ్రాఘించే. సం. స. క్రి. పశిశంసించే: చూ,
స్తుతింపే. [నీయము. (తె) శేష్యే.

శ్రాఘ్యము. సం. వి. శ్రాఘించెడినది: శ్రాఘ

శ్రి

శ్రిష్ట. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కాగిలింత: చూ,
సంశ్లేషము.

శ్రిష్టము. సం. వి. శ్లేషతోగూడినది.

శ్రీ
౧౧

శ్రీలము. సం. విణ. సంపదగలది: చూ, సంపన్నము. 1.

౩బి

శ్వేప. సం. వి. అ. పుం. 1. కలయిక: చూ, సం
యోగము; అం. 2: చూ, రూ-శ్వేషము;
3. రూ-శ్వేషము. కావ్యగుణములలో నొక
టి: చూ, గూములు, కావ్యగుణములు.

శ్వేషము. అం 1(శ్వేష): చూ, అలంకారము, 3("ఒక
వాక్యమునకే యర్థాంతర కల్పనముచేయు
ట. ఇది పృక్కత అపృక్కత పృక్కతాపృ
క్కత భేదముచేద్దివిధము. ఉ. మమ్ముమా
ధపుండేలుక. ఉ. మావప, మాధప.") ("ప
క్కతాపృక్కతములకు కబ్బమాత్రసామ్యము
కలిగి రెండుపక్షములయందు రెండరముల
నిచ్చునది శ్వేషాలంకారము. ఉదా. —ఉచ్చ
తర్యలచే నొప్పుమీఱుచో మంజులతలచే మిం
చోకొమ్మల కాకరంబగు నవ్వరంబారామం
బు కడింది నొప్పుమీఱు". ఇచేట సమాన
ధ్వజములేకున్నను వగరమునకును నారామ
మునకును నుచ్చతర్యలచే నొప్పుమీఱుచో
నిత్యాది కబ్బములు రెండుపక్షములయందు
సమానముగా మండుటవలన శ్వేషాలంకారము.
ఉచ్చతర్యలచేతన్=మిక్కిలి యున్నతులైన
వారిచే=పురపరము. పొడవగుచెట్లచే=ఆరా
మపరము. మంజులతలచే=మృదులత్వముచే,
మించే=ఒప్పుచున్న, కొమ్మలకు=స్త్రీలకు,
అనిపురపరము. మంజులతలచే=మృదువగు
తీరగలచే, మించే=ఒప్పుచున్న. కొమ్మలకు=
వృక్షకాఖిలు. అని యారామపరము.");
2: చూ, శ్వేప. 3.

శ్వేష్టబుండు. సం. విణ: చూ, శ్వేష్టబుండు.

శ్వేష్టనాడి. వా. వి. కఫనాడి: చూ, వాతనాడి.

శ్వేష్టపృక్కతి. అం: చూ, పృక్కతిత్రయము.

శ్వేష్టము. సం. వి. న. పుం. అవలంకము, కఫ
ము, కషాయము, కల్కము, ఖటము-భేట
ము-భేటకము. (తె): కళ్ల-కల్ల-కల్ల, తె
మడ. (చూ, రోగము. 1) తద్వి. చూ,
శింఘాణము; అం. 2: చూ, నోషములు.

శ్వేష్టబుండు. సం. విణ. శ్వేష్టరోగముగలవా
డు: శ్వేష్టబుండు.

శ్వేష్టాంతకము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, రూ-
శ్వేష్టాంతకము; 2 ఒకమందు.

శ్వేష్టాంతకము. సం. వి. అ. పుం: రూ-శ్వేష్టాంత
కము-శ్వేష్టాంతము, ఉద్దాలము, కందిరటము,
తర్బదారకము, కర్బురటము, కోలకము,
గంధపుష్పము, బహువారకము-బాహువా
రకము, వసంతకుసుమము, లేఖకాటము, శీత
ము, శేలుపు. (తె) — విరిగి-విరిగి-విరివి-విరి
రి-విరిగి-విరివి*. (నక్కెరు-సీమనక్కెరు
అనియు వాడుక.)

శ్వేష్టాంతము. సం. వి. అ. పుం — పై. —

శ్రో
౧౧

శ్రోకము. సం. వి. అ. పుం. 1. సంస్కృతపద్య
ము. ఛందోబద్ధమైన వృత్తము (హర్షబహు
నది): కాదిక, గాధి, ఇ, పద్యము, వృత్త
ము. (తె): పద్యము-పద్య-పద్యము. (చూ,
వృత్తము. 1.); 2. కీర్తి. చూ, సమాఖ్య.

శ్వ
౧౧

శ్వగడి. సం. విణ. వేటకుక్కల గుంపువాడు,
శ్వదంష్ట్ర. సం. వి. అ. స్త్రీ. పల్లెరు*: చూ,
స్వాదుకంటకము.

శ్వసము. అం: చూ, తానములు.

శ్వసాడికము. సం. వి. అ. న. అటకనూమిడికి.
చూ, మామిడి. [చూ, సురియాపంపు

శ్వపమడు. సం. వి. అ. పుం. చండాలుడు
శ్వపుచ్చన్యాయము అం. మక్కతోక యెం
వంచకట్టినను నంకర తీదను రీతి.

శ్వభోజనము. అం: చూ, నరకములు.

శ్వభిము. సం. వి. అ. న. 1. బెజ్జెము: చూ.
రంధ్రము. 1; 2. ఏనుగుచుబట్టు కల్లము.
చూ, వారి. ౪. [చూ, శోభ.

శ్వయధువు. సం. వి. ఉ. పుం. వాపురోగము:
శ్వవృత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. కొలువు: చూ, నేప. 1
శ్వశతము అం: చూ, రతిశ్వసులు.

శ్వశురుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. ఆలుమగల
తండ్రి: గురువు, పూజ్యుడు. (తె):— మా
మ; వా. 2: చూ, పూజ్యుడు. 2.

శ్వశురులు. సం. వి. అ. పుం. (బ). ఆత్తమామలు.
శ్వశుర్ముడు. సం. వి. అ. పుం. 1. మగనిఅన్న:
(తె) బాప, బాపగారు; 2. భార్యఅన్న:
బాప, బాపగారు. [(తె) ఆత్త.

శ్వశువు. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. ఆలుమగలతల్లి:
శ్వశూభిషాన్యాయము. అం. కొడలు లేదనిన
దానమునకడ్డుతగిలి ఆత్త స్వతంత్రురాలై
తాను లేదనిన రీతి.

శ్వశ్రీయసము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శుభము. 1;
2. సుఖము: చూ, సంతోషము; 3. ముక్తి:
చూ, స్వర్గము. 2 (మోక్షము. 1.); విణ.
4. శుభకరము: చూ, శుభము. 4.

శ్వసనము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శ్వాసము. 1;
పుం. 2. గాలి: చూ, వాయువు; 3. మం
గ*: అరాళము, కంఠము, కట (క) హాటక
ము, కరహాటకము, నీలకము, గాలవము,
గాళము, ఛగలాండి, జగలము, తస్కరము,
పిండి, పిండితకము, బస్తాండి, మదనము,

మరుకము, వృషగంధక, శల్మిము. (తె).—
గాడినిగడపు, చోగ్రాడి, చోగ్రాడిచెల్లెడి,
మంగ-మంగ. తద్విశేషములు — ౧. శ్వస్
పిండితకము, శ్వస్థపిండితకము. (తె, నల్లమ్రం.
౨: కరిహాటము, మోము, ముచుపిండితకము,
మహాపుత్రాడివి, మూసలము. (తె): శ్వస్థ
మంగ*; 3. నేమరస:— (చూ, వేము.
1. *.) (ఇందుకొన్ని పిల్లకాదముల కడ
గల “శ్వసనము 2” ను “శ్వసనము 3” అని
సవరించు కొనవలయును.”)

శ్వసనన్యాయము అం. ఒకానొక న్యాయము.
శ్వసితము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శ్వాసము. 1;
2. బాహ్యరతియందు హస్తతాడనము వలన
కలిగిన యొకానొకధ్వని: చూ, స్వరము. 2;
అం. 3: చూ, చిరుకకిరియలు.

శ్వా

శ్వాసూటము. సం. వి. అ. పుం. బరిచెంక*:
చూ, కాఘోట.

శ్వాఘోట. సం. వి. అ. స్త్రీ. — వై. —

శ్వానజిహ్వ. సం. వి. అ. స్త్రీ. ఆకుజేయకు*:
చూ, సువిరేచని. [ట*: చూ, వాయుంట.

శ్వానబర్బర. సం. వి. అ. స్త్రీ. మక్కవాయుం
శ్వానమకరన్యాయము. అం. మొనలి నీటిలో
నుండియేనుగునైనలాగును. కానిపైకివచ్చిన
మక్కచే భంగవడునను రీతి. [కునకము. 1.

శ్వాసము. సం. వి. అ. పుం. మక్క: చూ,
శ్వాసమైధునము. సం. వి. అ. న. 1. మక్కతి
రతి: చూ, సయోగము; వా. 2. లంకపిడవి
చిక్కు. “పగివేళేనుఖ మాపొత్తి నర్గమే
పొగినంకటమ్.”

శ్వాపదము. సం. వి. అ. పుం. 1. వ్యాఘ్రము: చూ, శార్దూలము; 2. హింసిం చెడి చతువు.

శ్వాపత్కుక్షి. అం: చూ, దండవ్యాహములు.

శ్వాపత్తు. అం.—వై.— [నూకరము.

శ్వావిధము. సం. వి. ధ్. పుం. ఏడువంది: చూ,

శ్వాసకాసము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఉబ్బసము

తోడిదగ్గు: చూ, హనువు. 4 (రోగము.

1-ంం; దగ్గు. 1.); 2. ఉబ్బసమును పుట్టిం

చెడిదగ్గు: చూ, హనువు. 4 (రోగము. 1-

ంం; దగ్గు. 1.)

శ్వాసబంధము. సం. వి. అ. పుం: యాకము;

(తె) ఊపిరివట్టు, ఒగరుపు-ఒగర్పు

శ్వాసము. సం. వి. అ. పుం. 1: ఆవి, శ్వస

నము. (తె) ఊడుపు-ఊడ్పు, ఊపిరి, ఊ

రుపు-ఊర్పు, గుక్క-గుక్కు, గుక్కిలి,

సరము. తద్వి.—ం. వేడియూపిరికి:—

అకుకుక్షి, ఉష్ణనిశ్వాసము; 2: ఆశ్వా

సము, ఉచ్చాస్యము, ఉద్గాహము, ఉద్య

హనము, ఉద్వ్యాసము, ఘటము, పాణ

ము. (పాణ)వామువు. (తె): ఎగఊపిరి,

(చూ, వాయువు); 3: పీనశము-పీనసము,

పృతిశ్వాసము. (తె): వడిసెము, ముక్కు

తెవులు, రొంప; 4: ఊపిరివట్టునకు.—(చూ,

రోగము, 1: చూ, హనువు. 4); 2. గాలి:

చూ, వాయువు; 3. దగ్గు: చూ, హ

నువు. 4 (రోగము. 1-ంం); అం. 4: చూ,

లక్షణాంగములు. (ఊపిరి వద్దగంధమైన

భూవతియగు.)

శ్వే

శ్వేత్రము. సం. వి. అ. న. తెల్లపులుము: చూ, నితము 1.

శ్వేతి. సం. వి. అ. (న. ఈ. న) శ్వేతిరోగ

ముగలవాడు: (చూ, కష్టి).

శ్వే

శ్వేత. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. గవ్య: చూ, పరా

టకము. 1; 2. కట్టతీగ: చూ, శంఖిని;

3. తెల్లకలిగొట్టు: చూ, స్థాలి. 2.

శ్వేతకంటకారి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తెల్ల

వాఁకుడు *: చూ, వాఁకుడు; 2. క్లాఘ్య

క్లాఘ్యగుహోత్కర్ష సారము.

శ్వేతకరపీరము. సం. వి. అ. పుం. తెల్లగన్నేరు:

చూ, హయమారకము.

శ్వేతకాంభోజిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. తెల్ల

గురిజే: చూ, శ్వేతపాకి.

శ్వేతకుటజము. సం. వి. అ. పుం. పాలకొడిస: చూ, వత్సకము. ౧. [చూ, మగుధికము.

శ్వేతకుపేరకము. సం. వి. అ. పుం. తెల్లగద్దర: చూ, వత్సకము. ౧. [చూ, మగుధికము.

శ్వేతకేతుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుడు.

శ్వేతగరుత్తు. సం. వి. త్. పుం. తెలిపిట్ట: చూ,

హంస. [చూ, మనవి.

శ్వేతజీరకము. సం. వి. అ. పుం. తెల్లజీలకఱ్ఱ:

శ్వేతఖురి. అం: చూ, చిత్రస్వర్ణములు.

శ్వేతతులసి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. తెల్లతొళిసి:

చూ, హరిపిరియ.

శ్వేతద్వీపము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఇందుగిని

యేనుఁగు: చూ, హస్తీ; 2. తెల్లదీవి (చూ,

లంక. 1.); తద్వి.—౧. జంబూద్వీపము

నకు.—వర్షము; 2. సింహళము. (తె) సింగ

ళము. (చూ, ద్వీపములు. లంక. 1.)

శ్వేతపత్రము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, హం

స; 2. తెల్లయిరుగుడు: చూ, హస్తీ.

శ్వేతపాకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ధ్యాంక్ష, మధు

శృవ, శిఖండిని, శ్వేతకాంభోజిక. (తె):

తెల్లగురిగింజ-తెల్లగురిజే. తద్వి.—౧. గురి

వెందకు. — అంగారవల్లి - అంగారవల్లిక. అజ్ఞటాఫల, ఉత్తుండిక, కణిచి-కణిచి-కనీచి, కాంచి, కాంభోజి, కాకచించ-కాకచించి-కాకచించిక, కాకజంఘ, కాకణంతి-కాకణంతిక, కాకతిక్త, కాకతుండి. కాకతుండిక, కాకదక్ష, కాకనచి, కాకనాసిక, కాకపీలి, కాకపీలావు, కాకధంజి, కాకరక్త, కాకస్వాహ, కాకాదని, మంచిక, కృష్ణచూడిక, కృష్ణరక్తము, కృష్ణరక్తిక, కృష్ణల, కృష్ణలకము, కృష్ణశీర్షక, గుంజ, చించి, చూడామణి, తామ్రిక, తిలవీజ, తులావీజము, మార్కవల్లి, వరాసవ, వాయసి, కాదేవు, శితిక, శిలాపాకి, శిర్నామృ, సప్తల. (తె) గురిగింజే-గురుగింజే-గురిజే-గురివెంద; ౨. బండిగురివెందకు. —

అంగారవల్లి - అంగారవల్లిక, ఉత్తుండిక, కాంభోజి, కాకతిక్త, కాంతుండిక, గార్గేవు, మాధవి, వాసంతిక. (తె) బండిగురిగింజే-బండిగురివెంద- బండిగురుగింజే-బండిగురువెంద; ౩. పూలగురివెందకు. — అతిమక్తకము-అతిమక్తము, ఉదుంబగము, కపిశ-కపిశి, కానుకకాంత, కానుకము. పుండ్రకము-పుండ్రము, మాధవి, లత, వసంతమాతీ, వరాళముము, వాసంతి. (తె): పూలగురిగింజే-పూలగురివెంద*; ౪. అధ్యక్షము, కాలగుంజ, కృష్ణకాంభోజి, కృష్ణపాకి, కృష్ణల, కృష్ణలకము, శిశికిని. (తె): నల్లగురిగింజే*; ౫. కాకిణి. (తె) ఎఱ్ఱగురిజే*. (ఇదె గురివెందలని కొందఱు) [చూ, వెంపలి.

శ్వేతపుంఖ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తెల్లవెంపలి*: శ్వేతపున్నము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆనగణము, అశ్రురీఘ్న, కుమారకము-కుమారము, కృష్ణతాలము, తమాలము, తిక్తకాకము, పీతపుష్పము, మారుతాపహ, విరణము-వరుణ

ము, శేలుద్రుమము, సేతువు. (తె): ఇనుకమాగును, ఉలిమిడి-ఉలిమిరి, మావెలగ, మొగలింగ.*.

శ్వేతబాహువు. అం: చూ, చిత్రపద్మములు. శ్వేతబిందుకము. సం. వి. ఆ. పుం. నిష్పావము అను పైరుధాన్యము (ఇవె అనుములు): చూ, ధాన్యము. [చూ, హింగులి.

శ్వేతబృహతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. తెల్లములక*: శ్వేతమరిచము. సం. వి. ఆ. న. 1 మునగవిత్తు: చూ, శిగుర్రు; 2. తెల్లమిరియము: చూ, శ్యామము. 2.

శ్వేతము. సం. వి. ఆ. న. 1. వెండి: చూ, లోహము. 1; 2. తెలుపు: చూ, వర్ణము. ౪; 3. ఒకదీప్యము: చూ, లంక. 1; 4. కైలాసపర్వతము: చూ, హిమాలయము (చూ, పర్వతము. ౯.); 5. తెల్లపులుము: చూ, శ్వేత్రము; 6. సీసము: చూ, లోహము. 1-౬; 7. శంఖము: చూ, సంకు. 1; 8. తెల్లమబ్బు: చూ, స్తవయిత్తువు (మేఘము. 1); 9. చూ, దివభాగములు (వాసరము); 10. చూ, మృగమిదము; విణ. 11. తెల్లనిది: చూ, వర్ణము. ౪; అం. 12: చూ, వర్ణపర్వతములు. 1-2;

శ్వేతముఖుండు. సం. విణ: చూ, చరంగి. శ్వేతమృగాండజము. సం. వి. ఆ. న: చూ, మృగమదము, తద్వి. — ౧. కన్తారికి: లత.

శ్వేతయూకము. సం. వి. ఆ. పుం. చీరపేను: చూ, యూకము. [వివ.

శ్వేతవచ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తెల్లవస*: చూ, శ్వేతవాహుండు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అర్జునుండు: చూ, కుభజేగుండు; 2. చంద్రుండు: చూ, హిమాంతువు. [చూ, నర్మకము.

శ్వేతవర్ణవము. సం. వి. ఆ. పుం. తెల్లవలం: శ్వేతసురస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తెల్లవావిలి*.

(సం): భూతవేది. (తే) పుల్లవావిలి: చూ, వావిలి. [గుణము: చూ, వాయము. శ్వేతహాయము. సం. వి. అ. పుం. ఇందుని శ్వేతుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. శుశ్రు: చూ, రాహువు. 2; 2: చూ, సితుడు. శ్వేతేతువు. సం. వి. ఉ. పుం. తెల్ల చెఱుకు: చూ, మకుమరము. 1-2. శ్వేతోత్పలము. సం. వి. అ. న. తెల్ల గలుచు: చూ, సహస్రవత్రిము. [చూ, శ్రీమ: చూ. శ్వేతోదిరుడు. సం. వి. అ. పుం. కుబేరుడు:

ప

ప. ఒకయక్షరము. అం. 1: చూ, మూర్ధవ్యములు (మూర్ధము=తల) (చూ, ఋ. 17.); 2: చూ, ఋ. 21; 3: చూ, ఊష్మములు. పండత్వము. సం. వి. అ. న: క్లిబము, నపుంస కత్వము, వర్షము, పండము. (తే) ఊబ, పేడితనము. పండము. సం. వి. అ. పుం, న. 1. రూ-శండ్ ము. తామరపువ్వులోనగునాని సమూహము. (భృమరములకు మకరందము నిచ్చేనది): చూ, సహస్రవత్రిము; పుం. 2. ఆచోతు: చూ, వృషభము. 1; న. 3: చూ, పండత్వము; పుం. 4. పేడి: చూ, హెగ్గడి. 2. పండుడు. సం. వి. అ. పుం.=సన్నగండు. (రూ-శండుడు-సండుడు): చూ, హెగ్గడి. 2. పటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గంట్లకవోరము: చూ, పడ్డింధ. పట్నము. సం. వి. అ. న.=చేమక్కు: ఋతువు, కర్మము, కారకము. (తే): అటు, ఇత్తిగ-ఇరుతిగ-ఇర్తిగ, ఇరుముడు, విదునొకటి, చేమక్కు: అఱుంకములుగలివి.- చక్రినర్దులు, రసములు, శరీరాంగములు, కాస్త్రములు,

వాద్యములు, ఋతువులు, మగములు, అఱ పర్వములు, కర్మములు, ఈతిబాగలు, గుణములు (సంధీత్యాది), శమాదులు, గుణములు (శక్త్యాది), విశ్వగ్రహములు, అభిజ్ఞలు, విద్యలు, కారకములు, కాండలు (కాండములు), వర్ణములు, శకములు, చక్రిములు, లక్ష్యములు, తాళాంగములు (అంగపాణిములు), తాళమాగ్గములు (మాగ్గపాణిములు), వేదాంగములు, స్త్రీగ్రంథములు, ఆరితాయలు, భావవికారములు, పంశ్యలు, ఉపాయములు, ఋతువులు, పాశ్చాత్యభాషాభేదములు, అకృతసాక్షులు, స్త్రీధనములు, ఎట్కర్మములు, పట్కాలములు, పల్కింగములు, ఎట్కర్మములు. జాతకభాగమున:- పట్కావ్యవస్థయములు, పడ్డర్లు, పడ్డలము ఇత్యాది. పట్కర్మము. సం. వి. న. పుం. యజనయాజనాగ్ర్య యనాధ్యాపన దానపరిగ్రహములనెడు పట్కర్మములుగల స్వార్థభాగ్యములు, గృత్సండు: చూ, స్వస్తిముఖుడు. పట్కర్మములు. అం: చూ, చక్రిములు. (అజ్ఞాత చక్రిము అని మఱియొకటిగలదు.) పట్కారక. సం. వి. అ. స్త్రీ. కృత్తిక: చూ, రికక్. 1. పడ్డగామగత మూర్చనలు. అం: తారమంద్రి, రజని, ఉత్తరాయత, శుద్ధపడ్డ, మత్సరకృత్, అశ్వకాంత, అభిరుద్ధత (7). పడ్డగామము. అం: చూ, గామములు. పడ్డభావ. అం: చూ, భిన్నపడ్డకజభావలు. పట్కాశము. అం: చూ, జన్యతాశములు. పట్నద. అం: చూ, వృత్తము. 1. (ఇంద్రిగణములాటును, ఒక చంద్రిగణమును గలిగి మూడవ గణాద్యక్షరము అఱుంకాద్యక్షరము యతిగలది.) పట్నదము. సం. వి. అ. పుం: (అఱుకాట్లు గలది.): అరి, అధిపికము, అభిషకము, ఇం

దిందిరము, కలారునాది, కలాలాపము, కాలారునాది, కింకిరము, కృష్ణచేహము, గంధమాదనము, గంధపాహము, గాతువు, గుంజకృష్ణు, ఘండము - ఘుండము, చంచకము. ద్విరేఫము, పుష్పంధయము, పుష్పకీటకము, పుష్పలిహము, లంఘిరము, ధనలము, ధ్వంగము, త్రిమగము. భృమరకము-భృమరము, మగ్గుకరిము, మధుకేతలము. మధుచ్చిము, మధుఽము, మధులిహము, మధుచ్చితము, మగ్గునూదినము, మిల్కిందము, కేబువానము, గోలంబము, లోలంబము, శిలీముఖము, నైలేయము, సారంగము. (తె. పు):-జేమిలముక్కాళి, జేమిలముక్కాళి-జేమిలముక్కాళి, తుమ్మెద, తేటి, తేనియలిండి-తేనెతెండి, నెరయ్యెంటరి, పగడచాపంబేయడుగులుగల పక్కి, బమపుర్వు. బమి, మరునల్లె, మద్దుగలకాళ్ల పురువు, మొగరంబము, వింతేనెతార్పుడు, రేతలి. తద్వి. —కంటక, గండ్కోలి-గంధోలి, గృహిణి. (తె):-ఎత్తితుమ్మెద; ౨: భృంగరాజము. (తె): గండుతుమ్మెద, మానీగ.

పట్టదావామ.సం.వి.ఆ పుం: మా:సంపేగె. *

షట్పుల. అం: చూ, ఘృతములు.

వట్టలి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: (తె) ఆణువలమ-
ఆణులము. [(వట్సురాపుత్ర)తాళము].

పట్టితావుతిరిక. అం: మా, తాళకళలు.

పట్టిజ్ఞాఁడు, సం. వి. ఆ. పుం: చూ, నిటుఁడు.

పట్టికీర్తనములు. అం: ౧ వృత్తసంఖ్య, ౨ పద్య
స్తానము. ౩ నవ్యలబ్ధి, ౪ ఉద్దిష్టము, ౫ గురు
లక్షుకీయ, ౬ అధ్యవిభాగము. (8)

మట్రిస్. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. ఆణుశుంచములు.

పట్నరయు క్త రాగములు. అం (షాడవములు):
చూ, రాగములు.

పట్టుతాపుత్రితాళము. అం. (ఇది ఆహార
సంబంధమైన పట్టుతాపుత్రితాళము): చూ,
ముఖ్యకళాపాఠము. (చూ, తాళకళలు).

సహజీవుఁడు. సగ. వి. ఆ పుం: మా మిశ్రుఁడు.
పదాననుఁడు, సం. కి. ఆ. పుం, సజ్జనుఁడు:
చూ, స్కందుఁడు.

ప.సూ.పదము. అం: జం.న.కొలయు (జం.కొ, జ.న.కొ
ము, నెం.కొ. బి.న.కొ, చి.త.కొ, ము.కొ) లో
మి.కొయు నేర్పి.న. ప.సూ.పదము

మృత్యుముఖ, ఆంధ్ర చూడకములు, చూడకము, సందర్శి.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

అ - బృహద్రామాయ, సంభాష, భగవద్, భక్తి.

(తే): గంట్లకచోరము. పద్య — ౧: కచో

రి-కచ్చారము - కచ్చు* - కచ్చారకము -

శక్త్యాము- శక్త్యాధికము- శక్త్యాము,

శక్తి, శక్తికర్తృత్వము, శక్తిము, శక్తిని

మూలి-గంధమూలిక. గంధావళిము. గం

ధాని, వీరము, వీరి, చోరకము, తస్మిన్

ద్రావిడకము - ద్రావిడము, పర్తి, పలాతి,

చలాశము - పాలాశము, వేదముఖికము - వేధ

మా ఖ్య క మా, క టి - క టి, సా మ

సంభవము. — (త): చిట్టకే ౦ ది, అ

అనుబంధము - ఆంధ్ర ప్రదేశ్, కర్ణాటక ప్రభుత్వముల
 మధ్య - ఆంధ్ర ప్రదేశ్, కర్ణాటక ప్రభుత్వముల మధ్య

మూలము; ౨. నలకచోరమునకు — (చూ.

రాజా గము. 1.03. (ఇదే చొరమను గురించి)

ధ్యము అనికొందలు.); 2. కొంకజెందము. -

కొద్దిన, పిమ్మన, చండ, చక్రచోర, గంభ

మూలము, వంద. (తె): కొండలెండ. *

2. వసతి: చూ, పెను.

షడ్వంశము. సం. వి. ఆ. పుం. గంట్లకామగు.*

చూ, కాదమ్ముము. [చూ, దూ-వెడ్డి] ౦౬. ౩

పట్టాభి. సం. వి. ఈ. ప్రా. యా-పట్టాభి.

పా. జ్యోతిషం. ఆం: చూ, జాతకం. (అంశ మూడు)

ಪ್ರಜ್ಞಾಪುಷ್ಪಮ. ಅಂ.—೨೩.—

వడ్డము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకస్వరము: చూ, స్వరము. 2. (వడ్డము: -వట్=నాళిక, కంఠ, వక్ష, తొలు, జిహ్వ, దంతములను నీయాలు స్థానములందు, జము=పుట్టినది): చూ, సప్త స్వరములు (సంగీతస్వరములు.)
 వడ్డోదీచ్యత. ఆం: చూ, జాతులు (అంశములు) వడ్డకుడు. సం. వి. ఆ. పుం = వడ్డకుడు. తోడి యల్లుడు: చూ, వడ్డకుడు.
 వడ్డలము. ఆం: (స్థాన, దిక్, చేష్ట, కాల, దృక్, నైసర్గికబలములు) (8).
 వడ్డిందువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. చుండ్రొగబ్బ: చూ, వృత్తికము. 1; 2: చూ, విష్ణువు. 1. వడ్డాగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కప్పము: చూ, శిస్తు. 1; 2. మిడుగులు: చూ, వహ్ని. 1-౧౮.
 వడ్డర్లపురి. ఆం: చూ, పురులు.
 వడ్డింకతి. సం. స. ఇరువదియాలు.
 వడ్డింకబ్రాహ్మణము. ఆం. ఇందు 6 వ్రాహ్మణములు, 88 ఖండములు, 520 గ్రంథములు గలవు. (చూ, సామవేద బ్రాహ్మణము; బ్రాహ్మణము.)
 వణ్ణుళి. ఆం: చూ, ముద్రలు.
 వణ్ణులుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వడాననుడు.
 వరతు. వా. వి. 1. యేర్పాటు; 2. కాలపరిమితి; 3. ఒడంబడిక; 4. వాద్దు.
 వరా. వా. వి. (రిహర్సు.) 1. చిట్టచివర వ్రాయువాక్యములు; 2. అనుబంధము.
 వరాఖత్తు. వా. వి. పాలికాపుతనము.
 వరాబు. వా. వి. 1. నాణ్యదులనుకొని అమ్మవర్తకుడు; 2. కొరీదారుడు; 3. సాహుకారు; 4. చిల్లరమార్పువాడు; 5. ధనికుడు.
 వరాయి. వా. వి. లాగు: చూ, వస్త్రము. 1-౧౦.
 వర్దు. వా. వి. లోపలిధరించుకొని: చూ, వస్త్రము. 1-౯.

వర్పత్తు. వా. వి. చేలువనిచ్చేలియ్యనిపానకము.
 వష్టి. సం. స. 1. అటువది (80) (రూ. వష్టి అని కొందలు); ఈ. స్త్రీ. 2: చూ, పార్వతి. (రూ. వష్టి అని కొందలు.)
 వష్టిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆ. పుం. అటువదిదినులలో వండెడుధాన్యము: చూ, స్తంబకరి (ధాన్యము.) [(పాలము.)
 వష్టికన్యము. సం. విణ. వష్టికలు వండునది
 వట్ట్యంక. ఆం: చూ, పోడకపర్లు ("లగ్నమును 80 సమభాగములు చేయవలెను. అట్లు చేసిన వట్ట్యంకములగును. వట్ట్యంక కనుగొనవలసిన గ్రహమేలగ్నమునందెన్నవ భాగము నందుండెనో దెలుసుకొనవలెను. అట్టిగ్రహమున్న రాశి యోజరాశియయినయెడల మొదటిదగు ఘోరాంశము మొదలుగను యుగ్మ రాశియయినయెడల నలువదియవదగు నిండు రేఖాంశము మొదలుగను, గ్రహమెన్నవభాగమునందున్నదని గనుగొనబడెనోయెన్నవ భాగము వట్ట్యంక యనబడును): (చూ, వట్ట్యం (వ్యం) కములు.
 వట్ట్యం(వ్యం)కములు. ఆం. ఇవి 80: - ఘోరాంశము, రాక్షాంశము, దేవభాగాంశము, కుబేరాంశము, రక్షోగణాంశము, కిన్నరాం, నృపైం, కులఘ్నాం, గరభాం, అగ్నిసంఘాం, మాయాం, శ్రీతపురీకాం, అపాంపత్యం, దేశగణాం, కాలాం, ఆదిత్యాం, అమృతాం, చంద్రాం, మృద్యం, కోమలాం, వద్మాం, లక్ష్మీకాం, వాగీకాం, దిగంబరాం, దేవాం, ఇంద్రాం, కలినాకాం, క్షీతీశ్వరాం, కనులాకరాం, మందాత్మజాం, మృత్యం, కాలాం, దేవాగ్నయం, ఘోరాం, ఆమయాం, కంఠికాం, సుధాం, అమృతాం, పరిపూర్ణచంద్రాం, వివ్రాచదస్త్రం, కలినాకాం, ముఖ్యాం

వంశక్షయం, ఉత్పాతకం, కాలరూపం, సౌమ్యం, మృద్యం, సుశీతలం, దంష్ట్రక రాళం, ఇందునుఖం, పృవీణం, కాలా గ్నానం, దండాయుధం, నిర్మలాం, శుభం, అశుభం, అతిశీతలం, సుధాపయోధ్యం, భృమణం, ఇందు శేఖాంశములు (80) (ఈ అంశములలో అంశనామమునుబట్టి వాటికి సమమైన శుభాశుభఫలములను జూచుకొన వలయును.)

పవనము. సం. వి. అ. అ. ప. (పవనము అనికొందలు).

పవన. సం. వి. ఈ. ప్రి. 1. పవనమునందు అతి

పతిధి: చూ, పారివాసరము; 2. రూ-పవన

గారి: చూ, పార్వతి.

పవనీధి. అం. "కీ-కు-యొక్క-లో-లో-పల": చూ, విభక్తులు.

పవన. వా. వి. పట్టణము.

పా

పాడబము. సం. వి. అ. పుం. మధురాదిరసము.

పాడవము. సం. వి. అ. పుం. అటుస్వరములు

గలరాగము: చూ, స్వరము. 2.

పాడ్లుగ్యము. అం. 1. పాడ్లుగ్యవీర్యాది భగవం

తుని పడ్లుగ్యములు; 2. సంధివిగ్రహాది రాజ

పడ్లుగ్యములు: చూ, గుణములు. [ననుడు.

పాడ్మాతురుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, పడా

పాడ్మాసికము. సం. వి. అ. న. అతివనెలయతి

దుఃఖేనెడు మాసికము: చూ, కృష్ణము. 1.

పికారీ. వా. వి: చూ, వేటకాడు.

పికారు. వా. వి. 1: చూ, వేట; 2. దేహపరి

కృమికును, వేల్ల గాలికినిబోవుట: చూ, సం

చారము. (పైరందురు).

పిడ్లుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విటుడు.

మ

మూరు. వా. వి. 1. మూరు; 2. ఒడలెటుంగమి.

మరువు. వా. వి. ఆరంభము.

పో

పోడకకర్మములు. అం: చూ, కర్మములు.

పోడకదళి పన్నబంధము. అం: చూ, కర్మములు.

కారిములు.

పోడకమహారాజులు. అం: చూ, మహారాజులు.

పోడకము. సం. వి. న్. త్రి. 1. పదునాఱు;

వా. 2. మరణించిన వారికి పదునొకండవ

రోజునజేయు కృష్ణము: చూ, కృష్ణము;

వి. 3. పదునాఱవది. (పదునాఱంకములు

గలవి:—మహారాజులు, కర్మములు, ఉపచార

ములు, మహాదానములు, హేయగుణములు,

వికారములు, కళాస్థానములు, దానములు,

మానసికపూజాకుసుమములు, ఋత్విజులు

చంద్రకళలు ఇత్యాది)

పోడకవర్ణ. అం: ౧ క్షేత్రిము, ౨ హోర,

౩ దేర్కాగ్రము, ౪ చతుర్థాంశ, ౫ సప్త

మాంశ, ౬ నవమాంశ, ౭ దశమాంశ, ౮ ద్వా

దశాంశ, ౯ పోడశాంశ, ౧౦ వింశాంశ,

౧౧ శిషాంశ, ౧౨ భాంశ, ౧౩ త్రింశాంశ;

౧౪ ఖిషాంశ, ౧౫ అక్షిషాంశ, ౧౬ ప

వ్యంశ. (వీని వివరములూ యావదములకడ

జూచుకొనవలయును.)

పోడకసంధులు. అం: కపాలసంధి, ఉపహారము,

సంతానము, సంగతము, ఉపన్యాసము, పృ

తీకారము, సంయోగము, పురుషాంతరము,

అదృష్టతరము, అదిష్టము, ఆత్మమిషము,

ఉపగృహము, పరికిర్య, ఉచ్చిన్నము, మ

రదూషణము, స్కంధోపసీయము. (16)

పోడకాం. అం: చూ, పోడకవర్ణ. ("లగ్నమును 16 సమభాగములుచేయుటయే పోడకాంశ, పోడకాంశగనుగొనువలసిన గ్రహమేరాసి యందెన్నవ భాగమునందున్నదో గనుగొనవలెను. అట్టి గ్రహమున్నరాశిచరరాసియైనయెడల పేషాదిగను, స్థిరరాశియైనయెడల సింహాదిగను, ద్విస్వభావరాశియైనయెడల ధనురాదిగను బయినదెప్పిన పరికారము గ్రహమెన్నవ భాగమందున్నదని గనుగొనబడెనో నన్నవరాసి పోడకాంశ. ఆరాశ్యధిపతియేపోడకాంశాధిపతియగును.") పోడకార్చి. సం. వి. వ. పుం. శుక్రడు: చూ, రాహువు. 2౨౯.

పోడశి. అం: చూ, తానములు (సహీనతానములు,) పోరీబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, కపూరియె బ్రాహ్మణులు.

వి

ప్రీవనము. సం. వి. అ. న. రూ-ప్రీవనము. ఉమియుట, తూపాడుచేట.

వి

ప్రీవనము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-ప్రీవనము.

న

న. పికయక్కరము. సం. వి. అ. పుం. 1. గాలి: చూ, వాయువు; ఆం. 2: చూ, దంత్యములు; 3: చూ, దోష్టుములు.

సం. ఇది సంస్కృతమునందలి సమ్ అను నుపసర్గమునకు హల్లు పరమగుచో మకారమునకు అనుసార్వరము వచ్చిన రూపము. ఇది సాంస్కృత విశేష్య విశేషణములకు ముందున్న ద్వడు'చేక్కసి' 'మిక్కిలి' అనియూ, క్రియలకు ముందున్న ద్వడు'చక్కగా'ననియుఅర్థముగలదియగు చేన్నది. (ఉదా - సంకటము=ఇచేట 'సం' అనునది ధాత్యర్థమును ఇటుకు అను నర్థమునకు మార్చినది; సంకరము=ఇచేట ధాత్యర్థమును గలిసిపోయినది యను నర్థమునకు మార్చినది; సంకలనము=ఇచేటనిర్గతమైనది; సంకల్పము=ఇచేటధాత్యర్థమును మనోవ్యాపారముగా మార్చినది; ఇట్లు సంక్షయము, సంక్షోభము, సంక్షోభియే, సంగుప్తము, సంగూఢము, సంగోపనము, సంఘటన, సంఘటిల్లు, సంఘట్టనము, సంశరించే, సంచలనము, సంచలించే, సంధన్నము, సంతృప్తి, సంతృప్తుడు, సందర్శనము, సందర్శించే, సంపూర్ణము, సంపూర్తి, సంపాప్తి, సంపాకించే, సంప్రీతి, సంప్రేరణము, సంభ్రాంతము, సంయోక్తము, సంయోగము, సంయోగము, సంరక్షణము, సంరక్షించే, సంరక్ష్యము, సంరోధము, సంరోధించే, సంసర్గించే, సంవిభాగము, సంవిభాగించే, సంవేది, సంకుద్ధి, సంశోధనము, సంశోధించే, సంశోధ్యము, సంస్తంభనము, సంస్తంభయిత, సంస్తుతము, సంస్తుతి, సంస్తుత్యము, సంస్థాపనము, సంస్థాపించే, సంస్థాపితము, సంస్మరణము, సంస్మృతి మొ.)

సంకట. వా. వి. పణద్రవ్యము: చూ, సరకు. 2. సంకటగార్హభము. సం. వి. అ. పుం.=కంకరగాడిద: చూ, హయము (రాసభము.)

మిశ్రము సంకీర్ణము.); 4: చూ, జాతికి
యలు; 5: చూ, తాళజాతులు.

సంకు. వై. వి.=శంఖ. 1: కూతకైదువు, చిం
దము, చోట్టువాల్ జోడు, నీరుపుట్టువనీరు
పుట్టువు, లచ్చిదొరబూరఁగొమ్ము, వల
మురి, వెలిగుల్ల. (సం): అబ్బము, కంబువు,
జలకరంకము, జలజము, దరము, వారిజము,
శంఖము, శుక్తి, శ్వేతము, నూచికాముఖము.
తద్వి. — ౧. అబ్బనుని శంఖమునకు. — (సం)
దేవదత్తము; ౨. ఇంద్రుని శంఖమునకు. —
(సం) ఝంఝకము, లాటి, 3. కుచేరుని
శంఖమునకు. — (సం) జాతివైద్యము; ౪. దగ్ధ
రాజాశంఖమునకు. — (సం) అవంతవిజయము;
౫. యముని శంఖమునకు. — (సం) ఇలింగము;
౬. వైష్ణవశంఖమునకు. — వలమురి. (సం) పొంచ
జన్యము; ౭. శివునిశంఖమునకు. — (సం) కుచు
చిము; ౮. నూర్పునిశంఖమునకు. — (సం) గాం
గవరతము; ౯. శ్రీష్ఠమైన శంఖమునకు —
(సం) కంబూత్తము, కంబోజము-కంభో
జము-కాంభోజము; ౧౦ వలయాకారపు
శంఖమునకు-చోట్టుగుల్ల; ౧౧: ఆలిచిప్ప,
కప్పచిప్ప, కాకిచిప్ప, గుల్ల, చిప్ప. (సం):
కంబువు, కృమిశుక్తి, తుద్రీశుక్తి, జలశుక్తి,
వారిజము, కంబుకము-కంబూకము; ౧౨:
గటిచిప్ప, చిప్ప, నీటి. (సం): ముక్తాస్ఫోట
ము, శుక్తి; ౧౩: నక్తగుల్ల, గుల్ల. (సం):
కంబువు, తుద్రీకంబువు, తుద్రీశంఖము,
తుల్లకము, జలడింభము, దుశ్చరము, పంక
మండుకము, శంఖసఖము, శు
క్తి; ౧౪: గవ్య. (సం) పటము, వరాటము,
వరాటిక; ౧౫. తాచేటిచిప్పకు:—చిప్ప,
చొరును. (సం) వరకము; 2.=శుల్కము. కన్యా
శుల్కము: చూ, శుల్కము. 2; 3. వేళ్ళకి
చ్చేడు రోయి: చూ, శుల్కము. 3.

సంకుచించే. సం. అ. కి: చూ, రూ-సంకోచించే.
సంకుచితము. సం. విణ. సంకోచము నొందినది;
కుంతము, ముద్రితము, ముకుళితము.

సంకుడు. వై. వి.=శుల్క: చూ, రూ-సంకు. 2. ౩.
సంకుదారి. వై. వి.=శంఖధారి: చూ, విష్ణువు. 1.
సంకుమదము. సం వి అ. పుం. జీవ్యాజి: చూ,
రాజాగ్నము. 2-౧౪; ౪3-(౧.)

సంకులము. సం. విణ. 1. పూర్వోత్తర విరుద్ధ
మైనది (మాట): చూ, శబ్దము. 2; 2. ఒక
టితోనొకటి కలసినది: ఆక్షిగ్లము, సంకీర్ణ
ము. (తె) సందడి; 3. వ్యాపించినది. సంకీ
ర్ణము: చూ, హిండితము. [చూ, యుద్ధము.
సంకులరణము. సం. వి అ. పుం. న. దోమ్మి:
సంకులవాడు. వా. విణ.=కాంభిక: కాంభికు
డు, కాంబనికుడు.

సంకులు. వై. వి. బ. శంఖవలయములు.

సంకువు. సం. వి. డా. శ్రీ. =జింగు. జీవ్యాజి.
జీవ్యాజిపిల్లి. (సం) మదని.

సంకుసుకుడు. సం. విణ: రూ-సంకుసుకుడు,
అస్థిరుడు. (తె) కంతీవాడు-కంతిరీవాడు.

సంకృతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1: చూ, ఛందస్సు
లు; 2. అగ్నిసంకారము: చూ, వహ్ని. 1.

సంకెల. వై. వి.=శృంఖలా. రూ—సంకలియ-
సంకలియ. 1. కాలికట్టగు ఇనుపగొలుసు:
చూ, శృంఖల. 3; 2. ఏనుఁగుకాలిగొలుసు:
చూ, శృంఖలము. 2; 3. చేతియనునగొలు
సు: చూ, శృంఖల. 4.

సంకేతము. సం. వి. అ. పుం. 1: అభిఖ్య, అభి
ధానము, అభిధేయము, ఆఖ్య, ఆహ్వా, ఆహ్వా
యము, గోత్రము, నామధేయము, నామము,
పృవరము, లక్షణము-లక్షణము, తాంభస
ము, సంజ్ఞ, సంవిత్తు, సమాహ్వాయము. (తె):
పేరు; 2. నిలుకడగలది: ధృవము, నియమ

ము, నిరూఢి, పరిభాషణము, స్థిరము. (తె): ఏరుపాటు-ఏర్పాటు, కట్టడ-కట్టడి, కడముట్టు, గరువతనము, నిమితము-నీతకము-నీతము, నేనుకము-నేనుము, పడితరము, బనిసి-బైసి. ("చూ, స్థిరము. 5"); 3. ఒడ-బాటు: చూ, సమ్మతి. 1; 4: చూ, రహస్యము. 1; 5. సయిగ, బాస: చూ, సైగ. 1; అం. 8: చూ, హస్తప్రాణములు.

సంకేతించే. సం. స. కి. 1. పేరుపెట్టు, నామకరణముచేయు; 2. ఏర్పాటుచేయు.

సంకోచపీకునము. సం. వి. అ. న. కుంకుమపువ్వు: చూ. పహ్నిశిఖము. 1.

సంకోచము. సం. వి. అ. న. 1. కుంకుమపువ్వు: చూ, పహ్నిశిఖము. 1; పుం. 2 = జీంకముకుళిభావము: సంక్షేపము, సంగ్రహము. (తె): ఆరవాయి, ఓట, కొంకు, కొతుకు, కొసరు, జీంకు-జీంక-జీంకన, పుయిలోట-పుయిలోటము, బిమ్మటి, ముదముద, మొగమాట-మోమోట-మోమోటము. ("చూ, సిగ్గు"); 3. సంక్షేపము: చూ, సంగ్రహము. 2; 4. ఒకానొకచే: చూ, సోరంగి (సుత్వము. 1); 5: చూ, మొగమాట.

సంకోచించు. సం. అ. కి. రూ-సంకుచించు.

(తె): ఆరవాయిగొను, అలగు, ఓటిల్లు, ఓడు, కొంకు, కొంచించు-కొంచు-కొంజో, కొతుకు-కొదుకు, కొతుకుచుడు, కొసరు, గుక్కలుమింగు-గుక్కిల్లుమింగు, గుక్కుమిక్కుచును, జీంకించు-జీంకు, పుయిలోడు, ముడుగు, మొగమోడు-మోమోడు, పెనుకదీయు, నుక్కు. ("చూ, నుక్కు. 13.")

[చూ, సహసాక్షిండు.

సంకోచింపదు. సం. వి. అ. పుం. ఇంద్రుడు:

సంకోచము. సం. వి. అ. న. 1. నూర్వడు

ఒకరాశినుండి మఱియొకరాశికి పరివేశించుట: చూ, సంకోచములు; 2. చేక్క-గానడచుట: సంకోచము-సంకామము-సంకామము. [చూ, మకర సంకోచము (2).

సంకోచములు. అం: కర్కాటక సంకోచము. సం. వి. అ. పుం. న. రూ-సంకామము. 1. నీటికట్టలోనగునది, వరణము: చూ, నేతువు. 1; 2: చూ, సంకరము. 2; పుం. 3: చూ, సంకోచము. 2.

సంకోచించు. సం. అ. కి. 1. పరివేశించు, చొచ్చు: చూ, సోకు. 4; 2. (ఆస్తిలోనగునవి) కలియు. తద్వి. — అ. కి. చూ, సంయక్తమును.

సంకాంతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. మేమిదిసంకామము: చూ, సంకోచము. 1; చా. 2. మకరసంకోచము, పొంగబడినందుగ: చూ, సంకోచములు. [చూ, 2.

సంకామము. సం. వి. అ. పుం: చూ, సంకోచము. సం. విణ. సంక్షేపించబడినది: చూ, సంగ్రహము. 2.

సంక్షేపము. సం. వి. అ. న. సంక్షేపపాఠము. సంక్షేపమును. మి. అ. కి. అడుచుకొను: చూ, సంక్షేపించు

సంక్షేపము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సంగ్రహము. 2 (ఉటంకము.); అం. 2: చూ, గుణములు.

సంక్షేపించు. సం. స. కి. సంక్షేపముచేయు: సంగ్రహించు. (తె): అడుచుకొను, ఉటంకించు, ఎత్తు, టూకించు, ముడుచుకొను. (మి. అ. కి.) సంక్షేపమును. [సంతాపము.

సంక్షోభము. సం. వి. అ. న. షోభము: చూ, సంక్షోభించు. సం. అ. కి. -చరిత్రోభించు, షోభించు. (తె): — అక్కిలివడు, అవదదచు.

అజిమతీపడు, ఉడ్డాడు, ఉత్తలపడు, కలకఁబాటు-కలఁగఁబాటు, కలఁగఁబడు, కలఁగు, కలఁతిపడు, కలగుండుకొను-కలగుండుపడు, కలగొను, కలవరపడు, కలవరపోవు, కలుచేపడు, కళవళపడు, కళవళించే, కాడుపడు-కాడ్చుడు, కొందలించే, కొందలపడు, గగ్గోలుపడు, గజవిజించే, గలబరించే, చివుక్కురుమను, చేమ్మలుచేట్టు, చేమ్మలువాలు, తలరు, తిరుపడు, తెగచే, తెరలు, దురపిల్లు, పుల్లపిలు-పుల్లనిల్లు, పాటిపోవు, లొగ్గడిల్లు, నుడిపడు. తద్వి.-(స. కి.): -ఉడ్డాడించే, తిరిచెట్టు.

సంఖ్య. సం. వి. ఆ. ప్రే. 1: అంకము, గణన-గణనము, సంఖ్యానము, (తె): అంకియ. అంకె, (బ) ఒంట్లు, లెక్క. తద్విశేషములు:- ౧: ఒకటికి.-(చూ, పంచి); ౨: రెండునకు:-(చూ, రెండు); 3: మూడునకు:-(చూ, రెండొకటి); ౪: నాలుగునకు.-(చూ, నాలుగు); ౫. ఐదునకు.-(చూ, పంచకము. 2.); ౬. ఆఱునకు:-(చూ, పట్టుము); ౭. ఏడునకు:-(చూ, సప్తకము); ౮. ఎనిమిదికి:-(చూ, దచ్చి); ౯. తొమ్మిదికి:-గ్రహము, వర్షము, ఖండము, సవకము:-(చూ, ముమ్మాడు); ౧౦. పదికి:-(చూ, పది (1.)); ౧౧. పదునొకటికి:-(చూ, పదునొకటి); ౧౨. పందెండునకు:-(చూ, ముచ్చొకము.) మొ; ౧౩: శతము. (తె) నూలు, వంద; ౧౪. (విణ): శతకము; ౧౫. నూటికంటె అధిక సంఖ్యగలది: పరశ్వతము; పరస్పరాసము; పరాయతము; (తె) వేసవేలు. ఇత్యాది; ౧౬:-(చూ, సహస్రము. 1.); ౧౭: అయ్యతము. (తె) నూలువందలు, పదివేలు; ౧౮: నియ్యతము, లక్ష. (తె) నూలువేలు; ౧౯. పదిలక్షలకు. పురయ్యతము; ౨౦. నూలులక్షలకు.-కోటి;

౨౧. పదికోట్లకు.- అర్బుదము, దశకోటి (తె). పదికోట్లు; ౨౨. పదియర్బుదములకు. న్యర్బుదము; ౨౩. సంఖ్యామానము.-(ఏకము, దశము, శతము, సహస్రము, దశసహస్రము, లక్ష, దశలక్ష, కోటి, దశకోటి, శతకోటి, అర్బుదము, న్యర్బుదము, ఖర్వము, మహాఖర్వము, పద్మము, మహాపద్మము, షోణి, మహాషోణి, శంఖము, మహాశంఖము, క్షితి, మహాక్షితి, షోభము, మహాషోభము, నిధి, మహానిధి, పృథము, ఆత్మంతము, పరార్థము, ఆనంతము, సాగరము, ఆప్యము, ఆచింత్యము, అమేయము, భూరి, మహాభూరి ఇత్యాది.); ౨౪. సమసంఖ్యకు. (తె) దొర; ౨౫. లెక్క పెట్టఁబడినది అనుటకు:- అంకవిద్య, అంకితము, గణితము, సంఖ్యాతము; అం. 2. (బ): చూ, సంఖ్య 1-౨౩; 3. విచారణ, ఉత్థానము, చర్చ: చూ, సమాక్షణము. 2. తద్వి. -౧: (చూ, విమర్శనము); ౨:-(చూ, యోచన.); 4. నేనావిలక్షణమైన అత్మజ్ఞానము; అం. 5: చూ, పరిస్తార పరిత్యయపాగ్నము; 6: (చూ, సంఖ్య. 1) (చూ, గణితకాస్త్రము) (ఇందుకు సంబంధించిన కాస్త్రపరిభాష పదములు.- వియక్తసంఖ్య- శుద్ధసంఖ్య- సాధారణసంఖ్య- నిరూపాధిక సంఖ్య; యుగళాత్మక సంఖ్య; యుగ్యసంఖ్య- పరిత్యయరహిత సంఖ్య; మూలాంకము- సంఖ్యార్థము; మిత సంఖ్య; యుక్తసంఖ్య, మిశ్రసంఖ్య- సమహిత సంఖ్య- సంయుక్తసంఖ్య- వ్యాసహారిక సంఖ్య; ఉపలక్షిత సంఖ్య; సమసంఖ్య; సమసమసంఖ్య; సమవిషమసంఖ్య; సంకలిత సంఖ్య; భిన్న సంఖ్య; కరణి సంఖ్య; సంకీర్ణ సంఖ్య; స్వతస్సిద్ధ క్రమసంఖ్య- ఏకాదిక క్రమసంఖ్య; ఋణ సంఖ్య; విషమసంఖ్య; విషమవిషమసంఖ్య; గ

చ్యుము; పూర్ణసంఖ్య-సంఖ్యనిధి; ఉత్తమ సంఖ్య-దృఢాంకము; బహుభూకారసంఖ్య; ధనసంఖ్య; పృథానసంఖ్య; సజాతీయ సంఖ్య; శుద్ధసంఖ్య; మూలకసంఖ్య; పృథ్వీ త్తసంఖ్య-వాస్తవ్యసంఖ్య; సంబంధిసంఖ్య; త్రిభుజాకారసంఖ్య; అభిన్న సంఖ్య. మొ.)

సంఖ్యము. సం. వి. అ. న. చూ, యుద్ధము.

సంఖ్యాత్తము. సం. విణ: చూ, సంఖ్య. 1-౨౫

సంఖ్యానము. సం. వి. అ. న. గణనము: చూ, సంఖ్య. 1.

సంఖ్యాబద్ధము. అం: చూ, మహాకావ్యము.

సంఖ్యాభేదములు. అం. (సంఖ్యామానము): చూ, సంఖ్య. 1-౨౩. త్సంఖ్య: (చూ, లబ్ధము.)

సంఖ్యావంతుడు. సం. వి. త్. పుం. 1. చేదు పరి: చూ, విద్యావంతుడు; విణ. 2. లెక్క పెట్టబడినవాడు: గణ్యుడు. [గణనీయము.

సంఖ్యేయము. సం. విణ. లెక్క పెట్టబడినది: సంగడము. వై. వి. 1. = సంగతమ్. కూడిక:

చూ, సంయోగము. 2. దండు: చూ, సేన. 1; 3. కుతూహల్య సంగతము. అం. భా. ద్వి. 243; 4: చూ, సమీపము. 1; 5. పరిగృహము, పరిజనము, పరివారము. (తె) తోయము, బలంగము-బలగరము-బల్లము, మంది, రాణున, సవరణ-సవరణము; 6. జేత: చూ, సమానము. 2; 7: చూ, స్నేహము; 8 = సంకట. ఇంటరము: చూ, శోకము; జే. వి. 9. తెట్టిపాదన కుపయోగమైన యిసుపగుండు అను మల్లవిద్యా సాధనము. (చూ, కంబము. 2.)

సంగడి. వై. వి. 1. రెండు తాటిబొండులు జేతగా కట్టిన తెప్ప: చూ, హోడము; 2. చైత్రు: చూ, పార్వము. 2; 3. = సంగత-సంగధ: చూ, స్నేహితుడు; 4: చూ, రూ-

సంగడము. 7; 5: ఉజ్జి, ఉద్ది, కవ, కవలి, గడ, జేంట, జేత, జేమట, జేమలి-జేమిలి-జేమిడి, జోక, జోడు, జోడుకోడియ-జోడుకోడె, దంట, దొందిము, దోయి, రెండు, సంగడము. (సం):-ద్వంద్వము, ద్వియము, ద్వయి, ద్వితయము, ద్విత్తము, మిధునము, యమకము, యమశ్చము-యమశ్చము, యుగము, యుగళము, యుగళి, యుగ్మము, యుతకము, సంచారిక; 6: చూ, సమూహము; 7: చూ, విధము. 1; 8: చూ, సమీపము. 1; 9: చూ, వెనుక. 1.

సంగడికాడు. ద్వ. వి. (రూ-సంగజీడు-సంగాడి-సంగాతి-సంగాతకాడు) చూ, స్నేహితుడు.

సంగడిడు. ద్వ. వి. — వై. — రాజ 2, అ. 80.

సంగతము. సం. వి. అ. న. 1. = సంగడము-సంగతము: చూ, స్నేహము. 1; 2. చేతిక: చూ, సంయోగము; విణ. 3. యుక్తమైనది: (తె): పాత్తు, పాప, బాగు, పలను, వాటము. తద్వి. — : (చూ, యోగ్యము. 2.); 4. యుక్తియుక్తము (వాక్యము); 5. చేరిక యైనది: పాత్తు. (సం) పృథ్యాసన్నము: చూ, సమీపము; అం. 8: చూ, హోడకసంధులు.

సంగతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. చేతిక, పాత్తు: చూ, సంయోగము; 2. జ్ఞానము: చూ, హృల్లేఖము. 2; వా. 3. కథ: చూ, సమాచారము. 2. ముడుపు: చూ, సరస్సు. 1.

సంగమడుగు ద్వ. వి. ఊరికి దగ్గరగానుండు సంగమము. సం. వి. అ. పుం. కలయిక: చూ, సంయోగము. [సంగమ (తి)

సంగమములు. అం: అంతస్సంగము, బాహ్య సంగమియే. సం. స. క్రి. 1. కూడు, దవియు: చూ, సక్తమగు. 1; 2. అంటుకొను: చూ, సందియే. 3.

సంగము. సం. వి. అ. పుం. రూ-సంగమము.

కూడిక: చూ, సంయోగము.

సంగము. సం. వి. అ. న. 1: (తే) జీర్ణము
డు; పుం. 2: చూ, యుద్ధము; 3: పృథ్విజ్ఞ:
చూ, స్పర్శ. 4; 4: చూ, సమ్మతి. 1; 5. ఆ
చద: చూ, విపత్తు; 6: విషము: అహి-పేన
ము, ఉపధానము, కలాకూలము, త్రేడము-
గరదము, గరళము, తీక్షణము, మమధురము,
రసము, రసాయనము, విషము(విశము),
శల్మము, శ్రీ. (తే): చిలుము, సంజ్ఞ, మం
చు, విసము, హలాహలము. తద్వి.-ం:-
(చూ, కుండు. 1-ం; 3; 3. విస భేదము
లు-కర్కశటకము; కాకోలము, కార్ప
ణ్యము, కాలకూటము; కిల్బిషము; కుష్ఠము;
కేశరము-కేసరము; గరము; గరళము; గో
మేధికము; దారదము; బ్రహ్మపుత్రము;
వత్సనాథము; వత్సనాభి-వసనాభి; వాలు
కము; కౌక్తికేయము; సారాస్థికము; హల
హలము-హలాహలము-హలాహలము-హలా
హలము-హలాహలము-హలహలము-హలా
హలము, కారుజము, నాభి.(మి)అడవి నాభి;
3: (తే) సుష్టపుష్కరింగ; ౪. మందుల
భేదములు.-మేషము; రసాయనము; వల్లూ
రము. ఇత్యాది. [స్నేహితుడు.

సంగాడి. వై. వి. సంగత-సంగంధ: చూ,
సంగాతకత్తియ. వై. వి. రూ-సంగాతక-తై-
స్నేహితురాలు: చూ, స్త్రీ.

సంగాతకాడు. ద్వ. వి: చూ, స్నేహితుడు.
సంగాతము. వై. వి.-సంగతమ: చూ, స్నేహము.
సంగాతి. వై. వి.-సంగత-సంగంధ (సంగాతము+
ఇ): చూ, సంగాతికాడు.

సంగి. సం. వి. (న్-ఈ-న్) సంగముకలవాడు.
సంగితకావ్యములు. అం. (గీతగోవిందములో

నగునవి.) వీటియందు విశేషముగాఁ బగ కవి
త్వము దొరలును. కాఙ్గ దేవవిరచితమైన
సంగీతరత్నాకరమందు నాల్గవదియైన పృథ్వి
ధా ధ్యాయమునందు వివరింపఁబడియున్నది:
చూ, కావ్యములు. (కావ్యనాటకములు.)

సంగీతమాడామణి. అం: చూ, భరతశాస్త్ర
గంగిధములు.

సంగీతమనుకువల. మి. వి: ఒకవల: చూ, వల. 1.

సంగీతము. సం. వి. అ. న. 1. ప్రేక్షకార్థము
జరిగెడుతౌర్యత్రికము. (ఇది మార్గమని దేశి
యని ద్వివిధము. మార్గము బ్రహ్మాదులచేత
మహేశ్వరునియొద్దనుంచి వెదకితేఁబడి భర
తాదులచే పరియోగింపఁబడినది. దేశి దేశ
దిశమునందలిజనులకున్నదయరంజకమైన విధ
ముగా నేర్పఁచినది.) (సంగీతము=౧. మార్గము
(ఈశ్వరప్రణీతమై భరతయునిచే బ్రకటిం
పఁ బడినది), ౨. దేశ్యము (అయా దేశముల
యందు వాడుకగలిగి మనోహరమయినది)
అని ద్వివిధము. ఇందుకు శృతి లక్షణము,
త్రిస్తాన లక్షణము, వీణావిషయము, మేళ
కర్తృరాగముల పరిస్తారము, జన్యరాగములు,
మూర్ఖనాప్రస్తారచక్రము అనగా జన్యరాగ
పరిస్తారము, అంగములు, న్యాసాంశసంగి
హములు, వాది-సంవాది-వివాది-అనువాది
స్వరములు, వశవిధగమకములు, వీణాదళ
(పాణములఁబ్రత్యాదివిభాగములుగలియున్న
ది.): చూ, స్వరము. 2; చూ, రాగములు; మృ
దా; 2. గానము: (చూ, గేయము); అం. 3:
చూ, అపధానములు. [శాస్త్రగ్రంథములు.
సంగీత సారసంగ్రహము. అం: చూ, భరత
సంగీతస్వరములు. అం: చూ, స్వరము. 2.
(చూ, సప్తస్వరములు.)

సంగీర్షము. సం. వి. అం. అంగీకరింపఁబడినది, ఇ

య్యకొనఁబడినది: చూ, సమృతము.

సంగమము. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుడు.

సంగోరు. ద్వ. వి (సగము + కోరు) పంటయం

దుసగము కోరు: మేడిపాలు, మేడికోరు.

(చూ, కిస్తు. 1.)

సంగ్రహము. సం. వి. అ. పుం. 1. సమృగ్ర

హణము; 2: కల్పనము, క్షప్తి, చయము, పు

లాకము, రచనము, సంకోచము, సంక్షేప

ము, సంచయము, సమసనము, సమహరణము,

సమాహారము, సమాహృతి. (తె): ఉటంక

ము, టూకి, ముక్తసరి-ముక్తసరు, సేకరము;

తద్వి. — (విణ): (చూ, సంక్షిప్తము.);

3 సంక్షిప్తగ్రంథము: చూ, సంపుటము. 3

సంగ్రహించు. సం. స. కి. 1. = సేకరించు. గ

డించు. చేక్కఁగా గ్రహించు: చూ, స్వీక

రించు; 2: చూ, సంక్షేపించు; వా. 3. కూ

డఁబెట్టు: చూ, సంధించు. 3

సంగ్రహము. సం. వి. అ. పుం. 1. అరిగపిడి:

చూ, రిష్టి 2; 2. పిడికిటఁబట్టుట: ముష్టిబంధ

ము; 3. పిడికిలి, ముష్టిబంధము: చూ, పిడి. 1.

సంఘము. సం. వి. అ. పుం. 1. గుమి, మంది:

చూ, సమూహము; 2. సమితి: చూ, సమూ

హము. (చూ, పరిషత్తు.); 3 పాఠశాలము: చూ,

పరివారము: చూ, సంగఠము. 5

సంఘర్షము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఒరయిక: చూ,

సమ్మర్షము; 2. పోటి: చూ, స్పర్ధ. 1;

3. గాలి: చూ, వాయువు

సంఘాటకము. అం: చూ, చిత్రబంధములు.

సంఘాతము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సమూ

హము; 2. గట్టిదెబ్బ: చూ, హతి; 3. రూ-

సంహారిము. ఒకానొకసరకము: చూ, సంహ

రము. 2 (సరకములు.) కట్టు: చూ, సంకపకట్టు.

సంఘీభవించు. సం. అ. కి. గుంపుగూడు, పిండు

పంజర్ల జాయనము: అం: చూ, ఓమ్. (సంజర్ల

ణః = సమృక్ పాపాని దుఃఖాని కర్ష తీతి.)

సంచము. సం. వి. అ. పుం. పుస్తకపు సంచిక:

చూ, సంపుటము. 3.

సంచయగము. సం. వి. అ. న. 1. చేచ్చినవారి కర్మా

రంభ్రపుడినమునవారియెముకలు: ప్రాగు చేయు

ట, చిన్నదినము (అని వాడుక); 2. ప్రాగు

చేయుట.

సంచయము. సం. వి. అ. పుం. 1. ప్రాగు: చూ,

రాశి. 1. తద్వి. — పక్షరాశికి నలజము

(చూ, రాశి 2); 2: చూ, సంగ్రహము. 2;

3: చూ, సమూహము; 2 = సంచిక. కొన్ని

పత్రముల పుస్తకము: చూ, సంపుటము. 3.

సంచరణము. సం. వి. అ. న: పయనము: చూ,

సంచారము.

సంచరించు. సం. అ. కి: అభివరించు. చరించు,

భరిమరించు. (తె): అడు, కిలుకుపాడుచు,

మృమ్మరిలు-మృమ్మరిలు-మృమ్మరు, చిట్టా

డు, చెరలాడు, తారు, తిరుగాడు-తిరుగు-

తిరువు-తిర్లు, తిమ్మరు, నడయాడు, పాల

యు, పాలపాడు-పాలసియాడు, మట్టాడు,

మలఁగు, మలయు, మిట్టాడు, మిడుకు, మెద

లు, మెలఁగు. తద్వి — భిక్షలో నగువాని

కొఱకుతిరుగు-పర్యటించు (చూ, విహరించు)

సంచారము. సం. వి. అ. పుం: అంగనము, అవ

గమము, అభినిర్యాణము, అవసితము, ఇంగి

తము, ఉత్థానము, ఉత్థేగము, గతము, గతి,

గమనము-గమము, చారము, వత్తి, వ్రాయా

ణము, వ్రిష్టానము, యాత్ర, యానము, వీతి,

వ్రజ్య, సంచరణము, సరము, స్థితి (తె),

అరుగుడమ్మ-అరుగుడు, ఏగడము-ఏగుడు,

కమాను, కడలడము, కడలిక, కడలిపోక,

కడలుడు, చేనుట, చేనుచేరుట, తరలిక-తర

లుడు-తెరలుడు, నడ-నడక-నడపు-నడుపు,

నడయాట, పయనము - పయనము-పైనము,

పోక-పోకడ. తద్విశేషములు. - ౧. వేడుక గాడిరుగుట (సికారు) కు. - బ్రాహ్మణుని ము, వాహ్యుని, నివారణము-వివారము. (తె): అవినీలు, అసివాలు, ఆరట, ఆరటపాటు, ఈరువాలు, చెరలాటకు-చెఱలాట-చెలగాటము, మలయిక, వయారి-వయ్యారి, పికారు-సికారు, స్వారి; ౨. మందపాద విన్యాసమునకు. - చరిసారము. (తె): పచేరము-పచేరు-పచేరు-పసారము-పసారు, లేవోకి, టి. పాదవిన్యాసవిశేషమునకు - (తె) బజ్జెడి; క, భిక్ష లోనగువానికొఱకు తిరుగుటకు. - అటట్టు-అటాట్టు, పర్యటనము, ప్రజ్యు. (తె) అడుగుకోలుతిరుగుడు; ౫: ఉ, చరణము-చారణము, చలనము, రుం, దిగ్భ్రమము, పర్యటనము, పేంఁఖి-పేంఁఖిణము, పచ్చారము, పచ్చిపచ్చ, భ్రమణము, భ్రమము, చలనము, వివారము. (అవ్య) వా. (తె) కిటుకు, క్రిక్కు, తిరుగలి, తిరుగు-తిరుగుడు-తిరు-తిరుగుడు, తిరుపు-తిరుపు, త్రిప్ప, దిమ్మ-తిమ్మ, పొలయిక, బ్రమిరి, మెలకువ, మెలఁపు; ౬. పుణ్యక్షేత్రములంగూర్చి పోవుటకు. - యాత్ర; ౭. పరుగునకు. - పీఠి: (చూ, ప్రధావనము); ౮. ఓడప్రయాణమునకు - (తె) పబురు; ౯. యుద్ధయాత్రకు. - (తె) సారి; ౧౦. గిరిగిర తిరుగడముకు. - ఘూర్తి, పరిభ్రమము, భ్రమము; ౧౧. పర్వతమునకు. - (చూ, సమయము. 2.)

సంచారి. సం. వి. క్. పుం. 1. కృంగారభావ విశేషము: చూ, భావములు; విణ. 2. సంపరించేవాడు: ముందుడు.

సంచారిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. కుంటెపకత్తె: చూ, కంఠి; 2. జత: చూ, సంగడి. 5. 3. మూమోహిణి; మూడుకొనుట-మూర్కొనుట. (సం) ఆహూయము.

సంచారిపర్వము. అం: చూ, పర్వ పర్వము. సంచారి పర్వ గతాలంకారములు. అం: చూ, అలంకారము. 3ి.

సంచారిభావమునఁబుట్టిన దృష్టులు. అం: కూన్య, మలిన, క్షాంత, లజ్జ, శంకిత, విష్ణు, లలిత, ముకుళ, అద్ధముకుళ, గ్లాన, జింహ, కుంచిత, వితిర్కిత, అభితప్త, ఆకేశకర, వికాస, విభ్రాంత, విప్లవ, తృప్త, మదిర. (20).

సంచారిభావములు. అం. (వ్యభిచారిభావములు. రసోత్పత్తికి సహాయములై పుట్టుచు నశింపజేయునవి) ఇవి 3ి: - నిర్వేదము, శ్రమము, దైవ్యము, జాడ్యము (జడత), గ్లాని, తాపము, శంక, ఆర్తి, బోధము (అమర్షము), గర్వము, ఆజేగము, ధృతి, స్మృతి, చాపలము, ఉగ్రత్వము, అపహిత, తృప్తి, విషాదము, మదము, ఉత్సుకత్వము, మతి, నిద్ర, మోహము, బోధము, మృతి, మోదము, ఆలస్యము, వితర్కము, సుప్తి, అనూయ, ధ్యానము, భ్రమము (ఉన్మాదము), నిస్మృతి (అనస్మృతి, మఱుపు) (3ి) (వీనివివరములాయాశ్చర్యములకడఁ జూచుకోవలయును.)

సంచి. దే. వి: రూ-సంచి, అసిమి, గోతము, గోతాము, గోనియ-గోనె, గోనెసంచి, తిత్తి, పటా-పట్ట-పట్టా, మాత్ర, (సం) గోణి. తద్వి. - ౧: బెడక, బెడక, పట్నము; ౨: బెడక: 3: విత్త; ౪: నుడిసంచి; ౫: మలఁగ; ౬. వంచయ-వంచె; ౭: అట్టెడ వంచయ-వంచె, ౮: వంటిము, సంచిత్రు; ౯: పల్లము, పల్లవము; ౧౦: గోతము-గోతాము, జోలియ-జోలియము-జోనె-జోలెము, బాసము; ౧౧: గోతము-గోతాము; ౧౨: కట్టపంచి; ౧౩: చేట్ట; ౧౪: జోలియ-జోలె; ౧౫: జేబు; ౧౬: ఎద్దుమీద నీట్టు తెచ్చెడి

తోలుసంచి: చూ, తగడము; గరి: దూపాత్రి;
 గూ: మాత్ర; గూ: సలగ మొదలగునవి.
 సంచిక. వై. వి.=సంచయ. రూ-సంచిక. చూ,
 సంపుటము. 3.

సంచికట్టు. దే. విణ. 1. సంచికట్టుకొని యిదే
 పనిమీదపగివర్తించేవాడు: చూ, వైద్యుఁ
 డు; వా. 2. మందులసంచి, వంట్రుము: చూ,
 సంచి; 3. పుస్తకములులోనగువాని చస్తర
 ము; 4: చూ, వెజ్జెరాలు; వా. స. క్రి.
 5. సంచిమూతిని బిగించే.

సంచిక. వై. వి.=సంచయ: చూ, రూ-సంచిక.
 సంచితము. సం. విణ. 1. ప్రాగుచేయబడినది: చూ
 సమాధము; 2 కూడ: బెట్టబడినది, వృక్త
 ము: చూ, సంసక్తము; అం. 3. ఆగామిసం
 చిత ప్రాగ్భటులు మూడింటిలో నొకటి:
 చూ, తగియము.

సంచిమొదలు. దే. వి. (పాండు. 1, అ. 111):
 అసలు, ఓలము, బండవలము-బండాలము,
 మొదలినామ్ము, మొదలు. (సం) నీవీ, పరి
 గ్రహము, పరిపణము, పరిమాణము, భాండ
 ము, మూలధనము, మూలము.

సంచి. దే. వి: చూ, రూ సంచి.

సంచేయము. సం. విణ. సంచయము చేయబడినది.

సంచేకరము. వై. వి=సత్యంకార. పెట్టుబడిసా
 మ్ము: రూ-సంచేకరువు-సంచేకారము, ఆచ్చే
 కారము-అచ్చోకారము-అచ్చోరము, బజో
 వా-బయానా. (సం) అచ్చంకారము, సత్యం
 కారము. (అం) అడ్వాప్సు.

సంచేకరువు. వై. వి.=సత్యంకార. —వై.—

సంచేకారము. వై. వి= —వై.—

సంచేము. దే. వి.-బంగారు: చూ, బోహము. 1.

సంచే, దే. వి. 1. జోడ: చూ, నూదన. 1;
 2: చూ, సౌందర్యము; 3: చూ, నిధను. 1

సంచుపాటు. వా. వి. గొనిబుపాటు: చూ, స్వరము 2.
 సంజనము. సం. వి. అ. న. నాలుగిండ్లబవంతి:
 చూ, సదనము. 1.

సంజయము. అం: చూ, దండపూహములు.

సంజాచులుంప. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆడుమేక:
 చూ, మేపము. 1.

సంజీవకరణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఓషధీవిశే
 షము: చూ, వృక్షము; అం. 2: చూ, కరణులు.
 సంజీవనము. అం: చూ, సరకములు.

సంజీవి. సం. విణ. (క. ఈ. న్) వీనమును
 కలుగజేయునది.

సంజ్ఞ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1=చన్న-సైగ.
 చేయి లోనగునానితోడి సైగ: చూ, సైగ.
 1; 2. పేరు: చూ, సంకేతము. 1, 3. తెలి
 వి: చూ, వ్యాఖ్యము. 2; 4: చూ, పరి
 భావ. 1-2; 5. గాయత్రి: చూ, వ్యావృ
 ము. 5 (మంత్రము. 1); 6 చూవ్యవిభార్య:
 చూ, భార్య. 1-౬క; అం. 7: చూ, వాస్తవ
 కాస్త్రప్రసంగములు.

సంజ్ఞపనము. సం. వి. అ. న. 1 చేంపుట: చూ,
 హింస. 1; 2 విన్నవించుట: విజ్ఞాపనము,
 విజ్ఞప్తి, సంజ్ఞప్తి. (తె). దశభావు, బోణి-
 బోణీ, మనవి, మెజ్జి, విన్నవము.

సంజ్ఞపితము. సం. విణ. చేంపబడినది.

సంజ్ఞప్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. చేంపుట: చూ,
 హింస. 1; 2. విన్నవించుట: చూ, సంజ్ఞ
 పనము. 1.

సంజ్ఞావు. సం. విణ. (శ): (తె) కంకటికాళ్ల
 వాడు, గాడిదకాళ్లవాడు, ముట్టికాళ్ల
 వాడు, ముడికాళ్లవాడు. తద్వి. —పగిజ్ఞా
 డు, పగిజ్ఞావు, పగిగతజానుకుడు, (తె) దొ
 డ్డికాళ్లవాడు, పంగటి కాళ్ళవాడు.

సంజ్వరము. సం. వి. అ. పుం. 1 కాక: చూ,
 సంతాపము. 1; 2. వేడిమి: ఉష్ణము, ప్రూ

రము, గీర్వాసు, ఘ, ఘర్మము, తపనము, తిగ్మము, నిదాఘము. (తె): ఊరుపు-ఊర్పు, ఎండ, చోటుకు, తీండ్ర, వడ, వెక్క, వెచ్చే-వెచ్చేదనము- వెచ్చేన-వెచ్చే, వెట్టు, వెచ్చు, వేడి-వేడిమి, నెక-నెగ-నెన, నేక-నేకము. తద్వి.-౧. ఆత్మ్యష్టమునకు. ఖరము. (తె): కట్టా, చోచ్చేటుకు, నిక్కా-క; ౨. ఇంచోక వేడికి.-కదుష్టము, కగోష్టము, కోష్టము, మందోష్టము. (తె) ఇను మంతకాక, గోరుచెచ్చే-గోర్వచ్చే; 3. మిక్కిలివేడిమికలది:-తీవ్రము. (తె) -ఉగ్గడుపు; ౪. ఇంచోక వేడిమికలది:-ఓష్టము-ఓష్టము, కదుష్టము, కవోష్టము, కోష్టము, మందోష్టము. (తె) మిడి; ౫. వేడిమికలది:-ఉష్టము, ఊష్టలము, తిగ్మము, తీక్షణము, తీవ్రము. (తె) కాక-కాక, చుటుకు, తీండ్రము, మిడి, వెచ్చే, వెట్టు, వేడి-వేడిమి; ౬. చూ, ద్వాదశాష్టలు.

సంజే. వై. వి. సంధ్యా-సందా, రూ-సంద-సంద. సాయంకాలము: చూ, సందెపోము; 2. కేదారము: చూ, భూమి. 1-౪౨.

సంజేవడు. వై. అ. కి. సంధ్యాకాలమగు. సంజోయిషి. వా. వి. సముజోయిషి: చూ, సమాధానము. 4.

సంజోక. ద్వ. వి. (సగము + జోక) ఉభయముఖములయందు తాళెడి కొనముడిగల డుబుడక్కనడిమితొగిడు: చూ, నూత్రిము. 1. పండినము. సం. వి. అ. న. చెట్టు మొదలగు వానిమీది కెగురుట; తద్వి.-౧. మీదికి: బోవుటకు. -ఉత్క్రమణము, ఉద్గతి, ఉద్గమము, డయనము. (తె). ఎగవు-ఎగువు-ఎగవు-నెగవు, చల్లటి-చల్లటి; ౨. పైకెగురుటకు. -ఉడ్డినము; 3. మొదటి ఎగురునకు. -చిడ్డినము; ౪: (చూ, సంపాతము. 2.)

సంతి. దే. వి. 1. చెంత: చూ, సమీపము. 2. వై. వి. 2. నిర్ణయించబడిన దినమునందు చెడి యుగళ్లవరుస: కచంకనము (చూ, పసారము, సదనము. 1); 3. వేదపాఠము: పఠనము, విద్య: చూ, విద్య; 4. పాఠముయొక్కవల్లె, వేదముయొక్కవల్లె: రువ్వు, వల్లె. (సం): ఆపర్తనము, ఆపర్తము, ఆపృత్తి, కంఠపాతము, చింతన, మననము; 5-సంధానము: అనువు, కూర్పు, చేరిక: చూ, సంధానము.

సంతకము. దే. వి. వ్యాతికర్తయొక్క చేతి వాగ్విలు-చేవాగ్విలు, దస్కతు, దస్తూరీ, వాగ్విలు. (చూ, వ్యాతిక, వాగ్విలు.)

సంతగోల. వా. వి. గొప్పదన: చూ, స్వరము. 2. సంత చెప్పి. ద్వ. స. కి. వేదమునల్లించే: వాచించే: చూ, పఠించే

సంతచెప్పనాడు. ద్వ. వి: చూ, పాఠకుడు. తద్వి.-౧ వేదాధ్యయనమందు సహపాఠికి.- (సం) సబరివ్రాచారి: ౨. సహపాఠికి.- (సం) సబరివ్రాచారి, సతీర్థ్యుడు.

సంతతము. సం. కి. వి. అ. న. రూ. సతతము. 1 ఎల్లప్పుడు: చూ, రూ. సతతము. 2; 2. ఎడతెగనిది: రూ. సతతము, అచ్చిన్నము (అవిచ్చిన్నము), అజస్రము, అనవతరము-అనారతము, అనిశము, అవిరస్వరము, అవిరతము, అకాంతము, అహరహము, ధృవము, నిత్యము, నిరంతరము, కళ్యాణ. (వి) కలకాలము, (అస్య) సదా, సర్వదా, సిద్ధము. (తె): అనయము, అబ్బసము, అతిముతీ, ఎడతెగక, ఎడవక, ఎల్లపుడు-ఎల్లప్పుడు, ఓరంతపొద్దు, జేడి, జొంచము, నిచ్చే-నిచ్చేలు, వాలాయము-వాలెము (చూ, ముతీముతీ. 2).

సంతతి. సం. వి. ఇ. తి. 1. (దీనిచేత విస్తరించబడును.): -సంతు: అనూకము, అన్వయము, అన్వనాయము, అభిజనము, అమ్మయ

ము, కార్ముకము, కులము, చరణము, జననము, జాతి, జామ, గోత్రము, నిధనము, పరివర్తన, పరిజ, పరివరము, వంశము, వర్ణము, సంతానము, న్యూతి. (తె):—కడుపు, కొలము, పజీ, పదుగు—పదుపు—పదుపు, పరుస, మంది, మొదటిపుట్టుక, వంగడము—వంగసము, సంత. తద్వి. —గ. బ్రాహ్మణకులమునకు—కపిలము. (తె) బాహునకొలము; ౨. క్షత్రియ వంశమునకు. — (తె) రాచకొలము; ౩. వైశ్యకులమునకు. — వైశ్య; ౪. శూద్రకులమునకు—కూది; ౫. సంతకరజాతికి — (తె) పలువట్టడ; ౬. పుత్రపౌత్రాది పరంపరాయావంశమునకు. — ఆవత్యము, కులము, గోత్రము, పరంపర, సంతతి, సంతానము. (తె). కొలము, సంత; ౭. జనమునకు. — ఆనర్తము, మమ్, లోకము, జనము, పరిజ (తె) పజీ, మంది; ౮. చెడుకులమునకు—నిష్క్రమము; ౯. కుటుంబమునకు: చూ, సంసారము. 1; 2.—సంత. బిడ్డ (బిడ్డలు) చూ, శిశువు; ౩: చూ, సంతతి. 1—౬; 4. పరుస: చూ, శ్రేణి 1; 5. విరివి: చూ, విరివి. 2; 6 పలువట్టడ: చూ, సంతతి. 1—౫. [గము. ఘంతన. వై. వి = సంధానమ్. చేరిక: చూ, సంయోగంతనకట్టు. ద్వ. అ. కి. 1: అంటలుగట్టు, గమిగొను, గుంపుగూడు, దాటుకట్టు, పిండుగట్టు, పొదిగొను, పోగుపడు, ముంపుగొను. (సం): పుంజీభవింపే, సంజీభవింపే. ఘంతనచేయు. వై. స. కి. పోగుచేయు. సంతపడు. వై. అ. కి. ఒడ్డికపడు. సంతపణచే. ద్వ. పే. ఒడ్డికపణచు. పంచ. నా. 5, ఆ. 18: చూ, సరిపణచే. ఘంకపెట్టు. ద్వ. స. కి. 1.—పై.— పంచ. నా. 1, ఆ. 582; నా. 2. సంతకజానఅంగశ్లను తెలుచే. ౩. గోలచేయు.

సంతర్తము. సం. వి. మిక్కిలి తాపమునొందినది. రూ—సంతాపితము, తాపితము, దూనము, ధూపాయితము—ధూపితము. (తె): చిందజనందజ. (చూ, క్యాణ. 2.)

సంతమనము. సం. వి. అ. న. అంతటనిండినచీకటి: చూ, క్యామిక. 1.

సంతరించే. జే. స. కి. 1. పోషించే: చూ, సంరక్షించే; 2: చూ, సరిపెట్టు. 1; 3. సంగ్రహించే: చూ, స్వీకరించే; 4 కలిగించే; 5. రచించే: చూ, సృజించే; 6. ఆవధరించే: చూ, స్వీకరించే.

సంతర్జనము. అం: చూ, శ్లేదత్రయము.

సంతర్పణము. సం. వి. అ. న. తృప్తిపణయేట. (సంతర్పణ=చిత్తముగ భోజనముపెట్టుట.)

సంతనపడు. వై. అ. కి: చూ, సంతసించే.

సంతనపణచే. మి. స. కి: ఆరాధించే.

సంతనము. వై. వి.=సంతోష: చూ, సంతోషము.

సంతసించే. వై. అ. కి. రూ—సంతసిల్లు: చూ, సంతోషించే.

సంతానము. సం. వి. అ. పుం. 1. బిడ్డ: చూ, శిశువు; 2. పుత్రపౌత్రపారంపర్యము: చూ, సంతతి. 1—౬; ౩. కులము: చూ, సంతతి. 1; 4. కుటుంబము: చూ, సంసారము. 1; అం. 5: చూ, కల్పవృక్షములు; 6: చూ, పోడక సంధులు; 7: చూ, శస్త్రములు; 8: చూ, ఆగమములు.

సంతానములు. అం. (సంతసంతానములు): తటాకము, నిధి, అగ్రహారము, దేవాలయము, వనము, పరిబంధము, పుత్రుగడు. (2.)

సంతాపిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పాలమిడిమిడిగడ: చూ, స్తవ్యము.

సంతాపనము. అం: చూ, ఆస్త్రములు.

సంతాపము. సం. వి. అ. పుం. 1: అరిపిర్వము, ఆహారము, ఉద్యోగము, ఉపతాపము.

క్షోభము, పరితాపము, విచారణ, విచారము, నిపృతిపత్తి, సంక్షోభము, సంజ్వరము. (తె):-అంకిలి-అక్కిలి, అదవద, అజిముటి, అరివేరము-అరివేరము-అర్చ్యరము, ఉత్తలము, కరకరి, కలఁకువ, కలగుండు, కలఁత, కలఁకపాటు, కలవనఁబిండి, కలవరము, కలాపన-కలాపము, కలుతే, కళవళము, కొందలపాటు, కొందలము, గగ్గోలు, గలబ-గలబా, గజిబిజి, గబ్బాటు, గసిబిసి, గుచ్చనగూర, గొడన, చిందఱవందఱ, చిల్లుపాల్లు, చివుక్కురుమను, చీడఱ, చెదరు, చోపు-చోపుడు, జిడ్డు-తికముక, తిక్కుటమక్కట. తుందుడుకు, లొగ్గడి, తద్వి.---౧. విచారమునకు ---ఆ, ఆతంకము, కవ్వకవ్వము, తపనము, శాపము, పరిశాపము, విచారము, వ్యతికరము, సంక్షోభము, సంశాపము (తె): అక్కనము, అబ్బాటు, ఆద, ఆరటము-ఆరాట-ఆరాటము, ఆవి, ఉడుకు-ఉడుకుట, ఉత్తలము, ఉదిల, ఒత్తు, ఒల్లఁబోక, కండ్లి-కందు, కాఁక-కాఁక-కాఁగుడు-కాఁగుడు, కెడ్ల-గొవరు, చిచ్చి, చిటచిట. జోవరము, తనుకు-తనుకు, తుందుడుకు, తుకతుక, దగ, దొనుకు, ముండాబుము, మఱుకువ, మల్లడి, వంత, వగ, వడ. వేండము, వేడి-వేడిమి, నెక-నెగ-నెవ-నేమి; ౨. విరహతాపమునకు.---(తె) నెవేడి; ౩. మన్మథతాపమునకు.---(తె) ఎలకాఁక, వలవంత; ౪:-చూ, సంజ్వరము. 2); ౫. (అవ్య) సంతాపార్థకమునకు.---(చూ, సంతాపార్థకములు). (తె):-అంగద, అకట-అకటకట- అకటకటా- అకటా-అక్కట-అక్కటకట-అక్కటకటా-అక్కటకటా-అక్కటా, అబ్బ-అబ్బబ్బ- అబ్బబ్బ-అబ్బ, అయ్యయ్య- అయ్యయ్య-అయ్య-

అయ్యయ్య-అయ్యయ్య- అయ్యయ్య-అయ్యయ్య-అయ్యయ్య-అయ్యయ్య, అకట, ఏఁజెల్ల, ఒచ్చెల్ల-ఒచ్చెల్ల-ఒచ్చెల్ల-ఒచ్చెల్ల, కట-కటా-కట్ట-కట్టా, కదగ-కదర-కదరే, చెల్ల-చెల్లె-చెల్లెరే, చెల్లఁబో, నల్లవా-నల్లవో, నేఁజెల్ల; ౬:-చూ, శోకము; అం. 2: చూ, సంతాపార్థకములు; ౩: చూ. అనన్థలు. 1.

సంతాపార్థకములు. అం: (సంతాపము) "అకట, అయ్యయ్య, ఇనీ, ఒచ్చెల్ల, చెల్లఁబో, హాకట్టా, కటకట" అనునవి: (చూ, సంతాపము. 2.) సంతాపించు సం. అ. కి. విక్కిలితపించు: తపించు, పరితపించు, విచారించు, సంకటపడు. (తె):-ఆరటపడు, ఆరటించు-ఆరాటించు-ఆరాటపెట్టు, ఇంటిపడు, ఇఱుకుపడు, ఉత్తలపడు, ఉడికిల్లు, ఉడుకాడు, ఉడుకు, ఉదిరిగొను, ఉదిలకొను-ఉదిలగొను, ఉరియు, ఎరియు, కందు, కక్కనపడు, కములు, గుజేగుజేలాడు, గుజేగుజేవోవు-గుజేగుజేలువోవు, చిక్కుపడు-చిక్కుపడు, కాగు-కాగు, గొవరువోవు, తనుకు, తొక్కటపడు-తొక్కటపడు, దుప్పెల్లు, దూపటిలు-దూపటిల్లు, దూపించు, దూపిలు-దూపిల్లు, నులిగొను, పొగులు-పావులు, పేరీలు, ముండాగుడు, మఱుగు. మలయు, మల్లడిగొను, మిడుకుమిడుకును, మట్టుపడు, మానుకు, వందు, వడఁగొట్టు, వడగొను(వడఁగొను).(మి) విచారపడు, వెచ్చి, వెమ్ము, వేఁగు-వేఁగు. సంతాపితము. సం. విణ: చూ, రూ-సంతప్తము. సంత. వై. వి.=సంతతి. 1. సంతానము: చూ, సంతతి. 1; 2. కులము: చూ, సంతతి. ౪. సంతృప్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. మిక్కిలి తృప్తి: చూ, సౌహిణ్యము. సంతోసము. వై. వి.=సంతోష. (రూ-సంతోషము-సంతసము): చూ, సంతోషము.

సంతోషముగు. మి. అ. కి. ఇంచుగు

సంతోషము. సం. వి. అ. పుం. = సంతనము: చూ, హ్లాదనము. (సంతోషమునకును తద్విశేషములకును చూ, “హ్లాదనము”.)

సంతోషించు. సం. అ. కి. అనుమోదించు, అభినందించు, ఆనందించు, ఆమోదించు, ఉత్సేకించు, ఉల్లాసిల్లు, పరిణమించు, ప్రమోదించు, హర్షించు, హ్లాదించు. (తె): అంకించు, అలరు, ఇంపారు, ఉబ్బు, ఎలరుచు-ఎలర్చు ఒడబడు, కేరు, చెలఁగు, తిమికిను, తలిరుచు-తలిర్చు, తివురు, తులకించు, పొంగారు-పొంగు, పొంపిరివోవు, సంతనపడు, సంతసిల్లు, సంతోషించు, హరుపించు తద్వి — ౧. మిక్కిలి సంతోషించు: - పరితోషించు (తె) కడలుకొను-కడల్కొను, ఉచ్చాంగు; ౨. సంతోషపెట్టు: - (స. కి.) (తె) అలరించు. (“చూ, హ్లాదించు.”)

సంతోషియగుట. అం: చూ, నియమములు.

సంతోషము. వై. వి = సంతోష: చూ, సంతోషము.

సంతోషించు. వై. అ. కి. చూ, సంతోషించు సంతోషిల్లు. వై. అ. కి. — వై —

సంతానిము. అం: చూ, శిష్యాకాలములు.

సంతానము. సం. వి. అ. వ. = సంతన. కూర్పు:

చూ, రూ-సంతానము. 1.

సంద. వై. వి = సంద్యా-సందా. రూ-సంజే.

సంద్యాకాలము: చూ, సందేశము. [త్రినరీతి.

సందంశన్యాయము. అం. కాటుతో నొక్కిచ

సందంశము. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ-సందం

శి, కంకముఖము, దంశిక. (తె) కాటు,

నీరుకాటు, పటకారు-పటుకారు-పట్టుకా

టు; అం. 2. (సందంశము): చూ, అసంయు

తనాస్తములు; 3: చూ, వ్యంజకము. 1—౧2;

4: చూ, వరకములు.

సందంశి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, సందంశము. 1.

సందడి. దే. వి. 1 జనసమృద్ధము, దొండడి, రా

టము, రాటు: చూ, స్వరము 2; 2. జన

సమూహాధ్వని, దొండడి: చూ, స్వరము. 2.

3 అతిశయము. పంచ. శేం. 5, అ. 8: చూ,

హెచ్చు. 2; విణ. 4: చూ, సంకులము. 2.

సందడించు. దే. అ. కి. 1. చేక్కుచుచేయు;

సందడిగొను, సందడిపడు. రూ-సందల్లు;

2. అతిశయించు-అతిశయిల్లు, ఉత్సేకించు,

ఉద్రేకించు, విశేషించు (తె): రూ-సంద

డిల్లు, అగ్గరించు, అడరు, అడరుదెంచు,

అసలారు, అగుబ్బతిలు, అగుబ్బుకొను, ఉట్టి

పడు. ఉత్పత్తిల్లు-ఉచ్చాంగు, ఉయకు, ఉబ్బ

రించు ఉబ్బు, ఎకదొట్టు, ఎక్కు, ఎలరా

రు, ఎలరుచు-ఎలర్చు, ఎఱఁగు, ఎఱచు-ఎఱ

రు, ఎనపు, ఏచు, ఒడ్డగిలు-ఒడ్డగిల్లు, ఏపా

రు, కడలుకొను-కడల్కొను, కడుకొను—

కిడుకొను, కదురు, కెరలు, కొడరు, కొన్న

రించు, కగ్గిందుకొను, కేగిళ్లు, గడ్డుకొను,

గుదిగొను, గుబ్బతిలు-గుబ్బతిల్లు, గురువులు

వాలు, గొచకొను, చిలుకు, చెంగరించు,

జేడిగొను. జొచ్చిలు జొచ్చిల్లు. తనరాళ్లు-తన

రు-తనరుచు-తనర్చు, తలిరుచు-తలిర్చు తు

ఱఁగరించు తుఱఁగరిగొను, తొంగరించు,

తోట్టగిలు-తోట్టగిల్లు, తొలఁకాడు తొలఁ

కు, తోర్చిచే, దయివాలు. దుడ్డెళ్లు. పెట్టు

కొను, పంబు-పమ్మ, పయికొను, పయి

పడు, పరిధిపిల్లు, పిక్కటిలు-పిక్కటిల్లు,

పిచ్చేపించు, పెంపుమీలు, పెనుపడు, పెల్లు

కొను, పేరు, పేరుచు-పేర్చు, పైకొను, పై

పడు, పొంగారు-పొంపిరివోవు, పొటకరిం

శే, పొగుపడు, ప్రబలు-ప్రబ్బు, బలకా

యించు, బలకొను, బలుపుకొను-బల్లుకొను,

బొంపిరివోవు, మల్లడించు, మించు, మిగులు,

మిటారించు, మీలు, ముటిపడు, ముమ్మరిం

చే, మురియబడు, ములుకూపు, మూరిచో
వు, మూరు, మెండుకొను, మేటిల్లు, అంపి
లు-అంపిల్లు, తేయు, వెలివిరియు-వెల్లివిరి
యు, వాలు-వాయిలు, సందడిగొను, సందడి
వడు, సరికడచే; 3: కందు, కారుకొను-కా
ర్కొను-కాటుకొను, చిలిచిలిపోవు, నలుచ
గు, నల్లబాటు, నల్లనగు, నల్లవడు; వా. 4.
అల్లరినిఅడచే.

సందడికాడు. దే. వి. 1: చూ, సామాన్యము;
2. కలివిడిగ నుండువాడు.

సందడిగొను. దే. ఆ. కి: చూ, సందడించే.

1-2. (పే. సందడిగొలుపు)

సందడివడు. దే. ఆ. కి: —పై.—భాగ. 5
స్కం. 2, ఆ. 118.

సందడిల్లు. దే. ఆ. కి: చూ, రూ-సందడించే. 1-2.

సందరము. వై. వి. సముద్ర. (రూ-సంద్రము-
సంద్రుడు.): చూ, సముద్రము.

సందరాతిరి. వై. వి. సంధ్యారాత్రి: చూ,
రాత్రి (కర్వరి. 1)

సందరర్పము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పృబంధము
యొక్కమార్పు; 2. పువ్రలులోనగునవిగు
చ్యుట; 3. పృబంధము: చూ, సంపుటము. 3:

4. తటి: చూ, సమయము. 1.

సందర్శించే. సం. ఆ. కి: సమయముగు.

సందర్శకము. అం: చూ, అధరము. 6.

సందానము. సం. వి. ఆ. న. 1. వసులనుగట్టెడు
దామెన: చూ, నూత్రము. 1; 2. వినుగు
మోతానికింది చోటు: చూ, నాస్తి.

సందానితము. సం. వి. 1. కట్టబడినది: చూ,
నితము. 4, 2. కూర్పడినది: చూ, సందితము.

సందానము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-
సందానితము.

సంది. వై. వి. 1. సందిలి, దండచేయి, చగిం
డము. అం, భా. ద్వి. 188: చూ, హస్తము;
2. సంధి: చూ, సంధి. 10; 3. సంధి. సం
దు: చూ, రంధ్రము. 1; 4. సంధి: అట్టికము;
5. సంధి. రాజి: (చూ, రాజి. 3.); 6. సం
ధి: చూ, సన్నిపాతము. 1.

సందికడియము. ద్వ. వి. కేయూరము: చూ,
ధూషణము. 2-౧౨-(౧).

సందిగ్ధము. సం. వి. 1. సందేహమైనది: అం.

2. శబ్దదోషములలోనొకటి: చూ, కావ్యదో
షములు. (“సంశయమునకు స్థానముగునదము.
ఉదా.—సముధరితీ సందీపిత జయశాలి
పురందరనుతి వికృతముండు రాముండు.” ఇతే
ట జయశాలి యనునది పురందరనునకు విశేష
ణమా? రామునకు విశేషణమా యని సందే
హము గలుగుచున్నది.”); 3: చూ, సంధి
దోషములు. (“ఒకశబ్దమీ వదముతో నవ్య
యించేనా, యావదముతో నవ్యయించేనా
యను సందేహము కలుగునట్లు వ్రాయరాదు.
ఉదా.—అత్తయ్యలుండు రాముని యింటికి
బోయెను. అతడు మిక్కిలి సుతుమారుడు.
అతడనఁ గారాముండా అత్తయ్యలుండా యను
సందేహము కలుగుచున్నది. ఇది బహుజనులు
చూడనపేక్షించే చిత్రివస్తు పృథర్వశాల
లోని పృతిము. బహుజనులు చూడనపేక్షిం
చేనది యేది? కాలయా పృతిమయా? ఇది
చిత్రివస్తు పృథర్వశాలలోనుండు బహుజను
లు చూడనపేక్షించేనది పృతిము. ‘పృథర్వశ
శాలలోనుండు’ ననునది బహుజనులకు విశే
షణమా? తిక్కనసోమయాజి గొప్పకవి.
భాస్కరరామాయణమును గర్భమును రచి
యించినమంత్రిభాస్కరుఁ డీతనితాత. అతని
తండ్రి కొమ్మన్న. అతనితండ్రి, ఎవని తం

డి? తిక్కనతండ్రియా భాస్కరునితండ్రియా?" ఇత్యాది.)

సందితము. సం. వి. రూ-సంధితము-సంధాని

తము: చూ, రూ-సందానితము. 1-2.

సందిదండ. ద్వ. వి: చూ, సందికడియము.

సందియనడు. వై. ఆ. కి. సందేహ: చూ, సంకయించు.

సందియము. వై. వి.=సందేహ: చూ, సంకయము. 1.

సందిలి. దే. వి: చూ, సంది. 1. [రింజే. 1.]

సందిలివట్టు. వా. వి. ఒకరకమువట్టు: చూ,

సందివనము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆవ: చూ, సర్వపము.

సందీపము. ఆం: చూ, పుగ్గులు.

సందు. వై. వి. 1. సందర్భము: చూ, సమయము.

1; 2.=సంధి. ఒడవి: చూ, రంధ్రము. 1; 3.

అడుగుతే: చూ, భగము. 12; 4. మధ్యకా

లము: ఎడరు, సందుకట్టు; 5. ఇలుకువీది:

బంకు. (సం) రంధ్రము: చూ, మర్గము. 1-౫;

6.=సంధి: ఉసి, ఎడతెలిపి-ఎడతెర్చి,

ఎడ-ఎడము, ఎసలిక, తీజిక, తీలుగడ,

తీలుపాటు, తీలుబడి, తెలివ-తెలిసి, వట్టు,

విడువు. (సం): అంతరము, అవకాశము,

అవధి, మధ్యము, వ్యవధానము, వ్యవధి

(అవ్య) అంతరము; వా. 7. తప్పించుకొను

ఉపాయము; 8. రెండువిధములుగ తప్పించు

కొను ఉపాయము, దోసందు: చూ, సందు

పాళి; 9. దొంగదారి. "దొంగకుదొంగినదీ

సందు." చూ, సందు. 5; 10. రెండులోన

గునస్తువులయొక్క చేరికభాగము. "పడిపో

యిన సస్తువుకొను పెట్టెలసందున వెదకుము."

సందుడు. వై. వి.=సంధి: చూ, సందుడు.

సందుకట్టు. ద్వ. వి. ఎడరు: చూ, సందు. 4.

సందుకా. వా. వి. చిన్న పెట్టె. రూ-చేందుకా

పెట్టె-చేందుగు పెట్టె, చేందుగు-చేందుక,

నురుగు. (సం) కయిపేటి. తద్వి. —౧. పెట్టె

కు.-పెట్టి-పెట్టిక-పెట్టియ-పెట్టె, పేడ్డ;

బడరికము, మంజేన-మందన-మందనము.

(సం): పిటకము, పేట, పేటకము, పేటి-

పేటిక, మంజూష; ౨. పల్లకినడిమి పెట్టెకు:-

చూ, సందుకా. ౧; 3. బండివరము మీది

పెట్టెకు:-చూ, సందుకా. ౧; ౪. పాము

చుట్టుకొను పెట్టెకు:-చూ, సందుకా. ౧;

౫. బట్టల పెట్టెకు.-బట్టల పెట్టె, బొక్కిన.

౬. బీరున-బీరువా; ౭. అలమారు; ౮. బొట్టు

పెట్టె; ౯. బోనము పెట్టె; ౧౦: (సం) బోన

ణము-భోనాణము; ౧౧: లక్కపెట్టియ-

లక్కపెట్టె. (సం) లాక్షాపేటి; ౧౨ వంపు

పెట్టెకు.-(సం) వివత; ౧౩: చూ, సారుగు.

సందుకొను. ద్వ. ఆ. కి. 1: చూ, వ్యాపించు;

స. కి. 2. కూడు: చూ, సంయుక్తముగు;

8. అలము, కొను, పుచ్చుకొను, పరిగ్రహించు:

చూ, స్వీకరించు.

సందుగొందులు. వా. వి. బ. ఇలుకువీధులు.

సందుగొట్టు. ద్వ. ఆ. కి. (బిడ్డలకు) సంధిదోష

మతగులు: చూ, సందుదవులు.

సందుదవులు. ద్వ. ఆ. కి. —పై—

సందుదోషము. వా. వి. బిడ్డలకు మానసంధియం

దు: గలుగు చాలగొనాదోషము.

సందుపాళి. వా. వి. కాలీసమయము. తద్వి. —

౧: దోసందు, ౨: సందు

సందువంకలు. వా. వి. 1. పగిగండపఖత్తములు.

వేం. ఆం. 75: చూ, స్ఫుటత (స్ఫుటతములు);

ఆం. 2. (సందునీసము): చూ, విన్నాణములు.

సందునీసకము. ఆం: చూ, సందువంకలు. 1.

సందునీసము. ఆం. —పై—

సందె. వై. వి.=సంధ్యా-సంధా. రూ-పంజే-

సందె-పంజే: చూ, సందెపోము.

సందెపోము. వై. వి. అరసంజే-అనరసంజే-అన

రసంజె-అసరసంజె, ఎఱసంజె, నెత్తురుజొడ్డు, పుంట-పుంటె-పురంట-పురంట-పూట, పొద్దు-పొద్దు, మాపు, మునిమాపు-మునుమాపు, లేజొద్దు, వాలుపొద్దు, సంజే-సంద-సంద. (సం) అరుణము, అసురసంధ్య. ఉపకాలము, దివాంతము, పితృపృనువు, పృగోపము, రజనీముఖము, సంధ-సంధ్య, సాయంకాలము, సాయము. తద్వ్య — (చూ, కాలములు.)

సందేబొంద. వా. వి. ఒకానొక బాహుభావ సందేబుల్లియ. వై. వి. రుద్రాక్షతీకః* రుద్రాక్షి. సంజేశము. సం. వి. అ. పుం: చూ, సమాచారము 2. సందేశపార్వడు. సం. వి. అ. పుం సమాచారమును కొంద్రెబోవువాడు: అపసర్వడు, అయథార్థవర్ణడు, ఉదాస్థితుడు, గూఢపురుషుడు, చరుడు-చారుడు, జంఘాకరికుడు, పృణిధి, యథార్థవర్ణడు, యథార్థవర్ణడు, వార్తావహుడు, వార్తికుడు, స్పృకుడు. (తె) కొటికాడు-కొట్టికాడు-కొటికాడు-గొట్టికాండు, తీరువరి-తీర్వరి, దాడికాడు, పడవాలు, బాతిని, వేగరి, (ఎ) వేగురులు-వేగులు, వేగువారు-వేగులవారు. తద్వ్య.—ం: (చూ, గృహపతి, 1.); ౨: (చూ, రాయబారి.)

సందేహము. సం. వి. అ. పుం = సందియము: చూ, సంశయము; అం. 2: చూ, అలంకారము. 3. ("అవునోకాదో తెలియకుండుట. ఉదా.—నీ మొగము పద్మమో చంద్రుండో నేనెఱుంగ.")

సందేహపత్తు అం: చూ, సందేహము. 2.

సందేహించే. సం. అ. కి: చూ, సంశయించే.

సందోహము. సం. వి. అ. పుం = చిందము. గుమి: చూ, సమాహము.

సంద్రము. వై. వి = సముద్ర. రూ-సందరము: చూ, సముద్రము.

సంద్రాగము. సం. వి. అ. పుం. యుద్ధమువలన బాటుట: రూ-సందావము, అవక్రమయ్య. అపయానము, ఉద్ద్రాగము, ద్రాగము, వలా యనము, పృద్రాగము-పృద్రాగము, విద్రాగము-విద్రాగము, విద్రాగము. (తె): అటమర, అటమరింపు, ఈడబోక. తద్వ్య.—వెనుక కుతిరుగుటకు. — (తె) పెడమరలు-పెడమర్లు-పెడమలు.

సంద్రుడు. వై. వి = సముద్ర: రూ-సందరము-సంద్రము: చూ, సముద్రము.

సంధ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. పృతిజ్ఞ: చూ, స్పర్ధ. 4; 2 మేర: చూ, సంధ్య. 4; 3 = సందే రూ-సంధ్య: చూ, సందేశము.

సంధాత. సం. విణ. (బు. ఈ. బు) కూరువరి: చూ, సంధాయకుడు.

సంధానకరణి. అం. 1. ఒకానొక ఓపధి*: చూ, వృక్షము; అం. 2: చూ, కరణులు.

సంధానక్రమవివరణము. అం: చూ, ప్రమేయములు.

సంధానము. సం. వి. అ. న. 1. = జీతము: అను సంధానము, కల-కళి, ఘటన, యోగము, యోజన-యోజనము, శృద్ధనము. (తె): కూరుపు-కూర్పు, జీతను, పోహణ, సంత. తద్వ్య.—అనయము, నయనము-నయము. (తె) పొందించేట, పొందింపు; 2. బాణము వింటి నారాయందు కూర్చుట; 3. కల్లుకేట: చూ, సురామండము. 4. కల్లునేయుట; 5: చూ, దైవఘటన; 6 ఏనుగుమోకాలికిరిండి చోటు: చూ, హస్త; 7. వసులగల్పెడు దామెన: చూ, గూర్కము. 1; అం. 8: చూ, యానవంచకము.

సంధానవసఖండము. సం. వి. అ. న: (తె)
అతుకు-అదుకు, అస్తరు-అస్తరువు, కుట్టు-
కుట్టుడు, మాసిక. (చూ, వస్త్రము.)

సంధాయకుడు. సం. విణ: సంధాత, ఘటకు-
డు. (తె): కూరువరి-కూర్పరి, పుసుగుడు
గాడు, ముడికాడు. తద్వి. - పొందించే
వానికే. - అనేత. (తె): పొందించేవాడు

సంధాయయానము. అం: చూ, యానములు.

సంధాయాసనము. అం: చూ, ఆసనము. 4.

సంధి, సం. వి. ఇ. పుం. 1. కూడిక: చూ, సం
యోగము; 2. = సంధి. రాజీ. శత్రువులతోడి
పొందు. (ఇది కోశవర్ణధానపాతుకము, దం
డవర్ణధానపాతుకము, భూమి వర్ణధానపా
తుకము అని త్రివిధము.) తద్వి. - సఖ్యము,
సాప్రవచనము. (తె): ఎడ, తీరు-తీలు,
తెలుగు, పొందు, మాడి (చూ, సాప్రవచన
ము. 2.); 3. = సంధు. చిలము: చూ, రంధ్ర
ము. 1; 4. సారంగము: చూ, రంధ్రము. 1;
5. అడుగుతీ: చూ, భగము. 12; 6. = సంధి.
జెన్ని అను లోగము: చూ, స్పృహతము. 1;
7. ఎముకలకూడిక: చూ, శల్యము. 1; (చూ,
సంధి. 14.); 8. టంకము. (తె) అతుకు-
అదుకు, టంక పురాడి, మాటు; 9. = సంధి
అబీతము*: చూ, సంధి. 4; అం. 10. చూ,
గుణములు. 8. (సంధి, పోరు, పోక, ఉనికి,
లెంట, అండ); 11. ముఖాది: చూ, సంధులు;
పా. 12. పూర్వపరస్వరంబులకు బరస్వరం
చేకాడేకంబగుట సంధి; 14: (చూ, సంధి 7)
శేలు (ఇందుకు సంబంధించిన కాస్త్రవర్ణధాన
పదములు. - అక్షకాంసఫలకసంధి; గుల్ఫ
సంధి; వర్తితరసంధి, చూడానలయ దంతచూ
డసంధి, ఉదూఖలసంధి - ఉఖలాయనలక
సంధి; కరకూర్పాంతరీయసంధి,

కరతలసంధి; ఖల్లకోరసంధి; శరశుకావృ
ష్టకేడుకసంధి; శిరోగ్రీవసంధి; కూర్పశ
సంధి; ఉదూఖలసంధి; సందలకోరసంధి;
దశనోదూఖలసంధి; శ్రేణిసంధి; పాదతల
సంధి; వశ్చిమకపాలచూడానలయసంధి;
వశ్చిమకపాల దంతచూడానసంధి; కరాంశ
సంధి; పశ్చిమోష్ఠాస్త్రీయసంధి; పరస్పర
కోరసంధి; గ్రస్తనీవనీసంధి; అంససంధి; అ
క్షకోరకసంధి; పాదకూర్పాంతరీయసంధి;
హనుముండసంధి; జంఘానుజంఘాస్థిసంధి;
చక్కోరసంధి. ఇత్యాది. (చూ, శల్యము. 1:
చూ, శరీరము.)

సంధించు. సం. అ. క్రి. రూ-సంధిల్లు. 1. కూ
డు: అతుకు-అదుకు-2. తగిల్లు, కూడు, కూ
రుగు-కూర్పు, కూడు. (చూ, సక్తముగు.
1.); 2. అనురక్తముగు, ఇప్తముగు, రుచించు.
(తె) అతుకు-అదుకు, ఇసురోత్తు, ఎక్కు,
కూరుచు-కూర్పు, చిగురోత్తు. (ప్రియంచుడు-
ప్రియపడు, ప్రేమించుచు, పలయు, పయి
చు - ప్రేమ: (చూ, సక్తముగు. 1.); స.
క్రి. 8: అనుసంధించు, నిబద్ధముగు, బంధిం
చు, మిశ్రికరించు, యోజించు, సంగమిం
చు, సంగ్రహించు. (తె): అతికించు-అతు
కువేయు, అతుకు-అదుకు, అడ్డపెట్టు, ఈ
డుపెట్టు, ఎడకట్టు, ఒత్తు, కట్టు, కలుపు,
కూడలెట్టు, కూడు, కూరుచు-కూర్పు,
జేకచేయు, జోడించు, మాటు, వెనుక వేయు,
సంతరించు, సమకట్టు, సంగించు, నేకరిం
చు. తద్వి. - 1: అన్యాయించు (తె) అన
యించుచేయు, పొందికపడచు-పొందుపడచు,
పొంకించు; 2. (బాణములు) సంధించు: -
(తె) తోడుగు-తోడువు-తోడ్డు; 3. నిర్వం
ధించు, నిబంధించు, బంధించు. (తె) కట్టు,
వాలయించు-వాలాయించు, ర. నిష్పంధ

వడు అనుటకు:—(తే) చెఱవడు, చెఱ
పోవు; ౫. కట్టఁబడినవగు: (చూ, కట్టు.
13.); ౬. (చూ, చేరుచు.)

సంధిచేయుట. అం. (సంధి): చూ, గుణమును ని.
సంధితము. సం. విణ. సంధింపఁబడినది.

సంధిత్వ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). సంధించనిచ్చు:
చూ, వాంఛ. [వాఁడు(చూ, వాంఛితుఁడు.)
సంధిత్వపు. సం. విణ. (ఉ). సంధింపనిచ్చగల
సంధిదోషములు. అం: ౧ ఉ త్వ సంధి,
౨ ఇత్వసంధి, ౩ అత్వసంధి, ౪ ద్యుతపరి
కృతికసంధి, ౫ కళలమదురితముఁగూర్చుట,
౬ నేయార్థము, ౭ అపరిసిద్ధము, ౮ అపరి
తీతము, ౯ దూరావ్యయము, ౧౦ సందిగ్ధ
ము, ౧౧ ఆపరియుక్తము, ౧౨ అసమర్థము,
౧౩ అవసంస్కృతము, ౧౪ అశ్లిలము, ౧౫
విరుద్ధము. (చూ, దోషములు)

సంధిని. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). 1. ఎచాపు: చూ,
ధేనువు; 2. అకాలమునఁబడుకనిచ్చెడు యా
వు: చూ, సారథేయి (ధేనువు.)

సంధిన్యాయము. అం. ఒకానొకన్యాయము.

సంధిపరిచ్ఛాదితము. అం: చూ, అవరోహివర్ణ
గతాలంకారములు. [1-2-3.

సంధిల్లు. సం. అ. కిరి: చూ, రూ-సంధించు.

సంధినికల్పము. అం: చూ, పరికరణములు.

సంధివిగ్రహము. అం: చూ, తంత్రములు.

సంధుక్షణము. సం. వి. అ. స. రాజేఁదెట్టుట.

సంధుక్షితము. సం. విణ. రాజేఁదెట్టుటబడినది.

సంధులు. అం: (చూ, వాటకసంధులు, ఇతి
వృత్తిరిస్తరము.) 1: పరితిరూపకమునకు
సంధులైదు. సంధియనఁగా నొకేపరియోజ
నముతో నన్వయించు కథలక వాంతర ప్రయో
జన సంబంధము. బీజాదులైదుఅర్థప్రకృతు
లు. ఆరంభాదులైదునవస్థలు. (౧) ఆరంభ
బీజములచే ముఖసంధి, (౨) యత్న బిందువు

లచేఁ బరితిముఖసంధి, (౩) పారిష్ట్యాకాశ.
తాకలచే గగ్గసంధి, (౪) నియతాస్తి పరిక
రులచే విమర్శసంధి, (౫) ఫలాగమ కాగ్య.
ములచే నిర్వహణసంధి యేర్పడియె. (చూ,
బీజము. 7.); 2: అచ్చంది, హల్సంది, మిళి
సంధి. (8)

సంధ్య. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. = సంజే-సం.
పొద్దుపాడుచుటకు ముంచెడు గడియలపజ
కును పొద్దుఁగుంకినవెనుక మూఁడుగడియ
లపజకునుగల కాలము: చూ, సందజోము;
2. రూ-సంధి. చేరిక: చూ, సంయోగము;
3. పరిశిష్ట: చూ, స్పర్ధ. 4; 4. మేర: చూ,
సీమ. 1; 5. ఒకానొకనది: చూ, నది; 6. శ్ర
వ్యవిశేషము: కరచాటుము. (తే): కస్తురివట్టి
యలు-కస్తురివట్టెలు; 7. చింతక: చూ, శుక్తి
క; 8: చూ, సంధ్యావందనము. పాండు. 8,
ఆ. 12; అం. 9: చూ, విద్యుత్తు.

సంధ్యానుటి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, శివుఁడు.
సంధ్యారాత్రి. సం. వి. ఇ. పుం. = వందిరాత్రి:
చూ, సందరాత్రి.

సంధ్యావందనము. అం. (సంధ్య.) లెస్సగాభగ
వంతునియందు మనస్సు నిలుపుట. (ఇదితి)వి
ధము.-పారిత-మాధ్యాహ్నిక-సాయంకాల
సంధ్యావందనములు.)

సంప. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). మెఱుపు: చూ, విద్యుత్తు.

సంపంగి. వై. వి. = పంపక: రూ-సంపంగ-సం
పెంగ-సంపంగియ-సంపంగ-సంపెంగి, చేను
పకము, తుమ్మదకంటు, బంగరు. (సం): కన
కము, కాంచనము, కాంచనచ్ఛలము, కును
మాధిరాట్టు, కునుమాధిబును, క్షేద్రము, చం
పకము, చాంపేయము, రమ్యము, వనదీప
ము, వట్పదానము, నురభి, హేమపుష్ప
ము.* తద్వి. — ౧: నేలసంపెంగ. (సం)
భూచంపకము*; ౨. సంపంగి మొగ్గుకు:—

(సం) గంధ, గంధఫలి, గంధమోహిని, చం
 పకలిక; 3-సంపంగిపువ్వు. (సం) చంపకము.
 సంపంగియ నై. వి = చంపక: చూ, రూ-సంపంగి.*
 సంపంగే నై. వి. = —నై.—
 సంపంగి మొగ్గ. వా. వి: చూ, సంపంగి. ౨.
 సంపంగిపువ్వు. వా. వి: చూ, సంపంగి. 3.
 సంపంగిపూసము. అం: చూ, ధాన్యము.
 సంపత్తి. నై. ఆ. కి: చూ, సమృద్ధిగు.
 సంపత్తి. సం. వి. ఇ. (స్త్రీ). 1: రూ-సంపత్తు-
 సంపది, అద్భుతము, అస్త్రీ, ఉపపత్తి, విశ్వ
 ర్యము, కృతాంతము, చళము, నిష్ఠము,
 దైవము, నంద, నియతి. భగము, భవిష్య
 ము, భవిష్యము, భాగ్యము, భాగము, భాగము,
 భాగ్యము, భూతి, లక్ష్మి, విధి, విపాకము,
 విభవము, వైభవము, శ్రీ. (తె): కలిమి-
 కల్పి, రీతి, పదవి, పోషిమి-పోషిమి, ప్రా
 యి, పోషిది, ౨గి-బవిసి-బయిసి-బైసి,
 లచ్చి, సాదరు, సిరి, సీ. తద్వి.-౧. విశ్వర్య
 మునకు. -భూతి; ౨. వస్త్రభూషణాదుల
 శోభకు. -భాగ్యము, లక్ష్మి; 2: చూ, సమృ
 ద్ధి; 3. (సంపద): చూ, విశ్వర్యములు.
 సంపత్తు. సం. వి. ద్. (స్త్రీ): చూ, రూ-సంప
 త్తి. 1-2-3; 4. గుహోత్కర్షము: చూ,
 క్షాణ్ణము. 3; 5. హారభేదము: చూ, హా
 రణిక. 2 (భూషణము. 2.); అం. 8: చూ,
 తారలు. [1-2-3.
 సంపద. సం. వి. ద్. (స్త్రీ): చూ, రూ-సంపత్తి.
 సంపద్యేష్టకతాళము. అం. 1: చూ, ముఖ్య
 కళాప్రాణము. (ఇది తత్పరమ ముఖమున
 బుట్టిన సంపద్యేష్టక తాళము); 2: చూ,
 తాళకళలు.
 సంపన్నము. సం. విణ. 1. సంపదతో-గూడినది.
 తద్వి.-సంపదగలది.- శీలము; 2. సమృద్ధ
 మైనది: సమృద్ధము. (తె) ఒమగు-ఒదువు,

పుంజి; 3. సాంపదచరినది: ఒప్పుము.
 సంపన్నుడు. సం. విణ: అం-సంపన్నుడు, ఆ
 ప్పన్నుండు, అప్పిప్పకాడి, అప్పింపుడు,
 అర్థి, అస్తిమంతుడు, అస్తిమంతుడు, ఇరుడు,
 ఇర్వుడు, ఈశ్వరుడు, భవమంతుడు,
 దళి, భవిష్యుడు, చాగ్యమంతుడు, చాగ్య
 కాడి, మహిమంతుడు, లక్ష్మణుడు, లక్ష్మీ
 వంతుడు, శ్రీకరుడు, శ్రీమంతుడు. శ్రీ
 మంతుడు, శ్రీలుడు, శ్రీలుడు. సుకృతి.
 (తె) అమృతము, అస్త్రీకాడు. కలవాడు,
 గుహావి, వెట్టిపుట్టినవాడు, విశిష్యుడు,
 వాడు, సిరిమంతుడు. తద్వి.-౧. గొప్ప
 భవిష్యము - అధికార్థి, సమృద్ధుడు; ౨. స
 గాచారసంపన్నుడు. - శిష్టుడు.

సంపరాయము. సం. వి. ఆ. పు: చూ, రూ-
 నాంపరాయము. 1-2-3.

సంపరాయికము. సం. వి. ఆ. వ. రూ-సాంప
 రాయికము: చూ, యుద్ధము.

సంపర్కము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కలయిక:
 చూ, సంయోగము; 2. చేరిక (సంపర్క
 ములకు. -౧: చూ, ఆత్మసంపర్కము; ౨:
 చూ, గోత్రము 13.); చూ, సంయోగము;
 వా. 3: అదిష్టము, ఆకుపక్షణి, ఉచ్చిష్ట
 ము, ఉద్ధిగము, జాప్తము, పేల-ఫేలి,
 భుక్త్యుక్తము. (తె) ఎంగిలి.

సంపాకము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-కంపాక
 ము-కన్యాకము. పేల*: చూ, మనస్థకము.

సంపాటము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: కపాటాలిక,
 కార్పాసనానిక, తంతుకాప్తము, తర్కుత్తు,
 విశాఖము. (తె) కిదురు, తిక్కడి; 2. వి.
 (1) చెక్కడపు పనియందు ఒప్పుచేయు
 అందు చెక్కెడు రత్నములును లక్కయొ
 గూడఁ జేర్చి తూచెడి తూనిక.

సంపాతము. సం.వి.అ. పుం. 1. చేక్కనిపాటు;

2. కౌనొక చక్కిగతి: చూ, సందేనము.

సంపాదకుడు. సం. విణ. సంపాదించు వాడు:

ఆర్జకుడు, వనట్యర్త (తె): గడించే వాడు.

సంపాదనము. సం. వి. అ. న: ఆర్జన-ఆర్జనము, ఉపార్జనము. (తె) గడన, పడవు.

సంపాదించే సం. స. కి. 1: ఆర్జించే, ఉపార్జించే. (తె) కొల్లగొను, గడించే, జోక చేయు, పడచే, పడయు; వా.2. కొల్ల పెట్టు.

సంపాదితము. సం. విణ. సంపాదించబడినది: ఆర్జితము, ఉపార్జితము, కల్యము.

సంపాద్యము. సం. విణ. సంపాదించదగినది.

సంపాసారి. వై. వి. కోనుటి: చూ, నై క్యుడు.

సంపీడనము. సం. వి. అ. గ. మిక్కిలి యదు ముడు: చూ, సమృద్ధము.

సంపు. వై. వి. 1: చూ, సమృద్ధి; పే. 2. యా-చేంపు: చూ, సంహరించే.

సంపుటము. సం. వి. అ. పుం. 1. బరణి: చూ, హరివాణము (పాత్ర)ము రి; 2. ముకుళనము; 3: పుస్తకము, ఉత్థానము, కవిత, కోకము, కాశికి, గంధము. (తె): పాత్రము, పాస్త్రము-పాస్త్రము, బుక్కు, వహి. తద్వి. — ౧: కావ్యము, కృతి, పరిబంధము, సందర్భము. (తె) కబ్బము, పాత్రము; ౨: లెక్కల పుస్తకమునకు. — (తె) వహి, పాత్రము; తద్వి. — (౧) కడితము, కదిలియ-కవిలె; (౨) (తె): దండకవిలియ; 3: సంగ్రహము, సమాహృతి; ౪: (చూ, వార్తకము. 1.); ౫: శతకము; ౬: భావ్యము; ౭: భూగోళము; ౮: సంఘము-సంఘము. (తె) సంచిక-సంచిక; ౯: నూత్రము; ౧౦: ఆధ్యాయము, కాండము, పటలము, పర్వము, సర్గము; (తె) అజ్ఞము, (అన్య) అపి; ౧౧: అంతాది

గంధమునకు. - పరిమళము; ౧౨: అపలుగం-

ధమునకు. - మాతృక; ౧౩: పరివర్తిక, పరి-

పేలిక; ౧౪: చూర్ణి - చూర్ణి (మహాభా-

వ్యము); ౧౫: చూర్ణి, చూర్ణి; ౧౬: గుత్త-

కము; ౧౭: గృహ్యము; ౧౮: పరిచ్ఛేదము,

ఆశ్వాసము, పరివర్తనము-పరివర్తము, పరి-

రణము, గంధసంధి (పర్వము. పర్వములు.

భారతపర్వములు), సంగ్రహము, స్థానము;

౧౯: (తె) చిందు; ౨౦: (తె) నవల;

౨౧: ఏకగంధమునకు. - ఘక్తిక; ౨౨: ప్ర-

జ్ఞాపతిక మొదలగునవి; ౨౩: సంలెక. పాం-

దాను: చూ, సంలెక; ౨౪: 5: చూ, తిర్వ-

క్కరణబంధములు; 6: చూ, చుంబనములు;

7: చూ, సంయతహస్తములు. [సుగ్రహ(8):

సంపుటించే. సం. స. కి. ముకుళించే: చూ,

సంపూర్ణత. వా. సం. వి. అ. న. నింపేట, పూ-

ర్ణత: ఆభోగము, పరిపూర్తి, పరిపూర్ణత,

పూరణము. (తె) నెరవు-నెఱవు, నెటి,

నిండు: చూ, సంపూర్ణము.

సంపూర్ణముగు. మి. అ. కి. పూర్ణముగు, పూర్ణ-

భవించే. (తె): ఆరు-జొబ్బిలు - జొబ్బిల్లు,

తొట్టు, దీటుకట్టు, దీటుకొను, నిండబడు,

నిండారు, నిండు, నిండుకొను, నినుపారు.

నివ్వటిలు-నివ్వటిల్లు, నెరయు - నెఱయు,

నడు, పిక్కటిలు-పిక్కటిల్లు, పూడు, పూర-

గిల్లు, పూరటిల్లు, బూరటిలు - బూరటిల్లు,

బుగ్గిగు, పెండుకొను. తద్వి. — పల్లము

మట్టిచే నిండు అనుటకు: — పూడు.

సంపూర్ణము. వా. సం. విణ: పూర్ణము, పరిపూర్ణము,

ఉపపన్నము, వర్ధితము, వ్యాప్తము, సమా-

ప్తము. (తె) నిండు, నెరవు-నెఱవు, బొం-

పిరి, రెప్పము. తద్వి. — ౧. నిండించబడి-

నది. — దుగ్ధము, భక్తి, భృతము, పూరితము.

పూర్ణము, పూర్ణము, పూర్ణము, భర్త, భృతము. (తే) బరాబరి; ౨: (చూ, సమృద్ధి); 3: (చూ, సర్వము). [నైకకాండ.

పంపూర్ణుడు. సం. విణ: పూర్ణుడు. (తే) సంపూర్ణము. సం. విణ: చూ, సంయుక్తము. పంపెగ. నై. వి.=చంపక*: చూ, రూ-సం పంగి. [ణము. 2—3రి.

పంపెగదండ. వా.ద్య.వి: కశుప్తు:చూ, భూష పంపెగలు. వై. వి. బ: చూ, ధాన్యము.

పంపెట. నై. వి. 1: చూ, మునికోల. 2; 2.= శింబలి. సుబెళ, పెద్దనుతై: చూ, రూ-సమైట.

పంపరితి. దే. వి. లెక్క సరిమోచే. పెద్దకరణము: ఆయకాండ, ముసద్ది, లెక్కవాడు. (సం) కరణము, కాయస్థుడు, కూటకృత్తు, గణకుడు-గణికుడు, గాంధికుడు, చంజీ కురుడు, లేఖకుడు (చూ, సచివుడు). తద్వి. — ౧: చూ, లేఖకుడు; ౨: (మి) సానికరణము.

పంపరితించే. దే. స. కి: చూ, సరిమోచే.

పంపరిత్యయోగము. అం: చూ, ప్రేమపంచకము.

పంపరిదానము. సం. వి. అ. న. 1. వనటూరకములలో నొకటి; 2. చేక్కనియివి:చూ, స్పర్శము. 3; అం. 3: చూ, కారకములు; 4; చూ, అలంకారము. 3.

పంపరిదాయము. సం. వి. అ. పుం. 1. గురు పారంపర్యము: చూ, ఆహ్వానము. 3; 2: చూ, హితవచనము. [యుక్తమని) సమశ్ఠించేట.

పంపరిధారణ. సం. వి. అ. స్త్రీ. (దేని సేని యిది

పంపరిధారణము. సం. వి. అ. న. వ్యవహారము నంతు నికృతమును బుట్టించేనట్టి లిఖిత సాక్ష్యాదులు.

పంపరిసాతనము. అం: చూ, సరకములు.

సంపరియోగము. సం. వి. అ. పుం. 1. చేక్కని పరియోగము; 2. మూలకలతో: జేడియొచ్చుటవాడికియ; 3 రతి:చూ, సంయోగము.

సంపరివేశనము. అం: చూ, కళ్ళలు.

సంపరిసారణము. సం. వి. అ. న. “ ఇ-ఉ-బు-౨ వర్ణములు చు-వ-ర-ల వర్ణములకు మాటుగా వచ్చేట.”

సంపరిసారము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, యుద్ధము; 2. గమనము: చూ, సమయము. 2.

సంపరివాక్తధనోత్సర్గము. అం: చూ, దానపంచకము.

సంపరిప్రము. అం: చూ, దానపంచకము.

సంపేరిషణము. సం. వి. అ. న. ద్వాదశావక్రార్థము: చూ, కార్తవ్యము.

సంపేరిషము. సం. వి. అ. పుం. నియోగము, వసుపు: చూ, నెలవు 1.

సంపరిక్షిణము. సం. వి. అ. న. 1. సేకము, చిలుకరించే ట: ఉత్సేకము, ప్రిసేకము, ప్రోక్షణము, వాస్తవము, సేకము, సేవనము. (తే) చేల్లకము, చేల్లుట; 2. పరిశుద్ధిచేయుట; 3 దైవాదులను పరిశిష్టించుట.

సంపరిక్షించే సం. న. కి: 1: ఉత్సేకించే, ప్రిక్షించే (తే) చిలుకు, కులుకు, గువ్వు, చేల్లు, చిరికించే, చిలుకరించే, చిలుకు, వింజించే, విత్తు, పెదచేల్లు, పెదపెట్టు; 2. పరిశుద్ధిచేయు.

సంపుల్లము. సం. విణ. చేక్కగా విరిసినది. ఉజ్జ్వలభితము, ఉత్పల్లము — ఉత్పల్లము, ఉద్బుద్ధము, ఉద్భిన్నము, ఉన్నిద్రము, ఉన్నద్యము, ఉన్నిపితము-ఉన్నిపితము, ఉన్నిలతము, కందలితము, ప్రిపుల్లము—ప్రిపుల్లము, పుల్లము, ప్రిబుద్ధము, వికచము, వికచమృటము, వికసితము, వికస్వరము, విజృంభితము, న్నుటము, స్మితము, స్మేరము. (వి) వ్యాకోచి: తద్వి. — విరియునది. — ఉజ్జ్వలము, వికస్వరము. (చూ, ముం. (3).)

సంబ. వై. వి.=చక్రకమా: చూ, సంబరేను*. సంబంధజాడు. అం: చూ, స్వపక్షమునారు. (చూ, అపిభయము.)

సంబంధము. సం. వి. అ. పుం. 1: గంధము, సం సర్గము. (తె) చోట్టును-చోట్టికము-చోట్టిత కము, తోడును, పట్టు, పాఠము, వాము, వావి. తద్వి. — బంధుసమూహమునకు. - బంధుత; 2. కూడిక; చూ, సంయోగము; బ. 3: చూ, సంబంధములు; 4: చూ, సంస్పృష్టి.

సంబంధములు. అం. 1: నవవిధ సంబంధములు. - ౧ పితృపుత్ర. ౨ రక్ష్యరక్షక, ౩ కేషి కేష, ౪ భర్తృభార్య, ౫ జ్ఞాతృజ్ఞేయ, ౬ స్వ స్వామి, ౭ శరీరశరీర, ౮ ఆధారాధేయ, ౯ భోక్తృభోగ్య సంబంధములు; 2: చూ, అనుబంధములు.

సంబంధపర్జితము. అం: చూ, వాక్యగతదోషములు సంబంధవాక్యము. అం: చూ, వాక్యములు. (సంబంధసర్వనామములతోఁగూడినది.)

సంబంధావ్యయములు. అం: “ఏ, ఆ, ఏడ, ఆడ; ఎట్లు, అట్లు; ఎందుకు, అందుకు” అనునవి. సంబంధి. సం. వి. న్. పుం. 1: కలితుఁడు, బంధువు, మారదుఁడు. (తె): గాదిలి, చోట్టును, చోట్టలు-చోట్టలు, బందుగు-బందుగుఁడు-బందువు-బందువుఁడు, (బ) మంది తద్వి. - ౧. పెండ్లిచోట్టునునకు-వారయాగ్రికుఁడు; ౨. దూరపుచోట్టునునకు -(తె) అంతలపాంతలవాఁడు- అందిపాందినట్టివాఁడు- అందిపాందివాఁడు-అందుపాందువాఁడు, దూరపుచోట్టును; విణ. 2. సంబంధముగలవాఁడు

సంబంధించే. సం. అ. కి. సంబంధపడు.

సంబంధము. వై. వి.=శంబల. రూ-సంబళము.

1. చీతము: చూ, సంబళిక. 2; 2. బత్తెము, కయి

చీతము - కైచీతము: చూ, సంబళిక 2;

3. దారిబత్తెము: చూ, సంబళిక. 2.

సంబంధించే. దే. అ. కి. రూ-సంబళించే.

1. ఒల్ల పడు; 2: తెప్పియ: చూ, నేకరంచే. సంబము. సా. వి. అ. పుం. వజ్రాయుధము: చూ, బాము. 1.

సంబరము. వై. వి. రూ-సంబరము. 1: చూ, సం తోషము; 2: సంభరము: చూ, సంభరము; 3: ఉత్సవము, ఉద్ఘాటము, ఉద్ఘాటము, ఉద్ఘాటము, కాంతుకము, కామది, క్షణము, వర్షము, మదనము, మహామ-మహామ. (తె) అంతు, ఆమని, ఆమెత, తద్దె, తిరునాళ్లు-తిరునాళ్లు, పండుగ-పండుగు-పండువ- పండువు, పబ్బము-పర్వము, పరివము, అంతు, సాకము. తద్వి. - ౧. జౌళనము, యాత్ర. (తె) జోతర-జోత్ర; ౨: భక్తి. (తె) కొలుపు-కొలుపు-కొల్లు, నేవ; 3: (తె) తంతు; ౪: (తె) తేవ; ౫: (తె) సాకము; ౬: (తె) పాము వేట; ౭: (తె) పబ్బము-పర్వము, ౮: (తె) సివము. [చూ, మన్మథుఁడు]

సంబరారి. సం. వి. ఇ. పుం. రూ-శంబరారి:

సంబరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఎలకజీడి: చూ, స్సోటకోళ; దే. అవ్య. (1): రూ-సంబళి తొలఁగుము; వై. వి. (2)=శంభలి. కుంఠెన కత్తె: చూ, శంభలి.

సంబరేణి. వా. ద్వ. వి: చూ, సంబరేను*.

సంబరేను. ద్వ. వి: రూ-సంబరేణి, సంబ (సం): చక్రకమ, భూరిఁస, విమల, సప్తల, సాతల*. సంబలము. సం. వి. అ. పుం. న. రూ-శంబలము: చూ, సంబడము. 1—2—3.

సంబపులు. వై. వి. బ. 1. పావకోస్తు: చూ, సమ్మళిగలు; 2. పాదరక్షలు: చూ, సమ్మళిగలు.

సంబళకాడు. ద్వ. వి: కగ్రకరుఁడు, కగ్రకాడు భుజాడు, కింకరుఁడు, భరతుఁడు, భరణు

భుజుడు, భృతకుడు, భృతి భుజుడు, వైత
నికుడు. (తె) కూలివాడు, జీతకాడు,
వరవుడు (కూలివాడు=కోజోహలి తీయు
వాడు; జీతకాడు=నెలజీతముతీయువాడు.)
సంబంధము. వై. వి.=శంబలి: చూ, రూ-సంబర
ము. 1-2-3. (చూ, సంబలిక. 2);

సంబలి. దే. అవ్య: చూ, రూ-సంబలి (1).

సంబలించు. దే. అవ్య: చూ, సంబడించు.

సంబలిక. వై. వి.=శంబల. (దే. అని శ.ర.)

1. దారిబలైము: సంబళము-సంబడము; 2: బ
లైము: శయిజీతము-కై జీతము, నాతము, బత్తి
యము-బలైము, సంబడము-సంబళిము, మో
యిను. (సం)పాదేయము, శంబలము-సంబ
లము, తద్వి. —౧. కూలికి: —కూలి, జీతము,
బత్తి, బాడిగ, సంబడము-సంబళము, సంబలిక.
(సం) అవ్యక్తియము, కర్మణ్య, జీతము,
విశ్వేశము, వణము, భక్తి, భరణము-భర
ణ్యము, భర్మము, భృతి, భృత్య. వన్నము,
విప్లి, వేతనము; ౨: విలువుజీతము; 3: (సం)
భిక్ష, భిక్షము; 3. వక్కలాకులతిత్తి: చూ,
వాడవము. 1. [కృతము.

సంబాకృతము. సం. విణ: చూ, రూ-శంబా

సంబాగువు. దే. వి. అరడ: చూ, హాడము.

సంబాధము. సం. వి. అ.పుం. 1. ఇలుకు: చూ,

విదిక్కు; 2. అడుగుటి: చూ, భగము. 12.

సంబారము. వై. వి.=సంబారక. (రూ-సంబా

రూ-సంబారపు) ఉప్పు మిర్చి చింతపండు

లోనగునవి: చూ, వేశవారము.

సంబారు. వై. వి.= —వై. —

సంబారువు. వై. వి.= —వై. —

సంబావులు. దే. వి. బ: చూ, ధావ్యము.

సంబాలించు. వై. స. కి. 1: అదుకొను, ఆల

కించు-అలిండు, కొవియాడు, గారవిండు,

చేకొను, పాటిండు, ముద్దాడు. (సం): అద

రించు, అలక్షించు; 2. నెలజీతము: చూ, కిచ్చి
నొందించు. [1-2.

సంబాలిగలు. వై. వి. బ: చూ, రూ-సంబవులు.

సంబుద్ధి సం. వి. ఇ. స్త్రీ. చూ, సంబోధనము.

సంబుద్ధుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుడు.

సంబెళ. వై. వి. 1 = సంపుట. (దే. అని శ.ర.)

వక్కలాకులతిత్తి: చూ, వాడవము; 2. శం

బలి. (దే. అని శ.ర.) (రూ-సమ్మెళ-స

మ్మెట-సంబెలు) చక్కయిప్పి: చూ, సమ్మెట.

సంబోధనము. సం. వి. అ. న. 1: అభిమంతగిణ

ము, అహోబత, ఆకారణ- ఆకారణము,

ఆకర్షింపనము. ఆకర్షింపము, అమంతగిణము,

ఆవాసము, ఆహసము, ఆహ్వ, ఆహూత

ము, ఆహ్వనము, కంపనము, కర్షింపనము,

కర్షింపము, కేతనము, సంబుద్ధి, హూతి

(అవ్య): అంగ, అహో, అ, అజ్,

ఏ, వి, ఓ, ఔ. (తె. ప): అమతి, అమ

తింపు, ఆమిత-ఆమిత-ఆమెత,

ఓ, కైసన్న, చీరడు, పిలుపు, పిలుపుడు,

పేరుకొనుట-పేర్కొనుట, పేరుకొలు-పే

ర్కొలు. తద్వి. —౧. దూరమునుండి పిలు

చుటకు. —(అవ్య) తు; ౨. పిలువఁబడ్డది: —

అహూతము, హూతము; అం. 2: చూ,

సంబోధనాగ్రములు.

సంబోధనార్థకములు. అం: అంగ, పాట్, ప్యాట్,

భో-భోకి, హే, హై, వై. (తె): —ఓ-ఓయి,

ఓరి, ఓసి. తద్వి. —సాల.

సంబోధించు. సం. స. కి: అభిమంతింగు, అ

మంతింగు, అహ్వనించు, నిమంతింగు,

మంతింగు. (తె): అమతించు, చీలు, పిలుచు,

పిల్చు, పేరుకొను-పేర్కొను, మంతింపించు.

సంబలిము. వై. వి.=సంభలిము; చూ, రూ-సం

బరము.

సంభజించే. సం. స. కి. 1. కొలుచే: చూ,
నేవించే; 2. భజించే, భాగించే.

సంభరించే. సం.స. కి. మోచే: చూ, భరించే. 1.
సంభరుక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-సంభరువు.

పావలు: చూ, సమూళిగలు.

సంభరువు. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. —పై. —

సంభవము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పుట్టుక:

అ, అనతారము, ఆవిర్భావము, ఉత్పత్తనము,
ఉత్పత్తి, ఉదయము, ఉద్గతి, ఉద్గమము,
ఉద్భవము, ఉద్భేదము, ఉపపత్తి, జ, జన
నము, జని, జనువు, జన్మము, బాతము, బాతి,
భావము, ప్రతిపాదనము, ప్రభవము, భవము,
భావము, భూతి, భవతి. (అపగ్న) ఆత్.
(తె):—ఉత్పత్తి, కనుబడి, పుట్టు, పుట్టుక-
పుట్టుగు-పుట్టువు, పుట్టుబడి, బామ, మేను,
తద్వి. —గ. పుట్టించుటకు. — ఆపాదనము,
ఉత్పాదనము, ఉపపాదనము. (తె) కలిగిం
చుట, కలిమి-కల్మి, పుట్టించుట; 2. పూర్వ
జన్మము, ప్రానము, పూర్వజన్మము, అనూ
కము, సంసారము; 3. కూడిక: చూ,
సంయోగము; 4. ఆధేయమాధారమును మీఠ
కుండుట; అం. 5: చూ, ప్రతిష్ఠాపనమును
మునులు; 6: చూ, రసవదలంకారములు.

సంభవించే. సం. ఆ. కి. రూ-సంభవిల్లు, అవత
రించే-అవతరిల్లు, అవతారమెత్తు. అపాదిల్లు,
అపహించే-అపహిల్లు, అవిర్భవించే-అవిర్భ
విల్లు, ఉత్పాదిల్లు, ఉద్భవించే, ఘట్టిల్లు,
జనించే, జన్మించే, ప్రభవించే, పూర్వజన్మ
వించే, లభించే, లాభించే, సంసరించే
(తె):—అడరు, అడరుదెంచే, ఆత్తు, ఆత్తు
కొను, ఆపాదిల్లు, అమతిలు-అమతిల్లు, ఆరు,
ఉత్పత్తిల్లు, ఉడు, ఎత్తు, ఎలయు, ఒండు,
ఒట్టు, ఒడవు, ఒనరు, ఒలయు, కడురు,

కలుగు-కల్లు, కలుపు, కూరు, గండరించే,
చెండు, తట్టు, తనుకు, తలకొను, తలకొను
దెంచే, తేరు-తేలు, తేలువాలు, తొట్టగిలు-
తొట్టగిల్లు, తొడరు, తొరలు, తొలకరించే-
తొల్కరించే, దొరయు, నివృత్తిలు-నివృత్తి
ల్లు, పట్టు, పనుగొను, పనువడు, పన్ను,
పన్నువడు, పయికొను-పైకొను, పాటిలు-
పాటిల్లు, పుట్టు, పెట్టు, పొంపిరివోవు, పొ
టము, పొడతెంచే, పోయు, పెరయు,
ముడివడు, మూడు, మొయికొను-మొకొను,
మొనయు, మొలకెంచే, రక్కెను-రక్కె
ను, లాలించే, వట్టిలు-వట్టిల్లు, హత్తు.
తద్వి. —గ. ఉన్నట్టుండికలుగు. —(తె) ఉట్టి
వడు; 2. మొలకెత్తుటకు. —అంకురించే,
కందరించే. (తె) ఈరికలెత్తు. కొరగించే,
తలయెత్తు, మొలకెత్తు, మొలచే-మొలుచే-
మొల్లు; 3. పుట్టించేఅనుటకు. —ప్రసరించే-
సృజించే. (తె) ఈను, కను, కలిగించే,
కొలుపు, నీళ్లాడు, వడచే, వడయు; 4. స్వ
ప్రీత్యేయ:—చూ, సృజించే. (చూ, సిద్ధించే).
సంభలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-కంభలి.

సంభారము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చేక్కెగ
భరించుట; 2. చేక్కెగభరించుట; 3: చూ,
సమానము; 4: సంభారపు. వదార్థసంభ
యము: చూ, వేకవారము; 5. సర్వపూర్ణ
త్వము.

సంభావన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, సమూ
నము; 2. తలుపు: చూ, వాకిలి;
3. ప్రాప్తి: అవతరము, అవిష్కృతి, అవిష్కృతి,
అనువు, భావతి, బంకారము, నిరూధి, ప్రక
టనము, ప్రభావతి, ప్రతిభావతి, ప్రభ, ప్ర
భితి, ప్రకృత్యము, ప్రకృతి. (వసిద్ధి, రూధి,
విభావతి, వ్యాప్తి. (అపగ్న) అవి. (తె) అల-

అల్ల-పాల, టంకారము, కేరు, మంతు, వ
న్మియ-పన్నె, వాసి, పిను. సిన్దు. (చూ.
స్పష్టము). తద్వి.-౧ ఆభివన్నము. భావ్యతము.
వరాగము, విభావిత; ౨. (విణ) ప్రసిద్ధి
కెక్కినది అనుటకు. -ఘృష్టము, విరూఢము,
వృక్షాకము, ప్రతీతము, వృధ, ప్రఖితి, ప్రశ
స్తము, వృసిద్ధము, వృకటము-ప్రాకటము,
పోధము, రూఢము, విజ్ఞాతము, విస్తము,
విశాగము, వ్యాప్తము, వికృతము. (తె)
పాలవము. (చూ, సమాఖ్య.); ౩. (విణ) ప్ర
సిద్ధి కెక్కినది అనుటకు. -వృశస్త్యము;
-4: చూ, దక్షిణ. 1; అం. 5. (సంభావనము):
చూ, అలంకారము. ౩ (ఇతరుని గుణములు
వర్ణించుటకు) గవ యశక్తిని సూచించుట.
ఉదా.- "నీగుణములు కేనుడె యెన్న
గలడు").

సంభావనము. అం: చూ, సంభావన. 5.

సంభావనీయము. సం. విణ. సంభావించదగినది.

సంభావించే. సం. అ. క్రి. 1. చేక్కెగా
తలచే: చూ, సంకల్పించే; స. క్రి. 2 =
సంభాళించే: చూ, సన్మానించే.

సంభావితము. సం. విణ. 1. చేక్కెగా తలచవల
బడినది; 2. సన్మానించబడినది.

సంభావ్యము. సం. విణ. సంభవించదగినది:
(అశ్య) కిల.

సంభావణము. సం. వి. ఆ. న. 1. చేక్కెగా
మాటాడుట: చూ, శబ్దము. 2; 2. మాట్లా
డుట: చూ, శబ్దము. 2; నా. ౩. వరస్పర
సంభావణము: చూ, సల్లాపము.

సంభాషించే. సం. అ. క్రి. చేక్కెగా మాటా
డు: నివించే, వాచించే, భాషించే. (తె)
మాటాడు, వాచించే: చూ, శబ్దించే.
తద్వి - వరస్పరము సంభాషించే: చూ,
సల్లాపించే.

సంభాష్యము. సం. విణ. వ్యవహరీయము, వ్యా
ప్యతము, చేక్కెగా మాటాడదగినది: చూ,
శబ్దము. 2-౨౧. తద్వి.-౧: భాష్యము,
వక్తవ్యము; ౨: ఆఖ్యేయము, గవ్యము, వక్త
వ్యము, వ్యాఖ్యాతము. (చూ, శబ్దము. 2.)

సంభూతము. సం. విణ. పుట్టినది: ఆవిర్భూ
తము, ఉచ్ఛితము, ఉత్థితము, ఉత్తము, ఉ
త్పత్తితము ఉత్పన్నము, ఉదితము, ఉత్తము,
ఉద్భితము, ఉపోదము, జాతము, పరిసూత
ము, పరిసూతము, పరిసూయము, పారిసూయ
తము. తద్వి.-౧. కలిగించేనది అనుటకు. -
ఆపాదకము, ఆపహము, ఉత్సాహకము, వృ
తిపాదకము, సూతము; ౨ పుట్టింపూపము
కలది అనుటకు. -జాతమాపము; ౩. మొల
కయెత్తినది అనుటకు. -అంకురితము -అంకు
రితము, ఉత్తము, కందలితము, చల్లనితము,
మాఘము; ౪ (వి) మొలకయెత్తుటకు: -మాఘి.
(తె) శోడు; ౫. అవ్యయపుట్టినది: -సమాఘము.

సంభూతుడు. సం. విణ: ఆభ్యుదయించు, ఉద
యించు, జాతమందు, సమున్నయించు. (తె):
పుట్టినవాడు. [వచములు.

సంభూయపరమాధావము. అం: చూ, వ్యవహార
సంభూయసనము. అం: చూ, ఆసనములు.

సంభూయము. అం: చూ, యావనంపకము.

సంభూయమాసము. అం: చూ, యావము. 2.

సంభృతము. సం. విణ. 1. చేక్కెగా భరించ
బడినది; 2. చేక్కెగా భరించబడినది.

సంభృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ 1. చేక్కెగా భరిం
చుట; 2. చేక్కెగా భరించుట: తద్వి.-
ఉంచుటకు -అభివ్యాసము, అభ్యాధానము,
అధానము, ఉపాధానము, భత
ణము, ద్భృతి, నిధానము, వ్యాసము, సహ
నము, వివ్యాసము. (తె) ఉంచుట, పెట్టుకొలు,
తాల్చు-తాల్చు.

సంఘము. ఆం. (సమ్మత్తిము): చూ, వాస్తవ్య
చారములు. [వాస్తవ్యచారములు.

సంఘభాగతము. ఆం. (సమ్మత్తిభాగతము): చూ,
సంఘవృత్తము. సం. విణ. : సాదులచేతకోధింపఁ
బడినది. [ము. 4.

సంయతము. సం. విణ. కట్టఁబడినది: చూ, నిత
సంయతుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. హార్యాద్యవ
రాధమున బొండ్లకొయ్య మొదలగు దాని
చేతఁ గట్టఁబడినవాఁడు: కీర్తితుఁడు.

సంయక్తం. సం. వి. త. పుం. స్త్రీ: చూ, యుద్ధము
సంయమనము. సం. వి. ఆ. న. 1. బంధనము.

చూ, బంధము. 1; 2: చూ, వర్తితము; ఆం.
8: చూ, ఉత్తైన కరణబంధములు.

సంయమని. ఆం. 1. యమునిపట్టణము: చూ,
దేశములు; 2: చూ, దిక్పాలపట్టణములు
సంయమము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-సంయామ
ము. 1. హింసాదులవలనవిరమింపఁట: యమ
కము, యామము; 2. వర్తితాదులకంగమై
తొలిదినము చేయఁదగిన యాచారము.

సంయమి. సం. వి. న్. పుం. 1. ముని: చూ,
సన్యాసి; విణ. 2. సంయమముగలవాఁడు.
సంయామము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-
సంయమము. [చూ, భక్ష్యము.

సంయావము. సం. వి. ఆ. పుం. సాధుసత్తులు:
సంయక్తముగు. మి. స. క్రి: చూ, సక్తముగు. 1.

సంయక్తము. సం. విణ. కూడుకొన్నది: చూ,
సహితము.

సంయోగము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, యుద్ధము,
సంయతము. ఆం: చూ, అభినయ వాస్తవములు.

సంయోగహస్తములు. ఆం. (రెండుచేతులతోఁ
కట్టవలసినవి.): ౧ అంజలి, ౨ కపాత, ౩ క
రిక్కిట, ౪ స్వస్తిక, ౫ జోల, ౬ పువ్వుపు
ట, ౭ ఉత్సంగ, ౮ కివలింగ, ౯ కటకా
క్షర్ధన, ౧౦ కర్తవ్యస్వస్తిక, ౧౧ కకట,

౧౨ కంఠి, ౧౩ చక్ర, ౧౪ సంపుట, ౧౫ పా
ళ, ౧౬ కీలక, ౧౭ మత్స్య, ౧౮ క్రాంతి,
౧౯ వరాహ, ౨౦ గరుడ, ౨౧ నాగబంధ,
౨౨ కట్ట, ౨౩ కేయంజ, ౨౪ అకపాస్తము
(చూ, ఆసంయోగ వాస్తవములు=౩ క చేతి
తోఁ కట్టవలసినవి) (ఈ ఆసంయోగ సం
యోగహస్తములలో బొంబయి వాస్తవములు
౧౧: ౧ చేతావహస్తములు ౧౬, ౨ కపాళి
వాహస్తములు ౯, కింకావహస్తావా ౧౦, ౪ చ.
మత్స్యహస్తా ౪, ౫ కుశ్మిందాజహ ౨౦, ౬ స.
మచిహ ౨, ౭ పుం: నదీహ ౧౪, ౮ పుం:
హ ౨౩, ౯ సింహాదిమ్మ ౧౦, ౧౦ వక్ర
హ ౨౦, జలజంతు వాస్తవములు ౫): చూ,
వ్యంజకము 1.

సంయోగమగు. సం. స. క్రి: చూ, సంయక్తమగు.

సంయోగము. సం. వి. ఆ. పుం. (స్త్రీపురుషుల
కలయిక) అనుబంగము, అన్యాయము, అభే
భావితము, అహతి, అచక్రి, ఇన్య, ఉప
పత్తి, ఉపస్పృష్టకము, ఉపస్థాపము, ఉపస్థి
తి, ఉద్ధ్వగము, కామిక, కామకే, కామ
పత్తి, మహారము, మరీగము, క్రిడాత్మము,
గ్రామ్యధర్మము, త, తిర్థదర్శకము, ధర్మిత
ము, నిధువనము, నిషంగము, పృత్యాకృతి,
మేళకము, మేళవము, మేళము, మైఖనము,
యక్తి, యంతకము, యోగము, రతము, రతి,
రహస్య, లంగము, వసంతమాతము, స్వభా
యము, కయనము, శృంగారము, శ్లో, సం
గతము, సంగతి, సంగమము, సంగము, సంధి,
సంధ్య, సంవర్కము, సంవయోగము, సం
భవము, సంభేదము, సంభోగము (భోగము),
సంసక్తి, సంస్కరము, సంస్కృతి, సన్నిపాతము,
సమాగమము, సమితి, సమ్మేళనము, సాంగ
త్యము, సాహిత్యము, సురతము, హింసనము.
(తె):— మగచెయ్యలు, మగచులు, మగ

పోడుములు, అంటు, కలయిక-కలియక, కలవ-కలువ, కనయంట, కూటమి, కూడిక, చేరిక, చేట్టతీకము, జేగను, జోటివని, జోలి, తొక్కు- తొక్కుడు, దనివు, పెనఁకువ-పెనుఁకువ, పయిసరము-పైసరము, పొందిక, పొత్తు, పొరలిక-పొర్లిక, పొర్లుట, మరువని, మసకము, మేడము, రంతు-అంతు, లంకియ-లంకె, వలరాచేపని, సంగడము, సంతన, సవేలము-సవేళనము, పయ్యుడ్డ- సయ్యోద్ద- సయ్యోద్దె, సాళగింపు తద్వి.- ౧. పు న స్స ం ధా న ము న కు:- అ బ్ర హ్మ చ ర్య క ము, బ్రౌ పా స న ము, కామోత్సవము, గర్వాధానము, నిషేక పృస్తతము, నిషేకము, కోధనము. (తె) కల వడము, కలుపుట; ౨: ఉపరతి, పురుషాయితము, పిరాయితము. (తె) పయాట-పైయాట, పయికూటమి-పైకూటమి, మగపాడి, మగలాగు, మగపోల్కికూటమి-మొగపోల్కికూటమి; ౩. పరస్త్రీ సంగమమునకు-కలిమము; ౪. మునుల సంభోగమునకు.-ఖంజన తరము; ౫. కేశ్యాసంభోగమునకు.- (తె) లంకెతీకము; ౬. రత్యత్పక్తికి.- (తె) తిమ్మది(తి)య్యము; ౭. మక్కలకలియకను.- కలాదము, శ్యానమైధునము; ౮. గుట్టముల కూడికను.- (తె) మావు; ౯. చిలకలకూడికను.-అల్లికము; ౧౦. పెనుబొమ్మకలియకను.-అపవాదము; ౧౧. పాములరతికి.- (తె) మసకము, మసకలుపాటుట; ౧౨. కోతులసంగమమునకు.-వలీసంగము; ౧౩. పక్షి రతమునకు.- (తె) తొక్కు, తొక్కుడు, పొర్లుట, మెట్టు, పెడ; ౧౪. తుమ్మెదలమైధునమునకు.-తిక్తవారము; ౧౫. నాయికకు పిగియ వియోగకాలమందు మన్మథావేశముచేగలిగెడు చేష్ట:-తిపనము (చూ,

రతిబంధములు). ("చూ, హిండనము"). (ఇం దుఁ గొన్ని పదములు చేరికకును, కొన్ని పదములు స్త్రీ పురుషులకలయికకును, కొన్ని పదములు కేండ్లములయందును క్రించును; అం. ౩: చూ, మోడకసంధులు; ౪: చూ, భోగములు. సంయోగమేరువు. అం: చూ, ప్రస్తారపృథ్వీ పాణిములు.

సంయోజితము. సం. విణ. ముత్యముకదానితోఁ కూర్చబడినది: ఉపాహితము.

సంరంభము. సం. వి. అ. పుం: చూ, సంభ్రమము. సంరంభి. సం. విణ. (న. ఈ. న్.) సంరంభముగలవాఁడు.

సంరంభించే. సం. అ. క్రి: చూ, సంభ్రమించే. సంరక్షకుఁడు. సం. విణ: అవిత, అక్రిందనుఁడు, అక్రిందుఁడు, ఉదాస్థితుఁడు, ఊ, గురువు, గోవుఁడు, గోవు, తాగిత, ధాత, పరిపోషకుఁడు, పాత, పోషకుఁడు, పోష్ట, పృతిపాలకుఁడు, భర్త, రక్షకుఁడు, రక్షి. (తె):— చేరువకాఁడు, పెనుపరి, పోగపరి, మనుపరి. తద్వి.- అరక్షకుఁడు, ఉదాస్థితుఁడు, ఊ, యామికుఁడు (తె): అరకుఁడు, కామేవాఁడు, కాపరి, కావలివాఁడు, గోలుకాఁడు, గస్తీలు, తలపరి-తలారి, బంకు. తద్వి.- పరిపోషితుఁడు.

సంరక్షణము. సం. వి. అ. న: అవనము, ఊతి, బ్రుకారము, మబ్బము, త్తణము, గుప్తి, గోపనము, గోపిధము, ఛాయ, ణ, త్రాణము, దానము, పరిత్రాణము, పరిపోషణము, పానము, పాలకము, పాలనము, పూర్తము, పోషణము, పృతిపాలనము, భోగము, ముండనము, యంత్రాణము, రక్షణము, రక్షము, కరణము-కరణు, సాదము. (అన్య):— అవ, యత, ఊ, ఋ, కీనము. (తె):— అద్వికము, అలన.

ఇల్లడ-ఇల్లడము, ఉక్కణము, ఏడుగడ-
ఏడ్డడ, ఏలుబడి-ఏల్పుడి, కాపాడుట, కాపు,
కాపుగడ, కావలి, కుయి-కుయ్యి-కుయి,
కులు, కొనియాట, కోవరము-కోపురము,
గడ్డి, గడ్డు, తోన, నీడ, పారా, పొలియ
ము-పొళెము, పోసనము, పెనుపు, పొగిది,
బలకరము-బళకరము. తద్వి.- ౧. శత్రువు
తెత్తివచ్చేటను తెలిసికొనుటకై యుంచే కా
వలి:- ఉక్కళము, కోవరము-కోపురము;
౨. భయరక్షకమునకు.- ధ; ౩. భయమునుపో
గొట్టుటకు.- ధ; ౪. గోరక్షణమునకు.- (తె)
పసిమపు; ౫. కుత్సిక పృథుత్వమునకు.-
కడీశత్వము; ౬. నైస్వర్తక్షణమునకు.- గుల్మ
ము; ౭. శరణము, సాదము, దిక్కు. (తె) చేరు
గడ.

పంరక్షింప. సం. స. కి. చేక్కగాకాపాడు:
అధ్యక్షించే, పరిపాలించే, పాలించే, పరి
పోషించే, పోషించే, పృతిపాలించే, భ
రించే, రక్షించే. (తె) ఆఁగు, ఏదు, ఏలు,
ఏలుకొను, ఓను, కాచే, కాపాడు, కొని
యాడు, తడవు, పెంచే, పెనుచే, ప్రోచే,
పోగిదినేయు, బృతికించే, మనుచే, మనుపు,
సంతరించే, సాచు.

పంరక్షింపఁబడు. మి. ఆ. (కి: (తె) పోగివడు.

సంరభము. సం. విణ. సంరంభము నొందినది.

పంరావము. సం. వి. ఆ. పుం. మోత: చూ,
స్వరము. 2.

పంరూధము. సం. విణ. పెరిగినది.

పంరోధము. సం. వి. ఆ. ప: అంగులితోరణము,
అభ్యంతరము, అర్గళము, ఆవరోధము, ఆక్షే
పణ-ఆక్షేపణము, ఆచ్ఛాదనము, ఆతంకి
ము, అనేధము, ఉపరోధము, ఉపస్థము,
ఊమము, త్మ, గడము, సగృహము-నిగృ
హము, నియంత్రణ, నిరోధనము, నిరోధ

ము, నిషేధము, రోధనము, రోధము, వాళ
ణము, విమాతము, విష్ణుము, విరోధము,
విప్రసంధము, వ్యక్తానము, హస్తవారణము.
(అవ్య):-అలమ్, అక్, కు. (ఇవ) ఆవ.
(తె):- అంకిలి, అటకాపు, అడ్డంకి, అడ్డ
కట్ట, అడ్డగాలు, అడ్డగింత, అడ్డగింపు, అడ్డ
పాటు, అడ్డపెట్టు, అడ్డము, అడ్డవాట్లు,
అడ్డి-అడ్డు, అడుగట్ట-
అడ్డుగుట్ట, ఆఁక, అటంకము, ఆఁపు, ఎడ,
ఎడ్డము, ఒడ్డు, గెంటుట, గొడవ, తవన.
తగులము, తడ, తడకట్ట, తోపుడు, నిట్టు,
నూకుడు, పుడక, బందు, మన్న,
నుంకము, నుంకు. తద్వి.- చూ, విష్ణుము.

సంరోధించే. సం. స. కి: అవరోధించే, ఆక్షే
పించే, ఆసేధించే, ఉపరోధించే, నిరో
ధించే, నివారించే, పృతిబంధించే, పృతి
రోధించే, పృతిషేధించే, రోధించే, వారిం
చే. (తె) అంకిలిపెట్టు, అటకాయించే, అడ్డ
కట్టు, అడ్డగించే, అడ్డపెట్టు, అడ్డు, అరి
కట్టు, ఆఁకట్టు, ఆఁకపెట్టు-ఆఁకపెట్టు, ఆఁ
కయినరించే, ఆఁగించే, ఆఁగు, ఆఁపుచేయు,
అను, ఉడిగించే, ఉడుపు, ఒడ్డు, చేజిగొ
ను, డెక్కు, తటాయించే, తడకట్టు, నిలా
పు-నిల్పు, మల్లకట్టు. తద్వి:— ౧ (చూ,
నిషేధించే); ౨: (తె) మట్టగించే, మట్టు,
ముట్టుకొను, మట్టుకొలుకొను. ముట్టుకో
ల్కాను, ముట్టుకొలుపట్టు, ముట్టుకొలు
పజుచే.

సంలక్ష్యకృమవ్యంగ్యము. అం: శబ్దకైము
లాను రణన రూపవ్యంగ్యము. ౪, అర్థకై
ములాను రణనరూపవ్యంగ్యము. ౩, ఉధి
యకైములాను రణనరూపవ్యంగ్యము. ౧.
(ధ్వనిభేదములు ౧౩౭౬ ను సంకరములతోఁ
గూడిన ౫౩౦౪ ను వీటితోఁగూడిన కావ్యము

సూడ ధ్వనియనిపించుకొనును. ఇదే యుత్తమకావ్యము. ధ్వనిలేని కావ్యము మధ్యమమును గుణభూతవ్యంగ్యము ననిపించుకొనును. ధ్వని స్ఫుటముగాఁ దోచేటదనిది యథమకావ్యమును చిత్రము ననిపించుకొనును.)

సంలాపము. సం. వి. అ. పుం. పీఠితోడి పరస్పర సంభాషణము: చూ, సంభాషణము.

సంవత్సరము. సం. వి. అ. పుం. అబ్దము, ఆనందము, శాశ్వతము, ఋతువుత్తి, క, కాలగ్రంథి, గడి, ఛ, మాసమాసము, యుగాంతకము-యుగాంశకము, వత్సము, వత్సరము, వర్షము, శరత్తు-శరద-శారదము, సంవత్సరము, హేయనము. (తె) ఏడాది-ఏడు, పాలు, తద్యి. — ౧.-చూ, మాసవ్యయము (ఋతువులు); ౨.-చూ, మాసములు; ౩.-చూ, సంవత్సరములు.

సంవత్సరములు. అం: పృథవ, విధవ, శుక్ల. పృథూధాత, పృజోత్పత్తి, ఆంగీరస, శ్రీముఖ, భావ, యవ, ధాత, ఈశ్వర, బహుధాన్య, పృమాది, విక్రమ, వృష, చిత్రభాను, స్వభాను, తారణ, పార్థివ, వ్యయ, సర్వజిత్తు, సర్వధారి, విరోధి, చిక్మతి, ఖర, నందన, విజయ, జయ, మన్మథ, కుక్కుభి, హేవిశంబి, విశంబి, వికారి, శాశ్వరి, వ్రవ, శుభకృత్తు, శోభకృత్తు, శ్రోధి, విశ్వావను, వరాధవ, వ్రవంగ, కీలక, సామ్య, సాధారణ, విరోధికృత్తు, శరీరాది, పృమాదీవ, ఆనంద, రాక్షస, నల, పింగళ, కాశయుక్తి, సిద్ధాది, రాది, కుక్మతి, దుందుభి, రుధిరోద్ధారి, కైకాశి, శ్రోధన, అక్షయ. (80) ("ధగవంతుడు వారదునిఁగోరికపై యొకతటాకంబు నిర్మించె. అందుభగవంతుడు స్నానమాచరించె. మిదన వారదుఁడుస్నానమాచరింప నాతఁడు

నొకయువతియై వెలువడివచ్చి పూర్వజ్ఞానంబు మఱచి యచ్చేటి కాననంబున విహరించుచుండెను. ఇట్లుండ నాయరణ్యనాయకుం డప్పు శతంజోచి మోహించి, యామెను వివాహమాడి! యామెతోఁ గొన్నిదినములుఁ గీర్తిడింప నాయుత్పరకును అటువదిమందిపుత్రులున్పులించిరి. నీమహిమవలనఁబుట్టిన అటువదిమందిపుత్రుల గతి దుర్లభిగావండ నద్దతిఁ కెందునటుల నంగగ్రహింపుడని శ్రీమన్నారాయణుని వేడ నవ్వెత్వంధరుండు నోవారిదా విచారింపకుము. నీపుత్రులను ప్రభువాదుల నామంబులగ నొనర్పితిని. గాన లోకంబున నాచంద్రార్కస్థాయిగఁ బ్రసంపత్సరంబున నీ కొమరులయందొక్కొక్కనిపేరఁ బఱంగుఁడఁ బ్రతికోషన లోకంబున లోకులవలన వాకొనఁబడునట్లు వరమిచ్చి వారదమహామునినియొప్పటివాట్లనుగ్రహించెను. అందువలన సంవత్సరముల కీపేళ్లు కల్గెనని పురాణోక్తమయి యుండెను"); తద్యి. — ౧ అనేక సంవత్సరములకు - (తె) పూండ్లు-పూఁడులు; ౨: (తె) మారియేడు-మున్నేడు; ౩: (తె) సంవత్సరము; ౪: శకము; ౫: (తె) నిరుడు; ౬: (తె) అయిందా; ౭: (తె) హేలపాలు; ౮: (తె) తిన్నాల; ౯. సంవత్సరములవలన. — అంశరము, కారులము (చూ, మాసవ్యయము); ౧౦. శాసనమాసమునను. — శాసనీకము; ౧౧. సంవత్సరము లయిగు విధములు. — ౧ చాందమానాబ్దము, ౨ నాక్షత్రమానాబ్దము, ౩ సారమానాబ్దము, ౪ చాంద్రమానాబ్దము, ౫ సావనమానాబ్దము. ఇత్యాది. సంవత్సరీకము. వా. సం. వి. అ. న. చేచ్చివారింగూర్చి సంవత్సరాంతమునంజేయు ప్రధకగ్రము: చూ, సంవత్సరీకము.

సంవననము సం. వి. ఆ. న. రూ-సంవననము: చూ, వరకీయ. [1-3-3-4

సంవరము. సం. వి. ఆ. న. రూ-శంబరము సంవర్తకము. సం. వి. ఆ. న. బలరాముని వా: గల్గి: చూ, హలము. [చూ, హలాయనండు. సంవర్తకుడు సం. వి. ఆ. పుం. బలరాముడు: సంవర్తనము. ఆం: చూ, అస్త్రములు.

సంవర్తస్త్రుతి. ఆం: చూ, విాలస్త్రుతులు. సంవర్తము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కల్పము, కల్పాంతము, కలయము, పులయము-పుళయము, యుగాంతము, విలయము. తద్వి-యుగాంతము, మహాపుళయము; 2. ఏకానౌక మేఘము: చూ, మేఘము. 1; 3: అక్షము, అవహేతము, కరిపందరికము, కర్ణఫలము. కల్, కలిందము, కల్కరూచుము, కల్కము, కల్గి, తువము, ఘాతావాసము, రోమవర్షణము, విభీతకము, హ్యము. (తె) తాండ్య-తాండి-తాండి; అం. 4; చూ, మేఘములు.

సంవర్తిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కొంత తామర పూతేకు: రూ-సంవృత్తిక, ణ, సవరణము. (తె) కచ్చే. తామరతేకు, పూరేకు-పూతేకు, లేక-లేకు-తేకు: (చూ, సహస్ర)వ త్రిము. [సన్యాసి.

సంవర్తుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకముగి: చూ, సంవర్తించు. సం. పేరి: ప్రించు. (తె) పెంచు-పెనుచు.

సంవర్తితము. సం. విణ: ఉపబృంహితము. సంవనధము. సం. వి. ఆ. పుం. గాగ్రుము. (తె) ఊరు: చూ, నీను (1) (దేశములు.)

సంవహము. అం: చూ, వాయువులు. సంవాదము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, సమాచారము 2; వా. 2: వాదము. (తె) మల్లగు

ల్లము, వాచు, వాదులాలు. [డు-అంగమర్ది సంవాహకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: అంగమర్ద సంవాహనము. సం. వి. ఆ. న. 1 అంగమర్దము, అంగమర్దము, మైదను, ముద్దనము. (తె) కట్టుబ, పిండికిచ్చే, కినుకట. (చూ, సమ్మర్దము; 2. చేక్కిగా మోసికొని పోవుట.

సంవిత్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తెలిసి: చూ, హృద్దేఖము. 2; 2: చూ, సమాచారము. 2. సంవిత్తు. సం. వి. డ్. స్త్రీ. 1: చూ, సంలిప్తి 1. 2. చేరు: చూ, సంలేతము. 1; 3. పంచము: చూ, స్పర్శ. 4: 4: చూ, సమ్మతి. 1; 5. ఆచారము: చూ, సమయము. 2; 6: చూ. యుద్ధము; 7. సంభాషణము: చూ, కల్పము. 2 సందల్లుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-సా విడల్లుడు.

సంవిభాగించు. సం. స. కిరి: విభాగించు, భాగించు, భిజించు-సంభజించు. (తె) పంచు-పనుచు, పాలుగొను-పాల్గొను, పాలుపుచ్చు, పాలుపెట్టు, పింగడించు, వేటుపజుచు. సంవిక్షించు. సం. స. కిరి: సహక్షిక్షించు: చూ, విక్షించు.

సంవీక్షణము. సం. విణ: చూ, సమీక్షణము. 2. సంవితము. సం. వి. ఆ. న. 1. హారమువలెవేసి కొన్న జేందెము: చూ, యజ్ఞసూత్రము: విణ. 2. చుట్టుకొనబడినది: చూ, సంవృతము. సంవృతము. సం. విణ. చుట్టుకొనబడినది: అనంతము, అపారీవృతము, అవృతము, ఉద్వృష్టితము, నివాళితము, పరిగణితము, పరిక్షిప్తము, పరివృతము, పరీతము, మాసరము, రుక్మము, వలయితము, వలీతము, విక్రవ తోముఖము, వృత్తము, వేష్టితము, వ్యాజ్ఞము, వ్యావృతము-వ్యావృత్తము, సంపూర్ణ

నా, సంవీకము. తదియ. — ౧. చోట్టుటకు - అక్షము, అభివ్యాప్తి, అవకుంతము, అశ, అశము, ఉద్వేగము, పరిచారము, పరిదక్షిణము, పరిసరము-పరిసారము, పరిసర్పణము, పారిసరణము, వ్యాపకము, వ్యాపనము, వ్యాప్తి, వ్యావర్తనము, హింసనము.

(తె): — అవభాగము, చోట్టు, చోట్టుట, చోట్టుదల, నెరపు-నెఱపు, నెరపు-నెఱపు, చంపారము, చటపణి, పరపు, పసరింపు,

పసరు, పయపాటు-పైపాటు, పెనకువ-పెనకువ, పిసాళము, పాలవము, పాలయక, మలక, మునుగు-మునుగుడు. (చూ, వ్యవహారము. 3.); ౨. చోట్టుకొనుటకు - పరివేష్టనము, పరివేశము-పరివేషము, పరిదక్షిణము, పరణము, వివర్తనము, వృత్తి, వేల్పనము, వేష్టనము. (తె) పరి, పరిచోట్టు, పరిసు;

3. చోట్టుకొనిచోట్టుటకు-పరికిర్యము, పరిసర్పము, పరిసర్ప, పరివర్తనము-పరివర్తము-పరివర్తము, పరిసారము-పరిసారము; ౪. చోట్టుకొనియుండుటకు - పరిక్షేపము; ౫. వ్యాపింపఁచిగదితఁచుటకు-వ్యాపనము, వ్యాపకము; ౬. భూతి మొదలగువారిచే కప్పఁబడినది అనుటకు - గుంతిము, రూపితము;

౭. అంతటవ్యాపింపఁచుటకు-పరిసరణము, శిరిరము, సమూర్ధము. (తె) పసరింపు.

పరివేష్టనము. సం. వి. ఆ. పుం. చూ, సంభ్రము. సంవేదము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ముఖదుఃఖములను తెలిసికొనుట: చూ, చూ-వేదన;

2. వాదిపరితివాదుల పరస్పరసంగర్భము. పరివేశము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పీకము: చూ,

సింహాసనము. 1. 2. నిద్ర: చూ, స్వప్నము; 3. చూ, సంభ్రము.

సంవేకిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, మొగసాని 1-2-3 (చూ, పదనము. 1.)

సంవ్యాసము. సం. వి. అ. న. 1. ఉత్తరీయము: చూ, వస్త్రము; 2. బట్ట: చూ, వస్త్రము.

సంకర్షకుడు. సం. వి. అ. పుం. తిరుగనని పట్టుఁదెట్టుకొని యుద్ధము చేయువాఁడు: చూ-సంసర్షకుడు.

సంకయము. సం. వి. అ. పుం. 1. అనుమానము, తుగ్గిటి, ద్వాపరము, భగ్గు, యంతకము, లింగము, విచిత్రము, వితర్కము, విశయము, శంక, సంకేహము (అవ్య) అపి, అ, అహో, కిచ్చు, కిముత. (తె) అరగలి, అరమర-

అమర-అమమ-అరమరిక-అమరిక-అమమి-అరమగము, ఉరయట, గుమాను, నొడలదొంతి, పానలు, మలికితము, మెరమెర, విదానాతనము, సందియము.

(అవ్య). ఊ; అం. 2: చూ, అర్థవోపములు. సంతయాపన్నమానముడు. సం. విణ: చూ, పాంశయికుడు.

సంకయార్థకములు. అం: “అకో, ఏమో, ఒకో, ఒకో, ఓ, కాబోలు, నల్లవో.” అనునవి సంకయార్థము. సం. విణ. (ఉ): చూ, పాంశయికుడు.

సంకయియే. సం. అ. కి: అనుమానియే, వితర్కియే, శంకియే, సంకేహియే. (మి) అనుమానము. (తె) అంశియియే, అరగలిగోను, మెరమెరము, సందియము.

సంకయిత సం. విణ. (ఋ. ఈ. ఋ) సంకయియేగాడు. (చూ, సన్నిధానము 2. సంకీర్ణము. సం. వి. అ. పుం. అశ్రియము: సంకీర్ణయియే. సం. స. కి: చూ, పాశ్రియము.

సంకీర్ణము. సం. వి. అ. పుం. 1. పీకము: చూ,

సంవృత్తిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, చూ-సంవర్తిక. సంవృద్ధి. సం. వి. ఇ. పుం శేక్రగా పెరుగుట: చూ, ఉపబృంహణము.

సంవేగము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సంభ్రము.

సంవేదము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ముఖదుఃఖములను తెలిసికొనుట: చూ, చూ-వేదన;

2. వాదిపరితివాదుల పరస్పరసంగర్భము. పరివేశము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పీకము: చూ,

సంశ్రియము. సం. విణ: చూ, శ్రియము. సంశ్రియము. సం. వి. అ. పుం. అంగీకారము: చూ, సమ్మతి. 1.

సంశ్రితము. సం. విణ: ఆశ్రియించబడినది. సంశ్రితము. సం. విణ: అంగీకరించబడినది:

చూ, స్వీకృతము. 1. [శ్లేషించబడినది. సంశ్లేషము. సం. విణ: కాగిలింపబడినది, సంశ్లేషముగు. సం. స. కి: చూ, సంయక్తముగు. సంశ్లేషము. సం. వి. అ. పుం. 1: అంకపాళి-అంకపాళిక, అంగపాళి-అంగపాళి, ఆలింగనము, ఆశ్లేషము, ఉపగూహనము, కోలము, కోడికరణము, కోడికృతి, డిండీరము, పరిరంభము, పరిష్కంగము, లయము, శ్లిష, హేలి (లి). (అవ్య) ఆజ్. (తె): కవుఁగిలి కాగిలి-కవుఁగిలింత - కాగిలింత, కవుఁగిలింపు-కాగిలింపు, లంకీయ-లంక. తద్వి. — ౧: కట్యాక్షిప్తము, అక్షీరనీరము; 3: కుస్తిష్కము; ౪: చూ, ఆలింగనములు; ఆం. 2. (భిన్నవాల్లులసంయోగము): చూ, మాస్తకీయలు. [కాగిలించే

సంశ్లేషించే. సం. స. కి: (తె) కవుఁగిలించే-సంసక్తము. సం. వి. కదిసినది, పొందబడినది: అంచితము, అంజనము, అధిగతము, అనుగతము, అపటాంతరము-అపదాంతరము, అభిగతము, అవగతము, అవాప్తము, అవ్యసహితము, ఆగతము, ఆత్తము, అనీతము, అపన్నము, ఆపితము, ఆప్తము, అసాదితము, ఇతము, ఉదాఘము, ఉపలబ్ధము, ఉపాగతము, ఉపాత్తము, ఉపపన్నము, ఉదాఘము, కలితము, గృహీతము, నిర్విప్రము, పరిగణితము, పరిష్కృతము, ప్రణహితము-ప్రణహితము, ప్రాప్తము, భావితము, భూతము, లబ్ధము, వాచాసము, విత్తము, విన్నము, వ్యాప్తము, సక్తము, సనాధము. (వి). అధి

గమము, కలన, వ్యాప్తి, సమధిగమము, సమన్వితము. (తె) (వి): అంగుబడి, శగవు, పొందుట, పొందుపాటు, పాలపము. తద్వి. — ౧. పొందినది. — సమాగతము; ౨. పొందదగినది. — చూ, లభ్యము. 1: 3. పొందింపబడినది: చూ, సీతము. 3; ౪. కూడుకొన్నది: చూ, సహితము; ౫. కూడఁబట్టబడినది: వృత్తము, సంచితము.

సంసక్తి. సం. వి. ఇ. (స్త్రీ). కదియిక, చేరిక: చూ, సంయోగము.

సంసక్తుడు. సం. విణ: చూ, కాశిత.

సంసత్తు. సం. వి. క్. (స్త్రీ). కొలువుకూటము: చూ, సభ. 2. [కప్తముడు.

సంసప్తముడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-సంసంసరణము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, సంసారము; 2. బాట: చూ, స్మృతి. 1 (మార్గము. 1.); 3. పట్టణమునుండి వెడలుట; 4 గవన, కనవు: చూ, వారిత. 1 (తృణము. 1.); 5. ఇటుకు లేక దండునడచేట; 6. యుద్ధప్రారంభము.

సంసరించే. సం. అ. కి. పుట్టు: చూ, సంభవించే. సంసర్గము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సంబంధము. 1; 2. చేరిక, సంస్పృష్టి: చూ, సంయోగము. సంసారగురువు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, మన్మథుడు.

సంసారము. సం. వి. అ. పుం. 1. (రూ-సంసరము-సంశరము) అలవిడదల తోడియునికీ (చూ, సంతతి. 1.): అజనంజనము, కన్తకారము, కుటుంబము, దుఃఖము, పునర్జన్మము, ప్రపంచము, భవము, లోకము, సంతానము, సంసరణము, సంస్మృతి. (తె) ఇల్లడ-ఇల్లడము, కాఁపురము, లంబి-లంబి-లెంబి, విడిమట్టు; 2. పుట్టుక: చూ, సంభవము. 1.

సంసారి. సం. వి. క్. పుం. సంసారముగల గృహస్థ. (చూ, యజమానుడు.)

పంసిద్ధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, స్వభావము; 2. చేక్కనిసిద్ధి: చూ, సిద్ధి. 1; 3. మత్తురాలు: చూ, స్త్రీ.

పంసు. వా. వి: చూ, సమయము. 1.

పంస్పతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, సంసారము. 1.

పంస్పష్టము. సం. వి. 1. సంసర్గమునొందినది, కలిసినది: కదంబకము, కదంబము, కబరము, కరంబము, కరంబితము, కలవము, మిశ్రము, మిశ్రితము, మిశితము; 2. పస్త్రములోనగు వానిచే శోధింపఁబడినది: చూ, శోధితము.

పంస్పష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. తిలతండులములు కలిసినవిధముననైన అర్థాలంకారముయొక్క పరస్పరసంబంధము: సంబంధము; 2. సంసర్గము: చూ, సంయోగము; అం. 3: చూ, రసవదలంకారములు.

పంస్కరించే. సం. స. కి. దిద్దు: చూ, సవరించే. 2; 2. పక్షముచేయు: (తె) పండు. తద్వి. — కూరాకు నీల్లిగురపార్లించి పండుటకు. — (తె) (వి) పారఁటు; 3. (శవమును) దహనముచేయు; 4. శుద్ధిచేయు.

పంస్కారము. సం. వి. అ. పుం. 1. గంధమాల్యదులచేత వస్త్రతాంబూలాదులయొక్క సంస్కారము: అధివాసము. (తె) చేక్కఁజేయుట; 2. (శవమును) దహనముచేయుట: సంస్క్రియ. తద్వి. — మృతిసంస్కారమునకు. — పాదనము; 3. అనుభూతార్థస్మృతి; 4: చూ, సంకల్పము. 1; 5. పాకము: చూ, నూపకారము; 6: చూ, పృతియత్నము; 7: అభిఘాతము. (తె) తాలింపు: చూ, సాతాలింపు; అం. 8: చూ, బౌద్ధకాస్త్రస్కంధములు.

పంస్కారములు. 1. (దిశవిధ సంస్కారములు): గర్భాధానము, పుంసవనము, సీమంతము, జాతకర్మము, నామకరణము, అన్నప్రాశనము,

కర్ణవేధనము, కేశఖండనము, అక్షరస్వీకరణము, ఉపనయనము (10); 2. తాపము, పుండ్రము, నామము, మంత్రము, వైష్ణవేష్టి. (5).

సంస్కృతభవము. పా: చూ, ప్రాకృతము.

సంస్కృతము. సం. వి. అ. స. 1. కేలుపు బాస, దేవభాష: చూ, భాషలు (చూ, ఉపవిద్యలు) తద్వి. — భోటజభాషకు. — మాంగళి; వి. 2. చేక్కఁగా చేయుఁబడినది; 3. చేక్కఁజేయుఁబడినది; 4. అలంకరింపఁబడినది; 5. వ్యాకరణశిక్షితమైనది; 6. పక్షముచేయుఁబడినది, తావితోఁదెనచినది: పానఁటినది — పారఁటినది, కయిమాలోనగు వానిచేత సాతాలింపఁబడినది; 8: చూ, క్రైష్ణము; అం. 9: చూ, వ్యాకరణములు; 10: చూ, భాషలు.

సంస్కృతసమము. పా: చూ, ప్రాకృతము.

సంస్క్రియ. సం. వి. అ. స్త్రీ. చేక్కఁజేయుట; 2. (శవమును) దహనముచేయుట: చూ, పంస్కారము. 2.

సంస్తంభించే. సం. స. కి: చూ, స్తంభించే.

సంస్తరము. సం. వి. అ. పుం. 1. చిగుళ్లులోనగు వానిచేత నేర్పఱుపఁబడినపడక: చూ, నెట్టి. 2. యజ్ఞము: చూ, వహామము. 3. (యజ్ఞము).

సంస్తవము. సం. వి. 1: పరిచయము, పరిచితి, పృణయము, పృతితి, విభావము. (తె) ఎఱుక, నెలపు — నెకపు, పాఠతీకము. తద్వి. — (వి) పరిచితము; 2. చేక్కనిస్తుతి.

సంస్తావము. సం. వి. అ. పుం. 1. యజ్ఞములయందు బ్రాహ్మణులు వేదముక్కులు నెప్పెడుచోటు: చూ, స్థావము. 1; 2. యజ్ఞములయందు బ్రాహ్మణులు వేదముక్కులను చెప్పట.

సంస్థయము. సం. వి. అ. పుం. (రూ-సంస్తా

యము) 1. ఇల్లు: చూ, సదనము. 1:2:చూ, సన్నివేశము. 1.

సంస్కృతము. సం. వి. ఆ. పుం. — పై. —;
3. విరివి: చూ, హేరాళము; 4: చూ, సమాహము.

సంస్థ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఉనికి: చూ, స్థానము. 1; 2: మర్యాద, భారణ, స్థితి: చూ, స్థితి. 3; 3. నాశము: అత్యయము, అవచితి, అవసాదము, ఉపహతి, త్త, త్తయము, త్తితి, భ్యంసము, నాశము, నిధనము, నిరోధము, నిర్వాణము, నిష్ఠ, పరాభవము, ప్రభ్యంసము, రుజ, లయము, లవము, విగమము, విధ్వంసము, వినాశము. (అవ్య) ఆతి. (తె): — ఒప్పిడి, కాడు, చోగఱ, చేటు, తలమాటు, తెగుదల, తొమ్మడు, తుంగుడు, నిప్పచ్చే-నిప్పచ్చేరము, పలామలు, పాడు, పెంపు, పొలియిక, పోకడ, రుత్త, వమ్ము, వేరునిత్తు. (చూ, నేగి. 4); 4. చోవు: చూ, సావు; 5. పోలిక: చూ, సమానము. 2; అం. 6: చూ, తానములు (నిహీనతానములు.)

సంస్థాత. సం. విణ. (ఋ. ఈ. ఋ) చేక్కెగ నిలుచేందువాడు.

సంస్థానము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఉలిచేట్టునుండు బయలు: చూ, సన్నివేశము. 1; 2. చతుస్పథము: చూ, స్థితి. 1 (మార్గము. 1-౦౭.); 3. చోవు: చూ, సావు; 4: చూ, స్వరూపము.

సంస్థితము. సం. విణ. 1. చేచ్చినది: పరేతము, ప్రమాతము, ప్రాప్తపంచత్వము, ప్రేతము, మృతము, వృత్తము, సమాప్తము. (తె) అగువు; 2. చేక్కెగఁగఁగండినది: భాసంతము.

సంస్థితి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. చోవు: చూ, సావు; 2. చేక్కెనియునికి: చూ, స్థానము. 1.

సంస్థితకుడు. సం. విణ. తేనిపోయినవాడు: చూ, శవము. 2.

సంస్పర్శ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: ఆధారి-ఆధారిక, కపికచ్చుఫలౌపము, ఖదిరఁజ్జి, ఖాతకము, గుచ్చపత్రము, చక్రపర్తిని, జంతుకృత్తు-జంతుకృత్తు, జతుక, జతుక, జననీ, జని, జనుక, తరక, దారి, దార్వి, ధాయ్య, ధారి, ధార్య, ముచపత్ర, ముక్కురి, రజవి. (తె) కోరింద-కోరింద-కోరింద, కోరిందపాడ*.

[చూ, స్పర్శము. 1-సంస్పర్శము. సం. వి. ఆ. పుం. చేక్కెనిస్పర్శము: సంస్పృశించే. సం. సం. క్రి. తాడు: చూ, స్పృశించే. [మేము. 1-

సంస్పాలము. సం. వి. ఆ. పుం మగగొట్టె: చూ, సంస్పృటము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, యుద్ధము.

సంహతము. సం. విణ. 1. చేక్కెగఁగఁజేరినది; 2. దృఢసంయోగముగలది: దృఢసంధి; అం. 3: చూ, చిబుకక్రియలు; 4: చూ, ఏకవిశకతిస్థానకములు.

సంహతలము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-సంహతలము. మొక్కుటకు వేర్లుచోచి కూర్చినచేదోయి: చూ, హస్తము. 1.

సంహతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, సమాహము. సంహననము. సం. వి. ఆ. న. మేను: చూ, శరీరము.

సంహరణము. సం. వి. ఆ. న. చేపుట: చూ, హింస 1. సంహరించే. సం. స. క్రి. వేపు: ఆహూతించే,

హూతించే, హోక్షించే, వధించే, విహూతించే, విశనించే, సమాప్తించే, హింసించే. (తె): — కడపు, కనిమచగు, కూలుచే-కూల్పు, కడపు, గావువట్టు, చేపు-సంపు, చేక్కెడుచే, చేక్కెడు, చేట్టులుచీరు, చేడుపు, చేడుము, చోగఱగొట్టు, చోవఱోచే, చిలుకుమూర్పు, చెండు, తునుము-తున్ము, తునుమాడు-తున్మాడు, తూలించే, తెగఁగోచే, తెలుచే-తేర్పు, త్రించే, త్రిక్ల

కంఠే, త్రోక్కును, త్రోక్కులకొను,
 త్రోమే, దుచుము, దోరుమే-గోర్పు, నాను
 మడచే, నుగ్గాడు, నులుపు, నులుపును
 నుమాడు, నులుచుచేయు, నులుము, నేల
 గలుపు, పగదెంచే, పరిమాలుచే-పరిమార్పు,
 పిలవేనున్నిగొను, పీచేమణిచే, పెంపెర
 లాడు, పెంపు, పొగరుగూస్తు, పొడవడచే,
 పొరిగొను, పొరిసూరుచే- పారిమార్పు-పారి
 మాలుచే-పారిమాలుచే-పారిమాల్పు, పారి
 పుచ్చే-పారిపుచ్చే, బలిపెట్టు, బలివారు,
 మగియించే, మట్టుపెట్టు, మడియించే,
 మడుపు, మదమడచే, మన్నిగొను, మారిమ
 పలు, వడిపెట్టు, వడివేయు, వేటలాడు,
 వేటాడు, నడమదమొనర్పు, నడమదమునే
 యు, సరికొను, సరిపెట్టు.

సంహార. సం. విణ: చూ, సంహారకుఁడు.

పంహారకుడు. సం. విణ: ఆఘాతుండు, కాటి
కుండు, ఖట్టికుండు, మాంసికుండు, పైతంసి
కుండు, నంనార్త. (తె):— కటిక-కట్టిక,
కటికవాడు-కట్టికవాడు, కసాయి, వేట
కాడు, నూనకాడు, నూనరి.

పంహారము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, సంహ-
రిణము; 2. ఒకానొకనరకము: చూ, నరక
ములు తద్వీ:—నరకమునకు. -కుజము, తుర్గతి,
నరకము, నారకము, నిరయము, వీచి, సం-
ఘాతము. (తె) బిద్ద - బిద్దె, బిస్త, తోర
వము - తోరవము.

పరిపాత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. వర్ణసంయోగము; 2. వేదమునందుకొంతభాగము. “తెలియనిసంపాత”:-చూ, వేదము; 3:-చూ, కామ్రము; విజ. 4. సంధింపుబుడిసది.

సంహితలు. ఆంధ్రాష్టకము, నసిద్ధులసంహితలు (8)
మంత్రాది. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. ఆశేషులు చేరిపిరి
చిన పిలుపు: చూ, చూచి.

సంహృతము. సం. విణ. సంపాదించబడినది.
 సంహృతి. సం. వి.ఇ. స్త్రీ: చూ, సంహరణము.
 సకర్తృక ర్తృప్రయోగము. అం: చూ, ప్రయోగము.
 సకలము. సం. విణ. 1: చూ, సర్వము; 2: కల
 లో, గూడినది; తద్వి. — కలత పెట్టబడినది;
 తుబ్బము, క్షోభితము, అనశ్చము, ఉద్వేజిత
 ము. (తె) గజవిజి.

సకలాభు, దే. వి. రూ-సకలాభు. 1. మేల్తన
కంబలి: చూ, సామూకము (రల్లకము); పా-
2: చూ, జీరత.

సకలాత్మ్య. అం: చూ, ఆత్మలు.

సకలార్థము. దే.వి. చూ. రూ. సకలార్థము, 1-2.

సకి. పై. వి. రూ-సకియ=సఖీ. 1. చెలికత్తె:-
చూ, సఖి. 1; 2. ఆడుది: చూ, (స్త్రీ).

సకిన. వై. వి. 1. = శకున. రూ-సగిన. పను.
 6, అ. 74: చూ, సకినంపులుబులుగు.
 2. కీచేకీచే మనుధ్యవి: చూ, స్వరము. 2;
 3. బొమ్మ. (బొమ్మకును బొమ్మలలోనిదిరక
 ములకును): చూ, హరిసి. 3; 4. కీచేచిట్ల :
 చూ, సురమాలి (లోడు. 2-౨.)

సకినంపురబిక్కి. వై. వి. = శకునపక్షి: చూ, సకి
నంపురబిక్కి.

సకీనంపులులగు. ద్వ. వి: గుదిలి-గుమిలి,
గుబ్బలికాడు-గుబ్బలికాడు, చిటుకగూబ-
చిటుగూబ, డబ్బు, పగటిచీక, పయిడి-
కంటి- పయిడికంటె- పైడికంటి-పసిడి-
కంటి-పసిడికంటె, బంగారుకంటి, సకీనం-
పులుక్కి, సకీన-సగిన, సకీనాలపులుగు.
(సం):—కనకాక్షి, గృహమాచిక, ఇతున్సి,
నికాదరి, నికాటనము, పింగళ, కతునము.
తద్వి.— య. గుడ్డగూబకు. కొరడు, కొట-
డు, గుడ్డ, గుబ్బలి, గుడ్డగూబ-గుడ్డగూబ,
గుబ-గూబ, పగలుగాననిపులు, పలుగు

పిట్ట, పవటిగుడ్డిగూబ, పులుగు, పులుగు
పిట్ట, పెద్దపులుగు, బుండ్రము, బుట్టేపు
(బుట్టేక). (సం): ఉలూకము, కాకభీరు
పు, కాకరుకము - కాకరూకము - కాకలూక
ము, కాకారి, కాకోదరము, కాశికము, ఖర
చ్చదము, ఘ, ఘర్షకము - ఘర్షరము, ఘ
ర్షరకము, ఘూకము, ఘోరదర్శనము, దివాం
ధము, దివాభీతము, నక్తంచరము, నక్తకము,
శేచకము, హిక్క; ౨. నల్లగుడ్డగూబకు -
కృతమాలకము - కృతమాలకము; ౩. గుడ్డ
గూబగుడ్డునకు - (సం) వీరకము.

సకీనము. వై. వి. = శకున. 1: చూ, శకునము. 1;

2. శుభాశుభసూచకవాక్యము: చూ, శబ్దము. 2.

సకీనలమంచేము. ద్వ. వి. రూ - సకీనలమంచేము.

రసమంచేము: చూ, శయ్య. 1.

సకీనాలపులుగు. ద్వ. వి: చూ, సకీనంపులుగు.

సకీనలమంచేము. ద్వ. వి: చూ, రూ - సకీనల
మంచేము. [3, ఆ. 117.

సకీయ. వై. వి. = సఖి: చూ, రూ - సకీ. వసు.

సకీరింత. దే. వి. గుట్టుపుకూత, (రూ - సకీరింత -
సకీరింపు - సకీరింత): చూ, హేచ (స్వరము 2.)

సకీరించే. దే. ఆ. కి: చూ, హేషించే.

సకీరింత. దే. వి: చూ, రూ - సకీరింత.

సకీరింపు. దే. వి. — వై. — ఆం, భా ద్వి. 197.

సకుడు. వై. వి. = రఖ: చూ, స్నేహితుడు.

సకృత్ప్రజము. సం. వి. ఆ. పుం. కాకి: ఆహూ

యపు, అన్యవాహనము, ఆరిష్టము, అన్యపు
ట, ఆత్మభూషణము, ఉత్క్రోశము, ఉలూ
కారి, ఏకదృష్టి, ఏకాత్మము, కంటకము,
కటఖాడకము, కరటము, కాకము, కాణము,
కాణుకము, కులింగము, కృష్ణము, కాశికా
రాతి, గూఢమైథునము, గృహబలిభుక్తు,
ఘూకారి, చిరజీవి, చిరాయువు, దీర్ఘాయు

వు, దోగిము, ద్వికము, ధ్వాంతుము, ౫
బంధము, పరభృత్తు, పికవర్ధనము, పిశున:
బలము, బలిపుష్టము, బలిభుక్తు, బలః
మాకలి - మాద్దలి, వాయుసము, వికము, ను
కము. (తె): — కాకి, గమికాడు. గమి

డు, మెల్లకంటి. తద్వి — ౧. ఆతాపి. (

అల్లకోస, మదికాకి; ౨: కురుకము, శకు

ము. (తె) చెమరు - చెమరు గాకి - చెము

కాకి - చెమరుకాకి - చెమర్కాకి; ౩: ఆ

కాకము, వాదోగివాయుసము, శైలజక

ము. (తె) కొండకాకి; ౪. పిచులము, ౫

ము, మద్దుపు. (తె) నీరుకాకి; ౬: అనురు

వింద్రము, కాకాలము - కాకోలము, క

కాకము, కూర్గిరావి, దోగికాకము, ది

గాము, వృద్ధకాకము. (తె) బొంతకాకి, వ

కాకి; ౭: బుషీతకము, కాణము, ఘాం

ము. (తె) తెలికాకి, తెల్లకాకి, పాలకా

2. కాకులగుంపునకు - కాకము.

సక్తఫల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. జేమ్మి*: చూ, శమి.

సక్తముగు. మి. స. కి: అధిగమించే, ఆసా

చే, ఏకీభవించే, గ్రహించే - పరిగ్రహించే;

నిర్వహిల్లు, పొప్పించే - పొప్పించే, లం

చే, సంగమించే, సంయుక్తముగు, సాశ

చే. (తె): — ఆంటు, అందు, అగు - ఆ

అతుకు - అదుకు, అత్తు - చాత్తు, అత్తుకొ

డోను, ఎనయు, ఎయిదు - ఎయి, ఎలయ

వీలు, వీలుకొను, ఒంటు, ఒంటుకొను, ౩

దు, ఒలయు, కదియు, కను, కలయఁబడి

కలయు - కలియు, కలపడు, కలుగు - కల్లు

కలుపు, కాంచే, కూడు, కూరు, కొలు

కిక్కిరియు, గెల్పు, చేను - సను, చెం

చేరు, తాడుకొను - తార్కొను, తొడు

దనియు, దనుకు - దనుకు, దూకొను, దో

య, నయించే, పడచే, పడయు, పాటిం
చే, పెనఁగు, పెరయు-పెరయు, పొందిం
చే, పొందు, పొరయు-పొరయు, పగిల్లు,
మెలఁగు, మెలయు, మేకొను, మేళగించే-
మేళవించే, సందుకొను. తద్వి. — ౧: చూ,
సంకరిమించే. 2; ౨. భాగ్యముపొందు. —

(తె) కను. [చూ, సంసక్రము.

సక్రము. సం. విణ. ఒకటకరిలినది (మనను):
సక్తువు. సం. వి. ఉ. పుం. = సక్తు. పేలపిండి:

చూ, సాదము. (1).

సక్రిమము. సం. వి. అ. పుం. క్రిమముకప్ప
కుండుట. (వ్యతిరేకము అకరిమము.)

సక్రి. సం. వి. ఇ. స: చూ, తొడ. తద్వి. —
తొడమిడివెలువలిభాగము. (తె)జేబు.

సఖి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. = సకియ. (చూ,
స్త్రీ.); ౧. పుం. 2: చూ, స్నేహితుఁడు;
3: చూ, సహాయుఁడు; అం. 4: చూ, దూ
తీచతుష్టయము; 5: చూ, నాయికలు.

సఖుఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. = సకుఁడు: చూ,
స్నేహితుఁడు; 2: చూ, సహాయుఁడు.

సఖ్యము. సం. వి. అ. స. 1: చూ, స్నేహము;
2. సాప్తపదీనము: చూ, సంధి. 2; అం
3: చూ, భక్తిలక్షణములు.

సగంధుఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. = సంగడిఁడు:
చూ, స్నేహితుఁడు; 2: అంశకుఁడు, కలా
దుఁడు, జ్ఞాతి, దాయాదుఁడు, బంధువు,
భాగస్థుఁడు, సగోతుఁడు, సనాథి, స్వజ
నుఁడు. (తె) దాయ, పాలికాఁపు, పాలిచే
ట్టుము, పాలివాఁడు. తద్వి. — ౧. ఏడుతరము
లలోపలి జ్ఞాతికి. — సపిండుఁడు; ౨: భాగస్థుఁ
డు. (తె) పాలికాఁపు; విణ. 2. గంధముతో
కూడినవాఁడు.

సగటు. వై. వి. 1. = శకట. వేనకంగమునందు
శకటము, శకటు. ద్యూతశకటము: చూ,

శకటము. 2; 2: రూ-సగుటు, సరాసరి.

సగటునుమారు. వా. అవ్య. సరాసరికం పె హెచ్చే
సగటురమారమి. వా. అవ్య. సరాసరికి కొద్ది
హెచ్చేతగ్గు. [దా": చూ, అష్టగణలక్షణము.
సగణము. అం. (2 లఘువులు + 1 గురువు) "సర
సగతు. దే. వి. గుట్టపుపల్లముమీఁద కంపులా
చిగుళ్లును, పచ్చేలు ఆకులును, రవలుపూవు
లును గానంతరించి యేర్పఱచినబంగారుతీగ
మోడివని. (చూ, ఉల్లారు.)

సగము. వై. వి. = సామి. (దీనికి వృత్తియందుహ
ల్లుపరమగుచో వికల్పముగ నంత్యవర్ణ లోప
ము. "సగపాలు.") రూ-సవము-సాము-
సాబాలు-సావాలు, అద్ద-అద్దము, అర-అఱ.
(సం) అర్థము, సమాంశము. తద్వి. — కొంత
భాగమునకు. — (సం) ఊనము, ఖంశము.

సగద్యుఁడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకతల్లికడుపు
నఁబుట్టిన తోఁబుట్టువు: చూ, సహోదరుఁడు.
సగలము. అం. (స + గల) "పరమావాస": చూ,
ఉపగణములు.

సగిన. వై. వి. = శకున: చూ, రూ-సకిన.

సగిలించే. దే. అ. క్రి: చూ, రూ-సకిలించే.

సగిలంత. దే. వి: చూ, రూ-సకిలంత.

సగుటు. దే. వి: చూ, రూ-సగుటు. 2.

సగుణజపము. అం: చూ, నియమములు.

సగోతుఁడు. సం. వి. అ. పుం. జ్ఞాతి: చూ,
సగంధుఁడు. 2.

సగోసుఁడు. అం: చూ, జ్ఞాతులు.

సగ్గారి. వై. వి. = సృగాల. రూ-సగ్గాలము.
సక్కు: చూ, సృగాలము.

సగ్గాలము. వై. వి. = వై. —

సగ్గించే. వా. స. క్రి: అక్కరించే.

సగ్గినయ్యిసలు. దే. వి. బ. ఉడ్డుగుడుపు: చూ,
సంభ్రమము.

మృతుడు, పృసాధితుడు, భూషితుడు, మండితుడు, క్రిమంతుడు, క్రిలుడు.

(తె) ఒప్పిదుడు, కై నేతకాడు.

సజ్జె. దే. వి. 1. బుట్టు: బుట్టలరకములు. — ౧: జేల్లిగంప; ౨: గూడ; ౩: గంప. (సం) కండ్లోకము-కండ్లోలము; ౪: ఎండుపులదట్ట, చాగరి, పల్లిక. బుంగ, సిబ్బి, పల్లిక. (సం) పృనేవము, బిలకము, న్యూతము-సోతము, న్యూనము-సోనము; ౫: పూచాళ; ౬. వైష్ణవుల తిరుమణితాటాపలబుట్టకు. - గూడ, తిరువగూడ; ౭: జేంగిడి, తట్ట; వై. వి. 2. = సజ్జెకా. ఆట, వాసగృహము: చూ, సదనము. 1; ౩. పురిటిల్లు: చూ, సదనము. 1; 4. = సజ్జెకా. మేడ: చూ, సదనము. 1; 5. = సజ్జెమ్. యత్నము: చూ, సన్నాహము. 2; 6. గంటిచేను: చూ, సస్యము. 1.

సజ్జెకము. దే. వి. ౧. మనోజ్ఞము. వను. 2, ఆ. 12: చూ, హృద్వము.

సజ్జెకట్టు. ద్వ. వి: చూ, సన్నాహము. 2.

సజ్జెకాయ. వా. వి: చూ, లింగకాయ.

సజ్జెవకోల. ద్వ. వి. (సజ్జె + కోల) తెత్తము: చూ, వేత్రము.

సజ్జెరసము. వై. వి. = సర్వరస: (సం): అరాళము, కనకలోద్భవము, కలకలము, కలలజము, గళము, తాలము, బహురూపము, యక్షధూపము, సర్వరసము, సగ్వరసము.

సజ్జెలు. వై. వి. ౧. = సర్వ. గంపెలు: చూ, ధాన్యము. సజ్జెకారము. వై. వి. = సర్వకౌర. ఒకచెట్టువఁదీయానున్న. (సం): సర్వకౌరము, సర్వకౌరము: చూ, లవణము. 1-2. (చూ, సౌవర్చలము.)

సజ్జెరము. వై. వి. = సామజాగారమ్. ఏనుగుకొల, ఎకరా: చూ, సదనము. 1.

సజ్జె. కా. వి. 1. జేట్టు. కొంపలుజేట్టుగూడుట.

“అల్లరిసజ్జె”; 2. కొన్నివస్తువుల కూడిక. సట. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. = జేడ. రూ-జట.

సన్నామలజేడ: చూ, వేవలి; 2. జోలు: చూ, చెండుక. 1; వై. వి (1) కపటము: చూ, వ్యాజము. 1; వా. (2). జోలుట: (తె) సడలు; (3) = క్షధ. వడలుట: (తె) సడలు.

సడ. వై. వి. 1. = క్షధ. రూ-సడ్డ: చూ, వాంఛ; దే. వి. 2. దట్టమగు నాలువరుస: తసి, సడయ.

సడపు. దే. స. కి: (సం) ఆవహరించే-ఆవారింపే. (తె): అంకించే, అంటుకొనిపోవు, అటమటించే, అడగోలుకొను - ఒడగోలుకొను, అచికొను, ఎత్తికొను, ఎత్తు, ఎగవేయు, ఒలుచే, కవుస్, కొను, కొల్లకొట్టు, కొల్లగొను, కొల్లపెట్టు, కొల్లలాడు-కొల్లాడు, గిలుగాడు-గిలుబాడు, గిలుబుకొను, గిలుబునేయు, గెబ్బు, మోటకొను, మోటలాడు-మోటాడు, చాచరించే, దొంగిలించే-దొంగిలు, దొడ్డగొను, దోచే, నాచే, పతిగొను, ముచ్చిలింపే-ముచ్చిలింపే, ముచ్చిలు-ముచ్చిల్లు, లాగుకొను; (ఆ. కి.) ఊతివడు-ఒరివడు, దోవుచోవు.

సడయ. దే. వి: చూ, రూ-సడ. 2.

సడలింపే. వై. పే: చూ, డీలింపే.

సడలు. వై. వి. రూ-సడ్లు. 1. ఊడుట; 2. జోలుట: చూ, సట (2); 3. వడలుట: చూ, సట. (3); ఆ. కి. 4: రూ-సడ్లు, అగులు-ఆవులు-జోలు, ఉరలు, ఊచే, ఊడు, ఒలుకు, కాలు, చిందు, డుల్లు-డొల్లు, వడు, పెకలు, పిరుదులు, రాలు, విదురు-విదులు, (సం) గరితమగు, స్థలింపే; 5: రూ-సడ్లు, ఊడు, తీరుగు-తీరుగు-జోలు, జోలువాలు, డిగఁబడు-దిగఁబడు, దుసికిల్లు-దుసికిల్లు, పిరులు, విడియ, విడివడు-విడువడు; 6: రూ-సడ్లు, ఈడు, ఉరలు, ఉరలుకొను, ఊడు.

జోలు, ప్రిదులు, వదలు-వదులు, విడియ, విడివడు-విడువడు, విడు, విడివోవు, విరియఁబడు, విరియఁబాటు, విరియ, వీడు, వీడుకొను-వీడ్కొను, వీరిలు, సడలువడు. (మి) చ్యుతమగు. (ఇట్లు సడలు అనికొందలు.)

పడలుచే. బై. పే. యా-పడల్పు, పడలఁజేయు.
పడల్పు. బై. పే. — బై. —

చడలవడు. వై. అ. కీ॥ 1: చూ, రూ-నడలు.
6: పే॥ 2. నడలావలుచే.

సడప. జే. వి. తో: చూ, మార్గము. 1. (స
డప అని కొందఱు.)

పడి. దే. వి. 1. ఆహ్వానము: చూ, స్వర
ము. 2; 2. నింద: చూ, నెగ్గింపు; 3. అగౌ
రవము: ఎక సక్కియము-ఎకసక్కెము-ఎకసక్కి
యము-ఎకసక్కెము-ఎకసెక్కియము-ఎకసె
కెము-ఎకసెక్కియము-ఎకసెక్కెము-ఎ
క్కసక్కియము-ఎక్కసక్కెము-ఎక్కసక్కి
యము-ఎక్కసక్కెము-ఎక్కసెక్కియము-
ఎక్కసెకెము-ఎక్కసెక్కియము-ఎక్కసె
క్కెము-ఒచ్చెయు, బదనామి, బన్నుము,
నుడి-నొడి, బాడుదల. (సం) అక్షీర్తి, అగౌ
రవము, అవక్షీర్తి, అపఖ్యాతి, అపవగ్ధ,
అపయశము, అవిగ్రతిష్ఠ, అభియోగము, అభి
షంగము, అమర్యాద, అవనుతి, అవమర్యా
ద, అవమానము, దుర్వశము, భంగము, భంగి.
(నెగ్గింపునకు వర్తించునని కొందఱు.); 4. శో
డ: చూ, మాచన. 1; 5. సద్దు, చేప్పుడు:
చూ, పడి. 1.

అధిపతి, వీ. స. కి. దంతు.

పదీంపులు. డి. వి. బి. 1. ఎవటిపోతలుగా
దంచిన బియ్యము: చూ, నేనబాబులు (బి
య్యము); 2. రూ-నడ్డింపులు, పాదింపులు,
పడుగులు.

సడికియ. దే. వి. రూ.-సడికియ్య-సడిక.

క్రమేదతాదు: చూ, నూత్రము. 1.
సడికియ్య. దే. వి. — పే. —

సడికుడక. దే. వి: చూ, భక్త్యము.

సడిక. ధీ. వి: చూ, యా_సడికియ.

సడిసన్న. వా. వి.నిర్ణాత్మ్యము: చూ, హేళనకు

సడుగు. డే. వి. (బ. సడుగులు): చూ, శబ్దము.

సమగ్రము. పే. వి. 1. — పై. — ; 2. కటివ్ర

శమునందలి కిక్కు; 3: చూ, సడింపులు.

[illegible]

సదకుడు, బ. బ్రహ్మణ్య. శ్రీ లక్ష్మణ

కాదు, తోడియులుడు. (సం) పడసుఁడ

సడచేయనిది. వా. వి: చూ. చీరికిఁగొననిది.

సద్గుణేయు. వై. స. క్రి: చూ. లెక్కనేయు

సద్యోగములు. వా. వి. బ. చూ, రూ-సద్యోగములు

సణనూత్తము. సం. వి. అ. వ: చూ, రూ

శాసనాత్రము. [2: చూ, సనుకు. :

సంఖ్య. డి. వి. 1. బాధ: చూ, శోకము; వ

సత్య. వై. స. సప్తమ్యూ-సత్తా: చూ, సప్తకమూ.

సతతపనులటెం||. ద్వ. వి. దేవగంగ. వేం, ఆం

17: చూ, నడి.

[illegible]

1. వల్లభుడు. ౪౪. ౨, ౪. 18: దూ. దూ.
పంతులు. 2: నిజ. 3. ఎడ-తెరచి: చూ

యా-సంతతము, 2.

సత్యోదితము. ఆంధ్ర, చూ, గుణములు. (సక

మా, రజమా, తమము ఈమూఁడుగుణమూరి

సాధ్యసమ్మరితము, సతతోద్ధితమను భేదము

అ నాణవిధమలగును.)

సతనాలుకలదునీదు. ద్వ. వి. సప్తజిహ్వః

అగ్ని. సాంబ. దే. 12: చూ, పన్నీ. 1.

సతనాల్కలదేజ్. వ్య.వి.—ప్రె.—

సతము. వై. వి.=సతత. నిరంతరము: చూ, కాశ్యతము.

సతమునూదటి. ద్వ. వి: చూ, నూద్యుడు. ఆం, పదా. నుర. 21. హింసించే. 2.

సతాయించే. వా. స. కి. చాధింహే: చూ, సతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. చతివర: చూ,

సాధ్య. 1; 2: చూ, పార్వతి; ఆం. 3: చూ, భోగముల (అవ్యభోగములు); 4: చూ, వృత్తము. 1. ("ఒకజగము, రెండుగురు వ్రలు. 5వచందస్సు")

సతీకము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-సతీలకము. లంకానీల: చూ, పారిపియ. 2 (భూమి.1.)

సతీర్థ్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కూడచేదువువాడు: చూ, సహపాతి.

సతీలకము. సం. వి.ఆ.పుం:చూ,రూ-సతీలకము.

సతీలము. సం. వి. ఆ. న: చూ, పెదురు *.

సత్పట్టు. సం. విణ. దప్పిగొన్నవాడు: తక్కి తుడు, తప్పితుడు.

సత్కరించే. సం. స. కి: చూ, సన్మానించే.

సత్కారము. సం. వి. ఆ.పుం:చూ, సన్మానము.

సత్కులపగినూనుడు. సం.విణ:చూ,సజ్జనుడు.

సత్కులపగినూత. ఆం: చూ, మదములు.

సత్కృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ,సత్కారము.

సత్కృతుడు. సం. విణ. సత్కరించబడినవాడు: చూ, సన్మానితుడు.

సత్కృయ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ,సన్మానము.

సత్త. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఉనికి: చూ, స్థానము. 1; 2. మంచితనము: చూ, సత్వము.

1; వై. వి. (1)=సత్వ. రూ-సత్తువ. బలము: చూ, శక్తి.1;(2)=సప్త.చూ,సప్తము.

సత్తకము. ఆం: చూ, నాటికలు. (అంకమాలెన్నియైనసరే. భావపాకృతిము.)

సత్తము. సం. విణ: చూ, శైవ్యము.

సత్తముడు. సం. విణ. 1. అందఱకంటెనుంచి

వాడు; సరోశ్చైత్రముడు: చూ, సజ్జనుడు;

2. అందఱకంటె పూజ్యుడు; 3: చూ, శేర్మిడు.

సత్తరము. వై. వి.=సత్రిమ. అన్నదానగ్గు

ము(ధర్మకాలఅనికొందలు);చూ,సదనము.1.

సత్తరువు. వై. వి.=వై.—

సత్తా. వై. స.=సప్త. ఏడు: చూ, రూ-సత.

సత్తి. వై. వి. 1=శక్తి. రూ-సత్తువ: చూ,

శక్తి. 1; 2.=శక్తి. అమ్మిక: చూ, పార్వ

తి; 3=శక్తి. చిల్లకోల: చూ, నరల (బా

ణము. 1.); 4.=శక్తి. కాలి: చూ, పార్వ

తి; 5. వశిష్ఠునికొడుకు: చూ, నూనుడు.

1; 6.=శక్తి. పికాచము: చూ, సోకుడు.1.

సత్తితాలపు. ద్వ. వి. శక్తివరుడు, కుమార

స్వామి: చూ, స్కంధుడు.

సత్తిదొరవేసలి. ద్వ. వి. అకాశము: చూ,

నురవర్తము. [పదా. నుర. 14

సత్తివచ్చెరి. ద్వ. వి: చూ, లక్ష్మి. 1. ఆం.

సత్తిరా. వై. వి: చూ, శివుడు. ఆం, పదా. నుర. 10.

సత్తిరావగలు. ద్వ. వి: చూ, మన్మథుడు ఆం,

పదా. నుర. 20.

సత్తు. సం. వి. త. న. 1. సత్తరము: చూ,

రిక్క; తద్వి.—౧. అర్చకు.—అభిషేకము;

౨. పునర్యనునకు.—వసుధ; 3. అకాశ

మధ్యమందున్న చోక్కకు.—శిరోసత్తరము;

విణ. 2. ఉన్నది; 3. వేదునరి: చూ,విద్యాం

నుడు; 4. పూజించబడినది: గంగ, గిరి,

పూజ్యము, మహితము, (అప్య) కిన్న. (తె).

గంగి. నాగ; 5: చూ, శైవ్యము; 6. వి

ము: చూ, సత్వము; 7. సాధుత్వ, మంచి

చూ, సామర్థ్యము, 2; ఆం. 8: చూ, భస్మ

ములు; దే. వి. (1) సీసము: చూ, లోనా

ము. 1; వై. వి. (2)=సత్యమ్ బలము: చూ, శక్తి. 1; (3)=సత్యమ్. నిజము: చూ, సత్యము. 1; (4)=సత్తు. పేలపిండి: చూ, సాదము (1). సత్తువ. వై. వి.=సత్య. రూ-సత్తు. బలము: చూ, శక్తి. 1. [సత్యము. 1. సత్తెనంగ. వే. వి. చికానొకసత్యము: చూ, సత్పుణము. సం. వి. అ. పుం. 1. మంచితోగ్రహ: చూ, మార్గము. 1; 2. వత్తత్రహర్గము: చూ, స్థితి. 1 (మార్గము. 1) సత్ప్రతిపత్తము. అం: చూ, మంచోత్తరవాదము. సత్ప్రపర్తనము. సం. వి. అ. న. మంచినడత: చూ, సమయము. 2. సత్సంకారము. సం. వి. అ. పుం.=సంచేకరుపు క్రియవిక్రియముల గట్టిమాట: ఆచ్యంకారము, పృథానము, సత్కాకృతి, సత్కావనము- (తె): ఆచ్యేకారము-అచ్యోకారము-అచ్యోరిము, సంచేకరము-సంచేకారము-సంచేకరుపు, బహనా-బయనా, అద్వాస్సు. సత్యక్తి. అం: చూ, శస్త్రములు. సత్యనిత్యత. అం: చూ, సుజ్ఞానదాయకములు. సత్యము. సం. వి. అ. న. 1.=సత్తు. (సత్యమహాలయందుబుట్టినది.): ఉదాస్థితము, ఔచిత్యము, ఖ, తద్ధము, యథార్థము, వాస్తవము, నమించినము, సమ్యక్కు. (అవ్య) యథాతథమ్, యథార్థమ్. (తె) ఉన్నరూపు, ఒప్పు, కలతెఱుగు, కలరూపు, నికము-నిక్కము-నిక్కువము, నిజము, నిబద్ధి-నిబ్బది-నిబ్బిద్ది, నిలవరము-నిలువరము-నిల్వరము, నేటు, సత్తు. తద్వి. —౧. న్యాయమునకు. —ఆచక్షునము, అశ్లేషము, ఆర్థము, ఉత్సర్గము, కల్పము, తథ్యము, దేవనము, దేశరూపము, నయము, నిగరము, నీతి, న్యాయము, పృమాణము, యుక్తి, వ్యవహారము, సమంజసము. (తె) తేక్కటి, తగవు-తగువు,

తల, తీరు-తీరుపు-తీర్పు, నాయము-నేము, నెత్తి, పాటి, పాడి, మరియూడ, సోక: ౨. నిశ్చయమునకు. —అంతము, అనుభాము, అరము, అపధారణము, అపసాయన ఇతిహాసము, కారము, కూటము, కష్ట, నిశ్చయ, నియతి, నిశ్చయనము, నియమము, నిర్ణయము, నిర్ధారణము, నిర్మాణము, నిశయము, నిష్కర్ష, నికాళము, పరిచ్ఛిత్తి, పృగృహము, యంత్రము, యతి, యాదవినియోగము, వ్యవసితము, కాసనము, సవధి, సర్గము, సారము, సూత్రము. (అవ్య) అ, అపి, ఆప్, ఔ, ఖలు, చ, త, తథాతు, ని, ను, యత, వా. (తె) అచ్చేపాటు ఏరుపాటు-ఏర్పాటు, కట్టువట్టు, కరారి గుణి, చిక్కవట్టు, దిట్టము, నిచ్చేయమ నిచ్చేలము, నిరుకు, పా-పో-పొమ్ము, బిమేర, రూడి, విట్టము. (అవ్య) ఊ; 3 నాయముతోఁగూడినది: —అర్థము; ౪. యోగమందునర్తించుటకు —కచ్చిత; ౫. నిశ్చయ ర్థకమందు వర్తించును అనుటకు. —(తె) కాన్మె, సుమి-సుమిత్రి, నూ; 2. ఒట్టు: చూకవధము; 3. (సత్యము) కృతయుగము: చూయుగము. 1; పుం. 4. సత్యలోకము: చూలోకములు; వి. 5. నిజమయినది: ఆచ్రమము, తథ్యము, భూతము, యథార్థము, రుటము, సత్తు, సత్యము, సత్యవతి, నమినము, సమ్యక్కు. (తె) నికము-నిక్కము తద్వి. —నిశ్చయించు బడినది అనుటకు. చూ, స్థితము. 8; పా. 8. దీనికి ఉపమాము: —పారిశ్చంద్రుడు; అం. 7: చూ, సాత్తికగుణములు; 8: చూ, యోగయమాంగముల సత్యలక్ష్మి పృయోగము. అం: చూ, తంత్రముల సత్యలోకము. అం: చూ, ఊర్ధ్వలోకములు.

సత్యవంతుడు. సం. వి. న్యాయస్థుడు: తట
స్థుడు, సత్యవచనుడు.

సత్యవతి. స. వి. క. స్త్రీ. 1. వ్యాసునితల్లి
(శంతనునిభార్య): చూ, మాత. 1; 2. శంత
నునిభార్య: చూ, భార్య: 3. నారదునిభా
ర్య: చూ, భార్య: 4. సోమేదకూర: చూ,
సోమేద; వి. 5. సత్యమాగలది: చూ,
సత్యము. 5. [చూ, శ్రీదుడు.

సత్యసంగరుడు. సం. వి. అ. పుం. కుచేరుడు:
సత్యాకృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. = సంవేకరువు:
చూ, సత్యంకారము. [సన్యాసి.

సత్యాగ్ని. సం. వి. ఇ. పుం. ఆగస్త్యుడు: చూ,
సత్యావృతము. సం. వి. అ. న. వాణిజ్యము: చూ,
సార్థవాసము (వర్తకము. 1.)

సత్యాపనము. సం. వి. అ. న. చూ, సత్యంకారము:
సత్యాలబ్ధిహృణులు. అం: చూ, నేపాళ దేశపు
బాహ్యులు.

సత్యామోదము. అం: చూ, కల్పనూత్రిము.

సత్యాస్త్రము. అం: చూ, అస్త్రములు.

సత్యికాయ. వా. వి. 1 వదిలివేయబడిన అదన
పుకాయ; 2. లెక్కలోచేరనికాయ; 3 తో
డుగానుండేవాడు.

సత్యము. సం. వి. అ. న. 1. = సత్తరువు. అన్న
ప్రదానగృహము, ధర్మకాల (అనికొందలు):
చూ, సదనము. 1; 2. సత్యయాగము: చూ,
యజ్ఞము; 3. ఎడతెగనియూవి: చూ, స్వర్ణ
ము. 2; 4. అడవి: చూ, వివినము; 5. కవ
టము: చూ, వ్యాజము. 1; వి. 6. మంచి
వారిని కాపాడునది.

సత్యయాగము. సం. వి. అ. పుం. (సత్యము)
18 మొదలు 100 దినములనంతకు జరుగునొక
యజ్ఞము: చూ, హోమము. 3 (యజ్ఞము.)
మతి. సం. వి. న. పుం. ఎడతెగకదానముచేయు
వాడు: చూ, ఘోరలక్ష్యుడు (వదాన్యుడు.)

సత్యము. సం. వి. అ. న. 1. = సాక్షు. సత్త.
(సం) భూతి; 2 = సత్త. సత్తువ. చేపబలము.
చూ, శక్తి. 1; అం. 3. సత్యగుణము: చూ,
గుణములు; న. 4: చూ, స్వభావము; 5. పు
నస్సు: చూ, హృదయము. 1; 6. పృథ్వీ
ము: చూ, సన్నాహము. 2; 7. ఉనులు
చూ, పాణిము; 8. శృంగివ్యాధిద్రవ్యము:
9. పికాచాది: చూ, సోమకుడు. 1; పుం. 5.
10: జంతువు, జగన్ను (త్తు) వు, జన్మి,
జన్మవు, జీవము, పాణి, శరీరి. (తె):—
మయితాలుపు-మయితాలుపు-మేతాలుపు-
మేనుతాలుపు-మేతాలుపు.

సత్యరము. సం. క్రి. వి. అ. న. 1. త్వరితము:
చూ, సద్దము; వి. 2. వడికలది: చూ, సద్దము.

సత్వలు. అం: చూ, ద్వాదశసత్వలు.

సత్వవంతము. అం: చూ, శస్త్రములు.

సత్వవచనుడు. సం. వి. చూ, సత్యవంతుడు.

సత్సంగము. అం: చూ, సుజ్ఞానదాయకములు.

సద. వై. వి. = సద. అశుమిడినూగు: చూ,
సితాగ్రము.

సదంశము. అం: చూ, అసంయతహస్తములు.

సదనము. సం. వి. అ. న. 1. రూ. సదస్సు. (డి
వియందుందురు.): అగారము, ఆయనము,
అవస్త్రము, అవసథము-అవసథము, అధి,
అయతనము, అలయము, ఆశ్రయము, అవా
సము, ఉటజము, ఉడవనీతము, ఓకము-ఓ
కస్సు, కన్యాటము, కాంతము, కాననము,
కిర్మి, కుటము-కుటము, కులము, కేతనము,
కోశము, క్షణము, క్షయము, క్షీతి, క్షేత్ర
ము, గృహము, గేహము, ఛద్మము, ధామ
ము, ధిష్ణ్యము, నికాయము-నికాయము-ని
కాయ్యము, నికేతనము-నికేతనము, నిర్వృ
తము, నిలయము, నివసతి, నివసనము-నివా
సనము-నివాసము, నివేశము, నికాంతము,

వస్త్రము, పురము, పృథివీయము, భవంతి, భవనము, మందిరము, వనము, వనాధము, వస్త్రము-వస్త్రము, వాసకము, వాసము, వాసగృహము, వాస్తువు, వేశము-వేశము, శరణము, కాల, సదము-సదము, సద్మము, సభ, సంస్తయము-సంస్తాయము, స్థానము. (తె. ప):-అదరువు, ఇక్క-ఇక్కప, ఇమ్ము, ఇరవు-ఇరువు, ఇరువుపట్టు (ఇరువుపట్టు), ఇలు-ఇల్లు, ఉనికిపట్టు, కొంప, గీము, తెంకి-తెంకి, గాణి-గాణియ-రాణి. తావు-తావు, తావలము, తిరుమాళిగ, తొట్టికట్టు, దీమము-దీము, నట్టు, నెలవు, బవంతి, మట్టు, మనికి-మన్ని, మనికిపట్టు, మనుకుప, లోకలి-లోగిలి, వలతి, పాల. తద్విశేషములు. —౧. అంతఃపురమునకు. —అ, అమ్, అంతఃపురము-అంతఃపురి, అవరోధనము-అవరోధము, ఇ, నిమగ్నము, కుద్ధాంతము. (తె): అంతిపురము, అంతిపురి, రాణివాసము; ౨. అంగడికి. —అవణము, క్రియారోహము, క్రియ్యము, జన్యము, నివద్య, పింక, వివణి, వట్టము. (తె):-అంగడి, అంగిళ్లవాడ, గంజే, గిడ్డంగి, చిల్లరదుకాణము, దుకాణము, పచారము-పసారము-పసారు, పెంట-పెంట, బజ్జోలు-బాజ్జోలు, మణిగ-మణిగ-మలిగ-మలిగ-మలిగ; తద్వి—(౧) ఉచ్చామైడిచోటునకు. (తె) అశము: (౨) కొనుటకు అంగడియందు పఱవఁబడిన (సరకు): క్రియ్యము; (౩) సంతలోని యంగళ్లవరునకు. —కచంకనము. (తె) సంత; ౩: అచ్చేఅఫీసునకు. —ముద్రాక్షరకాల-ముద్రాకాల. (తె) అచ్చేకుటము-అచ్చేగూటము; ౪: అల్పచార్యము. (తె) అటక-అటుక-అట్టుక-అట్టుప, గడన, మసెల; ౫. అగ్నికాలకు. —కగహము; ౬. అత్తింటి

కి. —(పురుషునకు భార్యపుట్టినయిల్లు=అత్తిల్లు (స్త్రీకి భర్తపుట్టినయిల్లు=అత్తిల్లు): —(తె) అత్తిల్లు; తద్వి. —(౧) స్త్రీకి అత్తిల్లు. —(తె) చొచ్చినయిల్లు-చొచ్చియిల్లు, మెట్టియిల్లు; (౨) పుట్టియిల్లు-పుట్టియిల్లు; (౩) అజనము, అకరము, జన్మభూమి; ౭ అట్టడికి. అట్టము, అట్టాలకము, ఖోమము, ఖోమము, రంగులము, రంగులము. (తె): అట్టడి-అట్టడి, అట్టము, కొత్తడము-కొత్తడము-కొత్తడము-కొత్తడము, బురుజు. తద్వి. —(౧) కొటకొమ్మకు —కపిశర్మకము, కపిశర్మకము, కృమిశర్మకము, భోడకశర్మకము. (తె) కొత్తకొటకొమ్మ; ౮. ఆడవిలోనియిల్లు. —కాకి; ౯: ఆయుధకాల, ఆయుధాగారము (తె) అంబసాల; ౧౦. అనువతికి. —వైద్యకాల. (తె): అనువతి-అనువతి; ౧౧. ఇందుని నగరమునకు. —వైజయంతము ౧౨. ఇంటియొకపైపు కప్పనకు. —(తె) మాడు; ౧౩. ఇంటికగోడల యింటియొకనకు. —(తె) వెల్లుప; ౧౪. ఇంటిచోటునకు పోతము; ౧౫. ఇంటికొనకు. —కలాచి, పృథ్వీము. (తె) ఇంటికొన; ౧౬. ఇంపరుపకు. —వేశ్యజాలము; ౧౭. ఇంటికనకు. —కలటము, కుటలము, కుటంకనకుటంగకము, మాటాగారము, ఛది, కలము. (తె) ఇంటికప్ప, కప్ప, మోరటాపారము, నడికొప్ప, వరువు, మొగడజమ్మ. తద్వి. —(౧) (తె):-పెడక-పెక; (౨) చాలము. (తె) చిచ్చపెడక-పుపెడక; (౩) అలిందము, గృహాకదేశము (తె) ఇంటిచోపా, తావారము-తావారము; ౧౮. వాసగృహమునకు. —అంతర్గమము, అవవరకము, కొట్టము, కొప్పము, రాగారము, భోగగృహము, వాసగృహము

శయనగృహము, సజ్జక. (తె) ఆయినిల్లు-
వినిల్లు, అల-అల్లు, అటవట్టు, నట్టు, నెల
పు, వట్టు, వడకగది, వడకయిల్లు-వడక
టిల్లు-వడుకటిల్లు, బస, విడారము-విడా
రు, మనికి-మనిక్కు, మనుకున, విడిమట్టు, పి
డువట్టు; ఓవర-ఓవరి, గది, లోఁగలి-లోఁ
గిలి, నట్టి, నట్టిల్లు, సజ్జ, ౧౯. ఇంటియందు
కొంతభాగమునకు.---కాల. (తె) సాల;
౨౦. ఇరుగుసారుగుల ఇల్లునకు.---వృత్తిచేక
ము; ౨౧. ఉపకాలకు.---(తె): వాణి;
౨౨. ఏనుఁగుసాలకు.---వతురము, సామా
జాగారము. (తె) ఎకరా, మొగసల-మొగ
సాల-మోసల-మోసాల, సజ్జోరము; ౨౩. ఒ
కరకము చేవికపంటిఇంటికి.---కుత్రిము, కు
ద్రము, కోద్దుటము, గోనుము, జవాక్రయ
ము, పితరము, మంటవము-మండవము;
కూటము-కూటము, చేవిక-చేవికము-చేవి
కె, చేవికె, చోపడి, వడసాల, మండవము,
మెల్లా, రచ్చే, రచ్చేకొట్టము, రచ్చేవట్టు;
తద్వి.---మండపి; ౨౪. కుండలుచేయుచో
టునకు.---కుంభకాల; ౨౫. కమ్మరిసాలకు.---
అవేశనము, శిల్పికాల. (తె) కంసాలకొట్ట
ము, పట్టడ; తద్వి.---(౧): అన్వాసనము,
కారుగృహము; ౨౬. కోఁతిగూఁడునకు.---
అకాబంధము, మర్కటగృహము. (తె)
కోఁతి గూఁడు, కోఁతి పెంకి,
తద్వి.---(౧) కాకిగూఁడునకు.---రత్నవికము,
వర్తరూకము; (౨): కులాంకుము, కులాయి
క, బాలకము, నీడము. (తె) పిట్టగూఁడు,
పిచ్చేకగూఁడు, కూడు; (౩) పంజరము. (తె)
గూఁడు, పంజరము; ౨౭. కుక్కుటమం
డవము, ముక్తిమండవము; ౨౮. కచ్చేరీలో
వసువానికి.---(చూ, సభ, ౨); ౨౯. కిటికీ.
(చూ, వాతాయనము. 1.); ౩౦. కోకసే

తయందలి తేచ్చాకపుటిల్లునకు. (తె): తేచ్చ
కలి-చాకలి; ౩౧. కోటమొదలగుచానికి.
గుల్మము; ౩౨. కోటకొమ్మమీఁదిఅవయవ
మునకు.---(తె) తట్టుచేయి; ౩౩. కిండి
కవ్వనకు.---(తె) చూలు; ౩౪. గోపురము
వలె పొడవుగాకట్టిన కట్టడమునకు.---
(తె) మేంమేమిద్దె; ౩౫. గుడికి.---అయతన
ము, ఆలయము, వైత్యము, వైత్రము, కిరిక
ము, కులీరము, దేవాలయము, పొగసాదము.
(తె) కోయిల-కోవెల, గుడి, దేవళము,
వేటపుటెంకి; తద్వి. (౧): అల్పదేవాలయ
మునకు.---మందరము. (తె) దద్దడము-
దద్దళము, ముచ్చే; (౨) వర్తలదేవాలయము
మునకు.---(తె) గుడి; (౩) విష్ణులయమున
కు.---కగేహము, గోపురము; (౪) బృహ్మ
యిల్లునకు -కగేహము; (౫) యమునియిల్లు
నకు.---కగేహము; (౬): శివాలయము; (౭)
శివునియొక్కయున్నపథముయొక్కయుమం
డవమునకు.---గోపుటము; (౮): (తె) మనీదు;
౩౬. గుడ్డాలసాలకు -అశ్వకాల, ఆలయము,
మందూర, వాణికాల-వాణికాలము. (తె) ఆ
యము, పాగ-పాగా, మందడి, లాయము,
సాహిణము; తద్వి.---మండువా; ౩౭. గృ
హోద్యవరభాగమునకు.---సన్నివేశము; ౩౮. గృ
హమునందేక దేవము.---పిండము; ౩౯. లైబ్ర
రీకి.---గ్రంథకుటి, భాండాగారము; ౪౦. గు
డారమునకు.---ఉద్గీఢము, ఉపకారిక, ఉప
నిర్వ, ఔపకార్యము, కుటరుపు, శేషిక,
గుణలయనిక-గుణలయిని, గు
ణపతి, గుల్మి, పటకుటి, శివరము, శ్రేణిక,
స్థాలము. (తె. వ): -గుండారము-గుడార
ము-గూడారము-గుడారు-గూడారు, గోరి
ణి-గోటిణి, గొల్లియన-గొల్లెన, తేప్పరము-
తేప్పరము, దేర-దేరా, దేరిణి-దేరిణి.

తద్వి. (౧) అల్పపటగృహమునకు.-(తె) గుమ్మత, గొల్లియన-గొల్లెన; (౨) మహాపటగృహమునకు.-స్థూలము. (తె) గొప్పగుడారము, నవగోడే, (౩) ఇరువొక్కలపంపుగాకాలవలె నేర్పఱచిన చిన్నగుడారమునకు.-(తె) అసిమిగొల్లెన; (౪): కాగారము. (తె) గాలియిల్లు; (౫) గుడినెకు.-కుటము, కుటి, కుటిక, కుటిరము.-కుటీరము, కూపాలయము. (తె) ఇలవరము-ఇలారము-ఇలవరము-ఇలవారము-నిలవరము- నిలవారము-నిలవరము, గుడినె-గుడినె-గుడుము, పల్లి; (౬) చిన్నగుడినెకు:-(తె) పచ్చి; (౭) కాగారము. (తె) చెడ్డయిల్లు; (౮) పొదరిల్లునకు.-కక్షము, కుంజము, కుండంగము-కుడుంగము, గవ్వారము, చత్వరము, ఝూటము, ఝూటలి, దంతము, నికుంజము, మంజులము. (తె) ఈరము-ఈజము-ఈజమి, జొంపము, తీగయిల్లు-(తీగయిల్లు.) పొద, పొదరిల్లు-పొదదరిల్లు; (౯) వంకరకొంకరయింటికి.-గోముఖము; (౧౦) పర్ణకాలకు.-ఆశ్రమము, ఉటజము, కుటుంగకము, పర్ణకాల. (తె) ఆకుటిల్లు, గూడు, తోట, మునులయిల్లు; (౧౧) గరుత్మంతునియింటికి.-ఉత్తమాంగము; (౧౨) శిష్యాదులయింటికి.-ఆశ్రమము; (౧౩) చిన్నయింటికి.-(తె) కొంప, టొంప, లొంప; (౧౪) చిన్నజలయంత్రగృహమునకు.-జలనామ; (౧౫) స్నేహితునియింటికి.-చర్యణము; (౧౬): (తె) చేటకొల్లారు; (౧౭): (తె) బొమ్మరిల్లు; (౧౮): (తె) మోచేతిమడ్చుటిల్లు, మోచేతిపంపుటిల్లు; (౧౯): (తె) ఓరపాక, దోరపాక, మోరపాక, పొదలి; (౨౦): తృణకుటి. (తె) పూరిగుడినె, పూరిల్లు; (౨౧): (తె) మోటిల్లు-మోటిల్లు; (౨౨): (తె) దంపు

టిల్లు; (౨౩): జలయంత్రనిశేతనము; (౨౪): (తె) టంకసాల; (౨౫): భూగృహము. (తె) నేలమలె-నేలమాలిము-నేలమాలె; (౨౬): (తె) మల్లసాల; (౨౭) చెప్పట కుట్టువానియిల్లు: కచకి; (౨౮): కాయము, పానీయకాలిక, పశు. (తె) చేలిపందిరి-చేలిపందిరి-చేలిమిపందిరి-చలిపిందల-చల్లపిందల; తద్వి.-(తె) కాయమానము. (తె) పందిరి-పందిరి; (౨౯): (తె) చేప్పరము-చేప్పరము, కుర్రాళము; (౩౦): ఘోషపాక, ఘట్టము, (తె) చేపుకీ-చాకీ, నుంకరిమెట్టు; (౩౧): (తె) ముట్టచేవిక; (౩౨): (తె) పూటకూళ్లయిల్లు, పంటపూటియిల్లు; (౩౩): ఆహ్వానము, ఆహనము, గంజ, గంజక, పానగోష్ఠిక, మదస్థానము, మదిరాగృహము. (తె) కల్లంకడి, కల్లుపాక; ఏలము-ఏలము; (౩౪): మంగలియింటికి:—ఖరకుటి, ఖరగృహము, ఖరగృహము, నాపితకాల, నాపితకాలిక; (౩౫): ఆరిష్టము, పశుసవగృహము, సూరికాగృహము-(సూరకాగృహము) (తె) పురుటిల్లు; (౩౬) వాగినడిగదికి-గృంథకుటి; (౩౭): సత్రముకు.-ఆపవర్జనము, పశుతిశ్రియము, మండపము, సత్రము. (తె) చెలుపు, చోపడి, సత్తరము-సత్తరపు, లంగరకానా; (ఇవి ధర్మకాలకును పర్తిచేసు); (౩౮): (తె) మందుపట్టడ; (౩౯) కలవాకిలిచోపడికి.-(పం) సంవేశని. (తె) మోగసల-మోగసాల-మోసల-మోపాల(ఇవిసగరకలవాకిటి చోపడికినిపర్తిచేసు); (౪౦) కలవాకిటి పక్కగదికి. (తె) ఉలంకు, లంక; (౪౧) కలవాకిలికి.-మా, పాశోరము; (౪౨): గృహపోతకము, వాస్తుపు; (౪౩) వాకిటికాపలి యింటికి.-(తె) కొగళో; (౪౪) పానాకారయింటికి-

(తె) కొరే; (ర౪) అనుకూలమగుకాలము. -
 (తె) కొట్టము-కొట్టము; (ర౬) వసారా
 కు.-(తె) పంచే, పంచేపాక, పంచేపాలి,
 పంచోది, వసార-వసారా; (ర౭) పంటయిం
 టికి. -అట్టకాల, పాకస్థానము, మహానసము,
 రససతి. (తె) కుసిని, పానసము-బానసము,
 బోనపుటిల్లు, మల్లసాల, పంటకొట్టము, పం
 టయిల్లు-పంటిల్లు, పంటసాల, మహారంపు
 టిల్లు; (ర౮) నైర్మతిమూలయింటికి. -అశ్వ
 నామము; (ర౯) యజ్ఞకాలము. -ఆయతన
 ము, చైత్యము; (౫౦) సన్యాసులు పరదే
 కులు నివశించే ఇంటికి. -అశ్రయము, చై
 త్యము, నిలయము, పర్యవ్రజ్య, మతము.
 (తె) మటము; ర౧. మండువాలోగిరికి. -
 చతుశ్చాలము, సంజనము, భవంతి, భువన్లో
 కము, సర్వతోభద్రము. (తె) కొలారము-
 కొలారు. కొల్లారము-కొల్లారు, చేపుసాల-
 చాసాల, చేట్టు కొల్లారము-చేట్టు
 కొల్లారు, చుట్టు మాలియ-చేట్టు
 మాలె, బవంతి, మండువాలోగిరి.
 తద్వి. - (౧) వాకిలికిని తద్విశేషములకును
 “చూ, వాకిలి.”; (౨) దిడ్డిగంతకు. - (తె)
 దిడ్డి, దిడ్డిగంత, దిడ్డివాకిలి; (౩) ఇంటిమొద
 టిద్వారమునకు-బహిర్ద్వారము. (తె) తలవా
 కిలి; (ర) దొడ్డిగుమ్మమునకు-పక్షము.
 (తె). -దిడ్డి, దిడ్డిగంత, దిడ్డివాకిలి, దొడ్డి
 వాకిలి, పెరటిగుమ్మము; (౫): (తె) బొడ్డు
 జీవిక, మండువా; (౬) సింహద్వారమునకు-
 గల చిన్నవాకిలికి. -ఖండక్రిక, పక్షద్వార
 ము; ర౨. గాన్యాదిగృహమునకు. -కృదరము,
 పల్లము: చూ, పంటసాల; ర౩. వేళ్ళలవా
 కు. -వేళము-వేళ్ళము; ర౪. వేళ్ళాగృహ
 మునకు. -గోత్రము; ర౫. బంగారుఇల్లు:-

ఇయాంసము, స్వర్ణగృహము; ర౬. గరిడి
 కాల. -ఖరలము, ఖలూరిక-ఖళూరిక-ఖరళ
 ము-ఖురలి. (తె) గరిడి-గరిడి; ర౭. పట్టు
 సాలెవానియింటికి-గర్లిక; ర౮. పృత్యేక
 మైనగదికి. - (తె) ఎడసాల; ర౯. రాను
 నుజకూటము; ౫౦. సభాగృహమునకు. -త
 టి, కుటిక, కుటీరము, వాసము, కాల, సభ
 (చూ, సభ.); ౫౧. పశుపులకాలకు. -గోగోష్ఠ
 ము, గోగ్రంథి, గోకాల-గోకాలము, గోష్ఠ
 ము, గోధనము, గోస్థానకము, గోవరము.
 (తె) కొట్టము-కొట్టము, దొడ్డి, మంద.
 తద్వి. - (౧) గోష్ఠీనము-గోష్ఠీనము; ౫౨.
 వాద్యకాలకు. -కోణము; ౫౩. ఇంటిలోపలి
 వాకిలికి. - అంతర్ద్వారము, పర్యవ్రజ్యము.
 (తె) లోవాకిలి; ౫౪. ముంజోరునకు. -
 గోపానసి, చూడ, నీవ్రము, వలభి, వలీకము.
 (తె) ఎలిసె-వెలిసె, కొణిగ-కొణిగె, చూ
 రు, మోరుపట్టె, తోవ, ముంజోరు, లోవ,
 వాచూరు. తద్వి. - గోష్ఠము; ౫౫: నాట్య
 కాలకు. -ఆనర్తము, క్రిడాస్థానము, సర్తవ
 కాల, నాట్యకాల. (తె) ఆటపట్టు, ఆటపాక
 చోవడి, నట్టున, నాటకసాల; ౫౬: గృహ
 విశేషము: - గృహపోతకము, వాస్తుత్త.
 తద్వి. - (౧): నవరంగము; (౨): వాకిటి
 ముందటి పంచేపాకకు. - (తె) ఇకుపు, పొ
 దికట్టు; (౩) హవిర్గృహమునకు ముందున్న
 సభాగృహము: -పాగ్గవంశము; ౫౭. బం
 గాళాపంపిణీయింటికి. - (తె) బంగాళా;
 ౫౮. కారాగృహమునకు. -ఉపగ్రహము,
 కరమరి, కవరకి, కార, కారాగారము, కా
 రావేళ్ళ, క్రియ, గుప్తి, గాగ్రహము, చార
 ము, సిగ్రహము, నీవి, పగ్రహము, బంది,
 బంధకము, బంధనము, బంధనాలయము,

బంధము. (తె): ఆఁక, కయిదు-కైదు, గం
 డారు, గిడ్డంగి, చెఱ, చెఱసాల, జెయలు,
 బంది, బందియ-బందె, బందికానా-బందె
 కానా-బందిగము, బుయ్యారము; ౫౯. పర
 దేశవాసమునకు. — పురివాసము; ౬౦. పాక
 కాలకు. — కాలీచి, కాలేజి, పాఠశాల,
 స్కూలు. (తె) బడి; ౬౧. సంతచోటుకు. —
 గుజ్జెరి-గుజ్జెరి-గుజ్జెరి-గుజ్జెరి; ౬౨. నలుచేద
 రపుచోటుకు. — చూ, ముంగిలి. 2; తద్వి. —
 (౧) వెనుకటితోట్టికట్టునకు. — శుద్ధాంతము;
 ౬౩. గోడకు క్రిందుగానిర్మించిన తుదగ్గిశా
 లకు. — (తె) పాదలి; ౬౪. పాకకు. — కాల. (తె)
 పాక-పాక, మండువా, సాల; ౬౫. రాజ
 గృహము (మేడ): — అట్టలకము, ఉపకారి
 క, ఉపకార్య, ఉపకార్య, ఖసంచారిపురము,
 చందగిశాల, జాని, దూప్యము, పురము,
 మాళిక, రాజసదనము, రుచకము, శిరోగృ
 హము, సాధము, పార్శ్వము. (తె): — అంత
 న్ను, ఉత్పరిగ-ఉత్పరిగ, ఓపరి, నగరు-నగ
 రు-నవరు, విహారు, మాడుగు, మాలియ-చూ
 లె, కేడ, మేడిల్లు, మేలుమచ్చే-మేల్మచ్చే,
 పటారము-పటారు, సజ్జె, హవేలి. తద్వి. —
 (౧) పదమటచిక్క-చిక్కిన మూడుదిక్కు
 లవాకిళ్లుగల రాజగృహమునకు. — సంద్యావర్త
 ను, పూ సాదము; (౨) దేవగృ
 హమునకు. — నగరు, మందిరము. (తె) నవరు;
 (౩) తూర్పువాకిలిగల రాజగృహముకు. — ప్స
 స్తికము; (౪) నాలుగుదిక్కుల వాకిండ్లుగల
 రాజగృహమునకు. — సర్వతోభద్రము; (౫)
 రాజగృహరచనకు. — విచ్ఛందనము; ౬౬. చో
 టునకు. — (చూ, స్థానము. 1); ౬౭. వీడు
 చట్టునకు. — (చూ, వీడుచట్టు. ౩.); ౬౮. చూ,
 వ్రాతచోవిడి; 2. వీరు: చూ, సలిలము.

సదమదమగు. దే. ఆ. కి: ఇజీయ, ఉక్కు,
 వేదియ, చిదియ, చితుకు, నలఁగు-నలఁ
 గు, నలియ, నుగ్గు, నుగ్గులువాటు, ములుగు,
 మెదుగు, ముందు.

సదమదము. వై. వి. = సమృద్ధ. (దే. అవి శ. ర.)

1. సంహారము: చూ, హింస. 1; విణ. 2. నలఁ
 గినది. వసు. 4. ఆ. 23. [చూ, సంహరించే.
 సదమదము నేయు. ద్వ. స. కి. 1. నలఁపు; 2 చేపు:
 సదమద మొనరించే. ద్వ. స. కి. — వై. —
 సదమద మొనర్చు. ద్వ. స. కి. — వై. —

సదము. సం. వి. స. స్త్రీ. రూ-సదను-సద
 న్ను. 1 సభ: చూ, సభ. 2; 2. రాజసభ:
 చూ, సభ. 2; 3. ఇల్లు: చూ, సమనము. 1.
 సదరు. వా. విణ. పైసవ్రాయఁబడినది. “సద
 రుసామ్యు.”

సదరుబోయలు. దే. వి. బోయలలోనొకజాతి.
 సదర్థవాగము. అం. (సదర్థవాక్కు): చూ,
 అర్థవాదములు. [చూ, సదమదము. 1.
 సదసద. వై. వి. = సమృద్ధ. (దే. అవి శ. ర.):
 సదమ్ము. సం. వి. స. స్త్రీ. = చేదురు: చూ,
 రూ-సదము. 1—2—3.

సదమ్ము. — వై. —

సదస్యము. సం. వి. ఆ. పుం. పెండ్లి మూడవ
 నాటి బ్రాహ్మణుల మహదాశిర్వాదపుసభ:
 చూ, సభ. 2.

సదస్యఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. యజ్ఞవిధి
 పరిక్షాధికారి; 2. సభికుఁడు: చూ, సభాస్థా
 రుఁడు.

సదా. సం. అవ్య. ఎల్లప్పుడు: చూ, సతతము. 2.

సదాగతి. స. వి. ఇ. పుం. 1. కాలి: చూ,
 వాయువు; 2. ముక్తి: చూ, మోక్షము. 1;
 3: చూ, సూర్యుఁడు; 4. సర్వేశ్వరుఁడు:
 చూ, శివుఁడు.

సదాచారము. అం: చూ, సుజ్ఞానదాయకములు.
సదాచారము. సం. విణ. మంచినడవడిక కల
వాడు: అకృష్ణకర్ముడు, అశీష్టకర్ముడు,
శిశ్విదానుడు. (సదాచారి అని కొందఱు)

సదాటు. దే. విణ. దృఢము: చూ, స్థిరము.
సదాతనము. సం. విణ: చూ, కాశ్యతము.

సదాతనుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, విష్ణు
పు. 1; విణ. 2: చూ, కాశ్యతుడు.

సదానీర. సం. వి. అ. స్త్రీ. కరతోయ: చూ, నది.

సదాప. వై. వి.=కతపుష్ప*: అతిచ్ఛత్ర, అ
వాస్పస్వి, కారవి, కారవీచి, గణిక, ఘో
ష, ఛత్ర, మంగళ్య, మధుర, మాధవి,
మిసి, కతపుష్ప, కతావ్యాయ, నితచ్ఛత్ర.
తద్వి.—గ. అడవినదావకు.—దీర్ఘపర్ణిక,
నిశ్చేయము, మధురిక, మిశ్రేయ—మిశ్రే
యము, కాలేయము, శీతశివము, శీతసహ,
శైలేయము. (తే) అడవినదావ, కప్పి;
అ. పెద్దసదావకు.—మసి, కతావ్యాయ;
(తే) నొక్కము, పెద్దసదావ; 3. పిన్నస
దావకు.—వన్యకతచినావ*. [వికీరణము.

సదాపుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. జిల్లేడు: చూ,
సదాభగవదనుస్మరణము. అం: చూ, భక్తులు.
సదామృతై. వై. వి. ఒకానొకచెట్టు: చూ,
సృక్షము.

సదాయోగుడు. సం.వి. అ. పుం: చూ, విష్ణుపు. 1.
సదావృత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. బైరాగులులో
నగువారికిచ్చెడుపంటసామగ్రి.

సదాశివుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శివుడు.

సదుర్లబి. అం: చూ, సుషిరవాద్యములు.

సద్వృక్షము. సం. విణ. సరి, సమానము: చూ,
సుమ. 2.

సద్భూములు. అం: గ సత్యము, ౨ మంచుమాట,
3 హితము, ౪ ప్రియోజనముగాఁబలుకుట
(ఇవి వాక్సద్భూములు), ౫ తీర్థయాత్ర,

౬ తపస్సు, ౭ దానము (ఇవి శరీరమునకు,
సలుకుటకు సద్భూములు), ౮ సద్భక్తి,
౯ నిరాశ, ౧౦ తపోచింత (ఇవి మనస్సు
యొక్క సద్భూములు).

సద్వృక్షపీఠి. అం: చూ, చతుర్విధపీఠులు.
సద్వృక్షము. సం. విణ. 1. సరి. (రూ-సద్వృక్ష-
సద్వృక్షము) సమానము: చూ, సుమ. 2;
2. తగినది: చూ, సమీచినము. 4 (యోగ్య
ము. 2.)

సదేశము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, సమీపము.
1; విణ. 2. సమీపమైనది: చూ, సమీపము. 2.

సద్దు. వై. వి.=శబ్ద. చేప్పుడు: చూ, స్వరము. 2.
సద్బోధానక్తి. అం: చూ, నియమములు.

సద్భుము. సం. వి. న. న. 1. ఇల్లు: చూ, సడ
నము. 1; 2. నీరు: చూ, సశలము.

సద్భుము. సం. న. అవ్య. అప్పుడు. (సం)తక్షణము.
సద్భుస్కాలము. సం. వి. అ. పుం: ఏకకదము.
సద్బోజాతముఖమునఁబుట్టిన సంచతుటతాళ
ము. అం: చూ, ముఖ్యకళాపారిణము.

సద్బోజాతుడు. అం: చూ, శివాననములు.

సద్వంకోద్భవుడు. సం. విణ. అముష్మయణ
డు: చూ, సజ్జనుడు.

సధర్మము. సం. విణ. (న్.) 1: చూ, సహ
నము. 2; 2. ధర్మముతోఁగూడినది.

సధి. సం. వి. ఇ. పుం. అగ్ని: చూ, పహ్ని. 1.

సధ్యించుడు. సం. విణ. (చ. ఈ. చ) కూడఁ
బోవువాడు: చూ, సహాయుడు. 1.

సనందరంహిత. అం. (సనకసంహిత); చూ,
తంత్రములు.

సనకసంహిత. అం.—వై.—

సనగ. వై. వి.=చణక. 1. ఒకసన్యము: చూ,
రూ-సనగ: చూ, సన్యము. 1.

సనగలు. వై. వి. బ: చూ, ధాన్యము.

సనత్కుమారము. అం. (సనత్కుమారీయము):
చూ, ఉపపురాణములు.

సనత్కుమారసంహిత. అం: చూ, తంత్రములు.
సనత్కుమారుడు. సం. వి. అ. పుం. వైద్య
శాస్త్రకర్తయగు మహర్షి, వైధాత్యుడు:
చూ, సన్యాసి.

సనదు. వా. వి. రూ-సన్నదు. 1. వానపత్రియ:

2. ఆజ్ఞాపత్రియ; 3. యోగ్యతాపత్రియ:

4. (స్థిడర్లక్మిచ్చే) సనదు లేక పట్టా.

సనాతనము. సం. విణ: చూ, సదాతనము.

సనాతనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, బృ
హ్మ. 1; 2: చూ, విష్ణువు. 1; 3: చూ, 3
పుడు; విణ. 4: చూ, కాశ్యపుడు.

సనాథము. సం. విణ. కూడుకొన్నది: చూ,
సంసక్తము.

సనాథి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. జ్ఞాతి: చూ, స
గంధుడు; విణ. 2: చూ, సమానుడు.

సనాథుడు. అం: చూ, జ్ఞాతులు.

సని. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. పూజ్యులను సత్కా
రపూర్వకముగ నొకకార్యమున నియోగిం
చుట, వై. వి. (1)=కని: చూ, రాహువు. 2.

సనివాగము. మి.వి.శనివారము:చూ,వారములు.

సనిష్ఠేయము. సం. విణ. తుంపరకలది (మాట);
అంబూకృతము.

సనీడము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, సమీప
ము. 1; విణ. 2. సమీపమైనది: చూ, సమీ
పము. 2; 3. నీడముతోఁగూడినది.

సను. దే. అ. క్రి. రూ-చేను. 1. గమనించే.

చూ, సాగు. 2; 2. యుక్తమగు: చూ, సరి

చదు. 2; 3: కడచే, కడలేలు, కడనలు

చు, గతపడు, చెల్లు, జీరగు-జీరగు, పోవు,

పోవుచెంచే, మీటు. (మి) కృతపడు.

(సం) గతించే, సరించే; 4: చూ, సక్తము

గు. 1; 5. చెల్లు: చూ, సిద్ధించే; 6. రూ
చేను: చూ, సమయు. 1.

సనె. దే. వి. (రూ-సన్నె-సన్నెకలు-సని
కలు- సన్నికలు - సన్నెకలు - సన్నెగల్ల
నూలుతాయి:చూ, రత్నములు. 2.

సనెకలు. దే. వి.—వై.—

సన్న. వై. వి.=పంజ్ఞా. చేసన్న: చూ, సైగ.

సన్నగండు. వై. వి.=పంజ. పపుంపమండ
చూ, హెగ్గడి. 2.

సన్నకదుర్నిపు. సం. వి. ఉ. పుం. (వీనికి వో
దక్రియగీతి)*: అంకోలగిరి, కటువు, క
పుప్పము, కాంత, కామిరి, కారంధ,
కాంగి, కృష్ణపుష్పి, గండఫల-గండఫు
గంధఫలి, గుండ్ర, గోపంబి-గోపంబి
చాలము, కటము, కియాలను-పియాళ:

పిరియాలము- పిరియాళము- పిరియాళు
పిరియంగువు; పిరియకము, ఫలి, ఫలిని,
ఘరాష్ట్రఫలము, మహిళ-(మహిళ),రస:
ద్రము, రాజాదనము, లక్ష్మి, లత, వసు
వరవల్లిగి, విష్వక్సేన, శ్యామ. (తె):-
కడము-పేరికణము-పేరింకనము, వె
లి, మోరటి, నేళము. *

సన్నగాడు. దే. వి. 1: చూ, చీను; 2

2. అల్లుడు:చూ, హీనుడు. [వాయు

సన్నగాలి. దే. వి. మందమూరతము: చ

సన్నగాళె. ద్వ. వి. తిరుచిన్నము. వాద్యవి
ము: చూ, వీణ. 3.

సన్నగిలు. దే. అ. క్రి. రూ-సన్నగిల్లు. 1.

కించే: చూ, సాటసాటవోవు; వా. 2.

పురుపుల్లవలె సన్నముగా అగు; 3.

“రాబడి సన్నగిల్లెను.”

సన్నచోవు. వా. వి. వలజము: చూ, వీక్షణ

సన్నజీలకఱ్ఱ. వా. వి. కణజీరకము*:

నుమి. 2-3.

సన్నతము. అం: చూ, కరణములు.

సన్నదనము. దే. వి. 1. అల్పభాషము: కొంచె
తనము; 2. చూ, సన్నన.

సన్నదు. వా. వి: చూ, రూ-సనదు.

సన్నద్ధుడు. సం. విణ. 1. కవచములొడిగిన
వాడు; 2. చ్చియత్న పడినవాడు.

సన్నన. దే.వి. సన్నదనము, అలువము, నూత్న
ము: చూ, స్వల్పము.

సన్నపాకులగన్నేరు. వా. వి. శతమంతము*.

సన్నపిల్లి. ద్వ. వి: చూ, సాలెపురుగు.

సన్నపువల. వా. వి. రూ-సన్నవల. 2. కానాకవల:
చూ, వల. 1. [హీనుడు.

సన్నపువాడు. దే. విణ. అల్పుడు: చూ,
సన్నపుబట్ట. వా. వి. నూత్నవస్త్రము: చూ,
వస్త్రము. [చూ, సహ. 2.

సన్నపూలులుగోరంట. ద్వ. వి. సహచరి*:

సన్నపండ్లెగలు. ద్వ. వి. బ. కాలిధాన్యము:
చూ, ధాన్యము.

సన్నము. సం. వి. అ. న. 1. అల్పము: చూ,
స్వల్పము; విణ. 2. కృశించినది: చూ, సార
పు; వై. వి. (1)=శ్లక్షణ్. అల్పము, నూత్న
త్వము: చూ, స్వల్పము; విణ. 2. నూత్న
ము: చూ, స్వల్పము. (వృత్తియందంత్యవర్ణ
ము వికల్పముగ లోపించును. 'సన్నగాలి'.)

సన్నయము. సం. వి. అ. పుం. 1. వెనుకనున్న
దండు: చూ, నేవ. 1; 2: చూ, సమవాయ
ము. 2; 3: చూ, సమూహము.

సన్నయేలకి. ద్వ. వి: చూ, నూత్నేలక*.

సన్నరాష్ట్రము. ద్వ. వి: రూ-సన్నరాష్ట్రము,
కాచేలకి, దుంపరాష్ట్రము, దుంపరాష్ట్ర.
(సం) ఏలావర్ణి, గంధనాకులి, వలంకప,
బదర, యక్షరస, రాష్ట్ర, నువహ*. (శ్లేష్ఠ
పాదము.)

సన్నరాష్ట్రము. ద్వ. వి: చూ, సన్నరాష్ట్రము.

సన్నవల. వా. వి: చూ, రూ-సన్నపువల.

సన్నవాటు. దే. అ. కి: చూ, సన్నగిలు.

సన్ననన. వై. విణ. (సన్న + సన్న) మేలకప:
చూ, మలభము.

సన్నహనము. సం. వి. అ. న. రూ-సన్నాహము.

కవచము: చూ, వారవారణము; 2. చ్చియ-
త్నము: చూ, రూ-సన్నాహము. 2.

సన్నిహితము. సం. విణ. చ్చియత్నింపబడినది.

సన్నాయి. దే.వి. నాగసరము: చూ, వీణ. ౫౦.

సన్నాయ్యము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-సా-
న్నాయ్యము.

సన్నాసి. వై. వి.=సన్యాసి. యితి: చూ, సన్యాసి.

సన్నాహదడు. మి. అ. కి: చూ, సిద్ధమగు-

సన్నాహము. సం. వి. అ. పుం. రూ-సన్నహా-

నము. 1. కవచము: చూ, వారవారణము;

2. యత్నము: అధ్యవసాయము, అభియోగ

ము, అనకృత్యము, అవప్తంభము, ఆకర్షణ

అడంబరము, అడగము, ఆత్మ, ఆభోగము,

ఆశుత్వము, ఆయాసము, ఆరభ్యము, ఆస్థ,

ఈహ, ఉత్థానము, ఉత్సాహము, ఉద్దళ

ము, ఉద్విగ్ధము, ఉద్వోగము, ఉర్జము,

ఓజస్సు, కారము, కియదేతిక, కృతి, క్రియ,

గురణము-గురణము, జిగీష, తదాముఖము,

వచము, పరాకర్మము, చ్చియత్నము, చ్చి

చ్చియత్నము, చ్చియోగము, పార్శ్వము,

భగము, ముఖము, యతనము-యత్నము, వ్య

వసాయము, వ్యాపారము, సత్వము, సన్న

హనము, సముత్థానము, సర్గము. (అవ్య).—

అధ (అభ)-అధో (అభో), ఆత్, ఉత్,

ఓమ్, కించ. (తె):—అంగద, అగ్గలిక,

అశ్వేలము, ఆయతము-ఆయితము-ఆయిత్ర

ము, ఆరంబము, ఆరడము, ఆరబము, ఉత్

కింపు, ఉదయ-ఉద్దియ, ఉబ్బకము, ఉవ్వు, ఉఱు-ఉఱున, ఎత్తనగోలు, ఎత్తికోలు, ఎత్తు, ఎత్తుగడ, ఎలసము, ఒడుపు, ఒడ్డు, ఒజ్జే, కట్టాయితము, కడంక-కడంక-కణంక, కదలిక, కదలు, కలసము, కొమ్ము, కొలతల-కొల్లల, గమకము, జేతన-జేతనము-జేతను, జోక, తల, తలపాటు, తారసము, తూకము, తూకు, తొడరు-తొడరువు, నెట్టు, పింపిళ్లు, పింపిసలు, పూనిక-పూనికీ-పూనిక, పూపు, పాంపు, బరవసము, బోగు, ముని, మునుకువ, ముస్తాదు-ముస్తీగు, ముస్తాబు-ముస్తీబు, మేకోలు, మేగలి, మొక్కలము-మొగ్గలము, మొగి, మొనకట్టు, మొనపు, లలి, వీక, సజ్జీ, సజ్జికట్టు, హళి, హచ్చేరిక, హోదా. తద్వి.—
౧ యుద్ధప్రయత్నమునకు.—ఉఱుము; ౨ నిష్ఫలయత్నమునకు.—వ్యసనము; ౩ అభిముఖముగా స్వీకరించుటకు.—అభ్యాదానము, ఆరంభము, ఉద్ఘాతము, ఉపకృమము, పరికరము, ప్రకృమము, ప్రారంభము, యోగము. (తె) దొరకోలు, తరవాయి; క. ఆరంభించుట నది అనుటకు.—ప్రకృమము, ప్రస్తుతము. పన్నాహము చేయు. మి. స. కి: ఆయితము చేయు-ఆయితము చేయు.

పన్నాహము. సం. వి. అ. పుం. యుద్ధమునకుఁ దగినయేనుఁడు: చూ, హస్తీ. పన్ని. దే. వి. రూ-సన్నీ. తుపాకికొనను చెక్కియింపఁడు బాఁకువంటికత్తి: చూ, హేతి 4 (రిప్టి. 2.) [చూ, సమీపము. 1. పన్నికర్షణము. సం. వి. అ. న. సమీపించుట: పన్నికర్షణము. సం. వి. అ. పుం. చేరవ: చూ, సమీపము. 1.

పన్నికల్లు. వా. వి: చూ, రూ-సన్నెకల్లు. పన్నికల్లుదాజేగనే పెండ్లియాగునా? లో. అ

ద్దదనిభావము. “ఉదా. ఈతఁడొక్కఁడు లేకున్నను మనకొక్కఁడొంతరాదు. సన్ని కల్లుదాచినంతనే పెండ్లి చిక్కునా?” (నీతి చంద్రిక-విగ్రహము.)

సన్నికృప్తము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, సన్నికర్షణము; విణ. 2. సమీపించినది: చూ, సమీపము. 2.

సన్నిధానము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, సన్నికర్షణము; 2: అధికరణము, అవలంబనము-అవలంబము, అవప్తంభము, ఆధారము, ఆలంబము, ఆశయము-ఆశ్రయము, ఆసంగము, ఉపసర్పణము, ఉపాశ్రయము, నివాతము, పరాయణము, ప్రతికృమము, కృమము, సంకృమము. (తె): అండ, అదరువు, అనిక, అనరా, ఊత, ఊతము, ఊనిక, ఏలమువట్టు, కుదురు, చేపట్టు, తాపు, తావలము, దండ, దండగోల, దిక్కు, దెస, పట్టు, పొర్రు, సరిగ. తద్వి.—ఆశ్రయించుటకు.—శ్రయణము.

సన్నిధి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, సన్నికర్షణము. సన్నిపాతము. సం. వి. అ. పుం. 1.—జేన్ని: సంధి, క్షేదపు. (తె) జేన్ని, సంది. (చూ, రోగము. 1.); 2. కలయిక: చూ, సంయోగము; అం. 3: చూ, సకబ్దకీయలు.

సన్నిభము. సం. విణ. సమానము: చూ, సుషమ. 2. సన్నివిప్రుడు. సం. విణ. 1. సమీపించినవాఁడు; 2. కూర్చున్నవాఁడు. [లంకారములు. సన్నివృత్తము. అం: చూ, సంచారిపర్ణగతా సన్నివేశము. సం. వి. అ. పుం. 1. వట్టణము లోనగువాని చుట్టువాటిసమయము: సంస్తయము-సంస్తాయము, సంస్తానము; 2. గృహాద్యపరభాగము: చూ, సదనము. 1.

సన్నిహితము. సం. విణ. సమీపించినది: చూ, సమీపము. 2.

సన్నిహితరాజులు. అం: చూ, ఈతిబాధలు.

సన్నిహితుడు. సం. విణ: అంతేవాసి. (తె) దగ్గరవాడు.

సన్ని. దే. వి: చూ, రూ-సన్ని.

సన్న్యతము. సం. విణ. మిక్కిలిస్తోత్రముచేయఁ బడినది: చూ, స్తుతము.

సన్న్యతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. చేకనిస్తోత్రము: చూ, స్తుతి. [చేయు: చూ, స్తుతించు

సన్న్యతించు. సం. స. కి. చేక్కెగస్తోత్రము సన్నె. దే. వి. రూ-సన్: చూ, రత్నములు. ౨౦.

సన్నెకలు. దే. వి. —పై— (రూ-సన్నికలు-సన్నికల్లు.)

సన్నెకల్లు. దే. వి. —పై.—

సన్నెరము. సం. వి. అ. పుం. పాదరసము: చూ, మాతము. [సన్మానము.

సన్మాననము. సం. వి. అ. స. గౌరవించుట: చూ,

సన్మానము. సం. వి. అ. పుం: రూ-సన్మాన చూ, ఆ, ఆమ్, అంతరము, అభిగ్రహము, అదరణ-అదరణము, అదరము, కావ్య, ఉపచారము, గౌరవము, ధారణ, విగ్రహము, పురస్కారము, పృతిపత్తి, పృతిష్ఠ, పృతీతి, బహుమతి, బహుమానము, బహుకారము, బహుకృతి, భగము, మర్యాద, మానన, సంభాషన, సంభోధము, సత్కారము, సత్కీర్తి, సంస్థ, స్థితి. (అన్య) అంతరము, అతి, కిము, తు. (తె) ఇనాము, ఉగ్గడ-ఉగ్గడు-ఉగ్గడు, ఉడుగర, ఒజపు, ఒసగు, కట్టడ, కర, కొనియాట, గడి, గడుపు, గరును, గరువము, గారబము-గారము-గారవము-గారాబము-గారాబు-గారాము-గారవించు, గొప్ప, గొప్పతనము, డంబము, డంబు-డంబు-డాబు, పడికట్టు, పరుపు, పెంపు, పెత్తనము, పెద్దతనము, పెద్దటికము, పేరిమి-పేర్మి, బగిసి-బయిసి-బదిసి-

పైసి, బటాబూరము, బెట్టు, బెత్తు, మన్నన, మన్నింపు, మన్నిక, మరియాద, మెచ్చే, మెఱవడి, మేర, మేలిమి, మొగ్గు, మోతాదు, లంబుతద్వి. —౧. (అన్యదే): ఆబూరు; ౨: సన్మానము. (చూ, సామర్థ్యము. ౩.); ౩. గుణగౌరవమునకు. —సౌరభ్యము.

సన్మానించు. సం. స. కి. రూ-సన్మానించు, అభిమానించు, ఆదరించు, గౌరవించు, బహుకరించు, సంభాషించు, సత్కరించు. (తె) మన్నించు.

సన్మానితము. సం. విణ. 1. గౌరవించఁబడినది: సన్మానితము, మానితము; 2. సమర్పించఁబడినది: చూ, సన్న్యస్తము. 2.

సన్మానితుడు. సం. విణ. పూజించఁబడినవాఁడు: అపచాయితుడు, అంచితుడు, అపచితుడు, అబలుడు, అభిహుతుడు, అభ్యర్థితుడు, అర్పితుడు, అర్పితుడు, అర్హుడు, ఉచితజ్ఞుడు, ఉచితుడు, ఉత్తమాంగుడు, పూజనీయుడు, పూజితవ్యుడు, భగవంతుడు. తద్వి. —౧. పూజించఁదగినవానికి — పూజ్యుడు, పృతీక్ష్యుడు, మామకుడు, మారిషుడు; ౨. గొప్పవానికి. —అమలుడు, మహనీయుడు; (తె): అయగారు, గొప్పవాడు; ౩. సేర్పరికి: —(చూ, సమర్థుడు); ౪. సత్కరించఁబడినవానికి. —సత్కృతుడు.

సన్మాగ్గము. సం. వి. అ. పుం. 1. మంచితోగవ: చూ, మాగ్గము. 1; 2. మంచినడవడిక: కల్యాణగోత్రము (చూ, సమయము. 2.) సన్మృణీకరణము. అం: చూ, స్థితకరణబంధములు. సన్న్య. వై. వి. సంజ్ఞా. చేసన్న: చూ, సన్న-ఆం, భా. ద్వి. 285.

సన్న్యసించు. సం. స. కి. కామ్యకర్మలనువిడుచు. సన్న్యస్తము. సం. విణ. 1. సన్న్యసించఁబడినది

2. సమర్పించఁబడినది: అంచితము, అవచాయితము, అవచితము, అర్చితము, ఋతము, పురస్కృతము, పూజితము, మతము, మానితము, సన్యానితము, సమ్మానితము. తద్వి. — సమర్పించఁదగినది అనుటకు: నివేదితము. (చూ, సచర్య.)

సన్యాసము. సం. వి. అ. పుం. 1. కామ్యకర్మముల విడుపు; అం. 2 చూ, ఆశ్రమము. 2.

సన్యాసి. సం. వి. స్. పుం. = సన్యాసి (సన్యాసాశ్రమము కలవాడు): అచ్చదనుడు, అనాతకి - అనాధకి, అచార్యుడు, ఊర్ధ్వరేతనుడు, ఋషి, కంజారుడు, కర్మంది, కర్మసన్యాసికుడు, కాంతారుడు, కామధ (ధు)క్కు, జాపకుడు, తపస్వి, తపోధనుడు. తాపనుడు, దులి, నాకువు, నిరాహారి, న్యంకువు, చరివ్రాజకుడు, చరివ్రాజు, పారాశరి, పారికాక్షి, పరివ్రాజకుడు, భిక్షుడు - భిక్షువు, మస్కరి, ముని, మునీంద్రియ, మాని, యశి, యమి, వాచంయుడు, విరాగి, విరాగుడు, వీతరాగి, కాస్త్రకృత్తు, కాంతుడు, సంయమి, సాధువు, సుఖి, సత్యవచనుడు. (తె) అడవికాపు, అడవి నెలవరి, అడవి నెలవు, ఆరివేరపుడవని, ఒంటికాడు, కావిగోచిదారి, కానితాలువు, కాపులగాడు, కుండగోలదాల్పు, గోణముదారి, జేడదారి - జేడలదారి, తపసి - తపి - తపిసి, నిరాహారి, బాసబాలు, బాసబాద్దార, బీడ, బైరాగి - బైరాగి, బోడ, బోడి, దసి, విన్నాటి, సన్యాసి. తద్విశేషములు. - ౧. సప్తఋషులకు. — చూ, గోత్రము. 13 (1118 పొరట); (౧): కశ్యపుడు; (2): ఆత్రి; (3): భరద్వాజుడు; (౪): విశ్వామిత్రుడు, కాశికుడు - కోషికుడు, గాధిజుడు, గాధిభువు, గాధేయుడు; (౫): గౌతము

డు - గోతముడు, శతానందుడు; (౬): జమదగ్ని; (7): వశిష్ఠుడు, అమంధతీనాథుడు, కారకుడు, కుంభయోని, కుంభసంభవుడు; (౮): అగస్త్యుడు, అగస్తీ, అగ్నిమామతి, జౌర్యశేయుడు, కలసీనుతుడు, కాంకుడు, కుంభజుడు, కుంభయోని, కుంభసంభవుడు, కుటజుడు, కుటయోని, కుటోద్భవుడు, దీపాగ్ని, యామ్యుడు, వాలాపి నూదనుడు, వారుణి, వింధ్యకూటుడు, విశ్వకర్మ, సత్యాగ్ని, సముద్రములుకుడు. (తె) మలువకందు; ౨. సప్తాధికరణాస్త్రములను రందించిన మునులు. — 1. త్రకముని. = వైశికము; చాపరాయణముని. = సాధారణము; సునర్ణనాథముని. = సాంప్రదాయాగము; ఘోటకముఖముని. = కన్యా ప్రియుక్తము; గోపదీయముని. = భార్యాధికారము; ఘోషికాపుత్రముని. = పాదారికము; కూచిమారముని. = జౌచరిషదికము రచించెను; 3. నారదుండు. - కపివత్త్రుడు, కలహాపియుడు, కలహేశనుడు, కలికారికుడు, కలితాపనుడు, కలివీరియుడు, నారదుడు, వికునుడు, విధాకృభువు. (తె) ఆరివేరపుడవని, కయ్యపుడిండి, కలవతపసి, పోరుడిండి, పోరోగిరపువంట, పోరోగిరపుడిండి, ముల్లయతి, వేలుపుజేడదారి; ౪. వాల్మీకి. - కవి, కవిశ్యేష్ఠుడు, వృథు, కవిరామాయణుడు, కవివాల్మీకి, కుశి, కుశిలవుడు, కుశివకుడు, పరిచేతనుడు - పరిచేతుడు - పారిచేతనుడు, కల్మీకసంభవుడు, వాల్మీకి - వాల్మీకుడు - వాల్మీకి - వాల్మీకుడు. (తె) పుట్టుచూలు, పుట్టుపుట్టువు, బాటియమోలి; ౫. వరరుచికి. - కాత్యాయనుడు, కాత్యుడు, త్రినర్వనువు, మేధాజిత్తు, వరరుచి; ౬. వ్యాసునకు. - కానీనుడు, కృపుడు, కృష్ణుడు,

కృష్ణద్వైపాయనుడు, చిరజీవి, వ్యానుడు; 2. పాలకావ్యమునికి.-కరేణుభువు, కరేణు నుతుడు, రుచిరానుతుడు; ౮. కణాదముని కి.-కణాదుడు, కాశ్యపుడు, కృతకోటి; ౯. కాండిన్యమునికి.-కాండిన్యుడు, విష్ణు గుప్తుడు; ౧౦. వాత్సీయనమునికి.-కాటి ల్యుడు, చణకాత్మజుడు, చాణక్యుడు, వల్మీకనంభవుడు, వాత్సీయ నుడు; తద్వి.-సురలోకముననుండు వాత్సీయన మునికి.-వల్మీక పునస్సంభవుడు; ౧౧. దిగం బరసన్యాసికి.-అవధూత, అవధూతుడు (చూ, దిగంబరుడు. 3.); ౧౨. భిక్షుకసన్యాసికి.-చర్మధ్వజి, భిక్షుకుడు-భిక్షువు, లింగవృత్తి, లింగి, వర్ణి, వర్ణిలింగి. (తె) విచ్చేగాడు, తాటదమ్ముడు; ౧౩. పతంజలిమునికి.-గో నర్దీయుడు, పతంజలి; ౧౪. కాక్యమునికి.-కులికాసనుడు, మహాశ్రవణుడు, సర్వార్థ సిద్ధుడు, సిద్ధార్థుడు; ౧౫. ఉత్తమపదము నందినసన్యాసికి.-పరమహంస, హంసుడు; ౧౬. పాణినియను మునికి.-పాణిని-పానిని; ౧౭. కపటతపస్వికి.-ఛద్వతాప నుడు, బైడాలవృత్తికుడు, పర్వాభిసంధి; ౧౮. శ్రీధరుడు: చూ, బుద్ధుడు; ౧౯. ము నులు.-అంగిరసుడు-అంగిరుడు; అంతే వసాయి; అధర్వుడు; ఆలేయ్యుడు; ఆధీ గవుడు; ఉచత్వుడు; ఉదంకుడు; ఉదా స్థితుడు; ఉద్దాలకుడు; ఉపవర్ణుడు; ఋ జాకాయుడు; ఋభువు; ఋక్యకృంగుడు-ఋమ్యకృంగుడు; ఔర్వుడు; కకకుడు; కణ్వుడు; కపిలుడు; కహోళుడు; కాం డన్ది; కాకిరాజు; సుధోద్భవుడు; కుంజరుడు; కుట పురుడు; కుటీచగకు డు; కుటీచకుడు; కుశికుడు; కుహనుడు; కోహుడు; కృతువు; కుపులుడు; గార్హస్థ్య

డు; గాలవుడు; గోవు; చ్యవనుడు; జటి, జమ్నపు; తిర్విండి; దక్షుడు; దమకుడు; నరుడు; నిర్మక్తుడు; నిర్వాణుడు; పర్వ తుడు; పుండరీకుడు; పునర్వనువు; పురి స్త్రుడు; పులహుడు; భట్టారకుడు; భృ గువు; నుంహుకుడు; మకంగుడు; మరీచి; మైత్రావరుణి; లిఖితుడు; వని, వానప్ర స్థుడు; వైఖానసుడు; వైధాత్యుడు; శం బుడు-శంబూకుడు; శృమణుడు; సం వర్తుడు; సనత్కుమారుడు; సురన్ది; హరి భృతుడు; హరీతుడు; (౧) (తె) వైష్ణవసన్యా సికి.-జియ్యరు; (౨) (తె) మహాంతు; (౩) (తె) చల. ఇత్యాది.

సన్యాసియోపాన్యాయము. అం. ఒకానొక న్న్యాయము.

సపక్షి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ).=సవతి: చూ, భార్య. సవత్తుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, శత్రువు. సవది. సం. అవ్య. శ్రీఘ్రిముగ: చూ, స్వదము. సవము. వై. వి.=శవ. (రూ-సబము-సబరము) చూ, శవము. అం. పదా. నర. 98.

సపరి. వై. వి.=శబరి. రూ-సబరి: చూ, నది.

సపర్య. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). అంచనము, అధివా సము, అవచయము, అవచితి, అభ్యర్చన, అర్హము, అర్ప, అర్పకత్వము, అర్పణ-అర్ప న-అర్పవము, అర్హణ, ఆరాధన-ఆరాధన ము, ఇజ్య, ఇష్టి, క్రియ, పురస్కారము, పూజ, పూజనము, విధానము. (అవ్య): అతి, ఆత్. (తె) కయినేత-తేనేత, చోగుబడిక, పూజ-వేల్పుడు. తద్వి.-౧: (మి) తిరువ రాధనము; ౨: అంతర్యాగము; ౩: దేవ పూజకు.-శమ్; ౪. (విణ): చూ, సన్య స్తము. 2; ౫ నిలుచేండిచేయునీవకు: (తె) నిలుపుంగొలుపు. (చూ, ఉపచారములు 1-2.)

-సపాట. జే. వి. రూ.-సపాటము, చదను-చదు
ను, వరము, పాటి, మట్టము, సవరన. (సం)
సమము.

-సపాటము. జే. వి. —పై.—

సపిండికరణము. సం. వి. అ. న. చేచ్చినవండ్లెం
డవదినమునందుచేసెడు సంవత్సరాంత శా
ర్థము: చూ, శార్థము. 1.

సపిండులు. సం. వి. అ. పుం. బ. 1. ఏడుతర
ములలోపలి జ్ఞాతులు (చూ, గయాపిండదా
వార్డులు): చూ, సగంధుడు; అం. 2: చూ,
జ్ఞాతులు. [గాత్రగుట: సహపానము.

సపీతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. పదిమందిచేరియొకటి
చప్త. సం. వి. అ. స్త్రీ. = సప్త. ఏడుతంతులు
గల వీణ, పరివాదివి: చూ, వీణ.

సప్తయుఫలు అం: చూ, మహర్షులు (చూ, గో
త్రము 13. చూ, సన్యాసి)

సప్తకము. సం. వి. అ. న. 1: వనము. (తె)
ఏడు, చేష్టనగడ, సత-సత్త- సత్తా.
(తద్వి.—ఏడునవ సంబంధించిన సంఖ్యా
సూచకములు.— ౧ వ్యసనములు, ౨ సంతాన
ములు, 3 కులవిరక్తములు, ౪ సభాంగము
లు, ౫ రాజ్యాంగములు, ౬ ఉపాయములు.
౭ మహర్షులు, ౮ సమద్రములు, ౯ ద్వీప
ములు, ౧౦ ఊర్ధ్వలోకములు, ౧౧ ఆధోలో
కములు, ౧౨ స్వరములు, ౧౩ తాళములు.
౧౪ మాతలు (మాతృకలు), ౧౫ విభక్తులు,
౧౬ జివ్యాలు, ౧౭ వాయువులు, ౧౮ విద్యు
త్తులు, ౧౯ ధాతువులు, ౨౦ స్వపక్షముల
వారు, ౨౧ నిరర్థకములు, ౨౨ రాజలక్షణ
ములు, ౨౩ నప్తములు, ౨౪ పుణ్యనగరము
లు, ౨౫ పిండదానకరలు (గయాపిండదా
వార్డులు), ౨౬ అశ్వోత్పత్తులు, ౨౭ ఆవర
ణములు, ౨౮ వారములు, ౨౯ సప్తమండల

ములు:—వాయుమండలము, నరణమండలము,
చంద్రమండలము, సూర్యమండలము, సత్త
త్రమండలము, అగ్నిమండలము, జ్యోతిరత్తం
డలము; ౩౦: చూ, మేఘములు; ౩౧: సప్త
విదిచిరజీవులు:—ఆశ్వత్థామ, బలిచక్రవర్తి,
వ్యాసమహర్షి, హనుమంతుడు, విభీషణుడు,
కృపాచార్యుడు, వరహరాముడు;
౩౨ సప్తనాయువులకు:—చూ, వాయువు,
ఇత్యాది; విణ. 2. ఏడవది: సప్తమము,
సప్తమి.

సప్తకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఏడుపేటలుగల ఆడ
డుదావి మొలచులు: చూ, హవణిక. 2
(భూషణము. 2-2.)

సప్తగుత్తుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, సూర్యుడు.
సప్తచ్ఛదము. సం. వి. అ. పుం. ఏడాదులపా
న్న*: చూ, సురపాన్న.

సప్తజిహ్వలు. అం. (జిహ్వలు): కాలి, కరాలి,
విస్ఫులింగిని, భూమవర్ణ, విక్రయది, లోహిత,
మనోజవ. (7) (చూ, సప్తకము 1)

సప్తజిహ్వడు. సం. వి. అ. పుం. సతనాల్కా
లజేజీ, అగ్ని: చూ, వహ్ని. 1.

సప్తకంతువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. జేన్నము:
చూ, యజ్ఞము; 2: చూ, నూత్రిము. 1.

సప్తతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, డెబ్బది.
సప్తదీధితి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, సప్తజిహ్వడు.
సప్తనదీసంగమము. అం: చూ, క్షేత్రములు.

సప్తవది. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. సప్తవదములసమా
హరణము.

సప్తవర్ణము. సం. వి. అ. పుం. ఏడాదులరంటి*:
చూ, రంభ. 2; 2. ఏడాదులపాన్న*: చూ,
సురపాన్న.

సప్తవక్రకృతిభాగము. అం: చూ, వక్రరణములు—
సప్తమండలములు. అం: చూ, సప్తకము. 1.

సప్తమము. సం. విణ. ఏడవది: చూ, సప్తకము. 2.
 సప్తమాంశ. ఆం: చూ, పోడకవర్ణ (ఏడువర్ణం
 బులు స్వవర్ణంబులు వచ్చెనేని సప్తమాంశ
 యగును. ఏగ్రహమునకు సప్తమాంశకనుఁ
 గొనవలెనో యా గ్రహమేరాశియొందెన్నవ
 భాగమందుండునో కనుఁగొని నాభాగసంఖ్య
 నొకచోటనుంఁబెక్కినము. ఆ గ్రహము బేసి
 రాశియందున్నయెడల నా బేసిరాసి మొది
 లుగను, సరిరాశియందున్నయెడల నాసరి
 రాశికి సప్తమరాశి మొదలుగను ద్రైసుంఁచు
 కొనిన భాగసంఖ్యను లెక్కింప నేరాసివ
 చ్చునో యారాసి సప్తమాంశ యనఁబడును.
 ఆరాశ్యధిపతి సప్తమాంశ్యాధిపతి యగును)
 సప్తమి. ఆం. 1. వత్సమునందు ఏడవదిధి: చూ,
 తిథులు (హరివాసరము); విణ. 2 ఏడవది:
 చూ, సప్తకము. 2; ఆం. 3: చూ, విభక్తులు.
 సప్తల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, విరజోజి*;
 2. కలిగొట్టు*: చూ, స్థాలి. 2; 3. గురిజే*:
 చూ, శ్వేతిపాకి; 4: చూ, సంబరేను*;
 5. ఏఱువావిలి*.
 సప్తవిధబుద్ధులు. ఆం: (చూ, వ్యాల్లేఖము. 2)
 ౧ వండ, ౨ మేధ, 3 చార్వి, ౪ చత్వ,
 ౫ గృహీత, ౬ కౌతి, ౭ పృతిభ. (౧ వం
 డ=తిత్వముఁదెలిసికొనఁదగినబుద్ధి; ౨ మేధ=
 విన్నవానిని మఱువకుండుబుద్ధి; 3 చార్వి=
 ఊహాపోహలందు నేర్పుగలబుద్ధి; ౪ చత్వ=
 విషయములను జేక్కఁగానడిగి వినుగులేక
 వినుటయందు ఓర్పుగలబుద్ధి; ౫ గృహీత=
 చెప్పినవానిని తప్పక గ్రహించుటయందు
 శక్తిగలబుద్ధి; ౬ కౌతి=గురుకుక్కురిసా
 నహామూగలబుద్ధి; ౭ పృతిభ=ఏదోకవిష
 యమును వలుకఁడలఁచినప్పుడు వాగ్ధోరిణి
 గలిగి సమయోచితముగ కృతివృత్తి పోసా
 మభినయలు పెక్కులుఁబోసి విను వారు

పృళ్ళలు నేయఁదోఁచేకపోవుట లేక విష
 యమును దెల్పుటయందు శక్తిగలబుద్ధి)
 సప్తవ్యసనములు. ఆం: చూ, సప్తకము 1 (వ్యస
 నములు): జోదమాడుట, స్త్రీలఁగోరుట,
 కల్లుత్రాగుట, వేటాడుట, కఠినముగఁబలు
 కుట, ధనమూఁక ఖర్చుచేయుట, కఠినదం
 డనము. (మొదటి నాలుగును సామమువలనను,
 మిగతమూఁడునుకోపమువలననుబుట్టును.)
 సప్తశతి. ఆం. (700): చూ, మహాకావ్యము.
 సప్తస్వఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-సప్తస్వఁ
 డు: చూ, సూర్యఁడు. (చూ, సంతానములు,
 సప్తసంతానములు. ఆం: చూ, సప్తకము. 1.
 సప్తసముద్రములు. ఆం. ఒకానొకదానము:
 చూ, దానములు. [ల (స్వరము. 2.)
 సప్తస్వరయుక్తరాగములు. ఆం: చూ, రాగము
 సప్తస్వరములు. ఆం: (చూ, సప్తకము. 1)
 (స్వరములు) పడ్డమా (స), రిషభము (బు
 వభము) (రి), గాంధారము (గ), మధ్యమము
 (మ), పంచమము (ప), దైవతము (ధ),
 నిషాదము (ని) (7): చూ, స్వరము. 2.
 సప్తహస్తఁడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సప్త
 జిహ్వఁడు.
 సప్తాంగములు. ఆం. (సభాంగములు): చూ,
 రాజ్యాంగములు (చూ, సప్తకము. 1)
 సప్తాధికరణములు. ఆం: చూ, కామము: చూ, 816.
 పారట.
 సప్తార్పి. సం. వి. న్. పుం. 1: చూ, సప్తజి
 హ్వఁడు; విణ. 2. కృతదృష్టిగలవాఁడు.
 సప్తాశ్వుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-సప్తాశ్వుఁ
 డు: చూ, సూర్యఁడు.
 సప్తాహము. ఆం. 1: చూ, రిషీనతానములు
 (తానములు); వా. వి. 2. ఏడుశేయింబవట్లు
 చేపెడు దేవునినేన.

సప్తి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. గుట్టము: చూ, హయము; 2. నూగ్యనిరథాశ్యము: చూ, హయము.
 పప్తాపాయములు. అం: చూ, ఉపాయము. 4. పప్తపుణ్ణిక్క. వై. వి. ఆశ్శేష, అసిలేరు చూ, రిక్క.
 పప్తము. వై. వి.=సర్ప. పాము: చూ, సర్పము. సప్తి. వా. వి. రూ-చేప్తి: చూ, రోగము. 1 పప్తము. వై. విణ.=సఫలమ్. ఫలముతో గూడినది: చూ, సఫలము.
 పప్త. వై. విణ.= —పై. —
 పఫలము. సం. విణ.=పప్తయి-సప్తై, సరవరా, సవరణ, సార్లా, సరుదుబాటు. సర్దుబాటు (సం) అమోఘ, సార్థకము.
 పఫేదు. వా. వి. 1. తెలుపు: చూ, వర్ణము. 8; 2. తెల్లనిది: చూ, వర్ణము 8.
 పబడి. వై. వి.=సబిల. రూ-సబరి-సబళము-సబలి-సబిడి-సబిడీ. ఈ టైపంటి ఆయుధము: చూ, హేతి. 4 (బాణము. 1.) (చూ, సబళము. 1-2.)
 పబయ. వా. వి. కారణము: చూ, హేతువు. 1. పబము. వై. వి.=శవ: చూ, శవము.
 పబిము. వై. వి.= —పై. —
 పబరి. వై. వి. 1.=శబరి. శబరినది: చూ, హేతి (నది); 2.=పబిల, సవళ: చూ, సబడి.
 పబళము. సం. వి. అ.న. సబరి (దే. అని శ.ర.) 1: చూ, సబడి; అం. 2: చూ, ముప్పదిరెండు యుధములు.
 పబాము. వై. వి.=వృభావ: చూ, వృభావము. పబాను. దే. అవ్య: చూ, రూ-నేబాను. అం, భా. తృ. 86. [అం, భా. ద్వి. 217.
 పబిడి. వై. వి.=సబిల-సబళ: చూ, రూ-సబడి. పబిడి. వై. వి.= —పై. — (ఇట్లు సబిరి అనియు) పబిలము. సం. వి. అ. న=సబరి: —పై. —

సబురు. వా. వి. 1. ఓడ ప్రయాణము: చూ, సరచారము; 2 ప్రయాణము: చూ, సంచారము. సబ్బండు. దే. వి. 1. అబద్ధము: చూ, వితథము; 2. అనేక భేదములుగలది: రొక్క-రొక్కములు. (సం) ఇచ్చావచయ, నైక భేదము. సబ్బిడి వాక్కి. మేఘకుండనము లేమి: సబ్బిడితనము. సబ్బిడితనము. వా. వి. —పై. —
 సబ్బిణి. వా. వి. 1.=సబ్బిణి. సప్తరాలు: 2. ఆ మాయకురాలు. శుక. 4, ఆ. 42 (నైజాము దేశమునను వాడుక).
 సబ్బు. దే. వి. జడ్డుచుపోగొట్టెడు ఒకరకము కారము. “సబ్బుక్షిశ్చ”: తద్వి. — కారము, చేవుకారము-చాకాంము. [వాన్యము. సబ్బుబియ్యము. వా.వి. కృత్రిమభాగ్యము: చూ, సబ్బిహృచ్చారి. సం. వి. క్. పుం. 1. నేవాధ్యయనమునందు సహపాతి: చూ, సంతచెప్పవారు; 2. సహపాతి: చూ, సంతచెప్పవారు.
 సభ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. ఇల్లు: చూ, సదనము. 1; 2. కొలువుకూటము (రాజసభకు: ఆస్థ, ఆస్థానము, ఆస్థాని, గోష్ఠి, ఘట, నైత్యము, భర్తాధికరణము, పరిషత్తు, మండలి, సంసత్తు, సదము, సదను-సదన్ను, సమజ్జ, సమజ్య, సమితి. (తె) అంగడి, ఆజోరము, ఓలగము, కూటము-కూటాము, కొలువు-కొల్వ, కొలువుకూటము, చేవరు-చేరుకు, చోడడి, దర్బారు, దినాణము, పడసాల, రజ్జే, సాల, హజోరము-హజోరము-హజోరు. తద్విశేషములు. —౧. గ్రామస్థులు చేరి ఇన్యవహారిము చేయుచోటునకు. —ఆస్థ, ఆస్థానము, ఆస్థాని, గోష్ఠి, ఘట, పరిషత్తు, సదము-సదను-సదన్ను, సభ, సమజ్య, సమితి-సంసత్తు. (తె) అంగడి, ఓలగము, కచేరి-కచ్చేరి, కొలువు-కొల్వ, క్రింత, రజ్జే, రజ్జేకొట్టుము. తద్వి. —౧. వ్యాధ్యాధిపతి నాస్తి

యము విచారింపేచోటును. -కాలీచి(కోర్పు), గోష్ఠి, ఘట, (తె) అంగడి, కచేరి-కచ్చేరి, దివాణము; 2. పెద్దసభకు. -గోష్ఠి, ఘట, మహాస్థానము. (తె) ఒడ్డోలగము, శేరిలింగంపల్లి; 3. వివాహములోని ఆటకచ్చేరికి. - (తె) వేడురు; 4. జమిందారీ మున్నగువారల కచ్చేరికి. - (తె) రాజా; 5. పరిషత్సభకు. -గోష్ఠి, పరిషత్తు, సమజ్య, సభ, సమితి; 6. చడమటి మున్నీటినడుమ నుండు పరుణునిసభకు. -అరవిందాలయము; 7. చూ, సదస్యము; 8. దేవసభకు. - దేవసభ, సుధర్మ-స్వధర్మ; 9. చూ, సమాహము; 10. జోడము: చూ, వ్యవహారము. 4.

పభయము. అం: చూ, దృష్టులు.

పభర్తృక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మగనాలు, అయిదువ: చూ, స్త్రీ.

పభాంగములు. అం: చూ, రాజ్యాంగములు (చూ, అంగము 9: చూ, సప్తాంగములు)

పభాజనము. సం. వి. ఆ. న. 1. చెట్టుములులో వగువారి నాడింగనాదులచేత సంతోషపఱచుట: ఆనందనము, ఆనందము, ఆనందము, ఆనందము; 2. యాత్రాదులయందు బంధువులలోనగువారి యనుజ్ఞపడయట.

పభాపీతము. సం. వి. ఆ. పుం. రచ్చేబండ: చూ, పింహాసనము.

పభాసదుడు. సం. వి. ద్. పుం. సభయందుండుధర్మజ్ఞుడు: సభాస్థారుడు, సభికుడు, సభ్యుడు.

పభాసప్తాంగములు. అం: చూ, సభాంగములు.

పభాస్థారుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సభాసదుడు.

పభికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. -చే: -

2. జోడమూడించేవాడు; 3. న్యాయవాది: చూ, న్యాయ, 3.

సభ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. హామరహి

తాగ్ని: చూ, వహ్ని. 1; అం. 2: చూ, అన్నలు.

సభ్యుడు. సం. వి. 1. సభయందుండువాడు:

పాక్షికుడు; 2. మంచివాడు: చూ, సజ్జనుడు; 3: చూ, సుకృతి. 1.

సమ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఏడాది: చూ,

సంవత్సరము; వి. 2. సమానము: చూ,

సమ. 2; 3. సమస్తము: చూ, సర్వము;

4 సాధువు: చూ, సజ్జనుడు.

సమంగ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1 (అంతటవ్యాపిం

చేనది): అరుణ, అర్కవల్లి, కాండీరి, కాల,

కాలభాండిక, కాలమేళి-కాలమేషి-కాల

మేళిక-కాలమేషిక, చండాకరి, చిత్రపర్ణి,

చిత్రలత, జాతుధాతకి, భండి-భండి-భాండి,

మంజిష్ఠ-మాంజిష్ఠము, మండూకవర్ణి, యో

జనవల్లి, వికస. (తె) మంజిటి *. తద్వి-

మహామంజిష్ఠకు. -రుహ; 2. ముడుగుదామ

ర *: చూ, సోమకుడుముడుగు.

సమంజసము. సం. వి. ఆ. న. 1. న్యాయము:

చూ, సత్యము. 1; 2. న్యాయముతోగూడి

నది: భజమానము. యుక్తము, వాస్తవికము,

సత్యవతి (చూ, సత్యము. 1.) [చూ, స్పృహ-

సమంతదుగ్ధ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. జెముడు *]

సమంతభద్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ,

బుద్ధుడు. [చూ, వహ్ని. 1.

సమంతభుక్తు. సం. వి. జ్. పుం. అగ్ని:

సమకట్టు. ద్వ. వి. 1. కవచము: చూ, వారవా

రణము; ఆ. కి. 2. యత్నించే: అంగవిం

చే, అగ్గలించే, అడరు, అడరుచేచే, అప్ప

లించే, ఆరంబించే, ఉంకించే, ఉడియగొను,

ఉద్దియనేయు, ఉంకించే, ఉంకు, ఉంకు

వగు, ఎత్తికొను, ఒగ్గు, ఒడికట్టు, కడగ్గు

కడుకొను, కడలు, కయికొను-కైకొను,

కేద, కొనకొను, కొలుకొను-కొల్పకొను

గనుకొను, గుఱుకొను, గొనకొను, చోగు, చోమో, చెలగు, జితనవడు, తక్కును, తఱిగొను, తలకొను, తలవడు, తలపెట్టు, తివురు, తూకొను, తొగగు, తొడరు, తొగిచే, కొరకొను, నుసలు, పెట్టుకొను. పట్టు, పూను, పయికొను - పైకొను, పాలువడు. పాల్పడు, పూంచు-పూచు, పెఱుగు, పేటనఁ బెట్టు. పోవు మలయు, మేకొను, మొక్కలించు, మొగియు, మొదలుకొను, మొదలు పెట్టు, మొనకట్టు, మొనకొను, మొనయు, వసిగొను, వీచు. సాగు. (సం) ఆరంభించు, ఉత్సహించు-ఉత్సాహించు, ఉద్యమించు, ఉద్యోగించు, ఉచక్రమించు, పరియత్నించు, పారంభించు, యత్నించు : స. కి. 8: అనువుచేయు, అలవరించు - అల్పరించు, జోకచేయు, వస్తు. (మి) సిద్ధపఱచు; 4. సంగ్రహించు: చూ, స్వీకరించు; 5. ఏర్పఱచు: చూ, స్వజించు; 8. అగునట్లుచేయు: చూ, సలుపు. 2.

సమకట్టుట. ద్వ. వి. యత్నించుట: చూ, సన్నాహము. 2. ఆం, భా. ద్వి. 205.

సమకుఱు. ద్వ. ఆ. కి. (రూ-సమకూఱు-సమకూడు-పచుకొను.) 1. లభించు. భాగ. 4, స్కం 247: చూ, సంభవించు; 2: చూ, సిద్ధించు.

సమకూడు. ద్వ. ఆ. కి. - పై. -

సమకూఱు. ద్వ. ఆ. కి. - పై. -

సమకూరుచు. ద్వ. కే. సమకూరఁజేయు: రూ-సమకూర్చు.

సమకూర్చు. ద్వ. కే. - పై. -

సమకొను. ద్వ. ఆ. కి: చూ, సమకుఱు. 1-2.

సమకొల్పి. ద్వ. కే. 1. లభించఁజేయు; 2. సిద్ధిపఱఁజేయు; 3. సిద్ధపఱచు; 4. వహించు, నవరించు: చూ, స్వీకరించు. 1.

సమకొలు. ద్వ. వి. 1. ఆంగీకారము: చూ, సమ్మతి. 1: 2. సిద్ధించుట; 3. లభించుట. సమత్వము. సం. విణ నయనేందియగోచరమైనది, ఎదుటిది.

సమగీతి. ఆం: చూ, వృక్షము. 1. (ఇవివధ్యా కందముచ్చాయను నడచుచు)

సమగ్రిము. సం. విణ. సమస్తము: చూ, సర్వము. సమగ్రిమ సం. వి. న్. పుం. సమగ్రత-సమగ్రిమును. సమగ్రిముము. సం. వి. ఆ. పుం. - పై. -

సమచతుష్టము. సం. వి. ఆ. న: - చేచ్చాకము, నలుచేదగము.

సమజము. సం. వి. ఆ. న. 1. అడవి: చూ, విపి నము; పుం 2. వశువులగుంపు: చూ, సమాహము.

సమజ్ఞ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. (రూ-సమాజ్ఞ.) 1: చూ, సభ. 2; 2. కీర్తి: చూ, సమాఖ్య. 1-

సమజ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. - పై. -

సమత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. - పవతు-సామెత.

సమత్సము, పోలిక: చూ, సమానము. 2; ఆం. 2: చూ, గుణములు; 3: చూ, కావ్య గుణములు.

సమతలము. వా. వి. సమక్షేత్రము, సమచక్రీకము. ధరాతలము. (ఇందుకు సంబంధించిన కాస్త్రధరిభాషావదములు: - సరళ (రేఖా) భూమి; సరళ (రేఖా) త్రికోణమితి; కాలపనిక సమక్షేత్రము; సమభూమి; సమాంతర సమతలము; ఉతరగ సమతలము; ఛేదక సమతలము; చదార్థ విషయక సమతలము; త్రిర్యక్ సమక్షేత్రము; మూలసమక్షేత్రము; లంబ సమతలము; యథాదర్శనమతలము; చిక్రిభూమిక సమక్షేత్రము; ఉద్భవసమతలము; సమతలదర్శనము) ఇత్యాది.

సమతలతాదనము. ఆం: చూ, తాదనములు.

సమతాళము. ఆం: చూ, తాళములు.

సమదండ. అం: చూ, దండలు.

సమదర్శి. సం. విణ. (న్. ఈ. న్) సర్వభూత
ములను సమముగాఁజూచువాఁడు.

సమదృష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. సర్వభూతములను
సమముగాఁజూచు: చూ, వీక్షణము.

సమధికము. పం. విణ. మిక్కిలి యధికమైనది:
చూ, హేరాళము (ఇట్లు ఉపసర్గముతోఁ
గూడిన పదములు.—సమరూఢము, సమా
లోకించు, సమావృతము, సమాశ్రియము,
సమాశ్రితము, సమాసాదనము, సమాసాదిత
ము, సమాసాద్యము, సముచితము, సముత్థిత
ము, సముత్పన్నము, సముత్పతము, సముది
తము, సముదయము, సముద్గర్హము, సముద్ధత
ము, సముద్ధరణము, సముద్భృతము, సముద్భ
వించు, సముద్భూతము, సముద్భవము, సము
ద్భ్రుతము, సమున్నతము ఇత్యాదులూ
హ్యంబులు) [సంసక్తము.

సమధిగమము. స. వి. అ. పుం. పొందుట: చూ,
సమనఖము. అం: చూ, కరణములు.

సమను. వా. వి. విచారణకొఱకు న్యాయాధిపతి
వంపిన కాగితము. [సంసక్తము.

సమన్వితము. సం. విణ. కూడుకొన్నది: చూ,
సమపదము. సం. వి. అ. న. విలుకాఁడు రెండు
కాళ్లతో సమముగా నిలుచుట. (తద్వి:—అలీ
ధము; పృత్యాలీధము; సమపదము; వికా
ఖము; మండలము.)

సమపఱు. మి. న. కిరి: చూ, సరిపఱు.

సమపాదము. అం. 1: చూ, పుంస్థానకములు;
2: చూ, ఉత్తానకరణబంధములు; 3: చూ,
భూచారులు; 4: చూ, ఏకవింశతిస్థానకములు.

సమభిహారము. సం. వి. అ. పుం. 1. చెప్పినది
(తప్పిచెప్పట; 2. అత్యంతము: చూ,
చాచ్చు. 2.

సమభూమి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. సమస్తలము,
అజి: చూ, భూమి. 1. (చూ, సమతలము.)

సమము. సం. వి. 1: చూ, సపాటము; 2: చూ,
సర్వము; అం. 8: చూ, అలంకారము. 3.
("కారణకార్యములకు సమత్వము. ఉదా.—
"సేగజాతటసీచవగ్రగుట్రవణము సీకువిత
మై కమల! "); 4: చూ, వక్షకియలు;
5: చూ, చరణకియలు; 6: చూ, పుటకి
యలు; 7: చూ, దండకియలు; 8: చూ,
భామమండలములు; 9: చూ, అశ్వసంచార
మార్గములు; 10: చూ, కిరఃక్రియలు; 11: చూ,
దృష్టికిరీములు; 12: చూ, గృహపాణిము;
13: చూ, యతిపాణిములు; 14: చూ, విల
కాని స్థానములు; 15: చూ, దృష్టిభేదములు.
16: చూ, కిరఃభేదములు; 17: చూ, దండలు.

సమయకడు. మి. అ. కిరి. సంకేతితమగు.

సమయము. సం. వి. అ. పుం. 1: అంతరము,
అధ్యము, అనేహస్సు, అవస్తువు, అవధి,
అవసరము, ఉదారము, కటము, కాండము,
కాలము, క్షణము, ధ, దిప్తము, పర్యాయ
ము, పృక్రమము, భూకము, మ, వితాన
ము, విధి, నేళ, సందర్శము. తద్వి:— ౧: ఉ
దుంబరావతి. (తె):—అంకె, అజ్ఞే-ఎజ్ఞే-అదను,
చాదను, కాదు, కయికట్టు-కైకట్టు-
గోళు, చో, తతి, తరవాయి, తరూము,
తజి, తల, తోయము, నాఁడు, నేనుము,
పదను, పాళము, పూట, పొద్దు-పొద్దు,
వడి, సందు, సంను, సావి, నేళు; 2: అను
స్థానము, అచరణము, అచారము, కాంతి,
క్షి, గగనము, గతి, గమనము, ఛందస్సు,
చరణము, చరిత-చరితము-చరిత్ర-చరిత్ర
ము-చారిత్రము, చర్య, చేష్టితము, ధర్మము,
పృక్రయము, పృగర్తనము, పృవాహము,

చరిత్రము, యాచనము, వర్తనము, వానము, వృత్తము, వృత్తి, సంవిత్తు, సాధనము. (అవ్య) అధి. (తే) నడక, నడత, నడపు, నడవడి-నడువడి-నడవడిక, నడితి-నడ్డి, నాటకము, నెఱి, పోక, పోకడ, మనువు, వగ, వడి. తద్వి. — ౧: -చూ, సన్మార్గము. 2; ౨: సత్పరివర్తనము. (తే) ఇలువడి-ఇల్వడి, మంచినడక; 3. కులాచారమునకు - చరిత్రము; ౪. శుచియైయుండుటకు. - (తే) మడి; ౫. కపటపరివర్తనమునకు. - (తే) నటనము, పోకడ, మిసి, చుట్టెను; ౬. గమనమునకు. — సంపరివారము; 3. చూ. కపధము; 4: చూ, సిద్ధాంతము. 1; 5. బుద్ధి: చూ, హృల్లెఖము. 2; 6: సంకేతము: చూ, సైగ (రహస్యము. 1.); 7 = సమ్మే. పరిశిష్ట: చూ, స్వర్గ. 4; 8. అజ్ఞ: చూ, నెలవు.

సమయా: పక్షము. అం: చూ, కృతపరివర్తనములు.

సమయము. వై. అ క్రి. = కమ. చేయ్: ఇలుగు-

ఈలుగు-ఈలు, ఉక్కడగు, ఉక్కు, ఉక్కుమడగు, ఏగు, కడగట్టు, కడచేను-కడచే, కడతేలు, కిప్పు, కూలు, కడయు, కుంగు, గండడగు, గంతుకొను, గతనడు, గిట్టు, గీటడగు, గుటుక్కును, చేయ్-సమ్మే, చేను-సను, చెల్లు, తెక్కుమెగర, గొట్టు, డమ్మను-డామ్మను, డింక వేయు, డింకాకొట్టు, డింకినేయు, డింకికొట్టు, డింకు, ధమ్మను-ఘమ్మను, తీరు-తీలు, తుదినుట్టు, తెగటాను, తెగు, తె:లు-తేలు, తేలు, తోలుగు, తుంగు, తుంగ్గు. తెగు, తెగయు, తెగ్గు, దోరు, నీలుగు-నీల్లు, చడు, పిలుకుమారు-పిలుకుమారు, పెద్దనిదురపోవు, పాడవడగు, పారిమారు, పాచివోవు, పారియు, పానివోవు, పోవు, చి

ద్దు, బుంగు, మక్కు, మడయు-మడియు, మనుగు-చునువు, ముగియు, మునుగు, ముందు, ముగ్గు, రూపడగు. రూపలు, రూపుమాయు. తది. — (పేరి). - ఉక్కడచే, చేంపు-సంపు: చూ, సంహరించే. (సం): అంతరించే, మరణించే; 2. అడగారు, ఉడగమిల్లు: చూ, ముగ్గు. 4. కి = కమ. నశించే: అడగు-అడగు, అత్తమిల్లు, అటు-అటు, అదియు, ఇంకించే, ఎత్తువడు, ఎత్తువోవు, ఏను, కడచేను, కడచే. కడతేలు, కడివోవు, కంటుకుడు, కోలువడు-కోల్పుడు, కోలుపోవు, గిట్టు, చెడు, తీలు, తీలువడు, తోడువోవు, తుంగు, తుంగువడు, నలగు, నాగిల్లు, చరియు, చటివోవు, పాడలు, పాడువడు-పాడునాలు, పాడవడగు. పానుగువడు, పానువడు-పాన్నడు, పారియు, పారివోవు, పోకాడు, పోవు, బునివోవు, మచ్చేమాయు, మలుగు, మాయు, మాలు, మకు-ముక్కు, మునుగు-మున్లు, ముసింబే, మూరిబోవు, రూకడగు, రూపలు, రూపుమాయు, రూపునెడు, సరిపోవు, సరియగు. (సం)-అంతరించే, అస్తమించే, భరిభవించే, నశించే, లయించే. తద్వి. — ౧. నాకమగు — గానియగు, పాకారు-పోకారు, పిలుకుమారు-పిలుకుమారు; ౨. నాకనము చేయు. - పాకారుచే-పోకారుచే, మార్పు. [చూ, పావు.

సమయము. వై. వి. చోవు. అం, భా. ద్వి. 225: సమరత. వై. పి. = సమర్థ-సమర్థ. స్త్రీ పరిగమముకువు. కొత్తముట్టు: చూ, రేతన్న. 1-౪. [మైవడి: చూ, రతి. 4.

సమరతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. ఉపరితికివ్యతిరిక్త సమరధుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. ఒకవిలుకానితో వ్యతిరేకంగా నిలిచిపోతేడు యోధుడు:

చూ, హంపీరుఁడు. 2; అం. 2: చూ, రథిక
చతుష్టయము. [యథాధము.

సమరము. సం. వి. అ. పుం. న. పోరు: చూ,
సమరసము. సం. వి. అ. పుం. 1. సమాశరాగము;

2. అభేదము: అత్యగ్రముధుగము, అద్వైతము,
అభిన్నత, అభేదత్వము, అభేదము, ఇష్టోక్తి,
ఉపలాలనము, ఏకత్వము, కేనారము, లాల
నము, సంధి, సాంత్యము. (తె): ఆచిక్కుబు
చ్చిక-ఆచిక్కుబుచ్చికము-ఆచిక్కుబుచ్చికలు,
కలగలపు-కలగల్పు, కలుపుఁగోలు. కల్పఁగో
లు-కలుపుఁగోలుతనము-కల్పఁగోలుతనము,
పొందు, బుజ్జిగము, బుజ్జిగంత-బుజ్జిగింపు,
బుజ్జినము, తెల్లింపు, తెల్లింపునాట, నుంచి,
మచ్చిక-మచ్చిక-మచ్చిక; (చూ, విణ.
సాంత్యము. 8). తద్వి. — ౧. సమీకరణ
ము; ౨. (విణ) సమీకృతము; 3: చూ,
సల్లాపము; అం. 3: చూ, లక్ష్యములు.

సమర్థు. నై. వి. = చూ, రూ-సమరత. తద్వి. —
౧. వెలుసలండుట; ౨. ముట్టు తట: —
చూ, ప్రేరే.

సమర్థాడు. నై. అ. కి. = సమర్థ (దే అనిక.ర):
అంటగు, అంటుదగు, అంటువడు, ఈడేటు,
కడకుఁబోవు, కొంగుమాయు, చెఱుగు మా
యు, బట్టగు, బయలుపెడలు, మొగ్గవిచ్చే,
వెలువలండు, (మి) బుతుమతియగు, బహి
ష్టయగు, రజస్వలయగు.

సమర్థకుఁడు. సం. విణ. 1. వరమునిచ్చేవాఁడు;
2: చూ, వరదుఁడు. 1.

సమర్థనము. సం. వి. అ. న. 1. చట్టినదితిగినట్టా
తెఱవేర్చుట: నైపుణము-నైపుణి-నైపుణ్య
ము, పాటనము. (తె): అజ్ఞేనేరపు-నేర్పు,
బోటితనము, (మి) కాణతనము. (తె) జోగ
తనము అనికొండలు; 2: చూ, సిద్ధాంతము. 1.

సమర్థము. సం. విణ. 1. అన్వయయోగ్యమైన
యర్థముగలది: ఉష్ణము, చోక్షము, యోగ్య
ము; 2. హితమయినది: చోక్షము, హితము.
(తె) ఇతము, బాగు (చూ, స్నేహము. 1.);
3. సమర్థమైనది: ఉష్ణము, చోక్షము, యో
గ్యము. (తె) లిరుదు, వటారి-వరారి.

సమర్థించు. సం. స. కి. పట్టినది తగినట్టునెఱ
వేర్చు: చూ, సిద్ధినిందించు.

సమర్థుఁడగు. మి. స. కి: (తె) గడిదేటు.

సమర్థుఁడు. సం. విణ. (చట్టినది తగినట్టు నెఱ
వేర్చువాఁడు): అగ్రామ్యుఁడు, అణుకుఁ
డు, అనధిష్టుఁడు, అనూచానుఁడు, అభిజ్ఞా
డు, అభ్యర్థి టుఁడు, ఆలంకర్తృణుఁడు, అను
తీబలాఁడు, ఉడ్డామరుఁడు, ఉత్తాలుఁడు,
ఉద్భటుఁడు, ఉపాయకాలి, ఉపేత, ఉల్లా
ఘుఁడు, ఉష్ణుఁడు, ఊష్మలుఁడు, కటారుఁ
డు, కలింగుఁడు, కల్యుఁడు, కుక్కుటుఁడు,
కుర్వాణుఁడు, కుశలము (కుశలుఁడు)-కుశ
లుఁడు (కుశలవంతుఁడు), కృతకర్మ, కృత
కర్ముఁడు, కృతముఖుఁడు, కృతవాస్తుఁడు,
కృతి, క్రియావంతుఁడు, క్షుణ్ణుఁడు, క్షేత్ర
జ్ఞుఁడు, గీష్మతి, గుణజ్ఞుఁడు, గుణవంతుఁడు,
గుణాకరుఁడు, గుణి, చంగుఁడు, చేటుఁడు,
చేతుఁడు, దక్షిణుఁడు, దక్షుఁడు, దర్శకుఁడు,
దార్శికము (దార్శికుఁడు), ధన్వి, నిపుణుఁ
డు, నిష్ణాతుఁడు, సంఘముఁడు, చటువు, చృ
గ్భుఁడు, చృభువు, చృయోజకుఁడు, చృ
వణుఁడు-చృవీణుఁడు, పౌజ్ఞుఁడు, పో
హుఁడు, పౌఢుఁడు, యుక్తుఁడు, విచక్ష
ణుఁడు, విజయి, విజ్ఞుఁడు, విడంగము, విద
ర్థుఁడు, వికారియఁడు, వేత్త, వేది, వైజ్ఞాని
కుఁడు, వ్యక్తుఁడు, కిక్షితుఁడు, కూరుఁడు,
కొండిషుఁడు, మాతృనుఁడు, సోడ. (తె)

పు):—అనువరి, ఆరుహుడు, ఉత్తుడు, ఉద్దికాడు, ఉపమరి, ఓపువాడు, కఱకరి, కలుదులాడు, గట్టివాడు, గాళకుడు, గలుపుకాడు, చేతకాడు, వేదురుడు, వేసువాడు, చోలుమానిసి, చోలువాడు, జగజేంటు, జోణ-జోణిడు, తవర, తీరువరి-తీర్పరి, తెలివికాడు, దంట, దిట్టి, నెప్పరి నెఱవాది, నేరువరి-నేర్పరి, నేరుపుకాడు-నేర్పుకాడు, నేరుపులాడు, పోడ-పోడడు, బిరుదు, బోటు, మేవడికాడు, వటారి-వతారి, వయిపుకాడు-వైపుకాడు, పలతి, పస్తాదు, విన్నాణి, వెరవరి. తద్వి. — ౧: కీకుడు; ౨: అంతర్యాణి, కాస్త్రురిదుడు, కాస్త్రీ; ౩: చూ, సన్మానితుడు; ౪: కౌర్యవంతుడు. (తె) దండి; ౫: చూ, సమీక్షకారి.

సమర్పణము. సం. వి. ఆ. న. పూజాద్రావ్యాదుల నొసంగుట: అర్పణము, జౌవహరికము, నివేదనము, నైవేద్యము. (తె) అప్పగింక, అప్పనము, ఇల్లడ-ఇల్లడము, ఎర, ఒప్పగింక, ఒప్పన-ఒప్పనము. (చూ, సిస్తు. 1.)

సమర్పించే. సం. స. క్రి. 1: అర్పించే, నివేదించే. (తె):— అప్పగించే, ఒప్పగించే, ఒప్పకెప్ప (ఒప్పచెప్ప), ఒప్పించే; 2: అభ్యర్థించే, అర్పించే, ఆరాధించే, పురస్కరించే, పూజించే, యజించే-యజయించే. (తె):—అమతించే, కయినేయు-కై నేయు.

సమర్పాదము. సం. వి. ఆ. న. 1. చేరువ: చూ, సమీపము. 1; విణ. 2. సమీపమైనది: చూ, సమీపము. 2; 3. మర్పాదితో-గూడినది.

సమర్పకారము. అం: చూ, దళరూపకముల లక్షణములు.

సమర్పరి. సం. వి. న్. పుం. 1. యుడు: చూ,

హరి. 5; విణ. 2. అంతటసమముగావర్తించేవాడు.

సమవాకారము. సం. వి. ఆ. పుం. నాటకభేదము: చూ, రూపకములు. (కథకన్వితమేవి వర్ణితమేని కావచ్చును. దేవాసురాదులు ౧౨ నాయకులు. వీరమురసము. సాత్వతి వృత్తి. అవమర్ప సూక్తిలేదు. మూడంకములు. పదహంకమునఁ గవట, పురనిశోధ, రణాగ్ని, జ్వలన, విరోధాదులుఁ దెల్పుమూడుజోములుకథ. ద్వితీయాంకమున జోముకథ. తృతీయాంకమున నర్థజోముకథ.) చూ. దళరూపకములలక్షణములు. చూ, నాటకము.)

సమవాయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, సమూహము; 2. కూడినసంబంధము: సన్నయము. సమవేతము. సం. విణ. కూడినసంబంధమునొందినది. సమష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. సమస్తము: చూ, సర్వము; విణ. 2. కలసియుండునది.

సమష్టిల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఏఱువంగ: చూ, వార్తాకము; 2: గండిరము. (తె) తురుజీ *.

సమసకయ. వై. వి.=సమాసకము. శుద్ధాంధ్రి పదముల సమాసము: (సం) సమాసకము.

సమసనము. సం. వి. ఆ. న. 1. సంక్షేపము: చూ, సంగ్రహము; వై. వి. (1)=సమాస: చూ, సమాసము.

సమసము. అం: చూ, నిన్నాణములు.

సమసీపము. అం. 1.—వై.—; అం. 2: చూ, వృత్తము. 1. (సీపవద్యభేదము.—కొన్ని పాదంబులందు యతులును, కొన్ని పాదంబులందు పౌష్టముతులునుగలది.) [కములు.

సమసూచికము. అం: చూ, ఏకవింశతిస్థాన

సమస్తము. సం. విణ: చూ, సర్వము.

సమస్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: సమాసార్థ. (తె) కయినదము-కై పదము.

స-మ-హిసతానములు. అం: చూ, తానములు
సమాంగకము. అం: చూ, తిర్యక్కరణబంధములు.
సమాంశము. సం. వి. అ. న: చూ, సగము.
సమాంసమీన. సం. వి. అ. స్త్రీ. ఏఁటేటనీసె
డియాపు: చూ, సౌరభేయి (భేనుపు)

సమాకర్షి. సం. విణ. (న్. ఈ. స్) దూరముగా
వ్యాపించునట్టిది (పరిమళము): నిర్ధారి.

సమాఖ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: ఆభిఖ్య, ఉమ,
కీర్తన, కీర్తి, ఖ్య, ఖ్యాతి, జా, చృతిష్ట,
భగము, యశము-యశస్సు, వర్ణము, శ్రీ,
శ్లోకము, సమజ్ఞ-సమాజ్ఞ, నుచృతిష్ట. (తె)
అసము, కీరితి, పేరు, వాగడిక, పొగడితో
లు, పొగడిత-పొగడ్త, బవిసి-బైసి. (విణ)
వాసికెక్కినది. —ఖ్యాతము; 2. జాతికట్టు
పాటు: (తె) బండుకట్టు.

సమాగతము. సం. విణ 1. చేక్కెగావచ్చినది;
2. పొందినది: చూ, సంసక్తము.

సమాగమము. సం. వి. అ. పుం. 1. చేక్కెని
రాక; 2. పొందిక: చూ, సంయోగము;
3. చేరిక: చూ, సమీపము. 1.

సమాఘాతము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ,
యద్ధము; 2. పధము: చూ, హింస. 1.

సమాచారము. సం. వి. అ. పుం. 1. చేక్కెగా
వడపుట; 2. ఇంచేకసత్యమైన కల్పితగ్రం
థము: ఇతిహాసము, ఉదంతము, ఉపనత్తి,
ఉపాఖ్యానము, కథ, కథావృన్దనము, గా
థ, ఘ, చరిత-చరితము-చరిత్ర-చరిత్రము-
చారిత్రము, పురావృత్తము, పృవృత్తి, వర్త
మానము, వార్త, వృత్తాంతము, కృతి, సం
గతి, సందేశము, సంవాదము, సంవిత్తి,
సూక్తి. (అవ్య) కచ్చిత్. (తె):—ఆట్లు
పుట్టినవాలు, ఉబును-ఉను, కత-కద-
కదా, కబురు, చిట్టు, జోలి, తొల్లింటికత-
పోలుపొందు, మాట, మచ్చేట, వక్కాణ

ము, నుద్ది. తద్వి. — ౧: కిల. (తె) వాడుక;
2. (తె) కుమ్మరుద్ది; 3: పూర్వీకుల పుణ్య
చరిత్రమునకు — గాథ; ౪. ముందుగాఁజె
ప్పెడి వాగ్విశేషమునకు. — గాథ; ౫. వృ
బంధకల్పన.

సమాజము. సం. వి. అ. పుం. పశుపులకంఠై
నితరమైన మనుష్యుని సమూహము: చూ,
సమూహము; 2. ఏనుగు: చూ, హస్తీ.

సమాజ్ఞ. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, సమాఖ్య. 1.
సమాధానపడు. మి. అ. కిరి. సమ్మతిపడు: చూ,
సమ్మతించు

సమాధానము. సం. వి. అ. న. 1. చేక్కెగాఁ
ఉంచేట; 2. అంగీకారము: చూ, సమ్మతి.
1; 3. యూపస్తంభము యొక్క మధ్యభా
గము; వా. 4: ఉత్తరము, పృథివీవనము,
పృథివీవాక్యము, పృథ్వీత్తగము. (తె) మఱు
మాట-మఱుమాట-మారాట, సంజోయిషి;
అం. 5: చూ, శమాదులు.

సమాధి. సం. వి. ఇ. పుం. 1: చైత్రము, మనో
లయము, స్థానము. (తె) గోరి; అం. 2:
చూ, యోగాంగములు; 3: చూ, అలంకా
రము 3 (కాగణాంతగమువలనఁ గార్య సౌక
ర్యము. ఉదా. — “కులటయంతాహవడునం
తనూర్వడస్తమించె”); 4: చూ, గుణము
లు (కావ్యగుణములు); 5: చూ, సమర్థనము.
2; 6. నియమము: చూ, సత్యము. 1
7: చూ, సమ్మతి. 1; 8. అర్థోత్కర్ష హేతు
జనాదరము.

సమాధులు. అం: అంతరాలోక్యనువిధము, అం
తరాకబ్ధానువిధము, నిర్వికల్పము, బాహ్య
దృశ్యానువిధము, బాహ్యకబ్ధానువిధము. (5)
సమానముగు. మి. అ. కిరి: అనుగలముగు, కుల్య
ముగు. (సం) అవఘటించు. (తె) ఉద్దించు,
ఊలు, ఈడుపడి, ఎనయు, కదియు, చా

యవాలు, జోడువడు, దీటుకొను, దొర
య, పురుడించే, పోలు, బాదరించే, మక్క
లించే, సరికట్టు, సరితూగు, సరిదాడు, సరి
వడు, సరిపోలు, సరిపోవు, సరియగు, సో
మించే.

సమానము. సం. వి. అ. పుం. 1. (సమానవాయు
పు) నాభియందలి వాయువు: చూ, వాయు
వు; విణ. 2: అంతరము, అనుకరణము, అను
కారము, అనుకృతి, అనుహరము-అనుహర
ము, అకృతి, ఉత్సర్గము, ఊ, ఔపమ్యము.
చిలువాయనము, జాతి, ధ, తుల్యము, తా
ల్యము, ధర్మము, పర్యాయము, పృకారము,
బింబము, సంస్థ, సధర్మము, సమత, సమాన
ము, సాదృశ్యము, సాధారణ, సామ్యము,
సామాన్యము, స్థానము, స్పర్ధ: (అవ్య):—
అను, ఎవమ, సజ్, పృతి. (తె):—అనుగ
లము, ఈడు, ఉజ్జ-ఉద్ది-ఉద్దియ, ఎన, ఎ
నయిక, ఒరి, చోయ, జేత, జోక,
జోడు, జోడు కోడియ - జోడు
కోడె, తరబడి, తరము, దినను-
దినను, దీటు, దొర, నెట్టె, పాటి, పాడి,
పురుడు, పోలిక-పోలికి-పోల్కి, బడికో
లు, బదులు, బోటి, మచ్చే, మాదిరి-మాదిరి,
మాలు, వంటి, వంతు, వరుస, వీక, సరి,
సరిపోటు, సవతు, సాటి, సాటిక, సాటువ.
తద్వి. — ౧: చూ, ఉపమ. 4: ౨: యథా;
3: అనుకారి, అవస్థితము, ౪: అతిదేశము,
భృతి. (అవ్య) అతి. (తె) తొరలు, బదులు,
మారు-మాలు-మాట; ౫: చూ, సుషమ.
2; ౬: చూ, సామ్యము. 1; 3. ఒకటి;
-4. యోగ్యత: చూ, సామ్యము. 2; అం.
5: చూ, ప్రాణములు; వై. వి. (1) సమా
ధానమే: చూ, సమృతి. 1.

సమాని. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("ర-జ-వ.
రివ ఛందస్సు.)

సమానుడు. సం. విణ. పృఖ్యుడు. బావరా
యనుడు, సనాథి. (తె) ఉద్దికాడు-ఉ
ద్దీడు, జేతగాడు, జోడుకోడియ-జోడు
కోడె, పురుడు (పురుడు), పోటిగాడు.

సమానోదయ్యుడు. ఒకతల్లి కడుపునంబుట్టిన తో
బుట్టువు: చూ, సహోదయ్యుడు.

సమావకము. సం. విణ. 1. (వాక్యము) ముగిం
చొంది. (వాక్యమును ముగించేది అసమావ
కము.); 2. చేంపువరి: చూ, హింసృ.

సమావనము. సం. వి. అ. న. 1. ముగించేట;
2. చేంపుట: చూ, హింస. 1. [వచులు-

సమావృత్తపునరాత్తము. అం: చూ, వాక్యగతవో
సమాప్తయగు. మి. అ. కి: చూ, సరిపోవు. 3.

సమాప్తము. సం. విణ. 1. ముగిసినది: పర్యవసే
తము, కాంతి, నితము. (తె) సరి (చూ, స
మాప్తి); చూ, సంస్థితము; 2. చేచ్చినది:
3. నిండు: చూ, సంపూర్ణము.

సమాప్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: అవపగ్గము,
అవసానము, అవసాయము, అవసితము, అవ
స్థితము, అస్తమ, ఉత్తానము, నిష్ఠ, నిష్పత్తి,
పర్యవసానము, వ, సాతి. (తె):—తీటుగ
డ, తీటుదల, తేటుగడ, నెలువేటుట, మా
క్తాయింపు, ముగింపు, ముగియిక, సరి.
తద్వి:—(విణ) చూ, రవము. 2; 2. చోవు:
చూ, సావు. [2. చేంపు: చూ, సంహరించే.
సమాప్తించే. సం. స. కి. 1: (తె) ముగించే;
సమాప్తము. సం. విణ. 1. ముగియఁదగినది;
2. చోవఁదగినది.

సమాలంభము. సం. వి. అ. పుం: చందనము లో
నగువానిపూత: రూ-సమాలంభనము, అంగ
రాగము, అనులేపనము, అవలేపము, ఆకర్ష
ణము, కరణము, కషాయము, కుడ్డము,

కు స్త్రీవ్యము, క్షేత్రము, ధిల్లిక, ఇ, ద్రవ్యము, లిపము, లేపనము-లేపము, వగ్గము, వగ్గము, విచ్చిత్తి, విమగ్దము, విలేపనము, స్థానకము. (తె):—గందపటక, గందపట్టియ-గందపట్టె, గచ్చె, చేట్ట, పట్టు, పూత, మైపూత. తద్వి. — ౧: (తె) ఓరు, గచ్చె, గారపూత, పట్టియ-పట్టె; ౨: (తె) పాలగచ్చె, పాలగార, పాలనున్నము, పూత; ౩: సన్ననున్న పుపూతకు. — లేపనము, ఉపలేపనము, (తె) మణిగాసనము; ౪: ఉప లేపనము, గోమము ఖము. (తె) అలుకుట, మెత్తు; ౫: పలుచేసెనె గచ్చె పూతకు. — (తె) రవకారము; ౬: కంకుమదుల పూతకు. — చర్చ, చర్చిక, చర్చిక్లము-చార్చిక్లము. (తె) పూత, బచ్చెన; ౭: ఎఱ్ఱమట్టిపట్టెలకు. — (తె) ఓరు, గచ్చె, గారపూత, పట్టియ-పట్టె; ౮: (తె) కళాయి; ౯: (తె) మలము-మలము- మొలము- మొలము; ౧౦: (తె) లప్పము-లెప్పము; ౧౧: (తె) తెల్లచేతపు; ౧౨: (మి) వజ్రచార; ౧౩: (తె) వన్నియ-వన్నె; ౧౪: చూ, పోద; ౨: నలుగు పెట్టుట: చూ-సమాలభనము.

సమాబధనము. సం. వి. అ. పుం. — సై. —

సమావర్తము. అం: చూ, కర్మములు.

సమావృత్తుడు. సం. వి. అ. పుం. వేదాధ్యయనాంతరము ఇత్యగృహస్థుడవుకమ్మని గురువునే ననుజ్ఞ పొందినవాడు.

సమావేశము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఒకచోట కూడనుండుట; 2. ప్రవేశము: చూ, సాహసము. 1.

సమావేశితము. సం. విణ. 1. ఒకచోట కూడ నుండినది; 2. ప్రవేశించినది.

సమాకీర్యము. అం: చూ, పద్ధుణములు.

సమాకీర్తుడు. అం: చూ, స్వసత్వమువారు.

సమాశ్వాసము. సం. వి. అ. పుం: అనునయము.

అనారము, ఆకాబంధము, ఆశ్వాసము, ఆశ్వాసము, ఉచ్చాస్వము, నిగ్వతి, పశ్చిమము, సాంత్యము. (అస్య) అయి, అనానా-అనానా, కిల, ఖలు. (తె) ఊట, ఓదారుపు-ఓదారు, సాకతము.

సమాశ్వాసింఁచే. సం. స. క్రి: అనునయింఁచే, ఆశ్వాసింఁచే-ఆశ్వాసింఁచే. (తె) ఊడించే, ఊరాణుచే-ఊరార్చు, ఓదారుచే-ఓదారు, కుస్తరించే. [వోలి (వాంఛ.)

సమాసంజనము. సం. వి. అ. న. తగులము: చూ,

సమాసంజితము. సం. విణ. తగిలినది.

సమాసకము. సం. వి. అ. పుం. = సమసకము.

(తె) సమసకము.

సమాసములు అం. (సమర్థములగుపదముల యేకీభావము.) = (తె) సమసనము, తత్త్వరుష,

౨ కర్మధారయ, ౩ బహువ్రీహి, ౪ ద్యు

ద్వ, ౫ ద్విగు, ౬ అవ్యయీభావసమాసము

లు. ౧ తత్త్వరుషసమాసము. (౧) పృథమాత

(లేక) ఏకదేశసమాసము, (౨) ద్వితీయాత,

(౩) తృతీయాత, (౪) చతుర్థీత, (౫) పంచ

మీత, (౬) షష్ఠీత. (౭) సప్తమీతత్పురుష

ము; ౨. కర్మధారయ సమాసము. (౧) విశే

షణపూర్వపదకర్మ, (౨) విశేషణోత్తరకర్మ

లేక మయూరవ్యంసకము లేక విశేష్యపూ

ర్వపదము, (౩) విశేషణోభయపదకర్మ,

(౪) సంభావనపూర్వపదకర్మ, (౫) ఉప

మానపూర్వపదకర్మ, (౬) ఉపమానోత్తర

కర్మ లేక ఉపమిత, (౭) భిన్నపూర్వపద

కర్మ, (౮) అపధారణలేక రూపక, (౯)

త్రికపూర్వకర్మ, (౧౦) మధ్యమ పదలోపి

కర్మ; ౩. బహువ్రీహిసమాసము. (౧) విశే

షణపూర్వపదబహు, (౨) ద్వితీయాబహు

(3) తృతీయాబహు, (౪) వక్తీబహు, (౫) వ్యధికరణబహు, (౬) ఉపమానబహు, (౭) నజ్జోపార్శ్వపదబహు, (౮) సహపూర్వ పదబహు, (౯) సంఖ్యోభయపదబహు, (౧౦) దిగంతరాశబహు; ౪. ద్వంద్వసమాసము. (౧) ద్విపదసమాహార లేక సమాహార ద్వంద్వము, (౨) ఇతరేతర లేక ద్విపదద్వంద్వ, (౩) బహుపదద్వంద్వము; ౫ ద్విగుపు (౧) సామాన్య లేక ఇతరేతరద్విగుపు, (౨) సమాహారద్విగుపు, (౩) సంఖ్యోభయపదద్విగు, (౪) తద్దితార్థద్విగుపు; ౬. అన్యూభావము; ౭ పృక్తికములు. (౧) కృద్వృత్తి, (౨) తద్దితవృత్తి, (౩) ఏకశేవవృత్తి, (౪) అనుకృతసము. తద్వి. — (౧) అపత్త్యాకతద్దితము, (౨) సంబంధార్థక తద్దితము, (౩) వికారార్థకతద్ది. (౪) భవార్థకతద్ది, (౫) భావార్థకతద్ది. (౬) మతులర్థక లేక మత్సిర్థకతద్దితము. ఇత్యాది; మఱియు — ౮. సమాసములు త్రివిధము: — (౧) సాంస్కృతిక, (౨) మిక్కి, (౩) ఆచ్ఛికసమాసములు. (౧) సాంస్కృతికసమాసము: — (ఎ) పదములన్నియు పూర్తిగా సంస్కృతముగా నుండునది, (బి) రెండుపదములును తత్సమములు; (౨) మిక్కిసమాసము. ఇందొక తత్సమపదమును, ఒక తెలుగుపదమును ఉండును; (౩) ఆచ్ఛికసమాసము. — ఇందు రెండును తెలుగుపదములు. ఇత్యాది.

సమాసాదితమత్తల్లి. అం: చూ, భూచాగలు.

సమాసాద్యము. సం. విణ. పాండదగినది: చూ లభ్యము. 1.

తమాసోక్తి. అం: చూ, అలంకారము. 3. (పృ) మ్రుతపద్యనంబుననప్రమ్రుతముఁదోఁచుట. ఉదా. “అనుగత్తఁడై చుదుఁడైందీమిఖము మించింఁచె.”)

సమాసార్థ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సమస్య. సమాహారణము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-సమాహారము. 1. చెదరినవి ఒకటిగా పోగుచేయుట; 2: చూ, సంగ్రహము.

సమాహారము. సం. వి. అ. పుం. — పై. —

సమాహితము. సం. విణ. 1. సమృతము: చూ, స్వీకృతము. 1; 2 చూ, రసపరిపంకారములు. సమాహితము. సం. విణ. 1. చేక్కఁగా ఉండఁబడినవాఁడు; 2. అంగీకరింపఁబడినవాఁడు; 3 సమాధియందున్నవాఁడు.

సమాహృతము. సం విణ. సంతృప్తిపరిపదించి. సమాహృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. సంక్షిప్త గ్రంథము: చూ, సంపుటము 3; 2: చూ, సంగ్రహము.

సమాహ్వయము. సం. వి. ఆ. పుం 1. శేరు: చూ, సంకేతము. 1; 2. పోలిచూపుతము: చూ, వ్యవహారము. 4; 3: చూ, హారము. 2 (యుద్ధము)

సమికము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-సమికము.

సమిత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: రాజాదనము, వాన పృస్థము, సమిత్రువు. *: చూ, మోదుగు.

సమితి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: చూ, సమాహము; 2. పోరు: చూ, యుద్ధము; 3: చూ, సంయోగము; 4: చూ, సభ. 2.

సమిత్రువు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, సమిత*.

సమిత్తు. సం. వి. త్. స్త్రీ. పోరు: చూ, యుద్ధము.

సమిధ. సం. వి. ధ్. స్త్రీ. 1. ఇంధనము, ఇద్దుము, ఏధము-ఏధస్సు, కాండము, కృపిటము. (తె) చితుకు-చిదుగు, పుడక-పుడుక, పుల్ల, నేలిమికట్టియ-నేలిమికట్టె. తద్వి. — ౧: (తె) పేడు, బిద్ద; ౨. ఇంధనసమాహమునకు: -వంటచెఱుకు, వంటసరకు; 2: చూ,

నంటచెఱుకు; 3. అడ్డుతగులుట. “పానకము లోని సమిధవలె”. [సమీ. 1.

సమిధుఁడు. సం. వి. అ. పుం. అగ్ని: చూ, సమీకము. సం. వి. అ. న. రూ-సమీకము: చూ, సమిత్తు. 1.

సమీకరణము. సం. వి. అ. న. ఒకటిగాఁ జేయుట: చూ, సమరసము. 2.

సమీకృతము. సం. వి. ఒకటిగాఁ జేయుటచే నది: చూ, సమరసము. 2.

సమీక్షణము. సం. వి. అ. న. 1. చేక్కఁగాఁ జూచుట: చూ, పీక్షణము; 2. అన్వీక్షణము, అన్వేషణ-అన్వేషణము, గవేషణ, గోక్షణము, చర్చ, నిరూపణము, పరీక్షి, పర్యేషణ, మార్గణ-మార్గణము-మార్గము, మృగణ, మృగము, విచయనము, విచారణ, విమర్శనము, శోధనము, సంఖ్య. సంపీక్షణము. (తె) అరయిక, అరియుట-అరయుట, తడవుట-తడవుడు, దరియాపు-దర్శాపు, నెనుకుట-నెనుకుడు, పరికించుట, రోయుట, వాకలు, వెదకుడు, వెనుకుట-వెనుకుడు-వెనుకుడు. తద్వి. — రాజ్యతంత్రో విచారణకు — ఉత్థానము, చర్చ, విచారణ. (అవ్య) కిము. (కాగ్నిద్ధాదులయందు బాహ్యబుని వెదకుటయందును వర్తింపను.)

సమీక్షకారి. సం. వి. (క. ఈ. క్) ఏవని యేనియుఁ జిక్కఁగా యోచించిచేయువాఁడు: చూ, సమర్థుఁడు.

సమీచీనము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, సత్యము. 1; 2. పరిశుద్ధమైనది: అకల్మము, అనఘము, ఆనులము, అహ్లాసము, అపదాతము, ఆయస్తము, ఇద్ధము, ఉజ్వలము, ఉత్పాతము, ఉల్లాసము, గౌరము, చోక్షము, ఛ, నిర్దోషము, నిర్మలము, పరిపూతము, పరిశుద్ధము, పవిత్రము, పాననము, పుణ్యము, పూతము,

పృత్యగ్రిము, పృసన్నము, మేధ్యము, విమల, విచిక్తము, శుచి, శుక్తము, శుద్ధము. (తె). — అచ్చేము, అప్పటము, గరగర, తెలి, తేట, తేరినది, నిచ్చేలము, మడి-మడుగు-మడువు-మడ్డు-మణుగు-మణువు, నుద్దము. తద్వి. — గి. నిర్మల్యమునకు. (వి) నిర్మలము, నైర్మల్యము, పేయము, శౌచము. (తె) అచ్చికము, అచ్చే, గరగరిక, తెలివి, తేట, తేర-తేరు-తేలు, వలిపము-వల్పము-వెలిపము, వెలచి, సాపు, సాంపు, సాచ్చెము. (చూ, శుద్ధము.); 2: అచ్చాచ్చము; 4. తగినది, సారము: చూ, యోగ్యము. 2.

సమీపము. సం. వి. అ. న. (సంగతమైన జలమునుగలది. లక్షణచేత సమీపమందు వర్తింపను): అంకము, అగ్రిము, అభితము, అభ్యగ్రిము, అభ్యర్థము, అభ్యాగము, అభ్యాశము, అభ్యాసము, అభ్యుపగమము, అసన్నము, ఉపకంతము, ఉపవ్యాసము, ఉపాంతము, ఉపాశ్రయము, కంతము, కుహరము, చక్రినాటము, నికటము, నిచేకము, నిర్దేశము, పరిసరము, పారము, పార్శ్వము, ప్రాంతము, మూలము, సచేకము, ససిడము, సన్నికర్షము, సన్నికృష్టము, సన్నిధానము, సన్నిధి, సమర్పాదము, సవిధము, సవేశము, సాన్నిధ్యము, సామిప్యము - సామీప్యము. (అవ్య): — అను, ఉప, ఏ, హిరుక్కు. (తె): — అంచే, అంచే, అంజే, అండ, అండి, రోలు, అణు-అణు, ఒద్ద-వద్ద, కడ, కురంట, కుఱుగట, కుఱుగలి, కేప, గరిడి, గడ, వేక్కి, చోయ, చెంగట, చెంగలి, చెంత, చేయలచి, చేరిక, చేరు, చేరుగడ, చేరుపు, చేరుబడి, చేరున-చేర్వ, చేవాటు, బోకు, డగర-డగర-డగ్గర-డగ్గరి, దాపు-దాపు, తడ, తటి. తారసము, దండ, దరి, పంచే,

పజ్జి. పాలు, పొంత, పొందిక, పొక్కి, పొ
 రగు-పొరువు-పొద్దు, పొగ్గిపు, మందట, సం
 గడము, సంగడి, సంత, సరస. తద్వి. — ౧.
 సమీపించుటకు:—ఉపగమము, సన్నికర్ష
 ణము; (తె) దండపాటు; ౨ (విణ) సమీపించినది:—అంగము, అంతము, అంతిక
 ము, అంతిమము, అందిక, అదూగము, అధ్య
 గమము, అధ్యక్షము, అభ్యాసము-అభ్యాస
 ము, అవప్తము, ఆపన్నము, ఉపకంతము,
 ఉపాంతము, ఉపాధము, తటస్థము, నికట
 ము, నికటస్థము, పృత్యాసన్నము, సంకా
 శము, సంగతము, సదేశము, సనీడము, సన్ని
 కృప్తము, సన్నిహితము, సమర్థాదము, సమీ
 పము, సవిధము, సవేశము. (తె) అందుపా
 టు, చేరుగడ, చేరువ; ౩. ఆతిసమీ
 పమునకు:—అంతికతము, నేదిప్తము, నేదీ
 యాంసము. (తె) అందుకోలు, దాదాపు;
 ౪. సమీపమునందు:—ఆరాత్. (తె) అరత—
 అటుత.

సమీపించు స. అ. కి: తటస్థించు. (తె) అం
 టసిలు-అంటసిల్లు. ఇతీయు, ఎడతాకు, ఎల
 యు, ఒడఁగూడు, ఒలయు, కదిలుబడు,
 కదియు, కాలదొక్కు-కాల్దొక్కు,
 కిట్టు, కినియు, కూడఁబడు, చేరు, దగ్గఱిం
 చే-దగ్గఱిం చే-దగ్గఱు-దగ్గఱు, దాకొను,
 దాయు, తటయుబడు, తటయు, తారసిం
 చే-తారసిలు-తారసిల్లు, తారు, దండపడు,
 దాకొను, దాపించు, దాయు, పెనఁగూడు,
 పెనఁగువడు, పెనఁగొను, పాలయు.

సమీరణము. సం. వి. అ. న. 1. చేక్కఁగాపో
 వుట; 2. పాటవేయుట; పుం. ౩: ఇంద్రియ
 రువకము, జంబీరము, ప్రస్థపుష్పము, ఫణిజ్ఞక
 ము-ఫణిర్జ్ఞకము, మరువకము, నురభి. (తె)
 మరువము, వాసనమొలక*: (చూ, రాజార

ము. 2-౪౨.)

సమీరణుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, వా
 యువు; 2. బాటసారి: అన్యగుడు, అన్యసి
 నుడు, అన్యస్యగుడు, అన్యమీనుడు,
 ఇత్యదుడు, గంత, గంతవ్యుడు, గంతువు,
 గమభుడు - గమి, గాంతుడు,
 ధ, పథికుడు, పాంథుడు, పోవుము,
 యాత, యాతువు, యాయి, వర్జ్యుడు,
 హతువు, వాటచారి. (తె):—చొప్పరి,
 జోడకాడు, తెరువరి, పులుగరి-పుల్లరి, పాల
 పరి, పోవువాడు, బాటసారి. తిద్వి — ౧:
 పారదేశికుడు; ౨: కార్పటికుడు.

సమీరము సం. వి. అ. పుం: చూ, సమీరణుడు. 1.
 సమీరితము. సం. విణ. 1. చేక్కఁగాపోయినది;
 2. పాటవేయుటనది.

సమీరుడు సం. వి. అ. పుం: చూ, సమీరణుడు. 1.
 సమీహితము. సం. విణ. కోరఁబడినది: చూ,
 వాంఛితము. [నేమము.

సముందనము. సం. వి. అ. న. తడియుట: చూ,
 సముఖము. సం. వి. అ. న. ఎదురు: చూ, ముందగ. 1;
 సముఖుడు. సం. విణ. మాటలమారి: చూ, వక్త. 1.
 సముఖమున రాయబాగమేల? లో. ఎదుటనుండ
 మధ్యవర్తులె? “ఉదా.—చూ, సూతకుఁ
 డోర్వరాదు సముఖులున నేటికి రాయబార
 ముల్.” (సారంగధర చరిత్ర.)

సముచితముడు. సం. వి. ఇ. పుం. ఇంద్రియ
 డు: చూ, సహస్మాదుడు.

సముచ్చయము. సం. వి. అ. పుం. 1. చెదరిన
 వాని నొకటిగా పోగుచేయుట: (అవ్య)
 అపి. తద్వి. — (అవ్య) సముచ్చయార్థము
 నకు.—వా; అం. 2: చూ, అలంకారము. ౩.
 (బహుభంగు లొ క మా తె క ల్లు ట.
 “ఉదా.— నీరిపులుచేర్తురు. చెనక దిద్దు
 దురు. పారిపోదురు.”)

సముచ్చయము. స. వి. అ. పుం. రూ-సముచ్చయము. 1 మిక్కిలిపొడుగు: చూ, సోగ. 2; 2: చూ, వైరము. 1.

సముచ్చయము. పం.వి. అ. పుం. —పై.— సముచ్చయము. స. వి. మిక్కిలిపొడుగునది: చూ, సోగ. 3. [హీనము. 3.

సముచ్చయము. స. వి. విడువబడినది: చూ, సముచ్చయము. 1. వి. 1. కట్టుపాటు: చూ, బంధము. 1; 2. తాలూకాలో నొక భాగము.

సముచ్చయము. ద్వ. అ. కి. పట్టుపడు: చూ, స్వస్థమగు (లోబడు).

సముచ్చయము. స. వి. అ. ప. 1. పరిశుభము: చూ, సన్నాహము; 2. వ్యాధినిర్ణయము: చూ, రోగము. 1.

సముచ్చయము. స. వి. రూ-పించుట. మిక్కిలి కలిగిన సేవ మొదలగునది: చూ, సేవ. 1. సముచ్చయము. స. వి. వి. బయికి త్రవ్వబడినది: ఉద్భవము, ఉద్భవము.

సముచ్చయము. స. వి. అ. పుం. 1: చూ, యుద్ధము; 2: చూ, సమూహము; 3. చేక్కని యుద్ధము.

సముచ్చయము. స. వి. అ. పుం. (రూ-సముచ్చయము-సమవాయము) 1: చూ, యుద్ధము; 2: చూ, సమూహము.

సముచ్చయము. అం: చూ, వాక్యము. ౧-౨. సముచ్చయము. దే. స. కి. ఓదార్పు.

సముచ్చయము. స. వి. అ. పుం. 1. బగి: చూ, పరివాణము (పాత్రము. 8); అం. 2: చూ, తిర్యక్కర్ణబంధములు.

సముచ్చయము. అం: చూ, అధరము. 6. [రూ-సముచ్చయము. వా. వి. సముచ్చయము. రూ-సముచ్చయము. వా. వి. —పై.—

సముచ్చయము. స. వి. వి. గురువు చేశివించబడిన వాడు: ఆదినీతుడు, ఖట్వాదాడు, ఖట్వాదాడు.

దుర్బినీతుడు. (తె) ఉదురుమితుత, తలకొట్టమారి, పల్లెట్టేడు, పల్లెదకాడు, పల్లెదీడు-పల్లెదుడు.

సముచ్చయము. స. వి. కి. (విబూన) పూసికొను: చూ, పూసికొను. 2.

సముచ్చయము. స. వి. కి: చూ, స్తుతింప. సముచ్చయము. అం. ఒకానొక వ్యాసము. సముచ్చయము. పం. వి. అ. పుం. అగస్త్యుడు: చూ, సవ్యాసి.

సముచ్చయము. స. వి. అ. ప. పాలకడతి వెన్న, చంద్రుడు: చూ, హిమాంశువు.

సముచ్చయము. మధురమందు వ్యాసము. అం. సముచ్చయము. సోక లేనచేక్కనేనివదియ్యబడునా యను రీతి.

సముచ్చయము. జా. సముచ్చయము. ముఖించేట. “నెలవేలని పనికై యత్నించేట సముచ్చయము వంటిది.”

సముచ్చయము. స. వి. అ. పుం. (చంద్రోదయమువలన మిక్కిలి క్షేదమును బొందునది అనగా వృద్ధిబొందునది. అంతట సంతోషము నిచ్చునది. ఈశ్వరాజ్ఞతో గూడుకొనియుండునది.)=సందరము-సంద్రము-సంద్రుడు-రూ-సముచ్చయము, అంబుధి-అంబోధి-అంబోనిధి, అంబోరాశి, అకూపారము, అగస్త్యమూర్తి, అపాంపతి, అపారపారము-అపారపారము, అభాగి, అభి, అర్జవము, అర్జరాశి, ఇందుజనపడు, ఉదధి, ఉదగధి, ఉదస్వంతము, ఉదాకరము, ఉద్మిమలి, కంధి, కచంగలము, కబంధము, కమలము, కీలాధి, కూపారము, కూలంకపము, కృపీట పాలము, క్షేణిపాపీరము, గంగాధరము, జడధి, జలధి-జలనిధి, జలరాశి, జలాకరము, జలాగ్రము, జలేందుడు, జలేకుడు, యుష్మధ్య జాడు, తరణి, తర్జము.

3మి, తీవరము, తోయధి, దారదము, ద్వీ
పి, ధరణీప్లవము, నదము, నదీనము, నీరధి,
పయోధి, పయోరాశి, పరాంగము, పావో
ధి-పావోధి-పావోనిధి, పాధోధి-పాధోనిధి,
పారావారము, మందిరము, మకరాలయము,
మహాపాచీరము, మహాకయఁడు, మాలంక
షము, మిత్రద్రువు, యాదాపతి-యాదసాంప
తి, యావోనాధుఁడు, రత్నగర్భఁడు, రత్నా
కరము, వాంకము, వారాన్నిధి, వారాశి, వారి
ధి, వారిరాశి, వార్ధి, వాహినీపతి, వ్యభీకము,
శరధి, తైలశిబిరము, సరస్వంతము, సరిత్పతి,
సాగరము, సింధువు. (తె. పు):— ఏటి-తేః
డు, ఏరు(ఱు)లమగఁడు, కడలి, చేందునయ.
నీటికుప్ప, నీటిరాసి, నీటి-తేఁడు, నీరుతిట్ట,
నీరువామి-నీర్వామి, పుడమిముద్దియకోక,
పుడమి-మొలనూలు, పొయ్యెఱు, మబ్బుపు
వ్వులచెల్లి, మామనామ, ముక్కంటిముమ్మ
లపాది, మున్నీరు, మొగులువిరిపాది, రతనపు
గని, రతనాలపంట, రాతితాలువరిగా రాపు
మామ, రేయింతిమామ, లచ్చితండ్రి, వెన్ను
నిలెంకి, వేగంటిరాతుఁగావించినదికి, వే
ల్పునువారంపువిడిది, సందరము-సంద్రము-
సంద్రుఁడు. తద్విశేషములు.— ౧. సముద్ర
పు సురుగునకు.— అధికభము, కారుజము, జల
హాసము, డిండీరము, తండకము, పరంజము,
ఘోసము. (తె):— సుచ్చిట్లు, సురుగు-సురు
వు-సురుగ్గ; ౨. సముద్రముధనమునఁ బుట్టి
నవి.— (అమృతిము-విరావతము-సుర-అమృత
కలకతోడి మహాలక్ష్మి-ఘృతాచి-రంభ-మే
వక-చిత్ర)రేఖ-మోహిని-మదన-కాంతిచం
ద్రిక-కుమారియను నవ్వరసలు. అష్టనిధులు
(శీవసహితులు) ఉచైత్రవము మొదలగుఏడు
తెల్లనిగుట్టములు-కనకదండము- కామధేను
పు-కల్పవృక్షము-సూర్యకాంతము-శి-శ్యుం

కమణి-కాస్తూభమణి-శేవద త్తశంఖము-పుష్క
కవిమానము-సందిభూషమును రభము-హా
మాలము మొ.); 3. సత్తపముద్రములకు.—
చూ, సముద్రములు; ౪. సముద్రములు.—
(చాప్తిక్, ఉత్తర, పెడిటరేవియక్-ఏజ్రి
యాటిక్, ఏజీన్, నల్ల, కాస్మియన్, ఎజ్జి
అరేబియా, యజ్జే, జహాన్, కాఫీక్, యేరె
గు, మధ్యధరా, ఫసిపిక్, అట్లాంటిక్కు
ఆర్కిటిక్, అంటార్క్టిక్కు, హిందూష
హాసముద్రములు. (ఇవి శిర్షి కావడములలో,
శేవలేదు); ఇందు మ హా స ము ద్ర ము లు
అయిదు:—ఉత్తర, దక్షిణ, ఫసిపిక్కు, అట్లా
ంటిక్కు, హిందు మహాసముద్రములు) మహా
యము:— నదవిశేషములు:—యగ్గరము; హో
ము; హిరణ్యవాహము; సరస్వంతము; మహా
య హిందూలోకమునకు తూర్పున బం గాళ
మాతము (అంధ్ర)మహాసముద్రము) మొదల
గునవి కలవు); ౫. సముద్రోత్తరంగములకు.—
చూ, వీచి. 1; ౬. సముద్రముపోటుపాటు
లలోపోటునకు.—(౧) ఉల్లగము, వేల (తె)
ఉప్పెన, ఉబుకు, పొంగు, పోటు; (౨) పాటు.
సముద్రములు. అం: ౧. లవణ:— ఊరసింఘువు,
ఊరాల్లి, ఊశోదము, లవణము, లవణాకర
ము, లవణార్ణవము, లవణోదము. (తె) ఉ
న్నఁగడలి; ౨. ఇక్షు:— ఇక్షుసముద్రము,
ఇక్షూదము. (తె) ఇంచేపాలకడలి, చెఱువ
కడలి; 3. సుర:— సురాకరము, సురార్ణవ
ము, సురోదము. (తె) కల్లుచెల్లి, కల్లుసంద్ర
ము; ౪. సర్ప:— ఘృతోదము, సర్పిరర్ణవము.
సర్పిరాకరము. (తె) నేతివంద్రము; ౫. దధి
(పెరుగు):— దధ్యాకరము, దధ్యార్ణవము
దధ్యుదము; ౬. క్షీర:— కలకాల్లి, కలశోదధి.
కలసోదధి, క్షీరము, క్షీరాకరము, క్షీరాల్లి
దుగ్ధాకరము, దుగ్ధార్ణవము, విష్ణుదదము

(తె) అజననంద్రము, జిడ్డుకడలి-జిడ్డుకడలి, జిడ్డునీర్వామి, పాలకడలి-పాలకడలి, పాలమున్నీరు, పాలవాగు, పాలవెల్లి, పాలసంద్రము, పాలేలు; 2. జల (మంచినీళ్లు):-జలాకరము, జలార్ణవము, స్వాదూదము. తద్వి.- (౧) సముద్రములవిస్తీర్ణములు:-౧ లవణ=2 లక్షలయోజనములు; ౨ ఇత్తు=4 ల. యో; 3 సురా=8 ల. యో; ౪ సర్పి=16 ల. యో; ౫ దధి=32 ల. యో; ౬ క్షీర=64 ల. యో; 7 జల=128 ల. యోజనములు. (౨) జలమునకు - చూ, సలిలము; (౩): చూ, సముద్రము.

సముద్రయానము. అం: చూ, కలియుగవర్జ్యములు. సముద్రాంత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తీటకసింధు*: అనంత, కంటకాలుకము, కచ్చుర, కునాళకము, త్వుద్రేంగుది, గర్వాఫలము, గ్రాహణి, దురాలభ, దుస్పర్శ, ధన్వయానము, యానము, యానము, రోదని, వికంటకము. (తె) తీటకసింధ-తీటకసింధ-తీటకసింధ, తీటకోవెల, రేగడిదూల*; 2. పిక్క*: చూ, స్పృక్కా; 3. పృత్తి*: అనగ్నిక, ఆచ్ఛాదనఫల, కర్పాసము-కార్పాసము-కర్పాసి-కార్పాసి-కార్పాసిక, కురండనాళి-కురండనాళిని, కర్ముకము, తుండికేరి-ధగము, పింజ, బదర-బదరి, వసుని, వస్త్రనా(మము)మాని, నూత్రిపుష్పము. (తె) దూది, పత్తి-పృత్తి. తద్వి.-౧: అతిబల, కుష్మనుత్తు, భారద్వాజ. (తె) అడవిపృత్తి; ౨: రక్తకార్పాసము. (తె) ఎఱ్ఱపృత్తి; 3. విత్తుతీసిన పృత్తికి.-ఖంజ, తూలము, పిచుతూలము, పిచువు, బదరి. (తె) దూది, పత్తి-పృత్తి; ౪: కర్ముకము, బదరము. (తె) పృత్తికాయ; ౫. లక్కదూదికి.-పుత్తిక; ౬. మఱికొన్ని రకముల పృత్తిచెట్లు:- (తె) కొండపృత్తి;

జేడపృత్తి; పయిడిపృత్తి-పైడిపృత్తి. పుల్లపృత్తి.*; 2. పృత్తిజేడకు.-బదరము. సముద్రీయము. సం. విణ. సముద్రీయది. సముద్రీడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సముద్రీయము. సముద్రీక్షించు. సం. స. క్రి: చూ, పీక్షించు. సముద్రవృత్తము. అం: చూ, తారాక్రియలు. సమున్నతము. అం: చూ, పార్శ్వక్రియలు. సమున్నద్భుండు. సం. విణ. 1. గర్వించినవాడు: చూ, హేరంబుండు; 2. చేదునది తన్నుజేడు: వరిగా నెంచు కొనువాడు: చూ, నుధి; 3. పుట్టినవాడు: చూ, సంభూతుండు.

సమున్నము. సం. విణ. తడిసినది: చూ, నేమము. సమున్నయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వెనుక నున్నదండు: చూ, నేన. 1; 2: చూ, సకునాయము. 2. [ము, ఊర్ధ్వము. సమరక్తము. సం. విణ. ఎత్తబడినది: ఉద్భృత సమూహము. సం. విణ. 1. ప్రోగుచేయబడినది: సంచితము; 2. అప్పుడు పుట్టినది: చూ, సంభూతము; 3. వంగినది, వంపు: చూ, వేల్లితము. 3.

సమూరువు. సం. వి. ఉ. పుం. రూ-చమూరువు. తెల్లనిజోలును లావు మెడయును మెఱుంగెక్కిన నున్నని పెండుకలును గలిగి గోధుమవర్ణముగా నైనను కృష్ణవర్ణముగా నైనను ఉండెడు మృగవిశేషము. (దీనితోలును జనులుపయోగించుకొందురు): చూ, పారిణము. [చూ, సర్వము-

సమూలము. సం. వి. ఆ. న. ఆమూలాగ్రియ: సమూహము. వా. సం. వి. ఆ. న. గుంఠు: అగ్రియ, ఆకరము, ఆకలనము, అమ్మతము, ఉచ్చయము, ఉచ్చితము, ఉత్కారము, ఉపకారము, ఓఘము, కదంబకము, కదంబము, కపాలము, కలాపము, కాండము, కాయము, కురంబము, కులము, గణము,

గుచ్ఛము, గుల్మము, గాగ్రిము, ఘట, చక్రము, చక్రవాళకము, చయము, చిత్ర, చితి, ఛట, జాతము, జాలము, ఝటము, ఞ, త, తతి, దండము, దాఢ, ధట్టము, ఏకాయము, నికరము, నికురుంబము, నిచయము, నివహము, పటలము, పటలి, పరికరము, పరిషక్తు, పిండము, పిండి, పిచ్చ, పూగము, పేటిక, ప్రకరము, ప్రచయము, బృందము, మండలము, మండలి, రింఛోలి, వంశము, వనము, వరండము, వారము, వితతి, వితానము, వివర్తనము, విసరము, ప్రజము, ప్రజ్య, వాగ్రతము, వ్రాహ్మము, సంఘము, సంఘాతము, సంచయము, సంవోహము, సంభారము, సంస్తాయము, సంహతి, సన్నయము, సభ, సమవాణిము, సమితి, సమదయము, సమదాయము, స్కంధము, స్తోమము. (తె. ప): అంట (బ. అంటలు), అట్టియ, అత్తము, కందున, కూటువ-కూటువు, గడ, గమి, గుంపు, గుబురు-గుమరు, గుమి, చేరువ, జేంజో, జేట్టు, జోక, తోళా, తల, తుంటుము, తుట్టియ-తుట్టె, తుడుము, తెగ, తెట్టున, తెట్టె-తెట్టెము, తెబక, తెరలిక, తెప, తొగ, తొట్టు-తొట్టువ, తోయము, తుగ్గియ-తుగ్గె, దండు, దడము, దాటు, చిమ్మ, చిమ్మ, నుతిక, పరి, పరుస, పఱి, పెండు, పయికము-పైకము, పాట్లము, పాతము, పొది, బారు, బిందము, ముంపు, మూతా, మూక, మేళము, మొగి, మొత్తము, మొల్లము-మొల్లము, రొక్కము, లంపు, లాటు, లేక, లొంపు, సంగడి. తద్విశేషములు. ౧. సజాతీయ సమూహమునకు. యూధము, వర్ణము, వర్ణపు, సహాయత, పార్థము. (తె) తెగ; ౨. రాజ్యాంగములు గాహనువారి సమూహమునకు. అనీకన్యము,

రక్షివర్ణము; ౩. ప్రముఖుల సమూహమునకు. గణము, గోకర్ణము; ౪. జనసమూహాదులకు. గాగ్రిముత, జనత, ధూమ్న, పాళ, గళ్ళి ఇవి ప్రత్యేకముగా నాయాసమూహములు. (తె) జేట్టు; ౫. లంబాడీలగుంపునకు. తండము. (తె) తండా; ౬. పశుజనసమూహమునకు. సార్థము, హరి. (తె) పరుస, పీడు, సాతు; ౭. పశుసమూహమునకు. సరుజము, సార్థము. (తె) సాతు; ౮. సమూహవాచకములు. కేకపక్షము, కేకపాళము, కేకహస్తము; (చూ, పక్షము. 13); ౯. పశుపక్షిసమూహమునకు. యూధము; ౧౦. యువతీజనసమూహమునకు. యువతీమా; ౧౧. పౌణిసమూహమునకు. పరివారము, మాతృ, సంఘము. (తె) గుమి, మంది; ౧౨. వర్తక జనసమూహమునకు. సార్థము. (తె) సాతు; ౧౩. ముసలలగుంపునకు. వార్థకము; ౧౪. దొమ్మరవాండ్రోసమూహమునకు. (తె) పీడు; ౧౫. పశువులకంటె వితరమైన మనుష్యాది సమూహమునకు. సమాజము; ౧౬. చూ, ఆధర్వణము; ౧౭. వేక్కిలములసమూహమునకు. కామ్మలికము. సమూహ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. యాగాగ్ని యందుపయోగించదగిన పేరు: ఉపచార్యము, పరిచార్యము: చూ, పహ్ని. 1. సమృద్ధము. సం. విణ: సంపన్నము. (తె) ఒడుగు-ఒడువు, పుంజి. సమృద్ధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: అభివృద్ధియందు, ఉపగ్రహము, ఉపయోగము, బుద్ధి, నిధి, పద్ధిని, పుష్టి, యుష్టి, పూర్తి, విధి, వినియోగము, వివర్ధనము, వ్యుష్టి, సంపత్తి-సంపత్తు-సంపద. (తె. ప): ఆమని, ఒడుగు-ఒడువు, ఒడుగుబడి-ఒడువుబడి, ఒడ్డియ-ఒడ్డి, తోమ

రతంవర-తామరతంవసు- తామరదంవసు,
తొరవాత్తు, దండి, నింపాది, నింపు, నినుపు,
వస, వసిక, పుంజి, పెంపు, మస్తు, సంపు,
సాంపు. తద్వి. — ౧ లెక్కపెట్టలేనన్ని:-
సమృద్ధిః. (తె) చాల-చాలా, బోలెడు:
(చూ, హేరాళము); ౨. గోమహిష్యాది
సమృద్ధిః-మాధవి.

సమృద్ధిః. సం. విణ. 1. మిక్కిలిసంపదగల
వాడు: చూ, సంపన్నుడు. [సహితము.
సమేతము. సం. విణ. కూడుకొన్నది: చూ,
సమేలము. వై. వి.=సమేళన. రూ-సమేళము.
ఒడ్డిక: చూ, స్నేహము; 2. చేక: చూ.
సంయోగము. [యోగము.

సమేళనము. వై. వి.=సమేళనమ్: చూ, సం
సమేళము. వై. వి.=చూ, రూ-సమేలము. 1-2.
సమోర్వి. సం. వి. ఈ స్త్రీ. చేదను-చేదును:
చూ, భూమి. 1. [చూ, వస్త్రము.

సమృకరలచీర. వా. వి. అడుదాని కట్టుబట్ట:
సమృతము. సం. విణ. సమృత్తియైనది: చూ,
స్వీకృతము. 1. తద్వి. — (ఇందుకు సంబం
ధించిన విశేష్యపర్యాయపదములను “సమృ
త్తి. 1” కడఁ జూచుకొనవలయును)

సమృత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1: అంగీకారము,
అంగీకృతి, అనుమతము, అనుమతి, అనుమో
దము, అభిమతము, ఆభ్యుపగమము, అస్తుం
కారము, అగువు, అశ్రీసము, ఉపగమము,
ఉపకృతి, ఉరరీకృతి, దత్తత, నియమము,
ప్రతిజ్ఞ, ప్రతిజ్ఞానము, ప్రతిశ్రీసము, మతి
ము, సంకేతము, సంగరము, సంవి
త్తు, సంశ్రీసము. (అవ్య) అ
తి, అధ (అథ)-అథో (అథో), అధకిమ్,
అస్తు, అత్, అమ్, ఉరరి, ఉరి, ఉరరి, ఉ
రి, ఉరురి, ఏవమ్, ఓమ్, ఔ, వరమము.

(తె. ప): — ఇచ్చేగింత, ఇప్పికొలు, ఇచ్చు
కొలు-ఈకొలు-ఈయకొలు, ఉంకు, ఎక
రారు, ఒడఁబడిక, ఒడఁబాటు, ఒప్పికొలు.
ఒప్పుకొలు, ఒప్పు, కయికొలు-కైకొలు,
దత్తు, మంజూరు, మయికొలు-మెయికొలు.
మేకొలు-మైకొలు, మయివడి-మెయివడి.
మైనడి, మేముడు, మోజో, రాజీనాహు,
లాగు, సమకొలు, సమానము. (అవ్య) అగు,
అగుఁగాక, అవు-బో, అవుఁగాక-బోఁగా
క, అవును-బోను, అవులెమ్మ-బోలెమ్మ,
అవులే-బోలే, ఊ, కాత-కావుత, మంచిది,
మాబాగు, వల్లె, సరి-సరే, స్రాసరే.
తద్వి. — ౧. జనసమృత్తికి. — (తె) అల్లారుమ
ద్దు; ౨: అర్థాంగీకారము; (ఇందుకు సంబం
ధించిన విశేషణ పర్యాయపదములను “సమృ
తము” కడఁజూపఁబడిన “స్వీకృతము” యే
డవలయును.); 2. అనుజ్ఞ: చూ, సెలవు
8. ఇచ్చు: చూ, వాంఛ

సమృత్తింను సం. అ. కిరి: రూ-సమృత్తిల్లు, అ
గీకరించే, అనుమతించే, అనుమోదించే
శిగపావహించే, స్వీకరించే, (మి) ఇచ్చివడు
సమాధానపడు. (తె. ప): — అడరు, అడు
రెంచే, అమరు, అలరారు-అలరు, అలళ్ల
అరు, ఇయ్యసేయు, ఎవయు, ఎలరారు, ఎ
గు, ఒనరు, ఒప్పారు-ఒప్పు, కొలులు, కొ
పు, క్రాలు, చేను, చెలఁగు, తవణిల్లు, డిండు
డు, తగు, తనరు-తనరుచే-తనర్పు, తల
తులఁగలింఁచే, వరఁగు, వరిధవిల్లు, పాన
రు-పానరు, పాలుచే, పాలుపారు-పాల
రు, పాసఁగు, పోలు, మొనరు, రహిం
రాణించే, వలులు, వెలయు, నవరిల్లు. (కి)
— అమరుచే-అమర్పు, ఇచ్చేగింత,
య్యికొను-ఈకొను-ఈయకొను, ఊ

ను-ఊర్గాను, ఒడబడు, ఒప్పుకొను, డిందువడు, నూలుకొను, మెయికొను.

సమృదము. సం. వి. అ. పుం. సంతోషము:చూ, హోదనము.

సమృద్ధము. సం. వి. అ. పుం. 1.=సగపదము: అభిమర్దము, ఆపమర్దము, ఆపీడము, కర్షము కవణము, ఘర్షణము, ఘృష్టి, దండము, నిఘట్టనము, పరిమళము, పీడనము, మర్దనము, వమనము, సంఘర్షము. సంవాహనము. (తె.ప): అదురుడు, అమౌత్తు, అలుగు-అలుగులము, ఈండ్రము, ఒత్తడము, ఒత్తడి. ఒత్తు-ఒత్తుడు, ఒర, ఒరపిడి-ఒటిపిడి, ఒరయిక-ఒటియిక-ఒటియిక, కరిసనము-కరిసెనము-కర్సనము, కుక్కుడు, గజబిజి-గసిబిసి, గులగుల, కలగుడు, నలపుట, నెగ్గడము, వట్టు, వటివటి, రాపిడి-రారాపిడి, రాపు-రారాపు, రాయిడి, అంపు, తాపిడి, తాపు (తాపుడు), చెంబర. తద్వి. -౧: చూ, సంవాహనము; ౨: సంపీడనము (తె) ఒత్తొరపు; ౩: (తె) రామందాడి-రామునిదాడి; 2: చూ, యుద్ధము.

సమృద్ధించు. సం. స. కి: ఘర్షించు, పీడించు. మర్దించు, యమించు. (తె.ప.) కరిసించు, దండడిచెట్టు, నూలు, పినుగు, మెదించు-మెదించు - మెదుచు, రాపిడి చేయు, రాపాడు, రాయి. తద్వి. -౧: చూ, పినుగు. 1: ౨: చూ, పినుగు. 2: 3: చూ, పినుగు. ౪, ౫: చూ, పీడితమగు; ౬. అనించు: చూ, మోపు. ౭: ౮: చూ, యద్దు.

సమృద్ధితము. సం. విణ: నిస్పృహము, పీడితము, మర్దితము. (తె) గజబిజి-గసిబిసి, మల్లానుడి.

సమృద్ధనము. సం. వి. అ. న. గౌరవించు ట:

చూ, సమృద్ధనము. [చూ, సమృద్ధనము.

సమృద్ధము. సం. వి. అ. పుం. గౌరవము:

సమృద్ధించు. సం. ప. కి: చూ, సమృద్ధించు.

తద్వి: చూ, శేఖరించు.

సమృద్ధితము. సం. విణ: చూ, సమృద్ధితము. 1.2.

సమృద్ధనము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శోధనము; 2: చూ, యద్దుడు; 3: (తె) ఊడుపు-ఊడుపు, తుడుపు-తుడుపు.

సమృద్ధించు సం. ప. కి: మర్దించు. (తె) ఊడుచు-ఊడుచు, చారు, చియ్యి, తుడుచు-తుడుచు, తొడయు, తొడుచు, చూకు పాము-పొము. (చూ, యద్దు.)

సమృద్ధవి. సం. వి. శా. స్త్రీ: ఆతాయి, ఊవాని, రూటము, యద్వి, శోధన. (తె) చీకటి, చీచుపు, చీచుపుకట్ట, పారక. తద్వి. -౧. చీచుపుములునకు. - (తె) పూతిక; ౨. కట్టముతుడిచెడు కట్టకు: పాలికట్ట; 3: చూ, మలారము.

సమృద్ధిగలు. వై.వి.బ ఒకరకముచెప్పలు: రూ-సంబాళిగలు. తద్విశేషములు -౧: అగవాల్లు, అదక, ఆకుచెప్ప, ఉద్దము (బ. ఉద్దాలు), ఊడుపు-ఊడుపు, ఓరచ్చె, ఓరట్టచెప్ప, కవును-కాను, గుమ్మలి, చెప్ప, మలకడము, మలకవాలు, మెట్టు. (సం) పాదరత్న; ౨: గొడుగుపాదలు; 3: కయికోలు-వైకోలు; ౪: పాకోడు, పాగ-పాగా-పావ-పావా, పాకోడు-పావుకోడు, పోనూడు. (సం) అపస్కరము, ఉపాసనము-ఓపాసనము, పాదుక-పాదుకము, పాదుపు, సంభరక-సంభరపు; ౫: బిల్లచెప్పలు; ౬: సంభవులు, సంబాళిగలు-సమృద్ధిగలు; ౭: (సం) కంపు, పొర్లిత్య, మోచక, మోచని. (తె) పాపాను-పాపాను-పాాయపాను, మచ్చె, మోకో; ౮: కిణ్ణు-కెప్ప-కిణ్ణు-కెప్ప (కిణ్ణు మెట్టు); ౯: కోక-కోపి; ౧౦: (సం) అనువదిన, ఉపాసనము.

ము. ఔపాసహ్యము; ౧౧. పాదరక్షలలోపల
కాలికీనేయుజోడుకు - మేజోడు; ౧౨. యో
గవాగములు-యోగవాగలు. ఇత్యాది.

సమీక్షము. సం. వి. 1. సమానమైన చరిమితి
గలది; 2. సమానము: చూ, సుషమ. 2.

సమీక్షత్వము. ఆః: చూ, సుషములు.

సమీక్ష్య. వై. వి.=సమీక్ష్య: రూ-సమీక్ష్య-సమీ
క్ష్య, జాతికట్టుపాటు: చూ, బంధము. 1.

సమీక్ష్యదము. సం. వి. ౧. వై. మిక్కిలిసంతో
షము: చూ, సంతోషము.

సమీక్ష్యార్థనము. సం. వి. అ. న. 1. మిక్కిలి
మార్చునొందుట: చూ, సామ్య; 2. శివర
ము, పృథ్వీరాము, అంతట వ్యాపించుట:
చూ, సంస్కృతము.

సమీక్ష్య. వై. వి.= చూ, రూ-సమీక్ష్య.

సమీక్ష్యట. వై. వి. 1.=శింబలి. రూ-సంపెట-
సంబెళ-సమీక్ష్య. (సం) ఆయోధునము,
కూటకము, కూటము, ఘనము, చర్మయస్త్రి,
ముద్గరము, లోహశర్మణి, శింబలి; వై. వి.
2: చూ, మునికోల.

సమీక్ష్య. వై. వి.=చూ, రూ-సమీక్ష్యట. 1.

సమీక్ష్యశనము. సం. వి. అ. న.=సమీక్ష్యశనము: చూ,
సంయోగము. [శోధితము.

సమీక్ష్యస్తము. సం. వి. ౧. శోధించబడినది: చూ,
సమీక్ష్యస్త. సం. వి. చ. న. 1. నిజము: చూ,
సత్యము. 1; వి. 2. నిజమయినది: చూ,
చూ, సత్యము. 1.

సమీక్ష్యు. సం. వి. ౧. పుం. తనయాజ్ఞ చేరా
జాలమ శిక్షించి రాజనాయయాగము చేసిన
మండలేశ్వరుడు: చూ, రాజో. ౫.

సమీక్ష్యట. వై. వి.=సమీక్ష్యట. (ద్య అని శ. ర.)
(రూ-సమీక్ష్యటము - సమీక్ష్యట-సమీక్ష్యట-స
మీక్ష్యటము). 1. చరిహాసము: చూ, హాళి. 5;

2. లీల: చూ, హాళి. 5; 3. వై. పురుషు:
చరిహాసము: చూ, హాళి. 5; వా. 4. ఆశ
ద్ధ: ఆలవోక, అసద్ద, ఆలము, ఒప్పరికము
కమ్మరితి-కమ్మర్తి-కమ్మటితి-కమ్మట్టి
కమ్మరితి-కమ్మర్తి-కమ్మటితి-కమ్మ
ట్టి, కప్పడ, కప్పళపు, కీటు, కేరడము
జేదరు, తరితీపు, మందమేలము, ముప్పొ
లు, చెనక-చెనుక-చెన్ను. (సం. ౪) ఆశ
ద్ధ, ఉపేక్ష, లీల.

సమీక్ష్యము. వై. వి.= —వై.—

సమీక్ష్యము. వై. వి. సాతంతరము: చూ, స్వతంత్ర
సయి. వై. వి. (ఉచ). సహకర్తృకము: రూ-వై
సయింపు. వై. వి.=సహక: చూ, సహనము. 1

సయింపుడు. వై. వి.= —వై.—

సయింపు. వై. అ. కి: చూ, రూ-సయింపు.

సయింపు. వై. వి. గోడుమపిండి.

సయింపు. వై. వి.=సహన. రూ-సయింపు: చూ
సహనము. 1.

సయింపుడు. వై. వి.= —వై.—

సయింపు. వై. వి. రూ-సయింపు. 1. సూక్ష్
త్యము: చూ, స్వల్పము; వి. 2: చూ
సూక్ష్మము.

సయింపు. వా. వి. బయిసికిలు-బైసికిలు: చూ
రూ-సయింపు. (చూ, శకటము.)

సయింపు. వై. వి.=సంజ్ఞా: చూ, రూ-సయింపు.

సయింపు. వై. అస్య=సహితము: చూ, రూ
సయింపు.

సయింపుడు. వై. వి.=సమీక్ష్య: చూ, సూక్ష్మ
సయింపుడు. ద్య. వి: చూ, రూ-సయింపుడు.

సయింపు. వా. వి: చూ, రూ-సయింపు.

సయింపు. వై. వి.=సహనము. చూ, రూ-సయింపు.

సయింపు. వై. అ. కి: చూ, రూ-సయింపు
సయింపు. వై. వి.=సహితము: చూ, రూ-సయిం
పు. (ద్య అని శ. ర.)

సయ్యాట. వై. వి.= :చూ, రూ-సయ్యాట.

సయ్యాటము. వై. వి.=—వై.—

సయ్యాటింఁచే. ద్వ. స. కిరి: చూ, పాసింఁచే.

సయ్యాడ్డ. ద్వ. వి. (సయి + ఓడ్డ) చేరిక: చూ, సంయోగము.

సయ్యాడ్డ. ద్వ. వి.=—వై.—

సయ్యాడ్డ. ద్వ. వి.=—వై.—

సరంగు. దే. వి: ఆరకాటి, ఓడంగి, ఓడమాలి, కర్ణకారుడు, చెంబడివాడు, తండెలు-తండేలు, పడవవాడు, పల్లెవాడు, పీలికాడు, మరకాడు, మర్కారి, మాలికాడు, మాలిమి, మాలిమికాడు, రేవుబోయ. (సం. వ):—ఆభీరుడు, కర్ణధారుడు, నావికుడు, నియామకుడు, పోతవవాడు-పోతవామూడు.

సరంజోము. వా. వి. వస్తుసామగ్రి. “పెండ్లి సరంజోము సిద్ధపఱచిరి”

సరంబీ. వా.వి. బల్లలకూర్పుమిడ్డ: చూ.మిడ్డియ.

సరకట్టు. ద్వ. వి. (సరము + కట్టు) వీణెమెట్టు: చూ, సోపానము.

సరకము. సం. వి. అ. పుం. న. 1. కల్లు: చూ, సుర. 2; 2. కల్లుతొగిగడుగిన్నె: చూ, పాత్రము. రి-ర; 3. కల్లుతొగిగుట: చూ, స్వాదనము; తద్వి. -ం: వీరపాణము-వీరపానము; ౨: కల్లుమీఁది ఆస: ఆసుతర్షణము-ఆసుతర్షము. (తె.) కల్లాస; 3: ఆసుతర్షణము-ఆసుతర్షము. (తె) కల్లువడ్డన, కల్లువడ్డింపు.

సరకు. దే. వి. 1: చూ, చిల్లర. 1; 2: తరబడి, తరము, దినము-దినము-దినమున్ను, బండము, రకము, సంకట. (సం) అర్థము, పదము, పదార్థము, వస్తువు, వివచి. (అవ్య) అపి. తద్వి. య. (సం) మహాధనము; ౨: (సం) రుచకము; 3. గణుతి: చూ, సూటి. 1. (లక్ష్యము. 1.)

సరకుగాను. దే. స. కిరి: చూ, లెక్కనేయు.1.

సరకునేయు. దే. స. కిరి.—వై.—

సరగ. వై. కిరి. విణ.=సారిక. కిఘ్రియగ: చూ, స్వదము.

సరగము. సం. వి. అ. న.=సరిగ. తావళపుఁబూస: చూ, హురుమంజి (పూస.)

సరగు. వై. వి.=సారిక. పడి: చూ, స్వదము.

సరఘ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. తేనెజీఁగ: చూ, మక్షిక; తద్వి.—ం: అడవిదోమకు.-(తె) అడవిదోమ: (చూ, మళకము. 1); ౨ చిన్నదోమకు.-(తె) నునము-నునుము (చూ, మళకము. 1); 3: తీక్ష్ణకుండము. (తె) నల్లదోమ: (చూ, మళకము. 1); ౪. దోమకు.-కటుకీటకము. (తె) మూఁగ, రొమ్మేపురుగు. (చూ, మళకము. 1); ౫. కమాయిక, జలజ. (తె) నీరుదోమ, నీరువట్టుదోమ. (చూ, మళకము. 1); ౬. కందురీఁగకు.-పృశ్నికము. (చూ, మక్షిక. ౨.)

సరజము. సం. వి. అ. న.నవనీతము:చూ, వెన్న.

సరటము. సం. వి. అ. పుం: అండజము, కంటకాగారము, కులాహకము, కృకలాశము-కృకలాసము, కృకవాకువు, కృకూలాసము, కృకవపాదము, గాత్రసంకోచి, బాహకము, దురాఠోహము, బహుదూరము, శరండము. (తె) తొండ. తద్వి.—ం మైలచోయి తొండకు.—దున్నభి; ౨: అండజము, శ్వాకామరూపి, కృకలాశము-కృకలాసము-కృకవాకువు, కృకూలాసము, చిత్రబింబము, బింబకము-బింబము. (తె) ఊసరచెల్లి-ఊసరిల్లి, వయిబోతి తొండ, వైజోతి తొండ.

సరటాలు. వా. వి: చూ, భక్ష్యము.

సరటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కులుతిక-కుళుతిక*. (తె) ఉలవలు. *; తద్విశేషములు.—ం అడవియులవలకు.—అరణ్యకుళుత్తము-అరణ్య

కూశుత్తము, కాలవృంతము, కుంభకారి, కుల
త్త-కులత్తిక, కురుబిల్వకము, కులాలి, చక్షుష్వ-
చక్షుష్వము. (తె) అడవియుగవలు, తప్పెట.

(చూ, ధాన్యములు.) [మణము. 2.]

సరదు. వై. వి.=కరందః. మెడనగ: చూ, భూ

సరణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. త్రోవ: చూ, మా

ర్గము. 1; 2.=సరవి. వరుస: చూ, శ్రీ. 1.

సరదా. వా. వి. ఆనందము: చూ, సంతోషము.

సరదారు. వై. వి. 1.=కరదారీ: చూ, శూరు:

డు; 2. దాహుత్తుడు: చూ, సాది. 1.

సరదు. దే. స. క్రి. సమభాగముగావంయే. పర.

4, ఆ. 288: సరసు.

సరవణి. దే. వి. గొలుసు: చూ, భూషణము. 2.

సరవరా. వా. వి: చూ, సప్త.

సరఫరా. వా. వి. —వై.—

సరబడి. ద్వ. వి. 1. ద్వారము. పంచ. నా. 1,

ఆ. 282: చూ, వాకిలి; 2: చూ, నేనహము.

సరమ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. విభీషణునిభార్య:

చూ, భార్య; 2. అడుకుక్కు: చూ, కునక

ము; 3. నేలుపుకుక్కు: చూ, కునకము. 1;

వై. వి. (1)=కృమి: చూ, కృమము.

సరమగొను. ద్వ. ఆ. క్రి. కృమపడు: చూ, కృ

మపెట్టు.

సరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1.=సరి. హారము:

చూ, భూషణము. 2. (దీనినే చేరు, బొందు

అని కొందఱువాడెదరు); 2. మీఁది పెరుగు:

చూ, స్తవ్యము; 3. గమనము: చూ, సంచా

రము; వై. వి. (1)=స్వర. రూ-సారము.

మక్కుగారి: చూ, శ్వాసము; (2)=స్వర.

నాడము. వడ్డాది. రూ-సారము: చూ, స్వర

ము. 2; (3)=కర. అయ్యు: చూ, బాణము. 1.

సరయువు. సం. వి. ఈ. పుం. గాలి: చూ, వాయువు.

సరపడి. దే. వి: ఈడిక, చేరుగుడు.

సరవి. వై. వి.=సరణి. 1. కృమము: చూ, విభ

ము. 1; (దే. అని క. ర.); దే. వి. 2. దాః

చూ, మార్గము. 1.

సరవెంద. దే. వి: నెగవెంద, నెరవు, నెరవంజి.

(సం) కూరము, షారకము, షాపకము,

క్షుద్విబోధకము, జానకము, తీక్ష్ణగంధము. *

సరపపము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-

సర్పపము *.

సరప. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తెల్లతెగడ*: చూ,

సర్వాసుభూతి; విణ. 2. రసముతో: గూడి

నది; దే. వి. (1). చేరువ: చూ, సమీపము.

1; (2) అర్థాసనము. [(వ్య.-విరసము.)

సరసము. సం. వి. ఆ. న: (తె) చిత్తరము.

సరసర. వై. క్రి. విణ. 1. మిక్కిలిశీఘ్రముగ:

చూ, స్వదము; వి. 2. రూ-చేరచేర: చూ,

హూహూ.

సరసాంక. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("స-జ-

స-న-యగములు. 10 యతి. 15వ ఛందస్సు.")

సరసాలింగనములు. అం: చూ, ఆలింగనములు.

సరసి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కొలసు: చూ, రూ-

సరస్సు. 1.

సరసిజనాభుడు. సం. వి. ఆ. పుం. పద్మనా

భుడు: చూ, విష్ణువు. 1. [చూ, బ్రహ్మ. 1.

సరసిజభవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. తమ్మిచూలి:

సరసిజము. సం. వి. ఆ. న. 1. కమలము: చూ,

సహస్రపత్రము; అం. 2: చూ, వృత్తము. 1.

(గ. "భ-స-గురువు. 7వ ఛందస్సు"; 2. "స-

త-య-స-న-న-న-స-స. 10-18 యతులు.

24వ ఛందస్సు.")

సరసీరుహము. సం. వి. ఆ. న: చూ, సరసిజము. 1.

సరసు. దే. స. క్రి: చూ, సరదు.

సరసుడు. సం. విణ: శృంగారచేష్టలుగలవాడు:

(తె) నుగుడి.

చారస్వంతము. సం. వి. త్. పుం. 1. కడలి: చూ, సముద్రము; 2. ఒకానొక నదము: చూ, సముద్రము.

శరస్వతిమండ. సం. వి. త్. పుం. 1. కుజేంద్రుడు: చూ, శ్రీమండు; 2: రసజ్ఞాండు, రసిమండు; 3: తెలిసినవాండు: అహితలక్షణాండు, అహితలక్షణాండు, కృతలక్షణాండు: (చూ, నుద్ది.)

పరస్పతి. సం.వి. ఈ. స్త్రీ. (బ్రహ్మలోకము
 ను బ్రహ్మపరస్పతి గాకొనియించి నది రూప
 ముగాఁ బ్రవహించునది) 1: ఆనుష్టుప్, ఆది
 త్య, ఈ, ఉక్తి, విందవి, కభార్య, కాదంబ
 రి, కాషాయమోహిని, కాషాయవల్లభ, గీ,
 గీర్దేవి, గోవు, గారి, జూ, పుస్తము, బ్రా
 హ్మ, భగవతి, భారవి, భావ, మహాలక్ష్మి,
 వర్షరూపిణి, వాకు-వాక్కు, వాణి, వారి,
 కారద, శ్రీ, సావిత్రి. (తే:) అంబేతత్తడి
 చెలియ, కలనతపసిత్తలి, చేదువుల నడఁది,
 చేదువుల వెలఁది, తంవాకిను మెలఁగుచెలు
 వ, తూటిగానపు తేజీగలబోటి, నలువరాణి-
 నల్వరాణి, నలుకుఁజెలి-నల్కుఁజెలి, సాత్త
 ముముత్తో, పాత్తు-పాత్తువు, మినుకుఁజేడియ,
 లచ్చికోడలు, చెన్నునికొడుకురాణి, వెల్లుము
 తైదువ; 2. నలుకు: చూ, కబ్బము. 2;
 తి. నది: చూ, హోదిని (నది); 4. పరస్పతి
 యనునది: చూ, నది; 5. ఆవు: చూ, ధేను
 వు; 6. శ్రేష్ఠమైనస్త్రీ: చూ, స్త్రీ; 7. మ
 సపువెండ్లాము: చూ, భార్య; అం. 8: చూ,
 ఆదిక కులు. | హిత్యము.

శరస్వతీ ప్రసవ్యము. అం: ౧ సంగీతము, ౨ సా
 శరస్వతీవాస్తాలంకారములు. అం: ౧ అక్షరాల,
 ౨ శుకము, ౩ కమలము, ౪ పుష్పకము.

పరస్మి, సం.వి.న్. ప.(ప్ర)వహించేనది)1:రూ-
పరసి, అద్రి, అనతారము, ఆధారిము, ఆశయ

ము, ధౌలానము, కమలినీ, కాసారము, కుండము, కుముదినీ, కుముద్వతి, కుంజము—కూలము, కైరవణి, కోట్టారము, కూతము, జ, జలాశయము, జలాష్ట్రీ, తటాకము—తటాగము—తడాగము, నలినీ, పద్మాకరము, పద్మినీ, పుష్కరిణి, దీనిని, పనబంధము, విదారకము, సరోజినీ, సరోవరము. (తె) చెలువు, తామరచాచి, తిరుకొలను—తిరుకొళంబు, నీరుటెంకి, మడుగు—మడుపు—మద్దు—మణుగు—మణువు, లాండు, లోట. తద్విశేషములు.—౧: ఆధానము, జలాధారము, ననము, పద్మాకరము, హృదయము. (తె) మడుగు—మడుపు—మద్దు—మణుగు—మణువు, వెంచే—వెంచేము; ౨: కీర్తిదానరమ్మకు:— భేలాకూలము. (తె) కళకుళి—కళాకుళి—కళాకూళి—కేళకుళి—కేళకూళి—కేళాకుళి—కేళాకూళి; ౩: భాతము—భాత్రము, చతుష్టి, పుష్కరిణి. (తె) కలువజాకట్టు; ౪: చతురశ్రమైనకోనేటిముకు—అవతారము, కోట్టారము, జలకూపి, దీర్ఘిక, పుష్కరిణి, వానీ. (తె) కట్టుదొన, కోనేటి—కోనేటి; ౫: కుబేరదీక్షిరదానరమ్మకు.—అచ్ఛోదము; ౬: మానసము. (తె) తలపుకేళాకూళి; ౭: (తె) నల్లమడుగు; ౮: (తె) సంగమడుగు; ౯. కలువలకొలనుకు.—దివాళితము; ౧౦: (తె) బొడ్డనబాచి; ౧౧: స్నానముచేయు తటాకపరిదేశమునకు—అవతారము, ఘటము. తీర్థము. (తె) నీరాటరేవు—నీరాటరేవు—నీరాటిరేవు, రేవు; ౧౨. ఏటిసడుము లోతుగలచోటుకు.—హృదయము; ౧౩: కూచకము, కూచము, జలాంబిక, దీర్ఘిక, చల్వలము, చవివాచి, పిండపుష్పము, వానీ. (తె) దిగియ—దిగియ—దిగియ, దొరవి—దొరువు (దొరుపు), నడచాచి, బాచి; ౧౪: అల్పసర

న్న, పల్వలము, వేళంతము. (తె) కుంట, కొలఁకు—కొలఁకువు, కొలఁకు—కొల్లు, పచ్చి కవడియ—పడిగు—పడె, మేచే, లట్టు; ౧౫. నుయ్యికి:—అంధువు, అపటము—అపటువు, ఆ రఘుప్టము, ఉదపానము, కాశోత్తరము. కూపము, కోట్టారము, ఖటము, చపీసావీ, చుంట—చుంటి, చూడ, చూడకము, చూత కము, జలాంబిక, తమసము, పగిపీ, వికిర ము. (తె) చేదబావి (చేదుడుబావి), నుయి- నుయ్యి—నూయ—నూయి, బావి. తద్వి. —(౧) అంధకూపము; కర్కరాంధకము, ఖటము— ఘటము. (తె) పాడు నుయ్యి; (౨) చతురశ్చమగు నూయికి. — కోట్టారము. (తె) కుండి—కుండియ—కుండె—కుండీ; (3): (తె) గరిసెబావి; (క): (తె) అటడిగియ; (౫): (తె) ఇటకనూయి—ఇటు కనూయి; (౬): కూపకము, విదారకము. (తె) పిల్లనూయి; (౭): (తె) ఒజ్జలనూయి; (౮): (తె) చెలమ; 2. రూ—సారము. నీరు: చూ, సలిలము.

సరళ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రూ—సరళము. తెల్ల తెగడ*: చూ, సర్వానుభూతి.

సరళదేవదారుబంక. ద్వ. వి: చూ, ఆజ్యము. 2. సరళదేవదారువు. సం. వి. ఉ. పుం: చిత—చిడ*. సరళము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, వృక్షధూ పము; 2: చూ, రూ—సరళ.*; విణ. ౩. జౌ దార్యముగలది; 4. వంకరకానిది: (తె) పా పు; అం. బి. 5: చూ, సరళములు.

సరళములు. అం. “గ, జ, డ, ద, బ” లు (ఇవి మృదూచ్ఛారణగలవి.)

సరళుండు. సం. విణ: ఉదారుండు, దక్షిణుండు, సరాగము. సం. విణ. 1. రాగముతోగూడినది,

దే. వి. (1) ఒడ్దిక: చూ, స్నేహము.

సరాతి. దే. వి. గోడవలె గుడారముచేట్టు నే

ర్పించినతెర, కజాతిగోడ: చూ, మఱుగు- గోడ. తద్వి. —వాకిటిలోపలి పక్కగోడ- కు. —(తె) మొత్త. [పరాబు.

—లు. వా. వి. నాశముల పరిశీలకుడు: రూ. సరాసరి. ద్వ. వి. (సరసిన + సరి) సరసిమోడగా నైవ సమత్వము: సగటు—సగుటు (ఏవశేష) సరాళము. సం. విణ: చూ, రూ—సరళము. 3-4.

సరి. వై. వి. 1.—సర. హారము: చూ, భూప- ణము. 2; 2. వస్త్రములు నేయుటకు సవ

రించిన తంతుసమూహము. అం, భా. ద్వి. 155. తద్వి. —౧. నేతసరితట్టెడు పలకకు.

(సం) వాయుదండము, నేమము: చూ, మగ్గ- ము; ౨: (తె) నేడుకట్ట; ౩: చెండు, తాప

డము, బంతి. (సం) ఆహారము, ఇరివకము, కండుకము—కందుకము, కజ్జలము, గిరి, గిరి

గుడము, గిరియాకము, గువాకము—గువాక- ము, గేండుకము—గేందుకము—గేండుకము—

గేండువు, చోరవాగుడము, పిండము, పిం- డు (పిండువు). తద్వి. —౧. (తె) పుట్ట

చెండు, పోటపబంతి; ౨: పూచెండు, పూ- బంతి—పూలబంతి; వై. విణ. 4. (ఏ) = సదృ

శ: చూ, సమానము. 2; 5. లెప్ప: చూ, యోగ్యము. 2; 6: చూ, సమాప్తము;

7. చేక్కనైనది: ఋజువు, పగిగుణము: చూ, నుపమ. 2. (చూ, వృద్ధము); దే. వి.

8. పగుళ్లువాటిసండు: గండి—గండిక, సరి- య; 9: గండి—గండిక, పడకు—పడకు,

సంది; 10: చేక్కడనము, చేక్కటి, చేక్క- న, చోయ, జీవరస, తిన్నన (చూ, వృద్ధ- ము); క్వి. విణ. 11. పూర్ణముగా; అవ్య-

12. అంగీకారార్థకము: చూ, సమ్మతి.

సరించే. సం. ఆ. క్వి. పూవు: చూ, సమ. ౩.

సరిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. = సరిగ—సరిగ. నూలునేటా- హారము: చూ, హసదీక 2 (భూవలసము. ౩.)

సరికట్టు. ద్వ. అ. కిరి: చూ, సరివడు. 1-2-3-4. సరికడచే. ద్వ. అ. కిరి. 1. ముందుమించే;

2. మీలు, అతిశయించే: చూ, సందడించే.

సరిగ. వై. వి. 1. = సర-సరిక. రూ-సరిగ. పోరము.

తావళపులూస (అనికొందలు): చూ, భూ
షణము. 2; 2. = సరిక: రూ-సరిగ, శేరత,
జీరపోసు, జీరి-జీరి, జీలతారు, తగటు-తగ
డు, పైరాణి-పైతిణి, రేకు-తేకు, సకలా
తు, తద్వి. — ౧: లడి; ౨: పరకు-పరసు;
3: జీరబాణేనకు: — చూ, వస్త్రము; 3: కం
డియ-కండె, పుత్రడ; కిరి. విణ. 4. చూ,
సరిగా. [లు. అం, భా. తృ. 111.

సరిగనెదిరించే. వా. స. కిరి: చూ, మాటునుప
సరిగస్తు. వా. వి. (పూర్వగస్తు) ఊరేగింపు.
(నిజామువాడుక).

సరిగా. వా. కిరి. విణ: రూ-సరిగ, అసలార,
ఒప్పుగా, చేక్కెగా, బాగుగ (బాగుగా).
సరిగాలి. వా. వి. చూషకము: చూ, వాయువు.
సరిగ. వై. వి. = సర. సరిక: చూ, రూ-సరిగ.
1-2-3. [చూ, సంహరించే.

సరిగొను. ద్వ. స. కిరి. చేంపు, రూపుమాపు:
సరిచేయు. వై. స. కిరి. 1. నాకముచేయు:

చూ, సరిపెట్టు; వా. 2. బాగుచేయు;

3. సుగులులేకుండచేయు.

సరిచూచే. వై. స. కిరి: చూ, సంప్రతించే.

సరిలెంకణము. వా. వి: చూ, హాణిగలు.

సరితరము. దే. వి. భూమిని సారమునుబట్టి తర
గతులుగా నేర్పఱచుట.

సరితాళంపుమొన. అం: చూ, మొనలు.

సరితూగు. ద్వ. అ. కిరి: చూ, సమానముగు.

సరిత్తు. సం. వి. త్. శ్రీ: చూ, నది.

సరిత్వ. సం. వి. ఇ. పుం. ఏటికొడు: చూ,
సమాద్రము. [ణము. 2.

సరిపండ. వా. వి. శేయూరము: చూ, భూష

సరిదాచు. ద్వ. అ. కిరి: చూ, సరివడు. 1-2-3-4.
సరిదీయు. వా. స. కిరి: (సం) సానించే.

సరివడు. వై. అ. కిరి. 1. అనుకూలవడు: అను

యు, అపటిల్లు, ఇందు, ఇముడు, ఒంటు,
ఒడబడు, ఒదవు, ఒనరువడు, ఒనరుపెట్టు
కొను, ఒమ్ము, ఒప్పు-ఒపు, గిట్టు, జితవడు,
జిలించే, పొందువడు, పొత్తువడు, పొనరు
వడు, పొనరు, మెయికొను, వాటవడు,
వీలు, వీలువడు, సరికట్టు, సరిదాచు, నూచీ
వడు, (పే) అపటించే, (మి) అనుకూల
వడు, అనుకూల్యముగు, ఉపయుక్తముగు.

(సం) అనుకూలించే, అపహించే, ఉపయో
గించే; 2. యుక్తముగు: అత్తు-పాత్తు, అత్తు
కొను, అనువువడు, అమరు, ఆయిరకొను-వి
రకొను, అలవడు, ఉరు-ఉలు, ఎచ్చిలు,
ఒదవు, ఒనరు, ఒప్పు, ఒజేవడు, కలుగు-క
ల్లు-కలువు, కుదురు, కూడు, కొను, కొలుపు,
గుణవడు, చేక్కెబడు, చేను-పను, చెల్లు,
చొప్పడు, చొప్పిల్లు, జీతవడు, జోకవడు,
తగు-తవు-తా, తీరు-తీలు, నిగుడు-నివుడు,
నూలకొను-నూల్కొను, పొనరు, పోలు,
బాగువడు, మక్కళించే, వచ్చు-వచ్చేయి,
వలయు, సరికట్టు, సరిదాచు, నూచీ
వడు, (మి) యుక్తముగు, మాత్రవడు. (సం)
ఉపకరించే; 3. సరిపోలు: చూ, సమానముగు.

సరవణి. ద్వ. వి. (రూ-సరిపెణ-సరివణి-సరివణి-
సరిపెన) బంగారులోనగు వానిగొలును: చూ,
భూషణము. 2.

సరివణి. ద్వ. వి. — వై: —

సరివణి. ద్వ. వి. — వై: —

సరివణుచే. వా. పే: చూ, సరిపెట్టు.

సరివణుచే. వా. పే: — వై: —

సరిపెట్టు. ద్వ. స. కిరి. 1. ఈడువణుచే, ఉద్ది

చే, గావునట్లు, జీతపజచే, జోదాచేయు, లనుకు, వలకట్టు, సంతకెట్టు, సంతకపజచే, సంతరించే, సరిచేయు, సరిపజచే-సరిపజు చే; 2: చేంపు: చూ, సంతరించే.

సరిపెణ. ద్వ. వి: చూ, రూ-సరపణి.

సరిపెన. ద్వ. వి:—పై.— [భా. ద్వి. 302]

సరిపోటు. వా. వి: చూ, సాదృశ్యము. (అం,

సరిపోలు. వా. అ.కి: చూ, సరిపోవు. 1.(అవ)

సరిపోవు. ద్వ. అ. కి: 1. సరిపోలు: చూ, స

మానమగు; 2. చూ, సమ్యంతిం; 3: అయి

పోవు-విపోవు, కడజేసు, కడతెగు, కడతే

లు, కడముట్టు, కడచెట్టు, తేలు, ముగియు,

ముట్టు, మూడు, (వి) సమాప్తమగు; 4. స

కించే: చూ, సమయ. 3: పే: 5. సరిపుట్టే.

సరిసాగిద్దు. చై. వి. సగమురాతిరి: చూ, రాత్రి.

సరిబిత్తరము. అం: చూ, విన్నాణములు.

సరిజేనులు. ద్వ. వి. బ: చూ, బాలకిరీడ.

సరిమిడిమానిసి. వా. వి. కౌర్యవంతుడు: చూ,

కూరుడు.

సరియ. దే. వి. 1. కగుళ్లువారిససందు: చూ, స

రి. 3: 2: చూ, రంధ్రము. 1.

సరియగు. ద్వ. అ. కి: 1. సకించే: చూ, సమ

య. 3: వా. 2: చూ, సమానమగు.

సరియించే. దే. స. కి: అఖండమునకు నూపె

సిద్ధమచేయు.

సరిహద్దు. దే. వి. పాలిమేర: చూ, సీమ. 1.

సరిపజము. సం.వి.అ.పుం: చూ, రూ-సర్పపము*.

సరిస్పృహము. సం. వి. అ. పుం. పాము: చూ,

సర్పము.

సరుకు. వా. వి: చూ, రూ-సరకు. 2.

సరుగు. దే. అ. కి: చూ, వర్ధిల్లు.

సరుగుడు. వా. వి: శాలచెట్టు.

సరుగుడుకట్ట (పేడు). వా. వి. ఒకరకమువంట

కట్ట: చూ, సమిధ. 2.

సరుడు. చై. వి. 1. సరిహద్దు: చూ, సీమ. 1:

2.=కర. అయ్య: చూ, బాణము. 1; 3.=

కర. గతీలేనికరము: చూ, బాణము. 1.

సరుడు. దే. వి: చూ, సరుడు. 1.

సరువడము. వా. వి. ముద్ద, పిండము, పిడుచే:

చూ, పాదము (1).

సరె. వా. వి. 1: చూ, రంధ్రము. 1; అవ్య. 2.

అంగీకారార్థకము: చూ, సమ్యుతి. 1.

సరే. వా. అవ్య. అంగీకారార్థకము. అం, భా.

త్య. 75: చూ, సమ్యుతి. 1.

సరేను. దే. వి. ఒకరకముబంక:(సం) వజ్రిము.

సరోజము. సం. వి. అ. న. కమలము, వడ్డము,

తామర: చూ, సహస్రవత్రిము.

సరోజి. సం. వి. న. పుం: చూ, బుద్ధుడు.

సరోజిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, సరోజ

ము; 2. తామరకొలను: చూ, సరస్సు. 1.

సరోరుహము. సం. వి. అ. న: చూ, సరోజము.

సర్కారు. వా. వి. వర్ధిల్లుమువారు.

సర్గచ్చాయ. అం. ఒకరకముదానము: చూ,

దానములు. 2.

సర్గము. సం. వి. అ. పుం. 1. అధ్యాయము:

చూ, సంపుటము. 3-౧౧; 2. విసర్గము, విస

ర్జనము: చూ, విమోచనము; 3. నిశ్చయము:

చూ, సత్యము. 1; 4. ఉత్సాహము: చూ,

సన్నాహము. 2; 5. అజ్ఞానము, వలపు (అని

కొందఱు): చూ, స్వాధము. 3; 6: చూ,

స్వభావము; 7. సృజించేట: సృజన, సృష్టి

(ఇది తొమ్మిదివిధములు.— మహత్సర్గము,

అపాంకారసర్గము, భూతసర్గము, ఇంద్రియ

సర్గము, దేవసర్గము (ఇది యష్టవిధము),

తమస్సర్గము (ఇదియొకటి పాకృతములు),

వనస్పత్యాదిసర్గము (ఇది పద్విధము), తిర్గ

కస్సర్గము (ఇది యష్టావింశద్విధము), మహ

వ్యవర్గము (ఇది మూడు వైకృతములు).

కుమార స్వంబనియొకటిగలదు. అదితదంత
రూఢంతంబు. భిన్నంబుగాఁగైకొన్న యొడ
దశవిధసర్వంబగు. (ఇదిపురాణలక్షణములలో
నొకటి): చూ, పురాణము. 6.

సర్వకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మధుకరము,
జీవకమను గంధద్రవ్యము: చూ, రాజార్థ
ము. 1-౧౬; 2: అలకపీఠము, అశనము.
ఆసనము, కామ్యము, కాలకంఠము, కాల
స్కంధము, జీవకము, జీవము, పీఠసారకము,
పీఠసాలము, పీఠయకము, బంధుకపుష్పము,
బంధుకము. (తె) వేగి-వేగిస*. తద్వి.—
ఎట్టవేగిసకు:-గోమాతి (చూ, రాజార్థ
ము. 1-౧౬).

సర్వకాక్షరము. సం. వి. ఆ. పుం.=సజ్జోకారము.
ఒక చెట్టునఁదీసెడుఉచ్చు, సర్వకారము: చూ,
సావర్పలము (లవణము. 1-2.)

సర్వకారము. సం. వి. ఆ. పుం.=జై.—
సర్వము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మద్ది*: చూ, సా
లము. 3; 2.=సజ్జిలు. తద్వి.-౧. ఒకసస్యము:
చూ, సస్యము. 1; 2: చూ, ధాన్యము. ౧౧.
సర్వరసము. సం. వి. ఆ. పుం. 1.=సజ్జరసము.
రూ-సర్వరసము. యక్షధూపము: చూ, సజ్జ
రసము; 2. వాద్యభాండము, చూ, వీణ.

సర్వకొను. వా. స. కి. సవరించుకొను.

సర్వట. వా. వి. 1. సవరించుట; 2. ఇచ్చేట,
పుచ్చుకొనుట. “నీసామ్మ నాకుసర్వము.
నాసామ్మ నీకు సర్వదును.” :చూ, సరుదు
బాటు.

సర్వబాటు. వా. వి. —జై.—

సర్వగంధిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: ఈశ్వరి, కామా
ది, నాగమదని, సర్వగంధిక. (తె) ఈసరి*.
(తెల్ల ఈసరి, నల్ల ఈసరి అని ద్వివిధము)

సర్వగ్రాహకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ,
వ్యాగ్రాహి.

సర్వచతురము. అం: చూ, అసంయుతహస్తములు.

సర్వదృష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: ఋ. (తె) పా
ముచూపు: చూ, సర్వము. చూ, సూరణము.

సర్వనాళము. సం. వి. ఆ. పుం. అదవికంఠ*:

సర్వఫణస్థాయము. అం ఒకానొకస్థాయము.

సర్వబంధుకత్తెర. అం: చూ, చదువల్లు.

సర్వమాచికాకళ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, వాయసి.

సర్వము. సం. వి. ఆ. పుం.=సప్తము. (చరించే

నది): అండజము, అగమము-అగము, అఘా

యపు, అవ్యధము, అహి, అకించము, ఇ,

ఈ, ఉదానము, ఉరంగము-ఉరగము, విరా

వతము, కంచుకీ, కంబళుడు, కచాకువు,

కపాలము, కర్ణవర్జితము, కాకోద్రుము, కుం

డలి, కుంతము, కుంతలము, కుంభీరము, కుం

భీనము, కుతాకువు, కురుదము, కుహనము,

కుమారము, గర్జనముఖము, గూఢపాత్తు (గూ

ఢపాదము). గూఢాంఘ్రి, గోకర్ణము, గోస

ర్దము, చక్రధరము, చక్రి, చక్రకృష్ణము,

చారము, చికురము, చిత్రము, చలరుండము-

జలరుండము, జహ్నుగము, తామసము, దం

దశూకము, దర్శికము, దృంఘవు, ద్విజము,

ద్విజాతి, ద్విజిహ్వాము, ద్విరసము, దీర్ఘ

వృష్టము, ధనంజయు, నాగము, నీలకంఠ

ము, పద్మము, పన్నగము, పడనాళనము,

పింగళము, పృథాకువు, ఫణ-ఫణము-ఫణి,

పుల్లరీకము, బిలేళయము, భాండపుష్పము,

భుజంగము-భుజంగము-భుజగము, భోగి,

మండలి, లేలిహాసము-లేలిహాసము, విషన్న

ము, విలోలము, విషధరము, విషధారి, విషా

స్యము, వ్యాడము-వ్యాళము, కంఠము, కయ

ము, సరీసృపము, స్ఫటి. వారి. (తె. ప)

కంటివినికీ (కంటివినిక్కి), కంటివిస్కరి,

కనువినికీ, కానగానడుగులుగల మేడి, గా

డుపుమేపరి, గాలిడిండి, గాలిమేతరి, గాలి

మేవరి, గుగ్గిడుకానువు, చేట్టుపురుగు, చిలువ-చిల్వ, మట్టమట్టకొనెడుదిట్ట, తామో-తామో, తొట్టు, నాగుబాము, నాగులు, నాగువు, నిడుదవెన్ను, నిడువడు, వడగదారి, పాము, పుట్టకాచరి-పుట్టకాపు, పుట్టదిట్ట, పుట్టపెట్టెనట్టు, పుట్టమనెడుగల్పి, బుసకొట్టుపుట్టువు, బొక్కబెరడు, బొక్కలాడు, మంచిపాము, ముక్కంటిపాము, రెండునాల్గులుగలది, లాంగడాంగుడు, విసుకలికంటి, వినదారి, వినముదాల్పు, వీసులకంటి, వెలువే-వెల్పు, నవ్వుము, నీదరము-నీద్రము. తద్విశేషములు:—౧. ఆదిశేషువునకు-అనంతుడు, అహివతి, అహిందుగుడు, అహీనుడు, ఆదిశేషుడు, ఇందుగుడు, ఔ, కంబళుడు, కడుగునూతుడు, కర్కోటకము, కర్కోటము, కళీయుడు-కాలీయుడు, కాలింగుడు-కాలింగుడు, కృష్ణసర్పరాజు, తేడము, గరళముఖము, తక్షకుడు, ద్విజరాజు, ధరణిధరుడు, వాసుకి, శేషుడు, సర్పరాజు. (తె. ప): కవ్యంపునులతరితాగుడు, చిలువతేడు, డిండి, తడవులనిడువడు-తడువులనిడువడు, తరిగట్టతాగుడు, నాగడు, పల్కాలుగలదొర, పాచతేడు, పుడమితాలుపు, వెన్నుపాన్ను, వెన్నునినుడుంగుపాన్ను, నీదరపు-బెద్ద-నీదరంపు-బెద్ద-నీద్రంపు-బెద్ద; ౨. నల్లతామ్రేనకు-అజగర్దము, అరగర్దము, అలగర్దము-అలగర్దము, అలిగర్దము-అలిగర్దము, కాలసర్పము, కృష్ణసర్పము, మువ్వసర్పము. (తె. ప) నల్లతామ్ర-నల్లతామ్రే; తద్వి- (తె) మిడినాగు-మిడునాగు; 3. అష్టనాగములు: అనంతుడు, వాసుకి, తక్షకుడు, కంభపాలుడు, కుళికుడు, చర్మకుడు, మహావద్దుము, కర్కోటకుడు; ౪. కొన్ని

రకముల సర్పములు.—(౧) వీలాపుక్కము; (౨) విరావతము; (౩) కాకోలము; (౪) కుశారము; (౫) పుష్కరము; (౬) బలాహకము; (౭) దేవయోనిసర్పములు:—కాలీయుడు, కారవ్యము; ఖరశోమ; మహానీలుడు, మహావద్దుము; మణియు:—అశ్వతరము; చిత్రి; ధార్తరాష్ట్రుడు - ధృతరాష్ట్రుడు మొ; (౮). కులకము-కులికము. (తె) పసిరికపాము; (౯) కుక్కుటాభము, కుక్కుటాహి; (౧౦) కుంభీనసము; (౧౧) కుశిలము; (౧౨) అహిరణి-అహిరిణి, డుండుభము, ద్విముఖాహి, రాజిలము. (తె) రెండుతలలపాము, ఇరుడలపాము, పూడుబాము; (౧౩) మాతులము, మాలుధానము. (తె) నెత్తురుపాడ, నెత్తురుపెనుపాడ, మనుడిండి, ముట్టుబాము; (౧౪): (తె) పాడ, పాడపాము; (౧౫) అంజనిక, అశ్వలాల, బ్రహ్మసర్పము, బ్రాహ్మణి, రక్తపుచ్చికి, హలాహలము—హాలహలము—హాలాహలము. (తె) అవికిరి, ఉల్లిక, నలికండ్లపాము, నలికిరి, నలికియే, నల్లిక, మిండ, మిద్ద; (౧౬): (తె) కవ్యయెలుంగుపాము; (౧౭): (తె) కాటుకతేనులపాము, పులిసెరి; (౧౮): (తె) పెరిజెర, పెరిజో; (౧౯): (తె) తాటికట్టెడ, తాటిగిజపాము-తాడిగిజపాము; (౨౦). కొండచిలువకు:—అజగరము, ఉద్దండపాలము, ఉన్నతము, ఉలూత, కాకపి, కులికము, కుక్కుటకందలము, గోనసము-గోనాసము, చక్కనుండలి, తిలిత్సము (తిలిత్సము-తిలీత్సము), వాహసము, కయాలుపు-కయాళుపు, కయాపు. (తె) కొండచిలువ, తిప్పతిమ్మిరి, పెనుబాము; తద్వి-కున్నుపెరిజెర; (౨౧) కపిలము;

(౨౨) వానపామునకు. — కిందులికము—కిం
చులుకము—కించులికము, కునువు, క్షీతిజం
తువు, క్షీతినాగము, గంధూపదము, గంధూ
పది, భూనాగము, మహిలత, వర్షాభువు
(తె) ఎఱ-ఎఱ్ఱ, వానకోయిల, వానపాము,
వానపేగు; (౨౩): గంధూపది, శిలి. (ఆ
డుఎఱ్ఱ అనివాడుక); ౨౪: వికచము; ౨౫:
నిర్మలక్రము, ముక్తకంచుకము; ౨౬: (తె)
మొకసపులబాము; ౨౭. నీరుపామునకు. —
అజగద్దము—అరగద్దము—అలగద్దము—అలగర్థ
ము, అలిగద్దము—అళిగద్దము, కాలకండకము,
జలపాశ్చకము. (తె) నీగుకట్టియ—నీరుకట్టె—
నీర్కట్టె, నీరుతుట్టి, నీరునొత్త, నీరుపా
ము, బురదపాము; ౨౮: (తె) గడ్డిపాము;
౨౯: (తె) జెఱిపోతు—జెఱ్ఱిపోతు, జెఱ్ఱి;
౩౦: (తె) తుట్టెపురుగు; ౩౧: (తె) దాసరి;
పాము; ౩౨: (తె) పలుగుడుబాము; ౩౩:
(తె) పుల్లురుకుపాము; ౩౪: (తె) బొక్క
బెండు; ౩౫. చన్నుగులతల్లికి. — కదుగి; ౩౬.
గర్భస్థశిమికి. — (తె) ఎమిడిక, ఏటికపా
ము; ౩౭. పాముపడిగభాగమునకు. — కీలా
లము, దర్వి, ఫణి, భోగము. (తె) పటము,
పడగ—పడిగ—పడిగ; ౩౮. ఆడుపామున
కు. — కుంభీనసి, భోగిని, ౩౯: ఋ, సర్ప
దృష్టి. (తె) పాముయోపు; ౪౦: శతపది.
(తె) రోంకటిబండ; ౪౧: కర్ణజలూక-కర్ణ
జలొకము, కారస్కరాటిక, తుద్రజంతువు,
ధారిక, శతపది. (తె) కాళ్ళజెఱ్ఱి, చెవిచా
రుపాము, నల్లజెఱ్ఱి; ౪౨. కట్టుగరి పెద్ద
జెఱ్ఱికి. — తుద్రజంతువు, శతపది. (తె) క
ట్టుజెఱ్ఱి, కట్టెడ, కట్టపాము, కట్టపురుగు,
౪౩. సరస్వతిజెఱ్ఱికి. — కుటరాజము. (తె)
మొలుగుజెఱ్ఱి, ౪౪: ఆధాతువు, ఆధారిక,
ధారిక. (తె) ఎఱ్ఱజెఱ్ఱి, జెఱ్ఱి-జెఱ్ఱి, జెఱిపో

తు (జెఱ్ఱిపోతు.); ౪౫: (తె) పాపది-పా
ముది; ౪౬. పాముయొక్క శరీరమునకు. —
భోగము. [చూ, లోపాము. 1.

సర్పయంతము. సం. వి. ఆ. పుం. బంగారు:
సర్పరాజ. సం. వి. ఆ. పుం. వాసుకి: చూ, సర్పము.
సర్పశిరము. అం. (సర్పశీర్షము) 1: చూ, ఆసం
యంతవాస్తవములు; 2. అభినయవిశేషము:
చూ, వ్యంజకము. 1.

సర్పశీర్షము. అం. — పై. —

సర్పాంకుశము. అం: చూ, కాయమానములు.

సర్పాక్షి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: కార్తన్న, గం
డాలి, గంధనాసులి, చేలి, ఛత్రాక్షి, నకు
లేష్ట, నాకులి, నాగనుగంధ, రాన్న, ను
గంధిక, నువనా. * తద్వి. — గంధనాకులి;
చిత్రాక్షి; 2 పుట్టగొడుగు*. అహిచ్ఛత్రియ,
కరికము, కురవకము, గోమయచ్ఛత్రియ,
గోమయచ్ఛత్రిక, గోలాసము, ఛత్ర, ఛ
త్రాకము, భూస్పోటము, వకాకోహము,
శిలీంధము-శిలీంధ్రకము-శిలీంధ్రము. (తె)
కుక్కగొడుగు, పుట్టగొడుగు, పుట్టగొడుగు,
పుట్టచేర్చు. *

సర్పాజామయము. అం: చూ, తానములు.

సర్పి. సం. వి. న్. న. 1. రూ-సర్పిన్ను. నె
య్యి, చేజేయరు: చూ, హవిస్సు. 2; 2.
నీరు: చూ, నలిలము; 3. — చేన్పి-సర్పి: చూ, రో
గము. 1—౧౪; అం. 4: చూ, సముద్రములు.

సర్పిణి. అం: చూ, దేశియశిర్షములు.

సర్పితము. అం: చూ, కరణములు.

సర్పిరర్ణనము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సమాద్రములు.

సర్పిరాకరము. సం. వి. ఆ. పుం. — పై. —

సర్పస్త్రి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కాయము: చూ,
మంసు. 1—౫. [భూమి. 1.

సర్వంసనా. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పుడమి: చూ,

సర్వతారము. సం. వి. అ. న. ఊర మెలకము: చూ, లవణము. 1-౧౧.

సర్వగము. అం: చూ, గతివిశేషములు.

సర్వజనీనము. సం. వి. 1. సమస్తజనులకు సంబంధమైనది; 2. సమస్తజనులకు హితవైనది.

సర్వజిత్తు. అం: చూ, సంవత్సరములు.

సర్వజ్ఞానోత్తమము. అం: చూ, తంత్రములు.

సర్వజ్ఞాండు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, బుద్ధుడు; 2: చూ, శివుడు; వి. 3. సమస్తము తెలిసినవాడు: చూ, నుధి.

సర్వతఃపాప్రసీదము. అం: చూ, వృత్తము. 1. (సీసపద్యభేదము. — “అన్ని పాదాలుబుందు నను ఒకటే పాప్రసయితిగాఁగలది.”)

సర్వతానములు. అం: చూ, తానములు.

సర్వతోభద్ర. సం. వి. అ. స్త్రీ. గుమ్మడు*: కంభారి-గంభారి-గంభారిక, కాశ్మద్విషము, కాశ్మరి-కాప్మరి-కాశ్మర్యము-కాప్మర్యము, కాశ్వరి, కుంచఫల, కుంభాండము-కుంభాండి, కుముద, కృకానువు, కృష్ణ, కృష్ణవృంతిక, కేలికిలము, కైటర్యము-కైడర్యము, గోపభద్ర-గోపభద్రిక, ఘనవాసము, ఘృణావాసము, భద్రపల్లి, మధుపల్లి-మధుపల్లిక, శ్రీపల్లి-శ్రీపల్లిక. (తె) గుమ్మడు-గుమ్మడు, పెద్దగుమ్మడు-పెద్దగుమ్మడు*. తద్విశేషములు:— ౧. తెల్ల నేలగుమ్మడుకు. — ఇతుగంధ, ఇతువల్లి, ఇభాశ్వపియ, ఋక్షగంధిక, క్షీరకంద-క్షీరకందము, క్షీరవల్లి, క్షీరవిదారి-క్షీరవిదారిక, క్షీరకుక్ష-క్షీరకుక్ష, గంధఫల, రసాల, విదారి. (తె) పాలగుమ్మడు-పాలనేలగుమ్మడు, తెల్లనేలగుమ్మడు; ౨. నల్ల నేలగుమ్మడుకు. — అపరాజిత, ఇభాశ్వపియ, కాలింగము, కోష్ఠి-కోష్ఠి-కోష్ఠి, భూమికర్కారువు, మహాశ్వేత. (తె)

నల్ల నేలగుమ్మడు; 3. పినగుమ్మడుకు. — కట్నలము, కుంభి, కుంభిపాకి, కాఫలము, కుముది-కుముదిక, కృష్ణగర్భము, కైడర్యము, క్రికచపత్రము, మహాఫలము, శ్రీపల్లి-శ్రీపల్లిక. (తె) పినగుమ్మడు. (ఇదే టేకు-టేకు అని కొందఱు); ౪: క్రికచపత్రము, గృహదుర్గము. (తె) పాలటేకు-పాలటేకు; ౫. పెద్దటేకునకు: చూ, కాకోటము; ౬. పాచరబుడమకు. — కట్నల, కృష్ణవృంత, గంభారి, గజచిద్విట, శ్రీపల్లి, శ్రీపల్లిక, సర్వభద్రిక. (తె) పాచరబుడమ. (దీనినే పెద్దగుమ్మడు-పెద్దగుమ్మడు అని కొందఱు); ౭: రోగహరి. (తె) పెండ్లిగుమ్మడి, బూడిదగుమ్మడి; ౮. గుమ్మడికి. — కకుభాండము, కర్కారువు, కుమ్మండము-కుమ్మండి, కుమ్మండికము-కుమ్మండికము-కుమ్మండికము-కుమ్మండికము-కుమ్మండికము-కుమ్మండికము-గర్భపాతన, చిత్రి, చిత్రికము. (తె) గుమ్మడి * తద్వి. — (౧): (మి) నూర్యగుమ్మడి. (ఇందులపదములకు “చూ, మహాఫలము” అని మోసబడెను. అట్టిచోట్ల “చూ, సర్వతోభద్ర” అని చేరువుకొనవలయును.)

సర్వతోభద్రస్వామ్యము. అం. ఒక స్వామ్యము.

సర్వతోభద్రబంధము. అం: చూ, సర్వతోభద్రము. 3.

సర్వతోభద్రము. సం. వి. అ. పుం. 1. నాలుగుదిక్కుల వాకిండ్లుగల రాజగృహము: చూ, సదనము. 1; 2: చూ, వేము*; అం. 3. శబ్దాలంకార విశేషము: చూ, శబ్దాలంకారములు; 4: చూ, తానములు; 5: చూ, అపఠయంతి వాస్తవములు; 6: చూ, మండలపూజాములు.

సర్వతోభద్రాసనము. అం: చూ, ఆసనములు.
సర్వతోమఖము. సం. వి. అ. న. 1. ఆకసము:

చూ, సురవర్తము; 2. నీరు:చూ, సలిలము;
అం. 3: చూ, అసంహతవ్యూహములు.

సర్వతోమఖుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. ఆత్మ:
చూ, హంసుడు; 2. చూ, బ్రహ్మ. 1;
3: చూ, శివుడు.

సర్వతో. సం. అవ్య. అంతట: చూ, సర్వము.

సర్వదర్శి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, బుద్ధుడు.

సర్వదా. సం. అవ్య. ఎల్లప్పుడు: చూ, సంతతము. 2.

సర్వదుంబాలాయీ నామ. వా. వి. గ. పన్నులేనిమా
స్యము: చూ, భూమి. 1.

సర్వధారి. సం. వి. న్. పుం: చూ, సంవత్సరములు.

సర్వధురిణి. సం. వి. అ. పుం. అన్నిబరువు
లను మోసెడియొద్దు: చూ, స్వపథము. 1.

సర్వవాధము. అం: చూ, శస్త్రములు.

సర్వవాదుములు. అం: చూ, వదములు.

సర్వభక్షకుడు. సం. వి. అ. పుం. అగ్ని: చూ,
పహ్ని. 1. [మ*: చూ, సర్వతోభద్ర.

సర్వభద్రీక. సం. వి. అ. స్త్రీ. పాఠశరబుడ
పర్వభాషాపరిజ్ఞానము. అం: చూ, సుగుణములు.

సర్వమంగళ. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి.

సర్వసూయాదనునము. అం: చూ, అస్త్రములు.

సర్వము. సం. స: అఖండము, అఖిలము, అనూ

నకము, అనూనము, అభిన్నము, అవికలము,

అశేషము, కాత్మస్యము, కృతస్యము, కేవ

లము, విఖిలము, నిశ్శేషము, న్యక్షము, పూర్ణము,

మాత్ర, విశ్వము, వృత్తాంతము, శుద్ధము,

శుక్లము-శుష్కము, సకలము, సమ, సమగ్ర

ము, సమము, సమస్త, సమస్తము, సమూలము.

(అవ్య) అభ - అభో, సర్వతో. (తె) అం

త, అంతపట్టు, అన్ని, ఇమ్ము, ఊచేముట్టు,

ఏకాండము, ఏకోను, చోరపోత, దరో

బన్దు, యావత్తు. (అవ్య) అంతటికి, ఉవ్వె

త్తు, ఎల్ల, ఎల్లవెంట, ఎల్ల వెంటను.

సర్వరసము. సం. వి. అ. పుం. చూ-సర్వరసము.=

సజ్జరసము: చూ, సజ్జరసము.

సర్వల. సం. వి. అ. స్త్రీ. రూ-శర్వల. చిల్ల

కోల: చూ, బాణము. 1-3: విశిఖము,

శక్తి. (తె) సత్తి. తవ్యి.- చేబలుబొడుచో

చిల్లకోలను.-(తె) మండము-మంగాము.

సర్వలఘువు. అం: చూ, శబ్దాలంకారములు.

సర్వలింగి. సం. వి. న్. పుం. వేదాస్వాదు:

పాపండి, పాపండుడు, వృష్టి.

సర్వవేదుడు. సం. వి. న్. పుం. సమస్తవము

ను దక్షణగానిచ్చి విశ్వకదాచి యజ్ఞమును

చేసినవాడు.

సర్వకావ్యము. అం: చూ, కావ్యము. 2.

సర్వశ్లోకయమకము. అం: చూ, శబ్దాలంకారములు

సర్వసాధకము. సం. వి. అ. పుం. తిరామకు:

చూ, స్త్యందనము.

సర్వసామ్రాజ్యము. అం: చూ, తంత్రములు.

సర్వస్వదక్షిణము. అం: చూ, తానములు (గహీ

సతానములు)

సర్వాంగీకము. సం. వి. గ. 1. ఎల్లఅవయవముల

సంబంధముతో: గూడినది; 2. ఎల్లఅవయవ

ములయందు వ్యాపించినది.

సర్వానుభూతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. తెల్లతెగడకట్టి

అరుణ, కాలమేషి, కాలింగిక, కుంభము, కు

టరుణ, కునటగంధిని, క్షీరాస్వాము, తిగ్గు

టము, తిగ్గుట, తిగ్గుభండి, తిగ్గుత-తిగ్గు

త్తు, పీతదుగ్గువు, పూతికాష్ఠము, మలయ, శే

చని-కోచని, విశల్ప, సరస, సరళ-సరళ

ము. (తె) అలిది-అలిది-చాలిది, తెగడ, తె

ల్లతెగడ *. తద్విశేషములు:- గ: నల్లతెగ

డకు.---అంబు, అర్ధవంద్య, కాల, కా

పేయి, కాలమేషిక, పాలింది, పాలిని, పీత
దుగ్ధపు, మనూర విదళ, క్షామ, క్యామలత,
సుషేణిక. (తే) నల్ల తెగడ *.

సర్వాస్మి నుడు. సం. వి. 1. అండతేయన్న
మును భుజించేవాడు; 2. అన్ని విధములైన
యన్న కూను భుజించేవాడు. (చూ, భక్షి
కుడు.)

సర్వాభిసారము. సం. వి. ఆ. పుం. యుద్ధమున
కుసమస్తబలమునాయితృపడుట:సర్వాభుము.

సర్వార్థసిద్ధుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కాక్యబుద్ధ
దేవుడు: చూ, బుద్ధుడు.

సర్వార్థసాధిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి.

సర్వాలింగము. అం: చూ, ఆలింగనములు.

సర్వాలియెబాగ్రాస్మాణులు. అం: చూ, కఘారి
యె బాగ్రాస్మాణులు. [చూ, రాత్రి].

సర్వానసరము. సం. వి. ఆ. పుం. అర్ధరాత్రి:

సర్వే. వా. వి. (సర్వ) భూమికొలత.

సర్వేశ్వరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఈశ్వరుడు:
చూ, శివుడు; 2. సార్వభౌముడు:

చూ, హంసుడు. 5 (రాజో. 2.)

సర్వోక్తము. అం: చూ, ఆగమములు (ఉపవిద్యలు)

సర్వోత్తముడు. వా. సం. వి. చూ, సత్తముడు. 1.

సర్వాభుము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సర్వాభిసారము.

సర్వవము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-సరీషవము

(కూ)సిఫరే కుటుంబములోనిది. దీని పుష్ప

మందలి ఆకర్షణశక్తియు కాగ్రానుగలిగి నా

లాగు ఉండును*: అనురి-అనురి, కటువు,

కృష్ణ, కృష్ణసర్పవము, కృష్ణిక, క్షువకము,

క్షువము, క్షుతాభి జననము-క్షుతాభిజనము-

క్షుధాభిజనము, తిక్త్యగంధ, తీవ్ర, వాస,

వాసికావేదనము, రాజసర్పవము, రాజక,

సందీపనము, సర్పపారాజి. (తే) ఆబలు-ఆ

బాలు, సానువులు, తద్వి. - అనగింజలకు

(నల్లవాలు): కటున్నేనము, కదంబము,

తంతుభము, శుంకుభము, తంతున్నేనము,

సరవచము-సరీషవము; 2. తెల్లవాలుకు.

కదంబదము-కదంబకము-కదంబము, కువ్వ

శినము, గురుఘ్నము, గౌరము, గౌగన్గ

వము, దురాధర్షము, శ్వేతసర్పవము, సిద్ధా

ర్థము. (తే) తెల్లవలు-తెల్లవాలు, వెజ్జియా

వలు; 3. కుటుంబేతవాలకు. - కుట్రవలు,

సర్పపారాజి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఆవ*: చూ,

సర్పవము. [కగణము: చూ, హూహూ.

సజ్జు. దే. వి. మృక్కుటయందగు ధ్వన్య

సల. దే. వి. ఏటికాలువలోనగువానిసీసృ ఆవ

లికిబోవుటకు నడుమ నడ్డముగా నిలిపెడు

జీలితడక. [2. రెండున్నరతూము.

సలక. దే. వి. 1. చిన్నగోనె: చూ, సంవి,

సలగ. దే. వి. 1. సలగపాట, పాటచిప్ప: రూ-

సలవ; 2. చూ, రూ-సలగ. 1-2-3-4.

సలగము. వై. వి. 1. విష్ణు: చూ, శమలము. 1;

అం. 2. (స + లగ) "కరుణాకరా": చూ,

ఉచగణములు. [ఉచగణములు.

సలము. అం. (స + ల) "పరమాత్మ": చూ

సలనము. వై. వి. - చలన. కదలుట, నల్లనము:

చూ, లోలము. తద్వి. - ఇంచేకంపముకు.

(సం) స్పందము. (చూ, విక్షిప్తము.)

సలలము. అం. (స + లల) "కరుణింపుమి":

చూ, ఉచగణములు.

సలవ. దే. వి: చూ, రూ-సలగ. 1-2-3-4.

సలసల. దే. వి. కాగ్రానుగిండును తెర్లుటయం

దును నగుధ్వన్యనుకరణము: చూ, హూహూ-

సలహ. వా. వి. 1. ఉపాయము; 2. ఆలోచన:

చూ, యోచన.

సలక. వై. వి. - కలాక. బంగారులోనగు

వాని నన్నని కమ్మి: చూ, కలాక.

సలవము. దే. వి. సముద్రములో ముత్యాల

చిప్పరేణుట.

సలాము. వా. వి. (మహమ్మదీయుల) నతిఃచూ, హజిగలు.

సలి. జే. వి. సందడిః చూ, స్వరము. 2.

సలింఁదే. వై. అ. కి. = చల. చలింఁచే: అటను టింఁదే, అదరు (అదురు-అదరుఁదే-అదరు-అదురుఁదే-అదురు-అదురుఁదే), అల్లలనాడు-అల్లలాడు-అల్లల్లాడు-అల్లాడు, అసియాడు, ఆడు, ఇసిటింతలువాలు, ఉరలఁబాటు, ఉరియాడు-ఉరియ, ఉట్టటలూఁగు-ఉట్టట్టాగు, ఉట్టూఁకలూఁగు, ఉలియ, ఉలివాడు, ఉఁగు, ఉఁటాడు, ఔఘుళింఁదే, కత్తరిల్లు, కదలాడు-కదలు, కసరు-కసురు, కాలిలు, గంటింఁదే, గంటు, చేంగలింఁదే, చిందిలు, చిట్టాడు, చేడ్పడు, జేంపాడు, జేడియ, జేవ్వాడు, తకపికలాడు, తడఁబడు, తత్తఁచింఁదే-తత్తటిలు-తత్తజిల్లు, తమకింఁదే, తమకు, తఱలు, తలఁకింఁదే-తలఁకు, తలడింఁదే-తలడింఁదే, తలడిల్లు-తలడిలు-తలడిల్లు, తలరు, తలడకుడుఁదే, తలడపడు, తుంపెనలాడు, తుంపెనలుగునియ, తుప్పలుదూలు, తూఁగాడు-తూఁగియాడు-తూఁగు, తూలఁబాటు, తూలాడు-తూలియాడు-తూలు, తెమలు, తొడిఁబడు, తొనఁకు, తొలఁకాడు-తొలఁకు, నట్టాడు, నడయాడు, నుంకింఁదే, నదరు, నల్లటిలు-నల్లటిల్లు, చిత్తరపోవు, చిత్తరింఁదే, బెగ్గిలు-బెగ్గిల్లు, బెడఁకు-బెడఁకు-బెడఁకు, మిడుకు, మినుకు, వడఁకు-వడఁకు, విసరు, వీఁగియాడు-వీఁగు, వెగడుపడు, మడిపడు, నురుగు. (సం) చంఁచలింఁదే, చలింఁదే, సారింఁదే. తద్వి—ం: కులుకు, గునియ, గునిసాడు, పూయ; ౨: నునులు, మెదలు.

సలికము. జే. వి. అల్పము: చూ, స్వల్పము.

సలిగ. జే. వి. పాగిపు: చూ, సన్నిధానము. 2.

సలితము. జే. వి. కొలువుడు కానిని కొలు:

నుండి తోయుట: పీలితము (కొలువునందు జేర్చుకొనుట లావణము.) [చూ, పుంఁ

సలిలకుక్కటము. సం. వి. అ. పుం. నీరుకొడి సలిలము. సం. వి. అ. న. నీరు. (న)వహించేనది.

అంకురము, అంధు, అంపి, అంబు-అంబువు అంభస్సు, అప్ప, అమృతము, అర్థము, ఆనర్తము ఇర, ఉదకము, ఋతము. ఏ. ఓ, క, కందకము కింబళము, కంబు, కబంధము-కమంధము, మలము, కర్బురము-కార్బురము, కాండము కీలము, కీలాలము, కులీనము, కుళము, కల్పము-కృత్పము, కృష్టిము, కోనులము కోదము, క్షణము, క్షరము, క్షీరము క్షేద్రము, గోవు, ఘనరము, ఘనసారము ఘృతము, చంద్రము, జ, జడము, జలము జీవనము-జీవనీయము, తోయము, నలినము నారము, నీరము, పయస్సు, పవిత్రము పాథస్సు, పానీయము, పాయ్యము, పావము, పిప్పలము, పుష్కరము, పేయము, భవనము, మధువు, మేఘపుష్పము, రసము వనము, వసువు, వాజము, వారి, విషము వ్యోమము, శంబరము, శరము, శపము, శిము, సదనము, సద్మము, సరస్సు, సర్పి, సర్ప, తోముఖము, సారము, సోమము, స్వందము, వారి. (అప్య) అధి, కీనము, కీలము (తె. ప):—జేలకము, జోలు, తడి, నీరు మొగులువిరి, వినము. తద్వి కేదములు.—ం: చూ, సముద్రము; చూ, సముదములు; ౨. జలసముసామునకి అమృతము, ఆపము-ఆపస్సు-ఆప్యము జలమయము, జలవికారము. (తె) నీటి! పృ—నీరుకుప్ప, నీటిరాసి; ౩. జలాదికము: పాద్యము; ౪. ఓడకు మించిననీరునకు.—అతిను, అతివాక; ౫. (తె) పాటునీరి

౬. మహర్షుల స్నానోదకమునకు:—ఇ, తీర్థము; ౭. తొగిగడగిన జలమునకు.—(తె) కుడినీరు, బొబ్బ, మంచినీరు; ౮. ఇంచేక వేడినీరునకు.—కోష్ఠజలము; ౯: (తె) చేన్మీళ్లు (చేలినీళ్లు); ౧౦. కొండయూట నీరునకు:—(తె)జొంపు. (చూ, నెలయూట); ౧౧: (తె) కలంకనీరు; ౧౨: (తె) చేతినీరు; ౧౩: పగిసవజలము. (తె) ఉబ్బనీరు-ఉమ్మనీరు; ౧౪: ఉపజలము. (తె) కమ్మనీరు; ౧౫: ఉపాంకువు; ౧౬ జలకణమునకు.—కశీకరము; ౧౭. జలకణసమూహమునకు.—(తె) చిమ్మ; ౧౮. ఉప్పునీళ్లు. —కిట్టిబము; ౧౯. పగిస్తజలమునకు.—మొగిలి(లు)విరినీరు; తద్వి. —(ముత్యమునందలి శుభగిమ్మన నీరునకు.—నుపానీయము. (తె) నుపాణి-నుప్పాణి; ౨౦. దగ్గరూపమునకు.—(తె) చేలచేలన; ౨౧: (తె) చిలుప; ౨౨: తీరనీరము; ౨౩: ఆవీచి; ౨౪. నూతినీరునకు.—కావము. ౨౫: ఊదగి. (తె) పులినీరు; ౨౬: (తె) జేల్లు-దల్లు; ౨౭: (తె) జేవు; ౨౮: (తె) తోడు-బాబు; ౨౯: ముతైపు నీరునకు:—పాణి; ౩౦: జలరుండము—జలరుండము; ౩౧: పన్నీరము, హిమాంబువు. (తె) గొజ్జెంగినీరు, పన్నీరు, పూనీరు; ౩౨: అశగము-అసగము-అశుగివు-అసుగివు-అసగము, ఆరామకాకము, ఉపవ్రము, కల్పము, నేత్రాంబువు, రోదనము. (తె) కన్నీరు-కన్నునీరు, నీరు; ౩౩: (తె) కలయంపి, కలపడము, కలూపి, చోనపి-సానిపి-సానిపి-సానువు, పేడనీళ్లు-పేన్మీళ్లు; ౩౪: పానకము; ౩౫: చుకము; ౩౬: త్తతజము, పూయనము, పూయము. (తె) చీము; ౩౭: (చూ, వసంతము(1)); ౩౮: (చూ, శుక్తము. 1); ౩౯: (చూ, నది.)

వలీసు. వా. వి: చూ, నులభము.

సలుగ. దే. వి. (రూ-సలగ-సలవ-సలన-సలగ) 1. కొలుచే నపుడు నిర్మిఖసంఖ్య ముగిసినతోడనే గుఱుతుకై దోయితితో నెత్తి పోనెడు ధాన్యపుకుప్ప; 2. కొలుచేవానికి పుట్టికింతయుని యిచ్చెడు పెచ్చేధాన్యము; కొలగారము; 3. పెచ్చె: చూ, హెచ్చె. 1; 4. రూపాయలు లోనగునవి యెంచేపుడు నిర్మితసంఖ్య ముగిసినతోడనే గుఱుతుకై యెత్తియుంచెడు రూపాయలోనగునది.

సలుగు. వై. వి.=శలాకా. రూ-సలుపు. ఏరువంది: చూ, నూకరము.

సలుపరించే. దే. అ.కి: చూ, రూ-సరుపరించే.

సలుపు. దే. వి. 1: చూ, శోకము; 2: చూ, రూ-సళుపు; 3: రూ-చేలుపు, ఒనరించే-ఒనరుచే-ఒనర్పు, కాజేయు, కావించే. చేయు, తవణించే, పన్ను, పానరుచే-పానర్పు, సమకట్టు, సవరించే. (సం) చరించే, నిర్వహించే, నిర్వహిల్లు, నిర్వర్తించే.

సలున. దే. వి: చూ, రూ-సలుగ. (హెచ్చెనకు.—పర. 4, ఆ. 175.)

సలువు. వై. వి.=శలాకా: చూ, రూ-సలుగు.

సల్లక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూ-సల్లకి *

సల్లకము. సం. వి. ఆ. పుం.—వై.—

సల్లకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.—చిల్ల: రూ-శల్లకి-సల్లక-సల్లకము, అంబుపగిసాదకము-అంబుగ్రసాదము, అశ్వమూర్తి, ఇత్తువపు, ఇభ్య, కలకము, కపి, కపిచము-కపికము, కపినామము, కపిల, కపిలోను, కాంతకుట్టలము, కాలానుసారి, కిశోరము, కుంతి, కుండురుకి-కుందురుకి, కురక, కృకగినుము, కృత్తి. ముహు, ఖభాగింతి, గంగాచిల్లి, గంధనాకులి, గంధపత్రి, గంధఫల, గంధమూల, గజభక్ష, గజభక్ష్య, గజవల్లభ, గజాశన, చక్షువ్యము,

చలతైలాఖ్యము, ఛలము, ఛన్నరుహ, తురుష్కము (చూ, రాజావర్ణము. 1-౧౯.), దోషగ్రాహము, నిర్జర, పార్వతి, పిండకము, పిండము, పిణ్యాకము, మహాధనము, మహారణ, ముర, మురము, మోచ, యాదోమూత్ర, రస, రసాలము, రేణుక, వల్లకము, వల్లకి, వైలేమును, స్విల్లము, సిహ్వాకము-సిహ్వాకి, సిహ్వాభూమిక, సిహ్వాము, సురదుగ్రీవు, సురభి, సువహ, సుగ్రీవ, హృదిని. (తె.పు):- అందుగు-అందువు, ఎటవారె, చిల్ల, చిల్లముడ్డి, మురిము. *. (చూ, రాజావర్ణము. 1-౧; 1.3౦.) తద్వి. —౧. చిల్లగింజేషు. —కతకము, కతఫలము, గుచ్చఫలము. (తె):- ఇందుగు-ఇందువు, ఇన్నుగ, చిల్ల, చిల్లగింజే; ౨: యావనము. (తె) చిల్లముడ్డి.

వల్లపనము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, రూ-సల్లాపము; అం. 2: చూ, వాటికలు (1.3.4 అంకములూ. యుద్ధము, కలహము, మోసము చేయునాయకుడు.)

వల్లాపకము. —తై. —

వల్లాపము. సం. వి. అ. పుం. పరస్పరసంభాషణము: రూ-సల్లపనము-వల్లాపకము, రాసము, లాపము, సంభాషణము. (అవ్య) ఋ. (తె) గుసగుస, ముచ్చేట, ముసగెస. (చూ, సమరసము. 2) (చూ, సాంత్యము. 3.)

వల్లాపించే. సం. స. కి. పరస్పరము సంభాషించే: చూ, సంభాషించే.

వవ. దే. వి. (రూ-సవడి-సవడి-సడి-సాప) జోడ: చూ, నూచన. 1.

వవడి. దే. వి. —తై. —

వవతాలు. ద్వ. వి. సవతి, ఏరలు: చూ, భార్య.

వవతి. వై. వి. = సవత్తి. —తై. — [సవతి]. 1. వవతిత్తి. ద్వ. వి. మాటుత్తి, విమాత: చూ,

సవతు. వై. వి. వీ. = సమతా. 1. సమత్వము: చూ, సామ్యము; విణ. 2. సాటి: చూ, సమానము. 2.

సవదండవల. ద్వ. వి. ఒకానొకవల: చూ, వల. 1. సవదిరించే. వై. స. కి. వహించే: చూ, స్వీకరించే 3.

సవనము. సం. వి. అ. న. 1. వేన్నము: చూ, హోమము. 3 (యజ్ఞము.); 2: చూ, స్నానము; 3: చూ, సోమపానము.

సవము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, యజ్ఞము; 2. కల్లుతేట: చూ, సుర (3); వై. వి. (1) = సామి: చూ, రూ-సగము.

సవయస్కుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, వేహితుడు. 1; విణ. 2. సమానవయస్సుగలవాడు. [మ; 2. వేదునైనది.

సవర. దే. విణ. 1. చేక్కనైనది: చూ, హృద్వ్యసవరచేయు. ద్వ. స. కి. 1. చేక్కనచేయు: చూ, సవరించే; 2. వేదునుచేయు.

సవరణ. దే. వి. రూ-సవరణము. 1: చూ, సేన. 1; 2. పరివారము: చూ, సంకడము. 5; 3: చూ, సౌమ్యము. 1; 4. వాహనాద్యలంకరణము: దిద్దుగడ, దిద్దుడు, దిద్దుపాటు, దిద్దుబడి, 5: సవరింత.

సవరణము. దే. వి. —తై. —

సవరణచేయు. ద్వ. స. కి. వానానాదులవలంకరించు: చూ, సవరించు.

సవరణించే. దే. స. కి. —తై. —

సవరస. దే. వి. 1. చేక్కన: చూ, సాందర్యము; 2. వేదును: చూ, సపాటము.

సవరత్తుమెకము. వై. వి. = చమరీమ్మగ: కుచ్చేలమెకము, జేల్లిమొరమెకము, జేల్లితోడమెకము, జేల్లిమెకము, జేల్లివాలుమెకము. (సం) చమరము, ట. తద్వి. — పెద్దజేల్లిమెకము. (సం) నృచుదము.

శవరము. వై. వి.=చమరీ. 1. చమరీమ్మగము
తోడిక: (చూ, వాలుము. 1.); 2. (కొప్పలలో
పెట్టుకొను) వెండుకలచుట్ట; 3 =చామర.
వింజామరము: చూ, నురటి.

సవరలు. దే. వి. చెంచే. శబరజాతివారు.
సవరాతిరి. ద్వ. వి. అద్దములేయి. ఆం. పదా.
ను. 50: చూ, రాత్రి.

సవరించు. దే. పే. 1. అలంకరించు: చూ,
సింగారిండు; 2: అలవరించు-అలవరించు,
ఏర్పు, ఒక్క, కుస్తరించు, చేక్కజేయు,
చేక్కబడచు, చేక్కబెట్టు, తీరుచు-తీర్చు-
తీటుచు, దిద్దు, దీటుకొను, పచేరించు, పగ
దెంచు, సవరణచేయు, సవరణించు, సవరిం
సేయు, హాణించు. (సం.) పరిష్కరించు,
శోధించు, సంస్కరించు. తద్వి. — పగదెగు;
3. కూర్పు: చూ, సంధించు. 3; 4. తాల్పు,
పహించు: చూ, స్వీకరించు 3; 5. చేయు,
ఒనరించు: చూ, సలాపు.

సవరింక. దే.వి. సవరించుట: సవరణ-సవరణము.
సవరింకసేయు. ద్వ. స. కి: చూ, సవరించు. 2.
సవరిల్లు. దే. అ. కి. 1. అందమగు: 2: చూ,
సమృద్ధిండు.

సవరుచే. దే. పే. చిత్రించు: చూ, వాయిలు.
పవర్చుల. సం. వి. ఆ. (ప్రే): చూ, రూ-సువర్చుల*.
పవసవ. వా. వి. కొద్దిగావినుట. ఆం. భా. తృ.
30: చూ, శ్రీవణము. 2.

సవణము. వా. వి: చూ, సాగవణము.

సవాయి. దే. వి. 1. మేరారోగము: చూ, రో
గము. 1-2; 2. పడవపెద్దమోటు: చూ, నూ
తగ్గము. 1.

సవారి. వా. వి. పార్వముల ముఱుగుగలపల్లకి:
రూ-సవారి. తద్వి. — ౧. పార్వములు ను
ఱుగులేనిపల్లకికి-అందలము. (సం) ఆందో

శము. ఆందోళనము-ఆందోళిక: ౨. నుగిచి పం
టిపల్లకికి-అలంకి, మేనా; 3. పెండ్లిపాలకి
కి-పల్లకి-పల్లకి-పాలకి-పాలకి-పాలికి, పెండ్లి
పాలకి. (సం) చతురంకయాసము, శోశ;
పల్లంకము, పల్లంకిక, శివిక; ౪. ఒకరక
ముపాలకికి:- (సం) ఇత్త; ౫. యశుబాహాస
గువారి యాసము. (సం). — పల్లంకము;
౬. అనేకులుమాయు వాహనమునను. (సం).
వై సితకము; ౭. మనుష్యవాహనమునను. కం
రేరథము; ౮: తూగుటుయ్యెల, తూగు
ముంచేము; ౯: కట్ల-కట్టి-కట్టి-కట్టె, కట్టముం
చేము. (సం) ఆప్యాయాసము-యాప్యయాస
ము; ౧౦: ఉయాల-ఉయేల-ఉయ్యల-ఉయ్య
ల-ఉయ్యల-ఉయ్యల-ఉయ్యల-ఉయ్యల-ఉయ్య
యెల-ఉయ్యెల, ఉయ్యలతోట్టి, వేపుతా-చా
తా, దోలి, తోట్టిల-తొట్టెల-తొట్టె-తొట్టియ-
తొట్టె, లాలి.

సవారి. వా. వి. — వై. —

సవాలు. వా. వి: పగిత్తుత్తరముకొఱకు వేసెడు
యక్షిపిశ్చ. తద్వి. — పగిశ్చు: అడుగు
ట, అడ్డసాగులు-అడ్డసాగు, ఉడుట. (అన్య)
అ, అ, ఎ, ఏ, ఎట్టూ-ఎట్టెటూ-ఎట్టెట్టూ,
ఏమి-ఏమి, ఓ, ఓహో-ఓహోహో. (సర్వ)
ఎ-ఏ. (సం) అమయోగము, ఆకలసము,
కథంకథిత, చోద్యము, పృచ్ఛ, పగిశ్చు
(పగిశ్చు, హం, (వి): — అమయక్షము.
కిమ్. (అన్య): అతి, అధ-అధో, అపి, ఆ,
అపహ, ఉ, ఉతాపహ, ఉమ్, కచ్చిత్,
కిమ్మ, కిమ్, కిముత, కింస్విత్తు, ను. (చూ, ప
శ్చార్థకములు.) (చూ, సోదియ).

సవాలుజేయు. వా. స. కి. యక్షితో-గూడె
పగిశ్చువేయు. తద్వి. — అడుగు-అడ్డు-అడ్డు
వు, ముడలించు. (సం) పృచ్ఛించు, పగిశ్చించు.

మరి. దే. అవ్య. ఇత్యగ్గకము: అని, సని.సావి.
మరిత. సం. వి.బు. పుం. రూ.సనిత్యండు. = సంయ
తుండు. 1: చూ, నూర్కుండు; 2. శండ్రి:
(తే) అన్న, అప-అప్ప, అబ్బ, అయ్య-అయ్య,
అయ్యగారు-అయ్యగార- అయ్యవారు- అయ్య
వారు, కన్నయ్య, జియ్య, తామర, తండ్రి-
తండ్రి, నాన్న-నాయన, పితర-పితరుండు,
బాబయ్య. బాబు. (సం). ఆర్కుండు, ఆవు
కుండు, గురువు, జనకుండు, జన్మకుండు, జ్ఞాతి,
తాత, పిత, పితామహుండు, వస్త్ర, సరయిత,
వస్త్ర. తద్వి. — ౧. తండుగిలు అయిదుగురికి:-
చూ, పితలు; ౨: (తే) పినతండ్రి, పిన్న
య్య, బాబయ్య-బాబు; ౩: (తే) పెదతం
డ్రి, పెద్దయ్య; ౪. తండ్రితోడఁబుట్టినవాఁ
నికి:— గురువు; ౫: దుర్యోధనుపితండ్రి:-
భృతరాష్ట్రుండు; ౬. నిక్షేపవివాహములు చే
యించుతండ్రికి:—గురువు; 2. తల్లితల్లికి సం
బంధించినవారికి:—చూ, నవిత్రీ. 1; చూ,
మాత. 1; ౨. తండ్రికితండ్రికి:—చూ, పితా
మహుండు; ౩: పృపితామహుండు. (తే)
ముత్తాత; ౧౦: పృపృ పితామహుండు;
౧౧. తల్లితండ్రికి: చూ, మాతామహుండు;
౧౨: పృమాతామహి; ౧౩: పృమాతామ
హుండు; ౧౪: పృపితామహి; 3. నాస్త్ర:
చూ, రిక్క; 4: చూ, గయాపిండదానార్హులు.
మరిత్యండు. సం. వి. బు. పుం. = సంయతుండు:
చూ, నవిత.

మరిత్రీ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తల్లి: చూ,
మాత. 1. తద్వి. — ౧. విడ్డను గన్నతల్లికి:
విడ్డతల్లి: చూ, మాత. 1; ౨. వినూత. (తే)
మాటుండల్లి, నవతితల్లి; 3. రాక్షసులతల్లికి:-
వైతరణి: చూ, మాత. 1; ౪. దత్తునితల్లికి:-
మారిస; ౫. గరుత్మంతునితల్లికి:—వినత, ను

వర్ణ; ౬. వీరునిగన్నతల్లికి:—వీరనువు; 2. బల
రాముని తల్లికి:—రోహిణి; ౭: (తే) పెద
తల్లి- పెద్దతల్లి: ౮. తల్లితల్లికి: చూ, మాతా
మహి; ౧౦. శిశుపాలుని తల్లికి:— సాత్యకి;
౧౧. రామపుత్రత్వకి:—సింహి; 2. ఆవు:
చూ, ధేనువు.

సవిధము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, సమీపము.
1; విణ. 2. సమీపమైనది, సనేకము:
చూ, సమీపము. 2.

సవిశేల. వా. వి: చూ, ఇంద్రోపల్లి. 2.*

సవిషము. అం: చూ, నరకములు.

సపురు. దే. వి. రూ.సారు. 1: చూ, విధము.
1; 2: చూ, సౌందర్యము; విణ. 3: చూ,
హృద్యము.

సప్తప్రీకము. సం. వి. అ. న. గాలితోఁగూడిన
వాన: చూ, వాన. 1.

సనేకము. సం. వి, విణ: చూ, సవిధము. 1-2.

సవ్యకరము. అం: చూ, పృచారములు.

సవ్యజానువు. అం: చూ, పృచారములు.

సవ్యభిచారము. అం: చూ, పంచోత్తరవాదములు.

సవ్యము. సం. విణ. 1. ఎడమ: ఉపస్తువు, ధ,
పృసవ్యము, వామము. (తే) ఎడ
మ, డా-డా, డాకడ, డావల-డావల, పుట్ట,
టాడ్డ, లూడ్డ; 2. కుడి: అవసవ్యము, అపా
చి-అపాచి, ధ, దక్షిణము, పృసవ్యము. (తే)
కుడి, వలఁకు-వలను, వలవల, వెలవల. (చూ,
మారిత్తు. 1.); 3: అవస్తువు, అవసవ్యము,
పృతిహలము, పృతీకము, పృతీపము, పృ
సవ్యము, వామము, విఘాతము. (తే) అగడ
ము, చెఱువు. తద్వి. — విపృతీపము.

సవ్యసాది. సం. వి. క్. పుం. = కవ్యడి. అర్జునుఁ
డు: చూ, సుభద్రోకుండు.

సవ్యేష్టఁడు. సం. వి. (రూ-సవ్యేష్టఁడు. సవ్యేష్ట, సవ్యేష్టఁడు): చూ, సారథి. సవ్యేష్టరము. అం: చూ, పగ్గిచారములు. సవ్యడి. దే. వి. (సవ + వడి): చూ, రూ-సవడి. సవ్యబ్ధియలు. అం: ధృవము, కమ్యము, తాళము, సన్నిపాతము. (4).

ససి. వై. వి. 1. = సస్యమ్. (రూ-సస్సి-సస్సియ-సస్సియము-సస్సెము) వైరు: చూ, సస్యము. 1; దే. వి. 2. బాగు: చూ, సౌందర్యము: 3. ఆరోగ్యము: చూ, సహ్యము. 1; 4. నిగ్గు: చూ, సారాంశము; వి. 5. పగ్గిక్షిప్తము, బాగైనది: చూ, హృద్యము; 6. ఆరోగ్యమైనది: (సం) ఉల్లాసుము, కల్యము, నిరాతంకము, విరామము, వార్తము. (ఈ పదము లకడ (చూ, ససి. 6.) అని సవరించుకొనవలయును.); 7. నిగ్గుగలది.

సనువు. దే. వి. = సజ్జన. సాధువు: చూ, సజ్జనుఁడు. సస్కాని. దే. వి. రెండుడబ్బులనాడెము.

సస్య. వా. వి. చేసన్న: రూ-సన్న-సస్య: చూ, సైగ. 1—ం. [సన్న.

సస్యమంజరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఎన్ను: చూ, సస్యము. సం. వి. అ. న. రూ-కస్యము. = ససి-సస్సి-సస్సియ-సస్సియము-సస్సెము. 1: (తె) ఆరబము, వంట, పుంజి, వయరు-వైరు. (సం) కలమము-కళమము, వలజము. (ఇందుకు సంబంధించిన విశేషములకు “చూ, స్తంబకరి”); 2. వృక్షాదీభలము.

సస్యసంవరము. సం. వి. అ. పుం. 1. మద్ది: చూ, సాలము. 3; 2. వల్లమద్ది: చూ, సాలము. 3.

సస్యసంహరి. వా. సం. వి. ఇ. న. సస్యముల నాకషణముచేయు పురుగు: (తె) వచ్చే: చూ, పురుగు. తద్వి. —ం. సాలగ్రామము లోవల నుండి తొలిచెడుపురుగు: సజ్జగీటము; ౨.

తవుటిపురుగునకు. — (తె) ముక్కపురుగు; 3. తెల్లనిక్రిమికి. — (తె) లద్దిపురుగు, లద్దెవిప్పి; ర: (తె) ముడికొమ్మ; ౪. వట్టుపురుగునకు. — వర్షాభువు: (పురుగు ౪); ౬: (తె) సీతాకోకచిలుక (పురుగు.)

సస్సెము. వై. వి. = సస్యమ్: చూ, సస్యము. 1-2.

సహ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, నేమంతి;

2. పిన్నగోరంట: కర్ణిక, కుమారి, కేశరంజని, తరణి. (తె) పిన్నగోరంట. తద్విశేషములు: —ం: యూధిక, రక్తకము. (తె) ఎ. జ్జిగోరంట, కొమ్మి-కొమ్మి, కొరవి, కోవి, పెద్దగోరంట; ౨: కురవకము. (తె) ఎజ్జిపూల పెద్దగోరంట; 3: అష్టానము-అష్టానము-అష్టానము, కంటకురంటకము, కూర్చిచ్చునము, ఝంటి(ఝంటి), సైరేయకము. (తె) తెల్లగోరంట; ర: ఆర్ద్రగళము, కంటకురంటకము, కంటార్ద్రగళ ఝంటి, (ఝంటి), దాసి, నీలి, నీలిఝంటి, బాణ-బాణము, (తె) ఆరుదొండ, నల్లగోరంట; ౪: అంగారకము, కింకారతము, కుతటకము, కురంటకము, కోదండము, నాగరము, మధువు, మహాసహ. (తె) గోరంట, వచ్చేగోరంట, మండు-మైద, మైదగోరంట; ౬: కంటకురంటకము, ఝంటి(ఝంటి), సైరేయకము. (తె) మూలగోరంట; ౭: కురవకము, ఝంటి(ఝంటి), రక్తఝంటి. (తె) ఎజ్జిమూలగోరంట; ౮: సహచరము, సహచరి, కుతటకము. (తె) వచ్చేమూల గోరంట; ౯: సహచరి. (తె) సన్నపూలములు గోరంట; ౧౦: ఇకుంక, ఇకుకునుకు, కాండకర, బాణ. (తె) తిప్పి-తిల్లక; 3. పిల్లపెసర: చూ, పెసర; 4. నేల: చూ, భూమి. 1; వా. అవ్య. 5. రూ-సహ. కూడ: చూ, సైతము.

సహకారము. సం. వి. ఆ. పుం. తియ్యమామిడి:

(సం) శివము *: చూ, మామిడి. తద్వి.—

౧ మామిడికి:—వసంతదూతము, వసంతకరు

ము; ౨. జీడిమామిడికి:—చూ, సగవ;

౩. ఆంబాళమునకు.—(సం) వర్ష పాకి.

సహకారి. సం. విణ. (న్. ఈ. న్): చూ, సహాయుడు.

సహకీర్తి, సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సయ్యాట. 1.

సహగమనము. సం. వి. ఆ. న. 1. కూడబోవు

ట; 2. భార్య భర్తతోగూడ చితిఁజొచ్చే

ట: అనువరణము, సహమరణము. (తె)

సాగుమానము.

సహచరచ్యుతము. అం: చూ, అగధోపములు.

సహచరము. సం. వి. ఆ. పుం. (యా-సహచర

ము-సహచరి) వచ్చేపూవులములు గోరంట*: చూ, సహ. 2.

సహచరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. స్నేహితురా

లు: చూ, స్త్రీ; 2. పెండ్లాము: చూ, సహ

భర్త (భార్య); ఈ. స్త్రీ. ఆ. పుం.

౩. సన్నపువ్వుల ములుగోరంట *: చూ,

సహ. 2; 4. వచ్చేపూవులములుగోరంట*: చూ,

సహ. 2; విణ. 5. కూడఁదిరుగునది.

సహజ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తోడఁబుట్టినది.

సహజము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, స్వభా

వము; విణ. 2. కూడఁబుట్టినది; అం.

౩: చూ, భ్రాతృకియలు.

సహజుడు. సం. వి. ఆ. పుం. తోడఁబుట్టిన

వాడు: చూ, సహోదరుడు.

సహజేష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: ఆ తి బ ల,

ఓదనాన్వయ, కల్యాణిని, శేకవర్ధని, శేకా

రణ, బల, వాట్యాలకము, సహజేవి.

(తె):—చిట్టాముట్టి, ముత్తవపులగము (ఇ

దె చిన్నముత్తవపులగము) తద్వి.—(తె)

పెద్దముత్తవపులగము. *. (ముత్తవపులగము

వద్దగల చిట్టాముదముఁజెట్టు ఆసు వదమును కొట్టివైచి “చిట్టాముట్టి” అనినవరించే కొనవలయును.)

సహజేవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.—వై.—

సహజేవుడు. అం: చూ, సాండవులు.

సహభర్త. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అగ్నిసాక్షిగా

పెండ్లాడిన పెండ్లాము: చూ, భార్య. తద్వి

శేషములు.—౧. మొదటి పెండ్లామునకు.—

అధివిన్న, అపూర్వ, కృతసావత్తిక. (తె)

మొదటి పెండ్లాము; ౨ అగ్నిభార్యకు.—

వృషాకపాయి; ౩. మతేయని భార్యకు.—

యక్షిణి. (తె) జిక్కిని (భార్య. 1-౧౦.);

౪. శ్రీ కృష్ణునిభార్యకు.—వైదర్భి; ౫. జ

మదగ్నిభార్యకు.—రేణుక; ౬. నలునిభా

ర్యకు.—వైదర్భి; ౭. బుధునిభార్యకు.—

వేల; ౮. మన్మథునిభార్యకు.—కాంబర్;

౯. మేదరవానిభార్యకు.—(తె) మేదర

సాని; ౧౦. యక్షునిభార్యకు.—యక్షిణి.

(తె) జిక్కిని; ౧౧. యమునిభార్యకు.—

విరావతి, యమవత్తి; ౧౨. బలరామునిభా

ర్యకు.—రేవతి; ౧౩. వాయువుభార్యకు.—

అంజన; ౧౪. వీరునిభార్యకు.—వీరవత్తి;

౧౫. రాక్షసునిభార్యకు.—అమరి (చూ,

స్త్రీ); ౧౬. సుబ్రహ్మణ్యునిభార్యకు.—

(సం) వల్లి. (దేవసేవమును మతాక భార్య

యున్నకలదు.): (చూ, భార్య.)

సహనము. సం. వి. ఆ. న. 1.—వయిపు—వై

పు, ఓరుపు—ఓర్పు: చూ, కాంతము. 1; విణ.

2. ఓర్పునది. తద్వి.—ఓర్పుఁబడినది:—

సోభము.

సహనుడు. సం. విణ: కుంత, కుపిత, కుమా

వంతుడు, కుమి-కుమిత, తితి

కుపు, పృకాంతుడు, వరదుడు, వీతుడు,

కమి, కాంతుడు, సహిష్ణువు, సోభ. (తె)

ఓరువరి-ఓర్పరి, తాలిమికాడు.

సహసాతి. సం. వి. న్. పుం. కూడఁజేదువు
వాఁడు: ఏకగురువు, సతీర్థ్యుఁడు, సహ
ధ్యాయుఁడు.

సహపానము. సం. వి. అ. న: చూ, సపీతి.

సహభావినుఁడు. సం. వి. అ. పుం. ఏకవత్సర
డు: చూ, సహాయుఁడు. 1.

సహమరణము. సం. వి. అ. న: చూ, సహగమనము. 2.

సహము. సం. వి. న్. పుం, న. న్. న. 1. బలి

మి: చూ, శక్తి. 1; న్. న. 2. వెలుగు:

చూ, వెలుతురు. 1; 8. వేగము: చూ, స్వద

ము; అ. పుం. 4. ఓర్పు: చూ, సహనము.

1; న్. పుం. 5. మార్గశీర్ష మాసము, ఆగ్ర

హాయణికము: చూ, మాసము. 1; 8. హే

మంత్రముతువు: చూ, మాసద్వయము.

సహవాసము. సం. వి. అ. పుం. సహవాసము.

1. కూడఁనుండుట. (తె) సోబతు; 2: చూ,

స్నేహము. [చూ, సావాసి.

సహవాసి. సం. వి. ఇ. పుం. సహవాసి. భౌజ్ఞా

సహసంచారిక. అం: చూ, దూతీవతుప్తయము.

సహసావిదధీతనక్రియాం. లో. పనిని దొంద

రగాఁ జేయఁగూడదు. "ఉదా. — వివస

సాసాసంపడియేయొక్క కార్యంబుచేయఁజేస

దు. "సహసావిదధీతనక్రియా." మని నీతితో

విదులు వక్కాణింతురు." (నీతిచంద్రిక.)

సహస్యము. సం. వి. అ. పుం. పుష్యమాసము:

చూ, మాసము. 1.

సహస్రదంష్ట్రము. సం. వి. అ. పుం. వేయికో

లగులచేఁచ, పాతీనము: చూ, మత్స్యము. 1.

సహస్రధేనువు. అం. 2. కరకముదానము: చూ,

దానములు. 2.

సహస్రసప్తము. సం. వి. అ. న. తామర* (వేయి) పైకు

లుగలది: అంకతి, అంబుజము, అంబురుహము,

అంభోజము, అంభోజిని, అంభోరుహము,

అత్సజము, అబ్జము, అరవిందము, అర్కజ
ధువు, ఇందీవరము, ఋ, ఓ, కంకను, కం
జము, కంజాతము, కజము, కమలము, కపా
రము, కుశేళయము, గంభీరము, జలజము,
తామరసము, తోయజము, తోయరుహము,
నలము, నలినము-నలీనము, నలికము-నాళి
ము-నాళికము, నీరజము, పంకరుహము-పం
కేరుహము, పంకజము-పంకేజము, పద్మము,
పయోజము, పుష్కరము, బిసప్పసూసము,
మహాత్పలము, రాజీవము, వనజము, వా
జము, శతపత్రము, శ్రీపర్ణము, శ్రీవాసము,
సరసిజము, సరసీరుహము, స రో జ ము,
స రో జి ని, సరోరుహము, సారసము.

(తె): — అనలుఁబుట్టువు, తమ్మి, తామర.

నీటిపుట్టుగు-నీటిపుట్టువు. తద్విశేషములు. —

౧. మెట్టతామరకు. — అంభోజపద్మము, అతి

చర, అవ్యధ, అనర్త, కాశ్మీరము, ఖదిర,

గండకాలి, గంధమూలి, గజాశన, చారటి,

పద్మ, పద్మచారణి, పుష్కర-పుష్కరము,

మూలము, లక్ష్మి, లక్ష్మిగృహము, సమంగ,

నీత, స్థలపద్మిని. (తె): అడుగుదమ్మి, నేల

తమ్మి, నేలతామర, పయిడితామర-పైడి

తామర, బయలుదామర, మెట్టతమ్మి, మెట్ట

దామర; ౨. తెల్లదామరకు. — పుండరీకము,

పుండ్రము, సితాంభోజము. (తె) తెలిదమ్మి-

తెల్లదమ్మి-వెలిదమ్మి, తెల్లదామర; 3. ఎఱ్ఱ

తామరకు. — కమలము, కుముదము, కోకన

దము, జలము, ముకుందము, రక్తపద్మము,

రక్తంబుజము. (తె) ఎఱ్ఱతామర, కెందమ్మి-

కెందామర, చెందమ్మి, చెందామర; ౪. అం

తరదామరకు. — (మి) అంతరదామర. (సం)

అంతరపల్లి, ఆకాశపల్లి, ఖగపల్లి, ఖపల్లి,

జలపల్లి. (తె). వాఁమనగ, నీరుగొలిమిడి;

౫. ముడుగుఁదామరకు. — అవ్యధ, ఖదిర-ఖ

38. గండకారి-గండకారి, గంధకారి, నమ
స్కారి. (తె) అత్తపత్తి, పొత్తిదామర,
ముడుగుదామర-ముడుగుదామర, మొ
గుడుదామర, సోకుడుముడుగు; ౬: కమ
లబీజము, వద్దుబీజము, క్రొంచాదని, గాలో
భ్యము; 2. తామరగుంపునకు.-కుందిని, నలిని,
నాళికము-నాళికము, శండము-చండము.
(తె) తామరతంపము-తామరదంపము, తా
మరతంపర; ౮. తామరదుంపము.-కంటకా
వ్యాయము, కందము, కమలకంద, కరహాట
ము, కర్కోటకీ, కర్లటము, చాలకము, వద్దు
శంద-వద్దుకందము, చిసిని, వజ్రికంఠము,
కాలూరము. (తె) తామరదుంప. (అల్లిదుంప
ఇందుజేగును). తద్వి.-మెట్టతామరదుం
పము.-కాశ్మీరము, పొష్కరము; ౯. తామ
రలోనగువాని కాడకు.-ఉపనాహము, కం
దారము, కాండము, కోరకము, కోరిలు,
కోరివి, క్రొంచాదనము, నభము, నాళము,
నాళి, వద్దులతాళి, చినము, మృణాళము.
(తె):-కమ్మ, కాండ, కామ, తూడు,
చెడ. తద్వి.-తామరతీగకు.-కందారము,
శమలిని, నలిని, వద్దిని, చినము, చిసిని, ను
చర్ల. (తె) తామరతీగ; ౧౦. తామరపువ్వు
నకు.-అంభోజము, అప్పుజము, అబ్బము, కు
శేకయము. (తె) తామరపువ్వు; తద్వి.-
(౧) తామరదుద్దుకు.-కర్ణిక, బీజకోకము,
మధ్యను, వరాటకము, వరాటిక. (తె) తా
మరదుద్దు, తామరపూప, దిమ్మె, దుద్దు, మి
ద్దియ-మిద్దె, ముద్దు, ముద్దె; (౨) తామరదు
ద్దులోనగువానిచేట్టునుండువది (కేసరము):-
అలిమకము-అలిమకము, కాంచనము, కింజ
ము-కింజలము-కింజల్కము, శేకరము-శేక
రము, గౌరము, చాంపేయము, వత్తుము,

వలాసకము. (తె) అకరు-అకరువు-అక
రు, కరులు, పూదారము; (3): ౧. (తె)
తామరతేకు. (చూ, సంవర్తిక); (౪): శె
మర కాయకు.-వజ్రికము; ౧౧. నానానా
ములుగల కమలముకు.-కందనుందరము, జ
లిక; ౧౨. కలువకు.-ఉత్పలము, ఉదకము
కందోతము, కందోత్థము, కంపోత్థము, క
లము, కుసుదము, కుసలయము-కుసలము-
వేలము, కైరవము. (తె) కలవ-కలువ-కల్వ
తోగ-తోప-తోవ. తద్వి.- (౧) ఎఱ్ఱగలు
వకు.- (ఇంచేక యెఱువును దెలుపును గలి
మిక్కిలి పరిమళముగల కలువ.): అలిపియ
ము, కల్వారము - కల్వారము, కృష్ణకందము
కోకనదము, రక్తసంధ్యకము, రక్తోత్పలము
కోవన, లక్ష్మీగృహము, సాగంధికము, వ
ల్లకము. (తె):- ఎఱ్ఱగలువ, కందోగ
(కందోవ), చెంగలువ-చెంగల్వ, చెందోగ.
చెందోవ; (౨) కాకికలువకు.-కాకాభ్యము
కాకోత్పలము, ఘోవోత్పలము, హిస్వా
గము. (తె) అల్లిపువ్వు, కాకికలువ; (3) శె
ల్లకలువకు.-కందమాలము, కందోటము, కహ
రము, కుసుదిని, కుసుదము, కైరవము, గం
ధసోమము, గర్దభకము-గర్దభము, గర్దభావ్య
యము, చంద్రకాంతము, ధవళకైరవము,
పున్నాగము, శ్వేతోత్పలము, సితోత్పలము.
(తె) శెల్లకలువ - శెల్లకల్వ - శెల్లగలువ;
(౪) నల్లగలువకు.-ఇందీసరము, ఇలిందక
ము, ఉత్పలము, కందోటము, కర్లపూరము,
కుసము-కుసలము-కుసలయము, నీలాంబుజవృ
ము, నీలాబ్జము, నీలోత్పలము. (తె) నల్లక
లువ-నల్లగలువ-నల్లగల్వ; (౫) కలువకూర
కు.-శంపటము-కంచడము. (తె) నీటికూర;
(౬) కలువపువ్వుకు.-కుసము-కుసలము-కువేల

ము, దోలాబ్జము; (2) అనేకరంగులు గల కలువపువ్వునకు. — కూవలము; (౮) కలువపువ్వులపోగునకు. — కుముదవతి, కుముదినీ, కుముద్వతి; (౯) కలువకాయకు: — కుంభికము; (౧౦) వాసనగల కలువకు. — సురభి

సహస్రపాదుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, విష్ణువు. 1; 2: చూ, సూర్యుడు. సహస్రబ్రాహ్మపు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, హైహయుడు.

సహస్రము. సం. స. అ. న. 1: రూ—సాహస్రము. (తె) పదిమూలులు, వెయి-వెయ్యి-తే-వేయి: చూ, సంఖ్య. 1; అం. 2: చూ, సంఖ్యాభేదములు. 3: చూ, అగమములు (చూ, ఉపనిషత్తులు.) సహస్రవీర్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. గణిక*: చూ, తృణము. 1.

సహస్రవేది. సం. వి. ఇ. స్. వ. 1. ఇంగువ: చూ, హింగువు; స్. పుం. 2: అభ్యుత్పన్నము, కలనము, గంధపుష్పము, చుక్కము, నిచులము, రథము, వంజులము, వానీరము, విడులము-విధులము, పితసము-పితసీ, వేతనము, శీతలము. (తె) పృబ్బ-పృబ్బలి-ప్రెబ్బ-ప్రెబ్బలి. తద్వి. — ౧. నీరుపృబ్బలికి. — అంబువేతనము, అంభోజినీ, కుంభి, క్షుద్రపర్ణము, జలవేతనము, నాదేయము, నిచులము, పరివ్యాధము, పారి, విడులము-విధులము, నూత్నపత్ర, వారి. (తె) నీరుపృబ్బ-నీరుపృబ్బలి; ౨. పుల్లపృబ్బలికి. — అమ్మవేతనము-అమ్మవేతనము, గుల్మకేతువు, చుక్కము, శతవేది, సహస్రవేది. (తె) మొక్క, మొక్కకాడ, పుల్లపృబ్బ-పుల్లపబ్బలి, పుల్లబచ్చేలి. *: విగ. 3. వేయింటినీ వేదిమోనది. [చూ, సూర్యుడు.

సహస్ర్రాంకువు. సం. వి. ఉ. పుం. వేవెలుగు:

సహస్ర్రాంకుడు. సం. వి. అ. పుం. ఇంద్రుడు (వేయికన్నులు గలవాడు): అక్షియోనికుడు, అగ్ని, అగ్రధన్యుడు, అర్కుడు, అహి ద్విభుడు, అహిహ, ఆఖండలుడు, ఇంద్రుడు, ఉలుకుడు, ఋభుక్షుడు, ఓ, కక్షిలాశ్వుడు, కములుడు, గోటీరుడు, కాళేయకుడు, కాశికుడు, ఖదిరుడు, గోత్రభిదుడు, గోపాణి, గోపాణుడు, గోవిందుడు, ఘనవాహనుడు, ఘనాఘనుడు, జంభభేది, జంభారి, జగత్పతి, జిష్ణువు, జేమాతుడు, తపస్తంతకుడు-తపస్తక్షుడు, తుషారాట్టు-తుషారాహుడు, దివస్పతి, దుశ్శ్యవనుడు, దౌల్తి, నమచినూదనుడు, నాకేశుడు, నాథుడు, పర్జన్యుడు, పాకశాసనుడు, పాకారి, పురందరుడు, పురుహూతుడు, పురోమజిత్తు, పృతనామెట్టు, ప్రియాగుడు, ప్రిచీనబర్హి, బలనూదనుడు, బలారాతి, బలారుడు, బలినూదనుడు, బిడౌజుడు, మఖవంతుడు-మఘవంతుడు, మఖవుడు-మఘవుడు, మరుత్సంతుడు, మహేంద్రుడు, మేఘవాహనుడు, రేఖర్షభుడు, వజ్రి, వాసవుడు, వాస్తోష్పతి, విశ్వంధరుడు, వృత్రహుడు, వృద్ధశ్రీవుడు, వృషుడు, వృష్టి, వైకుంఠుడు, శత్రుడు, శచీవతి, శతధృతి, శతమన్యువు, కునాసీరుడు, క్రిమంతుడు, సంకర్షిందనుడు, సమచినూదనుడు, సుత్రాముడు, సునాసీరుడు, సురవతి, సుత్రధారుడు, స్వరాటు-స్వరాట్టు-స్వారాట్టు, వారి, హరిహయుడు. (తె. వ): — ఇంతికాపుంజో, ఒడలిచూపాడయిడు-ఒడలుచూపాడయిడు, కటి, కొండవగతుడు, కొండతెక్కలు గొట్టినదని, గట్టువాయ, చాదంతియె:

మీఁడు, జేడదారియింటికొడి, జేమిలియేఁ
బదుల జేన్నములు చేసిన మేటి, జేజే, తలఁ
పుమానికముగలాఁడు, తలఁపుతాయినంత
రించినదొర, తూరుపుదణి, తూరుపుతేఁడు,
తేఱగంటితేఁడు, నిక్కువీనులజేక్కినెక్కు
రాకు, నిలువెల్లఁజూపుల నెలయువాఁడు,
నూఱుచులకత్తిచేఁగాంచే జోదు, నూఱు
జేన్నముల సోమాసి, బటువాలాయఁడు,
బాసవాలూర, మబ్బురపుతు, మలగొంగ,
మొగులెక్కుపోడ, మొదటిదిక్కునుబా
దారి, మైఁగనురా, వినుపోల్లూర, విప్పుతె
ప్పలతేఁడు, పెన్నునన్న, వేగంటి, వేగన్న
లసామి, వేలుపుపేలిక, వేలుపుతేఁడు-వేల్పు
తేఁడు, నురతాణి, సోమాసి పెట్టుఁజెట్టు.
సహస్రగము. అం. చక్రములలోనొకటి (ఇది
తలయందుండును): (చూ, చక్రములు.)
వహ్నీవనము. సం. వి. అ.న. = సయాటము. (స్త్రీ)
పురుషుల సహకీరడ: చూ, హరి. 5.
వహ్నిధ్యాయుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, సహపాతి.
వహ్నియత. సం. వి. అ. (స్త్రీ). సహాయుల
నమాహము: చూ, నమాహము.
వహ్నియము. సం. వి. 1. = సాయము:
చూ, వెంబడి; అం. 2: చూ, అంగవంశకము.
వహ్నియఁడు. సం. వి. అ. పుం. 1. తోడైన
వాఁడు: అనుగంత, అనుగుఁడు, అనుచరుఁ
డు, అనువదుఁడు, అనువల్లుఁడు, అనుయా
యి, అనుసారి, అన్వక్కు-అన్వత్తుఁడు,
అభిచరుఁడు-అభిసరుఁడు, ఏకవత్తుఁడు, ఏకీ
యుఁడు, వత్తుము, (వత్తుఁడు), సహభావినుఁడు,
సఖి-సఖుఁడు, మంత్రి, సచివుఁడు, సహ
కారి, సభ్యుండఁడు, సఖి. (తె) తోడివాఁ
డు, తోడు, వెంబడించేవాఁడు, వెనుకఁ
జోవువాఁడు, వెనుకటివాఁడు, సయిదోడు-
పైదోడు; 2: చూ, స్నేహితుఁడు.

సహాయు. దే. వి. జోడమునందలి చరిభాష:
చూ, భాష. 1.
సహించే. సం. స. క్రి. 1: చూ, శాంతించే;
2: తమించే-తమియించే. (తె): ఓరుచే-
ఓర్పు, కాచే, తాగు, తాగుకొను, నిలుపా
పు-నిలువోపు, మన్నించే, సయించే-సైచే.
సహితము. సం. వి. = సైతము. కూడుకొన్నది:
అన్వితము, అసక్తము, పృహ్వాము, పౌష్ట
ము, యుక్తము, యుతము, లగ్నము, విశిష్ట
ము, సంపృక్తము, సంయుక్తము, సవాధము,
సమన్వితము, సమేతము. (తె) చేరుగొండి,
పాఠ్య, వాటము. తద్వి. — ౧ కూడఁబడినది: —
అత్యాపితము, అనునిధము, అన్వితము-అన్వీ
తము, అపిచ్ఛిన్నము, అసక్తము, ఉపేతము,
పృహ్వాము, రతము, సంపృక్తము, సంయు
క్తము. (తె) అసటము. అవ్య (1) (తెనుగు
న) సహార్థకమునకు. — చూ, సైతము. (“ఈ
శ్వరుఁడు సహితము నిర్దోషుఁడుగాఁడు.”)
సహిష్ణువు. సం. వి. (తె). రూ-సహిష్ణువు.
ఓర్పువాఁడు: చూ, సహనుఁడు.
సహితసములు. అం: (చూ, తానములు.)
అగ్నిష్టోమము, అత్యగ్నిష్టోమము, వాజపేయ
ము, పోడసి, పొండరికము, అశ్వమేధము,
రాజనూయము (స)
సహృదయుఁడు. సం. వి. మంచిమనసుగల
వాఁడు: బుద్ధిమంతుఁడు, మనసరి, మనస్వి,
మనీసి. (తె) మంచివాఁడు: చూ, సుధి.
సహోక్తి. అం: చూ, అలంకారము. 8. (“కూ
డాయనిఁజెప్పట. ఉదా. — నీకీర్తికాత్రిత్ర
లతోనె దిగంతముల నాకర్షిమించె.”)
సహోధజుఁడు. సం. వి. అ. పుం. గర్భిణిగా
నుండి తెలిసిగాని తెలియకఁగాని వివాహ
ముచేసికొన్న భార్యయందుఁబుట్టిన యాకొ
డుకు: చూ, సహనుఁడు. 1 (చూ, పుత్రులు.)

సహోదరి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. తోడబుట్టినది
(అప్పు లేక చెల్లెలు): జామి, భగిని, యామి,
సోదరి, స్వస. (తె) అడుదోడు, తోడ
బుట్టు-తోడబుట్టుగు-తోడబుట్టువు- తోడ
బుట్టు-తోడబుట్టుగు-తోడబుట్టువు, తోడిచో
లు, తోడు. తద్వి. —౧. పెద్దఅన్నకు. కులి.
(తె) పెద్దఅన్న; ౨. అన్నకు. అగ్గిజ, అగ్గి
మ, అర్క, అవంతి, అగ్గియ, జ్యేష్ఠ, పూ
ర్వజ. (తె) అక-అక్క, అత్త, అన-అన్న;
౩. నాట్యపరిభాషయందు అన్నకు. అంతిక.
అత్తిక; ౪. (తె) చిన్నఅన్న; ౫. చెల్లెలు
కు. అనుజ, అవరజ, కనిష్ఠ-కనిష్ఠిక, కనియ
సి, కన్యక, జఘన్యజ, యవీయసి. (తె) చె
లియలు-చెల్లెలు-చెల్లియ-చెల్లియలు-చెల్లె-చె
ల్లెలు; ౬. చిన్న చెల్లెలుకు. అవరజ, కనిష్ఠ,
కనిష్ఠిక, కన్యస. (తె) చిన్న.

సహోదరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. అక్కందుడు,
భాగిత, సహజాడు, సోదరుడు-సోదరుడు
డు. (తె) తోడబుట్టు-తోడబుట్టుగు-తో
డబుట్టువు-తోడబుట్టు-తోడబుట్టుగు-తోడబు
ట్టువు, తోడిచోలు, తోడు, తోడునీడ,
నైదోడు. తద్వి. —౧. పెద్దఅన్నకు. అగ్గిజ
స్థుడు, అగ్గిజాడు, అగ్గియడు-అగ్గి
యడు. అగ్గియడు, అర్కుడు, అవర
జాడు, తోకుడు, జ్యాయుడు, జ్యేష్ఠుడు,
పూర్వజాడు. (తె) అన-అన్న-అన్న, పెద్ద-
పెద్ద, మొదటివాడు; ౨. అన్నకు. (తనకం
టె పెద్దవాడు): —(చూ, సహోదరుడు.
౧.); ౩. తమ్మునకు. అంకుడు, అనుజా
డు, అవరుడు, అవరజాడు, కనిష్ఠుడు,
కనియడు, కన్యనుడు, కేశటుడు, జఘ
న్యజాడు. జఘన్యడు, పాశ్చాత్యుడు, పూ
త, యవీయసుడు, నూసుడు. (తె) కడ
వాడు, చిన్న, తంబు, తమ్ముడు-తమ్మువా

డు, తుదివాడు, పింగలి, చెనుకటివాడు.
౪. చిన్నతమ్మునకు. కన్యనుడు. (తె) చిన్న
(చూ, సహోదరుడు. ౩.); ౫. తమ్ముడు
పెండ్లియాడియుండగ పెండ్లిలేనిఅన్నకు.
కులి; ౬. మగనితమ్మునకు. బు, దేవరుడు.
దేవుడు. (తె) మఱిది; ౭. మగనితమ్ము.
దేవరుడు-దేవుడు. (తె) బావ; ౮. కుత్సి
తమైనసోదరునకు. కసోదరుడు; ౯. ఒకత
లికడుపున బుట్టిన తోడబుట్టువునకు. సగ
ర్భ్యుడు, సహనోదరుడు.

సహ్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. రోగములేమి:
అనామయము, ఆరోగ్యము, కల్మక్యము,
పాటవము, లాఘవము. (తె) వాసి, ససి;
2. సుఖము: చూ, వ్లాదము; పుం. ౩. సహ్య
మనుకొండ: చూ, హిమాలయము (పర్వత
ము); విణ. 4. సహించదగినది; అం. 5: చూ,
దేశములు.

సఖిం. చొ: దే. ఆ. కి. దుఃఖిం. చొ: చొ: కిం. చొ.
సఖిపరిం. చొ: దే. ఆ. కి. వ్రణములోనగునది
పోటెత్తు: రూ-సలపరిం. చొ: సఖిపు.

సఖిపరింత. దే. వి. వ్రణములోనగునదిపోటు:
సఖిపు-సలపు. [సఖిపరిం. చొ:

సఖిపు. దే. వి. 1. —పై. —; ఆ. కి. 2: చూ,
సఖిపు. దే. విణ. భారమైనది: రూ-సలపు.

సఖు. పై. ఆ. కి. రూ-సడలు. 1. ఊడు: చూ,
రూ-సడలు. 4; 2. తోటు: చూ, రూ-సడ
లు. 5; 3. పడలు: చూ, సడలు. 6.

సా

సా. పై. విణ. —సామి. వృత్తియందు సామకజ్జి
మునకు అంత్యవర్ణము లోపింపగా మిగిలి
రూపము. “సా-కాలా, సా-మేను.” మొ.
సాంకవము. సం. వి. ఆ. పుం. జీవాది. సంక

మదము: చూ, సాగంధ్యము (చూ, రాజా
ర్జును. ౨-౧౪; ౪౩-(౧).)

సాంకాలికి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పృథివినము
వచ్చెడివడ్డి: చూ, వృద్ధి. 4 [డినది.

సాంకేతికము. సం. విణ. సంకేతమువలన సేర్ప
సాంఖ్యము. అం: చూ, యోగములు. ("సాం
ఖ్యశాస్త్రము.— పృథివి, అప్పు, తేజస్సు,
వాయువు, అకాశములను మహాభూత పంచ
కమును, గంధ, రస, రూప, స్పర్శ, శబ్దం
బులను మహాభూతగుణపంచకమును, త్వష్క్, చక్షు,
శ్రోత్ర, జిహ్వ, ఘ్రాణములను జ్ఞానేంద్రియ
పృథంపంచకమును, వాక్, పాణి, పాద,
పాయు, ఉపస్థలను కర్మేంద్రియ
పృథంపంచకమును, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకా
రము, పృథ్వీయ, గూడిచతుర్వింశతితత్వం
బులయ్యె. జీవుడు పంచవింశకుండయ్యె.
ఇట్టిపంచవింశతితత్వంబులంగూడి పరమాత్మ
వడ్డింశకుండయ్యె. ఇట్టి పరమాత్మయందు
నిష్టగలుగుట సాంఖ్యంబు అననొప్ప.")

సాంఖ్యండు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, అశబ్దవాది.

సాంగకము. అం: చూ, అసంయుతసాస్త్రములు.

సాంగత్యము. సం. వి. ఆ. న. కూడిక: చూ,
సంయోగము.

సాండబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, కఘ్రియె
బ్రాహ్మణులు.

సాంతవనము. అం: చూ, కృష్ణము. 7.

సాంతోబ్రాహ్మణులు. అం: చూ, ఉత్కల
బ్రాహ్మణులు (ఈసాంతోలు (1) గువా
తోరియాసాంతో, (2) నాందోసాంతో,
(3) చింకిణోపణియా సాంతో, (4) బా
తోస్సాంతో, (5) సార్యాపొడియాసాంతో
అను అయిదు ఖేదములు గలిగియున్నారు. వీ
రుసామఅధర్వణవేదశాఖలకుఁ జెందినవారు.)

సాంత్యనము. సం. వి. ఆ. వ. ఓదార్పుట:
చూ, సమాశ్వాసము.

సాంత్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. సామోపాయము:
చూ, సామము. ౩; 2. దాక్షిణ్యము: చూ,
హార్దము. 2; విణ. ౩. మిక్కిలి మధురమై
నది (వాక్కు): రూ-స్వాంతము, అమృత
వాక్కు, అత్యర్థమధురము, సంగతము, హృ
దయంగమము. (తె) అచ్చికబుచ్చిక-అచ్చిక
బుచ్చికము, బుజ్జెగము-బుజ్జెగింత-బుజ్జెగింపు.
బుజ్జెము, చెల్లింపు. (చూ, (వి) సమరసము. 2.)
తద్వి. — చూ, నల్లాపము (చూ, శబ్దము. 2.)

సాందృష్టికము. సం. వి. ఆ. న. అద్వైతగురిగిన
ఫలము: చూ, లాభము. 1.

సాంద్రిము. సం. వి. ఆ. న. 1. అడవి: చూ,
వివేనము; విణ. 2. దట్టమైనది: అచ్చేద్యము,
ఉచ్ఛానకము, ఉద్ధరము, ఘనము, ఘనర
సము, ఘనాఘనము, నిబిడము, నివిరసము,
నిరంతరము, పిండము, పిండితము. (తె)
అచ్చేము, ఎగ్గడము, కటికి, కద్దము, కాలు,
గాటము, గుబురు-గుమరు, గెంపెము, చి
క్కెడనము, చిక్కన, జీబు, జోజేరు, దట్ట
ము, దప్పము, దళము, దళసరి, నిద్దము, నె
గ్గడము, పొంపిరి, బవరి-బదిరి, మందము,
మొదుక, మొల్లమి-మొల్లము. తద్వి. — ౧.
అచ్చిన్నము, అచ్చేద్యము, నిబిడికృతము;
౨: (తె) పొంపిరి; ౩. మెత్తనైనది: — శోహ
లము, బాలేయము. (తె) నయము, మొల్ల
మి. (చూ, ముకుమారము. 2.); 4. ఎడతెగ
నిది: — అచ్చిన్నము, అచ్చేద్యము, అశేద్య
ము, అనవరతము-అనారతము, అనున్యూత
ము, అనిచ్చిన్నము, అవిరతము, అకాం
ము, ఘనము, నిత్యము, నిరంతరము, పంత
తము, సతతము.

సాంధ్యము. సం. విణ. సంధ్యాసంబంధమైనది.

సాంపరాయము. సం. వి. అ. పుం. రూ-సంప
రాయము. 1: చూ, యుద్ధము: 2: చూ,
వివత్తు; 3: అనాగతము, అగామి, ఆయతి,
ఉదర్కము. (తె) మీఁడు, రాంగలతఱి.

సాంపరాయకము. సం. వి. అ. న. రూ-సాం
పరాయము-సంపరాయము, పోరు: చూ,
యుద్ధము.

సాంపరీతము. సం. అస్య. 1. యుక్తము: చూ,
యోగ్యము. 2: 2: అద్య, అద్యత్వము, అధు
నా, ఇదానీమ్, ఐత్వరీ, పరీస్తుతము. (తె)
ఇత్తఱి, ఇత్తుడు-ఇప్పుడు-ఇప్పు; 3. కూడ:
చూ, సైతము.

సాంపరీయోగిక. అం: చూ, సప్తాధికరణములు.
సాంబము. అం: చూ, ఉపపురాణములు.

సాంబాగి. ద్వ. వి. 1. సంబరేను చెట్టువలనఁ
గలిగెడు ధూవద్రవ్యవిశేషము. తద్వ. గవ్య
సాంబాగి: చూ, రాజార్థము; వై. వి. 2.
ఉత్తమాశ్వము. రూ-సాంబాగి: చూ,
వాయము. [వర్తి. 1.

సాంబాగివర్తి. ద్వ. వి. ఉండవర్తి: చూ,
సాంబాగివర్తి. సం. వి. అ. పుం. ఓడవర్త
కుండు: పోతవణిజుండు. [సేర్పగలవాండు.

సాంబాగివర్తి. సం. వి. అ. పుం. యుద్ధమునందు
సాంపత్సరికము. సం. వి. అ. న. రూ-సంపత్స
రికము. 1: చూ, శార్దూము; వి. 2. సంప
త్సరాంతమున జేరుగునది (శార్దూము). (తె)
వీడుడి. (వీటిడు అనియు వాడుక.)

సాంపత్సరుండు. సం. వి. అ. పుం: కార్తాంతి
కుండు, కాలజ్ఞుండు, క్షణికుండు, గణకుం
డు, గౌరీకుండు, జ్ఞాని, జ్యోతిషికుండు,
మామూర్తికుండు, మామూర్తుండు, సిద్ధాం
తి, సైద్ధాంతికుండు. (తె): జోసి, జోస్యం
కుండు. తద్వ. జ్యోతిషిక స్త్రీకి: గణకి.

సాంకయికుండు. సం. వి. అ. సంకయాకున్నమాన
కుండు, సంకయాకుపు.

సాంకసంఖ్య. వా. వి. అంకము అనఁగా ఒకడే
యొక్కభాగము వానితోఁ గూడినసంఖ్య
సాంకసంఖ్య. అర పాతిక యెడలయినవి అం
కములు ఒకటిన్నర రెండుంటాతిక మొదలై
నవిసాంకసంఖ్యలు. ఇవిభిన్నములనబడును.

సాంకు. దే. స. కి. 1. పెంచు: చూ, సంరక్షిం
చు; 2. కాపాడు: చూ, సంరక్షించు.

సాంకుడుపులుగు. ద్వ. వి. కోయిల: కెంతుకరి
టి, కెంతుకనులపులుగు, కోగల-కోయిల-
కోవెల, చిగురాకుడిండి, తలిరుడిండి, తలిరు
మేఁతరి, పరితము-బరితము, పెంపుడుగున్న,
మావికొమ్మయిలుపులుగు. (సం. వ):—
అ ధి పి క ము, అ లి మ క ము-అ లి మ
క ము, కలకంతము, కలఘోషము, కలధ్వని,
కాకపుచ్చము, కాకపుష్పము, కాకలీరవము,
కామజానము, కామతాలము, కామాంధము,
కాలజ్ఞము, కింకిరము, కుహూకంతము,
కుహూయముఖము, కుహూరవము, కోకిలము,
గండకైలము, ఘోషముత్తుపు, జర్జరము,
తా మ్రా క్ష ము, ధ్వం క్ష పుష్ప ము,
పంచమము, పరభృతము, పికము, మధుకరి
తము, పంగము, పనసీయము, పలాపకము,
పసంతఘోషి, పసంతదూతము, వాసంతము,
శ్యామము, తద్వి. —గ: అడుకోయిల. (సం)
కాదంబరి; 2. పికములగుంపునకు. —పైకము;
3: గండుగోయిల, పొగురుగోయిల, మగకో
యిల. (సం) గంధర్వము, గాతువు; 4: చూ,
స్తాకము. 2.

సాగండియు. దే. స. కి. 1: చూ, వేడికొనుక
2: పొడిగించు. (సం) ఉత్తంభించు.

సాగండియుట. వా. వి. పొడిగించుట: (సం)
ఉత్తంభనము.

పాగు. దే. వి. 1. అడుగునదొడ్డుగట్టిన క
టారిమలుగునంటి యాయుధము: చూ, ము
ప్పదిరెండాయుధములు; ఆ. కి. 2. దీర్ఘ
మగు: రూ-చాగు, నిగుడు-నివుడు, నిడు
చేను, పెరుగు-పెర్లు, పెరువు-పెర్లు, పా
డపగు.(సం)ఉద్దండించే (మి) దీర్ఘమగు;
3. రూ-చాగు, వాలు: చూ, వాల్లు. 8:
4. రూ-చాగు. దండాకారముగ నేలకు
వాల్లు:చూ, వాల్లు. 3. [ఉద్దంతుడు.

పాగుడుమానిసి. ద్వ. వి: పా డ గ రి. (సం)
పాడు దే. వి. రేతన్ను: చూ, రేతన్ను. 1.
పాతు. దే. వి. గోనెలునేయువారిజాతి.

పాకతము. దే. వి. 1. ఊరిడింపు. నిర్వ. 9, ఆ.
48: చూ, సమాశ్వాసము; 2: చేపట్టు. (సం)
అనుగ్రహము, అభ్యుపపత్తి, ఆగ్రహము,
కీర్తి, గ్రహము, ప్రసాదము.

పాకము. దే. వి. 1. నెపము:చూ, వ్యాజము. 1;
2. ఉత్సవము: చూ, సంబరము. 8;
3. ఒకానొక ఉత్సవము:చూ, సంబరము. 8.

పాకల్యము. సం. వి. ఆ. న. సకలత్వము: చూ,
వెరసి. 2. [చూ, సాక్షి.

పాకి. వై. వి.=సాక్షి. రూ-సాకిరి-సాకె:
పాకిరి. వై. వి.=వై.—

పాకిరిబోను. వా.వి. ఒకరకముబోను:చూ, బోను.
పాకు. దే. వి: చూ, సాకము. 1.

పాకురుండము. సం. వి. ఆ. పుం:కర్బులఫలము.
పాక. వై. వి.=సాక్షి: చూ, రూ-సాక్షి.

పాకేరిము. అం. 1. అయోధ్యాపట్టణము: చూ,
దేశములు; 2: చూ, క్షేత్రములు.

పాక్షాత్కరించు. సం. ఆ. కి: గోపరించే.
(మి) పరిత్యక్తమగు. (తె) అగపడు-అగ్గప
డు, అనిపించే, కంటబడు, కనబడు, కని
పించే, కనుపట్టు-కన్నట్టు, కానబట్టు, కా
నబడు, కానిపించే-కాన్పించే, కోలాపడు-

కోల్పడు, చూపట్టు, పాడకట్టు, పాడచూ
పు, పాలుచే. (చూ, లోబడు).

సాక్షాత్కారము. సం. వి. ఆ. పుం. పరిత్యక్త
ము: చూ, స్పష్టము. [వాడు.

సాక్షాత్కృతుడు. సం. విణ. సాక్షాత్కరించిన
సాక్షి. సం. విణ. (న్. ఈ. ఓ.)=సాకిరి. 1. ఏ

దేవియొక కార్యమును కనిగాని వినిగాని
తెలిసి చెప్పవాడు: (తె) ఎల, కరి, సాకి-

సాకిరి-సాకె. తద్వి. — ౧: గూ డ సా క్షి.
(తె) గట్టుసాకిరి; ౨: ఉత్తరసాక్షి. (తె)

మీడిసాకిరి; 3: కూటసాక్షి; ౪: యద్వ
చ్ఛాభిజ్ఞాడు. (తె) డబ్బాటుసాకిరి; ౫: స్సా

రితుడు. (తె) తలఁపుసాకిరి; ౬: లిఖితుఁ
డు. (తె) వాచిత సాకిరి; అం. 2.

(బ): చూ, సాక్షులు.

సాక్షులు. అం. వీరు పదునొక్కండు:—అందు
కృతసాక్షులేపురు, అకృతసాక్షు లార్దురు—

కృతసాక్షులు:—లిఖితుడు (వాచితసాకిరి),
స్మరితుడు (తలఁపుసాకిరి), యద్వచ్ఛాభి

జ్ఞాడు (డబ్బాటుసాకిరి), గూఢుడు (గు
ట్టుసాకిరి), ఉత్తరుడు (మీడిసాకిరి);

అకృతసాక్షులు:—గ్రామిన్లు, ప్రాద్వివాక
లేఖకసభ్యులు, రాజు, కార్యాధికారి, వారి

చే బంపబడిన వాడు, (పరివివాదముల
యందు) కులమువారు; కృతసాక్షులుఅనగా

నిర్ణయించేకొనబడిన సాక్షులు. అకృతసా
క్షులు అనగా నిర్ణయించే కొనబడినసా

క్షులు.): చూ, సాక్షి. 1-2.

సాక్ష్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. సాక్షి కని విని
తెలిసిచెప్పిన వాక్యము: పాగ్మాణ్యము.

తద్వి. — ౧. పరియోగము. (తె) తారకాణ-
తారకాణము. తరుకాణము. తార్కాణ-తా

ర్కాణము, మూదల-మూదలిక, రుజువు;
2. ఏకాదశావశ్యాద్ధము: చూ, శ్యాద్ధము.

సాగనంపు. దే. స. కి. (వ)యాణమై పోవు

వారిని) కొంతదూరముదీసికొనిపోయివిడుచు.

సాగరము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సముద్రము; 2. ఏనుగు చెవియందలి మదము: చూ, హామిక: అం. 8: చూ, గజమదములు; 4: చూ, సంఖ్యాభేదిములు; దే. వి. (1) నెయ్యిసూనె మొదలగు నవి నింపిన సిద్ధలతోడు: చూ, సిద్ధియ. [సెలవిచ్చు.

సాగవేయు. దే. స. కి. పుచ్చు, పంపు: చూ, నాగింపు. వా. స. కి. 1. నడపు: చూ, వెలుచు; 2. జేరిగింపు.

సాగు. దే. వి. 1. కృషి: చూ, వ్యవసాయము. 2. అ. కి. 2. రూచాగు, అరుగు. అర్దు, అరుగుదెంచు. అరుదెంచు, ఎత్తు, ఎక్కు. చెళ్లు, ఏగు, ఏగుదెంచు. ఏతెంచు, కుండు, గలుచు, చేను-నను, చేనుదెంచు, జీరుగు-జీరుగు, తరలు-తర్లు, తారు, తూగు, తెరలు, తోపు, నడచు-నడుచు, నడతెంచు, కయనించు, కరగు, పెకలు, పెల్లగిలు-పెల్లగిల్లు, పొకాలు-పోకాలు, పోపడు, పోవు, బయలుదేలు, బయలుపడలు, బెండగిల్లు, మట్టాడు, విచ్చేయు, విజయించేయు-విజయముచేయు, వెడలబడు, వెడలఁజాలు, వెడలు-వెలలు, వెలువడు-వెల్వడు, వేంచేయు. (సం) గమనింపు, గమించు-గమియించు, నిర్గమించు, పుర్యాణించు, తద్వి. — చెల్లు; 3. పువర్తింపు, క్రాళి: చూ, వర్తింపు; 4. యత్నించు: చూ, సమకట్టు. 2; 5. జీరుగు, జీరువాలు, తోట్టు, దొరయు, మెలగు.

సాగుచేయు. ద్వ. ప. కి. 1. అయవలచు, సాగుబడిచేయు, వ్యవసాయముచేయు; 2. నడిపించు, కృషిచేయు.

సాగుపాటు. ద్వ. వి. జీరుగుచాటు: చూ, స్థితి. 5. సాగుబడి. ద్వ. వి. 1. — పై. —; 2. కృషి:

చూ, సాగు. 1.

సాగుబలా. వా. వి. ఒకరకమునతి: చూ, హాజిగలు.

సాగుచూసము. వా. వి: చూ, సహగమనము. 2.

సాచి. అం: చూ, దృష్టిక్రియలు.

సాచిన్యము. సం. వి. అ. న. సచివత్వము.

సాచీముఖము. అం: చూ, ఉత్తానకరణబంధములు.

సాజాత్యము. సం. వి. అ. న. సజాతిత్వము.

సాజీము. వై. వి. — సహజ: చూ, స్వభావము.

సాట. దే. వి. రూ-సాటా. ఒకవస్తువునిచ్చి

మఱొకటికొనుట లేక మార్పుకొనుట: చూ,

వినిమయము. 1.

సాటా. దే. వి. — పై. —

సాటాగోటి. దే. వి. కరివర్తనపుదేరము.

సాటి. దే. విణ. 1. తోత్రము. అం, పదా. 5-5:

చూ, హేతి. 4 (బాణము. 1-రం.); ఏ 2.

రూ-సాటిక-సాటుప: చూ, సమానము. 2;

8: చూ, రూ-చోటి. [య్యు, టంటం.

సాటింపు. వా. వి: చొటాచొట, టముకు-ట

సాటిక. దే. విణ: చూ, రూ-సాటి (స్వార్థము

న కపుత్యయము.

సాటుప. దే. విణ. — పై. —

సాడూ. హిం. వి. పడ్డకుడు. (నిజమువాడుక.)

సాటుపు. దే. విణ. — పై. —

సాతము. సం. వి. అ. న. సుఖము: చూ, సంతోషము.

సాతల. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, సంబరేను.

సాతాని. వా. వి: రూ-చోతాని, చోతనివాడు.

సాతాను. వా. వి. (అం. పదా. నర. 21.): చూ,

రూ-పైతాను. [బోయు, పొగచు.

సాతాలింపు. వా. స. కి: తాలింపు, తిరుగఁ

సాతాలింపు. వా. వి: తాలింపు, తిరుగఁబోత.

ఁబోత, పాటన, పొగపు-పొగుపు. (సం).

అభిఘోరము, పుకస్తము, సంస్కారము.

సాతి. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. అపసానము: చూ,

సమాప్తి. 1; 2. దానము: చూ, స్వర్ణము. 2.

3. సన్న పుబట్ట, దుకూలము: చూ, వూలకాట
కము (చూ, వస్త్రము. 1-3౮.)

శాతు. వై. వి. సార్థమ్. 1. వర్తకజనసమా
హము: చూ, సమాహము; 2. జంతుసమా
హము: చూ, సమాహము; 3. తెరువరులగుం
పు: చూ, సమాహము.

పాత్యకి. సం. వి. ఇ. పుం: తై సేయుండు.

పాత్యతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కిశుపాలునితల్లి:
చూ, నవతిల్లి. 1; అం. 2: చూ, వృత్తులు.
(కొంచెము కోమలమై వీరభయానక రసము
లను దెలుపు నర్థరచన. ఇచ్చేటగూడ నక్షర
ములు మిక్కిముతై యుండును. ఉదా.—
“జౌరారా! ఎదురైన యోధపీఠల నతిభ
యాపాదయై నతనధనుర్దండయి నెక్కువెట్టి
నెడంగంబుల నిమసంచయంబు వెలువరించేట
తెలియకుండ ధారాధరంబునోగె బాణవరం
వర లరలపై గుటియించె.”)

పాత్యతుండు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష్ణువు. 1.

పాత్వి (త్వి)క గుణములు. అం: అహింస, అస్తే
యము, సత్యము, కౌచము, బ్రహ్మచర్యము,
ఇంద్రియ నిగ్రహము, అక్రోధము, అననూయ
(అనూయ) (8).

పాత్త్వికభావములు. అం: చూ, భావములు.

(చూ, వ్యంజకము. 1.) ఇతరులయందుఁ గల
సుఖదుఃఖాదులఁజూచి తామునట్లుసుఖదుఃఖా
దులనుభవించేట. ఇది సామాజికముల మొ
దలగు సహృదయాలందుఁగూడఁ గలుగవచ్చు
ను. ఈసాత్త్వికభావ మెనిమిది విధములు.

1. స్తంభము = కదలకుండుట, 2. పశ్చిళయ
ము = వశముఁదప్పట, 3. అశుభ్రత = కన్ను
ల నీరువెడలుట, 4. రోహంచము = ఒడలు
గగుర్పొడుచుట, 5. నేద్రము = ఒడలుచేసు
య్యట, 6. విస్వరత్నము = గడ్గదికపడుట,

2 కంఠము = ఒడలునగుట, 7. వివర్ణత్వ
ము = ఒడలు రంగుమాటుట, ఉదా.—

1. అయ్యారే! యయ్యంతి పేయమంగాంచి
చెయ్యుమొలచి రత్న పుబామ్మయై నిలచినది
(స్తంభము); 2. అయ్యంతి సేమనపచ్చేను!
తనతోఁ బుట్టిన మదియే వశము
గాకుండెను (పశ్చిళయము);

3. తొలుకారునానచే ముతైపుఁజిప్పల ము

తైంబులు గలుగనట్లు తొలిచేపున నయ్యం

తి కన్నుఁగవనకుఁపురంబు తోరంబయ్య

(అశుభ్రత); 4. బాగుబాగు! తొలుకారున

నేలంబైరు లంకురించునట్లు రోమంబులు మే

నంగగుర్పొడిచె (రోహంచము); 5. తడవు

నకుం బిరయనాలోకించిన యక్కొనులికిం

బాంకురగండ పాలించెమట చినుకులు చం

ద్రకాంతకిలల జలబిందు సందోహంబునుం

బోతె వెడలసాఁగెను (నేద్రము); 6. అచ్చె

లిప్పియనకు వార్తంబుతైంచేవో దూతికకు

నవ్విల్లులన్నియు నేతెలిచేనుగ్గడింపఁబడు

నట్లు వినవచ్చినవి (విస్వరత్నము); 7. అద్ది

రయ్యా! యిమ్ముద్దులగుమ్మపిరియుని నుద్దు

లునుడువుచే గాలిజలించే మాంఠియుం

బోలెఁ దూలివలించేచేదెను (కంఠము);

8. ఓ నుండరాంగా! యానుందరి నెగులేను

ని చెప్పవచ్చేను! తొల్లిలచ్చియుంబోతె

నుండునది వలకులచెలితెలిదాలందాల్చి

చెలికత్తెలకును గుఱుకునేయ నలవిగాక

యున్నది (వైవర్ణ్యము.) [ఋషులు]

సాత్త్వికత్వము. పా. దీనికి ఉపమానము:—

సాత్త్వికము. సం. వి. అ. పుం. 1. రోహంచా

దికము; వి. 2. సత్యగుణమువలనఁగలిగినది;

అం. 3: చూ, అభినయము. (వ్యగత, వర

గత, దుఃఖనుభాదిభావముల నూచించేవది

సాత్వికము. ఇదే సంభ గోమాంచాదులు
గలది.) [వ, విరజస్తముఁడు

సాత్వికుఁడు. సం. విణ. సత్యగుణప్రధానుఁడు:

సాద. వా. వి: చూ, సానిక.

సాదన. వై. వి.=సాగన. 1. అభ్యాసము. కళా.

7, అ. 34: చూ, స్వభావము; 2. కరిభ్యాస
ము. సా. 2, అ. 125: చూ, స్వభావము.

సాదనకాఁడు. ద్వ. వి. 1: చూ, సాదనజోదు, 1;

2: చూ, సాననజోదు. 2.

సాదనజోదు. వై. వి. 1: జెట్టి, మాసటి-మాస

టిఁడు-మాస్టిఁడు-వస్తాదు, సాదనకాఁడు.

(సం) ముల్లుఁడు; 2. శస్త్రద్రక్షుఁడు. అం, భా.

ద్వి. 203: మాసటి-మాసటిఁడు-మాస్టిఁడు,

సాదనకాఁడు.

సాదనము. సం. వి. అ. న. 1. ఇల్లు: చూ, రూ-

సదనము. 1; 2 వసతి: చూ, సాదము. 1.

సాదము. సం. వి. అ. పుం. 1: రూ-సాదనము,

వసతి, వసతిసాదము; 2. విసాదము: చూ,

శోకము. 1; 3. కరణము: చూ, సంరక్షణ

ము; 4. గతి, దిక్కు: చూ, సంరక్షణము;

జే. వి. (1)=వసతిసాదము: ఓగిరము-ఓయిర

ము-ఓరెము, ఓమటి, కూడు, తిండి, దోమ

టి, వసదనము-వసాదము, బువ్వ, బోనము,

బోననము, మెతుకు-మెదుకు, పంటకము.

(సం) అంధస్సు, అట్టము, అన్నము, అమృ

తము, ఆయస్సు, ఆశనము, అపూర్వము,

ఆహారము, ఓదనము, కశిపుపు-కసిపుపు, కు

రువు, కూరము-కూరము, క్షుద్ధ, గర్భము,

గారిత్రిము, జీవాతువు, తల్పము, దీదివి,

పాథస్సు, వసతిసాదము, భక్తము, భిస్స.

తద్వి. — ౧. దేవతల కియ్యదగిన యన్నమున

కు. తలిగ-తలియ. (సం) అమృతము, చావ్యము;

౨. పితృదేవతలకిచ్చెడు అన్నములో నగువాని

ముద్ద: కవ్యము. తద్వి. — (౧): (సం) పాఠ

ణ-పారణము-పార్వణము, పిండము; (౨).

శాస్త్రకాలమందు నిమంత్రితులు భుజించిన

పిమ్మట విస్తరకు ముందటవేసెడి అన్నము.

(సం) వికిరము; 3. భగవంతుఁడు లోనగు

వారిచే భుక్తపరిశిష్టమైన అన్నాదులు:—

(సం) వసతిసాదము; ౪. అగ్నిలోవేల్చెదగిన

వత్సాన్నము:— ఇగిరిక-ఇగిరికె-నిగిరిక. (సం)

అగ్నిశోత్రము, చరువు, వషట్కృతము,

సాన్నాయము, హవి, హవిస్సు-హవివ్యము.

హవ్యము; ౫: (సం) రాజాన్నము; ౬. పెం

డ్డిమూడవనాటిబువ్వము— పాకెన-పాక

న్న-పాకెన-పాకెన్న. (సం) పాకాన్నము;

౭. పెండ్లి నాలవనాటి బంధుజనపజ్జగ్గి:—

బువ్వంబంతి-బువ్వముబంతి- బువ్వము, హరి

బువ్వము (చూ, సాపాటు); ౮. యజ్ఞార్థ

మైన అపూర్వము — (సం) తృప్తము, పురో

దాశము. తద్వి. — (౧) సోమలతరసము.

(సం) తృప్తము, పురోదాశము; ౯. పితృ

తిథులయందలి భోజనము:— (సం) భాగ్య

కార్యము; ౧౦: అన్నపురాశి. (సం) కుంభ

ము; ౧౧: పాలుచేర్చి పొంగించిన అన్నము:—

పొంగలి తద్వి. — అత్రము, క్షీరాన్నము,

క్షైరేయి-క్షైరేయము, పరమాన్నము, పా

యసము, పారలొకకము; ౧౨:

పులగము, పొంగలి. (సం) కృసరము, పుల

కము-పులకము; తద్వి. — (సం) తిలదన

ము, తిలసర; ౧౩: కలపంటకము, కిచిడీ

కిచ్చేడి; ౧౪: పూటకూట్లు; ౧౫: చెడ్డకూ

డునకు. — (సం) కదన్నము. తద్వి. — (౧):

చేద్ది-చేలిది-చల్లి. (సం) ఉపితము, కల్మషగ్గి,

కల్మషర్తము, పర్యుపితము, పాత్రరాశము,

పాత్రశోభనము, వ్యుష్టము; (౨): ఒడిపిలి;

౧౬. వత్సాన్నవికేషము:— కర్పూరనాళిక;

౧౭. అన్నవస్త్రములకు:-కూడుగుడ్డ. (సం) కళిపువు.కసీపువు; ౧౮: ఆటూతి, పెనుతిండి. (సం) ఆభుక్తి; ౧౯: పొట్టకూడు; ౨౦. కడికొలఁదిఅన్నము:—భిక్ష-భిక్షు; ౨౧: పులికూడు. (సం) మాధవకబళము-మాధవ కగము; ౨౨ పెండవతూరిపెట్టెదగిన భోజన పదార్థము:—మాటు; ౨౩. అన్నపుసిడుచే (మద్ద)కు.—అంట, అడ, అడమర, కరుడు, దొబ్బ-దొబ్బ, పిండలి, పిడచే-పిడుచే, పేరుడు, మద్ద, సరువడము. (సం) కబళము, గాగినము, పిండము; ౨౪. వీనుఁగున తిచ్చెడుఅన్నపుమద్దకు:—(సం)కరికవలము, పులకము, విధము, విధానము; ౨౫ పులియా జోరము:—పులికూడు; ౨౬. పులిసినయన్నము:—పులికూడు; ౨౭: పులియోగ-పులి హోరి-పులిహోర; ౨౮. దారిలోనియన్నము:- (సం) అధ్యాన్నము; ౨౯: గుజ్జినగూళ్లు-గుజ్జినగూళ్లు; ౩౦: చిమిడిక, లగడ-లగుడు; ౩౧: మాఁడన్నము:-మాఁడు. (సం) ఝిల్లి-ఝిల్లిక, దగ్ధిక, భిన్నట; ౩౨: ఇలి, మెతుకు-మెనుకు, చెల్లు. (సం) పులాకము, సీక్థము. తద్వి. —ఎండిన మెతుకు.-చక్క; ౩౩: దినగోల, దినబత్తెము. తద్వి. —బత్తియము-బత్తెము, బరాతము; ౩౪: పిండి, సత్తు. (సం) కదంబము, కరంబము, క్షిప్రకము, ఖచితకము, చతుష్వ్య, జంలిక, పిష్టము, సత్తువు; ౩౫: జేరబు, పేలపిండి, సత్తుపిండి. (సం) ఖాజికము, చూర్ణకము, లాజ, సత్తువు; ౩౬. పెరుఁగుతోఁగలిగిన పేలపిండికి. —(సం) కరంభకము, కరంభము, కర్కసారము; ౩౭: వేఁపుడుపిండి. (సం) కేరలి, కైరవి, చంద్రిక; ౩౮: తోఁచు, పిండికూడు, సంతటి; ౩౯: సోఁపుఁబిండి (సం) చనుపి; ౪౦. నుకియలులో

నగు వాని మూఁతపిండి:-తోఁపు; ౪౧. సోఁటకాదులలో పోలేరమ్మకు కొట్టెడి పిండి:-తుగ్గిపిండి; ౪౨. మెంతి జీలకఱ్ఱలోనగు వాని కూరపిండి:-దుంబాడి; ౪౩: నూపుపిండి. (సం) చలలము; ౪౪: చలిమిడి.-చేలిమిడి, పాకపుచేలిమిడి; ౪౫: పిట్టు, వాసెనకుడుము, వాసెనసోలె. (సం) పిష్టము; ౪౬: పిండిపోక, (మి) లగడపిండము; ౪౭: అటకలి, చిక్కసము, నలుఁగు-నలుఁగుడు, నలుఁగుఁబిండి, నున్ని. (సం) ఉత్పాదనము, ఉద్వృత్తనము, వరాగము, స్నానము, స్నానీయము; ౪౮. అటుకులు: చూ, వృథుకము. ౨: ౪౯: పేలలు-పేలాలు - పేర్, పాల్, పేలలు. (సం) అక్షతలు, ఉత్తుపము, ఖదిర, ఖాజికము, లాజ; ౫౦. పిండికిఁబెట్టు ఎసరు:-కొట్ర; ౫౧: అత్తెసరు-ఎత్తెచరు, ఎసరు. (సం) కొష్టజలము, నఖంబచము; ౫౨: చిట్టుడుకు నీళ్లు, పాంకు నీళ్లు. (సం) ఈధిము; ౫౩: గంజి, వారుపు-వారుపుడు-వార్పు. (సం) అన్నరసము, ఆచామము, నిసాగివము, మండము, మాసరము, సాగివము. తద్వి. —(౧) గంజిపైమిఁగడ:-గంజి, తోరక. (సం) ఆచామము, పిచ్చ; (౨) కాఁపుడుగంజికి:-అంబలి, జోవ, వెఁవ. (సం) అంబకళమా, ఉష్ణిక, గటక, పేయము, యవాగువు, మంథము, విలేపి, కాగిణ; (౩) మెతుకులుగల గంజి:-పేయగంజి; ౫౪. చక్రాల తిండి:-పాంగలి; ౫౫. పక్వాదులతిండి:-కాణము-ఖాణము, దాణ. (సం) ఖాదనము; ౫౬. గుట్టపుతిండి:-రవాణము; ౫౭: దొంగమేత, లంపు; ౫౮. తరవాడి: చూ, కుక్తము. 1-౩; ౫౯. మాంసాహారమునకు.-చూ, కుక్తము. ౨; ౬౦. బియ్యమువేచి వండిన

యన్నయ:—సాక్షి (చూ, సాపాటు) (చూ, భక్ష్యము.)

సాదరు. వా. వి. 1. వాడకపుసాము; 2. కలిమి: చూ, సంవత్తి. 1.

సాదా. వా. వి. 1. వన్నెచిన్నెలులేనిది.

సాది. సం. వి. న్. పుం. 1: ఆశ్వనాహుడు.

ఆశ్వనాహుడు, ఆశ్వనోహుడు, ఆశ్వకుడు—ఆశ్వకుడు, ఆశోహుడు, వరాశోహుడు, వాహుడు, హయాశోహుడు.

(తె) గుట్టపురాతు, జెగిలికాడు. తద్వి.—

1: రవుతుకు—రామతు—రామతుడు—రామతుడు. (తె) జెగిలికాడు, రవుతు—రాతు—రావుతు—రాతు—రావుతు—రావుతు—రామతు, సరదారు, సాని. (ఇది గుట్టపురాతునకును జెల్లును); 2: (తె) బేగరి;

2. మావటీడు: చూ, హస్తారోహుడు;

3. లేరుగడపువాడు: చూ, సారథి.

సాదించే. వా. స. కి. విరానులులేకయే కలి

నోతులచేబాధించే.

సాదితరుళ. వా. వి. 1. సాదించవలెననికోరుట.

(ద్రావిడపరిభాషాపదము.)

సాధు. వై. వి. 1. సాధువైనగోమహిష్యాదిక

ము. భార. ఉబో. 2, ఆ. 13: చూ, సా

రభేయి (ధేవుపు); వి. 2. మంచిది: చూ,

సామర్థ్యము. 2; 3. మంచివాడు: చూ,

సాధువు. 3.

సాదుసత్తి. వై. వి. 1. సాధుకత్తి. నుజనులసత్తువ.

సాద్విక్రమము. సం. వి. ఆ. న. పోలిక: చూ,

సామ్యము. 1.

సాధకము. సం. వి. సాధించేనది.

సాధనచతుష్టయము. అం: నిత్యానిత్యసత్తునివేక

ము, ఇహముత్యార్థఫలభోగ విరాగము, క

మాదిపట్కము, మాయామృత్యుము. (4)

సాధనము. సం. వి. ఆ. న. 1. సాధన. సాధి

మేట; 2. ఉపకరణము, కరణము, కారణ

ము, పరికరము, పరిగోహము, శ్రీ. (తె)

ఎత్తలి, కొఱముట్టు, పడమేపు, పనిముట్టు,

ముట్టు. తద్వి.—పరిస్పందము; 3. ఉపా

యము: చూ, వెరవు. 1; 4. ధనము: చూ,

హిరణ్యము. 3; 5. పథము: చూ, హింస.

1; 6. మృతిసంస్కారము: చూ, సంస్కా

రము. 2; 7. గమనము: చూ, సమయము.

2; 8. అనుగమనము: చూ, వెంబడి; 9. ఋ

ణదానము: చూ, స్వర్ణము. 3; 10. నివర్త

నము: చూ, మరలఁబాటు; 11. దండు: చూ,

నేన. 1; 12. మగగుడి: చూ, శిశ్నము; అం.

13: చూ, తారలు; న. 14. సాదన. కరా

భ్యాసము: చూ, స్వభావము; 15. సాదన.

అభ్యాసము: చూ, స్వభావము.

సాధనములు. అం: చూ, సాధనచతుష్టయము.

సాధనీయము. సం. వి. సాధించదగినది.

సాధనోపాయము. అం. (ఉపాయము): చూ,

అంగవంచకము.

సాధరక్రమము. సం. వి. ఆ. న: చూ, సాధ్యక్రమము.

సాధారణ. సం. వి. 1. సామాన్యము: చూ,

సామ్యము. 1; 2: చూ, సమానము. 2; అం.

3: చూ, సప్రాధికరణములు (చూ, కామముకిరి

పుట); 4: చూ, సంవత్సరములు.

సాధారణధర్మము. అం: చూ, ఉపమ. (“ఉప

మానోపమేయములు రెంటియందుఁగలిగినది.

[దేనిచేత రెండువస్తువులకుసామ్యముగల్గినో

యది.] సాధారణధర్మము: అదియందుఁ

‘చెలుపు’ లోకమున వ్యాపించేటయను రెం

డుధర్మములైయున్నది. అవియుపమేయము

గుక్తియందును నుపమానముగు వెన్నెలయం

దును గలిగియుండుటచే సమానధర్మముని

చెప్పఁబడును. ఇట్లు నాలుగును కలిగి యు

న్నది పూర్ణోపమయనంబడును. వీనిలో నొకటిగాని రెండుగాని మూడుగానిలోపించినది లక్ష్యము. నాలుగును లోపించినవో సలంకారమేయుండదు. ఇట్టి లక్ష్యములో లోపించినది తోచుచుండును. ఉదా.—

౧. వానిమోము చంద్రసుందరమై యున్నది ఇచ్చేటజెందుడుపమానము, మోముపమేయము, సుందరత్వము సాధారణధర్మము. ఉపమావాచకములేదు. కావుననిది వాచకలుప్త; ౨. పద్మముఖుడు. ఇచ్చేటనుపమానముగుపద్మము. ఉపమేయముగు ముఖముగుగలవు. ఉపమావాచకము, సాధారణధర్మమును లోపించినది. కావునధర్మవాచకలుప్త; ౩. అతడు చంద్రునిసలె నుండెను. అతడు ఉపమేయము, చంద్రుడుపమానము, వలె యుపమావాచకమును జెప్పబడినది. సాధారణ ధర్మమగు నాహ్లాదకరత్వము జెప్పబడలేదు. కావున ధర్మలుప్త. ఇట్లు తక్కినవి యూహ్యంబులు.) [చూ, సామాన్యము.

సాధారణము. వా. సం. విణ. సాధారణమైనది: సాధారణి. అం: చూ, సావీరజభాషలు.

సాధారణ్యము. సం. వి. అ. న. సాధారణత్వము.

సాధించే. సం. స. కి: చూ, సిద్ధిచొందించే.

సాధితుడు. సం. విణ. 1. దండుగవుచ్చేకొనబడినవాడు; 2. సాధించబడినవాడు.

సాధివము. సం. విణ. 1. మిక్కిలిపదిలము: చూ, సైర్యము. 1; 2. మిక్కిలిమంచిది: చూ, సామర్థ్యము. 2. [చకములు.

సాధిమనము. అం: 1. చూ, భక్తులు; 3: చూ, సాధియతుడు. సం. విణ. (నొ. ఈ. నొ) 1. మిక్కిలిదిటవుగలవాడు; 2. మిక్కిలిమంచివాడు: చూ, సజ్జనుడు.

సాధువాదము. అం: చూ, సానుపంచకము.

సాధువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1: చూ, బుద్ధుడు; 2: చూ, సన్యాసి; విణ. 3 = సాదు. మంచివాడు: చూ, సజ్జనుడు; 4. చేక్కనివాడు: చూ, సౌందర్యవంతుడు; 5. వడ్డికిచ్చి బ్రదుకువాడు: వాద్ధుశివుడు, కునీడుడు, వృద్ధ్యాజీవి-వృద్ధ్యాజీవుడు; 7. మంచి, సత్తు: చూ, సామర్థ్యము. 2; 8. చేక్కనిది: చూ, హృద్యము. [సుపటిము.

సాధుక క్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ = సాదుపత్రి సుజ సాధ్యము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, యోగములు; విణ. 2. సాధించదగినది: వృషాంకము, సాధనీయము: (వి): చూ, శక్యము.

సాధ్యములు. అం 1: చూ, సిద్ధములు. (కాస్త్రముచేగలిగినవి సాధ్యములు. ఉదా.— రాముడు, కలకులు, గోగు, వచ్చెంగార్యము, జేరచ్చెట్టు; సాధ్యఖండములు. ఉదా:— రాముండు, కలంకులు, వచ్చెంగార్యము, వాండు), సాధ్యభూర్ణములు. సిద్ధములు సాధ్యములు అని బిందువులు రెండేసివిధములు: చూ, బిందువులు; 2. సాధ్యములఘువు.

సాధ్యుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. గణదేవతా విశేషము. (వీరు వన్నిద్దఱు.—మనువు, వాసుమంతుడు, విష్ణువు, ధర్మడు, నారాయణుడు మొదలగువారు); విణ. 2. సాధించదగినవాడు.

సాధ్యసము. సం. వి. అ. న. భయము: అధైర్యము, ఆక్షేపము, ఆతంకము, ఉద్వేగము, ఉద్వేజనము, జ, చకిత్యము, చలనము—చాలనము, డ, ధ, ఇ, తాసము, దరము, భయము, భీ, భీతి, శంక, సంభ్రమము, హం. (అవ్య). అతి, ఋ. (తె) అంజక, అడలు, అడుకు, అదరు—అదురు, అదరుగడ, అరవాయి, అలుకు—అళుకు—అక్క, అదుర్దా,

ఉత్తలపడుట, ఉత్తలపాటు, ఉత్తలము, ఉదిల, ఉదుగు, ఉలుకు, ఎడరు, ఎడ, ఓజీ, ఓట, ఓటమి, కన్నోటు, కొంకు, గగ్గోలు, గిలి, గుబులు, గోరము, జేంకు-జేంకెన, జేడుపు, జేలదరింపు, జేకుకు, జోలి, జోవడము, డాపు-దాపు, డింబము, తలకు, తలఁడు, తలరు, తల్లడింపు, తల్లడము, తేకువ, దళుకు, దిగులు, పంగు, పర్వా, పుయిలోట, పిటికికండ, పేదర్పి-పేదటిమి, బీకు, బెంబేలు, బెగడు-బెగ్గడు, బెగ్గలము-బెగ్గలికము, బెగ్గిలుట, బెట్టిదము, బెదరు, వెరఁగు-వెఱవెఱఁగు-వెఱపు, చాడలు. తద్వి. — ౧. భయంకరత్వమునకు. — (తె) బెడిదము; ౨. భయంకరమునకు. — (తె) బెడిదము, వాలు: చూ, రారవము. 3, 3. మిక్కిలివెఱపునకు. అత్యాపితము, మహాభయము-మహాభయము. (తె) నివ్వెరు-నివ్వెఱ - నివ్వెఱఁగు - నివ్వెఱపాటు; విణ. ర. వెఱపునొందినది. — ఉద్విగ్నము, త్రస్తము, దీర్ఘము, భీతము. (తె) బీద; ౫. క్రూరమైనది: — వక్రము, వ్యాళము.

సాధ్యసస్సరితము. అం: చూ, సతిసోధితము.

సాధ్య. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. పతివ్రత: చూ, స్త్రీ; అం. 2: చూ, వృత్తము. 1. ("భ-న-జ-న-స-న-న-భ-గురువులు. 8-15-22 యతులు. 25వ ఛందస్సు.")

సాన. వై. వి. = కాణ. 1. మణులు మొక్కలు పోరా చెడుతాయి: ఒరగల్లు-ఒఱగల్లు, కరసాన, టీకము. (సం) కానము-కాణము-కాణి. కషము-కసము, కషీక, కషోపలము, నికషము. : (చూ, రత్నములు); 2. కత్తులు లోనగునని మూఁడుతాయి: (సం) కాణము-కాణి-కానము. (చూ, రత్నములు.); 3. గంధముతీపెడుతాయి: (సం) నికషము, కాణము-కాణి-కానము (చూ, రత్నములు.)

సానక త్రి. వై. వి. (సాదు + క త్రి) సాదసచేయక త్రి: చూ, రిప్టి. 2. [మంతము-

సానమంతము. సం. వి. న్. పుం: చూ, రూ-సానసానము. వా. వి: చూ, నారాచి.

సానలవాడు. వా. వి. మణులను బాగుచేయు

వాడు: పూసలవాడు. (సం) అసిధావకుడు, కమఁడు, మణికారుడు, శస్త్రమార్జకుడు-శస్త్రమార్జుడు, కాణికుడు.

సాని. వై. వి. = స్వామిని. రూ-చోన-చాని. 1.

బోగముది: చూ, వేళ్ళ. "ఆ. ఆయురీ సాని యొక తె వాని సందుకొనియె." (భల్లాణవరిత్రము. 3, ఆ.); 2. రామూత్తుడు: చూ, సాది. 1; 3. కన్నెటికమైన వేళ్ళ: చూ, వేళ్ళ; 4. (గౌరవార్థమునందు) అధిపురాలు, పృథుభార్య. భార. ఆది. 7, ఆ. 222: చూ, స్వామిని; 5. (ఉత్తరపదమగుచో) భార్య.

"మేదరసాని, దొరసాని": చూ, భార్య; 6. (నామవిరుదముగా వచ్చుచో) అమ్మ లేక అంబ లేక దేవి. "ముద్దుసానికి.....లక్క

సానికిన్" (భాగవతము 1, స్కం. 24.); కాసనపద్యము: — "నూరమసానికిన్ బృహస్పతినిభం డుద్భవించె బుధబంధునిదామణ

డుగంటడిమ్మపాన్." కాస. గుంటూరుమఠిడలము. నానెండ్ల-మూలస్థానేశ్వరాలయమునందలి యొకతాత్తిపైనఁ జెక్కబడియున్నది; 7. వృత్తిగలస్త్రీ. "మంత్రసాని, నాణి

నాని, నాగవసాని."; 8. దేశ విశేషము. "కురాసాని యొనుము."; 9. దేవదాసి. "సానిపెండ్లి యొప్పడు" భీమేశ్వరపురాణము. 1, ఆ. 118; "భీమేశుండు సాని వాడ

కరుగున్" భీమేశ్వరపురాణము. 1, ఆ. 112; 10. గృహనామము. "పెమ్మాసాని, అల్లసాని." (చూ, పెద్ద భాకరేమి. ఆనుబంధములో.)

331

సఖ్యము. (తె) ఎడ, తీరు-తీటు, తెఱగు, పొందు, ముడి.

సాఫల్యము. సం. వి. ఆ.న.సఫలత, సఫలత్వము.

సాఫు. వా. వి: చూ, రూ-సాఫు. (అవగ.)

సాబాలు. వా. వి. రూ-సాబాలు: చూ,సగము.

సామంజస్యము. సం. వి. ఆ.న. సమంజసత్వము.

సామంతరాగోల. దే. వి. ఒకానొకఆయుధము:

చూ, బాణము. 1-౧౫-(౧).

సామంతుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకదేశమునె

ల్లకు చేరికనున్నరాజు: చూ, రాజు. 1.

సామకృతి. అం: చూ, గొడకృతి.

సామగ్రి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). 1. సమగ్రిత;

2. రూ-సామగ్రియము. (తె) బండవలము,

సామాను. (చూ,సరకు.2;చూ,సాధనము.2.)

సామజము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వీనుఁగు:చూ,

హస్తా; విణ. 2. సామవేదమువలనఁ బుట్టినది.

సామజాగారము. సం. వి. ఆ. న.సజ్జారము.

వీనుఁగుసాల: చూ, సదనము. 1.

సామపంచకము. అం: పరస్పరావకార దర్శన

ము, గుణకీర్తనము, అన్యోన్య బంధుప్రవచన

ము,అయితసంప్రదర్శనము,సాధువాదము(5).

సామము. సం. వి. న్. న. (సామవేదము) (సా

పమాను నశింపఁజేయునది) సామ్ని, స్వరప

త్రనము:చూ, వేదము. (చూ,వాఙ్మయము);

2. మంచిమాట:చూ, శబ్దము. 2; అం 3. ఆ

నుకూల ప్రవర్తనరూపమైన యొక యుపా

యము, సాజన్యము: చూ, సామపంచకము

(చూ, సాంత్యము); 4: చూ, ఉపాయము

లు. (నాయకుఁడు నాయకయొక్క కోప

మును పోగొట్టునపుడు ఉపయోగించెడి ఉ

పాయము.)

సామములు. అం: చూ, సామపంచకము.

సామరస్యము. సం. వి. ఆ. న. సమరసత్వము.

సామరి. ద్వ. వి. (సాము + అరి) సామవేదము వాడు.

సామర్థ్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. నేర్పు: ఆరథ

టి, ఇభనిమిలిక, ఉద్ఘాటితజ్ఞ ఉద్భవు

ము, ఉద్వేగము, కియదేహిక, చతుత్కార

ము, చాతురి, చాతుర్యము, డచురువు, పరా

కృ మము, పుంభావము, పృజ్ఞ,

పృతిపత్తి, పౌగివీణ్యము, ప్రాధి-

పౌగిమ-పౌగిమము, భంగి, లాటము,

విజ్ఞానము, వైద్య-వైద్యము, శౌర్యము,

హేవాకము, (తె) ఒప్పు, కందువ-కందు

వము, కలితనము, చేదురు,చోలిక, చోలుబడి,

చెతురు, నలుపు, నేమి, నేరుపు-నేర్పు,

చగ్గియ-చగ్గ, చటిమ, చర, చసిక, పో

హణ, బండవలము-బండాలము, మెఱసడి,

లాపు, వలను, విన్ననువు, విన్నాణము.

తద్వి. — ౧: కాళలము-కాళల్యము, చతు

రిను; ౨: మిక్కిలి చాతుర్యమునకు. - (తె)

జోదురుజోదురుంబు; 3: అర్హత-అర్హత-అర్హ

తి, గరిమ-గరిమము, ఉపపత్తి, నిర్మాణము,

మహత్తు, మాహాత్మ్యము, యోగ్యత, సత్తు,

సమానము, సాధువు.(అవ్య) కీనము, (తె)ఉ

రవు-ఉఱవు, ఒఱవు, గొప్పతనము, దొడ్డ

తనము, దొనరు, మంచి. తద్వి. — (విణ).

మిక్కిలిమంచిది.-సాధ్యము. (తె) సాదు.

సామవిధానబ్రాహ్మణము. అం. మూఁడువ్రహ్మ

తకముల చిన్నగ్రంథము: చూ, సామవేద

బ్రాహ్మణము.

సామవేదబ్రాహ్మణము. అం. ఇది 8 విధములు.-

ప్రాధము, వడ్వింశము, సామవిధి, ఆశ్వయు

ము, దేవతాధ్యాయము, ఉపనిషత్తు, సంహి

తోపనిషత్తు, వంశము: చూ, బ్రాహ్మణములు .

సామవేదము. అం. సామి: చూ, సామము 1-2-3.
సామసంభవము. సం. వి. అ. పుం. చూ, పద్ధంధ*.

సామసంహిత. అం. ఇది పూర్వార్థిక ఉత్త

రార్థిక అని చెందు చక్రగ్రాసభాగములు.

(పూర్వార్థిక 5 అధ్యాయములు 59 ఖండములు. అనగా మొదటి 4 అధ్యాయములొక్కటి నుండెందున 5 అధ్యాయములు. 11 ఖండములు; ఉత్తరార్థిక 21 అధ్యాయములు. 120 ఖండములు. ఇంది అధ్యాయముల ఖండములెక్కి నియతముగా లేదు: పూర్వార్థిక - పృక్వతితంత్రములు - ఆగ్నేయము - బహుసామి - ఏకసామి - బృహతి. తిర్విష్టపు - అనుష్టపు - ఇంద్రపుచ్చము - పవనము - అరుగము - శక్తియము - మహానామ్ని అనునవి. ఇవియే పృక్వతిసామములు; ఉత్తరార్థిక - ఊహితంత్రములు, రహస్యతంత్రములు, దశరాత్రము, సంవత్సరము, వికాహము, అహీనము, సత్రము, ప్రియశ్చిత్తము, తుదగ్గియును అనునవి. ఇవియే విషయభేదమునుబట్టి యుగా సామములు రహస్యసామములని ద్వివిధములైతాది.) [ఉవాచ. ఉ.

సామజిహ్నుడు. సం. వి. అ. పుం. సభయందుం

సామాను. వా. వి: చూ, సామగ్ని. 2.

సామాన్య. అం. 1. సర్వసాధారణనాయిక: చూ, నాయికలు, చూ, స్వీయ; 2. సామాన్యజ్యేష్ఠ.

సామాన్యనిరుక్తి. అం: చూ, పంచోత్తరవాదము సామాన్యము. సం. వి. అ. న. 1. పోలిక, సా

ధారణ: చూ, సామ్యము. 1; విణ. 2: సాధారణము. (తె) ప్రియము; అం. 3: చూ, అలంకారము. 3. ("సామ్యముకంటె విశేషము లేకుండుట. ఉదా. - తమ్మి కొలంపులఁ ధూకోన్న చెలులమొములు తెలియఁబడవు.")

సామాన్యవాక్యము. అం. (సమాచక్కియలతోఁ గూడినది): చూ, వాక్యములు.

సామాన్యఁడు. సం. విణ: (తె) కొంచెకాఁడు, చిల్లరకాఁడు, సందడికాఁడు.

సామి. వై. వి. = సామి. 1. కుమారస్వామి: చూ, స్కందుఁడు; 2. భర్త: ఇంటాతఁడు - ఇంటియాతఁడు, ఒడయఁడు - ఒడయఁడు, చెలువుఁడు, పెనిమిటి - పెన్నెటి, మగఁడు - మొగఁడు - మొగుడు, ముపు, తేఁడు. (సం) కాంతుఁడు, గోవుఁడు, జామాత, భవుఁడు, కతి, చరిశేత, ప్రాణనాథుఁడు, ప్రాణేశుఁడు, ప్రియుఁడు, ప్రేయసుఁడు, భర్త. విప్ర, కరియితా, వరుఁడు, వల్లభుఁడు. తద్వి - ౧. ఉపవతికి - మామమగఁడు: చూ, విటుఁడు; ౨. నూమునునువుమగఁడు. - (సం) అగ్గిదిదిషువు, దిధిషువు; 3. బిడ్డలుగన్న మామమనువు దాని మొదటి బాగ్నివాణభర్త: అగ్గిదిధిషువు: ర: చూ, మారిషుడు. 1; 3. = సామి పృథువు: చూ, స్వామి. 1; 4: చూ, రాజ్యాంగములు (స్వామి.)

సామిత. వై. వి. = సమతా. రూ. సామిత. 1. పురాణోక్తి: 2. దశనోక్తి: 3. లోకోక్తి: చూ, శబ్దము. 2.

సామితల్లి ద్వంవి: చూ, పార్వతి. అం. భా. పృ. 41. సామివ్యము. సం. వి. అ. న. రూ. సామివ్యము: చూ, సాన్నిధ్యము. [హిమాలయము (పద్వతము.) సామిమల. వై. వి. కుమారస్వామి కొండ: చూ, సామిసామేనుచ్చేకొన్నచోన. ద్వ. వి: చూ, సామితల్లి.

సామివ్యము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, సాన్నిధ్యము; అం. 2: చూ, ముక్తిచతుష్టయము. సామి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. అంజనేయుఁడు: చూ, వానరము; 2. భీముఁడు: చూ, వృకోదరుఁడు.

సాము. వై. వి. 1 = సమాంశము: చూ, సగము; 2. = శ్రీమ. వరిశ్రీమము, వ్యాయా మము: చూ, శ్రీమము. 3 [చూ, రిక్క. సాముకంటిచేక్క. ద్వ.వి. పూర్వఫల్లరి, పుబ్బ: సాముదియు. సం. వి. అ. న. 1. భాగ్యనూచక కేవలక్షణము; విణ. 2. సముద్రమునబుట్టి నరి (ఉచ్చ): చూ, అవణము. 1.

సాముదిగము. సం. విణ. భాగ్యనూచక కేవలక్షణమును లేలుపునది (కాస్త్రము) (చూ. లక్షణాంగములు. చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు.) చూ, లక్షణము. 1; 2 సముద్రసంబంధమైనది.

సాముదిగకాస్త్రము. అం: చూ, కాస్త్రములు. సామెత. వై. వి. = సమతా: చూ, రూ-సామిత. సామేనుగతీతదాల్ప. ద్వ. వి: చూ, శివుడు. సామ్మి. అం. సామవేదము: చూ, వేదము.

సామ్యము. సం. వి. అ. న. సమత్వము, పోలిక: చూ, సమానము. 2. తద్వి. — (అవ్య) ఇవా ర్థకము. — తోపాటు, పోలె, వలె, బలె. (సం) ఇవ.

సామ్రాజ్యము. సం. వి. అ. న. సమ్రాట్టుతనము సామ్రాజీ. వై. వి. ఉత్తమాశ్వము. రూ-సాం బ్రాజీ. వై. 7, అ. 148: చూ, వాయము.

సామ్రాజ్యఫల. సం. వి. అ. స్త్రీ: ఆవిగ్నము- ఆవిగ్నము, కరమర్దకము-కరమర్దము-కరా మర్దము-కరమర్ది, కరపండి-కరవింద, కరాం బుకము, కరాంబుజము, కరామృతము, కృష్ణ పాకఫలము, కృష్ణపాకము, కృష్ణము, క్షీర ఫల, క్షీరబల, పాకకృష్ణము, వరాళకము, నుషేణము. (తె) ఓక-ఓకలివె, కరివె, కలి వి-కలివె, పుల్లకలివె*. తద్వి. — కృష్ణఫల ము. (తె) కలివెవండు.

సాయంకాలము. సం. వి. అ. పుం. 1. మునిమా త్రు: చూ, సందేశము. తద్వి. — ౧: సాయం సంధ్య. (తె) ముఱుసంజే-ములుసంజే; అం.

2: చూ, కాలములు.

సాయంకాలసంధ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, సంధ్యావందనము. [— వై. —

సాయంకాలసంధ్యావందనము. సం. వి. అ. పుం. సాయంతనము. సం. విణ. సాయంకాలసంబంధ మైనది.

సాయంత్రము. అం: చూ, కాలములు.

సాయంసంధ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. మలుసంజే: చూ, సాయంకాలము.

సాయకము. సం. వి. అ. పుం. 1. అమృ: చూ, బాణము. 1; 2. కత్తి: చూ, రిప్పి. 2.

సాయము. సం. వి. అ. పుం. 1. సాయంకాల ము: చూ, సందేశము; 2. అమృ: చూ, బాణము. 1; వై. వి. (1) = సహాయమ్. తో డు: చూ, వెంబడి. [చూ, మంకము. 1.

సాయరు. వా.వి. బండ్లులోనగువానిమీదివన్ను: సాయింయే. వా. అ. కి. హితవగు.

సాయిబు. వా. వి: చూ, రూ-సాహెబు.

సాయిల. దే. వి: చూ, రూ-సావలి.

సాయిలాపాయిలా. వా. అవ్య. తేలికగా.

సాయుజ్యము. సం. వి. అ. న. 1. సహాయోగ ము, దేవిభూయము; అం. 2: చూ, ముక్తి చతుష్టయము. [జోమ-

సాయోత్సవము. సం. వి. అ. పుం: చూ, జేగు సారంగము. సం. వి. అ. పుం. రూ-కారంగము.

1 ఇట్టి: చూ, హరిణము; 2. వీనులు: చూ, నాస్తి: 3. తుమ్మెద: చూ, పట్టది ము. తద్వి. — చూసీగ: చూ, పట్టదము; 4. వా నకోయిల: చూ, స్త్రీకము. 2; విణ. 5. చిత్ర వర్ణముగలది: చూ, వారితము. 1 (వర్ణము. 8-౮-(౧); అం. 8: చూ, స్త్రీరాగములు.

సారంగవర్ణి. అం: చూ, చిత్రవర్ణములు.

సారంగి. దే. వి. 1. వాద్యము: చూ, వీణ; అం. 2: చూ, తతవాద్యములు.

సారఘము. సం. వి. అ. న. 1. నేయివంటి
వర్ణముగలతేనె: పాత్రికము. తద్వి —
౧. తేనెకు. — అవ్యయము, కీలాలము, కుసుమా
నసము, క్షౌద్రము, చాత్రము, పుష్పరసో
ద్భూతము, మధువు, మాక్షికము, మాధవి.
(తే) కురుజో, కురుజో తేనె, జో
న్ను, తేనియ — తేనె; (కురుజోతేనె. ఇది
తద్విశేషమని కొందఱు); ౨. భృమరములు
గూర్చిన తెల్లనితేనెకు. — భృమరము;
3. తెల్లవర్ణముగలతేనెకు. — తారమాక్షికము;
౪. పుట్టలోపుట్టిన పసుపుపచ్చనితేనెకు. —
జౌద్దానలము, జౌద్దాలకము — జౌద్దాలికము,
చాత్రికము. (తే) తొఱతేనె, తొలతేనె,
పుట్టతేనె; ౫: (తే) కొండతేనె; ౬. చెఱ
కుతేనెకు — చిత్తురము, ఖరము; 7. పూ
జేనెకు: — చూ, నుమనోరజము; ౮. పెరుగులొ
కలిపిన తేనెకు. — మధువర్కము; ౯. తేనె
తెరకు. — చూ, మగువటలము; 2. పూదే
నె: చూ, సారఘము. 1-2; అం. 3: చూ,
మధువులు. (మగువు. 5.)

సారటు. వా. వి. గుఱ్ఱపుబండి: చూ, శకటము. 1.
సారణ. సం. వి. అ. స్త్రీ: రూ — సారణి — ప్రసా
రణి, కటంభర — కటుంబరము, చారువర్ణి,
చారుపుష్పి, వృతానిక, భద్రజల, భద్రప
ర్ణి, భద్రజల, రాజబల, సువర్ణసార, సువర్ణ
సారణి. (తే) గొంతెమగోరు, లంకెనవరము *

సారణము. సం. వి. అ. పుం. 1. అతిసారరోగ
ము: చూ, రోగము. 1; దే. వి. (1) ఒక
రకముదేగ: చూ, శ్వేనము.

సారణుడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకరక్కను
డు: చూ, రాక్షసుడు. 1. తద్వి. — చూ,
సోఁకులతోడు.

సారణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కాలువ: చూ,
హృదిన (నది); 2: చూ, సారణి; 3: సా

ర. పద్మస్వరము: బలికెడితంతి: తంతి. (తే)
తంతి, సార. తద్వి. — అమసాని (చూ, పి
ణ: చూ, స్వరము. 2; చూ, నూత్రము. 1-3.)

సారథి. సం. వి. ఇ. పుం: క్షత్త, చోదకుడు,
డక్షిణాంధుడు, నియంత, యంత, పాఞ్చిత,
వోధ, సవ్యేష్ఠుడు — (సవ్యేష్ఠుడు — సవ్యేష్ఠ —
సవ్యేష్ఠుడు), సాది, నూతుడు. (తే) తేరు
పూన్వరి. తద్వి. — ౧ శ్రీకృష్ణుని సారథికి. —
దాగకుడు; ౨ ఇంద్రుని సారథికి. — చాకరి,
మాతలి, వరుణాత్మజుడు, సుజనుడు; 3 ప
ల్లమునేయని గుఱ్ఱముమీద నెక్కువాడు:
(తే) బరిగెరతు.

సారము. సం. వి. అ. న. 1. నీరు: చూ, సలిల
ము; 2. పనము: చూ, హిరణ్యము. 3; 3 నాన్య
య్యము: చూ, సమీచీనము. 4 (యోగ్యము.
2.); పుం. 4. బలిమి: చూ, శక్తి. 1; 5. మ
జ్జ. (తే) చేగ. చేప; 6. ఎముకలయందలి నే
యి, మజ్జ, సారము. (తే) మూలగ: చూ,
న్నేహము. 2; 7. — చేరు — చేరు — చేలు. కాంచిన
చింతిండురసము: చూ, నూపము (యూష
ము); 8: చూ, వెలిచేండ్రో; విగ. 9: చూ,
త్రైవ్యము; అం. 10: చూ, అలంకారము. 3
(“ఉత్తరోత్తరోత్తర్నము. ఉదా. — తేనె
యెత్తిపి. అంతకన్న మధ. అంతకన్న కవినా
క్యము.”) [శునకము.

సారమేయము. సం. వి. అ. పుం. కుక్క: చూ,
సారవము. సం. విగ. సరయూనది సంబంధ మ
యినది. [వాచంటి.]

సారవా. వా. వి: చూ, రూ — సారవా. “సార
సారసనము. సం. వి. అ. న. 1. మూడుపేటలు
గల ఆడుదాని మొలనూలు: చూ, భూషణ
ము. 2 (హవళిక. 2); 2. రూ — సారసనము.
క ప చ ము దొడిగినవాని నడికట్టు: చూ,
వస్త్రము.

సారసము. సం. వి. అ. న. 1. తామర: చూ, సహస్రవత్సము; పుం. 2: కలాంకురము, కురంకరము-కురంకురము, కుశేళయము, కోషచంచువు, గోనగ్దము, పుష్కరము-పుష్కరాహ్వము, లక్షణము, శతపత్రము. (తె) ఉయ్యాలచేబులుబులుగు, ఉయ్యాలపులుగు (ఉయ్యాలచేబుపిట్ట, ఉయ్యాలపురుగు), పెద్దరు-బెద్దరు-బెద్దరము, వలికి. తద్వై.— ఆడుబెద్దరుకు. — గోనంది.

సారస్వము. సం. వి. అ. న. సరసత్వము.

సారస్వతము. సం. విణ. సరస్వతీసంబంధమయినది.

సారస్వతులు. అం: చూ, బ్రాహ్మణులు (౧. వీరిలో మొదటి తెగకు. — చూ, కపూరియే బ్రాహ్మణులు. 729 పాఠట; ౨. వీరిలో రెండవ తెగకు — చూ, ఆచార్యే అను బ్రాహ్మణులు. 854 పాఠట; 3. వీరిలో మూడవ తెగకు. — చూ, ఆమగోత్ర బ్రాహ్మణులు. 858 పాఠట.) [సారాయి.

సారా. వై. వి.=నుర. కాంచినకల్లు: చూ, రూ. సారాంశము. వా. విణ. 1. నికరిమైనది: ఖిలము. (తె) నికరము, నిగ్గు, ససి; 2. పరిధానాంశము. [“సారాయిసోకు.”

సారాయి. వై. వి.=నుర: చూ, నుర. 2. సారాయితిత్తి. వై. వి: తత్తైర.

సారాలంకారము. అం: చూ, సారము. 10.

సారి. దే. వి. 1. తడవ: చూ, వెండియు; వై. వి.

2. యుద్ధయాత్ర: చూ, సంచారము.

సారిలమే. పం. స. 89. 1: తెలుమే; 2: చూ, చోఁపు. 8; 3. విసరు: చూ, సలింమే;

4. సరినొత్తు: చూ, సరిదీయు.

సారిక. అం: చూ, దూతీచతుష్టయము.

సారిణి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. కపిలకింకువ. * : చూ, కింకువ.

సారియ. వై. వి.=కారికా. గొరవంక: చూ, కారిక. [కము. 1-౬

సారు. దే. వి. నాట్యగతిభేదము: చూ, నాట

సారువ. దే. వి. 1. ఎక్కుటకును బరువెక్కించుటకును పొడుగుగా కట్టవలె నేయించెడి యినుకలో నగువానిదిబ్బ. వను. 2, ఆ. 57; ఉ, హరి. 4, ఆ. 229: మేరు-మేరువు; 2. అడ్డకట్ట: చూ, నేతువు 1; 3: చూ, వరంబో; వా 4 కిఖరమందుం దెడి మణి: మేరు-మేరువు; 5 హోరమధ్యమందు వేలెడుమణి: మేరు-మేరువు

సారువా. దే. వి: రూ-సారవా, మొదటిపంట, తొలుకారు, ముక్కారు, ముక్కారుపంట. తద్వై: — చూ, రెండవపంట.

సారూప్యము. సం. వి. అ. న. 1. సమానరూపత్వము; అం. 2: చూ, ముక్తివతువైయము.

సారె. దే. వి. 1. (బ) పిణెమెట్టు: చూ, సారణి. 3; 2. కూతునల్లవారింటికిఁ బంపునపుడు పెట్టెడు సామగ్రిలో నగునవి; 3: కుమ్మర సారె; వై. వి. 4 =కారి. పాచిక: చూ, వ్యవహారము. 4; 5. =కారి. సాగటాలకాయ: చూ, వ్యవహారము. 4; 6. =కారిక. రూ-సారియ. గోరువంక. వై. 3, ఆ 108: చూ, కారిక. 1; 7. తడవ: చూ, వెండియు; దృ. 8. చీటికిమాటికి. పా. 3, ఆ. 87: చూ, శశ్వత్తు; 9. అప్పటి. ఆం, భా. తృ. 89: చూ, వెండియు; అం. 10: చూ, సారు.

సారెకు. దే. దృ. మాటిమాటికి. పా. 1, ఆ. 51; పా. 1, ఆ. 72: చూ, శశ్వత్తు.

సారెనత్తు. దే. వి. జీంతిక, సంయానము: చూ భక్త్యము. [దితమందు]

సారెసారెకు. దే. దృ: చూ, సారెకు. (ఆహో)

సార్దాలము. అం: చూ, భావదూషితములు.

సార్పిర్యా. అం: చూ, శస్త్రములు.

సార్వజ్ఞులు. వా. వి. భటులమీఁదియుద్యోగి.
సార్వజ్ఞము. సం. విణ. తడిసినది. చూ, స్తిమితము.

సార్వకము. సం. విణ. 1: సఫలము, ఆమోఘు;
2: చూ, సిద్ధము. 3.

సార్థము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. జంతుసమూహము: చూ, సమూహము; 2 = సాతు. వర్తకజనసమూహము: చూ, సమూహము; 3 = సాతు. తెరువదలగుంపు: చూ, సమూహము; విణ. 4. అర్థముతోఁగూడినది.

సార్థవాహము. సం. వి. ఆ. పుం సత్యాన్యతము: చూ, వర్తకము.

సార్థవాహుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వర్తకుడు: ఆవణికుడు, ఉదంతుడు, ఊ, క్రియవిక్రియకుడు, నిగముడు, నైగముడు, వణ్యాణివుడు, వణిక్కు-వణిజుడు-వాణిజుడు, వర్తకుడు, వినీతుడు, వినణి, విప్లి, వైదేహుడు, వ్యవహారి, వ్యాపారి, స్వాధ్యాయి. (తె.) గవర-గౌర, వచారి, బెహరి-బేహరి-బేహరి, బేర, సాహు, సాహుకారి-సాహుకారు, సెట్టి, సాదాగరు; విణ.

2. ముఖ్యుడు: చూ, శ్రేష్ఠుడు. 2.

సార్థా. దే. విణ: చూ, సప్లయి.

సార్వభౌమము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉత్తరపుదిక్కుసందుండెడి యెనుగు: చూ, మాస్తి

సార్వభౌమము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చక్రవర్తి, సమస్తభూమిని నేలురాజు, రాజేరాజు: చూ, రాజు. 1; ఆం. 2: చూ, దిగ్గజములు.

సాల. వై. వి. = కాల: చూ, కాల. 1-2.

సాలంకలు. వా. వి. బ: చూ, ధాన్యము.

సాలంకృతకన్యాదానము. ఆం. (కన్యాదానము) వరుసకు కన్యనిచ్చిచేయు వివాహము: చూ, దానములు. 2. (వరకుల్కుములేనిది.)

సాలంకృతలక్ష్మీచక్రిమ ఆం. ఒకానొకదానము: చూ, దానములు. 2.

సాలంకృతసప్తాచలము. ఆం. — వై. —

సాలంకృతహేమవృషభము. ఆం. — వై. —

సాలగ్రామతీర్థపరిగ్రహము. ఆం: చూ, మజ్జానదాయకములు. [ములు.

సాలగ్రామపూజ. ఆం: చూ, మజ్జానదాయక

సాలగ్రామము. సం. వి. ఆ. పుం. విష్ణుమూర్తివిహిత కిలావిశేషము: చూ, రత్నములు. ౫౦.

సాలపద్మము. ఆం: చూ, ఆపయంతపాస్త్రములు.

సాలపర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: రూ-కాలపర్ణి, అంకుచతి, అతిగుహ, కందబహుళ, కామత, కాలపర్ణి, కుమద, గుహ, తిగిగుణ, తిగిపర్ణి, క, భృవ (ధృవ), పీతని, విదారి, విదాంగంధ, సౌమ్య, స్థిర. (తె) ముయ్యాకుపాన్న, మువ్వంచోకు.

సాలభంజిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. సస్త్రపింతకాష్ఠాదులచేత చేయబడినబొమ్మ: రూ-కాలభంజిక, కురంటి, దారుగగ్గ, దారుపుత్రిక: చూ, హరిణి. 2.

సాలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, వృక్షము; 2: చూ, పాకారము; 3. మద్ది: ఇంద్రికమథ, కుళికము, కృష్ణవల్కులము, గంధవృక్షము, చండకూకము, జఘనచ్ఛదనము, దధి, ధనంజయము, సస్యసంపదము. (తె) మద్ది. తద్వి. — ౧. ఏఱుమద్దికి. — అంకపాళి, అర్జునము, ఇందుకమథ, ఇంద్రిదుగ్రము-ఇంద్రిదుగ్రపు, కమథము, కరవీరకము, కలలజోడ్డువము, కాంతేయము, కులాలము, కృష్ణసాళి, గాండీవి, ధన్వి, నదీసర్పము (నదీసర్పము), ఘల్లునము, వీరతరువు, వీరవృక్షము. (తె) ఏఱుమద్ది; ౨. నల్లమద్దికి. — అజకర్ణము, అశ్వకర్ణము-అశ్వకర్ణము, ఈలికమనము.

కార్మ్యము-కార్మ్యము, కాశికము, రథదుర్ము
ము, సర్జము, సస్యసంపరము. (తే) ఇమమద్ది,
ఏవె, వల్లమద్ది*.

సాలామిక్కి. చే. వి. ఒకరకము మందుచస్తువు.

సాలావృకము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-కాలావృ

కము. 1. మక్క: చూ, మనకము; 2. కో:

తి: చూ, వానరము; 3. తో:డేలు: చూ,

వృకము; 4. నక్క: చూ, స్థూలము.

సాలియ. వై. వి.=కాలిక-జాలిక: రూ-సాలె:

చూ, సాలెవాడు.

సాలీడు ద్వ. వి. (సాలె + ఈడు) 1-వై -

పంచ. వా. 1, ఆ. 188 (వైకృతమని పురు

షోత్తమ కవీయము); 2: చూ, సాలెపురుగు.

చంద్రా. 8, ఆ. [త్సరపుది.

సాలీయాన. వా. విణ. రూ-సాల్యానా. సంప

సాలు. వై. వి.=కాలుపు (రూ-సాలువ-సాలుపు)

(దేశ్యమని శ.ర) 1. నూత్నవిస్త్రము: చూ,

వస్త్రము; 2. రాంకవము, సాలుపు: చూ,

వస్త్రము; 3. ఊహారు. ఆం, భా. ద్వ. 152:

చూ, వస్త్రము; వా. 4. ఏడాది, ఏడు.

"హాలుసాలు": చూ, సంవత్సరము. 1.

సాలువ. వై. వి.=రూ-సాలుపు: చూ, రూ-సా

లు. 1-2-3. [చూ, శ్రేణము

సాలువము. వా.వి. (రూ-సాళువము-సాళ్యము):

సాలుపు. వై. వి.=చూ, రూ-సాలువ. (నూత్న

వస్త్రమునకు-శకాం. 4, ఆ. 119.)

సాలె. వై. వి. 1. సాలెవానికులము; 2: చూ,

సాలెవాడు, ఆం. 8: చూ, శిల్పలు.

సాలెగూడు. వా. వి: సాలెపట్టు, పాదట్టు,

బూపి. (సం) ఆకాబంధము, జాలపటము,

జాలికపటము.

సాలెపట్టు. వై. వి.=జాలపట. —వై —

సాలెపురుగు. వై. వి. బొడ్డునందలి నూలువిడిచి

నేతనేసెడి యొకపురుగు: ఈఁగుపులి, చెఱ

గము, చెలఁది, చెలఁదిబల్లి, జోలికాడు,

తాండ్రపురుగు, నేతపురుగు, పాదాండ్ర,

పాదాట్రపురుగు-పాదొట్టుపురుపు సన్నపిల్లి,

సాలీడు, సాలెపురుగు, నేవబల్లి, సోవబల్లి.

(సం) ఆష్టపదము, ఊర్జనాధము, ఊర్జనాభి,

ఊర్జాయువు, ఊర్జనహి, కింతనువు, కీశోరము,

కిమి, జాలకృత్తు, తంతునాథము, తంతువా

యము, దిగ్బంధము, దూషిక, మర్కటకము-

మర్కటము, లత, లూత, లూషిక, శలకము.

సాలెవాడు. ద్వ. వి. రూ-సాలీడు, సాలియ-

సాలె-నేతకాడు, నేతరి, మగ్గరి. (సం)

కాలి మఁడు, మవిందుడు, కృవి, జాలి

మఁడు, తంతువాయుడు. తద్వి. —౧: జోం

డ్ర, జేండ్ర, జేండ్రవాడు, జేండ్రవా

డు, దేవాంగి; ౨: తోగట, తోగటవాడు;

3: పట్టుసాలె-పట్టుసాలె. పట్టుసాలె-ప

ట్టుసాలె, పట్టుసాలెవాడు, పట్టులవా

డు; ౪: కయికోలవాడు-కైకోలవాడు-కై

కలవాడు; ౫: కరిణబత్తుడు-కరిణీబత్తు

డు-కరిణబత్తుడు, కరిణవాడు-కరిణ

వాడు, (బ) కరిణలు-కరిణలు.

సాలెవానిపనిముట్లు. వా. వి: చూ, మగ్గము.

సాలొక్కము. సం. వి. ఆ. న. 1. సమానలోకత్వ

ము; ఆం. 2: చూ, ముక్తిచతుష్టయము.

సాలోమ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పిన్నముల్లంగి:

చూ, పాస్తీకంద.

సాల్యడు. ద్వ. ఆ. కి. (సాలు + య) 1. ని

స్సారముగు. భార. ఆది. 2, ఆ. 83: చూ,

తెట్టగిలబడు; 2. సాఁగు. భార. ఆర. 3,

ఆ. 284: చూ, వాగిలు. 3: పే. 3. సాల్య

ము. విక్క. 8, ఆ. 80.

సాల్వము. అం. రూ. కాల్యము: చూ, దేశములు. 33.

సావ. వై. వి. = క రావ. మూడుడు: చూ, హరి
వాణము (పాత్ర)ము. 8-ర. ౬.)

సావనమానాబ్దము. అం. ముప్పది నూత్యదయ
ములుగల కాలము. ఇట్టి పండ్రెండుమాస
ములుగలది సావనమానాబ్దము. ఇదియు సర్వ
శ్రీవాడబడుచున్నది. ఇది 880 దినములు
గలది: చూ, సంవత్సరములు. [రాజాగ్రము.

సావనము. సం. వి. అ. న. సిద్ధాకము: చూ,
సావనమర్చము. అం: చూ, విమర్చనము.

సావలి. దే. వి: రూ. సాయిల-సావలీడు, జో
లి, డుబుడక్కవాడు, బుడుబుడుక్క
వాడు: బుడుబుడుక్కలవాడు.

సావలీడు. దే. వి. - వై. - (స్వార్థమున ఈడు)

సావాలు. వై. వి. = సమాంశము. రూ. సావాలు:
చూ, సగము. [వెంబడి.

సావాసము. వై. వి. = సహవాస. పాత్ర: చూ,
సావాసి. వై. వి. = సహవాసి. (సావాసము + ఇ)
సావిడల్లుడు. ఈ, హరి. 3, అ. 184: చూ,
పాగ్గడి. 2.

సావి. దే. వి. 1. కాలము. కాశీ. 7, అ. 40:
చూ, సమయము. 1; అవ్య. 2: చూ, రూ-
సవి. వై. 1, అ. 104; అం. 3: చూ, దృష్టి
భేదములు.

సావిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, మంతరసావి.
సావికము. సం. వి. ఆ. పుం. దినముయొక్క
విదనభాగము: చూ, వాసరము (దినభాగములు).

సావిరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. పలుకుతెలి:
చూ, సరస్వతి; 2. గట్టాచోలి: చూ, పా
ర్యతి; 3. సత్యవంతునిభార్య: చూ, భార్య;
అం. 4: చూ, దానములు; 5: చూ, వృత్తము. 1.
("రెండుమగములు. రెవ ఛందసు")

సావితుగ్గుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1 ఒకవసువు;
2. ముక్కంటి: చూ, కవుడు.

సావీరి. అం: చూ, సావీరజభాషలు.

సావు. దే. వి: రూ. చోవు, ఈలుట, కడ, గిట్టిం
పు, గీటడంగుట, వేక్కడంగుట, తువి, తె
గుట, తుంగుట, తెగ్గుట, పెద్దవిదుర-పె
ద్దనిద్దర-పెన్నిదుర, పాలియిక, మడియుట,
మిత్తి, పిడుకొలు-పిడ్కోలు, సమయుట.
(సం) అంకశయ్య, అంతము, అంతక (శ్చ)య్య,
అచింతము, అత్యయము, అభావము, అభ్యా
గము, అశ్శంతము-అశ్వంతము-అస్వంత
ము, కాలభగ్గుము, కాలము, చైత్రము, క్రూ
టణము, దిష్టాంతము, దృష్టాంతము, దేవాయా
త్రీ, నాకము, నిధనము, నిమిలనము, నిర్యా
ణము, నిస్సరణము, నిసాతి, పంచత్వము, ప
రిసరము, పరిమిలనము, పరిశయము, పా
యము, మగణము, మారకము, మృతము, మృ
తి, మృత్యువు, కూలము, సంస్థ, సంస్థానము,
సంస్థితి, సమాప్తి, హనువు, హరి, హింస.
తద్వి. - ౧. అనాయాసమరణమునకు: అవిమృ
త్యువు, వేల. (తే) కాశీచోవు: చూ, ఆ
నాయాసమరణజాతకుడు. 889 పుట; ౨: ఆను
మరణము; 3: ఉపమాపితము; ౪: కామృతి,
దుర్మరణము.

సాశూకము. సం. వి. అ. న. కంబలి: చూ, రల్ల
కము తద్వి - ౧ మేలైనకంబలికి: (తే)
సకలాతు-సకళాతు; ౨ ఏనుగుమీదఁబఱ
చెడి యొట్టిని కంబలికి. - వర్ణచిత్రము (వర్ణ
చిత్రాద్వి). (తే) లేక; 3. తివాసీకి: శ్రీ,
భాసి. (చూ, రల్లకము)

సానువులు. దే. వి. బ. ఆవాలు: చూ, సర్వ కము.
సాన్న. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, గంగడోలు.
సాస్తాంగనమస్కారము. సం. వి. ఆ. పుం.
ఒకానొకనతి: చూ, హణిగలు.

సాహసకృత్యము. సం. వి. ఆ. న. చొరచైనవని:
చూ, వ్యర్థికము. 2.

సాహసము. సం. వి. ఆ. న. 1: అభినివేశము,

అవేశము-అవేశము, క, నివేశము, పృతి
పత్తి, పృష్పత్తి, పృవేశము, ప్రింఖణము,
సమావేశము. (తె) కడంక, చేతాకు, చొ
రవ, తెంపి-తెంపు, తెగువ. తద్వి. —కర్క
శము; అం. 2. దండము. దండోపాయము:
చూ, ఉపాయములు; 3: చూ, వ్యవహార
పదములు. [చూ, కావ్యనాటకములు.

పాహసాంకము. అం. (సరిమఖండు వ్రాసెను):
పాహసింయే. సం. అ. క్రి: (తె) తెగబడు,
తెగబాటు, తెగింయే, తెగు-తెగు-తెయ్యు.

పాహసికుండు. సం. విణ: ఉష్ణకుండు, పటువు,
విదగ్ధుండు. (తె) ఉటంకి-ఉటంకు, యేలు
కరి, చొరవకాండు, చొటవరి, తెంచరి, తె
గుదారి. తద్వి. —పృష్ఠిండు. (దిట్టండుకబ్బ
ముకడనున్న పర్యాయపదములు కొన్ని యి
చ్చేటను వర్తింపవనికొందఱు.) (చూ,
పాంపిరుండు. 2) [నామ: చూ, ఆధర్వణము.

పాహసగ్నిము. సం. వి. అ. న. సహసగ్నిములసమూ
పాహసగ్నిండు. సం. వి. అ. పుం. రూ-సాహ
సిగ్ని. సహసగ్నిబలయనకధికారి.

పాహాయ్యము. సం. వి. అ. వ. సహాయత్వము.
తోడ్పాటు: చూ, వెంబడి.

పాహిణము. దే. వి. గుఱ్ఱపుసాల. స్వా. 1, అ.
40: చూ, సదనము. 1.

పాహిణి. దే. వి. (పాహిణము + ణి): గుఱ్ఱపు
వాడు. స్వా. 4, అ. 28: గుఱ్ఱానికి, గు
లకు, గులాము-గుల్లాయు, మందడిండు. (సం)
అశ్వపాలకుండు, కుమారుండు, మంచురకుం
డు, పల్లభపాలకుండు. (చూ, పాది. 1.)

పాహితి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-సా
హిత్యము. [కములు.

పాహిత్యకావ్యములు. అం: చూ, కావ్యనాట
పాహిత్యదర్శనము. అం. (విశ్వనాథుండు వాగ్)

నెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

సాహిత్యము. సం. వి. అ. వ. 1: అ, అర్థజ్ఞా
నము, సాహితి. (తె) కూడిక; 2. కూడిక:
చూ, సంయోగము; 3: చూ, సుగుణములు.
సాహిత్యరత్నాకరము. అం. (వారణాశి బ్రహ్మ
భట్టువాగ్నినెను): చూ, కావ్యనాటకములు.

సాహు వా. వి. సాహుకారి. సాహుకారు,
నెట్టి, పర్తకుండు. పాండు. 8, అ. 18: చూ,
సార్థనాహుండు. 1.

సాహుకారి. వా. వి: —పై. —

సాహుకారు. వా. వి: —పై. —

సాహేబు. వా. వి. (రూ-సాయిబు-సాబు).
పృథువు: చూ, స్వామి. 1.

సాహేబు. వా. వి: —పై. —

సాహో. వా. అశ్వ. కటికవారుచేసెడు హెచ్చే
రిక. అని. 4, అ. 4. [ననైవరాగమేళనము.

సాళగము. సం. వి. అ. వ. తిలకండులవ్యాయము
సాళగింయే. వా. అ. కిగ్ని. మిళితమగు: చూ,
సక్తమగు. (సం. అనికొందఱు.)

సాళగింపు. వా. వి. మేళనము: చూ, సంయోగము.
(సం. అనియు.)

సాళుపము. దే. వి: చూ, రూ-సాళ్యము. 1.

సాళ్యండు. దే. వి. సాళ్యమును దేగవలె పాఠీ
వేటాడుటచే కుక్క కియ్యబడిన పేరు:
చూ, సిపగి. 2.

సాళ్యము. దే. వి. 1. ఒకరకముదేగ: చూ, శ్వే
నము; అం. 2: చూ, దేశములు.

సి

సింగడు. వై. వి. = సింహ. 1: నరసింహము, వృసింహ
మాడు, వృహరి. (తె) నరసింగండు, నరసింగ
ము, మానిసిసింగము; 2 = సింహ. ఎఱుకువాడు:
చూ, వ్యాధుండు. 1; 3 = సింహ: చూ, సింహము.

సింగనాదము. వా. వి. కంటివల్లగుడ్డు: చూ,
 లోచనము. తద్వి. — కన్నునకు. (సం): వి.
 సింగన్నదాటులు. వా. వి: చూ, బాలకీర్తిడ
 సింగపుల్లీట. వై. వి. = సింహపీఠ: చూ, సింహ
 ననము.
 సింగపుదండ. అం: చూ, దండలు,
 సింగపుకొంగ. వా. వి: చూ, పెరబము. సాంబ. తి. 4.
 సింగపురాసి. వై. వి. = సింహరాశి: చూ, రాసులు.
 సింగము. వై. వి. = సింహమ్. భార. వి. రా. 2, ఆ.
 830: చూ, సింహము; 2. పనోత్తరఘటిత
 శ్రేష్ఠవాచకము. “రాచేసింగము”; అం.
 8: చూ, దండలు. [అం, పదా. సుర. గం.
 సింగమునెక్కుదంట. ద్వ. వి: చూ, పార్వతి.
 సింగరవళి. వై. వి. = సింహరావమ్, అం, పదా.
 సర. 114: చూ, స్వరము. 2.
 సింగళము. వై. వి. = సింహళ. సింహళద్వీపము:
 చూ, శ్రేష్ఠద్వీపము. 2 (లంక. 1.)
 సింగాణి. వై. వి. = కార్తమ్-శృంగిణి. (రూ-సింగి
 ణి-సింగిణి) 1. శృంగధనువు: చూ, విన్నా
 గములు; 2. ధనువు: చూ, బాణము. 1-32;
 3. ఒకరకము కుక్కపేరు. సా. 1, ఆ
 92: చూ, సివగి. 2.
 సింగారపుల్లదోట. ద్వ. వి. ఉద్యానవనము: చూ,
 పశానుతోట (వనము. 2.)
 సింగారము. వై. వి. = శృంగార. 1. అలంకార
 ము, కై నేత: చూ, హాసానిక. 2 (భూవణము.
 2.); 2. అందము: చూ, సౌందర్యము; 3. మం
 జులము. అంధ్ర. సం. మా. 52: చూ, హృద్యము.
 సింగారి. వై. వి. = శృంగారి. శృంగారివతిమగు
 అడుది: చూ, స్త్రీ.
 సింగారింఁచే. వై. స. కి. = శృంగార: అలవరిం
 చే. అల్పరింఁచే, కయినేయు. కై నేయు, కుస్త
 రింఁచే, దిద్దు, పారాజింఁచే, నవరింఁచే, హాస
 జింఁచే. (సం) అలంకరింఁచే, శృంగారింఁచే.

(“చూ, హాసజింఁచే.”)
 సింగి. వై. వి. = శృంగి. 1. చెంచేది. (సం) శృం
 గి; 2. = సింహ. ఎటుకుది. (సం) శృంగి.
 (చెంచే: చూ, వ్యాధుడు. 1)
 సింగిణి. వై. వి. = కార్తమ్: చూ, రూ-సింగాణి.
 సింగిణి. వై. వి. = శృంగిణి. — వై. — రాజ. 2.
 ఆ. 184.
 సింగితమనుకువల. వా. వి. ఒకవల: చూ, వల. 1.
 సింగినాదము. వై. వి. 1. = శృంగనాద. కొమ్ము
 వాద్యము. పాడ దుప్పికొమ్ముతో: జేయఁ
 బడిన యోగులనుషీర వాద్యవిశేషము (అని
 కొందఱు) కళా. 2, ఆ. 48: చూ, స్వరము.
 2, వా. వి. 2. హేళనానులయిం దుపయో
 గించెడిది. “సింగినాదము శీలకట్ట”.
 సింగిలీకకము. దే. గ. (వా. సింగిలీకము) పెద్దవల్లకొ
 తి: చూ, హనుమంతుడు (వానరము.)
 (సం. అనికొందఱు.)
 సింగులు. వా. వి. బ. బొందిలీలవియు, బాలాజీ
 లనియు వాడఁబడెడి యొకజాతివారు.
 సింగోట. దే. వి. ఒడ్డగ, దివిదారికొమ్ము, రెండి
 ట్టికొమ్ములను ఇరువొక్కల మొనలుగా జేత
 పఱచియేర్పఱచినమల్లపాదవము: చూ, రూ-
 చింగోటి: చూ, బాణము. 1-౧౫- (౧).
 సింఘాణము. సం. వి. ఆ. న = చీమిడి: చూ,
 రూ-శింఘాణము. 2. [యె బ్రాహ్మణులు.
 సింఘుపాత్రీబ్రాహ్మణులు, అం: చూ, కపూరి
 సిండుకము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వావిలి *.
 సిందురము. వై. వి. 1. = సిందూరమ్. చెందిర
 ము, నాగసంధవము. నీలా. 2, ఆ. 22:
 చూ, వన్నీశిఖము. 1; 2. = సిందువార: చూ,
 నువవా (వావిలి). * వసు. 3, ఆ. 149;
 3. ఖరచ్చదము *: చూ, కాకోటము.
 సిందువారకము. సం. వి. ఆ. పుం. సిందురము:
 చూ, సిందురము. 2.
 సిందువారము. సం. వి. ఆ. పుం. — వై. —

చూ, వావిలి. *. (దీనికి దోహదకరియముఖా
నిలము.) [చూ, కాఘాట. సిందూరపుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. బరివెంక*:
సిందూరము. సం. వి. అ. న. 1. (రూ-సింధు
రము-సింధూరము)=చేందురము-చెందిరము-
సిందురము: చూ, పహ్నిశిఖము. 1; పుం.
2: చూ, సిందువారము*; వై. వి. (1)=
సిందూరమ్. చెందిరము: చూ, పహ్ని
శిఖము. 1. [ఏనుగు: చూ, హస్తి.
సింధుకము. సం. వి. అ. పుం. (రూ-సింధురము)
సింధురము. సం. వి. అ. పుం.--పై.--
సింధుదేశస్త్రీ. సం.వి.ఈ.స్త్రీ:చూ, కేశస్త్రీలు.
చూ, స్త్రీ. [దు: చూ, హిమాంశువు
సింధునందనుడు. సం. వి. అ. పుం. చంద్రుఁ
సింధువారకము. అం: చూ, అనుపర్ణములు.
సింధువు. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. సింధునది:చూ,
నది; పుం. 2: చూ, నముద్రము; 3. ఏనుఁ
గు: చూ, హస్తి; 4. పడమర గాఁబాటెడి
యెలు: చూ, నది; అం. 5. సింధుదేశము:
చూ, దేశములు. ౫౫.
సింధువృక్షుడు. సం. వి. అ. పుం:చూ, విష్ణువు. 1.
సింధుశయనుడు. సం. వి. అ. పుం.--పై.--
సింధుస్త్రీ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. సింధుదేశపు
అడుది: చూ, స్త్రీ.
సింధూరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: వీరపుష్పి *.
సింబ. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, రూ-కింబ.
సింబి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.--పై.--
సింహకేశి. సం. వి. ఇ. పుం. పూర్వజైన విశే
షము: చూ, బుద్ధుడు. [నాదము. 1.
సింహగర్జనము. సం. వి. అ. పుం: చూ, సింహ
సింహాఘంటాస్వాయము. అం. సింహము మెడ
నున్నగుంట యెవ్వరువిచ్చలేరనురీతి [తలము.
సింహతలము. సం. వి. అ. పుం:చూ, రూ-సంహ
సింహద్వారము. సం. వి. అ. న. తలవాకిలి, హ

జోరము: చూ, సదనము. 1.
సింహనందనము. అం: చూ, జన్యతాశములు.
సింహనాదము. సం. వి. అ. పుం. 1. సింహగర్జ
నము. ఏనుగులు మొదలయినవి భయపడు
టకై వీరులుచేసెడు ధ్వని: చూ, స్వరము 2;
అం. 2: చూ, జన్యతాశములు.
సింహపర్ణ. సం. వి. అ. స్త్రీ. అడ్డపరము*:
చూ, సింహస్యము.
సింహపీతము. సం. వి. అ.న:చూ, సింహసనము.
సింహపుచ్చి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. నక్కతోఁ
కపొన్న*: చూ, సృగాలవిన్న; 2. కో
వ్వుపుచ్చిక. *: చూ, సురపొన్న.
సిహంము. సం. వి. అ. పుం=సింగము-సింగ
దు: అగౌళనము, అతుల్యవికృతిము, కంఠీ
రసము, కరభీరము, కరిదారకము, కరిమా
చలము, కలంకషము, కేశరి-కేశరి-కేశి,
తువు, భేచరము, గజమాచలము, గజమోట
నము, గజరిపువు, గజారి, గుహాశయము, గో
వర్ధనము, జటిలము, ధనశమ్భుగము, వగౌళ
నము, పంచముఖము, పంచాసనము, పంచా
స్థము, పారింధ్రము, మృగరాజు, మృగరిత్య
వు, మృగస్వామి, మృగేంద్రము-మృగేంద్రు
డు, రోహితము, హరి, హరితము, హస్త్యక్ష
ము. (తె. ప):--ఏనికతిండి, ఏనుగుఁగొం
గ, గుబ్బలిపట్టిగుట్టము, జీడలమెకము, తెలు
నోటిమెకము, తెలుమొగముమెకము, తెలు
వామెకము, తెలిమెకము, తెల్ల
దాలుమెకము, నెరసరి-నెలుసరి,
పచ్చేకన్నుల మెకము, బాకినోటిమెకము-
బాకినోరుమెకము, బొబ్బమెకము, మెకము
లసామి, మెకములతోఁడు, రెంటితొగుడు
దిండి, పెడదనోటిమెకము, పెడదమొము
మెకము, సింగడు-సింగము. తద్వి. --౧.
తృణసింహమునకు. -కుటారపు; ౨. మృగవిశే

వమునకు. — రాజీవము; 3:—చూ, మృగము. 1;
2. సింహరాజి: చూ, రానులు; 3. (ఉత్తర
పదమైనచో) శ్రేష్ఠము: చూ, శ్రేష్ఠము;
అం. 4: చూ, ఆనవములు.

సింహముఖము. అం: చూ, అసంయుతవాస్తవములు.
సింహముఖి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, సింహాస్యము*.
సింహరథ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, పార్వతి
సింహరేఖ. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("ర-జ-
గగములు. 8 వ ఛందస్సు").

సింహాలలము. అం: చూ, జన్యతాళములు.
సింహవిక్రమము. అం: చూ, ఉద్ధితకరణబం
ధములు.

సింహవిక్రము. అం: చూ, జన్యతాళములు.
సింహవిక్రీడితము. అం. 1. — పై —; 2: చూ,
కరణములు. [చూ, హయము
సింహవిక్రాయితము. సం. వి. ఆ. పుం. గుఱ్ఱము.
సింహసంవాసనడు. సం. విణ సర్వాగనుండు
రుండు: చూ, సౌందర్యవంతుండు.

సింహాళము. అం. = సింగళము. 1. రావణునిపట్ట
ణము, లంక: చూ, దేశములు. 23; 2:
చూ, శ్వేతద్వీపము. 2.

సింహాకర్షితము. అం: చూ, కరణములు.
సింహాణము. సం. వి. ఆ. వ: చూ, రూ-సింఘా
ణము. 1-2-3.

సింహాగావము. సం. వి. ఆ. వ: = సింగరవళి. సిం
హగర్జనము: చూ, స్వరము. 2.

సింహాపలోకనన్యాము. అం. సింహము కొం
తదూరముపోయి తిరిగిచూచేననురీతి.

సింహాపలోకనము. అం. 1: చూ, శబ్దాలంకార
ములు; 2: చూ, యమకము. 2-ర.

సింహాసనము. సం. వి. ఆ. వ. సింహముఖ మే
ర్పణ విస స్వర్ణమయమైన యున్నతపీఠము:
సింహ పీఠము. (తె) సింగపుటింట. తద్వి. —
ం: చూ, సింహాసనములు; 2: చూ, ఆనవ

ములు; 3. పింటకు. — అసంది-అపంధి, అస
నము, అస్త్రణము, అస్తరము, ఉపాసనము,
బౌశీరము, కూర్పు, ఖట్టిక, చట్టము, పీఠము.
(తె) గద్దియ-గద్దె, పీఠ; 4: (తె) ముక్క-
లిపిగట్ట-ముక్క-లిపిగట్ట (మొక్క-లిపిగట్ట-మొ
క్క-లిపిగట్ట.); 5. భోజన పాత్రయం
చేబల్లకు. — (తె) ఎడ్డెన; 6. కత్తెరకాళ్ల
మడుపుబల్లకు. — (తె) కట్టబల్ల; 7: (తె)
చలక, బల్ల, మేజో; 8: కనకాసనము; 9:
(తె) కురిచీ-కుర్చీ; 10: (తె) తుఱునుపీఠ
ట; 11. ఎద్దు చెన్నుపై వేయుపీఠ: — (తె)
తారపీఠ-తారాపీఠ; 12: ధర్మాసనము;
13. కాళ్లుంచేకొనెడుపీఠకు. — పాదపము.
(తె) మోగా; 14. ఉత్కృష్టపీఠమునకు. —
పీఠిక; 15: (తె) పెండ్లిపీఠ; 16:
ఓడ్యాణము; 17: సభాపీఠము. (తె) రిచ్చే
బండ, రచ్చేబల్ల.

సింహాసనములు. అం: రాజ్య, భాష్య, మంత్రీ
సింహాసనములు (8).

సింహాసనాంశ. అం. అయిదువర్గంబులు స్వవర్గం
బువచ్చెనేని సింహాసనాంశయగు.

సింహాస్యము. సం. వి. ఆ. పుం: అటరుషము-అ
టరూషము, కంఠీరవి, భిషక్పాత, భిషజా
త్మ, వాజిగంధక, వాజిదంతకము, వాళక
ము-వాసకము-వాళము-వాసము, వాసిక,
వృషము, వృషవాస, వైద్యమాత, సింహావర్ణ,
సింహముఖి, సింహావర్ణ, సింహి, సింహిక,
సితవర్ణి. (కన్నడమున. — అడ్డపరదగిడ).
(తె) అడ్డపరము. తద్వి. — అంబుకము. (తె)
బరుడడ్డనగము *.

సింహి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. — పై. —*;
2. ములక*: చూ, హింగుళి; 3. రాహుపుతల్లి:
చూ, పవిత్రీ. 1.
సింహిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సింహాస్యము.*

సింహుండము. సం. వి. అ. పుం.=చెముడు*:

చూ, న్నుపి; 2. బొమ్మ జెముడు * (ఇది బ్రహ్మ చెముడు. దీనికి ఇంగ్లీషు వారీనడుపు యొక మందు నువయోగించి సమూలముగా నశింపుఁజేయు చొన్నారు.) (దీనిమట్టలపై ముండ్లు తీసివైచి కుమ్మటిలోనుడికించి అగుం జోను రాచిన కీళ్లకొప్పులు హరించును. చుండ్ల లోనిగుంజోపక్షులకా ప్తారము): చూ, న్నుపి.

సిక. వై. వి.=శిఖా. రూ-సిగ. నెమిలిజోట్టు: కూకట, చొంచే, నెమ్మిజోట్టు. (సం) చూడ, మయూరము, శిఖ; తద్వి. — ౧. పిల్లజోట్టుకు. — కుంకటి-కూకటి, చిప్పకుంకటి-చిప్పకూకటి, చొంచే, జొంజోరు, జొంజోరు సిక, జోట్టు, పిల్లజోట్టు, రూ-సిగ. (సం) అ. అవచూడము, కవరకి, కవరము, కాకపక్షము, కేశపాశి, చూడ, చూలిక, జూటము, పాశము, మూలి, వంది, శిఖండకము. (చూ, వెండుగ్గ); ౨. సికముడికి. — ముచ్చేట, ముచ్చేటముడి, రూ-సిగ; 3. వెండుగ్గకలముడికి. — చూ, వేనలి. 3 (చూ, ముడి 3); ౪. రాజులముడికి. — కొండియ-కొండె; ౫. జోట్టుముడికి. — రూ-సిగ, కొడి. జీడముడి. (సం) జూటము, శిఖ; ౬. జోట్టుకు. — రూ-సిగ. (సం) అ, శిఖ; 2. కొప్పునకు. — వేనలి. ౧; ౮. కీలుముడికి. — చూ, వేనలి. ౪; ౯. జీడకు. — చూ, వేనలి. ౫; ౧౦:-కేశము లోనగువానికి. — చూ, వెండుగ్గ. 1; ౧౧:-చూ, ముడి. 2; ౧౨. కొండెసిగకు. — వేనకొప్పు; ౧౩. శివునిజీడముడికి. — (సం) జూటము; ౧౪: (తె) జోనవము, గిరజోగిలజో.

సికత. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. ఇనుక నేల. (రూ-

సికతావతము-నైకము - నైకతలము): చూ,

భూమి. 1-౯౬; 2. కర్కర, కర్కరిలము,

మొరవనేల: చూ, హరిసియ. 2 (భూమి,

1-౯౭); 3. ఒకరోగము: చూ, రోగము.

1-౧; 4: వాలుక. (తె) ఇనుక-ఇనుక, ఇనుము, ఇనులూ, ఉనుక, కలకుదుమ్మ.

సికతలము. సం. వి. ఇనుకగలది (నేల): చూ, రూ-సికత. 1.

సికస్తు. వా. వి. శిథిలమయినది.

సికా. వై. వి.= శిఖర. ముద్ర: అచ్చే, తేప్ప, ముద్దరముద్దు, మొహరు. (సం) ముద్ర. తద్వి. — ఉంగరముమీఁది సంజ్ఞాక్షరములకు. — అచ్చే, తేప్ప, ముద్దు, మొహరు. (సం) ముద్ర.

సికాయుంగరము. ద్వ. వి. మొహరుగలఉంగరము:

చూ, భూషణము. 2-౧౨-(౨). [స్వారి.

సికారు. వా. వి. రూ-సికారు: చూ, రూ-

సిక్తము. సం. వి. తడిసినది: చూ, స్తిమితము 2.

సిక్తకము. స. వి. అ. న. రూ-సిక్తము, మదనము,

మధూచ్చిప్తము. (తె) మయినచూ-మైనచూ.

సిక్తము. సం. వి. అ. న. 1. — వై —; పుం.

2. మెతుకు: చూ, పాదము (1) [వస్త్రము.

సిక్తవస్త్రము. సం. వి. అ. న. మైనపుగుడ్డ: చూ,

సిక్తము. సం. వి. అ. న. ఏనుగుయొక్కస్తనా

గ్రనందలిమదము: చూ, హామిక (చూ, హస్తీ.)

సిగ. వై. వి.=శిఖా. 1: చూ, సికాయచెట్టు;

2 నెమ్మిజోట్టు: చూ, సిక. 1; 3. పిల్లజోట్టు:

చూ, సిక; (జోట్టునకు సంబంధించిన వాని

కన్నిటికి: “(చూ,) సిక. 1; చూ, వెండుగ్గ

క. 1; చూ, వేనలి.”)

సిగదండ. వా. వి. శేఖరము, వతంపము: చూ,

భూషణము. 2-౧౧-(౧)

సిగబంతి. ద్వ. వి. — వై. —

సిగపట్టు. జా. ఒకరిజోట్టునొకరుపట్టుకొని పో

రాడుట, “పలుకులు వాడులేసి సిగపట్టుక

డగ్గలచేసి.” (కువలయాశ్వచరిత్ర.)

సిగపువ్వులజోట్టుట. జా. స్వేచ్ఛగానుండుట.

“అభయం బనునది సిగపూవులు జేట్టై.”

(ధర్మజరాజనూయము.)

సిగము. వై. వి. = శివ. (దేశ్యమని శ. ర) దేవ

తావేళము: చూ, రూ-సివము.

సిగర. వై. వి. = శిఖరిణి. దూ-సిగరి, చేల్లపులు

సు. పాండు. 4, ఆ. 184: చూ, స్తస్యము

(మజ్జిగ. ౬.)

సిగరము. వై. వి. = శిఖరమ్. (రూ-సిగము.)

వర్వతశిఖరము: చూ, శిఖరము. 1.

సిగరి. వై. వి. 1: చూ, భస్మము. తద్వి. —

౧. భస్మమునకు. — (సం) రసాల; ౨. ఔపాస

నాగ్నిమసికి. — మేదావి; 3. కట్టెనివ్వమి

ది నిగులునకు. — రొయి- రొయ్యి - రోత

బూడిద; ౪. రక్షకు. — వేలిమిబొట్ట.

సిగరెట్టు. వా. వి. ఒకరకము పొగచెట్ట: తద్వి. —

౧. పొగచెట్ట; ౨. బీడి. (ఇందులరకములు

చోలకలవు.)

సిగ్. దే. వి: చూ, రూ-సిగ్.

సిగ్గరి. దే. విణ. (సిగ్గ + అరి) 1. లజ్జగలవాడు:

పువ్వేడిక, సిద్ధితికాడు. (సం) అవతరి

సిష్టువు, తరిసిష్టుడు, లజ్జాకువు, విలక్షుడు,

హీనుంతుడు; 2. సిగ్గగలది (అడుది):

పువ్వేడిక, సిగ్గరిక త్రియ-సిగ్గరిక తై, సిద్ధితి

కతై: చూ, స్త్రీ.

సిగ్గరిక త్రియ. ద్వ. వి. — వై. — పసు. 4. ఆ. 23.

సిగ్గరిక తై. ద్వ. వి. — వై. —

సిగ్గలు. దే. ఆ. కి. (సిగ్గ + అలు) సిగ్గచెడు.

సిగ్గిడి. దే. విణ. (సిగ్గ + ఇడి) 1. లజ్జచెడిన

వాడు; 2. లజ్జచెడినది. తద్వి. — తుదగా

ము, నిర్లజ్జము.

సిగ్గు. దే. వి: రూ-సిగు, ఈల, కనరు- కనురు,

నాన, పువ్వేడిక - పువ్వేడిక - పువ్వేడిక,

పువ్వేడికతనము, పుయిలోట, విడియ

ము-విడెము, చూసుకు, లజ్జ, సిద్ధితి-సిద్ధిత.

(సం) చోదనము, డ, తరివ, మందాక్షము,

లజ్జ, వీరిడ, వ్యర్థము, హిగ్గియ, హిగ్.

తద్వి. — ౧: (౨౦) అవతరివ; ౨: చూ, సం

కోదము. 2; 3: చూ, సిగ్గుపాటు.

సిగ్గుజెందు. ద్వ. ఆ. కి: చూ, సిగ్గువడు.

సిగ్గువడు. ద్వ. ఆ. కి: సిగ్గుజెందు, సిగ్గువోవు,

లజ్జించు.

సిగ్గుపాటు. ద్వ. వి. సిగ్గువడుట: చూ, సిగ్గు.

సిగ్గువిడువట. ఆం. 1: చూ, దశావస్థలు; 2: చూ,

మన్మథావస్థలు. [2, ఆ. 80.

సిగ్గువోవు. దే. ఆ. కి: చూ, సిగ్గువడు. లక్ష్మీ.

నివయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, వస్త్ర

ము; 2. చింపి: చూ, వస్త్రము.

సిడము. దే. వి. 1. (రుక్మి. 3, ఆ. 85; ఈ,

వారి. 4, ఆ. 212); జెండా, టక్కియము—

టక్కిము—టెక్కియము—టెక్కిము—టెక్కి

ము, డాల్—డాలు, వడగ. (సం) కందలి—

కదలి, కేతనము, కేతువు, చిన్నము, చీన

ము, జయంతి, భవము, వతాక, లలామము,

వైజయంతి, కూలము. తద్వి. — ఇందుగని

టెక్కిమునకు. — జర్జరము—జర్జరము; 2. భవ

జస్తంభము. 1. నిర్వ. 6, ఆ. 81: చూ,

స్తంభము. 1.

సిడి. దే. వి. 1. అంకుశము: చూ, హేతి. 4 (బాణము;

1-౨౧.); 2. ఏతపుమౌన; 3. సిడులకోతర

నాటిన స్తంభముమీది యడ్డమౌను. పాం

డు. 3, ఆ. 77. (ఇదిగంపసిడి, గాలపుసిడి

అని ద్వివిధము); (బ) చూ, సిట్లు.

సిడిముడి. వా. వి: చూ, రోదము.

నిడులా. దే. వి. బ. తోత్రము: చూ, రూ-సిట్టు.

సిత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. వేక్కర: చూ,

కర్కర; 2. తెల్లగటిక*: చూ, తృణము. 1.

సితపాటల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తెల్లకలిగొట్టు*:

చూ, స్థా. 2.

సితచ్చత్రి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సదాప*:

సితపల్లి. సం.వి.ఈ.స్త్రీ:చూ,సింహాస్యము*:

సితము. సం. వి. ఆ. న. 1. తెల్లపులుము: పుం

డరీకము, శ్విత్రము. (తె) పాండరము-పాం

డరము. తద్వి. - ౧. కాళ్ళు చేతులువగిలిన

కష్టపునకు. - పాడసోటము, విపాటిక, వి

పాదిక, పీటిక, సిహుల్లిక; (తె) చలుగుడు.

౨. మండలాకార కుష్టమునకు. - (తె) తా

మర-దామర-దామర, పడతామర-పాడతా

మర)పాడదామర; 3. ఎట్టపులుమునకు. -

శ్విత్రము, శ్వేతము. (తె) ఎట్టపులుము;

౪. కుష్ట భేదములు. - కాకము; కాపాలము;

కాశ్మీరము; కోకము; పిచువు; వాతికము

(ఇవి అష్టాదశ కుష్టాలలోఁ జేరును); ౫ కుష్ట

మునకు. - అరణము, అవలక్షణము, ఉదుం

బరము-ఔదుంబరము, కపాలము, కుతికము,

కుష్టము, గదాఖ్యము, గదాహ్యము, మండ

లము, రామము, స్విత్రము. (తె) ఉలుపు-

ఉలుము, కుప్ప, తెన్ను, పులుము, పెద్దనో

గము. ఇత్యాది; పుం. 2. తెలుపు: చూ,

వర్ణము. ౪; విణ. 3 తెల్లవిడి: చూ,

వర్ణము ౪; 4. కట్టఁబడినది: అపప్తబుము,

అపద్ధము, ఉద్ధాహితము, ఉద్ధితము, ఉద్ధా

హితము, కీలితము, సద్ధము, నిబద్ధము, నియ

మితము, పరిణద్ధము, బద్ధము, మూతము,

మూర్ఛము, యంత్రితము, సందావితము, సం

దితము, సంయతము; 5. ముగిసినది: అపసిత

ము, సమాప్తము, తద్వి. - చూ, సమాప్తి. 1.

సితపాలుకము. సం. వి. ఆ. పుం. గురుగు *

చూ, హస్తిన.

సితపీర్వ. సం.వి.ఆ.స్త్రీ.చీలుగు*: చూ, స్వర్ణపుష్పి.

సితశివము. సం. వి. ఆ. న. ఇందువ్వు. రూ-శిత

శివము: చూ, సౌవర్ణలము(లవణము. 1. ౨౦.)

సితాగురువు. సం. వి. ఊ. న. కృధనకము: చూ,

రాజార్హము.

సితాగ్రము. సం. వి. ఆ. న. చెట్టుముల్లు: రూ-

శితాగ్రము, కంటకము, ణ, తరునఖము,

దళనూచి, దుగ్గినఖము, దుగ్గిమరము, పత్ర

నూచి, రాంకిలము. (తె) ములు-ముల్లు, వసి.

తద్వి. - ౧. ముండ్లసముహమునకు - కాం

టకము. (తె) ముండ్లగుంపు; ౨: (తె) ముం

డ్లడొంక; 3. ముండ్లదుబ్బునకు. - (చూ,

వెలుగు): కంటకాదిభారము. (తె) ఈడిక,

ఊచే, ఎట్టము, కంప-కృంప, తోడుగజ్జ-

తోడుగజ్జ, తోడుగు-తోడ్డు-తోడువు, ముం

డ్లమండ, ముండ్లకంచె, ముండ్లదుబ్బు, సుడు

ము (చూ, పొచ్చినము. 1); ౪. వరిముల్లు

కు. - కింకారపు కూకము. (తె) వరిముల్లు;

౫. నీవారాది కూకమునకు. - కంటకము.

(తె) ములు-ముల్లు, వసి; ౬. తామ్రముల్లు

కు. - చుంబకము. (తె) ములు-ముల్లు, వసి;

౭. తామ్రముల్లుకు. - చుంబకము. (తె)

ములు-ముల్లు, మెల, ౮. ఏదువందిముల్లుకు. -

శలము, శలలము, శలవి. (తె) పెల, సాన;

౯. మునికోలచివరముల్లునకు. - (తె) పెల;

౧౦: (తె) నూగు, నూగుడు, సద, సావ;

౧౧: నూది మొన.

సితాభము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-సితాభము.

కర్పూరము: చూ, సీరము. (1).

సితాభము. సం. వి. ఆ. పుం - చై. -

సితాయ. వా. వి. రూ-చితాభ: చూ, వీణ.

సితార్ణకము. సం. వి. ఆ. పుం. తెల్లతోశసి *

చూ, హరిపీయ. ౭౧.

సితావరము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకరకముకూర్,

కుకూరము: చూ, కాకము. 1.

పెతాసితవశ్చి. అం: చూ, ఆనువర్ణములు.

పెతుడు. సం. వి. అ. పుం. శ్లో 1. కుక్కుడు:

చూ, రాహువు. 2; విణ. 2. తెల్లనివాడు:

చూ, శ్వేతుడు. 2. [చూ, నేవ్యము.

సిలోసీరము. సం. వి. అ. పుం. పట్టిచేరు *:

సిద్ధకిన్నెర. వై. వి.=సిద్ధకిన్నెర. తంత్రీవా

ద్యము: చూ, విణ.

సిద్ధాయము. వై. వి.=సిద్ధాయము. 1. నెచ్చేపు

సామ్రానందుకూడబెట్టినధనము: చూ, హిర

ణ్యము. 3; 2. కప్పము: చూ, సిస్తు. 1.

సిద్ధి. వా. వి. మంచిబలుముగల సిగ్గోజాతివా

డు: రూ-సిద్ధి. "సిద్ధికి బచ్చేవేళము."

సిద్ధియ. వా. వి. బుంగవర తోలుతోకుట్టినది:

రూ-సిద్ధి. తద్వి. — ౧. పెద్దసిద్ధికు — (సం)

కుతుకు; ౨. సరకుతోనున్న చేతిసిద్ధికు. —

బాణిగ; 3. సిద్ధిలజోడుకు. — (సం) సాగరము.

సిద్ధి. వా. వి: చూ, రూ-సిద్ధి.

సిద్ధి. వా. వి: చూ, రూ-సిద్ధియ.

సిద్ధకిన్నెర. సం. వి. అ. శ్రీ. = సిద్ధకిన్నెర:

చూ, సిద్ధకిన్నెర. [చూ, శుక్తము. 1.

సిద్ధజలము. సం. వి. అ. పుం. వియ్యపుకడుగు:

సిద్ధపజచే. మి. అ. కి. ఆయిత్రముచేయు:

చూ, సమకట్టు. 3.

సిద్ధభైరవతంత్రీము. అం: చూ, తంత్రీములు.

సిద్ధుగు. మి. అ. కి. సన్నాహుగు. (సం)

సంఘీభవింబే. (తె) ఆమరు, ఆయితపడు-

ఆయిత్రపడు, చేరు, జేతనుపడు, దాటు

కట్టు, నడుముకట్టుకొను, పొదిగొను, మం

పుగొను, రిచ్చేగొను, సంతసకట్టు.

సిద్ధము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, యోగము

లు; విణ. 2. ఆయిత్రమైనది: ఆలాయము,

పగిస్తుకము. (తె) ఆలవడుట, అలవాటు, ఆ

యితము-ఆయిత్రము, తయారు; 3. ఈడేత

నది: తటస్థము, నిర్వృత్తము, నిష్పన్నము.

నిష్పాదితము, సార్థకము. (తె) కాగు.

తద్వి: - ౧. నిష్పాద్యము: ౨: పగిభావసిద్ధ

ము; ౩. ఎడతెగనిది: చూ, సతతము. 2;

5. నండబడినది; అం. 8: చూ, ఆననములు.

సిద్ధములు. అం: చూ, సాధ్యములు. (మాటల

తోబుట్టిన మన్నలు సిద్ధములు. ఉదా. —

కలగి, మేక, కాడ, తేటి, తోపు

సిద్ధబండములు. అందము, ఇందు, కొండ,

చేంచే, గొంతి మొదలగునవి సిద్ధపూర్ణములు):

చూ, బిందువులు.

సిద్ధసింధు. సం. వి. శ్లో. దేవగంగ: చూ, నది

సిద్ధాంతభాగము. పా. (దీనివలన గ) హాగమము,

గ) హాభేదములు, గ) హాణములు, గ) హా

యోగములు మొదలగునవి కవిపెట్టబడును.

పంచాంగము దీనివలన జేయబడును: చూ,

ముహూర్తభాగము చూ, జాతకము.)

సిద్ధాంతము. సం. వి. అ. పుం. 1. సిద్ధమైనపక్ష

ము: ఉత్తరపక్షము, కృతాంతము, రాధాం

తము, సమయము, సమర్థనము, సమాధి; 2.

నవవిధజ్యోతిషగ్రంథములు: చూ, తంత్రము. 3.

సిద్ధాంతలక్షణము. అం: చూ, పూర్వవాదములు.

సిద్ధాంతి. సం. వి. శ్లో. పుం. 1. నవవిధజ్యోతిష

గ్రంథములను తెలిసినవాడు: చూ, సాంఖ

త్యుడు; 2. తత్వకాస్త్రమును తెలిసినవాడు.

సిద్ధాంతీకరించే. సం. స. కి. సిద్ధాంతముచేయు.

సిద్ధాయము. సం. వి. అ. పుం. = సిద్ధాయము.

కప్పము: చూ, సిస్తు. 1. [సర్వము.

సిద్ధార్థము. సం. వి. అ. పుం. తెల్లపలు: చూ,

సిద్ధార్థి. అం: చూ, సగవత్సరములు.

సిద్ధార్థుడు. సం. వి. అ. పుం. కాకటబద్ధదేవుడు

డు: చూ, సన్యాసి. ౧౪ (బుద్ధుడు).

సిద్ధాశ్రీయము. అం: చూ, శ్లేశీయములు.

సిద్ధాసము. అం: చూ, ఆసనములు.

సిద్ధి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1: ఆపవగము, ఉత్పము, నిష్పత్తి, నిష్పాదనము, పరిసాధనము. (తె) ఈడేలుట, నెఱవేలుట. తద్వి. — ౧ సంసిద్ధి: చూ, స్వభావము; ౨: చూ, సిద్ధము; 2. ఋద్ధియను గంధద్రవ్యము: చూ, రాజార్థము; అం. 3: చూ, దొంగములు; 4: చూ, అంగపంచకము.

సిద్ధిం. సం. అ. కి: తటస్థిం, నిష్పాదించే, ఫలిం, లాభించే. (తె): — అమరు, అలవడు, ఇవొందు, ఈడేలు, ఉరువడు, ఎక్కు, ఏరువడు-ఏర్పడు, ఒడగూడు, ఒనగూడు, కడముట్టు, కొనసాగు, చెల్లు, చేకులు-చేకూరు-చేకూలు, చేకూడు, చేతవులు, చేపడు, చేరు, జేతపడు, తలకూడు, తలపడు, తీరు-తీలు, దాపరించే, దాపురముగు, దొరకు, దొరకొను, నివ్వటిలు-నివ్వటిల్లు, నెరయు-నెఱయు, నెఱవేలు, నెఱిపడు, పట్టు, పన్ను, పొంకపడు, పొందికపడు, పొనగను, పొంబడు, తెరయు, మూరిచోవు, సను, సమకులు, సమకూలు, సమకూడు, సమకొను (చూ, సంభవించే.)

సిద్ధిత్రయము. అం: పరిభాససిద్ధి, మంత్రసిద్ధి, ఉత్సాహసిద్ధి. (3).

సిద్ధిసాందించే. మి. స. కి: (తె) ఈడేలుచే, నెఱవేలుచే - పూరిగించే, సంబాళించే. (సం) పూరిగించే, సమర్థించే, సాధించే.

సిద్ధియాలభ్యాస్తానములు. అం: చూ, నేపాళదేశపుబాహ్యస్తానములు.

సిద్ధుడు. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సిద్ధులు; 2. వ్యాసాది. తద్వి. — సిద్ధభేదములు: - కాలిహోతుడు.

సిద్ధులు. అం. 1. (అజిమాదిసిద్ధులు, విశ్వరథము

నగలుగు భేదములు): - ౧ అజిమ=సూత్రముగజేయునది; ౨ మహిమ=(మహిమము) గొప్పగజేయునది; 3 గరిమ=(గరిమము) గురువుగనొనర్చునది; ౪ లఘిమ=(లఘిమము) చుక్కగజేయునది; ౫ పాప్తి=ఇష్టసిద్ధిజేయనది; ౬ పాపికామ్యము=(పరిష్టి) నిర్విఘ్నముగ మనోరథ సంచారముగాంచుట; ౭ ఈశిత్యము=పర్యాధికాయితగలుగుట; ౮ పశిత్యము=ఇంద్రియములు వశమగుట(ఇట్టి యష్టేశ్వసిద్ధులొంది దత్తాలేయకార్యవీర్యము పరిసిద్ధివొందిరి); 2: — ౧ అదృశ్యము=చూచుచేంద్రగ్రాస రాకుండుట; ౨. పరికాయపరివేశము=ఒక శరీరమునుండి వేటొక నిర్వికళరీరమున జీవునిబ్రవేశింపజేయుట; 3. ఆకాశగమనము=ఆకాశమునదిరుగుట; మఱియు. ౪: - మజ్జనము, ఆసన లేపనము, చాల్యము, ప్రస్త్రము, ఆధరము (5); 5: - (విశ్వావసుపరిభ్రమణులు): చూ, దేవతాభేదము.

సిద్ధము. సం. వి. న. న. చూ-సిద్ధ. 1.=సిద్ధియము-సిద్ధియము: చూ, శోభ. తద్వి. — మూఖసిద్ధమునకు - (తె) మంగు-మంగుడు-మారు.

సిద్ధుల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. ఉత్పజ్జేత: చూ, మత్స్యము. 1; నిఘా: 2: చూ, సిద్ధము. 2. సిద్ధులు. సం. వి. సిద్ధియముగలవాడు: కిలా. సిద్ధము. సం. వి. అ. న. (చూ-సిద్ధము.) పుష్కమి: చూ, రిక్క. [చూ, వనము. 2.

సిద్ధికారణము. సం. వి. అ. న. దేవోద్భావము: సిద్ధికి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. లింగపొట్ట: చూ, పొట్ట 1-౪. తద్వి. — ౧ కొమ్ముపొట్టకు. — యవీయసి; ౨ పొట్టకు. — వారము. *

సిసీవాలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. చంద్రకళ
కానవచ్చేడియమావాస్య: చూ, సూర్యుండు
సంగమము; 2: చూ, పార్వతి.

సిపాయి. వా. వి. మానిసి, కాలిబంటు, భట్టు
డు: చూ, హంపిరుడు. 2. [గృతావచనము.
సిపారసు. వా. వి. 1. యోగ్యతావత్రిక; 2. యో
సిపుండు. సం. వి. ఆ. పుం. చంద్రుడు: చూ,
హిమాంశువు.

సిబ్బంది. వా. వి. సైన్యము: చూ, సేన. 1.
సిబ్బి. దే. వి. 1. ఇత్తడిమట్టిలోనగువాని మూఁ
కుడు: చూ, పాత్రము. 2: చూ, పల్లక;
3. తక్కించునట్టి: చూ, స్తోత్రము.
సిబ్బితి. దే. వి. రూ-సిబ్బెత్త: చూ, సిగ్గు.

సిబ్బితికై. ద్వ.వి.సిగ్గుగలఅడుగు: చూ, స్త్రీ.
సిబ్బితికాడు. దే. వి. చూ, హిమంతుడు.
కళా. 4, ఆ. 88. [గంప: చూ, సజ్జె.
సిబ్బిపల్లిక. వా. వి. మూతివెడల్పుగల చిన్న
సిబ్బిమనిమెకము. వా. వి: చూ, హస్తీ.

సిబ్బియము. వై. వి.=సిగ్గు. రూ-సిబ్బెము:
చూ, శోభ.

సిబ్బెము. వై. వి.=—వై.—
సిభాండి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: (మి) అగ్నిమేడి.
(తె) అగ్నిమేడి*.

సిర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: రూ-శిర, తంత్రి,
తిర్తిపుటము, ధమని, నాడి. (తె) శిరము,
నారి. తద్విశేషములు—(ఇవి కిర్నీ కావద
ములుగ చేర్చలేదు):— మజ్జాతంతువులు
(జ్ఞానతంతువులు, నాడులు):—గతివర్తకమజ్జా
తంతువు, జ్ఞోభక, నియామక, గతివాహక,
రసవిమోచక, జ్ఞానవాహకమజ్జాతంతువులు.
ఇ త్యాది; 2: (తె) పాలచేర్లు;
3. (తె) వీరనరము—వీరనరము; 4. పెడ
తలనరమునకు.—మన్య. (తె) మన్న-మన్న;

౫. సన్నపునరమునకు.— స్నన, వస్త్రస,
వహారపు, స్నాయువు; 2. ఈనె, శిర:
చూ, కాకము. 1-౧౦.

సిరంగడు. వై. వి.=శ్రీరంగ: చూ, శ్రీరంగడు.
సిరంగము. వై. వి.=శ్రీరంగ: చూ, శ్రీరంగము.
సిరకా. వా. వి. పులిమెట్టు: చూ, శుక్తము. 1.
సిరదము. వా. వి: చూ, చీనము.

సిరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1 పిచ్చలికటై: చూ,
శౌండి (పిచ్చలి. 1.); వి. 2. చేల్లనిది వి. 4.
ఆ. 182: చూ, హిమము. 3; వై. వి. (1)=
శిరస్సు. తల. వసు. 3, ఆ. 143 చూ, శిరము.
1; (2) కపురము-కప్పరము-కప్పము, గం
బుర-గంబురా-గంబురము — గంబురా-గం
బూర-గంబూరము, చేలియసుక, నెల.(సం)
ఇందునామము, ఇందువు, ఓషధీకము, కపి
శృంగము, కల్పకము, కర్పూరము, కారమి
హిక, కుమదబాంధవము, క్లా, ఘనరసము,
ఘనసారము, చంద్రభస్మము, చంద్రసంజ్ఞ
ము, చంద్రాహ్వము, నిశావతి, భూతికము—
భూతికము, రసకర్పూరము, రేణుసారము,
విధువు, వేధకము, నితాభము-నితాభిము,
సోమము, హిమవాలుక, హిమాహ్వయము.
తద్వి.—౧: నెలవత్తి, పచ్చేకప్పరము;
2: శారతికప్పరము. [ము. 1.

సిరను. వై. వి.=శిరస్సు. రూ-సిరము: చూ, శిర
సిరస్తాదారు. వా. వి. 1. తలయందు పూచీని
పెట్టుకొని మోయువాడు; 2. లెక్కలు
పరీక్షించెడి యధికారి; 3. పూచీదారు.

సిరా. వా. వి. కలముతో కాగితములోనగువాని
వైవాయు ద్రవపదార్థము: తద్వి:— ఊ
దాసిరా. (పలురంగుల సిరాలుకలవు.)

సిరాజి. దే. వి. 1. కలధాతవస్త్రము. ఆంధ్రా.
ద్వి. 155: చూ, వస్త్రము; 2. పువ్వాళము:

చూ, రత్నములు; 3. ఒకానొక దేశము.
 రూ-సిరాజీ: చూ, సీరు (1) (దేశములు);
 విణ. 4. శ్రీవైష్ణవమైనది: చూ, శ్రీవైష్ణవము.
 పిరాజీ. దే. వి. 1: చూ, రూ-సిరాజీ. 3;
 విణ. 2: చూ, రూ-సిరాజీ. 4; 3. సంపూ
 ర్ణమగు నాణెముకలది.
 పిరాణము. శ్లో. వి. ఆయుధవిశేషము. ఉ. పారి.
 4, ఆ. 212: చూ, బాణము. 1.
 పిరి. వై. వి. 1.=శ్రీ: చూ, లక్ష్మీ; 2.=శ్రీ:
 చూ, సంపత్తి. 1; 3. శోభ: చూ, వెలుతు
 రు. 1; వా. 4. వీధిబడియందు ముందువచ్చి
 నవానికి చెప్పెడు గుఱుతు. (రెండవవాని
 గుఱుతుచేక్క, మూడవవాని గుఱుతు
 చెప్ప. మొ.)
 పిరికమ్మి. వా. వి: చూ, లచ్చికమ్మి.
 పిరిగందము. వై. వి. 1.=శ్రీగంధ. చందనము.
 కళా. 8, ఆ. 252: చూ, వాసన. 1; 2. శ్రీ
 చందన వృక్షము*. వసు. 3, ఆ. 149: చూ,
 మగంధము.
 పిరిగట్టు. వై. వి.=శ్రీఘట్టు: చూ, శ్రీశైలము.
 పిరిచూలి. ద్వ. వి. శ్రీపుత్రుడు: చూ, మన్మ
 థుడు.
 పిరిపిల్ల. ద్వ. వి. —వై.— వేం. ఆం. 8.
 పిరిమంతుడు. వై. విణ.=శ్రీమాన్. శ్రీమం
 తుడు, భాగ్యవంతుడు: చూ, సంపన్నుడు.
 పిరిరామోకాలొడ్డనేల. లో. సంపదవచ్చునపు
 డడివను రాకమానదు. “ఉదా.— పిరిరా
 మోకాలొడ్డనేల? మనపాలింటి పుణ్యస్వ
 రూపంబు సన్నిహితంబయి నట్టితని పొపు
 దొరకినది.” (నీతిచంద్రిక-విగ్రహము.)
 పిరివరుడు. వై. వి.=శ్రీవర: చూ, విష్ణువు. 1.
 పిరిసింగణానతి. ద్వ. వి. రూ-సిరిసింగణాం
 నతి: చూ, బాలకీర్తి. (ఇందులఱుటలోని

తొక్కుడుబిల్లి అటనుగుఱించినకథ:—: ఇం
 దుగలగల్లు:—: వేద వేదాంగ వేదాంత
 పురాణోపాస చావస్త్రి కళాదులైన సకల
 విధ మహాన్నతోత్తమ విద్యలునుతొలి;
 ౨. తద్విద్యా సంపూర్ణ పరిశ్రమ ఫలభూత
 వినయ సౌశిల్యాది గుణగణము ములి; 3. స
 ద్గుణ విశేష సంజనితేష్ట, పూర్తి, కాంతి,
 పాపిక నామస్వరూప సర్వముగళ పృధాన
 సత్కర్మానుష్ఠానము మంగళము; ౪. తదను
 స్థాన జనిత మహామహాశక్త్యకారణ, సకల
 ప్రాణిహృదయోద్ధత, సుఖానందహేతుసత్వా
 త్రిత గున్నచ్చి; ౫. తత్సావనపాత్రత్వా
 యాచిత, సంపూర్ణ ధన ధాన్యకారణ భా
 ర్యాపుత్ర గృహరామ శేదార రాజాళి
 యాది యావక పృథుదహేతు సంసారము
 కిరుతు; ౬. తత్సంసార యాతనానుభవ సంభ
 వా శాశ్వతతుచ్చ సుఖత్యాగనామక వైరా
 గ్యము చిన్నన్న; ౭. తద్విరక్తిజాత వరబ్ర
 హ్మజ్ఞానము పెద్దన్న; ౮. తత్సుజ్ఞాన కృత
 భక్తి ధ్యానమితితద్వైత భావస్ఫుట నిశ్చల
 సమాధికొండ; ౯. తదనుసన్నసమాధిసంప్రా
 ప్త నిస్సీమిపరీదేశము సాయుజ్యనామక
 మైన శోరభాయి. జీవుడు తుచ్చనవద్వా
 రములలో సంచరించి మొదటి పృకృతిలో
 నెట్లునటించెనో అట్లే వంచాళిమరూపము
 లగు నీ యుత్తమ నవద్వారముల సంచరించి
 పృకృతిమహాదుర పృణానస్వరూపుడు గా
 నలెనని భావధ్వని. రాకపోకలలో సర్వదా
 మనస్సు (బిళ్ల) సంధులలో చిక్కుకొన
 మాడదు. కల్పాంత పునస్సృష్టి వేళలో ధన
 సంసారమగు కిరుతు, జన్మపరించరా హేతు
 కర్మకాండమైన మంగళము. వీనిరెంటి వా

ననలలోను బడలుగూడదు. ఒంటికాలియూ
ట, అతి వరికొను, నిరుపమాన నిశ్చలత
శ్రద్ధాపాతునేగదా? (వైకుంఠపాఠ్యంబెంతో
విశేషార్థముగలదు, ఇత్యాది)

చిటికాడు; చిటిలింగడు; చెంగలువ; జెట్టి;
పులియడు; పోతురాజు; బూచిగాడు;
బూతనాడు; మల్లెలగుది; రామూత్తి;
వంశిగుండు; వేంటుకక్కు; సాళ్ళడు; సిం
గాణి-సింగిణి-సిరిగిణి; (సం) విశ్వకదుర్భు.
మొ. (చూ, శునకము.)

సివము. వై. వి.=శివ: రూ-సిగము. (సం) శివ
ము. తద్వి. — చూ, సంబరము.

సివముపత్తు. వా. ఆ. క్రి. దేవతావేళమగు,
రూ-సివమెత్తు: చూ, పూను. 4.

సివమేత్తు. వా. ఆ. క్రి. — వై. — [వివా.
సివా. వా.అవ్య రూ-సివాయి.తప్ప,కాక.(సం)
సివారు. వా. వి మవుంజె-హూంజె. గాగ్రము
నకు చేరియుండెడి చిన్న ఊరు. (శిరవసివా
రుపేవకాయల పాలెము)

సివిలు. వా. విణ. ఆస్తివిగుతించినది.

సివ్వంగి. దే. వి: చూ, రూ-సివంగి.

సివలం. వా. వి. తిరము: చూ, స్థిరము.

సినుపరకము. వై. వి.=శుకూగి: చూ, సేవ.1.(1)

సినువు. వై. వి.=శివ: బిడ్డ: చూ, శిశువు.

సినువుడు. వై. వి.=శివ్య: చూ, శిష్యుడు.

సిస్మత్తు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. సృజింపనిచ్చ: చూ,
వాంఛ. [వాడు: చూ, సిస్మత్తువు.

సిస్మత్తువు. సం. విణ. (ఉ). సృజింపనిచ్చగల

సిస్మత్తు. సం.వి.ఆ.స్త్రీ. పోషనిచ్చ: చూ,వాంఛ.

సిస్మత్తువు. సం. విణ. (ఉ). పోషనిచ్చ గలవా
డు: (చూ, వాంఛితుడు).

సిస్తు. దే. విణ: అప్పన-అప్పనము, అరి, అడి
కోలు, ఒప్పన-ఒప్పనము, కప్పము, కూరి,
కోరు, తీరువ, వంగము, వంజి, వగిడి. వగి
ది, వడుగు, వన్ను, వలచేము, బడి, బెగడ,
బెడిగ-బేడిగ-బేడిక, వరి, సిద్ధాయము, హా
సీలు. (సం) అయము-అయము, అమివము,
శరము, వణము, బరి, భాగధేయము, శిస్తు,

షడ్భాగము, సిద్ధాయము తద్వి — ౧. శే
మిందారు వ్రాసినవారకి కట్టెడువన్ను.

(వా) పేర్కను; ౨. నేలయొడయుని ఛా
న్యభాగము. — మేడికోరు, మేడిపాలు;
3. నే ద్య కాఁ తు ఛా న్య భా గ ము. —
మేడి కో రు, మేడి పా లు;

౪. రాజుల దగ్గనపుకానుక. — చేకానుక,
చేదలైనము, దరిసెనము-దలైనము. (సం)
దగ్గనము; ౫. రహస్యము గానిచ్చేలంబేము.

(సం) అంతస్థ; ౬. కాలరి-కాలారి, దారి
వన్ను; ౭. నై వేద్యమునకు. — చూ, సమర్ప
ణము; ౮. అనువు, దాణము, నుంకము.

(సం) గుణము, శుల్కము; ౯. వి
రళము-విరాళము; ౧౦. గాగ్రమునేవకుల జీత
ములపైవన్ను. — లవాణేమా; ౧౧. శవముపై

వన్ను. — బూడిసవన్ను; ౧౨. సాయము;
౧౩. కన్యాశుల్కము: చూ, శుల్కము;
౧౪. వరశుల్కము; ౧౫. వ్యవసాయపు నీటి

వన్నులు ర విధములు: — (౧) హస్తవ్రసర్తి
ము=చేతికృమచే నీరుపాతించేకృషికి 1/5వ
వంతువన్ను; (౨) స్కందవ్రసర్తిము=ఎడ్డ

సాయముచే నీరుపాతించేకృషికి 1/3 వంతు
వన్ను; (౩) సోతయంత్రవ్రసర్తిము=వా
యాయంత్రాధికముచే నీరు పాతించేకృషికి

1/3 వంతువన్ను; (౪) వాతవ్రసర్తిము=
“వ్లో”. వాతవ్రసర్తిమునందిని వంధాయతన,
తటాక, శేదారాగాలు పండవాపానాం,

సస్యపణ భాగోత్తరిక మన్యస్యేవా యస్కోప
కారందద్యు|| (చాణక్య సర్వశాస్త్రము శివ
భాగము). నదులు చెఱువులు వీట్లవలని క్రిం

దిపంటలు ౩ లేక ౪వ వంతువన్ను; ౧౬.
వ్యాపారపువన్నులు: — (౧) శుల్కము=న్యా
పారనుంకము; (౨) వర్తిని=మార్గనుంకము;

(౩) గుల్మదేయము=పైనికనుంకము; (౪)
భాగము=దిగుమతి వస్తునుంకము. మొదలగు
నవి; 2. అందము: చూ, సౌందర్యము; వా.

3. = శస్త్ర. పరిశస్త్రము: చూ, సంభావన. 3. సిహుల్లికి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. విపాదిక: చూ, నితము. 1.

సిహుకము. సం. వి. ఆ. న: చూ, సిల్లుము.

సిహుకి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. — వై. —

సిహుభూమిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. — వై. —

సిహుము. సం. వి. ఆ. న. — వై. —

సిక్కు. దే. వి. బ. (భార. ఆర. 6, ఆ. 175):

రూ—సిడులు, ఆరెగోల, బరి, బరిగోల, ముద్దీరై, మునికోల, ములకాలకట్ట, ములుకోల—ముల్లుగోల, వరియ, సాటి. (సం) తోత్రము, తోదనము, ప్రితోదము, ప్రిజనము, తద్వి. — ౧: నెలగోల; ౨: కొరడా. (చూ, బాణము. 1—ర౮.)

క్రీ

సీ. వై. వి. = శ్రీ. సిరి. 1: చూ, సంపత్తి;

2. లచ్చి: చూ, హీర. 2 (లక్ష్మి. 1.)

సీకాయ. వై. వి. = శిఖఫల. (దే అవి శర):

శిఖఫలము. [భా. ద్వి 70.

సీకాయచెట్టు. వా. వి: చూ, సిగ. 1. ఆం,

సీకారి. వై. వి. (య. 4, ఆ. 12): గాణ, గా

ణుడు, పాటకాడు, పాటరి, బయకాడు,

లయకాడు. (సం) కుశిలవుడు, గాత, గై

రికుడు, గంధర్వులు, గాయకుడు, వర్ణ

టుడు, (చూ, సుగుణములు.)

సీకు. వా. వి. సిక్కు, జేబ్బు, వ్యాధి, రోగము.

సీత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. శ్రీరామునిభార్య,

శ్రీ మహాలక్ష్మి: మహీసుత, వై దేవీ. (శ్రీ)

మన్నుకాసుపు: చూ, భార్య. 1—౬౦;

2: అనంత, భూమిజ, రూ—శీత. (తె)

వరజో, చోలు, నాగటిచోలు: చూ, భూమి;

3. గంగ: చూ, హరిదిన. 2 (వది):

ఆం. 4: చూ, కన్యకలు.

సీతభేది. దే. వి. ఆమవిలేచనము: చూ. రోగము. 1.

సీతాశోకచిలుక. దే. వి. చిత్రవర్ణముగలిగి చే

టలవలెనుండు నెద్దతెక్కలుగల యొక పు

రుగు: చూ, సస్యపంచరి (పురుగు.)

సీతావతి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. సీతాదేవిమగ

డు: చూ, శ్రీరాముడు; 2: చూ, నిష్ఠువు. 1.

సీతాఫలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. సీతాఫలపు

వండు; 2. సీతాఫలపుచెట్టు.

సీతాభోగములు. సం. వి. ఆ. పుం. కాళిధాన్య

ము: చూ, ధాన్యము.

సీతి. వై. వి. = శీతమ్. రూ—సీతు—సీతువు. 1:

చూ, శైత్యము; 2. శీలికాలము: చూ, శీతము.

సీతు. వై. వి. = శీతమ్. — వై. —

సీతువు. వై. వి. = — వై. — [చూ, సేవ్యము. 1.

సీతోసీరము. సం. వి. ఆ. పుం. వట్టివేయ*:

సీత్కారము. సం. వి. ఆ. న. వేలిగోనగునాని

వలని బాధచేగలిగెడుధ్వని: చూ, స్వరము. 2.

సీత్కృతి. ఆం: చూ, శిశ్వులు.

సీత్యము. సం. వి. ౧. ఒకసావిదున్నవది (నేల),

చాల్య: చూ, వారిపిరియ 2 (భూమి. 1—౮.)

నీదరపులెద్ద. వై. వి. శేషఫణి. ఆం, భా. ప్ర.

147: చూ, సర్పము. (రూ—నీదరింపులెద్ద.)

నీదరము. దే. వి. 1. రూ—నీదరిము, ఎద్దడి, నాదా

రు, నిప్పుచేసి—నిప్పుచేసము, నెవ్వ, వంజె.

పంజెతనము, వేదట్రి—వేదటిమి, వేదటిక

ము, ప్రియిడి, బీతనము, లిగాడు, లేమి—

లేమిడి—లేపడి. (సం) అభాగ్యము, అభిక్

ము, ఋ, దరిదిము, దుర్గతి; వై. వి. 2.

రూ—నీదరిము = శ్రీధర, వివధారి: చూ, స

ర్పము; 3. (వసు. 1, ఆ. 97): రూ—నీదరి

ము, కుపనము (కుప్పనము)—కుబునము—కుసము,

పార, పోరువ. (సం) అహిరూపధృతు, కం

చుకము, కింకుకము, నిర్మోకము.

సీదరంపుడెద్ద. వై. వి: చూ, రూ-సీదరపుడెద్ద. సీదా. వా. విణ: చూ, పూరా. "బాకీసీదాకు." సీద్రంపుడెద్ద. వై. వి: చూ, రూ-సీదరపుడెద్ద. సీద్రము. దే. వి: చూ, రూ-సీదరము. 1-2-3. సీధుపుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, ధాతకీ: చూ, సుభిక్ష.

సీధువు. సం. వి. ఈ. పుం. చూ, రూ-సీధువు. 2. సీనా. వా. వి. మెల్లనిపంచేదార: చూ, శర్మగ. 1. సీను. వా. వి. నాటకానుబంధం యందు వేయు తెర. (ఇది పలురంగులతో వేయబడిన బాహ్య లతో నొవ్వబడును): చూ, పస్త్రము.

సీపి. వా. వి. ముత్యపుడెద్ద: చూ, సంకు 1. సీమ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఎల్ల. రూ-సీమము: అణి-అణి, అసధి, అఘటము-అఘాతము, అయిత్తి, ఇర, ఋశము, కరి, కాదంబరము, కాడ్డ, పరిచ్ఛేదము, ప్రిమాణము, ప్రింత రము, మర్కాద, మిర, వేల, వ్యంధి, రంధ్ర. (తే) ఎల్ల, కరి, కాడిగట్టు, గడి, గురును, గుఱుకు, దరి, పులిమేర-పాలిమేర-పాలిమే ర, మందడి, మందల, మేర, రీతి, వఱ, నరు డు-నరుడు, సరిపాడ్డు, పాడ్డు. తద్వి. — ౧. దే శనీమ, గామనీమ, క్షేత్రనీమ, గృహనీమ అని సీమచతుర్విధము. అది అయిదు విధము లైన చిహ్నములు గలది. (౧) ధ్వజని (వృక్షములలోనగుపరిచిహ్నములుగాగలది); (౨) మత్స్యని (తటాకాదిజలస్థానము చిహ్న ముగాగలది); (౩) వైధాని (తుపాకాంశాది విధానము చిహ్నముగాగలది); (౪) భయ వర్జిత (అభిజ్ఞానముకొఱకు అర్థి పృథ్వీధరే ర్పణచిన చిహ్నము.); (౫) రాజకాసనీత (రాజాస్థానపుచే నిర్మించినచిహ్నముగాగలది); వా. 2 దేశము. చూ, సీమ. (1) (చూ, దేశ ములు); (చూ, సీమ 1 అని మావలడినచోట్లు

"దేశములు" అనుదానికి సంబంధించినవానికే "చూ, సీమ (1)"; 3. పెడదల: చూ, శిర ము. 1; 4 పరిమడి: చూ, భూమి. 1; దే. వి. (1). దేశము: చూ, దేశములు. తద్వి - ౧. పట్టామునకు. — (సం) నిగమము, పత్త నము, పుటభేదనము, పురి, స్థా నీ య ము; ౨. ఊ రు న కు. — ప లి య-పా లి యము. (సం) నివసనము, నివృత్తు-నీవృత్తు, పల్లి, పరివసనము, పృథివసనము, సంవసధ ము; 3. దేశమునకు. — నేల. (సం) నివృ త్తు-నీవృత్తు; ౪. చిన్నపట్టామునకు. — పాళి యము. పాలెము; ౫. పాలెగాని పట్టణమున కు. — (తే) పాలియము-పాలెము - పాలెము పట్టు; ౬. పాటలీపుత్రమునకు. — పట్టణము; 7. చిన్న ఊరునకు. — పలస; ౮. ఉపగ్రామముల గుంపునకు. — పా యకట్టు. (సం) విషయము; ౯. కుదేపరిపట్ట ణమునకు. — (సం) వనోక్తపా, పృథ; ౧౦. ఆ మరావతీ పట్టణమునకు - (సం) వనోక్తపా ర; ౧౧. నూత్యుని పట్టణమునకు. — వివస్వతి; ౧౨. కరివాక పట్టణమునకు. — రేవు (రేవాడు); ౧౩. రావణుని పట్టణమునకు. — లంక; ౧౪. ఓ కానోక పట్టణమునకు. — మువ్వ-మూవ; ౧౫. దక్షిణకాశీమును పుణ్యక్షేత్రమునకు. — రామేశ్వరము. (కోటిఫలి యనియు కొందఱు.) (చూ, క్షేత్రములు 1332 పాఠట); ౧౬. వైదూర్యమణిపుట్టడి దేశమునకు. — విదూ రము-విదూరము; ౧౭. జమిలీనిభాగముకు. — పరగణా; ౧౮. శూన్య గ్రామముకు. — పాడు; ౧౯. పూరిపట్టణముకు. — పూరి-పూరి; ౨౦. న గరమునకు. — పెంట-పేట; ౨౧. కాంచీపట్టణ ముకు. — పెరుమాళోయిల; ౨౨. శరావతి పౌంత్వదేశముకు. — (సం) పౌర్యము; ౨౩. యమపురమునకు. — (సం) పౌరపురము; ౨౪.

మక్కాపట్టణమునకు.-మక్కా; ౨౫. భారతవర్షపు నడిమిదేశమునకు.- (సం) మధ్యదేశము, మధ్యమము; ౨౬. చండాలవాటికకు - మాలవలై, వెలివాడ; ౨౭ తురకదేశమునకు.- (సం) మైచ్చదేశము; ౨౮. బురదగలదేశమునకు.- (సం) పంకిలము; ౨౯. కొన్నిదేశములు.- (సం) పులిందము; నిషధము; సహ్యము, ఖరసాణము; విదేశము; వీరకము; సురావ్రజము, నుగ్రా. ఇత్యాది (తెనుగునవాడబడు దేశములు):-(తె) వెలనాడు వెల్నాడు; (తె) వేగి; (తె) సిరాజి-సిరాజీ; (తె) నూతిని; ౩౦. పంగదేశమునకు.- (సం) పుండ్రము; ౩౧. పతానుల దేశమునకు.- (సం) యవనము; ౩౨. గాజ్యమునందు కొంతభాగమునకు.- పంటియము-పంటెము, పణితము, తాలూకా, పరగణా; ౩౩. రాజునకు లోబడినదేశము.- రాజ్యము; ౩౪. రాజుగలది (దేశము):-(విణ)రాజవంతము; ౩౫. మంచిరాజుగలది (దేశము):-(విణ)రాజవంతము; ౩౬. కాశీపట్టణము: వెనుమననము; ౩౭. పరుణునిపట్టణము:-నుఖ. (చూ, దేశములు.); (౩) పృథ్వీ: చూ, స్థానము. 1; (౩) ఇంగ్లండు రాజ్యము. పంచ, వా. 4, ఆ. 8: చూ, దేశములు. సీమంతమండనము. సం. వి. ఆ. న: చూ, వహ్నిశిఖము. 1. సీమంతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పాపట: చూ, నేస. ౩; 2. సీమంతోన్నయనము: (తె) పుష్పలముడుపు-పూలముడుపు (చూ, కర్మములు.) సీమంతిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అడుది: చూ, స్త్రీ. సీమంతోన్నయనము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సీమంతము. 2. సీమంతిని. వా. వి. ఒకరకము అగినె *: చూ, కుకనాపము. 1. (రూ-సీమయగినె.)

సీమకరక. వా. వి. చిన్నరకముకరక*: చూ, హరితకి. [య: చూ, బాణసంయే. సీమటపాకాయ. వా. వి. చిన్నరకము టపాకా సీమరేగుపండు. వా. వి: చూ, యాపిల్ పండు. సీమవంగ. వా. వి. టాపేటో*: చూ, వంగ. సీమాటి. వై. వి.=స్త్రీమతి, భాగ్యకాలియైన యాడుది, సాభాగ్యవతి: చూ, స్త్రీ. సీమానిర్లయము. ఆం: చూ, వివాదములు. సీమావివాదము. ఆం: చూ, వ్యవహారపదములు. సీరపాణి. సం. వి. ఇ. పుం. బలరాముడు: చూ, హలాయుధుడు. సీరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నాగలి: చూ, లాంగలము; ఆం. 2: చూ, ఆసనములు, సీరాముడు. వై. వి.=స్త్రీరాము: చూ, స్త్రీరాముడు. సీరామునేన. వై. వి.=స్త్రీరామునేనా. అపరిమితము (రామదండు): చూ, హేరాళము. (మి. అనికొందలు). సీరాసనము. ఆం: చూ, ఆసనములు. సీరి. సం. వి. న్. పుం: చూ, సీరపాణి. సీల. వై. వి. శల్య. (దేశ్యమని శ. ర.) మేకు. రూ-చీల: చూ, శూలము. సీలమండ. దే. వి. రూ-చీలమండ, గుత్తి, గుడ్డి బొరును, మండ. (సం) కూర్పరము, గుడ్డము-గుడ్డము, గుల్ఫము-గుల్ఫము, ఘంటుకము-ఘంటము, ఘంటిక, చరణగ్రంథితద్వి.-సీలమండబుడిపికె -(సం) ఘంటిక. ("చూ, పాణ్డే") సీలితము. వా. వి: చూ, సలితము. ఆం. భా. ద్వి. 2౨౭. సీవనము. సం. వి. ఆ. న. 1; (బట్ట) కుట్టుట: చూ, న్యూతి. 1; వై. వి (1)=నేవన(బట్ట) కుట్టుట: చూ, న్యూతి. 1. సీవిరి. దే. వి. రూ-సీవురు. 1. ఆలవట్టుము: చూ, మారెపాను; 2. వింశామరము: చూ, నురటి; ౩. కల్లు: చూ, నుర. 2.

సీసకము. సం. వి. అ. న. 1. సీసము, సత్తు: చూ, లోహము. 1; 2. శ్రీలము: చూ, శూలము. 3; వై. వి. (1)=శీర్షక. (దేశ్యమని శ.ర). కిరీటము: గొగ్గి, చేవుతు-చాతు, జోప, టోపి-తోపి-తోప్పి, డెక్కి, తలకట్టు, తలపాగ, తుపారము, పాగ-పాగా, బొమికము-బొమ్మికము, బొమిడికము-బొమిడికము-బొమ్మిడికము-బొమ్మిడికము. (సం) ఉత్తంసము, ఉపభృత్తు, ఉష్ణీపము, కిరీటము, కోటీరము, గోలకము-గోళకము, చోలండుకము-చోలొండుకము, తిరీటము, బంధురిము, మకుటము-మకుటము, మూళి, శిరస్కము, శిరస్త్రము, శీర్షకము (చూ, పస్త్రము. 1-ర౫.) తద్వ్యశేషములు. —౧. తలపాగకు. —(సం) ఉష్ణీపము, చోలండుకము-చోలొండుకము, పరివేష్టనము, వేష్టనము, వ్యామము. (తె) తలకట్టు, తలమేట్టు, తలపాగ, పరివేష్టము, పాగ-పాగా, ౨. గుండుపాగకు. —నెట్టియము-నెట్టెము; 3. టోపీకి. —చేవుతు-చాతు, జోప, టోపి, డెక్కి, తుపారము, తోప్పి-తోపి, తలకట్టు, పాగ-పాగా. (సం) ఉష్ణీపము, చోలండుకము-చోలొండుకము, వేష్టనము; (2) మల్లబంధవిశేషము, (సీసము, సమసము-సమసీసము). ఉ, హరి. 3, ఆ 64: చూ, సమసీసము (ఇదె విన్నాణములలోని సమసీసమని కొందఱు.)

సీసము. సం. వి. అ. న. 1. సత్తు: చూ, సీసకము. 1; అం. 2: చూ, లోహములు; అం. 3: చూ, వృత్తము. 1. (“ఇంద్ర)గణములు 8, మూర్త్యగణములు 2. వరుససే మొత్తము 8 గణములు. 4 గణము లొకదళము. 2 దళము లందు యతి. అనగా వేర్వేరు-3 ల యొక్క 5-7 ల యొక్క ప్రధనాక్షరములు మైత్రి

నందును. తుదను తేటగీతిగాని అటచలంబిగాని చేర్చవలెను. “శ్రీవిష్ణు, పాదాబ్జ, నేత్రకులైలు సిద్ధులతో (గూడిచెలగుచుండు.”); దే. వి. (1): చూ, సీసకము. (2); (2): చూ, వెట్టి; (8): చూ, రోషము. (బాలచంద్రోదయము.)

సీసా. వా. వి: గాజోబుడ్డి, గాజోకాయ, సీసాకాయ; సీసాకాయ. వా. వి. —పై. — సీసామూత. వా. వి. బిరడా.

సు

సు. సం. ఉప. 1. నుంచి. మిక్కిలి అనునర్థము ను తెలుపునది. (౧. సుఖము=ఇచ్చేట ‘సు’ అనునది ఖళబ్బయితో సమసించి సౌఖ్యార్థము నిచ్చినది; ౨. సుగమము=సుఖముగ అనునర్థముకలది; 3. సుగుణుడు=ఇచ్చేట గుణకబ్బయితో సమసించి మేలైన యనునర్థమునిచ్చినది; ౪. సులభము=ఇచ్చేటదేలిక యను నర్థముకలది; ౫. సులోచనము=ఇచ్చేట మంచియను నర్థముకలది ఇత్యాది.); అవ్య. 2: (చూ, బలవత్.)

సుంకము. వై. వి.=కుల్కమ్. అప్పనము. 1. అమ్ముడు సరకులకుగాను దొరతనమువారి కిచ్చెడిపన్ను (వృత్తియందు వికల్పముగ అంత్యవర్ణలోపము. ఉదా.-సుంకసరకు.); చూ, పిస్తు. 1; 2. ప్రతిబంధము, అడ్డగింత: చూ, సంరోధము; 3. కన్యాకుల్కము. అం, పదా. నర. 103: చూ, కుల్కము. 2. సుంకరి. వై. వి.=కుల్కహరి (ద్య. అని శ.ర): అనుచరి, శేపరి, బిల్లకలక్ష్తరు, సుంకరీడు-సుంకీడు, (సం) అకరికుడు, కాలికుడు, కుల్కహరి, కౌల్కికుడు. తద్వ్య. -లంచేగొండి-

సుంకరిమెట్టు. వా. వి. ఘట్టము, చున్నపుచ్చు
కొను చోపడి: చూ, సదనము. 1.

సుంకరీడు. ద్వ. వి. (సుంకరి + ఈడు):
చూ, సుంకరి.

సుంకీడు. ద్వ. వి. (సుంకము + ఈడు) - పై -

సుంకు. దే. వి. 1. సస్యకుసుమము, జొన్నలో
నగువాని కంకిమిడిపూత: చూ, సస్యము.
1; 2. పెండ్లియందు పల్లెరమునఁబోసి వధూ
వరులమీఁద చెరుగు బియ్యము, రామా. 8.
ఆ. 87: చూ, సేవకాగ్రాలు; వై. వి. 8. ప్ర
తిబంధము: చూ, సుంకము. 2.

సుంకేసలము. దే. వి. ఒక చెట్టు: చూ, వృక్షము.
మంత. దే. విణ. ఇంచేక - ఇనుమంత: చూ,
స్వల్పము.

సుందరకాండము. అం: చూ, కాండములు.

సుందరగాత్యత్వము. అం: చూ, సుగుణములు.

సుందరము. వా. విణ. 1. రూప్యము: చూ, హృ
ద్యము. 2; 2: చూ, సౌందర్యము.

సుందరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. చేక్కనియాఁ
డుది: చూ, స్త్రీ; 2. ఆడుది: చూ, స్త్రీ;
అం. 3: చూ, కంఠక్రియలు; 4: చూ, గీర్
వాభేదములు; అం. 5: చూ, వృత్తము. 1.
("భ-భ-ర-స-వ. 9 యతి. 1వ ఛందస్సు")

సుందరుడు. సం. విణ. చేక్కనివాడు: చూ,
సౌందర్యవంతుడు.

సుంకందకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నీరుల్లి*: ఆ
మృతోద్భూతము, అమృతనిర్ద్రుమము, అరుగ
వలాండువు, అవటము, కృమిఘ్నము, గుడా
కేకము, వలాండువు - వలాండువు, ముఖదూష
ణము, మృదుద్భూతము, యవనవృక్షము. (తె)
ఉల్లి, ఉల్లిగడ్డ ఎఱ్ఱగడ్డ, ఎఱ్ఱయల్లి, నీరుల్లి.
శబ్ద్య. - ౧. (తె) తెల్లనీరుల్లి; ౨. దుద్రు
ము - దుద్రుమము, లతార్కము. (తె) వశ్యే

నీరుల్లి; 3. వెల్లుల్లికి: - అరిష్టము, అసిగ్లాడి
కము, ఉగ్రగంధము, కటుకందము, కతిగ్లా
డువు, కృమిఘ్నము, కోలకందము, ఖత్తుర
ము, గృంజనము, దీర్ఘదళము, మహాకందము,
మహావధము, మేచ్చకందము, రహానకము,
లకునము (లసునము), వీరనైవ్యము. (తె)
ఉల్లి, తెల్లఉల్లి, తెల్లగడ్డ, వెల్లుల్లి*. ("ఉ
ల్లి చేసిన మేలు తల్లియైనను చేయదు")
నీరుల్లి రసము కండ్లవ్యాధులు తగ్గించే
ను. పొరలుకోయును. "ఆంధ్రవాచస్పత్య
కర్త" కండ్లకిది మహావకార మొనరించెను.
వెల్లుల్లివేడిమినిచ్చేను. క్లేష్మము పొరించే
ను); 2. మట్టుకాకర*: చూ, మచ.వి.

సుకత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఒఱ్ఱియ: చూ, ఛేనుత్త.
సుకబోగులు. అం: చూ, ధాన్యము.

సుకము. వై. వి. = సుఖ. రూ - సుగము. సౌఖ్య
ము: చూ, సంతోషము.

సుకర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. రూ - సుకర.
సాధువైనయావు: చూ, ఛేనువు; విణ. 2:
చూ, సులభము. (వా. సుకరము.)

సుకర్మము. సం. వి. న. న. 1. మంచినది: చూ,
వ్యాపారము. 1; అం. పుం. 2: చూ, యోగములు.
సుకలుడు. సం. విణ. చాతయుభోక్తయునైన
వాడు.

సుకల్పము. సం. అవ్య. మంచికల్పము: వా.
సుకవాసి. వై. విణ. = సుఖవాసీ. కట్టవడక సు
ఖముగ నుండువాడు, భోగి: చూ, సుఖ. 2.
సుకాంతి. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("ఒక్కొక్క
క్క పాదమునకు ఒకజగణము ఒకగురువును
గలదై నాలుగవ ఛందస్సునందుఁ బుట్టిన
వృత్తము.")

సుకారి. దే. వి. ఎద్దులమీఁద సరకెత్తించుకొని

యూరూరు తిరిగి వర్తకము చేసెడి యొక నీచ జాతి. [కావ్యవల్లిక*.

సుకావ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: కటుకపల్లి, ఖట్టి, ముకిని. వై. వి. 1.=సుఖిని. సుఖనతి: చూ, స్త్రీ; 2.=సుఖుని. రూ-సుకుని, సుకియ, సున్ని: చూ, భక్తియము.

సుకియ. వై. వి.=సుఖుని: చూ, సుకిని. 2.

మకుని. వై. వి.=సుఖుని. --వై. --

మకుమార. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మయామ, అరటి*: చూ, రంభ. 2.

మకుమారము. సం. వి. అ. పుం. 1. నలుపుగల నినయొజ్జుచెఱుకు*: కోకిలేక్షువు, పుండ్రము, పుండ్రేక్షువు; ఇక్షువిశేషములు. --౧. పొట్టి కణుపుల చెఱుకునకు. --ఖర్చుకాండము, ఖర్చు గొంధీక్షువు; ౨. కోకిలేక్షువు, తేనెనకము, శ్వేతేక్షువు. (తె) తెల్ల చెఱుకు; 3. అనిక్షువు, ఇక్షునాళిక, కృష్ణేక్షువు, కోకిలేక్షువు. (తె) నల్ల చెఱుకు; ౪. బంగారుచెఱుకునకు. -- (తె) బంగారము-బంగారు; ౫. తెలుపుకల నిన పచ్చేచెఱుకునకు. -- కాంతారకము-కాంతారము-కాంతారి. (తె) ఆడవి చెఱుకు; ౬. చెఱుకునకు. --అసివత్రిము, ఇక్షువు, కర్కటకము-కర్కటము, కర్కరిక, కర్కశము, కాంతారము, కాదంబము, కోవకారము, ఖడపత్రిము, ఘనమూలము, గుడత్పిణము, గుడత్పిణము, గుడదారపు, గుణమూలము, పొండ్రోకము, మధుత్పిణము, రసాలకము, రసాలము, సుపత్రికము. (తె. ప). -- ఇంచే, ఇంచేచూని, కన్నులమండ, కన్నులచూని, చెఱుకు-చెఱుకు, తియ్యమాను-తియ్యమాని, తుంట, ముత్తైపుఁబంట; 2. మఱి కొన్నిరకముల చెఱుకులు: --(౧) కేళికారము, కోకికారము-కోవకారము; (౨) కరంకా

లి; (3) ఖండము; (౪) నేపాళము-నేపాళక; (౫) పయోధరము; (౬) శతపర్వము; (౭) కాంతారము; (౮) గుడపాకయోగ్యమైన యిత్తువునకు. -- (తె) పంటచెఱుకు; (౯) పెదురుపంటి చెఱుకునకు. --పంకజ; (౧౦) చెఱుకుచివరకు: --(తె)వాడెడన; విణ. 2. మెత్తవిది: క్షణము, మృదువు, మృదులము, మృదిమము, సౌకుమార్యము. (తె) కవట, గోమ, చిక్కెదనము, చిక్కన, చిగురు-చివురు, జేవర-జేవరన, తలెచుము, నయగారము, నయము, నవకము, నవురు-నారు, నూగు, పసి, పిదపిద-పిదపిదన, పూప, పోదు, మవ్యము, మిసిమి, మిహి, మెతక-మెతుక-మెత్త, మెత్తబాటు, మెత్తన, మెత్తనిది, మెదువు, మెల్పు-మెల్పు, మొలక, లేత, సున్నితము. (చూ, సాంద్యము. 3)

సుకుమారరసాయనము. అం: చూ, రసాయనములు. సుకురుసినులు. వై. వి. బ. =సుకృతిష్యా. రాక్షసులు: చూ, రాక్షసుఁడు. 1.

సుకులు. వై. వి. బ: చూ, నేలుపు.

సుకృతము. సం. వి. అ. న. 1: ధర్మము, ధర్మపు, పుణ్యము, భగము, భాగ్యము, వృషము, శమ్, శ్రేయము-శ్రేయస్సు. (తె) బాగము, మేలు; 2. మంగళము: చూ, శుభము. 1; విణ. 3. తేక్కెగ్గాడేయఁబడినది: పృక్కతము, సంస్కృతము; తద్వి. -- (౧) తేక్కెబెట్టబడినది. --పరిష్కృతము; (౨) మేలయినది. --ఉత్తలము, భాగ్యము. (చూ, హృద్ధ్యము).

సుకృతి. సం. విణ. (న్. ఈ.న్). 1. నెఱవేసిన పనికలవాఁడు: కృతకృత్యుఁడు, ధన్యుఁడు, పుణ్యపంతుఁడు, సభ్యుఁడు. (తె) బంగారుకొండ, మంచువాఁడు; 2. భాగ్యవంతుఁడు: చూ, సంపన్నుఁడు; అం. 3: చూ, ఛందస్సులు.

సుకేతనము. అం. కేతువు: చూ, రాహువు. 2. సుకేతుడు. సం. వి. అ. పుం. మంచితలవెండు కలవాడు: కేకవుడు, కేళి, కేళికుడు.

(తె) పెన్నె(లు)లవాడు.

సుకేసరము. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("న-జ-భ-జ-రగణములు. 11యతి. 15వభంపన్ను.") సుకొలి. దే. వి. సురకొలి, సుబాణము: చూ, బాణము. 1-రగ.

సుక్కురాచేరిసినువులు. వై. వి. బ:శుక్రశిష్యు. చూ, రూ-సుకురుసినులు. వేం, అం. 22.

సుక్కురుడు. వై. వి.=శుక్ర. శుక్రుడు: చూ, రాహువు. 2.

సుఖ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. వరుణునిపట్టణము: చూ, నీమ. (1); అం. 2: చూ, గాంధార గామగత మూర్చనలు.

సుఖదర్శనము. సం. వి. అ. పుం: లక్ష్మీనారాయణ, విసమంగలము*. (దీనిఆకులవేరు వసు నకారి. "ఇపికాక్" అనే ఇంగ్లీషుమందునకు బదులుగా వాడెదరు. దీనిఆకులపొగ పోమ లకు విషము.")

సుఖదుఃఖములు. అం: చూ, మంచిచెడ్డలు.

సుఖము. సం. వి. అ. న. 1.=సుకము-సుగము-సోమ. సౌఖ్యము (సుఖము=సంతోషము): చూ, సంతోషము; 2. ఖంబు: చూ, స్వర్ణము; విణ. 3. సౌఖ్యముగలది: కంబము. (తె) వసతి, ఉనులు, బాగు, బోగి.

సుఖవర్చకము. సం. వి. అ. పుం. సజ్జాకారము: చూ, లవణము. 1.

సుఖవాసి. సం. వి. న్. పుం. 1: తీవ్రగంధము. (తె) కారుబుడమ*: చూ, బుడమ. 1; విణ. 2.=సుకవాసి, భోగి: చూ, సుఖి. 2.

సుఖి. సం. వి. న్. పుం. 1. యతి:చూ, సన్యాసి; విణ. 2. సుఖముగలవాడు: భోగి, సుఖవాసి. (తె) బోగి, సుకవాసి.

సుఖావతీకృతుడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకా నొకబుద్ధుడు: చూ, బుద్ధుడు.

సుఖింఛే. సం. అ. కి. సుఖవడు: భోగింఛే. (తె) బులియు, సోగియింఛే. (చూ, సంతోషింఛే.) [చూ, స్త్రీ.

సుఖిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.=సుకీని. సుఖవతి: సుగందిపాల. వై. వి.=సుగంధిపాల గోవల్లభి*: చూ, కారిబ.

సుగంధము. సం. వి. అ. పుం. 1: కంచుకి, కుష్ఠాఠి, గంధకము, గంధకము, గంభీరము, గ్రంధికము, చండనము, వటీరము, మలయ జము, యామ్య, వాయసము. (తె) అగరు మౌను, సిరిగందిము*: 2. ఆశోకము. *: చూ, హేమపుష్పము; 3. అంటువృ: చూ, లవణము. 1; 4. (చూ, వాసన. 1)గంధము: అంగరాగము, ఆమోదము, ఉదయము, ఏ కాంగము, కటువు, కషాయము, గంధము, గంధ, గంధకము, గంధము, గంధరాజము, గంధసారము, గంధాఢ్యము, చండనము, తనము, వటీరము, పరాగము, పిష్టసారభము, బలము, భద్రశ్రీ, మలయము, వర్ణకము, వాసన, శ్రీఖండము, నురభి. (తె) కంపు, కనరు, గంధము, గబ్బు, గవులు-గొలు, పూత, మంచిగంధము, వల్ల, వేడు; 5. పరిమళము: చూ, వాసన. 1; 6. కంచెయొ డ*: చూ, శర్కరాంకము; 7: చూ, మొ గలి*: అం. 8: చూ, ఆర్చన.

సుగంధి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. మూగువోస*: చూ, హరివాలకము; వా. 2: చూ, సుగంధికము* (సుగంధి ఆవుసుగంధి-గేదెసుగంధి అని ద్వివిధము. ఆవు సుగంధి శరీరమందలి పురుగునుచేరి మేహమును అణచి దేహకాం తిని యిచ్చును.); విణ. 3. ఇంచెన వా

సనఁగలది; అం. 4: చూ, వృత్తము. 1.

(“ర-జ - ర-జ - రగణములు. 9 యతి.

15 వ ఛందస్సు”)

సుగంధిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చూ, సర్వాక్షి*.

సుగంధికము. సం. వి. ఆ. పుం. తెల్లగడ్గర*:

అర్జకము, తుదగ్రతులసి, తుదగ్రవత్రిము, తుదగ్రవర్ణము, గరఘ్నము, మాలకము, శ్వేతకుటేరకము, సుగంధి. (తె) తెల్లగడ్గర; తద్వి. - ౧. నల్లగడ్గరకు. - కరాళము, కాలమానము, కాలమాలము, కుతేరకము, కురేరజము, కృష్ణమల్లిక, కృష్ణమూలిక, కృష్ణార్జకము, గంధపుష్ప, పర్ణానందపర్ణాపము, సురసము. (తె) నల్లగడ్గర; 2. గడ్గరకు. - ఆర్జవము, కటచ్చదము, కటిల్లకము, కఠింజరము - కరాళము, కురేరకము, కురేరజము, గంధవిల్వ, పర్ణానందపర్ణాపము. (తె). గడ్గర*.

సుగంధిమాల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మావలి, గోపి,

గంధమాల*: చూ, కారిబ.

సుగతుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, బుద్ధుఁడు.

సుగము. వై. వి. = సుఖమ్: చూ, రూ-సుకము.

సుగుడి. దే. విణ: (పం) సరసుఁడు. స్వా. 4,

అ. 91; సారం. 2, ఆ. 117.

సుగుణములు. అం: వ్యాకరణ జ్ఞానము, నిఘంటు సాగ్రహము, ఛందోభేదవివేకము, ఆలంకారకాళలము, రసభావపరిజ్ఞానము, దేశాటనజచాతుర్యము, సర్వభాషా పరిజ్ఞానము, కళాకాస్త్రజ్ఞానము, తూర్వత్రయకాళలము, హృద్యకారీరకాలిత్యము, లయతాళకళాజ్ఞానము, అనేకకామవివేకము, ప్రతిభావిశేషకాలిత్యము, సుందరగాత్యత్వము, చైత్రకరాగజ్ఞానము, రాజసభాజిహ్వాత్వము, రాగద్యేషరాహిత్యము, సాహిత్యము, ఉచితజ్ఞత, ధాతుని చక్షణత్వము, పరచిత్తపరిజ్ఞాన

ము, ప్రబంధపాగల్భ్యము, యుడితిగీతనిర్మాణత్వము, పదకవితారచనా వైదగ్ధ్యము, త్రిషానగమనప్రాధి, వివిధాల ప్రిలంచనము, అవధానము, విజాకాళలము మొదలగునవి. (ఇట్టి సుగుణములు కలిగియున్నవాఁడే గాయతోత్తముఁడు: చూ, సీకారి.)

సుగుణాధ్యత్వము. అం: చూ, నాయకస్వరూపము సుగ్గడితము. వై. విణ = సుఖుడితము (దేశ్యము అని శ. ర) గడితము. తఱచు నేతగలది (వస్త్రము). పను. 5, ఆ. 81: చూ, వస్త్రము.

సుగృహము. సం. వి. ఆ. పుం: కరండము - కరండవము, కామికము, గాంత్రసంప్లవము, చంచినూచి, ప్లవము, మహావక్షు, సుపార్శ్వము. (తె) కన్నియలేడి - కన్నలేడి - కన్నలేడు - కన్నేటు (డు).

సుగ్రీవము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కృష్ణుని తేరిగుట్టములలో నొకటి: చూ, హయము; అం. 2: చూ, రధ్యములు.

సుగ్రీవాజ్ఞ. జా. దృఢమైనకాసనము. అతిక్రిమింపఁగూడనిసెలవు. “మియాజ్ఞ సుగ్రీవాజ్ఞ గాఁ దోచుచున్నది.” (ధర్మజ రాజనాయకు.)

సుగ్రీవుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకానొకకోతి, వాలితమ్ముఁడు, పొగిద్దుఁగొడుకు: చూ, వానరము; విణ. 2. మంచి మెడగలవాఁడు.

సుఖుడితము. సం. వి. ఆ. న. = సుగ్గడితము: చూ, సుగ్గడితము. [చూ, కునకము.

సుచకము. సం. వి. ఆ. పుం. మొటిగేడితుక్క =

సుచరిత్ర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పతివ్రత: చూ, స్త్రీ.

సుచేలకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. సన్నకోక,

వలివము: చూ, వస్త్రము; విణ. 2. మంచి వస్త్రముకలది.

మజనుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1 ఇందుని సా
రథి: చూ, సారథి; 2. మంచి మనుష్యుఁ
డు: చూ, సజ్జనుఁడు.

మజాత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మంచితలమునఁ
బుట్టినయాడుది: చూ, స్త్రీ.

మజ్జానదాయకములు. అం: శ్రమ, శత్రుంగము, సదాచారము, సత్యనిత్యత, హరికీర్తనము, ఆర్జనము, అహింస, తులసీసేవనము, సాల గామిపూజ, సాలగామిర్థవరిగ్రహము. స్వధర్మవరత, పురాణశ్రవణ వతనకథనము లు, స్నానసంధ్యాజపహోమ స్వాధ్యాయములు, గురువందనము. (౧౮)

మడాలము. సం. వి. ఆ. పుం. అశ్వధారా విశే
షము. సా. 2, ఆ. 101: చూ, హయము.

మడి. దే. వి: తిడి. (సం) ఆరణి, మలహండక
మా. తద్వి. — ౧. ఎద్దులోనగువాని మెడపై
తవ్వనుడికి. — పొరకనుడి; ౨. గాలినుడికి. —
నుడి-నుడిగాలి, సుర, సురగాలి. (సం) ఆ
సంగిని, వాతమండలి, వాతాలి, వాత్య
(చూ, వాయువు); 3. గుఱ్ఱపునుడికి. —
గుఱ్ఱపునుడి. (సం) ఆవర్తము, కతము, ధ్రువ, రోచమానము, శుక్తి. (చూ, హయ
ము); తద్వి. — గుఱ్ఱము తొమ్మిదవదిను
డికి. — (సం) శ్రీవృక్షకము; ౪. నీటినుడి
కి. — నీటినుడి, నుడి. (సం) అంభపాంధ్ర
ము, అంభోధ్రము, ఆవధి, ఆవర్తము, కణలాభము, కలంకుగము, ముఖహండకము, జలగుల్మము, జలరుండము-జలరుండము, ట, ర్దులరి, వతర్దుంకారము, పురోటి, వదాలము, వాయుగుల్మము; ౫. ఋకారము
నకు. — పటునివ, పటునివనుడి; ౬. భూగ్ర
మధ్యావర్తముకు. — నుడి. (సం) ఊర్జ; ౭.
మెడపైనుడికి. — నుడి. (సం) ఊర్జస్థి
తి, పురుషికము; ౮. నీటియందచ్చేటచ్చేట

వడెడు గోతులవంటివల్లమునకు. — వరకము;
౯. బాటలనడుమగల్గెడిగోతులభాగమునకు. —

వరకము. (వా బ.) చూటీలు. ఇత్యాది.
నుడిబడు. ద్వ. ఆ. కి: చూ, రూ-నుడివడు.
1-2-3. [చూ, రిష్టి. 3.

నుడికత్తి. వా. వి. చక్కము. వేం, ఆం. 18:
నుడిగట్టు. ద్వ. వి. చక్కవాళ్ళవర్తకము. య. 1,
ఆ. 8: చూ, వర్తకము.

నుడిగాలి. దే. వి. వాత్య: చూ, నుడి.

నుడిగొట్టు. దే. వి. గాలి: చూ, వాయువు.

నుడిగొట్టుకోణ. ద్వ. వి. — పై — వేం, ఆం. 13.

నుడిగొను. దే. స. కి. చొట్టుకొను: చూ, వేట్టించే.

నుడిగోరు. ద్వ. వి. తంలిమిటుబంగారులోనగు
గోరు, కొడుపు, నఖము: చూ, శలక.

నుడియ. దే. వి. 1. తమలపాకల బరువునందు
నగము; విణ. 2. తులవ: చూ, వ్యాధుఁడు. 2.

నుడియడిదము. దే. వి. చక్కము. ఆం, భా. ప్రి.
52: చూ, నుడికత్తి.

నుడియు. దే. ఆ. కి: 1. చొట్టిచొట్టివీచే. చూ
ర్క. 6, ఆ. 218; 2. నొట్టుకొను. హరి. ఉ,
8, ఆ. 47: చూ, పెట్టెవెట్టు.

నుడివడు. ద్వ. ఆ. కి: రూ-నుడిబడు. 1. చొ
ట్టుకొను. స్వా. 3, ఆ. 28: చూ, పెట్టెవె
ట్టు; 2. కలఁతవడు: చూ, సంక్షోభించు;
3. చలించు. రామా. 3, ఆ. 85: చూ, నలించు.

నుడివాలు. ద్వ. వి: చూ, నుడియడిదము. అచ్చ-
బాల, కాం. 82.

నుడివోవు. దే. ఆ. కి: చూ, వ్యర్థమగు.

నుడుము. దే. వి. 1. నూతుగొట్టెలగుంపు;
2. కంటకాదిభారము: చూ, పొగిచినము. 1.
(అనుబంధములో చూడుము) (చూ, సితా
గ్రము. 3).

నుత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. మూతురు: చూ,
నూన. 1; దే. అవ్య. (1) పరిభృత్యర్థకము,
మొదలుకొని. "అదినుత, నాటినుత"; వా.

వి. (2) చివర. "ఆకునుత, కొమ్మనుత." చూ, సుద.

సుతనువు. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కొమలమైన దేహముగల ఆడుది: చూ, స్త్రీ; 2. ఆడుది: చూ, స్త్రీ.

సుతరాము. వా. అవ్య: బొత్తిగా: రూ-సుతలా ము, తమాము. "సుతరామునామాటవినడు."

సుతలము. అం: చూ, అథోలోకములు.

సుతలాము. వా. అవ్య. చూ, రూ-సుతరాము. సుతశ్రేణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఎలుక చెవి*:

చూ, స్ఫోటకొఫ.

సుతి. వై. వి.=కుృతి. 1. కొలిమితిత్తి: చూ, భస్మ; 2.=కుృతి. వడ్డాదిస్వరారంభ కావ యనమైన హృస్వమాతృక శబ్దవిశేషము:

చూ, కృతి. 4 (చూ, స్వరము. 2.); 8.=కు

తి. కంఠస్వరాదులకు సహాయముగ తంత్రి

లోనగునాని భవని: చూ, కృతి. (చూ, స్వరము. 2); 4.=సృతి. ఒలిచి సుతిపోయు

ట కేర్పడినతోలు. (తె) బెరడు. (సం) కృ

తి (చూ, బెరడు.) [(సం) కృతికాడు.

సుతికాడు. ద్వ. వి: ఒత్తుకాడు, తిత్తికాడు. సుతుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కొడుకు: చూ,

నూనడు. 1; 2. రాణి, వాంనుడు: చూ,

(రాణి. ౧.); అం. 8: చూ, అష్టేశ్వర్య

ములు.

సుత్రియ. దే. వి. రూ-సుత్తై. తాడపు: చూ, వృక్షాదనము. 1. తద్వి. — ౧. బంగారు నతి

కెడియులికి. చీనము - చీనాము - సేనము; అ: సనానము - సాగినము. మొదలగునవి.

సుత్తై. దే. వి. — పై. — రా, వి. 1, ఆ. 9.

సుత్త్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. సోమలతనుకొట్టి

పీడుచేట; 2: చూ, సోమపానము; 3. తా

నము: చూ, స్నానము. 1.

సుత్రాయుడు. సం. వి. న్. పుం. రూ-మూత్రా

ముడు: చూ, సహస్రాక్షుడు.

సుత్తుడు. సం. వి. న్. పుం. యజ్ఞమునందు

సోమలతనుకొట్టి పిడుమేవాడు.

సుద. దే. వి: అంచే, కడ, కడపట, కడవల్,

కొన-కొన, కొమ్ము, కొన, చిల్ల, చివర,

తల, తుద, తుది, తేగువల, మిట్టేడు, మా

ను, మొగ, మొన, సుత. (సం) అంతము,

అగ్గము, అణి, ఆవధి, ఆవసాదము, ఆవసా

నము, ఇ, కోటి, కోణము, ఘటము, నిష్ఠ,

శిఖ-శిఖరము, శిరము, శిరసు-శిరస్సు, సా

నువు. (అవ్య) అరము. తద్వి. — ౧. చిట్ట

చివరకు. — కట్టకడ, కొట్టకొన, చిట్టచివర,

తుట్టతుద; 2. గోడపైచివరకు. — (సం) కపి

శిర్షకము, కపిశిర్షము; 3. విస్తరిచివరకు. —

ఏకన; ౪. వృక్షాగ్గమును. — కొన. (సం) గృ

భృశిర్షి, శిరము, శిఖరము; ౫. కొండకొన

కు: — చూ, శిఖరము; ౬. మంచేపుకొడుకొన

కు. — (సం) శిఖరము.

సుదంతుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకానొక బుద్ధ

శిష్యుడు, ఏకచారిణుడు: చూ, బుద్ధుడు

సుదతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. చేక్కనివలువరు

నగల ఆడుది: చూ, స్త్రీ; 2. ఆడుది:

చూ, స్త్రీ.

సుదర్శనము. సం. వి. ఆ. న. 1. అమరావతీపట్ట

ణము: చూ, దేశములు; పుం. 2. విష్ణుచక్ర

ము, సుదర్శనచక్రము, లోకపాపనము: చూ,

హేతి. 4 (బాణము. 1.): 3. మేదువిర్వత్

మునందలి నేరేడు*: చూ, సురభీపత్రి.

సుదర్శనరసాయనము. అం: చూ, రసాయనములు.

సుదామ. సం. వి. ఆ. న. శ్రీఇంద్రుని ఏనుగు:

చూ, హస్తీ.

సుదామనము అం: చూ, అస్త్రములు.

సుదామము. సం. వి. అ. పుం. పెండ్లియందు
అల్లనికి ఆడుబిడ్డకు నిచ్చెడి అరణము:
యాతకము. [చూ, వాసరము. ౧౬.

సుదినము. సం. వి. అ. పుం. ఉత్తమాహు:
సుదూరము. సం. పుం. మిక్కిలీదూరము, పవీ
యము, దీప్తియు: చూ, విప్రకృష్టము.

సుద్ధ. వై. వి=మధా. తెల్లమన్ను: చూ,
భూమి. 1-2౦

సుద్ధిగింను వై. వి. బంగారు లోనగువానిని
నుదైతో నిట్టనల్లులు గులెకి సుద్ధరణమే.
సుద్ధము. వై. వి. =సుద్ధ. చుంపునైచది: చూ,
సమీచినను. 2.

సుద్ధి. వై. వి. 1.=సుగ్రతి-సూక్తి. వార్త: చూ,
సమాచారము. 2; 2.=సుద్ధి. మిడుగు-గుడు
పు-మిడ్డు-మిడుగు-మడుపు. (సం) పరిస
ద్ధి: చూ, శోధనము. 1; 3. మాట: చూ,
శబ్దము. 2.

సుద్దిగాడు. ద్వి.వి. పరిసృష్టము: చూ, కుద్ధుడు
సుద్దిచేయు. వై. స. కి. శుద్ధసజయే: చూ,
శోధించే.

సుద్దులనూరి. వా వి: చూ, వ్యాసుడు. 2.

సుద్దులకొమారుడు. వా. వి. గొల్లసుద్దులు ము
దలగునని చెప్పి జీవించేవాడు. [పాడుట]

సుద్దులు. వా. వి. బ. గొల్లసుద్దులు (కృష్ణ లీలలు
సుధ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1: ఆభినవనీతము,
అన్యుత్తము, అహోబత, ఋ, విరావణము,
విరావతము, కంజము, ఘ, పీయూషము-
శేయూషము, లేవ్యము. (తె) వేలుపుబో
నము-వేల్పుబోనము-వేల్పులబోనము; 2. పా
లు: చూ, ప్రవృత్తి; 3: చూ, సున్నము;
4. తెముడు*: చూ, స్నూహి; 5. చోగ*:
చూ, సగిస; 6. ఇటిక: చూ, ఘోలోపు

యము. 1. (రత్నములు. 2.)

సుభర్మ. సం. వి. అ. స్త్రీ. చూ-స్వదర్శ, దేవ
సభ: చూ, సభ. 2౨.

సుధాంగుడు సం.వి.అ.పుం:చూ, సుధాంశువు.
సుగాంశము. అం: చూ, సువ్యం(వ్యం)శములు.
సుధాంశువు. సం. వి. ఉ. పుం. చంపిండు:
చూ, హిమాంశువు.

సుధాంగరుడు. సం. వి. అ. పుం —వై.—

సుధాంగరము. వా. సం.వి. అ. న. 1. నాలుక:
లంక (చూ, రంక. 1); తద్వి. ౧. కొండ
నాలుకకు—లంకక, వలు, నూన. (చూ,
రంక. 1); 2. చమ్మికి.—అమరి, పోరి,
గలగలు. (తె) ఉమి-ఉమ్మి; 3. కైర్యము
నోచిట్టివడినయుమ్మి.-(చూ, కైత్తిము)
(తె) కల్ల-కల్లి-కల్లె-గల్ల, తెగుడగ. నా
లుకముచికి-కులకము-కులుకము, బిళ్ళాను
లము, రెననాడులము. [కములు.

సుధానయోధ్యంశము. అం:చూ.పవ్యం(వ్యం)
సుధాన్యోశాకద్రాన్యాయము. అం. మత్తము:
చిడినక చనుపు ఎజ్జెలుడుననురీతి.

సుధాన్య. సం. వి. న. పుం: చూ, సుఖా
నరీశ్వరుడు. [గ్రంథములు.

సుధాసంగిహము. అం: చూ, భరితాస్త్ర
సుధానాడు. సం. వి. అ. పుం. గరుడుడు:
చూ, హరివాహనుడు.

సుధి. సం. వి. ఇ. పుం. చండితుడు: అక్షర
జ్ఞాడు, అతిపక్త, అభిజాతుడు, అభిహుతు
డు, అర్థజ్ఞాడు, అర్థుడు, అత్మజ్ఞాడు, ఉ
దీచ్యుడు, ఋషి, కలానిధి, కవి, కవిశేసి,
కట్టి, కృతి, కృష్టి, కోవిదుడు, క్షుణ్ణుడు,
జ్ఞ, జ్ఞాని, గామడు, దీర్ఘదర్శి, దోషజ్ఞా
డు, ధీమంతుడు, ధీరుడు, చండితుడు,
ఏమిత, ఏవపక్త, పాగ్జాడు, పాగ్జ

రూపుడు, బుధుడు, బుద్ధుడు, మనీషి, మేధావి, రసజ్ఞుడు, లబ్ధవర్ణుడు, వక్త, వాగ్మి, వాచోయక్తివటుడు, విందువు, విచక్షుడు, విదురుడు, విద్వాంసుడు, విపశ్చితుడు, విశారదుడు, వృద్ధు-వృద్ధుడు, వేది, వేధ, సంఖ్యావంతుడు, సర్వ, సుమనస్సు, సుముఖుడు, సుహృదుడు, సూరి. (తె. వ):—ఎఱుకకాడు, చేరువరి, చేదువులయ్య, తెలివరి, తెలివికాడు-తెలివి కాడు, పెద-పెద్ద, బుధుడు. తద్వి.—౧. చిత్తతత్వము నెఱింగిన వానికి.—ఖనకుడు; ౨. నాట్యపరిభాషయందు పండితునకు.—భావుడు; ౩. చేరువరితన్ను చేరువరిగా నెంచుకొనువానికి.—సమున్నద్ధుడు; ౪. చూ, సరస్వంతుడు; ౫. చూ, సర్వజ్ఞుడు; ౬. చూ, సన్మాదయుడు; ౭. చూ, కోకుడు; ౮. చేరువుకొన్నవానికి.—వివాస్తుడు. [బుధి: చూ, సన్యాసి. సుధోద్యవుడు. సం. వి. అ. పుం. కాశిరాజను మనాభకము. అం: చూ, శస్త్రములు. మనాభము. సం. వి. అ. పుం. 1. తెల్లగినియ, కిణిపి*: చూ, కిరీపవత్రి; 2. అడవిముస గ*: చూ, కిగుత్రి; అం. ౩: చూ, శస్త్రములు. మనామణి. వా. వి. 1. చేదివినిపించేట; 2. సవరణ, సాసాయింపు, నెఱవేరుట; ౩: చూ, సునితి. మనాముఖవత్రిసవము. అం. చూ, ఆనవములు. మనాముఖి. వా. వి. ఒకానొక అంగడిమందు. (మనాముఖి ఆట విలేచనకారి). మనాయాసము. సం. విణ. మిక్కిలిసులభము: చూ, సులభము. మనానీరుడు. సం. వి. అ. పుం. (రూ. సునా శీరుడు-కునానీరుడు-మనానీరుడు.) ఇం మ్మి: చూ, పహస్యాత్ముడు.

సునితి. వా. వి. 1. తురకలఉపనయనము. సునా మణి, రూ-సున్నతి-సున్నితి; 2. నవ్వు, కోయుట, కోత. “నీదానా సునితీ అయినది” సున్నతి-సున్నితి. సునిశ్చితుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, బుద్ధుడు. సునిషణ్ణకము సం. వి. అ. ప. పులిచింత*: అంబ, అంబవ, ఆమ్లగోణిక-ఆమ్లగోణిక, అమ్మిక, ఆమ్లము, కుచాంగేరి, తుంగరత్న, తుదాగ్ని, గాంగేరి, చాంగము, చాంగేరి, చుక్కిక-చుక్కిక, గుచువు, దంతకల, వాహ సము, వితున్నము (తె) నీరుచెంచేలి, పులిచించేలము, పులిచింత, పులిచింత-పులిచించేలి-పులిచించేలి-పులిచించేలి. తద్వి — చెంచేలికూర కు.—అరణ్యవాస్తుకము, కుణంజము-కుణంజరము-కుణంజి-కుణంజము, వనవాస్తుకము. (తె) చెంచేలి.* సున్న. వై. వి. 1. నిండుసున్న: (సం) అనుస్వారము, పూర్ణానుస్వారము, విందువు. తద్వి.—౧. సున్నచేట్టుటకు.—బుజ్జి. (సం) కుండలీకరణము; ౨. సున్నయొక్క చేట్టు గీతకు.—(సం) కరిధి; ౩. చొక్కకు.—గుండు, చొక్క, బొట్టు; ౪: చూ, అనుస్వారము; ౫: చూ, పూర్ణానుస్వారము; ౬: (చూ, అరసున్న.); 2. కూన్యమ్. ఉత్త: చూ, కూన్యము. 1; 3. మణిదోషవిశేషము: చూ, రత్నములు. సున్నగిలు. వై. అ. కి: రూ-సున్నగిల్లు. సున్నగిల్లు. వై. అ. కి. గుండ్రమగు: రూ-సున్నగిలు. సున్నచేట్టు. వా. స. కి. 1: (సం) కుండలిం చే; 2. ఇయములేకపోవు. “వానిపరీక్ష సున్నచేట్టెను” (సున్నచేట్టుఅనియు) సున్నచేట్టుట. వా. వి. 1. (సం) కుండలీకరణము; 2. ఇయములేవు.

సున్నితి. వా. వి: చూ, రూ-సునితి.

మన్నపులగాయ. ద్వ. వి. సున్నముంచుకొను కరండము.

మన్నము. వై. వి=చూర్ణము. గుల్లలభస్మము: చూర్ణము, ఛుర, సుధ. ("చూ, సోద.") తద్వి. — మెత్తనిగచ్చెనున్నమునకు. మెఱుఁగునున్నము.

మన్నసున్నంగలిసె. జా. నశించిపోయెను. "పసులన్నియు మన్నసున్నంగలిసెనని యప్పులఁజేలిచి యొప్పుగింతురు" (ధృత్తిజరాసమాయము)

మన్ని. వై. వి.=చూర్ణ. 1. నలుఁగులించి: సుచూర్ణసాదము. (1); 2: చూ, సుకిని.

సున్నితి. వా. వి: చూ, రూ-సునితి.

మపత్తికము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, మొగలి*; 2. చెఱుకు*: చూ, నుకుమారము. 1-౬.

మపథము. సం. వి. న్. పుం. మంచితో: చూ, మార్గము. 1.

మపర్ణ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. గరుత్మంతునితల్లి: చూ, సవిత్రి. 1; 2. తామరతీగ: చూ, సహస్రవత్రీము. ౯. [హరినాహనుడు

మపర్ణుడు. సం. వి. అ. పుం. గరుడుడు: చూ,

మపర్ణము. సం. వి. అ. పుం. 1. పాలపిట్ట: చూ, శకుంతి. ౨౬. (పాలపిట్ట.); 2. తేలక: చూ, సువర్ణకము. [వేలుపు.

మపర్వము. సం. వి. న్. పుం. చెదురు*: చూ,

మపర్ణాఖ్యము. సం. వి. అ. పుం. అహికేసరము, ఇభసంజ్ఞ, ఇభాఖ్యము, కనకము, కనకాహ్వము, కాంచనము, కాంచనాహ్వయము, కారుజము, కేశరము-కేశరి, కేసరము-కేసరి, శిరఃపూతనము, చాంపేయము, నాగకేసరము (నాగకింజల్కము), నాగము, నాగాఖ్యము (నాగాహ్వము), పుష్పరోచనము, హేమము. *

మపర్వడు. సం. వి. న్. పుం. దేవత: చూ, వేలుపు.

మపాణి. వై. వి. రూ-సుప్పాణి మపానీయ.

1. (మత్తమునందలి) కుభ్రమైననీరు: చూ, సలిలము ౧౯; 2. (కుభ్రమైన నీరుగల) ముత్తము: చూ, రిత్నములు. ౧౯.

మపానీయము. సం. వి. అ. న.=మపాణి-సుప్పాణి: చూ, సలిలము. ౧౯.

మపార్శ్వకము. సం. వి. అ. పుం. కలజేవ్వి*: రూ-మపార్శ్వము, కందరాలకము-కందరాలము, కపీతనము, కవచము, గర్దభాండము, గర్దము, నంది, ప్లక్షము. (తే) కలజేవ్వి-కలజేవ్వి, చచ్చేజేవ్వి తద్వి. — జేవ్వికి.-కమండలుపు, కమండలుపదము, కలాపి, గర్దభాండము, చామపర్వము, జటి, పర్కటి, పలాకి, పిప్పలచృనము, పీతనము, ప్లక్షము, ప్లవము, శృంగి, (తే) జేవ్వి.

మపార్శ్వము. సం. వి. అ. పుం. 1. — వై. —*; 2: చూ, నుగ్గుహము.

మపుష్ప. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, రూ-మపుష్పము.

మపుష్పము. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ-మపుష్ప, కశేరుకము, కపిత్థము, కోశకారము, మిథురము. (తే) కొట్టిగడ్డ, గొట్టి, నమ్మదుంప, నమ్మి*; 2 దానిమ్మ*: చూ, రక్తబీజము; 3. ధాతకి*: చూ, సుభిక్ష.

సుపూరము. సం. వి. అ. పుం. మాతులుంగము*:

ఇంద్రినల్లి, కటభి, కారభి, కేశరామ్లము-కేసరామ్లము, కేసరి, గిరిజ, గుంజము, గోపర్థము, ఛోలంగము, పూరకము, ఫలపూర్ణము, బీజపూరము, మాదివిలము-మాదిఫలము, మాధవి, మాతులుంగము, మాలుంగము, రుచక-రుచకము, లుంగి, స్పృహ్యము. (తే) ఇలింద-ఇల్లంద-ఇల్లింద, దూదివిమ్మ, బొల్లిపూర, మాదివిలము-మాదిఫలము.

తద్వి. — ౧. పుల్లమాదీఫలమునకు. — కేశర
పూరకము, గుంజ, లంగము *; ౨. పెద్ద
బొంబరకు. — ఇంద్రావతి, ఇంద్రావారుణి,
ఇంద్రావారుణిక, ఇంద్రాసాహ్య, వింద్రా
తుంద్రాఫల, తుంద్రాసహ, గజచిర్బల-గజచిర్బ
ట, గణకర్ణిక, గవాదని-గవ్యాదని, గోడుం
బ-గోడుంబిక, వికాల, నుపూరము. (తే)
పెద్దపాచరక.

సుప్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. నిద్ర: చూ, స్వ
ప్నము. 2; 2. నిద్రాయందలిసభము: చూ,
స్వప్నము. 2; 3. తిమ్మిరి: చూ, స్వాపము.
4; అం. 4: చూ, సంచారీభావములు.
("అవ్యవృత్తలబోడి నెవ్వగకానితో నెవ్వ
యెవ్వయో లీలావికేషంబులందేలి పూచా
న్వనకు నిదురతమిని మేనినాత్తించెను.")

నుప్ర:డు. సం. విణ. నిద్రించినవాడు: చూ,
శయితుడు. [చూచేవాడు: ఉత్తనుడు.
నుప్రస్తుతుడు. సం. విణ. నిద్రించుటకెదురు
నువ్వనక. వై. వి.=కూర్చునఖా:చూ, కూర్చుంఖ.
నువ్వనక. వై. వి.=--వై. --
నువ్వనాతి. వై. వి.=--వై. --
నుప్పాణి. వై. వి. (నువ్వ + పాణి)=నుపా
నీయ: చూ, రూ-నుపాణి. 1-2.

నుప్రతిష్ఠ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. కీర్తి: చూ,
సమాఖ్య. 1; అం. 2: చూ, ఛందస్సులు.
నుప్రతిష్ఠము. అం:చూ, ఆసంహితపూహములు.
నుప్రతికము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఈశాన్యపు
దిక్కునందలి యేనుగు: చూ, హస్తీ; విణ.
2. మంచయవయవములుగలది; అం. 3:చూ,
దిగ్గజములు.

నుప్రభేదము. అం:చూ, ఆగమములు(ఉపవిద్యలు).
నుప్రళాపము. సం. వి. ఆ. పుం. మంచిమాట:
చూ, శబ్దము. 2.

నుప్రసాదుడు. సం. వి. ఆ. పుం:చూ, శివుడు
నుబా. వా. పి. రాజ్యమునందొక గొప్పభాగము
నుబాణము. సం. వి. ఆ. న. పెద్దపిరంగి, నుక
లి, మరకొలి:చూ, బాణము. 1-ర౪. (దే
అనికొందఱు.)

నుబారము. అం: చూ, నుభారము.

నుబేదారు. వా. వి. 1. నుబాకుద్రాభువు; 2 నేనలా
నొకయధికారి. [మి: చూ, స్కందుడు
నుబ్బడు. వై. వి.=చుబ్బిహృద్ధ్య. కుమారసా
నుబ్బలి. వై. వి.=జంబాల. చంకము, అడువ
చూ, కాదము. 1. (ఇందులవికేషముల
"చూ, కాదము. 2").

నుబ్బు. వా. వి గాలిమాట, జనశ్రుతి: చూ
కబ్బము. 2; ఆ. కి. 2: ఏరువడు-ఏర్పడు
కొఱలు, బయలుపడు-బయల్పడు, బయి
గు-బైలగు, బయలుమెఱయు, బయలుపోవు
బాహిరపోవు, బుగులుపోవు, మెఱయు, వి
రు, వెలయు, వెలివిసరు, వెలువడు-వెల్వడ
నుబ్బిహృద్ధ్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం.=నుబ్బడ
చూ, నుబ్బడు.

నుభగ. సం. విణ. 1. మనోహరురాలు. నుంద
చూ, స్త్రీ; 2. భాగ్యవంతురాలు, సీమా
చూ, స్త్రీ. [రుడ

నుభగుడు. సం. విణ=సాబగుడు: చూ, ను
నుభద్ర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. అర్జునునిభార
చూ, భార్య; 2. గుమ్మడి*: చూ, సర్వల
భద్ర. [వికేష

నుభద్రము. సం. వి. ఆ. పుం. స్వరగామిహ
నుభద్రేకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: అర్జునుడ
ఏకపీరుడు, బిందుగిడు, కపిధ్వజా
కర్ణజిత్తు, కర్ణారి, కిరీటి, కృష్ణుడు, క
కాత్మజాడు, గాండీవి, గుడాకేశుడు,
పు, జిహ్వపు, ధనంజయుడు, ధన్వి, నరక

పార్థివ్రాడు, పార్థుడు, ఛల్లనుడు-సాల్ల
నుడు, చీబీత్తుడు, వార్త్రీఘ్నుడు, విజ
యుడు, శ్వేతవాహనుడు, నల్లసాచి
(తె. పు) కట్టి. కన్యడి, కీర్తిడి, గెలుపుచేరుగ
లాడు, గెలుపుబాస యొడయుడు, మచ్చే
వెన్నుడు, వివ్వచ్చేడు, వెన్నునంటు, వెన్ను
మచ్చేరుసీడు, వేగంటికొమరుడు. తద్వి.-
ం. జయుడు (చూ, యుధిష్ఠిరుడు);
౨: (చూ, పాండవులు.)

సూర్యారము. అం: చూ, విస్వాణములు.

సుభాషితుఁడు. సం. వి.అ. పుం: చూ,బుద్ధుఁడు.

సుభిక్ష. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). ఏఱువోజి*: ఆగ్ని
జ్వాల, ఆపల, వంజర, కుముద, గుంజర,
గుచ్చపుష్పి, ధాతకి, ధాతుపుష్పిక, పార్వ
తీయము, మధువాసిరి, మధుపేతువు, య
మళచ్ఛదము, రక్తపుష్పిక, శ్లష్మకృష్క,
నీధపుష్పి, సుపుష్పము. (తె) ఆడె, ఆర.
ఆరెపువ్వు, ఏఱువోజి*.

మధిక్షమా. సం. విణ. మలభిక్షమాగలది. (దు
ర్భిక్షమా లేనిది యమట.)

మను. వై. ఆవ్యంశ్చ. (హ-సుమా-నుమి-
 నుమి-నుము - సుమ్మ - నుమ్మ-నుమ్మి-
 నుమ్మి-నుమ్మ-నూ-నూవ.) చోడుమి.

నునుంగలి, సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. మత్తయి
మనః చూ, నువాసిని; అం. 2: చూ, మత్త
మ. 1. ("స-జ-స-న-న-గురువులు. రియలి.
18వ ఛందస్సు.)

మమం గళ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. పాలవార*:
ఉత్తమ, కర్పణి, కర్పణి-కర్పణి, కాంచన
క్షీరి, క్షీరకాశాలిక-క్షీరకాశాలి, క్షీరది
పాణిక, క్షీరశుక్త, క్షీరాణి, క్షీరావి-క్షీరా
విక, క్షీరి-క్షీరిణి, గర్భిణి, చతుష్వ్య, జీవ,
జీవంతి, జీవకాలిక, జీవని, జీవనీయ, దుగ్ధిక,
వంశస్య, పార్వతి, మధురస, మధువు, మధు

నా, మధుసూదన, నలకృష్ణ, విషణ్ణి, కాకశేఖరీ, సుక్ష్మ. (తె) చిముపాల, తీగపాల-తీగపాల, పాలకూర, పిన్నపాల, మునుపాల*;. తద్విశేషములు.-౧. పాలచెట్టునకు.-కపీజ్యము, కపీప్రమా, క్షీరవృక్షము, క్షీరిక, పయస్వ్య, ఫలాధ్యక్షము, రాజాదనము, వీరవృక్షము. (తె) పాల; ౨. ఇవృకు.-నలానకము: చూ, వానవర్షము. 2; 3. నీరివృకు.-మధులకము: చూ, వానవర్షము. 1-౧; ౪. కొలపాలకు.-అర్కపుష్పిక, చిత్రగిరితిరిక, పోటగళ, పయస్వ్య-పయస్వ్య, శృంగదేరి. (తె) కొలపాల*; 2. మంగళకరమైన యాడుది: చూ, (స్త్రీ). [న్యూ. 2.*.

సుమన. సం. వి. ఆ (స్త్రీ): చూ, రూ-సుమన
సుమనము. సం. వి. ఆ. పుం. గోదూమిలు: చూ,
సంబకరి (ధాన్యము.)

సుమనస్సు. సం. వి. న. (ప్రీతి). 1. పుత్రుః, చూ, సుమను; 2. జోజి*: కేతకీ, గోకంటకము, జాతి, జీరణము, తిలభావిని, ప్రియంపద, మా లతి, స్థపుట*. తద్వి. — ౧: (త) తీగజోజి; ౨. జోజిప త్తిరికి. — జాతికము, స్థైర్యము. (త) జోజిప త్తిరి-జోజిపతి, జోప త్తిరి-జోపతి; 3. జోజికాయన. — జోకము-జోషము, సుర భి. (త) జోజికాయ; పుం. 3. దేవతః, చూ, వేలుపు; 4. విద్యాంసుడు: చూ, సుధి.

సుమనోరజము. సం. వి. న. న: కింజల్కము,
వరాగము, మధువు, మధులిక. (తె) పుష్ప
డి, బుక్కాము. రద్ధి. — అపవము, కాను
మము, తైద్రము, పుష్పరసము, మకరంద
ము, మరందము, మధువు, మధులి, మాద్వి,
రజస్సు. (తె) కమ్మనీరు, పూదేనియ-పూ
దేన-పూపుదేనియ. (మా, సారథుము.)

సంఘము, సరి, వి. అ. న. శ్రేష్ఠ్య: రూ-కుసుమ

ము, ఆ ర్థము, కుందము, పీలుపు, పుష్పము, ప్రసవము-చగినానము, లతాంతము, వనము, నూనము. (తె) అలరు, నన, పుష్పము, పువ్వు-పువ్వు-పూ-పూవు, విరి. తద్వి. — ౧: చూ, పూగుత్తి (చూ, స్తబకము); ౨. తాడి, కొబ్బరి, ఈత, వరిలోనగు ఏకబీజదళ పృక్షజాతిపూతకు (తె) పువ్వార-పువ్వారము; ౩. తాటిపూవుకు పట్టియుండెడు నూగుపూవునకు (తె) బొందపువ్వు; ౪. లాంగలపుష్పమునకు, — లాంగలము; ౫. అరటిపువ్వునకు: శీలీంధము-శీలీంధము, కదళీకుసుమము. (తె) అరటిపువ్వు (అంటిపువ్వు); ౬. పుష్పవిశేషములు. — (౧): రామబాణము; (౨): (తె) బాణము; (౩): (చూ, పాటకము); (౪) ఆవజాతిపువ్వునకు (చూ, ఆవ. ౪); (౫) గులాబీజాతిపువ్వునకు. (చూ, గులాబీకుటుంబము); (౬). చిక్కడుజాతి పువ్వునకు. — (చూ, చిక్కడు కుటుంబము); (౭). తుమ్మజాతి పువ్వునకు. — (చూ, తుమ్మకుటుంబము); (౮): (చూ, సువర్ణము. 4)

సుమా. వై. అవ్య. = స్మృ: చూ, రూ-సుమ.

సుమారు. వా. వి. 1. కొంచెముపెచ్చే. తద్వి. — పెచ్చేతగ్గనకు. — ఇంచుమించు, రమరమి-రమరమి; 2. త్రాగినుత్రెక్కియుండుట. “వాడు సుమారు మీద నున్నాడు.”

సుమాళము. దే. వి. 1. సుఖము: చూ, సంతోషము; 2. మూర్ఖ: చూ, సోమ; 3. సంతోషాదులవలన గలిగెడు పారవశ్యము: మనరు, (సం) ఆవేశనము, ఆవేశము.

సుమాళి. దే. వి. (సుమాళము + ఇ) కొండుడు, సుమాళముగలవాడు. ఉ, వారి. ౩, ఆ.

. 118: చూ, సోమరి.

సుమాళించే. దే. ఆ కి. సుత్తించే: చూ,

హంకరించే (మబ్బుకొను.)

సుమి. వై. అవ్య. = స్మృ: చూ, రూ-సుమ.

సుమిత్ర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. దళరఘుభావ్య (లక్ష్మణునితల్లి): చూ, భార్య.

సుమీ. వై. అవ్య. = 1: చూ, రూ-సుమ; 2: నిశ్చయార్థకము. ఆం, భా. తృ. 88. రూ-సుమీ, కాకున్నే, నూ: చూ, సత్యము. 1. సుము. వై. అవ్య. = స్మృ: చూ, రూ-సుమ. [దు. సుముఖనువు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, సుహృదు: సుముఖ. ఆం. 1: చూ, గాంధారగామిగుగత మూర్ఖునలు; ఆం. 2: చూ, పృథ్వీ. 1. (“న. జ. జ. న. గణములు. 7 యతి. 115 యం దన్ను.”)

సుముఖుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గరుత్మంతునికొడుకు: చూ, నూసుడు. 1; 2. ఒకనాగకొమారుడు; చూ, నూసుడు. 1; 3: చూ, వినాయకుడు. 1; 4. పండితుడు: చూ, సుధి; వి. 5. షేక్కినిముఖముగలవాడు. సుమేరువు. సం. వి. ఉ. పుం. బంగారుకొండ, రూ-మేరువు: చూ, పర్వతము. ౨౨.

సుప్త. వై. అవ్య. = స్మృ: చూ, రూ-సుమ.

సుమా. వై. అవ్య. = స్మృ: చూ, రూ-సుమ.

సుమీ. వై. అవ్య. = స్మృ: చూ, రూ-సుమ.

సుమీ. వై. అవ్య. = స్మృ: చూ, రూ-సుమ.

సుము. వై. అవ్య. = స్మృ: చూ, రూ-సుమ.

సుయాను. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అరటి: చూ, సుకుమార (రంభ. 2.) [విష్ణువు. 1.

సుయానునుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, సుయోధనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. గాంధారేయుడు, దుర్యోధనుడు. (తె) రాజేరాజ్, రారాజ్, రాజేడు.

సుర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. రూ-సురి. మద్య పానపాత్రము: చూ, పాత్రము. 8-౪; 2. =

సారా: అరిష్టము, అలి, అపవము, ఇర, వి
 రేయము, కత్త్రోయము, కపిశి-కపిశి, కల-
 కల్యము, కళ్యము, కాదంబరి, కాపిళము, కా
 పిళాయనము, కాపిళాయిని, కామలిక, కా
 లిక, కీకటము, గంధమాదని, గంధపతి, గం
 ధోత్తమ, చపకము, చింతాయన, తరళ,
 ధైత్య, పరిసుగ్రత, పగిసన్న, మదిర, మద్య
 ము, మధువు, మహులి, మాధవకము, మాధ
 వి-మాధ్య, మాధ్యకము-మాధ్యకము-మార్ద్య
 కము, మాధురి, వీర, శీధువు, శుండ, పాలి
 ప్రియ, హేల. (తె) కలు-కల్లు, కోపు, చొ
 క్కునీరు, బొట్టు, మదురువు, వెట్టినీళ్లు,
 పారా-సారాయి, నీవిరి.నీవురు. తద్విశేష
 ములు.—౧. (తె) బగందు-బాగింది; ౨ ఆ
 రెపువ్వులొనగువానితో; తేనెకల్లునకు —
 మైరేయము; ౩. ఇప్పకల్లునకు.—మాధవ
 కము-మాధ్యకము-మార్ద్యకము; ౪. దాగ్రి
 కల్లునకు-మాధవకము-మాధ్యకము, మార్ద్యక
 ము; ౫. తాలకి, తాలతి. (తె) తాటికల్లు; ౬. చె
 టకుకల్లు; ఆనవము, కాదంబరము, మైరేయ
 ము, శీధువు; ౭. ఒకరకపుసారాయికి:-ఆను
 రి, గొడి; ౮. మద్యపిష్టమునకు:-జగలము,
 మేదకము. (తె) పెల్లెము; ౯. సురాబీజము
 నకు.-కిణ్వము, నగ్నహువు; ౧౦: (తె) తేనె
 సారాయి; ౧౧. కడిమిపూలకల్లునకు.-కాదం
 బరము; ౧౨: (తె) కూటిసారా; ౧౩: (తె)
 కొబ్బరికల్లు; ౧౪: సురాగియు, సురామం
 డము. (తె) కల్లుమీఁగడ; ౧౫. సున్నము
 కలిసిన కల్లునకు.—(తె) చోరు; ౧౬: కోహ
 శము; ౧౭: చపకము; ౧౮: కడంగము;
 ౧౯: (తె) బీరు; ౨౦: కురసము; ౨౧. సు
 రామండమునకు.—అభిషవము, ఆనవము, కా
 తోత్తమము, నవము, సురామండము. (తె)
 కల్లుతేల. (మా, సుర. 2-౧౪); ౨౨: వై

పుల్యము; పుం. ౩: చూ, నేలుపు; ఆం 4: చూ,
 సముద్రములు; దే. వి. (1) గాలిసుడి: చూ,
 సుడి. ౨; (2) గాలి: చూ. వాయువు; విణ.
 ౩. పెద్దది:-వృక్షము, వృక్షపు, బృహతి,
 మహతి. మహితము. (తె) (వి) ఓరు, గొప్ప,
 (విణ) కంచి, కోర, గంగ, గండు, గండ్డ,
 గజీ, గనప, గణువ, జేగ-జేగా-జాగా-జే
 గ-జేగము, తారు, దండ, దొడ్డ-దొడ్డు, నా
 గ, వజ, పెడ, పెద్ద-పెద్ద, పేరు, బలు-బ
 లువు, బాన, బీజ, బుట్టు, బొంత, బొద్ది,
 బోరు, మలవేము, హరుమత్తు-హుత్తు.
 (చూ, సోగ). తద్విశేషములు.—౧. విరివి
 యైనది:-అపావృతము, అతతము, ఉచ్చిత
 ము, ఉత్తలము, ఉత్థితము, ఉపచితము,
 ఉపయుక్తము, ఉరువు, ఉరీకృతము, ఋద్ధ
 ము, ఓతసోగితము, జృంభితము, గ, తతము,
 పల్లవితము, పృథువు, పృవృద్ధము, మంధ
 రము, రుంద్రము, వికట-వికటము, వితతము,
 విపులము, వికంకటము, వికాల-వికాలము,
 విస్మతము-విస్తృతము, విస్తీర్ణము, పూర్ణము.
 (తె) ఆచోటము, ఒడ్డు, ఒడ్డు, పరపు, విం
 గడము, విరలి, విరి, వెంబ, వెడల; ౨. ఎడ
 ముగలది:-బహువు, రుంద్రము; ౩. విస్తరిం
 పడేయఁబడినది:-చిపిటము; ౪. చిమ్మఁబడి
 నది:-కీర్ణము; ౫. పెద్దపనుట:-ఉరు; ౬. చ
 క్క-గావిరిసినది:-చూ, సంపుల్లము; (విణ)
 వ్యాకోపము-వ్యాకోకము-వ్యాకోపము; (వి)
 వ్యాకోచి; ౭. విరివికి: చూ, హేరాళము;
 ౮: చూ, వృద్ధము. 2; ౯: (వి)చూ, నమ్మి.

సురంగ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1.—సారంగము:
 చూ, రంధ్రము. 1; దే. వి. (1) సారంగ
 ము: చూ, రంధ్రము. 1.

సురంగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1.—సారంగము:

చూ, రూ-మరంగ. 1, 2. ఒకరకము పువ్వుల
మొక్క*: చూ, స్పృక్షము.

మరింగాపా. సం.వి. ఇ.ప్రం: చూచారనుడు 8.
మరణి. దే. వి. (నుర+అంటు) (కళా. 8,
అ. 150). 1: రూ-మరణి, బట్టియ-చట్ట,
విసకట్ట, వీసెన. (సం) ఉట్టే పజను, తాళ
వృంతము, వీసెనము, వృజనము. తనిర్. —
గ:కుంచయ-కుంచె, జేమదకోవోపు, జీల్లి. జీల్లె
డ, జింజోమర-పెంజోమరము, వీచోపు, సస
రము, ను రె టి-ను రె టి
(పు) భా. 2, అ. 50). (సం): —
అచూయపు, అచూలకము-అచూలక
ము-అచూల్చకము, అచూలము, కుంచయ,
చేరము, చాచూ-చానురము-చాచిరి, చూ
లము, జలొచ్చి, పుక్కిర్లకము, గోవిగుత్స
ము; 2 జెండాను చేరిలాడుచున్నది —
అచూలకము-అచూల్చకము- అచూల్చి
కము; 3. నీనుగుచెడినంటి యొకగిరిము
విసకట్టము:-(సం) గజకర్ణము; ర. యజ్ఞము
నందిరి విసకట్టము. — (సం) గుంతిరిము;
౩. చాచురదిండమునకు — (సం) బలి;
౪. వస్త్రముతో: గుండ్రముగాజేసిన విస
కట్టము. — అలట్టము, కరిట్టము, నీవిరి-
నీవురు, నూరెపాను-నూరెపాన్పు. (సం)
అలావర్తము, వృజనము; 2. పాపావతవిశేష
ము:చూ, రూ-మరణి 1. [సాంబ. కే. 18.
మరణివీసనులబుట్టు. ద్వ. వి:చూ, వాయుప్ర.
మరణి. దే. వి. రూ-మరణి. 1. పాపురము:
బిడ్డిక, పారవము- పారువము- పారుచాయ-
పార్వము-పాపురము- పాపురాయి. (సం)
కపోతము, కలకంఠము, కలిధని, కలరవము,
కామి, కోక గేకము, ఖరపిరియము, గృహిక
పోతము, గృహనాకవము, చిత్రకంఠము
గృహకంఠము, పాపావతము, మదోత్కటము

తద్వి. — ౧. నీటిపావురమునకు. — (సం) కో
పి; ౨. ఆడుపావురమునకు. — (సం) కామి
ని; ౩. పావురముల సంపునకు. — (సం) కా
పోతము; ౪. పావురాయి భేనులు. —
ఒడ్డే-ఒడ్డేకు; కూకీ; చేపల్లటి; జిట్టి; దూరు
బారు; సేలపల్లటి; పల్లటి; పేడగువ్వ; బక
దా; బుట్టపిట్ట; లకోరీ; మర్కటీ. (సం)
అథపారావతిము; ఘులఘులారము; (మి)
అంశురపల్లటి; ౨. వింశామము; చూ, మర్క
టి. 1; ౩. చూ, మర్కటి. 1—౪.

సరికాని. (గీ. ౧. కానినో నాల్గవ భాగము.
(విగ్రహేష నాగార్జును కానికి నాలుగు దమ్మి
గీలు అని కొన్నిచోట్లను, మూడుదమ్మి
గీలు (మూడువైసలు) అని కొన్నిచోట్లను
హళీ నాగార్జునునకునిజాంరాష్ట్రములో ఆణా
కు ఆణువైసలనియు వాడుదురు. (చూ,
రచన. 1-2) (ఇక్కడ సురకల్పమునకు వ్య
తిరేకతయ్యుచే చిన్నయని యాదము.)

సూరకూలి, డి. వి. పెద్దపిరంగి (నుకొలి) చూ,
బాణము. 1.౪౫.

సురకోర్వి. చా. వి. అగ్ని పృసరణాయుధము.

అం, భా. ద్వి. 218: చూ, బాము. 1-౧
(దీనినే సురకొలిపినికొందఱు.) [తము. 1.

మరయు. సం. వి. అ. న. సురుష్వ:చూ,లవ

సురగలి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). కామధేనువు, వే

బృహత్ప: చూ, సౌరభేయి (ధేనువు. ౪.)

మరగాలి. డే. వి. సుడిగాలి (ఇట్లు మరకరు)

వలి) జై. 5, ఆ" 88: చూ, సుశి. ౨.

సురగి. బ్ర. వి. = శిశిరిణి. గూ - సురగి. మత్త*:

చూ, హాసంతి. 2. [చూ, సురాచార్యుడు

మరగురువు, సం, వి. ఉ. పుం. బృహస్పతి

మరజ్యేష్ఠుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. వేలుపులెద్దఁ

. || చూ, బ్రహ్మ. 1.

సురటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఒకానొకరాగము: చూ, స్వరము. 2. (చూ, సురటియనికొంద టు.); వా. వి. (1) రూ - సురటి-సురటి: చూ, రూ-సురటి; (2) చూ, రూ-సురటి.

సురటి. వా. వి: చూ, రూ-సురటి. (సురటి అనికొందటు.)

సురతము. సం. వి. అ.న.రతి:చూ,సంయోగము.

సురతాణి. వై. వి. 1. ఇందుగడు: చూ, సహ సాత్తుడు; 2. (సం):ఇంద్రాణి,ఇంద్రపతి.

సురతాణిలగ్న. వా. వి: చూ, లగ్న.

సురతుడు. సం. విణ. దయగలవాడు: అంతు మంతుడు, అభివన్నుడు, ఉదాత్తుడు, ఉన్నుడు, కారుణికుడు, కృపాశువు, దక్షిణుడు, దాక్షిణ్యుడు, దయావరుడు, దయాశువు, బీభత్సుడు, వరుడు. (తె) అక్కటి. తద్వి. — కనికరింపడగిన వానికి. — తాత. [చూ, వది.

సురదీర్ఘిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆకాశగంగ:

సురదుక్తు. సం. వి. ఉ. పుం. చిల్ల: చూ, నల్లకి.

సురద్విహుడు. సం. వి. మ. పుం. (రూ-సుర ద్విట్టు) నేల్పుదాయ: చూ, రాక్షసుడు. 1. (ఇట్లు సురారి.)

సురనిమ్మిగ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సురదీర్ఘిక.

సురపతి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, సురతాణి. 1.

సురపాది. దే. వి: (సం) వృక్షము, సురపాలి, కాకాంగము*. (కాకిదొండ అని కొందఱు)

సురపాలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. — వై. —

సురపున్నాగము. సం. వి. ఆ. పుం: సురపొన్న*:

కాంచనము, కాంభోజము, కుంభీకము, కేశ రము, కేశరము, కేశరి-కేశరి, కేశవము, తుంగము, దేవవల్లభము, నమోయపు, నాగము,

పున్నాగము, పురుషము, స్థిరచ్ఛాయము: (తె) పొన-పొన్న, సురపొన్న*. తద్వి. — ౧. కోలపొన్నకు. — అంఘ్రిపర్తి — అంఘ్రి పర్తిక, కదళ-కదళము, కలకి-కలసి, కలకి క్షీతని, కోర్మపుచ్చి-కోర్మపుచ్చి-కోర్మపుచ్చి, కోర్మపుచ్చి, కోర్మపుచ్చి, ఖగళతుగ్ర, గుహ, చిత్రపర్తి, వృధకర్పర్తి, వృక్షపర్తి, సింహపుచ్చి (తె) కోలపొన్న, నేలపొన్న, చాద్దగాడి, కోడలిబండ*, ౨. ఏడాదుల పొన్నకు. — అయ్యగృహము, గంధిపర్తి, గుచ్చపత్రియ, గుచ్చపుష్పము- గుచ్చకత్తి ప్పము, సప్తవృదము, సప్తపర్తి, సుపర్తి వృదము. (తె) ఏడాదులపొన్న*.

సురపొన్న. వై. వి. — సురపున్నాగ*: చూ, సుర పున్నాగము.

సురభి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కామధేనువు: చూ, సౌరధేయి (ధేనువు); 2. ఆవు: చూ, ధేనువు; 3. అందుగు*: చూ, నల్లకి; (చూ, రాజార్జును. 1-80); న. 4. బంగారు: చూ, లోహము. 1; 5. వాసనగల కలవ*: చూ, సహస్రకత్రియ; పుం. 6. వసంతఋతువు: చూ, మాసద్యయము (ఋతువులు); 7. వై రియ; చూ, మాసము. 1; 8: చూ, సం పెంగ*: 9. జోజికాయ: చూ, సుమనస్సు. 2; స్త్రీ. 10. ఘృణితకర్పణము: చూ, వా సన. 1; 11. వాసన మొలక: చూ, సమీర ణము (రాజార్జును. 2-౨౨; చూ, సుభి 8.); విణ. 12. మంచివాసనగలది: కషాయము, తిక్తము, సురభిశము: చూ, వాసన. 1. ౧౯. (చూ, సురభి. 10); 13 మనోజ్ఞ మయినది: చూ, బృహద్రము.

సురభివత్రి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రాజజంబువు* (కన్న-దొడ్డ నేరక); కోకిలేష్ట, జంబువు

మహాజంబువు (బృహజంబువు), మహాఫల, రాజజంబువు, సురస. (తె) అల్లానేరెడు-అల్లానేరెడు-అల్లానేరెడు-అల్లానేరెడు, తద్వి. —౧. నేరెడుకు. — ఋ, జంబువు, జంబూలము. (తె) అల్లానేరెడు-అల్లానేరెడు-అల్లానేరెడు-అల్లానేరెడు, నేరెడు, నేరెడు-నేరెడు; ౨. నేల నేరెడుకు. — ఏరావతము, కాకజంబుక, కాకజంబువు, కావ్యజంబువు, క్షౌద్రఫల, జంబూటము, నాదేయి, భూమిజంబుక, భూమిజంబువు, లవచము, లికుచము. (తె) కాకినేరెడు-కాకినేరెడు, గజేనిమ్మ, జేన్న, డమావు, నక్కనేరెడు, నేలనేరెడు, పిన్ననేరెడు; ౩. నీరునేరెడుకు. — జలజంబువు, స్నిగ్ధపల్లవము. (తె) నీరునేరెడు; ౪: (తె) నాగనేరెడు; ౫. నేరెడుకుండుకు. — జంబువు; ౬. మేరుపర్వతమునందలి నేరెడుకు. — సుదర్శనము.

సురభినాయకుడు. సం. వి. అ. పుం. చూ, మన్మథుడు. [సురభి. 12. సురభిశము. సం. విణ. మంచివాసనగలది: చూ, సురభికరించే. సం. స. కి. వాసనగల దానిని గాఢియు. [వర్ణము. ౮. సురమాయి. దే. విణ. మిక్కిలి నల్లనిది: చూ, సురమాలి. దే. విణ. గాలినించినది (దిండు). నీలా. ౩, ఆ. ౩౦: చూ, లోడు. తద్వి. కీచ విశ్వకు. — సకన.

సురయాశువు. ద్వ. వి: చూ, యా-సురియాశువు. సురర్థి. సం. వి. ఇ. పుం. నారదాదిదేవర్షి: చూ, సన్యాసి.

సురలత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, శకివదన. సురలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. సురలితీకగ: యా-సురభి, కాకశ్యామ, మజపుట, కృష్ణపుష్ప, జంతుకారి, జతుక, వహాశ్యామ, స్నిగ్ధవృం

త. తద్వి. — ౧. కృష్ణమహ, కృష్ణవల్లి-కృష్ణవల్లిక. (తె) కమ్మరామతీక, నల్లతీక; ౨: తాంబూలవల్లి-తాంబూలవల్లిక, తాంబూలి, నాగవల్లి; ౩: (తె) అకు, తమలపాకు-తమలపాకు. (ఈ ౧-౨-౩ అనునవి పృథ్వీకమైనవనియు సురలితీకకు సంబంధించినవి కావు అనియు కొందఱు.)

సురలు. సం. వి. ఆ. పుం. బ. దేవతలు: చూ, సుర. కి. సురలోకము, సం. వి. ఆ. పుం. వేల్పుఁబోలు: చూ, స్వర్గము.

సురపర్తము. సం. వి. న్. పుం. ఆకాశము: అంగణము, అంతరిక్షము-అంతరిక్షము, అంబరము, అజము, అనంగము, అనంతము, అవపర్జనము, ఆధోమ, ఆశీకము, ఆకాశము, ఆనందము, ఊకేశము, ఊనుము, ఊర్ధ్వము, ఋ, వీ, కంచుకము, (గగనము. తారావధము, దివము, దివి) కార్పరము, ఖమ్-ఖంబు, గంగాధరము, ఘనాశ్రయము, ఘామము, జా, నభము, నాకము, నిరాకారము, నిర్మోకము, నీరంధ్రము, పుష్కరము, బహుళము, భంబు, భువనము, మహాబలము, మేఘద్వారము, తూలము, లోదసి, లేఖగము, వి, వియత్తు, విష్ణువదనము, విహాయము. విహాయసము-విహాయస్సు, వ్యోమము, శబ్దగుణము, సర్వతోమఖము. (తె) ఆవృతాత, ఆకసము, ఉత్పరము, ఉత్పరశిది, గాలితండ్రి, వేదలు, చోక్కల తెరువు, దివము-దివి, నింగి, బయలు. బయలు-బైలు, మబ్బుతోన, మిను-మిన్ను, మొగులుదారి, నేలుపుడెరువు-నేల్పుడెరువు, సత్తిదొర వేసలి. తద్వి. — ఆకాశమండలమునకు. — ఖగోళము.

సురస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: యా, నాగమాత. 2: చూ, సర్పాక్షి; ౩. రాజజంబువు: చూ,

సురభివత్రి; 4. కృష్ణతులసి*: చూ, హరి
పీఠియ. 3.

సురసము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నల్లగడ్డర*:
చూ, సుగంధికము; వి. 2. తియ్యనిది: సు
ఘరము, స్వాదువు. (తె) కమ్మ, తియ్య,
తీయ, తీపి-తీపు. (వి) మాధుర్యము, రుచి,
విపాకము. (తె) తీపి. [(సురభివత్రిగ.)

సురభి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-సురలి.*
సురాకరము. సం. వి. ఆ. పుం. కల్లుకడలి: చూ,
సమద్రము. [చూ, సుర. 2-గర.

సురాగ్రము. సం. వి. ఆ. న. కల్లుమీగడ:
సురార్ణవము. సం. వి. ఆ. పుం. చూ, సురాకరము.
సురాచార్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బృహ
స్పతి: అంగిరసుడు-అంగిరసుడు, ఇరేసు
డు, ఓ, కలసీసుతుడు, గిరఘుడు, గిర్వతి.
గిష్పతి, గురుడు-గురువు, చిత్రకిఖండిజాడు,
చీవుడు, దీదివి, ధివణుడు, ధీమంతుడు,
బృహస్పతి, వచసాంపతి, వాక్పతి, వాగీ
శుడు, వాచస్పతి, వినాయకుడు, సురగు
రువు, సూరి. (తె) నడుగు-తీడు, వేలుపు
టాణ్ణి. తద్వి-గ. ఉపాధ్యాయనకు.-
బోధకుడు. (తె) బీచరు (మేల్చరు); 2. వస్తాడు;
3. గావవిద్యోపాధ్యాయనకు.- (తె) బయ
కాడు. (మిగతవానికి: చూ, పంతులు. 1.);
4. బృహస్పతి గ్రహము: గోరదుడు, గోవిం
దుడు, తథ్యానుజాడు, ద, బృహస్పతి:
చూ, రాహువు. 2.

సురాజీవి. సం. వి. ఇ. పుం: ఆసుతీబలుడు-
ఆసుతీవలుడు, ఇక్షుకుట్టుకుడు, కల్ప
పాలుడు-కల్పాపాలుడు, ధ్వజముడు,
మండహరకుడు, శౌండికుడు, సూరికుడు.
(తె) ఈ డి గ, కబ్బిలి, కబ్బిలివాడు,
గమశ్యవాడు-గవుండవాడు, గొండవా
డు-గొండవాడు, గవుడు-గొడు, చిటి

గాడు, మొక్కలి.

సురాటము. అం: చూ, విన్నాణములు.

సురాపానము. అం. 1: చూ, సప్తవ్యసనములు;
2: చూ, మహాపాతకములు.

సురామండము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కల్లుతేట:
చూ, సుర 2-గం; 2. కల్లుమీగడ: చూ,
సుర 2-గర.

సురారి. సం. వి. ఇ. పుం. రావణుడు: చూ,
రాక్షసుడు. 1. తద్వి.-వలాహకుడు, వృ
తుడు, శార్దూలుడు, కుంభుడు: (చూ,
రాక్షసుడు. 1.)

సురాలయము. సం. వి. ఆ. పుం. మేరువు: చూ,
హిమాలయము (వర్వతము. 22.)

సురాష్ట్రము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. తొగరి
చూ, ధాన్యము. 22. (కందులకు.- (సం)
వర్ణి. (తె) కంది); 2. తొగరిమన్ను: అథకి,
కత్తి, కరవీరభుజ, కాశీ, కాల్మి, ఖర్జీ
ము, తాళకము, తువరి, మృతాలకము-మ
త్తాలకము, మృత్తిక, మృత్తు, మృత్స, మృత్స్ను.
(తె) తుస్సి-తుస్సి, తొగరి-తొవరి. (చూ,
భూమి. 1-గం); 3. అడవి తొగరితీగ*:
(చూ, ధాన్యము. 22); తద్వి.-గం పొట్టిక
దులకు: కాతువరిక. (తె) పొట్టికందులు;
4. (తె) కొండకంది; 5. సురాష్ట్రజడకము:
సురాష్ట్రము (అనికొందలు): చూ, దేశములు.
సురాసనము. అం: చూ, ఆసనములు.

సురాళము. దే. వి. 1. భూతాద్యావేళజనిత
శిరోభ్రమణము: తద్వి.-దిగదుడుపు, బహ
దురు, మురాళము; 2. శోపావేళము.

సురాళింఁదే. దే. న. కృ: దిగదుడుదే, దిగ
దీయు, బడిదిగ్విష్ట, బలియు, మురాళింఁదే.
సురాళింపు. దే. వి. దిగదుడుపు, బడినివాట.
సురి. వై. వి. ముర-మరికా. (రూ-సురియ, సుర-
సుర-మరిక తి-సూరక తి. మేర-మేరి-మే

య-మోర-మోరక-త్తి-మోరక-త్తి - మోర-
 మోర-మోర) చిన్నక-త్తి: చూ, రూ-మరియ.
 మరిగ. దే. వి. రూ-మరిగ. చిన్నకామ్య: చూ,
 కాఖ. 1. [చూ, వాసంతి. 2
 మరిగి వై. వి.=కిఖరిణి. రూ-మరిగి. మల్లె:
 మరిగ. దే. వి: చూ, గూ-మరిగ.
 మరియ. వై. వి.=ఘరికా. చిన్నక-త్తి, కరారము.
 కళా. 3, ఆ. 108; ఉ, వారి. 4, ఆ. 212:
 చూ, రిప్తి 2.
 మరియారు. ద్వ. వి: చూ, రూ-మరియారువు.
 మరియారువు. ద్వ. వి. మాలవాడు: కడజాతి
 వాడు, గోసంగి, తోచే, తోటి, పాణి,
 మాల-మాలడు, మాలవాడు, వెలివాడ
 వాడు, వెలి వాడు, మరయారువు-
 మరియారు-మరియారు. (సం) అంతావసా
 యి-అంతేవసాయి-అంతేవాసి, అంత్యజా
 తుడు, అంత్యుడు, కథాచరిత్రంగుడు, చం
 డాలుడు-చండాలుడు, జనంగముడు,
 దివాకీర్తి, నివాదుడు, పంచముడు, పుక్క
 నుడు-పుల్క-కుడు-పుల్క-మడు, పుల్లడు,
 శ్వచమడు. తద్విశేషములు. — ౧. మాలది.
 (సం) చండాలి; ౨. అగడుగాడు,
 వెలివాడు, వెలివాడవాడు, చీవాట్ల
 మారి, రోతలమారి. (సం.) అధరి
 ణుడు, అవగ్వస్తుడు, అవగీతుడు,
 అవరిణుడు, చండాలుడు, ధిక్కతుడు,
 నిందితుడు, పరిత్యక్తుడు, భిష్ట(భిష్టు). భి
 ష్టుడు; ౩: దూడబడువాడు. (సం) నింది
 తుడు, బ్రహ్మబంధువు; ౪: ఉభయభి
 ష్టుడు. (త) తోలివనంగుడి.
 మురుగు. దే. ఆ. కి. 1. అదృశ్యముగు, నష్ట
 మగు: కనబడకపోవు, కాదువడు-కాడ్ప
 డు, నెడు, చేతవులు, లోటుపోవు, వమ్మ

వోవు, పీడిబోవు. (చూ, లాచే.
 2 పాటు: చూ, వెళ్లు. 1; 3. బోడగాబ
 4. కదలు: చూ, సలింఁచే; 5. మ్లాసముగు.
 భా. తృ. 107: చూ, సుక్కు. 14.
 మరుగు. వా. వి. 1. చేందుకాపెట్టె: చూ,
 దుకా; 2: చూ, సారగు (చూ, సందు
 మరుగుడు. దే. వి. 1. ఒకానొక యెట్టు
 చెక్క; 2: (సం) అర్కలత, జాతధా
 వా. 3. మరుగుడుకాయ. [(చూ, బా
 మరుగుడుకాయ. వా. వి: చూ, మరుగుడ
 మరుడు. దే. వి. దివిటీకి మాటుగా కాలె
 జేంజేము: చూ, జేంజేము.
 మరుప్ప. వా. వి. మరతారము. ఆం, భా.
 258: చూ, లవణము. 1-౨. [చేందు
 మరుమా. వా. వి. ఒకరకము కాటుక. (సం)
 మరుము. దే. వి: ఉసి-నుసి, కరుకు. కర్కు
 డ, గులగురి, మోరు, తురుము-తురుము
 గ్గు, నలి, నలుము, నుగ్గు, నులుము,
 నూచే-నూచేము, వరుము, పొడి-పొడు
 పొడ్డు. (సం) క్షోదము, క్షోదితము, చ
 ము. తద్వి. — ౧: నూటుట, పొడినేయ
 (సం) అపచూర్ణనము, అవధ్వంసము,
 మా, శేషణమా; ౨: గందపు-బొడి-గం
 డి-గందవొడి, బుక్క-బుక్క-బుక్కా
 (సం) చూర్ణము, పలువాసకము, పిష్టాత
 వాసయోగము, శృంగారము; ౩. పండ్ల
 కి.-పలుగఱ; ౪. అసృజాయిపొడికి. — ౫
 డి; ౫: చూ, మన్నము; ౬: చూ, రేణు
 మరుముచేయు. దే. స. కి: నలుమాడు-
 ము, నులుమాడు-నులుము, నులుముచే
 పన్నుచేయు (పిండిచేయు), పొడినేయ
 సురూపుడు. స. వి. 1. చేక్కనివాడు:
 సొందరిగవంతుడు; 2. పండితుడు;

సురె. వై. వి.=ఛరికా: చూ, రూ-సురి.
సురెయాళు. ద్వ. వి: చూ, రూ-సురియాళువు.
సురేశ్వరము. ద్వ. వి. రూ-సురేశ్వరము. ఒక
రకము తెల్లఉప్పు: చూ, ఎవణము. 1.
సురోదము. సం. వి. అ. పుం. కల్లుకడలి: చూ,
సముద్రము.

సులమట. దే.వి. (సులమర). 1. సుక్కుటయం
దగుధ్వస్యనుకరణము. నిర్వ. 7, అ. 84: చూ,
హూహూ; 2. ఆకలివేయుట యందగు ధ్వ
స్యనుకరణము: చూ, హూహూ; 3. మండుట
యందగు ధ్వస్యనుకరణము: చూ, హూహూ.

సులభము. సం. విణ.=మేలకన-సులువు. సుఖము
గా భించునది: లాఘవము, సుకర, సౌకర్య
ము. (తె) మేలకన, చెచ్చెర, (విణ) (వి) ల
గువు, లాగి, లేను, సన్నసన, సలీను, సులు
వు-సుళువు. తద్వి. — ౧. మిక్కిలిమేలుకన
కు.-సునాయాసము, సౌకర్యము; ౨. పయి
పయిగ-పైపైగ; 3: (చూ, లాఘవము. 1.)
సులువు. వై. విణ.=సులభ. రూ-సుల్యు.
1.—వై.—; 2. శిశువు: చూ, స్వదము;
3: చూ, లాఘవము. 1; నా. 4. ఆరోగ్యము.
సులోచనము. సం. వి. అ. న. కంటిజోడు: (తె)
ముక్కద్దము. [లూను.]

సుల్తాను. వా. వి. తురుష్కవర్ధిభువు. “ధిల్లీసు
సుల్యు. వై. విణ: చూ, రూ-సులువు.

సువర్చల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. రూ-సవర్చల*:
చూ, సూర్యసువర్చిని; 2. సూర్యనిభార్య:
చూ, భార్య. 1-౬౮.

సువర్చలము. సం. వి. ఆ. న:చూ, సుఖవర్చకము.
సువర్ణకదిలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. బంగారుఅర
టి*: చూ, రంభ. 2. తద్వి. — ౧. అరటికి.-
లోచకము; ౨. ఏడాతులరటికి.- వికాలత్వ
క్కు, విషమచ్ఛదము, కారదము, కారది.
(చూ, రంభ. 2.)

సువర్ణకము. సం. వి. ఆ. పుం. తేల*: అనీకన్య
ము, ఆరగ్యధము-ఆర్ణ్యధము, ఆరివేరము,
ఆరేవతిము, కర్ణాభరణకము, కర్ణి, కర్ణికారి
ము, కుష్ఠనూదనము, కృతమాలము, గోమయో
ద్భవము, చక్రివరివ్యాధము, చతురంగులము,
రాజవృక్షము, రైవతకము, వ్యాధిహృతము,
శంపాకము-సంపాకము-శమ్పాకము. (తె)
రేల-తేల. [న్య*: చూ, సురపున్నాగము.
సువర్ణచ్ఛదము. సం. వి. ఆ. పుం. ఏడాతులపా
సువర్ణనాభము. అం: చూ, సప్తాధికరణములు
(చూ, కామము 818 పుట)

సువర్ణపారేవతము. సం. వి. ఆ. పుం. పెద్దయీ
డి*: చూ, కర్కరాంకము.

సువర్ణధస్త్రము. అం: చూ, ధస్త్రములు.

సువర్ణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రూ-స్వర్ణము.
బంగారు: చూ, లోనాము. 1. (సువర్ణము=
ఇరువది రూకల యెత్తుగల బంగారము. 80
గురిగింజల యెత్తు. ఫలము=ఎనుబది రూకల
యెత్తు. 320 గురిగింజలయెత్తు); 2. అరవ
రా: పిచువు, హిరణ్యము. (తె)చూడ, సొన్న
ము; సొన్నా; 3. ధనము: చూ, హిరణ్యము. 2;
4 ఒకరకముపువ్వు: చూ, సుమము. ౬
(౮); 5. నల్లఅగలు: చూ, రాజార్జుము.
1-౧౫; విణ. 6. మంచినర్ణముగలది; అం.
7: చూ, దానములు.

సువర్ణాలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: కర్ణ. *.
సువర్ణోకము. అం: చూ, ఊర్ధ్వలోకములు.
సువర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కారుగచ్చి*: చూ,
సోమరాజి.

సువహ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఆందుగు*: చూ,
నల్లకి; 2. కారేలకి*: చూ, సన్నరాష్ట్రము;
3: ఈక్షితప్రియము, ఉపనక్తము, కాంక్షిత
ప్రియము, కాకాండము, గోధావది, చర్మా
రము. (తె) చెప్పట్టట్ట-చెప్పకట్టట్ట*: 4; న

ల్లవావిలి*: చూ, వావిలి. ౧. తద్వి. — వావిలికి. — సిందురము, సిందువారకము; 6: చూ, సక్పాక్షి*; 8: చూ, వీణ; విణ. 7. నుఖముగ మోవడగినది. [నము. 8.

నువారంపుటిల్లు. వా. వి. అడసాల: చూ, సద నువారంపువాడు. వా. వి. అడబాల: చూ, నూవకారుడు.

నువారము. వై. వి. — నూవకార. వంట. రామా.

7, ఆ. 107: చూ, నూవకారము

నువాల. ద్వ. వి. (రూ-నువ్వలాల-నువ్వాల-నువ్వ.) (నువ్వ + అలతి) నువ్వయిన పద ముతో ఆలాపముచేసి పెండ్లిండ్లయందు ఆడువారు పాడెడిపాట: చూ, స్వరము. 2;

ఆం. 2. ఒకానొకవృత్తము: చూ, వృత్తము. 1. నువాసన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చూ, వాసన. 1. నువాసిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-స్వవాసిని.

1. ముత్తయిదువ: చూ, స్త్రీ; 2. పుట్టినింట నుండెడి యాడుది: చూ, స్త్రీ.

నువీరేచని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఆకుకెముడు*: దళన్నహి, పత్రన్నకు, పత్రన్నహి, పజిద్రుపు, పజి, క్వానజిన్వా. తద్వి. — చూ, న్నుహి*.

నువృత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. నులభముగా పిడుకడగినయావు: చూ, సొరభేయి (భేసువు); విణ. 2. మంచినృతముగలది.

నువ్వలాల. ద్వ. వి. (నువ్వ + అలతి + అలతి): చూ, రూ-నువాల.

నువ్వాల. ద్వ. వి. (నువ్వ + అలతి) — వై. —

నువ్వాలనుడు. వా. వి. అడబాల. ఆం, పదా.

సర. 24: చూ, నూవకారుడు.

నువ్వి. దే. వి. దంచేటయందగు ధ్వన్యనుకరణము: చూ, హూహూ.

నుకబ్బత. ఆం: చూ, గుణములా.

నుకవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చూ, రూ-సుపవి.

నుకము. సం. వి. ఆ. న: చూ, రూ-నుపినుము. నుకీతలాంశము. ఆం: చూ, పప్త్యంశములా.

నుపము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మిక్కిలికోధ:

చూ, కోధ. 4 (వలతురు. 1.); విణ.

2. సరిసమానమైనది: ఋజువు, తులితము, పృకాశము, పృగుణము, ప్రతీకాశము, భూతము, సంకాశము, సదృశము, సదృశము, సన్నిభము, సమ, సమీకృతము. (తె) చేదరము, బరాబరి, సరి; 3. మనోజ్ఞమైనది: చూ, హృద్యము. 2.

నుపవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-నుకవి.

1. కాకర*: కండురము, కటిల్లకము-కతిల్లకము-కతిల్లము, కాండకటుకము, కారవల్లి,

కారవేల్లకము-కారవేల్లము, వికాఖ. (తె) కాకర, పొట్ట*; తద్వి. — ౧: కర్కటకి.

(తె) గొడ్డుగాకర; ౨: కర్కటకి, కర్కటము, ఫలపూరకము, వాయసి, నుకందకము.

(తె) పొట్టికాకర, మట్టుకాకర; 3. (తె) కొమ్ముకాకర; ౪: చిరాయువు, వాతాయువు. (తె) ఊరకాకర; ౫: మహాకార

వేల్లము. (తె) పెద్దకాకర; ౬. అడవికాకరము-ఉత్పలపూరక, కంకణము, కంకణి,

కందఫల, కర్కటకి, కుడుముంచి, తుదగి కారలిక (తుదగికారవేల్లము-తుదగికారవేల్లి), వనకారవేల్లము, వాయసి. (తె) అడవి

కాకర, ఆగాకర; ౭: శక్రిపల్లిక. (తె) బుడ్డకాకర*; 2. జీలకఱ్ఱ: అజాజి, ఉత్తరావధము, కటుక, కణ, కరము, కృష్ణ, కృష్ణసఖి, జరణము, జీరకము, జీరిణ-జీరణము, జీరము. (తె) జీలకఱ్ఱ-జీలకఱ్ఱ-

జీలకఱ్ఱ-జీలకఱ్ఱ; తద్వి. — ౧. వల్లజీలకఱ్ఱము-ఉచుకుంచి(భి)క, కారవి, కాల, కాలి-కాలి-కా

లిక, కుంచిక-కుంజిక, కృష్ణ, కృష్ణజీరకము, ఖోజి, ఘోష, ఛత్ర, జీరణ-జీరణము-జీర

ము, పృథువు-పృథ్వి, కూలఘ్న, కూలపంచ
క, శోభపంచక, సుకవి-సువవి. (తె). నల్ల
జలకట్ట-నల్లజీలకట్ట, సోఁపు; ౨. సన్నజీల
కట్టప. —కణజీరకము, తుద్రీజీరకము, తు
ద్రీజీసము. (తె) సన్నజీలకట్ట; 3. తెల్లజీల
కట్టప. —కణజీరకము, కణాది, గౌరజీరకము,
జరణము, శ్వేతజీరకము. (తె) తెల్లజీలకట్ట;
3: తుపాలువు, పానీయాలువు.* (ఒకరకము
కంద అని కొందఱు.)

మౌషికాఫల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: పానీయవల్లి,
రాజిరాజి. (తె) ఆరెతీగ. *

మషి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. (రూ-నుషిరము-నుశి
రము) బెణ్ణెము: చూ, రంధ్రము. 1.

మషిర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-నుశిర. గువ్వ
గుత్తిక*: చూ, రాజార్జము. 1-౨.

మషిరము. సం. వి. ఆ. న. 1: చూ, రూ-
నుషి; పుం. 2. కిక్కస: చూ, హరిత.
(శృణము. 1.); విగ. 3. బెణ్ణెముగలది;
4. (రూ-నుషిరము) పిల్లంగోవిలోనగువాద్య
ము: చూ, వాద్యములు. (దీనినే ఆహికమని
కొందఱు: చూ, వీగ. చూ, స్వరము. 2.)
(చూ, నుషిరవాద్యములు)

మషిరవాద్యములు. ఆం: పాలిక, కావళి, వాస
ము, ముతులి, మధుకరి, వంకము, కంఠము,
శుకి, శృంగము, నదుర్లపి. (10.)

మమపి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. ఒత్తెఱంగని
నిద్ర: చూ, స్వన్నము. 2; ఆం. 2: చూ,
అవస్థలు.

మమమి. ఆం: చూ, నాడులు.

మమమినాడి. ఆం.—పై.—

మమేణము. సం. వి. ఆ. పుం. కలివి *: చూ,
సామ్యపుష్పఫల. [చూ, సర్వానుభూతి.

మమేడిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నల్లతెగడ *:

మమ్మ. సం. ఆవ్య. 1. మిక్కిలియనునర్థమందు.
వర్తించును: చూ, బలవత్; వా. 2. మంచితనము.

సుసారము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రనీలము:
చూ, రత్నములు.

సుస్తి. వా. వి. 1. తెవులు: చూ, రోగము.
1; 2. సోమరితనము: చూ, స్త్రాసము.
(విలంబము. 1.); 3. ఆకర్ష.

సుహృత్సమ్మితము. ఆం. (పురాణము): చూ,
కావ్యము 5 (కావ్యములు.)

సుహృదుడు. సం. వి. ద్. పుం. 1. చెలికాఁ
డు: చూ, స్నేహితుడు; 2: చూ, హృద
యాశువు; ఆం. 3: చూ, సుహృదులు.

సుహృదులు. ఆం: చూ, రాజ్యాంగములు(చూ,
సప్తాంగములు. ఆంగము. 9.)

సుహోతుగ్రిడు. ఆం: చూ, మహారాజులు.

సుహృ. ఆం. ఒకానొక నేకము: చూ, సీఘ.
(1) (దేశములు.)

సుశువు. వై. విగ.—నులభి: చూ, రూ-నులువు.

సుశ్లమారి. దే. విగ. 1. నుడులుగలవాఁడు;
2. చుట్టబెట్టువాఁడు.

సూ

సూ. వై. ఆవ్య. 1.—స్మ. చూడుమి: చూ, రూ-
నుము; 2. నిశ్చయార్థకము, సుమీ. ఆం,
భా. తృ. 88: చూ, సత్యము. 1.

సూకరము. సం. వి. ఆ. పుం. కంది: ఆఖనికము,
ఆఖువు, ఆరువు, ఆసురి, కమలాసనము, కా
కరూటి, కిటి, కిరము, కిరి, కుందారము,
కుఖనకము, కుముఖము, కోలము, క్రోడము,
గృప్తి-ఘృప్తి, గాగ్రహము, ఘోడి, చక్ర
ముఖము, జలవీర్యము, దంష్ట్రాయుధము,
దంష్ట్ర, పొత్తి, రోమకము, స్తబ్ధరోమము,
సూలవాసము. (తె) ఊటమొకము, ఊడు
మొకము, ఒంటరి, ఒంటరికాఁడు, ఒంటికాఁ
డు, కొమ్మకాటు, కొమ్మకాఁడు, గుద్దరి

మేమెకము, గుర్తరింత, గూటి, చేర్పరించు
మేకము, చేర్పరింత, జోగిలంబులమిత్తి, పం
ది, పీటచెట్టుమేకము, ముట్టెమేకము, ము
స్తలమేకరి. తద్విశేషములు. — ౧: గామ
నూకరము, విట్టరము. (తే) ఊరబంది;
౨. ఏదుపందికి. - కలలము - కలము, కలలి. క
ల్లకి, కలక, కల్లకము - కల్లము, క్వావిధ
ము. (తే) ఏదు, ఏదుపంది, సెలపంది, ముం
డ్లపంది - ములుపంది, సలుగు - సలువు; ౩. నీరు
పందికి - ఆలస్యము, కచ్చపసంస్థానము, కు
టిచరము, ఘోషికము, శంకువు. (తే) నీరు
పంది (చూ, జలనూకరము, జలయాపము;
చూ, మత్స్యము. 1-౩.); ౪. కచ్చ, వరా
హి - వారాహి. (తే) ఆడుపంది; ౫. ఆది
వరాహమునకు. - (తే) తొలుపంది - తొల్పం
ది; ౬: కల్లకము. (తే) ఆళుగ - ఆళుగ, ఇ
బ్బంది; ౭. కొంకణదేశపు ఆళుపకు: కందా
ళువు, కానకందము, కాసాలువు; ౮. కోడె
వయసుగల పందికి. - (తే) మేల్లరము; ౯. ఆ
డవిపందికి. - ఏకచరము, ఏకలము, వననూక
రము, వాలమృగము. (తే) అడవిపంది,
అడవిరాజో, ఏకలీడు, ఏతలము, బంటు
మేకము, మొట్టిమేకము, మోటజోరుమేక
ము, మోటుమేకము, మోటువామేకము,
రోబంటరి - లోబంటరి, వాలుమేకము, వేల్పు
లమిత్తి; ౧౦: (చూ, వరహావతారము);
౧౧. పందికోరిచివరకు. - ఫలము; ౧౨. పంది
కోరికు: - చూ, పల్లు 1-౨; ౧౩. పందిమూ
తికి. - పోత్రము.

సూక్తిరీప్రసవస్థాయము. అం. ఒకస్థాయము.

సూక్తద్రష్టలు. అం: శతర్షులు, మధ్యములు,
కుంద్రసూక్తులు, మహాసూక్తులు. (4).

సూక్తములు. అం: నారాయణసూక్తము, పురుష

సూక్తము, శ్రీసూక్తము, భూసూక్తము;
నీలాసూక్తము (5).

సూక్తి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. = మద్ది. పృతాంత
ము: చూ, సమాచారము. 2. [సూక్ష్మత.
సూక్త. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పత్రాల*: చూ,
సూక్ష్మఖండములు. సం. వి. ఆ. న. బ. తుక్తు
నియలు: చూ, కలలము. 4.

సూక్ష్మతండులములు. సం. వి. ఆ. న. బ: గస
కము. (తే) గసగసలు - గసగసాలు.

సూక్ష్మదశావరీమాణము. అం: చూ, విదశలకు
సూక్ష్మదశలుకట్టుపద్ధతి.

సూక్ష్మదారువు. సం. వి. ఈ. పుం. దేవదారు
పు*: ఆమీసత్కము, ఉచ్చితము, కాష్ఠ
దారువు, కిలింజము, కిలినుము, కృమిఘ్న
ము, దారువు, దేవకాష్ఠము, దేవదారువు,
దుర్గిలినుము, దుర్గుము, పారిజాతకము, పా
రిజాతము, పారిభద్రము, పీతదారువు, పూతి
కాష్ఠము, పూతిదారువు, భద్రదారువు, వర
చందవము, శక్రపాదవము. (తే) దేవదారి.
తద్వి. - బాడిదచెట్టుకు. - అంసరంగికము,
కపికచ్చము, నిలబతరువు, పారిభద్రము
(అనికొందలు), రోహిణిము, వారిజము.
(తే): బాడిద - బాడిదము - బారిణిము - బారి
దము - బారిసము - వారిజము - వారిదము. *.

సూక్ష్మపర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రామదూతి
అను ఒకరకముతోశని*: చూ, హరిపీఠము.

సూక్ష్మఫల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. గురుగు *:
చూ, హస్తిన.

సూక్ష్మము. సం. వి. ఆ. న. 1. అభ్యాత్మము,
బుద్ధి: చూ, హ్యల్లేఖము. 2; 2. కపటము:
చూ, వ్యాజము. 1. తద్వి. - కపటపువంచ
నకు. - (తే) మెలక; పుం. ౩. అణువు:
చూ, స్వల్పము; వి. 4. సన్నము, అలకన,

చముకము-పైకము: చూ, స్వల్పము; 5. చ
రనూత్త: చూ, హంసుడు; అం. 6: చూ,
అలంకారము. 3. ("ఇతరుల భావమెరింగిన
భావగర్భిత చేష్ట: ఉదా.-నేను గనుగొ
ను మేండదనమాళినుణింగవముచేగప్పె");
అం. 7: చూ, శరీరములు; 8: చూ, లక్ష్య
ములు; 9: చూ, అగమములు (ఉపనిషదులు).

సూక్ష్మల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. స్వయంలక్ష్మి.*
వయస్థ: చూ, చిత్తం.

మానకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ, నూది;
2 నక్క: చూ, స్వగాలము; 3. కుక్క:
చూ, కునకము; 4. కాకి: చూ, సకృత్సృ
జము; 5. పిల్లి: చూ, మార్జారము. తద్వి-
ప్రతిమార్జారమునకు: - లోమకము, కాలి;
6. తెలియజేయుట: అభిధాయకము, అజే
దనము, నూచన. (తె) ఎలుక, తెలుపుడు.
తెల్పుడు; 7. మొటిగడి కుక్క: చూ,
కునకము.

మాచమడు. సం. వి. 1. కొండెముచెచ్చ
వాడు: కల్లేజులు, ద్విజిహ్వం, పిశు
నుడు. (తె) అంగుడుదుడిపి-అంగుడు దుడు
పు, ఇల్లామల్లి, ఒరుదలకాడు, కొండగీడు,
కొండియుడు-కొండీడు (కొండెకాడు)-
కొండగీడు, చొడీకోరు, చొడీగొట్టు, తంబ
లమరి-తంటాలమరి, తనకలి, బందులమరి;
2. బోధచేయువాడు: అనుకాసకుడు, ఉప
దేశకుడు, ఉపదేష్ట, బోధకుడు. (తె)
నేర్పువాడు; 3. పేచీకోరు: చూ, లడా
యిగాడు.

మాచన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ. (తె)
అహోకి-అహోకి, ఇష్కవ, హగడ, ఎచ్చే
రిక-పాచ్చేరిక, కడుప, కన్ను, చోయ-
చోచోయ, చోవ్వ, జోడ, తాపి-తాపి, చక్రా,
పారుప, పులుగు, పొలపుప, పొలము, పోల

డి-పోవడి, సంయ, సడి, సవ-సవడి-పద్మడి,
సావ. తద్వి. - ౧. కాలిజోడకు. - ౨. కర్క;
3. గుర్రమేట; 8. తెలుపుట: చూ, సూచ
కము. 8; 4 మోపు: చూ, పీఠము.

మాచి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. (చూ మాచిక-
నూచిని-నూచ) మాచిక: చూ, నూది; ఆం.
2: చూ, అసంయుత హస్తములు; 8: చూ,
చగణికియలు; 4: చూ, అంఃహస్తాగ్ర
ములు; 5: చూ, కురివాచప్రాయములు;
6: చూ, దండప్రాయములు; 7: చూ, కర
ణములు; 8: చూ, ఆకాశవాదలు.

నూచింయే. సం. ప. క్రి. 1. జోడగా తెలియజే
యు: (తె) ఎగజోయు; 2. తెలియజేయు.

నూచిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. - నూచి: చూ,
నూది; వి. 2. తెలియజేయునది.

నూచితము. సం. వి. 1. జోడగా తెలియజేయు
నది, ఉచితము: చూ, స్వప్తము; 2. తెలియజే
బడినది, ఉచితము: చూ, స్వప్తము.

నూచినుకు. చా. వి. అబ్బిధారాన్నము. ఆం
భా. ౪౭. 74: చూ, సోన (వా. 1.)

నూచియానము. సం. వి. ఆ. ౨ (నూ-నూచి
నము - నూచీనయనము - నూచీవానము):
చూ, నూయానము. 2.

నూచీనము సం. వి. ఆ. న. - వై. -

నూచీనయనము. సం. వి. ఆ. న. - వై. -

నూచీవానము. సం. వి. ఆ. న. - వై. -

నూచీకటాపాశ్వాయము. ఆం. ౧౪ పనివానికి గా
బాకటియ, నూచీకటియ చేయునువి,
తెచ్చ గొంతకాలమునకు నూచియిచ్చి గాటి
మని దొందరచేసినపుడు రెంటిలో నొకటి
నిచ్చియుండ రెండవదానికి యింత తొంద
రయేల ననిననీతి.

నూచీపున్నము. సం. వి. ఆ. పుం. పలీనకము:
చూ, ముగలి. తద్వి. - ముగలికి: - స్త్రీ
భూషణము: (చూ, స్వర్ణకేతక).

సూచీముఖభేద్యము. జా. దట్టముగానున్నది.

సూచితో భేదించదగినది. "పిరిగి సూచీ ముఖభేద్యంబులగు సంధకార ధారాచృట ల్లాదుకొనిన." (పాండురంగమాహాత్మ్యము) సూచీముఖము. సం. వి. ఆ. పుం. 1 అమ్ము: చూ, బాగుము. 1; 2. ఒకానొకపక్షి: చూ, శకుంతి (పక్షి): అం. 3. ఆభివయ హస్త విశేషము. (తిక్కైన వేర్కొని ముడువబడి ముక్కుమోన నిలువుగా చోచవబడిన చూపుడు వేర్లుగలది, నూచి): చూ, వ్యంజకము. 1; 4: చూ, బాణాగ్రములు.

సూచీవానకర్మ. అం: చూ, ఉపవిద్వలు (నూడులచేతఁ గట్టు వనివిశేషము.)

సూచీకతవత్రిన్యాసము. అం. నూలుతామగ త్రేకులు ఒకదానిపైనొకటియుంచి సూచితోఁ గనెక్కున గుచ్చేగానన్నియునొక్క నూలు చిల్లుపడినట్లు కాన్పించుట్టుకాని నూలునునూలుకాలముఁ యందుఁ జల్లులుపడి నవి అతినూత్నమగుటచేఁ దెలియదను రీతి.

సూచ్యము. అం: విస్కంధము, చూడిక, అంకావ్యము, పరీవేశకము, అంకావతరణము (5) (వీని యర్థవివరణాదుల యావదముల కడ చూపఁబడెను)

సూటి. దే. వి. 1. గుటి. రామా. 2, ఆ. 70: సడ్డ, సరకు. (సం) వేధ్యము, కిద్ద: చూ, అత్తము. 1; 2: చూ, విధము. 1. నిర్వ. 8, ఆ. 74.

సూటికాఁడు. దే. వి. 1. అంపకాఁడు: చూ, విలుకాఁడు (అనుబంధములో చూడుము); 2: అంపకాఁడు, గుటికాఁడు. (సం) కృత శ్రుంఖుఁడు, కృతమాఖుఁడు, కృతహస్తఁడు. ముప్పరొగవిశిఖికుఁడు; 3: చూ, సౌందర్య మంతఁడు.

సూటివడు. ద్య. ఆ. కి. 1. సరిదాఁకు. వసు. 2, ఆ. 97: చూ, సరివడు. కి. 2. ముక్త

మగ: చూ, సరివడు. 2.

నూవకములు. అం. (చూ, తాళము. 2. తాళములు): ధ్రువము, మటిమము, రూవకము, తిరిపుట, జింపె, ఆట, ఏకము (7). నూడించే. దే. ఆ. కి. పగగొను. విక. 8, ఆ. 53: నూకుకొను.

నూడిగము. దే. వి. 1. వాలకము, అఁడుదాని చేతిగాణె. కా. 5, ఆ. 145: చూ, భూషణము. 2; 2. చేతికడియము. అచ్చ. సం. కాం. 184: చూ, భూషణము. 2 (బ.నూడి గములు.)

నూడిద. దే. వి. కానుక. జై. 3, ఆ. 78. నూడిదె: అవ్వనము, ఉడుగర, ఉపారము, ఉలువ-ఉలుపా, కట్టనము-కట్నము, కయికానుక-కైకానుక, కానిక-కానికె-కానుక-కాన్క, చేందా, దాయము, పగిడి-పగిది, పాపడము, పోరచి, లంచము, వాతికాను, వీడు. (సం) ఆవిషము, ఉత్తోచము-ఉత్తోకము, ఉపగ్రహము, ఉపచారము, ఉపద, ఉపదానము, ఉపపరీదానము, ఉపహారము, ఉపాయనము, కరదము, ఛాయ, దండము, పరీక్షనము, పారిధ్యము, బలి, లంచము. (చూ, సీస్తు. 1.)

నూడిదె. దే. వి. —వై.—

నూడు. దే. వి. 1 ఈర్ష్య: చూ, హంస. 7; 2. ప్రితివైరము. అం, భా. ప్ర. 185: చూ, వైరము; 3. పగవాఁడు: చూ, కతువు. 1; 4. పగ: చూ, వైరము.

నూడుకాఁడు. దే. వి. పగవాఁడు: చూ, క్రతువు. 1; 2. అనహనుఁడు, అనహిష్టుఁడు-అనహిష్టువు, అనూయావరుఁడు, ఈర్ష్యాకువు-ఈర్ష్యలువు, కుతాకువు, కుహకుఁడు-కుహకుఁడు-కుహానుఁడు, విరతిశీలుఁడు. (తె) ఈనుకాఁడు, ఉడుకుఁబోతు, ఏవకాఁడు, కిర్యలేనివాఁడు.

నూడుకొను. దే. అ. కి. 1. వగగొను. భో.

3 ఆ. 37: ఈరసింఁ, ఒడ్డారింఁ, కంట
గింఁ, వగఁబట్టు, వగగొను, మచ్చేరింఁ-
మచ్చేరికింఁ, నూడింఁ, నూడుపట్టు.
(సం) ద్వేషింఁ, విద్వేషింఁ, నిరోధింఁ,
వివమింఁ, వైరింఁ, 2: (మి)అసహనము.
(తె) ఈరసింఁ, కాంతాళవడు; వా. 3.
చేలపట్టు, చేలగొడుఁ, చేలముకొను, చేల
పోరు, మచ్చేరింఁ-మచ్చేరికింఁ (సం)
అగ్రిహింఁ; వా. 3. గర్భముధరింఁ (అని
కొందఱు.) [8, ఆ 50: చూ, నూడుకొను.

నూడుపట్టు దే. స. కి. విరోధింఁ. నై
సూతకము. సం. వి. అ. న. 1. జాతాకావము.

(తె) పురుడు; 2. మైల: చూ, మృతా
కావము; పుం. న. 3: చూ, నూత్రిము.

నూతపుత్రకుడు. సం. వి. అ. పుం: అంగరాజు,
అంగాధిపుడు, అర్కనందనుడు, ఏకవీరుఁ
డు, కర్ణుడు, ఘటోత్కచాంతకుడు, చం
పేశుడు, యువరాజు, రాధేయుడు, వసు
దేవుడు. (తె) పొద్దుగొడుకు, పొద్దుఁ
బట్టు, పొద్దుకూన, పొద్దుమోలి. (నూత్రి)
పుష్పకుడు అని కొందఱు.)

నూతము. సం. వి. అ. పుం. పాదరసము: అను
రము, అశోకము, చవలము, భేదరము, వ
తంగము, పారతము, పారదము, బలము,
ముకుందము, రదము, రసభాతువు, రసము,
రాసము, రద్రకుక్షము, శిరోత్తమము, సన్నే
రము. (తె) పాదరసము.

నూతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. పట్టు: చూ,
న్యూతి. 1; 2: పగిసవము, పగిసూతి, నూన
ము. (తె) కానుపు-కాన్పు, పెసవము.
తద్వి. —. ౧. వశ్యాదుల యానికకు. — పగిస
వము. (తె) ఈనిక; ౨. గర్భస్యాసమునకు. —
(తె) కట్టుక-కట్టుగ; 3. వశుగర్భస్యాస

మునకు. — (తె) కట్టుక-కట్టుగ; ౪. గోత
పగిసవమునకు. — గువాకము - గువాకము.
గువాకువు.

నూతిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: జాతవత్స-జాతా
వత్స, చిజాత, పగిసూత. (తె) పురుటా
లు-పురుటియాలు, బాళింత-బాలెంత, బాలిం
తరాలు, బాలెంతరాలు, బిడ్డకల్లి (చూ, స్త్రీ).
నూతికాగృహము. సం. వి. అ. న (నూ-నూత
కాగృహము) పురిటియిల్లు: చూ, పదివము. 1.
నూతిని. దే. వి. నూతిని యను దేశము. నీలా.

3, ఆ. 90: చూ, నీను (1)-౨౯.

నూతుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. తేనుగడపు
వాడు: చూ, పానతి. 2. ఒట్టువాడు: స్తు
తిపాతుడు, స్వస్తికాముడు: చూ, విందె;
3. వడ్డంగి: చూ, స్వర్ణకారుడు.

నూతానుడు. సం. వి. 1. నేర్పరి: చూ,
సమర్థుడు; 2. శరీరమువాడేనిబంటు: చూ,
హంపీరుడు. 2. [భేదములు.

నూత్రిగాగ్రహకుడు. అం: చూ, హయపాలక
నూత్రితంతువు సం. వి. అ. పుం. పుస్త్రెయంగ
ళనూత్రిము: చూ, భూషణము. 2.

నూత్రిధారుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. అటాడె
యేవాడు: (తె) కిలకాడు, జీంకెకాడు,
తారి-దారి-దారిదారి; 2. వడిపింఁపేవాడు;
3. వడ్డంగి, నూతుడు: చూ, స్వర్ణకారుడు;
4. ఇందుర్కిడు: చూ, సమాస్యాకుడు; అతి.
5. నాటకకళను వడిపింఁపేవాడు: చూ, వడి

నూత్రివడు. మి. అ. కి. భీతవడు: చూ,
పరివడు. 2. [మూతిపుత్రకుడు.

నూత్రిపుష్పకుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ,
నూత్రిపుష్పము. సం. వి. అ. పుం. పగిత్తికి:
చూ, సమాద్రాంత. 3.

నూత్రిము. సం. వి. అ. న. 1. నూతిపోను
అల్పము, యిర్లు, ముల్లకము, ముల్లము, త

శుభ్ర, తనవు, దభ్రము, వృష్ణము. సూక్ష్మము, స్తోకము. (తే) అలుపము, తింతువు. నూలు, పోగు-పోగు-పోవు, పోచే-పోచే. తద్విశేషములు. — ౧. బ్రహ్మసూత్రమునకు. — బ్రహ్మసూత్రము. (తే) మున్నూలు-మున్నూలు, మాప్పిరి, ముక్కిట; ౨. గట్టుపురుగు నేనెడు పట్టునూలుకు. — (తే) పొత్తునూలు, పొత్తు; ౩. పట్టునూలుకు. — పట్టుము (తే) పట్టు, దసిలీ, బురుసా, మొగ్గపట్టు; ౪. ఎట్టిపట్టుకు. — (తే) బురుసా; ౫. నూలుకునుకు. — పత్తము; ౬. నూలిమొలతావునకు. — ధటిని; ౭. నూలుపిడికి. — (తే) పొగడ, పిడి; ౮. దూరదూరముగా పోయు నూలిపోగునకు. — (తే) పొలుపోగు; ౯. మువ్వదియొకల నూలునకు. — (తే) పుంజెము; ౧౦. (తే) కిండియ-కగడి, నూలుకంఠ, పుత్తడ, సరిగ; ౧౧. పంపెను తీసి చొట్టిన నూలుకు. — (తే) ఈరె; ౧౨. ఎట్టి నూలుకు. — (తే) తొగరు; ౧౩. పొడుగుపోగునకు. — (తే) ఓతము; ౧౪. గట్టినూలిపోచేలకు. — (తే) చెవికలు; ౧౫. జీంఠమునకు. — (చూ, సూత్రము. 1-౧): ఉత్తరీశుము. ఉపవీతము, పవిత్రము, బ్రహ్మసూత్రము, యజ్ఞ సూత్రము, యజ్ఞోపవీతము, సప్తతింతువు, సూత్రము. (తే) జీందియము-జీందెము. జేన్నిదము, పోచే-పోచే; ౧౬. మెడను పండవలె నేరెడు జీందెమునకు. — కంఠలంబితము, నివీతము; ౧౭. (చూ, పవిత్రసూత్రము): భుజివ్యము. (తే) దోరము-దోరము; ౧౮. సందిటగట్టుకొనెడు తోరము. — (తే) పండచేరు; ౧౯. యోగులు జీందెమువలెనేసికొనెడు పట్టులోనగువాని పట్టుకు. — పరికరము, పర్యంకము-పల్యంకము, పర్యస్తీక, పోగపట్టుము. (తే) ఒడ్డునము, జోగపట్టి

య-పోగపట్టు-జోగిపట్టియ-జోగిపట్టి. యోగపట్టి; ౨౦. ఎద్దుమొదలైనవాని మెడను గట్టెడు పట్టెడకు. — (తే) పట్టెడ; ౨౧. ఎడ్డు కొమ్ములకుగట్టెడు కుమ్మలతోలు తావుకు. — (తే) తలకాడు, చగ్గును-పగ్గును; ౨౨. మంచేపుపట్టెడకు. — (తే) నవారు, గట్టెడ, ౨౩. దూదిచొట్టు. — పూసనాసిక, తూలనాసిక, పంజి-పంజి. (తే) దూదిచొట్టు, ఏకు; ౨౪. తావుకును-తట్టుపు, కుళ, ఛిదిరిలు, పాశము, గట్టుపు, గత్తి, పట్టుము, పటి, పంభిము (తే) కంబళతావుకు, కొబ్బరితావుకు, చేతావుకు, చేరు-చేటు, తాడు-తావుకు, గాలము, చగ్గుము-పగ్గుము, బొందు, పడము; ౨౫. బట్టలారివేసకొనుటకుగట్టిన తావునకు-చిండిక. (తే) చిండియ-చిండియము-చిండియము-చిండియము; ౨౬. కెట్టియుపకరణమునకు. — (తే) పోలితావుకు; ౨౭. మంచేముకల్లెడు తావుకు: (తే) నులక-నుల్క; ౨౮. కపిలబాక్కునతోకకుకట్టెడు తావుకు. — తొండపుదావుకు-తొండపుదావుకు; ౨౯. జీనవనారతోనల్లివలతావుకు. — పవిత్రము, కణసూత్రము; ౩౦. ఉత్తరీశుకు. — (తే) దామర; ౩౧. తంతువునకు (పీలెలోనగువానికివేసెడు ఉక్కుతీగలకును పర్తించేను): నుబ్రము, తంతువు. (తే) తంతు, తీగ-తీగియ-తీగె, తీవ-తీవియ-తీవ. (చూ, సారణి. ౩); ౩౨. మెడతావుకు. — గ్రహము-గ్రహేయకము-గ్రహేయము; ౩౩. నెమలియొకల దారముకు: (తే) నెట్టుము - నెట్టియము - నెట్టెము; ౩౪. బొంగరపుతావుకు: — (తే) పోలి-పోలియ-పోలి; ౩౫. పెద్దపెద్దదూలములు మోయియతావుకు. — (తే) (బ): జిడికపుతావుకు; ౩౬. పెక్కుతలలుగల నిడివితావుకు. — దా

మని. (తె) దామెన; 32. పాలుపితుకునపు
డు వెనుకటికాళ్లు కలిపికట్టు తాడును.-
(తె) గుడితాడు, బంధము;
33. చిలుకకానితాడును.- (తె) చిలుకతా
డు-చిలుకతాడు; 34. ఏనుగునడుమున
గట్టెడు తోలుమోకును-కత్త, కడుము, క
త్త, చూసి, దూసి, వరత. (తె) నడి
కట్టుతాడు, పటకా; 35. లావుత్రాడును.-
నరాటకము. (తె) మోపు, పడచు; 36. క
వ్యమును దిగిలింపేటకై తరిగంబమునందు
గట్టెడుతాడును.- (తె) ఆకతాడు, వేల్గు
చులు, వేల్గుతాడు, తడితాడు, తిగివ్వతా
డు, పగ్గము-పగ్గము; 37. సిరియెక్కించిన
తాడును.- (తె) జిట్టతాడు-జిట్టతాడు;
38. కర్ణాటకపు తుపాకుల చెవియందుంచి
నివ్వముట్టించెడుతాడును.- (తె) పోనకి;
39. పక్షులనుబట్టెడుతాడును.- (తె) తిరు
గుడుతాడు; 40. శ్రేయస్కృతము.- (తె)
తోరము-దోరము; 41. ముంజెగడ్డి మొల
తాడును.- (తె) టోడి-టోడి, మాంజి, (తె)
ముంజి; 42. చేనిచేని కట్టియిచ్చిడి త్రాళ్ల
కు.- పంబుదాడు; 43. పట్టుత్రాడును.-
రాగనూత్రము; 44. సాలెవాడు పడుగు
సిద్ధికట్టెడు తాడును.- (తె) కగ్గము-పగ్గ
ము; 45. రథాదులను లాగెడు త్రాడును.-
పరంపరావాహనము, వై నీతకము. (తె) పగ్గ
ము-పగ్గము; 46. మెట్టెలీవలరానిత్రాడు
ను.- (తె) పేట్టింపే; 47. మెట్టెక్కునాని
తాలితాడును.- (తె) బంధము,
గుడిత్రాడు. 48. తాళ్లపనివారు దిం
డుచక్కి కొయ్యలకుగట్టెడి బిగిదారము
ను.- (తె) మెసిదారము; 49. గోనెలలో
పగునవిమట్టెడుతాడును.- (తె) సిరి-పురి;
50. గడ్డితాడును.- (తె) తొంట, పిరి-

పురి, వెంటి; 51. ముప్పూర్వకండు ఎడ్ల
వరుసకు గట్టెడి పలుపునకు.- (తె) బంతిక
ట్టు, బంతికట్టుపలుపు; 52. కాళ్లకట్టుతా
డును.- (తె) పుంజము; 53. దానిముట్టిన
గోనెలుమట్టెడి తాడును.- (తె) పురి, పురి
కొన-పురికొన, 54. కిట్టబలంబుచేరును.-
(తె) కెట్టదిమ్మ; 55. కేలుతాడును.-
(తె) పోగు-పోగు - పోగు, పోగుము;
56. తాడు (తేక) మానికతోలతాడును.-
పగ్గిగాము- పగ్గిగాము, రాగనూత్ర
ము; 57. కట్టెలమోపుకట్టెడి తాడును.-
(తె) పిగువాట్లు; 58. నాథము. (తె) ము
కుదాడు-ముకుదాడు; 59. పురుషుని
కటిమాత్రమునకు.- అందుకము, కటిమాత్ర
ము, క్షౌంభు-క్షౌంభునా, గోవములతా
డు, మొలతాడు, మొలనూలు; 60. పశు
కంతజ్జెన-కబంధము, మళము, నిదానము,
యోక్తము, యోక్తము, పనువు, సందాన
ము-సంధానము (తె) కన్నయ-కన్నె,
కన్నెతాడు, తగులు, తగు-కల్లు, పలు
పు-పలుపు, లంకియ-లంకె, లంకెపలుపు,
వల్లె; 61. గుట్టములోనగునాని కట్టెములో
నగునానియందు తగిల్చియిచ్చిపట్టెడు త్రా
డును.- పగ్గిగాము- పగ్గిగాము. (తె)
పగ్గము-పగ్గము; 62. గుట్టము మెడగట్టె
డుతాడును.- (తె) పలుపు; 63. గుట్టము
కాళ్ళగట్టుతాళ్లను.- (తె) పాలసతాళ్లు-
పాలసతాళ్లు; 64. తాళ్లపయూహమున
కు.- గళ్ళ, గామిత, జనత, ధూమ్య, పా
ళ్ళ; 65. చేపలగాలపు తాడును.- పరం
డము; 66. చిలుకడతాడును.- మేళుల;
67. పడవపెద్దమోకును.- (తె) సవాయి;
68. సప్తకంకువు; 69. మాలలనేయునన్న
మూలును.- (తె) మాలనూలు; 70. నాలుగు

శ్రేష్ఠకుఁడౌచేసిన సూలుచేట్టకు.-(తె) విచ్చే; 2౬. మృగములను వస్తులను బట్టెను ఉరిత్రాడుకు. ఎంతసము. పితంశము; 2౭. కుక్కమెడతొగిడుకు.-(తె) సడికియ. సడికియ్య. సడికె; 2౮. పేలుచట్టుకు. మొక మలు. మొకమాలు; 2౯. దుబుళక్కనడిమిత్రాడుకు.-(తె) సంజోక; ౩౦: చూ, అగ్నిబొద్దు; ౩౧: చూ, వాతెన. 1; ౩౨: చూ, వాతెన. ౨; ౩౩: చూ, వాతెన. 3; 2. కాస్త్రాసె సూచనాగ్రిందము: చూ, సంభటము. 3; 3. జేన్నిదిము: చూ, సూత్రము. 1; 4. ఏర్పాటు: చూ, సత్తము. 1; ౫. ౫. 5: చూ, సూత్రములు. సూత్రములు. అం: కల్పసూత్రములు, గృహ్యసూత్రములు, ధర్మసూత్రములు (3): చూ, కల్పసూత్రము.

సూత్రకాటకస్వామయము. అం. సూలుతో బట్టిన సేననగా సూలును బట్టగా నేసెనని యర్థము అను రీతి.

సూత్రాభిషేకము. అం: చూ, అభిషేకము.

సూత్రాంతము. సం. స. క్రి. సూత్రాంతము.

సూదంటుతాయి. ద్వ. వి. ఆయస్కాంతము: చూ, రత్నములు. ౬.

సూదనము. సం. వి. అ. న. 1. చేపుట: చూ, హింస. 1, వి. 2. చేపువది: చూ, హింస. 2.

సూదము. సం. వి. అ. పుం. వండినవన్న: చూ, సూదము.

సూది .వై. వి. సూది: కూర్చిక, సూది; తద్వి. ౧: కాగితములుకుట్టెడుపిడిగల పెద్దసూదికి. కం టాణి. కంటాళిము, కంకాణి. ౨. చేవలనుగ్రుచ్చేసట్టిసూదికి: కొప్పు; 3. గోసెలుకుట్టెడుసూదికి: దబ్బడము. దబ్బనము; ౪: అనువసూది, గుండుసూది; ౫. సూదిగఁచెప్పులుకుట్టుసూదికి: ఆర, ఎడార, పెంకియ. పెంకె, చిలుక

యార. (సం) చగ్మభేదిక; ౬. తాటాకులకు బెణ్ణెయినేసెడి వనియుట్టుకు.-(తె) పెంకి; 2. మేలకలకాలిగుట్టలలోని ముల్లుతినడం సూదికి.-(తె) మన్నుముల్లు; ౮. రత్నములఁ దొలిపుచ్చెడిసూదికి: చూ, వై. ౧. ౧ క; ౯. చిత్తగుప్తవారాయ పోగరకు. కూర్చి.

సూదిగొంటు వై. వి. లతాపూగము: చూ, సగింపి. 1 (సూదిగొంటు వక్క అని కొందఱు)

సూదితము. సం. వి. వేంఱబడివది: జ్ఞపితము, నిబర్హితము, నిరూతము, వ్యాపాదితము, సరజ్జపితము, సంవ్యాతము. తద్వి. ౧. (జ్ఞమునందు) వర్ణింపఁబడినది: ఆపాకృతము, ఉపసంవన్నము, పరిహితము, పోగ్గితము; ౨. చేపువది: చూ, హింస. 2. సూదిమల్లె. వై. వి. సన్నమల్లె: చూ, హింస. 2. సూదిమన. వా. వి. సూదియొక్క చివర: చూ, పితాగ్రము.

సూదిరాయి. ద్వ. వి: చూ, సూదంటుతాయి. సూదుడు. సం. వి. వంటవాడు: చూ, సూదకారుడు.

సూన. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. కూతురు: అంగజ, అత్తజ, అత్తభువు, ఉద్యన, కన్య, కుమారి, కుమారిక, ఝలఝూలి, తనయ, తనుజ, దుహిత, వందన, పుత్రిక, మాలిక, వళ, సుత, సూతువు. (తె. ౪): అమ్మాయి, అడ్రువడుడే, అడ్రుబిడ్డ, కన్యాయశస్త్రి. కన్య, కూతు. కూతురు, కుమారి. కొమరిత. కొమరితె. కొమరై. కొమరై. కొమరై, కట్టి, బిడ్డ. బిడ్డ, బుల్లి, బొట్టియ. బొట్టి, మేపుట్టువు. తద్విశేషములు. ౧. ఇతరుని వలన తన భార్యయందుపుట్టిన కన్య. షేత్రజ; ౨. తల్లితోడఁబుట్టినదానికూతురు. మూతృవ్యసేయ. మూతృవ్యసీయ; 3. ఇంద్రు

ని కూతురు:-జగతి; ర. కశీరాజపుత్రి
 క:-కశీరాజ; గ. కుచేరునికూతురు:-టమా
 లిని, మదిర; ఓ. జనకమహారాజకూతురు:-
 ఊర్విశ; 2. దుర్బిషరాజకూతురు:-కాశిక,
 దౌర్బిషది, పంచమి, పాంచాలి, పావ్యతి.
 (తె) దోర్బిష-దోర్బిష; ౮. (నాట్యపరిభా
 షయందు) రాజకూతురు:-భర్తదారిక;
 ౯. బాదామరునికూతురు-ఆర్జుని, ఉష,
 బాదాశ్మజ; ౧౦. విరటునికూతురు:-ఉత్త
 రి; ౧౧. విష్ణుచిత్తునికూతురు:-గోద; ౧౨ మ
 మమరాలుకు:-చూ, మమరాలు; ౧౩. మ
 మమరాలు కూతురుకు:-చృపాతిక. (తె)
 ఇమమమమరాలు, మునిమమమరాలు-మమ్మ
 మమరాలు; ౧౪. భాగ్యవతికూతురుకు:-సౌ
 భాగినేయి; 2. కొండనాలక:లంబిక, పట:
 చూ, రసన. 1; (చూ, సోగము. 1-౪);
 3. పథస్థానము; అం. 4. పంచసూనములు:-
 కండని (టోలు), షేషణి (సన్ని
 కల్లు), ఛుల్లి (పొయ్యి), ఉదిపంభి (నీళ్లక
 డప), మార్జని(పొరక): చూ, స్థానము. 1.
 సూనగాఁడు. మి. వా. విణ. చేంపువాఁడు:చూ,
 సూనరి. (కటికవాఁడు అని కొందఱు).

సూనజీవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. (దీనివిత్తులుగఱోభి
 త్పత్తి కలుగజేయును. కుక్షవృద్ధిచేయును);
 అక్షుఫలము, ఆర్థనీధి, కుమారజీవము, కృత
 జిజ్ఞము, గర్భిండము, గర్భకరము, పుత్రం
 జీవకము, పుత్రజీవము, పుత్రజీవీ*.

సూనము. సం. వి. ఆ. న. 1. పృసవము: చూ,
 సూతి. 2; 2. రూ-చృమానము. పువ్వు:చూ,
 సునుము; 3. అంకుశము: చూ, సూతి. 4
 (సోగము. 1-౨౧); విణ. 4: చూ, సూన్య
 ము. 1.

సూనరి. వై. విణ.=సూనాకర. 1. చేంపువాఁడు:
 చూ, హింసకుడు; 2. పూలమ్మవాడు,
 మాలకరి-మాకరి. (సం) మాలకరుడు-మా
 లాకారుడు, మాలి, మాలికుడు, వనార్ప
 కుడు. (చూ, మాలకరి. 1); 3 సున్నము
 పూయువాడు, తానీవాడు: చూ, సూనరి.
 సూనాకిరుడు. సం. విణ.=సూనరి: చూ, సూ
 నరి. 1-2.

సూనుడు. సం. వి. ఉ. పుం. 1 (సూనువు) కొడుకు:
 అంగఁడు, ఆత్మఁడు, ఆత్మనీనుడు, ఆత్మ
 భువు, అమలంధుడు (పు), ఉద్వహుడు,
 మఱు, కుమారకుడు. కుమారుడు, కులధారి
 కుడు-కులాధారకుడు, జీవకుడు, కైవా
 త్మకడు, జ్యోతి, ఓ, ధ, తనయుడు,
 తనుకుడు-లేనూజుడు, తిమభవుడు, దా
 యాదుడు, ద్వితీయుడు, సందనుడు,
 పుత్రుడు, ధాతుడు, ఋషిడు, సుతుఁ
 డు. (తె. క) అబ్బాయి, కన్నకొడుకు,
 కుష్టు-కుష్టుడు, కొడుకడు-కొడుకు-కొ
 డుక్కు, కొమరుడు-కొమారుడు, చట్టి,
 పికడు, బిడ్డ-బిడ్డడు-బిడ్డె, బురకడు,
 బొట్టియ-బొట్టియడు-బొట్టె, మేపుట్టుపు.
 తద్విశేషములు.-౧:-పండెందుగురుపుత్రు
 లకు:- చూ, పుత్రులు. 1;
 ౨ బదుగురుపుత్రులకు:- చూ, పుత్రులు.
 2; 3. ధర్మపత్ని పుత్రునకు-ఉరస్యఁడు-
 ఔరనుడు-ఔరస్యఁడు; ౪. తండ్రినిఁ
 బోలిన కొడుకునకు.- మనోజవనుడు-మ
 నోజపుడు; ౫. కూద్రీపనితయందు బా
 న్మాణుని పలనఁ బుట్టినకొడుకు:-పారసకుఁ
 డు; ౬. కూద్రీ(స్త్రీ)యందు త్పత్రియనకుఁ
 బుట్టినకొడుకు.-క్షత్ర; ౭. దేవరాదిన్యా
 యము ననుసరించి భర్త మున్నగువారిచేత
 నియమింపబడిన భార్యయందు ఇతరుని

వలన బుట్టిన కొడుకు - తైత్తిరజాడు; ౮. విధ
వకు అంకుమగనియందు బుట్టిన కొడుకు -
గోలకుడు - గోళకుడు - గోలూడు; ౯. సర
స్త్రివలన బుట్టిన కొడుకు - పారస్రైణే
యుడు; ౧౦. భర్త యనుమతిలేక అంకు
బోయికన్న కొడుకు - గూఢజాడు, గూ
ఢోత్పన్నుడు; ౧౧. చెడిపోయిన బాగ్రిహ
ణస్త్రి కొడుకు - కుండకీటుడు; ౧౨. అని
వాహితపుత్రుడు - కన్యకా జాతుడు,
కారీనుడు; ౧౩. మగడుండగా అంకు
మగనికే బుట్టిన కొడుకు - కుండుడు, గూ
ఢజాడు. (తనిభాగ్యముండు కన్యాత్వమున
రహస్యముగా నితరునికి బుట్టిన కొడుకు అని
కొందఱు); ౧౪. జిల్లిడిండుగిలయొద్ద వెలకు
కొన్న కొడుకు - కాండపుష్టుడు, కృత్రి
ముడు, కీర్తనడు, కీర్తుడు; ౧౫. దత్త
పుత్రుడు - దత్తకుడు, దత్తుడు; ౧౬.
చూ, అంకులాడికొడుకు. బంధులుడు,
(తె) లంజెకొడుకు, వలువిక్తు; ౧౭. భిక్ష
మెత్తెడి పతివ్రత కొడుకు - కాలటిసే
యుడు - కాలపేయుడు - కాలపేరుడు;
౧౮. పగిసిద్ధికెక్కిన గోత్రముగల కొడుకు -
అముష్యయగుడు; ౧౯. తల్లిబండుగిలు
లోగిగు పెద్దలననుసరించి నడచుకొను కొడు
కు - అనుబంధుడు; ౨౦. మనుమనికొడు
కు - నన్న, నప్తి, పరంపరుడు, పగిపా
తుడు. (తె) ఇనుమనుమడు, ముమ్మను
మడు; ౨౧. నాటకమందు పయోగింప
కొడుకు - కుమారుడు; ౨౨. ఒకరిల్లి
కొక్క కొడుకు - అర్జునుడు; ౨౩. (నాట్య
పరిభాషయందు) ఇతర బాజుకొడుకు - గో
ప్యామి; ౨౪. తోడబుట్టినదానికొడుకు -
భగినీపుత్రుడు, భాగ్యజ్ఞుడు, భాగ్య
పుడు, భాగ్యియుడు. (తె) మేనల్లు

డు; ౨౫. మనుమనికి కొడుకుకొడుకు -
చూ, మనమడు; 1; ౨౬. కూతురు కొడు
కు - చూ, మనమడు; 2; ౨౭. పిగతల్లి
కొడుకు - మాతృప్యసేయుడు, మాతృప్య
సీరియుడు; ౨౮. దాసీపుత్రుడు -
క్షత్త, దాసేయుడు, దాసేరుడు. (తె)
లంపతా, లంపతావాడు; ౨౯. ఇంద్రివి
కొడుకు - ఇంద్రిపుత్రుడు, వింగ్రిడు,
కాకానురుడు, జయంకుడు, జయుడు,
పాకకానని; ౩౦. కుచేరుకొడుకు - నల
రూబరుడు; ౩౧. కిసునికొడుకు - అతికి;
౩౨. కుంభకర్ణునికొడుకు - నికుంభుడు;
౩౩. గరుత్మంతునికొడుకు - ముముఖుడు;
౩౪. నాగకుమారుడు - సుముఖుడు;
౩౫. పరాశరునికొడుకు - న్యాసుడు;
౩౬. భరతమహారాజుకొడుకు - అంగరు
డు; ౩౭. యమునికొడుకు - కుముదుడు;
౩౮. పాన్వతికొడుకు - కాలేయుడు;
౩౯. భృతరాష్ట్రునికొడుకు - ధార్తరాష్ట్రు
డు; ౪౦. వరుణునికొడుకు - పుష్కరు
డు; ౪౧. వశిష్ఠుని కొడుకు. (తె) సత్తి;
౪౨. రుద్రపుత్రుడు - భైరవుడు; ౪౩.
రావణునికొడుకు - మేఘనాథుడు; ౪౪.
విరాటునికొడుకు - ఉత్తరుడు; ౪౫. శ్రీ
కృష్ణునిపుత్రుడు - చారుగర్భుడు, చారు
గుప్తుడు, చారుబాహువు, చారువిందువు;
౪౬. నుకేకుండను రాక్షసునికొడుకు - చూ
లి; ౪౭. మాతుని కొడుకు - కథకుడు;
౪౮. పారణ్యకశిపుని కొడుకు - పగిష్టాడు
డు, వ్లాడుడు; ౪౯. చంద్రినికొడుకు -
పర్వర్పు; ౫౦. చూ, సహాధజాడు; ౫౧. శ్ర
ష్టాని కొడుకు - విరోచనుడు; ౫౨. శు
క్రుని కొడుకు - చూ, విశ్వకేతువు;

“౫౩. సవతితల్లికొడుకు” — వైమాత్యేయుఁ
డు; ౫౪ వ శిష్యుని కొడుకు. — కక్తి,
౫౫. వ్యాసుని కొడుకు — కుమారుడు;
౫౬. శ్రీరాముని కొడుకులు. — ౧. సుకుమారుడు,
౨. లవుడు; ౫౭. భాగ్యవతి కొడుకు : —
సౌభాగినేయుడు; ౩. శమ్ముడు: చూ,
సహోదరుడు; ౪. రవి: చూ, సూర్యుడు.
సూనువు. సం. వి. ఊ. శ్రీ. కూతురు: చూ,
సూన. 1.

సూన్యతము. సం. వి. అ. న. 1: చూ, శుభము 1;
విణ. 2. పిరియమును సత్యమునై నది (నూట):
చూ, శిబ్దము. 2-౩౨.

సూన్యదుఁడు. సం. విణ. పిచ్చివాడు: చూ,
జెట్టి. ౩.

సూన్యాదుఁడు. సం. విణ. ఉన్మాదగోగవిప్రుడు.
చూన్యమిధ్యము. సం. వి. అ. న. కిక్కనకనవు,
విభీషణము*: చూ, తృణము. 1.

సూనకల్పము సం. వి. అ. పుం. పలుచేరివచ్చు,
చూ, సూనము. ౩.

సూనకారము. సం. వి. అ. పుం. సువారము.
వంట: ఆరాధనము, వచ, వచనము, పాకము,
విపాకము, సంస్కారము. (తే) ఉడుగు,
బానసము, వంట, సువారము. తద్వి. —
(తే) ఉడుకాటన, ఉడుకుట.

సూనకారుడు. సం. వి. అ. పుం: అగంధనిమఁ
డు, అంధనిమఁడు, ఆగాళికుడు, బొదనిమఁ
డు, నుణుడు, పాచకుడు, పర్ణవుడు.
వల్లవుడు, సూనుడు, సూపుడు. (తే,
అడబాలు, కుండగోకరి, పాననీడు, పూట
కాడు, బాననీడు, బోనకాడు, వంట
పూటవాడు, వంటరి, వంటలవాడు, సం
టవాడు, సువారపువాడు. తద్వి. —
౧. హీనజాతులకు వంటచేయువాడు —
(తే) కుసిరివాడు; ౨. పండితము చేయు

వాడు. — అపూపికుడు, కాందపికుడు,
కాంచుకుడు, భక్ష్యం కారుడు — భక్ష్యకా
రుడు.

సూనతంత్రము. అం: చూ, తంత్రములు.

సూనపూసము. సం. వి. అ. న. ఇంగువ
చూ, పొంగువు.

సూనపదము. సం. వి. అ. న. లేకము: చూ,
స్వల్పము.

సూనము. సం. వి. అ. పుం. పండితవర్ష: సూనము,
కటానాము, కల్పరము. (తే) నర్ష, బేడలు, పి
ర్షవర్ష. తద్వి. — ౧. కిగుత్త. (తే) పె
వర్ష: ౨. వర్షాకము. (తే) నానబుచ్చు, చివ
వర్ష; ౩. సూనకమునకు. సూనకల్పము.
(తే) పలుచేరివచ్చు; ౪. కందులులో నగువా
ని వర్షవను. — విదళనము; ౫. చిప్పకట్టు
నకు. — సారము: చూ, యూషము; ౬. (తే)
కడుగుచేరు, లచ్చించేరు.

సూపాంగము. సం. వి. అ. న: చూ, సూనపూ
సము.

సూపుడు. సం. వి. అ. పుం. పంటవాడు:
చూ, సూపకారుడు.

సూయనము. సం. వి. అ. న. సూయాణము.
శబ్దాభిరదం డయాత్ర: చూ, సూయాణము.

సూయానము. సం. వి. అ. న. — వై. —

సూయాణము వై. వి. వైదిభయంకర దండ
యాత్ర. భార. విరా. ౩, అ. ౩౭౦. (వాచుక
యందు. — సూయాణము. — చూచినను. (చూచి
వానమ - సూచియాన - సూచి
వయన.) లేనుఅల్లిక. సూదిలో దారమును
గుచ్చి చెట్టి కులుగల అట్టలపైఁ గాని, పు
త్రేకముగా అల్లిక యందేర్చుడు: ట్టు పాతి
సూదిరూపములుఁజిత్రించి లేనుపరియోకుఁ

జ్ఞోమ నిపుణత్వపు కస్త్రముగాని, కా
లవ మెదలగుచాని యంచలయందును మా
లలయందును రచించిన లేమంటి కిట్లునని
యంటి సాగమహాశములుగాని గలిగియుం
డెడి కుట్టునని)

సూరక త్రి. వా. వి. మేరక త్రి. మా, రిష్టి. 2.

సూరణము. సం. వి. అ. పుం. కందః: రూ.

కూరణము, అగ్గోష్ఠము, అగ్గోష్ఠి,
ఉల్లుపు, ఓలము-ఓల్లము, కంఠూరము-కం
ఠూలము, కంఠ-కందము, కండలత, కంఠ
వర్జము, కంఠసూరణము, కంఠాగ్నము,
కంఠూరము, చిత్రగిండము, పిలుకము.

(తే) ఇంజేటి-ఈజేటి, కంద, కందగడ్డ

(కందదంప).తద్వి.౧. అడవికందకు.-దార్శి,

మాలాకందము, మూలము, వనతునరి, రృనా

శము.(తే)అడవికంద, కారుకంద-కాటుకంద;

౨: మధుకంద. (తే) తియ్యకంద, చిరగడ

ము-చిరగడము, చిరునడము; 3: అర్జము,

ఖాఖసము, పిండాలుపు. (తే) చోజకంద;

4:కందాగ్నము,కందాలుపు, ధరణీకందము.

(తే) ఊరగంద, పాటికంద; ౫:కపిరకం

దసంజ్ఞ, తైలకం; ౬: కనరుకందకు. —

కూరికంద, మహాకందము. (తే) దుగది

కంద; ౭: కృష్ణాలుపు, నీలాలుపు. (తే) నల్ల

కంద; ౮: వారాహీకందకు. —కులినాశము,

శోధకన్య, మహాపీర్ణము, వారాహీకంద;

౯: (తే) కృష్ణకంద; ౧౦: గంధనాకులి *

సూరసూతుడు. సం. వి. అ. పుం. గరుత్మంతు

నియన్న (సూర్యసారథియగు ససూరుడు):

సూర్యసూతుడు, అరుణుడు, అనూరుడు,

కాశ్యపి, గరుడాగ్రిణుడు, తద్వి. —౧.

తోడబులేనివానికి. — అంగవికలుడు, అ

సూరుడు-అనూరుపు, అరుణుడు, అశ్ర

మిడు, కాకుడు, కారపుడు, కాశ్యపి-

కాశ్యపుడు, భోడుడు-భోరుడు-భో

లుడు, గరుడాగ్రిణుడు, కార్డుగ్రిణుడు, వన

గుడు, రిమణుడు, వైవలేయుడు, శ్రో

ణుడు, సూరసూతుడు. (తే. వ) కంటు,

పిచ్చిక కంటు-పిచ్చేక కంటు-సిచ్చికంటు-

పిచ్చేకంటు, లేవజాలనినాడు, ౨: చూ,

వికలాంగుడు.

సూరి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. రని: చూ, సూర్యుడు;

2 బృహస్పతి: చూ, సురాచార్యుడు; ఇ.

న్. పుగ. ౩. ముడిమెడు: చూ, సుగ్రి.

సూరీగుప్తశి. వా. వి. పొట్టిసత్తుడి *; చూ,

స్వత్రోభద్ర.

సూరుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ-కూరు

డు: చూ.సూరుడు; (1) వై. వి=సూర్య

:చూ, సూర్యుడు.

సూర. వై. వి.=సూరికా: చూ, సూ-సురియ.

సూరెలు. దే. అ. కి. వ్రక్కగొడుగు. భో.

7, ఆ. కి: రూ-సూరెల్లు.

సూరెల్లు. దే.అ.కి. —పై. —నిర్వ.8,అ.103.

సూరెపాను. దే. వి. అలకట్టు. రూ-సూరెపా

న్సు: చూ, సురటి,

సూరెపాన్సు. గే. వి. —పై. —

సూరెపుటము. వై. వి.=సూర్యపట. మేల్కొమ్మలు.

సూరెలు. దే. వి. బ. వైపు: బాణే, తైట్ట,

తొక్క, (ఇం) సయిడ్డు-సైడ్డు: చూ, పా

ర్వము. 2. (చూ, పక్క. 2.); 3. ఉభ

యపార్శ్వములు. అం, భా. తృ. 25: ఇరు

కెలంకులు-ఇరుకెలంకులు-ఇరుకెలంకులు-ఇ

రుగడలు, ఇరుచేక్కియలు, ఇరుచెనలు, ఇరు

పక్కియలు, ఇరుపక్కలు, ఇరుబగులు, ఇ

రుమయిలు-ఇరుమయిలు, ఇరుమేరలు, ఇరు

వంకలు. (సం) అభితము.

సూరేశ్వరము. ద్వ. వి: చూ, రూ. సురేశ్వరము.

సూర్వము. సం. వి. అ.న:చూ, రూ-కూర్వము.

సూర్వి. సం. వి. ఇ. ఈ. (స్త్రీ). లోపాపుపృతి

మ. రూ-కూర్వి. తద్వి.-అయినృతిమకు:-

(చూ, పాత్రము. 8-౧౦): చూ, నారిశి.

సూర్యకాంతము. సం. వి. ఆ. పుం. సూర్యరశ్మి
తగులుటచే నిర్వకలిగెడు ఒకకాయ: చూ,
సూర్యోచ్ఛయము (గర్భములు.)

సూర్యకాంత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, సూ
ర్యసవర్తిని *.

సూర్యకాంతము. అం: చూ, తానములు.

సూర్యగణములు. అం: చూ, గణము. 4.

సూర్యగుమ్మడి. వా. మి. వి. సూర్యగుమ్మడి*: చూ,
సర్వతోభద్ర.

సూర్యగ్రహణము. అం: (తె) సూర్యుడువట్టు. ఇది
తిరివిధము. — పూర్ణగ్రహణము, పక్షగ్రహ
ణము, కంకణగ్రహణము. (చూ గ్రహణము)

సూర్యునియ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కాలింది, య
మునానది: చూ, నది. 1538 పాఠట.

సూర్యపటము. సం. వి. ఆ. పుం. = సూర్యపుటము:

చూ, సూర్యపుటము. [వర్షికిఖము. 1.

సూర్యకర్త సంజ్ఞము. సం. వి. ఆ. న: చూ,

సూర్యవ్యాకరణము. అం: చూ, వ్యాకరణములు.

సూర్యకతము. అం. (నయూరుడువారిసెను):

చూ, కావ్యనాటకములు.

సూర్యపావర్తికమునుపు. అం: చూ, మనువులు.

సూర్యస్వరేణువు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. సూర్యుని
భార్య: చూ, భార్య. 1-౬౪.

సూర్యసవర్తిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: అదిత్యభక్త,

కపార్థము, కపోతచంక, కపోతపము, జా

మాత, పావ్యతీయము, బ్రహ్మనువర్చల, గవి

భక్త, సవర్చల-నువర్చల, సూర్యకాంత.

(తె) తీరమెఱుగు, నింగిమిరి, పూర్ణ
అరుగుడు*.

సూర్యుడు సం. వి. ఆ. పుం. = సూర్యుడు. (వ్యా

పారములయందు చేరేపింఛవాడు): అం

జిహ్వుడు-అంజిహ్వుడు- అంజిహ్వువు, అండ

జుడు, అంబరీషుడు, అంకుధరుడు, అం

కుసుంతుడు, అంకుమాలి, అంకువు, అది,

అధ్వగుడు, అవరవృతుడు, అజ్ఞబాంధవు:

డు, అబ్బుడు, అధిజుడు, అమిత్యుడు,

అరిందముడు, అరుణుడు, అర్కుడు, అ

ర్ణముడు, అరి, ఆర్షధిషుడు, అకితాంసు

డు, అశ్వధుడు, అమరుడు, అహావతి,

అహమ్-అహర్వతి, అహాకరుడు-అహస్క

రుడు, ఆదిశుక్లుడు, ఆకిరుడు, ఇంద్రుడు,

ఇనుడు, ఉదధి, ఉదరధి, ఉద్భిటుడు,

ఉష్ణగళి (ఉష్ణిరళి). ఋతువు, క, కం

జరుడు-కంజారుడు, కపి, కపిలద్యుతి,

కమలాపుడు, కమలాసనుడు, కర్మసాక్షి,

కలాపుడు, కలిందుడు, కమఁడు (తె,

కాలకృష్ణు. కాలి, కాశ్యపేయుడు, కంఠ

మాలి, కిశోరుడు, కీసుడు, కంజరుడు,

సంజరుడు, కుతఫుడు, కుథాకువు, కుడుదాయి

తుడు, కుడుకువు, కృతాంశజనకుడు, కో

కబంధువు, క్షీదురుడు, ఖ, ఖగుడు, ఖవ

రుడు, ఖవ్యోతి, ఖలిలకము (ఖలిలకాదు),

ఖమ్మిరుడు-ఖవ్యోతుడు- ఖవ్యోకమ్మడు,

ఖమణి, ఖరకరుడు, ఖరాంకుడు (ఖరాం

కువు), ఖలుడు, ఖేలి, గగనద్వజుడు, గగ

నాధ్యగుడు, గభస్తి, గభస్తిమంతుడు,

గభస్తిహస్తడు, గజత్తు-గజ్జత్తు, గోపతి,

గోవు, గృహపతి, గృహరాజు, చ, చండా

కువు, చక్రిబంధువు, చక్రిబాంధవుడు, చ

రణుడు, చిత్రభానువు, చిత్రరేఖుడు, చా

యాపియుడు, జగచ్చక్షువు, జలతస్క

రుడు, జలదమ్మడు, జ్యోతి, తచరుడు-

తపానుడు. తపువు, తపోవమాడు-తమో

వమాడు, తమోనుత్తు-తమోనుత్తుడు, తమో

ఘ్నుడు, తరణి-తర్ణి, తర్ణువు, తర్ణుడు, త్ర

యారసువు, త్విషాంపతి, దిశకరుడు, దివ

పగిణి, దిశమణి, దివాకరుడు, ద్వా:కా

త్ముడు, ద్యుమణి, ధ్వజిరి, ధామనిధి,

నారాయణుడు, నిదాఘోరుడు, వతంగుడు, వద్మపాణి, వద్మబాంధవుడు, వద్మనీ వల్లభుడు, పానకుడు, పీతువు, పీగువు, పూషుడు, పృథివివుడు. పృ గోష్ఠ తనుడు, పృభాకరుడు, బ్రహ్మండు, భగుడు, భట్టారకుడు, భా, భాకోషుడు, భాతువు, భానుమంతుడు, భానువు, భానే యుడు, భాముడు, భానుడు, భాస్కరుడు, భాస్వంతుడు, భాస్వరుడు, మండలి, మంధుడు, మహిరుడు-విహిరుడు, మూర్తుడు-మూర్తాండు, మిత్రుడు, మృతండు-మృతాండు, రవి, లోక బాంధవుడు, పకిరుడు, వికర్తనుడు, విభాకరుడు, విభావనుడు, వియస్మణి, విరోచనుడు, వివస్వంతుడు, విశ్వకర్మ, వీతి హోతుడు, వృకుడు, వేదోదయుడు, శూరుడు-మూరుడు, సనాగతి, సప్తగుప్తుడు, సప్తాస్యుడు, సరోరుహపుడు, సవితి-సవితృడు, సహస్రప్రేషుడు, సహస్రాంశువు, సూనుడు, సూరి, హంస, హంనుడు, హరి, హరిదస్యుడు, హిరణ్యకేతుడు-హిరణ్యరేతనుడు, హేలి-హేలి. (తె. ప). ఇరులుగొంగ, ఇవమామేవరి, ఇవమానూడు, ఎండదొర, ఎండతేడు, ఎట్టనివేలుపు. ఏడుగుట్టముల లేరెక్కుబోదు, కలకలబోవరులెన్ను, కలువలదాయ, కాకచెలుగు, కంపురా, గాములతేడు, శేదలుమానికము, వేలిదాయ, చోయిచెనిమిటి (చోయమగడు), చీకటిగుండెగులు, చీకటిగొంగ-చీకటిలుల గొంగ, చెయ్యపులసాకిరి (చెయ్యల సాకిరి), జిక్కనలయంటు, జిక్కవలతేడు, జిగముకమ్మ, జిగము మేట్టము, జియతండి, జిహవయ్య, తమ్మిజిక్కిరిగిత, తమ్మిమేట్టము, తమ్మిదొర,

తమ్మలచిందు, తమ్మనాల్గంటిమగడు, తమరచెలి, తొగగొమ్మతొలగుబావ, తొగనూడు, దుగచిరుపుల దుండగీడు, నెజ్జోడు, పగటితోతి, పగటివేలుపు-పగటివేల్పు, పగలింటిదొర, పగలునేయువలంతి, పచ్చెగుట్టుగులాడు, పచ్చెవాయుపుబోదు-పచ్చెవార్సపుబోదు, పసులసాకిరి, పొద్దు-పొద్దు, పొజ్జెపులపెట్టిలు, పొజ్జెబలుకులపెంకి, పొజ్జెబలుసామ్మి పెట్టె, బాగమేనుల గోడ, బాగాపులవేలుపు, మింటితెలుపరి, మినుకులబరణి, మినుకులయిక్క, ముప్పాసవాల్లీయ, మువ్వన్నెకాడు, మువ్వేలుపులయిక్క, మొక్కుసామ్మసామి, మొదలిగామ, రేకంటు, రేవెల్లబోదు, వినుకెంపు, వినురతనము, వెన్నునిపలెన్ను, వెన్నునిపలయోపు, వెలుగుతేడు, వేడిచెలుగు, వేడివేలుపు-వేడివేల్పు, వేయిచేతులదిట్ట, వేచెలుగు-వేవెల్లు, సతహమాదణి, సయితుడు, నూరుడు, నెకచెలుగు. తద్వి. — ౧. రామగర్వస్తైరై సూర్యునకు. — ఔపగర్వస్తైరై; ౨. వన్నిద్దలు సూర్యులలో నొకడు. — అంతుడు; ౩: (మా, గృహములదికావరిమాణాదులు 118కి పొరట.), ౪: చూ, అన్నలు; అం. ౨: చూ, మూర్తులు; ౩: చూ, గృహములు.

సూర్యుడుసంగమము. సం. వి. అ. పుం. (దీని యందు సూర్యుడుగురుసంగమముకలదు): అను-అమా, అమావస-అమావసి-అమావాసి-అమావశ్య-అమావాశ్య-అమా, ఇందుత్తయమా, దర్పము, పంచదశి. (తె. ప) అమావస-అమావ. తద్వి. — ౧. చంద్రుడుకానరాని యమావస. — తుహువు-తుహువు; ౨. చంద్రుడుకానవచ్చెడి యమావస. — నీనివాలి-

(చూ, తిథులు): చూ, హరివాసరము;

2. తిథి: చూ, తిథులు: చూ, హరివాసరము;

3. పౌర్ణమి: చూ, పున్నమ.

సూర్యోదయము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆర్యశోద
యము, ఉదయము, ఏ, స్త్రీఘోషము.

(తె) ఎఱసంజీ, తొలసంజీ (చూ, వేగు
జోము.) [విష్ణుకాంత్.

మూర్తిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. దింబైన *: చూ,
మూల. వై. వి=మూల.మూలము. కుట్టు. కుట్టు
మూల, గగ్గకుమారమందుపోటు: చూ, హను
పు. 4 (రోగము 1.)

మూలచేకట్టు. దే. వి. ఒకరకము కంకణము:
చూ, భూవణము. 2. ౧౨. (౨౭).

మూ. వై. ఆవ్యంశ్రు: చూ, నూ-నూ-1.

మూసకతురాయి. వా. వి. స్త్రీలు తలను ధరిం
చెడు తిరుగుడువిల్లు: చూ, భూవణము. 2.
౧౧-(౨౦.)

మూసకము. దే. వి. —పై —

మూసరి. దే. వి: గారకాడు, తాకివాడు-తా
పీవాడు, మూసరి. (సం) ఖండవరకువు, చలగం
డ్రాడు, లేవకుడు. తద్వి. —ఇటికలతోగోడ
పెట్టువానికి.-(సం) కుడ్డకారుడు. (మట్టి
గోడ పెట్టువాడు=కుడ్డకారుడు.)

సృ

శృక్వము. సం. వి. న్. న. సెలవి. రూ-సృక్వి.
పెడవిమూల: చూ, వాలెఱ.

శృక్వి. సం. వి. ఇ. న. —పై—

శృక్విజములు. అం: చూ, కుభావ ర్తములు (ఆగం
తుకములు) (చూ, 853 పొరట.)

శృగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. భిండివాలము,
పొగగు: చూ, బాణము. 1-౬౧; అం.

2: చూ, ముప్పదిరెండాయుధములు.

సృగావితము. అం: చూ, నాటికలు (ఒకజే
యంకము, గానము, సంభాషణగలది.)

సృగాలము. సం. వి. ఆ. పుం=చగ్గాలము. (మాం
సమును దినునది.): రూ-శృగాలము (శృకా
లము), అఘోరిము, కిటభాదకము, క్రోష్టి-
క్రోష్టిపు, గోమాయువు, ఘోరము, ఘోర
రాసము, ఘోరరాసి, జంబుకము, జలది,
జలనూచి, నాకము-నాకము, నీలంగువ, షేర
ము, షేరువు, భీరువు, భూరిమాయము. భూరిమా
యువు, మృగపూర్తకము, పంచకము, శయా
లువు-శయాకువు, కప, కాలామృగము, కా
లావృకము - సాలావృకము, నూచకము.

(తె-ప): —అలమెకము, యశమెకము, ఎం
డిమెకము, ఎండిమెకము, కయాన్
లమెకము, నక్క, నరియకము, ఏక్కుమెక
ము, బుద్దిమెకము, పఱడు, సగ్గారి, సగ్గాల
ము, తద్వి. —౧: గృంధీరము. (తె) పెద్ద
నక్క, పఱడు; ౨. గంధిరము. (తె) ముది
నక్క, పఱడు; 3. కిభి-కిసీ-భిభి, ఛింభి
రము. (తె) ఓడినక్క, కొంకనక్క, గుంట
నక్క, పొట్టినక్క; ౪. అడునక్క. —
కోప్పి-కోప్పి, ఖంభరి, వామి.

సృగాలవిన్న. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కోర్మవిన్న,
ధానవి, లాంగూలి, సింహపుచ్చి. (తె)
నక్కతోకపొన్న.

సృజన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. సృష్టి, సృజించేట:

చూ, సర్గము. 7;
సృజించే. సం. న. కి. సృష్టిచేయు, లేనిది కలు
గజేయు: ఆపాదించే, కల్పించే, విద్మించే,
నిర్ణయించే, నిశ్చయించే, నిష్కర్షించే,
రచించే-రచియించే, విరచించే, విధించే.
(తె. ప): —అమృతకట్టు, ఏరువు, ఏర్పఱచే-
కడగట్టు, కలిగించే, గడించే, గుఱించే,

చేయు, పుచ్చు, పాలుపుచ్చు, సమకట్టు. తద్వి. — గ: చూ, సంభవించు; ౨. విశేషముగా రచించు: — విరచించు.

సృజ్యము. సం. విణ. సృజించుబడినది: ఆసృప్తము.

సృజీ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఏనుగు కుంభస్థలము నందు బూడిచెడి ఆయుధము: అంకుశము, ఆత్మోద్యమ, ఆయాసము, కంఠరము, కుంభచేదము, పటకము, విలోచనము, వేణుకము—వైణుకము, నూనము. (తె) అంకుశము, సిడి. (చూ, హేతి. 4. ౬). తద్వి. — హస్తానికర్ణ వేపనాస్త్రము: — కర్ణవేపని, కర్ణార, నీలి. (చూ, బాణము. 1. ౨౧).

సృజీక. సం. వి. ఆ స్త్రీ. రూ-సృజీక. చాంగ: చూ, సృజించిని.

సృజీక. సం. వి. ఆ స్త్రీ. — వై —

సృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. తోలివి: చూ, మాగ్గము. 1. తద్వి. — గ: చుగ్గమునకు. — తోడ్డు, వీపధము, సంసరణము, స్వస్థికము; ౨. మహాపథమునకు. — రాజమార్గము; 3. చెడ్డలోపమునకు. — వ్యర్థము; ౪. చతుర్థమునకు — (సం) సంస్థానము; ౫. నక్షత్రముగ్గమునకు. — సత్పథము; 2. పోక, గమనము: చూ, సంచారము.

సృవాకుపు. సం. వి. ఉ. పుం. అగ్ని: చూ, పహ్ని. 1. సృమరము. సం. వి. ఉ. పుం. పెద్ద చమరమృగము: చూ, పెబరము.

సృప్తము. సం. విణ. 1. చిట్ట సృజించుబడినది: ఆపాదితము, ఉత్పాదితము. (చూ, విరచితము); 2. విడువబడినది: చూ, హీనము 3; 3. నిశ్చయించుబడినది: చూ, స్థితము. 3; 4. అధికమైనది: చూ, హేరాళము.

సృష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. సృజన, సృజించుట: చూ, సర్గము. 7. 3: చూ, సృష్టావము; అం. 3. సృష్టినిలయములలో నొకటి.

సృష్టికరణము. చా. సం. వి. అ. పుం. తాకితకడైన బ్రాహ్మణుడు: చూ, శిష్టుకరణము.

సృష్టిభేదములు అం: అండజములు, స్వేదజములు, ఉద్భిజములు, జరాయుజములు (4).

సృష్టిసర్గములు. అం: మహత్సర్గము, అహంకారసర్గము, భూతసర్గము, ఇంద్రియసర్గము, చేతసర్గము, తమస్సర్గము, వనస్పత్వాదిసర్గము, తిర్థక్సర్గము, మనుష్యసర్గము.

సె

సెంటు, చా. వి. 1. ఒకరకము ఆత్మను; 2. 1/10 కుంగేడుభూమి, 1/100 ఎకరముభూమి (రూ-సెంటు) ("సెంటుమీటరు" మొ.)

సెంసెన్సు. చా. వి. రియలిటి.

సెక. వై. వి. = కి. రూ-సెక-సెక. 1. జ్వాల, మంట: చూ, పహ్ని. 1; 2. తాపము: చూ, సంతాపము; 3. ఉద్బయము: చూ, వేడియ; చా. 4. సెకనంకటమును తెవులు. రూ-సెక: చూ, సోగము. 1-౬.

సెకకంటి. ద్వ. వి. (సెక + కన్ను): చూ, శివుడు.

సెకను. చా. వి. 1: చూ, తెచ్చుపాటు; 2. 1/80 నిమిషము; 1/8800 గంట. ప్రతిక్షణము.

సెకను సెకను. చా. వి: (సం) అనుక్షణము, ప్రికచెలుగు. ద్వ. వి. ఉద్గరత్తి. య. 1, ఆ. 45: చూ, మూర్ఖుడు.

సెగ. వై. వి. = కి. చూ, రూ-సెగ. 1-2. 3-4. సెగ-తేడు. ద్వ. వి. శిఖావంతుడు, అగ్ని: చూ, పహ్ని. 1.

సెగ్గము. జే. వి. (రూ-సెగ్గింపు-సెగ్గ-సెగ్గము). 1. తోత. వారి. ఉ. 7, ఆ. 198: చూ, సెగ్గింపు.

సెగ్గించు. జే. స. కి. తోయు. భాగ. 2. సెగ్గ-961: అదిపోడికొను, అడు, అడుకొను

ఆరడిసేయ, ఈసడించే, ఎంచే, ఎగ్గాడు, ఎగ్గులాడు, ఎన్ను, ఏస, ఏసగించే, ఒదరు, కరాలించే, గోసడుచే, చెడనాడు, తిట్టు, తెగడు, దిసంతడుచే, దిసంతుకొట్టు-దిసంతులు కొట్టు, దూలు, వదరు, పలుకు-పల్కు, గోనాడు, పగిల్లు, రోయు, అవ్వాడు. (సం. ప) అధిక్షేపించే, ఆక్షేపించే, కుట్టించే, గర్జించే, చూపించే, నిందించే, లంఘించే. (చూ, హేళనము చేయు.)

సెగ్గింపు. దే. వి దూలు: అంకము, అగదారు. అగడు-అవడు, అసడి, ఆట, ఆడిక, ఆడి కోలు, ఆరడి-అజడి, ఆనము, ఈసడము, ఈసడింపు, (ని)ఎగ్గులు, ఏవ. ఏసగింపు-ఏసము, ఓకరి, ఓకరింత-ఓకిలి-ఓకిలింత, కళంకు, కింకిరి, కింకిరిపాటు, కొడిమె, గోరవన, గోరము, గోశు, దాదా, దొంగగు, తిట్టు, తిట్టువాటు, తుట్ట, తెగడిక-తెగడు, దిసంతు, దూరు-దూలు, నేస, పగచేటు, వదరు, పలుకు-పల్కు, పగిల్లు, పగియి, మాట, రట్టు, రోచేప్ప, రొయి-రొయ్యి, రోలే, రొయి, అట్టడి-అట్టు, అవ్వ, అోచేప్ప, అోత, అోయి, పట్టిమాట, వాణే, వాడు, సడి, సెగ్గము-సెగ్గు-సెగ్గము. (సం. ప):- అభిలము, అధిక్షేపము, అవనింద, అవవాసము-అవవాదము, అభియోగము, అభిశంసనము, అభిశస్తి, ఆర్తనము, అపగీతము, అపభ్రంసము, అపర్ణము, అపలేపము, అవాచ్యము, ఆక్షేపము, ఉపకౌళము, ఋతీయ, ఏనము-ఏనస్సు, కలంకము-కళంకము, కుత్స, కుత్సనము, కాలీనము, కీర్తిక, క్షేపము, గర్జ, గర్జనము, ఘృణ, జన్యము, జాగువ్వు, దూషణము, నింద, విర్యాదము, పరివాదము-పరీవాదము, రంభము, లంఘనము, విద్రవము, వివరము,

హిరిణీయ. (అవ్య):—ఆ, ఊమ్, ఋ-యు, కిమ్, కు, హ. తద్వి. — ౧. తిరస్కరించబడినది: అవగణితము, అవమతము, అవమానితము, పరిభూతము, హేళనము-హేళనము. (దూ. 2. గు 2); ౨. ఊరకమోపిన నిందకు. — అపమాలు-అవమాలు, ఆపనింద, ఆపనెవము. కాని మాట. నిరాచరించ (సం): అశంకనము, అభిశాపము. అపవాదము. నిష్కాభిశంసనము; 3. అరోపితమైన నిందకు. (తె) అగాభి; ర. చూ. వ్యాచము.

సెగ్గు దే. వి.—వై.—

సెగ్గు దే. వి.—వై — అం. భా. సం. 115.

సెజ్జె. వై. వి.=శయ్య. 1. పడక. భో. 2. ౩.

61: చూ, శయ్య. 1; 2. సంస్తమ, పగిస్తమ.

చిగుర్లుగోసగు వానిసెజ్జె చూ, శయ్య. 1-౨.

సెట్టి. దే. వి.=శంష్టి. 1. కోమట్లు లోనగువారి

గట్టపులేరు: చూ, వై శ్యుడు: 2. వర్తకుడు

: చూ, సార్థవాహుడు. (శేరు అరియు

వాడుక).

సెట్టిగ. వై. వి: చూ, సెట్టిబలికె.

సెట్టిబలికె వై. వి: ఈండ్ర, ఈడిగ, సెట్టిగ

(చూ, సురాజీవి)

సెట్టు. వా. వి. 1. కొన్ని విస్తృత (పుస్తక

ముల) మొత్తము; ౨. కిగ్. 2 వాచే,

“సెట్టెలో సెట్టు”; 2. ఉంచే, “సెగ్గుల

సెట్టు.”; 3. సెట్టు. “బల్లమి, సెట్టు”

5. (గవాస్యముగా) ఉంచే “ఈమాట నీరు

నస్సులా సెట్టు.”

సెనగలు. వై. వి. [బ.=చణక. రూ.-సనగలు.

1. (సం) ఆకాశము, కంటి, చణకము, కృష్ణ

చంచుకము, హరిమంథకము-హరిమంథకము,

తద్వి. — ౧. గుండ్ర సెనగలకు: కలాయము,

లంక; ౨: కలాయము. (తె) బోడ సెనగలు;

3. చిలు సెనగలకు: — గభోలికము, గూఢపు

మృకము, మంగళ్యకము-మంగళ్యము, మమ
ద-మమూర. (తే) చిటిసెనగలు-చిటుసెన
గలు; అం. 2: చూ, ధాన్యము.

సెనగపొట్టు. వా. వి: చూ, కింబ.

సెపింఱే. వై. స. కిరి.=కావ. దూ-సెపియిం
యే: చూ, కపింఱే

సెపియింఱే. వై. స. కిరి.=—వై.—

సెబాను. వా. అవ్య. రూ-సెబాను. బభి: చూ,
రూ-సేబాను.

సెబ్బర. దే. వి. గూ-సెబ్బర. 1. చెడుగు: చూ,
రారవము. 2: విణ. 2. చెడ్డది.

సెబ్బి. దే. వి.—వై.—

సెన్మి. వై. వి.=కమ్య: దివియకంబయి-దివెకం
బయి-దిర్వియకంబయి-దివ్వెకంబయి- దీవి
యకంబయి. (సం) కామదీదుగివు, దీవవృ
క్షము, దీవస్తంభము, కమ్య, కిఖాతరువు.
(చూ, స్తంభము 1.) [చూ, వెలుతురు. 1.

సెర. దే. వి. 1. నేత్రమునందలిరేఖ; 2. కాంతి:

సెరగు. దే. వి. అవద. భార. అవి. 3. ఆ. 119:
చూ, విదత్తు.

సెరబయి. వై. వి.=కరభ: అడివపు మెకము,
ఎనిమిదడుగుల మెకము, ఏడుగులగొంగనూ
డు, కటిక మెకము, చేవుగంటి-చాగంటి,
దచ్చికాళ్ల మెకము, దచ్చియడుగుల మెకము,
మింగండ్ల మెకము, సింగపుగొంగ. (సం. ప):
అప్పపాత్తు-అప్పాపదము, ఉత్పాదకము, ఉ
త్పాత్తు, ఉర్ధ్వపాదము, ఉర్ధ్వశోచనము,
కుంజరా రాతి, ఖడ్గము, ఖడ్గి, గండకము,
గండము, గంధర్వము, గజారి, గవయము,
డింగరము, నగౌకసము, వనోత్పనము, వా
భాగినము-వాధీగిణము, కరభము, కళము,
స్మరము. తద్వి.—నటువయ్యును కెడ్డక
డుపునుగల మృగమునకు.—గంధర్వము.

సెరవంజి. వా. వి: చూ, సరవెంద.*.

సెల. వై. వి.=కెలా. 1. అంబుజస్పదేశము. అం,

భా. ద్వి. 30; 2.=కెలా. కెలావది. కొండ
కాలువ. (పం) కెల: చూ, సెలయేలు; 3. ఉ

వశాఖ. అం, భా. ద్వి. 48: చూ, కాఖ. 1,
4.=కల్య: చూ, బాము. 1. (వంచ. వేం.

3, ఆ. 104); 5. బాణముమురికి; 6.=కల,
ఏడుపందిముల్లు; (చూ, సితాగ్రిము. 2.);

7.=కల్య. మునిశోల మొదలగు వారి
చివర యంగుండు ఇనుపముల్లు:

చూ, సితాగ్రిము; 8. వ్రాణమునందు చీము
నెడతెడు రంధ్రము. పా. 2, ఆ. 87; ఉ.

వారి. 4, ఆ. 213. 9. నీశుపుట్టుతావు: సిల.
సెలకట్టియ. వై. వి. గూ-సెలకట్టె=కల్యకాష్ట.

ఉ, వారి. 4, ఆ. 213: చూ, బాణము. 1;
3 బాణమువలె వేగముగా బాణునట్టి క్రేవ

ము. స్యా. 4, ఆ. 57; జేలకట్టె (అనికొం
దలు): చూ, క్రేవము; అం. 3: చూ, మా

చ్చదిరెండాయనములు.

సెలకట్టె. వై. వి.=—వై —

సెలగ. దే. వి. 1. ఉపశాఖ: చూ, కాఖ. 1;
వా. 2: (రూ-సలగ-సలగపాట) పాటచి

ప్ప; 3: చూ, సలుగ. 1-2-3-4.

సెలగత్తి. ద్వ. వి. (సెలగు + కత్తి) కల్లుగీఠే
వాని కత్తి. అచ్చ. యు, కాం. 282: చూ,

హేతి. 4 (రిప్టి. 2.)

సెలగు. దే. స. కిరి: రూ-సెలగు-సెలవు, అజ

పలనేయు, ఉత్తరింఱే, కనుపుగొట్టు, కసిమ

సగు, కోరాడు, కోరాడు, గండ్రింఱే,
జేక్కడఱే, జేక్కాడు, జేక్కుచేయు, చో

గలుగొను, చింఱే, చిందల వందలచేయు,
చిదుము, చీరు-చీలు, చెండాడు, చెండ

దు, తునుము-తుమ్ము, తెగగొట్టు, తెగవేయు, తృపు-తృపువ్వ, తృవ్వటించే, దుమ్ము రేచే, నలుకు-నలుకు, నుగ్గాడు, పరిమారుమే-పరిమార్చు, పాలాగు, పొర్రు, మురికొను, మొత్తు, రేయు, వందలలాడు, విద్దు-విలుగు, వేయు-వేయు, వృక్కలించే. (సం) ఖండించే, ఛేదించే, దళించే. (చూ, వృక్కవాలు.) తద్వి. — మిక్కిలిఖండించేటకు. — (సం) విదళించే. [కాఖ: చూ, కాఖ. 1.

సెలగొమ్ము. దే. వి. (సెలగ + కొమ్ము) ఉప సెలగోల. ద్వ. వి. గొల్లవాడు పసులమేపెడు (దోలెడు) కోల. పా. 5, ఆ, 255: చూ, సిల్లు సెలవంది. ద్వ. వి. ఏడువంది, ముండ్లవంది: చూ, నూకరము.

సెలవు. దే. వి: చూ, రూ-సెలవు. ఆం, భా. ద్వ. 192.

సెలవుండు. ద్వ. వి. నారిమలుపు: చూ, వృణము.

సెలయు. దే. ఆ. క్రి. 1: చూ, విజృంభించే.

పాండు. 1, ఆ, 203; స. క్రి. 2: ఏయు, కలుకు, చిదుము, చిమ్ము, చెలయు, తీయు, వయిచే, వైచే, విసరు, వేయు. (సం) పృయోగించే. (చూ, వైచే. 1.)

సెలయూట. ద్వ. వి. (సెల + ఊట): కొండయూట. (సం) ఉత్సము, పృసృపణము. తద్వి. — ఊట, జెల, బుగ్గ, మెగ్గ.

సెలయేలు. ద్వ. వి. పర్యతమునుండి పాతెడు వది. పా. 2, ఆ. 87; ప్యా. 4, ఆ. 37: చూ, వది (౯).

సెలవడు. వై. ఆ. క్రి. సెలవేయు: రూ-సెలవాలు.

సెలవాలు. ద్వ. ఆ. క్రి. — వై. — ప్యా. 3, ఆ. 40.

సెలవి. వై. వి. = వృక్తి-సృక్తి, పృష్ఠాంత్య భాగము. పెదవిమూల. ప్యా. 2, ఆ. 7: చూ, వాతెజ.

సెలవిమ్మ. దే. స. క్రి. (సెలవు + ఇమ్మ) ఆక్షాపించే వై. 8, ఆ. 4: ఆంచే. ఆంపించే,

ఆంపు, ఆనుచే (ఆన్పు), ఆనుపు, ఆనతిచే, ఆనతియిచ్చే, కట్టుపాటుచేయు, నేవిచే, పంచే, పంకగించే, పంపించే-పంకంపునెట్టు, పనిగొను, పనివంచే, పనుడె పరమాయించే, పుచ్చే, పుల్లెంచే, పుప్పిచే, పురమాయించే, పురికొలుపు, మందలించే, ముదలనెట్టు, వలయు, సాగవేయ (సం) ఆక్షాపించే, ఆదేశించే, కఠింపే నియమించే, విధించే, కాపించే.

సెలవిల్లు. దే. వి. సెలవబద్ధలవిల్లు: రూ-సెలమరిల్లు

సెలవు. దే. వి. 1. ఆజ్ఞ: ఆవృణ-ఆవృ: ఆక, ఆన, ఆనతి, ఉత్తరువు, కట్టెతోడు, దురా-దురాయి, పంపు, పువసుపు-పన్ను, పర్మానా, బరాతము, ముల, రజో, నాద్దు. (ఇం) అగ్ధరు, వారంట (హిం) హామం. (సం) అమ్, అమ్మ, ఆజ్ఞానము, అనుకాసనము, అపవాదము-అవాదము, అధ్యమజ్ఞ, ఆజ్ఞ, ఆజ్ఞప్తి, ఆజ్ఞానము, అదేశము, ఉచు, నిదేశము, నియము, నియోగము, నియోజనము, నిర్దేశము విధానము, విధాయకము, విసృంభము, కావము, కాస్త్రము, శిష్టి, సంపీడము, సాయము, సమృద్ధి, నావము, (ఆవృ) అజేఖలు, చ; 2. ఉపయోగము. భా. వి. 1, ఆ. 239: చూ, వెరవు. 1; 8: చూ, ఆవిడుపు. 2; స. క్రి. 4: చూ, రూ-సెలవా. 2, ఆ. 161. [4, ఆ. 51

సెలను. దే. వి. ఒకరికముచెట్టు. పంచ. వే

సెలనువిల్లు. దే. వి: చూ, రూ-సెలవిల్లు.

సెలకొలుది. వా. వి. ఒకరికముపుంజే. తద్వి కోడికి. — (సం) విక్కిరము, కేళిండి: చుపుంజే.

సెల్లా. వై. వి. = చేల. అంశకమ్ములలేవి తెల్లబట్ట: చూ, వస్త్రము. [ఆది. 7, ఆ. 28 సెల్లాడు. వై. వి. = కల్య. కల్యాడు. భా

సేవ. వై. వి.=శిఖ: చూ, చూ-సెగ.

సే

సేకము. సం. వి. అ. పుం. 1. చేల్లుట: చూ, సంపాక్షణము. 1; 2. తడుపుట: చూ, నేనుము; వై. వి.=శిఖ. (1) తానము: చూ, సంతానము; (2) ఉష్ణము. వంద. వేం. 1, అ. 688: చూ, వేడిమి.

సేకరము. వై. వి.=స్వీకార. సంగ్రహము: చూ, స్వీకారము. 2.

సేకరించు. దే. అ. కి. 1. అపాయమునండి తేలు. స్వా. 4, అ. 115: తెప్పిటిలు-తెప్పి టిల్లు-తెప్పిలు-తెప్పిర్లు-తేలు, సంబడించు-సంబరించు; వై. స. కి. 2.=సంగ్రహ. కూడఁబెట్టు. సంగ్రహించు: చూ, సంధించు 3.

సేగి. దే. వి. 1. అశుభము: చూ, హాని. 2; 2. దుఃఖము: చూ, శోకము; 3. ఆపద. రామా. 3, అ. 144: చూ, విపత్తు; 4. నష్టి. హరి. పూ. 5, అ. 283: తుట్టు, దండుగ-దండు వ-దండుగు-దండువు, పొలి, పోకు, బొత్త, బుగపాను-బుగ్గాను, వడునుడి, వారడి. (సం) దండము, నష్టి. తద్వి. -౧. రెట్టింపు దండుగకు:-(సం)ద్విపాద్యము; ౨. నాశము నొందినది:—అంతరితము, ఉపహతము, నష్టము, కుచి; 3. నాశముచేయబడినది.-ధ్వంసితము; ౪. (వి) నాశమునక:-చూ, వంశ. 3.

సేవకము. సం. వి. అ. పుం. 1. మబ్బు: చూ, మేఘము. 1; 2. చేల్లువది. తద్వి. -౧. చేల్లు: వగినది:—వగిర్యము; ౨. చేల్లు(బడినది:—అవగిర్యము; 3. తడుపునది. తద్వి. —తడిసి నది:—చూ, స్థిమితము.

సేవనము. సం. వి. అ. స. 1. చేల్లుట: చూ, సంపాక్షణము. 1; 2. తడుపుట: చూ,

కీర్తనము; 3. 2 వలోజొచ్చిన నీళ్లు వెలికిఁ బాఱఁజి మొడుబొక్కెను: చూ, పొక్కిము. 6.

సేడుకట్ట. వే. వి. సాలెవానిసాధనము: చూ, సరి. 2 (మగ్గము.)

సేతుబంధనము. అం: చూ, అష్టవర్గము.

సేతువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. నీటికట్ట: అలి, అలి, బధ్యము, దుర్గసంచరము, వరణమా-వారధి, సంకృమము. (తె) అడ్డకట్ట, అన-అనకట్ట-అనకట్ట, కట్ట, కట్టుగొమ్మ, పొడ్డు కట్ట, సారగ. తద్వి. -౧. మడికి వేసిన గట్టు. —(తె) ఎక్కము, కరగ, కురిమిడి, కురిమిడిగట్టు, గట్టు, గనిమ-గనిమె, నడవ, వరుణ; ౨. కత్తనలో వేసినగట్టు. —కత్తవ-కత్తువ, కట్ట, గట్టు (ఇదెకాలవ చెఱువులో నగువానిగట్టు); 3. నీళ్లుపాటుటకుఁ గట్టిన అనకట్ట:—భేయము; ౪: చూ, లాకు; ౫. వంతెనకు. —పిండిలము, వరణము, వారధి. (తె) అట్టెడ, వంతెన; 2. ఉలిమిరి*: చూ, శ్వేతపుష్పము. [కృమము.

సేద. వై. వి.=సేద. కాంతి, బడలిక: చూ, సేదిగాను. ద్వ. అ. కి. బడలు. అవ్వ. అ, కాం. 40: చూ, వేసరు. 2.

సేదచేరు. వా. అ. కి. బడలిక తీర్చుకొను: కు దురు, కోలుకొను-కోల్కొను, తిమ్మనడు, తేలు, తేలుకొను, నిమ్మలించు, రక్కొను. రెక్కొను.

సేద్యకాడు. ద్వ. వి. వైరుపెట్టువాడు: ఆర కాడు, కమతకాడు-కమతీడు-కమ్మతీడు, వంటకాడు, రయితు-రైతు. (సం) కర్నకుడు-కార్నకుడు-కార్నకుడు-కార్నకుడు, కీనాకుడు, కుటుంబి, కృపకుడు-కృషి కుడు, కృపాబుడు, కృషిబులుడు-కృషీవలుడు, కృష్ణ, క్షేత్రాజీవుడు, వ్యవసాయి, సైనికుడు, హాలాయుధుడు, హలి, హలికుడు-హలికుడు.

తద్వి. — విత్తైదువానికి. — వత్త. (తె) విత్తైదువాడు.

సేద్యము. వై. వి. పైరు పెట్టుట: కమతము-కమ్మతము, కరిసనము-కరిసెనము-కరిసెము-కర్సనము-కరిసె, కిమక, తెగుబడి, దుక్కి, పంట, సాగు, సాగుబడి. (సం) ఆస్యతము, శర్వణము, కృషి, కృష్టి, క్షేతము, పృథ్వీతము, మహాధనము, వ్యవసాయము. తద్వి — ౧. తేలికదుక్కికి. — ఒకచోలుదుక్కి. — ఒకచోలుదుక్కి; ౨. సీరాసరాపంటకు. — పల్లపులంట; ౩. యజ్ఞార్థమైన దుక్కికి. — (సం) కర్షణపు; ౪. రొంపిదుక్కి, కుదప; ౫. పలిదుక్కి; ౬. పంట, మహానూలు-మహానూలు; ౭. దున్నిసేద్యము చేసినచోలము: (తె) సేద్యము.

సేన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. అనీకము, అనీకిని, ఉత్థానము, ఉటకము, చక్కము, చమవు-చమూవు, తంత్రము, దండము, దళము, ధట్ట, ధాటి, ధ్వజిని, పటలము, పతాకిని, పరివారము-పరివారము, పృథన, బలము, పరూధిని, వాహిని, సాధనము, సైన్యము, స్కంధావారము. (తె) ఎట్టపోగు, కూటున, చేదలము, చేరున, రాణా, తత్తలబడ, తుటము (తుట్టియ-తుట్టె-తుట్టియ-తుట్టె, కుడుము), తోయము, దండము, దిండు, దిడము, దణా, దళము, దాటు, దాడి, దుముబారు, పటాలము, పరి, పాలియము-పాలెము, పొట్టము, పవు(జో-పాజో, బలబిడి-బల్లిడి, మూక, మొన, రాణున, లక్ష్మిగు, వాగు, వీడు, వెల్లున, సంగడము, సవరణ-సవరణము, సిబ్బంది. తద్వి. — ౧. సేనావితేషములు-అత్తెహిడి; అనీకిని; గణము; గుల్మము; చమవు; పత్తి; పృథన; వాహిని; సేనాముఖము. (చూ, సేనాలక్షణము) (వీని వివరములాయా వీధములకడఁ జూడవగు);

౨. సేనాముఖమునకు. — ఇర, చమూముఖము, తలకంత్రము, నాసీరము, శిరము, సేనాగ్రిము, సేనాముఖము. (తె) ఉడవలము, ముసము-ముమ్మ, మొన; ౩. దండులోన ఆల్లరిజనముకు. — (తె) పెండారిమూక; ౪. పిటికిబలముకు. — (తె) కూటునమూక; ౫. యుద్ధసన్నద్ధసేనకు — పృథకగ్రిము. (తె) కూరుమొన; ౬. చతురంగబలసేనకు. — (తె) పరి, పరిగము (చూ, చతురంగములు, చతురంగము); ౭. సేనవెనుక దండుకు. — కూలము, సన్నయము-సమున్నయము; ౮. మొదటనుండిరక్షించెడు సేనకు. — పార్శ్వత్రము; ౯. కలఁతపాటిన సేనకు. — పింజలము; ౧౦. సేనాగ్రిమునకు: — శిరము, సేనాగ్రిము; ౧౧. సేనవెనుకటిడిమికినకు: — పృథిపరము; ౧౨. సేనయొడ్డుటకు — చూ, పూహము; వా. వి. ౧౧. (1) బహుకాలపగ్రిమాణము. “వాఁడొకవచ్చి సేనసేపైనది”; (2) ఎప్పున, చోల, “వాడు సేన అన్నయ తిన్నాడు” “వాడు సేనమంచివాడు.” (సేనా=చాలా.)

సేనము. దే. వి. రూచీనము-చీనాము. చిన్నయులి. బంగారునలుకెడియులి (అనికొండలు); చూ, నుత్తియ (వృక్షాదనము. 1.)

సేనాంగములు. అం: ౪౪, గజ, తురగ, పదాతి చతుష్టయము; చూ, అంగము. ౭ (చూ, నాలుగంకములు.)

సేనాగ్రిము. సం. వి. ఆ. న. శిరము: చూ, సేన. 1-౧౦౦

సేనాని. సం. వి. ఇ. ఈ. పుం. 1. కుమారస్వామి: చూ, స్కందుడు; 2. సేనాధిపతి, మహాసేనుడు: చూ, సైనికుడు.

సేనాముఖము. సం. వి. ఆ. న. 1. పడవలము: చూ, సేన. 1-౧౦౦; మూడురథములు, మూడడేరుగులు, తొమ్మిదిగుఱ్ఱములు, కదుతేవునకాల్యారుగుగక సైన్యము: చూ, సేనావీధిముఖము

సేనాలక్షణము. అం. చ త్రి మొదలక్షహిణిచర్యం
తమైన సేవకుగలరథగజాశ్వపదాతి సంఖ్యా
వివరము.

శ్లో. అక్షహిణ్యా మిక్యధికైః సప్తత్వా
చాష్టభిక్యతైః / సంయుక్తాని సహస్రాణి |
రథానామేకవింశతిః ఏకమేవగజానాంతు |

సంఖ్యాసంకీర్తికంబునైః । పంచపక్షిసహ
స్రాణి । పట్టుతానిదక్షవతు । సంఖ్యాతా
మరగాస్తజ్జై । ర్విసారధ్యై మరంగమైః ।

సృజాంశత సహస్రంతు । సహస్రాణిపక్ష
వతు । శతానితీరిణిచాన్యాని । పంచాశ
త్తువదాతయః॥ ఇత్యక్షహిణిలక్షణముచ్యతే॥

	సేనపేరు	గజములు	రథములు	అశ్వములు	కాలిబంట్లు
1	చ త్రి	౧	౧	3	౫
2	సేనాముఖము	3	౩	౯	౧౫
3	గుల్మము	౯	౯	౨౭	౪౫
4	గణము	౨౭	౨౭	౮౧	౧౩౫
5	వాహిని	౮౧	౮౧	౨౪౩	౪౦౫
6	వృతన	౨౪౩	౨౪౩	౭౨౯	౧౨౧౫
7	చయపు	౭౨౯	౭౨౯	౨౧౮౭	౩౬౪౫
8	అనీకిని	౨౧౮౭	౨౧౮౭	౬౫౬౧	౧౦౯౩౫
9	అక్షహిణి	౨౧౮౭౦	౨౧౮౭౦	౬౫౬౧౦	౧౦౯౩౫౦

సేపు. వా. వి. కాలము: చూ, సమయము. 1.
(అంత, ఇంత, ఎంత, కొంత, ఇంచుక,
చాల, గంట మున్నగువదములు సేపుతోడేరి
కాలనిర్ణయమును నూచించుచున్నవి.)

సేబాసు. దే. అవ్య. పర్యంసనార్థకము. “శ.
సేబాసు బలానినున్.” కృష్ణ. 3, అ:
రూ-సేబాసు-సబాసు-కాబాసు, అజ్జి,
అజ్జిర-అజ్జిరే-అజ్జోర-అజ్జోరే, (వి)
అజ్జో-అజ్జోర-అజ్జోరే, అద్దిటి-అద్దిటియ్యి.

అద్దిటి, అర-అరే-అరె, అసాను-సాసాను,
ఎ-ఏ, ఓహో-ఓహోహో, ఓహోర-
ఓహోరే, హో, హోగుబరి, హోగు-హోగుర-
హోగురే, పుర-పురే, బలా-బలారా-బలార-
బలారే, బలే, బళా-బళార-బళారే, బలి-బలిర-
బలిరయ్య-బలిరా-బలిర-బలిరే-బలీ-బలిర-
బలీరే-బాపు-బాపుర-బాపురే, మజ్జి-మజ్జో-
మజ్జి-మజ్జిర-మజ్జిరే-మజ్జో-మజ్జోర-మజ్జో
రే, (వి) మజ్జో; మమ్మ-మమ్మర-మమ్మరే.

మమ్మ-మమ్మరె-మమ్మరే, మా, మాయ, మాయరె-మాయరే, మేర, మేల్-మేలు, రె-రే. (సం) తావల్, భల్లారె-భల్లారే, భళిరె-భళిరే. తద్వి:—చూ, పృథంసార్థకములు. సేమంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1.—చేమంతి*: రూ—సేమంతిక, సేవంతి, శతిపత్రిక. (తె) చేమంతి-సేమంతి; వై. వి. (1)=సేవంతి*: చూ, సేమంతి. 1; తద్వి:—౧. రక్తసేవంతిక. (తె) ఎఱ్ఱచేమంతి; ౨. కురటకము. (తె) పచ్చేచేమంతి. *.

సేమంతిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.—చేమంతి.—వై.—సేవము. వై. వి.—క్షేమమ్. 1. బాగు: చూ, కుభము. 1; 2. ఉన్నదిచెడకుండుట.

సేరి. దే. వి. 1. హెచ్చేపరిమితిగల సాగుబడి: రూ—సేరి; 2. ఈనామకాని పాలము (క. ర.): రూ—సేరి

సేరి. వా. వి.—వై.—

సేరు. దే. వి. 80 కులముల యెక్కువడి: కుడువము, నవల, మాన-మానిక-మానికె, ముంత. (సం) అంజలి, కుటువము, కుడవము-కుడవము, మానము. తద్వి:—కుడవపుమాణము.—మానెడు. (వీసవ సేర్లు ౮. సేరుకు ఫలములు 8. ఫలమునకు కులములు 8; సేరు=80 డబ్బుల వడియెక్కు; కుంచేము=4 సేర్లు అనికొండలు.)

సేల. వై. వి.—చేల: చూ, పుస్త్రుచూ. 2, ఆ. 98.

సేలు. దే. వి: చూ, రూ—సాలు. 1-2-3; ఆ. 4: చూ, సేలము. 4.

సేవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కొలువు: అన్వాసనము, అల్లోకము, ఉపచారము, ఉపసానము, ఉపాసన-ఉపాసనము, ఉపాస్తి, చాటూక్తి, పరివర్య, పరిచారము, పరిష్టి, కుకూర్ని, క్లాగు, సేవము. (తె) ఉడిగము-ఉడిగము-ఉడియము-ఉడెము, కొనియాట, కొట్టుము, కొలువు-కొల్వ, చోకిరి,

సినువరకము. తద్వి:—౧. కైంకర్యమునకు (సం) భక్తి, భజన-భజనము; ౨. విక్కి-సేవకు: పింజలము-సముత్పింజలము; 3: శవృత్తి. (తె) నవుకరి (నాకరి-నవుఖరి: ఖరి); ౪: భిక్ష-భిక్షము; ఆం. 2: చూ వృత్తులు (మనుజ వృత్తులు); వై. వి. (సినువరకము. ఆం, భా. ద్వి. 173: చూ సేవ. 1; (2): చూ, సంబరము; (3)=సేకా: చూ, సేవిక. ఆం, భా. ద్వి. 255.

సేవంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ.—చేమంతి*: చూ రూ—సేమంతి. (సేవంతిక అని కొండలు సేవకము. సం. వి. ఆ. పుం. విణకరిక, పృథకము: చూ, స్వరము 2. (చూ, పితాదండవ విణ. ౬౨.)

సేవకుడు. సం. వి. ఆ. పుం: అనుజీవకుడి అనుజీవి, అర్థి, ఉపాసకుడు, కర్మకరుడి కర్మి, కింకరుడు, కుర్వింకుడు, కురణుడు, ఖరుడు, గుప్తి, గోవ్యకుడి గోవుడు, చేడకుడు, చేడుడు, చేకుడు, జీవకుడు, దానుడు, నిదెజ్యుడు, నిర్వాణుడు, పరిచారకుడి ప్రేమ్యుడు, భటుడు, భృత్యుడు, వం: డు, సేవి. (తె. ప):—అడియరి, అలెగాడి ఊడిగీడు, కొలువుకాడు-కొలువుడుకాడు-కొల్వుడుకాడు, గుండెడు, గులా: జీతగాడు, డింగరీడు (డింగరుడు), కరు, (నవుఖరు-నాకరు-నాఖరి వనివాడు, పార్థిత, బంటు, బంటు, (బంట్రోతు), బాసనీకుడు-బాసనీ: బోడిక, లెంక-లేక, వరవు, వరవు: తద్వి:—౧. పాదసేవకునకు.—(తె) క సేకుడు-బాసనీడు; ౨. కుత్తిర సేవకుడ క సేవకుడు; 3. కుడువయంచిన బాసనీ: డు:—అడక్కుడు. (తె) లంకెమా: ర. మంకరికిందిబంటు: (తె) కొలు

డు; ౫. వంచేనుకాచియుండు సేవకుడు: (తె) వడిగావు; ౬. పెంపుడుబంటు. — పరజాతుడు. పరాచితుడు, పరిస్కందుడు, పరైధికుడు; 2. పూజచేయువానికి: — చూ, పూజోరి. 1; ౮. విష్ణుపూజచేయువానికి: — చూ, పూజోరి. 2; ౯. శివార్చకు నకు: — చూ, పూజోరి. 3; ౧౦. పోలీసు బంటోతునకు. — దండపాళికుడు. (తె) పోలీసు; ౧౧: చూ, విధేయుడు; ౧౨. చిల్లరవసులచేయు బంటుకు: — (తె) మేటి; విణ. 2. కొలుచేవాడు.

సేవకురాలు. మి. వి. దాసి, పోట: చూ, పరిచారిక. (చూ, స్త్రీ) (చూ, బానిసె.)

సేవధి. సం. వి. ఇ. పుం. రూ. — శేవధి: చూ, విధి. 2.

సేవనము. సం. వి. అ. స: 1. కొలువు: చూ, సేవ. 1; 2. (సేవనము అనికొందలు.) బట్టకుట్టుట: చూ, న్యూతి.

సేవన్యాసరీ. అం: చూ, అనుభావర్యములు.

సేవి. సం. వి. న్. పుం. కొలువుడుకాడు: చూ, సేవకుడు.

సేవించే. సం. స. క్రి: ఉపచరించే, ఉపాసించే, పరిచరించే, భజించు, సంభజించే, సంభవించే. (తె) ఓలగించే, కొలువే.

సేవిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. = సేవియ. నై. 8, అ. 20: చూ, భక్త్యము.

సేవితము. సం. విణ. సేవించబడినది (కొలువబడినది): జువ్వుము, వనిత, నిషేవితము. తద్వి. — సేవించినది: — భజనమునము.

సేవితుడు. సం. విణ. సేవించబడినవాడు: ఉపచరితుడు, ఉపాసితుడు, పరిపసితుడు. పరిపస్వితుడు. పరిపస్వితుడు, క్రితుడు సేవియ. నై. వి. రూ. — సేవెనేవికా. జై. 8, అ. 204: చూ, సేవిక.

సేవ. నై. వి. = చూ, సేవియ, య. 2, అ. 83: సేవ్యము. సం. వి. అ. వ. = భవ్య. 1. వట్టివేరు*: అభయము, అమృతాళకము — అమృతాళకము, అవదాహము, ఇష్టకావధము, ఉత్తరము. ఔశీరము, కంభువు, నలదము, మృతాళము, లఘులయము, లయము, లాజము, లామజ్జకము, సీతోశీరము. (తె) వట్టివేరు. వట్టివేరు, అవురుగంటివేరు. తద్వి. — ౧. తెల్లవట్టివేరునకు. — జలాళయము, లామజ్జకము. (అని కొందలు): (తె) తెల్లవట్టివేరు; ౨. నీరు వట్టివేరునకు: అమృతాళకము — అమృతాళకము, అవదాహము, ఇష్టకావధము, జలాళయము, లఘులయము, లయము, లామజ్జకము, క్షేమము, సేవ్యము (దీనిని తెల్ల వట్టివేరు అని కొందలు.); 2. చవ్యకము*: చూ, కరికణా: ౨; విణ. 3. సేవించదగినది: జివ్యము, భజివ్యము; దే. వి. (1) దున్ని సిద్ధముచేసిన పాలము: సేవ్యము.

సేవ్యుడు. సం. విణ. ఉపాసించదగినవాడు: ఉపాస్యుడు. తద్వి. — పరివర్య చేయువాడు: — పరిచార్యుడు.

సేన. నై. వి. బ. 1. అక్షతలు. వసు. 8, అ. 28: చూ, సేనల్రాలు; 2. అక్షతలను ధాన్యము: చూ, స్తంబకరి (ధాన్యము); నై. వి. 3 కేశవీధి, పానట. (సం) కేశవద్ధతి, సీమంతము.

సేనల్రాలు. ద్వ. వి. తలల్రాలు. (చూ, విష్యము) తద్వి. — ౧. పీనుఁగునోటవేసేడు విష్యము: — నాతి విష్యము; ౨. అనుగోపించియుచ్చిన అక్షతలులోవగునవి: — (సం) కేస; 3. ఎరటిపొరలుగాదంచిన విష్యము: — సడింపులు; ౪. పొట్టువీడివీడవిష్యము: — మెటికలు. మెణుకులు; ౫. లక్కపొడి, లక్కవిష్యము; ౬. సగ్ధ విష్యము.

సేనకొన్ని. వ్య. వి. కొండెసిగ: చూ, సిక.

సేసలు. వై. వి. బ.=శేష: చూ, సేస. 1-2.
సేళము. దే. వి. కారంధి, పేంకణము*: చూ,
సన్నక(దువు).

సై

సై. వై. ఉ. ప. రూ. సయి. = సహ. సహజబ్రాహ్మకము.

“సైదోడు” మొ. (చూ, సైతము)

సైంధవము. సం. వి. ఆ. పుం. న. 1. ఇందువ్యుః
చూ, లవణము. 1; పుం. 2. గుట్టయ: చూ, హ
యము; విణ. 3. సింధువున బుట్టినది; ఆం.
4: చూ, టక్కజ భాషలు.

సైంధవలడ్డు. వా. అడ్డము. (పానకములోని
పుడకకంటిది.)

సైంధవలవణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: చూ,
సైంధవము. 1; ఆం. 2: చూ, క్షరములు.

సైంధవవరాటి. ఆం: చూ, వరాట్టుపొంగ
ములు (అంగము. 9.)

సైంధవి. ఆం. 1: చూ, వంచముజభాషలు; 2:
చూ, మాళవ కైశికభాషలు; 3: చూ, భిన్న
వడ్డకజభాషలు. [రాహువు. 1.

సైంహిశేయఁడు. ఆం: రాహుగ్రహము: చూ,
సైఁ. వై. ఆ. కి. స. కి. = సహన. రూ. సయి.

1. ఓర్పుకొను: చూ, సహించు; 2. రుచించు;
చూ, సందించు. 2; స. కి. 3. = సహన.
ఓర్పు: చూ, శాంతించు.

సైఁచ. దే. వి. గోడునుపిండి: రూ. సయి
దము. [చూ, సహనము. 1.

సైఁత్ర. వై. వి. ఓర్పు. శాంతము, రూ. సయి: త్రు:
సైఁత్రుడు. వై. వి. - సై. (రూ. సయి: త్రు.)

సైకతము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఇనుకదిబ్బు:
చూ, భూమి. 1; 2. ఇనుక నేల: చూ,
భూమి. 1. [(తె) ఇనుకదారి.

సైకతకాకము. సం. వి. ఆ. న. 2. కానొకకూర:

సైకము. దే. వి. 1. రూ. సయి: కము. విజ. 2, ఆ.

48: చూ, స్వల్పము; విణ. 2. నూత్నమై
నది: (సం) అగురువు, కళవైము. (తె)
చిన్నది; తద్వి: - గ. సన్నమైనది :- చలుచే;
౨. (విణ.) చలుచేనై: చలుచే. చలుచే, బద్ద.

సైకిలు. వా. వి. రూ. సయికిలు, బయికికిలు -
తైకికిలు (చూ, బండి.) (ట్రయిసికిలు = మూఁ
డుచక్కములబండి)

సైగ. వై. వి. = సంజ్ఞ. 1: రూ. సయిగ, బాస,
మంతనము. (సం) సంకేతము, సంజ్ఞ (కంటి
తోను చేతితోను, తలతోను, ఒకవిధమైన
స్వరముతోను చూ. ఓడి బిలుపులు సైగలనఁ
బడును.) తద్వి: - గ. చేసన్న, సన్న. (సం)
సన్య-సన్య; ౨. కనుసైగకు. కన్నన్న, జోడ;
2: చూ, రహస్యము. తద్వి. గ. - రహస్యము
నకు. (సం) వృత్తాంతము, సమయము; రహ
స్యార్థమిందు :- (వి) అస్పష్టత, అవ్యక్తము,
ఉచిహ్వరము; (విణ) అస్పష్టము, అన్యుట
ము; (అన్య) ఉపాంశు. (చూ, రహస్యము.)

సైడ్డు. వా. వి. రూ. సయిడ్డు: చూ, నూరెలు. 1.

సైతిము. వై. అన్య. = సహిత. రూ. సయితము.
(డి) ఒక్కటొక్కటొక్కట - ఒక్కొక్కట,
కూడ, తో. తోడ - తోడుత - తోడుతో,
తోడుతోడ - తోడ్తో - తోడ్తోడ, మొగ
మున. (సం) ను, సహ-సహ, సహితము,
సాంఘికము. [డునది: చూ, నడి.

సైతవాహిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. బాహుచ యసై

సైతాను. వా. వి. రూ. సయితాను. 1. కిశా
చములకు అధిపతి; 2. వెంటనంటి వదలని
వాడు. [సహాయఁడు. 1.

సైదోడు. ద్వ. వి. రూ. సయిదోడు: చూ,
సైద్ధాంతికుడు. సం. విణ. సిద్ధాంతము తెలిసిన
వాడు: చూ, సాంవత్సరుడు.

సైదిక్కుడు. సం. వి. ఆ. న. 1: ఖడ్గికుడు.

దండనాయకుడు, దళపతి, ధని, వాహినీ
పతి, నేనాధిపతి. (తే) గమికాడు, చేరువ
కాడు, దణాయాడు, దణి-దణియి-దణె,
దళపరి-దళవాయి-దళ్యావి, దొర, పడ
వారు - పడారు, మొనకాడు, మోటు
కాడు, సోల్లరు. తద్వి. ౧. గొప్ప నేనగల
వాడు. మహానేనుడు; ౨. విష్ణు నేనాధి
పతికి. విష్ణుకేనుడు; ౩. చిన్న నేనకు అధి
పతికి - (తే) జేంగిలి, జేంగిలిగమికాడు;
విణ. 2. నేనతో జేరినవాడు.

పైను. వా. వి. రూ. సయిను: చూ, వస్త్రము.
పైన్సు. వా. వి. రసాయనశాస్త్రసంబంధమైనది.
పైన్సుము. సం. వి. అ. న రూ. సైరికము. 1. నేన
తో, గూడియుండుబలము (అనికొందలు):
చూ, నేన. 1; పుం. 2. కృష్ణుని తేలి గుట్ట
ములలో నొకటి: చూ, నాయము, అం.
3: చూ, రధ్యములు; విణ. 3. నేనతో, గూడినది.
పైమంతికము. సం. వి. అ. న. మంతుమపువ్వు:
చూ, నహ్నికిలుము. 1.
పైరంధి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, గట్టి
వారు; 2. అంతఃపురకావలికలై: చూ, స్త్రీ;
3. సంకరజాతిఅడుది: చూ, స్త్రీ.

పైరణ. వై. వి. సహన. రూ. సయిరణ: చూ,
సహనము. 1. [నిర్వ. 3, ఆ, 78.
పైరించే. వై. అ. కి: చూ, రూ. సయిరించే.
పైరికము. సం. వి. అ. పుం. 1. దుక్కిలై
ద్దు: చూ, (చూ, హాళికము. వృషభము.
1-౨౯); విణ. 2. నీరసంబంధ మైనది
(నీరము=నాగలి). [చూ, నేద్యకాడు.
పైరిక్కడు. సం. వి. అ. పుం. హాళికుడు:
పైరిభము. సం. వి. అ. పుం. దున్నపోతు: తటా
ర్థము, లాలికము, వీరస్కంధము. తద్వి:
౧. గవలమునకు. సైరిభము (అనికొందలు),
కానరము. (తే) కారుపోతు-కాయపోతు-

కాత్వోతు. కాత్వోతు, కారుదున్న:
(చూ, మహిషము. 1. ౨); ౨. అడవిదున్నకు.
వనమహిషము. (తే) అడవిదున్న: (చూ,
మహిషము); 2. నాకము: చూ, స్వర్గము.
పైరేయకము. సం. వి. అ. పుం. తెల్లగోరంటి:
చూ, సహ. 2; 2. ములుగోరంటి: చూ,
సహ. 2.
పైలరు. వా. వి. ఓడమీదవనిచేయువాడు.

సా

సాంటి. వై. వి. సుంతి. ఎండినఅల్లము, పక్వ
ముచేసి యెండించిన అల్లము: (సం) ఉష
ణము-ఉషణము, కటభంగము-కటుభంగ
ము-కటుభద్రము, కటూత్కటకము-కటూ
త్కము, కఫారి, జనార్దనము, నాగరము,
మహాపథము-మహాపథి, విశ్వభేషజము,
విశ్వము, శుంతి, శొంతి. తద్వి. - చూ,
శృంగభేరము.

సాంటికిక్కు. వా. వి. పిక్కు తొడలోనకు
చోట్లను వ్రేల్చితోనాక్కి కదుముగట్టునటుక
చేయుట: తొడపాక(సె)ము.

సాంటు. వై. వి. సుంత. తవ్వ: అయిత్ర-విత్ర,
అసగడము, అగడము, ఎడ్డు, ఒప్పుచి, కల్ల,
కీడు, గొడవ, జోలుము, దొంగరు, తప్పితము-
తప్పిదము, తవ్వ, తీపురము, దబ్బు, దుండ
గము, దుండటికము, దుడుకు, దోసము, నెవ
ము-నెనము-నేసము, నెరను, నేరమి-నేర
ము, నంక, సాడ్డు. (సం): అంకము, అశ
కర్ణము, అత్యయము, అసయము, అహరభ
ము, అసకటము, అగము, ఏనము-ఏనమ్ము,
కిల్పిషము, భిద్రము, జఘనము, దంభము,
దోషము, మంత్రు. తద్వి. - ౧. పరీమాణ
ముచేసి తవ్వచెప్పిన నేరము. - (సం) అవ

మానసు; ౨. పెద్దలయెడలచేసినతప్పు:—
(సం) అపనారము. [సాతంతరము.

సాంతము. వై. విణ. = స్యతంత్ర: చూ, రూ-
సాంపిలు. దే. అ. కి. హ.సాంపిలు. అంద
గించే, సాంచగు: చూ, రమ్యమగు.

సాంపిలు. దే. అ. కి. — వై. —

సాంపు. శే. వి. 1. పరిపన్నత: చూ, సమీచిన
మా. 2; 2. కాంతి. ఆం. భా. పృ. 80: చూ.
నెలుకరు. 1; 3. ఆకందము: చూ, సంజో
మము. గామా. 4, ఆ. 8; 4. ముఖము: చూ,
సంతోషము. రామా. 5, ఆ. 132; 5: చూ,
సాందర్యము; 6: చూ, సమృద్ధి. మార్క. 8,
ఆ. 207. [చూ, సాగటు.

సాక్కు. వై. వి. = ముఖ. ఇంచేక వివరీతస్మృతి:
సాగటుము. ద్వ. వి. బ. పగడాలసాల: చూ,
క్లవచోరము. 4. 3. ౬. [— వై —

సాగటాలు. ద్వ. వి. బ. (సాగపు + అటలు)
సాగటు. దే. వి. (అవి. 8, ఆ. 122): సాక్కు—
చొక్కు, వాడు. (సం) క్లవభము, క్లవ
ము, మ్లాని. (ఇవి స్మృతియందును వర్తిం
చేను.) [ఆ. 149: చూ, విష్మృతి.

సాగపు. వై. వి. = ముఖ. పారవశ్యము. వై. 3,
సాగయిక. వై. వి. = ముఖ. — వై. —

సాగయు. వై. అ. కి. = ముఖ. హ.సాగియు.

1. చొక్కు. పరవశత్వమునొందు. భార.

ఉద్యో. 4, ఆ. 329: చూ, విష్మృతినొందు;

2. చూర్చిలు. మార్క. 8, ఆ. 208: చూ,
సామసిలు.

సాగను. వై. వి. 1. యావనాదుల వలనగలుగు
గర్వచేష్ట: ఆం. భా. పృ. 139: చూ,
విలాసము. 2; 2: చూ, సాందర్యము;
3: చూ, సాగపు.

సాగనుగాంచే. వా. అ. క్రి: ఇంపాలయ:

సాగనుకత్తె. వై. వి. 1. విటకత్తె: చూ, స్వై
రిణి; విణ. 2. అందగత్తె, అందగత్తెయ,
యావరి, యావరి: చూ, ప్రే.

సాగనుకాంచు. ద్వ. వి. 1. విటకాంచు: చూ,
విటుండు; విణ. 2. అందగాంచు: చూ,
సాందర్యవంతుండు. [అక్షి. 1. ఆ.

సాగియించే. వై. అ. కి: చూ, ముచిచే.
సాగియు. వై. అ. కి. = ముఖ. 1. ఇంపగు: నడు
చే: 2. స్థావనుగు, వాడు. ఆం. భా. పృ. 107: చూ, మృదువు. 14.

సాచ్చెము. వై. వి. పెచ్చే: చూ, మెచ్చే:;
2. = స్యచ్చ-చోక్ష. నిర్మలము, గరగర: చూ,
సమీచినము. 2; 3. = చోచ. మిగులు: చూ,
శేషము. 1; వి. 4. మిగిలినది: చూ, శేష
ము. 1. [స్మయ: చూ, సాదము. (1.

సాజ్జె. దే. వి. పెచ్చెము శేషివడిన య
సాజ్జెబూర. ద్వ. వి: చూ, భక్త్యము. క. 7,
ఆ. 81. [చూ. 2 (విత్త).

సాజ్జెరు. వై. వి. = చోద్య. సాదెము: చూ,
సాటసాట. దే. వి: నకనకలు, వలవలన-వల్పులన.
సాటసాటలాడు. వా. అ. కి: చూ, సాటసాట
వోవు.

సాటసాటవోవు. దే. అ. కి ఎండు:

రూ-సాటసాటలువోవు, అడుగు
టు, అటు, ఇంకు, ఇగురు-ఇత్తురు, ఇరుకు-
ఇరుకు-ఈచు, ఈచే, ఉజ్జెగిలు (ఉజ్జెగిల్లు),
ఎండు, కాటువోవు, కల్లినడు, చేండు,
డిందు, దొంకు, దొందు, తడితీయు, దయ్యు,
ననయు, నీరింకు, బక్కిటిలు-బక్కిటిల్లు,
మిడుకు, ముక్కు, వక్కు, వట్టు, ఎడియు.

(సం) శోషించే-శోషిల్లు, వారింపు, తద్వి:—

౧. చిక్కుఅనుటకు. — ఉడుగు, ఉడేవనడు,

ఉపచోవు, ఉపరిల్లు, ఒగుడుకఅచే, కి

య్యు, కుర్రయ్యు, కాలు, కుర్రయ్యు, చిక్కు

డయ్యు, తీయు, తాగునడు, నకనకలుడు,

నకనకలాడు, నకనకలుగుడుచే-నకనకల్లుడు

చే, ననయు, పీచువాలు, బక్కిటిలు-బక్కి

టిల్లు, వక్కు, వట్టు, వడియు, నన్నవాలు,

సాటసాటవోవు - సాటసాటలువోవు. (సం) కృశించే; ౨. కొంచెకడుఅనుటకు. — ఇటీయము, కొంచెకడు, మందిగించే, వలియము, సన్నగిలు - సన్నగిల్లు, సన్నవాలు. (సం) కృశించే, మందిగించే. (ఎండు - చిక్కు - కొంచెకడు వీటి పర్యాయములు గూడదీనికేజెందవచ్చుననికొందలు). [౩, ఆ. 62.

సాటసాటలువోవు. దే. ఆ. ౩౧. — వై. — విజ.

సాట్ట. దే. వి. రూ - చొట్ట. కుంటి - కుంటు.

సాట్టవడు. దే. ఆ. ౩౧: కుంటువడు.

సాడ్డు. దే. వి. 1. న్యూనత. సా. 2, ఆ. 108:

అచ్చిక - అచ్చికము, అరవాయి, అఱ - అఱగొఱ, ఒచ్చెము, ఒట్టు, కడమ, కీడుపాటు - కీడ్పాటు, కీత, కుండకము, కుందు, కొంచియుము. కొంచెము, కొడ - కొడవ, కొడుక, కొఱ, కొఱత, కొఱతపాటు, గఱగొఱ, గుటికొండి, చేతుక - చాక, డిందు, డిగు - డిగ్గు - డిగుడు - డిగ్గుడు - డిగుడు - డిగ్గుడు - డిగువాయి, తక్కు, తక్కువ, తక్కువపాటు, తగ్గు, తగ్గుదల, నిముకళా, నలును, చొచ్చెము, బెరికి, మట్టము, మట్టు, ములుచే - ముల్పు, మొఱక, లులి, లామేప్ప, లాఘ్, లానుకు, లాఘవ (లాక్కు), లాటు, విన్నన, వెలితి - వెల్తి. (సం): — అపకర్షము, అపచయము, అపచితి, అపహరము, ఇతరము, క్షయము, క్షీయ, లుక్కు, లులి, లోపము, హైవ్యము. (విణ) సేవము, న్యూనము. (అవ్య) ఉప. తద్వి. ౧: తొట్టి, రిచ్చ, పీసర - పీసరము, వెలితి - వెల్తి; వా. 2. ముందుగతినువాడువందెగానితో ననెనుమాట. “నీమీఁదనేమసాడ్డువేసితిని”; వై. వి. 2. కొంతవ్య: కుంతవ్యము, మూఢత్యము: చూ, కొంతవ్యము; 4. కొంతవ్య: తవ్య: చూ, సాంటు.

సాతంతరము. వై. వి. = స్వతంత్రము. 1: చూ, స్వతంత్రము; 2. లక్ష్యములేమి, నిర్లక్ష్యము

సాత్తు. వై. వి. = స్వత్యము. 1. హక్కు: చూ, స్వతంత్రము; 2. = సత్యమే. సామ్య: చూ, హిరణ్యము. 3.

సాద. వై. వి. = చితా. పీనుగును గాల్చుటకు చేర్చిన కట్టెలులోనగువాని పొగగు: చూ, శ్మశానము.

సాన. దే. వి. 1. గుర్జులలోనిజెన: రూ - జెన - జెన; 2. బెండలోనగువానిమీఁది నూఁగు. స్వా. 6, ఆ. 27: చూ, సితాగ్రము; 3. ఊటకాలువ: చూ, హృదిని (నది. (౧౧.)); విణ. 4. = స్రవణ. స్రవించునది.

సానచిక్కుడు. దే. వి. ఉలవకాయలవలెకానడి ఒకానొకచిక్కుడు. (చూ, చిక్కుడుకుటుంబము)

సానాయి. వా. వి: చూ, రూ - సాన్నాయి.

సాన్న. వై. వి. = స్వర్ణమ్. (రూ - సాన్నా - సాన్నము. హాన్సు.) 1. బంగారము: చూ, లోచనము. 1; 2. అర్ధదీనారము, మాడ. విజ. 2, ఆ. 8: చూ, సువర్ణము. 2.

సాన్నము. వై. వి. = — వై. — (బంగారుకు - విజ. 2, ఆ. 88; మాడకు. — వై. 8, ఆ. 194.)

సాన్నా. వై. వి. = — వై. — (వృత్తియందు మువర్ణలోపమును అంత్యవర్ణమునకు దీర్ఘంబుననగు. (“సాన్నాటంకము.”))

సాన్నావట్టెరుమాలు. వా. వి. ఒకరకము రుమాలు: చూ, రుమాలు. [చూ, పీణ. ౧౧.

సాన్నాయి. వా. వి: రూ - సనాయి - సానాయి: సాన్నారి. వై. వి. (సాన్నము + అరి) = స్వర్ణకార. అగసాలెవాడు: చూ, స్వర్ణకారుడు (ద్వ. అని. క. ర.). (వైకృత దీపికలో వై. అని క. ర.).

సాపాదాబాహ్యమృణులు. అం: చూ, మహారాష్ట్రులు. (సామవేదులు, దాహ్యయగనూతీయులు, తాటిచెట్లపైరునుబట్టెదరు. ఇతర బాహ్యమృణులు వీరితో సమావంత్తి

భోజనాదులను చేయవగాని శిష్టమాత్రము
తాగుదురు.) [2: చూ, హృద్యము.
సాబగు. వై. వి. 1.=కుభగ: చూ, సౌందర్యము;
సాబగుడు. వై. వి. 1: చూ, విలుడు; 2.=
కుభగ. భార. ఆర. 8, ఆ. 180: చూ,
సౌందర్యవంతుడు.

సాబను. దే. వి: బడబడలు.

సామక. వై. వి.=శ్రమ: చూ, సామ.

సామ. వై. వి.=శ్రమ-మూర్ఖ: (చూ, శోగ
ము. 1.౨౨.) అరసావు, ఒల్లము. కల-కళ,
కళబుట్టుట, చొక్కు, బలిచి-బాలి, బ్రమ
రి, మెయిమలుపు-మేమరు (అ)పు, మమా
ళము, సామక, సారగు-సాదగు, సాలగు-సా
లపు, సాలిమిడి. (సం): కశ్మలము, నిర్వే
ళము, పృథివుము, పృళయము, మూర్ఖ,
మోహనము, మోహను. తద్వి. —౧. కాకి
తీపు, కాకిసాము; ౨. మిక్కిలి మూర్ఖునాం
దుటకు. —(౨౦) సమూర్ధనము. (చూ,
విష్కృతి.) [అచ్చ. యు, కాం. 180.

సామగొను. ద్వ. ఆ. కిరి: చూ, సామసిల్లు.
సామలబోవు. ద్వ. ఆ. కిరి. —పై. —అం,
భా. ద్వి. 109. [ర, ఆ. 158.

సామవోవు. ద్వ. ఆ. కిరి. —పై. —హరి. పూ.

సామలవోవు. ద్వ. ఆ. కిరి. —పై. —ఉ, హరి.
4, ఆ. 242.

సామసిలు. వై. ఆ. కిరి: రూ-సామసిల్లు,
ఎడఁజెందు, ఒల్లబోవు, కళబుట్టు, కొఱ
వోవు, చొలయు, తాలితాకు, బాహిరపో
వు, విమృటివోవు, మైమఱచు, సాగయు,
సామగొను, సామలవోవు-సామవోవు, సాద
గు, సాలయు, మొక్కు. (సం) మూర్ఖిల్లు.

సామసిలినవాడు. ద్వ. వి: అంగవికలుడు,
అనస్మరి, మూర్ఖులుడు, మూర్ఖులుడు,
మూర్ఖుడు.

సాము. వై. వి. 1: చూ, భూచలు. 2: 2.
స్వమ్. ధనము: చూ, హిగ్గాము. 3;
3. గోధనము. అచ్చ. బాల, కాం. 88: చూ,
హిరణ్యము. 3; 4. అధీనవస్తువు. హరి. ఉ.
6, ఆ. 125: చూ, స్వతంత్రము.

సాముదాచుట. అం: చూ, వివాదములు.

సామువినియోగించుట. అం: చూ, సప్తవ్యవ
సములు. [సాద. అం, భా. ద్వి. 225.

సార. దే. వి 1: చూ, రూ-సాహి; 2: చూ,
సారంగ. వై. వి.=సురంగా. (రూ-సారంగము);
వానము, సారి, సారియ: చూ, రంధ్రము. 1.

సారంగము. వై. వి. —పై. —

సారకాయ. వా. వి. (పై వెంక కండకాయ);
అనకాయ (అనకాయ), తిపిరి, వదరు:
చూ, సాహ. [చి గొప్పగా చెప్పట.

సారకాయకోతలు. వా. వి. అబద్ధములు కల్పిం

సారగు. దే. వి. 1. మూర్ఖ: చూ, సామ; ఆ.
కిరి. 2. లీనమగు. లక్ష్మి. 2, ఆ. 75.

సారవోకి. దే. వి. దురాచారము: చూ,
వ్యాధుడు. 2.

సారపు. దే. వి. 3. బక్కటల్లినది. ఉ, రా.
5, ఆ. 100: డొపరము, ఎముకలపట్టు, గిట
గిటన, బకేడా, బక్క, బడుగు-బడువు.
వక్కి. (సం) కృకము, కాతము.

సారము. వై. వి=స్వర. 1. కంకర్వని: చూ,
స్వరము. 2; 2. మడ్డాది: చూ, స్వరము. 2

సారి. వై. వి.=సురంగా: చూ, సారంగ
(చూ, రంధ్రము. 1.)

సారిది. దే. వి. 1. వదరు: చూ, శ్రేణి. 1; 2
రీతి: చూ, విధము. 1; 3: చూ, అనుకృతిమణిక

సారియ. వై. వి.=సురంగా: చూ, సారం
(చూ, రంధ్రము. 1.)

సారగాకు. వా. వి. ఎండాకు, చొక్కాకు
చొరుగు-చొరువు-సాగుగు. (సం) కుచ్చ
వత్తము. (చూ, వర్ణము. 1.౧.) తద్వి. —
అనునకు. —(సం) బర్హము: చూ, వర్ణము. 1

సారుగు, వా. వి. 1. — టై. —; 2. చెట్టలోప
లితః రూ-సారుగు - చోటుగు-నుగు.
(చూ, సందుకా); 3. వి. 3. మూర్ఖుః చూ,
సాన్తు; ఆ. కి. 4. వదలు. ఆం, భా. తృ.
107. చూ, సాగియు. 2; 5. మూర్ఖిల్లు. ఉ.
రా. 9, ఆ. 275: చూ, సాన్తుసిల్లు.

సోమ. దే. వి. 1: రూ-సోమ-సోమ, ఆనక-
(ఆనబ), ఆనుగ-ఆనుగము, ఆనుగు. (సం)
అలాబువు. అలాగువు, ఆలుక, కుంపి. కుంబి
క, పిండి, పుష్పఫల*. తిద్వి. — 0: చేతి
యానగు, చేతిసోమ, చేదుసోమ, చేదు
ఆనుగు, వదరు. (సం) అర్జుని, ఇద్విక్తువు.
ఉవ, కటుత్తిక్కి, కటుకుంబి, కటుకాలా
యపు, కుంజరాలుగము, కుంభకుంబి, కూర
కంఠి, తిక్తాలాబువు, పిండుఫల; 2. పెద్ద
చేదు ఆనుగు: — తత్త్రాధనము, తిక్త
బీజ. (ఇదెనాగసారపుకాయాఅసరందలు);
3: పాలానుగు. (సం) దుగ్ధకుంబి; 4. కూర
ఆనబకు. — (తె): చూ, సారకాయ; 2. సా
అయను చేవ: చూ, మత్స్యము. 1;

సోమచేవ. వా. వి: చూ, సోమ. 2.
సోమగు. వా. వి. రూ-చోటుగు: చూ, రూ-
సారుగు. 2.

సోమ. దే. వి: చూ, రూ-సోమ. 1-2 (కుంబి
క. — వంశ. వేం. 1, ఆ. 487.) సోమము.
సోమగు. వా. వి. రూ-సోమపు. మూర్ఖు: చూ,
సోమపు: దే. వి. 1. పంక్తి. ఆం, భా. ద్వి.
38: చూ, కేరిణి. 1; 2. మూర్ఖు: చూ,
సోమము; 3. పారవశ్యము: చూ, సోమపు;
4. వైమూఖ్యము. విజ. 8, ఆ. 13: చూ,
వదనము. 2-3, [3, ఆ 225.

సోమయక. దే. వి: చూ, సోమపు. 4. కళా.
సోమయు. దే. ఆ. కి: చూ, రూ-చోలయు.
(సోమపు. — పారి, ఉ. 1, ఆ. 185;
విశుద్ధియు. — "సోమయుట విశదే" (సాం

బోపాఖ్యానము); వైమూఖ్యమునందు. —
పూజనములయందు సోమయు. భా. 3. ఆను.
4, ఆ; దైగస్థ్యమునందు. — లక్ష్మీ. 5. ఆ. 12.
సోమిడి. దే. వి. మూర్ఖు: చూ, సోమ.
సో(చో)ల్లు+బుద్ధు. వా. వి. చరిత్రాని మాటలు.
సో. దే. వి. రూ-సోమ, బోమ: చూ, సూచన.
సోమాయింపే. దే. వి. కి. 1: చూ, మోచేరింపే.
వా. 2. సోమ మేరూ.

సో సోమిడి. వా. వి. వివరణ. "సానికార్యము
సో సోమిడి అయినది."

సో

సో. సం. వి. 1. స్త్రీ. దుగ్ధ: చూ, పావ్యతి.
సోకు. దే. వి. 1. గాలి. ఆం, వదా. సుం.
35: చూ, వాయువు; 2. పితావము: చూ,
సోకుడు. 1; 3. సోకుడు: చూ, స్పర్శ
ము. 1; ఆ. కి. 4. అవేకించే, (గ)వము;
అవేకించే: ఈగు, ఎలయు, ఒలయు, కూరు
కొను-కూర్కొను, చొచ్చిలు-చొచ్చిల్లు-
చొచ్చే, చొత్తెంచే, చొరబడు, చొల
బాటు, కూకొను, తూటబడు, తూటు,
దూయు, దూటు, నడుచొచ్చే, పొలయు,
లోగు-లోపు. (సం) అవేకించే, పగవేకిం
చే, సంకరిమించే; 5. తగులు: చూ, లంకించే. 1.
సోకుఁజీక్క. ద్వ. వి. మూల: చూ, రిక్క-
సోకుటాజ్జి. ద్వ. వి. (సోకు + ఒజ్జి): చూ,
కుక్కడు. 1.

సోకుడు. వా. వి: చూ, సోకు. 3.
సోకుడు. దేవి: (చూ, సోకుడు 2715 పారట)-
సోకుడు మడుగు. దే. వి. ఒకానొక ఓవధి,
అత్తవత్తి*. (సహస్రసిత్రము ౫ వ అర్థము
కడన ర్థాయములు దీనికవర్తించును.): చూ,
సహస్రసిత్రము. ౫.

సోకుదయ్యము. ద్వ. వి. స్పర్శనము: చూ, వా
యపు.

సోమముకలగొంగ. ద్వ.వి.వెన్నుడు: చూ.
విష్ణువు. 1. ఆంధ్ర) సం. దే 7.

సోమముకల దణి. ద్వ. వి. నైర్వతి, ఆంధ్ర).
సం. దే. 20: చూ, సోమలతేడు.

సోమలతేడు. దే. వి: కోనతేడు, నల్లగ్రా
లునట్టి తెంకి, నల్ల దాగ్రువాడు, సోలను
దిండి (పొలదిండి), మూలయేలున్నేరి,
మూలతేడు, రక్కసి, రక్కసుడు, రా
తిరి తిరుగుమేటి, రేదిగిమ్మరీడు, సోమ
ముకలదణి. (సం.) అంశుమంతుడు, అశ్ర
వుడు-అసృపుడు, అసిధరుడు, ఆశరు
డు-అసురుడు, కర్పరుడు-కర్బుగుడు-
కర్బురుడు, కాలాభుడు, కీకసాశ్ర
బాడు, కోణపుడు-కాణపుడు, జలరోహి
తుడు, నికషత్కణుడు, నిర్వతి-నైర్వతి-
నైర్వతుడు, నీలాంబరుడు, పలంకపుడు,
పుణ్యజనడు, యాతుధానుడు, కక్తపు
డు, రక్షన్సు, రాక్షసుడు. రాత్రించరు
డు-రాత్రిచరుడు: (చూ, రాక్షసుడు. 1.)

సోమము. దే. వి. (రసి. 4, ఆ. 48) 1. దయ్య
ము: ఎత్తు, కాలియ, కొఱిపితెల్లు, గాము,
గాలి, డగరి-డగ్గర-దిగర, దయ్యము, దె
య్యము, దెత్తి, నెగడి, పిసాచము-పిసాసి,
పీనుగుదిండి, బూచేము, బూచి, బూచి
వాడు, బూజేము, బూతము, మరులు,
సోమ. (సం):-కపికాపుతుగిడు, కాపికేయు
డు(యము), గగిసాము, ధ, దైవము, పిండకము,
పికాచము, వేతాళము, భూతము: తద్వి.
ం: కొఱిపి దయ్యము. (సం) వ్యావృతి;
౨. పికాచభేదములు:-(సం) కూమ్మండము, భేట.
ము, పలేతుడు, పేరితము; 3. అంతరపికా
చమునకు:-(సం) గంధర్వము; ౪. బాలు
రకుసోమ గగిసామునకు:-(సం). ఖాటి;
౫. పికాచపల్లభునకు: మరులు తేడు; ౬. అడు
దయ్యమునకు: పిసాసి, నత్తి. (సం) కా, ధా

కిని, కికాచి, కక్తము, కక్తి, కాకెసి, హసంతి;
౭. పికాచాది: వత్సము; ౮. గగిసావేరిము.
విజ. 3, ఆ. 85: (సం) అశేవము-అశేవ
ము; 9. అంటు: చూ, క్కర్కడు. 1;
4. రక్కసుడు. అచ్చ. బాం, కాం 104: చూ,
రాక్షసుడు. 1; 2. ద్వ. వి. రాక్షసుడు
లబోభేదములను: చూ. రాక్షసి; ౩. లంక.
లంకదే అచ్చ. య. కాం. 221.

సోగ. దే. వి. వైకృత్. నరము. కా. ౩. ౧, ఆ.
186: చూ, భూవిగము-౨-2. (32.)

సోమ. దే. వి. నల్లదేకజ్జు: ఆం, ధా. ద్వ.
2: చూ, నుమి. 2.

సోమపుడిండి. ద్వ. వి. చమసి: చూ, సామము (1).

సోగ. దే. వి. 1. ఉపకాళి (అం భా. ద్వ. 87):
చూ, కాళి. 1; 2. దైర్ఘ్యము. భార. విరా.
2, ఆ. 83: ఎత్తు, కొత్తురు, కొత్తురము, కో
ల, కోలన, కేర్లు, తెగ, నిట్లు, నిట్లు
డు, నిట్ట, నిడివి, నిడుచ. నిడుళు, పొడగు
పొడపు-పొడుగు-పొడుపు, సొగసు-సొవరు, వా
సి, వీక, వీకు. (సం) అశే, అవాహము, అయతి,
అయామము, ఆరోహము, ఉచ్చయము-ఉ
చ్చాయము, ఉచ్చర్మము, ఉత్సర్జనము, ఉ
త్సేధము, ఉదయము, ఉద్దంతురము, ఉన్నతి,
ఉపచయము, విరిళము. తద్వి. -ం. మిక్కిలి
సాడుగుకు:-(సం) సముచ్చయము-సము
చ్చాయము; ౨: ఉన్నతిత్వము, జేన్న
త్వము; విజ. 3. పొడుగైనది: ఉ కాణి,
ఎగుడు, ఎగువ, ఎత్తరము, ఎత్తర(రు)వు, ఎత్తు,
జేంపు, తనరుపు-తనర్పు, నిడివి, నిడుచ,
నిడుళు, పెద-పెద్ద, పొడగు-పొడుగు-పొ
డపు-పొడుపు, మిట్ట, మిడి, మిట్టు, మూర.
(సం) అతేతము, ఆరోహము, ఉచ్చయము,
ఉత్తలము, ఉత్తుంగము, ఉదగగిము, ఉద్దం
డము, ఉద్ధాతిము, ఉద్ధాతము, ఉన్నత
ము, ఉర్ధ్వము, తుంగము, దీర్ఘము, పగిళా

తము, పొంతువు, మాపరము, వ్యాయత
ము. తద్వి.-మిక్కిలి పొడవైనది. (సం)
చుచ్చిత్తము. [అని కొందఱు]

సోజేరు. వా. వి: చూ, పైనిపడు. (సోజేరు
సోటిక. వా. వి. వ్యాయము: చూ, సత్యము. 1.

సోదా. వా. వి. ఒకరకము ఉచ్చ: చూ, సా
వర్చలము (లవణము-1.) [సోదావాటరు.

సోదానీరు. వా. వి. ఒకరకము తాగిగడినీరు.

సోదావాటరు. వా. వి. —పై.—[కాణము.

సోదాపాపు. వా. వి. సోదానీరు అమ్మెడు చు

పొడు. దే. వి: రూ-వోడు, ఉచ్చి, ఆవుదల-

జొదల, నడినెత్తి, నడుగుంట, నుచ్చెన,

మాడవట్టు. (సం) బ్రహ్మరంధ్రము: (చూ,

శిరము. 1.)

పొడుమట్టు. దే. స. కి. అంతట వ్యాపించు.

అం, భా. త్ప. 133: చూ, వ్యాపించు.

సోధ. సం. వి. 1. ఓపువాడు: చూ, సమ

ర్థుడు; 2. ఓర్వరి: చూ, సహనము.

సోధము. సం. వి. 1. ఓర్వ(బడినది. (అపరా

ధములోనగునది): చూ, సహనము. 2.

సోణము. దే. వి. నాసామూలము.

సోత్పాసము. సం. వి. అ. న. 1: ఎత్తిపొడు

పు, దెప్ప-దెవ్వుడు; 2. వరిహసముతోగూ

డినమాట: ఆద్యురితకము, సోల్లంతనము.

చూ, సోమ్యము. 1.

సోద. దే. వి: కంకరి, కళానగందవడి, బెందడి,

రేసాద, రేవము. (సం) రేవము. (చూ, స

మాలంభము. 1.)

సోదకులు. అం: చూ, జ్ఞాతులు.

సోదన. వై. వి.-సోధనా. 1. గాలింపు: చూ,

సోధనము; 2. శకునార్థము రామాయణము

మొదలైన గ్రంథములయందు చారమువేసి

సోధించుట. [చూ, సహోదరి.

సోదరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. సోదఁబుట్టినది:

సోదరుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. సోదఁబుట్టిన

వాడు: చూ, సహోదరుడు; అం. 2: చూ,

స్త్రీగతులు.

సోదర్యుడు. సం. వి. అ. పుం.—పై.—

సోదా. వా. వి. వెడుకుట (పెర్చి). సోధన.

సోదించు. వై. స. కి. సోధనచేయు: ఉండ

నోయే, ఒరయు, జేల్లించు. (సం) పరిక్షిం

చు, పరిక్షించు, సోధించు. (చూ, విచారించు. 1.)

సోదిక త్రియ. వై. వి: రూ-సోదక త్రియ-సో

దకత్తై, ఎటకరి-ఎటుకరి, ఎటుకసాని,

కొరవంజి, జోగిణి, పట్రిది, వేలుపుసాని-

వేలుపుసాని(వేల్పుసాని). (సం) ఈక్షణి

క, దైవజ్ఞ, దోగిని, విపరీక్షిక: (చూ, స్త్రీ.)

సోదియ. వై. వి.-సోద్యు. రాగల మేలు

కీడులనుగూర్చి చేయుపరీక్ష: రూ-సోద,

ఎటుక, గద్దియ-గద్దై, తల, రంగము, సవా

లు. (సం). స్మృతి.

సోద. వై. వి.—పై.—చరితా. 5, అ. 130.

సోదకత్తై. వై. వి: చూ, రూ-సోదక త్రియ.

సోదము. వై. వి.-సోద్య. రూ-సోద్యము.

1. ఆశ్చర్యము, చిత్రము: చూ, వింత. 1;

వి. 2. ఆశ్చర్యకరమైనది, చిత్రమైనది:

చూ, వింత. 1.

సోద్యము. వై. వి, వి. —పై.—

సోద్యికము. సం. వి. అ. పుం: (కె) విధు. *

సోన దే. వి. 1. వర్ణము, వృద్ధి: చూ, వాన.

1; తద్వి.—అల్పధారావర్ణమునకు.—చూచి

నుకు: చూ, వాన. 1; 2. అల్పవర్ణము:

చూ, వాన. 1.

సోనంగి. దే. వి. రూ-సోనంగి. కునకవాటి:

చూ, కునకము. 1. [తిర్య. కి.

సోనబల్లి. వా. వి: చూ, సారెత్తురును. సాంబ.

సోమ్యుడు. సం. వి. మత్తెక్కి మేనెంబ

గనివాడు: రూ-సోన్మాడుడు.

సోన్మాడుడు. సం. వి. —పై.—

సోనము. వై. వి.-సోనము: చూ, సోనము,

సోపప్నవుడు. సం. వి. అ. పుం. రాహువుచేత
వట్టుబడిన వాడు (చంద్రుడు లేక
మూర్ఖుడు.) (చూ, గ్రహణము.)

సోపానము. సం. వి. అ. న. = సోపనము. రూ-
సోపానము, అశోపానము, వట్టభంగము.
(తె) చీడి, తంతియ-తంతె, తావ, తావ
రము, తులె, వడికట్టు, పావంచే, పావటీ,
మెటిక-మెటికె-మెట్టిక-మెట్టు, మేలక
ట్టు, సరకట్టు, సోపనము. (ఇవి అన్నియు
వీలమెట్టునందును వర్తించును.)

సోపు. వై. వి. = సోఫ. పాడ, వాపు, రూ-సో
బు, సోబియ-సోబె: చూ, శోఫ.

సోపుదారీకేక. వా. వి. జాగ్రత్తకొఱకువేయుకేక.
సోపుదారీవాడు. వా. వి. జాగ్రత్త కొఱకు
కావలియుండువాడు.

సోబ. వై. వి. = శోఫ: చూ, శోఫ.
సోబకు. వా. వి. తోడుగానుండుట: చూ,
సహవాసము. 1. (స్తోమకు అనియు)
సోబనము. వై. వి. = శోధన. మంగళము: చూ,
కుభము. 1.

సోబాన. వై. వి. = శోధనకానొక పెండ్లిపాట.

సోబియ. వై. వి. = శోధ. రూ-సోబె: చూ, శోఫ.

సోబు. వై. వి. = — వై. —

సోబె. వై. వి. = — వై. —

సోలెవాడు. వా. వి: చూ, సిద్ధులుడు.

సోమ. వై. వి. = శ్రమ. 1: చూ, శ్రమము. 1;

2. = స్తోమ. పరాశ్రమము: చూ, శ్రమము.

సోమకర్కటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: (తె) కర
శ్రుచ్చే, కరమూకా-కర్కూకా. (తేలవనిచ్చె
డు ఒకానొకడొన.)

సోమగర్భుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష్ణువు. 1.

సోమజాడు. సం. వి. అ. పుం. బుధుడు:
చూ, రాహువు. 2.

సోమధార. సం. వి. అ. స్త్రీ. అకాశగంగ:

చూ, హృదిని. 2. (నది). [గ్రంథములు.

సోమవాధీయము. అం: చూ, భరతకాస్త్ర
సోమపానము. సం. వి. అ. న. పుల్లతీగెరము
పిండుట: అభివవము, నిషేవణము, సవనము,
సుత్య.

సోమపీతి. సం. వి. న్. పుం. (రూ-సోమ
పీతి-సోమపీవి.) యజ్ఞమునందు సోమపాన
ముచేయువాడు: చూ, సోమయాజి.

సోమపీఠి. సం. వి. న్. పుం. — వై. —

సోమపీవి. సం. వి. న్. పుం. — వై. —

సోమపుడు. సం. వి. అ. పుం. — వై. —

సోమము. సం. వి. అ. పుం. 1. తిప్పతీగః:
చూ, సోమవల్లి; 2. జలము: చూ, సలిలము;
3. కర్పూరము: చూ, సిరము; 4. దివము
యొక్క వదునొకండవభాగము: చూ, వాస
రము (దివభాగములు); అం. 5: చూ, తా
నములు (రిహీనతానములు); 6: చూ,
తానములు (గహీనతానములు); వై. వి.
(1) = స్తోమ: చూ, సోమ. 2.

సోమయజ్ఞములు. అం: (చూ, యజ్ఞము, చూ,
మహాయజ్ఞములు) అగ్నిష్టోమము, అత్యగ్ని
ష్టోమము, అతిరాశ్రమ, అస్తోర్యామము,
వాజిపేయము (5).

సోమయాజి. సం. వి. న్. పుం. 1. = సోమాసి.
యజ్ఞముచేసినవాడు: ధర్మడు, యజ్ఞ,
సోమపీతి-సోమపీఠి-సోమపీవి. (తె) సో
మాసి; 2: చూ, సురాజీవి; అం. 3: చూ,
మూర్తులు.

సోమరాజము. సం. వి. అ. పుం: చూ, సోమరాజి*.

సోమరాజి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కాయగచ్ఛే*:
అల్లజము, కాంతిద, కాలమేసి, మధనా
శిని, కృష్ణ, కృష్ణఫల, కృష్ణఫలి, కిరిమిఘ్ని,
చంద్రరేఖ, ఛేలపు, పూతిఫలి (పూతిఫలి),
వాకూచి-వాకోచి- వాసుజి- వ్యాకోచి,
క్యాను, ముద్గలి, రూ-సోమరాజము-సోమ

రాజిక, సోమవల్లిక. (తె) కలుగచ్చే, కారుగచ్చే, కారుగచ్చే-కారుగచ్చే, రావంజి. తద్వి. —

౧. గచ్చేకు: — కాలవత్తి, కులింగద్వక్కు, యక్షాక్షి*, వసంతదూతి (తె) గచ్చే-గచ్చే-గచ్చే; ౨ గచ్చేకాయకు. — (తె) లత్తిక.

సోమరాజిక. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). — వై.* — సోమరి. ద్వ. విణ. (సోము + ఆరి): అలుచు,

వేండి, వేండిపోతు, డిక్కురి-దిక్కురి-దిమ్మరి-దుండు, తొండు, తొండొరు, దుండుబలి, నచ్చుకాడు, నలిశిండికాడు, బద్దగుండు, బయ్యుండు, మత్తుండు, ముప్ప, మదల, మన్నువాడు, మాలగఁబోతు - మాలుగఁబోతు, మెదుక, సుమాలి. (సం) అనన్లుండు, అలసము, అలనుండు, అలన్యుండు, కుంసుండు. కుకుండు, కుపురుండు, జామి, కుందవరిమ్మజాడు, ధీపారుండు, ముందుండు, శీతకుండు, కొండుండు, వైరుండు. తద్వి. — కల్లుత్రాగటలోనగనానిచే మత్తిల్లినవాడు. — ఉత్కటుండు, ఉన్మునడు, ప్రియత్తుండు, మత్తుండు, మృదువు. (తె) తాగుఁబోతు - త్రాగుఁబోతు, పాయి, లాట్టియమ్మ.

సోమరితనము. ద్వ. విణ: చూ, విలంబము. 1.

సోమలత. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). — సోమిద*: అన్పుక, ఇందులేఖ, గుల్మనల్లి, గోధావని. (తె) పుల్లతీగ.

సోమివల్లిక. సం. వి. ఆ. పుం. — సోని.

1: చూ, వెలివేండో*; 2. తేజు*: చూ, హంజిక. [వేండో*.

సోమవల్లికలము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వెలిసోమవల్లి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). 1. — సోమిద.

కారుమ్మి*: చూ, సోమిదకూర; 2. పొన్నగంజి*: చూ, శీతసారము.

సోమనల్లి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ). — సోమిద. తిప్పతీగ*: అనంజ, అమర, అమృత, అమృతశక్తి, ఇందులేఖ, కందగుదూచి, కాంజిక,

కాంజికాత-కుండలి. కుల్మ, తుంద్ర శీర, గుండవి-గుండవి-గుండవి, గుల్మవి-గుల్మవి, చంద్రిక, చక్రలత, చిన్న, చిన్నరహ, శీవంతి-శీవంతిక, శంతి-శంతిక, నీవనిర్మిత, నిర్జర, మధుక, మధువర్ణి, వత్సాదని, వయస్, వికల్ప, వృషాకపాయి. (తె) తిప్పతీగ-తిప్పతీగ, సోమిద.

సోమవల్లిక. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ): కారుగచ్చే: చూ, సోమరాజిక.

సోమవారము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇందువారము: చూ, వారములు. [చూ, విష్ణువు. 1. సోమసింధువు. సం. వి. ఈ. పుం. వెన్నుడు: సోమనూత్రము. సం. వి. ఆ. న. 1. పావనట్లమునండి నీళ్లుపోవుదారి; 2. సోమనూత్రమువంటి ముఖభాగముగలిగిన ఒకానొకలో కూసాత్రము: చూ, గారివాణము (పాత్రము. రి.)

సోమాలమ్మ. వై. వి. — క్షామలాంబ: చూ, మహాలక్ష్మి. 3. తద్వి: — కివళక్తి.

సోమాసి. వై. వి. — సోమయాజి: చూ, సోమయాజి.

సోమాసి పెట్టుకెట్టు. ద్వ. వి. ఇందుగఁడు: చూ, సహస్రార్థుండు.

సోమాస్త్రము. ఆం: చూ, అస్త్రములు.

సోమింజే. వై. ఆ. కి. 1: చూ, వ్యాపింజే; 2: చూ, విజృంభింజే; 3. చరాకృమింజే; 4. — సము. రూ. — సోమింజే. ఉద్దింజే: చూ, సరిపోలు. [కూర.

సోమింద. వై. వి. బాగిమ్మి*: చూ, సోమిద సోమిద. వై. వి. తిప్పతీగ*: చూ, సోమవల్లి.

సోమిదము. వై. వి. సోమయాజిభార్య: రూ. — సోమిదమ్మ-సోమిసాని — సోమిసాని, ఒక్కసాని. (అంధ). వరా. వర. 11.)

సోమిదము. వై. వి. పిమ్మి*: చూ, సోమిద, సోమిదమ్మ. వై. వి: చూ, రూ. — సోమిదము.

సోమిసాని. వై. వి. (సోమిద + సాని) — వై. — సోము. వై. వి. 1. — సుఖమ్. సంతోషము: చూ,

హృదనము; విణ. 2. అపక్తము: చూ, వాంఛ. హృముడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చందుగిడు: చూ, హిమాంశువు; 2: చూ, శివుడు; 3: చూ, శ్రీముడు; 4: చూ, వాయువు; 5. పితృదేవత; 6: చూ, వానరము; అం. 7: చూ, వసువులు; 8: చూ, రుద్రులు.

సోమెన. నై. వి. సోమెదకూర*: చొక్కణ. బగిమ్మి, రూ-సోమింద, సోమిరము, సోమి ద (సం): అన్యవ, అపరాజిత, అననవర్ణి, కసోతబంక, కసోతవేగ, జయ, జయంతిక, బాగిప్పి, మత్స్యశ్రీ, వయస్థ, వాతకము, వాతకి, కణవర్ణి, శీతల-శీతలము, సత్వసతి, సోమవర్ణి.

సోమెదకూర. వా. వి. — పై. —

సోమెసాని. నై. వి: చూ, రూ-సోమిసాని. సోమేశ్వరుడు. అం: చూ, శాస్త్రపుస్తకములు. సోమోద్భవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నర్మదానది: చూ, నది.

సోయగము. దే. వి. 1. అందము: చూ, సౌందర్యము; 2. కాంతి: చూ, వెలుగురు. 1.

సోరంగి. దే. వి. ఒకానొకచేట: చూ, మత్స్యము. 1. తద్వి. — ౧. మొట్టచేటకు. — మొట్టె; ౨. తంతునాగమునకు. — (సం) వరణసౌకము; 3. అడుపెట్టుకు. — (సం) శిలి; ౪: (సం) సంకోచము. (చూ, మత్స్యము. 1.)

సోరణ. దే. వి: సోరణగండి- సోరణగండి- సోరణగండి, రూ-సోరణము. చిన్నకిటికీ (అని కొందఱు): చూ, వాతాయనము. 1.

సోరణగండి. దే. వి. — పై. — ఉ. రా. 6, ఆ. సోరణగండి. దే. వి. — పై. —

సోరణము. దే. వి. — పై. — (య. 1, ఆ. 97.)

సోరి. వా. వి. రూ-సోరిది: చూ, శ్రేణి. 1.

సోరు. దే. వి. సురువ్వు: చూ, లవణము. 1.

సోర్ణగండి. దే. వి: చూ, రూ-సోరణగండి, భార. ఉద్యో. 2, ఆ.

సోర. దే. వి. చదువాలుకబ్బులయెత్తు వస్తువ పట్టెడు ఒకానొకమానము, ఇరువది యే: మాల యెత్తు వస్తువుపట్టెడు ఒకానొకమా: ను, $\frac{1}{4}$ శేయ: (సం) వికంచకము.

సోలవద్దము. అం. (సోలవద్దము, అభివద్ద కము): చూ, అసంయోగ సాస్త్రములు.

సోలవల్లవము. అం. — పై. —

సోలము. దే. వి. 1. పుత్తు. నిర్వ. 8, ఆ. 86 చూ, హామిక; 2. చొక్క. లక్ష్మీ. 2, ఆ వికర్. 1, ఆ: చూ, విస్తృతి.

సోలింత. దే. వి. విశకర్షణముకొందివార్జిలు.

సోలు. దే. ఆ. కి. విశకర్షణముకొంది వార్జిల చెవయు, ముగిందు, ముగిను, మ్రలు, మ్ర లదెంచే, నాడివార్జిలు. [నయ. 1

సోల్లంతనము. సం. వి. ఆ. న: చూ, సోత్వా' సోల్లక. అం: చూ, ఆంధ్రవాద్యములు.

సోల్దాదొప్పి. దే. వి. ఒకగకముకొందము: చూ. సోల్దాదొప్పి-సోల్దాదొప్పి: చూ, వ్య హారము. 4.

సోల్దాదొప్పి. దే. వి. — పై. — (అనికొందము.

సోల్దాదొప్పి. దే. రి. — పై. —

సోళు. దే. వి: చూ, కూన్యము. ఆంధ్ర. తృ. 12

సౌ

సౌందర్యము. సం. వి. ఆ. న. 1 — చేందు. చేక్క దనము. (చూ, హృదయము: ఉజ్జ్వలము కర్కము, కలింగము, కాంతము, కోకవ చారిమము, పల్లవము, రూపము, లక్ష్మి వత్తువు, పర్వము, వర్ణము, వర్ణి, పర్వతా కృంగారము, సౌరభ్యము. (తె) అంగవ అంగు, అందగింభ, అందము, అనుగ, అ ము, అనురిక, అల్లదనము, అత్తము-బొన వావును-పాము, అకేము, ఇంత-ఇంత ఇయ్య, ఉచుటు. ఏమిట్ట, ఒకదము, ఒక

ఓప్పిదిను, ఓప్పు, ఓయారము-ఓయ్యారము-ఓయారము, ఓజపు, కయిపు-కైపు, కలికి, కుదిరిక-కుదురు, కొమరు, కొపు, కొమలికము, గరగరిక, జేందు, చేక్క, చేక్కెదనము, చేక్కన, చెన్ను, చెలువము-చెలుపు, చొక్కము, జీవున, జోను-జోనుపు, జోక, లేవ, లీరు, లెఱుగు, తోరము, తెల్లవన, దుస్తు, వసుపు, నయ-నయము, నలుపు, నవరు, నెయ్యమి-నెయ్యము, నెజ్జి, పసందు, పసను, పాటి, పాటింపు, పూపు, పొంకము, పొవరు, పొలుపు, పోడి-పోడి, పోడిమి-పోడిమి, పగిన్నెదనము, బాగు, బెళుగు, ముద్దు, మురుపు-ముఱ్ఱు, మేలు, రకము, రమణ-రవణ, రహి, రాణ, రువాణము, రూపు, వన్నియ-వన్నె, వలను, వాసి, వింగడము, సంఘే, సవరన, నవురు-సారు, ససి, సింగారము, సిస్తు, సాంపు, సాగను, సాబగు, సోయగము, హంగు, హవణ, హవణింపు. తద్వి. — ౧. కామరూపము; ౨. (విణ) ప్రియమైనది : — (చూ, ముద్దు 5); 3. (విణ) అందమైనది: — (చూ, హృద్యము); 2 సాందర్భ్యమునకు ఉపమానములు. — నలమూబర్డుడు, జయంతుడు, వసంతుడు, చంద్రుడు, నలుడు; అం. 3: చూ, కిరకిరిములు; 4: చూ, ముదములు.

సాందర్భ్యవంతుడు. సం. విణ: అనునముడు, అకారవంతుడు, కంకుడు, కనునుడు, కాండుడు-కానునుడు, బృందారకుడు, మనోజ్ఞుడు, రమణుడు, రూపవంతుడు, లక్ష్మీవంతుడు, శృంగారి, సాధువు, మందకుడు, మధగుడు. (తె. వ) అందగాడు, అపునుకాడు- ఔనుకాడు-సాపునుకాడు-చానుకాడు, ఇంపైనవాడు, ఎమ్మకాడు, ఒయారికాడు-ఒయ్యారికాడు, ముజువరి, మజువరి, ముమ్మడు, గెలివికాడు, గొన

బుకాడు, గోటుకాడు, చిగిలికాడు, చిన్నెలాడు, చూడగలవాడు, చూపరి, చెన్నుడు, చెలువుడు, చేందుడు, జిగిలికాడు, నీటుకాడు, పగిన్నెవాడు, బాగరి, మానైనవాడు, ముద్దులాడు, రూపరి, రూపసి, లాడువాడు, వగకాడు, వగలాడు, వన్నెకాడు, వన్నెలాడు, నూటికాడు, సాగనుకాడు, సాబగుడు. తద్వి. — ౧. అభిరూపుడు, పార్వతరూపుడు, సురూపుడు; ౨. సర్వాంగ మందరునకు. — సింహానంహననుడు.

సాందర్భ్యవతి. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ): అంగన, కోమల, చక్షుష్య, యాదరి-యాపసి, విలాసిని. (తె) అంప(ఁగ)కత్తియ-అంద(ఁగ)కత్తె, ఎమ్మలాడి, ఒయారి-ఒయ్యారి-ఒయారి, ఒయారికత్తె-ఒయ్యారికత్తె, ఓజపులాడి, కలికి-కల్కి, కొమరాలు, చిన్నెలాడి, బయారి, బిటారి-మిటారి, యాదరి, యాపసి, వగకత్తె, వగలాడి, వన్నెకత్తియ-వన్నెకత్తె, వన్నెలాడి, సాగనుకత్తె. (చూ, (స్త్రీ).)

సాందర్భ్యత్వాదనము. అం: చూ, భేదత్యయము. సాకర్థము. సం. వి. అ. న. 1: (రూ-నుకరము) మిక్కిలిచేలుకన, నునాయనము: చూ, నులభము. తద్వి. — ౧. నులుపునకు. — సాకర్థము: చూ, నులభము; 2. నుకరభావము. సాకుమార్థము. సం. వి. అ. న. 1. నుకుమారత్వము: చూ, నుకుమారము; 2; అం. 2: చూ, గుణములు; 3: చూ, గుణములు; 4: చూ, కావ్యగుణములు.

సాక్ష్యము. అం: చూ, గుణములు. సాఖికాయనికుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. రాజులను నిద్రపెట్టెను కొలుపువాడు; విణ. 2. సుఖనిద్రయా యని పగిల్చి చేయువాడు. సాఖ్యము. సం. వి. అ. న. 1. నుఖము, నహ్య

ము: చూ, హ్లాదనము; 2. అనందము, సంతోషము: చూ, హ్లాదనము.

ప్రాగంధికము. సం. వి. అ. న. 1. చెంగలువ*:

చూ, సవాసక్రియ; 2. కామంచి: చూ, తృణము. 1; పుం. 3. పద్మరాగము, మాణిక్యము. (ఇది ఆంధ్రమునందు బుట్టివది. అశోకపుచిగురుదాళుగలది. మధ్యమజాతిరత్నము.);

చూ, రత్నములు; 4 గంధకము-గంధికము, గంధము. (తె) గంధకము. (పుల వర్తకుడు.

ప్రాగంధికుడు. సం. వి. అ. పుం. సుగంధవస్త్రము. ప్రాగంధ్యము. సం. వి. అ. న: చూ, వాసన. 1.

తద్వి —: (చూ, రాజార్థము. 1.);

౨. కంకుష్టమనెడు గ్రంధ్యము. —వరవర్ణి:

౩. గోశోజనమునకు. —వరవర్ణిని, వైదేహి;

౪. ఋద్ధికి. —వసువు; ౫ జవాదికి. —సాం

కవము (రాజార్థము. 2-౧౪; ౪3-—(౧).);

౬: చూ, హింసురము.

ప్రాచికము. సం. వి. అ. పుం. కూర్పిక, తున్నవాయము. (తె) అతుకు-అడుకు.

సౌచికుడు. సం. వి. అ. పుం. కుట్టువని చేయువాడు: కూర్చుకుడు. కూర్చుకుడు, తున్నవాయుడు, ఎత్త్రుచేదకుడు. (తె) కుట్టపువాడు, దరిజీ-దర్జి, దర్జి వాడు, చిప్పెచిప్పెవాడు.

సౌజన్యము. సం. వి. అ. న సుజనత్వము (మంచితనము చేయుటకు. —చూ, సామము. 3.)

సౌత్రామణి. అం: చూ, తానములు (నిహీనతానములు.)

సౌత్రామణేష్టి. అం: చూ, హవిర్బంజములు.

సౌదాగరు. వా. వి. 1. గుఱ్ఱముల బేరగాడు;

2. వర్తకుడు: చూ, సార్థవాహుడు.

సౌదామిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. సూ-సౌదామిని-

సౌదామిని. 1. ఒక అవ్యురస్త్రీ: చూ, స్త్రీ;

2. మెఱపు: చూ, విద్యుత్తు; 3. ఒకానొకమె

అవు: చూ, విద్యుత్తు.

సౌదామిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, సౌదామిని-సౌదామిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. —సౌ—

సౌదాయికము. సం. వి. అ. న. కల్లివండులచేత నేనియు అన్నదమ్ములచేత నేనియు నియ్యబడు స్త్రీధనము: చూ, హిరణ్యము.

సౌదానుడు. సం. వి. అ. పుం. కల్యాణపాదుడు: చూ, రాజ్. 1.

సౌధము. సం. వి. అ. పుం. న. నగరు, రాజగృహము, మేడ: చూ, సరసము. 1.

సౌధసోపానస్థాయిము. అం. చీడీలన్నియు నెక్కకుండ నొక్కసారి మేడ యెక్కుట కష్టమనునీతి. [కవి: చూ, రోకలి.

సౌనందము. సం. వి. అ. పుం. బలరాముని రో

సౌనంది. సం. వి. న్. పుం. బలరాముడు:

చూ, హలాయుధుడు.

సౌగంధ్యము. సం. వి. అ. పుం. మృగపక్ష్యములను జేసి విక్రయించి తీవించేవాడు.

సౌహవము. సం. వి. అ. న: చూ, సూ-సౌహవము. (వాడుక)

సౌప్తికము. సం. వి. అ. న. 1. నిద్రించుటలో నగు సమయములందు కరువుల పైబడి జేంపుట: అవస్థగ్రంథము. (తె) ముద్దిలిపోటు: చూ, హింస. 1; అం. 2: చూ, పర్వములు.

సౌభాగినేయి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. భాగ్యవతి కూతురు: చూ, సూన. 1-౧౪.

సౌభాగినేయుడు. సం. వి. అ. పుం. భాగ్యవతికొడుకు: చూ, సూనుడు. 1-౫౨.

సౌభాగ్యకృత్తు. అం: చూ, తానములు (మర్తతానములు.)

సౌభాగ్యము. సం. వి. అ. న. 1. కుభగత్వము, వశాక: చూ, కుభము. 1-౫; 2: చూ, వెలిగారము; అం. 3: చూ, యోగములు.

సౌభాగ్యవతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. భాగ్యవతిని, క్రిమతి, వీమణి: చూ, స్త్రీ.

సాధికః. సం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రజాలికః
 డు: చూ, వ్యాళిగ-౧. [బట్టడనము.
 సాధికాత్రిము. సం. వి. ఆ. వ. మంచితోడఁ
 సామనస్యము. సం. వి. ఆ. వ. 1. నుకునో
 భావము; 2. కార్పణ్యమునందు పిండదానానం
 దురము బ్రాహ్మణ వాస్తవమునందిచ్చెడు
 పుష్పదానమంతము; అం. 8: చూ, ఆస్త్రములు.
 సామిత్రి. సం. వి. ఇ. పుం. లక్ష్మణుడు, రా
 మానుజుడు. (తె) లక్ష్మణునుడు-లక్ష్మ
 మునుడు-లక్ష్మణుడు, లచ్చెనుడు-లచ్చె
 ముడు, హానుచోయగలాడు.
 సామ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ముయ్యకు
 పొన్న: చూ, సాలవర్ణి; అం. 2: చూ,
 సంవత్సరములు. [వృత్తము.
 సామ్యకాండము. అం: చూ, తైత్తిరీయబ్రా
 హ్మ్యుత. సం. వి. ఆ. వ. (తె) తిన్నన, మయి
 వడి-మెయివడి-మెవడి.
 సామ్యము. సం. వి. ఇ. (తె) తిన్న, సవరణ-
 సవరణము.
 సామ్యకము. అం. 1: చూ, వస్త్రాంశములు;
 అం. 2. కర్మములు; 3: చూ, ఉత్తానకరణ
 బంధములు; 4: చూ, ఖండములు.
 సామ్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బుధగ్రహ
 ము, రాహిజేయుడు, బుధుడు: చూ,
 రాహువు. 2; 3. 2. తిన్ననివాడు;
 3. ఒప్పినవాడు; 4. సోముడు దేవతగా
 గలవాడు.

సారభము. సం. వి. ఆ. వ. 1. ఆమోదము: చూ,
 వాసన. 1; 2. కుంకుమపువ్వు: చూ, వహ్ని
 శిఖము. 1; 3. బోళము: గంధర్వము, గాం
 ధారము, గోవము, గోలము-గోళము, గో
 సము, జాతిరసము-జాతీరసము, పిండము,
 పూర్ణము, బోలము, రసగంధము, రసము,
 రసాలము, శశము. (తె) బాలెంత

బోలు-బాలెంతబోలు-బాలెంతబోళము,
 బోళము; పుం. 4. ఎద్దు: చూ, వృషభము.
 1; అం. 5: చూ, తానములు (సర్వతానములు).
 సారభేయము. సం. వి. ఆ. పుం. బలీవర్దము,
 ఎద్దు: చూ, వృషభము. 1.
 సారభేయి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఆపు: చూ,
 ధేనువు. తద్వి. — ౧. ఆవునకు. — వయస్విని,
 పావని, మాత, వసువు (ధేనువు); ౨. కామ
 ధేనువునకు. — మగవి, మగవి; 3. సులభము.
 'గా' బిరుకడగిన యావుకు. — సువృత్తి;
 ౪. సాధువైన గోమహిష్యాదికము. — (తె)
 సాదు; ౫. ఆవునకు బుట్టినదూడకు. — రా
 హిజేయము. (తె) రేగ; ౬. ఏ. టేట నీశ
 డియావుక. — సమాంఘివా; ౭. ఆకాలమున
 బిరుకనిచ్చెడి యావుకు: — సేధివి; ౮. వంకర
 కొమ్మలపుకు. — పశ్యంతి: ౯. ఆవుదూడల
 గుంపుకు. — వాత్సకము; ౧౦. ఆవులమండ
 కు — విష్ణుపదము, వృజము. (తె) మంద;
 ౧౧. చూటబడిన వెనుక ఆబోతువై కొను
 బచే యాచేకపోయిన యావుకు: — వేహత్తు;
 ౧౨. పొగచూయగల ఆవుకు. — (తె) మైలా
 వు (ధేనువు. ౨౪); ౧౩ తొలుచూలావు.
 నకు. — పలిక్కి, ఒప్పహి-ఒప్పహి. (తె)
 నిరుడిమనియావు, వడ్డ, మొదలు; ౧౪. స
 మృద్ధిగ పోయే యావుకు. — నైచికి (తె)
 పొడియావు, పొలావు, మజ్జిరి; ౧౫. పెక్కు
 ఈతిలివిన యావుకు. — పశ్యంతి, బహు
 మాత; ౧౬. గోమహిషజాతికి. — వసులము,
 పాదబంధనము; ౧౭. పెద్దపొదుగుగలయావు
 కు: — కిసోద్ధి, పిసరస్తని; ౧౮. ఆవులమం
 ద మందున్నచోటుకు. — (తె) పెంట-పెం
 టె; ౧౯. (ఈనబోవు సమయమున) పొదు
 గుచేసిన యావుకు. — పృష్ఠత; ౨౦. వసుల
 బొడ్డికి. — (తె) పెంటపట్టు: చూ, (సడ
 నము. 1); ౨౧. పొలుబడిచిన యావుదూడ

కు. — (తె) కెయ్యి. పేయ; ౨౨. చిన్న చిన్న
మచ్చలు. యావుకు. — (తె) పాడలావు;
౨౩. తెల్లమచ్చలు యావుకు. — (తె) బట్టా (ట్టా)
వు; ౨౪. కపిలగోవుకు — బభ్రువు; ౨౫.
తపిపిదూడకు. బబ్బయము; ౨౬. ఆవు
పొదుగునకు — బాణము; ౨౭. తపిపియా
వుకు. — (తె) బుట్టి; ౨౮. దూడవేచ్చి
పాలిచ్చెడు ధేన్వాదికయనకు. — (తె) మల
ప; ౨౯. ఆవుయొక్క తిరిగిదేళయకు. —
నైచికము.

సారభ్యము. సం. వి. అ. న. 1. చూ, వాసన. 1.
తద్వి — చేందనమునకు. కీతలము; 2. ఒప్పి
దము: చూ, సాందర్యము; 3. గుణగౌర
వము: చూ, సన్మానము.

సారమా నాబ్బము. అం. నూర్మ్యదౌక రాశియందు
సంచరించుకాలము సారమానము. ఇట్టి ౧౨.
మాసములుగలది సారమానము. ఈ సారమా
నము శేషఫలమునకు (పెదతిరువతి) దక్షిణ
భాగమందు వాడబడుచున్నది. ఇది ౩౬౫
దినముల ౬ గంటలు గలది: చూ, మాసములు

సారము. అం. 1. ఒకానొక మతము: చూ, మ
తములు; 2: చూ, ఉపపురాణములు;
3: చూ, అస్త్రములు.

సారసేవి. అం: చూ, వ్యాకరణములు.

సారాష్టరీమహామంత్రము. అం. మార్యోపాసన
మంత్రము: చూ, మంత్రము.

సారాష్ట్రసంచమి. అం: చూ, టక్కజభావలు.

సారాష్ట్రము. సం. వి. అ. న. 1. కంచె: చూ,
పూమ్మ (లోకము. 1. 3); పుం. 2. సా
రాష్ట్రదేశము: చూ, దేశములు; 3. సారా
ష్ట్రమనెడి రాగము: చూ, స్వరము. 2, అం.
4: చూ, ఘోషపూర్ణపాంగములు.

సారాష్ట్రీ. సం. ౯. ఈ. స్త్రీ. కరవీరకలన
సన్ధ్యము: చూ, సన్ధ్యము. 1

సారాష్ట్రీకము. సం. వి. అ. పుం. 1. వివిధేష
ము: చూ, సంగరము 8; విణ. 2. సారా
ష్ట్రీ దేశసంబంధమైవది.

సా. సం. వి. ఇ. పుం. 1. రూ-సారుడు, కని:
చూ, రావలపు. 2; 3. యముడు: చూ, నా. 5.
సాకడు. సం. వి. అ. పుం. కబ్బిలి, కల్లమ్మ
వాడు: చూ, సురాజీవి.

సాయ. చే. వి. రూ సత్తరు. 1: చూ, విధము.
1; 2: చూ, సాందర్యము. నీలా. 8, అ;
3: చూ, హృద్యము.

సావర్జలము. సం. వి. అ. న. సావర్జలవణము:
చూ, లవణము. 1-౪. తద్వి — ౧. (తె)
సోడా; ౨. ఉప్పునకు — వాణిజము; 3. పం
టఉప్పునకు — విడంగము; ౪. ఇందుచ్చ
నకు. — కీతశివము, శైలేయము, సితశివము.

సావర్జలవణము. సం. వి. అ. న. — మై. —

సావర్జకణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1: చూ, వృ
త్తిము; 2: చూ, కరణము.

సావిదలుడు. సం. వి. అ. పుం. అంతఃపుర
కావలివాడు: రూ-సావిదలుడు, అండీ
రుడు, అంతఃపురపాలకుడు, అర్యుడు-
అర్యుడు, ఇబ్బాడు, ఉదుంబరుడు, కం
చుకి, కమ్మచేక్షకుడు, కర్నధర్మడు, క్షీలు
డు-క్షీవుడు, గృష్టి, గోపతి, తుబరుడు-
తుబరుడు, తృతీయకృత్తి. తృతీయా
వకృత్తి, ధర్మవరుడు, ధర్మడు, నపుంస
కుడు, పండుడు-పండుడు-కండుడు-
సండుడు, మాహిష్యుడు, వర్నధరుడు,
వర్నధర్మడు, వర్నవరుడు, సావిదుడు,
స్థపతి, స్థాపత్యుడు, పాడకుడు-పాడు
డు. (తె: — అంగళాల-అంగళాలుడు,
అన్నగళి-అన్నగళి-అన్నగున, అ.డంకి,
ఊబ, ఊబవాడు, ఎగ్గడి-ఎగ్గడిడు-చా
గ్గడి-చాగ్గడికాడు-చాగ్గడివాడు-

హృద్గీడు, కొజ్జె-కొజ్జె, దూబ, పంద, సన్నగండు, సావాసి. తద్వి. — ౧. నపుంస కత్వమునకు. — అత్తతము, క్లీబము, నపుంస కము, పండము. (తె) కొజ్జె-కొజ్జె, పేదె; ౨. పోయమున గడ్డము మీసము రాని వానికి. — తుబరుడు - తుబరుడు, మత్కులుడు; 3. అంతఃపుర కావలికత్వము: — ఎగ్గడికత్వ - హెగ్గడికత్వ, హెగ్గడి, వక్కెరాలు. (చూ, స్త్రీ.)

సావిదుడు. సం. వి. అ. పుం. — పై. —

సావీరజభావము. అం: సావీరి, వేగముధ్యము, సాధారణి, గాంధారి. (చూ, ఉపవిద్యలు 419 పొట.)

సావీరదేశస్త్రీ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. దేశస్త్రీలలో నొకతె: చూ, స్త్రీ.

సావీరభస్మము. అం: చూ, భస్మములు.

సావీరము. సం. వి. అ. న. 1. పులియఁబెట్టిన కడుగునీళ్లు: చూ, శుక్తము. 1; 2. అంజనము, అంజని, అఖిపాషణము, ఇలిపాషణము, ఏకవీరము, కపోతకము - కపోత సారము, కపోతము, కపోతాంజనము, కృష్ణము, ఘటి, ఘటిని, దుగ్ధపాషణము, నీలాంజనము, యాముషము, యాముషేయము, సావీరసారము, సోత్రింజనము. (మి) ఉల్లిపాషణము. (తె) కాటుకతాయి. తద్వి. — ౧. గంధపాషణమునకు. — గంధకము, గంధపాషణము, గంధమాదనము, గంధమోదనము, గంధాశ్మము, గంధికము, (మి) గంధమాదనము; ౨. కర్పూరమణి; 3. రేగునండు: చూ, రేగు. 1. (చూ, ఫలములు.); పుం. 4. సావీరదేశము: చూ, దేశములు. ౫.

సావీరసారము. సం. వి. అ. న. కపోతాంజనము: చూ, సావీరము. 2.

సావీరి. అం. 1: చూ, సూ-సావీరి; 2: చూ, మధ్యమగ్రామిగుళ మార్చనలు.

సావీర్యము. సం. వి. అ. న. సుకీలత్వము.

సావ్యనము. సం. వి. అ. న. 1. సుమధావము; 2. నాట్యంగవిశేషము: చూ, నాటకము. 1-౧.

సాహగ్రము. సం. వి. అ. న. సుహృద్భావము, మైత్రి: చూ, స్నేహము. 1.

సాహగ్ర్యము. సం. వి. అ. న. — పై. —

సాహిత్యము. సం. వి. అ. న: అవనము, అశకభవము, ఆతర్పణము, ఆప్యాయము - ఆప్యాయము, ఆలింపన, ఆకీర్తిభవ, ఉతంతిక, కళలము, తర్పణము, తృప్తి, పర్యాప్తము - పర్యాప్తి, పీణనము. (తె) ఆదట, ఆపోక, ఆపోవుట, చోలు, తినివి-తవపు, తనపు-తన్ను. (అవనము, తర్పణము, పీణనము అనునవి (విణలు.) (చోలు-పర్యాప్తి: చూ, హృల్లభము. 2;) (అనికొందలు); తద్వి. — మిక్కిలి తృప్తికి. — సంతృప్తి.

సాహృదము. సం. వి. అ. న. మైత్రి: చూ, స్నేహము. 1.

సాహృదయము. సం. వి. అ. న. — పై. —

సాహృద్యము. సం. వి. అ. న. — పై. —

స్క

స్కందపురాణము. అం: చూ, రూ.స్కంద పురాణము.

స్కందము. అం. — పై. —

స్కందముడు. సం. వి. అ. పుం. — కందముడు - సందముడు: అగ్నిభుక్తు, ఉమాసుతుడు, ఉమాద్భుక్తుడు, ఔ, కార్తికేయుడు, కుక్కుటధ్వజుడు, కుమారకుడు - కుమారుడు, కృష్ణవాసుధ్వజుడు, కృత్తికాసుతుడు, కార్తివదారముడు, కార్తిచారాతి, కార్తిచారి, గంగాజుడు, గంగాసుతుడు, గాత

గాయని, గాంగుడు, గాంగేయుడు, గు
హుడు, తారకజిత్తు, పార్వతీనందనుడు,
బాహులేయుడు, మహానేనుడు, విశాఖు
డు, శక్తిజన్ముడు, శక్తిధరుడు, శిఖినాహ
నుడు, పదాననుడు, పద్మపుత్రిడు, పద్మ
ఖుడు, పాతాళకురుడు, సుఖిన్యాన్యు
డు, సేనాని, ప్వామి. (తె. వ):—అగ్నియో
లి, అటుమోములవేలుపు, కందుడు, కొంచే
మలఁగొట్టిన పోణుడు, కొమరిసామి—కొమ
రుసామి, కొమరుడు, గట్టయేలికనునుడు
డు, గుణ్ణపైదోడు, జేమిలిముత్తల, పోట్టు
పిట్టతాలుపు, తీగపేరికల్మిసుగుడు, నెమ్మి
రవుతు, పుంజోదాలుపు, బారకయిపోటిరి,
ముద్దయ్య, ముద్దుగల తల్లులబిడ్డడు, రిక్క
రక్కనులమిత్తి, తెల్లుచోలి, వివ్వగండ్ల
మొత్తము పడవాలు. వెనకయ్య వెనకయ్య,
వేలుపుగమికాడు—వేల్పుగమికాడు, వేలు
పులమూకపేరిటి వెఁదిముగడు, వేల్పు
పేటి సతికొడుకు, పందుడు, సత్తితాలు
పు, సామి, నుబ్బుడు, నెగపాఁవడు:(చూ,
వివాయకుడు. 1.)

స్కంధజము. సం. వి. ఆ. పుం. మట్టి*: కర్మ
జము, కాంచనము, క్షీరదుగ్ధము, క్షీరము,
క్షీరి, జటి, ధ్రువము, సంది, న్యగోధము,
పాదరోహము, బహుపాత్తు—బహుపాదము,
యక్షవాసము, రక్తఫలము, రోహి, వటు,
వనస్పతి, విటవి. (తె). మట్టి—మట్టి.
తద్యి.—౧. నల్లమట్టిక.—క్షీరకాష్ఠ, గుటి
క, నదీవటు, వజ్రవృక్షము, వటుకము,
(వటి). (తె) నల్లమట్టి. *: ౨. వర్షయాగ
లోని మట్టికి.—క్యామి; ౩. (మట్టిపండు
సవ్వంకపున్న సమానాపరిణామ ఫలము:
చూ, గుంజోకాయలు.)

స్కంధపట్టిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ—గండపట్టె.

తలుపునకమచ్చడు గండపట్టె (తె) గండ
పట్టియ—గండపట్టె.

స్కంధఫలము. సం. వి. ఆ. పుం. కొబ్బరి*:
కరకాంధము, కూర్చికేసరము, కూర్చ
కేసరము, కూర్చకేళిరము, కోశకారము,
కాశికఫలము, ఘోషకము, జీరసదుగ్ధపు,
తృణరాజము, నారికేళము—(నారికేళము—
నారికేళి—నారికేళి—నాళికేళము—నాడికేర
ము—నారికేరము—నారికేరము), బాలమత్తు
ణము, మహాపాంసపు, లాంగలి, వరాలో
హి. (తె) కొబ్బరి—కొబ్బెర, తెంకాయ—
తెంకాయ, పేమగ్గిను—పేమగ్గిను, తేజె
ట్టు, నారికడము—నారికడము—నారికడము.
తద్యి.—౧. పొట్టికొబ్బరి చెట్టునకు.—
అఖండుకము, ఖండుకము. (తె) గుణ్ణనారి
కడము, చెవఁగి—చెన్నంగి—చెన్నంగి, పొట్టి
తెంకాయ; ౨. అగ్నికము, స్వర్ణము. (తె)
ఎట్టచెన్నంగి; ౩. కొబ్బరిబొండునకు.—
చూ, బొండుము: (తె): కొబ్బరిపండు, కొ
బ్బరికాయ, తెంకాయ—తెంకాయ, ము
క్కంటిపండు. (సం) చోచ—చోచము, జ
లకరంకము, వయోధరము, వరకోటి
క. కొబ్బరిపుచ్చికి.—పుచ్చి—పుచ్చియ—పు
చ్చి: (చూ, ఏకవీణకము; చూ, ఏకద్యవీ
ణకవృక్షములు; చూ, గుంజోకాయలు.
(కొబ్బరిపండు అవిదిర్ల కలిసఫలము.)

స్కంధము. సం. వి. ఆ. పుం. కందము. (చూ—
స్కంధము—స్కంధము): అంశము, ఋ
దో, దోష, నితంబము, వర్షగర్హము, వర్ష
వేష్టము, బాహ—బాహు—బాహుపు, భుజ
శిరస్సు, నాహము. (తె): అరక—అఱక—
అఱకడ—అఱకడము, ఎఱక, కంఠము, కొవ్వ
రము, చేప్ప—జేబ్బ, బుజీ—బుజీము, మూత్ర
రెట్ట. తద్యి.—౧. ఎడ్డుమూత్రమునకు.—
అంశమాటము, కకుత్తు—కకుదుము, వహుడు.

(తె) షోపురము—మూపురము, ముడి;
 ౨. వీనుగుమ్మాపురము. ఆననము; ౩. సామచే
 మిక్కిలి గట్టిపడిన భుజమునకు. — (తె) కండే—
 కండేము; ౪. భుజము తుదకు. కలాచిక,
 పుకొవ్వము; ౫. వెనుకకు తిరిగిన భుజము
 నకు. — (తె) పెడకేలు; చూ, హస్తము.
 1-30.); 2. చెట్టుబోదె:—కాం డ ము,
 దం డ క ము, దండము, పత్తి, పు
 కాండము. (తె) బోదియ—బోదె, మొదలు,
 మొద్దు, మాను-మాగును. (మాని మోడునకును
 వర్తించును): (చూ, కాఖ. 1-౨.). (కంద
 లోనగు దుంపలును, చిత్తుడులోనగు తీగ
 లును స్కందములనెబడును.); 3. పోరు: చూ,
 యోధము; 4 : చూ, సమాహము; 5: చూ,
 కరీరము; అం. 8. (మూపు): చూ, లక్ష
 జాంగములు. (పురుషునకు:—వృషధి స్కంద
 మైన మహాభోగియగు. గజ స్కంద మైన ధన్యు
 డగు. కదళీ స్కంద మైన రాజసమానుడగు.);
 7. (మూపు): చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు.
 (స్త్రీకి. —కుడినుడియున్న బుక్కనతియగు.
 కోమమున్న నమంగళము.); 8 : చూ,
 హస్తక్షేత్రములు; 9 : చూ, ఆదానము. 3.
 స్కందములు. అం. 1 : చూ, ఔషధ స్కంద
 ము; 2. స్కందకుంపకము : చూ, స్కం
 ధము. 9.

స్కందకాఖ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: మౌని మొదటి
 కొమ్మ. (తె) . కవట, పెద్దకొమ్మ, పెను
 గొమ్మ : చూ, కాఖ. 1.

స్కందాటిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: కావటి, విపద
 ము. (తె) కావడి. తద్వి. — (తె) కావడిబద్ధ.
 (అని కొందలు).

స్కందావర్తి. అం : చూ, ఆశుభావ ర్తములు.
 స్కందావారము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. దండు విడిసి
 చోటు: ఆసారము, ఉద్భవము, వివేకము, పాటక
 ము, పురణము, విసరణము, విసరము, విసర్పణ
 ము, వేంము, శివరము. (తె) పాలియము.

పాలె—పాశము, బిడారము—బిడారు, విడి
 దల, విడిది, విడిపట్టు, విడిగుట్టు, వీడు, వీడు
 పట్టు. (దండు విడియుచోటు= స్కందావార
 ము. దండునందొక్కొక్కఁడు విడిసివో
 టు= శివరము ఇట్లు విభజన.). తద్వి. అం
 తట నేన వ్యాపించుటకు. పురణము—
 పురణి; 2. దండు : చూ, నేన. 1.

స్కందావారినిచేకవిధి. అం: చూ, పురణములు.
 స్కంధుడు. సం. వి. ఆ. పుం. దక్షార్థ దేశపు
 రాజు: చూ, హంసుడు. 5. (చూ, రాజ్. 1.)
 (చూ, ఆదానము. 1; స్కందములు.)

స్కంధోపనీయము. అం: చూ, షోడశసంధులు.
 స్కన్నము. సం. వి. జోతీవది: చూ, స్థలిత
 ము. 1.

స్కా

స్కాందత్రురాణము. అం. (రూ-స్కందత్రురాణ
 ము-స్కందము—స్కాందము.). 1: చూ,
 త్రురాణములు. (కుమారస్వామికృతము.
 ౧,౦౦,౦౦౦ శ్లోకములుగలది); 2: చూ,
 ఉపత్రురాణములు.

స్కాందము. అం: చూ, స్కాందత్రురాణము.

స్కీ

స్కీము. వా. వి. చద్ధతి. (నెలబన్.)

స్కూ

స్కూలు. వా. వి: పాకకాల, కాలీది, కారేడి.
 (తె) బడి. తద్వి. — (మి) వీధిబడి. (వా. వి. ౩.)

స్కే

స్కేలు. వా. వి. 1. కొలత; 2. కొంతవద్ద;
 తద్వి. — చిట్టు.

సంఖ్య

సంఖ్య

సంఖ్య. సం. వి. అ. న. 1. తొట్టు: చూ, సంఖ్యము; 2. జేరుగుడు. జోలుపాటు: అవేగము, గళనము, పరివేగము, భంగము, రింగణము-రింగణము, (అవ్య) అజ్. (తె) ఉరియాట, కళవళపాటు, కొంకుపాటు, గడుగుడు, జేరుగుడు, జోరు-జోరుడు-జోలుడు, జోలుపాటు-జోలుపు, జీరుకు-జీరుకు, జీలుకుపాటు, తొందగ-తొందల, తొట్టుగిల్లుట, తొట్టు, (తొట్టు)పాటు. తద్వి-
ం. మిక్కిలిజోలుటకు.-విగళనము, విసలనము; ౨. జోతినది.-చూ, సప్తము; ౩. చెనుదీయుటకు.-ఫలము.

సంఖ్య. సం. అ. కి. 1. జోలు, జేరుగు-జేరుగు: చూ, సడలు. ౪; 2. తొట్టువడు: చూ, సంభ్రమించు.

సంఖ్య. సం. వి. అ. న. 1. జోతినది: చూ, సప్తము; 2. తొట్టువడినది. (తొట్టు)పాటుగలది.-ఉత్తలము; అం. ౩: చూ, కిక్కిరాలములు.

సంఖ్య

సంఖ్య. సం. వి. అ. న. సంఖ్యభావము: కుంకము, క్రిమాదము, భ్రమ. (తె) అదమతపు, ఏమతక, ఏమలుపాటు, జోలుపాటు, తెక్కలి, వరవా, భరాకు, పార, పారపాటు, ముతపు-ముతపు, మోస-మోసము, వితాకు. తద్వి.-అనవధానత, ఉత్పేక్ష.

సంఖ్య

సంఖ్య. వా. వి. 1. దస్తావేజు, చక్రము; 2. తపాలావిధి. (తెవిలా.)

సంఖ్య. వా. వి. పొగయోధ: చూ, హోదము

సంఖ్య

సంఖ్య. వా. వి. ప్రియాసీతులు లోనగువా: నిలచుతావు.

సంఖ్య

సంఖ్య. సం. వి. ఇ. పుం: సీతము, భోగ్యము (తె) కొలుచు: చూ, భావ్యము. భావ్యవిషయములున్న, మతయు ఇందుకు సంబంధించిన విశేషములున్న:—౧: ఉమాకటకు (తె) బుసి, బూగర; ౨. ఎగర: జోతను. చూ, చవనము. ౩; ౩: (తె) ఓదియ-ఓ: చన; ౪: (తె) కారు, కారువద్దు; ౫: కుంకుమలు, భంగము, చూకులము, చూకులా: చూకులి. (తె) జేవము, ౬: (తె) నిమకళా: (తె) నీరువరి; ౭: (తె) నురువు: పొట్టుపోయి బద్ధిలైనవద్దు.— (తె) చప్ప; ౮: (తె) పాలబావ; ౯: (తె) పిప్పి; ౧౦: (తె) పిప్పి; ౧౧: మం: చంకు. —పునర్యను. (తె) పునా: ౧౨: పులాకము; ౧౩: ప్రాతము, బహుళితము; ౧౪: (తె) పోటకందులు; ౧౫: (తె) పొడిగలు; ౧౬: ముఖ. (తె) ముక్కం: ముక్కజొన్న, జొన్న; ౧౭: (తె) ముపెరులు; ౧౮: (తె) మూగజోతు, మూమాప; ౧౯: (తె) మూలకొలికి; ౨౦: ముక్కి; ౨౧: వార్తము; ౨౨: చూకన్యము; ౨౩: (తె) పేనలు; ౨౪: ప్రతిపదస్య విశేషములు (పెరుల భేదములు).

నః (తె) అజనకు, ఉద్ది, చోడి, తమిఁద-
తమిఁద-తమిఁద- తమిఁద- తమిఁద, రాగి;
అ: సర్జము. (తె) గంటి-గంటె, సర్జ;
క: (తె) అరికె, అరుక-అరుగ-అరులు-
అరు; ర: గవటిక, వరకము. (తె) పెద్దాడగ,
వరగ; గ: ఉలవ; ఓ: కరపీరక, సారాష్ఠి;
ఙ: కర్పూరిభోగి. (తె) కర్పూరిభోగి; ర: ఊ
టకల్లు; ణ: (తె) కాంబోది; య: (తె)
కారామల్లు; య: (తె) కారు, కారువడ్లు.
ఁ: మనటి, ధన్యాకము; ఁ: కనును. (తె)
నుంతు; ఁ: కనుస్తుంబరి: ఁ: కేసరి; ఁ: ఓ:
(తె) కొండకంది; ఁ: (తె) కొండజొన్న;
ఁ: కొదగివము; ఁ: (తె) గాలిగుంట;
ఁ: జోనకము - జోనకము - జోనాళము.
(తె) జొన్న, మొక్కలు; ఁ: తోకమ్మ;
ఁ: గంటె చోమ లోనగువానిపైరుకు. —
తృణము; ఁ: సస్యదండముకు. — దండ
ము. (తె) దంటు; ఁ: యావనాళాదదం
డముకు. — దండము. (తె) దంటు; ఁ: జొ
న్నకల్లుకు. — దండము. (తె) దంటు; ఁ:
(తె) దినసరి: ఁ: (తె) దిగ్గోలు; ఁ:
మపు-నుపు-నూ-నూపు; ఁ: (తె) వడు
వరి; ఁ: (తె) పొగిసగు; ఁ: (తె) బలు
గుత్తి; ఁ: (తె) బుడమ; ఁ: (తె) బొ
బ్బర; ఁ: (తె) మెట్టజీలుగు; ఁ: (తె)
మొలకొలికి; ఁ: రాజాన్నము. (తె) రాజే
నములు; ఁ: రస; ఁ: (తె) పంకియ-పం
కె; ఁ: (తె) బునుకుజొన్న; ఁ: వనజ;
రం: వరి; ఁ: (తె) వెలువడము-వెల్వడము;
ర: కారదము; ర: క్యామాకము. (తె) చో
మ; ర: పట్టిక; ర: (తె) సత్తెనవంగ;
ర: మునునము. (తె) గోదమ (చూ, సస్య
ము; చూ, స్తంభకరి; చూ, ధాన్యము అను
చోటగల పదములన్నియు. ధాన్యాదులకు
సంబంధించినవై యుండును)

స్తంభమునము. సం. వి. అ. పుం. (చూ-స్తం
భము-స్తంభనానము.) పరిపైరు లోనగు
ని కోయు పనిముట్టు (చూ, లవిత్రము
(గుడ్డలి అని కొందఱు)
స్తంభము. సం. వి. అ. పుం. — పై. —
స్తంభము. సం. వి. అ. న. 1. పరిలోనగువా
గంట: చూ, స్తంభకరి (చూ, ధాన్యము) చూ
పాటకలు; 2. బోదలేని చిన్న చెట్టు: చూ
పీరుధము. 1. [చూ!
స్తంభరమము. సం. వి. అ. పుం: ఏనుగు: చూ
స్తంభనము. సం. వి. అ. న. 1: అవస్తంభము
స్తంభము. (అవ్య) అజ్. (తె) మౌనుప
టు; 2. మంత్రక క్తిచేత అగ్నిలోనగువా
శక్తి నగ (గజేయుట): చూ, విద్యలు. (చూ
ఉపవిద్యలు). [కంబవల్లి
స్తంభవల్లి. సం. వి. ఇ. పుం. — కంబవల్లి: (తె)
స్తంభము. సం. వి. అ. పుం. 1. — కంబము: అ;
ర, అలానము, కహారము, త్రిడము, ఖటము
గుంధము, గుత్సము, స్థాన. (తె) కంబము
కుంద, కూజేము, గడ-గడ, గుంజీ, గూ
ము-గూటము, తలగుంజీ, నిట్ట, నిట్టరాడు.
నిట్టాడు, మొక్కరము-మొక్కరము, రాట
రాడు. తద్విశేషములు. — ౧. చోపాస్తం
మునకు. — అల్పస్థాన; 2. ధ్వజస్తంభము
కు. — ఉచ్చితము, గరుడస్తంభము. (తె)
గరుడకంబము; 3. పనులగట్టెడు గూటన
వకు. — కీలకము, కింకరము; 4. కుక్కనుగ్గ
డు కొయ్యకు. — (తె) కట్టుగంబము, క
ణిత-కొణితము; 5. మంచేము లోనగువా
కంబముకు. — ఖట్వాంగము. (తె) కాలు
కోడు, మంచేపుకోడు; 6. చెటుకురాట్టు
కంబములు. — (తె) గుండ్రలు; 2. దీపక
స్తంభముకు: — చూ, సెమ్మ; ౩. ఏనుగు
లోనగువాని కంబము: — అజ్ఞోధము, అల

నము, బంధస్తంభము. (తె) కట్టుగంబము; గా. నిడుపాటికొలకు. — (తె) గడ-గడ; ౧౦. వసులగట్టుటకు కట్టమునఁబాఠినగుండెకు. — మేధి. (తె) కట్టుగొట్టు, గుండె; ౧౧. గృహవృధాన స్తంభమునకు. — కవారము-కవారము, గృహస్థానము. (తె) తలగుండె, నిట్టరాడు-నిట్టాడు; ౧౨. ఓడనడిమికంబముకు. — కూపకము, కూపము, గుణవృక్షకము, చూతకము. (తె) ఓడకొయ్య, ఓడకంబము, ఓడకొడికంబము, గడ-గడ; ౧౩: (తె) గుడిగుండెలు; ౧౪: (తె) గుడియకజ్జలు; ౧౫: (తె) తిరువడికొల; ౧౬: తోడగుండె; ౧౭: తోరణస్తంభము, వాందీకము; ౧౮: కుకరి, దండవిష్కంభము. (తె) చేల్లరాడు, తరిగంబము; ౧౯: (తె) నిలువుగాట్టు; ౨౦: వతాక; ౨౧: పాదిక; ౨౨: పిఠరము; ౨౩: (తె) సిడము; ౨౪: (తె) పోటి, పోటుగంబము, పోటుగోల; ౨౫: (తె) మొగరము-మొగరము, మొగరాడు; ౨౬: యూపము. (తె) పాలకొయ్య, పాలగుండె; ౨౭: చూ, మదనచేతులు; 2. చూసెపాటు: చూ, స్తంభము. 1; అం. ౩: చూ, సాత్వికభావములు.

స్తంభయిత. సం. విణ. స్తంభించేవాడు.

స్తంభించే. సం. స. క్రి: సంస్తంభించే. (తె) కల్లనడు, చెల్లువడు, పుల్లనడు, చూసెవడు-చూసెవడు, చూసెబేలు, మ్రనుపిలు-చూసెపిల్లు, చూసెనెందు, రావడు; అం. 2. చూసెవడఁజేయు.

స్తంభితము. అం: చూ, ఊరూక్రియలు.

స్తంభిని. అం: చూ, తంకొములు.

స్తంభయి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పాలుద్రావెడు అడువిడ్డ, చేటిపావ: చూ, కికువు.

స్తంభయించు. సం. వి. ఆ. పుం. పొల్లద్రావెడు మగవిడ్డ, మగవిడ్డ: చూ, కికువు.

స్తంభీరము. సం. వి. ఆ. పుం. అంచాళిమోచు, చూమిడి. 2.

స్తంభము. సం. వి. ఆ. పుం. = చేస్తు-చేసు: ఉకొబము, కుంచము, కుచము-కూచము, ప్రిలబము. (తె) ఎదపుట్టువు, గుబ్బ, చేను-చేన్ను, చోచి, బాయి, తద్వి. — ౧. కుచయుగమునకు. — (తె) చేనునోయి-చేన్నునోయి-చేన్దోయి; ౨. స్త్రీ స్తంభము. — కుంచము-కూచము, వయోధరము, మక్షోరహము; ౩. (తె) పాలికడ్డు; (ఉ) గోబము, కుంచము-కుచము-కూచము, ప్రిలంబము. (తె) ఎదపుట్టువు, గుబ్బ, చేను-చేన్ను, చోచి యివియును స్త్రీ స్తంభమందు వర్తించును); ౩. (స్త్రీ) తుదపాదుల స్తంభము. — స్తంభము. (తె) చేను-చేన్ను; ౪. చేనుమొనకు. — ఉకభృత్తు, కుచాననము, క్రితువు, చుచుకము-చుచుకము-చూచుకము-చూచువు, వృంతము, స్తంభాగ్రము. (తె) అంచేలు (ఏ. అంచే), కాదు, చేనుగొన, చేనుమాక్కు, చేనుమొన, చేనుమొను, బాగడ, మును-ముక్కు; ౫. ఆవుచేన్నుకు. — చీరము; ౬. చేనుమొనచేట్టుగల నల్లని చోటుకు. — (తె) చేనుమొన; ౭: మొగలియూడకు. — (తె) చేను-చేన్ను; ౮. తాటియూడకు. — (తె) చేను-చేన్ను; ౯. గొట్టెమెడచేన్నులకు. — మడి, ౧౦. మేడమెడక్రింది చేన్నులకు. — అబాగళస్తంభము, కబళము; ౧౧: చూ, స్తంభములు. (చూ, స్తంభము).

స్తంభములు. అం. 1. (పురుషుని స్తంభములు) చూ, లక్షణాంగములు. (ఉ) స్తంభములై నునువుగలిగిన కూరుడు. నిర్మాంసములై నునురూపములైన దుఃఖి. మధ్యభాగ మెడమై యున్న దీర్ఘాయువు. పృథ్వికుయిన నల్పాయువు. గుండెలుగనున్న రాణ. కావలూకాన రాకున్న వపుకొనుడు.); 2. స్త్రీ స్తంభము.

నామలు): చూ, స్త్రీలకు నాంగములు. (బంగా
రుచెంబునలెవట్రువలెచిగువులైకాంతిగలిగిన
వతిధన్యండగు. సమములైయున్న సుదృఢము
లైబలిసియున్నను భాగ్యవతియును రాజవత్ని
యునునగు. జ్ఞేకవపిట్టలెనున్ననునుపులై
క్షీరోమరహితమునైననునుఖవతియగు. ఎడ
మచేన్నమీఁద నల్లనిమచ్చేయున్న పుత్రవతి
నుఖవతియగు, స్వల్పములై శీతలములై ఎడ
ములై నిర్మాంసములైతిత్తులబోలినవై తేజో
హీనములైన కుభహీనురాలగు. దీర్ఘములైన
వవ్రోకస్తరాలగు. విషమములైన దరిదురాల
గు. మధ్య ముడియున్నవైన రోమము
న్నను స్థూలములైనను వేర్లొడుచున్నను వి
ధవయు దరిదురాలునునగు.) (చూ, స్తన
ము.)

స్తనయిత్తువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. మబ్బు:
(చూ, మేఘము.) వనమాతము, వారిదము,
విషధరము. తద్వి. - తెల్లమబ్బునకు. - శ్వేతి
ము; 2. ఉలుము: చూ, స్తనితము.

స్తనవృక్షము. సం. వి. ఆ. పుం. నల్లమామిడికి:
చూ, మామిడి. [చూ, చూచుకము.

స్తనాగ్రము. సం. వి. ఆ. పుం. చేన్న ఆంచు:

స్తనితము. సం. వి. ఆ. న. 1: గర్జ, గర్జనము,
గర్జము, గర్జి, గర్జితము, ఘనస్వరము, ఘర్జ
రము, ఘోషము, భరిఘోషము, వర్జస్యము,
మేఘనాదము, రసికము, స్తనయిత్తువు,
స్వనితము. (తె) ఉలుము, జేలుకు: (చూ,
స్వరము. 2). తద్వి. - ధూమిలోని యలు
కునకు. - గాతువు: (చూ, స్వరము. 2);
అం. 2: చూ, రతిధ్వమలు.

స్తన్యము. సం. వి. ఆ. న: వయస్సు. (తె) చేను (చా)
పాలు, బాయి. తద్వి. - ౧. పాలకు. - అవ
దోహము, ఉదధస్యము - బోధస్యము, క్షీరము,
క్షీరసము, ఘృతము, దుగ్ధము, వయస్సు,

పుంసవనము, పేయము, మధువు, మధ.
(తె): - వంకము, పాడి, పాయి, పాలు,
పోసనము - పోసనాలు; ౨: (తె) గుమ్మపా
లు; 3. ఇపురఁగాంచిన పాలకు. - ఆమిత్త,
(తె) అనవాలు - అనాలు, చిరువాలు - చిలు
వాలు; ౪. ఈనిన అయిదాటు దినములలోని
పాలకు - ఆమిత్త. ఆశీరము, కిలాటము - కిలా
టి, కూర్చిక, క్షీరవికృతి, ఏయాషము - షే
యాషము. (తె) అనవాలు - అనాలు, జేన్ను,
జేన్నుగడ్డ, జేన్ను బాలు, ములు - ముల్లు, ము
ల్లురాలు; ౫. పాలపైనురుగుకు. - కార్కరక
ము - కార్కరకము. (తె) నురగ - నురుగు; ౬. పా
లవిలుగుడుకు - ఆమిత్త, ఆశీరము, కిలాట
ము - కిలాటి. (తె) కూకు, పాలవిలుగుడు;
౭. గొట్టెపాలకు. - అవిక్షీరము, అవిదూహ
ము, అవిసోధము. (తె) గొట్టెపాలు; ౮ -
పాలమీఁదిమీఁగడకు. - క్షీరరసము, క్షీర
సారము, మండము - మందాము, సంతానిక.
(తె) మన్న, మింగడ - మీఁగడ - మీఁడకు;
౯. పాలయొక్క వికారము (నెయ్యి, పెరు
గు, చేల్ల) నకు. - వయస్య; ౧౦: (తె) పా
లకుప్ప; 11. కుక్కపాలకు. - కూనారము;
12. ముట్టిలోనగు చేట్టపాలకు. - (తె) పాలు;
13. మృగముల చేనుపాలకు. - (తె) పూరి;
14. గదపాలపై నురుగుకు. - ఖడ్గి క ము
(చూ, స్తన్యము ౫.); 15. చెన్నకు. - చూ,
చెన్న: చూ, హైయంగవీనము. 1-3; 16.
పెరుగునకు. - అధ్మాతము, క్షీరజము, దధి.
(తె) కలుపు, తయిరు - తెరు, పెరుగు - పెద్ద,
పెరుపు - పెద్ద; 17. మిక్కిలిదధికి. - (తె)
కలపు - కలుపు; 18. పెరుగుగడ్డకు. - (తె)
కుదన - కుదుకు; 19. అడుగు పెరుగుకు. -
దగ్ధము. (తె) కుం పెరుగు; 20. నడిమి పెరు
గుకు. - ఘనము; 21. మీఁదిపెరుగుకు. - దగ్ధ
వృము, కరము, సరము; 22. మీఁగడ పెరుగు

కు. - ఆళ్ళొప్పుము, మంగళ్యము, శ్రీగునము.
(తె) మింగడ పెరుగుగు; 23. విరుదినముల పె
రుగుగు. - తరుణాధి; 24. పెరుగుమిడి
తెట్టెకు. - కాదంబరము, దధియండము, మ
స్తువు. (తె) తెట్టి - తెట్టియ - తెట్టె - తెట్టువ -
తొట్టి - తొట్టువ, మింగడ - మింగడ - మి
డ; 25 పెరుగుచిదవకు. - (తె) కదవ -
కుదువ; 26. మింగడతీసిన పెరుగుగు: -
బుషము - బురము; 27. కొన్ని సంబావులు
చేర్చిన పెరుగుగు. - మార్జిక; 28. నీళ్లుకలి
సిన పెరుగుగు. - ద్రీప్నము; 29. మజ్జిగకు
మ తద్విశేషములకును. - మజ్జిగకు. -
మార్జిక, మారట, రసాయనము. (తె) మారి -
మారు (చూ, మజ్జిగ. 1980 పారట.); 30.
మెంతిమజ్జిగకు. - (చూ, మజ్జిగ. ౬): రసి
క. (తె) సిగర - సిగరి; 31. పాదుగునకు. -
అద్యక్త్యము, అపీనము, ఊధము. (తె) పా
ది, పాదుగు - పాదువు; 32. ఆవుపాదుగు
నకు. - బాగుము, వాదుము.

ప్రజాము. సం. వి. అ.పుం. వల్లరి, మంజరి. (తే)
రాగుత్తి: చూ, నుమము. (చూ, పూగుత్తి.)
స్తబ్ధము. సం. విగ. 1. అణగెనది: నివీనము, ని
కాంతము, విస్మయము. (తే) లాట-లాట్ట.
తద్వి. — లో వలనణగెనది. — అంతర్భూతము.
(తే) అడకము, ఇమిడిక, తీలు; 2. ముడిగి
నది. [మాకగము.

స్వప్నరోమము. సం. వి. శ. శ్రుం. పంది: చూ,
 తల్లుడు. సం. విణ. శ్రీలినిరేనివాడు: అజా
 దు, అజ్ఞాని, అజ్ఞాడు-అజ్ఞాడు, అర్చకు
 డు, అవిశేషి, ఇతిరడు, కింపాకుడు, కుం
 తకుడు, జడుడు, డింభుడు, నిర్గుంధు
 డు, పామరుడు, బాలికుడు, బుద్ధిహీను
 డు, భేలుడు, వందుడు, ముద్దుడు, మూ
 ఢుడు, మూర్ఖు, మూర్ఖుడు, యథాకామడు,

లింపాకుడు, పండ్ల, పర్ణి, పుష్పము, నైశ్చయము, హేమము. (తే) — అమృతము, అబ్బకాడు, ఉక్కిడు, ఎక్కియ-ఎక్కి-ఎక్కిడు, ఎలుకలేనివాడు, ఏను, కంకరతల, కలుటి, కూకుడు, గోడచేర్పు, గోల, బెల్లచేర్పు, బిజ్జి, బిజ్జిపూ, తెలివిలేనివాడు, దుడ్డు, పాలనుడు, పిపాళి, పెంకి-పెంకె, పెచ్చేరి, పెడకట్టె, పెడపరకట్టె, పెయ్య-పేయ, పెరుచే, చేల, బొప్పడు, మంపు, మడియడు, మడ్డి, మద్దుడు, ములుచే-ముల్పు, ముండి (ముండరి, ముండికట్టె), ముండు, ముక్కలి-ముక్కలీడు-ముక్కలుడు, మొద్దు-మొద్దుడు, మొప్పియ-మొప్పె, మొరను, మొఱకు-మొఱకుడు, మొఱటు, మొట్ట, మోట, మోటు, మొఱకు-మొఱకుడు, మోడు, నీటిడి-నేటిడి, పెంగలి-పెంగలి, పెంబర, పెగలి-పెక్కలి, పెడంగు. తద్వి. — గ, పెడద, పెట్టి, పెట్టివాడు, పెట్టిబాగులు, పెట్టి మొగము, నేడులు; ౨. మూఢాగోసరుడు. — (తే) పెంగలిపిత్తు, పెంబరపు.

ప్రమిళము. సం. వి. తదివీసవి: చూ, రూ-స్తి
మితము. 2. [గడిక: చూ, స్తోత్రము.
ప్రవచము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-ప్రవచము. ఛా
ప్రవచము. సం. వి. ఆ. పుం. —స్తి. —

১২৭

మితము, సం. విక్రమశతాబ్దిమితము. 1. కదలనిది: చూ, స్థావరము. 2. తడిసినది: అర్థము, అర్థము, ఉత్తము, ఉన్నము, క్షిన్నము, తినితము, వోదము, సమస్తము, సత్తము, రూపమితము. తద్వి. - ౧. తమవలదినది: ఉత్తము, ఉత్తము; ౨. మిక్కిలి తడి:

గలది:-(తె)దుమదుమ; 3. తేమగలది:-(తె) తడి, తెయ్య-తేమ; ర. తడుపునది:—నేచ కము; ౬. తడియుటకు.—చూ, స్త్రము.

స్త్ర

స్త్రము. సం. వి. ౧. స్త్రోత్రము చేయఁబడినది: చూ, స్త్రోత్రము.

స్త్రుతి. సం. వి. ౧. స్త్రీ. స్త్రుము:చూ, స్త్రోత్రము. స్త్రుతియే. సం. స. కి. స్త్రోత్రముచేయు: అంకించు. అభినందించు, అభినతించు, సుతిం చే, వర్ణింపించు, వర్ణింపించు, భూషించు, వందించు, వర్ణించు, సమదూషించు. (తె):—అగ్గించు, ఎంచు, కయవారమునేయు—కైవారమునేయు, కొండారు, కొనియాడు, గణుతిం చే, పిచ్చేలిం చే, పేరుకొను—పేర్కొను, పొగడు—పొవడు, వలయు. తద్వి.—గ. మిక్కిలి స్తుతిం చే.—చరిస్తుతిం చే, సన్నుతిం చే; ౨: చూ, వేడికొను; 3: క్షామించు. (తె) మెచ్చు.

స్త్రుతిపాకకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బట్టువాడు: చూ, నూకుడు. 2. (వంది); ఆం. 2: చూ, సభాంగములు.

స్త్రుత్యము. సం. వి. ౧. స్త్రోత్రము చేయఁదగినది: ఈడ్యము, కీర్తనీయము, వజితవ్యము, వణ్యము. తద్వి.—నవ్యము, క్షామ్యము—క్షామనీయము. (తె) మెచ్చు, మెచ్చులాడి.

స్త్రువజము. అం: చూ, కుభావర్తములు(చూ, అగంతుకములు 858 పొరట)

స్త్రువము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నుట్టిలోనగువానిదిబ్బ; 2.—తూపి. దేవాలయవిమానము.

స్త్ర

స్త్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. దొంగ: చూ, హరకుడు.

స్త్రుముగు. మి. ఆ. కి: ఆర్ద్రంబగు. (తె) ఇకముకొను, ఊరు, తడియు, తోగు, నాను. తద్వి.—(తె) చెరురుచే—చెరుర్పు, చెయ్యిగిల్లు, చెయ్యియుటుకు, తేమగిల్లు, నెయ్యుకొను, వదనుకొను.

స్త్రుము. సం. వి. ఆ. పుం.—తెయ్య-తేమ. తడియుట: ఆర్ద్రత, క్షేదము, తేమనము—తేమము. ద్రివము, రసగు, సముందనము. (తె) ఈశవ, ఈమిరి, చెయ్యి, చొడుగు, తడి, తనువు. తన్ను, తెయ్య-తేమ, తోగు, నెయ్యి, వలకెన, వదను. తద్వి.—గ. కొంచెముతడికి.—(తె) ఒరవద(డు)ను, నీరువదను; ౨. తడుపుటకు.—నేకము, నేచనము. (చూ, స్త్రమితము. 3.)

స్త్రయము. సం. వి. ఆ. న. రూ—స్త్రయము. 1. దొంగతనము: చూ, హరణము. 1; ఆం. 2: చూ, వ్యవహారపదములు.

స్త్రయి. సం. వి. న. పుం. చూ, స్త్రయఁడు.

స్త్ర

స్త్రయము. సం. వి. ఆ. న: చూ, రూ—స్త్రయము. 1-2.

స్త్ర

స్త్రోకము. సం. వి. ఆ. పుం. చాతకము: చూ, స్త్రోకము. 2.

స్త్రోకము. సం. వి. ఆ. న. 1. నీటిబొట్టు: చూ, విశేషకము. 1; పుం. 2: రూ—స్త్రోకము, అంబుజము, అభ్రజము, కాలాననాది, ఖల్లము, ఖల్లి, ఘనతాలము, చాతకము, జాత్యూహము, దివోకనము—దివోకనము, ధారాటము, వర్షారంభఃపారిరజావృతము, శారంగము—పారంగము. (తె) వానకోయిల్ల.

భక్త

వాననెచ్చెలి. తద్వి:--చూ, సాక్షుడుపులం
గు; 3. సన్ననినూలుపోగు: చూ, సూత్ర
ము. 1; విణ. 4. అల్పము: చూ, స్వల్పము;
5. కొనియాడఁబడినది: చూ, స్తోత్రము.

స్తోత్రము. సం. వి. అ. న. పాగడ్డ: అభిజనము,
అభినుతి, అభిమానము, అర్థవాదము, అకల్ప
కము, అకిన్ను, ఈడ, కీర్తనము, కూర్చును,
ఖ్యాతి, గుణవర్ణనము, గోకర్ణము, నవనము,
వపము, నుతి, పృశంస, పృణయము, పృ
ణిధి, పృథ్వి-పృథ్వి, వందనము, వర్ణ
నము, వర్ణము, వికర్తనము, శంస, శంసన
ము, క్షామన, స్తవనము-స్తవము, స్తుతి. స్తోమ
ము. (అవ్య). ఆయి, అథ-అథో, ఆతి, ఆ,
ఎ, ఏ. (తె) అగ్గలింపు, అగ్గింపు, అడుగు
కోలు, అకలింపు, ఉగ్గడింపు, కయివారము-
కైవారము, కొనియాట, కొనరు, గడన,
గణుతి, పాగడిక, పాగడికోలు, పాగడిత-
పాగడు-పాగడ్డ-పావుడు, బడాయి, మె
చ్చే, మెచ్చు తిద్వి:--ం. బట్టువానిస్తోత్రము
నక-అలోకనము, కయివారము-కైవారము;
౨. మిక్కిలిస్తుతికి:--పృణుతి, పృస్తుతి, క్షామ-
క్షామన, సన్నుతి; 3. (విణ) స్తుతింపఁబడి
నది:--అభినుతము, అభివృతము, అనగీర్ణము,
ఈడితము-ఈలితము, కుశము, నుతము,
వడాయితము - వనాయితము- వణితము-
వనితము-పృణుతము - పృస్తుతము
వర్ణితము, శస్త్రము, సన్నుతము, సోక్తము;
౪. (అవ్య) పృథ్విం చేటను తెలుపును:--
ఏ, య: (చూ, యాచన); ౬. అత్మస్తుతికి:--
(తె) రక్షేన-రక్షే; ౭. మిక్కిలి స్తోత్రము
చేయఁబడినది:--స్తుతము.

స్తోమము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, సమా
నము; 2: చూ, స్తోత్రము; 3. యజ్ఞము:
చూ, హోమము 3 (యజ్ఞము); అం. 4:
చూ, ముప్పదిరెండాయధముల.

స్తో

స్తోమము-సం. వి. అ. పుం. ఆలస్యము: చూ,
విలంబము. 1. తద్వి:--సోమరితనముకు-(తె)
నుస్తి.

ప్రే

ప్రే. సం. వి. ఈ. ప్రే. ఇంటి. అడుగు. (దీని
యందు గర్భము కూర్చుంటును.) అంగన,
అబల, అలివేటి, బ్రా, కన్య, కక్తి, కల్ప,
కాంత, కామిని, కురంగనయన, గజయాన,
చేటి-చేటిక, జాని, జోన-యోన, తను
మధ్య, తన్వి: త ర కే తు ణ, తరుణి-తలు
ని, తలాదరి, తోయజాతీ, దయిత, వారి,
నితంబిని, పురంధి, ప్రమద, బాల, బాలిక,
లింబోస్తి, భాను, భామిని-భావని, భీరువు,
మహిళ, మానవతి, మానిని-యూవతి, యూవ
ని, యోషిత-యోషిత్తు, రామ, వధుక, వధు
వు, వనిత, వక, వామలోచన, విలాసిని,
కర్కరి, కాతోదరి, సీమంతిని, నుందరి, సుతనువు,
నుదతి, నైరంధ్ర. (తె) అతిస, అన్ను-అన్ను
న, అలరుబోడి, అటది-అడది-అడుది,
అడుకూతురు, అడుపుట్టువు, అటు,
ఇంచుబోడి, ఇంతి, ఇరురుబోడి, ఉగ్మ
లి, ఉవిద, ఎలనాగ, ఒప్పులాడి, కత్తి
య-కత్తె, కన్నియ-కన్నె-కన్య, కలికి-
కల్కి, కలువకంటి, కొమ-కొమ్మ-కొను,
కొమలి, క్రాలుగంటి, నుమ్మ, గొంతి-గోతి,
గోల, చోన, చోమ, చిగురుబోడి (చిగు
రుబోడి), చిలుకలకొలికి, చెలి, చెలియ,
చెలువ-చుల్వ, చేడియ-చేడె, జోటి-జోటి
క, తమ్మికంటి, తోరుబోడి, తియ్య
బోడి, తీగబోడి (తీగబోడి), తెర

మ. తెలుగు, తొగకంటి. తొయ్యలి-తొయలి,
నవబోడి, నవల-నవలా, నాతి-నాతుక,
నెలత-నెలతుక, పడతి-పడతుక,
పణతి-పణతుక, పయిదలి-పైదలి, పువు-
బోడి-పువ్వారుబోడి-పూబోడి-
పూవుబోడి, పాలతి-పాలతుక-పాలితి-
పాలుతుక-పాల్తి-పాల్తుక, పోలి, పో
యాలు, బిత్తరి, బోటి-బోడియ, బోటి-బోటి,
మగుడు, మచ్చెకంటి, మడతి-మడతుక, మాని
సి, మింఘోబోడి-మింఘోబోటి, మిటారి,
ముగుడు, ముదిత-ముదియ-ముద్దియ, ముద్దు
గుమ్మ, మెలుగుబోడి, మెలతి-మెల
తుక-మెల్ల-మెల్తుక, లేమ, వలతి, వాలు
గంటి-వాలుగకంటి-వాలంటి, విరిబోడి,
వెలది-వెలనుక, నకి-నకియ. తద్విశే
షములు. (౧) పెండ్లికాని పడుచునకు. -
అధినగ్నిక, అనాగతార్తన, అనూధ, అలక
నంద, కన్య, కన్యక, నగ్నిక, పాకము,
బాలిక, వధూటి, వరద, వృషలి. (తె)
అమ్మయి, అమ్మి, అడుపాప, కన్నియ-
కన్న-కన్య, కొండిక, చిన్నది, పడుచు,
పిన్నపాప, పిల్ల, పోత, బుల్లి. తద్వి. (౧)
ఎనిమిదేండ్లపాటు పెండ్లిలేని పడుచు:-
కుమారి, కూతువు; (౨) పెండ్లికాని పడేండ్ల
పడుచు:-గారి. (తె) పడుచు, పోటి;
౩: అన్యస్త్రీ, వరస్త్రీ. (తె) ఒకత-ఒకతి-
ఒకతుక-ఒకతె, ఒకరిత-ఒకరితి-ఒకరితె,
ఒకర్త-ఒకర్తి-ఒకర్త - ఒకర్తుక-ఒకర్తె,
ఒకొత-ఒకొతి-ఒకొతుక-ఒకొతె, ఒకొ
రిత-ఒకొరితి-ఒకొరితె, ఒకొర్త-ఒకొర్తి-
ఒకొర్తు - ఒకొర్తుక-ఒకొర్తె, ఒకొరిత-
ఒకొరితి-ఒకొరితె, ఒకొర్త-ఒకొర్తి-

ఒకొర్తు-ఒకొర్తుక-ఒకొర్తె, ఒకొత్త-
ఒకొత్తి-ఒకొత్తుక-ఒకొత్తె-ఒకొ
రిత-ఒకొరితి-ఒకొరితె, ఒకొర్త-
ఒకొర్తి-ఒకొర్తు-ఒకొర్తుక-ఒకొ
ర్తె, ఒకొర్త-ఒకొర్తి-ఒకొర్తు-ఒకొర్తుక-ఒకొ
ర్తె, వింత
రాలు; 3: (ముఖ్యము) దేశస్త్రీలకు. -
అంగదేశస్త్రీ, అనూదదేశస్త్రీ, అంధదేశ
స్త్రీ, అసంతిదేశస్త్రీ, ఉత్తలదేశస్త్రీ,
కర్ణాటకదేశస్త్రీ, కామరూపదేశస్త్రీ, కా
శ్మీరదేశస్త్రీ, కోసలీతనదేశస్త్రీ, గాం
ధారదేశస్త్రీ, గౌరదేశస్త్రీ, ఘాట్నాథదేశ
స్త్రీ, ద్రావిడదేశస్త్రీ, పాటలీదేశస్త్రీ,
పాండ్యదేశస్త్రీ, బాహ్లికదేశస్త్రీ, మలయ
దేశస్త్రీ, మళయాళదేశస్త్రీ, మహారాష్ట్ర
దేశస్త్రీ, లాటదేశస్త్రీ, వంగదేశస్త్రీ,
వనదేశస్త్రీ, సింధుదేశస్త్రీ, సావీరదేశస్త్రీ;
౪. విధవాస్త్రీ:-అనాధ, ఋషభి-వృషభి,
గిరిక, గండ, జాలిక, వింతకుపు, విధవ,
విశ్వస్త, వధవ. (తె) అనద, అలకి, తెంపి,
ముండ, ముండమోసి, మునుకు-మునుగు
మోసి; తద్వి-బాలవిధవకు:-చత్వరిక. (తె)
కుంక (కుంకి); ౫. దిక్కులేనిది:-అనాధ,
విధవ, (తె) అనద, అలకి; ౬. అందకత్తె
కు. -చూ, సౌందర్యవతి; ౭. పూజ్యస్త్రీకి:-
ఆర్య, ఆర్యాణి, కమల, పూజ్యస్త్రీ, భగ
వతి. (తె) అక-అక్క, అను-అమ్మ, అవ-
అవ్వ, అమ్మగారు-అమ్మగారు-అమ్మవారు,
అయ్య; ౮. అంతఃపురస్త్రీకి:- అంతః
పురకాంత, అవరోధనము, అవరోధము,
అనూర్యంపకన్య, గుప్త, కుద్ధాంతము. (తె)
రాణివానము, దొరపాని. తద్వి.-అంతః
పురకాంతికత్తెకు:-పైరంధి(చూ, పొలి
దల్లుడు); ౯. అధికరాలు. (తె) అక్కబో
రాలు; ౧౦. రాక్షసుని భార్యకు.-అనువి.

చూ, సహధర్మిణి; ౧౧: ఆజ్ఞానువర్తిని, ఆజ్ఞానుసారిణి; 12: గొడ్డు రాలుకు. — అశ్వే, న, వంశ్య, వృషలి. (తె) గొంజీ, గొడ్డు, గొడ్డురాలు - గొడ్డారిలు; తద్వి. — (తె) పుట్టుగొడ్డు; 13. ఉవా లేనిది (ఆడుది):—అవ్యక్తురాలు; 14. ఈ దేహినిది (ఆడుది):—అవ్యక్తురాలు, 15. సోదక తైకు. — ఈక్షణిక, కిరాతి, దైవజ్ఞ, యోగిని, విప్రశ్నిక. (తె) ఎటికెత-ఎటుకత, ఎటుకసాని, కొరవంజి, జోగిణి, జోగురాలు, పట్రిని, వేలుపుసాని-వేల్పుసాని, సోదక త్రియ-సోదకతై-సోదక త్రియ-సోదకతై; 16: ధనిక, ఉత్తమ, వతివృత్త, ముత్తకాళిని, మానవతి, వరవర్ణిని, వరాహా, సాధ్య, సువరిత్య. (తె) ఈలుపుటాలు, కొత్తడి-కొత్తడి-గొత్తడి, గరిత; 17: ఉపాధ్యాయ-ఉపాధ్యాయాని-ఉపాధ్యాయ-ఉపాధ్యాయని. (తె) వంతులమ్మ; 18. మాచేకమ్మకు. — ఋషభి, సోట. (తె) మాచేకమ్మ-మానకమ్మ; తద్వి. — తొమ్మలుగల మాచేకమ్మకు. — (తె) కొమ్మ మాచేకమ్మ; 19: ఏకవత్తి, చిరంజీ, పతివత్తి-వతివత్తి; పునిస్త్రీ (పుణ్యస్త్రీ), రోవన, వరవర్ణిని, వరాంగన, వరాహా, సభర్తృక. (తె) అయిదువ-విదువ, అయిదువరాలు-విదువరాలు, కొత్తడి-కొత్తడి-గొత్తడి, మగనాలు, మిక్కిల, ముగిలి, ముత్తయిదువ-ముత్తైదువ - ముత్తైదువ; 20. కణేర, హస్తాని; 21. ఏడుమొదలు ఎనిమిది వత్సరముల మొలక జీవనము గలది:—కన్యక; 22. కర్తృ, క్రియావతి; 23: కలింగ, నిలిచిని; 24: కా. (తె) ఎవత-ఎవతి-ఎవతుక-ఎవతె-ఎవరిత-ఎవరితి-ఎవరితె-ఎవర్త-ఎవర్తి-ఎవర్తక-ఎవర్తె-ఎవర్త-ఎవర్తి-ఎవర్తుక-

ఎవ్వతె-ఎవ్వరిత-ఎవ్వరితి-ఎవ్వరితె-ఎవ్వర్త-ఎవ్వర్తి-ఎవ్వర్తక-ఎవ్వర్తె; 25: కారంభ. (తె) పోకలాడి; 26: కానాళి-కానాళి, గంధాధ్య, చిరంజీ, తరుణి-తలుని, ధనిక, యువతి, యువని, వయస్థ. (తె):—ఎలనాగ, కొమరాలు, గుబ్బలాడి, గుట్టెత, చోమ, జీవరాలు, జీవ్యని, తల్లి, వడుచే, వడుచేది; 27: (చూ, స్త్రీ. 58) కుటహారిక, కుటి, దాసి, వరిచారిక. (తె) ఇంటిపావ, ఉంపుడుకత్తియ-ఉంపుడుకత్తై (చూ, వరిచారిక. ౧); తద్వి. — కర్మకరి. (తె) ఊడిగపుకత్తై; 28: కరవీరి, కుటుంబిని, పుత్రవతి, పురంధి; 29. భిక్ష మెత్తుకొనువతి వృత్తకు. — కులట; 30. తల్లిదండ్రుల చేనిచ్చి పెండ్లిచేయబడినయ్యాడుది:—కులపాలిక, కులస్త్రీ, యామి; 31. వ్యభిచారములేమిచేతనకులము కాపాడుకొనుది:—కులపాలిక, కులస్త్రీ, కుల్య, బామి, యామి; 32. సామాన్యరాలువకు:—(తె) కొంచెకత్తై; 33. అల్పరాలువకు — (తె) కొంచెకత్తై; 34: కుంభకర్తృ-కుంభకారి; 35 మంచుకులము నబుట్టినది:—నుజాత; 36. కామకే. — ఇచ్చావతి, కలతూలిక, కామకే, వృషస్యంతి. (తె) మాటివంగ; 37: (తె) కొల్లకత్తై, దొడ్లకత్తై; 38: కొటరి-వర్ణిక. (తె) ఉత్పేమల్లి; 39: కొద్దన, చండి-చండిక, భామిని, (మి) కొవకత్తై. (తె) పినాళి; 40: (తె) కీలుబొమ్మ-కీల్పొమ్మ, జీవిత్యము; 41. వాడిముక్కుగంయ్యాడుది:—ఖరణన-ఖరణసి-ఖరణన-ఖరణసి; 42. ఖంగళకరమైనది:—సుమంగళ; 43. అంగహీనయగుకొనుది:—తుద్య; 44. నాట్యమాడెడుకొనుది:—తుద్య; 45. హింసించెడుకొనుది:—తుద్య; 46. వరవేళకొనుకరణకర్తృస్త్రీ:—గౌరవకారిక, పురంధి. (తె) గట్టిచాయి-గట్టి

వారు; తద్వ. — (౧) ధూర్తరాలు: — (తె) గట్టిప-గట్టివా-గట్టివాయి- గట్టివా- గట్టి వాలు-గట్టివాలు, గయాళి-గయాళి, గేం త-జేంతె-జేంత, జోజేత, దండులంజె, దుడ్డ, బడోటి-బాడోటి, తా:గ;(౨) దుష్టురాలు: — (తె) గొంటి, చెడుగు, దోసకారి, పాలను రాలు, పల్లదురాలు, పోమిడి, వెంబగ, వెక్కసి; (3) సంకరజాతిప్రే:- సైరంధిరి; 41. చీరకట్టనికన్నియ: — గారి; 48. గాయని. (తె) గాణి-గాణి, పాటకప్రే. 49. (తె) గడును, గరాను, గద్దటి, గద్దకత్తె, చెడుగు, టక్కరి, టాటోటు, టాటోటు కత్తె, దోసకారి, నంగ, నంగనాచి, నాలి బూతము, పిసాళి, చేరజేను, లండి-లండీ-లండు, లండుబోతు. తద్వ: — (తె) పాడు మండ, (మ) పాడువిధన; 50: గొడలి, జెలలి, పలిక్కు. (తె) ముదియది, మునడిది, ముద్ది: చూ, వృద్ధ; 51. (తె) చెజువనచేట; 52: (తె) చివ్వలాడి, జిగడగొండి, జిగడాలూరి; 53: కర్మకరి, చేటి-చేటిక, చేడి-చేడిక, దాసి, పరిచారిక, భుజివ్య. (తె) ఊడిగవుకత్తె, గులాము, చేడియ-చే డె, తోక్తు, పాచిక, బానిస. (చూ, బాని స); (చూ, ప్రే. 37); 54. పోమగుల ఆడుది: — చండి, ప్రియ; 55. పేంపునట్టి ఆడుది: — చండి; 56. దేవవేళలకు. — (దేవ తాప్రేలుఅని కొండలు); ఆపర్వ-ఆపర్వన, ఆలంబున; ఊర్వసి-ఊర్వక-ఊర్వసి; చిత్రి; చిత్రిరేఖ; తిలొత్తమ; మంజుషానా; మేన, మేనక; రంధ, నుకేళి, నురాంగక, హరిణి, హాహా హాహావులు. (తె); (బ). — ఆపేర లు, తెలుగంటియన్నలు, తెలుగంటులు, మినుమిటారులు, మినులంజెలం, వేలుపులం- వేల్పులు, వేల్పుచెలులు. (చూ, వేలుపు. 2.); తద్వ: — (౧) దేవతాప్రే:- గంగ; (౨) దే

వత. (తె) వేలుపు; (3): సాదామని-సా దామిసి; (౪) యోగిని. (తె) జోగి; (౫) అలంబున, (౬) మోహిని; 57. వంచకురా లు. — (తె) జేజ్జికత్తియ- జేజ్జికత్తె, జో జేకత్తె, టక్కరి-తక్కరి, తాటకత్తె, బల్లి; 58. (తె) భృమకలది: — డిమ్మరి- డిమ్మరి; 59. మత్తుకలది: — సిద్ధి. (తె) డి మ్మరి-డిమ్మరి, మదలు; 60: జాతపత్ని-జా తాపత్ని, సూతిక. (తె) పురుటాలు-పురుటి యాలు, బాలింత-బాలెంత, బాలింతిరాలు- బాలెంతరాలు, బిడ్డకల్లి; తద్వ: — బిడ్డలు గన్నఆడుది: — జాతపత్ని-జాతాపత్ని, జా హనుత; 61. కొనియమ్మనది. — (తె) జేట్టి కత్తియ; తద్వ: — కొనునది: — (తె) జేట్టి కత్తియ; 62: (తె) జిగజింత-టక్కులాడి- తక్కులాడి-టక్కులాడి, మాయలాడి; 63. భిక్షకురాలు. — జోగురాలు; 64: తత్వతి. (తె) ఆకె, ఆకె-ఆమె, ఆవిడ-ఆవిడె- ఆవిడ, ఆయక-ఆయక్క, ఆయప-ఆయ మ; 65. ఈపూజ్యప్రే: — (తె) ఈకె, ఈకె-ఈమె, ఈవిడ-ఈవిడె, ఈయమ- ఈయమ్మ; 66. తప్పగలది: — (తె) దోసి; తద్వ: — పాపిష్ఠురాలు: — (తె) దోసి; 67. మంచి మానస్సుగల ఆడుది: — త్రియ; 68. కుటుంబముగల ఆడుది: — త్రియ; 69. వేవిల్లగలది. — దోహదపతి-దోహదపతి, కృ ధాళువు; 70: (తె) తెగులుగొంటు- తెవులుగొంటు- తెవు గొంటు; 71: (తె) తిండికత్తియ- తిండికత్తె, తిండిపోతు; 72: (తె) తేరకత్తియ-తేర కత్తె, రిక్తకత్తె; 73. మృతసువాసినికె. — నాకిని. (తె) జిక్కిణి-జిక్కిని, నాగిని, పే రంటాలు-పేరంటలు-పేరంటాలు, ముత్రయి చుని-ముత్రెయిచు-ముత్రెయి-ముత్రో; 74. పతిం వర, పర్వి, స్వయంవర; 75. పేకలము,

పొగ్గ, పొగ్గి. (తె) చేదుర-చేదురాలు,
 పొగ్గ, తెలివికత్తె, నెవ్వరి, నేరుపులాడి;
 76. పేరంటమునకు వచ్చిన ముత్తెరువ:-
 పేంటాలు-పేరంటాలు-పేరంటాలు;
 77. ప్రియురాలు:- దయిత, వీణయిన;
 78. తాంబూలగానిని. (తె) అడవ, అడవకత్తి
 య-(అడవకత్తి); 79. దిట్టననుగలది:-
 (తె) తుటారి-తుటారికత్తియ-తుటారికత్తె,
 80. పాయవ్యూహగలది:- (తె) తుటారి-తు
 టారికత్తియ-తుటారికత్తె, 81. (తె) నాగప
 సాని-నాగవృసాని, నాగసాని-నానావ
 సాని, నావసాని; 82. నిష్కళ-నిష్కళి
 విగతార్థ. (తె) ముట్టుడిగినది; 83. (తె)
 పూటకూళ్లమ్మ, వంటలక్క; 84. చీతము
 నకు పండెడి అడుది:- (తె) పంటలక్క;
 85. నువాసిని, నుమంగలి, స్వవాసిని. (తె)
 పేరంటాలు-పేరంటాలు-పేరంటాలు, ముత్తె
 రువ. (చూ, స్త్రీ 73 76.); 86. కేల, ముగ్ధ-
 ముదిత. (తె) గోల, కేల, ముగ్ధ-ముగ్ధ,
 ముగ్ధరాలు, ముగ్ధియ. తద్వి.-ముద్దుగుమ్మ-
 ముద్దులగుమ్మ-ముద్దులాడి; 87. పువ్వులావిక.
 (తె) గట్టి వాల్ బోటులు; 88. స్నేహితు
 రాలు:- అలి-అలి-అలి, దయిత, ప్రియకాం
 త, ప్రియురాలు, ప్రియసి, వయస్య, సఖి,
 సహచరి, స్నేహితురాలు. (తె) అంటుకత్తి
 య-అంటుకత్తె, అనుగకత్తె, చెలి,
 చెలికత్తియ-చెలికత్తె-చెలిమి
 కత్తియ-చెలిమికత్తె, చెలిమరి, బోటికత్తి
 య-బోటికత్తె, నంటుకత్తె, ననువుకత్తె,
 నెచ్చెలి, నెయ్యరి, నెయ్యరాలు, నేస్తురా
 లు, నేస్తుకత్తియ-నేస్తుకత్తె, పాత్తుకత్తె,
 బోటి, బోటికత్తియ-బోటికత్తె, సంగాతకత్తి
 య-సంగాతకత్తె, సకి-సకియ; (చూ, స్త్రీ 77.);
 89. మూఢురాలు:- (తె) పాలనురాలు, పెర

సరకత్తె, మొద్దు, మొజకత్తె, మోట, మొద్దు;
 90. రామ; 91. అమృతేంద్ర యామర:-
 మంచాకిని; 92. విశావస్త్రీ:- మోహిని;
 93. మహేల (మహేళ); 94. అత్తయ్యరి
 వరురాలు:- (తె) ప్జెలాడి; 95. వ్యక్త
 భాషణురాలు:- (తె) క్జెలాడి;
 96. రసికురాలు:- రసిక; 97. సమస్తా
 వది:- అవి, ఆలేయి, చావకత్తి, ముహు
 తి, తిరిరాతరి, దువ్వగజ, పుష్పవతి, ముగ్ధ
 ము, ములిని, రజవల్ల, రాక, స్త్రీ-రిక్తి. (తె)
 ముట్టు-ముట్టుక, చెలగుమాసినది; 98. పి
 కత్తెకు. (చూ, వియ్యంకురాలు); 99. ను
 గడు విడ్డలుగలది:- వీర; 100. (తె) బూ
 మెకత్తియ-బూమెకత్తె, బూమెలాడి;
 101. (తె) కెట్టినురాలు, కెట్టినురాలు;
 102. భీరువు. (తె) కెవరుపోతు, చెలవరి;
 103. నిరతము, లోల (తె) మువ్వదియ
 తేంద్ర; 104. ముఖిని. (తె) ముఖిని;
 105. నువతి; 106. సర్వక, బంధకి, లాపక-లా
 సిక, కైలాసి. (తె) అటకత్తియ-అటకత్తె,
 అటరి, అటకెలది, గొంబిలి-గొండ్లి-గొండ్లి,
 పాతరకత్తె, పాతరలు, పాతరి; 107. బా
 ప్పుగిస్త్రీకి-(తె) పాటుటక్క, పాటుక,
 బాచక, బాచనక్క, బాచనది, తద్వి.-అమ్మ
 గారు-అమ్మవారు; 108. (తె) కేదరాలు,
 వీర; 109. వృషలి, కూర్చి. (తె) కాచక-
 కాచది-కాచుది (వృషలి=కన్యక; గొదా
 లు; చేమ్యునివిడ్డలు కలది); 110. పొగ్గ.
 (తె) ఉరియ, గట్టియనుది, గాలకురాలు,
 నడుచుబొయ్యపుది, పొగ్గ. తద్వి.- (౧) త
 రుగము. (తె) ఎలకొడి, వరుమేది; (౨) (తె)
 వరువాతేంద్రయామర:- ఆర్య; 111. ఉ
 వప్రసముచేయు అడుది:- (తె) రాయడి
 కత్తె; 112. ప్రియంకురాలు. (తె) పుట్టె

డిక, సిగ్గురి, సిగ్గురికత్తియ-సిగ్గురికత్తి, సిద్ధితి
కత్తి; 113: అంజని; 114: అచండి, 115:
అవింద; 116: అవినీతి; 117: అవీరి, 118:
అశ్య; 119: అసిక్కి; 120: అలివేడి; 121:
అచార్య; 122: ఆచార్యాణి-ఆచార్యాని;
123: ఆమరి; 124: ఆయిని; 125: ఆలకి;
126: ఉత్క; 127: ఉత్తమ; 128: ఉన్నవి;
129: ఉపకారిక; 130: ఉ; 131: ఉష్మిళ;
132: ఋ; 133: ఋషభి; 134: కనకాంగి;
135: కదళీవంధ్య (చూ, వంధ్యలు); 136:
కరభోరు; 137: కర్పూరగంధి. (తె) కప్ప
దగంధి; 138: కలాపతి-కళాపతి; 139: కాం
త; 140: కాకవంధ్య (చూ, వంధ్యలు);
141: కాత్యాయని; 142: కామిని; 143:
కామక; 144: కామలజఙ్ఘ. 145: కిన్నరి;
146: కిమిల; 147: కిరాతి; 148: మిరంగవయ
న; 149: కేశిని; 150: కోటరి (కోటలి);
151: కోవన; 152: గజయాన; 153: గార్ధి;
154: గణకి; 155: గిరిక; 156: ఖండిత;
157: క్షత్రియ-క్షత్రియాణి; 158: చారు
వృత, మాసోపవాసిని; 159: జాని; 160:
జీ; 161: జీరమవు; 162: తనుమధ్య; 163:
తన్వి; 164: తపస్విని; 165: తరశేక్షణ;
166: తిలపుష్పనాసిక; 167: తోయజాక్షి;
168: ధగిడి; 169: ధన్య; 170: నాయిక;
171: నితంబిని; 172: పార్వతి; 173: పావని;
174: పాలి; 175: పృథుడ; 176: బాలమ;
177: బింబోష్టి; 178: భామిని; 179: భావి
ని; 180. మానవతి; 181. మాలతి; 182: మా
నిని; 183. రంధ; 184: లాలస; 185: సరూ
ధిని; 186: సర్వ; 187: వర్పటి; 188:
శలబ; 189: వరాహా; 190 విదుషి;
191: పై దేహి; 192: కపరి. (తె) చెంచెత;
193: కాతోదరి; 194: కిఖరి; 195:
నామిలోచన; 196: వికలాక్షి; 197: పనిత;

198: కృకాంగి; 199: హంసయాన. (తె);
అంచేయాన; 200. (తె) అజపక; 201: (తె)
అలసురాలు; 202: (తె) కొండకత్తి; 203:
(తె) చౌగవ కత్తియ (చౌరవకత్తి); 204:
(తె) చౌజీకత్తియ - చౌవకత్తియ-చౌజ
కత్తి; 205: యోగిని. (తె) బోగిణి: చూ,
(స్త్రీ, 90); 206: (తె) ఎల్లాపికత్తియ-
ఎల్లాపికత్తి; 207: నెట్టికనీల; 208: కం
గన; 209: (తె) తాలిమికత్తియ-తాలిమి
కత్తి; 210: (తె) తిరుగుబోతు; 211: (తె)
తగులాటకత్తి; 212: (తె) తలుసలి; 213:
తనువలాడి; 214: (తె) తరువుకత్తి; 215:
(తె) తోడును; 216: (తె) దబ్బుకత్తియ-
(దబ్బుకత్తి); 217: (తె) దండకత్తియ-దం
దకత్తి; 218: (తె) పెట్టనూరి; 219: (తె)
పగతురాలు; 220: (తె) పింజోరి-పెంజోరి;
221: (తె) పీతమ్మ; 222: (తె) బంకెత;
223: (తె) బజ్జెగడుగురి; 224. (తె) బేర
కత్తి; 225: (తె) బొంతులూడి; 226: (తె)
బోయత-బోయెత; 227: (తె) బిల్వీ; 228:
(తె)బుట్టి; 229: (తె)లూలు; 230:(తె)ముని
ముచ్చే; 231: (తె) ముద్దులూడి; 232:(తె)
రాబోడి; 233: (తె) రంపెలూడి;
234: (తె) వితాకు; 235: (తె) వేగిర
కత్తియ-వేగిరకత్తి; 236: చామ; 237: మృ
గాక్షి; (తె) రేడికంటి; 238: (తె) కటారి
కత్తియ-కటారికత్తి; 239. సరస్వతి; 240-
మణికొన్ని (స్త్రీ) విశేషములు:—(తె) ఆల
రుబోడి, ఇంపేబోడి, ఇగురుబోడి,
ఒప్పులూడి, కలువకంటి, కీలబామ్మ-కీల్వా
మ్మ, కలువలూడి, కొమర-కొమిర, కోమలి,
కొలుగంటి, గమ్మలూడి, గుంట, చిగురు
బోడి-చిగురుబోడి, చిన్నలూడి, చిలు
కుక, చిలుకలకొలికి, చెలువ-చెల్వ, చోల

బుడుత, జిక్కవచేంటి, తమ్మికంటి, తలిరు-
బోడి, తియ్యబోడి-తీగబోడి-తీగ-
బోడి, తెలిగంటి, తోగకంటి, ననబోడి,
నాడెకతై-నానెకతై, నీటుకత్తియ-నీటు
కత్తై, పువుబోడి-పూబోడి-పూవుబోడి,
పువ్వారుబోడి, పొన్నికొమ్మ, బంగారు
బొమ్మ, బాగులాడి, బిత్తరి, మచ్చెకంటి,
మింఁబోడి-మింఁబోడి, మిటారి, మిసి
మింతురాలు, మెచ్చేలాడి, మెఱుగుబో-
డి, (మి)లతకూన, (తె)వన్నెకత్తియ-వన్నెక

తై-వన్నెలాడి, నాలుగంటి-నాలుకంటి-
నాల్గంటి, విరిబోడి, వెలది, వెలదుక, సిం-
గారి; 241: స్త్రీమతి, సుభగ, సాభాగ్యవతి,
(తె) నీమాటి; 242: (తె) వానత; 243:
సుందరి, సుభగ; 244: క్యాళు; 245: పుట్టి
నింటుండెడి యాడుడి:—సువాసిని, స్వ
వాసిని; 246: స్త్రీశ్రయ. (తె)ఆటు, ఆడ
తనము-ఆడుతనము; 247: సుతనపు;

248 స్త్రీజాతులు:—

జాతి.	అనుకూల పురుషుడు.	ఇష్టమగు జోము.	ఇష్టమగు బం- ధములు.	కళాసావములు	ప్రియ తిథులు.	దేవతాస్త్రీ. మమవ్యస్త్రీ.
౧. పద్మిని	పాంచాలాడు	4 వ జోము	వంకజాననము	పిఱుదులు, నాభి, తోడలు	వీరైవ మంచి తిథి	శచిదేవి రక్తిణిదేవి
౨. చిత్తిని	కూచిమారుడు	1 వ జోము	నాగరాఖ్యము	నొసలు, మంగురులు, కన్నులు	2.4-6-8 10-12 తిథులు	మేనక ద్రావిది
౩. శంఖిని	భద్రుడు	3 వ జోము	వేణుధారణము	పెదవి, పిక్కలు, చెక్కులు	80, 1, 11, 13, 14 తిథులు	తార సత్యభామ
౪. కాస్తిని	దత్తుడు	2 వ జోము	స్కంధపాద యంగళము	కుచములు వేంకలు	2.7.9.15 తిథులు	తిలోత్తమ రాధ

అం. 2: చూ, సప్తవ్యసనములు; 3: చూ,
వింశతివిగ్రహములు; 4: చూ, కామజంబులు;
5: చూ, భోగములు; 6: చూ, చేతనరత్న
ములు; 7: చూ, వృత్తము. 1 ("రెండు గురు

వులు ఒక్కపాదము. అటుల నాలుగు పాద
ములునుగల రెండవ ఛందస్సునిందుఁబుట్టినవృ-
త్తము.")

స్త్రీ కేసరము. వా. వి: చూ, అండకోశము. 3.
స్త్రీ ఘోషము. సం. వి. ఆ పుం. వేకుస: చూ,
నూనోదయము (వేకుజోమ.)

స్త్రీ జాతులు. అం. (చద్విని, చిత్రిణి, శంఖిని,
హస్తిని): చూ, స్త్రీ 248. [స్త్రీ

స్త్రీత్వము. సం. వి. ఆడుతనము, ఆడు: చూ,

స్త్రీధనములు. అం: అధ్యగ్నికృతము, అధ్యాహ్న
పనికము, పీఠిదత్తము, భౌతికసాదాయ
కము, మాతృసాదాయకము, పితృసాదాయ
కము. (8).

స్త్రీధర్మిణి. సం. వి. ఈ స్త్రీ 1. ముట్టుది:
చూ, స్త్రీ; అం. 2. స్త్రీనుదము: చూ, నుద
ములు.

స్త్రీపర్వము. అం: చూ, పర్వములు.

స్త్రీ పుంసయోగము. అం: చూ, వ్యవహార
చదుములు.

స్త్రీ ప్రజాసంధ్య. అం: చూ, సంధ్యలు.

స్త్రీ బాలరాజు. అం: చూ, తంత్రములు.

స్త్రీ భాషి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, ఆడంగి. 2.

స్త్రీ భూషణము. సం. వి. ఆ. ప. మొగలి:
చూ, సూచీపుష్పము (మొగలి.)

స్త్రీ నుదము. అం: చూ, నుదములు (స్త్రీధర్మిణి 2.)

స్త్రీ రక్షకులు. అం: తండ్రి, కొడుకు, సోదరు
డు, పినతండ్రి, పెదతండ్రి, మేనమాను(8)

స్త్రీ రాగములు. అం: (చూ, రాగాంగములు,
చూ, స్వరము. 2, చూ, శ్రుతిరాగములు):
దేశాక్షి, ఘూర్జరి, దేశి, తోడి, దేశక్రియ,
అందోలి, దేవగాంధారి, గౌళ, గుండక్రియ,
అహారి, లలిత, బిలహరి, కురంజి, ధన్యాసి,
భూర్వగౌళ, వరాళి, నాట, భల్లాతకి, ముల
హరి, పారంగ, రానుక్రియ, కన్నడ, మం
గళకాళిక, నారాయణి. (24)

స్త్రీ లంగోరుట. అం: చూ, వ్యవసములు.

స్త్రీ లక్షణము. అం: చూ, కళలు.

స్త్రీ లక్షణాంగములు. అం. (స్త్రీలకు ముఖము
భాద్యస్వభవములఁగెలియఁదగు నాపాదముస్త
క పద్మంతముగల లక్షణాంగములు, గ్రం: .

1. పాదరేఖలు, 2. పాదతలములు, 3. పాద
నఖములు, 4. పాదాంగుళములు, 5. పృష్ఠద
ము, 6. పార్శ్వములు, 7. గుల్ఫములు, 8. గతి,
9. జంఘలు, 10. శోమము, 11. జానువు
లు, 12. ఊరువులు, 13. ధగము, 14. కటి,
15. డిఫ్ఫులు, 16. బహునము, 17. నాభి,
18. కుక్షి, 19. పాశ్చ్యములు, 20. మధ్యము,
21. వళులు, 22. శోమావళి, 23. పక్షము,
24. స్తనములు, 25. జతులు, 26. స్తంభ
ములు, 27. భుజములు, 28. కక్షములు,
29. మణిబంధములు, 30. కరవృష్టములు,
31. కరతలములు, 32. కరాంగుళములు, 33. క
రాంగుళనఖములు, 34. వాస్తవేఖలు,
35. వృష్టము, 36. కంఠము, 37. ముఖము,
38. చిబుకము, 39. అధరము, 40. నీలము
లు, 41. స్వరము, 42. జిహ్వ, 43. తాలవ్ర
లు, 44. శక్త్యోష్ఠము, 45. హనువులు,
46. కణ్ఠములు, 47. హస్తితము, 48. నాసి
కము, 49. నేత్రములు, 50. తారములు,
51. భుక్తివులు, 52. కర్ణములు, 53. లలాట
ము, 54. కిరము, 55. కిరొరుహములు,
56. అంగము, 57. దేహవర్ణము, 58. దేహగం
ధము (58) (వీనిలక్షణాధులులాయాచదుము
లకడఁబోడవగు.)

స్త్రీ లింగము. అం: చూ, లింగములు. [స్త్రీ

స్త్రీలు. అం. బ: ఆడంగులు, ఆడవారు. (చూ,

స్త్రీసంగము. అం: చూ, ప్రకాశింపఁజేయఁ
గూడనిది. [ములు; 2: చూ, వివాహములు.

స్త్రీ సంగవివాహము. అం. 1: చూ, వ్యవహారచద

స్త్రీ సల్లావనము. అం. (భోగముఫలము):
చూ, గృహనముములు.

ప్రేసామదిక్రము. అం: చూ, ప్రేలత జాంగ
ములు. [తము

ప్రేసామములు. అం. అశ్వకాంతము, ఆయు

ప్రే

ప్రేగము. సం. వి. అ. న. 1. ప్రేస్సభావము:
చూ, స్వభావము; విగ. 2. ప్రేసంబంధ
మైనది.

స్థ

స్థండిలము. సం. వి. అ. న. 1. వ్రతముపూనిన
వాడు వండుకొనుటకు దర్బాదులచేత సం
స్కరింపఁబడిన భూమి: చూ, భూమి. 1;
2. అగ్నిహోత్రమునుంచేటకై సంస్కరిం
చినచోటు: చూ, భూమి. 1; వా. 3. సాక్షు.
స్థండిలకాయి. సం. వి. సి. పుం: చూ, రూ-
స్థండిలఁడు.

ప్రగవము. సం. వి. అ. న. కప్ప: అంతరిము,
అంతర్థ-అంతర్థి, అంతర్థానము, అవవారణ
ము, అపిధానము, అవగుంతనము, అవగ్రహ
ణనము-అవగ్రహము, అవరోధము, అవశ్య
దము-అవచ్ఛాదము, అచ్ఛాదనము, అవరణ
ము, గడము, ఛదనము, తిరోధానము, విధా
నము, వ్రచ్చదము. వ్రచ్చాదనము, యవనిక,
లోపము, వర్ణము, ప్రాచ్ఛాదనము, విరింగిణి,
వ్యవధి, వ్యవధానము, వ్యవాయము, (అవ్య)
అపి, అత్. (తె) అడ్డపాటు, అడ్డము, అడ్డి,
అడ్డాఁక, ఇటుము, ఎడరు, ఓలము, ఓలిమి,
కనుమరుపు, కన్ను-కన్నుడు, వేటపు, చోటు,
తెర. తెలు, తెరపి-తెలుపి, పొదుగుడు-పొదు
పు, బండు, ముఱుగు-ముఱుపు, మాటు,
మాయి, మునుకు, మునుగు-మునుగుడు, ము

నువు, మూత, మూయి, మూయుట తద్వి.—

1. తిరోభాసము; 2. (చూ, స్థావనము.)
ప్రగవముచేయు. మి. స. కి, కప్ప: (సం)
అచ్ఛాదించే, వ్రచ్చాదించే. (తె) అంకె
గొను, అప్పరించే, కదించే-కదియించే,
కప్ప, కమ్మరించే, దబ్బునెట్టు, పొదుగు-
పొదుపు, పొము, మూయు. తద్వి.— (తె)
పాఁతు, పూడుచే-పూచ్చు. (సం) నితే
పించే.

ప్రగితము. సం. విగ. కప్పఁబడినది: అపావృతము,
అచితము, అచ్ఛాదితము, చిత, ఛచ్చము,
ఛాదితము, పిహితము, పూర్తము, పర్చ
న్నము, పర్చాదితము, మిలితము, వర్ణితము.

ప్రవతి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. కల్పిచిత్రము;
2. బృహస్పతి సవనముచేతయజించినవాడు;
3. అంతఃపురకావలివాడు: చూ, సావిద
ల్లుడు; విగ. 4: చూ, కేర్మఁడు.

ప్రళుట. సం. వి. అ. ప్రే. జోడి* : చూ,
నుమినన్ను. 2. [న్నతమునైనది.

ప్రళుటము. సం. విగ. మధ్యాఃతము పాశోక్తి
స్థల వద్దినది. సం. వి. ఈ. ప్రే. పెట్టతామర*:
చూ, సహస్ర వత్రిము.

స్థలము. సం. వి. అ. న. తలము, రూ-స్థలి.
పెట్టసేల: చూ, భూమి. 1; 2. చోటు:
చూ, స్థానము. 1.

స్థలి. సం. వి. ఈ. ప్రే. —వై.—

స్థనిరుడు. సం. విగ. ముసలివాడు: జరంతుఁ
డు, జరుడు, జినుడు-జీనుడు, జీర్ణుడు,
జ్యాయుడు, జ్యేష్ఠుడు, ఒకమినుడు,
దీర్ఘాయువు, దీర్ఘాయుష్కతుడు, వ్రవ
యఁడు, వర్షియఁడు, వృద్ధు-వృద్ధుడు,
(తె) అరగడము, దొక్క-దొక్క, వక్కు
వన్న, పెద్ది-పెద్ద, పెద్దవాడు, పెరుగు-
పెరువు-పెర్వు, ముకుక-ముడుక-ముడుకఁ
డు, ముత్త, ముడి, ముడిమివాడు. ముడి

వాడు, ముదిసినవాడు, ముడుగు, ముదుపరి-
ముదుసలి-ముసలి, ముసలివాడు. తద్వి. —
మిక్కిలివృద్ధుడు:—ఆయుష్మంతుడు, చి-
రజీవి, జైవాత్మకుడు, దశమి, దీర్ఘాయువు,
దీర్ఘాయుష్మంతుడు, పూర్ణాయుర్దాయవం-
తుడు, శతావస్థకుడు.

సవిమము. సం. విణ. మిక్కిలిస్థూలము, గరిష్ఠము,
బలిష్ఠము, బలీయము: చూ, స్థూలము. 4.
స్థవీయము. సం. విణ. (న్. ఈ. న్) రెంటి
కంటె మిక్కిలిస్థూలము: చూ, స్థూలము. 4.

స్థా

స్థాండిలుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. వృతము
చేత భూమిమీదఁబరుండువాడు: రూ-
స్థండిలకాయి. (చూ, వృతి. 2); అం. 2:
చూ, గతిభేదములు. [కాంతక.

స్థానుకర్ణిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, విష్ణు
స్థానుప్రకీర్ణ. అం: చూ, ఆకృతసంచారమార్గములు
స్థానువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. మేకు: చూ,
మూలము. 4; 2: చూ, శివుడు; పుం. న.
8. కొమ్మలులేని చెట్టు, మోడు: చూ,
వృక్షము; విణ. 4. స్థిరమైనది: చూ,
కాశ్యతము; అం. 5: చూ, ఆననములు.

స్థానాననము. అం: చూ, స్థానువు. 5.
స్థాత. సం. విణ. (ఋ. ఈ. ఋ.): వరిష్టవు,
వర్తనుడు. (తె) ఉండువాడు.

స్థాతవ్యము. సం. విణ. ఉండఁదగినది: ఆలస్యము.
స్థానకములు. (అం: చూ, పుంస్థానకములు. ౬.
చూ, స్త్రీ స్థానకము 3.)

స్థాననిఘంటువు. అం. లగ్నము, తను, ద్వితి
యము-మూరకము, తృ-అయు, చతు-యాత్మ,
పంచ-తపయ, స-కేత్రు, స-కళిత్ర, ఆ-అయు,
శుభ-కాగ్ర, దశ-కాజ్య, ఏక-లాభ, ద్వా

దశము-వ్యయస్థానము. [ములు.

స్థానపాలకుడు. అం: చూ, హయపాలక భేష-
స్థానబలము. అం: చూ, పడ్యలములు. (౧. శి-
చ్చ, ౨. స్వశ్చేత్ర, 3. మూలతిక్రొణ,
౪. మిత్రశ్చేత్ర, ౫. స్వనవాంశ. ౬. తన
దేర్శకాగ్ర, ౭. తన ద్వాదశాంశ, ౮. తన
తిక్రొణాంశ, ౯. తన పాదశాంశలయందున్న
ట్టియు గృహములు స్థానబలముకలవాడు.)

స్థానము. సం. వి. అ. న. 1. = తాణా-తానము.

తావు. ౧ోటు: అంకవిని, అధివాసము, అప-
దేశము, అవస్థానము, ఆ, ఆశయము, ఆశ్ర-
యము, ఆననము, ఆస్పదము, ఓకము. ఓక-
స్సు, కావ్య, కీర్తి, కులాయము, క్షీ, క్షీతి,
క్షౌమి, ఖలము, గాఢము, తటము, తటి,
ధామము, ధిష్ణ్యము, నిష్ఠ, నీడము, నదము,
పాలి, వృత్తివృద్ధి, వృద్ధి, భువి-భూమి, వస-
తి, వసనము, వసి, వాసము, సంస్థ, సత్త,
స్థలము, స్థలి, స్థానము, స్థితి. (తె. ప):—ఇక్క-
ఇక్కవ, ఇమ్ము, ఇరవు-ఇరువు, ఉనికి,
ఉనుకువ, ఎడ-ఎడము, కంగవ, కందువ,
కట్టు, కడ, కలకు, కలను, కలిమి-కల్మి,
గరిడి, చేక్కటి, చేక్కి, చేపట్టు, చో,
చోటు, జోగా, పెంకి-తెంకి, తాణా,
తాణి-తాణియ-తాణె, టావు-తావు, తావు,
తల, తలము, తానకము-తానము, తావలము,
నట్ట, నిట్ట, నిలుకడ-నిల్కడ, నెట్టు, నెవ్వ,
నెల, నెలకువ, (నెలకువ), నెలవు, నెల, నట్టు, పా-
లము, బస, కట్టు, మనికి-మనిక్కి, మనికివట్టు,
మనుకువ, వలతి, నీను. తద్విశేషములు.—
౧: ఉత్థానము. (తె):—ఇలుకటము-ఇలు-
కాటము-ఇలుకటము-ఇలుకాటము, ఇలు-
కు; ౨ మంచితావుకు. — ఓకము, సంస్థితి;
3. నది మొదలగుకాని సమీపవృద్ధిము. —
కచ్చము; ౪. వసులగట్టుచోటు. — (తె)

శట్టుమట్టు; ౫. ఉ ని కి తా వు. — కట్టు
మట్టు; ౬. నీటియొక్క యూటగలతావు. —
జలదీర్ఘము. (తె) కసియము; ౭. ఏనుగును
శట్టుచోటు. — గజబంధని; ౮. జెట్టుసాదన
చేయుచోటు. — అక్షవాటము; ౯. నాలుగు
కాలువలు కలియుచోటు. — జలగుత్మము;
౧౦. గోవులు తిరుగుచోటు. — గోష్పదము;
౧౧. కష్టమును గలిగించుతావు. — కష్టస్థాన
ము, వారకము; ౧౨. పోగుడవితావు. —
డ, (కలిలము, కష్టము, గహనము, దుర్గమ
ము); ౧౩. మేకలనుగోయుతావు. — కటి;
౧౪. కాపురమునకు. — (చూ, విడిమట్టు);
౧౫. అలువిడ్డలతోడి యునికికి. — (చూ,
సంసారము. 1); ౧౬. పుట్టినచోటు. —
(తె) పుట్టు; ౧౭. ఇంటి వెనుకటిచోటు. —
చోటి, పృథము. (తె) దొడ్డి, పెడలు,
పెరడు - పెట్టు; ౧౮. తెలివికి మొదటి
చోటు. — పృథవము; ౧౯. ఓడలు చేపడు
చోటు. (తె) బొది; ౨౦. కొండలోనగు
వాని మీది ఉబ్బు అగుచోటు. — (తె)
చోటు; ౨౧. దుర్గమ స్థలము. — (చూ,
మాన్యము. 2); ౨౨. నడిమిచోటు. — (తె)
ముంగిలి; ౨౩. మూడుపృథ్వీకములు —
(తె) ముచ్చేట్టు; ౨౪. మూడు ఎల్లలు
కలియుచోటు. (తె) ముయ్యెలగుట్ట; తద్యుః -
మూడుదారులు కలియు చోటునకు. —
ముయ్యెలగుట్ట (చూ, మార్గము. 1); ౨౫.
నుంకముతీయుచోటు. — (తె) పెట్టు; ౨౬. బో
గమువాండ్రు ఆటతావు. (తె) మేజోవాణి;
౨౭. పద్మస్థానము, ఆహూతనము - ఆహూత
ము, నూన. (తె) వేంతుడుగట్టు; ౨౮. ఏ
కాంతస్థలము. — నీకాకము; ౨౯. రాజోల
ఏకాంతస్థలము. — కుద్ధాంతము; ౩౦. నీచస్థా
నము. — గభీరము; ౩౧. పుడమికి. — చూ,
భూమి. 1; ౩౨. పరదేశముందలియునికికి. —

వనము; ౩౩. కారణములేనియునికికి. — విశ
క్షణము, ౩౪: (తె) కందున, బస, ముఱు
గు, ముఱుగుచోటు, అంతరుపు, అంతస్తు,
ఓలము; ౩౫. యజ్ఞములయింను బాగ్నాములు
వేదముక్కులు చెప్పెడుచోటు. — సంస్తా
నము; (చూ, సదనము. 1; చూ, భూమి. 1);
౩. ఇల్లు: (చూ, సదనము. 1); ౩. క్షయ -
స్థాన - వృద్ధులు మూడింటిలోనొకటి: (చూ,
వర్గములు. 1); ౪. నిలుకాని యుద్ధమప్పటి
నిలుపు (ఇది వంచవిధము. — పృథ్వీధ
ము, ఆరీధము, సమపదము, విభాము,
మండలము.); 5. పోలిక: (చూ, సమానము.
2); 6. కర్మవిభాగము; అం. 7: (చూ,
కుక్కుమలు; 8: చూ, ఉదయత్రయము;
9: చూ, వింకతివిగ్రహములు; 10: చూ,
వర్గములు (చూ, స్థానము 3)

స్థానావతి. సం. వి. ఇ. పుం: మధ్యవర్తి. (తద్యుః —
దూత, దూతుడు. (తె) రాయబారి, కాలరి).
స్థానావత్యవ్రయోగము. అం: చూ, తంత్రములు.
స్థాని. సం. వి. (న. ఈ. న) స్థానముకలది.
స్థానికుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. స్థానమున
కద్యుతుడు; 2. నుడిపారునతైకాడు: చూ,
స్వామి. 3.

స్థానీయము. సం. వి. అ. న. చట్టము, పోలిక
చూ, నీమ. (1) - ౧. (దేశములు.)

స్థానోపసంవానము. అం: చూ, పృథ్వీయములు.
స్థానకుడు. సం. వి. స్థాపించేవాడు.
స్థానత్యుడు. సం. వి. అ. పుం. స్వాగడి: చూ,
సావిదల్లుడు.

స్థానము. సం. వి. అ. న. 1 - తావు. స్థాపిత
యేట: ఆధానము, ఉట్టంకము, ఉపాధాన
ము. (తె) కచ్చుట. (చూ, సగనము. ౧)
2: చూ, సమాధి. 1; 3: పుంసనము.

స్థానని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చిలుకొడ్డి: చూ,
విధకర్మ.

స్థాపించే. సం. స. క్రి. స్థాపనము చేయు: తాచే, తాపించే, నిలుపు. తద్వి. — చేక్కగా స్థాపనము చేయు. — పృస్థాపించే.

స్థాపితము. సం. వి. 1. నిలుపబడినది: ఉట్టం కితము, పోలిధము. తద్వి. — ౧. ఋక్షము; ౨: పృస్థాపితము; 3. నిశ్చయింపబడినది: శేవలము, శస్త్రము, నిశ్చితము, నిరూపము,

నిర్ణీతము, రూఢము, వ్యవసితము, స్పష్టము, స్థితము. (తె) అచ్చేము. [శక్తి. 1.

స్థామము. సం. వి. ౧. న. వ. శరీరబలము: చూ, స్థాయి. సం. వి. ౧. (న. ఈ. ౧) = తాయి.

1. ఉండునది, కదలనిది: చూ, స్థిరము; అం. 2: మధ్యము, మందము, తానము. (3).

స్థాయివర్ణము. అం: చూ, వర్ణ చతుష్కము.

స్థాయిభావము. అం. రజస్వితస్వాదుత: చూ, భావములు (ఈ సముద్రసంధెన్ని నదులు గలిసినను వానివలచి సముద్రమే కాన్పించినట్లు సంచారీభావములు మొదలగునవి మధ్యమధ్య సెన్నివచ్చినను వానివలచితానే కాన్పించునది.)

స్థాయిభావములు. అం: చూ, భావములు, (రస స్థాయిభావములు.) [కారము. 3.

స్థాయివర్ణకాలంకారములు. అం: చూ, అలంకారములు. సం. వి. అ. పుం. ఒక గ్రామమున కధికారి: చూ, స్వామి. 3.

స్థాలము. సం. వి. అ. న. ఉత్తలియ. కంచేము. భోజనపాత్రము: చూ, పాత్రము. 8.

స్థాలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1 = తెలిగ. తలియ, వంట మండ, లోని: చూ, భాండము. 3; 2. కలిగొట్టు*. అంబువాసిని, అరూపు, కర్పూర, కాశస్థాలి, కానుదూరి, కానుప్పంక, కాల, కాలప్పంక, కాలస్థాలి, కావ్యకుంభి, మంజర, మంభి, మదెరాక్షి, మయతరుత్త, మీరి, గజ ముదనము, గద, పాటలి, పావని, ఫలేయహ,

సప్తల. (తె) కలిగొట్టు, పాదిరి-పాదిలి-పాదలి, పాల. తద్వి. — ౧. తెల్లకలిగొట్టు: కు; — కావ్యపాటల-కావ్యపాటలి, కుక్కుపాటల, శ్వేత, సీతిపాటల. (తె) తెల్లకలిగొట్టు: ౨: నేలకలిగొట్టుకు. — కుంభి, భూపాటలి, (తె) నేలకలిగొట్టు; 3 కలిగొట్టుపువ్వునకు — పాటలము.

స్థాలిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, స్థాలము. స్థాలీపాకిము. అం: చూ, పాకయజ్ఞములు. స్థాలీపులాకవ్యాయము. అం. ఉడుకు చున్నకుం డెడుఅన్నమునకు ఒక మెతుకును వట్టిచూచుట అను రీతి.

స్థావరము. సం. వి. అ. న. 1. వింటినారి: ఆకర్షము, గవ్య-గవ్యము, గుణము, దేవ, జ్యోతి, పృతికాయము, వ్యధ్యము, భారవము, చూర్వి, లోచనము, కంజిని, వాన్నము. (తె) అరి, అల్లియ-అల్లె, ఎక్కు-ఎక్కుడు, గొనము-గొనయము, తెగ, నారి, మోపు, వల్లియ-వల్లె. తద్వి. — ౧. చూర్వి మధ్యతంతుబంధము. — (తె) అరితోసి-అరిపొసి, కూర్పరి; ౨. వింటినారిని చెవిదాక తిగుచుట. — పూర్ణము; 3. తోలువారికి. — (తె) తరట్టు: చూ, (తె) కురు వేరు దంటి నారి; ౪: (తె) చిగురుటల్లె; ౫: చూ, (తె) చెన్నెలవారి; పుం. 2. కొండ: చూ, పర్వతము; వి. 3. — తావరము. కదలనిది: చూ, స్థిరము.

స్థావిరము. సం. వి. అ. న. వృద్ధత్వము; జర్జర, జర్జరికము, జాని, జ్యోని, వార్ధకము, వార్ధక్యము. (తె) కారు, పెత్తనము-పెద్దతనము, పెద్దనీకము, ముది, ముదితనము, ముదిమి, ముదురు, ముదునరితనము, ముప్పు, ముసలితనము. (చూ, స్థవిరడు.)

స్థానకము. సం. వి. అ. పుం. 1. చేతనదినకుం ధి కుములోనగునది; 2. కుంకుములోనగుచాచి

పూత: చూ, సమాంభము; 3. నీరులో
నగువారియందలిబుగ్గ: చూ, స్పృటకము. 2.
సామ్యము. సం. విగ. (ఆ. బహుకాలము ఈం
డునది): చూ, స్థిరము.

స్థి

స్థితకరణము. అం. (లలనారత్నముకూర్చునప్పుడు
పురుషునిపైకొనికూడుట): చూ, రతిబంధ
ములు.

స్థితకరణబంధములు. అం: యుగవదము, వితర్కి
తము, మార్కటకము, ఘట్టితము, నమ్మభీ
కరణము. పరిస్థితులు, ఉద్గ్రీవము, జాఘన
ము. (8) (చూ, రతిబంధములు.)

స్థితము. సం. విగ. 1. ఉన్నది; 2. నిలబడి
న్నది; 3. నిశ్చయించబడినది: చూ, స్థాపి
తము. 2; 4. పరిశిష్టచేయబడినది; అం. 5.
చూ, రతులు.

స్థితి. సం. వి. ఇ. స్థితి. 1. ఉనికి: చూ, స్థాప
ము. 1; 2. కూర్చుండుట: ఆనన-ఆననము,
ఆసిక, ఆసికము, ఆస్య, ఉపవేశము. (తె)
కూరుచుండుట, ఉనికి, నిలకడ; 3: ధారణ,
మర్యాద, సంస్థ, స్థైర్యము. (తె) ఉనికి,
నిలకడ-నిలకడ-నిలకడ, నిలపు-నిలపు,
చదిలము, పొలుపు-పొల్పు; 4. మేర,
మర్యాద: చూ, సన్మానము; 5. బ్రతుకు:
అనుభవము, ఆజీవము, ఉచ్చాసము;
ఉజ్జీవనము, కాయకము, జీవనము, జీవము,
జీవస్పృతి, జీవాతువు, జీవిక, నిర్వాహము,
పిండము, పరివర్తనము, పరిస్థితి, పరస్ప
రము, వార్త, వృత్తము, వృత్తి. (తె):—
జీరుగుబడి, జీరుగుబాటు, బ్రతుకు-బ్రదుకు,
బ్రదిమి-బ్రదిమి, బ్రదుకు-బ్రదుకు, మనికి-
మన్ని, మనుగడ, మనువు, మన్ని, మల:

కువ, సాగుపాటు, సాగుబడి. తదియి.—
ధాన్యాదికము ఏడుకొని బ్రదుకుట.—
ఉంఘము, బుద్ధిము. (తె) లే కి బ్రదుకు;
అ. పతిగవీణకొనుకృతి.— (తె) పతిగబి,
దుకు; 3. ఆడుదాని బ్రదుకు:— వర్ణాట
ము; 4. బ్రదుకు-బెరువునకు.— పిండము
(చూ, స్థితి. 5.); 5. జీవనోపాయమునకు—
(చూ, వృత్తి. 2.) (తె) వెరువు-వెరువు;
అం. 8. సృష్టిస్థితిలయములయందొకటి.

స్థిర. సం. వి. అ. స్థితి. 1. నేల: చూ, భూ
మి. 1; 2. ముహూర్తసామ్యము: చూ, సామ్యము.
స్థిరచక్రము సం. వి. అ. పుం. పూర్వజైన
విశేషము: చూ, బుద్ధుడు.

స్థిరచిత్తుడు. సం. వి. అ. న. ఆనందస్పృతి, ఏక
తానుడు, ఏకనర్మడు, ఏకాగ్రుడు,
ఏకాగ్రుడు, ఏకాయనకతుడు, ఏకా
యనుడు, ఏకాగ్రుడు.

స్థిరచ్ఛాయము. సం. వి. అ. పుం. వశేయము:
చూ, మరపున్నాగము.

స్థిరపడు. మి. అ. కి: (తె) ఇరవారు, ఇరవైకొను,
ఇరవైవడు, మడుగు, మడుగుడు-మడుగుడు,
జితపడు, జితిచే, డెక్కొను, తావుకొను,
తిరపడు, నాటు-నాటుకొను, నెక్కొను, నెట్టు
కొను, నెలకొను-నెలవుకొను, చట్టుకొను,
పదిలపడు, పాదుకొను, పొందుకొను, పొలు
చే-పొల్పు. తదియి.— చూ, మట్టుపడు.

స్థిరపడచే. మి. స. కి: (తె) పదిలించే.

స్థిరము. సం. వి. అ. పుం. 1. కొండ: చూ, తి
ర్యకము; 2. చెట్టు: చూ, వృక్షము; 3. చూ,
మాతము. 1; విగ. 4.—తిరము. నిలకడ
నది (చూ, కాక్యతము. 1-4, 2-3): అత
లము, అచ్యుతము, ఉత్తము, ఉద్ధురము, బహు,
ధురినము, నిష్పాపము, స్థాయి, స్థావరము,
స్థిరము. (తె) ఇట్టలము, ఇరవు-ఇరవు, ఉ
క్కు, ఉజ్జిది, కొదమ, చేగ-చేగ, జితము.

లిరము, దిట్ట, పాలుపు-పాలు, బటువు, పదాటు, సి స లు. (చూ, కైర్యము. 1).

తద్వి:—గ: చూ, సిద్ధాంతము; ౨: వైయా త్యము; ౩: చూ, స్థావరము. ౪: ర. బహు కాలముఉండునది:— స్థాస్థువు; 5: ఏర్పా టైనది: చూ, సంకేతము. 2

స్థిరములు. అం. “పరుషసరశేతర హల్లులు” (చూ, ఊష్మములు)

స్థిరవారము. అం. శనివారము, మందవారము: చూ, వారములు.

స్థిరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. శనిగ్రహము: రాహువు. 2; 2. చవలత్వము లేనివాడు: అవసలుడు; ౩: అవసలుడు. (తె) కట్టుప కాను; 4: చూ, కాశ్యతుడు. తద్వి:— స్థియుడు.

స్థూ

స్థూణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1: చూ, స్తంభము. 1; 2. ఇనుపవ్రతిము: చూ, అయస్థిము. స్థూణాకర్ణము. అం: చూ, దండపూర్ణహులు. స్థూణానిఖనన్యాయము. అం. స్తంభమొకచోట: స్థూణాతి దిట్టముగానున్నచో లేదోయని చూచేటట్లై యూపెననురీతి.

స్థూరి. సం. వి. స్. పుం. బరువుమోసెడు గు ఱ్ఱము: చూ, హయము.

స్థూలకంటకము. సం. వి. ఆ. పుం. ములుగొలిచిడి, తూలకంటకము: చూ, మొగవీర.

స్థూలక్షేదము. సం. వి. ఆ. పుం. అయ్య: చూ, బాణము. 1. [నూకరము.

స్థూలశాసము. సం. వి. ఆ. పుం. పండి: చూ, స్థూలపుస్తకము. సం. వి. ఆ. పుం. (తె) మాదన:.

స్థూలభిషి. సం. వి. స్. స్త్రీ. వల్లడింపెన: విష్ణుకాంత.

స్థూలఫలము. సం. వి. ఆ. పుం. పెద్దపుంగు: చూ, శ్వసనము. ౩. [ధాన్యము.

స్థూలమధ్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. యవలు: చూ, స్థూలమధ్యము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.—పై.—

స్థూలము. సం. వి. ఆ. న. 1. సుధారము: చూ, సదనము. 1; తద్వి:—మహాపటగృహమునకు:—

స్థూలము (అని కొండలు); 2. 2. తోరము. బలిసినది: చూ, స్థూలము. 4; ౩. తెలిపి లేనిది: మగ్గ; 4. లావై నది, బలిసినది: ఉచ్చితము, ఉత్సృజము, ఉదూఘము, కుంటకము, గర్భము, ద్విధము, బలిష్ఠము, బలీయము, స్థవిష్ఠము, సవీయము. (తె) ఉటిది, ఒమ్ము, కడిది, కరకటి, గడితము, గమకము, గాత్రము, లోట్ట, తోరము, పాతక, పాత్ర-పాత్ర, బంబ, బలితము, బలవిడి, బలిదము, బూర, యెర, బానుక, వందము, ముగ్గు-మదుక-మదుగు, మొద్దులంబు, లావు, వలము, వలద-వల్ల, హొమ్మ- (వి):—గడితము; అం. 5: చూ, శరీరములు.

స్థూలలక్ష్యము. సం. వి. వి. మిక్కిలి యీవికాఁడు: పత్తి: చూ, వదాన్యము.

స్థూలకాటకము. సం. వి. ఆ. న. 1. దుర్బటి: చూ, వస్త్రము; 2. ముదుగుకొక: చూ, వస్త్రము. తద్వి:—గ. సన్నపుటట్టుకు—సాతి; ౩: (తె) చెన్నమడుగు.

స్థూలహస్తము. అం: తోరహస్తము.

స్థూలారుంధతీన్యాయము అం. అరుంధతీపక్షత్రిము చిన్నదగావున దానినిఁజూపుటకై పెద్దపక్షత్రిము నొకదానినిఁ జూపించి దాని సమీపమున నున్నదని చూపునట్టిరీతి.

స్థూలావర్తి. అం: చూ, అశుభావర్తములు.

స్థూలించు. సం. ఆ. క్రి. రక్తముపెట్టు, బలియు: ఉమ్ము, ఒప్పుపెట్టు, కండపట్టు, పాదలుకొను, విలియు, వలముగు.

స్థూలోచ్చయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పెద్దతాయ: చూ, రత్నములు (౧౯.) తద్విశేషములు. - ౧. రత్నమునకు. - వసువు; ౨. (తె) రుబ్బు గుంట, గుబ్బుతోలు; ౩: (తె) రుబ్బుగుండు, రుబ్బుపొత్తిము; ౪: ఉదూఖలము, ఉలూఖలము, కండని. (తె) గోలు - తోలు; ౫. కంపునకు. - లోహితకము, లోహితము; ౬. జయనను. - లోహజిత్తు; ౭. చెకుముకితాయికి: - శిఖిముఖి; ౮. తలమానికమునకు. - శిఖితము; ౯. ముత్యమునకు. - కౌత్తికేయము; ౧౦. సూర్యకాంతము; ౧౧. పగడముకు. - పల్లికము; ౧౨. పటికముకు. - (తె) లెంట; ౧౩: (తె) పంటరాయి; ౧౪. కంపుదోషమునకు. - లకునము; తద్వి. రత్నదోషమునకు. - విచ్ఛాయము. (తె) విచ్ఛాయ; ౧౫. శిలావిశేషమునకు. - శిఖరము; ౧౬. ఇటికకు. - సుధ; ౧౭: (తె) వాటురాటు. (చూ, రత్నములు); ౧౮. బొటిము: అవగండము, కచ్చపి, యువగండము, వరనఖర్జువు, వరిండకము, వరండము. (తె) బొటిము - మొటిము - మొటిమె. (చూ, మొటిము. 1); ౩. వీనుగునదితరపునడ: చూ, వాస్తీ; ౪. అసాకల్యము.

స్థూ

స్థూకము. సం. వి. ఆ. పుం: ఛకము, దీనకము. (తె) జీలగంటె, దీనుము - దీను, వేటపిట్ట. స్థూమము. సం. వి. స్. న. శరీరబలము: చూ, శక్తి. 1. స్థూయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1: కలవిపుగిడు, గురువు, చక్రి, పురోధ, పురోధనుడు, పురోహితుడు, పాహితుడు, బ్రహ్మ. (తె) ఒడ్డి. తద్వి. - అధర్వణుడు, యాజకుడు,

యాజ్ఞకుడు. (తె) ఒడ్డి; ౨. తీర్చి: చూ, స్వామి. ౩; విగా. ౩. మిక్కిలిసియడు

స్థూ

స్థూర్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. స్థిరత్వము: అత్త, ఊర్జితము, దార్ధ్యము, దృఢము, ధృతి, ధైర్యము. (తె. ప): - ఇట్టలము, ఉక్కు, ఉదిరి, ఉదుట, ఉడది, ఒకపు, కటికి, గట్టి, గడును, చిక్కన, తట్టన. తరువు, తాలిమి - తార్మి, తేకువ, దిటము - దిటవు, దిమాకు, దీనుసము - దీవసము, నేటు, పట్ట, పదిలము, బరవసము - బరవసము, బిగి, బిగితము, బిగువు, కిట్టు, కిట్టి, బెట్టిదము, మున్నుక, మొలపడి, మొక్కలము - మొగ్గలము, రుటము, సదాటు. (చూ, స్థిరము). తద్వి. - మిక్కిలి పదిలమునకు. - సాధ్యము, పుం. ౨. పోవతి: చూ, సుమనస్సు. ౨-౩; విగా. ౩. నిలకడ: చూ, స్థితి. ౩.

స్థూ

స్థూనేయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గండివనము*: చూ, రాజార్జును. 1-౩౯; ౨. మాచివత్తి*: కాకపుష్పము, కుక్కురము, పుష్పము, బర్హపుష్పము - బర్హిపుష్పము, బర్హము. (తె) మాచి, మాచివత్తిరి - మాచివత్తిరి. స్థూరము. సం. వి. ఆ. న. గుట్టుమువీలైనమోసడి బరువు: చూ, వాయము. స్థూరి. సం. వి. స్. పుం. రూ - మూరి. బరువు మోసడి గుట్టుము: చూ, వాయము. స్థూల్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. బలము: చూ, శక్తి. 1; ౨. స్థూలభావము: చూ, శక్తి. 1.

తద్వి. — ౧. బలముగలది:—తూర్ణము;
 ౨. మిక్కిలిబలముగలది:—వృద్ధిబలము, బలవం
 తము, బలిష్ఠము. బలియము, (తె) తోగము.
 బలితము, బలిదము—(చూ, క్తి. 1.)
 స్థాని. సం. వి. న్. పుం: చూ, రూ-స్థాని.

స్న

స్నానము. సం. వి. అ. న. మనుక: చూ,
 స్నానము.
 స్నానితము. సం. విణ. స్నానముచేసినది.
 స్నానము. సం. వి. అ. పుం: రూ-స్నానము-స్నా
 నము, కాటుట: చూ, సృజము.
 స్నాన. సం. వి. అ. స్త్రీ. చస్త పునరము: చూ, నిర.

స్నా

స్నాతకము. సం. వి. అ. న. వివాహోత్సాహము
 బ్రాహ్మచారిచేసికొను ఒకవృత్తము.
 స్నాతకుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. స్నానవ్రత
 తీలుడు: ఆపుతుడు (చూ, వృత్తి. 2); అం.
 2: వృత్తభేదము: (చూ, వృత్తి. 2); 3: చూ,
 గణిభేదములు.
 స్నాతకులు. అం: వీరుతోమృండు. — ౧. సం
 తావారియై పెండ్లిచేసికొనదలచి తదర్థ
 మయి ధనమునభిలషించువాడు; ౨. తనకున్న
 దృవ్యమంతయు యజ్ఞమునందు బ్రాహ్మణు
 లకొసంగి దరిద్రుడయి ధనమునుకొరవా
 డు; 3. యజ్ఞార్థమయి ధనము నపేక్షించు
 వాడు; ౪. గురుదక్షిణార్థమయి ధనము కొ
 రువాడు; ౫-౬. పితృపూర్తిసంరక్షణార్థము
 ధనము నపేక్షించువాడు; 2. బాటసారి,
 ౩. రోగి; ౪. వేదవికసార్థము వలయ సౌకర్య
 యావలించువాడు)

స్నాతుడు. సం. విణ. స్నానముచేసినవాడు;
 ఆపుతుడు. (తె) మునిగినవాడు, మును
 గువాడు.

స్నానమాడు. మి. అ. కి: తీర్థమాడు. (సం)
 అవగాహించు, విగాహించు. (తె) ఆడు,
 ఓలలాడు-ఓలాడు, కుంకు, తేలు, తో
 గు, నీరాడు, నీరుపోసికొను, నీర్లాడు, పో
 రుకాడు-పోర్కాడు, బుంగు, మునుగు-
 మున్గు, వేలు-వేలు. (వే). ఓలలాడు)
 తద్వి.—(తె) చనుపాడు.

స్నానము. సం. వి. అ. న. 1. తానము. మను
 క: అభివృద్ధి, అభివృద్ధి, అవగాహనము,
 అవగాహనము, అర్థము(అర్థము), ఉపస్థ
 ర్థము-ఉపస్థగ్యము, గాహనము. గాహనము,
 నిమగ్నము, విగాహనము, విగాహనము, సత
 వము, మత్స్య, స్నానము. (తె) కుంకు,
 జలకము, తలమునుక-తలమునుక, తానము,
 తీర్థమాట, నీరాట-నీరాటము, బుడక-బు
 డుక, మజ్జనము, మనుక-మనుక. తద్విశేష
 ములు. ౧: (మి) తిరుమజ్జనము; ౨: కంఠస్నా
 నము; 3: అవగాహనము, పాతస్నానము.
 (తె) వేదవ్రతము; ౪: అవస్థానము,
 మృతస్నానము; ౫: (తె) ముట్టునీళ్లు;
 ౬: (తె) మాటునీళ్లు; 2: మంగళస్నా
 నము; ౩: అం గ సం స్నానము,
 అంగసంస్కృతి, అంగసంస్కృతి, అభివృ
 క్తము, అభ్యంగనము, అభ్యంగనము, పరికర్మ
 ము, ముంక్షణము. (తె) తలగడుగు, తల
 టు-తలయంటు; ౪. మునిగినది:—గాహిత
 ము, విగాహితము, విగాహనము, మగ్నము.
 (తె) బుంగుడు; 2. స్నానియము, నలం
 గుపిండి: (చూ, సాదము. 1-౪2); అం.
 3: చూ, ఉపచారములు; 4: చూ, భోగము
 లు. (అర్థభోగములు.) బ్రాహ్మదాయకములు.
 స్నానసంధ్యాజపవ్రతాదులు. అం: చూ, ము

స్నానసమయము. అ. (ఫలము, భైరవము):
చూ, గృహసమయములు.
స్నానీయము. సం. వి. అ. న:చూ, స్నానము. 2.
స్నాయువు. సం. వి. ఉ. పుం, స్త్రీ: చూ,
స్నన. (చూ, కండరములు)

స్ని

స్నిగ్ధవల్లవము. సం. వి. అ. పుం. నీరు నేరేడు*;
చూ, సురభివత్స. 3.
స్నిగ్ధము. సం. వి. 1. స్నేహముగలది; (తె)
నిద్దము; 2. నిద్దము. నునుపుగలది, సాపు:
చిక్కణము, మృణము. (తె) వయము,
నిద్దము-నిద్దా, నునుచరి, నునుపు, నున్న;
3. చిక్కణగలది: మృణము (తె) చిక్కన,
జిగట, జిగురు, జిడ్డు, జిగిలి, నయము, నిద్దము,
నునుపు, నున్న, నున్ననిది, మిసిమి, మిసా.
(చూ, స్నిగ్ధము. 2.); అం. 4: చూ, దృష్టలు;
5: చూ, అగమములు.
స్నిగ్ధవృంత. సం. వి. అ. స్త్రీ. కమ్మెరాకుతీగె*:
చూ, సురలి.
స్నిగ్ధవృక్షము. సం. వి. అ. పుం. నల్లచూమిడి*:
చూ, చూమిడి. ౨.
స్నిగ్ధుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్నేహితుడు.

స్ను

స్నుక్కు. సం. వి. ఛ. స్త్రీ. జెముడు*: చూ,
స్నుహి.
స్నురము. సం. వి. కాతిపది, రీణము: చూ,
సృగము. [చూ, వర్ణకము.
స్నువు. సం. వి. ఉ. పుం: కొండనెత్తము:
స్నువి. సం. వి. అ. స్త్రీ: వధువు, వధూటి.

(తె) కోడలు, పెండ్లికూతురు. తద్వి. —
మేనకోడలుకు. — స్వసీయ.

స్నుమత్సము. సం. వి. అ. చూ, కోటరము. (1)
స్నుట. సం. వి. అ: స్త్రీ: చూ, రూ-స్నుహి.*.
స్నుహి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: రూ-స్నుహి, కృ
ష్ణసారకము, గండీరము, గుల, మహాపృథువు,
వజ్రతుండము, నమంతదుగ్ధ, సింహుండము,
స్నుక్కు, సుధ. (తె) జెముడు-జెముడు,
(జెముడు). తద్వి. — ౧. యానుభవకంటకము,
వజ్రిము. (తె) కోలజెముడు; ౨. దళస్నుహి,
వత్రిస్నుక్కు, కావసజివ్య, నువిరేచని. (తె)
అకుజెముడు; 3: (తె) చొంతజెముడు;
౪. వజ్రికంటక, సింహుండము. (తె) బామ్మ
జెముడు; ౫: అలంబుసము, త్రికంట
కము, వజ్రిక. (తె) ములుజెముడు*.

స్నే

స్నేహము. సం. వి. అ. పుం. 1. నెమ్మి-నేయ
మి-నేస్తము: అజర్యము, అసురక్తి, అసురా
గము, అపహ్నవము, అభిగమనము, అభిగ
మము, అభిహసము, అనుకూల్యము, అను
గుణ్యము, అప్తి, అబంధము, అయత్తి, ఇష్ట
ము, ఉపగృహము, ఉపధానము, ఉపలబ్ధి,
ఏకకంతక్రము, ఏకీభాసము, ఏకకంత్యము,
ఏకమత్త్యము, ఏక్యము, కామగుణము, గృ
ధ్నుత, గృహణము, ధ, వరిచయము, వృణ
యము, వృణియత్నము, ప్రియత, ప్రియము,
ప్రితి, ప్రియ-ప్రియము, మమకారము, మ
మత, మైత్రి, మైత్రియము, రక్తి, రతి, రస
ము, రాగము, విస్తరము, విసృంభము, వం
గతము, సఖ్యము, సహవాసము, సాహద్యము—
సాహద్యము, సాహృద్యము—సాహృద్యము—
సాహృద్యము, సైగ్యము, హృద్యము, హితము.

(విణ.) అనుకూలము, అనుగలము, ప్రతీకము, చరిత్రము. (తె. ప):—అంటు, అనుగు, దనము, అరితి, అర్థిలి, అల్లిబిల్లిక, అల్లిబిల్లి, అసము, ఆదట, ఆవటము, ఇచ్చేకము, ఇతము, ఇతవు-హితవు, ఇమిడిక, ఇమ్ము, ఇరవు-ఇరువు, ఎనయిక, ఎమ్మిక, ఎలమి, ఎలసము, ఒంటు, ఒండొరుమిక, ఒందిక-బిద్దిక, ఒనరిక, ఒనరు, ఒమ్మిక, ఒరిమ-ఒరిమి-ఒరిమిక, ఒలిమె, కాయవు-కాయ్యు, కూరిమి-కూర్మి, కలవు, గాదిక, గారము-గారవము, గారవింపు, గారాబము-గారాము-గారాబు, జేనవు-జేనువు, చుట్టటికము, చెలికారము, చెలిమి-చెల్మి, తమకము, తరితీపు, తిమ్మము-తీయము, నంటు, ననువు, నయగారము, నెనరు, నెమ్మి-నెమ్మిక, నెయ్యమి-నెయ్యము-నేయము, నేస్తము, పల్లాయనము, పెరము-పెరిమి-పేరిమి-పేరిమె-పేర్మి, పాంకము, పాంతము, పాందిక, పాండు, పాత్తు, పానరు, పానగుడు, పోరామి, పోన, పేముడి, బాతి-బాతి, బాలి, మంచమేలము, మక్కువ, మచ్చిక-మచ్చిక-మచ్చిక, మతకము, మనుకువ, మయివడి-మయివడి-మైవడి, మాలిమి, ముద్దు, మెచ్చే, మెప్పు, మేలు, రమణ-రమా-రాణ, రహి, లలి, లియ్యము, లొట్టాపాత్తు, నంటు, వలతి, వలసు, వల్ల, విజ, సంగడము-సంగడి, సంగాతము, సమేలము-సమేళము, సరబడి, పరాగము. (ఇందు వి. విణ. పదములు కలిసి యున్నవి.). తద్వి. —౧. తీరనిపేరుకు. —(తె) మరులు; ౨. హితమైనది:—సమర్థము, హితము. (తె) చెలిమి; ౩. చూ, వాత్సల్యము; ౪. నూనెనెయ్యిలోనగునది: (తె) బేమురు, మెఱుగు. తద్విశేషములు. —౧. నూనెను. —తైలము. (తె) అంటునూనియ-అం

టునూనె, నూనియ-నూనె, మంచినూనె; ౨ నెయ్యికిని నెయ్యికి సంబంధించినవాని కిని:—చూ, వానిస్సు. 1; ౩: తిల్యము. (తె) నూనియ-నూనె, నువ్వులనూనె; ౪: (తె) చేలిదిమూట, చిట్టాముదము; ౫: కర్పూరతైలము, కర్పూరస్నేహము. (తె) కర్పూరమునె; ౬: (తె) కఱ్ఱనూనె; ౭: (తె) చేపనూనె; ౮: కరపగ్గము, రక్తైరండము. (తె) పేరాముదము; ౯: జ్వరతైలము; ౧౦: (తె) కొలివ్వు; ౧౧: (తె) బేదిసిఅత్తరు; ౧౨: అవబోధము, చరిత్రోదనము. (తె) అత్తరు-అత్తరువు, తావినునె; ౧౩. సంపెంగనూనెకు. —(తె) పూనూనె; ౧౪. సంపెంగమొదలగునూనికేర్చి చేసినతైలము. —(తె) కమ్మనూనియ-కమ్మనూనె, ఈదేయరు; ౧౫. చెన్నకాచినమడ్డికి. —కల్కము, గుళికము, ఖలము, గలికము, బంధురము. (తె) గసి, మడ్డి, వుచ్చే; ౧౬: (తె) గోమడు, గోదారి; ౧౭: సర్వరసమునూనె. —కరాళము; ౧౮: (తె) మెఱుగుడునూనె-మెఱుగునూనె, వార్మిపు; ౧౯: (తె) పంటదేయరు; ౨౦: ఈవంటి, కిరసనాయిలు-కిరసనాయిలు, మట్టినూనె (చూ, కిరసనాయిలునీర్లు); ౨౧: ఏరంపతైలము. (తె) అమిదము-అమాదము-దిచ్చేదేయరు; ౨౨: అస్థిస్నేహము, మజ్జా, సారము. (తె) ఊట, ఎమ్మాట, చెక్కియము-చెక్కియ, నెనడు, మూలగ; ౨౩. తైలములు:—కరపుంఖారి, లక్ష్మీనారాయణ, లాక్షారి, ధన్వంతరి, పంచార్క, పాశ్చాత్యనింబ, విషముష్టి, కేతక, స్నేహార్క, వాతాంతక, పూతిక, భూతాగ, ధృగ్గామిక, కర్పూర, మట్టి, మైనము ఇత్యాది. స్నేహశము. సం. వి. అ. పుం. దీపము: కజ్జలధ్వజము, గృహముడి, జటాబ్జాలము, చక్కర్ల, దశేంధనము, దీపకము, దీపము, దీపిక,

కోహతిలకము, పద్మీవము. (తె) జిగటాలు, జూతి, తిద్దిక, తిర్వరిక, దిబ్బెము, దివియ-
 దివ-దివియ-దివ్య-దివ్య-దీవియ - దీవి.
 పంజే. తద్విశేషములు:—౧: ఆకాశదీపము;
 ౨: కరదీపిక, తమోనుత్తు (తె, అగ్నిబొడి;
 ౩: ఇంగిలాయ, ఇలాయ-ఇలాయి; కరది
 వియ-కరదివియ-కరదివ్య; ౪: కాగడ-
 కాగడా; ౫: కాలుదివియ, నడ
 దివియ; ౬: కోలదివియ-కోలదివ్య; ౭: చేది
 వియ, చేవిలగు; ౮: జిగతీజీతులు, మోబ
 తులు; ౯: జోంజము-జోంజము; ౧౦: తూట
 కట్ట; ౧౧: దివటి-దివటి-దివటి-దివటి-దివియ-
 దివె-దివ్య-దివ్యటి- దివ్యటి- దివిటి-దివి
 టి-దివ్యటి-దీటి-దీపటి-దీవిటి; ౧౨: నిచ్చెన
 దివ్యపంజే-నిచ్చెనపంజే; ౧౩: పంజో
 యి-పంజే-పమజో; ౧౪: పగలాతులు;
 ౧౫: పెనుపంజే; ౧౬: మహళ; ౧౭: మహ
 జోతులు. మఱియు (లాంపు, లైటు, లాం
 తరు, విద్యుద్దీపములు మున్నగునవి కలవు.)
 (చూ, విద్యుత్తు)

స్నేహార్క-తైలము. అం: చూ, తైలములు.
 స్నేహించే. సం. అ. కి: పరిచయించే. (తె)
 సనువునడు, నెయ్యమాడు, పొత్తునేయు,
 మచ్చికపడు, మరగు.

స్నేహితుడు. సం. వి. అ. పుం. నెయ్యడు,
 నేస్తు: ఆక్రందుడు, ఆత్మడు, ఇష్టడు,
 పక్షము, ప్రత్యయితుడు, ప్రేయిడు, ప్రే
 యనుడు, బంధువు, మిత్రుడు, పయస్యం
 డు, సఖి, సఖుడు, సగంధుడు, సచివుడు,
 సపయస్కుడు, సహచరుడు-సహృద్యుడు,
 సహాయుడు, స్నిగుడు, (తె. ప): అంటు-
 నంటు, అంటుకాడు-సంటుకాడు, అను
 గు, ఉద్దికాడు-ఉద్దిగు, కలవాడు, చేస
 వరి, చుట్ట-చుట్టము, జలి, చెలికాడు, చెలి

మరి, చెలివుడు, నచ్చినకాడు, ననుభూకా
 డు-నస్సుకాడు, నవ్వివవాడు, నమ్మ
 వాడు, నెచ్చెలి, నెయ్యరి, నెయ్యడు-
 నేయ్యడు, నేస్తకాడు, నేస్తి-నేస్తు:
 పల్లాయనంబువాడు- పల్లాయనమువాడు,
 పక్కము, పొందు, పొందుకాడు, పొత్తు
 కాడు, బోటిగాడు, మిత్ర, సంగడికాడు-
 సంగడిడు-సంగాడి, సంగతకాడు-సంగా
 తి, సకుడు. తద్వి. ౧. కొత్తన్న
 హితుడు:—పయస్యడు; ౨. అంతరింగిక
 న్నేహితుడు. అంతరింగిడు,
 ఆత్మడు; ౩. హితవుచెప్పువా
 డు:—క్షమాడు, హితవుడు-హితుడు.
 (తె) ఇతవరి-హితవరి, ఇతవుడు; వి. ౧.
 2. చెలిమిగలవాడు.

స్నేహితురాలు. మి. వి. సఖి: చూ, స్త్రీ.

నై

నైగ్యము. సం. వి. అ. న. స్నిగ్ధభావము: చూ,
 స్నేహము. 1.

స్వ

స్వందము. సం. వి. అ. పుం. ఇంచోక కంచము:
 చూ, సలసము.
 స్వరికము. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్వర్గము.
 స్వర్గ. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. పోటి: కడు, ఘృ
 స్తి, పృతిస్వర్గ, సంఘర్షము. (అవ్య) షాప్.
 (తె) పంకము, పద్దు, పోటి. పోరికము,
 మచ్చేరికము; 2. పోరిక: చూ, సహనము. 3.
 3. కృమసమున్నతి; 4. పంకము: అభినిత
 కము, కడు, కటము, క్రియాకారము, క్రియము

పరిశిష్ట, పరిశినివేశము, బాధము, భావ, సంగ
రము, సంధ, సంధ్య, సంవిత్తు, సమయము,
హతము. (తె) వంశము—వంతు, పట్టు, ప
ట్టుడు, కట్టుదల, కద్దు, పూనిక—పూనికె—
పూనిక, పరిశి, కాస, విరుడు, రవరవ,
వంతు, వాడు. తద్వి:—బయినుక—బైనుక.
స్పర్ధించే. సం. అ. 3: పరిశిస్పర్ధించే. (తె)
పోటీచేయు.

స్పర్ధాభిప్ర. సం. వి. (ఉ). స్పర్ధగలవాడు.
స్పర్ధనము. సం. వి. అ.న.1. తా:కుడు: చూ,
రూ—స్పర్ధము; 2. ఈవి: చూ, రూ—స్పర్ధ
ము. 3. పుం. 8. గాలి: చూ, వాయువు.

స్పర్ధనాడులు. అం: చూ, నాడులు.

స్పర్ధము. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ—స్పర్ధన
ము—స్పర్ధము, అలంభము, ఉపస్పర్ధనము,
ఉపస్పర్ధము, ఛాపము, పృక్తి, పృష్టి, సం
స్పర్ధము, స్పృహ, స్పృహ, స్పృహ. (తె) అంటు
చెనకు, తా:కు—తా:కుడు, తొట్టు, మట్టు,
సో:కు—సో:కుడు; వి. 2. తా:కునది;
వి. 3. ఈవి: అంహతి, అతిస్పర్ధనము, అప
వర్ధనము, అపవర్ధము, అపవర్ధనము, ఇజ్య,
ఇష్టి, ఉత్పిర్ధము, ఉత్పిర్ధనము, కన్యతి,
త్యాగము, దత్తము, దానము, దాయము,
ధార, న, నిర్వాతనము, నిర్వహణము. నిర్వా
హణము, నిస్పర్ధము, పుణ్యము, పరిపాదన
ము, ప్రాదేశము, వర్ధనము, వితరణము,
విత్తి, విగళము—విరాళము, విలంభము,
విశ్రాంతము, విస్పర్ధము, విస్పర్ధనము, విహా
తము, సాతి, స్పర్ధనము. (అవ్య) అప. అజ్.
(తె) ఈ—ఈవి, ఒసగు, చోగము, తెగువ,
తేగము, దార, పుడికిరింత. పుడికిరింత. పుడు
కరింత, పుడిగ—పుడుకు—పుడుగ—పుణుకు,
పున్నము, పెట్టు—పెట్టుడు, విడుపు—విడుపు.
తద్వి:—౧. ధనదానమునకు. (తె) రో
యినది; ౨. పోటీచేయు. (తె) పనపన

ము; 3. పోటీ నియమి. — సంపరిదానము,
ర. ఎడతెగనియినది. — పరిదానము; స
త్రము. ౪. ఋణదానముకు—సాధనము;
౬. ఫలమునుగోరిచేయు దానమునకు. —కా
మ్యదానము, పరివారణము; 4. తపింపజే
యువాగ్ధి: చూ, గోగము. 1—౪; ౬. 5:
చూ, కనగ్గము; అం. 6: చూ, ఇందియిన
యములు; 7: చూ, పరికృతులు.

స్పర్ధములు. అం. (క—చ—ట—త—ప వర్ధముల
విరుధేయములు): చూ, కనగ్గము.

స్పర్ధవేధి. సం. వి. క్. పుం.=పరసవేది—పరస
వేది: చూ, పరసవేది.

స్పర్శము. సం. వి. అ. పుం. పోరు: చూ, యుద్ధము.

స్పర్శుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. వేగులవాడు:
చూ, సందేశహరుడు; 2. పులితోడనువీ
నుగుతోడనుపోట్లాడేవాడు: స్పర్శుడు.

స్పష్టకాలింగనము. అం: చూ, అలింగనములు.

స్పష్టశ. సం. వి. అ. న: చూ, అచ్చశ.

స్పష్టయ. సం. వి. అ.=చేట్టయ. చెల్లడియైనది: అ
క్షము, అసగతము, అసనితము, అసన్ధితము,
ఉపబ్ధము, ఉల్లసము, కలితము, క్షిరి, గత
ము, గోచరము, జ్ఞాతము, పరిగణితము, పరి
వృతము, పరిచయము, పరిశీలనము, పరిశీ
తము, పరిశీలకము, పరివృత్తము, బాహ్య
ము, బుధితము, బుద్ధము, మనితము, మితము,
విత్తము, విదితము, విన్నము, విశదము, విశీ
తము, వ్యక్తము. సాక్షాత్కారము, స్పృహము.
(౧) కలన. (ఇవి పరస్పరసంబంధముగలవద
ములు). (తె) ఇయ్య, చిట్ట, తెల్లి, తెల్లి
మి—తెల్లియ, తేట, చిత్రేష్వము, బాహు
ము—బాహుము, బాహిరము—బాహ్యము,
వలి, వెల్లిడి, వెల్లిబకము, (౧) ఎఱుగుట.
(చూ, సంభాష. 3). తద్విశేషములు.—
౧. మిక్కిలిస్పష్టము:—(తె) తేటతెల్ల;
౨. కనబడినది, చూడబడినది:—అలోకి

తమ, గోచరము, దృష్టము, నిరీక్షితము, ప్ర
దర్శితము, ప్రేక్షితము, వీక్షితము; 3. చూపబ
డినది:—అవస్థితము, దర్శితము; 4. వికలపరిణామ
చూపబడినది:—చంద్రితము; 5. చూడబ
డినది:—దర్శనీయము, దృశ్యము, ప్రేక్ష
ణీయము, వీక్ష్యము; 6. చక్షురాదీందియ
గోచరమైనది:—అభ్యక్షము, అభివ్యక్తము,
ఉపాక్షము, ఉచితము, విందియకము, వ్య
క్తము, సూచితము; 7. జోడగా తెలుపబడి
నది: సూచితము; 8. తెలియదగినది:—
జ్ఞాతవ్యము, జ్ఞేయము, వేద్యము.
స్వప్తికరించు. సం. స. కి. తెలియజెప్ప: ప్ర
తిపాదించు.

స్వ

స్వక్. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చక్ర—స్వక్—
రూ—స్వక్*: అనువు, వధువు: చూ, రా
జార్థము. 1-32. [స్వర్కము. 1.
స్వక్. సం. వి. న్. స్త్రీ. తా. చుడు: చూ,
స్వక్. సం. వి. స్వక్. పుకించదగినది.
స్వక్. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. వా. చుడు*: కంటక
శ్రేణి, కంటకారి—కంటకారిక, కంటకను
వు, కిత్త్య, కచ్చుర, కురువు, కులి, కాంత,
కోడగి, తుదగి, తుదగికంటకి, గోజాక
రికము—గోజాగరికము, దుస్వర్క, నిదిగ్గిక,
చర్చిదని, బహువుతిగిక, బృహతి, రాష్ట్ర
కి, వంగము, వ్యాఖ్యము, వ్యాఖ్యి. (తె)
వా. చుడు. వా. చుడు. తద్వి. — ౧. తెల్లవా
కుడుకు — కటువార్తాకి, కవలేక్యరి, క్షుత
దూతి, తుదగిఫల, తుదగివార్తాకి, తుదగి
హింసరిక, క్షేత్రజ, క్షేత్రదూతి, గర్భభి,
దుర్భర. (తె) తెల్లవా. చుడు; ౨. నేలముల
కను:—రాములక: చూ, హింసరి. 3.

స్వక్. సం. స. కి. పంస్వక్. (తె)
అంటు, అతుకు—అదుకు, అవ్వించు, చెనకు
చెనయు, తగులు—తవులు—తాలు, తలపడు,
తాకు, తొట్టు, దనుకు—దన్కు, ముట్టు.
తద్వి. — ౧. కతువు: నుదా. చు. — (తె)
ముట్టు; ౨. మగ్గుముదా. చు. — (తె) ముట్టు.
స్వక్. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వేగులవాడు.
రూ—స్వర్క—స్వక్. చూ, సం. దేశక
రుడు; 2. చూ, స్వక్. 3.
స్వప్తకాండుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ,
కస్తాశివుడు.
స్వప్తకము. అం: చూ, అజాతస్థరానింగనములు.
స్వప్తము. సం. వి. స్వక్. పుకించదగినది: ఉత
స్వప్తము. [కుడు: చూ, స్వర్కము.
స్వప్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. (రూ—స్వప్తి) తా.
స్వహ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇద్యే: చూ, వా. ఛ.
స్వహాణీయము. సం. వి. కోరదగినది: స్వ
హ్యము.
స్వహ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చూదిఫలము*:
చూ, నువూరము; వి. 2. కోరదగినది:
స్వహాణీయము.

స్వ

స్వప్తి. సం. వి. యు. పుం. రూ—స్వప్తి. తపి
వ. జేయుగోగము, ఉపకర్త: చూ, కోగ
ము. 1-౫.

స్వ

స్వట. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చక్ర—స్వట—
స్వటము, స్వట, దర్శ, ఫణి. (తె) చక్రము,
చక్ర—చక్ర—చక్ర: చూ, వర్కము.

స్ఫటము. సం. వి. అ. పుం. —పై.—
 స్ఫటి సం. వి. న. పుం. పాము: చూ, సర్పము.
 స్ఫటికము. సం. వి. అ. పుం. పటిక. రూ—
 స్ఫటికము. పటికపుటాయి: చూ, గూలా
 చ్చయము (రల్పములు. 12-(8).

స్ఫ

స్ఫటికము. సం. వి. అ. పుం. పటికము
 (పూస), పలుగు (పాయి). పెరియనది.
 స్ఫటి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. స్ఫటి: చూ, హేయ్యే 2.
 స్ఫారము. సం. వి. అ. పుం. 1. చలనము, పీచి,
 వేపనము: చూ, లాలము. 1. తద్వి. —గ. క
 దలింపేటను. — విధువనము — విధూవనము —
 విధునము — విధువనము — విధూవ్యము — విధూతి.
 విధూయము — విధవ్యము — విధావ్యము. (చూ,
 లాలము. 1); 2. చలించినది: — (చూ, పలి
 తము) వేపితము; 3. మిక్కిలి చలించినది:
 4. ఘోరము. వ్యాలోలము; 2. బలగాదు
 లోనగువాని చీక: చూ, కకలము. 4; విణ.
 8. అధికమైనది: చూ, హేరాళము.

స్ఫి

స్ఫిక్తము. సం. వి. చ. జో. స్త్రీ. రూ. స్ఫిక్త
 ము-స్ఫిజము. 1. పిలుచుచున్నది: చూ,
 శ్రోణి; అం. 2: చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు.
 స్ఫిగావర్తి. అం: చూ, అనుభవర్రములు.
 స్ఫితము. సం. విణ. రూ-స్ఫితము, స్ఫితము,
 అధికమైనది: చూ, స్ఫారము. 2.
 స్ఫితము. సం. విణ. —పై.—

స్ఫి

స్ఫితము. సం. విణ: చూ, రూ-స్ఫితము.

స్ఫు

స్ఫుటత. అం: చూ, నఖక్షతములు. తద్విశేష
 ములు —గ. కుచనఖక్షతములు: — (తె) నె
 మలియడుగు; 2. కంఠనఖక్షతములు: — (తె) మొ
 గలితేను; 3. నఖక్షతములు: — కారిక;
 4. పగిండనఖక్షతములు: (తె) సందునంక
 లు; 5. నఖక్షతవిశేషమునకు. — వ్యాఘ్ర;
 నఖము [స్ఫుటము. 1.
 స్ఫుటనము. సం. వి. అ. న. శేషించేట: చూ,
 స్ఫుటము. సం. విణ. 1. స్ఫుటమయినది: చూ,
 స్ఫుటము; 2. వికసించినది: చూ, సంఘటము.
 స్ఫుటి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పగిలిన గోసకాయ;
 చూ, వారిపాలుకము.
 స్ఫుటితము. అం: చూ, చుంబనములు. ('స్ఫుటి
 తము' అని కొందఱు)
 స్ఫురణము. సం. వి. అ. న. 1. రూ—స్ఫురణ
 ము, స్ఫుర్తి. అదురుట; 2. ఉపస్థితి,
 స్ఫుర్తి. (తె) తోచేట, వప.
 స్ఫురించే. సం. అ. క్రి. 1 అనురు, చలించే
 చూ, నలించే; 2: అవపాటు, తోచే,
 పాలుపోవు.
 స్ఫురితము. సం. విణ. 1. అదిరినది; 2. తో
 చినది; అం. 3: చూ, చుంబకక్రియలు; 4: చూ,
 గణకములు; 5: చూ, చుంబనములు; 6: చూ,
 భౌమమండలములు; 7: చూ, రతిబంధములు.
 స్ఫులింగము. సం. వి. అ. పుం. అగ్నికణము:
 చూ, వహ్ని. 1.
 స్ఫులింగలక్షి. అం: చూ, కంఠములు.

స్ఫు

స్ఫురణము. సం. వి. అ. పుం. నల్లకుమ్మకము;
 అంబనము, అతిముక్తము, అతిముక్తము.

కాకతిందకము, కాకనలుకము, కాకస్ఫూర్తి
ము, కాకాండము, కాకేందువు, కులకము,
వృషము. (తె) కాకినమ్మికి, చిట్టతుమికి,
నల్లతుమికి, పన్నతుమికి; తిద్వి—౧. కోతి
తుమికికి.—పారావతిము; ౨. నీరు తుమి
కి.—కాకవత్తుము, గీర్ణవత్తుము. (తె)
నీరుతుమికి; 3. పెద్దతుమ్మికి.—కాంజి
కురుంబ—కురుంబిక, కాం
డిన్యము, శువవత్తు, గౌతము, చిత్రాక్షు
పము, నీలగంధము, మహాద్రోణము. (తె)
వీనుగు తుమ్మి, పెద్దతుమ్మి; (ఇదే దేవ
తుమ్మి అని కొందఱు.); ౪. తుమ్మికి.—
అధివృత్తిము, ఇందువు, కాలస్కంధము,
కురుంటక, కురుండకము, కుంభయోగి, కుటజము,
కుతుంబకము, కుపేలువు, కేందువు, తిందుకము,
కుంబి, ద్రోణము, రావణము, శిశిసారకము,
ము (తె) తుమిక—తుమికి—తుమ్మి—తుమ్మి
క—తుమ్మికి*.

స్ఫూర్తిదువు. సం. వి. ఉ. పుం. వృజద్వని:
చూ, స్వరము. 2.

స్ఫూర్తి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. అదిరుట: చూ,
స్ఫురణము. 1; 2. తోడేట: చూ, స్ఫుర
ణము. 2.

స్ఫ

స్ఫోర్తము. సం. వి. ఇ. మిక్కిలిఅధికమైనది: చూ,
హారాకము.

స్ఫో

స్ఫోటకము. సం. వి. అ. పుం. పాటకము-పాట
కము-పొడకము, బొబ్బిరొగము, మహాచి-
మహాచిక-మహాచిక-మహాచిక, మహాస్థూ

రి-మరి. (తె) పాటకము - పొటకము—
పొడకము. తద్వి. —౧. (తె) ఆల్లమ్మ,
పొంగు, పొంగులమ్మ; ౨. చూ, విహాచిక.
స్ఫోటము. సం. వి. అ. పుం. 1. భేడించేట:
అనదారణము, అననము, దళకము, దారణము,
వరిస్ఫోటనము, పాటనము, వర్జరము, వర్జ
నము, భేద, భేదనము, భేదము, వర్జనము, విద
రము, విదారణము, వర్జనము, స్ఫోటనము.
(తె) చీల్చుట, వట్టిచు-వట్టె, విఱుగు-
విర్గు, వెంపక, వర్జకలింక, వ్రేల్చేట;
తద్వి:—౧: (తె) గీలుకు, చగులు, పేలు,
బర, బీట, బీటిక, పంగుడు, వరులుడి.
౨:—(చూ, హతి); 3:—(చూ, కలకము 4.);
2: అంబుస్ఫోటము, కలుద్దునము, గండము,
బుద్బుదము, స్థాపకము. (తె) నీరుకాయ,
నీరుబుగడ, నీరుబుగ్గ, నీరుబుడ్డ, పుక్క-
బుగ్గ, బుడ్డ. తిద్వి.—వర్జతాదులపై కుబుకు
నీటిబుగ్గ.—(తె) పుక్క.

స్ఫోటశో. సం. వి. అ. శ్రీ. జీడి*: అగ్ని,
అగ్నిముఖము, అగ్నిముఖి, అరుక్మరము,
అర్కురము, అగ్నిహితము, కృమిస్తుము,
క్షయకరము, తపనము, దహనము, భల్లాతికి,
రక్షోఘ్నము. (తె) జీడి. నల్లజీడి
(అని కొందఱు). తద్వి.—౧. ఎలుక
జీడికి—ఉపచిత్ర, ఉస్స, ఋషికృష్ణ,
కపికచ్చువు, కలభము, కిరమికంటకము,
చిక్కి, చుంచువు, చుంచురము, దృవంతి,
వ్యగోధి, వత్తకేళి, వర్జకేళి, మ
నలి, మూవగవర్జి—మూవకవర్జి, రండ, రుండి,
రువ, పంతి, వృష, శంఖరి-సంఖరి, కార్జి
జీ, మత్తకేళి. (తె) ఎలుకచెవి, ఎలుక
చెవివల్లిక, ఎలుకజీడి, ఎలుకజీడివల్లిక, ఎలుక
మొక్క; ౨: వృషాంకము. (తె) నల్లజీడి.

స్ఫటించే. సం. ప. కి. వగులు: :అస్ఫటించే, చేంచే, నిశ్చయించే, భేదింబు, (మి) ఖం డి త మ గు. (తె):— అగరించే, అగలు-అగులు, అవియు, అవిసిపోవు, ఇం డేవాయు, ఇడియు, ఊడు, ఎడలు, కుంటు పడు, చిటులు-చిట్టు, చిరుగు-చిరుగు, చీలు, తురియు, తునుగు, తూటకట్టు, తెగు-తెగు, తెగియు, పగులబాటు, ప గులు-పవులు-సాగు, పగుల్లువాలు, పజియ వాలు, సామవడు, పిమలు-పినులు, పిక్క టిలు-పిక్కటిల్లు, పీరు-పీలు, పెకలు, పెరుగు, బీటగిలు-బీటగిల్లు, బీటలువాలు, బీటలు వోవు, విచ్చు, విరివాయు-విరియబాటు, విరియు-విరియు, వివరు, వీలు: (చూ, సె లగు); (చూ, పక్కవాలు); (చూ, వేలు వడు). తదితరములు:—౧. పెల్లగించే:— అభ్యుద్ధరించే, ఉత్పాదించే, ఉత్పాదించే, ఉద్ధరించే, పరిస్థాపించే, భేదించే, విచారిం చే. (మి.) ఉన్నాతికనుగు, విచారికనుగు. (తె):—అగలు, చిందలు నేయు-చిందలు నేయు, చిట్టునుట్టాడు; ౨: (తె)—పీలు, పుచ్చు, పెకలు, పెరుగు-పెరుగు, పెలుకు, పెల్లగిలు- పెల్లగిల్లు, పెండగిల్లు, మెలుకు, మేండించే, ౩. పక్షులు గోళ్లతో కలగించే:—ఉన్నాతి లించే. (తె) కలకు, కలగించే, కొక్కరించే, గీలు, గుద్దలించే, తోడు, నులుము, ర.పస్తాదికమును భేదించే:— (తె) ఉత్తరించే, కత్తిరించే-కత్తిరించే, చించే, చింత, చిరుము, చీలుచే-చీల్చు, క్రించే; ౫. పావనము:—స్ఫటించే. (తె) ఊటు, కుమ్మ, దూటు, పొడుచే, మీటు, మెలుము.

స్మ

స్మ. సం. అవ్య. =చేమి-నుమ్మి-నుకు-నుమా, చేడుమి.
స్మయము. సం. వి. అ. పు. 1. గర్వము: చూ, హంకారము; 2. ఆశ్చర్యము: చూ, వింత. 1. స్మరమామము. సం. వి. అ. పు. వ. ఆడుగుతే: చూ, భగము. 12. [ల. స్మరచక్రము. అం: చూ, ఉత్తానకరణబంధము స్మరణము. సం. వి. అ. వ. 1. తలపు: చూ, స్మృతి. 1; 2. జ్ఞప్తి, తెలివి: చూ, హృల్లేఖ ము. 2; అం. 3: చూ, భక్తిలక్షణములు. స్మరవ్యాకరణము. అం: చూ, వ్యాకరణములు. స్మరహరుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శివుడు. స్మరాంకుకము. సం. వి. అ. పుం. పెంచిదివ గోరు. (చూ, పఖము. 1.) స్మరాంగారము. సం. వి. అ. పుం, వ. ఆడు గుతే: చూ, భగము. 11. తద్వి. —౧. ఉపస లాని లింగవాడికి. —(తె) లింగవాడి; ౨. మొగ్గవారిని యుపసమ-దలితకోకము. స్మరించే. సం. ప. కి. స్మరణము చేయు: (తె) తలచే. కల్చు. స్మరుడు. సం. వి. అ. పుం. =చరుడు: చూ, మగ్గుధుడు. స్మర్త. సం. వి. (ము. ఈ. ము.) స్మరించే వాడు: తలచేవాడు.

స్మ

స్మారకుడు. సం. వి. 1. తలపుసాకిరి: చూ, సాక్షి; అం. 2: చూ, కృత సాక్షులు, 3: చూ, సాక్షులు. స్మార్తము. సం. వి. అ. వ. 1. స్మృత్యుక్త కర్మము; వి. 2. స్మృతిసంబంధమైనది.

స్మి

స్మితము. సం. వి. అ.న, అం. 1. అధరమునందు మాత్రము పరకాశించెడు చిహ్నవస్తువు (ఇది యుక్తమము): చూ, హస్తములు; సం. విగ. 1: చూ, సంపుల్లము.
స్మితి. సం. వి. ఇ. స్మ్రీ. — మై. —

స్మ

స్మితము. సం. విగ. తలఁపఁబడినది: అభిప్రేతము, ఇతము.

స్మృతి. సం. వి. ఇ. స్మ్రీ. తలఁపు: అభిప్రాయము, అంతర్యము, అహతము-అహతి, అధ్యానము, అశయము, అభి, ఇంగము, ఉద్దేశము, ఉద్దోషము, గమనము, మాతము, ఛందము, చింత, జ్ఞప్తి, తాత్పర్యము, ధ్యానము, భావము, మతము, మతి, విషయము, స్మరణము, గోచరము (అని కొందిలు). (అవ్య). — అని, అన, ఆ, ఆమ్, ఏ, ఓ, కిల, కు. (తె) ఎడాటము, గుటి, తలఁపు, చేపము, పెంట, తద్వి. — 1. వ్యాపాదనము-వ్యాపాదనము: 1: అహోపురుషిక-అహోపారుషిక-అహోపురుషిక-అహోపారుషిక; 2: చూ, ధగ్మకాస్త్రము (చూ, స్మృతులు); 3: జుద్ధి: చూ, హృల్లేఖము. 2: 4. ఎలుక: చూ, సోక; అం. 5: చూ, అలంకారము. 6 (స్మృతిమక్తు అని కొందిలు) ("ఒక వస్తువును పోచి వస్తువు ప్రియమైన పూర్వ వస్తువట్టి చేయని జ్ఞానకమున మృత్యు. ఉదా. — వద్మమును పోడఁగానే కాంత ముగము పొడకట్టినట్లునది"); 6: చూ, సంచారీ భావములు. ("అల్లకాఁడు గోదావరీ నరిసరంబున మన మిరువుఁడు నొకఁడేకొదమతో

జేరిపిన యాటలు నా న్నాదయంబున నాలుకొని యుండెని రామవికటిఁగింపుము.") స్మృతికర్తలు. అం: కశ్యపుఁడు-అత్రి-భరద్వాజఁడు-విశ్వామిత్రుఁడు-గౌతముఁడు-జమదగ్ని-చకిష్ఠుఁడు అరు వీడుగురు ఋషులును, అంగిరసుఁడు-ఉశనసుఁడు-పరీజాపతి-విష్ణువు-యముఁడు-బృహస్పతి-సంవర్తఁడు-దేవలుఁడు-నారదుఁడు-యద్గులుఁడు-శరాశరుఁడు-మనువునను పండ్రెండు గురును ఋగ్వేదసూక్తిద్రవ్యలు- యాజ్ఞ్యఃల్కుఁడు శుక్ల యజుస్సతోసంబంధముగలవాఁడు. హరితుఁడు-కంభుఁడు-లిఖితుఁడు-వ్యాసుఁడు-పులస్త్యుఁడు-కాతాతపుఁడు-దత్తుఁడు మొదలగు పురాణేతి హాసముండు సంబంధులు. ఆ పస్తంబుఁడు-అశ్వలామనుఁడు- ధాయనుఁడు-గోవిలుఁడు- సత్యామనుఁడు ననువారు మాతృకర్తలలోనివారు. ఇంకను గొందఱుస్మృతికర్తలుకలరు. వీరందఱిచేరను స్మృతులున్నవి. (చూ, మూలస్మృతులు, స్మృతులు. (చూ, ఋత్విజాఁడు.)

స్మృతులు. అం: చూ, మూలస్మృతులు. (వీనినే వేటొక విధమున. — మను, అత్రి, విష్ణు, హరిత, యాజ్ఞవల్క్య, ఉశన, అంగిరస, యమ, అపస్తంబ, సంవర్త, కాత్యాయన, బృహస్పతి, శరాశర, వ్యాస, కంభ లిఖిత, దక్ష, గౌతమ, కాతాతవ స్మృతులు. (18.)

స్మ

స్మరము. సం. విగ. 1. కొంచెమునవ్వినది; 2. వికసించినది: చూ, సంపుల్లము.

స్వ

స్వందనము. సం. వి. అ. న. 1. కాలుట: చూ, స్వప్నము; 2. నీరు: చూ, పలిమము; తుం-

3. తినానము*: అతిముక్తము, అతిముక్తము, కామకము, కుబ్జము, చిత్రకృత్తు, తినికము, నేమి, రథదుగ్ధి, సంజాలము, శకటము, సర్వసాధకము. (తె) తినానము, నెమ్మి; పుం, న. 4. శతాంగము యుద్ధగధము (అనికొందలు): చూ, శకటము. 1.

స్వందనాలోహండు, సం. విణ. రథమునెక్కువాడు; రథమునెక్కి యుద్ధముచేయువాడు (అనికొందలు): పుగితి, రథి, రథికుండు, రథికుండు. (తె) తెగిలెకాడు, తేరుకాడు స్వందము. సం.వి.అ.పుం.కాటుట:చూ, ప్రసమా: స్వంది. సం. విణ. (న్. ఈ. న్) ప్రవింఘేనది: చూ, సగినము.

స్వందిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: స్పటిక-స్పటిక. (తె) చొంగ, జొల్లు, లాలతస్వి-ం చూ, బ్రాహ్మబిందువు; ౨. పామయొక్కజొల్లు:- పిచ్చు.

స్వదము. సం. వి. ఆ పుం. వేగిరము:అంజన్ము, ఓకము, కాశోదము, కుంతలము, గమకారిత్యము, జవనము, జవము, జా, తరము-తరన్ము, పుగిసరము, రంహన్ము, రథనము, వేగము, సహము. (కె):-అఁము, అవిలంబనము, అవిలంబితము, ఆకుపు, ఉచ్చందము, క్షీత్రము, చవలము, చావలము, జవనము-జవము, తీర్చము, తూర్ణము, త్వరితము, దుగ్ధి, యువాని, రంహన్ము, లఘువు, వాజము, కీఘము, పత్వరము, సహము (కె).విణ.):—అరము, అవిలంబనము-అవిలంబితము, ఆకుపు, క్షీత్రము, చవలము-చావలము, జీవనము, జవము, తూర్ణము, త్వరితము, దుగ్ధి, లఘువు, కీఘము, పత్వరము. (తె) చెచ్చెర-చెరచెర, తులుతు, దడదడ, దురుము, పరిగ, వే, వేళము, పయిళము - చైళము - చైడము. (అవ్య) అంజన, అచిరాత్, అహ్నయము, అంతతనము, యుటితి-యుడితి, దాగ్గి,

మంతు, పవది, సాగిక్కు. (అవ్య)(తె):—జీడితి, బిట్టు, బిట్టువిస్టు. (అవ్య.కె).విణ)(తె): తురితము, తురితు. నింకిటి, పాససాస. (వి)(తె):—అంకసాంకములు-అంకసాంకాలు-అంకసాంకములు-అంకసాంకాలు, అడచిపాటు, అవ్యళము, ఉద్దపడి-ఉద్దవిడి, గొరగొర, చొలుకు, జేరుగురు-జేరుపురు-జేరుగు-జేర్గు, జేజేజే, తరమిడి, తరపు, తివుట, తివురు, తీపరము, తులుతు-తులుతు, తొర, దడదడ, దురుము, నెప్పరము, నెప్పళము, పలుపు, చిపచిప, రవరవ, రింగు, రివ్వ, వడి, చెర, వేడి, వేగ-వేగము, వేగిరము, వేరము, వేలము, సరగు. (తె) (అవ్య):—ఎకాయోక్తి; (దగి):—కగింజేర, కగిన్మున, కగివేలు, కగిన్న-కగిన్నన, గుచ్చన-గుబ్బ (బు)న-గొబ్బన, గగ్గన-గగ్గమున, గగ్గన, గగ్గమున - గగ్గమున, వేట్టన, వేయ్యన, చివున, చెచ్చెర, చెరచెర, జీవన, జీవన, జీటున, జీటున, జీవున, దిగ్గన, తటాన-తటాలున, తటుకున-తటుక్కున-తడుకున, తురీన, తెచ్చెరలఁగ, తెచ్చున, దబ్బున, దాదన, దిగ్గన-దిగ్గన, దురుదుర, దెబ్బన, దిరదిర-దిలదిల, దిరాన-దిజాన, దీతీన-దీతీజన, బోరన, రివున-తివున, వెరి, వేగ; తద్వి.—ం. వాయు వేగమునకు.—అపరాజయ, వాయుధాటి. ౨ మిక్కిలిపడికి.—(విణ) క్షేపిష్టము, క్షేపియము, రయము. (తె) శరవడి-ఉరువడి-ఉరువడి, నెవ్వడి, హుటాహుటి; విణ. 3. వేగముగలది: తూర్ణము, త్వరితము, దృఢము. (తె) ఉగ్గడుపు, తులతే, తొర, నులుపు-నుల్లు, హుటాహుటి; ర. మిక్కిలి కిఘిగాగ.-(తె) సరసర-౫. వియము తనిపడికి: (తె) దడదడ;

౬. వేగముగాఁజేసేటటు:—జాతి, ౭: చూ, సంధ్యము.

స్వస్థము. సం. వి. కా. తీనది, మృతము: చూ, సృష్టము.

స్వా

స్వామి. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-
స్వామి.

స్వామిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ, రూ-స్వామిక.

స్వామి. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-స్వామి.

స్వా

స్వామి. సం. వి. అ. పుం. 1. రూ-స్వామి. స్వామి.
తము. పల్లిక, దాఁగర: చూ, నజ్జి. 1, వి. ౧.

2. వట్టబడినది: ఉత్తము-ఉత్తము, ఘటితము.

స్వామి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: రూ-స్వామి, ఉత్తి,

వానము. (తె) వట్ట, వట్టడు, చిమ్మ,

పాడుచేట, పాడుపు. తద్వి. —౧. మడుపు

వట్టనకు. —(తె) చీనీవట్ట; ౨: (తె)

తిప్పి, డిప్పి (అనికొందలు); ౩. బట్టవట్ట

టకు. —నీవనము, నీవనము. (తె) నీవనము;

2: చూ, సంతతి. 1.

స్వామి. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్వామి. 1.

స్వా

స్వామి. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్వామి. 1.

స్వామి. సం. వి. అ. పుం: —చై. —

స్వామి. సం. వి. అ. పుం. రూ-స్వామి

కము: చూ, శోకము.

సృ

సృష్టము. సం. వి. అ. వ. క్రింద వడుట.

సృష్టి. సం. వి. వ. వ. పోక: క్రింద గాది.

(చూ, పోక:). ౧. తోటపోక: —

లఘుకము; ౨. లతాపూగము. —యోజ

నము. (తె) నూదీగొంటు; ౩. నిడుపుతోడి

మగల పోక: —రామపూగము; ౪. పోక

క చెక్క: —పూగఖండము, వల్కము. (తె)

లీయి-నీయి, వక్క; ౫: వకాగ్రిము. (చూ,

పోక: *); పుం. 2. గొనుకు: చూ, స్వామి

మజ్జాఫలము (వరగోను); వి. ౩. క్రింద

వడునది.

సృష్ట. వే. అ. క్రి: చూ, రూ-సృష్ట.

సృష్టర. అం: చూ, వృత్తము. 1. (చూ-ర-భ-

వ-యి-య-యగణములు. 6-15 యతిలు.

21 ఛందస్సు.) [గలవాడు.

సృష్టి. సం. వి. (వ. ఈ. వ) పూదండ

సృష్టి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (నాలుగు

రగణములు. 7 యతి. 12 ఛందస్సు.)

సృజము. సం. వి. వ. స్త్రీ. పూలదండ. హ

రము: చూ, హవళిక. 2. (చూ, భూషణము.

2-32).

సృష్ట. సం. వి. అ. స్త్రీ. చోగ* రూ-మృష్ట,

కటంభర, కర్మకరి, కలము, కిశోరము,

మచండిక, గోకర్ణి, గోవర్ణి, గౌరవాకము,

ఘనరసము, ధవళేణి, పాటల, బహువల్క-

ము, మధురస, మధుళేణి, మధులిక, మా

ర్య, మారట, వసంతదూతి, మధ. (తె) చోగ,

చేగ, దేవి. తద్వి. —చారము, చారము, వన

గుప్తము, వనపియము. (తె) చోట, చీడి

మామిడి, మొక్కమామిడి.

సృష్టి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తరంగిణి,

ఏలు: చూ, నది; 2: అమంకరియ, నడదితి.

సృజనము. సం. వి. అ.న. సా.న. కాలుట: చూ, సృజనము.

సృజనము. సం. వి. అ. న్రీ. 1. అవతార: చూ, ధేనువు; అం. 2: చూ, వంధ్యులు.

సృజనము. సం. వి. అ. పుం. కాలుట: చూ-సృజనము-సృజనము, వృషారము-సృజనము, విద్యసము, శోభితము, స్వవము, స్వం దనము, స్వందిము, సుగ్రీ. (తె) కాలుట. తద్య. — గ. కాటినది. — రీణము, స్తుతము, స్వస్థము, సుగ్రీము; ఖ. సృజించునది. — స్వంది; 3. కాలునది: సృజనము; ౪. మి క్కిలి కాలుటకు. — అభివ్యంసము.

సృజించు. సం. అ. కి. రూ-సృజించు. (తె) ఉట్టు, ఉరలు, ఉడు, ఒలుకు, ఓడిగిల్లు, కరణు, కరణునడు, కయివారిలు-తె వారి లు, కాలు, గీలు, చినుకు, జేలింపు, పోలు, జొచ్చిలు-జొచ్చిలు, తొంగలింపు, తొట్టు, తొరగు-తొరుగు, దిగువాలు, వడియు, వారు. తద్య. — గ. సృజించు, దృజించు. (తె): — ఉడు, నీరురు; ౨. పాలుద్రవించు, సృజించు, దృజించు. (తె) చేతు.

సృజించు. సం. అ. కి. — పై. —

సృజ్త. సం. వి. ఋ. పుం. నలువ: చూ, బ్రహ్మ. 1.

సృజ్తము. సం. విణ. జోతినది: గళితము, మృతము, ధృజ్తము, భృజ్తము, సృజ్తము, స్థలితము. తద్య. — విగళితము.

సృ

సృక్కు. సం. అన్య. సరగ. కిక్కుము: చూ, స్వదము.

సృజనము. సం. విణ. కాలునది: చూ, సృజనము. సృజనము. దే. వి. అగసాలెకాని కొలుముట్టు చూ-సృజనము: చూ, సుత్రియ,

సృజనము. సం. వి. అ. పుం. 1. కాలుట: చూ, రూ-సృజనము; 2. — తోవ. నూకలగంజ: చూ, సాదిము. (1) — ౫3.

సృజి. దే. వి: చూ, చూ-సరవి. ౫.

సు

సుక్కు. బడు. ద్య. అ. కి. గుభించు: చూ, శోకించు. (స్వాగ్ధమునకు).

సుక్కు. సగ. వి. — ౯. న్రీ. 1. మిల్లిపంటి యష్టోవకరణము, నూపు: చూ, సాత్యము. 6; దే. వి. (1) దుఃఖము: చూ, శోకము; (2) ఏడుపు: చూ, శోకము; (3) చికమక, చిక్కు, మాసిక, వరకు, వేళాశోకము; ౪. కి. (4) ఉపశమించు - ఉపశమిల్లు, శ. యించు, క్షీణించు, విశ్రమించు, శమించు, (తె): — అక్కలింపు, అడఁగారు-అణఁగారు, అడఁగు-అణఁగు, అత్తమిల్లు, అఁగు, అఱు, ఇందు, ఇముడు, ఇటికికొను, పొడిల్లు, పొడిడు, ఓరుచే-ఓరుపు, కుందు, కుదియు, కుంగఁబడు-కుంగిలు-క్రంగు, గోడినడు, చేల్లారు, డయ్య (దయ్య), డిందు, డిందునడు, డొంకు, తగ్గు, తయాయించు, తాఱు, తీలగు, తీలునడు, తూలు, లేలు, పాలివోపు, మట్టునడు, మడుఁగు-మడ్డు, మణుఁగు-మణువు, మలుగు, మనుగు, ముడ్డు, ముప్పటిలు-ముప్పటిల్లు, మొగ్గు, లోఁగు-లోపు, వారు, నగ్గించు, నగ్గు-సగ్గు, నమయ. తద్య. — గ. చూ, వంగు; ౨: (తె) ఇలుకు; (5) దుఃఖించు: చూ, శోకించు; (6): (మి) అధైర్యనడు, భయనడు, (సం) ఉజ్వేగిల్లు, శంకించు, భీతిల్లు. (తె) అంజో అడలు, అడలు- అడలు, అరవాయిగొను, అలుకు-అల్కు, అకుకు-అక్కు, ఉలుకు,

ఎడవడు, ఓడు, కొంకు, కోచేవాలు, గు
బ్బుమను, గొక్కతిల్లు, జేంకు, జేడియ, తలకు, దగ్గటిలు-దగ్గలు-దగ్గిరు, వంచోడిం
మే-వంచోలిమే, పిచ్చేలింమే, పిలువడు, పుల్లగిలు-పుల్లగిల్లు, సాక్కు, బీతుకొను,
బెంబేలువడు, బెగడు, బెగడువడు, బెగ్గ
డిలు-బెగ్గడిల్లు-బెగ్గడు, బెగ్గలింమే-బెగ్గిలు-
బెగ్గిల్లు, బెదరు, బెదరువడు, వెలచేమే,
వెలమే, వెలిపిరియ-వెలిపిరియ. తద్వి.-
మిక్కిలి భయవడు.-నివ్వెవడు; (7):
యా, వెనుదీయ. 1. నిర్వ. 5, ఆ. 122:
ముకుళించే, ముకుళభవించే, (8): సంపు
టింమే. (తె) గోరగింమే, ముడుగు, ము
డుచే, ముడుగుగఁబాటు, ముడుచే (9)తగ్గ,
తగ్గింమే. (భో. 1, ఆ 101.): ఉపకమించే-
ఉపకవిల్లు, లోపించే, హరించే. (మి) అన
ర్థకమగు. (తె) అడగు, అణగు, అలు,
అలుగు-అలుగువడు, ఊరబోవు, ఎత్తు
పోవు, ఓరుచే, ఓర్పు, కడబడు, కడమ
వడు, కిడువడు-కిడ్వడు, కంటువడు, కందు,
కుదియ, కులుచేవడు, కొంచెవడు, డిగు-
డిగు, డిగువడు, డుంకు, తక్కువవడు, తగ్గు,
తలుగు-తలుపు, తీయ, పొరుగువడు, పొ
నువడు-పొన్నడు, పొలువడు-పొల్లవడు-
పొల్లవడు, పొల్లపోవు, వీధిలు, మందటి
లు-(మందటిల్లు), మాను, ముడుగు,
వట్టివడు, వాల్లు, సగ్గు-సగ్గు;
(10): ముడుతవడు; (11) (మి):—అను
తావడు, వచ్చాతావడు. (తె):—అల
మటవడు, అలమటింమే, అలమరించే-అల
మరు, తలపోయ, తలరు, నొచ్చేకొను, బె
గ్గిలు-బెగ్గిల్లు, వగమే. (సం) చింతించే-చిం
తిల్లు: చూ, శోకించే; (12). మార్చిల్లు:
చూ, సామ్యసిల్లు; (13): చూ, సంకొంచి

చే; (14): మ్లానమగు. (తె) వడలు, చాపఁ
బాటు, వాడు, నురుగు, సాగియ, సాగుసు;
(15) మేట్టుకొను: చూ, వేప్పింమే.
సుక్కులు. దే. వి.బ. కడుపువూడిముడతలు:
చూ, వలి. 1.
మృచావృక్షము. సం. వి. అ. పుం. ములువెలగఁ.
రూ-మృచావృక్షము: చూ, వెలగ. 3.
మృతము. సం. వి. రూ-మృతము. కాటివడి:
చూ, సగనము,
మృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. కాటుట: చూ, సగనము.
మృన. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. అందుకు: చూ,
సల్లకి; 2. చోగఁ: చూ, రూ-చగన.
మృనము. సం. వి. అ. పుం. మృగ్యేడము,
జాహువు: చూ, పాత్రము. 8.
మృవావృక్షము. సం. వి. అ. పుం: చూ, మృ
చావృక్షము*. (ఇది ములువెలగ, పుల్ల వెలగ
గ అనురెంటికినిఁ జెందును.)

సో

సోకమ్మి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, సజ్జోకారము.
సోకస్యిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. నిమ్మగ, ఏలు:
చూ, వడి.
సోకమ్మ. సం. వి. వ. న. 1. జలవృహహము:
చూ, వెల్లువ; 2: చూ, సోకస్యిని; 3. నీ
రువచ్చెడితూము: చూ, వాహసము. 2.
4. ఇందియము; 5. తొండముచివర: చూ, హస్తీ.
సోత్సోంజనము. సం. వి. అ. న. నీలాంజనము:
చూ, సావీరము.
సోత్సోనిమ్మ న్యాయము. అం. నీరుపల్ల మెలుం
గును. నిజముచేవుఁడెలుగును అనురీతి.
సోత్సోవహము. అం: చూ, యతి ప్రాసము.

స్టేటింగు

స్టేటింగు. వా. వి. ఏటవాలు.
స్టేటు. వా. వి. తాతివలక.

స్వ

స్వకము. సం. విణ: స్వకీయము, స్వము: చూ,
స్వతంత్రము.

స్వకీయము. సం. విణ:—పై.—

స్వక్షేత్రము. అం: చూ, గృహముల దళావరి
మాణములు. [చూ, హిమాంకువు.

స్వశమనుడు. సం. వి. అ. పుం. చంద్రుడు:

స్వచ్ఛందము. సం. విణ: చూ, స్వతంత్రము.

స్వచ్ఛందుడు సం. విణ: ఆపావృతుడు, అ

పాపకృతుడు, ఉద్దాముడు, ధీగుడు, నిర

వగ్రహుడు, భుజిష్టుడు, స్వతంత్రుడు,

వైరి-వైరుడు. (తె) అడ్డపాటులేనివా

డు, అడ్డములేనివాడు, ఇచ్చేనుండువాడు

స్వచ్ఛము. సం. వి. అ. పుం. 1. తెలుపు: చూ,

వర్ణము. 2; విణ. 2. తెల్లనిది: చూ, వర్ణ

ము. 2; 2-చోక్కము-సాచ్చెము. స్వచ్ఛ

మైనది: చూ, స్వాద్యము. 2: (చూ, సమీ

చీనము. 2)

స్వజనుడు. సం. వి. అ. పుం. జ్ఞాతి, సగో

త్రుడు: చూ, సగంధుడు. 2

స్వతంత్రత. సం. వి. అ. న. ఛత్రభంగము:

చూ, స్వతంత్రము.

స్వతంత్రము. సం. విణ. 1. సంతము: ఆపా

వృతము, అశ్మీయము, వైజము, త్రిశ్రాసము,

స్వకము, స్వకీయము, స్వచ్ఛందము, స్వము,

స్వత్వము, స్వరువు, స్వాతంత్ర్యము, స్వా

జ్ఞము. (అశ్ర) అంకరము. (తె) అనాదు

త్తము, సాంకము. తద్వి. —స్వతంత్రభావ

మునకు. —ఛత్రభంగము, స్వతంత్రత. (తె)

ఇన్దువు, విచ్చేలవిడి, సయాతిము, సాత్తు,

సామ్మ, సాశంకగము; అం. 2: చూ, దైన్

ధీభావద్యయము. [తానుగావచ్చడు:—

స్వతంత్రుండే. సం. అ. కి 2. కరియసుతులేక

స్వతంత్రుడు. సం. విణ: చూ, స్వచ్ఛందుడు.

స్వత్వము. సం. వి. అ. న. —సాత్తు 1: చూ, స్వ

తంత్రము; 2. సామ్మ: చూ, హిగచ్ఛము. 2.

స్వదీనచుంబనన్యాయము. అ. త. నీవనుచి

ముద్దుగొట్టుకొనగా మీనములు తెగగాడి

నవి అనెడురీతి.

స్వయాసాపిని. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ. బుద్ధుని

భార్య, అనం(చూ, భార్య. 1. రం.)

స్మగగ్ర. సం. వి. అ. (స్త్రీ. రూ-మగ్రు:

చూ, సభ. 2-.

స్వధర్మవరత. అం: చూ, మజ్జననాయకములు.

స్వధర్మము. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్వభావము.

స్వధితి. సం. వి. ఇ. పుం. గండ్రగొడ్డలి, చర

కువు: చూ, ముగ్ధము 1-3.

స్వనము. సం. వి. అ. పుం. రూ-స్వానము.

హౌత: చూ, స్వగము. 2

స్వనితము. సం. వి. అ. న. 1. ఉఱుచు: చూ,

స్తనితము; విణ. 2. హౌగినది: రణితిము.

స్వచక్రమువారు. అం: (వీరుఏడుగురు:—చూ,

అపాభయము.)

స్వచనము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-స్వచ్ఛము.

స్వచ్ఛతుడు. సం. విణ. నిదిగించినవాడు: చూ,

శయితుడు.

స్వచ్ఛక్కు. సం. విణ. (తె)—పై.—

స్వచ్ఛభావణము. సం. వి. అ. న. నిద్రయిండు

లిచలువరింత: చూ, శబ్దము. 2-౫౦.

స్వచ్ఛము. సం. వి. అ. పుం. (రూ-స్వచనము—

స్వాననము-స్వానము) 1. కల: ఆదర్శనము,

దిర్శనము. (తె) కల, కలవరము, కలవరింత—

కలవరింపు—కలువరింపు—కలువరింపు, కలవ
లము. తద్వి. — ౧ దుష్కర్మమునకు. — తి;
౨. కన్నకలకు. — (తె) నిక్కల; ౩ కుకి
పాటునకు. — అవస్థ, — ౧౮, కానీష్ఠము,
ఖమాలవము, తందిరి—తందిరి—తందిరిక, ప్ర
మిల. (తె) నికిపాటు, తందర, తూగు,
ముచ్చిలిపాటు; ౪. స్వస్థలలోనాకటి: —
చూ, అవస్థలు: ౫: చూ, ముప్పి; ౬. ఒక
రకమునిదిగిరి. — టంఛితము; ౭. నిద్రయం
దిలవధకు. — ముప్పి; ౮. స్వప్నభావము
నకు. — చలవరిము: చూ, శబ్దము: ౨, ౩. నిదు
ర: (స్వదనము—స్వాపనము—స్వాదము.)
సంవేశము, సుప్తి, నిదిగి. (తె) కురుక (కరుకు)
కూరుకు—కూర్కు, కూరుకుపాటు—కూర్కు
పాటు, గురుక, తందరి, తూగు, నిదుర—
నిద్దుర. తద్విశేషములకు. — చూ, స్వప్నము. 1;
౩. చూపు: చూ, వీక్షణము; అం. ౪: చూ,
అవస్థలు.

స్వభాను. అం: చూ, సంకర్షణములు.

స్వభానక్రియ. అం: చూ, క్రియాంగములు (అం
గము. ౩.)

స్వభానము. సం. వి. అ. పుం. ౧ సభాము: అంత
ము, అనూకము, అధ్యసనము, అభ్యాసము,
అయనము, అమ్మాయము, ఉచ్చట, ఉపచార
ము, ఉపవర్తి, కాంతము, గుణము, జీవము,
తత్త్వము, షర్మము, నిజము, నిసర్గము, వైజము,
పరిశ్రమము, పృక్వతి, భావము, రూపము,
వర్ణము, శీలము, శ్రమము, సంసిద్ధి, సత్త్వము,
సర్వము, సహజము, సాధనము, సిద్ధి, సృష్టి, స్వధ
ర్మము, స్వరూపము. (అవస్థ) అశ్. (తె): —
అభ్యేనము, అలవడుట, అలవాటు, గొనలు,
నిజము, సాధి, మామూలు, వాడుక, వాడుదల,
సభాము, సాజీము, సాదన. తద్వి. — ౧. శరా
భ్యాసమునకు. — సాధనము. (తె) సాదన;

౨. రూపునకు: చూ, స్వరూపము; ౩. స్త్రీ
స్వభావమునకు — స్త్రీగము; ౪. స్వభా
వముచేతఁగలిగినది: — స్వాభావికము. (తె)
నైజము.

స్వభావసాత్వము. అం: చూ, ప్రేమచంచకము
స్వభావోక్తి. అం: చూ, అలంకారము ౩. (“జా
త్యుచితవేషభాషల వర్ణింపట. ఉదా. —
లేళ్లు చెవులు నిక్కించి కేర్లుదాటుచు
జంచకక్షలఁజూచెడు.”)

స్వభువు. సం. వి. ఊ. పుం. 1 జన్మము: చూ,
విష్ణువు. 1; 2. ముక్కుంటి: చూ, శివుడు;
౩ నలువ: చూ, బ్రహ్మ. 1.

ప్రము. సం. వి. అ. పుం. న. 1 సాము. ధన
ము: చూ, హిరణ్యము. ౩, 2: తాను; విణ.
౩. తనది, స్వక్రియము, స్వీయ: చూ,
స్వతంత్రము.

స్వయమ్. అం: చూ, దూతీచతుష్టయము.

స్వయంకృషి. అం: చూ, ఆప్తకృషిములు.

స్వయంగ్రాహము. అం: చూ, దానవంచకము.
స్వయంక్షుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, పు
తులు. 1-౧౨.

స్వయంపాకము. సం. వి. అ. న. 1. ఒకపూట
బత్తెము; 2. వ్రతాదులయందు బ్రాహ్మణుల
కొనంగు వంటపదార్థము; ౩. నియమమలగు
బ్రాహ్మణులకొనంగు వంటపదార్థము.

స్వయంభువు. సం. వి. ఊ. పుం. (రూ—స్వభు
వు—స్వరూపువు.) 1: చూ, బ్రహ్మ. 1; 2: చూ,
విష్ణువు; ౩: చూ, శివుడు; ౪: చూ, మత్స్యభుడు;
5. ఒకానొక బుద్ధశిష్యుడు: చూ, బుద్ధుడు.

స్వయంవర. సం. వి. అ. స్త్రీ. వరింవర, వర్యు:
చూ, స్త్రీ.

స్వయంవరము. సం. వి. అం. పుం. తనంతట
మగని వరించుట.

స్వరజతులు. అం. (స్వరజతులు): చూ, స్వరము. ౩.

స్వర సేతాంగవికారము. అం: మా, ధస్తులు. స్వరపత్తనము. అం. సామనేదము: మా, సామము. స్వరము. సం. వి. అ. పుం. సారము. (ఉచ్చరిం పంబడునది). 1. ఆకారాది హకారాంతము దనుక యేబదిరెండక్కరములును స్వరము లగు సంబంధులు అనబడును; 2. స్వరము వెలుపనఁగానే ధ్వని (శబ్దము) పుట్టును. ధ్వని=స్వరము (అని కొందఱు). (రెంటికిని అనినాభావసంబంధము.): అభిలాషము, ఆరభటము-ఆర్భటము-(ఆర్పాటము), ఆరభటి-ఆర్భటి, ఆరవము-ఆరావము, కాపాళము, కుణిందము, కుహరితము, కుప్రము, క్షేదము, గరుత్తు, ఘు, ఘోష, జ, ర్భు, ట, త, థ, ణ, ధ్వని, ధ్యానము, న, నదము-నాదము, నివదము-నినాదము, నిగ్గోషము, నిర్వాదము-నిర్వాదము, నిస్వనము-నిస్వానము, పదము, పరిఘోషము, పాటకము, మృదంగము, రణము, రణము, రణితము, రవము, రవితము, రాసము, వాద్యము, విరావము, విశ్వకదుర్పు, శబ్దము, సంరావము, స్వనము-స్వానము. (తె. క):—అలికిడి-అలుకుడు-అల్కుడు, (అళుకుడు), ఆర్పాటము, ఉరవలి, ఉలి, ఉలివు-ఉలివుడు-ఉలుకుడు, ఓలు, కర్పిందు, గందరగోళము-గండ్రగోళము, గతిబిలి, గొలగొల, వేవ్వుడు (చేత్త), చిమ్మటబుట్టు, నాదు, పుయి, మెడిదగు, మొరపము, మొరయిక, మొగగుడు, మొగత, రంతు, రవడి-రవలి-రవళి-రవాళి-అవళి, రొద, రొదాళము, రంకె-అంకియ-అంకె, వాగుడు, నడ్డు, నడి, నలి, వాజ్జేము-వాయిదము-వాజ్జము, వాపు, వాయింపు. తద్విశేషములు. ౧. వేదస్వరములు:—ఉదాత్త-అనుదాత్త-స్వరితములు; ౨. గాయకదోషములులేని పాటగాళ్ళ అలువిధములున్ను. —(౧) గునము, (౨) గాగాలావము, (౩) మధ్యమకాలము,

(౪) పంచాయోత్తు, (౫) పల్లవి, (౬) పదకీర్తన; వగ్గములు, స్వరజీతులు, రాగమాళికలు; ౩. పడ్డాది. —స-రి-గ-మ-ప-ధ-ని (గానుము): మా, సస్తస్వరములు; (౧) పడ్డము=పట్. వాళిక, కంఠ, వత్తు, తొలు, జిహ్వ, దంతములను నీయూలుస్థానములందు, జము=పుట్టినది; (స) (తె) నెమిలిసారము; (౨) ఋషభము=ఋషించినది. ఎద్దుస్వరముతో సామ్యముఁబొందునది. (రి); (౩) గాంధారము=గాంధారదేశములో రంజకమైపుట్టినది. (గ); (౪) మధ్యమము. కొంచేసారము. త్రిందిమూడు కుంతులకు మిఁదిమూడు కుంతులకు నడిమిది. (మ); (౫) పంచమము=నాల్గి సముద్రముఁదై హృక్శృంగమూర్తములందుఁ నిలిగెడు వాయువు పంచమ స్వరస్థానపాప్తిచేత పంచమఁడనిపించు కొనెను; దానియందుఁ బుట్టిన స్వరము పంచమము (ప); (౬) ధైవతము=ధీమంతుల సంబంధి గనుక ధైవతము. (తె) గుజ్జపుసారము(ధ); (౭) నిషాదము=మనస్సు దీనమందు నిషాదించును. (కూర్పుండును). (ని); (మిగిలిన నీస్వరలక్షణములెల్ల మిగత విశేషంశములయందుఁ జూడందగు); ౪: మా, పిణి; ౫. పిణాదివాదనమునకు, —కొణము, క్వణము—క్వణము-క్వాణము-నిక్వణము-నిక్వాణము; ౬. పిణతంతులవలనఁబుట్టెడి స్వరక్రియాభేదము:—ఉష్ణి, మల్లిక, మార్మిక; ౭. పరిగమాది వర్ణ సందర్భము:—అలంకారము; ౮. పడ్డ స్వరములనుబలుకురెండవది. (రెండవసారణి) అనుసారణి; ౯. సంగీతములోని మూర్ఖాభేదము:—కాకలీయుత-కాకల్యంతకాయము; ౧౦. ద్రువాది భేదబద్ధ సంగీతమునకు. —గీతము; ౧౧. స్వరవాకులకు—పడ్డకైక, వడ్డోదీచ్యవ, పడ్డ మధ్యమ, గాంధారోదీచ్యత, రక్తగాంధారి, కైకీ, మధ్యమోదీచ్యవ, కర్కా

రవి, గాంధారవంచమ, ఆంధ్ర, నందయంతి; ౧౨. సప్తస్వరముల కాలపరమాణుము:— అమ్ (చూ, పద్మము); ౧౩. సంగీతశ్రుతి జాతినిశేషము:— ఆయురే; ౧౪. సంగీతగమకభేదమునకు. — ఉత్పల్లము; ౧౫. సానుగానమునకు. — ఉద్భయ; ౧౬. సంగీతవాద్యముల ధ్వనులకు. — తిక, ధిమి, కిట, ఝణమె; ౧౭. సంగీతమునకు. — కీర్తన, గమ్, గ, గంధగ్వము—గాంధర్వము, గాధ, గానము, గీతము, గీతి, గేయము, చారము, రాగము, వర్ణాటము, సంగీతము. (తె) పాట; తద్వి. — అల్లానేరెడు—అల్లానేరేడు—అల్లానేరెడు—అల్లానేగేడు; ౧౮. నోటితోపాడెడు సంగీతమునకు. — అనిబద్ధవంతము; ౧౯. సంగీత సప్తస్వరసమాహూనమునకు. — కషాయము. (తె) పాటరః; ౨౦. రాగాదియక్షముగ స్వరస్థానములయందు మెట్లుకుదుర్చుట. — మేళము; ౨౧. స్మృతగీతవాద్యముల విలంబద్రుతనుగ్ధమానములు. — ఓఘము, ఘనము, తిత్వము; ౨౨. స్మృతగీతవాద్యములయందు చొకపుకాలము:—లయప్రణామము, విలంబితము; ౨౩. క్షణమాత్రస్థాయికి:—క్షణిశము; ౨౪. ఎడమచేతి తంతిమీటుకు. — తలము; ౨౫. విజాదిస్వరమునకు. — ప్రకృతము—ప్రకృత్యణము. (తె) పలుకు—పలుకు; ౨౬. వెనుకటిచరణములయందలి యుద్ధము ననుసరించి సంగీతము మొదటచెప్పెడు వాద్యము. — పల్లవము; ౨౭. స్వరస్థాయి: (తె) తాయము—తాయి; ౨౮. విజాదిచతుర్విధ వాద్యధ్వని. — వాదనము. (తె) వాడు; ౨౯. స్మృతగీతవాద్యముల సమముగానుండుటకు. — లయ; ౩౦. తానకబ్బపూర్వకముగు రాగాలనునకు:—తానము. (తె) తందనము. (చూ, తానము); ౩౧. వాద్యచతుష్టయ

ము. — తతము, అనద్ధము, సుషిరము, ఘనము (అతోఽన్యము=ఘనము); ౩౨. అయిదు స్వరములతోఁగూడిన రాగము:— బౌడవము—బౌడవము; ౩౩. గంధర్వగానమునకు. — ఋజుగీతము, గాంధర్వము; ౩౪. అనువాత్త స్వరవిశేషమునకు. — నిహితము, శ్రుచయము (చూ స్వరము ౨-౧); ౩౫. గాననాట్యయోగ్యకల్పవంతికి. — (తె) జీతి; ౩౬. స్వరవిన్యాసభేదము. — గమకము; ౩౭. వీణ కంఠము వీయించుల ధ్వనివిశేషము. — అశేషస్వరము. (తె) వీణుగుసారము; ౩౮. చూ, శ్రీ రాగములు; ౩౯. పురుషరాగములు:— ధైరవి, మాళవి, బంగాళ, హిందోళ, రాగమంజరి, శ్రీరాగము, గౌరి, భూపాల. (౪); ౪౦. స్వరస్థానము తప్పక జెప్పిన స్వరము:— అపస్వరము; ౪౧. పల్లవివెంబడి చరణముకు. — అనుపల్లవము, అనుపల్లవి; ౪౨. తాళమానలఘు చతుష్టయకాలము — నిశ్చల్లము; ౪౩. పదునాలుగు అక్షరములుగల తాళవిశేషము. — ధృవము; ౪౪. కొన్నిరకముల తాళములు:— (చూ, రాగములు; చూ, తానములు; చూ, తాళము. ౩.) ఆనందధైరవి, ఆరభటి, ఆరభి, ఋషభము, కళభము, ఘరటి, కల్యాణి, కాంభోజి, దర్పారు, ధవళము, నాట, నంచాలి—పాంచాలి. (తె) పంచే—పంచేళము, మలహరి, హేమాన, వషట్కర్త, వసంతము, శంకరాభరణము, శ్రీరాగము (శ్రీ), సారాస్వతి, హిందోళము; (తె). జోషడి—జోషలి; ఇత్యాది. తద్విశేషములు. — హిందుస్థానీరాగ తాళవిషయములు:— (ఇవి కీర్తికాపదములుగ చేర్చలేదు.) పురుషరాగములు ౬. వీట్లలో నొక్కొక్కవానికి ఆఱుగురు భార్యలచొప్పున ౩౬. శ్రీరాగములు పుట్టినవి. ఇందువలన “భేరాగ్ ఛత్తీస్

రాగ్న" అని చెప్పెదరు. కడమరాగములు
వీటివిడ్డలు: పురుషరాగములపేర్లు. ౧ మేఘ,
౨ సిరి, ౩ దీపక, ౪ హిందోళి, ౫ మా

లోకాన్, ౬ ధైర్యో. తక్కిన ౩౬ రాగ్నలు
వీటి భార్యలు. తక్కినవన్నియువిడ్డలు.

— *సప్తస్వరముల పేరులు* —

కరణ్	రిగవ్	గధార్	మద్దం	చంచం	సైవత్	నిఖార్
స	రి	గ	మ	చ	ధ	ని
రి	గ	మ	చ	ధ	ని	ధ
గ	మ	చ	ధ	ని	ధ	చ
మ	చ	ధ	ని	ధ	చ	మ
చ	ధ	ని	ధ	చ	మ	గ
ధ	ని	ధ	చ	మ	గ	రి
ని	చ	చ	మ	గ	రి	స

ఈ స్వరములను ఎక్కువ తక్కువలనుబట్టి
వికృతమేర్పడును. ఇత్యాది. — రాగకాల
ములు, రాగములు. — ఉదయము మొదటి
జోమున పాడవలసిన రాగములు: —
చిలావల్, అలయాచిలావల్. అలయ్యా,
గొడచిలావల్, సుద్చిలావల్, నట్చిలా
వల్, నువాచిలావల్, నుగరైచిలావల్,
నువా, నుగరై, కోకచిలావల్, నట్ నా
రాయన్, నురట్చిలావల్, చిరారా.

రెండవజోమున: —

బరారాతోడి, తోడి, హసాతోడి, దేన్
తోడి, సింధుతోడి, సావరీ, అసావరీ, బర
హన్, బరహన్ సారంగ్.

మూడవజోమున: —

సారంగ్, నురట్సారంగ్, ఇల్సారంగ్,
బన్సీసారంగ్, మద్మూసద్, గొడ్
సారంగ్, చింద్రాబన్సారంగ్, నట్సారంగ్.

నాలుగవజోమున: —

నట్, వరకినట్, మకలానట్, ఛయ్య
నట్, మేఘనట్, ఖంబలాన్, ధవారీ,
పూర్వీ, పూర్వా, పూర్వీ, మూరో, గొడ్,
గూరీ, గూరా.

అయిదవజోమున: —

సిరి, జయత్సిరి, మాన్వీ, మలోసిరి, గొడ్
సిరి, సిరివంత్, భాకా, మోహనకల్యాన్,
కల్యాన్, క్యామ్కల్యాన్, అమీర్కల్యాన్,
అమీర్వట్, యమన్కల్యాన్, యమన్,
యమ్మీ. దీపక్, దీపక్కళ్యాన్, కామూద్,
జామూద్, కామూద్, కల్యాన్, జామూద్
కల్యాన్, కోకచిలావల్, భూపాలీ, భూపాలీ
కల్యాన్, భూవకల్యాన్, జంద్రోటి, మేఘ
జంద్రోటి.

ఆఱవజోమున: —

శంకర్, కాలంగడా, బహారానద్, కాపీ, య
లోతాసికాపీ, బేహగ్, శంకరబేహగ్, దూద్
బచన్ బేహగ్, జజావంతి, ఖంమాజ్, మద్ఖం
మాజ్, నాయకీ, నాయకా, పీల్, వట్
జరి, కానడా, బోగీకానడా, బూందీకానడా,
బిద్దీకానడా, మియ్యకానడా, కాకేపీరికా
నడా, బాగేళ్వరీ, దర్బార్, రామ్మ, మహ
నా, అధానా, కేధార్.

ఏడవజోమున: — వరజ్, సోహాని, లలిత్, బసంత్,
మాధో, బంగారీ, మంగల్, హిందోళి,
మూలోకాన్, కంఠార్, గంధార్.

ఎనిమిదవజోమున: —

దేవుగాంధార్, దేవుసిరి, కోజరి, రాంకల్లీ,

ఘనోకల్పీ, పూర్వకల్పీ, ప్రాణో, పీత్యంత్రో, పీత్యానో, భూపాల్, బోహర్, వేసాన్, జేవ
 18. తిరుగ నుదయాదిగా నీరాగములను
 ప్రైజెప్పిన వృత్తారము పాదవలయును.
 ఇత్యాది వివరములకు సంగీతకాస్త్రమే ఆధా
 రము; ౪౫. వ్యంగ్యవృద్ధానమగుకల్పము;—
 ధ్వని; ౪౬. ధ్వనులభేదములు:—(౧): విష్ణు
 ర్తనము, శక్తిర్తనము; (౨) వివాహవృద్ధియు
 క్తమంగళవాద్య ధ్వని.— ప్రియవాదిక;
 (౩) జనుజయమును ధ్వనికి—డ, ధ, జయ
 ధేరి. (తె) జేదేరి; (౪) హేల. (తె) ఏల,
 ఏలపాట; జేంపాలు, జోలపాట, జోల, జోవ;
 మువ్వలాల—నువ్వాల; (౫) రధము పాటు
 నప్పటిమార్గః:—(తె) తిడిమి; (౬) ఊతి;
 (౭) ఝంఝ; (౮): (తె) నపీరు; (౯):
 హుంకారము, హుంకృతి; (౧౦) గోవతుల
 ధ్వనికి:—(తె) తూల; (౧౧) తస్మరసంకేతధ్వ
 నికి.—(తె) తూల, ఊల—ఊళ; (౧౨): కం
 తధ్వని, కంఠము, శతము, మనారము, రవము,
 రావము, కారీరము. (తె) అఱపు—అఱపు—
 అఱపు, ఎలుగు—ఎల్లు—ఎలుపు, కూత,
 గొంతు—గొంతుక, రవము, సారము; (౧౩)
 అర్తకంఠధ్వని, ఉత్క్రోశము, ఉద్ఘోషము,
 క్రిందనము. (తె.న.) అఱపు—అఱపు—అరు
 పు—అఱపు—అర్పు, ఏడుపు—ఏడుపు—ఏలుపు,
 మయి—మయ్య—కూయి, కూత, కూత,
 మొలు—మొట్టు—మొలుపు, మొలుగు—మొ
 ఱుపు, వంత, వాపోక; (౧౪): ప్రణాదము.
 (తె) అరుపు—అఱపు—అర్పు—అఱపు,
 బొబ్బ, బొబ్బరింత, బొబ్బాటము, బొబ్బె
 ట్టు; (౧౫) అవ్యక్త మధురధ్వనికి.—అర
 జము, కంఠము, కలకంఠము, కలకళ,
 కలము, కలధాతము, కలధ్వని,
 కాకలి, కావళము, గుంజ, గుండకము,
 రావము; (౧౬): వివరీతధ్వని:—

(తె) అలగోడుచాలగోడు, పెడబొబ్బ,
 మొత్తుకోట్టు; (౧౭) పెద్దకూతము.—ఉన్మా
 దము. (తె) అరపు—అఱపు—అఱపు—అఱపు,
 కేక, అంక; (౧౮): అవ్యక్తనిస్వరము,
 మర్మరము. (తె) మొలుమొలు; (౧౯): నల్లా
 వము. (తె) గునగున; (౨౦) మరణసమయ
 పుకేక.—(తె) కడకేక; (౨౧): గద్దరస్వర
 ము, గద్దదిక (గద్దవ్యము). (తె) ఈరెలు
 గు, కీచే, కుటుచే, గద్ద, గువ్వకుత్తిక,
 డద్దకుత్తిక, తీగయోగు—(తీగయోబాగు);
 (౨౨): అలపి—అలాపి, అలాది, అలావ
 నము—అలావము. (తె) అలతి—అలతి,
 అళిరి, ఓడము; (౨౩): గుంపునపుట్టిన పెద్ద
 మార్గః:—అరజము, కలకలము—కళకళ
 ము, కోలాహలము, సంచావము. (తె) అంబ
 లము—అంబలము, ఎలగోలు, కొలకొల, గొ
 లకు—గొలగొల—గొల్లు, రచ్చే, రొద, రొదా
 శము, అంతు, అంపు, నాళావళి; (౨౪)
 పనికిరాని కేక.—(తె) పాలికేక; (౨౫)
 పాలిమేరకేక:—(తె) పాలికేక; (౨౬) అను
 రాగపుకేక:—ప్రణాదము; (౨౭) ధ్వనియు
 క్తరొదనము:—కృందనము, కృందితము,
 మృన్దము; (౨౮): తలలోనుండి రాబడిన
 మార్గః:—తారము; (౨౯) యుద్ధమం
 దలి భటులమార్గః:—అడంబరము, కృంద
 నము. (తె) పెడబొబ్బ; (౩౦) నైస్వయమే
 దతినప్పటి కల్పము:—అమలము, ఖంజము;
 (౩౧) యుద్ధారంభ వాద్యధ్వని:—అర్ధతూ
 రము, వటపాము; (౩౨) గోవతులగీతము:—
 గీతి; (౩౩): అకరీరవాక్కు, అకరీరవాణి, అక
 రీరి, అకాళవాణి; (౩౪) గునగునధ్వని.—
 గుంజనము, గుంజితము; (౩౫) ఇంచేకంఠ
 తేన్దము:—(తె) చీమచీమకు; (౩౬) గద్ద
 దకంఠసాధుధ్వని:—(తె) గేళి; (౩౭) వి
 ద్రియందలి ధ్వని:—(తె) గుణక—గుణక—

గుణు-గుణు; (3౮) ఓర్వలేనితనమున అడి
పోనుకొనుటకు. — అహోషణము. (తె) ఉ
త్పత, గుపారు, గోరవ, రంతు, రట్టడి,
రట్టు, రద్ది, రద్దు, రవ-రవ్య, సడి; (3౯);
(తె) క్రిందు, గజవిజి, గలివిలి, గసివిసి,
దొందడి, దొమ్మి, రాటము, రాటు, అొ
మ్మే, సందడి; (౪౦): (తె) కొండవలుకు;
(౪౧) వింటినారి మోతకు. — అశ్యాకర
ణము, కింజ, గుణధ్వని, టంకారము, ధను
మ్రంకారము, విష్ణురము-విష్ణురము, కింజ;
(౪౨): (తె) లాలి, లాలిపాట; (౪౩); తెక్కల
గాలిచేప్పుడు: — (తె) రింగు-టింగు, అువువు;
(౪౪) నడిమి వేలిని పెద్ద వేలితో గూర్చి
ధ్వనింపజేయుట: — (తె) చిటిక-చిటిక,
చిటికరింత, నెటిక-నెట్టిక, వేల్పుడి;
(45) పీడి, తృటము, తృటి. (తె) చిటిక-
చిటిక, చిటికరింత, నెటిక-నెట్టిక, వేల్
పుడి; (46) కళావిహీనమున చేప్పుడు: —
(తె) డిబ్బు; (47) బాజోలధ్వనికి. — (తె)
బాజోలు; (48): (తె) సంతగోల; (49) పీ
డాధ్వనికి. — కుంఠనము. (తె) ములుగు-
ములుగు-ములు; (50) అచేతనవస్తువుల
కదానితోనొకటి తానుటచే కలుగుధ్వని: —
(తె) చేప్పుడు-చేవు; (51) వానచేప్పుడు: —
ఘర్షణము. (తె) ఓలు; (52) గర్భము
మోత: — ఘర్షణము; (53) వాద్యముల
చేప్పుడు: — ఘంకృతము, తూర్కము; (54)
జలవిహృత సమయధ్వని: — (తె) ఓల;
(55): కిలకిల, హర్ష స్వనము; (56) తనధ్వ
నికి. — ఆత్మహానము; (57): వీరహంకా
రము. (తె) ఉలుము; (58): గాలివిసరట
వలన గలిగినధ్వనికి. — ఝాత్కృతము; (59):
జనునమ్మదుల తెక్కలచేప్పుడు: — ఛ,
(తె): రివ్వ-టివ్వ; (60) నివ్వలమంట (మో
తకు. — రటితము, (తె) రవరవ; (61) (విణ)

మోగినది: — రణితము; (62) కీళ్లు విలుగు
టచే గలుగు ధ్వనికి. — (తె) మెటిక;
(63) అకులు లోనగువాని మోతకు: —
మర్మరము. (తె) మొజమొజ; (64) చెడు
గుడు అటకూతకు: — (తె) బిల్లి (అల్లి బిల్లి
చెంగలనాత్); (65) అలంకరణములధ్వని
కి. — అహృతము, జీన, భూషణధ్వని, కిం
జితము; (తె) నగలచేప్పుడు; (66) అంచెల
చేప్పుడు. — ఘంకృతము, కింజ; (67) గొ
లునులధ్వనికి: — ఖణ్ణతము; (68) ఆయు
ధధ్వనికి. — ఖణ్ణతము; (69): (తె) గొన
బుపాట, సంచేపాట; (70) భూగర్జనము: —
గాతువు; (71) శబ్దమాత్రమునకు. — కాహ
ళము; (72) పామిలోక్తికి. — కాహళము;
(73) పెద్దవీనధ్వనికి: — కాత్తవ్వరము; (74)
బిడ్డలు నిద్రి లేమేనప్పటి మూలుగు: — (తె)
కిదుకు; (75) బిడ్డలమూలుగు: — (తె) కిదు
కు; (76) ఘంటలచేప్పుడు. — శ; (77)
ఘంట అనురాగమునకు — ఘంట; (78) మ
ద్దెల లోనగువాని మోతకు — ఆతంకము,
అనకము, గుండెలము, గుండలము. (తె) అర
పు-అజపు-అజుపు-అజుపు; (79) మురజ
ధ్వనికి: — మార్జన; (80) కొమ్మువాద్యము
నకు: — (తె) సింగినాదము; (81) చర్తా
చ్ఛాదితమర్దలాది వాద్యమునకు. — అవనధ్వను;
(య, పిల్ల ౫౦); (82) సుషిరవాద్యము
నకు. — అహికము, సుషిరము. (తె) తార;
(83) మృదంగరవము: — (తె) దింది-దిమి
దిమి-దిముకు; (84) డిండిమధ్వనికి. —
డిండి; (85) పిల్లనగోగ్రివిలోనగువాని ధ్వ
నికి. — బమ్, బంజని, త; (86) తిప్పెట
ధ్వనికి. — టింటి; (87) ధక్కాధ్వనికి. —
టట్టరి; (88) లంపావాద్యముకు. — టట్టరి;
(89) మృగవజ్రదులధ్వనికి. — రుతము, రుతి,
వాళితము-వాసితము; (90) కంచెమోత

తను.—(తె) కంగు; (91) మృదంగాదివా
ద్యమును.—వాద్యము. (తె)వాద్యము—వాద్య
ము, వాపు, వాయింపు, వాయిదము (చూ,
స్వరము. 2-2౮); (92)వంబనాదమునను.—
వణవము, పాంగణము;(93) అతిదారుణధ్వ
నికి.—కృంద, గోల, రంపి, రంపు—అంపు-
అంతు—అంతె, రద్ది; (94) మాటుమోత
ను.—చృతిధ్వనము, చృతిచృతి. (తె)
మటుమోత—మాటుమోత; (95): (తె)
పెళపెళ: (96) పుత్రస్వరమునను — వనము,
పుత్రము; (97) ధ్వన్యనుకరణములకు: చూ,
పూపూ; (98):మంద్రము; (99) ఆవ్య
క్తవాక్యము:—కాపాళము; (100): చూ,
తానములు; (101) శిండిమధ్వని: — గురుమ
ర్జలము; (102) తుపాకి పిరంగిలోననువాని
ధ్వనికి.—(తె) ఆ గారు;(103) మండమీది
వాద్యమును, —కనుతము; కరతాళధ్వనులకు:—
(104)కరతాళము,కరతాళి,కరద్ది,కలంకవ,మ
లక్కము,తాలమర్జలము;(105)శంఖధ్వనికి:—
కాంబవకము, ఖమ్, డ,శంప-సంప; (106)
ఝర్జరమును ధ్వనికి.—గ; (107): చూ,
జన్యతాళములు; (108)చెడ్డస్ఫుర్తిరవమును:—
కర్పిల్లిరవము; (109) కటంబధ్వనికి —
కటంబము; (110): (తె) గొబ్బిల్లు; (111)
యశిభయాదులచేతగలుగు ధ్వని వికారము
ను.—కాతువు; (112) స్వరములలోని భేది
ములు—కల్లత్వము,ఘర్జరి; (113): పక్షిధ్వ
నికి.—కూజితము. (తె) పలుకు-పల్కు:—
(114): గంభీరము; (115): సింహగర్జనము,
సింహనాదము, ట్రేడ, ట్రేడింగ్, ట్రేడ్, ట్రేడ్,
ట్రేడింగ్, గర్జ, చుక్కారము.(తె)బొబ్బి,
సింగరవళి-సింగావళి; (116) ఏ నుఁ గు
ధ్వనికి.—కర్పి, గర్జ, గర్జము-గర్జ
తము, గర్జనకర్పి, గర్జనకర్పి, గర్జనకర్పి,
గర్జనకర్పి, గర్జనకర్పి, గర్జనకర్పి; (117) ఏ

నుఁగు చెడ్డకూతను.—కాఫీట్యూరము;
(118) వ్యాఘ్రధ్వనికి.—గర్జ. (తె) కోటా
రింపు, బిబ్బరింత; (119) నక్కకూతను.—
(తె) ఊల-ఊళ; (120) మక్కకూతను.—
బుక్కనము, భవణము. (తె) బొంబు—బొ
ంబు, మొలఁగు—మొలఁగు, మొలఁగుడు—
మొలుపు; (121): (తె) మేకసారము;
(122) పందికూతను:—ఘర్జరము. (తె)
గుటగుట, గురగర; (123): వీణ, కంఠము
పీని యందుబుట్టిన ధ్వనికి.—అనేకచస్వ
రము. (తె) అ.బోతుసారము, ఏనుఁగు
సారము; (124): ఆవులు లోననువాని ధ్వ
నికి.—అంధ, చిత్కృతము. (తె) అంబా-
అంచే—ఉంబ; (125) కోతిధ్వనికి.—(తె)
ఉట్టు; (126): ఉత్పలము, కాకధ్వని. (తె)
కాకికూత,కాపు; (127) నెమలికూతను —
కకూజితము, కేక. (తె) కిం, కిం, కేకన,
కేన; (128) వాంసధ్వనికి.—కేంకృతము;
(129) కొంగధ్వనికి.—కేంకృతము;(130)
కోకిలధ్వనికి.—కుసారితము - కూరారితము,
కు చూపు - కు చూపు, కోకిలము,
మణితము—మాణితము; (131) నుడ్డకూబధ్వ
నికి.—(తె) గూండరి; (132) తుమ్మెద
ధ్వని:—ఊర్మికి, గుంజనము, గుంజితము,
ఝంకారము—ఝంకృతి; (133) ఈలపురుగు
ధ్వనికి.—ఝిల్లి - ఝిల్లిక. (తె) ఈల,
ఝిల్లి, ఝిల్లి, ఝిల్లి; (134) రతి
కాలమునందలి గళరవము:—కుసారితము,కూ
జితము, మణితము—మాణితము, రతికూజిత
ము. (అవ్య) అనో. (తె) కూకిపలుకు, గిణా
కుపలుకు, పాపురపుటలుకు - పాపురాట
లుకు, మెల్లిగుక్క,రవపలుకు, లోనుక్క,
వెలిగుక్క. తద్వి.—౧. పూ(పూ)త్కృతి;
శ్వసితము. (చూ, రతిధ్వనులు); (135) చూ
కంఠరవమునను.—అరపు—అరపు—అరపు.

అజాపు, రంకె-అంకియ-అంకె; (138) గు
 ష్టపురూతకు. — హేవ. (తె) సకిరింత-సకి
 లింత-సకిలింపు; (137) గాడిదపూతకు. —
 షా. (తె) ఓండ్ర; (138) సప్తపురముల
 యొక్క అరొహణావ రోహణములు : — మూ
 ర్చన; (139) సంగీతమునందలి గీత:-వర్ణము;
 (140) పంచమస్వరధ్వని:-పసంతదూతము;
 (141) నాదములు. — (౧) పృథగనాదము;
 (౨): (చూ, అట. 3): అటతాళము; (142)
 పీణకరిపకు. — సేవకము (చూ, పీణాదం
 దము); (143) జజ్జిఘట్టనవలని ధ్వనికి. —
 జజ్జిఃర్హోపము (జజ్జిసిప్పేవము); (144)
 జజ్జిధ్వనికి:-శ్శార్దూభ; (145) కీచుకీచే
 మనుధ్వనికి. — సకి; (146) వేలిబాధకు: —
 సీతకూరిము; (౧౪౭) అజుస్వరముల రాగ
 ముకు. — సాడవము; ౩. ముక్కుగాలి: చూ,
 వాయువు; అం. 4: చూ, లక్షణాంగములు. (పురు
 షునకు. — “హంసస్వరమైన ధన్యుడగు. సే
 ఘస్వరమైన రాజగు. భృంగస్వరమైన భోగి
 యగు. కౌంచస్వరమైన భాగ్యవంతుడగు.
 చుండ్రుభిస్వరమైన పౌఖ్యముగు. ఖరస్వర
 మైన నిధినుండగు. కాకస్వరమైన పాపక
 రుండగు.”); 5: చూ, స్త్రీలక్షణాంగ
 ములు. (స్త్రీకి. — “తీక్షణమై అతిగంభీరము,
 అతిమధురములయినను, కోవలనైహంస. పీణా
 స్వరములఁబోలినను అద్వైతపుత్రులగును. మృ
 చువైనపుత్రునతియగు. కొంగ-చక్రవాకము.
 కోకిలధ్వనులఁ బోలినను రమ్యమైనను ధన
 ధాన్యపృథ్వియగు. గాడిదధ్వనిఁబోలిన విడ్డలు
 లేనివి విధవయగు.”); 6: చూ, అష్టాదశ
 జుబాధములు. [గ్రంథములు.
 తమోళికానిధి. అం: చూ, భరతకాస్త్ర
 రవితులు. అం: చూ, యతులు.
 రాగమధారము. అం: చూ, భరతకాస్త్ర
 కర్మములు.

స్వరవల్లి. అం: చూ, భిన్నవర్ణకాభిముఖులు.
 స్వరకాస్త్రము. అం. కుడియొడమ ముక్కురంధ్ర
 ములవెడలు వాయువు సూర్య చంద్ర స్వర
 ములను పేరుఁబెంది సకలసంభాసగుములను
 లోకవ్యవహారములను వివిధకాలమును చెలి
 యజేయునది, పృథ్వీకృత పృథాణము: చూ,
 కాస్త్రములు.
 స్వరాటు. సం. వి. ౧. పుం. రూ-స్వరాట్టు.
 1. బ్రహ్మము: చూ, హంసుడు, 2. ఇం
 దుగిడు: చూ, సహస్రాక్షిడు.
 స్వరాట్టు. సం. వి. ౧. పుం. — సై. —
 స్వరితము. అం: చూ, వేదస్వరములు.
 స్వరపు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. ప్రజాయుధము:
 చూ, బాణము. 1; 2. సూర్యస్తంభము
 యొక్క తునుక; 3. అమ్మ: చూ, బాణ
 ము. 1; 4. జీన్మము: చూ, యజ్ఞము; విగా
 5: చూ, స్వతంత్రము.
 స్వరూపము. సం. వి. అ. న: (చూ, స్వభావ
 ము.) తద్వి. — రూపునకు. — ఆరారము, ఆ
 కృతి, తత్వము, తలము, బలము, రూపకము,
 రూపము, స్వభావము, (అన్య) అనో. (తె)
 అడ, ఈరువు-ఉజువు, నిలువు, పొడ, పొడ
 వు, పోలిక-పోల్కి, పొడగు-పొడుగు-
 పొడువు-రావు.
 స్వర్గము. సం. వి. అ. పుం. (తెస్సగా నుఖమ
 నుభవించఁబడునది). 1: అక్షయలోకము, అ
 భిము, అపరోధము, అపరోహము, ఇంద్ర
 లోకము, ఇడ, ఊర్ధ్వలోకము, ఋషి, ఇకా
 మలకము, ఖంబు, ఖమ్, భోలకము,
 రమ, సులకము, గైతి, జీవంతిక, త్రిదికా
 గులూది, గొప్ప, త్రివిధము, దినము,
 యము, త్రిదివము, త్రివిధము, సురమనదము,
 దేవలోకము, సభము, సేనానందము, శమ్
 మోహము, వామకము, స్వని, (తె.
 సురలోకము, స్వర్గము; (80) తేజోమ
 క) తేజోమట్టు.

దివము, దివి, వినుపోలిలు, విన్నుపోలిలు, విన్నోలిలు, వినువలను-విన్నులను, వెల్ల జేక్క సానులెంకి, వెల్ల బోల్లలవీడు, వేగంటిక చేర్చి, వేల్పులెంకి; 2. ముత్తి, శ్వశ్రేయనము: చూ, మోక్షము. 1; అం. 3: చూ, లోకములు.

స్వర్గలోకమునుబొందు జాతిమగుడు. పా. ౧. ౬ గ్నాధిపతి గురునితోఁ గలిసినను, గురుక్షేత్రముందున్నచు (పాపగ్రహసంబంధము లేకుండు నుండవలెను), ౨ వ్యయాధిపతివ్యయమందుండి శుభులతో సంబంధముండినను, 3 ఉచ్చగ్రహముతోఁ గలిసినను, ౪ వ్యయమందు శుభులున్నను, ౫ శుభగ్రహములచే వ్యయస్థానముచూడబడినను స్వర్గలోకమును బొందుదురు.

స్వర్గస్థుడు. సం. వి. ఆ. పుం. స్వర్గమును బొందినవాడు. తద్వి:—చూ, పరేతుడు.

స్వర్గారోహణవర్తము. అం: చూ, వర్తములు.

స్వర్గ కారుడు. సం. వి. ఆ. పుం.=సాన్నారి. (బంగారు జేయువాడు) అగసాలె: కనక కారుడు, కలాదుడు, కలాపుడు, కాటిలుకుడు, గొంబికుడు, నాడింధముడు, పంచాలుడు, పశ్యతోపారుడు, మోవికుడు, రుక్మకారకుడు, లోహకారుడు హేమకారుడు. (తె.ప) అగసాలె, ఓజే, కంసాలి-కమసాలి-కమసాలె, కమ్మటిడు, కొమ్ముకాడు, కటకారుడు, పారసి, పాన్నారి, సాన్నారి. తద్వి:—౧. దేవశిల్పికి—మయుడు, విశ్వకర్మ-విశ్వకర్మడు; ౨. శిల్పికుల ప్రధానుడు:—కారుకుడు, కులకుడు, కులికుడు, కులుండు, కులశ్రేష్ఠి—కులశ్రేష్ఠుడు, కృత్సువు, శిల్పి, శిల్పకారి—శిల్పకారుడు, శ్రేష్ఠి; 3. వడ్లజానికి.—కారుకుడు, కారువు, కావనక్షతుడు (కావనముకు—కావన తకుడు, గావనతకుడు, యర్థపంధా) కాకుడు, శ్వప్త-

(తృప్తి), రథకారుడు, వర్ణకి, శిల్పి, సూతుడు, మాతృధారుడు. (తె. ప) వడ్లం గి-వడ్ల- వడ్లంగి, వడ్లబత్తుడు, వడ్లవాడు; ౪. కంచేరికి.—కాంస్యకారుడు, కామంధమి, కారంధమి. (తె) కంచేరివాడు, కంచేరి; ౫. రాగివనివాడు:—తామ్రకట్టకుడు, తొల్పికుడు; ౬. ఇనుముచేయువాడు:—వ్యోమకారుడు; 7. కవ్వారి:—వ్యోమకారుడు; ౮. (తె) మద్దకమ్మరి; ౯. సమానమైన శిల్పివరునకు:—శ్రేణి; ౧౦: (తె) తట్ర—తటు; ౧౧: చూ, శిల్పులు.

స్వర్గశేతకి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: కామఖడ్గదళ. (తె) బంగరుమొగడి* (చూ, మొగలి.)

స్వర్గశ్రీరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: 1: కంకువృ, కషిణి, పటుపర్ణి, పయన్య, హిమావతి—హైమవతి. (తె) రెడ్డివారి నావబ్రాలు; 2: ఆవ్యాజవత్రిక, క్షేమము, క్షేమిని, గజకర్ణము, గజపోనకము, చండ, చోదనహరి, దుష్పత్రము, ధనహరి, బృహచ్చరిము. (తె) బలురక్కసి—బలురక్కస*. తద్వి:—చూ, రక్కస.

స్వర్గశ్రీరిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: కంకువృ, కంకుసారేచని, కాకకృష్ణ, కృష్ణగంధ, శ్రీరిణి*.

స్వర్గగృహము. సం. వి. ఆ. న. బంగారపుటిల్లు: చూ, నదనము, 1.

స్వర్గది. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఆకాశగంగ: చూ, నది: చూ, చూడిని. తద్వి:—౧. పరిఖకు—అఖాతము, అఘాటము, ఖాతకము, ఖాతభువు, భేయము, భూతిక, గడము, దేవఖాతకము, ప్రతిహావము, పరిఖ. (తె) అగడిత—అగడ్త, కందకము, దవంతి; ౨. ఏలునకు:—నేత్రము, పయస్విని, పావని, భిగవతి, భూమిజ; 3. చిన్నకాలువకు.—(తె) పరి, బోదియ—బోది; ౪. నదిలోనుంచి చీలిపోయిన పాయకు:—(తె) పాయ; ౫. శ్రీరవదికి.—(తె) పాలెలు; ౬. వినాకినియునునదికి.—

వివాహిని. (తె) పెన్న: 2. ఏటిపంతునకు. — చక్కాణి, పుటభేదము, ౮. నర్మదానదికి: — పూర్వగంగ; ౯. ఆకాళగంగకు. — (తె) పాడుగునుడుగు; ౧౦. కాలువకు. — సారణి; ౧౧ వచ్చిమనమాద్రముననుండు వరుణోద్యాననదికి. — బుసి; ౧౨. పాతాళమునందలియేలుకు. — భోగవతి; ౧౩. నదీపాంతమునకు: — చూ, మడి. 1; ౧౪. మాలికాయనునదికి. — మాలిక; ౧౫. నదులపేర్లు. — రహస్య, రాక. ఇత్యాది. (చూ, నది.)

స్వర్ణదీధితి. సం. వి. ఇ. పుం. అగ్ని: చూ, నహ్ని. 1

స్వర్ణ భేనువు. అం: చూ, దానము. 2

స్వర్ణ పక్షుడు. సం. వి. అ. పుం. గరుడుడు: చూ, వారివాహుడు. [చూ, కర్కరాంకము.

స్వర్ణ పారేవతము: సం. వి. అ. న. పెద్దయూడ*:

స్వర్ణ పుష్పి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: ఉత్కంఠ, నిత పీర్వ: (తె) జిలుగు - (జిల్లు) - జిలుగు, బెండు, బొందుబెండు. *. [చూ, విష్ణువు. 1.

స్వర్ణ బిందువు. సం. వి. ఉ. పుం. చెన్నుడు:

స్వర్ణము. సం. వి. అ. న. 1. సాన్నము - సాన్నా. బంగారు: చూ, లోహము. 1; పుం.

2. ఎట్టు బెంకాయ చెట్టు: చూ, స్కంధఫలము; అం. ఈ: చూ, దానము. 2.

స్వర్ణ రంజకము. అం: చూ, అసంయుతహస్తములు.

స్వర్ణ వల్లి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: కనకవర్ణ, కా

కాండి, కాకాండోల, కుంగని, మహాజ్యోతిష్కృతి. (తె) పెద్దమానేడు; తద్వి. — మానేరుకు: — అగ్నిభాస, అనలవర్ణ, ఆహూయ, కంగుణి, కంగునీవత్రి, కటభి, కాకవిల్లరి, కాకాయువు, కింకుక, తుద్రాక్యాను, జ్యోతిర్లత, జ్యోతిష్కృతి, జ్యోతిష్కూస, జ్యోతిహ్వ, బిణ్ణ, పారావతాంభి, లత. (తె) ఉత్పరింత - ఉత్పరింత, ఎక్కుడు: దీగ, మానేరు. మానేరు, మోటుదీగ.

స్వర్ణస్త్రీయము. అం: చూ, మహాపాతకములు. స్వర్ణానువు. సం. వి. ఉ. పుం. రాహుగ్రహము: చూ, రాహువు. 1. తద్వి. — కేతువునకు. — విశవము: చూ, రాహువు. 1.

స్వర్ణోకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్వర్ణము. స్వర్ణైవ్యులు. అం: అశ్వినీదేవతలు (అశ్వలు) స్వల్పదురాలభ. సం. వి. అ. స్త్రీ. పిన్న రేగటి దూరి*: కక్ష, కరభపిర్య, కరభాదని, కసాయ, మనాళకము, తుద్రాదురాలభ, యుద్రాదుస్వర్ణ, గంధారి, చోదని, యవాసము, యాసము, యాసలత. *. తద్వి. — రేగడిమాలకు. — చూ, సముద్రాంత *.

స్వల్పము. సం. వి. ఇ. కొంచెము: అంశువు, అజిను, అజీయము, అజువు, అత్యల్పము, అనుబంధము, అల్పము, అల్పిష్ఠము, అల్పీయము, ఇయాంసము, కణము, కణిక - కణికము, కణిష్ఠము, కణికము, కణియము - కణియము - కణియస్సు, కాకము, కీలము, కృళము, తుద్రాము, తుల్లకము, భర్వము, భలము, భుల్లకము, గంధము, ధాయ, టుంటకము, తనువు, తుగ్గి, దరము, నఖ్ (నఖ్), మాత్ర, రేణువు, లవము, లేళము, పీచి, సంగ్రహము, సూక్ష్మము, సూపవదము, స్తోకము. (అవ్య) అ, అవ, అజ్, అత్, ఈషత్, కిమ్, కించిస్తు, మ. (తె) అన్నవ, అలక - అలకన. అల్కన, అలతి, అలువము, అనదు, ఈరు, ఉలి, ఎల, ఒకింత - ఒక్కంత, కన్నియ - కన్నె, కసిడి, కాకి, కింగిరి, కిముడు, కిసర, మహులు, కొంచెము - కొంచెము, కొద్ది, గిరిగిరిన, గుడిగుడి, గుల్ల, గొలకము, గోరు, చికిచికి, చిటి - చిట్టి, చిడిపి, చిడుగు, చిదురు, చిన - చిన్న, చిన - చిన్ని, చిప్ప, చిటి - చిటు - చిటుక, చిలిపి - చిలువ, చెణుకు, చెన్నటి - చెన్నటి, జనుగు, జలిలిలి, జిలుగు, ధ్వని, తని, తిలిరి, తుక్కు, సోము; (80) ౧. ము. దడి

మము-దడివము-దలివము, నజ్జో, నజుజో, నలి, నీరు, నలి, నసి, పిన-పిన్న, పిల్ల, పిసరు, పున్న, పులు-పుల్లు, పాటిపాటి, బుచ్చి, బుడిబుడిపి, నొమ్మ, ముటి, రస, లిగాడు, లే, లేత, చెడ, సన్నదనము, సన్నన, సన్నము, సయికము-నైకము, సలికము, హల్కా. తద్వి. — ౧. బహుస్వల్పమునకు — కనిష్ఠము, ద్విదీప్తము, ద్విదీయము, లేకదు. (తె) (అవ్య) ఇంచించు క, ఇంచు క, ఇంచుకంత, ఇనుడుంత, ఒకింత, కాంత, కీస, కొండిక-కొండొక, చిటిపాటి, చిన-చిన్న, చిని-చిన్ని, గోరంత, బుల్లి, రవంత-రవ్వంత, రోంత, చెడచెడ, నుంత, ౨. కొంచెముకొంచెమునకు. — (అవ్య) అల్పశము. (తె) చిలువ చిలువ, కొద్దికొద్ది, పాటిపాటి, ముటిముటి. స్వవక మగు. మి. అ. కి: (తె) సముతుపడు: చూ, లోబడు. [చూ, స్వాధీనము. స్వవకము. సం. వి. అ. న. తనవకము, వకము: స్వవాసిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ. నువాసిని. 1. పేరంటాలు: చూ, స్త్రీ; 2. పుట్టినింట నుంగడి యాడుది: చూ, స్త్రీ. స్వవిరము. అం: చూ, సంచారి వర్తగతాలంకారములు. [చూ, సహోదరి. స్వస. సం. వి. ఋ. స్త్రీ. తోడబుట్టినది: స్వసమృథులము. అం: చూ, హస్తపరిచారములు. స్వస్తి. సం. ఇ. (అవ్య): చూ, కుభము. స్వస్తికచ్ఛము. అం: చూ, సంయతహస్తములు. స్వస్తికము. సం. వి. అ. పుం. 1. తూర్పువాకిలి గల రాజగృహము: చూ, పదనము. 1; 2. పేదమకము: చూ, స్మృతి. 1 (హర్గము. 1); 3. భుజబంధవిశేషము; 4. మంగళసస్తువు; 5. చూ గ్గ స్త్రీ హస్త విన్యాసవిశేషము; 6. హస్తాయుక్కు పడగమీడివంపయిన మొదలగు యర్థచంద్రాకారపు కల్పన రేఖ;

అం. 7. చూ, అసంయతహస్తములు; 8. చూ, బహుస్పరిచారములు; 9. చూ, ఏకవింశతిస్థానకములు; 10. చూ, సంయతహస్తములు.

స్వస్తికరేచితము. అం: చూ, కరణములు.

స్వస్తికాసనము. అం: చూ, ఆసనములు. (ఆసన విశేషము—చటువు.) తద్వి. — బ్రహ్మసనము.

స్వస్తిముఖము. సం. వి. అ. పుం. జోబు; చూ, లేఖ, 3.

స్వస్తిముఖుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. బ్రాహ్మణుడు: అగ్నిముఖుడు, అగ్రిజన్ముడు, అగ్రిజాడు, అధర్వుడు, ఏకకుడు, కుతపుడు, ఘోషయత్నువు, చతుష్పథుడు, ద్విజన్ముడు, ద్విజాతి, ద్విజాడు, ధరామరుడు, బాడబుడు, బ్రహ్మ, బ్రాహ్మణుడు, భూదేవుడు, భూమరుడు, వచత్నువు, విశ్రుడు, శమిగర్భుడు, వట్కర్భుడు. (తె. వ): — ఇరుబుట్టువు, తొలుజాతివాడు, దుగపుట్టుక, నేలనేలువు, పాటువాడు, వాటువాడు, పుడమినేలువు, బాచుడు, బాచనయ్య, బాచనవాడు, బాచనుడు, జొమ్మిడు, మిన్నులచేదువరి. తద్విశేషములు—౧. వేదాధ్యయన సంపన్నుడు: — వైదికుడు, గృత్కుడు, శ్రోత్రియుడు, పట్కర్భుడు, ౨. భుజింపుచేండగా ముంచులేచిపోయిన బ్రాహ్మణుడు: — బ్రహ్మఘ్నుడు; 3. జాతిమాతొగినజీవియైన బ్రాహ్మణుడు: — బ్రాహ్మణ బుర్రుడు; ౪. విద్యాంనుడును పక్కర్భుకరుడునైన వంశక రసలనబుట్టినవిశ్రుడు: — బ్రాహ్మణాయ నుడు; ౫. వాగ్మ్యుడు; ౬. విష్ణుభక్తుడు: — వైష్ణవుడు: — (తె) తిరుముడి; ౭. అధర్వణజీవము తెలిసిన బ్రాహ్మణుడు: — అధర్వణుడు; ౮. అనూ

చానుడు; ౬. రజస్వల కన్యను పెండ్లియా
డిన బ్రాహ్మణుడు:— అపాంక్త్యముడు;
౧౦. కపట బ్రాహ్మణుడు:—కంఠుడు, కర
టుడు; ౧౧. వివ్రానామానుబంధము:—
భట్టు, కర్మ. (తె) బొట్టి-బొట్టు; ౧౨. పూ
జ్యుడగు బ్రాహ్మణుడు:— (తె) అయ
గారు-అయ్యగారు, అయనారు-అయ్యనారు;
౧౩. యజ్ఞార్హులు లైసనియనుచులనడపు బ్రాహ్మ
ణుడు:— (తె) జేన్నిగట్టు; ౧౪: (చూ, బా)
మ్మణులు 1932—1933 పొరటలు; 2. బ
ట్టునాడు: చూ, నూతుడు (వంది).

స్వప్రసంగము. అం: చూ, కనుసరహితములు.
స్వస్థమగు. మి. అ. కి: (తె) తేలు, తేలు
కొను, రెక్కెను.

స్వస్థము. సం. వి. నెమ్మదిగా నుండునది.
(తె) తిన్న, తిమ్మ, నిమ్మకము, వాసి.
తద్య. —స్వస్థతకు. — వ్రాసాదము, స్వాచ్ఛ
ము, స్వాస్థ్యము. (తె) తిన్నన-తిమ్మన.

స్వస్థావస్థ. అం: చూ, అవస్థలు (స్వక్షేత్రముం
డున్న గ్రామము స్వస్థావస్థ యందుండును.
ఖ్యాతి, నుఖము, సంతోషము, భనము గలు
గును) [చూ, స్తుప.

స్వస్థీయ. సం. వి. అ. ప్రీ. మేనగోడలు;
స్వస్థీయుడు. సం. వి. అ. పుం, భాగి నేయుం
డు. (తె) మేనల్లుడు-మేనయల్లుడు, (చూ,
మేన. (1.); తద్య. —౧. చెల్లెలికొడుకు:—
కానిష్ఠి నేయుడు; ౨. తోబుట్టువు కొడు
కు. —భాగి నేయుడు.

స్వస్వామిసంబంధము. అం: చూ, సంబంధములు.

స్వా

స్వాంతము. సం. వి. అ. న. 1. మనస్సు: చూ,
స్వాదయము. 2; 2. బుట్టిగించేట: చూ,
చూ-సాంత్యము. 3; 3. గుహ: చూ, రు
క్మము. 1.

స్వాగతము. సం. వి. అ. న. 1. కుళల పర్యక్త
ము: కాళలి; 2: నుబులుతోడిరాక; అం.
3: చూ, వృత్తము. 1. ("౪-౪-౪-౪-౪. 7
యతి. 11 వ భంధము. ఉదా. —స్వాగతం
బెరగు-కొరికి నెంతే." [చూ, కామోట.
స్వాహూటము. సం. వి. అ. పుం. బరివెంక*:
స్వాచ్ఛము. సం. వి. అ. న. స్వస్థత: చూ, స్వస్థము.
స్వాతంత్ర్యము. సం. వి. అ. న. చూ, స్వతంత్ర్యము.
స్వాతి. సం. వి. ఇ. ప్రీ. 1. సంజా దేవి: చూ,
భార్య 1-౬౪. తద్య. —యముని భార్య
కు. —వరుణ నుక; అం. 2. కరువలికి-
స్వాతి: చూ, రిక్క.

స్వాత్మికము. అం: చూ, అభినయములు.
స్వాదనము. సం. వి. అ. న. ద, పానము, పీతి,
సరకము. (తె) అనిక, తాగుడు, తాగిత
డు. తద్య. —కల్లుతాగితకు: —అనుకర్షణ
ము—అనుకర్షణ, సరకము. (అవ్య) కచ్చి
త్. (తె) కల్లుతాగుట. (చూ, సరకము. 3).
స్వాదము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, రుచి. 1;
2. రుచిమోచేట. [చూ, లీధము.

స్వాదితము. సం. వి. పానము చేయబడినది:
స్వాదుకంటకము. సం. వి. అ. పుం. 1. వల్లెర*:
కంటకీధము, కంటకలము, తురకము, తు
రము, వలంకప, వనశృంగాటము, క్వదంత్త
(తె) వల్లెర-వల్లెర. తద్య: —పెద్దవల్లెర
కు. —అక్వదంత్త, ఇతుంగంధ, తురాంగవము,
గోకంటకము, గోతురకము, గోఖరము,
గోఖరి, త్రికంటకము, మహావలంకప. (తె)
వీనుగుంబల్లేరు, పెద్దవల్లెర*. 1. మాల్గి
లంక*: చూ, వెలం 1-3.

స్వాదుధన్యము. సం. వి. న. పుం. తియ్యదీప
కాడు: వ, విషయ, మూర్ఖకారాతి, ది
గారయోని: చూ, మిష్టధుడు.
స్వాదుత్తమము. సం. వి. అ. పుం. అరు
చూ, రక్తఫల.

స్వాదుఫల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: ద్రాక్ష, కృష్ణగో-
స్తని, పిరియాల, మధురస, మృద్విక-మృద్వి-
క, స్వాదుస, స్వాద్వి. (తె):—దాక-
ద్రాక్ష. తద్వి:—చూ, లికువము. 2;
3. ఆరుదొండ*: చూ, రక్తఫల; 8. రేగు*:
చూ, రేగు. 1. తద్వి:—కానరేగునకు.-
చూ, వికంకతము.

స్వాదుమజ్జాఫలము. సం. వి. ఆ. పుం. గోగు*:
చూ, వరగోగు తద్వి:—గ. కొండగోగు
నకు.—రాజాచ్యాయము. (చూ, వరగోగు):
1. గొనుగునకు.—సృంసి.

స్వాదురస. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: కబలి, కాయస,
కాక, కాకోలి, కృష్ణ, గొడదేక, ఘృత
మండ, మాంసి, వయస్, వాయసోలి, పీరవృ-
క్షము. (తె) కాయకొట్టి, కాయకొల్లి (కాయ
గొలిమిడి), తప్పెట, మాడ, మాడి. (అడ
వియులన అనికొందలు). *: 2. ద్రాక్ష*.
చూ, స్వాదుఫల.

స్వాదువు. సం. వి. ఉ. న. 1. బెల్లము: చూ,
కర్కర. 1; 2. స్వాదువనుగంధ దృవ్యము,
గంధభూమజము: చూ, రాజార్జము. 2—
రం; విణ. 3. ఇంచయినది: చూ, వృద్ధ్య-
ము; 4. గరగరికై నది; 5. తియ్యనిది: చూ,
మరసము. 2.

స్వాదుదము. సం. వి. ఆ. పుం. మంచినీళ్ల
సముద్రము; చూ, సముద్రములు. 2

స్వాద్వి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ద్రాక్ష*: చూ,
స్వాదుఫల. 1.

స్వాధిస్థానము. అం. (సాధిస్థానము) వెన్నెయక
యందలి పట్టుకొరములలో నొకటి: చూ,
శకర్ములు (పట్టుకొరములు.) [స్వాధీనము.

స్వాధీనత. సం. వి. ఆ. న. వశము: చూ,

స్వాధీనవతిక. అం. స్వాధీనుడైన పెనిమిటి
గల నాయిక: చూ, నాయికలు.

స్వాధీనత్రుకనఖ. వా. వి. చూ, ఖండగుత్త-
స్వాధీనము. సం. వి. ఆ. పుం: అధీనము, ఆయ-
త్తము-ఆయత్తి, గృహ్యకము, గృహ్యము,
చందిము, చరిత్రయము, వశము, స్వవశము,
స్వాధీనత. (వి. విణ) వశ. (తె) అంకియ-
అంకె, అగ్గము, ఇల్లెడ, ఒకవు, కైవసము,
చేపలతి, బోక, దక్కోలు, పొలు, మస్త-
రు, లొక్కు, లోకున, లోను, వలతి,
వసము, వెరువు-వెరువు. తద్వి:—ఒకరికిలో-
బడినది (స్వతంత్రముకానిది):—అవగ్రహ-
నము, అస్వతంత్రము, గృహ్యకము, గృ-
హ్యము, వరవశము, చరాధీనము.

స్వాధీనముచేయు. మి. స. కి. చూ, వశపలయే.
స్వాధీనుడు. సం. విణ. తనకులోతునైనవాడు:
వశ.

స్వాధ్యాయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వేదాధ్య-
యనము: అధీతి, అధ్యయనము, ఉపక్రమ-
ము, జనము; 2. అహ్మయము: చూ, వేద-
ము; 3. జనము: అక్షరము, జనము (జాన-
ము), తనము-తనస్సు, మంత్రావృత్తి. (తె)
కాక-కాక, తలము; అం. 4: వాచి-
కము, ఉపాంశువు, మానసికము (8).

స్వాధ్యాయి. సం. వి. ఉ. పుం. 1. వేదాధ్య-
యనముచేయువాడు: అధ్యాపకుడు, ఉపా-
ధ్యాయుడు, గణి, గురువు, తద్వి:—ఛాం-
దనుడు, వైదికుడు, శ్రోత్రియుడు;
(చూ, స్వస్తిముఖుడు. 1.); 2. పట్టణము
నందలి వర్తకుడు: చూ, సార్థవాహుడు.

స్వాసము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-స్వసము,
ధ్వవి, మోత: చూ, స్వరము. 2.

స్వాపతేయము. సం. వి. ఆ. న. భనము: చూ,
హిరణ్యము. 3. [స్వప్నము. 1-2.

స్వాపనము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, రూ-

స్వాపము సం. వి. ఆ. పుం. 1. నిద్ర: చూ,
స్వప్నము. 2. తద్వి:—లక: చూ, స్వ

మము. 1; 2. కయనము: చూ, కయ్య.
1; 2: అజ్ఞత, అజ్ఞత్వము, అజ్ఞానము, అవి
ద్య, అవివేకము, అనాత్మ్యత, జడము, జల
ము, సర్గము. (తె) ఎడ్డెతనము, ఎటుంగమి,
కాటు, తెలివితేనితనము, నేరమి, పిస, పిసి,
మఱుకువ, మఱుపు, నెడఁగు, చెట్టి; 4. తిమ్మిరి:
ఉన్మాదము, తిమిరము-తిమ్మిరము, నుప్తి.
(తె) తిమిరి-తిమ్మిరి-తిమిరు, బోమ.

స్వాభావికము. సం. విణ. స్వభావముచేతఁ గలి
గినది, నైజము: చూ, స్వభావము.

స్వభావిక. అం: చూ, నాసికాకియలు.

స్వామి. సం. వి. న్. పుం. 1. = సామి. ఒడ
యఁడు (చూ, రాజ్. 1-2-3.): అధిపతి-
అధిపుఁడు, అధిభువు, అధీశుఁడు, అధీశ్వ
రుఁడు, అర్యుఁడు, ఇనుఁడు, ఈశితుఁడు,
ఈశుఁడు, ఈశ్వరుఁడు, ఉదాస్థితుఁడు,
కలిమాలకుఁడు, కాంతుఁడు, నాధుఁడు, నా
యకుఁడు, నేత, నేత్రుఁడు, పతి, పరిపాల
కుఁడు, పరిపృథుఁడు-పరిపృథుఁడు, లక్ష్మీ
పతి, పరుఁడు, పల్లభుఁడు, పృథువు, విభుఁ
డు. (తె. పు): ఎకిమిఁడు, ఏలిక, ఏలిన
వాఁడు, ఒడయఁడు-పిడయఁడు, గమి
కాఁడు, జియ్య, కాకుడు, తీరువరి-తీర్పరి,
దణి-దణియి-దణె, దేవర, దొర, నాయ
కుఁడు-నాయఁడు, నలుపు, మగఁడు, మనె
దారి, మన్నియ - మన్నె - మన్నియఁడు -
మన్నెఁడు-మన్నెఁడు, మన్ను-తేఁడు,
మన్నెకాఁడు, మన్నెనాఁడు, మనిసి-తేఁడు,
మేటి, రా-రాజ్, రాయఁడు-తేఁడు,
రావు, సర్కారు, సామి, సాయిలు-సా
హాయి-సాహేయి. తద్వి. - ౧. పన్నిదలు
౧౦ టలుల కధిపతికి. - నాయకుఁడు,
౨. గొప్ప పృథువునకు. - అధీశుఁడు, అధీ
శ్వరుఁడు, మహేశ్వరుఁడు; 3. గృహస్థు
నకు. - నాప్త్యుఁడు: చూ, యజమానుఁడు.

1; 2. కుమారస్వామి: చూ, స్కందుఁడు,
విణ. 3. న్యాయాధికారి: అక్షదర్శకుఁడు,
అతిమాతృకుఁడు, అధికారి, అధికుఁడు, అధి
కృతుఁడు, అధ్యక్షుఁడు, అభిశాతుఁడు,
ఉద్భటుఁడు, నైయాయకుఁడు, న్యాయాధి
పతి, న్యాయాధికారి, యజమానుఁడు, వ్యవ
హార, సభికుఁడు, స్థాయుఁడు. (తె. పు)
తగవరి (తగువరి), తీరువరి-తీర్పరి, పెడ
నెల. తద్వి: - ౧. అధికుఁడు-అనుటకు: -
(తె) మిండఁడు-మిండగాఁడు-మిండగిఁడు,
మిక్కిలి వాఁడు; ౨. మహాంతు
కింది యధికారి: - స్థానికుఁడు. (తె) పారు
పత్రెకాఁడు, పారుపత్రెదారు, మణిపకా
డు, మనియకాఁడు; 3. నియమించెడియధి
కారికి: - కోలుకాఁడు; 4. ఒకగ్రామమున
కధికారి: - స్థాయకుఁడు; అం. 4: చూ,
రాజ్యాంగములు (చూ, అంగము. 9.)

స్వామిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ = సాని. కట్టపు
దేవి. రాజ్భార్య (అని కొందఱు): దేవి,
పృథ్విణి, మహిషి, రాజ్జి. (తె) ఏలిక సాని,
ఒడయారాలు, దేవరి-దేవేరి, దొరసాని,
కట్టపుదేవి, రాజి, సాని. [ములు.

స్వామిపాల వివాదము. అం: చూ, స్వహారకవ
స్వామిభృత్యన్యాయము, అం: చూ, వివాద
ములు. [స్వతంత్రము.

స్వామ్యము. సం. వి. అ. న. సాంతము: చూ,
స్వామ్యములు. అం: దాన, వినయము, జల, తరు,
బాహు, నిధి, నిక్షేపములు (7).

స్వాయంభువమసువు. అం: చూ, మసువులు.
స్వాయంభువము. అం: చూ, అగమములు (చూ,
ఉపవిద్యలు)

స్వారాజ్యము. సం. వి. అ. న. స్వర్గలోకపు
దొరతనము. తద్వి. - అధిపత్యము, పృథు
త్యము, పౌరభవము, మహత్తు, మహాద

యము, రాజ్యము, వశము, వాల్లభ్యము,
శృంగము. (తె) అడవడి, వారతనము,
నాయంకరము.

స్వారాట్టు. సం. వి. జ్. పుం. స్వర్గలోకాధి
పతి, ఇంద్రుడు; చూ, సమాసాత్ముడు.
స్వారి. దే.వి.రూ-సికాయ:చూ,సంచారము. ౧.
స్వారోచిషమనువు. అం; చూ, మనువులు.

స్వార్థము. పా. ఏధాతువునకేది నిశ్చితమైన
యర్థమో యదిస్వార్థము. వర్తమాన, భూత,
భవిష్య, తత్త్వగ్రుములని స్వార్థమున నాలుగు
కాలములు కలవు.)

స్వాశ్రితావససమోనహిధర్మః. లో. ఆశ్రితుల
రక్షించుటలోనమమగు ధర్మములేదుగదా?

“ఉదా.—తత్త్వజ్ఞులెప్పుడును హింసకుంగ
డుదవ్వుగఁజరియించుచుందురు. “స్వాశ్రి
తావస సమోనహిధర్మః” యనివేదము.

(నీతిచంద్రిక-విగ్రహము)

స్వాస్థ్యము. సం. వి. అ. న. పరిసాదము, స్వ
స్థత: చూ, స్వస్థము.

స్వాహ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఆగ్నాయి,
అగ్ని భార్య; చూ, భార్య. 1-రం;
2.బుద్ధుని భార్య; చూ, భార్య.1-రం;అం.
3: చూ, దిక్పాల భార్యలు.

స్వి

స్వైత్రము. సం. వి. అ.న. పులుము: చూ, సిత
ము. 1-౫.

స్విన్నము. సం. విణ. స్వేదముతోఁగూడినది.
స్విప్తకృత్తు. అం: చూ,రిహితావములు (చూ,
తానములు)

స్విస్తికము. అం: చూ, పరిచారములు.

స్వి

స్వీకరించు. సం. స. కి. 1. అంగీకరించు:చూ,
సమ్మతించు; 2. పుచ్చుకొను:అనుగ్రహించు,
గ్రహించు,గ్రహించు, పరిగ్రహించు, సం
గ్రహించు. (తె) అందు, అందుకొను,అచ్చ
లించు, అలము, ఇటుకుకొను, ఎత్తు, కను
చు, కయికొను-కైకొను, కొను, కొలు,
చేకొను, చేపట్టు, తొడుసు, పట్టు, పుచ్చు,
పుచ్చుకొను, పుడుకు-పుణకు, సందుకొను.
తద్వి.—రాఁబట్టు, సమకట్టు, సేకరించు;
3: అవధరించు, ధరించు, వహించు. (కె)
అలవరించు-అలవరించు, అలను, అదుకొను,
అను, అనుకొను, ఉండికొను-ఉంచుకొను,
చాతు, తలకొను, తాలుచే-తాల్పు, సుస
లు, పరిధవించు, పాటించు, పూను-పూను,
పెట్టు, పెట్టుకొను, మోచు, సంతరించు,
సనుకొల్పు, నవరించు, నానజించు. తద్వి:-
శిరసావహించు. [చేవాడు: పహి.

స్వీకర్త. సం. విణ. (బు. ఈ. బు) స్వీకరిం
స్వీకారము. సం.వి అ. పుం. 1. అంగీకారము;
చూ, సమ్మతి. 1; విణ. 2.-సేకరము: అభి
నివేశము, అభ్యుపగమము, అభ్యుపవత్తి,
అగ్రహము, ఆదానము, గ్రహణము,
గ్రహణము-గ్రహణము, పరిగ్రహణము,
పరిగ్రహము,పురస్కారము, ప్రతిగ్రహణము,
సంగ్రహము. (అవ్య) అజ్. (తె) ఎత్తు,
కయికొలు-కైకొలు, చేయి,పట్టు-పట్టుకు
పట్టుడు, పట్టుదరి, పుచ్చికొలు-పుచ్చు
కొలు, సేకరము. తద్వి.—౧. (తె): చూ,
లాగు. 1; 2. ముక్తపరుసకు:—చూ, సం
గ్రహము. 2.

స్వీకృతము. సం. విణ. 1. అంగీకరించు:అదీనది;
(చూ, సమ్మతి.1): అంగీకృతము,అభివక్త
ము, అభివక్తము, అనుభవము, ఉపగతము,

భేదంబులండినను పొచ్చినో క్తంబులై వృ
సిద్ధములైన కొన్ని భేదంబులు గలవు. అనే
వన:-౧. గుప్త:- జారసురతమును గోచనము
చేయునది. ఇది త్రివిధము:- (౧) వృత్తను
రతగోచన=జేరిగిన జారసురతమును గోచనము
చేయునది. (౨) పరివృత్తముగా సురతగోచ
న=జేరుగఁబోవు జారసురతమును గోచనము
చేయునది. (౩) వృత్తపరివృత్తముగా సురత
గోచన=జేరిగిన జారసురతమును జేరుగఁబోవు
జారసురతమును గోచనము చేయునది. ౨. విది
గ్ధ=తననుసరింపఁబోయియును నితరులకుఁ దెలియ
కుండఁగ జూరునికీమాత్రముఁ దెలుపునది. ఇది
ద్వివిధము:- (౧) వాగ్విదగ్ధ=వాక్పాతుర్య
ముచేఁదెలుపునది; (౨) క్రియావిదగ్ధ=క్రి
యలచేతఁదెలుపునది; ౩. లక్ష్మిత=కొంత బయ
లుపడిన జారసురత వ్యాపారము గలది;
౪. కులట=బహుపురుషానురాగముగలది; ౫. అ
నుకాయన=సంకేతస్థానా సందర్భమును చిం
తించునది. ఇందులో ౩ భేదములు. (౧)
వర్తమాన సంకేత స్థలాసందర్భమును చింతిం
చునది. (౨) భావిస్థాన సంకేతస్థలాసందర్భ
మును చింతించునది. (౩) కలిపి వర్తమైన
సంకేతస్థలమును అసందర్భముచేత సొందఁజో
లక చింతించునది: ౬. ముదిత=తనకుసమయ
ము దొరికినది జూరునికీఁ దెలుపుటకు సం
తోషించునది; ౭. సాహస్యిక=వతి సమావేశము
లోనుండఁగా కలిసి వంచించి జూరునితో
రతి నల్పునది; ౮. పృతిభావతుర=తనఁజూకు
తనము కొంత బయలుపడినను సమయోచిత
ముగా తెలియరాకుండఁగ కలగనిమేలుకొం
టిని అని బొంతువలె బొంతునది; ౯. అవ
బావతుర=తన జారత్వమును అవలపించి
బోదనముచేసి తనయందు కలికి కనికరము
పుట్టించునది. (౩): చూ, సామాన్య. 1.
(సామాన్య=ప్రవృత్తినిమిత్తంబుగ నకల పురు

షులయం దనురాగముగలది. ఇది ౧. జాతి
సామాన్య, ౨. అగంతుక సామాన్య, ౩. గూఢ
సామాన్య అని త్రివిధము. ౧. జాతిసామాన్య=
అవివాహితులురాలుగాక తన జాతిరీత్యా
పైనఁజెప్పిన లక్షణంబులుగలయది: ౨ అగం
తుక సామాన్య=వివాహితయై వెనుక కలిసి
విడిచి విచ్చేలవిడిగా పైనఁజెప్పిన ప్రకారము
వర్తించునది; ౩ గూఢసామాన్య=వివాహితు
రాలై గాని కాక గాని కలి గలిచిన వెనుక
గాని యింటివారి అనుమతిమీద పైనఁజెప్పిన
లక్షణ ప్రకారము గూఢముగా పంచరించి
దగ్గివృత్తమును సంపాదించి పోషకులకుఁదెచ్చి
యిచ్చునది. ఈగూఢ సామాన్యము పొచ్చి
నులంగీకరింపలేదుగాని మనుధర్మశాస్త్రము
లో ఈస్త్రీయొక్క రతిని పురుషునికి వ్యతి
చారదోషజనకముగాఁజెప్పలేదు. గాన నిది
సామాన్యలో నంతర్భావముగాఁ జెప్పఁబడి
యె. (చూ, నాయకలు 1585 పొరట. మ
తీయు నాయకలలో ౯. తమోభిసారిక=
చీకటిలో ప్రియునిగూర్చి పోవునది.
ఇట్లనేక భేదంబులువ్యాఖ్యలు. మతీయు
నాధునికు లేర్పఱచిన నాయకలు. ౧. ప్రవ
త్వత్పత్తిక, ౨ ప్రవసత్పత్తిక, ౩. సమాగమివ్య
త్పత్తిక, ౪. సమాగచ్ఛత్పత్తిక అని నల్వారు
గలరు. (౧) ప్రవత్వత్పత్తిక=ప్రియుఁడూ
రికిఁ బోవుచున్నాఁడని భావివిరహమును
గూర్చి దుఃఖించునది; (౨) ప్రవసత్పత్తిక=
దేశాంతరముఁ బోయెడు ప్రియునిఁజూచి
భావివిరహమును గుఱించి దుఃఖించునది;
(౩) సమాగమివ్యత్పత్తిక=ప్రియుఁడు దేశాం
తరమునుండి రాఁబోవునని సంతోషించునది;
(౪) సమాగచ్ఛత్పత్తిక=ప్రియుఁడు దేశాంత
రమునుండి వచ్చుచుండఁగా చూచి సంతో
షించు నది. ఈనాయకల ప్రివిద్వలక్షణముల
తో ఈజాంతర భేదములు చేరియుండునని

ఉపకృతము, ఉరరీకృతము- ఉరీకృతము-
ఉరీకృతము, పృతిజ్ఞాతము, మతము, విదిత
ము, సంగీర్ణము, సంకుశ్రము, సమాహితము,
సమృతము. (తె) ఒడఁబాటు; 2: గృహీత
ము, పరిగృహీతము. తద్వి. — ౧. పుచ్చేకొనఁ
దగినది: — గాగ్రహము, పరిగాగ్రహము;
౨. సంగ్రహింపఁబడినది: — ఆచితము.

స్వీకృతుఁడు. సం. విణ. పుచ్చేకొన్నవాఁడు:
పృతిగృహీతుఁడు. తద్వి. — పుచ్చేకొను
వాఁడు (గ్రహించేవాఁడు): — గ్రహీత,
గాయకుఁడు, గ్రహయాళువు, గ్రహిణుఁ
డు, గాగ్రహకుఁడు, గృహయాళువు,
గృహీత.

స్వీయ. అం. 1. పతియందుమాత్రము అనురా
గముగల నాయిక: వాణిని (మా, నాయి
కలు). [(1). “వివిధకృం గారరమణీయై సరమ
ణీమణులు: — ౧ స్వీయ, ౨ పరకీయ, ౩ సామా
న్యలను ముత్రైజగనులు. ౧ స్వీయ వివాహ
మాదినది. ఇదే ముగ్ధ, మధ్య, పృగల్భయను
భేదములుగలది. (౧) ముగ్ధాభేదంబులు: —
అజ్ఞాతయావన ౧, జ్ఞాతయావన ౧, సవో
ధ ౧, విసృజ్ఞనవోధ ౧ = ౪. ఇది పం
ద్రెండేండ్ల వయసుగలిగి యావనోదయ
మొందుచేస్తుది; (౨) మధ్యాభేదంబులు: —
మధ్యధీర ౧, మధ్యాధీర ౧, మధ్యధీరా
ధీర ౧, మధ్యధీరాజ్యేష్ఠకనిష్ఠ ౧, మధ్యాధీరా
జ్యేష్ఠకనిష్ఠ ౧, మధ్యధీరాధీతా జ్యేష్ఠకనిష్ఠ
౧ = ౬ ఇది పదుమూడేండ్లు మొదలు పదు
నెనిమిదేండ్లదనుక వయసుగల్గి యావనోద
యమైనది. ఇది పతి యన్యవ్రతసత్తుడైనను
గోపింబక తన పాతివ్రత్యభావము తప్పక
యూండును. (౩) పృగల్భాభేదంబులు: — పృ
గల్భధీర ౧, పృగల్భాధీర ౧, పృగల్భధీరా
ధీర ౧, పృగల్భధీరాజ్యేష్ఠకనిష్ఠ ౧, పృగ
ల్భాధీరాజ్యేష్ఠకనిష్ఠ ౧, పృగల్భాధీరాధీరా

జ్యేష్ఠకనిష్ఠ ౧, గురతపియ ౧, మరతా
నందమోహితం = ౮. ఇది పదునెనిమిదేండ్ల
వయసుగలిగి సంపూర్ణయావన
ముచే వెలయునది. దీనికి రతికర్మాజ్ఞానము
మొండు. పీని విభాగక్రమము. — అజ్ఞాత
యావన — తనకు యావనపొచ్చిదుర్భాషమైన
దని తెలియకుండునది; జ్ఞాతయావన — తనకు
యావన పొచ్చిదుర్భాషమైనదని తెలియునది;
సవోధ = లజ్జాభయపరాధీన
రతిగలది. విసృజ్ఞనవోధ — కొంత రతిపరిచ
యముగలది; మధ్యధీర = అన్యస్త్రీ సంభోగ
మువలన పతియందు వ్యంగ్యముగా కోపపరి
కాళముచేయునది; మధ్యాధీర = అన్యస్త్రీ
సంభోగమువలన పతియందవ్యంగ్యముగా ప
రుషవాక్యములుచలుకునది; మధ్యధీరాధీర =
అన్యస్త్రీ సంభోగమువలన పతియందు వ్యం
గ్యవచనంబుచేయుచే జంటనే అన్యస్త్రీమైన
కోపచేస్తుగలది; జ్యేష్ఠకనిష్ఠ = ఇద్దరి భార్య
లయందు పడఁతికిఁగల యధిక న్యూనస్నేహ
మువలన నేర్పడునది. అట్టి సయములలో
తన యందుగల న్యూనస్నేహంబు నెఱిగి,
పతియందుకోపపరికాళముచేయుటలోపైనఁ
జూపిన ధీరాధీరాదిలక్షణంబులుగల యది;
పృగల్భధీర. = అన్యస్త్రీ సంభోగముచేసి
వచ్చిన పతియంగురత్తుదాసీనభావముగలది;
పృగల్భాధీర = అన్యస్త్రీ సంభోగముచేసి
వచ్చిన పతియందు తర్జనతాడనాదులుచేయు
నది; పృగల్భధీరాధీర = అన్యస్త్రీ సంభోగ
ముచేసి వచ్చిన పతియందు రత్తుదాసీనభా
వము గలిగి తర్జనాదులుచేయునది. జ్యేష్ఠక
నిష్ఠాదిభేదంబులు ప్రగల్భకుంఁగలవు. తనయం
దుండు న్యూనస్నేహము నెఱిగి పతియందు
కోపపరికాళము చేయుటలో పృగల్భకుఁ
డెప్పియుండు ధీరాధీరాదిలక్షణంబులు గల
యది.”; (2): — మా, పరకీయ. (“ఇందనేక

భేదంబులుండినను పొచ్చినో క్తంబులై పృ
స్థిత్తులైన కొన్ని భేదంబులు గలవు. అవే
వన:-౧. గుప్త:- జారసురతమును గోపనము
చేయునది. ఇది త్రివిధము:- (౧) వృత్తను
రతగోపనజేరిగిన జారసురతమును గోపనము
చేయునది. (౨) వర్తివ్యమాన సురతగోప
నజేరుగఁబోవు జారసురతమును గోపనము
చేయునది. (౩) వృత్తవర్తివ్యమాన సురత
గోపనజేరిగిన జారసురతమును జేరుగఁబోవు
జారసురతమును గోపనము చేయునది. ౨. విది
గ్ధతనకునోభిప్రాయమునితరులకుఁ దెలియ
కుండఁగ జారునికిమాత్రముఁ దెలుపునది. ఇది
ద్వివిధము:- (౧) వాగ్విదగ్ధతనవాక్పాతుర్య
ముచేఁదెలుపునది; (౨) క్రియావిదిగ్ధతన
యలచేఁదెలుపునది. ౩. లక్షితకొంత బయ
లుపడిన జారసురత వ్యాపారము గలది;
౪. కులటఁబహుపురుషానురాగముగలది; ౫. అ
నుకాయనసంకేతస్థానా సందర్భమును చిం
తించునది. ఇందుగో ౩ భేదములు.-(౧)
వర్తమాన సంకేత స్థానసందర్భమును చింతిం
చునది. (౨) భావిస్థాన సంకేతస్థానసందర్భ
మును చింతించునది. (౩) పతిప్రాప్తమైన
సంకేతస్థలమును అసందర్భముచేత పొందఁజో
లక చింతించునది; ౬. ముదితతనకుసమయ
ము దొరికినదని జారునికిఁ దెలుపుటకు సం
తోషించునది; ౭. సావాసికపతి సమీపము
లోనుండఁగా పతిని పంచింది జారునితో
రతి సల్పునది; ౮. పృతిభావతురతనకుం
తనము కొంత బయలుపడినను సమయోచిత
ముగా తెలియరాకుండఁగ జలగనిమేలుకొం
టిని అని బొంతువలె బొంతునది; ౯. అను
లాపచతురతన జారత్వమును అవలంబించి
బోదనముచేసి తనయందు పతికి కనికరము
పుట్టించునది. (౩): చూ, సామాన్య. 1.
(సామాన్యద్రవ్యనిమిత్తంబుగ నకల పురు

షులయం దనురాగముగలది. ఇది ౧. జాతి
సామాన్య, ౨. అగంతుక సామాన్య, ౩. గూఢ
సామాన్య అని త్రివిధము. ౧. జాతిసామాన్య
అవివాహితులురాలుగాక తన జాతిరీత్యా
పైనఁజెప్పిన లక్షణంబులుగలయది. ౨ అగం
తుక సామాన్యవివాహితయై వెనుక పతిని
విడిచి విచ్చేలవిడిగా పైనఁజెప్పిన ప్రకారము
వర్తించునది; ౩ గూఢ సామాన్యవివాహితు
రాలై గాని కాకగాని పతి గతించిన వెనుక
గాని యింటివారి అనుమతిమీద పైనఁజెప్పిన
లక్షణ పృకారము గూఢముగా నంచరించి
ద్రవ్యమును సంపాదించి పోషకలక్షణదెచ్చి
యిచ్చునది. ఈగూఢ సామాన్యను పొచ్చి
నులంగికరింపలేదుగాని మనుధర్మశాస్త్రము
లో ఈస్త్రీయొక్క రతిని పురుషునికి వ్యభి
చారదోషజనకముగాఁ జెప్పలేదు. గాన నిది
సామాన్యలో నంత ర్భావముగాఁ జెప్పఁబడి
యె. (చూ, నాయకలు 1585 పాఠట. మ
తీయు నాయకలలో ౯. తమోభిసారిక
చీకటిలో వీర్యునిగూర్చి పోవునది.
ఇట్లనేక భేదంబులూహ్యంబులు. మతీయు
నాధునికు లేర్పటచిన నాయకలు. ౧. పృవ
త్వత్పతిక, ౨ పృవసత్పతిక, ౩. సమాగమివ్య
త్పతిక, ౪. సమాగచ్ఛత్పతిక అని నల్వారు
గలరు. (౧) పృవత్వత్పతిక=వీర్యుఁడూ
టికి బోవుమున్నాడని భావివిరహమును
గూర్చి దుఃఖించునది; (౨) పృవసత్పతిక
దేశాంతరముఁ బోయెడు వీర్యునింజూచి
భావివిరహమును గుతించి దుఃఖించునది;
(౩) సమాగమివ్యత్పతిక=వీర్యుఁడు దేశాం
తరమునుండి రాఁబోవునని సంతోషించునది;
(౪) సమాగచ్ఛత్పతిక=వీర్యుఁడు దేశాంత
రమునుండి వచ్చుచేండఁగా చూచి సంతో
షించు నది. ఈనాయకల పృసిద్ధలక్షణముల
తో ఈఅవాంతర భేదములు చేరియుండునని

చూచుకొని వాటివాటియొక్క, అవాంతర భేదముల నిరూపించేసి నామనిర్దేశమా చేసి కొనవలయును.”]; 2: చూ, మానసతి. 3 [(౧) “మానసతి = ప్రియునియందనస్యస్త్రీ ప్రియుక్తముగాఁ గోపించుటయునుదానికేఁ బ్రియుఁడుచేయు మనశ్శాంతియునుబట్టి చేయునది. ఇది లఘుమాన, మధ్యమాన, గురు మాన అని త్రివిధము. (౨) తృప్త, అతృప్త, తృప్తాతృప్త అని ముగ్గురు నాయికలు గలరు; (3) మజ్జియుగర్విశలలోఁఅయిదు భేదంబులు: సౌందర్యగర్విత, ప్రేమగర్విత, విద్యాగర్విత, యావనగర్విత, కులగర్విత; (౪) అన్యార్థభోగదూఃఖిత; (౫) ఉత్తమ, మధ్యమ, అధమ; (౬) వడ్డిని, చిత్తని, కంఠని, నాస్తిని. (చూ, స్త్రీ); ఇత్యాది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నీవిషయమింతటితో ముగింపఁబడియె”) స్వీయము. సం. విణ. తనది: చూ, స్వతంత్రము.

స్వే

స్వేచ్ఛ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇచ్ఛేవచ్చినట్లు: ఇష్టము, కామము, టకము, నికామము, పర్యాప్తము, ప్రికామము, యథేచ్ఛత, యథేచ్ఛము, యథేష్టము, యచ్ఛచ్ఛ. స్వైరిత. (తే) అలవోక, ఇంపు-ఇంబు, ఒనగు, విచ్ఛేలవిడి. (విణ): యథేష్ఠితము.

స్వేచ్ఛాపృత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, యథాకామి. స్వేచ్ఛాపృత్తుత్తు. సం. వి. ఈ. పుం. భీష్ముఁడు: చూ, కాంతనవుఁడు.

స్వేదజము. సం. విణ. చెరుటవలనఁ బుట్టినది. (పుత్రగు లోనగునది.)

స్వేదజములు. అం: చూ, పృష్టిభేదములు.

స్వేదని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పెనము: చూ, పాత్రము. ౩-౩౦.

స్వేదము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చెరుట: పుర్రము, తనురసము, విదాఘము, పీనము, (చు) సవణము, విపాకము, (పు) మము. (తే) చెరుట. చెమ్మట, చెమగ-చెమరు. తద్విశేషములు. — కొంచో, ముటికీ చెమట; 2. చెమటపోయుట; అం. 3: చూ, సాత్వి(త్వి)కభావములు.

స్వై

స్వైరి. సం. విణ. (స. ఈ. న్): చూ, స్వతంత్రుఁడు.

స్వైరిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అంకులాడి: అద్దని-అద్దని, అనఁ, ఇత్కరి-ఈత్కరి, బుఁషభి-పృషభి, కర్షణి-కషణి, కలతూలిక, కులట, చర్షణి, ధిర్ష, జార, జారిణి, డింబిక, తర్ష, దిర్పారిణి, ధర్షణి, భృష్టలంజ, నికాచరి, పాంశుల-పాంశుల, పుంశ్వలి, బలధకి, ముక్త, లంబ-లంబిక, వండ, వాంధిరి, విటి, శుండ. (తే. వ.) అంటిగది, అంటుకత్తియ (అంటుకత్తె), ఆరగలది, గుడిపెవాలు, చెడివ - చెడిపె, చెడ్డవొడ్డులి, జీఱభి, తిరుగుఁబోతు, ననువుకత్తె, నసగూటి, బజోజి-బాజోజి, బసరి-బసిని, మిండకోర-మిండలకోర-మిండులకోరి, మిండక, ముండ, రంకుటాలు-అంకుటాలు-రంకులాడి-అంకులాడి, అంకుఁబోతు, రంకెత-అంకెత, ట్రాగ, అండ, లంక, లంజి-లంజియ-లంజె, లంబిడి-లంబి-లమ్మిడి-లమ్మి, నాడవది నె, విటకత్తె, విటుకులాడి, వెలివేపురంగన్న తొయ్యలి, వెలిచొరవరి, వెల్లాటకత్తియ-వెల్లాటకత్తె, వేడుకకత్తియ-వేడుకకత్తె, సాగనుకత్తె. తద్వి. — కివదాసియొ వ్యభిచరించే స్త్రీ: — బసని-బసిని.

స్వైరిత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. యథేచ్ఛత: చూ, స్వేచ్ఛ.

వైవర్ధను. సం. వి. 1. వైవిరి: చూ, స్వకం
కుండు; 2: చూ, సోమరి.

హ

హ. ఒకయక్షరము. సం. అవ్య. 1. పాదపూరణ
మందువచ్చెడి పృథ్వీయము. “రామం ‘హ’
ప్రొసలక్ష్యుఁడు.” “కు-హి-చ-స్మ-హ-
వై.” ఈ అక్షరము పాదపూరణమందు నర్థిం
చును; 2. పూజ: (చూ, సవర్య); 3. పరి
జామము: చూ, వికారము. 1; 4. నింద: చూ,
నెగ్గింపు; అం. 5: చూ, కంఠ్యములు;
రి: చూ, తాలవ్యములు; 7: చూ, ఊష్మములు.

హంకరించే. వై. అ. కి. = అహంకార: ఎగసి
వడు, గరివించు, గరువవడు, తరితీత్రసేయు,
తిమరు, తెగటు, కుర్లియాడు, కుర్లు,
నిక్కు, నిట్టనీలుగు, పొంగు, మురియు, మెక
మెకవడు, రేగు, విక్కు, విలయిబడు,
విలుగుబడు, వేచే. (సం. ప) అహంకరించే,
అహమించే, అటోపించే, ఉత్సేకించే, గ
ర్వింపే, దర్పించే. తద్వి. — సుచాలించే:
చూ, మబ్బుకొను.

హంకారము. వై. వి. అహంకారి. గర్వము: అది
టు, అసము, అను, ఉడుటు, ఎగవు, ఎగసి
పాటు, ఏతు, ఏవు, ఒయారము-ఒయ్యార
ము, కండకావరము, కొత్త్య, గబ్బు, గరు
వము, గురువరము, గబ్బుగోరింపు, దంబు,
దబబద, తరితీపు, తిమరు, తెగటు, తెగ
నీలుగుట, కుర్లు, కుర్లింత, కుర్లు,
దిమాకు (ధిమాకు), దుడుకు, నిక్కు, నీటు,
నెగవు, పింజేము, పిలుకు, పిజేము, పురి,
పొంగు, పొగురు, పొనరు, పోతరము, ప్రల్లః
దనము, పృల్లదము, బడాయి, చింకము-చిం
కెము, చిగి, చిగువు, చిట్ట-చిట్టు, చీరము, చె

ట్టిదము, చెట్టు, చెట్టుసరి-చెట్టుసరి, మదము,
మల్లరము, మిట్టిపాటు, మిడి, మిడిమేలము,
మిడిసిపాటు, మురి, మురిసము-మురిపెము,
మురువు, ముఱకము, మెకమెకపాటు, రాలి
పాటు, విరగఁబాటు, విలుగఁబాటు, వీక,
వీకు. (సం. ప.) అంతుకము, అభిమానము,
అనలేవము, అవకాశము, అవప్రంభము,
అహంకారము, అహంకృతి, అహంకియ,
అహంత, అహంభావము, అటోపము, అరం
భము, ఉచ్చట, ఉత్సవము, ఉత్సేకము,
ఉద్ధతి, ఉద్ధృతి, ఉద్వృత్తి, ఉష్మము, కూ
ర్పము, క్షేవము, ఖరువు, గండము, గంధ
ము, గర్వము, గుహ్యము, చిత్తోన్నతి, ఇ,
టంకము, దండము, దర్పము, ధ్వజము, నా
సీరగు, మదము, మానము, విస్మయము,
స్మయము. తద్వి. — గ. గర్వభేద
ము: — (సం) జాలిక: 1. విద్యాగర్వము: —
(సం) ఇరాధత్యము; 2. అధికగర్వము: —
ఉక్కురోసము, తెగనీలుగుట; 3. నడమేట
యందలినిక్కు: — టీకు, టీవి.

హంక్షము. అం: చూ, చక్రములు.
హంగామా. వా. వి. 1. కొంతకాలము ఉండు;
2. ఒకవిధమగు అధికారము; 3. నిగహ.

హంగామి. వా. వి. పెత్తనదారి.

హంగు. వా. వి. 1. అలంకరించిన అలంకారము,
ముస్తాబు; 2. రీతి: చూ, విధము. 1.

హంజిక. సం. వి. అ. (హృష్టికా=రోగ
మును బోగొట్టునది): రూ-భంజిక, అం గా
రవల్లి-అంగారవల్లిక-అక్టారవల్లి, కంజిక, కఠి,
కాలిండి-కాలింది, కానజిత్తు, కృష్ణబర్హరక
ము, ఖరకాకము, గంధవర్ణము, గరఘ్నము,
గర్దభకాఖ-గర్దభకాఖము-గర్దభకాఖి, పద్మ,
బర్హరము (బర్హరకము), బాలేయకాకము,
బాగ్నానాయప్తిక (బాగ్నాయప్తి), (బాగ్నా

జీ), బాగ్మి, భార్జి, వందకము, పర్వనము, కాకము. (తె) ఎరువంటి, గంటుబారంగి, చిలుకేను, వంజియ-వంజె, బారంగి*. (తద్వి. — ౧: చూ, కాకోటము. ౧-౨-౩-౪.); ౨. టేకుసు.-కృకచపత్రము, సోమ వల్కము. (తె) టేకు-తేకు, తోటి*. హంజీ. వై. వి. రూ-అంజీ-హజ్జీ, పాదము: రూ-చూ, హజ్జీ.

హంజ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. రూ-హండా-హంజీ. = అండా-అండి-అండీ, వడల్పునోరగల పెద్ద లోహ (మట్టి) పాత్రము: చూ, పాత్రము. 6-౧.

హండా. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. — వై. — హండి(డీ). సం. వి. ఈ. స్త్రీ. — వై. — హండా. సం. అవ్య. (సంబోధనార్థకమైన అవ్యయము) నీచురాలినిపిలుచుటయందున ర్తియేను.

హంత. సం. విణ. (బు. ఈ. బు): చూ, హింసకుడు.

హంపీరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. త్తతియుడు: చూ, రాజో. ౧. తద్వి. — శరీరముగాఁ జేసిబంటునకు — నూత్నానుడు; విణ. 2. హురుడు: ఊర్ధ్వరుడు, కలి, గండిరుడు, గండుడు, చండుడు, ఇ, దమనుడు, యోధ, యోధవరుడు, యోధుడు, యోధ, విక్రాంతుడు, వియాతుడు, పీరుడు, కూరుడు. (తె. ప) ఉక్కడీడు, ఉక్కరి, ఉక్కుతునియ, ఎక్కటి, కట్టు పకానీ, గండడు, గడుసరి, చోలుమానిసి, చోలుకరి, చోలుకట్టిడు, జెట్టి, తెంపరి, దునీడు-దునీదారు-దునేదారి-దునేదారి, దునుదారి, దూర, నెలుసరి, పోలనుడు, పోటరి, పోటుకాడు, పోటుబంటు, పోటుమగడు, పోటుమానిసి, బంటు, మగడు, మగవాడు, మననరి, మానటి-మానటిడు-మాన్టీడు, మిడిమాని, మొక్కలి-మొక్కలిడు-మొక్కలుడు, మొనకాడు, మొననరి, నజీ

రు-నజీరు-వజ్జీరుడు-పజ్జీరుడు-వజ్జీరుడు; వటారి-వఠారి, వడికాడు, వడిగలవాడు, వడివాడు, వాడిగలాడు, వాడిమగడు, వాలుమగడు, సరదారు, సరిమిడిమానిసి, పిపాయి, హంపీరుడు. తద్వి. — ౧. నీటిలో కూరుడు: — కకూరుడు; ౨. భూరులకల్లు కూరుడు: — (తె) గండరగండడు; 3. మహారథుడు, మానిసి: చూ, భటుడు. 1; ౪: చూ, సమరథుడు; ౫: చూ, సాహసికుడు; ౬. రథికి చతుష్టయము: — అతిరథ, మహారథ, సమరథ, అర్ధరథులు (4); ౭: చూ, దిట్టడు; ౮. యుద్ధమునకు భయపడని వాడు: అరిందముడు-హరిందముడు. (తె) దుడ్డు; వై. విణ. (1) = హంపీరు. కూరుడు. ఆం. పదా. వర. 39: చూ, హంపీరుడు. 2.

హంస. సం. వి. ఆ. పుం. 1. = అంచే. (చలించే నది): అజవాహనము, కలకంఠము, కవీశ్వరుడు, క్షీరాకము, చక్రపక్షము, చక్రాంగము, జాలపాదము, శ్రేష్ఠము, ధవళపిత్తము, యమి, శ్వేతగరుత్తు, శ్వేతశత్రుము. (తె. ప): — అంచే, తూడుదిండి, తెలిపిట్ట, తెల్లనిపిట్ట, తొలకరిగల్లుగువ్వ, తొలకరిసూడు, నంపలేటి, నల్వజీక్కి, పాలునీరుపచెలి, శేయవక్కి, మదికొలంకు పులుగు, మదికొలనునెక్కొనుపిట్ట, వానజోలిపుల్ల. తద్వి — ౧. అడుహంసకు. — గండోలి-గంధోలి, చక్రాంగి, వరట-వారట, హంపి-హంపిక; ౨. ఎఱ్ఱనిముక్కు కాళ్లుగలహంసకు: — కలహంస-కలహంసము, రాజహంస, హంస-హంసము. (తె) రాయంచే (చూ, రాజహంస 1-2-3 అర్థములు దీనికి వర్తియేను.); 3. మధురముగాఁ బలికెడిహంసకు. — అధూసరవృదము, కలహంస-కలహంసము, కాదంబము, రాజహంస, హంస-హంస

నము; ర. చూసిన ముక్కుకాళ్లుగల హంస
కు. — మల్లికము, మల్లికాక్షము; గ. నల్లని
ముక్కుగల హంసను. — ధార్తరాష్ట్రము.
(ఇందలి ౨-3 అర్థములలోని హంస-హంస
మా అను శబ్దములు హంసయొక్క విశేషము
అనిగ్రహించేది.); 2. యోగివిశేషము: చూ,
యోగి; 3. పరమాత్మ: చూ, హంసఁడు;
4. తెల్లగుట్టము: చూ, హయము; 5. మం
త్రవిశేషము: చూ, మంత్రము. 1; 8. శరీ
రవాయువిశేషము: చూ, వాయువు; 7: మ
త్సరము, మాత్సర్యము, అంకము, అక్షాంతి,
అమర్షము, అసహనము, అసహిష్ణుత, అస
హ్యత, ఈర్ష్య - ఈర్ష్య, రాగము, శంఖలము.
(విని) కుహనము. (తే) ఈరస - ఈరసము -
ఈసు, ఊడ, ఊసివాసము, ఎరుసు, ఓర్వ
మి, కడుపుబ్బ, కడుపుమంట, కడుపుఁద,
కసుకుట్టుఁదనము, కరకరి, కరకొమ్మ, కాం
తాళము, చేలపకారము, చేలము, మచ్చేరము,
మచ్చేరికము, నూడు; 8: (ఉత్తరవదమైనచో)
శ్రీవృత్తు. “రాజహంస”; అం. 8: చూ,
కూజితములు.

హంసకము. సం. వి. అ. పుం. న. (హంసకలె
బలుకునది) కాలియందె (లేక) కాలికడియ
ము: చూ, భూషణము. 2. (హంసక పాద
కటకశబ్దములుకాలిసాము పేర్లనికొందఱు).
(పాదకటకము=కాళ్లకడియము.)

హంసతూలికాత్మము. సం. వి. అ. న. అంచే
గరులపాన్పు: చూ, శయ్య. 1.

హంససాదము. అం: చూ, జన్మతాళములు.

హంససక్షము. అం: చూ, అనంద్యులహస్తములు.
హంసపదన్యాయము. అం: చూ, ఒకానొక
న్యాయము.

హంసపదము. సం. వి. అ. పుం. అంచేపదము:
రూ-హంసపాదము, అధ్యాపకము, ఊహ

ము, తర్కము. (తే) అంచేపదము, (వా)
హంసపాదు.

హంసపాదము. సం. వి. అ. పుం. — పై. —

హంసపాది. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అంసపాదిక.
(మిక్కిమనికొందఱు): కాకాండము, కాం
క్షితపిఱుము, కీటపాది-కీటపాదిక, కీటమా
త, కీటమారి, కీటమాలిక, గోధావది, గోపిస్త
మందరి, ఘృతమండలిక, ఘృతమంధ, చర్మా
గము, తిగిపిరిక, తిగిపాది, ధృతరాష్ట్రపది,
రక్తపాది. (తే) అంసపాది, చెప్పుటట్టిక.

హంసపాదు. వా. వి: చూ, హంసపదము.

హంసబకన్యాయము. అం. కొంగలలో హంస
యున్నచోదానిపేరు పృతివ్వులు గాన్పించు
వనునీతి.

హంసమాల. అం: చూ, వృత్తము 1. (“స-ర-
గురువులతోఁగూడినదై వీడసభందస్సువలె
బుట్టిన వృత్తము”)

హంసము. సం. వి. అ. పుం: చూ, హంస. 1-౨, 3.

హంసమోచ. సం. వి. అ. స్త్రీ. వీన్నబూతు
గు: చూ, కాల్యాలి. [చూ, స్త్రీ.

హంసయాన. సం. వి. అ. స్త్రీ. అంచేయాన:
హంసరథుఁడు. సం. వి. అ. పుం. అంచేవ్రతు:
చూ, బ్రహ్మ. 1.

హంసరామాత్మఁడు. సం. వి. అ. పుం. — పై —

హంసరతము. అం: చూ, వృత్తము. 1 (“మ-
న-గగములతోఁగూడినదై 8వ భందస్సు
వందుబుట్టిన వృత్తము.”)

హంసవాహనుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ,
హంసరథుఁడు.

హంసాయి. వా. వి. 1. ఇరుగుపొరుగువాఁడు;

2. పెత్తనముగలిగియుండుట; 3. సహిష్ణువాడు.

హంసాస్యము. సం. వి. అ. పుం: చూ, అసః
యుతహస్తములు.

హంసి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. అండుహంస: చూ, హంస. 1.

హంసిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. — పై. —

హంసుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రవి: చూ, నూర్వడు; 2. జీవుడు: అంతరము, అంతర్యామి, అకరణము, అక్షము, అక్షరము, ఆజము, అన్యక్షము; అత్త, ఇంద్రియము, ఈశ్వరుడు, క, కాయస్థ-కాయస్థుడు, కేవలము, క్షేత్రజ్ఞుడు, జీవకుడు, జీవము, జీవాత్మ, జీవి-జీవుడు, జ్ఞ, తత్త్వము, తురీయము, దేహి, నికామయము, నిరాకారుడు, పరబ్రహ్మము, పరమము, పరమాత్మ-పరమాత్ముడు, పరుడు, పురుషుడు, పృథానము, ప్రిణి, బ్రహ్మము, భావము, భూతము, మ, ముగ్ధులుడు, రవి, వసువు, వి, విశ్వతోముఖము, సూక్ష్మము, స్వరాటు-స్వరాటు, హంస. (అన్య) ఓమ్. (తె) అతుమ, విడుతు. తద్వి. — ౧. తత్త్వజ్ఞుడు; ౨: జితేంద్రియుడు, వినీతుడు; 3: అత్మపీరుడు, చేతనము, ప్రిణి; 3: వెన్నుడు: చూ, విష్ణువు. 1; 4. ముక్కుంటి: చూ, శివుడు; 5. లోభగుణములేనిరాజు: చూ, రాజు. 1; తద్వి. — ౧. రాజునకు. — విషయ, శక్తి, సుతుడు; ౨. ఒకరాజునకు. — వేలువు; 3. సార్వభౌమునకు. — సర్వేశ్వరుడు; 4. దశార్ణదేశపురాజునకు. — శ్చంభుడు; 5. మత్సరములేనివాడు; 7. ఉత్తమసన్యాసి: చూ, సన్యాసి; 8. (ఉత్తరపదమైనచో) శ్రేష్ఠుడు: చూ, సజ్జనుడు; 9. మత్సరుడు (అనికొందఱు.)

హక్కున్ను. వా.వి. రూ-అక్కన్ను. 1. పగ: చూ, వైరము. 1; 2. శోభము: చూ, రోషము. “సిమీదవాకు హక్కున్నుతీరలేదు.”

హక్కు. వా.వి. సాంతము. “స్వరాజ్యము వాజ్యహక్కు.”

హక్కుదారు. వా. వి. ఆత్మికర్త.

హాజీరు. వా. వి. గౌరవార్థముగనుపదము.

హజోరము. దే.వి: రూ-అజోరము-హజోరము-హజోరము-హజాజము-హజోరు, హజోరు, ఎకరా, తలచోపడి, తలదువారము, తలవాకిలి, తలసాల, నడవ, మొగలివాకిలి, మొగసల-మొగసాల-మోసల-మోసాల. (సం) అలిందము-అలిందము, పృథుణము-పృథుణము, ముఖకాల: చూ, సదనము. 1.

హజోరము. దే. వి. — పై. —

హజోరు. దే. వి. 1. రూ-హజోరు. ఆస్థానము. రా. వి. 5, ఆ 38: చూ, పభ. 2; వా. 2: చూ, హజోరము.

హజ్జీ. దే. వి. రూ-హంజీ. కాలు చోచిపెట్టినయడుగు: అంగ, అంజీ-అంజె, అజ్జీ, అడుగు-అడువు-అడ్డు, కాలు, మెటికె, మెట్ట. (సం) అ, అమ్: అంఘ్రి, కృమము, చరణము, పదము, పాదము, పది, పూర్వపక్షము, మూలము. తద్వి. — ౧. బోదకాలు, పుట్టకాలు. (సం) అలసము, పాదపల్మికము, శ్రీపదము; ౨: ముడుకు, ముడును, మోకాలు. (సం) జానువు, 3. కుడిపాదమునకు: — సింహాగారు; 4: చూ, నీలమండ; ౫: వాటుగారు; ౬: పట్టికాలు; 7: మరగాలు; ౮: పెడగాలు; ౯. (సం) పృజంఘాగ్రిము; ౧౦: చూ, మడమ; ౧౧: చూ, పిక్క; ౧౨: చూ, తోడ; ౧౩: మీగాలు. (సం) పాదాగ్రిము, ప్రపదము; ౧౪: పృపదము. (తె) ముంగాలు; ౧౫: పంగ; ౧౬: అడుగిడుటకు. — కృమము, కృమము, క్రాంతి. [మార్గము. 1.

హట్టము. సం. వి. ఆ. పుం. అంగడివీధి: చూ, హట్టనిలాసిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. (హట్టమునెడు పట్టణపువీధి యందొప్పునది) నఖమునెడు గంధ ద్రవ్యము: చూ, రాజార్హము. 1-౨౩.

హట్టాద్యతుడు. సం. వి. ఆ. పుం. అంగడిపాద పత్రకాడు: వికర్మకుడు.

హతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పట్టుదల: చూ, పృతిజ్ఞ. 1; 2. (దీనియందుదాష్ట్యము చేయు

చురు) బలాత్కారము: కార, ఖచ్చము, నిర్బంధము, బలాత్కారము. (అవ్య) అపి; (తె.ప) అట్టాఁక, కడ్డాయము, కఱకఱి, కెక్కిన, గడ్డు, గీటు, చెఱ, జోరావరి, నికటము, నిక్కచ్చి, బంది-బందె, బలవంతుడు, బలిమి-బల్లి, బలువిడి-బల్లిడి, బోము, వాలాయము-వాలెము. తద్వి. — ౧. కడలమెదలఁగూడని కట్టునకు. — కట్టు, బారి, ముట్టడము-ముట్టణము-ముట్టడి; ౨. మిక్కిలి నిర్బంధించుటకు: — అ, ఇబ్బంది; ౩. ధనాధికములకై నిర్బంధము: (తె) తరువు; అం. కి.యొగచతుష్టయము నందొకటి: చూ, యోగములు. [సాధించువాడు.

హావది. సం. విణ. (నో. ఈ. న్) చట్టుచట్టి హాతాత్తు. వా. అవ్య. రూ-అతాత్తు: చూ, డబ్బాటు. (తెలుగులనిబాలచంద్రోదయము వ్రాసిన శబ్దరత్నాకర కారుడు.)

హాడవము. దే. వి. 1. వక్కలాకులసంచి. (పంచతంత్రము. ౧-౫౭౯): రూ-అడవము, అకుసందెళ్ళ, కరతిత్తి, తాంబాళము, తిత్తి, వరదము, పాందాను, వట్రము, సంబలిక-సందెళ్ళ. (సం): కరంకము, కల్మాని, తాంబూలదాని, వీటికాపేటిక, సంపుటము. (చూ, పాత్రము. ౭-౨౦); ౨. మంగలి పొది: రూ-అడవము, కైపాల, పొది. (సం) ఖురవటి. తద్వి. — కత్తులతిత్తికి: — తిత్తి. [సాధ్యనము.

హాడలు. వా. ని. రూ-అడలు, భయము: చూ, హాణిక. దే. వి అవధానము. అంధ్ర, చదా. చర. 12: చూ, హెచ్చేరిక.

హాణిగలు. దే. వి. బ. వతిని శేషము. ౧. వతిభేదములు: — (తెనుగున వాడఁబడునది): — శేకినలు, కైలాటము, కైవారపుచేతులు, శొల్కాడుచేయి, గిడిగిళ్లు, గొండీలు, గొణిగలు, గొబ్బిళ్లు, గోవిందములు, చిన్నిపుత్తి-

చిన్నిపుత్తి-చిన్నిపూతేకు, చేవివ్వు, జోడాలు-జోడిళ్లు-జోలిళ్లు, డింగిళ్లు, పీచవ్ కోల, నతిజోలిళ్లు, నివారికరములు, శేరశల్లులు, వరపుకరము, పింపిసులు-పింపిళ్లు-పింపినలు, పొరలుదండము, మన్నెలు, వెన్నెల, వెన్నెలచిన్నిపుత్తిలు, సరిపెంకణము, సాగింత, సాగుబళా; ౨. కేదాధ్యక్షనకాలమందలి మొక్కు:- (సం) బ్రహ్మజలి; ౩. గోత్రనామములు-చెప్పి పాదపూజ సోఁక మొక్కుట: — అభివాదనము, పాదగ్రహణము, పృణిరత్తి-పృణిపాతము. (తె): ఏటికోళ్లు, ౪. దేవతానమస్కారము: — (సం) నియమము; ౫. నమస్కారమునకు: — ఎఱగుడు-ఎఱగుడు, ఏటికోళ్లు, ఒరిగ, కయిచోళ్లు-కైచోళ్లు, కేకినలు, కేలుమొగుట-కేల్మాగుట, కేలుమొగుడుపు-కేల్మాగుడుపు, కేలుమొగ్గ-కేల్మాగ్గ, కేలుమొడుపు-కేలుమొడుపు, కేల్మాడుపు - కేల్మాడుపు, కయిమొడుపు (కయిమొడుపు) - కైమొడుపు (కైమొడుపు), కోత్త, గిడిగిళ్లు, గొబ్బిళ్లు, చోగిలింత, చిన్నిపుత్తి-చిన్నిపుత్తి, చిన్నిపూతేకు, చిన్నిబూచె, చెంగనలు-చెంగనాలు, చేమొడుపు-చేమొడుపు, చేవివ్వు, జే, జేజే, జోహారు-జోహారుపు-జోహారు-జోహారుపు, జోత - జోతము-జోతాము, పెంకణము-పెంకణము, తొంగలిపాట్లు, దండము, దీననకోల, పడుకాటు, పిడికిలింత, మొక్కు-మొక్కు-మొక్కుడు, మొగుపు-మొగుపు, మొడుపు-మొడుపు, వెన్నెల, వెన్నెలకోలు, సలాము. (సం) అంజలి, అత్యయము, అభినందనము, నతి, నమస్కారము, నమస్కృతి, నమస్సు, పృణి, పృణాము, పందనము, విసతి, కరణము, కరణము, హావనరవాటి. అం: చూ, వరాట్టుపాంశు, ములు (చూ, అంగము. ౩.)

హాతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. చెబ్బ: అభిహతము, అభ్యాగమము, అహతము, ఉద్భాతము, సూతము, తాడనము, పరిఘము, పరిస్థాపనము, పరిహరము-పరిహరము, విహతము, వ్యాహతము, సంహతము. (తె.ప) అడుపు, అటు, కొట్టు, గాత, తాపు, చెబ్బ, నలుకు-నలుకుడు-నలుకు-నలుకుడు, నిడ్డ, పెట్టు, మొత్తు, మోడు, లత్త, లాటు, వాటు, నేటు-త్రేటు, వేత-వేత. తద్వి. ౧. గాయమునకు. అపదానము-అపదానము, కుట్టనము, తితి, ఖండనము, గాయము, ఛేదనము, ఛేదము, దితి, నికృంతనము, పర్థనము, విచ్చిత్తి, విచ్ఛేదనము. (తె) తెగుడు, తెగుబడి, నలుకుడు-నలుకు-నలుకుడు, పక్కలింత, పరిచ్ఛేద; ౨: పరితిఘము. (తె) మాటు చెబ్బ; ౩: పర్థనము, విదరము. (తె) పక్కలింత, పరిచ్ఛేద: చూ, పోటుము. 1. హాతుడు. సం. వి. 1: అహతుడు. (తె) కొట్టబడినవాడు; 2. మనస్సు చెడినవాడు: ప్రతిబద్ధుడు, ప్రతిహతుడు, మనోహతుడు. హాత్తము. వై. వి. హాత్త: చూ, హాత్తము. హాతి. వై. వి. హాత్తి. రూ-అత్తి. ఏనుగు: చూ, హాత్తి. హాత్తు. గే. వి. 1. రూ-అత్తు. మైనపుగుడ్డ: చూ, వస్త్రము; అ. కి. 2. రూ-అత్తు: చూ, సరిపడు. 1. [చూ, హింస. 1. హాత్త. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చెంపుట, హాననము: చూ, హింస. 1. హాదను. దే. వి. రూ-అదను. కాలము: చూ, సమయము. 2. [1; 2. అజ్ఞ: చూ, నెలపు. హాద్దు. దే. వి. 1. మేర, ఎల్ల: చూ, నీను. హాననము. సం. వి. ఆ. ౪: చూ, హాత్త. హానుక్రియ. అం: చూ, క్రియాంగములు: [చూ, అంగము. 9].

హనుము. వై. వి. హనుమాన్. రూ-హనుమడు-అనుమడు: చూ, వానరము. హనుమంతసేవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ధరించేవస్త్ర విశేషము. హనుమంతుడు. సం. వి. తే. పుం-అనుమడు-హనుమ-హనుమడు. 1: చూ, హనుమ. తద్వి. పెద్దనల్లకోరికి: (తె) సింగిలీకము; అం. 2: చూ, కాస్త్రపరివర్తనలు. హనుమంతుడెదుట కుప్పిగంతులు వైచిన్లులో. "హనుమంతుడెదుట నా కుప్పిగంతుల న్నట్లు నాయెదుట నా లింకంబులును బొలకంబులును". (ధర్మజరాజనూయము.) హనుమడు. వై. వి. హనుమాన్. రూ-అనుమడు: చూ, హనుమంతుడు. హనుమానుడు. సం. వి. తే. పుం. వై. హనువు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. (రోగమును బోగొట్టునది.) నఖును నెడు గంధద్రవ్యము: చూ, రాజార్హము. 1-౨౩; 2. మరణము: చూ, పాపు; 3. ఆయుధము: చూ, కాణము. 1; 4: వ్యాధి, వేల, రుగ్మత, రుజ-రుక్కు (చూ, రోగము. 1). తద్వి. ౧. యోనిపుట్ట లింగపుట్ట మొదలగువ్యాధికి. నల్మీకము; ౨. కడుపులోనిబల్లను. విద్రాధి; 3. పాననమునకు. విశేషము; ౪. నేత్ర రోగమునకు. శుక్తి (చూ, హర్షణము. 8); ౫. డొక్కనొప్పికి: కుల-కులము. (తె) నూల; ౬. తయకు. విశేషము, శోపము, శ్యానము; 2. ఉబ్బనముతోగూడిన దగ్గుకు: శ్యానకానము; ౩. ఉబ్బనమును పుట్టించెడి దగ్గుకు: శ్యానకానము; పుం. స్త్రీ. 5. (ధత్వమునుసమలునది.) చెక్కిలిమీది భాగము, వెలిదొడలు, కటుమరలు: చూ, ఋగి (చూ, పార్శ్వము. 2); అం. 6: చూ, అధమక్షేత్రములు; 7(బ). (బుగ్గలు

రోమమున్న నవరీక స్తమః చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు. [హానుమంతుడు.

హానూమంతుడు. సం. వి. త్. పుం: చూ, రూ-హానూమంతుడు. సం. వి. వ్. పుం: యనుదూత, త్పాటుడు. (తి). శ్. 14. పారట): చూ, యముడు. [స్తావగము. 1.

హాన్నము. సం. విణ. మార్పి, గోనము: చూ, హాన్నుడు. సం. విణ. విసిష్ఠించినవాడు, విడువబడినవాడు, విడియతుల నందినవాడు.

హాన్వావర్తి. అం: చూ, అకుభావర్తములు.

హాపున. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. బోడతరము*: కచ్చుస్సు, కఫస్సు, కులహలము, శ్రోడచూడ, పలంకప, ముండి, ముండిని, శ్రావణి. (తె) బోడతరము. తద్వి. — పెద్దబోడతరమునకు. — కదంబపుష్పి, దేవగడ్డలి, భిన్నగ్రంథిక, మహామండిని, మహాశ్రావణిక. (తె) పెద్దబోడతరము.

హాపున. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చూ, రూ-హాపున*. హామంబావతు. వా. వి. అన్ని బావతులు: రూ-అహంబావతు.

హామేష. వా. క్రి. విణ: చూ, రూ-అమేష. 1-2.

హాయ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అశ్విన: చూ, రిక్క. హాయగతులు. అం: (చూ, హాయము. ౨ ర.)

(౧) బౌపవాహ్యకగతులు = యుద్ధసమయగతులు; (౨) సన్నాహ్యకగతులు = శాంతసమయమందలి స్వారికి సంబంధములగుగతులు.

హాయగీర్తన. సం. వి. ఆ. పుం. 1. విష్వక్తారవిశేషము: చూ, అవతారములు; 2. చైత్యవిశేషము.

హాయజీవనమారకము. సం. వి. ఆ. పుం. అది యూధిక, ఆరక్తమాల, ఉడుపుష్పము, ఓధగ్రీపుష్పము, ఓధగ్రీము, ఓవృపుష్పము, జవ, జవ, జపాపుష్పము, నాదేయ, పిండము, బాలపుష్పిక, రుద్రగ్రీపుష్పము, శేవ. (తె) వానపము. తద్వి: పిండపుష్పము. *

హాయనము. సం. వి. ఆ. పుం, న. ఏడాది: చూ, రూ-హాయనము. 1.

హాయపాలక శ్లేషములు. అం: (౧) నూకగ్రాగ్ర హాతుడు = నవరదవని చేయువాడు; (౨) బంధకుడు = గుఱ్ఱంబులంగట్టువాడు; (౩) యావశకుడు = తృణమును గొని తెచ్చేవాడు; (౪) విధాపాచకుడు = గుగ్గిళ్లు లోనగునవి వండువాడు; (౫) స్థానపాలకుడు = అశ్వశాలారక్షకుడు; (౬) శేకకారుడు = రోముములను గత్తిరించి ననువుచేయువాడు; (౭) బాంగలికుడు = అహారదులం బరీక్షించువాడు. [మ*: చూ, మినుము.

హాయపుచ్చి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కాటుమిను హాయవీచారము. అం: చూ, వృత్తము. 1 (చూ, రగడ) ("నవవిధరగడలలోనొకటి. ఒక్కొక్కపాదమునందు నాలుగు నూర్యగణములు గలిగి మూడవగణాద్యక్షరము యతిగాఁగలవృత్తము.")

హాయమారకము. సం. వి. ఆ. పుం. (కళవంటి కొమ్మలచేత గుఱ్ఱములను పీడించేనది.) గన్నేరు*: కరవీరము, కృకరము, చండాతము, పిచులము, పగ్గిలిహాసము, కళపాగ్గిసము. (తె) గన్నేరు-గన్నేరు-గన్నేరు. తద్వి — ౧. అంబుజము, అబ్జము, ఇజ్జలము-హిజ్జలము, తూరము, గణేశకుసుము, నిచులము. (తె) ఎజ్జగన్నేరు; ౨: పగ్గిలండము, శ్వేతకరవీరము. (తె) తెల్లగన్నేరు; ౩: నాగగన్నేరు; ౪: చండాతము. (తె) పచ్చేగన్నేరు, వాడగన్నేరు; ౫ నన్నపాకుల ఎజ్జగన్నేరుకు. — కువ్వఘ్నము, చండకము, లఘుడము. *

హాయము. సం. వి. ఆ. పుం. (శిశువుగాఁబోవునది.) గుఱ్ఱము: ఆ, అర్యంతము, అర్యము, అశ్వము, ఇరావతము, ఏకకళము, కంభాణము, కాండము, కింకిరము, కింధి, కిల్కి, కిల్కి, కీకటము, కుభరము-కువరము, శేకరి-

కేసరి, ఖరువు, ఖేంఖాణము, గంధర్వము-
 గాంధర్వము, ఘోటకము, ఘోట్టాణము,
 చామరి, జహురాణము-జహూరాణము,
 తూరము, తుక్ఖారము, తురంగము-తురంగము-
 తురగము, ధారాటము, పాకలము, పార్థివము,
 పీఠి-పీఠి, పృక్తిర్ణకము, పృథూగము, బృ
 హ్మంగభువు, మరుద్రధము, ముద్గభుక్కు,
 యయువు, రాజస్కంధము, లలామము, వాజి,
 వాత యనము, నహము-వాహము, విహనము,
 శాలిహోత్రము, శ్రీపుత్రము, సప్తి, సింహ
 విక్రాంతము, సైంధవము, హరి, హరికాంత
 తము, హేష్టి. (తె.ప):—కీలాతము, కుదిరి-
 కుదిరము, గుండు, గుఱము-గుఱము, గోడా,
 జేక్కి, తట్టు-తట్టువ-తట్టువము-తట్టువా,
 తత్తడి, తురికి, తేజి-తేజి, వడగఁడు, వటా
 ణి (వరాణి), బాబా, మావు, వారము-వా
 తువము-వార్యము-వాపురము, హుహ-హు
 మాయి. తద్విశేషములు:—౧. ఆఁడుగుఱము
 నకు:—ఆశ్వ, కరిభి, ఘోటి-ఘోటిక,
 తురగి, ధేనుక, పృమవు, బడబ. (తె)
 అశ్వతి, ఆఁడుగుఱము, గోడిగ; ౨. నూర్య
 రథాశ్వమునకు:—ఇరావతము, కృష్ణహయ
 ము, ముర్మురము, వాతాటము, సప్తి, హరి
 తము; ౩. విష్ణురథాశ్వమునకు:—బలాహక
 ము-వలాహకము; ౪: అశ్వమేధీయము, క్ర
 తువకువు, యయువు, యాహువరము, వీర
 భద్రము; ౫. ఉత్తమాశ్వమునకు:—అజా
 నేయము, జాత్యము, వాతాశ్వము. (తె)
 ఏరాది, సాంబాగిణి-సామాగిణి; ౬: ఇం
 చాయుధము. (తె) కాటుకకంటిగుఱము;
 ౭. పంచకళ్యాణిగుఱమునకు:—పంచధ్రువా,
 పంచాంగము, పంచాంగపుష్పితము; ౮:
 అరట్టజము-అనట్టజము, పారసీకము-పారసి
 కము-పారసీకము; ౯. రాజోగుఱమునకు:—

ఉనైంధవము; ౧౦. ఇంద్రునిగుఱమునకు:—
 ఉనైప్రశవము, కర్కము, బిలము, వృషణము,
 శ్వేతహయము. (తె) చేపలతేజి, బోలుపుట్టువు
 (బోలుపుట్టువు), తెల్లతేజి, నిక్కువీనులజేక్కి
 (నిక్కువీన్వాపురము), నీరుపుట్టువు, వెలి
 మావు, వేల్పువారతేజి, వేల్పుమావు;
 ౧౧. శ్రీకృష్ణుని రథాశ్వము:—పుష్పకము;
 ౧౨. పూజ్యాశ్వము(ఉన్నతరాజి): (తె) తేజి-
 తేజి, వడవలము, వడివాగె; ౧౩: బాష్టిక
 ము-బాష్టికము; 14: వనాయుజము-వా
 నాయుజము; 15: కలము, తిలకము, నీలా
 శ్వము. (తె) నల్లగుఱము, నీలఁడు; 16: కలీ
 వము. (తె) పచ్చెగుఱము; 17: ఎఱ్ఱగుఱము
 నకు:—కియూగాము, కుటమంగళము, కేహ
 వర్ణము, రత్నాశ్వము; 18: నీటిగుఱమునకు:—
 కసైంధవము, బలారము; 19: కర్తలాణము.
 (తె) కత్తలాన-కత్తలాని, కత్తళఁడు;
 20. (తె): ఆరబ్బి-హరబ్బి, కచ్చి, తురికి,
 వరాణి (వటాణి); 21: హోస్కము, సింధు
 వారము; 22: అర్యము. (తె) జీవఁడు, తు
 లువగుఱము; 23: (తె) కయిగఁడు-కైరఁడు;
 24. రథాశ్వమునకు:—రథ్యము. తద్వి-యా,
 రథ్యములు. (సైవ్యము, మగీరివము, మేఘ
 పుష్పము, వలాహకము (4)); 25. మోసడి
 గుఱము:—వినితము; తద్వి. (౧). నృపత్తి
 ము, స్థూరి-స్థూరి-స్థూరి; (౨): స్థూరము;
 26. మట్టరపు గుఱముకు:—(తె) టంగణా;
 27. గుఱ్ఱపుకట్టు (పద్మితాశ్వము) నకు:—
 దండము. (తె) జోవడము-జోవళము, తట్టు-
 తట్టువ-తట్టువము-తట్టువా, మూటు; 28. శి
 క్షింబుబడిన దుష్టాశ్వమునకు:—కూకలము;
 ౨౯: అంబరీషము, కిశోరము, కుమారము. (తె)
 గుఱ్ఱపురిల్ల; 30: వడిగాపోవుగుఱము:—
 జననము; 31: విక్రాంతియగుగుఱము:—
 విక్రాంతి; 32. పార్థాను గుఱము. —

ఉపావృత్తము, లులితము; 33. రశ్మియను
 గుట్టలు:—రశ్మి; 34: కాంభోజము; 35:
 (తె) జీరాగుట్టము; 36: పచ్చెలగుట్టమున
 కు:—(తె) పూచి: పూవు; 37. సత్తువలేని
 గుట్టము:—వీరము; 38: (తె) బొల్లడు;
 39. మూఢకహయమునకు:—(తె) మోటు;
 40: హంస; 41: మల్లికార్జును; 42: శ్రీస
 త్నకి; 43: శోణము; 44: హరితము-హరిత్తు;
 45: హలహలము; 46: హేనుము; 47: (దీ
 నికి ఉత్పత్తి సప్తవిధము.—దీనితోమూ
 ముడి శ్రీవత్సము; మెడనుడి రోచమానము;
 నిలువుముడి పురుషకము; దీనియగ్రభాగము
 పలకము; ఖురము పూటము; గతికాంతి;
 కవచము కంబళము, జయనము (పఖరము;
 మునికోల పగిలోదము; పగ్గమురశ్మి; పొద్ది
 కలతనము); 48. అడుగుట్టపుమోలుకు:
 (తె) చేవి; 49: గుట్టపుఅలంకారము:—
 అశ్వాభరణము, ఆదానము, గండము, భాం
 డము. (తె) గుట్టపుతోడపు. (చూ, భూవ
 ణము. 3.); 50: గుట్టపుమెడగంటకు.—
 గోవాఖంట, ఘర్జుర; (చూ, వీణ); 51: అ
 శ్వవాల. (తె) గుట్టపుతోక, అవిటి; 52: గు
 ట్టపునుడికి:—అపర్రము. (తె) గుట్టపునుడి;
 తద్వి. — అశ్వవృష్టాపర్రమునకు:—కతమము;
 53. గుట్టపునడుముకు.—అల్పసరము, కశ్య
 ము; 54. గుట్టముయొక్క పశ్చాత్ప్రదేశము:—
 పంచకము; 55. గుట్టపుజీమకు వేయు అలం
 కారము:—(తె) అంకినీడు; 56. గుట్టపు
 పల్లమునకు.—పల్లయణము- పల్లయనము-
 పల్ల్యాణము-పల్ల్యాణము. (తె) జీని, పల్ల
 న-పల్లనము, పల్లము-పల్లాయనము; 57. గు
 ట్టము పల్లముమీఁది మెత్తకు:—(తె) జోన
 ము, జోము, జీను, మెత్తతద్వి:—గుట్టము
 పల్లమునకు క్రింద వేసెడు మెత్తకు:—(తె)
 పీనము (అనికొండలు); 58. గుట్టముమీఁ

ది గంతజోటక విగ్రహమైదు వాలుకు.—
 కత్త్య. (తె) టంగు-తంగు. టంగువాలు-
 తంగువాలు, తట్టము, పొట్టపట్టెడ: (చూ,
 వరిత్రి); 59. గుట్టపుమెడసమీపపుచోటు:—
 నిగాళము; 60. గుట్టములనదనకు — అశ్వ
 పంక్తి, అశ్వతరము. (తె) పాగ-పాగా-
 బాగా; 61 గుట్టములగుంపునకు.—అశ్వము,
 అశ్వీయము. (తె) గుట్టపుమూక; 62. గోడి
 గలగుంపుకు:—బాడబము; 63. గుట్టమును
 తోనుటకు:—(తె) మాటీపు; 64. గుట్టపు
 నడకలు:—(చూ, ధాళలు):—(౧): అస్కం
 దితము. (తె) కదము, రప, రపగాలు,
 రవాలు, మెనగాలు; (౨): భారితకము-
 భారితకము. (తె) జోదన, దవడు-దాడు;
 (3): రేచితము, పేరింఖ. (తె) జోలెము-
 జోలియ-జోలియము-జోలె-జోలెము, నట
 వాలు-నట్టువాలు-నట్టులు, పేరె-పేరె
 ము, బవిరి, వేడెము; (౪): పలితము-పల్లిత
 రము, లంఘనము. (తె) గంటు, చేవుకము-
 చాకము-చాకళము-చేవుకలింత-చాకలింత-
 చాకలింపు, తరటు, దాటు, దునుకు, ప
 ల్లటి-పల్లటి; (౫): పుతము. (తె) దువా
 శము-దువాలి, నిబ్బరము, పుటము, మలేయు:—
 (౬): అంతరఖురి; (౭): ఖండఖురి; (౮):
 ఖురి; (౯): ధార; (౧౦): రింఖ; (౧౧) నీచగ
 తికి.—(తె) ఉలుక్క, లుక; (౧౨) మురళి.
 (తె) మురువనడ; (13) సర్పముపలెపోయెడి
 అశ్వగతికి:—భంజలి-భంజలిక. (తె) ఆడ్డవేడె
 ము; (14): ఖంజ; (15): చంకురము; 65. గు
 ట్టపు రాతుకు:—చూ, సాది. 1; 66. గాడిదకు:—
 చూ, రాసభము. తద్వి. —(౧) అడుగాడి
 దకు.—బామి; (౨) కంకరగాడిదకు.—
 సంకటగార్హము; 67. కవచమునకు:—చూ,
 వారవారము (చూ, పర్రము.)

హయశాస్త్రము. సం. వి. అ. న. ఆశ్వమలకు గలుగు వానర్తములు, వానిస్థానములు, వర్ణములు, వానిఫలములు, స్థానములు, శిక్షాకాలములు, సంఘాతములను మొదలగు లక్షణలక్ష్యములఁ దెలియజేయు హయశీలావతి, భోజరాజీయము, రేవంతోత్తరము, ఆశ్వశాస్త్రము, హాసస్యహాత్మ్యము నందొక ప్రకరణము మొదలగు గ్రంథంబులెల్ల నిప్పటికాలము నసచ్చిద్రములగుట వలన నాలక్షణలక్ష్యముల నెఱుఁగుట దుస్సరంబు గనుంగెను. అయినను గొన్ని విషయములు వివరింపఁబడియె: (చూ, ధృవస్థానములు ౧౦, (1547) పారట; ఆనర్తరూపములు; ఆగంతుకములు; ఆశుభానర్తములు; శుభానర్తములు; పర్ణములు; అనుపర్ణములు; చిత్రపర్ణములు, ముఖర్జువులు; శిక్షాకాలములు; గుణములు; ఆశ్వసంఘాతములు; గతివిశేషములు; ధారలు; ధారలలో భేదములు, చూడుము.

ఇత్యాది): చూ, శాస్త్రములు.

హయశిరము. అం: చూ, ఆస్త్రములు.

హయాము. వా.వి. 1. అధికారము; 2. కాలము.

హయారోహణకరమోక్షణలక్షణము. అం: చూ, పరిమేయములు.

హయారోహణుడు. సం. విణ: చూ, సాది. 1.

హరకత్తు. వా. వి. ఆటంకము, అడ్డు.

హరణము. సం. వి. అ. న. 1. దొంగతనము:

అవహరణము, అవహారము, అవహృతి, అభిగ్రహణము, అభిగ్రహము, అభిహారము, ఆహారము, చుర-చారి-చారిక, చార్యము, తస్మరము, పృతిరోధము, హాస, స్త్రీయము, పైవ్యము, హింస, హృతి. (అవ్య) ఉరు. (తె) ఆటనుటెంపు, ఒలి, ఒలుపు, గిలుగాడుట, గిలుబాడుట, గిలుబు-గిలుపు, గిలుబుగోలు, చేనాడి, చోరీ, తెక్కలి, తెరువాటు, చాచరము, చారము, చావరము,

చావా, దొంగతనము, దొంగవని, దొంగతేకము, దోగురు, గోవడము (దోవడము), దోపిడి-దోపు (దోపుడు), నాచికోలు, వచ్చియును-వచ్చెము, బందివట్టు, బందిపోటు, మోస-మోసము, ముచ్చిమి, ముచ్చిలి, లంకింపు, వల్లడి. తది. — దొంగిలించఁబడినది: — చోరితము; 2. అరణము. (స్త్రీచేత స్వాతంత్ర్యమున హరింపఁబడునది.) బిడ్డకి మృకాసుక: ఉపదానము, జామిషము, దాయము, యుతకము-యశాతకము, నుదాయము. (తె) అరణము: (చూ, సూడిద.); 3: భాగహారము, వ్యవచ్చేదము; 4: చూ, జామిషము; 5. హరించుట: చూ, హరణము. 1; అం. 6: చూ, దొంగములు.

హరతంత్రము. అం: చూ, తంత్రములు.

హరనర్తనము. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("ర-స-జ-య-భ-ర. 9-14 య తి. 18 వ ఛందస్సు.")

హరద్వి. దే. వి. 1. హరద్వీచేకము: చూ, చేకములు; 2. హరద్వీగుట్టలు: చూ, హయము. (చూ-అరద్వి.)

హరదోనము: అం. (హరి=భక్తానాం పావణ హరతీతి) భక్తులయొక్క పాపములను హరించు వస్తువుకొఱకు నమస్కారము: చూ, ఓమ్.

హరషము. సం. వి. అ. పుం: హరస: చూ, రూ-హర్షము.

హరసము. వై. వి. హర్ష. — వై. —

హరి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. చెన్నుడు: చూ, విష్ణువు. 1; 2. ఇందుగిడు: చూ, సహస్రార్థుడు; 3. (చీకటినిఁ బోగొట్టువాడు) రవి: చూ, సూర్యుడు; 4. చందుగిడు: చూ, హిమాంకువు; 5. యముడు: అంకతుడు, అతిబలుడు, అనుతి, అరతుడు, బొడుంబరుడు, క, కంకుడు, కర్మకరుడు, కాలకంకుడు, కాలకుంకుడు, కాలకుంకుడు,

కాలాభుడు, కాలిందీసోదరుడు, కాలాడు, కీనాభుడు, కృతాంతుడు, కోణాభుడు, గుప్తి, చిత్రగుప్తుడు, జనార్దనుడు, జీవితే శుడు, దండధరుడు. దండి, దండుడు, ధర్మరాజు, ధర్మడు, పరేతరాట్టు, పాశి, పితృదేవత, పితృవతి, పృథివీవతి, ప్రిణ నాభుడు, మ, మందుడు, మహిష వాహనుడు, యమరాట్టు, యముడు, యమునాభారత, వరంధనుడు, వైవస్వతుడు, శమనుడు, శార్ధూదేవుడు, సమవర్తి, సారి. (తె. ప):—గుడియతాలుపు, జేముడు, జేమునతోలుట్టు (జేమునపై దోడు), దక్కినంతురాయడు, దుంతరవుతు, పితర దొర (పితరులదే), పెతరులసామి, పోతు గుట్టమగలాడు, పోతురాతు, పొద్దుకూన, పొద్దుగొడుగు, పొద్దుమోలి, మిత్తి. తద్విశేషములు:—౧. యమకింకరునకు:—చండుడు (మహాచండుడు); ౨. యముని వద్ద లెక్క వ్రాయువానికి:—చిత్రగుప్తుడు; ౩. యమదూతకు. —క్షపాటుడు, హనూ ఘడు; ౪. పితృదేవతలు:—అగ్నిచిత్రుడు, అగ్నికూలుడు, అగ్నివాహనుడు, అగ్ని స్వాత్తుడు, కవ్యవాలము, కుమదాక్షుడు, (బ)చంద్రగోళస్థులు, జలవృదుడు, నలుడు; అం. 5: చూ, దిగధిపతులు; ఇ. పుం. 8: (గ జాదులను హరించునది) సింగము: చూ, సింహము; 7: చూ, హయము; 8: చూ, వా శరము; 9: చూ, సర్పము; 10: చూ, వాయువు; 11. కిరణము: చూ, హయనము. 2, 12. కన్య: అగ్నిసహము, అజిరము, అజిన్యము, అజిహ్వము, అతిమకము, అతిమకము, కం టభర, కటిల్లకము, కటురవము, కాకాహి, కృతాలయము, కేందుకము, కోకాహము, గూఢవర్చస్సు, గోమి, చక్రి, దద్దరము,

పందకము, పుండరీకము, పువంగము—పవంగము—పవంగము—పవము, భేకము, మందూకము, రేకము, వర్షాభువు, పలాపకము, వ్యంగము, కాలారము—సాలారము. (తె) కన్య, చేలికాపు, చాటరి. తద్విశేషములు:—౧: (తె) ఉలుకుడుగవ్వు; ౨: (తె) పద రంగవ్వు; ౩: కరటము. (తె) గోండుగవ్వు: గోండుకు, గోండురుగవ్వు, పెద్దకవ్వు; ౪. అడుకవ్వు - భేకి, వర్షాభువు, వర్షాభి; 13. చిలక: చూ, కుకము; 14. అగ్ని: చూ, వహ్ని. 1; 15. అశ్విని: చూ, రిక్క; 16. నీరు: చూ, పలిలము; 17. నీరువర్షిల్పలి: చూ, సహస్రగ్రీవ. 2; విం. 18. చచ్చేనది: చూ, వర్ణము. 8; 19. బంగారువర్ణముగలది: చూ, వర్ణము. 8 (బంగారువర్ణము—కపిలవర్ణము); అం. 20 హరివర్ణము; చూ, వర్ణములు; 21: చూ, గతులు. వా. 22. మోక్షము కొలుకు పాణిము: గోల్పోవునపుడు స్మరించెడి మంత్రము. “వాని పాణిము హరియనిన మలుచెడిదినమున వానిగుట్టునకు తెలియకపోదు.” చూ, సాపు; 23. భగవన్నామము. (సామయలనుహరించుజేయనది) “హరి యనురెండక్షరములు హరియియేను పాతకముల... హరి శ్రీకృష్ణ. (కృష్ణకతకము.) హరించే. సం. అ. కి. 1. అడగు. (జై. 1, అ. 80): చూ, మృక్కు. (9); అం. శ్రీ. 2. అడచే. హరించుడు. వా. సం. వి. అ. పుం. అరించముడు: చూ, హంపిడుడు. హరికీర్తనము. అం: చూ, సుజ్ఞాననాయకములు. హరికేన్ లాంతరు. వా. వి. పెద్దగాలిలోగూడ దీపమును అతిపోకుండజేయు లాంతరు: చూ, లాంతరు. హరికాంతము. పం. వి. అ. ప. గుట్టము: చూ, హయము.

హరిగ. దే. వి. కేడము. (పై. 6, అ. 189):

చూ-అరిగ, అడ్డనము (అడ్డన-అడ్డనము)-
ఒడ్డనము, కేడము-కేడియము-కేడము-కే
నడము, డాల్-డాలు, డాలునాయు, దడిగ,
వలక-వలుక, బద్దవరి-బద్దవరి. (సం)
అందనము, అడ్డాణము, ధడ్డానము, ఘేట
కము, ఘేటము, చగ్గము, ఘాలము, ఫలకము,
ఫలము. తద్వి:—౧: వనుఘేటము; ౨: (తె)
చిల్లాటి, చిల్లాటికేడము-చిల్లాటికేసడము.
(చూ, సునికోల. 2.); 3: (తె) కటిక.

హరిగతి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (వనవిధరగడ
లలో నొకటి. “వల-స-భ-గ-గ” మలలో
నెన్నెనను యెనిమిది గలిగి యయిదవ గణా
ద్యక్షరము యతిగాగల వృత్తము.): చూ,
రగడ.

హరిగృహము. అం. శంభవురి: చూ, దేరములు.
హరిగోల. దే. వి. చూ-అరిగోలు: చూ, హో
డము.

హరివందనము. సం. వి. అ. న. 1. చెందిరము:
చూ, సిందూరము. 1; 2: చూ, వెన్నెల;
పుం, న. 3. వనుపువన్నెగల చందగము
(చూమిడివండు వాసనగల వనుపువన్నెగల
చందవము). (వనుపువన్నె=కపిలవర్ణము.)
గోకిగ్గము, కృష్ణతామ్రము: చూ, వాసన.
1-౬; అం. 4: చూ, వేలుపుకెట్టు. (ఇం
ద్రుని సంతోషించు జేయునట్టిది)

హరిణ. అం: చూ, గతులు.

హరిణశ్రీడవము. సం. వి. అ. న: చూ, బాలకీడ.

హరిణగతి. అం: చూ, వృత్తము. 1. (ఒక్క
క్కపాదమునందు నడువాలగుమాత్రముగ
లిగి యెనిమిదవ మాత్ర యతిగాగల వృత్త
ము.): చూ, రగడ.

హరిణపుతము. అం: చూ, కరిణములు.

హరిణము. సం. వి. అ. పుం, శ్రీ. 1. జింక.

(నువన్నున వారింపేసెడి): అజినయోని.

అజినయోని, ఏకవీరుడు, పుంగవము.
పుంగము, కృష్ణతారము, గౌరము, ఘో
ము, మృగము, లిగువు, వలనము, వాత
యువు, సారంగము. (తె. పు) ఇట్టి, జింక
దుప్పి, మునిముట్టలమొకము, పిటికిమొకము
మొకము-మొగము, లేటి-లేడి. తన్విశే:
ములు:—౧. దుప్పికి. —నృపతము-నృపత
(తె) కానుకము మొకము, దుప్పి, పా
మేను మొకము, పాడలమొకము; ౨. అడి
దుప్పికి:—హరిణ. (తె) పిడి, పెంటిజింక
3. అనుజింకను:—మృగి. (తె) లిగు
లేటి-లేడి; ౪. మగజింకను. —(తె) లేటి
లేడి; ౫. తెల్లని వెండుకలును మొత్త
తోలునుగల యిట్టికి. —రంకువు; ౬. గా
కెదురునడిచెడి యిట్టిపంటిమ్మగమునను:—
జని, వాతవ్రమి, వాతమ్మగము, వాతాయు
2. పెద్దకన్నుల నల్లలేడికి. —ఏడి; ౩. పె
కన్నుల యిట్టికి. —ఏణము; ౪. ఎట్టినిచి:
జింకను. —శంబరము—సంబరము; ౧౦. శ
చెము పొడవుగల జింకను. —కరంగవ
౧౧. చిత్రవర్ణముగలిగి యజ్జమువడుదగినయి
కి. —కృష్ణము, నిరంజనము; ౧౨. యజ్జ
నకుదగిన చిత్రవర్ణపులేడికి. —కృష్ణక
ము-కృష్ణసారకము-కృష్ణసారము (ఇట్ల
లేడి అనికొండలు); ౧౩. బోయవాని
యెడనునక్క గాయము చేయుబ.
జింకను. —ఉత్తరేగ్గము; ౧౪. శివుని:
యిట్టికి. —కమలము, కోమలము; ౧౫.
వృదియంగుళముల పొడవుగల యిట్టికి.
చీన-చీనక-చీనము, చీని; ౧౬. గో
మృగము. (తె) కడంజో-కడంజో-కడి
కణంజో-కణితి-కణుజో; ౧౭. హరిణభేద
లు:—(౧): కందలి-కదలి; (౨): కురం
ము-కురంగము; (౩): వీరము; (౪)
లవృష్ణము; (౫): భూమారువునమారువు, ర

ము.(తె)దుప్పి:(ఓ):(తె)బుజ్జిజింక;(జింక= ఇట్టి; దుప్పి=చమూరుపు; లేడి=జింక; అని వాడుక); 2. లేలుపు: చూ, వర్ణము. 8; పుం 3. (మనస్సును హరించునని.) వసువుతో గూడిన లేలుపు: చూ, వర్ణము. 8; విణ. 4. తెల్లనిది: చూ, వర్ణము. 8; అం 5: చూ, గతులు. [మూర్చనలు.

హరిణాకృ. అం చూ, మధ్యగ్రామగత హరిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఆడుజింక: చూ, హరిణము. 1; 2. ఒకయవ్వరస్త్రీ: చూ, వేలుపులు; 3 బంగారువ్రతము కిర్మి, పుత్తలిక. (తె) పుత్తడి తద్విశేషములు:— ౧. విష్ణుదిమూర్తులకు సన్నిహితముగా కిలారులచేతజేసిన పగ్గితిమకు:—అగ్ని, పాంచాలి-పాంచాలిక, పుత్తలి, పగ్గితికృతి, పగ్గితిచ్చాయ, పగ్గితినిధి, పగ్గితిబింబము, పగ్గితిమ, పగ్గితిమానము, పగ్గితియాతన, బింబము, బేరము, మూర్తి, విగ్రహము. (తె. ప) చిట్టె, చిత్తరువు, వతిమ, పుత్తడి, బొమ్మ, బొమ్మ, సకిన-సకిన; ౨. లోహపుబొమ్మకు:—కిర్మి, పుత్తలిక, పుత్తిక, కూర్మి-నూర్మి; 3. తగరపుబొమ్మకు:—త్రపునము, తాపునము; ౪. నున్నపుగమ్మే బొమ్మకు:—అంజలికారిక; ౫: అయినపగ్గితిను. (తె) ఇనుపబొమ్మ, ఇనుపబొమ్మ (చూ, పాత్రము. ౪-౫: చూ, నూర్మి); ౬. కనవుతోజేసినబొమ్మకు:—చంప; 2. రంగుబొమ్మకు:—(తె) బజ్జిగేడి; ౮: (తె) గండారపుబొమ్మ, వెణుబొమ్మ; ౯. కొయ్యబొమ్మకు:—కురంబి, దారుగర్భ, దారుపుత్తిక, కాలభంజిక-సాలభంజిక; ౧౦. వాగినబొమ్మకు:—చిత్రము. (తె) చిత్తరువు; 4. చూ, వృత్తము. 1 (“న, న, మ, ర, న, వగణములు. 12 యితి. 17 వ భంధమ్మ.”); 5. ఆడవి వెల్లు: అంబువై, గంభవత్రి, గణిక, గుణోజ్వల, యూధిక, వన

యూధిక, చాసంతి (వాసంతిక), కిఖండి, (తె) అడవి వెల్లు, ఏలుమల్లియ (ఏలుమల్లె). (వెల్లుకు:—చూ, హరింతి. 2.); విణ. 8. ఆకువచ్చేవర్ణముగలది: చూ, వర్ణము. 8. హరిణిజాతి. అం: చూ, అవాంతరజాతులు.

హరిత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. గణిక: చూ, త్వణము. 1. తద్విశేషములు:—౧. తెల్లగణికకు:—నాడి, మంగళ; ౨. తుంగకు:—శీరదము; 3. నీవారత్వణమునకు:—(తె) నీరువడి; ౪. లేతకచవునకు:—బాలత్వణము, కాదము; (తె) వల్లగణిక, వచ్చిక, వసిరిక, లేగనవ్వు; ౫. అగ్నియేట్లు వజ్రదిన దర్శకు:—వరిస్తరణము; ౬. వర్చటమునకు:—(తె) పిచ్చేక కాలు; 3. త్వణకాండమునకు:—(తె) పుడక-పుడుక, పుల్ల; ౮. త్వణమృగమునకు: (తె) పులుమాగు; ౯: (తె) పెద్దగణిక; ౧౦. త్వణశ్రేణికి:—(తె) పాలకు; ౧౧. మంచోడిసిన గడ్డికి:—(తె) పోలకు-పోలపు; ౧౨. ఒకరకము వచ్చికకు—(తె) పాత్తరములు: ౧౩. కుంభమునదగ్గకు:—వర్జము; ౧౪. గండ త్వణము (వాసనగడ్డి)వకు:—వజ్రము, భూతికము-భూతికము; ౧౫. దర్శకు:—బర్హి-బర్హిమ్మ; ౧౬. పెద్దగణికు:—బృహన్నలము; ౧౭: బ్రహ్మమేఖలము; ౧౮. వాగముపైకు:—భద్రము; ౧౯. కామంచికవపుకు:—భూతికము-భూతికము; ౨౦. చీరపురుకవపుకు:—భూతికము - భూతికము; 21. మంజికవపుకు:—మేధ్యము; 22. మంజదగ్గకు:—యజ్ఞియము, మంజము. (తె) జేన్నియ-జేన్నె, పానిక, మంజి; 23. కిక్కినకవపుకు:—విభీషణము; 24. అత్రుగడ్డికి—నీరభద్రము; 25. ముస్తకు:—నాగరము, పికరము, వజ్రము, వరాహము, వల్లి, వారిదము; 26. వట్టువముపైకు—స్వత్తము; 27. త్వణతతివిశేషమునకు—(తె) లేవంది, వంది - వందియ-వంది-వన్నియ-

నన్నె: 28. గవనుకు. — సంసరము; 29: (చూ, ముస్తకము, తృణము. 1.)

హరితము. సం. వి. అ. న. (వచ్చేనై యుండు నది) కూర, కాకము, శిగువు: చూ, వ్యంజనము. 1.

హరితదక్షిణపాది. అం: చూ, చిత్రవర్ణములు. హరితపత్రిక. సం. వి. ఆ శ్రీ: గాయత్రీతపత్రిక. ప్రాచి, బర్హపుష్పము-బర్హపుష్పము, బర్హము. (తె) పచ్చోకు*.

హరితమంజరి. సం. వి. ఈ. శ్రీ: (తె) పచ్చెంట్*. హరితము. సం. వి. ఆ పుం. 1. (మనస్సును హరించునది.) ఆకుపచ్చేన(యా-హరి-హరిత్తు-హరితము): చూ, వర్ణము. 6. తద్విశేషములు. — ౧. చిత్రవర్ణమునకు. — కారము; ౨. చిత్రవర్ణముకలది: — కారము; 3. ఆకుపసుళునకు. — క్యామము; ౪. ఆకుపచ్చేనిది: — క్యామము; ౫. తెలుపునకు. — శ్వేతము; ౬. తెల్లనిది: — శి తి, శ్వేతము. (చూ, వర్ణము. 6); ౭. పచ్చేగుట్టము: చూ, హయము; 8. పచ్చేపిట్ట: యా-హరితము. (తె) గిజిగాడు-గిజిగాడు, పచ్చేపిట్ట, పచ్చేపులాగు, పసిరిక, పసిరికపిట్ట, పసుపుచిట్ట, పసుపుముద్ద; 9. పచ్చేపెసర*: చూ, పెసర; 5: చూ, సింహము; 6. అడవిమునగ*: చూ, శిగువు; విణ. 7. ఆకుపచ్చేనిది: చూ, వర్ణము. 6; అం. 8: చూ, వర్ణములు (అశ్వశాస్త్రములోనిది.)

హరితసగోత్రము. అం. (అంగీరస, అంబరీష, యనవాళ్ళ): చూ, గోత్రము. 13.

హరితస్మృతి. అం: చూ, మూలస్మృతులు.

హరితాగ్రగర్భి. అం: చూ, చిత్రవర్ణములు.

హరితాగ్రము. సం. వి. ఆ. న. హరిదగ్రము-ఆరిదగ్రము: చూ, హరిదగ్రము.

హరిదగ్రము. చూ, హరిదగ్రము.

హరిదగ్రము. సం. వి. ఆ. న. — పై.

హరిత్తు. సం. వి. త్. శ్రీ. 1. (తపస్సులను హరించునట్టిది. పినిచే నజ్ఞానము హరించుబడును.) నిమ్మ: ఆశ, వి, కతువ్వ, కావ్య, గోవు, దిమ్మ-శిశ-దిశి. (తె) ఆస, కడ, కెలకు, కెలను, చేక్కటి, చెజుగు, దిమ్మ, దిస-నిస్స-సెస, నంక, వలకు-వలకువు, వలను. తద్విశేషములు (చూ, దిమ్మలు):

౧. తూర్పునకు. — పూర్వదిశ, పూర్వ, పార్శ్వదిశ, పార్శిది, సందర్శి. (తె) తూర్పు-తూర్పు-సూలువు, తొలుదస, ౨. దక్షిణమునకు: — (చూ, సవ్యము. 2.) అనుత్తరము, దక్షిణము, యాన్య. (తె) కుడి, దిక్కినము, వలకడ, వలను, ఎలవల, వలపు; 3. పడమరకు. — పశ్చిమిది, వారుణి, వశ్చాద్వాగము. (తె) పడమట-పడమర, వనక-వెనుక-వెన్న; ౪. ఉత్తరదిక్కునకు: — (చూ, సవ్యము. 1) ఉత్తరము. (తె) దారిడ, బడుగు-బడువు, పడదస; ౫: ఆగ్నేయము; ౬: నైర్వతి; ౭: అనంత, వాయువ్యము. (తె) మూడవముల; ౮: ఈశాన్యము, పూర్వోత్తర; ౯: మొదటి దిక్కుది: — పూర్వము, పూర్వస్యము; ౧౦. సుంద్రదిక్కునందలిది: — పార్శ్వము; ౧౧. పడమటిది: — పశ్చిమము; ౧౨. (చండుగొనునపుడు) తలయుంచుకొనే దిక్కునను. — (తె) తలగడ, తలయంపి, తలాట, తలాటి-తలాడ-తలాడు-తలా: పి-తలా:పు-తిల్లడ-తిల్లడి; ౧౩. మూలుములను. — (చూ, కోణము, చూ, ఏంకిలు); ౧౪. రెండుదిక్కులనడుమనకు: — చూ, విదిక్కు; పుం. 2. ఆకుపచ్చేరింగు: చూ, వర్ణము. 6; 3. పచ్చేగుట్టము, హరితము: చూ, హయము; 4: చూ, సింహము; పుం, న. 5. గణిక: చూ, తృణము. 1; విణ. 6. ఆకుపచ్చేనిది: చూ, వర్ణము. 6.

హరిదగ్రము. సం. వి. ఆ. పుం. (పచ్చేనికాంతిగల గుట్టముగలవాడు) రవి: చూ, సూర్యుడు.

హరిదళము. వై. వి. గృ. హరితాళమ్. అరిదళ
ము. కాశీ. 1, ఆ. 122: రూ-అరిదళము.
(సం. చ):-అలంతాళము, అలము-అళము,
రసకపరీభము, కనకరసము, కర్పూరము,
కాంచనకము, గోదంతము, గోరోచము,
చిత్రాంగము, తాలము, తాళకము, దళము,
నటభూషణము, పింజగము, పిండాలకము,
వీరసము, పులకము, విడాలకము, హరితాళ
కము, హరితాళము-హరితాళము.

హరిదాసు. వా.వి. రామదాసు: మా, హరిభక్తుడు.
హరిద్రీ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. వసువు, నిశా
వ్యా: చూ, వర్ణము. రి; ఆం. 2: చూ, అం
జనములు. (హరిద్రీము అని కొందఱు.)

హరిద్రీము. ఆం: చూ, శస్త్రములు.

హరిద్రీసము. సం.వి. ఆ. పుం: చూ, హరిద్రీపు*.

హరిద్రీభము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వసువు
రంగు: చూ, వర్ణము. రి; విణ. 2. వసువు
వర్ణముగలది: చూ, వర్ణము. రి.

హరిద్రీపు. సం. వి. ఉ. పుం. మ్రానివసువు*.

అంకపీఠ, కటంకట, కటంకటేరి, కర్కటిని,
కర్పూరకము-కర్పూరకము, కాంతిదాయ
కము, కామవతి, కాలీయకము-కాలేయ
కము-కాలేయము, కాల్యకము, కాల్యము,
కాల్యకము, కాష్ఠ, కుమంభకము, దారుహరి
ద్రీ, దార్వి, నిశ, వచంపవ, పర్జని-పర్జని,
పీతదారువు, పీతద్రీపు, పగ్గిసాము, వర
చందనము, హరిద్రీసము. (తె. ప) ఎఱ్ఱక
సింది, మానివసువు-మానువసువు-మ్రానివ
సువు-మ్రానువసువు. [ములు.

హరిహాసుసంకీర్తనము. ఆం: చూ, రాజలక్షణ
హరివృణి. సం. వి. ఇ. పుం. వచ్చే, మరకతము:
చూ, రత్నములు. [హస్తికంద.

హరివర్ణము. సం. వి. ఆ. పుం. ముల్లంగి: చూ,
హరివీర్యము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. వెన్నునెడ
కొమ్మ: (హరివీర్యమురాల్): చూ, లక్ష్మి. 1;

2 పుడమి: లిగువు, వలజ, విశ్వధారిణి: చూ,
భూమి. 1. తద్విశేషములు:—౧. యద్ధభూ
మికి.—రంగము; తద్వి—(౧) భయంకరమైన
యద్ధభూమికి.—వీరాళంపనము-వీరాళసన
ము; ౨. మావములు వండునది (పాలము):—
మాషీణము (మావ్యము); 3. యవలువండు
పాలమునకు.—యవక్యము, యవ్యము. వస్త్రీ
క్యము; ౪. లంకనేలకు.—సతీనకము-సతీల
కము; ౫. కర్కరభూమికి—సికత. (తె)
మొరవనేల - మొరపునేల - మొరనునేల:
6. గనిమచేరిక నేలకు.—(తె) ముడల: 7. పెస
లువండుపాలము:—మాడ్చీము; 8. బావుల
నీళ్లు పాటించి వండించెడిపాలము — (తె)
ములుము; 9. గనికి:—యోని; 10. చరిమ
డికి.—రాజక, వలజము (చూ, భూమి.
1-రత్న); 11. మెన్నుకు.—రోదరి; 12. ఇ
ల్లు మొడలగునవి యేర్పలువడిగినభూమికి:—
వాస్తవు. (తె) లోగిలి; 13. ఇనుకతో
గూడిన కరవాకకకు. (తె)-లంక; 14. పా
గాకు పగ్గిలివండెడు నేలకు.—(తె) లంక;
15. ఒకసారి దున్నిననేలకు.—నీళ్ళము;
16. కంకరమెన్ను కలిసిననేలకు.—(తె)
వలికత్తెరనేల; 17. మెట్టనేలకు.—(తె)
వెలిగడ; 18. దున్నని నేలకు.—(తె) వేనిలి;
19. నిరుడుదున్నినపాలమునకు.—(తె) వేనిలి;
౨౦. రాజేనాలువండెడుపాలమునకు —కాలే
యము; 21. తులసి*: కశ్మిలకము, కశ్మిలము,
కాయస్థ, కాపస్మము, చక్కెరదొడ్డి, తులసి,
జేపదొందుభి, పావని, బృంద, రాజమాత.
(తె) తొలసి-తొళసి. తద్విశేషములు:—
౧: కటువత్రియ, కుశేరజము, గంధవత్రిము,
గంధవనాలము, శ్వేతతులసి, సితాద్వికము.
(తె) తెల్లతొళసి; ౨: కాండముణి, రామ
తులసి, రామదూతి, నూత్తువత్రి; 3: కృష్ణ

శులసి, కరాళకము, కాలతులసి, కృష్ణ, కృష్ణాక్షకము, గంధతులసి, బహుమంజరి, మగస.
(తె) నల్ల తొళిసి; క: క్షుణ్ణకము. (తె) అడవి తొలసి; ౫: గంధనామము, గంధఫణిజ్జకము.
(తె) ఎఱ్ఱతొళిసి (ఇదె రక్తతులసి); ౬: ఫణిజ్జకము. (తె) కుక్కతొళిసి; ౭: భూతులసి.
(తె) నేలతొళిసి; ౪. ఏకాదశి: చూ, హరివాసము.

హరిబువ్యము. దే. వి. బువ్యంబంతి-బువ్యము: చూ, సాదము (1)-౭.

హరిభక్తి. అం: చూ, రాజలత గమలు.

హరిభక్తుడు. సం. వి. అ. పుం. విష్ణుభక్తుడు: (తె) ఆరువారు-ఆర్యారు. తద్వి. రామ దాసు, హరిదాసు.

హరిమంథకము. సం. వి. అ. పుం. చణకము: (గుఱ్ఱయలచేతఁ దినబడునది: చూ, సెనగలు.

హరిమంథజము. సం. వి. ఆ. పుం. పై.

హరిరత్న. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తలంటు అయిన పిదప జలముతలమట్టుఁ దిన్నచేయె ఆశి ర్వాసము: స్త్రీ రామరత్న.

హరిలాంఛనము. సం. వి. అ. పుం. పీత: ఆరపు, బి, కర్కటకము, కర్కటము, కర్కమ: కుటరుపు, కురుపిల్లము, కులిరము-కులిరము-కుళీరము, జలవిల్వము, పీతము, ముఖాస్త్రము, వహి. (తె) ఎంట్రికాయ-ఎండ్రికాయ, ఎంట్రిక-ఎండ్రిక-ఎండ్రీ, నండ్రికాయ, పీత. తద్వి. ఏర్వారుపు.

హరివర్ణము. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, వర్ణములు. (చూ, ఇలావృతము).

హరివాణము. సం. వి. ఆ. పుం. అరివాణము. చిన్నవల్లెము, కట్ట: చూ, పాత్రము. 6. తద్విశేషములు: ౧. బరణికి: -వన్నము, సంపుటము, సమద్రకము; ౨. గిండికి: -వరిణము; ౩. పెద్దవల్లెరమునకు: (వి) వీరభద్రవల్లె

రము; ౪. చొక్కెనరు. - శ్రేణి; ౫. యజ్ఞపాత్రు. - కామిత్రము; ౬. కావపాత్రు. - శింఘాణము - సింఘాణము; ౭. శంబునకు - శుల్బము; ౮. రాజద్యారాదులయందుంచేబడెడి పూర్ణకలశమునకు. - పూర్ణమంథము, భద్రమంథము; ౯. నస్తుపపూర్ణపాత్రమున. - పూర్ణపాత్రము; ౧౦. కలశమునకు - పగ్గిరము; 11. భోజనపుటి. (తె) భోజనపుటి; 12. సీస్తుతాగడి గిన్నెకు. - (తె) పేలా; 13. తమ్మనడిగముకు. - పగ్గిగాగ్గిసము; 14. అంచుకంచేముకు. - (తె) మండకంచేము; 15. కుశ్మితపాత్రమునకు. - (తె) బోడి; 16. చేమలములు లోనగువానినెఱ్ఱెములూహదళమునకు. - (తె) చేమలము, బిత్తెడ; 17. స్వర్ణగుటమునకు. - (తె) బంగారుగండ; 18. తొడ్డవలవలెబలనపు చాతితోజేయుబడి: పాత్రమునకు: - (తె) మఱిగ; 19. దీనపువ్వుమిదకు. - మల్లకము; 20. గాదవంటికాగు: - (తె) రంజెణ-రంజెణి; 21. ఓడలోఁబొచ్చిన నీటిని వెలికిపెట్టెడు పాత్రమునకు: - నేచకము; 22. దొప్పము. - పుటము, పుటి; 23. వంటపాత్రమునకు: - బాండె; 24. కొత్తయత్తడిపాత్రముల సమూహమునకు. - (తె) బట్టము; 25. పెద్దతెడ్డునకు - మహారూరసి; 26. సోమపాత్రము; 27. చిన్నమూతిపాత్రము: - (తె) లట్టము, లడ్డిగ-లడ్డిగము; 28. చిన్నపాత్రము. - (తె) లోట; 29. సీట్లుతెచ్చేకొను పాత్రమునకు. - (తె) లోవి, లోహండి; 30. యజ్ఞముందు పిండివేయెగిన్నెకు. - పిచి; 31. గంజాయిగాకబట్టెడు పాత్రమునకు. - (తె) లాహిరీమోదము; 32. (తె) సున్నపురగాయ; 33. మట్టికంచేమునకు. - మల్లకము. (తె) మల్ల; 34. మండకు. - వారి; 35. వంటమండకు. - (తె) చెనల; 36. మూఁ

కుదుకు—(తె) సాన; 37. ఏతిపుబానకు.-
మోటగూన, మోటబాన. (చూ, పాత్ర)ము
రి; చూ, భాండము. 3.)

హరివాలుకము. సం. వి. అ. న. నూగుదోసక;
ఇవ్వగండము, ఏలవాలుకము, ఏలవాలుకము,
బిలేయము, కచామోదము, కపిత్థకృష్ణము,
కర్కటము, కాండిక, కుంతలోకిరము,
కువ్వగండి, గంసత్తివృష్ణము, దుర్వర్ణము, వాలు
కము, శివము, నుగంధి. (తె. ప):—కూ-
తురుబుడచు, నూగుదోస-నూదోస. తిద్వి
శేషములు:—గ. దోసకు:—ఇర్వారపు-
ఈర్వారపు, ఉర్వారపు- ఉర్వారకము,
ఏర్వారపు, కర్కటి-కర్కటి, కర్కరి-
కర్కలి. (తె) దోస; 2. పెద్దదోసకు.—
రాజకర్కటి, కాలింగి. (తె) పెద్దదోస;
3. నక్కదోసకు.—కటుడక, కమండలపు,
కర్కచిర్చిటి, తుదాన్లు, క్షేత్రజ, చిర్చి
టి-చిర్చిటి-చిర్చటము, వాటికి, కళాండులి.
(తె) నక్కదోస; ౪. తియ్యదోసకు.—కు-
కర్కటి, తోక, మధుకర్కటి, మధుబీజపూ-
రము. (తె) తియ్యదోస; ౫. చేదుదోసకు.-
క్షేత్రయహ, ఛదిన, తృపుస, మూత్రీఫల,
వాలంగి-వాలంగిక, వాలుకీకర్కటి. (తె)
చేతిదోస; ౬. ములుదోసకు.—తృపుకర్క-
టి, రోనుకి. (తె) ములుదోస, ములుదోస
తీగె; ౭. కరుబూజోదోసకు.—అతి క్షఫల,
అదర్బుజ, వృత్తకర్కటి. (తె) కరుబూజో-
దోస. (కరుబూజో పువ్వే అనికొందఱు.);
౮. పగిలిన దోసకాయకు.—ఇర్వారపు
క్షిక, న్సుటి; ౧౦. దోసకాయకు:—బా-
ల్మంగి; ౧౧ ఒకరకముపువ్వేకు:-పెట్టిపువ్వే.
(చూ, పువ్వే.)

హరివాసరము. అం. ఏకాదశి; తిథులకు:—
౧:(తె) పాడ్యమి. (సం) పగిలినట్లు, పన్నీ
దేవత; 2: ద్వితియ, విదియ; 3: తృతియ.

(తె) తదియ-తదై; ౪: చతుర్థి, చవితి;
౫: పంచమి; ౬: షష్ఠి; ౭: సప్తమి; ౮: ఆష్ట-
మి; ౯: నవమి; ౧౦: దశమి; ౧౧: ఏకాదశి,
హరివాసరము; ౧౨: ద్వాదశి. (తె) దోదశి;
13: త్రయోదశి; 14: చతుర్దశి. (తె) బూద;
15: చూ, పున్నమ; 16: చూ, నూర్వేందు
సంగమము. తద్విశేషములు:—(౧) జయతి
ధికి.—విజయ. (౨) సంపూర్ణకళితోగూ-
డిన పున్నమకు:—రాక; (3). శివరాత్రి.
(తె) బూద, పున్నమతోగూడినవి:—చైత్ర;
వైశాఖ; కృష్ణ, ఆషాఢ; కార్తిక; భాద్రపది;
ఆశ్వయుజ; కార్తిక; మార్గశిర; పాష; మాఘ;
పాల్లవి (సి). ఇత్యాది.

హరివాహనాడు. సం. వి. అ. న. గరుత్మంతు-
డు: అమృతాహరణుడు, ఆరిందముడు,
అరుదాహరణుడు, అహిద్విషుడు, అహి-
భుక్కు, ఇంద్రజిత్తు, ఇంద్రారి, ఉన్నతీ-
శుడు, ఉపచారుడు, కళ్యణనందనుడు,
కామాయువు, కాళ్యపి, కిరాతాకి, క్షేమ-
కృత్తు, క్షేమము, ౧, ఖగవతి, ఖగాంతకు-
డు, ఖగేంద్రుడు, ఖగేశ్వరుడు, గజకూ-
ర్మాపి, గరుడుడు, గరుత్మంతుడు, తా-
ర్జ్యుడు, ద్విజరాజు, నాగాంతకుడు, నా-
గాళనుడు, వక్షిసింహుడు, వన్నగాళను-
డు, భుజగాళనుడు, రిథాయనుడు, ఎజ్జి-
తుండుడు, విసలేయుడు, వినాయకుడు,
విరాట్టు, విష్ణుధను, వైసలేయుడు, కా-
ల్మలి, శివేశనుడు, సుధాహరుడు, సుప-
ర్ణుడు, సుముఖనువు, స్వర్ణనఖుడు. (తె.
ప):—కీర్తిచెలిలేరు, గరుటామంతుడు-
గరుటాలమంతుడు, గరుటి-
గరుడి, చిలుపతిండి, చిలుపమేతరి,
మోక్కనురుటిపిట్ట, తల్లివేరటాబాపివడంబ,
తుట్టెపురుగుగుంపు గొంగ, తెలగంటిబోసము
తెచ్చినలావరి, తెలిమోనువక్కి, తోడంబ

లేనివాని పైచోడు, నల్లనయ్యగవారు, చక్రిరాయడు, పాపాచమేపరి, పాపాచమే పురుష, పాములమేతరి, పాములవేటగాడు, పులులగులదొర, పులులగుబొల్లడు, పులులగు తోడు, పెండ్లిరువడి, బొల్లిగద్ద-బొల్లిగద్ద, బొల్లి నెమ్మొగముపిట్ట, మరువయ్యతేజి, మేలియ్యేపులుగు, వెన్నువడగ, వెన్నునర దము. తద్విశేషములు:—౧. గద్దకు. —కంకి ము, గృధ్రము, కడమయ్యము-దామయ్యము, దీర్ఘదర్శి, మారదర్శి. (తె) గద్ద గద్ద; ౨. (తె) తేనేగద్ద; ౩. ఆతాపి, ఆతాయి-ఆవాయి, కంఠ నీడకము, కువలాయికము, క్షుయి, చిరంభ ణము, చిల్లము, చుల్లము. (తె) చింద, చీ ద, చీవర, పిన్నగద్ద, పీగద్ద, పీతిగద్ద; ౪. ఒకరికము పెద్దగద్దకు:—(తె) బందు, బోరున; ౫. గృధ్రరాజము, జటాయువు; ౬. కంకణము-కంకణాయి: (చూ, లోహం శృప్తము); ౭. (తె) పెన్నడపులుగు: చూ, లకుముకి; ౮. (తె) వరుగు; ౯. (తె) బందు, బోరున.

హరిశ్చంద్రుడు. అం: చూ, చక్రివర్తలు.

హరిహరయ్యడు. సం. వి. అ. పుం. (చచ్చేనిగుట్ట ములు గలవాడు.) ఇంద్రుడు: చూ, సహ సార్థుడు.

హరిహరము. అం: చూ, క్షేత్రములు-తీర్థవిశేష ములు. (చూ, 1882 పుట).

హరితస్మృతి. అం: చూ, స్మృతులు.

హరితకి. సం. వి. ఈ. (ప్రీతి) (లోగములుహరిం చేసెనది.) కరక*: అసంక, అధయ, అన్యుక, అమోగు, అవ్యధ, కల్య, కాయస్థ, చేతకి చేతనకి-చేతుకి, పాచని, పూతన, రేవకి, వయస్థ, శివ, శ్రీయసి, హైనువతి. (తె) కరక. తద్వి. —సీనుకరక*. (శ్లేష్మహరము. విరేచనకారి). [తాళము.

హరితాళము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-హరి

హర్షకు. సం. వి. అ. పుం: చూ, శివుడు.

హరువు. దే. వి. 1. మనోజ్ఞత: చూ, హృద్యము

2. నాణెమైనది: చూ, వ్యాపారము. 1; వి

3. మనోజ్ఞము. అప్ప. అ, కాం. 4: చూ

హృద్యము; వి. ౬. నాణెము. అప్ప. కిషి, కాం. 1: (చూ, లోహము. 1.): నాణె

ము-నాణెము-నాణెము. (సం) కలధ

తము-కలధాతము, నాణకము, రూప్యము

రాప్యము. తద్వి. —రెండుకాసుల నాణెన

నకు. —(తె) నయికము-పైకము.

హరువుకాడు. దే. వి. రూ-హృద్యకాడు

కర్మదక్షుడు, విలతు: చూ, వ్యవహర్త.

హరుసము. వై. వి. హర్ష: రూ-అరసము

ఉ, రా. 2, అ. 184: చూ, హర్షనము.

హరుసింహు. వై. అ. కి: చూ, సంతోషింప

హరేణువు. సం. వి. ఉ. (ప్రీతి). 1. (హారేణ

పు అనికొండలు. లోగములను హరించునది

లేణుకయను గంధద్రవ్యము: చూ, రాజ

వర్తము. 1-౩3; పుం. 2. లంకలు. (గుండ

నిపెనగలు అనియు నూగుచోసలనియు కొ

దలు): చూ, లంకపాలము (చూ, ధూమి. 1

హర్మారా. వా. వి. వార్తాహరుడు: చూ

వేగువాడు.

హర్మ్యము. సం. వి. అ. న. (మనస్సును హా

మెనది.) (రూ-హర్మి) మిద్దెటిల్లా, (ధనికు

మేడ: చూ, సదనము. 1.

హర్మ్యము. సం. వి. అ. పుం. చచ్చేకన్య

మెకము: చూ, సింహము.

హర్మ్యుడు. సం. వి. అ. పుం. మచేరు

చూ, శ్రీదుడు.

హర్మకాడు. దే. వి. చూ, రూ-హరువుకాడు

హర్ష. అం: చూ, మరకతలకిణిభాము.

హర్షకుడు. సం. వి. సం. సంతోషింపజేయున

డు: చూ, హృద్యుడు.

హర్షణము. సం. వి. అ. న. 1. సంతోషించుట: చూ, హ్లాదనము; పుం. 2: చూ, యోగములు; కి. 2. కానోక నేత్రోగము. తద్వి. ౧. గిరి; ౨: తిమిరము; 3: (తె) కీసర, వర, పార; ౪: నేత్రోగమునకు. — అభివ్యంధము, అభిసంధము, అర్జునము, అర్జుదము, అగ్రము, కచ్చము, కాచము, కుంచనము, శోధము, పిచ్చటము, పిష్టకము, విడాలము, శుక్తి. (తె) కంటితెవులు; ౫: (తె). అయి ౪-విర, అవిరి, కంటికలక, కలక; ౬: (తె): కండకన్నులు; ౭: (తె) కాదు; ౮: కంటి పువ్వునకు. — శుక్రము; ౯. కంటినొప్పికి: మంధము; (చూ, రోగము. 1.)

హర్షణుడు. సం. విణ. సంతోషించువాడు: చూ, హృష్టుడు.

హర్షమాణుడు. సం. విణ. సంతోషమునొందిన మనస్సుగలవాడు: చూ, హృష్టుడు.

హర్షము. సం. వి. అ. పుం. రూ-హరునము. (సంతోషము-హర్షము): చూ, హ్లాదనము.

హర్షస్యనము. సం. వి. అ. న. కిలకిల: చూ, స్వరము. 2.

హర్షి. సం. విణ. (న. శశ. న్). సంతోషముగలవాడు: చూ, హృష్టుడు.

హర్షించే. సం. అ. కి = హరుసించే. 1: చూ, సంతోషించే; 2: చూ, సమ్యగించే.

హరి, సం. అవ్య. చెలికత్తెనుగూర్చి బిలుచేట: చూ, సంబోధనార్థకము.

హరింతములు. అం. హల్లుఅంతమునందుగలవి. "ఉదా—దిక్, రాజన్, చంద్రగుప్త, మరుత్, రాట్ ఇత్యాది

హరిబంధము. అం: చూ, కబ్జాలంకారములు.

హరిభృతుడు. సం. వి. అ. పుం. ఉచనవర్షమహాముని: చూ, సహ్యాసి.

హరిమము. సం. వి. అ. న. 1. రూ-హరిలము (భూమినిగీటునది). నాగలి. (బలరామునిహరిమము

సంవర్తకము): చూ, లాంగము. తద్విశేషములు. ౧. పారటమునకు. — (తె) గుంటక-గుంటగు-దిండు-దిండిండు, పావటము-పావనము; ౨: (తె) మెట్టగుంటక; 3: కలుకోతకు: - ఫాలము, ఫలము: చూ, కలుగోల. 2; అం. 2: చూ, ముప్పదిరెండాయుధములు. హరిమభి. అం: చూ, వృత్తము. 1. ("ర-న-స. 9వ ఛందస్సు.")

హరిహరిమము. సం. వి. అ. పుం: చూ, రూ-హరిహరిమము. 1.

హరిపున్నము. సం. వి. అ. పుం. ఉ-మైత్త*: ఉదర్కము, ఉన్మత్తము, కంటకిఫలము, కంటఫలము, కంఠము, కనకము, కనకావ్యాయము, కాంచనము, కాంచనావ్యాయము, కార్యపుటము, కానాభాపుష్పము, కిరవము, మాటకృత్తు, కైటర్యము, బలము, గాగ్రహ్యము, గాగ్రహి, ఘంటికము, చలచక్రము, జాంబూనదము, జాతరూపము, దుత్తూరము-ధుత్తూరము-ధుర్దూరము-ధున్తూరము-ధూర్తము, ధవము, బృహత్పాటలి, మదనము, మాతులము, కాతకుంభము, హరికము, హేమము. (తె. ౪) ఉ-మైత్త-ఉ-మైత్త. తద్విశేషములు: — కృష్ణధుత్తూరిము, కృష్ణపుష్పము, కృష్ణపుష్పిక, హృదధూర్తము, త్రిపుష్పి, పుష్పిమహిని, మోహిని, హేమిక. (తె) నల్లఉ-మైత్త*.

హలాయుధుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. బలకాముడు. (నాగేలు అయుధముగాగలవాడు): అయ్యతాగ్రకాడు, అనంతుడు, ఏకకుండలుడు, కామపాలుడు, కాలభృత్తు, కాలింపికర్షణుడు, కాలిండిశేదనుడు, కాలింది, గుప్తవరుడు, తాలభృజుడు, తాలభృత్తు, తాలాంకుడు, పిలాంకుడు, వగ్గిలంబధుడు, ఫాలాంకుడు, తాలదేవుడు, బలభంగుడు, బలకాముడు.

(అనుబంధములో చూడుము), బాగుడు, భేదనుడు, మధుపియుడు, ముసలి, రాముడు, రుక్మిదారి, రేవతీరమణుడు, రాహిణీయుడు, శేషుడు, సంకర్షణుడు, సంవర్తకుడు, సీరపాణి, సౌనంది, హలిహాలుడు. (తె. వ):—ఒంటిపోగు, కప్పుటేటిగొంగ, కలవతాబ్బ, జేమునగొంగ, తాటిదాల్దొర, తాటిపడగవాడు, తెల్లనిదొర, తెల్లనిమయిదంట, దుక్కివాలుదాలుపు, నలుపుగింటెముదాల్పు, నల్లనలుపదాల్పు, నాగటిజోడు, నాగలివాలజోడు, బలియుడు, రోకలితాల్పు, వెన్నదొంగయన్న, వెట్టిగీళ్లమేలువాడు. (ఇతని నాగలిపంపరకము, రోకలి సౌనందము); 2. మడకదున్నవాడు: హలికుడు, హలి: చూ, వ్యవసాయి.

హాలాహలము. సం. వి. అ. పుం: చూ, హాలాహలము. (కడుపులో నొకవర్షాయము చీల్చుచున్నట్లును, ఒకవర్షాయము లేనట్లు నుండునది. తాటాకుపంటి యాకృతిగలిగినట్లనై గోష్ఠనాకృతియైన గుత్తులుగలిగినమీసమందుండెడి వృక్షముల దహించునది. ఇది హిమవత్సర్యత కిష్కింధారులయందుండును.); 2: చూ, బల్లి; 3. వలికీణే: చూ, వర్షము. [చూ, బుద్ధుడు. 1.

హాలాహలాడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకబుద్ధుడు: హలి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. నాగలి: చూ, లాంగలము. 1; 2. పుం. 2. (నాగలి ఆయధమునాగలివాడు) బలరాముడు: చూ, హాలాయధుడు. 1; 3: చూ, హాలాయధుడు. 2.

హాలికుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, హలి. 2. హాలి. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. విటవము తటిగొట్ట: అగ్నికేళి, అశంతి, కలితాలి, గర్భ

పాతని—గర్భపాతని, విశల్య, కేళి. (తె) చెన్నచెర్ల, చెన్నచెఱుకు, తరిగొట్ట—తటిగొట్ట, పొత్తిగడ్డ, నాగటిచోలుకూర, పొత్తి, చెన్నదవికూర; 2. శక్రపుష్పియును తటిగొట్ట: అనంత, ఫలిని, విశల్య, శక్రపుష్పి. (తె) చెన్నచెర్ల, చెన్నచెఱుకు, తరిగొట్ట—తటిగొట్ట, పొత్తిగడ్డ, నాగటిచోలుకూర, పొత్తి, చెన్నదేవికూర, వెన్నవెదురు, వెన్నవెదురుకూర; 3. కలికాలియును తటిగొట్ట: ఇంద్రపుష్పి, కలికాలి, కొగ్గిప్పి, ఫలిని, లాంగలి—లాంగలికి. (తె) పిన్నచెఱుకు.

హాలిప్పియ. సం. వి. అ. స్త్రీ. (బలభద్రునికి: బలియమైనది.) కల్లు: చూ, సుర. 2.

హాలిప్పియము. సం. వి. అ. పుం. (మద్యస్థానమగుటచేత బలభద్రునికి: బలియమైనది.) కడిమి: ఆలపు—ఆలూపు, కదంబము, కర్ణపూరము, జాలము, నీవము, పులకము, పొగ్గ, పేణ్యము, పింఠము, వృంతపుష్పము, హరిద్రము. (తె):—కడకు, కడవ, కడమ, కడిమి—కడ్డి, కొరవి. తద్వి. —గ. ఉమాపిరియము, కలంబము, కాదంబర్యము, మరకము, శేలివృక్షము, ధారాకదంబము, నీవము. (తె) నీరుకడిమి, మొగులుకడిమి; 2: ధూమకదంబము, ధూళికదంబము. (తె) బట్టకడిమి; 3: భూకదంబము. (తె) నేలకడిమి; 4: వసంతకడిమి, వాసంతి:

హాల్య. వా. వి. అ. అల్పము: చూ, స్వల్పము. హాల్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. నాగళ్లపమానము: చూ, లాంగము. 1; వి. 2. నాగటిచేత ఒకతూరి దుర్నినది (హాలము): చూ, భూమి. 1.

హాలకడు. సం. వి. అ. వ. చెంగలువ: చూ, సహస్రీపత్రము, (సంతోషమునుబోయునది దీనియందు తుమ్మద తిరుగును.)

హల్లకల్లోలము. దే. వి. రూ-అల్లకల్లోలము, జై. 2, ఆ. 3: చూ, వ్యత్యయము.

హల్లీసకము. సం. వి. ఆ. న. వేష్టితము. స్త్రీలు పెక్కుండు చేరిమండలాకారముగాతిరుగుచు చేయునృత్యము. (నాటికలు వదువెనిమిదింటిలో నొకటి. 1 అంకము, 1 పురుషుడు, 8—10 స్త్రీలు. నాట్యగానములు: చూ, నాటికలు.) (చూ, వ్యంజకము. 1.)

హల్లులు. వా. వి.బ. కకారాది హకారాంతము పఠకుల యక్షరములు.

హవనించే. దే. పేర్. 1. అలంకరించే. (శకం. 1, ఆ. 85): చూ, సింగారించే; 2. ధరించే: చూ, స్వీకరించే. 3:3. చేక్కబఱచు: చూ, నవరించే; 4: ఉంచే, ఊడు, గుప్పించే, గుప్ప, తగులగట్టు, తగులబెట్టు, పెట్టు, వేయు. (సం) కీలించే, విన్నగించే.

హవనింపు. దే. వి. 1. అలంకరణము: చూ, భూషణము. 2; 2. మనోజ్ఞము: చూ, హృద్గమ.

హవనిక. దే. వి. 1. అపధానము: చూ, హచ్చేరిక; 2. అలంకారము: సింగారము. (సం): చూతర్. వర్ధమానము, కృంగారము, సజ్జ: చూ, భూషణము. 2. తద్విశేషములు:— ౧. కంఠభూషణ:—(౧) మెడతీగకు. (సం) మాలిక; (౨) ముత్యాలదండకు. (సం) ముక్తావళి, ముక్తావరము, లత; (3) హారాదులముఖ భాగమునకు. మొగపు; (౪): ముప్పేటపేరు; (౫) హారమునకు:—(సం) మాలిక—మాలిక—మాల్యము, రజతము, వటము, స్రజము; (౬): (పం) సంపత్తు; (౭) ఏడుపేటలముత్యాల హారమునకు:—(సం) లంబుషము; (౮) నూలుపేటలహారమునకు. (సం) యష్టిక, లలిక, సరిక, హారము, హరి; (౯) వనమాలకు. తోటమాలియ—తోటమాలి, తోటమాలియ—తోటమాలి, పూచండ, మాలియ—మాలి. (సం) కృత్రికము, వనమాల;

ల; (౧౦), ఏనుఱుపేటలుగల హారమునకు. విజయచ్చందము; (౧౧). కంఠమాలకు. (సం) కలయము; (12). విష్ణుమాలికపవైజయంతి; (13). మొదలగ (రరడు)ను:—(సం) కరండము; ౨. కటిభూషణ:—(౧) వదియాలుపేటలుగల అడుదాని మొలనూలుకు. (సం) రకన—రసన; (౨) ఏడురగముల మొలనూలుకు. (సం) సప్తకి; (3) ఏనిమిడిసరముల మొలనూలుకు. (సం) మేఖల; (౪) మూడుసరముల మొలనూలుకు. (సం) సారసనము; (౫) మొలనూలుకు. (సం) కాంచి, మేఖల, రకన—రసన, సప్తకి, సారసనము; ౬. స్త్రీల మొలనూలు:—ఇవి ౫:—౧. రకన, ౨. మేఖల, 3. కాంచి, ౪. సప్తకి, ౫. సారసనము; 3. కర్ణభూషణ:—(౧) రుకరకుండలములకు. మొరలివాపోగులు, మొరలివాయొంటు; (౨) పూగమ్మకు. వతంసము; (3) చెవిసగకు. (సం) లోచకము; ౪. శిరోభూషణ:—(౧). (తె)తములపాము; ౫. ముఖభూషణ:—(౧). ముఖభూషణ: మొగపుతీగ; (౨): చిన్నవాండ్రో నుడుటిసగ:—రారేక; (3) బాసికమునకు. లలామకము, కేళరము. (తె) బాసికదండ; (౪) రాజ్యాభిషేకకాలమున నొసటగట్టెడు పట్ట:—(సం) పట్టు, పట్టి; ౬. అంగుళీభూషణ:—(౧) మోత్రుడువేగిలి సగ:—మెండియము—మెండెము; (౨) ఉంగరమునకు. రింగు—ఊంగు. (సం) వాలకము; (3) వడుగుంగరముకు. (సం) వటుపు; (౪) మాద్దుటుంగరముకు. (సం) వేల్చి; ౭. భూషణభేదములు:—(౧) చిడ్డలకు కొండెయందుగట్టెడు రావాకుసంజితకమునకు:—రారేక; (౨) అడుదాని చేతిగాజో (మూడిగము)కు:—(సం) వాలకము. 2; (3) తేడ

(అనుబంధములో చూడుము), బాగుడు, భేదనుడు, మునుపియుడు, ముసలి, రాముడు, రుక్మిదారి, రేవతీరముడు, రాహునియుడు, శేషుడు, సంకర్షణుడు, సంవర్తకుడు, సీరపాణి, సానంది, హలిహాలుడు. (తె. వ):—ఒంటిపోగు, కవ్వపేటిగొంగ, కలశతాజ్ఞ, జేమనగొంగ, తాటిదారదొర, తాటిపడగవాడు, తెల్లనిదొర, తెల్లనిమయిదంట, దుక్కివాలుదాలుపు, నలుపుగింటెముదాల్పు, నల్లవలనదాల్పు, నాగటిబోదు, నాగలివాలబోదు, బలియుడు, రోకలితాల్పు, వెన్నదొంగయన్న, వెట్టిగిల్లమేలువాడు. (ఇతని నాగలిసంసర్తము, రోకలి సానందము); 2. మడకదున్నవాడు: హలికుడు, హలి: చూ, వ్యవసాయి.

హాలాహలము. సం. వి. అ. పుం: చూ, హ-హలహలము. (కడుపులో నొకనర్మాయము నీల్పుచేసిట్టును, ఒకనర్మాయము లేనట్టునుండునది. తాటాకునంటి యాకృతిగలిగినట్లై గోస్తనాకృతియైన గుత్తులుగలిగినమీసముండుండెడి వృక్షములదహించునది. ఇది హిమనత్పర్యత కిష్కింధాదులయందుండును.); 2: చూ, బల్లి; 3: నలికేయే: చూ, నర్మము. [చూ, బుద్ధుడు. 1.

హాలాహలాడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకబుద్ధుడు: హలి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. నాగలి: చూ, లాంగలము. 1; 2. పుం. 2. (నాగలి అయధమునాగలివాడు) బలరాముడు: చూ, హాలాయధుడు. 1; 3: చూ, హాలాయధుడు. 2.

హాలికుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, హలి. 2. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. విటపము తటి

పాతనిగగ్భపాతని, విశల్య, శిఖ. (తె) చెన్నుచెర్ల, చెన్నుచెఱుకు, తరిగొట్టు-తటిగొట్టు, పాత్రిగడ్డ, నాగటిచోలుకూర, పాత్రి, చెన్నుచేవికూర; 2. శక్రపుష్పియు తటిగొట్టు*: అనంత, ఫలిని, విశల్య, శక్రపుష్పి. (తె) చెన్నుచెర్ల, చెన్నుచెఱుకు, తరిగొట్టు-తటిగొట్టు, పాత్రిగడ్డ, నాగటిచోలుకూర, పాత్రి, చెన్నుచేకూర, చెన్నుచేదురు, చెన్నుచేదురుకూర; 3. కలికాలియు తటిగొట్టు*: ఇంద్రపుష్పి, కలికాలి, రోగిష్టి, ఫలిని, లాంగలి-లాంగలికి. (తె) చెన్నుచేయు.

హలిపియు. సం. గి. అ. స్త్రీ. (బలభద్రునికిఁ బ్రియమైనది.) కల్లు: చూ, నుగ. 2.

హలిపియుము. సం. వి. అ. పుం. (మద్యస్థానముగుటచేత బలభద్రునికిఁబ్రియమైనది.) కడిమి*: ఆలుపు-ఆలూపు, కదంబము, కల్లపూరము, నాలము, నీపము, పులకము, పొగిష్టపేణ్యము, ప్రియకూ, వ్యంశపుష్పకము, హరిద్రము. (తె):—కడకు, కడకు, కడమి-కడ్డి, కొరవి. తద్వ. —గ. ఉమాప్రియము, కలంబము, కాదంబర్యము, కురవకము, శేలివృక్షము, ధారాకదంబము, నీపము. (తె) నీరుకడిమి, మొగులుకడిమి; 2: ధూమకదంబము, ధూళికదంబము. (తె) బట్టకడిమి; 3: భూకదంబము. (తె) నేలకడిమి; 4: వసంతకడిమి, వాసంతి*.

హల్కా. వా. విణ. అల్పము: చూ, స్వల్పము. హల్క. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. నాగల్లనమూహము: చూ, లాంగము. 1; విణ. 2. నాగటిచేత ఒకతూరి దుర్నినది (హలము): చూ, భూమి. 1.

హల్లకము. సం. వి. అ. న. చెంగలన*: చూ, నహానగితము. (నంతోనమునులేయునది. దీనియందు కుమ్మరి తిరుగును.)

విభజన. — చాలపాళ్ళ; (గ) జేందెమవలె
 నీసికొనెడు పూదండ: — చైకత్తకము — చైక
 త్తకము; (గ) గుత్తుపునగతు — రుచకము
 పావనిల్లు. దే. అ. 89. 1. పృకాశించే. చంచ.

జేం. 1. ఆ. 70: అలరారు, ఉరడించే — ఉర
 గించే — ఉరలించే — ఉరవడించే — ఉరవడించే,
 కాయు, చెంగలించే, నెలగగు, తనుకు, తిలకించే,
 తిండిగించే — తిండరించే, తులగలిగించే, తు
 లగలిగింను, తులకించే, తేజరిలు — తేజరిల్లు,
 తొంగలించే, తొలగను — తొలగకాదు — తొలగ
 కియాడు, దగదగమను, పిసాలించే, చిత్తర
 మలాడు, చిత్తరించే, మెఱచు, మెఱయు,
 మెఱుము, వరగలిగించే, వఱలు, వెలయు,
 వెలుగను, వెలుగొందు. (నం) ఉద్యోగిం
 చే — ఉల్లిసిల్లు, జ్వలించే, ద్యోగిం చే, పృకా
 శించే, విద్యోగిం చే, విలసిల్లు, శోభించే.
 శోభిల్లు. తద్వి. — ౧. నిష్కమిక్కిలి పృకా
 శించే: — కనకనమను, కనకనలాడు; ౨. మి
 క్కిలి పృకాశించే: — తరుకొత్తు; 3. చూ,
 విజృంభించే.

హావని. దే. వి. ఒప్పదము. విజ. 1, ఆ. 194:
 చూ, సాందర్యము.

హావనము. సం. వి. ఆ. న: చూ, హామము. 1.
 హావనీయము. సం. వి. హామముచేయదగి
 నది: హామ్యము.

హావము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఆజ్ఞ: చూ, నెల
 పు, 2. పిలుపు: చూ, సంబోధనము;
 3: చూ, యజ్ఞము.

హావకాశాగ్రాణులు. అం: చూ, మహారాష్ట్ర
 లు. (“బాగ్మణితో కాపురముచేసిన
 యొక బాగ్మణునిసంకలి. దక్షిణమహారా
 ష్ట్రదేశమున వీరిని చూడనగు. వీరు ఋగ్వే
 దులు, అక్షరాలయన మూర్తానుష్ఠాతలు.”):
 చూ, బాగ్మణులు. [3. అధీనము.

హావారా. వా. వి. 1. కరీరబలము; 2. కావలూ;

హావి. సం. వి. న. ఇ. న: చూ, రూ — హావిన్ను.
 హావిర్యములు. అం: దర్శపూర్ణమానేష్టి, చాతు
 రాత్రినేష్టి, కనుబంధేష్టి, సాత్రామశ్శేష్టి
 ఆగ్రాయశేష్టి. (5)

హావిర్యము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ — హావి
 న్ను. 1-2; వా. 3. గొప్ప. “నీతప్యనక
 నీ హావిర్యము భవిర్యము ఉంచేరు.”

హావిన్ను. సం. వి. న. న. 1. అగ్నిహోత్రము
 నందు వేల్పుటకు ఇవురఁబెట్టిన యగ్నము.
 హలి, సాంనాయ్యము — సాన్నాయ్యము: చూ,
 సాదము. (1) — ర; 2. నెయ్యి: అంబ, అభి
 ఘార, అమరాకనము, అమృతక, అమృత
 ము, ఆహారము, ఆజ్యము, ఆయువు, ఖజ
 కము, ఘృతము, జననీయము, తోయదము,
 సర్పి, హావి, హావిర్యము, హోమ్యము. (తె)
 చేచేయరు, నెయి — నెయ్యి — నే — నెయి.
 తద్వి. — ౧. ఆవునెయ్యికి. — గోఘృతము,
 హైయంగవీనము; ౨. కాచితేజిన నెయ్యి
 కి. — (తె) తేజి; 3. పెరుగులోఁగలవ్క
 బడిననెయ్యికి. — పృషదాజ్యము; ౪. నెయ్యి
 నూనెలోనగువానితేజు: — మండము; ౫. క
 ర్యఘృతమునకు. — (తె) తెలి; ౬. ఆజ్యధార,
 ఇర. (తె) నేతిచోలు; ౬: చూ, హైయంగ
 వీనము. 1-2-3.

హావురా. వా. వి: చూ, రూ — హావారా.

హావును. దే. వి. రూ — హాను — అవును — ఔను.

1. సాగను: చూ, సాందర్యము; 2. ఒయ్య
 రము: చూ, విలాసము.

హావునుకాడు. ద్వ. వి. రూ — హానుకాడు —
 ఔనుకాడు — అవునుకాడు. 1: చూ,
 సాందర్యవంతుడు; 2: చూ, విటాడు;
 3: భోగి. (తె) బోగి. [నదనము. 1.

హావేలి(లి). వా. వి. నగరు, రాజో కుచెడినది: చూ

హావ్యము. సం. వి. అ. న. దేవతలకీదగినయన్న
ము: చూ, సాదము (1).

హావ్యవహుడు. సం. వి. అ. పుం. (హావిన్నును
వహించువాడు.) అగ్నిహోతుడు: చూ,
వహ్ని. 1. (రూ-హావ్యవాహనుడు).

హావ్యవాహనుడు. సం. వి. అ. పుం.—వై.—

హాసంతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. (నివృత్తలచే నవ్వు
దానివలెనుండునది.) కుంపటి: రూ-హాసని.
అంగారణి-అంగారిణి-అంగారి, అంగార
ధాని-అంగారిధానిక, అంగారపాత్రి, అంగ
రకటి, అంగారిక, అంగారిక, ఉఖ. (తె)
ఇనునకోరిము, కమటము-కమ్మటము,
కుంపటి, కుమారు, బంగల, సంగటి, వయ్యం
ది. తద్వితేషములు:—౧. పొయ్యికి.—అం
తిక, అధికృయిణి, అశ్మంతము-అశ్మంతము-
అస్వంతము, ఉత్థానము-ఉద్ధానము-ఉద్ధా
నము-ఉద్ధానము, చిత, చుల్లి-ఛుల్లి, జాతి,
మలకారిక. (తె)పొయి-పొయ్యి-(పొయి-
పొయ్యి; ౨. నాలుగైదుపాత్రములు కలు
వేలుగా-బెట్టినట్లేర్పఱచిన పొయ్యికి:—
అలెపొయ్యి, గాడి, గాడిపొయ్యి;
౩. ఎత్తుడుపొయ్యి గడ్డలకు.—(తె) ఎత్తు
గడ్డలి, పొక్కలి; ౪. మూడురకమల ప్రా
య్యులు:—(౧)గడ్డపొయ్యి (౨)గాడిపొ
య్యి;(౩)గుట్టపొయ్యి; ౫ ఊవేలపొయ్యి
కి.—(తె)బోను; ౬. మూడురాళ్లుపెట్టినపొ
య్యికి: (తె) పొక్కలి; ౭. పొయ్యిసోదన
కు.—చతుము; ౮. మల్లె: అష్టపత్రిక,
అష్టావది, అశినుహృత్తు, ఉదకము, కర్దమి,
కుందము, కూటపుష్పము, కోకిల-కోషిక,
గవాక్షి, తృణకూల్య-తృణకూల్యము, తృణ
కూల్య-తృణకూల్యము, త్రిపుట, భూవతి,
మధురము, మల్లిక, మాఘము, మద్దర
ము, విచికిలము, కిఖరిణి, కితభేదిపు, కూన్య.

(తె) తోటమొల్ల, మల్లియ-మల్లె, మొల్ల;
మరగి-మరిగి. తద్వితేషములు:—౧. మొల్ల
కు.—కుందము, కూటపుష్పము, జాతి, మా
ఘ్యము, మాలతి. (తె) తోటమొల్ల, మొల్ల,
మొల్లతీగె; ౨. ముసుండ. (తె) ఎఱ్ఱమల్లె;
౩. హేమపుష్పిక. (తె) వజ్రేపూమొల్ల;
౪. (తె) తీగమల్లియ; ౫. నాగమల్లిక. (తె)
నాగమల్లియ-నాగమల్లె - నాగుమల్లియ;
౬. పెద్దమల్లెన.—(తె) పెడమల్లె; ౭. బాల
యనుమల్లెకు.—బాల; ౮. కుమారిక, వృత్త
పుష్పి, వృత్తమల్లిక. (తె) గుండుమల్లె,
బొండుమల్లె; ౯. (తె) నూదిమల్లె; ౧౦. మల్లె
పువ్వునకు.—మకురము-మకురము. (తె)
మల్లె పువ్వు; 11. అడవిమల్లెకు.—
అభేటము, అస్ఫోట-అస్ఫోటము, అస్ఫోటి,
కాకమల్లి, గిరిక, శృంగుట్యము. (తె) అడవి
మల్లె, 12. వానాకాలపుమల్లెకు.—వార్షిక;
13. అడవిమొల్లకు.—చూ, హరిణి. ౧.
14. విచికిలమనుమల్లెకు:—విచికిలము;
15: వసంతమల్లిక, వసంతదూతి; 16: గువా
కము-గువాకుపు-గువాకము. (తె) మల్లె
మొగ్గలు; ౧౭. కుందలతకు:—మల్లెతీగె; ౧౮.
౩. పికావస్త్రీ: చూ, భూతము.

హాసదు. దే. విగ. 1. దొడ్డవాడు (అవగ):
చూ, శ్రీహుడు. 2; వై. విగ. 2. అనన్.
అల్పాడు: చూ, హీనుడు.

హాసనము. సం. వి. అ. న. 1. నవ్వు: చూ, హా
స్యము. 1; 2. హాస్యరసము: చూ, రసములు.

హాసని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కుంపటి: చూ,
హాసంతి. 1. [వహ్ని. 1.

హాసనీమణి. సం. వి. ఇ. పుం. అగ్ని: చూ,

హాసము. సం. వి. అ. పుం. (జనులను నవ్వించు
నది) రూ-హాసనము-హాసము-హాస్యము-
హాసిక: చూ, రూ-హాసనము. 1-2.

హాసాదు. దే. అవ్య. రూ-అసాదు, గొప్పనారి
 యజ్ఞను విధేయులు ముచిదవి యంగీకరిం
 చేటయందు వచ్చేనది, పురోహితసార్థకము:
 చూ, నేదాను. [మ: చూ, వస్త్రము.
 హాసాదలి, దే. వి. కమ్మడు దుప్పటి, నివోళ
 దాసిందే. సం. అ. కి. నవ్వు, హాసముచేయు:
 రూ-హాసిందే, అపహాసిందే, అక్షిపిందే,
 పరిహాసిందే. (తె. ప):—అడకిందే—అం
 కిందే, ఆలిగాను, ఎంచే, కేదు, కేడినేయు—
 కేడినేయు, గుంజెనునుగు, గేజికొట్టు, చెం
 గలిచే, జేక్కలిందే, తచ్చేననేయు, నగు
 నవ్వు, పరియాచేకముచేయు, పిసాళిందే,
 మేలమాడు, వెక్కిరిందే, సయ్యాటిందే.
 తద్వి.—౧ దేహాదురుగా కన్నీర్లుకాఁ
 గానవ్వు.—అవహాసిందే; ౨. పెద్దనవ్వు
 నవ్వు:—పరిహాసిందే.

హాసితము. సం. వి. 1. వికసించినది: ఉదంచ
 తము, ఉద్విక్తము, జ్వంభితము, దలితము,
 పుష్పితము, పరిపుల్లము, పుల్లము, వికచము,
 వికసితము, విజ్వంభితము, వివృతము, వ్యా
 కౌచము, స్ఫుటము, స్మేరము. (తె) విరి;
 2. నవ్వునది: వి. అ. న. 8. పండ్లు తెలియక
 నవ్వెడునవ్వు. (ఇదియు స్మితమువలె నుత్త
 మము): చూ, హాస్యము; 4: చూ, హాస్య
 ములు; 5. (నవ్వు): చూ, స్త్రీ లక్షణాంగ
 ములు (దరహాసముఁ గలిగిన జంతులొడి
 యగు.); 6: చూ, ఆరోహివర్ణ గతాలంకార
 ములు; 7: చూ, శృంగారచేట్టలు.

హస్త. అం. కయిసాటిచేక్క: చూ, రిక్క.
 హస్తకరణములు. అం: ఆవేష్టితము, ఉదేష్టిత
 ము, వ్యావర్తితము, పరివర్తితము. (4.)
 హస్తకవచము. సం. వి. అ. న. అత్తెము: చూ,
 వారవారణము.

హస్తకీయాలు. అం: విసర్గము, భూనము, రక్ష
 ణము, సంక్షేపము, మోక్షణము, విక్షేపము,

అంబోళనము, నిగ్రహము, పరిగ్రహము,
 అకర్షణము, వికర్షణము, వియోగోత్కర్షణ
 ము, తాడనము, మోటనము, భేదనము, శ్లేష
 నము, స్ఫోటనము, అంహనము, తగ్గనము,
 తోడనము (20).

హస్తకీయాభేదములు. అం: (చూ) బాహుపరిచా
 రములు (10), హస్తపరిచారములు (15), హస్త
 కరణములు (1), హస్తక్షేత్రములు (8), ఉత్త
 మక్షేత్రములు (3), మధ్యమక్షేత్రములు
 (౫), అధమక్షేత్రములు (1),
 మతాంతరమందు హస్తక్షేత్రములు (12),
 అసంయుతహస్తములు (15), సంయుతహస్త
 ములు (32), వృత్తహస్తములు (28), హస్త
 పాణిములు (12).

హస్తక్షేత్రములు. అం: 1. ఉత్తమ, మధ్యమ,
 అధమక్షేత్రములు. (3); 2: ఉభయపార్శ్వ
 ములు, అగ్రము, పృష్ఠభాగము, ఊర్ధ్వము,
 అఘోభాగము, లలాటము, శ్రోత్రము, స్కం
 ధము, పక్షము, నాభి, కటి, శిరము, ఊహ
 ద్వయము. (13.)

హస్తగ్రహణము. సం. వి. అ. న. 1. పెండ్లి,
 చేపట్టుట: చూ, వివాహము; 2. కరగ్రహ
 ణము. (తె) చేపట్టు.

హస్తచలనము. అం: చూ, కళలు.

హస్తతలము. సం. వి. అ. పుం. 1. అరచేయి:
 చూ, హస్తము. 1; అం. 2: చూ, లక్షణాం
 గములు. (అరచేయి:—కతినములైన స్త్రీ
 లోలుఁడగు. మృదుత్వలైన దరిదుఁడగు.
 పనిచేయక చేతులు కతినస్వభావములైన
 ధనియగు. మౌదుగుత్తవృత్త కాంతిగల్గి చతుర
 మెయింపు రాజేను. లోతుగనున్న ధనియగు.
 మెఱుంగులేకున్న దరిదుఁడగు. సమముల
 గాక రూక్షములైన ధనభాగ్య హీనుఁడగు.)

హస్తత్రాణము. సం. వి. అ. న. చూ, హస్త
 కవచము.

హస్తాధారము. సం. వి. అ.న. రూ. హస్తవా
గణము. చేందవచ్చినవారి నడ్డుట రూ-హ
స్తవాగణము, సరితార్గిణము, వర్ణాప్తి.

హస్తపుష్పము. సం. వి. అ.చ. హస్తావళివలము
లు(పేర్లు)కి ముడివడు. (రాస్త్రములోనివి.)

హస్తపుష్పాదువు. అం: చూ, శివవీరములు (చల్ల
హస్తపుష్పములు. అం: చూ, అర్చనాంగములు.
(పురుషునిది:-హస్తస్థమై ముచ్చేయున్న
కులన యామగు.)

హస్తపరిచాగములు. అం: ఉత్తరము, అధస్తల
లము, పార్శ్వతలము, అగ్రతలము, స్వప
స్థానము, ఉద్ధృగము, అధోగతము, హ
ర్షాగతము, అగ్రగతము, సంఘభాగతము, వ
ర్ణాగ్రము, సంఘము, ఉద్ధృగము, అధో
గతము, పార్శ్వలోచనము. (1b)

హస్తపార్శవాదులు. అం: చరితరము, మంది
తము, చరితము, పుంధునము, అవశేషితము,
చరితము, ఉద్ధృగము, చార్వరము,
చరితము, సంశయము, చిత్తము, పదార్థ
ము. (12).

హస్తభూ. అం: చూ, తత్వవాద్యములు.

హస్తభూష. సం. వి. అ. స్త్రీ. మురుగు: చూ,
భూషణము. 2.

హస్తశేషము. అం: చూ, నృత్యములు.

హస్తము. సం. వి. అ.పుం. 1.= హస్తము (చో
చేబడిన అరచెయ్యిగల మోచేతికి దిగువ
నున్న పుగిదేశము. దీనిచేతి వస్త్రాదులు కొలు
వబడును) చేయి: అశ, వి, విక్రమము, కరిము,
కరన్నపు, కులి, కుకారి, గుడము, పంచకా
ఖము, పరిపారము, బాహు, బాహు-బాహువు,
భుజ, భుజము. (తె):—కయి-కై, కేలు,
చెట్ట, చెయి-చెయ్యి-చై-చేయి, బుజము,
హస్తము. తద్విశేషములు:—౧. వేంకట.-
కటము, కట్ట, కణము, దోహ్యము, బా

హుమాలము. (తె) వేంక-వేంకటి-చేక్కిరి,
మడిసంది, ౨. మోచేతికి మోచిభాగమున
కు.—చౌ ౧౦ డము. (తె) వందచే-
గండచేయి, సాగిలి. (పైచవంధి: చూ,
సంహతము); ౩. ముంజేయికి.—కత్త, కిక్కుపు.
జఘనము, శిరోవృత్తము, పణి. (తె) మడి
కట్టు-మడికట్టు-మనికట్టు, మచి, ముంజేలు,
ముంజేయి-ముంజేయ్యి-మంజే-మంజేయి;
౪. మణికట్టునుండి కండ్ల గోచూడినచేయికి.—
కంగులము, పంచకాఖము, పాణి-పాణి,
పగిలము, సోహస్తము, కయిము; ౫. చోచి
నవేర్లుగల అజచేయికి—పటము-చే
టము-చచ్చి, చచ్చుట, తలము. (తె)
చేప్పట్ట, కరకృష్ణరాగమునకు.—(తె) వేడ
చేయి, మోచేయి; ౬. అజచేయికి.—చచ్చి
ము, కరతలము, కింజి. భజ, చుటము-
చుటము. కాలము. పగిలము, గిరిహస్త
ము, హస్తలము (చూ, హస్తము. ౧-౪, ౫)
(తె) అరచెయి-అరచెయ్యి-అరచేయి. అజ-
అజచెయి-అజచెయ్యి-అజచేయి, చేప్పట్ట,
లోచెయి-లోచెయ్యి. (చూ, హస్తము. 1-౪;
౫); ౭. పచ్చమునంటిచాస్తమునకు:—(తె) కేలు
దమ్మ; ౮. పాస్తాగ్రమునకు:—(తె) కేగయి;
౧౦. కొగిబిడికించే హస్తమునకు:—అమృత
హస్తము; ౧౧. శివునిహస్తమునకు.—కల్పా
రము; ౧౨. శుభేబోయిన చేయికి:—(తె)
తోంటచేయి; ౧౩. చేరడుకు.—చులుకము,
నికుబ్బము, పాణి, పగిలము. (తె) చేర-
చేర-చేర-చేరడు; ౧౪. పుడిసిలికి:—చులు
కము, పగిలము. (తె) కొడిద-కొడిదిలి-కొడి
దిలి, పుడిసలి-పుడిసిలి; ౧౫. మదియెబ్బినచేత
లో పగముపరిపాణమునకు:—(తె) పుడిసెడు;
౧౬. దోసిలికి:—అమ్మ, అంజలి, పుటితము.
(తె) అంజలి-అంజలికి, దోయిలి-దోసిలి;
౧౭. లొడిలికి:—చౌదము-పాగిదము. (తె)

హస్తాంగము. సం. వి. అ.వ. రూ. హస్తవా
రణము. చేంపవచ్చినవాని నడ్డుట: రూ-హా
స్తనాగరము, చరిత్రాంగము, కర్మాంగము.

హస్తపుష్పము. సం. వి. అ.వ. హస్తామలము
లు(వేళ్లు) 4 వర్ణములు. హస్తామలములోను,
హస్తపుష్పములు. అం: చూ, శివవీతిములు (చుట్ట
హస్తస్పృశములు. అం: చూ, అర్చనాంగములు.
(పురుషుల:-హస్తస్పృశము చేయవచ్చును
కులముయందు.)

హస్తపరీచాగములు. అం: ఉత్తరము, అధోధ
లము, సౌమ్యధలము, అగ్నితలము, స్వర
మృగధలము, కృష్ణధలము, అభ్యంతరము, పా
ర్శ్వధలము, అగ్నిగమ, సంమూలగతము, ప
ర్యంతరము, సంమూలము, కృష్ణధలము,
అభ్యంతరము, పార్శ్వధలము. (10)

హస్తపాగములు. అం: పరీచాగము, కుంచి
తము, పరిచము, పుంగుళము, అపవేక్షితము,
హస్తాంగము, ఉత్తరము, హస్తాంగము,
కుంచితము, సంపదము, చుట్టము, పదార్థ
ము. (11).

హస్తభిషా. అం: చూ, తలవాద్యములు.

హస్తభూష. సం. వి. అ. వ్రే. మరుగు: చూ,
భూషణము. 2.

హస్తభేదము. అం: చూ, స్వత్యములు.

హస్తము. సం. వి. అ.పుం. 1. హస్తము (చా
చేబడిన అరచెయ్యిగల మోచేతికి దిగువ
నున్న పరీదేశము. దీనిచేత వస్త్రాదులు కొలు
వబడును) చేయి: అళ, వి, విక్రమ, కరిము,
కరన్నపు, కలి, కళాళి, గుడము, పంచకా
ళము, పరిహారము, బాహు, బాహు-బాహువు,
భుజ, భుజము. (తె):—కయి-తె, కేలు,
చెట్ట, చెయి-చెయ్యి-చై-చేయి, బుజము,
హస్తము. తద్విశేషములు:—౧. చేంకకు.-
కత్తుము, కత్తు, కణము, దోహులము, బా

హుమూలము. (తె) చేంక-చేంకిలి-చేక్కిలి,
మడిసంది, ౨. మోచేతికి మీదిభాగమువ
కు.—చృ గం డ ను. (తె) డండచే-
డండచేయి, సగిలి. (స్వరసంది. మా,
సహతము); 3. ముండేయికి.-కత్తు, కిప్పువు,
జఘనము, శిరోవృత్తు, నణి. (తె) మడి
కట్టు-మడికట్టు-మనికట్టు, మని, మంగేలు,
ముండేయి-ముండేయ్యి-చ.ండే-ముండేయి;
౪. మడికట్టునుండివేళ్లతో గూడినచేయికి.-
కంగులము, పంచకాళము, పాణము-పాణి,
పరీతలము, హస్తము, కయి; ౫. హాచి
నవేర్లుగల అటచేయికి.—చపటము-చపే
టము-హస్తా, చపటము, హస్త. (తె)
చేపట్టు, ౬. కృష్ణధలభాగము. (తె) చెడ
చేయి, మోచేయి; ౭. అటచేయికి.—శిష్ట
ము, కగతలము, కింజి, భజ, చపటము-
చపేటము. తాలము, పరీతలము, పరీహస్త
ము, హస్తాంగము (చూ, హస్తము. ౧-౪, ౫)
(తె) అరచెయి-అరచెయ్యి-అరచేయి. అట-
అటచెయి-అటచెయ్యి-అటచేయి, చేపట్టు,
లోచెయి-లోచెయ్యి. (చూ, హస్తము. 1-౪,
౫), ౮. పద్మమునంటిహస్తమునకు:—(తె) కేలు
దమ్మి; హస్తాంగమునకు:—(తె) కేగయి;
౧౦. కొంగిబిడికించే హస్తమునకు:—అమృత
హస్తము; ౧౧. శివునిహస్తమునకు:—పల్లూ
రము; ౧౨. ఈశ్వరీయిన చేయికి:—(తె)
తోంటచేయి; ౧౩. చేరడుకు.—చులుకము,
వికుబ్బము, పాణి, పరీస్థితి. (తె) చోర-
చేర-చేణ-చేరడు; ౧౪. పుడిసిలికి:—చులు
కము, పరీస్థితి. (తె) కొడిది-కొడిదిలి-కొడి
దిలి, పుడిసలి-పుడిసిలి; ౧౫. మదియబట్టినచేత
లో సగముపరిమాణమునకు:—(తె) పుడిసెడు;
౧౬. దోసిలికి:—అమ, అంజలి, పుటితము.
(తె) అంజలి-అంజలికి, దోయిలి-దోసిలి;
౧౭. లాడిలికి:—పరీదేశము-పరీదేశము. (తె)

లూడిత-లూడితిలి; ౧౮. తగ్గని మొదలైన నాలుగు వేళ్ల అడ్డకొలతకు. —చృదేశము-పౌదేశము, భితి. (తె) బెత్తిలి; ౧౯. చోటబడిన బొట్టనవేలి మోపుడువేలి నడిమికొలతకు. —చృదేశము-పౌదేశము. (తె) జోట్ట-జోట్టిలి-జోట్టె-జోత్త-జోత్తిలి-జోత్తె; ౨౦: ముష్టి, ముష్టిబంధము, సంగ్రాహము. (తె) పిడి-పిడికిలి, గల్పిలి-గుప్పిలి; ౨౧. పిడికిలి వట్టుటకు. —ముష్టిబంధము, సంగ్రాహము; ౨౨. చేయోయికి: —సంహతిలము, సింహతలము; ౨౩. దగ్గపిడికిలికి. —విష్టి శిర. సంబంధినవేళ్లుగల పుడిసిలికి: —(తె) కమి, కమికిలి, కుప్ప, వట్టిలి, లప్ప; ౨౪. వేలుకు. —అంగుళము-అంగుళి, అంగుష్ఠము, కరచల్లవము, కరకాళి. (తె) వేలు-వేలు తద్విశేషములు: —(౧) బొట్టనవేలుకు: —అంగుళము, అంగుష్ఠము. (తె) అంగుటము-అంగుటము, పెద్దవేలు, పెనువేలు, బొటనవేలు-బొటమనవేలు-బొటవేలు. బొట్టనవేలు-బొట్టవేలు, వేలు; (౨): తగ్గని, చృదేశని-చృదేశని. (తె) మోపుడువేలు, జోట్టనవేలు-జోట్టవేలు-జోట్టనవేలు-జోత్తనవేలు-జోత్తనవేలు, ముత్తనియవేలు, మొండీడు; (౩): అనామిక. (తె) అంగగపువేలు, దబ్బవేలు; (౪): కణిక, కర్ణిక, మధ్యమ-మధ్యమము. (తె) నడిమివేలు-నడివేలు, నిడివేలు; (౫): కనిష్ఠ, కనిష్ఠిక, కనిన-కనినిక, ఊర్మిక. (తె) చిటికన, చిటికనవేలు-చిటివేలు-చిట్టివేలు, నిల్లవేలు; ౨౫. చిటిక చోచినమూరకు: —అరత్తి, రత్తి. (తె) పిడిమూర; ౨౬. రెండుజేనలకొలదికి: —కరము, కిష్కాపు, హస్తము. (తె) మూర, మూరెడు; ౨౭. మోచెయ్యికి. —కపడి-కపోసి-కపోసి, కీలము, కుర్చరము-కుర్చరము, కూబరము, కూరరము. (తె) మోచెయ్యి-మోచెయ్యి-మోచేయి; ౨౮. చూవఖము, పువర్ణివము; ౩౦. హస్తపరిమితార్థములు: —(తె) జిత్తెడు, జాత్తెడు, జేనెడు, నల్లెడు, పిడికకు, పుడినకు, బారెడు, బెత్తెడు, మానెడు; ౩౧. భుజిగన్నునకు: —చూ, స్పృంధము; ౩౨. నొండము: చూ, కుండము. 1; ౩౩. మూర: చూ, హస్తము. 1-27; ౩౪. (కేశవరాయములకు నెనుకవచ్చినపుడు) వానినమూనాము. “కేశహస్తము, కేశపాళము, కేశపక్షము”.

హస్తములు. అం. 1: దక్షిణహస్తము, వామహస్తము; ౨: చూ, నాట్యోపయోగములైన యంగములు (చూ, అంగము. ౩)

హస్తరేఖలు. అం. 1. పురుషలక్షణాంగములు ౫౦ లో నొకటి: చూ, లక్షణాంగములు; 2. స్త్రీలక్షణాంగములలో నొకటి: చూ, స్త్రీలక్షణాంగములు. (హస్తరేఖల విషయముపారము. ఇందుకు సామూహిక కాస్త్రముఁ జూడనగు గ్రంథ విస్తరభితిచే నిట వివరింపలేదు.)

హస్తలాఘవము. అం: చూ, విచారికము. హస్తవారణము. సం. వి. అ. వ. 1. చేతితో అడ్డగించేట: చూ, సంరోధము; 2. తేంతడువాని హస్తమునుబట్టినిలుపుట; 3. చేతువచ్చినవానినడ్డగించేట: చూ, హస్తధారణము. హస్తాంగుళములు. అం: చూ, లక్షణాంగములు. (“పురుషునికి: —చేయి నగమువంచిన వేళ్ల సందుల లేకున్న కుభిలక్షణంబుండగు. వలకరలై యొడములైన దిరిడుండగు. కులుతలై వరములగునుపింగుఁ బావకన్యకుండగు”) హస్తాంగుళములు. అం: చూ, లక్షణాంగములు. (“పురుషునికి: —వలకరలై తెల్లనై యున్న కుభువంతుండగు. పుష్పిగరిగి యున్న లండగు కామధోగవర్తితుండగునగు. వత్సేగనున్న విగ్రహముండగు. ఆర్దిపురుగులవలె

నునుపుగలిగి తామ్రవర్ణములైన రాజేగు.
వర్ణలములైన నైశ్వర్యవృద్ధిము. పుష్టితము
లైన శుభగర్వము. మొనలు వంకలై (త్రిశూ
లనమములై అనిసియున్న దరిదుర్గిడగు.)

హస్తాగ్రము. సం. వి. అ. వ. కేరగయి: చూ,
హస్తము.

హస్తాధరణము. అం: చూ, కామనూనమాలు.

హస్తావలంబము. సం. వి. అ. పుం. చేదండ:
చూ, భూవణము. 2.

హస్తా. సం. వి. న్. పుం. అత్తి-హత్తి, వీమగు:
అదీనము, అనేకపము, అరాళము, అనుర
ము, ఇభము, ఋ, కంజరము-కంజారము,
కంబుపు, కక్షివంతము, కటి (కట్టి), కప
టి, కపి, కరటి, కరభి, కరి, కణేలుపు, క
ర్ణికి, కాలింగము-కాలింగము, కంజరము,
కుంభి, కునాసికము, కుబరము, కృష్ణము,
కౌగిడము, గజము, గిరి, గిరిమానము, గూఢ
ముష్కము, చందీరుడు, చక్రపాదము,
జలకాంక్షము, జీమూతము, దంతావళము, దంతి,
దీర్ఘమారతము, ద్విపము, ద్విపాయి, ద్విర
దము, నాగము, పద్మి, పిండపాదము, పిప్ప
లాళనము, పీలుపు, పుష్కరము-పుష్కరి,
పేచకి, పేచిలము, మతంగజము, మహామర
ము, మహామృగము, రాజీవము, లతాలకము,
వరాంగము, వారణము, విలోమజిహ్వా, విమో
చి, కుండాలము, కూర్పకర్ణము, కూర్పకృతి,
కృంగారి, కృంగి, సమాజము, సామజము,
సారంగము, సింధుకము, సింధురము, సింధుపు,
స్తంభేరము. (తే. వ): అత్తి-హత్తి, ఇ
రుదంతి, ఎక్కుడుమొకము, ఏనిక-ఏనుగు-
ఏన్లు, గబ్బుచెంప మొకము, గొప్పబొజ్జీమొక
ము, గొప్పయజ్జీమొకము, గొర్రు, చెయ్యి
గలమొకము-చేగలమొకము, చేటచెవులమొక
ము, వలంగొమ్ములమొకము, బలునంజీమొక

ము, బలుహజ్జీమొకము, బల్లలమొకము, రెం
టతాగ్రుడు, రెంటతాగ్రుడుమొకము, వెల్లం
గొమ్ములమొకము, సిద్ధిమనిమొకము. తద్వి
శేషములు:—(౧). అష్టదిగ్గజములు:—విరాట
తము, పుండరీకము, వామనము, కుమారము,
అంజనము, పుష్పదంతము, సార్వభౌమము,
సుపృథీకము. (౨): ౨. దిగ్బద్ధస్త్రీగజము
లు:—అభ్యిమాతంగము; (౩) దక్షిణము
నకు:—అంగద, పింగళ; (౪) పడమరకు:—
అంజనము, అంజనిక, తామ్రకర్ణి, తామ్ర
నిర్ణి; (౫) ఉత్తరమునకు—అంగన, అం
జన; (౬) అగ్నేయములకు.—కపిల; (౭)
నైర్వతిములకు.—అనునపు, కుమారము;
(౮) వాయువ్యములకు.—కుభదంతి-కుభృ
దంతి; (౯) ఈశాన్యములకు.—అంజనా
వతి; ౩. గజకామలు—(౧) భద్రము (రా
జైక్కడివీనుగు)తద్వి:—ఉపవాహ్యము=
జైవాహ్యము, పక్షము. (తే) పట్టత్రయే
నుగు; (౨) మందము (యద్వకాలమందము
వాహనయోగ్యమైనది). తద్వి:—సన్నహ్య
ము; (౩) గోకర్ణము, మృగము (అడవియం
దు తిరుగునది); ఈత్రివిధగజములకును మాన
భేదముచే అరాళము, అత్యరాళము, మధ్య
ము, కనిష్ఠము, వామనము అని నామములు
గలవు. (చూ, గజకామము 1085 పారట)-
మతీయు పిష్టకము, న్యాయము, పూతనము,
మాతృకము, మాయకము, పంపమంగళము
మున్నగుజభేదములనేకములకలవు. గజము
యొక్క:—(1) కిర:పిండములు కుంభములు.
(2) కుంభములకిందచోటు అరక్షము-అర
క్షము, కుంభసంధి (అనికొందలు), పృథివీ
రము. (3) వానినడిమిచోటు విరుత్తు.
(4) చెక్కిలికటము, గండము (అని కొం
దలు). (5) నొసలు అగ్రహము. (6) కేసు
గుర్తియు ఈషిక. (7) కడకన్ను (కడగంటి

చోటు నిర్వాణము. (9) కర్ణమూలము చూ
శిక. (10) చింతమూలము కీర్తి. (11) ఓం
మధ్యము శంఖము. (12) అక్షమగు చింత
బడిన గామ్యుడెట్లు పరిహాసము. (13) చి
ంతిచింతిని నాతరుంగము. (14) చింత
(12) నాశచంభము కిరింగి-నోటు మోటు
త్తము. (14) నాపాత్తము కిరింగి చొమ్మలలో
పరిచోటు సృష్టిమానము. (15) తొండు
గుండ. (16) తొండుము చింత కర్ణిక. (17)
తొండుమానచేయే తుంపుగులు వహగ్రు.
(18) ముఖమునందిలి బొట్టగుంపు వద్దకము.
(19) మూపుతనము. (20) మోకాలు
పోహము. (21) మోకాలి కిరిందిగోటు
నందానము. (22) సిక్కుముండటిచేటు
ఆయస్కారము. (23) చింతిచింతి
భాగము. (24) ముందిటిచేటు చింతిభాగ
ము. (25) ముందిటికాల్లి సిక్కులు మోకాలు
గాగలచేటు గాత్రము. (26) వెనుకటి
కాళ్లసిక్కులు మోడలుగాగలచేటు అవ
రము. (27) మోడనుగట్టెడు గొలును కలావ
కము. (28) కాళ్లగట్టెడు గొలునుత్తిగది.
(29) నడుమునగట్టెడు మోనవరత్రి.
(30) దీనిని అయితము నడుమనపుడు మోడ
నుగట్టెడు తాగిడునజ్జన (31) వీపుమీది
బలచే కంబళము విధానము. (32) గంత
కారి. (33) ఇది నీళ్లమునుగుట నిర్వాణము.
(34) దీనిఅంకారము కృంగారము, భూతి
(అనికొండలు). (35) దీనిబట్టుటకు త్రవ్వ
డు పల్లము అవపాతము. (36) దీనికిగలి
గడు పిత్తజ్వరము పాకలము. (37) మదము
దానాది దానాదులు. ౮. (చూ, మదములు.
2809 పాదలు). ఇందుకునంబంధించిన మఱి
న్నివిశేషములు:— (38) వీనుగుయొక్క
మొండలుద్ది పరిసరియేటకు. — అనిష్టము.
(39) వీనుగు వెన్నెముకయొక్క మూసా

విభాగమునను. — తన్మనము. (40) వీనుగు
నడుము కాగిడి చివరి (వీనుగు)నను. — (విద్య)
పరిసరియ (41) వీనుగురేతన్నుచు. — మదము.
(42) తనకి రుపును గాడి మొంటిగా చరించెడు
వీనుగునను. — చుట్ట, చుట్ట. (43) నేనాచుతికి,
రాష్ట్రము ననునునాగి నుండు పిరింగి వీనుగున
ను. — మూగునకును. (44) చిన్న నామ్మలుగల వీ
నుగు. — (తె) చుట్ట, ట్టెడ - మొక్క. డి;
(45) వీనుగునొమ్మనను. — గుటిము, విష
ణము. (గూ, స్కా. ప్త (54)). (46) వీను
గునకునను. పరిగ్రహము. (47) వీనుగుకాలు
పోహము. తిప్ప: — మోకాలుపోహస్థానము.
(48) తొండము. చింతము. — తంతుగి-తంతు
కర్ణిక, గుటిము, పుంపు, స్కా. ప్త, స్కా. ప్త
స్కా. ప్త. (తె) తొండముచివరి. (49) త్రిక
మగ్గుతెను వీనుగునను. — చూపునాగము,
యూపునము (తె) చుట్టము. (50) వీను
గును కట్టుచేటునను. — గుటిబంధని (చూ,
స్కా. ప్త. 1-2). తద్వి. — (1) వీనుగును
బట్టెడు చేటునను. — తారి; (2) వీనుగును
బట్టెడు పల్లమునను. — చూ, నారి. 8.
(51) వీనుగు నడితె పుడను. — పూనా
చుయము. (52) వీనుగుల గుంపునను. —
కుట-కుటితము, గుటి, వో. ట్లికము. (53) వీ
నుగు కాలి కలుపునను. — చరణపర్యము,
పోహము. (54) వీనుగు కుంభిష్టలముకడ
చోటుకు. — శంబుకము - శంబుకము.
(55) వీనుగుతోడ మొదలునను. — పేదకము.
(56) గజకుంభమునను. — పిండము. (57) కొల
దికి రెండరత్నులుకొరవడిన వీనుగునకు: —
కనిష్టము. తద్వి. — పిండత్నుల పొడుగును
తోమ్మిదియరత్నులనిడుపును పదియరత్నుల
పెడల్పునుగల యేనుగునకు. — కుభము.
(58) వీనుగుదంతమునను. — ఈకాదంతము,
9, కుంజము, గజదంతము, వీశదంతము, గా

దంతము, మహాదంతము. (తె) కొమ్ము. (మా, పల్ల. 1.); తద్వి. — (౧) ఏనుగు నొలిచియుండగా కొనియెత్తిన దంతము వసు. — జీవదంతము. (౨) కొమ్ములులేని యేనుగునకు. — మత్తుణము; (59) నిర్మించిన ఏనుగునకు. — కల్పితము. (60): నారాశము, కుండ. (తె) నీరేనుగు. (61) ఏనుగుమీఁది పితమునకు. — పల్కాణము. (తె) అంబారి, చేవుడోలు — చాడోలు, పల్లన — పల్లనము, హావుదా — హాదా. (62) ఏనుగును కట్టు స్తంభమునకు. — కరిబంధము, పొర్రబి. (63) ఏనుగు నుంభస్థలమునకు. — కుంభము, ఘటము. (తె) కుండ. (64) విడిగినపల్లుగల ఏనుగునకు. — ఖండవరకువు. (65) ఏనుగు ముక్కునకు. — కరము, కుండము, కుండ — కుండము, హస్తము. (తె) కయి — కై, కేలు, చెయి — చెయ్యి — చే — చేయి, తొండము. (66) మగయేనుగునకు. — పుష్కరి. (తె) కొమ్ముయేనుగు. (67) ఆడయేనుగుయొక్క అంతగార్భగమునకు. — ఇ. (68) సత్తువలేని యేనుగునకు — వీరము. (69) లేతఏనుగుపిల్లకు. — కరిజము, కరిపోతనము, కరికాబకము, కలభము — కళభము, కారుజము, కుతనము, వికగ్నిము. (తె) ఎత్తుగున్న, కొదమలేనుగు, గున్న. తద్వి. — పోతము, బాలము, విక్కము. (70) కొన్నిరకముల ఏనుగులు: — (౧) కంబోజము — కంభోజము — కాంభోగము. (౨) కశేరవు. (౩) కుబ్జము. (౪) పిష్టకము. (71) పయిస్సునుబట్టి ఏనుగులు: — (౧) 5 సం. — బాలము. (౨) 10 సం. — పోతము. (౩). 14 సం. — ఇభేరము. (౪). 15 సం. — తపోతము. (౫). 16 సం. — కుతనము. (౬). 17 సం. — అమోది. (౭). 18 సం. — కుండి. (౮) 20 సం. — కలమము, విక్కము, (౯). 30 సం. — కలభము — కళభము. (72) మత్తు

గజమునకు. — అంకుకదుద్ధరము, అరాశము, ఉపాశ్రయము, బుడభము, గంధగజము, గంధమాదనము, గంభీరవేది, గర్జితము, చాలకము, కుంగభద్రము, వభిన్నము, మత్తము, మరకలము, మరహస్త, వ్యాలకము. (తె) మరటయేనుగు, మదపులేనుగు, మదహస్త. (73) మదమువిడిచిన ఏనుగునకు. — ఉద్ధానము, ఉద్భూతము, ఉద్వాంతము, ఉపకన్నము, గతపన్నకము, నిర్మదము. (74) హింసింపు (జేంపు) నట్టి మదపులేనుగునకు. — ఘనాఘనము. (75) ఆడయేనుగునకు. — ఇ, ఇభి, ఇభ్య, కచ, కటంభక, కటుంబరము, కరిణి, కరేణువు, కుంజర — కుంజరి, కుంభిరి, కుమార, గణిక, గణేరువు, గేరుక, నర్తకి, హస్తరి, పుష్కరిణి, బంధకి, పరాంగము, పర, వాళిత — వానిత, హస్తిన. (తె) ఆడయేనుగు, పిడియేనుగు. (76) ఇండుగిని ఏనుగునకు. — అభగ్నిమాతంగము, ఇరావణము, ఉ, విరావణము, విరావతము, గజాగ్రిణి, చతుర్దంతము, పున్నాగము, భద్రీరేణువు, మందావరము, శ్వేతద్విదము, నుదామ, హస్తములు. (తె. ప) అడవిపుట్టువు, చేదలయేనుగు — చేదలయేన్గు, చేవుదంతి — చాదంతి, జోలుపుట్టువు — జోల్పుట్టువు, తెల్లయేనుగు, నీరుపుట్టువు, మబ్బురూపరి, మొదటిహస్త, వెలిగొరు, వేగంటియొక్కడు, వేలుపులగొరు. హస్తకంద. సం. వి. ఆ. ప్రస్తా. ముల్లంగి *: అభగ్నిమాద్దనము, కటిమాలము, కుంజరక్షారమూలము, కురకందకము, కుష్మసాంత, క్షారకము, గిరివాసి, గజకంద, గృంజనము, నీలకంఠము, మూలకము, హరిపర్ణము, హస్తదంతకము. హిలమోచి — హిలమోచిక. (తె) ముల్లంగి. చిలకమార — చిలకమార — చిల్కమార (అని కొందఱు). తద్వి శేషములు: — ౧. పిన్నముల్లంగి. — కర్కటము, క్షణక

మా, త్సంద్రిమాలకము, చరచామల, పిండ
మూలము, బాలేయము, విష్ణుగుప్తఫలము,
విస్రము, సాలామ. (తే) పిన్నముల్లంగి;
అ: మహామాలకము. (తే) పెద్దముల్లంగి.*
(చూ, సూరణము.)

హస్తికము. అం: చూ, అసనములు.

హస్తికర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: గజకర్ణి. (తే)
ఏనుగుచెవిచేమ. * (పునవించిన స్త్రీలకు
దీని ఆకలు అనుదములో వెచ్చేసేసి సాత్తి
కడుపునఁగట్టిన మైలరక్తము పోరీయగును.)

హస్తిదంతకము. సం. వి. ఆ. పుం. ముల్లంగి*:
చూ, హస్తికంద.

హస్తినఖము. సం. వి. ఆ. పుం. (ఏనుగుగోరు
వలెనుండునది) పట్టణమువాకిట గొబ్బున
కత్తువులు రాకుండునట్లునిమ్నాన్నతముగా
వేసిన పట్టితిన్నె: మాలకము, మాలము.
(తే) తిన్నె, దిబ్బ. (చూ, భూమి. 1-౯౯):
చూ, వేదిక.

హస్తిసపురము. అం. రూ-హస్తిసాపురము-హ
స్తిని, హస్తిసపురము-హస్తిసపురము, ధిల్లి:
చూ, దేశములు. ౨౦. 1518 పొరట.

హస్తిసాపురము. అం.-పై.-

హస్తిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ఆదేనుగు:
చూ, హస్తి (75.); 2: చూ, హస్తిసపుర
ము; 3: హస్తిసజాతిస్త్రీ: (ఊర్వములైన
యల్పశేకములు, చక్కనినములు, ఉన్నత
దంతములు, మధుగంధము, గూఢస్వరము,
ఊరుసౌభాగ్యము, ద్రవ్యముండుకోర్కె కలి
గియుండున.): చూ, స్త్రీ; 4. గురుగు*:
కరటుకము, కురకటము, కురుటకము, కృష్ణ,
పిడుకము, భూరుండి, ముద్దకముంజరి, శ్రీ
హస్తిని, నీరవాలుకము, మాత్మఫల. (తే)
గురుగు, గురుగువల్లిక *; అం. 5: చూ,
స్త్రీబాతులు; 6: చూ, అవాంతరబాతులు.
హస్తిసపురము, అం: చూ, రూ-హస్తిసపురము.

హస్తిసపురము. అం.-పై.- గోమూడు.
హస్తివతుడు. సం. వి. ఆ. పుం: చూ, హస్తాస్థి
హస్తివదన్వాయము. అం. ఏనుగుడుగులోనన్ని
జంతువులయడుగులు నిముడుననురీతి.

హస్తివర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఎఱ్ఱాముదము*:
చూ, వ్యడంబకము.

హస్తివల్లము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రునియే
నుగు: చూ, హస్తి.

హస్తిమళకగ్ధాయము. అం. ఏనుగునకునుదోమ
కును నెంతయంతరుహాంతయనురీతి.

హస్తికుండి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: అస్థిసంహారము,
వజ్జివల్లి, వజ్జాక్షి, వసాలిక. (తే) వల్లేరు*.
హస్త్యాగోమూడు. సం. వి. ఆ. పుం. (ఏను
గునెక్కువాడు): అఘోరమూడు, అకోమూ
డు, గజాబ్రవుడు, నివాది, మహామాత్మ్యు
డు, యంత, వరాగోమూడు, సాది, హస్తి
వతుడు. (తే. ప) బరికాడు, మావంతి,
మావంతు, మావటి, మావటికాడు, మావటి
వాడు-మావటీడు, మావతుడు.
(ఏనుగుపరి అనికొందలు.)

హళాది. వై. వి. హరిదా. రూ-అళాది-అడ
ది-అలిది-హలిది: చూ, వర్ణము. 8.

హళహళి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. త్వర. రూ-
హళహళిక-హళాహళి. ఉ. రా. 8, ఆ. 18:
చూ, సంభ్రమము. 1.

హళహళిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ.-పై.-

హళాహళి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1.-పై.-
విజ. 1, ఆ. 185; 2. కూరత్వము. సా.
2, ఆ. 175: చూ, కౌర్యము. 1; దే. వి.
(1) కలకలధ్వని. నీలా. 3, ఆ: చూ,
స్వరము. 2.

హళిది. వై. వి: చూ, రూ-హళాది.

హల్లి. కొ. అవ్య. ఏమియు లేదనుటయందు
వర్తింతును. (హల్లికినాల్లి-నున్నకునున్న):
చూ, కూర్మము. 1.

హా

హా. సం. అవ్య. 1. ఆశ్చర్యమును చెలువునది: చూ, వింత. 1; 2. వ్యధ దుఃఖము పీడలో నగు వానిం చెలువునది: చూ, శోకము. ౧౮—౧౫—౧౬.

హాకీము. వా. వి. 1. యజమాని; 2. వైద్యుడు. హాబీ. వా. వి. యెప్పుట, ఉండుట, నిలుచుట. హాజీరుపట్టి. వా. వి. (అట్టెండెన్న రిజిస్టరు)

1. వచ్చినవని వారలకొకరేర్పడిన మస్తరు పాత్రము; 2. బడికివచ్చిన బాలబాలికల హాజరుపాత్రము.

హాజోరము. దే. వి: చూ, రూ-హాజోరము.

హాజోరము. దే. వి.—పై —

హాటకగర్భుడు. సం. వి. అ. పుం. నలువ: చూ, బిచ్చ. 1.

హాటకము. సం. వి. అ. న. 1. బంగారు: చూ, లోహము. 1; 2. ఉమ్మెత్త*: చూ, హాలాపుము.

హాని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తక్కువయగుట; 2. కీడు: ఆనయము, అనర్థము, అవకారము, అవకృష్టి, అవచయము, అవచిగి, అవనయము, అపాయము, అనుంగళము, అనిష్టము, అశుభము, ఖలీకారము, గండము, శ్రీశయము, భంగము, మోష, రిష్టము, రిష్టి, విషకారము, వైకసము, వ్యసనము. (అవ్య.) అరాత్. (తె. క):—అతి, ఇబ్బంది, ఎగ్గు, ఎడరు, ఒంటిలి-ఒండిలి, ఒప్పుమి, ఓగు, ఓటుమి, ఓటు, కీడు, కోలుపాటు. కోల్పాటు, చెట్టు, చెడిది, చెడుగు, చెడ్డ, చెఱుపు-చెఱుపు, చేట, చేటు, చేటుపాటు-చేట్పాటు, చేడి, చేడిది, చేతఱికము, డగరము-దగరము, దుండగము-దుండఱికము, దెప్పర-దెప్పరము, దొనకు, వడవ, బెడద, మొదల, మోపాది, పిలుగు, పెబ్బర-పెట్ట.

నేగి. తద్వి.—అప్పటప్పటికి వికసించెడు బుద్ధియొక్క: హానికి.—శప్పము; వా. 3. చేంపుట: చూ, హింస. 1.

హానికాడు. మి. కణ: అవకారి. (తె) రాయిడికాడు.

హానిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: ఉజ్జ్వంభణము, ఉపపుష్పిక, జ్వంభ, జ్వంభణము-జ్వంభము, జ్వంభితము. (తె) ఆవరింత-ఆవలింత-ఆవురింత-ఆవులింత.

హామిక. వై. వి. రూ-అమిక-అము, అడిచీరము, కావరము, కొత్త, గజ్జ, దిమ్మ, మంత్ర, మత్త-వత్తు-మస్త, మయికము-మైకము. (సం) ఉత్కటము, ఓతి. తద్వి.—౧. ఏనుగుచెక్కిలి మదము.—కడారము; ౨. ఏనుగులొండము చివరమదముకరకిరము; ౩. ఏనుగుస్వూదయమదము.—చిక్కణము; ౪. ఏనుగుపదమునకు. -గండకునుమము; ౫. ఏనుగుపదములకు.—(చూ, మదములు.)

హామి. వా. వి. పూచీ, బాధ్యత, హామిను.

హామిదారు. వా. వి: చూ, లగ్నముడు. 1.

హాయనము. సం. వి. అ. పుం, న. (వరుసగా ఋతువులను కడచేసది.) రూ-హాయనము: చూ, సంకల్పరము; 2. కిరణము (నూర్య చంద్రాదల కిరణములయందు వర్తించును.): అంశము, అంశపు, అభిషపు-అభిషపు-అభిషపు-అభిషపు-అభిషపు, అర్పి-అర్పి, ఇయాంసము, క్షి-ఈహ, ఉస్మి, ఋషి, ఓజస్సు, ఔస్మి, కరము, కిరణము, గర్భుక్తు, గోవు, గోవము, ఘృణి, ఘృష్టి, ఛవి, త్విట్టు, దీధితి, ద్యుతి, ధృష్టి, వదము-పాదము, వృక్తి, భంబు, వయ్యాఖము, మురీచి, రక్తి, వసువు, శిఖ, హరి. (తె. క):—కళుకు-కిల్కు, చేయి, కళుకు-కళుక్కు-కళుక్కు, తాగిడు, నిగ్గు, మింఘ, మిను

గు, మెలుగు, నలుగు. తద్వి. — ౧. సూర్యకి
రణమునకు. — ఇంద్రాయుధము, ఉఖ, కకి
రణము, కప్పుడి, గభస్తి, ట, భా, భానువు, భాను
ము, రుక్మ, రుచి, గోచిన్సు, శోభిన్సు, పేతి;
౨. చంద్రకిరణమునకు. — ౩: (తె) గొంగకట్ట;
౪: (తె) నీరుకాట్ట; పుం. ౩. హయనమను
ధాన్యము: చూ, ధాన్యము.

హాయి. దే. వి. 1. నుఖము, సౌఖ్యము: చూ,
హ్లాదనము; 2. అపరిమితనుఖము: చూ, హ్లాద
నము.

హారకుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. దొంగ. (అన్ని
రకములగు దొంగలకును వర్తించు): అప
హర్త-అపహర్త-అపహరణుడు-అపహరణుడు,
వికాగారికుడు, కలముడు, కుంభిలండు-
కుంభిరుడు-కుంభిలండు, కుంభరుడు,
ఖర్చుడు, చ, చోరుడు, చారుడు, యు,
త, తస్కరుడు, దన్యుడు, దివాళీకుడు,
పరాస్కంది, పాటచ్చరుడు, పగిలిపోడి,
మిల్లుముడు, మోసకుడు, లంటాకుడు,
శంకిత వర్తకుడు, స్తేనుడు, స్తేయి, హరి.
(తె. ప): — ఎత్తుబరికాడు-ఎత్తుబరికాడు,
కొల్లకాడు, చౌటకారుడు, చేవాడి
కాడు, జోజిరకాడు, దొంగ-దొంగ, తప
రి, తెక్కలికాడు, దాచరిడు, దొడ్లకా
డు, దోచరి, దోపిడికాడు, దోపుకా
డు (దోపుడుకాడు), దోచేవాడు-
దోయువాడు, నాచే, వచ్చిదొంగ,
వచ్చెకాడు, బరి, మచ్చేరి, ముచ్చి-ము
చ్చి, రేదిగొట్టరి-రేదిగొట్టరి, లోవాడి
కాడు, వల్లడికాడు, వాడికాడు.
తద్విశేషములు: — ౧. మూటలదొంగకు: — (తె)
ముడియవిడుపు-ముడియవిడుపు, ముల్లియవిడుపు
(ముల్లియవిడుపువాడు); ౨. కన్నగానికి: —
అభినికుడు, కపికుడు (కపికుడు), అప

హకుడు, భానిలుడు, కుంభిలుడు, సురంగా
హి. (తె) కన్నగాడు, కన్నహేడు, గండి
కొంగ, గడిముచ్చే, గడిదొంగ (ఒకవేలైన
నదొంగ), వచ్చిదొంగ, బంసకాడు-బంస
కాడు, బొక్కలాడు; ౩. దారిదొంగకు: —
చిల్లాభుడు, పరిపంధి. (తె) ఎడతొగ్గి
కాచరి, ఏనాది, తెరువాటుకాడు, తెరువా
టేడు, దారిదొంగ, గొలరరి-పోపరి; ౪. న
మ్మించి దొంగిలించేదొంగ: — (తె) దొర
కుసన్నాసి, దొరకొలుసన్నాసి; ౫. పెద్ద
దొంగకు: — (తె) గడిముచ్చే, గరిడిముచ్చే,
జట్టింగ, ముచ్చేగోర; ౬. అడవిదొంగకు: —
(తె) ఎల్లాటి; ౭: (తె) కత్తెగదొంగ;
౮. క్లొక్కార్థవోరునకు: — కుంభిలండు;
౯. కాన్యవోరునకు: — చంద్రికేణువు;
౧౦. చేంపిశ్చేమోనానొంగకు. — కుజంభి
రుడు-కుజంభిలండు-కుజంభిలండు, వధ
కారుడు; ౧౧: (తె) తడకదోపరి-తడిక
దోపరి-తడికదోపరి; ౧౨. పరిహరించే
వాడు: — పరిహరి, హరి; ౧౩. (తె) ఎల్లా
టికత్తియ; ౧౪: (తె) కొల్లకత్తె, దొడ్లకత్తె;
౧౫. ఎదురుగా దొంగిలించేవాడు: —
పశ్యతోహరుడు. (తె) మునిముచ్చే;
౧౬. ఎదురుగా దొంగిలించేనది (స్త్రీ): — ప
శ్యతోహరురాలు: — (తె) మునిముచ్చే;
౧౭: (విణ) — పగిహరుడు, పగిహరి;
౧౮: పగిదొంగకు. — కుసుమాలుడు, చో
రుడు; ౧౯: (విణ) లంటాకుడు; ౨౦:
ఎలుగుగదగినదొంగకు: — గోతుడు; ౨. జో
దరి: — అత్తదేవి, అత్తధూర్తుడు, అజగ
లుడు, అపభికుడు, అత్తకుడు, కిత్తుడు,
కృష్ణభోజకుడు, కృష్ణకోహకుడు, దురూ
దరుడు — దురోదరుడు, దూర్భకారుడు,
ధూర్తు — ధూర్తుడు, శరండుడు. (తె. ప) —
జోజికాడు-జోదకాడు, జోజిరి-జోదరి,

చెత్తరి, పంచకాదు - పంచపుకాదు.
తద్వి. — జోదమునను: చూ, వ్యవహార
ము. 4; వి. ని. గోచేకొనువాడు: చూ,
హరితుడు. 1-౧౨, ౧౮.

హరితు. పై. వి. ఆరాత్రికమ: ఆరాత్రి-ల. రి.
నినాళి-నినాళిక-నివాళి-నివాళిక, మం
గళహరితు-మంగళారతి. (సం) ఆరాత్రిక
ము, నిరాజనము, మంగళార్తి. తద్వి. —
యౌద్ధసన్నద్ధుడైన వృద్ధుడొక్కఁడై: —
లోహాభిసారము-లోహాభిసారిము.

హరితుకగుర్పరము పై. వి. హరితుకొకటవ
యొగించెడి తెల్లని నుగంధద్రవ్యము: చూ,
పిరిము. (2)

హరితు. సం. వి. అ. పుం. 1. (దీనిచేత మనస్సు
హరింపఁబడెను) ముత్యాలదండ. రూ-హరి.
ముత్యాల. నూటయెనిమిదవేటల ముత్యాల
పేరు: చూ, హరితుక. 2 (చూ, భూమి
ము. 2). తద్వి. — విజయచృందము: చూ,
హరితుక. 3 (చూ, భూమిము. 2); 2 = ఆ
లము: చూ, యౌద్ధము. యౌద్ధమునకు. — స
మాప్తయము. తద్వి. — కల్లజగడమునకు. —
(తె) లేనిమాట; ౨. పొట్టాటకు. — వలజ
ము, వాదము; 3. ఆట్లాటజగడమునకు —
విసృంభము; ౪. పులులజగడమునకు. —
వీరంధరము; ౫. గొప్పయౌద్ధమునకు - వైరా
లోహము; వి. ౩. హరితుంబంధమైనది: చూ,
(వి) ఛేదము. 8.

హరితు. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. శత్రుకణనసమూహము:
చూ, సమూహము; వి. 2. మనోజ్ఞమైనది:
చూ, హృదయము; ౩. ఈ. న. 3. దొంగ.
వరిహరి (అనికొందఱు): చూ, హరితుడు.
1-౧౨; 4. హరింపఁవాడు, నశింపఁవాడు;
5. హరిగలవాడు: చూలి.

హరిద్రము. సం. వి. అ. పుం. 1. కడిమి:

చూ, హరిపిరియము; 2. శనుపురంగు: చూ,
వర్ణము. 8; వి. ౩. శనుపురంగులని:
చూ, వర్ణము. 8.

హరితము. సం. వి. అ. పుం. 1. శచ్చేపిట్ట:
చూ, హరితము 3; 2. కడటము: చూ,
వ్యాజము. ౧1. [ముని: చూ, సన్యాసి.
హరితుడు సం. వి. అ. పుం. హరితుడను
నయపు. దే. వి. జోదమునందలివనిభాష: చూ,
భాషలు

హరిగము. సం. వి. అ. న. 1. (హృదయమందు
జుట్టినది.) చెలిమి: చూ, స్నేహము. 1;
2. ప్రియ-ప్రియము, కనికరము: చూ, గయ. 1.
తద్వి. — దాక్షిణ్యము, నిరాళి. రూకము,
సాంత్వము. (తె) మొగమాట - మొగమాట
ము - మొగమోట - మొగమోటము - మోమో
ట - మోమోటము - మొగమిచ్చే.

హరిగము. సం. వి. అ. పుం. 1. శాండ్రాక:
చూ, విభీతికము; వి. 2. హరింపఁదగినది.

హరి. సం. వి. అ. స్త్రీ. సారాయి: చూ, నుర. 2.
హరిము. సం. వి. అ. పుం. నాగేలు: చూ,
రూ-హరిము.

హరిహరిము. సం. వి. అ. పుం. న. రూ-హరి
హరిము. నలికండ్లపాము: చూ, నర్పము;
2. బల్లి: చూ, రూ-హరిహరిము. 2; 3. 2.
కానొకవిషము: చూ, సంగరము. 8.

హరిహరిము. సం. వి. అ. పుం. 1. విషము.
(రూ హరిహరిము-హరిహరిము-హరిహరి
ము-హరిహరిము-హరిహరిము-హరిహరిము):
చూ, సంగరము. 8. తద్విశేషములు. — ౧. 2.
కానొక విషము; ౨. ఇందుకు సంబంధించిన
వానికి: — చూ, సంగరము. 8; 2. బల్లి: రూ-
హరిహరిము, అంజనము, అండజము, కుడ్డ
ముత్తి, కుడ్డముత్తము, కొకము, గృహగోళ,
గృహగోళిక, గృహగోళిక, గృహలిక, గృ
హలిక, చితురము, క్షేప్త - దైవజ్ఞ, నల్లి,

ముసలి, హాలహాలము-హలహాలము-హలహాలము. (తె) బల్లి. తద్వి. — ౧. శకునములు చెప్పెడుబల్లికి. — (తె) గవురు-గారు, గవురి-గారి; ౨. కాటుకబల్లికి: — అంజనాధిక, అంజనిక. (తె) కాటుకబల్లి; ౩. తెల్లబల్లికి: — కుండుగిరి, కుండుగిరి (తె) తెల్లబల్లి; పుం, న. ౩. హాలహాలమును విషము: చూ, రూ-హాలహాలము. 1.

హాలికము. సం. వి. అ. పుం. దుక్కి-పెద్దు, పైరికము: చూ, నృపథము. 1.

హాలికుడు. సం. వి. అ. పుం. రూ-హాలికుడు: చూ, నేద్యకాడు.

హలలుడు. సం. వి. అ. పుం. బలరాముడు: చూ, హలాయుధుడు.

హలుపాలు. వా. వి. ఈసంవత్సరము: చూ, సంవత్సరము.

హలుపాలుకుత్త. వా. వి. ఈసంవత్సరపుచంట. హలెము. దే. వి. ఆత్మంతిము: చూ, మణిమణి.

హలవడి. దే. వి. రూ-హల-హల-హల: చూ, విదత్తు.

హలనము. సం. వి. అ. పుం. 1. భూ-నేత్రాది వికారములచేత కొంచెము తెలియదగినను నోవికారము: కిలకించితము-కిలకించితము. తద్వి. — గాంభీర్యము; అం. ౨: చూ, శృంగారచేష్టలు.

హలవలి. దే. వి: చూ, రూ-హలవడి.

హలస. దే. వి. విణ. కొత్త. (అం, భా. తృ. ౨౩): కన్నెయ-కన్నె-కన్నె, కొత్త, మిహి. (సం) అక్షిప్తము, అభివనము, అయాతయామము, అధురికము, నవము, నవీనము, నవ్యము, సూతనము-సూత్నము, పృథ్వీగము, ముగ్ధ, కారదము.

హలశము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ, రూ-హలశ్యము; 2. (జనులను నవ్వించునది) హలశ్యరసము: చూ, రసములు; ౩: చూ, రసస్థాయిభావములు.

హసించు సెం అ. క్రి. నవ్య: చూ, వక్రించు. ౩. హసీలు. వా. వి. వన్ను: చూ, నిస్తు.

హసనువు. సం. వి. అ. న. పంతులు: చూ, వల్లు. 1. తద్వి. — ౧. చల్లువను. — రువకము; ౨. ముం దటివల్లునను. — రాజగంతము; ౩. ఏనుఁ గుకొమ్మునను. — చూ, హస్తి (రగ. గ. ౧.); ౪. మేకకొమ్మునను. — విహతి; ౫. పండి కోటను. — దండ్రి, విహాయ. (తె) కోట, పండికోట; ౬. ఎద్దుగోనగువాని కొమ్ము నను: — (తె) కొమ్ము (చూ, వల్లు 1.)

హస్తికము. సం. వి. అ. న. ఏనుగుగుంతు: చూ, హస్తి.

హస్తికరుడు. సం. విణ: చూ, వికటకరి.

హస్తికరులు. అం: చూ, సప్తాంగములు (చూ, అంగము. ౩.)

హస్తిగాడు. మి. వి. కారదగాడు. (సం) దేలికీలుడు, కేలికీలుడు, పరిహాసకుడు, వాసంతికుడు. (తె) పరియాచేసుడు.

హస్యము. సం. వి. అ. న. 1. నవ్య: రూ-హ సము, ద, స్మృతి. (తె) అలరింత, ఇసిరింత, కేరింత, దిసంత, వగవు-నగు-నవు-నవ్య-నా. తద్వి కేషములు: — ౧: చూ, హాస్యములు; ౨. చిలునవ్యనను. — ఉపహాసితము, దరహా సము, మందస్మితము, మందహాసము, స్మితము. (తె) అలరినగవు, ఎలనవ్య, చిరునగవు-చిర్నగవు-చిర్నవ్య-చిలునవ్య, ముసినగవు-ముసినగవు-ముసినగవు, లేనగవు. ౩: అపహాసితము-అపహాసము-అపహాస్యము; ౪. అమృతరసములనక బుట్టిననవ్య: — భుర్భురము; ౫. తలయాడించుచున్నవ్య నవ్య: — పృథ్వికాశము; ౬. కిరకంపముతోఁ గూడిన నవ్య: — పృథ్వికాశము; ౭: అట్టహా సము, పృథ్వికాశము. (తె) పెదనవు. — పెద్ద నవ్య; ౮. లోలోనవ్య. — అంతర్హాసము,

ఉద్వర్ధనము. (తె)లోనవు; ౯. ఎత్తిపాడు
చేచేనవుటకు:—ఆచ్యురితకము, సోత్సా
సము, సోట్లంతనము. (తె) ఎత్తిపాడువు,
దెప్ప; ౧౦: (తె) ఎకతాళి. (చూ, హా. ౧. ౫.)
హాస్యములు. అం: స్మితము, హాసితము, విహాసిత
ము, పరహాసితము, అపహాసితము, అతిహాసి
తము. (6) (చూ, హాస్యము.)

హాసీలు. వా. వి. వస్తు: చూ, నిస్తు. 1.

హాహ. సం. అవ్య: చూ, రూ-హా. 1-2.

హాహుడు. సం. వి. అ. పుం. ఒకానొక దేవ
గాయకుడు. (గానము చేయునప్పడు హా
యనుకల్పమును పలికెడువాడు): హుహువు-
హూహువు: చూ, సీకారి. (గానమే ధర్మ
ముగాఁగలవారు గంధర్వులవియును గలదు.)

హాళి. దే. వి. 1. సంతోషము: చూ, హాదనము;
2. కాంక్ష: శృద్ధ, క్లాగు, సమానంజనము:
చూ, వాంఛ; 3. ఉత్సాహము: చూ, య
త్నము, 4. ఒయారము: చూ, విలాసము. 2;
5. ఎకతాళి: ఆట, ఎకతాళి-ఎకతాళి, ఎక
తింత-ఎక్కిరింత, కేరడము, కేరడి-గోడి,
కోడిగము-కోడిగము, కోడడము-గోరడ
ము, గడ్గలు-గోలి, తప్పేన-తృప్పేన, తృ
ప్తి, నగుబాటు-నవ్వుబాటు, నవ్వు,
నవ్వుటాల(లు)— నవ్వులాట, నరాచే
శము-చరియాచేకము-నరచేకము, సిసాళ
ము, మం ద మే ల ము, మే ల ము,
వేలాకోలము-వేళంకోళము-వేళాకోళము,
(వి. విణ) ఎకసకియము-ఎకసకెము-ఎకస
క్కియము-ఎకసక్కిము-ఎకసెకియము-ఎ
కసెకెము-ఎకసెక్కియము-ఎకసెక్కిము-
ఎక్కిసకియము-ఎక్కిసకెము-ఎక్కిసక్కి
యము-ఎక్కిసక్కిము-ఎక్కిసెకియము-
ఎక్కిసెకెము-ఎక్కిసెక్కియము-ఎక్కిసె
క్కిము. (సం. ౪.) కేరిముఖము, కీరడ,

కీరడము, దృఢము, నర్మము, చరిహాసనము,
చరిహాసము-చరీహాసము, చహాసనము, చర్క
రము, రాసము. (చూ, విలాసము.) రద్ది:-
౧. స్త్రీ పురుషులచరిహాసమునకు:—కాకుకము,
సహాటనము. (తె) సయాట-సయాటము-స
య్యాట-సయ్యాట-సయ్యాటము; ౨. తేర
లాటమునకు. —చూ, విలాసము. 1; 3. లీల
కు. —(తె) సయాట-సయాటము-సయ్యాట-
సయ్యాట-సయ్యాటము; ౪. కందుకాదికీ
డకు. —(తె) మందెమేలము, నయాట-స
యాటము-సయ్యాట-సయ్యాట - సయ్యాట
ము: చూ, విలాసము. 1-౪; వా. వి. 8. ని
జాము దేశపు నానెమునకు: చేరు: (చూ,
లీడీ, కల్దారు. అనుబంధములో చూడుము.)

హి

హి. సం. అవ్య. పాదపూరణమందు వచ్చెడి
అవ్యయము. “ అహంహియాన్యే నగరమ్ ”
(కు-హి-చ-స్మ-రా-నై ఈయాటును పో
దపూరణమందున ర్తించును.)

హింగుది. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: రూ-ఇంగుదము-
ఇంగుది, కోర్కెపులము, తాచనతరువు. (తె)
గార, తవసి*.

హింగునిర్వాసము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఇంగుతు
రసము, 2. వేచకు: చూ, వేము.

హింగుచర్చి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: మరుచర్చి*.

హింగువు. సం. వి. ఈ. న.-ఇంగువ. 1. ఉగ్గ
గంధము, జంతుకము-జంతుకము, దారవము,
పింగ, బాష్పికము-బాష్పికము, రానువము,
సహాపరీవేధి, నూనధూననము, నూహింగము.
(తె):—ఇంగువ; 2. ఇంగువ*: ఉగ్గగంధ
ము, కేశరము-కేశరము, గారి, పిల్వాకము,
వృథువు-వృథి. (తె) ఇంగువ.* (ఇంగువ
చదములన్నియు 1-చయర్ధమునకు కెందలి
వని కొందఱు.)

హింసశము. సం. వి. అ. పుం.=ఇంగిలికము.

రాగద్రోవ్యవిశేషము: అగురువు, కపిశిర్షము, కురువిందము, చూర్ణపారదము, జాతిలింగము, దరదము-దారదము, రంజకము, రంజనము, రసగర్భము. (తె. వ):—ఇంగలము-ఇంగిలికము-ఇంగిలికము, కొండకావితాయి. (చూ, సాగంధ్యము. ౬.)

హింగుళి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: కంటకవృంతాకి, దున్నుధగ్గణి, బృహతి, బంటాకి, వార్తాకి, సింహి. (తె. వ) ములక-ములక, మోళంగి.* తద్విశేషములు:—౧: శ్వేతబృహతి. (తె) తెల్లములక; ౨: మహావార్తాకి. (తె) పెద్దములక; ౩: నేలములకను.—(తె) నేలములక-నేలములక-నేలములక, పిన్నములక, రాములక. (చూ, వాచుడు; చూ, సింహి. ౨.)*; ౪: కపశిములకను:—(చూ, వార్తాకము. 1-౫). [నీరుగన్నెరు.*

హింజలము. సం. వి. అ. పుం. ఇలసము. (తె)

హిండనము. సం. వి. అ. న. 1. వ్యాపించేట, వ్యాప్తి: చూ, వ్యావనము; 2: ఆహూర్ణనము, భూర్ణనము, యంత్రము. (తె) జీరిరము-జీరిత్రము, తిరుగుడు-తిరుగుడు, తిరుగుడుచీల, తిరుగుడునొక్కు-తిరుగుడునొక్కు, మర-మణ. తద్విశేషములు:—భృగముగమునకు:—చూ, సంచారము. 1; 2. భృగమునము: చూ, హిండనము. 2; 4. నురతము: చూ, సంయోగము. 1.

హిండి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గారి: చూ, పార్వతి. 1.

హిండితము. సం. వి. వ్యాపించినది: ఆగ్రహణము, అకులము, చితము, వ్యస్తము, వ్యాప్తము. (తె) పాలనము. (తె) విణ. ఆకులత, ఆకులపాటు. (చూ, సంవృతము). తద్వి. —౧. వ్యావనముగంది:—(తె) పిసాళి; ౨. ఒకటితోనొకటి కలసినది:—అకర్ణము, సంకర్ణము, సంకులము.

హింతాలము. సం. వి. అ. పుం.=ఈదాడు.

గిజకతాడు*: కోకము, గగ్గసాగము, తృణరాగము, చలంబము, లతాంకూరము. (తె) ఈదాడి(ఈదాడు) -ఈడు, గిరకతాడి-గిరకతాడు-గిజకతాడు. తద్విశేషములు:—౧: పిండి; ౨: అల్పస్థి; ౩: కోలకర్కటిక; ౪: ఖర్జూరి, ఖర్జువు, గిరిపిలువు, వరూషి, మధుఖర్జూరిక, మృదుఫలము. (తె): చిట్టితె-చిట్టిదు; ౫: (తె) ఇండు, ఈత, ఈడి, ఈడు; ౬. మద్దఖర్జూరమునకు:—అక్వధిత్వ; ౭. పేరీదుకు. —ఖరస్కంధ, ఖర్జూరము, గాతువు, చీర్ణపర్ణము, వరూషము, పాండువు, రోషిణము, వికచము. (తె. వ) ఉబ్బలి, కజ్జారము-కజ్జిము-కజ్జారము (గజ్జారము), పేరీదు, ౮. హింతారఫలమునకు:—కెరిటి. (వైనెజోపిననర్యానపదములు శిర్షికలయినచోటుల"చూ, మధుఖర్జూరిక" అనివేషోపబడెనుగానిపొరపాటున"మధుఖర్జూరిక" 1992 పారటలో శిర్షికాపదముగజోషలేదు. గాన"మధుఖర్జూరిక" అనుపదము అనుబంధములోజోషివబడినది. అక్కడ చూపవలసిన విషయమిచ్చేట పొందుపటువడ బడినది.)

హిందూమతము. అం: చూ, మతము. 7.

హిందూమత్యసముద్రము. అం: చూ, సముద్రములు.

హిందోళజభాషలు. అం: వేసరి, భూతమంజరి, పృథుమధ్యము, మధ్యవిత్తు, భిన్నవరాళి, గొడి, మాళవవేసరి, చేనాటము, మింజలి. (9)

హిందోళము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఒకానొకరాగము. (దీనిని శిశిరపసంతయుతువుల నంధిని పొడుదురు): చూ, స్వరము. 2; అం. 2: చూ, పురుషరాగములు.

హింస. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. చేపుట: అవసరము, అపానము, అభిమరము, అభిమా

నము, ఆయోధనము, అరంభము, ఆలంభము, ఉజ్జాసనము, ఉద్వాసనము, ఉన్మంధనము-ఉన్మంధము-ఉన్మాధము, ఉపసంహారము, కారణము, రారము, కృధనము, త్తణనము, ఖండి, ఘాతము, దండము, నికారణము, నిబద్ధనము, నిరసనము-నిరాసనము, నిర్వాతనము, నిర్వాపణము, నిర్వాసనము, నిర్గ్రంథనము, నికారణము, నిఘాదనము, నిస్తగ్ధనము, నిహననము, నిహించనము, చరాపనము, పరిభ్రమము, పరివర్తనము, పింజము, పృతిఘాతనము, పృతిమధనము, పృతిమాపణము, పృతివాసనము, బంధనము, మారణము, వధము, వపువు, వర్ణనము, విదారణము, విశరఘాతము, విశసనము, విస్మంధము, వ్యాపాదనము, కమనము, శరణము, శసనము, శేషము, సంజ్ఞపనము, సంజ్ఞప్తి, సంహారణము, సంహారము, సంహృతి, సమాఘాతము, సమాపనము, సాధనము, సూదనము, హననము, హత్య, హాని, హింసనము. (అవ్య.) ఆత్. (తె. ప) కొల, జేంపుడు, చేక్కాట, చోగరలాట, చిరుముట, జేడుపు, తునుముట, తుగ్గించుట, నుగ్గాట, నగదంచుట, పరిమాపు, పించేరుడపు-పించేరుడపు, పొరిగొనుట, బారి, బిల్కూచూర్పు, వెంపర, నడమడము, నడనడతద్వి శేషములు:—నిర్మించేనపుడు శత్రువులపైఁబడి జేంపుట:—అనస్తంధము, సాక్షికము. (తె) మృచ్చిలిపోటు; 2. దొంగతనము: చూ, హరణము. 1; 3. బాధించుట: చూ, శోకము; 4. పాపము: చూ, వృణనము. 1; అం. 5: చూ, అజ్ఞానదాహకములు. (హింసము అనికొందము.).

హింసకుడు. సం. విణ. హింసించువాడు:

ఉన్మాధుడు, కపి, కష్టకారకుడు, కుఠాకుత్త, కుసాకుత్త, కుగ్గిరుడు, కుదుగ్గిరుడు,

మాతుకుడు, నృకంతుడు, పాపుడు, రాకారుడు, బాధకుడు, మారకుడు, హార. (తె. ప) కనుకుట్టు, నయ్యేకాడు, ముక్కుకొయ్యి, వల్లడికాడు, వేసరి. తద్వి. - ౧. జేంపువానికి. (తె) నూనకాడు, నూనరి; ౨. నటకువానికి. —కుట్టుకుడు, (మి) శ్పేదియేవాడు. (తె) నటకువాడు; 3: చూ, వ్యాధుడు. 2.

హింసనము. సం. వి. అ. న. 1. జేంపుట: చూ, హింస. 1; 2. బాధించుట: చూ, శోకము.

హింసాకర్మము. సం. వి. క్. న. హింసయేధలముగాఁగలిగిన యధర్వణవేద విసితమైన హోమాదికర్మము: కార్మణము, మూలకర్మము. (తె) చిల్లింగి.

హింసించు. సం. స. క్రి. 1. జేంపు: చూ, సంహరించు. 2: కారించు, పీడించు, బాధించు, విమించు, వేధించు. (తె) ఉడికించు-ఉడికిలించు, వీచు, కక్కనపెట్టు, కక్కనించు, కుతిలపెట్టు, గాసిందెట్టు, చేకవికలాడు, తల్లడపెట్టు, నొంచు, నొగులుచు-నొగుల్పు, నొప్పించు, వనగరగాను, వీరవీరకునేయు-వీరవీరకులునేయు, పీడిపించెట్టు, పొగ్గము, వెళవరలాడు, సతాయించు. తద్వి. - ౧. (మి) బాధపఱచుచు, నగకటకుచు; ౨: (మి) అతపరపెట్టు, (తె) నొందరచేయు, నయ్యేపెట్టు; 3: (తె) బారిచునరు, వెంపరలాడు.

హింసితము. సం. విణ. బాధించఁబడినది:—అతతము, అర్దితము, కీర్ణము, కృతము, పృతము, న్నము, బాధితము, విధము, వేధితము. తద్వి. - ౧. బాధించినది:—బాధకము. (తె) గొడ్డగము. (చూ, మృగము 2, కర్మకము) ౨. బాధించఁబడినది:—బాధ్యము.

హింసరి. సం. వి. ఆ. ప్రే. 1. వల్లయుప్పి: చూ, లవడి; విణ. 2. జేంపునది: ఘనము,

శరారువు, శార్వరము, సమావళము, సూద
నము. తద్వి. — ౧. చేంతుటకు. — చూ,
హింస. 1; ౨. చేంపబడినది: — చూ,
సూదితము.

హింసుశ్రు. సం. విగ. స్వభావముచేతనే చేం
తువాడు: ఘాతకుడు, శరారువు.

హిక్కి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఎక్కిలి (వై
త్యమునబుట్టినది. దప్పి లోనగువానిచే
గలుగు తేవులు.): అనుబంధ, క్షవధువు,
విదాహము. (తె) ఎక్కిలి-వెక్కిలి-వెక్కి
లి-వెక్కిలి-వెక్కిలి-వెక్కిలి - వెక్కి-
వెక్కి; 2. వైడికంటియనునక్షి: చూ,
సకిసంపులులుగు.

హిజోరు. దే. వి: చూ, రూ-ఇజోరు.

హిజరి. వా. వి. మహమ్మదీయశకము.

హిజ్జలము. సం. వి. ఆ. పుం. రూ-ఇజ్జలము.
ఎజ్జగన్నెడు: చూ, హయమారకము.

హిడింబజిత్తు. సం. వి. త. పుం. భీమసేనడు:
చూ, వృకోదరుడు.

హిడింబారమణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఆంజ
నేయుడు: చూ, వానరము.

హితకారి. సం. వి. ఇ. పుం. ఇతకరి: క్షముఁ
డు, హితుడు. (తె) ఇతకరి-ఇతవరి, ఇత
పుడు, హితపుడు: చూ, స్నేహితుడు.

హితము. సం. విగ. 1. వెనుకటికి మేలుచేయు
నది: అశిన్ను. (తె) మంచినది; విగ. 2. ధ
రించబడినది: గృహీతము, ధృతము. తద్వి. -
ధరించదగినది: — ధర్తవ్యము, ధార్య; ౩. పా
యినది: అక్షము, అశగతము, అభ్యక్షము,
గతము, యాతము, పితము. తద్వి: — వర్గ
తము, విగతము; 4. ఇతము. హితవై నది,
వసుద్ధము: చూ, స్నేహము. 1; ఆ. న.
5. వెలిమి: చూ, స్నేహము. 1.

హితవసు. వి. ఆ. కి: చూ, సాయింఁచే.

హితవచనము. సం. వి. మంచుమాట, కల్పము,
యోగ్యము: చూ, కబ్బము. 2.

హితవరి. వై. విగ. (హితవు + అరి) = హితకారి:
చూ, హితకారి.

హితవు. వై. విగ. = హిత. రూ-ఇతవు-ఇతము.
చతుష్టయము, హితపుకలది: చూ, స్నేహము. 1.

హితవుడు. వై. విగ. = హిత: చూ, హితకారి.

హితుడు. సం. విగ. = హితపుడు. — వై —

హితావరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. మృత్యుమనుమందు:

చూ, మందు. 1. [నమంగళ.

హిమ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పాలకూరక: చూ,

హిమకరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. చండుగిడు:

చూ, హిమాంశువు. [రిక్కి-

హిమదీధితి. ఆం. మృగశిర్షాసక్షత్రము: చూ,

హిమద్యుతి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, హిమకరుడు.

హిమద్యుమము. సం. వి. ఆ. పుం. పెద్దవేముక:

చూ, వేము. [చూ, హిమము. 1. 1. - ౧.

హిమని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రూ-హిమాని:

హిమము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఇగము-ఇవము.

మంచే: అనశ్శాయము, ఇంద్రాగ్ని, ధూమ

ము, ఋ, ఖజలము, ఖనికాజలము, తుదము,

తుషారము, తుహినము, నిహారము, నీహారము,

పాశ్రేయము, మహిక-మహిక, రజనీజలము,

సరంధకము, హిమని-హిమాని, హిమిక.

(తె. ప): ఇగము-ఇవము, ఈము, పాగమం

చే, మంచే. తద్వి. — ౧. మంచేనమాహా

మునకు. — కుహేరిక, ధూమిక, హిమని-

హిమాని, హిమసంహతి. (తె) మూడమంచే:

౨. పిడుగునకు: — భిత్తిక: చూ, పిడుగు;

౩: చూ, చేలిపిడుగు; 2. చందనము: చూ,

వాసన. 1: విగ. 2. చేల్లనిది: అనుష్ఠము,

జడము, తుషారము, కిశరము, కితము, కిత

లము, నీరము, నుపిమము.

హిమకరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. చేలివలుగు:

చూ, హిమాంశువు.

హిమగ్రస్తుడు. సం. వి. ౧. మంచేచేతగొట్టె
బడినవాడు: జడుడు. [కరుడు.

హిమధామడు. సం. వి. ౧. పుం: చూ, హిమ

హిమవంతము. సం. వి. ౧. పుం. 1. మంచే
కొండ. (మంచేగలిగినది. ఇది కింపు
రుషవర్గమునకు దక్షిణమందు మేరియాయందు
నది.): చూ, పర్యతము; అం. 2: చూ, కుల
పర్యతములు; 3: చూ, శర్ల పర్యతములు.

హిమవత్పర్యతము.—పై.— [చూ, సిరము.

హిమవాలక. సం. వి. ౧. పు. కర్పూరము:

హిమసంహతి. సం. వి. ఈ. పు. హిమని.
చూ, హిమము. 1. [వలిలగు.

హిమాంబువు. సం. వి. ఈ. న. వన్నీరు: చూ,

హిమాంశువు. సం. వి. ఈ. పుం. చంద్రుడు

(వేల్చి నిరీక్షణములు గలవాడు): అంశుమం
తుడు, అత్రిశాతుడు, అత్రినేత్రభువు,
అబ్జారి, అబ్జుడు, అభిజాడు, అభినవనీతుఁ
డు, అమతి, అమృతనిర్గమడు, అమృతాం
శువు, అవలక్షగువు(డు), ఆత్రేయుడు,
ఇందుడు, ఇభుడు, ఈరుడు, ఉడుపుడు,
ఉద్భిధుడు, ఉ, ఏకత్రింశుడు, ఏకతిల
కుడు, ఓషధీకుడు, ఔషగ్రస్తికుడు,
కంకిరవుడు, కలాదుడు, కలా
నిధి, కలావతి, కలాపుడు, కలాపూర్ణు
డు, కలాభిత్తు, కలానిధి, కుమదబాంధ
వుడు, కుమదినీపతి, కుమదేశుడు, కువల
యప్రియుడు, కైరవి, కైకికుడు, కామ
దీపతి, క్షేదుడు—క్షేదువు, క్షపాకరుడు,
క్షపావతి, క్షిరాభిజాడు, క్షిరాభితన
యుడు, క్షిరోదనందనుడు,
ఖగుడు, ఖచమనుడు, గోవతి,
గోవు, గొరుడు, గ్రహారాజు, ఘామఁ
డు, ఛ, ఛందిలుడు, ఛందిరుడు, ఛంద్ర
మనుడు, ఛంద్రుడు, చిత్రాబీరుడు, చి

త్రేకుడు, ఛాయాభ్యుత్తు, ఛాయామృగభ
రుడు, జయంతుడు, జద్దుడు, జలజాడు,
జీమాతుడు, జైవాత్మకుడు, జ్యోతి, తప
నుడు, తమోమత్తు—తమామత్తు, తమాఘ్నుఁ
డు, తమోవహుడు, తారాపీడుడు, తిథి
వ్రణి, తుంగీపతి (తుంగీకుడు), తుహిన
కరుడు, త్రినేత్రచూడామణి, ధ, దక్షజా
వతి, దశాశ్వడు, దర్శిపత్తు, దాక్షాయణీ
పతి, దాక్షాయణీరమణుడు, దోషాకరుడు,
దోషావరుడు, ద్విజపతి, ద్విజరాజు, నక్ష
త్రేకుడు, నారాయణుడు, నికాకరుడు,
నికావతి—నిశిపతి, నికామణి, పక్షచరుడు,
పక్షజన్ముడు, పక్షజాడు, పర్యధి, ప్రహ
ణేమి, మ, మృగపిల్లుడు, మృగాంశుడు,
యజ్వపతి, రజనీకరుడు, రాజరాజు,
రాజు, రాత్రిమణి, రోహిణీకుడు, వరా
లి, వలక్షగుడు, వికనుడు, విధువు, విలు
ధుడు, విరోచనుడు, కళధరుడు, కళి,
కళాంకుడు, శీతకరుడు, శుభాంశుడు—శు
భాంశువు—శుభ్రీమాంశుడు—శుభ్రాంశుడు—
శుభ్రాంశువు, శ్వేతవాహనుడు, సముద్ర
నవనీతుడు, సింధునందనుడు, సిత్త్రుడు,
సుధాంగుడు, సుధాంశువు, సుధాకరుడు,
సోమడు, స్వచమనుడు, హరి, హిమక
రుడు, హిమద్భుతి. (తె. వ):—ఎడగం
ది, కందుగలదుండగిడు, కడలినిఱగడ
ముద్ద, కడలివెన్న, కటివేల్పుదాకన్ను, కఱ
కంకుతలమానికము, కఱకంకుతలయేలు, క
లువరాయణుడు, కలువనిండు, కవల్లుబాయ
వేందమాను—వేందురమాను, వేందు, వేందు
రుడు, వేలివెలుగు—వేలివెల్లు, వేలువకోతి,
వేలువతేడు—వేలువలతేడు, చోటుబోటు
లబావ, చీకటిమిత్తి, చీకటి వేరుచిత్తు,
చేక్కల గమికాడు, చేక్కలదొర,

యే క్కలప్తఁడు, చెంగలువనెచ్చెలి, జేక్క
వగొంగ, జేక్కవకవిచ్చ, జేడదాడికన్నావ,
జోదిలి-జోదిలి, జింకతాళువరి-జింకతాలు
పు, తవసికన్నావ, తమ్మి వగనుఁడు, తమ్మ
లవగవాఁడు, తలనుగరాను రాయి, తొగచె
లిక్కాడు, తొగప్రేఁడు, తొగవిందు, నిసి
వెలుఁగు, నీరుపుట్టువు, నెత్తమ్మిదిమ్మలని
దురుమందు, నెల, పంటపైరుల దొర, పదా
ర్యాళ్లదొర, పయిరులయొకిమిఁడు-పైరుల
యొకిమిఁడు, పాలకడలివెన్న, పాలకడలి
పట్టి, పుట్టుకచేల్వజోతి, పెనుకాఁకరాజో
డు, పొద్దుజేంట, పొద్దుజోడు, పొద్దు
జోడుజోడె, చిత్తరిజింకదాల్పు, బూతముల
సామి, మందురా, మరుమామ, మామమామ
బావ, ముక్కంటికలపువ్వు, మున్నీటిపట్టి,
మునుచీకటులవిమ్మొమ్మగ్గ, రాజో, రిక్కిల
పంటు, రేజేవరానిమగఁడు, రేజోతి, రేదొ
ర, రే పొల్లతిమగఁడు, రేయివెల్లు-
రే వెలుఁగు - రే వెల్లు, రే తేఁడు,
లచ్చియన్న, లచ్చితేనెడమకన్ను, రేటిమ్మె
గలమేటి, వలివెలుఁగు-వలివెల్లు, వెన్నయద్ద,
వెన్ననెడమకన్ను, వెన్నలగుత్తి, వెన్నల
రాయఁడు, వెలివెల్లు, వేలుపులజోనము, సిరి
యన్న. తద్విశేషములు:—౧. బాలపండ్రు
నకు:—(తె) నెలకూన, నెలవంక; ౨: చూ,
పున్నకు. [నంతము.

హిమాలయము. సం. వి. అ. పుం: చూ, హిమ
హిమాని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, రూ-హిమని.
హిమాలయము. సం. వి. అ. పుం. శితనగము:
చూ, హిమనంతము. (చూ, వర్వతము).
తద్విశేషములు:— ౧. కొండ
కు:—భూధరము, మరుపు, వృత్తిము;
౨. చెండికొండకు:—పజ్జాలయము, వీర,
శ్వేతము(చూ, వర్వతము.); ౩. వరుణవర్వత
యనకు:—వరుణము; ౪: వింధ్య. (తె) విం

జేము (చూ, వర్వము. ౨౦.); ౫. దోగివర్వత
మునకు. (తె) మందుమల(చూ, వర్వతము.);
౬. క్కొంచవర్వతమునకు. —చూ, వర్వతము
(చూ, వర్వతము.); ౭. మేరువర్వతమునకు. —
రత్న సానువు, నురాలయము(చూ, వర్వతము
౨౨); ౮. శ్రీఘట్టుము, శ్రీశైలము. (తె) సిరి
గట్టు; ౯. సహ్యాము; ౧౦. దుమారస్యామి
కొండకు:—(తె) సామిమల; ౧౧. వర్వతకళా
రమునకు. —(తె) కేలు, మారు(చూ, కళురము
1); ౧౨. వర్వతమునందు పుట్టినది:— (విణ)
పార్వతీయము; ౧౩. వర్వతసంబంధమైనది:—
(విణ) పార్వణము; ౧౪. కొండనడుమునకు. —
మేఖల(చూ, వర్వతము.); ౧౫. కొండనెత్త
మునకు. —వవ్రిము, సానువు(చూ, వర్వతము
౧౩); ౧౬. రోహణము.

హిమాలయము. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. రెడ్డివారివావ
బ్రాహ్మ: చూ, స్వర్ణక్షీరి.

హిమాలయము. సం. వి. అ. న. కర్పూరము:
చూ, సిరము. [హిమము. 1.

హిమిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. మంచే: చూ,
హిరణ్యము. అం: చూ, వర్ణములు.

హిరణ్యగర్భము. అం: చూ. మహాదానములు.

హిరణ్యగర్భుఁడు. సం. వి. అ. పుం. (గర్భము
దు హిరణ్యముగలవాఁడు) వలవ: చూ,
బ్రహ్మ. 1.

హిరణ్యము. సం. వి. అ. న. 1. బంగాళు:
చూ, లోహము. 1; 2. మాడ: నువర్ణము,
నిష్కము. (తె) మాడ, అరవరా, సొన్న—
సొన్నము—సొన్నా. తద్వి. — నూటయొడి
మిదిమాడలకు. —నిష్కము(చూ, నువర్ణము.);
౩. ధనము: అర్థము, అదాయము, ఋక్తము—
రిక్తము, ఋ, కటపురీవము. సుపిలము, శో
త్రము, గ్రంథము, జ్యోతి, ద్యున్నము,
దగ్గిరిము, దగ్గివ్యము, ధనము, నీకము, శు
ణము, భోగము—భోగ్యము, మాత్ర, యోగ

ము, రుక్తము, రై, రోకము, వనువు, వస్సము, వామము, విత్తము, విధానము, విభవము, సాధవము, సారము, సువర్ణము, స్వత్వము, స్వయము, స్వావతేయము. (తె):—అస్తి, ఒడమి-ఒడమె, కాను, చోకట్టు, డబ్బు, దనము, దిస్తు, నగదు, నెలగ, వయి కము-వైకము. వయిడి-వైడి, వసిడి, పింగు, ముదువు, మొల్లము, రూక, రొక్కము, రో, లవక, లిబ్బి, విడిముడి, సాత్తు, సామ్మ. తద్విశేషములు:—౧. ఆర్థికవిత్తమునకు:—(తె) వడవు, ౨. దామోకొన్నిసామునకు:—కుండము, (తె) చిలువాసము, దాపురము. (చూ, లిబ్బి, పంటసాల, విత్తము.); ౩. దొంగసాత్తునకు:—లుప్తము-లోప్తము-లోప్తము; ౪. కొనుటకొచ్చినసామునకు:—(తె) కొనుమొదలు; ౫. మంచి నడవడికకు పూటగాగట్టిన ధనమునకు:—(తె)టిపు; ౬. రైతులులోనగువారివలన పోగుచేసిన సామునకు:—(తె)దిస్తు; ౭. వసూలుచేసినసామునకు:—(తె) బస్తు; ౮. మృత్యావేదాదివస్తువునకు:—అర్థము; ౯. పంచోకానదగిన తండిసాత్తునకు:—దాయము; ౧౦. చేతివెలకు:—(తె) నగదు, రొక్కము; ౧౧. వెచ్చేవు సామ్మ పండుకూడఁబెట్టినధనమునకు:—(తె)సిద్దాయము; ౧౨. మొట్టమొదట సరకు అమ్మగా వచ్చినసామ్మనకు:—(తె)బోజి; ౧౩. గోధనమునకు:—(తె)సామ్మ; ౧౪. స్త్రీధనమునకు:—సాదాయికము; ౧౫. గవ్య: చూ, సంకు. 1;

5: చూ, రేతన్న. 1; అం. 8: చూ, దానములు.

హిరణ్యరేతనుడు, సం. వి. న. పుం. 1. అగ్ని (హిరణ్యరేతన్నగాగవాడు): చూ, వహ్ని. 1; 2: చూ, సూర్యుడు.

హిరణ్యరేతుడు, సం. వి. న. పుం. —పై—

హిరణ్యవాహుడు, సం. వి. ఆ. పుం. కోణనదము, కోణము: చూ, సముద్రము.

హిరలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. నల్లయప్పి*: చూ, లవణి. 2.

హిరుక్. సం. అవ్య. పాయటయందు ర్తించేను. హిలమోచిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ: చూ, రూ-హిలమోచిక *. (హిలమోచిఅనియు.)

హిహాకము. సం. వి. ఆ. పుం. దేహముముడు: చేకొనినపిల్లి: చూ, మాదాలము.

హిహి. దే. అవ్య ఇసి-ఇహిహి: చూ, హూహూ-

హి

హి. సం. అవ్య. అనా. ఆకృత్యాధకము: చూ, వింత. 1.

హీనతానములు. అం: చూ, తానములు.

హీనమగు. మి. ఆ. కిరి: చూ, లలితడు.

హీనము. సం. వి. 1. తక్కువైనది: అంత్యము, అణకము, అధమము, అధరము, అనకృష్టము, అర్చము, అవద్యము, అవమము, ఊనము, కంకరము, కచ్చరము, కనీయము, కాండము, కుత్సితము, కుప్తాయము, క్షామము, క్షీతము, క్షీణము, ఖర్చము, ఖలము, ఖేటము, గర్వము, చేల-చేలము, నికృష్టము, నైవ్యము, న్యక్షము, న్యూనము, పక్షిణము, యావ్యము, (అవ్య) అను. (తె. వ):—(వి) అడుగు-అడ్డు, అసదు, అలి, ఈరు, కడ, కనీయము, కిలుకు, కీడు, చిలిపి, తున్న, దాగి, నాలి, పిచ్చే, రీడు, లాలూచి. (విణ) కిలుదు, కుక్క, కుచ్చితము, కుట్ర, కూళితనము, కైలాటము, గొంటు, చెనటి-చెన్నటి, టకటొంకు, నాలి, వలచే, వీదన, పొచ్చెము, పొటిపొటి, మందము, మట్టము, మనలిక, ముత, మెదుక, మెదువు, లామో, లాజ్జ, వెలితి; 2. దూఁదిగినది: బిభృష్యము, దూష్యము, నింద్యము, న్యూనము, రేఫము, వక్షస్యము, వాచ్యము. (తె)

అగడు, పాచ్చెము, రట్టడి-అట్టడి-
రట్టు-అట్టు. తద్వి:-చూడ(నిందించు)బడినది:-
అధిక్షిత్తము, అవగీతము, అవధ్యస్తము, గర్హి
తము, నికృతము, పురస్కృతము; 3. విడు
వబడినది: అవసీతము, అవధ్యస్తము, ఉజ్జీ
తము, ఉత్సర్జితము, ఉత్సృప్తము, కిశోర
రము, కీర్ణము, త్యక్తము, త్యజేతవంతము-
త్యాజితవంతము, భుతము-ధూతము, నిర్ధూ
తము, నిర్యాయోధము, నిన్దుషితము, పరియ్యత
ము, పరిత్యక్తము, పరివర్జితము, పరిహృ
తము, ముక్తము-క్తము, మిథము, యాత
యామము, రహితము, విరహితము,
విధుతము - విధూతము, సముజ్జయ
తము. (తె) తొలగింపు, మినహాయింపు.
తద్వి-౧. విడువబడినది:-అవిముక్తము;
౨. అనుభవించి విడువబడినది:-యాత
యామము; 3. విడువబడినది:-త్యాజ్యము,
జేయము, పరిత్యాజ్యము, పరిహార్యము-పా
రిహార్యము, వర్జనీయము, వర్జ్యము, వివర్జనీ
యము, హేయము; 4. చూ, వాంతము. 2.

హీనుడు. సం. వి. అ. తక్కువనడిచాడు. అధముఁ
డు, అధరుఁడు, అవశదుఁడు-అవనదుఁడు, అ
ర్హుఁడు, అల్పుఁడు, అపటుపు, ఇరుఁడు,
ఇత్సరుఁడు, కటుంటుకుఁడు, కటుఁడు, కని
ష్ఠుఁడు, కనీయుఁడు, కీచకుఁడు, కూరదృ
క్కు, తుదుఁడు, తుల్లకుఁడు, క్షోధిష్ఠుఁడు,
ఖలాఁడు, ఖల్లకుఁడు-ఖల్లుకుఁడు, ఖేటుఁడు,
గర్హుఁడు, గోననుఁడు, చవలుఁడు, చేలుఁడు,
జంబుకుఁడు, జఘన్యుఁడు, జఘన్యుజుఁడు, జా
ల్మిఁడు, నిహీనుఁడు, నీచు-నీచుఁడు, న్య
థుఁడు, పాపుఁడు, పామరుఁడు, పికునుఁడు,
పుల్కుకుఁడు-పుల్కునుఁడు, పృథ్వీకుఁడు,
పౌష్కరుఁడు, ముందుఁడు, యాపుఁడు,

వివర్ణుఁడు, శక్లుఁడు, శ్లథుఁడు. (తె. కృ)
అనద, కడ, కింఁచే-కింఁచే-కింఁచేఁడు,
కొంచెకాఁడు, కొద్దివాఁడు, గొఱకు, చిల్లర
కాఁడు, తక్కువవాఁడు, చూబ, దాబు,
నీచే, పాదలి, పెయ్య-పేయ, పొడ్డాకుఁ
డు, లుల్లిగాఁడు, వెలితినునీసి, సన్నగాఁ
డు-సన్నపుగాఁడు, హసదు. తద్వి.-పా
మరువకు.-గోండుఁడు.

హీనోపమామ. అం: చూ, అర్థదోషములు.

హీర. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. చీమ: లత, లూక:
చూ, విపీలిక; 2. లచ్చి: విచర్చిక, శమ్.
(తె) నీ: చూ, లక్ష్మి. 1.

హీరకుఁడు. సం. వి. అ. పుం. ముక్కుంటి:
చూ, శివుఁడు.

హీరము. సం. వి. అ. పుం. వజ్రము: చూ, రత్నములు.

హీరింగు. వా. వి. వాయిదా. (హియరింగు.)

హీలమోచి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ: చూ, చిచ్చేలి.
తద్విశేషములు:-పుల్లబచ్చేలికి:-భేదము,
వనస్థ, వరుణమూరణ-వరుణమూరణము, వల్లి.
(తె) పెట్టిబచ్చేలి *.

హీలమోచిక. సం. వి. అ. స్త్రీ: చూ-హీల
మోచిక. (తె):-చిలక కూర-చిలకకూర-
చిల్కకూర. *. (దీనినే ముల్లంగి అని కొఁ
దలు: చూ, వాస్తవం.)

హు

హుం. సం. అవ్య. 1. క్షుహించుచున్నది-క్షు
చిత్కము, విశేకము: చూ, యోచన; 2. ఊ
హ. వర్జిత్తము: చూ, సహలు; 3. శో
చనుచున్నది-క్షు: చూ, శోషము; 4. జెడ
రించుటయందు వర్జించు: చూ, వెలుపు.
హుంకరించే. సం. అ. క్రి. హుమ్మనిధ్యనించే,
చూ, శబ్దించే.

హుంకారము. సం. వి. అ. పుం. 1. హుమ్మను
ధ్వని: చూ, స్వరము. 2; 2=హుంకర, హుం
కొట్టుట. (సం) హుంకృతి.

హుంకారింఁచే. సం. అ. క్రి. హుంకారముచేయు.

హుంకృతి. సం. వి. ఇ. (స్త్రీ. 1.2: చూ, హుం
కారము. 1-2; అం. 3: చూ; రతిస్వసులు.

హుండి. వా. వి. రూ-హుండి. 1. హంటసే

సామ్మ చెల్లింఁచును అనడి వతికి: చెన్న;

2. దేవళములలో ముడుపులు వేయు డిబ్బి.

హుండి. వా. వి. —వై.—

హుంకుము. వా. వి. 1. అజ్ఞ; 2. అధికారి యా
జ్ఞావక్రము. “హుంకుంతాచే.”

హుంకురు. వా. వి. సమక్షము, సముఖము.

హుంటాహుటి. దే. వి. 1. గమవ వేగము; చూ,

స్వదము; 2. వడి: చూ, స్వదము; విణ.

3. వేగవంతము; చూ, స్వదము.

హుంకుక. సం. వి. అ. (స్త్రీ. 1.=ఉడుక. డులు

డక్క: చూ, వీణ; వై.వి.(1)=హుంకుక్త:

చూ, హుంకుక. 1.

హుంకుకము. సం. వి. అ. పుం.—వై.—

హుంకుకు. వై. వి.=హుంకుక్కుము.—వై.—

హుంకుక్కు. సం. వి. అ. (స్త్రీ. 1—వై.—;

అం. 2: చూ, అనద్ధవాద్యములు.

హుంకుక్కుము. సం. వి. అ. పుం.—వై.—

హుంకుపు. సం. వి. ఉ. పుం. మగగొట్టె: చూ,

మేవను. 1. తద్వి.—కొండ గొట్టెకు.—

కోహివను (చూ, మేవను 1)

హుంకభుక్కు. సం. వి. జ్. పుం. 1. అగ్ని

హోతుడు: చూ, వహ్ని. 1; (స్త్రీ.

2.కృత్తిక: చూ, రిక్కు.

హుంకభుక్కియ. సం. వి. అ. (స్త్రీ. అగ్నిభార్య,

స్వాహ, ఆగ్నాయి: చూ, భార్య.

హుంకము. సం. వి. విణ. హోమముచేయుబడ్డది:

చూ, ఇప్తము. 7. తద్వి.—హుంకేశవనునకు:

పురోహితము.

[భుక్కు.

హుంకవహుండు. సం. వి. అ. పుం: చూ, హుంక

హుంకాశి. సం. వి. ఉ. (స్త్రీ: చూ, హుంకభుక్కున్

హుంకాశనుండు. సం. వి. అ. పుం.—వై.—

తద్వి.—జ్వాలకు.—ఉ.

హుంకాకుండు. సం. వి. అ. పుం.—వై.—

హుంక. దే. వి. రూ-హుంకాయ. సుజ్ఞము;

చూ, హుంకము.

[178.

హుంకాయ. దే. వి.—వై.—ఉ, రా. 2, అ.

హుంకయంజి. దే. వి.—హుంకకము: చూ,

రత్నములు. తద్వి.—ం:—చూ, హుం.

1-2-3-4; 5. రంధ్రముగల ముత్యము:—

(తె) హుం (చూ, హుం. 5); 3. తాళపుం

బూసకు:—(సం) సగరము.

హుంకయమత్తు. దే. వి. గొప్ప, పెద్ద. రూ-

హుంకత్తు-హుంకత్తు: చూ, సుర. (3)

హుంకయమంజి. దే. వి. రూ-హుంకయంజి-

హుంకయమంజి. ఒకదేశము: చూ, దేశములు.

హుంకయమంజి. దే. వి. —వై.—

హుంకయంజి. దే. వి.—వై.—

హుంకత్తు. దే. వి: చూ, రూ-హుంకయమత్తు.

హుంకత్తు. వా. వి.—వై.—

హుంసారు. వా. వి. 1: బందోబస్తు, జాగ్రత్త;

2. కనువివ్వ: చూ, మేలుకోలు; 3. హెచ్చేరిక

(హుంసారుఅనియు.)

హుంహుపు. సం. వి. ఉ. పుం. రూ-హుం

హుపు. ఒక గంధర్వుండు: చూ, వీకారి-

హుంకిక్కి. దే. వి. రూ-హుంకిక్కి-హుంకిక్కి-

హుంకి. 1 అబద్ధము: చూ, వికధము; 2. అశ

త్యము: చూ, వికధము; 3. రూ-ఉంకిక్కి;

అభావము: చూ, కూన్యము. 1.

హుంకి. దే. వి.—వై.—

హుంకిక్కి. దే. వి.—వై.

హుం

హుం. దే. వి. అప్రతిఁచేట యందనుభవ్యత్యము

కరణము: చూ, హుంహుం.

హూణము. సం. వి. అ. పుం. మా, దేశములు.

హూతము సం వి. వి. విలుగబడినది, ఆహూతము: చూ, సంబోధనము. 1-౨.

హూతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. రూ-సంహూతి. పిలుపు: చూ, సంబోధనము.

హూరేణావు. సం. వి. ఉ. పుం: చూ, రాజర్థము.

హూహూవు. సం. వి. ఉ. పు. హూయనిపాడెడి ఒకదేవగాయపడు: చూ, సీకారి.

హూహూ. దే. వి. చేరియందగు ధ్వన్యను కరణము. భాగ. 4, స్కం. 848. తన్వీ. — అమృత్యు, అనురునురు-అన్నురు, అపురు, ఇన్ను, ఇహిహీ, ఉచే మ్మ, ఉచ్చిచ్చిరే-ఉచ్చిచ్చిరే, ఉడుమట, ఉట్టు, ఉల్లల, ఉనురునురు-ఉనురు-ఉన్ను - ఉన్నురు-ఉనురు-ఉన్నురునురు, పింబాయి, కకకకలు, కచిక్కు, కటకట, కటపెట, కటుక్కు, కతిల్లు, కతుక్కు, కవకవ, కరకర-కలకల, కలుక్కు, కలకల, కలుక్కు, కళపెళ, కవకవ, కవ్యము, కాండ్ర-కాండు, కాపు, కికిక-కికాక, కిచేకిచే, కిలకిల, కిలకిల, కిల్లు, కిలకిల, కిలకివ, కిసాలున, కియే, మతమత, మలమల, కే, కై, క్కొక్కొక్కొ-క్కొక్కొక్కొ, క్కొ, క్కొపు, క్కొవ్వు, క్కొంగు, క్కొయో, క్కొపు, ఖంగుఖంగు, గడగడ-గబగబ-గనగన, గజిల్లు, గబాలు, గబీగుబీ, గబీలు, గమగమ, గమృ, గజగజ, గజ్జు, గలగల-గళగళ, గల్లు-గల్లుగల్లు, గింగురు, గిజిగిజి, గిటగిట, గిరిగిరి, గిణుక్కు-గిణు, గిలగిల, గిలుకు, గుటగుట, గుటుకు-గుటుకు, గుటుకు-గుటుగుటుకు-గుటుక్కు, గుళగుళ, గుడిగుడి, గుడుక్కు, గుడుగుడు, గునగున, గువ్వ, గుబగుబ, గుబాలు-గుబీలు-గుబేలు, గుబ్బ, గుమగుమ, గుమ్మ, గుణక-గుణక-

గుణు-గుణు, గుణగుణ, గుణగుణు, గుటగుట, గొణగొణ, గొణగొణ, గొలగొల, గోండిరి, గోలుగోలు-గోల్లొలు, చేంగు, చేకచేక, చేటాలు-చేటిల్లు, చేరచేర, చేలోచేలో-చెలో-చెలో వెలో, చిటచిట, చిటచాట, చిటాలు, చిటుచుచాటు, చిరుచిరు, చిలచిల, చిల్లు, చినచిన, చివుకుచివుక్కు, చెంయి, చెమ్మే, చెటచెట, చెలుకు-చెలుక్కు, చెట్టు, చెర్లు, చొటచొట, చొడచొడ, చొలుచొలు, జేన్లు, జెలజెల, జిల్లు, జివజివ, జేవుజేవు-జొజేవు, జిజి-జిజి-జిజిజి, జిల్లు, జిల్లు, జివు, జివురు, జింగింగి, జోజో, జోజు, జోన్లు, జోన్లు, జొటజొట, జొలుజొలు, టంటం (టముకు-టముక్కు), టివు, తంగు, తంగునింగు, డబ్బు డబ్బు, డులడుల, డూడూ, తకతక, తటతట, తటాలు, తవతవ, తళతళ, తళుక్కు, తిమిడి, తుకతుక, తుటుక్కు, తుపుక్కు, తుప్ప, తుట్టు, తున్ను-తున్ను, తూ, తెకతెక, తొటతొట, తొట్టు, దగదగ, దబదబ, దబాదిబ, దబ్బు, దిగదిగ, దిగ్గు, దిబదిబ, దిరదిర, దిద్దిర, దిన్ను, దు, దుడిదుడి, దుహ, దుముక్కు, దూ, దూలూచి, దొడదొడ, దొవ్వుదొవ్వు. (నం) భగద్దగ, భుక్కుభుక్కు, భూభూ, భే, భే. (తే) నడునడు, నలుక్కు, నిగనిగ, నెక్కురు, నెటుకురు, నెలినెలి, పకపక-పకాపక, పకిలు, పటపట, పటుకు-పటుక్కు, పసీలు, పటపట, పలుకు-పలుకు-పళపళ-పలపలన. పల్లలన, పిలపిల, పుటపుట, పుటుక్కు, పుకపుక, పురపుర, పులుకుపులుకు - పుల్లుపుల్లు, పునుకు-పునుక్కు, పెటపెట, పెరిల్లు, పెళపెళ, పెర్లు, పొటపొట, పొటుకు-పొటుక్కు, పొలపొల, బంటం, బగబగ, బగిలు, బ

అడబడ, బటబట, బళుకున — బళుక్కున,
 బల్లు, బల్లున, బామరుబామరు, బావురు,
 విజవిజ్జు, విన్ను, బుగబుగ, బుగులుబుగులు,
 బుటుకు-బుటుక్కు, బుడబుడ, బురబుర,
 బుట్టు, బుసబుస, బున్ను, బొడ బొడ,
 బొసబొస, బొళుకుబొళుకు, బొళుక్కు,
 బోరు, బ్రల్లు, మటమట, మలమల, మిట
 మిట, మినమిన, మిలమిల, మినమిన, ముర
 ముర, ముసముస, రవరవ, రిక్కు, రెవరెవ.
 తేవ్వ, రివ్వు-తేవ్వు, టువ్వు, లగాలగా,
 లటుక్కు, లబోలబో, లివలివ, లుకలుక,
 లునుక్కు, లొటలొట, లొడలొడ, వజీ
 వజీ, వటవట, వడవడ, వలవల, వికవిక-వికా
 విక, విజ్జి, విరవిర, విలవిల, వినవిన, వెకవెకలు,
 పరపర, పట్టు, సలసల, సుటసుట, సువ్వాస,
 సువ్వి, హూ, హూష్ట, హో, హోరు. మఱి
 కొన్ని ధ్వన్యను కరణములు:— ౧: (సం)
 ఆఫీట్టారాకర్ణనము, ఆపూత్తారాచరణము,
 కా; ౨: కొక్కొక్కో-కొక్కొక్కో;
 (అ. కి.): ఆపసోపాలవడు, ఉటుగొట్టు;
 ౩: పూర్వకవులచే బయోగింపబడిన ధ్వని
 శాసన అనుకరణములు:— (౧) నవ్వుట,
 (౨) అల్లుట, (౩) ఆడుట=జోగుట, (౪)
 వొవ్వుట, (౫) నుక్కుట, (౬) మాడుట,
 (౭) వేగుట, (౮) మండుట, (౯) మోత,
 (౧౦) ఏడ్చు, (౧౧) చొచ్చుట, (౧౨)
 పొక్కుట, (౧౩) పొద్దు, బొడుచుట, (౧౪)
 ఒలుకుట=కాటుట, (౧౫) చినుకులవడుట,
 (౧౬) ఉడుకుట, (౧౭) మాయుట, (౧౮)
 తెల్లవాటుట, (౧౯) కొలుకుట, (౨౦)
 వడుట, (౨౧) తేగ్గెట, (౨౨) చొచ్చుట,
 (౨౩) గులగుల, (౨౪) చొచ్చుకొనుట, (౨౫)
 ఝళంఝళలు; (౨౬) కాంతులు, (౨౭)
 కచ్చలు, (౨౮) పండులు, (౨౯) ఏనుగు
 లు, (౩౦) సింహము, (౩౧) పెద్దత్రి, (౩౨)

గుట్టము, (౩౩) ఎడ్డులు, (౩౪) గాడిద,
 (౩౫) కోళ్ళు, (౩౬) పాములు, (౩౭)
 పిల్లులు, (౩౮) కొంగలు, (౩౯) ఆఝో
 తులు, (౪౦) మేకలు, (౪౧) ఎలుకలు,
 (౪౨) కొట్టుకొనుట, (౪౩) ముద్దెల్ మోత,
 (౪౪) మెలయుట, (౪౫) నొక్కుట,
 (౪౬) ఘల్లునుకుట, (౪౭) జేల్లునుకుట,
 (౪౮) కుమ్మెదలు, (౪౯) ఈగలు, (౫౦)
 ధ్వనములు, (౫౧) దంతములదేవ్వుడు ఇ
 త్యాది; ౪. మఱిన్ని కొన్ని కబ్బములనుకరణ
 మలవనానుండి యొకానొక యర్థ విశేష
 ము నిచ్చుచేన్నవి. ఉదా.— మననుకర
 వళపడెను, చెకపికలాడెను, చిత్తము పరా
 వకలయ్యెను, సాంపు సాటసాటవోయెను,
 బుడిబుడిమేడుపు, కానునకకలాడెను, నెల
 వెల వెల బాతెను, చలవలకన్నీరునించెను,
 తొపలు విలవిలబడెను, కస్తూరి భుగభుగలు,
 బంగదవిగవిగలు, మెలుపుల తళతళలు,
 పసిడిగాజోల మినమినలు, గర్వపుమిట
 మిటలు, కుకపికములు పిలపిలనేలేకను,
 పాపట బొట్టు మొకమునతకపికలునేసె,
 గుసగుసలాడుట, వడవ, హుటాహుటి,
 ముసిముసినవ్వులు, మిడిమిడి యెండ, యదా
 యదిలై వజతెంచె, మాటలు తొకతొకలై
 చెడలెను, గంటాల కిలకిలలు, కత్తి ఝళి
 పించుట, “కట పెట తొటతొట రాతడు
 పొట పొట చినుకులు ధరిత్రి పొడనట్లు
 వడన్ । సాట సాట నాకట సోలుచే ।
 తటతటవడు చాతకముల దైన్యమునానెన్”,
 బుడిబుడిచేను దించుట, రవరవలు వొడ
 నుట=కొవము, విసి విసి మాటలు. తెలతెల
 వాతె, వెలవెల బాతె, అంగంబులచేకచేకలు
 మొక మొకపాటు, మడిచివుక్కు మనెను,
 బొజ్జెపుటపుటలాడెను ఇత్యాది; ౫: చూ,
 ఉపస్కారపదములు. (౩-౪ విశేషాంగములు)

బ్రాహ్మణమున ద్వికలుగజేసెదను.)

ఓ: చూ, స్వరము. 2.

హాస్యము. (హాస్యము. హాస్య.) వా. వి. కాకి

అనగువానిని యెగురఁగొట్టుటయందును ధ్వ
స్వనుకరణము: చూ, హాస్యము.

హృ

హృతము. సం. వి. హృతంబుడనది: ఆహృ
తము, అత్తము, ఉపాత్తము, ముసితము-
మాసితము. లద్వి. — తేజుడినది: — ఆహృ
తము. [(ఆహృతి అనియు.)]

హృతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ: చూ, హరిణము. 1.
హృదయంగమము. సం. వి. హృదనుకింప్రనది
(హృట), సంగతము: చూ, శబ్దము. 2.

హృదయగతశబ్దము. జా. బాధచేయునది. “2.
ప్రేదింబున వీనికోడిన శరధులు హృదయశబ్ద
వ్యధనెఱియకున్నె.” (కవికర్ణరపాయనము.)

హృదయము. సం. వి. ఆ. న. ఎద-ఎడద. మ
నస్సు. రూ-హృది. (మనస్సులోనుండునది.
విషయాదులచేత హరింపబడునది.): అంత
రంగము, అంతరంగము, అనంగము, అత్త,
అళయము, అన్వనితము, ఇచ్చ, క, కర్మ,
కాపీనము, గుహ, గూఢపదిము, చిత్తము,
చేతస్సు, చైత్రము, తనము, తురగము, మ
నజీ-మనస్సు, మానసము, సత్తము, స్వాం
తము, హృది. (తె.వ) ఆద, ఇచ్చే, ఉల్ల
ము-ఉల్లల, ఎడ-ఎడద-ఎడ్డ-ఎడ్డ-ఎడ,
కందనకాయ, గుండియ-గుండె-గుండెకా
య, దెండము-దెండము, తలఁపు, మది, మ
నము. తద్విశేషములు: — ౧. కఠిన హృదయ
మానకు. — (తె) బాతిగుండె; ౨. పికాదము
వల్లిన మనస్సునకు: — తిక్తవారము; ౩. దేవ
తాహృదయమానకు: — కిరికము; ౪. మనసులో

నుండునది: — అంతరంగము; ౫. గుండెకాయ
చూ, హృదయము. 1; (ఎచనిగుండె వానిగు
న్నెడంతుయుండును. ఇంగు నాలుగుగుండలుం
డును: — ౧. ఎడమకర్ణిక, ౨. కుడికర్ణిక,
౩. ఎడమహరిక, ౪. కుడిహరిక. ఊపిరి
స్థులయందు శుభ్రగురువబడిన గ్రమ్ము గుం
డెయందుచేనును. దానినుండి ధిమని (అనెకా
ర్ప) యను శుద్ధగ్రమ్మువానినిగుండె ౪గ్రమ్ము
తెలుగు వ్యాపించును. (చూ, ధిమని. ౪. ఇది
కారీగళాస్త్ర విషయము.): ౩. హృమ్ము:
చూ, హత్తము; అం. 4: చూ, చక్కములు.

హృదయకంసుపు. జా. బాధచేయునది: హృదయ
శాలము.

హృదయశాలము. జా. — పై — “నేను మీద
హృదయశాలమును” (ధర్మజరాజునాయము.)

హృదయారతి. అం: చూ, అశుభావగ్రములు.
హృదయార్తు. సం. వి. (ఉ): నువ్వుదుడు.
హృది. సం. వి. ద్. న: చూ, హృదయము. 1. 2. 3.
హృద్భేదతంత్రము. అం: చూ, గంత్రములు.

హృద్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. బుద్ధియనెడుపరిధి:
చూ, రాజార్జును.

హృద్యము. సం. వి. ఆ. పు. 1. పశికరణ జేద:
మంత్రము: చూ, మంత్రము. 1; వి. 2. మన
సుకింప్రనది, మనోజ్ఞము: అంకతి, అంతము,
అనఘము, అనువము, అభిరామము, అభిహా
నము, అభివృత్తి, అమృతము, ఉజ్జ్వలము,
ఉదాత్తము, కమనము, కమనీయము, కమి
ము, కాంతము, కామనము, కూబరము. కూప
రము, కంగము, చారువు, చోక్షతరము,
చోక్షము-చోక్షము, జాత్యము, గ, తలిమ
ము, ధవళము, నిర్భరము, వందముము, పు
ణ్యము, పేళలము, ప్రిక్షిప్తము, బంధురము,
మంజువు, మధురము, మనోజ్ఞము, మనోర
ము, మనోహరము, ముగ్ధ, రమణీయము, రమ్య

చూ, రామము, రుచిరము, రుచ్యము, రూప్యము, లఘువు, వలితము, వల్లవు, వామము, విమల, హమ్, రాలి, శృంగారము, శోభనము, శ్రీమంతము, సాధువు, సుందరము, సురభి సుషమ, స్యాదువు, హా. (అవ్య) ఆరాత్, శమ్. (తె. స): — అనుగ, అలరు, ఆరబేయ, ఇం సితము, ఇమ్ము, ఓడికము, ఒనరు, ఒప్పిదము, ఒజవు, కలికి-కల్కి, కొమరు, గనుకము, గరగరిక, గొనలు-గొనము, గోవ, చిని-చిన్ని, చిన్నరి-చిన్నారి, చిన్నరిపొన్నరి-చిన్నారిపొన్నారి, చెంచే, చేదు, చొక-చొకా, చొక్క-చొక్కా, చొకాటము-చొక్కటము-చొక్కాటము, చొకారము-చొక్కారము, చొక్కారము, చొక్కాయ, చోక, తిన్న-తిన్నన, తీరు-తీటు, తోరము, నయము, నలువు, నిబ్బరము, చిన్ను, చిన్ను, పొంపు, పొన్నరి-పొన్నారి, పోలు, పగన్న, బాగు, బెడగు, బెడగు, చూసు, ముద్దు, మురువు-మురువు, రకము, రమణ, రెన్న, వింగడము, విన్నాణము, సవర-సవరన, పవురు-పారు, ససి, సింగారము, పారువు, పావణింపు. తద్విశేషములు:— ౧. మిక్కిలి మనోజ్ఞమనకు:—బృందివుము. (తె) అల్లారుముద్దు; ౨. చేక్కనిది: (తె) చేక్క, జేసర, తిన్న. (వి) అర్జవము, పగిగుణము. (తె) చేక్కన, చేక్కటి, చోయ, జేసరన, తిన్నన; ౩. మనోజ్ఞత. (తె) గొనలు, తిన్నన, పగిసన్న, బంగారుకుడ, చూసు, ముద్దు, పారువు. (సం) (అవ్య) స; ౪. సరియైనది:—అజన్మాము-అజన్మాము, ఋజువు, పగిగుణము; ౫. మేలైనది:—చూ, సుకృతము. ౬; ౬: చోక్షతరము. (తె) చొక్కతరము: చూ, సమీచీనము. ౭ (చూ, స్వచ్ఛము. ౮); ౮: సునన్నునకు హితవైనది

(నన్ను): చూ, హృదయము. ౨; ౩. మనన్ను నందు: బుట్టినది (కోరిక): చూ, వాంఛ; ౪. వశీకరగా వేదముంతము: చూ, మంత్రము. 1; తద్వి. — ౧: వ్యాహృతి; ౨: గాయత్రి, పంచజ్ఞ. హృదయకారీరకాలిత్యము. అం: చూ, మగుణములు. హస్తాక్షరము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఎడఁబాటు: అయోగము-అయోగము, అయ్యకము, విచ్చిత్తి, విచ్చేగనము, విధురము, విద్యయోగము, విద్యలంఘము, వియోగము, విరహము, విరోధము, విశ్లేషము. (అవ్య): అవ. (తె): ఎడఁబాటు, ఎడయిక, విరాళి; 2. బుద్ధి: అంకము, అనుభవము, అవలంభ, అభిజ్ఞానము, అభిమానము, అవగతి, అకలనము, అత్త, అత్తజ్ఞానము, అయోగము, ఇంగము, ఇతము, ఇతివోసము, ఉపజ్ఞ, ఉపలంఘము, ఉపలభ, ఉపలబ్ధి, ఋ, క, కలాపము, కావ్య, కానువు, ఖంబు, గతి, గృధ్రువు, గృహీతి, గృహణము, చత్వరి, చార్వి. చితి-చిత్-చిత్తు, చేతన, చేతనము, జ్ఞప్తి, జ్ఞానము, ధ, ణ, దర్శనము, దృష్క, దృష్టి, ద్రవ్యము, ద్రివ్యాంగము, ధివణ, ధీన, నిర్వేదము, నివేదనము, నిష్క్రమము, పండ, పరికరము, ప్రజ్ఞ, పగిజ్ఞానము, పగితివత్తి-పగితివత్తు, పగితిభ, పగిత్వయము, పగిధానము, పాగిజ్ఞ, ప్రేక్ష, బుద్ధి, బోధము, భగము, మంతువు, మతి, మనము-మనన్ను, మనీష, మాయ, మేధ, రహి, వికననము-వికాసము, విజ్ఞానము, విద్య, విద్యనము, వివేకము, వేదన, శిరము, శేముడి, సంఖ్య, సంగతి, సంజ్ఞ, సంకత్తు, సంవిత్తి-సంవిత్తు, సమయము, సూక్ష్మము, స్మరణము, స్మృతి, హేవాకము. (అవ్య) అధ్యాత్మము—అధ్యాత్మికము, ఇతి. (తె. ప):— అరువు, ఎలుక-ఎలుకున, కలద, గరగరిక, గురికొచ్చే, తెలుకున-తెలుకున, తెలివి-తెలివిడి, లేకున, లేట,

నెటి, వగై, బుద్ధి, మది, రహి. తద్వి.—

౧. సామాన్యజ్ఞానమునకు:—బుద్ధి (తె) బుద్ధి;

౨. నిష్ఫలమైన తరువాత నుండెడి తెలివికి.

భేదము; ౩. బుద్ధికుళలతకు:—(తె) చోరము;

శాస్త్రజ్ఞానమునకు:—పుష్కలత్తి. (అవ్య)

ఆజ్ఞ; ౪. శ్రవణేంద్రియముతోఁగూడు

కొనుబుద్ధికి:—ఆశ్రమము, ౬. ఇచ్చే లేని

బుద్ధికి:—జేవము, వికల్పము; ౭. చోలు

ననెడి బుద్ధికి:—వర్షాప్తి. (తె) చోలు;

౮. దేహత్యాగి భేదజ్ఞానమునకు: (తె) తెలివి;

౯. మిక్కిలి తెలివికి:—వృద్ధిభావము; ౧౦.

యదార్థజ్ఞానమునకు:—వృద్ధి, వృద్ధిమతి; ౧౧.

స్వాధీనముకానిబుద్ధికి:— (తె) చిన్మతి;

౧౨. జ్ఞానవిశేషమునకు:—కేవలము; ౧౩.

తెలివిగలది:—అర్థము; ౧౪. సప్తవిధబుద్ధు

లకు:—చూ, సప్తవిధబుద్ధులు; ౩. అపూర్వా

ర్థమును తేల్చిపెట్టెడు: అధ్యాపకము, ఊహ

ము, తర్కము, యోచన. (తె) ఉజ్జ్వలి.

హృషీకుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, హృష్టుఁడు,

హృషీకము. సం. వి. అ. న. (దివిచేత సంతోషిం

తురు.): అక్షిగతము, గోచరము, ఇంద్రి

యము, విషయి: చూ, ఇంద్రియాగ్రము, చూ,

విషయము. ౩). తద్వి.— నీత్యాగ్రవశేంద్రి

యములు:—ఇందు జ్ఞానేంద్రియములు. 15.

క ర్మేంద్రియములు 5=10. జ్ఞానేం

ద్రియములు:—త్యక్తు, చ త్యక్తు, త్యక్తు,

శోత్రియము, చ త్యక్తు, త్యక్తు, త్యక్తు,

కర్మేంద్రియములు.—చాక్కు, పాణి, పాద

ము, పాయువు, ఉపస్థము, మనస్సుతోడఁ

గూడ ఏకాగ్రవశేంద్రియములు. మఱిన్ని ఆకర్ష

ణము, ఇంద్రియము, కరణము, ఖంఠ, ఖంఠ,

సుఖము మొ.)

హృషీకేకాయనము. అం. (హృషీకేక:—హృషీ

కాకాయం=ఇంద్రియాకాయం, ఈశానాయము

క:) ఇంద్రియములను నియమించే వస్తువు

కొఱకు ననుస్కారము: చూ, ఓమ.

హృషీకేకుఁడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, హృష్టుఁడు. 1.

హృష్టుమానఁడు. సం. వి. అ. సంతోషించుచున

హృగలవాఁడు: చూ, హృష్టుఁడు.

హృష్టుము. అం: చూ, దృష్టులు.

హృష్టి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ: చూ, హృదనము.

హృష్టుఁడు. సం. వి. అ. సంతోషించినవాఁడు.

హృ-హృషీకుఁడు, అనందుఁడు, ఉత్కు

డు, ఉల్లాఘుఁడు, ఉల్బాఘుఁడు, ఉల్బాఘుఁడు,

తుష్టుఁడు, తృప్తుఁడు, నందినఁడు, వృద్ధి

నుఁడు, వృద్ధిమతిఁడు, వృద్ధిమతిఁడు, (హీ

కుఁడు, ముదితుఁడు, విశ్వరూపుఁడు, వా

గ్నమానుఁడు, హృష్టుమానఁడు. (తె) గెలిచి

కాఁడు. తద్వి.—౧. సంతోషముగలవాఁ

డు:—హృ; ౨. సంతోషించువాఁడు:—

హృగలవాఁడు; ౩. సంతోషింపఁగలవాఁడు:

హృగలవాఁడు.

హృష్టుక. అం: చూ, మన్యనుగ్రామ గత

మూర్ఛనలు.

హృష్టుకము. అం: చూ, హృష్టుకములు.

హృ

హృగ్గడి. వై. వి. హృగ్గడి. 1. అంతఃపురకా

వలికత్తె: చూ, సౌవిదల్లుఁడు; 2. అంతఃపు

రకావలివాఁడు: చూ, సౌవిదల్లుఁడు.

హృగ్గడికత్తె. వై. వి. అంతఃపుర కావలికత్తె.

కళా. 2. అ. 89. హృ-హృగ్గడికత్తె—హృగ్గడి:

చూ, సౌవిదల్లుఁడు. [చూ, సౌవిదల్లుఁడు.

హృగ్గడికాఁడు. ద్వ. వి. అంతఃపుర కావలివాఁడు:

హృగ్గడివాఁడు. ద్వ. వి. —వై.—

హృగ్గడిఁడు. ద్వ. వి. —హృగ్గడి. (హృగ్గడి +

ఈఁడు)—వై.—

హెచ్చరించు. దే. స. కి. 1: రూ-ఎనేరించు-
ఎచ్చరించు-ఎచ్చరికించు-హెచ్చరికించు.
వలుకరించు-వల్కరించు, మందలించు, మా-
దలించు, సాసాయించు; ఆ. కి. 2. వృద్ధి-
జెందు. ఆం. భా. త్ప. 89: చూ, కర్ణిలు.

హెచ్చరిక. దే. వి. 1: రూ-ఎచ్చరిక-ఎచ్చరి-
రము-ఎచ్చరింత-ఎచ్చరింపు-హెచ్చరింపు,
ఎదవదిలము, ఏద, ఏవ, వదిలము, బాణమి,
బరాబరి-బరాబరిక, హానిక-హానక. (సం.
వ):—అవధానము, అవేత్త, నివతము-నిపా-
తము, పాతము, పృతిజాగరము, భద్రము.
తద్వి. —వలుకరింత-వల్కరింత, వలుకరిం-
పు; 2. రూ-ఎచ్చరిక, ఆచూకె: చూ, సూ-
చన. 1; 3. ఉత్సాహము: చూ, సన్నాహ-
ము. 2; వా. 4: ప్రేరేపణ-ప్రేరేపణము,
ఎక్కుట, దీక్ష-దీక్ష. (సం) ప్రేరణము.

హెచ్చరికవడు. దే. ఆ. కి. రూ-ఎచ్చరికవడు.
(సం) అవధరించు.

హెచ్చరికరించు. దే. స. కి. రూ-ఎచ్చరించు.
చూ, రూ-హెచ్చరించు.

హెచ్చరికత. దే. వి: గుణకారము, అపాతము,
గుణము, గుణితము, త్కణ్ణము, రితము, నిది-
గ్గము, నిపాతము, పాలితము, పిండితము,
పూరణము, పూరితము, వర్ధితము, వృద్ధి.
తద్వి:—ఘనము. (చూ, గణితశాస్త్రము.)

హెచ్చరికతగులుతు. వా. వి. ఇంటు. గుణకార-
పు గులుతు X.

హెచ్చరించు. దే. స. కి. ఎక్కుడించు.

హెచ్చరిలు. దే. ఆ. కి. హెచ్చరిలు-హెచ్చ-
రిలు-హెచ్చరిలు-ఎచ్చరిలు: చూ, వర్ధిలు.

హెచ్చరిలు. దే. ఆ. కి. —వై.—

హెచ్చరిలు. దే. ఆ. కి. —వై.—

హెచ్చరిలు. దే. ఆ. కి. —వై.—

హెచ్చు. దే. వి. రూ-ఎచ్చు. 1. అధికము,
అధికపాఠములు: చూ, హేరాళము. తద్వి

శేషములకు. —చూ, హేరాళము; 2. అధి-
క్యము, అగ్గలము: చూ, హేరాళము. తద్వి
శేషములకు: —చూ, హేరాళము; విణ.
3. అధికమైనది: చూ, హేరాళము; ఆ. కి.
4: (మి) అధికమగు. (తె) ఎచ్చు, కడచు,
దళకొను-దళముకొను, దళగించు, దొట్టు-
వాటు, బలవడు, బలియ, ముచ్చరించు.

(సం) పరిశోపించు

హెచ్చుగలవాడు. దే. విణ. అతిశయవంతుడు:
(సం) అతిమాతుడు.

హెచ్చుతగ్గులు. వా. విణ. రూ-ఎచ్చుతగ్గులు:
చూ, వివచనము. 2.

హెచ్చురాయసతనము. వా. వి. పెంకితనము.
హెచ్చునవాడు. వా. విణ. మేలుచేయు: చూ,
సమర్థుడు.

హెచ్చు. హెచ్చు వా. విణ. 1. అధికారి;
2. యజమాని. “హెచ్చుమేష్టరు, పోలీసు
హెచ్చు” మొ. (రూ-హెచ్చు.)

హే

హే. సం. అవ్య: చూ, సంబోధనార్థకములు.
హేజీలు. దే. వి. మంతిరి: చూ, మంతిరి. 1.
హేడకుడు. సం. విణ. హెగ్గడీడు: చూ,
సావిదలుడు.

హేడుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. —వై.—;
విణ. 2. ఎడ్డె: చూ, మార్పుడు.

హేడ్డు. వా. విణ. రూ-హెడ్డు-హేడ్డు.

హేతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. అగ్నిశిఖ, నిప్పు
మంట: చూ, వహ్ని. 1; 2. మంట: చూ,
వహ్ని. 1; 3. నూర్యకిరణము: చూ, హాయ-
నము. 2; 4. ఆయుధము: చూ, బాణము. 1.
తద్విశేషములు: — (ఎ) బాణములకు సం-
బంధించినవి: ఏ. హృగ్రబాణమునకు. — (తె)
లకోరి-లకోరి; ఆ. వత్సదంతము; 3. ఇం

ప్రధానమనకు. - వాల్మీకము; ౪. విష్ణుచక్రమునకు. - లోకపావనము, నువర్చనము; ౫. వాడిగలబాణమునకు. - (తె) వాలికతూపు; ౬. ఏనుగునుబొడిచెడి బరిగోలకు. - వేణుకము, వైణుకము. (చూ, స్పటి); ౭. అలంగులేనియొకటెను. - (తె) బరికట్టె, బరిగమ్మి; ౮. బాణమునకు. - భల్లము, శల్వకాష్ఠము; శిలీముఖము, శిఖండి; ౯. వగ్గియునునకు. - (తె) మగమానికపురాలు, మగమానివాలు; ౧౦. యుద్ధసాధనమునకు. - (తె) తున్ను; ౧౧. శివునిశూలమునకు. - మహితము, లోహితము; ౧౨. విల్లుకు. - కార్ణము; ౧౩. విష్ణువుయొక్క విల్లుకు. - కార్ణము; ౧౪. ఈటెనంటి అయధమునకు. - (తె) సబడి - సబడి - సబడి - సబరి - సబళము - సబరి; ౧౫. చిల్లబొలకు. - శర్లల, శక్తి, విశిష్యము. (తె) సత్తి; ౧౬. తోత్రమునకు; (తె) సాటి; ౧౭. అంకుశమునకు. - నూనము. (తె) సిడి. (చూ, స్పటి); ౧౮. (తె) పెడఁగి వాటియమ్ము; ౧౯. శృంగిణి; (అ) రిప్తికి సంబంధించినవి: - ౧. కల్లుగిచ్చేవానికత్తికి: - (తె) నెలగత్తి; ౨. తుపాకి కొనను నెక్కియుండెడి బాణమునంటి కత్తికి: (తె) సన్ని - సన్నీ; ౩. కత్తికి: - వాలము; ౪. కొంకికత్తికి. - వక్రిము; ౫. శివునికత్తికి: - వక్రిము; ౬. పెద్దకత్తికి: - వరాకము, వరాక - వలాసి; (చూ, రిప్తి. ౨; చూ, బాణము. 1.) హేతువు. సం. వి. ఉ. పుం. 1. కారణము: అ, అమ్, అవదేశము, అర్థము, ఉపపత్తి, ఉపాదానము, కారణము, కార్యము, గుంభము, త, తంత్రము, తర్కము, తలము, నిబంధనము, నిమిత్తము, ప్రతిష్ఠాము, ప్రయోజనము, వీజము, యోని, సంభవము. (అన్య) అను, ఇతి, కిమ్, కిల, ఖలు, చ, తత్, తే, యత. (తె. తి): - అక్కలు,

కతము, కోపు, నోలి, నెడము - నెడము, నేరము, కట్టు, నీసిను, వయనము - నైవము, నబలు, హేతుగ్రంథమునకు. - అటుగాన, కనక - కనుక, కాంగ, కాన, కాట్టి, కావున; అని; ఎందువలన. తద్విశేషములు: - ౧. ముఖ్యకారణమునకు. - ఉపాధానము; ౨. పుట్టుటకుకారణము: - ప్రధానము; అం. ౩. హేతువులకారణము. కార్యకారణములకు హేతువు, జెప్పట. ఉదా. - "చంద్రుఁడి నేనుదవతీమాన విచ్చేదనార్థమునదయించుచుండె" చూ, అలంకారము ౩; అలంకారములు నూఱును అలంకారము ౩ వ యర్థముందుఁబఁపఁబడెను. వానివివరము లాయావదముల నీరికలందుఁబోడనగు. ఇంకను లెక్కకుమించినన్నియలంకారములుగలవు. గ్రంథవిస్తర భీతిచే కొన్ని మాత్రమేఁబఁపఁబడెను: - (చూ, శ్లాలంకారములు.) (చూ, అలంకారము ౩); అంగాంగీభావసంకరము, అక్రమాతికయోక్తి, అత్యంతాతికయోక్తి, అధ్యయనరాయము - అధ్యయనరాయము, అధికతాద్రావ్యరూపకము, అధికాభేదరూపకము, అనుక్రవిషయస్వరూపాత్మేక్ష, అనుభయతామృతస్వరూపకము, అనుభయోక్తిరూపకము, అనుచలభి, అన్యత్పర్యాయోక్తము, అన్యత్పర్యాయోక్తి, అన్యద్విషయము, అన్యాయుక్తయోగిత, అన్యాయినోక్తి, అన్యాయసంగతి, అపరాధులయోగిత, అపరాధసంగతి, అపరివిషయము, అపహ్నాతి, అపగ్రస్తుతతుల్యయోగిత, అపగ్రకృతానేకవిషయశ్లేషము, అపగ్రస్తుత ప్రసంగము, అయోగసంబంధాతికయోక్తి, అర్థాంతరము, అర్థావత్తి, అక్షాన్యగుణోత్కర్ష సారము, అపదర్థవివరనము, అసి, అసిద్ధవిషయహేతుత్వేక్ష, అసిద్ధవిషయఫలోత్పేక్ష, అక్షేపగ, అచారవగ్గిమాణగల్లు, అత్యుత్పత్తి

పరిమాణబలము, అశోహి, ఉక్తవిషయస్వ
యాపోత్పేక్షి, ఉన్నేయప్రశ్నితరము,
ఉపమ, ఉపమానబలము, ఉద్భవస్య, ఏకవాచ
కానుప్రవేశసంకరము, కారకదీపకము, కా
రణవిబంధనావ్యప్తత పరిశంస, కారణమాల,
కార్యనిబంధనావ్యప్తత పరిశంస, కావ్యా
ర్థావృత్తి, కైతవాచపూర్తి, క్రియము, క్రి
య, గుంభము-గుంభము, గూఢోక్తి, చప
లాతికయోక్తి, చిత్రోక్తరము, ఛేకావహ్ను
తి, జాతి, నిష్క్రూతి, పరిసిద్ధి, భావోక్తి,
విాలనము, విచిత్రము, శ్వేతకంటకాది ఇ
త్యాది. తద్వి. - ౧. చాక్రాలంకారము: -
ఖలు; ౨. కావ్యాలంకారము: - అర్థావృత్తి
దీపకము; ౩. సంగీతాలంకారము: - అవరో
హి. ఇత్యాది యొక సహస్రముః గానఁబడు
చున్నవి.

హేతుశూన్యము. అం. (హేతురహితము).
ఉదా. - "సతిగనుఁగొనె భృంగపక్షిచేమ
దెంచెననన్": చూ, అర్థదోషములు.

హేతునూనకములు. అం: అందున, అందుకు,
ఇందున, ఇందుకు, ఎందున, ఎందుకు, కను
క, కాఁబట్టి, కావున-కాన, అందులకు
మొదలగునవి.

హేతుస్కంధము. అం: చూ, జౌషధస్కంధము.

హేత్యాభాసలు. అం: సవ్యభిచారము, విరుద్ధము,
సత్ప్రతిపక్షము, అసిద్ధము, బాధితము. (5)

హేతుంతము. అం. 1. మార్గశీర్ష పువ్యమాసములు:
చూ, ఋతువులు. (చూ, మాసద్వయము.)

హేతుకారుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, స్వర్ణ
కారుడు.

హేతుకూటము. సం. వి. అ. పుం. 1. తననామ
ముచేతనే పరిసిద్ధికెక్కిన పర్యతము (బం
గారుశిఖరములుగలది): చూ, పర్యతము; అం.
వి: చూ, పర్యతములు; ౩: చూ, కుల

పర్యతములు. [తద్వి. - చెట్టిమీడి*.

హేతుదుగ్ధకము. సం. వి. అ. పుం: చూ, మేడి*:

హేతుపుష్పకము. సం. వి. అ. పుం. 1: చూ,

సంపెంగ*;

2: కారిబము-సారిబము, కాలప

ము: చూ, లొడ్డుగు*;

౩: తంగేడు*:

ముషభ శ్రేణి, గోశేఖకము, గోశ్రేణి, చారబి, చాఁ

పుష్ప. (తె) తంగేడు-తంగేడు. తద్వి. -

౧. ఆకుల్యము. (తె) నేలతంగేడు-నేలతం

గేడు; ౨. తెలగోశ్రేణి. (తె) కొండతంగేడు*.

హేతుపుష్పము. సం. వి. అ. పుం: *:

అశోకము, ఉడుపుష్పము, కంకేలి-కంకోలి, కమనము-

కామనము, కర్ణపూరము, కాంతాంభునో

నాదము, కాంతాచరణదోనాదము, కామక

ము, కేలికము, చిత్రకము, తామ్రీనల్లవము,

నటము, నీతకాఖము, నూలి, రక్షకము, వం

జాలము, నుగంధము. (తె. ప) అసోగము,

కంగేలి. తద్వి. - ౧. రక్తాశోకమునకు -

రమము; ౨. అశోకపుత్రపునకు: - పిండిపుష్ప

ము*.

[మొల్ల: చూ, నాసంతి 2-3.

హేతుపుష్పిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. పచ్చేపూ

హేమము. సం. వి. అ. న. 1. బంగారు

చూ, లోహము; 2. ఉమ్మెత్త*:

చూ, నా

లాపుష్పము; ౩. హేమముఅను గుఱ్ఱము:

చూ, నాయుడు. [పర్ణము. ౬.

హేమరాగిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. పసుపు: చూ,

హేమశంఖుడు. సం. వి. అ. పుం: చూ, విష్ణుత్వ. 1.

హేమసాగర. సం. వి. అ. స్త్రీ: పశ్చిమము,

బీజపత్రము, బీజమాతృక. (తె) గాయపాప,

రణపాలాకు*.

[చూ, పర్యతము.

హేమాది. సం. వి. ఇ. పుం. బంగారుకొండ:

హేమాహేమిలు. దే. విణ: చూ, రూ-హేమూ.

హేమాహేములు. దే. విణ: 1: అతనుడు, అశి

కుడు, అధికృతుడు, ఉదాత్తుడు, ఉదా

దువు, కైవల్యుడు, శుభుడు. (తె) రూ-

యు, సంకతి. (తె) ఇమ్ము, ఏరాళము, బిడ్డు, గరుము, చోల-చోలా, తనరువు-తనరువు, తలచే-తలుచే నెరవు-నెఱవు, వరువు-వఱవు, చలు, పెక్కు, గాది, బారాది, వారి, బోలెడు, వలము, విగళి, విరివి-విరివిడి-విఱివి, వెడద-వెణద, వే, నీరాము నేన; ౫. అనేకవత్సరములకు:-(తె) పూములు-పూండ్లు; ౫. హేచ్చివది:—అతిక్రమ; 2. (వి): అధికము, అధికము, ఉద్దామము, వ్యోమము, పొప్పి, లాభము, విస్తారము, వ్యతి. (అవ్వ) ఉరు, ఉప, అధ-అగో, అధి, ఉప, ఉరు, కిమత. (తె. ప):—(చూ, నుర. 3): అంకపాంకములు-అంకపాంకాలు-అంకపాంకములు-అంకపాంకాలు, అగ్గలము, అడి, అవళము, ఆగుబు, ఆపళి, ఇట్టలము, ఉక్కడము, ఉగ్గడుపు, ఉరవు-ఉఱవు, ఎక్కుడు, ఎక్కువ, ఎగుదల, ఎచ్చె-హెచ్చె, ఎదుగు-ఎదుగుడు, ఏరాళము (విణ అని కొందఱు), బిడ్డు, బిరుగు, కంచి, కటికి, కడిది, కోర, కోలు, గంగ, గడి, గవవ, గవము, గుళము, గఱువ, గాటము, గుర్వు, గొప్ప, జీగము, జిమ్మ, తారు, డంబు, తలచే-తలుచే, తొడ తొక్కిడి, తోరము, దండి, డళము, దొడ్డ, దొడ్డు, నాగ, నిట్టలము, నిబ్బరము, నెరవు-నెరవు-నెఱవు-నెఱవు, సంచే, వఱ, వుటవుటవ, వెచ్చె, వెడ, వెద-వెద, వెలుచే-వెలుచేవ-వెల్పు-వెల్పున, వెల్లిదము, వెల్లు, వేరు, పోట, బడ, బలవము, బలు, బలువు, బాతి, బాతి, బారాది, బుట్టు, వెడగు-వెడగు, వెడిదము, వేడిదము, మలచేము, మిక్కుటము-మిక్కుటము, మిక్కిలి, మిగత-మిగిలి, మిమ్మటము, మిటు, మున్నరము, మెండు, మేలు, మొల్లము, మోవు, రవణము, తొడ్డు, లాతు, లొడ్డు,

వలుద, వెక్కుసము, వెగ్గలము, సలగ-సలుగ-సలువ, ముర, సాచ్చెము, హురుముత్తు-హుమ్మత్తు-హుమ్మత్తు, హెచ్చె; (ఇందుగొన్ని హేరాళము" మొదటగల 'విణ. అధికము' అనుదానికిని వర్తింపజేసకొందఱు.)

హేరిక. అం: చూ, టక్కజభాషలు.

హేల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. భూనేతాగిది వికారములచేత వేక్కుగా తెలియదగిన మనోవికారము: ఉత్పత్తిక; 2. హేలానది: చూ, నది; 3. తిరస్కారము: చూ, హేళనము; 4. ఎల. ఎలపాట: చూ, స్వరము. 2; అం. 5: చూ, శృంగారచేష్టలు.

హేలనము. సం. వి. అ. న: చూ, రూ-హేళనము. హేలావునుడు సం. వి. ఆ. పుం. గుట్టములను విడిచియిచ్చేవాడు: అశ్వవిక్రియినుడు, ఘోడావుమ్ముడు.

హేలి. సం. వి. ఇ. పుం: చూ, నూర్మము.

హేవాకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నేర్పు: చూ, సామర్థ్యము. 1; 2 తెలివి: చూ, న్యుల్లేఖము. 2. హేవాకవర్ధని. అం: చూ, మాళవైక్తికవిభాషలు. హేవిళింది. అం: చూ, సంవత్సరములు.

హేష. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. గుట్టముయొక్క సకిలింత: రూ-హేషి, హేషితిము. (తె. ప):—సకిలింత-సకిలింత-సకిలింత-సకిలింపు (చూ, స్వరము 2; చూ, హూహూ). హేషింపే. సం. అ. కి. గుట్టముసకిలింపే: (తె) కరాళింపే, సకిలింపే-నిగిలింపే.

హేషితము. సం. వి. ఆ. న: చూ, హేష.

హేష్టి. సం. వి. ఇ. పుం. గుట్టము: చూ, హాయము.

హేళనము. సం. వి. ఆ. న. తిరస్కరించేట (వరాధనము): రూ-హేలనము, అత్యాకారము, అనాదరము, అపిధనము, అభిధనము, అభియోగము, అభివంగము, అవగణన, అవగ్రహణము, అవిజ్ఞ, అవధీరణము, అవమాని, అవమానన, అవమానము, అవహేలనము-అవి

హేళసము, అనుక్షణము - అనుగ్రహము -
అనూత్మణము - అనూగ్రహము, ఆత్మగంధము,
ఆత్మగర్వము, అస్కందనము, శైశవము, గం
జము, చీ, తిరస్కారము, తిరస్క్రియ, దిక్కియ,
ధర్మణము, ధికాగ్రము, నికారము, నిరాశరణము,
నిరాకారము, నిరాకృతి, నిరసనము - నిరాసనము - నిరాసము.
నిర్లత్యము, నిష్పాదము, న్యర్థార్థము, పరాభవము,
పరాభూతి, పరిభవము పరిభవము - పరిభావము,
పాంసనము, పుత్యాభ్యాసము, పుత్యాదేశము, భంగము,
యాచనము, గీర్ష, వస్త్రాలనము, విచారికారము, హేళ. (తె ప). -
అలమే - అలసు, అలాకు, అపుగడి - మోరడి,
ఉలక - ఉలకన, ఈసడింపు, ఎద్దు, ఎల్లితము -
ఎల్లిడము - ఏలిడము, ఒల్లఁబోక, కాకు, కేర
డము, గీటు, చాక, తొక్కిపు, తొక్కిదొక్కిపు,
టొమ్మే, వాచను, సడిసన్న. (అవ్యు): —
అయిలె, చా-పో. (చూ, పెద్దింపు). తద్వి
శేషములు:— ౧. తిరస్కరింపఁబడినది:—
అనగణితము, అనగుణము, అపజ్ఞాతము, అధీ
రతము, అభిభూతము, అలత్యము, అవమతము,
అవమానితము, అవరీణము, తిరస్కృతము,
దుర్భర్ష, ధిక్కృతము, నిరస్తము, నిరాసకము,
పరిభూతము, హేళితము. (చూ, పెద్దింపు);
౨. తిరస్కరింపఁబడునది:— అపధీరతము,
తిరస్కృతము; ౩: (తె) లేపడి - లేవుడి; ౪:
(తె) వెలకారము (ఎలకారము); ౫: (తె)
నేలాకోంచు - నేళంకోళము - నేళాకోళము.

"అపరమమ" చేయు. మి. అ. కిర్ర: అపరమమ పెట్టు.
 అపరమమమ చేయు. (సం) అపరమమమ, తిరి
 స్కరించు, పరిభవించు-పరాభవించు, భం
 గించు, లంకించు. (తె):—ఇదియగుట్టు, ఉ
 చ్చించు, ఎగ్గించు, ఓటునను, ఓటుపోవు,
 ఓటువైచు, కొక్కరించు, కొలు, కొలు
 నుడు-కొల్పను. కొలుపోవు, నెలుచు, కరవు,

తోను, వడు, వజ్ర, బాదనడచే, పోగొట్టు, పోకడపెట్టు, పోకాయచే-పోకాయ, పోనాడు, పక్కపడు, వెక్కిరించే. (చూ, స్పందించే). తది. — పరిహాసమాడు: — పరిహాసించే. (శా) పోగుడుచే, చీదురపడుచే, తచ్చేసనాడు, తచ్చేసనేయు, తొచ్చరించే, పిశాళించే, రాకొట్టు.

2. ఆలీంగనము: మా, సంరక్షణము.

హేళితము. సం. వి. = ఎల్లతము - ఏలదము: మా.
హేళనము.

१५

హై. సం. అవ్య: చూ, సంబోధనాగ్రకములు.

హైన్యము. సం. వి. అ. న. హీనత్వము. హీనతా
యా, వెలితి. 2.

ప్రొ. పునక. నం. వి. ఆ. పుం. 1. పూర్వము
నయ: య, పూనయ: 1; వి. 2. పుం. పు
పేత కలిగినది: ప్రొ. పునక; 3. పుం. గుర్రపేత
కలిగినది: ప్రొ. పునక.

ప్రశ్నలు, సం. వి. అ. న. 1. చేతులకు చుంట్లో
వలన గలిగిన ఇలము: చూ, నల్లిలము; విజా.
2. చుంట్లో చేత కలిగినది: ప్రశ్నలము; 3. బం
గాదు చేత కలిగినది: ప్రశ్నలము.

హానువతి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. పార్వతి:
భగవతి, భవ్య, కైరవి, మాతంగి, విజయ,
వికలాక్షి, కారది, సావిత్రి: చూ, పార్వతి;
2. ఆకాశగంగ: చూ, నది: 3. కరక*: చూ,
పారీతతి; 4. తెల్లనస*: చూ, విద; 5. రెడ్డి
బారి నానచారి*: చూ, స్వర్ణక్షిరి.

ప్రాయోగవివరము. సం. వి. ఆ. న. 1. తొలి
నాణ్య చిహ్నము లైన ఆంధ్రనన్ను: చూ, మం
ధుజులు: చూ, నన్ను: 2. తొలినాణ్య చిహ్నము

యైత్తిన ఆవువెన్న కాలినవెయ్యి: చూ, చూ విన్ను; 3. వెన్న: (చూ, సవ్యము): చూ, వెన్న. తద్వి. — అప్పుడు తఱచితీసిన వెన్నకు. — కలంబుటము, మంధజము.

హైరణ్యకము. అం: చూ, వర్షములు.

హైరాను. వా. వి. విశేషపరిశ్రమ.

హైసరుబొజ్జి. వా. వి. సంతోషముతో గూడిన వాక్యము. [సత్యము.

హైసరే. దే. అవ్య. యథార్థవచనము: చూ,

హైవానుము. అం: చూ, దేశములు.

హైప్రాయుడు. సం. వి. అ. పుం: అర్హుడు, కార్తవీర్యార్జునుడు, కార్తవీర్యుడు, బాహుసహస్ర భృతు. (తె) వేయిచేతులు గలవాడు.

హె

హెంత. దే. వి. మిక్కిలిఅలపు. అవి. 2 అ.

31: అలపు, తుటారము. (సం) పరిశ్రమము.

(చూ, కృమము. 1-2.)

హెంతకాడు. దే. వి. రూ-హెంతకారి. జగ

జెట్టి, జెట్టివాడు. (స్వా. 3, ఆ. 59.)

హెంతకారి. దే. వి. — పై. —

హెంబట్టు. దే. వి. బంగారుబట్టు: చూ, లోహము. 1.

హెంబ్బిత్తడి. ద్వ. వి. ఒకరకము ఇత్తడి: చూ, లోహము. 1.

హెంబ్బు. దే. వి. హెంబ్బు, బంగారు: చూ, లోహము. 1. (ఇది అవ్యదేశ్యము. వృత్తియం దంత్య వర్ణలోపము.) తద్వి: — ౧. కంఠ: (సం) సౌరాష్ట్రము; 2. కడియములోనగు భూపతి రూపమైన బంగారు: — (సం) శృంగి, శృంగికనకము — శృంగికనకము; 3. తగలము: — విశమము: (చూ, లోహము. 1-2.)

హెంబ్బుచేయగలవాడు. ద్వ. వి. శ్రీరాముని తమ్ముడు, లక్ష్మణునుడు: చూ, లక్ష్మణుడు. 1.

హెంబ్బు. దే. వి. రూ-ఒమ్ము. 1. కలము:

చూ, స్థూలము. 2; 2. బలిమి: చూ, క. కి. 1.

హెయలు. దే. వి: చూ, హారంగు.

హెయలుబండి. దే. వి. గాడి: చూ, కకటము. 1.

హెయరంగు. దే. వి. రూ-హెయరంగు. ఒయ్యార

ము: చూ, విలాసము. 2.

హెయరంగు. దే. వి. — పై. —

హెయలి. దే. వి: చూ, హెయలి. అం, భా. ద్వ. 154.

హె

హో. దే. వి. 1. కిలుచేట యందగుధ్వజముకరణము: చూ, హూహూ; దే. అవ్య. 2. — అహో. ఆశ్చర్యమునందు వచ్చేను: సాజ్జేము: చూ, వింత. 1.

హోడము. సం. వి. అ. పుం. — ఓడ: అప్పు, ఆరోహ్యము, కర్పరము, తరండము, తరట్టు, తరణము, తరణి, తరము, తరి, తరిష, తర్ణి, తర్తరికము, తారణి, పృవహణము, యానపాశ్రమము, రోకము, వర్షాభివృ, వహనము, వహితము. (తె. వ): — ఓడ, కప్పలి, కలము, జోక, జోగు, నావ, నాడ. తద్విశేషములు: — ౧. రహదారిపడవకు: — అలపు. అలపు, తరిక — తరికము, పోతము, వ్లవము, విమానము. (తె) కలము, జోగు, పడవ, జోటు; 2. ఏలుదా: పెడు పుట్టిలోనగునవి. (ఇవి స్వల్పభేదములతోండి యుండును): — అంబువాహిని, అజరము, కాష్టాంబువాహిని, జోలము, కుటిక, తర్లము, దోగిణి. (తెలుగున వాడెలబడునవి): — అరిగోలు - మారిగోలు, అరిగ - అరిలు, ఉడుగుము, కట్టు

మాను, చోను, చేడడ, తెటిక-తేటిక-
తేటిక-తేప్ప, గోని-దోనియ-దోనె, బల్ల
కట్టు, బుట్టదోనె, ముగ్గుదోనె, సంగడి.
మొదలగునవి; 3. నాకావిశేషములు:-అహి
పుత్రకము, తరాస్తువు. తరాలువు. మొదలగు
నవి; ౪. త్వరగాఁబోవునదేవత:-లాంచి;
౫. యంత్రమునుబట్టి త్వరగాఁబోవు దేవ
త:-స్త్రీ మరు; ౬. చోక్కానికి:-
చూ, పీలి. 2. సంగడి తెడ్డును. చో
నోదని.

హోత. సం. వి. ఋ. పుం. రూ-హోత్రి, ఋ
గ్వేదిము తెలిసిన ఋత్విక్కు, హోమముచే
యవాఁడు: చూ, ఋత్విగాఁడు. 1; తద్వి:-
పమిక్కుర్త.

హోత్రి. సం. వి. న్. పుం. —వై.—

హోదా. వా. వి. 1. ఉహోగ్గము: చూ, సన్నా
హము. 2; 2. పేత్రనము: చూ, రసము. 1.
హోమము. సం. ని. అ. పుం. 1. నైశ్వదేవము:
హవనము. (తే) వేలిమి; 2. నేతిహోమము:
అజ్ఞాహుతి. తద్వి:-అగ్నిహోత్రము, ఔ
పాననము; 3. జేష్ఠము, కృతువు: చూ, య
జ్ఞము. తద్విశేషములు:-౧. యజ్ఞమునకు:-
కామిత్రము, సంస్తరము, నవననుష్టామము;
౨. అశ్వమేధయాగమునకు. —(తే) వారు
ఉభుజేష్ఠము; 3. వాజపేయము; 4. సత్ర
యాగము, సత్రము; 5. దేవయజ్ఞము (ఇం
దుకు సంబంధించినవి:-చేపహామము, బ్రహ్మ
యజ్ఞము, హోమము, దేవయజ్ఞము). తద్వి:-
చూ, యజ్ఞములు; 5: చూ, వర్ణములు (అశ్వకా
స్త్రములోనివి.)

హోమ్యము. సం. వి. అ. న. 1. నెయ్యి: చూ,
వాచిస్సు; విని. 2. హోమముచేయఁదగినది:
హవనీయము.

హోర. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. అహర: అహోరా
త్రము, దినము. (తే) రేఖగలు-రేవగలు;

చూ, వాసరము; 2. రాశ్యర్థము; 3. లగ్న
భేదము: చూ, లగ్నము. 1; 4. హోరా
కాస్త్రము: చూ, కాస్త్రములు; 5. రేఖాభే
దము; అం. 6: చూ, వర్ణములు; 7: చూ,
పేడకపన్న. ("లగ్నమును రెండు సమభాగ
ములు చేసిననుడల హోరయను సలకేతము
గుఱున్నది. నేపరానులయిన హేమ-వి-నిం-
తు-ధ-మంభములలో బృథమ భాగమునకు
గవిహోరయనియు, ద్వితీయ భాగమునకుఁ
బందిహోరయనియుఁ జేల్లు. సరిరానులయిన
వృషి-కర్క-కన్య-మృగ-మి-మముల
ములలో బృథమభాగమునకుఁ బందిహోర
యనియు, ద్వితీయభాగమునకు రవిహోర
యనియుఁ జేల్లు.")

హోరాల. దే. వి. అహోవము: చూ, సంభోమము.
హోరాలగ్నము. అం. అహావృహామమును
రాత్రి వృహామమును హేమవేగు 12 చే
భాగించవలెను. అట్లు భాగించగావచ్చిన వి
భక్తములు హోరావృహామములగును. జాతి
మని జన్మలగ్నము పగటియందైన నూర్వాద
యాది జననకాలమునఁజు నైన గడియలను,
రాత్రియందైన నూర్వాప్తయయాది జనన
కాలమునఁజునైన గడియలను హోరావృ
హామముచే భాగించవలెను. అట్లు భాగించ
గావచ్చిన విభక్తము నొకచోట నుంచే
కొనుము. లేదు మిగిలినయెడల నట్టికేసి
మును నొకటిగా భావించుకొని పై విభక్త
ముతోఁ గలుపుము. అట్లు కలుగుఁగావచ్చిన
మొత్తమును, లగ్నలగ్నము చేసిరాసియైన
యెడల బన్మలగ్నము మొదలు కృమముగను,
బన్మలగ్నము సరిరాసి యైనయెడల బన్మ
లగ్నము మొదలు తలకిందుగను లెక్కపెట్ట
వలెను. అట్లు లెక్కపెట్టగ నేరాశియగుచో
యదియ హోరాలగ్నముగును.

హోరాహోరి. దే. కృ. విని. 1: అవిరామము.

స్వా. 3, ఆ. 94; అన్య. 2. ఆవిచ్చిన్నార్థ
కము. ఆం. భా. త్ప. 72.

హోరు. వా. వి. గాలిలోని గు వానియందలి వ్య
వ్యనుకరణము. “ హోరుగాలి ”: చూ,
హూహూ.

హోలబ్రాహ్మణులు. ఆం. (హోళబ్రాహ్మ
ణులు): చూ, ఉత్కలబ్రాహ్మణులు. (“కుక్ల
య జుక్లదులు. వాజసనేయశాఖ. వీరిని మ
హాస్థానులనియుఁ జెప్పెవరు. వీరు చాలా
మంది స్వయముగ భూమినిదున్ని పెరుపెట్టె
దిరు. వారికావృత్తి ప్రిధానముగాఁగల వార
గుటచే వీరికి హోరులను పేరు పొడకముగాఁ
గలిగినది. గంజాము, విరాళుపట్టణము జిల్లా
లలో నయితము వీరినిఁ జూడవచ్చును: చూ,
బ్రాహ్మణులు. [8. అంతయు (హోల్.)

హోలు. వా. వి. 1. కాలి, వి. 2. కాలిగలది;
హోలి. జే. వి. 1. కామునివండుగ కడపటి
నాడు తగులబెట్టుట పోగుచేసెడి గడ్డి
కంబ; 2. ఫాల్గు బం నాడువచ్చేవండుగ
అవఁగా రంగునీళ్లను (వసంతము) వరస్పరము
చేల్లుకొనెడివండుగ. (అన్యదేశము.)
హోళిగ. వా. వి: చూ, భక్త్యము. తద్వి:—
జీంతికము:—యంత్రపాతకము.
హోలివండుగ. వ్య. వి. కామునివండుగ.

హృ

హృదా. వా. వి. రూ—హృదా. ఏనుఁగుమూడి
అంతారి: చూ, హృద్రి.
హృదాను. జే. వి: చూ, రూ—హృదాను.
హృదానుకా. దు. దే. వి: చూ, రూ—హృదానుకా. దు.
హృదానుతోట. జే. వి: శృంగారవనము, విహ
రము, ఉపవనము. (తె) పింగారపుడోట:
చూ, వనము. 2.

హ్య

హ్య. సం. అన్య. నిన్నటికి పేరు: (వి) అధరే
ద్యపు. (తె) నిన్న.

హ్ర

హ్రదగ్గరము. సం. వి. ఆ. పుం. వీడుకమొ
నలిపిల్ల: చూ, మత్స్యము. 1.

హ్రదమానము. ఆం: చూ, సంచారివర్ణగతాలం
కాములు.

హ్రద హ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఏటివడుమలోఁ
తుగలచోటు, మడుగు, పెంపే: చూ,
పరస్సు. 1; 2. లోఁతుగల నిడుపాటి పల్ల
ము: చూ, పరస్సు.

హ్రదని. సం. వి. ఈ. (స్త్రీ): చూ, రూ—హ్రదని. 1. 2.
హ్రదీప్తము. సం. వి. మిక్కిలి హృస్వమైన
ది: చూ, హృస్వము.

హృస్వ. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). 1. కాలుపెసర*:
చూ, పెసర; 2: చూ, హృస్వగవేధుక *.
హృస్వగవేధుక. సం. వి. ఆ. (స్త్రీ). బీజ*:
కాంగేరుకి—గాంగేరుకి, కృతచ్చిద్రీ, కృత
వేధన, కోకాతకి, జిలిలిక, ఝష, నాగబల,
విక్రబల, విక్రల, హృస్వ. (తె. వ):—
బీకర, బీర—బీజ, బీజతీఁగ. తద్విశేషములు:—
౧. (తె) ఊరిబీజ; ౨. ఘృతకోకాతకి. (తె)
నేలిబీజ; 3: ఝషకాల, నిరంకుశ, నిశాం
కుశ, హృస్వగవేధుక. (తె) జిజిలిక, జిజిలి
కాబీజ, జిలిలిక, జిలిలిక (హృస్వగవేధు
క, నాగబల యందుఁజేరువనికొందలు.);
౪: మహాకోకాతకి, రాజకోకాతకి, కర్కా
టకి. (తె) ఏనుఁగుబీజ, పెద్దబీజ; ౫. చేఁ
తిబీజము:—అచ్చిద్రీ, కటుకోకాతకి, కృత
వేధన, కోకాథల, క్షేదము, క్షేళ, గజ

హ్రీదని, ఘోషకము—ఘోషకాకృతి, ఘోషము, జాంగలము, జాలిని, ధామార్గము; (తె) అడవిదీప, అడవి, ఊరదీప, కార్పీప, చేరిదీప, పెట్టిదీప; ౬: (తె) మట్టుదీప; ౭: (తె) గుత్తిదీప; ౮: వచ్చేవిపుత్తులుగల అడవి. —మహాబలి *.

హృస్వపుస్వయ. సం. వి. అ. న. పిన్నయిస్వ*: చూ, వానవృక్షము. ౨.

హృస్వయ. సం. వి. గ. కుటుచేయైనది: వామనము—వామయ. (తె) కుటుచే, గిడప, గూమ, నన్న, సొట్టి, పొడదు, మట్టనము, మట్టయ, మొటిమ—మొటిమె, పట్టయ.

హృస్వములు. అం. (కుటుచేలు): “అ, ఇ, ఉ, ఋ, ౪.”

హృస్వకాఖాశిఫ. సం. వి. అ. శ్రీ: చూ. రూ—హృస్వకాఖాశిఫము.

హృస్వకాఖాశిఫము. సం. వి. అ. శ్రం. పొట్టికొమ్మలూడలుగలచెట్టు: రూ—హృస్వకాఖాశిఫ, కందకోద్యవ, కందర్పచీపము, కందిరి, కరవర్ణము, కామవృద్ధిసానుము, కాలాంబుని, కృష్ణాంబుని, కృష్ణాభ, తుద్రపామెని, తేద, తుద—తుదము, భిండ, జ్జాలుపు, శిఫ. (తె) గున్న. తద్వి.—తుదవిశేషమునకు. —ధత్తూరము—ధున్దురము—ధున్దురము.

హృస్వంగము. సం. వి. అ. శ్రం. చీనకమును గంధద్రవ్యము: చూ, రాజాన్నము; న. కి. కాకికలవ: చూ, సహస్రకృమ.

హృస్వయ. సం. వి. గ. చూ, వామనయ.

హ్రీ

హ్రీదని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. రూ—హ్రీదని—హ్రీదని. (హృస్వయమందుపట్టిది.) హ్రీయమునకు: చూ, హ్రీయము. 1; 2. రూ—

హ్రీదని. (అవ్యక్తశబ్దముగలది) ఏలు: చూ, నది. తద్వి.—౧. నదికి.—నహతి, శ్రీశుశిఫ, సరస్వతి, నీత; ౨: శబరి—సబరి; ౩: సోమోద్భవ; ౪: వర్తరూకము; ౫: నాహిని; ౬: వైశరణి; ౭: వైశు; ౮: పిరింగరము; ౯: విరజ; ౧౦: సువర్ణము: నీనదికి.—(తె) మొగలేలు; ౧౧: శ్యామ; ౧౨. కాలవకు:—వేడి; ౧౩. ఉటకాలువకు:—(తె) సోన. (చూ, స్వర్ణది; చూ, నది) ఇత్యాది; ౩: (అవ్యక్తశబ్దముగలిగినది) మెలుపు: చూ, విగ్రహము; 4. అందుకు. (అవ్యక్తశబ్దముగలది): చూ, సల్లకి.

హ్రీ

హ్రీశియ. సం. వి. అ. శ్రీ. 1: చూ, సిగ్గు; 2. అసహ్యత: చూ, శోక. 2.

హ్రీ

హ్రీ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. సిగ్గునడుట, లజ్జ: చూ, సిగ్గు.

హ్రీణము. సం. వి. గ. సిగ్గుకొందినది: లగ్నము, లజ్జితము, హ్రీతము.

హ్రీణుడు. సం. వి. గ. చూ, హ్రీతుడు.

హ్రీతము. సం. వి. గ. చూ, హ్రీణము.

హ్రీతుడు. సం. వి. గ. చూ, హ్రీతుడు.

హ్రీచేరము. సం. వి. అ. న. మరుచేరకు: అవమనము, అమరము, ఉదీచ్యము, కంజలము, శేకము—శేకంబునానుము, శేకాద్భవము, శేలి, జలము, శ్లేష్మము, బర్హి, చాలము—వాలము, వర్షము, వాలి, వారిచేరము. (తె) మరుచేర—మరుచేలు.

హీమంతుడు. సం. వి. త్. పుం. లజ్జయే స్వ
భావముగాఁ గలవాఁడు: అవత్రపిష్టపు,
లజ్జాపు. (తె) పుష్పేడిక, సిగ్గరి, పిల్చిలి
కాఁడు. తద్వి. — సిగ్గుపడినవాఁడు: —
స్త్రీబుండు, హీతుఁడు, లజ్జతుఁడు.
హీమంతురాల్. మి వి. లజ్జయే స్వభావము
గాఁగలది: చూ, స్త్రీ.

హు

హుఁజీయ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఋతీయ: చూ,
కోఁత. 2.

హ్మ

హ్మ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. సకిలింక, గుఱ్ఱము
సకిలింకట (అవ్యక్తముగా మోయుట.).
చూ, రూ-హ్మ.

హ్న

హ్నదనము. సం. వి. ఆ. న. సం తో పిం యేట,
సంతోషము: అనుమోదము, అవలాపము, అభి
నందనము, ఆహోబత, ఆకర్షణము, ఆకల్పక
ము, అనందము, అనందధువు, అనందము,
అనందపు, అప్యాయనము, అప్యాయము,
అమిషము, అమోదము, ఆరాధనము, అహ్న
దము, ఉకము, ఉత్తానము, ఉత్సాహము,
ఉత్సేకము, ఉద్ధర్షణము, ఉద్ధవము, ఉద్ధస
ము-ఉల్లాసము, క, కంబుకమ్, కల్లోలము,
కీర్తిదేతిక, కరుకము, కరూహంము, కాతు

కము, ఖమ్, చిత్రపరిసన్నత, జన్య, తుష్టి,
భృతి, నిర్వాణము, నిర్వృతి-నిర్వృతి, పరి
తుష్టి, పరితోషము, పీనము, పరితీతి, పరిమ
దము, పరిమోదము, పరిహ్లాదము, పిరియము,
ప్రీతి, ప్రేమ-ప్రేమము, భోగము, మదము,
మదము, రభసము, వీచి, శర్మము, కాతము,
సాతము, సంతోషము, సమృద్ధము, సుఖము,
సౌఖ్యము, హర్షణము, హర్షము, హృష్టి.
(అవ్య): అంగ, అంతి, అనాన-అనాన-అ,
కమ్, కీనము, కమ్. (తె. క): — అరసము-
అరిసము- అరిసెము-అరుసము-అర్పము-హ
రుసము, అలరు, ఇంపు-ఇంబు-ఇమ్మ, ఉబ్బె
సము, ఉబ్బు, ఉనులు, ఎలమి, ఎలరుపు-
ఎలర్పు, కలసము, కొండాటము, గెలివి-గె
లివిడి-గెల్విడి, చేక్కిలిగింత, తనరుపు-తన
ర్పు-తనుపు, తోసము, నెమ్మి, పండుగ-
పండుగు-పండున-పండుపు, పదిలము, పొం
గు, పోడిమి-పోడిమి, బరవసము-బరవ
సము, బులుపు, బోగము, రహి, వసతి, వే
ట్కు-వేడ్కు-వేడుక, సంతసము-సంతోస
ము-సంతోసము, సంబరము-సంబరము, స
రదా, నుకము-నుగము, నువలా, నుమా
ళము, సొంపు, పోము, హాయి, హళి. తద్వి
శేషములు: — ౧. అధికోత్సాహమునకు. —
కృతకగ్రహము, వచోత్సాహము. (తె) వీ
డెఱు; ౨. సుఖమునకు: — వీచి, కివము, శ్వ
శేయనము, సహ్యము, సుఖము, సౌఖ్యము;
౩. సంతోషముకలది: — శర్మము; ౪. సం
తోషింపజేయుది: — మోదనము, ౫. సం
తోషమునొందినది: — ఉల్లాసము, నిర్వృ
తము, పరితీతము, మదితము; ౬. సంతో
షింపజేసది: — నందకము; ౭. హాసలోపగును
ఖమునకు. — కాతుకము; ౮. అరోగ్యము

నమ. — అనామయము, ఆరోగ్యము, కల్య	హాసనము. సం. అ. కి: చూ, సంతోషించు.
త్యము, వార్తము; ౯. మిక్కిలి సంతోషము	హాసనము. సం. వి.అ. పుం. 1. రూ—హాసనము
నమ. — సమృద్ధిము; ౧౦. మంచినుఖము	దు: చూ, శర మభాగ వతోత్త ము లు;
నమ. — సంతోషము.	2. సంతోషముగలవాడు.

గద్య:—

(శ్రి):

ఇది, శ్రీ గోదావరీ నమస్కృత తుల్యనదీతీర భీమవంశంబుల మండనాయ మానాఖండవండితా
 వాస భానుర శ్రీకరకపుర నివాసానన్య సామాన్య “లక్ష్మీనారాయణీయ” నామకాబ్ధిక
 భాషానిర్మాది గౌంధరకవా ధురంధర శ్రీలక్ష్మీనారాయణ శేషమ: బాసపుత్ర,
 శ్రీ మత్కృష్ణక సగోత్రాపస్తంబ మూత్రాధిత సకలతంత్ర స్వతంత్ర కొట్ల
 సంకభానుర విబుధ జనాత్మంత్రామన మబ్బయంబా జగన్నాథార్జు దత్త
 త్రతా గేతుకీతాచలఃఖ్యాత సంస్కృతాంధ్ర సంగీతాదిపాండిత్య సమజ్జ్వల
 మ్నాత్రి మత్సరస కవిరాజ శిష్ట శృష్టమూర్తికోద దేశిక వ్రజిష్ట
 శ్రీవరమేశ్వర వరవ్రసాదలబ్ధ సారస్వత మధాసారజనిత
 యశోలతాంబూ “రాంధ్ర వాచస్పతీ”త్యాది విరు
 దాంతిత క్యాముల కామకాస్త్రీ వ్రజీతఃబగు
 “అంధ్ర వాచస్పత్యము” అను
 అంధ్ర వ్రజిషదార్థవర్యాయవద
 నిఘంటువు సర్వంబు—

సంపూర్ణంబు.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఆశీస్సు.

వ్రజాశ్రీ కొట్ల క్యామలకామకాస్త్రీగారు సామాన్య సంసారియైయుండియు విద్యావం
 శులకును ధనికులకును ప్రభుత్వలకును సాధ్యముకాని నిమగ్నయజ్ఞమును తాముకొరచేకొగాకొన
 సాగించి లోకమునకు మహోపకారంబొనరించిరి. కావున వీరిని వరమేశ్వరంబు బాయరాలోగ్య
 భోగభాగాదు లొసంగి రక్షించుగాక! దేశికవ్రజిష వ్రజిష లిట్టివివర నియాశిస్సు నందింతో
 భాగ్యముగూడ లభించుటచే నేనంతయు ధన్యుడను. కావున అంధ్రులెల్లరును శ్రీకాస్త్రీ
 గారికి కృతజ్ఞులై తమ యాశిస్సుల నందజేయుదురుగాక. ! !

ఓం తత్సత్. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీకృష్ణ వరదాక్షరం,
 కాశీనాథ.

ఇట్లు,
 విద్యుత్కాశీనాథ కాశీకట్ట బ్రహ్మయ్యకాస్త్రీ

